R. P. NATALIS
ALEXANDRI
ORDINIS FF. PRÆDICATORUM,
IN SACRA FACULTATE PARISIENSI DOCTORIS
ET EMERITI PROFESSORIS
HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS
NOVIQUE TESTAMENTI
Ab orbe condito ad Annum poſt Chriſtum natum milleſimum ſexcenteſimum:

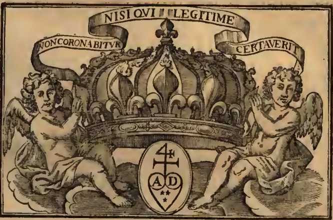
Et in loca ejuſdem inſignia Diſſertationes Hiſtoricæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ.

IN OCTO DIVISA TOMOS:

Ante quidem per partes, nunc autem conjunctim & accuratiùs edita:

Rerum novarum acceſſione, Scholiis, & Indicibus locupletiſſimis aucta, illuſtrata, ornata.

TOMUS SECUNDUS.

PARISIIS,
Sumptibus ANTONII DEZALLIER, in Vico San-Jacobæo, ſub ſigno Coronæ Aureæ.

M. DC. XCIX.
Cum Privilegio Regis Chriſtianiſſimi.

INDEX

DISSERTATIONUM, PROPOSITIONUM, Quæſtionum, Capitum, Articulorum, & Paragraphorum, quæ in hoc ultimo Volumine Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Veteris Teſtamenti continentur.

IN QUARTAM MUNDI ÆTATEM

DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO IX. *De Libris Moyſis*, Pag. 1

Prop. unica. *Pentatenchus verè à Moyſe ſcriptus eſt: In quo clariſſima extant Oracula Chriſti prænuntia*, ibid.

Diſſert. X. *De Moyſis, & cæterorum Prophetarum Antiquitate*, 11

Prop. I. *Moyſes omnibus Gentium Philoſophis, Hiſtoricis, & Poetis antiquior: Propheta quoque Philoſophis omnibus ætate ſuperiores probantur*, ibid.

Prop. II. *Antiqui Philoſophi, Poëta, Hiſtorici profanarum Gentium, ex Libris Moyſis, aliiſque Scripturæ Sacræ Libris, doctrinæ ſuæ partem maximam hauſerunt*, 17

Diſſert. XI. *De Moſaïcorum, Librorum, totiuſque Scripturæ Veteris Teſtamenti Divinitate*, 26

Prop. unica. *Moſaicos Libros, totamque Veteris Teſtamenti Scripturam veram eſſe ac divinam, firmiſſima demonſtrant argumenta*, ibid.

Diſſert. XII. *De Juratâ Gabaonitis ab Joſuë & Iſraëlitarum Principibus ſecuritate*, 40

Prop. unica. *Licèt Ioſuë, & Iſraëlitarum Principes, juratam Gabaonitis ſecuritatem præſtare non tenerentur; ob religionem tamen juramenti, volente & approbante Deo, piè & laudabiliter præſtiterunt; clementiaque erga ipſos utendum meritò cenſuere*, ibid.

Diſſert. XIII. *De admirabili ſtatione Solis imperante Ioſuë*, 43

Prop. unica. *Sol & Luna re ipsâ ſteterunt, Deo ad votum Ioſuë Miraculum operante: Nec audiendi ſunt qui Solis & Lunæ motum interruptum aut impeditum negant*, ibid.

Diſſert. XIV. *De Annis Sabbaticis, & Iubilæis*, 46

Prop. I. *Annorum Sabbaticorum & Iubilæorum Epocha deducenda eſt ab Anno primo culturæ Terræ-promiſſionis: Iique ab Autumno ducebant initium*, 47

Prop. II. *Utrum Annus Iubilæus quolibet anno quadrageſimo-nono celebraretur, an verò anno quinquageſimo, Quæſtio Problematica. Prior ſententia argumentorum pondere, poſterior Patronorum numero & autoritate vinceret*, 48

Diſſert. XV. *De tempore Principatus Ioſuë*, 49

Prop. unica. *Ioſuë ſeptemdecim dumtaxat annis Iudæorum Reipublicæ præfuiſſe, opinio eſt Chronologiæ Scripturæ Sacræ magis conſona*, ibid.

Diſſert. XVI. *De Libro Ioſuë*, 50

Prop. unica. *Liber Ioſue incerti Autoris & temporis eſt*, ibid.

Diſſert. XVII. *De Annis Interregnorum, Oppreſſionis, Servitutis, & Quietis. Utrum ſeorſim ab Annis Iudicum numerandi ſint, an verò in iis includendi*, 52

Prop. unica. *Anni Interregnorum, Oppreſſionis, Servitutis, & Quietis, ſeorſim ab annis Iudicum non ſunt numerandi, ſed in iis includendi*, ibid.

Diſſert. XVIII. *De Debbora. Utrum in numero Iudicum collocanda ſit*, 54

Prop. unica. *Debbora verè & propriè Judex Hebræorum ac Propheta fuit, & inter Sanctos Iſraëlis Judices meritò numeratur,* ibid.
Diſſert. XIX. *De Voto Jephte,* 55
Prop. unica. *Jephte votum imprudenter emiſit, crudeliter implevit in filiâ, non virginitatis conſecratione, ſed mactatione cruentâ. Inſignis tamen fuit Chriſti Domini typus,* 56
Diſſert. XX. *De Samſonis Pœnitentiâ & Morte,* 63
Prop. unica. *Samſon Scorti Gazæi conſuetudinem, & Dalila meretricios amores, Pœnitentiæ lacrymis, & morte fortiter ac ſanctè oppetitâ expiavit. In eoque egregium Chriſti typum ſuſpicimus,* ibid.
Diſſert. XXI. *De Libro Judicum,* 65
Prop. unica. *Librum Judicum recentiorem eſſe, & poſt Captivitatem decem Tribuum ſcriptum, quidam falsò ſuſpicantur,* ibid.
Diſſert. XXII. *De Hiſtoria Ruth. Quo tempore contigerit; & an plures Boozi admittendi ſint,* 66
Diſſert. XXIII. *De Samuelis Apparitione Saüli factâ, cùm Pythoniſſam Mulierem conſuluit,* 67
Prop. unica. *Saul Pythoniſſam conſulens à vero Samuele ſuam ſuorumque proximam cladem didicit: Quamquam ſancta Prophetæ Anima Pythonicis artibus evocata non fuerit, ſed Dei providentiâ & imperio. Probabilis nihilominus eorum ſententia, qui Dæmonem ſub Samuelis phaſmate apparuiſſe & Sauli reſpondiſſe cenſent,* 68
Diſſert. XXIV. *De Pſalmis Davidicis,* 75
Quæſtio I. *Utrum David ſit unicus omnium Pſalmorum Autor,* ibid.
Prop. I. *Liber Pſalmorum genuinus eſt & antiquiſſimus. An unius ſit Autoris, incertum. Partem certè maximam Davidi tribuendam eſſe conſtat,* ibid.
Prop. II. *Centum quinquaginta Pſalmos dumtaxat continet Pſalmorum Liber, adeóque Pſalmus Idiographus meritò rejicitur,* 80
Prop. III. *Hebraica Pſalmorum in quinque Libros diviſio reſpuenda eſt ut Neotericorum Hebræorum inventum,* ibid.
Prop. IV. *Pſalmi oratione Poëticis numeris adſtrictâ ſcripti ſunt: Quo Metri genere, incertum,* 81
Quæſtio II. *De Propheticis Oraculis Chriſtum & Eccleſiam in Libro Pſalmorum ſpectantibus,* 82
Prop. unica. *Plurima ſunt, & quidem clariſſima, de Chriſto & Eccleſiâ in Libro Pſalmorum Vaticinia,* ibid.
Diſſert. XXV. *De Libris Samuelis, ſive primo & ſecundo Regum,* 89
Prop. I. *Libri Samuelis, ſive primus & ſecundus Regum, genuini ſunt & antiqui. Eorum Autor haud omnino certus: Probabiliter cenſetur, à Samuele, Nathan, & Gad Prophetis eſſe ſcriptos, ita ut pars maxima Samuelem Autorem habuerit, reliqua Nathanem, & Gadum* ibid.
Prop. II. *Inſignes de Chriſto Prophetias duo priores Libri Regum continent,* 91
Diſſert. XXVI. *De initiis Regni Salomonis,* 94
Quæſtio I. *De Salomonis Ætate cùm Regnum iniit,* ibid.
Prop. unica. *Annum ætatis circiter vigeſimum Salomon attigerat, cùm Regnum iniit,* ibid.
Quæſtio II. *Utrum Salomon Regni ſui exordia cæde Adoniæ Fratris, & Abiatharis Sacerdotis exauctoratione, abſque crimine funeſtaverit,* 95
Prop. unica. *Salomon fratrem Adoniam juſtè capitis damnavit, Abiatharem Sacerdotem meritò exauctoravit,* ibid.

V. MUNDI ÆTAS.

A FUNDATIONE TEMPLI SALOMONICI, AD CAPTIVITATEM BABYLONICAM.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

Cap. I. *De Regibus Juda & Iſraël, eorum Rebus geſtis, ut in Hiſtoria Sacra narrantur,* 97
Art. I. *De Salomone,* ibid.
Art. II. *De Roboamo, Abia, & Aſa Regibus Juda: Jeroboamo, Nadab, Baaſa, Ela, Zambri, & Amri, Regibus Iſraelis,* 100
Art. III. *De Ioſaphato, Ioramo, Ochoſiâ, & Athaliâ Regibus Iuda; Achabo, Ochoſiâ, Ioramo, & Iehu Regibus Iſrael,* 103
Art. IV. *De Ioaſo, Amaſiâ, & Oziâ Regibus Iuda; Ioachaſo, Ioaſo, Ieroboamo II. Zachariâ, Sellumo, Manahemo, & Phaceia Regibus Iſrael,* 112
Art. V. *De Ioatham, Achaz, & Ezechiâ Regibus Iuda; Phacee, & Oſee Regibus Iſraël,* 114
Art. VI. *De Manaſſe, Amone, & Ioſiâ, Regibus Iuda,* 118
Art. VII. *De Ioachazo, Ioakimo, Ioakino ſeu Iechoniâ, & Sedeciâ Regibus Iuda,* 119
Cap. II. *Hiſtoria Regum Iuda & Iſraël ut ab Hebræis interpolata,* 122

Cap.

Cap. III. *De Hiſtoria Regum Iuda & Iſraël ut ab Ethnicis Scriptoribus interpolata vel confirmata*, 131
Cap. IV. *De Hiſtoriâ Exoticâ quinta Mundi Ætatis*, 133
Art. I. *De Rebus Ægyptiacis*, ibid.
Art. II. *De Rebus Aſſyriorum, & Medorum*, 135
Art. III. *De Rebus Chaldaeorum ſive Babyloniorum*, 137
Art. IV. *De Rebus Tyriorum*, 138
Art. V. *De Rebus Græcorum*, 139
Art. VI. *De Rebus Romanorum*, 146

IN HISTORIAM SACRAM

QUINTÆ MUNDI ÆTATIS,

DISSERTATIONES SELECTÆ.

Dissertatio. I. *De Templo Salomonis. Utrum à ruditate & moribus Gentium originem traxerit*, 149
Prop. unica. *Templi Salomonici origo ad Ægyptiacam ſuperſtitionem, vel ruditatem Gentium referenda non eſt; ſed ad Dei Optimi Maximi conſilium, afflatum, auctoritatem, Davidiſque & Salomonis pietatem*, ibid.
Diſſert. II. *De Reginâ Saba, quæ Salomonis auditura Sapientiam, Hieroſolymam venit*, 159
Prop. I. *Reginam Saba ex Æthiopiâ veniſſe ad Sapientiam Salomonis audiendam probabiliùs videtur, quàm ex Arabiâ*, ibid.
Prop. II. *Probabile eſt Reginam Saba ad veri Dei cognitionem cultumque converſam fuiſſe*, 161
Diſſert. III. *De Æternâ Sorte Salomonis*, 162
Prop. unica. *Sors Æterna Salomonis incerta eſt*, ibid.
Diſſert. IV. *De Libris Salomonis*, 167
Art. I. *De numero Librorum Salomonis, eorumque auctoritate*, ibid.
Prop. unica. *Tres dumtaxat Libros Salomonis Eccleſiaſticus Canon recipit, Proverbia, Eccleſiaſten, & Canticum Canticorum*, ibid.
Art. II. *De Libro Proverbiorum*, 169
Prop. I. *Salomon Proverbia ſcripſit Sapientiâ divinitùs infusâ, & Spiritu Sancto aſſiſtus*, ibid.
Prop. II. *Liber Proverbiorum non eſt Ecgloga optimarum Sententiarum, ex plurimis qui ante Salomonem floruerint Scriptoribus*, ibid.
Prop. III. *Quamvis Proverbiorum Liber ſecundùm omnes ſuas partes ſit Canonicæ Auctoritatis, ejuſque maximam partem Salomonis eſſe, cujus nomine inſcribitur, certiſſimum ſit, non tamen certò conſtat, an duo poſtrema Capita Salomonem habeant Autorem*, 171
Art. III. *De Libro Eccleſiaſtis*, ibid.
Prop. I. *Contra Canonicam Eccleſiaſtis Autoritatem nulla militant ponderis alicujus Argumenta*, 172
Prop. II. *Nec Ezechiæ, cum Talmudiſtis; nec Zorobabeli, cum Grotio; ſed Salomoni, cum Eccleſiâ; Liber Eccleſiaſtis adſcribendus eſt*, 174
Prop. III. *Scriptores Ethnici ex Libro Eccleſiaſtis nonnulla hauſerunt*, 176
Art. IV. *De Cantico Canticorum*, 177
Prop. unica. *Canticum Canticorum amatorium carmen eſſe in gratiam filiæ Pharaonis à Salomone conditum, & nihil aliud quàm garritum conjugum, leneſque amantium ſub noctem ſuſurros exprimere, impiè aſſerunt cum Veteribus Hæreticis Anabaptiſtæ, Caſtalio, & Grotius. Sacrum enim Epithalamium eſt Nuptiarum Chriſti & Eccleſiæ, divino afflatu à Salomone conſcriptum*, 178
Diſſert. V. *De Ieroboami & X. Tribuum Defectione à Cultu Dei*, 181
Prop. I. *Vituli aurei à Ieroboamo conflati, & in Bethel & Dan erecti, non erant veri Dei ſymbola, ſed Idola: Nec verum Deum in illis, ſed ipſas ſtupidorum animalium figuras Ieroboamus & Iſraëlitæ colebant & adorabant: Qui proinde ab Idololatria nullâ ratione excuſari poſſunt*, ibid.
Prop. II. *Ieroboam Vitulos Aureos non effinxit, nec Iſraëlitis propoſuit in ſimilitudinem Cherubim Tabernaculi vel Templi: Neque in Ioſephi Patriarchæ memoriam: ſed ad imitationem Ægyptiacæ Superſtitionis*, 183
Diſſert. VI. *De Elia Propheta. Quomodo Chriſti Domini typus fuerit; & an ejuſdem ad judicandos Vivos & Mortuos Venturi Præcurſor futurus ſit*, 185
Prop. unica. *Elias cum Enocho Præcurſor Chriſti ad Iudicium venturi futurus eſt*, ibid.
Diſſert. VII. *De Naamane Syro. Utrum Rege Syriæ in Templo Remmon adorante, & ipſe Idoli cultum ſimulare voluerit; Idque ipſi concesſerit Eliſæus*, 188
Prop. unica. *Naaman Syrus ita affectus non fuit, ut Rege Syriæ in Templo Remmon adorante, Idoli cultum externo ritu ſimulare voluerit: Nec id ipſi conceſſit Eliſæus*, ibid.
Diſſert. VIII. *De Retroceſſione Solis Ezechiâ regnante. An Solaris umbræ tantùm, an Solis ipſius retroceſſione Miraculum explicari poſſit*, 189
Prop. unica. *Non Solaris tantùm umbræ in Horologio Achaz, ſive in gradibus Ædium ipſius reductio, ſed Solis ipſius*

 retroceſſio

retroceſſio Ezechiæ data in ſignum eſt : Eoque Miraculo omnes cœleſtes orbes unà cum Sole retroacti, Horæque plurimæ nocti detractæ, diei additæ ſunt. Quot verò, incertum, 189

Diſſert. IX. *De conſenſu Librorum Regum & Paralipomenon, cum SS. Matthæo & Luca in Genealogiis Regum Juda,* 192

Prop. unica. *Libri Regum & Paralipomenon in Genealogiis Regum Juda ab Evangelio non diſſentiunt,* ibid.

Diſſert. X. *De Prophetis qui temporibus Regum Juda & Iſraël claruerunt, & Prophetias ſuas ſcripto tradiderunt ante Captivitatem Babylonicam,* 196

Art. I. *De Oſee,* ibid.

Art. II. *De Joële,* 198

Art. III. *De Amoſo,* 199

Art. IV. *De Abdia,* 200

Art. V. *De Jona Propheta,* 202

Art. VI. *De Michæa Propheta,* 203

Art. VII. *De Iſaia Propheta,* 208

Art. VIII. *De Nahum Propheta,* 218

Art. IX. *De Habacuc Propheta,* 219

Art. X. *De Sophonia Propheta,* ibid.

Art. XI *De Jeremia Propheta,* 220

Art. XII. *De Baruch Propheta,* 224

Diſſert. XI. *De Hiſtoria & Libro Tobiæ,* 225

Prop. unica. *In primo quidem Librorum Sacrorum Canone Tobiæ Liber conſcriptus non fuit, ab Eccleſia tamen inter Libros Sacros & Canonicos receptus eſt,* 226

VI. MUNDI ÆTAS, A CAPTIVITATE BABYLONICA, AD NATALE CHRISTI.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

Caput I. *Hujus Ætatis Hiſtoria ex Libris Sacris exponitur,* 229

Art. I. *De Rebus Judæorum tempore Captivitatis,* ibid.

Art. II. *De Rebus Judæorum à ſoluta Captivitate ad Machabæos,* 232

Art. III. *De Rebus Judæorum à Machabæis ad Herodem,* 235

Art. IV. *De Rebus Judæorum ab Herode uſque ad ortum Chriſti,* 246

Art. V. *De Sectis Judæorum ſextâ Mundi Ætate exortis,* 250

§. I. *De Samaritanis,* ibid.

§. II. *De Sadducæis,* 251

§. III. *De Phariſæis & Scribis,* 252

§. IV. *De Eſſæis ſive Eſſenis,* 254

§. V. *De Hemerobaptiſtis, & Herodianis,* ibid.

Cap. II. *Animadverſiones in Joſephum circa ſextæ Ætatis Hiſtoriam,* 255

Cap. III. *Hiſtoria ſextæ Ætatis ab Ethnicis interpolata,* 260

Cap. IV. *Hiſtoria Exotica ſextæ Mundi Ætatis,* ibid.

Art. I. *De Rebus Ægyptiorum,* ibid.

Art. II *De Rebus Tyriorum,* 261

Art. III. *De Rebus Chaldæorum ſeu Babyloniorum,* 262

Art. IV. *De Rebus Perſarum,* 266

Art. V. *De Rebus Græcorum uſque ad Alexandrum Magnum,* 271

Art. VI. *De Rebus Græcorum, & Macedonum, Alexandro Magno imperante,* 276

Art. VII. *De Alexandri Magni Succeſſoribus,* 280

§. I. *De Seleucidarum ſive Regum Syriæ ſucceſſione,* ibid.

§. II. *De Ptolemæorum, ſive Regum Ægypti poſt Alexandri Magni mortem ſucceſſione,* 288

Art. VIII. *De Rebus Romanorum,* 293

IN VI. MUNDI ÆTATEM DISSERTATIONES SELECTÆ.

Dissertatio I. *De Prophetis qui tempore Babylonicæ Captivitatis vaticinati ſunt,* 313

Art. I. *De Ezechiele,* ibid.

Art. II. *De Daniele Propheta,* 317

Prop. I. *Liber Danielis nomine inſcriptus, genuinus ipſius fœtus eſt,* 319

Prop. II. *Daniel verè & propriè Propheta fuit,* 320

Prop. III. *Unus & idem eſt Daniel Propheta & Suſannæ vindex : Ad eumque Suſannæ, Beli & Draconis Hiſtoriæ referenda ſunt,* 321

Prop. IV. *Hiſtoria Suſannæ, & alia quæ Danielis Additamenta vulgò nominantur, Sacra ſunt, & Canonica,* 323

Diſſert. II. *De LXX. Danielis Hebdomadibus,* 327

Prop. I. *Septuaginta Hebdomadum Danielis exordium probabiliùs ducitur ab anno vigeſimo Artaxerxis Longimanû : Finis verò earumdem ſtatuitur poſt Paſſionem Chriſti : Ita ut in medio ſeptuageſimæ & ultimæ Hebdomadis occiſus fuerit Chriſtus,* 329

Prop. II. *Undecunque Septuaginta Hebdomadum numerandarum exordium ſumatur, ex hoc Danielis Oraculo veniſſe Meſſiam demonſtratur contra Judæos : Eumque*

Eumque non alium eſſe quàm Chriſtum Ieſum. 331
Diſſert. III. *De Babylonicæ Captivitatis Epocha.* 334
Prop. unica. *Septuaginta Babylonicæ Captivitatis Anni ab anno quarto IoaKimi Regis Iuda, ad annum primum Cyri Perſarum Regis: Anni verò ſeptuaginta deſolationis ab anno undecimo Sedechiæ ad annum ſecundum Darii Hyſtaſpis, probabilius computantur.* ibid.
Diſſert. IV. *De Eſdra.* 338
Art. I. *Utrum Eſdras Sacros Codices ex integro reparaverit, ac memoriter dictaverit.* ibid.
Prop. unica. *Eſdras Libros Sacros in Captivitate Babylonica diſſipatos & corruptos collegit, digeſſit, à mendis repurgavit, non ex integro reparavit, aut ex memor. à conſcripſit, vel dictavit.* ibid.
Art. II. *Utrum Eſdras Autor fuerit Hebraicæ Punctationis, & Maſoræ.* 340
Prop. I. *Puncta vocalia & Accentus nec Moyſem, nec Eſdram Auctorem agnoſcunt, ſed Maſorethas Tiberienſes.* 341
Prop. II. *Autores Maſoræ non fuerunt Eſdras, & Viri Synagogæ Magnæ, ſed Critici Tiberienſes.* 348
Art. III. *Utrum Eſdras Autor fuerit Cabbala.* 349
Prop. unica. *Cabbalæ nomine ſi ſenſus Myſtici in literali fundati, & ex intentione Spiritus Sancti ſub literæ cortice reconditi, traditionem & intelligentiam duntaxat ſignifices; Moyſen & Eſdram Cabbalæ Doctores fuiſſe, facilè conceſſerim: At ſi hoc nomine Artem illam intelligas, quâ Iudæi recentiores Myſteria ex literis & earum figurâ, permutatione, aut arithmeticâ ſupputatione eruunt, hujus Autores Eſdram vel Moyſen aſſerere temerarium ac ridiculum eſt.* 349
Diſſert. V. *De Perſarum Rege ſub quo Templi ſecundi fabrica abſoluta eſt.* 351
Prop. unica. *Darius Rex Perſarum, ſub quo Templi Inſtauratio abſoluta eſt, non Darius Nothus, ſed Hyſtaſpis fuit.* 352
Diſſert. VI. *De Prophetis qui ſolutâ Captivitate vaticinati ſunt.* 353
Art. I. *De Aggæo Propheta.* ibid.
Art. II. *De Zacharia Propheta.* 355
Art. III. *De Malachia Propheta.* 360
Art. IV. *Epilogus eorum quæ de Prophetis dicta ſunt.* 363
Prop. I. *Hebræi Prophetæ multa de Chriſto Ieſu prænunciaverunt.* ibid.
Prop. II. *Hebræorum Prophetarum teſtimonia utiliſſima ſunt ad probandam Chriſtianæ Religionis veritatem.* 364
Prop. III. *Hebræorum Prophetæ ex Vaticiniorum ſuorum dignitate, piéque & ſanctè vixerunt.* 369
Diſſert. VII. *De cæteris Libris Sacris VI. Mundi Ætate Editis.* 370
Art. I. *De Libris* III. *&* IV. *Regum.* ibid.
Art. II. *De Libris Paralipomenon.* 371
Art. III. *De Libris Eſdræ.* ibid.
Art. IV. *De Hiſtoria & Libro de Iudith.* 372
Prop. I. *Quæ in Libro de Iudith narrantur, commentitia, meramque Parabolam aſſerere, impium, temerarium, & hæreticum eſt.* 373
Prop. II. *Iuditha Hiſtoria poſt reditum Judæorum è Captivitate Babylonica contigit.* 375
Art. V. *De Hiſtoria & Libro Eſther.* 377
Prop. I. *Hiſtoriam Eſther commentitiam ac fictitiam eſſe Anabaptiſtæ ac Lutherani quidam impiè aſſerunt: Septem poſtrema Capita Libri Eſther Sixtus Senenſis, Grotius, & alii, velut aſcititia & apocrypha perperam & inconſultò rejiciunt.* 378
Prop. II. *Eſtheris Hiſtoria probabilius refertur ad tempora Darii Hyſtaſpis: Iſque videtur Aſſuerus illius Maritus.* 380
Art. VI. *De Libro Sapientiæ,* 381
Prop. I. *Liber ſapientiæ Sacer eſt & Canonicus, taliſque ſemper habitus eſt à majori Eccleſiarum parte, qualis nunc ab Eccleſia univerſa: Quamvis quædam olim Eccleſiæ illum in Canone non conſcripſerint,* ibid.
Prop. II. *Liber Sapientiæ neque Salomonis, neque Jeſu Sirachidis, nec Philonis Iudæi, ſed Autoris incerti fœtus eſt,* 386
Art. VII. *De Libro Eccleſiaſtici,* 387
Prop. I. *Divina eſt Libri Eccleſiaſtici Auctoritas, quem olim pars Eccleſiarum maxima in Canonem retulit, ac tandem Eccleſia univerſa ut Canonicum ſuſcepit,* ibid.
Prop. II. *Auctor Eccleſiaſtici fuit Ieſus filius Sirach,* 390
Art. VIII. *De Libris Machabæorum,* ibid.
Prop. I. *Libri Mahabæorum primus & ſecundus incerti ſunt Autoris,* 391
Prop. II. *Quamvis Libri Machabæorum olim à quibuſdam Eccleſiis in Canonem relati non eſſent, jure tamen ab Eccleſia tandem univerſa ut Canonici & Divini recepti ſunt,* ibid.
Diſſert. VIII. *De Verſione LXX. Interpretum: An vera ſit quæ de illa Verſione circumfertur Hiſtoria? Quo tempore facta ſit? An Libros* V. *Legis duntaxat, an totam Veteris Teſtamenti Scripturam, quæ tunc apud Judæos habebatur, interpretati ſint?* 401
Prop. I. *Quamvis Ariſteæ Libellus, De Legis Divinæ ex Hebraica Lingua in Græcam Tranſlatione per* LXX. *Interpretes, ſuppoſititius videatur, Criticæ intemperantioris pruriginem eſſe arbitror, negare Verſionem illam à* LXX. *Interpretibus divino conſilio adornatam,* 402

Prop. II. *Verſio LXX. Interpretum extremis Ptolemai Legi temporibus, & Philadelphi cum patre regnantis initiis, adornata eſt*, 406

Prop. III. *Septuaginta Interpretes non ſolùm quinque Libros Moyſis, ſed Libros omnes Scriptura Hebraicè ſcriptos, & in Canonem Judæorum relatos, in Gracam Linguam tranſtulerunt*, 407

Diſſert. IX. *De Genere Herodis*, 408

Prop. unica. *Herodes Idumaus fuit, & alienigena reſpectu Judaorum*, ibid.

Diſſert. X. *De celebri Joſephi Teſtimonio Chriſtum Jeſum ſpectante*, 410

Prop. unica. *Praclarum illud de Chriſto Jeſu Teſtimonium, quod apud Joſephum legitur, genuinus Joſephi fœtus eſt*, 411

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM

VETERIS TESTAMENTI, QUARTÆ MUNDI ÆTATIS, DISSERTATIONES SELECTÆ.

DISSERTATIO IX.

De Libris Moyſis.

PROPOSITIO UNICA.

Pentateuchus verè à Moyſe ſcriptus eſt : In quo clariſſima extant Oracula Chriſti prænuntia.

PROBATUR Propoſitio contra *Hobbeſium*, *Peirerium* & *Spinoſam* Tract. *Theologico-Politici* Auctorem, primò Scriptorum Sacrorum teſtimoniis. *Moyſem* enim res à Populo Dei geſtas ſcriptis tradidiſſe, conſtat ex Cap. XVII. *Exodi* v. 14. ubi victoriam de Amalecitis reportatam Deus ipſi literis mandare jubet: *Dixit autem Dominus ad Moyſem : Scribe hoc ob monumentum in Libro, & trade auribus Joſue.* Mandata etiam à Deo accepta ipſum literis commiſiſſe probant illa, Deuteronomii XXIV. 4. 7. *Scripſit autem Moyſes univerſos ſermones Domini.... Aſſumenſque Volumen fœderis, legit audiente Populo.* Et Exodi XXXIV. 27. *Dixitque Dominus ad Moyſem : Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Iſrael pepigi fœdus.* Legem à *Moyſe* ſcriptam, ex Libris Sacris evidens eſt, Legiſque nomine non ſolùm *Deuteronomium*, ſed quinque Libros *Moyſis* nomen præ ſe ferentes, intelligi debere. *Deuteronomii* XVII. De futuro Iſraëlitarum Rege ſcriptum eſt : *Poſtquam autem ſederit in Solio Regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium Le-*

A *gis hujus in Volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leviticæ Tribus, & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias ejus, quæ in Lege præcepta ſunt.* Deuteronomii XXXI. *Scripſit itaque Moyſes Legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi, qui portabant Arcam fœderis Domini, & cunctis Senioribus Iſraël. Præcepitque eis dicens : Poſt ſeptem annos, anno Remiſſionis, in ſolemnitate Tabernaculorum, convenientibus cunctis ex Iſrael, ut appareant*
B *in conſpectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit Dominus, leges verba Legis hujus coram omni Iſraël, audientibus eis, & in unum omni Populo congregato, tam viris quàm mulieribus, parvulis & advenis, qui ſunt intra portas tuas : Ut audientes diſcant, & timeant Dominum Deum veſtrum, & cuſtodiant impleantque omnes ſermones Legis hujus.* Ibidem Canticum ſcribere jubetur *Moyſes*, quod Capite XXXII. legitur. *Nunc itaque ſcribite vobis Canticum iſtud, & docete filios Iſrael, ut memoriter teneant, & ore decantent, & ſit mihi Carmen iſtud pro teſtimonio inter filios Iſraël. .. Scripſit ergo Moyſes Canticum, & docuit filios Iſraël.*

Ibidem v. 24. *Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes verba Legis hujus in volumine atque complevit: præcepit Levitis, qui portabant Arcam fœderis Domini, dicens: Tollite Librum iſtum, & ponite eum in latere Arcæ fœderis Domini Dei veſtri: Ut ſit ibi contra te in teſtimonium.*

Idem probatur ex Joſuë Cap. 1. 7. 8. *Confortare igitur, & eſto robuſtus valde: Ut cuſtodias, & facias omnem Legem, quam præcepit tibi Moyſes ſervus meus: Ne declines ab ea ad dexteram vel ad ſiniſtram, ut intelligas cuncta quæ agis. Non recedat Volumen Legis hujus ab ore tuo: Sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut cuſtodias & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo.* Ex quibus colligitur, Legem *Moyſis* ſcriptam extitiſſe temporibus *Joſuë*: Nec ſolùm Legem ſecundam, quæ Deuteronomium eſt, ſed primam quoque, quam deſcriptam habuiſſe *Joſue* neceſſe fuit, ut univerſa *Moyſis* præcepta executioni mandaret. Pleraque enim Deuteronomium non complecti conſtat ex Numerorum XXVII. 22. 23. *Fecit Moyſes ut præceperat Dominus. Cùmque tuliſſet Joſue, ſtatuit eum coram Eleazaro Sacerdote, & omni frequentia Populi. Et impoſitis capiti ejus manibus, cuncta replicavit quæ mandaverat Dominus.*

Confirmatur ex aliis Veteris Teſtamenti Libris, Pentatheuchum integrum *Moyſi* vindicandum. *David* morti proximus ita *Salomonem* alloquitur III. Regum II. 3. *Et obſerva cuſtodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, ut cuſtodias ceremonias ejus, & præcepta ejus, & judicia, & teſtimonia, ſicut ſcriptum eſt in Lege Moyſi.* Porro ceremoniæ, præcepta, & judicia Domini per totum Pentateuchum ſparſa ſunt. Itaque Legis Moſaicæ nomine Pentateuchus integer intelligitur. Sic IV. Regum XXI. 8. *Et ultra non faciam commoveri pedem Iſrael de Terra, quam dedi patribus eorum: Si tamen cuſtodierint opere omnia quæ præcepi eis, & univerſam Legem quam mandavit eis ſervus meus Moyſes.* IV. Regum XXII. & XXIII. necnon II. *Paralipomenon* XXXIV. 14. narratur, *Helciam* Pontificem, cùm ſarta tecta Templi curaret, *Librum Legis Domini per manum Moyſi*, in Domo Domini reperiſſe: Quem ad ſe miſſum cùm *Joſias* legiſſet, ejuſdem juſſu, univerſo Populo audiente fuiſſe recitatum. *Legitque cunctis audientibus omnia verba Libri fœderis, qui inventus eſt in Domo Domini. Stetitque Rex ſuper gradum, & fœdus percuſſit coram Domino, ut ambularent poſt Dominum, & cuſtodirent præcepta ejus & teſtimonia, & ceremonias in omni corde, & in tota anima, & ſuſcitarent verba fœderis hujus, quæ ſcripta erant in Libro illo.* Quæ ſive de Pentateucho integro cum *Joſepho* intelligantur Libro X. *Antiquitatum* Cap. V. ſive de ſolo Deuteronomio, cum SS. *Athanaſio* Epiſtolâ ad Marcellinum, *Chryſoſtomo* Homiliâ IX. in Matthæum & Homiliâ VII. in 1. ad Corinthios, certum eſt, *Deuteronomium* eſſe genuinum opus *Moyſis*, adeóque & priores quatuor Libros, quos jam ſcriptos ſupponit, cùm ſit compendiaria illorum explanatio, totuſque Legis breviarium, ut declarat ipſe *Moyſes* Deuteronomii 1. 5. *Cœpitque Moyſes explanare Legem, & dicere: Dominus Deus noſter locutus eſt ad nos in Horeb*, &c. Et Deuteronomii XXIX. 1. *Hæc ſunt verba fœderis quod præcepit Dominus Moyſi ut feriret cum filiis Iſraël in Terra Moab: Præter illud fœdus quod cum eis pepigit in Horeb.* Quamobrem Liber ille dictus eſt *Deuteronomium*, id eſt, ſecunda Lex. His adde hæc verba IV. Regum XXIII. 25. de Joſia: *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in univerſa virtute ſua, juxta omnem Legem Moyſi.* Et 1. Paralipomenon XVI. 40 *Ut offerrent Holocauſta Domino ſuper Altare Holocautomatis jugiter, mane & veſpere, juxta omnia quæ ſcripta ſunt in Lege Domini, quam præcepit Iſraëli.* Item Libro II. XXIII. 18. *Conſtituit autem Joiada Præpoſitos in Domo Domini, ſub manibus Sacerdotum & Levitarum, quos diſtribuit David in Domo Domini, ut offerrent holocauſta Domino, ſicut ſcriptum eſt in Lege Moyſi.* Cap. XXV. 3. 4. 5. de *Amaſia* dicitur: *Cùmque roboratum ſibi videret Imperium, jugulavit ſervos, qui occiderant Regem patrem ſuum, ſed filios eorum non interfecit, ſicut ſcriptum eſt in Libro Legis Moyſi, ubi præcepit Dominus dicens: Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus ſuis, ſed unuſquiſque in ſuo peccato morietur.* Quæ ſententia iiſdem verbis legitur *Deuteronomii* XXIV. 16. Cap. XXX. 15. 16. *Immolaverunt autem Phaſe quarta decima die Menſis ſecundi. Sacerdotes quoque atque Levitæ tandem ſanctificati obtulerunt holocauſta in Domo Domini. Steteruntque in ordine ſuo, juxta diſpoſitionem, & Legem Moyſi hominis Dei.* Et Cap. XXXI. 3. *Pars autem Regis erat, ut de propriâ ejus ſubſtantiâ offerretur holocauſtum mane ſemper & veſpere: Sabbatis quoque & Calendis, & Solemnitatibus cæteris, ſicut ſcriptum eſt in Lege Moyſi.* Cap. XXXV. 11. 12. *Et immolatum eſt Phaſe: Aſperſeruntque Sacerdotes manu ſuâ ſanguinem, & Levitæ detraxerunt pelles Holocauſtorum. & ſeparaverunt ea ut darent per domos & familias ſingulorum, & offerrentur Domino, ſicut ſcriptum eſt in Libro Moyſi.* Ritus autem celebrandi Phaſe præſcribitur *Exodi* XII. *Levitici* XXIII. & *Numerorum* XXVII. De Holocauſtorum immolatione & ſolemnibus Sacrificiis, in Levitico ſancitum eſt. Hi ergo Libri verè ſunt *Moyſis*, Legiſque Moſaicæ nomine ſignificantur. In Libris *Eſdræ* frequens eſt Legis Moſaicæ mentio, & *in Libro Moyſi* ſcripta dicuntur, quæ in Pentateucho extant 1. Eſdræ III. 2. *Et ſurrexit Joſue filius Joſedec, & fratres ejus Sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres ejus, & ædificaverunt Altare Dei Iſraël, ut offerrent in eo Holocautomata, ſicut ſcriptum eſt in Lege Moyſi viri Dei* Cap. VI. 18. *Et ſtatuerunt Sacerdotes in ordinibus ſuis, & Levitas in vicibus ſuis, ſuper opera Dei in Jeruſalem, ſicut ſcriptum eſt in Libro Moyſi:* (Nempe *Numerorum* III. 6. & VIII. 9. 11.) Eſdræ X. *Veniebant ad pollicendum & jurandum ut ambularent in Lege Dei, quam dederat in manu Moyſi ſervi Dei, ut facerent & cuſtodirent univerſa Mandata Domini Dei noſtri, & Judicia ejus, & Ceremonias ejus, & ut non daremus filias noſtras Populo terræ, & filias eorum non acciperemus filiis noſtris. Populi quoque terræ, qui important venalia, & omnia ad uſum, per diem Sabbati ut vendant, non accipiemus ab eis in Sabbato & in die ſanctificato. Et dimittemus Annum ſeptimum, & exactionem univerſæ manus. Et ſtatuemus ſuper nos præcepta, ut demus tertiam partem ſicli per annum ad opus Domus Dei noſtri, ad Panes Propoſitionis, & ad Sacrificium ſempiternum, & in Holocauſtum ſempiternum in Sabbatis, in Calendis, in Solemnitatibus, & in ſanctificatis, & pro peccato: Ut oraretur pro Iſraël, & in omnem uſum Domus Dei noſtri. Sortes ergo miſimus ſuper oblationem lignorum inter Sacerdotes, & Levitas, & Populum, ut inferrentur in Domum Dei noſtri per domos Patrum noſtrorum, per tempora, à temporibus anni uſque ad annum: Ut arderent ſuper Altare Domini Dei noſtri, ſicut ſcriptum eſt in Lege Moyſi.* Quæ omnia in Pentateucho leguntur. Cap. XIII. 1. *In die autem illo lectum eſt in Volumine* Moyſi *audiente Populo: & inventum eſt ſcriptum in eo, Quòd non debeant introire Ammonites & Moabites in Eccleſiam Dei*

uſque

uſque in æternum : Quod *Deuteronom.* xxiii. 3. legitur.

Ex Capite viii. ejuſdem Libri diſcimus *Eſdram* Moſaicæ Legis Volumen prælegiſſe univerſæ Iſraëlitarum Genti, & interpretationibus illuſtraſſe, ut Populus omnia & ſingula illius capita intelligeret. *Et dixerunt Eſdræ Scribæ ut afferret Librum Legis Moyſi, quam præceperat Dominus Iſraëli. Attulit ergo Eſdras Sacerdos Legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctiſque qui poterant intelligere, in die prima Menſis ſeptimi. Et legit in eo apertè in platea quæ erat ante Portam Aquarum de manè uſque ad mediam diem, in conſpectu virorum & mulierum, & Sapientum, & aures omnis Populi erant erectæ ad Librum. Et in die ſecundo congregati ſunt Principes familiarum univerſi Populi, Sacerdotes & Levitæ, ad Eſdram Scribam, ut interpretaretur eis verba Legis. Et invenerunt ſcriptum in Lege, Præcepiſſe Dominum in manu Moyſi, ut habitent filii Iſraël in Tabernaculis, in die ſolemni, Menſe ſeptimo, &c. Fecit ergo univerſa Eccleſia eorum qui redierant de captivitate, Tabernacula.... Legit autem in Libro Legis Dei per dies ſingulos, à die primo uſque ad diem noviſſimum.* Liber Pſalmorum, quorum nonnulli *Moyſen* Auctorem habent, Legem *Moyſis* frequenter inculcat. Pſalmi præcipuè ſeptuageſimus-ſeptimus, centeſimus-quartus, centeſimus-quintus, & centeſimus triceſimus-quintus, totam Pentateuchi Hiſtoriam ab initio repetunt. *Baruch* Propheta ſub *Moyſis* nomine aliqua laudat, quæ in Levitico & Deuteronomio ſcripta leguntur. Sic enim habet Cap. ii. 28. *Sicut locutus es in manu pueri tui Moyſi in die quâ præcepiſti ei ſcribere Legem tuam coram filiis Iſraël dicens : Si non audieritis vocem meam, multitudo hæc magna convertetur in minimam inter Gentes, quò ego eos diſpergam, &c.* Sic & Danielis ix. 11. 13. *Et ſtillavit ſuper nos maledictio & deteſtatio, quæ ſcripta eſt in Libro Moyſi ſervi Dei, quia peccavimus ei..... Sicut ſcriptum eſt in Lege Moyſi, omne malum hoc venit ſuper nos.* Et Cap. xiii. De parentibus *Suſannæ* dicitur : *Erudierunt filiam ſuam ſecundum Legem Moyſi.* Malachiæ iv. 4. *Mementote*, loquit Dominus, *Legis Moyſi ſervi mei, quam mandavi ei in Horeb ad omnem Iſraël, præcepta & judicia.* Tobiæ vii. 14. *Raguel* de filia ſua *Tobiæ* collocanda ait : *Et credo quoniam* Deus *ideo fecit vos venire ad me, ut iſta conjungeretur cognationi ſuæ ſecundùm Legem Moyſi*, literis mandatam *Numerorum* xxxvi. Libro ii. Machabæorum vii. 6. *Eleazarus* ait : *Non obedio præcepto Regis, ſed præcepto Legis, quæ data eſt nobis per Moyſen.* Eodem Capite fit mentio Cantici *Moyſis*, ex eoque teſtimonium profertur. Septem enim Fratres Machabæi cum Matre ſanctiſſima dixiſſe referuntur : *Dominus Deus aſpicit veritatem, & conſolabitur in nobis, quemadmodum in proteſtatione Cantici declaravit Moyſes : Et in ſervis ſuis conſolabitur.*

Confirmatur ſecundò ex Chriſti & Apoſtolorum Oraculis. *Joannis* v. 45. Chriſtus Judæos his verbis compellat : *Nolite putare quia ego accuſaturus ſim vos apud Patrem : Eſt qui accuſat Moyſes, in quo vos ſperatis. Si enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi : De me enim ille ſcripſit. Si autem illius literis non creditis : Quomodo verbis meis credetis?* Scripſit itaque *Moyſes*, & eos quidem Libros ſcripſit, quos Judæi velut ipſius Libros legebant. Hos autem Pentateuchum ipſum fuiſſe, minimè dubium eſt, in quo extant inſignia de Chriſto venturo Oracula, ut illud *Geneſis* xlix. 10. quod vetuſtiores

A Judæi ad Meſſiam ſine hæſitatione referunt, Chaldæi præcipuè Paraphraſtæ, Thalmodiſtæ etiam, R. Selomoh, & R. David Kimchi. *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui Mittendus eſt, & ipſe erit Expectatio Gentium. Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem, ò fili mi, aſinam ſuam. Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum.* Et illud Deuteronomii xviii. 15. & ſeq. *Prophetam de Gente tua & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus : Ipſum audies, ut petiiſti à Domino Deo tuo in Ho-*
B *reb, quando concio congregata eſt, atque dixiſti : Ultra non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum ampliùs non videbo, ne moriar. Et ait Dominus mihi : Bene omnia ſunt locuti : Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui : & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor exiſtam.* Quod Oraculum non de *Joſue*, non de *Davide, Jeremia*, vel de aliis Prophetis, ut quidam Judæi commentantur, ſed de uno Chriſto intelligendum, multa demon-
C ſtrant, primò quòd Prophetarum neminem ſimilem fuiſſe *Moyſi* ex illis verbis *Deuteronomii* xxxiv. 10. certò ac evidenter conſtat : *Et non ſurrexit ultra Propheta in Iſraël ſicut Moyſes.* Jeſum autem inter & *Moyſen* ſumma ſimilitudo interceſſit, ut fusè docet *Euſebius* Libro iii. *Demonſtrationis Evangelicæ*, Cap. ii. *Num*, inquit, *ex iis qui poſt Moſem exstiterunt Prophetæ, Eſaias exempli gratia, aut Jeremias, aut Ezechiel, aut Daniel, aut alius quiſpiam de cæteris duodecim, Legum Auctori Moyſi conferendus extitit? Nequaquam. Sed ex illis tandem quis unquam*
D *Moſi ſimilia effecit? Nuſquam poteris dicere. Sed quiſque illorum à primo ad noviſſimum quoſcumque inſtituebant ac docebant, ad ipſum Moſem remittebant, atque in hoc Populum reprehendebant, quod Moſis Legem non ſervaſſet, ſed contra illam feciſſet, neque illum ad quidquam aliud hortabantur, niſi ad ea firmiter tenenda, quæ in Lege Moſis poſita ſunt. Nullum igitur horum illi ſimilem dixeris : Atqui Moſes de uno duntaxat certè ac definitè loquitur. Quemnam igitur alium Moſi ſimilem futurum Prophetam canit Oraculum illud, niſi Salvatorem & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum?*
E *Quomodo autem hoc dictum ſit, diligentiùs contemplari neceſſe eſt. Primus Moſes Genti Judaicæ præfuit : Cumque eos deprehendiſſet Ægyptiis ſuperſtitionibus, multorumque Deorum cultu implicitos, primus ab iis illos avertit, inevitabilibus ſuppliciis cultores ſimulachrorum deterrens, & primus eis Theologiam oſtendit, eam quæ unius principatum docet, præcepitque ut unum Opificem, Auctoremque rerum omnium colerent : Primus etiam religioſæ vitæ illis inſtitutionem quamdam diſponens atque aſſignans, piæ, ſanctæque Reipublicæ illis auctor & primus & ſolus apparuit. Atqui Jeſus quoque*
F *Chriſtus, ſicut Moſes ſimiliter, ac multò quidem excellentiùs : Qui primus ejus doctrinæ, quæ veram Religionem inſtituit reliquis Gentibus, Auctor & Magiſter fuit : & primus per totum terrarum orbem ſimulachrorum cultum evertit, primuſque unius omnium Regis Dei cognitionem & reverentiam cunctis oſtendit hominibus : Novaque vitæ, ac piis hominibus accommodatæ Reipublicæ primus introductor, Legiſque lator extitit. Ad hæc, ea quæ de Mundi ortu, & quæ de Animæ immortalitate feruntur, aliaque omnia Philoſophica præcepta quæcumque ejuſdem ſunt generis, primus Moſes Judæorum tradidit Nationi. Sed hæc multò diviniùs primus cæteris Gentibus Jeſus Chriſtus per ſuos Diſci-*

Pulos demonſtravit, ut ſatis meritò Moſem primum
ſolumque pietatis Legum latorem Judaorum appel-
lare aquum ſit: Jeſum autem Chriſtum Gentium
univerſarum, ſicut Prophetia qua de illo eſt, canit:
» Conſtitue Domine Legiſlatorem ſuper eos,
» agnoſcant Gentes quòd homines ſunt. *Moſes*
praterea geſtis mirabilibus & prodigiis Religionem
à ſe inſtitutam & traditam confirmavit. Itidem
Chriſtus iis Miraculis, qua etiam ſcriptis tradita
eſſe omnes novimus ad fidelium inſuentium uſus,
novis ſua doctrina Evangelica praceptis ſtabilita-
tem ac perpetuitatem adjunxit. Rurſus Moſes Gen-
tem Judaicam ab intolerabili ſervitute, quâ ab
Ægyptiis premebatur, in libertatem vindicavit.
Chriſtus quoque omne genus humanum ab impio
atque Ægyptiaco ſimulachrorum cultu, quo ſub
malis Damonibus tenebatur, revocavit ad liberta-
tem. Denique Moſes Terram Sanctam, & in ea
vitam Deo gratam & beatam iis qui Leges ſer-
varent promiſit. Simili ratione Jeſus Chriſtus:
» Beati, *inquit*, mites, quoniam ipſi poſſide-
» bunt terram, *longè utique meliorem terram,*
veréque ſanctam ac Deo gratam, non eam qua eſt
in Judaa, qua planè à reliquis nihil differt, ſed
Dei amatricibus in cœlo Animabus convenientem,
iis qui vivendi rationem à ſe poſitam plenè obſerva-
verint, pollicitus. Quod quidem apertiùs indicans
iis, quos apud ſe beatos futuros pradicabat, Re-
gnum cœlorum appellavit. Caterum, alias quoque
res à Salvatore noſtro geſtas invenies, qua virtute
longe praſtiterint iis quas Moſes edidit, magnam
tamen cum Moſaicis illis habentes ſimilitudinem.
Exempli gratiâ: Moſes totos quadraginta dies je-
junus fuit.... Itidem etiam Chriſtus. Rurſus Moſes
in deſerto alimenta Populo prabuit. Salvator quo-
que ac Dominus noſter quinque panibus quinque
millia hominum pavit. *Item Moſes per medium*
Mare ingreſſus eſt, Populoque itineris dux fuit....
Simili poteſtate, ac Deo etiam convenientiùs, Je-
ſus qui Chriſtus eſt Dei, in ſuperficie Maris in-
grediens, Petrum item ad ſe incedere ſuper eadem
fecit.... Moſes vento Auſtro violento Mare ſoli-
dum fecit.... Eadem ratione ac multo quidem pra-
ſtantiùs Salvator noſter increpuit ventum & Mare,
& facta eſt tranquillitas magna..... Moſis item
vultus, cùm de Monte deſcenderet, erat totus ple-
nus gloriâ.... Simili ratione, & longè quidem ex-
cellentiùs, Salvator noſter cùm duxiſſet ſuos Diſci-
pulos in Montem excelſum valde, transfiguratus eſt
coram eis, & reſplenduit facies ejus ut Sol, veſti-
menta autem ejus facta ſunt alba ſicut nix. Moſes
item Leproſum mundavit. Siquidem ſcriptum eſt:
Et ecce Maria leprâ candens ſicut nix. Et paulò
poſt: Et clamavit Moſes ad Dominum dicens: Deus,
obſecro ſana eam. Simili ergo ratione, ſed longè ma-
jori poteſtate Chriſtus Dei, cùm ad eum leproſus ac-
ceſſiſſet, dixiſſetque: Si vis, potes me mundare: Re-
ſpondit, Volo, mundare, & mundata eſt ejus lepra.
Rurſus Moſes digito Dei ſcriptam eſſe Legem affir-
mavit. Nempe ſic ſcriptum eſt: Et dedit Moſi,
cùm deſiiſſet loqui ad eum in Monte Sina, duas ta-
bulas teſtimonii, tabulas lapideas ſcriptas digito Dei.
Et in Exodo: Dixerunt igitur incantatores Pharao-
ni, Digitus Dei eſt hic. Itidem Jeſus quoque qui
Chriſtus eſt Dei, Phariſais dicebat: Si autem in
digito Dei ejicio Damonia. Ad hac omnia, Moſes
denominavit Jeſum Nave. Pari ratione etiam Sal-
vator Simonem Petrum. Atque item Moſes conſtituit
Populo, qui praeſſent Septuaginta..... Sic etiam
ipſe Salvator deſignavit ſuos Diſcipulos ſeptuaginta,
& miſit binos ante faciem ſuam. Rurſus Moſes duo-
decim viros emiſit terram exploraturos. Noſter item
Salvator, multòque etiam praſtantiùs, duodecim
Apoſtolos emiſit, ad inſpiciendas omnes Gentes. Rur-

A *ſus Moſes ponit Legem qua dicit: Non occides, non*
mœchaberis, non furaberis, non pejerabis. At
Salvator noſter Lege propoſitâ non occidere ſolum,
ſed etiam iraſci prohibet: & pro eo quod dictum eſt,
non mœchari, ne intueri quidem mulierem cum petu-
lanti cupidine admonet, & pro eo quod eſt, non fu-
rari, res proprias indigentibus elargiri imperat:
Etiam illud longè tranſiliens, quod eſt, non pejera-
re, ne jurare quidem ullo modo inſtituit. Et quid me
oratione longiùs provehi neceſſe eſt, ut demonſtrem ſi-
milia, ſimiliaque inter ſe, Moſem ac Salvatorem
Dominumque noſtrum feciſſe? Cùm unicuique volen-
B *ti, in otio eadem colligere facillimum ſit? Etenim cùm*
Moſis mortem noviſſe neminem dicant, ac ne ſepul-
chrum quidem ejus, neque itidem Salvatoris noſtri
poſt reditum ſuum in vitam, mutationem in ſpeciem
divinam quiſquam ſcire potuit. Si igitur in tam mul-
tis rebus alius nemo, ſed ſolus Salvator noſter, qui
cum Moſe ſimilitudinem factorum habuerit, proferri
poteſt, ſupereſt jam ut in illum unum ſpectemus. Ne-
que verò ad alium quempiam referamus Prophetiam,
qua apud Moſem extat, in quâ illi ſimilem ſuſcita-
turum ſe Deus reſpondet.

Præterea, *S. Petrus* Iſraëlitis ſtrictim in Con-
C cione exponens quæ de Jeſu Chriſto locutus eſt
Deus per os Sanctorum ſuorum à ſeculo Prophe-
tarum, Chriſti venturi Vaticinium ſupradicto
Moſis Oraculo contineri aſſerit: *Moyſes quidem*
dixit: Quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis Do- Act. 3.
minus Deus noſter de fratribus veſtris tanquam me,
ipſum audietis juxta omnia quacumque locutus fue-
rit vobis. Erit autem: Omnis anima, qua non
audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.
Et omnes Propheta à Samuel, & deinceps, qui
locuti ſunt, annuntiaverunt dies iſtos. Vos eſtis filii
Prophetarum, & teſtamenti quod diſpoſuit Deus
D *ad patres noſtros, dicens ad Abraham: Et in ſe-* Geneſ. 12.
mine tuo benedicentur omnes familia terra. Vobis
primùm Deus ſuſcitans Filium ſuum, miſit eum
benedicentem vobis: Ut convertat ſe unuſquiſque à
nequitia ſua. S. etiam *Stephanus* in Concione ad
Judæos Actuum VII. *Hic eſt*, inquit, *Moyſes, qui*
dixit filiis Iſrael: Prophetam ſuſcitabit vobis Deus
de fratribus veſtris, tanquam me, ipſum audietis.

Tertiò *S. Cyrillus Alexandrinus Libro* VIII.
contra Julianum, Apoſtatam illum Imperatorem,
negantem Moſaicum illud Oraculum de *Jeſu*
filio *Maria* intelligendum eſſe, ſic refellit pag.
E 256. *Cùm autem Chriſti Nativitatem inquirat,*
& in Lege Moſis ſapientiſſimi fruſtra ſe torqueat:
Diſcat à nobis, Doctrina Moſaica ſcopum ad
Chriſti Myſterium pertinere, Chriſtumque apud
eum multoties deſcribi. Quod cùm noſſet divinus
Paulus, dicebat, Finis enim Legis & Propheta- Rom. 10. 4.
rum, Chriſtus. *Locuples autem harumce rerum*
ipſe teſtis erit, Judaos ita compellans: Si credere- Joan. 5. 46.
tis, *inquit*, Moyſi, crederetis mihi: De me
enim ille ſcripſit. *Agedum ergo, quamvis nulla*
negotio quamplurima teſtimonia, eaque vera pro-
ferre liceat, nos aliis pratermiſſis, qua ab ipſo al-
F *lata fuerunt, perpendamus; atque ita vel in hoc*
mendacii illum arguamus. Dixit Moſes ille ſacrorum
interpres Iſraelitis: Prophetam ex fratribus » Deuteron. 18.
tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus »
tuus: Ipſum audietis. Secundùm omnia quæ »
petiſti à Domino Deo tuo in Choreb in die »
convocationis dicentes: Non adjiciemus au- »
dire vocem Dei noſtri, & ignem hunc magnum »
non aſpiciemus ultra, ne moriamur. Et ait »
Dominus ad me: Rectè omnia quæ locuti ſunt. »
Prophetam ſuſcitabo eis ex fratribus eorum, »
ſicut te; & dabo verbum meum in ore ejus: »
& loquetur eis, ſecundùm quod mandavero »
ei. Et homo qui non audierit quæcumque lo- »

» cutus

» cuicus fuerit Propheta ille in nomine meo, » ego vindictam ſumam de eo. *Vide ſit ergo ut opportunè admodum illud Chriſti Myſterium ſignificatum ſit. Deſcendit enim ille Univerſi Deus in* (Exod. 19.) *ſpecie ignis ſuper Montem Sina, & vox tubæ reſonabat valde, ſicut ſcriptum eſt : Sed ſpectaculum illud cerni non poterat, & tubarum ſoni erant prorſus intolerabiles. Proindeque dicebant vehementi formidine capti : Ignem hunc magnum non videbimus ultra, & non audiemus vocem Domini Dei noſtri.... Cùm igitur ſpectaculum eorum, quæ ad Dei gloriam figurata erant, ferre non poſſent qui tum temporis inſtituebantur homines, tandem neceſſariè Incarnationis Unigeniti modus prædictus eſt. Nec enim aliter verſari cum hominibus poterat, cùm ſecundùm naturam ipſe Deus ſit, quàm ſi homo ſecundum nos factus appareret, ſimulque maneret Deus.... Nominatus porro eſt Propheta, licèt Prophetarum ſit Dominus. Nam cùm ad inanitatem ſe demiſiſſet, humanitatis conditione ſuſceptâ, utique decebat quæ humanitatis ſunt non deſpicere : Ipſa verò Prophetia humanitatis conditioni valde congruit, ſed & ſummum in rebus humanis dignitatis locum tenere putatur.... Quoniam autem contendis hæc de Eo qui ex Maria prognatus eſt, ſcripta non eſſe, alium nobis oſtendas fuiſſe ſecundùm Moyſen.... Cùm plurimi poſt Moſen Prophetæ fuerint, & homines, ſicut ipſe fatetur; de quonam tandem hæc dicit? Ergo neceſſe eſt plane illud* SICUT ME, *plurimis modis à nobis intelligi. Et quidem Moſis Miniſterium cum Servatoris Diſpenſatione, quoad ejus eſt, comparantes, agedum, vim Prophetiæ, quæ de ipſo eſt, nitamur explicare. Nimirum gravi ſervitute oppreſſos Iſraelitas Moſes liberavit, & per medium Mare traduxit, ſuffocatis in eo qui quondam impotenter dominati fuerant : Aluit in ſolitudine, Manna cœlitus demiſſo : Deo commendavit, medius ac ſequeſter Dei & hominum fuit, ac Legis Adminiſter, eoſque ad omnem honeſtatem ſapienter compoſuit. Hinc volut ex typo & umbra ad ipſum veritatis decus tandem veniendum eſt. Tyrannidem in nos exercuit Satanas, & peccati juge genus hominum illigavit.... Spe autem ſuâ miſer excidit : Chriſtus quippe contradixit ac reſtitit, ſolvit ejus laqueos, animi ſervitute nos eripuit, & immerſos peccati cœno liberavit : Per Jordanem traduxit, qui bonorum hoſtibus & perſecutoribus immittit exitium, vivificat verò & conſervat Deo ſubditos, & qui ejus voluntati obſequuntur. Dedit nobis, non Manna quod ſub ſenſum cadit, ſed ſe ipſum potiùs in cibum ſanctum, & vivificum, & revera ſanctiſſimum. Oblati autem ſumus per ipſum Deo & Patri, & factus eſt Mediator ipſius & hominum. Ad hæc Leges præſcripſit, non quæ in typis & umbris ultra eſſent, ſed quæ ad optimum ac præſtantiſſimum vitæ genus perducerent. Ineſt quippe ipſi quoque Legi veritatis adumbratio, Veritas autem ipſa tandem illuxit. Vide porro quomodo Moſes quidem non ignoravit, quòd unigenitum Dei Verbum aſſumptâ humanitate, Leges Vetere Mandato longè circa comparationem meliores daturum erat hominibus. Nam cùm de Legibus per ipſum latis ſcripſiſſet, His quicquam addi, aut ab iis detrahi nefas eſſe; poſtea Dominicæ Majeſtatis eminentiam & gloriæ ſublimitatem, divinæque potentiæ magnitudinem animo reputans, præcipit his verbis :* Ipſum audietis, juxta omnia quæ vobis loquetur. *Si enim ipſe voluerit, inquit, eas Leges ponere, quæ Mandatum per me traditum irritum faciant, hujus nulla ratio habeatur : Leges cum poteſtate ſtatuat. Deus enim eſt ac Dominus, eique ac ſoli competit Leges ponere. Ne autem ſolus videretur Moyſes de ipſo Chriſto in his Prophetiam edidiſſe, idipſum etiam Pater ipſo confirmavit, & rectè locutum illum declarat his verbis :* Rectè omnia quæcumque locutus » eſt. Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum » ſuorum, ſicut te; & dabo verbum meum in » ore ejus, & loquetur eis ſecundùm omnia » quæ mandavero ei. *At enim quid ſibi hæc » verba volunt? Non enim quiſquam paulò cordatior dixerit, Ipſum omnibus Sanctis Prophetis verbum dediſſe, qui cœleſtia & ab illo accepta verba tranſportantes aiebant :* HÆC DICIT DOMINUS; *Quid ergo ſibi vult cùm ait,* Dabo verbum meum in ore ejus? *Animadverte Servatoris noſtri ſupra res omnes eminentiſſimam dignitatem. Divini quippe Prophetæ Miniſterium ſuum implentes, eâ quâ maximè ſervos decet, reverentiâ dicebant : HÆC AIT DOMINUS : Hic verò non ita. Ipſe namque Dominus erat : Patris autem vocibus in unaquaque re potiùs utebatur, ut cùm Leproſo dicit :* Volo : Mundare : *Et cùm mortuos in vitam redire jubet.* Adoleſcens, *enim inquit,* tibi dico, ſurge. *Et,* Lazare, veni foras. *Et cùm creaturam increpat, & furentium ventorum impetus retundit, & cùm voce & verbo Deo maximè convenienti inſanos Maris fluctus compeſcit.* TACE, *enim inquit*, OBMUTESCE. *Hoc, opinor eſt illud :* DABO VERBUM MEUM IN ORE EJUS.

(Matt. 8. 3. Luca 7. 14. Ioan. 19. 43.)

Quartò *S. Eulogius* Alexandrinus Epiſcopus coactâ Alexandriæ frequenti Synodo, & excuſſâ Samaritanorum controverſiâ ſuper prædicto *Deuteronomii* Oraculo, quod alii *Joſuë*, alii *Doſitheo* Samaritano accommodabant, utramque damnavit ſententiam, & Jeſum Chriſtum hoc Vaticinio à *Moyſe* prænuntiatum eſſe definivit. Ita refert *Photius* Opera *S. Eulogii* recenſens *Codice* ccxxx. *Bibliothecæ* ſuæ. *Liber*, inquit, *poſtremus Orationem continet, cui titulus :* DECRETUM IN SAMARITANOS *editum. Argumentum Orationis hujuſmodi. Plebs Samaritana in contrarias divulſa factiones, inter ſe diſſidebat, & peregrinis opinionibus ſe impugnabat. Alii enim Jeſum Nave eum eſſe cenſuerunt, de quo Moyſes dixit :* Prophetam vobis excitabit Dominus » Deus ex fratribus veſtris, ut me. *Alii rejectâ » hac ſententiâ, Doſten quemdam nomine, ſive Doſitheum prædicarunt Samaritanum etiam gente, æqualem Simoni Mago. Et hunc illum eſſe à Moyſe prædictum portentoſè commenti, ab ipſius nomine Doſthêni cognominati ſunt.... Utraque porro factio Libellos pro ſua ſententia, & contra adverſariam partem, ſuum quæque Prophetam alteri præferendo, porrexit. S. Eulogius cum Synodo frequentiſſima, Pontificibus plenâ inſignibus atque illuſtribus dignitate viris, Judex his præſedit. Marcianus ſuſceptum Imperium Romanum ſeptimum jam annum adminiſtrabat. B. Eulogius diſcuſſit quæ ab utraque parte afferebantur, & utraque erroris convictâ, illum à Prophetis prædictum Meſſiam, ex Scripturis Sacris docuit eſſe Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum verum Deum : Illos verò graviſſimo errore laboraſſe : Hos quidem quòd Jeſum Nave illum Prophetam prænuntiatum fingerent; illos vero quòd Doſthen, ſive Doſitheum impium portentosè comminiſcerentur. Atque ita Concilium ſolvit. Sed argumentum & Decretum cum Eulogio periit.* Ex his conſtat, *Deuteronomium*, alioſque quatuor Libros Legis, à *Moyſe* ſcriptos eſſe, iiſque clariſſima extare Oracula Chriſti prænuntia.

Hanc veritatem confirmant verba illa *Philippi* ad *Nathanaëlem*, relata Joannis 1. 45. *Quem ſcripſit Moyſes in Lege, & Prophetæ, invenimus Jeſum filium Joſeph à Nazareth.* Ubi Legem à Prophetis diſtinguens, Legis à *Moyſe* ſcriptæ

nomine

nomine Pentateuchum ſignificat. Sic & S. Petrus Act. xv. 21. *Moyſes enim à temporibus antiquis habet in ſingulis civitatibus qui eum prædicent in Synagogis, ubi per omne Sabbatum legitur.* Sic denique *S. Paulus* de Judæis ſcribens 11. ad Corinth. 111. 15. *Sed uſque in hodiernum diem, cùm legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum.*

Probatur ſecundò Propoſitio noſtra ex Traditione ab Apoſtolis ad nos derivata, & ex ſummo Patrum omnium conſenſu, qui ex Pentateucho, velut ex Moſaico Opere teſtimonia deprompſerunt, quibus Judæorum, & Hæreticorum errores refellerent, Chriſtianæque & Catholicæ Religionis dogmata confirmarent. Homeri, Virgilii, Ariſtotelis, Ciceronis, Herodoti, Xenophontis, Taciti, eſſe quæ eorum dicuntur Opera, nemo ſanæ mentis dubitat, ob perpetuum Græcorum & Latinorum, qui ipſos ſub horum Auctorum nominibus laudarunt, teſtimonium: Quantò magis Pentateuchus *Moyſis* eſſe credendus eſt, cui non modò Judæi, ſed univerſa ab Apoſtolorum temporibus Eccleſia Chriſti, ab ipſo Salvatore & Apoſtolis edocta, teſtimonium perhibet quòd à *Moyſe* ſcriptus ſit? Simili argumento Manichæos negantes ab Apoſtolis ſcriptos eſſe Libros, quos Apoſtolorum eſſe dicit & tenet Eccleſia, *S. Auguſtinus* refellit *Libro* xxxiii. *contra Fauſtum* Capite ſexto. *Hos autem Libros*, inquit, *quibus illi, qui de tranſverſo proferuntur, comparati reſpuuntur, unde conſtat eſſe Hippocratis? Unde ſi quis hoc neget, nec ſaltem refellitur, ſed ridetur, niſi quia ſic eos ab ipſo Hippocratis tempore uſque ad hoc tempus, & deinceps ſucceſſionis ſeries commendavit, ut hinc dubitare dementis ſit? Platonis, Ariſtotelis, Ciceronis, Varronis aliorumque ejuſmodi Auctorum Libros, unde noverunt homines quod ipſorum ſint, niſi eadem temporum ſibimet ſuccedentium conteſtatione continua? Multi multa de Literis Eccleſiaſticis conſcripſerunt, non quidem auctoritate canonicâ, ſed aliquo adjuvandi ſtudio ſive diſcendi. Unde conſtat quid cujus ſit, niſi quia his temporibus, quibus ea quiſque ſcripſit, quibus potuit, inſinuavit atque edidit, & inde in alios, atque alios continuatâ notitiâ, latiuſque firmatâ ad poſteros, etiam ad noſtra tempora pervenerunt, ita ut interrogati cujus quiſque Liber ſit, non hæſitemus quid reſpondere debeamus? Sed quid pergam in longè præterita? Ecce iſtas Literas, quas habemus in manibus, ſi poſt aliquantum tempus vitæ hujus noſtræ, vel illas cujuſquam Fauſti eſſe, vel has neget eſſe meas, unde convincitur, niſi quia illi qui nunc iſta noverunt, notitiam ſuam ad longè etiam poſt futuros continuatis poſterorum ſucceſſionibus trajiciunt? Quæ cùm ita ſint, quis tandem tanto furore cæcatur, niſi Dæmoniorum mendaciloquorum malitiâ atque fallaciâ conſentiendo ſubverſus ſit, qui dicat hoc mereri non potuiſſe Apoſtolorum Eccleſiam, tam fidam, tam numeroſam fratrum concordiam, ut eorum Scripta fideliter ad poſteros trajicerent, cùm eorum Cathedras uſque ad præſentes Epiſcopos certiſſima ſucceſſione ſervaverint, cùm hoc qualiumcumque hominum Scriptis, ſive extra Eccleſiam, ſive in ipſa Eccleſia, tantâ facilitate proveniat? Pentateuchum* autem *Moyſi* tribuit non ſolùm Canon Hebræorum, ſed etiam Canon Eccleſiæ. Quotquot enim ab Apoſtolorum temporibus Librorum Sacrorum indicem adornarunt Patres, Pontifices, Concilia, *Quinque Libros Moyſis* primo loco recenſent. Ita Canon ultimus ex iis qui *Apoſtolici* inſcribuntur; *Melito* Sardenſium Epiſcopus, Epiſtolâ ad *Oneſimum*, apud *Euſebium* Libro iv. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. xxvi11. *Origenes* in Expoſitione Pſalmi primi, cujus teſtimonium idem Euſebius deſcripſit Libro vi. Cap. xxv. *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* in Catecheſibus: *S. Athanaſius* Præfatione in Pſalmos: *S. Auguſtinus* Libro 11. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. viii. & Libro xv. *De Civitate Dei*, Cap. xxv. *S. Hieronymus* in Epiſtola ad *Paulinum*, & alii Patres cùm Græci, tum Latini: *Innocentius I.* in Epiſtola ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum. Concilium Laodicenum Canone ultimo, Romana Synodus ſub *Gelaſio* Pontifice Maximo, & Tridentina Seſſione iv.

Probatur tertiò ex Pentateuchi Samaritani vetuſtate & auctoritate. Cùm enim jam inde ab *Jeroboami* perduellione, decem Tribus ſeceſſione factâ, ſuis Legibus, ſuaque Religione uti cœpiſſent, auctaque eſſet invidia utriuſque Gentis, poſtquam Templi Hieroſolymitani & Sanctæ Civitatis inſtaurationem ſub *Eſdra* turbarunt; capitale demum & perpetuum diſſidium conſecutum eſt ab *Alexandri* temporibus, ex quo *Manaſſes* Jaddi Pontificis frater, ob Samaritidem Mulierem in Matrimonium ductam Sacerdotio exauctoratus, in Templo quod *Sanaballat* ejus Socer, *Darii* nomine *Samariam* adminiſtrans; in Monte Garizim extruxerat, Pontificem ſe geſſit. Illâ tamen diſſociatione & odio implacabili non obſtante, utraque Gens ſuum Pentateuchi Codicem habuit, nihil vel certè parum diſſentientem, hunc Samaritanis literis exaratum, qui veteres fuerunt Hebræorum characteres; illum Judaicis, qui poſt captivitatem Babylonicam ex Aſſyriis efformati in uſu eſſe cœperunt: Utraque Pentateuchum *Moyſi* tribuit.

Probatur quartò ex Septuaginta Interpretum Verſione ſub *Ptolomæo Philadelpho*, procurante *Demetrio Phalereo* adornatâ. Hæc enim *Pentateuchum* ut genuinum *Moyſis* Opus à tota Judæorum Synagoga agnitum probat.

Probatur quintò ex Scriptorum externorum teſtimonio jam inde à *Moyſis* ævo, aſſerentium *Moyſen* Legum Judaicarum Auctorem fuiſſe. Ita *Manethos Sebennyta* in Ægyptiaca Hiſtoria, referente *Joſepho* Libro 1. contra Apionem, *Philochorus* Athenienſis, qui *Ptolomæi Philopatoris* temporibus floruit, referente *S. Juſtino* Martyre in Parænesi: *Polemon*, qui *Ptolomæi Epiphanis* ævo Græcanicam ſcripſit Hiſtoriam, eodem *S. Juſtino*, & *Cyrillo* Libro 1. adversùs *Julianum*, referentibus. *Eupolemus* ab *Alexandro Polyhiſtore* laudatus, cujus illuſtria fragmenta legere eſt apud *Euſebium* Libro ix. *Præparationis Evangelicæ*, Capitibus xvii. xxvi. xxx. *Apollonius Molonis*, referente *Joſepho* Libro 11. Contra Apionem. *Caſtor* ſive Rhodius, ſive Galata, Dejotari gener, cujus teſtimonium laudat *S. Juſtinus*, in Parænesi: *Diodorus Siculus*, quem idem *S. Juſtinus*, & *Cyrillus* Libro 1. Contra *Julianum* teſtem appellant. *Chæremon* Ægyptiacæ Hiſtoriæ conditor, qui *Auguſti* ætate floruit, à *Joſepho* laudatus. *Trogus Pompeius*, cujus Hiſtoriam in Epitomen contraxit *Juſtinus*, ſub *Antonini Pii* Imperio. *Nicolaus Damaſcenus*, Auctor Hiſtoriæ Univerſalis, Herodis Judæorum Regis amicus, cujus aliqua teſtimonia *Joſephus* deſcripſit. *Ptolomæus Mendeſius*, qui res Ægyptias tribus Libris complexus eſt; cujus meminerunt *S. Juſtinus* in Parænesi, *Tatianus*, & *Africanus* apud *Euſebium* Libro x. *Præparationis Evangelicæ* Cap. x. *Clemens Alexandrinus* Libro 1. Stromatum, & *S. Cyrillus* Libro 1. contra Julianum. *Strabo* Libro

xvi.

xvi. Geographiæ. *Apion* Grammaticus, etſi Judæorum hoſtis. *Juvenalis* Satyra xiv. ubi ait, Judaïcum Jus à Judæis edíſci, ſervari & metui, *Tradidit arcano quodcunque Volumine Moſes*. Ptolemæus Alexandrinus, Hephæſtionis filius, cognomento *Chennus*, apud *Photium* Cod. cxc. *Cornelius Tacitus* Libro v. Hiſtoriæ, Cap. iii. & iv. *Plinius* Libro xxx. Cap. i. *Numenius Apamæus* Platonicus Philoſophus, qui *Moſen* non ſolùm *Prophetam* dicit, ut refert *Porphyrius* Libro *De Ant. Nymph.* Sed *Theologum* etiam, & *Legum divinarum Interpretem*, ut ejus verba indicant à *Clemente Alexandrino* laudata Libro i. *Stromatum*, Ejuſdem dictum illud celebratur: *Eſt enim Plato Moyſes atticiſans.* His ſuffragatur *Longinus* Zenobiæ Palmyrenorum Reginæ à Conſiliis & Studiis, Libro *De ſublimi dicendi genere*, ubi cùm dixiſſet de Deo loquentes curare debere, ut eum nobis magnum, ſincerumque & impermixtum exhibeant, ſubdit: *Sic egit & is qui Judæis Leges condidit, vir minimè vulgaris ingenii, ut qui Dei poteſtatem dignè & conceperit, & elocutus fuerit, ſtatim in principio Legum hæc ſcribens: Dixit, ait Deus. Quid? Fiat Lux: & facta eſt. Fiat Terra, & facta eſt.* His adde *Porphyrii* & *Juliani* infenſiſſimorum Chriſtianæ Religionis hoſtium teſtimonia, qui *Pentateuchum* à *Moyſe* ſcriptum agnoverunt.

Spinoſæ objectionibus reſpondetur.

Objicit primò *Spinoſa* in Tractatu Theologico-Politico: Auctor Deuteronomii ſcripſit trans Jordanem, ut probant verba illa Deuteronomii i. i. *Hæc ſunt verba, quæ locutus eſt Moyſes ad omnem Iſraël trans Jordanem.* At *Moyſes* Jordanem nunquam tranſgreſſus eſt, nec eo vivente Iſraëliticus Populus. *Moyſes* itaque *Deuteronomii* Auctor cenſeri non debet: Multominùs aliorum Librorum.

Reſpondetur primò, *Moyſen* hæc dici locutum *trans Jordanem*, habitâ ratione Terræ Sanctæ, cujus comparatione Scriptura Sacra ſitus locorum conſignare ſolet. *Campeſtria* enim *Moab*, in quibus *Moſes* ad Judæos extremùm verba faciens Legem iteravit, ſunt trans Jordanem Judæis Terram promiſſam incolentibus.

Reſpondetur ſecundò, Unius fortè voculæ Hebraicæ æquivocatione factum ut Interpres verteret, *trans Jordanem*, quod *cis Jordanem* vertendum erat. Vox enim *Eber* non ſolùm *trans*, ſed & *cis* ſignificat, ut notant *Pagninus*, & *Buxtorfius*, & norunt quique Hebraicè periti. Textus Hebraicus ſic ad verbum reddi poteſt, ut habetur in Bibliis Polyglottis: *Iſta verba quæ locutus eſt Moſes ad omnem Iſraël in tranſitu Jordanis*: Id eſt, cùm mox tranſiturus Jordanem eſſet.

Objiciunt ſecundò *Spinoſa*, & alii qui eum ſequuntur hac in parte; Auctorem Pentateuchi de *Moyſe* velut de alienâ perſonâ loqui. Deuteronomii xxxi. 9. *Scripſit itaque Moyſes Legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi.* Laudes etiam *Moyſis* in Pentateucho celebrari. Numerorum xii. 3. *Erat enim Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines qui morabantur in terra.* Deuteronomii xxxiv. 10. *Et non ſurrexit ultra Propheta in Iſraël ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem, in omnibus ſignis atque portentis, quæ miſit per eum, ut faceret in Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus ſervis ejus, univerſæque Terræ illius, & cunctam manum robuſtam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyſes coram univerſo Iſraël.* Ita autem de ſeipſo *Moyſes* vir modeſtiſſimus & humillimus non ſcripſiſſet. Alius itaque à *Moyſe* Pentateuchum ſcripſit.

Reſpondetur, Scriptoribus Sacris & profanis

A ſolemne eſſe de ſe ipſis in tertia perſona loqui in iis Hiſtoriis quarum pars fuerunt. Sic *Cæſar* in *Commentariis*, & *Joſephus* in Libris *De Bello Judaico*, de ſe ipſis loqui ſolent. Sic *S. Joannes* in Evangelio de ſeipſo loquitur: *Diſcipulus ille quem diligebat Jeſus.* Sic de ſe ipſo S. Matthæus: *Vidit Jeſus hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine, & ait illi: Sequere me.* Sic *S. Lucas*, quem unum ex Diſcipulis Emmaüntem euntibus fuiſſe ferunt: *Et ecce duo ex illis ibant ipſa die in caſtellum, quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Jeruſalem, nomine Emmaus.* Unde *S. Gregorius* Præfatione in Expoſitionem Libri Job, Cap. i. ait:

B *Mos is Scripturæ Sacræ eſt, ut ipſi, qui ſcribunt, ſic de ſe in illâ, quaſi de aliis loquantur. Hinc eſt enim quod Moyſes ait*: Erat Moyſes vir mitiſſimus « ſuper omnes homines, qui morabantur in ter- « ra. Hinc Joannes dicit: Diſcipulus ille quem « diligebat Jeſus. *Hinc Lucas ait: Quod ambula-* « *rent* duo ex Diſcipulis in via, Cleophas & « alius. *Quem profectò alium, dum tam ſtudioſe* « *tacuit, ut quidam dicunt, quid niſi ſe ipſum fuiſſe monſtravit? Scriptores igitur Sacri Eloquii, qui impulſu Sancti Spiritus agitantur, ſic de ſe in illo teſtimonium quaſi de aliis proferunt. Spiritus ergo*

C *Sanctus per Moyſen locutus eſt de Moyſe*, &c.... *Itaque Scriptores Sacri Eloquii, quia repleti Spiritu Sancto ſuper ſe trahuntur, quaſi extra ſemetipſos fiunt; & ſic de ſe ſententias, quaſi de aliis proferunt. Unde & Beatus Job Sancto Spiritu afflatus, posuit ſua geſta, quæ erant videlicet ſupernæ aſpirationis dona, quaſi non ſua ſcribere: Quia eò alterius erant quæ loquebatur, quo homo loquebatur quæ Dei ſunt: Et eò alter quæ erant illius loquebatur, quo Spiritus Sanctus loquebatur, quæ hominis ſunt.* Itaque ſuas laudes *Moyſes* celebravit afflante Spiritu Sancto, ut gratiam Dei prædicaret, cujus

D dona erant virtutes illius & merita: Quod & *S. Paulus* in Epiſtolis ſuis fecit. Quàm autem id ab elatione & jactantiâ remotum fuerit, ex eo perſpectùm eſt, quòd *Moyſes* defectus ſuos & errata non diſſimulaverit, uti nec prioris vitæ ſuæ peccata *S. Paulus*.

Objiciunt tertiò: Auctor Libri Geneſeos Cap. xii. v. 6. ubi narravit, *Pertranſiviſſe Abram Terram uſque ad locum Sichem, uſque ad Convallem Illuſtrem*; obſervat quaſi per parenthesim, tunc Chananæos Terræ illius incolas fuiſſe: *Chananæus autem tunc erat in Terra.* Quod argumento eſt hæc ſcripta fuiſſe cùm Chananæi ampliùs in Pa-

E læſtina non eſſent. At *Moſis* tempore nondum ex Palæſtina pulſi erant Chananæi. Hæc igitur *Moyſes* non ſcripſit.

Reſpondetur, Senſum illorum verborum non eſſe quòd olim Chananæi Paleſtinam occupaſſent, quo tempore hæc Hiſtoria ſcribebatur, ſed quòd regionem illam jam incolerent, cùm *Abraham* in illam migravit. Notare ſcilicet voluit *Moyſes*, & ad poſteritatis notitiam tranſmittere, quænam Gens illa eſſet, cum qua vixit *Abraham* in Chananæa terra.

Objiciunt quartò, Montem Moria, *Geneſis*

F xxii. 14. appellari, *Dominus videt*, quo nomine vocari cœptus eſt, cùm ædificationi Templi deſtinatus eſt: Quod nonniſi poſt *Moyſen* contigit: Hunc itaque Librum eſſe *Moyſe* recentiorem.

Reſpondetur, Montem illum *Terram Viſionis*, à viſo Angelo & ariete vepribus hærente, appellari; &, *Dominus videbit*, à reſponſione Abrahami ad filium: *Deus providebit ſibi victimam holocauſti; fili mi.* Certè hoc nomen eâ occaſione tunc primùm inditum fuiſſe Monti ab ipſo *Abrahamo*, conſtat ex Sacro Textu: *Et ecce Angelus*

Domini

Domini de cælo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui reſpondit: Adſum. Dixitque ei: Non extendas manum tuam ſuper puerum, neque facias illi quidquam: Nunc cognovi quòd times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me. Levavit Abraham oculos ſuos, viditque poſt tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem aſſumens obtulit holocauſtum pro filio. Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde uſque hodie dicitur: In Monte Dominus videbit. Quanquam & Templum ibi ædificandum cognoſcere potuerit *Moyſes*, utpote Prophetico lumine illuſtratus.

Objiciunt quintò verba illa Deuteronomii iii. 10. 11. *Solus quippe Og Rex Baſan reſtiterat de ſtirpe Gigantum. Monſtratur lectus ejus ferreus, qui eſt in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis, ad menſuram cubiti virilis manûs.* Porro, inquiunt, ſi hunc Librum ſcripſiſſet *Moyſes*, quorſum Gigantis illius proceritatem ex lecti ferrei magnitudine probaſſet Iſraëlitis, qui ipſum pugnantem, & cæſum conſpexerant? Unde factum ut lectus ille non in Baſanitide regione, ſed in Rabbath filiorum Ammon viſeretur, niſi ex temporum longitudine, quæ omnia mutare conſuevit? Probabilius ergo eſt Deuteronomium ſcriptum eſſe ab Auctore qui eo tempore vixerit, quo *Ogi* Regis Baſan memoria omnino perierat apud Iſraëlitas: Maximè cùm lectus ille ignotus fuiſſe videatur uſque ad tempora *Davidis* Regis, qui Ammonitas debellavit, eorumque Urbem Rabbatham expugnavit, ut refertur ii. *Regum* xii. 29. 30.

Reſpondetur, Iſraëlitarum plurimos *Ogum* Regem Baſan non vidiſſe, pueros nempe, ſenes, feminas, abſentes à prælio, in quo cæſus eſt, Milites. Præterea, *Moyſen* non ſuæ ſolùm ætatis Hebræis, ſed futuris etiam Legem poſuiſſe, & Hiſtoriam ſcripſiſſe. Hiſtoria enim ſcribitur, ut rerum geſtarum memoria tranſmittatur ad poſteros. Gigantis autem iſtius inſolentem proceritatem ex lecti ipſius ferrei magnitudine innoteſcere voluit iis qui ipſum non viderant. Cùm enim lecti tertiâ parte longiores hominibus fieri ſolerent, ut notat *Maimonides*, & lectus ille ferreus novem cubitos longitudinis haberet, facile erat colligere *Ogum* ſexcubitalem fuiſſe. Lectum autem illum in Ammonitarum Urbe Rabbatha ſervari *Moyſes* noverat, vel quòd eâ Urbe tunc potiretur *Ogus*: Vel quòd Ammonitæ contra illum pugnantes lectum illum quaſi inſigne ſpolium & victoriæ monumentum abſtuliſſent: Vel quòd Iſraëlitæ lectum illum ferreum Ammonitis vendidiſſent: Vel quòd domeſticum illud inſtrumentum, exquiſitamque ſupellectilem *Ogus* apud Ammonitas in tuto poſuiſſet, quos ab Iſraëlitarum armis intactos fore confidebat.

Objiciunt ſextò, Pentateuchi Scriptorem varia Operi ſuo inſeruiſſe Urbium nomina, quæ poſt *Moſis* obitum indita ſunt, cùm aliis antea nominibus Urbes illæ vocarentur. Sic *Geneſis* xiv. v. 14. narratur, quòd cùm audiſſet *Abram* captum à quinque Regibus *Lothum* Nepotem ſuum, *numeravit expeditos vernaculos ſuos trecentos decem & octo: Et perſecutus eſt uſque Dan.* Conſtat autem ex Cap. xviii. *Judicum*, v. 28. & 29. Urbem illam, quæ olim vocabatur *Lais*, primùm nomen *Dan* accepiſſe à ſexcentis illis viris de Tribu *Dan*, qui ablato *Micha* Idolo cum Sacerdote, Urbem illam expugnarunt. *Erat autem Civitas ſita in regione Rohob: Quam rurſum extruentes, habitaverunt in ea, vocato nomine Civitatis Dan juxta vocabulum patris ſui, quem genuerat Iſraël, quæ prius Lais dicebatur.* Sic Civitas *Hebron*, cujus frequens in Pentateucho mentio, maximè *Geneſis* xxiii. 2. & xxxv. 27. nomen *Hebron* accepit ab *Hebrone* filio *Caleb*, poſt obitum Moyſis, cùm antea *Cariatharbe* vocaretur, ut colligitur ex Cap. xiv. Libri Joſuë v. 14. *Benedixitque ei Joſue* (nempe CALEBO:) *& tradidit ei Hebron in poſſeſſionem. Atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Jephone Cenezæo, uſque in præſentem diem: Quia ſecutus eſt Dominum Deum Iſraël. Nomen Hebron ante vocabatur Cariath-Arbe.* Denique *Deuteronomii* iii. v. 14. hæc habentur: *Jair filius Manaſſe poſſedit omnem regionem Argob uſque ad terminos Jeſſuri, & Machati. Vocavitque ex nomine ſuo Baſan, Havot Jair, id eſt, Villas Jair, uſque ad præſentem diem.* Ex quibus poſtremis verbis colligi poſſe videtur, longo poſt *Moyſis* mortem tempore hæc ſcripta eſſe.

Reſpondetur primò, Illas nominis unius pro alio ſubrogationes ad *Eſdram* Sacrorum Librorum reſtauratorem, Spiritu Sancto non minùs afflatum quàm *Moyſen*, probabiliter referri. Illum nempe cùm Sacros Libros recognoſceret, emendaret,elioremque in ordinem reſtitueret poſt Captivitatem Babylonicam, quâ durante mendas plurimas contraxerant, majoris explicationis gratiâ nomen *Lais* jam obſoletum in *Dan* mutaſſe, & *Cariat-Arbe* nomen hac obſervatione quaſi per parentheſim poſitâ illuſtraſſe, *(quæ eſt Hebron.)*

Reſpondetur ſecundò cum doctiſſimo Præſule *Daniele Huetio*, Nomen *Dan*, prout loci nomen eſt, antiquius eſſe prædictâ ſexcentorum Danitarum expeditione. Ex duobus enim fontibus & rivulis *Jor* & *Dan*, Jordanis flumen & nomen derivatum *S. Hieronymus*, & *Philoſtorgius* teſtantur. Antequam ergo Urbi *Lais* nomen *Dan* indidiſſent ſexcenti illi Daniticæ Tribus homines, alter fontium Jordanis *Dan* appellabatur. Nam Jordanis nomen Urbe *Dan* vetuſtius eſt. Hunc ergo fontem ſeu fluviolum fortè ſignificavit *Moyſes*, cùm ſcripſit *Abrahamum* hoſtes uſque *Dan* eſſe perſecutum. Unde additur: *Et diviſis ſociis, irruit ſuper eos nocte: Percuſſitque eos, & perſecutus eſt eos uſque Hoba, quæ ad lævam Damaſci.* At *Damaſcus*, & *Hoba*, loca ſunt Jordanis fontibus vicina.

Reſpondent tertiò Recentiores quidam, Duplicem eſſe diſtinguendam civitatem *Dan*: Alteram quę *Joſue* xv. v. 49. dicitur *Danna*, alteram verò ſimplici nomine *Dan*, cui à Tribu ſua Danitæ nomen fecerunt, de qua *Joſuë* xv. 49. *Judicum* xx. v. 1. 1. *Regum* iii. 20. 1. *Paralipomenon* xxi. 2 & ii. *Paralipomenon* xxx. 5. De priori autem Civitate, nempe *Danna*, intelligendum locum *Geneſeos*, non verò de poſteriori; ſiquidem veriſimile non eſt, *Abrahamum* fugitivos hoſtes perſequentem, tot vaſtas excurriſſe regiones, quot interjacent à loco certaminis, ubi Reges priùs victores proſtravit, ad illam civitatem *Lais* à Danitis occupatam. Hæc enim ab Hebrone & regione Sodomitica, ubi Reges illi ab *Abrahamo* victi ſunt, diſtat plus quàm quinquaginta leucis. Quis autem credat *Abrahamum*, cum trecentis tantùm armatis vernaculis ſuis, quinque Regum devictos Exercitus ad tantam locorum diſtantiam fuiſſe inſecutum?

Verùm *Dan* cum *Danna* imperitè confundunt illi. Eſt enim *Dan* oppidum Phœnices ad fontes Jordanis ſitum, in quo Tribus *Dan* habitavit, eique nomen impoſuit, olim *Leſem* appellatum, *Joſue* xix. & *Lais*, Libri *Judicum* Cap. xviii. ſive *Laiſa*, Cap. x. *Iſaiæ*. Ipſum fuit

terminus

terminus Terræ Iſraël ab Aquilone, 1. *Regum* III. A & *Ezechielis* XXVII. in quo *Jeroboam* Rex Iſraël Vitulum adorandum erexit, III. *Regum* XIX. 29. & 30. & *Amos* VIII. 14. De quo oppido *S. Hieronymus* in Libro *De Locis Hebraicis* ſcribit: *Dan Viculus eſt in quarto à Paneade Milliario, euntibus Tyrum: Qui uſque hodie ſic vocatur, terminus Judeæ Provinciæ contra Septentrionem: De quo & Jordanis flumen erumpens, à loco ſortitus eſt nomen. Jor quippe* ρεῖθρον*, id eſt fluvium, ſive rivum, Hebræi vocant.* Et in Traditionibus Hebraicis, *Dan Phœnices oppidum* eſſe teſtatur, quod *nunc Paneas dicitur.* At verò *Danna* Civitas eſt in Tribu Juda, B *Joſue* XV. ſita inter *Socoth* & *Cariathſenna.* De qua idem *S. Hieronymus* Libro *De Locis Hebraicis*, ait: *Danna in Tribu Juda: Eadem autem eſt quæ & Dabir, Civitas Literarum.* Cùm itaque *Abrahamus* hoſtes uſque *Dan*, non uſque *Dannam* perſecutus dicatur *Geneſeos* XIV. tertia iſta Reſponſio rejicienda eſt, & primæ, ſecundæque ſtandum.

Quod *Hebronem* ſpectat, non eſt omnino certum an Civitas illa nomen acceperit ab *Hebrone*, Calebi Nepote, de quo *Paralipomenon* Libro 1. Cap. II. an ipſi nomen Civitatis à ſe expugnatæ C indiderit *Caleb*, ſicut alios ejus Nepotes nominibus Civitatum *Ephrata*, *Bethleem*, *Cariathiarim*, *Bethgader*, appellatos legimus v. 50. ejuſdem capitis. Sanè *Hebron ſeptem annis ante Tanim Urbem Ægypti* antiquiſſimam *condita eſt*, ut dicitur *Numerorum* XIII. 23. Quidni ergo *Cariath-Arbe* primùm appellata, verus nomen ante *Moyſen* amiſerit, & *Hebron* vocata ſit ab aliquo forſan Chananæorum Principe?

Ad tertiam Objectionis partem reſpondetur, verba illa, *Uſque in præſentem diem*, dici poſſe quoties tempus aliquod rem geſtam inter & narra- D tionem illius intercedit, quantumvis ſit recens eventus. Sic *S. Matthæus*, quamvis Evangelium ſuum non multis poſt Chriſti mortem annis ſcri-

Matth. 27. 8. Matth. 28. 15.

pſerit, uſus eſt his verbis: *Propter hoc vocatus eſt ager ille Haceldama, hoc eſt, Ager ſanguinis, uſque in hodiernum diem.* Et alibi: *Et divulgatum eſt verbum iſtud apud Judæos uſque in hodiernum diem.* Cùm igitur plures Menſes ab egregio *Jairi* facinore effluxerunt, ad obitum *Moyſis*, potuit ille in *Deuteronomio*, quod morti proximus ſcripſit, hunc loquendi modum uſurpare. Vel à *Joſue*, *Eſdra*, aut quovis alio Dei Spiritu E afflato Scriptore, hæc verba poſtmodum addita ſunt.

Objiciunt ſeptimò, Pentateuchi Auctorem res narrare poſt *Moyſis* obitum geſtas. Dicitur enim Exodi XVI. 35. *Filii autem Iſrael comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: Hoc cibo aliti ſunt, uſquequo tangerent fines Terræ Chanaan.* Porro Manna Iſraëlitis depluere non ceſſavit, donec tranſmiſſo Jordane, de frugibus Terræ Chanaan comederunt, ut liquet ex Capite quinto Libri *Joſuë* v. 12. Hæc itaque ſcripta ſunt poſt obitum *Moyſis*, ac proinde ab alio F Auctore.

Præterea, *Geneſis*, XXXVI. Capite v. 31. dicitur: *Reges autem qui regnaverunt in Terra Edom, antequam Regem haberent filii Iſrael, fuerunt hi*, &c. Ubi Auctor octo Reges, & Principes undecim recenſet, qui in Idumæa regnaverùnt, antequam Iſraëlitæ Regem haberent. Hæc itaque ſcripta ſunt, poſtquam *David* Idumæos ſubegit, II. *Regum* VIII.

Ad hæc, Auctor *Deuteronomii*, Cap. II. v. 12. Horræos ab Idumæis de Monte Seïr ejectos fuiſſe ſignificat, quemadmodum ab Iſraëlitis Idumæi ipſi poſtea ex eodem Monte exterminati ſunt regnante Davide. *In Seïr*, inquit, *habitaverunt Horræi, quibus expulſis atque deletis, habitaverunt filii Eſau: Sicut fecit Iſraël in terra poſſeſſionis ſuæ.*

Reſpondetur, Inde non probari quòd *Moyſes* Auctor Pentateuchi non fuerit; ſi quidem Prophetico lumine illuſtratus, futura prænoverat, eaque velut præſentia narrabat, quod Prophetis familiare eſſe nemo neſcit. Cùm itaque Deus *Moyſi* & *Aaroni* præſignificaſſet, Iſraëlitas totis quadraginta annis per deſertum erraturos, antequam Chananitidis poſſeſſionem adirent, *Numerorum* XIV. 34. Quidni *Moyſi* divinitus revelatum credatur, cùm Manna depluere cœpit, Iſraëlitas annis totidem cibo illo mirabili alendos? Similiter *Moyſes* Deo revelante prænoverat futurum, ut aliquando Hebræorum Reipublicæ Reges præeſſent, ut conſtat ex Deuteronomii XVII. v. 14. *Cùm ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, habitaverisque in illa, & dixeris: Conſtituam ſuper me Regem, ſicut habent omnes per circuitum Nationes, eum conſtitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum.*

Quòd Reges ſpectat Idumæorum, octo illi à *Moyſe* recenſiti regnare potuerant ab *Eſau* ad ipſius *Moyſis* tempora, & Principes ſive Duces ab eodem nominati, varias Idumææ Provincias poſtmodum inter ſe dividere poſt mortem *Hadar* Regum Idumæorum poſtremi, ut dicitur 1. *Paralipomenon* Cap. quinto, v. 51. Poſſunt etiam hæc verba, *An equam haberent Regem filii Iſrael*, ad *Moyſem* referri, qui Rex dicitur *Deuteronomii* XXXIII. ℣. 5. ubi enim præmiſit: *Legem præcepit nobis Moyſes, hereditatem multitudinis Jacob:* ſubdit, *Erit apud rectiſſimum Rex, congregatis Principibus Populi cum Tribubus Iſrael.* Sic Philo Judæus *Moyſen Regem* appellat: Sic Judex nomine Regis ſignificatur, Judicum XVII. 6. *In diebus illis non erat Rex in Iſrael.* Octo itaque Reges in Idumæa regnaſſe *Moyſes* verbis prædictis ſignificat, antequam Iſraëlitæ ex Ægypto egreſſi in unius Reipublicæ corpus adunarentur. Suis verò temporibus formam regiminis apud Idumæos, volente Deo, à Regno in Ducatum fuiſſe mutatam, ob inclementiam *Hadar* Regum poſtremi, qui tranſitum Iſraëlitis negavit.

Ad tertiam objectionis partem reſpondetur, Illis *Deuteronomii* verbis non ſignificari quòd Idumæi Horreos è Monte Seïr expulerint, ſicut Iſraëlitæ Idumæos ipſos poſtea ex eodem Monte exterminarunt; ſed ſolùm quòd Idumæi in eo Monte habitarunt ejectis Horreis, ſicut Iſraëlitæ *In Terra poſſeſſionis ſuæ.* Quæ verba ad univerſam Terram promiſſam referre minimè neceſſe eſt, ſed ad Terram duorum Regum *Og* & *Sehon*, quorum Regna Iſraëlitæ, Amorrhæis & Baſanitis debellatis, jam occupaverant cùm hæc ſcriberentur. Jam enim Rubenitæ, Gaditæ, & dimidia pars Manaſſæorum, illis regionibus potiebantur. Hinc *Arias Montanus* vertit: *Sicut fecit Iſrael nonnullis in poſſeſſionibus, quas dedit eis Deus.* Id *Moyſes* ipſe confirmat, Deuteronomii III. *Terramque poſſedimus tempore illo ab Aroër, quæ eſt ſuper ripam Torrentis Arnon, uſque ad mediam partem Montis Galaad: & Civitates illius dedi Ruben & Gad. Reliquam autem partem Galaad, & omnem Baſan Regni Og, tradidi mediæ Tribui Manaſſe, omnem regionem Argob*, &c. Vel, ſi ad univerſam Terram promiſſam prædicta verba referre placeat, dicendum, *Moyſen* Spiritu Prophetico eminus ſpectaſſe rem proximè futuram verbo præteriti temporis, propter certitudinem eventûs. Vel, *fecit*, idem ſignificat, ac *facere decrevit.*

Objiciunt

Objiciunt octavò, Auctorem Pentateuchi Libros laudare à *Moyſe* ſcriptos, nempe *Librum Fœderis*, & *Librum bellorum Dei*, & *Librum Legis Dei*, Exodi xxiv. 4. 7. Numer. xxi. 14. Deuteronomii xxxi. 9. Pentateuchus igitur ex Libris *Moyſis* poſt ipſius obitum ſcriptus videtur.

Reſpondetur, *Moyſen* Libros à ſe editos, quaſi alienos citare potuiſſe, ſicut res à ſe geſtas, velut ex aliena perſona, non ex propria narravit. Non ſequeretur ergo *Moyſen* Pentateuchi Auctorem non eſſe, quamvis Libri illi in Pentateucho memorati à *Moyſe* ſcripti eſſent. At incertum eſt, quiſnam Liber fuerit bellorum Domini, & à quo editus. Veriſimilius eſt nullum fuiſſe *Moyſis* tempore hujuſmodi Librum. Vox enim *Sepher*, pro qua Vulgatus interpres Librum reddidit, relationem & narrationem æquè ſignificat, & ita ſumitur *Geneſ.* v. v. 1. Verba ergo illa Numerorum xxi. *Unde dicitur in Libro Bellorum Domini*, &c. hunc ſenſum habent: Cùm Bella Domini narrantur, victoriæ quoque Amorrhæorum contra Moabitas celebrantur. Notant etiam Viri Eruditi, Vocem Hebraicam, pro qua Vulgatus Interpres vertit, *dicitur*, eſſe verbum futuri temporis, & ita reddendum eſſe, *Dicetur in Libro Bellorum Domini*. Ita obſervat inter alios *Malvenda* noſter. Suſpicatur *S. Auguſtinus Quæſtione* xlii. *in Numeros*, His verbis Librum aliquem Chaldæorum vel Ægyptiorum deſignari, qui *Bellorum Domini* appellatur, quòd de Bellis maximis & celeberrimis ageret. Hunc autem Librum, licèt profanum & apocryphum, *Moyſen* citaſſe, ſicut Apoſtolus aliqua ex profanis Auctoribus laudavit. *In quo Libro*, inquit, *hoc ſcriptum ſit, non commemoravit, neque ullus eſt in his, quos divina Scriptura canonicos appellamus. De talibus occaſiones reperiunt, qui Libros apocryphos incautorum auribus & curioſorum conantur inſerere ad perſuadendas fabuloſas impietates. Sed hîc dictum eſt ſcriptum in Libro, non dictum eſt in cujus Prophetæ vel Patriarchæ Sancto Libro. Neque negandum eſt fuiſſe jam Libros ſive Chaldæorum, unde egreſſus eſt Abraham, ſive Ægyptiorum, ubi didicerat Moyſes omnem illorum ſapientiam, ſive cujuſque Gentis alterius, in quorum Librorum aliquo potuit hoc eſſe ſcriptum: Qui tamen non ideo ſit aſſumendus in eas Scripturas, quibus divina commendatur Auctoritas, ſicut nec Propheta ille Cretenſis, cujus mentionem facit Apoſtolus; nec Græcorum Scriptores vel Philoſophi vel Poetæ, quos idem ipſe Apoſtolus magnum ſanè aliquid & veraciter promptum ad Athenienſes loquens dixiſſe confirmat:* In illo enim vivimus, & movemur, & ſumus. *Licet enim divina Auctoritati, unde voluerit, quod verum invenerit, teſtimonium ſumere; ſed non ideo omnia quæ ibi ſcripta ſunt, accipienda confirmat. Cur autem hoc iſto commemoratum ſit loco, non evidenter apparet, niſi fortè ut fines illic inter duas gentes conſtituerentur, bello actum eſt, quod bellum ejuſdem loci homines propter magnitudinem, Bellum Domini eſſe dixerunt, ut ſcriberetur in aliquo eorum Libro*, Bellum Domini Zoob inflammavit: *Quòd vel arſeris eodem Bello iſta Civitas, aut ad pugnandum inflammata ſit, hoc eſt excitata, vel ſi quid aliud in obſcuritate loci hujus latet.* Liber *Fœderis*, & Liber *Legis*, non alii ſunt ab Exodo vel Deuteronomio. Exodi xxiv. *Venit ergo Moyſes, & narravit plebi omnia verba Domini atque judicia: Reſponditque omnis Populus unâ voce: Omnia verba Domini, quæ locutus eſt, faciemus. Scripſit autem Moyſes univerſos ſermones Domini.* . . . *Aſſumenſque Volumen Fœderis, legit audiente Populo; qui dixerunt: Omnia quæ locutus eſt Dominus faciemus, & erimus obedientes. Ille verò ſumptum ſanguinem reſperſit in Populum, & ait: Hic eſt ſanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his.* Deuteronomii xxxi. 9. *Scripſit itaque Moyſes Legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi, qui portabant Arcam fœderis Domini, & cunctis Senioribus Iſraël.* Et Cap. xxix. 21. *Et conſumat eum in perditionem ex omnibus Tribubus Iſraël, juxta maledictiones, quæ in Libro Legis hujus ac Fœderis continentur.*

Objiciunt nonò, *Moyſis* mortem, ſepulturam, & Hebræorum luctum, ultimo *Deuteronomii* Capite narrari: Adeoque hunc Librum ab ipſo *Moyſe* ſcriptum non eſſe.

Reſpondetur, Ea quæ *Moyſis* obitum ſpectant, & quæ reliquo capite continentur, vel ab *Eleazaro*, vel à *Joſue*, vel ab *Eſdra* ſcripta videri, & cum principio Libri *Joſue* cohærere. Sed propterea *Deuteronomium* claudunt, quia ibi convenientius erat abſolvi, quæ *Moyſem* ſpectabant, univerſa. Vel ab ipſo *Moyſe* prophericè ſcripta ſunt, ut ſenſerunt non abſurdè *Joſephus* Libro iv. *Antiquitatum* Cap. ultimo, & *Philo* Libro iii. *De Vita Moyſis*, quorum teſtimonia Diſſertatione ſuperiori laudata ſunt, necnon *Maimonides* in Tract. *De Precib. & Ben. Sac. c.* 13.

Objiciunt decimò, *Moyſen* Leges dumtaxat, quæ in Pentateucho leguntur, Judæis tradidiſſe, Hiſtoriam verò à publicis Scribis in literas relatam. Scribas ſcilicet ac Hiſtoricos, ab Iſraëliticæ Reipublicæ natalibus, ſcribendis Diariis & Annalibus deſtinatos fuiſſe ſupponunt: Sicut apud Ægyptios erant publici hujuſmodi Scribæ, qui res memoriâ dignas in tabulas referrent. Scribas illos divino Spiritu afflatos, & Prophetiæ dono inſignes fuiſſe. Librorum ſacrorum plurimos à Scribis illis divinitus inſpiratis ex antiquioribus Diariis & Annalibus fuiſſe deſcriptos, ut de Libris Regum cenſet *Theodoretus* in Præfatione, & *Quæſtione* iv. in Librum ſecundum. Pentateuchum itaque ſimili ratione ex veterum Scribarum Diariis & Annalibus ab aliquo Spiritu Dei afflato homine compendioſè expreſſum ac digeſtum fuiſſe.

Reſpondetur, Ut ut ſe res habeat de nonnullis Scripturæ Sacræ Libris, ſcilicet Libris Regum, Paralipomenon, & Machabæorum, hanc hypotheſim de *Pentateucho* à Scribis publicis ſive Prophetis aliis à Moyſe ſcripto, nullâ ratione probari, nullâ ponderis alicujus conjecturâ fulciri, adeoque ſe ipſâ ruere. Nullam publicorum hujuſmodi Scribarum in tota Lege mentionem fieri. Expreſſis ac diſertis Scripturæ Sacræ teſtimoniis, quæ *Moyſi* ceu vero ac legitimo parenti Pentateuchum aſſerunt, inanes conjecturas temerè opponi. Quæcumque publici illi Scribæ tametſi Prophetiæ dono inſignes, memoriâ digna in tabulas referrent, non propterea canonicæ auctoritatis extitura; quod Diaria & Annales non ſcriberent ut Prophetæ, ſed ut Hiſtorici, ut *S. Auguſtino* viſum eſt Libro xviii. *De Civitate Dei*, Cap. xxxviii. *Quando quidem*, inquit, *in ipſa Hiſtoria Regum Juda, & Regum Iſraël; quæ res geſtas continet, de quibus eidem Scripturæ Canonicæ credimus, commemorantur plurima, quæ ibi non explicantur, & in Libris aliis inveniri dicuntur, quos Prophetæ ſcripſerunt, & alicubi eorum quoque Prophetarum nomina non tacentur, nec tamen inveniuntur in Canone, quem recepit Populus Dei. Cujus rei, fateor, cauſa me latet, niſi quòd exiſtimo, etiam ipſos, quibus ea*

quæ

quæ in Auctoritate Religionis eſſe deberent, Sanctus utique Spiritus revelabat, alia ſicut homines Hiſtoricâ diligentiâ, alia ſicut Prophetas inſpiratione divinâ ſcribere potuiſſe; atque hæc ita fuiſſe diſtincta, ut illa tanquam ipſis, iſta verò tanquam Deo per ipſos loquenti, judicarentur eſſe tribuenda; ac ſic illa pertinerent ad ubertatem cognitionis, hæc ad Religionis Auctoritatem: In quâ Auctoritate cuſtoditur Canon. Scribit quidem *Joſephus Libro* 1. *Contra Apionem*, Sacros Libros conſcribendi poteſtatem omnibus in Hebræorum Republica datam non fuiſſe, *ſed ſolummodo Prophetis, antiquiſſima quidem & veterrima ſecundum inſpirationem ſactam à Deo cognoſcentibus, alia vero ſuorum temporum, ſicuti ſunt facta, palam conſcribentibus.* Quod & *Euſebii* auctoritate confirmatur. Verùm Prophetas illos, de quibus *Joſephus* & *Euſebius* loquuntur, fuiſſe alios à *Moyſe*, cæteriſque Librorum ſacrorum Auctoribus, uſque ad *Artaxerxis* tempora, nemo probabit.

Quæres, Quo tempore *Moyſes* Pentateuchum ſcripſerit?

Reſpondetur, Scriptum videri poſt exitum Iſraëlitarum ex Ægypto, & Legem datam. Geneſis enim ſecundo capite iis verbis loquitur de ſanctificatione Sabbathi, & capitibus ſeptimo & octavo de pecudibus & volucribus mundis, ut ad Legem ipſam his in locis alluſiſſe manifeſtum ſit. *Theodoreti* auctoritate hæc ſententia firmatur, Quæſtione i. in Geneſim. *Divinus*, inquit, *Moyſes à Deo omnium miſſus in Ægyptum, juſſus eſt dicere tribulibus ſuis:* Qui eſt, miſit me ad vos. *Illud autem*, Qui eſt, *æternitatem ſignificat. Conſtat porro ſtudioſis, illa priùs quàm hæc eſſe dicta. Illam enim diſciplinam eis Ægyptum adhuc incolentibus exhibuit, hæc autem componebat in Deſerto.* Addunt aliqui, Hebræos tempore Ægyptiacæ ſervitutis literarum alphabeticarum omnino rudes fuiſſe, ſi vera ſunt quæ *S. Auguſtinus* ſcribit Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXXIX. *Moſes*, inquit, *cùm eſſet in Deſerto una cum Hebræorum multitudine, in Populo Dei conſtituit, qui docendis Literis præeſſent, priuſquàm divinæ Legis ullas literas noſſent.* Ipſis ergo ante exitum ex Ægypto Libros ſacros non ſcripſit. Verùm, ut ingenuè fatear, parum probabilis videtur illa ſententia, quæ univerſam Hebræorum Gentem ante exitum ex Ægypto literarum alphabeticarum rudem omnino fuiſſe aſſerit, legendique & ſcribendi patriâ linguâ & characteribus penitus imperitam. Et aliunde Librum *Job* à *Moyſe* ſcriptum fuiſſe tempore Ægyptiacæ ſervitutis, ut Populum Dei in graviſſimis laboribus & afflictione propoſito heroicæ patientiæ exemplo ſolaretur, probabilius eſt, & eruditorum virorum cùm veterum tum recentiorum ſuffragiis firmatum. Æquè ergo Geneſim in Ægypto ſcribere, & Iſraëlitis legendam tradere *Moyſes* potuiſſet. Non ſcripſiſſe tamen ante Legem datam cenſemus.

Pererius, *Tena*, & alii contrarium ſentiunt, *Euſebii* auctoritate freti Libro VII. *Præparationis Evangelicæ*, Capite VII. Sed revera nihil aliud ſignificat eo loci *Euſebius*, quàm Librum Geneſis priùs à *Moyſe* ſcriptum fuiſſe, quàm Legem à Deo ſibi traditam in literas referret. Utrumque tamen præſtitit in Deſerto poſt Legem datam. En *Euſebii* verba. *Moſes igitur, eximius ille Theologus, atque ex Hebræis Hebræus ipſe procreatus, cùm patriæ Gentis Hiſtoriam accuratè, ſi quiſquam alius, teneret, priſcorum Hebræorum Vitas, quæ Sacris Legibus, cujuſdam quaſi procemii loco viam munirent, poſterorum memoriæ commendare voluit, nullâ unquam oblivione delendas. Iis porro non ea tantùm quæ divinitus acceperant beneficia, verùm & nonnullorum præterea, qui omnem cum Divinitate pietatis ſenſum abjecerant, mores, ſimul ac pœnas intexuit: ratus iis, qui Legibus ſuis inſtituendi eſſent, genus id cognitionis apprimè neceſſarium futurum, ut eos & ab improborum imitatione deterreret, & ad conſectanda proborum exempla ſtimularet. Tanti etiam erat, uti eos non lateret, Majorum quidem ſuorum quamplurimos, antequam ab ſe ſe Leges ſcripto latæ eſſent, rectæ unius rationis manum ſecutos, ad ſummam Religionis ac divini cultûs laudem perveniſſe, qui quòd & divini Numinis amicitiâ, & Prophetiæ munere præſtitiſſent, immortali apud ſe memoriâ viverent. Quibus autem Leges præſcriberet, eos cum Antiquioribus illis eſſe generis ac ſanguinis communione conjunctos: Eoque verum eſſe, ut qui hominum Deo cariſſimorum ac virtutis amantiſſimorum Nepotes eſſent, iidem Majorum quoque ſuorum pietatis æmulos ſe atque imitatores exhiberent, atque in beneficiorum ac præmiorum, Patribus à Deo conceſſorum, partem ac ſocietatem venire omni ope ſtudioque contenderent.*

DISSERTATIO X.

DE MOYSIS, ET CÆTERORUM Prophetarum Antiquitate.

PROPOSITIO I.

Moyſes omnibus Gentium Philoſophis, Hiſtoricis, & Poëtis antiquior: Prophetæ quoque Philoſophis omnibus ætate ſuperiores probantur.

OMnes enim Gentium Scriptores Troiæ excidio recentiores ſunt; *Moyſes* autem multis ſæculis ante Troiæ excidium vixit, ſcripſitque: Philoſophos verò poſteriores *Cyro* Perſarum Rege fuiſſe conſtat, quo regnante *Solon* Athenienſis, & ſeptem Græciæ Sapientes floruerunt. Porro *Cyri* temporibus antiquiores ſunt Prophetæ. Sic *Moyſis* & *Prophetarum* ſupra Scriptores profanos Antiquitatem Patres demonſtrant.

S. Juſtinus Martyr in Parænesi: *Itaque*, inquit, *à primo apud nos Propheta & Legiſlatore Moſe incipiam: Ubi priùs, quibus ille extiterit temporibus, idenco omnino à vobis petito teſtimonio expoſuero. Non enim ex divinis tantùm Hiſtoriis noſtris hæc probare aggredior, quibus vos nondum, propter inveteratum in animis veſtris Majorum veſtrorum errorem, fidem adhibere vultis: Sed ex veſtrarum etiam, nihil ad Religionem noſtram pertinentium Literarum monumentis: Ut intelligatis, omnibus veſtris ſive Sapientibus, ſive Poëtis, ſive Hiſtoricis, ſive Philoſophis, & Legiſlatoribus, multò antiquiorem fuiſſe primum Religionis noſtræ Doctorem Moſen, ſicuti nobis Græca declarant Hiſtoria. Nam circa Ogygis & Inachi tempora, quos nonnulli veſtrorum hominum terrigenas fuiſſe ſunt opinati, Moſis illa meminerunt tanquam Ducis & Principis Judaicæ Gentis. Ita enim Polemon in Græcanicarum Rerum primo ſcribit Libro, & Apion Poſidonii in ſuo adverſùs Judæos Commentario. Atque is itidem in quarto Hiſtoriarum Libro dicit, Regnante apud Argivos Inacho, ab*

Ægypti Rege Amaſide ſeceſſiſſe Judæos, quibus Moſes præfuit. Suffragatur omnibus iſtis Ptolemæus Mendeſius, qui Res Ægyptias ſcripſit: Tum autem & qui Athenienſium geſta memoria mandarunt, Hellanicus & Philochorus, cujus Attici ſunt Libri: Item Caſtor & Thallus, & Alexander Polyhiſtor: Atque inſuper ſapientiſſimi illi Philo & Joſephus, qui Judaicas Res ſcribentes, ut admodum vetuſti & antiqui Judæorum Principis Moyſis faciunt mentionem. Et qui apud vos Hiſtoricorum omnium illuſtriſſimus eſt Diodorus, qui Bibliothecas in compendium redegit, & triginta totis annis, B *quemadmodum ipſe ſcriptum reliquit, Aſiam & Europam propter exquiſitam diligentiam peragravit, ſpectatorque rerum plurimarum fuit, quadraginta integris Hiſtoriæ ſuæ editis Libris, poſtquam in primo teſtatus eſt, in Ægypto ſe ex Sacerdotibus didiciſſe, priſcum admodum atque adeo primum Legiſlatorem fuiſſe Moyſen, ita de eo verbis hiſce ſcri-* » *pſit*: Secundùm veterem quæ in Ægypto fuit, » vitæ inſtitutionem, quæ fabulis ſub Diis & He- » roibus fuiſſe perhibetur, multitudini primùm » ut ſcriptis Legibus uteretur & viveret, perſua- » ſiſſe ferunt Moſen, virum & animi magnitu- » dine, & vitæ commoditate commodatiſſimum. C *Paululum deinceps progreſſus, ac veterum Legiſlatorum mentionem inferre volens, primi Moyſis me-* » *minit. Sic namque ad verbum inquit*: Apud Ju- » dæos quidem Moſen, Dei nomine cohoneſta- » tum: Sive quòd admirandam & planè divi- » nam Mentem ejus eſſe homines judicaverint, » magno multitudini futuram uſui: Seu quòd » ad excellentem dignitatem & virtutem eorum, » qui Leges inveniſſe dicerentur, Plebem reſpi- » cientem, magis in officio parendi fore ſint » arbitrati. *Secundum verò Ægyptium Legiſlatorem fuiſſe aiunt Sauchnim*, &c. Et infra: *Neceſ-* D *ſarium autem eſſe reor & tempora inquirere, quibus veſtri vixere Philoſophi, ut recens admodum & breve intelligatis eſſe, quod illos vobis tulit tempus: Ita enim facile quoque vobis erit, Moſis vetuſtatem noſſe. Socrates Platonis, Plato Ariſtotelis fuit Præceptor. Hi autem Philippi & Alexandri Macedonis floruere temporibus, quibus & Athenienſes Oratores; ſicuti clarè nobis hoc indicant etiam Demoſthenis adversùs Philippum ſcripta Orationes. Undequaque ergo cognitu facile eſt, multò antiquiorem eſſe externis Hiſtoriis omnibus Moyſis noſtri Hiſtoriam. Atqui ne hoc quidem vos igno-* E *rare decet, Nihil quidquam ante Olympiades à Græcis accuratè ſcriptum eſſe: Neque extare Scripturam ullam veterem, in quam res aliqua Græcorum vel Barbarorum ſit relata. Sola verò tum & prima Prophetæ Moyſis extitit Hiſtoria, quam afflatu divino ille Hebraicis compoſuit literis. Græcorum enim nondum extabant, pro eo atque ipſi etiam literarum Magiſtri aſſerunt, Cadmum eas primùm è Phœnice allatas Græcis tradidiſſe docentes. Quin & Plato ipſe Philoſophorum Princeps poſterius inventas eſſe teſtatur. Inducit enim in Timæo Sapientum ſapientiſſimum Solonem, ex Ægypto reverſum,* F *Critia dicentem, audiſſe ſe Ægyptium quemdam Sacerdotem, non admodum ſenem, ita ſecum agen-* » *tem*: O Solon, Solon, vos Græci, pueri ſem- » per eſtis: Neque quiſquam eſt Græcus Senex. » *Deinde rurſum*: Adoleſcentes, *inquit*, animo » eſtis omnes: Nullam enim in eo per auditio- » nem veterem, habetis ſententiam priſcam, neque » aliquam propter temporis diuturnitatem canis » oblitam doctrinam: Nec animadvertitis eos, » qui ſubinde à caſibus fatalibus ſunt ſuperſtites, » ætatibus multis ſine literis mutos diem ſuum » obire. *Proinde ſcire convenit, omnem Hiſtoriam & doctrinam Græcorum poſterius inventis eorum*

A *literis eſſe conſcriptam. Ac ſi quis vel Poëtarum veterum, vel Legiſlatorum, vel Hiſtoricorum, vel Philoſophorum, vel Oratorum meminiſſe velit: Comperiet tamen illos Libros ſuos Græcorum compoſuiſſe literis.*

Idem Apologia II. *Moſes Propheta Scriptoribus omnibus fuit vetuſtior.*

Tertullianus Apologetici capite decimo-nono: *Primam*, inquit, *Inſtrumentis auctoritatem ſumma antiquitas vindicat. Apud vos quoque Religionis eſt inſtar fidem de temporibus aſſerere. Omnes itaque ſubſtantias, omneſque materias, origines, ordi-* B *nes, venas veterani cujuſque ſtyli veſtri, Gentes etiam pleraſque & Urbes inſignes, canas memoriarum, ipſas denique effigies literarum indices cuſtodeſque rerum, & puto adhuc minùs dicimus, ipſos, inquam, Deos veſtros, ipſa Templa & Oracula, & Sacra, unius interim Prophetæ ſcrinium ſeculis vincit, in quo videtur theſaurus collocatus totius Judaici Sacramenti, & inde etiam noſtri. Si quem audiſtis interim Moyſem, Argivo Inacho pariter ætate eſt. Quadringentis pene annis, nam & ſeptem minùs Danaum & ipſum apud vos vetuſtiſſimum prævenit, mille circiter cladem Priami antecedit.* C *Poſſem etiam dicere quingentis amplius & Homerum, habens quos ſequar. Ceteri quoque Prophetæ, etſi Moyſi poſthumant, extremiſſimi tamen eorum non retroſiores deprehenduntur primoribus veſtris Sapientibus, & Legiferis, & Hiſtoricis. Hæc quibus ordinibus probari poſſint, non tam difficile eſt nobis exponere, quam enorme; nec arduum, ſed interim longum. Multis inſtrumentis cum digitorum ſupputariis geſticulis adſidendum eſt. Reſeranda antiquiſſimarum etiam Gentium Archiva, Ægyptiorum, Chaldæorum, Phœnicum. Advocandi Municipes eorum, per quos notitia ſubminiſtrata eſt, aliqui Ma-* D *nethon Ægyptius, & Beroſus Chaldæus, ſed & Iromus Phœnix Tyri Rex, Sectatores quoque eorum, Mendeſius Ptolemæus, & Menander Epheſius, & Demetrius Phalereus, & Rex Juba, & Appion, & Thallus, & qui iſtos aut probat aut revincit Judæus Joſephus Antiquitatum Judaicarum vernaculus Vindex; Græcorum etiam Cenſuales conferendi, & quæ quando ſint geſta, ut concatenationes temporum aperiantur, per quæ luceant Annalium numeri. Peregrinandum eſt in hiſtorias & literas orbis. Et tamen quaſi partem jam probationis intulimus, cùm per quæ probari poſſint, aſperſimus.*

Tatianus Oratione adversùs Gentes, ab *Euſebio* E laudatos Libro x. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. xi. *Jam*, inquit, *agendum nobis id videtur, ut noſtram quoque Philoſophiam exquiſitis illis Græcorum Artibus antiquiorem eſſe demonſtremus. Qua in re Moſem & Homerum ſummos veluti cardines terminoſque ſtatuemus. Cùm enim ſit uterque vetuſtiſſimus, & alter quidem Poëtas & Hiſtoricos omnes tempore antecedat, alter verò barbaræ omnis Sapientiæ Dux Princepſque fuerit: Juvat etiam amborum contentionem inſtituere. Enimverò non doctrinâ modò Græcorum, ſed ipsâ quoque literarum inventione* F *res noſtras priores eſſe cognoſcimus. Neque tamen domeſticos eam in rem teſtes dabimus, ſed Græcorum ipſorum auctoritate abutemur... Ac de Homeri quidem Poeſi, generoque ſimul, ac tempore quo floruerit, omnium antiquiſſimi Rheginus ille Theagenes, qui ſub Cambyſe vixit, Steſimbrotus Thaſius, Callimachus Colophonius, Herodotus Halicarnaſſenſis, & Dionyſius Olynthius jam diligenter ante quæſierunt. Quibus eadem in opera ſucceſſere Ephorus Cumæus, Philochorus Athenienſis, Megaclides & Chamæleon Peripatetici: Tum Zenodotus, Ariſtophanes, Callimachus, Crates, Eratoſthenes, Ariſtarchus, Apollodorus, Grammatici omnes. Quos inter, Crates ipſum ante Heraclidarum reditum, intra annos*

à

à Trojanis temporibus octoginta floruiſſe auctor eſt.
Eratoſthenes verò nonniſi poſt annum ab Excidio Tro-
jano centeſimum, Ariſtarchus Ionica tantùm Colonia
temporibus, quæ annis poſt Trojana illa centum &
quadraginta deducta eſt. Philochorus poſt eamdem
Coloniam quadraginta; Archonte Athenis Arxippo,
annis poſt everſam Trojam centum & octoginta.
Apollodorus annis ab iſta Colonia centum, quo modo
Trojanis eum temporibus juniorem fuiſſe oporteret,
annis quadraginta ſupra ducentos. Nec deſunt, qui
paulo ante Olympiadas natum illum eſſe velint, hoc
eſt, annis ab expugnatâ Troiâ quadringentis. Imò
ſunt etiam qui longè recentiorem, & Archilochi
æqualem eum faciant: Archilochus autem circa O-
lympiadem tertiam ac vigeſimam celebratus eſt, Gy-
gæ Lydi temporibus, annis poſt Trojana illa quin-
gentis. Ac de Homeri quidem ætate, deque eorum,
qui res ipſius memoria prodiderunt, contentione at-
que diſſidio, hæc ſummatim attigiſſe ſufficiat, cum
alioqui rem accuratè, ſi liberet, inveſtigare poſſemus.
Nam vel ex eo quivis iſtorum omnium narrationes
vanitatis mendaciique convincat. Quis enim ſemel in
temporum deſcriptione titubarit, is nunquam Hiſto-
riæ veritatem retinere poſſit. . . . At eſto ſane, de-
mus Homerum non modo non everſione Trojana po-
ſteriorem, ſed etiam ipſomet Belli Trojani tempore
vixiſſe, imo etiam Agamemnonem in illa Expeditio-
ne ſocium, ac ſi quis ita velit, ipsâ literarum in-
ventione priorem fuiſſe: Moſem enim certo conſtabit,
non ſolum permultis annis captum Ilium anteceſſiſſe,
verùm etiam ejuſdem conditu; adeóque Troe ſimul
& Dardano longè antiquiorem extitiſſe. Quam in
rem Chaldæorum, Phœnicum, Ægyptiorum teſti-
monia proferam. Beroſus ergo vir Babylonius, idem-
que Beli, quod ipſorum Numen erat, Sacerdos, qui
Alexandri temporibus vivebat, in ea quam tribus
Libris Antiocho poſt Seleucum tertio, ſcripſit Chal-
dæorum Hiſtoria, ubi Regum ipſorum geſta comme-
morat, Nabuchodonoſoris cujuſdam meminit, qui
adverſus Phœnicas & Judæos Expeditionem ſuſcepe-
rit, quam a Prophetis quoque noſtris celebratam eſſe
novimus, quæque cùm longe poſt Moyſen contigerit,
tum verò Perſarum Imperium annis ſeptuaginta præ-
ceſſerit. Beroſus ille quidem omni fide digniſſimus
eſt, uti vel ex Joba teſtimonio intelligere poſſumus,
qui de Aſſyriis ſcribens, Illorum ſe ſe Hiſtoriam ex
Beroſo didiciſſe profitetur. Phœnices verò quod atti-
net; tres apud eos viri floruere, Theodotus, Hypſi-
crates, & Mochus, quorum Libros Græcè vertit
Aſitus, is qui Philoſophorum Vitam ſummâ dili-
gentiâ ſtudioque conſcripſit. Qui quidem omnes ſuis
in Hiſtoriis, ſub uno aliquo Rege ſimul & Europæ
raptum, & Menelai profectionem in Phœniciam, &
Irami fœdus ac ſocietatem contigiſſe tradunt, cùm is
Salomoni Judæorum Regi filiâ jam matrimonio con-
junctâ, vim inſuper omnis lignorum generis maxi-
mam ad Templum ædificandum ſponte donavit:
Quarum etiam rerum Menander ille Pergamenus
ſuis memoriam Scriptis conſignavit. Jam Irami tem-
pora non longè à Trojanis abſunt, cùm tamen Salo-
mon ejuſdem æqualis multò fuerit Moyſe poſterior.
Ægyptiorum denique Commentarii accuratè in pri-
mis ac diligenter elaborati ſunt, quorum è numero
literarum ſuarum Interpres Ptolemæus fuit, non Rex
ille quidem, ſed Sacerdos Mendeſius. Is in Regum
Ægyptiorum Hiſtoriis, ſub Amoſe Rege, Duceque
Moſe, Judæos quocumque libitum fuiſſet, ex Ægy-
pto profectos teſtatur. Amoſin autem illum Inachi
temporibus regnaſſe conſtat. Ptolemæum ſequitur
Apio Grammaticus, clariſſimi vir nominis, qui Li-
bro Ægyptiacarum Hiſtoriarum quarto, cum alia
pleraque, tum hoc in primis docet, Ab Amoſi ever-
ſam Avarim fuiſſe, eumdemque Argivi Inachi vi-
xiſſe temporibus, uti Ptolemæus Mendeſius ſuis in

A Annalibus teſtatum reliquit. Quòd ſi ab Inacho
ad captum Ilium temporum ſeriem ducere volueris,
ætates viginti numerabis. Id ita demonſtrare per-
git.

Argis olim regnarunt, qui ſequuntur, Inachus,
Phoroneus, Apis, Argius, Criaſus, Phorbas, Trio-
pas, Crotopus, Stenelaus, Danaus, Lynceus, Abas,
Prœtus, Acriſius, Perſeus, Euryſteus, Atreus,
Thyeſtes, Agamemnon, cujus anno decimo-octavo
Troja capta eſt. Atque hic prudenti & ingenioſo
lectori diligenter in primis obſervandum erit, vel
ex ipſa Græcorum hominum traditione conſtare,
B nullam tum apud illos perſcriptam adhuc Hiſtoriam
fuiſſe. Nam qui literarum formam ipſis & rationem
tradidit Cadmus, non niſi multis poſt ætatibus perve-
nit in Bœotiam. Poſt Inachum vero Phoronei ductu
atque auſpiciis homines ab ferino vagoque vita gene-
re ad humaniorem ac liberaliorem cultum vix tandem
aliquando traducti ſunt. Quare ſi Moſem Inacho
æqualem fuiſſe habebimus, idem Trojana tempora
quadringentis annis anteceſſerit neceſſe eſt.

Ex his colligit Tatianus: *Si clariſſima quæque
Græcorum ſub Inachi tempus & Scriptis mandari,
& in hominum cognitione verſari cœpere, id ipſum
pariter ſub Moſis ætatem contigiſſe. Nam Phoroneo,*
C *qui poſt Inachum regnavit, ſupparem Athenienſes
Ogygem faciunt, ſub quo primum diluvium accidit:
Tum Phorbanti Actæum, à quo Attica Actæa no-
men habuerit; Triopæ deinde Prometheum, Epime-
theum, Atlantem, geminum Cecropem, & Io. Ad
Crotopi avum, & Phaëtontis incendium, & Deu-
calionis diluvium referunt. Cum Sthenelao, Am-
phictionis Regnum, Danai in Peloponneſum adven-
tum, conditam à Dardano Dardaniam, & Europæ
ex Phœnicia deportationem in Cretam, temporis ſo-
cietate conjungunt. Sub Lynceo, Proſerpinæ raptum,
Eleuſinii delubri ædificationem, agriculturam Tri-*
D *ptolemi, Cadmi Thebanam in Civitatem adventum,
& Minois Regnum collocant. Ad Prœtum Eumolpi
Bellum adverſus Athenienſes; ad Acriſium Pelopis
trajectionem ex Phrygia, Ionis Athenas adventum,
Cecropem alterum juniorem, Perſeique res geſtas re-
vocant. Poſtremo regnante Agamemnone captum eſt
Ilium. Ergo ex ſuperioribus, Moſem Heroibus,
Civitatibus, ac Dæmonibus ipſis* (ſeu Diis Gen-
tium) *antiquiorem fuiſſe manifeſto intelligitur. Ve-
rius autem profectò eſt homini ætate plurimum ante-
greſſo fidem habere, quàm Græcis, qui ejus dogmata
ut ex ipſomet fonte hauſerint, minùs tamen vera*
E *ſcientiæ ductum ſecuti ſunt. Sophiſtas enim permultos
habuere, qui curioſitati ſuæ obſecuti, quæcumque
vel à Moſe, vel ab ſimilis Philoſophiæ Profeſſoribus
acceperant, adulterare omnia conati ſunt: Primum
ut ſingulare aliquid ac proprium dicere viderentur:
Deinde ut quæ minus aſſequerentur, ea commentitiæ
dictionis ſpecie involvendo, fabularum inſtar verita-
tem ipſam traducerent.*

Oſtendit ſubinde *Tatianus*, non *Homero* ſolùm
antiquiorem fuiſſe *Moyſen*, verùm etiam vetuſtio-
ribus *Homero* Scriptoribus, *Lino*, *Philammone*,
Thamyride, *Amphione*, *Orpheo*, *Muſæo*, *Demo-*
F *doco*, *Femio*, *Sibylla*, *Epimenide Cretenſi*, qui
Spartam migravit, *Ariſtæo Proëconneſio*, *Arimaſ-
piorum Auctore*, *Aſbolo Centauro*, *Iſatide*, *Dry-
mone*, *Euclo Cyprio*, *Oro Samio*, *& Pronapide
Athenienſi. Linus enim Herculis Magiſter fuit,
Hercules verò Trojana tempora ætate dumtaxat unâ
anteceſſit, ut vel ex eo intelligi poteſt, quòd Tlepo-
lemus Herculis filius Græcorum adverſus Trojanos
Expeditionis ſocius fuerit. Ejuſdem Herculis Or-
pheus æqualis fuit: Tametſi quæ vulgò ipſi tribuun-
tur, ab Onomacrito Athenienſi, qui ſub Piſiſtrati-
darum dominatu, circa Olympiadem quadrageſimam
vixit, conſcripta ferant. Orphei porro diſcipulus*

Muſæus fuit. At Amphion, qui duabus Trojana ætatibus antegreſſus eſt, plures à nobis ad priores illos doctrina ſtudioſos adjungi non patitur. Jam Demodocus & Femius ſub ipſum Trojani Belli tempus extitere, cum alter apud Procos, apud Phæacas alter verſaretur. Quo utroque Thamyris ac Philammon haud multò antiquiores fuere.

Legiſlatores denique, ac Septem Sapientes Græcorum, poſteriores fuiſſe Trojæ Excidio, adeoque & *Moyſe* juniores, *Tatianus* ſic oſtendit. *Minos, quem omnes cum ſapientia, tum ſolertia, adeoque Legum ſanctionis Principem fuiſſe putant, Lynceo, qui Danao ſucceſſit, regnante florebat, ætate poſt Inachum undecimâ. Lycurgus verò, longè poſt captum Ilium, annis ante Olympiades haud ampliùs centum, Lacedæmonios Legibus inſtituit. Draconem circa Olympiadem nonam ſupra trigeſimam fuiſſe reperies. Solonem verò circa ſextam & quadrageſimam; Pythagoram denique circa ſexageſimam ſecundam. Olympiades autem annis ſeptem ſupra quadringentos poſt Trojana tempora inſtitutas fuiſſe oſtendimus. His certò conſtitutis, ſeptem quoque Sapientum ætatem facilè breviterque definiemus. Nam cum vetuſtiſſimum eorum Thaletem, circa Olympiadem quinquageſimam vixiſſe conſtet, ſimul etiam uno quaſi compendio cæterorum, quos ille ſuppares habuit, ætatem colligimus.*

Tatiani veſtigia ſectatur *Clemens Alexandrinus* Libro I. *Stromatum*, colligitque *Moſem Græcis illis non Sapientibus tantùm ac Poetis, verùm etiam pleriſque Numinibus antiquiorem fuiſſe.* Non ſolum *Tatianum*, in Oratione adversùs Græcos, ſed & *Caſſianum* in primo Pontificalium, *Clemens Alexandrinus* ſuffragatores laudat. *Clementis* locum deſcripſit *Euſebius* Libro x. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XII.

Julius Africanus Libro III. *Chronographiæ*, probat *Moſen* eduxiſſe Populum Iſraël ex Ægypto temporibus *Ogygis*, regnante Argis *Phoroneo*, à quo ad primam Olympiadem anni viginti ſupra mille numerantur. Ab exitu verò *Moſis*, ad *Cyrum* anni mille ducenti triginta ſeptem. Quam Chronologiam ex Polemone, Apione Poſidonii filio, Herodoto, Hellanico, & Philochoro, Caſtore, & Thallo, Diodoro Siculo, & Alexandro Polyhiſtore confirmat. Colligitque, *Quicquid paulò rarius Græci fabulantur, id omne Moſe poſterius inveniri, diluvia, incendia, Prometheum, Jo, Europam, Proſerpinæ raptum, Myſteria, Legum ſanctiones, Bacchi geſta, Perſeum, Argonautas, Centauros, Minotaurum, res Trojanas, Herculis certamina, Heraclidarum reditum, Jonum migrationem, & Olympiadas.* Locum Julii Africani deſcripſit *Euſebius* Libro x. *Præparat. Evangel.* Capite x.

Lactantius Libro quarto *Divinarum Inſtitutionum*, Capite v. de *Moyſis* & Prophetarum antiquitate ita ſcribit. *Ante omnia, qui veritatem ſtudet comprehendere, non modo intelligendis Prophetarum vocibus animum debet intendere; ſed etiam tempora, per quæ quiſque illorum fuerit, diligentiſſimè inquirere; ut ſciat & quæ futura prædixerint, & poſt quot annos prædicta completa ſint. Nec difficultas in his colligendis ineſt ulla: Teſtati ſunt enim ſub quo quiſque Rege divini Spiritus fuerit paſſus inſtinctum. Multique Scriptores Libros de temporibus ediderunt, initium facientes à Propheta Moyſe, qui Trojanum Bellum nongentis fere annis anteceſſit. Is autem cùm per annos quadraginta Populum rexiſſet, ſucceſſorem habuit Joſue, qui ſeptem & viginti annis tenuit Principatum. Exinde ſub Judicibus fuerunt per annos trecentos ſeptuaginta: Tum mutato ſtatu, Reges habere cœperunt: Quibus Imperium tenentibus*
A *per annos quadringentos ſeptuaginta uſque ad Sedeciæ Regnum, oppugnatis à Rege Babylonio, captique Judæi, diuturnum ſervitium pertulerunt, donec ſeptuageſimo poſt anno eos Cyrus Major terris ac ſedibus ſuis redderet, qui per idem tempus in Perſas ſuſcepit Imperium, quo Romæ Tarquinius Superbus. Quare cùm omnis temporum ſeries & ex Judaicis, & ex Græcis, Romaniſque Hiſtoriis colligitur, etiam ſingulorum Prophetarum tempora colligi poſſunt, quorum ſanè ultimus Zacharias fuit, quem conſtat ſub Dario Rege, ſecundo anno Regni ejus, octavo menſe cecinisse. Adeo antiquiores*
B *etiam Græcis Scriptoribus Prophetæ reperiuntur. Quæ omnia eò profero, ut errorem ſuum ſentiant, qui Scripturam Sacram coarguere nituntur tanquam novam & recens fictam, ignorantes ex quo fonte Sanctæ Religionis origo manaverit. Quod ſi quis collectis perſpectiſque temporibus, fundamentum doctrinæ ſalubriter jecerit, & veritatem penitus comprehendet, & errorem cognitâ veritate deponet.*

Euſebius Cæſarienſis Propoſitionem noſtram confirmat Libro x. *Præparationis Evangelicæ*, Capite IX. *Prima*, inquit, *Græcorum Olympias cum Iſaia, & ipſius æqualibus congruit. Rurſus*
C *qui ad ſuperiora tempora recurrere voluerit, is ab Olympiade prima ad captam uſque Trojam annorum ſummam conficiet octo ſupra quadringentos, quem numerum Chronologici Græcorum Commentarii repræſentant. Similiter apud Hebræos ab Ozia Judæorum Regis quinquageſimo, ſi gradum ad Labdonis Hebræi quondam Judicis tertium feceris, æqualem annorum quadringentorum & octo numerum colliges. Atque ita ſub Labdonis Judicis tempora, captum Ilium fuerit, ſeptem annis antequam Samſon Hebræis imperaret, quem viribus corporis nihil non ſuperaſſe, adeoque omnium ore jactato*
D *Græcorum Herculi perſimilem fuiſſe tradunt. Quòd ſi ab illo tempore annos rurſus quadringentos ſurſum verſus numeraveris, Moſem apud Hebræos, apud Græcos Cecropem illum terrigenam reperies: Quo quidem recentiora eſſe quæcumque Græci tantopere celebrant, nemo non fatetur. Nam poſt illum Deucalionis diluvium, Phaëtontis incendium, ortus Erichthonii, Proſerpinæ raptus, Myſteria Cereris, Eleuſiniorum Inſtitutio, Triptolemi agricultura, Europæ ab Jove raptus, natalis Apollinis, Cadmi apud Thebanos adventus, atque iis omnibus juniores, Bacchus, Minos, Perſeus, Æſculapius,*
E *Caſtor & Pollux, & Hercules extitere. Quos proinde Moſes, cùm Cecropis ætate floruerit, ætate omnes anteivit.*

Hanc veritatem *Porphyrii* teſtimonio confirmat *Euſebius*, ejus verba deſcribens ex Libro adversùs Religionem Chriſtianam. *Porro*, inquit, *in ſcribenda Rerum Judaicarum Hiſtoria veritatis amantiſſimus eſt Sanchoniatho ille Berytius, quippe qui Commentarios cum eorum ſive locis ſive nominibus maxime congruentes, ab Hierombalo Jovo Dei Sacerdote acceperit: Qui ſuam Hiſtoriam Abelbalo Berytiorum Regi nuncupatam, cum illi ipſi,*
F *cum iis etiam, quibus in explorando vero conſiliariis atque arbitris utebatur, probavit. Quorum ſanè tempora Trojanis etiam illis antiquiora ſunt, parumque admodum à Moſis ætate disjuncta, ut ex Phœnicia Regum ſucceſſione cognoſcitur. Idem autem Sanchoniatho, qui univerſam Hiſtoriam, cum ex publicis Urbis, tum è ſacris tabulis hauſtam, ſummo cum veritatis ſtudio Phœniciâ linguâ conſcripſit, Semiramidis Aſſyriorum Reginæ temporibus floruit.* Ex his ita ratiocinatur Euſebius: *Si Sanchoniatho Semiramidis temporibus floruit, Semiramidem verò multò ante Trojana regnaſſe conſtat, iiſdem quoque vetuſtior Sanchoniatho fuerit, neceſſe eſt.*

eſt. Atqui cum ab aliis etiam antiquioribus Commentarios accepiſſe tradunt, qui etiam ipſi Moſis non æquales, ſed vicini tantùm fuiſſe dicuntur. Sequitur ergo tanto ſaltem intervallo Sanchoniathonem à Moſe ſuperari, quantò poſterior illis eſt, quos nonniſi Moſis vicinos confitentur. Cæterùm, quot annis eoſdem antegreſſus Moſes fuerit, quod certò definiri nequeat, omittendum ſtatuo. Quin etiam, ut demus Sanchoniathonis æqualem omnino fuiſſe Moſem, ſic tamen colligere atque rem conficere liceat. Si regnante in Aſſyria Semiramide Sanchoniatho claruit: Moyſes certè quidem, ut nihil eo vetuſtior fuerit, ſed prorſus æqualis, ſub ejuſdem tamen Semiramidis Imperium vixerit neceſſe eſt. Jam & Abraamum Semiramidis temporibus vixiſſe, antea probavimus, & Moſem ipſum illâ vetuſtiorem Philoſophus hic noſter fuiſſe confirmat. Trojana verò tempora Semiramis annis integris octingentis ſuperavit. Ergo totidem illa Moſes ex hujus Philoſophi mente anteceſſerit. Præterea, cùm primus apud Argivos Inachus imperaret, necdum Athenienſibus aut civitas, aut nomen erat. Ejuſdem autem Inachi Regnum in quintum à Semiramide Aſſyriorum Regem incidit, annis poſt illam atque Moſen centum & quinquaginta, quibus nihil apud Græcos memoriâ dignum geſtum eſſe reperitur. Cæterùm eodem tempore apud Hebræos Judices imperabant. Annis deinde poſt Semiramidem ampliùs quadringentis, primus Athenis regnavit Cecrops, quem indigenam vocant, Triopa regnante Argis, qui ſeptimus ab Inacho Regum Argivorum primo fuit. Quo quidem Regum iſtorum intervallo, Ogygium diluvium contigiſſe narrant: Itemque apud Ægyptios primum Apim Deum nominarunt, ac ſimul Io Inachi filia, quam Iſidis nomine colunt Ægyptii, Prometheus atque Atlas celebrari cœperunt. Jam à Cecrope ad captum Ilium, alii prope quadringenti colliguntur anni, quibus illa Græcorum fabulis decantata Miracula, Deucalionis, inquam, diluvium, & Phaetontis incendium contigere; cujus utriuſque fingendi occaſionem, ex multis, uti veriſimile eſt, crebriſque per ea loca terrarum cladibus arripuerint. Jovem autem ab eodem primùm Cecrope Deum appellatum eſſe ferunt, cùm nequaquam inter homines id antea nominis habuiſſet: Ab eodem poſtmodum primam Athenis excitatam Aram, primumque Minervæ ſignum conflatum ac poſitum fuiſſe, neque enim pervetuſtum genus illud rerum extitiſſe. Itaque poſt Cecropem tota illa Græcorum Numinum genealogia texitur. Apud Hebræos interea cùm Davidis poſteri regnabant, tum ſecuti Moſen Prophetæ florebant. Ita ſi noſtrum hunc Philoſophum audiamus, à Moyſe ad captum Ilium anni ampliùs octingenti numerentur. Porro longè Trojanis illis temporibus recentiores, Homerum, Heſiodum, ac reliquos fuiſſe conſtat. Ideo nuperi omnino, Pythagoras, Democritus, cæterique deinceps Philoſophi, circa Olympiadem quinquageſimam, hoc eſt annis poſt captum Ilium prope ſeptingentis emerſere. Moſem igitur, ac poſteriores Moſe Prophetas, ante omnes Græciæ Philoſophos annis quingentis ſupra mille vixiſſe, ex ejuſdem Philoſophi confeſſione inferimus.

Idem *Euſebius* Capite XIV. ejuſdem Libri, ubi præmiſit *Jeſum Joſedeci*, & *Zorobabelem Salathielis* filium, è Captivitate Babylonica reverſos, permittente *Cyro* Perſarum Rege, novi Templi fundamenta poſuiſſe, quo tempore *Aggæus*, *Zacharias*, & *Malachias* omnium noviſſimi prophetabant, ſubdit: *Jam Cyro regnante, Solon Athenienſis, quoſque ſeptem Sapientes Græci vocant, floruere, quibus ſanè vetuſtior apud eos Philoſophus nemo celebratur. Ex iis Thales Mileſius Princeps inter Græcos de rebus naturalibus philoſophari cœpit, deque Solis converſionibus, Lunæ*

A *que tum defectione, tum illuſtratione, accurate de Æquinoctio diſputavit. Quare clariſſimus in Græcia ſemper habitus eſt. Thaletis Auditor fuit Anaximander, Praxiadæ filius, genere Mileſius ipſe quoque. Is omnium primus ſtylos ad dignoſcendas Solis, temporum, tempeſtatum, & Æquinoctii converſiones elaboravit. Huic operam dedit Anaximenes item Mileſius, Euryſtrati filius, quem audivit Anaxagoras Clazomenius, Hegeſibuli filius. Is de Principiis diſtinctè primus & enucleatè diſputavit. Neque enim de Univerſi tantùm natura, uti priores illi, ſed etiam de ipſo motus ejus Auctore*
B *philoſophatus eſt. Cùm enim res omnes, inquit, confuſa ſimul permixtaque ab initio forent, Mens penitus eas permeans, ab illa perturbatione in ordinem elegantiamque vindicavit. Anaxagoræ Diſcipuli tres fuere, Pericles, Archelaus, & Euripides. Pericles non Athenienſium modò facilè Princeps fuit, verùm etiam æquales ſuos omnes opibus ac nobilitate ſuperavit. Euripides cùm ad Poeticam ſe ſe contuliſſet, Scenicus à nonnullis Philoſophus vocatus eſt. Archelaus denique Lampſaci Anaxagoræ ſuo in Ludo ſucceſſit. Inde cùm Athenas migraſſet, ejuſdem ibi docendi partes munuſque ſuſtinuit, & quamplurimos Athenienſes diſcipulos, interque*
C *cæteros Socratem habuit. Ejuſdem Anaxagoræ tempore Xenophanes & Pythagoras Phyſici claruere. At Pythagoræ quidem Theano Mulier, ejuſque filii Thelauges, & Mneſarchus ſucceſſerunt. Thelaugis Auditor Empedocles fuit, cujus ætate Heraclitus ille tenebricoſus in hominum ore verſari cœpit. Xenophani verò Parmenidem, Parmenidi Meliſſum, Meliſſo Zenonem Eleatem ſucceſſiſſe ferunt. De quo Zenone illud etiam narratur, cùm is conjurationis adversùs Tyrannum ejus temporis initæ princeps auctorque deprehenſus eſſet, ab eoque uti conſilii ſocios indicaret, torqueretur, Tyranni*
D *ſuppliciis tanquam minùs ad ſe ſe pertinentibus omnino contemptis, præmanſam dentibus linguam in eum expuiſſe, atque ita mediis in cruciatibus conſtantiſſimum obiiſſe. Ejuſdem Auditor Leucippus fuit, Leucippi Democritus, Democriti Protagoras, cujus ætate Socrates floruit. Ut enim ante Socratem Phyſicos ſparſim nonnullos reperias, omnes tamen cùm initium ab Thalete ducant, Cyro Perſarum Rege poſteriores fuiſſe conſtat. Atqui Cyrum multis poſt abductos Babylonem Judæos annis vixiſſe liquet, cùm jam Prophetæ apud Hebræos eſſe deſiiſſent, & ſacra ipſorum Metropolis expugnata*
E *fuiſſet. Reſtat igitur ut & Moſe, & recentioribus eo Prophetis multò juniorem Græcorum Philoſophiam eſſe fatearis, Platoniſque præſertim, qui Socratis primùm Auditor cùm fuiſſet, indeque Pythagoreis operam dediſſet, ſuperiores omnes cum eloquentiâ, tum etiam prudentiâ, philoſophandique genere, longo ſuperavit intervallo. Is enim ſub extrema Regni Perſarum tempora floruit, paulo ante Alexandrum Macedonem, ante Auguſtum verò annis haud multò ampliùs quadringentis. Si ergo Platonem tibi, quique illum ſecuti ſunt, eadem interdum qua Hebræos ipſos, philoſophatos eſſe*
F *conſtiterit, tum verò operæ pretium fuerit, quonam tempore vixerit cogitare, adeoque illam Hebræorum ſive Theologorum, ſive Prophetarum vetuſtatem, cum Græcorum omnium Philoſophorum ætate componere.*

Probatur denique Propoſitio noſtra ex *S. Auguſtino* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Capite XXXVII. *Tempore igitur Prophetarum noſtrorum*, inquit, *quorum jam Scripta ad notitiam fere omnium gentium pervenerunt, Philoſophi gentium nondum erant, qui hoc etiam nomine vocarentur, quod cœpit à Samio Pythagora, qui eo tempore quo Judæorum eſt ſoluta captivitas, cœpit excellere atque cognoſci. Multò ergo magis cæteri Philoſophi poſt*

Prophetas

Prophetas reperiuntur fuiſſe. Nam ipſe Socrates Athenienſis, Magiſter omnium qui tunc maximè claruerunt, tenens in ea parte, qua Moralis vel Activa dicitur, Principatum, poſt Eſdram in Chronicis invenitur. Non multò poſt etiam Plato natus eſt, qui longè cæteros Socratis diſcipulos anteiret. Quibus ſi addamus etiam ſuperiores, qui nondum Philoſophi vocabantur, ſeptem ſcilicet Sapientes, ac deinde Phyſicos qui Thaleti ſucceſſerunt, in perſcrutanda natura rerum ſtudium ejus imitati, Anaximandrum ſcilicet, & Anaximenem, & Anaxagoram, alioſque nonnullos, antequam Pythagoras Philoſophum primus profiteretur, nec illi Prophetas noſtros univerſos temporis antiquitate præcedunt: Quandoquidem Thales, poſt quem cæteri fuerunt, regnante Romulo eminuiſſe fertur, quando de fontibus Iſraël in eis literis, quæ toto orbe manarent, Prophetiæ flumea erupit. Soli igitur illi Theologi Poëta, Orpheus, Linus, Muſæus, & ſi quis alius apud Græcos fuit, his Prophetis Hebræis, quorum Scripta in auctoritate habemus, annis reperiuntur priores. Sed nec ipſi verum Theologum noſtrum Moyſen, qui unum verum Deum veraciter prædicavit, cujus nunc Scripta in auctoritatis Canone prima ſunt, tempore prævenerunt: Ac per hoc quantùm ad Græcos attinet, in qua lingua literæ hujus ſeculi maximè ferbuerunt, nihil habent unde ſapientiam ſuam jactent, quo Religione noſtrâ, ubi vera ſapientia eſt, ſi non ſuperior, ſaltem videatur antiquior.

Objiciet quiſpiam, *Moyſen eruditum fuiſſe omni Sapientiâ Ægyptiorum*, teſte S. *Stephano*, Act. VII. 27. adeóque non fuiſſe omnium Gentium Philoſophis, Hiſtoricis, & Poëtis antiquiorem.

Reſpondetur, Ante *Moyſen* doctrinam quidem aliquam, etſi non apud Græcos, apud Ægyptios tamen fuiſſe, quæ illorum ſapientia diceretur, nimirum Arithmeticam, Geometriam, Muſicam, maximè verò occultam Philoſophiam, deſcriptam Literis Hieroglyphicis, ut cenſet *Philo* Libro I. *De Vita Moyſis*: Nullos tamen Scriptores fuiſſe, etiam apud Ægyptios, aliaſque Barbaras Gentes, ante *Moyſen*. Nam literas ante illius tempora nullas habebant Ægyptii, quas ab *Iſide* ſe accepiſſe gloriabantur. Hæc autem filia fuit *Inachi* Argivorum Regis, ab Ægyptiis poſt obitum in Deam conſecrata: *Moyſen* autem ſub *Inacho* floruiſſe, & filios Iſraël ex Ægypto eduxiſſe, tradunt *Julius Africanus*, *Tatianus*, *Clemens Alexandrinus*, quin & ipſe Chriſtianæ Religionis hoſtis Porphyrius, & iſtis multò antiquiores *Hellanicus*, & *Philochorus*, qui res Atticas, *Caſtor* & *Thallus*, qui Syriacas proſecuti ſunt. Quod ſi ita ſe habeat, ſequitur Ægyptios ante *Moyſis* tempora Literas nullas habuiſſe, niſi Hieroglyphicas. Nec tamen Ægyptiorum qualiſcunque ſapientia noſtrorum Prophetarum ſapientiam tempore antecedit, etiamſi *Moyſes* Inacho recentior ſupponatur: Siquidem & *Abraham*, *Propheta fuit. Quid autem ſapientiæ eſſe potuit in Ægypto, antè quàm eis Iſis, quam mortuam tanquam Deam Magnam colendam putaverunt, literas traderet? Iſis porro Inachi filia fuiſſe proditur, qui primus regnare cœpit Argivis, quando Abrahæ jam nepotes reperiuntur exorti* (inquit S. *Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXXVII.) *Nulla igitur gens*, (inquit idem S. Doctor Cap. XXXIX.) *de Antiquitate Sapientiæ ſuæ ſuper Patriarchas & Prophetas noſtros, quibus inerat divina Sapientia, ullâ ſe vanitate jactaverit, quando nec Ægyptus invenitur, quæ ſolet falsò & inaniter de ſuarum doctrinarum antiquitate gloriari, qualicumque Sapientiâ ſuâ Patriarcharum noſtrorum tempore præveniſſe Sapientiam. Neque enim quiſquam dicere audebit mirabilium diſciplinarum eos peritiſſimos fuiſſe, antequam Literas noſſent, id eſt, antequam Iſis eò veniſſet, eaſque ibi docuiſſet. Ipſa porro eorum memorabilis doctrina, quæ appellata eſt Sapientia, quid erat, niſi maximè Aſtronomia, & ſi quid aliud talium diſciplinarum magis ad exercenda ingenia, quàm ad illuminandas verâ Sapientiâ mentes valere ſolet? Nam quod attinet ad Philoſophiam, quæ ſe docere profitetur aliquid, unde fiant homines beati, circa tempora Mercurii, quem Triſmegiſtum vocaverunt, in illis terris ejuſmodi ſtudia claruerunt: Longè quidem ante Sapientes vel Philoſophos Græciæ, ſed tamen poſt Abraham, & Iſaac, & Jacob, & Joſeph; nimirum etiam poſt ipſum Moyſen. Eo quippe tempore, quo Moyſes natus eſt, fuiſſe reperitur Atlas ille Magnus Aſtrologus, Promethei frater, maternus avus Mercurii Majoris, cujus nepos fuit Triſmegiſtus iſte Mercurius.*

Objicies, *Moyſen* trecentis pene annis juniorem *Inacho* fuiſſe, ut qui *Cecropis* ætate floruerit, ſecundùm *Euſebii* rationes: Ac proinde omnium Gentium Scriptores antiquitate non ſuperare.

Reſpondetur, Nullum poſſe laudari vel Græcorum, vel externarum Gentium Scriptorem *Cecrope* antiquiorem. Unde quamvis ad *Cecropis* tempora *Moyſes* differatur, negari propterea non debet illum omnium Gentium Scriptoribus antiquiorem eſſe. At ſententiam *Julii Africani*, *Tatiani*, *Clementis Alexandrini*, aliorumque Auctorum *Euſebio* antiquiorum ſuffragiis firmatam, quæ Moyſen Inachi temporibus floruiſſe aſſerit, quidam probabiliorem cum *Georgio Syncello* exiſtimant, in *Euſebium* animadvertentes. Pugnantia namque, inquiunt, ſcripſiſſe videtur *Euſebius*, cùm *Moyſen* dixit ætate parem *Cecropi*, & nihilominus *omni Græcorum Numine & Religione, ipſiſque à Jove rebus geſtis, quas Cecropis tempore recentiores Græcorum affirmat opinio, longè antiquiorem ponit: Cùm prima feminarum, cui conjunctus fuerit Juppiter, ſit Niobe Inachi filia. At Inachus, ſi fidem Euſebii demus computo, annis trecentis Cecrope prior eſt; in quem calculum inclinat fermè Africanus. Ipſeque Euſebius, quæ de Jove & Niobe, Phoroneo & Inacho referuntur circa quinquageſimum Jacob ætatis annum in temporum Ratione a ſe condita repoſuit. Phoroneus porro Inachi Niobeſque filius, is eſt qui Leges & Judiciorum Inſtituta in hominum conſortium invexit: Alii licet Græci Niobem Phoroneo natam aſſerant, ex qua Juppiter Appim, qui Serapis eſt, ſuſcepit: Quæ quidem ſeu verè ſeu fictè fuerint à Græcis ſcripta, Inachi Phoroneique temporibus ab adultero Jove cenſentur patrata, ſanè Jovis ipſius res geſtæ ante Cecropem illum biformem literis commendatæ feruntur, quarum hæc de Niobe, quam mulierum primam compreſſit, cenſetur præcipua.* Itaque *ſi Moyſes Phoroneo poſterior ac Cecropi coætaneus, nullatenus rebus à Jove geſtis, antiquiſve aliis, de quibus memorant Græci, cenſebitur anterior: Quod ſi Jove antiquior, (ut ipſe ac alii, qui præceſſerunt, teſtantur) temporibus Inachi Phoroneique natus eſt Moyſes: Conſequens eſt cunctis Græcorum voce decantatis eum eſſe majorem ætate; nullius enim nomen ante Inachum, vel filium Phoroneum, primos Argivorum Reges, Græcis Hiſtoriis celebratur: Eorum autem ſeculo in Acte, quæ nunc Attica, Ogyge regnante, primum illud & celebre Diluvium contigit, exactiſque demum annis novem ſupra centum & octoginta, Regione tanto ſpatio propter vaſtitatem Diluvio illatam Regibus orbatâ, Cecrops Imperium invaſit. Ex quibus ſingulis, annis minimùm ducentis, in Moyſis ætate rectè deſignanda Euſebium peccare compertum eſt.* Animadverſio hæc eſt *Georgii Syncelli*

in

n *Chronograph.* pag. 67. & 68. Verùm *Euſebio* erroris dicam leviter ſcribere *Georgium Syncellum*, & *Moyſem* Cecropis ætate floruiſſe, in ejuſque Epocha fuiſſe accuratiorem *Euſebium* antiquis Scriptoribus, facilè demonſtratem, niſi hanc provinciam olim doctiſſimi viri *Petavius*, *Scaliger*, aliique occupaſſent. Eſto, memoriæ lapſum paſſus ſit *Euſebius*, nec ad Hiſtoriolam vel fabulam *Niobis* à Jove compreſſæ attenderit, ſatis id eſſe ad ejus Chronologiam evertendam non judicabit æquus rerum æſtimator. Ut ut eſt, *Moyſen* omnibus Gentium externarum Scriptoribus antiquiorem eſſe nihilominus inconcuſſum manet, cùm Jovis geſta ante *Moyſen* literis mandata non fuerint, neque *Niobes* ab ipſo compreſſæ ullus ante *Apollodorum* & *Hyginum* meminerit.

PROPOSITIO II.

Antiqui Philoſophi, Poëtæ, Hiſtorici profanarum Gentium, ex Libris Moyſis, aliiſque Scripturæ-Sacræ Libris, doctrinæ ſuæ partem maximam hauſerunt.

1. MEminiſſe juvat eorum quæ ſparſim in Hiſtoriæ Synopſi ab Operis hujus exordio obſervavimus, Sacras Hiſtorias in Pentateucho à *Moyſe* ſcriptas, variis modis ab Ethnicis Scriptoribus interpolatas fuiſſe. Quæ de rerum creatione tradit *Moyſes*, ab Auctore Carminum Orphicorum, ab *Heſiodo* in Theogonia, *Ovidio* Lib. 1. Metamorphoſeon, *Virgilio* Eclogâ vi. & Libro vi. Æneidos exprimi. Paradiſum terreſtrem à *Platone* in Jovis Horto deſcribi, ut obſervarunt *Origenes Libro* iv. *contra Celſum*, & *Euſebius* Libro xi. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. xi. Primæ Mulieris formationem in *Pandora* fabula ab *Heſiodo* depingi, ut *Origenes* ibidem, & *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro iii. contra *Julianum* adnotarunt. Primorum hominum vitam in Paradiſo à *Moyſe* deſcriptam, *Platonem* totidem pene verbis expreſſiſſe, ut probat *Euſebius* Libro xi. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. xiii. Serpentis tentatoris, lapſuſque *Adami* & *Evæ* Hiſtoriam ab eodem *Platone* interpolatam, ut probat idem *Euſebius* Cap. xiv. Ejuſdem meminiſſe *Chalcidium* ad *Timæum*. Diluvii & Arcæ Noëticæ Hiſtoriam interpolatam à *Beroſo*, ut refert *Joſephus* Libro i. contra *Apionem*, & Libro i. *Antiquitatum* Cap. iv. ab *Abydeno*, cujus locum deſcripſerunt *Euſebius* Libro ix. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. xii. & *S. Cyrillus* Libro i. contra Julianum; ab *Alexandro Polyhiſtore*, cujus locum exhibet idem S. Cyrillus. à *Luciano* Libro *De Dea Syria*, ab *Hieronymo Ægyptio*, *Molone*, & *Nicolao Damaſceno*. *Molonis* verba refert *Euſebius* Libro ix. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. xix. Locum verò *Nicolai* Damaſceni apud *Joſephum* Libro i. *Antiquitatum*, Cap. iv. legere eſt. Turris Babel & confuſionis Linguarum, ut obſervavimus, meminit *Abydenus* Rerum Aſſyriarum Scriptor, cujus locum refert *Euſebius* Libro ix. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. xiv. Aloidarum fabulam ex Hiſtoria Turris Babel expreſſam docet *Origenes* Libro iv. *Contra Celſum*. Incendii Sodomorum fit mentio apud *Diodorum Siculum* Libro xix. *Strabonem* Libro xvi. *Tacitum* Libro v. & *Solinum* Cap. xxxvi. Salmaſianæ Editionis. *Abrahami* Hiſtoriam fusè à *Moyſe* ſcriptam, legerant *Beroſus*, *Hecatæus*, & *Nicolaus Damaſcenus*, teſte *Joſepho* Libro i. *Antiquitatum*, Cap. viii. ubi *Beroſi* quidem & *Nicolai Damaſceni* verba refert, *Hecatæum* verò juſtum de *Abrahamo* Volumen ſcripſiſſe tradit. Ejuſdem Patriarchæ meminerunt *Eupolemus*, *Artapanus*, & *Molo*, quorum teſtimonia ab *Alexandro Polyhiſtore* leguntur apud *Euſebium* Libro ix. *Præparationis Evangelicæ*, Capitibus xvii. xviii. & xix. *Jacobi* meminerunt *Theodotus* Libro *De Judæis*, & *Alexander Polyhiſtor*. *Joſephi* Patriarchæ *Artapanus*, & idem *Alexander*, quorum teſtimonia deſcripſit *Euſebius* Capitibus xvii. & xxiii. ejuſdem Libri. Hiſtoriam *Moyſis* & Exitûs Iſraëlitarum ex Ægypto interpolarunt, variiſque figmentis infuſcarunt *Manetho*, *Chæremon*, *Lyſimachus*, & *Apion Alexandrinus*. Quos refellit *Joſephus* Libris contra *Apionem*. Item *Trogus Pompeius*, & ex eo *Juſtinus* Libro xxxvi. Cap. ii. *Tacitus* Libro v. *Hiſtoriæ*, Cap. iii. & iv. *Artapanus* in Commentario *De Judæis*, cujus inſigne fragmentum *Euſebius* deſcripſit Libro ix. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. xxvii. *Diodorus Siculus* Libro i. *Strabo* Libro xvi. & alii. Horum, inquam, omnium teſtimonia paſſim à nobis in Synopſi Hiſtoriæ quatuor priorum Mundi Ætatum deſcripta, à quibus proinde hìc repetendis abſtinemus, partem Propoſitionis noſtræ probant.

II. Theologiam Ethnicorum à Mythologis & Poëtis ex Libris Moſaicis maxima ex parte derivatam probarunt Viri eruditione inſignes, *Voſſius*, *Bochartus*, *Huetius*. Phœnicum Theologiam ex illo fonte manaſſe probat Literarii illius Triumviratus poſtremus ætate, ſed religione, meritis, doctrinâ, virtute, ac dignitate primus, *Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione* iv. Cap. iii. Quòd in *Taaute* & *Adonide*, quos pro Diis habuerunt, *Moyſis* imago ſit expreſſa. De Ægyptiorum Theologia idem demonſtrat Capite quarto, *Mercurium* ſcilicet, *Theuth* ſive *Thoth* ab ipſis dictum, *Oſiridem* & *Bacchum*, *Apin* & *Mnevin*, *Serapin*, *Orum*, *Anubin*, *Vulcanum*, quos divinis honoribus Ægyptii conſecrarunt, *Moyſen* referre. Græcos Moſaicam doctrinam infinitis fabulis obduxiſſe probat Capite octavo. *Apollinem* quippe, *Panem*, *Priapum*, *Æſculapium*, *Prometheum* ad *Moyſis* exemplar eſſe confictos. Omnem Romanorum Theologiam ex eodem fonte profluxiſſe oſtendit Capite nono. *Janum* enimvero, *Vertumnum*, *Faunum*, *Silvanum*, *Evandrum*, eoſdem eſſe cum *Moyſe*. Quæ omnia veriſimilibus conjecturis à Viro Maximo probata & firmata in eximio ipſius Opere legi poſſunt. Legantur etiam quæ ſunt à nobis obſervata in Synopſi Hiſtoriæ Quartæ Mundi Ætatis, Cap. vii. Art. i. §. xvii. Ex his autem Propoſitionis noſtræ pars altera probatur. Ex Moſaicis Libris complures variarum Gentium Leges ac Ritus manaſſe oſtendimus in Synopſi, Capite mox laudato, Articulo II. quod momentum alterum eſt ad Propoſitionis noſtræ confirmationem.

Theologia Ethnicorum ex Libris Moſaicis magnâ ex parte derivata.

Moſaicam illam Sententiam Deuteronomii vi. 4. *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter Dominus unus eſt*, veteres Poëtæ & Philoſophi Gentium expreſſerunt. Orphicorum Carminum Auctor à *S. Juſtino* Martyre in Parænesi, *Clemente Alexandrino*, Libro v. Stromatum, & *S. Cyrillo Alexandrino*, Libro i. contra Julianum citatus:

Reſpectans Verbum divinum, huic totus inhære,
Pectoris hoc mentem ſacri, greſſuſque guberna,
Incedens rectâ; Regemque hunc orbis adora,
Unicus eſt, per ſe ſe exiſtens, qui cuncta creavit,

Inque his ipſe extat, nulli è mortalibus unquam
Lumine conſpectus, mortales conſpicis omnes.

Item:

Jupiter eſt unus, Pluto unus, Bacchus & unus,
Unus Sol, Deus unus in omnibus.

Item:

Cælum juro Deo à Magno & Sapiente creatum.
Vocem juro Patris, primùm quam prodidit ore,
Conſilio ipſe ſuo Mundum cùm conderet omnem.

Sophocles à *Juſtino* pariter, *Clemente Alexandrino* Libro v. *Stromatum*, & *S. Cyrillo Alexandrino* Libro I. *Contra Julianum* laudatus:

Unus profectò eſt, unus hic tantùm Deus,
Qui cælum & amplas condidit terræ plagas,
Cærulea ponti terga, & infranes Nothos.
At nos miſelli, pectore errantes vago,
Calamitatum finximus ſolatia,
Formas Deorum ſaxeas aut æreas,
Auróve ductas fuſili, aut eburneas.
His dum immolamus, dum ſtato auguſtos die
Reddimus honores, eſſe nos remur pios.

Cleanthes Stoïcus à *Clemente Alexandrino* pariter laudatus:

Quidnam bonum ſit me rogas? jam jam accipe.
Quod ordinatum eſt, integrum, ſanctum, pium,
Suique compos, utile, decens, commodum,
Grave ac ſeverum, quodque ſemper conferat.
Metu ac dolore majus, & moleſtiâ;
Salubre, jucundum, & ſibi conſentiens;
Clarum ac modeſtum, ſedulum, lene, ac potens,
Perenne, labis neſcium, ac ſemper manens.

Xenophanes Colophonius apud *Clementem Alexandrinum*, ibidem:

Maximus in genere eſt Divûm atque hominum Deus
unus,
Qui nec corpore, nec mente eſt mortalibus ullis
Aſſimilis.

Xenophon, apud *S. Cyrillum Libro* I. *Contra Julianum*, de Deo ſic loquitur: *Ille omnia concutiens, & ſtabilis manens, quod magnus ſit & potens, manifeſtum, figurâ tamen incognitus, nec quidem is eſt qui videatur undique conſpicabilis eſſe Sol, nec verò ipſe videtur pati ſe conſpici, ſed ſi quis impudenter ipſum intueatur, orbatur viſu.*

Pythagoras ab eodem S. *Cyrillo* laudatus: *Deus unus & ipſe, non ut quidam ſuſpicantur, extra Mundi fabricam & adminiſtrationem, ſed in ipſo totus, in toto circulo intuens omnes generationes, mixtura exiſtens totius ævi & lumen ejus facultatum ac operum, Principium omnium, in cælo Illuminator, & omnium Pater, Mens & animatio omnium Sphærarum, omnium motus.*

Timæus Locrus apud *Clementem Alexandrinum*, Libro v. Stromatum: *Unum Principium omnium eſt ingenitum: ſi enim eſſet genitum, non eſſet utique ampliùs principium, ſed illud ex quo genitum, eſſet principium.* Ex illo, inquit Clemens Alexandrinus, *vera profluxit opinio, nempe: Audi*, inquit, *Iſrael, Dominus Deus tuus unus eſt, & ei ſoli ſervies.*

Plato in Timæo: *Rectè ne igitur Cælum unum eſſe antea ſtatuimus, an verò multos, adeòque infinitos poſuiſſe præſtabat? Unum utique, ſi modò*

A *ſuum ad exemplar conformatum illud eſſe concedimus.* Eumdem porro *ut vulgari Græcorum more plurium Numinum appellatione uti ſoleat, Deum tamen unum agnoſcere, vel ex ea, quam ad Dionyſium ſcribit Epiſtolâ quivis intelligat: Ubi quas ſtudioſè ac ſeriò conſcriberet Epiſtolas, ab aliis quas temerè negligenterque profunderet, ſuâ quâdam notâ ſecernens, quæ grave nihil ac ſerium continerent, iis Deorum; quæ verò diligenter ab ſe ac moderatè ſcriberentur, illis Dei ſeſe nomen, proprium veluti characterem impreſſurum eſſe declarat.* Refert
B *Euſebius* Libro XI. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XIII.

Divinum illud Oraculum Exodi III. 14. *Dixit Deus ad Moyſen:* EGO SUM QUI SUM. Ait: *Sic dices filiis Iſraël:* QUI EST, *miſit me ad vos:* expreſſit *Plato* in *Timæo* his verbis: *Quid illud eſt, quod ſemper eſt, nec tamen ortum ullum habet? Quid illud contrà quod ſemper naſcitur, & nunquam eſt? Prius illud quidem, quod ſemper atque eodem modo eſt, ab ſolâ intelligentiâ cum ratione percipitur. Alterum hoc, quod oritur ſimul & occidit, neque unquam verè eſt, in ea dumtaxat, quam ſenſus ab omni ratione vacuus efficit, opinione verſatur.* Quem
C *Platonis* locum expendens *Euſebius* Libro XI. *Præparationis Evangelicæ* Cap. IX. *An non*, inquit, *illud Moſis Oraculum*, EGO SUM QUI SUM, *egregius Plato manifeſtè repræſentat, dum ſuis ipſum ita verbis exprimit:* Quid illud eſt, quod ſemper eſt, nec tamen ortum ullum habet? *Quod etiam candidius & apertiùs illuſtravit, dum ait, Aliud quod ſit eſſe nihil, niſi quod non corporis oculis videatur, ſed mente ſolâ capiatur. Nam ubi quæſivit, quid ſit illud quod eſt; ita reſpondet ipſe ſibi,* Nimirum illud quod ab ſolâ intelligentiâ percipitur. *Similiter alterum hoc Salomonis:* Quid eſt
D quod fuit? Ipſum quod futurum eſt. Quid eſt quod factum eſt? Ipſum quod faciendum eſt: *Verbis pene totidem interpretatur, dum ait:* Id autem quod oritur ſimul & occidit, neque unquam verè eſt, in ea dumtaxat, quam ſenſus ab omni ratione vacuus efficit, opinione verſatur. *Quibus etiam quæ ſequuntur adjungit.* Quippe temporis, *inquit*, partes iſtæ ſunt, *Erat*, atque *Erit*: quas imprudentes ſempiternæ etiam Naturæ injuriâ tribuimus. Vulgò enim ita loquimur, *Erat, eſt, erit*: Cùm tamen Ei ſolùm EST propriè veréque conveniat. *Ac ne quis me Philoſophi verba in alienum ſenſum torquere criminetur, eos ipſos Commentarios, quibus illorum ſententia de-*
E *claratur proferre juvat.*

Ita *Numenius Pythagoricus* Libro II. De Bono: *Ago vero atque ad illud* QUOD EST, *quantum licet, aſpiremus: Omninéque pronuntiemus, quod eſt, id neque fuiſſe unquam, neque unquam futurum eſſe, at certo dumtaxat præſentique tempore ſemper eſſe: Quod ſane tempus hoc modo præſens, ſi quis æternitatem dicere voluerit, me auctore quidem id faciat.... Quod enim* EST, *id ſempiternum eſt, atque eodem ſeſe modo conſtanter habet*, &c. *Maneat igitur, & tanquam verum ſumatur, incorporeum eſſe id* QUOD EST.... *Quærit Plato, quid illud ſit,*
F QUOD EST. *Id ſine dubio carere ortu ſtatuens. Mutaretur enim alioqui: Si autem mutaretur, ſempiternum id non eſſet. Inde aliquantum progreſſus, hæc addit: Si quod eſt, id omnino ſempiternum & immutabile eſt, nec ab ſe ſe ullâ unquam varietate diſcedit, ſed in una ſemper eademque ratione permanet, illud unum profectò ſit oportet, quod intelligentiâ cum ratione capiatur.* Locum integrum deſcribit *Euſebius* Libro XI. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. X. eoque *non Platonis modo, ſed longè antiquioris Platoni Moſis doctrinam illuſtrari* colligit. *Itaque meritò ſanè dictum illud hanc in rem celebro*

circumferri,

circumferri, Quid enim aliud Plato eſt, quam Moſes Atticè loquens?

Ita *Plutarchus* Libro De Syllaba EI Delphico Templo inſcripta: *Equidem neque numerum, neque ordinem, neque vinculum, neque aliud quodlibet dimidiata particula genus eà ſyllabâ ſignificari exiſtimo. Eſt omnino Dei perfectum ex ſe ſe integrumque Nomen, quod ei a quo pronuntiatur, unà cùm voce ipſum continuo poteſtatis divinæ ſenſum & cogitationem injiciat. Nam cùm unumquemque noſtrûm, qui eò accedimus, hac veluti Deus ſalutatione compellat,* NOSCE TE IPSUM, *quod quidem nihil minùs ſonat, quàm Salve: Tum verò* B *nos reſalutandi Numinis gratiâ reſpondemus, EI: (ES) quaſi veram ac propriam, adeoque ſolam eique ſoli convenientem hanc à nobis appellationem tribui fateamur. Nos enim vere nullo modo ſumus: Sed omnis omnino natura mortalis, in quodam interitûs ortuſque medio conſtituta, umbram ſui duntaxat aliquam, exilemque ac lubricam opinionem oſtendit; quam ſi incumbente in eum animo comprehendere volueris, tam verò, quemadmodum aquam ſi manu vehementiùs retinere coneris, dum premis, dum in unum cogis, effluit illa penituſque dilabitur. Sic ratio, dum eorum quæ varios ſubinde* C *caſus ac mutationes ſubeunt, illuſtrem illam quæ ſibi objiciatur ſpeciem propiùs inſequitur, aberrat ac luditur, quod partim in id quod oritur, partim in id quod interit, ſic incurrat, nihil ut quod maneat, quodque verè ſit, comprehendere omnino poſſit. . . . Ecquid igitur illud eſt, quod verè eſt? Id unum utique quod ſempiternum eſt, quod ortu ſimul interituque caret, cui nullum tempus mutationem affert. Eſt enim omnino tempus mobile quiddam, quodque ſimul cum mobili materia ſemper fluens, ac nihil uſquam firmitatis habens, ſic tanquam vas aliquod interitûs ortuſque cogitatur.* D *Cujus profectò vel appellationes ipſæ, poſterius, prius, erit, fuit, illud non eſſe palam ac per ſe ſe confitentur. Nam quod vel nondum habuit ut ſit, vel jam eſſe deſiit, id eſſe, nonniſi ſtolidè abſurdèque dicas. Quin etiam illud ipſum, quo maximè temporis cogitationem ſuſtinemus, atque fulcimus, dum vel inſtans, vel præſens, vel nunc dicimus; ſolata diſſipataque ratio confeſtim amittit: Perinde enim in futurum ac præteritum eliſa diſtrahitur, ut in oculorum radiis uſu venit, ſi quis quod ſuâ quadam neceſſitate disjunctum atque divulſum eſt, id ſemel intueri velit: Jam ſi eadem ipſa, quæ tem-* E *pori metiendi conveniunt, ea quam metitur natura ſubeat, ne ipſa quidem aut manet, aut verè eſt, ſed prout tempori contribuitur, vel naſcitur, vel interit. Quare nihil ejuſmodi quod per Erat, vel Erit, ſignificetur, de eo quod Eſt dici queat: Cum iſta ejuſmodi rei, quæ per ſe ſe firmiter & conſtanter eſſe non poteſt, inclinationes quædam ſeu trajectiones, deflexioneſque ſint. At verò ita planè loquendum: Deus eſt, nec tamen ipſe tempore ullo eſt, ſed æternitate duntaxat, quæ motu omni, omnique tempore ſimul & inclinatione caret: Cujus nec priùs quicquam eſt, nec quicquam poſterius,* F *futurum nihil, nihil præteritum, vetuſtius nihil, nihilque recentius. Sed qui unus eſt, idem uno etiam nunc ſempiterni durationem implet: Adeoque illud unum eſt, quod verè per ſe ſe eſt, non autem aut fuit, aut futurum eſt, quemadmodum nec aliquando cœpit, nec unquam deſiturum eſt. Sic igitur idem ipſum venerando, ſalutare nos & appellare decet, aut ſaltem his verbis,* UNUM ES, *id quod priſcorum nonnulli factitabant. Nec enim plura Deus eſt, uti noſtrûm quilibet, qui congeries quædam ſumus, ex omni ſexcentarum varietatum diverſis ex caſibus mutationibuſque naſcentium genere, & quadam veluti univerſitate conflata atque* A *permixta. Sed unum oportet id eſſe, quod eſt. Nam alterum quid ſi additur, illud ſane tanquam ejus quod eſt differentia, ad ejus quod nullum eſt, procreationem declinat.* Hunc *Plutarchi* locum deſcripſit *Euſebius* Lib. XI. *Præparat. Evang.* Cap. XI.

V. Divinum illud Oraculum Deuteronomii XXXII. 35. *Mea eſt ultio, & ego retribuam in tempore.* Item illud Pſalmi decimi, 8. *Juſtus Dominus & juſtitias dilexit, æquitatem vidit vultus ejus.* Et illud Pſalmi XXX. 24. *Veritatem requiret Dominus, & retribuet abundanter facientibus ſuperbiam:* Exprimit *Plato* in *Legibus*, his verbis: B *Deus certè quidem, uti ex priſcorum doctrina conſtat, rerum univerſarum principia, finem, mediumque complexus, recta illa, quomodo natura poſtulat, obeundo perficit. Eum perpetuò juſtitia ſequitur, eorum qui abs divina lege diſcedunt, ultrix atque vindex: Cui quidem affixus, demiſſo compoſitoque animo comitatur quiſquis ad felicitatem aſpirat. Contra verò qui vel ſuperbiâ intumeſcens, vel opum vi copiaque ſublatus, vel etiam honorum amplitudine, corporiſve ſpecie, cum juventutis flore, ſtultitiaque conjunctâ inſoleſcens, animo petulantiùs exardeſcit, perinde ut ſi nec Principe, nec* C *Moderatore ullo indigeret, ſed potius ad cæteris imperandum aptus ipſemet idoneuſque ſit, is Deo vacuus relinquitur: Relictus autem, adhibitis illico gemina protervia ſociis exultat cuncta miſcendo; atque interim aliquid eſſe permultis videtur: At modico poſt tempore dignas ab eo pœnas exigente juſtitiâ, ſe ipſum, domumque ſimul, cum tota funditus civitate perdit.*

VI. Quæ de Verbo Divino & Perſonarum Divinarum Trinitate in Scripturis habentur Geneſis XIX. *Dominus pluit ſuper Sodomam ignem & ſulphur à Domino de Cœlo.* Pſalmo 109. 1. D *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis.* Pſalmo XXXII. 6. *Verbo Domini Cœli firmati ſunt.* Pſalmo CVI. 20. *Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos.* Geneſis 1. 26. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, &c.* ea *Plato* delibavit in *Epimenide* ita loquens: *Et honores habemus, ſic tamen ut non jam annum alteri, alteri menſem, dies aliis tribuamus, aut ullum omnino tempus, quo ſuam quilibet converſionem abſolvat, dum ad Mundi, quem Verbum omnium longe diviniſſimum conformavit, perfectionem ipſe concurrit. Quod quidem Verbum, quiſquis beatus eſt, primùm* E *admirari, tum ejuſdem, quatenus mortali naturæ fas eſt, cognoſcendi amore ac ſtudio teneri ſolet.*

Idem in Epiſtola ad *Hermiam, Eraſtum,* & *Coriſcum,* ſcribit: *Epiſtolam hanc à vobis tribus ſimul convenientibus legi decet: Sin autem à duobus viciſſim unàque conjunctis, idque quàm ſæpiſſimè fieri poterit. Præterea pactum inter vos, legemque ratam fixamque ſervari, ſic ut in æquum bonum juretis: Adeoque ſtudio non illiberali, ac ſtudii ſorore doctrinâ mutuò conjuncti, in Deum ipſum rerum omnium, ſive præſentium, ſive futurarum Præſidem, necnon Præſidis etiam Prin-* F *cipiique Parentem Dominum juretis, quem quidem, ſi modò rectè philoſophabimur, quantùm homines beati poſſunt, clarè omnes planèque cognoſcemus.* Hunc *Platonis* locum deſcripſit *Euſebius* Libro XI. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XVI. ſubditque: *An non tibi videtur Plato dum hæc ait, Hebræorum dogmatis inſiſtere? Unde enim alioqui in mentem ipſi veniret, Deum alterum ipſomet rerum quæ procreantur omnium Principio ſuperiorem, imò & Univerſi Moderatoris Parentem appellare? Unde porro huic ipſi rerum Conditoris Parentis, Domini nomen imponere? Quæ profectò Græcorum unquam auribus, imò ne animis quidem, mortalium ante ſe quiſquam injecerat.* Ex *Plotino*

& *Numenio Platonis* meotem explicat Capitibus xvii. & xviii. ac demum ex *Amelio* Platonieo, quem Evangelu *S. Joannis* Caput 1. expreſſiſſe, Cap. xix. obſervat, ejus verba proferens. *Atque*, inquit Amelius, *hoc planè Verbum erat, per quod, ſempiternum cùm eſſet, exiſtebant omnia quæ fiebant, quemadmodum Heraclitus loqueretur: Quod ipſum videlicet Barbarus etiam ille, apud Deum in Principii gradu ac dignitate conſtitutum, imò & Deum ſimul pronuntiat: Per quod facta ſimpliciter omnia ſint, in quo quicquid factum eſt, & vivens, & vita, & aliquid pro ſua quodque natura fuerit: Idem porro in corpora delabi tradit, & carne indutum humanam ſpeciem præ ſe ferre,* B *ſic tamen ut ſuæ interea naturæ majeſtatem oſtendat; Adeòque ſolutum ubi jam fuerit, Dei locum denuò capeſſere, ac Deum prorſus eumdem eſſe, qui erat prius quàm in corpus atque in carnem hominemque deſcenderet.* Hæc ille. *Quæ profectò*, inquit Euſebius, *non jam ſubobſcurè adumbrata, ſed palam, nudaque, quod aiunt, fronte, ex illâ Barbari hominis Theologiâ tranſlata eſſe nemo non videt. Barbarus autem ille, quem vocat, ecquis porro fuit, niſi Joannes Servatoris noſtri Evangeliſta, qui Hebræus ex Hebræis erat?*

Egregium *Platonis* de Sancta Trinitate locum ex illius ad *Dionyſium* Epiſtolâ proferunt *Euſebius* Libro mox laudato, Cap. xx. & *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro 1. contra Julianum. C *Hæc ænigmaticè*, inquit, *aperienda tibi ſunt, uti ne, ſi quid fortè mari terrâve, Epiſtola hujus paginis factam eris, intelligere poſſit, qui legerit. Sic enim ſe res habet. Circa univerſorum Regem omnia ſunt, ac propter ipſum omnia. Idem bonorum omnium Principium eſt. At circa Secundum, ea quæ ſecundo: Circa Tertium, ea quæ tertio ordine cuncta verſantur. Quæ quidem hominis animus, in res ſibi cognatas intentus, cujuſmodi ſint, perſpecta & explorata habere geſtit.* Hunc *Platonis* locum explicans *Porphyrius* Libro iv. Philoſophicæ Hiſtoriæ ait, D *Dei ſubſtantiam uſque ad tres hypoſtaſes procedere, eſſe verò ſupremum Deum optimum, poſt ipſum & alterum Creatorem ſeu Opificem, tertium porro Mundi Animam.* Platonem certè non uſquequaque ſpeculatum omnia, ſed eodem modo quo Ariani, de tribus Perſonis ſentire, immo tres Deos inducere, *S. Cyrillus* obſervat. Exiſtimat tamen eum & ſenſurum & locuturum fuiſſe rectè, editurum quoque in vulgus palamque facturum veras & germanas de Deo opiniones, niſi fortè *Anythi* & *Meliti* accuſationem timuiſſet, atque *Socratis* cicutam.

VII. Boni naturam, nihil aliud eſſe quàm E Deum ipſum, Scriptura Sacra teſtatur, Pſalm. lxxii. *Quàm bonus Iſraël Deus, his qui recto ſunt corde.* Pſalmo cv. 1. *Confitemini Domino quoniam bonus.* Hanc doctrinam expreſſit *Plato* in Timæo. *Dicamus ergo*, inquit, *quam ob cauſſam Auctor ille Molitorque Deus, rebus ortum dare, atque hoc Univerſum condere ſtatuerit. Bonus erat; bonus autem nullâ unquam ullo in genere laborat invidiâ. Cùm igitur eâ vacaret, omnia ſibi quàm ſimillima eſſe voluit.* Idem in ſuis de Republica libris: *Nunquid verò*, inquit, *cùm Sol ipſe viſus non ſit, ab eo tamen cujus ille cauſſa eſt, cernitur? Planè.* F *Hunc igitur habeto boni filium abs me vocari, quem bonum ſui ſimilem genuerit: Ut quod ipſum in loco ſpiritali eſt, cum Mente, rebuſque mente perceptis comparatum: id Sol in loco aſpectabili ſit, ſi cum viſu ac rebus ſub viſum cadentibus conferetur. Quod igitur & iis rebus quæ cognoſcuntur veritatem tribuit, & cognoſcendi vim facultatemque ſuppeditat, id tu boni Ideam eſſe ſtatuito.... Solem, opinor, iis quæ videntur, non id modò tribuere dices, ut videri queant, verùm etiam ortum ipſis, incrementa, nu*A*tritionemque largiri, cùm tamen ortus ipſe non ſit: Qui enim eſſe poſſit? Ergo ſimiliter res eas quæ cognoſcuntur, à bono dices, non ut cognoſcantur modò, ſed etiam ut ſint, adeòque propriam eſſentiæ ſuæ rationem ab eodem accipere, tametſi bonum eſſentia non ſit, ſed longè ſupra eſſentiam omnem majeſtate ſimul ac poteſtate emineat.* Hæc *Platonis* loca deſcribit *Euſebius* Libro xi. *Præparationis Evangelicæ* Cap. xxi. Præclarumque *Numenii Platonici* locum in eamdem rem ſubjungit Cap. xxii.

VIII. Hæc Dei verba à *Moyſe* relata Geneſis 1. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram:* Et illa Moyſis: *Et creavit Deus hominem* B *ad imaginem ſuam: Ad imaginem Dei creavit illum:* Occaſionem dediſſe *Platoni* excogitandi Ideas, quæ Mundi hujus aſpectabilis exemplaria eſſent, docet *Euſebius* Capitibus xxiii. xxiv. & xxv. His quæ de Animæ immortalitate, de Mundi ortu, alteratione, ſupremo fine, Reſurrectione mortuorum, & Judicio quod mortem excipit, Sacræ Literæ docent, affinia docuiſſe *Platonem*, probat ſequentibus ejuſdem Libri Capitibus, ut nemini hæc attentè conſideranti dubium eſſe poſſit, quin maximam doctrinæ partem, ob quam divinus Philoſophus appellatus eſt, è Sacris Literis hauſerit.

C IX. Quæ de parentum honore Deus in Decalogo præcepit, expreſſit *Plato* in Legibus. *Quicumque*, inquit, *mentis compos fuerit, is parentum ſuorum preces ac vota metuet, plurimique faciet, quod in multis & ſæpius commiſſa illa & convicta eſſe noverit.* Ruſuſque alio Libro: *Nemo non apud nos eum à quo ætate ſuperabitur, tam opere quàm verbis obſervato. Qui autem ſe annis viginti antecedet, ſeu vir ille, ſeu fœmina fuerit, hunc in Patris aut Matris loco habens, veneratur.*

X. Legem *Moyſis* vetantem ne Hebræis Hebræi ſerviant, *Plato* in Republica ſua exſcripſit, D Græcamque fecit: *Græcum*, inquit, *ſervum Græcus nemo poſſideat, idque cum cives noſtri diligenter obſervent, tum aliis quoque Græcis idem ut faciant auctores ſint. Sic enim verò futurum eſt, ut multò libentiùs, dum ſibi mutuò parcent, in Barbaros arma convertant.*

XI. Illud Deuteronomii xix. 14. *Non aſſumes & transferes terminos proximi tui:* Sic exprimit Plato: *Nemo agri fines moveto, neque civis ullius ſui quem vicinum habuerit, neque alterius cujuſcumque finitimi, etiam extranei, qui fundum ſub extremos agri ſui limites poſſideat, ratus verè id eſſe, immota, quod aiunt, loco movere.* Tum addit: E *Si quis fixos limites tranſiliens, vicini agrum cum ſuo coluerit, non modò juſtum ei damnum ſarcito, verùm etiam ut hominis impudentiæ & illiberalitati medicina fiat, illati detrimenti duplum alterum ei quem læſerit, repræſentato.*

XII. Moſaica Lex eſt de furibus, Exodi xxii. *Si quis furatus fuerit bovem, aut ovem, & occiderit, vel vendiderit, quinque boves pro uno bove reſtituet, & quatuor oves pro una ove.... Si inventum fuerit apud eum quod furatus eſt, vivens, ſive bos, ſive aſinus, ſive ovis, duplum reſtituet.* His *Plato* ſimilia ſtatuit. *Si fur*, inquit, *rem quamlibet ſeu magnam, ſeu parvam furabitur,* F *Lex in omnes una, una judicio pœna ſtatuatur: Primùm, quod furto ſublatum erit, uti duplum ejus repræſentet, quiſquis furti damnatus erit, ſi modò ſupra ſortem ſolvere per reliquarum facultatum copiam poterit: Sin autem, in vinculis ſit, donec aut ſolverit, aut ab eo, à quo furti damnatus eſt, veniam impetrarit.* De fure interfecto ſic Exodi xxii. 2. ſtatuitur: *Si effringens fur domum ſive ſuffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit: Percuſſor non erit reus ſanguinis.* His affinia ſancit

Plato:

Plato : *Qui nocturnum furem*, inquit, *in ædes furandi animo ſubeuntem interfecerit, innocens eſto. Similiter, qui graſſatorem, dum vim vi repellit, occiderit, innocens eſto.*

XIII. De bove qui hominem occiderit, ſic in Moſaica Lege ſtatutum eſt Exodi XXI. 28. *Si bos cornu percuſſerit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur : Et non comedentur carnes ejus : dominus quoque bovis innocens erit.* Lex ſimilis apud *Platonem* legitur. *Si jumentum*, inquit, *aut aliud animantis genus quempiam interfecerit, niſi tamen ab aliquo ex iis qua ad publicos ſolemneſque ludos adhibentur, in ipſo certamine aſtu id fieret, cædis reum ab interfecti propinquus peragatur. Qua de cauſa cognoſcant agrorum Curatores ii, quibus à propinquo mandatum negotium erit. Ii verò damnatum jumentum ubi morte multaverint, finibus ejiciant.*

XIV. Gens Hebræorum univerſa duodecim in Tribus diviſa fuerat. Quod exemplum ſecutus *Plato*, id ipſum in civium ſuorum tributione ſervandum ita ſanxit : *Duodecim in partes, eaſque, quoad fieri poterit, æquales, tota nobis Regio tribuatur. Partibus autem ſingulis ſua quæque Tribus aſſignata, quinque viros quotannis, quaſi agrorum Curatores, Tribuumque Principes conſtituat. Tum ab iis alios præterea, Ordinum Ductores, habito delectu, creari vult, eoſque duodecim, qui Belli tempore Duces futuri ſint, ſingulos ſingulis Tribubus aſſignatos.* Hanc Platonicarum Legum cum Moſaicis comparationem inſtituit *Euſebius* Libro XII. *Præparationis Evangelicæ*, Capitibus XXXVI. XXXVII. XXXVIII. XXXIX. XL. XLI. XLII. XLVII.

XV. Illud Pſalmi IV. 6. *Sacrificate ſacrificium juſtitiæ, & ſperate in Domino*, ſic expreſſit *Menander* :

——— Neve acum, ô ſuaviſſime,
Aliena quæ ſit, appetas : Etenim Deo
Injuſta nulla, juſta quæ modò ſunt placent.
Feliciorem ducere hunc vitam ſinat,
Qui nocte terram, qui diem aſſiduò colit.
Deo ſacrifices, æquus ad extremum tenax.
Ut veſte mundâ ſplendidus, ſic pectore.
At cum tonabit, ſiſte, nec pavido gradu
Fugam capeſſe, quandiu nil conſcius
Ipſe tibi fueris : Te Deus præſens videt.

XVI. Illud *Salomonis* in Proverbiis, *Divitias & paupertatem ne dederis mihi*, *Plato* his verbis exprimit Libro III. De Republica : *Ergo alia quædam, ni fallor reperimus, quæ ne in civitatem furtim unquam & occultè ſubeant, ab ejus Moderatoribus omni proviſione cavendum erit. Quænam ? Opes, inquam, & inopia : Quòd illa quidem luxum, ignaviam, rerumque novarum molitionem invehant, hæc verò præter factiones illiberalitatem ſimul atque malitiam. Malitiæ autem nomine indignum omne facinus continetur.*

Illud Proverbiorum XXI. 1. *Cor Regis in manu Domini : Quocumque voluerit, inclinabit illud* ; laudat *Themiſtius* Oratione V. ubi commendans Imperatoris clementiam, quòd Jovis inſtar nullum habeat malorum ac mortis dolium juxta ſe poſitum, ſed vitæ duntaxat plenum ſemper ac redundans, quam ex eo meram & ſinceram haurit, & in homines effundit, hæc habet : *Præclarè quidem huic Aſſyriorum ſententiæ fidem adhibes, quæ cor Regis meritò dicit in manu Dei cuſtodiri : Quòd quidem in condemnationis literas minimè propendere poteſt. Neceſſe enim eſt, ut qui haſce literas facile ſcribit, ex ea manu decidat, quæ vitam omnibus perpetuam largitur.* Et Oratione IX. *Quàm eleganter hoc ipſum Aſſyriorum Literis proditum animadverti, Regis ſcilicet animum in manu Dei cuſtodiri : Unde ei quantùm imminuat periculi providendum, ne ſi ad agendum aliquid quod à Deo ſit alienum, feratur, cuſtodiente ſe ſe manu Dei tandem excidat.* Per Literas Aſſyriorum, Sacros Hebræorum Libros intellexit *Themiſtius*.

XVII. Illud Sapientiæ II. 12. *Circumveniamus Juſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris* ; ſic reddidit *Plato* Libro ſecundo de Republica : *Juſto illi, qui ſic animo comparatus erit, verbera imponentur, injicientur vincula, oculi eruentur. Idem poſtremò omnia hæc perpeſſus, agetur in Crucem.* Refert *Clemens Alexandr.* Libro V. *Stromatum.*

XVIII. Illud Eccleſiaſtis XII. 14. *Et cuncta quæ fiunt adducet Deus in judicium pro omni errato, ſive bonum, ſive malum illud ſit*, aliaque de Judicio Scripturæ Sacræ Oracula, *Diphilus* Comicus his Verſibus expreſſit :

Putaſne verò mortuos, Nicerate,
Queis omnis omnem fluxit in luxum dies,
Potuiſſe latebris fugere captatus Deum ?
Eſt oculus ille, eſt, cuncta qui juſtus videt.
Duas, ut ſtatuimus, inferos ſecant via.
Patet una caſtis, altera ſceleſtos manet.
Quamvis profundo ſemper incluſam ſinu
Utrumque terra teneat. I, rapias licet,
Furare, ſpolies, miſceas. Erres, cave :
Eſt eſt ſub alto Dite Judicium ſuper,
Cui Magnus orbis Dominus ac Rector præeſt,
Cujus vel ipſum nomen effari horreo,
Quique diuturnam ſontibus vitam trahit.
Quod ſi quis omni ſcelera moliens die,
Superos latere credit, is novum ſcelus
Sibi perſuadet, juſta quòd lento manus
Pendere ſoleat otio. At quiſquis Deum
Non eſſe fingis, proſpice infelix tibi.
Deus ille, Deus eſt. Si quis interea nocens
Impunè peccet, habeat in lucro moram.
Namque ipſe meritas poſtea pœnas luet.

Refert *Clemens Alexandrinus Libro* V. *Stromatum.*

XIX. Illud Pſalmi XCVI. *Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ : Vidit, & commota eſt terra. Montes ſicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra*, his Verſibus expreſſit *Æſchylus* Tragicus, *Clemente Alexandrino* referente :

Secerne cunctis Numen à mortalibus,
Huic ſimile corpus ne putes ullum cave.
Ignota res eſt. Nunc velut flamma emicat,
Aditumque prohibet : Unda mox, caligo mox ;
Mox & tremenda ſimilis apparet fera,
Vento, atque nubi, fulguri, tonitruo,
Imbrique ſimilis, pontus huic, fontes, petra,
Atque orbe toto quicquid undarum coit,
Obſequitur. Illum montium horreſcunt juga,
Tremitque tellus, & ſinus vaſti maris,
Dum Dominus acri cuncta viſu deſpicit,
Immenſa quippe eſt illa Majeſtas Dei.

XX. Dei Oraculum eſt Iſaiæ I. 11. 16. *Quò mihi multitudinem victimarum veſtrarum, dicit Dominus ? Plenus ſum. Holocauſta arietum, & adipem pinguium, & ſanguinem vitulorum & agnorum, & hircorum nolui. Lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis ; quieſcite agere perversè.* Item illud Jeremiæ XXIII. 24. *Si occultabitur vir in abſconditis, & ego non videbo eum, dicit Dominus ?* Hæc verò exprimit *Menander* Comicus apud *Clementem Alexandrinum.*

 Si

Si quis quod hœdi, vel bovis, mi Pamphile,
Cruentet Aras ſanguine, aut aliud Deis
Quodcumque mactet: ſive quod doctâ manu
Laborat arte, purpurâ ardenti micans,
Aureve textum pallium, aut candens ebur,
Viridem aut ſmaragdum, muta quæ moles ſinit,
Animantes imitans offerat; Numen ſibi
Credat ſecundum: Mentis hic nimiùm levis,
Heu graviter errat. Commodis ſit moribus
Homo neceſſe eſt: Virginis caſto innocens
Parcat pudori, parcat alieno toro.
Furti atque cædis inſcias ſervet manus.
Cave ergo vel acum ne appetas, mi Pamphile.
Te quippe nuſquam non videt præſens Deus.

XXI. Illud Iſaiæ XXVI. 18. *Concepimus, & quaſi parturivimus, & peperimus ſpiritum*, Plato in *Theæteto* Socratem loquentem inducens ſic exprimit: *Qui conſuetudine mea utuntur, ii fœminis parientibus perſimiles ſunt. Parturiunt illi ſiquidem, & noctes atque dies ipſis etiam puerperis vehementius angi ſolent. Hunc verò partûs dolorem artis meæ vi cùm excitare ipſe, tum etiam levare poſſum.* Refert *Euſebius* Libro XII. *Præparationis Evangelicæ*, Capite XLV.

XXII. *Ezechielis* XXII. 18. 19. 20. dicitur: *Fili hominis, verſa eſt mihi domus Iſrael in ſcoriam: Omnes iſti æs, & ſtannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis: Scoria argenti facti ſunt. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eo quòd verſi eſtis omnes in ſcoriam, propterea ecce ego congregabo vos in medio Jeruſalem, congregatione argenti, & æris, & ſtanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: Ut ſuccendam in ea ignem ad conflandum.* Quibus affinia *Platonem* loqui obſervat *Euſebius*, verba ejus referens Libro XII. *Præparat. Evang.* Cap. XLIII. *Quotquot*, inquit, *in Civitate verſamur, fratres ſumus omnes. Verùm fictor ille Deus, ut aiunt, qui ex nobis ad imperandum apti eſſent, aurum iis dum procrearentur admiſcuit, ex quo plurimùm dignitatis conſecuti ſunt. Qui verò ad operam aliis navandam idonei forent, his argentum aſperſit: Agricolis denique ac ceteris opificibus, ferrum atque æs infudit. Ergo cùm ſanè omnes cognatione conjuncti ſimus, nobis quidem ut plurimùm ſimiles procreamus: Sed tamen contingit aliquando, ut ex aureo argenteum, vel ex argenteo aureum, ceteraque viciſſim omnia ex aliis alia generentur. Principibus igitur ac Magiſtratibus primum hoc Deus ac præcipuè mandat, ut nihil æquè diligenter ac ſtudioſè curandum ſibi ac providendum exſtiment, quàm ut ex iis metallis quid cuique liberorum nepotumque ſuorum animo admixtum ſit, intelligant. Quos porro ex illis aut ſubæreos, aut ſubferreos eſſe cognoverint, iis nihil prorſus indulgeant, ſed illos, prout natura ſua conditio poſtulabit, in opificum aut agricolarum claſſem ordinemque tranſcribant. Similiter quos aut ſubæreos, aut ſubargenteos à natura factos eſſe deprehenderint, eos pro ſua quemque dignitate ad Rempublicam vel gerendam, vel juvandam admoveant. Tum enim utique Rempublicam interire oportebit, cùm ejus adminiſtrationem ferreus quiſpiam æreuſve cuſtos ſuſceperit.*

XXIII. *Ezechielis* XXXIV. 2. Populi Principes ita compellantur; *Væ Paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos: Nonne greges à Paſtoribus paſcuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craſſum erat, occidebatis; Gregem autem meum non paſcebatis. Quod infirmum fuit, non conſolidaſtis, & quod ægrotum non ſanaſtis, quod confractum eſt non alligaſtis, & quod abjectum non reduxiſtis.* Quæ ſic in primo Libro ſuo de Republica *Plato* expreſſit: *Nunc autem vides, mi Traſymache, te, qui verum Medicum principio definieris, deinceps tamen veri Paſtoris eſſe noluiſſe, diligenter ac ſtudioſè gregem cuſtodire, ſed potiùs eum, quatenus Paſtor eſt, ſic oves ſuas paſcere, ut non jam qui oves optimè habeant, ſed epulonis cujuſdam convivium inſtruentis more, qui lautè convivas ſuos excipiat, attentè conſideret: Vel ſanè quemadmodum eas, tanquam cruſcator aliquis, non tanquam Paſtor, ſuo compendio vendat. Arti ſanè Paſtorali cura nihil aliud eſt, quàm ut creditis ſibi commiſſiſque gregibus optima quæque ac ſaluberrima provideat. Nam artem ipſam quod attinet, abunde ni fallor, rebus per ſe ſe omnibus, ut optima illa verèque paſtoralis omnino ſit, neceſſariis inſtructa eſt. Ita nunc quidem fateri neceſſe eſſe arbitrabar, Principatum omnem, quatenus Principatus eſt, ejuſmodi eſſe, qui alteri nemini quàm poteſtati ſuæ fideique commiſſis, optima quæque proſpiciat, ſeu publicus ille ſit, ſeu privatus etiam Principatus. Tu verò Rerumpublicarum Principes, ſi vere modò Principes fuerint, Principatum ultro gerere arbitraris.*

XXIV. Propoſitio noſtra rurſus probatur ex *Hermippo*, quem teſtem appellat *Joſephus* Libro 1. contra Apionem: *Hermippus*, inquit, *vir circa omnem Hiſtoriam diligentiſſimus indagator, refert in primo de Pythagora Libro, in quo Pythagoras uno familiarium ſuorum defuncto, nomine Calliphonte, genere Crotoniate, illius animam dicebat ſecum degere die noctuque: & quod præciperet ut non tranſiret locum, ubi aſinus lapſus eſſet, & ab aqua fæculenta ſemetipſum abſtineret, & ab omni blaſphemia recederet. Hæc autem agebat atque dicebat, Judæorum & Thracum opiniones imitatus, ac transferens in ſemetipſum. Dicitur enim verè quòd ille vir multas Judæorum Leges in ſuam tranſtulit Philoſophiam.*

Item ex *Ariſtobulo*, apud *Euſebium* Lib. XIII. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XII. *Satis conſtat*, inquit, *Legum noſtrarum inſtituta ſecutum eſſe Platonem, & ſingula earum capita diligenter ac ſtudioſè perlegiſſe. Nam etiam ante Demetrium illum Phalereum, adeoque ante Alexandri ac Perſarum Imperium, ea jam omnia Græcè ab aliis converſa fuerant, quibus illa Hebræorum populariumque noſtrorum ex Ægypto migratio, tum eorum ſeries quæ cœlitus ipſis evenere, promiſſæ Regionis occupatio, & univerſa Legis expoſitio continetur: Nemini ut dubium eſſe poſſit, quin ſuos in Libros laudatus inde Philoſophus pleraque derivarit. Fuit enim is lectionis plurimæ, quemadmodum & Pythagoras, qui è noſtris ſelecta quoque permulta ſuis illis Decretis inſeruit.* Et infra: *Divinam quippe vocem accipere nos ſic oportet, non ut ſermonem aliquem conceptis incluſum expreſſumque verbis, ſed ut operum ipſorum molitionem, quæ planè ſenſu creationem mundi univerſam Legiſlator ille Moſes Dei vocem appellavit. Nam de ſingulis operibus ita pronuntiat*, Dixitque Deus, & factum eſt. *Id quod ego Pythagoram, Socratem, ac Platonem, cùm noſtra omnia curioſè rimati eſſent, omnino ſecutos exiſtimo, cùm ſe ſe Dei vocem exaudire dicerent, in illa Univerſi molitionis, quæ tam accuratè à Deo perfecta, ſui ſemper ſimilis integraque perſiſteret, contemplatione defixos.*

XXV. Idem confirmatur ex *S. Juſtino* Martyre Apologiâ II. *Proinde*, inquit, *& Plato cùm dixit*. Cauſa ſive culpa, deligentis eſt, Deus verò autem culpâ caret: *A Moſe id acceptum protulit. Longè namque antiquior eſt Moſes omnibus etiam Græcorum Scriptoribus. Atque omnia quæ de Animæ immortalitate, aut ſuppliciis poſt mortem, aut cœleſtium rerum contemplatione, aut ſimilibus doctrinis, & Philoſophi, & Poetæ dixerunt, à*

Scriptores Ethnicos multa ex Moſis fontibus hauſiſſe, Veteres Patres confirmant.

Prophetis

Prophetis argumento ſumpto & intelligere ea, & exponere potuerunt.

Item ex *Tertulliano* Apologetici Cap. XLVII. *Adhuc enim*, inquit, *mihi proficit Antiquitas praſtructa divina quò facilè credatur theſaurum eam fuiſſe poſteriori cuique ſapientiæ. Et ſi non onus jam voluminis temperarem, excurrerem in hanc quoque probationem. Quis Poëtarum, quis Sophiſtarum, qui non de Prophetarum fonte potaverit? Inde igitur & Philoſophi ſitim ingenii ſui rigaverunt. Inde & à quibuſdam quoque ejecta Philoſophia, dum ad noſtra contaminantur. Sed homines gloriæ & eloquentiæ ſolius libidinoſi, ſi quid in* B *Sanctis offenderunt Digeſtis, exinde regeſtum pro inſtituto curioſitatis ad propria verterunt, neque ſatis credentes divina eſſe, quò minus interpolarent, neque ſatis intelligentes ut adhuc tunc ſubnubila, etiam ipſis Judæis obumbrata, quorum propria videbantur. Nam & ſi qua ſimplicitas erat veritatis, eò magis ſcrupuloſitas humana fidem aſpernata nutabat, per quod in incertum miſcuerunt etiam quod invenerant certum...... Omnia adverſus veritatem de ipſa veritate constructa ſunt, operantibus æmulationem iſtam Spiritibus erroris. Ab iis adulteria hujuſmodi ſalutaris diſciplinæ ſubornata:* C *Ab his quædam etiam fabulæ immiſſæ, quæ de ſimilitudine fidem infirmarent veritatis, vel eam ſibi potius evincerent, ut quis ideo non putet Chriſtianis credendum, quia nec Poëtis, nec Philoſophis: Vel ideo magis Poëtis & Philoſophis exiſtimet credendum, quia non Chriſtianis. Itaque ridemur Deum prædicantes judicaturum: Sic enim & Poëtæ, & Philoſophi tribunal apud Inferos ponunt: & gehennam ſi comminemur, quæ eſt ignis arcani ſubterraneus ad pœnam theſaurus, proinde decachinnamur: Sic enim & Pyriphlegeton, apud Mortuos amnis eſt: & ſi Paradiſum nominemus* D *locum divinæ amœnitatis recipiendis Sanctorum Spiritibus deſtinatum, maceria quadam igneæ illius zonæ à notitia orbis communis ſegregatum, Elyſii campi fidem occupaverunt. Unde hæc, oro vos, Philoſophis aut Poëtis tam conſimilia? Non niſi de noſtris Sacramentis. Si de noſtris Sacramentis, ut de prioribus, ergo fideliora ſunt noſtra, magiſque credenda, quorum imagines quoque fidem inveniunt. Si de ſuis ſenſibus, jam ergo Sacramenta noſtra imagines poſteriorum habebuntur, quod rerum forma non ſuſtinet. Nunquam enim corpus umbra, aut veritatem imago præcedit.* Legantur *Clemens Alexandrinus* Libro V. *Stromatum*, & *Euſebius* Libris undecimo & duodecimo *Præparationis Evangelicæ*. E

His conſonat *S. Cyrillus Alexandrinus Lib. 1. Contra Julianum*, ubi præmiſſa Græcarum Antiquitatum Chronologiâ, & cum Rerum Hebraicarum Epochis comparatâ, ſubdit: *Igitur ex accurata temporum & proſapiarum deſcriptione, cui non perſpicuum fit, omnes Græcorum Sapientes divino Moſi tempore poſthumaſſe, qui & noviſſimi & nuper prodeuntes cœpta jam ab Olympiadibus computatione, longo poſt tempore extiterint? Unde* F *credo datur intueri, ac etiam pro certo aſſeverare illos non prorſus Moſis dogmatum, inſitaque illi à Deo ſapientiæ expertes & ignaros, nonnunquam balbutire verum falſo admiſcentes, ac veluti fragrantiſſimum unguentum cœno macerantes. Nam quæ digna ſcitu aut ſapiens non Moſaicis ſermonibus ineſt diſciplina? Vel quis ejus opera non obſtupeſcat? Quippe qui Græcorum ſubtilitates exactè indagarunt, dividi aiunt Philoſophiam in contemplatricem & activam, ac ſi quis utrimque dexter atque fœlix fuerit, eum videri pleno ſucceſſu in Philoſophia voti compotem eſſe. Agedum cerne mihi Moſem hujuſmodi: Nam & ore divino exponit* A *ſupra cæteros mortales, de Suprema omnium Eſſentiâ & incomparabili gloriâ, atque in cunctos eminentiâ, univerſique Autorem, Dominum unum, ſolúmque Deum demonſtrat: Iiſque quibus bonum cordi eſt & beatæ vitæ inceſſit cupiditas, præſcripſiſſe cernitur omnium longè optima & præferenda, per quæ maximè venerabiles evaſuri ſunt. Enimvero dicet forſan aliquis, ita eſt Moſem Græciæ Sapientibus eſſe antiquiorem, nec tamen inde verum fieri eos ex illius ſapientiâ ſaſſuratos, aut aliquid interpolaſſe compertos. Atqui curioſi nullámne oratio noſtra probabilitatem contineat, judicent. Hiſtoria-* B *rum Scriptores apud eos omnem, ut ita dicam, orbem terræ pervagati, ſemper diſcendi cupidi fuerunt, ut multa ſcire atque cognoſcere viderentur. Quare & magnum ſuæ commentationis argumentum illud eſſe duxerunt, ſi nihil eorum quæ geſta eſſent ſilentio præterirent. Ecquî tales viri utilia diſcere ſoliti, tam graves Hiſtorias noſſe, dogmatúmque & legum antiquiſſimam & accuratam explanationem capeſſere neglexiſſent? Quippe Pythagoras Samius, & Thales Mileſius, non exiguo tempore in Ægypto morati, collectis inde quibus inſtructi fuiſſe perhibentur diſciplinis, in patriam redierunt. Et quidem* C *ipſe Ariſtonis filius Plato in Timæo ait, Solonem profectum Athenis in Ægyptum veniſſe, ibique convento quodam Pſeudoprophetarum ſive Sacerdotum hæc audiiſſe: O Solon, Solon, Græci ſemper eſtis pueri, ſenex verò Græcus nemo eſt, juvenes ſiquidem animis omnes nullam habetis in vobis antiquam opinionem, neque diſciplinam tempore confirmatam: Sed vos fallit quòd per multas ætates literarum expertes ac muti facti ſitis. Ex quibus facile, uti reor, quiſpiam deprehenderit antiquiſſima eſſe Chriſtianorum Dogmata: Nondum enim apud Græcos literarum erat ſcientia, vixque Cadmus eas è Phœni-* D *ciâ ipſis attulerat, cùm jam Scripta Moſis extarent. Quin etiam & Solon Athenis Legum Author & ipſe Plato, uterque in Ægypto ideo verſatus ut cæteris omnibus præſtare ſcientiâ viderentur, Scripta Moſis admirati ſunt. Quòd autem Græcis Hiſtoriarum ſcriptoribus notiſſimus eſſet Moſes, ex his quæ ipſi ſcripſerunt licet cognoſcere. Nam Polemon in primo Græcarum Hiſtoriarum ejus meminit, & Ptolomæus Mendeſius, Hellanicus, Philochorus, & Caſtor, cùmque his plerique alii, Diodorus, qui res Ægyptiorum curioſè perquiſivit, ait ſe de illo ex eorum Sapientibus audiviſſe, ſcripſitque in* E *hæc verba: Nam poſt antiquum vivendi apud Ægyptios morem, qualem ſub Diis & Heroibus fuiſſe illic fabulantur, primò multitudinem Legibus ſcriptis uti & vivere perſuaſam ferunt à Viro magni animi, & novo genere vitæ apud Judæos omnium quot unquam fuerant, maximè ſuſpiciendo, qui Moſes Deus vocaretur. Cùm enim omni virtute cumulatiſſimum conſpicarentur Moſem, Deum ipſum appellarunt, quem nonnulli, ut opinor, apud Ægyptios colerent, inſuper gnari Supremum Deum ei hæc dixiſſe:* Ecce dedi te Deum Pharaoni. *Igitur de antiquitate ſatis ſuperque, uti reor, &* F *quod Scripta Moſis, illâ quæ in honore fuit apud Græcos ſapientiâ, tempore ſuperiora ſunt, habentque famam antiquiorem, oratio noſtra demonſtratione quæ redargui nequeat uſa, abundè declaravit.*

XXVI. Objicit *Marſhamus* in Canone Chronico pag. 152. Veriſſimile non videri Philoſo- « phiam Platonicam aut Pythagoricam ex fonte « Judaico derivatam fuiſſe; ſi vel Judæorum « Rempublicam, vel illorum mores examine- « mus. Enimverò ante Captivitatem Babyloni- « cam, ſive ſeptem Sapientum ætatem, Græci non « ſolùm Philoſophiæ, ſed & rerum ſuarum, magis « exterarum incurioſi fuerunt. Poſt reditum è Ba- « bylone, Judæorum Reſpublica ſub Perſis adeo « obſcura

Marſhami objectionibus reſpondetur.

» obſcura fuit, ut vix nomen eorum ætate *Hero-* » *doti* Græcis auditum fuerit. Dum Aſſyrios pe- » nes Medoſque & Perſas Oriens fuit, viliſſima » pars ſervientium (inquit *Tacitus Libro* v. » *Hiſtoria.*) Ab Expeditione *Alexandri*, Græcis » primùm innotuerunt Judæi ; ſub Seleucidis » demum inclaruerunt. Poſt *Alexandri* victorias » obvia erat Judæorum memoria. Si mores Ju- » dæorum inſpiciamus, nulla fuit iis conſuetudo » cum Exteris ; neque viſebant eos, neque ab » iis viſebantur. *Nos* (inquit Joſephus Libro 1. contra Apionem,) *neque terram habitamus maritimam, neque negotiationibus gaudemus, ne-* B *que earum causâ cum aliis conſuetudinem habemus, ſed Urbes noſtra procul ſunt à Mari : Nos autem terram fertilem incolentes, in ejus cultura laboramus.... Præterea, cùm ſit nobis propria vivendi ratio, nihil fuit antiquis temporibus quod nobis converſationem faceret cum Græcis.* Alibi *Joſephus* non negat quod objicit *Molo*, Judæos *Neminem ex aliis Gentibus recipere diverſa de Numine ſentientem ; neque communicare cum iis qui aliam ſequun-* » *tur vita rationem* præter Judaicam. Sanè Judæi, » ex decreto Sapientum, Gentiles omnes pro » immundis habebant, adeo ut ex eorum con- C » tactu contraheretur immunditiès. Hinc Judæi, *Ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha, non introierunt in Prætorium* Pilati. *Joannis* XVIII. 28. Et *S. Petrus* Actuum X. 28. ait : *Vos ſcitis quomodo abominatum ſit viro Judæo conjungi aut accedere ad alienigenam.* Aliam cauſam comminiſcitur *Juſtinus* Libro XXXVI. Hiſtoriarum : *Quoniam metu contagionis pulſos ſe ab Ægypto meminerant, ne eadem causâ inviſi apud incolas forent, caverunt ne cum peregrinis communicarent : Quod ex causa factum, paulatim in diſciplinam Religionemque convertit.* Quod autem ad Legis Moſaicæ D communicationem attinet, gloriabantur Judæi *Legem fuiſſe hereditatem ac peculium Eccleſiæ Jacob* ; adeoque ſibi propriam, neque Gentibus aliis per Verſionem communicandam. Miranti *Ptolemæo Philadelpho*, cur Legum Moſaicarum nec *Hiſtoricorum*, nec *Poetarum* quiſquam meminiſſet, reſpondit *Demetrius*, referente *Joſepho* Libro XII. *Antiquitatum* Cap. II. *Divinitus pœnas dediſſe quoſdam, qui eas ſollicitaſſent : Theopompum mente, Theodectem viſu orbatum fuiſſe.* Denique *Lactantii* teſtimonio refelluntur, qui *Platonem* & *Pythagoram* ad Judæos acceſſiſſe vo- E lunt, & ex eorum conſuetudine pleraque dogmata hauſiſſe, & in Philoſophiam ſuam tranſtuliſſe. Sic enim *Lactantius* Libro IV. *De vera Sapientia*, Cap. II. *Equidem mirari ſoleo, quòd cùm Pythagoras, & poſtea Plato, amore indagandæ veritatis ad Ægyptios, & Magos, & Perſas uſque penetraſſent, ut earum Gentium Ritus & Sacra cognoſcerent : (ſuſpicabantur enim Sapientiam in Religione verſari :) ad Judæos tamen non acceſſerint, penes quos tunc ſolos fuit, & quò facilius ire potuiſſent.*

Reſpondetur ; Quod etſi Græcos ante ſeptem F Sapientes, rerum ſuarum, multò magis exterarum, incurioſos fuiſſe *Marshamo* concedamus ; certiſſimum tamen eſt, omnes Græcorum Poëtas, Philoſophos, Hiſtoricos, multis poſt *Moyſen* ſeculis floruiſſe ; cùm ante ſeptem illos Sapientes nullum Scriptorem habuerint Græci : *Moyſe* autem longè recentiores illi fuerint. Nil igitur obſtat quin è Libris *Moyſis* multa ſuffurari potuerint. Judæorum Rempublicam ſub Aſſyriorum, Medorum, & Perſarum Imperio vilem & obſcuram fuiſſe, ut ne cognitum quidem *Herodoto* fuerit eorum nomen, falſiſſimum eſt. *Davidis* enim & *Salomonis* ætate florebat adhuc

A Aſſyriorum Imperium : Tunc autem & res Judæorum erant florentiſſimæ. *Davidi* enim Deus *fecit nomen grande juxta nomen Magnorum qui ſunt in terra.* (I. Regum VII. 9.) *Divulgatumque eſt nomen David ſuper univerſis regionibus, & Dominus dedit pavorem ejus ſuper omnes Gentes.* (I. Paralipomenon XIV. 16.) *Salomon* verò *magnificatus eſt ſuper omnes Reges terræ divitiis & ſapientiâ. Et univerſa terra deſiderabat vultum Salomonis, ut audiret ſapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus. Et ſinguli deferebant ei munera.* Et *Regina Saba auditâ ejus famâ in no-* B *mine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus.* (III. Regum X.) Medis imperantibus Judæos vilia fuiſſe mancipia quis dixerit, cùm ex ſua Gente Reges haberent ? Plurimos Judæos ſuſceptæ à *Xerxe* Perſarum Rege adversùm Græcos Expeditionis ſocios fuiſſe, teſtis eſt *Chœrilus* Poeta vetuſtiſſimus his verbis :

Trajicit inde hominum genus admirabile viſu :
Phœnicum ſimilis grandi ſonat ore loquela,
Montibus in Solymis habitant, juxtaque paludem
Immenſam : Attonſum ſqualleus caput obſidet horror.
C *Pro galeis, derepta ab equis, durataque fumo*
Ora ferunt.

Ac Judæos quidem, (inquit Euſebius) *his ab eo verbis expreſſos ac deſignatos eſſe, vel inde conſtat, quòd & Hieroſolyma in Montibus iis quos Solymos Græci vocant, ſita ſit, & prope ab Aſphaltide Palude abſit, quæ, ut Poëta loquitur, latiſſima eſt, omniumque Syriæ paludum maxima.* Hæc *Euſebius* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ* Cap. IX. *Taciti* in iis quæ Judæos ſpectant, ſubleſta fides eſt. Judaicam Gentem *Herodoto* ignotam non fuiſſe, *Joſephus* probat Libro I. contra D Apionem, ac nomine *Syrorum qui Palæſtinam habitant*, Judæos indigitare. Judæis nullam fuiſſe omnino cum Exteris conſuetudinem, nullum commercium, æquè falſum eſt, nec ita ſtrictè accipienda ſunt *Joſephi* verba, qui ſecum ipſo, & cum Scriptura Sacra aliàs pugnaret. Nam primùm Judæos ex Ethnicis pleroſque ſervaſſe incolumes, cùm Palæſtinam armis ſubegerunt : velut Gabaonitas, Jebuſæos, alioſque, Sacræ Literæ teſtantur, & hac inopportunâ clementiâ divinam adversùs ſe iram ſæpe concitaſſe. Præ- E terea, Judæis, vel propter vicinitatem, frequens interceſſit cum Phœnicibus commercium ; *Davidi* etiam & *Salomoni* cum *Hiramo* Rege Tyri, cum Regina Saba, cum Regibus Hethæorum & Syriæ, & cum Ægyptiorum Rege, cujus filiam duxit. (III. *Regum* IX. X. & II. *Paralipomenon* II.) Quin & Sidonias duxit uxores, & Moabitas, & Ammonitidas, Idumæas, & Hethæas, à quibus depravatum eſt cor ejus, ut earum Idola coleret. Quamvis autem Judæi de Lege velut de peculio & hereditate gloriarentur, nec eam facilè cum Exteris communicarent, inde colligi F non poteſt, quòd Ethnici Libros Sacros legere non potuerint, & ex iis plurima ſuffurari. Qui enim cum profanis Gentibus amicitias & fœdera ineundo Legem divinam ſæpius violaverunt, & qui inter Gentes commixti opera earum didicerunt, quidni & Libros Sacros cum iiſdem communicarint ? Præterea, inter clades & captivitates, tum Aſſyriacam, tum Babylonicam, & reliquiarum etiam Judaicarum unà cum Propheta *Jeremia* tranſmiſſionem in Ægyptum ; fieri non potuit quin Libri Sacri in Ethnicorum poteſtatem & cognitionem venirent ; maximè cùm Judæi tenerentur ſinguli Legis exemplar, vel per ſe, vel, ſi literas neſcirent, per alium deſcri-

prum habere, idque ita contigiſſe permittente Deo, ne generi humano utiliſſimum Opus intra Gentis unius anguſtos fines contineretur, confirmat *Philo* Libro II. *De Vita Moyſis.* Ingens etiam Proſelytorum numerus ad Judæorum Religionem ac Ritus ex omnibus Mundi regionibus confluentium, ut conſtat ex *Paralipomenon* II. Cap. II. v. 17. & 18. veriſimillimum eſſe probat, Libros *Moyſis*, ad exterarum Gentium notitiam perveniſſe, & à Viris inter Ethnicos Eruditis fuiſſe lectos. Tandem etſi ante *Ptolemæi Philadelphi* tempora nulla fuiſſet adornata Scripturæ Sacræ Verſio, potuiſſent Poëtæ & Philoſophi Ethnici ſufficientem Hebraicæ Linguæ notitiam comparare ad eam legendam, & ſecundùm verborum ſaltem ſenſum intelligendam; ſicut *Themiſtocles* Perſicam Linguam intra anni ſpatium didicit, ut Perſarum Regem abſque Interprete alloqui poſſet; & *Pythagoras* & *Plato* Linguam Ægyptiacam intra breviſſimum tempus didicerunt, ut Ægyptias Diſciplinas capeſſerent: Vel, Judæo aliquo Interprete plurima ex Libris Sacris noſſe, & intelligere potuerunt; quemadmodum multa *Ariſtoteli* à Judæo quodam fuiſſe expoſita ſcripſit *Clearchus*, cujus verba ex Libro I. *De Somno* legere eſt apud *Euſebium* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ* Cap. V. Idemque teſtatur *Clemens Alexandrinus* Libro I. Stromatum. *Numa Romanorum Rex*, (inquit idem Pater) *ut Pythagoreus fuerit, hunc ſaltem Moſis è Scriptis fructum cepit, uti Romanos à Dei ſimulachro vel in hominis, vel in cujuſquam animantis ſpeciem fingendo averteris. Adeoque totis ſaltem primis ſeptuaginta ſupra centum annis, Templa quidem ædificarunt, ſed nullam omnino neque fictam, neque pictam Imaginem intulerunt. Hoc enim ipſos occultè Numa docuit, non linguâ, ſed mente ſolâ id quod optimum eſt attingi poſſe.*

An interpretatio aliqua Librorum Moyſis antiquior fuerit Verſione LXX. Interpretum?

Denique Viri plerique Eruditi cenſent, ante Expeditionem *Alexandri Magni* aliquam Moſaicorum Librorum Interpretationem Græcam extitiſſe, Verſione LXX. Interpretum vetuſtiorem, ac proinde veteres Poëtas, Philoſophos, & Hiſtoricos Libros *Moyſis* legere potuiſſe. In ea ſunt ſententia *Clemens Alexandrinus* Libro V. Stromatum, & *Euſebius* Libro XIII. *Præparationis Evangelicæ* Cap. XII. *Ariſtobuli* auctoritate nituntur, quæ eò majoris ponderis eſt, quò ætati illi vicinior fuit, quâ Interpretationem ſuam elaborarunt Septuaginta Senes, & antiquior illa uſurpabatur. Præterea, Libros *Moyſis* ante *Ptolemæum Philadelphum* jam Græcâ Linguâ fuiſſe donatos, confirmatur ex Epiſtola *Demetrii Phalerei* ad hunc Regem data, quam referunt *Joſephus* Libro XII. *Antiquitatum* Cap. II. & *Euſebius* Libro VIII. *Præparationis Evangelicæ* Cap. III. *Quod mihi*, inquit, *dederas in Mandatis, ô Rex, ut qui ad Bibliothecæ complementum deeſſent, ii per me Libri conquirerentur, & quæcumque negligentiâs excidiſſent, ea ſtudioſè ac ſedulò ſarcirentur: id abs me ſumma cum diligentia curatum ad te perſcribo. Deſiderantur tamen cum paucis aliis Judaicæ Legis Volumina, quod Hebraicis ea Literis ac vocibus continentur. Extat earum quidem, ſed negligentiùs, atque ut ex peritis audio, perperam expreſſa ſignificatio; nec mirum, Regia enim cura opus illud non fuit. Ea verò, ut non minùs quàm cætera, ad amuſſim exacta penes te habeas, vel hoc nomine plurimum intereſt, quòd altioris cujuſdam ſapientiæ, ac ſinceriſſimæ integritatis plena Lex ea ſit, utpote lata divinitus. Quare tam Oratores, quàm Poëtæ, & quotquot Hiſtoriam conſcripſere, ab ejuſmodi Librorum, adeoque hominum illorum, qui ex eorum præceptis vitam inſtituere, longiſſimè abfuerunt, quòd iis caſta quædam & anguſta ſenſus & intelligentiæ ratio contineatur, quemadmodum Hecatæus Abderita teſtatur. Quod igitur, ô Rex, te approbante fiat, cum Summo Hieroſolymorum Pontifice per literas agendum erit, uti viros morum integritate præſtantes, ætate maturos, & eorum quæ patriam ad Legem pertinent omnium cognitione præditos, ſex Tribubus è ſingulis ad te mittat, ut quem in ſenſum plures conveniſſe, diligenti examine conſtiterit, eum ſeligamus, & accuratam eorum Librorum interpretationem, prout res ipſa & voluntatis tuæ ratio poſtulat, honeſto & illuſtri in loco reponamus.* Ex quibus patet, ante *Ptolemæi Philadelphi* imperium extitiſſe quidem Moſaicorum Librorum Verſionem, ſed minùs accuratam. Id confirmat etiam *Ariſteas* ab *Euſebio* laudatus Libro VIII. *Præparationis Evangelicæ* Cap. V. apud quem *Demetrius Ptolemæo Philadelpho* ait, *Se ex Theopompo quodam audiviſſe, quòd ex Lege nonnulla Græcè jam reddita, audaciori quodam orationis genere vulgare ſtatuiſſet, mentis cum perturbatione dies ampliùs triginta laboraſſe.* Legatur Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius* Libro *Demonſtrationis Evangelicæ*, *Propoſitione* IV. Cap. XII.

Negat quidem *Lactantius*, Pythagoram & Platonem ad Judæos acceſſiſſe, at non negat illum multa ex Judæorum Libris in Philoſophiam ſuam tranſtuliſſe, quod *Hermippus*, *Ariſtobulus*, *Joſephus*, *Juſtinus Martyr*, *Tertullianus*, *Clemens Alexandrinus*, & *Euſebius* affirmant: Sed & *Porphyrius* in Vita *Pythagoræ* aſſerit illum ſciendi deſiderio varias adiiſſe Nationes, præſertim Arabes, Ægyptios, Chaldæos, & Hebræos. Scribit etiam *Jamblichus* in *Pythagoræ* Vita, Sidone congreſſum fuiſſe *Pythagoram* cum *Mochi Phyſiologi* ſucceſſoribus. *Jamblici* teſtimonium eruditâ Obſervatione D. *Huetius* illuſtrat, duos *Mochos* diſtinguens, Phœnices ambos, unum Hiſtoricum, qui res gentis ſuæ patriâ linguâ prodidit, cujus meminerunt *Athenæus* Libro III. *Joſephus* Libro I. *Antiquitatum* Cap. IV. *Tatianus Oratione contra Gentes.* Alterum Phyſiologum quem commemorat *Jamblicus*, quem *Strabo* Libro XVI. *Moſchum Sidonium* appellat, quemque Phyſica tractaſſe ait, & Trojano Excidio fuiſſe vetuſtiorem. Hujus etiam meminit *Sextus Empiricus.* Emendandum ergo *Jamblicum* cenſet *D. Huetius*, & pro Μώχυ ſcribendum Μώχυ: Hunc autem ipſum videri *Moyſen*; qui meritò Phyſiologus dictus eſt, utpote qui ſcripſerit de rerum primordiis, Trojanumque Bellum ætate præceſſit, & *Sidonius* credi potuit ab iis qui patriam ipſius ignorabant. Nonnunquam enim cum Phœnicibus Judæos ob viciniam confundi, certum eſt. Præterea, cùm inter Ægyptios ac Perſas, tanquam in meditullio poſiti Judæi ultro citroque commeanti *Pythagoræ*, ſeſe velut obviàm darent, & *Lactantius* fateatur *Pythagoram* veritatis indagandæ ſtudio ad Ægyptios & Perſas penetraſſe, vix credibile eſt quòd Judæos non adierit, neque cum illis congreſſus ſit. Denique *Zaratum* Aſſyrium, (pro quo *Nazaratus* perperam legitur apud *Clementem Alexandrinum* Libro I. Stromatum,) *Pythagoræ* Præceptorem fuiſſe, ſcribit *Alexander*, Libro De Pythagoricis Symbolis. *Zaratum* autem illum *Ezechielem* fuiſſe quidam ſenſerunt, teſte *Clemente Alexandrino*: Quam opinionem licèt ille rejiciat, ipſam tamen veriſimilibus conjecturis approbat Illuſtris *Huetius Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione* IV. p. 220. Et certè, ſi temporum ineatur ratio, exploratum erit juventutem *Pythagoræ*, qui *Polycratis* Samii coævus fuit,

fuit, in *Ezechielis* ſenectutem incidiſſe. Proinde que cùm ad Chaldæos iviſſe *Pythagoram* conſtet, non ſolùm fieri potuit ut cum *Ezechiele* viro inter ſuos claro, & ſanctitate, vaticiniis, ac prodigiis celebrato fuerit converſatus, ſed aliter etiam fieri non potuit, cùm ad ejuſmodi tantùm viros noſcendos & alloquendos tam longinquas peregrinationes ſuſceperit. Ut ut eſt, adeo certum fuit Antiquis *Pythagorum* ex ſacris Moſaicorum Librorum fluentis hauſiſſe, ut propterea ipſum ex Judæis genus duxiſſe, falsâ opinione decepti, crediderint. Ita *S. Ambroſius* Libro III. Epiſtolâ xx. *Cum ex populo Judæorum, (ut plerique arbitrantur) genus Pythagoras duxerit, ex ejus diſciplina derivavit etiam Magiſterii præcepta.*

Objicit *Marshamus* Apollinis Oraculum, quod Ægyptiis veræ eruditionis, & viæ ad felicitatem ducentis originem tribuit, referente *Porphyrio* Libro I. *De Oraculorum Philoſophia*, apud *Euſebium* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ* Cap. x. Sic autem habet:

Ardua, & innumeris Divûm eſt via conſita ſaxis.
Ac primùm è valvis rigido ſtridentibus ære
Panditur: Hinc cæci ambiguo diſcrimine colles,
Quos fructu immenſo primi docuere Nepotes,
Niliaco undantes potant qui gurgite lymphas.

Reſpondetur, falſi Numinis falſum eſſe Oraculum, quâ parte Ægyptiis primas Sapientiæ tribuere videtur, atque primos viam quæ ad fœlicitatem ducit docuiſſe aſſerit.. Idem tamen Hebræis tribuit:

Plurima quin etiam ad ſuperas via cognita Sedes
Phœnici, Aſſyrio, Lydo, Hebræaque coloni.

Ægyptios quidem primò nominat Poëta metro fortè ſuo indulgens, vel gradatione uſus ab Ægyptiis incipit, & in Hebræis ut omnium laude digniſſimis deſinit: Sed non minùs Hebræis quàm Ægyptiis inventionem tribuit quæ ad felicitatem homines ducat, neque Hebræos ab Ægyptiis ſua mutuatos vel leviter innuit, ut ex ipſo conſtat Oraculi interprete Porphyrio. *Nam*, inquit, *quæ ad Deos via ducit, æreis obſtructa vinculis, arduaque ſimul & aſpera eſt, cujus cum Barbari colles ſemitaſque plurimas invenerint, Græci tamen partim ab ea prorſus aberrarunt, partim eam cùm jam tenerent, etiam depravarunt. Cæterùm illius inventionem Ægyptiis, Phœnicibus, Chaldæis, (Aſſyrii enim illi ſunt,) Lydis & Hebræis Deus aſſignandam eſſe teſtatur.* Præterea aliud *Apollinis* Oraculum Chaldæos, & Hebræos ut ſolos veræ ſapientiæ Auctores ac profeſſores celebrat, non Ægyptios:

Chaldæo, Hebræoque unis Sapientia ceſſit,
Qui caſto æternum venerantur Numen honore.

Idemque conſultus, quo ſenſu cœleſtes orbes multos eſſe dicerent, ita reſpondit:

Unicus in toto curvatur circulus orbe,
At ſeptem Zonis Aſtrorum eductus in oras.
Hos Chaldæus ais, famaque illuſtris Hebræus,
Nomina cœleſtes ſeptem ſorpere curſu.

DISSERTATIO XI.

DE MOSAICORUM LIBRORUM, totiuſque Scripturæ Veteris Teſtamenti Divinitate.

PROPOSITIO UNICA.

Moſaicos Libros, totamque Veteris Teſtamenti Scripturam veram eſſe ac divinam, firmiſſima demonſtrant argumenta.

Hanc Propoſitionem à Viris Eruditis demonſtratam, indicatis duntaxat argumentis, quæ fusè explicarunt, probare ſatis erit in præſentiarum.

Primum argumentum. Primum argumentum quo veritas iſta probatur, ex Chriſti & Apoſtolorum teſtimonio petitum eſt, qui *Moyſis* & Prophetarum Scripta laudarunt ad doctrinæ, quam prædicarunt hominibus, confirmationem.

Secundum argumentum. Secundùm ex figurarum Veteris Teſtamenti, & Prophetiarum adimpletione in Chriſto, & Eccleſia. Quod argumentum urget *Tertullianus Apologetici* Cap. xx. *Plus jam afferimus*, inquit, *pro iſta dilatione, Majeſtatem Scripturarum, ſi non vetuſtatem. Divinas probamus, ſi dubitatur antiquas. Nec hoc tardiùs aut aliunde diſcendum. Coram ſunt quæ docebunt, Mundus, & ſeculum, & exitus. Quicquid agitur, prænuntiabatur. Quicquid videtur, audiebatur. Quòd terræ vorant Urbes, quòd Inſulas Maria fraudant, quòd externa atque interna bella dilaniant, quod Regnis Regna compulſant, quòd fames, & lues, & locales quæque clades & frequentia plerumque Montium vaſtant, quòd ſublimes humilitate mutantur, quòd juſtitia rareſcit, & iniquitas increbreſcit, bonarum omnium diſciplinarum cura torpeſcit, quòd etiam officia temporum & elementorum munia exorbitant, quòd & monſtris & portentis naturalium forma turbatur, providenter ſcripta ſunt. Dum patimur, leguntur: dum recognoſcimus, probantur. Idoneum, opinor, teſtimonium Divinitatis veritas divinationis. Hinc igitur apud nos futurorum quoque fides tuta eſt, jam ſcilicet probatorum: Quia cum illis quæ quotidie probantur, prædicebantur. Eædem voces ſonant, eædem literæ notant, idem ſpiritus pulſat. Unum tempus eſt divinationi futura præfandi. Apud homines, ſi fortè, diſtinguitur, dum expungitur: Dum ex futuro præſens, dehinc ex præſenti præteritum deputatur. Quid delinquimus, oro vos, futura quoque credentes, qui jam didicimus illis per duos gradus credere?*

Idem argumentum *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XL. paucioribus verbis complectitur. *Cui enim*, inquit, *meliùs narranti præterita credimus, quàm qui etiam futura prædixit, quæ præſentia jam videmus?* Et Libro x. Cap. XXXII. *Præter hanc viam*, inquit, *quæ partim cum hæc futura prænuntiantur, partim cum facta nuntiantur, nunquam generi defuit humano, nemo liberatus eſt, nemo liberatur, nemo liberabitur. Quod autem Porphyrius univerſalem viam Animæ liberandæ nondum in ſuam notitiam Hiſtoriali cognitione dicit eſſe perlatam: Quid hac Hiſtoria vel illuſtrius inveniri poteſt, quæ univerſum orbem tanto apice auctoritatis obtinuit; vel fidelius, in qua ita narrantur præterita,*

recta, ut futura etiam prædicantur: quorum multa videmus impleta, ex quibus ea quæ reſtant, ſine dubio ſperemus implenda? Non enim poteſt Porphyrius, vel quicumque Platonici, etiam in hâc viâ, quaſi terrenarum rerum, & ad iſtam vitam mortalem pertinentium, divinationem prædictionemque contemnere; Quod meritò in aliis vaticinationibus & quorumlibet modorum vel artium divinationibus faciunt. Negant enim hæc vel magnorum hominum, vel magni eſſe pendenda: & rectè. Nam vel inferiorum fiunt præſenſione cauſarum, ſicut arte Medicinæ quibuſdam antecedentibus ſignis plurima eventura valetudini prævidentur; vel immundi Dæmones ſua diſpoſita facta prænuntiant, quorum jus & in mentibus atque cupiditatibus iniquorum ad quæque congruentia facta ducendis quodam modo ſibi vindicant, & in materiâ infimâ fragilitatis humanæ. Non talia ſanctè homines, in iſta univerſali liberandorum hominum viâ gradientes, tanquam magna prophetare curarunt, quamvis & iſta eos non fugerint, & ab eis ſæpè prædicta ſint, ad eorum fidem faciendam, quæ mortalium ſenſibus non poterant intimari, nec ad experimentum celeri facilitate perduci. Sed alia erant verè magna atque divina, quæ quantùm dabatur, cognitâ Dei voluntate futura nuntiabant. Chriſtus quippe in carne venturus, & quæ in illo jam clara perfecta ſunt atque in ejus nomine impleta, pœnitentia hominum, & ad Deum converſio voluntatum, remiſſio peccatorum, gratia juſtitiæ, fides piorum, & per univerſum orbem in veram Divinitatem multitudo credentium, cultura ſimulacrorum dæmonúmque ſubverſio, & à tentationibus exercitatio, proficientium purgatio, & liberatio ab omni malo, Judicii dies, Reſurrectio mortuorum, ſocietatis impiorum æterna damnatio, Regnumque æternum glorioſiſſimæ Civitatis Dei, ejus conſpectu immortaliter perfruentis, in hujus viæ Scripturis prædicta atque promiſſa ſunt: Quorum tam multa impleta conſpicimus, ut rectâ pietate futura eſſe cætera confidamus. Hujus viæ rectitudinem uſque ad Deum videndum eique in æternum cohærendum, in Sanctarum Scripturarum, quâ prædicatur atque aſſeritur, veritate, quicumque non credunt, & ob hoc nec intelligunt, oppugnare poſſunt, ſed expugnare non poſſunt.

Tertium argumentum.

Tertium argumentum ſumitur ex Canonicarum Scripturarum concordiâ, ſummâque conſenſione Prophetarum cum *Moyſe*, totiúſque Novi Teſtamenti cum Veteri, atque Scriptorum Novi Teſtamenti inter ſe, cùm variæ ſint & immanes Philoſophorum diſſenſiones. Iſtud argumentum perſequitur *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XLI. *Ut autem*, inquit, *jam cognitionem omittamus Hiſtoriæ, ipſi Philoſophi, qui non videntur laboraſſe in ſtudiis ſuis, niſi ut invenirent quomodo vivendum eſſet accommodatè ad beatitudinem capeſſendam, cur diſſenſerunt & à Magiſtris diſcipuli, & inter ſe condiſcipuli, niſi quia ut homines humanis ſenſibus & humanis ratiocinationibus iſta quæſierunt? Ubi quamvis eſſe potuerit & ſtudium gloriandi, quo quiſque alio ſapientior & acutior videri cupit, nec ſententiæ quodam modo addictus alienæ, ſed ſui dogmatis & opinionis inventor: Tamen ut nonnullos vel etiam plurimos eorum fuiſſe concedam, quos à ſuis Doctoribus, vel diſcendi ſociis, amor veritatis abruperit, ut pro eâ certarent, quam veritatem putarent, ſive illa eſſet, ſive non eſſet; quid agit, aut quò vel quà, ut ad beatitudinem perveniatur, humana ſe porrigit infelicitas, ſi divina non ducit Auctoritas? Denique Auctores noſtri, in quibus non fruſtra Sacrarum Litterarum figitur & terminatur Canon, abſit ut inter ſe aliquâ ratione diſ-* A *ſentiant. Undè non immeritò, cùm illa ſcriberent, eis Deum vel per eos locutum, non pauci in Scholis atque Gymnaſiis litigioſis diſputationibus garrulis, ſed in agris atque in Urbibus cum doctis atque indoctis tot tantique populi crediderunt. Ipſi ſanè pauci eſſe debuerunt, ne multitudine vileſceret, quod Religione carum eſſe oporteret: Nec tamen ita pauci, ut eorum non ſit miranda conſenſio. Neque enim in multitudine Philoſophorum, qui labore etiam literario Monumenta ſuorum dogmatum reliquerunt, facile quis invenerit inter quos cuncta quæ ſenſere conveniant.*

Quartum argumentum.

B Quartum argumentum ex eo petitur, quòd Libri *Moſis*, & Prophetarum, cæterique Canonici, ab eo Populo, quem Deus elegit, & ſingulari protectione, beneficiiſque non vulgaribus proſecutus eſt, & cui eloquia ſua credidit, ſoli recepti ſint ut verè divini, qui verò ab his diſſentiunt, rejecti ſint; cùm profanæ Reſpublicæ contraria ſentientes Philoſophos receperint, eorumque pugnantia de rebus ipſis quibus beatè aut miserè vivitur, dogmata æquis auribus exceperint, nuſquam improbaverint vel damnaverint. Iſtud argumentum *S. Auguſtini* verbis ex- C ponitur loco mox laudato. *Quis autem*, inquit, *Sectæ cujuſlibet Auctor ſic eſt in hâc dæmonicolâ Civitate approbatus, ut cæteri improbarentur, qui diverſa & adverſa ſenſerunt? Nonne apud Athenas & Epicurei clarebant, aſſerentes res humanas ad Deorum curam non pertinere, & Stoici, qui contraria ſentientes, eas regi atque muniri Diis adjutoribus atque tutoribus diſputabant? Unde miror cur Anaxagoras reus factus ſit, quia Solem eſſe dixit lapidem ardentem; negans utique Deum; cum in eadem Civitate gloriâ floruerit Epicurus, vixeritque ſecurus, non ſolùm Solem vel ullum Sy-* D *derum Deum eſſe non credens, ſed nec Jovem, nec ullum Deorum omninò in mundo habitare contendens, ad quem preces hominum ſupplicationéſque perveniant. Nonne ibi Ariſtippus in voluptate corporis ſummum bonum ponens, ibi Ariſtenes virtute animi potius hominem fieri beatum aſſeverans, duo Philoſophi nobiles & ambo Socratici, in tam diverſis atque inter ſe contrariis finibus vitæ ſummam locantes, quorum etiam ille fugiendam, iſte adminiſtrandam Sapienti dicebat eſſe Rempublicam, ad ſuam quiſque Sectam ſectandam diſcipulos congregabat? Nempè palàm in conſpicuâ & notiſſimâ* E *Porticu, in gymnaſiis, in hortulis, in locis publicis ac privatis, catervatim pro ſua quiſque opinione certabant: Alii aſſerentes unum, alii innumerabiles Mundos; ipſum autem unum alii ortum eſſe, alii verò initium non habere; alii interiturum, alii ſemper futurum, alii mente divinâ, alii fortuitu & caſibus agi: Alii immortales eſſe Animas, alii mortales; & qui immortales, alii revolvi in beſtias, alii nequaquam; qui verò mortales, alii mox interire poſt corpus, alii vivere etiam poſtea vel paululum, vel diutiùs, non tamen ſemper: Alii in corpore conſtituentes finem boni, alii in animo, alii* F *in utroque, alii extrinſecùs poſita etiam bona ad animum & corpus addentes: Alii ſenſibus corporis ſemper, alii numquam, putantes eſſe credendum. Has & alias penè innumerabiles diſſenſiones Philoſophorum, quis unquam Populus, quis Senatus, quæ Poteſtas vel Dignitas publica impiæ Civitatis dijudicandas, & alias probandas ac recipiendas, alias improbandas repudiandaſque curavit, ac non paſſim ſine ullo judicio confuſéque habuit in gremio ſuo tot controverſias hominum diſſidentium, non de agris & domibus, vel quacumque pecuniaria ratione, ſed de his rebus, quibus aut miſerè vivitur, aut beatè; Ubi etſi aliqua vera dicebantur, eadem licentiâ dicebantur & falſa; prorſus ut non fruſtra*

fruſtra talis Civitas myſticum vocabulum Babylonis acceperit. Babylon quippe interpretatur confuſio, nec intereſt Diaboli Regis ejus, quam contrariis inter ſe rixentur erroribus, quos merito multa variaque impietatis pariter poſſidet. At verò Gens illa, ille Populus, illa Civitas, illa Reſpublica, illi Iſraëlitæ, quibus credita ſunt Eloquia Dei, nullo modo Pſeudo Prophetas cum veris Prophetis pari licentiâ confuderunt: Sed concordes inter ſe atque in nullo diſſentientes, Sacrarum Literarum veraces ab eis agnoſcebantur & tenebantur Auctores. Ipſi eis erant Philoſophi, hoc eſt, amatores Sapientiæ, ipſi Sapientes, ipſi Theologi, ipſi Prophetæ, ipſi Doctores probitatis atque pietatis. Quicumque ſecundum illos ſapuit & vixit, non ſecundum homines, ſed ſecundum Deum, qui per eos locutus eſt, ſapuit & vixit. Ibi ſi prohibitum eſt ſacrilegium, Deus prohibuit. » *Si dictum eſt*, Honora patrem tuum, & matrem » tuam, Deus juſſit. *Si dictum eſt*, Non mœ» chaberis, Non homicidium facies, Non fura» beris, *& cætera hujuſmodi, non hæc ora humana, ſed Oracula divina fuderunt. Quicquid Philoſophi quidam inter falſa, quæ opinati ſunt, verum videre potuerunt, & laborioſis diſputationibus perſuadere moliti ſunt, quòd Mundum iſtum fecerit Deus, eumque ipſe providentiſſimus adminiſtret, de honeſtate virtutum, de amore patriæ, de fide amicitiæ, de bonis operibus atque omnibus ad mores probos pertinentibus rebus, quamvis neſcientes ad quem finem, & quonam modo eſſent iſta omnia referenda, Propheticis, hoc eſt, divinis vocibus, quamvis per homines, in illa Civitate Populo commendata ſunt, non argumentationum concertationibus inculcata; ut non hominis ingenium, ſed Dei eloquium contemnere formidaret, qui illa cognoſceret.*

Quintum Argumentum.

Quintum argumentum ſumitur ex Miraculis, quibus Judaica Religio confirmata eſt, à Deo per *Moyſen*, *Joſuè*, & Prophetas, qui Sacros Libros ſcripſerunt, editis. Cùm enim Dei ſolius omnipotentia extra communem naturæ ordinem, quippe ab ipſo conſtitutum, ipſique opificii jure ſubjectum, agere poſſit quidquid vult, ad idque agendum hominibus vel Angelis uti, velut miniſtris & inſtrumentis: Deus porro qui prima & ſumma veritas eſt teſtimonium perhibere non poſſit falſitati, nec falſam Religionem Miraculis, quaſi auctoritatis ſuæ ſigillis obſignare: Eam eſſe veram Religionem neceſſe eſt, quæ miraculis confirmata eſt. Vera autem Religio non eſſet, niſi vera eſſent quæ in ea credenda proponuntur. Cùm itaque conſtans fuerit ac perpetua Judæorum fides, eademque & Chriſtianorum, Libros Moyſis, Prophetarum, ceteroſque in Canone conſcriptos, eſſe ſacros & divinos, & ab hominibus Spiritu Sancto afflatis editos; omnia miracula quæ ad Judaicæ & Chriſtianæ Religionis veritatem confirmandam olim patrata ſunt, ad Sacrorum etiam Librorum divinitatem probandam facta conſequenter cenſeri debent. De hujuſmodi porro miraculorum veritate prudenter dubitari non poteſt, quæ à teſtibus idoneis, id eſt, quorum nec judicium nec fides laboret, ab hominibus ſanctis, quales fuerunt Moyſes & Prophetæ, referuntur, literis mandantur, edita in conſpectu Populi totius narrantur, iis ipſis præſentibus quorum teſtimonio argui convincique poſſent mendacii, qui hæc memoriæ prodiderunt, ſi falſa & conficta eſſent. *Moyſis* & Prophetarum veracitatem probat divina ipſorum vocatio, vitæ integritas, divinarum, gloriæ, voluptatis, vitæ ipſius contemptus, ubi pro Dei gloria, Populique ſalute exponenda eſſet, maximéque eventus Vaticiniis reſpondentes. *Moyſen* Dei oraculo commendatum ac Populo præfectum perpetuâ inter A Hebræos famâ ſemper conſtitit. Eum verò nec ſuæ gloriæ, nec ſuorum commodis ſtuduiſſe, perſpicuum eſt, cùm & peccata ſua, fratriſque *Aaronis*, quæ diſſimulare poterat, ipſe ſcriptis tradiderit, & Regni Sacerdotiique dignitatem aliis aſſignaverit, ſuâ poſteritate in Levitarum ordinem redactâ: Quæ omnia ſatis evincunt nihil ei cauſæ fuiſſe cur mentiretur.

Præterea, quòd *Moyſes* facta & miracula, quæ in ejus Libris narrantur, confinxerit, eaque hominibus, quibus eorum nota eſſet falſitas, B perſuadere voluerit, ac revera perſuaſerit, res eſt ab omni ſpecie veri prorſus aliena. Id enim ſuſpicari vetat, 1. Ingens hominum multitudo quibus imponendum fuiſſet; 2. Factorum ipſorum, quæ omnium ſenſibus uſurpata erant, evidentia; 3. Narrata Iſraëlitarum crimina, murmurationes adversùs Deum, Vituli aurei cultus, incredulitas ac diffidentia, blaſphemiæ, ſeditiones, perduelliones, libidines, cæteraque crimina, quibus ipſos iram Dei provocaſſe, & tot flagellis à Deo caſtigatos fuiſſe, in ipſis Libris *Moyſis* ſcriptum eſt; 4. Monimentorum ſenſibilium ac perpetuorum inſtitutio ad hujuſmodi C eventorum memoriam ſervandam; 5. Styli orationiſque ſimplicitas. Hæc (inquam) omnia ſuſpicari vetant quòd *Moyſes* affingere voluerit. Eſto enim viri alicujus eximii & eruditione celebris auctoritas, & ad veri ſpeciem compoſita argumenta in rebus ſpeculationi Philoſophorum vel Theologorum objectis plurimos decipere poſſit: Fieri tamen non poteſt ut ſexcentis & ampliùs hominum millibus, ut integræ Genti perſuadeat ipſos vidiſſe quod non viderunt, converſas aquas fluminum in ſanguinem, tenebras Ægyptiis omnibus offuſas, vaſtatos grandine, & locuſtis eorum agros, occiſa ab Angelo eadem D nocte omnia primogenita tam pecudum quàm hominum Ægyptiorum; Mare Rubrum virgâ diviſum, Populi per medium ipſius trajectionem, aquis hinc & inde muri fluitantis inſtar ſuſpenſis, Pharaonici Exercitus ſubmerſionem aquis mirabiliter retrogreſſis, columnæ nubis & ignis quæ viæ dux eſſet, cœleſte phœnomenon; Manna per annos quadraginta delapſum; Nubem denſiſſimam Montem Sinaï operientem, mugientia tonitrua, fulgura micantia, clangorem buccinæ perſtrepentem, auditam Dei vocem cùm in eodem Monte data Lex eſt; *Core*, *Dathanis*, E & *Abironis*, quos univerſo Populo ſpectante terra vivos abſorbuit, mortem terribilem. Hæc (inquam) & alia hujuſmodi, quâ ratione viſa Iſraëlitis dicere, ſcribere, inculcare, perſuadere *Moyſes* potuiſſet, niſi re vera ita geſta, & ab ipſis viſa eſſent? An ita inſipiens crederetur, ut fabulas, quarum falſitas omnibus Hebræis explorata eſſet, ipſis propoſuerit ut Religionis, ut Legum, ut Auctoritatis ſuæ fundamenta, rationeſque obedientiæ ab ipſis exhibendæ? An ipſos teſtes appellaverit tot Miraculorum, ſi fictitia ſint? An ſacramenta, ſacrificia, ceremoniæ, ſolemnitates, F ad eventorum tam admirabilium memoriam in perpetuum conſervandam inſtituta fuiſſent, & à Populo ſuſcepta, religioſéque ſervata, ſi hæc eventa fabuloſa fuiſſent, & pro fabuloſis agnita à totâ Gente, cui hæc Monumenta tradebantur? Tandem nec Moyſes, nec alii Canonicorum Librorum Auctores, fucatâ aut illecebroſâ utuntur oratione, qualis mendacio fidem impetrare ſolet, ſed ſimplici, & conveniente rei ingenio.

Argumentum iſtud ex Miraculis petitum illuſtrat *S. Auguſtinus* Libro x. *De Civitate Dei*, Capp. VIII. & XVII. *An verò dicet aliquis iſta falſa*

falſa eſſe Miracula, nec facta fuiſſe, ſed mendaciter ſcripta? Quiſquis hoc dicit, ſi de his rebus negat omnino ullis literis eſſe credendum, poteſt etiam dicere nec Deos ullos curare mortalia. Non enim ſe aliter colendos eſſe perſuaſerunt, niſi mirabilium operum effectibus, quorum & Hiſtoria Gentium teſtis eſt, quarum Dii ſe oſtentare mirabiles, potiùs quàm utiles oſtendere potuerunt.... Porro autem ſi multorum Deorum cultores, (qualeſcumque Deos ſuos eſſe arbitrantur,) ab eis facta eſſe Miracula, vel civilium rerum Hiſtoria, vel Libris Magicis, ſive, quod honeſtius putant, Theurgicis credunt, quid cauſæ eſt, cur illis literis nolint credere, iſta facta eſſe, quibus tantò major debetur fides, quantò ſuper omnes eſt magnus, cui uni ſoli ſacrificandum eſſe præcipiunt? Hæc ille Cap. xviii. ejuſdem Libri. At magnum diſcrimen eſt inter ea quæ jactantur Gentilium Miracula, & Miracula quæ in Sacris Literis referuntur: illa enim vel cauſſarum naturalium virtutem non ſuperant, quæ à Dæmonibus applicantur, vel meræ præſtigiæ ſunt magicis artibus ad hominum ſenſus ludificandos factæ. Iſta verò quæ ab Angelis, à ſanctis Dei hominibus, à Chriſto vel Apoſtolis facta ſunt, & in Sacris Libris narrantur, præter omnes naturæ leges, ordinemque ſunt edita, adeoque cauſſarum omnium naturalium, Angelorum etiam bonorum vel malorum virtutem ſuperant; quamobrem ad unius Dei, cujus voluntas naturæ ſuprema lex eſt, omnipotentiam ſunt referenda. Diſcernuntur autem vera à falſis miraculis, quòd illa fiant ad unius veri Dei cultum promovendum, iſta verò ad cultum Dæmonum propagandum. Ea de re præclarè diſſerentem *S. Auguſtinum* Cap. xvi. ejuſdem Libri audiamus. *Reſpondeant*, inquit, *homines, ſi ullus naturæ ſuæ ſenſus, quo rationales creati ſunt, ex aliqua parte vivit in eis: Reſpondeant, inquam, iiſne ſacrificandum ſit Diis vel Angelis, qui ſibi ſacrificari jubent, an illi uni, cui jubent hi qui & ſibi & iſtis prohibent? Si nec illi nec iſti ulla Miracula facerent, ſed tantùm præciperent, alii quidem ut ſibi ſacrificaretur, alii verò id vetarent, ſed uni tantùm juberent Deo; ſatis deberet pietas ipſa diſcernere quid horum de faſtu ſuperbiæ, quid de vera Religione deſcenderet. Plus etiam dicam: Si tantùm hi mirabilibus factis humanas permoverent mentes, qui ſacrificia ſibi expetunt, illi autem qui hoc prohibent, & uni tantùm Deo ſacrificari jubent, nequaquam iſta viſibilia Miracula facere dignarentur, profectò non ſenſu corporis, ſed ratione mentis præponenda eorum eſſet Auctoritas. Cùm verò Deus id egerit ad commendanda Eloquia Veritatis ſuæ, ut per iſtos immortales Nuntios, non ſui faſtum, ſed Majeſtatem illius prædicantes, faceret majora, certiora, clariora Miracula, ne infirmis piis illi qui ſacrificia ſibi expetunt, falſam Religionem facilius perſuaderent, eò quòd ſenſibus eorum quædam ſtupenda monſtrarent, quem tandem ita deſipere libeat, ut non vera eligat quæ ſectetur, ubi & ampliora inveniat quæ miretur? Illa quippe Miracula Deorum Gentilium, quæ commendat Hiſtoria, non ea dico quæ intervallis temporum occultis ipſius Mundi cauſſis, verumtamen ſub divina providentia conſtitutis & ordinatis monſtroſa contingunt, quales ſunt inuſitati partus animalium, & cœlo terraque rerum inſolita facies, ſive tantùm terrens, ſive etiam nocens, quæ procurari atque mitigari dæmoniacis Ritibus fallaciſſimâ eorum aſtutiâ perhibentur: Sed ea dico, quæ vi ac poteſtate eorum fieri ſatis evidenter apparet, ut eſt quod effigies Deorum Penatium quas de Troia Æneas fugiens advexit, de loco in locum migraſſe referuntur, quòd cotem Tarquinius novaculâ ſecuit; quòd Epidaurius Serpens Æſculapio naviganti Romam comes adhæſit; quòd navim quâ ſimulacrum Matris Phrygiæ vehebatur, tantis hominum boumque conatibus immobilem redditam, una Muliercula zonâ alligatam ad ſuæ pudicitiæ teſtimonium movit & traxit; quòd Virgo Veſtalis, de cujus corruptione quæſtio vertebatur, aquâ impleto cribro de Tiberi, neque perfluente, abſtulit controverſiam. Hæc ergo atque alia hujuſmodi nequaquam illis quæ in Populo Dei facta legimus, virtute ac magnitudine conferenda ſunt. Quantò minùs ea quæ illorum quoque Populorum, qui tales Deos coluerunt, Legibus judicata ſunt prohibenda atque plectenda, Magica ſcilicet vel Theurgica? Quorum pleraque ſpecie tenus mortalium ſenſus imaginariâ ludificatione decipiunt, quale eſt Lunam deponere, donec ſuppoſitas, ut ait Lucanus, propior deſpumet in herbas: Quædam verò etſi nonnullis piorum factis videantur opere coæquari, finis ipſe quo diſcernuntur, incomparabiliter hæc noſtra oſtendit excellere. Illis enim multi tantò minùs ſacrificiis colendi ſunt, quantò magis hæc expetunt: His verò unus commendatur Deus, qui ſe nullis talibus indigere, & Scripturarum ſuarum teſtificatione, & eorumdem poſtea ſacrificiorum remotione demonſtrat.*

Et Capite xii. *Verùm quia tanta & talia geruntur his artibus* (Magicis & Theurgicis) *ut univerſum modum humanæ facultatis excedant: Quid reſtat, niſi ut ea quæ mirificè tanquam divinitùs prædici vel fieri videntur, nec tamen ad unius Dei cultum referuntur, cui ſimpliciter inhærere, fatentibus quoque Platonicis & permulta teſtantibus, ſolum beatificum bonum eſt, malignorum Dæmonum ludibria & ſeductoria impedimenta, quæ verâ pietate cavenda ſunt, prudenter intelligantur? Porro autem quæcumque Miracula, ſive per Angelos, ſive quocumque modo ita divinitus fiunt, ut Dei unius in quo ſolo beata vita eſt, cultum Religionemque commendent, ea verè ab eis, vel per eos qui nos ſecundùm veritatem pietatemque diligunt, fieri, ipſo Deo in illis operante, credendum eſt. Neque enim audiendi ſunt, qui Deum inviſibilem viſibilia Miracula operari negant; cùm ipſe etiam ſecundùm ipſos fecerit Mundum, quem certè viſibilem negare non poſſunt. Quicquid igitur mirabile fit in hoc Mundo, profectò minus eſt quàm totus hic Mundus, id eſt cœlum & terra & omnia quæ in eis ſunt, quæ certè Deus fecit. Sicut autem ipſe qui fecit, ita modus quo fecit, occultus eſt & incomprehenſibilis homini. Quamvis itaque Miracula viſibilium naturarum videndi aſſiduitate viluerint; tamen cùm ſapienter intuemur, inuſitatiſſimis rariſſimiſque majora ſunt. Nam & omni Miraculo quod fit per hominem, majus Miraculum eſt homo. Quapropter Deus qui fecit viſibilia cœlum & terram, non dedignatur facere viſibilia Miracula in cœlo vel in terra, quibus ad ſe inviſibilem colendum excitet animam adhuc viſibilibus deditam: Ubi verò & quando faciat, incommutabile conſilium penes ipſum eſt.*

Sextum Argumentum.

Sextum argumentum ad probandam Moſaicorum Librorum, totiuſque Scripturæ Veteris Teſtamenti veritatem ac divinitatem, ſumitur ex ſanctiſſimis Legibus ac Præceptis, quæ in iis habentur. Cùm enim Dei ſit qui hominem condidit, illum ad finem ſuum ultimum ac ſupernaturalem dirigere, qui non alius ab ipſo Deo eſt, Scripturas illas divinas eſſe oportet, quæ Leges ac Præcepta tradunt rectè vivendi, & ad Deum tendendi, illique adhærendi, quæ humana Philoſophia non tradit. Cùm enim Philoſophorum quidam dixerint, *Mihi frui meâ carne bonum eſt*; alii, *Mihi frui meâ mente bonum eſt*; alii, *Mihi frui meâ virtute bonum eſt*: Illi ſoli

qui à Deo vel intus docente, vel per Legem Moſaicam, aut Evangelicam erudiente illuminata ſunt, dicere potuere; *Mihi adhærere Deo bonum eſt.* In Divinis tantùm Literis, non in Philoſophorum Libris, caritas docetur, eaque traduntur præcepta, quæ ad finem caritatis omnia referuntur. In iis tantùm docetur humilitas, Philoſophis gloriæ animalibus incognita. In iis tantùm docentur ut oportet, cæteræ virtutes, quæ veræ eſſe non poſſunt, ubi non eſt vera Religio. *Quamlibet enim videatur animus corpori, & ratio vitiis laudabiliter imperare; ſi Deo animus & ratio ipſa non ſervit, ſicut ſibi ſerviendum eſſe Deus ipſe præcepit, nullo modo corpori vitiiſque rectè imperat. Nam qualis corporis atque vitiorum poteſt eſſe mens domina, veri Dei neſcia, nec ejus Imperio ſubjugata, ſed vitioſiſſimis Dæmonibus corrumpentibus proſtituta? Proinde virtutes, quas ſibi habere videtur, per quas imperat corpori & vitiis ad quodlibet adipiſcendum vel tenendum, niſi ad Deum retulerit, etiam ipſa vitia ſunt potius quàm virtutes. Nam licèt à quibuſdam tunc vera & honeſta putentur eſſe virtutes, cùm ad ſe ipſas referuntur, nec propter aliud expetuntur; etiam tunc inflata ac ſuperba ſunt: & ideo non virtutes, ſed vitia judicanda ſunt. Sicut enim non eſt à carne, ſed ſuper carnem, quod carnem facit vivere: Sic non eſt ab homine, ſed ſuper hominem, quod hominem facit bene vivere; nec ſolùm hominem, ſed etiam quamlibet Poteſtatem Virtutemque Cœleſtem.* Verba ſunt *S. Auguſtini* Libro xx. *De Civitate Dei*, Cap. xxv. In ſolis Scripturis Canonicis Hebræorum & Chriſtianorum diſci poſſunt fines bonorum & malorum, id eſt, in quo poſitum ſit ſummum bonum & ſummum malum. *De quibus inveniendis, atque in hac vita ſummo bono adipiſcendo, vitando autem ſummo malo, multùm laboraverunt, qui ſtudium Sapientiæ in hujus ſeculi vanitate profeſſi ſunt: nec tamen eos, quamvis diverſis errantes modis, natura limes in tantum à veritatis itinere deviare permiſit, ut non alii in animo, alii in corpore, alii in utroque fines bonorum ponerent & malorum. Ex qua tripertita velut generalium diſtributione Sectarum, Marcus Varro in Libro de Philoſophia tam multam dogmatum varietatem diligenter & ſubtiliter ſcrutatus advertit, ut ad ducentas octoginta octo Sectas, non quæ jam eſſent, ſed quæ eſſe poſſent, adhibens quaſdam differentias, facillimè perveniret.* Lege *S. Auguſtinum*, cujus hæc obſervatio eſt, Libro xix. *De Civitate Dei*, Cap. i. ii. iii. & iv.

Certè ſi Lex Moſaica cum Gentium profanatarum Legibus, ſi Mores & Inſtituta Judæorum olim ſecundùm illam viventium, cum Ethnicorum Moribus componantur, illam eſſe divinam patebit. Varias Gentium profanatarum Leges, Moreſque ex *Bardeſane* Syro recenſet *Euſebius* Libro vi. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. x. *Apud Perſas*, inquit, *Lex erat, quâ non filias tantùm aut ſorores, ſed ipſas quoque matres ſecum Matrimonio jungere licebat: Apud Gelos cautum Lege eſt, uti mulieres terram colant, domos ædificent, ac reliquis ejuſmodi operibus vacent, imò quibuſcum ipſæ voluerint, impunè conſueſcant. Ita nec reprehendi à viris, nec adulteræ vocari ſolent, quòd omnes pariter & in ſimilium artium occupatione verſentur, & cum omnibus promiſcuè, ac præſertim cum peregrinis conjungantur.... Apud Bactros mulieres uſque adeo intemperantiâ laborant, ut cum ſervis etiam atque peregrinis promiſcuè conſueſcant; nec ullam propterea virorum offenſionem aut reprehenſionem extimeſcunt, utpote quibus ipſæ prope dominentur..... In Parthia ſimul & Armenia, vulgares quidem homicidæ nonnunquam à Judicibus, interdum à cæſorum propinquis morte puniuntur. Si quis verò aut uxorem, aut fratrem liberis orbum, aut ſororem innuptam, aut filium, aut filiam occiderit, accuſat nemo: Hoc enim ut liceat certâ Populorum iſtorum lege cautum eſt.... Ab Euphrate fluvio ad Oceanum uſque verſus Orientem, quibus vel homicidii vel furti crimen impingitur, non graviter admodum ac moleſtè ferunt: At quibus maſcula Venus objicitur, ii voluntariâ ſæpe morte turpitudinis ſuſpicionem ulciſcuntur: Cùm apud Græcos, amores ſuos habere, ne Sapientibus quidem ipſis probro detur. In eodem Oriente, quibus oblatum ſtuprum fuerit, ii, comperta re, à fratribus, aut parentibus, aut cognatis, non occiduntur modo, ſed etiam ſepulchri honore ſpoliantur. Apud Gallos autem, adoleſcentes publicè ac ſecurè nubunt, nec turpe facinus, cui patria Legis patrocinetur auctoritas, arbitrantur.... Medi omnes, canibus quos ingenti alunt ſtudio, adhuc ſpirantia moribundorum corpora objiciunt.... In Britannia plures viri uxorem unicam; in Parthia virum unicum plures uxores habent.* At Judæi nec in Parthia, Parthi licèt, pluribus uſi ſunt uxoribus; nec in Perſide, Perſæ licèt, filias uxores duxerunt; nec apud Bactros aut Gallos Nuptiarum honeſtatem & jura contaminarunt. Infandam libidinem *Platonem* in *Phædro* approbaſſe cenſet *Euſebius* Libro xiii. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. xx. Eumdem in homicidas indulgentiorem fuiſſe oſtendit Cap. xxi. Hæc verò crimina Moſaicâ Lege damnari compertum eſt. Judæos in ea inſtitutos ob morum integritatem & inſignem philoſophandi rationem, Ethnici ipſi laudarunt, ut probant *Joſephus* in Libris contra *Apionem*, & *Euſebius* Libro ix. *Præparationis Evangelicæ*. Prodeat inprimis *Theophraſtus*, laudatus à *Porphyrio* in Libris De rerum animatarum Abſtinentiâ. *Si Judæi*, inquit, *qui quod inſtitutum apud eos jam inde ab initio hoc ſacrificii genus fuerit, etiamnum animantes immolant, eodem quo ipſi Ritu ſacra facere nos juberent, nunquam eò nos adduci pateremur.... Diebus illi ſingulis, dum ejuſmodi Sacris operam dant, cùm jejunio ſe ſe dedunt, tum de divino Numine, uti homines ipſo genere Philoſophos decet, toto illo tempore ſermones inter ſe miſcent: Noctu autem Sidera defixis in cælum oculis contemplantur, ſuas interea preces atque vota Deo nuncupantes. Hi enim non cæteras tantùm animantes, ſed etiam ſemetipſos primi omnium offerre cœperunt, neceſſitate profectò, non cupiditate ducti.* Prodeat ſecundò *Hecatæus Abderita*, de Judæis qui ante *Alexandri Magni* tempora fuere, ſcribens: *Et malè ſæpius à finitimis audientes, & omnes contumelias paſſi à Perſicis Regibus & Satrapis, non poſſunt à ſententia deduci, ſed pro ea palam omnes cruciatus ſæviſſimaſque mortes ſubeunt, nec adduci poſſunt ut patria inſtituta abdicent.* Omitto hîc inſignem ejuſdem *Hecatæi* locum de Templo Hieroſolymitano, ſuo loco referendum. Ipſum *Apollinis* Oraculum à *Porphyrio* laudatum Libro *De Oraculorum Philoſophia*, Judaicæ Religionis ſanctitati ſuffragatur:

Chaldæo, Hebræoque unis ſapientia ceſſit,
Qui caſto æternum venerantur Numen honore.

Vide & quæ de conſtanti Eſſenorum apud Judæos ſanctimonia tradidit *Porphyrius* Libro iv. *De Abſtinentia*, cujus locum prolixiorem *Euſebius* deſcripſit Libro ix. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. iii.

Juliani Apoſtatæ objectionibus reſpondetur.

Objiciebat Julianus Apoſtata, *Moyſen* de Mundi creatione ut par erat locutum non fuiſſe, nec accuratè deſcripſiſſe rerum omnium productionem,

ctionem, aut earum naturam, conditioneſque naturæ expoſuiſſe, ſed ad vulgi opiniones ſeſe accommodaſſe. Neque enim abyſſum factam ait à Deo, nec tenebras, nec aquam; tametſi cùm lucem Dei juſſu factam ſcripſiſſet, idem planè de nocte, abyſſo & aquâ dictum oportuit. Quid quòd ne Angelorum quidem meminit, quomodo creati aut facti, nedum quâ ratione producti fuerint, ſed corpora dumtaxat commemorat, quæ cœlo & terrâ continentur, ita ut ſecundùm *Moyſen* nullam rem incorpoream Deus fecerit, ſed materiam tantùm ſubjectam digeſſerit. Illud enim, *Terra erat inviſibilis & incompoſita*, nihil aliud eſt, quàm humidam quidem & aridam ſubſtantiam materiam facere; ejus autem ordinatorem Deum introducere.

Reſpondet *S. Cyrillus* Libro II. contra *Julianum*, quòd *Moyſes minutè de rerum natura diſputare propoſitum non habuit, aut de primis, ut vocant principiis, aut de elementis quæ ab iis oriuntur, verba facere Curioſiora enim iſta ſunt, & ejuſmodi ut nonnullorum ingeniis nequeant capi. Sed ſcopus illi fuit, eorum qui tum erant hominum mentem doctrinâ veritatis informare: Errore namque tenebantur, & quod cuique videbatur, manifeſtè colebant, unumque & naturâ Deum præ nimia inſcitia ignorantes, creaturæ ſerviebant. Inter quos alii Numen ſibi adſcribebant Cœlum, quidam Solis orbem. Erant qui Lunæ etiam ac Sideribus, terræ, plantis, & aquarum naturæ volucribus item & brutis ratione carentibus Supremæ Naturæ gloriam tribuere ſtuderent. Eò itaque rebus illorum adductis, cùm univerſos homines hic tam gravis error depaſceretur, opitulator Moſes adfuit, & præſtantiſſima doctrina dux cunctis extitit, palamque & apertè prædicavit unum eſſe naturâ rerum omnium Opificem, & à rebus cæteris, quæ per illum creata ac producta ſunt, eos avocavit. Utiliſſimè ergo, & ſanè quàm ſapienter nimiam iſtam ſubtilitatem ab oratione ſua removit, & ad ſcribendas res magis neceſſarias converſus eſt. Nam quid attinebat dicere qualis eſſet aquarum natura, aut quod primordium habuerit? Quid erat neceſſe abyſſos metiri, cœlique naturam, aut quomodo Angeli extiterint, curioſè exquirere? Quæ ſanè cuivis eſſe explicatu difficillima, neminem diffiteri puto. Quod ſi dante ſapientiam Deo explicari iſta potuiſſent: quis tandem idoneus auditor futurus, aut tanta res ſubtilitatis, imò verò & ſupra intellectum poſitas, animo complexurus erat? . . . . Quis Moſis induſtriam non admiretur, quæ nihil ſupervacaneum, aut nimis altum, ſive etiam intellectu difficile, id ætatis hominibus loquitur, ſed ea potiùs per quæ poterant ad ſana conſilia redire, quæque eos ad inculpatam omnium Dominatoris gloriam dirigere poſſent. An verò puerorum Magiſtros laudabimus, qui ſe ad eorum captum demittunt, & paulatim ad abſtruſarum rerum ſcientiam quaſi manu ducentes, nihil nimis elaboratum principio, & inacceſſi quodammodo aditus per initia proponunt: Moſem verò illum ſanctiſſimum qui hoc tam egregiè præſtitit, non omni genere laudis proſequemur? . . . Age verò quantâ perſpicuitate & facilitate Libros de Mundi creatione divinus Moſes conſcripſerit, quàm accurati ſint illi, quamque nihil ſuperflui habeant, age demonſtremus.* In principio, inquit, fecit Deus cœlum & terram. *Non enim ipſe jam, ut quidam, materiam cum Deo principii expertem, coæternam, & ingenitam intelligi ſinit, & quod aliquando non erat, eum æterno concurrere, ac ſimul exiſtere, nec cum eo qui idem ſemper eſt, id quod mutatur; cum incorrupto id quod corruptioni ſubeſt: Imò tempore ac principio vocante ad ortum res creatas deſluit, tanquam ex nihilo Dei voluntate, ut eſſent id quod ſunt, eductas. Neque ſcilicet dicit præjacentis & priùs inventæ materiæ ornatorem & opificem tantùm Deum fuiſſe, qui quod informe erat, quomodo poſſet ſciretque, conformarit, eique qualitatum differentias magnitudinemque ac molem ſolùm indiderit, ſed arcanâ quadam & ineffabili virtute quod non erat uſpiam ad exiſtendi primordium adduxiſſe. Quomodo verò condiderit, aſſequi non poteſt noſtræ mentis infirmitas, cùm longè orationem omnem exuperet.* Cùm igitur Moſes ait: In principio fecit Deus cœlum & terram, *intellige ſummatim ac velut in compendium collatis omnibus, univerſarum rerum creationem exponere, tum artificioſè progredi ad explicandum quâ parte ſingula fuerint exornata, & ut unaquæque res creata exiſtentiam ſuam maximè fuerit adepta, nempe, Verbo potentiſſimo ipſum ait condidiſſe omnia.*

Quod ſpectat Angelorum creationem, quam à *Moyſe* omiſſam *Julianus* objiciebat, *S. Auguſtinus* Libro XI. *De Civitate Dei*, Cap. IX. reſpondet: *Ubi de Mundi conſtitutione Sacræ Literæ loquuntur, non evidenter dicitur utrum vel quo ordine creati ſint Angeli: Sed ſi prætermiſſi non ſunt, vel Cœli nomine, ubi dictum eſt*, In principio fecit Deus cœlum & terram; *vel potiùs lucis hujus, de qua loquor, ſignificati ſunt. Non autem prætermiſſos eſſe hinc exiſtimo, quòd ſcriptum eſt, Requieviſſe Deum in ſeptimo die ab omnibus operibus ſuis quæ fecit, cùm Liber ita ſit exorſus*, In principio fecit Deus cœlum & terram, *ut ante cœlum & terram nihil aliud feciſſe videatur. Cùm ergo à cœlo & terra cœperit, atque ipſa terra quam primitus fecit, ſicut Scriptura conſequenter eloquitur, inviſibilis & incompoſita, nondumque luce factâ, utique tenebræ fuerint ſuper abyſſum, id eſt ſuper quamdam terræ & aquæ indiſtinctam confuſionem, ubi enim lux non eſt, tenebræ ſint neceſſe eſt: deinde omnia creando diſpoſita ſint, quæ per ſex dies conſummata narrantur: quomodo Angeli prætermitterentur: tanquam non eſſent in operibus Dei, à quibus die ſeptimo requievit? Opus autem Dei eſſe Angelos, hic quidem etſi non prætermiſſum, non tamen evidenter expreſſum eſt: Sed alibi hoc Sancta Scriptura clariſſimâ voce teſtatur. Nam & in Hymno trium in camino virorum cùm prædictum eſſet*, Benedicite omnia opera Domini Domino: *in executione eorumdem operum, etiam Angeli nominati ſunt. Et in Pſalmo canitur:* Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelſis. Laudate eum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes Virtutes ejus. Laudate eum Sol & Luna, laudate eum omnes ſtellæ & lumen, &c. Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt; Ipſe mandavit, & creata ſunt. *Etiam hic apertiſſimè à Deo factos eſſe Angelos divinitus dictum eſt, cùm eis inter cætera cœleſtia commemoratis, infertur ad omnia*, IPSE DIXIT, ET FACTA SUNT. *Pſalm. 148.*

Objiciebat Julianus, Fabuloſa eſſe quæ de Paradiſo à Deo plantato, de homine ex luto ficto, de muliere illi in adjutricem data narrantur, quæ tantùm abeſt ut ipſum adjuverit, ut potiùs deceperit; fabuloſa item quæ de locutione ſerpentis cum Eva referuntur in Geneſi: Adeoque hunc Librum divinum non eſſe.

Reſpondet *S. Cyrillus* Libro III. contra *Julianum*, Hæc longè credibiliora eſſe Pandorâ Heſiodi, luto Promethei, Horto Jovis, locutionibus equorum, fluminum, arborum, de quibus Poëtæ fabulantur, quibus nihilominus Ethnici credunt. Mulierem *Adamo* datam ut adjutricem ad procreationem liberorum, non ad conſilium & deliberationem: Deum virum & mulierem libero arbitrio donaſſe, quo bo-

num

num vel malum eligere poſſent, adeoque non abetraſſe à ſcopo, quamvis ceciderint. Legem de certo fructu non comedendo ipſis datam providentiſſimo Dei conſilio ad obedientiæ ac temperantiæ exercitationem, ut ſummum Imperatorem ac Legiſlatorem Deum revererentur. Dæmonem in ſerpente locutum, eoque organo uſum, ut mulierculam deluderet, præ nimiâ ſimplicitate & inexperientiâ arbitratam forſitan, & aliis animalibus datum vocis humanæ uſum. Quòd autem hæc immundis Spiritibus non ſint difficilia, vel ſola *Moyſis* verba idonea eſſe quæ fidem faciant. Fabuloſum namque in Sacra Scripturâ nihil eſſe, veritatis plena eſſe omnia. Hæc Reſponſionis *S. Cyrilli* ſumma eſt. Relegantur quæ de his argumentis ſcripſimus Tomo I. hujus Operis. His igitur de rebus, aliiſque, Moyſi, & ceteris Scriptoribus Canonicis credendum eſt, ut à Deo inſpiratis, *Qui priùs per Prophetas, deinde per ſe ipſum; poſtea per Apoſtolos, quantùm ſatis eſſe judicavit, locutus, etiam Scripturam condidit, quæ canonica nominatur, eminentiſſimæ Auctoritatis, cui fidem habemus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec per noſmetipſos noſſe idonei ſumus. Nam ſi ea ſciri poſſunt teſtibus nobis, quæ remota non ſunt à ſenſibus noſtris, ſive interioribus, ſive etiam exterioribus, profectò ea quæ remota ſunt à ſenſibus noſtris, quoniam noſtro teſtimonio ſcire non poſſumus, de his alios teſtes requirimus, eiſque credimus à quorum ſenſibus remota eſſe vel fuiſſe non credimus. Sicut ergo de viſibilibus, quæ non vidimus, eis credimus qui viderunt, atque ita de cæteris quæ ad ſuum quemque ſenſum corporis pertinent: Ita de his quæ animo ac mente ſentiuntur, hoc eſt, de inviſibilibus quæ à noſtro ſenſu interiore remota ſunt, iis nos oportet credere, qui hæc in illo incorporeo lumine diſpoſita didicerunt, vel manentia contuentur. Viſibilium omnium maximus eſt Mundus: Inviſibilium omnium maximus eſt Deus. Sed Mundum eſſe conſpicimus: Deum eſſe credimus. Quod autem Deus Mundum fecerit, nulli tutiùs credimus quàm ipſi Deo. Ubi enim audivimus? Nuſquam interim nos meliùs quàm in Scripturis Sanctis, ubi dixit Propheta ejus*, In principio fecit Deus cœlum & terram. *Nunquidnam ibi fuit iſte Propheta, quando fecit Deus cœlum & terram? Non, ſed ibi fuit Sapientia Dei, per quam facta ſunt omnia, quæ in animas etiam ſanctas ſe transfert, Amicos Dei, & Prophetas conſtituit, eiſque opera ſua ſine ſtrepitu intus enarrat. Loquuntur eis quoque Angeli Dei, qui ſemper vident faciem Patris, voluntatemque ejus quibus oportet annuntiant. Ex his unus erat iſte Propheta, qui dixit & ſcripſit*, In principio fecit Deus cœlum & terram. *Qui tam idoneus teſtis eſt per quem Deo credendum ſit, ut eodem Spiritu Dei, quo hæc ſibi revelata cognovit, etiam ipſam fidem noſtram futuram tantò ante prædixerit.* Ita *S. Auguſtinus* Libro XI. *De Civitate Dei*, Cap. III. & IV.

Fauſti Manichæi objectiones diſſolvuntur.

Objiciebat *Fauſtus* Manichæus, Libros illos divinos non eſſe, in quibus Patriarchæ aut Prophetæ laudantur, qui immanium criminum rei fuere; ut *Abraham*, qui habendæ prolis inſanâ flagrans cupidine, Deo, qui jam id ſibi de *Sara* conjuge promiſerat, minimè credens, cum pellice volutatus ſit, ſub conſcientiâ, quod ſit inhoneſtiùs, uxoris: Similiter quod matrimonii ſui infamiſſimus nundinator, idem avaritiæ ac ventris causâ duobus Regibus *Abimelech* & *Pharaoni* eamdem *Saram* conjugem ſuam ſororem mentitus, quia erat pulcherrima, in concubitum venditavit. Quòd *Loth* de Sodomæ incendio liberatus, cum duabus filiabus ſuis in Monte concubuit. Quòd Iſaac patrem ſuum imitatus, *Rebeccam* uxorem ſuam ſororem finxerit, ut per ipſam viveret turpiter. Quòd *Jacob* inter *Rachel* & *Liam* duas germanas ſorores, earúmque famulas, quatuor uxorum Maritus, tanquam hircus erraverit. Quòd *Judas* cum *Thamare* nuru ſua dormierit. Quòd *David* adulterium & homicidium commiſerit. Quòd *Salomon* trecentas uxores, & ſeptingentas concubinas habuerit. Quòd *Oſee* de fornicaria Muliere filios procreaverit. Quòd *Moyſes* homicidium perpetraverit, ſpoliarit Ægyptium, bella geſſerit, crudelia multa & mandarit, & fecerit.

Reſpondet *S. Auguſtinus* Libro XXII. *contra Fauſtum Manichæum*, *Abrahamum* ad prolem propagandam, non ad libidinem ſatiandam, ancillæ copulatum eſſe, quam ipſi *Sara* in uxorem tradidit, eo tempore quo Polygamia ad generis propagationem licita erat. *Saram*, verò prolem, quam de ſe habere non poterat, ex Ancillâ habere voluiſſe, ex eo tamen ſemine, ex quo & de ſe ſi poſſet, habere debebat. Tunc quidem Deum heredem *Abrahamo* promiſiſſe, ſed ex quâ femina nondum prædixiſſe; adeoque divinæ promiſſioni non fuiſſe incredulum. Cùm *Saram* ſororem dixit, tacuiſſe aliquid veri, non dixiſſe aliquid falſi; non negaſſe uxorem, dixiſſe ſororem, ne ſe occiſo, ab alienigenis captiva poſſideretur: Certus de Deo ſuo, quod nihil eam turpe ac flagitioſum perpeti ſineret. De *Iſaac* idem dicendum, qui conſanguineam rectè ſororem appellavit, conſueto tunc temporis loquendi more. *Jacob* Patriarchæ immeritò vitio verti quod quatuor uxores habuerit, ſi quidem licita erat Polygamia, non moribus aut Legibus tunc prohibita. Quando autem mos erat, crimen non erat. Illis porro mulieribus uſum *Jacobum* non laſciviendi ſtimulo, ſed officio generandi. *Moyſem* Ægyptios abſque peccato ſpoliaſſe, cùm Deo jubente, qui rerum omnium ſupremus Dominus eſt, fecerit. Deum autem juſto judicio decreviſſe, ut Ægyptii ab Hebræis, homines iniquè dominantes, ab hominibus liberis, quorum etiam mercedis pro tam duris & injuſtis laboribus fuerant debitores, rebus terrenis, quibus etiam ritu ſacrilego in injuriam Creatoris utebantur, privarentur. In bellis etiam gerendis divina ſecutus imperia *Moyſes*, non ſæviens, ſed obediens fuit: Nec Deus, cùm jubebat iſta, ſæviebat, ſed digna dignis retribuebat, dignoſque terrebat. Nocendi cupiditas, ulciſcendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua ſimilia, hæc ſunt quæ in bellis jure culpantur: Quæ plerumque ut etiam jure puniantur, adversùs violentiam reſiſtentium, ſive Deo, ſive aliquo legitimo imperio jubente, gerenda ipſa bella ſuſcipiuntur à bonis, cum in eo rerum humanarum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire juſtè ordo ipſe conſtringit. Porro ſi bellum à Principe ad injuriæ publicæ ultionem indictum, juſtum eſt, multò magis bellum, quod gerendum Deo auctore ſuſcipitur, rectè ſuſcipi, dubitare fas non eſt, vel ad terrendam, vel ad obterendam, vel ad ſubjugandam mortalium ſuperbiam. *Cum ergo vir juſtus, ſi fortè ſub Rege homine etiam ſacrilego militet, rectè poſſit illo jubente bellare, civicæ pacis ordinem ſervans: Cui quod jubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum certum eſt, vel utrum ſit, certum non eſt: Ita ut fortaſſe reum Regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem Militem oſtendat ordo ſerviendi; Quantò magis in*

adminiſtratione

adminiſtratione bellorum innocenter diverſatur, qui Deo jubente belligerat, quem malè aliquid jubere non poſſe, nemo qui ei ſervis ignorat..... Calumnioſâ ergo imperitiâ *Moyſes* reprehenditur quòd bella geſſerit, qui minùs reprehendi debuit, ſi ſuâ ſponte gereret, quàm ſi Deo jubente non gereret. *Oſee* Propheta nulli reprehenſioni obnoxius eſt, quòd Meretricem relictâ fornicatione fecit uxorem, jubente Deo: Sic enim & ad vitam corrigendam mulieri conſultum eſt, & figuræ, ſcilicet vocationis Gentium, ſacramentum expreſſum eſt. *Lothi* cum filiabus, & *Juda* cum *Tamara* inceſtus, *Davidis* adulterium & homicidium, *Salomonis* libido & idololatria, in Veteris Teſtamenti Libris narrantur, non approbantur. Cùm enim fornicatio & omnis illicitus concubitus, homicidium, & alia vitia *Divino Jure* ibi damnentur, cùm talia quorumdam facta commemorat, de quibus eo loco ſuam taceat ſententiam, judicanda nobis permittit, non laudanda præſcribit. Et hujuſmodi criminum narratio *Non modò non decolorat divinitatem Dei, vel Scriptura illius veritatem, verùm etiam laudandam diligendamque commendat: quòd tanquam ſpeculi fidelis nitor, admotarum ſibi perſonarum non ſolùm quæ pulchra atque integra, verùm etiam quæ deformia vitioſaque ſint, indicat.* Denique Patriarcharum & Prophetarum *non tantùm linguam, verùm etiam vitam fuiſſe propheticam*, reſpondet S. Auguſtinus, *Totumque illud Regnum Gentis Hebræorum magnum quemdam, quia & magni cujuſdam fuiſſe Prophetam. Quocirca quod ad eos quidem attinet, qui illic erant eruditi corde in ſapientia Dei, non ſolum in iis quæ dicebant, ſed etiam in iis quæ faciebant: Quod autem ad cæteros ac ſimul omnes illius Gentis homines, in iis quæ in illis vel de illis divinitus fiebant, Prophetia venturi Chriſti & Eccleſiæ perſcrutanda eſt. Omnia enim illa, ſicut dicit Apoſtolus, figura noſtri fuerunt.* Summa hæc Reſponſionum *S. Auguſtini*. Relegantur quæ in Diſſertationibus diximus de Patriarcharum Polygamia, de *Abrahamo*, *Lotho*, *Juda* & *Moyſe*.

Objiciebat *Fauſtus*, in Libris Moſaicis varia contineri præcepta, quæ Chriſtianis obſervare non licet, adeoque non eſſe divina.

Reſpondet *S. Auguſtinus* Libro vi. contra *Fauſtum*, Cap. 11. Manichæos *omnino neſcire quid interſit inter præcepta vitæ agendæ, & præcepta vitæ ſignificandæ. Exempli gratiâ*, Non concupiſces, *præceptum eſt agendæ vitæ.* Circumcides omnem maſculum octavo die, *præceptum eſt ſignificandæ vitæ. Ex hac quippe imperitia Manichæi, & omnes quibus diſplicent Litera Veteris Teſtamenti, quicquid Deus mandavit priori Populo ad celebrandum, umbram futurorum non intelligentes, & ea modò non obſervari animadvertentes, ex more præſentis temporis illa reprehendunt, quæ utique illi tempori congruebant, quo iſta quæ nunc manifeſta ſunt ventura ſignificarentur. Sed quid dicturi ſunt adverſus Apoſtolum qui ait;* Hæc omnia in figura contingebant illis: Scripta ſunt autem propter nos, in quos finis ſeculorum obvenit? *Ecce ipſe aperuit cur illa litera accipiantur à nobis, & cur illa rerum ſigna jam neceſſe non ſit ut obſerventur à nobis. Cum enim dicit*, Scripta ſunt propter nos: *Proculdubio demonſtrat quantâ nobis curâ legenda & intelligenda, & in quanta auctoritate habenda ſint: Quia propter nos utique ſcripta ſunt. Cum verò dicit*, Figuræ noſtri fuerunt, & in figura contingebant illis; *Oſtendit jam non opus eſſe, ut cùm res ipſas manifeſtatas agimus, figurarum prænuntiantium celebrationi ſerviamus.....* Et ut idem S. Doctor alibi ait: *Auctoritatem tenemus Veteris Teſtamenti, non ad Judaicæ ſervitutis imitationem, ſed ad Chriſtianæ libertatis teſtificationem. Non in ſervitute facimus quæ juſſa ſunt ad nos prænuntiandos, ſed in libertate legimus quæ ſcripta ſunt ad nos confirmandos.*

Objiciebat *Fauſtus*, Libros illos divinos non eſſe, in quibus terrena dumtaxat & temporalia bona Dei ſervis promittuntur. In Veteris porro Teſtamenti Libris promitti ſolùm corporalem, & longè ab animæ commodis hereditatem.

Reſpondet *S. Auguſtinus Libro* iv. *contra Fauſtum*, In illis temporalibus figuras fuiſſe futurorum, quæ implerentur in nobis. Nos ergo Vetus Teſtamentum non accipere ad conſequendas illas temporalium rerum promiſſiones, *Sed ad intelligendas in eis Novi Teſtamenti prænuntiationes: Veteris quippe teſtificatio fidem Novo conciliat.... Non itaque ſpes noſtra in temporalium rerum promiſſione defixa eſt, quandoquidem nec ipſos illius temporis ſanctos & ſpiritales viros Patriarchas & Prophetas his terrenis rebus fuiſſe deditos credimus: Intelligebant enim revelante ſibi Spiritu Dei, quod tempori illi congrueret, & quibus modis Deus per illas omnes res geſtas & dictas futura figuranda & prænuntianda decerneret magiſque deſiderium eorum de Novo Teſtamento erat.* Adde, Deum coli voluiſſe, non ſolùm propter æterna, ſed etiam propter temporalia beneficia, ut illorum etiam largitor crederetur, ab illoque uno iſta etiam expectarentur & poſtularentur, ut ratiocinatur *S. Auguſtinus* Libro x. *De Civitate Dei*, Cap. xiv. *Sicut autem*, inquit, *unius hominis, ita humani generis, quod ad Dei Populum pertinet, recta eruditio per quoſdam articulos temporum, tanquam ætatum profecit acceſſibus, ut à temporalibus ad æterna capienda, & à viſibilibus ad inviſibilia ſurgeretur; ita ſanè ut etiam illo tempore quo viſibilia promittebantur divinitus præmia, unus tamen colendus commendaretur Deus, ne mens humana vel pro ipſis terrenis vitæ tranſitoriæ beneficiis cuiquam niſi vero Animæ Creatori ac Domino ſubderetur. Omnia quippe quæ præſtare hominibus vel Angeli vel homines poſſunt, in unius eſſe Omnipotentis poteſtate quiſquis diffitetur, inſanit.... Optimè igitur Anima humana adhuc terrenis deſideriis infirma, ea ipſa quæ temporaliter exoptat bona infima atque terrena vitæ huic tranſitoriæ neceſſaria, & præ illius vitæ ſempiternis beneficiis contemnenda, non tamen niſi ab uno Deo expectare conſueſcit, ut ab illius cultu etiam in iſtorum deſiderio non recedat, ad quem contemtu eorum & ab eis averſione perveniat.*

Objiciebat *Fauſtus*, In Libris Moſaicis, Chriſtum qui noſtræ ſalutis causâ pependit in ligno, diris devoveri, & conviciis laceſſiri, Deuteronomii xxi. 23. *Maledictus omnis qui pendet in ligno.* Hoc convicium omnes etiam tangere Juſtos & Martyres, quotquot ſimili paſſionis exitu defuncti ſunt vitâ, ut *Petrum*, *Andream*, ac reliquos ejuſdem ſortis. Ne ſceleratos quidem omnes qui pendent in ligno, maledictos eſſe, cùm Latronem Chriſtus de ligno ſecum introduxerit in Regnum Patris ſui. Similiter diris devoventur Virgines & Cœlibes *Deuteronomii* xxv. 7. ubi dicitur, *Maledictum eſſe omnem qui non ſuſcitaverit ſemen in Iſrael.* Quod convitium & Jeſum & Apoſtolos tangit, qui ex Judæis orti, nullam tamen ſobolem procrearunt. Libri igitur *Moyſis* ſacri non ſunt ac divini.

Reſpondet *S. Auguſtinus Libro* xiv. *contra Fauſtum*, Cap. iii. & ſeq. Chriſtum maledictum pro nobis factum, non ratione peccati quod commiſerit, ſed ob pœnam peccati noſtri, ſcilicet mortem quam in ſe ſuſcepit pro nobis.

Sicut autem lingua dicitur non ſolum membrum illud quo ſermonem formamus, ſed ipſa locutio & ſermo, & manus dicitur non ſolum membrum quo ſcribimus, ſed ipſa Scriptura quæ manu exaratur: Ita peccatum dicitur non ſolum ipſum opus malum quod pœnâ dignum eſt, ſed etiam ipſa mors, quæ peccato facta eſt. *Illud itaque peccatum, quo reus eſſet mortis, non commiſit Chriſtus: Illud autem alterum, id eſt mortem, qua peccato infticta eſt humana natura, ſuſcepit pro nobis. Hoc ſuſpendit in ligno, hoc maledictum eſt per Moyſen: Ibi mors damnata eſt, ne* B *regnaret, & maledicta eſt ut periret..... Quid ergo miratur Fauſtus maledictum eſſe peccatum, maledictam eſſe mortem, maledictam eſſe mortalitatem carnis, ſine peccato Chriſti, ex peccato tamen hominis etiam in Chriſto factam? Ex Adam quippe corpus aſſumpſit, quia ex Adam Virgo Maria, qua peperit Chriſtum. Dixerat autem Deus in Pa-* » *radiſo*, Quâ die tetigeritis, mortè moriemini. *Hoc eſt maledictum, quod pependit in ligno. Ille neget Chriſtum maledictum, qui negat & mortuum: Qui autem confitetur mortuum, & negare non poteſt mortem de peccato eſſe, & ob hoc etiam ipſum peccatum vocari, audias Apoſtolum dicen-* C

Rom. 6. 6. » *tem*, Quoniam vetus homo noſter ſimul cum » illo crucifixus eſt, *& intelligat quem maledictum Moyſes dixerit. Ideoque ſecutus Apoſtolus ait*

Gal. 3. 13. » *de Chriſto*, Factus eſt pro nobis maledictum:

2. Cor. 5. 15. *Sicut non timuit dicere*, Pro omnibus mortuus eſt. *Hoc eſt enim*, mortuus eſt, *quòd* maledictus. *Quoniam mors ipſa ex maledicto eſt, & maledictum eſt omne peccatum, ſive ipſum quod fit, ut ſequatur ſupplicium, quod alio modo vocatur peccatum, quia fit ex peccato. Suſcepit autem Chriſtus ſine reatu ſupplicium noſtrum, ut inde ſolveret reatum noſtrum, & finiret etiam ſupplicium noſtrum.* D *Ex ingenio meo iſta dixerim, ſi non Apoſtolus toties hoc inculcat, ut & dormientes excitet, & ca-* » *lumniantes ſuffocet.* Miſit, *inquit*, Deus Filium » ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, ut de » peccato damnaret peccatum in carne. *Non erat ergo illa caro peccati, quia non de traduce mortalitatis in Mariam per maſculum venerat; Sed tamen quia de peccato eſt mors, illa autem caro quamvis ex Virgine, tamen mortalis fuit, eo ipſo quo mortalis erat, ſimilitudinem habebat carnis peccati. Hoc appellat etiam peccatum, conſequenter* » *dicens*, Ut de peccato damnaret peccatum in

2. Cor. 5. » carne. *Item alio loco*: Eum, *inquit*, qui non » noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, E » ut nos ſimus juſtitia Dei in ipſo. *Cur ergo timeret Moyſes dicere maledictum, quod Paulus non timuit dicere peccatum? Planè hoc Propheta & prævidere debuit, & prædicere, paratum ab Hæreticis cum Apoſtolo reprehendi. Quiſquis enim reprehen-* » *derit Prophetam dixiſſe*, Maledictum, *cogitur* » *reprehendere Apoſtolum dixiſſe*, Peccatum: *Nam utique maledictum comes peccati eſt. Nec ideo major invidia eſt, quòd addiderit, Deo: Ut diceret*, Maledictus Deo omnis qui pependerit in ligno. *Niſi enim Deus odiſſet peccatum, & mortem noſtram, non ad eam ſuſcipiendam atque delendam* F *Filium ſuum mitteret. Quid ergo mirum, ſi maledictum eſt Deo, quod odit Deus? Tantò enim libentiùs nobis donat immortalitatem, quæ futura eſt Chriſto veniente, quantò miſericordiùs odit mortem noſtram, quæ in ligno pependit Chriſto moriente.*

Omnis, abeſt ab Hebræo, & Vulgata noſtra. *Quod autem additum eſt, omnis, ut diceretur*, Maledictus omnis qui in ligno pependerit: *Non ſanè Moyſes minus prævidit juſtos in Cruce futuros, ſed bene prævidit Hæreticos veram mortem Domini negaturos: Et ideo volentes ab hoc maledicto Chriſtum ſejungere, ut à mortis etiam veri-* A *tate ſejungerent.... Qui autem ex Veritate Evangelica fidelis eſt, intelligit tam non eſſe contumeliam Chriſti ex ore Moyſi cùm dixit maledictum, non ex divinitate Majeſtatis ſuæ, ſed ex conditione pœnæ noſtræ, ex qua in ligno ſuſpenſus eſt, quàm non eſt laus Chriſti ex ore Manichæorum, cùm eum negant carnem habuiſſe mortalem, in qua veram mortem pateretur: Quia ex illo prophetico maledicto laus intelligitur humilitatis: Ex iſto hæretico quaſi honore crimen objicitur falſitatis.*

Quod ſpectat maledictionem alteram, Falſum Iſai. 56. 4. B eſſe reſpondet *S. Auguſtinus* quòd Virgines & continentes feriat, ſiquidem *Iſaias* clamat: *Non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui cuſtodierint Sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: Nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit.* Porro unus Deus & per *Moyſem*, & per *Iſaiam* locutus eſt. Quod ergo *Moyſes* ſcripſit, *Maledictum eſſe omnem, qui non ſuſcitaverit ſemen in Iſrael*, ad tempus Veteris Teſtamenti reſtringendum eſt, *cùm Populo ſecundum carnem pro-* C *pagando, etiam carnalis prolis operatio in conjugali caſtitate ad officium conjugum pertinebat*: Vel, ſi ad tempus Novi Teſtamenti extendatur, ita intelligendum eſt, *Ne quiſquam ſpiritaliter natus, putet ſibi debere ſufficere, nec inſtet Dominicis lucris, quibus quiſque pro modulo ſuo prædicando Chriſtum, debet generare Chriſtianos.*

Objiciebat *Adimantus* Manichæus, Legem & Prophetas Evangelicis & Apoſtolicis Scriptis adverſari, adeoque Moyſis & Prophetarum Libros divinos non eſſe. Primò, locum illum Geneſeos, *In principio fecit Deus cœlum & terram*: Pugnare D cum illo Joannis 1. 10. *Et Mundus per ipſum factus eſt, & Mundus eum non cognovit.* Adimanti Manichæi argumentis reſpondetur.

Reſpondet *S. Auguſtinus* Libro contra *Adimantum*. Primò cùm dicitur, *In principio fecit Deus cœlum & terram*, Dei nomine Trinitatem intelligi, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, unum Deum. Deinde ubi dicitur, *Dixit Deus, Fiat, & factum eſt*, ibi neceſſariò intelligi per Verbum eum feciſſe quod fecit, Verbum autem Patris eſſe Filium: Adeoque hæc loca non pugnare. Tertiò, tam non pugnat locus ille Geneſis cum Evangelio, quàm non pugnat Apoſtolus cum ſe ipſo, qui ad Romanos 11. *Unum dicit, Ex quo omnia, per quem omnia, in quo* E *omnia*, & Filium non nominat: In alio autem loco de Domino noſtro Jeſu Chriſto ait, *Ipſe eſt primogenitus totius creaturæ, & omnia per ipſum facta ſunt in cœlo & in terra, viſibilia & inviſibilia.*

Objiciebat ſecundò *Adimantus*, Novo Teſtamento adverſari illud Geneſis 11. 2. *Complevit Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat, & requievit die ſeptimo ab univerſo opere quod patrarat*: Pugnare ſcilicet cum illo Joannis v. 17. *Pater meus uſque modo operatur & ego operor.*

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Hæc minimè pu- F gnare, quia locus Geneſeos ſignificat tantùm *Deum ab inſtituendis rerum naturis poſt earum rerum perfectionem ceſſaſſe, quamvis uſque adhuc in adminiſtrandis operetur.*

Objiciebat tertiò *Adimantus*, cum Evangelio collidi hunc locum Geneſis 11. 21. 22. 23. 24. *Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam: Cumque obdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus.... Et ædificavit Deus coſtam quam tulerat de Adamo in Mulierem, & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea..... Quamobrem relinquet homo Pa-*

trem

trem ſuum & Matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne. Hac autem adverſari ſententia Chriſti dicentis, Matthæi xix. 29. *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.*

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Hanc Veteris Teſtamenti ſententiam cum verbis Chriſti non poſſe pugnare, niſi Chriſtus ſecum ipſe pugnare impiè fingatur: Siquidem hunc ipſum Geneſeos locum laudavit & confirmavit, *Matthæi* xix. & *Marci* x. ubi Phariſæis interrogantibus an liceret homini uxorem dimittere quacumque ex cauſa, reſpondit: *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & feminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet. Dicunt illi: Quid ergo Moyſes mandavit dare libellum repudii & dimittere? Ait illis: Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras: Ab initio autem non fuit ſic.* Apoſtolus etiam *ad Epheſios* v. Viros ad diligendum uxores hortatur, prolato eodem Geneſeos loco: *Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret.... Ita & viri debent diligere uxores ſuas ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit: Sed nutrit & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam.... Propter hac relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ.* Fides ergo vera & Eccleſiæ Catholicæ diſciplina utrumque verum, & à Domino dictum eſſe confirmat, & nullo modo eſſe contrarium: *Quia & conjunctio mariti & uxoris a Domino eſt, & relictio uxoris propter Regnum cælorum eſt à Domino. Non enim quia ſuſcitavit Jeſus Chriſtus mortuos, & dedit eis vitam, propterea ipſa vita non eſt relinquenda propter Regnum cælorum. Sic ergo quamvis Dominus dederit uxorem viro, relinquenda eſt tamen, ſi opus eſt propter Regnum cælorum. Non enim hoc ſemper neceſſe eſt, ſicut Apo-*
» *ſtolus dicit*: Si quis fidelis habet uxorem infi-
» delem, & hæc conſentit habitare cum illo,
» non dimittat eam. *Significat utique quod ſi non conſentit habitare cum illo, id eſt, ſi execratur in illo fidem Chriſti, & non eum patitur quòd Chriſtianus eſt, relinquenda eſt propter Regnum cælorum:*
» *Sicut idem Apoſtolus in ſequentibus dicit*: Quòd
» ſi Infidelis diſcedit, diſcedat: Non eſt enim
» ſubjectus ſervituti frater aut ſoror in hujuſ-
» modi. *Si quis ergo relinquit Regnum cælorum, dum non vult relinquere uxorem non ferentem Chriſtianum virum, improbatur à Domino. Et item ſi quis vir relinquit uxorem dato libello repudii, cùm cauſa non exiſtat aut fornicationis, aut obtinendi Regnum cælorum, ſimiliter improbatur à Domino. Ita nec iſta Capitula Evangelica inveniuntur ſibi eſſe contraria, nec Evangelium Veteri Teſtamento: Quia ibi uxor conjungitur viro ut ſimul mereantur Regnum cælorum: Et ita uxor relinquenda eſſe præcipitur, ſi virum impediat ad poſſidendum Regnum cælorum.*

Objiciebat *Adimantus*, hæc verba Dei Geneſis i. 26. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, pugnare cum illis Joannis viii. 44. *Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria Patris veſtri facere vultis*: Et cum altero loco ubi Judæi *Genimina viperarum appellantur*, Matthæi xxiii. 33.

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Hominem factum dici ad imaginem & ſimilitudinem Dei, ante-

A quam peccaret. Quod autem dicitur in Evangelio, *Vos ex patre diabolo eſtis*, peccatoribus & infidelibus dici, qui filii Diaboli vocantur, vel quòd ab ipſo impietatem didicerunt, vel quòd illum imitantur, quod magis pertinet ad id quod de illo dictum eſt: *Et in veritate non ſtetit*: Quia & ipſi Judæi in veritate Legis quæ ſibi data eſt, non ſteterunt, Domino atteſtante & dicente: *Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi: De me enim ille ſcripſit.* Apoſtolus etiam hominem ad imaginem Dei factum clamat i. ad Corinthios xi. 7. *Vir quidem non debet velare*
B *caput, cùm ſit imago & gloria Dei, mulier autem gloria viri.* Et ut manifeſtè intelligatur, *Non ſecundum vetuſtatem peccati, quæ corrumpitur, ſed ſecundum ſpiritalem conformationem factum eſſe hominem ad imaginem Dei, idem Apoſtolus monet ut exuti conſuetudine peccatorum, id eſt, veteri homine, induamur novâ vitâ Chriſti, quem novum hominem appellat. Et ut doceat hoc nos aliquando amiſiſſe, renovationem illam vocat. Nam ita loquitur*: Exſpoliantes veterem hominem cum « Coloſſ. 3. 10.
actibus ſuis, induite novum, qui renovatur «
in agnitionem Dei, ſecundùm imaginem ejus «
C qui creavit eum.... *Quod in poteſtate noſtra ab* «
ipſo Deo eſſe poſitum docet Scriptura, cùm dicit: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. *Filii autem Diaboli dicuntur homines, cum imitantur ejus impiam ſuperbiam, & à luce atque celſitudine decidunt ſapientiæ, & non credunt veritati.*

Objiciebat *Adimantus*, Quod ſcriptum eſt Exodi xx. 12. *Honora patrem tuum & matrem tuam*, contrarium eſſe Evangelii loco (*Matthæi* viii. 22.) ubi Dominus cuidam dicenti, *Permitte me primùm ire, & ſepelire patrem meum;* Reſpondit: *Sequere me, & dimitte mortuos ſe-*
D *pelire mortuos ſuos.*

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Id ſolvi eodem modo quo illud ſuperiùs, ubi de uxore propter Regnum cœlorum relinquenda dictum eſt: *Quia & parentes honorare debemus, & eos tamen propter annuntiationem Regni Dei nullâ impietate contemnimus. Nam ſi Veteri Teſtamento contrarium eſt Evangelium propter iſtam ſententiam, incipit etiam Apoſtolo eſſe contrarium, qui & filios monet ut honorent parentes, & parentes ut diligant filios. Non ſolum autem, ſed & Dominus ſibi ipſi videbitur contrarius, quod credere nefas eſt, quia* Ephef. 6. 2. Coloſſ. 3. 20. Matth. 19. 20.
E *loco alio dicit homini quærenti vitam æternam*,
Si vis venire ad vitam, ſerva mandata. *In* «
quibus etiam illud commemorat, Honora patrem «
& matrem.... *Ex quo manifeſtum eſt & honorem* Deuteron. 33. 9.
parentum in gradu ſuo eſſe ſervandum, & eos tamen in divini amoris comparatione, præſertim ſi impedimento ſunt, nullâ dubitatione oportere contemni. Nam & in Scripturis Veteribus habet poſitum, Qui dicit patri & matri, Non novi «
vos, & qui filios ſuos non agnoſcit, ipſe au- «
tem cognovit Teſtamentum tuum. *Ergo ſi &* «
in Novo Teſtamento commendatur parentum di-
F *lectio, & in Veteri commendatur parentum contemptus, ex utroque capite duo ſibi Teſtamenta conſentiunt.*

Objiciebat *Adimantus*, cum Evangelio pugnare hunc locum Exodi xx. 5. *Ego ſum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me.* Opponi quippe ſententiæ Chriſti Matthæi v. 45. *Benefacite his qui oderunt vos.... Ut ſitis filii Patris veſtri qui in cælis eſt: Qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos*: Et illi, *Matthæi* xxiii. 22. ubi Dominus ait, non ſolùm *ſepties* peccanti fratri dimittendum, ſed etiam *ſeptuagies ſepties*.

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Illud rectum eſſe, quod Deus retribuit parentum peccata filiis qui eum oderunt. Ex eo enim quod addidit, *qui me oderunt*, intelligitur *eos puniri peccatis parentum, qui in eadem perverſitate parentum perſeverare voluerunt. Tales enim non ſævitiâ, ſed potiùs juſtitiâ Dei, & ſuâ iniquitate puniuntur, ſicut Propheta ait*,
Sap. 1. 5 » Sanctus enim Spiritus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu, & corripietur » à ſuperveniente iniquitate: *Id eſt, corripietur homo ſuperveniente ſibi iniquitate ſuâ, cùm ab eo » receſſerit Spiritus Sanctus. Et alio loco:* Hæc co-
Sap. 2. 21. Proverb. 5. 22. » gitaverunt & erraverunt, excæcavit enim illos
Rom. 1. 24. » malitia eorum. *Et alio loco:* Funiculis peccatorum ſuorum unuſquiſque conſtringitur. *Quibus teſtimoniis Veteris Teſtamenti de Novo conſenſerit Apoſtolus dicens;* Tradidit illos Deus in » concupiſcentias cordis eorum. *Quâ concordiâ utriuſque Teſtamenti ſatis oſtenditur non eſſe ſævum Deum, ſed unumquemque in ſe ſævire peccando.* In tertiam autem & quartam generationem peccata parentum reddituum filiis Deum intelligendum eſt: *His utique legitimè atque debitè, qui parentum peccata perſeverantes tenere, quàm*
Ezech. 18. 14. *Dei juſtitiam ſequi maluerunt. Nam non pertinere patris peccata ad filium juſtè viventem, Propheta Ezechiel apertiſſimè oſtendit.* Quod autem dicitur in Evangelio, *Benefacite his qui oderunt vos*, quemadmodum Pater veſter cœleſtis, *qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos:* Non eſt *Veteri Teſtamento contrarium. Hoc enim facit Deus ut invitet ad pœnitentiam, ſicut dicit Apoſtolus:*
Rom. 2. 4. Ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te invitat: *Nec tamen ideo credendum eſt non pœnitentium Deum eos qui, ut dicit Apoſtolus, theſaurizant ſibi iram in die iræ & revelationis juſti judicii Dei, qui reddet unicuique ſecundùm opera ſua. Namque iſtam Dei patientiam & bonitatem etiam Propheta prædicat dicens:* Parcis autem om-
Sap. 11. 27. nibus, quoniam tua ſunt omnia, qui animas amas: *Et cetera innumerabilia, quibus intelligitur & in bonitate & in ſeveritate miſericordiam & juſtitiam Dei Teſtamentum utrumque prædicare.* » Illud verò quod dimittendum eſſe dicit fra- » tri, non ſolùm ſepties, ſed & ſeptuagies ſe-
Ezech. 33. 11. pties, *pœnitenti utique dicit. Deus autem illis ſe dicit retribuere peccata, qui eum oderunt, non qui ei per pœnitentiam reconciliantur. Nam & apud » Prophetam Dominus dicit*, Nolo mortem pec- » catoris, tantùm ut revertatur & vivat. *Ex quo facilè apparet, & in ea patientia qua invitat ad pœnitentiam; & in ea indulgentia quæ ignoſcit pœnitentibus; & in ea juſtitia qua punit eos qui corrigi nolunt, utrumque Teſtamentum convenire atque congruere, tanquam ab uno Deo utrumque conſcriptum.*

II. Cor. 11. Non eſt autem cur quis moveatur his verbis, *Ego ſum Deus zelotes*, cùm & Apoſtolus dicat, *Æmulor enim vos Dei æmulatione*, &c. *Sancta enim Scriptura verbis noſtris loquens, etiam per hæc verba demonſtrat, nihil dignè de Deo poſſe dici.... Nam quoniam zelando ſolent mariti uxorum pudicitiam cuſtodire, poteſtatem & diſciplinam Dei, quâ fornicari animam impunè non ſinit, zelum Dei Scriptura vocaverunt. Eſt autem animæ fornicatio averſio à fœcunditate ſapientiæ, & ad conceptum temporalium illecebrarum corruptionumque conſenſio... Tolle de zelo errorem & dolorem, quid remanebit aliud niſi voluntas cuſtodiens caſtitatem, & corruptionem vindicans conjugalem? Quo igitur verbo niſi zelo Dei melius poſſet inſinuari, quo vocamur ad conjugium Dei, & non vult nos turpi amore corrumpi, & punit impudicitiam no-*

A *ſtram, & diligit caſtitatem? Non etiam fruſtra vulgo dici ſolet: Qui non zelat, non amat.*

Objiciebat *Adimantus*, illud Exodi XXI. 24. *Oculum pro oculo, dentem pro dente*, &c. adverſari præcepto Evangelico de remittendis injuriis, ipſo Chriſto teſte, Matthæi V. 33. *Audiſtis*, inquit, *quia dictum eſt antiquis, Oculum pro oculo, & dentem pro dente: Ego autem dico vobis non reſiſtere malo: Sed ſi quis te percuſſerit in maxillam, præbe illi & alteram*, &c.

Reſpondet *S. Auguſtinus*, In his duabus ſententiis revera duorum Teſtamentorum differen-
B tiam demonſtrari, ſed amborum tamen ab uno Deo conſtitutorum. *Nam quoniam primò carnales homines ardebant multò amplius ſe vindicare, quàm erat illa injuria, de qua querebantur, conſtitutus eſt eis primus lenitatis gradus, ut injuria accepta menſuram nullo modo dolor vindicantis excederet. Sic enim & donare aliquando poſſet injuriam, qui eam primò non ſuperare didiciſſet. Unde Dominus jam per Evangelii gratiam ad ſummam pacem Populum deducens, huic gradui ſuperadificavit alteram: Ut qui jam audierat non ampliorem vindictam, quam quiſque læſus eſſet, reddere,*
C *placatâ mente totum ſe donare gauderet: Quod etiam in illis Veteribus Libris Propheta prædicat, dicens:* Domine Deus meus, ſi feci iſtud, ſi « Pſalm. 7. 4.
eſt iniquitas in manibus meis, ſi reddidi re- « tribuentibus mihi mala. *Et alius Propheta di- « cit de hujuſmodi viro patiente injurias & leniſſimè tolerante:* Dabit percutienti ſe maxillam, ſatu- « Thren. 3. 30.
rabitur opprobriis. *Ex quo intelligitur, & menſuram vindicandi rectè carnalibus conſtitutam, & omnimodam injuriæ remiſſionem non tantùm in Novo Teſtamento eſſe præceptam, ſed longe ante in Veteri prænuntiatam.*

D Objiciebat *Adimantus*, Quod ſcriptum eſt, Geneſ. 3. 10.
Deum locutum cum Adamo, & cum Eva, cum 11. 15. & 4. 6.
Serpente, cum *Caino*, & ceteris Antiquis, inter quos etiam nonnullis apparuiſſe, & ab eis viſus Joann. 1. 18.
eſſe ſcribitur, contrarium eſſe Novo Teſtamen- Joann. 5. 38.
to, ubi Dominus dicit: *Deum nemo vidit unquam: Unigenitus qui eſt in ſinu Patris ipſe enarravit.* Et rurſum ubi dicit Judæis: *Neque vocem ejus unquam audiſtis, neque ſpeciem ejus vidiſtis: & verbum ejus non habetis in vobis manens.*

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Evangelicâ ipsâ ſententiâ ex *S. Joannis* I. laudatâ totam ſolvi
E poſſe quæſtionem; *Quia ipſe Filius qui eſt Verbum Dei, non ſolùm noviſſimis temporibus, cum in carne apparere dignatus eſt, ſed etiam priùs à conſtitutione Mundi, cui voluit de Patre annuntiavit, ſive loquendo, ſive apparendo, vel per Angelicam aliquam Poteſtatem, vel per quamlibet creaturam: Quia ipſe eſt in omnibus veritas, & omnia illi conſtant, & omnia illi ad nutum ſerviunt, atque ſubjecta ſunt: Ut etiam oculis per viſibilem creaturam, cui vult, quando dignatur, appareat: Cum ipſe tamen ſecundùm divinitatem ſuam, & ſecundùm id quod Verbum eſt Patris, coæternum*
F *Patri, & incommutabile, per quod facta ſunt omnia, nonniſi purgatiſſimo & ſimpliciſſimo corde videatur. Et ideo quibuſdam locis etiam Scriptura ipſa teſtatur Angelum viſum, ubi dicit Deum viſum..... Quapropter ſi non eſt mirandum quod Verbum Dei, id eſt, unus Filius Dei, qui de Patre annuntiat, cui vult per ſe ipſum, cui vult per aliquam creaturam manifeſtatur, vel ſonando, vel apparendo, cùm tamen ipſe per ſe ipſum mundo corde videatur, & per illum Pater:* Beati enim « mundicordes, quia ipſi Deum videbunt: « *Non eſt mirandum ex utroque Teſtamento iſta omnia teſtimonia conſonare.*

Objiciebat *Adimantus*, Illud quod ſcriptum eſt

eſt *Deuteronomii* xii. Non eſſe manducandum ſanguinem, *quod anima ſit carnis ſanguis*, opponi verba illa Chriſti in Evangelio, Matthæi 10. 28. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Si enim ſanguis eſt anima, quomodo in eam poteſtatem non habent, cùm ſanguinem effundant? Addebat illud Apoſtoli 1. ad Corinthios xv. *Caro & ſanguis Regnum Dei non poſſidebunt.* Si ergo ſanguis eſt anima, ſicut Moyſes dicit, nulla anima Regnum Dei poſſidebit.

Reſpondet *S. Auguſtinus* primò, De anima pecoris, non de Anima hominis, dictum eſſe, quòd anima ſit carnis ſanguis. Secundò, *Præceptum illud in ſigno eſſe poſitum*, id eſt, animam dici carnis ſanguinem, quia ſanguis animæ præſentis & vivificantis ſignum eſt. Quod autem ait Apoſtolus, *Caro & ſanguis Regnum Dei non poſſidebunt*, de carne & ſanguine in ſtatu corruptionis & mortalitatis intelligitur, non de carne immutata & incorruptione donata. *Seminatur* enim *in corruptione, ſurget in incorruptione: Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria: Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute: Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale:* (inquit Apoſtolus.) Quibus ſubjungit: *Hoc autem dico, fratres: Quia caro & ſanguis Regnum Dei poſſidere non poſſunt: Neque corruptio incorruptelam poſſidebit. Ecce Myſterium vobis dico: Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in noviſſimâ tubâ: Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur.*

Objiciebat *Adimantus*, Evangelio repugnare hunc locum Deuteronomii xii. 20. *Quando dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, ſicut locutus eſt tibi, & volueris veſci carnibus, quas deſiderat anima tua, occides de armentis & pecoribus, quæ habueris, & comedes in oppidis tuis, ut tibi placet.* Iſta enim repugnare his Apoſtoli verbis ad Romanos xiv. 21. *Bonum eſt non manducare carnem, neque bibere vinum.*

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Apoſtolum tunc tantùm eſum carnis, & potum vini prohibere, cùm abſque proximi offenſione manducari & bibi non poteſt, ſcilicet cùm aliquis infirmus putat ſibi ab omnibus carnibus temperandum, ne incidat in carnem immolatitiam: Et ideo eum qui manducat, poteſt arbitrari in honorem idolorum id facere, & ex eo graviter offendi; cùm ipſa immolatitia caro, ſi ex fide à neſciente accipiatur, neminem maculet, ut docet idem Apoſtolus, 1. ad *Corinthios* x. 25. Hunc eſſe ſenſum Apoſtoli, tota capitis ſeries oſtendit, ſed illa maximè verba: *Non ergo amplius invicem judicemus: Sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel ſcandalum. Scio & confido in Domino Jeſu, quia nihil commune per ipſum, niſi ei qui exiſtimat quid commune eſſe, illi commune eſt. Si enim propter cibum frater tuus contriſtatur: Jam non ſecundum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Chriſtus mortuus eſt. Non ergo blaſphemetur bonum noſtrum. Non eſt enim Regnum Dei eſca & potus; ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu Sancto.... Itaque quæ pacis ſunt, ſectemur: Et quæ ædificationis ſunt, in invicem cuſtodiamus. Noli propter eſcam deſtruere opus Dei. Omnia quidem ſunt munda: Sed malum eſt homini qui per offendiculum manducat. Bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur. Tu fidem habes? Penes temetipſum habe coram Deo. Beatus qui non judicat ſemetipſum in eo quod probat. Qui autem diſcernit, ſi manducaverit, damnatus eſt: Quia non ex fide. Omne autem quod non eſt*
A *ex fide, peccatum eſt.*

Objiciebat *Adimantus*, Loca illa *Levitici* xi. & *Deuteronomii* xxxiv. 3. ubi abſtinentia ab certorum animalium carnibus præcipitur, contraria eſſe verbis Chriſti, *Matthæi* xv. 11. dicentis: *Non quod intrat in os coinquinat hominem: Sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.*

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Chriſti verbis explicari præceptum illud Veteris Legis, quòd ſcilicet nullæ carnes, nulla animalia, per ſe & naturâ ſuâ immunda ſint, ſiquidem *Non coinquinant*
B *hominem:* Sed ſignificatione. Quæ igitur de quorumdam carnibus animalium non comedendis Populo adhuc carnali præcepta ſunt, *Ad ſignificationem poſita ſunt humanorum morum: Quos Eccleſia, quæ corpus eſt Domini, in ſuæ unitatis vinculum ſtabile & ſempiternum recipere non poteſt, tanquam immundas eſcas reſpuens, & in ſua viſcera non convertens: Ut omnia illa præcepta carnali Populo impoſita futuram diſciplinam ſpiritalis Populi prophetarent. Et ideo non ea repugnant ſententiæ Domini, quâ veriſſimè dicit, non coinquinari hominem iis quæ per eſcam ingrediuntur in eum. Illa enim ſententia*
C *ſervis onera imponit, iſta verò liberis jugum excutit ſervitutis. Et illa tamen ſic dicta eſt ut ſervorum onera fidem prænuntient liberorum.* Omnia enim, ſicut dicit *Apoſtolus*, in figuram contingebant illis: Scripta ſunt autem propter nos, in quos finis ſeculorum obvenit. *Si ergo in figuram contingebant quæ patiebantur, in figuram accipiebant, quæ monebantur.*

Objiciebat *Adimantus*, Præcepta de Circumciſione & de obſervatione Sabbathi, in Libris Moyſis ſcripta, ſententiis illis Apoſtolicis adverſari, 1. ad Corinthios vii. 18. *Circumciſus aliquis vocatus eſt? Non adducat præputium. In præputio aliquis*
D *vocatus eſt? Non circumcidatur. Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt: Sed obſervatio mandatorum Dei.* Et ad Galatas iv. 10. *Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos. Timeo vos, ne forte ſine cauſa laboraverim in vobis.*

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Circumciſionem, & obſervationem Sabbathi, aliaque Præcepta Ritualia Veteris Legis, contraria non eſſe Evangelio, ſed illud Evangelio repugnare, ut quiſque res deſerens, quæ per illas umbras figurantur, ipſius umbræ ſequatur inanitatem; quod vole-
E bant, qui Gentibus in Chriſtum credentibus jugum Circumciſionis imponebant quaſi ad ſalutem neceſſarium; *Cùm jam non eſſet umbra in corpore figuranda, ſed res ipſa in corde geſtanda.* Præcipiebat igitur Apoſtolus 1. ad Corinthios vii. 18. Ut unuſquiſque ſicut vocatus erat, ſic maneret. *Advenientibus enim rebus, quarum erant umbræ illæ obſervationes, id actum eſt ut oſtenderetur in ipſis umbris non eſſe ſpem ponendam, ſed in ipſis rebus, quas illæ umbræ ſignificabant eſſe venturas, id eſt, Chriſtum & Eccleſiam. Et propterea illa jam omnia inania erant: Nec tamen ea tanquam noxia removenda, ſed tanquam ſuperflua contemnenda, Apo-*
F *ſtolus præcepit: Ut ſi quis Judæus Chriſto credidiſſet, propter offenſionem ſuorum non prohiberetur in ipſis ſuperfluis remanere, nec tamen in eis ſalutem ſuam conſtitutam putaret: Non enim ſigna illa, ſed ea quæ his ſignificantur, in ſalutem introducunt. Ideoque Præputium nihil eſt, & Circumciſio nihil eſt, ſed obſervatio mandatorum Dei.* Similiter Sabbatum obſervari Apoſtolus non vetat loco laudato Epiſtolæ ad *Galatas*, ſed non obſervanda eſſe tempora docet, quo modo ea obſervabant Judæi, *Serviliter, non intelligentes ad quarum rerum ſignificationem & prænuntiationem pertinerent. Nam nos quoque & Dominicum diem, & Paſcha ſolemniter*

niter celebramus, & quaſlibet alias Chriſtianas dierum Feſtivitates. Sed quia intelligimus quò pertineant, non tempora obſervamus, ſed quæ illis ſignificantur temporibus. Itaque Circumciſionem carnis & rectè impoſitam ſervis, & rectè à liberis repudiatam eſſe, manifeſtum eſt. *Repudiamus ergo eam carnalem cum Apoſtolo; & approbamus eam ſpiritalem cum Apoſtolo: & Sabbati quietem non obſervamus in tempore; ſed ſignum temporale intelligimus, & ad æternam quietem, quæ illo ſigno ſignificatur, aciem mentis intendimus. Repudiamus itaque temporum obſervationem cum Apoſtolo, & temporalium ſignorum intelligentiam tenemus cum Apoſtolo, duorumque Teſtamentorum differentiam ſic probamus, ut in illo ſint onera ſervorum, in iſto gloria liberorum: In illo cognoſcatur præfiguratio poſſeſſionis noſtræ, in iſto teneatur ipſa poſſeſſio. Interpretatur Apoſtolus Sabbatum ad Hebræos* (iv. 9.) *cùm dicit:* Remanet igitur Sabbatiſmus Populo Dei. *Interpretatur etiam Circumciſionem,*
Rom. 4. 11. *cùm dicit de Abraham:* Et ſignum accepit Circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ fidei. *Apoſtolicam itaque interpretationem ſpiritaliter teneo: Carnalem ſervitutis obſervationem libertate contemno; utriuſque Teſtamenti auctorem Deum venerans, qui & veteri homini fugienti tanquam Dominus appoſuit quod timeret, & novo redeunti tanquam pater aperuit quod amaret.*

Objiciebat *Adimantus*, Quod *Exodi* xxiii. 22. de Amorrhæis, Pherezæis, Chananæis, Jebuſæis, & Gergeſæis delendis & occidendis mandatur, opponi præcepto Chriſti in Evangelio dicentis: *Ego autem dico vobis, Diligite inimicos veſtros, benefacite iis qui vos oderunt*, &c.

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Quod de hoſtibus occidendis in Veteribus Libris illi Populo dictum eſt, contrarium non eſſe Præcepto Evangelico de inimicorum dilectione: *Quandoquidem illa inimicorum interfectio carnali adhuc Populo congruebat, cui Lex tanquam Pædagogus data erat, ſicut Apoſtolus dicit. Hi verò qui tunc in illo Populo ſancti, & ſpiritales homines erant pauciſſimi, ſicut Moyſes, ſicut Prophetæ, quo animo facerent illam inimicorum interfectionem, & utrum eos, quos interficiebant, diligerent, multùm latet indoctos & impios, qui diligunt cæcitatem ſuam, qui quoniam non ſunt idonei videre iſta, mole potiùs auctoritatis urgendi ſunt.* Certè cùm Apoſtolus inceſtuoſum Corinthium judicavit *tradendum Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus eſſet in die Domini Jeſu:* Satis declaravit, *In aliquem inimicum vindictam cum charitate poſſe procedere*.... *Si ergo tempore Novi Teſtamenti quo maximè charitas commendatur, de pœnis viſibilibus divinitus injectus eſt carnalis timor, quantò magis tempore Veteris Teſtamenti hoc congruit? Sed illi Populo intelligendum eſt, quem timor Legis tanquam Pædagogi exercebat. Nam hæc breviſſima & apertiſſima differentia duorum Teſtamentorum, timor & amor: Illud ad veterem, hoc ad novum hominem pertinet; utrumque tamen unius Dei miſericordiſſimâ diſpenſatione prolatum atque conjunctum. Et in Veteri Scriptura tacetur animus vindicantium, quia pauciſſimi ſpiritales divinis revelationibus quid facerent, noverant, ut Populus cui terror utilis erat, ſeveriſſimo imperio domaretur: & quemadmodum videbant dari in manus ſuas interficiendos inimicos impios, cultoreſque ſimulacrorum, ſic ipſi formidarent in manus inimicorum ſuorum dari, ſi Dei veri juſſa contemnerent, & ad cultum Idolorum, atque impietates Gentium laberentur. Nam & in ipſos ſimiliter peccantes non diſſimiliter vindicatum eſt. Sed omnis hæc temporalis vindicta infirmos animos terret, ut enutritos ſub diſciplina erudiat, & à ſempiternis atque ineffabilibus ſuppliciis poſſit avertere: Quia plus timent carnales homines quod in præſenti Deus vindicat, quàm illud quod futurum minatur. Poteſt ergo eſſe dilectio in vindicante.* Adde, Miſericordiam & ſeveritatem Dei utriuſque Teſtamenti literis prædicari. *Nam de inimici dilectione ut non reddatur malum pro malo, in Veteribus Libris legitur:* Domine Deus meus « ſi feci iſtud, ſi eſt iniquitas in manibus meis. « Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam « meritò ab inimicis meis inanis. *Quis hoc diceret, niſi qui ſciret hoc Deo placere, ut malum pro malo nemo reddat? Sed hoc perfectorum eſt, ut non oderint in peccatoribus niſi peccata; ipſos autem homines diligant, & eum vindicant, non vindicent acerbitate ſævitiæ, ſed moderatione juſtitiæ: Ne ipſa relaxatio peccati plus noceat peccatori, quàm pœna vindictæ. Nec tamen hoc fecerunt juſti homines, niſi auctoritate divinâ, ne quis arbitretur paſſim ſibi eſſe permiſſum necare quem velit, aut judicio perſequi, aut pœnis quibuſlibet affligere. Aliquando autem apertè ponitur in Scripturis ipſa divina auctoritas, aliquando autem occultatur, ut & manifeſtis lector inſtruatur, & exerceatur obſcuris.*

Objiciebat *Adimantus*, Quod in Lege ſcriptum eſt, *Ego ſum qui divitias do amicis meis, & paupertatem inimicis meis*, opponi verbis Chriſti Matthæi v. & Lucæ vi. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum.* Et, *Væ vobis divitibus, quia percepiſtis conſolationem veſtram.*

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Hæc nequaquam eſſe contraria, ſiquidem & in Evangelio amici Dei hereditate terræ divites fiunt, dicente Chriſto; *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.* Et Dominus iiſdem, quos vult eſſe rerum temporalium contemptores, ut in Evangelio ſibi ſerviant, promittit *centuplum* in hoc ſeculo, & in futuro *vitam æternam. Si ergo in Novo Teſtamento, præter æternam poſſeſſionem, quæ promittitur Sanctis, hujus quoque poſſeſſionis, quæ tranſitura eſt, multiplicatio non ſubtrahitur, & tantò fit uberior, quantò contemptius poſſidetur: Quantò magis in Veteri Teſtamento carnalis Populi præmia talia eſſe debuerunt, ipſo tamen uno & vero Deo gubernatore omnium temporum omnia pro tempore moderante & adminiſtrante?* Inimicis tamen ſuis non quamcumque paupertatem Deus comminatur, ſed illam præſertim, ad quam Dives ille impius redactus eſt, ut à paupere *Lazaro*, quem neglexerat, guttulam aquæ ad linguæ ſuæ refrigerium in flammis inferni deprecaretur. Denique non ſolùm in Evangelio, ſed etiam in Veteri Teſtamento docetur divitiarum contemptus Pſalmo cxliii. *Erue me de manu filiorum alienorum: Quorum os locutum eſt vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filii ſicut novellæ plantationes, in juventute ſua. Filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ ut ſimilitudo templi. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oves eorum fœtoſæ, abundantes in egreſſibus ſuis, boves eorum craſſæ. Non eſt ruina maceriæ, neque tranſitus, neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt Populum cui hæc ſunt: beatus Populus cujus Dominus Deus ejus.* Pſalm. xxxvi. 16. *Melius eſt modicum juſto, ſuper divitias peccatorum multas.* Pſalmo cxviii. *Bonum mihi lex oris tui, ſuper millia auri & argenti.* Pſalmo xviii. 10. *Judicia Domini vera juſtificata in ſemetipſa. Deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum.* Proverbiorum iii. 13. *Beatus homo qui invenit ſapientiam, & qui affluit prudentiâ: Melior eſt acquiſitio ejus negotiatione argenti & auri primi: & puriſſimi fructus ejus: Pretioſior eſt cunctis opibus: & omnia quæ deſiderantur, huic*

non

non valent comparari. Sap. VII. 7. *Optavi, & datus eſt mihi ſenſus, & invocavi, & venit in me ſpiritus ſapientiæ. Et præpoſui illam Regnis & ſedibus: & divitias nihil eſſe duxi in comparatione illius. Nec comparavi illi lapidem pretioſum: Quoniam omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua, & tanquam lutum æſtimabitur argentum in conſpectu illius.*

Objiciebat *Adimantus*, Repugnare Evangelio illud Amos III. 7. *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit*: & illud Iſaiæ XLV. 7. *Ego Dominus faciens pacem, & creans malum.* Siquidem Matthæi VII. 17. dicit Chriſtus: *Arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor malos fructus facit.*

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Malum in illis Prophetarum locis, non peccatum, ſed pœnam intelligendam eſſe. *Divinâ enim providentiâ cuncta moderante & gubernante, ita homo malè facit quod vult, ut malè patiatur quod non vult. Deus ergo malum fecit, quod non ipſi Deo malum eſt, ſed iis in quos vindicat. Itaque ipſe, quantùm ad ſe pertinet, bonum facit, quia omne juſtum bonum eſt, & juſta eſt illa vindicta. Et ideo non eſt contrarium quod Adimantus objicit dixiſſe Dominum:*
» Arbor bona fructus bonos facit, mala autem
» arbor malos fructus facit. *Quamvis enim malum ſit gehennæ damnato, juſtitia tamen Dei bona eſt, & ipſe fructus eſt ex arbore bona. Ille autem malis peccatorum ſuorum theſaurizat ſibi iram in die iræ & revelationis juſti judicii Dei, qui reddet unicuique ſecundum opera ſua. Quanquam duæ iſtæ arbores manifeſtiſſimè in ſimilitudine duorum hominum poſitæ ſint, id eſt juſti & injuſti: Quia niſi quiſque voluntatem mutaverit, bonum operari non poteſt. Quod in noſtra poteſtate eſſe poſitum, alio*
» *loco docet, ubi ait*: Aut facite arborem bo-
» nam, & fructum ejus bonum: Aut facite ar-
» borem malam, & fructum ejus malum.

Objiciebat Anonymus Hæreticus, Moſaicam Legem, Vetuſque Teſtamentum fuiſſe miniſtrationem mortis, teſte Apoſtolo II. ad Corinthios III. 7. *Quòd ſi miniſtratio mortis literis deformata in lapidibus fuit in gloria, ita ut non poſſent intendere filii Iſrael in faciem Moyſi, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur: Quomodo non magis miniſtratio ſpiritus erit in gloria? Nam ſi miniſtratio damnationis gloria eſt, multo magis abundat miniſterium juſtitiæ in gloria.* Vetus igitur Teſtamentum jure merito divinum dici non poteſt.

Reſpondet *S. Auguſtinus Libro* II. *contra Adverſarium Legis & Prophetarum*, Cap. VII. Legem dictam eſſe ab Apoſtolo miniſtrationem mortis, non per ſe, ſed ex occaſione; Lex enim ad peccatum non impellebat: ſed cupiditas, occaſione acceptâ ex Lege oſtendente malitiam peccati, magis excitabatur & irritabatur: Sicut aquæ impetus fit vehementior obice oppoſito, cujus molem cùm vicerit, majore cumulo præcipitatus, violentiùs per prona provolvitur. Eodem igitur ſenſu Apoſtolus hîc appellavit Legem *miniſtrationem mortis*, quo ad *Romanos* VII. 12. dixit: *Litera occidit, ſpiritus autem vivificat.* Lex enim quamvis juſta, & ſancta, & bona, prævaricatoribus incuſſit mortem, quos Dei gratia non adjuvit ad juſtitiam Legis implendam. *Oportebat enim ut in Teſtamento Veteri Lex imponeretur ſuperbis, & de ſuæ voluntatis virtute fidentibus, quæ non daret juſtitiam, ſed juberet: At ſi morte prævaricationis impliciti ad gratiam confugerent, non jubentem tantummodo, ſed juvantem, quæ Novo Teſtamento eſt revelata.* Non eſt itaque exiſtimandum malam fuiſſe Legem quæ data eſt per *Moyſen*, quia dicta eſt *miniſtratio mortis in literis figurata lapideis*: Id enim propter eos dictum eſt, *Qui ſuo libero arbitrio Legem ſufficere arbitrabantur, & Spiritus Gratia non adjuti, rei prævaricationis ſub ejuſdem Legis litera tenebantur.* Unde ad *Romanos* IV. 15. ait: *Lex iram operatur. Ubi enim Lex non eſt, nec prævaricatio*: Hinc oſtendens unde dixerit, *Lex iram operatur.* Neque enim ejus prævaricatio mala eſſet, niſi Lex ipſa bona eſſet. Operoſum nimis eſt cuncta colligere, quæ in hanc ſententiam Apoſtolus habet, Legem diſtinguens à Gratia: *Eò quòd ſub illa elidantur elati, ſub iſta erigantur eliſi: & quòd illa in tantùm bona ſit, ut bona jubeat; hæc in tantùm ut bona conferat: Illa juſtitiæ facit auditorem, iſta factorem. Et ideo ſub illa peccator, inſuper etiam prævaricator, amiſſâ excuſatione ignorantiæ convictus jacet: ſub iſta verò & parcente & opitulante, nec quia mala eſt operatus extinguitur, & ut bona operetur accenditur. Quid ergo mirum ſi illa dicta eſt miniſtratio mortis, ubi litera occidit, malum prohibendo quod fit, & bonum imperando quod non fit? Iſta verò dicta eſt miniſtratio Spiritus utique vivificantis, ut à prævaricationis morte ſurgamus, & juſtitiam non rei legamus in tabulis, ſed liberi in cordibus & moribus habeamus? Hoc eſt Teſtamentum Novum diſtans à Vetere, quia ibi vetus homo formidinis coarctatur anguſtiis, hîc novus homo ſpatiatur latitudine charitatis.* Atque ut omnes auferantur ambages, quonam modo & Lex miniſtratio mortis rectè dicta ſit, & tamen ſancta, & juſta, & bona ſit; illud recolamus, quod Apoſtolus ſcribit ad *Romanos* VII. Cùm enim dixiſſet: *Ita ut ſerviamus in novitate Spiritus, & non in vetuſtate Literæ*; continuò ſubjunxit: *Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognovi, niſi per Legem: Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi Lex diceret, Non concupiſces. Occaſione autem acceptâ peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam. Sine Lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem vivebam ſine Lege aliquando. Sed cùm veniſſet mandatum, peccatum revixit. Ego autem mortuus ſum: & inventum eſt mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem. Nam peccatum occaſione acceptâ per mandatum, ſeduxit me, & per illud occidit. Itaque Lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, juſtum, & bonum. Quod ergo bonum eſt, mihi factum eſt mors? Abſit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum eſt mihi mortem.* Ecce quid eſt *miniſtratio mortis*: Ecce quid eſt, *Litera occidit*: Ecce quemadmodum *Lex non eſt peccatum: & mandatum in vitam: & Lex ſancta, & mandatum ſanctum, & juſtum, & bonum, & tamen quia de ipſo bono interficitur inobediens anima, ubi Dei non adjuvat gratia, miniſtratio mortis facta eſt Lex in Veteri Teſtamento propter occidentem literam: & miniſtratio vitæ facta eſt Gratia in Novo Teſtamento propter vivificantem Spiritum.* Quod eſt autem, *miniſtratio damnationis*: Hoc eſt, *Occaſione acceptâ peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam*: Hoc eſt, *Cùm veniſſet mandatum, peccatum revixit*: Hoc eſt, *Inventum eſt mihi mandatum quod erat ad vitam, hoc eſſe in mortem*: Hoc eſt, *Occaſione acceptâ peccatum per mandatum ſeduxit me, & per illud occidit*: Hoc eſt, *Lex ſubintravit, ut abundaret delictum*: Hoc eſt, *Lex iram operatur*: Hoc eſt, *Virtus peccati Lex. Prohibitio enim peccati, quod eſt Lex, auget profectò deſiderium peccandi: Quod non extinguitur niſi contrario deſiderio rectè faciendi, ubi fides per dilectionem operatur. Hoc autem non præſtat Litera jubens, ſed Spiritus juvans:*

non

non Lex ergo, ſed Gratia: Non Vetus Teſtamentum in ſervitutem generans, quod eſt Agar, ſed Novum, in quo non ſunt ancillæ filii, ſed liberæ, quâ libertate Chriſtus nos liberavit.

DISSERTATIO XII.

DE JURATA GABAONITIS AB Joſuë, & Iſraëlitarum Principibus ſecuritate.

CUm Terræ promiſſæ Reges univerſi, Genteſque, Hethæi, Amorrhæi, Chananæi, Pherezæi, Hevæi, & Jebuſæi, contra *Joſuë* & Iſraëlitas uno animo eademque ſententiâ arma ſumpſiſſent, ad Patriæ libertatis, avitæque ſuperſtitionis defenſionem, Gabaonitæ abjecto belli conſilio de deditione cogitarunt; utque ad fœdus faciliùs admitterentur, ac ſalvam vitam reciperent, è regione longinqua ſe venire finxere. *Joſuë* & Primores Iſraëlitarum, non conſulto Domino, ut in re tanti momenti par erat, cum ipſis fœdus inierunt, illiſque ſecuritatem juraverunt: Tum animadverſâ fraude, ſalvos quidem eſſe juſſerunt propter religionem juramenti, ſed perpetuo famulitio in pœnam fraudis addixerunt. Hæc Hiſtoria legitur *Joſuë* Cap. IX. Circa quam quæritur, utrum *Joſuë* & Iſraëlitarum Principes juratam Gabaonitis ſecuritatem præſtare tenerentur?

PROPOSITIO UNICA.

Licèt Joſuë, & Iſraëlitarum Principes juratam Gabaonitis ſecuritatem præſtare non tenerentur; ob religionem tamen juramenti, volente & approbante Deo, piè & laudabiliter præſtiterunt, clementiaque erga ipſos utendum meritò cenſuere.

PRobatur prima pars Propoſitionis. Jusjurandum fraude elicitum non obligat; cùm nempe eum qui juravit, factum aliquod ſuppoſuiſſe certum eſt, quod revera ita ſe non habeat, & niſi id credidiſſet, non fuiſſe juraturum: Sed *Joſuë* & Iſraëlitarum Principes Gabaonitis ſecuritatem jurarunt, ipſorum fraude decepti, ac ſupponentes ipſos Chananitidis indigenas non eſſe, ſed exteros, alioqui fœdus cum ipſis non inituri, nec ſecuritatem juraturi: Itaque juratam ſecuritatem præſtare non tenebantur.

Major perſpicua eſt. Unde ad illud *Sophoclis* in Oedipode Coloneo:

Fraus ad fraudem ſuperaccedens,
Non beneficiis, ſed atroce ſolet
Clade rependi.

Vetus Scholiaſtes ait: *Putant Thebani ſe ſuſcepto Oedipodi promiſiſſe incolumitatem, cauſâ ab ipſo datâ, cùm non ante didiciſſent piaculo eum domeſtico teneri.* Tale & illud:

Jurata lingua eſt, mente juravi nihil,
Namque & Hippolytus deceptus juraverat.

A Minor probatur ex Cap. IX. Libri Joſuë v.
6. 7. *Perrexeruntque ad Joſue, qui tunc morabatur in caſtris Galgala, & dixerunt ei, atque ſimul omni Iſraeli: De terra longinqua venimus, pacem vobiſcum facere cupientes. Reſponderuntque Viri Iſraël ad eos, atque dixerunt: Ne fortè in terra, quæ nobis ſorte debetur, habitetis, & non poſſimus fœdus inire vobiſcum. At illi ad Joſue: Servi, inquiunt, tui ſumus. Quibus Joſue ait: Quinam eſtis vos? Et unde veniſtis? Reſponderunt: De terra longinqua valde venerunt ſervi tui in nomine Domini Dei tui, &c. Fecitque Joſue cum eis pacem,*
B *& inito fœdere pollicitus eſt quòd non occiderentur: Principes quoque multitudinis juraverunt eis. Poſt dies autem tres initi fœderis, audierunt quòd in vicino habitarent, & inter eos futuri eſſent.* Igitur Iſraëlitæ Gabaonitarum fraude decepti, fœdus cum ipſis inierunt, arbitrati ipſos alienigenas eſſe, non Chananitidis incolas: Alioqui fœdus cum ipſis non pepigiſſent, nec ad vitam illis ſervandam juramento ſe obſtrinxiſſent: Id enim ſibi non licere ſunt conteſtati. Et ſi licuiſſet, tantam cautionem non adhibuiſſent Iſraëlitæ, ut explorarent an Chananitidis incolæ eſſent, an exteri,
C ſollicitè interrogando, *Quinam eſtis vos? & unde veniſtis?* Nec opus fuiſſet ut Gabaonitæ exteros ſe ſimularent, cùm pacem etiam ultrò oblaturi veniſſent, non expectaſſent ut compellerentur. Sed ad fraudem componendam inducti ſunt, quòd audiviſſent Iſraëlitas mandatum à Deo ſibi datum prædicare, de incolis omnibus Chananæarum Civitatum delendis & occidendis, ac de pace alienigenis dumtaxat concedenda ſub conditione deditionis & tributi. Deuteronomii XX. *Si quando acceſſeris ad expugnandam civitatem, offeres ei primùm pacem. Si receperit, & aperuerit*
D *tibi portas, cunctus populus qui eſt in ea, ſalvabitur, & ſerviet tibi ſub tributo. Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis maſculini eſt, in ore gladii, abſque mulieribus & infantibus, jumentis & ceteris quæ in civitate ſunt.... Sic facies cunctis civitatibus, quæ à te procul valde ſunt, & non ſunt de his Urbibus quas in poſſeſſionem accepturus es. De his autem Civitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere: Sed interficies in ore gladii, Hethæum vi-*
E *delicet & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Hevæum, & Jebuſæum, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus: Ne fortè doceant vos facere cunctas abominationes quas ipſi operati ſunt Diis ſuis, & peccetis in Dominum Deum veſtrum.*

Confirmatur ex verbis quibus *Joſue* Gabaonitas caſtigavit, ex pœna perpetua ſervitutis ob fraudem illis inflictâ, & ex ipſorum excuſatione, Joſuë IX 22. *Vocavit Gabaonitas Joſuë, & dixit eis: Cur nos decipere fraude voluiſtis, ut diceretis: Procul valde habitamus à vobis, cùm in medio noſtri ſitis? Itaque ſub maledictione eritis, & non*
F *deficiet de ſtirpe veſtra ligna cædens, aquaſque comportans in Domum Dei mei. Qui reſponderunt: Nuntiatum eſt nobis ſervis tuis, quod promiſiſſet Dominus Deus tuus Moyſi ſervo ſuo, ut traderet vobis omnem Terram, & diſperderet cunctos habitatores ejus. Timuimus igitur valde, & providimus animabus noſtris, veſtro terrore compulſi, & hoc conſilium inivimus. Nunc autem in manu tua ſumus: Quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis. Fecit ergo Joſuë ut dixerat, & liberavit eos de manu filiorum Iſraël, ut non occiderentur. Decrevitque in illo die eos eſſe in miniſterio cuncti Populi, & Altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes, uſque in præſens tempus, in loco*

quem

quem Dominus elegiſſet. Porro niſi utrique intellexiſſent, vitioſum eſſe ſacrameotum, quod per fraudem datum acceptumque fuerat, nec *Joſuë* caſtigaſſet dolum, nec Gabaonitæ pœnam metûs excuſatione ſic deprecati fuiſſent, ut interim quavis ſe dignos faterentur, & ab una Ducis clementia vitam ſperare ſe poſſe palam declararent. Meritò itaque *Maſius* Eruditus Libri *Joſuë* Commentator ait : *Statuendum puto abſque ulla dubitatione, ſi ſummo agatur jure, ipſaque ſtipulantium verba ſpectentur, non magis obligatos fuiſſe Iſraelitas Gabaonitis, qui ſe alienigenas ſimulabant, indigena eùm eſſent : quàm ſi quis rei venditæ pretium ei ſe numeraturum per errorem promittat, qui ſibi nihil vendidit.*

Secunda pars Propoſitionis probatur ex facto & reſponſo Principum Iſraël, qui ſibi integrum non eſſe exiſtimarunt, fœdus juramento firmatum violare, quamvis dolo elicitum eſſet, conditionemque ſupponeret, quæ aberat. Tanta namque erat apud priſcos homines juramenti religio, ut promiſſa quorum ſemel Deum ſuum ſponſorem nuncupaſſent, ſervare ſe debere ob Dei reverentiam, & ad Gentium offenſiooem vitandam arbitrarentur, quamvis ad ea præſtanda ſummo jure aliàs oon tenerentur, ob fraudem, vel alicujus conditionis defectum. Joſuë ix. 17. 18. *Moveruntque caſtra filii Iſrael, & venerunt in Civitates eorum die tertio. . . . . Et non percuſſerunt eos, eò quòd juraſſent eis Principes multitudinis in nomine Domini Dei Iſrael. Murmuravit itaque omne vulgus contra Principes. Qui reſponderunt eis : Juravimus illis in nomine Domini Dei Iſrael, & idcirco non poſſumus eos contingere. Sed hoc faciemus eis : Reſerventur quidem ut vivant, ne contra nos ira Domini concitetur, ſi pejeraverimus : Sed ſic vivant, ut in uſus univerſæ multitudinis ligna cadant, aquaſque comportent.*

Quòd autem auctore & approbante Deo juratam ſecuritatem Gabaonitis præſtiterint Iſraëlitæ, probatur ex eo qoòd poſtmodum ſpretam à *Saule* juramentu iſtius religionem Deus graviter vindicaverit, II. Regum XXI. *Facta eſt quoque fames in diebus David tribus annis jugiter : Et conſuluit David Oraculum Domini. Dixitque Dominus : Propter Saul, & domum ejus ſanguinum, quia occidit Gabaonitas. Vocatis ergo Gabaonitis Rex, dixit ad eos. (Porro Gabaonitæ non erant de filiis Iſrael, ſed reliquiæ Amorrhæorum : Filii quippe Iſrael juraverant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quaſi pro filiis Iſrael & Juda.) Dixit ergo David ad Gabaonitas : Quid faciam vobis? Et quod erit veſtri piaculum, ut benedicatis hereditati Domini? Dixeruntque ei Gabaonitæ : Non eſt nobis ſuper argento & auro quæſtio, ſed contra Saul, & contra domum ejus : Neque volumus ut interficiatur homo de Iſrael. Ad quos Rex ait : Quid ergo vultis ut faciam vobis? Qui dixerant Regi : Virum qui attrivit nos & oppreſſit inique, ita delere debemus, ut ne unus quidem reſiduus ſit de Stirpe ejus in cunctis finibus Iſrael. Dentur nobis ſeptem viri de filiis ejus, ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul quondam electi Domini. Et ait Rex : Ego dabo. Tulit itaque Rex duos filios Reſpha filiæ Aia, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphiboſeth : & quinque filios Michol filiæ Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi, & dedit eos in manus Gabaonitarum : Qui crucifixerunt eos in Monte coram Domino.*

Quòd denique clemeotiâ erga Gabaonitas utendum *Joſuë* & Iſraëlitarum Primores meritò ceoſuerint, ex eo probatur, quòd illos dedi-

A tione ſpontaneâ clementiam meruiſſe Spiritus Sanctus ſignificet Joſoë XI. 19. 20. *Non fuit Civitas quæ ſe traderet filiis Iſraël, præter Hevæum qui habitabat in Gabaon : Omnes enim bellando cepit. Domini enim ſententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſrael, & caderent, & non mererentur ullam clementiam, ac perirent, ſicut præceperat Dominus Moyſi.* Similem clementiam erga Chananæorum reliquias exercuit *Salomon*, quo tempore ob egregiam pietatem Deo familiariſſimus erat III. *Regum* IX. 20.

B Ex his colligitur, Mandatum Iſraëlitis datum de Chananæis omnibus ad internecionem cædendis, æquitate quadam interpretandum fuiſſe de iis qui civitates ſoas expugnari ſinerent, & Iſraëlitis reſiſterent, bellique impetum ſuſtinerent : Non verò de illis qui pacem rogarent, & ſpontaneâ deditione, imò & Judaicæ Religionis amplexu, aut certè Idololatriæ abdicatione & unius veri Dei cultu ſecundùm Noachidarum ritus ac leges, obſidionem ſuarum urbium, & Iſraëlitarum impetum anteverterent. Id ut intelligatur, in memoriam revocandum eſt, « *Noa*-
C *chum*, ſive dirâ devotione, ſive vaticinatione ex arcanis Dei conſiliis profectâ, execratum eſſe filii ſui *Cham* progeniem eam, quæ ex *Chanaan* eſſet naſcitura : Ea autem fuit, quæ loca iſta trans Jordanem Iſraëlitis à Deo hereditatis loco aſſignata occopavit : Quam Gentem Sacra Hiſtoria ſæpe Chananæos, interdum Amorrhæos, oonnunquam diverſis ſeptem nominibus, aliquando pluribus, aliquando paucioribus vocat. Cùm ergo Iſraëlitæ progeniti ex *Sem* eſſent, cujus olim nepotibus illos ſervituros *Noachus* prædixerat : Conſentaoeum
D profectò fuit, ut oe prorſus omnes Chananæi ab his internecione exſcinderentur. Nam ſi armatos in bello, inermes ſuppliceſque in pace occidiſſent, quibus tandem potuiſſent pro ſervis uti? Conficitur ergo Leges illas, quæ aliis atque aliis locis ſcriptæ, & animis Iſraëlitarum veluti inculcatæ, jubent illam Nationem internecino bello funditus delere, neque ulli aut ætati, aut ſexui parcere, planè aliquâ eſſe æquitate temperandas. Quæ æquitas qualis ſit, ipſa nos ratio Divinæ illius Conſtitutionis optimè doceat. Eſt enim ratio, ut Juriſperiti
E aiunt, Legis anima. Erat autem in ſanguinaria illa Lege inſtituenda hoc Dei propoſitum, quod ipſe patefecit : Ne ſacer Populus, cui loca iſta pro habitatione fuerant data, à pura Religione abduceretur ad iſtarum Gentium ſuperſtitiones, ſi ſimul habitarent. Quis ergo oon intelligat, ubi nullum eſſet à tali contagio periculum, ibi neque illi Sanctioni locum eſſe? Quæ autem potuit eſſe metuenda contagio ab illis Chananæis, qui Majorum ſuorum fœdam cum pura Iſraëlitarum Religiooe commutaverant; & Sacrorum, ceterorumque Ju-
F rium communione ſe Iſraëlitis junxerant, ac planè adſcriptitii Iſraëlitæ facti fuerant? Ita ratiocinatur *Andreas Maſius* in Caput IX. *Joſuë* : » Quod maximè obſervandum eſt ad objectiones diluendas, quæ contra Propoſitionem noſtram fieri poſſunt.

Exod. 23. 33. *Deuter.* 7. 4.

Accedit, quòd de *Joſuë* Spiritus Sanctus teſtatur, ipſum Legem accuratiſſimè obſervaſſe, nihilque non feciſſe ex iis quæ *Moyſes* juſſerat. Joſuë XI. 15. *Sicut præceperat Dominus Moyſi, ita præcepit Moyſes Joſuë, & ille univerſa complevit : Non præteriit de univerſis Mandatis, nec unum quidem verbum quod juſſerat Dominus Moyſi.* Nec igitur *Joſuë*, nec Primores Iſraëlitici Po-

puli, Dei Legem violarunt, cùm ſecuritatem A Gabaonitis juratam præſtiterunt, illoſque non ſolùm ſervarunt incolumes, ſed illos defenderunt adversùs quinque Reges Chananæorum fœderatos.

Probatur ſecundò Propoſitio noſtra SS. Patrum ſuffragiis. *S. Ambroſii*, Libro III. *De Officiis*, Cap. x. *Non ſolùm*, inquit, *in contractibus, (in quibus etiam vitia eorum quæ veneunt prodi jubentur, ac niſi intimaverit venditor, quamvis in jus emptoris tranſcripſerit, doli actione vacuantur) ſed etiam generaliter in omnibus dolus abeſſe debet: Aperienda ſimplicitas, intimanda veritas eſt.* B *Veterem autem iſtam de dolo non Juriſperitorum formulam, ſed Patriarcharum ſententiam Scriptura Divina evidenter expreſſit in Libro Teſtamenti Veteris, qui* JESU NAVE *inſcribitur. Nam cùm exiſſet fama per Populos, ſiccatum eſſe Mare in Hebræorum tranſitu, fluxiſſe aquam de petra, de cælo diurnam miniſtrari alimoniam tot Populi millibus abundantem; corruiſſe Muros Hiericho, ſacro tubarum ſono ictos, & ululatu plebis arietatos, Gethæorum quoque Regem victum & ſuſpenſum in ligno uſque ad veſperam: Gabaonitæ metuentes validam manum, venerunt cum verſutia,* C *ſimulantes ſe de terra longinqua eſſe, diuque peregrinatos dirupiſſe calceamenta, detriviſſe amictus veſtium, quarum veteraſcentium indicia monſtrarent. Cauſſam autem tanti laboris, emerendæ pacis, & ineundæ cum Hebræis amicitiæ eſſe cupiditatem: Et cœperunt ab Jeſu Nave poſcere, ut ſecum firmaret ſocietatem. Et quia adhuc erat ignarus locorum, atque incolarum inſcius, non cognovit fraudes eorum, neque Deum interrogavit, ſed citò credidit. Adeo ſancta erat illis temporibus fides, ut fallere aliquos poſſe non crederetur. Quis hoc reprehendat in Sanctis, qui cæteros de ſuo affectu æſtimant? ... Hac igitur mentis ſuæ devotione inclinatus ut crederet,* D *teſtamentum diſpoſuit, pacem dedit, confirmavit ſocietatem. Sed ubi in terras eorum ventum eſt, deprehensâ fraude, quod cùm eſſent finitimi, advenas ſe eſſe ſimulaverant, circumſcriptum ſe ſe Populus Patrum indignari cœpit. Jeſus tamen pacem quam dederat, revocandam non cenſuit, quia firmata erat ſacramenti religione: Ne dum alienam perfidiam arguit, ſuam fidem ſolveret. Multavit tamen eos vilioris obſequio miniſterii. Clementior ſententia, ſed diuturnior. Manet enim officiis pœna veteris aſtutiæ, hereditario in hunc diem miniſterio deputata.*

Secundò, *S. Auguſtini* Quæſtione XIII. in Joſuë. *Quæri poteſt*, inquit, *Quomodo Jurationem ſervandam eſſe crediderint Hebræi Gabaonitis, quibus ita juraverant, tanquam de longinqua terra venientibus, ſicut illi mentiti fuerant. Sciebant enim ſe debellandos, ſi cognitum eſſet Hebræis in ea terra eos habitare, quam promiſſam fuerant interfectis habitantibus retenturi. Mentientibus ergo quod de longinqua terra ad eos veniſſent, juraverunt Iſraëlitæ. Poſteaquam verò cognoverunt ibi eos habitare, ubi omnes quos invenerant, ſecundùm Dei præceptum debellare oportebat, noluerunt tamen frangere jurationem; & licèt eos mentitos eſſe didiciſſent, parcere maluerunt jurationis cauſsâ; cùm poſſent utique dicere ſe tantùm illis juraſſe, quos eos eſſe crediderant, id eſt, de longinquo venientes: Cùm verò aliud cognoverunt, præceptum circa eos Domini implendum erat, ut ſicuti cæteri expugnarentur. Deus autem hoc approbavit, nec parcentibus ſuccenſuit: Quamvis eum non interrogaſſent quinam illi eſſent, & ideo eos illi fallere voluiſſent. Unde non importunè utique credendi ſunt, etſi fallere homines pro ſua ſalute voluerunt, non tamen fallaciter Deum timuiſſe in Populo ejus: Propterea* A *nec ſuccenſuit Dominus jurantibus aut parcentibus, adeo ut poſtea Gabaonitas ipſos tanquam Populi ſui homines de domo Saul vindicaverit, ſicut Regnorum oſtendit Hiſtoria. Et quoniam juratio ſic* 2. Reg. 21. *ſervata eſt, quamvis in hominibus qui mentiti ſunt, ut ad clementiam ſententia flecteretur, non diſplicuit Deo. Nam ſi è contrario juraſſent, aliquos ſe interfecturos, quos Gabaonitas in Terra promiſſionis eſſe putaviſſent, & poſtea didiciſſent eos eſſe ab illa Terra extraneos, & de longinquo ad ſe veniſſe, nullo modo arbitrandum eſt, quòd eos eſſent debellaturi cauſsâ jurationis implendæ: Cùm propter ipſam* B *parcendi clementiam ſanctus David, etiam poſt verba quibus ſe Nabal interfecturum eſſe juraverat, utique ſciens quem fuerat interfecturus, parcere maluit,* 1. Reg. 25. 20. *nec in re duriore implere juramentum; magis Deo placere exiſtimans, ſi quod irâ perturbatus ad nocendum juraverat, non feciſſet, quàm ſi perfeciſſet.*

Et Quæſtione XIV. loquens de præſidio Gabaonitis obſeſſis à *Joſue* lato, & de victoria adversùs Reges Amorrhæorum, ipſi à Deo prænuntiata, *Joſue* x. 7. 8. hæc habet: *Ubi neque conſultus eſt Dominus, ut iret eundum ad eos eſſet: Sed ultro ſuis rectè ſubvenire volentibus, futuram victoriam prænuntiavit. Sic ergo poſſet, quamvis* C *non conſultus, de ipſis Gabaonitis admonere qui eſſent, cùm ſe longinquos eſſe mentirentur, niſi ei placuiſſet illa juratio, quâ ſubjectis parcere cogeret. Crediderant enim Deo, quem audierant ſuo Populo promiſiſſe quòd illas Gentes ſubverteret, eorumque Terram obtineret, & hanc eorum fidem non eos prodendo remuneravit quodam modo.*

Tertiò, *Theodoreti* Quæſtione XIII. in *Joſuë*, ubi quærit, *Quare damnavit Gabaonitas ad ligna cædenda, & aquam ferendam?* Et hoc modo reſpondet: *Fefellerant tam habitu, quàm verborum mendacio. Et cùm oporteret conſulere Dominum* D *Deum, tum poſtea cum illis inire fœdera, credentes eorum verbis mendacibus perſuaſi ſunt, & fœdera cum illis inita jurejurando firmaverunt. Atqui præceperat univerſorum Deus omnes illos interfici. Medius igitur Joſuë conſtitutus inter præceptum divinum & jusjurandum, eos Miniſtros effecit ſancti Sacrificii. Non eſt autem contumelioſum ſervire Deo, ſed valde honorificum. Oportebat autem prædictionem etiam Noë finem accipere. Ait enim,* « Maledictus Chanaan puer, ſervus erit fratrum « ſuorum. *Quæ Prophetia impleta eſt in Gabaonitis.* «

Nemo verò adversùs Propoſitionem noſtram E inde argumentum trahat, quòd *Murmuravit omne vulgus adversùs Principes*, ob ſecuritatem Gabaonitis præſtitam, vitamque ipſis (ut juratum fuerat) donatam; *Joſue* IX. 18. Non enim attendendum eſt quid vulgus vindictæ & prædæ avidum, ſed quid prudentiſſimi Principes, & Sanctus inprimis Dux *Joſue* Spiritus Sancti lumine illuſtratus cenſuerit, quid Deus de illius facto judicaverit. Nam in omni hominum cœtu plerumque fieri aſſolet, ut quò quiſque à Magiſtratûs dignitate conſiliiſque abeſt longiùs, eò ſit ad huic obtrectandum propenſior: Nimirum F cùm ejus ordinis homines ferè non ratione, non judicio, quo non pollent, ſed ſolis ſuis affectionibus ducantur; atque ad præſentem ſe fortunam ſemper accommodare cupiant; non poſſunt non ferre moleſtè ea quæ hiſce ſuis cupiditatibus adverſantur, imperia. Quamvis autem fatendum eſt in eo quoque ordine viros multos eſſe, aut indole ipſâ, aut educatione probos; tamen iſti aliorum clamoribus, tanquam flabellis, facilè ad temeritatem inflammantur.

SCHOLION.

SCHOLION.

Joſue 9.

Peccatores, quorum figura Gabaonitæ fuerunt, ad Jeſum, cujus Joſue typus fuit, ſalutari judiciorum Dei timore percuſſi confugiant, pacem ab ejus clementia poſtulaturi: Gabaonitarum fraudem ac dolum non imitentur, ſinceram pœnitentiam agant; veteris hominis exuvias ferentes, vitæ veteris ac peccati odium & deteſtationem profeſſi, novæque vitæ inchoationem, ſincerè dicant: *De terra longinqua venimus.* Abierunt quippe in regionem à Deo remotiſſimam, in regionem diſſimilitudinis, non greſſibus corporis, ſed affectibus mentis. Se Chriſto Jeſu totos devoveant amore pœnitente, dicentes: *Nunc in manu tua ſumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis.* Mortem æternam Dei miſericordiâ evadent, ſed eâ Lege, ut laborioſis pœnitentiæ operibus expient peccata, & cunctis vitæ ſuæ diebus in ſervitute Domini perſeverent. *Decrevitque eos eſſe in miniſterio cuncti populi, & Altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes, in loco quem Dominus elegiſſet.* Fideliter ac religioſe Domino ſerviant, aquam lacrymarum ſuarum comportantes, crucem ſuam ferentes, ſeque omnium poſtremos in domo Domini exiſtimantes Chriſtianæ humilitatis ſenſu & affectu.

DISSERTATIO XIII.

DE ADMIRABILI STATIONE Solis imperante Joſuë.

CUM Gabaonitæ ab *Adonideſeko* Hieroſolymorum Rege, & fœderatis Amorrhæorum Regibus obſeſſi, auxilium à *Joſue* & Iraëlitis poſtulaſſent; ille Exercitu properè traducto hoſtes palantes adortus, phalangibus expugnatis, ceteD ros in fugam dedit, ad Azecam uſque & Macedam proſecutus. Multis millibus ad internecionem cæſis, Deo pro Iſraëlitis pugnante & lapideâ grandine hoſtes conterente, cùm Sol in occaſum vergeret, *Joſue* proſpiciens noctem præſidio victis fore, fuſis ad Deum precibus, & fiduciâ incredibili in Solis & Lunæ Creatorem animatus, coram univerſo Iſraëlitarum Exercitu Solem in Gabaone, & Lunam in Ajalonis Valle juſſit conſiſtere. *Sol*, inquit, *contra Gabaon ne movearis, & Luna contra Vallem Ajalon. Steteruntque Sol & Luna donec ulciſceretur ſe gens* E *de inimicis ſuis*, &c. Legitur hæc hiſtoria *Joſue* x. Quæritur, an revera Sol & Luna interruptâ converſione interquieverint, ibique Miraculum agnoſcendum ſit? *R. Levi F. Gerſonis*, & *Maimonides* in *More Nevochim* p. II. Cap. xxxv. uſitatum atque conſuetum Solis & Lunæ motum reipſa fuiſſe interruptum, aut impeditum negant: Sed ideo viſam in cœlo mutationem aſſerunt, quòd *Joſue* in terris tantas res tantâ celeritate geſſerit, ut dies potiùs productus, & Sol ac Luna ſtetiſſe videantur, quàm magnus ille Dux tam celeriter illas geſſiſſe. Hoc itaque *Joſue* votum fuiſſe F putant, ut unicus ille dies & nox profligandis hoſtibus ſatis eſſent: Perinde ac ſi his verbis uſus eſſet: Da Domine, ut priùs quàm Sol & Luna occidant, Populus tuus à ſuis hoſtibus pœnas ſumere poſſit. Hocque Miraculi ſolùm habuiſſe eum diem, quòd ad hominis preces tantam ſtragem tam parvo temporis ſpatio Deus ediderit. *Sem Tob* Judæus, & *David Kimchi* volunt, Deum poſt Solis occaſum novi generis corpus in cœlo condidiſſe, quod Solem repræſentaret, & ejus vice orbem terrarum illuſtraret, dum hoſtium ſtrages ab Iſraëlitis confecta eſſet, plenaque reportata victoria. *Grotius* Annot. in

A *Joſue*, hæc Hebræorum commenta probat. *Maimonides*, inquit, *& Hebræi, quos citat Maſius, nullum hic Miraculum agnoſcunt, ſed phraſim poeticam, quaſi Sol expectaſſet, donec occiſio hoſtium perfecta foret, cum potiùs Iſraelitæ non deſtiterint inſiſtere hoſtibus, quamdiu aut Sol aut Luna lumen præbebant: Sicut ſæpe in Hiſtoriis inſequendi finem nox affert. Scriptor ad Hebræos fidei præmia ingentia referens Cap. xi. dejecta Hierichuntis meminit: Mutati cæleſtis curſus, quod multò majus fuerat, non meminit. Et jam ſequetur, Deum voci hominis ſe accommodaſſe, non quidem* B *Solem ſiſtendo, ſed pugnando, id eſt, pugnantibus vires & invictum contra labores animum ſubminiſtrando, immittendo præterea lapides pro grandine. Hæc ita non improbabiliter dici poſſunt: Quanquam impoſſibile Deo non eſt Solis curſum morari, aut etiam poſt Solis occaſum ſpeciem ejus in nube ſupra horizontem extantis per repercuſſum oſtendere.*

PROPOSITIO UNICA.

Sol & Luna reipſa ſteterunt, Deo ad votum C *Joſue Miraculum operante: Nec audiendi ſunt qui Solis & Lunæ motum interruptum aut impeditum negant.*

PRobatur Propoſitio ex Scriptura Sacra id clariſſimis verbis referente & aſſerente, Joſuë x. 12. 13. 14. *Tunc locutus eſt Joſue Domino, in die quâ tradidit Amorrhæum in conſpectu filiorum Iſrael, dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra Vallem Ajalon. Ste*D*teruntque Sol & Luna, donec ulciſceretur ſe gens de inimicis ſuis. Nonne ſcriptum eſt hoc in Libro Juſtorum? Stetit itaque Sol in medio cæli, & non feſtinavit occumbere ſpatio unius diei. Non fuit antea nec poſtea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Iſraël.* Qui Solem curſum dumtaxat ſuum retardaſſe volunt, aut novum corpus vicarium Solis Deum ſupra horizontem creaſſe, quod poſt illius occaſum orbem illuſtraret, nova fingunt Miracula, dum illud imprudenter ac temerè negant, quod Scriptura Sacra diſertè commemorat, ut ſapere imperitis videantur. Qui verò Phraſim Poëticam E eſſe cenſent, tantamque *Joſue* tantis in rebus conficiendis innui celeritatem, ut ad diem facta videretur acceſſio, ii turpiter hallucinantur. Quis enim Auctor aut ſacer, aut profanus ita unquam celeritatem deſcripſit? Quis Orator vel Poëta, nedum Hiſtoticos, hujuſmodi metaphorâ vel hyperbole uſus unquam eſt, ad alicujus Imperatoris velocitatem in bellicis Expeditionibus exprimendam? E contrario cùm res alicui moleſtæ ſunt, earum toleratione ac patientiâ dies vel noctes, quæ alioqui breves, ſolent videri lon-F giores, ut apud *Plautum Amphit.* Act. I. & *Horatium* Epiſtolâ I.

Ut nox longa, quibus mentitur amica, dieſque
Longa videtur opus debentibus: Ut piger annus
Pupillis, quos dura premit cuſtodia Matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingrataque tempora, quæ ſpem
Conſiliumque morantur agendi.

At, inquiunt Hebræi ſupra nominati, Solem non ſubſtitiſſe, conjici poteſt ex ipſis ſacris verbis hiſce, *Et non feſtinavit occumbere.* Properantiam enim illa, non motum tollunt. Neque verò *Joſue* juſſit Solem niſi in Gabaone morari. Et qui in

Urbe quapiam manere aliquem jubet, non quovis illi progreſſu interdicit.

Fruſtra id opponunt diſertis Scripturæ verbis, quæ Solem re verâ ſtetiſſe ſignificant. *Steteruntque Sol & Luna, donec ulciſceretur ſe gens de inimicis ſuis. Stetit itaque Sol in medio cœli.* Addit autem Hiſtoricus Sacer, *Et non feſtinavit occumbere ſpatio unius diei:* Quòd Soli ad occaſum vergenti *Joſue* imperaverit ut ſtaret, cujus imperiali verbo, Deo volente, obediens, in medio cœli ſtetit immotus unius diei ſpatio. Verba certè Scripturæ Sacræ in ſenſu proprio & literali accipienda & explicanda ſunt, cùm nihil ex illis ſequitur contra veritatem fidei, aut finem caritatis. Quòd autem Sol re ipſa ſteterit inaudito antea Miraculo, non pugnat contra veritatem fidei, aut finem caritatis. Illa igitur ſtatio Solis propriè accipienda eſt, & Miraculo tribuenda. Atque ita accepit *Habacuc* Propheta Cap. III. ubi inter alia divina Miracula, quæ orans enumerat, iſtud commemoraſſe videtur his verbis: *Sol & Luna ſteterunt in habitaculo ſuo.* Sic accepit & Jeſus Sirach, Eccleſiaſtici XLVI. 5. *An non in iracundia ejus impeditus eſt Sol, & una dies facta eſt quaſi duo? Invocavit Altiſſimum potentem in oppugnando inimicos undique, & audivit illum magnus & ſanctus Deus in ſaxis grandinis virtutis valde fortis. Impetum fecit contra Gentem hoſtilem, & in deſcenſu perdidit contrarios, ut cognoſcant Gentes potentiam ejus, quia contra Deum pugnare non eſt facile.* Quanquam verò Miraculum illud non commemoret Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos, ejus ſilentium tam non probat id factum non fuiſſe, quàm unius Evangeliſtæ ſilentium non probat falſum eſſe quod ab altero narratur: Maximè cùm Apoſtolus Hiſtoricum non agat, ſed fidei vim & triumphos ex actis Patrum à Mundi exordio uſque ad *Davidem* & Prophetas ſummatim commendet, aliaque plurima & Moyſis, & Joſuë Miracula prætermittat, quæ tamen in dubium revocari non poſſunt.

Probatur ſecundò ex Patribus, ſcilicet ex *S. Juſtino* Martyre in Dialogo cum *Typhone* Judæo, p. 361. *Terra*, inquit, *vobis tradita eſt cum virtute tantâ, ut Sol etiam ſpectandis vobis intentus eſſet, in cœlo conſiſtens, & ante horas triginta ſex non occideret, viri ejus juſſu, qui cohoneſtatus eſt Jeſu cognomine.* Cenſet *S. Juſtinus* Solem ſtetiſſe perfecti, hoc eſt naturalis diei motâ, id eſt, horis viginti quatuor; quibus ſi addideris horas duodecim, quas ab ortu ad occaſum motu tranſegit, confeceris horas triginta ſex. Verùm de die artificiali, quæ duodecim vel quatuordecim horarum eſſe ſolet, vulgò explicant Interpretes. Hæc enim ſola lucem præbet, ad pugnandum, & proſequendum hoſtes neceſſariam. Idque innuit *Eccleſiaſticus*, dicens: *Una dies facta eſt quaſi duo.* Cùm itaque hæc pugna ſub Solſtitium Æſtivum contigerit, quo tempore dies in Palæſtina quatuordecim horarum eſt, diem hunc Gabaoniticum horarum viginti octo fuiſſe eſt veriſimilius.

Item ex *Tertulliano Libro De Jejuniis* Cap. x. *Jeſum Nave debellantem Amorrhæos, prandiſſe illâ die exiſtimamus, quâ ipſis elementis ſtationem imperavit? Stetit Sol in Gabaon, & Luna in Ajalon: Stetit Sol & Luna inſtructione, donec ultus eſt Populus de inimicis ſuis: & ſtetit Sol medio cœlo, & non accedebat in occaſum, & in finem diei unius. Non fuit dies talis retro & in noviſſimo, utique tam prolixus; Ut*, inquit, *exaudiret Deus hominem, parem ſcilicet Solis, inſtantem tandiu in officio, ſtationem etiam ſerâ longiorem.*

Ex *S. Joanne Chryſoſtomo* Homiliâ XXVII. in Epiſtolam ad Hebræos. *Cogita*, inquit, *quanta res* A *ſit Vir Juſtus. Dixit Jeſus Nave: Stet Sol contra Gabaon, & Luna contra Vallem Ajalon: Et factum eſt. Veniat ergo univerſus orbis terræ, imò verò duo, & tres etiam & quatuor, & viginti orbes terræ, & dicant, & hoc faciant. Sed non poterunt. Dei autem amicus amici imperabat creaturis, imò vero amicum ſuum rogavit, & cedebant quæ ſerviebant, & inferior imperabat supernis. Vides quòd ea facta ſint in ſervitutem, curſum conſtitutum implentia. Hoc eſt majus, quàm quæ facta ſunt à Moyſe. Quare? Non ſunt enim paria, imperare Mari, & iis quæ ſunt in cœlo. Nam illud quoque eſt ma-* B *gnum, & valde magnum, ſed non par. Jeſu nomen erat typus. Propterea ergo, & propter ipſam appellationem verita eſt creatura.... Hoc etiam factum eſt in Ezechia, Sol retroceſſit. Sed hoc eſt illo admirabilius, nempe contrariâ viâ rurſus ingredi, cùm curſum ſuum nondum confeciſſet. Sed his majora aſſequemur, ſi velimus. Nam quænam nobis promiſit Chriſtus? Non fore ut Solem ſiſtamus, neque Lunam, neque Solis retrogradationem. Sed quid? Veniemus, inquit, ad ipſum Ego & Pater meus, & manſionem apud eum faciemus. Quid mihi opus eſt Sole & Lunâ, & his Mira-* C *culis, cùm ipſe Dominus omnium ad me deſcendat, & apud me firmus maneat & ſtabilis? Ipſe erit mihi in Solem & lucem. Nam dic mihi, quid malles, Regiam ingreſſus, an aliquid tranſmutare eorum quæ fixa ſunt, an Regem tibi tantâ conjungere familiaritate, ut ei perſuadeas ut ad te deveniat? Multò magis hoc quàm illud.*

4. Reg. 20.

Ex *S. Hieronymo* Libro II. contra *Jovinianum* ſcribente: *Jeſus filius Nave ſtationem imperavit Soli & Lunæ, & inediam plus quàm unius diei, victoris Exercitus protelavit.*

Ex *S. Auguſtino* Libro XXI. *De Civitate Dei*, D Cap. VIII. *Eſt*, inquit, *in Marci Varronis Libris, quorum inſcriptio eſt, De Gente Populi Romani, quod eiſdem verbis quibus ibi legitur, & hic ponam:* In cœlo, inquit, mirabile extitit portentum: Nam in ſtella Veneris nobiliſſima, quam *Plautus* Veſperuginem, *Homerus* Heſperon appellat, pulcherrimam dicens, *Caſtor* ſcribit tantum portentum extitiſſe, ut mutaret colorem, magnitudinem, figuram, curſum: Quod factum ita neque antea, neque poſtea ſit. Hoc factum *Ogyge* Rege dicebant *Adraſtus Cyzicenus* & *Dion Neapolites*, Ma- E thematici nobiles. *Hoc certè Varro tantus Auctor portentum non appellaret, niſi eſſe contra Naturam videretur. Omnia quippe portenta contra Naturam dicimus eſſe, ſed non ſunt. Quomodo eſt enim contra Naturam, quod Dei fit voluntate, cùm voluntas tanti utique Conditoris condita rei cujuſque natura ſit? Portentum ergo fit, non contra Naturam, ſed contra quàm eſt nota Natura. Quis autem portentorum numerat multitudinem, quæ Hiſtoriâ Gentium continetur? Sed nunc in hoc uno attendamus, quod ad rem, de qua agimus, pertinet. Quid ita diſpoſitum eſt ab Auctore Naturæ cœli &* F *terræ, quemadmodum curſus ordinatiſſimus ſiderum? Quid tam ratis legibus fixiſque firmatum? Et tamen quando ille voluit, qui ſummo regit imperio ac poteſtate quod condidit, ſtella præ cæteris magnitudine atque ſplendore notiſſima, colorem, magnitudinem, figuram, & (quod eſt mirabilius) ſui curſûs ordinem legemque mutavit. Turbavit profectò tunc, ſi ulli jam fuerunt Canones Aſtrologorum, quos, velut inenarrabili computatione de præteritis ac futuris Aſtrorum motibus conſcriptos habent, quos Canones ſequendo auſi ſunt dicere hoc quod de Lucifero contigit, nec antea, nec poſtea contigiſſe. Nos autem in Divinis Libris legimus, etiam Solem ipſum & ſtetiſſe, cùm hoc à Domino*

Deo

Deo periviſſet Vir Sanctus Jeſus Nave, donec captum prælium victoria terminaret, & retrorſum rediiſſe, ut Regi Ezechiæ quindecim anni ad vivendum additi, hoc etiam prodigio promiſſioni Dei ſignificarentur adjuncto. Sed iſta quoque Miracula, quæ meritis ſunt conceſſa Sanctorum, quando credunt iſti facta, magicis artibus tribuunt. Unde illud eſt quod ſuperius commemoravi dixiſſe Virgilium:

Siſtere aquam fluviis, & vertere Sidera retro.

Similia occurrunt apud alios Poëtas, præcipuè apud *Lucanum* Libro VI. de *Eriſichio* canentem:

Ceſſavere vices rerum, dilataque longâ
Hæſit nocte dies: Legi non paruit æther:
Torpuit & præceps, audito carmine, Mundus:
Axibus & rapidis impulſos Jupiter urgens
Miratur non ire polos.

Ex *Theodoreto Quæſtione* XIV. in *Joſuë*, ubi expendeos hæc verba, *Nonne ſcriptum eſt hoc in Libro Juſtorum?* ait: *Cùm docuiſſet nos Auctor Prophetæ virtutem, nempe quòd ſolo verbo progreſſum Luminarium Magnorum cohibuiſſet, donec omnino viciſſet, ſuſpicatus ne quis verbis non adhiberet fidem, dixit hoc inveniri in antiquo Commentario. Quare conſtat ex hoc loco, poſterorum quempiam alium, Librum hunc conſcripſiſſe, ex alio Libro captâ occaſione. Iſtud porro præfigurat etiam prodigioſum facinus Salvatoris. Sicut enim pugnante Prophetâ Sol ſtetit, ita dum Salvator noſter morte ſuâ mortem diſſolveret, Sol continuit radios ſuos, & in Meridie tenebris replevit terram.*

Objiciunt Hebræi, quorum ſuperiùs memini, *Moyſem* perpetuæ orbium cœleſtium Legi vim nunquam attuliſſe; quem tamen Miraculorum gloriâ ceteros viros divinos omnes antecelluiſſe Sacra teſtatur Hiſtoria.

Reſpondetur, *Moyſem* & plura, & diuturniora feciſſe Miracula; nec tamen Scripturam Sacram ullibi aſſerere quòd Prophetarum nemo tanta Miracula fecerit. *Moyſem* mortuos ſuſcitaſſe non legimus, quod ab aliis factum. *Deuteronomii* poſtremo Capite legimus, *Non ſurrexiſſe ultra Prophetam in Iſraël, ſicut Moyſem, quem noſſet Dominus facie ad faciem, in omnibus ſignis atque portentis, quæ miſit per eum, ut faceret in Terra Ægypti Pharaoni & omnibus ſervis ejus, univerſæque Terræ illius, & cunctam manum robuſtam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyſes coram univerſo Iſraël.* Sed hæc ſolùm probant, quòd nemine mortalium vel ante vel poſt, ad Chriſtum uſque Dei Filium tam ſit familiariter uſus Deus, atque illo uſus eſt; quòd nemo tot & tam terribilia Miracula patraverit, quot & quàm terribilia ille patravit in Ægypto, & coram univerſo Iſraële; non autem quòd nemo majora & admirabiliora fecerit. Quanquam majus non ſit Solem & Lunam ſiſtere, quàm Mare dividere, & per medium illius, ſtantibus hinc & inde murorum inſtar aquis, Populum ſicco itinere traducere, & aquas in priſtinum fluxum reducere ad obruendum, ſepeliendumque hoſtes, qui Populum perſequebantur: & Terræ aperire viſcera ut perduelles & Schiſmaticos abſorbeat. Præterea, negari non poteſt quin *Iſaias* Propheta juſſerit Solis umbram retrogredi decem gradibus in horologio *Achaz* Regis *Ezechiæ* gratiâ, IV. *Regum* XX. & *Iſaiæ* XXXVIII. cùm tamen ſimile Miraculum non fecerit *Moyſes*. Negat *R. Levi* illam umbram ob retroactum Solem, prope ab ultima horologii linea ad primam eſſe rejectam: Sed illius Sideris radiorum lumen ſic fuiſſe nubium obſtaculo repercuſſum ait. At II. *Paralipomenon* XXXII. 31. legimus Babylonios ad *Ezechiam* viros de illo oſtento interrogatum allegaſſe, quod in terris acciderat. Certum eſt igitur rem inuſitatam, præter naturæ leges, Miraculum (ut uno verbo dicam) in ipſa Cœli converſione obſervaſſe Chaldæos, quippe Aſtrologiæ periti̇ſſimos, & Siderum inſpectioni, atque contemplationi maximè intentos. Denique cùm Chriſtus dixerit, Eos qui in ipſum crediderint, virtute fidei ſimilia facturos Miracula his quæ ipſe fecit, & his *majora*; quid mirum ſi *Joſue* majus Miraculum patraverit quàm *Moyſes*?

Objiciunt, Rem tantam, & prorſus tantâ admirabilitate ſpectabilem Gentium literis proditam iri memoriæ, ſi Sol & Luna interruptâ converſione reipſa interquieviſſent, & unius diei ſpatio ſteti̇ſſent.

Reſpondetur, Nil omnium quæ ante Bellum Trojanum acciderunt, à profanis Auctoribus commemorari, præter pauca, quæ ipſi cùm ex Sacris Hiſtoriis percepiſſent, interpolaverunt, & ſuâ conſpurcarunt vanitate. At Bello Trojano vetuſtiores ſunt res à *Joſuë* geſtæ, annis circiter mille, ſi *Theophilo Alexandrino* ad *Autolycum* ſcribenti credimus. Ex illa tamen ſtatione Solis imperante *Joſuë*, vel ex retroceſſione Solis tempore *Ezechiæ*, deſumptum videtur quod finxerunt Poëtæ, de nocte à *Jove* duplicata, ut diutius frueretur *Alcmena*. Ortum enim Solis in alio hemiſphærio tamdiu differri neceſſe fuit, quamdiu Sol in iſto ſtetit ac morabatur.

Quæres, Quomodo ſtare poſſit quod Sacer Hiſtoricus commemorat, *Non fuit antea nec poſtea tam longa dies?* Siquidem dies *Ezechiæ* Regis longior fuit, quippe horarum triginta duarum. Sol enim retroceſſit decem gradibus: Decem ergo horæ conſumptæ ſunt in retroceſſione, & totidem in reverſione ad priorem locum.

Reſpondent vulgò Interpretes, Certum non eſſe quòd Sol ſenſim regreſſus ſit, & in illa reciprocatione quâ à linea decima ad primam revocabatur, decem ſolidas horas conſumpſerit. Potuit enim, ita volente Deo, uno quaſi momento tranſilire, ac deinde à prima linea ſenſim ad duodecimam alias horas duodecim conficere. Sicque totus ille dies horis viginti duabus fuerit abſolutus, cùm Joſuanus minimùm viginti quatuor duraverit. Secundò, non agitur comparatio de Joſuanæ diei duratione, ſed is eò ſolùm antefertur quibuſvis diebus, quòd nullum alium diem ad ullius hominis preces, interrupto Solis motu, cædendorum hoſtium gratiâ Deus produxerit, ut hunc produxit. Denique negat Hiſtoricus Sacer ullam diem tam longam vel anteà vel poſtea fuiſſe: At non negat poſt ſua tempora futuram.

SCHOLION.

Cùm Anima humana Verbo Dei ſe ſociaverit, dubitare non debet, ſtatim ſe inimicos habituram; & eos quos habuerat ante amicos, in adverſarios eſſe vertendos; idque non ſolùm pati ſe ab hominibus ſperet, verùm etiam de contrariis virtutibus & ſpiritalibus nequitiis id ſibi imminere certò ſciat. Et ita fit ut qui amicitias expetit Jeſu, multorum ſciat ſibi inimicitias tolerandas. *Omnes qui piè volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patiuntur.* Sed & Salomon ſimilia dicit: *Fili*, inquit, *accedens ad ſervitutem Domini, præpara animam tuam ad tentationem.* Oppugnantur ergo, etiam nunc Gabaonitæ cujuſcumque modi ſint, propter amicitias Jeſu, & ligni licèt ſint caſores & aquæ geſtatores, id eſt, licèt ultimi ſis meriti in Eccleſia, tamen hoc ipſo quia ad Jeſum pertines, impugnaberis à quinque Regibus. Sed tamen nec Gabaonitæ derelinquun-

Origenes Hom. xi. in Joſuë.

2. Theſſal. 3.

Eccli. 2.

» tur vel ſpernuntur à Jeſu, vel à Ducibus ac Preſbyteris Iſraëlitarum; ſed infirmitati eorum auxilium ferunt *Conſolamini puſillanimes* (inquit Apoſtolus) *ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes.* [1. Theſſal. 5.] Hoc ergo modo Jeſus cum Ducibus & Principibus ſuis adeſt iis qui pro nomine ſuo à contrariis virtutibus oppugnantur, & non ſolùm auxilium præſtat in bello, verùm & producit tempus diei, & ſpatia lucis protelans, adventum diſcutit noctis. Ex quo advenit Salvator, finis erat jam mundi: Ipſe dicebat, *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim Regnum cœlorum.* [Matth. 4.] Sed retinuit & repreſſit diem conſummationis, & adeſſe prohibuit. Videns enim Deus Pater ſalutem gentium per ipſum poſſe conſtare, dicit ad eum: *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* [Pſalm. 2.] Donec ergo paterna pollicitatio compleatur, & Eccleſiæ ex diverſis nationibus creſcant, atque introeat tota Gentium plenitudo, & tunc demum omnis Iſrael ſalvetur, dies producitur, differtur occaſus, nec umquam Sol occumbit, ſed ſemper exoritur, dum credentium cordibus Sol juſtitiæ veritatis lumen infundit. Cùm verò repleta fuerit menſura credentium, & deterior jam ac decolor ætas ultimæ generationis advenerit, cùm increſcente iniquitate refrigeſcet caritas multorum, & perpauci remanſerint in quibus fides inveniatur, tunc jam abbreviabuntur dies. Dominus igitur novit & extendere diem, cùm ſalutis eſt tempus, & breviare diem, cùm tribulationis & perſecutionis eſt tempus. *Nos autem dum habemus diem & producitur nobis ſpatium lucis, ſicut in die honeſtè ambulemus, & opera lucis operemur.*

DISSERTATIO XIV.

DE ANNIS SABBATICIS, & Jubilæis.

I. ANnus *Sabbaticus*, aliàs Annus *Remiſſionis*, apud Hebræos dicebatur ſeptimus quiſque, ut dies ſeptimus Sabbatum. Indicebatur ex præcepto divino Menſe ſacro ſeptimo ſeu *Thiſri*. Hæc illius erant privilegia. Primum, quies toto anno agris & vineis indulta: Eorum verò quæ ſponte naſcebantur, in communes uſus deſtinatio: Unde vocatur *Sabbatum* terræ. Interdictum ergo eo anno arare, ſerere, plantare, aut quidquam facere ad agriculturam pertinens, metere, racemare, &c. Rationes quietis terræ erant. 1. Ut Judæi divinæ providentiæ confidere aſſueſcerent, atque à nimia terrenorum ſollicitudine abducerentur, æterni Sabbati memores, Hebr. IV. 9. 10. 11. *Itaque relinquitur Sabbatiſmus Populo Dei,* &c. 2. Ut terra quieſcens feracior redderetur. 3. Ut eſſet ſymbolum ceſſationis Dei ab opere creationis die ſeptimo. 4. Ut recrearentur pauperes, ſervi, peregrini, proventu terræ ſpontaneo. 5. Ut ipſa vacatio terræ velut merces habitationis aut redemptio à Deo eſſet, cujus erat ſupremum illius dominium, & cujus beneficio Iſraëlitæ velut coloni illam poſſidebant, ut explicat *S. Auguſtinus* Quæſtione XCII. *in Leviticum.* 6. Ut præfiguraretur quies ſpiritualis per Chriſtum Eccleſiæ parta. Hinc *Annus placabilis* & acceptus *Domino*, Iſaiæ LXI. 2. Lucæ IV. 19. II. ad Corinthios VI. 2. Secundum Anni Sabbatici privilegium erat remiſſio, ſeu perfecta extinctio omnium debitorum, quæ ex mutuo aut venditio Iſraëlitæ contraxerant, ſi per egeſtatem ea ſolvere non liceret. Quæ figura erat remiſſionis debitorum à Chriſto factæ veris Iſraëlitis, id eſt, Fidelibus. Tertium Anni Sabbatici privilegium erat manumiſſio ſervorum Hebræorum, quorum nullus retineri poterat invitus, idque in figuram libertatis per Chriſtum pariendæ; liberationis, inquam, à peccato & Diaboli ſervitute. Quartum Anni Sabbatici privilegium erat lectio Legis coram toto Populo in Feſto Tabernaculorum; quæ figura erat Chriſti Legem impleturi, unde *Finis Legis* dicitur ad *Romanos* X. eamdemque in cordibus ſcripturi. *Jeremiæ* XXXI. 33. Quintum Anni Sabbatici privilegium erat abundantia rerum omnium ad vitam, etiam ſine cultura & ſatione, eaque ex præcedenti anno ſexto feraci ad totum trienninm. Qui typus æterni Sabbati, ubi panis ſine labore, *Sapientiæ* XVI. 20. Sicut ſex anni figura hujus vitæ, quæ verè tempus eſt ſationis, id eſt laboris ſudoriſque; *Pſalmo* CXXV. 5. 6. 7. Omnium verò quæ ex terra proveniebant, communio, figura erat communionis Sancti Spiritus, gratiæ, fidei, ſpei, caritatis, Sacramentorum, ſpiritualium donorum, ſalutis inter fideles, nullo pauperis & divitis, peregrini & indigenæ diſcrimine, ut Sacri Interpretes exponunt.

II. De Anno Sabbatico Lex extat Exodi XXIII. 10, 11. *Sex annis ſeminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus. Anno autem ſeptimo dimittes eam, & requieſcere facies, ut comedant pauperes Populi tui: & quicquid reliquum fuerit, edant beſtiæ agri: Ita facies in vinea & in oliveto tuo.* Et Levitici XXV. 1. & ſeq. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen in Monte Sinai dicens: Loquere filiis Iſraël, & dices ad eos: Quando ingreſſi fueritis terram quam ego dabo vobis, ſabbatizes Sabbatum Domino. Sex annis ſeres agrum tuum, & ſex annis putabis vineam tuam, colligeſque fructus ejus: Septimo autem anno Sabbatum erit terræ, requietionis Domini: Agrum non ſeres, & vineam non putabis. Quæ ſponte gignet humus, non metes: & uvas primitiarum tuarum non colliges quaſi vindemiam: Annus enim requietionis terræ eſt: Sed erunt vobis in cibum, tibi & ſervo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & advenæ qui peregrinatur apud te; jumentis tuis & pecoribus, omnia quæ naſcuntur, præbebunt cibum.... Quòd ſi dixeritis: Quid comedemus anno ſeptimo, ſi non ſeverimus, neque collegerimus fruges noſtras? Dabo benedictionem meam vobis anno ſexto, & faciet fructus trium annorum: Seretiſque anno octavo, & comedetis veteres fruges uſque ad nonum annum. Donec nova naſcantur, edetis vetera.* Et Deuteronomii XV. 1. 2. 3. 9. 10. 12. *Septimo anno facies remiſſionem, quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre ſuo, repetere non poterit, quia Annus remiſſionis eſt Domini. A peregrino & advena exiges: Civem & propinquum repetendi non habebis poteſtatem ... Cave ne fortè ſubrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat ſeptimus Annus remiſſionis; & avertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod poſtulat mutuum commodare: Ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum. Sed dabis ei: Nec ages quippiam callidè in ejus neceſſitatibus ſublevandis: Ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miſeris... Cum tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & ſex annis ſervierit tibi, in ſeptimo Anno dimittes eum liberum.* Lege *S. Cyrillum Alexandrinum Libro* XVII. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, in fine; *Theodoretum* Quæſtione XXXV. in *Leviticum*, & ex Hebræis *Joſephum* Libro III. *Antiquitatum*, Cap. X. & *Philonem* Libro *De Hypotheticis*, cujus fragmentum exhibet *Euſebius Libro* VIII. *Præparationis Evangelicæ* Cap. VI.

III. *Annus Jubilæus*, aliàs Annus *Reſtitutionis*, fuit quinquageſimus quiſque. Jubilæi nomen derivatur vel à *Jubal* primo inventore Muſices, Geneſis IV. 21. unde *Jobel* & *jubilandi* voces, vel à *Jobel* quod ſignificat cornu vel buccinam, cujus clangor Jubilæo ineunte in omni Judæa reſonabat;

bat; vel à voce *Jobal*, quæ reductionem ſignificat, quia is Annos reductionis tum ſervorum, tum poſſeſſionum. *Remiſſionem* ſeu *Dimiſſionem* S. Hieronymus interpretatur in Cap. III. *Iſaiæ*, poſt Septuaginta Interpretes. *Joſephus* Libro III. *Antiquitatum* Cap. x. id nominis *Libertatem* ſignificare docet. Anni Jubilæi privilegia duplicis fuere generis, alia communia cum Anno Sabbatico, ſcilicet quies terræ, remiſſio debitorum, manumiſſio ſervorum: Alia verò huic anno propria, ſcilicet 1. Manumiſſio ſervorum omnium Hebræorum, qui detenti anno Sabbatico fuerant, *Exodi* XXI. 6. vel deinceps defectu pretii quo redimerentur, *Levitici* XXVI. 48. 49. Quæ figura fuit plenariæ per Chriſtum manumiſſionis ex ſervitute peccati, & mortis, Anno verè Jubilæo: Iſaiæ LXI. *Spiritus Domini ſuper me, eò quòd unxerit Dominus me: Ad annuntiandum manſuetis miſit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clauſis apertionem: Ut prædicarem Annum placabilem Domino.* Secundum Anni Jubilæi privilegium erat reditus avitarum poſſeſſionum, quæ venditæ & alienatæ fuerant, ad heredes priſtinos & legitimos, idque ſine pretio & compenſatione prorſus ulla: Unde vendebantur agri & vineæ eo auctiori pretio, quò ab Anno Jubilæo plus diſtarent, & vice verſâ. Alia tamen ratio domorum intra Civitatum mœnia, & agrorum. Illæ enim, niſi primo venditionis anno redemptæ eſſent, ipſo anno Jubilæo redimi non poterant, exceptis tamen Levitarum Urbibus. Id inſtitutum, ne confunderentur Tribus & Familiæ ſucceſſione temporum: Idcirco autem diſtinctas manere Tribus & Familias intererat, ut Meſſiæ venturi Tribus & Familia, illa ex Juda, hæc ex *Davide*, ſuo tempore conſtaret. Figura hæc erat reditus noſtri, ſeu reductionis per Chriſtum ad regnum cœlorum, tanquam ad avitam poſſeſſionem, quâ per peccatum excidimus. Tertium Anni Jubilæi privilegium erat clangor tubarum in univerſa Terra Iſraël, à decima die Menſis. Qui typus fuit clangoris Tubæ Evangelicæ per orbem univerſum, nec non futuri clangoris tubarum, ineunte æterno Jubilæo, 1. *ad Corinthios* XV. 52. & 1. *ad Theſſalonicenſes* IV. 15.

IV. De Anno Jubilæo Lex lata legitur *Levitici* XXV. 8. & ſeq. *Numerabis quoque tibi ſeptem hebdomadas annorum, id eſt, ſepties ſeptem, quæ ſimul faciunt annos quadraginta novem; & clanges bucciná Menſe ſeptimo, decima die menſis, propitiationis tempore in univerſa terra veſtra. Sanctificabiſque Annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: Ipſe eſt enim Jubilæus. Revertetur homo ad poſſeſſionem ſuam, & unuſquiſque rediet ad familiam priſtinam: Quia Jubilæus eſt & quinquageſimus Annus. Non ſeretis, neque metetis ſponte in agro naſcentia, & primitias vindemiæ non colligetis, ob ſanctificationem Jubilæi, ſed ſtatim oblata comedetis. Anno Jubilæi redient omnes ad poſſeſſiones ſuas. Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contriſtes fratrem tuum, ſed juxta numerum annorum Jubilæi emes ab eo, & juxta ſupputationem frugum vendet tibi. Quantò plures anni remanſerint poſt Jubilæum, tantò creſcet & pretium: & quantò minus temporis numeraveris, tantò minoris & emptio conſtabit. Tempus enim frugum vendet tibi.... Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea eſt, & vos advenæ & coloni mei eſtis.... Si paupertate compulſus vendiderit ſe tibi frater tuus, non eum opprimes ſervitute famulorum, ſed quaſi mercenarius & colonus erit: Uſque ad Annum Jubilæum operabitur apud te, & poſtea egredietur cum liberis ſuis, & revertetur ad cognationem & ad poſſeſſionem patrum ſuorum: Mei enim ſervi ſunt, & ego eduxi eos de Terra Ægypti.* De Anno Jubilæo legi poteſt *Maimonides* in ſingulari Tractatu.

PROPOSITIO I.

Annorum Sabbaticorum & Jubilæorum Epocha deducenda eſt ab Anno primo culturæ Terræ promiſſionis: Iique ab Autumno ducebant initium.

PRobatur prima pars Propoſitionis, ex verbis Legis de Annis Sabbaticis latæ. *Quando ingreſſi fueritis Terram quam ego dabo vobis, ſabbatizes Sabbatum Domino. Sex annis ſeres agrum tuum, & ſex annis putabis vineam tuam, colligeſque fructus ejus: Septimo autem Anno Sabbatum erit terræ, requietionis Domini.* Annus igitur ſeptimus ab anno primo τῆς γεωργίας fuit Sabbaticus primus. Atqui *Joſue* tranſivit Jordanem Menſe primo anni quadrageſimi-primi ab exitu ex Ægypto, qui Mundi erat bis milleſimus quingenteſimus, quinquageſimus-tertius, *Joſue* III. & Autumno ſequentis anni terram colere, ac ſemina mandare cœperunt, poſtquam Manna depluere ceſſaſſet. Ibi ergo figenda eſt radix Annorum Sabbaticorum, ut primus Annus Sabbaticus ſeptimus ab eo fuerit, hoc eſt bis milleſimus quingenteſimus ſexageſimus, quo primum quievit Terra à bello, cùm à Jeſu typico requies Iſraëlitis procurata eſſet, quæ Sabbatiſmi Populo Dei per verum Jeſum acquirendi umbra erat & figura. Quare hinc quoque annorum Jubilæorum epocha deducenda eſt, qui ſeptem Hebdomadibus annorum enumeratis, id eſt, annis quadraginta novem recurrebant, ita ut Jubilæus Annus quinquageſimus vocaretur.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis. Si Annus Sabbaticus, aut Jubilæus à Vere duxiſſet initium; cùm eo anno nec ſerere, nec metere licuiſſet, ſexti anni meſſis, quæ nonniſi extremo Menſe Niſan, id eſt, Martio noſtro, ut quàm celerrimè contingebat, aut potiùs Menſe tertio, circa Pentecoſten colligebatur, Judæis perpetuò periiſſet. Deinde cùm nihil eo anno ſereretur, nihil etiam octavo anno meti potuiſſet, ſed tantùm ſeri, quæ anno tandem nono colligerentur. At hæc apertè pugnant cum Scriptura Sacra & intentione Legis. Non igitur à Vere, ſed ab Autumno Anni Sabbatici & Jubilæi ducebant initium. Tertiò, Annus Sabbaticus à Deo inſtitutus eſt ut terra quieſceret ab agricolarum operibus atque laboribus: In ducendo itaque ejus initio ratio haberi debuit ejus tempeſtatis, quâ ſuos illi labores circa terram renovant. Hæc porro eſt Autumnus, & ſeptimus Menſis. Qui contrariam opinionem ſecutus eſt unus *Toſtatus*, Abulenſis Epiſcopus, nullis ipſam argumentis firmavit, nulla noſtræ communiſque ſententiæ incommoda oſtendit.

PROPOSITIO

PROPOSITIO II.

Utrum Annus Jubilæus quolibet anno quadrageſimo nono celebraretur, an verò anno quinquageſimo, Quæſtio Problematica. Prior ſententia argumentorum pondere, poſterior Patronorum numero & auctoritate vinceret.

PRobatur primò ex Scriptura Sacra, quæ ſpatium Jubilæi, ſeu ſacrum illum Cyclum per ſeptem Sabbata annorum definit *Levitici* xxv. Atqui ſeptem Sabbata annorum conficiunt annos ſolidos quadraginta novem: Jubilæus itaque anno quadrageſimo nono celebrabatur.

Probatur major ex Lege de Jubilæis lata Levitici xxv. 8. *Numerabis quoque tibi ſeptem Hebdomadas annorum, id eſt ſepties ſeptem, quæ ſimul faciunt annos quadraginta novem, & clanges buccinâ Menſe ſeptimo, &c.* Sicut ergo Annus Sabbaticus erat ſeptimus quiſque, ita Jubilæus erat quiſque ſepties ſeptimus. Idque convenientiſſimè; quemadmodum enim Deus quievit die ſeptimo, ita ſeptimum diem quieti hominis, ſeptimum Menſem ſacrum perpetuis feſtis, ſeptimum Annum agrorum quieti, ſepties ſeptimum eidem quieti, rerum alienatarum reſtitutioni, & ſervorum manumiſſioni deſtinavit.

Præterea, ſi Jubilæus anno quinquageſimo celebratus fuiſſet, Terra quieviſſet duobus annis continuis, anno nempe quadrageſimo-nono, utpote Sabbatico, & anno quinquageſimo ſequente, utpote Jubilæo, ex Lege. *Levitici* xxv. 11. At nullum in Sacris Literis vel Hiſtoria Judæorum datur veſtigium vel exemplum quòd duobus annis ſolidis immediatè ſibi ſuccedentibus ab agricultura ceſſatum ſit. Immò anno octavo, qui Sabbaticum proximè ſequebatur, ſemina terræ mandari, fruges meſſis tempore, & uvas vindemiarum tempeſtate colligi ſolitas, conſtat ex *Levitici* xxv. 22. Cùm ergo annus quadrageſimus nonus Sabbaticus fuerit, anno quinquageſimo ſerebatur ager, fruges adultâ meſſe colligebantur: Adeoque Jubilæus Annus ille non erat. Accedit, quòd annonæ difficultas extitiſſet, cùm nulla benedictio ſingularis anno quadrageſimo octavo data legatur in tres annos ſequentes ob biennium integrum ceſſationis.

Tertiò, ſi poſt annum quadrageſimum nonum Annus Jubilæus celebratus eſſet, ipſeque fuiſſet quinquageſimus, turbatus fuiſſet ordo Annorum Sabbaticorum. Vel enim Annus Jubilæus fuiſſet unus ex Sabbaticis, & ab ipſo initium duxiſſet ſeptenarium ſequens, vel non, ſed ab anno quinquageſimo primo. Si poſtremum admittas, en turbatum Annorum Sabbaticorum ordinem, & ab uno Sabbatico ad alterum non jam ſeptem annos, ſed octo in ea hypotheſi numerabis. Si primum, ſequitur agros ſex annis poſt ultimum Annum Sabbaticum coli & conſeri non potuiſſe, ſecundùm Legem, *Levit.* xxv. 3. Sed quinque tantùm; neque ſex annis ſerviendum tunc fuiſſe ſervo Hebræo, qui non redimeretur, ex Lege, *Deuteronomii* xv. 12. ſed quinque duntaxat annis.

Quartò, idem probat Kalendarium Hebræorum circa tempora *Conſtantini Magni* Imperatoris adornatum, in quo hunc Canonem Annorum Sabbaticorum, quos appellant *Annos ſemita*, condiderunt. *Abjice*, inquiunt, *omnia ſepte-* A *naria ab Æra Mundi, reſiduum eſt Annus ſemita, in quo es:* Hoc eſt, reſiduum oſtendet, quotus annus agatur à proximo celebrato Sabbatico. Turbari ergo non potuit ille ordo per annum quemque quinquageſimum interſerendum poſt Annos Sabbaticos.

Magna pro altera ſententia, quæ Jubilæum annis quinquaginta circumſcribit, nomina laudantur. *Philo Hebræus* Libro De Charitate: *Quid Lex illa*, inquit, *de Anno quinquageſimo, nonne quamvis aliam charitatis ſpem ſuperat?*

Joſephus Libro III. *Antiquitatum* Cap. x. *Septimo*, B inquit, *anno remiſſionem agris dedit, intactoſque aratro & plantatione eſſe juſſit, quemadmodum jam ante Populo ſeptima quaque die remiſſionem a laboribus dederat: Quæ vero per hunc annum ſponte ſuâ terra protulerit, publica eſſe, & promiſcui uſus juſſit: Idemque obſervari poſt ſeptimam annorum ſeptimanam, qui numerus quinquaginta conficit. Vocaturque Hebræis quinquageſimus quiſque annus Jobelus.*

Euſebius in Chronico, ad Annum *Abrahami* quinquageſimum primum: *Principium*, inquit, *XLI. Jubilæi ſecundum Hebræos. Jobel autem apud* C *eos quinquagenarius annus vocatur.*

S. Hieronymus Epiſtolâ CXXVII. ad *Fabiolam*, de XLII. Manſionibus, Manſione XII. *Supputemus quinquageſimo die egreſſionis Iſrael ex Ægypto in vertice Montis Sinai Legem datam. Unde & Pentecoſtes celebratur Solemnitas, & poſtea Evangelii Sacramentum in Spiritus Sancti deſcenſione completur: Ut ſicut priori Populo, quinquageſimo die, vero Jubilæo, & vero Anno remiſſionis, & veris quinquaginta & quingentis denariis, qui debitoribus dimittuntur, Lex data eſt; in Apoſtolos quoque & qui cum eis erant, in centeſimo vigeſimo* D *Moſaicæ ætatis numero conſtitutis, deſcenderit Spiritus Sanctus.* At Libro II. Commentariorum in *Amos* Jubilæum ſeptem hebdomadibus annorum, id eſt, annis quadraginta novem conſtare aſſerit. *Septenarium*, inquit, *numerum eſſe ſanctum, etiam Sabbatum probat.... Et ſeptem Hebdomades complens numerum ſancta Pentecoſtes, & Jubilæus Annus remiſſionis, tubarumque clangentium hoc numero texitur. In ſeptimo quoque Menſe figuntur Tabernacula, & Hebræus, cum ſex annis ſervierit, anno ſeptimo liberatur.*

Alii etiam Patres Annum Jubilæum quinqua- E geſimum vocant. *S. Auguſtinus* Quæſtione XCII. in Leviticum, *S. Gregorius* Libro I. *Moralium* Cap. VI. *S. Iſidorus* Libro IV. Originum Cap. VIII. & recentiorum Commentatorum turba. Scripturam Sacram opinioni ſuæ disertè ſuffragari clamant, Levitici xxv. 10. *Sanctificabiſque Annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: Ipſe eſt enim Jubilæus. Revertetur homo ad poſſeſſionem ſuam, & unuſquiſque redieт ad familiam priſtinam: Quia Jubilæus eſt, & quinquageſimus Annus.*

Reſpondent prioris ſententiæ Vindices, Jubi- F læum in Scriptura Sacra, & à Patribus, Annum quinquageſimum dici, quia ab uno Jubilæo ad alterum ſunt anni quinquaginta, incluſo utroque termino. Nihil autem uſitatius eſt, quàm ut certi dies, anni, menſes numerentur, modò incluſivè, modò excluſivè. Sic Hebdomadem vocare ſolemus octiduum, quæ ſeptem tantùm dies complectitur. Sic Olympiadem quinquennium vocant Auctores Græci & Latini, quæ nonniſi annos quatuor ſolidos continet. Sic quintum annum Biſſextilem dicimus, qui tamen revera quartus quiſque eſt. Sic Indictiones ſpatio ſexdecim annorum ab Auctoribus definiuntur, quia tot numerantur Anni ab Indictione ad Indictionem,

quamvis

quamvis revera Cyclus ille ſit annorum dumtaxat A quindecim. Licèt ergo Jubilæus anno quadrageſimo nono celebraretur, & cum Sabbatico concurreret, quinquageſimus tamen dictus eſt incluſo utroque termino. Nec mirum, cùm Scriptura Sacra numeris rotundis uti ſoleat, & inchoatos annos pro abſolutis numerare.

Urgent poſterioris ſententiæ Patroni, Annum quadrageſimum nonum à quinquageſimo in Lege diſtingui; numeratis annis quadraginta novem, jubens ſanctificationem quinquageſimi, qui Jubilæus appellatur; tam abſurdè exponi, Annus quinquageſimus erit Jubilæus, id eſt quinquageſimus B nonus, quàm abſurdè exponeretur, Hora duodecima eſt Meridies, id eſt, undecima. Addunt, Annum quadrageſimum nonum dici non poſſe quinquageſimum utroque termino incluſo: Tum quia primus Jubilæus neque revera eſſet, neque dici poſſet quinquageſimus annus, ſed tantùm quadrageſimus nonus, utpote nullum habens Jubilæum præcedentem: Tum quia in poſterioribus omnibus Jubilæis unus & idem annus bis numerari deberet, ſemel cum antecedente Jubilæo, & iterum cum ſequente, quod repugnat rationi numeri. Si enim eadem unitas bis ſumeretur, falſus C eſſet numerus.

Reſpondent prioris ſententiæ Vindices, Has ratiunculas ſpeciei plus habere, quàm ponderis: Communem loquendi & numerandi modum, & in Scriptura Sacra frequenter uſitatum iiſdem oppugnari poſſe. Primum Jubilæum, etſi nullum præcedentem habeat, nihilominus annum quinquageſimum rectè dici, quo modo Dominica in Albis Octava Paſchæ appellatur, quamvis ſeptima ſit dumtaxat à Paſchate dies. Objectionem Adverſariorum non pluris faciendam, quàm ejus qui pertinaciter contenderet, Hebdomadam octiduum perperam dici, utroque termino incluſo, id D eſt utraque Dominica, quia unus & idem dies Dominicus bis numeraretur, ſemel cum antecedente Hebdomada, & iterum cum ſequente. His ergo argutiis contra communem loquendi modum, atque uſitatam Scripturæ Sacræ phraſim præſcribi non poteſt.

Objiciunt poſterioris ſententiæ Patroni: Si Jubilæus Annus ſit quadrageſimus-nonus, fore ut perpetuò in Annum Sabbaticum incurrat, quo poſito fruſtra Scriptura vetaret ſeri & meti anno Jubilæi: Satis enim erat id de Anno ſeptimo præcepiſſe.

Reſpondent, qui priorem opinionem propugnant, Scripturam hac iterata prohibitione ſignificaſſe Annum Jubilæum eſſe Sabbaticum, ſed ſolemniorem: Privilegia Anno Sabbatico & Jubilæo communia, & uni Jubilæo propria, illam recenſere; communem porro eſſe utrique ceſſationem ab agricultura, meſſe, & vindemiâ, remiſſionem debitorum, manumiſſionem ſervorum: Propria, quæ ſuperiùs explicata ſunt initio Diſſertationis.

SCHOLION.

S. Auguſtinus Quæſt. 92. in Levit.

Ipſa vacatio terræ Anno Sabbatico & Jubilæo erat *velut merces habitationis aut redemptio ab illo cujus eſt, hoc eſt, ab ejus Creatore Deo.* Si Judæi anni ſabbatici & jubilæi obſervantiâ ad fidem in divinam providentiam, ad bonorum temporalium contemptum, ad humanitatem in ſervos, ad caritatem & beneficentiam erga pauperes erudiebantur: quantò magis Chriſtiani, qui non in vetuſtate literæ, ſed in novitate ſpiritus ſe Deo ſervire profitentur, his figuris erudiri debent ad illas virtutes, quæ veris Iſraëlitis ſunt propriæ!

DISSERTATIO XV.

DE TEMPORE PRINCIPATUS Joſuë.

B Circa annos Imperii *Joſuë* variæ admodum fuerunt & diſcrepantes ſententiæ. *Joſephus*, *Zonaras*, *Beda*, *Freculphus*, ejus Imperium annis viginti quinque definiunt: Ipſi viginti ſeptem annos Principatûs tribuunt *Euſebius*, *Clemens Alexandrinus* Libro I. Stromatum, *Julius Africanus*, *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XI. *Sulpitius Severus* Libro I. Hiſtoriæ Sacræ, hanc fuiſſe communem opinionem teſtatur. *De Imperii Joſue tempore*, inquit, *parum definio. Frequens tamen opinio eſt eum viginti ſeptem annis præfuiſſe Hebrais.* Eamdem ſequuntur Auctor Libri *De Vita & Morte Sanctorum* apud *S. Iſidorum Hiſpalenſem*, C Cap. VII. *Nicephorus* Patriarcha Conſtantinopolitanus, & Chronicon Alexandrinum. Ad hanc ſententiam proximè accedunt Hebræi, qui *Joſue* XXVIII. annos Iſraëlem rexiſſe aſſerunt. *Julius Hilario* annos XXXII. ejus Principatui adſcribit. *Genebrardus*, aliique Recentiores, annos dumtaxat XVII.

PROPOSITIO UNICA.

D *Joſuë ſeptemdecim dumtaxat annis Judæorum Reipublicæ præfuiſſe, opinio eſt Chronologiæ Scripturæ Sacræ magis conſona.*

Probatur Propoſitio: Ex III. *Regum* VI. Capite conſtat annos ab Exodo uſque ad jacta Templi Salomonici fundamenta quadringentos octoginta numerari; annumque quadringenteſimum octogeſimum eſſe annum quartum Regni Salomonis. *Factum eſt ergo quadringenteſimo & octogeſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de Terra Ægypti, in anno quarto, Menſe Zio, (ipſe eſt Menſis ſecundus)* E *Regni Salomonis ſuper Iſraël, ædificari cœpit Domus Domino.* At illa ſeries annorum conſtare non poteſt deductâ Chronologiâ per annos Judicum, prout in Hebraico Textu & in Vulgata noſtra definiuntur, ſi *Joſue* plures aſſignentur anni quam ſeptemdecim. Aſſerendum igitur eſt *Joſue* ſeptemdecim dumtaxat annos Rempublicam Hebræorum fuiſſe moderatum.

Minoris Propoſitionis veritas oculis ſubjicitur ſequenti ſchemate.

Moſes rexit Populum in deſerto annis quadraginta. *Exodi* XVI. 35. *Deuteronomii* II. 7. VIII. 2. F XXIX. 5. *Joſue* V. 6. *Pſalmo* XCV. 10. *Actuum* VII. 36. & XIII. 18.

Joſuë in Terra Chananæorum annis ſeptemdecim.

Othoniel primus Judicum annis quadraginta. *Judicum* III. 11.

Aod annis octoginta. *Judicum* III. 36.

Samgar paucis menſibus.

Barac & Debbora annis quadraginta. *Judicum* V. 12.

Gedeon annis quadraginta. *Judicum* VIII. 28.

Abimelech filius Gedeonis regnavit ſuper Iſraël annis tribus. *Judicum* IX. 22.

Thola judicavit Populum Iſraël annis viginti tribus. *Judicum* x. 2.

Jair annis viginti duobus. *Judicum* x. 3.

Jephte annis ſex. *Judicum* XII. 7.

Abeſan annis ſeptem. *Judicum* XII. 9.

Ahialon annis decem. *Judicum* XII. 11.

Abdon annis octo. *Judicum* XII. 14.

Samſon annis viginti. *Judicum* xv. 20.

Heli Pontifex Maximus annis quadraginta. I. *Regum* IV. 18.

Samuel, & Saul Rex annis quadraginta. *Actuum* XIII. 21.

David Rex annis quadraginta. II. *Regum* v. 4. & 5.

Salomon jecit fundamenta Templi anno Regni ſui quarto. III. *Regum* VI. 2.

Reſultat ſumma annorum quadringentorum & octoginta.

Objicies ; *Joſuë* centum & decem annos vixiſſe, *Joſue* XXIV. 29. quadraginta tres annos circiter natum fuiſſe, quando miſit illum *Moyſes* cum *Calebo*, qui tum annum quadrageſimum agebat, & aliis Exploratoribus, ad conſiderandam Terram Chanaam. Quadraginta annis peregrinatum fuiſſe in deſerto cum *Moyſe*, & cæteris Iſraëlitis : Adeoque octoginta tres annos natum fuiſſe, cùm Jordanem tranſiit, Populumque in Terram promiſſam introduxit : Quibus ſi viginti ſeptem annos Imperii addideris, fiunt anni centum & decem.

Reſpondetur, Certum non eſſe quot annos natus eſſet *Joſue*, cùm ad Terram conſiderandam cum *Calebo* & aliis Exploratoribus miſſus eſt ; gratis aſſeri quòd annos XLIII. natus eſſet, cùm Scriptura ejus ætatem eo tempore non definiat : Nec ſequitur *Joſue* tot annos tunc fuiſſe natum, quia quadraginta annos natus erat *Caleb*, cùm omnes ſingularum Tribuum Principes à *Moyſe* ad id negotii ſelecti pares ætate non fuerint. Tunc itaque fuerit *Joſue* annos quinquaginta quinque natus, quæ ætas *Moyſis* in Republica gerenda Miniſtro, & belli Duci congruebat, his triginta & octo annos reliquos peregrinationis Iſraëlitarum in deſerto ſi addideris, fient anni nonaginta tres, quibus ſi addantur anni ſeptemdecim Imperii, conſtat numerus annorum centum & decem, quibus vita *Joſue* in Scriptura definitur. Quod autem tot annos natus tantis rebus gerendis par fuerit adhuc *Joſue*, mirum nemini eſſe debet, cùm *Caleb* prope nonagenarius æquè vegetus & robuſtus eſſet ac erat anno ætatis ſuæ quadrageſimo, ut ipſe de ſe ait, Joſuë x. 10. *Quadraginta & quinque anni ſunt, ex quo locutus eſt Dominus verbum iſtud ad Moyſem, quando ambulabat Iſrael per ſolitudinem : Hodie octoginta quinque annorum ſum, ſic valens ut eo valebam tempore quando ad explorandum miſſus ſum : Illius in me temporis fortitudo uſque hodie perſeverat, tam ad bellandum, quàm ad gradiendum.*

DISSERTATIO XVI.

DE LIBRO JOSUE.

Librum *Joſuë* Canonicum eſſe ac Sacrum ſoli illi negarunt Hæretici, qui Vetus omne Teſtamentum rejecerunt. Antiquiorem eſſe Libris Regum probat locus ille III. Regum XVI. 34. *In diebus ejus ædificavit Hiel de Bethel Jericho : In Abiram primitivo ſuo fundavit eam, & in Segub noviſſimo ſuo poſuit portas ejus, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Joſuë filii Nun.* Quod ex *Joſue* Cap. VI. 25. 26. depromptum eſt : *In tempore illo imprecatus eſt Joſue dicens, Maledictus vir coram Domino, qui ſuſcitaverit, & ædificaverit civitatem Jericho : In primogenito ſuo fundamenta illius faciat, & in noviſſimo liberorum ponat portas ejus.* Idem confirmant verba illius Sirachidis Eccleſiaſtici XLVI. 11. *Et dedit Dominus ipſi Caleb fortitudinem, & uſque in ſenectutem permanſit illi virtus, ut aſcenderet in excelſum terræ locum.* Quæ ex *Joſuë* XIV. 10. 11. 12. ſumpta ſunt, ubi *Caleb* ait : *Hodie octoginta quinque annorum ſum, ſic valens ut eo valebam tempore, quando ad explorandum miſſus ſum : Illius in me temporis fortitudo uſque hodie perſeverat, tam ad bellandum, quàm ad gradiendum : Da ergo mihi Montem iſtum.* De Libri iſtius Auctore etiam inter Catholicos diſputatur.

PROPOSITIO UNICA.

Liber Joſuë incerti Auctoris & temporis eſt.

ID probat opinionum varietas ac diſſenſio, & infirmitas argumentorum quibus nituntur. Quidam *Eleazaro* Pontifici, alii *Samueli*, nonnulli *Iſaiæ*, alii *Eſdræ* illum tribuunt, aut tribuendum conjiciunt. Auctor Synopſeos Scripturæ Sacræ ſub *S. Athanaſii* nomine editæ hunc Librum à *Joſuë* ſcriptum negat ; cujus ſit Auctoris non affirmat. *Theodoretus* excerptum putat ex *Libro Juſtorum*, qui laudatus eſt Joſuë x. 13. *Auctor*, inquit, *ſuſpicatus ne quis verbis non adhiberet fidem, dixit hoc inveniri in antiquo Commentario. Quare conſtat ex hoc loco, poſterorum quempiam alium Librum hunc conſcripſiſſe, ex alio Libro captâ occaſione.* Hæc ille *Quæſtione* XIV. in *Joſuë*. Hunc Librum inſcribi *JOSUE* nomine, quia de ejus Imperio agit, non quòd ille Scriptor ſit, cenſet *Andreas Maſius*, conjicitque *Eſdram* ſive ſolum, ſive unà cum æqualibus inſigni pietate & eruditione viris, cœleſti Spiritu afflatum, non ſolùm hunc *Joſue*, verùm etiam Judicum, Regum, alios, quos in Sacris Bibliis legimus, Libros ex diverſis Annalibus apud Eccleſiam Dei conſervatis compilaſſe, in eumque ordinem qui jam olim habetur, redegiſſe atque diſpoſuiſſe. Heterodoxos non moror, qui hunc Librum *Joſue* recentiorem aſſerunt, *Grotium*, *Hobbeſium*, Auctorem Syſtematis Præadamitarum, & Diſputatorem *Theologo-Politicum*. Infirmis certè ducuntur argumentis, quicumque certò definiunt hunc Librum à *Joſue* ſcriptum non eſſe.

Primum argumentum arceſſunt ex *Joſue* x. 13. ubi citatur *Liber Juſtorum* Joſuë recentior vel æqualis, ut qui pugnæ à *Joſue* commiſſæ contra Reges Amorrhæorum fœderatos, Gabaonitarum Hoſtes, & miraculoſæ Stationis Solis meminiſſet. Iſto argumento pugnant *Theodoretus*, *Maſius*, & alii.

Reſpondetur, *Librum Juſtorum*, quicumque tandem ille fuerit, ſive Annales rerum ab Iſraëlitis geſtarum, ut cenſet *Maſius*, ſive Carmen Epinicium, ſtatim poſt reportatam de Amorrhæorum Regibus victoriam compoſitum, ut putat *Grotius* ; ſive Liber Paræneticus ad piè ſanctéque

quæ vivendum homines informans, ut aliis placet; ſtatim poſt Gabaonitarum prælium & celebrem illam victoriam Statione Solis admirabili procuratam & illuſtratam ſcribi potuiſſe, adeóque vel à *Joſuë*, vel ab Auctore ipſi coævo citari, ut narrationi ſuæ fidem conciliaret Libri vulgo noti, & omnium manibus triti teſtimonio. *Steteruntque*, inquit, *Sol & Luna, donec ulciſceretur ſe gens de inimicis ſuis. Nonne ſcriptum eſt hoc in Libro Juſtorum?* Qui enim *Joſuë* Libri ejus nomine inſcripti Auctorem eſſe aſſerunt, illum in ſumma ſenectute ſcripſiſſe volunt.

Alterum argumentum petunt *Maſius*, & alii, ex frequenti hac temporis ootatione, *Uſque in præſentem diem*, quæ longi temporis intervallum ſignificat.

Reſponderi poteſt, Satis temporis interceſſiſſe à tempore quo res geſtæ ſunt, quæ hoc in Libro narrantur, ad extremam uſque *Joſuë* ſenectutem, ut hanc loquendi formulam uſurpare poſſet, ſiquidem non multùm temporis ad rerum humanarum mutationem opus eſt. Ita *S. Matthæus* non multis annis poſt Chriſti mortem ſcribens, hanc temporis notam uſurpavit Cap. XXVII. 8. *Propter hoc vocatus eſt ager ille Haceldama, hoc eſt, Ager ſanguinis, uſque in hodiernum diem.* Et Cap. XXVIII. 15. *Et divulgatum eſt verbum iſtud apud Judæos uſque in hodiernum diem.*

Tertium argumentum ducunt ex *Joſuë* XIX. 27. ubi fit meotio Terræ *Cabul*, cui id nominis impoſitum eſt ab *Hiramo* Tyri Rege. III. *Regum* IX. 12. 13. *Et egreſſus eſt Hiram de Tyro, ut videret oppida quæ dederat ei Salomon, & non placuerunt ei, & ait: Haccine ſunt Civitates quas dediſti mihi, frater? Et appellavit eas Terram Chabul, uſque in diem hanc.*

Reſponderi poteſt, *Terram Cabul* in Libro *Joſue* memoratam, alteram eſſe à *Terra Chabul*, cujus mentio fit Libro III. *Regum.* Illa enim vicus eſt in confiniis Ptolemaidis; iſta verò regiuncula eſt viginti conſtans oppidis. Illas diſtinxit *Joſephus*: Iſtam enim ab *Hiramo* ita nuncupatam à voce *Cabelon*, quæ Phœnicum linguâ ſignificat *id quod diſplicet*, vocat γῆν Χαβαλών, Libro VIII. *Antiquitatum Judaicarum.* Alteram verò, de qua in Libro *Joſue*, vocat Χαβωλὼ χώραν.

Quartum argumentum petit *Maſius* ex *Joſue* XIX. 47. ubi quæ narratur Danitarum Expeditio adverſùs *Leſem*, poſt mortem *Joſuë* contigit, Judicum temporibus, ut conſtat ex Libro *Judicum* Cap. XVIII. 29.

Reſpondet Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius*, Id eſſe additum ab *Eſdra* ad pleniorem rerum intelligentiam. Nam cùm aſſignatam Danitis portionem *Joſuë* deſcripſiſſet, aliamque deinceps armis ipſi quæſiſſent, meritò id *Eſdram* ſupplendum duxiſſe. Clauſula hæc ſi detrahatur, nihilominus conſtare ſententiam, neque luxatum orationis contextum aut pendulum deprehendi. Simili modo intruſos obſervat in Caput vigeſimum primum Verſus duos, qui in vetuſtis Hebræorum Codicibus oon extant, teſte *R. Davide Kimchi.* Inſarta quoque Doctiſſimo Præſuli videtur clauſula, quæ Capite XV. Verſu 14. & ſequentibus habetur: Quia quicquid illic de Calebo, & extinctis ab eo tribus *Enaci* filiis dicitur, & de *Dabira* ab *Othoniele* expugnatâ, & nuptum ei datâ *Axa Calebi* filia, & addictâ dotí *Dabira* Urbe cum fundis irriguis, videtur poſt mortem *Joſue* cootigiſſe, ut colligitur ex Cap. I. Libri *Judicum.*

Aliis hæc Reſponſio non placet, & Civitatem *Leſem*, quam à Danitis expugnatam narrat Auctor Libri *Joſue*, eamdem eſſe negant cum Urbe *Lais*, quam *Judicum* XVIII. ſexcenti viri ex Tribu *Dan* occupaſſe memorantur. Id ex diverſa vocabuli inflexione probant. Addere potuiſſent quod omiſere, *Euſebii* in Libello *De Locis Hebraicis* à *S. Hieronymo* Latinitate donato teſtimonium. *Leſem* enim & *Laiſa* quaſi diſtinctas Urbes recenſet. *LESEM: Hanc filii Dan vi captam cognominaverunt Dan.... LAISA: Hanc filii Dan captam manu poſſederunt, cùm eſſet procul à Sidone, & vocaverunt eam Dan. Fuit autem terminus Terræ Judææ contra Septentrionem à Dan uſque ad Berſabee ſe tendentis. Meminit hujus & Iſaias. Sita eſt autem juxta Paneadam, de qua Jordanis fluvius erumpit.*

Quintum argumentum ſumitur ex poſtremo Capite Libri *Joſue*, ubi ejus obitus, & res poſt obitum geſtæ narrantur.

Reſpondetur, Hæc à *Samuele* vel ab *Eſdra*, vel alio Dei Spiritu afflato homine adtexta fuiſſe, ut de *Moyſis* morte ultimo *Deuteronomii* Capiti adſcriptâ diximus.

Quæ verò primo Capite Libri Judicum narrantur, *Recapitulationem eſſe quamdam præclare geſtorum ab Jeſu filio Nave*, cenſet *Theodoretus* Quæſtione I in Libros *Judicum.* Probabile etiam eſſe ait, cædem filiorum *Enaci* in Libro *Joſue* fuiſſe prænuntiatam, poſtea verò prædictionem completam, remque geſtam ab Autore Libri Judicum narrari.

Ex his patet quàm infirma ſint eorum argumenta, qui hunc Librum à *Joſuë* ſcriptum non eſſe, velut rem certiſſimam aſſerunt.

Nunc eorum expendenda ſententia eſt, qui à *Joſuë* ſcriptum affirmant. His illi verbis poſtremi Capitis nituntur: *Scripſit quoque Joſuë omnia verba hæc in Volumine Legis Domini.* At hæc verba ad totum hunc Librum non referuntur, quaſi *Joſuë* illum ſcripſerit in Volumine Legis, ſed ſolùm ad formulas fœderis Deum inter & Populum initi, ut patet ex ſerie contextûs. *Percuſſit ergo Joſuë in die illo fœdus, & propoſuit Populo præcepta atque Judicia in Sichem. Scripſit quoque omnia verba hæc in Volumine Legis Domini: Et tulit lapidem prægrandem, poſuitque eum ſubter quercum, quæ erat in Sanctuario Domini: Et dixit ad omnem Populum: En lapis iſte erit vobis in teſtimonium, quòd audierit omnia verba Domini, quæ locutus eſt vobis: Ne fortè poſtea negare velitis, & mentiri Domino Deo veſtro.*

Opinionem ſuam hoc etiam *Sirachidis* teſtimonio confirmant, Eccleſiaſtici XLVI. 1. *Fortis in Bello Jeſu Nave, ſucceſſor Moyſi in Prophetis*: Hoc eſt, ut ipſi interpretantur, in Librorum Sacrorum, qui divinitus inſpirati ſunt, ſcriptione. Verùm hæc probant duntaxat *Joſuë* ſucceſſiſſe *Moyſi* in Munere Prophetico, non verò ſcripſiſſe Librum Sacrum, qui ejus nomine inſcribitur. Prophetavit autem geſtis potiùs quàm verbis, ipſumque ejus nomen propheticum fuit, ut *Origenes* & *S. Hieronymus* obſervarunt. Ille Homiliâ I. in Joſuë: *Hic Liber*, inquit, *non tam Geſta Jeſu Nave, quàm Sacramenta Jeſu Domini noſtri depingit.* Iſte in Epiſtola ad Paulinum: *Veniam*, inquit, *ad Jeſum Nave, qui typum Domini non ſolum geſtis, verùm etiam nomine præfert. Tranſit Jordanem, hoſtium Regna ſubvertit, dividit Terram victori Populo, & per ſingulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes atque confinia, Eccleſiæ cœleſtiſque Jeruſalem ſpiritualia Regna deſcribit.*

DISSERTATIO XVII.

DE ANNIS INTERREGNORUM, Oppreſſionis, Servitutis, & Quietis. Utrum ſeorſim ab Annis Judicum numerándi ſint, an verò in iis includendi?

ANnorum ſervitutis & quietis ſæpe fit mentio in Libro *Judicum*. Cap. III. *Iratuſque contra Iſraël Dominus, tradidit eos in manus Chuſan Raſathaim Regis Meſopotamiæ, ſervieruntque ei octo annis. Et clamaverunt ad Dominum, qui ſuſcitavit eis Salvatorem, & liberavit eos, Othoniel videlicet.... Quievitque terra quadraginta annis, & mortuus eſt Othoniel.* Ibidem v. 14. *Servieruntque filii Iſraël Eglon Regi Moab decem & octo annis....* v. 30. *Humiliatuſque eſt Moab in die illo ſub manu Iſraël: Et quievit terra octoginta annis.* Cap. IV. 1. 2. 3. *Addideruntque filii Iſraël facere malum in conſpectu Domini poſt mortem Aod, & tradidit illos Dominus in manus Jabin Regis Chanaan.... Et per viginti annos vehementer oppreſſerat eos.* Cap. v. 32. *Quievitque Terra per quadraginta annos.* Cap. VI. *Fecerunt autem filii Iſraël malum in conſpectu Domini, qui tradidit illos in Manu Madian ſeptem annis, & oppreſſi ſunt valdè ab eis.* Cap. VIII. 28. *Humiliatus eſt autem Madian coram filiis Iſraël, nec potuerunt ultra cervices elevare: Quievitque terra per quadraginta annos, quibus Gedeon præfuit.* Cap. X. 6. 7. *Filii autem Iſraël peccatis veteribus jungentes nova, fecerunt malum in conſpectu Domini.... Afflictique ſunt & vehementer oppreſſi per annos decem & octo.* Cap. XIII. *Rurſumque filii Iſraël fecerunt malum in conſpectu Dominò qui tradidit eos in manus Philiſtinorum quadraginta annis.* Quæritur utrum illi anni ſeorſim ab annis Judicum numerandi ſint, an verò in iis includendi?

PROPOSITIO UNICA.

Anni interregnorum, Oppreſſionis, Servitutis, & Quietis, ſeorſim ab annis Judicum non ſunt numerandi, ſed in iis includendi.

PRobatur ex Capite XV. Libri *Judicum* verſ. 20. ubi de *Samſone* dicitur: *Judicavitque Iſraël in diebus Philiſthiim viginti annis.* In annis igitur quadraginta, quibus Iſraëlitæ à Philiſtinis oppreſſi ſunt, illiſque ſervierunt, anni viginti, quibus *Samſon* judicavit Iſraëlem, includuntur.

Probatur ſecundò ex III. *Regum* VI. Capite, verſ. 1. ubi ab Egreſſu filiorum Iſraël ex Ægypto uſque ad annum quartum *Salomonis*, quo Templum ædificari cœptum eſt, anni octoginta ſupra quadringentos numerantur. Igitur anni ſervitutis, interregnorum, & oppreſſionis, ſeorſim ab annis Judicum non ſunt numerandi, ſed in illis includendi. Alioquin non quadringenti & octoginta, ſed quingenti nonaginta & unus anni ab Exitu Iſraëlitarum ex Ægypto ad Templi Salomonici ſtructuram interceſſiſſent. Quod quàm improbabiliter aſſerant noſter *Melchior Canus*, & alii, li-

A quidò conſtat ex Scripturæ Sacræ verbis. *Factum eſt ergo*, inquit, *quadringenteſimo & octogeſimo anno egreſſionis filiorum Iſraël de Terra Ægypti, in anno quarto, menſe Zio (ipſe eſt menſis ſecundus) Regni Salomonis ſuper Iſraël, ædificari cœpit domus Domino.* Quomodo autem per Judicum annos hæc temporum ſeries diſponenda ſit, oſtendimus Diſſertatione XV.

Probatur tertiò teſtimoniis Veterum: *Euſebii* in *Chronico*, de prima oppreſſione loquentis: *Poſt mortem Jeſu*, inquit, *ſubjectos tenuerunt Hebræos Alienigenæ annis octo: Qui junguntur Gothonielis temporibus, ſecundum Judæorum Tra-* B *ditiones.*

S. Auguſtini Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXII. ubi tempora Judicum ſpatio trecentorum viginti novem annorum definit, ab *Othoniele* ſcilicet uſque ad *Samuelem*, omiſſis cum *Euſebio* decem annis *Ajalon*, quos quia Scriptura expreſſit, trecenti triginta novem anni Judicibus tribuendi ſunt: Quibus ſi quadraginta annos peregrinationis Iſraëlitarum in Deſerto, ſeptemdecim annos *Joſue*, annos quadraginta *Samuelis* & *Saulis*, annos quadraginta *Davidis*, & annos quatuor *Salomonis* uſque ad fabricam Templi addide- C ris, conſiunt anni quadringenti & octoginta.

Beda Libro de ſex Ætatibus Mundi: *Othoniel*, inquit, *annis* XL. *de Tribu Juda primus Iſraëli Judex jubente Domino conſtituitur. Hujus temporibus primis filii Iſraël ſerviere Chuſam Raſathaim Regi Meſopotamiæ octo annis.*

Aod annis octoginta. Cujus in principiis ſervivit Iſraël Eglon Regi Moab annis XVIII. *donec eum ipſe percuſſo Eglon liberavit.*

Debbora annis XL. *cujus in initio Ducatus oppreſſit filios Iſraël Jabin Rex Chanaan viginti annis.*

D *Gedeon annis* XL. *ſub quo ſervivit Iſraël Madianitis & Amalecitis* VII. *annis; ſed Gedeon pugnante liberatus eſt.*

Jephte Galaadites annis ſex. Philiſtini & Ammonitæ deprimunt Iſraël, ex quibus Ammonitæ debellantur ab Jephte: qui in Libro Judicum ab ætate Moyſis uſque ad ſemetipſum ait ſupputari annos trecentos.

Objicit *Melchior Canus* Libro XI. *De Locis Theologicis*, Cap. v. Nihil abſurdius eſſe, quàm ut Interregnorum anni in eos redigi dicantur & contrahi, quibus ſub Judicibus terra à prælis dicitur quieviſſe: Cùm in illis Interregnis aut E perpetuum Judæis bellum contra inimicos fuerit, aut ſervitus ſine Judice miſera, res afflictæ, turbata omnia, nulla quies.

Reſpondetur, Belli quidem & ſervitutum tempora à pacis & quietis temporibus ſecernenda eſſe: Sed annorum notatione quieti terræ appoſitâ, quietis illius initium, non autem vel ipſius quietis, vel Præfecturæ Judicum durationem deſignari. Tò igitur *quievit*, idem eſt ac, *quieſcere cœpit*. Certior verò nulla figi poteſt epocha, à qua primæ ſub *Othoniele* quietis terræ ſupputatio deducatur, quàm celeberrima illa F terræ quies, quam à *Joſue* devictis Chananeæ Regibus conſtitutam, & partitioni terræ præviam Spiritus Sanctus memorat, *Joſue* XI. 23. & XIV. 15. Superato igitur *Chuſane* Meſopotamiæ Rege, qui poſt Chananæos illos à *Joſue* profligatos primus univerſum Iſraëlem bello laceſſivit, quies Populo Dei reddi cœpta eſt, annis poſt priorem illam à *Joſue* reſtitutam quadraginta: Victore deinceps *Othonielo* uſque ad mortem Rempublicam adminiſtrante. Sic *Judicum* III. 30. habetur: *Et quievit terra octoginta annis:* Non quòd per tot annos Iſraëlitis *Aod* præfuerit,

(quod

(quod ab omni veri ſpecie alienum eſt) ſed quòd *Eglone* Moabitarum Rege, cui per annos octodecim Iſraëlitæ ſervierant, per *Aodem* Judicem occiſo, quieſcere cœperit terra anno octogeſimo poſt priorem pacem ab *Othoniele* illi reſtitutam. Sic Cap. v. 41. his verbis, *Et quievit terra quadraginta annis*, ſimiliter ſignificatur, per *Debboram* & *Boracum* profligato *Jabine* Chananæorum Rege, qui per totos viginti annos Iſraëlitas oppreſſerat, quieſcere cœpiſſe terram anno quadrageſimo poſt priorem quietem illi ab *Aode* redditam. Quod legitur Capite viii. 28. *Et quievit terra in diebus Gedeonis annis quadraginta*, hunc ſenſum reddit: Madianitis, quibus Iſraëlitæ ſeptennio ſolido ſervierant, per *Gedeonem* debellatis, anno quadrageſimo poſt quietem à *Debbora* & *Barac* Hebræorum Reipublicæ redditam, tranquillam & pacatam denuo eſſe cœpiſſe ſub *Gedeonis* imperio. Videatur *Uſſerius* Chronologiæ Sacræ Cap. xii. & xiii. ubi & annorum octodecim oppreſſionem Iſraëlitarum à Philiſtæis ac Ammonitis, *Judicum* x. 8. narratam, & ab *Euſebio* poſteriorum Judicum annis illigatam, ad *Jairis* tempora convenientiùs ac veriùs referri poſſe cenſet. Nam ſervitutis hujus anno decimo-octavo & ultimo, Jephte Principatum nondum adepto, Iſraëlitis reſipiſcentibus, & alienigenarum Idola de finibus ſuis projicientibus, miſertus eorum Deus fuiſſe legitur, *Judicum* x. 16. Deinde, Ammonitis à *Jephte* debellatis, & viginti eorum Civitatibus expugnatis, Ammonitæ plagâ magnâ percuſſi, & ab Iſraëlitis humiliati dicuntur *Judicum* xi. 33. Unde manifeſtum eſt ad tempora Judicum *Jaire* poſteriorum octodecim illos Ammoniticæ oppreſſionis annos referri non poſſe. Denique, ex diſſidio illo, quod profligatis & depreſſis Ammonitis Ephratæos inter & *Jephte* Capite xii. ortum narratur, in quo Ephratæorum quadraginta duo millia ad Jordanem jugulata ſunt à Galaaditis, quòd *Scibboleth* pronuntiare non valerent, colligitur Iſraëlitas tunc temporis tum Ammonitarum, tum Philiſtæorum jugum excuſſiſſe, priſtinamque recuperaſſe libertatem: Aliàs enim communes vires armaque in hoſtes convertiſſent, non ſe ipſos bello civili mutuò infeſtaſſent. Etſi verò ante Ammoniticam & Philiſtæam oppreſſionem mors *Jairis* commemoretur Capite x. 5. 6. 7. non ſequitur quòd poſtea contigerit, ſed per prolepſim narratur, ut deinceps ordine non interrupto, de cauſis, duratione, & fine ſervitutis Ammoniticæ à *Jephte* demum ſublatæ ſimul ageretur; Cujuſmodi ὕστερα πρότερα non ſemel in Scripturis occurrunt

Inſtabis, *Jephte* cum Ammonitis congreſſurum illis objeciſſe, Iſraëlitas habitaſſe in Heſebon, & viculis ejus, & in Aroër, & villis illius, vel in cunctis civitatibus juxta Jordanem, per annos trecentos, ipſis Ammonitis nihil contra illos tentantibus. *Judicum* x. 26. Cùm igitur ab occupata per Iſraëlitas Terra, anno poſt Exitum ex Ægypto, quadrageſimo, uſque ad hoc tempus, non plures quàm ducenti ſexaginta quatuor anni interceſſerint, ſequitur annos ſervitutis in annis Judicum non eſſe includendos, ſed ſeorſim ab illis numerandos.

Reſpondetur, *Jephte* de accurata numeri ratione non fuiſſe ſollicitum, ſed de jure ſuo tuendo contra Ammonitas. Solent autem homines, cùm temporis præſcriptione in poſſeſſionibus ſuis contra adverſarios tuendis utuntur, eam potiùs amplificare quàm diminuere. Annos itaque trecentos dixit *Jephte* perfecto & rotundo numero uſus, quòd magis ad trecentos quàm ad du-

A centos is numerus accederet.

Objicit Auctor Eruditus Libri cui titulus eſt, *Antiquitas Temporum Reſtituta*, Cap. viii. Multas Anarchias ſeu Interregna præceſſiſſe ſervitutes Iſraëlitarum, à quibus eos vindicarunt Judices, adeóque ſeorſim ab annis Judicum eſſe numerandas. Probat Antecedens ex *Judicum* Cap. ii. 7. ubi de Iſraëlitis dicitur: *Servieruntque Domino cunctis diebus ejus & Seniorum, qui longo poſt eum vixerunt tempore, & noverunt omnia opera Domini, quæ fecerat cum Iſrael.* Seniorum autem illorum Adminiſtrationi triginta B annos aſſignavit *Julius Africanus*, referente *Georgio Syncello* in Chronographia: Sanctus verò *Maximus* in Computo annos circiter quinquaginta. Subdit Scriptura Sacra: *Omnis illa generatio congregata eſt ad Patres ſuos; & ſurrexerunt alii qui non noverant Dominum, & opera quæ fecerat cum Iſraël: Feceruntque filii Iſraël malum in conſpectu Domini, & ſervierunt Baalim, ac dimiſerunt Dominum Deum Patrum ſuorum, qui eduxerat eos de Terra Ægypti.* A morte igitur Seniorum ad primam uſque ſervitutem longa Anarchia interceſſit. Alias quoque ſer- C vitutes Interregna ſimilia præceſſiſſe, colligitur ex his verbis Scripturæ in eodem Capite: *Poſtquam autem mortuus eſſet Judex, revertebantur, & multò faciebant pejora quàm fecerant Patres eorum, ſequentes Deos alienos, & ſervientes eis, & adorantes illos.* Tempore primæ Anarchiæ, quæ *Calebi* & Seniorum mortem conſecuta eſt, flebilis illa infœlicis Levitæ contigit Hiſtoria, quæ Judicum xix. narratur, necnon illa *Michæ* & Danitarum, de qua Capite xvii. & xviii. Primam illam Anarchiam deſcribit *Joſephus* Libro v. *Antiquitatum*, Cap. ii. *Omiſſo deinde bello,* D *Iſraelitæ omnes agriculturæ tantùm operam dabant: Atque ita pace longâ emolliti, voluptati magis quàm honeſtati ſtudebant, Diſciplinæ ac Legum divinarum immemores. Quâ injuriâ Deus commotus, per Vatem admonet eos non è ſua ſententia hoſti Chananæo parcere, quam ob rem fore ut aliquando per occaſionem pro intempeſtiva clementia crudelitatem eis reponerent. At illis, tametſi territis oraculo, bellum tamen non licebat ſuſcipere, tum quòd multa è Chananæo perciperent commoda, tum quòd ob luxum ad laborem non eſſent idonei: Depravatâ jam Reipublicæ formâ, & Auctoritate* E *Optimatum invalidâ, dum nec Senatus ut ante legitur, nec Magiſtratus ſolemnes creantur, dumque relictâ curâ ſtatus publici, omnes privatis tantum lucris ſunt dediti. In tanta licentia perturbatio gravis incidit, ex qua mox bellum civile exortum eſt*, &c.

Reſpondetur, Anarchias quidem aliquas interceſſiſſe, quarum tempus cùm Scriptura Sacra non definiat, nec nos definire audemus. Sed hujuſmodi Anarchiæ illo temporis intervallo concludendæ ſunt, quod terræ quieti, ſeu Judicibus aſſignatur. Prima verbi gratiâ Anarchia, F & quæ ſub illa contigerunt, nec non Seniorum poſt *Joſue* ſuperſtitum Adminiſtratio, includitur illo quadraginta annorum ſpatio, quo terra dicitur quieviſſe ante mortem Othonielis, *Judicum* iii. 11. Id ut aſſeramus, cogit Scripturæ Sacræ Auctoritas, quæ conſtituit Epocham Quartæ Mundi Ætatis, ab Exitu nempe filiorum Iſraël ex Ægypto ad fabricam Templi Salomonici; à qua nobis recedere non licet, cùm eumdem annorum numerum habeant Codices omnes, Hebræi, Græci, Latini, Syriaci, Arabici. Illo autem annorum numero conſtituto, neceſſe eſt Anarchias illas, ut & ſervitutis annos, in annis Judicum includere, ſeu in annis

quietis, qui à parta per poſtremum Ducem ſeu Judicem quiete, ad quietem per alterum Judicem reſtitutam congruè numerantur, ut explicuimus.

Objicies, *Actuum* XIII. 20. ſecundùm Textum Græcum, & Syriacam Verſionem legi: *Et poſt hæc quaſi annis quadringentis & quinquaginta dedit Judices uſque ad Samuel Prophetam.* Porro Judicum tempus annis quadringentis & quinquaginta ibi non definiretur, ſed trecentis & quinquaginta, niſi numeri annorum in Libro Judicum expreſſi longiùs quàm quadringentorum & octoginta annorum intervallum inter Exitum ex Ægypto & poſita Templi fundamenta neceſſariò poſtularent. Si enim illis quadringentis & quinquaginta annis Actorum addideris ſeptemdecim annos Joſuë, & quadraginta peregrinationis Iſraëlitarum in deſerto, fiunt anni quingenti & ſeptem. Ex his itaque colligitur, Annos Interregnorum & Oppreſſionum ſeorſim ab annis Judicum eſſe numerandos.

Reſpondetur, Annos illos quadringentos & quinquaginta in Actis Apoſtolorum, non ad Judicum durationem, ſed ad tempus partitionis Terræ manifeſtè referri ſecundùm Vulgatam Editionem Latinam, & Codices Græcos melioris notæ, quamvis numeri illius locus & ordo in aliis Editionibus varius ſit ac diverſus. Ita enim habet Vulgata noſtra: *Et deſtruens Gentes ſeptem in Terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis Terram eorum, quaſi poſt quadringentos & quinquaginta annos: Et poſt hæc dedit Judices uſque ad Samuel Prophetam.* Quomodo & in quibuſdam Manuſcriptis Græcis Codicibus ſe ſcriptum inveniſſe *Joannes Mariana* teſtatur Libri pro Editione Vulgata, Cap. XV. κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν ὡσεὶ μετὰ τετρακόσια καὶ πεντήκοντα ἔτη, καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκε κριτάς. Sic etiam habet Alexandrinum Exemplar, quod extat in Anglia majuſculis literis exaratum, *Uſſerio* teſte, κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα, καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκε κριτάς. Quod ipſum quoque inter diverſas illas lectiones reperitur, quas Novo Teſtamento Pariſiis anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo Græcè à ſe excuſo *Robertus Stephanus* ſubjiciendas curavit, conſentiente etiam quodam alio Codice Græco Pariſiis item edito, & à *Beza* in Annotationibus ad hunc locum laudato, necnon Manoſcripto altero Exemplari Novi Collegii apud Oxonienſes, ut refert *Uſſerius.*

DISSERTATIO XVIII.

DE DEBBORA.

Utrum in numero Judicum collocanda ſit?

PROPOSITIO UNICA.

Debbora verè & propriè Judex Hebræorum ac Prophetis fuit, & inter Sanctos Iſraëlis Judices meritò numeratur.

PRobatur contra *Toſtatum*, *Genebrardum*, *Cajetanum*, *Serrarium*, *Cornelium à Lapide*, & alios Recentiores; primò ex Scriptura Sacra, Judicum IV. 4. *Erat autem Debbora Prophetis uxor Lapidoth, quæ judicabat Populum in illo tempore. Et ſedebat ſub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama & Bethel in Monte Ephraim: Aſcendebantque ad eam filii Iſraël in omne Judicium.*

Reſpondent contrariæ ſententiæ Patroni, *Debboram* quidem jus Populo dixiſſe, ſed abſque Principatu & Juriſdictione ſive Poteſtate Judiciariâ, nullâ aliâ Auctoritate præter illam quam ipſi pariebant ſapientia & Prophetia, Populique voluntas controverſias ſuas ejus arbitrio judicandas permittentis: Sicut *Dejoces* initio, antequam Rex fieret, ex ſola ſapientia & auctoritate hinc ſubſecutâ Judicem apud Medos egit, ut narrat *Herodotus* Libro 1. & ſicut de occultis dubiiſque rebus iis qui eum conſulerent, reſpondebat Samuel, 1. *Regum* IX.

Contra. Nihil vetat ut Scripturæ Sacræ verba propriè intelligantur: Cùm itaque dicat de *Debbora*, ſicut de aliis Judicibus, illam judicaſſe Populum, & Iſraëlitas univerſos cauſſas ſuas ad ejus Tribunal detuliſſe, ipſam propriè Judicem fuiſſe aſſerendum eſt. Secundò, belli, paciſque temporibus Rempublicam Hebræorum rexit, ſuſtentavit.

Tertiò, Patres *Debboram* inter Judices Iſraëlis numerandam cenſuerunt. *Clemens Alexandrinus* Libro 1. Stromatum: *Mortuo*, inquit, *Aod, cùm rurſus peccaſſent, traditi ſunt Jabin Regi Chanaan viginti annis. Ejus tempore fuit Prophetiſſa Debbora uxor Lapidoth ex Tribu Ephraim. Cùm per eam Exercitum duxiſſet Barac filius Benner, ex Tribu Nephtalim, acie congreſſus cum Siſara Principe Exercitus Jabin, potitus eſt victoriâ. Atque hinc quidem Populo præfuit Debbora, eum judicans.*

S. Ambroſius Libro De Viduis: *Denique*, inquit, *cùm Judæi Judicum regerentur arbitrio, qui virili non poterant vel æquitate regi, vel virtute defendi, bellis hinc inde ardentibus, Debboram ſibi, cujus regerentur judicio, cooptarunt. Itaque multa millia virorum una Vidua, & in pace rexit, & ab hoſte defendit. Multi Judices in Iſraël, ſed nulla ante Judex femina: Multi Judices poſt Jeſum, ſed nullus Propheta. Et ideo lectum iſtius puto eſſe judicium, & geſta ejus arbitror eſſe deſcripta, ne Mulieres à virtutis officio mulìebris ſexûs infirmitate revocentur. Vidua*

Populos

Populos regit, Vidua ducit Exercitus, Vidua Duces eligit, Vidua bella diſponit, mandat triumphos.

S. Hieronymus Epiſtolâ x. ad *Furiam*, De Viduitate ſervanda: *Quidam imperitè & Debboram inter Viduas numerant, Ducemque Barac arbitrantur Debbora filium; cum aliud Scriptura commemoret. Nobis ad hoc nominabitur quòd Propheteſſa fuerit, & in ordine Judicum ſupputetur. Et quia dicere poterat, Quam dulcia gutturi meo eloquia tua: Super mel & favum ori meo: Apis nomen accepit, Scripturarum floribus paſta, Spiritus Sancti odore perfuſa, & dulces ambroſiæ ſuccos prophetali ore componens.* Et in Prologo Commentarii in *Sophoniam* Prophetam, ait, *Debboram Judicem pariter & Prophetam, hoſtes Iſrael, Barac timente ſuperaſſe.*

Severus Sulpitius Libro I. Hiſtoriæ: *Adeo*, inquit, *nihil ſpei in eorum Ducibus erat, ut muliebri auxilio defenderentur. Sub hac Duce vel Judice quadraginta annis Hebræi fuerunt.*

S. Auguſtinus Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XV. *Exortum eſt*, inquit, *Regnum Laurentum, ubi Saturni filius Picus Regnum primus accepit, judicante apud Hebræos feminâ Debborâ; Sed per illam Dei Spiritus id agebat: Nam etiam Propheteſſa erat, cujus Prophetia minùs aperta eſt, quam ut poſſimus eam ſine diuturna expoſitione de Chriſto demonſtrare prolatam.*

Theodoretus Quæſtione XII. in Judices: *Exiſtimo autem*, inquit, *etiam Debboram in contumeliam virorum Prophetia donum adeptam eſſe. Nam cum ex viris nullus inveniretur dignus, qui gratiam promereretur, hoc donum Sanctiſſimi Spiritus eſt conſecuta. Atque tam clarè conſtabat eam nullam eſſe ſupernam gratiam, ut Barac abſque ea progredi non auderet in aciem. Quod quidem ipſa » in Cantico etiam ſuo dicit:* Defecerunt Poten- » tes in Iſraël, donec ſurrexit Debbora Mater » in Iſraël. *Declaratque contribulium quoque ſuorum impietatem*, &c.

Alcimus Avitus in Conſolatoria de Laude Virginitatis ad *Fuſcinam* Sororem:

Et memori nunc mente tenes, ut Debbora quondam
Duceret inſtructas poſt fortia claſſica turmas,
Et Mulier ſumpto præcederet agmina ſigno,
Mirantes hortata viros; quos Ipſa ferocem,
Exemplo verboque monens, accendit in hoſtem.
Quas poſtquam ducens Princeps animoſa catervas
Impulit, accendens vegetata furoribus arma,
Barbarica cecidere manus, diſſolvitur omnis
Hoſtilis virtus: Tum quà ſe femina monſtrat,
Palantes dant terga viri, latebramque petentes,
Sè vivunt, viciſſe putant.

Objiciunt contrariæ Sententiæ Patroni: *Jabin* & *Siſara* qui tyrannidem exercebant in Hebræos, paſſi non fuiſſent *Debbora* Principatum: Igitur ante Bellum Chananæum *Debbora* verè & propriè Judex non fuit. Poſt Bellum verò *Barac* Judex erat, quem, non *Debboram*, celebrat Apoſtolus ad *Hebræos* XI. F

Præterea, quod primum & præcipuum erat Judicis Munus, ſcilicet Populum defendere, & in Bello Ducem agere, *Debbora* non præſtitit.

Tertiò, ſi pro poteſtate ſuperaſſet, imperio ſuo Exercitum coëgiſſet: At contra, ex ſpontaneis Militibus eum coëgit, *Judicum* V. 2. 9. Neque ex omnibus quidem Tribubus: Unde liquet conſilio magis quàm poteſtate rem Populi geſſiſſe.

Quartò, ſe vocat *Matrem in Iſrael*, non Prin-
A cipem, aut Dominam. Judex itaque verè & propriè non fuit.

Reſpondetur, *Jabinem* & *Siſaram* id vel invitos toleraſſe, Deo ita volente. Nec eſt quòd leviſſima rationis humanæ conjectura nos impediat ne fidem adhibeamus Scripturæ Sacræ tam diſertè aſſerenti *Debboram* Judicem fuiſſe in Iſraël, & Sanctis Patribus Scripturæ verba in propria ſignificatione tam concordi ſententiâ exponentibus. *Barac* quidem Judex fuit, ſed conſors fuit Principatus *Debbora*. Quidni enim duo ſimul Judices fuerint, ſicut duo Pontifices *Sadoc*
B & *Abiathar*? Quamquam non abſque veriſimilitudine dici poſſet, *Debboram*, quæ ad tempus Principatum Deo autore ſuſceperat, ut Rempublicam Hebræorum erigeret, Populumque ſuum à graviſſima Chananæorum ſervitute vindicaret, profligatis Hoſtibus, paceque redditâ, Principatu & judicandi Munere abſtinuiſſe, & conſilio dumtaxat *Baraco* adfuiſſe.

Ad ſecundum & tertium reſpondeo, Etſi Dux in Bello non fuerit, quia id minùs decebat, belli tamen fuit auctor & ſocia, Ducemque conſtituit *Baracum*. Non decuit verò ab ea cogi Exercitum pro imperio, cùm Ducem Exercitus
C ipſa non ageret, ſed executionem rei *Baraco* reliquit, cui ſpontaneos Milites ſufficienti numero ad hanc Expeditionem adhæſuros prophetico lumine prænoverat. Judicum IV. 6. *Quæ miſit, & vocavit Barac filium Abinoem de Cedes Nephtali: Dixitque ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Iſraël, vade, & duc Exercitum in Montem Thabor, tolleſque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nepthali, & de filiis Zabulon: Ego autem adducam ad te in loco Torrentis Ciſon, Siſaram Principem Exercitûs Jabin, & currus ejus, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu*
D *tua. Dixitque ad eam Barac: Si venis mecum, vadam: Si nolueris venire mecum, non pergam. Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum, ſed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu Mulieris tradetur Siſara. Surrexit itaque Debbora, & perrexit cum Barac in Cedes. Qui, accitis Zabulon & Neptali, aſcendit cum decem millibus pugnatorum, habens Debboram in comitatu ſuo.... Dixitque Debbora ad Barac: Surge, hæc eſt enim dies, in qua tradidit Dominus Siſaram in manus tuas: En ipſe ductor eſt tuus.* Et Cap. V. 15. *Duces Iſſachar fuere cum Debbora, & Barac*
E *veſtigia ſunt ſecuti.*

Ad quartum reſpondeo, *Debboram Matris in Iſrael* nomine vocatam ab amore & ſolicitudine boni publici, ſicut Imperatores & Reges plerique *Patres Patriæ* vocati ſunt, & hoc nomine magis quàm imperatorio gloriabantur.

DISSERTATIO XIX.

DE VOTO JEPHTE.

REi geſtæ Hiſtoria literis mandata eſt Judicum XI. *Factus eſt ergo ſuper Jephte Spiritus Domini, & circuiens Galaad & Manaſſe, Maſpha quoque Galaad, & tranſiens ad filios Ammon, votum vovit Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egreſſus de foribus domûs meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocauſtum

cauſtum offeram Domino. Tranſivitque Jephte ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos, quos tradidit Dominus in manus ejus..... Revertente autem Jephte in Maſpha domum ſuam, occurrit ei unigenita filia ſua cum tympanis & choris... Quâ viſâ, ſcidit veſtimenta ſua, & ait: Heu me, filia mea, decepiſti me; & ipſa decepta es: Aperui enim os meum ad Dominum, & aliud facere non potero. Cui illa reſpondit: Pater mi, ſi aperuiſti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es, conceſſâ tibi ultione atque victoriâ de hoſtibus tuis. Dixitque ad Patrem: Hoc ſolum mihi præſta quod deprecor: Dimitte me ut duobus menſibus circumeam Montes, & plangam virginitatem meam cum ſodalibus meis. Cui ille reſpondit: Vade. Et dimiſit eam duobus menſibus. Cùmque abiiſſet cum ſociis ac ſodalibus ſuis, flebat virginitatem ſuam in Montibus. Expletiſque duobus menſibus, reverſa eſt ad Patrem ſuum, & fecit ei ſicut voverat, quæ ignorabat virum. Exinde mos increbuit in Iſraël, & conſuetudo ſervata eſt: Ut poſt anni circulum conveniant in unum filiæ Iſraël, & plangant filiam Jephte Galaaditæ diebus quatuor. De voto illo quæritur, an legitimum fuerit, & quomodo illud impleverit *Jephte*, an filiæ cæde, an conſecratione.

PROPOSITIO UNICA.

Jephte votum imprudenter emiſit, crudeliter implevit in filia, non virginitatis conſecratione, ſed mactatione cruentâ. Inſignis tamen fuit Chriſti Domini typus.

PRobatur prima pars Propoſitionis. Votum illud imprudens ac illegitimum fuit, quod iis verbis conceptum eſt, quibus pollicebatur *Jephte* ſe immolaturum Deo quicquid primum occurriſſet: Siquidem occurrere primùm poterant animalia immunda, inepta ſacrificio, & quæ Lex arcebat ab Altari; vel homo, quem Deo immolare nefas erat. Humanas enim victimas averſatus eſt Deus: Illas verò Diabolus exegit. Hinc *Molocho* filios ſuos & filias Ammonitæ devovebant; eorumque olim imitatione Iſraëlitæ. Pſalmo CV. 37. 38. *Et immolaverunt filios ſuos, & filias ſuas Dæmoniis. Et effuderunt ſanguinem innocentem: Sanguinem filiorum ſuorum, & filiarum ſuarum, quas ſacrificaverunt ſculptilibus Chanaan.* Atqui votum *Jephte* iis verbis conceptum eſt, quibus polliceretur Deo ſe immolaturum quicquid primum occurriſſet, abſque ullo diſcrimine: *Si tradideris*, inquit, *filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egreſſus de foribus domûs meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocauſtum offeram Domino.* Votum ergo *Jephte* imprudens & illegitimum fuit.

Reſpondent aliqui contrariæ ſententiæ Patroni, Licuiſſe cuique Deo devovere quæ ſui juris erant, modo rebus oblatis congruo, Legique conſentaneo. Porro Legem hominum etiam devotionem approbare: Ita tamen ut in votis ſimplicibus, redimenda eſſet victima, quam Lex arceret ab Altari; in Anathemate verò nullus eſſet redemptioni locus, ſed pecus vel homo devotus pariter cædi deberent. Id confirmari volunt ex *Levitici* XXVII. ubi de primo votorum genere ita ſancitum eſt: *Homo qui votum fecerit, & ſpoponderit Deo animam ſuam, ſub æſtimatione dabit pretium*, &c. *Animal immundum, quod immolari Domino non poteſt, ſi quis voverit, adducetur ante*

A *Sacerdotem, qui judicans utrum bonum an malum ſit, ſtatuet pretium*, &c. De ſecundo verò votorum genere ibidem Lex exſtat: *Omne quod Domino conſecratur, ſive homo fuerit, ſive animal, ſive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid ſemel fuerit conſecratum, Sanctum Sanctorum erit Domino. Et omnis conſecratio quæ offertur ab homine, non redimetur, ſed morte morietur.*

Verùm illa de hominibus Anathemata in hoſtibus tantùm, non in aliis locum habuiſſe, Auctores illi non advertunt. Exempla extant Numerorum XXI. 2. 3. *At Iſraël voto ſe Domino obligans,*
B *ait: Si tradideris Populum iſtum in manu mea, delebo Urbes ejus. Exaudivitque Dominus preces Iſraël; & tradidit Chananæum; quem ille interfecit ſubverſis Urbibus ejus; & vocavit nomen loci illius Horma, id eſt, Anathema.* Et Joſuë VI. 17. *Tradidit vobis Dominus civitatem: (Jericho) Sitque civitas hæc Anathema; & omnia quæ in ea ſunt, Domino.* Homines autem, & præcipuè filios à parentibus, Deo in holocauſtum offerri potuiſſe, ac interfici, Lex nuſquam innuit, immò id prohibet ac damnat. *Deuteronomii* XII. 31. ubi Iſraëlitis vetat ne Chananæorum ritus & mores imi-
C tentur. *Non facies ſimiliter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas averſatur Dominus, fecerunt Diis ſuis, offerentes filios & filias, & comburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino: Nec addas quidquam, nec minuas.* Ideo primogenitos redimi Deus juſſit. *Exodi* XIII. 13. Et immolationem *Iſaaci*, quam *Abrahamo* imperaverat, prohibuit, ſolâ Patriarchæ obedientiâ contentus; multò minùs ergo votivum hujuſmodi ſacrificium ipſi gratum erat. Porro *Jephte* non ſolùm Deo devovit ut Anathema quicquid ipſi poſt victoriam occurreret, ſed vovit ſe illud oblaturum Domino in holocauſtum, neque ex-
D ceptionem aliquam adhibuit; Immò homines quoque voto ſuo illum comprehendiſſe, verba ipſius indicant: *Quicumque*, inquit, *primus fuerit egreſſus de foribus domûs meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocauſtum offeram Domino.* In occurſum autem Victorum pergere propriè dicuntur homines, non pecudes.

Probatur ſecundò ex Auctore antiquo Carminum contra *Marcionem*, ſub *Tertulliani* nomine editorum, Libro III. ubi de *Jephte* ſcri-
E bit:

Hic quia, quæ non vult Dominus, promiſerat amens.
Occurrit primò charum ſibi pectore pignus
Nulli ſperatâ cecidit quod ſorte repente,
Promiſſum ut ſtaret, ſolvit pia juſſa parentis:
Peccati votum violentâ morte cepernis
Immanis timor, orbata ſolatia vitæ,
Pro ſcelere obtinuit famam, pro crimine laudem.

Ex *S. Ambroſio* Libro III. *De Officiis*, Cap. XII.
F *Neque unquam*, inquit, *adducar ut credam non incautè Principem promiſiſſe Jephte, ut immolaret Deo quicquid ſibi revertenti intra limen domus ſuæ occurreret, cùm & ipſum voti pœnituerit ſui, poſtquam filia occurrit ſibi. Denique conſcidit veſtimenta ſua, & dixit:* Heu me, filia mea, decepiſti me, impedimentum in oculis meis, in ſtimulum dolorum facta mihi. *Qui licèt pio metu ac formidine acerbitatem duræ ſolutionis impleverit, tamen luctum annuum etiam poſteris deplorandum ſtatuit ac dereliquit. Dura promiſſio, acerbior ſolutio, quam neceſſe habuit lugere etiam ipſe qui fecit. Denique factum eſt præceptum & decretum in Iſraël ex diebus in dies:* Ambulabant, » inquit,

» *inquit*, filiæ Populi Iſraël, lugentes filiam » Jephte Galaaditæ quatuor diebus in anno. *Non poſſum accuſare virum, qui neceſſe habuit implere quæ voverat: Sed tamen miſerabilis neceſſitas, quæ ſolvitur parricidio. Melius eſt non vovere, quàm vovere id, quod ſibi, cui promittitur, nolit exſolvi. Denique in Iſaac habemus exemplum, pro quo arietem Deus ſtatuit immolari ſibi. Non ſemper igitur promiſſa ſolvenda omnia ſunt.*

Ex *S. Hieronymo* Libro I. contra Jovinianum, *A pleriſque*, inquit, *Hebræorum reprehenditur* » *Jephte voti temerarii, quia dixerit:* Si tradens » tradideris filios Ammon in manibus meis, » quicumque exierit de domo mea in occurſum » mihi, cùm reverti cœpero in pace à filiis Am» mon, erit Domino, & offeram illum in ho» locauſtum. *Si canis, inquiunt, ſi aſinus occurriſſet, quid faceret? Ex quo volunt Dei diſpenſatione eſſe factum, ut qui improſpectè voverat, errorem votorum in filia morte ſentiret.* Et Commentar. in Caput VII. Jeremiæ: *Quod ſi Jephte obtulit filiam ſuam virginem Deo, non ſacrificium placet, ſed animus offerentis. Neque enim ſi canis, aut aſinus, aut immundum quodlibet animal primum occurriſſet patri à cæde hoſtium revertenti, Deo illud offerre debuerat.* Et in Cap. VI. *Michææ*: » Numquid (ait) dabo primogenitum meum pro ſcelere meo? *Sitmi Rex Moab feciſſe deſcri*» *bitur:* Aut fructum ventris mei pro peccato » animæ meæ? *Quod fecit Jephte, pro temeritate voti offerens filiam.*

Ex *S. Auguſtino* Quæſtione XLIX. in Judices: *De filia Jephte*, inquit, *quòd eam pater in holocauſtoma obtulit Deo: quoniam in Bello voverat, ſi viciſſet, eum ſe holocauſtoma oblaturum, qui ſibi de domo exiens occurriſſet; quod cùm voviſſet, vicit; & occurrente ſibi filiâ, quod voverat reddidit; ſolet eſſe magna & ad dijudicandum difficillima quæſtio; quibuſdam quid ſibi hoc velit noſſe cupientibus & piè quærentibus; quibuſdam verò qui Scripturis his Sanctis imperitâ impietate adverſantur, hoc maximè in crimen vocantibus, quòd Legis & Prophetarum Deus etiam humanis Sacrificiis fuerit delectatus. Quorum calumniis ſic primitus reſpondemus, ut Deum Legis & Prophetarum, atque ut expreſſiùs dicam, Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Jacob nec illa ſacrificia delectaverint ubi pecorum holocauſta offerebantur; ſed quòd ſignificativa fuerint, & quadam umbra futurorum, res ipſas nobis quæ his ſacrificiis ſignificabantur commendare voluiſſe: Fuiſſe autem etiam iſtam utilem cauſſam cur illa mutarentur, nec modò juberentur, immò prohiberentur offerri, ne vere ſecundùm carnalem affectam talibus Deum delectari putaremus. Sed utrùm etiam humanis ſacrificiis ſignificari futura oportuerit, meritò quæritur: Non quod mortes hominum quandoque moriturorum in hac cauſa exhorreſcere & formidare deberemus, ſi illi qui hæc de ſe fieri gratanter acciperent, in æternam remunerationem commendarentur Deo; Sed ſi hoc verum eſſet, hoc genus ſacrificiorum Deo non diſpliceret: Diſplicere autem Deo ſatis evidenter eadem Scriptura teſtatur. Nam cum omnia primogenita ſibi dicari, & ſua eſſe voluerit, atque præceperit; redimi tamen à ſe voluit primogenita hominum, ne immolandos Deo crederent filios ſuos, quos natos primitus ſuſcepiſſent. Deinde hoc apertiùs ita loquitur, quod humana holocauſta ſic Deus improbet, ut prohibeat, deteſtans ea in aliis gentibus, & Populo ſuo præcipiens ne audeat imitari:* Si » autem, *inquit*, exterminaverit Dominus Deus » tuus gentes, in quas tu intras hereditare ter» ram eorum à conſpectu tuo, & hereditabis » eos, & habitabis in terra eorum; attende tibi ipſi, ne exquiras ſequi eos, poſtquam exter« minati fuerint à facie tua, ne exquiras Deos « eorum dicens, Quemadmodum faciunt gen« tes Diis ſuis, faciam & ego. Non facies ita « Domino Deo tuo. Abominamenta enim quæ « Dominus odit, fecerunt Diis ſuis; quoniam « & filios ſuos & filias ſuas comburunt igni Diis « ſuis. *Quid evidentius oſtendi poteſt his Sancta Scripturæ teſtimoniis, ut alia hujuſcemodi omittam, quam Deum à quo hæc Scriptura humano generi contributa eſt, non ſolùm non diligere, verùm etiam odiſſe talia ſacrificia, in quibus homines immolantur? Illa planè diligit & coronat, cùm quiſque juſtus iniquitatem patiens uſque ad mortem pro veritate decertat, vel ab inimicis, quos pro juſtitia offendit, occiditur, retribuens eis bona pro malis, id eſt, pro odio dilectionem.... Sed non ſic Jephte de filia fecit holocauſtoma Domino; ſed ſicut præceptum fuerat pecora offerri, & prohibitum fuerat homines immolari: Magis hoc illi ſimile videtur quod fecit Abraham, quod Dominus ſpecialiter fieri præcepit, non generali Lege ut talia ſibi ſacrificia fierent aliquando mandavit, immò etiam fieri omnino prohibuit. Diſtat itaque hoc quod Jephte fecit à facto Abrahæ, quoniam ipſe juſſus obtulit filium: Iſte autem fecit quod & Lege vetabatur, & nullo ſpeciali jubebatur imperio. Deinde non ſolùm in ſua Lege poſtea, verùm etiam tunc Deus in ipſo Abrahæ filio talibus ſacrificiis quam non delectaretur, oſtendit; cùm Patrem cujus fidem jubendo probaverat, à filii tamen interfectione prohibuit, ac arietem, quo Sacrificium licitè ſecundùm Veterum congruam temporibus conſuetudinem compleretur appoſuit. Si autem hoc quemquam movet, quomodo piè crediderit Abraham Deum Sacrificiis talibus delectari, ſi hæc illicitè offeruntur Deo; & ideo putat rectè credidiſſe etiam Jephte quòd tale Sacrificium Deo poſſet eſſe acceptum: Primò conſideret, Aliud eſſe ultro vovere, aliud jubenti obtemperare. Non enim ſi aliquid præter morem in domo à Domino inſtitutum ſervo jubetur, atque id laudabili obedientiâ facit, ideo non eſt plectendus, ſi hoc facere ſponte promiſerit. Deinde habebat quod crederet Abraham, ut propter divinum imperium non parceret filio, non credens Deum tales victimas libenter accipere, ſed hoc eum propterea juſſiſſe, ut reſuſcitaret occiſum, & hinc aliquid tanquam Deus ſapiens demonſtraret. Nam hoc de illo etiam in Epiſtola legitur, quæ inſcribitur ad Hebræos; & fides ejus quia hoc de Deo crediderit, quod poſſet filium ejus ſuſcitare, laudatur. Iſte verò & Deo non jubente neque poſcente, & contra legitimum ejus præceptum, ultro Sacrificium vovit humanum. Sic enim ſcriptum eſt:* Et vovit Jephte votum Domino, & dixit: « Si traditione tradideris mihi filios Ammon « in manu mea, & erit quicumque exierit de « januis domus meæ in obviam mihi, in rever« tendo me in pace à filiis Ammon, & erit, « Domino offeram eum holocauſtoma. *Non utique his verbis pecus aliquod vovit, quod ſecundum Legem holocauſtoma poſſet offerre. Neque enim eſt aut fuit conſuetudinis, ut redeuntibus cum victoria de bello Ducibus pecora occurrerent. Quantùm autem attinet ad muta animalia, canes ſolent dominis blando famulatu alludentes currere in obviam, de quibus ille in ſuo voto cogitare non poſſet, ne in injuriam Dei aliquid, non ſolùm illicitum, verùm etiam contemptibile, & ſecundùm Legem immundum voviſſe videretur. Nec ait, Quodcumque exierit de januis domus meæ in obviam mihi, offeram illud holocauſtoma, ſed ait,* Quicumque exierit, offeram eum: *Ubi procul dubio nihil aliud quàm hominem cogitavit.... Quia*

ergo de iſto Iephte facto in neutram partem ſententiam Scriptura Dei protulit, ut noſter intellectus in judicando exerceretur, poſſemus jam dicere Deo diſplicuiſſe tale votum, & ad illam perductum eſſe vindictam, ut Patri potiſſimùm filia unica occurreret, quod ſi ſperaſſet atque voluiſſet, non continuò, ut eam vidit, ſcidiſſet veſtimenta ſua, & dixiſſet: » Heu me, filia mea, impediſti me, in offendi- » culum facta es io oculis meis. *Deinde ſexaginta dierum tam longâ dilatione datâ filiæ ſuæ Dominus ab Unica cariſſima nece cùm eum non prohibuerit, ſicut prohibuit Abraham, donec perficiendo quod voverat, ſeipſum percuteret orbitate graviſſimâ, Deum autem nequaquam hominis immolatione placaret: Et ideo hujuſcemodi Patri pœnam fuiſſe retributam, ne impunitum talis voti relinqueretur exemplum, ut aut magnum aliquid ſe vovere Deo putarent homines, cùm victimas humanas voverent, & quod eſt horribilius filiorum: aut non vera, ſed potiùs ſimulata eadem vota eſſent, cùm velut exemplo Abrahæ ſperarent qui voviſſent, Deum prohibiturum talia vota compleri.*

Theodoretus Quæſtione xx. in *Judices*, cujus titulus eſt, *Quamobrem permiſit Dominus Deus mactari filiam Jephte?* Reſpondet: *Stolida nimium erat Jephte pollicitatio. Animadvertere enim debebat, ut fieri poterat, canem vel aſinum illi primùm occurrere poſſe, quæ tamen ex Lege immunda ſunt animalia. Dominus igitur Deus per illum erudiens cæteros, ut prudenter & diſcretè promiſſiones ſuas emittant, eadem hanc non cohibuit. Quòd tamen hujuſmodi victimas damnet, teſtis eſt beatus David*
Pſalm. 105. » *clamans:* Et immolaveruot filios ſuos & filias » ſuas Dæmoniis: Et effuderunt ſanguinem in- » nocentem, ſanguinem filiorum ſuorum & filia- » rum, quas ſacrificaverunt ſculptilibus Chanaam. *Ipſe quoque Dominus Deus per Ezechielem Prophe-*
Ezech. 16. 36. » *tam ait:* Et accepiſti filios tuos, & filias tuas, » quos genuiſti mihi, & obtuliſti illos amatori- » bus tuis: Hoc ſupra omnem fornicationem » tuam. *Atque ut indicaret impietatis exceſſum,* » *addidit:* Quod non cogitaram, nec aſcenderat
Geneſ. 22. » in cor meum. *Quin etiam Abrahæ dilectionem erga Deum cùm exercere vellet, præcepit ut ſacrificaret filium: Cùmque ipſius Juſti demonſtraſſet animum, ne mactaretur inhibuit. Reliqua declarant ipſius Jephte imperfectionem. Nam cùm promiſiſſet ſe oblaturum in Sacrificium quicquid primum occurreret, ut vidit filiam hoc feciſſe, & veſtem ſcidit, & acerbè deflevit, eique ſpatio primùm ad lugendum conceſſo, tunc eam immolavit. Longè autem illo*
Judic. 11. » *melior filia:* Si enim, *inquit*, de me os tuum » aperuiſti ad Domioum, fac mihi ſicut exiit ab » ore tuo; pro eo quod tibi fecit Dominus ul- » tionem de hoſtibus tuis, de filiis Ammon. *Ut ergo doceret Dominus Deus, quo pacto emittendæ ſint erga eum promiſſiones, immolationem non compeſcuit.*

Cum his Patribus ſentit *S. Thomas*, *Secunda Secundæ*, *Quæſtione* LXXXVIII. *Articulo* II. In Reſponſione ad ſecundam Objectionem. *Quædam ſunt* (inqoit) *quæ in omnem eventum ſunt bona, ſicut opera virtutis, & alia bona, quæ poſſunt abſolutè cadere ſub voto. Quædam verò in omnem eventum ſunt mala, ſicut ea quæ ſecundùm ſe ſunt peccata: Et hæc nullo modo poſſunt ſub voto cadere. Quædam verò ſunt quidem in ſe conſiderata bona; (& ſecundum hoc poſſunt cadere ſub voto;) poſſunt tamen habere malum eventum, in quo non ſunt obſervanda. Et ſic accidit in voto Jephte, qui, ut di-* » *citur Judicum* XI. Votum vovit Domino dicens, » Si tradideris filios Ammon in manus meas, » quicunque primus egreſſus fuerit de foribus » domus meæ, mihique occurrerit revertenti in

A pace, cùm offeram holocauſtum Domino. *Hoc autem poterat malum eventum habere, ſi occurreret ei aliquod animal non immolandum, ſicut aſinus, vel homo: Quod etiam accidit. Unde Hieronymus dicit: In vovendo fuit ſtultus: quia diſcretionem non habuit, & in reddendo impius.* Apud *S. Hieronymum* noo occurrit, quod ipſi tribuit *S. Thomas*.

Secunda pars Propoſitionis probatur: Crudeliter occiditur innocens, crudeliùs filius à patre, quæcunque ſupponatur voti religio. Implere enim non licet, quod vovere illicitum eſt. *Jephte*
B ergo votum crudeliter implevit in filia. Unde factum ejus à *S. Ambroſio*, loco ſupra laudato, parricidium vocatur. *Miſerabilis*, inquit, *neceſſitas, quæ ſolvitur parricidio. Melius eſt non vovere, quàm vovere id, quod ſibi, cui promittitur, nolit exſolvi.*

Probatur tertia pars Propoſitionis. Cùm filia *Jephte* poſt duos menſes reverſa eſſet ad Patrem, *fecit ei ſicut voverat.* Atqui non voverat conſecrationem victimæ, & immolationem ſpiritualem, quæ tum inuſitata erat, & quæ à Deipara Virgine *Maria* duxit initium; ſed realem & cruen-
C tam. Voverat enim ſe oblaturum in *holocauſtum* quod ipſi primùm occurriſſet, id eſt, mactatum, & in Dei honorem totum igne conſumptum. Votum itaque *Jephte* implevit io filia, non conſecratione dumtaxat virginitatis, ſed mactatione cruenta. Præterea, ſi ſpiritualiter dumtaxat immolanda fuiſſet puella, *Jephte* ubi filiam vidit, non prorupiſſet in miſerabiles ejulatus, nec veſtimenta ſua ſcidiſſet; nec Virgo poſtulaſſet bimeſtre tempus ad plangendam cum ſodalibus virginitatem ſuam, quam toto vitæ decurſu plangere potuiſſet. Nec etiam quotannis conveniſſent filiæ
D Iſraël ad planctum ſolemnem ſuper filiâ *Jephte* quatuor dierum ſpatio, niſi verè fuiſſet immolata & mactata.

Probatur ſecundò ex *Joſepho* Libro v. *Antiquitatum Judaicarum*, Cap. x. *Jephte*, inquit, *fortunatior militia quàm domi. Redeunti enim obviam facta eſt filia Virgo, præter quam nullos alios liberos habuit. Ingemuit pater, ictus dolore nimio: Dein conqueſtus de opportuno officio, indicavit victimam eſſe Deo deſtinatam. At illa non illibenter accepit gratulatoriam ſe fore pro victoria patris, & civium libertate hoſtiam. Unum rogavit, ut ſibi*
E *liceret juventutem ſuam cum æqualibus per bimeſtre tempus deplorare, atque ita voto patrem ſolvero. Quo impetrato, ad præfinitum terminum pater mactatam holocauſtoma obtulit, neque legitimum, neque Deo gratum Sacrum faciens, nec quidquam penſi habens quid fama de hoc facto locutura eſſet.*

Probatur tertiò ex laudatis *SS. Ambroſii, Hieronymi, Auguſtini, Theodoreti, & Thomæ* teſtimoniis, quibus addendus eſt inſignis *S. Joannis Chryſoſtomi* locus, Homiliâ XIV. ad Populum Antiochenum: *Jephte* (inquit) *Deo pollicitus ſe primum ſibi occurſurum poſt Belli victoriam jugulatu-*
F *rum, in filiæ necem cecidit. Filiolam enim primam ſibi occurrentem immolavit, & Deus non prohibuit. Et novi quidem quòd Infidelium multi crudelitatem & inhumanitatem nobis improperant propter hoc Sacrificium: Ego verò multa providentia & clementiæ demonſtratione permiſſionem in hoc Sacrificio factam eſſe dicerem: Et quòd generis noſtri curam gerens, eadem illam non prohibuit. Si enim poſt votum & promiſſionem illam Sacrificium prohibuiſſet, multò etiam poſt Jephte Deum ſperantes non ſuſcepturum, multa voviſſent hujuſmodi vota, & ſenſim progredientes in filiorum necem incidiſſent: Nunc verò illud opere permittens impleri, poſteros omnes prohibuit.*

buit. Et quòd hoc ſit verum, poſtquam Jephte filiola fuit jugulata, ut ſempiternæ memoriæ calamitas eſſet, neu malum oblivioni traderetur, apud Judæos Lex eſt lata, Virgines illo tempore convenientes quadraginta diebus commiſſam cædem deplorarent, ut cædis memoriam renovantes, poſteros omnes prudentiores faciant, & diſcant quòd de mente Dei non erat ut hoc fieret: Neque enim lugere & plorare Virgines permiſiſſet. Et quòd non conjectura ſit quod dicitur, finis demonſtravit. Poſt illud enim Sacrificium, nemo tale Deo votum vovit, propterea hoc non prohibuit: Quod autem ipſe mandavit in Iſaac, vetuit: Per ambo demonſtrans, quòd non gaudet hujuſmodi Sacrificiis.

Probatur quartò ex Auctore *Quæſtionum & Reſponſionum ad Orthodoxos* apud *S. Juſtinum Martyrem*, Quæſtione XCIX. *Diabolus verò*, inquit, *ubi votum ita indefinitè conceptum eſſe accepit, machinatus eſt Jephte per inſidias tranſgreſſionis nectere laqueum: Et filiam ejus unicam commovit, ut cum cithara è domo ad occurrendum patri prodiret: Quò filiæ Jephte parcendo, voti religionem violare cogeretur. Sed enim ne inſidiis quidem ita ſtructis, laqueoque poſito, Diabolo venatio conatuſque ſuus ſucceſſit: quòd antiquius filiæ ſalute & vitâ voti reddendi Jephte habuerit ſacramentum. Permiſit autem Deus illam in Sacrificio victimam offerri, non quòd humano delectaretur ſanguine, verùm ut homines poſteri documentum haberent, ne unquam vota ſua Deo indefinitè nuncuparent. Multa enim abſurda ſunt per hujuſcemodi generale votum cavenda, quæ ne acciderent providens Deus, permiſit ut Jephte filia victima Sacrificii fieret. Quod ſanè quidem minimè delectûs aut inſtituti principaliter fuit, neque Jephte ipſius, ſed fortuiti quodammodo eventus, qui votum indefinitum eſt conſecutus.*

Objicies: Votum ſingulari Spiritus Sancti impulſu emiſſum legitimum eſt, nec temerarium, imprudens, & crudele dicendum: Atqui *Jephte* votum illud ſuum emiſit ſingulari Spiritus Sancti impulſu: Legitimum ergo ac pium fuit.

Probatur Minor ex Scripturæ Sacræ verbis. *Factus eſt ergo ſuper Jephte Spiritus Domini, & circuiens Galaad & Manaſſe, Maſpha quoque Galaad, & inde tranſiens ad filios Ammon, votum vovit Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egreſſus de foribus domûs meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocauſtum offeram Domino. Tranſivitque Jephte ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos; quos tradidit Dominus in manus ejus.* Tam inſignis victoria de Hoſtibus Iſraëlis ſtatim poſt votum reportata, illud fuiſſe Deo gratum probat.

Confirmatur ex Apoſtolo ad Hebræos XI. 32. 33. *Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samſon, Jephte, David, Samuel, & Prophetis, qui per fidem vicerunt regna, operati ſunt juſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones:* Atqui *Jephte*, non recenſeretur inter Sanctos, ſi fuiſſet in voto nuncupando imprudens, in reddendo crudelis: Ejus itaque votum legitimum fuit, pietatemque ſuam illud implendo probavit. Quam ob rem *S. Hieronymus* hunc locum Apoſtoli ſpectans Epiſtolâ XXIV. ad *Julianum*, ait: *Jephte obtulit filiam virginem: & idcirco in enumeratione Sanctorum ab Apoſtolo ponitur.* Et Auctor Quæſtionum & Reſponſionum ad Orthodoxos, apud *S. Juſtinum*, Quæſtione XCIX. *Quapropter*, inquit, *cùm Jephte pietatis erga Deum ſuæ obſervationem filiâ ſuâ pro hoſtia mactanda declaraverit, non immeritò memoria ejus in Juſtorum nomenclaturam eſt inſerta.* Sanctus etiam *Iſidorus Hiſpalenſis*, ſeu quiſquis

A eſt Auctor Libri *De Vita & Morte Sanctorum*, Cap. XXX. *Jephte* votum velut pium commendat: *Jephte*, inquit, *felix in præliis, fidelis in promiſſis, affectum pietatis exuperans tolerantiâ mentis, rediens ex Hoſtibus triumphator, ne pollueretur labe perjurii, pollicitam ſponſionem complevit, ac filiam, quæ prima victori occurrerat, immolavit.*

Denique Scriptura Sacra votum, factumque *Jephte* nullibi improbat: Cur ergo illud improbemus ac damnemus?

Reſpondetur ad primum argumentum, Spiritum Domini qui factus dicitur ſuper *Jephte*, B fuiſſe Spiritum fortitudinis ac roboris quo Hoſtes debellaret, non Spiritum conſilii ac pietatis, quo prudens legitimumque votum nuncuparet. Donum itaque Dei fuiſſe heroïcam illam fortitudinem, quâ in Ammonitas inſiluit, ipſoſque debellavit, Scriptura Sacra ſignificat; non autem votum fuiſſe ex afflatu Spiritus Sancti conceptum ac impletum. Unde *S. Auguſtinus Quæſtione* XLIX. *in Judices*, ait: *Utrùm autem quia poſtea quàm dictum eſt*, Factus eſt ſuper Jephte Spiritus Domini, *ea ſecuta ſunt ut votum illud voveret, atque Hoſtes vinceret, & quod voverat* C *redderet, Spiritui Domini omnia deputanda ſint, ut perinde habeatur & hoc Sacrificium, tanquam id Dominus ſicut Abraha fieri juſſerit, non facilè dixerim: Cùm utique de Gedeon poſſit hæc afferri differentia, quia poſt peccatum quod fecit, quando fecit Ephod poſt quod univerſus Populus fornicatus eſt, nulla eſt ejus commemorata proſperitas: Poſtea verò quàm Jephte votum vovit, illa eſt inſignis ejus victoria conſecuta, propter quam adipiſcendam voverat, & quâ adeptâ quod voverat ſolvit. Rurſus enim conſiderandum eſt, quia Gedeon, etſi non poſtea quàm fecit Ephod, tamen poſtea quàm tentavit Dominum, quod utique peccatum eſt, magnâ* D *ſtrage Hoſtibus cæſis atque ſuperatis Populo acquiſivit ſalutem. Sic enim ſcriptum eſt*, Et dixit Gedeon ad Dominum, Non iraſcatur indignatio tua in me, & loquar adhuc ſemel, & tentabo adhuc ſemel in vellere, *&c. Iram quippe Dei metuebat, quia noverat tentando ſe peccare, quod Deus in Lege ſua manifeſtiſſimè prohibet. Hoc tamen peccatum ejus & mirabilis ſigni evidentia, & magna victoria proſperitas liberationiſque Populi conſecuta eſt. Jam enim Deus ſtatuerat afflicto Populo ſubvenire, atque hujus Ducis,* E *quem ad hoc opus aſſumſerat, utebatur animo non ſolùm fideli & pio, verùm etiam ſubdeficiente & delinquente, & ad prænuntianda quæ volebat, & complenda quæ dixerat.* Sicut ergo *Gedeonem* à peccato penitus excuſari non poſſe quòd ex auro prædæ fabricatus ſit Ephod, poſt quod fornicatus eſt omnis Iſraël, & factum eſt domui ejus in ſcandalum; vel quòd Dominum tentavit petendo ſignum in vellere; cenſet *S. Auguſtinus*, quamvis de eo dicatur Judicum VI. *Spiritus Domini induit Gedeon*, ut hoſtes nimirum facilè debellaret: ita de *Jephte* votum emittente & implente dicendum. *Non enim per iſtos tantùm, qui* F *etiamſi peccaverunt, inter juſtos tamen narrantur, ſed etiam per ipſum Saulem omni modo reprobatum, multa Deus Populo ſuo præſtitit, in quem inſilivit etiam Spiritus Dei, & prophetavit; non cùm juſtè ageret, ſed cùm in virum Sanctum David, innocentemque ſæviret. Agit enim Spiritus Domini & per bonos & per malos, & per ſcientes, & per neſcientes, quod agendum novit & ſtatuit: Qui etiam per Caipham acerrimum Domini perſecutorem, neſcientem quid dixerit, inſignem protulit Prophetiam, Quòd oportet Chriſtum mori pro gente. Quis enim egit niſi Spiritus Domini, curans prænuntiare ventura, ut Judici Gedeon tentare volenti Dominum, & non*

credenti quod ei fuerat per manum ejus de ſalute Po-
puli jam locutus, hoc potiſſimum de vellere priùs
complato, poſtmodum ſicco, & de area primùm ſic-
ca, poſtea rigatâ veniret in mentem? Ut quòd ſub-
defecit à fide, infirmitati ejus delictoque depasetur;
quòd vero etiam tali ejus animo ad hoc quod generi
humano ſignificari oportebat, uſus eſt Deus, ad ejus
intelligatur miſericordiam & mirabilem providen-
tiam pertinere. Et infra: *Seu ergo per ſcientes, ſeu*
per neſcientes, præfigurationem prædicationemque fu-
turorum Spiritus Domini propheticis temporibus ope-
ratus eſt: Nec ideo peccata eorum dicendum eſt non
fuiſſe peccata: quia & Deus, qui & malis noſtris
bene uti novit, etiam ipſis eorum peccatis uſus eſt ad
ſignificanda quæ voluit. Proinde ſi propterea pecca-
tum non fuit, ſive cujuſlibet necis humanæ, ſive
etiam parricidale Sacrificium vel vovere, vel red-
dere, quia magnum aliquid & ſpiritale ſignificavit,
fruſtra Deus talia prohibuit, & ſe odiſſe teſtatus eſt;
quoniam & illa quæ fieri juſſit, atque ad aliquam
ſignificationem rerum ſpiritalium magnarumque re-
feruntur. Cur ergo illa prohiberet, quando quidem
poterant propter eamdem rerum earumdem ſignifica-
tionem, propter quam & iſta licitè fiebant, nihilo-
minus licitè fieri: Niſi quia nec tale aliquid ſignifi-
cantia quale expedit credere, humana Deo Sacrificia
placuerunt, quando non pro juſtitia quiſque ab inimi-
cis, quia rectè vivere voluit, aut peccare noluit, in-
terimitur, ſed homo ab homine tanquam electa hoſtia
more pecoris immolatur?

Ad confirmationem Reſpondeo, *Jephte* & alios
ab Apoſtolo inter Sanctos recenſeri, non quòd
nuſquam peccaverint, omniaque facta ipſorum
laudanda ſint; ſed quia fidei merito conſpicui, in
juſtitia & ſanctitate defuncti ſunt, & repromiſſio-
nes adepti. Hanc Reſponſionem ſuggerit *S. Au-*
guſtinus, & exemplo *Gedeonis* confirmat. *Sed pri-*
mò, inquit, *illud quod ex Epiſtola, quæ ad He-*
bræos eſt, commemoravi, inter illos laudabiles viros
qui ibidem recoluntur, non ſolùm eſt Jephte, verùm
etiam Gedeon, de quo ſimiliter Scriptura dicit,
» Spiritus Domini confortavit Gedeon; *& tamen*
ejus factum, quòd de illo auro præda operatus eſt
Ephod, & fornicatus eſt poſt illud omnis Iſraël, &
factum eſt domui Gedeon in ſcandalum, non ſolùm
laudare non poſſumus; verùm etiam quia Scriptura
hic apertiſſime judicavit, reprobare minimè dubita-
mus: Nec tamen ex hoc ulla fit injuria Spiritui Do-
mini, qui eum confortavit, ut Hoſtes Populi ejus
tantâ facilitate ſuperaret. Cur ergo inter illos com-
memoratur, qui per fidem vicerunt regna, operan-
tes juſtitiam, niſi quia Sancta Scriptura quorum fi-
dem atque juſtitiam veraciter laudat, non hinc im-
peditur eorum etiam peccata, ſi quæ novit, & opor-
tere judicat, notare veraciter? .... Nec tamen
fruſtra inter fideles & operantes Juſtitiam, propter
bonam fidelemque vitam, in qua eum credendum eſt
eſſe defunctum, tale meruit teſtimonium.

Ad loca *S. Hieronymi*, aliorumque Auctorum
Eccleſiaſticorum in objectione laudata, Reſpon-
deo, Illos in *Jephte* laudare animum voventis,
ſeu rationem quæ ipſum movit ad vovendum,
ſcilicet fidem ac religionem, non verò votum
ipſum ſpectatum ex parte objecti & circumſtantia-
rum, quæ ipſum contaminarunt. Non aliam fuiſſe
S. Hieronymi mentem probant loca inter proba-
tiones Propoſitionis allata. Hanc Reſponſionem
confirmat *S. Auguſtinus* loco mox laudato. *Sed*
alia quæſtio eſt, inquit, *de animo voventis, alia de*
providentia Dei qualicumque animo ejus optimè uten-
tis. Quamobrem ſi Spiritus Domini qui factus eſt
ſuper Iephte, ut hoc voveret omnino præcepit, quod
quidem Scriptura non aperuit, tamen ſi hoc ille præ-
cepit, cujus non licet juſſa contemnere, non ſolùm

A *inſipientia culpanda non eſt, verùm etiam laudanda*
obedientia eſt. Hoc enim etiamſi ſe homo ipſe interi-
mat, quod atique humanâ voluntate atque conſilio
facere nefas eſt, profectò intelligendum eſt obedienter
fieri potiùs quàm ſceleſte, ſi divinitus juſſum eſt.
Si autem Iephte humanum ſecutus errorem, huma-
num Sacrificium vovendum putavit, ejus quidem
peccatum de unica filia jure punitum eſt, quod etiam
ipſe verbis ſuis ſatis videtur oſtendere, ubi ait,
Heu me, filia mea, impediſti me, in offendi- «
culum facta es in oculis meis: *Diſcidiſſe etiam* «
veſtimentis ſuis. Veruntamen hic ejus error habet
B *aliquam laudem fidei, quâ Deum timuit, ut quod*
voverat redderet, nec divini in ſe judicii ſententiam
declinavit, ſive ſperans Deum prohibiturum, ſi-
cut fecit Abrahæ, ſive ejus voluntatem non prohi-
bentis intellectam facere potiùs quàm contemnere
ſtatuens.

Hanc Reſponſionem calculo ſuo probat *S. Tho-*
mas Secunda Secundæ Quæſtione LXXXVIII. Ar-
ticulo II. ad ſecundum; *Præmittitur tamen ibidem*,
inquit, *quòd factus eſt ſuper eum Spiritus Domini:*
Quia fides & devotio ipſius, ex qua motus eſt ad
vovendum, fuit à Spiritu Sancto. Propter quod
C *ponitur in catalogo Sanctorum; & propter victoriam*
quam obtinuit; & quia probabile eſt eum pœnituiſſe
de facto iniquo, quod tamen aliquod bonum figura-
bat. Et Commentario in Epiſtolam ad Hebræos,
idem *S. Thomas*, (ſive quiſquis alius eſt Autor,)
ait: *In facto Iephte fuit aliquid à Spiritu Sancto,*
ſcilicet motus ad vovendum in generali, quòd ſcilicet
immolaret quicquid occurreret ſibi immolabile: Ali-
quid autem ex proprio ſuo ſpiritu, ſcilicet quòd im-
molavit quod non debuit, & in hoc peccavit, ſed
poſt pœnituit.

Ad poſtremum reſpondeo, Scripturam Sacram
D de voto & facto *Iephte* in neutram partem ſenten-
tiam protuliſſe, ut noſter intellectus in judican-
do exerceretur; ſed juſtitiâ & Lege Dei conſultâ
æſtimandum reliquiſſe. Lex autem Dei & ipſa
Scriptura hoc Sacrificiorum genus Deo diſplicere
ſatis evidenter teſtatur. Hæc Reſponſio *S. Augu-*
ſtini eſt.

Objicies: Non eſt veriſimile *Iephte*, pruden-
tem hominem, ſermonem non habuiſſe de voto
ſuo cum *Phinees* Summo Sacerdote, aliiſque Sa-
pientibus in Lege: Nullus autem horum ipſi Au-
tor fuiſſet ut filiam innocentem mactaret. Præ-
E terea, petiit illa bimeſtre tempus ut plangeret,
non mortem, ſed virginitatem ſuam. Denique,
ubi dixit Sacer Hiſtoricus, *Expletiſque duobus*
menſibus reverſa eſt ad patrem ſuum, & fecit ei ſicut
voverat, ſubdit, *Quæ non noverat virum:* Id eſt,
virginitatem perpetuò ſervabat. *Iephte* igitur vo-
tum non implevit in filia ipſam more pecoris ma-
ctando, ſed virginitatem ejus Deo conſecran-
do. Quod ipſa votum ratum habuit, ſeque Deo
lubentiſſimè devovit. Unde *S. Ambroſius* loco
ſupra laudato ait: *Rediit ad patrem, quaſi ad vo-*
tum rediret, & voluntate propriâ cunctantem impu-
F *lit, fecitque arbitratu ſpontaneo, ut quod erat impie-*
tatis fortuitum, fieret pietatis Sacrificium.

Reſpondetur, *Iephte* conſilium à Sapientibus
non petiiſſe circa executionem voti ſui, quia
humanum & militarem ſecutus errorem, minimè
dubitavit quin illud implere deberet, vel Sapien-
tes, ſi quos interrogavit, ſatis peritos Legis non
fuiſſe ut huic Quæſtioni, quod rectum erat, re-
ſponderent. In Chaldaica Paraphraſi legitur: *Et*
non conſuluit Pinhhas Sacerdotem: Et ſi conſuluiſſet
Pinhhas Sacerdotem, redemiſſet eam pecuniis. Petiit
autem illa bimeſtre tempus ad plangendam virgi-
nitatem ſuam, id eſt, virginalem ætatem, quòd
ſcilicet eo tempore quo triſtis erat & indecora
virginitas,

virginitas, ſterilitaſque, ob ſpem Meſſiæ è Judæis naſcituri, moritura eſſet nullo relicto herede. Quod autem ſubdit ſacer Hiſtoricus, *Quæ non noverat virum*, circumſtantia eſt ad ſubſtantiam voti minimè pertinens, quæ tamen tacenda non fuit, ſive ut paterni juris adhuc fuiſſe ſignificaretur; ſive ut ratio redderetur cur inducias ad plangendam virginitatem ſuam à Patre poſtulaſſet; ſive ob myſterium, quia ipſa Eccleſiæ, quemadmodum *Iephte* Chriſti figuram gerebat.

Iephte Chriſti Domini typus. *S. Auguſtinum* ea de re diſſerentem audiamus, & probata manebit poſtrema pars Propoſitionis noſtræ. *Admonet nos*, inquit, *& urget quodam modo iſte Sanctarum Scripturarum locus cogitare quemdam potentem virtute. Talis enim dicitur Iephte, quod nomen interpretatur, Aperiens. Dominus autem Chriſtus, ſicut indicat Evangelium, Diſcipulis ſuis aperuit ſenſum, ut intelligerent Scripturas. Hunc Iephte fratres ejus reprobaverunt, & de paterna domo expulerunt, objicientes ei quòd eſſet filius fornicariæ, tanquam ipſi eſſent de uxore legitima nati. Hoc etiam egerunt adversùs Dominum Principes Sacerdotum, & Scribæ, & Phariſæi, qui de Legis obſervatione gloriari videbantur, tanquam ille ſolveret Legem, & ideo veluti non eſſet legitimus filius. Et quamquam de Sancta quidem Virgine corpus aſſumpſerat; tamen ejus Mater quantum ad Gentem pertinet, etiam illa Iudaica Synagoga dici poteſt. Revolvat qui voluerit Propheticos Libros, & videat quoties & quantâ verbi ſeveritate atque indignatione Domini, illa Gens velut impudica mulier de ſuis fornicationibus arguatur.... Sed numquid non ex eadem Gente Iſrael etiam illi nati erant Sacerdotes, & Scribæ, & Phariſæi, quos in eis diximus fuiſſe præfiguratos, qui Iephte, tamquam iſti Dominum Chriſtum, veluti non legitimum filium perſecuti expulerunt? Sed in eo ſimilitudo adumbrata eſt, quòd iſti, ut dixi, veluti Legis obſervatores, eum qui contra Præcepta Legis facere videbatur, tanquam legitimi non legitimum, jure ſibi viſi ſunt ejeciſſe. Secundum hoc enim plebs illa dicta eſt fornicari, quòd Legis Præcepta non ſervans, tanquam viro non exhibebat fidem. Sic autem ſcriptum eſt de Iephte,*

Judic. 11. 2. Et creverunt filii uxoris, & ejecerunt Jephte. *Verbum quod poſitum eſt*, creverunt, *ſignificat in figura, prævaluerunt: Quod in Iudæis impletum eſt, qui prævaluerunt infirmitati Chriſti, quia ita voluit, ut ab eis quã oportebat Paſſione perferret, ſicut hoc idem ſignificans Iacob prævaluit Angelo, cum quo ut idipſum portenderet, luctabatur. Dixerunt ergo ad Iephte*, Non hereditabis in domo Patris noſtri, quoniam filius mulieris fornicatrix tu. *Tanquam dicerent quod Evangelium loquitur: Non eſt iſte homo à Deo qui ſic ſolvit Sabbatum. Se autem velut jactantes legitimos filios*

Joann. 8. 41. *Domino dixerunt: Nos ex fornicatione non ſumus nati, unum Patrem habemus Deum.* Et fugit Jephte à facie fratrum ſuorum, & habitavit in terra Tob. *Fugit quoniam ſe quantus eſſet abſcondit: Fugit, quoniam eos ſævientes latuit: Si enim cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* 1. Cor. 2. 8. *Fugit, quoniam morientis infirmitatem viderunt, virtutem autem reſurgentis non viderunt. Habitavit autem in terra bona, vel ut expreſſiùs dicamus, opimâ. Id autem interpretatur Tob. Ubi mihi videtur intelligenda ejus à mortuis Reſurrectio. Nam quæ terra magis opima, quàm terrenum corpus excellentiâ immortalitatis & incorruptionis indutum? Quòd autem dicitur de Iephte, quia poſtea quàm fugiens à facie fratrum ſuorum habitavit in terra Tob, colligebantur ad eum viri latrones, & obambulabant cum ipſo: Quamquam & ante Paſſionem objectum fuerit Domino, quod cum Publicanis & Peccatoribus manducaret, quando reſpondit, Non eſſe neceſſarium ſanis Medicum, ſed ægrotis; & inter iniquos deputatus eſt, quando inter Latrones crucifixus eſt, & unum ex eis de Cruce in Paradiſum tranſtulit: Tamen poſtea quàm reſurrexit, & eſſe cœpit in terra Tob, collecti ſunt ad illum ſcelerati homines propter remiſſionem peccatorum, qui cum illo ambulabant, quia ſecundum ejus præcepta vivebant. Neque hoc fieri deſinit uſque nunc, & deinceps quò uſque ad eum confugiunt mali, ut juſtificet impios qui ad eum convertuntur, & diſcant iniqui vias ejus.* Matth. 9. 11. Iſai. 53. 12. Luc. 23. 43.

Jam illud, quòd hi qui abjecerant Jephte, (erant enim Galaaditæ,) converſi ſunt ad eum, & quæſiverunt eum, per quem liberarentur ab inimicis ſuis, quàm clarâ præfiguratione ſignificat, quod hi qui abjecerunt Chriſtum ad eum rurſus converſi in illo reperiunt ſalutem? Sive illi intelligantur quos Petrus Apoſtolus cum de ipſo ſcelere arguiſſet, ſicut in Actibus Apoſtolorum legitur, & hortatus eſſet ut ad eum converterentur, quem fuerant perſecuti, compuncti ſunt corde, & ab eo, quem à ſe alienaverant, deſideraverunt ſalutem: (Quid eſt autem liberari ab inimicis niſi à peccatis? Sic enim illis ait, Agite pœnitentiam, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Domini Jeſu Chriſti, & remittentur vobis peccata veſtra:) Act. 2. 38. *Sive illa potiùs ſignificetur, quæ in fine ſperatur vocatio gentis Iſraël. Magis quippe ipſa videtur apparere in eo, quod dicitur*, Et factum eſt poſt dies: *Quod utique poſt tempus ſignificat; & per hoc inſinuat non illud intelligendum quod recenti Domini Paſſione eſt, ſed quod poſtea futurum eſt. Quo videtur etiam id pertinere, quòd Seniores Galaad venerunt ad Jephte, ut per ætatem ſenilem poſteriora & noviſſima tempora accipienda ſint. Interpretatur autem Galaad, Abjiciens, ſive Revelatio. Quorum utrumque ſatis aptè huic rei congruit, quia primò Dominum Chriſtum abjecerunt, eiſque poſtea revelabitur.*

Quod verò contra filios Ammon Dux quærebatur Jephte, quibus victis liberarentur, qui eo Duce adverſus illos bellare cupiebant, quoniam interpretatur Ammon Filius Populi mei, ſive Populus mœroris, profectò aut illi ſignificantur inimici, qui ex ipſa Gente perſeverantes in infidelitate prædicti ſunt; aut omnino omnes gehennæ prædeſtinati, ubi erit eis fletus & ſtridor dentium, tamquam Populo mœroris. Quamquam Populus mœroris, etiam Diabolus & Angeli ejus non inconvenienter intelliguntur; ſive quia æternam miſeriam eis, quos decipiunt, acquirunt; ſive quia & ipſi æternæ miſeriæ deputati ſunt.

Eleganter ſanè ad exprimendam multò evidentiùs Prophetiam Jephte reſpondit Senioribus Galaad: Nonne vos odio habuiſtis me, & ejeciſtis me de domo Patris mei, & emiſiſtis me à vobis? Et quid eſt quòd veniſtis, quando tribulati eſtis? *Tale aliquid figuratum eſt in Ioſeph, quem fratres vendentes abjecerunt, & cum fame tribularentur, ad ejus opem miſericordiamque converſi ſunt. Hic verò multò ampliùs elucet ſignificatio futurorum, quòd non ipſi prorſus fratres, qui ejecerunt Iephte, ad eum venerunt; ſed Galaad Seniores pro univerſo illo Populo eidem ſupplicantes. Sicut eadem Gens dicitur Iſraël, ſive in eis qui tunc fuerunt, Chriſtumque reprobaverunt, ſive in eis qui ad ejus opem poſtea reverſi ſunt. Populo enim dicitur inimico, ſive in majoribus ſive in poſteris ſuis longa odia trahenti atque ſervanti, tandemque converſo in eis qui tunc convertendi ſunt,* Nonne vos odio habuiſtis me, & ejeciſtis me de domo Patris mei? *Hoc enim eis viſum eſt, qui perſecuti ſunt, quòd ejecerunt Chriſtum de domo David, in qua Regni ejus non erit finis.*

Et dixerunt Seniores Galaad ad Jephte: Non

ſic modò venimus ad te. *Tanquam dicerent Iudæi converſi ad Chriſtum, Tunc venimus ut perſequeremur, modo venimus ut ſequamur. Profitentur etiam adverſus inimicos eum futurum ſibi caput. Reſpondet ille, ſi eorum viceris inimicos, quod erit eis in Principem: Quod Gedeon noluit, cùm id Iſraelitæ voluiſſent. Reſpondit quippe illis, Princeps veſter Dominus erit. . . . Sed quia Jephte illum figurabat qui verus eſt Rex, quod etiam in titulo ſcriptum fuit, qui Cruci ejus affixus eſt, quem Pilatus delere vel emendare non auſus eſt, ideo credendum eſt eſſe dictum:* Ero vobis in Principem. (1 Cor. 11. 3. Ephes. 5. 23.) » *Illi autem dixerant*, Eris nobis in Caput: *Quoniam Caput viri Chriſtus, & ipſe eſt Caput corporis Eccleſiæ. Denique poſteaquam eos liberavit Jephte ab omnibus inimicis, non eis factus eſt Rex, ut intelligeremus, illud quod dictum eſt, ad Prophetiam potius pertinuiſſe de Chriſto, quàm ad ipſum propriè Iephte.*

Iam verò quòd poſtea quàm eis idem Iephte Dux conſtitutus eſt, miſit nuntios ad Hoſtes prius verba pacis portantes, illud oſtenditur quod ait Apoſtolus, in quo Chriſtus loquebatur: Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. (Rom. 12. 18.) *Verba porro ipſa quæ mandavit Iephte, omnia pertractare nimis longum eſt feſtinantibus nobis: videntur tamen mihi ſic intelligenda, quantum attinet ad ſignificationem futurorum, ut in eis advertatur doctrina Chriſti, admonens nos quemadmodum ſit ambulandum, hoc eſt vivendum inter eos, qui non ſecundum propoſitum vocati ſunt. Novit enim Dominus qui ſunt ejus. Iam verò quòd cùm eſſet debellaturus inimicos, factus eſt ſuper eum Spiritus Domini, ſignificatur Spiritus Sanctus impertitus membris Chriſti. Quod autem pertranſiit Galaad, & Manaſſe, & tranſiit ſpeculam Galaad, & à ſpecula Galaad ad filios Ammon, proficientia ſignificantur membra Chriſti ad victoriam de inimicis reportandam. Galaad quippe interpretatur Abjicient, Manaſſe Neceſſitas. Tranſeundi ſunt ergo à proficientibus abjicientes, id eſt, contemnentes: Tranſeunda & neceſſitas; ne fortè cùm tranſierit, qui proficit, contemnentes, cedat terrentibus. Tranſeunda etiam ſpecula Galaad, quoniam Galaad etiam Revelatio interpretatur. Eſt autem ſpecula altitudo ad proſpiciendum, vel deſpiciendum, id eſt, deſuper aſpiciendum. Specula itaque Galaad congruenter mihi videtur ſignificare ſuperbiam revelationis.* (2 Cor. 12. 7.) *Unde dicit Apoſtolus: Et in magnitudine revelationum ne extollar. Ergo & ipſa tranſeunda eſt, id eſt, non eſt in ea manendum propter cadendi periculum. His pertranſitis facilè ſuperantur inimici, quod ſignificat dicendo: Et ab ſpecula Galaad tranſiit ad filios Ammon.*

» Et vovit Jephte votum, & dixit: Si traditione tradiderit mihi filios Ammon in manu mea, & erit quicumque exierit de januis domûs meæ in obviam mihi in revertendo me in pace à filiis Ammon, & erit Domino, & offeram eum holocauſtoma. *Quemlibet in hoc loco cogitaverit Iephte ſecundum cogitationem humanam, non videtur unicam filiam cogitaſſe, alioquin non diceret, cùm illam cerneret occurriſſe:* Heu me, filia mea, impediſti me, in offenſionem facta es in oculis meis. Impediſti, *enim ita dictum eſt, tanquam ad hoc ſe impeditum indicaverit, ne illud quod cogitarat impleret. Sed quem potuit cogitare primitus occurrentem, qui filios alios non habebat? An conjugem cogitavit, & hoc ut fieret Deus noluit, & ut non relinqueret impunitum, ne quis deinceps id auderet: & ut magnâ providentiâ ex hoc quoque ipſo quod accidit, Sacramentum Eccleſiæ figuraret? Ex utroque igitur Prophetia coaptata eſt, & ex eo quod vovens cogitavit, conjux Chriſti Eccleſia eſt. Propterea relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* (Geneſ. 2. 24. Ephes. 5. 31.) *Sacramentum hoc magnum eſt (inquit Apoſtolus) ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia. Sed quia hujus Iephte conjux virgo eſſe non potuit, in eo quòd filia potiùs occurrit, & inulta non remanſit prohibitum ſacrificium voventis audacia, & virginitas Eccleſiæ figurata eſt. . . . Holocauſtoma ergo erit Eccleſia, quam virginem caſtam Beatus Apoſtolus appellat, quando in reſurrectione mortuorum fiet in univerſa, quod ſcriptum eſt, Abſorpta eſt mors in victoriam. Tunc tradet Regnum Deo & Patri.* (1. Cor. 15.) *Quod Regnum ipſa Eccleſia eſt, Rex ipſe cujus figuram vovens ille gerebat. Sed quoniam tunc fiet cum completa fuerit ſexta ætas ſeculi, ideo ſexaginta dierum a virginitate dilatio poſtulata eſt. Ex omnibus quippe ætatibus Eccleſia congregatur. . . per quas ſex ætates, tanquam per ſexaginta dies flevit ſancta virgo Eccleſia virginalia ſua: Quia licèt virginalia, tamen fuerant peccata deflenda, propter quæ univerſa ipſa Virgo toto orbe diffuſa quotidie dicit, Dimitte nobis debita noſtra. Eoſdem autem ſexaginta dies duos menſes maluit appellare, quantùm exiſtimo, propter duos homines; unum per quem mors, alterum per quem reſurrectio mortuorum, propter quod etiam duo Teſtamenta dicuntur.*

Quod verò factum eſt in præceptum in Iſraël, ex diebus in dies conveniebant lamentari filiam Jephte quatuor dies in anno: *Non puto ſignificare aliquid poſt impletum holocauſtoma, quod erit in vitam æternam: ſed præterita tempora Eccleſiæ, in quibus erant Beati lugentes. Quatriduo autem figurata eſt ejus univerſitas, propter quatuor partes orbis, per quas longè latèque diffuſa eſt. Ad Hiſtoriæ verò proprietatem non arbitror hoc decreviſſe Iſraelitas, niſi quia intelligebant in eo judicium Dei magis ad percutiendum Patrem fuiſſe depromtum, ne tale vovere Sacrificium deinceps ullus auderet. Nam quare luctus & lamentatio decerneretur, ſi votum illud lætitia fuit? Sic autem & illud quòd Populus Ephram poſtea ab eodem Iephte debellatus eſt, ad judicium Dei, quod erit in fine, referendum eſt, ſicut ipſe Dominus dicit, Eos qui noluerunt me regnare ſibi, adducite, & interficite coram me.*

DISSERTATIO

DISSERTATIO XX.

DE SAMSONIS POENITENTIA & Morte.

PROPOSITIO UNICA.

Samſon Scorti Gazæi conſuetudinem, & Dalilæ meretricios amores, Pœnitentiæ lacrymis, & morte fortiter ac ſanctè oppetitâ expiavit. In eoque egregium Chriſti typum ſuſpicimus.

I. DE *Samſonis* peccatis, quàm de Pœnitentia priùs agendum. Primum ejus crimen indicatur Judicum XVI. 1. *Abiit quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingreſſuſque eſt ad eam.* Licèt enim quidam *Samſonem* excuſent, nec ullam cum iſta meretrice conſuetudinem illum habuiſſe contendant, ſed aliorum negotiorum causâ ad eam divertiſſe, tamen Scripturæ verba, quæ ipſum ad meretricem ingreſſum ferunt, honeſtè rem exprimunt inhoneſtam. Hæc enim phraſis ſolemnis eſt Scripturæ ad ſignificandum rem uxoriam vel meretriciam. Sic Geneſis XV. *Ecce concluſit me Dominus, ne parerem; ingredere ad ancillam meam, ſi fortè ſaltem ex illa ſuſcipiam filios.* Geneſis XXXVIII. *Et acceptâ uxore ingreſſus eſt ad eam, quæ concepit, & peperit filium. Et Judas* videns *Thamarem* in bivio itineris ſedentem, ſuſpicatus eſſe meretricem, *Ingrediens ad eam*, *ait*, &c. II. Regum III. 8. *Quare ingreſſus es ad concubinam patris mei?* Cap. XVI. 22. *Abſalom ingreſſus eſt ad concubinam patris ſui.* Idem conſtat ex titulo Pſal. L. qui ſic inſcribitur: *Pſalmus David, cùm venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Berſabee.* Scripturæ igitur phraſis probat *Samſonem* ſcorti Gazæi conſuetudine ſe contaminaſſe.

II. Alterum *Samſonis* crimen fuit amor impudicus *Dalilæ*, de quo Judicum XVI. 4. *Poſt hæc amavit mulierem, quæ habitabat in Valle Sorec, & vocabatur Dalila. Veneruntque ad eam Principes Philiſtinorum, atque dixerunt: Decipe eum, & diſce ab illo in quo habeat tantam fortitudinem, & quo modo eum ſuperare valeamus, & vinctum affligere. Quod ſi feceris, dabimus tibi ſinguli mille & centum argenteos.* Hanc autem etſi quidam Patres uxorem fuiſſe *Samſonis* exiſtimaverint, ut *Severus Sulpitius* in *Hiſtoria Sacra*, *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ XVII. de variis *S.* F *Matthæi* locis, *S. Ephrem* Sermone adversùs improbas mulieres, Auctor Libri *De Promiſſionibus Dei*, ſub nomine S. *Proſperi* Aquitani editi: Veriſimilius tamen & Hiſtoriæ Sacræ magis conſonum videtur, Meretricem fuiſſe. Philiſtæorum namque Primores ad eam cum fiducia venerunt, & primo ſtatim congreſſu de proditione egerunt, mercede propoſitâ. Nemo certè facilè credet ipſos cum uxore ita fuiſſe acturos, tanti præſertim viri, qui & fortitudinis gloriâ, & auctoritate apud Iſraëlitas Princeps eſſet. Secundò, ſi maritus *Dalilæ* fuiſſet *Samſon*, quomodo aliquis locus in domo ipſi fuiſſet occluſus, in quo in- A ſidiæ parari, & milites abſcondi poſſent? Quomodo nullum ibi ex Gente ſua famulum habuit, qui latentes inſidias aperiret? Tertiò, Dalilam in domum ſuam abduxiſſet *Samſon*, ſi ipſi conjugali vinculo fuiſſet adſtricta, non ad eam ventitaſſet. Quartò, meretricium indicant ingenium illius mulierculæ blanditiæ, *Quæ dormire eum fecit ſuper genua ſua, & in ſinu ſuo inclinare caput.* Meretriciam indolem pariter prodit effrons illa inſolentia, quâ detonſum *Samſonem cœpit abigere & à ſe repellere*, ut Scriptura loquitur. Quintò, *Joſephus* Libro V. *Antiquitatum* Cap. X. B *Dalilam* meretricem vocat. *Samſon*, inquit, *à patriis inſtitutis deſciſcere, & in peregrinos mores degenerare incœpit, quod ei omnium malorum fuit principium. Cum enim meretricem quamdam Palæſtinam adamaſſet nomine Dalalen, conſuetudine ejus delectabatur*, &c. Sextò, *S. Hieronymus* Epiſtolâ CXXVI. ad Evagrium: *Samſon quoque*, inquit, *amator meretricis & pauperis Dalila multò plures Hoſtium mortuus quàm vivus occidit, ut Chriſti exprimeret paſſionem.* Septimò, *S. Ambroſius* Epiſtolâ XXIV. Libri III. quæ eſt ad Vigilium: *Parum fida*, inquit, *expertus alienigenæ uxoris* C *prima connubia, qui debuiſſet cavere vel poſtea, mulieris fornicariæ copulam non declinavit: Et cùm eam diligeret, tentandi ſe cauſam doli hoſtilibus præſtitit.* Idem *S. Ambroſius*, ſeu quiſquis eſt Auctor alterius Apologiæ pro Davide: *Samſon*, inquit, *validus & fortis leonem ſuffocavit, ſed amorem ſuum ſuffocare non potuit: Vincula ſolvit Hoſtium, ſed ſuarum non ſolvit nexus cupiditatum: Meſſes incendit alienas, & unius ipſe Mulieris accenſus igniculo meſſem ſuæ virtutis amiſit.*

III. Quòd verò *Samſon* Pœnitentiâ, & morte fortiter & ſanctè pro Dei honore vindicando, D Populique ſui liberatione, oppetitâ peccata eluerit, probatur ex Apoſtolo ipſum inter Sanctos numerante & laudante in Epiſtola ad *Hebræos* Cap. XI. 32. 33. *Deficiet me tempus*, inquit, *enarrantem de Gedeon, Barac, Samſon, Jephte, David, Samuel, & Prophetis. Qui per fidem vicerunt regna, operati ſunt juſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones.*

Secundò probatur ex *S. Epiphanio* Hæreſi XXX. quæ eſt Ebionitarum. *Clemens*, inquit, *Eliam, Davidem & Samſonem, omneſque Prophetas commendat: Ebionitæ deteſtantur.*

E Tertiò, ex *S. Paulino* Epiſtolâ XXIII. aſſerente *Samſonem*, corpore licèt cæcum, oculos mentis habuiſſe incolumes. *Quamobrem*, inquit, *non ſolùm morte Samſonis commori diſco Hoſtibus meis; hoc eſt, mortificando carnem meam ſimul interficere peccatum, ut ſuperſtite ſpiritu victor ſalutis triumphem.... Sed & cæcitate Samſonis, quâ corporis tantùm captus oculis ſpiritales non amiſit, illuminor ad intellectum bonum, ut exemplo illius ſciam quos magis debeam oculos habere. Non enim invocaſſet ille vir Dominum in ſua virtutis auxilium, niſi mentis oculos habuiſſet incolumes, quibus lumen eſt Chriſtus, in cujus lumine videbimus lumen.*

Quartò, ex *Bachiario* in Epiſtola ad *Januarium* De recipiendis Lapſis, ubi *Samſonem* velut Martyrem prædicat. *In fine*, inquit, *obitus ſui, ſub Martyrii paſſione, majorem inimicorum numerum proſtraviſſe, quàm ante, quando Nazaræus, hoc eſt immaculatus fuerat, reperitur.*

Quintò, ex *S. Ambroſio*, qui morientem *Samſonem* magnis laudibus exornat, Epiſtolâ XXIV. *In morte*, inquit, *ſe ipſum vicit, & inſuperabilem geſſit animum, ut contemneret & quaſi pro nihilo haberet vitæ finem omnibus formidoloſum. Virtutis igitur fuit, quòd victoriarum numero diem clauſit,*

nec

nec captivum exitum, ſed triumphalem invenit.... Cadaveribus Hoſtium humatus eſt, proprio tectus triumpho, clarum inſigne relinquens poſteris, eò quòd Populum, quem captivum invenerat, viginti annis in libertate judicio ſuo rexit, & ſepultus in patrio ſolo, libertatis hæredem dimiſit.

IV. Objicies: Ille mortuus eſt impœ..itens, imò & deſperans, qui mortem ſibi ipſi intulit: Sed *Samſon* mortem ſibi ipſi intulit: Igitur obiit impœnitens.

Reſpondeo, diſtinguo majorem: Si id fecerit directè, & propriam necem intendens, concedo: Si id præſtiterit indirectè, & Hoſtium cædem per ſe intendens, mortem autem ſuam certo & ineluctabili eventu inde futuram pati fortiter eligens, nego. Rurſus diſtinguo: Qui mortem ſibi ipſi intulit humani furoris aut deſperationis impetu, concedo: Sancti Spiritus impulſu, nego. Porro *Samſon* Spiritu Sancto impellente columnas duitiùs concuſſit, domumque evertit quâ ſe oppreſſum iri certò prævidebat, ut Dei, & Iſraëlitici Populi Hoſtes iiſdem ruinis involveret. Hæc Reſponſio eſt Sancti *Auguſtini* pluribus in locis, ſcilicet Libro I. *De Civitate Dei*, Cap. XXI. *Nec Samſon*, inquit, *aliter excuſatur, quòd ſe ipſum cum Hoſtibus ruinâ domûs oppreſſerit, niſi quia Spiritus latenter hoc juſſerat, qui per illum Mi·acula faciebat.* Et Cap. XXVI. ejuſdem Libri: *Sed quædam*, inquiunt, *Sanctæ fœminæ tempore perſecutionis ut inſectatores ſua pudicitia devitarent, in rapturum atque necaturum ſe flumen projecerunt: eoque modo defunctæ ſunt: earumque Martyria in Eccleſia Catholica veneratione celeberrima frequentantur. De his nihil temerè audeo judicare. Utrum enim Eccleſiæ aliquibus fide dignis teſtificationibus, ut earum memoriam ſic honoret, divina perſuadeat Auctoritas, neſcio: Et fieri poteſt ut ita ſit. Quid ſi enim hoc fecerunt non humanitùs deceptæ, ſed divinitùs juſſæ, nec errantes, ſed obedientes: Sicut de Samſone aliud nobis fas non eſt credere? Cùm autem Deus jubet, ſeque jubere ſine ullis ambagibus intimat, quis obedientiam in crimen vocet? Quis obſequium pietatis accuſet?* Et Libro II. *contra Gaudentium*, Cap. XXXI. *Quod cum inimicis occidit ſeipſum* (SAMSON) *quando ſuper ſe atque illos evertit domum: Mortem, quam nec ab eis fuerat perpeſſurus, communem voluit cum illis habere, quam nec poſſet evadere. Quando quidem non ſuâ ſponte fecit, ſed hoc Spiritui Dei tribuendum eſt, qui uſus eſt eo ut faceret, quando illi adfuit, quod facere non poterat quando idem Spiritus defuit. Sicut Abrahæ factum, quando filium voluit immolare, quod Deo jubente fuit obedientia, Deo non jubente quid fuit niſi dementia?* Dei autem impulſu heroïcum illud facinus aggreſſum *Samſonem*, probat oratio quâ divinum auxilium ad illud exequendum invocavit. *At ille*, inquit Scriptura, *invocato Domino ait: Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem priſtinam, Deus meus, ut ulciſcar me de Hoſtibus meis, & pro amiſſione duorum luminum unam ultionem recipiam. Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dexterâ, & alteram lævâ tenens, ait: Moriatur anima mea cum Philiſtiim. Concuſſiſque fortiter columnis, cecidit domus ſuper omnes Principes, & cæteram multitudinem quæ ibi erat: Multòque plures interfecit moriens, quàm ante vivus occiderat.*

Objicies Revelationes Sanctæ *Mechthildis* Libro V. Cap. VI. ubi dicitur, Deum voluiſſe hominibus eſſe ignotum quid liberalitas ſua præſtiterit Animabus *Samſonis*, *Salomonis*, & *Origenis*. Dubia eſt igitur *Samſonis* ſalus.

Reſpondetur, Nullius apud Theologos autoritatis eſſe privatas hujuſmodi Revelationes, maximè cum Scripturæ Sacræ adverſantur. At ex Scriptura Sacra, *Epiſtola ad Hebræos* XI. certum eſt Sanctum eſſe *Samſonem*. Deinde in hiſce Revelationibus alia ſunt abſurda & inepta: Unde nec Revelationum nomine dignæ ſunt, & ſancto *Mechthildis* nomini falsò adſcriptæ, judice Cardinali *Baronio* ad annum ſexcenteſimum quartum Tom. VIII. Annalium.

Samſon egregius Chriſti typus.

V. Supereſt ut *Samſonem* Chriſti typum fuiſſe oſtendamus. *Samſon* matre ſterili natus eſt; Chriſtus Jeſus Virgine Matre. *Samſonis* matri *apparuit Angelus Domini, & dixit ad eam, Sterilis es, & abſque liberis, ſed concipies & paries filium: Cave ergo ne bibas vinum ac ſiceram, nec immundum quicquam comedas.* Mariæ Virgini dixit Angelus: *Ecce concipies in utero & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum.* Pergit Angelus ad *Samſonis* matrem: *Erit enim Nazaræus Dei.* De Jeſu dicitur Matthæi II. 23. *Et veniens habitavit in Civitate quæ vocatur Nazareth, ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetas, Quoniam Nazaræus vocabitur.* Angelus ait de Samſone: *Ipſe incipiet liberare Iſraël de manu Philiſthinorum.* Angelus de Chriſto Jeſu ait Matthæi I. 21. *Ipſe enim ſalvum faciet Populum ſuum a peccatis eorum.* Manue *Samſonis* patri de filii ortu dubitanti viſus eſt Angelus: *Joſepho* patri Jeſu putatitio caſtiſſimæ Conjugis pudicitiam ſuſpectam habenti, Angelus pariter apparuit. De *Samſone* ſcriptum eſt: *Crevitque puer, & benedixit ei Dominus:* De Chriſto Jeſu ſcriptum eſt Lucæ II. 40. *Puer autem creſcebat, & confortabatur, plenus ſapientiâ: Et gratia Dei erat in illo.* Et Matthæi III. 16. *Baptizatus autem Jeſus, confeſtim aſcendit de aqua, & ecce aperti ſunt ei cœli, & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe.* Samſon, interprete S. Hieronymo, *Solem* ſignificat: Chriſtus Sol Juſtitiæ, de quo Malachiæ IV. 2. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol juſtitiæ.* Uxorem Philiſtæam duxit *Samſon*, eique ænigma ſuum aperuit: Chriſtus Eccleſiam ex Gentibus collectam ſibi conjunxit, eique ænigmata Sapientiæ ſuæ, & Myſteria Divinitatis, triginta juvenibus honorariis Philiſtæorum ignota patefecit: *Sapientiam*, inquam, *Dei abſconditam in Myſterio, quam nemo Principum hujus ſeculi novit.* Uxor *Samſonis* commiſſa ſibi à Sponſo ſecreta Popularibus ſuis revelavit, ut duplicem veſtem conſequerentur: Eccleſia Myſteria Chriſti Gentibus prædicando declaravit, ut duplicem veſtem, gratiam ſcilicet & gloriam, eorum confeſſione obtinerent. *Samſon* ad uxorem inviſendam veniens leonem interfecit, in cujus ore poſt aliquot dies favum mellis reperit: Jeſus Eccleſiam conſtituens, Mundum vicit. *Confidite*, inquit, *ego vici Mundum.* Atque hic ipſe Mundus priùs ferox, à Chriſto domitus, ſuave ipſius jugum ſuſcepit, melleamque Evangelii dulcedinem deguſtavit. Vel, ipſum Samſonis problema pertinet ad Chriſtum, interprete S. *Auguſtino* Sermone CCCLXIV. noviſſimæ Editionis. *Quæſtio ipſa*, inquit, *quæ continet*, De edente exivit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo: *Quid aliud ſignificat quàm Chriſtum à mortuis reſurgentem? De edente utique, id eſt, de morte quæ cuncta devorat atque conſumit, exivit cibus ille qui dixit:* Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi. *Quem humana exacerbavit iniquitas, & cui aceti & fellis amaritudinem propinavit, ab eo plebs Gentium vitæ dulcedinem converſa ſuſcepit. Ac ſic de mortui Leonis ore, id eſt, de Chriſti morte, qui accubans dormivit ut leo, apum, id eſt Chriſtianorum proceſſit examen. Quod autem dicit:* Non inveniſſetis Parabolam meam, niſi araſſetis in vitula

mea;

mea: *Vitula hæc Eccleſia eſt, quæ fidei Myſteria, Trinitatis, Reſurrectionis, Judicii pariter & Regni, in fines terræ per Apoſtolorum & Sanctorum doctrinam ac prædicationem vulgavit, & intelligentibus atque cognoſcentibus æternæ vitæ præmia repromiſit.* Iratus eſt *Samſon*, quia duxit ſodalis ejus uxorem ejus. *Sodalis iſte omnium Hæreticorum figuram geſſit. Nam Hæretici, qui Eccleſiam diviſerunt, uxorem Domini ſui ducere & abducere voluerunt. De Eccleſia enim & de Evangeliis exierunt, qui per impietatis adulterium Eccleſiam, id eſt, Chriſti corpus in partem ſuam conantur invadere. Unde fidelis ille ſervus & amicus dominicæ Sponſæ loquitur,*
2. Cor. 11. » *dicens:* Deſpondi enim vos uni viro virginem » caſtam exhibere Chriſto. *Ee depravati Sodalis* » *tangit fideli zelo & increpatione perſonam:* Et ti» meo, *inquit*, ne ſicut Serpens Evam ſeduxit, » ita & ſenſus veſtri corrumpantur à veritate quæ » eſt in Chriſto Jeſu. *Qui autem ſunt Sodales, id eſt, Hæretici deſertores, qui Sponſam Domini invadere voluerunt, niſi Donatus, Arius, Manichæus, & cætera vaſa erroris & perditionis? Videamus igitur Myſticus iſte Samſon quid fecerit offenſus in uxore ab alieno. Cepit enim vulpes, id eſt adulterantes Sodales, de quibus dicitur in Canticis Canticorum:* Capite nobis vulpes puſillas, exterminantes vineas. *Quid eſt,* Capite? *Id eſt, comprehendite, convincite, confutate, ne exterminentur Eccleſiaſticæ vineæ. Quid eſt aliud vulpes capere, niſi Hæreticos Divinæ Legis auctoritate revincere, & Sanctarum Scripturarum teſtimoniis velut quibuſdam vinculis alligare atque conſtringere? Vulpes cepit, ligatis ignem caudis apponit. Quid ſibi volunt caudæ vulpium colligatæ? Caudæ vulpium quid ſunt; niſi poſteriora Hæreticorum, qui prima habent blanda & deceptoria; ligata, id eſt damnata, & ignem in fine trahentia; ut eorum fructus & opera conſumant, qui ſuis ſeductionibus adquieſcunt?* De *Samſone* Sacer Hiſtoricus ait Judicum xv. 18. *Sitienſque valde clamavit ad Dominum, &c.* De Chriſto moriente *S. Joannes* Cap. xix. 28. *Poſtea ſciens Jeſus, quia omnia conſummata ſunt, ut conſummaretur Scriptura, dixit:* Sitio. Samſon Gazæ dormivit ad mediam noctem; tum experrectus apprehendit ambas portæ Civitatis fores, impoſitaſque humeris tulit ad verticem Montis: Jeſus de ſomno mortis excitatus, ex illius poteſtate exivit: Unde *David* Pſalmo LXVII. 21. ait: *Domini, Domini exitus mortis.* Et *S. Petrus* (ut Actuum II. 24. refertur) *Quem Deus ſuſcitavit ſolutis doloribus inferni, juxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo.* Samſon portas civitatis, quibus ad meretricem intravit, abſtulit, & in Montem levavit. *Quid eſt hæc?* inquit S. Auguſtinus, *Infernum & amorem mulieris, utrumque Scriptura conjungit. Inferni imaginem tenebat domus meretricis. Rectè pro inferis ponitur: Quia neminem repellit, & omnem intrantem ad ſe trahit. Agnoſcimus hoc loco Redemtoris noſtri opera, poſtquam Synagoga, ad quam venerat, à ſe per Diabolum ſeparata eſt, poſtea quàm decalvavit eum, id eſt, in loco Calvariæ crucifixit, ad inferna deſcendit; & inimici cuſtodiebant locum dormientis, id eſt ſepulchrum, & capere volebant quem videre non poterant. Ille autem dormiebat ibi. Quod dictum eſt,* Mediâ nocte ſurrexit; *Hoc ſignificat quia in ſecreto ſurrexit. Apertè enim paſſus eſt; ſolis autem Diſcipulis, & certis quibuſcumque, cùm ſurrexit, manifeſtatus eſt. Ergo quòd intravit, omnes viderunt; quòd ſurrexit, pauci cognoverunt, tenuerunt, & palpaverunt. Tollit tamen portas civitatis, id eſt, aufert portas inferni. Quid eſt portas inferni tollere, niſi mortis imperium removere? Recipiebat enim, & non remitte-*

A *bat. Quid autem fecit Dominus noſter Jeſus Chriſtus? Ablatis portis mortis, aſcendit in cacumen Montis. Novimus enim eum & reſurrexiſſe, & in Cælos aſcendiſſe.* Samſon à Philiſtæis illuſus, typus eſt Chriſti in Paſſione ſua à Judæis & Gentibus ludibrio habiti. *Samſon* inter duas columnas manus expanſas habens, Chriſtum repræſentat expanſas in Cruce manus habentem. Samſon heroicæ fortitudinis opus impleturus Deum invocat: Chriſtus ſalutem noſtram procuraturus Patrem orat. *Samſon* moriens Templum Dagonis evertit: Chriſtus Idololatriam deſtruxit. *Samſon*
B *multò plures interfecit moriens, quàm vivus occiderat:* Chriſtus peccatum, mortem, mundum, dæmonem morte ſuâ devicit, *Expolianſque Principatus & Poteſtates traduxit, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Samſon Iſraëlitas in libertatem aſſeruit: Chriſtus Fideles ſuos à ſervitute peccati, & Dæmonis liberavit, atque Legis etiam Moſaicæ jugo exemit.

C DISSERTATIO XXI.

DE LIBRO JUDICUM.

LIbrum Judicum inter Canonicos primi ordinis habuit ſemper Eccleſia: Ex eo deſumptum eſſe conſtat Cap. XIII. 5. quod per Prophetas dictum ſcripſit S. *Matthæus* Cap. II. *Quoniam Nazaræus vocabitur.* Ejus Auctor incertus. Quidam ſingulos Judices geſta ſua hoc
D in Libro ſcripſiſſe ſenſerunt. Quæ certè minus probabilis eſt opinio, cùm ſtylus tenorque Operis Auctoris unitatem prodat: Nec veriſimile fit *Samſonem* ea de ſe ſcribere potuiſſe, quæ toto Cap. XVI. leguntur. Auctor Synopſeos *De Vita & Morte Prophetarum* adſcriptæ *S. Dorotheo*, ſcriptum fuiſſe ait in Tabernaculo à Scribis Sacris. Quidam *Ezechiæ*, alii *Eſdræ* illum tribuunt: Sed *Eſdra & Ezechia* vetuſtiorem probant ejus verba in Pſalmis & in ſecundo Regum expreſſa. *Samueli* adſcribunt *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Libro VI. *Originum*, Cap. I. Thalmudici Scriptores,
E Cap. I. *Baba Batra*, & *R. Moſes Kimchi* Davidis frater. Verùm cùm id nullo argumento probent, præſtat rem in medio relinquere, & aſſerere illum eſſe incerti Auctoris & temporis. Unum duntaxat certò videtur aſſerendum ſequenti Propoſitione.

PROPOSITIO UNICA.

Librum Judicum recentiorem eſſe, & poſt
F *Captivitatem decem Tribuum ſcriptum, quidam falsò ſuſpicantur.*

MAjorem enimvero illius antiquitatem probant quædam in *Pſalmis* & Libro II. Regum ex eo delibata, ut illud Pſalmi LXVII. *Deus cùm egredereris in conſpectu Populi tui, cùm pertranſires in deſerto, terra mota eſt; etenim cæli diſtillaverunt à facie Dei; Sinai à facie Dei Iſraël.* Deſumtum eſt ex Judicum v. 4. *Domine cùm exires de Seir, & tranſires per regiones Edom, terra mota eſt, cælique ac nubes diſtillaverunt aquis.* Pſalmo XCVI. 5. dicitur; *Montes ſicut cera fluxerunt à facie Domini; à facie Domini omnis terra.*

Id verbis illis *Judicum* loco mox laudato geminum eſt : *Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Domini Dei Iſraël.* Libro II. Regum XI. XI. ſcriptum eſt : *Quis percuſſit Abimelech filium Jerobaal? Nonne mulier miſit ſuper eum fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes?* Id ex *Judicum* IX. 53. hauſtum eſt, ubi legitur : *Et ecce una mulier fragmen molæ deſuper jaciens, illiſit capiti Abimelech, & confregit cerebrum ejus.* Liber itaque Judicum Auctorem habet captivitate decem Tribuum antiquiorem.

Objiciunt verba illa Judicum XVIII. 30. 31. *Poſueruntque ſibi ſculptile, & Jonathan filium Gerſam filii Moyſi, ac filios ejus Sacerdotes in Tribu Dan, uſque ad diem captivitatis ſuæ. Manſitque apud eos Idolum Micha omni tempore, quo fuit Domus Dei in Silo. In diebus illis non erat Rex in Iſraël.* Ex quibus colligunt, jam creatos fuiſſe Reges in Iſraël, & Tribus decem captivas à *Salmanazare* abductas fuiſſe, cùm hæc ſcriberentur.

Reſpondetur, His verbis evidenter indicari captivitatem quæ contigit antequam Reges Iſraëlitis Deus præfeciſſet : Illam nempe quâ plurimi tùm ex Tribu *Dan*, tùm ex aliis Tribubus abducti ſunt à Philiſtæis, cùm Arca de Silo ablata eſt, ut in prælium adversùs hoſtes produceretur, & ab ipſis Philiſtæis capta ſub *Heli* Pontifice, I. Regum IV. De qua Pſalmo LXXVII. 60. 61. *Et repulit Tabernaculum Silo, Tabernaculum ſuum, ubi habitavit in hominibus : & tradidit in captivitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici.* Tunc temporis & *Micha* Idolum, & Sacerdos ejus ſublatus eſt, & à Philiſtæis etiam captus. Sanè Idolum iſtud non fuiſſe in Tribu *Dan* uſque ad *Salmanazarem* inde conſtat, quòd *Samuel* Propheta & Judex, quòd David Rex piiſſimus & potentiſſimus, *Joſaphat, Aſa, Ezechias* religioſiſſimi Principes id paſſi non fuiſſent. Denique ſi in Tribu *Dan* fuiſſet Idolum *Michæ* Regum temporibus, *Jeroboam* Vitulos ſuos aureos ibi non collocaſſet : Satis enim fuiſſet Idolum *Micha* ad Populum Hieroſolymis in *Dan* abſtrahendum.

Objiciunt; eo in Libro mentionem fieri Jeruſalem, quod nomen illi civitati poſteriori ævo inditum eſt; adeòque hunc Librum eſſe recentiorem. Atque iſto argumento uſus eſt *Theodoretus* Quæſtione II. in Judices. *Porro*, inquit, *Librum hunc poſterius ſcriptum fuiſſe arbitror, argumentum ex eo capiens, quòd Hiſtoria civitatem vocet Jeruſalem, quod nomen illi poſtea inditum eſt, cùm Jebus antea diceretur.*

Reſpondetur, Temporibus *Judicum* hanc Urbem ita nominatam probabiliter dici poſſe, aut certè tempore *Samuelis* : Vel ab *Eſdra* priſcum nomen cum recentiori fuiſſe commutatum. Ut ut eſt, ante Captivitatem decem Tribuum hoc nomine vocabatur illa Civitas. Nullius itaque roboris eſt quod inde petitur argumentum.

DISSERTATIO XXII.

DE HISTORIA RUTH.

QUO TEMPORE CONTIGERIT : Et an plures Boozi admittendi ſint ?

HIſtoriam RUTH *In diebus unius Judicis* contigiſſe Scriptura docet *Ruth* I. v. I. Sub quo verò Judice, incertum. Illam ad tempus *Heli* referunt *Joſephus, Zonaras*, & Auctor *Hiſtoriæ Scholaſticæ*. Sed hæc ſententia ſtare non poteſt, cùm generationum tempora nimis coarctet. Principatui enim *Heli* tribuuntur anni quadraginta (I. Regum IV. 18.) *Samuelis & Saulis* Præfecturæ totidem anni (*Actuum* XIII. 21.) Fames, (quam cœpiſſe ſupponamus initio Principatus *Heli*,) duravit decem annos : (*Ruth.* I. 4.) quibus exactis *Booz* Rutham duxerit. Ita ab ortu *Obed* avi *Davidis* ad ipſius *Davidis* ortum anni dumtaxat triginta novem interceſſiſſent; quod incredibile eſt, maximè cùm *David* fratrum ſuorum natu minimus eſſet (I. *Regum* XVI. 10. 11.) & *Iſai* Senex eſſet in diebus *Saulis* (I. *Regum* XVII. 12.) Alii, ut *Lyranus*, hanc Hiſtoriam referunt ad tempora *Abeſan* Judicis, quem alio nomine *Boozum* appellatum fuiſſe fingunt. Sed obſtat primò ratio temporis : Tunc enim fuiſſet *Booz* annorum circiter ducentorum ſeptuaginta duorum. Nam *Abeſan* Judex creatus eſt anno ducenteſimo ſeptuageſimo ſecundo ab excidio Jericho. (*Joſue* VI.) quo tempore, vel paulò poſt *Salmon* duxit *Rahab*, ex eaque genuit *Booz*. Secundò, quòd *Abeſan* habuit triginta filios, quos inter nullus *Obed* memoratur. Tertiò, hunc Judicem *Booz* appellatum fuiſſe gratis aſſeritur. Alii ſub *Gedeone* vel ſub *Abimelecho* hæc geſta volunt : Conjugium verò *Booz* cum *Ruth* ſub ejus ſucceſſore *Thola*, ut *Salianus*, & *Cornelius A Lapide*. Nonnulli ſub *Barac*, ut *Toſtatus* & *Tornielus*. Quidam ſub *Ahod*, ut Hebræi in *Seder Olam*, vel *Samgaro* potius, ut *Uſſerio* placet. Verùm id ea ſententia fert incommodi, quòd quatuor generationes à *Salmone* uſque ad *Davidem* numeratæ illud temporis intervallum implere non poſſint. Cùm enim ineunte anno ab Exitu ex Ægypto quadringenteſimo octogeſimo, & Regni *Salomonis* quarto, jacta Templi fundamenta fuerint, (I. *Regum* VI. I.) Demptis inde quadraginta annis in Deſerto peractis, annis ſeptuaginta vitæ *Davidis*, & tribus Regni *Salomonis*; reliqui erunt ab ingreſſu in Terram ad nativitatem *Davidis* anni trecenti ſexaginta ſex. Ponamus itaque *Rahab* vicenariam fuiſſe, cùm in Chananæam ingreſſi ſunt Iſraëlitæ, & poſt quadraginta deinde annos *Boozum* peperiſſe, ſequitur ipſam annos ſexaginta duos natam fuiſſe cum *Boozum* peperit, *Boozum* verò annum centeſimum ſecundum egiſſe, cum genuit *Obed*; hunc anno ætatis undecimo ſupra centeſimum genuiſſe *Jeſſe*; & hunc æquè affectâ ætate & decrepitâ ſenectute genuiſſe *Davidem*, ut fatetur *Uſſerius*. Abſurdum porro eſt tam tardas in una eademque familia ponere generationes, iis prope temporibus, quibus dies annorum hominis ſeptuaginta anni : Si autem in potentatibus octoginta

ta

ta anni, ampliùs eorum labor & dolor. Ad miraculum autem & quidem quater in eadem ſamilia iteratum quidam abſque fundamento confugiunt.

Alii, ut hæc vitent incommoda, tres *Boozos* comminiſcuntur, quorum duo propter nominum ſimilitudinem exciderint, aut ſub communi nomine fuerint comprehenſi. Quemadmodum *Jechonias* in Genealogia Chriſti ſecundùm *Matthæum* pro duabus perſonis ponitur, patre ſcilicet ac filio, ut docet *S. Auguſtinus* Libro II. *De Conſenſu Evangeliſtarum* Cap. IV. Verùm hæc hypotheſis nullo Scripturæ teſtimonio nititur, quæ & *Ruth* IV. 20. 21. & I. *Paralipomenon* II. II. 12. & *Matthæi* I. 5. & *Lucæ* III. 32. eaſdem generationes recenſens, unius *Boozi* conſtanter meminit. Et *Matthæi* I. 17. omnes generationes inter *Abrahamum* & *Davidem* quatuordecim fuiſſe dicuntur. At ſi tres *Boozi* admittantur, ſexdecim generationes ſtatuendæ ſunt.

Solidior ergo conjectura videtur, nonnullas generationes hîc fortè prætermiſſas myſterii causâ, quod nobis abſconditum Deus eſſe voluit. Quòd ſi hæc conjectura non placeat, ignorantiam noſtram humiliter fateri ſatius ducimus in re obſcuriſſima, & quæ neque ex Scriptura, neque ex Traditione explicari poteſt, quàm audacter ariolari.

II. Liber *Ruth* pars eſt & velut Appendix Libri *Judicum*, ſecundùm Hebræos. In unum enim Librum utramque compingunt Hiſtoriam, ut teſtantur *Origenes* apud *Euſebium* Libro VI. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, Cap. XXV. & *S. Hieronymus* in Prologo Galeato. Æquè incerti Autoris eſt ac Liber Judicum, pleriſque ad *Eſdram*, nonnullis ad *Ezechiam*, quibuſdam ad Scribas Tabernaculi, aliis ad *Samuelem* illum referentibus.

III. Scriptus eſt hic Liber, ut Chriſtus, quem velut ſcopum & finem tota Scriptura Sacra reſpicit, ex *Juda* natus oſtendatur, ſecundùm Vaticinium *Jacob* eidem *Juda* filio ſuo benedicentis, *Geneſis* XL. 10. Ideo hîc texitur Genealogia Judæ Patriarchæ à *Phares* filio ejus uſque ad *Davidem*, ex cujus domo & familia Chriſtus natus eſt. Ruth IV. 18. 19. 20. 21. 22. *Hæ ſunt generationes Phares: Phares genuit Eſron, Eſron genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Nahaſſon, Nahaſſon genuit Salmon, Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed genuit Iſai, Iſai genuit David.* Quæ verba deſcribens S. *Matthæus* in Genealogia Chriſti, addit *Boozum genuiſſe Obed ex Ruth*, ut alienigenæ mulieris inſertionem in Populum Dei, & in Chriſti Jeſu Genealogiam, inſigne præludium vocationis Gentium, & Eccleſiæ à Chriſto Domino ex iis colligendæ eſſe indicaret, ut obſervant SS. *Ambroſius* in Caput III. *S. Lucæ* & Libro III. *De Fide* Cap. V. S. *Hieronymus* in Cap. I. S. *Matthæi*, & *Theodoretus Quæſtione* I. *in Ruth*, his conceptâ verbis: *Cur ſcripta eſt de Ruth Hiſtoria?* Ad quam reſpondet: *Primùm propter Chriſtum Dominum. Ex ea enim ortus eſt ſecundùm carnem. Et ideo divinus quoque Matthæus conſcribens Genealogiam, virtute quidem inſignes ac celebres prætermiſit Mulieres, Saram & Rebeccam, & alias: Thamar autem & Raab meminit, & Ruth, & uxoris Uriæ, docens quòd propter omnes homines unigenitus Dei Filius homo factus eſt, & Judæos, & alias Gentes, & Peccatores, & juſtos.*

SCHOLION.

Moſaicâ Lege proximo defuncti vel fratri copula deferebatur ejus uxoris, ut ſemen fratris vel proximi reſuſcitaret. Unde quod Ruth, licèt ipſa alienigena; tamen quia maritum habuerat ex Judæis, qui reliquerat ſuperſtitem proximum, eamque colligentem manipulos ſuæ meſſis, quibus alebat & ſe & ſocrum, Booz vidit & amavit: Non aliter eam accipit uxorem, niſi calceamentum ejus ante ſolviſſet, cui uxor debebatur ex Lege. *Hiſtoria ſimplex, ſed alta myſteria; aliud enim gerebatur, aliud figurabatur.* Nam ſi ſecundùm literam ſenſum ſequamus, prope quidam pudor & horror in verbo eſt, ſi ad commixtionis corporeæ conſuetudinem ſententiam intellectumque referamus. *Deſignabatur autem futurus ex Judæis, ex quibus Chriſtus ſecundùm carnem, qui proximus ſit, hoc eſt, populi mortui ſemen doctrina cœleſtis ſemine ſuſcitaret, cui calceamentum nuptiale Eccleſiæ copulandæ præſcripta Legis ſpiritalia deferebant. Non Moyſes ſponſus; illi enim dicitur,* Solve calceamentum pedum tuorum; [Exod. 3. 5.] *Non Jeſus Nave filius ſponſus; nam & ipſi dicitur,* Solve calceamentum pedum tuorum; [Joſuè 5. 16.] *Ne ex ſimilitudine nominis ſponſus Eccleſiæ crederetur. Non alius ſponſus, ſed ſolus Chriſtus eſt ſponſus, de quo dixit Joannes:* Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. [Joann. 3. 29.] *Illi igitur calceamentum ſolvitur, huic ſolvi non poteſt, ſicut dixit Joannes:* Non ſum dignus ſolvere corrigiam calceamenti ejus. [Joann. 1. 27.] *Solus ergo Chriſtus eſt ſponſus, cui illa veniens ex gentibus ſponſa, ante inops atque jejuna, ſed jam Chriſti meſſe dives, connubat: quæ manipulos fœcundæ ſegetis, reliquias gremio legat mentis interno, ut enutriat illam viduam morte filii, atque inopem defuncto filio matrem novis paſcat alimentis, non relinquens deſtitutam viduam, & novos quærens. Solus ergo Chriſtus eſt ſponſus, qui nec Synagogæ ipſi manipulos ſuæ meſſis invideat. Utinam ſe non ipſa excluderet! Habuit quos per ſe colligeret: Sed quia populus ejus eſt mortuus, quaſi filio egena defuncto, per Eccleſiam manipulos, quibus viveret, colligebat, quos venientes in exultatione portabunt, ſicut ſcriptum eſt:* Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos. [Pſal. 125. 6.]

[S. Ambroſius Lib. 3. De Fide, Cap. 10.]

DISSERTATIO XXIII.

DE SAMUELIS APPARITIONE Sauli facta, cùm Pythoniſſam Mulierem conſuluit.

Hiſtoria refertur I. Regum XXVIII. *Congregati ſunt Philiſthiim, & venerunt, & caſtrametati ſunt in Sunam: Congregavit autem & Saul univerſum Iſrael, & venit in Gelboë. Et vidit Saul caſtra Philiſthiim, & timuit, & expavit cor ejus nimis. Conſuluitque Dominum, & non reſpondit ei neque per ſomnia, neque per Sacerdotes, neque per Prophetas. Dixitque Saul ſervis ſuis: Quærite mihi mulierem habentem Pythonem, & vadam ad eam, & ſciſcitabor per illam. Et dixerunt ſervi ejus ad eum: Eſt mulier Pythonem habens in Endor. Mutavit ergo habitum ſuum, veſtituſque eſt aliis veſtimentis, & abiit ipſe, & duo viri cum eo, veneruntque ad Mulierem nocte, & ait illi: Divina mihi in Pythone, & ſuſcita mihi quem dixero tibi. Et ait Mulier ad eum: Ecce tu noſti quanta fecerit Saül, & quo modo eraſerit Magos & ariolos de terra: Quare ergo inſidiaris animæ meæ ut occidar? Et juravit ei Saul in Domino, dicens: Vivit Dominus, quia non eveniet tibi quidquam mali propter hanc rem. Dixitque ei mulier: Quem ſuſcitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi ſuſcita. Cùm autem vidiſſet Mulier Samuelem, exclamavit voce magnâ, & dixit ad Saul: Quare impoſuiſti mihi? Tu es enim Saul. Dixitque ei Rex, Noli timere, quid vidiſti? Et ait Mulier ad Saul: Deos vidi aſcendentes de*

terra. Dixitque ei: Qualis eſt forma ejus? Qua ait: Vir ſenex aſcendit, & ipſe amictus eſt pallio. Et intellexit Saul quòd Samuel eſſet, & inclinavit ſe ſuper faciem ſuam in terra, & adoravit. Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietaſti me ut ſuſcitarer? Et ait Saül: Coarctor nimis: Siquidem Philiſthiim pugnant adverſum me, & Deus receſſit à me, & exaudire me noluit, neque in manu Prophetarum, neque per ſomnia: Vocavi ergo te, ut oſtenderes mihi quid faciam. Et ait Samuel: Quid interrogas me, cum Dominus receſſerit à te, & tranſierit ad Æmulum tuum? Faciet enim tibi Dominus, B *ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet Regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David: Quia non obediſti voci Domini, neque feciſti iram furoris ejus in Amalec. Idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. Et dabit Dominus etiam Iſraël tecum in manus Philiſthiim: Cras autem tu & filii tui mecum eritis: Sed & caſtra Iſraël tradet Dominus in manus Philiſthiim.*

Quæſtio eſt eruditorum hominum Diſſertationibus à primis Eccleſiæ ſæculis acriter agitata, utrum Pythoniſſa veram *Samuelis* Animam incantationibus ſuis evocaverit, an verò Phaſma aliquod *Samuelis* à Dæmone ſuppoſitum, ut *Saulem*, Deo permittente, deciperet. C *Origenes Samuelis* Animam *Sauli* verè apparuiſſe aſſerit Commentario in 1. *Regum* Cap. xxviii. & à Pythoniſſa ex inferis evocatam. *S. Methodius* Martyr, & *S. Euſtathius* Antiochenus Epiſcopus *Origenis* opinionem ſingularibus Libris confutarunt. *Methodii* Liber periit injuriâ temporum, Librum *Euſtathii* de *Engaſtrimytho* contra *Origenem* edidit *Allatius* vir doctiſſimus. Cæteri Patres vel *Origenis*, vel *Euſtathii* ſententiæ ſuffragantur. *Theodoretus Quæſtione* lxiii. *in Librum* 1. *Regum* cenſet Deum figurâ *Samuelis*, ut libuit, efformatâ, vel per D Angelum ſub illa forma *Sauli* reſpondiſſe. Quidam Patres, & Autores plerique Eccleſiaſtici, cenſent verum quidem Samuelem *Sauli* viſum, ipſi futuram cladem prædixiſſe; non tamen magicis Pythoniſſæ artibus evocatam Prophetæ Animam, ſed Dei voluntate & imperio. Quid nobis de hacce Quæſtione videatur, ſequens Propoſitio explicabit.

PROPOSITIO UNICA.

Saül Pythoniſſam conſulens, à vero Samuelo E *ſuam ſuorumque proximam cladem didicit: Quanquam ſancta Prophetæ Anima Pythonicis artibus evocata non fuerit, ſed Dei providentiâ & imperio. Probabilis nihilominus eorum ſententia, qui Dæmonem ſub Samuelis Phaſmate apparuiſſe & Saüli reſpondiſſe cenſent.*

PRobatur prima pars Propoſitionis: Scripturæ Sacræ verba in propria & ſimplici ſignificatione ſunt accipienda & exponenda, niſi ſe- F quatur abſurdum contra fidem, aut charitatem Dei vel proximi. At Scriptura Sacra 1. *Regum* xxviii. Cap. ſexies eum, qui *Sauli* Pythoniſſam conſulenti viſus eſt, *Samuelem* vocat, & ex eo quòd verus *Samuel* exiſtimetur nihil ſequitur abſurdi contra fidem, aut charitatem Dei vel proximi. Aſſerendum ergo eſt verum *Samuelem* viſum eſſe *Sauli* Pythoniſſam conſulenti, eique proximam cladem prænunciaſſe.

Probatur Minor ex Scripturæ Sacræ verbis: *Et intellexit Saul quòd Samuel eſſet, & inclinavit* A *ſe ſuper faciem ſuam in terra, & adoravit. Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietaſti me ut ſuſcitarer?.... Ait Samuel: Quid interrogas me, cùm Dominus receſſerit à te?.... Statimque Saul cecidit porrectus in terram: Extimuerat enim verba Samuelis.*

Confirmatur ex Capite xlvi. *Eccleſiaſtici*, ubi Scriptura *Samuelem* commendans, ait: *Et poſt hoc dormivit & notum fecit Regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltavit vocem ſuam de terra in Prophetia delere impietatem Gentis.* Idem B ille *Samuel* qui dormivit, ſeu qui defunctus eſt, notum fecit Regi finem vitæ ſuæ. Cui porro Regi, niſi *Sauli*? Quando verò, niſi cùm Pythoniſſam adiit & conſuluit; ab eoque præter maleficæ mulieris expectationem, & nondum abſolutis artis Diabolicæ ritibus, terribile illud oraculum audivit: *Cras tu, & filii tui, mecum eritis*? Et quomodo exaltavit vocem ſuam de terra in Prophetia, niſi cùm viſus eſt Pythoniſſæ aſcendere de terra, & dixit Mulier, *Deos vidi aſcendentes de terra*? Denique de impietate Gentis Iſraëliticæ per Philiſtæos plectenda prophetavit, cùm dixit Sauli: *Et dabit Dominus etiam* C *Iſraël tecum in manus Philiſthiim.* Hinc *S. Thomas I. P. Quæſtione* lxxxix. *Articulo* viii. *ad Secundum*, Aſſerendum eſſe ait, verum *Samuelem* apparuiſſe *Sauli*, ſi Liber *Eccleſiaſtici* inter Canonicas Scripturas recipiatur, ſicut omnino recipiendus eſt. *Quòd Mortui*, inquit, *viventibus appareant qualitercumque, vel contingit per ſpecialem Dei diſpenſationem, ut Animæ mortuorum rebus viventium interſint: & eſt inter divina Miracula computandum: Vel hujuſmodi operationes fiunt per operationes Angelorum bonorum vel malorum, etiam ignorantibus Mortuis, ſicut etiam vivi igno-* D *rantes aliis viventibus apparent in ſomnis, ut Auguſtinus dicit. Unde & de Samuele dici poteſt, quòd ipſe apparuit per revelationem divinam, ſecundùm hoc quod dicitur Eccleſiaſtici* xlvi. *quòd* Dormivit, & notum fecit Regi finem vitæ ſuæ. *Vel illa apparitio fuit procurata per Dæmones; ſi tamen Eccleſiaſtici Auctoritas non recipiatur, propter hoc quòd inter Canonicas Scripturas apud Hebræos non habetur.*

Probatur ſecundò ex *S. Juſtino* Martyre in Dialogo cum Tryphone Judæo, p. 331. *Animas*, inquit, *ſuperſtites manere, etiam eo demonſtraverim, quòd & Samuelis Animam ventriloqua Pythoniſſa, ita ut Saul petierat, evocavit.* Petierat E autem *Saul* ut verus *Samuel* evocaretur, non Dæmon ſub phaſmate & ſpectro *Samuelis*, quod ſi factum eſſet, inde non probaretur Animæ immortalitas. Non aſſentimur tamen *S. Juſtino*, quatenus aſſerit ſanctam illam Animam Pythoniſſæ malis artibus evocatam, & *omnes Animas virorum juſtorum & Prophetarum ſub poteſtatem ejuſmodi Virtutum cadere, qualem & in Ventriloqua illa fuiſſe, rebus ipſis declaratur.*

Tertiò probatur ex *Origene*, Commentario in Lib. 1. *Regum* Cap. xxviii. Probat autem *Samuelem verè eſſe eductum* his argumentis: Primò, F quòd *Spiritus Sanctus, à quo Divinas Literas ſcriptas eſſe credimus*, dicat: *Et vidit Mulier Samuelem; & clamavit voce magnâ, dicens*, &c. Deinde quòd *Saul* cognoverit illum eſſe *Samuelem*, & procubuerit in terram ſuper faciem ſuam, & adoraverit. Tum quòd Sacer Auctor *Samuelem*, non Dæmonem cum *Saule* collocutum teſtetur. Secundò, quòd ille qui *Sauli* apparuit, futura ipſi prædixerit, ſcilicet mortem imminentem, proximam cladem, & Iſraëlis traditionem in manus alienigenarum, tranſlationem Regni ad *Davidem*, eò quòd *Saul* voluntatem Domini in

Amalec

Amalec non fuerit execútus. *Dæmonium verò Regnum David nequit habere compertum, quod à Deo decretum erat.* Nec ſcire poteſt *Regem Chriſmate Prophetico declaratum Saulem cras è vita migraturum, & filios ejus unà cum eo.* Abſurdum autem non eſſe ait *Origenes*, Samuelem apud inferos fuiſſe, indeque aſcendiſſe, cùm alii Patriarchæ, & Prophetæ Juſtique omnes Veteris Teſtamenti, & ipſe Chriſtus Jeſus eos ex Limbo educturus, illuc deſcenderint. Sed, inquit, inferiùs quidem erant loco, non erant inferiùs voluntate. Idem aſſerit *Origenes* Tom. xxvii. in Joannem.

Probatur quartò ex *S. Ambroſio* in Cap. 1. S. Lucæ: *Alius eſt*, inquit, *Spiritus vitæ hujus, alius gratiæ: Ille naſcendo ſumit exordium, moriendo defectum: Iſte non temporibus, non ætatibus coërcetur, non obitu extinguitur, non alvo matris excluditur. Denique & Sancta Maria plena Sancto Spiritu prophetavit: & Eliſæus mortuus defunctum cadaver hominis tactu ſui corporis ſuſcitavit: & Samuel poſt mortem, ſecundum Scripturæ teſtimonium, futura non tacuit.*

Probatur quintò, ex *S. Auguſtino* Libro *De Cura pro Mortuis gerenda*, Cap. xv. *Mitti quoque ad vivos*, inquit, *aliquos ex mortuis, ſicut è contrario Paulus ex vivis in Paradiſum raptus eſt, Divina Scriptura teſtatur. Nam Samuel Propheta defunctus vivo Sauli etiam Regi futura prædixit: quamvis nonnulli non ipſum fuiſſe qui potuiſſet magicis artibus evocari, ſed aliquem Spiritum tam malis operibus congruentem illius exiſtiment ſimilitudinem figuraſſe: Cum Liber Eccleſiaſticus, quem Jeſus filius Sirach ſcripſiſſe traditur, & propter eloquii nonnullam ſimilitudinem Salomonis pronuntiatur, contineat in laude Patrum, quòd Samuel etiam mortuus prophetaverit. Sed ſi huic Libro ex Hebræorum (quia in eorum non eſt) Canone contradicitur: Quid de Moyſe dicturi ſumus, qui certe & in Deuteronomio mortuus, & in Evangelio cum Elia qui mortuus non eſt, legitur apparuiſſe viventibus?*

Probatur ſextò, ex *Severo Sulpitio* Libro 1. Hiſtoriæ Sacræ: *Saul*, inquit, *per mulierem, cujus viſcera Spiritus erroris impleverat, Samuelem evocatum conſuluit.*

Probatur ſeptimò, ex *S. Zenone* Veronenſi, ſeu alio antiquo Auctore Sermonis De Reſurrectione: *Samuel*, inquit, *egregius ille Sacerdos mortis jam Lege diſpunctus, Sauli Regi deſideranti ſine ambiguitate, non tantùm ſuam præſentiam exhibet, ſed etiam ad conſulta reſpondet, liberiuſque canit mortuus, quàm canere conſueverat vivus. Unde libet exclamare: Profectus potiùs eſt quàm mortuus.*

Probatur octavò, ex antiquo Auctore Carminum contra *Marcionem*, ſub *Tertulliani* nomine editorum, Libro iii.

Mirificus Samuel, cui Reges ungere primum,
Præceptum dare Chriſma, vivos oſtendere Chriſtos,
Talibus in vita ſpatio laudabilis exit,
Ut quoque poſt requiem prophetica jura teneret.

Probatur nonò, ex *S. Thoma Secundâ Secundæ Quæſtione centeſimâ ſeptuageſimâ quartâ, Articulo* v. *ad quartum*, ubi quamvis probabilem eſſe innuat opinionem negantium verum *Samuelem* apparuiſſe *Sauli*, probabiliorem tamen cenſet contrariam ſententiam quam priore loco proponit, & cui ſe adhærere ſignificat: *Samuel*, inquit, *nondum pervenerat ad ſtatum beatitudinis. Unde etſi voluntate Dei ipſa Anima Samuelis Sauli eventum belli prænuntiavit, Deo ſibi hoc revelante,* A *pertinet ad rationem Prophetiæ. Non autem eſt eadem ratio de Sanctis qui ſunt modò in patria. Nec obſtat quòd arte Dæmonum hoc dicitur factum. Quia etſi Dæmones Animam alicujus Sancti evocare non poſſunt, neque cogere ad aliquid agendum, poteſt tamen hoc fieri divinâ virtute; ut dum Dæmon conſulitur, ipſe Deus per ſuum Nuntium veritatem enuntiet, Sicut per Eliam veritatem reſpondit Nuntiis Regis qui mittebantur ad conſulendum Deum Accaron, ut habetur Regum* 1. *Quamvis etiam dici poſſit, quòd non fuerit Anima Samuelis, ſed Dæmon ex perſona ejus loquens:* B *Quem Sapiens Samuelem nominat, & ejus prænuntiationem propheticam, ſecundum opinionem Saulis & adſtantium, qui ita opinabantur.*

Probatur ſecunda pars Propoſitionis, ſcilicet Prophetæ Animam Pythonicis artibus evocatam non fuiſſe; ex *S. Pionio* Preſbytero & Martyre contra Judæos ita diſſerente, ut refert *Simeon Metaphraſtes* in ejus Vita: *Quomodo potuit impius Dæmon, qui in illius Mulieris ventre loquebatur, Sancti Prophetæ Animam, in ſinu Abrahæ quieſcentem, in hanc vitam revocare? Quod enim inferius eſt, ſuperioris imperio paret. Non igitur,* C *ut iſti ſuſpicantur, Samuel fuit ab illa Muliere Pythonem habente in hanc vitam revocatus. Sed ita ſe ſe res habet: Angeli deſertores ſequuntur eos qui à Deo deficiunt: & omnibus maleficis, & magis, & præſtigiatoribus, & vatibus inſerviunt Angeli Diabolici. Idque mirum non eſt, cùm ipſe Satanas, ut ait Apoſtolus, transfiguret ſe in Angelum lucis. Quamobrem Miniſtros ejus ſpeciem Miniſtrorum juſtitiæ ſuſcipere eſt conſentaneum. Alioquin quomodo Antichriſtus Chriſti perſonam indueret? Non igitur Samuelem in hanc lucem reduxit Mulier illa Ventriloqua, ſed tartarei Dæmones Samuelis perſonam atque ſimilitudinem induentes, ſe ſe Mulieri* D *Ventriloquæ, & Sauli, qui à Deo defecerat, conſpicuos præbuerunt.*

Probatur ſecundò, ex *Tertulliano* Libro *De Anima*, Cap. lvii. *Ecce hodie*, inquit, *ejuſdem Simonis Hæreticos tanta præſumtio artis extollit, ut etiam Prophetarum Animas ab inferis movere ſe ſpondeant. Et credo quia mendacio poſſunt. Nec enim Pythonico tunc Spiritui minùs licuit Animam Samuelis effingere, poſt Deum mortuos conſulente Saule. Abſit alioquin ut Animam cujuſlibet Sancti, nedum Prophetæ, à Dæmonio credamus extractam, edocti quòd ipſe Satanas transfiguretur in Angelum* E *lucis, etiam Deum ſe aſſeveraturus in fine, ſignaque portentoſiora editurus, ad evertendos, ſi fieri poſſit, electos. Dubitavit ſi fortè tunc Prophetam ſe Dei aſſeverare, & utique Sauli, in quo jam ipſe morabatur? Ne putes alium fuiſſe qui phantaſma adminiſtrabat, alium qui commendabat: ſed eumdem Spiritum in Pſeudoprophetide, & in Apoſtata facilè mentiri, quod fecerat, credi, per quem Saulis theſaurus illic erat, ubi & cor ipſius, ubi ſcilicet Deus non erat. Et ideo per quem viſurum ſe credidit, vidit: Quia per quem vidit, & credidit.* Aſſentimur *Pionio Martyri*, & *Tertul-* F *liano*, quatenus negant *Samuelis* Animam à Dæmone fuiſſe extractam, ſeu præſtigiis Pythoniſſæ evocatam, non quatenus veram *Samuelis* Animam *Sauli* apparuiſſe negant, & totum id à Dæmone fallaciter geſtum eſſe cenſent.

Probatur tertiò, ex *S. Euſtathio* Antiocheno Epiſcopo in Diſſertatione De Engaſtrimytho contra Origenem. *Quæ, qualiſque erat*, inquit, *hæc furiis agitata Anus, ut Samuelem à mortuis evocaturam promitteret? Et ſane dignitatis inſignibus omiſſis, fatendum eſt eam non potuiſſe Propheticam Animam evocare, ſed nec alterius ullius omnino.... Quippe in poteſtate Dæmonum non ſunt, ſive Spi-*

 ritus,

ritus, ſive Anima, ſed in ſolius Dei manu, qui omnium Rector omnibus imperat. Quare ab inferis animas revocandi, accerſendique facultas ſoli Divina Natura tribuenda eſt.... Manifeſtum itaque eſt, nullibi omnino Sacrarum Literarum ſeriem affirmaſſe, per Mulierem illam Engaſtrimythum Samuelem evocatum fuiſſe. Sed illa quidem inprimis per incitantem ipſam Dœmonem dicit, illum evocandum, deinde & Deos aſcendentes videre gloriata, fraudulenter ſigna hominis tradebat, ut ex inſidiis occuparet. Et demens Saul ex his qua audierat, intellexit, quòd ille ipſe eſſet Samuel. An ergo fides adhibenda ſit vel à Dæmone vexato Sauli, quaſi veram exactamque cognitionem haberet, vel Dæmoni de ſemet glorioſè loquenti, promittentique ab inferis juſtorum Animas educturum, inter nos ipſos dijudicemus.

Probatur quartò, ex *S. Baſilio* in Cap. VIII. *Iſaiæ.* Tantùm enim abeſt ut *Samuelis* Animam Pythoniſſæ incantationibus evocatam ſenſerit (quod ex Epiſtola LXXX. ad *Euſtathium* Medicum in mendo cubante, & malè verſâ nonnulli colligunt,) ut nec verum *Samuelem* viſum eſſe *Sauli* aſſeruerit, ſed Dœmonem habitum & perſonam *Samuelis* indutum. *Dæmones*, inquit, *qua ſententiâ ac decreto Dei conſtituta erant, jamque palam evulgata, ſæpenumero annuntiaverunt his qui facilè in fraudem illiciuntur, ſicuti fuit Pythonicus ille Spiritus quem conſulit Saul per Divinatricem, futuram ſtragem annuntiavit miniſterio Dæmonum. Erant enim Dæmones qui ſe ipſos transformarent in habitum & perſonam Samuelis, qui quòd audiiſſent ſententiam condemnationis adverſus Saulem prolatam, qua à Deo prodierat, exponunt & promulgant uti propriam.*

Probatur quintò, ex *S. Gregorio Nyſſeno* Epiſtolâ ad *Theodoſium* Epiſcopum. *Quibuſdam*, inquit, *ante nos placuit, veram arbitrari Præſtigiatricis illias in Samuele Animarum evocationem, atque ad opinionis ſua patrocinium ejuſmodi rationem quamdam afferunt: Quòd cùm propter Saulis rejectionem triſtitiâ affectus eſſet Samuel, ſemperque Deo proponeret, Saulem præſtigias ventriloquorum, quibus homines in fraudem illiciebant, de Populo eraſiſſe, ideoque ægrè ferret Propheta, quòd à ſe rejecto placari nollet, permiſiſſe Deum (inquiunt) ut per hujuſmodi magicas artes Propheta Anima evocaretur, ut videret Samuel falſa ſe Deo in ipſius defenſionem allegaſſe: cùm eum diceret infenſum ventriloquis atque hoſtem fuiſſe, qui tum temporis, dum Oraculum conſulit, in cauſa fuerat ut ejus Anima evocaretur. Ego verò dum mihi in mentem venit Evangelicum illud Chaos, quod in medio malorum bonorumque firmatum eſt, inquit Patriarcha, vel potius Patriarcha Dominus, ita ut neque poſſint damnati ad Sanctorum quietem aſcendere, neque Sancti ad improborum cœtum penetrare: veras eſſe ſententias ejuſmodi non admitto: Utpote qui ſolum verum credere Evangelium ſum edoctus. Quando igitur magnus inter Sanctos erat Samuel, res autem mala eſt magia & incantatio, cùm tantis Samuel in deliciis verſaretur, neque volentem eum, neque invitum profundum illum hiatum, verſus impios, & chaos impervium arbitror trajeciſſe. Nam invitus quidem id non ſuſtinuiſſet, quod hiatum Dæmon pertranſire non poſſet, atque ex medio Beatorum cœtu Virum Sanctum aliò transferre: Volens autem id non feciſſet, quòd neque cum improbis commiſceri vellet, neque poſſet.* Hucuſque nobis ſuffragatur *S. Gregorius Nyſſenus.* Deinceps verò nobis adverſatur, & cum *Euſtathio Antiocheno* ſentit, Dœmonem qui Ventriloquæ inſidebat, *Samuelis* perſonam induiſſe, ut *Sauli* imponeret. *Poſtquam enim dixit illa ſe Deos aſcendentes videre, & virum erectum amictum pallio, quo pacto ſtabilient, quod ad Hiſtoriam attinet, qui ſervi ſunt literæ? Si enim verè Samuel eſt ille qui viſus eſt, planè igitur veri ſunt etiam Dii, qui à Veneſica ſunt viſi: Nam & Dæmonia Deos dicit Scriptura,* Omnes enim Dii gentium Dæmonia. *Num igitur cum Dæmonibus erit & Anima Samuelis? Abſit. Verùm illud quod ſemper Veneſica obſequebatur, Dæmonium aſſumſit ſecum & alia Dæmonia; ut cum Mulierem falleret, eum eum qui ab ipſa fallebatur, Saulem: Atque effecit quidem ut Dæmonia Dii a Ventriloqua cenſerentur; ipſum autem illâ ſe ſpecie induit qua requirebatur, & voces illius ſimulavit, & quantùm licebat veriſimili aſſequi conjecturâ ex iis qua apparebant, conformato in ſpeciem Prophetia reſponſo, qua ex conſequenti eventura putabantur, denuntiavit. Porro ſe ipſum volens nolens arguit Dæmon veritate prolatâ, dum dixit,* Cras tu & Jonathas mecum. *Si enim verè Samuel erat, quomodo fieri poterat, ut is qui omnium ſcelerum reus erat, cum illo eſſet? Verum hinc liquet Samuelis loco Dæmonium illud improbum viſum, cùm ſecum futurum Saulem dixit, mentitum non eſſe. Etſi autem Scriptura dicat etiam,* Samuel hoc dixit, *ne commoveant hæc verba peritum lectorem, ſed additum exiſtimet, Qui putabatur eſſe Samuel. Hanc enim conſuetudinem eſſe Scripturæ comperimus, ut ſæpe vera rei loco id quod apparet enarret, ut in Hiſtoria Balaam nunc quidem dicente ipſo:* Audiam quid loquetur in me Deus: *Deinde verò cùm noviſſet Balaam, quòd placeret Deo ut non malediceretur Iſraeli, nequaquam abiit, ſicut conſuetum ei erat, in occurſum auſpiciis. Qui enim inconſideratus fuerit, ibi quoque verum Deum cum Balaam colloqui arbitrabitur. Sanè quidem quod ſubjicitur argumento eſt, eum qui Balaamo putabatur, Deum ſic appellaſſe Scripturam, non eum qui verè Deus eſſet. Sic igitur hîc quoque is qui Samuel eſſe videbatur, verba veri Samuelis ſimulabat: Dum ingenioſè Dæmon, ex iis qua probabile erat eventura, Prophetiam imitaretur.*

Probatur quintò, ex *S. Hieronymo* ſcribente, Pythoniſſam viſam eſſe evocaſſe Animam *Samuelis*, quaſi dicat, non revera id ab ipſa factum. Sic enim in Caput VII. Iſaiæ: *Plerique putant Saulem ſignum accepiſſe de terra, & de profundo inferni, quando Samuelem per incantationes & artes magicas viſus eſt ſuſcitaſſe.* Et in Caput XIII. *Ezechielis*, loquens de Pſeudo-propheteſſis Dœmoniaco Spiritu inſpiratis, ait, *Has autem dicunt Hebræi maleficis artibus eruditas per Necromantias & Pythycum Spiritum; qualis fuit illa qua viſa eſt ſuſcitaſſe Animam Samuelis.* Et in Cap. VI. S. Matthæi: *In Samuelis phantaſmate Pythoniſſa loquitur ad Saulem, Cras eris u mecum.*

Probatur ſextò, ex *S. Cyrillo Alexandrino* Libro VI. *De Adoratione in Spiritu & Veritate*, ubi cùm abſurdum eſſe præmiſiſſet, Sanctorum Animas Spiritibus nequan ſubjectas eſſe, & invitas ſequi eos quocunque illi voluerint, cùm Deo Sanctorum protectori velut fidele depoſitum ſint commendatæ, ſubdit: *Deliramenta igitur ſunt hæc, imò verò ſtupor immanis, putare Prophetæ Animam revera frigidis ſceleſtiſſima Mulierculæ carminibus ex attributis ſibi ſedibus eſſe extractam.* Propoſitis deinde Scripturæ Sacræ verbis de *Saule* & Pythoniſſa, ait: *Itaque ad Mulierem Necromantia operam dantem pergit. Deinde, inquit, Excita mihi Samuelem, non quòd ea vis carminum vel magica artis eſſet, ut Sancti Viri Animam evocare poſſet: Sed quòd ſemper divinantes hujuſmodi voce utantur. Audivi*

divi autem eos occultis quibuſdam verbis illicere Dæmonia, & aquâ incantandâ, ſimulacra & umbras, & tanquam in ſpeculo formas quaſdam conſpicari, Dæmoniis videlicet eorum figuras aptè fingentibus, qui evocari dicantur. Itaque dixit primum illa Mu-
» lier, Video Deos aſcendentes è terra: Deinde:
» Et vidit, inquit, mulier Samuelem. Nihil verò prohibet umbram viſam fuiſſe atque ſimulacrum perſimili Beato Samueli figurâ Dæmoniorum operâ efformatum. Quod ſi quis putet evocatam revera fuiſſe Prophetæ Animam, & Mulieris verbis tribuerit veritatem; ergo quia eadem dixit, Deos à terra aſcendentes ſe vidiſſe, non divinandi conſuetudini condonet falſitatem, ſed revera Deos eſſe putet quoſdam ejuſmodi ordinis, qui exiſtant è terra; cùm ille, qui ſecundùm naturam Deus eſt, unus ſit ac ſolus. Objicienti autem Palladio, Eum qui apparuit, futura prædixiſſe ſciſcitante Saule: Non eſſe autem in Spiritibus impuris veritatem; S. Cyrillus reſpondet: Irritantibus ac ſæpe offendentibus revelat futura Deus, interdum etiam per quos minimè convenit, inſonantibus humano animo Sanctis Angelis ea, quæ ſi ii didicerint, qui curioſè ſciſcitantur, admodum inſaneſcent; eaque prænotione veluti quibuſdam iræ ac pœnarum ſibi imminentium primitiis torquebantur.

Probatur ſeptimò ex Theodoreto, Quæſtione LXIII. in Librum I. Regum, his conceptâ verbis: Quomodo intelligere oportet de Ventriloqua? Ad quam ſic reſpondet: Nonnulli dicunt eam verè revocaſſe Samuelem. Nonnulli autem hoc quidem refellerunt; Dixerunt autem quemdam Dæmonem Populi deceptorem oſtendiſſe figuram Samuelis, & dixiſſe quæ ſæpe audierat dicentem Samuelem, ignoraſſe autem tempus mortis Saulis. Ego autem primum quidem exiſtimo eſſe nefarium & impium. Nec enim credo mulieres Necromanticas vel quamlibet reducere Animam, tantum abeſt ut Prophetæ, & tanti Prophetæ. Eſt enim perſpicuum quod in aliquo alio loco degant Animæ, exſpectantes reſurrectionem corporum. Quare valde impium eſt credere Ventriloquas habere vim tantam. Secundum autem eſt amentiæ potiùs quàm impietatis. Tentantes enim evertere impiam illam opinionem, exiſtimaverunt falſam fuiſſe prædictionem, & ideo eam attribuerunt mendacii magiſtris Dæmonibus. Ego autem legens Librum Paralipomenon, inveni eum ſic dixiſſe qui ſcripſit Hi-
» ſtoriam. Et mortuus eſt Saül in ſuis iniquitati- Secundùm Verſionem LXX. Interpretum.
» bus, in quibus prævaricatus eſt Domino ſecun-
» dùm eloquium Domini: Propterea quòd ipſum
» non obſervavit, & quòd interrogavit Saül in
» Ventriloqua ut exquireret. Et reſpondit ei Sa-
» muel Propheta: Et non exquiſivit in Domino,
» & occidit eum. Hinc eſt ergo perſpicuum, quòd ipſe Deus univerſorum efformata, ut voluit, ſpecie Samuelis, protulit ſententiam, cùm hoc non potuiſſet facere Ventriloqua, ſed Deus, qui etiam per adverſarios ſententiam protulit. Audimus enim eum di-
» centem: Et ſi abierit ad Pſeudoprophetam,
» ego Dominus reſpondebo ei. Ita etiam per Balaam benedixit Populo, & per impiam Vatem prædixit futura, & orbis terræ prænuntiavit ſalutem, non execrando eloquente Spiritu, ſed Sanctiſſimo Spiritu operante. Licèt autem veram prædictionem fuiſſe cenſeat Theodoretus, verum tamen Samuelem apparuiſſe negat. Vera ergo fuit prædictio, inquit, fuit enim divina; non per Samuelem, ut arbitror, facta. Nam illa quidem dixit quam viderat figuram, Saul autem ex figura conjecit eſſe Samuelem. Hiſtoria autem eum qui viſus eſt nominat Samuelem, propterea quòd ille ſic crediderit. Ita etiam Angelos qui Abrahæ apparuerant, & illorum Dominum, viros nominavit, quandoquidem id arbitratus Patriarcha menſam appoſuit. Sic etiam eos qui non ſunt Dii, Deos nominat etiam Dominus noſter qui eſt ſuper omnes Deos. Ita etiam hic eum qui viſus eſt in figura Samuelis, ſive Angelum, ſive ſpectrum Samuelis figuram præ ſe ferens, Samuelem vocavit, ut fideliter acceptâ ſententiâ gemens excederet è vita.

Probatur octavò ex Philaſtrio Brixienſi Epiſcopo, Libro De Hæreſibus, Cap. XXVI. Alia, inquit, eſt Hæreſis de Pythoniſſa, quâ cooperientes veſtimentis mulierem, ab ea quædam reſponſa ſperabant poſſe conſequi: Vade & aiunt, Pythoniſſam illam Beati Samuelis Animam ab inferis excitaſſe: Atque inde maximè credi poſſe homines uſque hodie plurimi ſuſpicantur, quæque dixerat Regi Sauli ſuperſtiti Propheta Beatiſſimus, ea etiam in excitatione, quaſi ei iterum reſponſa dixiſſe, cognoſcitur vera. Cùmque plurimi huic adquieſcere mendacio analias, in perpetuum deſcendant interitum, cùm Propheta dicat: Juſtorum animæ in manu Domini, » Sap. 3.
» & non tanget eas mors. Quomodo itaque anima »
impia piam ſanctamque Animam, & Prophetam maximè poterat ab inferis excitare?

Probatur nonò ex Procopio Gazæo in Cap XXVIII. Libri I. Regum. Quidam, inquit, dicunt Samuelem verè revocatum eſſe. Cæterùm quid magis impium eſt, quàm ſi dicamus, Dæmones incantamentis curioſorum in Animas poteſtatem habere, in quas, quoad homines vixerunt, poteſtatem nullam habuerunt? Igitur vel Spiritus impoſtor formam Samuelis ſimulat, & illa dicit, quæ ſæpe numero ex Samuele audivit, tempus quidem Saulinæ mortis ignorans: Vel Angelus Dei, ſicuti voluit, formam Samuelis adſcripſit, Domino ſententiam per contrarium efferente: Qui inquit, Si acceſſerit Pſeudopro- »
phetam, ego Dominus reſpondebo ei. Sic per »
Balaam Spiritu Dei in ipſo operante, benedixit Populo, & orbis ſalutem prædixit. Atqui nunc etiam effecit ut appareret forma Samuelis, quam Scriptura Samuelem appellavit. Sic Angelos etiam, qui Abrahamo apparuerunt, & Dominum eorum, viros appellavit. Viros enim ſe videre Patriarcha exiſtimabat, quare menſam eis apponebat. Sic qui Dii non ſunt, Deos appellat Scriptura, quemadmodum nunc etiam Samuelem, ut Saul, cui hoc videbatur, ſententiam ex eo audiret, & cum gemitu è vita excederet. Etenim ſi hanc ob cauſam quod nomen ipſius exprimitur, Samuelem fuiſſe putabimus, oportebit illos etiam, quod Deos ſe vidiſſe dicit, veros Deos putare, cùm tamen unus tantùm naturâ Deus exiſtat. Nonnulli tamen dicunt, re vera quidem Samuelem apparuiſſe; ſed Deo hanc Animam revocante, non ſagâ. Scriptura enim tantùm dicit hanc vidiſſe Samuelem, non autem revocaſſe. Solent autem in Necromantiis Dæmonum fraudibus umbroſas ſpecies videre. Hoc autem quod vocem edit, ſpecies Dæmonis eſt. Objicere aliquis poſſet ignorantiam mortis Saulis: Non enim poſtero die, ſed diebus aliquot interjectis videtur obiiſſe. Niſi dicamus, per diem craſtinum interitum imminentem ſignificari. Aut certè Scriptura per anticipationem res Davidis & Amalechi recenſuit ante Saulis obitum: quemadmodum dicere poſſent qui revera Samuelem dicunt apparuiſſe, aut per divinam virtutem ſpeciem non diſſimilem. Et in Cap. X. Libri I. Paralipomenon: Item de Ventriloqua, Reſpondit enim ei (inquit) Samuel Propheta. Manifeſtum eſt, Deo ita pronuntiante id factum eſſe, quod Saul per præſtigias quæſivit. Talem igitur viſionem Samuelem appellavit Scriptura, ex quo cognoſcere futura cupivit Saul: Sive quidam Angelus formam illam oſtenderit, ſive Deus per Animam Prophetæ Ventriloquæ res futuras aperuerit, quemadmodum Pharaoni fertilitatem, & Nabuchodonoſori ſucceſſionem Imperiorum Mundi. In Caput verò VIII. Iſaiæ, ait, Dæmonem, aſſumptâ

Samuelis

Samuelis perſonâ, tanquam propria Decreta narraſſe, quæ de *Saule* rata erant, Deique ſententiâ publicata.

Probatur decimò ex *Anaſtaſio Sinaita* Quæſtione xxxix. in qua *Theodoreti* ſententiam ſuam facit, iiſdemque pene verbis exprimit.

Probatur denique ex Autore Quæſtionum ad Orthodoxos ſub S. *Juſtini Martyris* nomine editarum, Quæſtione lii. ex Auctore Quæſtionum Veteris & Novi Teſtamenti inter S. *Augustini* Opera extantium, Quæſtione xxvi. & ex S. *Iſidoro Hiſpalenſi* Libro viii. *Originum*, Cap. ix. dicente: *Quid plura? Si credere fas eſt de Pythoniſſa, ut Propheta Samuelis Animam de inferni abditis evocaret, & vivorum præſentaret conſpectibus, ſi tamen Animam Prophetæ fuiſſe credamus, & non aliquam phantaſticam illuſionem Satanæ fallaciâ factam.* His adde *Rupertum* Abbatem, Libro ii. in Librum i. *Regum* Cap. xvii. & *Joannem Sareſberienſem* Libro ii. *Polycratici*, Cap. xxvii.

Probatur tertia pars Propoſitionis: Ea ſententia probabilis eſt, quam veterum Patrum pars maxima propugnat argumentis non contemnendis: Atqui veterum Patrum pars maxima negat verum *Samuelem* viſum *Sauli* Pythoniſſam conſulenti, ſcilicet Tertullianus, SS. Baſilius Magnus & Gregorius Nyſſenus, Hieronymus, Cyrillus Alexandrinus, Theodoretus, Philaſtrius, Procopius Gazæus, Anaſtaſius Sinaita, & Iſidorus Hiſpalenſis; Nec eorum argumenta contemnenda ſunt, ut ex eorum Propoſitione mox patebit. Itaque probabilis eſt ſententia negans verum *Samuelem* viſum eſſe *Sauli* Pythoniſſam conſulenti, propugnanſque Dæmonem *Samuelis* perſonam induiſſe, & *Sauli* reſpondiſſe: His autem nituntur argumentis.

Primum, quòd Dæmon nullam Animas, hominum præſertim Sanctorum, evocandi poteſtatem habeat. Quòd eorum argumentum adversùs eos quidem validum eſt, qui *Samuelis* Animam à Pythoniſſâ magicis artibus evocatam cenſent, ſed eos non ferit qui Dei Providentiâ, & imperio cenſent eductam.

Quamquam nec abſurdum eſt, ut *Pythoniſſa*, vel Dæmon, permittente Deo, Animam Juſti evocaverit. Audiatur S. *Auguſtinus* ea de re *Simpliciano* reſpondens Libro ii. *De diverſis Quæſtionibus*, ab ipſo propoſitis, Quæſtione iv. *Item quæris, utrum Spiritus immundus, qui erat in Pythoniſſa, potuerit agere ut Samuel à Saule videretur & loqueretur cum eo. Sed multò majoris miraculi eſt, quòd ipſe Satanas Princeps omnium immundorum Spirituum potuit loqui cum Deo, & petere tentandum Job juſtiſſimum virum, qui etiam tentandos Apoſtolos petiit. Aut ſi hoc non ideo habet difficilem Quæſtionem, quia per quam voluerit creaturam, cui voluerit creaturæ, ubique præſens Veritas loquitur, nec propterea magni meriti eſt cui loquitur Deus: Intereſt enim quid loquatur; quia & Imperator multis innocentibus non loquitur, quibus providentiſſimè conſulit ad ſalutem; & cum multis nocentibus loquitur quos jubet interfici: Si ergo hinc propterea nulla quæſtio eſt, nulla ſit quæſtio quomodo etiam immundus Spiritus cum Anima Sancti Viri loqui potuerit. Omnibus enim Sanctis Deus creator & ſanctificator longè utique major eſt. Quòd ſi hoc movet quod licuerit maligno Spiritui excitare Animam Juſti & tanquam de abditis Mortuorum receptaculis evocare; nonne magis mirandum eſt quòd Satanas ipſum Dominum aſſumpſit, & conſtituit ſuper pinnam Templi? Quolibet enim modo fecerit, ille etiam modus quo Samueli factum eſt ut excitaretur, ſimiliter latet. Niſi fortè quis dixerit,*

A *faciliorem Diabolo fuiſſe licentiam ad Dominum vivum unde voluit aſſumendum, & ubi voluit conſtituendum, quàm ad Samuelis defuncti Spiritum à ſuis ſedibus excitandum. Quòd ſi illud in Evangelio nos ideo non perturbat, quia Dominus voluit atque permiſit nullâ diminutione ſuæ poteſtatis & divinitatis id fieri; ſicut ab ipſis Judæis, quamquam perverſis atque immundis, & facta Diaboli facientibus, & teneri ſe, & vinciri, & illudi, & crucifigi, atque interfici paſſus eſt: Non eſt abſurdum credere ex aliqua diſpenſatione divinæ voluntatis permiſſum fuiſſe, ut non invitus, nec do*B*minante atque ſubjugante magicâ potentiâ, ſed volens atque obtemperans occultæ diſpenſationi Dei, quæ & Pythoniſſam illam & Saulem latebat, conſentiret Spiritus Prophetæ Sancti oſtendi ſe adſpectibus Regis, divinâ eum ſententiâ percuſſurus. Cur enim Anima boni hominis à malis vivis evocata ſi venerit, amittere videatur dignitatem ſuam: cùm & vivi plerumque boni vocati ad malos veniant, & agant cum eis quod officium poſtulat æquitatis, ſervato atque inconcuſſo decore virtutis ſuæ, & illorum vitiis pro rerum præſentium vel uſu vel neceſſitate tractatis?*

C Alterum argumentum eſt, quòd prædictio illa falſa ſit, *Cras tu & filii tui mecum eritis: Sed & caſtra Iſraël tradet Dominus in manus Philiſtiim.* Hoc enim die proximè ſequenti non evenit. Quæcumque ſcilicet in Scriptura narrantur à profectione *Saulis* in Endor ad ejus mortem, unius diei ſpatio peragi non potuere, ſed quinque ut minimùm dierum intervallum poſtulant. Rerum geſtarum dierumque ſeriem deſcribit *Leo Allatius* in Syntagmate *De Engaſtrimytho* Cap. xvii. Prima die congregant Philiſtæi agmina ad bellum contra Iſraël (1. *Regum* xxviii. 1.) & caſtrametati D ſunt in Sunam. Ex altera parte *Saul* congregatâ Iſraëliticâ manu in Gelboë caſtrametatus eſt. Verſ. 5. Ubi vidiſſet hoſtium copias, *Saul* expavit, & conſuluit Dominum, qui non reſpondit ei, neque per ſomnia, neque per Sacerdotes, neque per Prophetas. Verſ. 6. Ideo reverſus ad malas artes, quas priùs de medio tulerat, à ſervis ſuis Pythoniſſam inquirit, quam cùm comperiſſet, ſed in Endor commorantem, mutatis veſtimentis cum duobus ſervis iter ingreditur. Nocte Endor appellit, & Pythoniſſam alloquitur. (v. 7. 8.) Achis *David* Cuſtodem Capitis ſui creat. E Minis Philiſthiim dimittitur v. 29. Nocte proximâ reſponſo *Samuelis*, ſeu Dæmonis qui *Samuelem* ſe ſimulabat, *Saul* accepto, jacet in terra perterritus, & totâ nocte illâ non capit cibum. (v. 20.) Eadem nocte *David* ſurrexit, ut quemadmodum in mandatis habuerat, ab *Achis* ſummo mane proficiſceretur. *Cap.* xxix. v. 11. Secundo die ſummo mane mulier de periculo vitæ *Saulis* ſolicita ipſum exorat, ut cibum capiat. Capto quievit (*Cap.* xxviii. v. 22. 23. 24.) Tertiò die *David* adhuc in via Siceleg. Quæ Urbs ſuccenſa ab Amalecitis, qui omnibus caF ptivis ductis, etiam uxoribus *David*, pergunt itinere ſuo (*Cap.* xxx. v. 1. & *ſeq.*) Quarto die *David* venit in Siceleg, invenitque illam ſuccenſam (*Cap.* xxx. v. 3.) Confortatus à Domino perſecutus eſt hoſtes cum ſexcentis viris uſque ad torrentem Beſor, quem ubi pertranſiit cum quadringentis; (quippe cæteri labore fracti ſubſtiterant) à viro Ægyptio fere emortuo, qui tribus diebus & tribus noctibus panem non comederat, neque biberat aquam, cibo propinato, refocillato, hoſtium tabernacula didicit, in quos impetu facto, eos maximâ clade affecit. (*Cap.* xxx.) Quinto die *David* in pugna ad veſperam perſeverat. Amalecitis fere internecione deletis

deletis prædam recuperat & uxores (*Cap.* xxx. 17. *& ſeq.*) Venit in Siceleg, unde miſit dona de præda Senioribus Juda proximis ſuis: (*Cap.* xxx. 26.) Hoc die Philiſtæi pugnarunt adversùs Iſraël; & Iſraël cecidit interfectus in Monte Gelboë (*Cap.* xxxi. 1.) Et percuſſus eſt *Saul*, & tres filii ejus. (*Ibidem*, v. 2.) Prædictio ergo falſa fuit, *Cras tu & filii tui mecum eritis.* At Anima Prophetica non poteſt falſa prædicere neque mentiri. Illa ergo prædictio non fuit *Samuelis*, neque alterius cujuſpiam divinioris naturæ, ſed Dæmonis.

Præterea, hæc prædictio, *Cras tu & filii tui mecum*, ex alio capite falſa erit, ſi vero *Samueli* tribuatur. Nam *Saul* reprobus non erat futurus cum *Samuele* in loco quietis, nec æternam ſalutem conſequi debebat.

Huic nihilominus argumento reſpondetur, Adverbium, *Cras*, in Sacris Literis non ſemper diem craſtinum, & qui jam currentem proximè excipiat, notare, ſed ſæpiùs rem imminentem, & tempus futurum ſignificare, ut *S. Hieronymus*, *Theodoretus* & *Procopius* obſervant. Unius *S. Hieronymi* verba exhibeo in *S. Matthæi* Caput ſextum: *Cras in Scripturis futurum tempus intelligitur, dicente Jacob: Exaudiet me* C *cras juſtitia mea. Et ubi Altare extruitur à duabus Tribubus Ruben & Gad, & dimidia Tribu Manaſſe, & è cuncto Iſraële ad eas legatio mittitur, cum Phinees Pontifici reſpondiſſet, Idcirco ſe Altare feciſſe, ne cras filiis ſuis colendi Deum poſſeſſio denegaretur: Et multa iſtiuſmodi in Veteri reperies Teſtamento.* Præterea, quæ de rebus *Davidis* narrantur in Scriptura, non eo ordine quo geſta ſunt enarrantur, ſed dicta ſunt per anticipationem; & mors *Saülis* à *Samuele* prædicta, die poſt ejus Vaticinium proximo accidit. Ita reſpondet *Theodoretus* Quæſtione LXIII. in Li- D brum 1. Regum. *Patet ergo*, inquit, *Saulem, cùm Hebræi & alienigenæ caſtra metati eſſent, ex-*
» *quiſiviſſe Ventriloquam*: Vidit enim, *inquit*,
» caſtra alienigenarum, & timuit, & expavit
» cor ejus valde. *Cùm autem abiiſſet ad Ventriloquam, & à Deo accepiſſet ſententiam, ſtatim cecidit, cùm neque noctu comediſſet, quando clam relicto Exercitu, Ventriloquam ſciſcitaturus acceſſit, neque per totum diem illum. Mulieris demum hortatu cœnavit, & noctu pervenit ad Exercitum. Hoc*
» *enim docuit Hiſtoria*: Et appoſuit coram Saül,
» & coram pueris ſuis, & comederunt, & ſur- E
» gentes abierunt nocte illâ. *Deinde ortâ luce, commiſſum eſt prælium. Vera ergo fuit prædictio*,
» Craſtino die tu morieris, & Jonathan filius
» tuus tecum, & caſtra Iſraëlis dabit Dominus
» in manus alienigenarum. *Eorum autem nihil prædixerat Samuel cùm eſſet ſuperſtes, ſed ſolius Regni privationem: Jonathæ autem nullam fecerat mentionem. Hic autem & ipſius, & Jonathæ prædixit interitum, & ſtragem Populi, & victoriam alienigenarum. Sed ſuſpicantur plures interceſſiſſe dies, & Scriptorem juxta morem Scripturæ narrationem Belli reſumpſiſſe. Et nolunt conſiderare, quòd* F *cùm Samuelis quoque mortem antea dixiſſet Hiſtoriographus, dixit rurſus poſt multas narrationes*: Et Samuel eſt mortuus, & planxit eum totus Iſraël. Et ſepelîunt eum in Armatham Civitate ejus. *Repetiit autem hanc narrationem, ut, ſicut dixi, narraret de Ventriloqua. Ita etiam de bello repetiit, ut doceret quomodo Satrapæ alienigenarum prohibuerunt ne David ſimul cum eis deſcenderet in aciem: Et quomodo cùm veniſſet Ceilam, eam invenit everſam, & quod perſecutus Amalecitas, eos expugnavit, & præter paucos omnes proſtravit, & prædam omnem reduxit, tam ſuam, quàm illorum. Cùm ergo hanc impleſſet narrationem, repetiit in-*

A *ſtitutam orationem de bello alienigenarum, & docuit quomodo Jonathan & Saul fuerunt interemti. Tempori autem fert teſtimonium & 11. Libri Regnorum initium.* Factum eſt, *inquit*, poſtquam «
mortuus eſt Saül, & David reverſus eſt percu- «
tiens Amalec, & ſedit David in Secela duos «
dies. Et factum eſt die tertio, & ecce vir ve- «
nit ex caſtris Populi, qui erat cum Saüle, & «
veſtes ejus erant laceratæ, & terra ſuper caput «
ejus. *Ceterùm exiſtimo neceſſarium rurſus ſummatim verba ipſa perſtringere. Cùm cogeretur Exercitus alienigenarum, viderunt Satrapæ Davidem cum* B *Anchus, & ægrè ferentes perſuaſerunt ut David dimitteret tanquam hoſtem. Reverſus autem invenit vaſtatam Ceilam: Statim ergo profectus, inventos ſpoliis inhiantes Amalecitas vi ſuperavit, & unà cum ſuis opes illorum reportavit. His geſtis, Saul relictis caſtris abiit ad Ventriloquam. Acceptâ autem ſententiâ, poſtquam cum dolore cœnavit, per totam noctem iter fecit, manè autem pervenit ad Exercitum: Deinde commiſſo prælio fuit interfectus. Vera ergo fuit prædictio. Fuit enim divina.*

Quod autem *Samuel* dixit Saüli, *Cras tu, & filii tui mecum eritis*: *tò mecum* non refertur ad C æqualitatem fœlicitatis, ſed ad parem conditionem mortis. Audiatur *S. Auguſtinus Libro* 11, *Quæſtionum ad Simplicianum*, Quæſtione IV. *Jam verò*, inquit, *ſi illud movet, quomodo & à maligno Spiritu Sauli vera prædicta ſunt: Poteſt & illud mirum videri, quomodo Dæmones agnoverint Chriſtum, quem Judæi non agnoſcebant. Cum enim vult Deus etiam per infimos infernoſque Spiritus aliquem vera cognoſcere, temporalia duntaxat atque ad iſtam mortalitatem pertinentia, facile eſt, & non incongruum, ut omnipotens & juſtus ad eorum pœnam, quibus iſta prædicuntur, ut malum quod eis* D *pendet antequam veniat prænoſcendo patiantur, occulto apparatu Miniſteriorum ſuorum etiam Spiritibus talibus aliquid divinitatis impertiat, ut quod audiunt ab Angelis, prænuntient hominibus. Tantùm autem audiunt, quantum omnium Dominus atque Moderator vel jubet vel ſinit. Unde etiam Spiritus Pythonis in Actibus Apoſtolorum atteſtatur Paulo Apoſtolo, & Evangeliſta eſſe conatur. Miſ-* Act. 16. 17. *cent tamen iſti fallacias, & verum quod noſſe potuerint, non docendi magis quàm decipiendi fine prænuntiant. Et forte hoc eſt, quod cùm illa Imago Samuelis Saulem prædiceret moriturum, dixit etiam* E *ſecum futurum: Quod utique falſum eſt. Magno quippe intervallo poſt mortem ſeparari bonos à malis in Evangelio legimus, cùm Dominus inter ſuperbum illum divitem, cùm jam apud inferos tormenta pateretur, & illum qui ad ejus januam ulceroſus jacebat, jam in requie conſtitutum, magnum Chaos interjectum eſſe teſtatur. Aut ſi propterea Samuel Sauli dixit*, Mecum eris, *ut non ad æqualitatem fœlicitatis, ſed ad parem conditionem mortis referatur, quòd uterque homo fuerit, & uterque mori potuerit, jamque mortuus mortem vivo prænuntiabat: perſpicit, quantum opinor, Prudentia tua,* F *ſecundùm utrumque intellectum habere exitum illam lectionem, qui non ſit contra fidem.*

Tertium argumentum petunt ex eo quòd agnito *Samuele* Saul *inclinavit ſe ſuper faciem ſuam, & adoravit illum.* At vera *Samuelis* Anima nunquam à Rege paſſa fuiſſet ſe adorari.

Huic tamen argumento facilè reſpondetur, Adorationis nomine latriæ cultum ibi non exprimi, ſed ſupplicem duntaxat obſervantiam, quæ viris dignitate vel ſanctimoniâ excellentibus, eo ritu apud Hebræos exhibebatur. Sic 1. Regum XXV. *Cùm autem vidiſſet Abigail David, feſtinavit, & deſcendit de aſino, & procidit coram David ſuper faciem ſuam, & adoravit ſuper*

terram, & cecidit ad pedes ejus. Sic David Saülem adoraſſe dicitur I. Regum XXIV. *Et reſpexit Saul poſt ſe, & inclinans ſe David pronus in terram adoravit.* III. Regum I. 16. *Inclinavit ſe Bethſabee & adoravit Regem.* v. 23. *Et nuntiaverant Regi, dicentes: Adeſt Nathan Propheta. Cùmque introiſſet in conſpectu Regis, & adoraſſet eum pronus in terram, dixit Nathan:* &c. v. 31. *Summiſſoque Bethſabee in terram vultu adoravit Regem.* IV. Regum IV. 37. de Sunamitide coram *Eliſæo* procumbente dicitur: *Venit illa, & corruit ad pedes ejus, & adoravit ſuper terram.*

Hæc igitur Argumenta, S. *Euſtathii Antiocheni, Gregorii Nyſſeni* & aliorum negantium verum *Samuelem* Saüli viſum, ſpecioſa quidem, ſed inſolubilia non ſunt, imò facilis eſt ad illa Reſponſio. Nec tamen graviora ſunt ac magis convincentia *Origenis* Argumenta. Præcipuum illud eſt quòd Scriptura Sacra eum qui *Saüli* apparuit *Samuelem* ſexies appellet, non ſpectrum vel imaginem Samuelis.

Sed facilè reſpondent alterius opinionis Vindices, Multa in Scripturis Sacris dici juxta opinionem temporis quo geſta referuntur, & non juxta id quod veritas continebat. Sic *Ananias* apud C *Jeremiam* dicitur Propheta, non qui eſſet, ſed qui crederetur. Et S. *Joſeph* in Evangelio Pater Domini. *Ecce pater tuus & ego* (inquit S. Virgo Deipara) *dolentes quærebamus te.* Sic I. *ad Corinthios* VIII. S. Paulus ait: *Si quidem ſunt Dii multi & Domini multi.* Sic de Prophetis *Baalis*, qui tamen falſi erant Prophetæ, ait Scriptura III. Regum XVIII. *Et prophetabant quouſque tranſiit veſpera.* Quia ergo imago, quæ *Saüli* apparuit, *Samuelem* Prophetam referebat, & Pythoniſſæ ac Saüli *Samuel* videbatur, potuit *Samuelis* nomine à Scriptore Sacro deſignari. Sanè, inquiunt, non D magis concluditur verum fuiſſe *Samuelem* ex eo quòd ita nominetur, quàm rectè colligeretur fuiſſe verum corpus *Samuelis* redivivum, verumque pallium, ex eo quod Pythoniſſa reſpondit Saüli: *Vir ſenex aſcendit, & ipſe amictus eſt pallio.* Aut veros fuiſſe Deos, qui de terra viſi ſunt aſcendiſſe, quia Mulier Saüli dixit: *Deos vidi aſcendentes de terra.* Hinc S. *Euſtathius* Antiochenus contra Origenem: *Mulier evocavitne Samuelem unà cum corpore, an figura umbra tantùm imagine obvolutum? Si incorporeum illum evocavit, non ergo Samuelem ſed Spiritus formam ſuſcitavit, ex ani-* E *ma enim & corpore compoſitus ipſe eſt Samuel, homo ex utriſque proportione quadam conſtat. Si verò una cum toto corpore virum evocavit, quomodo non vidit illum Saül? Quippe ſi oculatus teſtis ipſe vidiſſet; non interrogaſſet mulierem, ac ſi non videret, illa ipſa verba enuntians,* Quid vidiſti? *Itaque ſi oculorum effugit obtutum, abſque dubio & corporis expers erat. Si corporis expers figura apparebat, ut* » *quid Pythomantis oppoſitum dicebat:* Vidiſſe qui» *dem* hominem tectum è terra ſalientem, pallio, » *uti prius ſub eo fieri conſueverat,* amictum? *Res itaque ipſa, Origenes, cum tuis ſermonibus pugnant.* F *Et Saül ipſe cùm nihil omnino aſpexiſſet, tamquam de phantaſmate inviſibili ſermonem habens, interrogabat, inquiens,* Quid vidiſti? *Illa porro ac ſi ho-* » *minem intuita fuiſſet, clamavit,* Virum ſtantem, » aſcendentem de terra: *Ut autem illi ſuaderet hominem eſſe, notas illius enarrat, ſubdens:* Et hic pallio amictus...... *Si igitur animam tantùm evocatam, non ipſo corpore hominem decernis, quod etiam ſi volueris, Scriptura ſeries non concedet, tibimetipſi pugnantia, contrariaque loqui non percipis? Hocque tibi aliquis opponeret: Quare non dixit Mu-* » *lier,* Propheticam Animam vidi: *Sed oppoſitum,* » Virum erectum? *& eamdem, quam innuis ratio-*

A » *nem, quare Scriptura non ita effata eſt.* Vidit » Mulier Dæmonium, quod fingebat ſe eſſe Sa» muelem? *Hac utique ratione ego tibi opponens objicerem, Quare evocatâ Animâ non dixit, Animam ſe vidiſſe, ſi res ita ſe haberet, quin contrarium,* Hominem, & hunc erectum, *quod habitudinis corporea, illiuſque certa ſignum eſt?... Quid igitur quiſpiam hic dicere poſſet? Si vir ille prodiens ipſo emergeret corpore, nonne eum Saül vidiſſet, neque ab illo quis is eſſet, quaſi cæcitate perculſus, conaretur perdiſcere? Igitur res ipſa clamat, eum hominem non fuiſſe, ſed umbram, ut videtur, obſcu-* B *ram & fallacem, neque enim oculos fugiſſet. Et ſi opinaris, Origenes, Animam Samuelis illic fuiſſe, quare umbra illa involuta diploide apparebat? Manifeſtum equidem eſt veſtes corporibus potius quam animabus convenire.*

Ea de re differentem S. *Auguſtinum* audire juvat Libro II. *De diverſis Quæſtionibus ad Simplicianum.* Quæſtione IV. *Quamquam,* inquit, *in hoc facto poſſit eſſe alius facilior exitus & expeditior intellectus, ut non vere Spiritum Samuelis excitatum à requie ſua credamus, ſed aliquod Phantaſma, & imaginariam illuſionem Diaboli machinationibus fa-* C *ctam, quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia ſolent imagines rerum earum nominibus appellari, quarum imagines ſunt. Sicut omnia quæ pinguntur atque finguntur ex aliqua materia metalli aut ligni, vel cujuſque rei apta ad opera hujuſmodi, quæque etiam videntur in ſomnis, & omnes ferè imagines, earum rerum quarum imagines ſunt, appellari nominibus ſolent. Quis eſt enim qui hominem pictum dubitet vocare hominem? Quandoquidem & ſingulorum quorumque picturam cùm aſpicimus, propria quoque nomina incunctanter adhibemus: Velut cùm intuentes tabulam aut parietem,* D *dicimus, Ille Cicero eſt, ille Salluſtius, ille Achilles, ille Hector, hoc flumen Simois, illa Roma: cùm aliud nihil ſint quàm pictæ imagines. Unde Cherubim cùm ſint cæleſtes Poteſtates, ficta tamen ex metallo, quod imperavit Deus, ſuper Arcam Teſtamenti, magnæ rei ſignificandæ gratiâ, non aliud quàm Cherubim illa quoque figmenta vocitantur. Item quiſquis videt ſomnium, non dicit, Vidi imaginem Auguſtini aut Simpliciani; ſed, Vidi Auguſtinum aut Simplicianum: Cùm eo tempore, quo tale aliquid vidit, nos ignoraremus; uſque adeo manifeſtum eſt, non ipſos homines, ſed imagines eorum videri. Et Pharao ſpi-* E *cas ſe dixit vidiſſe in ſomnis, & boves, non ſpicarum aut boum imagines. Si igitur liquidò conſtat nominibus earum rerum, quarum imagines ſunt, eaſdem imagines appellari, non mirum eſt quòd Scriptura dicit Samuelem viſum; etiamſi fortè imago Samuelis apparuit, machinamento ejus qui transfigurat ſe velut Angelum lucis, & Miniſtros ſuos velut Miniſtros juſtitia.*

Utramque ergo opinionem S. *Auguſtinus* probabilem hic judicavit, diligentiori tamen inquiſitioni non præſcribens. *Perſpicit,* inquit, *quantùm opinor, Prudentia tua, ſecundùm utrumque in-* F *tellectum habere exitum illam lectionem, qui non ſit contra fidem: Niſi fortè profundiore & perplexiore inquiſitione, quæ vel virium mearum, vel temporis excedit anguſtias, inveniatur ad liquidum vel poſſe Animam humanam, cùm ex hac vita emigraverit, magicis carminibus evocatam vivorum apparere conſpectibus, etiam corporis lineamenta geſtantem, ut non ſolum videri valeat, ſed & agnoſci. Et ſi poteſt, utrum etiam Juſti Anima non quidem cogatur magicis ſacris, ſed dignetur oſtendi occultioribus imperiis ſummæ Legis obtemperans: Ut ſi fieri non poſſe claruerit, non uterque ſenſus in hujus Scripturæ tractatione atque expoſitione admittatur, ſed illo excluſo, imaginaria ſimulatio Samuelis diabolico ritu facta intelligatur.*

intelligatur. Sed quoniam ſive illud fieri poſſit, ſive non poſſit, tamen fallacia Satanæ, atque imaginum ſimulandarum callida operatio decipiendis humanis ſenſibus multiformis invigilat, pedetentim quidem, ne inquiſitionibus diligentioribus præſcribamus, ſed tamen potius exiſtimemus tale aliquid factum maligno Pythoniſſæ illius miniſterio, quando nobis aliquid ampliùs excogitare atque explicare non datur.

Tandem tamen S. *Auguſtinus* autoritate *Eccleſiaſtici* impulſus, in eam ſententiam inclinavit, quæ verum *Samuelem* viſum eſſe *Sauli* Pythoniſſam conſulenti aſſerit. Quâ autoritate & nos præſertim movemur, ut hanc ſententiam alteri præponamus. S. *Auguſtini* locus eſt Libro *De Octo Dulcitii Quæſtionibus*. Quæſtione vi. ubi repetitis iis, quæ ad *Simplicianum*, ea de Quæſtione ſcripſerat, ſic abſolvit: *Sed quàm non fruſtra dixerim, pedetentim nos in hac re geſta ſimulatam Samuelis imaginem maligno Pythoniſſæ miniſterio præſentatam exiſtimare debere, ne inquiſitionibus diligentioribus præſcribamus, mea poſterior inquiſitio declaravit, quando inveni in Libro Eccleſiaſtico, ubi Patres laudantur ex ordine, ipſum Samuelem ſic fuiſſe laudatum, ut propheta*ſ*ſe etiam mortuus diceretur. Sed ſi & huic Libro ex Hebræorum, quia in eorum non eſt, Canone contradicitur: Quid de Moyſe dicturi ſumus, qui certè & in Deuteronomio mortuus, & in Evangelio cum Elia qui mortuus non eſt, legitur apparuiſſe viventibus?*

DISSERTATIO XXIV.

DE PSALMIS DAVIDICIS.

QUÆSTIO I.

UTRUM DAVID SIT UNICUS omnium Pſalmorum Autor.

NIcolaitæ, Gnoſtici, & Manichæi, teſte *Philaſtrio*, *Davidem* Chriſti Prophetam fuiſſe, & divinarum Scripturarum Autorem, pertinaciter negarunt. *Paulus Samoſatenus Pſalmos in honorem Domini noſtri Jeſu Chriſti cani ſolitos, quaſi novellos, & à recentioribus hominibus compoſitos abolevit. Mulieres autem magno Paſchæ die in Magna Eccleſia Pſalmos quoſdam canere ad ſui ipſius laudem inſtituit, quod quidem audientibus horrorem meritò incuſſerit*: ut teſtantur Antiochenæ Synodi adversùs illum congregatæ Patres, apud *Euſebium* Libro vii. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Cap. xxx. Editionis *Valeſii*. Quidam etiam de grege Anabaptiſtarum eumdem errorem propugnarunt. De Pſalmorum verò Autore non eadem eſt Patrum & Scriptorum Eccleſiaſticorum ſententia. Quidam Pſalmos omnes *Davidis* non eſſe aſſerunt, ſed eorum quorum inſcribuntur nominibus. Alii unicum omnium Pſalmorum Autorem *Davidem* agnoſcunt. Priorem ſententiam propugnant Autor Synopſeos Scripturæ Sacræ S. *Athanaſio* attributæ, S. *Hilarius* in Prologo Pſalmorum, S. *Hieronymus* Epiſtolâ cxxxiv. ad *Sophronium*, & Epiſtolâ cxxxix. ad *Cyprianum*. Poſteriorem ſententiam tuentur S. *Joannes Chryſoſtomus*, Homiliâ in Pſalmum L. S. *Ambroſius* Præfatione in Pſalmos, S. *Auguſtinus* Libro xvii. *De Civitate Dei*, Cap. xiv. *Theodoretus*, *Caſſiodorus*, & *Euthymius* in Prologis Libri Pſalmorum, & *Philaſtrius* Hæreſi lxxix. ubi eos qui huic opinioni adverſantur inter Hæreticos numerare non dubitat.

PROPOSITIO I.

Liber Pſalmorum genuinus eſt & antiquiſſimus. An unius ſit Autoris, incertum. Partem certè maximam Davidi tribuendam eſſe conſtat.

PRobatur prima pars Propoſitionis. Liber ille Scripturæ genuinus eſt & antiquus, cujus plures verſiculos deſcribunt Prophetæ, aliique Scriptores Canonici, & quem Chriſtus & Apoſtoli ut ſacrum laudant, ex eoque teſtimonia proferunt: Atqui Prophetæ, aliique Scriptores Sacri verſiculos integros ex Libro Pſalmorum deſcribunt; ex eoque teſtimonia deprompſerunt, Chriſtus, & Apoſtoli. Pſalmorum itaque Liber genuinus eſt & antiquus.

Probatur Minor. Totus Pſalmus decimus-ſeptimus deſcribitur capite vigeſimo-ſecundo Libri ſecundi *Regum*. Pſalmi nonageſimus quintus & centeſimus quartus repetuntur, & in unum conjuncti leguntur Libro i. *Paralipomenon* Capite decimo-ſexto, ut obſervat etiam *Origenes* in Prologo Commentarii in Canticum Canticorum, & in Epiſtola ad Africanum. Initium Pſalmi primi deſcripſit *Jeremias* Cap. xvii. his verbis: *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Et erit quaſi lignum quod tranſplantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas, & non timebit cùm venerit æſtus. Et erit folium ejus viride; & in tempore ſiccitatis non erit ſollicitum, nec aliquando deſinet facere fructum.* Illud Iſaiæ xxxviii. 18. *Quoniam non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te*; deſcriptum eſt ex Pſalmi ſexti verſu ſexto: *Quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi?* Illud Libri ii. Regum xxii. 43. *Delebo eos ut pulverem terræ; quaſi lutum platearum comminuam eos atque confringam*, geminum eſt huic verſui Pſalmi decimi-ſeptimi: *Et comminuam eos ut pulverem ante faciem venti, ut lutum platearum delebo eos.* Proverbiorum xvi. 5. legitur: *Initium viæ bonæ facere juſtitiam, accepta eſt autem apud Deum, magis quàm immolare hoſtias*: Quod deſumptum eſt ex Pſalmo L. 18. *Quoniam ſi voluiſſes, Sacrificium dediſſem utique, holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.* Illud Iſaiæ lii. 10. *Paravit Dominus brachium ſanctum ſuum in oculis omnium Gentium, & videbunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri*; manavit ex Pſalmi nonageſimi-ſeptimi verſiculis 1. & 3. *Salvavit ſibi dextera ejus, & brachium ſanctum ejus. Viderunt omnes termini terræ ſalutare Dei noſtri.* Illud *Jeremiæ* Threnorum v. 19. *Tu autem Domine in æternum permanebis, Solium tuum in generationem & generationem*; acceptum eſt ex his Pſalmi ci. 13. *Tu autem, Domine, in æternum permanes, & memoriale tuum in generationem & generationem.* Illud Threnorum iii. 6. *In tenebroſis collocavit me, quaſi mortuos ſempiternos*, expreſſum eſt ex hoc Pſalmi centeſimi quadrageſimi ſecundi commate; *Collocavit me in obſcuris, ſicut mortuos ſeculi.* Illud Amos ix. 2. *Si deſcenderint uſque ad infernum, inde manus mea educet eos:*

eos : & ſi aſcenderint uſque in cœlum, inde detraham eos ; germanum eſt illius è Pſalmo centeſimo quadrageſimo-ſecundo : *Si aſcendero in cœlum, tu illic es ; Si deſcendero in infernum, ades.* Verba Pſalmi LXXVII. 2. *Aperiam in Parabolis os meum, loquar Propoſitiones ab initio*, laudantur à *S. Matthæo* Cap. XIII. 35. *Ut impleretur*, inquit, *quod dictum erat per Prophetam dicentem : Aperiam in Parabolis os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione Mundi.* Teſtimonium item ex Pſalmo XXI. deſumptum pariter Propheticum appellat Cap. XXVII. 35. *Ut impleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem : Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.* Chriſtus ipſe apud *S. Lucam* Evangelii XXIV. 44. *Neceſſe eſt*, inquit, *impleri omnia quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me.* S. Petrus Actuum I. 20. *Scriptum eſt enim in Libro Pſalmorum : Fiat commoratio eorum deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea, & Epiſcopatum ejus accipiat alter.* Capite ſequenti quatuor è Pſalmo decimo-quinto verſiculos profert, Capite IV. 25. duos è Pſalmo ſecundo, Capite XIII. 33. unum ex eodem. *S. Paulus* ad Romanos XI. 9. teſtimonium profert ex Pſalmo ſexageſimo-octavo ; & ad Hebræos III. Pſalmum nonageſimum-quartum laudat in hunc modum : *Quapropter ſicut dicit Spiritus Sanctus : Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra, ſicut in exacerbatione ſecundùm diem tentationis in deſerto, ubi tentaverunt me Patres veſtri, probaverunt, & viderunt opera mea quadraginta annis. Propter quod infenſus fui generationi huic, & dixi : Semper errant corde. Ipſi autem non cognoverunt vias meas, ſicut juravi in ira mea : ſi introibunt in requiem meam.*

Confirmatur ex Ethnicorum ſuffragiis, qui nonnulla è Pſalmis in Libros ſuos tranſtulerunt. Illud enim Pſalmi IV. 7. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultûs tui Domine* ; & illud Pſalmi XXXV. 10. *In lumine tuo videbimus lumen*, expreſſit *Plato* his verbis : *Nec enim uti reliquæ diſciplinarum genera ſolent, ullâ penitus exprimi verborum ſignificatione poteſt : Sed tantùm poſt longam cum eo vitæ conſuetudinem, repente lumen aliquod, ſic tanquam exiliente igne ſuccenſum, ubi ſemel in animum incidit, ſe ipſo deinceps alitur & gliſcit.* Hanc obſervationem *Euſebio* debemus Libro XI. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XII. *Pſalmo* CIII. hæc leguntur : *Quàm magnificata ſunt opera tua, Domine ! Omnia in ſapientia feciſti : Impleta eſt terra poſſeſſione tuâ. Omnia à te expectant, ut des illis eſcam in tempore. Dante te illis colligent : Aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. Avertente autem te faciem, turbabuntur : Auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in pulverem ſuum revertentur. Emittes Spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terræ.* Quæ *Numenius* in Opere ſuo *De Bono*, ſic expreſſit. *Id apud nos in confeſſo maneat, quo de prorſus qui audias nemo meritò dubitare poſſis, Deum primum & ab omni opere vacare, & Regem eſſe Univerſi : Artificem verò Deum, cœlum permeando, cuncta moderari. Et ſanè commeatus noſter atque apparatus omnis, ipſius beneficium eſt, dum certâ progreſſione, huc Mens ad eos omnes tranſmittitur, quos in ejus communionem vocari pro ſuo cujuſque gradu & conditione fas ſit. Itaque dum in quemque noſtrûm converſus intuetur Deus, tum enimvero ſua corporibus vita, ſuus vigor ineſt, quod immiſſis divinitus radiis foveantur. Sin autem ad ſui ipſius contemplationem oculos revocaris, tum res inferiores extingui ſubitò, Mens autem ipſa non vivere modò, ſed etiam beatè admodum vivere.* Hanc obſervationem

A debemus *Euſebio* Libro XI. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XVIII. *Ariſtoteles ut Lunari orbe Providentiam definiret, ex illo Pſalmo hauſit*, « Domine in Cœlo miſericordia tua, & veritas tua « uſque ad nubes, *Neque enim ante Domini adventum Propheticorum adhuc Myſteriorum aperiebatur ſententia*, (loquit *Euſebius Libro* XIII. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XIII.) *Philopatridos* Auctor, qui ſub *Luciani* larva deliteſcit, hæc verba Pſalmi CIII. 3. *Extendens cœlum ſicut pellem*, ſuffuratus eſt. *Fidem habe*, inquit, *docu-* B *mentis, quibus ad Religionem Chriſtianam à me erudiris, ſiquidem vitam æternam concupiſcis : Si cœlum tanquam pellem expandit.* Illud Pſalmi quinquageſimi, *Quoniam ſi voluiſſes, Sacrificium dediſſem utique, holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus... Tunc acceptabis Sacrificium juſtitiæ* ; Thuriorum Legiſlator *Charondas* imitatus eſt, cùm ait, (apud *Porphyrium* Libro II. De Abſtinentia) *Diis non gaudent improborum Sacrificiis & impenſis, ſed juſtis & rectis bonorum virorum inſtitutis.*

Secnoda pars Propoſitionis probatur : Id Theologo incertum eſt, quod neque ex Scriptura, C neque ex Traditiooe, neque ullâ ratione in iis fundatâ, vel Eccleſiæ judicio, quod iis duobus prioribus mediis innititur, probari poteſt : Sed unum eſſe Pſalmorum omnium Auctorem, neque ex Scriptura Sacra, neque ex Traditione, neque humanâ ratione in iis fundatâ, neque ex Eccleſiæ judicio ac definitione, quæ duobus illis prioribus medus innititur, probari poteſt : Id igitur incertum eſt.

Minor evidens eſt de Scriptura Sacrâ, & Eccleſiæ judicio, ſiquidem nullus Scripturæ locus, nullum Concilium, nulla Conſtitutio Pontificia D ab Eccleſia recepta proferri poteſt, quibus Pſalmi omnes uni & eidem Auctori vindicentur. De ratione in Scriptura fundata idem eſto judicium. Ubi enim fundamentum deficit, conſequens eſt ut & illud deficiat quod ei ſuperſtrueretur. De Traditione verò eadem Minor probatur. Illud ex Traditione probari non poteſt, circa quod Patres in diverſas abiere ſententias. Illud enim ſolum verè Catholicum dicimus, quod ſemper, ubique, & ab omnibus traditum eſt, ut ait *Vincentius* Lirinenſis in Commonitorio. Atqui de Pſalmorum Auctore variæ ſunt & diſcrepantes Patrum ſententiæ. Ex Traditione igitur pro- E bari non poteſt unum eſſe & eumdem Pſalmorum omnium Auctorem.

Probatur Minor. S. *Hi'arius* Pſalmos omnes unius Auctoris eſſe negat, Præfatione in Pſalmos. *Varias eſſe*, loquit, *plurimorum de Pſalmorum Libro opiniones, ex Libris ipſis, quos ſcriptos reliquere, compertum habemus. Nam aliqui Hebræorum eos in quinque Libros volunt eſſe* * : *Ut ſit uſque in quadrageſimum Pſalmum Liber primus, & à quadrageſimo uſque ad ſeptuageſimum primum Liber ſecundus, & uſque ad octogeſimum octavum Liber tertius, & uſque in centeſimum* F *quintum Liber quartus ; ob quod hi omnes Pſalmi in conſummatione ſua habeant*, Fiat, fiat. *Concludatur deinde in centeſimo quinquageſimo Liber quintus. Alii verò ita ſcribendos Pſalmos exiſtimaverunt*, *PSALMI DAVID* : *Quo titulo intelligi volunt eos omnes à David fuiſſe conſcriptos. Sed nos ſecundùm Apoſtolicam Auctoritatem Librum Pſalmorum & nuncupamus, & ſcribimus. Ita enim in Actis Apoſtolorum ſcriptum meminimus* : Scriptum eſt enim in Libro Pſalmorum, Fiat « domus ejus deſerta, & Epiſcopatum ejus ac- « cipiat alter. *Ergo neque ſecundùm* quoſdam *Hebræos, quinque Libri : Neque ſecundum plurimo-*

* Diviſos.

rum

rum ſimplicitatem , Pſalmi David dicendi ſunt : ſed ſecundum Apoſtolicam Auctoritatem , Liber Pſalmorum eſſe noſcendus eſt. Sunt autem plures eorumdem Pſalmorum Scriptores. Nam aliquibus David Auctor præſcribitur ; in aliquibus , Salomon ; in aliquibus , Aſaph ; in aliquibus , Idithum ; in aliquibus filiorum Core ; in aliquo , Moyſi. Ex quo abſurdum eſt , Pſalmos David dicere vel nominare , cùm ibi Auctores eorum ipſis inſcriptionum titulis commendantur.

S. Hieronymum eadem ſententia ſuffragatorem habuit Epiſtolâ cxxxiv. ad *Sophronium* datâ : *Pſalmos omnes* , inquit , *eorum teſtamur Auctorum, qui ponuntur in titulis , David ſcilicet , Aſaph , & Idithum , filiorum Core , Eman Ezraitæ , Moyſi , & Salomonis , & reliquorum , quos Eſdras primo Volumine comprehendit*. Et Epiſtolâ cxxxix. ad *Cyprianum* datâ : *Moyſes* , inquit , *non ſolum nobis quinque reliquit Libros , Geneſim , Exodum , Leviticum , Numeros , & Deuteronomium , ſed undecim quoque Pſalmos , ab octogeſimo nono , cujus principium eſt* , Domine refugium factus es nobis , *uſque ad nonageſimum nonum , qui inſcribitur* , Pſalmos in confeſſione. . . . . *Stiamus quoque errare eos , qui omnes Pſalmos David arbitrantur , & non eorum quorum nominibus inſcripti ſunt.*

Hujus eſt etiam ſententiæ Athanaſianæ Synopſeos Auctor. *Tametſi* , inquit , *hic Pſalmorum Liber ſolius habeat Davidis inſcriptionem , multorum tamen aliorum quoque in illo ſunt Pſalmi , utpote Aſaph , Idithum , filiorum Core , Aggæi , Zachariæ , & Eman Ezraitæ. Sunt etiam nonnulli , qui communiter ab omnibus ſemel ſunt dicti , quotquot videlicet Halleluia habent. Itaque Eſdras omnes hoſce Pſalmos , à quibuſcumque dictos , uno complexus eſt Libro : qui quidem , quaſi communes ſint Pſalmi omnium quos continet , Pſalmorum Liber vocatur. Soli vero Davidi inſcribitur , propterea quòd ille primus ſpiritum pſallendi à Deo accepit , primuſque Pſalmos compoſuit & ſcripſit : & prædictos Pſalmiſtas ipſe ex Sacerdotibus ſelegit ac inſtituit.*

Ejuſdem ſententiæ vindex laudatur *S. Auguſtini* Adnotatione in Titulum Pſalmi 1. in qua hæc leguntur : *Non enim omnes Pſalmi à David editi ſunt. Ipſe enim David ex omni Populo quatuor Principes Spiritu Sancto mundatos elegit , quorum nomina ſunt , Aſaph , Eman , Idithum , & Ethan , ut in quemcumque Divinus Spiritus intraſſet , Hymnum Deo caneret. David ergo ſolus novem Pſalmos ore proprio cecinit. Reliqui autem ab illis quatuor Principibus , juxta titulorum inſcriptionem , ſunt dicti.* Verùm hæc Adnotatio *S. Auguſtini* non eſt , cùm nec in omnibus MSS. reperiatur , neque de Pſalmorum Auctore cum *S. Auguſtini* opinione conſentiat , Libro xvii. *De Civitate Dei* , Cap. xiv. ut poſtea videbimus. Tum etiam quia novem tantùm Pſalmos *Davidis* nomine inſcriptos ſupponere videtur hujus Adnotationis Auctor , cùm *S. Auguſtinus* multò plures in ſuo Commentario agnoſcat.

Parum tamen firmum eſt , quod ex Pſalmorum titulis petitur argumentum ad Auctorum diverſitatem probandam. Primò , quia tituli humanâ tantùm , non divinâ auctoritate ſunt inſtructi ; utpote qui nec à *Davide* , nec ab alio Sacro Scriptore compoſiti fuerint , ſed à privatis hominibus , uſque interdum parum antiquis appoſiti. Id vel unus probat Pſalmi nonageſimi titulus ; qui cùm ab Hebræis Codicibus & à *S. Auguſtini* Commentario abſit , ſuam ipſe prodit novitatem ; quæ & *S. Hieronymi* , *Theodoreti* , & *Euthymii* teſtimonio confirmatur , aſſerentium hunc Pſalmum titulo carere. Adde quòd *S. Auguſtinus* Pſalmorum octogeſimi-noni & nonage-

A ſimi-quinti titulos literaliter ſumptos explodit : *Theodoretus* verò Pſalmorum ſexageſimi-quarti , & centeſimi trigeſimi-ſexti titulos undequaque improbat. Præterea , nonnulli Pſalmi *Filiis Core* adſcribuntur : At unius ejuſdemque Pſalmi tres fuiſſe Auctores , non eſt veriſimile , ut obſervat. *R. Kimchi.* Sic Pſalmus ſeptuageſimus-ſextus *Aſaphi* , & *Idithuni* nomen præfert.

Laudatis Patribus favere videtur illud primi Paralipomenon xxv. 3. *De filiis Aſaph , Zacchur , & Joſeph , & Nathania , & Azarela filii Aſaph , ſub manu Aſaph prophetantis juxta Regem. Porro*
B *Idithun , Godolias , Sori , Jeſeias , & Haſabias , & Mathatias , ſex ſub manu patris ſui Idithun , qui in cithara prophetabat ſuper confitentes & laudantes Dominum.* Verùm ex his verbis colligi negarent alii , Pſalmos ab his Cantoribus compoſitos fuiſſe ; ſed tantùm Cantores illos Pſalmis quos *David* condiderat , modos adhibuiſſe , eoſque ad varia Inſtrumenta Muſica aptaſſe. Sic intelligendum & illud 11. Paralipomenon xxix. 30. *Præcepitque Ezechias & Principes Levitis , ut laudarent Dominum ſermonibus David , & Aſaph Videntis.*

SS. Hilarii & *Hieronymi* ſententiæ favent
C magis Pſalmorum quorumdam argumenta , quæ *Davidis* temporibus non conveniunt , ſed potiùs tempori Babylonicæ Captivitatis , aut reditûs Populi ex eadem Captivitate. Talis eſt Pſalmus centeſimus trigeſimus-ſextus *Jeremiæ* nomine inſcriptus : *Super flumina Babylonis illic ſedimus & flevimus , cùm recordaremur Sion.* Talis ſexageſimus-quartus , hoc lemma præferens ; *Canticum Jeremiæ & Ezechielis Populo tranſmigrationis , cùm inciperet exire* : Ex his verbis incipiens , *Te decet hymnus Deus in Sion : Et tibi reddetur votum in Jeruſalem.* Mala apud Chaldæos tolerata
D queri videtur Pſalmus ſeptuageſimus : *In te Domine , ſperavi , non confundar in æternum : In juſtitia tua libera me & eripe me.* Tales ſunt ſeptuageſimus-tertius : *Ut quid Deus repuliſti in finem? Iratus eſt furor tuus ſuper oves paſcuæ tuæ.* Septuageſimus-octavus : *Deus , venerunt gentes in hæreditatem tuam , polluerunt Templum ſanctum tuum , poſuerunt Jeruſalem in pomorum cuſtodiam.* Pſalmum vigeſimum quintum ſupra centeſimum poſt ſolutam captivitatem editum ſuadere videtur initium ejus ac ſeries : *In convertendo Dominus captivitatem Sion , facti ſumus ſicut conſolati.* Ad ea-
E dem tempora pertinere videtur Pſalmus centeſimus undecimus , cui titulus eſt , *Reverſionis Aggæi & Zachariæ.* Quin & Pſalmos reliquos ſequentes in gratiam reditus Iſraëlitarum è Babylonico Exilio in patriam editos , nonnulli ſunt arbitrati.

Nihilominus *S. Joannes Chryſoſtomus* Pſalmos omnes *Davidi* tribuit Homiliâ in Pſalmum quinquageſimum. *Neque enim* , inquit , *omnes Pſalmi de Davide dicti ſunt. Nam omnes quidem ab eo dicti ſunt , ſed non omnes de eo. Non enim ſuas tantummodo calamitates commemoravit , ſed alienas*
F *etiam miſerias tragicâ oratione complexus eſt : Velut cùm ait (Pſal.* cxxxvi.) Super flumina Babylonis illic ſedimus & flevimus , *Cuivis perſpicuum hunc Pſalmum de eo minimè dictum fuiſſe. Nam nec in Babylonem abiit , nec Barbarorum regionem vidit , nec in aliena terra conſedit & lacrymas fudit : Verùm Judæorum calamitates exponit. Rurſum cùm ait* , Foderunt manus meas , &c. *Non peculiares ſuos dolores recenſuit ; Sed Crucem , ac Sacrificium illud , quod ſalutis noſtri generis cauſâ factum eſt , univerſo terrarum orbi prædicabat. Itaque nunc ſua , nunc aliena narrat.*

S. Ambroſius Pſalmos pariter omnes *Davidi* tribuiſſe

attribuiſſe videtur Præfatione in Pſalm 1. Enarrationem. *Licet*, inquit, *omnis Scriptura Divina Dei gratiam ſpiret, præcipuè tamen dulcis Pſalmorum Liber.... David principaliter ad hoc munus electus eſt: ut quod in aliis rarum præeminere reliquo opere videtur, in hoc jugo & continuum refulgeret.... De virtute autem Prophetiæ quid loquar? Quod alii annuntiaverunt per ænigmata, huic ſoli palam atque apertè videtur eſſe promiſſum, ut Dominus Jeſus ex ejus ſemine naſceretur, ſicut dixit ad eum Dominus: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. In Pſalmis itaque nobis non ſolum naſcitur Jeſus, ſed etiam ſalutarem illam ſuſcipit corporis Paſſionem, quieſcit, reſurgit, aſcendit in cælum, ſedet ad dexteram Patris. Id quod nemo præſumpſerat hominum dicere, hoc ſolus hic Propheta annuntiavit, poſtea ipſe Dominus in Evangelio prædicavit..... Quid eſt quod non tibi occurrat Pſalmos legenti? In his lego Canticum pro Dilecto, & ſacra deſiderio charitatis inflammor: In his torcularia divini Myſterii recognoſco: In his revelationum gratiam, reſurrectionis recenſeo teſtimonia, repromiſſionis munera: In his diſco vitare peccatum, dediſco erubeſcere pœnitentiam delictorum. Tantus Rex, tantus Propheta ſuo me provocavit exemplo, ut aut commiſſum ſtudeam extenuare peccatum, aut non commiſſum cavere. Quid igitur Pſalmus, niſi virtutum eſt organum, quod Sancti Spiritus plectro pangens Propheta venerabilis, cæleſtis ſonitûs fecit in terris dulcedinem reſultare?.... Meritò igitur tanti Miniſtrum muneris Dominus laudans, ait: Inveni David ſecundum cor meum.... Docuit ergo David intus nos canere oportere, intus pſallere*, &c.

Eamdem ſententiam propugnat *S. Auguſtinus* Libro XVII. *De Civitate Dei*, Cap. XIV. *Procurrente igitur*, inquit, *per tempora Civitate Dei, primò in umbra futuri, in terrena ſcilicet Jeruſalem regnavit David. Erat autem David vir in Canticis eruditus, qui harmoniam muſicam non vulgari voluptate, ſed fideli voluntate dilexerit, eaque Deo ſuo, qui verus eſt Deus, myſticâ rei magnæ figuratione ſervierit. Diverſorum enim ſonorum rationabilis moderatuſque concentus concordi varietate compactam bene ordinatæ Civitatis inſinuat unitatem. Denique omnis fere Prophetia ejus in Pſalmis eſt, quos centum quinquaginta Liber continet, quem Pſalmorum vocamus. In quibus nonnulli volunt, Eos ſolos factos eſſe à David, qui ejus nomine inſcripti ſunt. Sunt autem qui putant non ab eo factos, niſi qui prænotantur*, *Ipſius David: Qui vero habent in titulis*, Ipſi David, *ab aliis factos, perſonæ ipſius fuiſſe coaptatos. Quæ opinio* [Matth. 12. 43.] *voce Evangelicâ Salvatoris ipſius refutatur, ubi ait, quod ipſe David in Spiritu Chriſtum dixerit eſſe Dominum ſuum: Quoniam Pſalmus centeſimus nonus* [Pſal. 109. 1.] *ſic incipit:* Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. *Et certè idem Pſalmus non habet in titulo*, Ipſius David; *Sed* Ipſi David, *ſicut plurimi. Mihi autem credibilius videntur exiſtimare, qui omnes illos centum & quinquaginta Pſalmos ejus Operi tribuunt, eumque aliquos prænotaſſe etiam nominibus aliorum, aliquid quod ad rem pertineat figurantibus, cæteros autem nullius hominis nomen in titulis habere voluiſſe: Sicut ei varietatis hujus diſpoſitionem, quamvis latebroſam, non tamen inanem Dominus inſpiravit. Nec movere debet ad hoc non credendum, quòd nonnullorum nomina Prophetarum, qui longe poſt David Regis tempora fuerunt, quibuſdam Pſalmis in eo Libro leguntur inſcripta: & quæ ibi dicuntur, velut ab eis dici videntur. Neque enim non potuit Propheticus Spiritus prophetanti Regi David hæc etiam futurorum Prophetarum nomina revelare, ut aliquid quod eorum perſonæ conveniret, propheticè cantaretur: Sicut Rex Joſias exorturus & regnaturus poſt annos ampliùs quàm trecentos, cuidam Prophetæ, qui etiam facta ejus futura prædixit, cum ſuo nomine revelatus eſt.* [III. Reg. 13.]

Theodoretus Præfatione in Pſalmos, eidem ſententiæ ſubſcribit. *Mihi quidem*, inquit, *præ cæteris divinis oraculis optabile fuit magni Davidis Prophetiam interpretari: Quandoquidem Religionis alumni, cum qui Urbes, tum qui agros incolunt, præcipuam operam huic parti navant omnes.* Et infra, ubi nonnulla præmiſit de *Moyſe*, ſubdit: *Sic etiam divinus David, qui primus poſt hunc Prophetiam conſcripſit: & beneficio um univerſorum jam olim collatorum meminit, & longis poſt ſeculis futura præmonſtrat. Non ſolùm autem verbis utitur hominis vaticinantis, ſed etiam admonentis, & Legiſlatoris: Et modò moralem doctrinam affert, modò dogmaticam. Et Judæorum interdum calamitates deplorat: Interdum Gentium ſalutem præcinit. Paſſim verò Domini noſtri Jeſu Chriſti tum Paſſionem, tum Reſurrectionem vaticinatur: Et Prædictionis varietate iis qui attendere volunt plurimùm affert voluptatis. Pſalmos autem non omnes ipſius David quidam eſſe dixerunt, ſed quoſdam aliorum. Unde & inſcriptiones ſic interpretati, alios Idithum adſcripſerunt, alios Etham, nonnullos filiis Core, & aliquos Aſaph, quos etiam Prophetas fuiſſe, ab Hiſtoria Paralipomenon didicerant. Ego autem de his ſanè nihil affirmo. Quid enim meâ refert, ſive hujus omnes, ſive illorum aliqui ſint: cùm conſtet Divini Spiritus afflatu univerſos eſſe conſcriptos: Etenim non ignoramus & divinum Davidem Prophetam fuiſſe, & illos itidem Prophetas in Paralipomenon Hiſtoria nuncupari. Prophetæ autem eſt linguam præbere miniſtram gratiæ Sancti Spiritus, ut legitur in Pſalmis:* « Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. » *Vincat tamen plurium ſententia. Plures enim Scriptores Davidis aſſerunt eſſe.*

Eamdem ſententiam calculo ſuo comprobat *Caſſiodorus* in Prologo Pſalmorum, Cap. II. *In primo Libro Paralipomenon legitur*, inquit, *cùm Propheta David devotâ Domino ætate ſenuiſſet, quatuor millia hominum ex Iſraelitico Populo delegiſſe: Qui Pſalmos, quos ipſe Dominô aſpiratione protulerat, organis, citharis, tympanis, cymbalis, tubis, propriaque voce in magna jucunditate ſupernâ gratiâ perſonarent.... Ex quo numero indita nomina frequenter in titulis invenimus, ut Idithum, Aſaph, filii Core, & his ſimilia. Non quòd ipſi (ut quidam volunt,) Auctores fuere Pſalmorum: Sed quoniam propoſiti artificibus, adminiſtratores earum rerum probabiles extiterunt; ut honorem de tali commemoratione ſumerent, quòd officio ſancto devotis mentibus ſerviebant: Maximè quia & nomina eorum intellectus rerum congruos indicare noſcuntur. Non enim ſupradicti viri ad Pſalmos faciendos electi ſunt; ſed eos congregatos tantùm legimus ad canendum. Pſalmigraphos autem fuiſſe, Hiſtoria nulla teſtatur: Et præſumtuoſum eſt dicere, quòd nullâ poſſit auctoritate firmari. Pſalmos autem ad ſolum Prophetam David pertinere, certis declaratur indiciis. Denique in Apocalypſi volens opus iſtud intelligi, ſolius meminit David, dicens:* « Hæc dicit Sanctus & Verus, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. » [Apocal. 3.] *In Evangelio quoque Phariſæis Dominus dicit:* « Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis? » *Unde probatur univerſos Pſalmos non multorum exiſtere, ſed tantùm ipſius, quem à Domino*

conſtat

conſtat eſſe nominatum. Uſus quoque Eccleſiæ Catholicæ Spiritus Sancti inſpiratione generaliter & immobiliter tenet, ut quicumque eorum cantandus fuerit, qui diverſo nomine prænotantur, lector aliud prædicare non audeat, niſi Pſalmos David. Quod etiam ſecutus Pater Auguſtinus, dicit congruenter omnes Pſalmos eſſe Davidicos.

Fatendum tamen eſt non multum eſſe roboris in iſto argumento, quod ex more nominandi *Davidicum Pſalterium*, petitur: Id enim non probat Pſalmos omnes eſſe *Davidis*, ſed Libri Pſalmorum partem maximam: Sicut Epiſtolarum *Ciceronis* Volumen illi tribuitur, etſi aliorum plurimorum Epiſtolis conſtet, quia ejus eſt Epiſtolarum maxima pars. Deinde *S. Petrus* in Actis Apoſtolorum, Cap. I. 20. *Origenes*, *S. Hilarius*, *S. Gregorius Nazianzenus*, *S. Cyrillus Hieroſolymitanus*, *Concilium Laodicenum*, *S. Epiphanius*, *S. Hieronymus*, *Innocentius I. S. Joannes Damaſcenus*, *Nicephorus* Patriarcha Conſtantinopolitanus Pſalterium non *Pſalmos Davidis*, *ſed Librum Pſalmorum* appellant. Uſus tamen Eccleſiæ obtinuit ut *Pſalterium Davidicum* appelletur, vel *Pſalmi Davidis*, ut à Melitone, ab Autore Synopſeos Athanaſianæ, à *S. Auguſtino*, à Concilio Carthaginenſi III. Canone XLVII. & à Concilio Tridentino vocantur; à majori (ut dixi) parte. Unde Athanaſianæ Synopſeos Autor, & *S. Hieronymus* in Prologo Galeato, communem uſum, ac morem loquendi ſecuti, *Pſalmos David*, ſeu *Davidicum Pſalterium* appellant; quamvis ſentiant Pſalmos omnes non eſſe *Davidis*.

Euthymius Præfatione in Pſalmos, poſtquam eorum opinionem recenſuit, qui Pſalmos non ſolius eſſe *David* opinantur, ſubdit: *Alii verò, quibus ego conſentio, aſſerunt Pſalmos omnes à David fuiſſe compoſitos. Et quemadmodum octogeſimum octavum Pſalmum, qui Moyſi inſcribitur, dicunt Moyſis non eſſe; quia ſi ejus eſſet, ob illius antiquitatem primus in ordine legeretur, aut ſaltem haberetur inter Libros Moyſis, ſicuti habentur ejus Cantica; ita etiam exiſtimandum eſſe aſſerunt de aliis Pſalmis, qui aliorum inſcriptiones præ ſe ferre videntur, quòd ſcilicet ab aliis compoſiti non ſint quàm à Beato Davide. Eadem etiam dicunt de duobus Pſalmis, qui Salomonis inſcriptionem habent: Quòd ſcilicet, ſi eſſent Salomonis, aut in extremo ordine collocari debuerant, aut in Libris Regum, aut Paralipomenon interſeri, aut ſaltem alicubi de eis memoria haberi, eo modo quo cæterorum omnium ejus Operum ratio habita eſt. Cæterùm inſcriptiones Idithum, filiorum Core, Aſaph, Eman, & Ethan, hoc tantùm volunt ſignificare, quòd his viris, quos Beatus David elegerat ex Tribu Levi in Duces ac Principes Chororum, quoſque inſtituerat ut variis organis Deum laudarent, unuſquiſque Pſalmorum, juxta nominum inſcriptionem, privatim ad pſallendum ſit traditus: Cùm alii Pſalmi ab univerſis Cantoribus, atque in commune canerentur. Illi igitur qui privatim ab aliquo eorum decantati ſunt, Cantoris ſui inſcriptionem retulerunt.*

Adversùs hanc poſteriorem opinionem objicitur, Pſalmum ſeptuageſimum primum in hacce clauſula deſinere, *Defecerunt Laudes David filii Jeſſe*: Quibus verbis ſignificatur, ſuperiores Pſalmos eſſe *Davidis*, ſequentes verò aliorum. Similis objectio petitur ex his verbis, quæ Capite vigeſimo-tertio Libri ſecundi *Regum* Pſalmum *Davidis* decimum-ſeptimum Capite præcedenti deſcriptum excipiunt: *Hæc autem ſunt verba David noviſſima*. Non ergo plures quam ſeptemdecim Pſalmos *David* edidit.

Verùm facilè retunduntur objectiones illæ: A Licèt enim Pſalmus ſeptuageſimus primus poſtremus omnium à *Davide* fuerit editus, cùm Regnum *Salomoni* filio jam jam moriturus traderet, in Pſalmorum tamen ſerie hoc ordine collocatus eſt, imò extra ordinem. Nullam enim in collectione Pſalmorum habitam eſſe temporis rationem, viris eruditis perſuaſum eſt, ſed eo modo à Sapientibus poſt Captivitatem diſpoſitos fuiſſe, quo à ſanctis viris reperti ſunt, fortuito nempe & tumultuario, cùm Ethnici antea, dum rerum potirentur, conquiſitos cremaſſent, & funditus abolere tentaſſent. Hæc *Philaſtrii* Brixienſis Epiſcopi conjectu- B ra eſt Hæreſi CXXVI. *Qui interpretati ſunt ſtudioſiſſimè*, inquit, *hoc dixerunt, quòd ſæpe exiſtente Captivitate in Judæorum Populo a Gentilibus propter Idololatriam, (quia cum illis colebant Judæi & Idola,) itaque his etiam Scriptura divina inquirebantur & comburebantur à Gentibus: Si quis autem abſcondiſſet de Pſalmis aliquid exiſtente pace, poſtmodum requirebantur à paucis ſanctis eadem divina Scriptura: Cùmque invenirentur, accipientes poſtea qui erant illo tempore Sapientes, (quia non erant Prophetæ jam, ſed Sacerdotes timore detenti) juxta quod accipiebant à quibuſdam, ita expo-* C *nebant & textum Pſalmorum, & ita ordine exponi jubebant.* Hæc *Philaſtrii* conjectura ex *S. Hilario* confirmatur in Prologo Pſalmorum dicente: *Eſdras, ut antiqua traditiones ferunt, Pſalmos incompoſitos, & pro Autorum ac temporum diverſitate diſperſos, in Volumen unum collegit ac retulit.*

Secunda objectio haud majori negotio diluitur. Nam clauſula ipſa Pſalmi ſeptuageſimi primi, cujus antea meminimus, probat *Davidem* in decimoſeptimo loquendi finem non feciſſe. Sed majoris ponderis eſt Chriſti Domini teſtimonium, qui D Pſalmum centeſimum-nonum ut *Davidicum* laudavit (*Matthæi* XXII. 41.) Illa itaque adnotatio, quæ Cap. XXIII. Libri II. Regum Pſalmum *Davidis* decimum-ſeptimum, Capite præcedenti deſcriptum excipit, *Hæc autem ſunt verba David noviſſima*, non ad antecedentia, ſed ad ſequentia pertinet; ad illa ſcilicet: *Spiritus Domini locutus eſt per me, & ſermo ejus per linguam meam. Dixit Deus Iſraël mihi, locutus eſt fortis Iſraël, Dominator hominum, juſtus Dominator in timore Dei. Sicut lux Auroræ oriente Sole, mane abſque nubibus rutilat, & ſicut pluviis germinat herba de* E *terra. Nec tanta eſt Domus mea apud Deum, ut pactum æternum iniret mecum, firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim ſalus mea, & omnis voluntas: Nec eſt quidquam ex ea quod non germinet. Prævaricatores autem quaſi ſpinæ evellentur univerſi, quæ non tolluntur manibus. Et ſi quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque ſuccenſæ comburentur uſque ad nihilum.* Hæc ſunt, inquam, *verba David noviſſima.*

Tertia pars Propoſitionis probatur imprimis ex Libro II. Regum Cap. XXII. ubi Pſalmus XVII. de- F ſcribitur, ipſique præmittuntur hæc verba: *Locutus eſt autem David Domino verba carminis hujus, in die quâ liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum ſuorum, & de manu Saul.* Et Cap. XXIII. vocatur *Egregius Pſaltes Iſraël*, per quem *Spiritus Domini locutus eſt.* Item ex Libro II. Paralipomenon Cap. VII. 6. *Sacerdotes autem ſtabant in officiis ſuis; & Levitæ in organis carminum Domini, quæ fecit David Rex ad laudandum Dominum: Quoniam in æternum miſericordia ejus, hymnos David canentes per manus ſuas.* Pſalmus centeſimus-quintus ſpeciatim deſignatur, qui ſic incipit: *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia ejus.* Cujus meminit

&

& Caput quintum ejuſdem Libri v. 13. & vigeſimum v. 21. & Liber primus *Eſdra* Cap. III. v. 10. 11. *Fundato igitur*, inquit, *à cæmentariis Templo Domini, ſteterunt Sacerdotes in ornatu ſuo cum tubis: Et Levitæ filii Aſaph in cymbalis, ut laudarent Deum per manus David Regis Iſrael. Et concinebant in hymnis & confeſſione Domino: Quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia ejus ſuper Iſrael.* Item ex *Eccleſiaſtici* XLVII. 10. 11. 12. ubi de *Davide* dicitur: *De omni corde ſuo laudavit Dominum.... & ſtare fecit Cantores contra Altare, & in ſono eorum dulces fecit modos. Et dedit in celebrationibus decus, & ornavit tempora* B *uſque ad conſummationem vitæ, ut laudarent Nomen Sanctum Domini, & amplificarent mane Dei ſanctitatem.* II. Machabæorum II. 13. *Inferebantur autem in Deſcriptionibus & Commentariis Nehemiæ hæc eadem: & ut conſtruens Bibliothecam congregavit de regionibus Libros, & Prophetarum, & David.* Quibus Pſalmi à *Davide* editi ſignificantur, & eo quidem numero ut juſtum Librum conficiant.

Probatur rurſus ex Oraculo Chriſti Domini Matthæi XXII. 43. 44. *Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?* Quæ Pſalmi centeſimi-noni verba ſunt, Marci XII. 36. & Lucæ XX. 41. *Davidi* pariter attributa, imò in hoc poſteriori loco non unus ille Pſalmus ſed Pſalmorum Liber *Davidi* tribui videtur, quod ſaltem probat, partem hujus Libri maximam eſſe Davidis: *Et ipſe David dicit in Libro Pſalmorum: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis*, &c.

Probatur tertiò ex *S. Petro*, qui publicè ad Judæos ſermonem habens de Jeſu Chriſto Sal- D vatore noſtro, Actuum II. ejus Reſurrectionem & Aſcenſionem ex Pſalmis XV. CIX. & CXXXI.

Pſal. 15. probat, eoſque *Davidi* tribuit. *David enim dicit in eum: Providebam Dominum in conſpectu meo ſemper: Quoniam à dextris eſt mihi ne commovear: Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultavit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi feciſti vias vitæ: & replebis me jucunditate cum facie tua. Viri fratres, liceat audenter di-*

Pſal. 131. *cere ad vos de Patriarcha David, quoniam defunctus eſt, & ſepultus.... Propheta igitur cùm eſſet, & ſciret quia jurejurando juraſſet illi Deus de fructu lumbi ejus ſedere ſuper ſedem ejus: Providens locutus eſt de Reſurrectione Chriſti, Quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem.* Et infra: *Non enim David aſcendit in*

Pſalm. 109. *cœlum: Dixit autem ipſe: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Diſcipuli Chriſti unà cum SS. Apoſtolis *Petro* & *Joanne* Actuum IV. 24. 25. *Unanimiter levaverunt vocem*

Pſalm. 2. *ad Deum, & dixerunt: Domine, tu es qui feciſti cœlum, & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt: Qui Spiritu Sancto per os Patris noſtri David, pueri tui, dixiſti: Quare fremuerunt gentes, & Populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Chriſtum ejus.* Quæ Pſalmi ſecundi verba ſunt. *S. Paulus* Epiſtolæ ad Romanos Cap. XI. Pſalmum ſexageſimum-octavum *Davidi* tribuit, ex eo teſtimonium proferens: *Et David dicit: Fiat menſa eorum in laqueum, & in captionem, & in ſcandalum, & in retributionem illis. Obſcurentur oculi eorum ne videant: Et dorſum eorum ſemper incurva.* Et ad Hebræos A IV. 3. 5. 7 Pſalmum nonageſimum-quartum ceu Davidicum laudat: *Ingrediemur enim in requiem, qui credidimus: Quemadmodum dixit: Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam..... Iterum terminat diem quemdam, Hodie, in David dicendo, poſt tantum temporis: Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra.*

PROPOSITIO II.

B *Centum quinquaginta Pſalmos dumtaxat continet Pſalmorum Liber, adeoque Pſalmus Idiographus meritò rejicitur.*

Probatur ex Hebræis Codicibus univerſis, ex pleriſque Græcis, & Latinis Vulgatæ Editionis omnibus, à quibus abeſt; ex Eccleſiæ auctoritate, quæ hunc in Pſalterio nuſquam habuit; & ex Patribus, qui Pſalmorum Librum interpretati, hunc prætermiſerunt ut ſpurium. C Citatur quidem in ſuppoſititia *Mariæ Caſſibolenſis* ad *S. Ignatium* Epiſtolâ; & à *S. Joanne Chryſoſtomo* Homiliâ XVII. ad Populum Antiochenum, & in Conflictu *Arnobii* & *Serapionis*, & in Synopſi *S. Athanaſio* adſcripta. Sed horum Auctorum teſtimonium Canonicam Auctoritatem huic Pſalmo conferre non poteſt, Hebraicâ Veritate, & melioris notæ Codicibus tam Græcis quàm Latinis repugnantibus, Patribuſque cæteris invitis, & Eccleſiâ contradicente, quæ centum quinquaginta Pſalmos dumtaxat recipit.

PROPOSITIO III.

Hebraica Pſalmorum in quinque Libros diviſio reſpuenda eſt ut Neotericorum Hebræorum inventum.

Probatur ex ipſo Apoſtolorum, Patrum, & Eccleſiæ uſu, unicum Pſalmorum Librum E agnoſcentium. Qua de re *S. Hilarius* in Prologo Pſalmorum ait: *Nos ſecundùm Apoſtolicam Auctoritatem, Librum Pſalmorum & nuncupamus, & ſcribimus.* Et *S. Hieronymus* Epiſtolâ CXXXIV. *Scio* (inquit) *quoſdam putare Pſalterium in quinque Libros eſſe diviſum, ut ubicumque apud Septuaginta Interpretes ſcriptum eſt*, γινοιτο, γινοιτο, *id eſt, Fiat, Fiat, finis Librorum ſit, pro quo in Hebræo legitur, Amen, Amen. Nos autem Hebræorum auctoritatem ſecuti, & maximè Apoſtolorum, qui ſemper in Novo Teſtamento Pſalmorum Librum nominant, unum aſſerimus Pſalmorum Volu-* F *men.... Si enim Amen in fine tantummodo Librorum poneretur, & non interdum aut in exordio, aut in calce ſermonis, ſive ſententiæ, nunquam Salvator in Evangelio loqueretur, Amen amen dico vobis: Nec Pauli Epiſtola in medio illud opere continerent. Moyſes quoque, & Jeremias, & cæteri hunc in modum multos haberent Libros, qui in mediis Voluminibus ſuis Amen interſerunt. Sed & numerus viginti-duorum Librorum Hebraicorum & myſterium ejuſdem numeri commutabitur. Nam & titulus ipſe Hebraicus* Sepher Tehillim, *quod interpretatur*, Volumen Hymnorum, *Apoſtolicæ Auctoritati congruens, non plures Libros, ſed unum Volumen oſtendit.* Ab Hebræis quibuſdam Chri-

ſt.

ſto poſterioribus diviſionem illam Pſalterii in quinque Libros excogitatam, colligitur ex S. *Hilario*, & ex S. *Epiphanio*, Libro *De Menſuris & Ponderibus*. Sed in omnes *Codices Hebræos* invectam non fuiſſe, conſtat ex S. *Hieronymo*, & ex Codice Sacrorum Bibliorum Hebraico Memmianæ Bibliothecæ, aliiſque optimæ Notæ MSS.

PROPOSITIO IV.

Pſalmi oratione Poëticis numeris adſtrictâ ſcripti ſunt: Quo Metri genere, incertum.

PRobatur ex Patrum conſenſu. Sic enim S. *Cyrillus Hieroſolymitanus*, Catecheſi IV. ubi de Libris Sacris diſſerens, ait: *Scripti autem verſibus ſunt quinque, Job, Liber Pſalmorum, Proverbia, Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum.*

Ita S. *Gregorius Nazianzenus* in Carmine ad *Seleucum*:

Tum quinque verſu conditos Libros habes:
Job, cui palæſtra plurima cingunt caput:
Et mentis ægræ pharmacum Pſalmos ſacros:
Salomonis etiam tres Libros, Parœmias,
Eccleſiaſten, Canticorum Cantica.

S. *Epiphanius*, Libro *De Menſuris & Ponderibus*: Cap. IV. *Sequuntur* (inquit) *quinque alii Libri, qui verſibus conſtant, Job, Pſalterium, Proverbia Salomonis, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum.*

Euſebius Libro XI. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. V. De Hebræis ſic loquitur: *Habent illi quoque Opera ſua verſuum numeris comprehenſa, cujuſmodi eſt magnum illud Moſis Carmen, Pſalmuſque Davidis centeſimus decimus-octavus, quod utrumque eo verſuum, quod Heroicum Græci vocant, genere continetur. Quippe Hexametris ſyllabarum ſexdecim ambo conſtare dicunt. Reliqua verò Carminum apud eos genera, ex trimetris ac tetrametris verſibus, pro lingua ſua proprietate, conflata perhibentur. Et dictionem illi quidem habent eam differendi vim ac ſolertiam includentem.*

S. *Hieronymus* Epiſtolâ CIII. ad Paulinum: *David Simonides noſter, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Chriſtum lyra perſonat, & in decachordo Pſalterio ab inferis excitat reſurgentem.*

Idem Præfatione in Chronicon Euſebii: *Quid*, inquit, *Pſalterio canorius, quod in morem noſtri Flacci, & Græci Pindari, nunc Jambo currit, nunc Alcaico perſonat, nunc Sapphico tumet, nunc ſemipede ingreditur?* Et Præfatione in Job: *Quod ſi cui videtur incredulum metra ſcilicet eſſe apud Hebræos, & in modum noſtri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Pſalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia fermè Scripturæ Cantica comprehendi, legat Philonem, Joſephum, Origenem, Cæſarienſem Euſebium, & eorum teſtimonio me verum dicere comprobabit.*

Scaliger Animadverſionibus in Chronicon Euſebii, S. *Hieronymum* cenſoriâ virgulâ notat, negatque in Pſalterio ullum Canticum eſſe metricis Legibus adſtrictum; aut in Hebraico Idiomate ullam metri ſpeciem concipi poſſe, *quia id natura Sermonis non patitur.* Scaligerum Viri Eruditi pro meritis caſtigarunt, inter alios *Pfeifferus*. Quid Hebraici idiomatis natura pateretur, *Joſepho* certè notum erat. Is autem *Moyſis* Canticum *Hexametro verſu compoſitum* aſſerit. *Scaligero* præivit *Julianus Apoſtata*, cujus hæc verba ſunt apud S. *Cyrillum Alexandrinum* Libro VII. adverſus illum edito: *At Reipublicæ Leges, & forma Judiciorum, ac Civitatum adminiſtratio, & honeſtus in diſciplinis progreſſus, & liberalium artium exercitatio non fuit apud Hebræos niſi miſera & barbarica: Tametſi nequam ille Euſebius velit apud ipſos eſſe quædam Hexametra: contendatque Logicam eſſe quamdam diſciplinam apud Hebræos, cujus nomen à Græcis audivit.*

Antiquos & Doctiſſimos Patres *Juliano* & *Scaligero* opponimus, & inter cæteros minimè prætermittendum S. *Auguſtinum* Epiſtolâ centeſimâ primâ, aliàs centeſimâ trigeſimâ primâ ad *Memorium* Epiſcopum: *Quibus* (inquit) *numeris conſiſtant verſus Davidis, non ſcripſi, quia neſcio. Neque enim ex Hebræa lingua, quam ignoro, potuit etiam numeros Interpres exprimere, ne metri neceſſitate ab interpretandi veritate ampliùs, quàm ratio ſententiarum ſinebat, digredi cogeretur: Certis tamen eos conſtare numeris, credo illis qui eam linguam probè callent. Amavit enim Vir ille Sanctus Muſicam piam, & in ea ſtudia nos magis ipſe quàm ullus alius Auctor accendit.* Unus è Veteribus in diverſam ſententiam abiiſſe videtur S. *Gregorius Nyſſenus* Tractatu I. in Pſalmos. *Verum*, inquit, *neque hoc convenit citra conſiderationem prætercurrere, nempe has noſtras melodias non eſſe factas eo modo quo externorum & à noſtra diſciplina alienorum Carmina condita ſunt: Nam melos & modulus in dictionum ſacrâ ſerie & connexione non conſiſtit, quemadmodum apud illos videre licet quibus rithmus conficitur ex accentuum aptâ compoſitione, tono in ſonis nunc depreſſo, nunc elevato, nunc breviato, nunc producto: ſed non exornatum nec exquiſitum divinis verbis innectendo melos, interpretari vult per melodiam ſenſum dictorum, certâ quadam compoſitione; tono vocis ſenſum verbis inſitum, quoad fieri poteſt, revelante.* Verùm ſic explicari poteſt & S. *Gregorius Nyſſenus*, ut Hebraicam Poëſim Græcæ & Latinæ ſimilem eſſe negaverit, non ut nullam apud Hebræos Poëticam, nulloſque Libros Sacros numeris & modulis adſtrictos, præſertim verò Pſalmos *Davidis*, agnoverit.

QUÆSTIO SECUNDA.

DE PROPHETICIS ORACULIS Chriſtum & Eccleſiam in Libro Pſalmorum ſpectantibus.

PROPOSITIO UNICA.

Plurima ſunt, & quidem clariſſima, de Chriſto & Eccleſia in Libro Pſalmorum Vaticinia.

I. PRobatur imprimis ex Pſalmo ſecundo, cujus hæc verba ad Chriſtum pertinere manifeſtum eſt: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Hæc ad Meſſiam dicta eſſe veteres Judæi palam confeſſi ſunt, ut conſtat ex Libro Thalmudis *Sucah*, Cap. v. ex R. *Selomoh Jarchi*, & ex *Bereſith Rabba*, ex R. *Aben Ezra*, ex R. *Davide Kimchi*, R. *Simeone in Jalcut*, ex *Tryphone* apud S. *Juſtinum*, & *Midraſch Thehillim*. Sed & Muhammedani in Jeſum ſpeciatim Pſalmum hunc convenire docent, teſte *Muhammedo Ebn Jaacob Alfirauzabadio*, in Lexico quod *Camus*, ſive *Oceanum* inſcripſit. Hunc etiam Pſalmum ad Chriſtum Jeſum retulerunt Apoſtoli & Diſcipuli Chriſti, Deum ſic orantes Actuum iv. 24. & ſeq. *Domine, qui Spiritu Sancto per os Patris noſtri David pueri tui dixiſti, Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Adſtiterunt Reges, & Principes convenerunt in unum, adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus. Convenerunt enim verè in Civitate iſta adverſus ſanctum puerum tuum Jeſum, quem unxiſti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & Populis Iſraël, facere quæ manus tua, & conſilium tuum decreverunt fieri.* Sic S. *Paulus* ad Judæos Piſidas publicè ſermonem habens, ut refertur Actuum xiii. 32. 33. *Nos vobis annuntiamus eam, quæ ad Patres noſtros repromiſſio facta eſt, quoniam hanc Deus implevit filiis noſtris, reſuſcitans Jeſum: ſicut & in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt, Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Et ad Hebræos Cap. i. 4. 5. de Chriſto ſcribit: *Tantò melior Angelis factus, quantò differentiùs præ illis nomen hereditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Et Cap. v. 5. *Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificavit ut Pontifex fieret: Sed qui locutus eſt ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Sanè *Davidem* terram ad extremos uſque fines in ſuam poteſtatem redegiſſe, nemo Judæorum tam pertinax eſt qui aſſerere audeat. In Chriſto autem Jeſu id impletum, ejuſque ſpiritale Regnum ad extremos uſque Mundi fines porrectum, diffusâ per totum orbem Eccleſiâ, evidens eſt. Hinc *Tertullianus Libro adverſus Judæos*, Cap. xii. *Aſpice* (inquit) *univerſas Nationes de voragine erroris humani exinde emergentes ad Dominum Deum Creatorem, & ad Deum Chriſtum ejus. Et ſi audes, nega prophetatum, ſtatim tibi promiſſio Patris » occurrit in Pſalmis dicens, Filius meus es tu,*

A *ego hodie genui te. Pete à me, & dabo tibi gen- » tes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam ter- » minos terræ. Nec poteris eum magis David filium dicere, quàm Chriſtum; aut terminos terræ David potius promiſſos, qui intra unicam Judæam regnavit, quàm Chriſto, qui totum jam orbem Evangelii ſui fide cepit, ſicut per Iſaiam dicit: Ecce dedi te in diſpoſitionem generis mei, in lucem gen- » tium, aperire oculos cæcorum, utique errantium, » exolvere de vinculis vinctos, id eſt de delictis li- » berare, & de domo carceris, id eſt mortis, ſe- » dentes in tenebris, ignorantiæ ſcilicet.* Lege & »

B *Euſebium* Libro iv. *Demonſtrationis Evangelicæ*, Cap. xvi. ubi hujus Pſalmi Prophetiam nec in *Davide*, nec in aliquo ex illius Nepotibus Judaicæ Gentis, ſed in ſolo Jeſu Chriſto impletam oſtendit, totumque Caput concludit his verbis: *Sed attende quemadmodum unum & eumdem nominatim Chriſtum ſimul & Filium Dei, qui ab hominibus ſit circumveniendus, & ſortem Gentes accepturus, & fines terræ poſſeſſurus, Sacræ Literæ futurum canant, duobus ſignis illius inter homines diſpenſationem ſignificantes, & conſpiratione adverſus illum factâ, & Gentium ſub eumdem ſubjectione.* Legatur & *Theodoretus* in hujus Pſalmi

C interpretatione. *In ſecundo Pſalmo* (inquit) *Chriſti Domini humanos cruciatus, regnumque prædicit: Necnon Gentium vocationem vaticinatur, Judæorum incredulitatem deplorat. Hoc enim,* Quare fremuerunt gentes, *lugentis eſt atque accuſantis dementiam. Ad interpretationem verò hujus loci longo verborum anfractu non opus eſt nobis, cùm divinus Petrus Apoſtolorum Princeps in Actibus eum enucleavit, atque Herodem & Pontium Pilatum, & Principes Sacerdotum, & Scribas, & Reges, ac Poteſtates nominavit. Hic enim à Romanorum Imperatore ut Provinciam gubernaret, miſſus* Act. iv.

D *fuerat, ille verò Judæorum Tetrarcha tunc temporis erat: & hic quidem ex Judæis ſubditos habebat, ille verò ex Gentibus Milites. Sed tamen cùm in unum conveniſſent, ac Domini necem machinati eſſent, vana & inania conſultaverunt, quippe qui oblivione obſcurare quem ipſi crucifixerant non potuerint. Cum enim tertia die reſurrexiſſet, totius terræ potitus eſt. Valde autem congruenter & meritò propterea hæc verba,* meditati ſunt inania, *Populi perſonæ accommodavit. Judæi namque hoc pravum conſilium contra Salvatorem inierunt: & teſtis eſt ſacrorum Evangeliorum vox, docens quòd* Abeun- » Matt. 12.

E tes Phariſæi conſilium cœperunt quomodo il- » lum perderent. *Et Caiphas clamans,* Expedit » ut unus homo moriatur, & non tota Gens » pereat. *Illud verò,* fremuerunt, *in perſona gen- »* Joan. 11.
tium poſitum, facit ut intelligatur, cùm Judæi ad Pilatum Jeſum ut quemdam tyrannum adduxiſſent, ac ſæpius illum occidendum eſſe dixiſſent, mortis ſententiam invitum illum pronuntiaſſe, veritum, ut veriſimile eſt, ne ſi eum dimiſiſſet, inde ab aliquibus accuſatio contra ipſum caperetur.

Probatur ſecundò ex Pſalmo tertio, quo Reſurrectio Chriſti prænuntiatur his verbis: *Ego dormivi, & ſoporatus ſum, & exurrexi, quia Dominus ſuſcepit me.* Id quæ ſic diſſerit S. *Au-*

F *guſtinus* Libro xvii. *De Civitate Dei*, Cap. xviii. *An fortè quiſquam ita deſipit, ut credat velut aliquid magnum nobis indicare voluiſſe Prophetam, quòd dormierit, & reſurrexerit, niſi ſomnus iſte mors eſſet, & evigilatio reſurrectio, quam de Chriſto ſic oportuit prophetari?* Idem Chriſti Myſterium Pſalmo xv. prædicitur his verbis: *Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultavit lingua mea: Inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. No-*

tat

tas mihi feciſti vias vitæ, adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo; delectationes in dexterâ tuâ uſque in finem. Quod Vaticinium Chriſto Jeſu convenire *S. Petrus* oſtendit *Actuum* II. 24. & ſeq. *Quem Deus ſuſcitavit ſolutis doloribus inferni, juxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo. David enim dicit in eum, Providebam Dominum in conſpectu meo ſemper. quoniam à dextris eſt mihi, ne commovear. Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultavit lingua mea; inſuper & caro mea requieſcet in Spe. Quoniam non derelinques Animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi feciſti vias vitæ, & replebis me jucunditate cum facie tua. Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David: Quoniam defunctus eſt & ſepultus; & ſepulchrum ejus apud nos uſque in hodiernum diem. Propheta igitur cùm eſſet, & ſciret quia jurejurando juraſſet illi Deus de fructu lumbi ejus ſedere ſuper ſedem ejus, providens locutus eſt de Reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem. Hunc Jeſum reſuſcitavit Deus; cujus omnes nos teſtes ſumus.* Et Actuum XIII. *Quòd autem ſuſcitavit eum à mortuis, ampliùs jam non reverſurum in corruptionem ita dixit, Quia dabo vobis Sancta David fidelia. Ideoque & aliàs dicit, Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem. David enim in ſua generatione cùm adminiſtraſſet voluntati Dei, dormivit, & appoſitus eſt ad Patres ſuos, & vidit corruptionem. Quem verò Deus ſuſcitavit à mortuis, non vidit corruptionem.*

Probatur tertiò ex Pſalmo octavo, in quo hæc verba ad Chriſtum pertinere manifeſtum eſt: *Quid eſt homo, quod memor es ejus? Aut filius hominis, quoniam viſitas eum? Minuiſti eum paulo minùs ab Angelis: gloriâ & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum: Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus.* Hæc enim Chriſto Jeſu S. Paulus accommodat Epiſtolæ ad Hebræos II. 8. *In eo enim*, inquit, *quòd omnia ei ſubjecit, nihil dimiſit non ſubjectum. Nunc autem nec videmus omnia ſubjecta ei. Eum autem qui modico quàm Angeli minoratus eſt, videmus Jeſum propter paſſionem mortis gloriâ & honore coronatum: Ut Gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem.* Et primæ ad Corinthios XV. 26. *Omnia ſubjecit ſub pedibus ejus, & ipſum dedit Caput ſupra omnem Eccleſiam.* Fruſtra ſunt autem Judæi, qui hunc Pſalmum ad *Adamum* referendum contendunt. *Adamus* enim filius hominis dici non potuit, qui non hominem, ſed Deum Patrem habuit: *Qui fuit Dei* (Lucæ III. 38.) Cùm Chriſtus è contrario hoc ſibi nomen aſſumpſerit. Præterea, hæc verba, *Minuiſti eum paulo minus ab Angelis*, ſignificant & eum priùs extitiſſe qui minutus eſt, quod Adamo non convenit, & ex celſiori melioríque ſtatu in humiliorem ac deteriorem deſcendiſſe: Quorum utrumque in Chriſtum egregiè quadrat, qui Deo Patri coæternus, *Semetipſum exinanivit formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus*, & poſt paſſionem gloriâ & honore coronatus. *Adamus* in animalia ſolùm & fruges terræ imperium habuit, non in cœlum aut aſtra: At Chriſto *Data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra* (Matthæi XXVIII. 18.) Denique hæc ejuſdem Pſalmi verba, *Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem*, ſibi adſcripſit Chriſtus, *Matthæi* XXI. 16.

Probatur quartò, ex Pſalmo vigeſimo-primo, quo Paſſio & Mors Chriſti, & vocatio Gentium per Chriſtum parta, prænuntiantur. Nec enim *Davidi*, nec alii cuiquam præter *Jeſum*, hæc conveniunt: *Deus, Deus meus, reſpice in me, quare me dereliquiſti? ... Ego autem ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Omnes videntes me deriſerunt me; locuti ſunt labiis & moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum: Salvum faciat eum, quoniam vult eum. ... Quoniam circumdederunt me canes multi: Conſilium malignantium obſedit me. Foderunt manus meas, & pedes meos: Dinumeraverunt omnia oſſa mea. Ipſi verò conſideraverunt & inſpexerunt me: Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem: Narrabo nomen tuum fratribus meis: In medio Eccleſiæ laudabo te.... Reminiſcentur & convertentur ad Dominum univerſi fines terræ: & adorabunt in conſpectu ejus univerſæ familiæ Gentium: Quoniam Domini eſt Regnum, & ipſe dominabitur Gentium.* Cum hoc Pſalmo Evangelium *S. Matthæi* qui contulerit Cap. XXVII. hæc in Chriſto impleta fatebitur. *Poſtquam autem crucifixerunt eum* (inquit) *diviſerunt veſtimenta ejus ſortem mittentes, Ut impleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Prætereuntes autem blaſphemabant eum moventes capita ſua, & dicentes: Vah qui deſtruis Templum Dei, & in triduo illud reædificas: Salva temetipſum: Si Filius Dei es, deſcende de cruce. Similiter & Principes Sacerdotum illudentes cum Scribis & Senioribus dicebant: Alios ſalvos fecit, ſeipſum non poteſt ſalvum facere: Si Rex Iſrael eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus ei: Confidit in Deo, liberet nunc, ſi vult, eum: Dixit enim: Quia Filius Dei ſum.... Et circa horam nonam clamavit Jeſus voce magnâ, dicens: Eli, Eli, Lammaſabacthani? Hoc eſt: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Hanc Prophetiam in ſolo Jeſu impletam probant *S. Juſtinus* Martyr in Dialogo cum Tryphone Judæo, & Apologia II. pro Chriſtiana Religione, *Tertullianus* Libro contra Judæos, Cap. XI. & Cap. XIII. *S. Auguſtinus* Libro XVII. *De Civitate Dei*, Cap. XVII. Illam etiam Vaticinii Davidici partem, *Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ laudabo te*, Chriſti Jeſu propriam eſſe docet *S. Paulus* in Epiſtola ad *Hebræos* Cap. II. II. 12. *Propter quam cauſam non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ laudabo te.* Quod denique ait, *Reminiſcentur & convertentur ad Dominum univerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu ejus univerſæ familiæ Gentium*, &c. In Davidem aut Davidis ætatem quadrare non poteſt, ſed vocationem Gentium ad fidem, cultum, & obedientiam Chriſti ſpectat. Unde *S. Auguſtinus* loco mox laudato ait: *Hæc non jam tranſacta credimus, ſed præſentia contuemur: & ſicut in eodem Pſalmo tantò ante leguntur prædicta, ita jam exhibita toto terrarum orbe cernuntur.*

Nec verò impediunt hæc verba ejuſdem Pſalmi quin Chriſto congruat: *Longè à ſalute mea verba delictorum meorum. Deus meus, clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad inſipientiam mihi.* Hæc enim verba Chriſto conveniunt ratione membrorum, non ratione ſui. Deus enim *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur juſtitia Dei in ipſo*: (inquit *S. Paulus* II. ad *Corinthios* V. 21.) *Et Chriſtus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum*, ut idem docet ad *Galatas* III. 13. Itaque (inquit Theodoretus) *Quemadmodum cùm ſit fons juſtitiæ, noſtrum peccatum accepit, cumque ſit benedictionis pelagus, maledictionem nobis imminentem ſuſcepit, & crucem ſuſtinuit opprobrium deſpiciens: ſic & pro nobis verba fecit. Si enim nobis conſtitutam diſciplinam ſponte ſubiit: Diſciplina enim pacis noſtræ ſuper eum, ut ait Pro-*

phetæ : *Multò magis pro nobis verbis ex perſona* » *noſtra uſus eſt, & exclamat*, Longè à ſalute mea » verba delictorum meorum. *Ne reſpicias* (*inquit*) *in deliEta naturæ, ſed concede ſalutem propter meos cruciatus. Et quandoquidem crucem more humano ferens, ſæpiùs precatus eſt in Paſſionis tempo*» *re*, Pater, *dicens*, ſi fieri poteſt, tranſeat à me » calix iſte, *& mœrore affectus dicebat*, Triſtis eſt » anima mea uſque ad mortem; *meritò & Pſal*» *mus hæc prædicens ait* : Deus meus, clamabo » per diem ad te, & non exaudies, & nocte, » & non ad inſipientiam mihi. Adde quòd hæc » Verſio, *verba deliEtorum meorum*, non immediatè expreſſa eſt ex Hebræo, ſed ex Septuaginta Interpretibus. Secundùm vim autem & proprietatem Hebraicæ vocis vertendum eſſet, *Rugitus mei*, ut verterunt *Aquila* & *S. Hieronymus*. Vel, *Clamoris mei*, ut *Theodotion*, & Chaldæus Paraphraſtes; aut, *Precationis meæ*, ut Sexta Editio.

Probatur quintò ex Pſalmo trigeſimo-nono, in quo hæc ad Chriſtum pertinent : *Sacrificium & oblationem noluiſti; Aures autem perfeciſti mihi. Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti : Tunc dixi : Ecce venio. In capite Libri ſcriptum eſt de me ut facerem voluntatem tuam : Deus meus volui, & Legem tuam in medio cordis mei. Annunciavi juſtitiam tuam in Eccleſia magna : Ecce labia mea non prohibebo, Domine tu ſciſti : Juſtitiam tuam non abſcondi in corde meo : Veritatem & Salutare tuum dixi. Non abſcondi miſericordiam tuam, & veritatem tuam à conſilio multo.* Sacrificiorum & Cæremoniarum veterum, Legiſque Moſaicæ abrogationem per Chriſtum Novæ Legiſlatorem clariſſimè prænuntiatam videas. Item prædicationem Chriſti, quem Joël *Doctorem juſtitiæ*, Iſaias *Præceptorem Gentium* appellat, de quo *Matthæi* VII. 8. dicitur : *Erat enim docens eos, ſicut poteſtatem habens.* In capite Libri de ipſo ſcriptum eſt, id eſt, initio Geneſeos, ubi prædicitur, Semen mulieris, Chriſtum ſcilicet, Serpentis caput contriturum : Vel, *in involucro* ſeu *volumine Libri*, ut vertunt *Aquila* & *Symmachus*. In toto nempe Veteri Teſtamento Prophetiæ plurimæ de Chriſto continentur, ut ipſe profitetur apud *S. Lucam*, Cap. XXIV. 44. dicens : *Neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me.* Hæc tandem verba : *Ego autem mendicus ſum & pauper*, Chriſto potius conveniunt quàm Davidi. Matthæi VIII. 20. *Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos. Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* De quo & Apoſtolus II. ad Corinthios VIII. 9. *Scitis enim gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt, cùm eſſet dives, ut illius inopiâ vos divites eſſetis.* Hunc Pſalmum Chriſto convenire docet idem Apoſtolus ad *Hebræos* ſcribens, Cap. X. 4. 5. & ſeq. *Impoſſibile enim eſt*, inquit, *ſanguine taurorum & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens Mundum dicit : Hoſtiam & oblationem noluiſti : Corpus autem aptaſti mihi : Holocauſtomata & pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi : Ecce venio : In capite Libri ſcriptum eſt de me : Ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Superius dicens : Quia hoſtias, & oblationes, & holocauſtomata pro peccato noluiſti, nec placita ſunt tibi, quæ ſecundum Legem offeruntur, tunc dixi : Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam : Aufert primum, ut ſequens ſtatuat.*

Probatur ſextò ex Pſalmo quadrageſimo-quarto, ex quo S. Paulus ad *Hebræos* I. 8. hæc ad Chriſtum Jeſum referri docet : *Thronus tuus, Deus, in ſæculum ſæculi : Virga æquitatis virga Regni tui. Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquita-*

A *tem : Propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis.* Item hæc verba, *Speciosus formâ præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis : Propterea benedixit te Deus in æternum.* Id agnovit Chaldæus Interpres hac Paraphraſi locum iſtum illuſtrans : *Pulchritudo tua, Rex Meſſia, ſuperat filios hominum.* De eodem Pſalmo ſic cenſet Aben Ezra : *Iſte Pſalmus dicitur de Davide, aut de Meſſia.* Illum ad Meſſiam pariter referunt *Kimchius*, *Kabuevakius*, *Meirus Arama*, aliique Rabbini. Ad Davidem vel ad Salomonem ne referantur, hæc verba prohibent,
B quibus Deus dicitur in vocandi caſu is ad quem verba fiunt : *Sedes tua, Deus, in ſeculum ſeculi.* Nec ad Deum Patrem referri poſſunt, uti referebat ineptiſſimè Judæus quidam, cujus meminit *Origenes*, cùm in eum quadrare non poſſint iſta verba, *Speciosus formâ præ filiis hominum. Diffuſa eſt gratia in labiis tuis.... Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem : Propterea unxit te, Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis* : Quæ Jeſu Chriſto præclarè conveniunt, Spiritus Sancti gratiâ delibuto, pleno gratiæ, & veritatis : Qui & de ſe ait Iſaiæ LXI. I. *Spiritus Domini ſuper me,*
C *eò quòd unxerit Dominus me.* Convenire etiam *Salomoni* Pacifico hæc verba non poſſunt : *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, Potentiſſime.... Sagittæ tuæ acutæ, Populi ſub te cadent in corda inimicorum Regis.* Chriſto autem tropicè conveniunt, de quo & Iſaiæ XI. 4. 5. *Percutiet terram virga oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium : & erit juſtitia cingulum lumborum ejus, & fides cinctorium renum ejus.* Et XLI. 2. *Quis ſuſcitavit ab Oriente Juſtum, vocavit eum ut ſequeretur ſe? Dabit in conſpectu ejus Gentes, & Reges obtinebit : Quaſi pulverem gladio ejus, ſicut*
D *ſtipulam vento raptam arcui ejus.* Neque etiam *Davidi* aut *Salomoni* conveniunt iſta : *Propterea Populi confitebuntur tibi in æternum, & in ſeculum ſeculi.* Hæc denique, *Pro Patribus tuis nati ſunt tibi filii, conſtitues eos Principes ſuper omnem terram*, in Salomonem non quadrant, cujus filii terræ univerſæ non præfuerunt, imò nec toti Judeæ, cujus maximam partem *Roboam* amiſit, & duabus tantùm Tribubus jura dedit. Eccleſiæ verò conveniunt, ſicut & illa : *Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate..., Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus.* Huic filii
E promittuntur pro Patribus, Epiſcopi ſcilicet ſpirituali Principatu toto orbe donandi. *S. Auguſtinus* Commentario in Pſalmos : *Patres miſſi ſunt Apoſtoli, pro Apoſtolis filii nati ſunt tibi, conſtituti ſunt Epiſcopi.* Non ergo *Salomonis* cum Regis Ægypti filia carnale Matrimonium, ſed Chriſti cum Eccleſia ſpirituale connubium hoc Pſalmo celebratur. Legatur *Origenes* Libro I. Contra Celſum, & *Euſebius* Lib. IV. Demonſtrationis Evangelicæ, Cap. XV. ubi hæc præſertim verba, *Sedes tua, Deus, in ſeculum ſeculi : Virga directionis, virga regni tui. Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquita-*
F *tem : Propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*, Chriſto vindicat. *Inſpice igitur*, inquit, *Deumne in his alloquatur pleniſſime, an non : Nempe tu*, inquit, *Deus, pro eo quod eſt, ô Deus, Sedes tua in ſeculum ſeculi extat, & virga directionis, virga regni tui : Et quoniam tu ipſe Deus dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus, & Chriſtum te præ omnibus conſtituit. Sed longè his clariùs Scriptura Hebræorum idem demonſtrat, quam Aquila accuratiſſimè interpretans, his verbis edidit : Sedes tua, ô Deus, in ſeculum & ultra : Sceptrum directionis, ſceptrum Regni tui : Dilexiſti quod juſtum eſt, & odiſti impietatem : Propterea ob hanc*

ipſam

ipſam cauſam, unxit te, ô Deus, ille, qui tuus quoque eſt Deus: Ut ſit & qui ungitur Deus, & qui ungit, qui quidem ſit omnium Deus. Hoc autem ei qui Hebraicam linguam diligentiùs attenderit, plane admodum conſtabit. Nam in prima denominatione, ubi Aquila, Sedes tua, ô Deus, interpretatus eſt: Qui planè pro eo quòd eſt Deus, ô Deus, enuntiavit, ipſum Hebraicum habet Eloim. Porro hîc itidem in illo, Propterea unxit te, ô Deus, ipſum Eloim intelligitur, quod vocativum caſum, ô Deus, ſignificat. Pro recto verò nominis caſu, ubi dictum eſt, Propterea unxit te Deus, Deus tuus, ipſum Hebraicum habet Eloach, admodum accurate atque exquiſitè: Ut ſit ipſum quidem Eloim vocativo caſu ſignificans, ô Deus: Ipſum verò Eloach recto caſu, Deus: Ut hæc ſit exquiſitiſſima interpretatio, quæ habet: Propterea, unxit te, ô Deus, Deus tuus. Clariſſime igitur in his Deum eloquens oraculum ait, Ipſum unctum eſſe à Deo, oleo exultationis præ omnibus, qui unquam ejuſdem cum ipſo participes fuerint appellationis. Habes igitur in his planiſſimè Deum qui ungitur, & Chriſtus efficitur, non unguento compoſito, neque ab hominibus ad id dignitatis provectum, at ne eadem quidem cum cæteris hominibus ratione. Porro hic idem eſt & Dilectus Dei, & ejuſdem Proles, & Sacerdos æternus, & Confeſſor Patris dictus. Sed quis hic tandem eſt, niſi primum genitum Dei Verbum, qui in principio apud Deum, Deus erat; Qui per totam divinam Scripturam prædicatur ut Deus?

Idem obſervat *S. Hieronymus* Epiſtolâ cxl. ad *Principiam* Virginem, totumque Pſalmum de Chriſto & Eccleſia explicat. Inſcribi notat, *Canticum pro Dilecto*, de quo ſcilicet Iſaias canit Cap. v. *Cantabo Canticum Dilecto vineæ*: Et de quo Pater Æternus, Matthæi xvii. *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite.*

Legatur & *S. Auguſtinus* tum in Commentario hujus Pſalmi, tum Libro xvii. *De Civitate Dei*, Cap. xvi. ubi hæc habet: *Quis non hic Chriſtum, quem prædicamus, & in quem credimus, quamlibet ſit tardus, agnoſcat? Cum audiat Deum, cujus ſedes eſt in ſæcula ſæculorum & unctum à Deo, utique ſicut ungit Deus, non viſibili, ſed ſpirituali atque intelligibili chriſmate. Quis enim tam rudis eſt in hac Religione, vel tam ſurdus adverſus ejus famam longe lateque diffuſam, ut Chriſtum à chriſmate, hoc eſt ab unctione appellatum eſſe non noverit? Agnito autem Rege Chriſto, jam cætera quæ hic tropicè dicta ſunt, quomodo ſit ſpecioſus formâ præ filiis hominum, quadam tanto magis amandâ atque mirandâ, quantò minùs corporeâ pulchritudine; quis gladius ejus, quæ ſagittæ, & cætera iſto modo non propriè, ſed tropice poſita, jam ſubditus ei qui regnat, propter veritatem, & manſuetudinem, & juſtitiam, inquirat ex otio. Deinde adſpiciat ejus Eccleſiam, tanto viro ſuo ſpirituali connubio & divino amore conjunctam; de qua dicitur:* Adſtitit Regina à dextris tuis, *&c. Non opinor quemquam ita deſipere, ut hic aliquam muliérculam prædicari credat, atque deſcribi: Conjugem videlicet illius cui dictum eſt,* Sedes tua, Deus, in ſæcula ſæculorum: Virga directionis, virga regni tui. Dilexiſti juſtitiam, & odio habuiſti iniquitatem: Propterea unxit te, Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis: *Chriſtum utique præ Chriſtianis. Hi ſunt enim participes ejus, ex quorum in omnibus Gentibus unitate atque concordiâ fit iſta Regina, ſicut in alio Pſalmo de illa dicitur,* Civitas Regis Magni. *Cùm igitur huic Reginæ, Civitati Dei, tantò ante dictum ſit per*

A *Prophetiam, quod jam videmus impletum,* Pro Patribus tuis nati ſunt tibi filii, conſtitues eos Principes ſuper omnem terram. *Ex filiis quippe ejus per omnem terram ſunt Præpoſiti & Patres ejus, cùm confiteantur ei Populi concurrentes ad eam cum confeſſione laudis æternæ in ſæculum ſæculi: Procul dubio quicquid hic tropicis locutionibus ſubobſcure dictum eſt, quoquo modo intelligatur, debet his rebus manifeſtiſſimis convenire.* Vide ejuſdem Sancti Doctoris Librum *De Unitate Eccleſiæ*, Cap. viii. Lege & *Theodoretum* in iſtius Pſalmi interpretatione.

B Probatur ſeptimò ex Pſalmo ſexageſimo-octavo, cujus Vaticinia Chriſto addicere compulſus eſt vi veritatis *Aben Ezra*: In Juda proditore exitum habuiſſe hæc verba, *Fiat commoratio eorum deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea, & Epiſcopatum ejus accipiat alter*, docet S. Petrus Actuum i. 16. 20. *Viri fratres, oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus Sanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Jeſum.... Scriptum eſt enim in Libro Pſalmorum: Fiat commoratio eorum deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea: Et Epiſcopatum ejus accipiat alter.* Sibi hæc vindicat Chriſtus Jeſus
C Joannis xv. 25. *Oderunt me gratis.* Ad eum hæc ſpectare idem Evangeliſta teſtatur Cap. ii. 17. *Zelus domus tuæ comedit me.* Hæc verba, *Fiat habitatio eorum deſerta*, Chriſtus Jeſus uſurpat Matthæi xxiii. 38. & Scribis ac Phariſæis Evangelio ſuo repugnantibus id mali eventurum prædicit. *Davidem* Chriſti adverſariis hæc imprecatum ſcribit *S. Paulus* ad Romanos Cap. xi. 9. *Fiat menſa eorum in laqueum, & in retributiones, & in ſcandalum. Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurva.* Ad unum denique Chriſtum hæc pertinent: *Et dederunt*
D *in eſcam meam fel, & in ſiti mea potaverunt me aceto.* Quod in Paſſione ejus impletum conſtat ex Matthæi xxvii. 34. 48. *Et dederunt*, inquit, *ei vinum bibere cum felle miſtum: Et cùm guſtaſſet, noluit bibere.... Et continuo currens unus ex eis, acceptam ſpongiam implevit aceto, & impoſuit arundini, & dabat ei bibere.* Idem narratur *Marci* xv. 23. 36. *Lucæ* xxiii. 36. & *Joannis* xix. 28. 29. 30. Quamobrem meritò reprehenſus eſt à Quinta Synodo Oecumenica *Theodorus Mopſueſtenus*, qui hæc à *Davide* fuiſſe dicta de ſe ipſo contendebat, quia ſcilicet tanta paſſus eſt ab adverſa-
E riis, ut præ triſtitia & ira inſuaves illi eſſent amatique cibi: Ab Apoſtolis autem & Evangeliſtis fuiſſe uſurpata è re nata, & argumentis quæ tractabant accommodata, utpote ipſis conſentanea; non verò quòd ea haberent pro Vaticiniis: Siquidem veriſimile ooo eſt rerum adeo diverſarum prædictiones in unum eumdemque Pſalmum fuiſſe congeſtas. Sed in promptu eſt Reſponſio, Res illas diverſas ad unum eumdemque ſcopum ſpectare, proindeque in unum Pſalmum fuiſſe meritò congeſtas.

Objicies, Verſus 27. 28. 29. 30. 32. 33. qui-
F bus Judæis optatur pernicies, prohibere ne de Chriſto qui pro ipſis oravit, ut dicitur *Lucæ* xxiii. 34. Pſalmus iſte intelligatur.

Reſpondetur cum *S. Auguſtino*, Hæc verba: *Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in retributiones, & in ſcandalum: Obſcurentur oculi eorum ne videant: Fiat commoratio eorum deſerta*, &c. noo eſſe *optantis, ſed prophetantis; non ut fiat, ſed quia fiet.* Præterea, Chriſtus in genere tantùm oravit pro perſecutoribus, imprecationes autem illæ ad reprobos & obduratos referuntur. Et à Davide Spiritu Sancto afflato, Chriſtique typum gerente prolatæ ſunt, oon ſtudio vindictæ,

 ſed

ſed zelo juſtitiæ : Sic tamen ut ea quæ Hieroſolymorum everſionem ſpectat, in ipſos etiam juſtos redundaverit, utpote cum impiis permixtos.

At (inquies) Pſalmus ille Sion ſalvam faciendam, & ædificandas Civitates Juda vaticinatur v. 40. quæ tamen poſt Chriſti Paſſionem everſæ ſunt.

Reſpondetur, Eccleſiam per Sion intelligi, & Civitates Juda ſingularia Templa deſignare, quæ poſt Chriſti Paſſionem ad ejus cultum extructa ſunt, ſeu potiùs Templa viva, id eſt, Gentes in Eccleſiam aggregandas : Unde ſubdit Propheta : *Et ſemen ſervorum ejus poſſidebit eam, & qui diligunt nomen ejus habitabunt in ea.*

Objicies hæc verba, *Et dederunt in eſcam meam fel*, Chriſtum non ſpectare ; ſiquidem *S. Matthæus* fellis potui Chriſto dati meminit, non eſui.

Reſpondetur, Eſcæ nomine omne eſculentum & potulentum intelligi, ut ex *Alcmane* patet dicente, *Deos nectar edere.* Adde quod *Tertullianus* Libro Adversùs Judæos, Cap. x. legit, *Miſerunt in potum meum fel.*

Probatur octavò ex Pſalmo ſeptuageſimo-primo, qui *Salomonis* nomine inſcriptus eſt, in quo plura ſunt, quæ *Salomoni* accommodari nullatenus valeant, Chriſto autem apprimè conveniant, cujus ortum temporibus ipſis antiquiorem Prophetæ prædicant, quem toti comparant, quo regnante juſtitiam & pacem orituras, & totum orbem ipſum adoraturum, ejuſque imperio ſubditum iri vaticinantur. In Salomonem certè iſta non quadrant Oracula : *Permanebit cum Sole & ante Lunam, in generatione & generationem. Deſcendet ſicut pluvia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Orietur in diebus ejus juſtitia & abundantia pacis, donec auferatur Luna.* Et *dominabitur à Mare uſque ad Mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tharſis & Inſulæ munera offerent : Reges Arabum & Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes ſervient ei. Ante Solem permanet nomen ejus : Et benedicentur in ipſo omnes Tribus terræ, omnes Gentes magnificabunt eum.* Hunc autem Pſalmum ad Chriſtum pertinere, non ſolùm Chriſtiani Doctores demonſtrant, ſed ipſi etiam Judæi fateri coguntur, ut conſtat ex Chaldæo Paraphraſte, ex *Midraſch Thehillim*, ex Libro *Siphre*, RR. *Selomoh Jarchi, Aben Ezra, Davide Kimchi*, & *Saadia Gaon.* Lege *S. Hilarium*, & *S. Auguſtinum*, in Commentariis hujus Pſalmi, & Libro xvii. *De Civitate Dei*, Cap. viii. ubi *Salomonem* typum Chriſti fuiſſe docet, & Scripturam Sanctam, etiam rebus geſtis prophetantem, quodam modo in eo figuram delineare futurorum. Nam præter Libros Divinæ Hiſtoriæ, ubi regnaſſe narratur, Pſalmus etiam ſeptuageſimus-primus titulo nominis ejus inſcriptus eſt : *In quo tam multa dicuntur, quæ omnino ei convenire non poſſunt, Domino autem Chriſto aptiſſimâ perſpicuitate conveniunt, ut evidenter appareat, quod in illo figura qualiſcumque adumbrata ſit, in iſto autem ipſa veritas præſentata. Notum eſt enim quibus terminis Regnum concluſum fuerit Salomonis : Et tamen in eo Pſalmo legitur, ut alia taceam : Dominabitur à Mari uſque ad Mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terræ : Quod in Chriſto videmus impleri. A flumine quippe dominandi ſumpſit exordium, ubi baptizatus à Joanne, eodem monſtrante cœpit agnoſci à Diſcipulis, qui eum non ſolum Magiſtrum, verùm etiam Dominum appellaverunt.*

Probatur nonò ex Pſalmo octogeſimo-octavo,
A in quo plurima ſunt quæ *Davidi* nequeunt aptari, Chriſto verò egregiè congruunt. Illud inprimis, *Et ponam in Mari manum ejus*, id eſt, Mare illius Imperio ſubjiciam : Quamvis enim gentes Maris accolas ditioni ſuæ David ſubjecerit, nunquam tamen trans littora Imperii ſui fines dilatavit. Chriſto verò id convenire conſtat ex Zachariæ ix. 10. *Poteſtas ejus à Mari uſque ad Mare, & à fluminibus uſque ad fines terræ.* Hæc etiam verba Pſalmi : *Et ego Primogenitum ponam illum, excelſum præ Regibus terræ*, ad *Davidem* referri commodè non poſſunt, qui nec Pri-
B mogenitus fuit, nec aliis Regibus, putà Aſſyriorum Rege, excelſior & potentior. At Chriſti proprii ſunt hi characteres, qui *Primogenitus* eſt *in multis fratribus, Primogenitus omnis creaturæ, Primogenitus ex mortuis, In omnibus primatum tenens*, (ut docet *S. Paulus* Epiſtolæ ad *Romanos* Cap. viii. 29. & i. ad *Coloſſenſes* xv. 18.) *Rex Regum, & Dominus Dominantium ; Primogenitus Mortuorum, & Princeps Regum terræ* : (ut ait S. Joannes *Apocalypſis* xix. 16. & i. 5.) Hæc etiam Pſalmi noſtri verba Chriſto egregiè congruunt : *Ipſe invocabit me : Pater meus es tu* : Quæ
C gemina ſunt illis Pſalmi ii. 7. *Dominus dixit ad me : Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Et cix. 3. *Ex utero ante Luciferum genui te.* Huic denique Patris Æterni divinæ voci Chriſtum Jeſum filium ſuum de cœlo proclamantis : *Hic eſt filius meus dilectus.* (Matthæi iii. 17. & xvii. 5.) In eodem Pſalmo legimus : *Et ponam in ſæculum ſæculi ſemen ejus, & thronum ejus ſicut dies cœli... Semel juravi in Sancto meo, ſi David mentiar, ſemen ejus in æternum manebit : Et thronus ejus ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum, & teſtis in cœlo fidelis.* Hæc Davidi
D non conveniunt, cujus poſteri regnare deſierunt in *Jechonia* & *Sedecia* ; Sed Chriſto Jeſu, de quo Angelus ita vaticinatur apud *S. Lucam* Cap. i. Evangelii V. 32. *Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus ſedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis.* Pſalmi hujus Vaticiniis Meſſiam prænuntiatum fatentur Judæi in *Bereſith Rabba*, & in *Veelle Semoth Rabba*, & in *Midraſch Cantici Canticorum.* Id etiam concedunt *R. Selomoh* & *Aben Ezra.* Legatur *S. Auguſtinus* Libro xvii. *De Civitate Dei*,
E Cap. ix. ubi hujus Pſalmi Vaticinia expendens, illis recenſitis ſubdit : *Quæ omnia de Domino Jeſu intelliguntur, ſub nomine David, propter formam ſervi, quam de ſemine David idem Mediator aſſumpſit ex Virgine.* Subdit Pſaltes : *Uſquequo Domine avertis in finem ? Exardeſcet ſicut ignis ira tua ? Memorare quæ mea ſubſtantia : Nunquid enim vane conſtituiſti omnes filios hominum ? Quis eſt homo, qui vivet, & non videbit mortem : Eruet animam ſuam de manu inferi ?* Quæ precatio Prophetia Chriſti eſt. Nam hìc *Finis intelligendum eſt ultimum tempus, quando in Chriſtum Jeſum etiam illa gens eſt creditura, ante quem finem illa*
F *fieri oportebat, quæ ſuperiùs ærumnoſa deflevit....* Memorare quæ eſt mea ſubſtantia. *Nihil hìc meliùs quàm ipſe Jeſus intelligitur, ſubſtantia Populi ejus, ex quo natura eſt carnis ejus.* Non enim « vanè, *inquit*, conſtituiſti omnes filios homi- « num. *Niſi enim eſſet unus filius hominis ſubſtantia Iſrael, per quem filium hominis liberarentur multi filii hominum, vanè utique conſtituti eſſent omnes filii hominum. Nunc verò omnis quidem humana natura per peccatum primi hominis in vanitatem de veritate collapſa eſt, propter quod dicit alius Pſalmus*, Homo vanitati ſimilis factus eſt, « *Pſal.* 143. dies ejus ſicut umbra prætereunt : *Sed non vanè* «

Deus

Deus conſtituit omnes filios hominum ; Quia & multos è vanitate liberat per Mediatorem Jeſum, & quos liberandos non eſſe præſcivit, ad utilitatem liberandorum, & comparationem duarum inter ſe à contrario Civitatum, non utique vanè in totius rationalis creaturæ pulcherrima atque juſtiſſima or- » *dinatione conſtituit. Deinde ſequitur :* Quis eſt » homo qui vivet, & non videbit mortem ; » eruet animam ſuam de manu inferi ? *Quis eſt iſte, niſi ſubſtantia illa Iſrael ex ſemine David,* » *Chriſtus Jeſus ? De quo dicit Apoſtolus*, Quòd

Rom. 6. 9. » ſurgens à mortuis, jam non moritur, & mors » ei ultra non dominabitur. *Sic enim vivet, & non videbit mortem, ut tamen mortuus fuerit, ſed animam ſuam eruerit de manu inferi, quò propter quorumdam ſolvenda inferni vincla deſcenderat : Eruerit autem poteſtate illâ, de qua in Evange-* » *lio dicit*, Poteſtatem habeo ponendi animam

Joann. 10. 18. » meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi » eam.

Probatur decimò ex Pſalmo nonageſimo-ſexto, cujus hæc verba V. 8. *Adorate eum omnes Angeli ejus*, Regni Chriſti prænuntia eſſe docet *S. Paulus* in Epiſtola ad *Hebræos*, Cap. I. 6. *Et cùm iterum introducit Primogenitum in orbem terræ, dicit : Et adorent eum omnes Angeli Dei.*

Probatur undecimò ex Pſalmo centeſimo-nono, quo Chriſti divinitas, generatio æterna, regia dignitas, Sacerdotium, victoriæ ac triumphi præcinuntur. Divinitas quidem, & æterna generatio exprimuntur his verbis : *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis.... Ex utero ante Luciferum genui te.* Regia dignitas iſtis commendatur : *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion : Dominare in medio inimicorum tuorum. Tecum principium in die virtutis tuæ, in ſplendoribus Sanctorum.* Sacerdotium hoc commate prædicitur : *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum, Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Victoriæ ipſius ac triumphi reliquis Pſalmi verſibus prædicuntur. Hunc Pſalmum ad Meſſiam pertinere, tam certum olim & indubitatum fuit apud Judæos, ut Chriſtus & Apoſtoli hæc Oracula vel in Sermonibus publicè ad ipſos habitis, vel in Epiſtolis uſurpantes, neminem repugnantem habuerint, ſive qui negare fuerit auſus, hæc Vaticinia Meſſiam ſpectare. Matthæi XXII. 41. & ſeq. *Congregatis autem Phariſæis, interrogavit eos Jeſus, dicens : Quid vobis videtur de Chriſto ? Cujus filius eſt ? Dicunt ei : David. Ait illis : Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens : Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum ? Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus eſt ? Et nemo poterat ei reſpondere verbum : Neque auſus fuit quiſquam ex illa die eum ampliùs interrogare.* S. Petrus Actuum II. 34. *Non enim David aſcendit in cœlum : Dixit autem ipſe : Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Certiſſimè ſciat ergo omnis domus Iſrael, quia & Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus, hunc Jeſum quem vos crucifixiſtis. His autem auditis, compuncti ſunt corde : Et dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos : Quid faciemus, viri fratres ?* Sanctus *Paulus* I. ad *Corinthios* XV. 25. & ad *Hebræos* Cap. I. 13. Cap. V. 6. VI. 20. VII. 5. hunc Pſalmum de Chriſto intelligi docet. Porro (ut rectè ratiocinatur Eruditus Auctor) haud quaquam probabile eſt Apoſtolos tantùm ſibi fuiſſe permiſſuros, ut nobiliſſimo Pſalmo novam & adhuc inauditam ſententiam affingerent, apud Hebræos præſertim, ſuperſtitionibus deditam

A Gentem, & in iis quæ ad Religionem pertinerent, irritabilem, niſi id communi opinione receptum, ac vulgò creditum ſciviſſent. Quocirca veteres Judæi de Meſſia hunc Pſalmum intellexerunt, ut conſtat ex Chaldæo Paraphraſte, ex *R. Moſe Hadarſan*, *R. Saadia Gaone* in Danielem, *R. Iſaaco Ben Aramah*, ex *Midraſch Thehillim*, & ex ipſo Thalmude in *Sucah*, Cap. V. Fruſtra autem Judæorum nonnulli poſt Chriſti & Apoſtolorum tempora, hunc Pſalmum ad *Abrahamum*, aut ad *Davidem*, aut ad *Salomo-*

B *nem*, aut ad *Ezechiam*, aut ad *Zorobabelem* retulerunt. Nec enim Abrahamo convenire poſſunt iſta : *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis*, præſertim ſecundùm Judæorum opinionem, qui Patriarcham illum ad Gehennæ fores excubare cenſent, ut Judæos omnes illuc pro ſceleribus ſuis detrudendos ab ingreſſu tartari arceat. Nec etiam iſta congruunt Abrahamo, aut Davidi, aut Salomoni, aut Ezechiæ, aut Zorobabeli ; *Ex utero ante Luciferum genui te. Tu es Sacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Nec Salomonem, Ezechiam, aut Zorobabelem, David, cujus eſt Pſalmus, Domi-

C nos ſuos appellaſſet. Nec pacifico Salomoni conveniunt verſus ſecundus, ſextus, & ſeptimus, qui bellatorem deſcribunt.

Judæi quidam hunc Pſalmum uni è Cantoribus Davidis tribuunt, & Verſum hunc, *Dixit Dominus Domino meo*, id ſibi velle contendunt : David Dominus meus dixit Salomoni Domino meo : Iſtum verò, *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*, votum Cantoris hujus eſſe aiunt, qui Regnum diuturnum *Salomoni* adprecetur, eamdem nempe vocem Hebræis Principem & Sacerdotem ſignificare : τὸ *in æter-*

D *num* haud ſemper infinitum tempus, ſed diuturnum quandoque exprimere. Denique pro, *ſecundùm ordinem Melchiſedech*, vertendum fuiſſe, *ſecundùm verbum Regi meo juſto*, hoc eſt, Davidi à Deo dictum. Verùm non Cantoris alicujus, ſed ipſius *Davidis* Pſalmum hunc eſſe veteres Judæi agnoverunt, ut ex Jeſu Chriſti & Apoſtolorum teſtimoniis conſtat, illum *Davidi* tribuentium. Id agnovit & *Trypho*, ut colligitur ex Dialogo S. Juſtini Martyris. Quamvis autem vox eadem quæ Sacerdotem ſonat Hebræis, interdum Principem ſignificet, ut II. Regum VIII. 18. Job XII. 19. adjuncta tamen *Melchiſedeci* mentio hac eam ſignificatione accipi vetat. *Melchiſedech* enim non

E Regio Jure, ſed Sacerdotali, panem & vinum obtulit, Abrahæ benedixit, ab eoque decimas accepit. Alia afferuntur adversùs illas recentiorum Judæorum cavillationes à Viris Eruditis, ſed nihil afferunt luculentius quàm ſimiles reliquorum Scriptorum Sacrorum locutiones, pareſque ſententias, ubi de Meſſia loquuntur. Quàm germana ſunt hæc, *Dixit Dominus Domino meo*, & illa Eccleſiaſtici LI. 14. *Invocavi Dominum Patrem Domini mei ?* Iſta, *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion*, Et illa Iſaiæ II. 2. *Erit in noviſſimis diebus præparatus mons domus Domini*

F *in vertice montium, & elevabitur ſuper colles, & fluent ad eum omnes Gentes, & ibunt Populi multi, & dicent. Venite, & aſcendamus ad montem Domini, & ad Domum Dei Jacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis ejus : Quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Jeruſalem ?* Quàm præclarè conſentiunt iſtud, *Ex utero ante Luciferum genui te*, & illud Pſalmi II. 7. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te :* Et illud Proverbiorum VIII. 22. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret à principio. Ab æterno*

ordinata

ordinata ſum, & ex antiquis antequam terra fieret. Nondum erant abyſſi, & ego jam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant, necdum montes gravi mole conſtiterant: Ante colles ego parturiebar, &c. De illius Pſalmi ſenſu legendi *S. Juſtinus* in Dialogo cum Tryphone pag. 250. & *Tertullianus* Libro v. *Contra Marcionem*, Cap. ix. ubi Judæos de *Ezechia* Rege illum perperam interpretari, illaque Vaticinia in ſolum Chriſtum quadrare probant: *S. Joannes Chryſoſtomus* in ipſius Pſalmi Expoſitione, ubi oſtendit, illum nec *Abrahamo*, nec *Davidi*, nec *Zorobabeli*, nec Populo, ſed uni Chriſto Jeſu convenire: *S. Hilarius* in Commentario, *S. Hieronymus* in Commentario Capitis xxii. S. Matthæi, *S. Auguſtinus* in Commentario *Pſalmorum* & Libro xvii. *De Civitate Dei*, Cap. xvii. *Theodoretus* in Interpretatione ejuſdem Pſalmi, & alii Interpretes in eamdem conſpirantes ſententiam, totumque Pſalmum de Chriſto explicantes.

Probatur duodecimò ex Pſalmo centeſimo decimo-ſeptimo, in quo hæc leguntur: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.* Quod Oraculum de ſe ipſo explicat Jeſus Chriſtus Matthæi xxi. 42. additque: *Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur: Super quem vero ceciderit, conteret eum.* Et S. Petrus ad Judæos ſermonem habens Actuum iv. 11. *Hic eſt lapis, qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli: Et non eſt in alio aliquo ſalus.* Et S. Paulus Epiſtolæ ad Epheſios ii. 19. 20 21. *Ergo jam non eſtis hoſpites & advenæ: Sed eſtis cives Sanctorum, & domeſtici Dei: Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu: In quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in Templum Sanctum in Domino: In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.* Horum germana ſunt quæ de Chriſto prænuntiat *Iſaias* Cap. xxviii. 16. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretioſum, in fundamento fundatum: Qui crediderit, non feſtinet.* Et Cap. viii. 14. *Et erit vobis in ſanctificationem. In lapidem autem offenſionis, & in petram ſcandali, duabus domibus Iſrael; in laqueum, in ruinam habitantibus Jeruſalem.* Hæc denique verba ejuſdem Pſalmi, *O Domine, ſalvum me fac, ô Domine, bene proſperare; Benedictus qui venit in nomine Domini*; ad Chriſtum Jeſum eſſe referenda, probant ſimiles voces quas plebs accinebat, cùm Salvator noſter Hieroſolyma triumphi ritu ingreſſus eſt, Matt. xxi. 9. *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant, dicentes: Hoſanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini: Hoſanna in altiſſimis.*

Meritò itaque *Tertullianus Libro Contra Praxeam* Cap. ii. ait: *Sed & omnes pene Pſalmi Chriſti perſonam ſuſtinent, Filium ad Patrem, id eſt, Chriſtum ad Deum verba facientem repræſentant.*

Meritò *S. Hilarius* Prologo in Pſalmos: *Non eſt*, inquit, *ambigendum ea, quæ in Pſalmis dicta ſunt, ſecundùm Evangelicam Prædicationem intelligi oportere: Ut ex quacumque licet perſonâ Propheta Spiritus ſit locutus, tamen totum illud ad cognitionem adventûs Domini noſtri Jeſu Chriſti, & corporationis, & paſſionis, & regni, & reſurrectionis noſtræ gloriam virtutemque referatur... Sunt enim univerſa allegoricis & typicis contexta virtutibus: Per quæ omnia unigeniti Dei Filii in*

A *corpore & gignendi, & patiendi, & moriendi, & reſurgendi, & in æternum, conglorificatis ſibi qui in eum crediderint, regnandi, & cæteros judicandi ſacramenta panduntur.* Addit, Pſalmorum Librum niſi per fidem adventus Chriſti intelligi non poſſe. Quò ſpectat illud *S. Joannis*, Apocalypſis iii. 7. *Hæc dicit Sanctus & Verus, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.* CLAVEM *porro David habet, quia per hanc, quæ in illo expleta eſt, Prophetiam, aperiet quod nemo præcludet, & contra expleta* B *in eo Prophetia fide abnegatâ, claudet, quod nemo poſſit aperire. Nullus enim niſi ille in quo hæc prophetata & expleta ſunt, clavem intelligentiæ hujus impertiet.* Quamobrem idem Apoſtolus Cap. v. ſcribit: *Et vidi in dexterâ ſedentis ſupra thronum, Librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem. Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magnâ: Quis eſt dignus aperire Librum, & ſolvere ſignacula ejus? Et nemo poterat neque in cœlo, neque in terrâ, neque ſubtus terram, aperire Librum, neque reſpicere illum. Et ego flebam multùm, quoniam nemo dignus inventus eſt aperire Librum, nec videre eum. Et unus de Senioribus dixit mihi: Ne fleveris: Ecce vicit Leo, de Tribu* C *Juda, radix David, aperire Librum, & ſolvere ſeptem ſignacula ejus.* Hinc Chriſtus poſt Reſurrectionem, Lucæ xxiv. 44. ait: *Neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me.*

Meritò *S. Hieronymus* Epiſtolâ ad Paulinum: *David Simonides noſter, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Chriſtum lyrâ perſonat.*

Meritò *S. Auguſtinus* Libro xvii. *De Civitate Dei*, Cap. xv. *Nunc jam*, inquit, *expectari à me video, ut hoc loco Libri hujus aperiam quid in* D *Pſalmis David de Domino Jeſu Chriſto vel ejus Eccleſia prophetaverit. Ego autem ut hoc non ita faciam, ſicut videtur ipſa expectatio poſtulare, copiâ, quam inopiâ magis impedior. Omnia enim ponere vitandæ prolixitatis causâ prohibeor: Vereor autem ne cùm aliqua elegero, multis, qui ea noverunt, videar magis neceſſaria prætermiſiſſe. Deinde: quia teſtimonium quod profertur, de contextione totius Pſalmi debet habere ſuffragium, ut certe nihil ſit quod ei refragetur, ſi non omnia ſuffragantur: ne more centonum ad rem quam volumus, tanquam verſiculos, decerpere videamur, velut de gran-* E *di carmine, quod non de re illa, ſed de alia longèque diverſa reperiatur eſſe conſcriptum. Hoc autem ut in quocumque Pſalmo poſſit oſtendi, exponendus eſt totus: Quod quanti operis ſit, & aliorum, & noſtra Volumina, in quibus hoc fecimus, ſatis indicant. Legat ergo illa, qui voluerit, & potuerit: Inveniet quot & quanta Rex David, idémque Propheta de Chriſto & ejus Eccleſia prophetaverit, de Rege ſcilicet & Civitate quam condidit.*

SCHOLION I.

F

Hic recentiorum quorumdam Interpretum refellitur temeritas, qui Pſalmos ab Antiquis de Chriſto Jeſu explicatos, de Chriſto ab Eccleſia ſemper intellectos, in alium ſenſum trahunt, & vim Prophetiarum elevare non verentur, *Hugone Grotio* duce. Apoſtolum audiant Timotheum ſuum his verbis compellantem: *O Timothee depoſitum cuſtodi, devita profanas vocum novitates.* Quid eſt depoſitum? *Id eſt, quod tibi creditum eſt, non quod à te inventum, quod accepiſti, non quod excogitaſti: rem non ingenii, ſed doctrinæ, non uſurpationis privatæ, ſed publicæ traditionis, rem ad te perductam, non à te prolatam, in qua non auctor debes eſſe, ſed cuſtos, non inſtitutor, ſed ſectator, non ducens, ſed ſequens... Timothee, ô Sacerdos, ô Doctor, ſi te divinum munus idoneum*

1. Tim. 6.

Vincentius Lirinenſis in Commonit. in Cap. 27.

[illegible] ingenii [illegible] ex [illegible] citate [illegible], dicere [illegible] eſto ſpiritalis [illegible] ulis Beſeleel pretioſas divini dogmatis gemmas [illegible], fideliter compone, adorna ſapienter, adjice ſplendorem [illegible] conſtantiam. Intelligatur te exponente illuſtrius, quod ante [illegible] credebatur. Per te poſteritas [illegible] intellectum gratuletur, quod ante vetuſta non [illegible] veneratur. Eadem tamen quæ didiciſti doce, ut cum dicas nove, non dicas nova.

SCHOLION II.

Quam ſalutaris ſit lectio & meditatio Pſalmorum exponit S. Nicetius Trevirenſis Epiſcopus in Tractatu *De Pſalmodiæ bono* Cap. [illegible] *Quid*, inquit, *in [illegible] Pſalmis non [illegible], quod [illegible] ad utilitatem & ad [illegible] ad [illegible] humani generis, conditionis, ſexus, ætatis habet in Pſalmis infans quod lacteat, puer quod laudet, adoleſcens quod corrigat [illegible], juvenis quod ſequatur, [illegible] quod precetur. Diſcit fœmina pudicitiam, pupilli inveniunt patrem, vidua judicem, pauperes protectorem, advenæ cuſtodem. Audiunt Reges & Judices quod timeant. Pſalmus triſtes conſolatur, lætos temperat, iratos mitigat, pauperes recreat, divites ut ſe agnoſcant admonet, & ne ſuperbiant increpat, omnibus omnino ſuſcipientibus ſe aptam medicinam [illegible] tribuit Pſalmus, [illegible] peccatores deſpicit, ſed remedium eis per pœnitentiam lacrymoſam ſalubriter ingerit. Dominus itaque Deus noſter per David ſervum ſuum confecit potionem, quæ dulcis eſſet guſtu per cantationem & efficax ad curanda vulnera peccatorum per ſuam virtutem. Suaviter enim Pſalmus auditur, [illegible] canitur, penetrat animum cum delectat, facile Pſalmi memoria retinentur, ſi frequenter pſallantur, & quod Legis auſteritas ab humanis mentibus extorquere non poterat, hi per dulcedinem cantionis excludunt. Nam quicquid Prophetæ, quicquid Evangelia ipſa præcipiunt, in his carminibus ſuavi meditatione [illegible] dulcedine continetur. Deus oſtenditur ut timeatur, ſimulacra ridentur, juſtitia ingeritur, iniquitas prohibetur, miſericordia laudatur, incredulitas abdicatur, veritas requiritur, mendacia damnantur, dolus accuſatur, innocentia collaudatur, ſuperbia dejicitur, humilitas ſublimatur, pœnitentia prædicatur, pax ſequenda depromitur. Contra inimicos protectio poſtulatur, vindicta promittitur, ſpes certa nutritur; & quod his eſt omnibus excellentius, in Pſalmis Chriſti Sacramenta cantantur. Nam & generatio ejus exprimitur, & rejectio plebis impiæ, & Gentium hereditas [illegible] virtutes Domini cantantur. Paſſio [illegible] veneranda depingitur, Reſurrectio glorioſa monſtratur, Sedes quoque ad dexteram mirabiliter depingitur. Deinde igneus Domini manifeſtatur adventus, terribile de vivis & mortuis judicium pandit[illegible]. Quid plura? Etiam Spiritus creantis emiſſio, & terræ renovatio revelatur, poſt quæ erit in gloria Domini ſempiternum juſtorum Regnum, peccatorum perenne ſupplicium. Hæc ſunt Cantica Dei, quæ canit Catholica Eccleſia Dei.*

DISSERTATIO XXV.

DE LIBRIS SAMUELIS, Sive primo & ſecundo Regum.

PROPOSITIO I.

Libri Samuelis, ſive primus & ſecundus Regum, genuini ſunt & antiqui. Eorum Auctor haud omnino certus. Probabiliter cenſetur a Samuele, Nathan & Gad Prophetis eſſe ſcriptos, ita ut pars maxima Samuelem Auctorem habuerit, reliqua Nathanem, & Gadum.

PRobatur Propoſitionis prima pars. Genuini illi ſunt & antiqui Scripturæ Sacræ Libri, quibus teſtimonium perhibent alii ejuſdem Scripturæ Libri, Traditio, Concilia, & Eccleſiæ Catholicæ conſenſus, nec non Scriptores exotici. Sed Libris Samuelis, ſive primo & ſecundo Regum, teſtimonium perhibent alii ejuſdem Scripturæ Libri, Traditio, Concilia, Eccleſiæ conſenſus, Scriptores exotici: Itaque genuini ſunt & antiqui.

Probatur Minor. His enim quæ 1. *Regum* Cap. II. 6. leguntur, *Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit*, gemina ſunt iſta Sapientiæ XVI. 13. *Tu enim es Domine qui vitæ & mortis habes poteſtatem, & deducis ad portas mortis, & reducis*. & Tobiæ XIII. 2. *[illegible] flagellas, & ſalvas, deducis ad inferos, [illegible]*. Iſtud 1. Regum II. 8. *Suſcitat de pulvere egenum, & de ſtercore elevat pauperem, ut ſedeat cum Principibus, & ſolium gloriæ teneat*, ſimile eſt Verſibus 7. & 8. Pſalmi centeſimi duodecimi: *Suſcitans à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem: Ut collocet eum cum Principibus, cum Principibus Populi ſui*. De Samuele dicitur Eccleſiaſtici XLVI. 22. *Et ante tempus finis vitæ ſuæ, & ſeculi, teſtimonium præbuit in conſpectu Domini, & Chriſti, pecunias, & uſque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accuſavit illum homo*. Id ex primi Regum Capite XII. 3. 4. [illegible] derivatum eſt, ubi *Samuel* ad univerſum Iſraël ait: *Loquimini de me coram Domino, & coram Chriſto ejus, utrum bovem cujuſquam tulerim, aut aſinum: ſi quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cujuſquam munus accepi: & contemnam illud hodie, reſtituamque vobis. Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppreſſiſti, neque tuliſti de manu alicujus quippiam. Dixitque ad eos: Teſtis eſt Dominus adverſum vos, & teſtis Chriſtus ejus in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Teſtis*. [illegible] ſiaſtici XLVII. 3. 4. de *Davide* dicitur: *Cum leonibus luſit quaſi cum agnis, & in urſis ſimiliter fecit, ſicut in agnis ovium, in juventute ſua. Numquid non occidit Gigantem, & abſtulit opprobrium de gente?* Id ex primi Regum XVII. Capite ſumptum eſt, ubi *David* his verbis allocutus *Saülem* dicitur: *Paſcebat ſervus tuus patris ſui gregem, & veniebat leo vel urſus, & tollebat arietem de medio gregis: & perſequebar eos, & percutiebam, eruebamque*

[illegible] *de ore corrri & illi [illegible] sum me, & [illegible] [illegible] mentum eorum, & ſuffocabam, interficiebamque eos [illegible] Ursum [illegible] ſum interfeci ego ſervus tuus. Erit [illegible] & Philiſthæus hic incircumciſus, quaſi unus ex eis. Nunc vadam, & auferam opprobrium Po[illegible] Præv[illegible] que David adverſum Philiſthæum in funda & lapide pere[illegible] P[illegible] eum interfec[illegible].* Quod Eccleſiaſti[illegible] & Oſeæ vi. [illegible] habetur, *Melior eſt obedientia quam victima*, ex primi Regum xv. [illegible] tum eſt [illegible] Samuel ait: *Numquid vult Dominus holocauſta & victimas [illegible] potius ut obediatur voci Domini? Melior eſt enim obedientia, quam victimæ: & auſcultare magis quam offerre adipem arietum.* [illegible] ii. Regum vii. Deum [illegible] Davidi per Nathanem Prophetam me[illegible]t. *Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus. Ipſe ædificabit domum Nomini meo, & ſtabiliam thronum [illegible] ejus uſque in ſempiternum. Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium. Qui ſi inique aliquid geſſerit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. Miſericordiam autem meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli a Saul, quem amovi à facie mea. Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum uſque in æternum ante faciem tuam: & thronus tuus erit firmus jugiter.* Horum gem[illegible] ſunt [illegible] Pſalmi octo[illegible] ſ[illegible] *[illegible] ſervabo [illegible] m[illegible] meam, & teſtamentum meum fidele ipſi. Et ponam in ſæculum ſæculi ſemen ejus, & thronum ejus ſicut dies cæli. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint: ſi juſtitias meas profanaverint, & mandata mea non cuſtodierint: Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo, neque nocebo in veritate mea: Neque profanabo teſtamentum meum, & quæ procedunt de labiis meis, non faciam irrita. Semel juravi in ſancto meo, ſi David mentiar, ſemen ejus in æternum manebit. Et thronus ejus ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum, & teſtis in cælo fidelis.* Legitur Ezechielis xviii. 32. *Nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus.* & xxxiii. 11. *Vivo ego, dicit Dominus Deus: Nolo mortem impii, ſed ut convertatur impius à via ſua, & vivat.* Id derivatum eſt ex ſecundi Regum xiv. 14. ubi Mulier Th[illegible] ad Davidem: *Omnes* (inquit) *morimur & quaſi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur: Nec vult Deus perire animam, ſed retractat [illegible] gitans ne penitus pereat qui abjectus eſt.* Primi Libri Paralipomenon magna pars ex duobus prioribus Libris Regum expreſſa eſt.

[illegible] etiam Sacros eſſe & Canonicos ex Traditione conſtat, ex teſtimoniis Patrum & Conciliorum, qui Librorum Sacrorum Canonem repræſentarunt, ex totius Eccleſiæ Catholicæ con[illegible]. Profani denique Scriptores nonnulli, ſcilicet *Eupolemus* apud *Euſebium* Libro ix. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. xxx. & *Nicolaus Damaſcenus* apud *Joſephum* Libro vii. *Antiquitatum*, Cap. vi[illegible] *Samuele, Saule & Davide* m[illegible]orant, quæ ex duobus prioribus Libris Reg[illegible] [illegible] veriſimile eſt.

S[illegible] Pars Propoſitionis probatur [illegible] ſuppetit enim [illegible] Traditio [illegible] [illegible] horum Librorum Autorem expre[illegible] [illegible] on de[illegible]gn[illegible] & poſt S[illegible]uele[illegible] exaratos [illegible] poteſt ex Libri i. Capite nono ve[illegible] *[illegible] in I[illegible] ael [illegible] quebatur unuſquiſque vadens con[illegible] Deum: Venite, & eamus ad Videntem. [illegible] Propheta dicitur [illegible] abatur [illegible]*. Quod præterea Cap. vii. 15. legitur: *Judicabat quoque Samuel Iſraelem cunctis diebus vitæ ſuæ*, [illegible] quàm à Samuele ſcriptum [illegible] [illegible].

Probatur tertia pars ex primi P[illegible] xxix. 29. *Geſta autem David priora & [illegible] ſcripta ſunt in Libro Samuelis Videntis [illegible] Nathan Prophetæ, atque in Volumine [illegible] tis [illegible] que [illegible] & [illegible] temporum, quæ tranſierunt ſub eo [illegible] [illegible] in [illegible] Regnis terrarum.* [illegible] Thalmudiſtæ, & R. Moſes Kimchi [illegible] priora Libri primi Capita Samueli [illegible] [illegible], quæ [illegible] poſt Samuelis obitum [illegible] [illegible]tur Nathan & Gadi Prophetis. [illegible] *Iſidorus Hiſpalenſis* Libro vi. *Originum* [illegible] Poſteriorum tamen Capitum [illegible] ſcit [illegible] tem. Verum non conſtat an *Liber Samuelis*, *Liber Nathan Prophetæ*, & *Volumen Gad* [illegible] ſint ipſi Libri Regum primus & [illegible] an ſingulares quidam & diſtincti Commentarii ex quibus horum [illegible]rum [illegible] Autor *Samuelis, Saulis & Davidis* hiſtoriam Sacram compilaverit & adornaverit. Quæ *Theodoret* [illegible] eſt Præfatione in Libros Regum. *Plurimi* inquit *fuerunt Prophetæ, quorum Libros quidem non invenimus, nomina autem didicimus ex Hiſtoria Paralipomenon. Horum unuſquiſque conſcribebat quæcumque contingebat fieri ſuo tempore. Atque inde eſt quod primus Regnorum, & apud Hebræos, & apud Syros nominatur Prophetia Samuelis. Qui ergo Regnorum Libros ſcripſerunt, ex ſcriptis illis acceptâ occaſione, poſt plurimum tempus ſcripſerunt.* Idem cenſet *Diodorus Tarſenſis*, adeoque clauſulam illam: *Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns*, adjectam fuiſſe ab eo, qui Sacram illam Hiſtoriam collegit ex Libris, quibus ſinguli Prophetæ geſta ſuis temporibus [illegible]ſerant.

Qui Libros illos *Samueli* poſteriores eſſe v[illegible] adducunt ad hujus conf[illegible] [illegible] ſententiæ illud capitis quinti Libri primi: *Propter hanc cauſam non calcant Sacerdotes Dagon & omnes qui ingrediuntur Templum ejus, ſuper limen Dagon in Azoto, uſque in hodiernum diem.* Quæ notatio temporis repetitur Capite xxvii. & xxx. ejuſdem Libri, & Capite ſexto Libri ſecundi. Sed hoc argumentum non eſt magni ponderis. Non enim valde longum requirit ut tempori[illegible] ſp[illegible]un ut hæc locutio uſurpari poſſit. Nam *S. Matthæus* [illegible] temp[illegible] [illegible] narran[illegible], [illegible] adhibet Cap. xxvii. *Propter hoc vocatus eſt* (inquit) *ager ille Haceldama, hoc eſt, ager ſanguinis, uſque in hodiernum diem.* Quæ item de *Dagon* Idolo narr[illegible] [illegible] quinto Libri primi, *Samuele* ado[illegible] [illegible] [illegible]tum. Si autem hunc Librum *Samuel* [illegible] ſcripſit [illegible] ac proinde ſatis longum intervallum temporis inte[illegible] ceſſit, ut m[illegible] hanc loquendi formulam uſurpare potue[illegible] *uſque in hodiernum diem*. quam iidem *Nathan & Gad* Prophetæ, Autores reliquorum Capitum [illegible] quinto Libri primi & totius Libri [illegible] adhibuerint. Sed planior [illegible] Reſponſio: Hanc temporis notationem [illegible] [illegible] incerto & [illegible] Autore ex Commentariis *Samuelis*, *Nathanis* [illegible] *Gadi* Prophetarum, Sacram hanc Hiſtoriam a[illegible] [illegible]vit.

[illegible] Autor Tractatus *Theologico Politici* [illegible] vers[illegible] horum Librorum autoritatem [illegible] quædam, quæ Opus non ſolu[illegible] [illegible] Au[illegible] [illegible] ſed [illegible]que del[illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] Libr[illegible] [illegible] D[illegible] A[illegible] San[illegible] [illegible] gem [illegible] Spiri[illegible] [illegible] modulis [illegible] xi. 35. 5. 57. [illegible]

videm ex alia cauſa *Sauli* innotuiſſe narratur, ex ſingulari tum rerum certamine cum *Goliatho* gigante. *Eo autem tempore*, inquit, *quo viderat Saul David egredientem contra Philiſtæum, ait ad Abner Principem Militiæ: De qua ſtirpe deſcendit hic Adoleſcens, Abner? Dixitque Abner: Vivit anima tua, Rex, ſi novi. Et ait Rex, Interroga tu cujus filius ſit iſte Puer. Cumque regreſſus eſſet David percuſſo Philiſtæo, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, caput Philiſtæi habentem in manu. Et ait ad eum Saul: De qua progenie es, ò Adoleſcens? Dixitque David: Filius ſervi tui Iſai Bethlehemitæ ego ſum.* Quomodo nunc ignotus *Sauli*, quem *Saul* dilexerat, & Armigerum ſuum fecerat?

Reſponderur, Davidem primùm quidem vocatum in Aulam ut citharâ pſalleret coram *Saule* malo Spiritu vexato; ſed poſtea recrudeſcente bello Philiſtæorum adversùs Iſraëlitas, cum licentia Regis ad patrem rediiſſe ut gregem paſceret, cùm tres illius fratres natu majores militiæ nomen dediſſent; ad quos in caſtra miſſus deinde eſt à patre, & consertâ cum *Goliatho* pugnâ, magis innotuit *Sauli*, Citharœdi & Armigeri olim ſui immemori, utpote quem viderat, & citharâ pſallentem audierat mentis impos, & malo Spiritu agitatus, & quidem aliter (ut credere par eſt) indutum & ornatum, quàm cùm ad fratres in caſtra è paſcuis miſſus eſſet. Rem ita geſtam ſatis innuit Sacer Scriptor. Nam poſtquam dixit: *Quandocumque Spiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat citharam, & percutiebat manu ſuâ & refocillabatur Saul, & levius habebat. Recedebat enim ab eo Spiritus malus:* Capite ſequenti Philiſtæorum bellum deſcribens, cùm de *Davide* iterum acturus eſſet, narrationem ſic exorditur: *David autem erat filius viri Ephratæi, de quo ſupra dictum eſt, de Bethleem Juda, cui nomen erat Iſai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul ſenex, & grandævus inter viros. Abierunt autem tres filii ejus majores poſt Saulem in prælium.... David autem erat minimus. Tribus ergo majoribus ſecutis Saulem, abiit David, & reverſus eſt à Saul, ut paſceret gregem Patris ſui in Bethlehem.... Dixit autem Iſai ad David filium ſuum: Accipe fratribus tuis ephi polentæ, & decem panes iſtos, & curre in caſtra ad fratres tuos*, &c. Adde totam illam pericopem decimi-ſeptimi Capitis, à Verſu 54. ad 58. incluſivè apud Septuaginta non haberi, niſi in unico MS. Alexandrino, in cæteris omnibus Codicibus deſiderari: Unde ſuſpicari quis poſſet olim ab Hebræis Codicibus pariter abſuiſſe. At Exemplaria quibus utebatur Eccleſia *Theodoreti* tempore, eadem habuiſſe quæ modò *Hebræus* Textus, MS. Alexandrinum τῶν LXX. Vulgatæ noſtræ Latinæ Codices omnes, Chaldaica Paraphraſis, Syriaca & Arabica Verſiones habent, fidem facit *Theodoretus* Quæſtione XLIII. in primum Regum. Interrogat enim, *Quomodo Saul ignoravit David?* & reſpondet: *Duorum alterum eſt intelligendum: Vel quòd furore percitus non ſentiebat eum pulſantem citharam: Vel quòd invidia eum turbavit, ut non exactè ſciret undenam eſſet.*

Objicit ſecundò idem Auctor, ſeptimum & decimum-tertium primi Libri Capita inter ſe pugnare. Nam Capite ſeptimo v. 13. dicitur: *Et humiliati ſunt Philiſtiim, nec appoſuerunt ultra ut venirent in terminos Iſrael. Facta eſt itaque manus Domini ſuper Philiſtæos cunctis diebus Samuelis.* Capite verò decimo-tertio bellicos Philiſtæorum adversùs Iſraëlitas apparatus, ingens Hebræorum terror, & anguſtiæ tantæ deſcribuntur, ut Philiſthæis ad triginta millia curruum, & ſex millia Equitum, præter gregarios Milites innumeros in Machmas congregatis, ſexcenti dumtaxat viri ſtarent cum *Saule*, & quidem inermes. *Cùm enim veniſſet dies prælii, non eſt inventus enſis & lancea in manu totius Populi, qui erat cum Saule & Jonatha, excepto Saul, & Jonatha filio ejus.*

Reſpondetur, Dictionem *ultra*, in Scriptura Sacra, non ſemper tempus perpetuum, imò ne diuturnum quidem, ſed exiguum quandoque intervallum ſignificare. Quod itaque Capite ſeptimo legitur, *Nec appoſuerunt ultra ut venirent in terminos Iſrael*, perinde eſt ac ſi ſcripſiſſet Hiſtoricus Sacer: Per aliquod tempus in fines Iſraëliticæ terræ non irruperunt. Quod autem ſubjungit, factam eſſe manum Domini ſuper Philiſtæos cunctis diebus Samuelis, veriſſimum eſt. Quotieſcumque enim adversùs Iſraëlitas aciem inſtruxerunt, ſuperſtite *Samuele*, toties ab eis fuere profligati. Et Capite XIV. legimus, in illis Iſraëlitici Populi anguſtiis in illa animorum abjectione, & armorum inopia, quæ Capite præcedenti deſcribitur, *Jonatham* ſolo armigero comite, in hoſtile præſidium tanto impetu irruiſſe; ut viginti Militibus cæſis, reliqui Principis magnanimitate perterriti in caſtra evaderent, omnia pavore implentes. Tum Deo urgente, Philiſtæos arma in ſe vertentes, mutuis mucronibus attritos fuiſſe, reliquos in fugam datos. Id ubi novit *Saul*, aucto Exercitu aciem contra Philiſtæos direxiſſe, ipſoſque percuſſiſſe à Machmis uſque ad Ajalon, & magnâ clade affeciſſe.

PROPOSITIO II.

Inſignes de Christo Prophetias duo priores Libri Regum continent.

QUæ enim 1. *Regum* XVI. De *Saulis* reprobatione, & Regni tranſlatione ad *Davidem*, & quæ Capp. tertio & quarto de tranſlatione Sacerdotii à domo *Heli* ad *Samuelem* narrantur, figuræ ſunt *Rerum mutationis* olim futuræ, *quod attinet ad duo Teſtamenta, Vetus & Novum: Ubi Sacerdotium Regnumque mutatum eſt per Sacerdotem, eumdemque Regem novum ac ſempiternam, qui eſt Chriſtus Jeſus. Nam & Heli Sacerdote reprobato ſubſtitutus in Dei Miniſterium Samuel, ſimul officio functus Sacerdotis & Judicis, & Saule abjecto Rex David fundatus in Regno, hoc quod dico figuraverant.* Ita S. *Auguſtinus* Libro XVII. *De Civitate Dei*, Cap. IV. Id evidentiùs exprimit Propheta ad *Heli* à Deo miſſus, cujus verba Capite ſecundo leguntur. His enim Sacerdotii Aaronici mutatio portenditur. Unde Aaron primus Veteris Teſtamenti Sacerdos deſignatur his verbis: *Hæc dicit Dominus: Nunquid non apertè revelatus ſum domui Patris tui, cùm eſſent in Ægypto, in domo Pharaonis? Et elegi eum ex omnibus Tribubus Iſrael mihi in Sacerdotem?.... Quare calce abjeciſtis victimam meam, & munera mea quæ præcepi ut offerrentur in Templo?.... Propterea ait Dominus Deus Iſrael: Loquens locutus ſum, ut Domus tua, & Domus Patris tui miniſtraret in conſpectu meo, uſque in ſempiternum. Nunc autem, dicit Dominus, abſit hoc à me.* Quis Patrum Heli ſtatim poſt liberationem Populi, ab Ægyptiaca ſervitute ad Sacerdotium electus eſt, niſi Aaron? *De hujus ergo ſtirpe iſto loco dixit futurum fuiſſe, ut non eſſent ulterius Sacerdotes: Quod jam videmus impletum. Vigilet fides, præſto ſunt res, cernuntur, tenentur, & videre nolentium oculis ingeruntur.* Ecce, inquit, dies ve-

hinnt. & præcidam brachium tuum & brachium domus patris tui ; & non erit Senex in domo tua omnibus diebus. *Ecce dies qui prænuntiati ſunt, jam venerunt. Nullus Sacerdos eſt ſecundùm ordinem Aaron : & quicumque ex ejus genere eſt homo, cùm videt Sacrificium Chriſtianorum toto orbe pollere, ſibi autem honorem illum magnum eſſe ſubtractum, deficiunt oculi ejus, & defluit anima ejus tabe mœroris.* Verba ſunt *S. Auguſtini* Libro xvii. *De Civitate Dei*, Cap. v. Mutatio ergo & tranſlatio Sacerdotii de Domo *Heli*, ſignum fuit tranſlationem Sacerdotii Aaronici portendens, per Chriſtum Jeſum faciendam ; & ad Vetus Teſtamentum propriè, figuratè verò pertinebat ad Novum, *Prophetia facti etiam ipſa, non verbi* ; id ſcilicet facto ſignificans, quod verbo ad *Heli* Sacerdotem dictum eſt per Prophetam. Subdit Deus : *Et ſuſcitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum, & animam meam faciet ; & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram Chriſto meo cunctis diebus. Futurum eſt autem ut quicumque remanſerit de Domo tua, veniat ut oretur pro eo, dicatque : Dimitte me obſecro ad unam partem Sacerdotalem ut comedam buccellam panis.* Sacerdos ille fidelis olim à Deo ſuſcitandus eſt Chriſtus Jeſus, Novi Teſtamenti verus Sacerdos : Domus fidelis ipſi ædificanda, eſt Eccleſia, quæ coram ipſo ambulabit, id eſt, ejus Legi obtemperabit cunctis diebus. Reliquiæ autem Iſraëlitici Populi per gratiam Chriſti ſalvandæ, ut prædixit *Iſaias* Cap. x. 22. & explicuit Apoſtolus ad *Romanos* xi. 5. in Chriſtum credent, & Eccleſiæ adjungentur, ut oretur pro eis ; & Sacrificii Chriſtianorum participes erunt ; Sacrificii ſcilicet, non ſecundùm ordinem Aaron, ſed ſecundùm ordinem Melchiſedech, in pane expreſſi, de quo dicit Sacerdos ipſe, Joannis vi. 52. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro Mundi vitâ* : Ita hanc Prophetiam explicat *S. Auguſtinus* loco mox laudato.

Anna Mater *Samuelis*, quæ priùs foit ſterilis & poſteriore fœcunditate lætata eſt, typus fuit Eccleſiæ & Religionis Chriſtianæ, cujus nomine Propheticum Canticum edidit, quod legitur Capite ſecundo Libri primi Regum. *Exultavit*, inquit, *cor meum in Domino, & exaltatum eſt cornu meum in Deo meo.* Verè exaltatum, quia non in ſe, ſed in Domino Deo ſuo. *Dilatatum eſt os meum ſuper inimicos meos* : Quia & in anguſtiis preſſurarum Sermo Dei non eſt alligatus, nec in præconibus alligatis. *Lætata ſum in ſalutari tuo.* Chriſtus eſt iſte Jeſus, quem Simeon, ſicut in Evangelio legitur, ſenex amplectens parvum, agnoſcens magnum, *Nunc dimittis*, inquit, *Domine, ſervum tuum in pace, quoniam viderunt oculi mei ſalutare tuum.* Dicat itaque Eccleſia : *Lætata ſum in ſalutari tuo. Non eſt Sanctus ut eſt Dominus* : Tamqoam ſanctus & ſanctificans, juſtus & juſtificans. *Neque enim eſt alius extra te* : Quia nemo fit niſi abs te. *Nolite multiplicare loqui ſublimia, glorianies. Recedant vetera de ore veſtro, quia Deus ſcientiarum Dominus eſt.* Ipſe vos ſcit, & ubi nemo neſcit : Quoniam *Qui exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.* Hæc dicuntur adverſariis Civitatis Dei ad Babyloniam pertinentibus, de ſua virtute præſumentibus, in ſe, non in Domino gloriantibus ; ex quibus ſunt etiam carnales Iſraëlitæ, terrenæ Jeruſalem cives terrigenæ ; qui, ut dicit Apoſtolus, *ignorantes Dei juſtitiam*, id eſt, quam dat homini Deus, qui ſolus eſt juſtus & juſtificans, *& ſuam volentes conſtituere*, id eſt, velut à ſe ſibi partam, non ab illo impertitam, *juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti*, utique quia ſuperbi, de ſuo putantes, non de Dei, poſſe placere ſe Deo, qui eſt Deus ſcientiarum, atque ideo & arbiter conſcientiarum, ibi videns cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt, ſi hominum ſunt, & ab illo non ſunt. *Et ipſi præparantur cogitationes* : Sive, ut vertunt LXX. Interpretes, *Et præparans adinventiones ſuas.* Quas adinventiones putamus, niſi ut ſuperbi cadant, & humiles ſurgant ? Unde ſubdit : *Arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore.* Infirmatus eſt arcus, id eſt, intentio eorum qui tam potentes ſibi videntur, ut ſine Dei dono atque adjutorio, humanâ ſufficientiâ Divina poſſint implere Mandata & præcinguntur virtute, quorum interna vox eſt, *Miſerere mei, Domine, quoniam infirmus ſum. Repleti priùs pro panibus ſe locaverunt, & famelici ſaturati ſunt.* Sive, ut vertunt Septuaginta : *Pleni panibus minorati ſunt, & eſurientes tranſierunt terram.* Qui ſunt intelligendi pleni panibus, niſi ipſi Iſraëlitæ, quibus credita ſunt eloquia Dei, in quibus tamen terrena ſapiunt, & ideo ex majoribus minores facti ſunt ; & ad eum ſtatum nunc ſunt redacti, ut miſeram ſerviant ſervitutem, operas ſuas locantes ut panem lucrentur : Gentes autem, quibus Lex illa non erat data, poſtea quàm per Novum Teſtamentum ad eloquia illa venerunt, multùm eſuriendo terram tranſierunt ; quia in eis non terrena, ſed cœleſtia ſapuerunt. *Donec ſterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios, infirmata eſt.* Septuaginta vertunt, *Quia ſterilis peperit ſeptem.* Numero ſeptenario univerſæ Eccleſiæ ſignificatur perfectio. Propter quod & Joannes Apoſtolus ad ſeptem ſcribit Eccleſias, eo modo ſe oſtendens ad unius plenitudinem ſcribere ; & in Proverbiis Salomonis hoc antea præfigurans *Sapientia, ædificavit ſibi Domum, excidit columnas ſeptem.* (Proverb. 9. 1.) Sterilis enim erat in omnibus Gentibus Dei Civitas, antequam iſte fœtus, quem cernimus, oriretur. Cernimus etiam, quæ multa in filiis erat, nunc infirmatam Jeruſalem terrenam. Quoniam quicumque filii liberæ in ea erant, virtus ejus erant : Nunc verò ibi quoniam Littera eſt, & Spiritus non eſt, amiſſâ virtute infirmata eſt. *Dominus mortificat, & vivificat, deducit ad inferos, & reducit.* Mortificavit illam quæ multos filios habuerat, & vivificavit ſterilem illam quæ peperit plurimos. Vel, Chriſtianos mortificat, eoſdemque vivificat. Quibus enim dicit Apoſtolus, *Mortui enim eſtis*, hos ſalubriter mortificat Deus. Quibus ait : *Et vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo*, (Coloſſ. 3. 3.) eoſdem ipſos vivificat Deus. *Deducit ad inferos, & reducit.* Hoc in Capite noſtro potiùs videmus impletum. Nam cùm *proprio Filio ſuo non pepercit* Deus, *Sed pro nobis omnibus tradidit eum*, iſto modo utique mortificavit eum. Et quia reſuſcitavit eum à mortuis, eumdem rurſus vivificavit. *Et quia in* Prophetia vox ejus agnoſcitur, *Non derelinques animam meam in inferno*, (Pſal. 15. 10.) eumdem deduxit ad inferos, & reduxit. Hac ejus paupertate ditati ſumus. *Dominus* enim *pauperem facit, & ditat : Humiliat & ſublevat* ; utique ſuperbos humiliat, & humiles exaltat. Quod enim alibi legitur, *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam* : (Jacobi 4. 6.) Hoc totus habet ſermo hujus, cujus nomen interpretatur, *Gratia ejus*, hoc eſt, *Anna.* Quod adjungitur : *Suſcitat de pulvere egenum, & de ſtercore elevat pauperem*, de nullo meliùs intelligitur, quàm de illo, qui *Propter nos egenus factus eſt, cùm dives eſſet, ut illius inopiâ divites eſſemus.* (2. Cor. 8. 9.) Ipſum enim de terra ſuſcitavit tam citò, ut caro ejus

non

» non videret corruptionem : Nec mirum ſi tanta operetur : *Domini ſunt cardines terræ, &* » *poſuit ſuper eos orbem*. quem nimirum propter » electos condidit : Seu cardines terræ, Apo» ſtoli ſunt, orbis novi, ſcilicet Eccleſiæ fundamenta, eorumque in ſacro Miniſterio ſucceſſores Epiſcopi, iidem Animabus quarum ipſis à Deo cura impoſita eſt, & ſuperiores, & inferiores; ſuperiores, ut ipſas regant auctoritate; inferiores, ut ipſas ferant & ſuſtentent compatiente caritate; adeoque Dei vocatione orbi illi ſpirituali præpoſiti, ſacrum Munus gerant, *non principandi ſuperbiâ, ſed conſulendi miſericordiâ* : Sequitur in Cantico : *Pedes Sanctorum ſuorum ſervabit, & impii in tenebris conticeſcent, quia non in fortitudine ſua roborabitur vir*. Pedes Sanctorum, ſunt affectus cordium, quos ſervat Deus gratiâ ſuâ, ne in terra ambulantes ut proximorum ſalutem procurent, luto & pulvere inquinentur. Vel, Sanctorum affectus ſervat gratiâ ſanctæ humilitatis, ut quicquid in ſe boni agnoſcunt, totum id ad Deum omnium bonorum largitorem & fontem referant, nec ſilentium ſervent, ſed in gratiarum actiones jugiter effundantur, ſecundùm illud Iſaiæ : *Qui reminiſcimini Dominum, ne taceatis, & ne detis ſilentium ei*. Atque ita ab impiis & ingratis ſejungantur, qui in tenebris conticeſcunt, ignorantes, *Quia non in fortitudine ſua roborabitur vir* : & quod per alium Prophetam dicit Dominus : *Non glorietur ſapiens*

Ierem. 9. 23. 24. *in ſapientia ſua, & non glorietur fortis in fortitudine ſua, & non glorietur dives in divitiis ſuis : ſed in hoc glorietur, qui gloriatur, ſcire &* » *noſſe me*. Non enim parva ex parte intelligit & » & ſcit Dominum, qui intelligit & ſcit etiam » hoc à Domino ſibi dari, ut intelligat & ſciat » Dominum. *Dominum formidabunt adverſarii* » *ejus, & ſuper ipſos in cœlis tonabit*, cùm ad vi» vos & mortuos judicandos veniet. Per nubes » ſuas tonuit, quos Spiritu Sancto, cùm in cœ-

Iſai. 5. 6. » lum aſcendiſſet, implevit, hoc eſt per Apo» ſtolos, ſed *fulgura in pluviam fecit* : Ingratæ duntaxat vineæ comminatus, mandaturum ſe nubibus deſuper *ne pluant ſuper eam imbrem* : Sed in extremo judicio ſola fulmina in adverſarios ſuos jaculabitur, ut ipſos atterat in æternum. *Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium Regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui*. Tunc enim cœleſti Jeruſalem, non habenti maculam neque rugam, Eccleſiæ primitivorum ex electis omnibus collectæ, jamque glorioſæ, Chriſtus in æternum imperabit, cùm evacuaverit omnem Principatum & Poteſtatem; cùm inimicos omnes ſub pedibus poſuerit; cùm noviſſima deſtructa fuerit inimica mors; cùm Regnum Deo & Patri tradiderit; cùm ratione Corporis ſui myſtici ſubjectus erit ei qui ſubjecit ſibi omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus, ut ait Apoſtolus. De Meſſia id intellexit Chaldæus Paraphraſtes : *Dominus*, inquit, *facit ultionem de Magog, & de Exercitu Gentium raptorum, qui venerunt ex finibus terræ : & dabit fortitudinem Regi ſuo, & multiplicabit Regnum Meſſiæ ſui*. Lege S. *Auguſtinum* Libro xvii. *De Civitate Dei*, Cap. iv. ubi Canticum Annæ explicat; Cujus verba ſæpe mutuati ſumus, & cum ipſo concludimus : *Hæc Anna prophetavit, Samuelis Mater, ſancti viri, multumque laudati. In quo quidem tunc figurata eſt mutatio veteris Sacerdotii, & nunc impleta, quando infirmata eſt, quæ multa erat in filiis, ut novum haberet in Chriſto Sacerdotium ſterilis, quæ peperit plurimos*.

Denique ad Chriſtum pertinet, quod Deus *Davidi* per *Nathanem* Prophetam ſignificat ii. Regum vii. *Cumque completi fuerint dies tui, &*

A *dormieris cum Patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipſe ædificabit Domum Nomini meo, & ſtabiliam thronum Regni ejus uſque in ſempiternum. Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium.... Et fidelis erit domus tua, & Regnum tuum uſque in æternum ante faciem tuam : & thronus tuus erit firmus jugiter*. Salomonem his verbis prædictum non eſſe, ſed Chriſtum, cujus *Salomon* typus fuit, *S. Auguſtinus* aſſerit. *Salomon* enim vivente patre ſuo regnare cœpit : Hic autem prænuntiatur filius *David* poſt ejus mortem ſuſci-

B tandus. *Quamlibet enim longo interpoſito tempore Jeſus Chriſtus veniret, proculdubio poſt mortem Regis David, cui ſic eſt promiſſus, eum venire oportebat, qui ædificaret domum Deo, non de lignis & lapidibus, ſed de hominibus, qualem illum ædificare gaudemus. Huic enim domui dicit Apoſtolus, hoc eſt, fidelibus Chriſti : Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos*. Verba ſunt *S. Auguſtini* Libro xvii. *De Civitate Dei*, Capite viii. Hæc etiam verba, *Fidelis erit domus tua*, domum *Davidis* non ſpectant, ſed Eccleſiam Chriſti. Domum enim *Davidis* poſt ejus mortem regnante *Salomone* quis

C fidelem dixerit, Mulieribus alienigenis colentibus falſos Deos plenam, quæ & ipſum Regem ad Idolorum ſuorum cultum pellexerunt? Regnum etiam *Salomonis* æternum non fuit, ſed poſt ejus mortem duas in partes ſciſſum & diſtractum. Hæc ergo Prophetia pertinet ad Chriſtum, *Cujus Regni non eſt finis*. Nec movere nos debet quod adjungitur : *Qui ſi iniquè aliquid geſſerit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum*. Id enim de *Salomone* propriè, de Chriſto typicè dictum eſt, non in ſe ipſo, ſed in membris ſpectato. *Non enim Chriſti ipſius, quod eſt*

D *Caput Eccleſiæ, poſſunt inveniri ulla peccata, quæ opus eſſet humanis correptionibus, ſervatâ miſericordiâ divinitus coerceri, ſed in ejus corpore ac membris, quod Populus ejus eſt*. Ideo in Libris Regum iniquitas ejus dicitur, in Pſalmo autem octogeſimo-octavo, filiorum ejus : *Ut intelligamus de ipſo dici quodam modo, quod de ejus corpore dicitur*. Ita *S. Auguſtinus* Libro xvii. *De Civitate Dei*, Capite nono.

His adde *Davidem*, cujus præſertim bis in Libris ſcripta eſt Hiſtoria, Chriſti Jeſu Salvatoris noſtri typum, & ſpirantem veluti Prophetiam ex-

E titiſſe. In Scriptura paſſim *Davidis* nomine Chriſtus. Chriſti nomine *David* deſignatur. Sic *Samuel* Propheta quærens *Davidem*, ut eum Regem ungeret, i. Reg. xvi. 6. *Num coram Domino eſt Chriſtus ejus?* David erat pulcher aſpectu : Chriſtus *ſpecioſus formâ præ filiis hominum*. David urſos & leones interficiebat, voce ſuâ & cantu *Saulem* infirmum curabat, Dæmonem fugabat : Chriſtus *pertranſiit benefaciendo & ſanando omnes*, ac ſolo verbo Dæmones ejiciens. David vitam humilem egit cum Paſtoribus & gregibus donec à Deo manifeſtatus eſt *Samueli* : Chriſtus pluribus an-

F nis vitam abſconditam egit, in domo *Joſephi & Mariæ* deliteſcens, donec Deus eum in Jordane *Joannis Baptiſtæ* & Mundo revelavit, dicens, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. David ad fratres miſſus contra *Goliatum* Gigantem pugnavit, eumque debellavit : Chriſtus ad homines miſſus, quos fratres vocare dignatur, Diaboli imperium deſtruxit. David Populum jugo Philiſtæorum exemit : Chriſtus humanum genus in libertatem filiorum Dei reſtituit. *Davidem* variis laboribus & anguſtiis exercuit Deus priùs quàm eum ad Regiam Dignitatem eveheret : Chriſtus humiliatus eſt, multoſque labores, ac demum dira tormenta, & mortem cru-

 deliſſimam

deliſſimam paſſus antequam in gloriam ſuam intraret, omnemque poteſtatem in cælo & in terra ſibi datam promulgaret. *David* panes Propoſitionis jure quaſi Sacerdotali comedit: Chriſtus Sacerdotalem ac Regiam Poteſtatem in ſe conjunxit, ſuique Corporis Sacramentum in pane inſtituit. *David* Arcam à Philiſtæis priùs captam de domo *Abinadab* Hieroſolymam reduxit: Chriſtus Eccleſiam, fractâ diaboli poteſtate, certis ſedibus conſtituit. *Davidem* perſecuti ſunt perduelles filii: Chriſtum Regem, Patremque ſuum homines ingrati. *David* coram Achis Rege ſtultus habitus eſt; Chriſtus ab Herode quaſi inſanus deſpectus. *David Abſalonem* fugiens, Montem Olivarum aſcendit nudis pedibus, ac lugens: Chriſtus in eumdem Montem aſcendit, ut ab hoſtibus caperetur; ibique triſtis fuit uſque ad mortem. *David* planxit *Saulem*, & Abſalonem: Chriſtus ſuper Jeruſalem lachrymas fudit, & pro inimicis ac perſecutoribus Patrem oravit. *Davidis* denique humilitas, manſuetudo, patientia, charitas, Chriſti manſuetudinem, patientiam, humilitatem, charitatem, apprimè delinearunt.

DISSERTATIO XXVI.

DE INITIIS REGNI Salomonis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Salomonis Ætate cùm Regnum iniit.

HEbræi *Salomonem* anno ætatis duodecimo Regnum iniiſſe tradunt, & quia ex hac Chronologia ſequitur ipſi anno ætatis undecimo natum eſſe filium *Roboamum*, aſſerere non dubitant, ipſum anno decimo ætatis cum *Naama* Ammonitide conjunctum, liberis operam dare cœpiſſe. Eam opinionem ſecutus eſt Interpolator Epiſtolæ *S. Ignatii* ad Magneſios, in qua hæc leguntur, (quæ tamen in genuina *S. Ignatii* Epiſtolâ ex Medicæo Codice deſcriptâ, & in Latina Verſione ab *Uſſerio* ex Codice Anglicano editâ non extant:) *Porro Salomon & Joſias: Ille quidem duodecimo ætatis anno; hic verò octo natus annos, Regni gubernaculis admotus eſt.* Idem legitur in Pſeudepigraphis Conſtitutionibus Apoſtolicis Libro II. Cap. I. Idem ex *Empolemo* refert *Euſebius* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ* Cap. XXX. *Davidem, poſtquam annos quadraginta regnaſſet, Imperium Salomoni filio annos duodecim nato, coram Helio Sacerdotum Principe, ac Tribubus duodecim tradidiſſe.* Eamdem ſententiam approbat *S. Hieronymus* Commentario in Iſaiæ Caput III. *Salomon*, inquit, *duodecim erat annorum, quando ſuſcepit Imperium: Et quia habebat Sapientiam, propterea non eſt appellatus juvenis*: Et Epiſtolâ CXXXII. ad Vitalem: *Si enim*, inquit, *duodecimo anno Salomon ſuper Iſraël accepit imperium, & quadraginta annis regnavit in Jeruſalem, filiuſque ejus Roboam, cùm quadrageſimum & primum annum ageret ætatis, patri ſucceſſit in Regnum: Perſpicuum eſt undecim annorum fuiſſe Salomonem, ſive decem, quia decem menſes à conceptu uſque ad partum ſibi mater vindicat. Rurſum Achaz filius Jonathan, cum viginti* A *eſſet annorum, Rex conſtitutus eſt ſuper duas Tribus, id eſt, Judam & Benjamin, regnavitque annis ſexdecim: Quo mortuo, Ezechias, cùm vigeſimum & quintum annum ageret ætatis, Patri ſucceſſit in Regnum. Ex quo intelligitur, Achaz quoque undecimo, ſive duodecimo anno, Ezechiam filium procreaſſe. Et ſi quidem in Hiſtoriis aliter haberent Septuaginta Interpretes, aliter Hebraica Veritas, confugere poteramus ad ſolita præſidia, & arcem linguæ tenere vernaculæ: Nunc verò cùm & ipſum Authenticum, & cæteri Interpretes pari auctoritate conſentiant, non in Scriptura, ſed in ſenſu eſt difficultas. Quis enim crederet mortalium, ut undecim annorum* B *puer generaret filium? Multa & alia dicuntur in Scripturis, quæ videntur incredibilia, & tamen vera ſunt. Neque enim valet natura contra naturæ Dominum.* Id autem non eſſe incredibile, probat exemplo mulierculæ cujuſdam, quam audivit ex puero decenni concepiſſe, cujus ſimplicitate ad libidinem ſuam abutebatur. Suffragatur *S. Iſidorus*, ſive quiſquis eſt Autor Libri *De Vita & Morte Sanctorum*, Cap. XXXIV. ubi de Salomone ait: *Quadraginta annis regnavit, quinquaginta & duobus vitam peregit.* Ex quo ſequitur eum duodecennem Regnum iniiſſe. Eidem ſententiæ ſubſcribunt *Cedrenus* & *Zonaras*. C

PROPOSITIO UNICA.

Annum ætatis circiter vigeſimum Salomon attigerat, cùm Regnum iniit.

PRobatur tribus argumentis: Primò, quia jam uxorem duxerat, ex eaque genuerat *Roboamum*. Hic enim cùm poſt quadraginta annos ei in D Regnum ſucceſſit, annum attigerat quadrageſimum-primum ætatis, ut dicitur III. Regum XIV. 21. & II. Paralipomenon XII. 13. *Quadraginta & unius anni erat Roboam, cùm regnare cœpiſſet.* Uno itaque anno antequam pater regnaret, in lucem editus eſt. Porrò quòd Hebræi commenti ſunt, *Salomonem* genuiſſe *Roboamum* anno ætatis decimo, incredibile eſt. Quis enim ſibi perſuadeat puerum impuberem patrem extitiſſe? Quis pubertatem miraculo acceleratam fingat, ut anno decimo uxori maturus eſſet? Quis *Davidem* Regem ſanctum & prudentem credat nuptiarum decennis filii autorem, *Nathan* Prophetam harum conci- E liatorem vel approbatorem extitiſſe, contra jus omne naturæ, & publicam honeſtatem?

Secundò, *David* morti proximus, cùm ſuprema mandata *Salomoni* daret, ipſum vocavit virum ſapientem, III. Regum Cap. II. 9. *Vir autem ſapiens es, ut ſcias quæ facies ei.* Nemo autem puerum duodecennem virum ſapientem ſeriò vocaverit, quantàvis morum maturitate polleat.

Tertiò, *Cùm jam eſſet ſenex depravatum eſt cor ejus per mulieres, ut ſequeretur Deos alienos.... Tunc ædificavit fanum Chamos Idolo Moab, in Monte qui eſt contra Jeruſalem, & Moloch Idolo filiorum Am-* F *mon. Atque in hunc modum fecit univerſis uxoribus ſuis alienigenis, quæ adolebant thura, & immolabant Diis ſuis.* Annos itaque vixit ut minimùm ſexaginta. Cùm itaque quadraginta annos regnaverit (III. *Regum* XI. 42.) conſequens eſt Regnum iniiſſe anno ætatis circiter vigeſimo. At ſi anno duodecimo ætatis regnare cœperit, ſequitur vix fuiſſe quadraginta quinque annorum quando dicitur ſenex, quod videtur abſurdum. Niſi fingatur *Salomonem* pluribus annis fortè regnaſſe Patre adhuc ſuperſtite, deinde quadraginta annis ab obitu Patris imperaſſe: Quod innuit *S. Hieronymus*

Epiſtolâ

[illegible] inquit, [illegible] *ad Salomon,* [illegible] *quit uxorem,* [illegible] *aliquos annos* *qui* [illegible]. *Mortuo au-* *tem Patre poſt plures* [illegible] *quadraginta,* [illegible] *ita & initium* *Regni* [illegible] *& ſemper* [illegible] *na-* *vit, ab* [illegible] *ta demonſtratum.* [illegible] *tamen omnes* *annos* [illegible] *tantum* [illegible] Ve[illegible] Dei [illegible] *annos Scriptu a* [illegible] *annos* [illegible] eſt, ut S[illegible] putatur. Non [illegible] quam à *Hi*[illegible] inquirendo potius quam defi-[illegible] protulit.

D[illegible]que [illegible] fundamento [illegible], quod [illegible] ſupponunt Hebræi, & qui [illegible] ipſi [illegible]ntur, *Salomonem* anno duodecimo ætatis [illegible] cœpiſſe. Quod enim [illegible] Scriptura *Davidem* paulo ante quam Regnum *Salomoni* [illegible], de illo dixiſſe 1. Paralipomenon xxix. 1. *Salomonem filium meum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum* de tenera & delicata educatione, rerumque gerendarum inſcitia, quæ in vigeſimum annum [illegible], non de puerili ætate intelligendum eſt. Unde *puer* hic idem eſt quòd *juvenis*. Sic *Iſaac* quando ad Sacrificium ductus eſt, Geneſis xxii. 5. *Joſephus* cùm ſtetit coram Pharaone, Geneſis xli. 12. *David* pugnam cum *Goliath* Gigante conſerturus, 1 Regum xvii. 33. *Abſalom* in *Davidem* perduellis, ducenſque Exercitum ut ipſum opprimeret, 11. Regum xviii. 5. pueri vocantur; qui tamen ſinguli vicenariis longè majores erant. Neque nullius momenti eſt *Joſephi* ſilentium, qui *Salomonem* nec duodecimo ætatis anno regnare cœpiſſe, nec undecimo patrem exuiſſe [illegible]. Quanquam in numero annorum *Salomonis* toto cœlo *Joſephus* aberraverit, ut ſuo loco obſervabimus. Verſio quidem Septuaginta Interpretum in [illegible] Alexandrino iii. Regum ii. 9. *Salomonem* in Throno David Patris ſui ſediſſe habet, *cum eſſet filius annorum duodecim:* [illegible]. Sed hæc temporis nota cùm abſit ab Hebræo Textu, & ab aliis omnibus MSS. Verſionis lxx. Interpretum, maximè Vaticano, à Latina Verſione Vulgata, à Paraphraſi Chaldaica, & à Verſione Syriaca, & Arabica, penitus repudianda eſt.

S. Hieronymus, aliique Auctores Eccleſiaſtici, Traditionem Hebræorum indiſcuſſam ſecuti ſunt, non autem ex propria ſententia aſſeruerunt *Salomonem* anno ætatis duodecimo Regnum iniiſſe, & anno undecimo vel decimo *Roboamum* genuiſſe. Hypotheticè & ex aliena ſententia locutum *S. Hieronymum*, verba ipſius probant. *Si enim duodecimo anno Salomon ſuper Iſrael accepit Imperium & quadraginta annis regnavit in Jeruſalem, filiuſque ejus Roboam, cùm quadrageſimum & primum annum ageret ætatis Patri ſucceſſit in Regnum, perſpicuum eſt undecim annorum fuiſſe Salomonem, ſive decem, quia decem menſes a conceptu uſque ad partum Mater ſibi vendicat.* Et [illegible] *In* [illegible] inquit, *diverſas ponimus opiniones, ut non tam ſcribere, quam loqui tibi coram videamur. Cæterum Apoſtolus interminabiles genealogias & Judaicas fabulas prohibens, de iſtiuſmodi mihi videtur interdicere Quæſtionibus. Quid enim prodeſt hærere in litera, & vel Scriptoris errorem, vel annorum ſeriem calumniari* [illegible] *feſtiſſime legatur* Litera occidit, Spiritus autem vivificat? *Relege omnes & Veteris & Novi Teſtamenti Libros. Et tantam annorum reperies diſſonantiam,* [illegible] *numerum* [illegible] *Iſrael* *id eſt, inter Regnum* [illegible] *ut huiuſcemodi hærere Quæſtionibus* [illegible] *tam ſtudioſi, quam otioſi hominis eſſe videatur.*

QUÆSTIO SECUNDA.

UTRUM SALOMON REGNI SUI [illegible] à cæde Adoniæ Fratris, & Abiathari Sacerdotis exauctoratione, abſque crimine ſancitaverit.

PROPOSITIO UNICA.

Salomon fratrem Adoniam juſtè capitis damnavit, Abiatharem Sacerdotem meritò exauctoravit.

PRobatur prima pars Propoſitionis. Qui tyrannidem affectant à Rege, aut ſupremo Principe morti addici poſſunt: Atqui tyrannidem affectabat *Adonias* & *Salomonem* Regem legitimum è Solio deturbare moliebatur: Ipſum itaque *Salomon* juſtè morti addixit.

Probatur Minor. Cùm enim *Betſabee* pro eo ad *Salomonem* ſupplex acceſſiſſet, *Abiſag* Sunamitidem, quæ *Davidi* conjuncta fuerat ut ſenem foveret, ipſi poſtulatura uxorem, compertum habuit *Salomon* ipſum res novas moliri, nec à priori conjurationis ambitu ſuo conſilio, quod vivente adhuc *Davide* foras eruperat, iii. *Regum* 1. deſiſtere. Unde *Salomon* Matri reſpondit, (iii. Regum ii. 22. 23. 24.) *Quare poſtulas Abiſag Sunamitidem Adoniæ? Poſtula ei & Regnum. Ipſe eſt enim frater meus major me, & habet Abiathar Sacerdotem & Joab filium Sarviæ.* (In more enim fuiſſe videtur apud Hebræos, ut Regum Viduæ nemini niſi Regi in Matrimonium darentur. *Juravit itaque Rex Salomon per Dominum, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra animam ſuam locutus eſt Adonias verbum hoc. Et nunc vivit Dominus, qui firmavit me, & collocavit me ſuper Solium David Patris mei, & qui fecit mihi domum, ſicut locutus eſt, quia hodie occidetur Adonias. Miſitque Rex Salomon per manum Banaiæ filii Joiadæ, qui interfecit eum, & mortuus eſt.*

Secundò, Judicium illud capitale *Salomonis* in *Adoniam* fratrem Scriptura Sacra nullibi accuſat vel improbat.

Tertiò, *Theodoretus* illius æquitatem agnoſcit Quæſtione [illegible] in Librum [illegible] Regum. *Diverſa ſunt* [illegible] *hominum vitæ genera. Nam* [illegible] *quidem ſummam exercent Philoſophiam. Alii autem virtutem quæ dicitur politica aut civilis. Alii verò Regiam aut Imperatoriam. Oportet ergo unumquemque dijudicare ex vitæ ratione quam ſequitur. Non eſt* [illegible] *a Salomone exigenda Prophetica neque Apoſtolica Perfectio, ſed ea quæ* [illegible] *Regibus. Sciebat autem ipſum Orniam* (ſive Adoniam) *affectare tyrannidem. Conatus enim erat Regnum arripere. In priori ergo quod* [illegible] *aulæi facinore ei ignoverat* [illegible] *eum promiſerat dummodo* [illegible] *gereret. Poſtquam autem petiit Patris* [illegible], *non ei* [illegible]

cere [illegible]

conceſſit poſtulatum, quod ⁊ tam ſtrueret ad tyrannidem. Sed Regni proſpiciens tranquillitati, eum juſſit interfici.

Pars altera Propoſitionis probatur: Qui conſcius fuerat conjurationis *Adoniæ*, ejuſque partes contra *Salomonem* legitimum Regem auctoritate ſuâ juverat, meritò eſt exauctoratus Sacerdotio. Immò capitali pœnâ dignus erat. Atqui *Abiathar* Sacerdos conjurationis *Adoniæ* in *Salomonem* legitimum Regem conſcius erat, ejuſque partes auctoritate ſuâ juverat (III. *Regum* Cap. I. 7.) Juſte igitur Sacerdotio exauctoratus eſt à *Salomone*. Immo ipſum capitis damnare poterat *Salomon*, ſed ſententiam clementiâ laudabiliter temperavit ob reverentiam Sacerdotii, & vetera *Abiatharis* in *Davidem* officia. Hunc autem exauctorando, judicium Dei occaſione datâ executus eſt, qui Pontificatum a familia *Ithamari* in pœnam peccati *Heli* & filiorum, ad primævam *Eleazari* ſtirpem, ex qua erat *Sadoc*, transferri decreverat.

Probatur Minor ex III. Regum II. 26. 27. *Abiathar quoque Sacerdoti dixit Rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum. Equidem vir mortis es, ſed hodie te non interficiam, quia portaſti Arcam Domini Dei coram David Patre meo, & ſuſtinuiſti laborem in omnibus, in quibus laboravit Pater meus. Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non eſſet Sacerdos Domini, ut impleretur ſermo Domini, quem locutus eſt ſuper domum Domini in Silo.*

Confirmatur ex *Theodoreto* Quæſtione IX. in III. Regum. *Erat*, inquit, *ipſe quoque obnoxius crimini tyrannidis, ut qui opem tuliſſet Orniæ, ſive Adoniæ. Sed divina quoque prædictionis adminiſter fuit Salomon. Heli enim & per celeberrimum Samuelem, & per alium Prophetam prædixit Deus generis ignominiam. Hoc autem Hiſtoria quoque oſtendit.* Scripturæ verba mox à me laudata in probationem affert *Theodoretus*.

Objicies: *Adonias* veniam affectatæ tyrannidis vivente patre, à *Salomone* obtinuerat: Iniquè ergo videtur egiſſe *Salomon*, cùm ipſum interfici juſſit ob conjurationem antea condonatam.

Præterea, Jus ſuum perſequebatur *Adonias*: Regnum enim ipſi primogeniti jure debebatur. Unde *Betſabeam* ſic alloquitur: *Tu ſcis quia meum erat Regnum.* Nemo porrò juſtè interficiat aliquem ob eam cauſam quòd ⁊tem ſuam repetat.

Reſpondetur ad primum: *Adoniam* veniam à *Salomone* non impetraſſe niſi conditionatam, eâ ſcilicet lege ut nihil novi moliretur, nec ambitu ſuo & faſtu novarum ſuſpicionum anſam præberet, quæ læſæ Majeſtatis crimen ita condonatum excitant. Cùm enim *Adonias* timens *Salomonem*, ad cornu Altaris confugiſſet, dicens: *Juret mihi Rex Salomon hodie, quòd non interficiat ſervum ſuum gladio*, Reſpondit Salomon: *Si fuerit vir bonus,*

A *non cadet ne unus* [illegible] *Sin autem malum* [illegible] [illegible] *Ado*[illegible] id [illegible] III. *Regum* Cap. [illegible] [illegible] *Adonia* [illegible], & [illegible] exauctoratione & exilio [illegible] [illegible] *Venit autem Nuntius a*[illegible] [illegible] *poſt Adoniam, & p*[illegible] *non declinaſſet.* Id eſt ac[illegible] Joab [illegible] vulgari: *Fugit ergo Joab in Tabernaculum*
B *mini, & apprehendit cornu Altaris.* [illegible] *que eſt Regi Salomoni, quod fugiſſet Joab in Tabernaculum Domini, & eſſet juxta Altare.* [illegible] fuiſſet conjurationis reus, maleque ſibi conſcius non fugiſſet. Nova itaque conjuratio contra *Salomonem* facta eſt ab *Adonia*, *Joabo*, & *Abiathare*, quam prodidit perſpicacиſſimo & ſagaciſſimo *Salomoni* petitio facta ab *Adonia* per *Betſabeam*, *Abiſag* Sunamitidis uxoris *David* in conjugem.

Reſpondetur ad ſecundum, Etſi jus ad Re-
C gnum habuiſſet *Adonias*, eo meritò privatus fuiſſe à Patre, quòd eo vivente Regiam poteſtatem uſurpaſſet. Unde Regno in *Salomonem* fratrem paternâ ſententiâ, & Comitiorum Regni tranſlato, non potuit in *Salomonem* conjurare, quin fieret Majeſtatis reus. Id eleganter expreſſit S. *Ambroſius* in priore *Davidis Apologia*, Cap. VI. *David eò uſque præcavit, ut cùm Adoniam filium Regnum ſibi uſurpare comperiſſet & ſerere conventus, non eum qui præripere geſtiebat; ſed eum qui expectaret, eligeret.*

Reſpondetur ſecundò, *Adoniam*, quamvis
D Primogenitum, nullum jus ad Regnum habuiſſe, quia Regni ſucceſſio ex Patris etiam voluntate pendebat. Unde *Roboamus* multis filiis potens, *Abiam*, non primogenitum, ſed quartum, & ex tertia uxore ſuſceptum, Regem conſtituit, quia ſapientior erat, & potentior cæteris fratribus ſuis numero viginti ſeptem. (II. *Paralipomenon* XI. 22. 23.)

Denique Dei electione, in cujus manu ſunt omnium jura Regnorum, *Salomon* Rex conſtitutus erat. Nato enim jam *Adonia*, dixerat Do-
E minus *Davidi* per *Nathan* Prophetam, (II. Regum VII. 12.) *Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipſe ædificabit Domum Nomini meo, & ſtabiliam thronum Regni ejus uſque in ſempiternum.* Nec verò divinâ diſpoſitione collatum *Salomoni* Regnum *Adonias* ignoravit, cum *Betſabeæ* dixerit: *Sed tranſlatum eſt Regnum, & factum eſt fratris mei. A Domino enim conſtitutum eſt ei.* Id autem noſcens *Adonias*, non potuit abſque perduellionis crimine Regnum ambire, adeoque juſtè à *Salomone* occidi juſſus eſt.

Finis quartæ Mundi Ætatis.

HISTORIA ECCLESIASTICA
VETERIS TESTAMENTI.
QUINTA MUNDI ÆTAS,
A FUNDATIONE TEMPLI SALOMONICI
AD CAPTIVITATEM BABYLONICAM,
ANNOS CCCCXXIV. MENSES III. ET DIES VIII.
COMPLEXA.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

De Regibus Juda & Iſraël, eorumque Rebus Geſtis, ut in Hiſtoria Sacra narrantur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Salomone.

Ædificatio Templi à Salomone.

I. QUARTUM jam annum regnabat *Salomon*, Sapientiâ, divitiis, fœlicitate Regum nemini comparandus, cùm Templi fundamenta jecit. Tempus tanti operis inchoati Scriptura Sacra conſignat III. *Regum* Cap. VI. *Factum eſt ergo quadringenteſimo & octogeſimo anno egreſſionis filiorum Iſraël de Terra Ægypti, in anno quarto, menſe Zio (ipſe eſt menſis ſecundus) Regni Salomonis ſuper Iſraël, ædificari cœpit Domus Domino.* Et II. Paralipomenon III. *Cœpit autem ædificare menſe ſecundo, anno quarto Regni ſui.* Zio menſis ſecundus anni ſacri, partim Aprili noſtro, partim Maio reſpondens. Abſolutum eſt ſeptennii ſpatio, cum ſex menſibus, ut conſtat ex III. *Regum* VI. 39.

A Structuræ locus editiſſimus, in vertice Montis *Moria*, in area *Ornan* Jebuſæi, quam emerat David. II. *Paralipomenon* III. I. Materia Templi, lapides exquiſitiſſimi, dolati atque perfecti, ligna cedrina, abiegna, olivarum, æs, argentum, aurumque puriſſimum. Malleus & ſecuris, & omne ferramentum in eo non ſunt audita, cùm ædificaretur: Providente Deo, ut invenirentur ejuſmodi ſuâ ſponte nati lapides, ut ad eos
B compingendos nullo ferro eſſet opus, ſed ſupra omnem artem ædificandi aptè inter ſe conjungerentur, ut ait *Theodoretus* Quæſtione XXIII. in III. Regum. Seu potiùs præparatis antea latomorum, & fabrorum arte & induſtriâ lapidibus ac lignis.

Forma Templi ſeu exterior, ſeu interior, digna tam ſapiente tamque potente Architecto,

deſcribitur i. *Regum* vi. ii *Paralipomenon* iii. & *Ezechielis* xli. De qua etiam legendi *Joſephus* Libro viii. Antiquitatum, Cap. ii. *Theodoretus*, Quæſtione xxiv. in iii. Regum, *Beda* Libro De Templo, & ex recentioribus *Arias Montanus*, in Apparatu Regiorum Bibliorum, *Villalpandus* in Ezechielem, *Ribera* Lib. i. De Templo, *Torniellus* & *Salianus* in Annalibus Sacris Veteris Teſtamenti, & ex Heterodoxis *Ludovicus Capellus*. Partes Templi interiores duæ, ad formam Tabernaculi, quod Templum veluti portatile fuerat. Prima ſimpliciter vocabatur *Sancta*, in qua erant Altare thymiamatis, menſæ decem aureæ Panum propoſitionis, totidemque candelabra aurea. Pars, hæc quæ & Templi nomen retinebat, longa erat quadraginta cubitos, lata viginti. Pars altera vocabatur *Sanctum Sanctorum*, æqualis longitudinis & altitudinis viginti cubitorum, muro & velo intermedio ſeparata à *Sanctis*, obſcurior etiam intrinſecùs, nec lucem ſolarem admittens. In ea erat Arca, ejuſque aditus uni patebat Pontifici ſemel in anno, in Feſto Expiationis. Vocabatur etiam Oraculum, quia inde reddebantur reſponſa Summo Sacerdoti Deum per *Urim* & *Thummim* conſulenti. Pars exterior Templi *Atrium* appellata, idque multiplex, ſcilicet i. Atrium Sacerdotum, ſeu interius, in quo Altare holocauſtorum, Mare æneum, id eſt, labrum ampliſſimum ex ære, capiens aquæ batos bis mille, ſive ter mille metretas; reliqua quæ ad uſum Sacerdotum, & Levitarum miniſteria ſpectabant. 2. Atrium Populi, ſeu Atrium exterius, quò viri & fœminæ Iſraëlitæ ad divinum cultum congregabantur. Addunt aliqui & Atrium Gentium: Singula ſuis peribolis diſtincta, triplicique porticuum ordine, exedris, caſtellis, portis, gradibus, quibus ex uno aſcendebatur in aliud. Ante veſtibulum Templi columnæ duæ æreæ æquales, una à dextris, quam vocavit *Jachin*, altera à ſiniſtris, quam appellavit *Booz*. (utroque nomine firmitatem ſignificante.) De quarum altitudine pugnantia in ſpeciem loca iii. *Regum* vii. ii. *Paralipomenon* iii. & *Jeremiæ* ultimo, conciliata vide apud Interpretes. In circuitu Templi exedræ, gazophylacia, paſtophoria extructa erant, in quibus morari conſueverant Sacerdotes in ordine vicis ſuæ, ſicut & Levitæ, toto illo tempore quo miniſterio Templi vacabant. Pavimenta, parietes, tectum, capitella, teſſellato opere, laminis aureis, tegulis æneis, cælaturis, gemmis pretioſiſſimis admiranda. Ædificium totum artificio, ſymmetriâ, architecturâ, humanam induſtriam longè ſuperavit. Ambitus fuit cubitorum ſacrorum duorum millium. Singula latera cubitorum quingentorum, quatuor columnarum ordinibus ſplendida. Vaſa, candelabra, pateræ, phialæ, cantharì, lances, crateres, acerræ, veſtes ſacræ, numero & magnificentiâ pene incredibili. Opifices ex Judæis & Gentibus conducti eo numero ut vel hinc maximè conſtet cùm Salomonis potentia, & opulentia, tum Ædificii magnitudo & gloria. Ex Iſraëlitis triginta millia numerantur, qui per vices laboraturi in Libanum mittebantur, decem millia per ſingulos menſes, ita ut duobus menſibus in domibus ſuis manerent, rem familiarem curaturi. His Præpoſitus erat *Adoniram*. Bajulorum, ex Gabaonitis utique & aliis Proſelytis, ſeptuaginta millia: Latomorum lapides in monte expolientium, octoginta millia. Præfecti operum ter mille & ſexcenti, quos inter primi ordinis fuere ter mille & trecenti. Incomparabilis verò celebratur induſtria *Hirami* Tyrii, cujus mater Iſraëlitis ex filiabus *Dan*, ut dicitur ii. *Paralipomenon* ii. At iii. Regum vii. dicitur filius mulieris viduæ de Tribu *Nephtali*. Sive quòd civitas *Dan* in ambitu Tribus Nephtali ſita eſſet, ſive quod primum mulieris Matrimonium fuiſſet cum viro ex Tribu Nephtalide.

III. Templum anno undecimo Regni *Salomonis*, Menſe octavo, qui *Bul* dictus eſt, abſolutum. Anno ſequenti, qui Jubilæus fuit, quartum Mundi millenarium aperiens, Dedicatio Templi ſolemni ritu à *Salomone* celebrata eſt, Arcâ in Sanctum Sanctorum per Sacerdotes illatâ, innumeriſque Sacrificiis Deo oblatis. Tempus Dedicationis fuit Menſis *Ethanim*, Anni ſeptimus, quo & ad Solemnitatem Tabernaculorum celebrandam Populus univerſus Hieroſolymam conveniebat. An Dedicatio Altaris & Templi decimaquinta die Menſis, qui erat ex Lege ſacer Feſto Tabernaculorum, inchoata ſit, ita ut Feſtum utrumque ſimul celebraretur, ut cenſet *Toſtatus*, an die octavo dicti Menſis, ita ut utrique Solemnitati ſeorſim ſeptem dies attributi ſint, diſputatur, variantibus Interpretum opinionibus circa ſenſum illius loci ii. Paralipomenon vii. 8. 9. *Fecit ergo Salomon Solemnitatem in tempore illo ſeptem diebus, & omnis Iſrael cum eo...... Fecitque die octavo Collectam, eò quòd dedicaſſet Altare ſeptem diebus, & Solemnitatem celebraſſet diebus ſeptem. Igitur in die vigeſimo-tertio Menſis ſeptimi dimiſit Populos ad Tabernacula ſua.* Secunda tamen ſententia probabilior, immò penitus certa mihi videtur ex iii. Regum viii. 65. *Fecit ergo Salomon in tempore illo feſtivitatem celebrem, & omnis Iſrael cum eo, multitudo magna ab introitu Emath uſque ad Rivum Ægypti, coram Domino Deo noſtro, ſeptem diebus, & ſeptem diebus, id eſt, quatuordecim diebus. Et in die octava dimiſit Populos.* Atque hæc *Theodoreti* ſententia eſt Quæſtione xxx. in iii. Regum. *In Feſto* (inquit) *Tabernaculorum convocavit Populum. Feſtos igitur celebrarunt quatuordecim dies, ſeptem quidem Dedicationis, ſeptem vero Scenopegia, ſeu Tabernaculorum. Octavum ergo diem vocat eum, qui ſecutus eſt ſeptem dies ultimos.* Oblata in Sacrificium boum viginti duo millia, & ovium centum viginti millia. Rex ferventiſſimâ oratione Deum invocat, utroque genu in terram flexo, expanſiſque in cælum manibus, ut ſibi, Populoque Iſrael propitius ſit, oranteſque in Templo exaudiat. Deinde Populo benedicit. Dedicationem Miracula Duo celebriorem effecerunt. 1. Dei apparitio in nebula, propter quam Sacerdotes ſtare, & Miniſteria ſua obire non poterant. 2. Ignis è cælo delapſus, qui holocauſta & victimas conſumpſit. (iii. *Regum* viii. & ii. *Paralipomenon* vii.)

Templi Dedicatio.

IV. Abſolutis ſacris Ædificiis, *Salomon* tredecim annis in Regiæ ſuæ ſtructurâ occupatus eſt, cujus tres partes inſignes, 1. Domus Regis, 2. Domus Reginæ, 3. Domus ſaltus Libani, à columnarum cedrinarum multitudine ſic nuncupata. Regia Salomonis in Monte Sion extructa eſt, è regione Templi. Porro inter Montem Moria, in quo Templum conditum erat, & Montem Sion, in quo Regia, profunda vallis ſive vorago interjacebat, *Mello* dicta, per quam eluvies aquarum è Civitate in Torrentem Cedron effluebat. Hæc vallis ex utraque parte ad firmanda tum Templi, tum Muri Sionitici fundamenta magnis molibus aggeribuſque ſubſtructa eſt, tum à *Davide*, ii. Regum Cap. v. 9. tum à *Salomone*, qui etiam pontem erexiſſe creditur, per quem à Regia in Templum tranſitus eſſet. Alii Arcem quamdam ſeu Turrim muniendæ & in officio continendæ Civitati ibi conditam putant, & quidem Populi ſumptibus: Quæ res ſeditioni poſt aliquot annos occaſionem dedit. (iii. *Regum* ix. 15. & xi. 27.)

Salomonis Ædificia.

V.

Salomoni Deus, apparuit.

V. Poſt vigeſimum ædificationis annum, magnificentiſſimis ædificiis omni ex parte abſolutis, *Salomoni* vigeſimum-quartum Regni ſui annum agenti Deus iterum apparuit. Ipſius vota ſibi accepta eſſe, Templumque ſe ſanctificaſſe teſtatus eſt. Stabile Regnum, perpetuum Templi honorem ei promiſit, modò Rex & Populus in cultu Dei, & Legis divinæ obſervantia fideles & conſtantes eſſent. Alioqui & Iſraëli, & ipſi Templo reprobationem, deſpectionem, ac triſtia quæque comminatus eſt. *Si autem averſione averſi fueritis vos & filii veſtri, non ſequentes me, nec cuſtodientes mandata mea, & ceremonias meas, quas propoſui vobis, ſed abieritis & colueritis Deos alienos, & adoraveritis eos: Auferam Iſrael de ſuperficie terræ, quam dedi eis: & Templum quod ſanctificavi nomini meo, projiciam à conſpectu meo, eritque Iſrael in proverbium, & in fabulam cunctis Populis. Et domus hæc erit in exemplum: Omnis qui tranſierit per eam, ſtupebit, & ſibilabit, & dicet: Quare fecit Dominus ſic terræ huic, & domui huic? Et reſpondebunt: Quia dereliquerunt Dominum Deum ſuum, qui eduxit Patres eorum de Terra Ægypti, & ſecuti ſunt Deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt eos: Idcirco induxit ſuper eos omne malum hoc.* (III. Regum IX. & II. Paralipomenon VII.) Quibus minis ac verbis indicare Deus voluit, omnia quæ ad externi cultûs apparatum pertinent, per ſe grata Majeſtati ſuæ non eſſe, ſed ob internam duntaxat cultorum pietatem ac devotionem. *Fide enim, Spe, & Caritate colitur Deus:* (inquit *S. Auguſtinus* in Enchiridio.)

Salomonis Claſſis.

VI. Sub idem tempus, *Hyramo* Tyri Regi, in compenſationem ſubſidiorum quæ contulerat ad Templi Regiæque ædificationem, *Salomon* viginti Urbes in Galilæa dedit, certo (ut credere par eſt) annorum numero uſufruendas; Quas tamen ille ſprevit, moxque reſtituit. Urbes etiam nonnullas condidit *Salomon*: Amorrhæorum, Hethæorum, Pherezæorum, Hevæorum, & Jebuſæorum reliquias, quas Iſraëlitæ exterminare non valuerant, tributarias fecit. Claſſes inſtruxit in *Ophir* & in *Tharſis* tranſmittendas, quæ magnam vim auri, argenti, gemmarum pretioſarum, lignorum thyinorum, eboris, &c. ſingulis annis advehebant. Ita tamen ut ſingulæ tres annos in conficienda navigatione explerent, ſed annis ſingulis una rediret. Sic enim Verſus 13. Capitis decimi Libri III. Regum cum Verſu 22. conciliatur. Porro cùm *Ophira* ſit duplex, Arabica, & Indica, Ophiram *Salomonis* doctiores Interpretes Taprobanam Indiæ Orientalis Inſulam, auri, gemmarum, eboriſque feraciſſimam intelligunt; quò directa erat faciliſque ex Aſiongaber Sinus Arabici Portu navigatio, in qua triennium inſumebatur: Cùm in Arabicam Ophiram longè breviori temporis ſpatio navigari potuiſſet, nec ex ea tamen eboris ingens copia advecta eſſet, cùm in ea nulli ſint elephanti. *Tharſis* quò *Salomon* & *Hiramus* Rex Tyri, Claſſem ſemel per tres annos tranſmittebant, non eſt Hiſpanica Carthago ſeu *Tarteſſus*, ut *Pineda*, aliique Hiſpani ingenioſâ vanitate commenti ſunt; neque Africana, neque *Tharſus* Ciliciæ, Provinciæ minoris Aſiæ, Primaria civitas, in quam non ex *Aſiongabere* Maris Rubri, ſed ex *Joppe* Maris Mediterranei Portu adornata fuiſſet navigatio: Sed Oceani Indici inſula, Taprobanæ ſive Ophiræ proxima. Ita *Theodoretus Quæſtionibus* XXXIII. & XXXVI. *in* III. *Regum*. Claſſis Ophirea ſexcenta ſexaginta ſex auri talenta per annos ſingulos afferebat Salomoni, excepto eo quod afferebant vectigalium Præpoſiti, negotiatores, & omnes Reges Arabiæ, Duceſque Terræ. (III. *Regum* X. 14.)

Salomonis potentia & fama.

VII. Uti Sapientiâ, ſic & opibus *Salomon* cæteros mortalium prætergreſſus, nominis ſui famam longè lateque propagavit, inſignis Meſſiæ typus, donec per voluptates effeminatus, fœdiſſimis maculis gloriam ſuam obſcuravit. III. Regum 10. 23. *Magnificatus eſt Rex Salomon* (inquit Scriptura) *ſuper omnes Reges terræ, divitiis & ſapientiâ. Et univerſa terra deſiderabat vultum Salomonis, ut audiret ſapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus.* Tantæ potentiæ ac Sapientiæ fama *Reginam Saba* excivit, ut Hieroſolymam cum magno comitatu veniret, *Salomonis* gloriam & magnificentiam ſpectatura, prudentiam propoſitis ænigmatibus, hoc eſt, difficilimis Quæſtionibus probatura. An autem Æthiopiæ, an Arabiæ felicis Regina eſſet, in Diſſertationibus expendemus. Ut ut eſt, Heroina illa Sapientiæ lumina, Regiæ elegantiam, Sacrificiorum magnificentiam, menſarum apparatum, ſervorum diſciplinam admirata, ac pene ſtupore correpta, in has voces exclamavit: *Verus eſt ſermo quem audivi in Terra mea ſuper ſermonibus tuis & ſuper ſapientia tua, & non credebam narrantibus mihi, donec ipſa veni, & vidi oculis meis, & probavi quòd media pars mihi nuntiata non fuerit: Major eſt ſapientia tua & Opera tua, quàm rumor quem audivi: Beati viri tui, & beati ſervi tui, qui ſtant coram te ſemper, & audiunt ſapientiam tuam. Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuiſti, & poſuit te ſuper thronum Iſrael, eò quòd dilexerit Dominus Iſraël in ſempiternum, & conſtituit te Regem ut faceres Judicium & Juſtitiam.* (III. *Regum* X.) Hæc effata, ut animi ſenſum teſtaretur, muneribus Principe dignis cumulat, centum & viginti auri talentis, gemmarum pretioſiſſimarum copiâ, aromatum tantâ vi, quanta nunquam in Judæa viſa. Balſami plantam, cujus ferax eſt Palæſtina, illius Reginæ munificentiæ acceptam ferri, Auctor eſt Joſephus. Rex mutuis muneribus gratum animum teſtatus eſt, ipſique præterea dedit *omnia quæ voluit, & petivit ab eo.* (III. Regum X. 13.)

Salomonis lapſus.

VIII. Quò major fuit Sapientia *Salomonis* & gloria, eò fœdior ac gravior ejus lapſus extitit. Tot enim tantiſque bonis elatus, voluptati fræna laxavit, factus fœminarum mancipium. Præter filiam Pharaonis, multas alienigenas duxit, Moabitidas, Ammonitidas, Idumæas, Sidonias, Hethæas, contra præceptum Legis, hujuſmodi cum diſparis cultûs fœminis connubia expreſſè prohibentis, ob evidens idololatriæ periculum, Exodi XXXIV. 16. *Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad veſtras: Certiſſimè enim avertent corda veſtra, ut ſequamini Deos earum.* Inaudito exemplo ſeptingentas circiter uxores Reginarum nomine & cultu inſignes, & trecentas concubinas habuit, quibus cùm inſana libidine adhæreret, ad ipſarum etiam Idola defecit, Fanaque falſis Numinibus erexit, *Aſtartha* inprimis, id eſt, *Veneri* Deæ Sidoniorum, *Molocho* Deo Ammonitarum, & *Chamoſo* Deo Moabitarum. Unicum de tot thalamis filium ſuſcepit *Roboamum*, & filias duas, duorum Præfectorum uxores, quarum meminit Hiſtoria Sacra III. *Regum* IV. II. 15. Conjiciunt nonnulli, Salomonem complures liberos in honorem *Molochi* igne conſumpſiſſe. Laſcivum Regem præpropera ſenectus invaſerat, jamque ad vitæ finem vergebat, cùm ipſi Deus, ſive ſpecie aliquâ terribili apparens, ſive per Prophetam, defectionis pœnam, diſtractionem Regni, quæ ſub filio paulò poſt ſecuta eſt, non tantùm illi denuntiavit, verùm

rùm etiam hoſtes inſenſiſſimos adversùs ipſum A ſuſcitavit. *Adad* enim Idumæus, Regio ſanguine oriundus, & Ægypti Regi affinitate conjunctus, paternam Provinciam à *Davide* debellatam invaſit. *Razon* quidam Syrus è Ducibus *Adarezeris* Regis Soba olim à *Davide* victi, latrociniis vires adeptus, Damaſcum obtinuit. *Jeroboam* filius *Nabath*, Ephratæus, vir fortis & potens, in *Salomonem* rebellavit, Regnique poſt mortem illius conſequendi ſpe ex Vaticinio Prophetico erectus, in Ægyptum fugit ad *Seſacum* Regem, ut *Salomonis* iram declinaret, ſeque meliori fortunæ ſervaret. (III. *Regum* Cap. XI.)

Mors Salomonis.

IX. Inter hæc calamitatis publicæ præludia, mortuus eſt *Salomon*, cùm annus quadraginta regnaſſet. (III. *Regum* XI. 42.) De illius Pœnitentia & ſalute nihil explicitè tradit Scriptura Sacra: Variæ ſunt de illa Patrum & eruditorum hominum opiniones: Noſtram in Diſſertationibus aperiemus.

Ejus Libri.

Libros Sacros ſcripſit, *Proverbia*, *Eccleſiaſten*, & *Canticum Canticorum*. Alios ipſum edidiſſe de rebus phyſicis, colligi videtur ex III. *Regum* Cap. IV. 33. nec non etiam Libros Carminum, Verſ. 32. *Locutus eſt quoque Salomon tria millia parabolas, & fuerunt carmina ejus quinque* C *& mille. Et diſputavit ſuper lignis, à cedro quæ eſt in Libano, uſque ad hyſſopum, quæ egreditur de pariete; & diſſeruit de jumentis, & volucribus, & reptilibus, & piſcibus.* Salomonis nomini ab impiis hominibus ſuppoſita ſunt *Clavicula*, & *Annulus Salomonis*, aliaque Opera Magica. Ejus laudes ac vituperium, *Eccleſiaſtici* XLVII. leguntur. Ubi enim de *Davide* ſermonem fecit: *Poſt ipſum*, inquit, *ſurrexit filius ſenſatus, & propter illum dejecit omnem potentiam inimicorum. Salomon imperavit in diebus pacis, cui ſubjecit Deus omnes hoſtes, ut conderet domum in nomine ſuo, &* D *pararet ſanctitatem in ſempiternum, quemadmodum eruditus es in juventute tua, & impletus es quaſi flumen ſapientiâ, & terram retexit anima tua. Et repleſti in comparationibus ænigmata: Ad inſulas longè divulgatum eſt nomen tuum, & dilectus es in pace tua. In Cantilenis, & Proverbiis, & comparationibus, & interpretationibus mirata ſunt terra, & in nomine Domini Dei, cui eſt cognomen Deus Iſrael. Collegiſti quaſi aurichalcum aurum, & ut plumbum compleſti argentum. Inclinaſti femora tua mulieribus: Poteſtatem habuiſti in corpore tuo: Dediſti maculam in gloria tua, & profanaſti* E *ſemen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari ſtultitiam tuam, ut faceres Imperium bipartitum, & ex Ephraim imperare imperium durum. Deus autem non derelinquet miſericordiam ſuam, & non corrumpet, nec delebit opera ſua, neque perdet à ſtirpe nepotes Electi ſui: & ſemen ejus qui diligit Dominum, non corrumpet. Dedit autem reliquum Jacob, & David de ipſa ſtirpe. Et finem habuit Salomon cum patribus ſuis.*

X. Regnante *Salomone*, Synagogæ Judaicæ Sacris præerat *Sadoc* Pontifex, cui ſucceſſit *Achimaas* Regis gener.

ARTICULUS II.

De Roboamo, Abia, & Aſa Regibus Juda: Jeroboamo, Nadab, Baaſa, Ela, Zambri, & Amri, Regibus Iſraelis.

Roboamus Rex Juda.

I. SAlomoni ſucceſſit *Roboamus* ejus filius, annum ætatis quadrageſimum primum agens. B Toto Iſraële, ad conſtituendum eum Regem Sichimam conveniente, Populi nomine rogatus à *Jeroboamo*, ut duriſſimum tributorum jugum ſibi à *Salomone* impoſitum minueret, relicto Seniorum conſilio, ex Juniorum ſententiâ duriter ac minaciter reſpondens, decem Tribus à ſe alienavit, quæ *Jeroboamo* primo Iſraëlis Regi paruerunt, duabus duntaxat Tribubus, *Juda* ſcilicet ac *Benjamin*, in ipſius *Roboami* fide manentibus.

Decem Tribuum defectio.

Aduram, qui præerat tributis, à *Roboamo* ad ſe miſſum, cùm lapidibus obruiſſent Iſraëlitæ, Rex ſibi, Regnoque conſulturus, delectis ex utraque Tribu centum octoginta mille militibus, bellum adversùs decem Tribus gerere decrevit: Sed à Deo per Prophetam *Semejam* monitus ne contra fratres pugnaret, nec Dei voluntati, cujus arbitrio hæc defectio contigerat in pœnam peccatorum *Salomonis*, reſiſteret, à cœpto deſtitit. Tum ditionis ſuæ Urbes vallis mœnibuſque cinxit, & congeſtâ armorum, annonæque copiâ, illis filios ſuos præfecit. Sacerdotibus & Levitis univerſis, plurimiſque ex ſingulis Tribubus, quibus conſtans avitæ Religionis ſtudium, *Roboamo* Regi adjunctis, Regnum Juda per tres annos firmatum D eſt, quibus Rex Populuſque in Dei cultu & obſequio permanſerunt. (III. *Regum* XII. & II. *Paralipomenon* XI.) Poſt hæc Judæi in idololatriam prolapſi, & in omnem libidinem, etiam præpoſteram, cæteraſque Gentium abominationes effuſi ſunt. Exinde *Roboam* divinæ prohibitionis immemor perpetuum adversùs Jeroboamum bellum geſſit. Sic enim intelligendum illud III. Regum XIV. *Fuitque bellum inter Roboam & Jeroboam cunctis diebus.* Roboami Regis ac Judæorum perfidiam Deus caſtigavit, evocato in Judæam cum ingentibus copiis *Seſac* Ægypti Rege, cum mille E ducentis curribus, & ſexaginta millibus Equitum, innumeriſque Peditum copiis, ex Ægypto, Lybia, Troglodytide, & Æthiopia. Munitiſſimis Regni Juda civitatibus captis, Hieroſolymam uſque pervenit Ægyptius. Ibi Rex & Principes Juda prædicatione *Semeia* Prophetæ ad reſipiſcentiam, divinæque juſtitiæ agnitionem perducti, liberationis quidem promiſſionem à Deo acceperunt, ita tamen ut Victori ſervire ac tributa ſolvere cogerentur. *Verumtamen* (inquit) *ſervient ei, ut ſciant diſtantiam ſervitutis meæ, & ſervitutis Regni terrarum.* Receſſit itaque F *Seſac* Hieroſolymis, theſauris Templi & Domus Regis direptis, necnon clypeis aureis, quos fecerat Salomon, pro quibus æneos *Roboam* ſubſtituit. (III. *Regum* XIV. 25. 26. & II. *Paralipomenon* XII.) Obiit *Roboam* anno ætatis quinquageſimo-octavo, cùm annis ſeptemdecim regnaſſet. *Fecit autem omne malum, & non præparavit cor ſuum ut quæreret Dominum.* (II. Paralipomenon XII. 14.) Uxores decem & octo, concubinas ſexaginta duxerat mulieroſus Princeps, ex iiſque viginti & octo filios, & ſexaginta filias ſuſceperat. Ejus res geſtas ſcripſerunt *Semeia*, & *Addo* Prophetæ. (II. Paralipomenon XII. 15.)

II.

Abia Rex Juda.

II. *Roboamo* in Regno Juda ſucceſſit *Abia*, ejus filius ex *Maacha* uxore dilectiſſima, *Abſalomi* filia, ut ait Scriptura, id eſt, nepte, filiâ *Urielis de Gabaa*, (ut dicitur II. Paralipomenon XIII. 2.) Cui *Urieli Thamar* unica *Abſalomi* filia nupſit. Fuit autem Abia vir bello acer, ſed paternis flagitiis infamis. (III. *Regum* XV. 3.) In *Jeroboamum* Regem Iſraëlis bellum geſſit, Deique confiſus auxilio, uno prælio cæcidit hoſtium quinquies centena millia: Deinde victoriam perſecutus, *Bethelem*, *Jeſanam*, *Ephronem*, munitiſſimas Regni Iſraëlitici civitates, aliaque oppida in poteſtatem redegit. Tribus annis, & quidem incompletis, regnavit: Ejus quippe Regni initium octavo-decimo anno Regni *Jeroboam* notat Scriptura III. *Regum* XV. 1. Quatuordecim uxores habuit, ex quibus duos filios & ſexdecim filias procreavit. Eo regnante floruit *Addo* Propheta, à quo res ejus conſcriptæ. (II. *Paralipomenon* XIII.)

Aſa Rex Juda.

III. Poſt *Abiam*, Judæorum Imperium obtinuit *Aſa* ejus filius, patre melior, anno vigeſimo *Jeroboami* Regis Iſraël, ut habetur III. *Reg.* XV. 9. Decennium pacis continuum Deus ipſi largitus eſt: Quo tempore publicam Idololatriam ſuſtulit, *Subvertit Altaria peregrini cultûs, & Excelſa, & confregit ſtatuas, lucoſque ſuccidit; & præcepit Juda ut quæreret Dominum Deum patrum ſuorum, & faceret Legem, & univerſa Mandata: & abſtulit de cunctis Urbibus Juda Aras & Fana. Et abſtulit effeminatos de Terra.* Inſuper & *Maacham* matrem ſuam Sacrorum *Priapi* Antiſtitam exauctoravit, ſubvertit ſpecum pudendis Sacris conſecratam, confractumque Idolum turpiſſimum combuſſit in Torrente Cedron. (III. *Regum* XV. & II. *Paralipomenon* XIV.) Mater Aſæ *Maacha* filia Abſalom. Mater *Abia Maacha* pariter vocabatur, eaque Abſalomi pariter filia. An igitur eadem mulier *Abia* & *Aſa* Regum, patris & filii mater? An *Abias* matrem duxit uxorem? Dicendum itaque vel diverſas fuiſſe mulieres ejuſdem cognominis, diverſiſque parentibus etiam cognominibus natas, ut reſpondet *Toſtatus*: Vel *Maacham* dici *Aſa* matrem, id eſt, aviam, ſicut & patris nomen ad avum ſignificandum interdum uſurpatur. Quæ veriſimilior eſt aliorum reſponſio.

Locorum Scripturæ in ſpeciem pugnantium conciliatio.

III. Reg. 15. & 10.

Pugnare videntur III. *Regum* Cap. XV. 14 & II. *Paralipomenon* XIV. 2. Priori enim loco de *Aſa* Rege Juda dicitur: *Excelſa autem non abſtulit.* Poſteriori verò loco de eodem legitur: *Et ſubvertit Altaria peregrini cultûs, & Excelſa.* Duo loci in ſpeciem pugnantes Interpretibus facilè conciliari videntur, diſtinguendo duplicis generis Excelſa: Quædam in quibus verus Deus ex indulgentiâ & tolerantia (ut ita loquar) colebatur: Alia Idolorum cultui conſecrata, & profanis ſuperſtitioſiſque Sacrificiis contaminata. Hæc ſuſtulit *Aſa*, ſicut & Altaria peregrini cultûs: Illa toleravit. Qua in re etſi peccaverit, non tamen impius in Deum fuit. Unde poſt hæc verba, *Excelſa autem non abſtulit*; continuò ſubdit Sacer Hiſtoricus: *Verumtamen cor Aſa perfectum erat coram Domino cunctis diebus ſuis; & intulit ea quæ ſanctificaverat pater ſuus, & voverat, in Domum Domini, argentum, & aurum, & vaſa.* Quod repetitur II. *Paralipomenon* XV. 17. Favet *Theodoretus* Quæſtione XLVII. in III. Regum: *Idolorum quidem* (inquit) *Templa diruit, & lucos radicitus excidit: Quæ autem Deo in Excelſis dedicata erant Altaria reliquit.* A rebus divinis ad politicas deſcendens, Civitates Judaici Regni contra hoſtes munivit. *Zaram* Æthiopum Regem, qui cum decies centenis millibus Militum, & curribus trecentis, in Judæam irruperat, Dei nomine invocato, in Valle Sephata, prope Mareſam oppidum, in fugam dedit, hoſteſque Geraram uſque perſecutus, ad internecionem fudit: Palæſtinorum Oppida circa Geraram percuſſit, diripuit, ob ſocietatem utique Belli, & quòd illorum incolæ *Æthiopes* & *Lybies* ex Africa contra Judæos exciviſſent. (II. *Paralipomenon* Cap. XIV. & Cap. XVI. 8.) *Aſa* victori occurrit *Azarias* Propheta, multoque tempore Iſraëlem futurum *Abſque Deo vero, & abſque Sacerdote Doctore, & abſque Lege* prædicens, totoque illo temporis intervallo bellis laceſſitum iri, Judæos bono animo & in Deum grato eſſe juſſit. Verbis Prophetæ confirmatus *Aſa*, majore ſtudio reſtaurandæ Religioni, & Idololatriæ reliquiis in omni ditione ſua abolendis incubuit. Plurimi ex Regno Iſraëlis, præſertimque ex Tribubus *Ephraim*, *Manaſſe*, & *Simeonis* ad Eum ſe receperunt. Judæi cum pio Rege Hieroſolymis congregati anno Regni illius decimo-quinto, Menſe tertio, de manubiis & præda Æthiopica boves ſeptingentos, & arietum ſeptem millia Deo in grati animi ſignificationem immolarunt, ſolemni juramento divinæ Legis obſervantiam polliciti, pœna etiam capitis in eos qui à ſincero Dei cultu deficerent, conſtitutâ. (II. *Paralipomenon* XV.)

Azarias Propheta de Iſraële Vaticinium.

Aſæ Bella.

Summam proſperitatem *Aſa* Regi Juda invidebat *Baaſa* Rex Iſraël. Quamobrem, ad impediendum ſuorum ad Judæos commeatum, occupatam *Ramam* vallis ac muro munire aggreſſus eſt anno trigeſimo ſexto Regni *Aſa*. Ille id prohibere conſtituens, auro & argento, quod in Templi Ærario, Regiiſque Theſauris recondebatur, manum injecit, quo *Benadab* Syriæ Damaſcenæ Regem ſibi conciliaret, æmulique Regis molitiones fruſtraretur. *Benadab* miſſis copiis ſuis contra Civitates Iſraëlis, percuſſit *Ahion*, & *Dan*, & *Abelmaim*, & univerſas Urbes *Nephtali* munitas. Unde *Baaſa* ab ædificanda ſeu munienda Rama deſtitit. *Aza* verò ex lapidibus & lignis ab eo comportatis *Gabaa* & *Maſpha* ædificavit. Hunc ob imploratum Syriæ Regis auxilium corripuit *Hananius* Propheta. Rex reprehenſionis impatiens Hominem Dei in vincula conjecit, & plurimos è Populo, id forſan ægrè ferentes, interfecit. Ex eo tempore *Aſa* Bellis continuis laceſſitus, & podagra cruciatus, mortuus eſt anno quadrageſimo primo Regni ſui. Tria peccata in ipſo notat atque reprehendit Scriptura. Primùm, quòd fiduciam habuerit in Rege Syriæ, & non in Domino, cujus præſentiſſimum auxilium contra Æthiopes & Lybies multò plures fuerat expertus, carnalique prudentiæ & politicæ obſecutus, Ethnicorum hominum fœdus ſacro auro pactus ſit. Secundum, quòd Prophetam indigni fœderis pœnas prædicentem compedibus arctaverit, multoſque de Populo ſuum illud facinus palam improbantes oppreſſerit. Tertium, quòd pedum dolore tortus, in infirmitate ſua non quæſiverit Dominum, ſed in Medicorum arte fiduciam omnem collocaverit. (III. *Regum* XV. & II. *Paralipomenon* XVI.) Cenſet autem *Theodoretus* Quæſtione XLVIII. in III. Regum, *Aut eos qui incantationibus utuntur ac veneficiis, vocatos eſſe Medicos; vel quòd ſolùm crediderit Medicis, in Deum ſpem non habens. Nam qui verâ pietate ſunt præditi, utuntur Medicis tanquam Dei miniſtris: Sciunt tamen quòd nihil poteſt ars Medicorum Deo nolente, ſed tantùm poteſt quantùm ipſe vult.*

Aſa ob imploratum Syriæ Regis auxilium correptus. Triplex Aſæ peccatum.

IV. Regni Iſraëlitici diſtractio ſub *Roboamo* facta eſt, in Comitiis Sichimæ habitis, cùm de inaugurando Rege, ſeu mittendo in poſſeſſionem

ageretur. Occaſionem dedit *Roboami* imprudentia, [A] & pertinacia in ſpernendis ſenum conſiliis, qui remiſſionem tributorum, quam Populus urgebat, novo Regi ſuadebant, ut unius diei obſequio firmum ac diuturnum conſequeretur imperium... Caput defectionis decem Tribuum tum à Rege, tum à Religione Judaica, fuit *Jeroboamus* Ephraimita, ſervus olim *Salomonis*, ab eoque ſuper tributa univerſæ domus *Joſeph* conſtitutus. Regnum illi prædixerat *Ahias* Silonites Propheta, cùm ipſi in via occurrens, prehenſo novo, quo induebatur, pallio, in duodecim illud laceravit fragmenta, quorum dena *Jeroboamo* tradidit, di- [B] cens: *Ecce ego ſcindam Regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem Tribus. Porro una Tribus remanebit ei propter ſervum meum David, & Jeruſalem Civitatem, quam elegi ex omnibus Tribubus Iſrael: Eò quod dereliquerit me, & adoraverit Aſtarthen Deam Sidoniorum, & Chamos Deum Moab, & Moloch Deum filiorum Ammon, & non ambulaverit in viis meis, ut faceret juſtitiam coram me, & præcepta mea, & judicia, ſicut David Pater ejus. Nec auferam omne Regnum de manu ejus, ſed Ducem ponam eum cunctis diebus vitæ ſuæ, propter David ſervum meum, quem elegi... Auferam* [C] *autem Regnum de manu filii ejus, & dabo tibi decem Tribus: Filio autem ejus dabo Tribum unam: Ut remaneat lucerna David ſervo meo cunctis diebus coram me in Jeruſalem Civitate, quam elegi ut eſſet Nomen meum ibi. Te autem aſſumam, & regnabis ſuper omnia, quæ deſiderat anima tua, erisque Rex ſuper Iſraël. Si igitur audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambulaveris in viis meis, & feceris quod rectum eſt coram me, cuſtodiens mandata mea & præcepta mea, ſicut fecit David ſervus meus: Ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodo ædificavi David domum, & tradam tibi Iſraël.* (III. Regum XI.) Decem itaque Tribubus [D] à *Roboamo* deficientibus, Regnum ſibi ab illis oblatum *Jeroboam* occupavit. Sic unum Imperium in duo Regna diſtractum eſt, quorum alterum *Juda* dictum, ex Tribu *Juda*, & maximâ parte *Benjaminis*, accedentibus Levitis: Alterum *Iſraelis*, **Ephraim*, *Domus Iſrael*, ex decem reliquis Tribubus, & parte Benjaminis. Initio Regni ſui *Sichemum* ædificavit, à Rege *Abimelecho* olim dirutam: Inde *Phanuelem* Civitatem extruxit: *Therſa* demùm Regiam ſuam collocavit. Porro ut Gentem ſibi Regnumque firmaret, divinis promiſſis parum fidens, veritusque ne Iſraëlitæ Religionis [E] causâ ad Templum Hieroſolymitanum confluentes, ſimul ad Regem Juda paulatim deficerent, ſceleſto conſilio, ſacrilegâque Politicâ, Schiſma in Religione fecit, novaque Sacrorum ſpecie eos ab Hieroſolymis adeundis avertit, duobus Vitulis aureis ad cultum erectis, uno in *Bethel*, altero in *Dan*. Id ex Ægyptiorum Superſtitione acceptum, quos inter verſatus fuerat *Jeroboamus*. Fana in Excelſis excitata, conſtitutum Altare, novi creati Sacerdotes, non de Tribu Levitica, ſed de vili plebecula promiſcuè aſſumpti, nova etiam inſtituta Solemnitas Menſe octavo, quintâ-deci- [F] mâ die Menſis, ad ſimilitudinem Solemnitatis Tabernaculorum, quam Judæi Menſe ſeptimo, ex Legis præſcripto celebrabant. Sacrilegum ipſe Sacerdotium exercuit, ſuper Altare, quod extruxerat in Bethel, aſcendens, ut adoleret incenſum, & Vitulis aureis immolaret. (III. *Regum* XII.) Dum id præſtat, Judæus Propheta (*Jadonem* Joſephus vocat) à Deo miſſus, Altare profanum execratur; & *Davidis* ſtirpe naſciturum olim puerum, *Joſiam* nomine, prædicit, qui in hoc ipſo Altari Excelſorum Sacerdotes mactabit, & mortuorum oſſa concremabit; in ſignum quòd hæc

Iſraëlitici Regni exordia.

Jeroboamus Rex primus Iſraëlis.

Jeroboamus Auctor Schiſmatis in Judaica Religione.

Jeroboamus à Propheta corripitur. Miracula in execrationem impietatis illius à Deo edita.

[A] Dei nomine denuntiet, ſcindendum Altare, & cinerem qui in eo eſt, effuſum iri ſignificet. His verbis irritatus Rex impius & infidelis, manu protensâ, Sacrum Vatem comprehendi jubet: Sed ita manus ipſi confeſtim exareſcit, ut eam retrahere non valeat. Mox Altari in partes diſciſſo, victimarum cinis diſſipatur. *Jeroboamus* prodigio perculſus, Hominem Dei obteſtatur ut priſtinum manui ſuæ vigorem ac motum precibus à Deo impetret. Id ubi obtinuit, hoſpitium, prandium, munera ipſi offert. Renuit Vir Dei, ſibi à Deo vetitum cauſatus, ne quicquam eo in loco alimenti [B] ſumeret, nec per eamdem viam reverteretur. (Quod in execrationem Idololatriæ & Schiſmatis, & in figuram Eccleſiaſticæ Cenſuræ, factum obſervant Interpretes) Poſtmodum ab alio Propheta, vero quidem, ſed hac in occaſione mendaci, & divinum Oraculum fingente, deceptus, cùm apud ipſum diverſatus cœnaviſſet, à leone in via correptus interficitur, illæſo, cui inſidebat aſino, cadavere etiam intacto, ut innoteſcat Dei inſtinctu id egiſſe, hâc pœnâ venialem Prophetæ inobedientiam punientis. Unde & circa ejus cadaver excubias agit ferox bellua, donec ſenior Propheta, qui mendacio ſuo illum deceperat, in [C] Civitatem illud inferat, ſepulchroque ſuo condat. (III. *Regum* XIII.) De utroque Propheta *S. Auguſtinus* Lib. *De Cura pro Mortuis gerenda*, Cap. VII. ſcribit: *Hactenus voluit Dominus ſervum ſuum plectere, qui non ſuâ contumaciâ ſpreverat præceptum ejus implere, ſed alienâ decipiente fallaciâ obedire ſe crediderit, quando non obedivit. Neque enim putandum eſt ita fuiſſe interemptum morſu beſtiæ, ut ad ſupplicium tartareum ejus deinde anima raperetur, quando quidem ipſum ejus corpus idem leo, qui occiderat, cuſtodivit, jumento etiam quo vehebatur illæſo, & ſimul cum illa immani ferâ intrepi-* [D] *dâ præſentiâ ad ſui Domini funus adſtante. Quo mirabili ſigno apparet Hominem Dei coercitum potiùs temporaliter uſque ad mortem, quàm punitum eſſe poſt mortem. De qua re Apoſtolus, cùm propter quaſdam offenſas commemoraſſet infirmitates morteſque multorum:* Si enim nos ipſos, *inquit*, judicaremus, à Domino non judicaremur. Cùm judicamur autem, à Domino corripimur, ne cum Mundo damnemur. *Eum ſanè ipſe qui deceperat in monumento proprio ſatis honorificè ſepelivit, ſeque ſepeliendum juxta oſſa ejus curavit: Ita ſperans parci quoque poſſe oſſibus ſuis, cùm veniret tempus* [E] *quando ſecundum illius Hominis Dei Prophetiam Joſias Rex Juda in illa Terra multorum eruit oſſa Mortuorum, iiſdemque oſſibus ſacrilega Altaria, quæ ſculptilibus conſtituta fuerant, funeſtavit. Pepercit quippe illi Monumento ubi jacebat Propheta, qui ante annos ampliùs quàm trecentos iſta prædixerat; & propter ipſum nec illius, qui eum ſeduxerat, ſepultura violata eſt. Affectu namque illo, quo nemo unquam carnem ſuam odio habet, providerat cadaveri ſuo, qui occiderat mendacio animam ſuam. Ex hoc igitur quod carnem ſuam quiſque naturaliter diligit, & ille pœna ſuis addiſcebat, non eum futurum in* [F] *ſepulchro patrum ſuorum: & huic curæ proſpicere, ut parceretur oſſibus ſuis, ſi juxta eum jaceret, cujus ſepulchrum nemo violaret.*

Ad ſaniorem mentem non rediit *Jeroboam*, quam ob rem ipſi pœna impietatis primùm denuntiata eſt per *Ahiam* Silonitem Prophetam, qui ejus uxori, * de filio ſuo *Abia* ægrotante illum conſulenti, mox puerum moriturum; domum *Jeroboami* funditus evertendam, totamque illius poſteritatem gladio ultore delendam, denuntiat: Ditæ mortis comitem futuram infamiam, ita ut ſepulturâ careant, à canibus vel avibus devorentur: Regnum à Jeroboamo ejuſque familiâ

Propheta à leone interfectus.

I. Cor. XI. 31. 32.

IV. Reg. XXIII. 16.

* Uxorem Jeroboami Ano vocant LXX. Interpretes, & Seſaci Regis Ægyptii filiam fuiſſe docent. Quod in Hebræo, & in Vulgata non habetur.

Ahiæ Silonitæ Vaticinium contra Jeroboam & Regnum Iſraelis.

familiâ brevì ad alium Regem transferendum: Denique Iſraëlem, id eſt, decem Tribus in Captivitatem abducendas & ventilandas trans flumen, quia fecerunt ſibi lucos ut irritarent Dominum, & tradendas hoſtibus propter peccata *Jeroboam*, qui peccavit, & peccare fecit Iſraël. Quamobrem ejus peccatum omnium Regum, qui ipſum præceſſerunt peccatis, gravius à Propheta dicitur, III. *Regum* XIV. Regni Iſraëlitici everſio, decemque Tribuum in Aſſyriam deportatio ab *Abia Silonite* prædicta, impleta eſt cùm *Salmanaſar* Rex Aſſyriorum Samariam poſt triennalem obſidionem cepit, *Anno nono Oſee Regis*, quem *vinctum miſit in carcere*, *& tranſtulit Iſrael in Aſſyrios: Poſuitque eos in Hala & in Habor, juxta fluvium Gozan, in Civitatibus Medorum*. (IV. *Regum* XVII. 4. 5. 6.) A primo Idololatriæ *Jeroboami* exercitio in Bethel, & divini in eam judicii denunciatione publicâ, arceſſendum eſt initium trecentorum & nonaginta annorum iniquitatis Iſraëlis, de quibus *Ezechiel* Cap. IV. 5. Jeroboami peccatum Salomonis peccato gravius, quia non fragilitate, ſed malitiâ peccavit; non mulierum victus illecebris in Idololatriam lapſus eſt, ut Salomon, ſed ipſe ſacrilegæ Politices veſtimentis novam Religionis ſpeciem excogitavit, ut Regnum ſibi firmaret: Nun exemplo ſolùm nocuit ut *Salomon*, ſed Edictis Hieroſolymitanum iter ad verum Deum in Templo, ſecundùm Legem, colendum prohibentibus. *Et excogitato conſilio* (inquit Sacer Hiſtoricus III. Regum XII. 28.) *fecit duos Vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra aſcendere in Jeruſalem: Ecce Dii tui Iſraël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.* Verè igitur de ipſo *Abias* Propheta dixit: *Operatus es mala ſuper omnes qui fuerunt ante te, & feciſti Deos alienos & conflatiles, ut me ad iracundiam provocares, me autem projeciſti poſt corpus tuum.* (III. Regum XIV. 9.) Hic locum habent præclara illa verba *Lactantii* Libri V. *Divinarum Inſtitutionum*, Cap. VI.

Mors Jeroboami.

Et quoniam mores ac vitia Regis imitari genus obſequii judicatur, abjecerunt omnes pietatem, ne exprobrare ſcelus Regi viderentur, ſi piè viverent. Sic aſſiduâ imitatione corrupti, divinum fas reliquerunt. Obiit *Jerobeam* percuſſus à Domino pio merito impietatis, cùm annis viginti duobus, nec tamen completis, regnaſſet. (III. *Regum* XIV. 20. & II. *Paralipomenon* XIII. 20.)

Nadab Rex Iſraël.

V. *Jeroboamo* patri in Regno ſucceſſit *Nadab* ejus filius, paternæ malitiæ æmulus, *anno ſecundo Aſa* Regis Juda. *Gebbethonem* Philiſtæorum obſidens, à *Baſa* interfectus eſt *anno tertio Aſa Regis Juda*. Cùm itaque Scriptura eum ſuper Iſraël regnaſſe dicit duobus annis, annos incompletos intellige. (III. *Regum* XV. 25. 26. 27. 28.)

Baaſa Rex Iſraël.

VI. Cæſo *Nadab*, Thronum Iſraëlis conſcendit *Baaſa*, anno tertio *Aſa* Regis Juda. (III. *Regum* XV. 28.) totamque *Jeroboami* ſtirpem delevit, ſecundùm *Abia* Silonitis Vaticinium. Bellum eum *Aſa* Rege continuum habuit. (I. *Regum* XV. 29. 30. 32.) *Anno trigeſimo ſexto Regni ejus*, aſcendens contra Judam, occupavit *Ramam*, quam Muro circumdabat, donec urgente *Benadabo* Rege Syriæ, *Aſa* fœderato, cœptas munitiones intermittere, imò penitus deſerere coactus eſt. (II. *Paralipomenon* XV.) Hic difficultas non levis occurrit in numero annorum.

Difficultas circa Chronologiam Sacram ſolvitur.

Quomodo enim *Baaſa* Regnum Juda infeſtaſſe dicat Sacer Hiſtoricus anno *Aſa* trigeſimo-ſexto, cùm ipſe *Baaſa* anno tertio *Aſa* regnare cœperit, & viginti quattuor annis duntaxat, iiſque incompletis regnaverit? (ut habetur III. *Regum* XV. 28. 33.) Adeoque anno *Aſa* vigeſimo ſexto obierit. Communis maximéque commoda Reſponſio eſt, Auctorem Libri II. *Paralipomenon* annum trigeſimum ſextum deſignare, non *Aſa* ipſius, ſed *Regni Aſa*, ſive Regni Juda, cui præerat *Aſa*. Totidem enim anni à diviſione Regni ſub *Roboamo* numerantur, ſcilicet ſeptemdecim *Roboami*, tres *Abia*, & ſexdecim *Aſa*, cujus anno decimo ſexto aſcendit *Baaſa* adversùs Judam. Hæc autem numerandi ratio nihil habet abſurdi, aut novi, cùm hujuſmodi Epocha ſit ad memoriam inſignis. Simili ratione *Abſalom* dicitur à patre *Davide* petiiſſe commeatum proficiſcendi Hebronem, ut redderet vota ſua anno quadrageſimo, (II. *Regum* XV. 7.) Quæ tamen poſtulatio non contigit anno quadrageſimo Regni Davidis, (nam trigeſimum tantùm agebatur:) Sed quadrageſimo à prima Inaugurátione ipſius per *Samuelem* factâ, quæ tota decem annis Regni poſſeſſionem initam anteceſſerat. *Baaſa* in via *Jeroboami* ambulanti, & in Idololatria perſeveranti, crimen palam exprobravit *Jehu* Propheta, ipſique & ſtirpi ejus excidium denuntiavit, quale ipſe intulerat ſtirpi *Jeroboami*. (III. *Regum* XVI. 1. 2. 3. 4.) Quamobrem Sanctum Prophetam Rex impius occidit. (III. *Regum* XVI.) Obiit ipſe, cùm annis viginti tribus regnaſſet Thronum enim conſcenderat anno tertio Regni *Aſa* Regis Juda.

Jehu Propheta contrà Baaſam ejuſque ſtirpem Vaticinium.

Ela Rex Iſraël.

VII. Ipſi autem ſucceſſit in Regno Iſraëlis *Ela* ejus filius, anno vigeſimo ſexto *Aſa*. (III. *Regum* XVI. 8.) regnavitque ſuper Iſraël duobus annis incompletis. Bibentem ac temulentum in domo *Arſa* Præfecti Therſæ oppreſſit *Zambri*, ſervus perduellis: Totamque *Baaſa* familiam extinxit, juxta Vaticinium *Jehu*, anno vigeſimo ſeptimo *Aſa* Regis Juda. (III. *Regum* XVI. 9. 10. 11. 12.)

Zambri Rex Iſraël.

VIII. Mox Regnum invaſit infamis Parricida, & tyrannidem exercuit diebus ſeptem. Poſt quos *Amri* Princeps Militiæ, ab Exercitu Iſraëlitico, qui iterum ad Gebbethonem Philiſtæorum Caſtra habebat, Rex electus, Tyrannum in Regia, quæ Therſæ erat, obſeſſum compulit, ut, deſperatâ ſalute, ſe ſuoſque unà cum Palatio combureret. (III. *Regum* XVI. 15. 16. 17. 18.) Quamvis autem Populo poſt mortem *Zambri* in duas factiones diſtracto, magna pars *Thebni* filium *Gineth* ſequeretur, prævaluit tamen *Amri*, & mortuo poſt quatuor annos Æmulo, ſolus regnare cœpit anno trigeſimo primo *Aſa* Regis Juda. (III. *Regum* XVI. 21. 22. 23.) Cùm *Therſæ* regnaſſet ſex annis, Regni ſedem tranſtulit Samariam, quam urbem ædificavit in Monte, quem emit à *Somer* duobus talentis argenti. (III. *Regum* XVI. 24.) Obiit, cùm duodecim annis regnaſſet, Princeps omnium qui ante ipſum imperarunt nequiſſimus, & Samariæ ſepultus, *Achabo* filio relicto, Regni pariter & impietatis herede. (III. *Regum* XVI. 28.)

Amri Rex Iſraël.

Samaria condita.

ARTICULUS III.

De Joſaphato, Joramo, Ochoſia, & Athalia Regibus Juda: Achabo, Ochoſia, Joramo, & Jehu Regibus Iſraël.

Joſaphat Rex Juda piiſſimus. An Excelſa abſtulerit? Pugnantes in ſpeciem Scripturæ loci conciliantur.

ASam Regem Juda *Joſaphatus* filius excepit, anno quarto Achab Regis Iſraël, ætatis trigeſimo quinto, (III. *Regum* XXII. 41. & II. *Paralipomenon* XX. 31.) Pietate ac zelo patri non modò non impar, ſed ſuperior. Impoſitis Urbibus

bus ditionis ſuæ præſidio, inſtaurandæ Religioni diligenter incubuit, ratus rerum ſuarum proſperitatem, Regnique felicitatem haud diu duraturam, niſi illâ ad Dei cultum ſtabiliendum ac propagandum uteretur. II. Paralipomenon XVII. 5. 6. *Confirmavitque Dominus Regnum in manu ejus, & dedit omnis Juda munera Joſaphat: Factæque ſunt ei infinitæ divitiæ, & multa gloria. Cumque ſumpſiſſet cor ejus audaciam, propter vias Domini, etiam Excelſa, & lucos de Juda abſtulit.* His repugnare videtur illud III. Regum XXII. 44. *Verumtamen Excelſa non abſtulit: Adhuc enim Populus ſacrificabat, & adolebat incenſum in Excelſis.* Et illud II. Paralipomenon XX. 32. 33. *Et ambulavit in via Patris ſui Aſa, nec declinavit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino. Verumtamen Excelſa non abſtulit, & adhuc Populus non direxerat cor ſuum ad Dominum Deum Patrum ſuorum.* Hæc loca in ſpeciem pugnantia Interpretes vulgò conciliant, diſtinguendo duplicis generis Excelſa, alia Idolis conſecrata, alia unius veri Dei Sacrificiis frequentata. Prima (inquiunt) radicitus exſcidit *Joſaphatus*, poſtrema ex indulgentia & œconomia toleravit, ut de *Aſa* illius patre Articulo ſuperiori diximus. Quæ Reſponſio *Theodereti* ſuffragio confirmatur Quæſtione XII. in Librum III. *Regum.* Minimè tamen ſpernenda eſt Virorum quorumdam Eruditorum conjectura, qui & Capite XVII. Libri II. *Paralipomenon* v. 6. legendum putant, *Et non abſtulit*, atque ita vertendum fuiſſe, ut hic locus cum aliis conveniat. Olim in Hebræo fuiſſe *Velo*, id eſt, *Et non*, quod facilè in *Veod*, id eſt, *Et adhuc*, vel, *Etiam*, mutatum eſt. Senſum eſſe, *Joſaphatum*, quanquam multò ceteris audentiorem, auſum non eſſe amovere Excelſa. Vide quæ in Diſſertatione Anticritica contra *P. Fraſſenum* Articulo XIV. ea de re ſcripſi. Eruditis illis Viris favere dixi verba illa *Paralipomenon* II. Cap. XX. 33. *Verumtamen Excelſa non abſtulit, & adhuc Populus non direxerat cor ſuum ad Dominum Deum Patrum ſuorum.* Hæc enim ſpectare videntur Excelſa illa, in quibus Populus ſacrificabat & adolebat incenſum, non Deo patrum ſuorum, id eſt, Deo vero, ſed Idolis. Præterea, Excelſa illa non abſtulit *Joſaphat*, quæ ad *Ezechiam* & *Joſiam* uſque ſervata ſunt, qui ea funditus evertit. Hæc autem fuiſſe profana & Idolis dicata, conſtat ex IV. Regum Cap. XXIII. *Excelſa quoque* (inquit) *quæ erant in Jeruſalem, ad dexteram partem Montis offenſionis, quæ ædificaverat Salomon Rex Iſrael Aſtaroth Idolo Sidoniorum, & Chamos offenſioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit Rex. Et contrivit Statuas, & ſuccidit Lucos, replevitque loca eorum oſſibus mortuorum. Inſuper & Altare quod erat in Bethel, & Excelſum quod fecerat Jeroboam filius Nabath, qui peccare fecit Iſraël: & Altare illud & Excelſum deſtruxit, atque combuſſit, & comminuit in pulverem, ſuccenditque etiam Lucum.* Illa ergo Excelſa, & Lucos *Joſaphat* non deſtruxerat. Idem colligi videtur ex Capite XVIII. ubi de *Ezechia* Rege dicitur: *Ipſe diſſipavit Excelſa, & contrivit ſtatuas, & ſuccidit lucos, confregitque ſerpentem æneum, quem fecerat Moyſes: Siquidem uſque ad illud tempus filii Iſrael adolebant ei incenſum.* Excelſa quæ deſtruxit *Ezechias*, profana erant; igitur Excelſa profana & Idolis dicata non abſtulerat *Joſaphat*. Hanc ob cauſam Eccleſiaſtici XLIX. ubi memoria *Joſiæ* celebratur, deque ipſo dicitur, *Et tulit abominationes impietatis*; nomen *Joſaphat* in albo piorum Regum non recenſetur; Quin imò dicit Scriptura: *Præter David, & Ezechiam, & Joſiam, omnes peccatum commiſerunt. Nam reliquerunt Legem Altiſſimi Reges Juda, & contempſerunt timorem Dei.*

Anno Regni ſui tertio, *Joſaphat* Principes, Sacerdotes, Levitaſque ſelectos in Urbes totius Regni ſui miſit, qui Populum erudirent, Legemque Domini in omnium pectora tranſcriberent. (II. *Paralipomenon* XVII. 7.) Deus zelo gratificatus, Pium Regem vicinis Regibus ac Gentibus venerabilem ac formidabilem fecit. Philiſtæi & Arabes ei tributum ultro pependere virtutis intuitu, metuque potentiæ. In illius enim Exercitu undecies centena & ſexaginta millia virorum bellatorum, & ſtationariorum Militum numerabantur, exceptis iis quos in Præſidiis conſtituerat. (II. *Paralipomenon* XVII.)

Joſaphat affinitatem cum Achab contrahit. A Jehu Propheta correptus, pœnitentiam agit. Bona ejus opera.

Affinitate cum *Achabo* Rege impio Iſraëlis contractâ, liberorum conjugio, *Athaliæ* ſcilicet *Achabi* filiæ & *Jorami* filii ipſius *Joſaphat*, junctoque fœdere, magno comitatu Samariam adit, & ad oppugnationem *Ramoth Galaadis*, Urbis Syriæ, ab ipſo invitatur: Cui obſecundans, magnum vitæ diſcrimen in illa Expeditione ſubiit, ex quo invocato Dei auxilio evaſit. (II. *Paralipomenon* XVIII.) *Joſaphato* Hieroſolymam revertenti occurrit *Jehu* filius *Hanani*, Propheta ejuſdem nominis cognominiſque cum illo, qui *Baaſa* Regi Iſraëlis ante ſexaginta pene annos exitium prædixerat: Regi improperat quòd impio *Achab* præbuerit auxilium, & cum hominibus Deo inviſis amicitiâ conjunctus ſit. Severâ animadverſione dignum facinus Dominum condonare denuntiat intuitu bonorum operum, pietatis ac zeli, cujus in evertendis idolis & lucis ſpecimen præbuit. Admonitus Religioſiſſimus Princeps Pœnitentiam novis pietatis operibus, ardentiorique pro Dei gloria ſtudio teſtatus eſt. Totum Regnum ſuum luſtrans, Populum ad veri Dei cultum reduxit. Judicum etiam ſubſellia conſtituit oppidatim, viroſque pios & ſapientes illis Muneri, gravi cum admonitione præfecit. *Videte* (ait) *quid faciatis: Non enim hominis exercetis Judicium, ſed Domini: & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite: Non eſt enim apud Dominum Deum noſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum.* Conſtituit etiam Hieroſolymis Sacerdotes, Levitas, & Principes familiarum, qui Sacris Judiciis præeſſent, eos hunc in modum adhortatus: *Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto. Omnem cauſam quæ venerit ad vos fratrum veſtrorum, qui habitant in urbibus ſuis inter cognationem & cognationem, ubicumque quæſtio eſt de Lege, de Mandato, de Ceremoniis, de Juſtificationibus: Oſtendite eis ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira ſuper vos, & ſuper fratres veſtros.* (II. Paralipomenon XIX.)

Victoriam de hoſtibus Joſaphat à Deo impetrat.

Dum Religionis ac Juſtitiæ reſtaurandæ curas omnes ſuas conſecrat *Joſaphatus*, nuntiatur Moabitas, Ammonitas, Idumæos, & Syros cum ingenti Exercitu adeſſe, mox in Judæam irrupturos. Pius Rex fuſis ad Deum precibus, indictoque Jejunio, præſidium omne in Deo conſtituit. *Jahaziel* Levites & Propheta certam *Joſaphato* & Judaico Exercitui auguratur à Deo victoriam. Fide magis quàm armis reportata de hoſtibus fuit. Nam dum Cantores Domini in fronte Exercitus laudes Dei celebrant, inter ſe commiſſi Barbari præliantur, Ammonitæ & Moabitæ in Idumæos, tum illi in ſemetipſos arma vertunt, mutuiſque cadunt vulneribus. *Joſaphat*, cum Exercitu ſpoliis onuſto, quarto die, pſalteriis, citharis, tubiſque præcinentibus, triumphantis

triumphantis ritu Hieroſolymam revertitur, ac in Templum ſe confert Deo victoriæ tam inſignis autori gratias acturus. (II. *Paralipomenon* xx.)

Claſſis Joſaphati pro Ophir, pactum cum Ochozia Achabi Regis Iſraël filio initum.

Poſt hæc, Claſſem inſtruxit *Joſaphatus*, quæ *Ophiram* proficiſceretur inquirendi auri causâ. In hujus Expeditionis ſocietatem admitti poſtulat *Ochozias* Achabi filius. Pactum cum impio Principe primùm reſpuit, Propheticæ objurgationis memor: Deinum importunis precibus cedens, navibus communi ſumptu paratis, ſocium admittit. Quam ob rem *Joſaphatum* reprehendit *Eliezer* Propheta, claſſemque in ipſo portu *Aſiongaber*, B antequam ſolvat, perituram denuntiat. (III. *Regum* xxii. 49. 50. & II. *Paralipomenon* xx. 35. 36. 37.) *Joſaphat* jam ſenex, Regni & familiæ ſuæ rebus componendis intentus, reliquis filiis multa munera, annuos redditus, & Civitates munitas diſtribuit, *Joramum* verò natu maximum, cui antea vicariam poteſtatem communicaverat, cùm ad bellum Syriacum proficiſceretur, Regni ſecum conſortem conſtituit, *Jorami* Iſraëlitici Regis anno quinto. Poſt quadriennium obiit *Joſaphatus* anno ætatis ſexageſimo, Imperii vigeſimo-quinto incompleto; & Hieroſolymis cum patribus ſuis ſepultus eſt. (III. *Regum* xxii. 51. & II. *Paralipomenon* C xxi. c. 2. 3.)

Mors Joſaphati.

Joram Rex Juda impiiſſimus.

II. *Joſaphato* itaque pio Regi in Regno Juda ſucceſſit filius nequiſſimus *Joramus* ætatis anno trigeſimo ſecundo. Is *Athaliam* conjugem, *Achabi* Regis Iſraël & *Jezabelis* filiam, habuit impietatis & crudelitatis magiſtram: Quâ inſtigante, Regnum à cæde ſex fratrum & aliquorum Procerum auſpicatus eſt, & vitulinam Regum Iſraël ſuperſtitionem eſt amplexus: Imò & peregrinam Idololatriam in Regnum Juda, Excelſis in honorem Baal dedicatis, palam introduxit. Tantam impietatem Deus inultam non reliquit. Idumæi, D qui à *Davide* olim ſubacti, tamdiu Judaico Imperio paruerant, excuſſo jugo, alium ſibi Regem conſtituerunt. *Lobna* munitiſſima Judææ civitas defectionem imitata eſt. Philiſtæi & Arabes in Judæam effuſi, campeſtremque regionem deprædati, Regiam ſubinde diripuerunt, captis *Jorami* uxoribus, filiiſque, & mox interfectis, ſolo ſuperſtite *Joachaz*, qui & *Ochozias*, natu minimo. Ad hæc, dolore viſcerum inſanabili percuſſus & toto biennio duè vexatus, longâ conſumptus tabe, animam cum viſceribus ponè regeſſit. Hanc ipſi cladem, infamemque plagam denuntiavit E *Elias* Propheta, Literis ad ipſum ſcriptis. Ante annos novem raptus in cælum fuerat *Elias*, cùm illius literæ ad *Joramum* allatæ ſunt. An ante Raptum illas ſcripſerit Sanctiſſimus Propheta, & *Eliſæo* fortè reliquerit, ſuo tempore mittendas, an verò ex loco quietis in quem poſt raptum receptus eſt felicis æternitatis candidatus, per Angelum miſſæ ſint, & à quo redditæ *Joramo* Regi, incertum. Hieroſolymis quidem ſepultus eſt, ſed neque Majorum tumulo, nec Regio funere. (II. *Paralipomenon* xxi.) Annis octo in Jeruſalem regnaſſe dicitur (*Ibidem*, v. 20.) Qui numerus difficultate non caret. Regnandi enim initium fecit poſt mortem *Joſaphati* patris (III. *Regum* xxii. 51.) F Alibi tamen, ſcilicet IV. *Regum* viii. 16. Regni ipſius initium conſignatur *Anno quinto Joram filii Achab Regis Iſrael, & Joſaphat Regis Juda.* At annus quintus *Jorami* Regis Iſraël coincidit cum anno *Joſaphati* vigeſimo ſecundo, non quinto. Denique *Joram* Rex Iſraël Regni habenas capeſſivit *Anno ſecundo Joram filii Joſaphat Regis Juda*, ut dicitur IV. *Regum* i. 16. Quomodo verò annus primus Jorami Regis Iſraël coincidit cum anno ſecundo *Jorami* Regis Juda, filii *Joſaphat*, ſi A annus quintus *Jorami* Iſraëlitici Regis coincidit cum anno quinto *Joſaphati*, qui viginti-quinque annis regnavit? Nulla fœlicior conciliandi ratio eſt, quàm ſi *Joramo* Regi Juda tria regnandi principia tribuantur. Primum tamquam Proregi declarato, anno decimo ſeptimo *Joſaphati* patris, quando patre ad bellum Syriacum profecto, ipſe vicariâ poteſtate Regnum adminiſtravit, donec pater rediret. Et quia *Achab* Rex Iſraël, excepto Samariæ *Joſaphato*, cùm in procinctu Syriacæ illius Expeditionis eſſent, *Joramum* filium in conſortium Regni pariter allegit, ideo annus primus *Jorami* Regis Iſraël coincidit cum anno ſecundo *Jorami* filii *Joſaphat* Regis Juda. Deinde cùm jam ſenex eſſet *Joſaphatus*, ſuæque familiæ rebus componendis intenderet, *Joramum* filium Regni conſortem conſtituit, ſucceſſoremque declaravit, & ex aſſe heredem, civitatibus, penſionibus, muneribuſque aliis filiis datis, anno quinto *Jorami* Regis Iſraël, & vigeſimo ſecundo ipſius *Joſaphati*, qui nihilominus annus ejuſdem quintus dicitur IV. *Regum* viii. 16. annos ſcilicet illius numerando ab Expeditione Syriaca, junctis cum *Achabo* copiis ſuſceptâ, in qua è ſupremo diſcrimine, ſingulari Dei beneficio ſervatus eſt. Cujus in memoriam C annos Regni ſui inde numerari voluit, ut concipiunt Interpretes. Ab hoc autem termino anni octo numerantur, quibus *Joramus* Rex Juda regnaſſe dicitur II. *Paralipomenon* xxi. 20. Demum, *Joſaphato* patre defuncto, ſolus regnavit. III. *Regum* xxii. 5. *Dormivitque Joſaphat cum patribus ſuis.... Regnavitque Joram filius ejus pro eo.*

Ochozias Rex Juda impius.

III. *Joramo* Regi Juda ſucceſſit *Ochozias*, quem Hebraizantes mutatis punctis *Achaziam* vocant, Scriptura verò II. *Paralipomenon* xxi. etiam *Joachaz*. Hic patris impietatem imitatus, improbæ- D que matris *Athaliæ* & Domus *Achabi* nefariis conſiliis auſcultans, cultus Baalitici promotorem ac fautorem ſe præbuit. Cum avunculo ſuo *Joramo* Iſraëlis Rege adversùs *Hazaelem* Syriæ Regem Expeditione ſuſceptâ, poſt infelicem certaminis exitum, cùm illum in Jezrahel ex vulneribus decumbentem inviſeret, à *Jehu* in familiam *Achabi* irruente ſimul oppreſſus eſt, cum Principibus Juda, & Nepotibus, qui in ipſius erant comitatu. Ejus cadaver Hieroſolymam delatum, in Majorum ſepulchro conditum eſt, funuſque regio more curatum. Is memoriæ *Joſaphati* tributus honos. E (IV. *Regum* ix. & II. *Paralipomenon* xxii.)

A Jehu cæditur.

Scripturæ loci inſpeciem pugnantes de loco cædis Ochoziæ, & ejus ætate, conciliantur.

Locus cædis *Ochoziæ* diverſimodè deſignatur. Quarto enim Regum Capite nono v. 27. dicitur: *Et percuſſerunt eum in aſcenſu Gaver, qui eſt juxta Jeblaam: Qui fugit in Mageddo, & mortuus eſt ibi.* Secundi autem Paralipomenon vigeſimo-ſecundo v. 9. de *Jehu* dicitur: *Ipſum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: Adductumque ad ſe occidit.* Quæ loca conciliantur facillimè, ſi Samariam ibi ſumi dicamus pro Provincia, non pro Urbe. Vulneratum itaque in curru, cùm Mageddunem Samaritidis regionis Urbem in dimidia Tribu Manaſſe cis Jor- F danem fugiſſet, ibique latitaret, à *Jehu* ibidem occiſum obiiſſe.

Gravior difficultas occurrit circa ipſius *Ochoziæ* Judæorum Regis ætatem. Quarti enim Regum Cap. viii. Verſ 26. dicitur: *Viginti duorum annorum erat Ochozias, cùm regnare cœpiſſet, & uno anno regnavit in Jeruſalem.* At II. *Paralipomenon* xxii. 2. dicitur: *Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpiſſet, & uno anno regnavit in Jeruſalem.* Qui poſterior locus non ſolùm cum priori pugnat, ſed etiam cum IV. *Regum* viii. 17. & II. *Paralipomenon* xxi. 5. & 20. ubi legitur,

legitur, *Joramum* patrem *Ochoziæ* Regis Juda triginta duorum annorum fuiſſe cùm regnare cœpit, & octo annis regnaſſe. Ex quo ſequitur ipſum annos duntaxat quadraginta vixiſſe. Si ergo *Ochozias*, qui ipſi proximè ſucceſſit, quadraginta duorum annorum fuit, cùm regnare cœpit, neceſſe eſt illum biennio patre ſuo ſeniorem extitiſſe. Auctor Quæſtionum in Libros Paralipomenon apud *S. Hieronymum*, ab hac difficultate ſe expedit dicendo, *Joramum* ex quadraginta illis annis quibus vixit, regnaſſe viginti octo, nimirum octo antequam fratres occideret, viginti verò in tribulatione & languore, qui additi ætati viginti duorum annorum *Ochoziæ*, ſummam quadraginta duorum annorum conficiunt eidem tribunam Libro II. Paralipomenon. Sed hæc reſponſio difficultatem non ſolvit: Tum quia Scriptura Sacra conſtanter aſſerit *Joramum* regnaſſe octo annis, & ex his duos duntaxat in languore egiſſe, nec uſpiam vel leviter indicat illum annis viginti & octo regnaſſe: Tum quia, ſi viginti & octo annis regnaſſet, anno ætatis duodecimo regnare cœpiſſet, quod Scripturæ Sacræ æquè repugnat, aſſerenti, illum fuiſſe triginta duorum annorum cùm Regnum iniit: Vel ſexaginta, non quadraginta tantùm annis vitæ illius curriculum definitum fuiſſet; quod non minùs adverſatur eidem Scripturæ. Præterea ſi Scriptura Sacra viginti annos Regno *Jorami* ſubtractos, *Ochoziæ* tribuere voluiſſet, eos certè non vitæ, ſed Regno ipſius *Ochoziæ* addidiſſet: (In Chronologia enim anni Regni, non vitæ Regum numerantur) At unus duntaxat annus, nec quidem completus, *Ochoziæ* Regno tribuitur. Denique ex collatione annorum Regni, obituſque *Jorami* Regis Iſraël, & *Jorami* Regis Juda, atque *Ochoziæ* ejus filii, conſtat duodecimum & ultimum *Jorami* Regis Iſraël fuiſſe etiam octavum ultimumque *Jorami* Regis Juda, ac pariter primum ſimul ac noviſſimum *Ochoziæ*, qui unà cum *Joramo* Rege Iſraëlis occiſus eſt: Adeo ut ejus annus Chronologiam Sacram non augeat, ut *Richardus Victorinus* in *Concord. Temp.* aliique Eruditi Interpretes obſervant. Nulla igitur planior ac melior difficultatis iſtius ſolutio eſt eâ, quam Cardinalis *Cajetanus*, *Torniellus*, *Salianus*, *Spondanus*, *Capellus*, *Petavius*, *Uſſerius*, aliique Viri Eruditi afferunt, mendum in notas numerorum irrepſiſſe ſecundi Paralipomenon vigeſimo-ſecundo, & pro elementis *Caph Beth*, id eſt 22. in antiquioribus Codicibus poſitis, ſcribas expreſſiſſe *Mem Beth*, hoc eſt, 42. quæ mutatio proclivis eſt. Unde in Sixtina Editione Septuaginta Interpretum habetur illo Paralipomenon loco *Ochoziam* fuiſſe viginti annorum cùm regnare cœpit, & in aliis Codicibus legi ἐτῶν ἔι‿ων ϗ δυο, *Nobilius* in Scholio monet. Ita etiam habent MSS. Oxonienſe, & Cantabrigienſe. In Bibliis etiam Syriacis, quibus à primævis temporibus Eccleſia Antiochena uſa eſt, ex ipſo Hebræo fonte immediatè traductis, nec non in Arabica Verſione, viginti duorum annorum fuiſſe dicitur *Ochozias* cùm regnare cœpit, ſicut in Hebræo Textu, omnibuſque Verſionibus & ipsâ Vulgatâ Latinâ legitur IV. Regum VIII. 26. Ita Syriaca II. Paralipomenon XXII. *Natus erat annos viginti duobus Ehaſia cùm inauguratus eſt Regno, & anno uno regnavit in Jeruſalem.* Ita Arabica: *Itaque cùm regnaſſet Ahazia filius Jorami Regis Juda, dum annum ageret vigeſimum-ſecundum. Regnavit autem in Jeruſalem anno uno.... Ambulavit in viis domus Achabi.*

Naaman Syrus ad Eliſæum venit à lepra ſanandus.

Ochozia regnante, *Naaman* Princeps Militiæ Regis Syriæ, vir fortis & dives, ad *Eliſæum* Prophetam à lepra ſanandus, Iſraëlitidis cujuſdam puellæ impulſu, venit. Diu ad Prophetæ januam expectans, nomine Viri Dei denuntiatur ut corpus ſepties in Jordane abluat: Sic à lepra mundatum iri. Ægrè tulit *Naaman* quòd ſe aſpectu dignum Propheta non putaſſet, nec impoſitione manuum & Nominis Dei Iſraël invocatione ſanitatem ſibi reſtituiſſet. Servorum tamen ſuaſu *Deſcendit, & lavit in Jordane ſepties, juxta ſermonem Viri Dei, & reſtituta eſt caro ejus, ſicut caro pueri parvuli, & mundatus eſt.* Sanatus ad *Eliſæum* cum toto comitatu revertitur, Deum Iſraëlis ſolum verum Deum eſſe profitetur, illi uni ſe oblaturum Sacrificia ſanctiſſimè vovet, onus duorum burdonum de Terra quam Prophetæ calcabant, ad erigendum Altare ex devotione ſingulari in Syriam ſecum deferri poſtulat, larga munera *Eliſæo* offert. Negat, etiam juratus, Propheta ſe quicquam ex illis accepturum. Rogat *Naaman*, ut Regem Syriæ in Templo *Remmon* adorantem pro more ſuſtentare, eoque adorante, corpus inclinare ſibi liceat, quod Propheta concedit his verbis: *Vade in pace.* Syrorum Ducem inſecutus *Giezi* famulus *Eliſæi*, ex decem talentis argenti quæ obtulerat, unum ſibi popoſcit, duo accipit, cum veſtibus duplicibus. Munus extorſit mendacio, ſe miſſum dicens à Propheta, qui pro duobus hoſpitibus filiis Prophetarum hæc poſtulet. Factum neganti, lepram, quâ *Naamanem* purgaverat, *Eliſæus* inflixit, in nepotes etiam transfundendam (IV. *Reg.* V.) *Giezi* Simoniacorum typum, & lepram ipſi adhærentem ſimoniacæ labis figuram, ſacri commentantur Interpretes. In *Naamane* Gentilis Populi ſpectandam imaginem proponunt, qui veteris erroris colluvionem ſalutari Baptiſmate, quaſi lepram in Jordane deterſit. Lege *Tertullianum* Libro IV. *adverſus Marcionem*, Cap. IX. *S. Ambroſium* Libro *De Initiandis*, Cap. III. Libro I. *De Sacramentis*, Cap. V. & Libro II. Cap. III. & *Libro* IV. *in Evangelium S. Lucæ*, P. 1347. noviſſimæ Editionis PP. Benedictinorum S. Germani Pariſienſis, & Sermonem inter Auguſtinianos olim CCVIII. De Tempore, nunc XLIV. in Appendice, à Doctiſſimis PP. Benedictinis *S. Cæſario Arelatenſi* reſtitutum. Porro de *Naamane* Syro in Diſſertationibus iterum agemus. De illo Chriſtus Lucæ IV. 27. *Multi Leproſi erant in Iſrael ſub Eliſæo Propheta: & nemo eorum mundatus eſt niſi Naaman Syrus.*

IV. *Athalia* filia *Achabi* Regis Iſraël, (cujus tamen avus *Amri* patris loco numeratur IV. *Regum* VIII. 26.) Vidua *Jorami* Judæorum Regis, Regnum *Ochoziæ* filii morte vacuum occupavit, impietatis & crudelitatis monſtrum: Impietatis, quâ *Baalis* cultum promovit; crudelitatis, quâ Regium omne genus extinxit. Unus è *Davidico* ſemine hanc cladem evaſit *Joas Ochoziæ* filius, anniculus puer, quem amita *Joſaba*, conjux *Joiadæ* Pontificis, immani Aviæ ſubductum in Templo educavit. Cùm ibi ſexennio delituiſſet, tempus opportunum viſum eſt Regnum heredi legitimo vindicandi. *Joiadas* Pontifex, qui *Amariæ* ſucceſſerat, aſcitis Centurionibus & Militibus, pactoque cum eis fœdere, *Joaſum* in Templi medium productum Regem ritu ſolemni inauguravit, & à Populo tyrannidis *Athaliæ* impatienti agnoſci, ſalutari curavit. Tubarum ſtrepitu ad Regiam delato, *Athalia* proruit in Templum, popularem motum ſedatura. Hanc extra Templi ſepta educi, ac interfici jubet Pontifex. Functâ illâ ſublatâ, quæ ſex annis ſolidis tyrannidem exercuerat, *Joiadas* fœdus inter Dominum, & inter Regem & Populum inſtaurat, Templum Baal deſtruitur, evertuntur

Athalia Regnum Judæ occupavit.

Joaſi Regis inauguratio.

Athaliæ cædes.

Aræ,

[illegible] in [illegible] Baalis Sa-[illegible] ejus Aram [illegible] victima mactatur. ([illegible] Regum xi. & ii. Paralipomenon xxii. & x[illegible])

[illegible] *Amri* impio patri in Regno Iſraëlitico ſuccedit pejor filius *Achab* anno trigeſimo octavo *Aſa* Regis Juda. *Jezabelem* filiam *Ethbaal* Regis Sidoniorum in matrimonium duxit, cujus inſtinctu *Baali* Aram Lucoſque conſecravit. (iii. *Regum* xvi.) *Benadabum* Syriæ Regem, Samariam ſemel iterumque obſidentem, magna clade affectum in fugam dedit, deinde ad deditionem compulit. Superbum impiumque Regem, qui blaſphemiis Deum Iſraëlis appetiverat, Deum Montium, & non Deum Vallium eſſe dicens, [illegible] contra quem Deus pro Iſraëlitis pugnaverat, honorificè excepit *Achab*, & fœdere icto dimiſit. Quam ob rem ipſi *Achab* pœna à Deo per Prophetam denuntiata eſt. (iii. *Regum* xx.) *Achabi* Regis & Iſraëlitarum prava ejus exempla ſequentium impietati, qui ſcilicet vel Idolorum cultui ſe totos mancipaverant, vel in duas partes claudicantes, Deum & *Baal* ſimul coli poſſe putabant, palam ſe opponit *Elias Theſbites* Propheta, ex Civitate Galaad oriundus. Ejus Miracula regnante *Achabo* hæc præcipua recenſentur.

Primùm, quòd Cælum per triennium & ſemeſtre occluſerit, ne rorem aut pluviam niſi pro ejus arbitrio ſuppeditaret, quo factum ut fames toto triennio & ſemeſtri in Samaria graſſata ſit, juxta illius Vaticinium. (iii. *Regum* xvii. 1. 2.)

Secundùm, quod pluviam & fertilitatem poſt illud temporis intervallum precibus impetraverit, ac prædixerit, cùm nullum in Cælo futuræ pluviæ indicium appareret. (iii. *Regum* xviii. 41. & ſeq.)

Tertium, panis & carnium à corvis, Deo præcipiente, ſubminiſtratio ſingulis diebus, mane & veſpere, quamdiu deliteſcens ſedit ad Torrentem *Carith*, ex quo potum ſumebat. (iii. *Regum* xvi. 3. 4. 5. 6.)

Quartum, farinæ & olei mirabilis multiplicatio in vaſculis Viduæ Sareptanæ, ad quam Prophetam ſuum paſcendum miſerat Deus, quamdiu duravit ſterilitas. Invenit illam *Elias* ad portam Civitatis duo ligna colligentem, ut ex reliqua farina & oleo panem ſibi ac filiolo faceret. Juſſit illi Vir Dei ut ſibi primùm ſubcinericium panem pararet. Animæ Sanctæ obſecuta eſt Anima Religioſa, de qua Chriſtus Lucæ iv. 25. *In veritate dico vobis, multæ Viduæ erant in diebus Eliæ in Iſraël, quando clauſum eſt Cælum annis tribus, & menſibus ſex, cùm facta eſſet fames magna in omni terra: & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad Mulierem Viduam.* Mulier illa *typum gerebat Eccleſiæ. & [illegible] duo ligna Crucem facienti quærebat moritura unde ſemper eſſet victura*, inquit *S. Auguſtinus* Sermone xi. *De Scripturis.*

Quintum *Eliæ* Miraculum eſt filii ejuſdem Viduæ à morte ad vitam revocatio, primum, quod unquam factum legatur, hujus generis Miraculum. Modus Miraculi typicus. Propheta enim *expandit ſe atque menſus eſt ſuper puerum tribus vicibus, & clamavit ad Dominum, & ait: Domine Deus meus revertatur obſecro anima pueri hujus in viſcera ejus.* (iii. Regum xvii.) Actio Prophetæ ſe ſuper pueri corpus coarctantis, Myſterium Incarnationis ſignificat, quo Dei Filius naturam humanam aſſumens, ſe hominibus coaptavit, ut efficeret corpus humilitatis noſtræ conforme corpori gloriæ ſuæ. *Elias* jacens ſubter ſe pueri cadaver frigidum ſuo calore ſuccendit:

A Similiter & Chriſtus Mundum [illegible], à cujus calore non eſt jam qui ſe abſcondat. Inſufflavit ille tertiò jacenti, ut trina confeſſio infunderetur credenti. Trina enim inſufflatio Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis ſignificat. Sic ſuſcitatus eſt mortuus: Sic à morte perpetua juſtificatur impius. Hæc ferè ſunt Autoris *De Prædictionibus & Promiſſionibus Dei*, inter *S. Proſperi* Opera, Parte ii. Cap. xxxi. Lege & Sermonem S. Cæſarii Arelatenſis *De Elia*, inter Auguſtinianos xl. Appendicis in Editione noviſſima PP. Benedictinorum.

B Sextum *Eliæ* Miraculum, eſt ignis cœlitus delapſi impetratio, quo holocauſtum Altari novo in Monte Carmeli impoſitum, & ligna aqua perfuſa, & lapides, & pulvis & aqua [illegible] Altare fluens, foſſamque circum poſitam replens conſumpta ſunt, quadringentis & quinquaginta *Baalis* Sacerdotibus, qui conditionem acceperunt ut ille Deus eſſet, qui per ignem exaudiret, fruſtra falſum Numen ſuum invocantibus, & magna vociferatione inclamantibus, ut ignem de Cælo eliceret. Hoc miraculo [illegible] attoniti, proſtrato corpore Deum verum agnoſcentes, Unum [illegible] ac verum eſſe Deum conclamant. Mox *Elia* jubente, *Baalis* Sacerdotes comprehenſi, ad Torrentem [illegible] omnes ad unum jugulantur. (iii. *Regum* xviii.)

Septimum *Eliæ* Miraculum, eſt jejunium quadraginta dierum ſupra naturæ vires toleratum, poſtquam ſubcinericio pane ab Angelo allato recreatus fuiſſet, cùm *Jezabelem* fugiens, terroreque correptus, in deſerto obdormiviſſet ſub umbra juniperi. Cujus in cibi fortitudine grandem viam confecit, ambulans quadraginta diebus & quadraginta noctibus uſque ad Montem Dei Horeb. (iii. *Regum* xix.) Poſt varios errores, ut ſolent profugi, pervenit ad Montem Sanctum Propheta. Unde non mirum quòd quadraginta dies eo in itinere conſumpſerit, quod quatuor [illegible] diebus [illegible] confic[illegible]. Panis ille cœlitus [illegible], Euchariſtiæ figura: Vel divini Dogmatis, *Cujus paſtus forinſecus quidem [illegible], ſed medullitus ineffabiliter conſortans & dulcis*, inquit *S. Bernardus Sermone* xciv. *De Diverſis.*

Octavum Miraculum eſt apparitio Dei in ſibilo auræ tenuis, cùm è ſpelunca Dei juſſu egreſſus, in Monte ſtaret coram Domino. *Et ecce Dominus tranſit, & ſpiritus grandis & fortis ſubvertens montes & conterens petras ante Dominum: Non in ſpiritu Dominus, & poſt ſpiritum commotio. Non in commotione Dominus, & poſt commotionem ignis: Non in igne Dominus, & poſt ignem ſibilus auræ tenuis.* (iii. Regum xix.) Myſtica illa Viſio documento fuit *Eliæ*, Zelo vehementiori contra divinæ Legis violatores modum adhibendum intuitu divinæ lenitatis ac patientiæ. *Sedes enim illa in throno Spiritus ejus mitiſſimi & manſuetiſſimi, qui non turbine glomeratur, non nubilo livet, ſed eſt teneræ ſerenitatis, apertus & ſimplex, quem tertio vidit Helias. Nam ubi Deus, ibidem & alumna ejus, patientia ſcilicet*, inquit *Tertullianus* Libro *De Patientia*, Cap. xv. Lege & *Theodoretum* Quæſtione lix. in iii. Regum. Tunc *Eliæ* ſignificavit Deus, Sibi ſervata *Septem millia virorum in Iſraël, quorum genua non ſunt curvata ante Baal.* Tunc & mandatum accepit a Deo revertendi Damaſcum, ibique ungendi *Hazaël* Regem Syriæ, & *Jehu* Regem Iſraël. *Ibidem* Quæſtionem movet *Theodoretus*: Quomodo id t[illegible] impleverit *Elias*, qui ſolum *Eliſæum* Prophetam inauguravit, non vero *Hazaël* & *Jehu* Reges. Hunc enim ab uno Diſcipulorum ſuorum ungi juſſit

Eliſæus. iv. *Regum* ix. 6. Reſpondet *Theodoretus* Quæſtione lx. in iii. Regum: *Si Prophetam unxit* ELIAS, *& ipſum ſpiritali gratiâ impertiit, eâ etiam unxit alios. Etenim Eliſæus ſpiritali per eum acceptâ gratiâ attulit illis chariſma, & ſpiritali gratiâ eos impertiit.*

Achab vineam Naboth invadit, ipſo Jezabelis mandatis oppreſſo.

Achabus Nabothi vineam concupiſcens Regiæ contiguam, pluries ipſum urget, ut eam pretio diſtrahat, vel cum alia vinea commutet. Negat ille, patriam hereditatem alteri cedere nefas exiſtimans. Repulſam paſſus *Achabus* ex dolore & ira decumbit æger. *Jezabel* ejus uxor *Nabothum* falſis teſtibus oppreſſum lapidari curat, & *Achabum* in vineæ poſſeſſionem mittit. Ad illam properantem Dei juſſu corripit *Elias*, ipſique, necnon ejus poſteritati, & *Jezabeli* excidium denunciat. *Hæc dicit Dominus*, inquit. *Occidiſti, inſuper & poſſediſti. In loco hoc, in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoque ſanguinem tuum. Et ait Achab ad Eliam: Num inveniſti me inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, eo quod venumdatus ſis ut faceres malum in conſpectu Domini. Et ecce ego inducam ſuper te malum, & demetam poſteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clauſum, & ultimum in Iſraël... Sed & de Jezabel locutus eſt Dominus, dicens: Canes comedent Jezabel in agro Jezrahel. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes. Si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli.*

Elias excidium Achab & Jezabel vaticinatur.

His exterrefactus *Achab ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, jejunavitque, & dormivit in ſacco, & ambulavit demiſſo capite.* Hac humiliatione placatus Deus, ſupplicium ad tempus diſtulit, non abſtulit. *Nonne vidiſti* (inquit ad Eliam) *humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus eſt mei causa, non inducam malum in diebus ejus, ſed in diebus filii ſui inferam malum domui ejus.* (iii. Regum xxi.)

An vera fuerit Achabi pœnitentia.

An vera ſinceraque fuerit *Achabi* Pœnitentia, quæritur... Veram fuiſſe reſpondeo, ſed imperfectam, utpote ex mero timore pœnæ, non ex amore juſtitiæ profectam. Veram fuiſſe ratione humiliationis, & confeſſionis, non ratione converſionis; adeòque valuiſſe ad dilationem pœnæ, non ad remiſſionem culpæ. Primam Propoſitionis hujus partem Scriptura probat: Item *Tertullianus* Libro iv. *adverſus Marcionem*, Cap. x. *Proinde*, inquit, *& Achab Regem, Maritum Jezabel, reum Idololatriæ & ſanguinis Nabuthæ, veniam meruiſſe pœnitentiæ nomine.* S. Ambroſius Libro *De Nabuthe*, Cap. xvii. *Quomodo*, inquit, *dicimus quia valet apud Dominum Pœnitentia? Ecce Rex commotus eſt ante faciem Domini, & ibat plorans, & conſcidit veſtimenta ſua, & operuit ſe cilicio, & erat indutus ſacco ex illo die quo interfecit Nabuthen Jezraelitam. ita ut Deum miſericordiæ commoveret, & mutaret ſententiam. Ergo aut pœnitentia non valuit, nec inflexit Dominum miſericordem, aut Oraculum falſum eſt. Nam Achab & victus eſt, & occiſus. Sed conſidera quia Jezabel habebat uxorem, cujus inflammabatur arbitrio, quæ convertit cor ejus, & nimiis ſacrilegiis exſecrabilem fecit, & hunc ergo ejus pœnitentia revocavit affectum. Dominus autem non poteſt mutabilis æſtimari, ſed confeſſionis immemori non putavit eſſe ſervandum quod promiſerat confitenti.* S. Joannes Chryſoſtomus Sermone lxviii. Tom. v. Edit. G. L. Pariſ. Frontonis Ducæi: *Et quid ait Eliæ Deus? Vidiſti quemadmodum ingreſſus ſit plorans & triſtis Achab coram me? Non faciam ſecundum malitiam ejus. Papè! Dominus ſervi [illegible] advocatus, & apud hominem Deus ho[illegible] [illegible] exiſtimare, inquit, ſine [illegible] à me il[illegible] pe[illegible] Mus[illegible] [illegible] iram meam mutavi, atque mitigavi. Ne vero ſ[illegible]ius Pro-*

A *pheta cenſeatis, ſiquidem vera p[illegible] mores mutaſſet, ea paſſione erat, qua [illegible] mabatur. Verum ille mores mutavit, & iram me[am] ego mitigavi..... Et ait Deus ad Eliam: [illegible] quemadmodum inceſſerit Achab plorans & tri[ſtis?] Non faciam ſecundum iram meam. Vides ploratu peccata deleri.* S. Hieronymus Epiſtola xxx de Achabi Pœnitentia ſic loquitur. *O felix pœnitentia, quæ ad ſe Dei traxit oculos! Quæ furentem ſententiam Dei confeſſo errore mutavit.*

Alteram verò Propoſitionis partem probat *Achabi* in ipſa humiliatione ſua affectus. Non
B enim Idololatriam abolevit, nec impiam *Jezabelem* corripuit, nec vineam *Nabotho* reſtituit. Quæ primi pœnitentiæ fructus eſſe debuerant. Hinc S. ipſe *Ambroſius* Enarratione in Pſalmum xxxvii. *In ipſo perfido Achab gemitus inveniſſet gratiam niſi manens invidia cumulaſſet offenſam. Non enim perſunctorius gemitus prædicatur, ſed qui habet converſionem, ſcriptum eſt enim: Si converſus ingemiſceris, ſalvus eris.* S. Gregorius Magnus Homilia [illegible] in Ezechielem. *Sic Achab Rex iniquus a Propheta reprehenſus, cum contra ſe divinam ſententiam audiſſet, pertimuit, & magno mœrore deprehenſus eſt ita ut Propheta ſuo Dominus diceret.* Nonne vi[diſti?]
C diſti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus eſt mei causâ, non inducam malum in diebus ejus. *In quibus Domini verbis penſandum eſt, quomodo ei & in Electis ſuis mœror amaritudinis placeat, qui amittere timent Dominum, ſi ſic ei & in Reprobo pœnitentia placuit, qui timebat perdere præſens ſæculum? Aut quomodo ei grata ſit ſpontanea afflictio pro culpis in eis qui placent, ſi hæc ad tempus placuit & in ille qui di[ſpli]cebat? Sed ſciendum, quia nullus hæc pro amore omnipotentis Domini ex toto corde agere prævalet, niſi is cujus animum Spiritus Sanctus aſſumpſerit.*

Micheas Propheta [illegible] vaticinatur in carcerem [illegible]

D *Achabus* inito cum *Joſaphato* Rege Juda fœdere, bellum Syris illaturus, de belli eventu Pſeudoprophetas primùm quadringentos conſulit, qui fauſta omnia & imprimis expugnationem *Ramoth Galaad* ſociis Regibus ominantur: Deinde ſuadente *Joſaphato*, *Michæam* filium *Jemla*, Prophetam Domini interrogat. *Michæas* hic alter eſt ab eo qui inter Minores Prophetas ſextus numeratur imò illum præceſſit annis centum quinquaginta. Hic ſub *Joſaphat* & *Achab*. Ille ſub *Joatham* & *Achaz*: Hic in Iſraël, ille in Juda prophetavit. *Achabo* primùm ironicè reſpondet Michæas: *Aſ-*
E *cende, & vade proſpere, & tradet eam in manus tuas.* Tum à Rege adjuratus ut non loquatur niſi quod verum eſt, in nomine Domini, Exercitus cladem, *Achabo* exitum prædicit. *Vidi* (inquit) *cunctum Iſraël diſperſum in montibus, quaſi oves non habentes Paſtorem, & ait Dominus: Non habent iſti Dominum. Revertatur unuſquiſque in domum ſuam in pace... Propterea audi ſermonem Domini. Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem Exercitum cæli aſſiſtentem ei a dextris & a ſiniſtris, & ait Dominus: Quis decipiet Achab Regem Iſraël, ut aſcendat, & cadat in Ramoth Galaad.... Et dixit*
F *unus verba hujuſcemodi, & alius aliter. Egreſſus eſt autem Spiritus, & ſtetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus eſt Dominus. In quo? Et ille ait. Egrediar, & ero Spiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis. Egredere, & fac ita. Nunc igitur ecce dedit Dominus Spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum tuorum, qui hic ſunt, & Dominus locutus eſt contra te malum. Michæa* alapam impingit *Sed[ecias]* Pſeudopropheta. Virum D[ei in] carcerem conjici jubet Rex, [ibique] ſiti & fame vexandum, donec e prælio victor revertatur. iii. *Regum* xxii. & ii. *Paralipomenon* xviii.

x

[illegible] nos ne[illegible] Deum, [illegible] veritas eſt, nec fallere po[illegible] omnes impios in errorem in[illegible] perati mendacio quo decipian[illegible] Dæmonem mendacium Pſeudopro[illegible] ſicque *Achabum* Regem deci[illegible] pœnam ſcelerum ipſius, Deus permi[illegible] *Achab* ipſe non decepit, nec Pſeudo[illegible] rum mendacio cooperatus eſt. Qua de [illegible] Libro Quæſtionum octoginta [illegible] Quæſtione LIII. ait: [illegible] *quidem per ſe* [illegible] *neminem decipit; eſt enim Pater Veritatis,* [illegible] *Spiritus Veritatis. Dignis tamen digna diſtribuens, quoniam hoc quoque pertinet ad juſtitiam & veritatem, utitur animis pro meritis & dignitatibus, quæ ſunt in gradibus earum, ut ſi quiſquam dignus eſt decipi, non ſolum per ſe ipſum eum non decipiat, ſed neque per talem hominem, qui jam congruenter diligit, & cuſtodire perſiſtit, Sit in ore* veſtro, Eſt eſt, Non non: *Neque per Angelum cui non convenit perſona fallacia. Sed aut per talem hominem, qui nondum ſe hujuſmodi cupiditatibus exuit, aut per talem Angelum, qui pro ſua voluntatis perverſitate vel ad vindictam peccatorum, vel ad exercitationem purgationemque eorum qui ſecundum Deum renaſcuntur, in infimis naturæ gradibus ordinatus eſt. Legimus enim deceptum Regem falſo vaticinio Pſeudoprophetarum; & ita legimus, ut neque ſine divino judicio factum inveniamus, quoniam dignus erat ille ſic decipi, neque per eum Angelum, quem deceptionis officium ſuſcipere non deceret; ſed per Angelum erroris, qui ſibi ultro tales partes imponi cum lætitia poſtulavit.*

Theodoretus Quæſtione LXVIII. in III. *Regum* Vaticinium illud *Michææ* ſic interpretatur. *Hæc eſt quædam Proſopopœia, ſeu ficta perſona, quæ docet divinam permiſſionem. Non enim verus Deus, & magiſter veritatis juſſit ut deciperetur Achab,* » *qui dixit per Prophetam*, Si verè illi ad Deum, » revertatur unuſquiſque ad locum ſuum in pace. *Per hæc ergo docuit Propheta, quod Spiritus deceptionis, impiis hominibus utens tanquam inſtrumentis, falſo promiſit victoriam. Hoc autem fit Deo permittente. Nam non prohibere poſſet, non prohibuit, quoniam indignus erat Achab cujus Deus curam gereret.*

S. Gregorius Magnus Libro II. *Moralium*, Cap. XVI. *Achab Rex ex præcedentibus peccatis dignus erat, ut tali debuiſſet deceptione damnari. Quatenus qui ſæpe volens ceciderat in culpam, quandoque nolens caperetur ad pœnam. Occulta juſtitia licentia malignis Spiritibus datur, ut quos volentes in peccati laqueo ſtrangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant.*

Achabus in prælio ad *Ramoth Galaad*, licèt diſſimulato habitu, juxta *Michææ* Vaticinium occiſus eſt, & Samariæ ſepultus (III. *Regum* XXII. 37.) Ex curru, dum ad Samariæ piſcinam abluitur, *Achabi* ſanguis defluens, a canibus lingitur, quemadmodum *Elias* prædixerat. At (inquies) Quomodo impletum eſt Vaticinium illud *Eliæ* III. Regum XXI. 24. *Si mortuus fuerit Achab in Civitate, comedent eum canes. Si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli.* Siquidem *Achab* in agro occiſus eſt, nec tamen cadaver ejus à volucribus cœli comeſtum eſt, ſed Samariam delatum, ibique ſepultum? Reſpondetur, τὸ *Achab* in nominandi caſu ibi accipiendum non eſſe, ſed in dandi, ut conſtat ex Hebræo, LXX. Interpretibus, Chaldaica Paraphraſi & Verſionibus Orientalibus, quaſi dicat, qui mortuus fuerit *ipſi Achab*, ſeu aliquis de familia *Achab*, inſepultus jacebit, canibuſque aut volucribus cœli vorandus projicietur. Textum Hebraicum ita reddit Sanctes Pagninus: *Eum qui mortuus fuerit de Achab in Civitate, comedent canes; & qui mortuus in agro, comedent volucres cæli.* Ita Septuaginta Interpretes: [illegible] Chaldaica Paraphraſis. *Eum qui mortuus fuerit Achabo in Urbe comedent canes, &c.* Verſio Syriaca: *Morientem Achabo in Civitate, devorabunt canes; & morientem ei in deſerto, devorabunt volucres cæli.* Verſio Arabica: *Quicumque morietur in ſolitudine, hunc devorabit volucre cæli.* Id autem Vaticinium in *Joramo* filio *Achabi* impletum eſt, qui à *Jehu* inter ſcapulas ſagittà transfixus, corruit in curru ſuo. *Dixitque Jehu ad Badacer Ducem, Tolle, projice eum in agro Naboth Jezraelitæ: Memini enim quando ego & tu ſedentes in curru ſequebamur Achab patrem hujus, quod Dominus onus hoc levaverit ſuper eum dicens: Si non pro ſanguine Naboth, & pro ſanguine filiorum ejus, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro iſto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle, projice eum in agrum juxta verbum Domini* (IV. Regum IX.) Lege Diſſertationem noſtram Anticriticam contra *P. Fraſſenum*, Articulo XIII.

Abdiæ inſignis in Regia pietas

In Aula *Achabi*, quamvis corruptiſſima, vir erat Religione ac Dei timore inſignis, *Abdias* nomine, Regiæ Domus Diſpenſator. Is centum Prophetas perſecutioni & furori impiæ *Jezabelis* ſubduxit, & in ſpeluncis abſconditos pavit. (III. *Regum* XVIII.)

Ochozias Rex Iſraël.

VI. *Achabo* in Regno Iſraëlis ſucceſſit *Ochozias* ejus filius. Is Moabitas, qui defecerant, dum ab obſequium reducere ſatagit, per cœnaculi clathrum prolapſus, contuſoque corpore laborans, de ſanitate recuperanda *Beelzebub* Accaronitarum Deum per Nuntios conſuluit. *Elias* Deo jubente, Nuntiis occurrens, ipſos increpat, mortemque jam imminentem *Ochoziæ* denuntiat. Rex duos Præfectos Quinquagenis cum ipſorum cohorte ſucceſſive amandavit, qui Prophetam ad ſe vel invitum adducerent. Quos *Elias* igne cœleſti conſumpſit. Clade ad *Ochoziam* delata, Dux alter cum ſua cohorte miſſus, ad Prophetam ſupplex acceſſit, pœnamque deprecatus eſt, Hunc, Angelo monente, ſecutus *Elias*, Regem ex hac infirmitate brevi moriturum ſignificat. (IV. *Regum* I.) Obiit poſtquam biennium partim cum patre, partim ſolus in Regni adminiſtratione exegiſſet. Illud enim numerandum eſt ab anno decimo-ſeptimo *Joſaphati*, quo tempore *Achab* vigeſimum-primum Regni annum cœpit, ipſumque *Ochoziam* filium ſuum in Regni conſortium aſſumpſit. (III. *Reg.* XXII. 52.)

Elias Ochoziæ mortem denuntiat.

Joram Rex Iſraël.

VII. *Ochozia* abſque prole defuncto ſucceſſit in Regno Iſraëlis frater ipſius *Joram*. Achabo patre & *Jezabeli* matre [illegible] impietate quidem [illegible], (Statuas enim *Baal* à patre conflatas & erectas ſuſtulit,) impietatem tamen *Jeroboam* in vitulorum cultu & ſ[illegible] imitatus. Sub Regni illius initiis, *Elias* curru igneo in cœlum ſublatus eſt, *Eliſæo* ſpectante, quem duplici ſpiritus, prophetiæ ſcilicet ac miraculorum & p[illegible] hæredem [illegible] (IV. *Regum* II.) *Elias* Raptus, Chriſti in cœlos aſcendentis typus, ex S. *Gregorio M.* *Homilia* XXIX. in *Evangelia* & S. *Bernardo* *Serm. De Aſcenſione*. [illegible] Siracides Eccleſiaſtici [illegible]. *Surrexit Elias Propheta quaſi ignis, & verbum ipſius quaſi facula ardebat, &c.* [illegible] *in curru equorum igneorum* [illegible] *in judiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & reſtituere Tribus*

Mors Achab.

Eliæ de Achabo Vaticinium quomodo impletum [illegible]

Elias Raptus.

Jacob. Beati ſunt qui te viderunt, & in amicitia tua decorati ſunt. Moabitas violati fœderis reos, bello aggreſſus eſt *Joramus*, Joſaphato Rege Judæ, & Rege Idumæorum ipſius tributario, in Militiæ ſocietatem aſcitis. Fœderatorum Regum Exercitibus præ aquarum penuria in deſerto Idumææ pene deficientibus, *Eliſæus* in gratiam *Joſaphati* Regis Juda aquam à Deo impetravit, & victoriam prædixit. Rex Moab Exercitu ſuo profligato, civitatibus dirutis, vaſtatis agris, fructiferis arboribus ſucciſis, fontibus obturatis, ipsâ Regni Metropoli obſeſâ & pene expugnatâ, cum [illegible] conatu in hoſtes irrupiſſet, filium ſuum primogenitum Diis ſuis placandis, hoſtili Exercitu ſpectante, in mœnibus holocauſtum obtulit. Iſraëlitæ impium facinus exſecrati, obſidione ſolutâ, diſceſſerunt. (IV. *Reg.* III.)

Eliſæi Miracula.

Joramo regnante, Propheticis & Miraculis claruit *Eliſæus*. 1. Jordanis aquas pallio diviſit. 2. Jerichuntinis aquis ſalubritatem, terræ fertilitatem conciliavit, ſale in fontem injecto. (IV. *Regum* II.) Civitatem ſterilem, *S. Ambroſius*, ſive alius Auctor Sermonum olim ipſi tributorum, Eccleſiæ Gentium typum geſſiſſe interpretatur, *Quæ » ante adventum Chriſti aquarum vitio, hoc eſt, » ſacrilegio Gentilium Populorum ſterilitatem ſuſtinens, Deo filios procreare non potuit. At ubi venit Chriſtus, velut vas fictile aſſumens corpus humanum, ſanavit aquarum vitia, hoc eſt, reſecavit ſacrilegia Populorum, & ſtatim Eccleſia quæ erat ſterilis, cœpit eſſe fœcunda. Unde & Apoſtolus di- » cit:* Lætare ſterilis, quæ non paris, erumpe » & exclama quæ non parturis: Quia multi fi- » lii deſertæ magis quàm ejus quæ habet virum. *Plures enim filios ex ea Eccleſia, quæ erat ſterilis, procreavit, quàm Synagoga, quæ erat fœcunda, ſuſceperit. Aſperſi autem ſale qui ſint, qui attulerunt medicinam, facilè cognoſcemus. Dicit Dominus ad Apoſtolos:* Vos eſtis ſal terræ. *Ergo ſi Apoſtoli ſalibus comparati ſunt, rectè figura completur. Sicut ſane effuſi de vaſculo ſales condierunt aquas, ita & nunc miſſi à Salvatore Apoſtoli Populos condiunt univerſos, ut ablatâ ſterilitate vitiorum, prolem incipiant germinare virtutum.*

Galat. 4. ex Iſaia 54.

Sermone 11. De Eliſæo Propheta in Appendice Operum S. Ambroſii.

Tertium *Eliſæi* Miraculum, eſt Bethelitarum puerorum 42. ipſi illudentium, calvitiemque ipſi objicientium, à duobus urſis ex proximo nemore evocatis diſcerptio. (IV. *Regum* II.) quâ de re *Tertullianus Libro* II. *Adverſus Marcionem*, Cap. XV. *Immiſit & pueris urſos, ſed irreverentibus in Prophetam ... Nolite reprehendere Judicem, ſi [illegible] re: in iſte malum Judicem. Nam etſi patrum delicta ex [illegible] exigebat, duritia Populi talia remedia compulerat, at vel poſteritatibus ſuis proſpicientes, Legi divinæ obedirent. Quis enim non magis filiorum ſalutem quàm ſuam curet? Sed & ſi benedictio Patrum ſemini quoque eorum deſtinabatur ſine ullo adhuc merito ejus, cur non & reatus Patrum in filios quoque redundaret?* Lege & Sermonem inter Auguſtinianos olim CCIV. De Tempore, nunc XL. Appendicis, quem ad *S. Cæſarium* Arelatenſem pertinere conjiciunt Doctiſſimi PP. Benedictini Pariſienſis Editionis noviſſimæ Curatores.

Quartum *Eliſæi* Miraculum, eſt aquæ fœderatis Exercitibus & Regibus Judæ, Iſraëlis, & Idumæorum in Idumææ deſerto, cum adverſus Moabitas [illegible] deterentur, impetratio. (IV. *Regum* III.)

Quintum Miraculum, eſt olei in vaſis Viduæ pau[illegible] [illegible] oppignoratæ multiplicatio, quo [illegible] de[illegible] [illegible] et, liberoſque de re[illegible] [illegible] (IV. *Regum* IV.) Hujus [illegible] [illegible] fu[illegible] [illegible] Domus *Achabi* diſpen[illegible], qui centum Prophetas in duabus ſpe- A luncis abdidit, paviſque, ſerviente [illegible] perſecutione, & ex eorum cur[illegible] [illegible] [illegible] iſſe, propterea quidam conjecturam [illegible] Theodoreto *Quæſtione* XIV. in IV. *Regum*. Vidua illa typum Eccleſiæ gerebat, quæ de[illegible] [illegible] contraxerat, non ſolidorum, ſed peccatorum, quibus ſe Diabolo obnoxiam fecerat. *Sed poſtea quàm Viduam iſtam verus Redemptor Chriſtus Dominus viſitavit, ab omnibus debitis liberam fecit. Unde enim illa Vidua liberata ſit, videamus. Unde, niſi de augmento olei? In oleo miſericordia intelligitur. Ergo Vidua illi ideo debitum creverat, quia B oleum miſericordiæ peccando perdiderat. Defecit oleum, & debitum crevit; crevit oleum, & periit debitum. Creverat cupiditas, & periit caritas; rediit caritas, & periit iniquitas. Veniente vero E[illegible] Chriſto Domino, Vidua, hoc eſt, Eccleſia, per augmentum olei, id eſt, donum gratiæ & miſericordiæ, vel caritatis pinguedine de peccatorum debito liberatur.* Vicini à quibus vaſa mutuata [illegible], Populum Gentium figurabant. *Quia vaſa vacua exhibebantur, ut oleum miſericordiæ accipere mererentur: Quia omnes Gentes, antequam donum gratiæ conſequantur fide, & caritate, & bonis operibus vacuæ eſſe probantur. Denique omnes qui ad C ſalutarem Baptiſmum conſequendum Eccleſiæ offeruntur, & Chriſma, & oleum benedictionis accipiunt, ut jam non vaſa vacua, ſed Deo plena, & Templum Dei eſſe mereantur.* Ita S. *Cæſarius* Arelatenſis Sermone inter Auguſtinianos olim [illegible] De Tempore, nunc XLII. Appendicis.

Sextum *Eliſæi* Miraculum, eſt filii Sunamitidis hoſpitæ ſuæ, quem ipſius *Eliſæi* precibus impetraverat, reſurrectio, cujus Hiſtoriâ Incarnationis Filii Dei, & Redemptionis generis humani magnum Myſterium adumbratum eſt. (IV. Regum IV.) *Mulier illa ſterilis erat, sed orante D Eliſæo genuit filium. Sic & Eccleſia, antequam Chriſtus veniret, ſterilis fuit. Et ſicut illa orante Eliſæo, genuit filium, ita & Eccleſia, veniente ad ſe Chriſto, genuit Populum Chriſtianum. Sed filius Mulieris illius dum Eliſæus abſens eſſet, mortuus eſt: Sic & filius Eccleſiæ, hoc eſt, Populus Gentium, antequam Chriſtus veniret, peccatis mortuus erat. Deſcendente de Monte Eliſæo, filius Viduæ huic vita redditur: Deſcendente de cœlo Chriſto, filius Eccleſiæ, id eſt, Populus Gentium ſuſcitatur.* Miſit *Eliſæus* famulum cum baculo ſuo. Famulus ille typus erat *Moyſis*. Miſit enim eum E Deus cum baculo in Ægyptum; *Sed baculus ſine Chriſto flagellare Ægyptum potuit, de originali verò vel actuali peccato liberare vel reſuſcitare non potuit.* Nihil enim ad perfectum adduxit Lex. *Opus erat, ut qui baculum miſerat, ipſe deſcenderet. Baculus ſine Eliſæo nihil valebat. Quia crux ſine Chriſto nihil poterat. Venit ergo Beatus Eliſæus, & aſcendit in cœnaculum, quia venturus erat Chriſtus, & aſcenſurus Crucis patibulum. Inclinavit ſe Eliſæus ut puerum reſuſcitaret. Humiliavit ſe Chriſtus, ut Mundum in peccatis jacentem erigeret. Miſit Eliſæus oculos ſuper oculos, F manus ſuper manus. Quod Eliſæus in puero præfiguravit, hoc in toto genere humano Chriſtus implevit. Audi Apoſtolum dicentem:* Humiliavit « ſemetipſum, factus obediens uſque ad mor- « tem. *Quia parvuli eramus, parvulum ſe fecit; quia mortui jacebamus, pius ſe Medicus inclinavit. Quia nemo poteſt jacentem erigere, ſi ſe noluerit inclinare. Quod autem puer oſcitavit ſepties, ſeptiformis gratia Sancti Spiritûs oſtenditur, quæ humano generi ut reſuſcitetur, in adventu Chriſti tribuitur. De ipſo Spiritu dicit Apoſtolus:* Si quis Spiritum Chriſti non habet, hic non « eſt ejus. *Ipſum etiam Spiritum Dominus dedit diſcipulis*

Hebr. 7. 19.

Philipp. 2. 8.

Rom. 8. 9.

[Joan. 20. 22.] » pulis, quando inſufflavit & dixit: Accipite » Spiritum Sanctum. *Os enim quodam modo ſuper os poſuit, quando inſufflando Spiritum dedit,* Ita *S. Cæſarius Arelatenſis* Sermone ſuperiùs laudato.

Idem Myſterium *S. Auguſtinus* eodem modo explicaverat Sermone xxvi. aliàs xi. *De Verbis Apoſtoli*, ubi de Chriſto ſic loquitur: *Sed ipſe miſit & Legem: Per ſervum ſuum Legem, per ſeipſum Gratiam. Attende Eliſæum in magno altoque Myſterio, tamquam Prophetam, agendo prænuntiantem, non ſolùm loquendo. Mortuus erat filius Hoſpitæ ipſius. Quid ſignificabat mortuus puer niſi Adam? Nuntiatum eſt Sancto Prophetæ, gerenti in Prophetia typum Domini noſtri Jeſu Chriſti: Miſit per ſervum baculum ſuum, & ait illi: Vade, vade, pone ſuper puerum mortuum. Perrexit ille tamquam ſervus obediens. Sciebat Propheta quid fecerat. Poſuit baculum ſupra mortuum, non ſurrexit.* » Si enim data eſſet Lex quæ poſſet vivificare, » omnino ex Lege eſſet juſtitia. *Non ergo potuit* [Galat. 3. 21.] *Lex vivificare. Venit ipſe grandis ad parvulum,* [Philipp. 2. 7.] *Salvator ad ſalvandum, vivus ad mortuum: Ve-* [Philipp. 3. 21.] *nit Ipſe. Et quid fecit? Juvenilia membra contraxit, tamquam ſeipſum exinaniens, ut formam ſervi acciperet. Juvenilia ergo membra contraxit, parvum ſe parvo coaptavit, ut efficeret corpus humilitatis noſtræ conforme corpori gloriæ ſuæ. Itaque in typo Chriſti prophetice expreſſo ſuſcitatus eſt mortuus, tamquam juſtificatus eſt impius.* Lege eumdem *Libro* xii. *contra Fauſtum Manichæum* Cap. xxxv. & *S. Gregorium* Libro ix. *Moralium*, Cap. xxii.

Septimum *Eliſæi* Miraculum eſt, expulſio veneni & amaritudinis à pulmento per modicæ farinæ injectionem. (iv. *Regum* iv.)

Octavum Miraculum, eſt ingentis hominum multitudinis ex paucis panibus hordeaceis exſaturatio. (iv. *Regum* iv.)

Nonum Miraculum, eſt *Naamanis* Principis Militiæ Regis Syriæ à lepra curatio. (iv. *Regum* v.) de qua diximus ſupra Articulo iii. §. iii. & lepræ ipſius ad *Giezi* famulum tranſmiſſio. (*Ibidem.*)

Decimum Miraculum, eſt ſecuris in Jordanem delapſæ, injecto poſt eam ligno, ad aſcendendum ex aqua & ſupernatandum impulſio (iv. *Regum* v.) Quo in Miraculo Chriſti & Crucis ejus Myſteria adumbrata Patres obſervant.

Tertullianus Libro adverſus Judæos, Cap. xiii. *Quid manifeſtius hujus ligni ſacramento? Quod duritia hujus ſæculi merſa in profundo erroris, & a ligno Chriſti, id eſt, Paſſionis ejus, in Baptiſmo liberatur, ut quod perierat olim per lignum in Adam, id reſtitueretur per lignum Chriſti.*

» S. Auguſtinus *Libro* xii. *contra Fauſtum*, Cap. xxxv. *Cum ſecuribus ligna cæderentur, de ligno ferrum exiliens, in profundum fluminis merſum eſt, atque in lignum deſuper ab Eliſæo projectum, reverſum eſt. Ita cum impios Judæos per corpus operata præſentia Chriſti tamquam infructuoſas arbores cæderet, quia de illo Johannes dixerat*, Ecce ſecuris ad radicem arboris poſita eſt: *Ab eis inter-* [Matth. 3. 10.] *veniente paſſione, ſpiritus corpus ipſum deſeruit, in inferni profunda deſcendit: Quo in ſepultura deſuper poſito, tamquam ad manubrium ſuum ſpiritu redeunte ſurrexit.*

Theodoretus Quæſtione xix. in iv. Regum: *Admirabiliter omnino Propheta ſurſum eduxit ferrum. Injecto enim ligno effecit ut ferrum ſupernataret. Hoc autem rurſus præfiguravit Servatoris noſtri diſpenſationem. Quomodo enim lignum quidem, quod eſt leviſſimum, fuit demerſum, ferrum autem, quod graviſſimum, ſupernatavit: Ita divina natura deſcenſus effecit ut humana natura aſcenderet.*

Undecimum *Eliſæi* Miraculum, eſt omnium Regis Syriæ conſiliorum *Joramo* Regi Iſraëlis revelatio. (iv. *Regum* vi.) Nec non oſtenſio cœleſtis Exercitus Urbem *Dothaim* protegentis miniſtro ſuo facta, ſub figura curruum & equorum igneorum. (iv. *Regum* vi. 16. 17.)

Duodecimum, eſt Militum Regis Syriæ, qui ad ipſum capiendum miſſi erant excœcatio, & illuminatio cùm in Samariam ducti eſſent. Ubi Iſraëlitarum copiis circumcluſi deleri facilè potuiſſent, ni Propheta ferrum avertiſſet; ſolùm in hoſtes bello victos ſæviendum, illis autem parcendum eſſe docens, qui ignari, & divinâ virtute atque Miraculo hoſtium manibus traderentur. iv. Regum vi. *Non percuties* (inquit) *Neque enim cepiſti eos gladio & arcu tuo, ut percutias: Sed pone panem & aquam coram eis, ut comedant, & bibant, & vadant ad Dominum ſuum.*

Decimum-tertium *Eliſæi* miraculum eſt prædictio abundantiæ frumenti in Samaria, die craſtino futuræ, cùm ad eam rerum inopiam redacta eſſet ut aſini caput octogenis argenteis, & quarta pars cabi ſtercoris columbarum, quo pro ſale uti neceſſitas cogebat, (ut cenſet *Theodoretus* Quæſtione xxi. in iv. *Regum*) quinis argenteis veniret; jamque mulieres filiorum ſuorum carnes diræ fami ſublevandæ coquerent. (iv. *Regum* vi. & vii.) Ducum uni de Vaticinii veritate dubitanti mors ab *Eliſæo* in pœnam incredulitatis denuntiata. (*Ibidem.*)

Decimum-quartum Miraculum eſt Samariæ liberatio cùm à Syrorum Exercitu obſeſſa eſſet, ad eaſque quas diximus, anguſtias redacta. Syri ſcilicet ſubito terrore correpti, ſibi equorum, curruum, & Exercitus numeroſiſſimi ſonitum audire viſi, ſolutâ obſidione aufugerunt, commeatu, divitiiſque poſt ſe relictis. Quibus ab obſeſſis direptis, frumentum ad Samariæ portam allatum, eo, quo Propheta prædixerat, pretio, venditum eſt. (iv. *Regum* vii.)

Decimum quintum Miraculum eſt ſeptennis famis prædictio in Terra Iſraëlis, quâ durante Sunamitis Prophetæ Hoſpita eo autore in Terra Philiſtiim peregrinata eſt, & reverſa univerſos agrorum reditus à *Joramo* Rege Iſraël recepit. (iv. *Regum* viii.)

Decimum-ſextum Miraculum eſt prædictio ſanitatis, ſimul & mortis *Benadab* Regis Syriæ, de cujus infirmitate ab *Hazaële*, ejus Miniſtro conſulebatur. Sanitatem quidem Regi prædixit Propheta, ſpectatâ morbi illius, qui lethalis non erat, qualitate. Mortem verò ipſi denuntiavit, ſpectatâ ipſius *Hazaëlis* malitiâ, qui illum ſuffocavit, ut citiùs Regnum obtineret, quod ipſi à Deo fuerat augoratus Eliſæus, (iv. *Regum* viii.) Lege *Theodoretum Quæſtione* xxiv. *in* iv. *Regum.*

Cùm *Ramoth Galaad* à Syrorum Exercitu obſidione premeretur, *Eliſæus* illuc miſit [illegible] ex filiis Prophetarum, qui *Jehu* militiæ D[illegible] in Iſraëlitarum Regem inungeret, & Dei mandatum de *Achabi* Domo exſcindenda illi ſignificaret. Rex ab Exercitu ſalutatus, expeditis copiis ex Urbe prorupit recto versùs Jezrahelem itinere. *Joramum* Regem Iſraëlis obviam prodeuntem interfecit, cadaveremque in agrum *Naboth* Jezrahelitæ projecto, ut *Eliæ* Vaticinium impleretur. (iv. *Regum* ix.) Duodecim annis Iſraëli imperavit *Joramus.* (iv. *Regum* iii. 1.) [Mors Jorami.]

VIII. *Joramo* Iſraëlis, & *Ochozia* Judæ, Regibus interfectis, *Jehu Jezabelem Jorami* matrem, *Achabi* [Jehu Rex Iſraël Achabi domum exſcindit, & cultum Baal abolet.]

Achabi Viduam, è fenestra proſpicientem deturbari imperat. In quam ab equis priùs calcatam, irruentes canes, ſecundùm *Eliæ* Vaticinium, prædam devorant, nihil præter calvariam, & manuum pedumque extrema relinquentes. Mox ſeptuaginta *Achabi* filii, qui Samariæ educabantur, novi Regis juſſu è medio tolluntur, capitibus per cives amputatis. Ad quam Urbem cùm Rex *Jehu* poſtmodum tenderet, obvios quadraginta *Ochoziæ* cognatos neci dedit, ſicque totam *Achabi* ſtirpem radicitus delevit. Tum aſſumpto ſecum in currum *Jonadab* filio *Rechabi*, à quo celebre ac pium Rechabitarum Inſtitutum, Samariam veniens, omnes omnino Sacerdotes *Baal*, impiè ſimulatâ ſalſum Numen colendi voluntate, ad ſolemne ſacrificium vocatos è medio ſuſtulit: Idoloque comminuto & cremato, Templum *Baal* funditus dirutum in latrinas convertit. Heredes Regni ad quartam uſque generationem *Jehu* promiſit Deus in obedientiæ præmium. (IV. *Regum* X.) Cultu tamen *Baalis* abolito, à *Jeroboami* Vitulis aureis non receſſit: Sed illius jam inveteratæ apud Iſraëlitas Idololatriæ, annis quibus regnavit viginti & octo, patronus extitit. (IV. *Regum* X.) De quo *S. Auguſtinus* Libro *contra Mendacium*, Cap. II. Priſcillianiſtas refellens, qui exemplo *Jehu* ad occultandam Religionem adhiberi poſſe mendacium contendebant: *Illum verò Jehu mendacio impio & Sacrificio ſacrilego occidendos impios & ſacrilegos inquirentem non imitarentur, nec ſi de illo qualis fuiſſet, eadem Scriptura tacuiſſet. Cùm verò ſcriptum ſit eum rectum cor non habuiſſe cum Deo, quid ei profuit, quòd pro nonnulla obedientiâ, quam de domo Achab omnino delenda, pro cupiditate ſuæ dominationis exhibuit, aliquantam mercedem tranſitoriam Regni temporalis accepit?*

Impia Jehu ſimulatio.

ARTICULUS IV.

De Joaſo, Amaſia, & Ozia Regibus Juda: Joachazo, Joaſo, Ieroboamo II. Zacharia, Sellumo, Manahemo, & Phaceia Regibus Iſraël.

Joas Rex Juda ſacra tecta Templi curat.

I. JOas filius *Ochoziæ* Regis Juda, ſeptennis erat cùm regnare cœpit in Jeruſalem. Annus ejus primus cum anno ſeptimo *Jehu* Iſraëlitæ concurrit. Quadraginta annis regnavit, anni tamen quadrageſimi paucis tantùm diebus delibatis. Piè juſtèque imperavit, quamdiu *Joiada* Pontifice Præceptore & Adminiſtro uſus eſt. Anno Regni ſui vigeſimo tertio Sacerdotes ex collectâ virtim pecuniâ ſarta tecta Templi ab *Athalia* neglecti & vaſtati inſtaurare juſſit. In hoc opus omnem pecuniam, ſive quam ex Lege *Moyſi* inferre tenebantur in Templum quotquot ex Populo Dei vigeſimum annum attigiſſent, ſeu votivam & ſponte oblatam, decrevit impendi. Jam ante biennium id [illegible] edixerat, ut tradit Chronicon Hebræorum, ſed negligentia Sacerdotum novum Edictum poſtulabat, quo Rex anno Regni ſui XXIII. prohibuit Sacerdotibus ne ſacræ pecuniæ collectioni, & inſtaurationi Templi ſe immiſcerent, & conſtituto præ Templi foribus gazophylacio, omnem pecuniam in illud conjici juſſit, quæ à Scriba Regis & Pontifice, vel Quæſtore quem Pontifex deſignabat, quotidie effuſa, Præfectis Fabricæ Templi, ob notam probitatem ac fidem nulli rationi reddendæ obnoxiis dabatur, artificibus diſtribuenda. Ex reliqua pecunia ſacra vaſa conflata ſunt. Defuncto *Joiada* Pontifice anno ætatis trigeſimo ſupra centeſimum, *Joas* Aulicorum adulatione delinitus, eorumque pravis conſiliis acquieſcens, Templum, quod nuper inſtauraverat, deſtituit, & in lucis Idola coluit. *Zacharias* Sacerdos, filius *Joiadæ* Pontificis, Spiritu Domini afflatus, Regis Populique impietatem reprehendit. Sacerdotalem & Propheticum zelum non tulit Rex impius, Sanctumque Virum in Atrio Templi lapidibus obrui juſſit. *Zacharias* ille alter eſt ab eo, qui inter Minores Prophetas undecimus eſt, & qui ſub *Dario Hyſtaſpis* floruit. An ſit idem cum illo cujus meminit Chriſtus *Matthæi* XXIII. 35. & quem à Judæis occiſum dicit inter Templum & Altare, Quæſtio eſt inter Sacros Interpretes dudum controverſa. Eumdem non eſſe id ſuadet, quòd ille à *Joaſo* Rege occiſus, filius *Joiadæ* Pontificis fuerit: Ille verò à Chriſto commendatus, filius fuerit *Barachiæ*. Sed de hoc aliàs.

Joas Idola colit. A Zacharia Propheta filio Joiadæ Pontificis correptus, ſanctum Virum occidit.

Anno poſt cædem *Zachariæ*, copiæ *Hazaëlis* Regis Syriæ in Judæam irruperunt, & Getho Urbe capta, Hieroſolymam versùs contendebant. Malum averſurus *Joas*, profanis manibus Sacro Ærario injectis, theſaurum omnem, quo pacem redimeret, ablatum, Victori in prædam tradidit. Nec multò poſt ſervi ipſius conjuratione factâ, *Zachariæ* cædem ulti, in lecto decumbentem trucidarunt, ineunte anno Regni ipſius quadrageſimo. (IV. *Regum* XII. & II. *Paralipomenon* XXIV.)

Mors Joaſi Regis.

II. *Joaſo* in Regno Judæ ſucceſſit *Amaſias* ejus filius, annos natus viginti quinque. Regnare cœpit anno ſecundo *Joas* filii *Joachaz* Regis Iſraël deſinente, & viginti annos regnavit. (IV. *Regum* XIV. 5. X.) In Regno confirmatus, patris ſui percuſſores è medio ſuſtulit, parcens ipſorum liberis juxta Legem à Deo per Moyſem datam. Exercitum trecentis hominum millibus validum, in Idumeos duxit. Centum millia ex Regno Iſraëlis in auxilium accita centum talentorum anticipatâ ſolutione his adjungere decreverat; ſed à Propheta quodam admonitus ne Militibus Deo exoſis uteretur, iis dimiſſis, Idumæos in Valle Salinarum aggreſſus, decem millia hoſtium percuſſit, parique numero captos de rupe præcipites egit. Dei, qui tam inſignem victoriam conceſſerat immemor, Idola inter hoſtium ſpolia direpta colere non erubuit, Prophetam redarguentem convitiis & minis excepit. Deinde *Joaſum* Iſraëlitarum Regem ad bellum provocans, collatis ad *Betſamen* ſignis, ſuperatur, capitur, Hieroſolymam ducitur. Urbis mœnibus ad quadringentorum cubitorum longitudinem dirutis, Templi, Regiæque theſauros abſtulit Rex Iſraël, nec niſi obſidibus datis, Samariam reverſus eſt. Cladi illi ſuæ quindecim annis ſuperſtes vixit potiùs quàm præfuit *Amaſias*. Demum validâ ſuorum conjuratione oppreſſus, cùm fruſtra fugam versùs *Lachim* civitatem arripuiſſet, ibi trucidatus eſt anno Regni ſui vigeſimo. (IV. *Regum* XIV. & II. *Paralipomenon* XXV.)

Amaſias Rex Juda.

III. Paterni Regni heres fuit *Ozias* ſive *Azarias* filius *Amaſiæ*, à Populo Rex conſtitutus anno ætatis decimo-ſexto. Parentis primos potiùs quàm ultimos annos æmulatus, Deum ſincerè coluit, ejuſque præceptis obſecutus eſt, *Zachariæ* Prophetæ, alterius ab eo qui inter Minores Prophetas undecimus eſt, conſilio potiſſimùm uſus. Hunc Prophetam filium fuiſſe poſthumum illius *Zachariæ*, qui juſſu *Joas* Regis lapidatus eſt, Hebræi tradunt, referente *S. Hieronymo*. Oziæ Regi omnia bello ac pace proſpera fuere, quamdiu fidelis Deo fuit. Philiſtæos, Arabes, Ammonitas

Ozias Rex Juda.

Ammonitas debellavit, *Ælath* ad Mare Rubrum ditioni ſuæ adjecit. Munitiſſimas civitates, Geth, Jabniam, & Azotum ſignificavit; Oppidis in Terra hoſtili extructis. Judæorum colonias eò deduxit: Hieroſolymam novis propugnaculis firmavit. In ejus Exercitu trecenti & ſeptem millia quingenti Milites ſub duobus millibus ſexcentis Ducibus fortiſſimis numerabantur. Accedit œconomicæ rei felicitas, & proventuum ex vineis & armentis amplitudo. Nomen ejus longè latéque celebrabatur, & Ægyptiis, aliiſque circum Gentibus metuendum erat, cùm felicitate ſua intumeſcens, Regio Sceptro omninò contentus, Sacerdotale Officium uſurpavit. *Ingreſſus enim Templum Domini adolere voluit incenſum ſuper Altare thymiamatis.* Ejus conatibus intercedit *Azarias* Pontifex, totuſque cum eo Sacerdorum octuginta ſacratus cœtus. *Non eſt tui (* inquiunt *) officii, Ozia, ut adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum, hoc eſt filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad hujuſcemodi Miniſterium: Egredere de Sanctuario, ne contempſeris: Quia non reputabitur in gloriam hoc à Domino Deo.* Admonitus Rex ab incœpto non deſtitit, ſed acerram tenens ut thus adoleret, Sacerdotibus minas intentabat, cùm leprâ ſubitò correptus eſt, Temploque à Sacerdotibus expulſus, mali turpitudine pudorem ac terrorem incutiente egreſſum maturavit, ac vitæ reliquum privatis in ædibus miſerè traduxit, hominum contubernio prohibitus. Regni adminiſtrationem ejus nomine ſuſcepit *Joatham* ejus filius, ut Scriptura docet his verbis: *Porro Joatham filius ejus rexit Domum Regis, & judicabat Populum terræ.* E vita migravit anno Regni quinquageſimo-ſecundo. (IV. *Regum* XV. II. *Paralipomenon* XXVI.) *Oziæ* exemplo Reges, ceteriquc Laici docentur ne temerè Sacra Jura uſurpent, & quæ ad ſolos pertinent Sacerdotes, ſibi arrogare præſumant. Qua in re *Marciani* Imperatoris modeſtiam oppoſitam *Oziæ* temeritati laudat *Facundus Hermianenſis* Libro XII. Cap. III. *Sciens igitur modeſtiſſimus Princeps Oziæ Regi non impunè ceſſiſſe quia ſacrificare præſumpſit, quod licitum eſt ſingulo cuique etiam ſecundi ordinis Sacerdoti, multò magis ſibi impune cedere non poſſe cognovit, vel quæ jam de Fide Chriſtiana rite fuerant conſtituta diſcutere, quod nullatenus licet, vel novos conſtituere Canones, quod nonniſi multis & in unum congregatis primi Ordinis Sacerdotibus licet. Ob hoc itaque vir temperans, & ſuo contentus officio, Eccleſiaſticorum Canonum executor eſſe voluit, non conditor, non exactor.*

Ozias Sacerdotale officium temerè uſurpat. Leprâ à Deo percutitur.

Ozia regnante clarus Evangelicus Propheta *Iſaias*, qui & illius geſta conſcripſit. (II. *Paralipomenon* XXVI. 22.) Propheticum munus obire perrexit regnantibus *Joatham*, *Achaz*, & *Ezechia* (Iſaiæ I.)

Iſaias & Amos Prophetæ.

Paulò poſt *Iſaiæ* vocationem, ad Propheticum Munus in Regno Iſraëlitico obeundum miſſus eſt *Amos* Thecuanorum Paſtorum unus, biennio ante terræ motum, qui *Oziæ* Regis Juda, & *Jeroboami* II. Regis Iſraël temporibus contigit. (*Amos* I. I. *Zacharia* XIV. 5.)

Anno vigeſimo *Oziæ*, Periodi Julianæ 3923. Junii 24. in Feſtivitate Pentecoſtes, Eclipſis Solis facta eſt digitorum circiter decem: altera digitorum ferè IX. undecimo poſt anno, Periodi Juliani 3934. *Ezechiæ* 31. Novembris 8. in diebus feſti Tabernaculorum: & tertia pluſquam undecim digitorum anno ſequente, Maii V. in feſto Azymorum. Quò fortè ſpectat ſecundùm ſenſum literalem Vaticinium illud Amos VIII. 8. 9. *Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: Occidet Sol in Meridie, & tenebreſcere faciam terram in die luminis: & convertam feſtivitates veſtras in luctum, & omnia cantica veſtra in planctum.*

Eclipſes Solis memorandæ.

IV. *Jehu* in Regno Iſraëlitico ſucceſſit *Joachaz* ejus filius anno vigeſimo-tertio *Joaſi* Regis Juda, vitulinæ ſuperſtitionis ſtudioſiſſimus, propter quam Iſraëlitæ ab *Hazaele* Rege Syriæ afflicti, & attriti ſunt, adeo ut ex immenſa bellatorum multitudine vix quinquaginta equites, decem currus, & decem millia peditum ſupereſſent. Reliquos diverſis certaminibus hoſtilis furor abſtulerat. Tot malis oppreſſus *Joachaz* ad Deum confugit, qui *Salvatorem* dedit Iſraëli, *Joam* ſcilicet ejus filium, quem anno decimo-quinto Imperii in Regni belliquc conſortium aſſumpſit. Id enim poſtulat Chronologiæ ratio: Siquidem *Joachaz* regnare cœpit anno vigeſimo-tertio *Joas* filii *Ochoziæ* Regis Juda, & regnavit in Samaria ſeptemdecim annis, nempe ad annum uſque quadrageſimum Joas. (IV. *Regum* XIII. I.) At *Joas* Rex Iſraël regnare cœpit anno trigeſimo ſeptimo *Joas* Regis Juda (IV. *Regum* XIII. 10.) Triennium itaque cum patre regnavit.

Joachas Rex Iſraël.

V. *Joas* filius *Joachazi*, paternæ & avitæ impietatis æmulator, patre nihilominus felicior fuit. *Benadabum* Syriæ Regem, *Hazaelis* filium, tribus prœliis vicit, quemadmodum *Eliſæus* dato ſigno jaculi quo Rex terram ter percuſſit, ipſi prædixerat; captaſque ab *Hazaele* Urbes recepit. Cùm id prædixit *Eliſæus*, eâ ægrotabat infirmitate, quâ & mortuus eſt, annis centum expletis. Injectum fortuitò in ejus ſepulchrum hominis mortui cadaver, oſſium Prophetæ contactu revixit. (IV. *Regum* XIII.) Cujus elogium *Eccleſiaſtici* XLVIII. 13. 14. 15. *Siracides* ſcripſit: *Elias quidem (* inquit *) in turbine tectus eſt, & in Eliſæo completus eſt ſpiritus ejus: In diebus ſuis non pertimuit Principem, & potentiâ nemo vicit illum. Nec ſuperavit illum verbum aliquod, & mortuum prophetavit corpus ejus. In vita ſua fecit monſtra, & in morte mirabilia operatus eſt.* Ex hoc Miraculo ſacrarum Reliquiarum venerationem religioſam contra *Vigilantium* probat *S. Hieronymus* Epiſtolâ LIII. *Si non ſunt honoranda Reliquiæ Martyrum*, inquit, *quomodo legimus:* Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum ejus? *Si oſſa mortuorum polluunt contingentes, quomodo Eliſæus mortuus mortuum ſuſcitavit, & dedit vitam corpus, quod, juxta Vigilantium, jacebat immundum?* Eodem ſpectant illa *S. Cyrilli Hieroſolymitani* Catecheſi XVIII. Illuminatorum: *Eliſæus vivens effecit reſurrectionem per animam ſuam: Ut autem non ſolùm Animæ Sanctorum honoretur, credaturque quod etiam in corporibus mortuorum ineſt virtus ſeu potentia, jacens in ſepulchro Eliſæi mortuus, mortuumque corpus Prophetæ attingens, vivificatus eſt: Atque ita mortuum corpus Prophetæ perfecit opus animæ, & mortuum jacenſque vitam præbuit defuncto, exhibenſque alteri vitam, ipſum nihilominus mortuum permanſit. Quæ de cauſa? Ne ſi reſurrexiſſet Eliſæus, factum id ſoli animæ adſcriberetur, & ut demonſtraretur quod abſente etiam animâ, ineſt virtus quædam ejuſmodi corporibus Sanctorum, propter tot annorum inhabitationes animarum juſtarum in illis, quorum miniſterio uſæ ſunt.* Mortuus eſt *Joas* Rex Iſraël anno decimo-quinto *Amaſiæ* Regis Juda, ſive decimo-tertio à morte patris, cùm regnaſſet annos ſexdecim, incluſo triennio quo patris collega fuerat. (IV. *Regum* XIII. 10. & XIV. 23.)

Joas Rex Iſraël.

Mors Eliſæi Prophetæ. Cadaveris ejus contactu mortuum ſuſcitatur.

Pſalm. 115.

VI. *Jeroboamus* Secundus hujus nominis Iſraëlitarum Rex, *Joaſi filius*, regnare cœpit anno decimo-quinto *Amaſiæ* filii *Joas* Regis Juda, & per annos quadraginta & unum Regnum Iſraëlis obtinuit.

Jeroboamus II. Rex Iſraël. Gravis circa annos Regni ejus difficultas.

tinuit. Per hunc Deus ſervavit Iſraëlem, recuperatâ illi Damaſco, & Ematha, quæ olim ad Tribum Juda pertinuerant, & antiquo illius termino ab aditu Emath uſque ad Mare ſolitudinis, ſecundùm Vaticinium Jonæ Prophetæ. *Jona* 1. iv. *Reg.* 25. Non receſſit ab impietate Jeroboami Primi.

Floruit autem *Jonas* Propheta regnantibus *Joaſo* & *Jeroboamo* Regibus Iſraël. Eidem *Jeroboamo* prædixit *Amos*, Futurum et pro uxore ſcortum, tinctum iri liberorum ejus ſanguine humum, ipſi verò in profana tellure moriendum, patriâ captâ, abductis aliò ſubditis, Amos vii. 17. *Hæc dicit Dominus: Uxor tua in Civitate fornicabitur: & filii tui, & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Iſrael captivus migrabit de Terra ſua.* Quod paucos poſt annos impletum Hiſtoria Sacra teſtatur. Eodem regnante Propheticum obiit Miniſterium *Oſee*, quod ad *Ezechiæ* Regis Judæ tempora productum eſt.

Circa annos *Jeroboami* occurrit in Chronologia Sacra difficultas non levis. Nam iv. *Regum* xiv. 23. *Jeroboam* regnaſſe dicitur *Anno decimo-quinto Amaſiæ Regis Juda.* Capite verò xv. 1. *Azarias* ſive *Ozias* filius *Amaſiæ* Regis Juda regnaſſe dicitur *Anno vigeſimo-ſeptimo Jeroboam Regis Iſrael.* Porro cùm *Amaſias* nonniſi quatuordecim aut quindecim annis cum *Jeroboamo* regnaverit, ut conſtat ex Capite xiv. 1. 17. inde ſequitur *Amaſiæ* filium *Oziam* anno vigeſimo-ſeptimo *Jeroboami* Regnum non inchoaſſe, ſed potiùs anno decimo-quinto aut decimo-ſexto. Deinde cùm *Zacharias* filius *Jeroboami* regnare cœperit *Anno trigeſimo-octavo Azariæ* ſive *Oziæ* Regis Juda, (iv. *Regum* xv. 8.) conſequens eſt *Jeroboamum* non quadraginta & unum annos duntaxat, ſed quinquaginta duos regnaſſe, quatuordecim nempe cum *Amaſia*, triginta & octo cum *Ozia*.

Duplicem huic difficultati Reſponſionem adhibent Chronologi. Quidam ſupponunt *Jeroboamum* cum patre *Joaſo* duodecim annis regnaſſe: Verùm cùm hac in hypotheſi annus ipſius quadrageſimus primus, etſi poſt mortem demum patris numeratus, non cadat in annum trigeſimum-octavum *Oziæ*, ſed in vigeſimum-ſextum, conſtituendum eſſe cenſent Interregnum annorum fere duodecim poſt mortem *Jeroboami* ad initia *Zachariæ* filii ejus. Alii verò *Oziam* annos duodecim ſub tutoribus fuiſſe arbitrantur, nec Regnum ſuo nomine adminiſtrare cœpiſſe ante annum *Jeroboami* vigeſimum-ſeptimum: Deinde Interregnum poſt *Jeroboami* mortem ad annos viginti-tres producunt. Reſponſio prior magis commoda videtur.

VII. *Jeroboamo* itaque poſt annorum circiter *Zacharias Rex Iſraël.* duodecim Interregnum ſucceſſit ejus filius *Zacharias*, impietate patribus non impar, & Samariæ regnavit ſex menſibus. iv. *Reg.* xv. 9. In ipſo à *Sellumo* filio Jabes occiſo poſteritas *Jehu* defecit, quartâ nimirum generatione, ſicuti Deus prædixerat, iv. *Regum* x. 30. Tunc etiam Vaticinium *Amos* vii. 9. impletum eſt: *Et demolientur Excelſa Idoli, & ſanctificationes Iſraël deſolabuntur: & conſurgam ſuper domum Jeroboam in gladio.*

Sellum & Manahem Reges Iſraël. VIII. Menſtruum fuit *Sellumo* Regnum, quod parricidio obtinuerat anno trigeſimo-nono *Oziæ* Regis Juda. Occiſus eſt à *Manahemo* filio *Gadi*. (iv. *Regum* xv. 13. 14.)

IX. Is Regnum aſſecutus, *Thapſam* ejus Tyrannidi reſiſtentem, omneſque fines ejus vaſtavit, Mulieres omnes prægnantes interfecit ac diſcidit. Tunc *Phul* Aſſyriorum Rex in Terram Iſraël irrupit, cui *Manahem* dedit mille talenta argenti, ut ei eſſet adjumento, Regnumque ejus firmaret. Id tributum ut ſolveret, argenti ſiclos quinquaginta à divitibus quibuſque viritim exegit. Pacificè regnare cœpit anno trigeſimo-nono *Oziæ* Regis Juda deſinente, & decem annos regnavit.

X. Ipſum excepit in Samaritano Regno *Phaceia* ejus filius, anno quinquageſimo *Oziæ* Re- *Phaceia Rex Iſraël.* gis Juda, cumque biennio regnaſſet, conjuratione *Phacee* filii *Romeliæ* ſublatus eſt.

ARTICULUS V.

De Joatham, Achaz, & Ezechia Regibus Juda: Phacee, & Oſee Regibus Iſrael.

I. OZia defuncto ſucceſſit *Joatham* ejus fi- *Joatham Rex Juda.* lius annos natus viginti quinque, anno ſecundo *Phacee* Regis Iſrael. Paternæ pietatis æmulator, ejus exemplo eruditus, à ſacrarum rerum contactu abſtinuit. Bellicæ fortitudinis gloriâ, operumque magnificentiâ illuſtris fuit. Ammonitas bello domuit, illiſque tributum centum talentorum argenti, & decies mille cororum tritici totidemque hordei, in triennium imperavit. Toleravit Excelſa in quibus Populus immolabat. Poſtremis illius annis *Razin* Rex Syriæ, & *Phacee* Rex Iſraëlis Judææ fines depopulari cœperunt. Obiit *Joatham* anno ætatis quadrageſimo-primo, cùm annos ſexdecim regnaſſet. (iv. *Regum* xv. & ii. *Paralipomenon* xxvii.) Sub eo & duobus ejus Succeſſoribus Propheticum Munus obierunt *Iſaias*, *Oſee*, & *Michæas*.

II. Poſt *Joatham* regnavit *Achaz* ejus filius, *Achaz Rex Juda.* viginti annorum Juvenis, Regibus Iſraël impietate ſimilis, *Baalis* cultor, ad omnem ſuperſtitionem projectus, adeo ut filios ſuos ritu Gentium igne luſtraret. Regem Populumque imminens à *Razine* Syriæ, & *Phacee* Iſraëlitarum Regibus excidium metuentes Deus per *Iſaiam* Prophetam conſolatur, ipſis liberationem, hoſtiumque interitum denunciat. Liberationis ſignum dat promiſſionem de Virgine *Emmanuelem* ſive *Meſſiam* paritura. *Iſaiæ* vii. 14. *Razin* Rex Syriæ, & *Phacee* Rex Iſraël junctis viribus Hieroſolymam oppugnarunt; ſed, uti prædixerat *Iſaias*, expugnare non valuerunt. iv. *Reg.* xvi. Divinis beneficiis nihilo melior factus *Achaz*, *Razini* Syriæ Regi. & *Phacee* Regi Iſraël, ob ſcelera caſtigandus à Deo traditur. Syrus magnâ clade Judæis illatâ, optimaque prædâ potitus, *Achazum* Regem *Damaſcum* abduxit. Rex verò Iſraëlis commiſſis cum Judaico Exercitu ſignis centum & viginti millia cecidit, ducenta millia mulierum, puerorum, puellarum Samariam deportavit addicenda miſeræ ſervituti, niſi *Oded* Propheta Domini Victores divinæ indignationis metu ad reddendam fratribus libertatem eoſque Hiericunthem reducendos inflexiſſet: Sed Idumæi magnam Judæorum ſtragem ediderunt, ingentemque prædam egerunt. Philiſtæi quoque in campeſtres & meridianas Civitates Juda impetu facto, plurimas occuparunt. Judæos enim deſtituerat Dominus propter *Achazi* Regis impietatem. Ad eas anguſtias redactus *Achaz*, cùm ad Deum confugere, ipſumque placare deberet, *Teglathphalaſarem* Aſſyriorum Regem in auxilium accivit, ſacro ærario, regiiſque theſauris exhauſtis, ut ipſum ad ferendas ſuppetias muneribus

muneribus illiceret. *Achazo* auſculians Aſſyrius, *Razinem* Syriæ Regem bello adoritur, *Damaſcum* Regni Metropolim expugnat, diruit, incolas Cyrenem deportat, Regem interficit. Sic *Iſaiæ* & *Amos* Prophetiæ impleræ ſunt, qui Damaſceni Regni excidium longè ante prædixerant. *Iſaiæ* VII. 16. VIII. 4. IX. 11. *Amos* I. 4. 5. Ita Regnum Damaſcenum in *Rezone* cœptum, in *Razine* finitum eſt: Quod per decem generationes continuatum fuiſſe *Nicolaus Damaſcenus* aſſerit, teſtante *Joſepho* Libro VII. *Antiquitatum* Cap. VI. Aſſyriorum Regi *Damaſcum* uſque obviàm progreſſus *Achaz* ut Victori gratularetur, formam profani Altaris, quod ibi viderat Diis Syris conſecratum, miſit ad *Uriam* Sacerdotem, alterum (ut videtur) ab eo quem *teſtem fidelem* prædicat *Iſaias* Cap. VIII. 2. ut illi conſimile Hieroſolymis construeret: In quo reverſus ipſe Sacrificia obtulit, omniaque holocauſta Populi offerri mandavit, Altari æneo longiùs amoto, cælatiſque baſibus, & lutere ipſis innixo, ſublatis, Marique de bobus æneis in pavimentum deturbato. *Muſach* etiam *Sabbathi*, ſeu ſuggeſtum unde Sacerdotes & Levitæ Legem Populo ſingulis Sabbatis legebant; vel tectum ubi quieſcebant diebus Sabbathi extra tempus vicis ſuæ; vel tranſitum quemdam ſub tecto poſitum, quà intrabant in Templum die Sabbathi; ſeu Solium in quo Rex ſedebat in Templo diebus Sabbati, extra Sanctum, ſuſtulit; & *ingreſſum Regis exterius*, id eſt, portam exteriorem quâ ingrediebatur in Templum, *convertit in Templum Domini*, id eſt, è Regia in ipſum Sanctuarium aditum ſibi aperuit. Vel, *tranſtulit in Templo*, Græcè ἐπέστρεψεν ἐν οἴκῳ, *propter Regem Aſſyriorum*, id eſt, in aliam partem Templi vertit, in gratiam Regis Aſſyriorum, ne Rex aut Sacerdotes ingredientes tergum obverterent Aſſyriæ, eoque Regem Aſſyriorum minùs revereri viderentur. Vel, Templum Dei clauſit, ejuſque aditum muro circumdedit: Secundùm Hebræum, *Circuire fecit Domum Domini*, ut patriæ Religionis deſertione, & Aſſyriacæ Idololatriæ æmulatione Regem Aſſyriorum magis promereretur. Qui poſtremus ſenſus planior videtur, & Sacro Textui *Paralipomenon* II. Cap. XXVIII. 24. 25. convenientior, ubi legitur: *Direptis itaque Achaz omnibus vaſis Domus Dei, atque confractis, clauſit januas Templi Dei, & fecit ſibi Altaria in univerſis angulis Jeruſalem. In omnibus quoque Urbibus Juda extruxit Aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum ſuorum.* Obiit *Achaz* Regum Juda impiiſſimus anno ætatis trigeſimo-ſexto, Regni decimo ſexto, indignus habitus cujus corpus Regum ſepulchris conderetur. (IV. *Regum* XVI. & II. *Paralipomenon* XXVIII.)

→ IV. Reg. XVI. 18. (side note beside "Muſach etiam Sabbathi")

III. Impio patri *Achazo* religioſiſſimus filius *Ezechias* ſucceſſit, annos viginti-quinque natus: An undecim dumtaxat aut duodecim annis patre junior, quem anno ætatis trigeſimo-ſexto obiiſſe ex Scriptura Sacra conſtat? Hac difficultate quidam permoti, *Ezechiam* legalem, non naturalem *Achazi* filium fuiſſe commenti ſunt: Alii ad divinum Miraculum aut naturæ vires inſolitas referunt quòd à patre duodecenni genitus ſit; hujuſque Reſponſionis autorem habent *S. Hieronymum* Epiſtolâ ad *Vitalem*. Alii *Achazum* diutius vixiſſe fingunt, & hæc verba, *Viginti annorum erat Achaz cum regnare cœpiſſet*, (IV. Regum XVI. 2.) de initio Regni *Joathams* patris ejus intelligi volunt, id eſt, viginti annorum fuiſſe *Achaz*, cùm regnare cœpit *Joatham* ejus parens. Alii annos imperfectos *Achaz* à Scriptore Sacro omiſſos volunt, atque ita decimo-quarto circiter paternæ ætatis anno genitum *Ezechiam*. Alii errorem in numeris incuriâ exſcriptoris lacunam fortè Codicis Hebræi explere volentis irrepſiſſe, & in Codices reliquos propagatum ſuſpicantur. Ignorantiam hac in re meam, ut in aliis multis, fateri malim, quàm temerè aliquid aſſerere. Annus primus *Ezechiæ* cum anno tertio *Oſee* Regis Iſraël concurrit. (IV. *Regum* XVIII. 1.) At cùm *Oſee* initium, Cap. XVIII. 1. referatur ad annum duodecimum *Achaz*, qui regnavit annos ſexdecim, difficile videtur explicatu quomodo annus *Ezechiæ* primus coincidat cum anno *Oſee* tertio, & non potius cum quinto: Propterea quidam Chronologi, quos inter *Calviſius*, *Ezechiam* biennium regnaſſe cum patre arbitrantur. At hæc ſolutio minùs probabilis eſt: Illum enim ne unum quidem annum integrum cum patre regnaſſe, argumentum illud fuerit, quòd *Anno primo Regni ſui, menſe primo*. (anni utique, non Regni, ut ex Hebræo, ex Verſione LXX. Interpretum, ex Syriaca, & Arabica patet) *aperuit valvas Domus Domini*. (II. Paralipomenon XXIX. 3.) quas pater impius occluſerat. (Cap. XXVIII. 24.) Unde liquet, patre jam defuncto, Dei cultum reſtituere cœpiſſe *Ezechiam* anno primo Regni ſui, cujus partem primam cum patre exegerat, ad finem vergente. Alii itaque meliùs reſpondent, Hos annus ſuperabundantes exhauriri, ſi duodecimus annus *Achaz* habeatur pro finito, ejuſque anno decimo tertio ineunte ad Regnum pervenerit *Oſee*: Hujus verò anno tertio completo regnare cœperit *Ezechias*, poſtremo *Achazi* patris anno incipiente.

→ Ezechias Rex Juda piiſſimus. Gravis circa ejus ætatem difficultas. (side note beside the start of III.)

Anno itaque primo Regni ſui, Menſe primo, *Abib* ſcilicet, *Ezechias* apertis Templi foribus, Sacerdotes & Levitas in Plateam Orientalem congregatos ad expiationem Templi hortatus eſt: Quod ubi diebus octo abſolviſſent, abjectis in Torrentem Cedron ſordibus, victimas ſecundùm Legis præſcriptum immolarunt, præſente Rege & Principibus Civitatis. II. *Paralipomenon* XXIX. Quia verò Paſcha celebrari Menſe primo non poterat, cùm Sacerdotes ad ſufficientem numerum ſanctificati non fuiſſent, & Populus nondum Hieroſolymam congregatus eſſet, indictum eſt Paſcha in menſem ſecundum, juxta Legem, *Numerorum* IX. 10. 11. Edicto igitur promulgato per univerſum Iſraël à *Berſabee* uſque *Dan*, ut venirent, & facerent Phaſe Domino Deo Iſraël in Jeruſalem, non ſolùm Tribus Juda, Benjamin, & Levi, ſed etiam ex Tribubus Aſer, Manaſſe, & Zabulon nonnulli, (Reliquis Iſraëlitis pii Regis invitationem deridentibus) Hieroſolymam congregati ſunt, deſtructiſque profanis Altaribus, & omnibus Idololatriæ Monumentis in Torrentem Cedron projectis, Agnum Paſchalem immolarunt quarta-decima die ſecundi Menſis. & ſeptem dies Azymorum celebrarunt, Sacrificia Euchariſtica immolantes, & Deum Patrum ſuorum laudantes. Illud verò ſingulare eſt, quòd multi à legalibus immunditiis nondum ritu legitimo purgati, ad eſum Agni Paſchalis admiſſi ſunt, quod erratum, propter ſinceram ipſorum converſionem ad Deum, orante *Ezechia*, Deus ipſis ignovit. Septem Azymorum diebus, ſeptem alii communi voto additi, frequentibuſque Sacrificiis celebrati. Solemnitas adeo Celebrior à diebus *Salomonis* peracta Hieroſolymis non fuerat. (II. *Paralipomenon* XXX.)

→ Ezechias Religionem instaurat. (side note beside "Anno itaque primo")

Cùm Sacerdotes & Levitæ Populo benedixiſſent, Iſraëlitæ omnes qui Solemnitati adfuerant, Divinæ Legis zelo ſuccenſi, fregerunt ſimulachra, ſucciderunt lucos, demoliti ſunt Excelſa, Altaria profana deſtruxerunt, non ſolùm in

in Regno Juda, ſed etiam in finibus Tribuum *Ephraim* & *Manaſſe*. *Ezechias* verò Serpentem Æneum, olim Hebræis ſalubrem tunc autem letiferum, ſiquidem ipſi thus adolebant, dejecit & confregit, vocavitque *Nobeſtam*, quaſi diceret; *Æs eſt, præterea nihil.* (Lib. IV. *Regum* XVIII.) Mox Sacerdotibus & Levitis per vices conſtitutis, ſubminiſtratiſque ex Regio Ærario ſumptibus ad juge Sacrificium, Rex omnium fructuum decimas Sacris Miniſtris dari juſſit, horreaque in Domo Domini fieri curavit, in quibus decimæ, primitiæ, votivæque ac ſpontaneæ oblationes Levitico generi ſervarentur. (II. *Paralipomenon* XXXI.)

Ezechiæ bella.

Non minori ſolertiâ rem bellicam adminiſtravit, quàm divinum cultum promovit *Ezechias*. Philiſtæos multis cladibus affecit, Jugum Regis Aſſyriæ excuſſit, quod pater ejus ſuſceperat, illique tributa negavit. Quam ob rem Sennacherib irruptione factâ in Judæam, Civitates muniriſſimas occupavit. Cumque totum belli impetum contra Jeruſalem verſurus eſſet, obturari curavit *Ezechias* fontes omnes extra Urbem poſitos, & alveum aquæ in medio Terræ fluentem, ut hoſtes aqua deficeret: Mœnibus etiam & propugnaculis inſtauratis, omnique armorum genere parato, cives bono animo eſſe juſſit, ac in Deo confidere, pro ipſis pugnaturo. (II. *Paralipomenon* XXXII.) Ab obſidione Hieroſolymorum averſus eſt *Sennacherib*, Ægyptiorum auxiliares copias Judæis mittentium formidine, & in Ægyptum arma vertit, necnon in Æthiopes Ægyptiis fœderatos, magnamque cladem utrique genti intulit, quam prædixerat *Iſaias* Capite XX. Ab Ægyptiaca Expeditione reverſus *Sennacherib*, celerem de Judæis victoriam ſibi pollicetur. Quam ob rem tranſmiſſo in Judæam Exercitu, *Lachis* obſidet. (II. *Paralipomenon* XXXII. 9.) Legationem de pace huc ad ipſum mittit *Ezechias*, eamque trecentis argenti & triginta talentis auri redimit: Quibus ſolvendis ſacrum profanumque exhaurit Ærarium. Acceptâ pecuniâ hoſtilem animum non exuit Rex Aſſyriorum, formidoloſum Exercitum Hieroſolymorum Mœnibus admovet; ſuperbas, horrendiſque in Deum blaſphemiis ſcatentes Epiſtolas ad *Ezechiam* Regem ſcribit, deditionem imperat. Duces portis inſultant, minacibus, blaſphemiiſque pariter verbis velitati. His auditis, *Ezechias* dolore percitus, ſciſſis veſtibus, indutus cilicio, ad Templum ſe confert, Aſſyrii Regis literas coram Domino expandit, ferventiſſimis precibus divinum præſidium implorat. *Iſaias* Propheta Regem certiorem facit Deum Civitatem eſſe protecturum, neque Regem Aſſyriorum eam expugnaturum, ſed cum dedecore reverſurum. Prophetæ, Regiſque precibus annuens Deus, Angeli operâ centum octoginta Aſſyriorum millia in Caſtris interfecit. Tantâ ſtrage confuſus *Sennacherib* in Terram ſuam reverſus eſt, & conſedit Ninive: Ubi paulò pòſt à filiis occiſus eſt, cùm in Templo *Neſroch* falſum Numen adoraret. (*Iſaia* XXXVI. XXXVII. IV. *Regum* XVIII. & XIX. II. *Paralipomenon* XXXII. *Eccleſiaſtici* XLVIII.)

Clades Sennacherib Regis Aſſyriorum.

Interim *Ezechias* ex lethali ulcere decumbens, morte ſibi per *Iſaiam* Prophetam denuntiatâ, fuſis ad Deum precibus, & lachrymis, ſanitatem, & vitæ Regnique prorogationem in quindecim annos obtinuit. Signum verò ſalutis recuperandæ *Ezechiæ* roganti à Deo indultum fuit mirabilis illa umbræ ſolaris per decem gradus retrogreſſio in horologio *Achaz*. (*Iſaia* XXXVIII. IV. *Regum* XX. II. *Paralipomenon* XXXII.) Nec tamen umbram tantùm, ut quidam voluerunt, ſed A ipſum Solem retrogradum, & hunc diem multis horis ſolito longiorem fuiſſe, in Diſſertationibus oſtendemus. *Flevit autem Ezechias fletu magno, propter promiſſionem Domini ad David, quam videbat in ſua morte perituram. Eo enim tempore Ezechias filios non habebat: Nam poſt mortem ejus Manaſſes, cùm duodecim eſſet annorum, regnare cœpit in Judæa. Ex quo perſpicuum eſt poſt tertium annum conceſſæ vitæ Manaſſem eſſe generatum. Ergo iſte omnis fletus eſt, quòd deſperabat Chriſtum de ſuo ſemine naſciturum.* (inquit *S. Hieronymus* Commentario in Caput XXXVIII. *Iſaiæ*.) Quòd autem maſſam ficuum ſuper vul-B nus ejus poni juſſit Propheta, obſervandum eſt, *Aquilam*, *Symmachum*, & *Theodotionem* Ezechiæ morbum *ulcus* interpretari, ut & Latinum Interpretem. (IV. *Regum* XX. 7.) Ulceribus autem contraria putantur vel ſumpta in cibo, vel appoſita corpori, quæcumque ſunt dulcia. *Ergo ut Dei potentia monſtraretur, per res noxias & adverſas ſanitas reſtituta eſt.* Alii non ulcus, ſed *apoſtema* ſuſpicantur, & Hebræo verbo ſignificari volunt. *Et juxta artem Medicorum, omnis ſanies ſiccioribus ficis atque contuſis, in cutis ſuperficiem provocatur. Ac per hoc non ſpernendam eſſe Medicinam, quæ uſu conſtet & experimento. Quia* C *& hanc fecerit Deus.* Obſervatio eſt *S. Hieronymi*, ibidem.

Morbus Ezechiæ. [illegible] ſolis retroceſſio.

Receptâ ſanitate, Rex Canticum Deo in gratiarum actionem cecinit. *Iſaia* XXXVIII. Quamvis autem poſt cædem *Sennacherib* hæc Hiſtoria in Libris Regum & Paralipomenon referatur, ante mortem illius eam contigiſſe certum eſt, ſub finem anni decimi-quarti Regni *Ezechiæ*. Unde *Iſaias* Regem ægrotantem his verbis allocutus eſt: *Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Audivi orationem tuam, & vidi lachrymas tuas: & ecce ſanavi te, die tertio aſcendes Tem-*D *plum Domini. Et addam diebus tuis quindecim annos: Sed & de manu Regis Aſſyriorum liberabo te, & civitatem hanc, & protegam urbem iſtam propter me, & propter David ſervum meum.* (IV. Regum XX. Iſaiæ XXXVIII.)

Merodach Baladan, Rex Babyloniorum, quem Patrem fuiſſe *Nabuchodonoſor* Hebræi autumant, miſsâ ad *Ezechiam* honorificâ Legatione, Regiiſque muneribus, ipſi de ſalute, & prodigiis in ejus gratiam divinitus editis gratulatur. Hinc elatus animo *Ezechias*, quicquid in Regia, theſauriſque ſuis pretioſum eſt, Babylonis Oratoribus oſtentat. Faſtum Regis Deus per *Iſaiam* E Prophetam redarguit, ipſique denuntiat imminentem, propter iſtud peccatum, poſteris ejus à Babyloniis calamitatem. *Ecce dies venient*, inquit, *& auferentur omnia quæ ſunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui, uſque in diem hanc, in Babylonem: Non remanebit quidquam, ait Dominus. Sed & de filiis tuis, qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt Eunuchi in Palatio Regis Babyloniæ.* (IV. Regum XX. Iſaiæ 39.) Dei ſententiam humiliter excepit Rex pius, Deo gratias agens quòd ſibi parceret, pœnâ in poſteros translatâ. Aliud tunc fuiſſe Regnum Baby-F loniorum à Regno Aſſyriorum rectè monet *S. Hieronymus*. Iſtud enim tenebat *Aſſaradon* filius *Sennacherib*: Illud verò *Merodach Baladan*. Præterea, Samariam, id eſt, decem Tribus cepere Aſſyrii: Judam autem & Jeruſalem poſtea legimus cepiſſe Chaldæos, quorum Rex *Nabuchodonoſor* fuit.

Ezechias ob theſaurorum oſtentationem à Propheta correptus.

Obiit *Ezechias* anno Imperii vigeſimo-nono, ipſique univerſus Juda, & omnes habitatores Jeruſalem ſolemni ritu parentarunt. (II. *Paralipomenon* XXXII.) Sanctitas ejus his verbis commendatur

Ezechiæ obitus.

datur Eccleſiaſtici XLVIII. 25. *Fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter ivit in via David patris ſui, quam mandavit illi Iſaias Propheta Magnus & fidelis in conſpectu Dei.* Et Cap. XLIX. 5. *Præter David, & Ezechiam, & Ioſiam, omnes peccatum commiſerunt.*

Hiſtoria Tobiæ.

Ad *Ezechiæ* Regis ætatem Hiſtoria *Tobiæ* pertinet, de qua in Diſſertationibus.

Phacee Rex Iſraël.

IV. *Phaceia* ſublato, Regnum Iſraëliticum invaſit *Phacee* filius *Romeliæ*, anno quinquageſimo ſecundo *Oziæ* Regis Juda, & regnavit viginti annis. (IV. *Regum* XV. 27.) Ejus tempore *Theglathphalaſar* in Iſraëlitas arma vertens, totam Galaaditidem, Galilæam, & Nephtalitidem vaſtavit, treſque Tribus in Aſſyriam deportavit. (IV. Regum XV. 29. & I. Paralipom. V. 25. 26.) *Reliquerunt autem Deum patrum ſuorum, & fornicati ſunt poſt Deos Populorum Terræ, quos abſtulit Deus coram eis. Et ſuſcitavit Deus Iſrael ſpiritum Phul Regis Aſſyriorum, & ſpiritum Thelgathphalaſar Regis Aſſur: & tranſtulit Ruben & Gad, & dimidiam Tribum Manaſſe, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluvium Gozan, uſque ad diem hanc.* Sublatus eſt *Phacee* conjuratione *Oſee* filii *Ela*, qui Regnum Iſraël uſurpavit.

Oſee Regum Iſraël ultimus. Chronologica circa annos Regni ipſius difficultas.

V. Regnare cœpit *Oſee* Regum Iſraël ultimus *vigeſimo anno Ioatham* Regis Juda. (IV. *Reg.* XXX.) id eſt, anno quarto *Achaz* filii *Ioatham*. Sed quia nullam adhuc *Achazi* mentionem fecerat Hiſtoricus Sacer, à Regno *Ioathami* ineuntem notationem temporis deducendam eſſe cenſuit, licèt annis tantùm ſexdecim eum regnaviſſe moneat ibidem Verſu 33. Deinde verò initio Capitis decimi-ſeptimi ait: *Anno duodecimo Achaz, Regis Iuda regnavit Oſee filius Ela in Samaria ſuper Iſraël novem annis.* Quod quidem dupliciter accipi poteſt: Ut vel à primo ſuo exordio uſque ad illud tempus novem annis ille regnaverit; vel ab illo tempore, uſque ad ipſius ſimul & Regni Iſraëlitici exitum. Horum enim utrumque verum eſt. Nam & ab anno vigeſimo ex quo regnare cœperat *Ioatham* Rex Juda, uſque ad finem anni duodecimi *Achaz* anni novem numerantur, & à fine duodecimi *Achaz* uſque ad finem *Oſee* totidem alii. *Oſee* igitur duplex Regni initium tribuunt Chronographi Sacri. Prius turbulentum; cùm hoc tempore ſub Aſſyriorum dominatu vix Regium nomen uſurpare auderet: Novum & ſplendidius alterum, ad finem anni *Achaz* duodecimi, cùm nimirum vel æmulos ſuos penitus oppreſſiſſet, vel in gratiam Aſſyriorum rediiſſet, tributi pactione. Anno *Oſee* nono, *Ezechiæ* ſexto, *Salmanaſſar* Rex Aſſyriorum, cum *Sennacherib* minimè confundendus, (ut confundunt Hebræi,) Samariâ expugnatâ,

Regni Iſraëlitici finis: & Aſſyriaca Iſraëlitarum captivitas.

totoque Regno in ſuam poteſtatem redacto, Iſraëlitas tranſtulit in *Aſſyriam*: Poſuitque eos in *Hala* & in *Habor*, *juxta fluvium Gozan*, *in Civitatibus Medorum*. (IV. Regum XVII. 6.) *Hala* ſive *Chalach*, ut pronuntiant Hebræi, eſt Ptolomæi *Calachena* ad Aquilonem Aſſyriæ. *Chabor* eidem eſt *Mons Chabaras*, *inter Mediam & Aſſyriam*. A quo Monte ad Mare *Caſpium* euntibus medio fere ſpatio occurrit *Gauzania* Urbs, id eſt *Gozan*, inter duos *Cyri* alveos, quam regioni & fluvio proximo nomen dediſſe veriſimile eſt, antequam ibi locorum Perſæ dominarentur, à quibus *Cyrus* dici cœpit iſte amnis, ut vicinus alter *Cambyſes*, in gratiam *Cyri* & *Cambyſis*. Pro *Media* I. Paralipom. V. 26. eſt *Ara*. Nempe Media etiam Græcis alio nomine *Aria*, & Medi *Arii* appellantur, teſte *Herodoto* in *Polymnia*. Hic Regni Iſraëlitici finis. Duratio Iſraëliticæ Captivitatis perpetua, ſecus ac Judaicæ Captivitatis in Babylonia, quæ poſtea contigit. Quanquam plurimos ex Iſraëlitis reduces factos eſſe in Judæam cùm duæ Tribus ex Captivitate Babylonica reductæ ſunt, conſtat ex *Iſaia* Cap. XI. 12. & *Ieremia* IV. 1. Conſtat etiam nonnullos ex viliore plebe ab Aſſyriis in patria relictos, ut ab *Iſaia* prædictum fuerat Cap. XVII. 3. 4. 5. 6. & *Amos* III. 12. Iſraëlitici Regni Excidium, & deportationem Tribuum Aſſyriacam inflixit Deus ob impietatem & Idololatriam Iſraëlis à *Ieroboamo* cœptam, & ad hæc uſque tempora continuatam. (IV. *Reg.* XVII. 7. 8. *& ſeq.*) Hanc cladem *Ieroboamo* primo Regi Iſraël prædixerat *Abias* Silonites Propheta, III. *Regum* XIV. 15. 16. De eadem Vaticinium ediderat *Amos* Cap. V. 27.

Prophetiarum Vaticinia de decem Tribuum deportatione: S. Stephanus cum Amoſo conciliatur.

his verbis: *Et migrare vos faciam trans Damaſcum, dicit Dominus, Deus Exercituum nomen ejus.* Protomartyr *S. Stephanus* Prophetiam illam proferens *Actuum* VII. 43. pro his verbis, *trans Damaſcum*, explicationis gratiâ dicit, *trans Babylonem*. Qui ſi diceret, non ſolùm extra patriæ fines, qualis eſt *Damaſcus* Terræ Sanctæ limes, ſed & ultra Babyloniam deportabimini, in regionem magis diſſitam, extra Terræ pene veſtræ notitiam, abſque ſpe redeundi. Ante *Amos* Prophetæ tempora *Hazael* Rex Syriæ magnis cladibus Regnum decem Tribuum affecerat, plurimiſque interemptis, alios, ut credere par eſt, captivos *Damaſcum* Syriæ Metropolim abduxerat. (IV. *Reg.* X. 32. 33.) Majorem verò calamitatem iis denunciat *Amos*, fore ut brevi *ultra Damaſcum* longiùs deportentur. Quàm autem longè, cùm non definiviſſet, *S. Stephanus* definivit, & explicationis ergo dixit, *trans Babylonem*, in fines Mediæ, quod & eventus comprobaverat, & Hiſtoria Sacra teſtatur. IV. *Regum* XVII. 6 Vaticinium *Amos* in alium ſenſum verti

Samuel Petitus, & Voſſius Diſſert. De Decem Tribubus Iſraëlis, Cap. 2.

poſſe, Viri Eruditi obſervant, nempe, *Migrare vos faciam longinquiùs quàm deportata ſit Damaſcus.* Cum *Razine* Syrorum Rege, cujus Metropolis erat Damaſcus, *Phacee* Rex Iſraël conjuraverat ad Regni Judaici, Domuſque *Davidis* excidium. (II. *Paralipom.* XXVIII. 6. 7. 8.) Uterque Deum ſenſit vindicem. Nam *Theglathphalaſar* Rex Aſſyriorum, interfecto *Razine*, Regno Syrorum everſo, *Damaſco* dirutâ, Damaſcenos deportavit. IV. *Reg.* XVI. 9. Deinde belli impetu in *Phacee* verſo, Tribubus reliquis calamitatem prædicit *Amos*, fore ſcilicet ut deportentur ulteriùs quàm deportati ſint *Damaſceni*. Hi autem tranſlati ſunt *Cyrenem*. (IV. Reg. XVI. 9.) juxta Prophetiam *Amos* Cap. I. 5. ſive ſit ea *Ptolomæi* Κυρὴ, Interpretibus *Cyrna*, Mediæ Urbs Mediterranea, ut conjicit *Bochartus*: Sive Albaniæ pars ubi Κύρος fluvius eſt eidem *Ptolomæo* memoratus, ut *Grotio* viſum: Sive Babyloniæ Civitas, quæ Ptolomæo *Chiriphe* appellatur, quod *Samuel Petitus* cenſet: Quamobrem rectè & ad mentem *Amos S. Stephanus* dixit Iſraëlitas fuiſſe *trans Babylonem* deportatos, longiùs ſcilicet quàm deportati eſſent Damaſceni, ſecundùm Vaticinium *Amos*.

Regni Iſraëlitici excidium poſt annos ſexaginta quinque futurum prædixit Iſaias. Unde hæc epocha ducenda?

Iſraëlitici Regni Excidium non tantùm prædixit *Iſaias*, ſed & tempus illius deſignavit, Cap. VII. 8 *Adhuc ſexaginta & quinque anni, & deſinet Ephraim eſſe Populus.* Difficultas eſt unde ſit arceſſendum Epochæ iſtius initium. Certum namque eſt ab eo tempore quo hanc Prophetiam edidit *Iſaias*, ſcilicet à *diebus Achaz*, ad decem Tribuum deportationem, annos non plures viginti-tribus effluxiſſe. *Achaz* enim ſexdecim dumtaxat annos regnavit, quibus ſi annos ſex *Ezechiæ* addideris, (Anno enim illius ſexto

 facta

facta deportatio eſt,) ſumma annorum viginti-trium reſultat.

Miſſâ *Grotii* ariolatione, qui errorem eſſe in Textu Hebraico, in Vulgata, in Verſionibus omnibus audacter aſſerit, & pro *ſex & quinque*, irrepſiſſe *ſexaginta-quinque*: Reſpondetur primò, hujus Epochæ initium arceſſendum eſſe ab eo tempore quo Prophetiam de Regni Iſraëlitici excidio ediderat *Amos*. Sic autem iſtorum annorum ſumma colligitur. Prophetavit *Amos* anno vigeſimo-quinto Regis *Oziæ*, biennio ante terræ motum (*Amos* I. I.) qui incidit in annum *Oziæ* vigeſimum-ſeptimum. Jam ſi ab anno *Oziæ* vigeſimo-quinto numeres, ſupererunt ex annis *Oziæ*, qui annis quinquaginta-duobus regnavit, anni viginti-ſeptem. His adde quindecim annos *Joatham*, ſexdecim *Achaz*, & ſex *Ezechiæ*, reſultabit ſumma annorum ſexaginta quinque. Sic ab iſta difficultate vulgò ſe expediunt Interpretes, Hebræis præeuntibus, quos S. *Hieronymus* ſequitur.

Reſpondetur ſecundò, Sexaginta-quinque illorum annorum initium duci poſſe à morte *Jeroboami* II. Quæ ad everſionem Iſraëlitici Regni primus gradus fuit. Qui enim *Zachariæ* Jeroboami filio, cujus ſemeſtre dumtaxat, nec abſque æmulis imperium fuit, ſucceſſerunt, non tam Reges fuere quàm Tyranni, qui Regnum malè partum, nec meliùs adminiſtratum fœdè ac infeliciter amiſerunt: Quorum tumultuaria dominatio Reipublicæ ad exitium vergentis triſte præſagium fuit. Sic autem colligitur annorum ille numerus ab *Iſaia* notatus. Mortuus eſt *Jeroboam* anno Regni quadrageſimo-primo, id eſt, decimo-quinto *Oziæ*. Superſunt ergo anni *Oziæ* triginta-ſeptem. Nam annis quinquaginta-duobus regnavit. Anno *Joatham* vigeſimo, id eſt, quarto poſt ejus mortem, *Oſee* filius *Ela* Regnum Iſraëlis uſurpavit. (IV. *Regum* XV. 30.) Anno *Oſee* nono capta Samaria, & deportatus Iſraël eſt. Ex annis porro triginta ſeptem *Oziæ* reliquis, novemdecim *Joatham*, & novem *Oſee*, reſultat ſumma annorum ſexaginta-quinque ab *Iſaia* deſignata. Stetit autem Regnum Iſraëlis annis ducentis quinquaginta ſex.

Novi Coloni in Samaria ab Aſſyriorum Rege conſtituti.

Poſt Iſraëlitici Regni excidium, & decem Tribuum deportationem, Rex Aſſyriorum novos colonos de *Babylone*, de *Cutha*, de *Avath*, & *Emath*, & de *Sapharvaim* in civitatibus Samariæ pro Iſraëlitis collocavit. Id ab *Aſſarrhadone*, ſive *Aſor-Haddane*, qui & *Aſenaphar* appellatus eſt, factum conſtat ex I. *Eſdra* IV. 2. 10. Novi coloni cùm Deum Iſraëlis non colerent, à leonibus infeſtati ſunt: Qua de re certior factus Rex Aſſyriorum, unum ex Iſraëlitis Sacerdotibus è Samaria deportatis ad illos remiſit, qui Ritum colendi Deum Iſraël ipſos edoceret. Illi verò cum Dei cultu vitulinâ Superſtitione inquinato Idolorum ſuorum cultum pertinaciſſimè retinuerunt. (IV. *Regum* XVII.) Hæc perpetui diſſidii Judæos inter & Samaritanos prima origo fuit.

ARTICULUS VI.

De Manaſſe, Amone, & Joſia Regibus Juda.

Manaſſes Rex Juda. Ejus impietas, captivitas, pœnitentia, reſtitutio in Regnum.

I. MAnaſſes Religioſiſſimi Regis *Ezechiæ* degener filius, anno ætatis duodecimo regnare cœpit. Hic peſſimorum Regum peccata unus commiſit univerſa, nihilque reliquum fecit quo Dei Legem violare, cultumque poſſet evertere. Excelſa reparavit, quæ diruerat *Ezechias*, lucus plantavit, Aras *Baal* erexit, Sidera Numinis vice veneratus eſt, illiſque erexit Altaria in duobus Atriis Templi. Idolum quoque luci, id eſt, quod in lucis colebatur, in Templo Domini collocavit. Quodnam illud fuerit Idolum, incertum. Telluris fuiſſe, *Grotius* conjicit, quæ ſub *Cybeles* nomine à Phrygibus aliiſque Gentibus adorata eſt, ejuſque ſimulachra in lucis poſita. Unde *Ovidius Metamorphoſ.* VII.

Templa Deûm Matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex voto nemoroſis abdita ſilvis.

Sic *Caſtum Nemus* Terræ dicatum à Germanis *Tacitus* docet Libro *De Moribus Germanorum*. Ne quid verò extremæ impietati deeſſet, filium ſuum per ignem traduxit *Manaſſes*, ariolos, pythones, augures, aruſpices, magorum, incantatorum, veneficorum omne genus conſuluit. Regis exemplo & Edictis Populus in idololatriam prolapſus eſt. Non ſolùm in Deum impius, ſed in homines crudelis, Hieroſolymam cædibus innumeris funeſtavit. Sacerdotes, & Levitas aſpernatus, Prophetarum etiam conſiliis, objurgationibuſque contemptis, in illos ſævijt, & inter alios *Iſaiam* Regio genere, & centum circiter annorum ſenio venerandum, ut Veteres tradunt (*Tertullianus* Lib. *De Patientia* Cap. XIV. *S. Auguſtinus* Lib. XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXIV. *Theodoretus Quæſtione* LIV. *in* IV. *Regum*, &c.) ligneâ ſerra crudeliſſimè diſſecari juſſit. Regem tot criminum reum Deus flagellis emendavit. Cùm enim *Aſſaradinus* Babyloniorum ſimul & Aſſyriorum Imperator Exercitum in Judæam immiſiſſet, captus eſt *Manaſſes*, injectiſque vinculis Babylonem abductus. Tum calamitate ſapientior factus, precibus, lachrymis, pœnitentiâ Deum placavit. Quo propitio ac favente, poſt aliquot annos à *Saoſduchino* Aſſaradini ſucceſſore libertati ac Regno reſtitutus, cultum Dei, quem peſſumdederat, reſtituit, profanis Aris dirutis, Idoliſque deſtructis. Populum etiam exemplo ſuo ſeductum ad avitæ Religionis, divinæque Legis obſervantiam reduxit. Annis quinquaginta quinque regnavit, incluſis annis Captivitatis ſuæ. (IV. *Regum* XXI. II. *Paralipomenon* XXXIII.) Apocrypha eſt quæ circumfertur, & ad calcem Bibliorum edita eſt, *Manaſſis Oratio*.

Amon Rex Juda.

II. *Manaſſi* filius ejus *Amon* ſucceſſit, paternæ impietatis æmulator, non pœnitentiæ. Cunctis Idolis, quæ *Manaſſes* fuerat fabricatus, immolavit atque ſervivit. A Deo deſertus, uti Deum deſeruerat, ſuorum conjuratione in Palatio cæſus eſt, ætatis anno vigeſimo-quarto, cùm duos annos regnaſſet. (IV. *Regum* XXI. II. *Paralipomenon* XXXIII.) Duodecim annos Amoni tribuit *Euſebius*, falsò allegans LXX. Interpretum Verſionem, ut poſt *Georgium Syncellum* obſervavit *Scaliger*.

Joſias Rex Juda piiſſimus, omnia Idololatriæ & impietatis evertit monumenta, Religionem inſtaurat.

III. *Joſias* octennis puer in paterno Solio à Populo conſtitutus, Davidicæ Religionis ac pietatis extitit æmulator. Anno ætatis ſuæ decimo-ſexto, Regni octavo, de cultu Dei reſtituendo & promovendo ſeriò cogitare cœpit. Anno duodecimo Excelſa, Lucos, profanas Aras, Idola deſtruxit, ſuccidit, contrivit, & ſuper Sacrificorum tumulos fragmenta diſperſit. Illorum autem oſſa combuſſit in Altaribus Idolorum. Hieroſolymâ, aliiſque Urbibus ita purgatis, ſarta tecta Templi reſtaurari juſſit anno Regni ſui decimo-octavo. Dum *Helcias* Pontifex deſtinatam operi pecuniam Regiis Miniſtris traderet, Artificibus diſtribuendam, Librum Legis Domini autographum invenit, & per *Sapham* Scribam ad Regem miſit. *Joſias* Libri lectione perculſus, *Oldam* Propheteſſam conſulit, quæ Regni excidium ob idololatriam Populi à Deo decretum, ſed poſt mortem Regis dilatum vaticinata eſt. Tum Rex Sacerdotibus, Levitis, omnibuſque ſubditis in Templum congregatis, Librum Legis publicè legi jubet, fœdus inter Deum & Populum redintegrat, Legis obſervantiam ſanctiſſimè pollicetur, eamque Populo perſuadet. Secundùm hæc, *Helciæ* Pontifici, & ſecundi ordinis Sacerdotibus, & Janitoribus dat in mandatis, ut vaſa omnia falſorum Numinum cultui olim conſecrata, omniaque Idololatriæ inſtrumenta de Templo Domini projiciant: Ea extra Hieroſolyma comburant in convalle Cedron, cum Luco, & cineres partim in Bethel efferant, partim ſuper ſepulchra vulgi ſpargant. Delet etiam Aruſpices, quos Reges Juda conſtituerant ad ſacrificandum in Excelſis, & Sacrificulos Baalis, Solis & Lunæ, ac Siderum: Ædiculas quoque effeminatorum, ſeu catamitorum, pro quibus mulieres tentoria texebant, quaſi domunculas Luci, ut Venerem vel Priapum aversâ libidine ibi colerent, è Templo tollit: Excelſa contaminat, necnon *Tophet* in Convalle filii *Ennon*, ut nemo filios ſuos per ignem Idolo *Moloch* deinceps conſecret: Aras ad portam Urbis erectas evertit: Sacerdotes Excelſorum exauctorat; Equos Soli à Regibus Juda conſecratos in introitu Templi removet, & currum Solis comburit: Solo æquat Altaria quæ *Manaſſes* in duobus Atriis Templi erexerat, necnon Excelſa quæ erant in Jeruſalem ad dexteram partem Montis Offenſionis, quæ ædificaverat Salomon Rex Iſrael *Aſtaroth* Idolo Sidoniorum, & *Chamos* Moabitarum, & *Melchom* Ammonitarum, & contrivit ſtatuas, & ſuccidit lucos, injectiſque Mortuorum oſſibus polluit. Illa pene collapſa, & antiquitate obſoleta neglexerat *Ezechias*, aut fortè ſeditionis popularis metu plane deſtruere non valuerat: Vel poſt *Ezechiæ* Regis obitum ea excitaverat *Manaſſes*, nec omnino everterat, ſatis eſſe arbitratus, ſi inde tolleret Idola, Populumque eò convenire ad cultum ſuperſtitioſum prohiberet. *Amon* autem ejus filius falſorum Numinum cultum illic reſtituerat, novis ſimulachris erectis. Quæ idololatriæ monumenta Rex Sanctus *Joſias* funditus evertit. Altare inſuper & Excelſum olim à *Jeroboamo* in *Bethel* erectum in pulverem redegit. Cumque ibi ſepulchra conſpexiſſet, educta inde mortuorum oſſa ſuper Altare combuſſit, ſicut ante annos trecentos quinquaginta de eo fuerat prædictum III. *Reg.* XIII. 2. Illius duntaxat Prophetæ ſepulchro pepercit, qui hæc fuerat vaticinatus. Idem in omnibus Samariæ civitatibus cùm præſtitiſſet, Hieroſolymam reverſus eſt. Ibi ſolemnem Paſchatis celebrationem ſecundùm præſcriptum Legis Populo imperavit, de quo Scriptura teſtatur, Non eſſe factum *Phaſe* tale à diebus Judicum, & Regum Iſraël & Juda. Hæc anno decimo octavo Regni *Joſiæ* geſta ſunt. Quamvis autem pietate, ſtudioque ſuo in rebus Religionis promovendis Deum promeritus ſit *Joſias*, immota tamen in Judaicam Gentem ſtetit irati Numinis ſententia propter immanitatem *Manaſſis*, quam ſectata fuerat. Infeliciter occiſus eſt in Expeditione adversùs *Nechaonem* Ægypti Regem inconſulto Deo ſuſceptâ, cùm ille Judæis bellum non inferret, ſed contra Regem Aſſyriæ aſcenderet, *Charcamas* ad flumen *Euphratis* oppugnaturus. Hieroſolymis cum piis Regibus ſepultum *Joſiam* ingenti luctu Judæi proſecuti ſunt, & publica Lamentatio de illius morte etiam in futurum inſtituta eſt, quaſi cum Joſia tota res Judaica corruiſſet. Annis triginta & uno regnavit *Joſias*, de quo Sacra Hiſtoria IV. Regum XXIII. 25. *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in univerſa virtute ſua, juxta omnem Legem Moyſi: Neque poſt eum ſurrexit ſimilis illi.* Et Sirachides Eccleſiaſtici XLIX. *Memoria Joſiæ in compoſitionem odoris, facta opus pigmentarii. In omni ore quaſi mel indulcabitur ejus memoria, & ut Muſica in convivio vini. Ipſe eſt directus divinitus in pœnitentiam Gentis, & tulit abominationes impietatis. Et gubernavit ad Dominum cor ipſius, & in diebus peccatorum corroboravit pietatem. Præter David, & Ezechiam, & Joſiam, omnes peccatum commiſerunt.* Quæ de *Joſia* diximus, excerpta ſunt ex IV. *Regum* XXII. & XXIII. & II. *Paralipomenon* XXXIV. & XXXV. *Joſia* regnante ad Propheticum munus obeundum à Deo vocatus eſt *Jeremias*, anno Regni ejus decimo-tertio. His etiam temporibus claruit *Sophonias*.

ARTICULUS VII.

De Ioachazo, Ioakimo, Ioakino ſeu Iechonia, & Sedekia Regibus Iuda.

Joachas Rex Juda.

I. POſt mortem *Joſiæ* Populus *Joachazum* ejus filium, à paterna pietate degenerem, in ſolium extulit. Breve illi fuit Imperii tempus. *Nechao* ſcilicet Rex Ægypti poſt tres menſes ab Aſſyriaca Expeditione reverſus, Hieroſolymâ captâ, & tributo centum talentorum argenti, & talenti auri, Judææ impoſito, captivum Regem ſecum abduxit in Ægyptum, ubi mortuus eſt. (IV. *Reg.* XXIII. II. *Paralip.* XXXVI.)

Joakim Rex Juda.

II. Abducto *Joachaz*, fratrem ejus *Eliakim* Regem conſtituit, ejus nomine in *Joakim* commutato. *Jeremias* Dei mandato in domum novi Regis deſcendens, tum ipſum, tum Aulicos, Populumque ad pœnitentiam hortatus eſt, *Sellumi* ſive *Joachazi* in Ægyptum deportati mortem prædicens, necnon ipſius *Ioakimi* & *Iechoniæ* Babylonicam Captivitatem. (*Ierem.* XXII.) Paulò poſt idem Propheta Deo jubente ſtans in Templi Atrio, Populum ex omnibus Judææ civitatibus in Domum Domini venientem, in Feſto Tabernaculorum, ad pœnitentiam hortatur, perſeverantibus in peccatis Judicium Dei denuncians, terribilibus hiſce verbis conceptum; *Dabo Domum iſtam ſicut Silo, & Urbem hanc dabo in maledictionem cunctis Gentibus terræ.* Unde comprehenſus à Sacerdotibus Legis, & Doctoribus, totoque Populo, qui tum in Atrio erat, capitalis criminis accuſatur: Sed publico Principum & Seniorum Populi judicio abſolvitur. *Urias* quoque filius *Semei*, de Cariathiarim,

Jeremias vaticinatur.

contra

contra Jeruſalem & Terram Juda prophetavit ſecundùm verba *Ieremiæ*, quem Rex *Ioakim* percuſſit gladio, & cadaver ejus in ſepulchra vulgi ignobilis projecit. (*Ierem.* xxvi.) *Uria* nece nequaquam territus *Ieremias*, Excidium Hieroſolymorum à *Nabuchodonoſore*, & Babylonicam Judæorum Captivitatem ſeptuaginta annis duraturam prædixit; deinde ipſum Babyloniorum Regnum exſcindendum, & Terram Chaldæorum vaſtandam. (*Ierem.* xxv.) Unde autem petendum ſit ſeptuaginta illorum annorum initium, in Diſſertationibus ſequentis Ætatis expendemus. Ipſo anno quo hæc vaticinatus eſt *Ieremias*, quarto ſcilicet *Ioakimi* ineunte, ſeu tertio completo, *Nabuchodonoſor* Rex Babylonis annum primum Imperii agens Hieroſolymam expugnavit, & *Ioakimum* vinctum catenis Babylonem abducturus erat, ſed pactis conditionibus ſervitutis eum domi reliquit: Qui tributum illi ſolvit tribus annis. (iv. *Reg.* xxiv. ii. *Paralipom.* xxvi.) Tunc *Nabuchodonoſor* partem vaſorum Domus Dei aſportavit in Terram Sennaar in Templum Dei ſui, ſcilicet *Beli*: Et *Aſphenez* Eunuchorum ſuorum Præfecto præcepit ut exportaret è filiis Iſraëlis, tum ex ſemine Regio, tum ex Proceribus, pueros formæ elegantiâ & ingenii vi ac perſpicaciâ præſtantes, omnique ſapientiâ, & diſciplinâ inſtitutos, qui Regi in Palatio miniſtrarent, poſtquam literas & linguam Chaldæorum per triennium eſſent edocti. Inter quos præcipui fuerunt *Daniel*, qui Baltaſſar, *Ananias*, qui Sidrach, *Miſael*, qui Miſach, & *Azarias*, qui Abdenago mutato nomine à Præfecto eſt appellatus. (*Daniel.* 1.)

Anno quinto *Ioakimi* completo, *Baruch* Jeremiæ Scriba Volumen ſermonum Domini ex illius ore exceptum, cùm in carcere detineretur, legit in introitu portæ Domus Domini, audiente omni Populo, qui Hieroſolyma ex civitatibus Juda venerat. De quo Principes certiores facti *Barukum* advocant, legentem audiunt, & metu Regis ut ipſe & *Ieremias* deliteſcant, admonent. *Ioakim* Rex auditâ parte Voluminis, illud ſcalpello priùs laceratum in ignem projecit. Tum utrumque Prophetam comprehendi juſſit, ſed abſcondit eos Dominus ne à ſatellitibus invenirentur. Juſſit autem Deus *Ieremiæ* ut in novo Volumine ſcriberet ſermones omnes, in priori deſcriptos, quod Rex impius flammis tradiderat, in ipſumque, & ejus Regnum divinam hanc ſententiam denuntiaret: *Tu combuſſiſti Volumen illud dicens: Quare ſcripſiſti in eo annuncians? Feſtinus veniet Rex Babylonis, & vaſtabit terram hanc, & ceſſare faciet ex illa hominem & jumentum. Propterea hæc dicit Dominus contra Ioakim Regem Iuda: Non erit ex eo qui ſedeat ſuper ſolium David: & cadaver ejus projicietur ad æſtum per diem, & ad gelu per noctem. Et viſitabo contra eum, & contra ſemen ejus, & contra ſervos ejus iniquitates ſuas: Et adducam ſuper eos, & ſuper habitatores Ieruſalem, & ſuper viros Iuda, omne malum quod locutus ſum ad eos & non audierunt.* Hæc leguntur *Ierem.* xxxvi. *Ioakimus* poſtquam triennio in fide quam *Nabuchodonoſori* dederat, permanſiſſet, contra eum rebellavit. Quamobrem *Nabuchodonoſor*, anno ſeptimo Regni ſui, immiſſo in eum Exercitu ex turmis Chaldæorum, Syrorum, Moabitarum, & Ammonitarum conflato, Judæam vaſtavit, deportatis in captivitatem ter mille & viginti tribus Judæis. Tandem *Ioakimus* à Chaldæis captus & interfectus eſt anno undecimo Regni ſui, & aſini ſepulturâ ſepultus, juxta *Ieremiæ* vaticinium. Ejus nimirum cadaver tractum, & extra portas Hieroſolymorum projectum; licèt habito reſpectu ad communem naturæ legem, dormiviſſe dicatur cum patribus ſuis. (iv. *Reg.* xxv. *Ierem.* xxii. 18. 19. xxvi. 30. lii. 28. & ii. *Paralipom.* xxxvi.) In ejus cadavere quædam nefariæ ſuperſtitionis ſigna inventa, Sacra Hiſtoria innuit.

Joachimus à Chaldæis captus & interfectus.

III. *Joakimo* ſucceſſit *Joakin* ſive *Jechonias* paternæ impietatis heres, anno octavo, non quidem ætatis, ſiquidem annorum erat octodecim cùm regnare cœpiſſet, ut dicitur iv. *Regum* xxiv. 18. Sed Babylonicæ Captivitatis. (ii. *Paralipom.* xxxvi. 9.) Octavus enim numerabatur annus à captis anno *Joakimi* quarto Hieroſolymis, quo tempore patri ſucceſſit in Regno *Jechonias*. Hæc duo loca niſi ita concilientur, dicendum erit cum *Cajetano*, *Cano*, & *Mariana*, mendum eſſe ii. *Paralipomenon* xxxvi. 9. & pro *octo*, legendum *decem & octo*: Puero enim octenni non convenit quod de ipſo dicit Sacer Hiſtoricus, illum feciſſe malum in conſpectu Domini, ut fecerat pater ipſius, & uxores habuiſſe, quæ ſimul cum illo ſunt deportatæ. Cùm trimeſtri & decem diebus Hieroſolymis regnaſſet, *Nabuchodonoſor* Rex Babylonis Urbem obſidione cinxit, eamque & *Jechoniam* ipſum deditione cepit. Regem itaque, Regis Matrem, & Uxores, Proceres, præcipuum Militiæ ac Reipublicæ robur, virorum octodecim millia, in quibus fuere *Mardochæus* & *Ezechiel*, Babylonem deportavit, tenuioribus tantùm, & infimæ ſortis hominibus Hieroſolymis relictis. Omnes etiam theſauros Templi & Regiæ diripuit, & vaſa aurea concidit, quæ *Salomon* Rex ad ornatum Templi & Sacrum Miniſterium obtulerat. Annos triginta ſeptem in carcere Babylonio vinctus manſit *Jechonias*, donec *Evilmerodach* Succeſſor *Nabuchodonoſoris* ipſum è carcere eduxit, & inter Reges clientelares, qui Babylone verſabantur, primum conſtituit, anno tranſmigrationis ejus ſeptimo ſupra trigeſimum. (iv. *Reg.* xxiv. & xxv.) Cæterùm quamvis filios in captivitate genuerit *Iechonias*, ſcilicet *Aſir*, *Salathiel*, *Melchiram*, *Phadaia*, *Senneſer* & *Iecemiam*, *Samam*, & *Nadabiam*. (i. Paralipom. iii. 17. 18.) Nemo tamen illorum ipſi in Regnum ſucceſſit, ut Judicium Dei contra hunc à *Ieremia* denunciatum impleretur. Jeremiæ xxii. 30. *Scribe virum iſtum ſterilem, virum qui in diebus ſuis non proſperabitur: Nec enim erit de ſemine ejus vir, qui ſedeat ſuper Solium David, & poteſtatem habeat ultra in Iuda.*

Jechonias Rex Juda. Ejus deportatio Babylonem.

IV. In *Iechoniæ* locum *Nabuchodonoſor* Regem conſtituit *Matthaniam* ejus Patruum, *Ioſiæ* filium, eique nomen impoſuit *Sedekia*. Sedekiam alterum *Iechoniæ* fratrem ſuperſtitem non fuiſſe veriſimile eſt, cùm inter deportatos à *Nabuchodonoſore* nulla ejus mentio habeatur. Poſt *Iechoniæ* & captivorum reliquorum deportationem *Sedekias* Elaſam & Gamariam Babylonem miſit ad *Nabuchodonoſorem*: Per quos & *Ieremias* Epiſtolam ſcripſit ad Seniores, Sacerdotes, Prophetas, & omnem Populum, quem traduxerat *Nabuchodonoſor* de Jeruſalem in Babylonem. In ea ipſos admonet de officio in captivitate, ut orent pro civitate ad quam tranſmigrarunt, à falſis Prophetis ſibi caveant, promiſſam à Deo poſt annos ſeptuaginta liberationem expectent. Jeremiæ xxix. *Quærite pacem civitatis, ad quam tranſmigrare vos feci: & orate pro ea ad Dominum: Quia in pace illius erit pax vobis. Non vos ſeducant Prophetæ veſtri, qui ſunt in medio veſtrûm, & Divini veſtri. . . . Cum cœperint impleri in Babylone ſeptuaginta anni, viſitabo vos: & ſuſcitabo ſuper vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum iſtum.* Calamitatem *Sedekiæ* Regis, &

Sedechias Regum Juda poſtremus.

reliquorum

reliquorum qui in Judæa relicti fuerant, prædicit, ſimulque *Achabi* filii *Coliæ*, & *Sedeciæ* filii *Maaſiæ*, Pſeudoprophetarum funeſtum exitum. (*Ibidem.*)

Hananias Pſeudo Propheta.

Anno quarto *Sedekiæ* Menſe quinto, *Hananias* Pſeudopropheta *Jechoniam* & omnes deportatos poſt biennium è Babylonia reducendos prædixit, & omnia vaſa Domus Domini Hieroſolymam remittenda. Cui opponente ſe *Jeremia*, catenam collo ejus detractam ille fregit, addens, ita fracturum eſſe Deum jugum *Nabuchodonoſoris* intra biennium, è collo omnium Gentium. *Ieremias* loco lignearum catenarum Jugum ferreum B à Deo impoſitum iis collo cunctarum gentium iſtarum prænuntiat, ut ſerviant Regi Babylonis: & *Hananiæ* Pſeudoprophetæ necem intra annum Dei nomine comminatur. (*Ierem.* XXVIII.)

Sedecias ad Regem Babylonis Legatio Jeremias Babylonis Excidium prædicit.

Eodem anno *Saraias Princeps Prophetiæ* (ut habet Vulgata) ſive *Princeps Munerum*, Ἄρχων δώρων, ut verterunt LXX. Interpretes, id eſt Comes Sacrarum largitionum, Cum *Sedekia* Rege Babylonem perrexit, (ut in Latina Editione legimus) Seu à *Sedekia* Rege, ſecundùm LXX. Verſionem, παρὰ Σεδεκίου, ad Regem ſcilicet Babylonis Legatus miſſus eſt. Unde Chaldæus eodem ſenſu: *In Legatione Sedekiæ.* (Apud *Ierem.* Cap. LI. 59.) *Ieremias* Vaticinia de Excidio Babylonico in Libro deſcripta Regio tradidit Oratori, Babylone primùm legenda, tum in Euphratem projicienda, dicendo: *Sic ſubmergetur Babylon, & non conſurget à facie afflictionis, quam ego adduco ſuper eam, & diſſolvetur* (Ibidem.)

Baruch Propheta.

Eodem tempore *Baruch* Propheta, Scriba *Ieremiæ*, Babylonem profectus, Librum ſuum ſcripſit, legitque coram *Iechonia* filio *Ioakim*, Regis Juda *Anno quinto, in tempore quo ceperunt Chaldæi Jeruſalem, & ſuccenderunt eam igni.* (Cap. I. *Baruch* X.) Ab initio captivitatis annos ſe numerare indicat Propheta his verbis, ἐν τῷ καιρῷ, id eſt, illâ tempeſtate quâ Chaldæi ceperunt Jeruſalem, ut nomen καιρὸς, non ad punctum temporis, ſed ad totum captivitatis tempus referatur. Eo autem temporis tractu & capta Civitas eſt, & igne ſuccenſa, non quidem ante annum quintum captivitatis, ſed poſt ſexennium, anno ſcilicet undecimo *Sedekiæ*. Et quidem *Baruchum* ante Urbis vaſtationem & incendium Prophetiam illam ſuam ſcripſiſſe & legiſſe ex eo rectè probat *Maldonatus*, quòd Templum & Altare adhuc ſtabant, E ut dicitur Verſu 10. adhuc erant Sacerdotes in Jeruſalem, ut dicitur Verſu 7. adhuc erant vaſa quæ fecerat *Sedekias*, cum priora à Nabuchodonoſore ablata fuiſſent, ut dicitur Verſu 8. Adde quòd ſi poſt Urbis Excidium hoc accidiſſet, non legiſſet *Baruch* Librum ſuum *Jechoniæ*, ſed *Sedeckiæ*. Cenſet *Grotius* Prophetam quidem, ſeu (ut ipſe loquitur) hujus Libri Scriptorem, Annum quintum poſt deportatum *Jechoniam* hîc intellexiſſe, ſed illud de Hieroſolymorum incendio ab alio aliquo fuiſſe additum, qui exiſtimavit *Baruchum* numquam iviſſe in Babyloniam ante deportationem quæ *Sedekia* regnante contigit. F Verùm audaciorem Reſponſionem non probo. Tolerabilior *Junii* conjectura, qui ignem Urbi admotum putat, cùm regnante *Jechonia* capta eſt, ſed ſtatim reſtinctum incendium, & Urbem ſervatam, cùm ille ſe, Regnumque *Nabuchodonoſori* tradidiſſet.

Excidium Hieroſolymorum à Nabuchodonoſore.

Anno Regni *Sedekiæ* nono, Menſe decimo, decima die menſis, *Nabuchodonoſor* Rex Babylonis & omnis ejus Exercitus Caſtra juxta Hieroſolymam poſuerunt, propugnacula contra eam circumquaque extruentes. *Pharao* copias ex Ægypto in auxilium *Sedekiæ* ſummiſit. Illis occurA ſuri Chaldæi, obſidionem tantiſper intermiſerunt. Tunc *Nabuchodonoſor* ex his qui ante obſidionem ſe dediderant, ſeu quos ille ceperat, octingentos triginta duos Babylonem deportari curavit. (*Jeremiæ* LII. 29.) Anno decimo *Sedekiæ* Hieroſolymitanam obſidionem redintegravit *Nabuchodonoſor*, fugato *Pharaonis* Exercitu, circa decimum quintum diem tertii Menſis, diebus videlicet trecentis nonaginta ante captam Urbem, cujus Excidium, totiuſque Populi tranſmigrationem, & *Jeremias*, propterea vexatus, & plures in carcerem miſſos; & *Ezechiel*, verbis typiſque B prædixerunt. (*Jeremiæ* XXVII. XXVIII. *Ezechielis* IV. XII. XXIV.)

Sedeciæ Regis & Populi Babylonica deportatio & captivitas.

Anno *Sedekiæ* undecimo deſinente, Menſe quarto, nona die Menſis, cùm invaluiſſet fames Hieroſolymis, perrupta eſt Civitas, & à Chaldæis occupata. *Sedekias* Rex, & omnes bellatores noctu aufugerunt. Verùm Chaldæorum copiæ *Sedekiam* in planitie Jericho aſſecutæ, eum Reblatham ad Regem Babylonis deduxerunt; ubi exprobratâ ipſi perfidiâ, filios ejus coram eo trucidari juſſit, ipſum verò occæcatum, vinctumque Babylonem deportavit, in carcere periturum. C (IV. *Regum* XXV. *Jeremiæ* LII.) Menſe quinto, ſeptima die Menſis, *Nabuzardan* Babylonici Princeps Exercitus à *Nabuchodonoſore* miſſus Hieroſolyma, Templum, Regiam, domos univerſas concremavit, Urbis Mœnia circumquaque diruit, reliquum vulgi quod in Civitate remanſerat, & eos qui ad Regem Babyloniæ transfugerant, unà cum omnibus vaſis & inſtrumentis Templi, aureis, argenteis, æneis in Babyloniam tranſtulit. *Saraias* Sacerdos Primarius, & *Sophonias* Sacerdos ſecundi ordinis, tres Veſtibuli Cuſtodes, Primoreſque alii, cum ſexaginta civibus, Reblatham D ad *Nabuchodonoſorem* adducti, juſſu illius occiſi ſunt. (IV. *Regum* XXV. II. *Paralipomenon* XXXVI. *Jeremiæ* LII.) Templum deſtructum eſt anno *Nabuchodonoſoris* decimo-nono, Mundi ter milleſimo trecenteſimo ſexageſimo, Olympiadis XLVIII. anno primo ineunte, anno poſtquam à *Salomone* condi cœptum eſt quadringenteſimo vigeſimo-quinto per tres Menſes & dies octo inchoato. Calculum ampliat *Joſephus* Libro X. *Antiquitatum* Cap. X. ſcribens, Incenſum eſſe Templum annis ex quo exſtructum fuerat elapſis quadringentis ſeptuaginta, menſibus ſex, & diebus decem. Facta E eſt generalis illa tranſmigratio ab initio Regni *Davidis* anno quadringenteſimo ſexageſimo-octavo, à decem Tribuum diſtractione trecenteſimo octogeſimo-octavo, ab Iſraëlitici Regni Excidio centeſimo trigeſimo-quarto. Tenuioris dumtaxat fortunæ homines, colendis agris vineiſque reliquit *Nabuchodonoſor*, quibus præfecit *Godoliam*. Ipſo verò cum pluribus aliis Judæis, Chaldæiſque ab *Iſmaele* Ammonita occiſo, ut narrat *Jeremias* Cap. XLI. *Johanan* & omnes copiarum Præfecti, qui *Nabuchodonoſoris* manus effugerant, & reliquum vulgus, juxta F Bethleem conſidentes, Chaldæorum metu de fuga in Ægyptum cogitant. Sed priùs *Jeremiam* frequentes adeunt, Dei voluntatem exploraturi. Huic optionem dederat *Nabuzardan* Babylonicæ Militiæ Princeps, in Judæa apud ſuos manendi, aut Babylonem commeandi. (*Jeremiæ* XL.) Poſt decem dies Divinum Reſponſum refert Propheta: Ipſos Dei præſidio tutos fore à Rege Babylonis, ſi in Judæa maneant; ſin verò abeant in Ægyptum, omnes ibi gladio, fame, aut peſte perituros. (*Jeremiæ* XLII.) Verùm qui ita affecti erant ut Prophetam audirent, ejuſque conſilium ſequerentur, ſi ſecundùm ipſorum cupiditatem reſpondiſſet, ejus ſalubribus conſiliis, Deinque

imperio poſthabitis, profecti ſunt in Ægyptum, *Ieremia* & *Baruch* comitantibus, qui Populum, divinæ licèt voluntati rebellem, afflante Deo ſunt ſecuti, ut ipſum ab Ægyptiaca Idololatria ſanctiſſimis adhortationibus cohiberent, vel in eam prolapſum arguerent, divinaque Judicia illi denuntiarent, Regem ſcilicet Babylonis Terram Ægypti vaſtaturum, & Templa Deorum Ægypti incendio deleturum: *Pharaonem Ephrée*, (aliàs *Ophra* ſive *Vaphrem*) Regem Ægypti in manus inimicorum ſuorum tradendum, nec ſortem ejus feliciorem fore ſorte *Sedekiæ*. Judæos denique univerſos in Ægyptum transfugas, & Ægyptiacæ Idololatriæ ſordibus contaminatos, (ad quam mulieres, Lunæ ſub nomine *Reginæ cœli* placentas & libamina offerentes; viros quoque pertraxerant,) gladio & fame conſumendos. (*Ierem.* XLIII. XLIV.) Quinquennio poſt deportationem *Sedekiæ*, anno *Nabuchodonoſoris* vigeſimo-tertio, *Nabuzardan* reliquias Judæorum, Babylonem deportavit, homines ſeptingentos quadragintaquinque. (*Ierem.* LII. 30.)

CAPUT II.

HISTORIA REGUM JUDA & Iſraël ut ab Hebræis interpolata.

Error Joſephi.

I. DE Templi ſtructura *Davidem* præcepiſſe *Salomoni* ſupremis mandatis, referens *Ioſephus*, ita ſcribit *Libro* VII. *Antiquitatum* Cap. XI. *Poſtquam autem abſolutum fuerit Templum, juſſit Arcam in eo reponi, cæteramque ſacram ſupellectilem, cujus receptaculo jampridem Templum debuerat extrui, niſi Patres mandatum Dei neglexiſſent, qui præceperat ut quamprimum hoſtilem Terram occupaſſent, Templum illi exædificarent.* Id manifeſtè cum Scriptura Sacra pugnat, in qua nullum hujuſmodi præceptum Patribus datum legitur. Nec voluntatis Dei fuit, ut ante tempus *Salomonis* ipſi Templum ædificaretur. Unde dicebat *Davidi* (II. Reg. VII. 5.) *Nunquid tu ædificabis mihi Domum ad habitandum?* Et mox: *Nunquid loquens locutus ſum ad unam de Tribubus Iſrael, cui præcepi, ut paſceret Populum meum Iſrael dicens: Quare non ædificaſtis mihi Domum cedrinam?* Et III. Regum VIII. 16. *A die qua eduxi Populum meum Iſrael de Ægypto, non elegi Civitatem de univerſis Tribubus Iſraël, ut ædificaretur Domus, & eſſet nomen meum ibi: Sed elegi David ut eſſet ſuper Populum meum Iſraël: Voluitque David pater meus ædificare Domum nomini Dei Iſraël. & ait Dominus ad David patrem meum: Quod cogitaſti in corde tuo ædificare Domum nomini meo, bene feciſti, hoc ipſum mente tractans. Verumtamen tu non ædificabis mihi Domum, ſed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipſe ædificabit Domum nomini meo. Confirmavit Dominus ſermonem ſuum, quem locutus eſt: Stetique pro David patre meo, & ſedi ſuper Thronum Iſrael, ſicut locutus eſt Dominus: & ædificavi Domum nomini Domini Dei Iſrael. Et conſtitui ibi locum Arcæ.* Hæc autem omnino pugnant cum illis Joſephi: *Præceperat ut quamprimum hoſtilem Terram occupaſſent, Templum illi exædificarent.*

Chronologia Joſephi cum ſcriptura Sacra repugnans.

II. *Ioſephus* de Templi fabrica ſcribit Libro VIII. Antiquitatum, Cap. II. *Exorſus eſt Salomon fabricam hanc anno Regni ſui quarto, ſecundo Menſe, quem Macedones Artemiſium vocant, Iar verò Hebræi, annis quingentis nonaginta duobus poſtquam Iſraëlitæ Ægypto exceſſerunt.* Idque confirmat Libro X. Antiquitatum, Cap. XI. *Incenſum eſt autem Templum* (inquit) *annis, ex quo extructum fuerat, elapſis quadringentis ſeptuaginta; Menſibus ſex, & diebus decem additis, exactis à transmigratione ex Ægypto mille ſexaginta duobus, Menſibus ſex, & diebus decem.* Quòd ſi ex poſteriori iſto numero ſubtrahas eum quo Templum ſtetiſſe ſcribit *Ioſephus*, ſequitur id condi cœptum anno ab egreſſu Iſraëlitarum ex Ægypto quingenteſimo nonageſimo-ſecundo. At hæc *Ioſephi* Chronologia repugnat Scripturæ Sacræ, Templi fundationem expreſsè conſignanti quadringenteſimo & octogeſimo anno ab exitu Iſraëlitarum ex Ægypto, III. Regum VI. 1. *Factum eſt ergo quadringenteſimo & octogeſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de Terra Ægypti, in anno quarto, Menſe Zio, (Ipſe eſt Menſis ſecundus,) Regni Salomonis ſuper Iſrael, ædificari cœpit domus Domino.* Quem numerum uniformiter habent omnes Hebræi Codices, Verſio Septuaginta Interpretum, Chaldaica Paraphraſis, Verſioneſque Syriaca, & Arabica. Quamobrem non ſunt audiendi *Melchior Canus* Lib. XI. *Locorum Theologicorum*, & *Serarius*, viri cæteroquin eruditi, qui *Ioſephum* Sacro Textui hoc in loco anteponere non verentur, & Sacros Codices hîc in numero annorum vitiatos eſſe abſque ullo fundamento aſſerunt. Nec felicior eſt eorum conjectura, quam ſequitur etiam Auctor Nuperus *Antiquitatis Temporum Reſtitutæ*, Cap. IX. qui Hiſtoricum Sacrum ſuo calculo comprehendiſſe tantùm annos Principum, prætermiſſis Interregnis, ariolantur: Eoque minùs admittenda eſt recentis illius Auctoris Chronologia, quòd neque cum Scripturæ, neque cum *Ioſephi* calculo conſentiat, ſed utrique repugnet. Templum enim ædificari cœptum aſſerit anno ab Exitu Iſraëlitarum ex Ægypto quingenteſimo octogeſimo.

Errores Joſephi circa dimenſiones & vaſa Templi.

III. *Ioſephus* Libro VIII. Antiquitatum, Capite II. Templi Salomonici menſuram cum Templi *Zorobabelis* menſura ſæpe confundit. *Hujus Ædificii altitudo* (inquit) *fuit cubitorum ſexaginta, & totidem longitudo, latitudo verò viginti.* Id Scripturæ Sacræ repugnat III. Regum VI. 2. *Domus autem quam ædificabat Rex Salomon Domino, habebat ſexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine.* Subdit Joſephus: *Super hoc autem erat aliud Ædificium pari menſura, ita ut tota altitudo Templi centum viginti cubitis conſtaret.* Sacræ Scripturæ exemplis id repugnat, ex quibus conſtat, ſuperioribus ædificii partibus, ſive columnis, detrahendum eſſe de altitudine inferiorum. Quod etiam ratio Architecturæ, & exempla ex natura petita confirmant. Altitudinem autem centum viginti cubitorum ſoli Porticui, ſeu Turri, quæ ante frontem Templi extructa erat, Scriptura Sacra tribuit, non toti Templo. II. Paralipomenon III. 4. *Porticum verò ante frontem, quæ tendebatur in longum juxta menſuram latitudinis Domus, cubitorum viginti: Porro altitudo centum viginti cubitorum erat: & deauravit eam intrinſecùs auro mundiſſimo.* Sacram Templi ſupellectilem *Ioſephus* incredibiliter multiplicat. Phialas & pateras aureas vigeſies mille, argentearum quadraginta millia; candelabrorum aureorum decem millia, cantharorum vinariorum octoginta millia, phialarum aurearum rurſus decem millia; argentearum viginti millia; lancium aurearum octoginta millia, duplum verò argentearum; craterarum aurearum ad ſimilam oleo ſubigendam, ſexaginta

ſexaginta millia, & duplum argentearum; menſurarum aurearum viginti millia, & quadraginta millia argentearum; acerrarum aurearum, quibus odoramenta in Templum inferri ſolebant, viginti millia, & aliorum quibus deſerebatur ignis, quinquaginta millia, inſtrumentorum muſicorum ex electro quadringenta millia; tubarum, quales Moyſes præſcripſit, ducenta millia enumerat. *Joſephi* in hujuſmodi numero ſuſpecta fides, cùm Scriptura candelabra aurea decem duntaxat, phialas aureas nonniſi centum memoret, cæteraque vaſa, cantharos vinarios, crateras aureas, lances, acerras, &c. ad tot millia multiplicata non fuiſſe ex phialarum numero colligatur. (II. *Paralipom.* IV.)

Joſephi, & aliorum errores circa Reginam Saba.

IV. Reginam Saba, quam *Nicaulen* vocat, Ægypto imperaſſe perperam ſcribit *Joſephus* Libro VIII. *Antiquitatum* Cap. II. & trecentis triginta Regibus, qui poſt *Meneum Memphis* conditorem Pharaones dicti ſunt, ſucceſſiſſe tradit. Falsò aſſerit, poſt Salomonis ſocerum neminem Ægyptiorum Regum *Pharaonis* nomine fuiſſe vocatum. Refellitur ex Scriptura Sacra IV. *Regum* XXIII. 34. 35. *Iſaia* XXX. 2. 3. *Jeremia* XLIII. 9. & XLIV. 30. *Ezechielis* XXX. & XXXI. Rabinicam officinam olent, quæ de *Salomone* & Regina Saba narrat *Cedrenus* his verbis: *Regina Saba, qua a Græcis Sibylla dicta fuit, auditâ ejus famâ Hieroſolyma advenit, ut propoſitâ quæſtione, de ſapientia ejus periculum faceret. Poſtquam coram Salomone eſt quæ voluit locuta, iſque ei omnia ſermone compoſito & elegantiſſimâ interpretatione diſſolvit; denuò eum ſic tentavit. Formoſos pueros, & formoſas puellas eodem veſtitu & ornatu inſtructos coram eo conſtituit, petiitque ut inter ſexum internoſceret. Rex omnes lavare faciem juſſit, itaque diſcrimen ſexûs deprehendit, cùm mares fortiter atque validè facies tergerent, femella teneriter & timidè.* Idem narrat *Michael Glycas* in Annalibus.

Fabula de Regina Saba.

» Multò magis fabuloſum eſt, quod *Petrus* » *Comeſtor* memorat, Reginam Saba reſcripſiſſe » *Salomoni*, quod ei coram indicare timuit, Se » vidiſſe in Domo Saltûs lignum quoddam, in » quo ſuſpendendus erat quidam, pro cujus » morte Regnum Judæorum periret, & certis in» diciis illud Regi indicavit. Quod timens Salo» mon, in profundiſſimis terræ viſceribus occul» tavit illud; cujus virtute aqua mota ſanavit » ægrotos, in probatica ſcilicet Piſcina. Idque » lignum fuiſſe Crucis Dominicæ creditur (in» quit *Comeſtor*) Addit quidem Cap. LXXXI. Hiſtoriæ Evangelicæ, *Hoc non eſſe authenticum*; Sed addendum rurſus erat id commentum eſſe ineptiſſimum.

Ejuſdem furfuris eſt, quod Rerum Æthiopicarum Scriptores aſſerunt, Reginam Saba ex Salomone concepiſſe filium, qui primùm *Melich*, ſive *Meiler*, deinde *David* nuncupatus ſit, & Abyſſinorum Imperio initium dederit. Hunc apud ſe in Æthiopia uſque ad vigeſimum ætatis annum educatum, *Nicaulem* Reginam ad *Salomonem* ejus patrem remiſiſſe, ut ab eo ſcientiam & ſapientiam diſceret, quem per literas obſecravit, ut eum coram Arca fœderis Regem Æthiopiæ conſecraret. *Salomonem* hunc in Lege, aliiſque diſciplinis abundè edoctum, & Regiâ unctione delibutum, ad Matrem remiſiſſe cum *Azaria* Principe Sacerdotum, filio *Sadoc*, qui Tabulas Legis in Æthiopiam ſecum abſtulit, cùm ſimiles alias in earum locum ſubſtituiſſet. Quæ etſi referant & approbent *Franciſcus Alvarez* in Hiſtoria Æthiopica, Cap. XXXVI. *Damianus à Goëz* Libro *De Fide & Moribus Æthiopum*, ex Relatione *Zagazabo* Imperatoris Æthiopum Legati, *Joannes Barrius* Decade III. Lib. IV. Cap. II. *Genebrardus* Lib. I. Chronographiæ P. 121. & *Malvenda* Libro VI. *De Antichriſto* Cap. XXVIII. nihilominus fabuloſa ſunt. Ex priſcis Scriptoribus, qui de *Salomone* & Regina Sabæ tam multa tradiderunt, ne unus quidem eſt, qui hac de re verbum fecerit, non Scriptores Sacri, non Rabbini, non *Joſephus* Judaicarum rerum avidiſſimus amplificator, non denique ullus alius, cui fides adhiberi poſſit à viris cordatis. Nullatenus etiam veriſimile eſt, Heroinam, cujus ſummum pietatis & ſapientiæ ſtudium prædicatur, & quam Chriſtus in Judicio ſurrecturam contra Judæos aſſerit, ſe *Salomoni* proſtituiſſe, & *Salomonem* ipſum tum adhuc Deo hominibuſque probatiſſimum tantæ Hoſpitæ pudicitiam tentaſſe ac violaſſe. Multò minùs veriſimile eſt, Æthiopes Regem ſpurium, & in externa gente quæſitum ſuſcepiſſe, toleraſſe, præſertim cùm jus creandi Reges penes Sacerdotes eſſet. Denique quod de furto tabularum Legis ab Azaria, earumque in Æthiopiam tranſlatione commenti ſunt, fabula eſt riſu potiùs quàm ſeriâ refutatione digna. De genere tamen Salomonis ſe propagatos, Æthiopum Abyſſinorum Imperatores gloriantur, antiquæ fabulæ blandâ vanitate decepti. In publicis enim Edictis & Epiſtolis nemo illorum eſt qui ambitioſos illos titulos non inſcribat: *David columna fidei, ortus ex ſtirpe Juda, filius David, filius Salomonis.*

Fabulæ de pœnitentia Salomonis.

V. De *Salomonis* pœnitentia multa fabulantur Hebræi, Eum nempe quinquies per plateas Jeruſalem pœnitentiæ causâ trahi voluiſſe, & cum quinque virgis ſeu virgarum manipulis veniſſe in Templum, ibique à Legis Peritis poſtulaſſe ut verberaretur; ſed illis renuentibus manum mittere in Chriſtum Domini, à ſeipſo acriter flagellatum fuiſſe, Regnoque ſe abdicaſſe. Id legitur apud *Bedam* in fine Tomi VII. in fragmento quodam, cui titulus eſt, *De Salomone Judicium*, quod Venerabilis Patris nomini ſuppoſitum, & in ejus Opera intruſum crediderim. Addunt Rabbini, *Salomonem* ſcipione nixum, oſtiatim mendicaſſe, & in circulis & compitis Hieroſolymorum clamaſſe: *Ego Salomon fui olim Rex ſuper Iſrael.*

Joſephus Scripturæ Sacræ contrarius circa tempus Regni Salomonis.

VI. *Joſephus* Libro VIII. *Antiquitatum* Cap. III. ſcribit: *Salomon autem jam admodum ſenex moritur, cùm regnaſſet annis octoginta, vixiſſetque nonaginta quatuor.* Id desertè repugnat Scripturæ Sacræ, quæ annis dumtaxat quadraginta *Salomonem* regnaſſe aſſerit. III. Regum XI. 42. *Dies autem, quos regnavit Salomon in Jeruſalem ſuper omnem Iſrael, quadraginta anni ſunt.* Quod repetitur II. *Paralipomenon* IX. 31. Joſephum nihilominus conciliare cum Scriptura Sacra conatur Nuperus Autor *Antiquitatis Temporum Reſtitutæ*, Petrum Comeſtorem ſecutus, ait nempe Scripturam eos tantùm annos numeraſſe, quibus *Salomon* piè vixit, *Joſephum* autem omnes. *Theodoretum* laudat hujus conciliationis Autorem, ſed falsò. Utramque enim Chronologiam, Scripturæ Sacræ & *Joſephi* commemorat quidem *Theodoretus Quæſtione* XXXVIII. in III. *Regum*, ſed nec *Joſephi* calculos ſequitur, nec ejus cum Textu Sacro conciliationem tentat. *Regnavit autem* (inquit) *juxta Scripturam quidem annos quadraginta: Juxta Joſephum autem, octoginta. Deceſſit autem, ut ille ait, annorum quatuor & nonaginta.* Quàm verò ab illa *Joſephi* Chronologia fuerit alienus *Theodoretus*, conſtat ex ejuſdem *Quæſtione* XXI. in II. *Regum*, ubi hæc habet: *Salomon autem neque eam vita habuit longitudinem, quam alii homines: Neque pervenit ad ſenectutem patris.* Cùm ergo David ſeptuagenarius obiiſſet,

Salomonem nonaginta & quatuor annos vixiſſe non ſenſit *Theodoretus*, ſed infra ſeptuageſimum annum obiiſſe.

Libri Incantationum Salomoni à Joſepho falsò tributi.

VII. *Joſephus* Libro VIII. *Antiquitatum Judaic.* Cap. II. de Libris *Salomonis* ſic loquitur: *Incantationes compoſuit, quibus morbi pelluntur: Et Conjurationum modos ſcriptos reliquit, quibus cedentes Dæmones ita fugantur, ut in poſterum nunquam reverti audeant: Atque hoc ſanationis genus nunc uſque plurimum apud noſtrates pollet. Vidi enim ex Popularibus meis quemdam Eleazarum, in præſentia Veſpaſiani & filiorum, & Tribunorum, reliquorumque Militum, multos arreptitios percurantem. Modus vero curationis erat hic. Admoto naribus Dæmoniaci annulo, ſub cujus ſigillo incluſa erat radicis ſpecies à Salomone indicata, ad ejus olfactum per naſum extrahebatur Dæmonium: & collapſo mox homine, adjurabat id, ne ampliùs rediret, Salomonis interim mentionem faciens, & incantationes ab illo inventas recitans. Volens dein Eleazarus his qui aderant oſtendere ſuæ artis efficaciam, non longè inde ponebat poculum aut pelubrum aquâ plenum: Imperabatque Dæmonio ex homine exeunti, ut his ſubverſis, ſignum daret ſpectantibus, quòd reliquiſſet hominem. Quo facto nemini dubium erat, quanta fuiſſet Salomonis ſcientia & ſapientia.* Hæc ſuperſtitionem & magiam olere nemo non ſentit, qui aliquid ſapit. An incantationes hujuſmodi *Salomonis* fuerint, ab eoque jam Idolorum cultu depravato adinventæ; an ejus nomine à perditis hominibus ſuppoſitæ, incertum. Poſterius illud veriſimilius eſt. Probabile tamen exiſtimant nonnulli, *Salomonem* Exorciſmos ſcripſiſſe, quibus Dæmonia in nomine Domini Dei Iſraël ejicerentur, eoſque in uſu fuiſſe apud Hebræos uſque ad mortem Chriſti; eóque verba illa Salvatoris noſtri referunt: *Si ego in Beelzebub ejicio Dæmonia, filii veſtri in quo ejiciunt?*

Multiplex error Joſephi notatur in Hiſtoria Prophetæ, qui à leone in via occiſus eſt.

VIII. De Propheta Seniore, qui Prophetam Judæum ab execratione Bethelici Altaris, & *Ieroboami* revertentem in Urbem reduxit & hoſpitio ac prandio excepit, ita ſcribit *Joſephus* Libro VIII. *Antiquitatum*, Cap. III. *Erat in ea Urbe malus quidam Pſeudopropheta, quem Ieroboamus in honore habebat, ſeductus ab illo omnia ad gratiam loquente. Hic tum decumbebat, quòd eſſet ſenio languidus, cumque audiſſet à filiis de adventu Prophetæ à Hieroſolymis, & prodigiis per eum patratis, & quòd Ieroboamus emortuam dexteram ad illius preces ſanam recepiſſet: veritus ne Rex de hoſpite meliùs quàm de ſe opinaretur, mandavit filiis ut èveſtigio aſinum ſtratum ad iter ſibi expedirent. Quibus impigrè juſſa executis, conſcenſo jumento, per veſtigia Prophetæ properabat. Quem aſſecutus interquieſcentem ſub quercu patula & umbroſa, primò ſalutavit: Deinde expoſtulavit cum eo, quòd non ad ſe divertiſſet, hoſpitalitate fruiturus. Quo referente, vetitum ſe à Deo, ne apud quemquam in ea Urbe cibum ſumeret: Certè apud me (inquit) licuit ſumere. Nam ego quoque Propheta ſum, ejuſdem cujus tu, cultor Numinis: Et nunc ipſius juſſu venio, te ad nos adducturus, & prandio hoſpitali excepturus. Tum Vates mentienti credens revertitur. Adhuc autem illis prandentibus, & familiari ſermone ſe oblectantibus, Deus apparuit Iadoni, pœnam inobedientiæ, pœnæque modum denuntians. Fore enim ut in itinere a leone diſcerpatur, nec in paternum monumentum inferatur. Hæc autem Deo volente contigiſſe opinor, quo minùs apud Ieroboamum Iadonis verba fidem invenirent, de mendacio ſuſpecti. Nam redeunti Hieroſolymam leo factus obviam detractum de jumento necavit, nihil læſo aſino, imò & illum & Prophetæ cadaver ſervabat accubans, donec viatores quidam rem viſam Pſeudopropheta renuntiaverunt. Tum ille filiis in hoc miſſis, corpus ejus in Urbem reportavit, ibique magnificè ſepelivit, monitis filiis ut ſe quoque poſt mortem in idem monumentum inferrent. Vera enim eſſe quæcumque ille præcecìniſſet de Urbe illa, & Altari, & Sacerdotibus, ac Pſeudoprophetis: Ad ſe autem nullam poſt mortem injuriam perventuram, propter communem cum illo ſepulturam confuſo oſſium diſcrimine. Poſt juſta funebria Prophetæ reddita, & injuncta filiis Mandata, cùm eſſet vir malus & impius, Ieroboamum adiit: Et quid ita (inquit) iſtius fatui turbatus es ſermonibus? Illo vero de Altari, & ſua ipſius manu referente, ac vere Hominem Dei Vatemque optimum vocitante, cœpit hanc ejus opinionem malitiosè labefactare, & probabilibus rationibus rei veritatem offuſcare. Aiebat enim præ laſſitudine manum ejus obtorpuiſſe, dum Altari inferret victimas, ac deinde poſt quietem priſtinum vigorem recepiſſe. Altare quoque recentis etiam tum ſtructura, quod tot ac tantarum victimarum molem non ferret, diſruptum concidiſſe. Poſtremò Vatis mortem indicat, à leone eſſe necatum: Adeo nihil divinum nec in vita, nec in morte ejus fuiſſe. His dictis, Regi perſuaſit, & mentem ejus à Deo & juſtis ac piis operibus in totum averſam in extremam impietatem præcipitavit.*

Multi ſunt in hac *Ioſephi* narratione errores. Primus eſt, quòd Senem illum, qui Judæum Prophetam hoſpitio excepit, *Pſeudoprophetam* vocet, quem Scriptura ſimpliciter *Prophetam* appellat III. *Regum* XIII. 11. 20. 26. 29. Eodem ipſum nomine cohoneſtat *S. Auguſtinus* Libro *De Cura pro Mortuis gerenda*, Cap. VII. quamvis eum mentiendo & fallendo Judæum Prophetam graviter peccaſſe fateatur. *Pſeudoprophetam* quidem dicit *S. Hieronymus* in Cap. III. *Sophoniæ*, ſed *Ioſephi* verbis utitur, re eo in loco indiſcuſsâ. Addit ſiquidem per Parentheſim (*Sic enim locum iſtum exponens Ioſephus interpretatus eſt*) Verum Dei Iſraël Prophetam fuiſſe, in hoc ſolùm falſum, quòd alterum fefellerit, divinum oraculum ementitus, cenſet *Theodoretus* Quæſtione XLIII. in III. Regum: *Quidam autem alius Propheta*, inquit, *quem quidam exiſtimant Pſeudoprophetam, blandis & fallacibus verbis ei perſuaſit ut cibum ſumeret. Ego autem exiſtimo, a'ium quoque fuiſſe Dei Prophetam. Falſis autem verbis uſum eſſe apud hominem Dei, non ut eum læderet, ſed ut benedictionem ab eo acciperet. Hoc enim docet Hiſtoria. Non enim dixit abſolutè*, quòd Propheta & ſenex habitabat in Bethel, *ſed quòd* « alius Propheta ſenex habitabat in Bethel. *Oſtendit autem eum fuiſſe Prophetam, & non Pſeudoprophetam, quod & Deus per ipſum prædixerit Homini Dei id quod erat eventurum, & quòd præterea crediderit ea quæ prædicta fuerant de Ioſia, & quòd filiis ſuis mandarit, ut cùm deceſſiſſet, ſe cum ejus corpore ſepelirent. .... Deinde ſubjunxit Hiſtoriographus:* Et mentitus eſt ei. *In his equidem hoc peccaſſe dico Senem Prophetam, & in hoc tantùm eſſe Pſeudoprophetam, ut qui divinas voces finxerit. Non tamen exiſtimo hominem uſum eſſe aliquâ malitiâ: Sed potiùs propter deſiderium benedictionis, mendacio illiviſſe ſermonem.*

Secundus error *Ioſephi* eſt, quòd Prophetam illum adulatorem facit, & omnia *Ieroboamo* ad gratiam loquentem. Ambitioſum inſuper & invidum, ut qui vereretur ne Rex de hoſpite meliùs quàm de ſe ſentiret. Quæ cùm nullum habeant in Scriptura fundamentum, ut propria figmenta *Ioſephi* meritò rejiciuntur. In his tamen figmentis adornandis *Ioſephi* prudentiam meritò quis deſideret. Quid enim huic vel in-

vidiæ

vidiæ vel ambitioni ſerviebat, quòd Hominem Dei in Urbem ad ſumendum cibum revocabat? Num propterea ejus apud Regem exiſtimationem muniebat? Num propterea eum *Jeroboamo* inviſum reddebat, quòd ejus hoſpitio uti noluiſſet, in iſtius autem domum cibi causâ divertiſſet, cùm in novum Oraculum propoſiti ſui mutationem poſſet refundere?

Tertius error *Joſephi* eſt, quòd *Jeroboamum* à Vate illo Bethelico ſeductum dicat, cùm ex Scriptura Sacra manifeſtum ſit impium idololatriæ conſilium ab ipſomet *Jeroboamo* fuiſſe excogitatum, cùm diu deliberaſſet quâ ratione poſſet firmare ſibi Regnum, & impedire ne Populus ad *Roboamum* Regem rediret III. Regum XII. *Dixitque Jeroboam in corde ſuo: Nunc revertetur Regnum ad Domum David, ſi aſcenderit Populus iſte ut faciat ſacrificia in Domo Domini in Jeruſalem: Et convertetur cor Populi hujus ad Dominum ſuum Roboam Regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato conſilio fecit duos Vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra aſcendere in Jeruſalem: Ecce Dii tui, Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. Poſuitque unum in Bethel, & alterum in Dan.*

Quartus error *Joſephi* eſt, quòd dicat, illis prandentibus Deum apparuiſſe *Iaddoni*, eique inobedientiæ ſuæ pœnam denuntiaſſe; Cùm Scriptura per Bethelicum Prophetam id ipſi denunciatum teſtetur III. Regum XIII. *Cúmque ſederent ad menſam*, inquit, *factus eſt ſermo Domini ad Prophetam, qui reduxerat eum. Et exclamavit ad Virum Dei, qui venerat de Iuda, dicens: Hæc dicit Dominus: Quia non obediens fuiſti ori Domini, & non cuſtodiſti mandatum, quod præcepit tibi Dominus Deus tuus, & reverſus es, & comediſti panem, & bibiſti aquam, in loco in quo præcepi tibi ne comederes panem, nec biberes aquam, non inferetur cadaver tuum in ſepulchrum patrum tuorum.* Ex quo Scripturæ Sacræ loco rectè colligit *Theodoretus*, Bethelicum illum Vatem temerè Pſeudoprophetam appellari. *Cùm igitur Prophetam illum appellet Divina Scriptura, doceatque Deum per illum adverſus alterum Prophetam ſententiam tuliſſe, temerarium arbitror Pſeudoprophetam illum vocare. Quam enim ob cauſam, ut alterum non punivit Deus, ſi utique Pſeudoprophetam ſciebat illum eſſe, atque adverſus Prophetam malitiâ uſum eſſe? Fortaſſe enim & ejus ſcopum intuens Deus, veniam dedit mendacio.*

Quintus error *Ioſephi* eſt, quòd Judæo Prophetæ denuntiatum dicat, fore ut in itinere à leone diſcerperetur, cùm denuntiatio pœnæ in Scriptura expreſſa leonis non meminerit, ſed ſolùm habeat: *Non inferetur cadaver tuum in ſepulchrum patrum tuorum.*

Sextus error *Ioſephi* eſt, quòd hæc contigiſſe ſcribat Deo volente, ne *Iadonis* verba apud *Ieroboamum* fidem invenirent, de mendacio ſuſpecti. Quaſi Deus miracula feceriu, ut graviùs peccaret, & in peccatis obfirmaretur *Ieroboamus*. Longè meliùs *Theodoretus* loco ſupra laudato: *Ego autem arbitror ad confirmandum factam de Altari prædictionem, accidiſſe hoc ſupplicium. Neque enim fieri poterat ut ſancti viri lateret narratio, quæ ſufficiebat ad incutiendum terrorem audientibus. Si enim cibus ſumptus præter Dei mandatum, idque non voluptate, ſed fraude, Viro Iuſto tantum intulit ſupplicium: Quales luent pœnas, qui Deum quidem reliquerunt, qui ipſos fecit, adorant autem ſimulacra rationis expertium animalium? Deus autem eum honoravit etiam poſt deceſſum. Nam occiſorem ei induxit cuſtodem, hac quidem ratione honorans ut Prophetam, illâ verò puniens tanquam tranſgreſſorem, & eos qui tunc erant, & qui nunc ſunt, deterrens, ut ne parva* A *quidem Dei Mandata deſpiciant.*

Septimus error *Ioſephi* eſt, quòd Vatem illum, poſt juſta funebria Judæo Prophetæ reddita, *Ieroboamum* adiiſſe ſcribat, eique dixiſſe: *Et quid ita iſtius fatui turbatus es ſermonibus?* Et Miraculorum ad ejus Prophetiam confirmandam, & *Ieroboami* impietatem execrandam atque puniendam patratorum fidem elevaſſe, & aſſeruiſſe nihil divinum in ejus vita vel morte apparuiſſe. Hæc autem eſſe falſiſſima, non ſolùm Scripturæ Sacræ ſilentium, ſed & ipſa demonſtrat Hiſtoria. Quomodo enim Miraculorum fidem elevaſſet, quo- B rum teſtis oculatus fuerat cum omnibus Aulæ ſuæ Proceribus, ac toto Populo Jeroboamus? Quomodo fatuum vocaſſet Prophetam, quem poſt mortem *Virum Dei* vocat, quem ut *fratrem* plangit, quicum in eodem ſepulchro corpus ſuum condi pietatis affectu poſtulat, cujus denique Oracula olim implenda certiſſimè aſſerit ac prædicat? Quomodo nihil divinum in ejus vita vel in morte viſum eſſe dixiſſet, qui Miracula in civitate vulgata noverat. III. Regum XIII. *Et ecce viri tranſeuntes viderunt cadaver projectum in via, & leonem ſtantem juxta cadaver. Et venerunt, & divulgaverunt in civitate, in qua Prophetes ille ſenex habi-* C *tabat. Quod cùm audiſſet Propheta ille qui reduxerat eum de via, ait: Vir Dei eſt, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit juxta verbum Domini, quod locutus eſt ei. Dixitque ad filios ſuos: Sternite mihi aſinum. Qui cùm ſtraviſſent, & ille abiiſſet, invenit cadaver ejus projectum in via, & aſinum, & leonem ſtantes juxta cadaver: Non comedit leo de cadavere, nec læſit aſinum. Tulit ergo Prophetes cadaver viri Dei, & poſuit illud ſuper aſinum, & reverſus intulit in Civitatem Propheta ſenex ut plangeret eum. Et poſuit cadaver ejus in ſepulchro ſuo,* D *& planxerunt eum: Heu, heu, mi frater. Cúmque planxiſſent eum, dixit ad filios ſuos: Cùm mortuus fuero, ſepelite me in ſepulchro, in quo Vir Dei ſepultus eſt, juxta oſſa ejus ponite oſſa mea. Profectò enim veniet ſermo, quem prædixit in ſermone Domini contra Altare quod eſt in Bethel, & contra omnia Fana Excelſorum, quæ ſunt in Urbibus Samariæ.*

Hebræorum aliorumque fabulæ de Elia.

IX. *Eliam* Sacerdotem fuiſſe, ipſumque *Phineez* filium *Eleazari* filii *Aaron*, Hebræi fabulantur. Sacerdotem nullibi vocat Scriptura, nec ex Levitica Tribu ortum innuit. Inter *Phineem* & *Azariam*, qui temporibus *Eliæ* Pontifex erat, E Pontificatum geſſerunt *Abiſue*, *Boccus*, & *Ozi*, ipſius *Phineez* poſteri, *Heli* ex familia Ithamaris, *Achitob*, *Achimelech*, *Abiathar*, *Sadoc*, & *Achimaas*, ut conſtat ex Scriptura Sacra, & *Ioſepho*. Nec ratio temporum patitur ut *Phineez* Achabi tempore vixerit. Denique *Phineez* & *Eliam* diſtinctos homines fuiſſe, hunc Prophetam, illum Sacerdotem, ex Scriptura conſtat, *Numerorum* XXV. 7. 1. *Paralipomenon* VI. III. *Regum* XVII. *Eccleſiaſtici* XLV. & XLVIII.

X. Hebræorum pariter aut ſimilium fabulatorum ingenium ſapiunt, quæ à *Pſeudo-Dorotheo*, *Pſeudo-* F *Epiphanio*, & *Simeone Metaphraſte* de *Elia* referuntur in ejus Vita: *Cùm naſciturus eſſet Elias, pater ejus Sabacha vidit illum ab Angelis albicantibus ſalutari, & igne tamquam faſciis involvi, & flamma ignis veluti cibo ali: Et Hieroſolymam profectus, rem iſtam indicavit, dictumque illi eſt ex Oraculo, ne timeret, fore enim ut puer naſciturus in luce habitaret, & quæ diceret, firmam ſententiam haberent, judicaretque Iſraëlem in gladio & igne.*

III. Regum XVIII. 26.

XI. Rabbini de certamine *Eliæ* cum Sacerdotibus *Baal* differentes, ubi Scriptura de illis ait: *Qui cùm tuliſſent bovem, quem dederat eis, fecerunt; & invocabant nomen Baal de mane uſque*

ad meridiem : Fabulantur bovem hunc fugiſſe à Baalitis ad *Eliam*, quaſi qui dedignaretur immolari *Baal*, velletque ab *Elia* immolari Deo vero : Ut hoc prodigio adverteret Populus, *Baal* non eſſe Deum, & ad Deum verum, quem colebat *Elias*, rediret. Commentum iſtud Textus ſacer explodit, cùm bovem illum à Baalitis mactatum teſtatur : *Dixit ergo Elias Prophetis Baal : Eligite vobis bovem unum, & facite primi, quia vos plures eſtis ; & invocate nomina Deorum veſtrorum, ignemque non ſupponatis. Qui cùm tuliſſent bovem, quem dederat eis, fecerunt :* Id eſt, illum immolarunt.

XII. Quæ de *Elia* Monachatu, & *Carmelitis* in Veteri Teſtamento ab *Elia* inſtitutis, ſub *Joannis Hieroſolymitani* nomine circumferuntur, nullam apud Eruditos fidem obtinent. Id tamen non prohibet quin *Eliam* & *Eliſæum* velut parentes ſuos & Patronos piè colant Fratres Carmelitæ ; ſiquidem cœlibatu, paupertate & auſteritate vitæ ſpecimen quoddam ac typum vitæ Monaſticæ poſt Chriſtum inſtituendæ exhibuerunt & expreſſerunt. Quo ſenſu *S. Hieronymus* Epiſtolâ XIII. ſcribit : *Nos autem habeamus propoſiti noſtri Principes, Paulos, Antonios, Julianos, Hilariones, Macarios, & ut ad Scripturarum auctoritatem redeam, noſter Princeps Elias, noſter Eliſæus, noſtri Duces Filii Prophetarum, qui habitabant in agris & ſolitudinibus, & faciebant ſibi tabernacula prope fluenta Iordanis.* Ex Epiſtolâ IV. *Filii Prophetarum, quos Monachos in Veteri Teſtamento legimus, ædificabant ſibi caſulas prope fluenta Iordanis, & turbis Urbium derelictis, polentâ & herbis agreſtibus victitabant.*

Fabula Hebræorum de Jona Propheta.

XIII. Hebræi, teſte *S. Hieronymo*, Præfatione in *Jonam*, tradunt *Jonam* Prophetam eſſe filium Viduæ Sareptanæ, quem *Elias* mortuum ſuſcitavit, Matre poſtea dicente ad eum : *Nunc cognovi quia vir Dei es tu, & verbum Dei in ore tuo eſt veritas :* & ob hanc cauſam etiam ipſum puerum ſic vocatum. *Amathi* enim in noſtra lingua *Veritatem* ſonat : & ex eo quod verum *Elias* locutus eſt, ille qui ſuſcitatus eſt, *Filius* eſſe dicitur *veritatis.* Hac fabulâ nihil inſulſius. *Ionas* enim Gethæus fuit, non Sareptanus ; Hebræus, non Sidonius, ut conſtat ex IV. *Regum* XI. & *Ionæ* 1. 9. & *Amathi*, cujus filius dicitur, proprium viri nomen eſt, non commune.

Hebræorum fabula de Elia & Eliſæo.

XIV. Zonam pelliceam *Eliæ*, de qua IV. *Reg.* 1. 8. fuiſſe ex pelle illius arietis, quem pro *Iſaac* immolavit *Abraham*, R. *Elieʒer* Cap. XXXI. fabulatur.

XV. Ex Rabbinorum officinis prodiit fabula, quam *Pſeudo-Epiphanius* de *Eliſæo* narrat : Eo die quo natus eſt *Eliſæus*, Vitulum aureum à *Ieroboamo* conflatum vocem edidiſſe tam ſonoram, ut audiretur Hieroſolymis, quâ ſignificabatur illo die natum eſſe infantem, qui Vitulos aureos, ceteraque Idola everteret.

Joſephi errores in Nabothis Hiſtoria.

XVI. *Nabothi* Hiſtoriam III. *Regum* Capite XXI. ſcriptam interpolavit *Ioſephus* Libro VIII. *Antiquitatum*, Cap. VII. *Nabothum* Urbis *Aʒari* civem facit, qui Urbis *Ieʒrahel* civis erat. Vineam in agrum & rus commutat. Tres falſos teſtes contra *Nabothum* ſubornatos ait : Scriptura duos tantùm. *Nabothi* cadaver à canibus abſumptum ſcribit : Scriptura ſolùm ait canes illius ſanguinem linxiſſe. Scribit *Ioſephus*, Quòd *Achabus*, *ubi ad ſe venientem Eliam vidit, turpe ratus objurgari, prior faſſus erratum, ad ſatisfaciendum ipſius arbitratu ſe obtulit. Tum Vates prædicit, eo loco ubi Nabuthi cadaver à canibus abſumptum eſt, fundendum & Regis & Reginæ ſanguinem :* Contra verò Scriptura docet *Achabum* non niſi poſt

A objurgationem *Eliæ*, quam verbis blandioribus mollire conatus eſt, dicendo, *Num inveniſti me inimicum tibi ?* & poſt divinæ ſententiæ in ipſum, & totam ejus domum denuntiationem, ad pœnitentiam ſe compoſuiſſe. Quod verò ad ſatisfaciendum pro arbitrio Prophetæ ſe obtulerit, Scriptura ne leviter quidem innuit. III. Reg. XXI. 27. *Itaque cùm audiſſet Achab ſermones iſtos,* (Nempe objurgationem & Vaticinium Eliæ) *ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, jejunavitque & dormivit in ſacco, & ambulavit demiſſo capite.*

Errores Joſephi in Hiſtoria Syriacæ Expeditionis Joſaphati & Achabi.

B XVII. *Ioſephus* de Syriaca Expeditione *Ioſaphati* & *Achabi* ſcribens Libro VIII. *Antiquitatum*, Cap. X. cum Scriptura Sacra III. *Regum* Cap. XXII. non convenit. *Michæam* de illius Expeditionis exitu, priùs interrogatum fuiſſe ab *Achabo* ſcribit, quàm Pſeudoprophetas ſuos interrogaſſet, jamque in carcerem miſſum, quòd malum eventum prædiceret. Scriptura Sacra nonniſi poſt triſte Vaticinium in carcerem miſſum teſtatur, V. 26. 27. Scribit ibidem *Ioſephus* de *Sedecia* uno ex Pſeudoprophetis : *Sedecias quidam unus ex Pſeudoprophetis in medium progreditur,*
C *negans curandum quid Michæas garriat. Nihil enim veri eum prædicere, argumento eſſe prædictionem Eliæ, qui ſine dubio melius quàm iſte futura cerneret. Illum enim prædixiſſe, apud Ieʒrahelem in Nabuthi ſuburbano lambendum à canibus Regis ſanguinem, quemadmodum lampſiſſent cruorem Nabuthi operâ ipſius lapidati à Populo. Perſpicuum igitur eſſe iſtum mentiri qui longe præſtantiori Prophetæ non vereatur contrarium dicere, quòd periturus ſit Rex ab hinc die tertiâ ; Sed mox fore evidentius etiam quàm verax ſit, aut afflatus divino Spiritu. Percuſſus (inquit) à me in faciem, areſ-*
D *ciat mihi dextram, ſicut Iadon fecit Ieroboamo, cùm comprehendi eum Prophetam juſſiſſet. Puto enim te audiviſſe quòd hoc ita factum ſit, & cum dicto inflixit ei alapam. Cumque nihil ei mali propter hoc accideret, ſecurus jam Achabus non ampliùs dubitavit copias contra Syrum ducere. Vincebat enim fati vis.* Hæc ex ſuo ingenio *Ioſephus*. Non ita verò Scriptura, quæ hæc tantùm habet : *Acceſſit autem Sedecias filius Chanaana, & percuſſit Michæam in maxillam, & dixit : Mene ergo dimiſit Spiritus Domini, & locutus eſt tibi ? Et ait Michæas : Viſurus es in die illa, quando in-*
E *gredieris cubiculum, intra cubiculum ut abſcondaris. Et ait Rex Iſrael : Tollite Michæam, & maneat apud Amon Principem civitatis, & apud Ioas filium Amelech, & dicite eis : Hæc dicit Rex : Mittite virum iſtum in carcerem, & ſuſtentate eum pane tribulationis, & aquâ anguſtiæ donec revertar in pace. Dixitque Michæas : Si reverſus fueris in pace, non eſt locutus in me Dominus.* Joſephus ait, Deum ſignificaſſe *Michææ*, ſolum *Achabum* in prælio caſurum, additque Syros à mane uſque ad veſperam pugnantes, vincenteſque, neminem præter ipſum occidiſſe. Id verò, ſilente
F Scripturâ, incredibile eſſe nemo non videt. *Rex quidem Syriæ præceperat principibus curruum triginta duobus, dicens, Non pugnabitis contra minorem & majorem quempiam, niſi contra Regem Iſrael ſolum.* (III. Regum XXII. 31.) Sed ex his verbis colligi non poteſt, eam fuiſſe Regis Syriæ mentem ut cædem Iſraëlitarum prohiberet : Neque enim ad Regem ſine aliquorum propugnantium cæde perveniri poterat : Sed omnia voluit ad illum unum aut capiendum, aut interficiendum referri. Denique *Ioſephus* ait, Regium currum *Achabi* cruore fœdatum *in fonte Ieʒrahel* lotum fuiſſe, ubi canes ejus ſanguinem linxerunt. Scriptura verò id factum narrat *in piſcina Samariæ*,

ria, quæ juxtà Samariam Urbem erat, in Tribu Ephraim, fons autem Jezrahel in Tribu Iſſachar. Mitto quòd Militem, qui *Achabum* caſu interfecit, & ex *Adadi* famulis eſſe, & *Amanum* vocari, *Joſephus* divinavit.

Hiſtoria ſacra de aquis Jericho ab Eliſæo ſanatis interpolata.

XVIII. Sacram Hiſtoriam de aquis Jerichuntinis ab *Eliſæo* ſanatis ſcriptam IV. *Regum* II. Joſephus interpolavit Libro V. *De Bello Judaico*, Capite IV. *Ad ipſam verò Jericho*, inquit, *largiſſimus fons eſt, rigandiſque arvis uberrimus. Hunc fontem aliquando ferunt non ſolùm terræ atque lignorum fructus, ſed etiam feminarum partum obtundere ſolitum, cunctaque pariter morbo ac peſte corrumpere. Poſtea verò manſueviſſe, contraque ſaluberrimum ac feraciſſimum eſſe factum ab Eliſæo Propheta, qui Eliæ notus fuerat, atque ſucceſſerat. Receptus enim hoſpitio ab Jerichuntinis habitatoribus, quòd humaniores eos expertus erat, ipſos & omnem illam regionem perpetuâ gratiâ remuneratus eſt: Progreſſuſque ad fontem, lagenam fictilem ſale plenam in profluentem aquam miſit. Juxta deinde ad Cœlum dexteram tendens, fontique immergens blanda libamina, ipſum quidem precabatur ut fluenta leniret, ac dulciores aquarum venas aperiret: Deum verò ut fœcundioribus auris flumina temperaret, orabat: tamque ubertatem fructuum, quàm ſucceſſionem prolis daret indigenis, nec eos genitrix filiorum aqua deficeret, quoad juſti manerent. Ad has preces ex diſciplina manibus quoque multa operatus, fontem immutavit: & qui antea cauſa erat his orbitatis ac famis, idem victûs ac fœcunditatis autor eſt effectus.* Terræ ſterilitatem Scriptura commemorat; ſterilitatem feminarum de ſuo addit *Joſephus*, imò & peſtilentiam. *Eliſæum* precatum eſſe fontem, & manibus multa circa illum ex diſciplina operatum mentitur, ut ſe Romanorum, aliorumque Ethnicorum auribus accommodet. Longè aliter Scriptura: *Dixerunt quoque viri civitatis ad Eliſæum: Ecce habitatio civitatis hujus optima eſt, ſicut tu ipſe Domine perſpicis: Sed aquæ peſſimæ ſunt, & Terra ſterilis. At ille ait: Afferte mihi vas novum, & mittite in illud ſal. Quod cùm attuliſſent, egreſſus ad fontem aquarum, miſit in illum ſal, & ait: Hæc dicit Dominus: Sanavi aquas has, & non erit ultra in eis mors, neque ſterilitas. Sanatæ ſunt ergo aquæ uſque in diem hanc, juxta verbum Eliſæi, quod locutus eſt.*

IV. Reg. 2.

Error Joſephi circa Viduam, cujus oleum multiplicavit Eliſæus.

XIX. Viduam pauperculam, in cujus gratiam oleum multiplicavit *Eliſæus*, quo ipſa debita ſolveret, IV. *Regum* IV. *Joſephus* Libro IX. Antiquitatum, Cap. II. uxorem fuiſſe *Obediæ*, ſive *Abdiæ*, qui *Achabi* Diſpenſator fuerat, aſſerit. Hunc ſcilicet *Iezabelo* in Prophetas ſæviente, centum ex eorum numero ſervaſſe, quos ut alere clam poſſet, multum æris alieni contraxerat: Illo verò defuncto, creditores & ipſam, & filios, in ſervitutem rapere voluiſſe. Iſtud Hebræorum figmentum eſt. Mulierem illam fuiſſe *de uxoribus Prophetarum*, docet Scriptura IV. *Regum* IV. I. At *Abdias* ille domûs Achabi Præpoſitus, Propheta non fuit, ſed Prophetarum amicus & patronus. Præterea, veriſimile non eſt, *Abdiam* virum potentem & divitem, inmmâ Regis gratiâ & familiaritate ornatum, ingens æs alienum contraxiſſe, & uxorem ac filios in extrema paupertate reliquiſſe, ob tenuem alimoniam panis & aquæ centum Prophetis ſubminiſtratam. III. *Regum* XVIII. 13. *Joſephus* ait, durum creditorem matrem & filios in ſervitutem rapere voluiſſe. Scriptura verò duos tantùm filios tollere ad ſerviendum ſibi, non mancipiorum more, ſed mercenariorum: *Et ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad ſerviendum ſibi.*

XX. De ſeptenni fame, quæ juxta *Eliſæi* Vaticinium IV. *Regum* VIII. I. in Terra Iſraël graſſata eſt; fabulatur R. *David Kimchi*, Iſraëlitas anno primo comediſſe fructus, quos habebant in domibus ſuis collectos ex annis præcedentibus: Anno ſecundo fructus ſuperioris anni: Anno tertio animalia munda, & Lege permiſſa: Anno quarto immunda, ut equos, aſinos, camelos, &c. Anno quinto reptilia: Anno ſexto filios ſuos & filias: Anno ſeptimo carnes brachiorum ſuorum. Quod ab *Iſaia* prædictum volunt, Cap. IX. 20. *Unuſquiſque carnem brachii ſui vorabit*: Cùm tamen multò poſt famem illam tempore vaticinatus fuerit *Iſaias*, aliuſque ſit illorum verborum ſenſus. Figmenta illa Hebraica prolixè refellit *Toſtatus Quæſtione* VIII. *in Cap.* VIII. *Libri quarti Regum*. Famem illam ſeptem annorum eamdem eſſe aſſerit R. *Salomon* cum illa quam *Ioel* Propheta prænunciavit his verbis Cap. I. Verſ. 4. *Reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit bruchus, & reſiduum bruchi comedit rubigo.* Verùm id falſum eſſe probatur, primò quia *Ioel* Propheta poſt *Eliſæum* floruit. Hic enim tempore *Ioſaphat* Regis Juda & *Joram* filii ejus, & alterius *Joram* filii *Achab* Regis Iſraël: Ille verò temporibus *Oziæ*, C *Ioatham*, *Achaz* & *Ezechiæ* Regum Juda, & *Ieroboam filii Ioas* Regis Iſraël; ſub quibus & *Oſee*, poſt quem apud Hebræos ponitur, prophetavit, ut obſervat *S. Hieronymus* Epiſtolâ CXXII. quæ eſt Præfatio in *Ioelem*, & Commentario in Cap. I. *Ioelis*. Secundò, fames à *Ioele* prænunciata duas tantùm Tribus afflixit, ſcilicet *Iudam* & *Benjamin*. Unde Propheta Cap. I. 9. *Periit Sacrificium & libatio de domo Domini: luxerunt Sacerdotes Miniſtri Domini. Depopulata eſt regio, luxit humus: Quoniam devaſtatum eſt triticum, confuſum eſt vinum, elanguit oleum.* Et Cap. II. 5. *Canite tuba* D *in Sion, ſanctificate jejunium.... Inter Veſtibulum & Altare plorabunt Sacerdotes Miniſtri Domini, &c.* Quæ ad Regnum *Iuda*, non ad Regnum Iſraël, in quo non erat Templum Domini, pertinere manifeſtum eſt. Idque confirmat *S. Hieronymus* Epiſtolâ mox laudatâ ſcribens: *In hoc Propheta omne quod dicitur, ad Tribum Iuda & ad Ieruſalem pertinere credendum eſt, & nullam omnino Iſraelis, id eſt, decem Tribuum fieri mentionem.* At fames, quam Sunamitidi prænuntiavit *Eliſæus*, in Iſraëlis Regno præcipuè graſſata eſt; extra cujus fines ut peregrinaretur, autor ipſi fuit Propheta, E IV. Regum VIII. I. *Eliſæus autem locutus eſt ad Mulierem, cujus vivere fecerat filium, dicens: Surge, & vade, tu & domus tua, & peregrinare ubicumque repereris: Vocavit enim Dominus famem, & veniet ſuper terram ſeptem annis. Quæ ſurrexit, & fecit juxta verbum Hominis Dei: & vadens cum domo ſua peregrinata eſt in Terra Philiſtiim diebus multis.*

Hebræorum fabulæ de ſeptenni fame quam prædixit Eliſæus.

XXI. Totam *Naamani* Principis Militiæ Regis Syriæ Hiſtoriam IV. *Regum* Cap. V. deſcriptam, ſilentio *Ioſephus* involvit.

Joſephi ſilentium de Hiſtoria Naaman.

XXII. De mortuo contactu corporis *Eliſæi* F defuncti ſuſcitato ſcribit hunc in modum *Joſephus* Libro IX. Cap. IX. *Contigit autem aliquando, ut latrones occiſi à ſe viatoris cadaver in monumentum ejus abderent, quod mox revixit à contactu Prophetæ corporis.* At latrones & homicidas fuiſſe viros illos, qui cadaver in Prophetæ ſepulchrum projecerunt, Scriptura non ait, ſed latronum metu, mortuum, cui juſta ſolvebant, in obvium Eliſæi ſepulchrum projeciſſe. IV. Regum XIII. 21. *Quidam autem ſepelientes hominem, viderunt latrunculos, & projecerunt cadaver in ſepulchro Eliſæi. Quod cùm tetigiſſet oſſa Eliſæi, revixit homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos.* Virum illum ſtatim poſt reſurrectionem ſuam mortuum concidiſſe

Joſephi, & Hebræorum aliorum errores circa mortuum contactu corporis Eliſæi ſuſcitatum.

conciduiſſe falsò tradunt Hebræi : Subita enim illa mors Miraculi fidem elevaſſet. Cùm itaque Deus ſuo ipſe conſilio repugnare non poſſit, veriſimile non eſt quòd à Mortuis redivivo ſtatim eripuerit vitam Miraculo reſtitutam.

Errores Joſephi in Hiſtoria Amaſiæ Regis Juda, & Joas Regis Iſraël.

XXIII. De *Amaſia* Rege Juda ſcribit *Joſephus Libro* IX. *Antiquit.* Cap. X. *Decreverat contra Amalecitarum, & Idumæorum, atque Gabilitarum Gentes Exercitum ducere, cùm interveniens Propheta dimittere Iſraëlitas conſuluit.* Scriptura verò Sacra celebrem illam *Amaſiæ* Expeditionem contra ſolos Idumæos ſuſceptam teſtatur. II. *Paralipom.* XXV. 11. 14. 19.

XXIV. *Joaſum* Regem Iſraël, cùm *Amaſiam* cepit, & Hieroſolymam victor ingreſſus eſt, muros Urbis ad trecentorum cubitorum ſpatium diruiſſe ſcribit, curruque triumphali per id interſtitium invectum. (Libro IX. *Antiquitatum*, Cap. X.) Scriptura Sacra, ſive Textum Hebraicum, ſive Verſiones omnes conſulamus, Mœnia ad quadringentos cubitos à *Joaſo* diruta teſtatur. IV. Regum XIV. 13. *Amaſiam verò Regem Juda.... cepit Joas Rex Iſrael in Bethſames, & adduxit eum in Jeruſalem : & interrupit Murum Jeruſalem, à porta Ephraim uſque ad portam anguli, quadringentis cubitis.*

Hebræorum fabula.

XXV. De Expeditione *Amaſiæ* Regis Juda contra Idumæos, in qua Judæi decem millia hoſtium è rupe quadam in præceps egerunt, ita fabulantur Hebræi apud S. Hieronymum : *Cùm præcipitarentur illa decem millia, illa Idola quæ ſecum habebant, reſponſum dederunt, ideo illos interfectos, quia in cultu eorum negligentes fuiſſent. Videns ergo Amaſias Idola reſponſa dare, & à ruina eripi, hoc errore deceptus adoravit ea.* Id planè improbabile, nulloque teſtimonio fultum. Idola à ruina non ſunt erepta, ſed ea cum præda abſtulit *Amaſias*, quæ occaſio illi fuit idololatriæ. Præterea, Deum permiſiſſe ut Idola Idumæorum reſponſa tunc ederent, nemo ſibi facilè perſuadebit, qui noverit Deum ſtatim per Prophetam increpuiſſe *Amaſiam*, quòd cultum exhibuiſſet Diis impotentibus & infirmis, qui Populum ſuum ab excidio liberare non potuerant. II. Paralipomenon XXV. 14. 15. 16. *Amaſias verò poſt cædem Idumæorum, & allatos Deos filiorum Seir, ſtatuit illos in Deos ſibi, & adorabat eos, & illis adolebat incenſum. Quamobrem iratus Dominus contra Amaſiam, miſit ad illum Prophetam qui diceret ei : Cur adoraſti Deos qui non liberaverunt Populum ſuum de manu tua : Cumque hæc ille loqueretur, reſpondit ei : Num conſiliarius Regis es? Quieſce, ne interficiam te. Diſcedenſque Propheta : Scio, inquit, quòd cogitaverit Deus occidere te, quia feciſti hoc malum, & inſuper non acquieviſti conſilio meo.*

Fabula de Ozia Rege Juda.

XXVI. Rabbinorum venam ſapit, quod *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ V. in Caput VI. *Iſaiæ*, & *Procopius* in eumdem locum aiunt, *Oziam* Regem, quanquam Legis præcepto extra caſtra leproſus pelli jubebatur, Hieroſolyma tamen ſecedere recuſantem; totam Urbem præſentiâ ſuâ pollutam impuramque reddidiſſe. Propterea tacuiſſe Dominum Prophetas ſuos alloqui minimè dignatum, ſed eorum doctrinâ indignos arbitratum, qui eamdem cum homine impuro Civitatem incolerent. Id ex Scriptura Sacra facilè refellitur, quæ *Oziam* leprâ correptum Sacerdotibus ipſum expellentibus è Templo ſponte paruiſſe, & in domo ſeparata ad mortem uſque manſiſſe, teſtatur, utique extra Urbem, ut Chaldæus Paraphraſtes, & *Joſephus* explicant : Filiumque *Joathamum* ejus nomine Rempublicam adminiſtraſſe. II. Paralipom. XXVI. 21. *Sed & ipſe perterritus, acceleravit egredi, eo quòd ſenſiſſet illico plagam Domini. Fuit igitur Ozias Rex leproſus uſque ad diem mortis ſuæ, & habitavit in domo ſeparata*, ſive *in domo libera ſeorſum*. (ut dicitur IV. Reg. XV. 5.) *plenus leprâ, ob quam ejectus fuerat de Domo Domini. Porro Joatham filius ejus rexit Domum Regis, & judicabat Populum Terræ.*

Joſephus Lib. IX. Cap. XI.

XXVII. Lepræ, quâ percuſſus eſt *Ozias*, alia prodigia *Joſephus* addit, de quibus altum eſt in Scriptura Sacra ſilentium. *Et ecce tibi* (inquit) *terra vehementer concutitur, fiſſoque supernè Templo, radius Solis os Regis improbum ferit, quod è veſtigio leprâ contactum eſt. Acceſſit huic & aliud prodigium, quod eodem terræ motu ante Urbem, in loco qui dicitur Eroge, dimidium Montis ad Occidentem vergentis revulſum, per quatuor ſtadia volutum, objectu demum Orientalis Montis conſtitit, obſtructâ viâ publicâ, & oppreſſis ruinâ hortis Regiis.* Terræ motum *Ozia* regnante contigiſſe, conſtat ex *Amos* Cap. I. I. ſed quo tempore præcisè contigerit, ex nullo Scripturæ Sacræ loco certò colligi poteſt. Quòd ad illud tempus ſit referendus, quo leprâ percuſſus eſt Rex *Ozias*, non ſolùm incertum eſt, ſed falſum videtur. Contigit enim vivente adhuc & regnante *Jeroboamo* filio *Joas* Regis Iſraël. At mortuus erat *Jeroboam* filius *Joas*, biennio antequam *Joatham* naſceretur. Nam Jeroboam anno vigeſimo-ſexto *Oziæ* mortuus eſt, *Joatham* autem ejuſdem anno vigeſimo-octavo natus : Cùm ergo *Joatham* gerendæ Reipublicæ capax eſſet, quo tempore leprâ percuſſus eſt *Ozias*, terræ motus ad id temporis referendus minimè videtur. Statim ortam lepram in fronte *Oziæ* coram Sacerdotibus, in domo Domini, ad Altare thymiamatis, Scriptura teſtatur II. *Paralipom.* XXVI. 20. Radium Solis os Regis ferientem *Joſephus* excogitavit. Dimidium Montis eo motu revulſum, per quatuor ſtadia volutum, eaque ruinâ Regios hortos obrutos fuiſſe, unus *Joſephus* aſſerit. Quod *Zacharias* Propheta longè poſtea prædixit, & quod vel ad Machabæorum tempora, vel ad tempus Excidii Hieroſolymitani, vel ad ultimum Chriſti Judicis adventum, Sacri referunt Interpretes, & figurato ſenſu explicant, *Ioſephus* tranſtulit ad terræ motum, qui *Ozia* regnante contigit, quia apud *Zachariam* fit mentio illius terræ motus, & pavor fugaque hominum ſimilis futura prænuntiatur pavori & fugæ Judæorum *Ozia* regnante, cùm terra motu ſtupendo & terribili concuſſa eſt. Zachariæ XIV. 4. 5. *Et ſtabunt pedes ejus in die illa ſuper Montem Olivarum, qui eſt contra Ieruſalem ad Orientem : & ſcindetur Mons Olivarum ex media parte ſui ad Orientem, & ad Occidentem prærupto grandi valde, & ſeparabitur medium Montis ad Aquilonem, & medium ejus ad Meridiem. Et fugietis ad vallem Montium eorum, quoniam conjungetur vallis montium uſque ad proximum : & fugietis, ſicut fugiſtis à facie terræ motus in diebus Oziæ Regis Iuda : & veniet Dominus Deus meus, omneſque Sancti ejus cum eo.*

Error Joſephi in Hiſtoria Achaz Regis Juda.

XXVIII. *Ioſephus* de *Achazo* Rege Juda ſcribit Libro IX. Cap. XII. Ipſum Aras Hieroſolymis erexiſſe, & in eis Idolis ſacrificaſſe, *quibus etiam proprium filium holocauſtoma obtulit ritu Chananæorum.* At Scriptura non dicit *Achazum* filios ſuos mactaſſe, & combuſſiſſe, ſed tantùm conſecraſſe Idolis, & per ignem tranſtuliſſe ac luſtraſſe. IV. Regum XVI. 3. *Inſuper & filium ſuum conſecravit, transferens per ignem ſecundum Idola Gentium.* Et II. Paralipom. XXVIII. 3. *Et luſtravit filios ſuos in igne, juxta ritum Gentium.*

Quod

Quod ita explicat *Theodoretus* Interrogatione XLVII. in Librum IV. Regum : *Ioſephus quidem dixit, Ipſum unum ex filiis ſuis obtuliſſe holocauſtum Baali. Ego autem exiſtimo id quod dicitur, tacitè ſignificare genus erroris, quod ad nos uſque pervenit. Vidi enim in aliquibus Civitatibus ſemel in anno accendi rogos in plateis, & trans eos ſaltare aliquos, non ſolùm pueros, ſed etiam viros: Infantes autem per flammam ferri à matribus. Videbatur autem iſtud quædam eſſe expiatio & purgatio. Exiſtimo autem hoc quoque fuiſſe Achaz peccatum.*

Hebræorum fabulæ de Sennacherib, & Exercitus illius Excidio.

XXIX. Hebræi de centum octoginta-quinque millibus Aſſyriorum in Caſtris *Sennacherib* ab Angelo cæſis fabulantur, eorum corpora ab Angelo in cineres redacta, ne aërem fœtore corrumperent, armis ac veſtibus illæſis, ut Judæi ſpolia colligerent. Idque prænuntiatum volunt ab *Iſaia*, Cap. X. 16. *Propter hoc mittet dominator Dominus Exercituum in pinguibus ejus tenuitatem : & ſubtus gloriam ejus ſuccenſa ardebit quaſi combuſtio ignis.* Quæ verba *S. Hieronymus* in Commentario explicans, hanc Hebræorum fabulam commemorat. *Quia iſta feciſti*, inquit, *& locutus es quæ ſupra narravi, propterea mittet Dominus Angelum ſuum, & unâ nocte centum octoginta quinque millia de tuo morientur Exercitu, ita ut potentiſſimi quique, quos pingues appellat, redigantur in tenuitatem : Et, ſicut Hebræi tradunt, illæſis veſtibus, Aſſyriorum corpora occulto crementur ardore.* Verùm Aſſyriorum corpora igne conſumpta, & in cineres redacta, non fuiſſe, colligitur ex IV. Regum XIX. 35. 36. *Factum eſt igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octoginta quinque millia. Cumque diluculo ſurrexiſſet, vidit omnia corpora Mortuorum, & recedens abiit.* De nece *Sennacherib* ſic iidem Hebræi apud S. Hieronymum : *Cum in Templo Dei ſui quereretur deprecans, cur ſe non adjuviſſet, qui etiam filios ſuos Hadramelech & Saraſar ipſi offerret, ſi hoc ille ratum duceret, illi hoc audientes poſt tot clades, ruinas, & ignominias, timentes ab eo interfici, interficiunt eum.* Nihil hujuſmodi in Scriptura Sacra, aut apud *Ioſephum* legitur.

Hebræorum fabulæ de Ezechia Rege Juda.

XXX. *Ezechiam* Babyloniorum Legatis Tabulas Legis, quæ in Sancto Sanctorum ſervabantur, etiam oſtendiſſe, *R. Salomon* aſſerit, referente *Nicolao De Lyra* : Quod veriſimile non eſt, cùm in Sancta Sanctorum aditus nedum Regi non pateret, imò nec Sacerdotibus, ſed ſoli Pontifici ſemel in anno, in feſto Expiationis. *S. Hieronymus* ex Hebræorum ſententia ſcribit, *Ezechiam* non ſolùm theſauros ſuos, atque Palatii, ſed & Templi, Babyloniis oſtendiſſe. Verùm probabile non videtur quòd Rex inprimis Religioſus Templum violaverit, Ethnicis in illud introductis contra præceptum Legis. Id certè *Iſaias* Propheta non tuliſſet, Regemque tanti piaculi reum acerbè reprehendiſſet, ut conjicere quiſque poteſt ex *Ieremia* Lamentationum I. 10. ſimile malum lugente : *Manum ſuam*, inquit, *miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia ejus : Quia vidit Gentes ingreſſas Sanctuarium ſuum, de quibus præceperas ne intrarent in Eccleſiam tuam.* Sanè *Ezechiam* Babyloniis oſtentaſſe quicquid in domo ſua, in theſauris, & in poteſtate ſua erat, Scriptura Sacra teſtatur; Templum, & ſacrum theſaurum illis oſtenſum non ait. Neque enim illa in Regis erant poteſtate. IV. Regum XX. 13. *Lætatus eſt autem in adventu eorum Ezechias, & oſtendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia, unguenta quoque, & domum vaſorum ſuorum, & omnia quæ habere poterat in theſauris ſuis. Non fuit quod non monſtraret eis Ezechias in domo ſua, & in omni poteſtate ſua. Venit autem Iſaias Propheta ad Regem Ezechiam, dixitque ei : Quid dixerunt viri iſti? Aut unde venerunt ad te? Cui ait Ezechias : De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone. At ille reſpondit : Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias : Omnia quæcumque ſunt in domo mea, viderunt : Nihil eſt quod non monſtraverim eis in theſauris meis.* Quæ cum *Iſaia* XXXIX. 3. 4. conferenda.

XXXI. Sanctum Regem *Ezechiam* perperam accuſant Hebræi, quòd denuntiatâ ipſi ab *Iſaia* Propheta poſterorum calamitate, dixerit : *Bonus ſermo Domini, quem locutus es, ſit pax & veritas in diebus meis.* (IV. Regum XX. 19.) Ipſum (inquam) accuſant, quòd *Moyſen* non ſit imitatus Deum orando ut parceret Populo, aut eum deleret de Libro vitæ; ſed pro ſe oraverit, Populi calamitatem parum curans. Id autem diſplicuiſſe Domino, ideoque Prophetam ad Populum converſum, ipſum conſolari dicendo : *Conſolamini, conſolamini Popule meus, dicit Deus veſter.* Ita refert *S. Hieronymus* in Caput XXXIX. *Iſaiæ*. Verùm *Ezechiam* Scriptura Sacra ab Hebræorum calumniis vindicat II. *Paralipom.* XXXII. 26. dicens : *Humiliatuſque eſt poſtea eò quòd exaltatum fuiſſet cor ejus, tam ipſe, quam habitatores Ieruſalem : & idcircò non venit ſuper eos ira Domini in diebus Ezechiæ.* Eumdem vindicat *Joſephus* Libro X. Cap. III. *Ezechias* (inquit) *contriſtatus hac prædictione, ait, ſe quidem malle Gentem ſuam in eam calamitatem non incidere; ſed quando aliter viſum ſit Deo, precari ut ipſe ſaltem poſſit in pace, quod reliquum eſt vitæ, exigere.* Vindicat denique *S. Ambroſius* Libro I. *De Iacob & Vita Beata*, Cap. VIII. *Denique*, inquit, *Iſaias dixit :* Bonum verbum quod locutus eſt Dominus. *Et dixit :* Fiat pax & fides in diebus meis. *Non utique juſtus iſte Ezechias in filios deflexiſſe ærumnam Captivitatis gratulabatur : Sed voluntati Domini obviare non poterat, & ideo mandata ejus æquanimiter ſuſcipiebat ut ſervulus. Accedit illud, quod æſtimare poterat poſſe & in Captivitate meritum eminere virtutis.*

IV. Reg. 20. 19.

XXXII. Ex Hebræorum lacunis proculdubio hauſtum eſt, quod Auctor *Operis imperfecti in Matthæum* olim ſub *S. Chryſoſtomi* nomine editi, *Homiliâ* I. refert. *Cum*, inquit, *ægrotaſſet Ezechias in tempore quodam, & veniſſet ad eum Iſaias Propheta viſitandum, vocavit Ezechias filium ſuum Manaſſen, & cœpit ei mandare quòd debeat Deum timere, quomodo regere Regnum, & alia multa. Et dixit ad eum Iſaias : Verè quia non deſcendunt verba tua in cor ejus, ſed & me ipſum oportet per manum ejus interfici. Quod audiens Ezechias volebat filium ſuum interficere, dicens : Quia melius eſt me ſine filio mori, quàm talem filium relinquere, qui & Deum exaſperet, & Sanctos ejus perſequatur. Tenuit autem eum vix Iſaias Propheta dicens : Irritum faciat Deus conſilium tuum hoc, videns Ezechiæ religionem, quia plus amabat Deum quàm filium ſuum.*

Manaſſis Regis Hiſtoria ab Hebræis interpolata.

XXXIII. De *Manaſſis* Regis Captivitate & liberatione hæc leguntur II. Paralipom. XXXIII. *Igitur Manaſſes ſeduxit Iudam, & habitatores Ieruſalem, ut facerent malum ſuper omnes gentes, quas ſubverterat Dominus a facie filiorum Iſraël. Locutuſque eſt Dominus ad eum, & ad Populum illius, & attendere noluerunt. Idcirco ſuperinduxit eis Principes Exercitus Regis Aſſyriorum : Ceperuntque Manaſſen, & vinctum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem. Qui poſtquàm coanguſtatus eſt, oravit Dominum Deum ſuum : Et egit*

pœnitentiam valde coram Deo patrum ſuorum. Deprecatuſque eſt eum, & obſecravit intentè, & exaudivit orationem ejus, reduxitque eum Jeruſalem in Regnum ſuum, & cognovit Manaſſes quòd Dominus ipſe eſſet Deus. Hanc hiſtoriam inani putidaque fabulâ interpolarunt Hebræi, quæ refertur in Libro *Traditionum Hebraicarum* in *Paralipomena* apud S. *Hieronymum* his verbis: *Dum in Babylonem ductus fuiſſet Manaſſes, & in vaſe æneo perforato miſſus, admoto igni, invocavit omnia nomina Idolorum, quæ colebat; & cum non fuiſſet ab eis exauditus, neque liberatus, recordatum fuiſſe* » *quod à patre crebro audierat:* Cùm invocaveris » me in tribulatione, & converſus fueris, exau» diam te, *ut in Deuteronomio ſcribitur: Exauditum eſſe à Domino, & liberatum, & reductum in Regnum ſuum, & in modum Habacuk reductum, ſicut ille deductus fuerat in Babylonem.* Ex eadem officina videntur prodiiſſe quæ apud Autorem Operis Imperfecti in *Matthæum* leguntur Homiliâ I. *Cum multa*, inquit, *geſſiſſet impiè hic Manaſſes, adduxit ſuper eum Deus Principes virtutis Regis Aſſur, & comprehenderunt Manaſſen in vinculis, & ligaverunt eum in compedibus, & perduxerunt eum in Babylonem, & erat ligatus & catenatus in domo carceris, & dabatur ei panis hordeaceus ad menſuram modicus, & aqua cum aceto modica ad menſuram, ut viveret tantum, & erat conſtrictus in doloribus valde. Et ideo cùm vehementer affligeretur, quæſivit faciem Domini Dei ſui, & oravit Deum qui omnibus adſtat, & exaudivit Dominus vocem ejus, & miſertus eſt ei. Et facta eſt circa eum flamma ignis, & liquefacta ſunt omnia vincula ejus. Liberavitque Dominus Manaſſen ex omni tribulatione ejus, & reverſus eſt in Jeruſalem in Regnum ſuum.....* Oratio *Manaſſis*, Apocrypha, meritóque ex Canone Librorum ſacrorum expuncta.

Deuteron. IV.

Errores Joſephi in Joſiæ Regis Hiſtoria.

XXXIV. *Joſiæ* geſta percenſens *Joſephus* Libro X. *Antiquitatum* Cap. V. ſcribit, Ipſum conſtituiſſe *certos Magiſtratus, & morum Cenſores, qui privata quoque negotia ſic diſponerent, ut in omnibus non minorem juſtitiæ quàm vitæ ipſius rationem haberent.* Id Scriptura Sacra non tradit nec IV. *Regum* XXII. XXIII. nec II. *Paralipomenon* XXXIV. XXXV. ubi *Joſiæ* Regis geſta fusè perſequitur. Cenſorum Inſtitutionem Romanorum æmulatione in Rempublicam Hebræorum tranſtulit *Joſephus* ingenio ſuo nimiùm indulgens. Ejuſdem Regis mortem commemorans *Joſephus*, Cap. VI. ſcribit: *Joſias autem verbis Ægyptii nihil movebatur, ſed perſeverabat in ea ſententia, ut per ſuam Ditionem volenti ducere, tranſitum pernegaret, fato opinor ad hanc arrogantiam urgente hominem, ut occaſionem adverſus eum inveniret. Dum enim aciem inſtruens curru ab uno cornu ad alterum vehitur, Ægyptius quidam ſagittà icto bellandi ſtudium exemit. Saucius enim & cruciatum non ferens, juſſo Exercitu deflectere, Hieroſolyma revertitur, ubi ex eo vulnere eſt mortuus.* Hac in narratione multipliciter peccat *Joſephus*: Primò, quòd Sanctum Regem, tot præconiis in Scriptura ornatum, arrogantiæ inſimulet: Secundò, quòd fatum inducat quo homines ad pernicioſa & infauſta conſilia ineluctabili quadam neceſſitate pertrahuntur: Tertiò, quòd Hieroſolymis mortuum ſcribat *Joſiam*, quem in *Mageddo* loco pugnæ mortuum Scriptura teſtatur IV. Regum XXIII. 29. 30. *In diebus ejus aſcendit Pharao Nechao Rex Ægypti contra Regem Aſſyriorum, ad flumen Euphratem, & abiit Joſias Rex in occurſum ejus; & occiſus eſt in Mageddo, cùm vidiſſet eum. Et portaverunt eum ſervi ſui mortuum de Mageddo; & pertulerunt eum in Jeruſalem, & ſepelierunt eum in ſepulchro ſuo.*

Error Joſephi in Hiſtoria Jechoniæ.

XXXV. *Joſephus* de *Joakimo* ſeu *Jechonia* loquens Libro X. *Antiquitatum* Cap. IX. perperam ipſum *Joakimum* vocat. Sed turpiùs aberrat, cùm illum *naturâ bonum & juſtum* fuiſſe ſcribit, de quo Scriptura IV. *Regum* XXIV. 9. ait: *Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat pater ejus.* De quo Dominus Jeremiæ XXII. 24. 28. *Vivo ego, dicit Dominus: Quia ſi fuerit Jechonias filius Joachim Regis Juda, annulus in manu dextera mea, inde evellam eum.... Numquid vas fictile atque attritum vir iſte Jechonias? Numquid vas abſque omni voluptate?*

Error Joſephi in Chronologia Regum Juda.

XXXVI. *Joſephus* enarratâ *Sedekiæ* clade & Hieroſolymorum Excidio Cap. XI. ejuſdem Libri ſubdit: *Atque hic fuit Davidici generis Regum exitus, qui unus & viginti regnaverunt deinceps; idque temporis ſpatium quingentos & quindecim annos continet, & menſes inſuper ſex cum diebus decem, annumeratis viginti annis primi Regis Saulis, qui fuit Tribus alterius.* Duo & viginti Reges in *Davidis* Solio regnarunt. Prætermiſit Joſephus *Athaliam*, quæ prætermitti non debet, ut conſtet annorum numerus, quibus ſuper Solium *Davidis* regnatum eſt. Sed ne hac quidem ratione conſtat *Joſephi* calculus, comprehenſis et *Saulis* annis, qui ex alia Tribu fuit, ut ex ſequenti ſchemate patet.

1. *Saul* regnavit 20. annis.... (Ex *Joſepho*)
2. *David* annis 40.... (III. *Regum* II. 11. & I. *Paralipomenon* XXXIX. 27.)
3. *Salomon* annis 40. (III. *Regum* XI. 42. & II. *Paralipomenon* IX. 30.)
4. *Roboam* annis 17. (III. *Regum* XIV. 21. & II. *Paralipomenon* XII. 13.)
5. *Abias* annis 3. (III. *Regum* XV. 2. & II. *Paralipomenon* XIII. 2.)
6. *Aſa* annis 41. (III. *Regum* XV. 10. & II. *Paralipomenon* XVI 41.)
7. *Joſaphat* annis 25. (III. *Regum* XXII. 42. & II. *Paralipomenon* XX. 31.)
8. *Joram* annis 8. (IV. *Regum* VIII. 17. & II. *Paralipomenon* XXI. 5.)
9. *Ochozias* anno 1. (IV. *Regum* VIII. 26. & II. *Paralipomenon* XXII. 2.)
10. *Athalia* annis 6. (IV. *Regum* XI. 3. II. *Paralipomenon* XXII. 12.)
11. *Joas* annis 40. (IV. *Regum* XII. 1. & II. *Paralipomenon* XXIV. 1.)
12. *Amaſias* annis 29. (IV. *Regum* XIV. 2. II. *Paralipomenon* XXV. 1.)
13. *Ozias* annis 52. (IV. *Regum* XV. 2. & II. *Paralipomenon* XXVI. 3.)
14. *Joatham* annis 16. (IV. *Regum* XV. 33. II. *Paralipomenon* XXVII. 1.)
15. *Achaz* annis 16. (IV. *Regum* XVI. 2. II. *Paralipomenon* XXVIII. 1.)
16. *Ezechias* annis 29. (IV. *Regum* XVIII. 2. II. *Paralipomenon* XXIX. 1.)
17. *Manaſſes* annis 55. (IV. *Regum* XXI. 1. & II. *Paralipomenon* XXXIII. 1.)
18. *Amon* 2. (IV. *Regum* XXI. 19. & II. *Paralipomenon* XXXIII. 21.)
19. *Joſias* annis 31. (IV. *Regum* XXII. 1. & II. *Paralipomenon* XXXIV. 1.)
20. *Joachaz* menſibus 3. (IV. *Regum* XXIII. 31. II. *Paralipomenon* XXXVI. 2.)
21. *Joakim* annis 11. (IV. *Regum* XXIII. 36. II. *Paralipomenon* XXXVI. 5.)
22. *Joakin* ſive *Jechonias* menſibus 3. ac diebus 10. (IV. *Regum* XXIV. 8. II. *Paralipomenon* XXXVI. 9.)

23. *Sedekias* annis 11. (IV. *Regum* XXIV. 18. & II. *Paralipomenon* XXXVI. 11.)

Reſultat ſumma annorum 493. menſium 6. dierum 10. cùm *Joſephus* quingentos & quindecim annos numeret.

CAPUT III.

DE HISTORIA REGUM JUDA & Iſraël ut ab Ethnicis Scriptoribus interpolata vel confirmata.

Davidis & Salomonis Hiſtoria ab Eupolemo partim confirmata, partim interpolata.

I. EUpolemus, quem *Joſephus Libro* 1. *Contra Apionem* inter eos Gentium Scriptores numerat, qui de Rebus Judaicis non moluìm à veritate aberrarunt: (Quibus, inquit, venia danda eſt, quòd Codices Hebraicos non eſſent aſſecuti,) in ſuo quodam *De Elia Prophetia* Opere ab *Euſebio* laudato Libro IX. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XXX. ſcripſit: *Davidem, poſtquam annos quadraginta regnaſſet, Imperium Salomoni filio annos duodecim nato, coram Helio Sacerdotum Principe, ac Tribunis duodecim, cum auro, argento, ære, lapidibus, lignisque omnibus cupreſſinis ac cedrinis tradidiſſe. Salomonem verò, cùm defuncto Patre Regnum capeſſiſſet, ad Vaphren Ægypti Regem eam, quæ ſequitur, Epiſtolam ſcripſiſſe.*

SALOMON REX VAPHRÆ Ægypti Regi Amico Paterno, ſalutem.

Epiſtolæ ſuppoſitæ.

Noveris me Summi Numinis beneficio Regnum à Davide Patre accepiſſe, à quo Templum Deo cœli terrarumque Molitori ædificare juſſus fuerim, ſimulque abs te per Literas petere, uti ad me ex Regni tui hominibus fabriſque mittas, qui ſuam mihi operam navent, donec, uti par eſt, cuncta prout juſſus ego ſum, accuratè perfecero.

Sequitur *Vaphris* Reſponſum.

VAPHRES REX SALOMONI Regi Magno ſalutem.

Literas tuas ſimul atque perlegi, cùm ingentem animo cepi lætitiam, tum genialem cum univerſo Exercitu Populoque meo diem egi, quòd a Viro optimo, tantoque Numini probatiſſimo Regnum acceperis. Quod autem à nobis homines fabroſque poſtulas, eorum octoginta millia ad te miſi, quorum etiam natale tibi ſolum indicare juvat. Ex Sebrithide Præfectura, decem millia; ex Mendiſia & Sebennitide, viginti millia. ex Buſiritide, Leontopolitide, & Bathribitide circiter triginta millia numerantur. Supereſt ut iis quæcumque opus fuerint abundè ſuppeditari cures, partim ne quid inter eos turbarum excitetur, partim ut ædificatione perfectâ, ſalvi ad ſuos incolumeſque revertantur.

Sequitur Capite XXXIII. *Salomonis* Epiſtola ad *Suronem* (*Hiromum* intellige) Regem Tyri.

SALOMON REX SURONI Tyri, Sidonis, ac Phœniciæ Regi, Amico Paterno ſalutem.

Noveris me Summi Numinis beneficio Regnum à Davide Patre accepiſſe, à quo Templum Deo A *cæli terrarumque Molitori ædificare juſſus fuerim, ſimulque abs te per Literas petere, uti ad me ex Regni tui hominibus fabriſque mittas, qui ſuam nobis operam navent, donec divinum illud opus, prout juſſus ego ſum, accuratè perfecero. Ceterùm in Galilæam, Samariam, Moabitidem, Amanitidem, & Galaditidem ſcripſi, uti ex Regionibus illis quæcumque opus fuerint, iis affatim ſuppetant; nempe in ſingulos menſes cororum tritici decem millia, quî ſinguli artabas ſex continent: itemque cororum vini decem millia, qui ſinguli metra decem efficiunt,* B *oleum autem ac cætera ex Judæa, hoſtias verò quarum ipſi carnibus veſcantur, ex Arabia ſuppeditari juſſi.*

Sequitur Capite XXXIV. *Suronis* Reſponſum.

SURON SALOMONI REGI MAGNO ſalutem.

Benedictus Deus Terræ ac Cæli Conditor, qui Virum optimum ac Parentis optimi filium elegerit. Literas tuas ſimul atque perlegi, ſummam animo voluptatem cepi, Deoque gratias egi, quod Regnum capeſſiſſes. Quod autem à nobis homines operaſque C *poſcis, Tyriorum ac Phœnicum octoginta millia ad te miſi, atque inter cæteros Architectum patriâ quidem Tyrium, ſed Matre Judæa, eademque ex Davidis Tribu natum: Qui tibi, quæcumque ex eo quæſieris quæ cæli hujus ambitu continentur, ſi modo ad Architecturam pertinebunt, ea cùm ſcienter ediſſeret omnia, tum etiam facilè perficiet. Quod ſupereſt, partium tuarum erit ad locorum Præfectos ſcribere, uti huic tantæ hominum multitudini quæcumque neceſſaria fuerint, diligenter abundique provideant.* Has Epiſtolas confictas eſſe nemo non videt qui ſagacitate aliquâ præditus ſit. 1. Eadem eſt ad Regem Ægypti & ad Regem Tyri Epiſtola. 2. *Pharao Vaphres* D longè poſterior eſt *Salomone*. Ægypto enim imperabat temporibus *Sedekiæ* & Babylonicæ Captivitatis, ut conſtat ex *Jeremia* XLIV. 30. ubi *Ephree* vocatur. *Herodotus* Lib. II. *Apries* appellat. 3. Initio Regni ſui, & antequam Templi fundamenta jaceret, *Salomon affinitate conjunctus eſt Pharaoni Regi Ægypti: Accepit namque filiam ejus, & adduxit in civitatem David, donec compleret ædificans domum ſuam & domum Domini, & murum Jeruſalem per circuitum.* (III. Regum III.) Quomodo igitur ad Socerum ſuum hunc in modum ſcripſit? *Noveris me ſummi Numinis beneficio Regnum à Da-* E *vide patre accepiſſe:* Quaſi id ipſi ignotum eſſet? 4. Artifices ad fabricam Templi ex Ægypto accerſitos, in Sacra Hiſtoria non legimus, ſed *de omni Iſraël*, & de Regno Tyri & Sidonis. 5. *Vaphres* Rex Ægypti octoginta millia fabrorum ad *Salomonem* mittere ſe ſcribit, eorumque patriam indicare, & tamen in illa enumeratione ſexaginta millia dumtaxat inveniuntur, ſcilicet decem millia ex Sebrithide Præfectura, ex Mendeſia & Sebenoitide viginti millia, ex aliis Provinciis triginta millia. 6. Rex Tyri temporibus *Salomonis* non *Suron*, ſed *Hiromus*, ut conſtat ex *Menandro* F *Epheſio*, & ex *Dione* rerum Phœniciarum Scriptore, apud *Joſephum Libro* 1. *contra Apionem*, & *Libro* VIII. *Antiquitatum*, Cap. II. 7. Numerus operariorum his in literis expreſſus cum Scriptura Sacra non quadrat, quæ octoginta millia latomorum, Præfectos operum ter mille & ſexcentos, & bajulorum ſeptuaginta millia enumerat, omnes ex Proſelytis Iſraël; & triginta millia ſelectorum virorum ex omni Iſraël, quos mittebat *Salomon* ad Libanum decem millia per menſes ſingulos viciſſim; ita ut duobus menſibus eſſent in domibus ſuis. Phœnicum numerum Scriptura non exprimit. Si fides habeatur Epi-

ſtolis illis ex *Eupolemo* deſcriptis, centum ſexaginta millia Ægyptiorum ſimul & Phœnicum adhibita fuerint ad fabricam Templi, quibus ſi Proſelyti & Iſraëlitæ ad numerum centum octoginta millium ex III. *Reg.* v. & II. *Paralipom.* II. addantur, fiet numerus trecentorum quadraginta millium hominum, præter Præpoſitos operum ter mille & ſexcentos. Qui numerus ad hujuſmodi fabricam ſuperfluus ac pene incredibilis videtur. 8. Literæ ad *Hiramum* Regem Tyri à *Salomone* ſcriptæ, prout referuntur III. *Regum* v. & pleniùs II. *Paralipomenon* II. illarum quæ ex *Eupolemo* ſunt deſcriptæ ſuppoſitionem arguunt. III. Regum v. *Miſit autem Salomon ad Hiram, dicens : Tu ſcis voluntatem David patris mei, & quia non potuerit ædificare Domum Nomini Domini Dei ſui propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos ſub veſtigio pedum ejus, Nunc autem requiem dedit Dominus Deus meus mihi per circuitum : & non eſt Satan, neque occurſus malus. Quamobrem cogito ædificare Templum Nomini Domini Dei mei, ſicut locutus eſt Dominus David patri meo dicens : Filius tuus, quem dabo pro te ſuper ſolium tuum, ipſe ædificabit Domum Nomini meo. Præcipe igitur ut præcidant mihi ſervi tui cedros de Libano, & ſervi mei ſint cum ſervis tuis : Mercedem autem ſervorum tuorum dabo tibi quamcumque petieris : Scis enim quomodo non eſt in Populo meo vir qui noverit ligna cædere ſicut Sidonii : Cùm ergo audiſſet Hiram verba Salomonis, lætatus eſt valde, & ait : Benedictus Deus hodie, qui dedit David filium ſapientiſſimum ſuper Populum hunc plurimum. Et miſit Hiram ad Salomonem dicens : Audivi quæcumque mandaſti mihi : Ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis. Servi mei deponent ea de Libano ad Mare : & ego componam ea ratibus in Mari, uſque ad locum quem ſignificaveris mihi ; & applicabo ea ibi, & tu tolles ea : Præbebiſque neceſſaria mihi, ut detur cibus domui meæ.*

II. Paralipom. II. *Miſit quoque ad Hiram Regem Tyri, dicens : Sicut egiſti cum David patre meo, & miſiſti ei ligna cedrina ut ædificaret ſibi domum, in qua & habitavit : Sic fac mecum ut ædificem Domum Nomini Domini Dei mei, ut conſecrem eam ad adolendum incenſum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propoſitionem panum ſempiternam, & ad holocautomata mane & veſpere, Sabbatis quoque & Neomeniis, & Solemnitatibus Domini Dei noſtri in ſempiternum, quæ mandata ſunt Iſraeli. Domus enim quam ædificare cupio, magna eſt : Magnus eſt enim Deus noſter ſuper omnes Deos. Quis ergo poterit prævalere ut ædificet ei dignam domum? Si cœlum, & cœli cœlorum capere eum nequeunt : Quantus ego ſum, ut poſſim ædificare ei domum? Sed ad hoc tantum ut adoleatur incenſum coram illo. Mitte ergo mihi virum eruditum, qui noverit operari in auro & argento, ære & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui ſciat ſculpere cælaturas, cum his artificibus quos mecum habeo in Iudæa, & Ieruſalem, quos præparavit David pater meus. Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinea de Libano. Scio enim quòd ſervi tui noverint cædere ligna de Libano, & erunt ſervi mei cum ſervis tuis, ut parentur mihi ligna plurima. Domus enim quam cupio ædificare, magna eſt nimis & inclyta. Præterea operariis, qui cæſuri ſunt ligna, ſervis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, & vini viginti millia metretas, olei quoque ſata viginti millia.*

Dixit autem Hiram Rex Tyri per literas quas miſerat Salomoni : Quia dilexit Dominus Populum A *ſuum, idcirco te regnare fecit ſuper eum. Et addidit dicens : Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui fecit cœlum & terram, qui dedit David Regi filium ſapientem & eruditum, & ſenſatum atque prudentem, ut ædificaret Domum Domino, & Palatium ſibi. Miſi ergo tibi virum prudentem & ſcientiſſimum Hiram, patrem meum, filium mulieris de filiabus Dan, cujus pater fuit Tyrius, qui novit operari in auro & argento, ære & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque & hyacintho, & byſſo & coccino : & qui ſcit cælare omnem ſculpturam, & adinvenire prudenter quodcum-* B *que in opere neceſſarium eſt, cum artificibus tuis, & cum artificibus Domini mei David patris tui. Triticum ergo & hordeum, & oleum, & vinum, quæ pollicitus es, Domine mi, mitte ſervis tuis. Nos autem cædemus ligna de Libano, quot neceſſaria habueris, & applicabimus ea ratibus per Mare in Ioppe : Tuum autem erit transferre ea in Ieruſalem.*

Dionis Phœnicum Hiſtorici de Salomone teſtimonium.

II. *Dio* Rerum Phœniciarum Scriptor, teſerente *Ioſepho* Lib. I. *contra Apionem*, & Libro 8. *Antiquitatum*, Cap. II. dicit, *Salomonem Hieroſolymorum Regem ænigmata ad Hiramum miſiſſe, & ab eo ſolutionem popoſciſſe ; addito ut qui non* C *poſſet dirimere, pecuniam ſolventi perſolveret. Hiramum autem aſſentientem, cùm non poſſet ſolvere, multâ pecuniâ mulctatum eſſe. Deinde Abdemonum virum Tyrium Quæſtiones propoſitas ſolviſſe, aliaſque propoſuiſſe ; quas cùm Salomon non ſolveret, pecunias rurſus Hiramo rependit.*

Herodotus meminit Expeditionis Seſach Regis Ægypti adverſus Judæos.

III. Expeditionis *Seſak* Regis Ægypti adverſùs Judæos anno quinto Regni *Roboam*, de qua Liber II. *Paralipomenon* Cap. XII. meminit *Herodotus* Libro II. Hiſtoriæ, ut *Ioſephus* agnoſcit Libro VIII. *Antiquitatum*, Cap. v. *Hanc*, inquit, *contumeliam Deus per Suſacum Ægyptiorum Re-* D *gem ultus eſt, cujus res geſtas Herodotus per errorem Seſoſtri adſcribit. Hic enim Suſacus anno quinto Roboami Regni numeroſiſſimum Exercitum contra illum adduxit.... Meminit autem hujus Expeditionis etiam Halicarnaſſenſis Herodotus, in nomine tantùm errans : & quòd pervaſis multis aliis Gentibus etiam Palæſtinam Syriam ſubjugarit, hominibus non expectatâ vi deditionem facientibus : Apparet autem ſatis quòd noſtram Gentem dicere velit ab Ægyptio ſubactam. Narrat enim hunc columnas reliquiſſe apud eos, qui priuſquam Martem experirentur, deditionem feciſſent, in quibus* E *pudenda muliebria inſculpta fuerint. Roboamus autem is fuit Rex noſter, qui Urbem, antequam oppugnaretur, dedidit.* Seſak idem cum *Sezonchi* primo vigeſimæ-ſecundæ Dynaſtiæ Regum Ægyptiorum ſecundùm *Manethonem*, non cum *Seſoſtri* qui longè ante Bellum Trojanum floruit, ut conſtat ex ipſo *Herodoto* Libro II. *Ariſtotele* Libro VII. Politicorum, *Dicæarcho* apud Scholiaſtem *Apollonii* Libro IV. v. 275. *Diodoro Siculo* Libro I. *Strabone* Libro XVII. *Ioſepho Libro* I. *contra Apionem*, *Euſebio in Chronico*, &c.

Juliani Apoſtatæ de igne in Eliæ Sacrificia cœlitus delapſo teſtimonium.

IV. *Iulianus Apoſtata* apud *S. Cyrillum* Lib. X. ad *Moſis* atque *Eliæ* Sacrificia ignem cœlitus de- F lapſum teſtatur. *Vos*, inquit, *ea quæ Deus ab initio quidem eſt abominatus cùm per Moſem, tum per Prophetas, ſectamini : Sed victimas Aris admovere & ſacrificare defugitis. Ignis enim non deſcendit, quemadmodum Moſis tempore, qui victimas conſumat. Semel hoc ſub Moſe factum eſt, & ſub Elia Theſbite iterum, longo poſt tempore,*

Menander Hiſtoriæ Phœnicum ſcriptor meminit ſummæ ac diuturnæ ſiccitatis quæ Eliæ temporibus contigit.

V. *Menander* in ſuis de Rebus Phœnicum Commentariis meminit ſummæ illius ſiccitatis, quæ *Elia* florente contigit, regnante apud Tyrios *Ithobalo*, eamque indictis ſupplicationibus depulſam, magnamque vim tonitruum & imbrium ſecutam teſtatur. (Apud *Ioſephum* Libro

Libro VIII. *Antiquitatum*, Cap. VII.)

Fabulæ Græcorum ex Historia Jonæ detortæ.

VI. Ex Libro & Hiſtoria *Jonæ*, fabulæ quædam Græcorum manarunt. Id ſcilicet quod de *Hercule* finxere: Illum ad liberandam *Heſionem*, in os & alvum canis Tritonis, ſive canis Carchariæ, qui ad eam depaſcendam mittebatur à *Neptuno*, inſiluiſſe, triduumque in ejus viſceribus latuiſſe, neque hinc aliud ipſi acceſſiſſe incommodi, quàm capillorum aliquot defluvium, ut narrant *Lycophron*, & Lycophronis Interpres *Iſacius Tzetzes*, *Sextus Empiricus*, & *Phavorinus*. Hoc verò diſcrimen adiiſſe eam, compage navis, quâ vehebatur ſolutâ, refert *Æneas Gazæus* in Dialogo *De Immortalitate Animorum*. Qua de re *S. Cyrillus Alexandrinus* Commentario in *Jonam* hæc habet: *Reſpondemus verè præter opinionem, & rationem, & ſupra conſuetudinem meritò haberi poſſe quod accidit. Sed ſi Deus præclari hujus Miraculi autor dicatur, quis erit qui ultra dubitet? Divino enim Numine nihil potentius, à quo rerum natura nullo negotio in quod ipſe voluerit transmutatur, & nihil eſt quod nutui ipſius ineffabili repugnet.... Natura enim rerum eſt Creatoris arbitrium. Verumtamen & illud ſciendum, Græcos in fabulis à ſe compoſitis narrare, Herculem Alcmenæ & Jovis filium devoratum quidem à ceto, redditum tamen, ab inſito piſci calore capite duntaxat pilis denudato. Hiſtoriæ meminit Lycophron: Ait enim de ipſo:*

> *Leonis trium noctium, quem aliquando maxillis,*
> *Tritonis aſperè dentatus canis marinus comprehendis.*

Verùm nos ex illorum figmentis divinorum Myſteriorum probationem ac fidem non petimus: Sed eorum opportunè mentionem injicimus, ut incredulos redarguamus, quando hujuſmodi narrationes etiam apud ipſos ſolita narrari hiſtoria non aſpernabiles reddit. Nonnulli etiam *Arionis* hiſtoriam à Nautis in Mare miſſi, & à Delphine, quem cantu delinivit, excepti, & Corinthum delati, ex *Jonæ* hiſtoria detortam exiſtimant.

Eupolemus & Alexander Polyhiſtor Joacimi Regis Juda, & Jeremiæ Prophetæ meminerunt.

VII. *Joachimi* Regis Juda, & *Jeremiæ* Prophetæ meminit *Alexander Polyhiſtor*, ex *Eupolemo* hoc fragmentum referens, apud *Euſebium* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ* Cap. XXXIX. *Tum Joakimum, inquit, Regnum capeſſiſſe, cujus tempore Jeremias Propheta Oracula ſua ediderit. Quippe hunc à Deo miſſum, Judæos, interim dum Idolo cuidam aureo (Baalem vocabant) Sacrificium facerent, deprehendiſſe, quibus impendentem calamitatem prædixerit. Ac Joackimum quidem vivum illum ac ſpirantem cremare voluiſſe: Ac contra denunciaſſe Prophetam, hoc eos lignorum genere Babylonis opſonia curaturos, & canales ad derivandas Tigris & Euphratis undas foſſuros eſſe, poſtea quàm eorum in manus ac poteſtatem veniſſent. Itaque Nabuchodonoſorem Babyloniorum Regem, ubi rem quomodo ab Jeremia prænuntiata fuerat, reſciviſſet, Aſtibaren Medorum Regem, uti hujus Expeditionis ſocius eſſe vellet, obſecraſſe; conjunctoque Babyloniorum ac Medorum Exercitu, qui præter decem curruum millia, peditum octoginta ſupra centum, ac equitum viginti millibus conſtaret, primùm qui ... Samariam, Galilæam, Scythopolim, & ... ſidem incolentes deleviſſe: Mox ... Hieroſolymam, Joachimumque Re... & quicquid in Templo auri, ... detractum Babylonem miſiſſe ... incluſas in ea Tabulas: ... remanſiſſe.*

VIII. Babylonica ...

A *Nabuchodonoſore* meminit *Beroſus* à *Joſepho* laudatus Libro X. *Antiquitatum* Cap. XI. *Joſephi* locum *Euſebius* inſeruit Libro IX. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XL.

Beroſus Babylonicæ Judæorum Captivitatis meminit.

CAPUT IV.

DE HISTORIA EXOTICA Quintæ Mundi Ætatis.

ARTICULUS I.

De Rebus Ægyptiacis.

Ægypti Reges.

I. SAlomonis temporibus regnabat in Ægypto *Sezonchis*, quem in XXII. Regum Ægyptiorum Dynaſtia, quæ *Bubaſtitarum* eſt, primum collocant *Manetho* & *Julius Africanus* apud *Georgium Syncellum*. Hic ille *Seſacus* eſt *Roboamo* infeſtus, III. *Regum* XIV. & II. *Paralipomenon* XII. *Seſachim* Septuaginta Interpretes appellant. Annis quinquaginta novem regnaſſe *Manetho* teſtatur. Ipſi Succeſſorem ſubjungit *Oſorthonem*, cui annos quindecim Regni tribuit. Huic *Tacellothin* annis tredecim. Novem Reges hac in Dynaſtia recenſet *Julius Africanus*, ſed trium duntaxat nota nomina. Sequitur vigeſima tertia Dynaſtia, Regum Tanitarum. Quatuor in ea Reges à *Manethone* & *Julio Africano* numerantur, adſcriptis Regni annis, ſcilicet *Petubates*, cujus initia ad annum quartum *Joas* Regis Juda referuntur, annis quadraginta; *Oſorthon* ab Ægyptiis *Hercules* vocatus, annis octo. *Pſammus* annis decem. *Zeth* annis triginta & uno.

22. Dynaſtia Bubaſtitarum. Sezonchis.

23. Dynaſtia Regum Tanitarum.

II. *Oziæ* Regis Juda temporibus regnabat in Ægypto *Bocchoris*, quem in Dynaſtia vigeſima-quarta Saitarum unum conſcribunt *Manetho*, *Julius Africanus*, & *Georgius Syncellus*, eique annos Regni tribuunt quadraginta quatuor. *Gnephactum* nihilominus ejus patrem ante ipſum regnaſſe conſtat ex *Diodoro Siculo*, Libro I. *Technatem* illum vocat *Plutarchus* Libro *De Iſide*, narratque, quòd cùm in Arabes expeditionem faceret, morarenturque impedimenta, cibo obvio ſuaviter uſus, cepit ſuper toto profundum ſomnum: Inde *Menem* execratus eſt, & Sacerdotibus approbantibus execrationem in columna incidi juſſit. Columna hæc, in quâ execratio in *Menem* Regem, qui primus Ægyptios à tenui & opum pecuniæque non indigente victûs ratione deduxiſſet, Thebis poſita fuit in Templo Jovis. Hæcque in cauſa fuit ne honores *Meni* in poſterum perdurarent, teſte *Diodoro Siculo*. Patrem Bocchoridis, *Neochabim* vocat *Alexis* apud *Athenæum* Libro X. patriſque & filii frugalitatem commendat. *Bocchoris* ſapientiæ & juſtitiæ laude excelluit, quam obſcuravit avaritia. De commer... has Leges à *Bocchoride* latas refert *Diodorus* ... Libro I. p. 71. 1. *Ut ſi quis pecuniis mutuò ... abſque ſyngrapha ſe debere neget, interpo... mento abſolvatur à debito. 2. Ut per in... ſyngrapha fœnerantes, ultra duplum per ... ſortem non augeant. 3. Ut de obæratorum ... bus d... at uſura exigantur, ſed corpus ... ucatur.* Hanc Legem *Solon* ... tur, quam *Siſacthiam*, id

24. Dynaſtia Saitarum.

Bocchoris.

Leges Bocchoridis.

R iij eſt,

eſt, *onerum excuſſionem* appellavit, quâ cives univerſos ab ære alieno, in corporis nexum credito liberavit, ut *Diodorus Siculus* obſervat; pleroſque Legum latores vituperio dignos ſignificans, quòd veruerint ob fœnus pignori capere arma, aratrum, aliaque operi faciendo neceſſaria, ſed eos qui illis uti debebant nectendos permiſerint. Regnante in Ægypto *Bocchoride*, agnum locutum fabulantur.

III. *Bocchoridi* Regnum eripuit *Sabbacon* Rex Æthiopum ſive Arabum Mari Rubro vicinorum, illumque vivum combuſſit, ut *Africanus*, *Euſebius*, & *Georgius Syncellus* teſtantur. In vigeſima-quinta Dynaſtia primus *Sabbacon* recenſetur, & duodecim annis regnaſſe fertur. Annos quinquaginta quatuor illum Ægyptiis imperaſſe ſcribit *Herodotus*. Succeſſit ipſi filius ejus *Sevechus*, & annis duodecim regnavit. Hic idem eſt cum *Sua*, cujus auxilium contra *Salmanaſſarem* Aſſyriorum Regem imploravit *Oſee* Rex ultimus Iſraëlis. (IV. *Regum* XVII. 4.) *Sua* ſive *Sevechus* Succeſſorem reliquit *Taraeum*, quem annos viginti regnaſſe ſcribit *Euſebius*. Hunc Regem Æthiopiæ pariter fuiſſe teſtatur *Iſaias*, Cap. XXXVII. 9. Hunc in belli ſocietatem contra *Sennacherib* Regem Aſſyriorum *Ezechias* vocavit. (IV. *Regum* XIX. 9. & *Iſaia* XXX. 2.) *Taraco* defuncto, *Sabacon* qui in Æthiopiam ſeceſſerat relicto filiis Ægypti Regno, in Ægyptum regreſſus, ſub initium *Manaſſis* Regis Juda, *Nechaonem* I. *Saitarum* in Ægypto Regem profligavit, occidit. Ante *Nechaonem* illum *Nechepſus*, & *Stephinates* in vigeſima-ſexta Dynaſtia à *Manethone* & *Julio Africano* deſcribuntur. Poſt *Nechaonem* Primum Δωδεκαρχία in Ægyptum eſt introducta, ſive Duodecim Virorum Principatus communi conſilio Regnum adminiſtrantium. Quiſque ſuum Nomum ſive ſuam Præfecturam moderabatur. Habito *Memphi* Senatu, mutuæ concordiæ fideique Leges conſcriptæ. Commune Monumentum reliquerunt Labyrinthum paulò ſupra ſtagnum Mœrios, maximè Urbem versùs quæ dicitur Crocodilorum, quem ſe aſpexiſſe famâ majorem teſtatur *Herodotus* Libro II. Cap. CXLVII. & CXLVIII. Ibi ſepultos fuiſſe *Diodorus Siculus* auctor eſt Libro I. p. 59. & 60. Dominationis annos quindecim ipſis tribuit. Horum unus erat *Pſammitichus* Saitarum Princeps. *Dodecarchiæ* hujus initio, quæ in *Manaſſis* Regis Juda tempora incidit, editum ferunt Oraculum: *Qui in Templo Vulcani areâ phialâ libaſſet, eum totius Ægypti Regno poſiturum.* Stato tempore cùm in Templo *Vulcani* ſanctificaſſent, & ultimo die feſto libaturi eſſent, porrexit eis Pontifex aureas phialas, quibus libare conſueverant, aberrans numero, duodecim videlicet viris undecim phialas. *Pſammitichus*, qui poſtremus eorum ſtabat, cùm non haberet phialam, detractam ſibi æream galeam tenuit, libavitque. Apud cæteros Principes Oraculi memores propterea in ſuſpicionem veniens, in Paluſtria relegatus eſt, ne reliquæ Ægypti adminiſtrationi ſe immiſceret.

25. Dynaſtia. Sabbacon.

Sevechus, ſive Sua.

Taracus.

Nechao primus.

Dodecarchia in Ægypto.

IV. *Pſammitichus* injuriæ impatiens, icto cum Jonibus & Caribus fœdere Ægyptum univerſam Imperio ſuo ſubjecit, quod felix fuit ac diuturnum, annorum ſcilicet quinquaginta-quatuor, ſecundùm *Herodotum* & *Africanum*. Horum viginti novem in obſidione *Azoti*, quæ Paleſtinæ Urbs eſt, conſumpſit, quam demum expugnavit. Nulla Urbs diuturniorem ſuſtinuit obſidionem (inquit *Herodotus* Libro II. Cap. CLVII.)

Pſammitichus.

V. *Pſammitichus* filium habuit Regni Succeſſorem, cui nomen *Nechaoni* hujus nominis ſecundo. *Nechao* bellicoſus Princeps anno Regni ſui octavo Phœniciæ & Syriæ bellum intulit, & ad Euphratem uſque progreſſus, *Charcamas* expugnavit, urbem Babylonicæ ditionis. Miſſis ad *Joſiam* Regem Juda ſibi ex adverſo cum Exercitu occurrentem nuntiis, ait: *Quid mihi & tibi eſt, Rex Juda? Non adversùm te hodie venio, ſed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus feſtinatò ire præcepit: Deſine adverſum Deum facere, qui mecum eſt, ne interficiat te. Noluit Joſias reverti, ſed præparavit contra eum bellum, nec acquievit ſermonibus Nechao ex ore Dei: Verùm perrexit ut dimicaret in campo Mageddo.* (II. Paralipomenon XXXV. 20. 21. 22.) Hujus Expeditionis meminit *Herodotus* Libro II. Cap. CLIX. *Terreſtri acie*, inquit, *congreſſus cum Syris in Magdolo, victoriâ potitus eſt, & poſt prælium, Cadyti, magnâ Syriæ urbe.* Foſſam ſeu alveum, quæ Nilum cum Mari Rubro jungeret, primus aggreſſus eſt, longitudinis quidem quatuor dierum navigationis; latitudinis, ut per eam duæ poſſent ſimul agi triremes. In ea fodienda centum viginti millia Ægyptiorum perierunt. In medio opere *Nechao* deſtitit, hoc interpellatus Oraculo, Eum id opus barbaro, id eſt, extraneo homini præmunire. Is *Darius* Perſa, qui foſſam ſecundo loco depreſſit, ut refert *Herodotus*. *Joachazum* Regem Juda *Joſiæ* filium *Nechao* captivum duxit in Ægyptum, & tributo Judæis impoſito, *Joakimum* Hieroſolymis Regem conſtituit. (IV. *Regum* XXIII. 33. 34.) Poſt quadriennium, *Nabuchodonoſor* filius *Nabopollaſſaris* Regis Chaldæorum, à patre in conſortium Imperii aſſumptus, *Nechaonem* debellavit, ipſique abſtulit quicquid ejus ditionis fuerat à Rhinocorura uſque ad Euphratem. (IV. *Regum* XXIV. 7. & *Jeremiæ* XLVI.) Sex annos Regni *Nechaoni* tribuit *Africanus*, ſeptemdecim *Herodotus*.

Nechao ſecundus.

VI. Poſt *Nechaonem* Ægyptiis imperavit *Pſammuthis* alter ſive *Pſammis* ejus filius, factâ in Æthiopiam Expeditione celebris. Sex annis regnavit, ut *Herodotus* & *Africanus* teſtantur.

Pſammuthis.

VII. Eo vitâ functo Regnum obtinuit *Apries* ejus filius, LXX. Interpretibus *Vapres*, Latino Interpreti *Jeremiæ* XLIV. 30. *Ephree*. Bellum Sidoni intulit, & cum Tyriis pugnâ navali dimicavit. Ad ipſum Jeruſalem ab Aſſyriis captâ Judæorum reliqui confugerunt. Ipſius exitium vaticinatus eſt *Jeremias* Cap. XLIV. 30. *Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Ephree Regem Ægypti in manu inimicorum ejus, & in manu quærentium animam illius: Sicut tradidi Sedeciam Regem Juda in manu Nabuchodonoſor Regis Babylonis inimici ſui, & quærentis animam ejus.* Traditus revera eſt in manus *Amaſis*, cui Ægyptii Regnum detulere, cùm ab *Aprie* defeciſſent. *Fertur Apries eâ fuiſſe perſuaſione, ut nullus neque Deorum, neque hominum poſſet ſibi adimere Regnum.* Et tamen cum *Amaſi* congreſſus, prælio fugatus eſt, vivuſque captus, & ab Ægyptiis ſtrangulatus. (Ex *Herodoto* Libro II. Cap. CLXIV.) Hunc *Draconem magnum* ob ſuperbiam Deus vocat Ezechielis XXIX. 3. *Ecce ego ad te Pharao Rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus eſt fluvius, & ego feci memetipſum. Et ponam frænum in maxillis tuis: & agglutinabo piſces fluminum tuorum ſquamis tuis: & extraham te de medio fluminum tuorum, & univerſi piſces tui ſquamis tuis adhærebunt. Et projiciam te in deſertum, & omnes piſces fluminis tui: Super faciem terræ cades, non colligeris, neque congregaberis: Beſtiis terræ & volatilibus cœli dedi te ad devorandum. Et ſcient omnes habitatores Ægypti quia ego Dominus:*

Apries, ſeu Ephree ab Amaſi Solio exturbatus & interfectus.

mus : Pro eo quòd fuiſti baculus arundineus domui Iſraël. Huic Regi annos Imperii undeviginti tribuit *Julius Africanus*, viginti-quinque *Herodotus*.

ARTICULUS II.

De Rebus Aſſyriorum, & Medorum.

Aſſyriorum Reges.

I. SAlomonis temporibus Aſſyriis imperabat *Eupales*, cujus annus Regni trigeſimus cum primo *Salomonis* concurrit. Hic in *Georgii Syncelli* laterculo non comparet; ejus loco ponitur *Empacmes*. In laterculo *Euſebii* annos triginta-octo regnaſſe dicitur *Eupales*. Poſt hunc regnaſſe ſcribuntur *Laoſtenes* annis quadraginta-quinque, *Pyriatides* triginta, *Ophrateus* viginti, *Ophratenes* quinquaginta, *Ocrazapes* quadraginta-duobus. Pro his poſtremis in laterculo *Syncelli* habentur *Ephecheres*, cui anni quinquaginta-duo, & *Acraganes*, cui duo ſupra quadraginta tribuuntur. *Ocrazapes* Sardanapali pater, in Hiſtoria Sacra *Phul* vocatur, qui *Manahen* Regem Iſraël tributarium fecit. IV. Regum XV. 19. *Caſtorem Rhodium* ſecutus eſt *Euſebius*: Ille verò *Cteſiam Gnidium*, qui *Catalogo Regum à Nino & Semiramide uſque ad Artaxerxem* Hiſtoriam ſuam clauſit, teſte *Photio Cod.* LXXII. Poſt hos Reges ſequitur *Sardanapalus*, qui & *Tonos-Concoleros*, Aſſyriorum Rex trigeſimus ſextus ſecundùm *Euſebium*, trigeſimus ſecundùm *Diodorum Siculum*, quadrageſimus primus ſecundùm *Syncellum*. Annis viginti regnavit. *Sardanapalus ille vitiis multo quàm nomine ipſo deformior*, ut ait *Cicero* Libro III. *De Republica*, omnes ſuos majores luxuriâ atque ignaviâ ſupergreſſus eſt. Nam præter quam quòd à nemine extra familiam conſpiciebatur, vitam quoque duxit muliebrem. Inter concubinarum enim greges ſe volutans, purpuram lanaſque molliſſimas tractare, ſtolâ muliebri indui; faciem & totum corpus fuco, aliiſque ſcortorum lenociniis componere quavis delicatâ muliere laſciviùs. Fœmineam quoque vocem imitari, nec tantùm cibo & potu ad voluptates accommodatiſſimo uti, ſed utroque ſexu ad venereas oblectationes propudioſiſſimè abuti. *Arbacis* Medi, copiarum, quæ ſingulis annis ex Media Ninivem mittebantur, Præfecti, & *Beleſis* Chaldæorum ſeu Babyloniorum Ducis conjuratione oppreſſus eſt. Illi Medos, Babylonios, & Arabes ad defectionem pertraxere. *Sardanapalus* muliebrem animum ad tempus exuens, ter collatis ſignis hoſtes vicit. Sed mox ad genium rediens, Bactrianis ad *Arbacem* deficientibus, *Ninivem* ſe recipere compulſus eſt, caſtris ab hoſte expugnatis, magnaque ſuorum ſtrage editâ. Rege in Urbe obſeſſo, multæ Provinciæ ad hoſtes defecere. *Sardanapalus* Regnum in maximo diſcrimine verſari videns, tres filios, totidemque filias magnâ cum gaza in Paphlagoniam mittit ad *Cottam* Præfectum ipſi addictiſſimum, & ad obſidionem tolerandam ſe comparat, donec auxiliares copiæ è Provinciis adveniant. Vetus oraculum ferebat, A nullo poſſe capi *Ninivem, niſi fluvius Urbi priùs hoſtis evaderet*. Id Urbem numquam expugnandam *Sardanapalo* perſuadebat. Protractâ per biennium obſidione, inanes hoſtium inſultus videbantur. Tertio demum anno *Euphrates* continuis imbribus excreſcens, *Ninives* partem inundavit, & murum ad ſtadia viginti dejecit. Tum verò finem habere Oraculum, fluviumque manifeſtè Urbi hoſtem eſſe Rex judicans, ſpem ſalutis abjecit. Itaque ne in hoſtium manus perveniret, rogo ingenti in Regia extructo, & ſe & Regiam, cum Concubinis, Eunuchis, & divitiis omnibus incendio abſumpſit. Ita refert *Diodorus Siculus* Libro II. *Sardanapalus* duas in Cilicia Urbes, Anchialem & Tarſum uno die condidiſſe dicitur. *Anchiali* Monumentum fuit fœdi illius Regis, lapidea imagine ornatum hominis conſerentis dextræ manus digitos, ac ſi crepitum digitis editurus eſſet, cum hac Inſcriptione Literis Aſſyriis exaratâ: *Sardanapalus Anacyndaraxæ filius Anchialem & Tarſum una die ædificavit. Tu autem, hoſpes, ede, bibe, lude: Cætera enim ne hujus ſunt digna*: Id eſt, ne hujus quidem digitorum crepitationis digna ſunt. Hoc Epitaphium *Sardanapalus* ipſe ſibi compoſuit, *Diodoro Siculo* teſte. Illud ex *Clearcho* refert *Athenæus* Libro XII. Legitur & apud *Strabonem* Libro XIV. & *Arrianum* Libro II. *De Geſtis Alexandri*. Epitaphium *Sardanapali* Verſibus expreſſit *Chœrilus* Poëta. Hos Verſus ex *Chryſippo* profert *Strabo* Libro XIV.

Sardanapali monumentum.

Cùm te mortalem nôris, præſentibus exple
Deliciis animum: Poſt mortem nulla voluptas.
Namque & ego, cinis ecce, Nini Rex Maximus olim,
Hæc habeo, quæ edi, quæque exſaturata libido
Hauſit: At illa jacent multa & præclara relicta.

Hoc Epitaphium Philoſophi tum Stoici tum Peripatetici deriſerunt. *Cicero* Libro II. *De Finibus* ipſum his verbis ſugillat: *Corporis autem voluptas, ſi etiam præterita delectat, non intelligo cur Ariſtoteles Sardanapali Epigramma tantopere derideat, in quo ille Rex Aſſyriæ glorietur, ſe omnes ſecum libidinum voluptates abſtuliſſe.* Et Libro V. Tuſculanarum Quæſtionum: *Sardanapali*, inquit, *opulentiſſimi Aſſyriæ Regis error agnoſcitur, qui incidi juſſit in buſto*, Hæc habeo quæ edi, *&c.* *Quid aliud (inquit Ariſtoteles) in bovis, non in Regis ſepulchro inſcriberes? Hæc habere ſe mortuum dicit, quæ ne vivus quidem diutius habebat, quàm fruebatur.*

Aſſyriorum Imperium ad Medos devolutum.

Extincto *Sardanapalo*, conjurati per collapſam muri partem ingreſſi, *Ninivem* ceperunt, & *Arbacem* Regem ſalutarunt. Is Urbem non diruit, ut *Diodorus*, & *Strabo* Libro XVI. aſſerunt, (Scriptura Sacra repugnante,) ſed Imperium ad Medos tranſtulit. Sic Aſſyriorum Imperium deſtructum eſt. Quot annis ſteterit, non omnino conſtat. *Cteſias* annos illi tribuit mille & trecentos; *Diodorus Siculus* annos plus mille quadringentos, Libro II. p. 115. At idem paulò antè, ſcilicet pag. 109. ſcribit: *Sardanapali tempore Aſſyriorum Imperium, cùm annos mille trecentos ſexaginta, (ut Cteſias Gnidius Libro II. tradit) duraviſſet, ad Medos devolutum eſt.* Agathias Libro II. teſtatur *Diodorum ſcripſiſſe, ex Cteſia, Aſſyriorum Imperium deſtructum fuiſſe paulò ampliùs annis mille trecentis ſex elapſis, ex quo Ninus ibi ſummam rerum obtinuerat.* Ita verò Syncellos: *Diodorus ad verbum ſic ſcribit: Eorum Imperium duravit annos ſupra mille trecentos juxta Cteſiam.* Huic lectioni conſentiunt Trogus Pompeius & Juſtinus: *Imperium (inquiunt) Aſſyrii mille trecentis annis tenuere.* Ad hunc numerum accedit *S. Auguſtinus*, annos mille trecentos & quinque hujus Imperii numerans *Lib.* XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XX. *Herodotus* Aſſyrios ſuperiorem Aſiam annis quingentis & viginti à

Nini

Nini initio obtinuiſſe ait Lib. 1. Cap. xcv. *Caſtor* ipſi tribuit annos mille ducentos octoginta, *Euſebius* mille ducentos quadraginta, *Velleius Paterculus* annos mille trecentos ſeptuaginta, *Syncellus* annos mille quadringentos ſexaginta. Hæc mutatio contigit, *Ariphronis* noni Athenienſium *Archontis* tempore, *Joram* filio *Joſaphat* apud Judæos regnante.

II. *Arbaces*, Straboni *Orbacus*, Velleio Paterculo *Pharnaces* dictus, Medis ſuis ab Aſſyriorum jugo liberatis αὐτονομίαν reddidit, id eſt, ipſis permiſit ut Reipublicæ more ſuis Legibus viverent. Quamdiu hæc αὐτονομία duraverit, incertum. Poſt Anarchiam illam *Deioces* Rex à Medis electus eſt annis ante *Cyri* initium centum quinquaginta, ut auctor eſt *Herodotus* Libro 1. quem ſecuti ſunt *Dionyſius Halicarnaſſaus*, & *Appianus Alexandrinus*, in Romanarum ſuarum Hiſtoriarum exordio. *Deioces* Medorum Imperium uſque ad Halym fluvium propagavit. Regnavit annis quinquaginta quatuor, ſecundùm *Herodotum*. Succeſſit ipſi *Phraortes* ejus filius, qui annis viginti duobus regnavit. Hunc excipiens *Cyaxares* filius, annis quadraginta Regnum obtinuit. Adversùs Aſſyrios, Scythas, & Lydos bellum geſſit. Lydis imperabat *Halyattes* Crœſi pater. Sexto anno belli Medos inter & Lydos geſti ineunte, cùm utrimque æquo Marte certaretur, Ecclypſis Solis facta eſt, quam futuram *Thales Mileſius* prædixerat. Uterque Exercitus diem videns in noctem verti, à pugna deſtitit. Deinde pax inter utrumque Regem conciliata eſt, *Ariana Halyattis* filiâ *Aſtyagi Cyaxaris* filio in Matrimonium collocatâ. *Mandanem* unicam filiam *Cambyſi* Perſarum Regi collocavit *Aſtyages*, patre *Cyaxare* adhuc ſuperſtite. Ex *Cambyſe* & *Mandane* natus eſt *Cyrus*, ut *Herodotus* & *Xenophon* teſtantur. Mortuo Cyaxare, Medis imperavit *Aſtyages*, annis triginta quinque. (Ex *Herodoto* Libro 1. Cap. cxxx.) Hic *Cyrum* nepotem ab *Harpago* occidi juſſit. *Harpagus* bubulco tradidit in deſertis montibus exponendum. Filium mortuum fortè pepererat uxor bubulci, quem *Cyri* loco exponendum marito dedit, ipſum verò *Cyrum* aluit. Re poſtea ab *Aſtyage* cognitâ, cùm puer à ſociis per ludum Rex electus, viri cujuſdam primarii filium virgis cædi juſſiſſet, *Aſtyages Harpagum* ad cœnam invitatum proprii filii carnibus pavit. Tum interrogatis Magis, qui *Cyrum* Medis imperaturum augurati fuerant, quòd ex *Mandanis* Matris illius utero vitem prodire ſomniaſſet *Aſtyages*, quæ Aſiam univerſam occuparet, iiſque reſpondentibus, Somnium Regis, prædictionemque ſuam jam impletam fuiſſe, puero à Sociis Rege appellato, nec illum deinceps regnaturum, illum in Perſidem remiſit ad parentes. Ab iis Regio More educatus ac inſtitutus, jamque vir factus, Perſis ad defectionem à Medorum Imperio ſolicitatis, *Harpagi* conſilio & ope *Aſtyagem* Regno exuit. Ita narrat *Herodotus* Libro 1. *Xenophon Aſtyagem* Regiâ dignitate & auctoritate ornatum obiiſſe ſcribit, Regnumque filio *Cyaxari* reliquiſſe, cùm *Cyrus* adhuc eſſet puerulus. Præterea de *Cyri* puerili educatione longè aliter ſcribit *Xenophon*. Non enim à bubulco ruſticos inter educatum, ſed à patre & avo in Regia Perſarum More Principis inſtitutum. Cui potiùs fidem adhibebimus? *Herodoto* magis credendum quàm *Xenophonti*, qui *Cyropædiam* ſcripſit *non ad Hiſtoriæ fidem, ſed ad effigiem juſti Imperii*, ut obſervat *Cicero* Epiſtolarum ad *Quintum* fratrem Lib. 1. Epiſtolâ primâ. Certè *Aſtyagi* filium non fuiſſe, ſed unicam filiam *Mandanem*, adeoque *Cyaxarem* illum *Xenophontis* fictitium eſſe, conſtat ex cæteris Scriptoribus. *Aſtyagem* Regum Medorum ultimum *Cteſias*, *Diodorus Siculus*, *Euſebius*, & *Georgius Syncellus* ſummo conſenſu aſſerunt, quamvis in Regum ſerie, numero, nominibus, annisque plurimùm differant ab *Herodoto*. Diodorus enim ex *Cteſia* decem Reges Medorum recenſet, eoque ordine regnaſſe ſcribit: *Arbacem* annis viginti-octo, *Madaucen* Arbacis filium annis quinquaginta, *Soſarmum* annis triginta, *Articam* annis quinquaginta, *Arbianem* annis viginti-duobus, *Artæum* annis quadraginta, *Artynem* annis viginti-duobus, *Artibarnam* annis quadraginta, *Aſtibarem*, & *Apandam*, qui & *Aſtyages*, quibus nulla regnandi tempora aſſignat. *Euſebius*, nec *Cteſiam*, nec *Herodotum* ſecutus, ex utroque duplicem octo Regum Dynaſtiam compoſuit, prioribus quatuor *Cteſiæ* Regibus quatuor *Herodoteos* ſubjungens hoc ordine: *Arbaces* annis viginti-octo, *Soſarmus* triginta, *Medidus* (is eſt Cteſiæ *Madauces*) triginta, *Cardiceas* (hic eſt Cteſiæ *Articas*) tredecim; *Deioces* quinquaginta-quatuor; *Phraortes* viginti quatuor, *Cyaxares* triginta-duobus, *Aſtyages* triginta & octo. *Euſebii* laterculum exſcripſit *Syncellus*. Hos Medorum Regum Indices, annoſque dubiæ eſſe fidei meritò aſſerit *Marshamus* in Canone Chronico, Seculo xvii. p. 525. *Herodotum* itaque Hiſtoriæ patrem ſequi præſtat, & cum eo quatuor duntaxat Medorum Reges agnoſcere, quorum ultimus fuerit *Aſtyages* à *Cyro* debellatus, ac Medorum Imperio annos centum quinquaginta duntaxat tribuere. *Appianus Alexandrinus* in Præfatione Hiſtor. Rom. *Herodoti* calculo ſubſcribit. *Aſſyriorum (inquit) Medorum & Perſarum, trium maximorum Imperiorum tempora ſimul congeſta, uſque ad Alexandrum Philippi filium, non annos quidem nongentos attingunt.* Aſſyriorum Imperio annos quingentos & viginti tribuit cum *Herodoto*: Medorum, centum & quinquaginta; Perſarum, ducentos & triginta à primo Olympiadis quinquageſimæ-quintæ ad ſecundum Olympiadis centeſimæ duodecimæ, quo *Darius* ab *Alexandro* victus eſt. *Herodotum* etiam ſecutus eſt *Dionyſius Halicarnaſſenſis* Libro 1. *Aſſyriorum Imperium (inquit) quod antiquum fuit, & ad tempora fabuloſa productum, non magnam Aſiæ partem obtinuit: Medicum autem, cùm illud Aſſyriorum ſuſtuliſſet, & majore potentiâ auctum eſſet, non longo tempore duravit, ſed quartâ generatione everſum eſt.*

Deioces Rex Medorum, ejuſque ſucceſſores.

Cyri educatio.

Aſtyages Medorum Rex ultimus.

Quatuor duntaxat Medorum Reges.

III. Interim dum Medorum Imperium aſſurgeret, Aſſyrii Jugum ſervitutis ab ipſis impoſitum ſtatim excuſſerunt, novumque Regnum Ninive excitarunt, auctore *Nino* Juniore, ut colligitur ex fragmento *Caſtoris Rhodii* apud *Euſebium* in Chronico Græco. Hunc *Thilgamum* Ælianus appellat Libro xii. Hiſtoriæ Animalium, Cap. xxi. Sacra Hiſtoria *Teglathphalaſſar* iv. *Regum* xv. 29. & xvi. 7. & 11. *Paralipomenon* xxviii. 20. *Thelgathphalnaſar*. Hic magnam cladem Iſraëlitis intulit regnante *Phacee* Rege Iſraël, multiſque eorum Civitatibus occupatis, tres Tribus in Aſſyriam deportavit. (iv. *Regum* xv. 29.) Ab *Achaz* Rege Juda in belli ſocietatem contra *Rezinem* Syriæ Regem vocatus, Damaſcum vaſtavit, Damaſcenos Cyrenem tranſtulit, *Rezinem* interfecit. (iv. *Regum* xvi. 7. 8. 9.) Annos undeviginti regnavit, ut ex *Caſtore Rhodio* refert *Euſebius*. Poſt hunc Regnum obtinuit *Salmanaſſar*, qui Regnum Iſraëlis deſtruxit, & decem Tribus in Aſſyriam tranſtulit. iv. *Regum* xvi. 6. & xviii. 9. 10. 11. Huic ſucceſſit *Sennacherib*, *Sargon* etiam appellatus *Iſaiæ* xx. 1. qui munitiſſimis

Novum Aſſyriorum Regnum Ninive excitatur Aſſyriorum Reges poſteriores.

ſimis Regni Juda Civitatibus occupatis, *Ezechia* Regi graviſſimum tributum indixit, totamque Judæorum Gentem exterminaſſet, niſi Deus per Angelum ſuum centum octoginta quinque millia Aſſyriorum in ejus caſtris una nocte occidiſſet. Ninivem ab illa Expeditione reverſus, ab *Adramelech* & *Saraſar* filiis ſuis in Templo *Neſroc* occiſus eſt. (IV. *Regum* XIX.) Ipſi ſucceſſit *Aſarhaddon*, filiorum minimus, qui & *Eſarchaddon*. Hic deficiente Babyloniorum Stirpe Regiâ, poſt octo annorum Interregnum, Babyloniæ Regnum occupavit, illudque per annos tredecim obtinuit, ut ex Canone Regum Ptolemaico diſcimus. Poſt *Aſarhaddonem* ſive *Eſarchaddonem*, Aſſyriis ſimul & Babyloniis imperavit *Saoſduchinus* annis viginti, ut conſtat ex *Ptolomæi* Canone. … Huic in

Aſſyriaci Regni, & Ninives Excidium.

ortoque Regno ſucceſſit *Chynaladanus*, qui annis viginti-duobus rerum potitus eſt, ut docet idem *Ptolomæus*. Hunc Alexander Polyhiſtor *Saracum* appellat. *Nabopollaſarus* Babylonius Præfectus Exercitui, inito fœdere cum *Aſtyage Cyaxaris* Medorum Regis filio, ſunctaque affinitate, Ninivem Aſſyriorum Metropolim, & in ea *Chynaladanum* expugnavit, ut ex *Alexandri Polyhiſtoris* fragmento à *Georgio Syncello* relato colligitur. Everſam Ninivem *Joſia* regnante ſcribit *S. Hieronymus* in Procemio Commentariorum in *Jonam* Prophetam. Iſtud Ninives Excidium & Aſſyriaci deſtructionem Imperii prædixerant *Iſaias* Cap X. *Nahum* Cap. I. II. III. Cujus jam peractæ deſcriptionem elegantem lege *Ezechielis* XXXI.

ARTICULUS III.

De Rebus Chaldæorum ſive Babyloniorum.

Babylonici Regni exordia.

I. REgnante apud Judæos *Joathamo*, Chaldæi Medicæ dominationis pertæſi, excuſſo jugo, Babyloniæ Regnum excitarunt, *Nabonaſſarum* Regem crearunt, anno Periodi Julianæ ter milleſimo nongenteſimo ſexageſimo ſeptimo, Olympiadis octavæ anno ſecundo, Urbis conditæ ſecundùm *Varronem* anno ſeptimo, annis ante Æram Chriſti vulgarem ſeptingentis quadraginta ſex, primo die Menſis Ægyptiaci *Thot*, die videlicet Februarii vigeſima ſexta. Inde celebris illa Epocha incipit, quæ *Æra Nabonaſſari* nuncupatur, ex *Ptolomæi* Canone & ex *Cenſorino* Libro *De Die Natali* Cap. XXI. De hac vide *Sethum Calviſium* in Iſagoge Chronologica Cap. XL. *Petavium* Libro IX. *De Doctrina Temporum*, Cap. LI. & LII. & ante hos *Scaligerum* in *Canone Iſagogico*. Annos quatuordecim Babylone regnavit *Nabonaſſar*. Ipſi ſucceſſit *Nadius*, & annis duobus regnavit. Poſt hunc Regnum obtinuerunt *Chozirus* & *Porus* annis quinque. Hos excepit *Iluleus*, qui totidem annis imperavit. Succeſſorem habuit *Mardokempadum*, quem *Merodach Baladan* Iſaiæ XXXIX. I. nuncuparum Viri Eruditi ſuſpicantur, eum qui ad *Ezechiam* Regem Juda Legatos miſit. (IV Regum XX.) *Mardokempado*, poſtquam duodecim annos in Babylonia regnaſſet, ſuccedens *Arkianus*, annis quinque regnavit. Poſt hunc duorum annorum Interregnum fuit. Poſtea regnarunt *Belithus* annis duobus; *Apronadius* annis ſex; *Rigebelus* anno uno; *Meſeſſimordakus* annis quatuor. Poſt hujus mortem octo annis abſque Rege Babylonia fuit, quibus elapſis, Regnum tredecim annis obtinuit *Jeari-edinus*, ſive *Aſſar-adinus*, quem Scriptura Sacra *Aſſar-haddonem* vocat, qui Babylonium & Aſſyriacum Regnum antea diviſa conjunxit, Colonias Samariam, *Manaſſem* Regem Juda Babylonem deduxit. *Jeari-edino* ſive *Aſſaradino* ſuccedens *Saoſduchinus*, alius *Soaſduchaeus*, annis viginti, aut novem, ſecundùm alios, utrumque Regnum adminiſtravit. *Soaſduchinum* ſequutus *Chyniladanus* regnavit annis viginti duobus, ſecundùm alios quatuordecim. Iſta conſtant ex Canone Ptolemaico Babyloniorum Regum.

Nabopolaſſar Nabuchodonoſoris Magni pater.

II. *Chyniladano* ſucceſſit *Nabopolaſſar*, ſeu *Nabuchodonoſor* Primus, pater *Nabuchodonoſoris Magni*, qui annis viginti uno Babyloniæ regnavit, ſecundùm alios viginti-quinque. Hunc eſſe *Sardanapalum* falsò arbitratus eſt *Alexander Polyhiſtor*, ut Excerpta Euſebiana docent; cùm *Nabonaſſarus*, qui centum viginti quatuor annis *Nabopolaſſarum* anteceſſit, poſterior ſit *Sardanapalo* annis centum triginta circiter. Anno Regni ſui vigeſimo *Nabuchodonoſorem* filium in conſortium Regni aſſumpſit *Nabopolaſſarus*, eumque cum ingenti Exercitu miſit adversùs perduellem Satrapam, quem Ægypto, Cœleſyriæ, ac Phœniciæ, domitis à ſe regionibus præfecerat, anno tertio *Joakimi* Regis Juda deſinente, ſeu anno quarto ineunte, ut conſtat ex *Danielis* I. I. ubi hæc leguntur: *Anno tertio Regni Joakim Regis Juda, venit Nabuchodonoſor Rex Babylonis in Jeruſalem, & obſedit eam; & tradidit Dominus in manu ejus Joakim Regem Juda, &c.* Item ex Jeremiæ XXV. I. *Verbum quod factum eſt ad Jeremiam de omni Populo Juda, in anno quarto Joakim filii Joſiæ Regis Juda. (Ipſe eſt annus primus Nabuchodonoſor Regis Babylonis.)* Idem ex IV. *Regum* XXIV. 12. colligitur. *Nabopolaſſaro* poſt annum defuncto, *Nabuchodonoſor* ſolus regnavit, ut docet Fragmentum *Beroſi Libro* III. *Chaldaicarum Originum*, quod poſteritati ſervarunt *Joſephus* Libro X. *Antiquitatum Judaicarum* Cap. XI. & Libro I. contra *Apionem*, & *Euſebius* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XI. *Nabopolaſſarus pater illius auditâ Satrapæ defectione, quem Ægypto, Cœleſyriæ, ac Phœniciæ præfecerat; cùm par labori amplius non eſſet, Nabuchodonoſorum filium cum parte copiarum adversùs illum proficiſci jubet. Is contra rebellem acie commiſſâ, victor totum illum tractum cum autore defectionis in poteſtatem recepit. Per idem tempus Nabopolaſſarus Babylone moritur, cùm regnaſſet annis uno & viginti. Quo accepto nuntio, Nabuchodonoſorus rebus in Ægypto, ac reliqua omni Regione compoſitis, captivíſque è Phœnicia, Syria, & Ægypto, cum omni ſuo Exercitu ac præda cuidam amicorum traditis, cum mandato ut in Babyloniam deportaret, ipſe cum paucis Babylonem per ſolitudinem properato advolat.* Iſtum *Beroſi* locum à *Joſepho* deſcriptum ita reſtituit ac vertit *Petavius* Libro IX. *De Doctrina Temporum*, Cap. LXI. *Jeremias*, & Sacra Regum Hiſtoria Regni *Nabuchodonoſoris* epocham ducunt ab Expeditione ejus in Syriam & Judæam vivente patre ſuſceptâ, *Beroſus* autem in tertio Chaldaicæ ſuæ Hiſtoriæ Libro, *Joſephus* Libro X. *Antiquitatum*, Cap. XI. & Ptolomæus in Regum Babyloniorum Canone, annos ejus ab obitu Patris numerant, à quo tres & quadraginta Imperii annos ipſi tribuunt. *Daniel* verò licet *Nabuchodonoſorem*, cùm primam adversùs Judæos Expeditionem ſuſciperet anno tertio *Joakimi*, *Regem Babyloniæ* propter Regni cum patre tum vivente conſortium appellet, (*Cap.* I. I.) Annorum tamen Regni ejus numerum more Chaldæorum, apud quos agebat, ab obitu patris deducit, *anno* illius *ſecundo* ſomnium ipſius à ſe expoſitum ſignificans. (*Cap.* II. I. 30.) & tamen jam tres anni Captivitatis elapſi fuerant, quibus privatim in Literis & Lingua Chaldæorum inſtitutus eſt, priùs quàm ſta-

Nabuchodonoſor à patre in Regni conſortium aſſumptus.

Regni Nabuchodonoſoris Epocha.

ret in conſpectu Regis, ut dicitur Cap. 1. 4. 5. adeoque & tertius erat annus Regni *Nabuchodonoſoris*, ex quo in Regni conſortium à patre *Nabopolaſſaro* aſſumptus fuerat. Hæc obſervare operæ pretium eſt. Cætera quæ ad *Nabuchodonoſorem* & ejus Succeſſores Babyloniorum Reges pertinent, non ſunt hujus Ætatis.

Chaldæorum Religio, Doctrina, & Mores.

III. De Chaldæorum Religione, doctrina, moribus, hæc accipe ex *Diodoro Siculo* Libro II. p. 115 & ſequentibus. *Chaldæi Babyloniorum vetuſtiſſimi eum in Republica ordinem tenent, quem Ægypti Sacerdotes ſibi vendicant. Deorum enim cultui addicti, per omne vitæ tempus philoſophantur, & præcipuam ex Aſtrologia gloriam aucupantur. Interim divinationis magnopere ſtudioſi, res futuras prædicunt, & vel expiamentis, vel Sacrificiis, vel incantationibus quibuſdam averruncationes malorum, bonorumque effectiones producere conantur. Auguralis etiam divinationis peritiam habent, ſomniaque & prodigia interpretantur. Nec inſcienter aruſpicinam factitantes, vera exactè prædicere exiſtimantur. At horum omnium doctrinam non eo modo, quo Græci his ſtudiis dediti, percipiunt. Apud Chaldæos enim per generis ſeu familiæ traditionem hæc Philoſophia obtingit, filiuſque à patre illam accipit, ab aliis interim publicis Muneribus omnino liber... Cæterùm Chaldæi Mundi quidem naturam ſempiternam eſſe perhibent, quæ neque certum Principii ortum habeat, neque corruptionem ullo deinceps tempore admittat: Sed ordinem hunc & ornatum Univerſi à divina quadam Providentia exiſtere: quæque nunc in cælo fiunt ſingula, non caſu aut ſuâ quadam ſponte, sed determinato ac firmiter rato Deorum judicio perfici. Ex longa igitur Siderum obſervatione, & exactâ motuum atque virium cujuſque cognitione, quâ univerſis præſtant mortalibus, multa hominibus eventura prædicant. Maximam verò conſiderationem & ſingularem motûs efficacitatem eſſe in quinque Stellis, quas alii Planetas, ipſi Interpretes nominant, quòd Deorum benevolentiam hominibus Interpretum loco enuncient... His Stellas triginta ſubſtituunt, quos Deos vocant conſiliarios, quorum dimidia pars loca infra terram inſpiciat; altera ſupra terram res mortalium, & quæ in cælo fiunt, contempletur: Decemque intervallo dierum unum à ſupernis ad infernos veluti Stellarum nuncium ablegari, & ab inferioribus ad ſuperiores viciſſim unum... Deos Principes numerant duodecim: Singulis menſem, & de duodecim Zodiaci ſignis unum attribuunt.... Extra Zodiacum porrò viginti-quatuor definiunt Stellas, quarum duodecim borealem, duodecim auſtralem ſibi regionem vindicent. Inter has, quæ apparent, viventibus deputant: quæ latent, vitâ functis congregatas exiſtimant: & has omnium rerum Judices appellant. Infra hæc jam dicta omnia Lunam ferri dictitant, quæ ob parvitatem terræ proxima, exiguo tempore, non ob velocitatem curſus, ſed circuli brevitatem iter ſuum conficiat. De Solis autem defectionibus infirmiſſimas afferunt demonſtrationes, quas nec prædicere, nec ad certum redigere tempus audent. De terra quoque peculiares omnino ſententias proferunt, dum ſcaphæ ſimilem, cavamque eſſe affirmant.... Numerum annorum quibus Mundi ſe conſiderationi vacaſſe collegium Chaldæorum aſſeverat, haud faciè crediderit. Nam ad Expeditionem Alexandri in Aſiam quadringenta & ſeptuaginta duo millia numerant, ex quo Sidera obſervari cœptum ſit.*

ARTICULUS IV.

De Rebus Tyriorum.

Tyri Reges.

TYrum annis ducentis quadraginta ante extructionem Templi Salomonici conditam Auctor eſt *Joſephus* Libro VIII. *Antiquitatum*, Cap. II. Tyriorum Regum nomina ante *Abibalum* ignoramus. *Joſephus* Lib. I. contra *Apionem*, & Lib. VIII. *Antiquit.* Cap. II. ex *Menandro Epheſio*, qui Tyriorum Regum Hiſtoriam literis prodidit, refert, *Abibalo* defuncto ſucceſſiſſe in Regnum filium ejus *Hiromum*, qui vixit annos quinquaginta tres, regnavit annos triginta quatuor. Vitioſum eſſe *Joſephi* & *Menandri Epheſii* calculum ſic demonſtrat *Petavius* Libro IX. *De Doctrina Temporum*, Cap. LXII. Refert Scriptura II. *Regum* Cap. V. *Davidem*, poſtquam mortuus eſt *Iſboſeth*, toto Iſraëlitico Regno potitum, ſtatim Jebuſæorum Arcem expugnaſſe, ibique domicilium Regni ſui collocaſſe; ac tum *Hiromum* Regem Tyri Nuncios ad *Davidem* miſiſſe, & ligna cedrina, artificeſque lapidum ad parietes à quibus *Davidis* Palatium exſtructum eſt. Idem narrat Lib. I. *Paralipomenon* Cap. XIV. I. Acta hæc ſunt anno ſiltem *Davidis* nono, hoc eſt, primo circiter labentis Monarchiæ paulò poſt *Iſboſethi* necem. At idem ille Tyri Rex *Hiromus Davidi* ſuperſtes non modò *Salomonem* in magnificis illis deſignandis operibus adjuvit; ſed etiam poſt vigeſimum *Salomonis* annum mutuis inter ſe donis Reges ambo certarunt. (III. *Regum* IX. X. XI. *Paralipomenon* VIII.) Ab anno *Davidis* nono ad vigeſimum-primum *Salomonis* anni ſunt ſolidi quinquaginta-duo. Totidem ergo ſaltem *Hiromus* in Regno explevit. Hic, *Menandro* teſte, latum ſpatium aggeſſit Urbi, & columnam auream poſuit in Jovis Templo. Ex ſylvoſo Monte Libano ligna cedrina excidit, ad facienda Templorum tegmina; & Templa vetera demolitus, extruxit nova: Delubrum dedicavit tam *Herculi* quàm *Aſtartæ*. Titiceis, ignoto Populo, bellum intulit, quòd tributa non ſolverent. *Hiromo* ſucceſſit *Baleazarus* ejus filius, qui vixit annis quadraginta tribus, & ſeptem regnavit. Hunc excepit *Abdaſtratus* ejus filius. Vixit annis viginti novem, regnavit novem. Hic à Nutricis ſuæ filiis quatuor occiſus eſt, quorum primus regnavit annos duodecim. Inde *Aſtartus Delaaaſtarti* filius annis duodecim regnavit, annis quinquaginta quatuor vixit. Poſt cujus obitum frater ejus *Aſerymus* Regnum novem annis obtinuit, & cùm annis quinquaginta quatuor vixiſſet, à fratre *Phelete* interfectus eſt, qui regnavit annis octo, & cùm quinquagenarius eſſet, occiſus eſt ab *Ithobalo Aſtartæ* Sacerdote. *Ithobalus* ille annos Regni triginta duos, vitæ ſexaginta & octo numeravit. Hic *Ethbaal* ille, cujus filiam *Jezabelem* Rex Iſraël *Achab* uxorem duxit. (III. *Regum* XVI. 31.) Idque *Joſephus* etiam teſtatur Libro VIII. *Antiquitatum*, Cap. VII. Sunt tamen qui *Ethbaal* illum *Achabi* ſocerum & *Jezabelis* patrem, alium ab *Ithobalo* Tyri Rege eſſe contendant, quòd Scriptura III. *Regum* XVI. *Ethbaal* patrem *Jezabelis* Regem Sidoniorum, non Regem Tyri appellet: Alios autem Sidonis, alios Tyri Reges extitiſſe, ut ex *Jeremiæ* Cap. XXV. 22. colligere ſibi videntur: *Et cunctis Regibus Tyri, & univerſis Regibus Sidonis: & Regibus terræ Inſularum, qui ſunt trans Mare*. Et Cap. XXVII. 2. 3. *Fac tibi vincula, & catenas,*

Joſephi & Menandri Epheſii vitioſus calculus.

Iidem Tyri Sidoniſque Reges.

catenas, & pones eas in collo tuo. Et mittes eas ad Regem Edom, & ad Regem Moab, & ad Regem filiorum Amon, & ad Regem Tyri, & ad Regem Sidonis. Id confirmant ex *Strabone* Libro XVI. ſcribente: *Aradii olim per ſe Reges habuerunt, ſicut & qualibet alia Urbs Phœnicum.* Contra verò *Hiromo* Regi Tyri, & Succeſſoribus, non ſolùm Tyrios, ſed & Sidonios ſubditos fuiſſe, colligitur ex III. *Reg.* V. 6. ubi *Salomon* ad ipſum ſcripſiſſe dicitur his verbis: *Præcipe igitur ut præcidant mihi ſervi tui cedros de Libano, & ſervi mei ſint cum ſervis tuis... Scis enim quomodo non eſt in Populo meo vir qui noverit ligna* B *cædere ſicut Sidonii.* Et I. Paralipomenon XXII. 4. *Ligna quoque cedrina non poterant æſtimari, quæ Sidonii & Tyrii deportaverunt ad David.* Idem conſtat ex *Eupolemo* apud *Euſebium* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ*, & ex *Joſepho* locis ſupra laudatis.

Ithobalo ſucceſſit filius ejus *Badezorus*, qui vixit annis quadraginta quinque, ſexcennio verò regnavit. Poſt ipſum annis decem regnavit filius ejus *Matgenus*, obiit anno ætatis trigeſimo ſecundo. Excepit hunc *Pygmalion* frater *Didonis*, regnavitque annis quadraginta ſeptem, vixit C quinquaginta ſex. De poſterioribus Tyri Regibus Ætate ſequenti dicemus.

ARTICULUS V.

De Rebus Græcorum.

Athenis Archontes perpetui.

I. SAlomone Regnum ineunte, Athenienſis Reſpublica ab Archontibus perpetuis regebatur, Corinthus, Lacedæmonus, Argivis, D Spartanis Reges præerant. Sub *Salomonis* Regis initia *Smyrna* Urbs condita eſt à Cumæis in

Smyrna condita.

Hermæi Sinus receſſu. Ab uxore Smyrna nomen illi *Theſeus* impoſuit, referente *Herodoto* in Vita Homeri. Epheſios & Smyrnæos olim unà habitaſſe, ita ut Epheſus etiam Smyrnæ nomen geſſerit, & ipſos Epheſios *Callinus* Poëta Smyrnæos appellaverit, auctor eſt *Strabo* Libro XIV. *Smyrnam* autem fuiſſe *Amazonem*, quæ Epheſum tenuit, & ab ea nomen & hominibus & Urbi factum eſſe. Locum verò quemdam Epheſi Smyrnam vocatum fuiſſe, cujus mentionem fecerit E *Hipponax*. Diſceſſione verò ab Epheſiis factâ, Smyrnæos eò profectos eſſe ubi nunc Smyrna eſt, quem tum Leleges tenebant locum: Quibus ejectis, veterem condiderunt Smyrnam, ab ea quæ nunc eſt ſtadus circiter viginti diſſitam. A Cumæis primùm, deinde ab Æolenſibus, tandem ab Jonibus Colophone erumpentibus occupata eſt, ut *Pauſanias* in *Achaicis*, & *Herodotus* Libro I. teſtantur.

Ætas & patria Homeri incerta.

II. His temporibus *Heſiodus*, & *Homerus* Poëtæ in Græcia floruiſſe putantur. *Homerum* centum ſexaginta octo annis poſt everſionem Trojæ natum ſcribit *Herodotus*. At ea de re inter F veteres Auctores non convenit, quorum diſcrepantes ſententias *Tatianus*, & *Clemens Alexandrinus* Libro I. *Stromatum* commemorant. *Crates* dixit illum floruiſſe ante reditum Heraclidarum intra annos octoginta poſt bellum Trojanum. *Eratoſthenes* poſt annum centeſimum à Troja capta. *Ariſtarchus*, circa Jonicam migrationem, id eſt, poſt annum centeſimum quadrageſimum à caſu Trojæ. *Philochorus*, poſt Jonicam migrationem, ſub *Archippo* Athenarum Archonte, annis centum octoginta poſt excidium Trojæ. *Apollodorus* annos numerat centum poſt migrationem A Jonicam, ut ſint anni ducenti quinquaginta poſt Trojam captam. *Euthymenes* dicit eum floruiſſe cum *Heſiodo*, natum fuiſſe Chio, ſub *Acaſto*, circa annum ducenteſimum poſt captam Trojam. Ejuſdem ſententiæ fuit *Archemachus*. *Theopompus* XLIII. Rerum Philippicarum, refert *Homerum* fuiſſe quingentis annis poſt eos qui in Ilio militarunt. *Euphorion* in Opere *De Aliadibus*, dicit eum fuiſſe tempore *Gygis*, qui cœpit regnare XVIII. Olympiade. *Soſibius Lacon* in *Deſcriptione Temporum*, redigit *Homerum* in octavum annum Regni *Charilli Polydecti*. Regnabat ille B apud Lacædemones annos ſexaginta-quatuor: Poſt quem filius *Nicander* annis triginta novem: Io trigeſimo ejus anno dicunt fuiſſe inſtitutam primam Olympiadem; adeo ut eſſet *Homerus* nonaginta annis antequam inſtituta eſſent Olympia. Alii dicunt *Homerum* fuiſſe paulò ante Olympiadas, id eſt, annis quadringentis & ſeptem poſt caſum Trojæ. Marmor Arundellianum ſub *Diogneto* Athenarum Rege *Homerum* ponit, annis poſt Trojanam cladem trecentis & duobus, anno Æræ Atticæ ſexcenteſimo ſeptuageſimo-ſexto, Periodi Julianæ ter milleſimo octingenteſimo-ſeptimo. C *Meleſigenes* antea vocabatur ille Græcorum Poëtarum Princeps, quòd prope *Meletem* fluvium apud Smyrnæos natus eſſet: Poſteà verò à cæcitatis calamitate *Homerus* dictus eſt. Ita quidem *Herodotus*, & *Pauſanias* in *Achaicis*. At aliæ civitates ambitiosè *Homerum* ſibi vendicant. *Homerum* (inquit *Cicero* in Oratione pro Archia) *Colophonii civem eſſe dicunt ſuum: Chii ſuum vendicant: Salaminii repetunt. Smyrnæi verò ſuum eſſe confirmant: Itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt. Permulti alii præterea pugnant inter ſe atque contendunt.* Qua de D re iſtud *M. Varronis* Epigramma apud *Aulum Gellium* Libro III. Cap. XI.

Septem Urbes certant de ſtirpe inſignis Homeri,
Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamis, Chios, Argos, Athenæ.

Auctor Agonis *Heſiodi* & *Homeri* teſtatur, *Hadriano* Imperatore *Pythiam* ſciſcitante undenam eſſet *Homerus*, & quibus parentibus natus, Oraculum reſpondiſſe:

E

Ignotam à me quæris generationem, & terram patriam
Ambroſiæ Sirenis: Solo Ithacenſis eſt:
Telemachus illi pater, & Neſtoria Epicaſte mater,
Quæ peperit hominum longè ſapientiſſimum.

Lucianus ſententiarum diverſitatem irridens, fingit *Homerum* in Elyſiis ſibi reſpondiſſe; ſe Babylonium eſſe, & à civibus ſuis non *Homerum* ſed *Tigranem* vocatum: Poſtea verò, cùm obſes F eſſet apud Græcos, nomen mutaſſe. Apion *Grammaticus*, teſte *Plinio* Libro XXX. Cap. II. ait ſe evocaſſe umbras ad interrogandum *Homerum*, quà patriâ, quibuſque parentibus genitus eſſet, non tamen auſum profiteri quid ſibi reſpondiſſet. Quæſtio iſta ex earum genere eſt quæ minori cum detrimento ignorantur, quàm diſceptantur, judice *Seneca* Epiſtolâ LXXXIX. *Quatuor millia Librorum* (inquit) *Dydimus Grammaticus ſcripſit: Miſer ſi tam multa ſupervacua legiſſet. In his Libris de patria Homeri quæritur: in his de Ænea matre vera; in his libidinoſior Anacreon, an ebrioſior vixerit? In his an Sappho*

publica fuerit, & alia, quæ erant dediſcenda, ſi ſcires. De *Homeri* patria curioſum magis quàm utilem Tractatum edidit *Leo Allatius*, vir cæteroquin Scriptis aliis doctiſſimus de Eccleſia bene meritus. Non ſolùm ſtatuis, ſed divinis honoribus apud Smyrnæos, Chios, Argivos donatus eſt *Homerus*, ut teſtantur *Cicero Oratione pro Archia Poëta*, *Strabo* Libro XIV. *Ælianus Variæ Hiſtoriæ* Libro IX. Cap. XV. *Aulus Gellius* Libro III. Cap. XI. & Autor *Agonis Heſiodi & Homeri*. Docet etiam Ælianus *Ptolemæum Philopatorem* Templum *Homero* Alexandriæ extruxiſſe, & circa ejus decorè ſedentis ſimulacrum poſuiſſe civitates, quæ *Homerum* ſibi vendicabant. Chii in ejus honorem quinquennales Ludos celebrabant, quibus illius carmina recitabantur, ſicut & Athenis in quinquennali *Panathenæorum* feſto. *Homeri* Poëmata varias in partes diſtecta, & ſub diverſis titulis à veteribus Rhapſodis recitari ſolita, *Solon* in unum Poëmatis corpus colligi ac diſponi juſſit, teſte *Diogene Laertio* in *Solonis* Vita. *Piſiſtratus* ea in *Iliadem* & *Odyſſeam* digeſſit, ut refertur *Cicero* Libro III. *De Oratore*, & *Ælianus* loco ſuprà laudato. *Homero* Poëta nullus fœlicior extitit, ſive Operis fortunâ, ſive materiâ æſtimetur. *Alexander Magnus*, inter ſpolia *Darii* Perſarum Regis, unguentorum ſcrinio capto, quod erat auro gemmiſque ac margaritis pretioſum, varios ejus uſus amicis demonſtrantibus, (quando tædebat unguenti Bellatorem & militari pulvere glorioſè ſordidum.) *Imò hercle*, inquit, *Librorum Homeri cuſtodiæ detur*: Ut pretioſiſſimum humani animi opus quàm maximè diviti Operi ſervaretur. Ille enim *Iliadem virtutis bellicæ viaticum* appellavit, eamque ab *Ariſtotele* correctam, cum pugione ſub pulvino ſemper repoſitam habebat. Referunt *Plinius* Libro VII. Cap. XXIX. & *Plutarchus* in Vita *Alexandri*. Narrat idem in Apophthegmatibus, *Alcibiadem* ad ludum literarium aliquando venientem, Iliadem à Magiſtro popoſciſſe: Qui cùm ſe nihil Homericum habere diceret, colapho ei impacto tranſiit. *Caſſander* Rex Macedoniæ, ut refert *Caryſtius* ab *Athenæo* laudatus Libro V. adeo fuit *Homeri* ſtudioſus, ut carmina plurima memoriter haberet, & tum Iliadem, tum Odyſſeam propriâ manu deſcriptam. Notum eſt illud *Dionis Chryſoſtomi* de *Homero* Judicium: *Homerus & medius & ultimus & primus, omni puero, & viro, & ſeni legendus, tantum ex ſe præbens, quantùm unuſquiſque capere poteſt.* Quod certè de Scripturæ Divinæ Libris, quàm de Poëticis illis lucubrationibus, quas idem Autor ægrorum ſomniis comparat, aptiùs diceretur. *Plato* à ſua Republica exulare voluit *Homerum*. Eumdem *Longinus* in Tractatu *De Sublimi*, & *Philoſtratus* reprehendunt, quòd Diis & Heroibus indigna facinora, cupiditateſque tribuerit. Quâ de re eleganter *Cicero* Libro I. Tuſcul. Quæſtion. *Humana*, inquit, *ad Deos transferebat, divina mallem ad nos.* Quam Oratoris ſententiam laudans *S. Auguſtinus* Lib. IV. *De Civitate Dei*, Cap. XXVI. ait: *Meritò diſplicuit viro gravi divinorum criminum Poëta confictor.*

Uter antiquior, Heſiodus, an Homerus? III. Uter antiquior fuerit, *Heſiodus*, an *Homerus*, Quæſtio eſt apud Autores controverſa. Nullum Scriptum inveniri, de quo conſtet quòd ſit *Homeri* carminibus antiquius, *Joſephus* aſſerit Libro I. contra Apionem. *Homerus primus doctrinarum & antiquitatis parens* à *Plinio* vocatur Libro XXV. Cap. II. *Philocorus* & *Xenophanes* Heſiodum majorem natu fecerunt, *Accius* Poëta & *Ephorus* Hiſtoricus minorem, ut refert *Aulus Gellius* Libro III. Cap. XI. *Velleius Paterculus* Libro I. *Heſiodum* annis circiter centum & viginti *Homero* antiquiorem fuiſſe ſcripſit. *M. Varro* coævos probavit ex Epigrammate quod in Tripode inſcriptum eſt, qui in Monte *Helicone* ab *Heſiodo* poſitus dicitur, *Aulo Gellio* referente. Idem ſenſit *Herodotus* Libro II. Cap. LIII. *Solon* in ſeptem Sapientum Convivio, apud *Plutarchum*, refert, *Heſiodum* apud Locros, de imminuta hoſpitis filiæ pudicitiâ immeritò ſuſpectum, à puellæ fratribus, apud Locrenſe Nemeum ex inſidiis trucidatum fuiſſe, ejuſque cadaver in Mare projectum, à Delphinorum grege ad Rhium & Molycriam deportatum. A Locris, qui tunc fortè apud Rhium conventum ſolemnem agebant, *Heſiodi* recèns interfecti cadaver agnitum. Illos protinus hominis gloriâ permotos, cædis autores ab *Heſiodi* cane proditos in Mare vivos præcipitaſſe, eorumque domum diruiſſe: *Heſiodum* autem ad *Nemeum* ſepultum eſſe. De *Heſiodi* Operibus legi poteſt *Pauſanias* Libro IX. Pater *Heſiodi* Cumanus erat, ſed Cumâ Æolicâ profectus, in Bœotiam commigravit. Ibi genitus eſt *Heſiodus* in pago cui *Aſcra* nomen.

Olympiorum Agonum inſtitutio. IV. *Ochozia* apud Judæos regnante, *Iphitus*, *Lycurgus*, & *Cleoſthenes* Olympios Agones inſtituerunt, vel potius inſtaurarunt, & perpetuos eſſe ſanxerunt, anno Æræ Atticæ ſexcenteſimo nonageſimo nono, Periodi Julianæ ter milleſimo octingenteſimo trigeſimo. *Iphitus* Elidenſium Rex fuit. *Lycurgus* Rex Spartanorum, *Polydectæ* fratri ſuccedens, menſes octo dumtaxat regnavit. *Lycurgus Lacedæmonum Legiſlator.* Nato enim *Charilao Polydectæ* filio poſthumo, Regnum abdicavit, puerique tutelam ſuſcepit, deluſâ Matre quæ abortum meditata fuerat, & proponere auſa fuerat, modò ipſi *Lycurgo* nuberet. A *Leonida* Reginæ matris fratre aliiſque propinquis objectâ per ſpeciem convitii ſpe regnandi, Regiam ipſam tutelam depoſuit, & peregrinationem in Cretam, Ioniam, & Ægyptum ſuſcepit, ut mores hominum, populorumque Leges, Ritus, & Sacra pernoſceret. Poſt decem annos in Græciam reverſus, Lacædemoniis Leges condidit, quibus ut auctoritatem conciliaret, *Apollinis Delphici* Oraculo confirmatas vulgavit. Ita referunt *Plutarchus* in Vita Lycurgi, *Strabo* Libro X. *Herodotus* Libro I. *Cicero* Libro I. De Divinatione, *Polyænus* Libro I. Stratagematum, *Trogus Pompeius*, & ex eo *Juſtinus* Libro III. Hiſtoriæ. Ingratos cives expertus eſt *Lycurgus*: Sæpe enim lapidibus petitus, aliquando furore publico ejectus, etiam privatus oculo, ad ultimum ipsâ patriâ pulſus eſt, quòd nimiam auri & argenti poſſeſſionem, luxumque ſeverè prohibuiſſet. (Ex *Pauſania* in Laconicis, *Valerio Maximo* Lib. V. Cap. III. *Æliano* Variæ Hiſtoriæ Libro XIII. Cap. XXIII. & *Plutarcho* in Vita *Lycurgi*.) Ut verò Legibus ſuis æternitatem daret, jurejurando Lacædemonios obligavit, nihil eos in hujuſmodi Legibus mutaturos, priuſquam reverteretur, ſeque ad Oraculum Delphicum proficiſci ſimulans, conſulturum quid addendum mutandumque videretur, profectus eſt Cretam, ibique perpetuum exilium egit, oſſaque ſua in Mare abjici moriens juſſit, ne relatis Lacedæmonem, ſolutos ſe Spartani juriſjurandi religione in diſſolvendis Legibus arbitrarentur. (Ex *Trogo Pompeio*, & *Juſtino* Libro III.)

Olympiadum Epocha. V. Quia verò de Olympiadum initiis dicere cœpimus, operæ pretium eſt obſervare, Olympiadum Epocham eſſe duplicem, veram, & vulgarem. Vera illa eſt, quæ ab *Iphiti* inſtitutione prima eſt, ſeu ab eo tempore quo *Iphitus* Ludos Olympios inſtauravit. Vulgaris eſt ea quæ ab eo tempore petitur, quo in vulgarem Chronologorum

nologorum uſum Olympiades receptæ ſunt. Sic prima Olympias eſt vigeſima octava Iphitea, illa ſcilicet qoâ *Corabus Eleus* ſtadio vicit, ab æſtate anni ter milleſimi nongenteſimi trigeſimi-octavi Periodi Julianæ, ante Chriſtianam Æram vulgarem ſeptingenteſimi ſeptuageſimi-ſexti, anni Mundi ter milleſimi ducenteſimi vigeſimi-octavi, anni *Ozia* Regis Juda trigeſimi-quinti, *Æſchyle* Athenis regnante, anni Æræ Atticæ octingenteſimo-ſeptimo numeranda eſt. Primam illam Græcorum Chronologorum Olympiadem eſſe Iphitæam XXVIII. oſtendit *Julius Africanus* in Græcis Euſebianis *Scaligeri*, ex *Ariſtodemi Elei* & *Polybii* ſcriptis. Idemque ex *Phlegontis Tralliani* fragmento *De Olympiis* confirmatur. Hic apud Ethnicos Auctores temporis illud intervallum deſinit, quod à Varrone *Mythicum* nominatur, quòd in eo multa fabuloſa referantur: incipit illud quod dicitur *Hiſtoricum*, quia res in eo geſtæ veris Hiſtoriis continentur. Tetraëterica Olympiadum computatio in uſum Chronologicum aſſumi cœpit annis ampliùs ſexcentis poſtquam *Iphitus* Olympicos Agones inſtauravit. Primus omnium *Timæus* id præſtitit in Hiſtoria Ptolemæi Philadelphi temporibus conſcripta, ut conſtat ex *Polybio*, in Excerptis Valeſianis, & ex *Suida*. Poſt *Timæum* floruit *Eratoſthenes* ſub *Ptolemæo Evergete*, & *Canones Temporum* adornavit, ut *Dionyſius Halicarnaſſenſis* Libro I. & *Plinius* Libro IV. Cap. V. teſtantur: Atque ab illis demum temporibus Olympiades ad uſum Hiſtoriæ & Chronologiæ vulgò aſſumptæ ſunt.

Phydon Rex Argivorum.

VI. *Iphito* Olympiorum inſtauratori æqualis fuit *Phidon* Rex Argivorum, quem menſuras & pondera Peloponneſiis primum inſtituiſſe, & Monetam Æginæ cudi juſſiſſe, teſtantur *Herodotus* Libro VI. Cap. CXXVII. *Ephorus* apud *Strabonem* Libro VIII. *Euſebius*, & *Georgius Syncellus* in Chronicis, & Marmor Arundellianum.

Regni Macedonici exordia.

VII. *Phidonis* frater fuit *Caranus*, Macedonici Regni conditor vulgò exiſtimatus. (Ex *Trogo Pompeio*, & *Juſtino* Libro VII. Cap. II. *Tito Livio*, *Velleio Paterculo*, *Pauſania*, *Dexippo*, *Euſebio*, *Georgio Syncello*.)

Regum Macedoniæ ſucceſſio.

At *Herodotus* Macedonici Regni conditorem *Perdiccam* facit Libro VIII. Cap. CXXXIX. Reges novem ante *Alexandrum* hujus nominis Primum *Dexippus*, *Euſebius* & *Georgius Syncellus* numerant; ſcilicet *Caranum*, *Cœnum*, *Tyrimmam*, *Perdiccam*, *Argæum*, *Philippum*, *Æropam*, *Alcetam*, *Amyntham*, quibus *Alexander* I. ſucceſſit. *Herodotus* verò ſex Reges duntaxat ante *Alexandrum* illum recenſet. *Ab hoc autem Perdicca*, inquit, *hunc in modum Alexander oriundus eſt: Amyntæ filius fuit Alexander, Amyntas Alcetæ, pater Alcetæ fuit Æropus, Æropi Philippus, Philippi Argæus, hujus Perdiccas, qui paravit Imperium. Ita Amyntæ fuit Alexander filius.* Caranus, Cœnus, Tyrimmas, *Herodoto* judice ex Laterculo Macedonum Regum expungendi. *Solinus* Cap. XV. *Perdiccam* ſucceſſiſſe dicit *Carano*, ſed illum nihilominus *Primum Regem* nominatum. In Temenidarum Genealogia, quam ex Satyro profert *Theophilus Antiochenus*, Perdiccas abnepos Carani cenſetur. *Ex Ariſtomacho*, inquit, *ortus eſt Temenus; ex hoc Ceiſus, ex hoc Maron ex hoc Theſtius; ex hoc Acous; ex hoc Ariſtomidas; ex hoc Caranus; ex hoc Cœnus, ex hoc Tyrimmas; ex hoc Perdiccas; ex hoc Argæus: ex hoc Philippus: ex hoc Æropus: ex hoc Alcetas; ex hoc Amyntas* Ex iſta Genealogia *Caranus*, *Cœnus*, & *Tyrimmas* in Macedoniorum Regum laterculum perperam aſciti videntur. *Perdiccæ* initia ad annum Periodi *Julianæ* quater milleſimum-primum, atque adeo ad tempora *Ezechiæ* Regis Juda referuntor. Regnavit annis quadraginta & octo. *Argæus* annis triginta duobus, *Philippus* annis triginta quinque, *Æropus* annis quadraginta tribus, *Alcetas* annis viginti-octo, *Amyntas* annis quadraginta novem, *Alexander* annis quadraginta tribus. Sequitur in laterculo *Perdiccas* alter, qui regnaſſe dicitur annis viginti-tribus; *Archelaus*, quatuordecim, *Oreſtes*, tribus; *Archelaus* alter, quatuor; *Amyntas* alter, uno; *Pauſanias*, uno; *Amyntas Tertius*, quinque; *Argæus Secundus*, duobus; *Amyntas Quartus*, duodecim; *Alexander Secundus*, uno, *Ptolemæus*, quatuor; *Perdiccas Tertius*, ſex; *Philippus*, viginti-quatuor; *Alexander Magnus*, duodecim.

Colonia ab Archia Corinthio Syracuſas ducta.

VIII. Anno Periodi Julianæ ter milleſimo nongenteſimo quadrageſimo-quinto Æræ Atticæ octingenteſimo decimo quarto, & quarto Olympiadis ſecundæ, *Archias* Corinthius Coloniam deduxit Syracuſas, anno vigeſimo-primo *Aſchyli* Regis, ut ex Arundelliano Marmore colligitur. A novis colonis primò occupata eſt Inſula *Ortygia*: & in ea Urbs condita. Poſt annos ſeptuaginta *Acra* à Syracuſanis conditæ ſunt, & *Caſmena*, annis circiter viginti poſt *Acras*. Urbis celeberrimæ deſcriptionem elegantem legere eſt apud *Ciceronem* Libro IV. *in Verrem* Lege & *Pauſaniam* Libro V. & *Strabonem* Libro VI.

Bellum Meſſeniacum primum.

IX. Anno ſecundo Olympiadis nonæ Lacedæmonii Meſſeniis bellum intulerunt, quod annos ampliùs viginti inter utramque Gentem exarſit. Spartanarum Virginum violationem in ſolenni Meſſeniorum Sacrificio, & *Telecli* Lacedæmoniorum Regis cædem, bellum iſtud accendiſſe aiebant Lacedæmonii; contra verò *Meſſenii* aſſerebant, Primoribus ſuis ad Templum venientibus inſidias à *Teleclo* factas, ut qui diſpoſuerit adoleſcentes in morem Virginum ornatos, cum pugionibus, qui *Meſſeniorum* Primores illos ſedentes ex improviſo adorirentur. Tum Meſſenios ad vim arcendam accurriſſe, & cum *Teleclum* ipſum, tum juvenes illos ſexum diſſimulantes interfeciſſe. Ita *Pauſanias* in *Meſſenicis*. Ejus belli meminit & *Strabo* Libro VIII. & *Trogus Pompeius* ac *Juſtinus* Libro III.

Archontes Athenis decennales.

X. *Joathami* Regis Juda temporibus, Athenienſes Archontas ſuos, ſive Prætores, antea perpetuos, decennali poteſtate contentos eſſe voluerunt, teſte *Pauſania* in *Meſſenicis*. Primus Archon decennalis *Charops* fuit, *Æſchyli* filius.

Ephori apud Lacedæmones inſtituti.

Iiſdem circiter temporibus, Lacedæmoniorum Regum poteſtas inſtitutis *Ephoris* à *Theopompo* Rege temperata eſt. Annuus erat hic Magiſtratus, & Popularis. Quinque numero ex Populo eligebantur. Gravioribus negotiis præerant. Primi Ephori nomine Anni in Faſtis atque Annalibus ſignabantur, ut Conſulum nominibus apud Romanos. Quamobrem Ephorus ille Ἐπώνυμος dicebatur. Primus Lacedæmoniorum Ephorus fuit *Elatus*. Uxori exprobranti quòd Regnum poteſtate imminutum filiis relinqueret, reſpondit Theopompus: *Minimè verò; trado enim diuturnius.* De his *Plutarchus* in Vita *Lycurgi*, & in Libello ad Principem indoctum, *Ariſtoteles* Libro II. Politicorum Cap. VIII. *Pauſanias* in Laconicis, *Cicero* Libro III. de Legibus, *Valerius Maximus* Libro IV. Cap. I.

Bellum Thyreaticum.

XI. Regnante apud Lacedæmonios *Theopompo*, bellum inter Argivos & Lacedæmonios geſtum eſt de Thyreatum finibus, *Thyreaticum* inde nominatum. Inter utramque Gentem conventum eſt, ut utrinque diſcedente Exercitu, viri trecenti

dimicarent, eorumque regio foret, qui bello ſuperiores eſſent. Ex ſexcentis pugnantibus, tres dumtaxat ſuperſtites fuere: *Alcinor* & *Chronius* Argivi, qui præcipiti curſu, quaſi victoriam nunciaturi Argos contenderunt: Ex Lacedæmoniis unus *Othryades*, qui ſpoliatis Argivis, eorum arma ad ſuorum caſtra deferens, ex eorum ſcutis Trophæum erexit, & ſanguine ſuis ex vulneribus manante id inſcripſit: *Jovi. Trophaeali. Lacedæmonii. De Argivis.* Cùm verò duo illi ſuperſtites Argivi litem integrarent, Amphictyones victoriam Lacedæmoniis adjudicarunt. De his *Pauſanias* in Laconicis & Argolicis; *Plutarchus* in Paralellis; *Herodotus* Libro I. *Stobæus* Sermone *De Fortitudine*, & *Euſebius* ad annum quartum Olympiadis XIV.

Athenienſium Archontes annui.

XII. Olympiadis XXIII. anno ſecundo, Archontes annui Athenis electi, & novem Magiſtratuum Imperium conſtitutum eſt, ut ait *Euſebius* in Chronico *Archon* dignitate cæteris anteibat, ejuſque nomine ſignabantur Anni, unde *Eponymus* dicebatur, teſte *Pauſania* in Laconycis. Primus Archon annuus fuit *Creon*. Secundùm Archontem erant *Theſmotheta* ſex, quorum munus erat Legum curam gerere, eaſque quotannis emendare, ut ex *Æſchine* notavit *Harpocration*. Sequebatur Βασιλεὺς, *Rex*. Ita vocabatur Magiſtratus, qui Myſteriorum curam gerebat, Pompiſque & Sacrificiis præerat, ut docet Scholiaſtes *Ariſtophanis* ſub finem Acharnenſium. *Polemarchus*, Magiſtratuum poſtremus, cauſas peregrinorum judicabat, qui etſi inter Athenienſes degerent, jus tamen civitatis non habebant. De his *Julius Pollux* Libro VIII. Cap. XXIII. & XXIV. Ejuſdem Olympiadis anno quarto Bellum

Bellum Meſſeniacum ſecundum.

Meſſeniacum ſecundum conſignandum eſt, de quo prolixè *Pauſanias* Libro IV. Lacedæmonii Meſſenios profligarunt, captaque poſt annos undecim obſidionis *Eira*, Meſſenia potiti ſunt.

Chalcedon condita.

XIII. Olympiadis vigeſimæ-ſextæ anno ſecundo, *Chalcedon* Urbs in Bithynia condita eſt à Megarenſibus, ut docet *Euſebius* in Chronicu. A *Chalcide* amne propinquo nomen accepit, ut *Stephanus Byzantinus* teſtatur. Olympiadis trigeſimæ anno tertio Byzantium Thraciæ oppidum conditum notat *Euſebius*. Argivorum coloniam fuiſſe ſcripſit *Heſychius*; Athenienſium *Ammianus*; Mileſiorum *Velleius Paterculus*: Megarenſium *Marcianus Periegetes*. Byzantii conditorem

Byzantium.

Bizantem Megarenſium Ducem fuiſſe docet *Euſtathius* in Dionyſii Periegeſim. *Hæmum* Thraciæ Regem à *Byzante* ſingulari certamine victum fuiſſe, legimus in *Heſychii* Libro *De Rebus Patriis Conſtantinopoleos*. Poſtea, cùm Scytharum Rex Byzantium obſideret, *Phidalea Byzantis* uxor Serpentes in vaſcula conjectos ſagittarum inſtar emiſit in hoſtes, & plurimis hoc modo interfectis, Urbem abſente marito ſervavit. Idem refert *Joannes Tzetzes* Chiliade II. Hiſt. IX. Iis, qui (conditâ jam à Megarenſibus Chalcedone) Byzantium condiderunt, *Apollo* mandaſſe dicitur, ut *è regione cæcorum* Urbem extruerent, cæcorum nomine Megarenſes deſignans, qui, cùm priores ad iſta loca navigaſſent, omiſſo ulteriori littore, in quo tanta eſſet commoditas, deterius ſolum occuparunt. Ita narrant *Strabo* Lib. VII. & *Cornelius Tacitus* Lib. XII. Annalium.

Thales Mileſius naſcitur.

XIV. Olympiadis trigeſimæ-quintæ anno primo Mileti in Ionia natus eſt *Thales*, à patria *Mileſius* appellatus, Phyſicorum Philoſophorum primus, ut ex *Apollodori* Chronico refert, *Laertius* in ejus Vita, & *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro I. contra *Julianum*. Ipſum è Phœnicia A genus duxiſſe, quamvis Mileti natus ſit, docet *Herodotus* Lib. I. quod à *Clemente Alexandrino* Lib. I. *Stromatum* obſervatum eſt: *Quin etiam* (inquit) *Thales, ut referunt Leander & Herodotus, erat Phœnix.*

Draco Athenienſium Legiſlator.

XV. Olympiadis trigeſimæ-nonæ anno primo, *Draco* Athenienſibus Leges tulit, ut teſtantur *Tatianus* Oratione adverſùs Græcos, *Clemens Alexandrinus* Libro I. Stromatum, *Euſebius* in Chronico, & *Suidas*. Neque eſt ulla apud Græcos tabula publica his Legibus antiquior, (inquit *Joſephus* Libro I. contra *Apionem*.) *Draco-* B *nis* Leges non diu in honore fuerunt propter acerbitatem. Peccatis enim omnibus unum ſupplicium, capitale ſcilicet conſtituit: Adeo ut & qui otii damnarentur, & qui olus aut poma ſurriperent, morte mulctarentur, non ſecus ac ſacrilegi atque homicidæ. Hinc *Demades* poſtea ſcitè dixit: *Draconem Leges ſanguine, non atramento ſcripſiſſe.* Refert *Plutarchus* in Vita *Solonis*, Legem de otioſis capite plectendis ex Ægypto à *Solone* advectam eſſe ſcribunt *Herodotus* Libro II. Cap. CLXXVII. & *Diodorus Siculus* Libro I. At *Draconi*, non *Soloni* Lex iſta ab aliis tribui- C tur. Neque tamen de pœna illa ſatis convenit inter Auctores. Reclamat ſcilicet *Julius Pollux* Libro VIII. Cap. VI. *Juxta Draconem* (inquit) *otii pœna erat infamia: Juxta Solonem, tertiò reus otii infamis erat.* Et *Laertius* in Vita Solonis ex Lyſia refert, *Draconem* Legem ſcripſiſſe his verbis: *Otioſi nomen deferre cuivis liceat.* Areopagitis tamen *Solon* negotium dedit, *Ut viderent unde quiſque viveret, & in otioſos animadverterent*, ut refert *Plutarchus*. Legem de homicidiis ad pecudes ipſas *Draco* extendit, ſtatuens *Ut animalia* bruta etiam ipſa quæ mortis fuiſſent cuiquam in cauſa, cædis tenerentur. Quod ex Moſaica Lege D de bove cornupeta ſumptum eſt. Imò ad inanimata Legem de homicidiis etiam pertinere voluit, ut ex *Pauſania* in *Eliacis* colligitur. *Cùm Theagenis ſtatua*, inquit, *hominem ſubito caſu oppreſſiſſet, ejus filii ſtatuam de cæde poſtularunt; & Thaſii eam in Mare abjecerunt ex Lege Draconis, qui cùm Leges ſcriberet, ſanxit, Urbe agroque exterminanda etiam inanimata, ſi quid fortè eorum corruens hominem interemiſſet.* Rogatus *Draco*, cur delicta pene omnia capitis ſupplicio plectenda ſanxiſſet, reſpondit: *Se exiſtimare exi-* E *gua peccata morte digna: Sed pro magnis ſe non habere majus ſupplicium.* Ita refert *Plutarchus*. Peccata ſcilicet omnia æqualia cenſebat *Draco*; quæ Stoicorum doctrina poſtea fuit.

Lex contra otioſos.

Draconis Leges acerbæ.

Maſſilia à Græcis condita.

XVI. Olympiade quadrageſimâ-quintâ, regnante apud Judæos *Sedekia*, annis ante Chriſtum paulò minùs ſexcentis, *Maſſilia* Urbs Galliæ Narbonenſis, portu & emporio celeberrima, à Phocæenſibus condita eſt, teſte *Solino*, Cap. VIII. Phocæenſes autem cum Phocenſibus Auctores nonnulli, etiam ex Veteribus, perperam confundunt: Illi ab Urbe Joniæ *Phocæa*, hi à F *Phocide* Regione, cujus Metropolis erat *Delphi*, denominantur, ut conſtat ex *Stephano Byzantio* Libro *De Urbibus & Populis*. Maſſiliam Phocæenſium eſſe Coloniam docent *Strabo* Libro IV. *Pomponius Mela* Libro II. Cap. V. *Athenæus* Libro XIII. & alii. Ex *Ariſtotele* Libro *De Republica Maſſilienſium*, hanc hiſtoriam refert poſtremò laudatus Auctor: *Phocæenſes Jonios mercatores Maſſiliam condidiſſe: Euxenum inter illos Nanni ejus oræ Principis fuiſſe hoſpitem. Is, cùm eſſent filiæ præparatæ Nuptiæ, Euxenum invitat ad convivium. Sic porro fieri Nuptiæ conſueverant: Poſt cœnam Virgo intrabat, temperatamque phialam porrigebat cui vellet ex adſtantibus procis: Cui tradidiſſet,*

tra lidiſſet, in Sponſus erat. Accedit tum Virgo nomine Petta, & ſive caſu, ſive ob quamdam aliam cauſam, phialam offert. Ita cum accidiſſet, & pater Deorum providentiâ contigiſſe crederet, lubens filiam deſpondit. Mutato vir nomine Ariſtoxenam illam vocavit, & oblitus patriæ, una cum illa vitam exegit. Pretis quidem Euxeni fuit & Ariſtoxena filius. Ab eo gens propagata nunc Maſſiliæ Protiada appellatur. Conditam à *Proto* Maſſiliam ſcribit *Plutarchus* in Vita *Solonis*, Cap. III. *Juſtinus* ex Trogo Pompeio *Protin* vocat Libro XLIII. Cap. III. Filiamque *Nanni* Segobrigiorum Regis, *Gyptis* nomine, ipſi traditam uxorem narrat, cùm ipſi, omiſſis omnibus, aquam inter epulas, more gentis, Virgo Princeps porrexiſſet. Condita Maſſilia eſt prope oſtia Rhodani amnis, in remoto ſinu, velut in angulo Maris. Sed Ligures incrementis Urbis invidentes, Græcos aſſiduis bellis fatigarunt. Qui pericula propulſando in tantùm enituerunt, ut victis hoſtibus, in captivis agris multas colonias conſtituerent. *Ab his igitur Galli, & uſum vitæ cultioris, depoſitâ & manſuefactâ barbariâ, & agrorum cultus, & Urbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus, non armis vivere, tunc & vitem putare, tunc olivam ſerere conſueverunt: Adeòque magnus & hominibus & rebus impoſitus eſt nitor, ut non Græcia in Galliam emigraſſe, ſed Gallia in Græciam tranſlata videretur.* Mortuo Rege *Nanno*, à quo locus acceptus condendæ Urbis fuerat, cùm Regno filius ejus *Comanus* ſucceſſiſſet, ſuggeſſit Regulus quidam, *Quandoque Maſſiliam exitio finitimis Populis futuram, opprimendamque in ipſo ortu, ne mox validior ipſum obrueret.* Subnexuit & aliam fabulam: *Canem aliquando partu gravidam locum à Paſtore precario petiiſſe, in quo pareret: Quo obtento, iteratò petiiſſe ut ſibi eodem in loco educare catulos liceret: Ad poſtremum adultis catulis, fultam domeſtico præſidio, proprietatem loci ſibi vindicaſſe. Non aliter Maſſilienſes, qui nunc inquilini videantur, quandoque dominos regionum futuros.* His incitatus Rex, inſidias Maſſilienſibus ſtruit. Itaque ſolemni * Floraliorum die, multos fortes ac ſtrenuos viros hoſpitii jure in Urbem miſit, plures ſcirpis latentes, frondibuſque ſupertectos induci vehiculis jubet; & ipſe cum Exercitu in proximis Montibus deliteſcit; ut cùm nocte à Maſſilienſibus apertæ portæ forent, tempeſtivè ad inſidias adeſſet; Urbemque ſomno ac vino ſepultam armatus invaderet. Sed has inſidias Mulier quædam Regis cognata prodit, quæ adulterare cum Græco adoleſcente ſolita, in amplexu juvenis miſerata formæ ejus, inſidias aperit, periculumque declinare jubet. Ille rem ſtatim ad Magiſtratum defert; Atque ita patefactis inſidiis, cuncti Ligures comprehenduntur, latenteſque de ſcirpis protrahuntur. Quibus omnibus interfectis, inſidianti Regi inſidiæ tenduntur. Cæſa ſunt cum ipſo Rege hoſtium ſeptem millia. *Exinde Maſſilienſes feſtis diebus portas claudere, vigilias agere, ſtationem in muris obſervare, peregrinos recognoſcere, curas habere, ac veluti bellum habeant, ſic Urbem pacis temporibus cuſtodire. Adeo illic bene inſtituta, non temporum neceſſitate, ſed rectè faciendi conſuetudine ſervantur.* Ita *Juſtinus* loco ſupra laudato. Ingenuarum literarum ſtudia adeo Maſſiliæ floruerunt, ut Romani pro Athenienſi peregrinatione Maſſilienſem amplecterentur; ac *tantum Græcarum literarum ſtudium apud Gallos excitarunt Maſſilienſes, ut contractuum quoque formulas Græcè conſcriberent.* Ita refert *Strabo* Libro IV. Reſpublica Maſſilienſium per Optimates adminiſtrabatur, Concilio DC... virorum, quos ab honore perpetuo *Timucos* appellabant. Huic Concilio quindecim Viri præerant, occurrentium negotiorum ordinarii Judices. Ex his rurſum tres præſidebant maximâ poteſtate. Nullus *Timuchi* dignitatem conſequebatur, cui nulli eſſent liberi, aut cujus ſtirps per tres ætates inter cives non duraviſſet. Legibus Jonicis utebantur. *Dianam Epheſiam*, & *Apollinem Delphicum* olim colebant. Romani *Dianæ* ſimulachrum à Maſſilienſibus amicis ſuis acceptum in Aventino dedicarunt. *Frugalitatis ac modeſtiæ Maſſilienſium non minimum eſt argumentum, quòd apud eos maxima dos eſt centum aurei, & altra quinque in veſtitum, ac totidem in ornatum aureum inſumere non licet.* Verba ſunt *Strabonis* loco ſupra laudato. *Maſſiliam ſocietate & viribus fultam aliquando legimus Romam* (inquit *Ammianus Marcellinus* Libro XV. Cap. XI.) Maſſilienſium Rempublicam egregiè laudat *Cicero* pluribus in locis, præſertim verò in Oratione pro L. V. Flacco. *Neque verò te*, inquit, *Maſſilia prætereo, quæ L. Flaccum Militem, Quæſtoremque cognoſti: Cujus ego Civitatis diſciplinam atque gravitatem, non ſolùm Græciæ, ſed haud ſcio an cunctis Gentibus anteponendam jure dicam: Quæ tam procul à Græcorum omnium regionibus, diſciplinis, linguaque diviſa, cùm in ultimis terris cincta Gallorum Gentibus, barbariæ fluctibus alluatur, ſic Optimatum conſilio gubernatur, ut omnes ejus Inſtituta laudare faciliùs poſſint, quàm æmulari.* Denique de Maſſilienſibus hæc habet *Valerius Maximus* Lib. II. *Maſſilienſes ad hoc tempus uſurpant diſciplinæ gravitatem priſci Moris obſervantia, caritate Populi Romani præcipue conſpicui, qui tres in eodem manumiſſiones reſcindi permittunt, ſi ter ab eodem deceptum Dominum cognoverint: Quarto errori ſubveniendum non putant: Quia ſuâ jam culpâ injuriam accepit, qui ei ſe toties objecit. Eadem Civitas ſeveritatis cuſtos acerrima eſt, nullum aditum in ſcenam Mimis dando, quorum argumenta majore ex parte ſtuprorum continent actus: Ne talia ſpectandi conſuetudo, & imitandi licentiam ſumat. Omnibus autem, qui per aliquam Religionis ſimulationem alimenta inertiæ quærunt, clauſas portas habet, & mendacem, & fucoſam Superſtitionem ſubmovendam eſſe exiſtimat.*

* Feſtus dies erat in honorem Deæ Floræ apud Græcos & Romanos inſtitutus.

Maſſilienſium Reſpublica.

XVII. Olympiadis quadrageſimæ-ſextæ anno ſecundo, Athenas *Cylonis* piaculo contaminatas, (de quo *Thucydides* Libro I. *Herodotus* Libro V. Cap. LXXI. & *Plutarchus* in *Solone*,) expiari viſum eſt ex *Pythiæ* reſponſo, cùm cives peſtilentiâ, nocturniſque ſpectris vexarentur. Itaque *Nicia* filio *Nicerati* cum nave in Cretam miſſo, *Epimenidem* acciverunt; qui cùm veniſſet, Urbem luſtravit hunc in modum: Oves nigras & albas in Areopagum duxit; illinc eas quò vellent, ire permiſit; eis qui ſequebantur præcipiens, ut ubi quæque recubuiſſet, ibi mactaretur τῷ προσήκοντι Θεῷ, *Deo cui conveniret.* Atque peſtilentiam ita deſiiſſe ferunt. Hinc factum ut in Athenienſium vicis *Aræ nullo inſcripto nomine* ſint erectæ, memoriam ejuſdem placationis ferentes. *S. Paulus* Actuum XVII. ait ſe Athenis vidiſſe *Aram* inſcriptam, *Ignoto Deo.* Cujus inſcriptionis cauſam affert *S. Iſidorus Peluſiota* Libro IV. Epiſtolâ LXIX. *Aiunt, peſtem occupaſſe Athenienſium Civitatem: Cùm igitur Deos Lege ſancitos coluiſſent, nihil inde utilitatis perceperunt. Quare cùm cogitatio ipſos ſubiiſſet, fieri poſſe ut Deus eſſet aliquis, quem ipſi, utpote incognitum, ſine honore & cultu reliquiſſent, qui ob ſui contemptum peſtem immiſiſſet, Templum extruxerunt, & Aram cui inſcripſerunt,* ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ: *Cùmque Illi hoſtias immolaſſent, ſanati ſunt:* Lucianus in *Philopatride* bis meminit τῷ ἐν Ἀθήναις Ἀγνώστῳ. *Suidas* in Τιμαιος, ait;

Cylonis piaculum Athenarum expiatio ab Epimenide.

Ara apud Athenienſes ignoto Deo unde erecta?

Solon maledicere defunctis vetat Lege lata.

dicta vetat in defunctos congerere. *Eſt enim putare eos qui deceſſerunt ſanctos, pium: Abſtinere ab iis qui non extant, juſtum; & civile, odii tollere æternitatem. In vivum contumelias effundere in Sacris Judiciis, Curiis, & Ludis interdixit. Mulctam pendendam privato tres drachmas, binas alteras Ærario præſcripſit. Nam iram nuſquam moderari, illiberale putavit & effrene, ubique arduum, nonnullis etiam impoſſibile. Debet verò ad id quod effici poteſt Lex accommodari, dummodo intendat cum fructu paucos, & non multos incaſſum punire.*

Lex Solonis de Teſtamentis.

Jam probatur Lex ejus teſtamentaria. Etenim antea non erat jus teſtamentum condendi, ſed familia defuncti pecunia & hereditas relinquenda erant. Hic liberum fecit, non extantibus liberis, cui viſum eſſet, ſua donandi, amicitiamque propinquitati, & gratiam prætulit neceſſitati, pecuniamque mancipium fecit poſſeſſorum. Nec indiſtinctè tamen citra delectum dare indulſit: Sed ſi non per morbum vel medicamentum, nec vinculis, vel vi adſtrictus, vel uxoris inductus eſſet blanditiis.

Leges Solonis de officiis parentum & filiorum, & de artificiis.

Traduxit ad artificia cives, tulitque Legem, *Ne filius Parentem, qui non ipſum docuiſſet artem, cogeretur alere... Cum id præcepit Areopagitarum, quoniam ſe quiſque tueretur quæſtu obſervare, atque in otioſos animadvertere.* Ad alendos parentes non adſtrinxit eos, qui ex meretricibus eſſent procreati, quòd ſolius voluptatis, non liberorum gratiâ, parentes eorum commixti eſſent, filiiſque reddidiſſent *probroſam nativitatem.*

Solonis Leges de Mulieribus.

Has de Mulieribus Leges tulit, pleriſque viris ſapientibus non probatas. Adulteram interficere deprehendenti permiſit: Sin verò liberam feminam rapuerit quis, eique vim intulerit, huic centum drachmarum indixit mulctam. Si lenocinetur, viginti drachmarum. Præterea, filias aut ſorores vendere prohibuit, niſi in ſtupro deprehenſas. Pecuniæ inopia, quæ tunc temporis apud Athenienſes erat, Solonem impulit ut graviſſima crimina mulctis pecuniariis emendaret.

Leges ſuas omnes in centum annos ſanxit. Relatæ fuerunt in axes, vel tabulas quadratas ligneas, quas *Axonas* dixere, thecis incluſas aliquantò longioribus quàm largioribus, in quibus vertebantur. Appellabantur, auctore Ariſtotele, *Cyrbes*. Aliqui volunt eas, in quibus Sacra & Sacrificia ſunt deſcripta, propriè *Cyrbes*, cæteras *Axonas* fuiſſe appellatas. Senatus ad Legum *Solonis* obſervantiam ſolemni ſe juramento obſtrinxit. Singuli verò Theſmothetæ peculiari ſacramento, ſi quam violaſſent Legem, auream ſtatuam paris ſibi ponderis ſe Delphis dicaturos. Hæc ex *Plutarcho* in *Solone* diſcimus.

Septem Græciæ Sapientes.

XIX. Iiſdem pene temporibus ſeptem Græciæ Sapientes floruere, quos *Plato* in *Protagora* hoc ordine recenſet: *Thales Mileſius, Pittacus Mitylenæus, Bias Prienæus, Solon Athenienſis, Cleobulus Lyndius, Myſon Chenæus, & Chilon Lacedæmonius. Hi omnes Laconicæ breviloquentiæ ſtudioſi fuerunt, & ex communi conſenſu verba brevia memorabilia ab unoquoque dicta, Sapientiæ primitias, Apollini Delphico dedicarunt, quæ Templo inſcripta ab omnibus celebrantur.* NOSCE

Eorum Sententiæ.

TE IPSUM.... NE QUID NIMIS.... MODUS OPTIMUS.... SPONDE, NOXA PRÆSTO EST... OMNES HOMINES MALI: VEL: PLURIMI HOMINUM MALI.... OMNIA VINCIT DILIGENS MEDITATIO... NOSCE OCCASIONEM... Cui autem quæque Sententia tribuenda ſit non conſentiunt Auctores, ut docet *Clemens Alexandrinus* Libro I. *Stromatum*, p. 300. Cùm

A Scytha quidam *Anacharſis* nomine Græciam Sapientiæ ſtudio peragraret, Chenis occurrit *Myſoni. Hic nihil aliud noverat quàm familiam rectè adminiſtrare, terram peritè colere, cum uxore caſtè vivere, liberos liberaliter educare. Sufficit hoc Scythæ, nec ſapientiam ut Boſam ſibi quærendam putavit, cùm inveniſſet opera, in quorum contemplatione aliquamdiu defixus hæſit: Cumque jam ſatis perſpexiſſet ſingula, Myſon illi dixit: Hæc ſunt, mi Anacharſi, quorum causâ (neſcio quàm verè) homines nos Sapientes vocant. Quod ſi hoc Sapientis nomen mereor, non video quin non Sapiens dici* B *debeat. Anacharſis utrumque in homine Græco valde miratus eſt, & abundantiam operum, & paucitatem verborum.* Refert *Maximus Tyrius* Diſſertatione XV. *Chilon Lacedæmonius* dixit: *Providentiam rerum futurarum, ratiocinatione comprehenſibilem, eſſe viri virtutem.* TALES MILESIUS Græcorum Philoſophorum primus defectionem Solis prædixit: *Solemque docuit deficere, quando Luna ad lineam infra eum fertur, quæ eſt naturâ terreſtri. Idque in ſpeculis cernì, ſubjici Soli diſcum Lunæ. Principium rerum eſſe dixit Aquam. Mentem Mundi ſtatuit Deum.* Sectæ Io- C *nicæ* Princeps fuit. Hæc ejus celebratur Sententia: *Validiſſima omnium eſt neceſſitas: Omnia enim ei ſubſunt.* Cùm in Ægypto Philoſophiæ operam dediſſet, Miletum rediit ætate jam grandior. Hæc diſcimus ex *Plutarcho* Lib. *De Placitis Philoſophorum.* Loco *Myſonis Chenei* quidam *Periandrum Corinthium* inter Septem Sapientes numerant, (ex *Diogene Laertio.*) Lege *S. Auguſtinum* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXV. *Biantis* honorificè meminit *Cicero* Paradoxo I. *Sæpe laudabo* (inquit) *Sapientem illum Biantem, qui numeratur in Septem: Cujus cùm patriam Prienam cepiſſet hoſtis, cæterique ita fuge-* D *rent, ut multa de ſuis rebus aſportarent, cùm eſſet admonitus à quodam, ut idem ipſe faceret: Ego vero, inquit facio: Nam OMNIA MEA MECUM PORTO. Ille hæc ludibria fortunæ ne ſua quidem putavit.* Pittaci Mitylenæi dictum *Plutarchus* memorat in *Sympoſio.* Ortâ enim diſputatione coram *Myrſilo* Tyranno, *quodnam* eſſet animalium omnium peſſimum, reſpondit: *Peſſimum ferarum eſſe Tyrannum; de cicuribus, Adulatorem.* Adversùs Phrynonem dimicaturus propter controverſias finium quæ erant inter E Atticos & Mitylenæos, rete in eum conjecto ipſum impedivit, & occidit, ut referunt *Strabo* Lib. XIII. *Polyænus* Lib. I. Stratagematum, & *Plutarchus* Lib. *De Herodoti Malignitate.* Cùm Mitylenei magna ei dona offerrent, conjectâ haſtâ id duntaxat agri petiit, quo cuſpis pertigiſſet. Unde loco nomen factum, *Pittacium*, ut referunt *Herodotus* ibidem, & *Valerius Maximus* Lib. VI. Cap. V. Tritici molendi exercitium *Pittaco* fuiſſe teſtatur *Clearchus* apud *Laertium.* Et *Plutarchus* in Sympoſio *Thaletem* inducit ita loquentem: *Ego cùm in Leſbum veniſſem, audivi hoſpitam ſic cantantem ad piſtrinum: Mole piſtri-* F *num, mole: Nam & Pittacus molit, Rex magnæ Mitylenæ.* Meminit & *Clemens Alexandrinus* in Pædagogo: *Pittacus ille Mitylenæorum Rex molere ſolebat, operoſo utens exercitio.* Sed & *Pittacum* de laude Molæ ſcripſiſſe docet *Ælianus* lib. V. *Var. Hiſt.* Cap. IV.

Plutar. Lib. II. De Plac. Philoſ. c. 14. Idem Lib. II. c. 3. & 9.

ARTICULUS VI.

De Rebus Romanorum.

Æra Urbis Romæ conditæ.

I. ÆRa Urbis conditæ variè ab Auctoribus aſſignatur. M. *Portius Cato* ex Tabulis Cenſoriis, & ex Faſtis Capitolinis inveſtigato Urbis Natali, ſtatuit Romam conditam anno ab Excidio Trojæ quadringenteſimo trigeſimo ſecundo, Olympiadis ſextæ anno quarto, vel (ut *Dionyſius Halicarnaſſenſis* numerat) anno primo Olympiadis ſeptimæ. Tribuitque Romanis Regibus à *Romulo* ad Regiſugium & ad creatos Conſules, annos ducentos quadraginta tres. Hunc calculum approbant *Polybius* & *Solinus*. M. *Terentius Varro* Catonianam Epocham anno uno antevertit. Ex Characteribus enim Aſtronomicis, ope L. *Tarrutii Firmani*, Mathematici in ſignis, à *Cicerone* laudati Libro II. *De Divinatione*, ſtatuit Urbem conditam anno tertio Olympiadis ſextæ, annos Urbi ab incunabulis ad Regiſugium tribuens ducentos quadraginta-quatuor. Hunc *Varronis* calculum ſecuti ſunt *Cicero*, *Auguſtus*, aliique Imperatores in ſuis Secularibus Ludis, *Velleius Paterculus*, *Plinius*, *Plutarchus*, *Tacitus*, *Cenſorinus*, *Joſephus*, *Euſebius*. Alii Urbis Natales conjiciunt in annum primum Olympiadis octavæ, auctore *Q. Fabio Pictore*, Hiſtorico Romano antiquiſſimo. Æram illam *Fabianam* probatam volunt à *Diodoro Siculo*, *Tito Livio*, & *Julio Africano*. Æra Varroniana toto quinquennio *Fabianâ* anterior eſt. Longè tardiùs Romam conditam *S. Auguſtinus* exiſtimavit, *Achaz* ſcilicet vel *Ezechia* Regum Juda temporibus, cùm Populus Iſraël haberet in Terra Promiſſionis annos ſeptingentos decem & octo. (Lib. XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXII.) At *Joatham* regnante, anno ejus ſexto, ſecundùm *Varronem*, vel ſeptimo, ſecundùm *Catonem*; vel undecimo, juxta *Fabium Pictorem*, Roma condita eſt in Feſto Palilitio, XI. Kal. Maii. *Propertius* Libro IV.

Palilia.

Urbi Feſtus erat, dixere Palilia Patres,
Hic primus cœpit Mœnibus eſſe dies.

Palilia à *Pale* Dea pabuli, aliis *Parilia* à *pariendo*, ut obſervat *Feſtus*.

Romulus Urbis conditor, & Rex primus.

II. Roma nomen accepit à *Romulo* conditore, qui recèns conditam Urbem fraterno *Remi* ſanguine fœdavit. Centumviralem Senatum inſtituit. *Patres* ab honore, *Patricii* progenies eorum appellati. Bellum à Cæninenſibus, Cruſtuminis, Antemnatibus, & Sabinis ſuſtinuit, ob Raptum Virginum, quas ad conjugium Romani abduxerant. *Titus Tatius* Sabinorum Rex erat. Ad Sabinos primùm, tum ad Romanos inclinante victoriâ, Sabinæ Mulieres, quarum ex injuria bellum ortum erat, pacem à parentibus viriſque rogarunt, impetrarunt. Fœdus inter utramque Gentem firmatum, conſociatum Regnum, Imperium omne Romam collatum eſt. Ut tamen Sabinis aliquid daretur, Quirites à Curibus appellati. Populo in triginta Curias diviſo, Sabinarum Mulierum Urbis Primoribus nuptarum nomina honoris gratiâ ipſis impoſita. Bellum deinde contra Fidenates & Veientes proſperè geſtum. Cùm ad Exercitum recenſendum concionem in campo haberet, orta ſubitò tempeſtas cum magno fragore tonitribuſque tam denſo Romulum operuit nimbo, ut conſpectum ejus concioni abſtulerit. A Senatoribus, quibus inviſus erat, obtruncatum, ejuſque corpus diſcerptum fama fuit. Hanc *Proculus Julius* diſſipavit, Populo perſuadens *Romulum* in cœlos raptum, immortalitate donatum, ac inter Deos relatum ſibi viſum eſſe. Annos ſeptem & triginta regnavit. Hæc ex *Livio* Lib. I. *Dionyſio Halicarnaſſenſi*, *Aurelio Victore*, *Floro*, & *Plutarcho*, in Vita *Romuli*, excerpta ſunt. Sub *Quirini* nomine conſecratus eſt. Unde *Virgilius* Æneidos I.

—— Remo cum fratre Quirinus
Jura dabunt. ——

Quæ verba *Servius* ita commentatur: *Romulus Quirinus ideo dictus, vel quòd haſtâ utebatur, quæ Sabinorum linguâ Curis dicitur: vel à κύριος, qui Græcè Rex dicitur: Vel propter generis nobilitatem: Mars enim cùm ſævit, Gradivus dicitur; cùm tranquillus eſt, Quirinus. Ita in Urbe duo ejus Templa ſunt, unum Quirini, intra Urbem, quaſi Cuſtodis, & tranquilli: aliud in Appia Via extra Urbem, prope portam, quaſi Bellatoris, vel Gradivi.* De *Romuli* Apotheoſi lege *S. Auguſtinum* Libro III. *De Civitate Dei*, Cap. XV. ubi ex ipſis Hiſtoriæ Romanæ Scriptoribus, & *Cicerone* probat, ejus inter Deos receptionem commentitiam exiſtimatam.

Interregnum poſt Romuli mortem.

III. Poſt *Romuli* mortem, annuum Interregnum fuit, Senatoribus alternis imperantibus. Rex tandem à Romanis ex Sabinorum Gente creatus eſt *Numa Pompilius*. Is Romam antea commigraverat, ſed Curibus degebat, celebri Sabinorum Urbe, unde ſe Romani unà cum receptis Sabinis *Quirites* nominaverunt. Leges Novæ Urbi condidit, inde forſan *Numa* cognominatus, ἀπὸ τοῦ νόμου, ut *Servius* obſervat. Ferocem Populum armorum deſuetudine mitigandum ratus, *Janum* indicem pacis, bellique fecit: Apertus ut in armis eſſe civitatem; clauſus, pacatos circum omnes Populos ſignificaret. Clauſo eo, cùm finitimorum animos ſocietate ac fœderibus junxiſſet, poſitis externorum periculorum curis, ne luxuriarentur otio animi, quos metus hoſtium diſciplinaque militaris continuerat, Deorum metum injiciendum ratus eſt. *Qui cùm deſcendere ad animos ſine aliquo commento miraculi non poſſet, ſimulat ſibi cum Dea Egeria congreſſus nocturnos eſſe: Ejus ſe monitu, quæ acceptiſſima Diis eſſent, Sacra inſtituere, Sacerdotes ſuos cuique Deorum præficere* (inquit *Titus Livius*.) Flaminem *Jovi* aſſiduum creavit, alterum *Marti*, tertium *Quirino*. Virgines *Veſtæ* legit, eiſque ſtipendium de publico ſtatuit. Creato Pontifice *Numa Marcio*, ei Sacrorum omnium Ritus præſcripſit, ejuſque ſcitis publica omnia privataque Sacra ſubjecit. Annum ad curſum Lunæ in duodecim Menſes deſcripſit: Nefaſtos Dies, Faſtoſque fecit. Romuleum annum decem dumtaxat menſium fuiſſe, *Numam* verò duos menſes addidiſſe, teſtantur *Ovidius* Lib. I. & III. Faſtorum, *Solinus* Cap. III. *Macrobius* Lib. I. *Saturnal.* Cap. XII. & XIII. *Cenſorinus* Lib. *De Die Natali*, Cap. XX. Verumtamen vetuſti duo Annalium Scriptores, *Licinius Macer* & *Lucius Feneſtella*, Annum Romanum ſtatim initio Urbis duodecim Menſium fuiſſe tradiderunt, *Cenſorino* teſte. Quorum ſententiam ſecutus *Plutarchus*, in Vita *Numæ*, Menſium dumtaxat ordinem ab eo tranſpoſitum ſcripſit: Januario ſcilicet, qui ſub *Romulo* fuerat undecimus, primum locum datum; Februario, qui duodecimus, ſecundum; Martio, qui primus, tertium. Eamdem opinionem amplexi ſunt *Scaliger* Lib. II. *De Emendatione Temporum*, & *Lydiatus* Tractatu *De variis Annorum formis*.

Numa Pompilius Rex II. Romanorum & Legiſlator.

Numam

Numam cum *Pythagora Lacedæmonio*, qui Olympiis curſu victor fuit xvi. Olympiade conſuetudinem aliquam habuiſſe *Plutarchus* in Vita *Numæ* teſtatur. Hæc cauſa eſſe potuit, cur *Pythagoreus* dictus ſit. Quod cùm poſteri non rectè caperent, *Numam* Pythagoræ Philoſophi Auditorem fuiſſe perperam aſſeruerunt, cùm centum poſt annos & ampliùs, regnante Romæ *Servio Tullio* floruerit. Ita *Titus Livius* Lib. I. & *Cicero* Lib. IV. *Tuſcul. Quæſt.* & II. *De Oratore*, Nummos æreos Romæ regnante *Numa* ſignatos fuiſſe, & ab eo nomen accepiſſe putarunt *S. Epiphanius* libro *De Ponderibus & Menſuris*, versùs finem, *S. Iſidorus* Libro XVI. *Originum*, Cap. XVII. & *Suidas* hujus opinionis auctorem laudans *Suetonium Tranquillum*. Alii *Nummum* ex Græco νόμισμα, & νόμος derivatum cenſent. *Ariſtoteles* V. Ethicorum: *Nomiſma ex eo nomen habet, quia non naturâ, ſed lege eſt*, ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστί. Græcam numiſmatis, & nummi originem pariter aſſerit *Julius Pollux* Libro IX. Annos tres & quadraginta regnavit *Numa*: De quo legi poſſunt *T. Livius* Lib. I. *Dionyſius Halicarnaſſenſis*, & *Plutarchus* in ejus Vita. Libros *Numæ*, quibus Sacrorum cauſæ reddebantur, cùm poſt ejus mortem à *Terentio* quondam inventi fuiſſent, & ad Senatum delati, Patrum Conſcriptorum decreto combuſtos, teſtantur *Varro* Lib. I. De Cultu Deorum, *Livius* Lib. XL. *Valerius Maximus* Lib. I. Cap. I. *Plinius* Libro XIII. Cap. XIII. *Lactantius* Lib. I. Cap. XXII. & *S. Auguſtinus* Libro VIII. *De Civitate Dei*, Cap XXXIV. ubi ſcribit, *Numam Pompilium curioſitate illicitâ ad ea Dæmonum perveniſſe ſecreta*, quæ literis mandavit. *Senatus autem, cùm Religiones formidaret damnare Majorum, & ideo Numæ aſſentiri cogeretur: illos tamen Libros tam pernicioſos eſſe judicavit, ut nec obrui rurſus juberet, ne humana curioſitas multò vehementiùs rem jam proditam quæreret, ſed flammis aboleri nefanda Monumenta: Ut quia jam neceſſe eſſe exiſtimabant Sacra illa facere, tolerabiliùs erraretur cauſis eorum ignoratis, quàm cognitis Civitas turbaretur.* Et Cap. XXXV. *Nam & ipſe Numa, ad quem nullus Dei Propheta, nullus Sanctus Angelus mittebatur, hydromantiam facere compulſus eſt, ut in aqua videret Imagines Deorum, vel potius ludificationes Dæmonum, à quibus audiret, quid in Sacris conſtituere atque obſervare deberet. Quod genus divinationis idem Varro à Perſis dicit allatum, quo & ipſum Numam, & poſtea Pythagoram Philoſophum uſum fuiſſe commemorat: Ubi adhibito ſanguine etiam Inferos perhibet ſciſcitari, & νεκρομαντείαν Græcè dicit vocari.... His artibus didicit Sacra illa Pompilius, quorum Sacrorum facta prodidit, cauſſas obruit; ita timuit & ipſe quod didicit: Quarum cauſſarum proditos Libros Senatus incendit.... Quod ergo aquam egeſſerit, id eſt, exportaverit Numa Pompilius, unde hydromantiam faceret, ideo Nympham Ægeriam conjugem dicitur habuiſſe, quemadmodum in ſupradicto Libro Varronis exponitur. Ita enim ſolent res geſtæ adſperſione mendaciorum in fabulas verti.*

Libri Numæ poſt ejus mortem combuſti.

Tullus Hoſtilius Rex III. Romanorum.

IV. *Numæ* morte ad Interregnum res rediit. Inde *Tullum Hoſtilium*, nepotem *Hoſtilii*, cujus clara pugna adversùs Sabinos fuerat, Regem eſſe Populus juſſit. Patres auctores facti. Hic ſeneſcere civitatem otio ratus, undique materiam excitandi belli quærebat. Fortè evenit ut agreſtes Romani ex Albano agro, Albani ex Romano prædas invicem agerent. Id bello cognatas inter Gentes occaſionem dedit, quod trium *Horatiorum* fratrum à Romanis, & totidem *Curiatiorum* ab Albanis partibus, condicto certamine finitum eſt. Conſertis manibus, duo Romani ſuper alium alius, vulneratis tribus Albanis, expirantes corruerunt. Qui ſupererat *Horatius*, quamvis integer, quia tribus impar erat, fugam ſimulat, & duos per intervalla, ut vulnerum dolor patiebatur, inſequentes interficit. Tum in tertium irruens, *Duos*, inquit, *fratrum Manibus dedi; Tertium cauſſa belli hujuſce, ut Romanus Albano imperet, dabo.* Victori *Horatio* Soror Virgo, uni ex Curiatiis deſponſa, obvia fuit, cognitoque ſuper humeros fratris paludamento Sponſi, ſolvit crines. & flebiliter nomine Sponſum mortuum appellat. Indignatione commotus *Horatius* ſtricto gladio, ſimul verbis increpans, transfigit puellam. *Abi hinc cum immaturo amore ad Sponſum*, inquit, *oblita fratrum mortuorum, viviquè, oblita patriæ. Sic eat quæcumque Romana lugebit hoſtem.* Atrox viſum id facinus Patribus, Plebique. In jus raptus *Horatius*, & Duûmvirûm judicio damnatus, auctore *Tullo* Rege, clemente Legis interprete, cùm provocaſſet, rogante patre à Populo abſolutus eſt, admiratione magis virtutis, quàm jure cauſæ, ut ait *T. Livius.* Lege *S. Auguſtinum* Libro III. *De Civitate Dei*, Cap. XIV. quod inſcribitur, *De impietate Belli quod Albanis Romani intulerunt, & de victoria dominandi libidine adepta.* Bellum deinde Fidenatibus & Veientibus illatum. Albani in belli ſocietatem vocati. *Mettius Fuffetius*, Dux Albanorum aciem in collem ſubduxit, ut fortunam belli ſequeretur. *Tullus* Romanorum Rex, victis Fidenatibus, *Mettium* violatæ fidei, ruptique fœderis reum, inter duos currus alligari, & equis in diverſa concitatis diſcerpi juſſit. Mox Albâ dirutâ, opes Urbis, Populumque Romam tranſtulit. Albam quadringentis annis *Livius*, alii quingentis ſtetiſſe volunt. Verſa poſt hæc in Sabinos arma. Pugna atrox ad *Silvam Malitioſam* fuit: Sabini profligati. *Tullus Hoſtilius*, cùm annos duos ſuprà triginta regnaſſet, fulminis ictu periit. Multis verò perſuaſum eſt, eum oppreſſum fuiſſe inſidiis *Anci Marcii*, ut qui procelloſo die, cùm Rex domi Sacra faceret, Regiam ingreſſus ſit, ibique *Tullo* cum uxore ac liberis interfecto, domum ipſam incenderit. Vide *Dionyſium Halicarnaſſenſem* Libro III.

Bellum inter Albanos & Romanos.

Ancus Marcius Rex IV. Romanorum.

IV. Poſt *Tullum Hoſtilium*, quartus à *Romulo* regnavit *Ancus Marcius*, Numæ ex filia nepos. Medium ipſi erat ingenium, & *Numæ*, & *Romuli* memor. Bellum priſcis Latinis indixit ſolemni ritu, ac tum primùm inſtituto. Politorio, aliiſque Latii Urbibus expugnatis, multitudinem omnem Romam traduxit: & cùm circa Palatium ſedem veteres Romani, Sabini Capitolium atque Arcem, Cœlium Montem Albani impleſſent; Aventinum novæ multitudini datum. Janiculum, Ponte ſublicio in Tiberi facto Urbi conjunxit. Nec Urbs tantùm hoc Rege crevit, ſed etiam ager, fineſque. Silva Meſia Vejentibus adempta: Uſque ad Mare Imperium prolatum, & in ore Tiberis *Oſtia* urbs condita: Salinæ circa factæ, egregièque rebus bello geſtis, Ædes *Jovis Feretrii* amplificata. Regnavit *Ancus* annos quatuor & viginti. Hæc ex *Livio*, *Dionyſio Halicarnaſſenſi*, aliiſque Romanæ Hiſtoriæ Scriptoribus excerpta.

Tarquinius Priſcus Rex V. Romanorum.

V. *Anco* ſucceſſit *Tarquinius Priſcus*, qui Aquilæ volam carpento illius inſidentis, pileumque ejus capiti detrahentis, rurſumque imponentis, ab uxore Auguriorum perita ad ſperandum Imperium olim inflammatus, primus illud ambitioſè poſtulaſſe, & Orationem dicitur habuiſſe ad conciliandos plebis animos compoſitam. *Virum, cæterà egregium, ſecuta, quam in petendo habuerat,*

habuerat, etiam regnantem ambitio eſt (inquit T. A Livius.) *Nec minus Regni ſui firmandi, quam augenda Reipublicæ memor, centum in Patres legit; qui deinde minorum Gentium ſunt appellati. Factio haud dubia Regis, cujus beneficio in Curiam venerant.* De Latinis, Sabiniſque triumphavit. Augurioram ſuperſtitioni plurimùm tribuit. Cùm enim *Accius Navius* belli Sabini tempore auguratus fuiſſet, *Tarquinium* Regem novaculâ cotem diſciſſurum, idque ille haud cunctanter feciſſet, Statua *Accio* poſita eſt velato capite, juxta cotem ipſam, in perpetuum rei monumentum. B Exindeque *Auguriis, Sacerdotioque Augurum tantus honos acceſſit, ut nihil belli domique poſtea niſi auſpicatò gereretur: Concilia Populi, Exercitus vocati, ſumma rerum, ubi aves non admiſiſſent, dirimerentur.* Puero in Regia *Tarquinii* dormienti, cui *Servio Tullio* nomen fuit, caput flammâ circumdatum viſum eſt. Regina *Tanaquil* prodigii teſtis, *Tarquinium* conjugem ad puerum adoptandum impulit. *Vid'en tu puerum hunc,* inquit, *quem tam humili cultu educamus? Scire licet hunc lumen quondam rebus noſtris dubiis futurum, præſidiumque Regiæ afflictæ. Proinde materiem ingentis publicè privatimque decoris, omni indulgentiâ noſtrâ nutriamus.* Puer eruditus iis artibus, quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur, evaſit verè indolis Regiæ, filiamque ei ſuam Rex deſpondit. Hæc adoptio *Anci Martii* Regis filios in *Tarquinium* commovit, indignè ferentes, ſervum ſervâ natum Regno deſtinari, quo *Tarquinii* tutoris ſui fraude pulſi fuerant. Eorum itaque inſidiis occiſus eſt *Tarquinius*, cùm annos octo & triginta regnaſſet. Paulò ante Captivitatem Babylonicam regnare cœperat, anno ſecundo quadrageſimæ-primæ Olympiadis, cùm *Joſiæ* Regis Juda trigeſimo concurrentis. Quæ de ipſo diximus, ex *Tito Livio* Lib. 1. ſunt excerpta. De eodem legi poſſunt *Dionyſius Halicarnaſſenſis*, & alii Romanæ Hiſtoriæ Scriptores.

IN HISTORIAM SACRAM
QUINTÆ MUNDI ÆTATIS,
DISSERTATIONES
SELECTÆ.

DISSERTATIO I.
DE TEMPLO SALOMONIS.

Utrum à ruditate & moribus Gentium originem traxerit?

IOANNIS *Marſhami in Canone Chronico* pag. 34. & 210. & *Joannis Spenceri* Lib. III. *De Legibus Hebræorum Ritualibus, Diſſertatione VI.* nova & ſingularis opinio huic Diſſertationi occaſionem dedit. Aſſerunt enim Viri illi Eruditi, Templum *Salomonis* à ruditate Gentium originem traxiſſe. Et *Marſhamus* quidem id preſſiùs & quaſi obiter exequitur: *Spencerus* verò prolixâ & eleganti Diſſertatione ſpecioſum illud commentum adſtruere nititur, cui ſequentem propoſitionem opponimus.

PROPOSITIO UNICA.

Templi Salomonici origo ad Ægyptiacam Superſtitionem, vel ruditatem Gentium referenda non eſt; ſed ad Dei Optimi Maximi conſilium, afflatum, auctoritatem, Davidiſque & Salomonis pietatem.

PRobatur primò ex Scriptura Sacra II. *Regum* Cap. VII. ubi narratur quomodo *David* indignum æſtimaverit Dei Majeſtate, indecorumque iis beneficiis quibus ſe Deo Optimo Maximo obſtrictum palam profitebatur, ut Arca Dei in tentorio poſita eſſet, dum ipſe in domo cedrina habitaret: Atque ita Regiæ ſuæ intuitu, quam Deo favente ædificaverat, ad Ædem magnificam

A Deo cœli terræque ſupremo Domino, & Regi Regum fabricandam & dicandam excitatus eſt. Hujuſmodi autem conſilium à Dei afflatu proficiſci *Nathan* Propheta declaravit. Neque id ut Ægyptiacæ Superſtitionis reliquias condonavit, ſed ut eximiæ pietatis affectum probavit. Et tantùm abeſt ut profanorum Templorum intuitu, quæ Iſraëlitæ olim in Ægypto viderant, Deus Gentium ruditati, ſeculique moribus ſe accommodans, Templi fabricam conceſſerit; ut contrà nihil ſe de tali Æde locutum ſignificet, quo tem-
B pore Ægyptiacorum Templorum, ſi quæ eſſent, memoria apud Majores eorum recens erat. *Factum eſt autem cùm ſediſſet Rex in domo ſua, & Dominus dediſſet ei requiem undique ab univerſis inimicis ſuis, dixit ad Nathan Prophetam: Videſne quod ego habitem in domo cedrina, & Arca Dei poſita ſit in medio pellium? Dixitque Nathan ad Regem: Omne quod eſt in corde tuo, vade, fac: Quia Dominus tecum eſt. Factum eſt autem in illa nocte; & ecce ſermo Domini ad Nathan, dicens: Vade, & loquere ad ſervum meum David:*
C *Hæc dicit Dominus: Nunquid tu ædificabis mihi Domum ad habitandum? Neque enim habitavi in Domo ex die illa quâ eduxi filios Iſrael de Terra Ægypti, uſque in diem hanc: Sed ambulabam in Tabernaculo & in tentorio. Per cuncta loca, quæ tranſivi cum omnibus filiis Iſraël, nunquid loquens locutus ſum ad unam de Tribubus Iſrael, cui præcepi ut paſceret Populum meum Iſraël, dicens: Quare non ædificaſtis mihi Domum cedrinam? Et nunc hæc dices ſervo meo David: Hæc dicit Dominus Exercituum: Ego te tuli de paſcuis ſequen-*

tem greges, ut eſſet Dux ſuper Populum meum Iſrael: Et fui tecum in omnibus ubicumque ambulaſti, & interfeci univerſos inimicos tuos à facie tua: Fecique tibi nomen grande juxta nomen Magnorum qui ſunt in terra. Et ponam locum Populo meo Iſrael, & plantabo eum, & habitabit ſub eo, & non turbabitur ampliùs: Nec addent filii iniquitatis ut affligant eum ſicut priùs, ex die quâ conſtitui Judices ſuper Populum meum Iſraël: & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis. Prædicitque tibi Dominus, quòd domum faciat tibi Dominus. Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipſe ædificabit Domum Nomini meo, & ſtabiliam thronum Regni ejus uſque in ſempiternum. Pietatem *Davidis* de Templo ædificando cogitantis non ſolùm Deus commendat, verùm etiam amplis promiſſionibus muneratur: & in numero benedictionum quibus filium ejus *Salomonem* cumulabit, hanc velut principem recenſet, quòd divinæ Majeſtati ſuæ Templum ſit ædificaturus. Non ergo ad Ægyptiacam Superſtitionem, vel ruditatem Gentium referenda eſt origo Templi Salomonici, ſed ad Dei Optimi Maximi conſilium, afflatum, auctoritatem; & ad *Davidis* ac *Salomonis* pietatem.

Confirmatur ex 1. *Paralipomenon* Cap. XXII. ubi de *Davide* dicitur: *Vocavitque Salomonem filium ſuum: & præcepit ei ut ædificaret Domum Domino Deo Iſrael. Dixitque David ad Salomonem: Fili mi, voluntatis meæ fuit ut ædificarem Domum Nomini Domini Dei mei, ſed factus eſt ſermo Domini ad me dicens: Multum ſanguinem effudiſti, & plurima bella bellaſti: Non poteris ædificare Domum Nomini meo, tanto effuſo ſanguine coram me: Filius qui naſcetur tibi erit vir quietiſſimus: Faciam enim eum requieſcere ab omnibus inimicis ſuis per circuitum: & ob hanc cauſam Pacificus vocabitur: & pacem & otium dabo in Iſraël cunctis diebus ejus. Ipſe ædificabit Domum Nomini meo, & ipſe erit mihi in filium, & ego ero illi in Patrem: Firmaboque ſolium Regni ejus ſuper Iſrael in æternum. Nunc ergo fili mi, ſit Dominus tecum, & ædifica Domum Domino Deo tuo, ſicut locutus eſt de te.... Præcepit quoque David cunctis Principibus Iſraël ut adjuvarent Salomonem filium ſuum. Cernitis, inquiens, quòd Dominus Deus veſter vobiſcum ſit, & dederit vobis requiem per circuitum, & tradiderit omnes inimicos veſtros in manus veſtras, & ſubjecta ſit terra coram Domino, & coram Populo ejus. Præbete igitur corda veſtra & animas veſtras, ut quæratis Dominum Deum veſtrum: & conſurgite, & ædificate Sanctuarium Domino Deo, ut introducatur Arca fœderis Domini, & vaſa Domino conſecrata, in Domum quæ ædificatur Nomini Domini.* Quid in toto illo *Davidis* Regis ſermone pietatem non ſapit? Num aliquem ad Ægyptiacam Superſtitionem, ad ruditatem Gentium, ad profanos ſeculi mores reſpectum exprimit? Nonne Deo placuiſſe ſignificat ut *Salomon* ipſi Domum ædificaret? *David* Rex & Propheta Sanctiſſimus *Salomoni* filio ſuo jubet ut ſacrum illud opus ſecundùm voluntatem Dei perficiat, divina illi promiſſa & beneficia proponit, quibus ad id exequendum excitetur: Principes Iſraël acceptorum pariter beneficiorum memoriâ inſtigat & permovet ut *Salomonem* in fabrica Templi adjuvent. Tantùm abeſt ut eos Ægyptiacæ Superſtitionis æmulatione, vel ruditatis Gentium, profanorumve ſeculi morum imitatione, & quidam veluti contagione id præſtituros dicat; ut potiùs hoc opere Deum quæri, Deo immortali corda præberi aſſerat. Denique finem exponens ob quem ædificatio Templi ab ipſo ſuſcepta ſit, & *Salomoni* filio ſervata, non ait id factum ut ſeculi moribus conformaremur, ſed ut Arca fœderis Domini, & vaſa Domino conſecrata in eo deponerentur ac ſervarentur.

Confirmatur ſecundò ex Literis Salomonis ad *Hiramum* Regem Tyri ſcribentis (III. Regum V.) *Tu ſcis voluntatem David Patris mei, & quia non potuerit ædificare Domum Nomini Dei ſui propter Bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos ſub veſtigio pedum ejus. Nunc autem requiem dedit Dominus Deus mihi per circuitum: & non eſt ſatan, neque occurſus malus. Quamobrem cogito ædificare Templum Nomini Dei mei, ſicut locutus eſt Dominus David Patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te ſuper Solium tuum, ipſe ædificabit Domum Nomini meo.*

Confirmatur tertiò ex Cap. VIII. ejuſdem Libri, ubi Templi Dedicatio deſcribitur: *Factum eſt autem, cùm exiſſent Sacerdotes de Sanctuario, nebula implevit Domum Domini, & non poterant Sacerdotes ſtare & miniſtrare propter nebulam: Impleverat enim gloria Domini Domum Domini. Tunc ait Salomon: Dominus dixit ut habitaret in nebula. Ædificans ædificavi Domum in habitaculum tuum, firmiſſimum Solium tuum in ſempiternum. Convertitque Rex faciem ſuam, & benedixit omni Eccleſiæ Iſraël: Omnis enim Eccleſia Iſrael ſtabat. Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui locutus eſt ore ſuo ad David patrem meum, & in manibus ejus perfecit dicens: A die quâ eduxi Populum meum Iſrael de Ægypto, non elegi civitatem de univerſis Tribubus Iſrael, ut ædificaretur Domus, & eſſet Nomen meum ibi: Sed elegi David ut eſſet ſuper Populum meum Iſrael. Voluitque David pater meus ædificare Domum Nomini Domini Dei Iſrael; & ait Dominus ad David patrem meum: Quòd cogitaſti in corde tuo ædificare Domum Nomini meo, bene feciſti, hoc ipſum mente tractans. Veruntamen tu non ædificabis mihi Domum, ſed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipſe ædificabit Domum Nomini meo. Confirmavit Dominus ſermonem ſuum quem locutus eſt: Stetique pro David patre meo, & ſedi ſuper thronum Iſraël, ſicut locutus eſt mihi Dominus: & ædificavi Domum Nomini Domini Dei Iſrael. Et conſtitui ibi locum Arcæ, in qua fœdus Domini eſt, quod percuſſit cum Patribus noſtris, quando egreſſi ſunt de Terra Ægypti.* Confer cum 1. *Paralipomenon* Cap. VI. & Cap. VII. quo poſtremo loco dicitur: *Cumque compleſſet Salomon fundens preces, ignis deſcendit de cœlo, & devoravit holocauſta & victimas: & Majeſtas Domini implevit Domum. Nec poterant Sacerdotes ingredi Templum Domini, eò quòd impleſſet Majeſtas Domini Templum Domini. Sed & omnes filii Iſraël videbant deſcendentem ignem, & gloriam Domini ſuper Domum: & corruentes proni in terram ſuper pavimentum ſtratum lapide, adoraverunt & laudaverunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia ejus.* Bonam fuiſſe ac Deo gratam *Davidis* voluntatem de Templo Nomini Domini ædificando, Spiritus Sanctus teſtatur. Deo placuiſſe ut operis executio ſervaretur *Salomoni*. Abſolutâ Templi fabricâ, cùm Dedicatio ſolemni ritu celebraretur, Deum immortalem editis Miraculis ſignificaſſe quàm ſibi acceptum eſſet Sacrum Opus: Ignem quippe de cœlo delapſum holocauſta & victimas conſumpſiſſe, & Nebulam Dei Majeſtatis indicem Templum impleviſſe, quâ ſe in hac Æde ſingulari quadam ratione præſentem eſſe teſtatus eſt, ut Populi ſui Sacrificia preceſque ſuſciperet, ſuaque beneficia in Templo iſto orantibus conferret. An, quæſo, ab Ægyptiaca Superſtitione, &

ruditate

ruditate Gentium profectum Opus ita Deus A approbaſſet, ac Miraculis illuſtraſſet?

Templum Salomonis, Chriſti & Eccleſiæ figura.

Probatur ſecundò, Ædes quam ædificari Deus juſſit ut Chriſti & Eccleſiæ figura & Prophetia ſenſibilis eſſet, ab Ægyptiaca Superſtitione, ac Gentium ruditate non ducit originem: Sed Templum *Salomonis* Deus ædificari voluit ut eſſet figura & ſenſibilis quædam Prophetia Chriſti & Eccleſiæ: Illius igitur origo ad Ægyptiacam Superſtitionem & ruditatem Gentium inconſultò refertur.

Minor Propoſitio *S. Auguſtini* verbis probatur Libro *De Symbolo ad Catechumenos*, Cap. v. B *Templum habet Deus: Nam & Salomon Rex & Propheta juſſus eſt ædificare Templum Deo.... Et unde ædificavit? De lignis & lapidibus: Quia dignatus eſt Deus facere ſibi per ſervum ſuum Domum in terra, ubi rogaretur, ubi memoraretur. Unde di-*

Act. 7. 47. & 48.

cit Beatus Stephanus: Salomon ædificavit illi Domum, ſed Altiſſimus non in manufactis Templis inhabitat. *Si ergo corpora noſtra Templum eſt Spiritus Sancti, qua is Deus eſt, qui ædificavit Templum Spiritus Sancto? Sed Deus. Si enim Templum Spiritus Sancti ſunt corpora noſtra, ille Spiritui Sancto ædificavit Templum, qui & corpora no-* C *ſtra.* Et in Pſalmum cxxxvii. explicans illa verba, *Adorabo ad Templum Sanctum tuum*, ait: *Ipſa congregatio Angelorum Templum Dei eſt.... Eccleſia deorſum, & Eccleſia ſurſum. Eccleſia deorſum in omnibus Fidelibus: Eccleſia ſurſum in omnibus Angelis.* Et in Pſalmum xliv. *Templum Regis ipſa Eccleſia, intrat in Templum ipſa Eccleſia. Unde conſtruitur Templum? De hominibus qui intrant in Templum. Lapides vivi qui ſunt, niſi Fideles Dei?...... Templum Regis in unitate eſt: Templum Regis non eſt ruinoſum, non diſciſſum, non diviſum. Junctura lapidum viventium, caritas eſt....* D *Templum ſuum Deus ubique collocavit, fundamenta Prophetarum & Apoſtolorum ubique firmavit.* Et in Pſalmum lxiv. explicans illa verba, *Replebimur in bonis Domus tuæ, Sanctum eſt Templum tuum, mirabile in æquitate*; hæc habet: *Iſta ſunt bona Domûs illius. Non dixit, Templum Sanctum tuum mirabile in columnis, mirabile in marmoribus, mirabile in tectis auratis, ſed mirabile in juſtitia. Habes foris oculos unde videas marmora & aurum. Intus eſt oculus unde videatur pulchritudo juſtitiæ.... Et ipſum Templum, fratres, nolite præter vos cogitare. Amate juſtitiam, & vos eſtis Templum Dei... Ille* E *unus vir qui aſſumitur in Templum Dei, & plures ſunt, & unus eſt. Ex unius perſona dixit: Exaudi Deus orationem meam; & quia ipſe unus ex pluribus conſtat, modo ait: Exaudi nos Deus Salvator noſter.* Ibidem loquens de Civitate Jeruſalem, ait: *Civitas ergo quædam illa terrena cujuſdam Civitatis æternæ in Cælis umbram gerebat: At ubi cœpit illa quæ ſignificabatur, evidentiùs prædicari, umbra quâ ſignificabatur, dejecta eſt: Propterea ibi modò Templum non eſt, quod fabricatum fuerat in imaginem futuri corporis Domini. Tenemus lucem, umbra tranſivit.* Denique Libro xviii. *De Civitate* F *Dei*, Cap. xlviii. *Hæc autem Domus*, inquit, *ad Novum pertinens Teſtamentum, tantò utique majoris eſt gloriæ, quantò meliores ſunt lapides vivi, quibus credentibus renovatiſque conſtruitur. Sed ideo per inſtaurationem Templi illius ſignificata eſt, quia ipſa renovatio illius ædificii ſignificat eloquio prophetico alterum Teſtamentum, quod appellatur Novum. Quod ergo Deus dixit per memoratum Pro-*

Aggæi. 2. 10.

phetam, Et dabo pacem in loco iſto: *Per ſignificantem locum ille qui eo ſignificatur, intelligendus eſt: Ut quia illo loco inſtaurato ſignificata eſt Eccleſia, quæ fuerat ædificanda per Chriſtum, nihil aliud accipiatur, quod dictum eſt*, Dabo pa- A cem in loco iſto, *niſi dabo pacem in loco quem ſignificat locus iſte. Quoniam omnia ſignificantia videntur quodam modo earum rerum, quas ſignificant, ſuſtinere perſonas: Sicut dictum eſt ab Apoſtolo*, Petra erat Chriſtus; *quoniam petra illa, de qua hoc dictum eſt, ſignificabat utique Chriſtum. Major eſt itaque gloria Domûs hujus Novi Teſtamenti, quàm Domûs prioris Veteris Teſtamenti; & tunc apparebit major, cùm dedicabitur. Tunc enim* Ve-

Aggæi. 2. 8.

niet Deſideratus cunctis Gentibus, *Sicut legitur in Hebræo. Nam priùs ejus adventus nondum erat deſideratus omnibus Gentibus. Non enim quem deberent deſiderare ſciebant, in quem non crediderant. Tunc etiam ſecundùm Septuaginta Interpretes, (Quia & ipſe Propheticus ſenſus eſt,)* B Venient quæ electa ſunt Domini de cunctis Gentibus. *Tunc enim verè non venient niſi electi, de quibus dicit Apoſtolus*, Sicut elegit nos in ipſo

Epheſ. 1. 4.

ante Mundi conſtitutionem. *Ipſe quippe Architectus, qui dixit:* Multi vocati, pauci autem

Matth. 22. 14.

electi. *Non de his, qui vocati ſic venerunt, ut de convivio projicerentur, ſed de electis demonſtraturus eſt ædificatam Domum, quæ nullam deinceps formidabit ruinam. Nunc autem quando & hi re-* C *plent Eccleſias, quos tamquam in area ventilatio ſeparabit, non apparet tanta gloria Domûs hujus, quanta tunc apparebit, quando quiſquis ibi erit, ſemper erit.*

Et Præfatione in Pſalmum cxxvi. *Salomon ædificaverat Templum Domino, in typo quidem & in figura futuræ Eccleſiæ, & corporis Domini: Unde dicit in Evangelio:* Solvite Templum hoc, & in triduo excitabo illud. *Quia ergo ipſe ædificaverat illud Templum, ædificavit ſibi Templum verus Salomon Dominus noſter Jeſus Chriſtus, verus Pacificus.... De quo dicit Apoſtolus:* Ipſe eſt enim D pax noſtra, qui fecit utraque unum. *Ipſe eſt verus Pacificus, qui duos parietes e diverſo venientes in ſe copulavit, quibus factus eſt Lapis angularis, venienti Populo ex Circumciſione credentium, & venienti Populo ex præputio Gentium & ipſorum credentium, fecit unam Eccleſiam de duobus Populis, factus eſt illis lapis angularis, & ideo verè pacificus. Quia ergo Ille verus Salomon: Salomon autem ille filius David de muliere Berſabee, Rex Iſrael, figuram geſtabat hujus Pacifici quando Templum ædificavit: Ideo ne illum putes Salomonem, qui ædificavit domum Deo, alium Salomonem tibi oſtenderet Scriptura ſic cœpit in Pſalmo:* Niſi Dominus æ-

Pſal. 126.

E dificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam. *Dominus ergo ædificat domum, Dominus Jeſus Chriſtus ædificat domum ſuam.... Quæ autem Domus Dei, & ipſa Civitas. Domus enim Dei, Populus Dei; quia Domus Dei, Templum Dei. Et quid dicit Apoſtolus?* Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.

1. Cor. 3. 17.

Omnes autem Fideles, quæ eſt Domus Dei, non ſolum qui modò ſunt, ſed & qui ante nos fuerunt, & qui poſt nos futuri ſunt, adhuc qui naſci habent in rebus humanis uſque in finem ſæculi, congregati in F *unum Fideles innumerabiles, ſed Domino numerati, de quibus dicit Apoſtolus*, Novit Dominus qui

II. Timoth. 2. 19.

ſunt ejus: *Grana illa quæ modò gemunt inter paleas, quæ maſſam unam factura ſunt, quando area in fine fuerit ventilata: Omnis ergo numerus Fidelium Sanctorum, ex hominibus commutandorum ut fiant æquales Angelis Dei, adjuncti etiam ipſi Angelis, qui modò non peregrinantur, ſed exſpectant nos quando à peregrinatione redeamus, omnes ſimul unam Domum Dei faciunt, & unam Civitatem, Ipſa eſt Jeruſalem.*

Confirmatur ex *Theodoreto Quæſtione* 1. *in Lib.* 1. *Paralipomenon*, dicente: *Non ipſe* (DAVID) *ſed ejus filius Templum ædificavit. Nam quoniam Chriſtus,*

Chriſtus, ſecundum carnem quidem Davidis filius, ut Deus autem Dominus & heros Davidis, erat ædificaturus Eccleſias quæ ſunt in toto orbe terrarum, non ſivit Davidem ædificare Templum Judaicum: Sed juſſit illius filium hoc facere, cujus appellatio præfigurabat pacem noſtri Servatoris. Salomon enim interpretatur Pacificus, & Dominus noſter Pax appellatur. Teſtis eſt Beatus Paulus clamans: Ipſe eſt Pax noſtra, qui fecit utraque unum.

Ephes. 2.

Confirmatur ſecundò ex Venerabili *Beda Lib.* II. *De Tabernaculo*, Cap. 1. *Tabernaculum* (inquit) *à Moyſe factum in Solitudine, ſicut & Templum quod fecit Salomon in Jeruſalem, ſtatum ſanctæ univerſalis Eccleſiæ deſignat, quæ partim jam cum Domino regnat in cælis, partim in præſenti adhuc vita decedentibus ac ſuccedentibus ſibi membris ſuis peregrinatur à Domino. Et quidem in utriuſque conſtructione Domus hæc principalis ſolet eſſe diſtantia figurarum, quòd Tabernaculum præſentis ædificium Eccleſiæ, quæ quotidie in laboribus exercetur: Templum futuræ requiem deſignat, quæ quotidiana animarum hinc poſt labores exeuntium receptione perficitur: Quia nimirum Tabernaculum Moyſes cum Populo Dei in via adhuc poſitus, quà ad Terram repromiſſionis pergebat, condidit: Salomon autem Templum in Jeruſalem, quæ interpretatur Viſio pacis: Quoniam hic quidem Eccleſia in labore & ærumna vitæ labentis, in ſiti & eſurie Regni perennis ædificatur: Illic autem in viſione ac perceptione veræ pacis conſummatur. Unde bene in Templi conſtructione* „ *dictum eſt, quòd* Malleus, & ſecuris, & omne „ ferramentum non ſunt audita in eo, *cùm ædificaretur, præparatis extra Jeruſalem cunctis lapidibus ac lignis, atque in poſitionem ordinis ſui decenter aptata eſſe, quæ ibi facillimè ſuo quæque loco reddita, aut cemento necterentur aut clavis: Quia videlicet in pace ſuperna beatitudinis non eſt tribulationibus noſtra examinanda fides, aut vita probanda: Sed quæ in præſenti jam ſeculo caſtigata, & cœleſtibus erat ſedibus regulariter aptata, ibi glutino & vinculis mutuæ caritatis, ne perpetuò diſſolvi queat, in conſpectu etiam ſui Conditoris ac Regis ad invicem copulanda. Nam cum in hac vita multitudinis credentium fiat cor & anima una, & ſint illis omnia communia, quid niſi lapides vivi in ædificium futuræ domûs Domini quadrantur, qui hinc inde tranſlati abſque ullius labore tarditatis, ſuis quique ordinibus inſeruntur, & ſibimet alterutrum, copulâ divinæ ſimul & propriæ dilectionis jungantur: Item figura utriuſque Sanctuarii poteſt ita generaliter diſtingui. Opus Tabernaculi, tempus Synagogæ, hoc eſt, antiquæ Dei Plebis: Opus verò Templi Eccleſiam, id eſt, illam electorum multitudinem, quæ poſt Incarnationem Dominicam ad vitam venit, ſignificet. Quoniam videlicet Tabernaculum Moyſes cum ſola Hebræorum plebe conſummavit: Templum verò Salomon collectâ Proſelytorum multitudine perfecit, adjuvante etiam Tyrio Rege, cum Artificibus ſuis, qui neque naturâ Judæi, neque profeſſione fuerunt. Conſtat quia priori Dei Populo non niſi ex ipſa eorum Gente præfuerunt: At verò Eccleſiæ Rectores primò quidem fuere de Hebræis: Verùm mox creſcente eâ ac dilatatâ per orbem, etiam de Gentibus ſtructores ejus ſunt exorti; adeo ut ipſe etiam Evangeliſta Lucas, & Timotheus, ac Titus, Viri Apoſtolici, devotione Gentium ad Præſulatum ejus pervenerint. Verùm ſi diligentiùs ſingula inſpiciamus, utriuſque Domûs ædificatio totius Eccleſiæ præſentis ſtatum myſticè deſcribit, quæ ab initio mundanæ conditionis uſque ad ultimum, qui in fine ſeculi naſciturus eſt Electum, ſemper ædificari non deſinit; & futuræ quoque gloriam vitæ, quâ nunc ex parte fruitur, ſed poſt hujus terminum ſeculi, in omnibus ſuis membris in æternum fruitura eſt, mirabili figurarum veritate depingit. Unde nos aliqua de Tabernaculo, Domino opitulante, dicturi, primùm Ipſum invocantes, humili etiam prece depoſcimus revelari oculos cordis noſtri, ut conſiderare queamus mirabilia de Lege ejus: & in pretioſorum decore metallorum ac veſtimentorum, intelligamus ornatum nobis morum, fide ac devotione fulgentium, eſſe commendatum. Neque enim nobis aliter ſermo ille Apoſtolicus poteſt convenire, quo ait:* Vos enim eſtis Tem- „ plum Dei vivi; *ſicut dicit Deus*, Quoniam „ inhabitabo in illis, & inter eos ambulabo: *&* „ *quòd Joannes audivit vocem magnam de Throno dicentem*: Ecce Tabernaculum Dei cum homi- „ nibus, & habitabit cum eis, *quàm ſi ornatum* „ *Tabernaculi ſive Templi materialem religiosè mundi cordis & corporis cultu imitemur.* Legatur ejuſdem Venerabilis Doctoris Liber *De Templo Salomonis*.

2. Cor. 6. Levit. 26. Apoc. 21.

Confirmatur tertiò ex *Angelomo* Lixovienſi Monacho, Auctore Eccleſiaſtico noni ſeculi, *Stromatis* in Lib. III. *Regum* Cap. V. *Domus Domini, quam ædificavit Rex Salomon in Jeruſalem, in figuram facta eſt Sanctæ univerſalis Eccleſiæ, quæ à primo Electo uſque ad ultimum qui in fine Mundi naſciturus eſt, quotidie per gratiam Regis pacifici, ſui videlicet Redemptoris ædificatur: Quæ partim adhuc peregrinatur ab illo in terris, partim evaſis peregrinandi ærumnis, cum illo jam regnat in cœlis: Ubi peracto ultimo Judicio, tota eſt regnatura cum illo. Ad hanc Domum pertinent electi Angeli, quorum nobis ſimilitudo in futura vitâ promittitur. Ad hanc pertinet ipſe Mediator Dei & hominum, Homo Chriſtus Jeſus, ipſo atteſtante, cùm ait:* Solvite Templum hoc, & in tribus „ diebus excitabo illud. *Quod exponens Evange-* „ *liſta ſubjunxit*: Hoc autem dicebat de Tem- „ plo corporis ſui. *Dicit Apoſtolus de nobis*: „ Neſcitis quia Templum Dei eſtis, & Spiritus „ Dei habitat in vobis? *Si ergo ille Templum* „ *Dei per aſſumptam humanitatem factus eſt, & nos Templum Dei per inhabitantem Spiritum ejus in nobis efficimur: Conſtat utique quia figuram omnium noſtrûm, & ipſius videlicet Domini, & membrorum ejus, quæ nos ſumus, Templum illud materiale tenuit: Sed ipſius tanquam lapis angularis ſingulariter electi & pretioſi, in fundamento fundati: Noſtri autem tanquam lapidum vivorum ſuperædificatorum ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, hoc eſt, ſuper ipſum Dominum, &c.* Hæc ex Libro Venerabilis *Bedæ De Templo Salomonis* Cap. 1. *Angelomus* exſcripſit.

Joann. 2. 1. Cor. 6.

Objicit *Spencerus*, Summam Templorum antiquitatem probare Templum *Salomonis* à Gentium ruditate & uſu traductum. Ethnicos ſcilicet Deos ſuos in Ædibus quibuſdam ſacris Templorum nomine donatis coluiſſe, diu antequam *Salomonis* Templum, aut *Moſis* Tabernaculum strueretur. Id ex Sacris Scripturis probari Levitici XXVI. 30. *Deſtruam Excelſa veſtra, & ſimulachra confringam.* Item Numerorum XXXIII. 52. *Diſperdite cunctos habitatores Terræ illius: Confringite titulos, & ſtatuas comminuite, atque omnia Excelſa vaſtate.* Vocabulum Hebræum, quod Vulgatus Interpres *titulos* transfert, Chaldæus *Domum adorationis* ſeu *Templum* interpretatus eſt. Id confirmat ex *Joſepho Lib.* IV. *Antiquitatum* p. 120. ubi Deum ſic Iſraëlitas alloquentem introducit: *Præterea Lucos, & Aras, & Templa, quotquot habent, ad unum tolli jubeo, ferroque & flammis ita deleri, ut memoria eorum omnis aboleatur.* Hæc *Joſephi* verba cum Legiſlatoris mente congruere probat *Spencerus*, ex eo quòd Scriptura Sacra vix unquam veteris alicujus Numinis aut Idoli meminit, quin & alicubi domum aut Templum illius,

Spenceri objectio.

illos, *Beth* Hebraicè dictum memoret. Occurrit enim *Beth-Peor*, Deuteronomii xxxiv. 6. *Beth-Dagon*, 1. Regum v. 2. *Beth-Aſhtaroth*, 1. Regum xxxi. 10. *Beth-Baal-Berith*, Judicum ix. 4. *Beth-Baal*, iii. Regum xvi. 32. *Beth-Niſroch*, iv. Regum xix. 3. 7. *Beth-Baal-Mehon*, Joſuë xiii. 17. Addit *Spencerus* cum *Marshamo*, Ægyptios primos fuiſſe Templorum fundatores, quod teſtimonio *Herodoti* probant, in *Euterpe Cap.* iv. ſcribentis : *Dicunt Ægyptios duodecim Deorum cognomina primos inſtituiſſe, & ab illis Græcos fuiſſe mutuatos. Illos etiam primos Diis & Aras & ſimulachra, & Templa ſtatuiſſe.* Idem aſſerit *Lucianus Lib. De Dea Syria* ſcribens : *Primi homines Ægyptii dicuntur, & Deorum notitiam accepiſſe, & Templa condidiſſe.* Ibidem : Templum Deæ Syriæ pleroſque dicere à *Deucalione* ſtructum. Ægyptii (referente *Julio Firmico* Lib. De Errore Profanarum Religionum.) *Joſepho poſt mortem, patrio ſuæ Gentis inſtituto Templa fecerunt.* Refert etiam *Artapanus*, cùm Ægyptii grandine & terræ motu affligerentur, *Domos quidem univerſas, & Templorum pleraque corruiſſe.* Lyſimachus apud *Joſephum* Lib. 1. contra *Apionem*, Moiſem & comites ejus conviciari ſtudens, eos *ubique Deorum & Templa & Aras, in quas nempe inciderent, evertiſſe* dicit. Hebræi Veteres locum illum, *Et in Deos eorum fecit Dominus Judicia*, de Templis in Ægypto tunc temporis everſis interpretati ſunt, referente *S. Hieronymo Epiſtolâ ad Fabiolam, Manſione* 1. Macrobius Lib. 1. *Saturnalium*, Cap. ix. è *Xenone* tradit, *Janum* (qui *Deorum Deus*, hoc eſt, primus & antiquiſſimus à Veteribus credebatur) *in Italia primum Diis Templa feciſſe, & Ritus inſtituiſſe Sacrorum.* Arnobius Lib. vi. *Adversùs Gentes* Templorum originem *Salomone* antiquiorem agnoſcit : *Si quæris*, inquit, *audire quis prior fuerit fabricator, aut Phoroneus Ægyptius, aut Merops tibi fuiſſe monſtrabitur : Aut, ut tradit in admirandis Varro, Jovis progenies Æacus.* Ex quibus omnibus colligit *Spencerus*, Templum à Gentium ruditate derivatum fuiſſe, & Deum Judæis (utpote cultus alibi recepti formam impotenter expetentibus) Templum indulſiſſe.

Reſponſio.

Reſpondetur, Certum quidem eſſe ex Scriptura Sacra, profanas Gentes Templa falſis Numinibus dicata habuiſſe antequam Templum vero Deo à *Salomone* extrueretur : Sed pariter certum non eſſe quòd Moſaico Tabernaculo fuerint antiquiora. Titulorum & Excelſorum nomine in Pentateucho Templa ſignificari probandum incumbit Viro Erudito : Lucos falſis Numinibus dicatos, Altaria, ſeu quævis Monumenta illis conſecrata, his nominibus ſignificari probabilius eſt. At veri Dei cultores, ex quo Deus coli cœpit, Altaria ipſi erexerunt, titulos etiam poſuerunt, ut *Jacobi* probat exemplum, Geneſis xxviii. *Cumque evigilaſſet Jacob de ſomno, ait : Verè Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam. Pavenſque, Quàm terribilis eſt, inquit, locus iſte! Non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cœli. Surgens ergo Jacob manè, tulit lapidem quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum, fundens oleum deſuper. Appellavitque nomen Urbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur. Vovit etiam votum dicens : Si fuerit Deus mecum, & cuſtodierit me in via per quam ego ambulo...., Erit mihi Dominus in Deum, & lapis iſte quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei.* Id æmulatus diabolus Dei ſimia, & divinorum honorum prædo, deceptis à ſe hominibus perſuaſit ut Altaria, Tituloſque illi ſub falſorum Deorum nominibus erigerent, conſecrarent, quorum nomina ſuis etiam Ur-

A bibus impoſuerunt. *Joſephus* Deum Iſraëlitas alloquentem introducit, ut ipſi placet, mentionemque Templorum ab immortali Deo factam ſupponit, ex temporum poſteriorum uſu ac moribus exiſtimans jam tunc Idololatras Templa habuiſſe. *Herodotus* & *Lucianus* hæſitanter & ex incertis opinionibus Templorum originem ad Ægyptios referunt, ut indicant illa verba, *Dicunt, dicuntur* : & *Lucianus* ipſe de ſuæ Deæ Syriæ Templo ſcribit : *Complures igitur Deucalionem Scytham Templum hunc conſecraſſe tradunt, eum puta Deucalionem, cujus temporibus aquarum*
B *Diluvium fuit.* Idem aſſerit *Apollonius Libro* iii. Porro *Noachum* nomine *Deucalionis* ipſos intellexiſſe, parum perſpicax eſt qui non videt. Quæ de Templis Ægyptiorum Veterum ab *Artapano*, & *Julio Firmico* dicuntur, Scriptoribus ab illa Antiquitate tot ſæculorum ſerie remotis, non magni ſunt momenti. *Macrobii* & *Arnobii* teſtimonia confirmant quàm incerta ſit Origo Templorum... Sed etſi demus Gentium Templa Salomonico eſſe antiquiora, imò & nonnulla priùs condita fuiſſe quàm *Moſis* Tabernaculum ſtrueretur, non ſequitur Templum *Salomonis* à Gen-
C tium ruditate derivatum fuiſſe, & Deum Judæis cultûs alibi recepti formam impotenter expetentibus illud indulſiſſe. Quin imò ſequitur potiùs, Deum Tabernaculi primùm, deinde Templi fabricam præcepiſſe, ut Populum ſuum electum ab Idololatria averteret, ut eum in unius veræ Religionis ſocietate contineret, dum in uno loco duntaxat veri Dei Nomini cultuique dicato Sacrificia offerre legitimè poſſet : Ut denique umbris illis ac typis Eccleſiam ſignificaret, delinearet.

Spenceri objectio altera.

Objicit *Spencerus*, Ipſam formalem Templi
D notionem & conceptum argumento eſſe, Gentium ruditatem, eique conſentaneam Hebræorum imbecillitatem, Templo extruendo cauſam præbuiſſe. Quid enim Deus in Templo manufacto habitaret, niſi ut ſe accommodaret ad Populi puerilis & increduli deſiderium, qui Deum in proximo agentem, & rebus precibuſque ſuis modo ſenſibili præſentem poſtulaſſe videatur, ex Ethnicorum utique moribus & ſtudiis, qui Templa ſua hinc vel maximè æſtimarunt, quòd eorum ope Deos ſemper in propinquo haberent, & ſi uſus poſtularet, facilè & familiariter adeun-
E dos. Unde *Arnobius Lib.* vi. Ethnicum ſic loquentem introducit : *Non idcirco attribuimus Diis Templa, tanquam humidos ab his imbres, ventos, pluvias, aut Soles arceamus : ſed ut eos poſſimus coram & cominùs contueri, adfari de proximo, & cum præſentibus quodammodo venerationum colloquia miſcere : ſub axe enim nudo, & ſub ætherio tegmine invocati ſi fuerint, nihil audiunt : & niſi de proximo admoveantur his preces, tanquam nihil dicatur, obſtructi atque immobiles ſtabunt.* Hinc etiam *Cæcilius* Ethnicus apud *Minutium Felicem* ait : *Intende Templis ac Delubris Deorum, quibus Ro-*
F *mana Civitas & protegitur, & ornatur : Magis ſunt augusta Numinibus incolis, præſentibus, inquilinis, quàm cultûs inſignibus & muneribus opulenta.*

Reſponſio.

Addit *Spencerus*, Ipſa Scripturæ de Templo loquentis verba cauſam opinandi præbere, Deum ob Gentium conſuetudinem Templum Judæis conceſſiſſe. Quamvis enim Scriptura Templum *Dei domum* & habitaculum multoties dixerit, & Deum in illo habitare locis bene multis aſſeruerit ; aliis tamen, Dei in Templo habitationem in dubium vocavit, nonnullis apertè denegavit. iii. Regum viii. 27. *Ergone putandum eſt quod verè Deus habitet ſuper terram? Si enim*

cœlum, & cœli cœlorum te capere non poſſunt, quanto magis Domus hæc quam ædificavi? Et Iſaiæ LXVI. 1. *Hæc dicit Dominus: Cœlum ſedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum. Quæ eſt iſta domus quam ædificabitis mihi? Et quis eſt iſte locus quietis meæ?* Et Actuum VII. 47. *Salomon autem ædificavit illi Domum. Sed non Excelſus in manufactis Templis habitat.*

Reſponſio. Reſpondetur, *Davidem, Salomonem*, & fideles quoſvis Iſraëlitas ab illa Gentium profanarum ruditate & errore fuiſſe alieniſſimos, quo Deos ſuos ita Templis alligatos credebant, ut alibi obſtructas aures ad eorum vota haberent, neque ſub axe nudo, aut ſub æthereo tegmine invocati audirent ac præſto eſſent, ut loquitur Ethnicus ille apud *Arnobium*. Noverant enim Antidiluvianos Patriarchas, noverant *Noachum, Abrahamum, Iſaacum, Jacobum, Moſen*, Deo extra Templum & Tabernaculum preces, vota, Sacrificia obtuliſſe, & Religionis officia in omni loco impleviſſe. Noverant *Davidem* ad Deum in cœlis habitantem oculos animumque convertiſſe: Deum ubique præſentem credebant, adorabant, in cœlo, in extremis Maris: Ubique ſuccurrere omnibus invocantibus eum in veritate, reſpicere in orationem humilium, nec ſpernere preces eorum: Oculos Domini in Juſtos reſpicere, & aures benignas ac faciles illorum precibus Optimum Deum præbere. Unde *David* ſepties in die laudem Deo dicebat, mediâ nocte ſurgebat ut Illum oraret; in ſtrato lectuloque ſuo preces ex contrito corde cum lacbrymis fundebat. *Salomon* verò nonne Sapientiam à Deo poſtulavit & impetravit antequam Templum condidiſſet? Non itaque ex ruditate illa & errore Gentium, ſed ex Dei afflatu & juſſu, qui piam illam ædificandi Templi voluntatem *Davidi* & ipſi *Salomoni* dedit, atque confirmavit, arceſſenda Templi origo eſt. Scriptura quidem Sacra Deum in Templo manufacto habitare negat ex neceſſitate & indigentiâ; aut quaſi Templi anguſtiis includatur aut diſtringatur ejus Majeſtas. Quod Ethnici de ſuis Numinibus opinabantur, eorum potentiam & gratiam Sacris Ædibus, & ſtatuis obligatam credentes. Quò ſpectant verba illa *Arnobii* Lib. VI. *Nonne prima & maxima contumelia eſt, habitationibus Deos habere diſtrictos!* Hunc etiam ſenſum *Minutius Felix* rejicit: *Quod ſimulachrum* (inquit) *Deo fingam, cùm, ſi rectè exiſtimes, ſit Dei homo ipſe ſimulachrum? Templum quod ei exſtruam, cùm totus hic Mundus, ejus operâ fabricatus, eum capere non poſſit? Et cùm homo latiùs maneam, intra unam ædiculam vim tantæ Majeſtatis includam?* Hunc priſcorum Ethnicorum errorem excludit Scriptura locis à *Spencero* laudatis, ut conſtat ex verbis illis Apoſtoli in Areopago prædicantis: *Deus, qui fecit Mundum, & omnia quæ in eo ſunt, hic cœli & terræ cùm ſit Dominus, non in manufactis Templis habitat, nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cùm ipſe det omnibus vitam, & inſpirationem, & omnia.* Verùm non negat Scriptura, imò disertè docet, Deum, qui ubique præſens eſt, ſingulari quadam ratione in Templo ejus Majeſtati conſecrato præſentem eſſe, ex dignatione, & propenſiſſimâ erga homines ipſius cultui devotos voluntate, ut eorum preces exaudiat, ipſis in omnibus neceſſitatibus & periculis præſentiſſimam opem ferat, ſuiſque gratiis ac beneficiis illos cumulet. Unde *Moyſis* Deuteronomii IV. v. 7. *Nec eſt*, inquit, *alia Natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris.* Et *Salomon* ſolemnem Templi dedicationem peragens, ut habetur

A III. Regum Cap. VIII. Deum quidem Templi
ſeptis incluſum & circumſcriptum non eſſe profitetur;
ſed tamen in Templo Nomini illius dicato ſingulari
quadam ratione præſentem eſſe, quatenus in Templo,
aut contra Templum orantes benignè exaudit. Denique
Templum condidit *Salomon*, ut in illud Populus Dei
ad Deum colendum & orandum conveniret, non quaſi
ejus potentia & gratia ſacræ huic Ædi alligata eſſet.
Unde non ſolùm *de Templo ſancto ſuo*, ſed de Cœlo,
Illum Populi ſui preces exauditurum profitetur.
Ergone putandum eſt quòd verè Deus
B *habitet ſuper terram? Si enim cœlum, & cœli cœlorum te capere non poſſunt, quantò magis Domus hæc quam ædificavi? Sed reſpice ad orationem ſervi tui, & ad preces ejus, Domine Deus meus: Audi hymnum & orationem, quam ſervus tuus orat coram te hodie: Ut ſint oculi tui aperti ſuper Domum hanc nocte ac die: Super Domum, de qua dixiſti: Erit nomen meum ibi: Ut exaudias orationem, quam orat in loco iſto ad te ſervus tuus. Ut exaudias deprecationem ſervi tui, & Populi tui Iſraël, quodcumque oraverint in loco iſto, & exaudies in loco habitaculi tui in cœlo; & cùm exau-*
C *dieris, propitius eris. Si peccaverit homo in proximum ſuum, & habuerit aliquod juramentum, quo teneatur adſtrictus, & venerit propter juramentum coram Altari tuo in Domum tuam, tu exaudies in cœlo: & facies, & judicabis ſervos tuos, condemnans impium, & reddens viam ſuam ſuper caput ejus, juſtificanſque Juſtum, & retribuens ei ſecundùm juſtitiam ſuam. Si fugerit Populus tuus Iſraël inimicos ſuos (quia peccaturus eſt tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes Nomini tuo venerint, & oraverint, & deprecati te fuerint in Domo hac; exaudi in cœlo, & dimitte peccatum Po-*
D *puli tui Iſraël, & reduces eos in Terram quam dediſti Patribus eorum. Si clauſum fuerit cœlum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco iſto pœnitentiam egerint Nomini tuo, & à peccatis ſuis converſi fuerint propter afflictionem ſuam: Exaudi eos in cœlo, & dimitte peccata ſervorum tuorum, & Populi tui Iſraël: & oſtende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluviam ſuper terram tuam, quam dediſti Populo tuo in poſſeſſionem. Fames ſi oborta fuerit in terra, aut peſtilentia, aut corruptus aër, aut ærugo, aut locuſta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus ejus portas obſi-*
E *dens, omnis plaga, univerſa infirmitas, cuncta devoratio & imprecatio, quæ acciderit omni homini de Populo tuo Iſraël: Si quis cognoverit plagam cordis ſui, & expanderit manus ſuas in Domo hac, tu exaudies in cœlo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies ut des unicuique ſecundùm omnes vias ſuas, ſicut videris cor ejus (Quia tu noſti ſolus cor omnium filiorum hominum) Ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt ſuper faciem terræ, quam dediſti Patribus noſtris. Inſuper & Alienigena, qui non eſt de Populo tuo Iſraël, cùm venerit de terra longinqua propter nomen tuum....*
F *& oraverit in hoc loco, tu exaudies in cœlo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus invocaverit te Alienigena: Ut diſcant univerſi Populi terrarum Nomen tuum timere, ſicut Populus tuus Iſraël, & probent quia Nomen tuum invocatum eſt ſuper Domum hanc, quam ædificavi. Si egreſſus fuerit Populus tuus ad bellum contra inimicos ſuos, per viam, quocumque miſeris eos, orabunt te contra viam civitatis quam elegiſti, & contra Domum quam ædificavi Nomini tuo, & exaudies in cœlo orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum. Quòd ſi peccaverint tibi (Non eſt enim homo qui non peccet) & iratus tradideris eos inimicis ſuis, & captivi ducti fuerint in terram*

inimicorum

inimicorum longè vel prope, & egerint pœnitentiam in corde ſuo in loco captivitatis, & converſi deprecati fuerint in captivitate ſua, dicentes: Peccavimus, iniquè egimus, impiè geſſimus: & reverſi fuerint ad te in univerſo corde ſuo... & oraverint te contra viam Terræ ſuæ, quam dediſti Patribus eorum, & civitatis quam elegiſti, & Templi quod ædificavi Nomini tuo: Exaudies in cœlo, in firmamento Solii tui orationes eorum, & preces eorum, & facies Judicium eorum: & propitiaberis Populo tuo qui peccavit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum, quibus prævaricati ſunt in te: & dabis miſericordiam coram eis qui eos captivos habuerint, ut miſereantur eis. Populus enim tuus eſt, & hereditas tua, quos eduxiſti de Terra Ægypti, de medio fornacis ferreæ. Ut ſint oculi tui aperti ad deprecationem Servi tui, & Populi tui Iſrael, & exaudias eos in univerſis pro quibus invocaverint te.

Objectio tertia Spenceri.

Objicit *Spencerus*, Iſraëlitas non Dei juſſu, ſed animi ſui inductione, & planè ſponte Templum fabricaſſe, neque Deum eorum propoſitum ratum aut acceptum habuiſſe: Idque colligit ex verbis Salomonis. III. Regum v. *Ego cogito ædificare Templum Nomini Dei mei, ſicut locutus eſt Dominus David Patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te ſuper Solium tuum, ipſe ædificabit Domum Nomini meo.* Conſentaneum itaque eſſe opinatur, Gentium aliarum, Ægypti præcipuè mores, hujuſmodi ſtudiis ac deſideriis occaſionem præbuiſſe, adeoque Templi originem à Gentium ruditate & uſu non malè deduci.

Reſponſio.

Reſpondetur, Dei afflatu, conſilio, auctoritate, non arbitratu duntaxat ſuo, *Davidem* & *Salomonem* illam extruendi Templi provinciam ſuſcepiſſe, iſtam voluntatem, & illius executionem fuiſſe Deo gratam & acceptam, idque multis momentis à nobis probatum. Et locus ipſe à *Spencero* laudatus id liquidò probat. Qui enim decernit ædificare Templum ſicut locutus eſt Dominus, non ſuo utique duntaxat arbitratu, ſed Dei afflatu & auctoritate fabricam illius ſuſcipit: Sed *Salomon* Templum ædificare decrevit, ſicut locutus erat Dominus ad *Davidem*: Non igitur proprio arbitratu, cui dederint occaſionem profanarum Gentium, præſertim Ægyptiorum mores; ſed Dei afflatu, nutu, auctoritate, ſacram illam fabricam ſuſcepit. Quàm temerè verò aſſeritur Deo non fuiſſe gratam, quam Deus approbavit, laudavit, nec ſolùm verbis gratam ſibi eſſe ſignificavit, dicens Davidi: *Quod cogitaſti in corde tuo ædificare Domum Nomini meo, bene feciſti hoc ipſum mente tractans:* Sed & miraculis inſignibus confirmavit? Præterea jam olim Deus mandatum Populo Judaico per *Moyſem* dederat, de Sacrificiis offerendis in loco quem Divina ſua Majeſtas deſignaſſet ac elegiſſet, Deuteronomii XII. 13. *Cave ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris: Sed in eo quem elegerit Dominus, in una Tribuum tuarum, offeres hoſtias, & facies quæcumque præcipio tibi.* Et Verſ. 26. *Quæ autem ſanctificaveris & voveris Domino, tolles, & venies ad locum quem elegerit Dominus: & offeres oblationes tuas carnem & ſanguinem ſuper Altare Domini Dei tui.* Locus autem quem elegit Dominus eſt Jeruſalem Civitas Sancti, Mons Sion, Templum ibi à *Salomone* conditum, ut paſſim in Prophetis, aliiſque Libris Sacris habetur. Pſalmo 78. *Sed elegit Tribum Juda, Montem Sion quem dilexit.* Id à *Moyſe* prædictum agnoſcunt Hebræi: E quibus *Joſephus* Lib. VII. *Antiquitatum* Cap. IV. de *Davide* ſic loquitur: *Decrevit exædificare Deo Templum, quemadmodum Moyſes prædixerat.* Idem aſſerunt *Maimonides in Præcept. Affirm.* XX. & Talmudici *Gemar. Sanhedr. Cap.* II. §. VI.

Objectio quarta Spenceri.

Objicit *Spencerus*, Gentilium Templa ab ultima pene rerum ſuarum memoria ſupra Heroum ſuorum loculos & ſepulchra erecta fuiſſe, ut fusè probavit *Euſebius* Lib. II. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. VI. cui titulus eſt: *Sepulchra Mortuorum eſſe, quæ Deorum Templa nominantur.* Et S. *Cyrillus Alexandrinus Lib.* X. *contra Julianum* exemplis bene multis indicat, celeberrima Gentium Templa fuiſſe ſepulchra vel monumenta Mortuorum. Idem ante illos docuerat *Clemens Alexandrinus* ab utroque laudatus, in Cohortatione ad Gentes. Quibus conſona ſunt illa *Arnobii* Lib. VI. *Multa ex his Templa, quæ tholis ſunt aureis, & ſublimibus elata faſtigiis, Auctorum conſcriptionibus comprobatur contegere cineres atque oſſa, & functorum eſſe corporum ſepulturas. Ex eo nonne patet & promptum eſt, aut pro Diis immortalibus Mortuos vos colere, aut inexpiabilem fieri Numinibus contumeliam, quorum Delubra & Templa Mortuorum ſuperlata ſunt buſtis?* His etiam conſona ſunt illa *Prudentii* verba Lib. I. contra *Symmachum*:

Et tot Templa Deûm Romæ, quot in Urbe Sepulchra
Heroum, numerare licet.

Cùm itaque Gentes antiquiores Heroibus ſuis, haud ita pridem divinitate donatis cultum exhiberent, ipſa Religionis Ethnicæ principia ſentire ſuadent Templa è ruditate Gentium initia traxiſſe.

Reſponſio.

Reſpondetur, Quòd etſi Templa falſis Numinibus conſecrata, & ad mortuorum hominum cultum ſuper eorum tumulos extructa, è ruditate Gentium originem traxerint, inde tamen abſurdè colligi quòd Templum à *Salomone* Deo vivo & immortali extructum & conſecratum, ex Gentium ruditate & ſuperſtitione originem habuerit: Imò ſequitur excitatum eſſe, ut Populus Dei à Gentilium moribus averteretur, ac Templi ſanctitatem ex ſanctitate Numinis quod colebat, & Religionis quâ eum colebat, puritate æſtimaret: Moreſque ſuos ad divinæ Legis & ſanctimoniæ normam ita componerent Iſraëlitæ, ut ipſi Templa Dei fieri mererentur.

Objectio quinta Spenceri.

Objicit *Spencerus*, Templum, quatenus habitaculum Deo Sacrum, tam multa ruditatis antiquæ monumenta mentibus noſtris objicere, ut Gentium ruditas Templo originem dediſſe facilè cenſeatur. Nam qui primi Templum, aut habitaculum Deo poſuere, credidiſſe videntur, illum aut honorem, aut quietem, aut tegumentum ad cœli injuriam propulſandam deſiderare. 2. Qui hujuſmodi habitacula primi ſtatuerunt, eo animo feciſſe videntur, ut Deum tanquam præſentem adire, affari de proximo, & quaſi coram & cominus intueri poſſent: Perſuaſi ſcilicet ſemotam à rebus humanis Dei in cœlo habitantis curam, & preces niſi in ipſo Numinis habitaculo effuſas, nunquam exaudiri. 3. Qui Templum pro habitaculo divino primi fabricarunt, de naturæ divinæ ſanctitate & excellentia planè ſingulari parum pro dignitate cogitaſſe videntur. Nam domicilium manu fabrili & è vili materia factum, nullum enim Dei natura & ſanctitate conſenſum colit. 4. Primi Templorum Auctores Divinitatem ſeptis quibuſdam contineri, & Illius vim & præſentiam Templi parietibus includi poſſe cenſuerunt. At Judæos non minùs craſsè de Deo judicaſſe, è Prophetæ verbis intelligitur: *Cœlum*

Iſa. 66. 1. *Sedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum. Quæ eſt iſta Domus quam ædificabitis mihi? Et quis eſt iſte locus quietis meæ?* Quæ verba S. *Cyrillus Alexandrinus Lib.* I. *contra Julianum* eleganti Paraphraſi ſic illuminavit: *Ædificarat Hieroſolymis celeberrimum illud Templum Salomon Sapientiſſimus, quo mirificè lætabantur Judæorum Populi, rati in illo circumſcriptum habitare univerſorum Deum. Tardi enim ac rudes cùm eſſent ad intelligendum quæ de Deo dicebantur, cumque Jeruſalem Dei Urbem eſſe putarent, in ea ſola Ipſum habitare contendebant, propterea quòd Davidis ore dictum eſſet*, Glorioſa dicta ſunt de te, Civitas Dei. *Quare cum exiliter de Deo ſentirent, illos arguit his verbis:* Quam Domum ædificabitis mihi, cui ſedes cœlum, terra autem ſcabellum? *Oportebat enim clare oſtendere iis, qui naturam illius circumſcribi ac coerceri locis arbitrabantur, & illum eſſe ubique, nec ullâ re capi, ſed potius ire per omnia, & cœlum ipſo plenum eſſe, terram item plenam.*

Reſponſio. Reſpondetur, Etſi Judæorum quidam ita craſsè de Deo judicarint, *Davidi* tamen, *Salomoni*, Prophetis ac ſpiritalibus Iſraëlitis, abſque temeritate & impietate affingi non poſſe tam inepta deliria; quòd ſcilicet Templum Deo neceſſarium eſſe crediderint, ne hiemalia ſentiret frigora, aut Solibus torreretur æſtivis, aut pluvialibus nimbis perflueretur, aut ventorum turbinibus vexaretur; ut Gentiles de Diis ſuis ſomniaſſe indicat *Arnobius Lib.* VI. Aut quòd opinati ſint *David & Salomon* Deum exaudire non poſſe niſi eos qui in Templo orarent; & magis rudes atque cæci fuerint *Demonace*, qui (ut refert *Lucianus* in ejus Vita) quopiam ex amicis dicente, *Abeamus, ô Demonax, in Æſculapii Templum, pro filii ſalute oraturi*, reſpondit: *Vehementer ſurdum exiſtimas Æſculapium, ſi nec iſthic nos orantes exaudire poteſt:* Aut quòd *David, Salomon*, Prophetæ, ſpiritales Iſraëlitæ, de Naturæ Divinæ ſanctitate & excellentia parum pro dignitate cogitaverint, vimque ſummi Numinis & præſentiam Templi parietibus includi poſſe cenſuerint; minuſque perſpicaces fuerint quàm *Heraclitus* Ethnicus, ad *Hermodorum* ſcribens: *O rudes homines, docete nos, quis ſit ille Deus, qui in Templis concluditur.... O indocti, non ſcitis quòd Deus manufactus non ſit, neque à principio fundamentum ſuum habeat, aut circumferentiam? Univerſus Mundus ejus Templum eſt, animalibus, plantis, & ſtellis variegatus.* Qua fronte Sapientiſſimo & tunc Religioſiſſimo *Salomoni*, craſſæ illæ & abſurdæ Gentium, aut fortè carnalium etiam Judæorum opiniones tribui poſſent, cùm Deum Templo, imò cœlo & terrâ, totoque orbe capi & circumſcribi non poſſe palam profiteatur; & de cœlo preces Illum invocantium exaudire? (III. *Regum* VIII. & II. *Paralipomenon* VI.) Cùm etiam *Joſephus* Lib. VIII. *Antiquitatum Judaicarum*, Salomonem Templum dedicantem ſic orare faciat: *Tu quidem ſempiternam Domum habes, Domine, nec ignoramus Te tibi ipſi hanc univerſi molem condidiſſe, quæ cælo, aëre, terrâ & mari conſtat: Quam totam imples, nec tamen ab ea caperis. Hoc verò Templum ideo Nomini tuo adornavimus, ut in hoc Sacrificiis ac precibus in cœlum miſſis tibi propitio litaremus, certò perſuaſi quòd & hic ades, & nuſquam interim abes. Cùm enim omnia videas, audias omnia, nihil obſtabit hæc Ædes quominùs ubicumque Te dignum eſt habites, à nemine alienus, & omnibus proximus, præcipue his qui te deſiderant noctè dieque, præſens ac propitius.* Et rurſus: *Supplex oro, ut aliquid de tuo Spiritu ad hoc Templum incolendum deducas, ut nobis appareas in terris quoque te degere. Alioquin tibi parvum eſt domicilium univerſum hoc cœli convexum, nedum hoc qualecumque Templum.* Eſto verò carnales Judæi ita craſsè de Deo judicaverint, ut illum Templi ſeptis circumſcriptum arbitrarentur: An ita deſipiendum eſt ut *Davidem & Salomonem* hanc Templi extruendi provinciam ſuſcepiſſe dicamus, ad palpandum carnales illos Judæos, quos vel hac ratione in tam craſſa & abſurda opinione fovendos pervidiſſent: & Deum operis eo fine & eâ occaſione ſuſcepti executionem verbis & miraculis approbaſſe?

Objectio ſecta Spenceri. Objicit *Spencerus*, Templi magnificentiam Gentium ruditati, & vulgari Hebræorum ingenio originem ſuam debuiſſe. Gentilium enim Templa (Salomonis multò vetuſtiora) eâ amplitudine, ſplendore, & ſtructuræ elegantiâ inclaruere, quòd ad eorum magnificentiam adaugendam, materia cum opere, natura cum arte, certaſſe videantur. Hujus rei teſtem eſſe *Diodorum Siculum, Lib.* 1. ubi perantiquum illum Ægypti Deum *Oſirin* memorans, ait: *Multi tradunt eum poſuiſſe Jovi & Junoni Templum magnitudine & ſumptu nobile: Fana inſuper duo Jovi aurea, majus cœleſti, minus ei quem Ammonem vocant, ipſum dedicaſſe ferunt.* Idem Auctor poſt paucas paginas quatuor Templorum meminit, ab antiquiſſimis Ægypti Regibus Heliopoli extructorum, quorum unum ſtadiorum tredecim circuitum, & quadraginta quoque cubitorum altitudinem habuit. *Cui magnificentiæ par erat rerum ibi conſecratarum* ornatus, tum impenſis admirandus, tum manuum opere exquiſitè elaboratus. Refert etiam *Herodotus Lib.* I. de fano quodam inferiore, ad magnificum *Jovis Beli* Templum pertinente, aureâ ſupellectile tam illuſtri, quòd Chaldæi *octingentorum talentorum auri opus æſtimaverint.* Euſebius etiam Lib. X. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. IV. Ægyptiorum, Phœnicum, & Græcorum ante tempora Trojana florentium mores referens, *Templa magnifica, omnique ſignorum ac donariorum genere ad eximiam ſpeciem ornata, apud omnes in uſu* eſſe memorat. Niſi itaque teſtibus hiſce fidem omnem detrahendam cenſeamus, neceſſe videtur exiſtimare, magnifica Gentilium Templa Salomonicum antiquitate ſuperaſſe, & eorum magnificentiam Templi illius dignitati & apparatui ſplendidiſſimo cauſam & occaſionem præbuiſſe.

Reſponſio. Reſpondetur, Ut ut ſe res habeat de Templorum apud Gentes magnificentia ante Salomonis tempora, falſum eſſe quòd eorum pulchritudo, elegantia, ſplendor, opulentia, Templi Salomonici magnificentiæ occaſionem dederit. Hæc enim in *Davidis & Salomonis* pietatem, de Dei majeſtate ut par eſt ſentientium, omnino refundenda eſt. Templa magnifica Diis ſuis excitarunt Gentiles, quòd Deorum excellentiam pretioſiſſima quæque decere perſuaſum haberent. Unde illa *Ovidii*:

> *Nos quoque Templa juvant, quamvis antiqua probemus,*
> *Aurea: Majeſtas convenit iſta Deo.*

Cùm itaque *David & Salomon* Dei Optimi Maximi Majeſtatem ſummam, infinitam, immenſam, perfectiſſimam, omnipotentiſſimam, ſanctiſſimam eſſe firmiſſimè crederent, utpote qui ſit primum rerum omnium principium & finis ultimus, operæ pretium exiſtimarunt Templum Ipſi magnificentiſſimum & auguſtiſſimum extruere & conſecrare, quod ejus magnitudinem

nem teſtaretur. Unde *Salomon* ad Regem Tiri *Hiramum* ſcribebat II. Paralipomenon II. *Domus quam ædificare cupio, magna eſt: Magnus eſt enim Deus noſter ſuper omnes Deos. Quis ergo poterit prævalere ut ædificet ei dignam Domum? Si cœlum & cœli cœlorum capere eum nequeunt: Quantus ego ſum ut poſſim? Sed ad hoc tantùm ut adoleatur incenſum coram illo.* Deum præcipuâ & ſingulari quadam ratione Iſraëlitici Populi Regem eſſe, *David*, *Salomon*, omnéſque ſpirituales Iſraëlitæ perſuaſum habebant, & aliis perſuadere totis viribus nitebantur. Propterea Templum Palatii Regii formam habuit, in quo omnia ad pompam & ſplendorem magnificentiſſimè compoſita. Unde *R. Schem Tob* hæc expendens, ubi varia Altaria & Conclavia, Excubitores, Miniſtros, tibicines, ſuffimenta, Regiæ Menſæ apparatum, purpuratos Aulicos, Regium Conclave, Soliumque ob oculos poſuit, ſubdit: *Atque hæc omnia eo ſpectabant ut intelligeret vulgus Regem, nempe Dominum Exercituum inter nos verſatum eſſe. Eſt enim Ille Rex Magnus, omnibúſque Gentibus metuendus.* Hanc *Salomonis* fuiſſe mentem verba ejus probant III. *Reg.* Cap. VIII. 13. *Ædificans ædificavi Domum in habitaculum tuum, firmiſſimum Solium tuum in ſempiternum.* Hanc etiam ſpiritualium omnium Iſraëlitarum fuiſſe mentem, probat illud *Jeremiæ* Cap. XVII. *Solium gloriæ altitudinis à principio locus ſanctificationis noſtræ.* Illa prætetea Templi magnificentia, virtutum omnium apparatum & ſplendorem ſignificabat, quibus Deus in noſtra dedicandus eſt mente, in noſtro conſecrandus pectore. Eccleſiæ denique pulchritudinem & gloriam adumbrabat.

Objectio ſeptima Spenceri.

Objicit *Spencerus*, Templum *Salomonis* in Monte conditum fuiſſe. Id verò ex Gentium rudiorum uſu profectum, qui Templa ſua in locis editis ædificabant. Hinc illud Jeremiæ III. 23. *Verè mendaces erant colles, & multitudo Montium: Verè in Domino Deo noſtro ſalus Iſrael.* In Montibus Luci ſacri ac Templa condita paſſim leguntur in Hiſtoriis, & apud Poëtas, Geographóſque. Templum *Jovis Labradenſis* in Monte Cariæ apud Labrada vicum *Strabo* memorat Lib. XIV. Montem ſublimem *Veneri* ſacrum ad Pedalium Promontorium (*ibidem*) Templum *Dianæ Pergææ*, in loco excelſo, in Pamphylia: & in Rhodo Inſulâ Templum *Jovis Atabyrii* in Monte Atabyrii altiſſimo, cui etiam *Iſidis* Templum addit *Appianus* in Mithridaticis. (*Ibidem*) Idem *Strabo* Lib. VI. *Apollinis Delphici* Templum locat in Monte: Lib. VIII. *Veneris* Templum in ſummo Corinthi vertice: & Lib. VII. *Appollinis* Templum in colle eidem Numini ſacro, ad Actium Epiri oppidum. Mons Meros in India *Jovi* ſacer refertur *Mela* Lib. III. Cap. VII. In Græcia præcipuè mos obtinuit Templa in Montibus extruendi. Iſque Gentilium antiquiorum dogmatis apprimè convenit, qui ſumma Montium faſtigia Deo alicui dicata eſſe, & ſingulare quoddam cum cœleſtibus commercium habere credebant. Hinc illa *Virgilii Lib.* IV. *Æneidos.*

——— *Atque hunc frondenti vertice collem,*
Quis Deus incertum eſt, habitat Deus.

Ad hunc Antiquitatis deluſæ morem & errorem alludunt fortè verba Pſalmi XCV. *Quoniam in manu ejus ſunt omnes fines terræ, & altitudines Montium ipſius ſunt.* Quæ ſic explicat *Theodoretus* in Commentario: *Ipſius ſunt etiam Montium cacumina, licèt Dæmones ſtolidis hominibus millies perſuaſerint, ut in illis ſibi Templa erigerent.*

Reſponſio.

Reſpondetur, Nullo veteris Hiſtoriæ teſtimonio probari quòd Templa illa in Montibus ab Ethnicis ædificata Salomonico antiquiora fuerint, quamvis fortè Diis ſuis interdum Sacrificia in Montibus obtulerint, vel Numen aliquod in iis reſidere commenti ſint. Veri ſimilitudine non caret, *Diabolum* Dei ſimiam Gentibus perſuaſiſſe ut ſibi Templa ſub falſorum Deorum nominibus in Montibus erigerent Dei æmulatione, cujus Templum in Monte conditum erat. Ut ut eſt, Templi locomos Gentium rudiorum occaſionem non adminiſtravit, ſed Angeli Populum peſtilentiâ percutientis & cædentis apparitio juxta aream *Arunæ* Jebuzæi in Monte Moria *Davidi* facta, in qua *David* Altare Domino erexit jubente *Gad* Propheta, & Sacrificia obtulit, quibus placatus Deus, cohibuit peſtilentiam. Videns autem Rex Sanctus quòd exaudiviſſet eum Deus *in igne de cœlo ſuper Altare holocauſti*, dixit, *Hæc eſt domus Dei, & hoc Altare in holocauſtum Iſrael.* Hoc (inquam) in in loco à Deo per Angelum, & per ignis cœleſtis immiſſionem ſuper victimas deſignato *Salomon* Templum ædificavit, ut habetur II. Paralipomenon, Cap. III. I. *Et cœpit Salomon ædificare Domum Domini in Jeruſalem in Monte Moria, qui demonſtratus fuerat David Patri ejus, in loco quem paraverat David in area Ornam Jebuſæi.* Adde, Montem illum *Iſaaci* oblatione celebrem fuiſſe. (*Geneſ.* XXII.) Præterea, ſi *Salomon* Templum in monte extruxiſſet ut ſe Gentium ruditati accommodaret, Populique mori indulgeret, non ſolùm Montem, ſed Montem totius Terræ Sanctæ celſiſſimum ad fundandum Templum elegiſſet. At Mons Sion non erat totius Palæſtinæ celſiſſimus. Nam Mons Hermon Montem Sionis adeo celſitudine ſuperabat, ut *Pſalmo* CXXXIII. Ros Hermon deſcendere dicatur in Montem Sion. Denique ſatis eſt nobis Deum voluiſſe ut ſibi Templum in Monte Sion extrueretur, & eum locum elegiſſe: Cur elegerit, noſtrum non eſt curioſiùs indagare, ratio penes ipſum eſt. Alioqui & rationes aſſignentur cur Chriſtus in Monte Thabor transfiguratus fuerit, in Montem ſeceſſerit oraturus, in monte Sermonem illum celeberrimum habuerit, quem totius Evangelii Breviarium jure dixerimus (*Matthæi* V. & *Lucæ* VI.) Cur in Monte Calvariæ crucifixus ſit, & morte ſua opus Redemptionis noſtræ conſummaverit: Cur è Monte Oliveti in Cœlos glorioſus aſcenderit. An Servatorem noſtrum Gentium ruditati & ſeculi moribus hæc indulſiſſe *Spencerus* aſſeret, & conjecturis ſolo eloquentiæ fuco ſplendidis perſuadere ſe poſſe confidet?

1. Paralip. 21. & 22.

Objectio octava Spenceri.

Objicit *Spencerus*, Oraculum in Tabernaculi & Templi receſſu poſitum, & Reſponſa inde data, ſeculi mori & infirmitati, tanquam cauſæ & origini ſuæ tribuenda. Gentes enim Oracula, & Templa Reſponſis divinis illuſtria diu ante *Moſis* ætatem habuiſſe. Unde *Herodotus* Ægyptios omnium mortalium primos in Templis Oracula quæſiiſſe, & ab iis illam divinandi rationem ad Græcos derivatam, aſſerit, ac *Mycerinum* Ægypti Regem, qui *Moſem* anteceſſit, *vim magnam pecuniarum in Deorum Oracula & reſponſa inſumpſiſſe, ut Populi erga ſe benevolentiam provocaret.*

In Euterpe.

Reſponſio.

Reſpondetur, *Herodoto*, aut profanis aliis Hiſtoricis, in Rebus Ægyptiacis *Moſe* antiquioribus fidem leviter adhibendam non eſſe: cùm ex certis documentis eas non tradiderint, nulluſque fuerit Ægyptiacæ Hiſtoriæ Scriptor niſi multis poſt *Moſem* ſeculis. Quamvis ergo & apud Ægyptios, & apud Græcos, Oracula perpetuo quaſi fœdere Templis conjuncta fuerint, veriſimile eſt nullum Dæmonis Oraculum Taberna-

nibus ſub ſenſum cadentibus ad inſaniam uſque addictos, Templorumque magnitudinis ac pulchritudinis admiratione ducti, Templum ipſis exædificari præcipit, quod non modò materiæ magnificentiâ atque artis varietate, ſed & ſtructura formâ, cætera omnia quæ ubique terrarum erant, Templa obſcuraret. .... Et quemadmodum pater liberorum ſuorum indulgenter amans, filium profligatis, perniciofis, laſcivis hominibus uſum, nimioque luxu diſſolutum, ad ſe longo temporis intervallo recipiens, .. tutò & cum dignitate in majori rerum abundantia conſtituerat, ne in anguſtias aliquas conjectus, priorum recordatione, atque etiam cupiditate corripiatur: Ita Deus Judæos ad res ſenſiles cum ſtupore propenſos videns, in hiſce ipſis rebus præſtantiſſimum aliquid efficit; ne unquam poſtea Ægyptiorum, aut eorum quæ apud Ægyptios experti fuerant, cupiditate caperentur. Templum igitur è Gentium ruditate, & Ægyptiorum moribus ortum traxit, judice *S. Joanne Chryſoſtomo.*

Reſpondetur, Ea in Quæſtione ſingularem eſſe *S. Joannis Chryſoſtomi* opinionem, à qua diſcedere cogimur, ſalvâ quæ tanto Nomini debetur reverentiâ, cùm repugnantem habeat Scripturam, nec aliorum Patrum conſenſu fulciatur. A Scriptura porro quàm longè abeat in Concione illa populari, patet, cùm Templum non eo primùm tempore ſit extructum, *quo Populum ab Ægyptiacis turbis, & barbara Pharaonis tyrannide Deus liberavit*, & quo *impietatis Ægyptiaca reliquiæ* quædam illi adhærebant, ſed multis exinde ſeculis. Nec tamen ad formam Ægyptiacorum Templorum Salomonicum exſtructum, ſed ad Mundi exemplar, *S. Chryſoſtomus* docet. *Templumque* (inquit) *ipſis ſtatuit ad Mundi exemplar, totiuſque Univerſi: tam quod ſenſu, quàm quod ſolo intellectu percipi poteſt. Sicut enim terra eſt, & cœlum, & medium ſepimenti inſtar hoc firmamentum: Ita & illud quoque fieri juſſit. Duaſque in partes diviſo hoc Templo, & ad medium obtento velo, eam partem quæ extra velum erat, omnibus ingrediendi poteſtatem fecit: Ad alteram verò illam interiorem nemini, præter quàm Summo Sacerdoti aditum atque intuitum patere permiſit. Cæterùm quòd hæc non noſtra conjectura ſit, ſed quòd Templum revera totius Mundi ad exemplum exſtructum fuerit, audi quid Paulus de Chriſto in cœlum aſcendente loquens dicat: Non enim in manufacta Sancta introivit Chriſtus exemplaria verorum, oſtendens, quòd quæ apud nos ſunt, verorum ſint ſimulacra. Quòd porro velum dirimeret Sancta Sanctorum à Sanctis extra poſitis, ſicut hoc cœlum quæ ſuper ſe ſita ſunt, ab omnibus quæ apud nos ſunt, disjungit: Audi quomodo etiam hoc, obſcuriùs tamen indicaverit, cùm cœlum velum appellat. De ſpe namque referens, quòd ſicut anchoram ipſam animæ habeamus tutam ac firmam, deinde ſubjungit: Et incedentem uſque ad interiora velaminis: ubi Præcurſor pro nobis introivit Jeſus ſupra cœlum ſurſum... Vides quomodo cœlum velamen appellaverit?*

Hebr. 9. 24.

Hebr. 6. 19.

DISSERTATIO II.

DE REGINA SABA, Quæ Salomonis auditura Sapientiam, Hieroſolymam venit.

DE Regina *Saba* Quæſtio duplex diſceptari ſolet, prima de ejus patria, altera de illius Religione. Quod patriam ſpectat, quidam Regnum ejus in Arabia, alii in Æthiopia collocant. Suis utraque ſententia nititur momentis. Prior rationibus, altera Veterum teſtimonio ſe tuetur. Religionem quod attinet, quæritur utrum in Idololatria permanſerit, an ad veri Dei cultum converſa fuerit?

PROPOSITIO I.

Reginam Saba ex Æthiopia veniſſe ad Sapientiam Salomonis audiendam probabilius videtur, quàm ex Arabia.

PRobatur primò ex verbis Chriſti, Matthæi XII. 42. *Regina Auſtri ſurget in Judicio cum generatione iſta, & condemnabit eam: Quia venit à finibus terræ audire Sapientiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic.* At ſi veniſſet ex Arabia, non diceretur à finibus terræ veniſſe, cùm Arabia Judææ finitima eſſet. Non itaque Saba Arabica hîc intelligenda eſt, ſed Saba Æthiopica, quæ Terra longinqua dicitur Jeremiæ VI. 20. *Ut quid mihi thus de Saba affertis, & calamum ſuaveolentem de terra longinqua?* Et Joëlis III. 8. *Et vendam filios veſtros, & filias veſtras in manibus filiorum Juda, & venundabunt eos Sabæis Genti longinquæ, quia Dominus locutus eſt.* Præterea, Arabia Felix non eſt Auſtralis, ſed potiùs Orientalis reſpectu Hieroſolymorum & Terræ Sanctæ.

Probatur ſecundò ex *Joſepho* Lib. VIII. *Antiquitatum*, Cap. II. ubi *Ægypti & Æthiopiæ Reginam* vocat incomparabilem illam Heroinam, quæ ad *Salomonem* venit, ſapientiæ illius famâ permota. Hujus Regni Metropolis erat *Meroë*, olim *Saba* nuncupata, donec *Cambyſes* Perſarum Rex de ſororis ſuæ nomine *Meroën* appellavit, ut obſervat idem *Joſephus* Lib. II. Cap. V. At Urbem à *Cambyſe* conditam, & de nomine Matris ab eo appellatam ait *Diodorus Siculus* Lib. I. Ibi multis ſæculis feminæ imperarunt ſub *Candaces* nomine, ut conſtat ex Actis Apoſtolorum Cap. VIII. 27. ex *Plinio* Lib. VI. Cap. XXIX. ex *Strabone* Lib. XVII. & *Dione* in *Auguſto*. Unde ad Sabæos Æthiopes, ſive Meroitas referri videntur illa *Claudiani* in *Eutropium* Lib. I.

—— Medis, leviburque Sabæis
Imperat hic ſexus, Reginarumque ſub armis
Barbariæ pars magna jacet.

Probatur tertiò teſtimonio Patrum. *Origenis, Homiliâ II. in Canticum Canticorum*, dicentis, Hiſtoriam Reginæ Saba *in tantum convenire ad perſonam Eccleſiæ, quæ ex Gentibus venit ad Chriſtum,*

ſtum, ut ipſe Dominus in Evangeliis Reginæ hujus faceret mentionem, dicens, Eam veniſſe à finibus terræ, ut audiret Sapientiam Salomonis. Auſtri autem Reginam dicit eam, pro eo quod Æthiopia in Auſtri partibus jaceat: & à finibus terræ, quaſi in ultimo poſita. Invenimus autem hujus ipſius Reginæ Joſephum in Hiſtoria ſua facere mentionem.... Refert autem quòd non ſolum Æthiopiæ, ſed & Ægypti Regnum tenuerit.

S. Gregorii Nazianzeni Oratione XL. in Sanctum Baptiſma: *Ecquando* (inquit) *tantum laborem ſuſceperis, quantum Æthiopum Regina, quæ ab extremis terræ finibus perrexit, ut Salomonis Sapientiam audiret? Et ecce pluſquam Salomon hic..... Ne via longinquitatem reformidet, nec Maris ſpatia, nec ignem ſi adhibeatur, nec aliud quodcumque impedimentum, quò Gratiam conſequaris.*

S. Gregorii Nyſſeni Homiliâ VII. in Cantica: *Æthiopiſſæ autem Myſterium, quemadmodum relicto Regno Æthiopum, & tranſmiſſo tanto quod intercedebat ſpatio, properat ad Salomonem propter laudem Sapientiæ, gemmis, & auro, unguentiſque pretioſis Regem honorificè proſequens, manifeſtum fuerit animum advertenti ad quodnam Evangelicum C aſpicit Miraculum. Quis enim neſcit, quòd quæ ex Idololatria ab initio eſt ex Gentibus Eccleſia, priùs quàm fieret Eccleſia, longo interjecto ignorationis intervallo, procul habitabat à veri cognitione? Sed quando apparuit Gratia Dei, & illuxit Sapientia, & Lux vera ad eos qui ſedebant in tenebris & umbra, miſit radium, tunc Iſraele ad lucem claudente oculos, & ſeipſum abducente à bonorum participatione, veniunt Æthiopes ii qui ad fidem accedunt ex Gentibus, & qui aliquando longè erant, prope accedunt, nigrore abluto aquâ myſticâ: Adeo ut Æthiopia porrexerit manus Deo, eò quòd ob- D tulerit dona Regi, pietatis aromata, & aurum Dei cognitionis, & gemmas præceptorum, & virtutum operationis.*

S. Cyrilli Alexandrini Lib. V. *Commentariorum in Iſaiam*, Tom. IV. ad illa verba Capitis LX. *Venient omnes ex Saba ferentes aurum & thus, &c.* ubi ait: *Saba regio eſt ultra Terram Arabum, & prope Mare Rubrum: ex qua Saba Æthiopum Regina, temporibus Salomonis acceſſit Jeruſalem. Fertiliſſima eſt regio thure, auro, & lapidibus Indicis. Venient igitur, inquit, fructum parientes in gloriam, & adducentes thus, & aurum, E ac lapides, ſive bonorum operum ſuavem fragrantiam, & ſplendorem ſub intelligentiam cadentem, divitiaſque ſpirituales.*

Theodoreti Quæſtione XXXIII. in III. Regum, his conceptâ verbis, *Quænam eſt Gens Saba?* Ad quam reſpondet: *ÆTHIOPICA. Sitos autem eos dicunt eſſe citra Mare Indicum. Nominant autem eos Homeritas. Sunt autem è regione Auxumitarum. Inter hos autem illos medium eſt Mare. Eorum Regina fuit admirabilis illa Mulier, cujus ſtudium laudavit Chriſtus in Sacris Evange-*
Luc. xi. *liis. Nam cùm audiviſſet quæ vulgò jactabantur de* F *Sapientia Salomonis, confecit viam multorum dierum, & laborem exiſtimavit eſſe lucrum, &c.* Et Quæſtione XXII. in Numeros: *Sephoram igitur appellavit Æthiopiſſam. Siquidem Saba Gens eſt*
Luc. xi. *Æthiopica. Evangeliſta enim ait:* Regina Æthiopum ſurget, & condemnabit generationem iſtam. *Regnorum autem Hiſtoria nuncupavit eam Reginam Saba. Porrò Saba Gens Homeritarum appellatur, quibus vicini ſunt Madianitæ.* Reginam Auſtri in Evangelio nuncupatam, *Theodoretus* Reginam Æthiopum intellexit. *Theodoreto* ſubſcribit *Procopius* in III. *Regum.*

S. Hieronymi Commentario in Cap. III. Joë- A lis: *Sabaim* (inquit) *Gens trans Indiam dicitur; de qua fuit & Regina Saba, quæ venit Sapientiam audire Salomonis; De quibus & Iſaias loquitur:* Iſai. 45.
Et Sabaim viri excelſi ad te tranſibunt: *Unde & thus venire perhibetur*, dicente Virgilio:

——— *Centumque Sabæo*
Thure calent Aræ:

Licèt quidam Sabæos Arabes ſuſpicentur. Et Lib. XVII. Commentariorum in *Iſaiam*, ad Caput LX. Regionem Saba ultra Arabiam poſitam B teſtatur. *Poſt divitias Maris*, inquit, *& fortitudinem Gentium, greges quoque camelorum & dromadarii Madian & Epha promittuntur Jeruſalem: Qui omnes venient de Saba portantes aurum & thus: &, quod his majus eſt, annuntiantes Domini ſalutare.... Madian & Epha regiones ſunt trans Arabiam fertiles camelorum, omniſque Provincia appellatur Saba. Unde fuit & Saba Regina, quæ venit Sapientiam audire Salomonis: Et ipſa deferens aurum & thus, Pacifico Regi multa deportans, & ab eo majora ſuſcipiens.*

Auctoris Sermonis in Dedicatione Eccleſiæ, aliàs C CCLIII. *De Tempore* inter Auguſtinianos, nunc CCXXXI. Appendicis, qui de Eccleſia ſic loquitur: *Hæc eſt illa Regina, quæ venit à partibus Æthiopiæ audire Sapientiam Salomonis. Sed hæc non tam ex una regione, quàm ex univerſis Mundi partibus Reges paritura convenit, ſicut etiam Evangeliſta commemorat:* Regina Auſtri venit à finibus terræ audire Sapientiam Salomonis. Matth. xii. 42.
Venit Eccleſia ad Redemptorem & Eruditorem ſuum; ut de ſtultitia erroris doctrinam perciperet veritatis.... Ergo in figura Reginæ hujus Eccleſia venit ex Gentibus, & à finibus terræ, imponens fi- D nem cupiditatibus vitiiſque terrenis: ut audiret Sapientiam Salomonis, id eſt, veri Pacifici Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui fecit utraquè unum, ſolvens inimicitias inter Deum & hominem in carne ſua.

Quartò, nonnullius momenti eſt Abyſſinorum Æthiopum traditio, multis licèt deformata fabulis. Celebrem enim illam Heroinam Reginam ſuam fuiſſe gloriantur, & Abyſſinorum Imperator ſe *Regem de Sebaim, unde fuit Regina Saba*, inſcribit; ut conſtat ex Epiſtolis ab ipſo datis tum ad Regem Luſitaniæ anno MDXXI. tum ad Romanum Pontificem anno MDXXIV. quas Lati- E nitate donatas refert *Paulus Jovius.*

Objiciunt *Pineda, Salianus, Bochartus*, & alii, Vocem *Saba*, quoties per *ſchin* ſcribitur, ad Arabiam Felicem pertinere; *Geneſis* X. 7. *Job.* I. *Iſaiæ* XLIII. 60. *Pſalmo* LXXI. v. 10. Cùm verò ſcribitur per *ſamech*, ſignificare Sabam Æthiopicam. Atqui III. *Regum* X. & II. *Paralipomenon* IX. *Saba* cujus hæc Heroina Regina dicitur, ſcribitur per *ſchin*, non verò per *ſamech*. Regio itaque Arabica eſt.

Secundò, Scriptura teſtatur, nunquam talia, neque tam multa aromata advecta fuiſſe in Je- F ruſalem, quanta à Regina Saba allata ſunt. Illam etiam Salomoni vim ingentem auri obtuliſſe. III. Regum X. *Sed & Regina Saba, auditâ famâ Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus. Et ingreſſa Jeruſalem multo cum comitatu, & divitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretioſas, venit ad Regem Salomonem, & locuta eſt ei univerſa quæ habebat in corde ſuo. Et docuit eam Salomon omnia verba quæ propoſuerat. Non fuit ſermo qui poſſet Regem latere, & non reſponderet ei.... Dedit ergo Regi centum talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretioſas. Non ſunt allata ultra aromata tam multa, quàm ea quæ*

dedit

dedit Regina Saba Regi Salomoni. At Arabia thuris, aliorumque aromatum ferax eſt, ex *Diodoro Siculo*, Lib. III. Cap. III. *Plinio*, Lib. XII. Cap. XIV. *Tibullo* ita canente:

Urantur pia thura focis, urantur odores:
Quos tener è terra divite mittit Arabs.

Et *Virgilio*:

India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi.

Balſamum etiam, quod huic acceptum Reginæ fert *Joſephus*, Æthiopica planta non eſt, ſed Arabica, ut teſtantur *Agatharcides, Strabo, Diodorus*, &c. Præ cæteris etiam regionibus aurifera eſt Arabia, ut probat illud Pſalmi LXXI. *Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ.*

Reſpondetur, Linguæ Hebraicæ peritos non convenire quòd *Saba* per *ſchin* ſemper ad Arabiam pertineat. *Genebrardus in Pſalmum* LXXI. & alii Commentatores, contendunt *Sceba* per *ſchin*, ſignificare Æthiopiæ regionem Sabæam. *Pineda* ipſe Commentario in *Job*. Cap. I. & Lib. V. *De rebus Salomonis*, Cap. VI. §. IV. ait, Non magnopere curandum diſcrimen horum nominum iiſdem fere literis & permutabilibus conſtantium, ac potius ex ſubjectâ materiâ, & aliis circumſtantiis conjecturam ſumendam, quâ de regione ſermo ſit, quàm ex nodo ipſo vocum diſcrimine. Simile quid notat *Malvenda* noſter Lib. VI. de Antichriſto, Cap. XXVIII. ubi quærit, cur nomen Reginæ Saba Hebraicè per *ſchin* ſcribatur, ſi ex Æthiopia venerit, cùm *Saba* per *ſchin* ſignificet Arabiam Felicem? & reſpondet: Id factum propter literarum utriuſque nominis ſimilem ſonum, & propter locorum viciniam. Nam ut vocabula una tantùm ſimiliſque litera diſtinguit, ita & regiones ipſas anguſtiſſimum dumtaxat fretum terminat Maris Erythræi: Siquidem inter Felicem Arabiam & Æthiopiam non interjacent niſi ſtrictæ fauces Sinus Arabici.

Ad ſecundum reſpondetur, Æthiopiam eſſe pariter aromatum feraciſſimam, ut teſtantur *Strabo* Lib. XVI. *Solinus* Cap. XXXIII. *Philoſtratus in Vita Apollonii, Lib.* VI. *Cap.* I. Nec verum eſt quod *Herodotus* & *Plinius* ſcribunt, thus ſolâ in Arabia naſci: Nam & in India oriri ubertim *Theophraſtus* affirmat Lib. IV. *De Hiſtoria Plantarum*, Cap. V. quòd jam experientiâ compertum eſt. Nec in Arabia ſolùm, ſed etiam in Ægypto naſci balſamum, *Dioſcorides* & alii teſtantur; & *Joſephus* qui Reginam Saba ex Æthiopia veniſſe ſcribit, balſami radicem in Judæam illam intuliſſe Autor eſt. Æthiopiam quoque auriferam eſſe teſtantur *Herodotus* Lib. III. & *Diodorus Siculus* Libro etiam tertio. Et tanta quidem eſt Æthiopibus auri copia, ut ſuos antiquitus reos compedibus aureis onerarent, teſtibus eodem *Herodoto*, & *Pomponio Mela* Lib. III. Cap. X. *Solino* Cap. XXXIII. *Plutarcho* in *Erotico*, & *Heliodoro* Lib VIII. *Æthiopicorum*, Cap. XXIV. Quò ſpectat illud *Tertulliani* II. Libro *De Cultu Feminarum* Cap. X. *Quamquam & aurum ipſum, cujus vos gloria occupat, cuidam genti ad vincula ſervire ferunt Gentilium litteræ.* Et Lib. I. Cap. VI. *Apud Barbaros quoſdam, quia vernaculum eſt aurum, & copioſum, auro vinctos in ergaſtulis habent, & divitiis malos onerant, tantò locupletiores, quantò nocentiores.*

A

PROPOSITIO II.

Probabile eſt Reginam Saba ad veri Dei cognitionem cultúmque converſam fuiſſe.

ID enim probabiliter colligitur ex III. *Regum* Cap. X. ubi famâ Sapientiæ Salomonis *in nomine Domini* excitata dicitur ut Hieroſolyma veniret, periculum ejus factura: Eaque cognitâ
B benedixiſſe Deo Iſraëlis. *Sed & Regina Saba, auditâ famâ Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus .... Videns autem omnem ſapientiam Salomonis, & domum quam ædificaverat, & cibos menſæ ejus, & habitacula ſervorum, & ordines miniſtrantium, veſteſque eorum, & pincernas, & holocauſta quæ offerebat in Domo Domini: Non habebat ultra ſpiritum. Dixitque ad Regem: Verus eſt ſermo, quem audivi in terra mea ſuper ſermonibus tuis, & ſuper ſapientiâ tuâ; & non credebam narrantibus mihi, donec ipſa veni & vidi oculis meis, & probavi quòd media*
C *pars mihi nuntiata non fuerit: Major eſt ſapientia & opera tua, quàm rumor quem audivi. Beati viri tui, & beati ſervi tui, qui ſtant coram te ſemper, & audiunt ſapientiam tuam. SIT DOMINUS DEUS TUUS BENEDICTUS, CUI COMPLACUISTI, ET POSUIT TE SUPER THRONUM ISRAEL, EO QUOD DILEXERIT DOMINUS ISRAEL IN SEMPITERNUM, UT FACERES JUDICIUM & JUSTITIAM.*

Huic ſententiæ magnum pondus addit aucto-
D ritas *Theodereti*, qui Reginam Saba in eorum ponit numero, qui ſine Lege ſunt juſtificati, *Quæſtione* XXXIII. *in Lib.* III. *Regum*, ubi de Regina Saba loquens, hæc habet: *Per Salomonem laudavit Largitorem ſapientiæ.* Sit, *enim inquit*, « Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te « dare ſuper Thronum Iſraëlis, ut ſtatuas eum « in æternum; & poſuit te Regem ſuper ipſos, « ut facias judicium in juſtitia & in judiciis ejus. « *Ego autem ſum recordatus Doctrinæ Apoſtolicæ, quæ eos laudavit, qui ſine Lege ſunt juſtificati.* Quando enim, *inquit*, Gentes quæ Legem « *Rom. 2.*
E non habent, naturâ quæ Legis ſunt faciunt, « ipſi Legem non habentes, ſibi ſunt Lex. « *Ipſa enim cùm eſſet alienigena, & neque divinam accepiſſet Legem, neque Propheticam percepiſſet agriculturam, contenta fuit Lege Naturæ, & admirata fuit juſtitiam, & juſtum commendavit judicium, & per Eum qui ſapientiæ donum accepit, laudavit Datorem ſapientiæ.*

Eadem Propoſitio confirmatur ex *S. Paulino* Epiſtola I. *Habens*, inquit, *non Legem litteræ, ſed fidem Legis in tabulis cordis; barbara natione, non animo; & in aperto peregrina, ſed in occulto*
F *Judæa, currebat ut lucem ſcientiæ quâ carebat hauriret; Sanctorum fieri civis optabat; & Chriſtum in Salomone mirata, verum Regina cæleſtis affectum in imagine myſticâ Eccleſiæ impleverat.* His gemina ſunt quæ habet *S. Iſidorus Hiſpalenſis in* III. *Regum* Cap. V. Addit dumtaxat, quòd *Non ſolùm præmio cæleſtis Reſurrectionis beata, ſed etiam Poteſtate Apoſtolicâ de Judæis adulteris judicandis in ipſo ore Judicis digna cenſetur.* Eadem habet *Angelomus, Stromatis in* III. *Regum*, Cap. X.

Ut ut eſt, hæc Regina typus fuit Eccleſiæ, ut diſertè explicat *Origenes*, Homilia II. in Canticum Canticorum. *Venit ergo & hæc*, inquit, *imo ſecundum figuram ejus, Eccleſia venit ex Gen-* *Regina Saba typus Eccleſiæ.*

tibus audire Sapientiam Salomonis veri, & veri A *Pacifici Domini noſtri Jeſu Chriſti. Venit & hæc primò quidem tentans eum per ænigmata & quæſtiones, quæ ei priùs inſolubiles videbantur; Atque ab ipſo de agnitione Verbi Dei, & de creatione Mundi, vel de immortalitate Animæ, & Judicio futuro, quod apud eam, & apud Doctores ejus, Gentiles dumtaxat Philoſophos, incertum ſemper aut dubium manebat, abſolvitur. Venit ergo in Jeruſalem, ad Viſionem ſcilicet pacis, cum multitudine & virtute multa. Non enim cum una ſola Gente, ut priùs Synagoga, ſolos habens Hebræos: ſed cum totius Mundi Gentibus venit, deferens* B *etiam munera digna Chriſto, odoramentorum ſiquidem ſuavitates, opera ſcilicet bona, quæ ad Deum per odorem ſuavitatis aſcendunt. Sed & auro venit repleta, ſenſibus ſine dubio & rationalibus diſciplinis, quas ante fidem adhuc ex communi & ſcholari eruditione collegerat. Detulit etiam lapidem pretioſum, quem ornamenta morum poſſumus intelligere. Cum hoc ergo apparatu intrat ad Pacificum Regem Chriſtum: & ipſi aperit cor ſuum, in Confeſſione & Pœnitentia ſcilicet præcedentium delictorum; & locuta eſt ei omnia quæ erant in corde ſuo. Propter quod & Chriſtus, qui eſt Pax noſtra,* C *enuntiavit ei omnia verba ejus: & non eſt verbum quod omiſerit Rex, & non enuntiaverit ei. Denique cùm jam tempus Paſſionis appropinquaret, ſic loquitur ad eam, id eſt, ad electos Diſcipulos ſuos:*

Joann. 15. » Jam non dicam vos ſervos, ſed amicos: Quia » ſervus neſcit quid faciat Dominus ejus. Ego » autem nota feci vobis omnia quæcumque au- » divi à Patre meo. *Sic ergo impletur quod dixit: Quia non fuerit verbum quod non enuntiaverit Pacificus Dominus Reginæ Saba, id eſt, Eccleſiæ ex Gentibus congregatæ. Quòd ſi intuearis Eccleſiæ ſtatum, & diſpenſationes ejus, ordinationeſque ejus,* D *conſideres: Tunc advertes quomodo Regina mirata ſit omnem prudentiam Salomonis. Simul & require, cur non dixerit omnem ſapientiam, ſed omnem prudentiam Salomonis: Quoniam quidem eruditi viri prudentiam de humanis negotiis, ſapientiam de divinis intelligi volunt. Idcirco fortaſſis & Eccleſia nunc interim Chriſti prudentiam miratur, dum in terris eſt, & inter homines converſatur. Cum autem venerit quod perfectum eſt, & de terris tranſlata fuerit ad cœlum, tunc videbit omnem ſapientiam ejus, cùm jam non per ſpeciem, non per ænigmata, ſed facie ad faciem de ſingulis quibuſque perſpiciet.* E *Vidit autem & domum quam ædificavit, ſine dubio Incarnationis ejus Myſteria. Vidit &. cibos Salomonis; illos » puto de quibus dicebat:* Meus cibus eſt, ut fa-

Joann. 4. » ciam voluntatem ejus qui miſit me, ut perficiam » opus ejus. *Vidit & ſedem puerorum ejus: Eccleſiaſticum puto Ordinem dicit, qui in Epiſcopatus vel Presbyterii ſedibus habetur. Vidit & ordinationes ſive ſtationes Miniſtrorum ejus: Diaconorum, ut mihi videtur, Ordinem memorat, aſtantium divino Miniſterio. Sed & veſtes ejus vidit; illas credo, qui- » bus induit eos; de quibus dicitur:* Quicumque

Galat. 3. » autem in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum in- F » duiſtis. *Sed & vini fuſores ejus; arbitror dici Doctores: Qui verbum Dei & doctrinam quaſi vinum Populis miſcent, quod auditorum corda lætificet. Vidit & holocauſta ejus; orationum ſine dubio ſupplicationumque Myſteria. Hæc ergo ubi vidit in domo Regis pacifici, imo Chriſti, Nigra hæc & formoſa, obſtupuit, & ait ad Eum: Verus eſt ſermo quem audivi in Terra mea de verbo tuo & de prudentia tua. Propter enim verbum tuum, quod agnovi verum eſſe verbum, veni ad te. Omnia etenim verba quæ mihi dicebantur, & quæ audiebam, cùm eſſem in Terra mea, à Doctoribus ſcilicet ſæculi, & Philoſophis, non erant vera: Iſtud ſolum verum verbum, quod eſt in te.*

SCHOLION.

Verus Auctor Sermonis inter Auguſtinianos olim 251. De Tempore, nunc in Append. 252.

Cùm pervenerit Eccleſia, ſive quælibet Anima ſancta, » (Cujus Reginæ Saba typus fuit) in æternam Jeruſa- » lem, & ingreſſa fuerit beatam requiem & gloriam cœ- » leſtium promiſſorum; multò plura & magnificentiora » perſpiciet, quàm ei ſunt in hac terra per Sacra Eloquia, » per Prophetas atque Apoſtolos nuntiata. Nunc enim tan- » quam in ſpeculo & in ænigmate; tunc autem oculis ſuis » videbit, id eſt, facie ad faciem. Tunc beata Anima inter » ſtupendas Remuneratoris ſui conſtituta divitias, Reginæ » hujus verbis uti ad Deum poterit: *Verus eſt ſermo* » *quem audivi in terra mea ſuper ſermonibus tuis & ſuper* B *ſapientia tua.... Major eſt ſapientia & opera tua, quàm rumor quem audivi.* Et revera id quod parat Deus di- » ligentibus ſe, fide non comprehenditur, ſpe non attin- » gitur, caritate non capitur, deſideria & vota tranſgre- » ditur: acquiri poteſt, æſtimari non poteſt. Habebit de » perceptione fructum, non habebit de ſatietate faſtidium. »

C

DISSERTATIO III.

DE ÆTERNA SORTE Salomonis.

SCripturæ Sacræ Interpretes pro ſuo quiſque ſtudio *Salomonem* in electorum album referunt, vel in reproborum numero collocant. Nec deſunt utrique ſententiæ probabilia quædam argumenta: Sed non ea ſunt quæ ad aſſenſum cogant, & quibus probabilis etiam reſponſio adhiberi non poſſit. Unde ſors æterna *Salomonis* unum ex divinæ providentiæ arcanis pleriſque D videtur, quæ ſcrutari curioſiùs non oporteat.

PROPOSITIO UNICA.

Sors æterna Salomonis incerta eſt.

I. ILlius enimverò ſors æterna reſpectu hominum in terris mortalem vitam agentium incerta eſt, cujus ſalus, aut damnatio æterna, ex nullo Scripturæ Sacræ loco certò probari poteſt; E neque ex Traditione, aut communi conſenſu Patrum, vel Eccleſiæ judicio: Atqui *Salomonis* æterna ſalus vel damnatio, nullo Scripturæ Sacræ loco certò probari poteſt; neque ex Traditione, aut communi conſenſu Patrum, vel Eccleſiæ judicio: Itaque ſors æterna *Salomonis* incerta eſt.

Cauſa Salomonis ex Scriptura Sacra in utramque partem diſceptatur.

A Scriptura Sacra ut incipiamus, qui ſaluti *Salomonis* patrocinantur, aiunt, Librum *Eccleſiaſtis*, quem ſub vitæ finem edidit, pœnitentis dolorem & gemitus exprimere his verbis, Cap. 1. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Id confirmari volunt ex his *Proverbiorum* xxiv. ſecun- F dùm Verſionem LXX. Interpretum. *Noviſſimè ego egi pœnitentiam, reſpexi ut eligerem diſciplinam.* Et Cap. xxx. *Stultiſſimus ſum virorum, & ſapientia hominum non eſt mecum: Non didici ſapientiam, & non novi ſcientiam Sanctorum.* Quæ verba, inquiunt, procul dubio *Salomonis* ſunt pœnitentis, & præteritam ſuam ſtultitiam, nempe libidinem & idololatriam lugentis.

II. Verùm contrariæ ſententiæ Vindices reſpondent, Falsò ſupponi quòd Librum *Eccleſiaſtis*, & *Proverbiorum* ſub vitæ finem *Salomon* ediderit, tum quia Cap. 11. *Eccleſiaſtis* ait: *Sapientia quoque perſeveravit mecum:* Quæ verba *Salomoni* in libidinem effuſo, & in idololatriam

lapſo

lapſo non conveniunt : Tum etiam quia *Eccleſiaſtici* XLVII. Sirachides lapſum *Salomonis* poſt ejus Libros commemorat. *Salomon*, inquit, *imperavit in diebus pacis, cui ſubjecit Deus omnes hoſtes, ut conderet Domum in nomine ſuo, & pararet ſanctitatem in ſempiternum : Quemadmodum eruditus es in juventute tua. Et impletus es, quaſi flumen, ſapientiâ, & terram retexit anima tua... In Cantilenis, & Proverbiis, & comparationibus, & interpretationibus miratæ ſunt terræ, & in nomine Domini Dei, cui eſt cognomen, Deus Iſrael.... Et inclinaſti femora tua mulieribus : Poteſtatem habuiſti in corpore tuo, dediſti maculam in gloria tua*, &c. Quod igitur in Proverbiis ait, ſecundùm Verſionem ꝧ Septuaginta, *Noviſſimè agi pœnitentiam*, es propria perſona non dixit, ut & alia quæ in ejus Libris, aliorumque Scriptorum Canonicorum leguntur plurima, quæ vel ex perſona peccatorum, vel pœnitentium, vel Juſtorum, vel Chriſti, vel Eccleſiæ ab iis dicta, quivis in Scripturæ Sacræ lectione non penitus hoſpes & peregrinus intelligit. Adde, magis congruere Textui Hebræo Vulgatam Verſionem Latinam, quæ ſic habet : *Quod cùm vidiſſem, poſui in corde meo, & exemplo didici diſciplinam*. Nulla etiam pœnitentiæ mentio in Chaldaica Paraphraſi : *Et vidi ego*, inquit, *& poſui cor meum, & vidi, & ſuſcepi diſciplinam*. Nulla in Syriaca Verſione : *Id ego vidi*, inquit, *& repoſui in corde meo, & eruditionem accepi*. Non eſt etiam certum an hæc verba Capitis XXX. *Stultiſſimus ſum virorum*, &c. ſint *Salomonis*, an alterius cujuſpiam à Deo afflati hominis. Dubitandi rationem præbent hæc verba, quæ velut inſcriptionis locum tenent. *Verba Congregantis, filii Vomentis*, quibus reſpondentia in Hebræo nomina eſſe propria, *Agur & Jace*, Viri Eruditi cenſent. Unde ſic legi volunt : *Verba Agur filii Jace, ad Ithiel & Vehal*. Cujus *Aguris* Sententias ob argumenti ſimilitudinem Parabolis *Salomonis* adtexuerint *Viri Ezechiæ Regis Juda* (Proverb. XXV. 1.) Id eſt, qui *Ezechiæ* Regi à Commentariis erant. Et quamvis ipſius *Salomonis* ſint, qui myſticum nomen ſibi ſumpſerit, non ideo pœnitentiam ejus probant, aut ſtultitiam perſonalium peccatorum *Salomonis* ſignificant, ſed errorem & ignorantiam quibus homo in ſtatu naturæ corruptæ obnoxius eſt, adeoque rebus arduis & ſpiritualibus explicandis impar, niſi cœlitùs illuminetur, & verbo Dei doceatur. Quia igitur *Salomon* ſapiens ex ſe non erat, ſed Dei dono, cujus perenne beneficium eſſe agnoſcebat, ne in tenebras & inſipientiam naturæ corruptæ congenitam delaberetur, ex modeſtia & humilitate ait : *Stultiſſimus ſum virorum, & ſapientia hominum non eſt mecum. Non didici ſapientiam, & non novi ſcientiam Sanctorum. Quis aſcendit in cœlum, atque deſcendit? Quis continuit ſpiritum in manibus ſuis? Quis colligavit aquas quaſi in veſtimento? Quis ſuſcitavit omnes terminos terræ? Quod nomen eſt ejus, & quod nomen filii ejus ſi noſti? Omnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperantibus in ſe : Ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inveniariſque mendax*. Sic *Amos* Cap. VII. Verſ. 14. ait : *Non ſum Propheta, & non ſum filius Prophetæ; ſed armentarius ego ſum, vellicans ſycomoros* Et Apoſtolus ad *Epheſios* III. 8. ſe *omnium Sanctorum*, id eſt, Chriſtianorum *minimum* profitetur. Quæ voces modeſtiæ ſunt & humilitatis, quâ agnoſcunt Viri Sancti quid ex ſe ipſis ſint, quid ex gratia Dei. Ita de *Salomone* dicendum, ſe ſtultiſſimum virorum proclamante, quo tempore ſapientiſſimus erat.

III. Divinas promiſſiones in medium proferunt *Salomonis* Patroni, eam præſertim quæ *Davidi* ejus parenti à Deo facta eſt, ut II. *Regum* VII. 14. refertur : *Ego ero ei in Patrem, & ipſe erit mihi in filium : Qui ſi inique aliquid geſſerit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. Miſericordiam autem meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli à Saul, quem amovi à facie mea.*

At contrariæ ſententiæ Vindices reſpondent, Hoc loco ſolam tranſmiſſionem Regni ad *Salomonis* poſteros, non ſalutem æternam *Salomonis* ipſius contineri : ut ſit ſenſus, Aliis quidem pœnis caſtigandum *Salomonem*, ejuſque filios, ac nepotes, non autem privatione Regni, inſtar *Saulis*. Huic loco lucem affert ille I. Paralipomenon XVII. 11. *Cumque impleveris dies tuos ut vadas ad Patres tuos, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod erit de filiis tuis, & ſtabiliam Regnum ejus. Ipſe ædificabit mihi Domum : & firmabo Solium ejus uſque in æternum. Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium : & miſericordiam meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli ab eo qui ante te fuit. Et ſtatuam eum in domo mea, & in Regno meo uſque in ſempiternum : & thronus ejus erit firmiſſimus in perpetuum.* Quæ promiſſio impleta eſt, cùm adversùs Salomonem in alienigenarum amores, & idololatriam lapſum ſuſcitavit Deus fortiſſimos hoſtes, *Adad Idumæum de ſemine Regio, Razon filium Eliada*, Regem Damaſci, & *Jeroboam*, cui *Abias* Silonites Propheta occurrens, ſciſſo in duodecim partes pallio novo, ait : *Tolle tibi decem ſciſſuras : Hæc enim dicit Dominus Deus Iſraël : Ecce ego ſcindam Regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem Tribus. Una porro Tribus remanebit ei propter ſervum meum David, & Jeruſalem civitatem quam elegi ex omnibus Tribubus Iſrael : eò quod dereliquerit me, & adoraverit Aſtarthen Deam Sidoniorum, & Chamos Deum Moab, & Moloch Deum filiorum Ammon : & non ambulaverit in viis meis, ut faceret juſtitiam coram me, & præcepta mea, & judicia, ſicut David pater ejus. Nec auferam omne Regnum de manu ejus, ſed Ducem ponam eum cunctis diebus vitæ ſuæ, propter David ſervum meum, quem elegi, qui cuſtodivit mandata mea & præcepta mea. Auferam autem Regnum de manu filii ejus, & dabo tibi decem Tribus : Filio autem ejus dabo Tribum unam, ut remaneat lucerna David ſervo meo cunctis diebus coram me in Jeruſalem civitate, quam elegi ut nomen meum eſſet ibi.* De miſericordia itaque temporali, non de ſpirituali & æterna, id eſt, de Regno, non de gratia & de gloria æterna, intelligenda eſt illa Dei promiſſio *Salomoni* facta, ſive *Davidi* in gratiam Salomonis : *Miſericordiam autem meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli à Saul, quem amovi à facie mea.*

IV. Pro *Salomonis* etiam ſalute ab ejus Patronis afferuntur illa verba III. Regum XI. 43. *Dormivitque Salomon cum Patribus ſuis, & ſepultus eſt in civitate David Patris ſui.* Ex quibus verbis *Bacchiarius* Auctor Eccleſiaſticus V. Sæculi, in Epiſtola ad Januarium, *De recipiendis Lapſis*, colligit *Salomonem* alienum à venia non fuiſſe : *Veniam*, inquit, *ex hoc conſecutam eſſe agnoſcimus, quia cum ſolutus fuiſſet à corpore, ſepultum illum inter Regum Iſraelitarum corpora Scriptura commemorat. Quod tamen alibi peccatoribus Regibus abnegatum eſſe cognoſcimus, qui uſque in finem vitæ ſuæ in propoſiti perverſitate manſerunt. Et ideo quia inter Reges juſtos meruit ſepeliri, non fuit alienus à venia. Veniam autem ſine pœnitentia non potuit promereri.*

Sed reſpondent adverſæ Sententiæ Vindices, Hac loquendi formulâ, *Dormivit cum patribus ſuis*,

ſtis, nihil aliud ſignificari, quàm naturali placidaque morte obiiſſe *Salomonem:* Idemque dici de aliis Regibus impiis, & de quorum ſalute dubitatur. Nam de *Roboam* dicitur III. Regum XIV. 31. *Dormivit cum patribus ſuis, ſepultuſque eſt in Civitate David:* De quo tamen ſcriptum eſt II. Paralipomenon XII. 14. *Fecit autem malum & non preparavit cor ſuum ut quæreret Dominum.* Item de *Abia* filio *Roboam* dicitur III. Regum XV. 8. *Et dormivit Abias cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in Civitate David:* De quo tamen ibidem ſcriptum eſt Verſ. 3. *Ambulavitque in omnibus peccatis patris ſui, quæ fecerat ante eum: Nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo ſuo, ſicut cor David patris ejus.* De *Amaſia dicitur* II. Paralipomenon XXV. 28. *Sepelierunt eum cum patribus ſuis in Civitate David:* De quo tamen Verſ. 14. ſcriptum eſt: *Amaſias verò poſt cædem Idumæorum, & allatos Deos filiorum Seir, ſtatuit illos in Deos ſibi, & adorabat eos, & illis adolebat incenſum.* Et propter Idololatriam in manus hoſtium volente Deo traditus eſt. (*Verſ.* 20.) Nec ejus pœnitentia legitur. Quamvis itaque multi Reges impii, nempe *Joram* filius Joſaphat, *Ochozias*, *Joas*, *Achaz*, in Sepulchris Regum Juda ſepulti cum piis Regibus non fuerint, inde colligi non debet omnes quorum corpora in eadem Sepulchra illata ſunt, ſalutem æternam eſſe conſecutos. Sicut nec omnes qui in piorum Regum Sepulchris non ſunt conditi, æternam damnationem incurrerunt: Alioqui *Manaſſes* Rex pœnitens in reproborum numerum rejiciendus eſſet; Quia ſepultus eſt *in domo ſua*, ut habetur II. *Paralipomenon* XXXIII. 20. Quod igitur in Civitate David *Salomon* ſit ſepultus, is honos non ejus ſanctitati, aut pœnitentiæ, ſed *Davidis* patris ejus memoriæ habitus eſt. Sicut *Ochoziam* Regem Juda, filium *Joram* & *Athaliæ*, impietatis Domus *Achab* æmulatorem & heredem, à *Jehu*, quem ad excidium Domus Achab Deus elegerat, interfectum, quamvis honore ſepulturæ indignum, *ſepelierunt, eò quòd eſſet filius Joſaphat, qui quæſierat Dominum in toto corde ſuo.*

V. Pattoni *Salomonis* hæc verba II. *Paralipomenon* XI. 17. ejus ſaluti ſuffragari putant: *Et roboraverunt Regnum Juda, & confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos: Ambulaverunt enim in viis David & Salomonis, annis tantùm tribus.* Viæ igitur *Salomonis* perinde ac *Davidis* probantur. Id enim Scriptura Sacra non diceret, ſi poſtremam ætatem in Idololatria totam egiſſet, in eaque defunctus eſſet.

Reſpondent contrariæ ſententiæ Vindices, *Roboamum* & Populum Juda in viis Salomonis prioribus ambulaſſe annis tantùm tribus: Ejus itaque viæ, antequam mulierum alienigenarum amoribus irretitus, ad earum Idola defeciſſet, cum viis *Davidis* comparantur, & pariter laudantur, non viæ poſteriores, ſeu vitæ finis. Sicut cùm dicitur de *Ammone* Rege Juda IV. Regum XXI. 20. 21. 22. *Fecitque malum in conſpectu Domini, ſicut fecerat Manaſſes pater ejus. Et ambulavit in omni via, per quam ambulaverat pater ejus: Servivitque immunditiis quibus ſervierat pater ejus, & adoravit eas, & dereliquit Dominum Deum patrum ſuorum, & non ambulavit in viâ Domini:* Reſpectus habetur ad vias priores *Manaſſis*, non ad poſteriores; ad impietatem ejus & Idololatriam, non ad pœnitentiam.

VI. Contra verò qui ſaluti *Salomonis* adverſantur, opponunt, Solere Scripturam Sacram, recenſitis aliquorum hominum peccatis, eorum commemorare pœnitentiam, ſi ad meliorem frugem redierint. Sic *Davidis* peccatum & pœni-
A tentiam literis proditam II. *Regum* XI. XII. *Pſalmo* L. &c. & *Eccleſiaſtici* XLVII. Sic *Manaſſis* impietatem & converſionem ad Deum deſcribi Lib. II. *Paralipomenon* Cap. XXXIII. *Salomonis* verò libidinem, & idololatriam narrari III. *Regum Cap.* XI. & *Eccleſiaſtici* Cap. XLVII. Pœnitentiam nullibi legi. Immò Dei ultionem ſuper liberos ejus incubuiſſe ob illius peccata, ſignificat Sirachides. *Inclinaſti femora tua mulieribus.... Dediſti maculam in gloria tua, & profanaſti ſemen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari ſtultitiam tuam, ut faceres Imperium bipartitum, & ex Ephraim im-*
B *perare Imperium durum.*

Reſpondent Patroni *Salomonis*, Certam eſſe multorum Veteris Teſtamenti hominum Pœnitentiam, quæ tamen explicitè ac disertè in Scriptura Sacra non memoratur, ut *Adami*, *Lothi*, *Samſonis*. Pœnitentiam *Salomonis* probabiliùs colligi ex Scriptura, quàm negari. Rerum à *Salomone* geſtarum plurimas oblivione ſepultas eſſe, quia ſingulari aliquo Libro conſcriptæ erant, qui quidem periit. Indicatur autem III. Regum XI. XLI. *Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & Sapientia ejus: Ecce univerſa ſcripta ſunt*
C *in Libro verborum dierum Salomonis.* Intercidiſſe etiam aliorum Scriptorum monumenta de rebus geſtis *Salomonis*, de quibus II. Paralipomenon IX. 29. *Reliqua autem operum Salomonis priorum & noviſſimorum ſcripta ſunt in verbis Nathan Prophetæ, & in Libris Ahiæ Silonitis, in Viſione quoque Addo Videntis contra Jeroboam filium Nabat.* In his porro Libris veriſimile eſſe deſcriptam accuratiùs *Salomonis* Pœnitentiam, quæ in Scriptura Sacra, quam habemus, obſcuriùs indicatur.

VII. Objiciunt qui *Salomonis* ſalutem deſpe-
D ratam eſſe cenſent: Quos peccatorum ſincerè pœniter, illi quantùm in ipſis eſt, peccandi occaſiones aliis datas auferunt. At *Salomon* peccandi occaſiones Populo datas non abſtulit. Idola quippe & Fana eorum à ſe erecta non evertit: Siquidem hæc ad *Joſiæ* pii Regis tempora permanſerunt. De quo ſcriptum eſt IV. Regum XXIII. 13. *Excelſa quoque, quæ erant in Jeruſalem ad dexteram partem Montis Offenſionis, quæ ædificaverat Salomon Rex Iſrael Aſtaroth Idolo Sidoniorum, & Chamos offenſioni Moab, & Melchom abominationi fi-*
E *liorum Ammon, polluit Rex. Et contrivit ſtatuas, & ſuccidit lucos: Replevitque loca eorum oſſibus mortuorum.*

In omne latus ſe vertunt Patroni *Salomonis*, ut iſtius vim argumenti quadamtenus infringant. Reſpondent ſcilicet, *Salomonem* Fana illa & Idola fortè evertiſſe, ſed vel ab *Ammon*, vel ab aliis impiis Regibus inſtaurata fuiſſe in iiſdem fundamentis: Quò factum eſt ut antiquum nomen Excelſorum *Salomonis* ſervaverint. Et hæc funditus dituiſſe *Joſiam*. Vel, *Salomonem* Templa quidem & Idola evertiſſe, ſed non complanaſſe fundamentis tenus. Ruinas itaque & parietinas dum-
F taxat manſiſſe, cùm peccati *Salomonis*, tum pœnitentiæ teſtes. Illas *Ezechiam* Regem Sanctum intactas reliquiſſe, quòd criminis occaſionem præbere oemini viderentur. *Joſiam* verò divinæ gloriæ zelo, & ſingulari pietatis ardore commotum, infames illas antiquæ ſuperſtitionis & impietatis reliquias funditus deleviſſe. Addunt, cauſſas eſſe potuiſſe legitimas cur *Salomon* Excelſa illa & Templa Idolorum non everterit; quia vel illa clauſit, vel alios in uſus convertit. Excelſa illa, quæ ædificaverat *Salomon*, ab aliis Regibus, & quidem Sanctis, qui ante *Joſiam* vixerunt, everſa non fuiſſe, præſertim ab *Ezechia:* Cui tamen crimini non datur, quòd illa non everterit: Immo pietas

illius

illius commendatur IV. Regum Cap. XVIII. 3. 4. 5. & Eccleſiaſtici XLVIII. 25. *Manaſſen* Regem actâ pœnitentiâ piè obiiſſe; & tamen Idolorum Altaria ab ipſo erecta uſque ad *Joſiæ* tempora manſiſſe, de quo ſcriptum eſt IV. Regum XXIII. 12. *Altaria quoque, quæ erant ſuper tecta cœnaculi Achaz, quæ fecerant Reges Juda, & Altaria quæ fecerat Manaſſes in duobus Atriis Templi Domini, deſtruxit Rex; & cucurrit inde, & diſperſit cinerem eorum in Torrentem Cedron.* Si quæ igitur probabilis ratio ad *Ezechiæ* & *Manaſſis* excuſationem affertur, eamdem vel alteram non minoris ponderis, pro Salomone afferri poſſe.

Salomonis cauſa Patrum teſtimoniis libratur.

VIII. Si Patrum teſtimoniis cauſa *Salomonis* agatur, æquè dubia manebit ejus ſalus: Cùm alii ipſi patrocinentur, alii adverſentur. Inter *Salomonis* patronos laudantur.

Patres Salomoni propitii.

S. Irenæus Libro IV. *Adverſus Hæreſes* Cap. XLV. Quaſi *Salomonem* æquè ac *Davidem* inter eos recenſeat, *Quibus curatio & remiſſio peccatorum mors Domini fuit.* Locus tamen ille *S. Irenæi* non expreſsè favet *Salomoni.* Oſtendit ſcilicet eo in Capite *S. Irenæus*, Deum Antiquorum peccata in Scripturis corripuiſſe, quod probat exemplis *Davidis* & *Salomonis.* Addit, Chriſtum deſcendiſſe ad Inferos, ut evangelizaret illis qui in eum crediderant, Adventum ſuum illis remiſſionem peccatorum attuliſſe. Credidiſſe autem in eum omnes qui ſperabant in eum; id eſt, *Qui Adventum ejus prænunciaverunt, Juſti, & Prophetæ, & Patriarchæ: Quibus ſimiliter ut nobis remiſit peccata, quæ non oportet nos imputare his, ſi quominus contemnimus gratiam Dei. Quemadmodum enim illi non imputans nobis incontinentias noſtras, quas operati ſumus priùs quàm Chriſtus in nobis manifeſtaretur: Sic & nos non eſt juſtum imputare ante adventum Chriſti his qui peccaverunt. Omnes enim homines egent gloriâ Dei. Juſtificantur autem non à ſemetipſis, ſed à Domini adventu, qui intendunt in lumen ejus. In noſtram autem correptionem conſcriptos eſſe actus eorum, ut ſciremus primùm quidem quoniam unus eſt Deus noſter & illorum, cui non placeant peccata, etiamſi à claris fiant: Deinde ut abſtineamus à malis. Si enim hi qui præceſſerunt nos in chariſmatibus Veteres, propter quos nondum Filius Dei paſſus erat, delinquentes in aliquo, & concupiſcentiæ carnis ſervientes, tali affecti ſunt ignominiâ: Quid paſſuri ſunt qui nunc ſunt, qui contempſerunt adventum Domini, & deſervierunt voluptatibus ſuis? Et illis quidem curatio & remiſſio peccatorum mors Domini fuit. Propter eos verò qui nunc peccant, Chriſtus jam non morietur.... Non debemus ergo (inquit ille Senior) ſuperbi eſſe, neque reprehendere Veteres: Sed ipſi timere, ne fortè poſt agnitionem Chriſti, agentes aliquid quod non placeat Deo, remiſſionem ultra non habeamus delictorum, ſed excludamur à Regno ejus.* Licèt ergo *Salomonis* longo ante intervallo meminerit *S. Irenæus*, diſertis verbis illum non numerat inter eos, quibus mors Domini curatio & remiſſio peccatorum fuit.

Apertiùs favent Salomoni *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi II. Illuminatorum. *Cernis*, inquit, *quòd Pœnitentibus datur ſalus? Et Salomon ceciderat! Sed quid inquit? POSTEA EGO POENITENTIAM EGI.*

S. Hilarius in Pſalmum LII. *Et ne* (inquit) *per Aaron, David, & Salomonem, pluresque iſtiuſmodi, bonitatis Dei exempla percurram, quibus increpitis demutationum offenſis, ob fidei tamen meritum adfuit venia proclivis: Conſcius Dominus infirmitatis humanæ, cùm Apoſtolis dixiſſet:* Omnes vos ſcandalum patiemini in nocte hac; *& Beato Petro ter,*

Matth. 26.

non tam ad denunciationem damnatæ negationis, ſed quia per timorem carnis demutabilis homo, id quod

A *negaturus eſſet admonito, neganti quidem claves tamen Regni Cœlorum non ademit.* Et in Pſalmum CXXVI. *Salomonem* Sanctum vocat. *Voluit plures* (inquit) *Sanctum Salomonem ædificationi Civitatis & Templi ſtudentem, in eo ipſo molitionis ſuæ tempore everſionem Civitatis, & Templi, quod conderet, prophetaſſe.*

S. Epiphanius Hæreſi XLII. quæ eſt *Marcionitarum*, ubi inter *Marcionis* errores refert, quòd dixerit: *Ad Inferos uſque deſcendiſſe Dominum, ut & Caino, & Core, ac Dathani, & Abironi, nec non Eſau, ac Nationibus omnibus, quibus Judæorum Deus fuerat ignotus, ſalutem afferret. Abelum verò,* B *Enochum, Noemum, Abraamum, Iſaacum, Jacobum, Moyſen, Davidem, ac Salomonem illic relictos; quoniam Judæorum Deum, inquiunt, agnoverunt, qui Univerſitatis conditor ac fabricator eſt, ejuſque Leges & Inſtituta ſecuti ſunt: Ac non ſe potius alteri illi Deo, qui videri oculis nequit, addixerunt.* Eamdem itaque *Salomonis* æternam ſortem eſſe ſenſit *S. Epiphanius*, ac *Abeli, Enochi, Noe, Abraami, Iſaaci, Jacobi, Moyſis*, & *Davidis*, quos à Chriſto ex Limbo liberatos, & æternam gloriam conſecutos eſſe certum eſt.

S. Ambroſius, ſeu alius Auctor *Apologiæ* II. *Pro Davide*, inter ejus Opera & ſub ejus nomine editæ, C Cap. III. ubi *Samſonis, Davidis*, & *Salomonis* lapſus refert, Pœnitentiam prædicat, & Juſtos vocat. *Si David infirmus* (inquit) *tu fortis es? Si Salomon lapſus eſt, tu immobilis? Si Paulus primus peccatorum, tu potes primus eſſe Sanctorum? Ergo ſi erraverunt Juſti, erraverunt tanquam homines: Sed peccatum ſuum tamquam Juſti agnoverunt.*

Bacchiarius in Epiſtola ad *Januarium* De recipiendis Lapſis: *Salomon ille mirabilis* (inquit) *qui meruit Aſſiſtrici Dei, hoc eſt, Sapientiæ copulari, in alienigenarum mulierum incurrit amplexus, & vinculo libidinis illaqueatus, ſacrilegii errore ſe polluit,* D *quin ſimulacbrum Chamos Moabitico Idolo fabricavit. Sed qui per Prophetam culpam erroris agnovit, numquid miſericordia cœleſtis extorris eſt? Ac forſitan dicas: Numquam eum in Canone lego pœnituiſſe, neque miſericordiam conſecutum. Audi ergo frater: Pœnitentia ejus, quæ non inſcribitur publicis Legibus, fortaſſe acceptabilior judicatur, qui non ad faciem Populi, ſed in ſecreto conſcientiæ, Deo teſte pœnituit. Veniam autem eum eſſe conſecutum, ex hoc agnoſcimus, quia cùm ſolutus fuiſſet à corpore, ſepultum illum inter Regum Iſraelitarum corpora Scriptura commemorat: Quod tamen alibi peccatoribus Regibus abnegatum eſſe cognoſcimus, qui uſque in* E *finem vitæ ſuæ in propoſiti perverſitate manſerunt.*

S. Hieronymus Epiſtolâ IX. *Ad Salvinam, De ſervanda Viduitate*, Salomonem Davidi ſuppatem tam in peccato quàm in pœnitentia facit. *Si David amicus Domini, & Salomon amabilis ejus, victi ſunt quaſi homines, ut & ruina nobis ad cautionem, & pœnitudinis ad ſalutem exempla præberent: Quis in lubrica via lapſum non metuat?* Et *Libro* XIII. *Commentar. in Ezechielem*, ad Cap. XLIII. ait Templum *Salomonis* tantò eſſe inferius illo quod *Ezechieli* oſtenſum eſt, *Ut non ſolum cultores ejus & Ædituí, ſed & ipſe fabri-* F *cator ejus Salomon peccaverit, & offenderit Deum, licèt poſtea egerit pœnitentiam, ſcribens Proverbia, in quibus ait: Noviſſimè ego egi pœnitentiam, & reſpexi ut eligerem diſciplinam.* Et in Caput II. *Eccleſiaſtis*, ad illa verba, *Magnificavi opera mea*, ſic loquentem inducit Salomonem: *In quamcumque voluptatem me cupido traxiſſet, infrænis ferebar & præceps: putabamque hunc eſſe fructum laborum meorum, ſi ipſe in libidine luxuriaque conſumerer. Tandem in me reverſus, & quaſi de gravi ſomno evigilans, aſpexi ad manus meas: & opera*

mea plena vanitate, plena ſordibus, plena ſpiritu erroris intuitus ſum. Nihil enim quod in Mundo putatur bonum, bonum potui reperire. Reputans igitur quæ eſſent ſapientia bona, & quæ ſtultitia mala, conſequenter in laudem illius hominis erupi, qui poſt vitia ſe refrænans, virtutum poſſit eſſe ſectator.

Poſt Patres laudatos, ſuffragium etiam pro *Salomone* feret *Tichonius* Vir Eruditus; cujus (etſi Donatiſtæ) Regulas pro Scripturæ Sacræ intelligentia paſſim approbando S. *Auguſtinus* ſuas fecit. Is igitur Regulâ III. quæ eſt *De Promiſſis & Lege*, hæc habet: *Quid dicimus de Salomone? Cum Deo eſt, an poſt Idololatriam reprobatus eſt? Si cum Deo dixerimus, impunitatem ſpondebimus Idolorum cultoribus. Non enim dicit Scriptura pœnitentiam egiſſe Salomonem, aut recepiſſe ſapientiam. Si autem reprobatum dixerimus, occurrit vox Dei quæ dicit, Nec terræ quidem Regnum auferre Salomoni propter David; ſicut ſcriptum eſt in Libro Regum.... Quid enim prodeſt David, ſi propter eum filius ejus Regnum terræ conſequeretur, cæleſte perditurus? Quo manifeſtum eſt cum Deo eſſe Salomonem, cui Regnum quidem terræ ablatum non eſt propter David.*

Patres ſaluti Salomonis adverſi.

IX. Inter eos qui *Salomonis* ſalutem deſperatam eſſe cenſent, laudantur Patres eruditione, ſanctitate, antiquitate aliis non impares.

S. Cyprianus Epiſtolâ VI. ad *Rogatianum* & cæteros Confeſſores, quos ad perſeverantiam adhortatur. *Parum eſt* (inquit) *adipiſci aliquid potuiſſe, plus eſt quod adeptus es poſſe ſervare. Sicut & fides ipſa, & nativitas ſalutaris, non accepta, ſed cuſtodita vivificat. Nec ſtatim conſecutio, ſed conſummatio hominem Deo ſervat. Dominus hoc magiſterio ſuo docuit, dicens:* Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. *Puta hoc illum & Confeſſori ſuo dicere: Ecce Confeſſor factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. Salomon denique, & Saul, & cæteri multi, quamdiu in viis Domini ambulaverunt, datam ſibi gratiam tenere potuerunt: Recedente ab iis Diſciplina Dominica, receſſit & Gratia.* Et Lib. *De Unitate Eccleſiæ*, hæc habet: *Quiſquis ille Confeſſor eſt, Salomone major, aut melior, aut Deo charior non eſt. Qui tamen quamdiu in viis Domini ambulavit, tamdiu gratiam, quam de Domino fuerat conſecutus, obtinuit: Poſtquam dereliquit Domini viam, perdidit & gratiam Domini, ſicut ſcriptum eſt: Et excitavit Dominus Satanam ipſi Salomoni. Et ideo ſcriptum eſt: Tene quod habes, nec alius accipiat coronam tuam. Quod utique Dominus non minaretur, auferri poſſe coronam juſtitiæ, niſi quia recedente juſtitia, recedat neceſſe eſt & corona.*

S. Joannes Chryſoſtomus Sermone De Pœnitentia: *Quis* (inquit) *ſceleratior Manaſſe? Et hunc Pœnitentia revocavit. Pœnituit Deum quod Saulem elegerit. Quapropter? Niſi quia idem Pœnitentiam ignoravit. Quis ſapientior Salomone? Sed neſciens Pœnitentiam, perdidit Gratiam.* Verùm ingenuè fatendum eſt, *S. Chryſoſtomum* modò in partem *Salomoni* propitiam, in adverſam modò propendere, prout exemplum ex alterutra opinione deſumptum ad moralia quæ tractat argumenta flecti poteſt. Unde Homiliâ contra Concubinarios ait: *Dicite aliquem qui hanc ſervitutem tulerit aliquando, & deinde liberatus ad libertatem bonam recurrerit. Etenim Salomon cùm ſæcularium rerum concupiſcentiâ teneretur, magnas eas & admirandas putabat, omnem, ut ita dicam, oblectationis & refrigerii viam ſectando: At ubi inde ad ſe reverſus, & quaſi ex umbroſa quadam abyſſo ad lumen veræ Sapientiæ reſpicere valuit, tunc ſublimem illam & cælis dignam emiſit vocem:* VANITAS VANITATUM, ET OMNIA VANITAS.

S. Auguſtinus Lib. XXII. *contra Fauſtum*, Cap. LXXXI. *Salomonem* non ſolùm in Idololatriam lapſum, ſed planè demerſum aſſerit, adeoque ex naufragio non evaſiſſe ſignificat. *De Salomone autem quid dicam* (inquit) *niſi quia gravius ipſius fidelis & Sancta Scriptura teſtimonio redarguitur, quam petulantibus & nugacibus Fauſti conviciis? Illa enim de illo, & quid boni potiùs habuiſſet, & quid mali faciendo, bonum in quo primum fuerat, celiquiſſet, veraciter fideliterque locuta eſt: Iſte autem oculis clauſis, vel potius extinctis, non quò lumine manifeſtante ducebatur, ibat: ſed quò malevolentiâ præcipitante ferebatur, irruebat. Hoc ipſo enim magis inſinuaverunt Sancti Libri religioſis lectoribus & electoribus ſuis, quàm caſtè habuerint ſancti viri plures uxores: Quod Salomon, qui eas non illo modo, ſed magis ad libidinem quam ad propaginem habuit, improbatus eſt & reprehenſus his verbis, ut appellaretur Amator Mulierum: & inde ad profundum Idololatriæ lapſus atque demerſus, eadem veritate, perſonam nullius acceptante proderetur.*

Et Cap. LXXXVIII. *Jam de Salomone quid dicam? Quem vehementer arguit Sancta Scriptura atque condemnat, nihilque de Pœnitentia ejus, vel indulgentia Dei omnino commemorat. Nec mihi prorſus occurrit, quid ſaltem in allegoria boni ſignificet hæc ejus flenda ſubverſio, niſi fortè quis dicat, Mulieres alienigenas, quarum amore exarſerat, ſignificare Eccleſias electas de Gentibus. Poſſet hoc fortaſſe non abſurdè intelligi, ſi illæ propter Salomonem desererent Deos ſuos, & colerent Deum ejus. Cùm verò Ipſe propter illas offendit Deum ſuum, & coluit Deos earum, non eſt quid inde boni conjectare poſſimus: Nec tamen nihil arbitror ſignificare, ſed malum, ſicut de uxore, filiabuſque Loth diximus. Apparet enim in perſona hujus Salomonis & mira excellentia, & mira ſubverſio. Quod igitur in illo diverſis temporibus extitit, prius bonum, & poſterius malum, hoc in Eccleſia in iſto adhuc ſæculo ſimul uno tempore oſtenditur. Nam bono illius bonos Eccleſiæ: Malo autem illius malos Eccleſiæ ſignificatos puto.*

Et Libro III. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. XXI. de *Davide* loquens, & cum illius peccato *Salomonis* peccatum comparans, ait: *In iſto viro immoderata hujus libidinis non permanſio, ſed tranſitus fuit. Propterea etiam ab arguente Propheta ille illicitus appetitus hoſpes vocatus eſt. Non enim dixit eum Regi ſuo, ſed hoſpiti ſuo vicini pauperis ovem ad epulandum exhibuiſſe. At verò in ejus filio Salomone, non quaſi hoſpes tranſitum habuit, ſed Regnum iſta libido poſſedit: De quo Scriptura non tacuit, culpans eum fuiſſe Amatorem Mulierum. Cujus tamen initia deſiderio ſapientiæ flagraverant; quam cùm amore ſpiritali adeptus eſſet, amore carnali amiſit.*

Et Libro XVII. *De Civitate Dei*, Cap. XX. *Salomon* (inquit) *bonis initiis malos exitus habuit. Quippe ſecunda res, quæ Sapientum animos fatigant, magis huic obfuerunt, quàm profuit ipſa Sapientia, etiam nunc & deinceps memorabilis, & tunc longè latèque laudata.*

Et Enarratione in Pſalmum CXXVI. *Salomon erat tempore ſuo filius David, Magnus ille, per quem multa ſancta præcepta, & ſalubria monita, & divina ſacramenta Spiritus Sanctus in Divinis Literis operatus eſt. Nam ipſe Salomon mulierum amator fuit, & reprobatus eſt à Deo: & uſque adeo laqueus illi fuit illa cupiditas, ut à mulieribus etiam Idolis ſacrificare cogeretur, ſicut de illo Scriptura teſtis eſt. Sed ſi illo cadente, quæ per illum dicta ſunt, delerentur; judicaretur quia ipſe dixerat,*

rat, non per illum dicta erant. Optimè igitur etiam A
hoc egit miſericordia Dei & Spiritus ejus, ut quicquid boni per Salomonem dictum eſt, Deo tribueretur: Peccatum autem hominis homini. Quo loco diluitur & argumentum illud, quod Patroni *Salomonis* pro eo afferunt, credibile non eſſe quod Librorum Canonicorum Auctor aliquis perierit.

Auctor Libri *De Prædictionibus & Promiſſionibus Dei*, inter Opera *S. Proſperi* editi, P. II. Cap. XXVII. nigrum in *Salomonem* calculum mittit. *Salomon* (inquit) *elatus, in ſenio fornicatus mente & corpore, Domino ipſum deſerente, malè obiit: Metuendum exemplum poſteris relinquens,* B
ne felicitate hujus vitæ turbati Chriſtum deſerant, qui eſt ſuorum æterna felicitas.

S. Gregorius Magnus Lib. II. *Moralium in Job*, Cap. II. ex circumſtantia nocturni temporis, æternæ damnationis mortem in Juda, Divite avaro, *Salomone*, & Sodomitis colligit. *A qualitate quoque temporis* (inquit) *ſignus exprimitur actionis: Sicut non rediturus ad veniam, ad traditionis perfidiam nocte Judas exiiſſe perhibetur, cum egrediente illo ab Evangeliſta dicitur:* Erat
Joann. 13. autem nox. *Hinc enim & iniquo Diviti dicitur:*
Luc. 12. Hac nocte repetent animam tuam abs te. *Anima* C
quippe quæ ad tenebras ducitur, non in die repeti, ſed in nocte memoratur. Hinc eſt quòd Salomon,
III. Reg. III. *qui Sapientiam non perſeveraturus accipit, in ſomnis hanc & nocte accepiſſe deſcribitur. Hinc eſt,*
Geneſ. 18. *quòd Angeli ad Abraham meridie veniunt, pu-*
Geneſ. 19. *nituri autem Sodomam, ad eam veſpere veniſſe memorantur.*

Venerabilis Beda Quæſtione XXIX. *in Libros Regum*, explicans locum illum IV. *Regum* XXIII. ubi dicitur *Joſias* polluiſſe & omnino deleviſſe *Excelſa, quæ ædificaverat Salomon Aſtaroth Idolo Sidoniorum, & Chamos, offenſioni Moab, &* D
Melchon abominationi filiorum Ammon... hæc habet: *Palam oſtenditur, quod utinam non oſtenderetur: Quia videlicet Salomon de admiſſa Idololatria ſcelere nunquam perfectè pœnituit. Nam ſi fructus Pœnitentiæ dignos faceret, ſatageret ante omnia, ut Idola quæ ædificaverat, de Civitate Sancta tollerentur: & non in ſcandalum ſtultorum, quæ ipſe cùm fuiſſet Sapientiſſimus, erronea fecerat, quaſi ſapienter ac rectè facta relinqueret.*

Objiciunt Hiſpani in gratiam *Salomonis* plumbens Libros Granatenſes Arabicè ſcriptos, quos à Sancto *Jacobo*, aut ab ejus Diſcipulis exara- E
tos credunt, in quibus teſtimonium extat expreſſum de Pœnitentia *Salomonis* his verbis: *Et flevit ſcelus fletu vehementi, & condonatum eſt illi: & obiit fidelis & ſecurus.*

Verùm *Salomonis* Adverſarii, & cordati quique hæc meritò rejiciunt: Dolentque Hiſpanos pluribus præclaris Monumentis, quibus Eccleſiaſtica Antiquitas illuſtrari poſſet, in Eccleſiarum illius Regni Tabulariis, aut Bibliothecarum pulvere neglectis, Pſeudepigrapha Monumenta Eruditorum Hominum Genti venditare velle: Quaſi in tanta doctrinarum luce, in tanta Cri- F
ticorum frequentia, fucum facere facile etiam nunc eſſet.

DISSERTATIO IV.

DE LIBRIS SALOMONIS.

ARTICULUS I.

De numero Librorum Salomonis, eorumque auctoritate.

PROPOSITIO UNICA.

Tres dumtaxat Libros Salomonis Eccleſiaſticus Canon recipit, Proverbia, Eccleſiaſten, & Canticum Canticorum.

PRobatur primò ex *Melitone* Sardiano Epiſcopo *Epiſtolâ ad Oneſimum*, apud *Euſebium* Lib. IV. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Cap. XXVI. ubi Veteris Teſtamenti Libros recenſens, ait: *Ego igitur cùm in Orientem profectus eſſem, & ad locum ipſum perveniſſem, in quo hæc & prædicata, & geſta olim fuerunt, Veteris Teſtamenti Libros diligenter didici, eorumque indicem infra ſubjectum ad te miſi. Eſt autem ejuſmodi. Moſis Libri quinque Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. Jeſus Nave, Judices, Ruth, Regnorum Libri quatuor. Paralipomenon duo. Pſalmi Davidis. SALOMONIS PROVERBIA, QUÆ ET SAPIENTIA, ECCLESIASTES, CANTICUM CANTICORUM, &c.*

Secundò, ex *Origene* in Expoſitione primi Pſalmi, quem locum deſcripſit *Euſebius* Libro VI. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Cap. XXV. ubi Veteris Teſtamenti Libros enumerans: *Decimus-tertius* (inquit) *Proverbia Salomonis, Hebræis Miſloth.* XIV. *Eccleſiaſtes, Hebræis Coheleth.* XV. *Canticum Canticorum, Hebræis Sirhaſirim.*

Tertiò, ex *Homilia* XII. *S. Baſilii in principium Proverbiorum*, ubi hæc habet: *Tres omnino ſacros à Salomone Tractatus novimus exiiſſe. Hunc inprimis Proverbiorum, & Eccleſiaſten, & Cantica Canticorum. Quilibet autem propriam retinens materiam, cuncti ad hominum ſcripti ſunt utilitatem. Inprimis Proverbiorum Liber inſtructio morum eſt quædam, necnon animi perturbationum correctio; denique vitæ in univerſum documentum, frequentes ac breves eorum quæ ſunt agenda continent præceptiones. Eccleſiaſtes verò phyſiologiam attingit, nobiſque in hac vita vanitatem palam oſtendit: Ut in iis quæ citò prætereunt minime ſit homini invigilandum, neque animi cura in rebus vanis collocanda. Cantica Canticorum animæ perfectionis modum demonſtrant. Sponſi namque ac Sponſæ concordiam continent, hoc eſt, Animæ cum Deo Verbo familiaritatem.*

Quartò, ex *S. Gregorio Nyſſeno Homiliâ* I. *in Canticum Canticorum*; ubi cùm præmiſiſſet, *Salomonem* Chriſti typum fuiſſe ſubdit: *Is uſus hoc Salomone tanquam inſtrumento per illum nobis loquitur, primùm quidem in Proverbiis, deinde in Eccleſiaſte, & poſtea in propoſita Philoſophia Cantici Canticorum, viâ & ordine rationi oſtendens aſcenſum qui tendit ad perfectum..... Aliter erudiunt Proverbia; & aliter diſſerit Eccleſiaſtes: &*

& quæ per Canticum Canticorum traditur Philoſophia, utrumque ſuperat dogmatum ſublimitate. Nam quæ per Proverbia datur doctrina, ad eum qui eſt adhuc infans verba facit, convenienter ætati adaptans admonitionem.... Adjungit illam quæ eſt in Eccleſiaſte Philoſophiam, ut qui per Proverbialem inſtitutionem ſatis introduxiſſet ad deſiderium virtutum; & cum in eo Libro reprehendiſſet hominum ad id quod apparet habitudinem, & vanum eſſe dixiſſet quicquid eſt inſtabile & tranſiens, dicens: Quicquid venit eſt vanitas: *Cuilibet quod ſenſu comprehenditur, præfert naturalem animæ noſtræ motionem ad pulchritudinem quæ non cadit ſub aſpectum. Et cum ſic cor expurgaſſet ab habitudine quæ eſt ad id quod apparet, tunc per Canticum Canticorum myſticè introduxit cogitationem ad divina adyta: In quibus id quidem quod inſcribitur, eſt apparatus nuptialis: Id autem quod intelligitur, humana anima cum Deo contemperatio.*

Quintò, ex *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine ad *Seleucum*:

> *Salomonis etiam tres Libros, Parœmias, Eccleſiaſten, Canticorum Cantica.*

Sextò, ex *S. Hilario* Præfatione in Pſalmos, ubi inter Libros Veteris Teſtamenti XIII. XIV. & XV. numerat, *Salomonis Proverbia, Eccleſiaſten, Canticum Canticorum.*

Septimò, ex Concilio Laodiceno Canone ultimo eoſdem Libros inter Scripturas Sacras numerante, & *Salomoni* adſcribente.

Octavò, ex *S. Hieronymo* in Prologo Galeato: *Tertius ordo,* (inquit) *Hagiographa poſſidet. Et primus Liber incipit à Job. Secundus à David, quem quinque inciſionibus, & uno Pſalmorum Volumine comprehendunt. Tertius eſt Salomon tres Libros habens: Proverbia, quæ illi Miſle, id eſt, Parabolas appellant. Quartus, Eccleſiaſten, id eſt, Coheleth. Quintus, Canticum Canticorum, quem titulo Sir-haſſirim prænotant.* Et Epiſtolâ ad Paulinum: *Salomon Pacificus & Amabilis Domini, mores corrigit,* (in Proverbiis) *Naturam docet* (in Eccleſiaſte) *Eccleſiam jungit & Chriſtum, Sanctarumque Nuptiarum dulce canit Epithalamium,* (in Canticis Canticorum.) Et Præfatione in Libros Salomonis: *Tridui Opus* (inquit) *Nomini veſtro conſecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis Voluminum, Miſle, quas Hebræi Parabolas, Vulgata autem Editio Proverbia vocat: Coheleth, quem Græcè Eccleſiaſten, Latinè Concionatorem poſſumus dicere: Sir-haſſirim, quod in noſtra Lingua vertitur Canticum Canticorum.*

Et in Caput I. *Eccleſiaſtis*, ubi obſervavit, *Salomonem*, tribus nominibus vocatum fuiſſe; *Salomonem*, id eſt, *Pacificum*; & *Idida*, hoc eſt, *Dilectum Domini*; & *Coheleth*, id eſt, *Eccleſiaſten*; ſubdit: *Is itaque juxta numerum vocabulorum, tria Volumina edidit; Proverbia, Eccleſiaſten, & Cantica Canticorum. In Proverbiis parvulum docens, & quaſi de officiis per ſententias erudiens. Unde & ad filium ejus ſermo crebrò repetitur. In Eccleſiaſte verò maturæ virum ætatis inſtituens: Ne quidquam in Mundi rebus putet eſſe perpetuum, ſed caduca & brevia univerſa quæ cernimus. Ad extremum jam conſummatum virum, & calcato ſæculo præparatum, in Cantico Canticorum Sponſi jungit amplexibus. Niſi enim priùs reliquerimus vitia, & pompis ſæculi renunciantes, expeditos nos ad Adventum Chriſti paraverimus, non poſſumus dicere:* Oſculetur me oſculo oris ſui. *Haud procul ab hoc ordine doctrinarum & Philoſophi Sectatores ſuos erudiunt: Ut primùm Ethicam doceant, deinde Phyſicam interpretentur; & quem in his profeciſſe perſpexerint, ad Theologiam uſque perducant. Necnon & hoc diligentiùs attendendum, quod per hos tres Libros Autoris diverſus eſt titulus. In Proverbiis enim notatur:* PROVERBIA Salomonis filii David Regis Iſraël. *In Eccleſiaſte verò:* VERBA ECCLESIASTÆ filii David Regis Jeruſalem. *In Cantico autem Canticorum, nec filius David, nec Rex Iſrael ſive Jeruſalem præſcribitur, ſed tantum* CANTICUM CANTICORUM SALOMONIS. *Sicut enim Proverbia quaſi rudis inſtitutio ad duodecim Tribus, & ad totum pertinent Iſrael; & quomodo contemptus Mundi nonniſi Metropolitis convenit, hoc eſt, habitatoribus Jeruſalem: Ita Canticum Canticorum ad eos propriè facit mentionem, qui tantùm ſuperna deſiderant. Ad incipientes, & proficientes, & paterna dignitas, & Regni proprii meritò indicatur auctoritas. Ad perfectos verò, ubi non timore eruditur diſcipulus, ſed amore filius, proprium nomen ſufficit, & æqualis Magiſter eſt, & neſcit eſſe ſe Regem.*

Nonò, ex *S. Auguſtino*, Lib. II. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. VIII. ubi explicans quibus Libris *Canon Scripturarum* continetur, recenſet *Salomonis tres, Proverbiorum, Cantica Canticorum, & Eccleſiaſten.* Et Libro XVII. *De Civitate Dei*, Cap. XX. *De Salomone* ſic loquitur: *Prophetaſſe etiam ipſe reperitur in ſuis Libris, qui tres recepti ſunt in Auctoritatem Canonicam, Proverbia, Eccleſiaſtes, & Canticum Canticorum.*

Decimò, ex *Theodoreto* Præfatione in Canticum Canticorum. *Illud etiam*, inquit, *præfari neceſſarium eſt, tria Salomonis eſſe Volumina, Proverbia, Eccleſiaſtem, & Canticum Canticorum. Ac Proverbia quidem utilem de moribus diſciplinam complecti. Eccleſiaſtem autem eorum quæ ſenſibus percipiuntur, naturam indicare, vitæque præſentis docere vanitatem: Ut ea fluxa & fragilia cognoſcentes, tanquam fugacia ac prætereuntia ſpernamus, & quæ futura ſunt, ut firma atque æterna & permanentia concupiſcamus. Canticum Canticorum myſticam Sponſæ & Sponſi neceſſitudinem & conjunctionem continere. Ut univerſa doctrina Salomonis ſit veluti ſcala quædam, quæ tribus gradibus conſtet, morali, naturali, & myſtico. Principio igitur qui ad piè rectéque vivendi diſciplinam accedit, neceſſe eſt ut bonis affectionibus Animam purget. Atque ita deinceps fugacem rerum prætereuntium, quæ ſenſu jucunda videntur, vanitatem deſpiciat: & inde poſtremò ſublimis avolet ad Sponſum perpetua bona pollicentem amandum & complectendum. Idcirco tertio etiam loco hic conſtitutus eſt Liber, ut ratione & viâ ad perfectionem contendamus.*

Undecimò, ex *S. Joanne Damaſceno* Lib. IV. *De Fide Orthodoxa*, Cap. XVIII. *Tertium porro Librorum quinquernio*, inquit, *verſibus conſtat, nempe Liber Job, Pſalterium, Proverbia Salomonis, ejuſdem Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum.*

Objicies, *Salomonis* quinque Libros ab *Innocentio I.* in Epiſtola ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum, & ab Eccleſiæ Africanæ Patribus in Concilio Carthaginenſi III. Canone XLVII. numerari. *Sapientiæ* Librum nomine *Salomonis* laudari ab Auctore Libri II. *De Symbolo ad Catechumenos* apud *S. Auguſtinum*, Cap. II. imò & à *S. Cypriano* Libro *De Mortalitate*, à *S. Baſilio* Lib. V. *contra Eunomium*, & à *S. Ambroſio* paſſim.

Reſpondetur; Libros *Sapientiæ*, & *Eccleſiaſtici*, *Salomoni* ab Eccleſiaſticis Scriptoribus interdum tributos *propter quamdam eloquii ſimilitudinem. Nam Salomonis non eſſe nihil dubitant quique doctiores;* (loquit *S. Auguſtinus*, in *Speculo*

culo, & Lib. II. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. VIII. & Libro XVII. *De Civitate Dei*, Cap. XX.) Ex æquivocatione fortè factum eſt ut Liber *Sapientia Salomoni* tribueretur, quòd ab Antiquis *Proverbia* vocarentur *Sapientia Salomonis*. Sic enim *Melito* ſupra laudatus: *Salomonis Proverbia, quæ & Sapientia*. Sic *Hegeſippus*, *S. Irenæus*, & alii, teſte *Euſebio* Lib. IV. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. XXII. *Non ſolùm autem ipſe, ſed etiam Irenæus, & omnes Antiqui, Proverbia Salomonis vocare ſolent Sapientiam omnium virtutum Præcepta continentem.* Sed & *S. Cyprianus* Lib. III. *Teſtimoniorum ad Quirinum*, Capp. XVI. & LVI. *Proverbia* laudat nomine *Sapientia Salomonis*.

ARTICULUS II.

De Libro Proverbiorum.

I. HIc Liber in primævo Canone tum Synagogæ, tum Eccleſiæ, divinæ ſemper auctoritatis habitus eſt. Unus è Chriſtianis *Theodoretus Mopſueſtenus* aſſerere non dubitavit, *Salomonem* Proverbia humanâ tantùm ſapientiâ dictaſſe, neque Prophetiæ gratiam, ut ea ſcriberet, accepiſſe; quod in Synodo Quinta Oecumenica refertur, & damnatur. Quo ab errore non longè abit *Grotius* in Cap. I. Proverbiorum. *Videtur*, inquit, *hic Liber eſſe* Ἐκλογὴ, *ſelectio, optimarum Sententiarum, ex plurimis, qui ante Salomonem fuêre Scriptoribus, quales* Ἐκλογὰς, *multi Imperatorum Conſtantinopolitanorum conſcribi in ſuos uſus fecere.*

PROPOSITIO I.

Salomon Proverbia ſcripſit Sapientiâ divinitùs infuſâ, & Spiritu Sancto afflatus.

PRobatur ex III. *Regum* Cap. IV. 29. *Dedit quoque Deus ſapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis, quaſi arenam quæ eſt in littore maris. Et præcedebat ſapientia Salomonis ſapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorum, & erat ſapientior cunctis hominibus: Sapientior Ethan Ezrahita, & Heman, & Chalcol, & Dorda filiis Mahol: & erat nominatus in univerſis Gentibus per circuitum. Locutus eſt quoque Salomon tria millia Parabolas; & fuerunt Carmina ejus quinque & mille.* Locutus eſt Parabolas, ſive ſcripſit Proverbia, eâ ſapientiâ quam ipſi dederat Deus, quæ humana utique non erat, ſed divinitùs inſpirata.

Probatur ſecundò, ex Eccleſiæ auctoritate, quæ ab Apoſtolorum temporibus hunc ſemper Librum ut Canonicum habuit, adeòque & ad illius Autorem pertinere exiſtimavit illud *S. Petri* Epiſtolâ II. Cap. I. 21. *Spiritu Sancto inſpirati locuti ſunt Sancti Dei Homines.* Unde *Theodori Mopſueſteni* blaſphemiam in Synodo V. Oecumenica Collatione V. execrata eſt, qui ſcripſerat, *Salomonem Proverbia & Eccleſiaſten ex ſua perſona ad aliorum utilitatem compoſuiſſe, cùm Prophetiæ quidem gratiam non accepiſſet, prudentiæ verò gratiam, quæ*
1 Cor. 12.
evidenter altera eſt præter illam, ſecundùm B. Pauli vocem.

Probatur tertiò, ex *S. Auguſtino* Libro XVII. *De Civitate Dei*, Cap. XX. ubi aliqua de Chriſto & Eccleſia in Libro *Proverbiorum* à *Salomone* prophetice ſcripta eſſe docet. *Tamen*, inquit, *quod in Proverbiis legitur, Viros impios dicere:* Abſcondamus in terra virum juſtum injuſtè, abſorbeamus verò eum tanquam infernus viventem, & auferamus ejus memoriam de terra, poſſeſſionem ejus pretioſam apprehendamus; *non ita obſcurum eſt, ut de Chriſto & poſſeſſione ejus Eccleſia ſine laborioſa expoſitione non poſſit intelligi. Tale quippe aliquid etiam Dominus ipſe Jeſus per Evangelicam Parabolam oſtendit dixiſſe malos colonos:* Hic eſt Heres, venite, occidamus eum, Matth. 21. 38.
& noſtra erit hereditas. *Itemque illud in eodem Libro, quod jam ante perſtrinximus, cùm ageremus de ſterili quæ peperit ſeptem, non niſi de Chriſto & Eccleſia mox ut fuerit prænuntiatum conſuevit intelligi ab eis, qui Chriſtum Sapientiam Dei eſſe noverunt.* Sapientia ædificavit ſibi domum, & ſuf- Proverb. 9. 1. &c.
fulſit columnas ſeptem; immolavit ſuas victimas, miſcuit in cratere vinum ſuum, & paravit menſam ſuam. Miſit ſervos ſuos convocans cum excellenti prædicatione ad craterem, dicens: Quis eſt inſipiens? Divertat ad me. Et inopibus ſenſu dixit: Venite, manducate de meis panibus, & bibite vinum quod miſcui vobis. *Hic certè agnoſcimus Dei Sapientiam, hoc eſt, Verbum Patri coæternum, in utero virginali domum ſibi ædificaſſe corpus humanum, & huic, tanquam capiti membra, Eccleſiam ſubjunxiſſe, Martyrum victimas immolaſſe, Menſam in vino & panibus præparaſſe, ubi apparet etiam Sacerdotium ſecundùm ordinem Melchiſedech, inſipientes & inopes ſenſu vocaſſe, quia, ſicut dicit Apoſtolus,* Infirma hujus Mundi elegit, ut confunderet for- 1. Cor. 1. 27.
tia. *Quibus tamen infirmis quod ſequitur dicit:*
Derelinquite inſipientiam, ut vivatis; & quæ- Proverb. 9. 6.
rite prudentiam, ut habeatis vitam. *Participem autem fieri Menſæ illius, ipſum eſt incipere habere vitam. Nam & in alio Libro qui vocatur Eccleſiaſtes, ubi ait:* Non eſt bonum homini niſi quod Eccleſ. 2. 24.
manducabit & bibet, *Quid credibilius dicere intelligitur, quàm quod ad participationem Menſæ hujus pertinet, quam Sacerdos ipſe Mediator Teſtamenti Novi exhibet ſecundùm ordinem Melchiſedech de Corpore & Sanguine ſuo? Id enim Sacrificium ſucceſſit omnibus illis Sacrificiis Veteris Teſtamenti, quæ immolabantur in umbra futuri: Propter quod etiam vocem illam in Pſalmo trigeſimo & nono ejuſdem Mediatoris per Prophetiam loquentis agnoſcimus:* Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus Pſal. 39. 7.
autem perfeciſti mihi. *Quia pro illis omnibus Sacrificiis & oblationibus corpus ejus offertur, & participantibus miniſtratur.*

PROPOSITIO II.

Liber Proverbiorum non eſt Ecloga optimarum Sententiarum, ex plurimis qui ante Salomonem floruerint Scriptoribus.

PRobatur primò ex Scriptura Sacra, quæ *Salomonem* Proverbiorum Autorem, non Compilatorem dumtaxat fuiſſe teſtatur. III. Regum IV. 32. *Locutus eſt quoque Salomon tria millia Parabolas.* Et Proverbiorum I. *Parabolæ Salomonis, filii David, Regis Iſrael.* Item in fronte Capitis X. *Parabolæ Salomonis.* Et Cap XXV. I. *Hæ quoque Parabolæ Salomonis, quas tranſtulerunt Viri Ezechiæ Regis Juda.* Et Eccleſiaſtis XII. 9. *Cùmque eſſet Sapientiſſimus Eccleſiaſtes, docuit Populum, & enarravit quæ fecerat; & inveſtigans compoſuit Parabolas multas.*

Probatur ſecundò ex ætate *Salomonis*, qui Gentilium Sapientibus longè antiquior fuit, ſiquidem ſeptem Sapientes temporibus *Cyri* floruerunt, & ante Olympiades vix ullum Eruditorum nomen in Græcia auditum eſt. At longè ante primam Olympiadem regnavit *Salomon*, tempore ſcilicet *Menelai*, qui Trojanis temporibus fuit, à quibus quadringentos ſeptem annos ad primam Olympiadem numerat *Clemens Alexandrinus Lib.* 1. *Stromatum.* Liber itaque Proverbiorum non eſt Ecloga optimarum Sententiarum ex plurimis qui ante *Salomonem* floruerint Scriptoribus.

Imò verò ex Libro Proverbiorum exquiſitas Sententias in Libros ſuos derivarunt Scriptores Ethnici. Quod legitur XIII. Cap. 20. *Qui cum Sapientibus graditur, Sapiens erit : Amicus ſtultorum ſimilis efficietur :* Theognis expreſſit :

Sæpe bonis junctus diſces bona : Si comiteris
Sæpe malos, perdes quod tibi mentis eras.

Illud Capitis XIV. 30. *Putredo oſſium invidia :* Menander mutuatus eſt :

Invidia verò, quod malorum peſſimum eſt,
Tabem creavit, & creabit, & creat,
Vera ſatelles animi corrupti impia.

Illud Capitis XV. 8. *Victimæ impiorum abominabiles Domino : Vota Juſtorum placabilia :* Plato in *Alcibiadem* ſuum derivavit. *Neque enim exiſtimo (inquit) tale Diis eſſe ingenium, ut donis ducatur, quomodo ſolent mali creditores ; ſed & nos rem ſtultam dicimus eam per eam rem volumus eſſe Lacedæmoniis ſuperiores. Res enim eſſet dura, ſi ad dona & victimas noſtras ſpectarent Dii, & non ad Animam, id eſt, an quis juſtus ſanctuſque ſit. Imò verò, ut ego arbitror, multo magis illi reſpiciant, quàm ſpecioſos ludos & ſacrificia, multa quidem Diis, frequenter verò etiam hominibus hallucinatis fieri ſolita, quæ facilè quotannis exhibere poſſunt tam Civitates quàm privati. At Dii, ut qui non ſint donis ineſcabiles, contemnunt talia, ut ait Deus, & Deorum Propheta. Videtur ergo apud Deos & apud homines mente præditos juſtitia & prudentia maximum obtinere honorem.*

Illud Capitis XIX. 4. *Divitiæ addunt amicos plurimos :* expreſſit Sophocles, *Aleadis :*

Divitiæ amicos comparant mortalibus.

Quod in eodem Capite v. 8. legitur : *Qui poſſeſſor eſt mentis, diligit animam ſuam :* Ariſtoteles expreſſit IX. *Moralium* ad *Nicomachum*, Cap. VIII. *Virum bonum* (inquit) *oportet ſui eſſe amantem : Nam & ſibi & aliis proderit rectè faciens. Virum autem malum non oportet eſſe ſui amantem : Nam & ſe, & alios lædet, pravis affectibus obſequens. In malo igitur homine differunt quæ facere debet, & quæ facit : At vir bonus quæ debet facere, ea & facit. Mens enim quævis eligit id quod ipſi optimum eſt.*

Illud ejuſdem Capitis v. 13. *Dolor patris filius ſtultus*, expreſſit *Euripides* in *Oenomao*,

Ambiguus animi cernere haud valeo ſatis,
An ſit propago liberûm mortalibus,
An ſterilis ævi vita fortunatior.
Conſpicio miſeros nulla queis proles domi eſt :
Sed nec parentum major eſt felicitas :
Nam dira peſtis moribus proles malis.

Illud Capitis XXII. 2. *Dives & pauper obviaverunt ſibi ;* imitatus eſt *Sophocles* in *Ajace :*

Plebs nuda tamen, tolle Potentes,
Haud præſidii ſatis ipſa ſibi eſt :
Modicus validi, validuſque iterum
Medici ſe ſe ſuſtentant ope.
Sed non poſſunt mentes ſtupidæ
Tam provida dicta doceri.

Illud Capitis XXIII. 27. *Fovea enim profunda eſt Meretrix :* expreſſit *Anaxilaus* de *Phryne* Meretrice loquens :

At Charybdin nonne Phryne longè poſt ſe poſthumas ?
Quæ Naviculatorem abſorpſit totum cum navi ſua.

Illud Proverbiorum X. 7. *Memoria Juſti cum laudibus, & nomen impiorum putreſcet :* Plato tranſtulit in Librum ſuum VII. De Legibus : *E Civibus* (inquit) *qui finem vivendi fecerint, eos ſi modo corpore vel animo præclare ſe geſſerint, Legibuſque paruerint, laudibus celebrari verum fuerit. Quidni ante ? At dum adhuc vivunt, hoc eos laudationum & cantuum proſequi, minùs ſecurum, omninoque prius quàm decurſo quis toto vitæ ſpatio, laudabili eam exitu terminaverit. Atque hæc omnia nobis ex æquo tam maribus quàm fœminis, qui modò eximiâ probitate fuerimus, communia ſunto.* Ita refert *Euſebius* Lib. XII. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XXIV.

Illud Capitis XXVIII. 20. *Qui feſtinat ditari, non erit innocens ;* ita *Menander* expreſſit :

Nemo & repente dives & juſtus fuit.

Illud Proverbiorum XXX. 8. *Mendacitatem & divitias ne dederis mihi*, expreſſit *Plato* Reipublicæ tertio. *Ergo alia quædam* (inquit) *ni fallor, reperimus, quæ ne in civitatem furtim unquam & occultè ſubeant, ab ejus Moderatoribus omni proviſione cavendum erit. Quænam illa ? Opes, inquam, & inopia : Quòd illa quidem luxum, ignaviam, rerumque novarum molitionem invehant ; hæc verò præter factiones illiberalitatem ſimul atque malitiam. Malitia autem nomine indignum omne facinus committur.* (Apud *Euſebium* Lib. XII. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XXXV.) Id *Alexis* Comicus, & *Horatius* in ſua etiam Carmina tranſtulerunt.

Terram commotum iri *per ſervum cùm regnaverit*, Proverbiorum XXX. 22. dicitur. Id verò expreſſit *Menander :*

Servire, ſerve, ei metue qui ſervus fuit :
Jugo abſoluti ſemet non norunt boves.

PROPOSITIO III.

Quamvis Proverbiorum Liber ſecundùm omnes ſuas partes ſit Canonicæ Auctoritatis, ejuſque maximam partem Salomonis eſſe, cujus nomine inſcribitur, certiſſimum ſit, non tamen certò conſtat, an duo poſtrema Capita Salomonem habeant Auctorem.

PRima & ſecunda pars Propoſitionis ſatis probatæ ſunt ſuperiùs; Eccleſiæ namque & Synagogæ Canon, Librique inſcriptio, duplicem illam confirmant veritatem. In unum quidem Librum à *Salomone* redactæ non fuere Sacræ illæ Parabolæ, ſed ſparſim ſcriptæ pleræque vel dictatæ, variiſque compilationibus in Librum unum collectæ. Unde initio Capitis xxv. legitur: *Hæ quoque Parabolæ Salomonis, quas tranſtulerunt viri Ezechiæ Regis Juda*: Hoc eſt, Miniſtri qui erant illi à Commentariis, videlicet *Eliacim* filius Helciæ, *Sobna* Scriba, & *Joahe* filius Aſaph. Verſio LXX. Interpretum ſic habet: *Hæ ſunt diſciplinæ Salomonis indiſtinctæ, quas deſcripſerunt Amici Ezechiæ Regis Judææ.* Nemo autem cordatus non videt, quàm ineptè ex hoc loco concludat *Theologico-Politici* Tractatus damnandus Auctor, Proverbia hæc fuiſſe collecta tempore ſecundi Templi, vel certè *Joſiæ* Regis.

Paulò ſpecioſior eſt, ſed tamen leviſſima *Grotii* conjectura, qui ex his verbis Capitis xxiv. 23. *Hæc quoque Sapientibus*, colligit ſequentes Sententias è Sapientum Libris adjectas fuiſſe poſt *Salomonem*, ante *Ezechiæ* tempora; ac ſi ſenſus ſit: *Hæc quoque Sapientum.* Illius enim conjecturæ vanitatem detegunt Verſiones Septuaginta Interpretum, *Aquilæ*, *Theodotionis*, & *Symmachi*, ſupplentium verbum *dico*, quod in Vulgata noſtra ſubintelligitur: ταῦτα δὲ λέγω ὑμῖν τοῖς σοφοῖς. *Hæc autem dico vobis Sapientibus.* Hunc ſenſum confirmant Chaldaica Paraphraſis, quæ ſic habet: *Hæc quoque Sapientibus dico: Accipere perſonam in judicio, non eſt bonum*: & Verſio Syriaca, quæ ſic Latinè redditur: *Hæc Sapientibus dico: Rationem habere perſonarum in judicio, non eſt bonum.*

Major eſt dubitandi ratio, an *Salomon* duorum poſtremorum Capitum Auctor fuerit. Alterius eſſe Auctoris quibuſdam Interpretibus videtur, ob illa verba, quæ in fronte trigeſimi Capitis leguntur: *Verba congregantis, filii Vomentis*; & illa quæ initio poſtremi Capitis: *Verba Lamuelis Regis: Viſio, quâ erudivit eum Mater ſua.* Priorem namque locum ita reddi debuiſſe ſecundùm Hebræum Textum, Viri in hoc literarum genere Eruditi plerique omnes obſervant: *Verba Agur filii Jake: Prophetiam dixit vir ad Ithiel, ad Ithiel & Uchal.* Quod Chaldaica Paraphraſis & Syriaca Verſio confirmant. *Agur* itaque harum quæ ſequuntur, ſententiarum Auctorem fuiſſe cenſent. Hunc Sapientem inter Hebræos Magiſtrum tempore *Salomonis* floruiſſe vult *Aben-Ezra.* Alii nomen *Agur* proprium non eſſe putant, ſed appellativum, cujus ſignificatio *Salomoni* conveniat, qui Sapientiam ſuam in hunc Librum congregavit, collegit, filio *David* qui & ipſe Sapientiam effudit. Unde ait Pſalmo XLIV. *Eructavit cor meum verbum bonum.* Ideoque Latinum Interpretem horum nominum ſignificationem conſultò expreſſiſſe his verbis: *Verba Congre-*

A *gantis, filii Vomentis.* Unde & *R. Nathan* in *Avoth*, & *R. Levi Ben Gerſon* cenſent *Agurem* ipſum fuiſſe *Salomonem*. At quomodo hæc verba *Salomoni* conveniunt, quæ ab *Agure* proferuntur? *Stultiſſimus ſum virorum, & Sapientia hominum non eſt mecum: Non didici Sapientiam, & non novi ſcientiam Sanctorum.* Hæc ex modeſtia dixiſſe *Salomonem* reſpondebunt. Verùm nonne æquè modeſtus erat cùm Librum *Eccleſiaſtis* ſcripſit? In quo tamen de ſe ait Cap. 1. 16. *Ecce magnus effectus ſum, & præceſſi omnes Sapientiâ, qui fuerunt ante me in Jeruſalem: & mens mea*
B *contemplata eſt multa ſapienter, & didici?*

De *Lamuele* æquè diſſentiunt Interpretes. *Grotius*, & alii *Ezechiam* eſſe putant, à Matre *Abia*, Zachariæ viri haud dubiè Sapientis filia eruditum. Alii *Salomonem* intelligunt, qui *Lamuel* à matre *Bethſabea* fuerit appellatus. Ita *R. Nathan* in *Avoth*, aliique plures. A Matre autem ſua Muliere ſapiente & forti optimis præceptis inſtitutum fuiſſe *Salomonem*, colligunt ex Cap. IV. *Proverbiorum*, 3. 4. ubi ait: *Nam & ego filius fui Patris mei tenellus, & unigenitus coram Matre mea: & docebat me atque dicebat: Suſcipiat verba mea cor tuum; cuſtodi præcepta mea, & vives.*
C Apud Septuaginta Interpretes *Lamuelis* nomen non habetur. Sed hunc ſenſum reddit eorum Verſio: *Verba mea dicta ſunt à Deo, Regis admonitio quem erudivit Mater ſua.* Syrus nomen illud mutilatum exhibet hunc in modum: *Sermones Muel Regis Prophetæ, quem erudiens Mater ſua, dixit ad eum. R. Aben-Ezra* Salomonem appellatum fuiſſe putat *Lamuelem*, ut Deum cum illo eſſe ſignificaretur. Nam *Lemmo El*, unde *Lamuel*, idem eſt ac, *Cum illo Deus.* Ad quod fortè alluſerit *Nathan* Propheta III. *Regum* 1. 37. cùm *Salomoni* bene precatur: *Quomodo fuit Dominus*
D *cum Domino meo Rege, ſic ſit cum Salomone.* Ex his omnibus patet, nihil certò pronuntiari poſſe de Auctore poſtremorum duorum Capitum Libri Proverbiorum, ſed ſolis conjecturis eſſe locum, quas Lectoris judicio permitto, dummodo certum habeat, hæc duo poſtrema Capita non minùs eſſe canonica & divina, quàm reliquum Librum.

ARTICULUS III.

E

De Libro Eccleſiaſtis.

LIbrum *Eccleſiaſtis* in primo Canonicorum Librorum ordine ſemper habuit Eccleſia, ut conſtat ex iis Patribus, Conciliis, & Pontificibus, qui Sacrorum Librorum Indices ſcripſerunt, Melitone, Origene, Auctore Synopſeos Scripturæ Sacræ, S. Athanaſii nomine inſcriptæ; Concilio Laodiceno, S. Gregorio Nazianzeno, Cyrillo Hieroſolymitano, SS. Hilario, Epiphanio, Hieronymo, Auguſtino, Innocentio I. Con-
F cilio Carthaginenſi III. Gelaſio I. in Synodo Romana, S. Joanne Damaſceno, Eugenio IV. & Tridentina Synodo. Soli illi Hæretici Anonymi, apud *Philaſtrium*, hunc Librum ex Canone leguntur expunxiſſe. De illius Auctore Talmudiſtæ, & ſæpe audacior *Grotius* nobiſcum non conveniunt. Illi enim in *Baba Bathra* Cap. 1. illum tribuunt *Ezechiæ* Regi. Hic verò *Zorobabeli*, ſive ſelectis ab eo Magiſtris, qui ut verba Sapientum colligerent, ac in unum corpus ſub perſona *Salomonis* congererent, Mandatum ab ipſo habuerint.

PROPOSITIO I.

Contra Canonicam Eccleſiaſtis Auctoritatem nulla militant ponderis alicujus Argumenta.

QUod enim objici poſſet, Videri hujus Libri Auctorem negare creaturas eſſe bonas, & opera Dei quaſi vana & noxia calumniari his B verbis : *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas* : leviſſimum eſt, cùm nomine vanitatis mutabilitas & corruptibilitas hic ſignificetur. Creaturæ autem omnes mutationi obnoxiæ ſunt & corruptioni, quæcumque in uſum hominis veniunt. Ac vapori fumi ſimiles ſunt, ſi cum Deo præſenti comparentur : Quamvis abſolutè & ſecundùm ſe bonæ ſint. Sic hanc ſententiam explicat *S. Hieronymus* in Commentariis : *Si cuncta*, inquit, *quæ fecit Deus, ſunt valde bona, quomodo omnia vanitas : & non ſolùm vanitas, verùm etiam vanitas vanitatum? Ut ſicut in Cantico* C *Canticorum inter omnia carmina excellens carmen oſtenditur : Ita in vanitate vanitatum vanitatis magnitudo demonſtretur. Tale quid & in Pſalmo ſcriptum eſt*, Verumtamen univerſa vanitas, omnis homo vivens. *Si homo vivens vanitas eſt : Ergo mortuus vanitas vanitatum. Legimus in Exodo*, Exod. 44. *Glorificatum vultum Moyſis in tantùm ut filii Iſraël in eum aſpicere non poſſent. Quam gloriam Paulus Apoſtolus ad comparationem Evangelicæ* 2. Cor. 3. » *gloriæ, dicit eſſe non gloriam*. Nam nec glorificatum eſt, *inquit*, quod glorificatum fuit in » hac parte, propter excellentem gloriam. *Poſ-* D *ſumus igitur & nos in hunc modum cœlum, terram, maria, & omnia quæ in hoc circulo continentur, bona quidem per ſe dicere, ſed ad Deum comparata eſſe pro nihilo. Et quomodo ſi igniculum lucernæ videns, contentus eſſem ejus lumine, & poſtea orto Sole non cernerem quod lucebat : Stellarum quoque lumina jubare viderem Solis abſcondi : Ita reſpiciens elementa, & rerum multiplicem varietatem, admiror quidem operum magnitudinem, recogitans autem omnia pertranſire, & Mundum ſuo fine ſeneſcere, ſolumque Deum illud ſemper eſſe quod fuerit : compellor dicere, non ſemel, ſed bis* : Va- E nitas vanitatum, omnia vanitas.... *Caducum itaque nonnihil ex hoc verbo vanitatis oſtenditur.* Roman. 8. » Quæ enim videntur, *ut ait Apoſtolus*, temporalia ſunt, quæ autem non videntur, æterna. » *Sive quia* Vanitati creatura ſubjecta eſt, & in- 1. Cor. 13. » gemiſcit, & parturit, & præſtolatur revelationem filiorum Dei : *Et*, Nunc ex parte » cognoſcimus, & ex parte prophetamus. *Tamdiu enim omnia vana ſunt, donec veniat quod perfectum eſt.*

Gravioris ponderis non eſt quod objiciunt contra Divinam Libri iſtius Auctoritatem : Illum F Epicureis favere, homines ad vitam belluarum more tranſigendam, & ad fruendas voluptates, quæ ex guſtu, aliiſque corporeis ſenſibus percipiuntur, incitare : Quaſi ſit unicus ille hominis finis : Immortalitatem Animæ in dubium revocare. Cap. II. 23. *Nonne melius eſt comedere & bibere, & oſtendere animæ ſuæ bona de laboribus ſuis?* Cap. III. *Omnis homo qui comedit & bibit, & videt bonum de labore ſuo, hoc donum Dei eſt.* Verſ. 19. *Idcirco unus interitus eſt hominis & jumentorum, & æqua utriuſque conditio : Sicut moritur homo, ſic & illa moriuntur : Similiter ſpirant omnia, & nihil habet homo jumento ampliùs : Cuncta* A *ſubjacent vanitati, & omnia pergunt ad unum locum : De terra facta ſunt, & in terram pariter revertuntur. Quis novit ſi ſpiritus filiorum Adam aſcendat ſurſum, & ſi ſpiritus jumentorum deſcendat deorſum? Et deprehendi nihil eſſe melius quàm lætari hominem in opere ſuo, & hanc eſſe partem illius. Quis enim eum adducet, ut poſt ſe futura cognoſcat?* Cap. V. 17. *Hoc itaque viſum eſt mihi bonum, ut comedat quis & bibat, & fruatur lætitiâ ex labore ſuo, quo laboravit ipſe ſub Sole, numero dierum vitæ ſuæ, quos dedit ei Deus : & hæc eſt pars illius.* Cap. VIII. 15. *Laudavi igitur læti-* B *tiam, quod non eſſet homini bonum ſub Sole, niſi quod comederet, & biberet, atque gauderet : & hoc ſolum ſecum auferret de labore ſuo.* Cap. IX. 5. *Viventes enim ſciunt ſe eſſe morituros, Mortui verò nihil noverunt ampliùs, nec habent ultra mercedem : Quia oblivioni tradita eſt memoria eorum.* Verſ. 7. & ſequentibus : *Vade ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum.... Omni tempore ſint veſtimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat. Perfruere vitâ cum uxore tua quam diligis, cunctis diebus vitæ inſtabilitatis tuæ, qui dati ſunt tibi ſub Sole omni tempore vani-* C *tatis tuæ : Hæc eſt enim pars in vita, & in labore tuo, quo laboras ſub Sole. Quodcumque facere poteſt manus tua, inſtanter operare : Quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud Inferos, quò tu properas.* Objectio (inquam) ex his locis petita nullius eſt momenti ; cùm hæc ex ſua ſententia *Salomon* non proferat, ſed ex perſona ſtultorum & impiorum hominum pleraque proponat. De finibus enim bonorum & malorum hoc in Libro diſſerit.... Varias opiniones profert, diſcutit, falſas & erroneas repudiat, veras & pias adſtruit, confirmat : Diſquiſitiones D de Dei arcanis temerarias & exitiales eſſe docet : Divinæ Providentiæ noſtra omnia, noſque ipſos permittere nos debere. Deum timendum, à quo datus eſt, & ad quem redit hominis Animus, dum corpus in terram ſolvitur : & qui homines de omnibus operibus, ſive bonis, ſive malis judicaturus eſt. Cap. IV. 17. & Cap. V. Verſ. 1. & ſequentibus : *Cuſtodi pedem tuum egrediens domum Dei, & appropinqua ut audias. Multò enim melior eſt obedientia, quàm ſtultorum victimæ, qui neſciunt quid faciunt mali. Ne temerè quid loquaris, neque cor tuum ſit velox ad proferendum ſer-* E *monem coram Deo. Deus enim in cælo, & tu ſuper terram : Idcirco ſint pauci ſermones tui. Multas curas ſequuntur ſomnia, & in multis ſermonibus invenietur ſtultitia. Si quid vovîſti Deo, ne moreris reddere. Diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio. Sed quodcumque voveris, redde. Multòque melius eſt non vovere, quàm poſt votum promiſſa non reddere. Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam : Neque dicas coram Angelo : Non eſt providentia : Ne fortè iratus Deus contra ſermones tuos, diſſipet cuncta opera manuum tuarum. Ubi multa ſunt ſomnia, plurimæ ſunt vanitates, & ſer-* F *mones innumeri : Tu verò Deum time.* Cap. VII. 1. 26. 28. 29. 30. *Quid neceſſe eſt homini majora ſe quærere, cùm ignoret quid conducat ſibi in vita ſua, numero dierum peregrinationis ſuæ, & tempore quod velut umbra præterit?... Luſtravi univerſa animo meo, ut ſcirem & conſiderarem, & quærerem ſapientiam & rationem ; & ut cognoſcerem impietatem ſtulti, & errorem imprudentium.... Ecce hoc inveni, dixit Eccleſiaſtes, unum & alterum, ut invenirem rationem, quam adhuc quærit anima mea ; & non inveni... Solummodò inveni, quòd fecerit Deus hominem rectum, & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus. Quis talis ut ſapiens eſt? & quis cognovit ſolutionem Verbi?* Cap. VIII. 2. 3. 4. 5. 17.

5. 17. *Ego os Regis obſervo, & præcepta juramenti Dei. Ne feſtines recedere à facie ejus, neque permaneas in opere malo: Quia omne quod voluerit, faciet: & ſermo illius poteſtate plenus eſt: Nec dicere ei quiſquam poteſt: Quare ita facis? Qui cuſtodit præceptum, non experietur quicquam mali?... Et appoſui cor meum, ut ſcirem ſapientiam, & intelligerem diſtinctionem quæ verſatur in terra.... Et intellexi quòd omnium operum Dei nullam poſſit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt ſub Sole: & quantò plus laboraverit ad quærendum, tantò minus inveniat....* Cap. IX. 1. *Omnia hæc tractavi in corde meo, ut curiosè intelligerem: Sunt Juſti atque Sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen neſcit homo utrum amore an odio dignus ſit, ſed omnia in futurum ſervantur incerta.* Cap. XI. 5. *Quomodo ignoras quæ ſit via ſpiritus, & quâ ratione compingantur oſſa in ventre prægnantis: ſic neſcis opera Dei, qui fabricator eſt omnium.* Verſ. 9. *Et ſcito quòd pro omnibus his adducet te Deus in Judicium.* Cap. XII. 1. 7. *Memento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent. ... & revertatur pulvis in terram ſuam unde erat, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Quibus verbis Animorum immortalitas adſtruitur. Denique ex duabus poſtremis Libri ſententiis, quibus totius diſputationis finem facit, exploratum eſt, quid de hominis officiis & fine, ac de futura vita, *Eccleſiaſtes* ſenſerit. *Finem*, inquit, *loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & Mandata ejus obſerva. Hoc eſt enim omnis homo: & cuncta quæ fiunt, adducet Deus in judicium pro omni errato, ſive bonum, ſive malum illud ſit.* Vel, ſi ex ſua ſententia, non ex impiorum perſona locutum *Eccleſiaſten* quis contendat iis locis quæ objiciuntur, facilè conciliabuntur cum his quæ mox prolata ſunt, dicendo illum de uſu modeſto & legitimo bonorum temporalium, quod *donum Dei eſt*, non de illorum fruitione intelligendum eſſe: & ſpiritualem præterea ſenſum ſub cortice literæ ſæpe latere. Unum etiam dixiſſe interitum hominis & jumentorum, & æquam utriuſque conditionem ſecundùm corpus, non ſecundùm animam. Pro Animæ noſtræ ſalute laborandum in hac vita, & operandum bonum, dum tempus habemus, quia poſt mortem nullus eſt meriti locus, ſed præmii vel ſupplicii.

Confirmatur prima Reſponſio, quæ probabilior & communior eſt, ex *S. Gregorio Magno*, Lib. IV. *Dialogorum*, Cap. IV. *Salomonis*, inquit, *Liber in quo hæc ſcripta ſunt, Eccleſiaſtes appellatus eſt. Eccleſiaſtes autem propriè Concionator dicitur. In Concione verò ſententia promitur, per quam tumultuoſa turba ſeditio comprimatur. Et cùm multi diverſa ſentiunt, per Concionantis rationem ad unam ſententiam perducuntur. Hic igitur Liber idcirco Concionator dicitur, quia Salomon in eo quaſi tumultuantis turbæ ſuſcepit ſenſum, ut ea per inquiſitionem dicat, quæ fortaſſe per tentationem imperita mens ſentiat. Nam quot ſententias quaſi per inquiſitionem movet, quaſi tot in ſe perſonas diverſorum ſuſcipit. Sed Concionator verax velut extenſâ manu omnium tumultus ſedat, eoſque ad unam ſententiam revocat, cùm in ejuſdem Libri termino ait:* Finem loquendi omnes pariter audiamus: Deum time, & mandata ejus obſerva: Hoc eſt enim omnis homo. *Si enim in Libro eodem per locutionem ſuam multorum perſonas non ſuſceperat, cur ad audiendum loquendi finem ſecum pariter omnes admonebat? Qui igitur in fine Libri dicit:* Omnes pariter audiamus; *Ipſe ſibi teſtis eſt, quia in ſe multorum perſonas ſuſcipiens, quaſi ſolus locutus non eſt. Unde & alia ſunt, quæ in Libro eodem per inquiſitionem moventur, atque alia quæ per rationem ſatisfaciunt. Alia quæ ex tentati profert animo, atque adhuc hujus Mundi delectationibus dediti, alia verò in quibus ea quæ rationis ſunt diſſerit, ut animum à delectatione compeſcat. Ibi namque ait:* Hoc itaque mihi viſum eſt bonum, ut comedat quis & bibat, & fruatur lætitiâ ex labore ſuo. Eccleſ. 5. *Et longè inferiùs ſubjungit:* Melius eſt ire ad domum luctûs, quàm ad domum convivii. Eccleſ. 7. *Si enim bonum eſt manducare & bibere, melius videbatur ad domum convivii pergere, quàm ad domum luctûs. Ex qua re oſtenditur, quia illud ex infirmantium perſona intulit, hoc verò rationis definitione ſubjunxit. Nam ipſas protinus rationis cauſas ediſſerit, & de domo luctûs quæ ſit utilitas oſtendit, dicens:* In illa enim finis cunctorum hominum, & vivens cogitat quid futurus ſit. Cap. 11. *Rurſum illic ſcriptum eſt:* Lætare, juvenis, in adoleſcentia tua. *Et paulo poſt ſubditur:* Adoleſcentia enim & voluptas vana ſunt. *Qui dum hoc poſtmodum vanum eſſe redarguit, quod prius admonuiſſe videbatur, patenter indicat, quia illa quaſi ex deſiderio carnali verba intulit, hæc verò ex judicii veritate ſubjunxit. Sicut ergo delectationem prius carnalium exprimens, curis poſtpoſitis denuntiat bonum eſſe manducare & bibere, quod tamen poſtmodum ex judicii ratione reprehendit, cùm eſſe melius dicit ire ad domum luctûs, quàm ad domum convivii. & ſicut lætari debere juvenem in adoleſcentia ſua, quaſi ex deliberatione carnalium proponit, & tamen poſtmodum per definitionem ſententiæ adoleſcentiam & voluptatem vana eſſe redarguit: Ita etiam Concionator noſter, velut ex mente infirmantium humanæ ſuſpicionis ſententiam proponit, dum dicit:* Unus interitus eſt hominis & jumentorum, & æqua utriuſque conditio. Sicut moritur homo, ſic & illa moriuntur: Similiter ſpirant omnia, & nihil habet homo jumento ampliùs. Cap. 3. *Qui tamen ex definitione rationis ſuam poſtmodum ſententiam profert, dicens:* Quid habet ampliùs Sapiens à ſtulto, & quid pauper, niſi ut pergat illuc ubi eſt vita? Cap. 6. *Qui igitur dixit:* Nihil habet homo jumento ampliùs; *Ipſe rurſum definivit, quia habet aliquid Sapiens non ſolùm ampliùs à jumento, ſed etiam ab homine ſtulto, videlicet ut pergat illuc ubi eſt vita. Quibus verbis primùm indicat, quia hic hominum vita non eſt, quam eſſe alibi teſtatur. Habet ergo homo hoc ampliùs jumentis, quia illa poſt mortem non vivunt; hic verò tunc vivere inchoat, cùm per mortem carnis hanc viſibilem vitam conſummat. Qui etiam longè inferiùs dicit:* Quodcumque poteſt manus tua facere, inſtanter operare. Cap. 9. Quia nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erit apud Inferos, quò tu properas. Quomodo ergo unus interitus eſt hominis & jumenti, & æqua utriuſque conditio? *Aut quomodo nihil habet homo jumentis amplius, cum jumenta poſt mortem carnis non vivunt, hominum verò ſpiritus pro malis ſuis operibus poſt mortem carnis ad Inferos deducti, nec in ipſa morte moriuntur? Sed in utraque tam diſpari ſententia demonſtratur, quia Concionator verax & illud ex tentatione carnali intulit, & hoc poſtmodum ex ſpirituali veritate definivit.* Id tandem agnovere priſci Hebræorum Rabbini, qui cùm de Libro *Eccleſiaſtis* rejiciendo, propter ea quæ in Objectionibus continentur, aliquando deliberaſſent, ab eo conſilio abſterriti ſunt, cùm initium & finem Legi conſentire obſervaſſent, ut refertur in Tractatu Talmudico Sabbati, Cap. II. & à *Maimonide* in *More Nevochim*, & *Aben-Ezra*. Quod & *S. Hieronymus* confirmat in Cap. XII. *Eccleſiaſtis*.

Reſponſionem utramque *S. Hieronymus* appro- A
bat, Commentario in Caput xii. tum eorum qui
Eccleſiaſten alieno loqui nomine exiſtimant, cùm
homines incitat ad fruendas voluptates, quæ gu-
ſtu, aliiſque ſenſibus corporeis percipiuntur, &
proſopopeiam facere more Rhetorum & Poëta-
rum; quaſi dicat: *Hæc aliquis loquatur Epicurus,
& Ariſtippus, & Cyrenaici, & cæteræ pecudes Phi-
loſophorum: Ego autem mecum diligenter retractans,
invenio non, ut quidam æſtimant malè, omnia for-
tuitò geri, & variam in rebus humanis fortunam lu-
dere, ſed cuncta judicio Dei fieri.* Tum eorum etiam
opinionem *S. Hieronymus* approbat, qui *Eccleſia-* B
ſten non ex alterius, ſed ex ſua perſona loqui cen-
ſent: Ut horum verborum, *Vade, comede in læti-*
tia panem tuum, &c. hic ſit ſenſus: *Quia didiciſti
quòd morte omnia finiantur, & in Inferno non ſit
pœnitentia nec aliquis ad virtutes recurſus: Dum in
iſto ſæculo es, feſtina, contende agere pœnitentiam:
Dum habes tempus, labora. Libenter enim ſuſcipit
Deus pœnitentiam. Aliter. Simpliciter intellectum*
1 Cor. 10. » *prodeſt, juxta illud:* Sive manducetis, ſive bi-
» batis, ſive aliquid faciatis, omnia in nomine
Proverb. 31. » Domini facite. *Et in alio loco:* Cum conſilio
» vinum bibe. *Non enim habet veram lætitiam &* C
*cor bonum, qui creaturis ſupra bonum abutitur. Me-
lius autem eſt ſic ſentire: Cujus placuerunt opera co-
ram Deo, nequaquam indigere poteris vero pane &
vino, quod calcatum eſt de vinea Sorech. Dato no-
Eccle. 1. bis itaque præcepto quod dicit:* Deſideraſti ſapien-
» tiam, ſerva mandata, & Dominus miniſtrabit
» tibi eam: *& ſervemus mandata, & pane &
vinum ſpiritualia invenire poterimus.... Porro quod*
Joan 7. » *in* LXX. *Interpretibus dicitur,* Veni, comede in
» lætitia panem tuum, & bibe in corde bono vi-
» num tuum: *Ejus Eccleſiaſtæ vox eſt, qui in E-*
» *vangelio loquitur:* Qui ſitit, veniat ad me, & D
Proverb. 9. » bibat. *Et in Proverbiis:* Venite, comedite pa-
» nes meos, & bibite vinum meum.

Pium ſimiliter ſenſum habet locus ille Capitis
III. 12. *Et cognovi quòd non eſſet melius niſi lætari,
& facere bene in vita ſua. Omnis enim homo qui co-
medit & bibit, & videt bonum de labore ſuo, hoc
donum eſt Dei.* Hæc, inquam, ſententia rectum
& pium ſenſum habet, etiamſi *Eccleſiaſtes* illam
ſuo nomine protulerit. Id liquet ex Commentario
quo hanc *S. Hieronymus* illuſtrat. *Propterea,* in-
quit, *colonus & hoſpes Mundi homo datus eſt, ut
brevi vitâ ſuâ fruatur tempore, & ſpe prolixioris* E
*ætatis abſciſſâ, cuncta quæ poſſidet quaſi ad alia pro-
fecturus aſpiciat. & quod poteſt, bene faciat in vita
ſua: Nec fruſtrà ob congregandas opes cogitationibus
torqueatur. Neque ſe putet plus de ſuo labore lucrari
poſſe quàm cibum & potum, & ſi quid de opibus ſuis
in bonis operibus expenderit: Hoc ſolum donum Dei
eſt. Ex quibus non* (ut quidam æſtimant) *ad lu-
xuriam, & delicias, & ad deſperationem, ſecundum*
Iſa. 22. » *illud Iſaiæ:* Manducemus & bibamus, cras enim
» moriemur; *inſtar animalium provocamur: Sed*
1 Timoth. 6. » *ſecundum Apoſtolum:* Habentes victum & veſti-
» tum, his contenti ſimus; *& quicquid ſupra ha-* F
*bere poſſumus, in pauperibus nutriendis, & egen-
tium largitione conſumamus. Porro quia caro Domi-
ni verus eſt cibus, & ſanguis verus eſt potus, juxta
ἀναγωγὴν, hoc ſolum habemus in præſenti ſæculo bo-
num, ſi veſcamur carne ejus, cruoreque potemur,
non ſolum in Myſterio, ſed etiam in Scripturarum le-
ctione. Verus enim cibus & potus, qui ex verbo Dei
ſumitur, ſcientia Scripturarum eſt.*

PROPOSITIO II.

*Nec Ezechiæ, cum Talmudiſtis; nec Zo-
robabeli, cum Grotio; ſed Salomoni,
cum Eccleſia; Liber Eccleſiaſtis adſcriben-
dus eſt.*

PRobatur Propoſitio ex initio Libri: *Verba
Eccleſiaſtæ, filii David, Regis Jeruſalem.* Quæ
nec *Ezechiæ* propriè, nec *Zorobabeli* conveniunt.
Nec enim *Ezechias* Davidis filius, nec *Zorobabel*
Rex Hieroſolymorum fuit. Ea quidem ratione
filius *David* dici potuit *Ezechias*, quatenus ex
ſtirpe *David* progenitus. Unde II. *Paralipomenon*
XXIX. dicitur: *Fecitque quod erat placitum in con-
ſpectu Domini, juxta omnia quæ fecerat David pa-
ter ejus.* Hac etiam ſignificatione communi Chri-
ſtus *Filius David* appellatur, quia genus ejus ex
Davide per *Mariam* Virginem ductum eſt. Sed
cum *Ezechias* filius *Achaz* fuerit, ac appellatus
ſit, eique commune fuerit cum aliis Regibus Juda
ut *Davidis* filius, id eſt, ex *Davidis* genere pro-
pagatus diceretur: Veriſimile non eſt illum hanc
Inſcriptionem Libro à ſe edito præfixurum: *Ver-
ba Eccleſiaſtæ filii David, Regis Jeruſalem:* Quæ
non magis ipſum notaſſet Autorem, quàm alium
Regem Juda. Sed quamvis hæc Inſcriptio ad *Eze-
chiam* flecti utcumque poſſet, ipſi tamen iſta non
conveniunt, uti nec Zorobabeli: *Locutus ſum in
corde meo, dicens: Ecce magnus effectus ſum, &
præceſſi omnes Sapientiâ, qui fuerunt ante me in
Jeruſalem.* De *Ezechia* certè dici non poteſt, quòd
Salomonem Sapientiâ præceſſerit. Nec etiam *Eze-
chiæ* hæc aptari poſſunt: *Et propoſui in animo meo
quærere & inveſtigare ſapienter de omnibus, quæ
fiunt ſub Sole.* Nec illa Cap. VII. 26. *Luſtravi
univerſa animo meo, ut ſcirem & conſiderarem, &
quærerem Sapientiam, & rationem, &c.* Nec iſta
Capitis II. 4. & ſeq. *Magnificavi opera mea,
ædificavi mihi domos, & plantavi vineas, feci hor-
tos & pomaria, & conſerui ea cuncti generis arbo-
ribus, & extruxi mihi piſcinas aquarum, ut irri-
garem ſilvam lignorum germinantium. Poſſedi ſer-
vos & ancillas, multamque familiam habui: Ar-
menta quoque & magnos ovium greges ultra omnes
qui fuerunt ante me in Jeruſalem; & coacervavi
mihi argentum & aurum, & ſubſtantias Regum, ac
Provinciarum: Feci mihi Cantores, & Cantatrices,
& delicias filiorum hominum, ſcyphos, & urceos
in miniſterio ad vina fundenda; & ſupergreſſus ſum
opibus omnes qui ante me fuerunt in Jeruſalem:
Sapientia quoque perſeveravit mecum.* Hæc autem
apprimè conveniunt *Salomoni*, ad quem hæc Dei
verba leguntur III. Regum III. 12. 13. *Ecce feci
tibi ſecundùm ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens
& intelligens, in tantum ut nullus ante te ſimilis
tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit. Sed & hæc,
quæ non poſtulaſti, dedi tibi: Divitias ſcilicet &
gloriam, ut nemo fuerit ſimilis tui in Regibus cun-
ctis retro diebus.* De quo etiam ſcriptum eſt III.
Regum IV. 30. 31. 33. 34. *Et præcedebat Sapien-
tia Salomonis Sapientiam omnium Orientalium,
& Ægyptiorum, & erat ſapientior cunctis ho-
minibus. Locutus eſt quoque Salomon tria millia
Parabolas; & fuerunt carmina ejus quinque &
mille. Et diſputavit ſuper lignis, à cedro, quæ
eſt in Libano, uſque ad hyſſopum, quæ egreditur
de pariete; & diſſeruit de jumentis, & volucribus,
& reptilibus, & piſcibus. Et veniebant de cunctis
Populis ad audiendam Sapientiam Salomonis, &
ab*

ab univerſis Regibus terræ, qui audiebant Sapientiam ejus.

Fruſtra verò quis objiciat, *Ezechiæ* Regis divitias magnificis verbis deſcribi II. *Paralipomenon* XXXII. 27. & ſeq. & de eo dici IV. *Regum* XVIII. 5. Similem illi non fuiſſe de Regibus Juda. Neque enim opibus omnes qui ante ipſum Hieroſolymis regnaverunt ſupergreſſus dicitur *Ezechias*, quod de ſe *Eccleſiaſtes* ait: Nec ſimilem habuiſſe negatur in opibus, felicitate, ſapientiâ, celebritate nominis, ſed in religionis duntaxat pietatiſque ſtudio. *Ipſe diſſipavit Excelſa, & contrivit ſtatuas, & ſuccidit lucos, confregitque Serpentem Æneum, quem fecerat Moyſes: Siquidem uſque ad illud tempus filii Iſrael adolebant ei incenſum.... In Domino Deo Iſraël ſperavit: Itaque poſt eum non fuit ſimilis ei de cunctis Regibus Juda, ſed neque in his qui ante eum fuerunt; & adhæſit Domino, & non receſſit à veſtigiis ejus, fecitque mandata ejus, quæ præceperat Dominus Moyſi. Unde & erat Dominus cum eo, & in cunctis ad quæ procedebat, ſapienter ſe agebat.*

Salomoni denique, non *Ezechiæ* conveniunt verba illa *Eccleſiaſtis*, Cap. XII. 9. 10. *Cùmque eſſet Sapientiſſimus Eccleſiaſtes, docuit Populum, & enarravit quæ fecerat; & inveſtigans compoſuit Parabolas multas. Quæſivit verba utilia, & conſcripſit ſermones rectiſſimos, ac veritate plenos.* Libros enim ſcripſit *Salomon*, Parabolas compoſuit: Nihil autem ſimile *Ezechiæ* Sacra tribuit Hiſtoria.

Probatur ſecundò ex ſummo Veterum conſenſu, qui Librum *Eccleſiaſtis* Salomoni tribuunt, ſcilicet *Melitonis*, *Origenis*, SS. *Gregorii Taumaturgi*, *Gregorii Nyſſeni*, *Hieronymi*, *Auguſtini*, Eccleſiæ Africanæ in Concilio Carthaginenſi III. *Innocentii* I. *Gelaſii* I. in Synodo Romana, *S. Joannis Damaſceni*, &c. omniumque Sacrorum Interpretum ex Eccleſiæ Catholicæ gremio concordibus ſuffragiis. Quibus temulenti *Lutheri* petulantiſſima Cenſura configitur, 10 *Serm. Conviv. De Libris Veteris & Novi Teſtamenti*, impudenter effutientis: *Eccleſiaſtes Liber non eſt plenus; multa habet abrupta; neque ocreas, neque calcaribus indutus eſt: hoc eſt, nullam habet perfectam Sententiam: Equitat in arundine longa, ſicuti & ego, dum eram in Monaſterio.*

Grotii objectionibus reſpondetur.

Objicit *Grotius*: in *Eccleſiaſte* occurrere vocabula, quæ non alibi quàm in *Daniele*, *Eſdra*, & Chaldæis Interpretibus reperiuntur, adeóque poſt Captivitatem Babylonicam hunc Librum ſcriptum eſſe. Videri porro à *Zorobabele*, aut illius juſſu è Sapientum verbis in unum codicem collectis compoſitum; Idque ſignificari Cap. XII. 11. his verbis: *Verba Sapientum ſicut ſtimuli, & quaſi clavi in altum defixi, quæ per Magiſtrorum conſilium data ſunt à Paſtore uno.* Juxta Hebræum vertendum eſſe *Grotius* putat: *Autores Collectionum dati ſunt à Paſtore uno*: Id eſt, qui hæc colligerent, ac ſub perſona *Salomonis* in unum corpus congererent, mandatum habuere ab *uno Paſtore*, id eſt, *Zorobabele*, qui ob res tenues Judæorum, & Perſici Imperii reverentiam, Regem ſe dicere non auſus, quamquam inter ſuos pro Rege habebatur, nomen uſurpavit modeſtius *Paſtoris*.

Reſpondet *Calovius* in *Antigrotio*, Quatuor duntaxat vocabula *Grotium* annotaſſe, quæ Chaldaica eſſe ait: Ex quibus tamen duo eſſe merè Hebraica fatentur Hebræi, & Linguæ Hebraicæ periti: Alia duo Hebraica etiam eſſe, quamvis eorum ſignificatio ex Chaldaica aut Arabica Linguis cognatis petatur. Quamvis autem in Chaldaicis aut Arabicis ſcriptionibus aliqua vocabula inveniantur, quæ in Libro *Eccleſiaſtis* extant, & in aliis fortè Scripturæ Sacræ Libris non leguntur, quia eorum adhibendorum nulla data eſt occaſio: Minimè conſequens eſt voces illas vernaculas ac gentilitias Hebræis non fuiſſe, & Libri illius Autorem non fuiſſe Captivitate Babylonica antiquiorem. Non enim ex vocibus aliquot, quarum inter affinia idiomata facilis communicatio eſſe poteſt; ſed ex ſtylo, locutionibus, & peregrinarum dictionum numero, Liber aliquis ab alterius patriæ aut linguæ homine conſcriptus judicatur, quàm ſit ille, cujus nomine inſcriptus eſt, & cui vulgò adſcribitur. Adde, Veriſimile eſſe Sapientiſſimum *Salomonem* Chaldaicæ etiam & Arabicæ Linguæ fuiſſe peritum.

Inanis Grotii conjectura.

Porro inanis eſt *Grotii* conjectura, qui Autores Collectionum ab uno Paſtore, id eſt, à *Zorobabele* datos ex undecimo Capitis XII. commate ſibi videtur extundere. De Collectionum enim Autoribus, quatenus id nomen Scriptores ſignificat, qui ſapientum & doctorum hominum ſententias colligunt, & in unum corpus congerunt, nec Hebræus Textus, nec ulla Verſionum antiquarum aliquid habet: Uniuſque Paſtoris nomine non *Zorobabelem*, ſed *Moyſen* intellexit Chaldæus Paraphraſtes. Textum Hebræum ita reddit Sanctes Pagninus: *Autores Congregationum dati ſunt à Paſtore uno.* Autores Congregationum non ſunt Goomarum Collectores, ſed qui Cœtibus Eccleſiæ præſunt. Verſio LXX. Interpretum ſic habet: *Sermones Sapientum tamquam ſtimuli, & quaſi clavi plantati. Qui à Conciliis, dati ſunt à Paſtore uno*: οἱ παρὰ τῶν συνθεμάτων, &c. Ita Chaldaica Paraphraſis: *Verba Sapientum aſſimilantur ſtimulis & ligonibus, quæ impellunt ad docendum ſcientiam indigentes ſcientiâ, ſicut docet ſtimulus bovem, & Magiſtri Sanhedrim doctores viarum & ſermonum qui dati ſunt per manum Moſeh Prophetæ, qui pavit ſolus Populum domus Iſrael in deſerto manna & coturnicibus.* Ita Verſio Syriaca: *Verba Sapientum ſunt velut aculei, & velut clavi infixi. Præpoſiti liminibus dati ſunt ab uno Paſtore.* Ita Verſio Arabica: *Dicta Sapientum ſunt veluti ſtimuli boum, & velut clavi igniti: Dicta (inquam) quæ tradiderunt è veſtigiis operum ſuorum ab uno Paſtore, & ex iis augmentum ſunt conſecuti.* Vulgata Verſio: *Quæ per Magiſtrorum conſilium data ſunt à Paſtore uno*: Deo ſcilicet, cujus oves paſcuæ ſumus. Hunc locum *S. Hieronymi* Commentarius illuſtrat. *Sapientiam quâ prævenit Salomon omne hominum genus, nunc quoque in fine Opuſculi profitetur, quòd non fuerit Veteris Legis inſtitutione contentus, ſed in profundas ſe ultro demerſerit Quæſtiones, & ad docendum Populum Proverbia & Parabolas compoſuerit, aliud in medulla habentes, aliud in ſuperficie pollicentes.... Super hæc addidit, cauſas naturaſque rerum ſe voluiſſe cognoſcere, & Dei diſpoſitionem & providentiam: Quare unumquodque vel quo modo factum ſit, ſcire voluiſſe....... Ne videretur poſt Legem Dei temerarius ſubito præceptor erumpere, & ſibi vendicare doctrinam, quam Moyſes non tam ſua ſponte, quàm Deo iraſcente primùm, deinde inſpirante ſuſceperat: Dicit ſua verba eſſe Sapientium, quæ in ſimilitudinem ſtimulorum corrigant delinquentes, & pigros mortalium greſſus aculeo pungente commoveant: Sicque ſint firma quaſi clavi in altum ſolidumque defixi: Nec auctoritate unius, ſed conſilio atque conſenſu Magiſtrorum omnium proferantur. Et ne contemneretur humana ſapientia, ait eam ab uno Paſtore conceſſam: Id eſt, licet plurimi doceant, tamen doctrina Autor unus eſt Dominus. Facit hic locus adverſus eos, qui alium Legis Veteris, alium Evangelii exiſtimant Deum, quòd unus Paſtor concilium Prudentium inſtruxerit. Prudentes*

dentes autem tam Prophetæ ſunt, quàm Apoſtoli. Simul & hoc notandum eſt, quòd dicantur verba Sapientum pungere, non palpare, nec molli manu attrahere laſciviam, ſed errantibus & tardis pœnitentiæ dolores & vulnus infigere. Si cujus igitur ſermo non pungit, ſed oblectationem facit audientibus, iſte non eſt ſermo Sapientis. Verba quippe Sapientum ut ſtimuli. Quæ quoniam ad converſionem provocant delinquentem, & firma ſunt, & à Concilio Sanctorum data, atque ab uno Paſtore conceſſa, & ſolidâ radice fundata ſunt.

Objiciet quiſpiam, illud Eccleſiaſtis VIII. 2. *Ego os Regis obſervo*, non convenire *Salomoni*, qui Rex fuit, nec ullum ipſe Regem obſervandum habuit.

Reſpondetur primò, Nomine Regis Deum ibi ſignificari, quem Reges ipſi colere & obſervare debent, ejuſque præceptis parere, de quo idem Eccleſiaſtes Cap. II. *Quid eſt homo, ut poſſit ſequi Regem Factorem ſuum?* Hujus Reſponſionis Auctorem habemus *S. Hieronymum* in Commentario. *Ego puto* (inquit) *de illo Rege nunc dici, de* » *quo David ait:* Domine in virtute tua lætabi» tur Rex. *Et in alio loco, ut Patris & Filii Regnum unum ſignificet, Scriptura commemorat:* » Deus judicium tuum Regi da, & juſtitiam » tuam Filio Regis. Non *enim* judicat Pater » quemquam, ſed omne judicium dedit Filio. *Qui Rex Filius Dei, Patris Regis eſt Filius. Hujus itaque Filii cuſtodienda præcepta ſunt, hujus voluntati parendum. Et hoc eſt quod in Tobiæ Li*» *bro ſcribitur:* Myſterium Regis abſcondere bonum. *Et præcipuè monet ne tractemus quare Deus unumquodque præceperit, ſed quodcumque viderit eſſe mandatum, hoc pia mens hominis implere feſtinet: Et ſit in Lege Domini voluntas ejus.*

Reſpondetur ſecundò, Legendum videri in Imperativo, *Os Regis obſerva*, & his verbis præcipi, juxta Apoſtolum, *Regibus & Poteſtatibus obſequendum*, ut docet *S. Hieronymus*. Sic enim LXX. Interpretes: στόμα βασιλέως φύλαξον. Ita Paraphraſis Chaldaica: *Cuſtodi os tuum ſuper ſententia Regis, ut obſerves quod juſſerit tibi.* Ita Syriaca, & Arabica: *Os Regis obſerva.*

De *Eccleſiaſtis* argumento, & Auctore, *S. Auguſtinus* Libro XX. *De Civitate Dei*, Cap. III. hæc habet, quæ ad *Grotii* ſententiam luculentiùs refellendam, hîc deſcribere non inutile fuerit: *Nempe Salomon Sapientiſſimus Rex Iſrael, qui regnavit in Jeruſalem, Librum qui vocatur ECCLESIASTES, & à Judæis quoque habetur in Sacrarum Canone Literarum, ſic exorſus eſt:* » Vanitas vanitantium, dixit Eccleſiaſtes; Vanitas » vanitantium, & omnia vanitas. Quæ homini » abundantia in omni labore ſuo quo laborat » ſub Sole? *Et cùm ex hac ſententia connecteret cætera, commemorans ærumnas, erroreſque vitæ hujus, & vaneſcentes interea temporum lapſus, ubi nihil ſolidum, nihil ſtabile retinetur; in ea rerum vanitate ſub Sole, illud etiam deplorat quodam modo, quòd cùm ſit abundantia Sapientiæ ſuper inſipientiam, ſicut abundantia lucis ſuper tenebras, Sapientiſque oculi ſint in capite ipſius, & ſtultus in tenebris ambulet; unus tamen incurſus incurrat omnibus, utique in hac vita quæ ſub Sole agitur: Significans videlicet ea mala, quæ bonis & malis videmus eſſe communia. Dicit etiam illud, quòd & boni patiantur mala tanquam mali ſint, & mali tanquam boni ſint adipiſcantur bona, ita loquens:* » Eſt, *inquit*, vanitas, quæ facta eſt ſuper ter» ram; quia ſunt Juſti, ſuper quos venit ſicut » factum impiorum; & ſunt impii, ſuper quos » venit ſicut factum Juſtorum. Dixi; quoniam » hoc quoque vanitas. *In hac vanitate, cui quantùm ſatis viſum eſt, intimanda, totum iſtum Librum Vir Sapientiſſimus deputavit, non utique ob aliud, niſi ut eam vitam deſideremus, quæ vanitatem non habet ſub hoc Sole, ſed veritatem ſub illo qui fecit hunc Solem: In hac ergo vanitate, nunquid niſi juſto Dei rectoque judicio ſimilis eidem vanitati factus vaneſceret homo? In diebus tamen vanitatis ſuæ intereſt plurimum, utrum reſiſtat, an obtemperet veritati, & utrum ſit expers veræ pietatis, an particeps: Non propter vitæ hujus vel bona adquirenda, vel mala vitanda vaneſcendo tranſeuntia, ſed propter futurum judicium, per quod erunt & bonis bona, & malis mala, ſine fine manſura. Denique iſte Sapiens hunc Librum ſic concluſit, ut diceret:* Deum time, & mandata « ejus cuſtodi; quia hoc eſt omnis homo: Quia « omne hoc opus Deus adducet in judicium, « in omni deſpecto, ſive bonum, ſive malum. « *Quid brevius, verius, ſalubriuſve dici potuit?* Deum, *inquit*, time, & mandata ejus cuſtodi; « quia hoc eſt omnis homo. *Quicumque enim eſt,* « *hoc eſt, cuſtos utique mandatorum Dei: Quoniam qui hoc non eſt, nihil eſt. Non enim ad veritatis imaginem reformatur, remanens in ſimilitudine vanitatis.* Quia omne hoc opus, *id eſt, quod ab* « *homine fit in hac vita*, ſive bonum, ſive malum, « Deus adducet in Judicium, in omni deſpecto, « *id eſt, in omni etiam qui contemptibilis hic videtur,* « *& ideo nec videtur: Quoniam Deus & ipſum videt, nec eum deſpicit, nec cùm judicat præterit.*

PROPOSITIO III.

Scriptores Ethnici ex Libro Eccleſiaſtis nonnulla hauſerunt.

PRopoſitionem probabunt exempla. *Eccleſiaſtis* Cap. I. V. 4. dicitur: *Generatio præterit, & generatio advenit.* Id expreſſerunt *Ariſtoteles* IV. *Phyſicorum*, Cap. IV. *Aiunt enim* (inquit) *in orbem eſſe res humanas.* Et Seneca: *In orbem nexa ſunt omnia, fugiunt, & ſequuntur.* Ait Eccleſiaſtes Cap. IV. 2. *Et laudavi magis mortuos quam viventes: & feliciorem utroque judicavi, qui necdum natus eſt, nec vidit mala quæ ſub Sole fiunt.* Id *Theognis* expreſſit Verſibus quorum hic ſenſus eſt:

> *Optima ſors homini natum non eſſe, nec unquam*
> *Aſpexiſſe diem, flammiferumque jubar:*
> *Altera jam genitum demitti protinus Orco,*
> *Et preſſum multâ mergere corpus humo.*

Quod Cap. IV. *Eccleſiaſtis* Verſ. 9. legitur: *Melius eſt ergo duos eſſe ſimul quàm unum*: expreſſit *Homerus* Iliad. X. & ex eo *Ariſtoteles*:

> ——— σύν τε δύ' ἐρχομένω

> *Cum duo ſunt una.*

Quod legitur *Eccleſiaſtis*, Cap. V. Verſu 7. *Excelſo excelſior eſt alius, & ſuper hos quoque eminentiores ſunt alii*: Id *Seneca* ſic expreſſit:

> *Quicquid à vobis minor extimeſcit,*
> *Major hoc vobis Dominus minatur:*
> *Omne ſub Regno graviore Regnum eſt.*

Eodem Capite V. 18. legitur: *Et omni homini, cui dedit Deus divitias, atque ſubſtantiam, poteſtatemque*

poteſtatemque ei tribuit ut comedat ex eis, & fruatur A *parte ſuâ, & lætetur de labore ſuo: Hoc eſt donum Dei.* Id ſic expreſſit *Horatius:*

Dî tibi divitias dederunt, artemque fruendi.

Quod legitur *Eccleſiaſtis* Cap. VII. 2. *Melior eſt dies mortis die nativitatis:* Id expreſſit *Euripides* in *Cteſiphonte*, Verſibus quos ita redditos Latinè profert *Grotius:*

Nam nos decebat celebre cum cœtu modò
Lugere genitum, tanta qui intraret mala;
At qui labores morte finiſſet graves
Hunc laude amicos, atque lætitiâ exſequi.

Quod eodem Capite legitur Verſ. 21. *Non eſt enim homo juſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet:* Id ſic expreſſit *Seneca* Lib. I. *De Clementia*, Cap. VI. *Peccavimus omnes, alii gravia, alii levia, alii ex deſtinato, alii forte impulſi, aut alienâ nequitiâ ablati, alii in bonis conſiliis parum fortiter ſtetimus, & innocentiam inviti ac renitentes perdidimus. Non delinquimus tantùm, ſed uſque ad extremum ævi delinquemus. Etiam ſi quis tam bene purgavit animum ut nihil obturbare eum ampliùs poſſit ac fallere, ad innocentiam tamen peccando pervenit.* Et Lib. III. *De Ira*, Cap. XX. *Omnes mali ſumus.*

Quod legitur Verſ. 1. ejuſdem Capitis, *Quid neceſſe eſt homini majora ſe quærere, cùm ignoret quid conducat ſibi in vita ſua, numero dierum peregrinationis ſuæ, & tempore quod velut umbra præterit?* Id ſic expreſſit *Horatius* Carminum Lib. I. *Ode* IX. & XI.

Quid ſit futurum cras, fuge quærere, &
Quem ſors dierumcumque dabit, lucro
Appone:
Tu ne quæſieris ſcire, nefas, quem mihi,
quem tibi
Finem Dii dederint.

Quod legitur *Eccleſiaſtis* Cap. VIII. 11. *Etenim quia non profertur citò contra malos Sententia, abſque timore ullo filii hominum perpetrant mala.* Id expreſſit *Theodectes* carminibus quæ Latinè hunc in modum reddita leguntur apud *Grotium:*

Si pœna ſupera non daret culpæ diem,
Pietate nullâ, ſed metu ſolo, Deos
Pars magna colerent: pœna nunc longè ſita
Omnes ſuo permittis ingenio frui:
Sed deprehenſi poſtea in piaculis,
Utcumque ſerò, quod ſat eſt, pœnas luent.

Quod legitur *Eccleſiaſtis* Cap IX. 2. *Eò quod univerſa æque eveniant juſto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & ſacrificia contemnenti.* Id expreſſit *Horatius* his Verſibus:

——— Nec pietas moram
Rugis & inſtanti ſenectæ
Afferet, indomitæque morti:
Non ſi trecenis, quotquot eunt dies,
Amice, places illachrymabilem
Plutona tauris.

Quod legitur *Eccleſiaſtis* XI. 7. *Dulce lumen, & delectabile eſt oculis videre Solem;* Id *Euripides* expreſſit in *Hippolito:*

O lucide æther, Solis ô purum jubar,
Quàm dulce vos conſpicere!

ARTICULUS IV.

De Cantico Canticorum.

C*Anticum Canticorum*, ita nuncupatum ob excellentiam, nihil aliud eſſe quàm deſcriptionem amorum *Salomonis* & Amicæ ipſius *Abiſag* Sulamitis, vel filiæ *Pharaonis*, nihilque in eo Libro divini eſſe; ſed profanam voluptatem to-
B tum ſpirare, ſentiunt Anabaptiſtæ, Anonymorum quorumdam Hæreticorum, quos *Theodoretus* Præfatione Commentarii ſui, & *Philaſtrius* Hæreſi CXXXI. commemorant, errorem renovantes. Cum his ſenſit *Caſtalio*. Nec ab eo errore multùm abeſt *Grotius* in Annotationibus ad Cap. I. hujus Libri ſcribens: *Carmen hoc vocatur Hebræis* Excellentiſſimum Carmen, *ob multas elegantias, quæ in alium ſermonem translata, non idem ſapiunt. Eſt autem ὀαριςὺς, garritus conjugum inter ſe, inter Salomonem & filiam Regis Ægypti, interloquentibus etiam choris duobus tum Juvenum,*
C *tum Virginum, qui in proximis thalamo locis excubabant. Nuptiarum arcana ſub honeſtis verborum involucris hic latent: Quæ etiam cauſa eſt, cur Hebræi Veteres hunc Librum legi noluerint, niſi à jam conjugio proximis. Creditur autem Salomon, quò magis perennaret hoc ſcriptum, eâ arte id compoſuiſſe, ut ſine multa diſtortione allegoria ſeu latentes ſenſus in eo inveniri poſſent, quæ Dei amorem adversùs Populum Iſraeliticum exprimerent: Quod & ſenſit & oſtendit Chaldæus hic Paraphraſtes: Nec aliter accepit Maimonides. Ille autem amor typus cùm fuerit amoris Chriſti erga Eccle-*
D *ſiam, Chriſtiani ingenia ſua ad applicanda ad eam rem hujus Carminis verba exercuerunt laudabili ſtudio. Nam & Apoſtoli Chriſti cum Eccleſia conjunctionem Matrimonio comparaverant. Epheſ.* V. 32. II. *Cor.* XI. 2. *Apocal.* XIX. 7. 9.

Auctorem hujus Libri quod ſpectat, hunc *Ezechiæ* Regi, ejuſque familiaribus adſcribunt Talmudiſtæ in *Baba Bathra*. Ab *Iſaia* Propheta ex Canticis *Salomonis* excerptum R. *Moſes Kimchi*, & alii facilè conjiciunt. Hebræi Veteres & Rabbini recentiores, Eccleſiæque Patres & Interpretes univerſi, qui *Cantici Canticorum*, & Au-
E ctoris illius meminerunt, illum tribuunt *Salomoni*, cui certè illum adjudicat Inſcriptio, cùm in Hebraico Exemplari, tum in LXX. Interpretum Editione. Atque ad *Salomonis* ætatem pertinere confirmant illa Capitis III. Verſ. VII. *En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael: omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi.* Verſ. 9. *Ferculum fecit ſibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum.* Verſ. 11. *Egredimini & videte, filiæ Sion, Regem Salomonem in Diademate quo coronavit il-*
F *lum Mater ſua.* Ad equos ex Ægypto ad Salomonem adductos alludit comma illud Capitis I. *Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilavi te, Amica mea.*

PROPOSITIO UNICA.

Canticum Canticorum amatorium carmen eſſe in gratiam filiæ Pharaonis à Salomone conditum, & nihil aliud quàm garritum conjugum, leneſque amantium ſub noctem ſuſurros exprimere, impiè aſſerunt cum Veteribus Hæreticis Anabaptiſtæ, Caſtalio & Grotius. Sacrum enim Epithalamium eſt Nuptiarum Chriſti & Eccleſiæ, divino afflatu à Salomone conſcriptum.

LUculentiſſimis argumentis hæc Propoſitio probatur. Primò, quòd abſque impietate dici non poſſit, Eccleſiam, quæ à Spiritu Sancto regitur, & quæ Virgo caſtiſſima eſt Chriſto conjuncta, in Librorum Sacrorum Canonem, quos eodem Spiritu afflante ſcriptos credit, Canticum retuliſſe profanos amores, & carnalium Nuptiarum arcana exprimens. Secundò, quòd multa hoc in Cantico habeantur, quæ *Salomoni* & Sponſæ Ægyptii Regis filiæ non conveniunt. *Salomoni* certè non convenit, quòd *Rex* eſſet ac *Paſtor*: Quòd Sponſæ ſuæ *frater*: Quòd *ſeipſum candidum & rubicundum, electum ex millibus, Florem campi, & Lilium convallium* deprædicet: Quòd effecerit *accubitu ſuo* ut *Nardus* Sponſæ daret odorem ſuum: Quòd *ferculum ſuum mediâ caritate conſtraverit*. Non convenit etiam tanti Regis Sponſæ, quòd facta ſit *Cuſtos vinearum*: Quòd *oves paverit juxta tabernacula Paſtorum*: Quòd *Filia ſit Principis & Vinitoris*: Quòd in cellam vinariam introducta ſit à Rege: Quòd à Vigilibus ſeu Excubitoribus, qui cuſtodiebant civitatem, ſpoliata ſit, percuſſa, vulnerata; ut Sponſa de ſe ait Cap. v. 7. *Invenerunt me cuſtodes qui circumeunt civitatem; percuſſerunt me, & vulneraverunt me: Tulerunt pallium meum mihi cuſtodes murorum.* Item quòd ſit, *Terribilis ut caſtrorum acies ordinata.* Tertiò, Pulchritudo Sponſæ, ſi humano more ſpectaretur, inſignis eſſet deformitas: Quòd nimirum caput habeat inſtar *Carmeli*, naſum ſicut *turrim Libani*, oculos inſtar *piſcinæ*, dentes ſicut *greges ovium quæ aſcenderunt de lavacro*, &c. Quod argumento eſt neque corpoream pulchritudinem eo in Libro deſcribi, nec profanos amores exprimi. Quartò, Puellas Principes magnis Regibus deſponſas non decet ut amorem ſuum obviis quibuſque aperiant, ut poſt Sponſum currant, etiam noctu, per plateas & vicos civitatis; quòd eum foris ſtantem in ſomnis alloquantur; quòd pulſantem ad fores negligant, quòd ſurgant ipſæ ad oſtium Sponſo aperiendum, &c. Quintò, Canticum Canticorum eſſe Chriſti & Eccleſiæ Epithalamium afflante Spiritu Sancto à *Salomone* conſcriptum, docent antiqui Patres, & Interpretes omnes Catholici, ut revocari non poſſit in dubium, quin hic ſit Eccleſiæ Catholicæ ſenſus.

Ita *Origenes*, Homiliâ 1. in Canticum Canticorum: *Epithalamium* (inquit) *Libellus, id eſt, Nuptiale Carmen, in modum mihi videtur dramatis à Salomone conſcriptus: Quem cecinit inſtar nubentis Sponſæ, & erga Sponſum ſuum, qui eſt Sermo Dei, cæleſti amore flagrantis. Adamavit enim Eum ſive Anima, quæ ad imaginem ejus creata eſt, ſive Eccleſia. Sed & magnificens hic ipſe atque perfectus Sponſus, quibus verbis uſus ſit ad conjunctam ſibi Animam, vel Eccleſiam, hæc ipſa Scriptura nos docet...... Sed primò ſcire nos oportet, quoniam ſicut puerilis ætas non movetur ad amorem paſſibilium, ita nec ad capiendum quidem verba hæc parvula & infantilis interioris hominis ætas admittitur, illorum ſcilicet qui lacte à Chriſto aluntur, non cibo forti, & qui nunc primum rationabile & ſine dolo lac concupiſcunt. In verbis enim Cantici Canticorum ille cibus eſt, de quo dicit Apoſtolus: Perfectorum autem eſt ſolidus cibus:* (Hebr. 5.) *& tales requirit auditores, qui pro poſſibilitate ſumendi, exercitatos habeant ſenſus ad diſcretionem boni & mali. Et quidem parvuli, quos diximus, ſi veniant ad hæc loca, poteſt fieri ut nihil quidem ex hac Scriptura proficiant, nec tamen valde lædantur, vel ipſa quæ ſcripta ſunt legentes, vel quæ ad explanationem eorum dicenda ſunt recenſentes. Si verò aliquis acceſſerit, qui ſecundum carnem tantummodo vir eſt, huic tali non parum ex hac Scriptura diſcriminis periculique naſcetur. Audire enim purè & caſtis auribus amoris nomina neſciens, ab interiori homine ad exteriorem & carnalem virum omnem deflectet auditum, & à ſpiritu convertetur ad carnem.... Ob hoc ergo moneo & conſilium do omni qui nondum carnis & ſanguinis moleſtiis caret, neque ab affectu naturæ materialis abſcedit, ut à lectione Libelli hujus, eorumque quæ in eo dicentur, penitus temperet. Aiunt enim, obſervari etiam apud Hebræos, quòd niſi quis ad ætatem perfectam maturamque pervenerit, Libellum hunc ne quidem in manibus tenere permittatur. Sed & illud ab eis accepimus. Quandoquidem moris eſt apud eos, omnes Scripturas à Doctoribus & à Sapientibus dari pueris: ſimul & eas quas δευτερώσεις appellant: Ad ultimum quatuor iſta reſervari, id eſt, principium Geneſis, in quo Mundi creatura deſcribitur. & Ezechielis Prophetæ principia, in quibus de Cherubim refertur: & finem in quo Templi ædificatio continetur: & hunc Cantici Canticorum Librum.* Et infra, poſtquam de amore ſive caritate multa præmiſit: *Hunc ergo amorem*, inquit, *loquitur præſens Scriptura, quo erga Verbum Dei Anima beata uritur & inflammatur: & iſtud Epithalamii Carmen per Spiritum canit, quo Eccleſia Sponſo cæleſti Chriſto conjungitur ac ſociatur, deſiderans miſceri ei per Verbum: Ut concipiat ex eo, & ſalvari poſſit per hanc caſtam filiorum generationem, cum permanſerint in fide & ſocietate cum ſobrietate, utpote concepti ex ſemine quidem Verbi Dei, editi vero genitique vel ab immaculata Eccleſia, vel ab Anima, nihil corporeum, nihil materiale requirente; ſed ſolo Verbi Dei amore flagrante.*

Quærit deinde *Origenes* rationem cur *Cùm tria Volumina Eccleſia Dei à Salomone ſcripta ſuſceperit: Primus ex ipſis Proverbiorum Liber poſitus ſit: Secundus is qui Eccleſiaſtes appellatur: Tertio verò in loco Cantici Canticorum Volumen habeatur.* Reſpondet, Generales Diſciplinas, quibus ad veram ſcientiam pervenitur, tres à Græcis diſtingui, Ethicam, Phyſicam, & Theoreticam ſive Inſpectivam. Hanc ſcientiarum diviſionem Græcorum Sapientes à *Salomone* ſumpſiſſe, *Utpote qui ætate & tempore longè ante ipſos prior, eam per Dei Spiritum didiciſſet.... Salomon ergo tres iſtas generales diſciplinas, id eſt, Moralem, Naturalem, & Inſpectivam, diſtinguere ab invicem ac ſecernere volens, tribus eas Libellis edidit: ſuo quoque ordine ſingulis conſequenter aptatis. Primò ergo in Proverbiis Moralem docuit, ſuccinctis, ut decuit, brevibuſque ſententiis vitæ inſtituta componens. Secundam verò, quæ Naturalis appellatur, comprehendit in Eccleſiaſte: In quo multa de rebus naturalibus diſſerens, & inania ac vana ab utilibus neceſſariiſque ſecernens, relinquendam vanitatem monet, & utilia rectaque ſectanda.... Inſpectivam*

pectivam quoque in hoc Libello tradidit, qui habetur in manibus, id eſt, in Cantico Canticorum: In quo amorem cœleſtium, divinorumque deſiderium incutit Anima, ſub ſpecie Sponſæ ac Sponſi, caritatis & amoris viis perveniendum cenſens ad conſortium Dei. . . . Ideo noviſſimum locum tenet hic Liber, ut tunc ad eum veniatur, cùm & moribus quis fuerit defæcatis, & rerum corruptibilium atque incorruptibilium ſcientiam diſtinctionemque didicerit: Per quæ in nullo poſſit ex his figuris, quibus Sponſa ad Sponſum cœleſtis, id eſt, Animæ perfecta amor ad Verbum Dei deſcribitur ac formatur, offendere. Præmiſſis namque his, quibus purificatur Anima per actus ac mores, & in rerum diſcretionem naturalium perducitur, competenter ad domeſtica venitur, & ad myſtica, atque ad Divinitatis contemplationem ſincero & ſpirituali amore conſcenditur.

Ita *S. Gregorius Nyſſenus* Homiliâ 1. in Cantica: *Per Canticum Canticorum myſticè introduxit cogitationem ad divina adyta: In quibus id quidem quod inſcribitur, eſt apparatus nuptialis: Id autem quod intelligitur, eſt humana Anima cum Deo contemperatio. Propterea is eſt Sponſus, qui in Proverbiis nominatur Filius; & Sapientia locum tenet Sponſæ, ut Deo homo deſponſetur caſta Virgo, & Deo agglutinatus fiat unus ſpiritus, per contemperationem cum eo quod eſt ab interitu alienum & impatibile, de gravi carne effectus pura intelligentia. Cùm ergo ſit quæ loquitur Sapientia, dilige quantum potes ex toto corde & totis viribus, concupiſce quantum potes capere. Addo autem audacter his quoque verbis, Ama.*

Ita Auctor Synopſis Scripturæ Sacræ apud S. Athanaſium: *Et hunc Librum Salomon conſcripſit. Totus autem ille ad finem uſque myſticè cum allegoria ænigmatica conſcriptus eſt. Senſus enim dogmatum illius non eſt manifeſtus, ſed in arcano abſconditus. . . . Canticum Canticorum non habet propheticam, neque præcedentem aliquam ſignificationem de Chriſto. Sed quem alii prænuntiarunt venturum, hunc jam veluti præſentem, & carne jam indutum oſtendit. Propterea & tanquam in Nuptiis Verbi & Carnis, Epithalamium Canticum hoc Canticorum canit. Et alia quidem Scriptura de Servatore dicunt, & interea & alia quædam conjungunt. Hic verò Liber Conjugium tantùm Verbi & Carnis canit. . . . . Eſt autem totus hic Liber plenus Dialogorum Veteris Populi ad Verbum, & ſummatim humani generis ad Verbum, & Eccleſia ex Gentibus ad idem, & rurſus Verbi ad eamdem, & ad genus humanum. Deinde Gentium ad Jeruſalem, & Jeruſalem de Eccleſia ex Gentibus, & de ſe ipſa Dialogus. Poſtea & miniſtrantium Angelorum ad homines vocatos prædicatio.*

Ita *S. Hieronymus* in Epiſtola ad Paulinum: *Salomon Pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Eccleſiam jungit & Chriſtum, ſanctorumque nuptiarum dulce canit Epithalamium.*

Ita *S. Auguſtinus* Libro XVII. *De Civitate Dei*, Cap. XX. *Jam verò Canticum Canticorum ſpiritalis quædam ſanctarum eſt voluptas mentium, in conjugio illius Regis & Reginæ Civitatis, quod eſt Chriſtus & Eccleſia. Sed hæc voluptas allegoricis tegminibus involuta eſt, ut deſideretur ardentiùs, nudeturque jocundiùs, & appareat Sponſus, cui* Cantic. 1. 3. » *dicitur in eodem Cantico:* Æquitas dilexit te, & Cantic. 7. 6. » *Sponſa quæ ibi audit:* Caritas in deliciis tuis.

Et in Speculo: *Reſtat ille Liber Salomonis, cujus inſcriptio eſt, Canticum Canticorum. Sed de illo in hoc Opus quid transferre poſſumus, cùm totus amores ſanctos Chriſti & Eccleſiæ figuratâ locutione commendet, & propheticâ pronuntiet altitudine? Niſi quòd in eo, quamvis ſit ad intelligendum difficillimus, poſſumus tamen facilè advertere, quantum ſit divina illa & divinitus inſpirata caritas appetenda, quantique pendenda. Quandoquidem non ibi ſemel dicitur, ſed alio atque alio loco iterum ac tertio repetitur:* Adjuro vos, fi- » liæ Jeruſalem, per capreas cervoſque campo- » rum, ne ſuſcitetis, neque evigilare faciatis » Dilectam, donec ipſa velit. Adjuro vos, filiæ » Jeruſalem, in virtutibus & viribus agri, ſi le- » vaveritis Caritatem quoad uſque velit. *Ecle-* » *ſia quippe, in qua utique ſumus, his verbis exhortatur filias ſuas, hoc eſt, ſe ipſam in plurimis conſtitutam. Ipſa eſt ager Dei fructuoſiſſimus, cujus virtutes & vires magnæ ſunt, ad quas amando Chriſtum Martyres pervenerunt. Nam quò uſque vult ille Dilecta ſua in hac interim vita Caritatem levari, niſi quò uſque ipſe docuit verbo, & ſuo eſt hortatus exemplo, dicens, Majorem hanc Caritatem, nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: & quod dixit efficiens?* Joann. 15. 13.

Ita *Theodoretus* Præfatione Commentarii in Canticum Canticorum. *Quia* (inquit) *plerique ex iis qui Canticum Canticorum calumniantur, ac ſpiritalem eſſe Librum negant, fabulas quaſdam ne aniculis quidem delirantibus dignas contexunt: Alii nimirum quod Sapiens Salomon de ſe ipſo, deque Pharaonis filia conſcripſerit: Nonnulli autem ejuſdem claſſis Auctores pro Pharaonis filia Sponſam eſſe Abiſas Sunamitidem confinxerunt: Quidam verò prudentiùs conſiderantes, ſermonem hunc Regium appellarunt, ut Sponſa nomine Populus, Sponſi autem Rex intelligatur: Opera pretium nos facturos puto, ſi interpretationis initio priùs falſas ac pernicioſas iſtorum opiniones confutemus: Deinde verum ac dilucidum Scriptoris propoſitum oſtendamus. Atqui debebant iſti, ſe longè vel Sapientia vel Spiritu præſtantiores agnoſcere Sanctos Patres, qui Librum hunc inter Divinas Scripturas collocarunt, cumque ut Spiritu refertum comprobantes, Eccleſiâ dignum cenſuerunt. Neque enim ſi aliter ſenſiſſent, Sanctarum Scripturarum numero intemperantiæ ac libidinis argumentum adſcripſiſſent. Sed quid neceſſe eſt Patrum auctoritatem adhibere, cùm ipſius Divini Spiritûs uti liceat teſtimonio? Nam cùm Sacra Volumina partim à Manaſſe, qui omnes, qui ante & poſt ipſum fuerunt, ſcelere atque impietate ſuperavit, combuſta eſſent: Partim Captivitatis tempore, Templo à Babyloniis incenſo, everſaque Civitate, Populo in ſervitutem abducto, penitus interiiſſent: Beatus Vir Eſdras, excellenti virtute præditus, & Spiritu Sancto plenus, ut res ipſa declarat, multis poſt annis, cùm Populus eſſet revocatus, neceſſarias nobis ac ſaluiferas Scripturas reſtituit: Nec ſolùm Moſis Libros, ſed & Joſue, & Judicum, & Regum Hiſtoriam, & ſtrenui Job Monumenta, & Eccleſiæ lætitiam Sacros Davidis Cantus, & ſexdecim Prophetas, & Sapientis Salomonis tum Proverbia, tum Eccleſiaſtem, tum Cantica Canticorum. Si igitur Eſdras nullo adjutus Exemplari, ſed Divino Spiritu afflatus, hæc ad omnium hominum utilitatem conſcripſit, qui fieri poteſt, optimi viri, ut Liber hic argumentum iſtud contineat quod affirmatis? Impudica enim ſcripta non à Spiritu Divino, ſed diabolico proficiſcuntur. . . . Impudicitiæ autem argumentum ſententiâ veſtrâ complectitur Canticum Canticorum. Cernitis ergo quò maledicta veſtra perveniunt! Contumelia quâ Librum afficitis, tendit in Spiritum Sanctum. Hujus enim gratiâ repletus Beatus Eſdras Librum amiſſum renovavit. Quod cùm Beati Patres non ignorarent, eum in Sacrarum Scripturarum numerum retulerunt. Quin etiam multi ex Veteribus illum Commentariis & interpretationibus illuſtrarunt, & quis dein-*

ceps non ſunt interpretati, ejus tamen Sententiis Scripta ſua decorarunt. Nec ſolum Euſebius Palæſtinus, & Origenes Ægyptius, & Martyrii coronâ redimitus Cyprianus Carthaginenſis, & his antiquiores, Apoſtoliſque propinquiores: Verùm etiam qui poſt in Eccleſiis excelluere, Magnus ille Baſilius Proverbiorum principium exponens, & uterque Gregorius, quorum alter ſanguine, alter amicitiâ Baſilio conjunctus fuit, & fortis ille pietatis propugnator Diodorus, & Joannes, qui ad hunc uſque diem doctrinæ fluentis irrigat univerſum orbem terrarum, & qui poſtea fuere, Librum hunc omnes ſpiritalem eſſe cenſuerunt. Quæ cùm ita ſe habeant, conſideremus an æquum ſit, ut tot tantiſque viris deſpectis, contemptoque ipſo Spiritu Sancto, propriis opiniones conſectemur, non audientes eum qui præclare dicit, [Sap. 3. 14.] Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ providentiæ ipſorum: *& Beatum Paulum de quibuſdam ita loquentem:* [Rom. 1. 21.] Evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor ipſorum. *Nonigitur cum Beato Petro ita clamemus:* [Act. 5. 29.] Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. *Dicamus item ad illos, An juſtum ſit in conſpectu Dei, vos potius audire, quam Deum, judicate: Nos enim non poſſumus, quæ vidimus per Spiritum Sanctum, & audivimus, non loqui. Verùm ne nobis tantùm conſulere, adverſarios autem negligere videamur, age, unde morbi occaſionem arripuerint, veſtigemus, & curationem ipſis, quoad fieri poteſt, ex Sacris Scripturis depromamus. Legentes, ut arbitror, hoc Volumen, animadvertenteſque in eo unguenta, & oſcula, & femora, & ventrem, & umbilicum, & genas, & oculos, & labia, & mala, & nardum, & ſtacten, & myrrham, & his ſimilia, cum propriam Divinæ Scripturæ conſuetudinem ignorarent, noluerunt ingredi, & litteræ velum tranſilire, atque intus Spiritum intueri, ac revelatâ facie gloriam Domini contemplari: Sed quæ dicta ſunt, carnaliter intelligentes, in hanc blaſphemiam prolapſi ſunt. Oportebat autem eos conſiderare, hunc eſſe etiam in Veteri Teſtamento Divinæ Scripturæ morem, ut multa figuratè dicat, & ſub aliis vocabulis alia ſignificet.* Id ubi probavit, oſtenditque Deum cum Judæorum Gente tamquam cum Muliere colloquentem *Ezechielis* XVI. 2. atque iiſdem uſum vocabulis membrorum, quibus de hac Sponſa ſcribens uſus eſt *Salomon:* Quæ tamen non carnaliter, ſed ſpiritaliter intelliguntur: In hunc modum concludit: *A Veteri igitur ad Novam Sponſam accedentes, hac ratione Canticum Canticorum interpretemur, rejectiſque falſis ac pernicioſis opinionibus, Sanctos imitemur Patres, atque unam Sponſam cum uno Sponſo colloquentem agnoſcamus: & qui ſit Sponſus, quæque ſit Sponſa, è Sancto diſcamus Apoſtolo. Id enim docet » nos & diviniſſimus Paulus, ita ſcribens:* [2. Cor. 11.] Deſpon» di enim vos uni viro, Virginem caſtam exhibe» re Chriſto. *Sponſam ex multis conflatam dicit. Nam* deſpondi, *inquit, non te, ſed* vos, *hoc eſt, Animas pias, & in virtute perfectas.* Sponſam enim *Divina Scriptura Eccleſiam intelligit:* Sponſum *autem Chriſtum appellat.* Id confirmat *Theodoretus* ex *Joannis* III. 29. & *Matthæi* IX. 15. Sponſam igitur Eccleſiam, Sponſum Chriſtum intelligendum docet. *Adoleſcentulas verò, quæ Sponſam ſequuntur, Animas rudiores, quæ Sponſæ virtutem nondum ſunt imitatæ, nec perfectionem conſecutæ. Quamobrem ſequuntur quidem Sponſam, ſed Sponſæ non appellantur. Habet præterea Textus & alios quoſdam cum Sponſo verſantes, quos ſive Angelos quiſpiam dixerit, Domini mandatis obſequentes, & Sponſam exornantes: Sive Prophetas hæc multò ante prænunciantes: Sive Apoſtolos Angelico & ipſos more Domini nutibus inſervientes, à veritatis ſcopo non aberrabit. Mihi verò magis placet Angelos intelligere,*

Cum his Patribus ſentiunt *Venerabilis Beda*, Lib. II. in Canticum Canticorum Cap. I. *S. Iſidorus Hiſpalenſis*, Autor Commentarii in hunc Librum venerando *Caſſiodori* nomini olim ſuppoſiti, aliique Patres & Eccleſiaſtici Interpretes. Ita inter alios *S. Bernardus* Sermone I. in Canticum Canticorum: *Salomon divinitus inſpiratus, Chriſti & Eccleſiæ laudes, & Sacri Amoris gratiam, & æterni connubii cecinit Sacramenta: Simulque expreſſit ſanctæ deſiderium Animæ; & Epithalamii Carmen exultans in Spiritu jucundo compoſuit eloquio, figurato tamen. Nimirum velabat & ipſe inſtar Moyſi faciem ſuam non minùs forſitan in hac parte fulgentem, eò quòd illo adhuc in tempore nemo aut rarus erat, qui revelatâ facie gloriam iſtam ſpeculari ſufficeret. Igitur pro ſui excellentiâ reor Nuptiale hoc Carmen hujuſmodi titulo præſignatum, ut meritò* CANTICA CANTICORUM *ſingulariter appelletur, ſicut is quoque cui canitur, ſingulariter eſt dictus* REX REGUM ET DOMINUS DOMINANTIUM.... *Iſtiuſmodi Canticum ſola unctio docet, ſola addiſcit experientia. Experti recognoſcant, inexperti inardeſcant deſiderio non tam cognoſcendi quàm experiendi. Non eſt enim ſtrepitus oris, ſed jubilus cordis; non ſonus labiorum, ſed motus gaudiorum; voluntatum, non vocum conſonantia. Non auditur foris, nec enim in publico perſonat: Sola quæ cantat audit, & cui cantatur, id eſt, Sponſa & Sponſus. Eſt quippe Nuptiale Carmen exprimens caſtos jucundoſque complexus Animorum, morum concordiam, affectuumque conſentaneam in alterutrum caritatem. Cæterum non eſt illud cantare ſeu audire Animæ puerilis & neophytæ adhuc & recens converſæ de ſeculo: ſed provectæ jam & eruditæ Mentis: Quæ ſuis nimirum profectibus Deo promovente in tantum jam creverit, quatenus ad perfectam ætatem, & ad nubiles quodammodo pervenerit annos, dico meritorum, non temporum, facta Nuptiis Cæleſtis Sponſi idonea.*

Ex hoc divino Epithalamio *Theocritus*, à quo alii Poëtæ Epithalamii componendi leges didicerunt, multa in ſua *Idyllia* derivavit, præſertim in XV. & XVIII.

Objiciunt iſtius Libri Impugnatores, Dei nomen in Cantico Canticorum nuſquam extare; adeóque non eſſe divinum, & Spiritu Sancto afflante conſcriptum.

Reſpondetur, Nec in Libro *Eſter*, qualem habent Hebræi, Dei nomen haberi, qui tamen Spiritus Sancti opus eſſe creditur. Libri Sacri *αὐτοπιστίαν* non ex Dei nomine, ſed ex Dei revelantis auctoritate, & Eccleſiæ teſtimonio pendere. Sub aliis nominibus Epithalamio accommodatis Deum latere, nimirum *Sponſi, Fratris, Amici, Dilecti*, quæ ad amorem exprimendum & excitandum aptiora ſunt, quàm nomina Majeſtatis ac poteſtatis.

DISSERTATIO

DISSERTATIO V.

DE JEROBOAMI ET X. TRIBUUM Defectione à Cultu Dei.

DEfectionis illius Hiſtoria ſcripta eſt III. *Regum* Cap. XII. *Dixitque Jeroboam in corde ſuo: Nunc revertetur Regnum ad Domum David, ſi aſcenderit Populus iſte ut faciat Sacrificia in Domo Domini in Jeruſalem; & convertetur cor Populi hujus ad Dominum ſuum Roboam Regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato conſilio fecit duos Vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra aſcendere in Jeruſalem: Ecce Dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. Poſuitque unum in Bethel, & alterum in Dan; & factum eſt verbum hoc in peccatum: Ibat enim Populus ad adorandum Vitulum uſque in Dan. Et fecit fana in Excelſis, & Sacerdotes de extremis Populi, qui non erant de* C *filiis Levi. Conſtituitque diem ſolemnem in Menſe octavo, quinta-decima die Menſis, in ſimilitudinem Solemnitatis quæ celebrabatur in Juda. Et aſcendens Altare ſimiliter fecit in Bethel, ut immolaret Vitulis quos fabricatus fuerat: Conſtituitque in Bethel Sacerdotes Excelſorum, quæ fecerat. Et aſcendit ſuper Altare quod extruxerat in Bethel, quinta decima die Menſis octavi, quem finxerat de corde ſuo: & fecit Solemnitatem filiis Iſraël, & aſcendit ſuper Altare, ut adoleret incenſum.*

De Vitulis illis *Jeroboami* quæritur. 1. Utrum Dei veri ſymbola fuerint, in iiſque verum Deum Iſraëlitæ coluerint; an verò ipſis ſtupidorum ani- D malium figuris divinos honores detulerint? 2. Cur *Jeroboam* Vitulorum figuram præ cæteris propoſuerit? Circa primam Quæſtionem, *Moncæus* in Tractatu *De Vitulo Aureo*, contendit *Jeroboamum* Vitulos aureos ut veri Dei ſigna Iſraëlitis propoſuiſſe, nec ipſum Regem, & Iſraëlitas adoraſſe figuras illas ſtupidorum animalium, ſed in illis Iſraëlis Deum coluiſſe. His momentis nititur: Primò quòd neque hoc auſurus fuiſſet *Jeroboam*, neque Populus adeo libenter in ipſius ſententiam deſcendiſſet. Secundò, quòd Prophetæ Iſraëlis, qui *Jeroboamum* ſequebantur, Deum Iſraëlis profeſſi ſint, ut ille Bethelenſis III. *Regum* XIII. & illi E Prophetæ, quos *Achab* & *Joſaphat* conſuluerunt III. *Regum* XXII. Tertiò, quòd *Elias* notet Iſraëlem *in duas* tantùm, non in tres partes *claudicaſſe*; nempe in *partes Domini*, & in *partes Baalis*, nullis relictis partibus Vitulis, eorumque Sectatoribus, cùm eos haud dubiè in partibus Domini haberet. III. *Regum* XVIII. 21. Circa alteram Quæſtionem, idem *Moncæus* exiſtimat *Jeroboamum* Vitulos aureos effinxiſſe, & Iſraëlitis propoſuiſſe ad ſimilitudinem Cherubim Tabernaculi & Templi, ut illorum deſiderium Populo adimeret. Unde & Solemnitatem Judaicæ ſimilem ſtatuit, quòd fi- F guræ illæ ſive ſymbola ad eamdem Religionem pertinerent. Hac ratione *Jeroboamum* ab Idololatria excuſat, hæreſeos tantùm & ſchiſmatis reum facit. *Grotius* in Annotationibus ad Lib. III. *Regum* Cap. XII. ait, *Jeroboamum* Vitulos aureos in Bethel & Dan erexiſſe, quia volebat Deum coli in eâ figurâ, quæ *Joſepho* Dei Miniſtro, unde ortus erat *Jeroboamus*, dicata olim fuerat, & quæ in Cherubinis partem faciebat præcipuam: Ut vel illo aſpectu Populus retineretur in veneratio-

A ne poſteritatis *Joſephi*, faciliuſque crederet eis Regnum deberi, qui orti eſſent ab eo, cujus maxima fuerant in omnes Iſraëlitas beneficia. Sic Julia domus *Æneæ* laudes per omnes Poëtas cani voluit, ut eò leniùs ferret Populus Imperium illud velut fatis datum. Eorum ſententiam ſequitur *Gratius*, qui *Joſephi* memoriam ab Ægyptiis in bobus cultam volunt, totamque fabulam *Apidis* & *Serapidis* ad hanc originem referunt. Qua de re *Voſſius* fusè diſſerit Lib. I. *De Origine & Progreſſu Idololatriæ*. Cujus veſtigiis inſiſtit *Spencerus* Diſſertatione V. *De Origine Arcæ & Cherubinorum*. Singulares horum Autorum ſententias brevi- B ter refellemus, & communem Sacrorum Interpretum ſtabiliemus duplici Propoſitione.

PROPOSITIO I.

Vituli aurei à Jeroboamo conflati & in Bethel & Dan erecti, non erant veri Dei ſymbola, ſed Idola: Nec verum Deum in illis, ſed ipſas ſtupidarum animalium figuras Jeroboamus & Iſraëlitæ colebant & adorabant: Qui proinde ab Idololatriâ nullâ ratione excuſari poſſunt.

PRopoſitionis veritas ex Scriptura Sacra perſpecta & explorata eſt. Nam eodem modo *Jeroboam* de ſuis Vitulis aureis locutus eſt III. *Regum* XII. quo modo Iſraëlitæ de Vitulo Aaronis Exodi XXXII. 4. *Hi ſunt Dii tui, Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.* At figuram ipſam Vituli ex auro conflatam ab *Aarone*, non Deum in illa Iſraëlitas coluiſſe, conſtat. Feciſſe enim ſibi *Deos aureos*, & *peccatum maximum*, quod unque Idololatriæ crimen eſt, commiſiſſe dicuntur; & à *S. Paulo* Idololatræ appellantur I. ad Corinthios X. 7. *Neque Idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis, quemadmodum ſcriptum eſt: Sedit Populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.* Præterea, Populus Vitulos adoraſſe dicitur, non Deum Iſraël in Vitulis, & *Jeroboam* dicitur immolaſſe Vitulis, non vero Deo; cujus eſſent ſymbola. III. Regum XII. 30. *Et factum eſt verbum hoc in peccatum: Ibat enim Populus ad adorandum Vitulum uſque in Dan.* Verſ. 32. *Et aſcendens Altare, ſimiliter fecit in Bethel, ut immolaret Vitulis quos fabricatus fuerat.* Tertiò, conſtituit *Sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi.* At ſi Deum Iſraëlis in Vitulis aureis adorandum propoſuiſſet, operam dediſſet ut ejus cultus per Miniſtros à Lege præſcriptos procuraretur, quò minùs à Moſaicis Inſtitutis deſciviſſe videretur. Quartò, *Jeroboam* dicitur feciſſe ſibi Deos alienos & conflatiles, III. Regum XIV. *Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Quia exaltavi te de medio Populi, & dedi te Ducem ſuper Populum meum Iſraël; & ſcidi Regnum Domûs David, & dedi illud tibi, & non fuiſti ſicut ſervus meus David, qui cuſtodivit mandata mea, & ſecutus eſt me in toto corde ſuo. ..... Sed operatus es mala ſuper omnes qui fuerunt ante te, & feciſti tibi Deos alienos & conflatiles, ut me ad iracundiam provocares, me autem projeciſti poſt corpus tuum: Idcirco ego inducam mala ſuper domum Jeroboam, &c.* Quintò. *Jeroboam* abjectis Dei Sacerdotibus, ſibi conſtituiſſe dicitur Sacerdotes Dæmoniorum & Vitulorum, Dæmonia igitur, non Deum verum colebat in Vitulis. II. *Paralipomenon* Cap. XI. 13. 14. 15. *Sacerdotes autem & Levitæ, qui erant in univerſo Iſrael, venerunt ad eum* (Roboamum ſcilicet) *de*

cunctis ſedibus ſuis, relinquentes ſuburbanas & poſſeſſiones ſuas, & tranſeuntes ad Judam, & Jeruſalem: Eò quòd abjeciſſet eos Jeroboam, & poſteri ejus, ne Sacerdotio Domini fungerentur. Qui conſtituit ſibi Sacerdotes Excelſorum, & Dæmoniorum, Vitulorumque quos fecerat.

Sextò, *Abia* Rex Juda contra *Jeroboamum* pugnaturus, & ad Ipſum, ac Exercitum Iſraëliticum verba faciens, ait *Jeroboamum* ipſis Vitulos aureos feciſſe in Deos; & Sacerdotes inſtituiſſe eorum qui non ſunt Dii, ſecundùm morem profanarum Gentium. II. Paralipomenon XIII. 8. 9. *Nunc ergo vos dicitis, quòd reſiſtere poſſitis Regno Domini, quod poſſidet per filios David, habetiſque grandem Populi multitudinem, atque Vitulos aureos, quos fecit vobis Jeroboam in Deos. Et ejeciſtis Sacerdotes Domini filios Aaron atque Levitas: & feciſtis vobis Sacerdotes ſicut omnes Populi terrarum: Quicumque venerit, & initiaverit manum ſuam in tauro de bobus, & in arietibus ſeptem, fit Sacerdos eorum qui non ſunt Dii. Noſter autem Dominus, Deus eſt, quem non relinquimus.*

Leviſſima porro ſunt *Monæi* argumenta. Id (inquit) non auſus eſſet *Jeroboam*, Vitulos nimirum colere & Idola, nec Populus adeo libenter in ipſius ſententiam deſcendiſſet. Hanc objectionem nemo cordatus non ridebit. Ubi enim Scriptura Sacra diſertè aliquid teſtatur, humani ingenii conjecturæ conticeſcant ac cedant neceſſe eſt. At (inquit) Prophetæ Iſraëlis, qui *Jeroboamum* ſequebantur, Deum verum profitebantur. De veris Prophetis id conceſſerim, qualis fuit ille Bethelenſis, ignavus quidem & mendax, à Deo tamen afflatus & fidelis. III. *Regum* XIII. 20. 21. 26. 29. 30. 31. 32. Sed ille Vitulos aureos *Jeroboami* non colebat, ut colligitur ex his Scripturæ Sacræ verbis: *Dixit ad filios ſuos: Cùm mortuus fuero, ſepelite me in ſepulchro, in quo Vir Dei ſepultus eſt: Juxta oſſa ejus ponite oſſa mea. Profectò enim veniet ſermo quem prædixit in ſermone Domini contra Altare quod eſt in Bethel, & contra omnia Fana Excelſorum, quæ ſunt in Urbibus Samariæ.* Sic *Elias*, *Eliſæus*, *Michæas*, centum illi Prophetæ, quos *Abdias* Diſpenſator Domûs *Achab* abſcondit in ſpeluncis & pavit graſſante *Jezabelis* perſecutione; Prophetæ erant Domini, & Regibus Iſraëlis parebant, excepto Vitulorum & aliorum Idolorum cultu, atque Ritibus omnibus ſuperſtitioſis, profanis, ſchiſmaticis, à Lege Dei alienis, quos non ſolùm execrabantur, ſed palam execrandos Populo, ipſiſque Regibus prædicabant. Prophetæ illi quadringenti quos *Achab* conſuluit antequam Expeditionem adversùs Ramoth Galaad ſuſciperet, III. *Regum* XX. falſi erant Prophetæ, unde *Joſaphat* ipſos conſulere nolens, ait ad Achab: *Non eſt hic Propheta Domini quiſpiam ut interrogemus per eum?* Illi erant de quibus ait Michæas: *Nunc igitur ecce dedit Dominus ſpiritum mendacii in ore omnium Prophetarum tuorum.* Non mirum proinde quòd Vitulos adoraverint, qui ex illorum ordine fuiſſe videntur, quos *Prophetas Baal, & Prophetas Lucorum, qui comedebant de Menſa Jezabelis*, Scriptura vocat III. *Regum* XVIII. 19.

Quamvis porrò *Elias* ad Populum Iſraëlis dixerit: *Uſquequò claudicatis in duas partes? Si Dominus eſt Deus, ſequimini eum: Si autem Baal, ſequimini illum:* Id non probat eos, qui Vitulos aureos colebant, partes Domini ſecutos fuiſſe, Deumque verum in illis quaſi ſymbolis coluiſſe. Sed cùm *Baalis* cultus prævaluiſſet, Vitulorum cultus præ eo neglectus videbatur. Quamobrem illius hoc in loco non meminit *Elias*. Cæterùm non duas tantùm, ſed tres partes in Iſraële ſcri-

A ptura diſtinguit, primam eorum qui ſequebantur *Baal*, alteram eorum qui genua non curvaverant ante *Baal*, ſed verum Deum colebant, ut Prophetæ, & alii de quibus Deus loquitur III. Regum XIX. *Et derelinquam mihi in Iſrael ſeptem millia virorum, quorum genua non ſunt incurvata ante Baal, & omne os quod non adoravit eum oſculans manus.* Tertiam eorum, qui *in peccatis Jeroboam adhærebant*, ut dicitur III. *Regum* XII. 3. IV. *Regum* X. 29. 31. & alibi paſſim: Qui nimirum Vitulos aureos in Bethel & in Dan erectos colebant. De quibus Oſee VIII. 4. 5. *Argentum*
B *ſuum & aurum ſuum fecerunt ſibi Idola, ut interirent: Projectus eſt Vitulus tuus Samaria, iratus eſt furor meus in eos: Uſquequò non poterunt emundari? Quia ex Iſrael & ipſe eſt: Artifex fecit illum, & non eſt Deus: quoniam in aranearum telas erit Vitulus Samariæ.* Cap. X. 5. 8. *Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariæ ... Et diſperdentur Excelſa Idoli, peccatum Iſrael.* Cap. XIII. *Feceruntque ſibi conflatile de argento ſuo quaſi ſimilitudinem Idolorum, factura artificum totum eſt: His ipſi dicunt: Immolate homines Vitulos adorantes.* Denique totum tempus quò Iſraël Vitulis à
C *Jeroboamo* in Bethel & Dan erectis adhæſit, ſpectat Vaticinium illud *Azariæ* Prophetæ. II. *Paralipomenon* Cap. XV. 3. *Tranſibunt autem multi dies in Iſrael abſque Deo vero, & abſque Sacerdote Doctore, & abſque Lege.* Deum itaque Iſraëlis in Vitulis non colebant Reges & Populus decem Tribuum.

Confirmatur Propoſitio noſtra SS. Patrum ſuffragiis. 1. *S. Hieronymi* Commentario in *Oſee* Cap. IV. *Fornicata ſunt & decem Tribus cum Idolis Jeroboam filii Nabath; & reliquerunt Dominum Deum ſuum, non cuſtodiendo quæ juſſerat,*
D *dicens: Dominum Deum tuum adorabis, & ipſi ſoli ſervies.* Et in Cap. V. *Cœpit*, inquit, *Ephraim, id eſt, Jeroboam abire poſt idola, & Deum derelinquere. Ipſe enim aureos fabricatus eſt Vitulos.* Et in Cap. VI. *Quid enim horribilius, quàm decem Tribus ad Idolorum cultum repentè tranſgreſſas? Unde ad Metropolim earum dicitur: Aufer Vitulum tuum Samaria, in qua primus fornicatus eſt Ephraim, id eſt, Jeroboam de Tribu Ephraim, & illo fornicante contaminatus Iſrael eſt, Populus videlicet Samariæ: Qui magna ex parte commune Iſraëlis*
E *nomen obtinuit.* Idem in Cap. VII. *Multa ſæpe Iſrael Idololatria accepit vulnera, & maximè illud, quando in eremo Vituli conflaverunt caput, atque dixerunt:* Iſti ſunt Dii tui, Iſraël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. *Et cum omni arte tractarem ut miſerabilis Populus curaretur, ſubitò extitit Jeroboam de Tribu Ephraim, qui Vitulos aureos faceret. & malitia Samariæ revelata eſt, ſequentis Regem impium: Operati ſunt enim & Rex & Populus mendacium, hoc eſt, Idolum. Sicut enim contrarium eſt ſimulacrum Deo, ita mendacium veritati.* Ibidem iſtud comma explicans: *Quievit paululum Civitas à commixtione fermenti, donec fermentare-*
F *tur totum. Dies Regis noſtri, &c.* hæc habet: *Paululum Iſraël & Samaria Civitas conquievit recepto in ſe erroris ardore, donec tota maſſa fermento ſimilis fieret, & creſceret, atque erumperet: Ac Populus intumeſcens clamaret ad fores Jeroboam Regis, & diceret: Hic eſt dies Jeroboam Regis noſtri....... Hunc celebramus, hunc canimus: In hoc exultamus, & ludimus: in hoc Vitulos aureos adoramus.... Cùm Rex cerneret clamare Populum, & dicere: Dies iſte Regis noſtri eſt; & Principes quaſi temulentos & fanaticos neſcire quid dicerent: extendit manum ſuam illuſoribus, copulavit aſſenſum his qui ei vanis laudibus illudebant. Qui illuſores, cùm inſidiaretur eis Rex ſuus, &*

tot

A *eos à Deo ſuo abduceret, præbuerunt ei quaſi clibanum cor ſuum, ut eos ſuccenderet, & Idololatriæ flammis ardere faceret. .... Quid plura? Omnes quaſi clibanus Idololatriæ igne calefacti ſunt, & devoraverunt Judices ſuos, ut qui bonus eſſe poterat per naturam, & Religionis Domini recordari, videns & Principes & Populum Vitulis ſubditos, & illos putare Deos, etiam ipſe à ſcelere devoraretur. Denique omnes Reges ceciderunt Iſraël, & ambulaverunt in viis Jeroboam filii Nabath, qui peccare fecit Iſraël, & nullus inventus eſt qui deſertis Idolis reverteretur ad Deum.* Et infra, ad illa verba: *Væ eis quoniam receſſerunt à me,* hæc habet: B *Vaſtabuntur igitur & miſeri erunt, & ſemper timentes ac formidantes: Quia prævaricati ſunt in Deum, adorantes Vitulos aureos, relinquentes Eum qui redemit eos de Ægyptia ſervitute, & eduxit in excelſo brachio: Ipſi verò locuti ſunt contra Dominum mendacia, dicentes de Idolis:* Hi ſunt Dii tui, Iſraël, qui eduxerunt te de Terra Ægypti: *& non clamaverunt ad Dominum in corde ſuo, ſed in Idololatriæ fornicationibus volutabantur.* Et in Cap. VIII. *Aranea um teliſ rectè Samaria Vitulus comparatur: Quem eo tempore, pro pretii magnitudine, quia aureus erat, Populus adorabat.* C *Hoc quod ſupra dixerat:* Argentum ſuum, & aurum ſuum fecerunt ſibi Idola, ut interirent: *Nunc exponit manifeſtius:* Projectus eſt Vitulus tuus, Samaria: Iratus eſt furor meus in eos: *Vel in Vitulos, quia duos fecerant, vel in Samariæ Habitatores, qui eos adorabant.* In Cap. X. *In Bethaven, id eſt Bethel, vaccas aureas coluerunt habitatores Samariæ: Quas cum irriſione non vitulos ſexûs maſculini, ſed vaccas, id eſt feminas appellavit: Ut videlicet Iſrael non ſolum Deos vitulos, ſed Deas vaccas coleret. Et ut oſtenderet vaccas Bethaven unum in Bethel Vitulum ſentien-* D *dum, non intulit: Luxit ſuper eis Populus, ſed* ſuper eo, *id eſt, Vitulo aureo.*

S. Auguſtini, Libro XVII. *De Civitate Dei*, Cap. XXII. *Rex*, inquit, *Iſraël Jeroboam mente perversâ non credens Deo, quem veracem promiſſo ſibi Regno datoque probaverat, timuit ne veniendo ad Templum Dei, quod erat in Jeruſalem, quò ſecundum divinam Legem ſacrificandi cauſâ univerſæ illi Genti veniendum fuit, ſeduceretur ab eo Populus, & ſtirpi David tanquam Regio ſemini redderetur; & inſtituit Idololatriam in Regno ſuo, & Populum Dei ſecum ſimulacrorum cultu obſtri-* E *ctum nefandâ impietate decepit.*

Theodoreti, *Quæſtione* XLII. *in* III. *Regum*, ubi cùm præmiſiſſet, *Jeroboamum* duas juvencas aureas in finibus Regni poſuiſſe, ut ad illas confluentes Iſraëlitæ Hieroſolymam Judaici Regni Metropolim non irent, ſubdit: *Expulit autem & Sacerdotes, & Levitas, qui in decem Tribubus habitabant; & juvencarum Sacerdotes plebeios quoſlibet elegit. Quod quidem ſolum fecit convenienter rationi. Non oportebat enim Dei Sacerdotes, Deos qui non ſunt, colere.*

PROPOSITIO II.

Jeroboam Vitulos Aureos non effinxit, nec Iſraëlitis propoſuit in ſimilitudinem Cherubim Tabernaculi vel Templi: Neque in Ioſephi Patriarchæ memoriam: Sed ad imitationem Ægyptiacæ Superſtitionis.

B PRobatur prima pars: Si enim *Jeroboam* Vitulis ſuis conflatilibus patriam Religionem imitari voluit, cur ſicut Pſeudo-Cherubim aſſumebat, non ita Arcam, non Propitiatorium, Dei Sedem, ubi potiſſimùm Dei Majeſtas fundendis oraculis effulgebat? Cur non Tabernaculum, aut certè Templum aliquod, Hieroſolymitani inſtar erigebat? Deinde, ſi Vituli illi erant ad imitationem Cherubim expreſſi, cur eos facto & multò plauſibiliori, atque in Religione & Scripturis uſitatiſſimo Cherubim nomine non appellabat? Id enim nomen ad fucum Populo fa- C ciendum aptius videbatur. Cur ex *Aaronis* familia Sacerdotes non eligebat, aut cur eos è Regno ſuo ablegabat? & nomen dignitatemque Sacerdotii infimo cuique tribuebat? Cur ſi Vituli Cherub ſacri erant, tot locis in Scriptura Sacra Dii alieni vocantur? Cur eos coluit, adoravit, iiſque Sacrificia obtulit, cùm in Lege veteri nemo unquam audiverit ulla Cherubinis Tabernaculi Moſaici vel Templi Salomonici Sacrificia offerri conſueviſſe; vel propoſitos fuiſſe ut adorationis objectum? Unde *Tertullianus Libro* II. *Adverſus Marcionem*, Cap. XXII. *Sic & Cheru-* D *bim & Seraphim aurea in Arca figuratum exemplum, certè ſimplex ornamentum, accommodata ſuggeſtui, longè diverſas habendo cauſas ab Idololatriæ conditione, ob quam ſimilitudo prohibetur, non videntur ſimilitudinem prohibitarum Legi refragari, non in eo ſimilitudinis ſtatu deprehenſa, ob quem ſimilitudo prohibetur.* Præterea Cherubim Tabernaculi & Templi non erant figuræ Vitulorum, ſed multiformia ſimulacra, in quibus forma hominis eminebat, ut oſtenſum eſt Diſſertatione III. in IV. Mundi Ætatem, Articulo III. §. III. Num. XI. Non eſt ergo veriſimile *Jeroboam* Vi- E tulos Aureos conflaſſe & propoſuiſſe Iſraëlitis ad ſimilitudinem Cherubim Templi.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis: Qui enim *Jeroboamum* in *Joſephi* memoriam Vitulos aureos conflaſſe aſſerunt, eâ nituntur conjecturâ, quòd *Joſephum* ſub bovis ſymbolo coluerint Ægyptii, & ſub *Serapidis* nomine. At id non ſolùm incertum, ſed minùs veriſimile eſt. Primò, quia *Joſephi* memoria apud Ægyptios brevi intercidit. Mox enim, ut *Exodi* I. 8. dicitur: *Surrexit Rex novus ſuper Ægyptum, qui ignorabat Joſeph*, quique nullâ ejus, nec poſterorum habitâ ratione, F graviſſimam in eos tyrannidem exercuit. Secundò, quia valde incertum eſt an *Serapidis* cultus apud Ægyptios tam antiquæ ſit originis. Recentiorem eſſe probat *Herodoti* ſilentium, qui de Diis Ægyptiorum cùm fusè ſcripſerit, ne *Serapidem* quidem nominat: Neque Ægyptiaci iſtius Numinis Scriptores alii ante *Alexandri Magni* tempora meminerunt. Et pleríque ex Ponto in Ægyptum advectum ſcribunt *Ptolemeo Lago* regnante, idque colligunt ex *Tacito* Libro IV. Hiſtoriarum, & ex *Clemente Alexandrino* in Protreptico. *Serapidem* in locis circa Pontum jam olim notum fuiſſe, conſtat ex *Polybio*, *Serapidis* fanum, in ora Propontidis, deſcribente, Libro IV. Hiſtoriæ.

Hiſtoriæ. At *Serapidis* in Ægypto nulla mentio, antequam ex Urbe Pontica Synope adveheretur. Contrarium quidem ex *Tacito* ſe eruere putant *Voſſius* & *Spencerus*, qui ſcripſerit: *Templum pro magnitudine Urbis extructum loco, cui nomen Rhacotis. Fuerat illic Sacellum Serapidi, atque Iſidi antiquitus ſacratum.* Ex quibus hujus Nummis in Ægypto vetuſtas videtur apertè adſtrui. Sed pugnantia ſcripſiſſe *Tacitum* obſervat *Bochartus.* Narraverat enim *Tacitus* paulò ante, *Ptolemeum*, cùm Alexandriæ recens conditæ Templa & Religiones adderet, per ſomnium fuiſſe monitum, ut fidiſſimis amicorum in Pontum miſſis, ejus effigiem inde advehi curaret; viſumque ſuum Sacerdotibus Ægyptiis aperuiſſe. Quos cùm Ponti reperiſſet, & rerum exterarum parum gnaros, *Timotheum Athenienſem*, è gente Eumolpidarum, quænam illa ſuperſtitio, quod Numen eſſet, interrogaſſe. Neque ipſi *Timotheo* id aliter fuiſſe compertum, quàm per eos qui in Pontum meaſſent. Tum Legatos & munera Sinopenſium Regi *Scydrothemidi* miſiſſe *Ptolemaum.* Quo cunctante multis de cauſis, rem tandem exacto triennio ægrè fuiſſe confectam; cujus Hiſtoriæ veritas tota concidit, ſi Sacellum jam antiquitus habuerit *Serapis* in eo ipſo Alexandriæ loco, in quo templum poſtea conditum. Neque enim Ægyptii ignoraſſent, *Serapis* quale ſit Numen: Neque opus habuiſſent, exteros ea de re conſulere, aut illius ex Ponto effigiem tanto molimine accerſere: Neque eo facto Rex *Ptolemaus* novas Alexandriæ Religiones addidiſſet. Præterea, bos *Apidis* quidem ſymbolum fuit, non autem *Serapidis*, ſi *Macrobium* audiamus, qui *Serapidis* imaginem ita deſcribit Lib. I. *Saturnalium*, Cap. XXI. *Simulacro ſignum tricipitis animantis adjungunt, quod exprimit medio, eodemque maximo, capite leonis effigiem. Dexterâ parte caput canis exoritur, manſuetâ ſpecie blandientis: Pars verò leva cervicis rapacis lupæ capite finitur: Eaſque formas animalium draco connectit volumine ſuo, capite redeunte ad Dei dextram, quâ conſpicitur monſtrum.* Minùs ergo veriſimile eſt quòd *Joſephus* Patriarcha ſub nomine *Serapidis*, ac bovis ſymbolo cultus ab Ægyptiis fuerit; aut etiam ſub nomine *Apidis*. Ac proinde nullius eſt momenti conjectura, quæ hac hypotheſi nititur, Eruditorum Virorum, qui *Jeroboamum* Vitulos aureos in *Joſephi* memoriam erexiſſe & propoſuiſſe volunt. Adde, nullum eſſe in Scriptura Sacra vel apud SS. Patres locum, quo probetur erectos fuiſſe à *Jeroboamo* Vitulos aureos ut monumenta politicæ dignitatis *in Tribu Joſephi*; Sed plurima eſſe eaque expreſſa; quibus probatur ipſos erectos fuiſſe ut Religionis objecta, & ut Deos adoratione & Sacrificiis proſequendos.

Probatur tertia pars: Eadem fuiſſe videtur origo Vitulorum aureorum *Jeroboami*, ac Vituli Aaronis: Atqui Vitulus *Aaronis* ad imitationem Ægyptiacæ Superſtitionis conflatus, & Populo Judaico propoſitus ad cultum eſt: Idem igitur eſto judicium de *Jeroboami* Vitulis.

Major inde probabilis efficitur, quòd de ſuis Vitulis iiſdem verbis locutus ſit Jeroboam III. *Regum* XII. 28. quibus Iſraëlitæ de Vitulo *Aaronis*, Exodi XXXII. 4. *Hi ſunt Dii tui, Iſrael, qui eduxerunt te de Terra Ægypti.* Minor verò conſtat ex *S. Stephano* Actuum VII. 39. 40. *Averſi ſunt*, inquit, *cordibus ſuis in Ægyptum, dicentes Aaroni, Fac nobis Deos qui præcant nobis.*

Id confirmatur ex *S. Hieronymo* Commentario in Cap. IV. *Oſee* Prophetæ. *Mater*, inquit, *vocatur Populi frequentia, & omnis turba Nationis Hebrææ ad quam loquitur: Filii autem vel ſinguli ex Populo, vel per oppida villaſque diſperſi. . . . . . Ipſa Dei repulit Legem, & ideo Sacerdotium perdidit in æternum, colens Vitulos aureos in Dan & Bethel; & quia oblita eſt Legis Dei, & penitus Ægyptiis ſe Idolis mancipavit, idcirco & Dominus obliviſcetur filiorum ejus, tradens eos æternæ captivitati.* Et infrà: *Eſt autem Bethel, quæ priùs vocabatur Domus Dei: At poſteaquam Vituli in ea poſiti ſunt, appellata eſt Bethaven, id eſt, Domus inutilis, & Domus Idoli; quod nos, ut in Hebræo legitur, expreſſimus. Videtur autem mihi idcirco & Populus Iſrael in ſolitudine feciſſe ſibi caput Vituli, quod coleret, & Jeroboam filius Nabath Vitulos aureos fabricatus: Ut quod in Ægypto didicerant, Ἄπιν [illegible?] & Μνεῦιν [illegible?], qui ſub figuris boum coluntur, eſſe Deos, hoc in ſua ſuperſtitione ſervarent.* Et in Cap. VII. *Unde Principes eorum qui infœlicem Populum deceperunt, cadent gladio propter furorem linguæ ſuæ, quòd Vitulos aureos Deos appellare ſunt auſi: Ut hoc facerent in Terra repromiſſionis, quod in Ægypto didicerant, colentes Apim Ægyptium, & omnia eorum portenta venerantes: Ita enim & in ſolitudine, quando egreſſi ſunt de Ægypto, Dominum ſubſannaverunt, dicentes: Ipſi ſunt Dii tui, Iſrael.* Et in Cap. VIII. illa verba: *Projectus eſt Vitulus tuus, Samaria, iratus eſt furor meus in eos. . . . . Quia ex Iſrael & ipſe eſt: Artifex fecit illum, & non eſt Deus*; hoc illuſtrat Commentario: *Et quia dixeras*, Projice Vitulum tuum, Samaria: *Exponit quis ſit iſte Vitulus: Quia ex Iſrael & ipſe eſt: Non ab aliis, ait, Vitulum Gentibus accepiſtis, ut Baal & Aſtaroth à Sidoniis, ut Chamos à Moabitis, ut Moloch ab Ammonitis: Sed vos ipſi, & Rex veſter Jeroboam, quod in Ægypto didiceratis, feciſtis in Iſrael.* Et infrà: *Ideo autem & veterum iniquitatum recordabitur, & peccata priſtina viſitabit: Quia in Ægypto ſunt univerſi, vel auxilia poſtulantes, vel eoſdem colentes Deos, in quibus prius erraverunt, Ἄπιν & Μνεῦιν.*

DISSERTATIO

DISSERTATIO VI.

DE ELIA PROPHETA.

Quomodo Chriſti Domini typus fuerit? Et an Ejuſdem ad judicandos Vivos & Mortuos Venturi Præcurſor futurus ſit?

I. INſignem Chriſti typum in *Elia Theſbite* Propheta Iſraëlitico Populo Deus exhibuit. Utriuſque paralellum inſtituit *S. Cæſarius Arelatenſis*, Sermone *De Elia*, olim inter Auguſtinianos *De Tempore* ducenteſimo primo, nunc XLI. in Appendice. *Beatus Elias*, inquit, *typum habuit Domini Salvatoris. Sicut enim Elias à Judæis perſecutionem paſſus eſt: Ita & verus Elias Dominus noſter ab ipſis Judæis reprobatus eſt, & contemptus. Elias reliquit Gentem ſuam: Chriſtus deſeruit Synagogam. Elias abiit in Deſertum: Chriſtus venit in Mundum. Elias in Deſerto corvis miniſtrantibus paſcebatur: Chriſtus in Deſerto Mundi hujus Gentium fide reficitur. Corvi enim illi qui Beato Elia jubente Domino miniſtrabant, Gentium Populum figurabant. Propterea & de Gentium Eccleſia dicitur*, Nigra ſum & formoſa... *Verè Eccleſia Gentium corvis ſimilis erat, quando viventem Dominum contemnebat; & ante acceptam gratiam, velut morticinis cadaveribus, Idolis miniſtrabat.... Venit Elias ad Viduam, quia Chriſtus venturus erat ad Eccleſiam. Illa exierat ut aquâ ſe lavaret, & ligna colligeret.... In ligno Crucis Myſterium, in aquis oſtenditur Baptiſmatis Sacramentum.... Ideo duo ligna colligebat, quia in typo Eliæ Chriſtum excipiebat. Duo ligna volebat colligere, quia Crucis Myſterium deſiderabat agnoſcere. Crux enim Domini Salvatoris duobus lignis aptata eſt. Ideo duo ligna colligebat Vidua illa, quia in illum qui in duobus lignis pependit, creditura erat Eccleſia. Dixit ergo Vidua illa:* » Colligo duo ligna, ut faciam cibum mihi, & » filio meo: & manducabimus, & moriemur... *Nemo in Chriſtum crucifixum credere merebitur, niſi huic ſæculo moriatur. Nam quicumque Corpus Chriſti dignè manducare voluerit, neceſſe eſt ut moriatur præteritis, & vivat futuris.... Filius Viduæ defunctus jacebat, quia & filius Eccleſiæ, id eſt, Populus Gentium multis peccatis & criminibus mortuus eſt. Orante Elia filius Viduæ ſuſcitatur: Veniente Chriſto filius Eccleſiæ, id eſt, Populus Chriſtianus, de carcere mortis reducitur. Elias inclinatur in oratione, & vivificatur Viduæ filius: Chriſtus procumbit in Paſſione, & ſuſcitatur Populus Chriſtianus. Quòd tribus vicibus Elias inclinatur, Myſterium Trinitatis oſtenditur. Viduæ enim filium, id eſt, Populum Gentium, nec ſolus Pater ſine Filio, nec Pater & Filius ſine Spiritu Sancto, ſed tota Trinitas ſuſcitavit. Denique hoc etiam in Sacramento Baptiſmatis demonſtratur, dum tertiâ vice vetus homo mergitur, ut novus ſurgere mereatur..... Elias oravit, & Sacrificium obtulit: Chriſtus pro univerſo Mundo ſe ipſum immaculatum Sacrificium tradidit. Elias oravit in Monte Carmeli: Chriſtus in Monte Oliveti. Elias oravit ut pluvia in terram veniret: Chriſtus ut in cordibus humanis gratia divina deſcenderet. Quod autem* » *dixit Elias ad puerum ſuum*, Vade, & conſidera ſepties: *Septiformem Sancti Spiritûs gratiam, quæ danda erat Eccleſiæ, deſignabat. Et quia ipſe dixit ſe vidiſſe nubeculam parvulam aſcendentem de Mari: carnem Chriſti figurabat, quæ in Mari Mundi iſtius naſcitura erat. Quamobrem, ne fortè aliquis dubitet, nubem illam veſtigium hominis habuiſſe dixit: Illius utique hominis qui dixit, Quem dicunt eſſe homines Filium Hominis? Sicut ergo orante Elia, poſt tres annos & ſex menſes pluvia de cælo deſcendit: Ita & in Adventu Salvatoris tribus annis & ſex menſibus, quibus prædicare dignatus eſt, pluvia verbi Dei totum Mundum feliciter irrigavit. Et ſicut tunc in adventu Eliæ omnes Sacerdotes Idolorum interfecti ſunt & deleti: Ita & in adventu veri Eliæ, id eſt, Domini noſtri Jeſu Chriſti, obſervatio ſacrilega Paganorum deſtructa eſt... Denique ſicut Dominus, poſtea quàm multas virtutes exercuit, poſtea quam paſſus eſt, reſurrexit & aſcendit in cælum: Ita & Elias poſt mirabilia quæ per eum Deus fecit, igneo curru elevatur ad cælum.* Elias in raptu pallium *Eliſæo* diſcipulo demiſit, duplicisque ſpiritûs ſui reliquit hæredem: Chriſtus in cœlum aſcendens, dona dedit hominibus, & poſt Aſcenſionem Spiritum Sanctum ad illos miſit, ac virtute ex alto induit. De priori Diſſertationis parte hæc ſufficient. De poſteriori nunc diſſerendum.

PROPOSITIO UNICA.

Elias cum Enocho Præcurſor Chriſti ad Judicium venturi futurus eſt.

PRopoſitionis hujus veritas *Malachiæ* Prophetæ probatur Oraculo, Cap. IV. 5. Deum ita loquentem inducentis: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Et convertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: Nè fortè veniam, & percutiam terram anathemate.* De *Joanne Baptiſta*, qui venit in *virtute & Spiritu Eliæ*, Præcurſor primi Adventus Chriſti, locum illum perperam explicant Catholici quidam Interpretes, & plures ex Proteſtantium grege. Secundum enim Chriſti Adventum ad Judicium manifeſtè deſignant illa verba, *Antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Item illa, *Nè fortè veniam, & percutiam terram anathemate*; quæ primo Chriſti Adventui non conveniunt; uti nec primum illud comma ejuſdem Capitis: *Ecce enim dies veniet ſuccenſa quaſi caminus: & erunt omnes ſuperbi, & omnes facientes impietatem ſtipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus Exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen.* De *Elia* etiam ipſo, non de *Joanne* hunc locum eſſe intelligendum confirmant LXX. Interpretes, quorum Verſio ſic habet: *Et ecce ego mittam vobis Eliam Theſbitem, antequam veniat dies Domini magna & illuſtris.* Cui conſentit Arabica. De ultimo etiam Judicio locum hunc intellexerunt Chaldæus Paraphraſtes, & Syrus Interpres; adeoque & *Eliæ* nomine Theſbitem Prophetam, non *Joannem Baptiſtam* Chriſti in primo Adventu Præcurſorem. Ita Chaldaica Paraphraſis: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, ante adventum diei qui venturus eſt à conſpectu Domini, magnus & terribilis.* Ita Syriaca Verſio: *Ecce miſſurus ſum vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & formidandus.*

Confirmatur ſecundò ex *Eccleſiaſtici* Cap. XLVIII. ubi Sirachides *Eliam* Prophetam commendans,

mendans, his eum verbis inter alia compellat: *Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. Qui ſcriptus es in Judicus temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & reſtituere Tribus Jacob.* Quæ de *Joanne Baptiſta* nemo cordatus intellexerit.

Confirmatur tertiò ex Oraculo Chriſti, *Matth.* XVII. 10. duplicem Adventum ſuum, & utriuſque Anteambulones diſtinguentis, *Joannem*, qui myſticus eſt *Elias*, primi; verum *Eliam Theſbitem*, Prophetam, ſecundi Adventus Præcurſorem. *Et interrogaverunt eum Diſcipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt quòd Eliam oporteat primùm venire? At ille reſpondens, ait eis: Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia. Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, ſed fecerunt in eo quæcumque voluerunt.*

Ita *Malachiæ* Vaticinium interpretati ſunt non Hebræorum tantùm Magiſtri, ſed Eccleſiæ Patres. S. *Juſtinus Martyr* Dialogo cum *Tryphone Judæo*, p. 268. ubi Judæum illum ſic loquentem inducit: *Omnes nos Chriſtum hominem ex hominibus naſciturum, & qui illum inungat, Eliam venturum præſtolamur. Quòd ſi hic appareat Chriſtus eſſe, hominem ex hominibus genitum eſſe omnino ſcire oportet. Ex eo autem quòd Elias non venerit, neque hunc Chriſtum eſſe cenſeo.* Tum S. *Juſtinus* Tryphonem hunc in modum interrogat: *Annon Eliam Verbum per Malachiam adventurum eſſe dicit, ante magnam & terribilem iſtam Domini diem?* Reſpondet Trypho: *Maximè.* Tum S. Juſtinus: *Si ergo ratio cogat fateri, duos futuros Chriſti Adventus, Prophetarum reſponſis prædictum eſſe; alterum cùm paſſioni ſubditus, & inhonoratus, & informis apparebit; alterum cùm glorioſus & Judex omnium aderit: Annon terribilis & magni illius diei, hoc eſt, ſecundi Adventus ejus Eliam Præcurſorem fore, Verbum Dei prænuntiaſſe intelligemus? Maximè*, reſpondet Trypho. Tum Juſtinus: *Dominus ſanè noſter hoc ipſum in doctrinis quoque ſuis futurum tradidit, cùm dixit etiam Eliam venturum. Atque nos id fore ſcimus, cum cœlitus in gloria adveniet Dominus Jeſus Chriſtus: Cujus etiam prioris Apparitionis præco præceſſit, qui in Elia fuerat Spiritus, in Joanne generis veſtri Propheta, poſtquam nullus alius apud vos Propheta apparuit.*

Tertullianus Libro *De Anima*, Cap. XXXV. *Elias autem non ex deceſſione vitæ, ſed ex tranſlatione venturus eſt; nec corpori reſtituendus, de quo non eſt exemptus: ſed Mundo reddendus, de quo eſt tranſlatus: non ex poſtliminio vitæ, ſed ex ſupplemento Prophetiæ; idem & ipſe, & ſui nominis, & ſui hominis.* Et Cap. L. *Tranſlatus eſt Enoch & Elias, nec mors eorum reperta eſt, dilata ſcilicet. Cæterùm morituri reſervantur, ut Antichriſtum ſanguine ſuo extinguant.*

S. *Hippolytus* Martyr Oratione de Antichriſto: *Prior Chriſti Adventus Præcurſorem habuit Joannem Baptiſtam: Poſterior verò quo venturus eſt in gloria, Enoch & Eliam exhibebit, ad denuntiandum per univerſum Mundum adventum Antichriſti, hoc eſt, mille ducentos ſexaginta dies, amictos ſaccis: Facientque ſigna & prodigia, ut vel hac ratione flectant & convertant homines ad pœnitentiam. Quòd ſi quis velit eis nocere, ignis egredietur ex ore ipſorum, & devorabit hoſtes eorum. Hi poteſtatem habent claudendi cœlum, ne pluat diebus adventus Antichriſti, & aquas convertendi in ſanguinem, ac percutiendi terram omni plagâ quotieſcumque voluerint. Cumque prædicaverint hæc omnia, occumbent gladio, interfecti à Diabolo.* De *Enoch* & *Elia* interpretatur Oraculum illud Apocalypſis XI. *Et Civitatem Sanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus: & dabo duobus Teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, induti ſaccis. Hi ſunt duæ olivæ, & duo candelabra, in conſpectu Domini terræ ſtantes. Et ſi quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & ſi quis voluerit eos lædere, ſic oportet eum occidi. Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat diebus Prophetiæ ipſorum: & poteſtatem habent ſuper aquas convertendi eas in ſanguinem, & percutere terram omni plagâ quotieſcumque voluerint. Et cùm finierint teſtimonium ſuum, beſtia, quæ aſcendit de abyſſo, faciet adverſum eos bellum, & vincet eos, & occidet eos. Et corpora eorum jacebunt in plateis Civitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus eſt. Et videbunt de Tribubus, & Populis, & linguis, & Gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non ſinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt ſuper illos, & jucundabuntur, & munera mittent invicem, quoniam hi duo Prophetæ cruciaverunt eos qui habitabant ſuper terram. Et poſt dies tres & dimidium, ſpiritus vitæ à Deo intravit in eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſuper eos qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem eis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cœlum in nube: & viderunt illos inimici eorum.* Quo Oraculo *Enochi* & *Eliæ* adventus temporibus Antichriſti, eorumque Prædicatio, Miracula, Martyrium, anticipata Reſurrectio, & Aſſumptio in cœlum, non obſcurè prædicuntur.

S. *Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ LVIII. in Matthæum. *Divina* (inquit) *Scriptura duos Adventus Chriſti teſtatur, quorum alter jam factus eſt, alter verò futurus eſt... Sed Prophetæ quoque utriuſque mentionem faciunt, & ſecundi, cui Præcurſorem Eliam aſſerunt futurum: Primi enim Joannes fuit Præcurſor, quem etiam Eliam Chriſtus appellabat, non quia Elias eſſet, ſed quoniam miniſterium Eliæ faciebat: Nam ſicut ille ſecundi Adventus Præcurſor erit, ſic primi fuit Joannes. Sed Scribæ iſta confundentes, & Populum pervertentes, ſecundi Adventus ſolummodo recordabantur, & dicebant ad plebem:* Si Chriſtus hic eſſet, Elias « veniſſet. *Quapropter Diſcipuli quoque dicunt:* « Quare igitur Scribæ Eliam oportere priùs ve- « nire aſſerunt? *Hac de cauſa Phariſæi miſerunt* « *ad Joannem, ac interrogabant*, Elias es tu? « *Nullam prioris Adventus mentionem facientes. Quam ſolutionem attulit Chriſtus, quia ſcilicet Elias quidem tunc veniet, ſcilicet ante ſecundum meum Adventum: & nunc jam Elias venit, ipſum Joannem ita vocans. Si verò Theſbitem quæritis, veniet. Ideo dicebat:* Elias quidem veniet, & « reſtituet omnia. *Quænam omnia? Quæcumque* « *Malachias Propheta dicebat.* Mittam enim vo- « bis Eliam Theſbitem, *ait*, qui reſtituet cor pa- « tris ad filium, ne veniens percutiam terram pe- « nitus. *Vides exactam diligentiam Propheticæ prædicationis. Nam quoniam propter Miniſterii ſimilitudinem Joannes quoque poterat Elias nominari, ne confuſio fiat, patriam adſcripſit, Eliam Theſbitem appellans. Joannes enim non erat Theſbites. Aliud etiam ſignum addit, dicens:* Ne percutiam terram penitus: *Secundum atque terribilem illum adventum ſignificans: Non enim ad feriendam terram primò veni.* Non veni, *ait*, ut Mundum judicem, ſed ut ſalvem. *Quod dixit, ut expreſſè ſignificaret, ante illum Adventum, quo Judicium exercetur, Theſbitem eſſe venturum. Cauſam quoque cur venturus ſit docuit. Quænam verò cauſa eſt? Ut Judæis credere in Chriſtum perſuadeat, ne omnes illo*

Secundùm Verſionem LXX. Interpretum.

illo adveniente penitus perdantur : Quam rem ipſe in memoriam reducens, inquit : Et reſtituet omnia, *incredulitatem videlicet Judæorum, qui tunc erunt reſidui, ad fidem convertet. Exquiſitiſſimè autem dictum eſt, Qui reſtituet cor patris ad filium. Judæorum enim filii Apoſtoli erant, ad quorum dogmata patrum, id eſt, Judæorum generis mentem convertet.*

S. Ambroſius Lib. 1. *Commentar. in Evang. S. Lucæ*, ubi *Eliam* cum *S. Joanne Baptiſta* comparat : *In deſerto Elias* (inquit) *in deſerto Joannes : Ille corvis paſcebatur, hic dumis, & calcatâ omni voluptatis illecebrâ, parcimoniam prætulit, luxumque contempſit : Ille Achab Regis gratiam non quæſivit, hic ſprevit Herodis : Ille Jordanem diviſit, hic ad lavacrum ſalutare convertit : Hic cum Domino verſatur in terris, ille cum Domino apparet in gloria : Hic prioris, ille ſequentis Domini Præcurſor Adventûs.* Et in Pſalmom xlv. *Nam & beſtia illa Antichriſtus ex Abyſſo aſcendit, ut adversùs Eliam atque Enoch, qui propter teſtimonium Domini Jeſu terris ſunt redditi, prælietur, ut legimus in Joannis Apocalypſi.* Eadem ſententiæ ſuffragatur *Hilarius Diaconus* in *Commentar. Epiſt.* 1. *ad Corinthios*, ad Cap. iv. inter *S. Ambroſii* Opera.

S. Hieronymus in Cap. x. S. Matthæi. *Sunt qui propterea Joannem Eliam vocari putant, quòd quomodo in ſecundo Salvatoris Adventu, juxta Malachiam præceſſurus eſt Elias, & venturum Judicem nunciaturus; ſic Joannes in primo Adventu fecerit : & uterque ſit Nuncius vel primi Adventus Domini, vel ſecundi.* Et in Cap. xvii. *Traditio Phariſæorum eſt, juxta Malachiam Prophetam, qui eſt noviſſimus in duodecim, quod Elias veniat ante Adventum Salvatoris, & reducat cor patrum ad filios, & filiorum ad patres, & reſtituat omnia in antiquum ſtatum.* Mox Chriſti verba, *Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia*, in hunc ſenſum exponit : *Ipſe qui venturus eſt in ſecundo Salvatoris Adventû juxta corporis fidem, nunc per Joannem venit in virtute & ſpiritu.*

S. Auguſtinus Libro xx. *De Civitate Dei*, Cap. xxix. Oraculum *Malachiæ* expendens, hæc habet : *Cùm autem admonuiſſet, ut meminiſſent Legis Moyſi : Quoniam prævidebat multo adhuc tempore, non eam ſpiritualiter, ſicut oportuerat, accepturos, continuò ſubjecit :* Et ecce ego mittam vobis Eliam Theſbitem, antequam veniat dies Domini magnus & illuſtris, qui convertet cor patris ad filium, & cor hominis ad proximum ſuum, ne fortè veniens percutiam terram penitus. [Malac. 4.] *Per hunc Eliam magnum mirabilemque Prophetam expoſitâ ſibi Lege, ultimo tempore ante Judicium, Judæos in Chriſtum verum, id eſt, in Chriſtum noſtrum eſſe credituros, celeberrimum eſt in ſermonibus cordibuſque Fidelium. Ipſe quippe ante Adventum Judicis Salvatoris non immeritò ſperatur eſſe venturus : Quia etiam nunc vivere non immeritò creditur. Curru namque igneo raptus eſt de rebus humanis, quod evidentiſſimè Sancta Scriptura teſtatur.* [4. Reg. 2. 11.] *Cùm venerit ergo, exponendo Legem ſpiritualiter, quam nunc Judæi carnaliter ſapiunt,* convertet cor patris ad filios, *id eſt, cor patrum ad filios : Singularem quippe pro numero plurali, Interpretes Septuaginta poſuerunt. Et eſt ſenſus, Ut etiam filii ſic intelligant Legem, id eſt Judæi, quemadmodum Patres eam intellexerunt, id eſt Prophetæ, in quibus erat & ipſe Moyſes.*

S. Cyrillus Alexandrinus Commentario in *Malachiam* Cap. iv. *Argumentum manſuetudinis & tolerantiæ Dei, quòd Elias Theſbites quoque nobis priùs olim affulſurus eſt, qui omnibus mortalibus affuturum Judicem prænunciet..., Quoniam autem*

A *multis peccatis obſtricti ſumus, utiliter prædicit divinus Propheta, homines per terras in concordiam reducens, ut omnes in unitatem fidei congregati, & à perverſorum operum ſtudiis quieſcentes, quod bonum eſt efficere velint, atque ita veniente Judice ſalventur. Priùs igitur venit Beatus Baptiſta Joannes in ſpiritu & virtute Eliæ. Sed quemadmodum ipſe prædicabat,* Parate viam Domini, rectas facite ſemitas Dei noſtri : *Ita & divinus Elias vicinum jam tunc prædicabit, & jam jam affuturum, ut judicet orbem in juſtitia.*

Theodoretus Commentario in *Malachiam* Cap.
B iv. de Judæis loquens, ait : *Deinde cùm ſciret eos neque Legi obtemperaturos, neque Eum in Mundum venientem recepturos eſſe, ſed in crucem acturos, inexplicabili miſericordiâ utens, Eliam rurſus illis ſe miſſurum pollicetur Præconem ſalutis, & ait :* Ecce ego mitto vobis Eliam Theſbitem. *Tum indicans tempus, adjecit :* Antequam veniat dies Domini magnus & illuſtris. *Diem ſecundi Adventus dixit, & ea docet quæ magnus Elias facturus ſit, cùm venerit.* Qui convertet cor patris ad filium, & cor hominis ad proximum ſuum. *Et ut indicet quo fine Elias prior venerit, adjecit :* Ne fortè veniens percutiam terram penitus.
C *Ne enim* (inquit) *vos omnes in infidelitate deprehenſos in perpetua ſupplicia relegem, priùs veniet Elias, & meum Adventum vos edocebit : & vobis, ô Judæi, inducet in animum, ut ſine dubitatione cum Gentium Fidelibus conjungamini, & in unam redigamini meam Eccleſiam. Patres autem vocat Judæos, quod priores vocati fuerint : Filios verò Gentes, quòd poſt eos ſalvi facti ſunt. Quoniam ergo nos hoc tempore Judæos adhortamur ad pietatem, illi contra nunquam noſtris monitis obtemperant, ſalutem noſtram æmulantes, meritò dixit,*
D Eliam patris cor ad filium converſurum. *Hos enim adducet ut noſtram communionem amplectantur.* Et in Cap. xii. *Danielis :* Præmiſſo *Malachiæ* Oraculo, ait : *Docet nos, quemadmodum Antichriſto illa audente, apparebit magnus Elias, Judæis Domini prædicans adventum, & multos convertet.*

S. Gregorius Magnus Homiliâ vii. in Evangelia. *Ad Zachariam* (inquit) *de Joanne Angelus :* Ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ. *Qui idcirco venturus in ſpiritu & virtute Eliæ dicitur : Quia ſicut Elias ſecundum Domini Adventum præveniet, ita Joannes prævenit primum.*
E *Sicut ille Præcurſor venturus eſt Judicis, ita iſte Præcurſor eſt factus Redemptoris.*

Propoſitionem noſtram calculis quoque ſuis confirmant *S. Ephrem* Syrus Sermone De Antichriſto. *S. Proſper*, ſeu alius Auctor Libri qui inſcribitur, *Dimidium Temporis*, Cap. xiii. xv. xvi. inter illius Opera editi, *S. Joannes Damaſcenus* Libro iv. *De Fide Orthodoxa*, Cap. xxvii. *Alcuinus* Lib. iii. *De Trinitate*, Cap. xix. *Rabanus Maurus* Opuſculo *De Antichriſto*. Venerabilis *Beda* Libro *De Ratione Temporum*, Cap. lxviii. & in Allegoricis Expoſitionibus in 1. *Regum* Cap.
F xi. Auctor Sermonis *De Montibus Sina & Sion*, inter Opera *S. Cypriani*. Auctor Libri *De Vita & Morte Sanctorum*, apud S. Iſidorum. *Primaſius*, *Andreas Cæſareenſis*, *Aretas*, *Victorinus*, *Ambroſius Autpertus*, *Haymo Halberſtatenſis*, *Strabus* Monachus, *Rupertus Abbas*, in Cap. xi. Apocalypſis, & omnis recentiorum Interpretum Catholicæ, Apoſtolicæ, & Romanæ Communionis chorus : Ut Propoſitio noſtra doctrina Traditionis jure meritòque dici debeat. Quam *Grotius* Annotationibus in Cap. xvii. *S. Matthæi*, aliique *Heterodoxi* fruſtra rejiciunt, nullo freti Argumento.

DISSERTATIO VII.

DE NAAMANE SYRO.

Utrùm Rege Syriæ in Templo Remmon adorante, & ipſe Idoli cultum ſimulare voluerit: Idque ipſi conceſſerit Eliſæus?

PROPOSITIO UNICA.

Naaman Syrus ita affectus non fuit, ut Rege Syriæ in Templo Remmon adorante, Idoli cultum externo ritu ſimulare voluerit: Nec id ipſi conceſſit Eliſæus.

PRobatur ex Scriptura Sacra iv. *Regum* Cap. v. Nulla enim ratio eſt cur id ſuſpicemur de viro, qui Deum Iſraëlis palam profitebatur, & qui firmum propoſitum habuit nullum Deum falſum colendi, cùm in patriam reverſus eſſet, ſed unum Deum Iſraëlis; & ex pietatis affectu onus duorum mulorum de Terra Judææ, quaſi ſanctificatâ, in Syriam abſtulit, ut ſuper eam Altare vero Deo erigeret. Id porro de *Naamane* Syro Hiſtoria Sacra commemorat. *Reverſuſque* (inquit) *ad Virum Dei* (ELISÆUM) *cum univerſo comitatu ſuo, venit, & ſtetit coram eo, & ait: Verè ſcio quòd non ſit alius Deus in univerſa terra, niſi tantùm in Iſrael. . . . Dixitque Naaman. . . . Obſecro, concede mihi ſervo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra: Non enim faciet ultra ſervus tuus holocauſtum aut victimam Diis alienis, niſi Domino.* Quem locum expendens *Theodoretus* Quæſtione xia. in iv. Regum, hæc habet: *Vir ille admirabilis, credens vel ipſam Terram Iſraelis eſſe ſanctificatam, rogavit ut duo onera mulorum ex ea acciperet: Ut ſuper eam Domino Deo ſoli offerret Lege conſtituta Sacrificia.*

Neque rogavit Prophetam ut Idoli cultum ſimulare ſibi liceret, quod execrandum eſſe noverat, ſiquidem Naturæ Lex mendacium, ſacrilegum præſertim, fugiendum eſſe docet, ſimulationemque in Dei cultu abominabilem eſſe; cùm ne homines quidem ſimulatos amicos, & cum ſuis inimicis fœderatos admittant aut patiantur, & Deum non ſolùm in ſpiritu & veritate adorandum, & toto corde diligendum; ſed etiam externo cultu proſequendum, ac divinos honores, nempe adorationem, Sacrificium, &c. ſoli vero Deo exhibendos: Sed id unum rogavit, ut ſuo fungi Munere in Aula Regis Syriæ ſibi liceret, Eumque coram Idolo procumbentem in Templo Remmon ſuſtentare, ut alibi ſuſtentare ſolebat, eundem proinde corporis ſitum cum Rege habens; cum incedente incedens, ſtans cum ſtante, cum procumbente ſive corpus incurvante, aut genua flectente, procumbens, ſe incurvans, aut genua flectens: Qui poſtremus corporis ſitus adorationis latè ſumpto nomine ſignificatur. Id ſibi ignoſci, id eſt, permitti rogat *Naaman*. quia ex officii neceſſitate ad fanum Idoli Regem comitari cogebatur, & impiis ceremoniis cum ipſo intereſſe, quamvis Deum verum palam coleret, atque à cultu Remmonis planè eſſet alienus, quod Regi, cæteriſque notum erat. Id unum *Naamani* conceſſit *Eliſæus*, ſeu ex quadam conſcientiæ delicatæ teneritudine & reli-A gione metuentem, ne fortè Deum offenderet, ut Doctor optimus, & ſpiritalis Pater bono animo eſſe juſſit, ſcrupulumque diſcuſſit. Hic verborum illorum ſenſus iv. Regum, v. 17. 18. 19. *Hoc autem ſolum eſt, de quo depreceris Dominum pro ſervo tuo, quando ingredietur Dominus Deus meus Templum Remmon, ut adoret, & illo innitente ſuper manum meam, adoravero in Templum Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo pro hac re. Qui dixit ei: Vade in pace.* Petitionem *Naamanis* hac illuſtrat Paraphraſi *Theodoretus*, Quæſtione xix. in iv. Regum. *Ne-B ceſſe eſt*, inquit, *mihi, ut ſimul cum Rege, cùm adorare vult, eam ad Deum falsò nominatum. Verùm ego, cum ingreſſus fuero, verum Deum adorabo, ſupplex petens ut veniam conſequar, quoniam propter Regiam neceſſitatem cogor ingredi ad Deum falsò nominatum. Hoc enim ſignificavit, cùm dixit*, De verbo hoc propitius mihi erit Dominus ſervo tuo. *Hæc autem verba accuſant turbam Judaicam, quòd cùm & Legem haberent, & Prophetas, & Sacerdotes, & miracula viderent, & ſigna divina, cultum Idolorum prætulerint Dei cultui.* Legatur Diſſertatio noſtra contra Helceſeitas, in Panoplia adversùs C Hæreſes ſecundi Sæculi.

Certè *Naamanem* ſpectatorem dumtaxat, non miniſtrum, cooperatorem, aut participem Idololatriæ fuiſſe, ex eo conſtat, quod alia prorſus cauſa à Sacrificio & à cultu Idoli illum conjungeret Regi ſacrificanti, & adoranti in Templo *Remmon*, ſcilicet officium Regi exhibendum, quòd nullam ex ſe relationem habebat ad ſuperſtitioſos Ethniciſmi ritus. Id egregiè *Tertullianus* explicat Libro *De Idololatria*, Cap. xvi. & xvii. *Sim vocatus*, inquit, *nec ad ſacrificii ſit titulus officii & opera mea expunctio, quantum ſibi libet. Utinam quan-D tum ſibi quidem: nec videre poſſemus quæ facere nobis nefas eſt. Sed quoniam ita Malus circumdedit Seculum Idololatriâ, licebit adeſſe in quibuſdam, quæ nos homini, non Idolo officioſos habent. Planè ad Sacerdotium & Sacrificium vocatus, non ibo, proprium enim Idoli officium eſt; ſed neque conſilio, neque ſumptu, aliâve operâ in ejuſmodi fungar. Si propter Sacrificium vocatus adſiſtam, ero particeps Idololatriæ. Si me alia cauſa conjungit Sacrificanti, ero tantùm ſpectator Sacrificii. Ceterum, quid facient ſervi vel liberti Fideles; Item Officiales, ſacrificantibus Dominis, vel Patronis, vel Præſidibus adhæ-E rentes? Sed ſi merum quis ſacrificanti tradiderit, immo ſi verbo quoque aliquo Sacrificio neceſſario adjuverit, miniſter habebitur Idololatriæ. Hujus regulæ memores etiam Magiſtratibus & Poteſtatibus officium poſſumus reddere ſecundùm Patriarchas, & ceteros Majores, qui Regibus Idololatris uſque ad finem Idololatriæ apparuerunt. Hinc proxime diſputatio oborta eſt: An ſervus Dei alicujus Dignitatis aut Poteſtatis adminiſtrationem capiat, ſi ab omni ſpecie Idololatriæ intactum ſe, aut gratiâ aliquâ, aut aſtutiâ etiam præſtare poſſit. Secundùm quod & Joſeph, & Daniel mundi ab Idololatria, & Dignitatem & F Poteſtatem adminiſtraverunt in ornamento Præfecturæ totius Ægypti, ſive Babyloniæ. Cedamus itaque ſuccedere alicui poſſe, ut in quoquo honore in ſolo honoris nomine incedat, neque ſacrificet, neque Sacrificiis auctoritatem ſuam accommodet, non Hoſtias locet, non curas Templorum deleget, non vectigalia eorum procuret, non ſpectacula edat de ſuo, aut de publico, aut edendis præſit; nihil ſolemne pronuntiet vel edicat, ne juret quidem, &c.*

DISSERTATIO

DISSERTATIO VIII.

DE RETROCESSIONE SOLIS Ezechia regnante.

An Solaris umbræ tantùm, an Solis ipſius retroceſſione Miraculum explicari poſſit?

HUjus Miracoli Hiſtoria legitur IV. *Regum* xx. 11. *Paralipomenon* xxxii. & *Iſaiæ* xxxix. Priori loco ſic narratur. *Dixerat autem Ezechias ad Iſaiam: Quod erit ſignum, quia Dominus me ſanabit, & quia aſcenſurus ſum die tertiâ Templum Domini? Cui ait Iſaias: Hoc erit ſignum à Domino, quòd facturus ſit Dominus ſermonem, quem locutus eſt: Vis ut aſcendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus? Et ait Ezechias: Facile eſt umbram creſcere decem lineis: Nec hoc volo ut fiat, ſed ut revertatur retrorſum decem gradibus. Invocavit itaque Iſaias Propheta Dominum, & reduxit umbram per lineas quibus jam deſcenderat in Horologio Achaz, retrorſum decem gradibus.* Quæritur, Utrum ſolaris umbræ tantùm, an Solis ipſius facta ſit retroceſſio, & totius Univerſi curſus immutatus? Primum aſſerit, alterum negat *Grotius* Annotationibus in Librum IV. *Regum*, præeuntibus Vatablo, Aria Montano, Luca Burgenſi, Sanche, &c. *Erat*, inquit, *gnomon conſtans ſemicirculo, in cujus cavo erat globus, in quem cadens umbra reſpondebat caſuris factis in ſemicirculo ad numerum, ut aiunt,* xxviii. *Eæ caſuræ hîc vocantur gradus. Per eorum decem retroacta eſt umbra. Eam umbram* Solem *vocat Iſaias* xxxviii. 8. *quia à Sole fieri ſolebat. Nihil autem opus erat Univerſi curſum immutari tantùm ſigni causâ. Simili figurâ feneſtræ Solis nomine appellantur. Jeremiæ* xv. 9.

PROPOSITIO UNICA.

Non ſolaris tantùm umbræ in Horologio Achaz, ſive in gradibus Ædium ipſius reductio, ſed Solis ipſius retroceſſio Ezechiæ data in ſignum eſt: Eoque Miraculo omnes cæleſtes orbes unà cum Sole retroacti, Horæque plurimæ nocti detractæ, diei additæ ſunt. Quot verò, incertum.

PRopoſitionem probat Scripturæ Sacræ teſtimonium II. *Paralipomenon* xxxii. 31. Miraculum enim illud Babyloniis notum fuiſſe refert, Regemque Babyloniæ Legatos ad *Ezechiam* miſiſſe, qui de ſigni illius admirabilis eventu interrogarent, Eique de ſanitate præter naturæ ordinem reſtituta nomine ſuo gratularentur. At ſi ſolaris duntaxat umbra decem gradibus in Horologio *Achaz* retroceſſiſſet, non Sol ipſe, nec in ſolito Univerſi curſu aliquid fuiſſet immutatum, Babylonii, qui Aſtrologiæ peritiâ excellebant, Miraculum illud ſtatim non animadvertiſſent. Ita porrò de *Ezechia* loquitur *Paralipomenon* Sacer Autor: *Attamen in Legatione Principum Babylonis, qui miſſi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento, quod acciderat ſuper terram, dereliquit eum Deus ut tentaretur, & nota fierent omnia, quæ erant in corde ejus.* Idem probat *Iſaiæ* teſtimonium, Cap. xxxviii. non Solis tantùm umbram in Horologio *Achaz*, ſed Solem ipſum retrogrado motu decem lineis converſum aſſerentis, quod ſecundùm literæ proprium ſenſum intelligi nihil vetat. *Hoc autem tibi erit ſignum à Domino, quia faciet Dominus verbum hoc quod locutus eſt: Ecce ego reverti faciam umbram linearum, per quas deſcenderat in Horologio Achaz in Sole, retrorſum decem lineis. Et reverſus eſt Sol decem lineis per gradus quos deſcenderat.*

Confirmatur ex Cap. xlviii. *Eccleſiaſtici*, ubi Sirachides *Ezechiam* laudans ait Verſ. 26. *In diebus ipſius retrò rediit Sol, & addidit Regi vitam.*

Probatur ſecundò, ex *S. Dionyſio* Epiſtolâ vii. ad *S. Polycarpum*, ubi de *Apollophane* Sophiſta ita ſcribit: *Scire debebat Apollophanes, cùm Sapiens eſſet, nihil unquam cæleſtis ordinis ac motûs immutari ullo modo potuiſſe ſine inſtinctu Autoris ſui, à quo & ut eſſet, accepit, & cujus potentiâ conſervatur, qui, ſecundùm Scripturæ teſtimonium, cuncta perficit ac mutat. Cur igitur non colit eum, quem hinc quoque veraciter cognoſcimus eſſe omnium Deum, admirando ejus, à quo cuncta ſubſiſtunt, admirabilem poteſtatem? Quandoquidem ab ipſo Sol & Luna, potentiâ ſtatuque mirabili, ſimul cum hac rerum univerſitate, ad omnimodam immobilitatem redacta ſint; necnon ad integri diei ſpatium, in iiſdem univerſa Signis conſtiterint: Vel, quod amplius eſt, etiam cunctis orbibus primariis, qui cæteros complexu ſuo continent, more ſuo gyrantibus, ea quæ illorum complexu continebantur, non unà in orbem circumlata ſint: Quin & alius quidam dies continuatione ferè triplo longior effectus, & totis viginti horis, univerſum æquali omnino temporis ſpatio, motu contrario ſupra quàm admirandis retrogradationibus retrogreſſum ac reverſum ſit: Vel ipſe Sol curſu ſuo quinqueformem iſtum motum ad decem horas contractum, denuo gradu retrogradè, aliis item decem horis novam quamdam ſemitam ineundo, repererit: Quod utique Babylonios jure meritò conſternavit, & eos Ezechiæ, tanquam Deo ſuppari, ſimilive, atque hominibus præſtantiori, ſine pugna ſubegit. Omitto quæ in Ægypto magnificè geſta ſunt, atque alia quædam ſigna, quæ alibi divinitùs patrata ſunt: Hæc tantùm memoro, quæ ſunt obvia, cæleſtiaque, & per univerſum orbem ab omnibus celebrata. Sed omninò dicet Apollophanes, Iſta minimè vera eſſe: Attamen id vel maximè ſacris Perſarum Monumentis celebratur, atque etiamnum Magi triplicis Mythræ ſive Solis memoriam recolunt.* Decem horarum ſpatio factam eſſe admirabilem illam Solis retroceſſionem, ita ut dies ille triginta duas horas duraverit, ab ortu nempe Solis ad ejus occaſum, *S. Dionyſius* cenſet, ejuſque Scholiaſtes *S. Maximus* ad eam Epiſtolam. *Ab Oriente*, inquit, *ad eum uſque locum, in quo Sol tum inventus eſt, quando editum eſt iſtud Signum, decem horæ præterierant, & iterum decem, dum illinc iter reflexit ad Orientem, & duodecim inde uſque ad Occidentem.* Perſas, qui Solem *Mithram* vocant, mirabilem illius Diei extenſionem Ritibus, quos propter memoriam triplicati Solis obſervabant, ſignificaſſe, idem *S. Dionyſius* notat. Tot illi Diei horas tribuunt pleriqne Interpretes, à quibus recedit vir eruditus *Andreas Maſius* Commentario in *Joſue* Cap. x. Ille (inquit) *Ezechiæ* ægrotan- « tis dies, pleriſque omnibus Interpretibus vi- « detur horas triginta duas habuiſſe. Si enim «

» Sol ad decimam lineam jam tum pervenerat, » hoc eſt, horas decem diei confecerat, cùm » inde reciprocaretur, ac totidem horis ſenſim » primam repetivit lineam; à qua deinde rurſus » ad decimam, in partem anticam: & tandem » ab hac ad duodecimam, hoc eſt, ad ultimam, » atque ad occaſum progreſſus eſt, planè horas » triginta duas ultro citroque commeando » conſumpſit. Verùm ego certè non video, cur » dare illis debeamus quod à ſe ipſi ſumunt, » illâ Solis reciprocatione, quâ ab linea decima » ad primam revocabatur, decem ſolidas horas » eſſe conſumptas. Potuit enim, ita jubente ar» chitecto Deo, temporis minimo, aut etiam » nullo, momento tranſilire, ac deinde à pri» ma linea ſenſim ad duodecimam alias horas » duodecim conficere: Sicque totus ille Dies » horis viginti duabus fuerit abſolutus. Alii quinque tantùm horis ſolito longiorem hunc Diem fuiſſe cenſent. Singulos quippe gradus ſeu lineas in Horologio *Achaz* ſingulas tantùm ſemihoras indicaſſe. Nam cùm optio *Ezechia* data ſit, ut aut progreſſum umbræ, aut regreſſum ad decem lineas eligeret; erat ſine dubio talis deſcriptio linearum, & talis jam ſitus Solis, ut utrumque & fieri & ſpectari poſſet. At dies in Palæſtina nunquam ad viginti horas creſcit.

Probatur tertiò Propoſitio noſtra ex *S. Gregorio Nazianzeno*, Diem illum *Ezechie* Miraculo auctum agnoſcente, *Oratione* XIX. *In Laudem Patris*, ubi de ſanitate divinitùs illi reſtituta ſic loquitur: *Quæ quidem res Miraculo illo, quod in Ezechia editum eſt, meo quidem judicio nequaquam inferior haberi debet: Quem, cùm in morbum incidiſſet, & preces adhibuiſſet, Deus vitæ incremento donavit: Idque per retroactam (pro eo atque is qui ſalutem acceperat, poſtulaverat) graduum umbram indicavit, Regem ſcilicet gratia ſimul & Signo honorans, atque per Diei augmentum, dierum augmentum confirmans.* At Diei augmentum nullum fuiſſet, ſi umbra duntaxat Solis in Horologio *Achaz*, non Sol ipſe in cœlo retroceſſiſſet, cujus converſione ac motu dies efficitur.

Probatur quartò ex *S. Hieronymo*, Commentario in Caput XXXVIII. Iſaiæ. *Datur autem Signum*, inquit, *ut Sol decem gradibus revertatur, quos nos, juxta Symmachum, in lineas & Horologium vertimus: Qui gradus intellexit in lineis, ut manifeſtiorem ſenſum legentibus faceret. Sive ita extructi erant gradus arte Mechanicâ, ut per ſingulos umbra deſcendens horarum ſpatia terminaret. Quod Signum & præſentis temporis, & futuri typus erat: Ut quomodo Sol reverteretur ad exordium ſui, ita & Ezechiæ vita ad detextos annos rediret: Nobiſque in Hebdomade & ogdoade viventibus, per Reſurrectionem Chriſti, vitæ ſpatia protelentur.*

Probatur quintò ex *S. Auguſtino* Libro XXI. *De Civitate Dei*, Cap. VIII. *Quid ita diſpoſitum*, inquit, *ab Auctore Naturæ cœli & terræ, quemadmodum curſus ordinatiſſimus Siderum? Quid tam ratis legibus fixiſque firmatum? Et tamen quando ille voluit, qui ſummo regit imperio ac poteſtate quod condidit, Stella præ cæteris magnitudine atque ſplendore notiſſima, colorem, magnitudinem, figuram, & (quod eſt mirabilius) ſui curſus ordinem legemque mutavit. Turbavit profectò tunc, ſi ulli jam fuerunt Canones Aſtrologorum, quos velut inerrabili computatione de præteritis ac futuris Aſtrorum motibus conſcriptos habent, quos Canones ſequendo auſi ſunt dicere hoc quod de Lucifero contigit, nec antea, nec poſtea contigiſſe.*

Nos autem in Divinis Libris legimus, etiam Solem ipſum & ſtetiſſe, cùm hoc à Domino Deo petiviſſet vir ſanctus Jeſus Nave, donec cœptum prælium victoria terminaret: & retrorſum rediiſſe, ut Regi Ezechiæ, quindecim annis ad vivendum additis hoc etiam prodigio promiſſioni Dei ſignificaretur adjuncto. Sed iſta quoque Miracula, quæ meritis ſunt conceſſa Sanctorum, quando credunt iſti facta, magicis artibus tribuunt. Unde illud eſt quod ſuperiùs commemoravi dixiſſe Virgilium: Æneid. 4.

Siſtere aquam fluviis, & vertere Sidera retro.

Nam & fluvium ſtetiſſe ſuperiùs, inferiuſque fluxiſſe, cùm Populus Dei ductore ſupra memorato Jeſu Nave viam carperet, & Elia Propheta tranſeunte, ac poſtea diſcipulo ejus Eliſæo, id eſſe factum in Sacris Literis legimus. & retro verſum maximum Sidus, regnante Ezechia, modò commemoravimus.

Probatur ſextò ex Auctore Librorum *De Mirabilibus Sacræ Scripturæ*, inter *S. Auguſtini* Opera editorum, Libro II. Cap. XXVIII. *Dum* (inquit) *Iſaias duas Prophetias ſibimet invicem contrarias eadem horâ protuliſſet, neceſſe erat ut alteram quæ facienda eſſet, ſigni oſtenſione firmaret. Unde Rex ut quod dicebatur indubitanter crederet, Solis in ortum ab occaſu per decem horas curſum recidivo Deus tramite retorquet, quatenus inde veluti manè iterum feſtinare inciperet, qui diei rurſus, exceptis duabus horis, ſpatium conſummaſſet. Per quas duas horas, ut multi æſtimant, celeri curſu de occaſu in ortum revertitur, ut dies integra rurſum ſine interveniente nocte in ortu innovaretur, ut ſcilicet dies duos, etiam in hac vice, in una luce concluderet. Quomodo & ſub Jeſu filio Nun, in illo prædicto bello moram feciſſet, indubitanter & hac vice reverti Luna minime dubitatur, quatenus nequidquam in Cyclorum curſibus conturbaretur. Propter quod & Maris ipſa viciſſitudo impedita fuiſſe non denegatur, ut de cetero convenienter, qualiter quotidie fieri ſolet, cum Luna curſibus comitaretur. Naturam enim in hac reverſione convenit Solem non mutaſſe, ſed ſui Conditoris in omnibus naturaliter præcepto obedire. Sicut enim lucere & calere natura ſua inſitum Sol poſſidet: Ita quicquid præciperet Dominica Juſſio, ſeu currere, ſeu ſtare, ſeu recurrere, naturaliter habet. Convenienter autem tale Signum Regi in mortis exſpectatione poſito aptiſſimum evenit, quod Dominus per Solem fieri taliter, congruâ diſpenſatione diſpoſuit. Quoniam ſicut Sol in procinctu occaſus ſui poſitus, in diei initium reducitur: Sic Rex in mortis exſpectatione conſtitutus, quaſi ad incipientis vitæ gaudia revocatur.*

Probatur ſeptimò ex *Theodoreto*, *Quæſtione* LII. *in* IV. *Regum*, ubi de Signo *Ezechiæ* divinitùs dato ſic loquitur: *Solis autem Miraculum pervaſit univerſum orbem terræ. Omnibus enim fuit cognitum Solem retroceſſiſſe. Quamobrem Rex Babyloniorum, cùm & interitum reſciviſſet, & quæ in Sole admirabiliter facta erant didiciſſet, miſit & Legatos & dona ad Regem Judæorum; & quos ſolebant abducere in captivitatem, eos tanquam præſtantiores honorarunt. Ita eos reddidit inſignes Deus quem coluerunt.*

Probatur octavò: Horologia in quibus umbra ſola retrocedat, humanâ arte & induſtriâ fieri poſſe ubivis locorum, demonſtrant viri Gnomonices periti, videlicet, ſi ita erigantur plana, ut altitudinem poli habeant minorem quàm gradum $23\frac{1}{2}$. Unde ubi ea eſt altitudo, ſcilicet in-

ter

ter Æquatorem & alterutrum Tropicorum, Cancri ſcilicet aut Capricorni, naturaliter id accidit. Neque id mirum. Nam ſicut pro ratione ſitus, aliæ regiones umbras habent dextras, aliæ ſiniſtras, unde illud *Lucani*:

Ignotum vobis Arabes veniſtis in orbem,
Umbras mirati nemorum non ire ſiniſtras.

Ita & in certi loci poſitione, certoque Solis reſpectu fieri poteſt, ut umbra nunc Sole progrediente progredi, nunc Sole ſe gyrante regredi videatur. *Ezechiæ* autem non aliquid quod naturaliter, aut humanâ arte vel induſtriâ fieri poſſet, ſed portentum præter ordinem legeſque naturæ editum, ejuſque vires ſuperans, datum in ſignum eſt.

Objiciunt primò, Scripturam Sacram IV. *Reg.* XX. Cap. umbræ tantùm, non Solis ipſius retroceſſionem per decem lineas commemorare, id certè non omiſſuram, ſi tantum Miraculum editum fuiſſet.

Confirmatur ex *S. Cyrillo Alexandrino* Commentariis in *Iſaiam*, *Libro* III. *Tom.* IV. p. 496. ubi ſolius umbræ retroceſſione Miraculum explicat. *Dicunt autem* (inquit) *Achazum Ezechiæ patrem, in domo ſua, velut machinâ & arte quadam, gradus quoſdam confici curaviſſe, qui velut horas numerarent, & curſum Solis, decurſu umbræ in illis facta metirentur. Quòd igitur remigraturus in vitam eſſet Ezechias, planum fecit Deus, retrogrediente Solis umbrâ, & die ad inuſitatam horarum menſuram prolatâ. Nihil verò eſt omnino quod ab univerſorum Domino non poſſit effici, imò quicquid voluerit, præclarè perficit, ſi vel ſolum innuerit.*

Reſpondetur, Quod in uno Scripturæ loco minùs explicatum eſt, in aliis diſertis verbis expreſſum eſſe, ſcilicet II. *Paralipomenon* XXXII. 31. *Iſaiæ* XXXVIII. *Eccleſiaſtici* XLVIII. 26. Solem ſcilicet, non umbram tantùm Solis retroceſſiſſe. Eadem eſt *S. Cyrilli* ſententia, quam explicat in eodem Libro, p. 500. *Non hoc ſolùm* (inquit) *admiratione percuſſit Babyloniam, quòd ægrotaverit Ezechias, & rurſus ad bonam valetudinem redierit, ſed illud omnino magnum & ingens verè ſignum. Ineffabili & divino nutu Sol juſſus eſt recurrere, & retrogredi, ut & umbra decem gradus redierit. Babyloniorum & Chaldæorum cognomine Sophi, id eſt, Sapientes, cùm ſe jactitent in curſu Solis, & ſtellarum ortu, & occaſu cognoſcendo ſubtiliter doctos: Hanc retroverſionem, ut videtur, & diei ejus inſolitam magnitudinem non ignoraverunt. Eſt autem & illud probabile, divulgatam fuiſſe per univerſam terram ſigni virtutem, & ad confirmationem promiſſi divini, quod Ezechiæ factum eſt, fuiſſe datum.... Itaque venerunt Legati, his divinis ac rationem excedentibus ſignis, admirante Merodach Ezechiæ juſtitiam.*

Objiciunt ſecundò, Portentum iſtud factum dici non *in cœlo*, ſed *ſuper terram*, nempe Judæam, vulgato Scripturæ more; (II. *Paralipom.* XXXII. 31.) Igitur in ſolaris umbræ duntaxat, non in Solis ipſius retroceſſione Miraculum editum eſt.

Reſpondetur: Quamvis retroceſſio Solis in cœlo contigerit momento ſenſus hominum fugiente ac prætervolante, diuturniorem tamen Solis moram ſupra Horizontem, diéique augmentum ad terram ſpectaſſe, maximè cùm in ſignum vitæ à Deo prorogatæ *Ezechiæ* Regi Miraculum illud editum eſſet. Unde Legati à Rege Babyloniæ miſſi dicuntur ad Ezechiam, *Ut interrogarent de portento quod acciderat ſuper terram.*

Objiciunt tertiò: Si Solis retroceſſio facta eſſet, nihil opus fuiſſet Babylone mitti Legatos, qui de portento interrogarent; quia rei geſtæ fides mortalium neminem latuiſſet.

Reſpondetur: Babyloniæ Regem Oratores non miſiſſe, qui de facto interrogarent, quod ipſi obſervaverant vel in ſuis Horologiis, vel ex prolixitate diei; ſed de cauſa eventi admirabilis, quam ſupra naturæ ſphæram eſſe agnoſcebant.

Objiciunt quartò: Si Solis retroceſſio contigiſſet, profanorum Scriptorum aliquis illius meminiſſet.

Reſpondetur: Satis eſſe quòd illud Miraculum Sacra Scriptura commemoret, cujus major eſt ac firmior veritas, quàm humanæ cujuſvis Hiſtoriæ auctoritas. Admirabilis illius defectus Solis, qui Chriſto patiente contigit, vix aliquem profanorum Scriptorum meminiſſe præter *Phlegontem* Hadriani Imperatoris libertum; nec jure tamen in dubium revocari. Plurima Veterum ſcripta naufragium paſſa. Non ſolùm ex ſilentio, imò neque ex repugnantia profanorum Auctorum præjudicari debere vel poſſe adversùs Sacras utriuſque Teſtamenti Hiſtorias. Nihil opus eſſe extraneorum ſeu Ethnicorum Scriptorum teſtimonio ut fides concilietur factis & Miraculis, quæ Spiritu Sancto dictante à ſanctis Dei hominibus ſcriptis prodita ſunt. Ut enim cum *Tertulliano* loquamur Libro *De Præſcriptionibus Hæreticorum*, Cap. XIII. *Quis ſervus cibaria ab extraneo, ne dicam ab inimico Domini ſui ſperat? Quis Miles ab infœderatis, ne dicam ab hoſtibus Regibus, donativum & ſtipendium capiat, niſi planè deſertor & transfuga, & rebellis? Etiam anus illa intra tectum ſuum drachmam requirebat. Etiam pulſator ille vicini januam tundebat. Etiam Vidua illa non inimicum, licèt durum, Judicem interpellabat. Nemo inde inſtrui poteſt, unde deſtruitur. Nemo ab eo illuminatur, a quo contenebratur. Quæramus ergo in noſtro, & à noſtris, & de noſtro: Idque duntaxat quod ſalvâ Regulâ fidei poteſt in quæſtionem devenire.* Denique ex Hiſtoria retroceſſionis Solis regnante *Ezechia*, conficta & interpolata videtur illa Ægyptiorum narratio, quam ſcriptis prodidit *Herodotus* Lib. II. Cap. CXLII. *Intra decem millia, treceníoſque & quadraginta annos, quater Solem præter conſuetudinem fuiſſe ortum. Bis quidem illinc exortum, ubi nunc occidit: Bis autem unde nunc oritur, illic occidiſſe.*

Objiciunt: Omnes Ephemerides & Tabulas Aſtronomicas everſum iri, ſi retroceſſio Solis facta eſſet.

Reſpondetur: Ephemerides nondum eo tempore conſcriptas videri. Scriptı certè hoc in genere tam antiqui nulla extat memoria. Deinde vix ad calculos totius Anni perturbandos valuiſſet quinque aut decem horarum ad unum diem adjectio.

DISSERTATIO

DISSERTATIO IX.

DE CONSENSU LIBRORUM Regum & Paralipomenon, cum SS. Matthæo & Luca in Genealogiis Regum Juda.

PROPOSITIO UNICA.

Libri Regum & Paralipomenon in Genealogiis Regum Juda ab Evangelio non diſſentiunt.

HAnc Propoſitionem probat utriuſque Teſtamenti ſcriptio Spiritu Sancto Autore, qui pugnantia loqui non poteſt. Unde certò tenendum eſt, nollam eſſe inter Sciprores Sacros diſſonantiam; & loca Scripturæ, quæ pugnantia in ſpeciem videntur, conciliari poſſe, quamvis ratio conciliandi nobis non ſit ita perſpecta, nullam ut difficultatem circa illa patiamur. Secondò, Propoſitionis bujus veritas patebit ex Objectionum ſolutione.

Prima eſt, Quòd Regum & Paralipomenon Libri doceant, Joram genuiſſe Ochoſiam; Ochoziam genuiſſe Joaſum: Joaſum genuiſſe Amaſiam: Denique Amaſiam genuiſſe Oziam. (IV. *Regum* VIII. 24. & XI. 2. I. *Paralipomenen* III. 11. 12. II. *Paralipomenon* XXVI. 1.) At *Matthai* I. 8. dicitur: *Joram genuit Oziam*: Ochozias, Joas, Amaſias, in hac ſerie Genealogica prætermittuntur.

Seconda eſt, Quòd Libri *Regum & Paralipomenon Joſiam* quatuor duntaxat filios habuiſſe tradant, Johanan, qui & Joachaz, Joakim qui & Eliakim, Sedekiam, qui & Mattanias, & Sallum. Joakimi verò filius fuit Jechonias, non Joſiæ. (IV. *Regum* XXIV XXV. I. *Paralipomenon* III. 15. 16. II. *Paralipomenon* XXXIV. XXXV. *Jeremia* XXII. 11. 12.) At *Matthai* I. 11. dicitur: *Joſias autem genuit Jechoniam*. Conſtat etiam ex II. *Paralipomenon* XXXIV. 28. & XXXV. 24. *Joſiam* diu ante Captivitatem Babylonicam occubuiſſe & tamen Cap. I. *S. Matthai* dicitur genuiſſe *Jechoniam & fratres ejus in tranſmigratione Babylonis*.

Tertia eſt, Quòd Paralipomenon Hiſtoria & Chronologia doceant *Salathielem à Jechonia* genitum in Captivitate Babylonica: Cùm tamen *Matthai* I. dicatur *Et poſt tranſmigrationem Babylonis, Jechonias genuit Salathiel*.

Quarta eſt, Quòd *Zorobabel* filius fuerit Pedaiæ, non Salathielis. (I. *Paralipomenon* III. 17. 18. 19.) At *Matthai* I. dicitur: *Salathiel genuit Zorobabel*.

Quinta eſt, Quòd Zorobabelis filios tantùm duos recenſeat Liber I. *Paralipomenon* Cap. I. *Moſollam & Hananiam*, & *Salomith* Sororem eorum, nullâ mentione factâ *Abiud*, cujus tamen meminit *S. Matthaus* Cap. I. his verbis: *Zorobabel autem genuit Abiud*.

Sexta, Quòd *Salathiel* filius fuerit *Jechonia* ſecundùm Paralipomenon Hiſtoriam, & *S. Matthaum*; At ſecundùm *S. Lucam* filius fuerit *Neri*.

A Ad primam Objectionem reſpondetur, *Oziam* apud *S. Matthaum* genitum dici à *Joramo*, quamvis *Amaſia*, non *Jorami* filius fuerit, quia *Jorami* fuit abnepos. Ut enim nepotes dicuntur filii apud Hebræos, ſic avi & proavi patres appellantur, qui cenſeri poſſunt illos genuiſſe, generatione videlicet mediatâ, quâ reverà ab illis genus ducunt. Sic Chriſtus à *S. Matthao* dicitur *Filius David, filius Abraham*. Sic mortales omnes *Filii Adam* vocantur. Sic *Eliſabeth* Lucæ I. eſſe dicitur *ex filiabus Aaron*. Sic Mulier, quam liberavit Chriſtus ab infirmitate, quâ annis decem & octo la-
B boraverat, *Luca* XIII. 16. dicitur *Filia Abrahæ*. Sic Judæi *Joannis* VIII. 39. de ſeipſis aiunt: *Pater noſter Abraham eſt*. Jus denique Romanum liberorum nomine non filios ſolùm & nepotes, ſed & pronepotes, & abnepotes complectitur. Ideo autem tres Reges in Chriſti Genealogia *S. Matthaus* prætermiſit, quia Spiritui Sancto, cujus fuit Amanuenſis, conſtitutum erat omnes illas generationes in certas teſſaradecadas referre. Unde ſeriem illam Genealogicam ita concludit Verſ. 17. *Omnes itaque generationes ab Abraham uſque ad David, generationes quatuordecim: & à David uſque ad tranſmigrationem Babylonis, generationes*
C *quatuordecim; & à tranſmigratione Babylonis uſque ad Chriſtum, generationes quatuordecim*. Cùm autem in ſecunda ſerie ſeptemdecim generationes reperirentur, aliquæ fuerunt prætermittendæ, & quidem tres, ut numerus ille conſtaret. Cur autem potiùs prætermiſſi ſint *Ochozias*, *Joas*, & *Amaſias*, quàm alii, ratio hæc omnium maximè probabilis eſt, quòd Deus maledictionem peculiarem effundendam ſuper Domum *Achab* bis pronuntiaſſet, (III. *Regum* XXI. 22. & IV. *Regum* IX. 8. & ſeq.) quicquid videlicet *Achabi* eſſet, exciſum iri *uſque ad mingentem ad parietem*. Quam
D maledictionem hîc ratam eſſe volint Deus, tres illos Reges *Achabi* poſteros: (*Ochezias* enim à *Joramo* ex *Athalia* filia *Achabi* genitus fuit:) Prorſus expungendo ex Genealogia Chriſti. Quamvis enim actu regnaverint, ob maledictionem tamen illam ſingularem cenſentur quaſi capite minuti non regnaſſe. Sic Tribus *Dan* Apocalypſis Cap. VII. in *Signatorum* ſerie prætermiſſa eſt, quia jam olim à Dei cultu deſecerat, & ſe cum Gentibus permiſcuerat, (*Judicum* XVIII.) Hanc Reſponſionem auctoritate ſua confirmant *SS. Hilarius & Hieronymus*. Ille *Cap.* I. *in*
E *Matthaum* ita ſcribens: *Ab Abraham uſque ad David quatuordecim generationes enumerata ſunt: & à David uſque ad tranſmigrationem Babylonis: Cum in Regnorum Libris decem & ſeptem deprehendantur. Sed in hoc non mendacii aut negligentia vitium eſt. Tres enim ratione prateriti ſunt. Nam Joram genuit Ochoziam, Ochozias verò genuit Joram, Joas deinde Amaſiam, Amaſias autem Oziam. Et in Matthao Joras Oziam genuiſſe ſcribitur, cum quartus ab eo ſit. Hoc ita, quia ex gentili femina Joras Ochoziam genuit, ex Achab ſcilicet, qui Jezabel habuit uxorem. Denique per*
F *Prophetam, non niſi quartâ generatione, in Throno Regio Iſraëlis, quemquam de Domo Achab eſſe ſeſſurum dicitur. Purgatâ igitur labe familia Gentilis, tribuſque prateritis jam Regulis, in quarto generationum conſequentium origo numeratur, & uſque ad Mariam generationes quatuordecim eſſe ſcribuntur, cùm in numero decem & ſeptem reperiantur: Nullus error eſſe poterit ſcientibus, non eam ſolùm eſſe Domino noſtro Jeſu Chriſto originem, quæ capit ex Maria: Sed in procreatione corporea Nativitatis æternam ſignificantiam comprehendi.* Iſte verò, ſcilicet *S. Hieronymus* Commentario in *S. Matthai* Cap. I. hæc habet: *Cernis ergo*

quod

quòd ſecundùm fidem Hiſtoriæ tres Reges in medio fuerint, quos hic Evangeliſta prætermiſit: Joram quippe non genuit Oziam, ſed Ochoziam, & reliquos quos enumeravimus. Verùm quia Evangeliſtâ propoſitum erat tres teſſaradecades in diverſo temporum ſtatu ponere, & Joram generi ſe miſcuerat impiiſſimæ Jezabel, idcirco uſque ad tertiam generationem ejus memoria tollitur, ne in Sanctæ Nativitatis ordine poneretur.

At (inquies) cur ob eamdem maledictionem non ſunt etiam prætermiſſi reliqui ab *Achabo* mediatè quoque progeniti, videlicet *Ozias*, & alii? Reſpondetur, Iram Dei & maledictionem in punienda ſobole ob parentum peccata, ad tertiam ſaltem vel quartam generationem pertinere, ſecundùm Legem Exodi xx. 5. *Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me.* Ultra quartam itaque generationem maledictio illa in poſteros *Achabi* non eſt extenſa; ſicut nec benedictio à Deo effuſa in poſteros *Jehu* ob executionem divini Judicii contra Domum Achab (IV. *Regum* x. 30.) ultra quartam generationem progreſſa eſt. Non mirum ergo quòd tres tantùm generationes, non plures, in ſerie Regum ex *Achabi* genere ortorum prætermiſerit *S. Matthæus* Chriſti Genealogiam texens.

Adversùs communem illam & maximè probabilem Reſponſionem erit qui objiciat, *Ochoziam* in Scriptura Sacra non dici nepotem *Achabi* ex filia, ſed potiùs nepotem *Amri* Regis Iſraëlitarum, cujus filia vocatur *Athalia*, non verò Achabi. (IV. *Regum* VIII. 26.) Tres ergo illi Reges à *S. Matthæo* non ſunt expuncti, eò quòd eſſent ex genere *Achab*, & maledictionis illi denuntiatæ participes.

Reſpondetur, *Athaliam* vocari filiam *Amri*, hoc eſt, neptem, ex Hebræorum conſuetudine & uſu loquendi, quamvis fuerit filia *Achabi*, qui erat filius *Amri*. Certè *filia Achabi* non ſemel vocatur. (IV. *Regum* VIII. 18. 19. 27.) Nec *Jehu* Ochoziam occidi juſſiſſet, cùm maledictionem divinam ſuper Domum *Achab* executus eſt, (IV. *Regum* IX. 27.) niſi fuiſſet ex poſteritate *Achabi*. Addunt aliqui, Eam potiùs dici *filiam Amri*, quàm *Achab*, ob execrandam *Achabi* memoriam, ne proles aliqua ipſi ſuperſtes videretur. Sed hæc ratio nullius eſt momenti, ſiquidem in eo ipſo Capite VIII. Libri IV. *Regum*, ubi de *Ochozia* dicitur Verſ. 26. *Nomen matris ejus Athalia filia Amri Regis Iſrael*: De *Joramo* patre *Ochoziæ* Verſ. 18. dicitur: *Ambulavitque in viis Regum Iſrael, ſicut ambulaverat Domus Achab: Filia enim Achab erat uxor ejus.* Et de ipſomet *Ochozia* Verſ. 27. *Et ambulavit in viis Domus Achab.... Gener enim Domus Achab fuit.*

Ad ſecundam Objectionem reſpondetur: In Genealogia Chriſti apud *S. Matthæum* duos eſſe *Jechonias*, unum ante tranſmigrationem Babylonis, alterum in ipſa tranſmigratione genitum. Prior eſt ipſe *Joakim* filius *Joſiæ*, qui & *Eliakim* vocatur. Poſterior filius fuit *Joakimi*, pater *Salathielis*. Itaque *Joakim* binomium fuiſſe veriſimile eſt, & *Jechoniam* etiam appellatum, quod in Hiſtoria Sacra & ipſa Regum Juda ſerie non infrequens, cùm *Sedekias* nomen etiam obtinuerit *Mattaniæ*, & *Ozias* nomen *Azariæ*. Sic diſtincto *Jechonia* patre, qui aliàs *Joakim*, à *Jechonia* filio, qui aliàs *Joakin*, ſuus utrique teſſaradecadi conſtat numerus, quarum alterutra alioqui imminuta eſſet. Sic etiam cum Hiſtoria Sacra facilè conciliabitur, quod de Jechoniæ fratribus in Chriſti Genealogia *S. Matthæus* addit. Nam *Joakim* ſeu *Jechonias* pater fratres habuit, non *Joakin* ſeu *Jechonias* filius: Alioqui *Nabuchodonoſor*, qui hunc ſolio dejecit, & Babylonem abduxit, aliquem ex ejus fratribus, potiùs quàm *Sedekiam* ejus Patruum Regem creaſſet; Quod tamen factum legimus IV. *Regum* XXIV. 17. Hæc Reſponſio magnis Nominibus nititur, ſcilicet *S. Epiphanii*, qui *Jechoniam* duplicem agnoſcit, unum *Joſiæ*, alterum ipſius *Jechoniæ* filium, *Joſiæ* nepotem. Unius nomen excidiſſe cenſet in Textu *S. Matthæi*, atque ita reſtituendum: *Jechonias autem genuit Jechoniam: Jechonias autem genuit Salathiel.* Pro quo *Maldonatus* ſupplendum cenſet: *Joakim autem genuit Jechoniam: Jechonias autem genuit Salathiel.* Poſteriorem tamen *Jechoniam* cum *Sedekia* perperam confundit *S. Epiphanius*, & priorem *Jechoniam* eumdem eſſe cum *Sellum*, eumque etiam *Amaſiam* nominatum falsò aſſerit: aliaque in paucis lineis committit errata, quæ notat *Petavius Animadverſ.* in *S. Epiphanium*. Locus autem *Epiphanii Hæreſi* VI. ſic habet: *Joſias genuit Jechoniam.... Ab hoc Jechonia ejuſdem nominis alter genitus eſt.... Nec eſt, quod ea de re quiſquam dubitet, miretur verò magis accuratam à nobis iſtam rationem, & hoc loco in ſtudioſorum gratiam utiliter explicatum, qui caſtigatiora Exemplaria conſulere eruditionis causâ voluerunt. Non enim diffido quin cum animi ſui fructu candide iis quæ à nobis propoſita ſunt acquieſcere cogantur, ſimulque vocem illam lucrifaciant, quæ ab imperitis quibuſdam Emendatoribus eſt propter ambiguitatem ex Evangelio ſublata. Nam cùm generationes omnes Matthæus tripartitò diſtribuerit, & ab Abrahamo ad Davidem uſque* XIV. *enumeret, ſuperior utraque ſeries integra reperitur, neque quicquam ad numerum deeſt, qui ad Jechoniam ordine pertexitur. At tertia demum ſeries* XIII. *dumtaxat non* XIV. *generationum nomina complectitur, quod à nonnullis commiſſum eſt; qui cùm Jechonias duos conjunctim eſſe ſcriptos cernerent, arbitrati ſunt eamdem vocem præpoſterè in ea ſerie repetitam. Verùm ejuſdem iſta repetitio minimè fuit; ſed numerandi ordo perſpicuus. Siquidem Jechoniæ filio de parente nomen impoſitum eſt. At iſti elegantiæ vindices, dum unum nomen expungunt, per ſummam ignorantiam contra propoſitum peccarunt. Atque & nominum* XIV. *collegium, quod ibidem oſtenditur, uno detracto numerarunt, & multiplicem unius ad alterum rationem habitudinemque ſuſtulerunt.* At emendatione Textui S. Matthæi opus eſſe, non perſuadet *S. Epiphanii* auctoritas, cùm recepta lectio vetuſtiſſima ſit, ut ex omnium pene Codicum Græcorum ac Latinorum ſummo conſenſu, & ex antiquorum Patrum Scriptis conſtat: Eaque lectione ſervatâ, numerus integer in utraque teſſaradecade reperiatur: & evidens ſit ex intervallo Captivitatis Babylonicæ interjecto, alium eſſe *Jechoniam*, qui poſt Captivitatem Babylonicam genuit *Salathielem*, à priori *Jechonia Joſiæ* filio. Ad primam ergo teſſaradecadem pertinet *Jechonias* filius Joſiæ; ad tertiam teſſaradecadem *Jechonias* alter hujus filius, *Joſiæ* nepos, pater *Salathielis*, ut obſervat etiam *Cajetanus* noſter *Commentar. in Evang. S. Matthæi.*

Nititur hæc Reſponſio *S. Ambroſii* auctoritate Libro III. in Evangelium S. Lucæ §. 46. *Quod verò*, inquit, *poſt Jechoniam duodecim generationes enumeraſſe videtur Evangeliſta, ſi diligenter advertas, hic quoque quatuordecim generationum poteris invenire rationem. Duodecim enim uſque ad Joſeph numerantur, non uſque ad Chriſtum. Tertius-decimus eſt Chriſtus. Sed nihil refert utrum in duabus generationibus, an in una mendacium ſit. Tamen ne hic quidem cæcum aliquem ſcopulum aut*

naufragium invenias veritatis. Duos Joachim, hoc eſt, duos Jechonias fuiſſe Hiſtoria indicat: Unum ante tranſmigrationem, alterum in ipſa tranſmigratione generatum, id eſt, patrem & filium. Ergo pater inter generationes ſuperiores eſt computatus, qui ſucceſſit Joſiæ: Filius inter poſteriores, qui ſucceſſit patri, id eſt, nepos Joſiæ. Sic enim ſcriptum IV. Reg. 23. 34. & 36. » *eſt*: Et imperavit Pharao ſuper Iſraël, Joachim filio Joſiæ regnante in Judæa pro patre » ſuo; & convertit nomen Joachim in regnando, & undecim annos regnavit in Jeruſalem. IV. Reg. 24. 5. & ſeq. » *Quibus ſubjecit*: Et reliqua verborum Joachim, & omnia quæ fecit, nonnè ſcripta ſunt » in Libro verborum, & in diebus eorum qui » regnaverunt in Judæa? Et dormivit Joachim » cum Patribus ſuis; & regnavit Joachim filius ejus pro eò. Filius decem & octo annorum erat Joachim; & cùm regnaret, tribus » menſibus regnavit in Jeruſalem: Nomen matris ejus Meſola.... & omnia quæ fecit ſub » oculis Domini pater ejus, & ipſe fecit? & » in diebus ejus aſcendit Nabuchodonoſor Rex » Babylonis in Jeruſalem. *Vides igitur quòd alius fuerit Joſiæ filius, alius nepos: Filius ille cui Hieremias nomen impoſuit, nepos iſte qui patris vocatus eſt nomine. Et benè Sanctus Matthæus à Propheta noluit diſcrepare; ut non Joachim, ſed Jechonias nominaret..... Non igitur ſuppreſſit alterum Evangeliſta, ſed utrumque ſignificavit; quòd uterque Jechonias dictus ſit. Ita addito juniore Jechonia, generationes quatuordecim computantur.*

Eamdem Reſponſionem confirmat *S. Hieronymus* Commentario in Cap. 1. S. Matthæi. *Si voluerimus*, inquit, *Jechoniam in fine primæ teſſaradecadis ponere, in ſequenti non erunt quatuordecim, ſed tredecim. Sciamus igitur Jechoniam priorem ipſum eſſe quem & Joakim. Secundum autem, filium, non patrem; quorum prior per k, & m, ſequens per ch, & n, ſcribitur: Quod Scriptorum vitio, & longitudine temporum apud Græcos Latinoſque confuſum eſt.*

Hæc autem Reſponſio probabilior eſt & minùs coacta illâ *S. Auguſtini*, Libro II. *De Conſenſu Evangeliſtarum*, Cap. IV. aſſerentis eumdem *Jechoniam* bis in Genealogia nominatum in fine unius, & initio alterius teſſaradecadis. *Cùm*, inquit, *quater denas generationes tribus diſtinxiſſet articulis, dicens, ab Abraham uſque ad David generationes eſſe quatuordecim, & à David uſque ad tranſmigrationem Babylonis alias quatuordecim, totidem alias uſque ad Nativitatem Chriſti: Non tamen eas duxit in ſummam ut diceret, Fiunt omnes quadraginta duæ. Unus quippe in illis progeneratoribus bis numeratur, id eſt, Jechonias, à quo facta eſt quædam in extraneas Gentes deflexio, quando in Babyloniam tranſmigratum eſt. Ubi autem ordo à rectitudine flectitur, atque ut eat in diverſum, tanquam angulum facit; illud quod in angulo eſt, bis numeratur, in fine ſcilicet prioris ordinis, & in capite ipſius deflexionis. Et hoc ipſum jam præfigurabat Chriſtum à Circumciſione ad Præputium, tanquam ab Jeruſalem ad Babyloniam, quodammodo migraturum, & hinc atque hinc utriſque in ſe credentibus tanquam lapidem angularem futurum. Hæc tunc in figura præparabat Deus rebus in veritate venturis. Nam & ipſe Jechonias, ubi angulus iſte præfiguratus eſt, interpretatur, Præparatio Dei.*

Ait autem S. Matthæus, *Joſiam genuiſſe Jechoniam in tranſmigratione Babylonis*, id eſt, circa tranſmigrationem. Vox enim Græca ἐπὶ notat quidem tempus quo res geſta eſt, non tamen ſtrictè, ſed interdum cum latitudine. Sic Geneſ. II. 2. dicitur: *Complevitque Deus die ſeptimo*

A *opus ſuum quod fecerat.* Cùm tamen illud perfecerit ante diem ſeptimam, quæ quieti deſtinata fuit, quòd Deus in illa ab operibus ſuis quieverit. Sic Marci II. 26. de *Davide* dicitur: *Introivit in Domum Dei ſub Abiathar Principe Sacerdotum, & Panes propoſitionis manducavit*: Id eſt, circa Pontificatum *Abiatharis*. Id enim ſub *Achimeleco* Pontifice *Abiatharis* patre contigit. Sic Lucæ III. 2. *Factum* dicitur *verbum Domini ſuper Joannem Zachariæ filium in Deſerto, ſub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha.* Cùm tamen eo tempore ſolus *Caiphas* Pontifi-B catu Maximo fungeretur, *Annas* autem antea Pontificatum geſſiſſet, ſummæque eo tempore eſſet auctoritatis ob generis claritatem, ob dignitatis præteritæ ſplendorem, & ob affinitatem cum *Caipha*, cujus erat ſocer. Cùm ergo ſub tempora tranſmigrationis, id eſt, nutante jam ſtatu Populi Judaici, & imminente deportatione Babylonicâ, utpote inter quam & *Joſiam* nulli alii Reges interceſſere ab ea immunes, rectè dicere potuit S. Matthæus, *Joſiam genuiſſe Jechoniam & fratres ejus*, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας, *in tranſmigratione*. Reſponderi etiam poteſt, Hæc C verba, *In tranſmigratione Babylonis*, non referri ad τὸ *genuit*, quaſi *Joſias* genuerit in Captivitate Babylonica; ſed referri ad filios genitos, quaſi dicat: *Joſias genuit Jechoniam & fratres ejus, qui fuerunt in tranſmigratione Babylonis.* Hoc eſt, quod è recentioribus Interpretibus quidam ſubtiliter dixerunt: Tranſmigrationem non ſtatui *ut menſuram generationis*, cùm ante illam genuerit Joſias, *ſed ut menſuram genitorum*, quòd *Jechoniæ* & fratribus ejus viventibus acciderit, illique captivi Babylonem pariter deportati ſint.

D Ad tertiam Objectionem reſpondetur, Nomen *tranſmigrationis* duplici ſenſu ac ſignificatione accipi poſſe; primò, quatenus deſignat ſolum actum tranſmigrationis Judæorum Babylonem; vel quatenus ſignificat præterea totum tempus Babylonicæ Captivitatis. Si poſteriori ſenſu ſumatur, rectè dicitur *Salathiel* in tranſmigratione genitus; Si priori, verè dicitur genitus *poſt tranſmigrationem Babylonis*. Et hoc ſenſu vocem illam *S. Matthæus* uſurpavit. Alii id aliter exprimunt: *Salathielem* à *Jechonia* genitum poſt tranſmigrationem inchoatam, non E conſummatam. Ejus autem generatio non eſt referenda ad priora Captivitatis tempora, quibus *Jechonias* vinctus, & durè admodum in carcere habitus eſt à *Nabuchodonoſore*; ſed ad poſteriora, quibus ab *Evilmerodacho* ejus filio è carcere eductus, regio cultu in Aula Babylonis vixit, ut refert Hiſtoria Sacra IV. *Regum*, Cap. XXV. *Factum eſt verò in anno trigeſimo-ſeptimo tranſmigrationis Joachin Regis Juda, Menſe duodecimo, vigeſimâ-ſeptimâ die Menſis: Sublevavit Evilmerodac Rex Babylonis, anno quo regnare cœperat, caput Joachin Regis Juda de carcere. Et locutus eſt* F *ei benignè: & poſuit thronum ejus ſuper thronum Regum, qui erant cum eo in Babylone. Et mutavit veſtes ejus quas habuerat in carcere, & comedebat panem ſemper in conſpectu ejus cunctis diebus vitæ ſuæ. Annonam quoque conſtituit ei ſine intermiſſione, quæ & dabatur ei à Rege per ſingulos dies omnibus diebus vitæ ſuæ.* Quod teſtatur etiam *Jeremias* Cap. LII. His (inquam) temporibus *Jechonias* genuit *Salathiel*.

Ad quartam Objectionem reſpondetur, Cum *Toſtato* & *Cajetano* noſtro, *Zorobabelem*, de quo in Paralipomenis, alium eſſe ab eo qui filius *Salathielis* à *S. Matthæo* dicitur. Quippe cùm ille *Pedaiæ* filius, non *Salathielis* vocetur. Hic

verò

verò & apud *Eſdram*, *Nehemiam*, *Aggæum*, nuſquam *Pedaia*, ſemper *Salathielis filius*, ut à SS. Evangeliſtis *Mattheo* & *Luca*, dicatur. Alii quoque liberi diverſas perſonas arguunt. *Zorobabel* enim apud *S. Matthæum* genuiſſe dicitur *Abiud*: Ille verò de quo in Paralipomenis, genuit *Moſollam*, & *Hananiam*, nullus inter filios ejus *Abiud* nominatur. Priorem itaque *Zorobabelem* alium eſſe Regii quidem generis, ſed ab Ethnarcha planè diſtinctum. Reſpondent alii, valde eſſe probabile, *Salathiele*, qui *Jechoniæ* primogenitus fuit, abſque liberis defuncto, *Pedaiam* fratrem pro jure Leviratûs, ductâ ejus uxore, ſemen ei ſuſcitaſſe. Atque hinc factum, ut *Zorobabel Salathielis*, non *Pedaia* filius appelletur *Eſdra* Cap. III. 2. *Aggai* I. 1. *Matthai* I. 12. *Lucæ* III. 27. Verùm hæc mera conjectura eſt, nullo argumento fulta. Reſpondent alii, *Zorobabelis* patrem fuiſſe binominem, *Pedaiam* ſcilicet, ac *Salathielem* appellatum. Similiter *Abiud* alio nomine *Moſollam* dictum, vel *Hananiam*.

Ex quo patet Reſponſio ad quintam Objectionem. Quæ nihilominus dilui aliter poteſt, dicendo cum aliis, *Zorobabelem* præter filios, quorum nomina Libro I. Paralipomenon recenſentur, adhuc alios habuiſſe, & inter alios *Abiud* à *S. Matthæo* memoratum. Vel *Haſubah* aut *Obel* poſteritatem, quæ in Paralipomenis prætermiſſa eſt, ab Evangeliſta recenſeri. Cur autem ſeries genealogica *Abiud* à Scriptore Sacro Paralipomenon obſervata non fuerit, tanto hæc probabilis reddi poteſt, Quòd Genealogia à *S. Matthæo* contexta, & ad *Joſephum* per *Abiud* deducta, fuerit quidem hominum *Davidis* familia progenitorum, ſed obſcurorum admodum, & ex ſingulari Dei diſpenſatione ad ſtatum privatum & ad conditionem vilem & abjectam redactorum. Et quia iſta declinatio in *Abiud* facta eſt, inde fortè contigit ut Autor Sacer Paralipomenon, nec *Abiud*, nec poſterorum ejus, Majorum *Joſephi*, obſcuram prorſus vitam agentium meminerit, ſed illos recenſuerit, qui tum temporis in majori dignitate conſtituti erant, & quorum nomen clarius ac celebrius erat. Genealogiam porrò Majorum *Joſephi* per *Abiud* & poſteros *S. Matthæum* deſcripſiſſe ex Tabulis Genealogicis Judæorum, dirigente Spiritu Sancto, probabile eſt. Has enim Genealogias ſummâ diligentiâ Judæi conſcribebant & aſſervabant, eorum in primis qui ex Tribu Juda, vel ex Tribu Levi erant oriundi. Ex Tribu Levi, ne Sacerdotium quiſquam ab ea Tribu alienus invaderet. Ex Tribu Juda, ob Meſſiam ex illa naſciturum. Et quia promiſſio generalis de Meſſia ex Judaica Tribu naſcituro poſtmodum reſtricta fuit ad domum & familiam *Davidis* Regis; veriſimillimum eſt poſterorum *Davidis* quorumcumque majorem habitam fuiſſe rationem, quam aliorum, ut conſtaret qui à *Davide*, quâ lineâ, & quo gradu deſcenderent. Neque verò gratis aſſeritur illud de Tabulis Genealogicis ſtudioſè conſcriptis & aſſervatis, ſed in Scriptura Sacra fundamentum habet I. *Eſdræ* II. 59. *Et hi qui aſcenderunt de Themala, Thelarſa, Cherub, & Adon, & Emer; & non potuerunt indicare domum Patrum ſuorum & ſemen ſuum, utrum ex Iſraël eſſet.* Item Verſ. 61. & 62. *Et de filiis Sacerdotum: Filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai.... Hi quæſierunt Scripturam Genealogia ſua, & non invenerunt, & ejecti ſunt de Sacerdotio.* Quod & II. *Eſdræ* VII. 64. repetitur. Et *Nehemias* cenſum Populi acturus; id Tabularum Genealogicarum beneficio exequitur, ut ex eodem Capite compertum eſt. Idem confirmatur ex *Julio Africano* apud *Euſebium*, Lib. I. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. VII. ubi teſtatur, *Herodem* in ejuſmodi Genealogias ſtudioſè inquiſiviſſe, & omni conatu eas abolere ſategiſſe, ne quiſquam Judæorum eum nobilitate generis ſuperare videretur, & genus ſuum ad Patriarchas referre poſſet. Plures tamen Genealogicas familiarum ſuarum Tabulas ex publicis Archivis deſcripſiſſe. *Ceterùm*, (inquit Africanus) *cùm ad id uſque temporis in Tabulariis publicis deſcriptæ eſſent origines tam familiarum Hebraicarum, quàm eorum qui ad Proſelytos, id eſt, advenas, genus ſuum referebant, verbi gratiâ ad Achior Ammanitem, eoſque qui ex Ægypto ſimul cum Iſraëlitis egreſſi, per Matrimonia cum ipſis permixti fuerant, Herodes priſcas illas Iſraëlitarum familias nihil ad ſe pertinere intelligens, ignobilitatis ſuæ conſcientiâ ſtimulatus, omnia illa veterum familiarum Monumenta concremavit: Ratus ſe tum demum Nobilem viſum iri, cùm nemo eſſet qui ex publicis Monumentis originem generis ſui, vel ad Patriarchas, vel ad Proſelytos, vel ad permixtos Iſraëlitis peregrinos, qui Γειῶραι dicuntur, poſſet referre. Pauci tamen antiquitatis ſtudioſi privatos ſtirpis ſuæ Commentarios, vel quòd nomina ipſa memoriter callerent, vel ex Archivis deſcriptos penes ſe habentes, in primis gloriabantur quòd avitæ nobilitatis memoriam conſervaſſent. Ex quorum numero erant hi, de quibus ſupra dixi, ob propinquitatem generis quâ Servatori noſtro juncti erant: Δεσπόσυνοι appellati. Qui è Nazaris & Cochaba Judææ vicis in varias regiones diſperſi, ſupra dictam generis ſeriem, ex Ephemeridum Libro quàm poterant fideliſſimè expoſuerunt.*

Ad Objectionem ſextam reſpondetur, Duos fuiſſe *Salathieles*, unum filium *Jechoniæ*, alterum filium *Nori*, illum ex linea *Salomonis*, iſtum ex linea *Nathanis*: illius meminiſſe *S. Matthæum* cum Autore Paralipomenon, iſtius *S. Lucam*. Et certè cùm longè alii fuerint *Salathielis* Majores ad *Davidem* uſque apud *S. Lucam*, quàm *Salathielis* apud *S. Matthæum*, probabilius eſt utrumque Evangeliſtam diverſarum perſonarum mentionem facere.

Reſpondent alii, ſecuti conjecturam & auctoritatem *Philonis*, Jechoniam binominem fuiſſe, & vocatum etiam *Neri*; hoc ſcilicet nomine inſignitum fuiſſe à Populo poſtquàm exaltari cœpit caput ejus ab Evilmerodacho. (IV. *Regum* XXV.) eò quòd lucerna *Davidis* quaſi extincta in eo tum velut reaccenſa fuerit. Sed cùm alii *Jechoniæ* parentes, alii *Neri* ab utroque Evangeliſta recenſeantur, diverſos fuiſſe probabilius eſt.

DISSERTATIO X.

DE PROPHETIS QUI TEMporibus Regum Juda & Iſraël claruerunt, & Prophetias ſuas ſcripto tradiderunt ante Captivitatem Babylonicam.

ARTICULUS I.

De Oſee.

I. *Oſee genus & ætas.* OSee Prophetarum omnium antiquior, ex Tribu *Iſſachar* oriundus, ſi *Pſeudo-Epiphanio*, & *Pſeudo-Dorotheo* in Vitis Prophetarum creditur, oppido *Bethſemes*, non *Belemoth*, ut men- C doſè ſcripſerunt; Patre *Beeri*, non illius *Beera*, cujus mentio habetur 1. *Paralipomenon* v. ut cenſent Hebræi: Nam præterquam quòd diverſa ſunt utriuſque nomina, cùm *Oſee* pater *Beeri*, alter *Beera* vocetur, hic Princeps fuit *Tribus Ruben*, ut conſtat ex Paralipomenis, ille ex Tribu *Iſſachar*, ut Sanctus etiam *Hieronymus* teſtatur, Cap. 1. Commentarii. Prophetico Munere functus eſt *in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, Ezechiæ Regum Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas Regis Iſraël*. Vaticinatus eſt ante & poſt Capti- *Prophetiæ ſumma.* vitatem Iſraël, quam & futuram denuntiavit, & D luxit ingruentem, & præteritam ad emendationem Judæ commemoravit. Primum omnium Prophetarum, non ſolùm qui Minores, verùm & qui Majores appellantur, futura prædixiſſe, colligitur ex illis verbis Capitis 1. Verſ. 2. *Principium loquendi Domino in Oſee.* Iſtius Prophetæ nomen *Salvatorem* ſignificat. Agit perſonam Dei, Synagogam in adulterio deprehenſam, id eſt, Idolorum cultu contaminatam objurgantis, punientis, repudiantis, aliamque ſponſam aſſumentis. Synagogæ excidium, & Eccleſiæ vocationem prædicit, factiſque etiam repræſentat, Meretricem E uxorem accipere juſſus, quam caſtam efficeret, legitimorumque filiorum parentem. Idololatriam, aliaque Iſraëlitarum ſcelera vehementer coarguit: Famem & Captivitatem Iſraëli prædicit. Samariæ, & Vituli, quem colebat, deſtructionem à *Nabuchodonoſore* vaticinatur. Iſraëlem hortatur ad pœnitentiam, converſis bona plurima pollicetur.

Oſee Vaticinia de Chriſto & Eccleſia. II. De Chriſto & Eccleſia fudit oracula, ſcriptiſque commendavit. Ad Eccleſiam pertinet iſtud Capitis II. *Et auferam nomina Baalim de ore ejus, & non recordabitur ultra nominis eorum.* F *Et percutiam cum eis fœdus in die illa, cum beſtia agri, & cum volucre cæli, & cum reptili terræ: & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra; & dormire eos faciam fiducialiter. Et ſponſabo te mihi in ſempiternum: & ſponſabo te mihi in juſtitia, & judicio, & in miſericordia & miſerationibus. Et ſponſabo te mihi in fide, & ſcies quia ego Dominus… Et miſerebor ejus quæ fuit abſque miſericordiâ. Et dicam non Populo meo: Populus meus es tu: & ipſe dicet: Deus meus es tu.* An, quæſo, expreſſiùs prædici potuit Idololatriæ per Chriſtum abolitio; novi fœderis inſtitutio, ad quod Gentes per beſtias agri, volucres cæli, & reptilia terræ A ſignificatæ, ut patet ex Actis Apoſtolorum XI. 5. vocantur; utriuſque Populi, Judaici & Gentilis in unam Eccleſiam coalitio, & cohabitatio pacifica: Eccleſiæ denique in gratia & fide Evangelii deſponſatio æternùm duratura? unde *S. Hieronymus* in Commentario hujus loci: *Ergo* (inquit) *in Adventu Domini Salvatoris, poſt Reſurrectionis ejus triumphos, & Aſcenſum ad Patrem, duo parietes angulari Lapide copulati ſunt ab eo qui fecit utrumque unum. Et vocavit eam quæ dicebatur, Abſque miſericordia, Miſericordiam conſecutam, ut eum qui dicebatur, Non Populus meus, Populum* B *ſuum: Pacatiſque omnibus, arcus & gladius conteretur ac bellum. Non enim erunt neceſſaria inſtrumenta pugnantium, cùm qui pugnent defuerint. Jungetur Iſrael Gentibus, & implebitur illud Deuteronomii: Lætamini Gentes cum Populo ejus. Notus enim in Judæa Deus: In Iſraël magnum nomen ejus; & factus eſt in pace locus ejus, & habitatio ejus in Sion; hoc eſt, in Eccleſia: In qua confregit potentias arcuum, ſcutum, gladium, & bellum.* *Deuteron. 32. Pſal. 75.* *Quibus fractis atque contritis, dormient Credentes fiducialiter, & ſub uno Paſtore requieſcent, ſive ſperabunt, in his quæ oculus non vidit, & auris non* C *audivit, & in cor hominis non aſcenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus ſe.* Et infra: *Iſta Meretrix, quæ primùm voto Sponſi in æternos fuerat juncta complexus, ut nunquam à vinculo recederet maritali; quia receſſit, & in Ægypto fornicata eſt, rurſum per Legem aſſumitur: Quam quia præteriit, Prophetis quaſi Sponſi Sodalibus, qui ad ſe miſſi fuerant, interfectis: Noviſſimè venit Dei Filius Dominus Jeſus: Quo crucifixo, & à mortuis reſurgente, deſponſatur, nequaquam in Legis juſtitia, ſed in fide gratia Evangelii: Ut cùm cognoverit Unigenitum, cognoſcat & Patrem.… Qui* D *in fide fuerit deſponſatus, & crediderit Evangelio, ſtatim ſciet quia ipſe ſit Deus, credens in eum quem priùs negaverat.*

III. Ad Chriſtum etiam & Eccleſiam pertinet illud Capitis 1. 10. *Et erit in loco ubi dicetur eis: Non Populus meus vos: Dicetur eis, Filii Dei viventis:* Hoc teſtimonium Propheticum de vocatione Populi Gentium, qui priùs non pertinebat ad Deum, etiam Apoſtoli intellexerunt. Hunc ſcilicet locum ita intellexit *S. Paulus* ad Romanos IX. 26. *Quos & vocavit nos* (inquit) *non ſolùm ex Judæis, ſed etiam ex Gentibus, ſicut in Oſee di-* E *cit: Vocabo non plebem meam, plebem meam; & non dilectam, dilectam; & non miſericordiam conſecutam, miſericordiam conſecutam. Et erit: In loco, ubi dictum eſt eis: Non plebs mea vos: Ibi vocabuntur filii Dei vivi.* Et quia ipſe quoque « Populus Gentium ſpiritaliter eſt in filiis *Abrahæ*, ac per hoc rectè dicitur *Iſrael*, propterea « ſubdit Propheta: *Et congregabuntur filii Juda, & filii Iſrael pariter; & ponent ſibimet caput unum, & aſcendent de terra.* Hoc ſi adhuc velimus exponere, eloquii prophetici obtundetur ſapor. Recolatur tamen Lapis ille angularis, & duo illi « *Epheſ. 2.* F parietes, unus ex Judæis, alter ex Gentibus; « ille nomine filiorum Juda, iſte nomine filiorum « Iſraël, eidem uni Principatui ſuo in idipſum « innitentes, & aſcendentes agnoſcantur à terra. « Iſtos autem carnales Iſraëlitas, qui nunc nolunt credere in Chriſtum, poſtea credituros, « id eſt, filios eorum, idem Propheta teſtatur. « Cap. III. 4. *Quia dies multos ſedebunt filii Iſrael ſine Rege, & ſine Principe, & ſine Sacrificio, & ſine Altari, & ſine Ephod, & ſine Theraphim.* Quis non videat hunc eſſe nunc Judæorum ſtatum? Sed quid adjungat, audiamus. *Et poſt hæc revertentur filii Iſraël, & quærent Dominum Deum ſuum, & David Regem ſuum; & pavebunt ad Dominum,*

Dominum, & ad bonum ejus, in noviſſimo die- » *rum.* Nihil eſt iſta Prophetia manifeſtius, cùm » David Regis nomine ſignificatus intelligatur » Chriſtus, *Qui factus eſt*, ſicut dicit Apoſto- » lus, *ex ſemine David ſecundùm carnem.* Sic *Oſee* Oracula *S. Auguſtinus* explicat Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXVIII.

Rom. 1. 3.

IV. De Chriſti Reſurrectione tertiâ die futura, & de noſtro per ipſum ad vitam gratiæ reditu, vaticinatur *Oſee* Cap. VI. 3. *Vivificabit nos* (inquit) *poſt duos dies: In die tertia ſuſcitabit nos, & vivemus in conſpectu ejus. Sciemus, ſequemurque ut cognoſcamus Dominum: Quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus ejus, & veniet quaſi imber nobis temporaneus, & ſerotinus terræ.* Quem locum *S. Hieronymus* hoc illuſtrat Commentario: *Percuſſit ergo Dominus, & curat nos, quia quem diligit corripit, & caſtigat omnem filium quem recipit, & non ſolùm curat, ſed vivificat poſt duos dies: & die tertio reſurgens ab Inferis, omne hominum ſecum ſuſcitat genus. Cumque percuſſos curaverit, & curatos vivificaverit, & vivificatos ſuſcitaverit, tunc vivemus in conſpectu ejus, qui illo abſente mortui jacebamus. Viventes autem in conſpectu ejus, ſciemus eum, & omni ſtudio ſectabimur, ut cognoſcamus Dominum, quo tertiâ die reſurgente, ſurreximus.... Et veniet nobis quaſi imber temporaneus & ſerotinus terræ. Nos Chriſtum recipimus temporaneum, quando fidei in nobis jacta ſunt fundamenta, & ſuſcipiemus eum imbrem ſerotinum, quando maturis ſegetibus fruges capiemus æternas, & in dominica horrea recondemur.*

V. De Meſſiæ adventu rurſus vaticinatus eſt Cap. X. 12. *Seminate vobis in juſtitia, & metite in ore miſericordiæ, innovate vobis novale: Tempus autem requirendi Dominum, cùm venerit qui docebit vos juſtitiam.* Quod in Chriſto Jeſu impletum eſt. *Finis enim Legis, Chriſtus, ad juſtitiam omni credenti*; ait Apoſtolus *Rom.* X. IV.

Oſee Vaticinium de Chriſti fuga in Ægyptum, ejuſque reditu, à Judæorum calumniis vindicatur.

VI. Celeberrimum eſt illud *Oſee* de fuga Chriſti in Ægyptum, ejuſque reditu Vaticinium Cap. XI. 1. *Ex Ægypto vocavi Filium meum.* Quod ad Chriſtum Jeſum pertinere, in eoque impletum eſſe, *S. Matthæus* docet Cap. II. Evangelii ſui, ubi de *Joſeph* Sponſo Deiparæ Virginis, Chriſtique Nutritio ſic loquitur: *Qui conſurgens accepit Puerum, & Matrem ejus nocte, & ſeceſſit in Ægyptum, & erat ibi uſque ad obitum Herodis: Ut adimpleretur quod dictum eſt à Domino per Prophetam, dicentem: Ex Ægypto vocavi Filium meum.*

Objiciunt Judæi Oraculum illud *Oſee* ad Chriſtum perperam referri. Prophetam enim loqui manifeſtè de Populo Iſraëlitico, qui *Filius* à Deo vocatur ob fœdus peculiare cum Iſraëlitica Gente initum. Sermonem tantùm eſſe eo loci de beneficio Iſraëlitis à Deo collato in eorum eductione ex Ægypto. Antecedentia & conſequentia Vaticinium illud ad Populum Iſraël determinare. *Sicut manè tranſiit, pertranſiit Rex Iſrael: Quia Puer Iſrael, & dilexi eum: & ex Ægypto vocavi Filium meum.... Et ego quaſi nutritius Ephraim, portabam eos in brachiis meis, & neſcierunt quod curarem eos.... Non revertetur in Terram Ægypti, & Aſſur ipſe Rex ejus, quoniam noluerunt converti.* De actu præterito & antegreſſo tempora Prophetæ hîc agi volunt, non de actu futuro & ſubſequente: *Vocavi*, inquit, non, *Vocabo*. Abſurdum videri, Chriſtum in Ægyptum fugiſſe, & illic fuiſſe uſque ad obitum *Herodis*, ut impleretur quod dictum eſt à Domino per Prophetam, *Ex Ægypto vocavi Filium meum*; cùm illud nec ad ingreſſum, nec ad moram in Ægypto, ſed ad egreſſum potiùs ex Ægypto pertineat. Septuaginta Interpretes diſertè hoc Vaticinium ad Populum Iſraëliticum referre. ὅτι νήπιος Ἰσραὴλ, καὶ ἐγὼ ἠγάπησα αὐτὸν, καὶ ἐξ Αἰγύπτου μετεκάλεσα τὰ τέκνα αὐτοῦ. *Quia parvulus Iſrael, & ego dilexi eum, & ex Ægypto vocavi filios ejus.* Ad Iſraëlitas etiam id refert Targum Jonathanis: *Quando puer erat Iſrael, diligebam eum, & ex Ægypto vocavi eos filios. Miſi Prophetas meos ut erudirent eos, ſed ipſi illorum conſpectum refugerunt, Idolis ſacrificantes, & ſimulachris adolentes aromata. Atque ego per Angelum miſſum à facie mea deduxi Iſraël per congruam viam, & portavi eos ferme in brachiis, licèt neſcirent à facie mea miſericordiam ſuper ipſos extare.* Ita & Verſio Syriaca: *Quia dum puer eſſet Iſraël, dilexi eum, & inde ab Ægypto vocavi eum filium meum.* Ita Verſio Arabica: *Quoniam Iſrael, ex quo parvulus erat, ego dilexi, & ex Ægypto vocavi filios ejus.*

Reſpondetur, Oraculum illud *Oſee* & ad Populum Iſraëliticum, & ad Chriſtum ex mente Prophetæ, & ſenſu Spiritûs Sancti referri; ad illum ut typum, ad hunc ut antitypum. Sicut illud II. Regum VII. *De Salomone* dictum: *Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium*; ad Chriſtum, cujus typus *Salomon* fuit, ab Apoſtolo refertur, ad Hebræos I. 5. & quod de Agno Paſchali dictum eſt, *Exodi* XII. 46. ad Chriſtum, cujus Agnus Paſchalis typus erat, etiam referendum *S. Joannes* docet Evangelii ſui Cap. XIX. 36. Sic etiam quæ de *Sara* & *Agar* & *Iſaac* & *Iſmaële* in Scripturis Sacris Veteris Teſtamenti hiſtoricè dicta ſunt, ad Myſteria Novi Teſtamenti, quorum typus erant, à Spiritu Sancto referuntur. Ita reſpondet *S. Hieronymus* Commentario in *Oſee* Cap. XI. *Pro eo*, inquit, *quod nos diximus:* Ex Ægypto vocavi Filium meum: *Septuaginta tranſtulerunt:* Ex Ægypto vocavi filios ejus: *Quod in Hebraico non habetur: Nulli que dubium eſt, Matthæum de hoc loco ſumpſiſſe teſtimonium juxta Hebraicam Veritatem. Ergo qui detrahunt noſtræ Tranſlationi, videant Scripturam, de qua Evangeliſta hoc teſtimonium ſumpſerit, & interpretatum eſt in Domino Salvatore, quando de Ægypto reductus eſt in Terram Iſrael, & cùm invenire non quiverint, deſinant rugare frontem, adducere ſupercilia, triſſare nares, digitis concrepare. Hunc locum in ſeptimo Volumine Julianus Auguſtus, quod adverſùm nos, id eſt, Chriſtianos evomuit, calumniatur; & dicit: Quod de Iſraël ſcriptum eſt, Matthæus Evangeliſta ad Chriſtum tranſtulit, ut ſimplicitati eorum, qui de Gentibus crediderant, illuderet. Cui nos breviter reſpondebimus: Primùm, Matthæum Evangelium Hebræis litteris edidiſſe: Quod non poterant legere niſi hi qui ex Hebræis erant: Ergo non propterea fecit, ut illuderet Ethnicis. Sin autem Hebræis illudere voluit, aut ſtultus, aut imperitus fuit: Stultus, ſi apertum finxit mendacium: Imperitus, ſi non intellexit de quo hæc dicerentur. Stultitiam ipſum Volumen excuſat, quod prudenter ordinatèque compoſitum eſt: Imperitum non poſſumus dicere, quem ex aliis teſtimoniis Scripturarum ſcientiam Legis habuiſſe cognoſcimus. Supereſt ut illud dicamus, quòd ea quæ τυπικῶς præcedunt in aliis, juxta veritatem & adimpletionem referantur ad Chriſtum: Quod Apoſtolum in duobus Montibus Sina & Sion, & in Sara & Agar feciſſe cognovimus. Neque enim non eſt Sina Mons, & non eſt Sion; non fuit Sara, & non fuit Agar; quia hæc Apoſtolus Paulus ad duo retulit Teſtamenta. Sic igitur hoc quod ſcriptum eſt:* Parvulus Iſraël, & dilexi eum, & ex Ægypto vocavi filium meum: *Dicitur quidem de Populo Iſrael, qui vocatur ex Ægypto, qui diligitur, qui eo tempore poſt errorem Idololatriæ quaſi infans & parvulus eſt vocatus: Sed*

perfectè referatur ad Chriſtum. Nam & Iſaac in typo Chriſti fuit, quòd futuræ mortis ligna ſibi ipſi portaverit, & Jacob, quia Liam dolentem oculos, & Rachel pulchram habuerit uxorem. In Lia quæ major erat, cæcitatem intelligimus Synagogæ: In Rachel pulchritudinem Eccleſiæ, & tamen qui ex parte typi fuerunt Domini Salvatoris, non omnia quæ feciſſe narrantur, in typo ejus feciſſe credendi ſunt. Typus enim partem indicat. Quòd ſi totum præcedat in typo, jam non eſt typus, ſed Hiſtoria veritas appellata eſt. Cùm itaque & de Iſraële, & de Chriſto qui potiori titulo Dei Filius eſt, genitus quippe in illo *hodie* æternitatis; & antonomaſticè *Dilectus in quo Patri complacuit*, Vaticinium illud intelligatur, potuit Propheta verbo præteriti temporis, *Vocavi*, non minùs ac verbo futuri uti; maximè cùm ſolenne ſit Prophetis futura quaſi jam præterita enuntiare, ut norunt qui in illorum lectione non penitus ſunt hoſpites & peregrini. Unde illa Rabbinorum Regula: *Linguam Propheticam loqui de futuro tamquam de præterito, & dictum Dei haberi pro facto.* Nec refert, quòd Septuaginta illud Vaticinium ad ſolum Iſraëlem referant, idemque faciant Chaldæus Paraphraſtes, & Interpretes Syrus & Arabs: Hebraicæ namque veritatis major eſt apud nos, & contra Judæos auctoritas, quam exprimit Latina Verſio Vulgata; & quam *S. Matthæus* Hebraicè & ipſe ſcribens, ſecutus, & Spiritûs Sancti afflatu interpretatus eſt. Evocatio denique Chriſti ex Ægypto, fugam ejus in Ægyptum, & moram ibidem connotat. Cùm ex Ægypto non poſſit evocari qui Bethleemi natus eſt, niſi illuc ſeceſſerit. Cùm itaque *S. Matthæus*, Chriſtum fugiſſe in Ægyptum tradat, ibique moram feciſſe teſtetur *Uſque ad obitum Herodis*, quo mortuo, *Joſeph*, monente Angelo, *Accepit Puerum, & Matrem ejus, & venit in Terram Iſrael*: Id factum eſſe apertè notavit, *Ut impleretur quod dictum eſt à Domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum.*

Fuêre qui *S. Matthæum*, non *Oſee*, *ſed Balaami* Vaticinium reſpexiſſe opinati ſint, *Numerorum* xxiv. 8. his verbis conceptum: *Deus eduxit illum de Ægypto, cujus fortitudo ſimilis eſt Rhinocerotis.* Ita *Euſebius* Libro ix. *Demonſtrationis Evangelicæ*, Capp. iii. & iv. & *S. Hieronymus* Commentario in Cap. ii. *Matthæi*, ad illa verba: *Ut adimpleretur quod dictum eſt à Domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum*; Quæ ſic illuſtrat: *Reſpondeant, qui Hebræorum Voluminum denegant veritatem, ubi hoc in Septuaginta legatur Interpretibus. Quod cùm non invenerint, nos eis dicemus, in Oſee Propheta ſcriptum, ſicut & Exemplaria probare poſſunt, quæ nuper edidimus. Poſſumus autem locum iſtum & aliter conſolari, propter contentioſos, quorum conſuetudinem Paulus Apoſtolus habere ſe denegat, & Eccleſiam Chriſti; & teſtimonium proferimus ex Numeris, dicente Balaam: Deus ex Ægypto vocavit eum. Gloria ejus ſicut unicornis.* Sed veriſimile non eſt *S. Matthæum* locum illum Numerorum ſpectaſſe: Primò, quia verba *S. Matthæi* cum *Balaami* verbis minùs conveniunt, quàm cum verbis *Oſee*. Secundò, quia *Balaam* cum elogio Prophetæ ſimpliciter non laudaſſet. Tertiò, quia Populo Iſraëlitico ita conveniunt illa *Balaami* verba, ut accommodari Chriſto non poſſint, ſicut nec locus parallelus Capitis xxiii. 22. Vaticinium autem *Oſee* & Iſraëlitico Populo, & Chriſto Jeſu aptiſſimè convenit, ut explicuimus.

VII. De Chriſti ad inferos deſcenſu & Reſurrectione inſigne illud Vaticinium edidit *Oſee*, Cap. xiii. 14. *Ero mors tua, ô mors; morſus tuus ero, Inferne.* Quod Oraculum de Chriſti Reſurrectione, quæ Reſurrectionis noſtræ, tum corporum, tum animarum cauſa eſt, Apoſtolus interpretatur 1. ad Corinthios xv. 54. 55. 56. 57. *Cùm autem*, inquit, *mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt, Abſorpta eſt mors in victoria. Ubi eſt mors victoria tua? Ubi eſt mors ſtimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum eſt: Virtus verò peccati Lex. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.*

ARTICULUS II.

De Joële.

Joëlis genus & ætas.

J*Oel* filius *Phatuel*, cujus incerta Tribus, quamvis Rubenitam *Pſeudo-Epiphanius* faciat; *Oſee* coævus fuit, ut *S. Hieronymus* cenſet Præfatione in xii. Prophetas, & Præfatione in *Joël*. Nam in Hebraicis Codicibus Prophetiæ *Oſee* ſubnexa eſt Prophetia *Joelis*. Quibuſcumque autem Prophetarum Libris temporis nota præfixa non eſt, hi ad ea tempora ſunt referendi, quæ in Libro Prophetiæ proximè præcedentis adnotata ſunt. *In quibus autem tempus non præfertur in titulo* (inquit S. Hieronymus) *ſub iis Regibus prophetaſſe* ſunt cenſendi, *ſub quibus & hi, qui ante eos habent titulos, prophetaverunt.* Idem aſſerit *Theodoretus* Præfatione in *Joëlem*, additque ex ejus Prophetia colligi, eo tempore futura prædixiſſe, quo mirificus *Oſee* vaticinatus eſt. *Eadem enim* (inquit) *& ipſe prædicit, Aſſyriorum & Babyloniorum incurſum: Captivitatem & ſervitutem Iſraelis, reditumque ex Captivitate. Prædicit etiam quæ poſt reverſionem acciderunt.* Verùm deceptus eſt *Theodoretus*, Pater alioquin doctiſſimus & accuratiſſimus. Non enim ad decem Tribus, ſed ad Juda & Jeruſalem *Joëlis* Prophetia edita eſt, ut *S. Hieronymus* obſervat Commentario in Cap. i. *Quomodo* (inquit) *in Oſee Propheta ſub nomine Ephraim ad decem Tribus confertur Vaticinium, quæ vel Samaria, vel Iſraël ſæpe memorantur: Sic in Joel, qui juxta Hebræos ſecundus eſt, omne quod dicitur, ad Tribum Juda, & ad Jeruſalem pertinere credendum eſt, & nullam omninò Iſraëlis, id eſt, decem Tribuum in hoc fieri mentionem. Tempora quoque quibus prophetavit, eadem debemus accipere, quæ & in Oſee legimus: In diebus Oziæ, Joathan, & Achaz, & Ezechiæ Regum Juda, & in diebus Jeroboam filii Ioas Regis Iſrael.*

Joël non prophetavit ad decem Tribus.

Judæ certè, non Iſraëli, Hieroſolymis, non Samariæ iſta conveniunt: *Accingite vos, & plangite, Sacerdotes, ululate, Miniſtri Altaris.... Quoniam interiit in Domo Dei veſtri Sacrificium & Libatio. Sanctificate jejunium, vocate cœtum, congregate Senes, omnes habitatores terræ in Domum Dei veſtri,.... Canite tubâ in Sion, ululate in Monte Sancto meo.... Canite tubâ in Sion, ſanctificate jejunium, vocate Cœtum.... Inter Veſtibulum & Altare plorabunt Sacerdotes Miniſtri Domini.... In diebus illis, & in tempore illo, cùm convertero captivitatem Iuda & Ieruſalem.... Et Dominus de Sion rugiet, & de Ieruſalem dabit vocem ſuam.... Ægyptus in deſolationem erit, & Idumæa in deſertum perditionis, pro eo quòd iniquè egerint in filios Iuda, &c.*

Joël. ii. *Joël. ii.* *Joël. iii.*

Diram famem Judæis imminentem *Ioel* prædixit, aliam certè ab ea quæ per ſeptem annos Judæam vexavit *Iorami* temporibus. Illa enim naturæ vitio exorta: Quæ verò à *Ioele* prædicta, hoſtili devaſtatione invecta eſt. 2. Quatuor plagas contra Juda vaticinatur, ſeu quatuor hoſtes potentiſſimos

Summa Prophetiæ Joëlis.

mos à quibus affligendus eſt, ſub ſymbolis erucæ, locuſtæ, bruchi, & rubiginis. Eruca Aſſyrios ſignificat, Babylonios atque Chaldæos, qui de uno climate procedentes, Iſraëlis pariter & Judæ Terras vaſtarunt. Locuſta Medos & Perſas, qui ſubverſo Chaldæorum Imperio, Judæos habuere captivos. Bruchus, Macedonas, & omnes *Alexandri Magni* Succeſſores, maximéque *Antiochum Ephiphanem*, qui inſtar bruchi ſedit in Judæa, & omnes priorum Regum reliquias devoravit. Rubigo Imperium Romanorum, qui Templo & Urbi Hieroſolymorum excidium intulere. Sic Hebræi Vaticinium iſtud explicant: *Reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit bruchus, & reſiduum bruchi comedit rubigo.* Quam eorum interpretationem probat *S. Hieronymus*. 3. Sub typo Excidii Hieroſolymitani & vaſtationis totius Judeæ, *Joel* excidium orbis, & judicium ultimum præfigurat. 4. Sacerdotes ad planctum, jejunium, & orationem hortatur, quibus iram Dei placent. 5. De Chriſto & Eccleſia vaticinatur.

Vaticinia Joëlis de Chriſto & Eccleſia. De Miſſione Spiritus Sancti.

II. Chriſtum deſignat illud *Joëlis* Vaticinium, Cap. II. 23. 27. 28. *Et filii Sion exultate, & lætamini in Domino Deo veſtro: Quia dedit vobis Doctorem Juſtitiæ.... Et ſcietis quia in medio Iſraël ego ſum: & ego Dominus Deus veſter, & non eſt amplius: & non confundetur Populus meus in æternum. Et erit poſt hæc: Effundam Spiritum meum ſuper omnem carnem; & prophetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ: Senes veſtri ſomnia ſomniabunt, & Juvenes veſtri viſiones videbunt. Sed & ſuper ſervos meos & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum.* Quæ de Chriſto ſine dubio ſunt intelligenda, quem Pater æternus Doctorem Juſtitiæ nobis dedit, dicens: *Hic eſt Filius meus dilectus, Ipſum audite.* Et qui à *Joanne* baptizandus, cùm ille cunctaretur, dixit: *Sine modo: Sic enim decet nos implere omnem Juſtitiam.* Et qui poſtquam devictâ morte, & hominum redemptione conſummatâ in Cœlum aſcendit, Spiritum Sanctum cum variorum chariſmatum donis in Apoſtolos & Diſcipulos effudit. De Chriſto, & de Spiritûs Sancti ab ipſo Miſſione hæc intelligenda eſſe docet *S. Petrus*, Actuum II. 15. 16. 17. 18. Cujus interpretationem, ut par eſt, amplectuntur Patres omnes, & tota quà latè patet Eccleſia Catholica. Et ex Judæis *R. Saadias Gaon in Libro Fidei*, & *R. Machir in Pulvere Aromatico*, aliique Rabbinorum eruditiſſimi hæc ad Meſſiæ tempora pertinere fatentur. Fruſtrà ergo, ut temerè *Grotius* hoc Oraculum ad *Iſaiam* refert, qui Doctor Juſtitiæ fuerit deſignatus, & cujus temporibus Prophetæ & Prophetides extiterint. Ampliùs enimverò & uberius cœleſtis Gratiæ donum, & Sancti Spiritus effuſionem largiorem Deus apud *Joëlem* pollicetur, quàm priſcis temporibus hominum generi conceſſerat, quod *Iſaiæ* ævo non contigit, ſed poſt adventum Chriſti, de quo *S. Petrus* Actuum II. *Dexterâ igitur Dei exaltatus, & promiſſione Spiritus Sancti acceptâ à Patre, effudit hunc quem vos videtis, & auditis.* Et *S. Paulus* ad Titum III. 4. 5. *Non ex operibus juſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundùm ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritûs Sancti, quem effudit in nos abundè per Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum.* Ad ſalutem per Chriſtum partam, & ad ſpiritalem Jeruſalem, ſcilicet Eccleſiam, extra quam nemo ſalutem illam obtinet, hoc *Joëlis* Oraculum pertinere quis non videat? Cap. II. 32. *Et erit: omnis qui invocaverit Nomen Domini, ſalvus erit: Quia in Monte Sion, & in Jeruſalem erit ſalvatio, ſicut dixit Dominus, & in reſiduis quos Dominus vocaverit.* Eccleſiam perenni Chriſti præſentiâ ornatam, Sanctam, Baptiſmo à Chriſto inſtituto quaſi jugi fonte conſpicuam, & Gentes, quæ per ſpinas indigitantur profluentem, ac irrigantem, deſignat idem Propheta Cap. III. 17. 18. *Et ſcietis quia ego Dominus Deus veſter, habitans in Sion Monte Sancto meo; & erit Jeruſalem Sancta, & alieni non tranſibunt per eam ampliùs. Et erit in die illâ: Stillabunt Montes dulcedinem, & colles fluent lacte. & per omnes rivos Juda ibunt aquæ. & fons de Domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem ſpinarum.*

Lucæ 9. 35.

Matth. 3. 15.

Grotius refellitur.

Vaticinia de ſecundo Chriſti adventu.

De ſecundo Chriſti adventu ad homines univerſos, vivos & mortuos judicandos, extant inſignia ejuſdem Prophetæ Vaticinia, Cap. II. *Canite tubâ in Sion, ululate in Monte Sancto meo, conturbentur omnes habitatores terræ: Quia venit dies Domini, quia prope eſt, dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis.... Ante faciem ejus ignis vorans, & poſt eum exurens flamma.... A facie ejus contremuit Terra, moti ſunt Cœli; Sol & Luna obtenebrati ſunt, & Stellæ retraxerunt ſplendorem ſuum.... Magnus dies Domini, & terribilis valdè, & quis ſuſtinebit eum?.... Et dabo prodigia in cœlo & in terra, ſanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol convertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem. antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.* Cap. III. *Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in Vallem Joſaphat. & diſceptabo cum eis ibi ſuper Populo meo, & hereditate mea Iſraël, quos diſperſerunt in Nationibus, & terram meam diviſerunt.... Conſurgant, & aſcendant Gentes in Vallem Joſaphat: Quia ibi ſedebo ut judicem omnes Gentes in circuitu. Mittite falces, quoniam maturavit meſſis: Venite, & deſcendite, quia plenum eſt torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata eſt malitia eorum. Populi Populi in Valle concîſionis. Sol & Luna obtenebrati ſunt, & Stellæ retraxerunt ſplendorem ſuum. Et Dominus de Sion rugiet, & de Jeruſalem dabit vocem ſuam, & movebuntur cœli & terra: & Dominus ſpes Populi ſui, & fortitudo filiorum Iſraël.*

ARTICULUS III.

De Amoſo.

Amoſi genus, ætas, martyrium.

I. AMos Paſtor ſeu Armentarius Thecuita, ex Tribu Juda, ut *Euſebius* & *SS. Hieronymus* ac *Cyrillus Alexandrinus* docent, non ex Tribu Zabulon, ut *Pſeudo-Epiphanius* aſſerit, *Oziæ* Regis Juda, & *Jeroboam* Regis Iſraël temporibus Vaticinia edidit, biennio ante terræ motum, ut ipſe teſtatur initio Prophetiæ ſuæ. Eum terræ motum & Hebræi Scriptores, & *S. Hieronymus*, necnon *Joſephus* Libro IX. *Antiquitatum*, Cap. XI. ad illud tempus referunt, quo Rex *Oſias*, ob attentata Munera Sacerdotalia leprâ percuſſus eſt: Sed repugnat Chronologia Sacra, quæ *Joathan Oziæ* filium, tunc adminiſtrandi Regni capacem per ætatem fuiſſe docet, cùm pater leprâ percuſſus in domo ſeparatâ extra Urbem degere compulſus eſt. *Jeroboamum* verò, quo regnante contigit inſignis ille terræ motus, obiiſſe ante nativitatem *Joathanis*. Crebras Amoſo ab impio Bethelis Sacerdote *Amaſia* inflictas plagas, cùm Idolorum cultum ſummâ libertate carperet, mortem denique ipſi ab *Amaſiæ* filio illatam, eliſis clavâ temporibus, narrant *Pſeudo-Epiphanius* & *Pſeudo-Dorotheus*, & Martyrologium Romanum ad diem XXXI. Martii. De vocatione ſua, & perſecutione *Amaſiæ*, hæc ipſe habet Cap. VII. *Miſit*

ſit Amaſias Sacerdos Bethel ad Ieroboam Regem Iſrael, dicens : Rebellavit contra te Amos. . . . . Hæc enim dicit Amos : In gladio morietur Ieroboam, & Iſraël captivus migrabit de terra ſua. Et dixit Amaſias ad Amos : Qui vides, gradere & fuge in terram Iuda, & comede ibi panem, & prophetabis ibi, & in Bethel non adjicies altra ut prophetes, quia ſanctificatio Regis eſt, & Domus Regni eſt. Reſponditque Amos, & dixit ad Amaſiam : Non ſum Propheta, & non ſum filius Prophetæ, ſed armentarius ego ſum, vellicans ſycomoros ; & tulit me Dominus cum ſequerer gregem, & dixit Dominus ad me : Vade, propheta ad Populum meum Iſrael.

Amoſi teſtimonia à poſterioris ævi Scriptoribus Sacris uſurpata.

Ex *Amoſo* Propheta teſtimonium profert Autor Sacer Libri *Tobiæ*, Cap. II. 5. 6. *Cumque occultaſſet corpus, manducavit panem cum luctu & tremore, memorans illum ſermonem, quem dixit Dominus per Amos Prophetam : Dies Feſti veſtri convertentur in lamentationem & luctum.* Sic autem habet *Amos*, Cap. VIII. 10. *Et convertam Feſtivitates veſtras in luctum, & omnia Cantica veſtra in planctum.* Ejuſdem Oraculum profert *S. Stephanus* Actuum VII. 43. *Scriptum eſt in Libro Prophetarum : Numquid victimas & hoſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta in deſerto, domus Iſrael? Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & Sidus Dei veſtri Remphan, figuras quas feciſtis adorare eas.* Ipſa verba ſunt *Amoſi* Cap. V. 25. 26. Hæc autem ſumma Prophetiæ *Amos*.

Prophetiæ ſumma.

Ultionem Dei in Syros, Damaſci nomine, quæ Syriæ Metropolis erat, deſignatos, in Philiſtæos, Tyrios, Idumæos, Ammonitas, ac Moabitas vaticinatur : Quos ſuper tribus ſceleribus, & ſuper quatuor non convertet, id eſt, propter multa ſcelera non parcet. Sub typo vaccarum pinguium in Optimates Samariæ invehitur : Quorum idololatriam & ſævitiam in pauperes coarguit. Incurſionem *Sennacherib* Regis Aſſyriorum in Iſraëlitas cum ingenti Exercitu, ſub typo locuſtæ herbam germinantem devorantis, prædicit : *Nabuchodonoſor* verò ſub typo ignis, qui devoravit abyſſum multam, id eſt, cunctas Urbes Judææ ; & concidit ſimul partem, id eſt, Templum Domini ſuccendit. Captivitatem etiam ſub figura trullæ cæmentarii vaticinatur : Se vidiſſe dicens Dominum ſtantem ſuper murum cum trullâ quâ murum Jeruſalem illinebat & incruſtabat, projicientem trullam, & deferentem murum, id eſt, protectionem ſuam ſingularem auferentem ab Iſraël. Jeroboam occidendum, & Populum abducendum in captivitatem, clariùs prædicit. Sub parabola uncini pomorum, finem Regni Iſraëlis denuntiat, ab Aſſyriis nimirum carpendos & deportandos Iſraëlitas, ſicut uncino poma ex arbore decerpuntur, & excutiuntur. Dominum denique miſſurum famem in terram : *Non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Domini.*

Amoſi Vaticinium de Chriſto & Eccleſia contra Grotium vindicatur.

II. De Chriſto & Eccleſia ſplendidum edidit Vaticinium *Amos* Cap. IX. 11. *In die illa* (inquit) *ſuſcitabo Tabernaculum David, quod cecidit ; & reædificabo aperturas murorum ejus, & ea quæ corruerant, inſtaurabo, & reædificabo illud ſicut in diebus antiquis.* Quod Vaticinium de Chriſto & vocandis ab ipſo Gentibus interpretatur S. Jacobus *Actuum* XV. 14. dicens in Concilio Hieroſolymitano : *Simon narravit quemadmodum primùm Deus viſitavit ſumere ex Gentibus Populum nomini ſuo. Et huic concordant verba Prophetarum, ſicut ſcriptum eſt : Poſt hæc revertar, & reædificabo Tabernaculum David, quod decidit : & diruta ejus reædificabo, & erigam illud : ut requirant cæteri hominum Dominum, & omnes Gentes ſuper quas invocatum eſt Nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.* Ipſi Judæi in Libro Thalmudico *Sanhedrim*, Cap. ultimo, memoratum hic Tabernaculum David Meſſiam eſſe volunt. Temerè itaque *Grotius* Tabernaculum illud *David*, cujus inſtaurationem prædicit Propheta, *Domum Davidis in Zorobabele*, & *Urbem Hieroſolyma* interpretatur. Verùm de terrena Jeruſalem, & carnalibus Judæis hæc non intelligi probant verba ſequentia : *Ut poſſideant reliquias Idumææ, & omnes Nationes, eò quòd invocatum ſit Nomen meum ſuper eos : dicit Dominus faciens hæc.* Nec enim Zorobabelis temporibus, nec ſequenti ætate, omnes Nationes Judaico Imperio ſubditæ fuerunt, imò in alienam Judaïca ipſa Gens ditionem tranſiit. Idem probat Verſus ultimus, ejuſdem Capitis & totius Vaticinii concluſio : *Et plantabo eos ſuper humum ſuam ; & non evellam eos ultra de terra ſua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus.* At Judaïca Gens ſedibus ſuis ita depulſa & exterminata eſt, ut nullam umquam longiori & infœliciori exilio damnatam in Hiſtoriis legamus. Accedit ad iſtius interpretationis confirmationem Patrum Auctoritas, quibus aſſurgere *Grotius* debuiſſet.

S. Hieronymi in hunc locum : *Ubi*, loquit, *Apoſtolorum præcedit Auctoritas, maximè Petri & Iacobi, quos columnas Eccleſiæ Vas electionis vocat : Ibi omnis variæ explanationis tollenda ſuſpicio eſt, & quod à ſanctis viris exponitur, hoc ſequendum.* Mox prolato *S. Iacobi* in Actis Apoſtolorum teſtimonio, ſubdit : *Hoc igitur Tabernaculum David, quod ceciderat : (Ceciderat autem in his qui dicunt, Non appropinquabit, & non veniet ſuper nos malum : Quos Dominus cribro ſuo concuſſerat & probaverat, & quorum aream Majeſtatis ſuæ purgaverat ventilabro, & quicumque peccatores fuerant, interfecit gladio :) Nunc juxta conſuetudinem Scripturarum, poſt tormenta, poſt pœnas, proſpera & læta promittens, ſuſcitaturum eſſe ſe dicit ; & in Reſurrectione Domini omnia reſtituturum : Ut quod in Synagogis ceciderat, ſurgat in Eccleſiis ; & poſſideant credentes reliquias Idumææ, & omnes Nationes : Ut quicquid reliquum fuerit de Regno ſanguinario atque terreno, in cœleſtia Regna mutetur, & omnes Gentes quæ oblitæ ſunt Dominum, convertantur & revertantur ad eum. . . . . Et in hoc Propheta, & in cæteris quæcumque de ædificatione Ieruſalem & Templi, & rerum omnium beatitudine prædicantur, Iudæi in ultimo tempore vana ſibi expectatione promittunt, & carnaliter implenda commemorant : Nos autem qui non occidentem Litteram, ſed Spiritum ſequimur vivificantem, jam in Eccleſia convincimus expleta, & quotidie impleri in ſingulis, qui ruentes per peccatum, reædificantur per pœnitentiam.*

S. Auguſtini Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXVIII. ubi illud *Amoſi* Prophetæ Oraculum ad Chriſtum & Eccleſiam pertinere docet ; Necnon illud Capitis IV. 12. 13. ſecundùm Verſionem LXX. Interpretum, quam tunc ſequebatur Eccleſia : *Præparare ut invoces Deum tuum, Iſrael. Quia ecce ego firmans tonitruum, & creans Spiritum, & annuntians in homines Chriſtum ſuum.* Pro quo Vulgata noſtra habet : *Præparare in occurſum Dei tui, Iſrael. Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuntians homini eloquium ſuum.* Chaldaïca Paraphraſis : *Adorna te, ut ſuſcipias doctrinam Legis Dei tui Iſrael. Ecce namque ſit conſpicuus qui plaſmavit Montes, & creavit ventum, ut annuntiet hominibus quæ nam ſint ejus opera, & ut præparet lumen Iuſtis, quaſi lumen matutinum.*

Theodoreti Commentario in hunc locum *Amoſi* Prophetæ, eam interpretationem refellentis, quam

quam *Grotius* amplectitur. *Hæc quidam*, inquit, *de Zorobabel acceperunt, ei convenire exſtimantes, quòd genus ſuum ex David traheret. Nec animadvertere voluerunt, Zorobabel, cùm brevi tempore præfuiſſet, è vita exceſſiſſe: Prophetiam autem æternorum bonorum promiſſionem continere, & omnes Gentes cognituras Deum, quorum nihil Zorobabelis geſtis congruere invenimus. At Dominus noſter Jeſus-Chriſtus, quantùm ad carnem pertinet, genus ducens à David, Davidi factam promiſſionem com-* » *plevit. Nam* Verbum caro factum eſt, & ha- » bitavit in nobis, *accepto ex David Tabernaculo. Convenienter igitur propheticus ſermo David Tabernaculum readificandum dicit, non in breve tempus, ſed in æternum. Talia enim etiam erga Beatum* » *David Dei promiſſa fuerunt.* Et ponam in ſæ- » culum ſæculi ſemen ejus; & thronum ejus ſicut » dies Cæli. *Et rurſus:* Uſque in æternum præ- » parabo ſemen tuum. Et ædificabo in genera- » tionem & generationem Sedem tuam. *Hanc eamdem promiſſionem per Beatum quoque Amos renovat univerſorum Dominus, polliceturque item Gentibus donum cognitionis Dei. Nam Davidico, inquit, Tabernaculo readificato, cæteri homines me requirent, omneſque Gentes ſuper quas invocatum eſt Nomen meum.... Quoniam verò non omnes ſpiritales promiſſiones attendere poterant, etiam bonorum corporeorum largitionem promittit.*

Joan. 1.

Pſal. 88.

Interpretationi quidem *Grotii* favet *S. Cyrillus Alexandrinus*, ita tamen ut iſtius Oraculi *interior ac verior ſenſus ad Chriſtum pertinuerit. Poſtquam enim revixit, & Tabernaculum ejus in mortem collapſum (hoc eſt, carnem) de terra Deus & Pater excitavit, tunc humana omnia in antiquam formam dignitatemque excitata ac reſtituta ſunt, & res noſtra omnes qua proſtrata jacebant, faciem novam* » *induerunt.* Si qua enim in Chriſto nova crea- » tura, *juxta Scripturam. Unà quippe cum eo reſſuſcitati ſumus. Et mors quidem omnium Tabernacula evertit, Deus autem & Pater in Chriſto readificavit. Atque iſtuc nobis non definito annorum numero, ſed diebus ſæculi manebit. Bonum enim incorruptionis amittere nequibimus, nec de cætero mors de ſalvatis in Chriſto triumphabit. Tunc & reliqui homines poſt eos qui ex Iſraël crediderunt, veteri illo & profano errore deſerto, eum qui naturâ ac verè Deus eſt, cognoverunt.*

II. Cor. 5.

ARTICULUS IV.

De Abdia.

Ætas Abdiæ. I. ABdiam, cujus incerta Patria Tribuſque, quamvis Sichimitam fuiſſe *Pſeudo-Epiphanius* & *Pſeudo-Dorotheus* aſſerant, Hebræi plerique *Achabi* Regis Iſraël ætate floruiſſe tradunt, atque hunc ipſum eſſe *Abdiam* Regiæ Domus Diſpenſatorem, qui, cùm *Jezabel* interficeret Prophetas Domini, tulit centum Prophetas, & abſcondit eos, ac pane & aqua ſuſtentavit. (III. Regum XVIII. 4.) Quinquagenarium hunc eſſe aiunt *Pſeudo-Epiphanius* & *Pſeudo-Dorotheus*, qui ab *Ochozia* ad *Eliam* miſſus, duobus jam igne cœleſti abſumptis, ſimilem pœnam pietate ſua effugit, deductoque ad Regem Propheta, ei demum comes adhæſit. *Clemens Alexandrinus* Libro I. *Stromatum*, & *Euſebius* in Chronico, *Eliæ* coævum faciunt. Alii ad *Jeremiæ* & *Ezechielis* ætatem detrudunt, his freti verbis Verſ. 11. *In die cùm ſtares adverſùs eum, quando capiebant alieni Exercitum ejus, & extranei ingrediebantur portas ejus, & ſuper Jeruſalem mittebant ſortem: Tu*

A *quoque eras quaſi unus ex eis.* Et Verſ. 13. *Neque ingredieris portam Populi mei in die ruina eorum.* Et Verſ. 15. 16. *Quoniam juxta eſt dies Domini ſuper omnes Gentes: Sicut feciſti, fiet tibi: Retributionem tuam convertet in caput tuum. Quomodo enim bibiſtis ſuper Montem Sanctum meum, bibent omnes Gentes jugiter.* Sed quamvis ad Chaldæorum incurſionem & Hieroſolymorum excidium hæc pertinere concedamus, quis neſcit de rebus futuris, tanquam præteritæ eſſent, Prophetas loqui ſolere? Id itaque non cogit ut à communi ſententiâ diſcedamus, quæ *SS. Hieronymi*, *Cyrilli Alexandrini*, & *Theodoreti* auctoritate nititur, & con-
B firmatur ex ordine quo *Abdiam* collocarunt priſci Canonis Librorum Sacrorum Autores, inter *Amoſum* & *Jonam*. Probabilius itaque nobis videtur, ipſum *Oſee*, *Joelis*, & *Amoſi*, necnon *Iſaiæ*, æqualem fuiſſe, & ſubiiſdem Regibus Prophetiam ſuam edidiſſe. Unde *Jeremias*, Cap. XLIX. & *Ezechiel*, Cap. XXV. ab eo multa mutuantur, & iiſdem pene verbis exprimunt ea quæ Idumæa ipſorum tempore à *Nabuchodonoſore* paſſa eſt, iis valde ſimilia quæ olim à *Sennacherib* paſſa erat. Quam cladem, exitiumque Judæorum, ac Iſraëlitarum in eos dominationem Abdias vaticinatur.

Abdiæ Vaticinia de Chriſto & Eccleſia.

II. De Chriſto & Eccleſia vaticinatus eſt *Ab-*
C *dias* his verbis: *Et in Monte Sion erit ſalvatio, & erit Sanctus; & poſſidebit Domus Jacob eos qui ſe poſſederant.... Et aſcendent Salvatores in Montem Sion judicare Montem Eſaü, & erit Domino Regnum.* Meſſiæ hoc Vaticinium adſcribit *Maimonides*. Jeſus-Chriſtus & ejus Apoſtoli, Salvatorum nomine à Propheta deſignantur. Sion, unde Nova Lex proficiſci, & ubi Eccleſia fundari debuit, Eccleſiam ipſam ſignificat; Eſaü, Eccleſiæ perduelles, qui Chriſtum Regem agnituri ſunt. *Abdiæ* Oraculum in Chriſto Jeſu impletum Evangeliſtæ confirmant. Matthæi I. 21. *Joſepho* ait *An-*
D *gelus: Vocabis nomen ejus Jeſum: Ipſe enim ſalvum faciet Populum ſuum à peccatis eorum.* Lucæ I. 33. *Et regnabit in Domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis.* Quod Oraculum Amoſi *S. Hieronymus* præclaro hoc illuſtrat Commentario: *Deſtructis*, inquit, *carnis operibus, & terreno Imperio deſolato, erit in Eccleſia ſalvatio eorum, qui à Matre non exierint. Et in ipſa morabitur Sanctus: De quo in Iſaia dicitur: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth: Quia & qui ſanctificat, & qui ſanctificantur ex uno omnes. Et poſſidebit Domus ſupplantatoris Jacob eos qui ſe hereditate poſſederant, de perſecutoribus faciens Chri-*
E *ſtianos, & ipſos Idumæos in Eccleſia fidem recipiens. Domus autem Eſau vertetur in ſtipulam. Et quo modo ignis viciniam culmus non valet ſuſtinere: Ita diſputationem Jacob, qua ignita eſt ſermone Domini (Eloquia enim Domini igne examinata) & flammam Joſeph, Domus Eſau ſuſtinere non poterit: Sed ad primam congreſſionem ſophiſmata eorum vertentur in nihilum. Et devorabuntur in ſalutem ſuam; juxta illud quod in benedictione Iſaac dicitur ad Eſaü:* Dominum tuum illum feci, & omnes « Geneſ. 27.
fratres tuos ſubjeci ei ſervos: Fratrique tuo « ſervies. *Et non erunt reliquia Domûs Eſau, «*
F *quando omnia Chriſto genu flectent, cæleſtium & terreſtrium, & infernorum, & ſubjicientur ei univerſa, ut ſit Deus omnia in omnibus. Quia verò Eſau ſuper fundamentum Chriſti vitio ſuo exſtruxerat fœnum, ligna & ſtipulam: Idcirco domus Jacob & Joſeph in ignem vertetur & flammam, imitans Dominum ſuum, qui dicit:* Ego ſum Deus ignis Deuter. 4.
conſumens: *Ut devoratis paleis peccatorum, frumentum purum in horrea congregetur.* Et pluribus interjectis, ſubdit: *His autem geſtis, aſcendent Salvatores, vel qui ſalvati fuerint, de reliquiis Po-*

puli Judaici, in Montem Sion, ut judicem & ulciſcantur Montem Eſau. Quo modo lumen Dominus lucem appellat Apoſtolos, & dicit: Vos eſtis Lux Mundi; *& ipſa Petra Petro donavit ut petra ſit: Paſtor quoque bonus illis Paſtorum largitus eſt nomina, & quodcumque dicitur de eo, ſervis tribuit ut dicantur: Sic ipſe Salvator Apoſtolos ſuos voluit eſſe Salvatores: Qui aſcendêre ſpeculam Montis Eccleſiæ, & deponentes ſuperbiam Judaicam, univerſorumque Montium, qui adverſum ſcientiam Dei erigebantur, Regnum Domino paraverunt.*

Eam interpretationem confirmat & *S. Auguſtinus* Libro xviii. *De Civitate Dei*, Cap. xxxi. *Si Idumæam*, inquit, *modo locutionis, quo intelligitur à parte totum, accipiamus poſitam eſſe pro Gentibus: De Chriſto agnoſcere poſſumus, quod ait inter cætera:* In Monte autem Sion erit ſalus, & erit Sanctum. *Et paulò pòſt in fine ipſius Prophetiæ:* Et aſcendent, *inquit*, reſalvati ex Monte Sion, ut defendant Montem Eſaü, & erit Domino Regnum. *Apparet quippe id eſſe completum, cùm reſalvati ex Monte Sion, id eſt, ex Judæa credentes in Chriſtum, qui præcipuè agnoſcuntur Apoſtoli, aſcenderunt, ut defenderent Montem Eſau. Quomodo defenderent, niſi per Evangelii prædicationem ſalvos faciendo eos qui crediderunt, ut eruerentur de poteſtate tenebrarum, & transferrentur in Regnum Dei, quod conſequenter expreſſit addendo,* Et erit Domino Regnum: *Mons enim Sion Judæam ſignificat, ubi futura prædicta eſt ſalus, & Sanctum, quod eſt Chriſtus Jeſus. Mons verò Eſaü Idumæa eſt, per quam ſignificata eſt Eccleſia Gentium, quam defenderunt, ſicut expoſui, reſalvati ex Monte Sion, ut eſſet Domino Regnum. Hoc obſcurum erat, antequàm fieret: Sed factum quis non fidelis agnoſcat?*

Eidem interpretationi ſubſcribit *Theodoretus*, hæc verba, *In Monte Sion erit ſalus, & erit Sanctum*, ſic explicans: *Reducam enim eos ex Captivitate, & Sanctum Templum readificabo. Unà autem prænunciat exhibitam omnibus in Sion ſalutem, indeque in omnem orbem terrarum profuſam ſanctificationem per Crucem ſalutarem.*

ARTICULUS V.

De Jona Propheta.

Jonæ patria, genus, ætas, Miſſio Ninivea.

I. JOnas, non Viduæ Sareptanæ filius, ut comminiſcuntur Hebræi, ſed filius *Am.thi*, de *Get-Opher* oriundus fuit, ut Scriptura Sacra tradit iv. *Regum* xiv. 25. Eſt autem *Get-Opher* oppidum non longè à Sephori, quæ Diocæſarea appellatur, verſus Tiberiadem in Tribu *Zabulonis*, ubi & *Jonæ* ſepulchrum ſuâ ætate oſtenſum *S. Hieronymus* teſtatur. Coævus fuit *Oſeæ*, *Joëli*, *Amoſo*, *Abdiæ*, *Iſaiæ*. Partam à *Jeroboamo* filio *Joas* Regis Iſraël de Syris victoriam prædixit, ut habetur iv. *Regum* Cap. xiv. 25. *Ipſe reſtituit terminos Iſraël ab introitu Emath, uſque ad Mare ſolitudinis, juxta ſermonem Domini Dei Iſraël, quem locutus eſt per ſervum ſuum Jonam filium Amathi, Prophetam, qui erat de Geth, quæ eſt in Opher.* A Deo ad Ninivitas miſſus, ut everſionem Urbis infra quadraginta dies eventuram prædicaret, navigio fugit in Tharſis à facie Domini. Ortâ tempeſtate, jactis ſortibus deprehenſus, miſſus eſt in Mare, abſorptus à piſce, ex cujus ventre, ubi tribus diebus ac noctibus fuit, preces fudit ad Deum, poſt quas ipſum in litus monſtrum evomuit. Rursùs ad Ninivitas miſſus, everſionem Civitatis ampliſſimæ prædixit. At illis ad Deum converſis, & Rege, quem *Phul* patrem *Sardanapali* fuiſſe Viri Eruditi conjiciunt, publicam ac generalem pœnitentiam atque jejunium ad Deum placandum indicente, Deus Civitati ac Populo pepercit. *Jonas*, quòd Prophetiam ſuam eventu fruſtratam videret, mœſtus, & præ mœrore mortem optans, correptus à Deo eſt, propoſito hederæ exemplo, de qua areſactâ dolebat vehementiùs, quamvis eam nec ſeviſſet, neque coluiſſet. Indéque edoctus eſt quàm immeritò doleret Deum Civitati maximæ pepercisse, in qua erant plus quàm centum viginti millia hominum, qui non peccaverant. Hæc Hiſtoriæ ſumma, quæ in Libro *Jonæ* Prophetæ deſcribitur. Quem Librum *Jonæ* genuinum *Tobias*, & Libri *Tobiæ* Autor agnovit, cujus xiv. Cap. legimus: *In hora autem mortis ſuæ vocavit ad ſe Tobiam filium ſuum, & ſeptem juvenes filios ejus, nepotes ſuos, dixitque eis: Prope erit interitus Ninive, non enim excidit verbum Domini.* Græcus-Textus ſic ad verbum reddendus: *Vade in Mediam, fili, quia quæcumque de Ninive dixit Jonas, futurum nempe ut evertatur, credo eſſe eventura.* Et revera (inquit *S. Hieronymus* Præfatione in Jonam) *Quantum ad Hiſtorias tam Hebræas quàm Græcas pertinet, & maximè Herodotum, legimus Ninivem, regnante apud Hebræos Joſia, & Aſtyage Rege Medorum, fuiſſe ſubverſam. Ex quo intelligimus, primo tempore ad Jonæ prædicationem, actâ pœnitentiâ, Ninivitas veniam conſecutos: Poſtea verò in priſtinis vitiis perſeverantes, Dei in ſe provocaſſe ſententiam.*

Jonæ Liber genuinus.

Ideo autem *Jonam* Prophetam ad Ninivitas miſit Deus, ut ſuam erga Gentes bonitatem ac miſericordiam demonſtraret, ſeque non modò Judæorum, ſed & Gentium ſalutem curare, ut obſervat *Theodoretus* in Prologo Commentarii in Jonam. *Sic enim* (inquit) *Beatum Jonam Deus univerſorum Ninivitis Prophetam creavit. Urbs autem hæc olim maxima fuit, in qua etiam Regis Aſſyriorum Regia ſtetit. Quoniam enim unigenitum Dei Verbum per humanam naturam apparitturum erat hominibus, & cunctas Gentes divinæ notionis lumine illuſtraturum, Gentibus etiam ante Incarnationem divinam ſuam providentiam patefecit: Ut ex antecedentibus futura confirmet, & omnes edoceat, non ſe Judæorum Deum ſolum eſſe, ſed etiam Gentium, atque ut Veteris & Novi Teſtamenti cognationem oſtendat. Etenim ſi ante Incarnationem nullam de Gentibus curam ſuſcepiſſet, alium Deum illum ſuſpicari Judæi potuiſſent, ut qui contraria illi faceret, qui Legem dediſſet, cùm Judæos hic tantùm curaret, ille verò omnes homines.*

Cur Jonas ad Ninivitas miſſus?

II. Nullum de Chriſto Vaticinium in Libro *Jonæ* legitur, quia inſignis Chriſti typus ipſe fuit, & ſpirans quædam Prophetia, ut Salvator ipſe docet Matthæi xii. 39. 40. 41. *Generatio mala, & adultera ſignum quærit; & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Jonæ Prophetæ. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus: Sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. Viri Ninivitæ ſurgent in Judicio cum generatione iſtâ, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plus quàm Jonas hic.* Hinc *S. Hieronymus* Epiſtolâ ad Paulinum: *Jonas* (inquit) *Columba pulcherrima, naufragio ſuo Paſſionem Domini præfigurans, Mundum ad Pœnitentiam revocat, & ſub nomine Ninive, Gentibus ſalutem nuntiat.* Et Præfatione in Jonam: *Cæterùm non ignoramus, Chromati Papa Venerabilis, ſudoris eſſe vel maximi totum Prophetam referre ad intelligentiam Salvatoris: Quòd fugerit, quòd dormierit, quòd præcipitatus in Mare ſit, quòd ſuſceptus à ceto, quòd ejectus in litus pœnitentiam prædicarit: Quòd contriſtatus ob ſalutem Urbis*

Jonas Chriſti typus & ſpirans Prophetia.

Urbis innumera, cucurbita ſit delectatus umbraculo: Quòd reprehenſus à Deo cur majorem curam habuerit herba virentis, & extemplo arida, quàm tanta hominum multitudinis, & catera qua in ipſo Volumine explanare nitemur. Et tamen ut totum Propheta ſenſum brevi Prafationis comprehendam: Nullus melior typi ſui interpres erit, quàm ipſe qui inſpiravit Prophetas, & futura veritatis in ſervio ſuis litteras ante ſignavit. Loquitur ergo ad Judaos ſui ſermonis incredulos, & Chriſtum Dei Filium neſcientes: » Viri Ninivitæ ſurgent in Judicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam: Quia pœniteotiam egerunt in prædicatione Jonæ, & » ecce plus quàm Jonas hic. *Condemnatur ergo generatio Judaorum credente Mundo, & Ninive agente pœnitentiam, Iſraël incredulus perit. Illi habent Libros, nos Librorum Dominum: Illi tenent Prophetas, nos intelligentiam Prophetarum: Illos occidit littera, nos vivificat ſpiritus.* Ità *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXX. *Jonas Propheta non tam ſermone Chriſtum, quàm ſuâ quâdam Paſſione prophetavit, profectò apertiùs, quàm ſi ejus mortem & reſurrectionem voce clamaret. Ut quid enim exceptus eſt ventre belluino, & die tertio redditus, niſi ut ſignificaret Chriſtum de profundo inferni die tertio rediturum?* Ita *S. Cyrillus Alexandrinus* Præfatione Commentarii in Jonam: *Non ſingula qua typis inſunt, ad ſpiritales conſiderationes apta ſunt. Sed ſi perſona affertur alicujus, imaginem quamdam Chriſti nobis ſubjicientis, humana meritè prateribimus, ſoliſque neceſſariis immorabimur, undique conquirentes qua ad ſcopum rei propoſita conducere poſſint. Eodem modo in Jona ſe res habet. Chriſti namque Myſterium nobis formâ quâdam ante oculos ponit. Verumtamen non omnia qua illi contigerunt ad hoc accommodata & neceſſaria intelligi queant. Verbi gratiâ, miſſus eſt pradicare Ninivitis, fugere tamen à facie Dei conatus eſt, & cernitur ad legationem tergiverſari. Miſſus eſt etiam à Deo & Patre Filius pradicaturus Gentibus, ad quod Miniſterium ſe impigrum & alacrem prabuit, nec fugere quaſivit à facie Dei. Hortabatur rectores Propheta his verbis,* Tollite me, & mittite in Mare, & quieſcet Mare à vobis. *Et à ceto abſorptus, deinde redditus eſt die tertio. Poſtmodum abiit Ninivem, & Munus impoſitum explevit. Cepit autem dolorem non modicum, ubi Deus Ninivitarum miſertus eſt. Chriſtus etiam volens mortem ſuſtinuit, manſitque in corde terra dies tres & noctes totidem, & revixit, ac deinde in Galilaam ſe contulit, promulgandique Evangelii inter Gentes initium facere juſſit. At verò cùm propter pœnitentiam ſalvatos cerneret, non quemadmodum Jonas triſtitiam concepit. Quod cùm ita ſit, ſi non ſecundùm omnia Hiſtoria hujus ſermonem ad ſpiritualis conſiderationis finem torqueamus, nemo nobis vitio adſcribat.*

ARTICULUS VI.

De Michaa Propheta.

Michææ genus, patria, ætas, Prophetiæ ſumma.

I. Michaas inter duodecim Minores Prophetas ſextus ſecundùm Hebræos & Vulgatam Editionem Latinam, non ille *filius Jemla* fuit, qui temporibus *Achab* & *Joſaphat* Regum vaticinatus eſt, & ab *Achabo* in carcerem miſſus, ut habetur III. *Regum* Cap. XXII. Sed Moraſthites. Erat autem *Moraſthi* viculus non grandis juxta Eleutheropolim Palæſtinæ Urbem, ut *Euſebius* & *S. Hieronymus* teſtantur. Coævus fuit Mich. 1. *Oſeo, Joeli, Amoſo, Iſaia*, & ſub *Joatham, Achaz*,

A & *Ezechia* Regibus Juda vaticinatus eſt, contra Samariam & Jeruſalem, id eſt, contra Regnum utrumque, Iſraëliticum & Judaicum. *Michaam* ex alto præcipitatum à *Joramo* filio *Achab* Regis Juda ſcribit *Pſeudo-Epiphanius* Libro de Vitis Prophetarum, cùm nec *Achab*, nec *Joramus* Reges Juda fuerint, ſed Iſraël, nec *Achabi* & *Jorami* temporibus vixerit *Michaas Moraſthites*, ſed alter ille *filius Jemla*, quîcum ipſum perperam confundit. Illuſtre teſtimonium ipſi præbet *Jeremias* Cap. XXVI. 18. *Michaas de Moraſthi fuit Propheta in diebus Ezechia Regis Juda, & ait ad omnem Po-*

B *pulum Juda, dicens: Hac dicit Dominus Exercituum: Sion quaſi ager arabitur; & Jeruſalem in acervum lapidum erit; & Mons Domus in excelſa ſilvarum. Numquid morte condemnavit eum Ezechias Rex Juda, & omnis Juda?* In Idololatriam, Mich. 3. aliaque ſcelera Judæorum, & Iſraëlitarum invehitur *Michaas*, propter quæ utriſque captivitatem, his per Aſſyrios, illis per Chaldæos prænuntiat. Propter peccata Principum, Sacerdorum, Prophetarum, & Judicum, delendam Hieroſolymam prædicat. Principom, qui carnem Populi comedebant, qui Sion ædificabant in ſanguinibus,

C & Jeruſalem in iniquitate, id eſt, qui plebem opprimebant iniquis tributis, exactionibus, uſuris, fraudibus, & ex malè partis divitiis ac ſanguine pauperum Palatia ædificabant, & pretioſa ſupellectili inſtruebant. Judicum, qui acceptis muneribus pervertebant judicia. Sacerdotum, qui ſpe lucri docebant. Prophetarum, qui peccatoribus, à quibus aliquid emolumenti ſperabant, fœdè adulabantur.

Michææ vaticinia de Chriſto & Eccleſia vaticinantur.

II. De Chriſto & Eccleſia præclarè vaticinatus eſt *Michaas* Cap. IV. *Et erit: In noviſſimo dierum erit Mons Domus Domini praparatus in vertice*

D *Montium, & ſublimis ſuper colles; & fluent ad eum Populi. Et properabunt Gentes multa, & dicent: Venite, aſcendamus ad Montem Domini, & ad Domum Dei Jacob; & docebit nos de viis ſuis, & ibimus in ſemitis ejus: Quia de Sion egredietur Lex, & verbum Domini de Jeruſalem: Et judicabit inter Populos multos, & corripiet Gentes fortes uſque in longinquum; & concident gladios ſuos in vomeres, & haſtas ſuas in ligones: Non ſumet gens adverſùs gentem gladium, & non diſcent ultra belligerare. Et ſedebit vir ſubtus vitem ſuam, & ſub-*

E *tus ficum ſuam, & non erit qui deterreat: Quia os Domini Exercituum locutum eſt. Quia omnes Populi ambulabunt unuſquiſque in nomine Dei ſui: Nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei noſtri in aternum & ultra. In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem; & eam, quam ejeceram, colligam; & quam afflixeram: Et ponam claudicantem in reliquias, & eam, qua laboraverat, in gentem robuſtam; & regnabit Dominus ſuper eos in Monte Sion, ex hoc nunc & uſque in aternum. Et tu Turris gregis nebuloſa filia Sion uſque ad te veniet; & veniet poteſtas prima, Regnum filia Jeruſalem. Nunc quare mœrore contraheris? Numquid*

F *Rex non eſt tibi, aut Conſiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor ſicut parturientem? Dole, & satage filia Sion, quaſi parturiens: Quia nunc egredieris de Civitate, & habitabis in regione, & venies uſque ad Babylonem: Ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.* Hæc gemina ſunt *Iſaia* Oraculo Cap. II. & iiſdem pene verbis expreſſa. Eaque Chriſto Jeſu convenire manifeſtum eſt, qui Gentibus ad fidem vocatis longè latéque in Eccleſia dominatur; Qui Legem Novam condidit, Hieroſolymis prædicari cœptam, indéque in orbe univerſo promulgatam; Qui toto orbe in pace compoſito natus eſt; cujus in ortu Angeli pacem annuntiarunt hominibus

bonæ voluntatis: Qui pacificavit per ſanguinem Crucis, ſive quæ in cælis, ſive quæ in terris ſunt: Qui à mortuis redivivus, pacem Diſcipulis reliquit antequàm in cælos aſcenderet: Qui *pax noſtra* eſt, & *fecit utraque unum*, ut ait Apoſtolus: Qui & claudicantem Synagogam, & Gentes ejectas, in unam Eccleſiam congregavit: Sub quo ceu *vite vera* fideles Populi requieſcunt: Qui Mons eſt, ſuper vertices Montium, *Moyſen* ſcilicet ac Prophetas, qui de illo vaticinati ſunt, exaltatus à Patre, qui *Dedit illi Nomen quod eſt ſuper omne Nomen*: Cujus Eccleſia *Domus eſt Dei Jacob*, *Columna & firmamentum veritatis*. Qui *Jeſus* vocatus eſt, quòd univerſum hominum genus redempturus eſſet, ut Angelus ait: *Et vocabis Nomen ejus JESUM: Ipſe enim ſalvum faciet Populum ſuum à peccatis eorum.* De quo & *S. Petrus* Epiſtolâ 1. Cap. 1. 18. 19. *Scientes quòd non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis: Sed pretioſo Sanguine quaſi Agni immaculati Chriſti, & incontaminati.* De quo Angelus apud *Lucam* Cap. 1. 33. *Et regnabit in Domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis.* Qui Bethleemi natus eſt, ubi *Turris gregis*. Qui judicat inter Populos, qui ſalute digni ſunt, & qui indigni. *Pater* enim *omne judicium dedit Filio.* Quamobrem ipſi Hebræi Chriſtum hîc à *Michæa* prædictum fatentur. Sic *Beroſith Rabba*, ſic *R. Selomoh Jarchi*, ſic *Aben Ezra*, *Grotio* perſpicaciores, qui Vaticinium illud *Michææ* ſumptum quidem ait ex antiquiore Prophetia *Iſaiæ*, non ad ſignificandam rem eamdem, ſed parem. *Nam Iſaias*, inquit, *hæc dixerat de Regno Ezechiæ pleno ſanctitatis, juſtitiæ, ac fœlicitatis. Michæas verò eadem dixit de temporibus poſt reditum ex Babylone.* Illud *Grotii* commentum *SS. Hieronymi* & *Cyrilli Alexandrini* auctoritate præclariſque Commentariis refellitur. Hoc enim *Michææ* Oraculum de Chriſto & de Eccleſia intelligendum docent, ſicut & *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXX. Sed priſcis omnibus Interpretibus luculentiùs Judaicam illam interpretationem confutat *Theodoretus*, quam & Chriſtiani quidam Doctores ejus ætate amplexi fuerant, & quam ævo recentiori *Grotius* magnâ fiduciâ propoſuit. *At Judæi* (inquit Theodoretus) *hæc ita intelligere nolunt: Sed hanc aiunt eſſe Babylonici reditûs prædictionem. Et quidem nihil mirum eſt illos, ſtupidi cùm ſint, hoc modo intelligere: Nam aliis eorum ineptiis convenit hæc etiam circa Prophetiam iſtam hallucinatio. Quòd autem quidam etiam Doctores pietatis eamdem interpretationem in ſua Scripta inſeruerint, id verò non ferendum mihi, nec veniâ dignum videtur. Quænam enim Gentes aut vicinæ, aut longiùs diſſitæ, in Judæorum Templum poſt reditum accurrerunt ad Leges eorùm accipiendas, & verbum illinc exiens amplexandum? Inter quaſnam verò Gentes Populóſve plurimos, verbum hoc judicavit eorum malefacta reprehendens? Sed & illa etiam quæ ſubſequuntur apertè illius interpretationis falſitatem refellunt. Nam poſt reditum à Babylone, ut his etiam placet, qui ſic interpretati ſunt, & Gog & Magog, cum plurimis Gentibus in Judæos irruerunt; & finitimi omnes continenter cum eis bella geſſerunt, hinc quidem Idumæi, & Ammonitæ, & Moabitæ, illinc verò Allophyli & Samaritæ; & non multò poſt Macedonicæ illis clades obtigerunt, quas Maccabæorum Hiſtoria continet. Hoc autem loco Propheticus ſermo altiſſimam pacem pro»mittit.* Concident enim gladios ſuos in ara»tra, & haſtas ſuas in falces, & ultra non tollet » gens contra gentem gladium, & nequaquam » diſcent belligerare. Et requieſcet unuſquiſque ſub vite ſua, & unuſquiſque ſub ficu ſua, & non erit qui exterreat. *Et verborum veritatem afferens, dicentis auctoritatem auditoribus planam facit.* Os enim Domini omnipotentis locutum eſt hæc. Tunc nimirum, tunc omnes Populi ibunt unuſquiſque viam ſuam: Nos autem ibimus in Nomine Domini Dei noſtri in æternum & ultra. *Quòd igitur nihil ex his ad Judæos accommodari poſſit, res ipſa teſtantur. Hi enim de Hieruſalem ejecti, orbis terrarum facti ſunt inquilini, diſperſi & errabundi, conſentaneum Legi Miniſterium exequi non valentes. Propheticus verò ſermo promiſit eos qui crediderint in Nomine Domini ituros in æternum & ultra. Quòd autem ſecuturum poſt Domini adventum tempus hæc præſignificent, res ipſæ iterum penè loquentes teſtimonium præbent. Nam ante conſtitutum Romanum Imperium, crebri inter ſe Gentium motus fiebant, quia ſingulis Nationibus diviſa erant Regna. At Principatu omni ad Romanos tranſlato, & ſingularum Gentium Regnis ſub Salvatoris noſtri adventum deletis, ſumma pax toto orbe terrarum dominata eſt.... Hic ſubdit:* In diebus illis, & in tempore illo, congregabo eam quæ contrita eſt, & quæ ejecta fuerat, ſuſcipiam, & quos repuleram. Et ponam contritam in reliquias, & repulſam in gentem fortem. *Et docens apertè ſe non de Judæis hæc dicere, appoſuit:* Et regnabit Dominus ſuper eos in Monte, ex hoc nunc & uſque in ſæculum. *Si nimirum Judæorum Regnum in Sion permanſit, & aſſiduè æternâ Dei procuratione potiuntur, jure Judæi hanc ſibi Prophetiam vindicant, & qui hæc ſicut illi accipiunt, cum illis conſentiunt. At ſi Judæorum olim Regnum extinctum eſt, proculque ab Hieruſalem habitantes in ſervitute agunt, Deique procuratione ſpoliati ſunt, & nugari deſinant Judæi, & Eccleſiæ Doctores veritati adſtipulentur.*

III. Ad Chriſtum etiam pertinet Oraculum illud *Michææ* Cap. V. 2. 3. 4. 5. *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: Ex te mihi egredietur qui ſit Dominator in Iſrael, & egreſſus ejus ab initio, à diebus æternitatis. Propter hoc dabit eos uſque ad tempus, in quo parturiens pariet; & reliquiæ fratrum ejus convertentur ad filios Iſrael. Et ſtabit, & paſcet in fortitudine Domini, in ſublimitate Nominis Dei ſui; & convertentur, quia nunc magnificabitur uſque ad terminos terræ. Et erit iſte Pax.*

Oraculum iſtud in Chriſto Jeſu impletum eſt. Is enim natus eſt Bethleemi, quam Meſſiæ fore patriam veteres Judæi ex iſto *Michææ* Vaticinio intellexerunt ac probarunt. Matthæi II. *Cùm ergo natus eſſet JESUS in Bethleem Juda, in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Ieroſolymam, dicentes: Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum?.... Audiens autem Herodes Rex, turbatus eſt, & omnis Ieroſolyma cum illo. Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas Populi, ſciſcitabatur ab eis ubi Chriſtus naſceretur. At illi dixerunt ei: In Bethleem Judæ: Sic enim ſcriptum eſt per Prophetam: Et tu, Bethleem terra Juda, nequaquam minima es in Principibus Juda: Ex te enim exiet Dux, qui regat Populum meum Iſrael.* Et Joannis VII. 42. *Nonne Scriptura dicit: Quia ex ſemine David, & de Bethleem caſtello, ubi erat David, venit Chriſtus?* Ejus generatio ex Deo Patre æterna eſt. *In principio* enim *erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum.* Et ipſe de ſe ait: *Antequàm Abraham fieret, Ego ſum.* Et, *Ego principium, qui & loquor vobis.* Et de ſeipſo ait ad Patrem, Joannis XVII. *Clarifica me, tu, Pater, apud temetipſum, claritate quam habui,*

priuſquàm

Matth. 2.

Grotius refellitur.

Vaticinium illud Michææ de Chriſto vindicatum.

Mich. 5.

Joan. 1.

priuſquàm Mundus eſſet, apud te. Sed nihilominus in tempore natus eſt de muliere per partum, homo factus, hominesque fratres vocare dignatus. Judaicam autem Religionem ſtare dedit uſque ad tempus vocationis Gentium, quo & reliquiæ Iſraël per gratiam ſalvæ factæ ſunt, & Apoſtoli atque Diſcipuli converſi ſunt ad Prophetarum & Patriarcharum fidem, qui Chriſtum venturum annuntiaverant: Illudque Pſalmi XLIV. Vaticinium impletum eſt: *Pro Patribus tuis nati ſunt tibi filii*, &c. Stetit autem, cum hominibus ſcilicet converſatus, quos pavit in fortitudine Domini, qui ſeipſum bonum Paſtorem prædicat: *Ego ſum*, inquit, *Paſtor bonus.* Nec ſolùm pavit oves, ſed & ſervavit in nomine Dei. Unde ipſe ait ad Patrem (Joannis XVII.) *Pater Sancte, ſerva eos in Nomine tuo, quos dediſti mihi, ut ſint unum ſicut & nos. Quando eram cum eis, ego ſervabam eos in nomine tuo: Quos dediſti mihi, cuſtodivi, & nullus ex his periit.* Magnificatus eſt, uſque ad terminos terræ, cùm Evangelium prædicatum eſt in univerſo Mundo, juxtà quod Apoſtolis juſſerat, dicens: *Euntes in Mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Et, *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in Nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti. Ipſe* denique *eſt pax noſtra*, ut ait Apoſtolus Prophetæ conſentiens. Illud *Michææ* Vaticinium de Meſſia intellexerunt Paraphraſtes Chaldæus *Jonathan*, Autores Talmudis in Libro *Sanhedrim*, Cap. ultimo, & in Libro *De Paſchate*, Cap. X. item Autores *Midraſch Thehillim*; & *R. Selomoh*, & *R. David Kimchi.* Judæorum tamen plerique alii de *Zorobabele* hoc Vaticinium explicant, eique interpretationi favent *S. Joannes Chryſoſtomus, Theophylactus, Euthymius.* Hanc novillimè amplexus eſt *Grotius* Annotationibus in Michæam. *Natus*, inquit, *ex Bethleemo Zorobabel rectè dicitur, quod ex Davidis familia eſſet, quæ orta Bethleemo. Et egreſſus ejus ab initio à diebus æternitatis.* Id eſt, *Origo Zorobabeli ab olim, à temporibus longis. Originem trahit à domo illuſtri antiquitatis, & per quingentos annos regnatrice. Quia nunc magnificabitur uſque ad terminos terræ. Id eſt, illico poſtquam reverſi fuerint, Dei fama ex iſto beneficio longe latèque propagabitur per terras omnes. Et erit iſte pax: Id eſt, Et erunt tunc res proſperæ.* Verùm hanc interpretationem contortam eſſe & coactam quis non videat? Non magis enim ex Bethleemo ortus dici potuit *Zorobabel*, quòd ibi natus ſit *David*, quàm Jeroſolymis, ubi tot Reges ipſius *Zorobabelis* Deceſſores procreati ſunt, aut ex *Babylone*, ubi ipſe natus eſt. Nec veriſimile videtur Prophetam eo Vaticinio quo *Zorobabelis* Imperium & res gerendas prædixiſſet, *Davidis* patriam, non ipſius *Zorobabelis* notare voluiſſe. Nuſquam etiam in Scriptura Sacra invenietur, hanc locutionem, aut ſimilem, *ab initio, à diebus æternitatis*, quingentorum duntaxat annorum intervallum ſignificare, non verò infinitam æternitatis durationem. Conferatur hic locus cum *Proverbiorum* VIII. 23. ubi Æterna Sapientia, quæ Chriſtus eſt, de ſeipſa ait: *Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis, antequam terra fieret.* Denique *Zorobabeli* non convenit pars illa Vaticinii, quòd fama ejus per orbem univerſum propagata ſit, & quòd fuerit ipſe pax; cùm Chutæi Samariæ calumniis ſuis & accuſationibus, ædificationem Templi interturbaverint, & *Nehemiæ* temporibus *Sanaballat* & *Tobias*, & Arabes, & Ammonitæ, & Azotii, Judæos Muros Jeruſalem ædificantes hoſtiliter aggreſſi ſint: Adeò ut Judaicæ Juventutis media pars faceret opus, & media parata eſſet ad bellum (1. *Eſdræ* IV. 11.) Macchabaicis etiam temporibus Judæi bellis atrociſſimis vexati ſunt. A Romanis tandem debellati, exciſi, finibuſque ſuis exterminati fuere. *Theodoreti* auctoritate ac ratiocinio *Grotii* commentum penitùs obteritur, Commentario in *Michææ* Cap. V. ubi Prophetæ Oraculum ſic illuſtrat: *Ne reſpicias exiguum numerum incolarum, ô Bethleem. Cauſam enim habes quare illuſtris habenda ſis, qualem nulla totius orbis Urbs. Nam in te ſecundum carnem naſcetur, qui ante ſecula ex Patre eſt genitus*, cujus egreſſus ab initio. *Hoc verò Evangelii proœmio ſimile eſt*, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. *Eſt etiam ſimile iis quæ à Deo per David dicuntur*, Ex utero ante Luciferum genui te. *Hic igitur qui ante ſecula, qui in principio apud Deum, Deus Verbum, & qui hinc exitus habet ab initio, in te, inquit, ſecundùm carnem nativitatem capiet: te quæ minima ex millibus Juda exiſtis, ſplendidam & illuſtrem efficiens.... Hoc verò Judæi etiam noſtri temporis ad Zorobabel accommodare auſi ſunt, apertè veritatem oppugnantes. Neque erubeſcunt, cùm audiunt quòd ejus egreſſus ab initio à diebus ſeculi. At Zorobabel poſt Captivitatem Babylone natus fuit, & à loco nomen ſumpſit. Veteres autem Judæi non ſimiliter ut iſti hanc Prophetiam intellexerunt: Qui multis annis poſt Zorobabel ab Herode interrogati ubi naſceretur Chriſtus, hoc ei teſtimonium protulerunt. Hinc igitur patet, perversè Judæos noſtræ ætatis in hujus Prophetiæ interpretatione verſari. Sed horum inſaniâ rejectâ, ad ea quæ conſequuntur explananda pergamus.* Propterea dabis eos uſque ad tempus parientis. Pariet, & reliquiæ fratrum ejus revertentur ad filios Iſrael. *Eò uſque, inquit, tolerabis, & curam tuam Judæis imparties, quoad pariens pepererit. Eccleſiam verò deſignat, de qua & Iſaias clamat*, Lætare, ſterilis, quæ non paris: Erumpe & clama quæ non parturis, quia multi filii deſertæ, magis quàm ejus quæ habet virum. *Qui autem, inquit, ex hac naſcentur, conjungentur cum iis qui ex Iſraël credunt. Ex Iſraël enim divinus Apoſtolorum chorus exiſtit, & qui poſt eos electi ſunt à Domino ſeptuaginta Diſcipuli, & qui poſt Reſurrectionem in unum congregati fuerunt centum viginti, & quingenti quibus ſimul congregatis Dominus viſus fuit: & tria millia, & quinque millia, quos piſcator Petrus piſcatus fuit; multaque millia de quibus divinus Jacobus dixit Paulo diviniſſimo:* Vides, frater, quot millia ſunt in Judæis qui crediderunt. *Una igitur hinc & illinc Eccleſia efficietur, & in his ex Bethleem natus Dominus ſtabit.* Et videbit, & paſcet gregem ſuum in fortitudine Dominus, in gloria Nominis Dei ſui erunt: Quia nunc magnificabitur uſque ad terminos terræ. *Et verò videre eſt ſacroſanctam Dei Eccleſiam dominico Nomine gloriari, Deique Nomen ubique terrâ marique laudibus celebrari. Quorum nihil demonſtrabunt Judæi factum fuiſſe ante adventum Domini & Salvatoris Paſſionem, & Gentium vocationem. Quoniam autem longis poſt temporibus hæc futura erant, ex iis quæ illo tempore eventura erant, prædictionis fidem facit. Ut enim cognoſcatis, inquit, quàm vera Vaticinia mea ſint, eorum pignus habete præſentia. Bellum enim vobis inferentem Aſſyrium perdam, & pacem vobis altiſſimam faciam.*

IV. Objiciunt Judæi in hoc *Michææ* Vaticinio deſignari Ducem & Paſtorem, qui vindicaturus eſſet Iſraëlem ab Aſſyriis, & reducturus Populum ex Captivitate, quod Jeſus Nazarenus non præſtitit.

Marc. 16. 15.
Matth. 28. 18. 19.
Ephеſ. 2. 14.

Grotius refellitur.

Matth. ...

Iſai. 54.

Act. 21.

Reſpondetur Objectionibus Judæorum.

ſtitit. Secundò, Prophetam de eo agere, qui paſcere debebat Iſraëlem *in fortitudine Domini, in ſublimitate Nominis Dei ſui.* Adeòque vel ad Jeſum Nazarenum id non pertinere, vel illum non eſſe Deum, ſed Deo ſubditum. Tertiò, Prophetam loqui de eo, qui futurus eſſet *Dominator in Iſrael.* Jeſum verò Nazarenum Judæis dominatum non fuiſſe, ſed Judæos potiùs aut Judæorum Principes illi imperaſſe.

Reſpondetur ad primum, Comma illud de liberatione Iſraëlis ab Aſſyriis, ad *Zorobabelis* quidem tempora ſpectare, ſed hinc perperam colligi, præcedentia Vaticinii commata ad eumdem *Zorobabelem*, non ad Meſſiam pertinere. Ex his ſcilicet quæ proximo tempore eventura erant, fidem facit prædictionis eorum, quæ longis poſt temporibus, poſt Chriſti Jeſu ſcilicet adventum & paſſionem erant adimplenda. Hanc Reſponſionem ſoppeditat *Theodoretus.*

Reſpondetur ſecundò, Liberationem ab Aſſyrio myſticè intelligendam Eccleſiæ vindicationem à ſpiritualibus hoſtibus. Prophetis nimirum ſolemne eſt ſpiritualia Dei beneficia, officia, ſpirituales hoſtes, & liberationem ab illorum incurſibus, typicis & ſymbolicis verbis ac figuris exprimere. Comma illud Prophetici Oraculi ſic exponit S. Hieronymus. *Quando venerit Diabolus ſuper terram regionemque credentium, & eorum quos paſcet Dominus in fortitudine, & in ſublimitate Nominis Dei ſui, & eos calcaverit tribulationibus variis, & domos animarum noſtrarum, id eſt, corpora quaſi ſuperbus aſcenderit atque depreſſerit, & tamen nihil nos à Chriſti caritate ſeparaverit: Tunc Chriſti pax, ſive ipſo Chriſtus erit in nobis, & dicetur de Sancto: Nihil proderit inimicus in eo.* Iſai. 11.

Reſpondetur ad ſecundum, Jeſum Nazarenum, bonum Paſtorem, qui dedit animam ſuam pro ovibus ſuis, Iſraëlem paviſſe in fortitudine Domini, in ſublimitate Nominis Dei ſui, in cujus doctrina, virtute, miraculis, actionibus, paſſionibus, & gloriâ Paſſionem conſecutâ, fortitudo Dei, & Majeſtas Nominis ejus tanto ſplendore emicuit, ut ſtuporem etiam acerrimis illius hoſtibus incuſſerit. Deum autem eſſe, ut ſacer Vates docet, æternam ejus generationem his verbis exprimens, *Egreſſus ejus ab initio, a diebus æternitatis:* & nihilominus Deo ſubditum eſſe ſecundùm ſtatum exinanitionis, & formam ſervi, quam aſſumpſit, ſive ſecundùm officium Mediatoris, quod œconomicè ſuſcepit. Unde ait Joannis xx. 17. *Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum, Deum meum, & Deum veſtrum.* Cùm tamen de illo verè dixerit S. Petrus: *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi.* Et S. Thomas, *Dominus meus, & Deus meus.*

Ad tertium reſpondetur, Regnum Chriſti Jeſu ſpirituale fuiſſe & internum, quale illud Meſſiæ à Prophetis deſcribitur, non carnale & externum. Unde Regnum ſuum de hoc Mundo non eſſe profeſſus eſt. Et tamen Rex appellatur, *Matth.* II. 2. *Matth.* XVI. 17. *& ſeq. Matth.* XXI. 4. 5. *& Joann.* XII. 15. *Matth.* XXV. 31. *& ſeq. Matth.* XXVII. 11. *& ſeq. Luc.* I. 32. 33. *Luc.* XIX. 37. 38. *Luc.* XXII. 29. 30. *Joann.* I. 49. XII. 13. XVII. I. 2. XVIII. 36. 37. &c. Eſto igitur, dominio externo Judæi Jeſu Nazareno dominati ſint; ipſe tamen dominio interno & ſpiritali Iſraëli dominatus eſt; Iſraëli (inquam) ſecundùm carnem, dominio potentiæ, illum virgâ ferreâ coërcendo; Iſraëli verò ſecundùm promiſſionem, dominio gratiæ, illum Paſtoris inſtar ſuaviſſimè regendo.

Reſpondetur ſecundò, Judæos Chriſto Jeſu dominatos quà homini, quà ſervi formâ induto, ſecundùm quam ſubditus eſſe dignatus eſt: Quibus tamen ut Deus, dominabatur. Neque verò illam in Chriſtum etiam ut hominem poteſtatem habuere, niſi deſuper traditam: Nec Herodes, vel Pilatus quicquam in ipſum ſtatuère, niſi *quæ manus Dei & conſilium ejus* decreverant. Atque in ipſo etiam exinanitionis ſtatu ſummæ ſuæ poteſtatis ac Imperii præclara dat documenta, dum ejus Nativitas ab Angelo annunciatur, à multitudine Militiæ cœleſtis prædicatur; Dum Magos ab Oriente vocat, & Stellà duce ad cunas ſuas venerabundos adducit: Dum pannis involutus conturbat *Herodem* & omnem Hieroſolymam cum illo: Dum ventis & mari, morbis, morti imperat, naturæque Dominum illuſtribus Miraculis ſe probat: Dum vendentes & ementes ejicit è Templo, menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit: Dum aſinam & pullum ejus ſolvi, & ad ſe adduci jubet, ac Hieroſolyma Regis inſtar triumphali apparatu ingreditur: Dum turbam ad ipſum capiendum emiſſam uno verbo proſternit: Dum eo patiente Sol deficit, terra concutitur, velum Templi ſcinditur, petræ finduntur, monumenta aperiuntur, & Sancti plerique ſurgunt ex illis redivivi. Denique tunc dominabitur Iſraëli, *cùm plenitudo Gentium introierit, & ſic omnis Iſrael ſalvus fiet, ſicut ſcriptum eſt: Veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem à Jacob. Et hoc illis à me teſtamentum, cùm abſtulero peccata eorum.* Iſai. 59. 20. Rom. 11. 25. 26. 27.

V. Objicit *Bodinus* Libro V. *De Abditis Rerum ſublimium Arcanis*, Jeſum Chriſtum Nazarethi natum eſſe; hinc Nathanaëlem Philippo nuntianti, Jeſum Nazareum eum eſſe quem Moſes & Prophetæ prædixerant, reſpondiſſe: *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* Jeſum ipſum cùm Paulum de Cœlo vocavit, ſe ipſum Nazarenum, non Bethleemitam dixiſſe: *Ego ſum Jeſus Nazarenus, quem tu perſequeris.* Paſſim Jeſum Nazarenum à Judæis, ab Evangeliſtis, ab Apoſtolis appellari: Adeoque *Michææ* Oraculum de Duce & Paſtore Iſraëlis Bethleemi naſcituro, ad Chriſtum Jeſum non pertinere. Reſponditur Objectioni Bodini. Joann. 1. 45. 46. Act. 22. 8.

Reſpondetur, Jeſum Nazarenum appellatum ad ſignificandum locum educationis, non nativitatis. Ut enim notat *Euſtathius* in Homeri Odyſſeam a. *Patria Urbs eſt quædam, in qua quis poſt ortum eductus eſt. Adeo ut qui talis non ſit, ſed poſt ortum patriâ ſit privatus, is Urbe hujuſmodi exciderit, neque tam eam habeat patriam, ac illam quæ ipſum deinceps aluit.* Sic *Auguſto Cæſari* cognomen *Thurino* fuiſſe narrat Suetonius, *in memoriam Majorum originis.* Idem Libro *De Illuſtribus Grammaticis*, Cap. XVI. *Quintum Cæcilium Epirotam*, Tuſculi natum, cognomen accepiſſe notat, non à loco ortûs, ſed à loco originis. Cùm igitur parentes Jeſu Nazareni eſſent, & Nazarethi degerent, non mirum quòd hinc nomen traxerit Chriſtus Jeſus, quamvis Bethleemi natus, ut conſtat ex Propheta, & Evangeliſtis.

VI. Quæritur quâ ratione *Michæas* cum *S. Matthæo* Evangeliſta concilietur, cùm ille vocet *Bethleem Ephrata*; iſte *Terram Juda*: Ille parvulam eſſe affirmet, dicens; *Parvulus es in millibus Juda*: Iſte parvam eſſe neget, dicens; *Nequaquam minima es in Principibus Juda*: Ille dicat; *Ex te egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael*; Iſte; *Ex te exiet Dux, qui regat Populum meum Iſrael.* Michæas cum S. Mattheo Evangeliſta conciliatur.

Reſpondetur primò, *S. Matthæum* Prophetæ ſenſum verbis ſuis expreſſiſſe, non verò Vaticinium illius iiſdem verbis retuliſſe. Quod Sacris Novi Teſtamenti Scriptoribus ſolemne eſt, nec ab

ab optimo interpretandi genere alienum, ut *S. Hieronymus* probat in Epiſtola ad *Pammachium*. Quamvis ergo inter *Matthæum & Michæam* diſſenſus in verbis quibuſdam eſſe videatur, idem tamen eſt utriuſque ſenſûs, eademque dictorum ſubſtantia. Nam *Bethleem Ephrata* vocatur à Sacro Vate, ex nomine Conditoris ſui, ut colligitur ex 1. Paralipomenon IV. 4. *Iſti ſunt filii Hur primogeniti Ephrata Patris Bethleem*. Id nomen antiquum Bethleemi. Geneſis XXXV. 19. *Mortua eſt ergo Rachel, & ſepulta eſt in via quæ ducit Ephratam, hæc eſt Bethleem*. Ex Geneſis XLVIII. 7. ait Jacob: *Mihi enim, quando veniebam de Meſopotamia, mortua eſt Rachel in Terra Chanaan, in ipſo itinere. . . , & ingrediebar Ephratam, & ſepelivi eam juxta viam Ephrata, quæ alio nomine appellatur Bethleem*. Dicitur autem ab Evangeliſta *Terra Iuda*, id eſt, ſita in portione Tribûs Juda, ut diſtinguatur ab alia Urbe cognomine, ſita in Galilæa, & in portione Tribûs Zabulon, de qua *Ioſue* Cap. XIX. 15. Eoque expreſſiùs ſignificatur Meſſiam ex Tribu Juda naſci debuiſſe, & revera natum fuiſſe. Sic etiam Bethleemum diſtinguit *S. Ioannes* Cap. VII. 42. *Nonne Scriptura dicit: Quia ex ſemine David, & de Bethleem Caſtello, ubi erat David, venit Chriſtus?*

Quamvis porro enuntiatio Prophetæ explicitè affirmativa, Evangeliſtæ negativa; implicitè tamen & æquivalenter enuntiatio *Michææ* negativa eſt non minùs quàm *S. Matthæi*, & idem utriuſque ſenſus, ſi adverſativa particula in poſteriori parte Oraculi Prophetici intelligatur, hoc modo: *Et tu, Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Iuda*: In oculis ſcilicet ac opinione hominum, quibus Urbes ex magnitudine, ambitu, munitionibus, Populi frequentiâ, opibus, ornatu, ſplendore, deliciis celebres ſunt. *Ex te* tamen *mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſraël*: id eſt, minimè tamen parva es, minimè deſpicienda, aut primariis & populoſiſſimis Civitatibus Tribus Juda poſtponenda, quia Meſſiæ ortu nobilitanda & illuſtranda es. Non deſunt autem in Scripturis Sacris exempla adverſativæ particulæ ſimiliter prætermiſſæ, & tamen intellectæ, ut Pſalm CXVIII. 141. *Adoleſcentulus ſum ego & contemptus: Iuſtificationes tuas non ſum oblitus*: Id eſt, licèt adoleſcens, & ab hoſtibus deſpectus, Legis tamen tuæ non obliviſcar. Et *Ioannis* Cap. 9. 30. *In hoc mirabile eſt, quia vos neſcitis unde ſit, & aperuit oculos meos*. Quod his verbis æquivalet, *& tamen aperuit oculos meos*. Aliter hic nodus ſolvi poteſt, dicendo, Intellexiſſe *S. Matthæum* optimum Prophetæ Interpretem, verba illius interrogationem continere, quæ more omnium gentium tantumdem valeat ac negatio, hoc modo: *Tune Bethleem Ephrata, parvula es in millibus*, ſive in Urbibus *Iuda? Imò verò ex te mihi egredietur qui ſit Dominator in Iſraël*, id eſt, Meſſias. Hæc Reſponſio *S. Iſidori Hiſpalenſis* auctoritate, & Bibliorum Gothicorum antiquiſſimorum, quæ in Eccleſia Toletana ſervantur, lectione nititur, quæ ſic habent: *Et tu Bethleem Ephrata, numquid parvula es?* Necnon Syriacæ Verſionis Latinè ita redditæ in Bibliis Polyglottis: *Tu verò Bethleem oppidum, num parvum es ut cenſearis inter Myriadas Iuda? Ex te prodibit Princeps, qui præſit Iſraëli, cujus exitus à principio eſt, à diebus æternis*. Quod per interrogationem expreſſit Syrus Interpres, Arabs per negationem reddidit: *Et tu, ô Bethleem domus Ephrata, nequaquam ita parva es, ut non ſis in millibus Iuda*, &c. Eumdemque *Michææ* locum nonnulli Patres negativè efferunt ex Verſione LXX. Interpretum. (Quamvis *S. Hieronymus, S. Auguſtinus, S. Cyrillus, Theodoretus*, & alii, in eorum Editione illud abſque negatione legerint, ut nunc habetur.) Sic *Tertullianus Libro adverſus Iudæos*, Cap. XIII. *Origenes Libro 1. contra Celſum*, p. 39. Edit. Cantabrig. *S. Cyprianus Libro II. Teſtimoniorum adverſus Iudæos*, Cap. XII. Ut ut ſe res habet, eadem mens eſt Prophetæ, quæ Evangeliſtæ, Bethleemo videlicet ortum Chriſti aſſerere, & ob id ſummum decus quod ei inde acceſſurum erat, prout revera in plenitudine temporum acceſſit, contra carnalem illorum opinionem, qui illam ob exiguum pomœrii ambitum, & exiguum incolarum numerum contemnebant. Nec ſpernenda *Eraſmi* interpretatio *Annotationibus in* Cap. II. *S. Matthæi*; Prophetam prædixiſſe, Bethleemum, etſi humilem priùs, omnium tamen Urbium Tribus & Gentis Judaicæ nobiliſſimam ac fœliciſſimam fore. Evangeliſtam verò, quod à Propheta dictum erat, explicuiſſe, perinde ac ſi dixiſſet: Nunc impletum eſt, ô Bethleem, quod à Propheta de te prædictum: Non enim jam minima es, ut olim, ſed maxima, quia in te natus eſt Chriſtus Jeſus. Hanc Reſponſionem confirmat Paraphraſis Chaldaica *Ionathanis* in Cap. V. Michææ: *Et tu, Bethleem Ephrata, quaſi minima fuiſti, adeo ut computareris inter millia domus Iuda, ex te coram me prodibit Chriſtus, ut ſit dominium exercens in Iſraël, cujus nomen dictum eſt ab æternitate, à diebus ſæculi*. In reliquis eumdem eſſe Prophetæ & Evangeliſtæ ſenſum manifeſtum eſt, etſi verba nonnihil diverſa ſint.

Reſpondetur ſecundò cum *S. Hieronymo* Commentario in Cap. V. Michææ, *S. Matthæum, volentem arguere Scribarum & Sacerdotum erga Divinæ Scripturæ lectionem negligentiam, ſic etiam poſuiſſe ut ab eis dictum eſt*: Id eſt, S. Evangeliſtam Hiſtoricum agere, nec referre Prophetæ verba, ſed Sacerdotum & Scribarum, ut eorum oſcitantiam vel ignorantiam notet.

Aliud Michææ Prophetæ Oraculum de Chriſto & Eccleſia.

VII. Ad Chriſtum & Eccleſiam ſub typo Sion & Hieruſalem deſignatam rurſus pertinent illa *Michææ* Prophetæ Oracula, Cap. VII. *Ego autem ad Dominum aſpiciam, & expectabo Deum Salvatorem meum: Audiet me Deus meus. Ne læteris inimica mea ſuper me, quia cecidi: Conſurgam cum ſedero in tenebris, Dominus lux mea eſt. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec cauſam meam judicet, & faciat judicium meum: Educet me in lucem, videbo juſtitiam ejus. Et aſpiciet inimica mea; & operietur confuſione, quæ dicit ad me, Ubi eſt Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: Nunc erit in conculcationem ut lutum platearum. Dies, ut ædificentur maceriæ tuæ. In die illa longè fiet Lex. In die illa & uſque ad te veniet de Aſſur, & uſque ad Civitates munitas: & à Civitatibus munitis uſque ad flumen, & ad Mare de Mari, & ad Montem de Monte*. Chriſtus Jeſus Domini & Salvatoris nomine indicatur, quem futurum expectationem Gentium Jacob olim prædixerat *Geneſ.* XLIX. 10. Eccleſia Gentium æmulæ Synagogæ, ſibi ob veterem Idololatriam inſultanti, cum fiducia reſpondet, Fruſtra illam de caſu ſeu erroribus Gentium adversùs Gentes lætari, atque ipſis caſum exprobrare; Siquidem Meſſias ipſas de tenebris educet in *lucem*, & *lux* earum erit. Porro Chriſtum Lucem eſſe, & à Prophetis atque Evangeliſtis vocari, ſibique nomen illud tribuere, res notior eſt, quàm ut probatione egeat. Addit, ſe viſuram *Iuſtitiam* ejus. *Iuſtitiæ* autem *ſempiternæ* nomine Chriſtum à *Daniele*, & *Iuſti* vocabulo paſſim ab *Iſaia* ſignificatum nemo neſcit.

Synagoga,

Synagoga, quæ Gentibus impotentiùs inſultabat, nunc operta confuſione eſt, nunc *conculcata ut lutum platearum*, Judaicâ Gente exule & palabundâ, exciſâ Hieroſolymâ, Templo diruto, *Lege* & antiquis Sacrificiis abrogatis, & *longè factis. Maceria* tamen ejus *ædificata ſunt*, cùm Judæi ad Chriſtum converſi in unam cum Gentibus in Eumdem credentibus coaluerunt Eccleſiam. Ad Eccleſiam porro Gentes ex orbe univerſo confluxerunt. Quod aliis Prophetarum Oraculis pariter prædictum, ubique prædicato Evangelio impletum eſt. Subdit Sacer Vates: *Paſce Populum tuum in virga tua, gregem hereditatis tuæ*. Quæ Chriſto bono Paſtori conveniunt. Cujus Miracula his verbis prædicuntur: *Secundum dies egreſſionis tuæ de Terra Ægypti oſtendam ei Mirabilia*. Gentium ſub Chriſti jugum reductionem ſequentibus verſibus deſcribit Propheta: *Videbunt Gentes, & confundentur ſuper omni fortitudine ſua: Ponent manum ſuper os, aures eorum ſurdæ erunt. Lingent pulverem ſicut ſerpentes, velut reptilia terræ perturbabuntur in ædibus ſuis: Dominum Deum noſtrum formidabunt, & timebunt te*. Finis denique adventus Chriſti, ſcilicet iniquitatum humani generis expiatio, his ſententiis exprimitur: *Quis Deus ſimilis tui, qui aufers iniquitatem, & tranſis peccatum reliquiarum hereditatis tuæ? Non immittet ultra furorem ſuum, quoniam volens miſericordiam eſt. Revertetur & miſerebitur noſtri: Deponet iniquitates noſtras, & projiciet in profundum Maris omnia peccata noſtra*.

ARTICULUS VII.

De Iſaia Propheta.

Iſaiæ genus, ætas, Martyrium.

ISaias, cujus nomen *Salus Domini* exponitur, filius fuit *Amos*, (ut ipſe initio ſuæ Prophetiæ declarat.) Non illius qui inter duodecim Prophetas tertius eſt, ſed alterius cognominis, ut monent *S. Hieronymus* in Cap. I. Iſaiæ, & in Proœmio Commentariorum in Amos, *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXVII. *S. Cyrillus* Præfatione Expoſitionis in Amos, & *Procopius* in *Iſaia* Cap. I. Rejicienda ergo *Clementis Alexandrini* ſententia Libro I. Stromatum ſcribentis: *Sub Ozia vaticinatur Amos, & filius ejus Iſaias*. Qua in re & *Pſeudo-Epiphanius* erravit Libro *De Vitis Prophetarum*. Patrem tamen *Iſaiæ* Prophetam fuiſſe Rabbinis quibuſdam, & *S. Hieronymo* viſum eſt, qui *Iſaiæ* XXXVII. 2. vertit: *Ezechias miſit Eliacim ad Iſaiam filium Amos Prophetæ*. Et Iſaiæ XXXVIII. I. *Intravit ad eum Iſaias filius Amos Prophetæ*. Ubi obſervat, *Iſaiam, quia ipſe de ſe ſcribebat hiſtoriam, non ſe appellaſſe Prophetam, ſed filium Prophetæ*. At Hebræus Textus, Verſio LXX. Interpretum, & Vulgata Verſio Latina utrobique habent: *Ad Iſaiam filium Amos, Prophetam*. Item: *Iſaias filius Amos, Propheta*. Nobilitate generis conſpicuus fuit *Iſaias*, & Regiâ ſtirpe ortus, ex *Amoſo* ſcilicet *Amaſiæ* Regis fratre, ut Hebræi tradunt: Qui & ſocerum fuiſſe aiunt *Manaſſis* Regis Judæ. Eloquentiâ ceteris Prophetis antecellit, ut *S. Hieronymus* notat in Præfatione ad Paulam & Euſtochium: *De Iſaia ſciendum* (inquit) *quòd in ſermone ſuo diſertus ſit; quippe ut vir nobilis & urbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio ruſticitatis admiſtum. Unde accidit, ut præ ceteris, florem ſermonis ejus, Tranſlatio non potuerit conſervare*. Vaticinatus eſt in Jeruſalem & Judæa, decem Tribubus nondum in Captivitatem abductis, ſub quatuor Juda Regibus, *Ozia, Ioathame, Achazo*, & *Ezechia*, ut ipſe teſtatur in fronte Libri ſui: *Viſio Iſaiæ, filii Amos, quam vidit ſuper Iudam & Ieruſalem, in diebus Oziæ, Ioathan, Achaz, & Ezechiæ, Regum Iuda*. Ab impio Rege *Manaſſe*, qui ejus monita & increpationes ferre non poterat, per ſummam crudelitatem ſerrâ ligneâ diſſectum, communis eſt Hebræorum Traditio confirmata ſuffragiis *S. Iuſtini Martyris* in Dialogo cum Tryphone Judæo, *Tertulliani* in Scorpiaco, *S. Ambroſii* Commentario in Lucæ Cap. XX. *S. Hieronymi* in fine Libri XV. Commentar. in Iſaiam, & *S. Auguſtini* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXIV. Ad *Iſaiæ* Martyrium refertur illud ex Epiſtola ad Hebræos Cap. XI. 37. *Secti ſunt*. Oziæ Regis Hiſtoriam *Iſaiam* ſcripſiſſe conſtat ex II. *Paralipom.* Cap. XXVI. 22. Libri quidam ejus nomine falsò inſcripti fuere, ut Apocryphum illud, cujus meminit *Origenes in Cap.* XXIII. *S. Matthæi*, & in *Epiſtola ad Iulium Africanum*, & *Anabaticus Iſaiæ*, cujus meminere *S. Epiphanius* in Hæreſi *Archonticorum* Cap. II. & Hæreſi *Hieracitharum*, Cap. III. & *S. Hieronymus* Commentario in Iſaiæ Cap. LXIV. *Iſaias Propheta magnus & fidelis in conſpectu Dei* prædicatur *Eccleſiaſtici* Cap. XLVIII. 25. *Iſaiæ Scripta.*

Auctor Tractatus Theologico-Politici refellitur.

II. Auctor impius *Tractatus Theologo-Politici*, aſſerere non dubitavit, Librum Vaticiniorum *Iſaiæ*, quem Eccleſia ut Canonicum habet, genuinum non eſſe *Iſaiæ* Opus, ſed tantùm compilationem fragmentorum Libri ejus, quæ ut ſors tulit, hinc inde collecta, potiſſimùm verò ex Chronicis Regum Juda & Iſraël, in id Volumen quod Eccleſia legit, compacta ſunt. His verò nititur conjecturis.

Primò, *Iſaiæ* Prophetiam à Capite ſexto incipere, ubi ſe ad id uſque tempus tacuiſſe ait: *In anno, quo mortuus eſt Rex Ozias, vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & elevatum.... Et dixi: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego ſum..... Et audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego, mitte me. Et dixit: Vade, & dices Populo huic*, &c.

Secundò, ait, *Oziæ* Regis temporibus non convenire quod Cap. 5. 7. 8. de vaſtatione & excidio Hieroſolymorum dicitur: Illud igitur non eſt Libri Iſaiæ initium.

Objicit tertiò, *Iſaiam* res geſtas *Oziæ* Regis Juda literis prodidiſſe, ut docet Liber II. *Paralipomenon* Cap. XXVI. In hoc autem Libro quem habemus, nec Acta *Oziæ* deſcribuntur; nec ulla habentur Vaticinia, quæ ſub *Ozia* edita fuiſſe conſtet.

Objicit quartò, *Iſaiam* etiam ſub *Manaſſe* Rege vaticinatum: & tamen hoc in Libro nullum extare Vaticinium Manaſſis temporibus editum.

Objicit quintò, Diſturbato ac perverſo ordine digeſtas eſſe prædictiones quæ hoc in Libro habentur.

III. Verùm leves ac futiles eſſe illas Theologo-Politici Diſſertatoris conjecturas, nemo non videt cordatus & eruditus. Ad primam reſpondetur, Prophetam non dicere, ſe ad hanc uſque diem penitus obmutuiſſe, & ſibi tum primùm vaticinandi munus à Deo fuiſſe demandatum, ſed de hoc tantùm viſo Domini ſuper ſolium excelſum ſedentis; & Seraphim ipſius faciem & pedes alis ſuis velantium, diutius quàm deceret, ſiluiſſe, ejuſque vulgandi Mandatum à Deo accepiſſe.

Ad ſecundam reſpondetur, Hieroſolymorum excidium

excidium & vaſtitatem ab *Iſaia* prophetice, non hiſtoricè commemoratam: Prædictio autem rei futuræ, quocumque tempore, antequam eveniat, fieri poteſt.

Ad tertiam reſpondetur, *Oziæ* Regis Hiſtoriam ab *Iſaia* peculiari Libro ab ejus Prophetia diſtincto fuiſſe conſcriptam. Qui quidem Liber, cùm Canonicus non eſſet, injuriâ temporum excidit. Vaticinia verò ſub *Ozia* Rege edita, in eo Libro, quem habemus, extare plurima, quæ ſcilicet prioribus quinque Capitibus habentur.

Ad quartam reſpondetur, Incertum eſſe, quod Rabbini aſſerunt, *Iſaiam* ſub *Manaſſe* fuiſſe vaticinatum, cùm ipſe ſub quatuor dumtaxat Regibus edita à ſe Vaticinia teſtetur. Si quæ ergo ſub *Manaſſe* prædixit, ea ſcriptis non prodidit.

Ad quintam denique reſpondetur, Stylum Propheticum ab Hiſtorico longè diverſum eſſe, nec eodem ordine contextam eſſe Viſionum Propheticarum objectarum, & Vaticiniorum ab ipſis editorum ſeriem, quo rerum geſtarum narrationes in Annalibus & Hiſtoriis ſibi cohærent, ut non humanâ arte, ſed afflatu & inſtinctu cœleſti edita videantur.

Summa Vaticiniorum Iſaiæ.

IV. Sub *Oziâ* Rege vaticinatus eſt *Iſaias* Judicium & deſertionem Judæorum, ſub eleganti parabola vineæ ſterilis in direptionem traditæ. Quam maledictionem & vaſtitatem ob avaritiam ipſorum in coacervandis poſſeſſionibus, ob ebrietatem, contemptum ſcientiæ Dei, & corruptelam Judiciorum, ipſos incurſuros prænuntiat (Cap. v.) Sub *Achaz* Rege Juda, obſeſſis à *Raſin* Rege Syriæ, & *Phacee* Rege Iſraël Hieroſolymis, prædixit illos non expugnaturos Civitatem, & *Achazo* Regi liberationis futuræ ſignum dedit Virginem parituram. (Cap. vii.) Eidem prædixit finem Regnorum Iſraël & Syriæ: Quod Vaticinium impletum eſt regnante *Aſſaradine* filio *Sennacherib*. Fortitudinem Damaſci, & ſpolia Samariæ à Rege Aſſyriorum auferenda prædixit, antequam puer ſciret vocare patrem ſuum, & matrem ſuam: Quod paulò poſt evenit, cùm *Theglatphalaſar* ab *Achazo* Rege, ut ſuppetias ipſi adversùs hoſtes ferret, rogatus, aſcendit Damaſcum, vaſtavit eam, incolas ejus *Cyrenem* deportavit, & *Raſin* Syriæ Regem interfecit, ut narratur (iv. *Regum Cap.* xvi.) Ingentem ac truculentam Babyloniorum vaſtationem à Medis prædixit, Cap. xiii. & xiv. Quod Vaticinium inter tempora *Sennacherib* Aſſyrii, & *Nabuchodonoſor* Chaldæi impletum eſt. Tunc enim Medi præpolluêre ſub *Dejoce*, aliiſque Regibus, quorum *Herodotus* & *Cteſias* mentionem faciunt. Moabitarum ruinam Cap. xv. & xvi. prænuntiat, quæ ad tempora *Salmanaſaris* pertinet, ſicut & Damaſci excidium, Cap. xvii. prænuntiatum. Ad eadem fermè tempora pertinent clades Ægyptiis & Æthiopibus illatæ, de quibus edita Vaticinia leguntur, Cap. xviii. xix. xx. Ut enim ex *Herodoto* Libro ii. diſcimus, *Sennacheribo* Aſſyriorum Regi coævus fuit *Sethon* Vulcani Sacerdos Rex Ægypti, cui *Sennacherib* ipſe bellum intulit. *Sethone* mortuo diviſa eſt Ægyptus in Reges duodecim, quorum unus fuit *Pſammitichus*. Is in paludes ab Ægyptiis relegatus, collectâ factione; & Jonum ac Carum, qui Mare infeſtum habuerant, ope adjutus, undecim Reges alios vicit atque interfecit. Juſſus autem à Deo eſt *Iſaias* nudus & calceatus incedere, ut Ægyptios & Æthiopes in Captivitatem ab Aſſyriis abducendos, facto illo inſolito ſignificaret. Solebant enim ſic incedere, qui captivi deportabantur, ſolâ interulâ indutí, detractâ per victores meliori veſte. Id mandatum *Iſaiæ* datum eſt anno quo *Thartan* à *Sennacherib* Rege Aſſyriorum, qui & *Sargon* vocabatur, præmiſſus, Azotum expugnavit. (*Iſai.* xx.) Triſtia quoque vaticinatur *Iſaias* contra Populos, qui Aſſyriorum partes ſecuti, in illis, non in Deo ſpes repoſuerant, ſcilicet Idumæos, qui habitabant in Deſerto Sur ſive Etham, ad ipſam oram Arabici Sinûs: Item contra Dumathæos ab *Iſmaele* ortos, & contra Arabes Petrææ *Cethuræ* poſteros. (*Iſai. Cap.* xxi.) Cladem Hieroſolymis à *Salmanaſſar* & *Sennacherib* inferendam prædicit Cap. xii. Tyri vaſtitatem ad annos ſeptuaginta prænuntiat: Quod non multò poſt impletum eſt, cùm Rex Aſſyriorum *Salmanaſar*, ſubactâ Samariâ Tyriis bellum intuliſſet. (*Iſai.* xxiii.) Piiſſimo Regi *Ezechiæ* auxilium à Deo contra Aſſyrios ſpopondit, & lethali morbo decumbenti ipſi vitæ regnique prorogationem in decimum-quintum annum, & liberationem de manu Aſſyriorum denuntiavit, ſigno dato, mirabili ſcilicet ſolaris umbræ reductione, & Solis ipſius retroceſſione. (*Iſai.* xxxviii.) Tandem *Ezechiam*, quòd theſauros ſuos Babylonius Oratoribus ſuperbè oſtentaſſet, eorum in Babylonem ablationem, & filiorum futuram Captivitatem prædixit, cùm nondum haberet filium. (*Iſai.* xxxix.) De *Cyro* Perſarum Rege nominatim, deque victoriis ab ipſo reportandis, ejus Imperio, & reſtituenda per ipſum Judæis libertate, multò ante vaticinatus eſt, quàm *Cyrus* naſceretur. (*Iſai.* xlv.)

V. Quamvis *Iſaias* ad præſentem interdum reſpiciat Hiſtoriam, & poſt Babyloniæ Captivitatem reditum Populi ſignificet in Judæam: *Tamen omnis ejus cura de vocatione Gentium, & adventu Chriſti eſt: Ut non tam Propheta dicendus ſit, quam Evangeliſta. Ita enim univerſa Chriſti Eccleſiæque Myſteria ad liquidum proſecutus eſt, ut non putes eum de futuro vaticinari, ſed de præteritis hiſtoriam texere.* Verba ſunt *S. Hieronymi* in Præfatione ad *Paulam* & *Euſtochium*. De quo & *S. Auguſtinus* Libro xviii. *De Civitate Dei*, Cap. xxix. ait: *Iſaias inter illa quæ arguit iniqua, & juſta præcepit, & peccatori Populo mala futura prædixit, etiam de Chriſto & Eccleſia, hoc eſt, de Rege, & ea quam condidit Civitate, multò plura quàm ceteri prophetavit: Ita ut à quibuſdam Evangeliſta, quàm Propheta potiùs diceretur.* De eodem *S. Cyrillus Alexandrinus* in Prologo Commentariorum ait: *Ubique redemptionis per Chriſtum mentionem injicit, atque ſubſequentibus temporibus à ſocietate & contubernio Dei exterminandum Iſraelem, ſucceſſuram verò Gentium multitudinem, per fidem in Chriſto juſtificatam. Quare mihi videtur Beatus Propheta Eſaias non ſolâ Prophetiæ gratiâ plurimùm exornatus, ſed & decoribus Apoſtoli. Eſt enim hic Propheta ſimul & Apoſtolus: & in hac ſcriptione ſua habebis ſermones, Evangelicæ Prædicationis ſplendore non carentes.* De eodem *Theodoretus* in Prologo Commentariorum: *Divini quidem omnes Prophetæ non ea ſolùm prænuntiarunt, quæ Iſraëli eventura erant, ſed de Gentium etiam ſalute vaticinati ſunt, & Domini adventum præmonſtrarunt. Omnium verò maximè diviniſſimo Eſaiæ vaticinatio iſta concredita eſt. Nam apertè omnia prædicit, & prægnatam ex Abraham & David Benedictionem, & Salvatoris Nativitatem ex Virgine, & patrata omnium generum Miracula, fonteſque curationum: & Judæorum invidiam atque rabiem, & Paſſionem, & Mortem, & Reſurrectionem ex mortuis, & Aſcenſionem in cælos, & Apoſtolorum delectum, & ſalutem omnium Gentium.*

Iſaiæ de Chriſto & Eccleſia Vaticinia.

VI. De Chriſto, de pace per ipſum orbi conferenda,

conferenda, de Legis Evangelicæ promulgatione, & Eccleſiæ inſtitutione perſpicuum eſt *Iſaiæ* Vaticinium, Cap. II. *Et erit in noviſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur ſuper colles, & fluent ad eum omnes Gentes. Et ibunt Populi multi, & dicent: Venite & aſcendamus ad Montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis ejus: Quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Jeruſalem. Et judicabit Gentes, & arguet Populos multos: & conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces: Non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium. Domus Jacob venite, & ambulemus in lumine Domini.... Et incurvabitur ſublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum, & elevabitur Dominus ſolus in die illa: & Idola penitus conterentur: & introibunt in ſpeluncas petrarum, & in voragines terræ, à facie formidinis Domini, & à gloria Majeſtatis ejus, cum ſurrexerit percutere terram.* Meſſiæ Regnum hoc Oraculo deſignari Hebræi ipſi agnoſcunt, præſertim *R. D. Kimchi*, & *Aben-Ezra* in *Michæam*, apud quem hoc Vaticinium iiſdem ferè verbis repetitum legere eſt. Id verò in Chriſto Jeſu impletum ſuperiùs oſtendimus, cùm de *Michææ* Prophetia ageremus. Hic enimvero Mons eſt, ad quem Gentes omnes confluxere, Hic hominum Doctor, Novæ Legis Conditor, quæ Hieroſolymis promulgari cœpit, Auctor noſtræ cum Deo reconciliationis & pacis, Lux vera homines in via ſalutis dirigens; à Deo Patre poſt Paſſionem exaltatus, ita ut deſtructâ Idololatriâ, Gentibus ad fidem Nominis ejus converſis, Ipſumque adorantibus longè latéque dominetur.

VII. Ad Chriſtum pertinet Oraculum illud Capitis IV. *In die illa erit germen Domini in magnificentia, & gloria, & fructus terræ ſublimis, & exultatio his qui ſalvati fuerint de Iſraël. Et erit: Omnis qui relictus fuerit in Sion, & reſiduus in Jeruſalem, Sanctus vocabitur, omnis qui ſcriptus eſt in vita in Jeruſalem. Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion, & ſanguinem Jeruſalem laverit de medio ejus, in ſpiritu judicii, & ſpiritu ardoris.* Germen Domini vel ipſe Chriſtus eſt, de quo idem Propheta; *Aperiatur terra* (inquit) *& germinet Salvatorem*: Vel germen Nominis Chriſtiani, quo exorto, & terrâ fructum ſuum dante, exultatio erit iis qui ſalvati fuerint de Iſraël: De quibus idem Propheta: *Niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma eſſemus, & ſimiles Gomorrhæ fuiſſemus.* Non omnem porro Iſraël, ſed reliquias Populi Sion ſalvas fore prædicit, Apoſtolos ſcilicet, ac eos qui per Apoſtolos crediderunt, de quibus dictum eſt Lucæ X. *Gaudete, quoniam nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis*: & qui *Sancti* naſcentis Eccleſiæ temporibus vocabantur. Tunc autem Iſraëlis reliquiæ per gratiam Chriſti ſalutem conſecutæ ſunt, cùm Dominus ſordes illarum Baptiſmate abluit, Sanguiniſque ſui virtute illas emundavit ab omni peccato. Lavit autem illas in ſpiritu judicii, & ſpiritu ardoris: De quo Joannes Baptiſta aiebat (Matth. III.) *Ego baptizo vos aquâ: Qui autem poſt me venit, ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igne.* Homo enim aquam tantùm tribuit, Deus autem Spiritum Sanctum: Quo & ſordes, & ſanguis abluuntur, id eſt, leviora & graviora peccata purgantur. De Chriſto hunc locum explicat Chaldaica Paraphraſis Jonathanis, quæ ſic habet: *In tempore illo erit Chriſtus Domini in gaudium & gloriam, & factores Legis in magnificentiam, & in laudem, his qui liberati* A *fuerint de Iſraël. Et qui relictus fuerit, revertetur ad Sion, & factor Legis ſuſtentabitur in Jeruſalem. Sanctus vocabitur omnis qui ſcriptus fuerit ad vitam æternam: Videbit conſolationem Jeruſalem.*

VIII. Ortum Chriſti ex Virgine vaticinatur *Iſaias* Cap. VII. ubi obſeſſâ à Regibus Syriæ & Iſraël Jeruſalem, impio *Achazo* Regi Juda ſignum à Deo ex incredulitate & hypocriſi petere nolenti ait: *Audite ergo domus David: Nunquid parum vobis eſt moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis & Deo meo? Propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum. Ecce Virgo concipiet, &* B *pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel. Butyrum & mel comedet, ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum.* De ſignificatione Hebraicæ dictionis, *Alma*, fruſtra cavillantur Judæi, eaque notari puellam quamcumque, ſive nuptam, ſive innuptam contendunt. Vox enim iſta puellam ſignificat, quæ virginitatem adhibitâ cuſtodiâ ſervaverit, ad eamque cuſtodiendam abſtinuerit publico. *Alma* (inquam) idem eſt quod *Abſcondita*, ſeu *Virgo quæ nunquam virorum patuerit aſpectibus, ſed magnâ parentum diligentiâ cuſtodita ſit.* Atque ad Virginem ſignifi- C candam in Scriptura Sacra ſemper ea vox adhibetur. Unde *Geneſ.* XXIV. 43. *Rebecca* etiam tum Virgini, & Exodi II. 8. *Mariæ* ſorori *Moyſis*, quæ Virgo erat, id nomen tribuitur. Et *Aquila* ad illum Geneſeos locum, ubi nomen *Alma* Rebeccæ tribuitur, vertit, *Abſconditam*. Eamdemque ſignificationem huic ineſſe nomini docet *R. David Kimchi* in Libro *Radicum*. Et nunquam ad mulierem nuptam ſignificandam, ſed ad virginem junioris ætatis, ſive in annis adoleſcentiæ, aut certè jam nubilem, deſignandam uſurpatur, ut notat *S. Hieronymus* Hebraicæ linguæ D peritiſſimus in Commentario hujus loci, & in Traditionibus Hebraicis. Quin etiam linguâ Punicâ, quæ Hebraicæ propago eſt, Virginem *Alma* appellari teſtatur. Leve eſt quod objiciunt Judæi, vocem *Alma* in *Cantico Canticorum* adoleſcentulas, non virgines ſignificare: Quippe amatoriis rebus virgines adhibere fuiſſe indecorum. Item *Proverbiorum* XXX. 18. 19. puellam notare quæ virilem congreſſum experta ſit, ubi *Viam viri in virgine ſe penitus ignorare* Salomon ait. *Aquilam* denique, *Theodotionem* & *Symmachum*, in hoc *Iſaiæ* Vaticinio vertiſſe νεᾶνιν, E non παρθένον, *Adoleſcentulam*, non *Virginem*. Hæc (inquam) levia ſunt. Innuptos enim pueros ſponſum, puellas innuptas ſponſam olim comitari ſolitos ad Nuptias, & carminibus cantionibuſque proſequi ſolitos, teſtes ſunt *Theocritus* in *Helenæ* Epithalamio, *Ariſtænetus* in Narratione Amorum *Acontii* & *Cydippes*, & *Catullus* in Epithalamio *Juliæ* & *Manlii*. Ethnicos porro ex Cantico Canticorum *Salomonis* Epithalamiorum modum formamque ſumpſiſſe, docet *Origenes Homiliâ* I. *in Cantica*. Quapropter adoleſcentulas illas, quarum fit mentio in F ſacro illo Epithalamio, Virgines fuiſſe credendum eſt. Unde ſeorſum à Reginis & Concubinis recenſentur Cap. VI. 7. *Sexaginta ſunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus.* Quod ſpectat locum Proverbiorum, ſignificat *Salomon* difficile eſſe virginis clam à viro corruptæ veſtigia deprehendere, cùm innumeræ ſint fœminarum artes, quibus turpitudinem ſuam abſcondunt? innumeræ etiam artes juvenum, quibus virginum animos pelliciunt & fallunt. Dictio itaque *Alma* ſignificatum ſuum ibi retinet, ac *virginem* indicat, ſeu puellam viro quidem maturam, ſed tamen innuptam. Nec alio ſenſu nomen iſtud ſumi probant ſe-

quentia

quentia *Salomonis* verba; *Talis eſt via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os ſuum dicit, Non ſum operata malum.* Id enim unum ſibi vult *Salomon*, tantâ arte virginem ſuam cum amatoribus familiaritatem celare, ut vix majore mulier adultera uſu perita uti poſſit. *Aquila* & *Theodotion* Proſelyti, & *Symmachus Ebionita*, cùm *Mariæ* Jeſu Matri virginitatem derogarent, non mirum quòd νεᾶνις, non παρθένον in hoc *Iſaiæ* Oraculo tranſtulerint, *Adoleſcentulam*, non *Virginem*, ut voce ſignificationis ancipitis fucum facerent, & locum ex quo palmare argumentum à Chriſtianis peti ſentiebant, Verſione ſuâ elevarent. His verò Septuaginta Interpretum auctoritatem opponimus, qui verterunt, ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται υἱὸν, nec non Latinæ Verſionis, Paraphraſis Chaldaicæ, Verſionum Syriacæ, Arabicæ, quæ pariter habent: *Ecce Virgo concipiet.* Præterea conceptum Virginis tanquam ſignum proponit Propheta, id eſt, tanquam rem novam, inuſitatam, naturæ vires ſuperantem, quæ ſolâ Dei omnipotentiâ fieri, ab eoque uno exſpectari poſſit. At novum non eſt & inuſitatum, naturæque leges & vires ſuperans, quòd puella admiſſo viro & delibatâ virginitate concipiat & pariat. Virginem itaque illibatâ virginitate concipientem & parientem intellexit *Iſaias*. Hujus argumenti pondere Judæos premunt *S. Juſtinus Martyr* in Dialogo cum Tryphone, *Tertullianus Libro Adverſus Judæos*, Cap. ix. *Origenes* Libro 1. contra Celſum, *Euſebius* Libro vii. *Demonſtrationis Evangelicæ*, *SS. Baſilius*, *Hieronymus*, *Cyrillus Alexandrinus* Commentar. in Cap. vii. Iſaiæ. Denique *S. Matthæus* in Chriſto Jeſu, quem *Maria* integrâ & illibatâ virginitate ex Spiritu Sancto concepit, hoc Vaticinium impletum docet, Cap. 1. Verſ. 18. & ſequentibus: *Chriſti autem generatio ſic erat: Cum eſſet deſponſata Mater ejus Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu Sancto. Joſeph autem vir ejus cùm eſſet juſtus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis ei, dicens: Joſeph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu Sancto eſt. Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jeſum: Ipſe enim ſalvum faciet Populum ſuum a peccatis eorum. Hoc autem factum eſt ut adimpleretur quod dictum eſt à Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen ejus Emmanuel. Et non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum. Et vocavit nomen ejus Jeſum.*

Ad Chriſtum quoque pertinet Oraculum illud Capitis viii. *Sume tibi Librum grandem, & ſcribe in eo ſtylo hominis: Velociter ſpolia detrahe, citò prædare. Et adhibui mihi teſtes fideles, Uriam Sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ: & acceſſi ad Propheriſſam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus: Accelera ſpolia detrahere: Feſtina prædari. Quia antequam ſciat puer vocare patrem ſuum & matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci & ſpolia Samariæ coram Rege Aſſyriorum.* Propheriſſæ nomine *Maria* Virgo ſignificatur, quæ Spiritu Sancto impleta divinum illud Canticum, *Magnificat anima mea Dominum*, protulit, atque, *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: Quia fecit mihi magna qui potens eſt.* Ad eam ſpiritu acceſſit *Iſaias*: ejus conceptûs ac partûs Myſterium animo prævifum ac præcognitum, in Libro juſſu Dei deſcripſit: Ejuſque Filium Chriſtum Jeſum in ipſa infantia prædam Damaſci

A & Samariæ Regi Aſſyriorum, hoc eſt, Gentes typicis nominibus ſignificatas, Dæmoni, typico etiam nomine deſignato, erepturum vaticinatur. Quod in adoratione Chriſti à Magis, ac Gentium in iiſdem vocatione completum eſt, ut Patres ſummo conſenſu explicant. Præclarus eſt eâ de re *Tertulliani* locus *Libro* iii. *Adverſus Marcionem*, Cap. xii. *Ante eſt enim inſpicias ætatis demonſtrationem, an hominem jam Chriſtum exhibere poſſet, nedum Imperatorem. Scilicet vagitu ad arma eſſet convocaturus infans: & ſigna belli, non tubâ, ſed crepitacillo daturus: Nec ex equo, vel* B *de curru, vel de muro; ſed de nutricis aut gerulæ ſuæ collo ſive dorſo hoſtem deſtinaturus.... Enimvero, ſi unſquam hoc natura concedit, ante militare quàm vivere; ante virtutem Damaſci ſumere, quam patris & matris vocabulum noſſe, ſequitur ut figurata pronuntiatio videatur..... Moveant Orientales illi Magi, in infantia Chriſtum recentem auro & thure munerantes; & acceperit Infans virtutem Damaſci ſine prælio & armis... De illo autem tunc auri munere etiam David*, Et dabitur illi ex auro Arabiæ. *Et rurſus*, Reges Arabum & Saba munera adſerent illi. *Nam & Magos Reges habuit ferè Oriens, & Damaſcus Arabiæ* C *retro deputabatur antequam tranſcripta eſſet in Syrophœnicen ex diſtinctione Syriarum; cujus tunc virtutem Chriſtus accepit, accipiendo inſignia ejus, aurum ſcilicet & odores. Spolia autem Samariæ ipſos Magos: Qui cùm illum cognoviſſent, & muneribus honoraſſent, & genu poſito adoraſſent, quaſi Deum & Regem, ſub teſtimonio indicis & ducis ſtellæ, ſpolia ſunt facti Samariæ, id eſt, Idololatriæ, credentes videlicet in Chriſtum.* Faceſſat ergo carnalis Judæorum interpretatio, qui uxorem Iſaiæ *Librum grandem* appellari volunt: *Stylum hominis*, eam partem quæ honeſtè nominari D non poteſt: Scriptionem horum nominum: *Accelera ſpolia detrahere: Feſtina prædari*, congreſſum cum uxore quo procrearetur filius ita vocandus. Illud enimvero Vaticinium de filio *Iſaiæ* intelligi vetat Chronologia Sacra. Annum ſiquidem decimum ſextum ſaltem attigiſſet ante Samariæ deſtructionem: Cùm hæc ſub annum tertium vel quartum Regis *Achaz* dicta videantur: Proindeque Prophetiæ veritas non conſtaret, nimirum ſpolia Samariæ & fortitudinem Damaſci ablatum iri à Rege Aſſyriorum, antequam puer ille patrem & matrem vocare poſſet. Secundò, E quia vel ipſo cogitatu fœdum eſt, quòd Propheta coram teſtibus ad uxorem acceſſerit filium procreaturus. Tertiò, quòd *Iſaiæ* filio non conveniant, ſed Meſſiæ ſoli, res iſtis nominibus ſignificatæ. Quartò, quòd de eodem Puero, quem à Virgine conceptum iri vaticinatus eſt *Iſaias* ſuperiori Capite, hic etiam locus intelligatur, ut conſtat ex illis verbis Verſûs octavi: *Et erit extenſio alarum ejus implens latitudinem terræ tuæ, ô Emmanuel.* Quintò, quòd hæc verba Verſ. 14. de Chriſto intelligantur: *Et erit vobis in ſanctificationem: In lapidem autem offenſionis, & in pe-* F *tram ſcandali duabus domibus Iſrael: in laqueum & in ruinam habitantibus Jeruſalem.* Id enim in Chriſto impletum conſtat ex ipſius Chriſti verbis Matth. xxi 42. 44. *Nunquid legiſtis in Scripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt, in caput anguli?... Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum confringetur: Super quem vero ceciderit, conteret eum.* Ex verbis *Simeonis* ad *Mariam* Matrem *Jeſu*, Luc. 11. 34. *Ecce poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum cui contradicetur.* Item ex Epiſtolæ ad *Romanos* Cap. ix. 31. 32. 33. *Iſrael verò ſectando Legem juſtitiæ, in Legem juſtitiæ non pervenit.*

Quare? Quia non ex fide, ſed quaſi ex operibus: Offenderunt enim in lapidem offenſionis, ſicut ſcriptum eſt: Ecce pono in Sion lapidem offenſionis, & petram ſcandali: & omnis qui credit in eum, non confundetur. Primæ denique Epiſtolæ *S. Petri*, Cap. II. 4. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum, & ipſi tanquam lapides vivi ſuperædificamini, domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo per Jeſum Chriſtum. Propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem ſummum angularem, electum, pretioſum, & qui crediderit in eum, non confundetur.* Legi poteſt Diſſertatio noſtra XXVII. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Seculi I. quâ refellitur Ebionitarum Hæreſis: In quâ hæc duo *Iſaiæ* Oracula plenius à Judæorum cavillis vindicavi.

IX. Chriſto convenit quod legitur *Iſaiæ* IX. I. Vaticinium, *Primo tempore alleviata eſt Terra Zabulon, & Terra Nephtali, & noviſſime aggravata eſt via Maris trans Jordanem Galilææ Gentium. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis.* Quod in Chriſto impletum *S. Matthæus*, Cap. IV. Evangelii ſui teſtatur: *Cum autem audiſſet Jeſus quod Joannes traditus eſſet, ſeceſſit in Galilæam: &, relictâ Civitate Nazareth, venit, & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nephtali: Ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam: Terra Zabulon, & Terra Nephthalim, via Maris trans Jordanem: Galilæa Gentium, Populus qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam, & ſedentibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis.* E Galilæa ſcilicet Chriſtus Apoſtolos primarios vocavit, *Petrum*, & *Andream*, *Jacobum*, & *Joannem*, *Matthæum*, & *Philippum*: Imò Apoſtoli omnes *Viri Galilæi* in Scripturis appellantur. In Galilæa miraculorum ſuorum partem maximam edidit; & inter alia primum Salvatoris Miraculum editum eſt in Nuptiis in Cana Galilææ. Lege *Euſebium* Lib. IX. *Demonſtrationis Evangelicæ*, ubi hoc Vaticinium vindicat, pag. 438.

Vaticinium clariſſimum de Chriſti Nativitate & ejus Imperio eodem Capite Verſ. 6. & ſequentibus habetur: *Parvulus natus eſt nobis, & Filius datus eſt nobis, & factus eſt Principatus ſuper humerum ejus: & vocabitur Nomen ejus, Admirabilis, Conſiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus Imperium, & pacis non erit finis: Super ſolium David, & ſuper Regnum ejus ſedebit: Ut confirmet illud, & corroboret in judicio & juſtitia, à modo & uſque in ſempiternum: Zelus Domini Exercituum faciet hæc. Verbum miſit Dominus in Jacob, & cecidit in Iſrael.* Quæ nec *Ezechiæ* Regi, nec *Iſaiæ* filio, nec ulli omnino homini præterquam Chriſto Jeſu conveniunt, qui verè Deus & Homo eſt; cui data eſt à Patre omnis Poteſtas in cælo & in terra: Qui Crucem Regni ſui inſigne humeris geſtavit: Qui æternam pacem hominum generi peperit; cujus Imperium ſempiternum eſt. De Chriſto hunc locum intellexit Chaldæus Paraphraſtes: *Dicit Propheta Domui David, Quoniam parvulus natus eſt nobis, Filius datus eſt nobis; & ſuſcepit Legem ſuper ſe ut ſervaret eam; & vocabitur Nomen ejus à facie Admirabilis conſilii Deus, vir permanens in æternum, CHRISTUS, cujus pax multiplicabitur ſuper nos in diebus ejus.*

X. De Chriſto ſecundùm ſenſum literalem pariter intelliguntur illa XI. Capitis oracula: *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet. Et requieſcet ſuper eum Spiritus Domini; Spiritus conſilii, & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini. Non ſecundùm viſionem oculorum judicabit, neque ſecundum auditum aurium arguet: Sed judicabit in juſtitia pauperes, & arguet in æquitate pro manſuetis terræ; & percutiet terram virgâ oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium. Et erit juſtitia cingulum lumborum ejus, & fides cinctorium renum ejus. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit: Vitulus & leo & ovis ſimul morabuntur, & puer parvulus minabit eos. . . . In die illa, Radix Jeſſe, qui ſtat in ſignum Populorum, ipſum Gentes deprecabuntur, & erit ſepulchrum ejus glorioſum.* Virga de radice Jeſſe, Sancta *Maria* Virgo eſt, quæ nullum habuit ſibi fruticem cohærentem, de qua ſupra dixit Propheta, *Ecce Virgo concipiet & pariet filium*: Flos Chriſtus Jeſus, qui dicit, in Cantico Canticorum, *Ego flos campi, & lilium convallium.* Qui & *Nazaræus* propterea vocatus eſt. Super hunc igitur florem, qui de trunco & radice Jeſſe per *Mariam* Virginem repente ſurrexit, Spiritus Domini requievit, quia *In ipſo complacuit omnem plenitudinem Divinitatis habitare corporaliter*; ut ait Apoſtolus *ad Coloſſenſes* I. 19. & II. 9. Unde *S. Matthæus* Cap. XII. 17. 18. 19. 20. 21. de Chriſto *Jeſu* interpretatur, quod *Iſaias* Cap. XLII. promit Oraculum huic affine: *Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus in quo bene complacuit anima mea. Ponam Spiritum meum ſuper eum, & judicium Gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus: Arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium: & in Nomine ejus Gentes ſperabunt.* In ipſo requievit Spiritus Domini, id eſt, æternâ habitatione permanſit, juxta illud Sancti Præcurſoris teſtimonium Joannis I. 32. *Quia vidi Spiritum deſcendentem quaſi columbam de cælo, & manſit ſuper eum. Et ego neſciebam eum: Sed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu Sancto. Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei.* Nullam in judicio rationem habuit perſonarum, Scribarum, Phariſæorum, Principum Populi vitia corripiens: Quibus ipſum per Diſcipulos ſuos adeuntibus, & dicentibus: *Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo: Non enim reſpicis perſonam hominum*: Reſpondit, *Quid me tentatis, hypocritæ?* [Matth. 22. 16.] Pauperes & manſuetos beatos prædicavit; ſeque miſſum ut illis evangelizaret, declaravit. *Lucæ* IV. 18. Ipſos Eccleſiæ perſecutores depoſitâ feritate in Eccleſia cum Apoſtolis & Diſcipulis habitare fecit, quos miſit *ſicut oves in medio luporum.* Poſt Paſſionem & mortem ſepultus, corruptionem expertus non eſt, ſed à mortuis tertiâ die redivivus, gloria & honore coronatus eſt. Unde ſepulchrum ejus glorioſum fore prædicitur. Ad hæc Gentes ſub Crucis ſuæ ſigno collectas, & non tantùm ſubditas, ſed ſupplices habet Chriſtus Jeſus. Unde Apoſtolus *ad Romanos* XV. 12. illud *Iſaiæ* Chriſto convenire declarat: *Erit radix Jeſſe, & qui exurget regere Gentes, in eum Gentes ſperabunt.* Denique Antichriſtum virtute ſuâ extinguet. Hic antonomaſticè *Impius* eſt, quem ſpiritu labiorum ſuorum interfecturus prædicitur. Propheticum illud Oraculum confirmat Apoſtolus II. *ad Theſſalonicenſes* Cap. II. 8. *Tunc revelabitur ille Iniquus, quem Dominus interficiet Spiritu oris ſui.* De Chriſto hunc Iſaiæ locum interpretatur Chaldæus Paraphraſtes *Jonathan*, qui ſic habet; *Et egredietur Rex de filiis Jeſſe, & Chriſtus de filiis filiorum ejus ungetur. . . . In diebus Chriſti Iſrael multiplicabitur pax in terra. Et habitabit lupus cum agno. . . . Et erit in tempore*

illo

ille filius filiorum Jeſſe, qui futurus eſt, ut ſtet in ſignum Populorum. Ipſi Regna obedient, & erit locus manſionis ejus in gloria. Tam illuſtre de

Grotius refellitur.

Chriſto Vaticinium *Ezechiæ* convenire, & ad laudes ejus pertinere, fruſtra contendit *Grotius*. Jam enim natus erat *Ezechias*, cùm Vaticinium iſtud ederetur. Siquidem hæc *Achazo* regnante ſcripta, conſtat ex Capite ſeptimo. Regnavit autem *Achaz* annos ſexdecim: Cui cùm ſucceſſit *Ezechias*, annum agebat vigeſimum-quintum. Porro ſi jam natus erat, cùm hoc Vaticinium editum eſt, quâ ratione de ipſo quaſi nondum nato prædici potuit: *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet.* Dici etiam de *Ezechia* non poteſt, *Quod requieverit ſuper eum Spiritus Domini*, ſeu perpetuò ipſi adfuerit, ut interpretatur *Grotius*. Quis enim ipſi Spiritum Dei tunc adfuiſſe dixerit, cùm theſauros ſuos, & pretioſam omnem ſupellectilem Legatis Regis Babylonis ſuperbè oſtentavit, quo facto divinam iram incurrit, & ab ipſo *Iſaia* Dei nomine ob inanem gloriam acriter reprehenſus eſt? II. Paralipomen. XXXII. 25. *Sed non juxta beneficia quæ acceperat, retribuit, quia elevatum eſt cor ejus: & facta eſt contra eum ira, & contra Judam & Jeruſalem.* Iſai. XXXIX. 5. *Et dixit Iſaias ad Ezechiam: Audi verbum Domini Exercituum. Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ in domo tua ſunt, & quæ theſaurizaverunt Patres tui uſque ad diem hanc in Babylonem: Non relinquetur quidquam dicit Dominus. Et de filiis tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt Eunuchi in Palatio Regis Babylonis.* Tam graves autem pœnæ *Ezechiæ* denuntiatæ non fuiſſent, ſi Spiritus Domini ſuper eum requieviſſet, ſive ipſi perpetuò adfuiſſet. Spiritum fortitudinis in *Ezechia* requieviſſe *Grotius* ait, eumque Spiritum interpretatur conſtantiam in adverſis, quam tempore *Sennacheribi* egregiè oſtenderit. At quomodo illam animi fortitudinem & conſtantiam *Ezechiæ* vindicare poteſt, cùm auditâ *Sennacherib* adversùs ſe ſusceptâ Expeditione, miſit ad eum Nuntios in Lachis, dicens: *Peccavi, recede à me; & omne quod impoſueris mihi, feram. Indixit itaque Rex Aſſyriorum Ezechiæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri. Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in Domo Domini, & in Theſauris Regis. In tempore illo confregit Ezechias valvas Templi Domini, & laminas auri, quas ipſe affixerat, & dedit eas Regi Aſſyriorum.* (Ut habetur IV. *Regum* XVIII.) Quâ verò ratione accommodari poteſt *Ezechiæ* comma illud, *Percutiet terram virgâ oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet Impium?* De precibus *Ezechiæ*, quibus confecit Aſſyrios, id *Grotius* interpretatur, ſed contorto planè ſenſu. Virgam enim hic ut alibi ſæpe in Scriptura Sacra, Regiam poteſtatem, non humilium precum efficaciam ſignificare, fatebitur quiſquis ad loca parallela converterit animum; ut Pſalmo II. 9. *Reges eos in virga ferrea.* Pſalmo XLIV. 7. *Virga directionis, virga Regni tui.* Pſalmo CIX. 2. *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.* Qui ad *Ezechiæ* tempora pertinet quod ſubdit Iſaias, *Habitabit lupus cum agno*, &c.? Omnes iſtas locutiones figuratas ſignificare altam & inconcuſſam pacem, quæ poſt *Sennacherib* tempora futura erat ſub *Ezechia*, per quam etiam infimiſſimi quique ſuum erant obtenturi ſine metu rapinæ, *Grotius* commentatur. Sed veriſimile non eſt, Prophetam pacem illam, quæ præ cæteris nihil eximium habuit, tantâ verborum ac ſententiarum amplificatione cele-

A braſſe, & ad Miraculum uſque extuliſſe. Denique *Ezechiæ* non convenit quòd ſepulchrum ejus ſit glorioſum, & quòd ipſum Gentes deprecentur. Id ita explicat *Grotius*, ut idem ſit ac, Ad *Ezechiam* concurrent multi ex Gentibus ad verum Deum converſi. At *Ezechia* regnante id factum Scriptura non teſtatur. In Chriſto verò Jeſu impletum cernimus, de quo Pater Æternus Pſalmo II. 8. *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.*

Chriſtum quoque ſpectat illud *Iſaiæ* Cap. XII.
B *Ecce Deus Salvator meus, fiducialiter agam, & non timebo: Quia fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem. Haurietis aquas de fontibus Salvatoris.* Quæ in ſe completa Chriſtus docuit *Joannis* VII. 37. cùm in noviſſimo die magno Feſtivitatis clamaret: *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Et Cap. IV. 13. *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum: Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Chaldæus Paraphraſtes Verſum illum, *Haurietis aquas in gaudio de fon-*
C *tibus Salvatoris*, ita reddit; *Et recipietis Doctrinam Novam in gaudio ab electis Juſtorum.*

XI. De Chriſto Jeſu manifeſtæ prædictiones extant *Iſaiæ* Cap. XXXV. *Deus ipſe veniet & ſalvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum. . . . Et erit ibi ſemita & via, & via ſancta vocabitur: Non tranſibit per eam pollutus, & hæc vobis directa via, ita ut ſtulti non errent per eam. . . Et redempti à Domino convertentur, & venient in Sion*
D *cum laude: & lætitia ſempiterna ſuper caput eorum.* Id in ſe impletum docet Chriſtus Jeſus Joannis XI. 5. *Euntes renuntiate Joanni quæ audiſtis, & vidiſtis. Cæci vident, claudi ambulant, lepro ſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes evangelizantur.*

XII. Chriſtum Jeſum, ejuſque Sanctum Præcurſorem *Joannem Baptiſtam*, ſuave Chriſti Imperium, ejuſque poteſtatem & gloriam ponit ob oculos *Iſaias* Cap. XL. *Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri. Omnis vallis exaltabitur,*
E *& omnis mons & collis humiliabitur, & erunt prava in directa, & aſpera in vias planas. Et revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum eſt.* Huic Prophetiæ reſpondet eventus, ut *S. Matthæus* explicat Evangelii ſui Cap. III. *In diebus autem illis venit Joannes Baptiſta prædicans in deſerto Judææ, & dicens: Pœnitentiam agite. Appropinquavit enim Regnum Cælorum. Hic eſt enim qui dictus eſt per Iſaiam Prophetam, dicentem: Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini: Rectas facite ſemitas ejus.* Legatur *Euſebius* Libro IX. *Præpara-*
F *tionis Evangelicæ* p. 428. & 429. Pergit Propheta Verſ. IX. & ſequentibus; *Super Montem excelſum aſcende tu, qui evangelizas Sion: Exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jeruſalem: Exalta, noli timere. Dic Civitatibus Judæ, Ecce Deus veſter: Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium ejus dominabitur: Ecce merces ejus cum eo, & opus illius coram illo. Sicut Paſtor gregem ſuum paſcet: In brachio ſuo congregabit agnos, & in ſinu ſuo levabit, fœtas ipſe portabit.*

XIII. Vocatio Gentium præcinitur *Iſaiæ* XLI. Cap. 2. 3. 4. 5. 6. *Quis ſuſcitavit ab Oriente Juſtum, vocavit eum ut ſequeretur ſe? Dabit in con-*

ſpectu ejus Gentes, & Reges obtinebit: Dabit quaſi pulverem gladio ejus, ſicut ſtipulam vento raptam arcui ejus. Perſequetur eos, tranſibit in pace, ſemita in pedibus ejus non apparebit. Quis hæc operatus eſt & fecit, vocans generationes ab exordio? Ego Dominus, primus & noviſſimus ego ſum. Viderunt Inſulæ, & timuerunt, extrema terræ obſtupuerunt, appropinquaverunt & acceſſerunt.

XIV. De Chriſto clara eſt vaticinatio Cap. XLII. *Ecce ſervus meus, ſuſcipiam eum: Electus meus, complacuit ſibi in illo anima mea: Dedi Spiritum meum ſuper eum, judicium Gentibus proferet: Non clamabit, neque accipiet perſonam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans non extinguet: In veritate educet judicium.... & Legem ejus Inſulæ expectabunt.... Ego Dominus vocavi te in juſtitia, & apprehendi manum tuam, & ſervavi te. Et dedi te in fœdus populi, in lucem Gentium: Ut aperires oculos cæcorum, & educeres de concluſione vinctum, de domo carceris ſedentes in tenebris.* Iſraëliticæ Genti hoc Vaticinium non convenit, ut quidam perperam exiſtimarunt. Iſraëlitas ibidem arguit Propheta Dei nomine ob cæcitatem & ſurditatem ſpiritualem ex eorum impietate profectam. *Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum. Quis cæcus, niſi ſervus meus? & ſurdus, niſi ad quem Nuntios miſi? Quis cæcus, niſi qui venundatus eſt? & quis cæcus, niſi ſervus Domini?* Ad Iſraëlitas igitur non pertinent hæc verba: *Et dedi te in lucem Gentium, ut aperires oculos cæcorum,* &c. Præterea, hæc verba, *Dedi te in fœdus Populi*, de Iſraëlitis intelligi rectus ſenſus vetat: Alioqui hunc ſenſum haberent: *Dedi Populum in fœdus Populi*: Quod nugatorium & ineptum eſt. Denique hæc verba, *Legem ejus Inſulæ expectabunt*, de Populo Iſraëlitico dicta nullus probat eventus. Nuſquam enim Iſraëlitis paruerunt Gentes ad occaſum ſitæ, quæ Inſularum nomine deſignantur. Apud LXX. quidem Interpretes legitur, *Jacob puer meus ſuſcipiam eum, Iſrael electus meus, aſſumpſit eum anima mea*, &c. Sed nomen *Jacob* & *Iſrael* obelo ſignatum eſt, & apud reliquos Interpretes ſilentio præteritum, quòd in Hebræo non feratur. Unde nec apud S. Matthæum habetur. Uni itaque Chriſto, non Populo Iſraël Oraculum iſtud accommodari poteſt, ut probat *Euſebius* Lib. IX. *Præparationis Evangelicæ*, pag. 452. & 453. Tandem Targum Jonathanis hunc locum de Meſſia interpretatur: *Ecce ſervus meus Meſſias, applicabo eum: Dilectus meus, in quo ſibi complacuit Verbum meum: Dabo Spiritum Sanctum meum ſuper eum; Judicium meum Populis revelabit.*

XV. Chriſti Nativitatem ſpectat illud Capitis XLV. Vaticinium; *Rorate Cæli deſuper, & nubes pluant Juſtum. Aperiatur terra, & germinet Salvatorem: & Juſtitia oriatur ſimul, ego Dominus creavi eum.... Verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſraël Salvator. Confuſi ſunt & erubuerunt omnes: Simul abierunt in confuſionem fabricatores errorum. Iſrael ſalvatus eſt in Domino ſalute æternâ..... Congregamini, & venite, & accedite ſimul qui ſalvati eſtis ex Gentibus... In memetipſo juravi, egredietur de ore meo juſtitiæ verbum, & non revertetur: Quia mihi curvabitur omne genu, & jurabit omnis lingua. Ergo in Domino, dicet, Meæ ſunt juſtitiæ & imperium: Ad eum venient & confundentur omnes qui repugnant ei.*

XVI. Chriſtum indigitant quæ Capite XLIX. *Iſaiæ* habentur Oracula. *Audite Inſulæ, & attendite Populi de longè: Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meæ recordatus eſt nominis mei. Et poſuit os meum quaſi gladium acutum, in*

A *umbra manûs ſuæ protexit me, & poſuit me ſicut ſagittam electam. In pharetra ſua abſcondit me. Et dixit mihi: Servus meus es tu, Iſraël, quia in te gloriabor.... Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero ſervum ſibi, ut reducam Jacob ad eum, & Iſrael non congregabitur; & glorificatus ſum in oculis Domini, & Deus meus factus eſt fortitudo mea. Et dixit: Parum eſt ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas Tribus Jacob, & fæces Iſraël convertendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ. Hæc dicit Dominus Redemptor Iſraël Sanctus ejus, ad contemptibilem*
B *animam, ad abominatam Gentem, ad ſervum dominorum: Reges videbunt, & conſurgent Principes, & adorabunt propter Dominum, quia fidelis eſt, & ſanctum Iſrael qui elegit te. Hæc dicit Dominus: In tempore placito exaudivi te, & in die ſalutis auxiliatus ſum tui: & ſervavi te, & dedi te in fœdus Populi, ut ſuſcitares terram, & poſſideres hereditates diſſipatas: Ut diceres his qui vincti ſunt: Exite; & his qui in tenebris: Revelamini. Super vias paſcentur, & in omnibus planis paſcua eorum. Non eſurient, neque ſitient, & non percutiet eos æſtus & Sol: Quia Miſerator eorum reget*
C *eos, & ad fontes aquarum potabit eos.* Chriſtum ab utero Dominus vocavit, allegato ad *Joſephum* Archangelo *Gabriele*, qui dixit ei de partu virginali: *Et vocabis nomen ejus Jeſum. Ipſe enim ſalvum faciet Populum ſuum à peccatis eorum.* Poſuit Dominus os ejus quaſi gladium acutum, ut ſpiritu oris ſui interficeret impium. De quo gladio & ipſe in Evangelio ait. Matthæi X. 34. *Non veni pacem mittere, ſed gladium.* De quo & *S. Joannes* Apocalypſis I. 16. *De ore ejus gladius utraque parte acutus exibat.* Ut enim *S. Paulus* ait ad Hebræos IV. 12. *Vivus eſt ſermo Dei &*
D *efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Chriſtum in umbra manus ſuæ Deus protexit, ut carnis vilitas potentiâ Divinitatis tegeretur, Angelo ad Virginem nuntiante: *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* Poſuit eum ſicut ſagittam electam præ illis, de quibus Pſalmo XLIV. dicitur: *Sagittæ tuæ acutæ, Populi ſub te cadent:* & in pharetra ſua abſcondit, id eſt, in humano corpore, ut in eo inhabitaret omnis plenitudo Divinitatis corporaliter. Unde & ſupra *Deus abſconditus* à Propheta vocatur. Quâ ſagittâ & Sponſa vulnus accipiens in Can-
E tico Canticorum, ait: *Vulnerata charitate ego ſum.* Servus à Deo appellatur: Quia *cùm in forma Dei eſſet*, accipere *formam ſervi* dignatus eſt: (*Philipp.* II.) Iſraël dicitur, quia de ſemine Judæorum natus eſt. In ipſo Pater gloriatur: Unde Chriſtus *Joann.* XVII. ait: *Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te.... Ego te clarificavi ſuper terram: Opus conſummavi, quod dediſti mihi ut faciam.* Chriſti officium exprimit Propheta, cùm dicit miſſum ut reducat Jacob ad Deum, & Tribus Iſraël ſuſcitet. Unde ipſe de ſe ait Matth. XV. 24. *Non ſum miſſus*
F *niſi ad oves, quæ perierunt domus Iſraël:* Et Apoſtolos mittens, dixit eis, Matth. X. 5. *In viam Gentium ne abieritis, & in Civitates Samaritanorum ne intraveritis: ſed potiùs ite ad oves quæ perierunt domus Iſraël.* Datus eſt in lucem Gentium. Nam & *Simeon* ipſum vocavit *Lumen ad revelationem Gentium.* (Luc. II. 32. Et ipſe de ſe ait Joannis VIII. 12. *Ego ſum Lux Mundi: Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* Ubi Chriſto convenit ut ſit *Salus uſque ad extremum terræ. Qui eſt Salvator omnium hominum, maximè fidelium.* (I. ad *Timoth.* IV. 10.) Reges & Principes ſurrexerunt, & adoraverunt Chriſtum, atque etiamnum adorant,

& ad

& ad finem uſque Mundi adorabunt : De quo & Pſalmo LXXI. 10. prædictum eſt : *Reges Tharſis, & Inſulæ munera offerent ; Reges Arabum & Saba dona adducent : & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes ſervient ei.* Tempus placitum & dies ſalutis, de quibus *Iſaias*, tempus Legis gratiæ à Chriſto datæ *S. Paulus* interpretatur II. ad Corinthios VI. 1. 2. *Adjuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Ait enim : Tempore accepto exaudivi te, & in die ſalutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* In fœdus Populi datus eſt, *Novi Teſtamenti Mediator, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt. Unus Mediator Dei & hominum : In cujus ſanguine, qui aliquando erant longè, facti ſunt prope. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum. . . . Quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in uno Spiritu ad Patrem.* (ad Hebræos VIII. 1. Timothæi II. 5. ad Epheſios II.) Miſſus eſt ut ſuſcitaret terram, quæ in Idololatriæ jacebat erroribus ; & poſſideret hereditates diſſipatas ſive deſertas ; quæ habitatorem non habebant Deum : Et diceret his, qui peccatorum vinculis conſtricti erant, *Exite* : & his qui ſedebant in tenebris, & umbra mortis, *Revelamini.* Qui poſtquam converſi fuerint, & Chriſti lumen aſpexerint, paſcuntur in viis, & in ſemitis Sanctarum Scripturarum, & dicunt : *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, In loco paſcuæ ibi me collocavit. Super aquam refectionis educavit me.* Qui autem in hujuſmodi viis & ſemitis paſti fuerint, *Non eſurient, neque ſitient amplius, neque cadet ſuper illos Sol, neque ullus æſtus : Quoniam Agnus, qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.* (Apocalypſis VII.)

XVII. Evangelii prædicationem, ſpiritale Chriſti in Gentes Imperium, ejus Nativitatem ſub radicis & ſurculi ſymbolo, ejus Paſſionem ac Mortem ad expianda hominum peccata voluntariè toleratam, & cum ignominia & opprobriis conjunctam, dum inter duos latrones crucifixus eſt, orationem pro inimicis ; gloriam denique ex Paſſione ſubſecutam, quâ Eccleſiam, & Fidelium multitudinem innumeram peperit, *Iſaias* clariſſimè vaticinatur Capp. LII. & LIII. *Ego ipſe qui loquebar, ecce adſum. Quàm pulchri ſuper Montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem, annuntiantis bonum, & prædicantis ſalutem, dicentis Sion : Regnabit Deus tuus.* Quem locum Evangelii prædicatoribus *S. Paulus* accommodat, ad Romanos X. 15. *Quomodo vero prædicabunt, niſi mittantur? Sicut ſcriptum eſt : Quam ſpecioſi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona?* Et ad Epheſios VI. 15. *Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis.* Subdit Iſaias ; *Gaudete, & laudate ſimul, deſerta Jeruſalem : Quia conſolatus eſt Dominus Populum ſuum, redemit Jeruſalem. Paravit Dominus brachium ſanctum ſuum in oculis omnium Gentium ; & videbunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri.* Sic Angelus Chriſtum natum Paſtoribus nuncians : *Ecce*, inquit, *evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni Populo : Quia natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus.* Sic beatus ſenex *Simeon* Chriſtum complexus præcinit : *Quia viderunt oculi mei Salutare tuum : Quod paraſti ante faciem omnium Populorum.* Addit Propheta : *Ecce intelliget ſervus meus, exaltabitur & elevabitur, & ſublimis erit valdè. Sicut obſtupuerunt ſuper te multi, ſic inglorius erit inter viros aſpectus ejus, & forma ejus inter filios hominum. Iſte aſperget Gentes multas : Super ipſum continebunt Reges os ſuum. Quia quibus non eſt narratum de eo, viderunt, & qui non audierunt, contemplati ſunt,*

A Chriſtus ut homo Dei ſervus, ex ſervili formâ, & paupertate apud homines inglorius & deſpectus, ſupremam gloriam conſecutus eſt : ut enim ait Apoſtolus ad Philippenſes II. 8. 9. *Exinanivit ſemetipſum, formam ſervi accipiens. Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.* Aſperſit Gentes multas, mundans eas ſanguine ſuo, & in baptiſmate Dei conſecrans ſervituti. *Si enim ſanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emun-*
B *dationem carnis : Quantò magis Sanguis Chriſti, qui per Spiritum Sanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſerviendum Deo viventi?* (Ad Hebræos IX. 13.) Reges & Principes præ ſtupore ſiluerunt, quorum omnis Sapientia Crucis prædicatione ſubverſa eſt, & qui non habuerant Legem & Prophetas, & quibus de eo non fuerat nuntiatum, ipſi Evangelio obedierunt. Unde Apoſtolus ad Romanos XV. 20. 21. *Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem :*
C *Sed ſicut ſcriptum eſt : Quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt ; & qui non audierunt, intelligent.* Subjungit *Iſaias* Cap. LIII. *Et aſcendet ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti : Non eſt ſpecies ei, neque decor ; & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſideravimus eum : Deſpectum, & noviſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem ; & quaſi abſconditus vultus ejus, & deſpectus, unde nec reputavimus eum. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit ; & nos putavimus eum quaſi leproſum, percuſſum à Deo, & humiliatum. Ipſe autem*
D *vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra : Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & livore ejus ſanati ſumus. Omnes nos quaſi oves erravimus, unuſquiſque in viam ſuam declinavit ; & poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrûm. Oblatus eſt quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum : Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum. De anguſtia, & de judicio ſublatus eſt : Generationem ejus quis enarrabit? Quia abſciſſus eſt de terra viventium : Propter ſcelus Populi mei percuſſi eum. Et dabit impios pro ſepultura, &*
E *divitem pro morte ſua : Eò quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus. Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate : Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur. Pro eo quòd laboravit anima ejus, videbit, & ſaturabitur : In ſcientia ſua juſtificabit ipſe juſtus ſervus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit. Ideo diſpertiam ei plurimos, & fortium dividet ſpolia, pro eo quod tradidit in mortem animam ſuam. Et cum ſceleratis reputatus eſt ; & ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogavit.* Quod Vaticinium
F veteres & recentiores quidam Judæi ad Populum Iſraëliticum perperam & ineptè detorquent. Dicant enim, cujus dolores Populus Iſraëliticus portaverit, quis ejus livore ſanatus ſit ; an morti ſit oblatus, quia voluit ; an iniquitatem non fecerit, nec dolus fuerit in ore ejus ; an ipſum propter peccata Populi ſui Deus percuſſerit? De *Joſia* fœliciùs non interpretatur *Abrabaniel* : cùm nec volens interierit, nec ad certam mortem iverit, aut illatam ſilentio ſuſtinuerit, imò eam fugere conatus ſit, & prælio ad curandum vulnus exceſſerit, ut conſtat ex Libro II. *Paralipomenon* Cap. XXXV. Nec ejus livore ſanatos eſſe Judæos dici poſſit, nec animam ſuam poſuerit pro peccato ; neque cum

Judæi, & Grotius refutantur.

cum ſceleratis reputatus ſit ; neque multorum peccata tulerit, neque ob mortem obitam ſpolia fortium diviſerit. De *Jeremia* rectiùs non explicant *Suadias Gaon*, & *Grotius*. Nam *Jeremiæ* livore Judaicâ Gens non eſt ſanata, nec pacem ille Judæis procuravit, nec ſponte morti ſe obtulit, & non aperuit os ſuum : Immò in carcerem miſſus à *Phaſſure*, indeque eductus, maximas illi calamitates vaticinabatur, de ſuis ipſe miſeriis conquerebatur, & natalem ſuum execrabatur. (*Jerem.* xx.) A Sacerdotibus, & Prophetis comprehenſus ; & ſupplicio proximus, mortem deprecabatur : *Veruntamen* (inquit Cap. xxvi. 15.) *ſcitote & cognoſcite, quod ſi occideritis me, ſanguinem innocentem tradetis contra voſmetipſos, & contra Civitatem iſtam, & habitatores ejus.* A *Sedecia* è carcere eductus, dixit illi : *Quid peccavi tibi, & ſervis tuis, & Populo tuo, quia miſiſti me in domum carceris ? .. Nunc ergo obſecro, audi Domine mi Rex : Valeat deprecatio mea in conſpectu tuo : & ne me remittas in domum Jonathan Scribæ, ne moriar ibi.* (Cap. xxxvii.) Et de lacu lutoſo juſſu ejuſdem Regis eductus, ab eoque interrogatus, dixit illi : *Si annuntiavero tibi, numquid non interficies me ?* (Cap. xxxviii. 15.) *Jeremiæ* igitur iſta non conveniunt : *Oblatus eſt ; quia ipſe voluit*, & *non aperuit os ſuum.* Denique nec iſta ipſi poſſunt accommodari ; *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum.* At Chriſto Jeſu partes omnes iſtius Vaticinii congruunt. Ipſe propter iniquitates noſtras vulneratus eſt, & attritus eſt propter ſcelera noſtra, ut factus pro nobis maledictum, nos de maledicto liberaret. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum eſt. Quod enim nos pro noſtris ſceleribus ſuſtinere debebamus, ille pro nobis paſſus eſt, *Pacificans per ſanguinem Crucis, ſive quæ in terra, ſive quæ in cælis ſunt.* (*Ephеſ.* 1.) Sicut ovis ad occiſionem ductus eſt, & quaſi agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum. Etenim *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus* (1. *Cor.* 5.) : Quem Joannes Baptiſta monſtrabat dicens : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata Mundi.* (*Joann.* 1.) Qui & in Apocalypſi *Agnus occiſus* ſæpe memoratur (*Apocal.* 5.). Cùm enim neſciret peccatum, pro nobis peccatum factus eſt. Et ſicut agnus, cùm ducitur ad victimam, non repugnat, ſic ille paſſus eſt voluntariè : Ut deſtrueret eum, qui mortis habebat imperium, humilians ſe uſque ad mortem, & mortem Crucis. (*Exod.* 12.) Hic Agnus eſt, in cujus typo immolabatur agnus, cujus cruor linitus in poſtibus, Exterminatorem fugabat Ægypti : Qui non ſolùm ſanguine ſuo nos redemit, ſed & lanis operuit, ut algentes infidelitate calefaceret veſte ſuâ, & audiremus Apoſtolum nobis loquentem : *Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* (*Galat.* 3.) Hoc *Iſaiæ* Vaticinium cùm Eunuchus Reginæ Candacis in curru legens non intelligeret, de Jeſu Chriſto, interprete *Philippo*, intellexit. (*Act.* 8.) *Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Iſaiam Prophetam.... Locus autem Scripturæ, quam legebat, erat hic : Tanquam ovis ad occiſionem ductus eſt : & ſicut agnus coram tondente ſe, ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. In humilitate judicium ejus ſublatum eſt. Generationem ejus quis enarrabit, quoniam tolletur de terra vita ejus ? Reſpondens autem Eunuchus Philippo, dixit : Obſecro te, de quo Propheta dicit hoc ? De ſe, an de alio aliquo ? Aperiens autem Philippus os ſuum, & incipiens à Scriptura iſta, evangelizavit illi Jeſum.* De Chriſto hunc locum pariter explicat *S. Petrus* Epiſt. 1. Cap. 11. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum ut ſequamini veſtigia ejus. Qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus : Qui cùm malediceretur, non maledicebat : Cùm pateretur, non comminabatur : Tradebat autem judicanti ſe injuſte : Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum : Ut peccatis mortui, juſtitiæ vivamus : Cujus livore ſanati eſtis. Eratis enim ſicut oves errantes.* De illo dixit Propheta : *Oblatus eſt quia ipſe voluit.* Qui de ſe ipſo ait Joannis x. 17. *Ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam. Nemo tollit eam à me : Sed ego pono eam à me ipſo, & poteſtatem habeo ponendi eam : & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.* Ille ſicut agnus coram tondente ſe obmutuit, qui falſis teſtimoniis oppreſſus, *Nihil reſpondit.* Et cùm diceret illi Pilatus : *Non audis quanta adversùm te dicunt teſtimonia ? Non reſpondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præſes vehementer.* (*Matth.* 27. 12. 14.) Cum ſceleratis reputatus eſt, qui *Barabbæ* ſeditioſo, latroni, & homicidæ poſtpoſitus, eoque dimiſſo, morte turpiſſimâ damnatus, & in medio duorum latronum crucifixus. (Marci xv. 27. 28.) *Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum à dextris, & alium à ſiniſtris ejus. Et impleta eſt Scriptura quæ dicit : Et cum iniquis reputatus eſt.* Pro tranſgreſſoribus rogavit, qui in cruce pendens, dixit : *Pater, dimitte illis : Non enim ſciunt quid faciunt.* (*Luc.* 23. 34.) Solus ille iniquitatem non fecit, nec dolus inventus eſt in ore ejus, qui dixit, (Joannis viii. 46.) *Quis ex vobis arguet me de peccato ?* Et qui paſſim *Juſtus* & *Sanctus* in Scripturis appellatur. Generationem ejus, ſive divinam & æternam ex Patre, ſive humanam & temporalem ex Virgine, quis enarrabit ? Nemo pro myſterii incomprehenſibilis altitudine & dignitate. Dedit impios pro ſepultura ſua, & divites pro morte ſua ; ſive, peſſimos pro ſepultura ejus, & divites pro morte ejus, ut habent LXX. Interpretes : Impiorum nomine Gentium multitudo ſignificatur, qui antea Dei hoſpites erant teſtamentorum, & ſine Deo in hoc Mundo. Divitum verò nomine Judæi, quorum erat teſtamentum, & Legiſlatio, & Prophetæ. Chriſtus ergo paſſus eſt & ſepultus, ut ex utroque Populo ſibi Eccleſiam congregaret. Poſtquam mortem obiit pro hominum peccatis, videt ſemen longævum, omnes quibus *Dedit poteſtatem filios Dei fieri, qui credunt in nomine ejus, & ex Deo nati ſunt.* (*Joann.* 1.) Quos *in gloriam adducit*, ut *Auctor ſalutis eorum.* Quia labores pertulit graviſſimos, videt Eccleſias toto orbe conſurgere, & earum fide ſaturatur. (*Hebr.* 11. 10.) In ſcientia ſua, ſive doctrina Evangelica cum gratia conjuncta (*Gratia enim & Veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*) (*Joann.* 1.) Juſtus ipſe multos juſtificat de toto orbe credentes. Nam (ut ait Apoſtolus ad Romanos III.) *Juſtitia Dei per fidem Jeſu Chriſti, in omnes & ſuper omnes qui credunt in eum... Juſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Jeſu, quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem juſtitiæ ſuæ propter remiſſionem præcedentium delictorum in ſuſtentatione Dei, ad oſtenſionem juſtitiæ ejus in hoc tempore : Ut ſit ipſe juſtus, & juſtificans eum, qui eſt ex fide Jeſu Chriſti.* Denique Deus diſpertivit illi plurimos, impleto quod alibi de Illo prænontiatum eſt : *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* (*Pſal.* 2.) Et fortium ſpolia diviſit : *Delens quod adversùs nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci : & exſpolians Principatus & Poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Hoc *Iſaiæ* Vaticinium *S. Juſtinus Martyr* Apologiâ II. & Dialogo cum Tryphone, & *Origenes*

gen[illegible] conti[illegible] *um* [illegible] impl[illegible] eſſe [illegible] b[illegible]t. Quæ etiam [illegible] vi[illegible] ſant *S. Hiero-*[illegible] *S. C*[illegible]*illus A*[illegible]*exandrinus Theodoretus*, [illegible] in Comment[illegible], & *S. Auguſtinus* Libro [illegible]. *De Ci*[illegible] *Dei* Cap. xxix.

XV[illegible]I. Ad Chriſtum ruſus pertinet illud *Iſaiæ* Vaticinium Cap. LV. *In*[illegible]*inate aurem* [illegible] *ve*[illegible]*ram, &* [illegible] *ad me. Audi*[illegible] *& vivet anima* [illegible]*ra & feriam vobiſcum pactum ſempiternum miſericordias David fideles.* [illegible] S[illegible] ut vertunt LXX Interpretes *Sa*[illegible]*a D*[illegible]*ſia.* [illegible] *te*[illegible] *P*[illegible]*pulis dedi eum, Ducem* [illegible] *Præceptorem Gentibus. Ecce Gentem quam neſcie*[illegible]*as, vocabis & G*[illegible]*tes quæ te non cognoverunt, ad* [illegible] *current propter Dominum D*[illegible]*m tuum & S*[illegible]*um Iſrael quia gloriſicavit te.* Pactum æternum [illegible] d eſſe nemo cordatus non vide[illegible], quod in Chriſto e[illegible]m hominum [illegible] Deus pe[illegible]pi[illegible]t. Miſer[illegible]ordias *Da*[illegible] fideles [illegible] tria promiſſ[illegible] *Davidi* facta de Meſſia ex ejus ſtirpe prodituro, quæ in Chr[illegible]o Jeſu ſunt impl[illegible]. De quibus P[illegible]lmo LXXXVIII. p[illegible]cinit. *Mi*[illegible] *co*[illegible] *Domini in æternum cantabo. In generatione & generationem annuntiabo veritatem tuam.* [illegible] *Semel juravi in ſancto meo ſi David mentiar* [illegible]*men ejus in æternum manebit & thronus ejus ſicut Sol in co*[illegible]*u meo, & ſicut Luna perfecta in æternum* [illegible] *in cælo fi*[illegible]. Hæc ſunt *San*[illegible]*a David fi*[illegible]*a*, quæ *S. Paulus* de Chriſto interpretatur, *Actuum* XIII. 14. Ipſi enim Chriſto *Davidis* nomen ab Iſaia tributum intelligi poteſt [illegible] uti ab *E*[illegible]*hiele* Cap. XXXI[illegible] dicente *Suſcitabo vobis Paſtorem unum ſervum meum David.* Du[illegible] ac Præceptor Gentibus datus eſt, qui de ſeipſo ac de doctrina ſu[illegible] [illegible]it Matthæi XXIV. 4. *Et prædicabitur hoc Evangelium R*[illegible]*ni in univerſ*[illegible] *orbe in teſtimonium omnibus Gentibus.* Demque Gentes quæ Deum [illegible] cogn[illegible]ve[illegible]ant, [illegible] Ch[illegible]ſto v[illegible]catæ, ad eu[illegible] [illegible] u[illegible]terunt. Coloſſ. [illegible] 5. & ſeq. *Propter ſpem quæ re*[illegible]*a eſt vobis in cælis, quam audiſtis in verbo* [illegible] *Evangel*[illegible] *quod pervenit ad vos, ſicut & in un*[illegible] [illegible] *mundo eſt* [illegible] *fructificat, & creſcit.* [illegible] *Si tamen permanetis in fide fundati & ſtabiles & immobi*[illegible] *a ſpe E*[illegible]*angelii quod audiſtis quod prædicatum eſt in univerſa creatura quæ ſub cælo eſt, cu*[illegible] *f*[illegible]*ctus ſum ego Paulus Miniſter.* Tam abſurda eſt *Grotii* hoc *Iſaiæ* Vaticinium de *Jeremia* explicant[illegible] & de fœdere quod Deus, poſt diluvium cum *Noe* pepig[illegible]t, commentanó, ut in ea refellenda immorari nullum ſit operæ pretium.

XIX. Ad Chriſtum referuntur & illa Capitis LIX. *Et timebunt qui ab Occidente nomen Domini, & qui ab ortu Solis gloriam ejus: Cum venerit quaſi fluvi*[illegible] *violentus quem Spiritus Domini cogit & ve*[illegible] *Sion R*[illegible]*emptor & eis qui redeunt ab iniquitate* [illegible] *Jacob* [illegible] *dicit D*[illegible]*minus. Hoc fœdus meum cum eis* [illegible] *Dominus* [illegible] *meus qui eſt in te, & verba mea, quæ* [illegible]*oſui in ore* [illegible]*o non recedent de ore t*[illegible]*o,* [illegible] *de ore ſeminis tui* [illegible] *Dominus, amodo & uſ*[illegible]*e* [illegible] *ſempiternum.* Qu[illegible]d Vaticinium Chriſto vindicat *S. Paulus* Epiſt[illegible] ad Romanos C[illegible] XI. 16 27. *Quia* [illegible] *cæcitas ex parte cont*[illegible] *I*[illegible] *ae* [illegible] *les tudo* [illegible] *nium intraret. & ſic om*[illegible] *I*[illegible]*ael ſalvus fieret ſicut ſcriptum eſt. Veniet* [illegible] *qui eripiat & av*[illegible]*at im*[illegible]*atem à Jacob. E*[illegible] *ſ*[illegible] *a me teſtamentum, cum abſtulero peccat*[illegible]*orum.*

[illegible]X. Præc[illegible]æ ſu[illegible]t paſſim in *I*[illegible] L[illegible] de Eccleſia ex Gentibu[illegible] [illegible] reganda v[illegible]an[illegible]s. Cap. LIV. *Lauda ſteril*[illegible] *quæ non paris. Decanta laudem & h*[illegible] *quæ non pariebas quoniam multi filii deſertæ, ma*[illegible] *quam ejus quæ habet virum.* [illegible] *Ad dexteram enim & a*[illegible]*am penetrabis* [illegible] *ſemen tuum Gentes hereditabit, & C*[illegible]*vitates d*[illegible]*ertas inhabitabit. Noli timere, quia non con-*

[illegible] *ud*[illegible] [illegible] *be*[illegible] *Non enim te pudebit, quia conf*[illegible] [illegible] *oblivi*[illegible] [illegible] *op*[illegible] *p*[illegible]*bis.* [illegible] *tuæ* [illegible] *dabe*[illegible] *amplius. Quia d*[illegible] [illegible] *ex*[illegible]*tuum* [illegible] *ejus,* [illegible] *Redemptor* [illegible] *Sa*[illegible] *Iſrael Deus omnis terræ vocabitur. Quia* [illegible] *mu*[illegible]*rem dere*[illegible]*lam & mœrentem* [illegible] *Dominus & uxorem ab adoleſcentia ab*[illegible] *dixit Deus* [illegible] *Ad punctum in modico dere*[illegible] *& m*[illegible] *magnis* [illegible] *congregabo te. In momento* [illegible] *abſ*[illegible] *faciem meam* [illegible] *pe*[illegible] *te* [illegible] *in miſericordia ſempiterna m*[illegible]

B *um*[illegible] *Redemptor tuus Dominus.* [illegible] *Montes enim co*[illegible]*ebuntur, & colles contremiſcent; Mi*[illegible] *non recedet* [illegible] *te, &* [illegible] *pacis meæ* [illegible] *dixit miſerator tuus Dominus. Pau*[illegible] [illegible] *te co*[illegible] *abſque ull*[illegible] *ſo*[illegible] [illegible] *ſternam per ordinem* [illegible], *&* [illegible] *in ſapphiris & ponam* [illegible] *propu*[illegible] *C*[illegible] *tas tuas lapides* [illegible] *&* [illegible] *in* [illegible] *de*[illegible] [illegible] *Univer*[illegible] [illegible] *d*[illegible] *a Domino & multi*[illegible] *pa*[illegible] Confer cum Apoc[illegible] XI. 9. & ſeque[illegible].

C [illegible] Et Cap. [illegible] *Surge, illuminare Jeruſalem: Quia venit* [illegible] *tuum, & gloria Domini* [illegible] *te* [illegible] *eſt.* [illegible] *tenebræ operient terram & ca*[illegible]*go Popul*[illegible] [illegible] *autem orietur Dominus, & gloria ej*[illegible] *te vi*[illegible]*bitur. Et ambulabunt Gentes in lumine tuo & Reges in ſplendore ortus tui. Leva in circuitu oculos tuos, & vide: Omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi: F*[illegible] *tui de longe venient, & f*[illegible]*liæ tuæ de latere ſurgent. Tunc videbis, & afflues, & mirabitur & dilatabitur co*[illegible] *tuum quan*[illegible] *converſa fuerit ad te multitudo Maris, fortitudo Gentium venerit tibi. Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian & Epha: Omnes de Saba*

D *venient aurum & th*[illegible] *deferentes & laudem Domino annuntiantes.* [illegible] *Et ædificabunt fi*[illegible] *pere*[illegible]*norum muros tuos & R*[illegible] *eorum* [illegible] *tibi.* [illegible] *Et aperientur po*[illegible] [illegible] *D*[illegible] *nocte non claudentur* [illegible] *Gentium, & R*[illegible] *earum a*[illegible]*cantur. Gens enim & Regnum, quod non ſervierit tibi peribit* [illegible] *tes ſolitudine vaſtabuntur.* [illegible] *Et* [illegible] *ad* [illegible] *curvæ filii eorum qui humiliaverunt te & adorabunt veſtigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi* [illegible] *vocabunt te C*[illegible]*vitatem Domini Sion S*[illegible] *Iſrael. Pro eo quod fuiſti derelicta,* [illegible] *odio*

E *hab*[illegible]*ta, & non erat qui per te tranſiret, pon*[illegible] *in ſuperbiam ſæculorum, gaudium in generationem & generationem & ſuges lac Gentium, & mamilla Regum lactaberis & ſci*[illegible] *quia ego D*[illegible]*nus ſa*[illegible]*ans te & Redemptor tuus fortis Jacob.* [illegible] *Et ponam viſitationem tuam pacem,* [illegible] *tos tuos* [illegible] *Non audietur ultra iniquitas in terra tua vaſtitas & contritio in terminis tuis & occupabit* [illegible] *muros tuos & portas tuas lauda*[illegible]. *Non erit* [illegible] *Sol ad lucendum per diem nec ſplendor Lunæ illuminabit te. Sed er*[illegible] *Dominus in lu*[illegible] *ſempiternam, & Deus tu*[illegible] *in g*[illegible]*-*

F *riam tuam. N*[illegible] *occidet ultra Sol tuus & Luna tua non* [illegible]*nuetur. Quia erit tibi Dominus in* [illegible]*cem ſ*[illegible]*p*[illegible]*ternam & complebuntur dies luctus t*[illegible]. *Populus autem tuus omnes juſti, in perpetuum hereditabunt terram, germen plantationis meæ opus manus meæ* [illegible] *glorificandum.* Confer cum *Apocalypſis* XX[illegible] 23. 24. 25. 2[illegible] & XXII. 5. [illegible] *S. Hieronymum S. Cyrillum Alexandrinum,* & *Theodoretum* [illegible] Commentariis [illegible] ubi d[illegible] [illegible]ſtr[illegible]ne hæc Orac[illegible] in Eccleſia Chriſti Jeſ[illegible] a[illegible]a eſſe.

XX[illegible] Chriſtum ſonat [illegible] culum [illegible] ud *Iſaiæ* LI. C[illegible] *Spiritus Domini* [illegible] *p*[illegible] *me eo quod*

unxerit Dominus me : Ad annuntiandum manſuetis miſit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clauſis apertionem. Ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo noſtro. Ut conſolarer omnes lugentes : Ut ponerem lugentibus Sion, & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro ſpiritu mœroris : & vocabuntur in ea fortes juſtitiæ, plantatio Domini ad glorificandum. Iſtud Vaticinium in ſe impletum palam teſtatus eſt Chriſtus Jeſus in Nazaræna Judæorum Synagoga, ut habetur *Lucæ* IV. 16. & ſequentibus. *Et venit Nazareth ubi erat nutritus, & intravit ſecundum conſuetudinem ſuam die Sabbati in Synagogam, & ſurrexit legere. Et traditus eſt illi Liber Iſaiæ Prophetæ. Et ut revolvit Librum, invenit locum ubi ſcriptum erat : Spiritus Domini ſuper me : Propter quod unxit me, evangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, prædicare captivis remiſſionem, & cæcis viſum, dimittere confractos in remiſſionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuiſſet Librum, reddidit Miniſtro, & ſedit. Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in Eum. Cœpit autem dicere ad illos : Quia hodie impleta eſt hæc Scriptura in auribus veſtris : Et omnes teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipſius.*

XXII. De Chriſti ortu & vocatione Gentium rurſus vaticinatur *Iſaias* Cap. LXII. *Propter Sion non tacebo, & propter Jeruſalem non quieſcam, donec egrediatur ut ſplendor Juſtus ejus, & Salvator ejus ut lampas accendatur. Et videbunt Gentes Juſtum tuum, & cuncti Reges inclytum tuum : & vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit... Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, Dicite filiæ Sion : Ecce Salvator tuus venit : Ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo. Et vocabunt eos, Populus Sanctus, Redempti à Domino. Tu autem vocaberis : Quæſita Civitas, & non derelicta.* Chriſto etiam conveniunt iſta ſequentis Capitis : *Quis eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra ? Iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ. Ego, qui loquor juſtitiam, & propugnator ſum ad ſalvandum. Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari ? Torcular calcavi ſolus, & de Gentibus non eſt vir mecum : Calcavi eos in furore meo, & conculcavi eos in ira mea : & aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſtimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi. Dies enim ultionis in corde meo, Annus redemptionis meæ venit... Et dixit : Verumtamen Populus meus eſt, filii non negantes : & factus eſt eis Salvator. In omni tribulatione eorum non eſt tribulatus, & Angelus faciei ejus ſalvavit eos : In dilectione ſua, & in indulgentia ſua ipſe redemit eos, & portavit eos, & elevavit eos cunctis diebus ſæculi.* Illi nimirum hæc conveniunt, de quo vaticinatus eſt *Jacob* Geneſis XLIX. 11. *Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum.* De quo *S. Joannes* Apocalypſis XIX. 13. *Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine, & vocatur nomen ejus Verbum Dei.* De quo Pſalmus XLIV. *Speciosus forma præ filiis hominum. Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, potentiſſime. Specie tuâ & pulchritudine tua intende, proſperè procede, & regna.* Ille cui Pater omne judicium dedit, torcular calcavit ſolus, id eſt, adverſarias poteſtates contrivit, diſſipavit propriâ virtute, nullo adjuvante, ſicut uvæ conteruntur in torculari. Populum ergo ſuum Deus non deſeruit, ſed miſit Magni Conſilii Angelum, qui ipſum ſalvaret ac redimeret. Verſio Septuaginta Interpretum Verſum 8. & 9. ejuſdem Capitis mirum in modum illuſtrat. *Et factus eſt eis in ſalutem ex omni tribulatione eorum : Non Legatus, neque Angelus, ſed Ipſe ſalvavit eos : Quod diligeret illos, & parceret eis, Ipſe redemit eos, & ſuſcepit illos, & exaltavit omnibus diebus ſæculi.*

XXIII. De Chriſti tandem ortu admirabili, miſſiſque ab eo Legatis, id eſt, Apoſtolis ad varias Gentes, ut eas ad veritatis notitiam adduceret, ac in ſuam Eccleſiam congregaret, intelligitur illud Vaticinium *Iſaiæ* Cap. ultimo : *Vox Populi de Civitate, vox de Templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis ſuis. Antequam parturiret, peperit. Antequam veniret partus ejus, peperit maſculum. Quis audivit unquam tale ? Et quis vidit huic ſimile ?* Confer cum illo Apocalypſis XII. 5. *Et ſignum magnum apparuit in cælo, Mulier amicta Sole : & peperit filium maſculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea.* Subdit Propheta : *Et ponam in eos ſignum, & mittam ex eis qui ſalvati fuerint, ad Gentes in Mare, in Africam, & Lydiam... in Italiam, & Græciam, ad Inſulas longè, ad eos qui non audierunt de me : & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam Gentibus, & adducent omnes fratres veſtros de cunctis Gentibus donum Domino.... ad Montem ſanctum meum Jeruſalem, dicit Dominus, quomodo ſi inferant filii Iſrael munus in vaſe mundo in Domum Domini. Et aſſumam ex eis in Sacerdotes & Levitas... Quia ſicut cæli novi & terra nova, quæ ego faciam ſtare coram me : Sic ſtabit ſemen veſtrum & nomen veſtrum. Et erit menſis ex menſe, & ſabbatum ex ſabbato : Veniet omnis caro ut adoret coram facie mea.*

ARTICULUS VIII.

De Nahum Propheta.

Ætas Nahum Pro[illegible].

NAhum Elceſi Galilææ viculo natus, ſecundùm *Euſebium* & *S. Hieronymum*, non Joathami temporibus, ut *Joſepho* Libro IX. *Antiquitatum* Cap. XI. viſum eſt, neque poſt *Ezechielem*, jam ſcilicet deportato Babylonem *Joakimo*, ut ſcripſit *Clemens Alexandrinus* Libro I. *Stromatum*, ſed *Ezechia* regnante floruit, ut cenſent *S. Hieronymus* & *Theodoretus*. Decem Tribubus in Captivitatem abductis, contra Ninivem vaticinatus eſt, eique & toti Aſſyriorum Imperio Excidium denuntiavit. Id Vaticinium exitum habuit *Nabopolaſſaro* Magni *Nabuchodonoſoris* patre Babyloniæ Præfecto, qui affinitate cum *Aſtyage* Medorum Rege initâ, junctiſque cum illo viribus, ſive cum *Cyaxare* ejus patre, ut *Herodotus* tradit, Niniven in eaque *Chynoladanum* poſtremum Aſſyriorum Regem, quem Alexander Polyhiſtor *Saracum* appellat, expugnavit : & ſub ipſo *Nabuchodonoſore*, qui hanc Aſſyriaci Imperii Metropolim funditus diruit. *Pſeudo-Epiphanius* & *Pſeudo-Dorotheus* prædixiſſe *Nahumum* volunt, fore ut exundante aquâ, & ignibus erumpentibus Ninive ſubverteretur : Idque ita eveniſſe. Motu quippe terræ ſtagnum quo cingitur Civitas, ripas ſupergreſſum, ipſam ſubmerſiſſe, cùm interim flamma aliunde erumpens illam depaſceret. Verùm id neque cum ſitu Ninives, quæ ſtagno circumfuſa non fuit, neque cum fide hiſtoriæ convenit, quæ bello domitam & dirutam fuiſſe Niniven, & Militum opus, non aquis inundatam, & flammis hoſtilibus, non naturæ vi erumpentibus devaſtatam teſtatur. (Nahum II.) *Aſcendit qui*

Vat[illegible] de [illegible] excidio.

quì diſpergat coram te, qui cuſtodiat obſidionem.... A *In itineribus conturbati ſunt, quadriga colliſa ſunt in plateis.... Recordabitur fortium ſuorum, ruent in itineribus ſuis: Velociter aſcendent muros ejus, & præparabitur umbraculum.... Et Miles captivus abductus eſt: & ancillæ ejus minabantur gementes ut columbæ.* Et Cap. III. *Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ ferventis, & equitis aſcendentis, & micantis gladii, & fulgurantis haſtæ, & multitudinis interfectæ, & gravis ruinæ: Nec eſt finis cadaverum, & corruent in corporibus ſuis.... Omnes munitiones tuæ ſicut ficus cum groſſis ſuis: Si concuſſæ fuerint, cadent in os* B *comedentis. Ecce Populus tuus mulieres in medio tui: Inimicis tuis adapertione pandentur portæ terræ tuæ, devorabit ignis vectes tuos. Aquam propter obſidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: Intra in lutum & calca, ſubigens tene laterem. Ibi comedet te ignis, peribis gladio.* Pſeudo-Epiphanium & Pſeudo-Dorotheum in errorem procul dubio induxerunt hæ ſententiæ Nahum II. 6. *Portæ fluviorum apertæ ſunt, & Templum ad ſolum dirutum.* Et Cap. III. 13. *Devorabit ignis vectes tuos.* Verùm animadvertere debuiſſent has locutiones metaphoricas eſſe, & Sacris Scriptoribus, præſertim Prophetis, C familiares eſſe hujuſmodi metaphoras ex incendiorum & exundationum impetu petitas, quibus clades bellicæ exprimantur.

Nahum Vaticinium de Eccleſia.

II. Ad Eccleſiam pertinet illud *Nahum* Vaticinium Cap. I. 15. *De domo Dei tui interficiam ſculptile & conflatile: Ponam ſepulchrum tuum. Ecce ſuper Montes pedes evangelizantis, & annunciantis pacem: Celebra Juda Feſtivitates tuas, & redde vota tua: Quia non adjiciet ultra ut pertranſeat in te Belial: Univerſus interiit.* Hæc, inquam, ad Eccleſiam ſecundùm ſenſum anagogicum pertinent, maximè ſi Verſionis LXX. Interpretum ratio aliqua D habeatur, qui ſequentis Capitis comma primum cum iſtius fine connectunt, atque ita reddunt: *Aſcendit inſufflans in faciem tuam, eruens de tribulatione.* Quem locum *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXXI. hoc illuſtrat Commentario: *Quis aſcenderit ab Inferis, & inſufflaverit in faciem Juda, hoc eſt, Judæorum Diſcipulorum Spiritum Sanctum, recolat, qui meminit Evangelium: Ad Novum enim Teſtamentum pertinent, quorum dies Feſti ita ſpiritaliter innovantur, ut in vetuſtatem tranſire non poſſint. Porro per Evangelium exterminata ſculptilia & conflatilia, id eſt, Idola Deorum* E *falſorum, & oblivioni tamquam ſepulturæ tradita jam videmus: & hanc etiam in hac re Prophetiam completam eſſe cognoſcimus.* Alius tamen eſt ſenſus hiſtoricus, ut *S. Hieronymus* explicat; *In Paralipomenon ſcribitur Libro: Quòd obſidente Sennacherib Jeruſalem, in primo Menſe Paſcha facere non potuerunt. Cæſo autem per Angelum Exercitu ejus, & fugâ ac morte ejus nunciatâ, in ſecundo Menſe ſummâ feſtivitate Paſcha diem celebrarint. Quod ergo dicit, tale eſt: O Juda, qui regnas in Jeruſalem, noli eſſe ſolicitus, interfecto hoſte tuo in Templo Dei ſui. Ecce venit tibi nuntius montes colléſque tranſcurrens, & quaſi de ſublimi ſpecula procul nuncians Sennacherib mortuum: Urbem ejus Imperio liberatam. Celebra Feſta, redde vota pro nece Inimici, quæ pollicitus es Deo. Nequaquam ultra pertranſibit per te prævaricator & ἀποςάτης. Totus interiit, id eſt, Exercitus, & Rex, & Imperium Aſſyriorum penitùs conciderunt.*

ARTICULUS IX.

De Habacuc Propheta.

Habacus genus, ætas, Vaticinia.

I. HAbacuc ex Tribu Levi oriundus, non Sunamitidis Mulieris filius, quem vitæ *Eliſæus* reſtituit (ut Hebræi Veteres fabulantur) ſed ille ipſe qui prandium meſſoribus ſuis paratum, *Danieli* in lacum leonum miſſo, ab Angelo raptus, detulit, ut *S. Hieronymus*, aliique complures cenſent, ſub *Joakim* Rege Vaticinia ſua videtur edidiſſe, quibus Hieroſolymorum per Chaldæos vaſtationem & excidium proximè futurum denuntiat. Habacuc I. 5. *Admiramini, & obſtupeſcite: Quia opus factum eſt in diebus veſtris, quod nemo credet cum narrabitur.* (Septuaginta vertunt: *Opus ego facio.* & Symmachus: *Opus fiet in diebus veſtris.*) *Quia ecce ego ſuſcitabo Chaldæos, Gentem amaram, & velocem, ambulantem ſuper latitudinem terræ, ut poſſideat Tabernacula non ſua.... Omnes ad prædam venient; facies eorum ventus urens, & congregabit quaſi arenam captivitatem.* Ipſorum etiam Chaldæorum Excidium prædixit, Cap. II.

Vaticinium de Chriſto.

II. Meſſiæ Adventum vaticinatus eſt *Habacuc* his verbis Capitis II. *Quia adhuc viſus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. Si moram fecerit, exſpecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit.* Sed clariùs in Oratione ſua: *Domine opus tuum, in medio annorum vivifica illud. In medio annorum notum facies: Cùm iratus fueris, miſericordiæ recordaberis.... Egreſſus es in ſalutem Populi tui: In ſalutem cum Chriſto tuo.* Quem Verſum Sexta Editio ita reddebat, *S. Hieronymo* teſte: ἐξῆλθες τοῦ σῶσαι τὸν λαόν σου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ σου. *Exiiſti ad ſervandum Populum tuum, per Jeſum Chriſtum tuum.* Et Verſ. 18. *Ego autem in Domino gaudebo: & exultabo in Deo Jeſu meo.* Lege *S. Auguſtinum Libro* XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXXIII.

ARTICULUS X.

De Sophonia Propheta.

Sophoniæ genus, ætas, Vaticinia.

I. S*Ophonias filius Chuſi, filii Godoliæ, filii Amariæ, filii Ezechiæ*, an Regis, an alterius, incertum, vaticinatus eſt temporibus *Joſiæ filii Amon Regis Juda*, ut ipſe initio Prophetiæ ſuæ teſtatur. Sub initia *Joſiæ* propheticum munus obire cœpit, antequam profanos & ſacrilegos cultus à *Manaſſe* inductos *Joſias* ſuſtuliſſet, propter quos acerrimè Judæos objurgat Cap. I. 4 5. 9. *Et extendam* (inquit Dominus) *manum meam ſuper Judam, & ſuper omnes habitantes Jeruſalem: & diſperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina Æditnorum cum Sacerdotibus: & eos qui adorant* F *ſuper tecta Militiam cæli, & adorant & jurant in Domino, & jurant in Melchom.... Et viſitabo ſuper omnem, qui arroganter ingreditur ſuper limen in die illa: Qui complent domum Domini Dei ſui iniquitate, & dolo.* Hi porro ipſi ſunt ſcelerati & impii Ritus, quos *Joſias* ſuſtulit anno Regni ſui duodecimo, ut narratur IV. *Regum* Cap. XXIII. *Præcepit Rex Helciæ Pontifici, & Sacerdotibus ſecundi ordinis, & Janitoribus, & projecerunt de Templo Domini omnia vaſa, quæ facta fuerant Baal, & in Luco, & univerſæ Militiæ cæli... Et delevit eos qui adolebant incenſum Baal, & Soli, &*

Luna, & duodecim Signis, & omni Militiæ Cœli, & efferri ſecit Lucum de domo Domini foras Jeruſalem.... Contaminavit quoque Tophet, quod eſt in convalle filii Ennon, ut nemo conſecraret filium ſuum, aut filiam per ignem Moloch. Vaticinia etiam edidit *Sophonias* adversùs Philiſtæos, Moabitas, Ammonitas, Æthiopes, & Aſſyrios, Cap. II.

Sophoniæ Vaticinium de Chriſto & Eccleſia.

II. De Chriſto & Eccleſia inſigne fudit Oraculum Cap. III. *Quia tunc reddam Populis labium electum, ut invocent omnes in Nomine Domini, & ſerviant ei humero uno. Ultra flumina Æthiopiæ, inde ſupplices mei, filii diſperſorum meorum deferent munus mihi.... Reliquiæ Iſrael non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non invenietur in ore eorum lingua doloſa: Quoniam ipſi paſcentur, & accubabunt, & non erit qui exterreat. Lauda filia Sion: jubila Iſrael: Lætare & exulta in omni corde filia Jeruſalem. Abſtulit Dominus judicium tuum, avertit inimicos tuos: Rex Iſrael Dominus in medio tui, non timebis malum ultra. In die illa dicetur Jeruſalem: Noli timere: Sion, non diſſolvantur manus tuæ. Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipſe ſalvabit: Gaudebit ſuper te in lætitia, ſilebit in dilectione ſua, exultabit ſuper te in laude... Ecce ego interficiam omnes qui afflixerunt te in tempore illo: & ſalvabo claudicantem: & eam quæ ejecta fuerat, congregabo: & ponam eos in laudem.* Lege *S. Hieronymum* in Commentariis, *S. Auguſtinum* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXXIII. *S. Cyrillum Alexandrinum*, & *Theodoretum*, qui Vaticinium iſtud *Sophoniæ* totum quantum eſt ad Chriſtum & Eccleſiam referunt.

ARTICULUS XI.

De Jeremia Propheta.

Jeremiæ genus, ætas, martyrium, memoria.

I. *JEremias* filius *Helciæ Sacerdotis*, ex *Anathot* vico tribus millibus ab Hieroſolymis diſtante oriundus, *In matris utero ſanctificatus, virginitate ſuâ Evangelicum Virum Chriſti Eccleſiæ dedicavit. Vaticinari exorſus eſt puer: & captivitatem Urbis atque Judææ, non ſolum ſpiritu, ſed & oculis carnis intuitus eſt. Jam decem Tribus Iſrael Aſſyrii in Medos tranſtulerant: Jam terras eorum coloniæ Gentium poſſidebant. Unde in Juda tantùm, & in Benjamin prophetavit: & Civitatis ſuæ ruinas quadruplici planxit Alphabeto* (inquit *S. Hieronymus* Præfatione in *Jeremiam*.) Propheticum Munus obire cœpit anno *Joſiæ Regis* XIII. illudque continuavit ſub *Joachaz*, *Joakim*, *Jechonia*, & *Sedecia*, cujus anno undecimo *Jeremiæ* Prophetia de Urbis Excidio impleta eſt. Deinde à *Johanano* in Ægyptum abductus, ab impiis hominibus popularibus ſuis, quorum impietatem propheticâ libertate objurgabat, lapidibus obrutus creditur, ad eumque pertinere illud Epiſtolæ ad Hebræos XI. 37. *Lapidati ſunt.* Gregentius in Diſputatione cum *Herbano* Judæo, Jaculis in cœno confixum tradit. Adhuc ſuperſtitem, & cum *Elia* in fine Mundi venturum ut Gentibus prædicet, *Victorinus* ſcripſit in *Apocalypſis* Cap. XI. Nondum ſcilicet impletum

Jerem. I. 5.

ait, quod *Jeremiæ* dictum eſt: *Et Prophetam in Gentibus dedi te*: Quod Judæis dumtaxat vaticinatus ſit. *Victorinum* egregiè refellit *Ambroſius Autpertus* in Commentariis ejuſdem Capitis *Apocalypſis*, oſtenditque *Jeremiam* Prophetam etiam in Gentibus datum, ſiquidem in Ægyptum cum reliquiis Judæorum profectus, vaticinatus eſt Ægypti, Palæſtinorum, Tyri, Sidonis, Gazæ, & Aſcalonis, Moabitarum, Ammonitarum, Idumææ, Damaſi, Cedar, Regnorumque Aſor & Ælam vaſtationem, ipſiuſque Babylonis à Regibus Medorum Excidium. Taphnis Martyrium ſubiit, ibique ſepultus eſt. Ejus oſſa inde Alexandriam ab *Alexandro Magno* delata, tradunt Chronicon Alexandrinum, & *Joannes Moſchus* in Prato Spirituali, dubiâ fide. Sancti *Jeremiæ* Prophetæ memoria Kalendis Maii celebratur in Martyrologiis Bedæ, Rabani, Adonis, Notkeri, Wandelberti, Uſuardi, & in Romano: Necnon in Menologio Græco *Baſilii Porphyrogeniti* Imperatoris, & in Typico *S. Sabæ*. Laudatur à *Daniele* Cap. IX. 2. *Ego Daniel intellexi in Libris numerum annorum, de quo factus eſt ſermo Domini ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur deſolationis Jeruſalem ſeptuaginta anni.* Laudatur etiam ab Auctore *Paralipomenon* Lib. II. Cap. XXXVI. 20. 21. *Ut compleretur ſermo Domini ex ore Jeremiæ, & celebraret terra ſabbata ſua: Cunctis enim diebus deſolationis egit Sabbatum, uſque dum complerentur ſeptuaginta anni. Anno autem primo Cyri Regis Perſarum ad explendum ſermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ, ſuſcitavit Dominus ſpiritum Cyri Regis Perſarum.* Quæ & initio Libri primi *Eſdræ* repetuntur. Item à Sirachide *Eccleſiaſtici* Cap. XLIX. 8. 9. *Incenderunt electam ſanctitatis Civitatem, & deſertas fecerunt vias ipſius in manu Jeremiæ. Nam male tractaverunt illum, qui à ventre matris conſecratus eſt Propheta, evertere & eruere, & perdere, & iterum ædificare, & renovare.* Et II. *Machabæorum* Cap. XV. 14. *Hic eſt fratrum amator, & Populi Iſraël: Hic eſt qui multùm orat pro Populo, & univerſa ſancta Civitate, Jeremias Propheta Dei.* Inſigne de illo *Alexandri Polyhiſtoris* teſtimonium deſcripſit *Euſebius* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XXXIX.

Jeremiæ laudes.

II. *Jeremiæ* Vaticinia juxta temporum ordinem non ſunt inter ſe diſpoſita, magnaque rerum confuſio ac perturbatio eſt, ut dudum obſervaverunt *Origenes* in Epiſtola ad Africanum, & *S. Hieronymus* in Præfatione. Quod tamen eorum fidei non derogat, cùm rationem temporum Prophetæ plerumque non ſequantur, ut in meditatis lucubrationibus fieri ſolet, ſed divino motu impulſi, prout cœleſti Spiritu afflati erant, ſua illa Oracula fuderint, & literis commendarint, vel Amanuenſibus dictaverint. Uſus autem eſt *Jeremias* operâ *Baruch* ad ſua Vaticinia ſcribenda, ut conſtat ex Capite XXXVI. Jerem. 1. 2. 4. *Factum eſt verbum hoc ad Jeremiam à Domino dicens: Tolle Volumen Libri, & ſcribes in eo omnia verba quæ locutus ſum tibi adverſùm Iſrael & Judam, & adverſùm omnes Gentes, à die qua locutus ſum ad te, ex diebus Joſiæ uſque ad diem hanc. Vocavit ergo Jeremias Baruch, filium Neriæ, & ſcripſit Baruch ex ore Jeremiæ omnes ſermones Domini, quos locutus eſt ad eum in Volumine Libri.... Jeremias autem tulit Volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ, Scribæ, qui ſcripſit in eo ex ore Jeremiæ omnes ſermones Libri, quem combuſſerat Joakim Rex Juda igni, & inſuper additi ſunt ſermones multo plures quàm antea fuerant.* Quacumque verò ex cauſa temporum ordo in *Jeremiæ* Libro confuſus & perturbatus ſit, ſive quòd diſſipato & indigeſto ordine à *Barucho* excepta ſint, & in adverſaria relata *Jeremiæ* Vaticinia, ſive Librariorum incuriâ, aut alio quocumque caſu, nulla tamen eſt in divino Libro rerum repugnantia, quicquid impius ac temerarius Auctor *Tractatus Theologico-Politici* effutiat.

Jeremiæ Vaticinia ſecundùm temporis ordinem in Libro ejus non ſunt diſpoſita: Nulla tamen in eo eſt repugnantia.

Reſpondetur Objectioni. Auctoris Theologo Politici.

Objicit

Objicit primò, Cap. xxxvii. & xxxviii. diverſas afferri cauſas cur *Jeremias* comprehenſus ſit & cuſtodiæ traditus.

Secundò, ſterilem dici *Jechoniam* Cap. xxii. *Numquid vas fictile atque contritum vir iſte Jechonias? Numquid vas abſque omni voluptate? Quare abjecti ſunt ipſe & ſemen ejus in terram quam ignoraverunt? Terra, Terra, audi ſermonem Domini. Hæc dicit Dominus: Scribe virum iſtum ſterilem, virum qui in diebus ſuis non proſperabitur: Nec enim erit de ſemine ejus vir qui ſedeat ſuper ſolium David, & poteſtatem habeat ultra in Juda.* Id autem repugnare Libro iv. *Regum*, cujus poſtremum Caput *Jechoniam* ſummis honoribus ab *Evilmerodacho* affectum teſtatur, & Libro i. *Paralipomenon* Cap. iii. ubi octo filii *Jechoniæ* recenſentur, in his *Salathiel*, & *Phedaias* pater *Zorobabelis*, qui Populi Dux fuit.

Tertiò, *Jeremiæ* xxxiv. Capite dici: *Audi verbum Domini, Sedecia Rex Juda: Hæc dicit Dominus ad te: Non morieris gladio, ſed in pace morieris.* At, inquit, hæc minimè conveniunt *Sedeciæ*, cujus oculi effoſſi ſunt, poſtquam filiorum cædem ſpectavit. Sed has objectiones nullius eſſe momenti ſtatim patebit.

Ad primam reſpondetur, Res prorſus diverſas Capitibus xxxvii. & xxxviii. narrari. Illic quippe *Jeremias egreſſus de Jeruſalem ut iret in Terram Benjamin, & divideret ibi poſſeſſionem in conſpectu civium, cùm perveniſſet ad portam Benjamin*, à *Jeria* cuſtode comprehenſus eſt, dicente: *Ad Chaldæos profugis. Et reſpondit Jeremias: Falſum eſt, non fugio ad Chaldæos. Et non audivit eum: Sed comprehendit Jerias Jeremiam, & adduxit eum ad Principes. Quam ob rem irati Principes contra Jeremiam, cæſum eum miſerunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan Scribæ.* Hîc verò *Jeremias* in veſtibulum carceris juſſu *Sedeciæ* eductus, cùm Populo ſuaderet ut relictâ Civitate profugeret ad Chaldæos, detruſus eſt in Lacum lutulentum Melchiæ. *Audivit autem Saphatias filius Mathan, & Godelias filius Phaſſur, & Juchal filius Selemiæ, & Phaſſur filius Melchiæ, ſermones, quos Jeremias loquebatur ad omnem Populum, dicens: Hæc dicit Dominus: Quicumque manſerit in Civitate hac, morietur gladio & fame, & peſte: Qui autem profugerit ad Chaldæos, vivet, & erit anima ejus ſoſpes & vivens. Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur Civitas hæc in manu Exercitus Regis Babylonis, & capiet eam. Et dixerunt Principes Regi: Rogamus ut occidatur homo iſte: De induſtria enim diſſolvit manus virorum bellantium, qui remanſerunt in Civitate hac, & manus univerſi Populi, loquens ad eos juxta verba hæc: Siquidem homo iſte non quærit pacem Populo huic, ſed malum. Et dixit Rex Sedecias: Ecce ipſe in manibus veſtris eſt: Nec enim fas eſt Regem vobis quidquam negare. Tulerunt ergo Jeremiam, & projecerunt eum in Lacum Melchiæ filii Amelech, qui erat in veſtibulo carceris: & ſubmiſerunt Jeremiam funibus in Lacum, in quo non erat aqua, ſed lutum.* Cùm itaque diverſæ ſint Hiſtoriæ quæ in his duobus Capitibus narrantur, nulla inde argui poteſt rerum diſcrepantia & repugnantia.

Ad alteram Objectionem reſpondetur, *Jechoniam* appellari virum ſterilem, non quòd liberos non procreaverit, ſed quòd *Abjectus ſit ipſe & ſemen ejus, & projectus in terram quam ignorabat, & quòd non fuerit de ſemine ejus vir qui ſederet ſuper ſolium David, & poteſtatem haberet ultra in Juda*, ſupremam nempe ac Regiam. Adde, alium Viris pleriſque Eruditis videri *Zorobabelem*, qui Dux Populi fuit, ab eo qui *Jechoniæ* nepos.

Ad tertiam Objectionem reſpondetur, *Sedeciæ* filios violentâ quidem morte fuiſſe ſublatos: At *Sedeciam* ipſum, poſtquam oculis orbatus fuiſſet, in vivis relictum, tranquillâ & naturali morte obiiſſe.

Poſtremi Capitis Autor non eſt Jeremias.

III. Poſtremum Caput *Jeremiæ* è duobus poſtremis Capitibus Libri quarti Regum totum ferè depromtum eſt; quo partim ea narrantur, quæ jam ſupra narraverat *Jeremias*, partim quæ poſt ejus obitum evenerunt, nempe obitus ipſe *Jechoniæ*. A *Barucho* Libro *Jeremiæ* adjectum cenſet *Sixtus* noſter *Senenſis*. Alii ab *Eſdra*, ut eſſet argumentum ſequentium *Jeremiæ Threnorum* ſive *Lamentationum*. Quarum quidem eumdem Prophetam Autorem fuiſſe probant, ſtyli cognatio, locutiones ſimiles in Vaticiniorum Libro & in Lamentationibus, parva Præfatio Threnis præfixa in Septuaginta Interpretum Editione, veterum Patrum & Eccleſiæ auctoritas, unanimis omnium Interpretum conſenſus. Eòque pertinent verba illa Secundi *Paralipomenon* Cap. xxxv. 24. 25. *Univerſus Juda & Jeruſalem luxerunt Joſiam, Jeremias maximè, cujus omnes cantores atque cantatrices uſque in præſentem diem Lamentationes ſuper Joſiam replicant, & quaſi lex obtinuit in Iſrael, Ecce ſcriptum fertur in Lamentationibus.* Quæ *Joſephus* Libro x. *Antiquitatum*, Cap. vi. & *S. Hieronymus* in Proœmio Lamentationum, de ipſis, qui ſuperſunt, *Jeremiæ Threnis* intellexere; & *R. Salomoh*, aliique ex Hebræis, lugubre carmen in *Joſiæ* funere à *Jeremia* editum quarto Lamentationum Capite, aiunt contineri, atque id maximè demonſtrari hoc verſu: *Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris; cui diximus: In umbra tua vivemus in Gentibus.*

Lamentationes, genuinum Opus Jeremiæ.

Lamentationes claudit *Oratio Jeremiæ*, quam mirum eſt à *Theodoreto* in Commentariis fuiſſe prætermiſſam, cùm in Hebraico Exemplari, & LXX. Interpretum Editione, & Chaldaica Paraphraſi, ac Syriaca & Arabica Verſionibus, & apud *S. Hieronymum*, à reliquo Lamentationum Opere minimè divellatur. *Deſcriptiones Jeremiæ Prophetæ*, ab Autore Libri ii. *Machabæorum* Cap. ii. laudatæ, nuſquam inter Libros Canonicos locum habuerunt, nec ad poſteros ſunt tranſmiſſæ.

Oratio Jeremiæ.

IV. De Chriſto & Eccleſia extant illuſtria apud *Jeremiam* Vaticinia. Inprimis Cap. iii. 13. & ſequentibus: *Aſſumam vos unum de Civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion. Et dabo vobis Paſtores juxta cor meum, & paſcent vos ſcientiâ & doctrinâ. Cùmque multiplicati fueritis, & creveritis in terra in diebus illis, ait Dominus: Non dicent ultra: Arca Teſtamenti Domini: Neque aſcendet ſuper cor, neque recordabuntur illius: Nec viſitabitur, nec fiet ultra. In tempore illo vocabunt Jeruſalem Solium Domini; & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Jeruſalem, & non ambulabunt poſt pravitatem cordis ſui peſſimi. In diebus illis ibit domus Juda ad domum Iſrael, & venient ſimul de terra Aquilonis, ad terram quam dedi Patribus veſtris. Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram deſiderabilem; hereditatem præclaram Exercituum Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, & poſt me ingredi non ceſſabis.* Quæ tametſi typicè facta ſint ſub *Zorobabele*, cùm Judæi è Captivitate Babylonica redierunt regnante *Cyro* Perſarum Rege, habentes Paſtores *Zorobabel* filium *Salathiel*, & *Jeſum* Summum Sacerdotem, filium *Joſedech*, ambos pietate & æquitate præſtantes: *Re tamen vera* (inquit *Theodoretus* in Commentariis) *poſtquam Deus & Salvator noſter factus eſt homo, Prophetia finem accepit. Elegit enim Dominus ex Judæis, unum ex civitate, & duos ex cognatione, quos conſtituit Paſtores ſecundum cor ſuum,*

Jeremiæ Vaticinia de Chriſto & Eccleſia.

 ſacros

ſacros videlicet Apoſtolos. Idcirco dixit diviniſſimo Petro : Simon Jona diligis me? Paſce oves meas. *Et quod Prophetia ea ſit ſententia, ſequentia teſtantur* : In diebus illis, & in tempore illo, vocabunt Jeruſalem Solium Domini; & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Jeruſalem. Et non ambulabunt ultra poſt cogitationes cordis ſui mali. *Iſtud non contigit poſt reditum è Babylone. Non enim tunc Gentes reliquerunt impietatem. At poſt Deum & Salvatorem noſtrum hominem factum, pertulerunt divini Apoſtoli ſalutarem prædicationem in univerſam terram : Reliquerunt autem priſtinum errorem qui illi inſervierant, & adorant Deum univerſorum, & concurrunt omnes in Jeruſalem, tanquam ad Solium divinum.* Legatur & *S. Hieronymus* in Commentario hujus loci, ubi hoc Vaticinium in Adventu Chriſti pariter impletum docet, quando reliquiæ ſalvæ factæ ſunt, dicente & exponente Apoſtolo ad Romanos IX. *Niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma eſſemus, & quaſi Gomorrha ſimiles fuiſſemus.* Tunc introducti ſunt in Sion, de qua ſcriptum eſt : *Glorioſa dicta ſunt de te, Civitas Dei.* Et dati ſunt Paſtores juxta cor ejus Apoſtoli & Apoſtolici Viri : & paverunt Credentium multitudinem, non in Judaicis ceremoniis, ſed in ſcientia Chriſti atque doctrina. Et in toto orbe prædicatione Evangelii ſeminatâ, nequaquam in Arca Domini, quæ cuſtos fuit Legis Moſaicæ, habent fiduciam, ſed ipſi ſunt Templum Dei. Atque Legis Evangelicæ tempore, myſtica Jeruſalem, id eſt, Eccleſia, *Solium Domini* vocatur, in qua nempe cum ſuis Fidelibus eſt omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi. Ad eam congregantur omnes Gentes in nomine Domini, vetuſtis erroribus abdicatis, & dicunt cum Propheta : *Adhæſit anima mea poſt te, me ſuſcepit dextera tua.* Iis qui ex duodecim Tribubus Evangelio crediderunt, tribuit Deus terram deſiderabilem, *Hereditatem præclaram Exercituum Gentium*, ſive (ut *Theodotio* ſignificantiùs tranſtulit) *Hereditatem inclytam fortitudinis robuſtiſſimi Gentium* : Chriſtum ſignificans, qui Doctor & Dominus eſt univerſarum Gentium, ſuo Nomini, Paſſionique Credentium. Quibus pollicitus eſt ſe eos filiorum numero & loco habituros. *Quotquot enim receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in Nomine ejus.* (Joan. 1.)

V. Paulò adhuc expreſſius eſt illud vigeſimi-tertii Capitis de Chriſto Vaticinium : *Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris ad quas ejecero eos illuc : & convertam eos ad rura ſua, & creſcent, & multiplicabuntur. Et ſuſcitabo ſuper eos Paſtores, & paſcent eos : Non formidabunt ultra, & non pavebunt, & nullus quæretur ex numero, dicit Dominus, & ſuſcitabo David germen juſtum, & regnabit Rex, & Sapiens erit : & faciet judicium & juſtitiam in terra. In diebus illis ſalvabitur Juda, & Iſrael habitabit confidenter : & hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Dominus Juſtus noſter. Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent ultra : Vivit Dominus, qui eduxit filios Iſraël de Terra Ægypti : Sed ; Vivit Dominus, qui eduxit & adduxit ſemen domûs Iſraël de Terra Aquilonis, & de cunctis terris ad quas ejeceram eos illuc : & habitabunt in terra ſua.* Quæ cùm ad Meſſiam referant *Joſephus Albo* in Libro Fundamentorum, & *R. David Kimchi*, aliique Hebræi, mirum eſt quòd *Grotius* ad *Zorobabelem* iſta retulerit in Annotationibus ſuis. (Grotius refellitur.) Cujus Commentationem *Theodoreti* verbis malim refellere, quàm meis. *Iſta* (inquit) *typicè quidem temporibus Zorobabelis, &* A *Jeſu filii Joſedec evenerunt : Non tamen tota Prophetia. Multi autem inſurrexerunt in eos, non modo vicini, ſed etiam Macedones poſtea, & tandem Romani. Verùm prædictio perennem & conſtantem gratiam pollicetur. Quocirca certum eſt, partem quidem temporibus eorum contigiſſe, partem verò temporibus ſacrorum Apoſtolorum. Hi enim ſoli donum Spiritûs Sancti habuerunt. Cui ſententiæ adſtipulantur conſequentia.* Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & ſuſcitabo David Orientem juſtum, & regnabit Rex, & intelliget : & faciet judicium & juſtitiam in terra. B In diebus ejus ſalvabitur Juda, & Iſraël habitabit confidenter : Et hoc eſt nomen quo vocabit eum Dominus, Joſedec : Ipſe in Prophetis. *Judæi autem conantur hæc imprudenter trahere ad Zorobabelem. Verùm illos etiam conſiderare oportebat, illum non Regem fuiſſe, ſed Ducem Populi, nec illum Joſedec fuiſſe nominatum. Sed neque illi convenit nominis interpretatio. Significat enim id nomen, Dominus juſtitia noſtra : Vel, juxta Syri interpretationem, Domine, juſtifica nos. Neutrum autem convenit Zorobabeli. Cæterùm, quia typus erat Chriſti Domini, & captivos è Babylone in Judæam reduxit, quemadmodum* C *Chriſtus mancipatos à Diabolo traduxit ad veritatem : Si quis typice iſta illi adaptare volet, abſurdi nihil facies. Sciendum tamen eſt, quod Dominus Jeſus Chriſtus, qui ex Davide ſecundùm carnem deſcendit, Oriens juſtus, & Dominus juſtitia prædicatur à Prophetis.*

His germana ſunt, quæ trigeſimo-tertio Capite habet Jeremias. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus : & ſuſcitabo verbum bonum, quod locutus ſum ad domum Iſraël, & ad domum Juda. In diebus illis, & in tempore illo, germinare faciam David germen juſtitiæ : & faciet judicium & juſti-* D *tiam in terra. In diebus illis ſalvabitur Juda, & Jeruſalem habitabit confidenter : & hoc eſt nomen, quod vocabunt eum, Dominus juſtus noſter. Quia hæc dicit Dominus : Non interibit de David vir, qui ſedeat ſuper thronum domûs Iſrael. Et de Sacerdotibus & de Levitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocautomata & offerat ſacrificium. Et factum eſt verbum Domini ad Jeremiam dicens : Hæc dicit Dominus : Si irritum poteſt fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non ſint dies & nox in tempore ſuo : & pactum meum irritum eſſe poterit cum David ſervo* E *meo, ut non ſit ex eo filius, qui regnet in throno ejus, & Levitæ & Sacerdotes Miniſtri mei.* Hoc Vaticinium Jacobæo illi geminum eſt, Geneſis XLIX. *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat Qui mittendus eſt : & ipſe erit exſpectatio Gentium.* At poſt *Zorobabelem* (inquit *Theodoretus*) non novimus quemquam fuiſſe Ducem de Tribu Juda. *Reperimus tamen prophetiæ veritatem. Nam Tribus Regiæ & Sacerdotalis facta eſt commixtio. Sacerdotes autem imperaverunt uſque ad Herodem alienigenam. Ideo & præſens prophetia his quæ de Davide dicuntur* F *connectit ea quæ pertinent ad Sacerdotes.* Et de Sacerdotibus & Levitis non interibit à facie mea vir offerens holocautomata & adolens donum, faciens ſacrificium omnibus diebus. *Cujus prophetiæ videmus eventum. Donato enim juxta promiſſionem divinam Novo Teſtamento, donatum eſt etiam Sacerdotium ſecundùm ordinem Melchiſedec : & hoc qui adepti ſunt, offerunt Deo jugiter Sacrificium rationale. Poſt hæc ait : Quemadmodum dies nox fieri non poteſt, nec nox dies : Ita fieri non poſſe ut deſtruatur Regnum Davidicum. Atque hujus prophetiæ manifeſtus eſt exitus. Qui enim ex Davide ſecundùm carnem ortus eſt*

Chriſtus,

Chriſtus, non habet thronum in terris poſitum. Sed in eodem cum Patre ſedens ſolio, gubernat omnia. Sed & hoc ipſum dicit de Sacerdotibus & Levitis, ita ut genus illorum conferatur cum Exercitu cæleſti & arena Maris. Verbis teſtimonium præbent res ipſa. Terra namque univerſa & Mare plena ſunt Pontificibus & Diaconis, Levitico munere fungentibus.

VI. Trigeſimo quoque Capite Chriſtum ſub *Davidis* Regis nomine indigitat *Jeremias*. Cui ſerviet Populus à ſervitute liberatus Veteris Legis abrogationem, Novi Fœderis ſanctionem, Eccleſiæ fundationem vaticinatur. *Servient Domino Deo ſuo* (inquit Dominus) *& David Regi ſuo quem ſuſcitabo eis. . . Ecce ego convertam converſionem tabernaculorum Jacob, & tectis miſerebor & ædificabitur Civitas in excelſo ſuo, & Templum juxta ordinem ſuum fundabitur. Et egredietur de eis laus. . . Et erit Dux ejus ex eo, & Princeps de medio ejus producetur & applicabo eum, & accedet ad me: Quis enim iſte eſt, qui applicet cor ſuum ut appropinquet mihi, ait Dominus? Et eritis mihi in Populum, & ego ero vobis in Deum.* Horum typus (inquit S. Hieronymus) præceſſit in *Zorobabel* & *Eſdra*, quando reverſus eſt Populus, & cœpta eſt ædificari Civitas in excelſo ſuo, Templique obſervari Religio, & cetera quæ ipſius *Eſdræ* Volumine continentur. Plenius autem atque perfectius in Domino Salvatore, Apoſtoliſque completum eſt: Quando ædificata eſt Civitas in excelſo ſuo, de qua ſcriptum eſt. *Non poteſt abſcondi* » *Civitas ſupra Montem poſita*. & Templum » juxta ordinem ſuum, ceremoniaſque funda» tum, ut quicquid in priori Populo fiebat car» naliter, in Eccleſia ſpiritualiter compleretur. » Tunc egreſſa eſt laus, ſive gratiarum actio: » Ut omnes Apoſtoli dicerent: *Gratia vobis &* » *pax*. Et multiplicati ſunt, & non imminuti: » Ut totus orbis crederet in Dominum Salvato» rem. Et glorificati ſunt, ut impleretur quod » ſcriptum eſt: *Glorioſa dicta ſunt de te, Civitas* » *Dei*. Fueruntque filii ejus, hoc eſt, Apoſtoli, » ſicut fuerunt à Principio *Abraham* & *Iſaac* » & *Jacob*, Principes generis Iſraëlitici. Tunc » viſitavit Dominus adverſùs omnes qui tribu» laverunt Populum Dei, adverſarias videlicet » Poteſtates. Et fuit Dux ejus ex eo: Haud du» bium quin Dominus & Salvator ſecundùm » carnem ex genere Iſraël. Et Princeps de me» dio ejus productus eſt. Applicavit eum Pater » ad ſe, & acceſſit ad eum, ut diceret Filius: » *Ego in Patre, & Pater in me eſt*: Quia nul» lus poteſt ſic cor ſuum applicare Deo, nec » ita ut Filius Patri eſſe conjunctus. Quodque » dicit: *Eritis mihi in Populum, & ego ero vo*» *bis in Deum*: Cernimus opere completum ex » parte in Iſraël, & ex toto in Gentium multi» tudine. Hoc Vaticinium de Chriſto & Eccleſia pariter interpretatur *Theodoretus*.

VII. Non minùs expreſſæ Vaticinationes de vocatione Gentium, de ortu Chriſti, de Veteris Legis abrogatione, & Novæ Legis promulgatione, Cap. xxxi. *Jeremiæ* continentur. Ad Gentium vocationem pertinent iſta. *Quia hæc dicit Dominus. Exultate in lætitia Jacob & hinnite contra caput Gentium. Perſonate & canite, & dicite Salva Domine, Populum tuum, reliquias Iſrael. Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ. Inter quos erunt cæcus & claudus, prægnans & pariens ſimul, cœtus magnus revertentium huc.* Ortum Chriſti ex Virgine ſpectant iſta: *Creavit Dominus novum ſuper terram: Femina circumdabit Virum.* Infantium cædem ab *Herode* nato Chri-

A ſto perpetratam hæc præſagiunt: *Hæc dicit Dominus: Vox in excelſo audita eſt lamentationis luctus, & fletus, Rachel plorantis filios ſuos, & nolentis conſolari ſuper eis quia non ſunt.* Confer *Matthæi* II. 16. & ſequentibus. *Tunc Herodes videns quoniam illuſus eſſet à Magis, iratus eſt valde, & mittens occidit omnes Pueros qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus ejus, à bimatu & infra, ſecundum tempus quod exquiſierat à Magis. Tunc adimpletum eſt quod dictum eſt per Jeremiam Prophetam dicentem: Vox in Rama audita eſt, ploratus & ululatus multus: Rachel plo-*
B *rans filios ſuos, & noluit conſolari, quia non ſunt.* Cùm S. *Matthæus* dicat, *Jeremiæ* Vaticinium in cæde Bethleemitarum Infantium impletum fuiſſe, colligitur Sanctum Evangeliſtam quamvis non in ſenſu literali, in ſenſu ſaltem myſtico, non in ſenſu duntaxat accommodatitio, illud de hujuſmodi cæde ab *Herode* perpetrata interpretatum fuiſſe. Ita ut luctus *Rachelis*, quæ prope Bethleem ſepulta eſt, tam gravis, tam late perſonans, ut uſque Rama auditus, figuratâ locutione, dicatur, ut luctus (loquam) *Rachelis* filiorum ſuorum ac nepotum, Judæorum ſcilicet
C ac Benjaminitarum Captivitatem plangentis, typus fuerit luctus mulierum Bethleemitarum & finitimarum, filios ſuos ab *Herode* trucidatos lugentium.

Ad Veteris Legis abrogationem, Legiſque Novæ promulgationem ſpectat iſtud *Jeremiæ* Oraculum in eodem Capite: *Ecce dies venient dicit Dominus & feriam domui Iſraël & domui Juda fœdus novum: Non ſecundùm pactum quod pepigi cum Patribus eorum, in die quâ apprehendi manum eorum, ut educerem eos de Terra Ægypti pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus*
D *ſum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Iſraël poſt dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam: & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in Populum. Et non docebit ultra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum dicens: Cognoſce Dominum. Omnes enim cognoſcent me, à minimo eorum uſque ad maximum, ait Dominus. Quia propitiabor iniquitati eorum & peccati eorum non memorabor amplius.* Divinæ legis non in tabulis lapideis, ſed in piorum hominum cordibus deſcriptio, novi fœderis per Chriſtum
E paciſcendi fructus eſt. Unde Apoſtolus II. *Corint.* III. 3. Chriſtianos ita compellat: *Epiſtola eſtis Chriſti miniſtrata à nobis, & ſcripta, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.* Univerſalis illa Dei notitia novi pariter fœderis fructus eſt. Unde Chriſtus *Joannis* VI. 45. ait: *Eſt ſcriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* Peccatorum denique remiſſio per Chriſtum, novi fœderis fructus eſt. Unde S. *Petrum* pro concione dixiſſe narrat S. Lucas *Act.* Cap. X. 43. *Huic omnes Prophetæ teſtimonium per-*
F *hibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes qui credunt in eum.* Denique S. *Paulus* Epiſtolæ ad Hebræos Cap. VIII. hunc *Jeremiæ* locum ad novi fœderis in Chriſto ſanctionem refert, veteri abolito. *Nunc autem* (inquit) *melius ſortitus eſt miniſterium, quantò & melioris teſtamenti Mediator eſt, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt. Nam ſi illud prius culpâ vacaſſet* (id eſt, niſi minùs perfectum fuiſſet) *non utique ſecundi locus inquireretur. Vituperans enim eos dicit: Ecce dies venient, dicit Dominus: & conſummabo ſuper domum Iſraël & ſuper domum Juda teſtamentum novum, non ſecundùm teſtamentum quod feci Patribus eorum, in die quâ ap-*

prehendi

p[illegible] manum eorum, ut educerem [illegible] de Terra Ægypti: Quoniam ipſi non permanſerunt in teſtamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus. Quia hoc eſt teſtamentum quod diſpoſui domui Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus. Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum ſuperſcribam eas, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in Populum, & non docebit unuſquiſque proximum ſuum, & unuſquiſque fratrem ſuum, dicens, Cognoſce Dominum. Quoniam omnes ſcient me à minore uſque ad majorem [illegible]rum. Quia propitius ero iniquitatibus eorum, & [illegible] eorum jam non memorabor. Dicendo autem novum, veteravit prius. Quod autem antiquatur & ſeneſcit prope interitum eſt. Lege *S. Hieronymum* & *Theodoretum* in Commentariis Capitis xxxi. *Jeremiæ.* Eccleſiæ ſtabilitatem, & inconcuſſam firmitatem poſtremus ille Capitis ejuſdem Verſus deſignat: *Sanctum Domini non evelletur, & non deſtruetur ultra in perpetuum.* Hæc Hieroſolymitano Templo non convenire, manifeſtum [illegible].

VIII. Illud *Threnorum* iv. 20. quamvis de *Joſia* ſecundùm ſenſum hiſtoricum intelligatur, ſecundùm altiorem tamen ſenſum & propheticum de Chriſto dictum eſt: *Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris. Cui diximus: In umbra tua vivemus in Gentibus.* Chriſtus enim Jeſus Dominus noſter Spiritus oris noſtri eſt, in quo vivimus, movemur, & ſumus: Ex cujus ſapore quicquid rectè ſentimus, ſapimus: Qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram: Qui vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, cujus livore ſanati ſumus. Sub ejus tutela in univerſis Gentibus verſatur Eccleſia. Lege *S. Hieronymum* & *Theodoretum* in Commentariis hujus loci.

ARTICULUS XII.

De Baruch Propheta.

Quo tempore Baruch vaticinatus ſit.

I. BAruch filius *Neriæ*, Jeremiæ Diſcipulus & Amanuenſis, quem *Joſephus* Libro x. *Antiquitatum*, Cap. xi. nobiliſſima ortum familiâ, & patriâ linguâ præclarè eruditum fuiſſe ait, Prophetiam ſuam [illegible]pſit *In anno quinto, in ſeptimo die menſis, in tempore quo ceperunt Chaldæi Jer[illegible]alem, & ſuccenderunt eam igni* (ut ipſe teſtatur) Id eſt, annis quinque poſt Hieroſolymitanum Excidium: Eamque *Jechoniæ* Regi præle[illegible], reliquiſque Judæis Babylone captivis: A quibus ad *Joakimum*, Helciæ filium, Sacerdotem, ac cæteros à *Nabuchodonoſore* in patria relictos miſſa eſt. Succenderant quidem Chaldæi *Domum Domini, & Domum Regis, & domos Jeruſalem, omnemque domum combuſſerant igni*, ut narratur iv. *Regum* Cap. xxv. Sed tamen agricolas & vinitores, quos ad excolendam terram *Nabuzardan* Princeps Militiæ Regis Babylonis reliquerat, & in vicinia habitantes incolas, Sacerdotes etiam & Levitas cum illis [illegible] perſtiti[illegible], veriſimile eſt inter Templi rudera Aram aliquam tumultuario opere excitaſſe, ſtatiſque Feſtivitatum diebus conven[illegible] ut Deum quo po[illegible] an[illegible] m[illegible]do ſecundum L[illegible] [illegible] ferent[illegible]que Sacrificia offerrent. Qu[illegible] enim [illegible] [illegible] tibus ſa[illegible]os conventus egerint, & Sa[illegible]cia obtu[illegible] [illegible] *Bar*[illegible] [illegible]c teſtat[illegible] [illegible] J[illegible] [illegible]us [illegible] J[illegible] in pat[illegible] [illegible] *[illegible] ad [illegible] de* [illegible]

Baruch. [illegible]

A *bus enim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]na, & efferte pro peccato [illegible] A[illegible] noſtr. . . E[illegible] [illegible] Librum iſtum qu[illegible] ad vos [illegible] [illegible] templi Domini in die [illegible] & in die [illegible].* Uo[illegible] & [illegible] [illegible] ſunt Judæos in captivorum nomine: *Re[illegible] [illegible] miſericordi[illegible] Domino [illegible] tua in nos.*

II. *Liber Baruch* à Melitone, O[illegible] Gregorio N[illegible]zeno, S. Epiphani[illegible], S. [illegible], S. Auguſt[illegible] [illegible] Concilis [illegible] [illegible] Carthaginenſi [illegible] Romano ſub Gelaſio I. in Sacrorum Li[illegible]

B Canone non recenſetur. Quo[illegible]llum [illegible] [illegible]dicem *Jeremiæ* Veteres ſpectarunt. A[illegible] *Alexan[illegible]* Lib. i. Pædagogi, Cap. x. [illegible] *priano* Lib. ii. Teſtimoniorum adverſùs Ju[illegible], Cap. [illegible] *Hilario* L[illegible] [illegible] De Trinitate, [illegible] *Auguſtino* Libro x[illegible]. *De Civitate Dei* Cap. xxxiii. ſub *Jeremiæ* nomine laudatur. Inter Libros Canonicos recenſetur à *S. Athanaſio* in Epiſtola Feſtali. Ex eo ut ex Libro Sacro & [illegible]nonico teſtimonia proferunt *S. Baſilius* Libro iv. contra Eunomium. [illegible] *Joannes Chryſoſtomus* Oratione *Quod Chriſtus ſit Deus.* & *S. Ambro-*

C *ſius* Lib[illegible] *De fide ad Gratianum.* Sub nomine *Baruchi* laudatur, & ex eo velut è Libro [illegible]cro teſtimonium profertur ab *Euſebio Cæſareenſi* Libro vi. *Demonſtrationis Evangelicæ*, Cap. xix. *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Librum *Baruch* inter Canonicos nominatim recenſet. Item *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro x. contra Julianum, p. 334. *Addam*, inquit, *& Beatum Baruch Eſaiæ verbis ſuffragantem. Dixit enim ipſe alicubi. Hic eſt Deus, non æſtimabitur alius ad eum. Adinvenit omnem viam ſcientiæ, & dedit eam Jacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo: & poſt hæc ſuper terram* Baruch. 3. 36.

D *viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt.* Theodoretus Librum *Baruch* ſuis illuſtravit Commentariis, & *Divinam Scripturam* vocat, in Cap. ii. Atque ad Incarnationem unigeniti Filii [illegible] hoc illius Vaticinium etiam refert: *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt.* Sed Libri iſtius antiquitatem, & divinam auctoritatem nihil magis probat, quàm *Danielis* teſtimonium, qui in Prophetiam ſuam tranſtulit iſta ex *Baruchi* Cap. i. *Domino Deo noſtro juſtitia, nobis autem confuſio faciei noſtræ, ſicut eſt dies hæc, omni Juda, & habitantibus in Jeruſalem, &*

E *Regibus noſtris, & Principibus noſtris, & Sacerdotibus noſtris, & Prophetis noſtris, & Patribus noſtris. Peccavimus ante Dominum Deum noſtrum, & non credidimus diffidentes in eum.* Item illud ex *Baruchi* Cap. ii. *Quia locutus eſt Dominus ſuper nos omnia mala hæc quæ venerunt ſuper nos, & non ſumus deprecati faciem Domini Dei noſtri, ut reverteremur unuſquiſque noſtrûm à viis noſtris peſſimis, & vigilavit Dominus in malis, & adduxit ea ſuper nos: Quia juſtus eſt Dominus in omnibus operibus ſuis, quæ mandavit nobis, & non audivimus vocem ipſ[illegible], ut iremus in præceptis*

F *Domini quæ dedit ante faciem noſtram. . . . Et nunc Domine Deus Iſrael, qui eduxiſti Populum tuum de Terra Ægypti in manu valida, & in ſignis, & in prodigiis, & [illegible] tua magna, & in brachio [illegible] [illegible] [illegible] ibi nomen ſicut eſt dies iſte. Peccavimus, impiè egimus, inique eſſimus, Domine Deus noſter, in omnibus juſtitiis tuis. . . Aperi oculos tuos [illegible] vide quia non ſe[illegible] [illegible] [illegible] Patrum noſtrorum [illegible] [illegible]mus preces, & petimus miſe[illegible] [illegible] ante [illegible]um tuum Domine D[illegible] [illegible].* Hæc omnia D[illegible] iiſdem penè verbis [illegible] Cap. i[illegible] [illegible] [illegible]que E[illegible] [illegible] pro[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]us [illegible]

Librum Baruch [illegible] Canonicos numerarunt, illumque Eccleſia ut Sacrum & Canonicum habet.

Libri Baruch Verſiones.

III. Hebraicum hujus Libri exemplar intercidit, ſolaque Verſio Græca ad nos pervenit, ex qua Latina adornata eſt: At Græcam hanc interpretationem ex Hebraico fonte derivatam, crebri, quibus ſcatet, Hebraiſmi probant. Syriaca Epiſtolâ, quæ *Baruchi* nomine inſcribitur, ſuppoſita eſt. Ab homine Chriſtiano ſcriptam indicant ea quæ de ſupremo Judicio & futuræ vitæ pœnis habet. Alicujus ex his Monachis, qui Syriæ deſerta primis Eccleſiæ ſeculis incoluerunt, fœtum eſſe Doctiſſimus Præſul *Huetius* conjicit.

Jeremiæ Epiſtola.

IV. Quæ in Vulgata noſtra Editione *Baruchi* Librum claudit, velut poſtremum illius Caput, *Jeremiæ Epiſtola*, non eſt *Baruchi*, ſed ipſius *Jeremiæ* fœtus; cujus Lamentationibus ſubnexa eſt in quibuſdam Septuaginta Interpretum Editionibus, & in Verſione Arabica. Unde *S. Athanaſius* in Epiſtola Feſtali: *Poſt hos numerantur Eſaias, Jeremias, Baruch, Lamentationes, Epiſtola.* Et *S. Hilarius* Prologo Explanationis in Pſalmos ait: Vaticinia *Jeremiæ*, cum Threnis, & Epiſtolâ unum conſtituere Librum ex viginti duobus, quibus Vetus Teſtamentum conſtat. Eam quidem *S. Hieronymus* Proœmio Commentariorum in *Jeremiam* ψευδεπίγραφον appellat, quòd in Codice Hebraico deſideraretur. At *S. Cypriani* temporibus habitam fuiſſe ab Eccleſia ut Sacram & Canonicam, conſtat ex ipſo *S. Cypriano*, qui teſtimonium ex illa proferens Libro *De Oratione Dominica*, teſtem appellat Jeremiam. *Per Jeremiam quoque hæc eadem Spiritus Sanctus ſuggerit, & docet dicens: In ſenſu autem tibi debet adorari Deus.* Quod in Vulgata Editione *Verſ.* 5. ita exprimitur: *Adorantes, dicite in cordibus veſtris: Te oportet adorari, Domine.*

DISSERTATIO XI.

DE HISTORIA ET LIBRO Tobiæ.

Hiſtoriæ Tobiæ ſumma.

I. TObit, ſive *Tobias Senior*, ex Tribu & Civitate Nepthali, quæ eſt in ſuperioribus Galilææ ſupra Naaſſon oriundus, vir eximiæ in Deum fidei & pietatis: cùm Niniven à *Salmanaſare* Aſſyriorum Rege captivus abductus eſſet, quo tempore captâ ab illo Samariâ, Iſraëliticum Regnum everſum eſt, à Lege Dei non receſſit, nec à piis operibus unquam deſtitit, maximè verò à caritate erga captivos contribule exercenda. A *Salmanaſare* clementer habitus, ejuſque Opſonator ſive Annonæ Curator conſtitutus, ut Græci Codices teſtantur, Rages Medorum Civitatem profectus, ibi *Gabelo* agnato ſuo, & ex deportatis uni, decem talenta argenti mutuò dedit. Poſt hæc, cùm *Sennacherib* filius *Salmanaſaris*, fuſis ab Angelo copiis, è Judæa fugiens reverſus eſſet, odioque ac furore in Iſraëlitas percitus, quotidie plurimos morte afficeret, *Tobias* corpora cæſorum furtim abrepta ſepeliebat. Quod pietatis opus cùm ipſi apud Regem crimini verteretur, aliquandiu latere coactus eſt, omnibus interim facultatibus ſpoliatus, cum Anna uxore contribule, & *Tobia* filio. Poſt dies quadraginta quinque [illegible] filiis *Sennacherib* [illegible] *F*[illegible], ſive *A*[illegible]. His omnibus rationibus Patris ſui, & Ærarii ſui adminiſtrationi [illegible]*charum*, ſive *Achiacarum* præfecit, *Hananeelis* fratris *Tobiæ* filium, cujus operâ & commendatione bona ſua recepit. Sed brevi iterum illis exutus, & ad egeſtatem redactus eſt, ita ut *Anna* uxor ejus iret quotidie ad opus textrinum, ut labore manuum ſuarum ſibi ac marito victum pararet, quem Deus cæcitate probabat. Porro cum *Tobias* ſe morti proximum crederet, filium *Tobiam* piiſſimis præceptis ac monitis inſtructum, & de eleemoſynæ virtute edoctum, miſit in Rages, ut pecuniam mutuò datam à *Gabelo* reciperet. Huic ſe ſocium ac ducem itineris adjunxit *Raphaël* Archangelus: Cujus conſilio invadentem piſcem in flumine Tigris apprehendit, & exenteravit, cor ejus, fel & jecur ad medicamenta ſeponens ac reſervans. Cùm ad *Raguelem* utriuſque *Tobiæ* conſanguineum diverti[ſſ]ent, *Saram* illius filiam unicam, & ampliſſimi patrimonii heredem, uxorem petiit, cujus ſeptem viros Dæmonium occiderat: & ab Angelo didicit quo fine ineundum eſſet conjugium, eoque utendum, ſervatâ per tres dies continentiâ, fuſis conjunctim cum uxore ferventiſſimis ad Deum precibus, & combuſto piſcis jecore, ut abigeretur Dæmonium: Ut tertiâ nocte Virginem cum timore Domini accipiens, amore filiorum magis quàm libidine, Sanctorum Patriarcharum benedictionem conſequeretur. Nuptiis celebratis, & receptâ curis *Raphaelis* à *Gabelo* pecuniâ, novi conjuges ad profectionem ſe accinxere. Cumque *Raguel* ipſis mediam partem omnium bonorum ſuorum in præſentiarum tradidiſſet, bene illis precatus eſt. Parentes filiam complexi, monuerunt *Honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & ſe ipſam irreprehenſibilem exhibere.* Tobias junior cum uxore, familia, & dote locuplete ad Patrem reverſus, ejus oculos felle piſcis linivit; quo remedio excuſſit albuginem, quæ videndi facultatem impediebat. Quibus cùm ſe Angelus notum feciſſet, *Raphaelem* ſe eſſe dicens, unum ex ſeptem qui adſtant ante Dominum, cui orationes ejus obtulerat, cum relicto prandio mortuos ſepeliret, *Tobias* Senior in laudes Dei & gratiarum actionem effuſus, de reſtitutione & futura fœlicitate Jeruſalem vaticinatus eſt, necnon de Eccleſia cùm in terris militante, tum in cœlis triumphante, cujus terrena Jeruſalem typus fuit. Ad eam enim hoc Oraculum *Tobiæ* pertinet: *Luce ſplendida fulgebis & omnes fines terræ adorabunt te. Nationes ex longinquo ad te venient: & munera deferentes, adorabunt in te Dominum, & terram tuam in ſanctificationem habebunt. Nomen enim magnum invocabunt in te. Maledicti erunt qui contempſerint te, & condemnati erunt omnes qui blaſphemaverint te: Benedictique erunt qui ædificaverint te. Tu autem lætaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedicentur, & congregabuntur ad Dominum: Beati omnes qui diligunt te, & qui gaudent ſuper pace tua. Anima mea benedic Dominum, quoniam liberavit Jeruſalem Civitatem ſuam à cunctis tribulationibus ejus Dominus Deus noſter. Beatus ero, ſi fuerint reliquiæ ſeminis mei ad videndam claritatem Jeruſalem. Portæ Jeruſalem ex ſapphiro & ſmaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioſo omnis circuitus murorum ejus. Ex lapide candido & mundo omnes plateæ ejus ſternentur: & per vicos ejus Alleluia cantabitur. Benedictus Dominus qui exaltavit eam, & ſit Regnum ejus in ſæcula ſæculorum ſuper eam, Amen.* Confer cum *Apocalypſi* Cap. xxi Verſ. 18. &

T[obiæ] Vaticinium de Eccleſia.

Tob. 13.

18. & ſequentibus. Vixit *Tobias*, ex quo viſum recepit, annis quadraginta duobus. Tunc autem ſexagenarius erat. Unde vixit in totum annis duobus ſupra centum, ut habet Liber *Tobiæ* ſecundùm Vulgatam Editionem. Moriturus, *Tobiam* filium ſuum, & ſeptem nepotes filios ejus ad pietatem hortatus, & Ninives everſionem, reditum Iſraëlitarum in Judæam, & inſtaurationem Jeruſalem, & Templi poſt cladem illatam à Chaldæis vaticinatus, juſſit ut poſt mortem matris Ninive diſcederent. Ruſus Eccleſiam ſpectat illud *Tobiæ* morientis Vaticinium: *Et relinquent Gentes Idola ſua, & venient in Jeruſalem, & inhabitabunt in ea, & gaudebunt in ea omnes Reges terræ, adorantes Regem Iſrael.* Quem enim alium Regem Iſrael omnes Reges terræ adorarunt, præter Jeſum Chriſtum? Quam Jeruſalem Gentes inhabitaturæ, relictis Idolis ſuis præter Jeruſalem myſticam, ſcilicet Eccleſiam Chriſti Jeſu? De quo dictum eſt Pſalmo LXXI. *Et adorabunt eum omnes Reges terræ: Omnes Gentes ſervient ei.* Cui *Nathanael* ait Joannis I. 49. *Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Iſrael.* Cui turbæ triumphantis Regis in morem illum excipientes, acclamarunt: *Hoſanna, Benedictus qui venit in Nomine Domini, Rex Iſraël.* (Joannis XII. 13.) Paruit mandatis ſanctiſſimi parentis Junior Tobias, ab ejus pietate nequaquam degener: & poſt obitum matris, reverſus eſt ad ſoceros cum uxore, filiis & nepotibus: Annos vixit novem ſupra nonaginta in timore Domini. Hæc Hiſtoriæ ſumma, quæ *Tobiæ* Libro continetur.

Auctor Libri Tobiæ incertus.

II. Auctor Libri *Tobiæ* incertus. Partim tamen à *Tobia* patre, partim a *Tobia* filio ſcriptum eſſe probabile eſt. Scilicet priora Capita duodecim, à patre; decimum-tertium, & decimi-quarti partem, quâ Senioris *Tobiæ* narratur obitus, à filio; poſtremos autem duos Verſus, quibus *Tobiæ* Junioris mors commemoratur, ab incerto Auctore adjectos. Hujus opinionis probabilitas colligitur ex Capite duodecimo, ubi *Tobiam* utrumque caſus ſuos in Commentarios referre jubet Angelus. Ubi enim habet Vulgata noſtra, *Narrate omnia mirabilia ejus*, Græcus Interpres habet γράψατε πάντα τὰ συντελεσθέντα εἰς βιβλίον. *Scribite in Libro quæcumque evenerunt.* Cui Angeli mandato viros pientiſſimos paruiſſe, veriſimillimum eſt. Chaldaicè primitus ſcriptus eſt, à *S. Hieronymo* Latinitate donatus, adhibito Interprete, qui Hebraicis verbis reddebat, quæ legebat Chaldaicè. Extant Libri *Tobiæ* Hebraicæ duæ Editiones à *Munſtero* & à *Fagio* publici juris factæ: Tertiam Manuſcriptam penes ſe habet Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius*. Cum Græca magis conveniunt, quàm cum Latina Verſione. Porro Græcam antiquiſſimam eſſe omnium Libri hujus Interpretationum, ex eo conſtat, quòd eâ uſi ſint Auctor Conſtitutionum quæ Apoſtolicæ vocantur, *S. Polycarpus* Epiſtolâ ad Philippenſes, *Clemens Alexandrinus* Libro I. *Stromatum*, aliique Patres Græci & Latini *S. Hieronymo* vetuſtiores. De auctoritate Libri *Tobiæ* nunc agendum.

Liber Tobiæ Chaldaicè ſcriptus.

PROPOSITIO UNICA.

In primo quidem Librorum Sacrorum Canone Tobiæ Liber conſcriptus non fuit. Ab Eccleſia tamen inter Libros Sacros & Canonicos receptus eſt.

PRima pars facilè probatur. Nam & in Hebræorum Canone deſideratur: & in Librorum Canonicorum Indice prætermiſſus eſt à *Melitone*, *Origene*, Concilio Laodiceno, *S. Athanaſio* in Epiſtola Feſtali, Auctore Synopſis Scripturæ Sacræ apud *S. Athanaſium*, *S. Cyrillo Hieroſolymitano* Catecheſi IV. *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine de veris Scripturis, *S. Epiphanio* Libro de Menſuris & Ponderibus, *S. Hilario* in Prologo Pſalmorum: Qui tamen obſervat Libros *Tobiæ* & *Judith* ab aliquibus in Canonem referri: *Quibuſdam autem viſum eſt* (inquit) *additis Tobia & Judith, viginti quatuor Libros, ſecundùm numerum Græcarum Litterarum, connumerare.* Sancto denique *Hieronymo* locis inferiùs adnotandis.

Partem Propoſitionis alteram Veterum teſtimonia probant, *S. Cypriani* Libro *De Opere & Eleemoſynis*, ubi ait: *Loquitur in Scripturis Divinis Spiritus Sanctus, & ait: Eleemoſynis & fide delicta purgantur. . . . Raphaël quoque Angelus paria teſtatur, & ut Eleemoſyna libenter ac largiter fiat, hortatur, dicens: Bona eſt oratio cum jejunio & eleemoſyna; Quia eleemoſyna à morte liberat, & ipſa purgat peccata.* Quod ex *Tobiæ* Cap. XII. 9. ſumptum eſt. Et Libro III. *Teſtimoniorum ad Quirinum*, qui *S. Cyprianum* rogaverat ut ad ſuam inſtructionem *excerperet de Scripturis Sanctis quædam Capitula ad religioſam Sectæ noſtræ diſciplinam pertinentia*, idem Sanctus Antiſtes & Martyr ipſi morem gerens, & *quædam præcepta dominica & magiſteria divina colligens, quæ eſſe facilia & utilia legentibus poſſint*, ex Libro *Tobiæ* teſtimonia profert Cap. I. ubi *De bonis operis & miſericordia* agit. *De hoc ipſo* (inquit) *apud Tobiam: Et dixi Tobiæ filio meo: Vade, & adduc quemcumque pauperem inveneris ex fratribus noſtris, qui tamen in mente habeat Deum ex toto corde ſuo, hunc adduc, & manducabit pariter meum prandium hoc. Ecce ſuſtineo te, fili, donec venias. Item illic: Omnibus diebus vitæ tuæ, fili, Deum in mentem habe, & noli præterire præcepta ejus. Juſtitiam fac omnibus diebus vitæ tuæ, & noli ambulare viam iniquitatis: Quoniam agente te ex veritate, erit reſpectus operum tuorum. Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli avertere faciem ab ullo paupere: Ita fiet, ut nec à te avertatur facies Dei. Quomodo habueris, fili, ſic fac. Si tibi fuerit copioſa ſubſtantia, plus ex illa fac eleemoſynam. Si exiguum habueris, ex hoc ipſo exiguum communica. Et ne timueris, cùm facis eleemoſynam, præmium bonum repones tibi in diem neceſſitatis: Quoniam eleemoſyna à morte liberat, & non patitur ire in tenebras. Munus bonum eſt eleemoſyna omnibus qui faciunt eam coram Deo.*

S. Baſilii Homiliâ *De Avaritia*, ſententiam ex *Tobiæ* Libro depromptam *Divinum præceptum* appellantis.

S. Ambroſii Libro VI. in *Hexaemeron*, Cap. IV. *Sunt ergo canes qui noverint latrare pro Dominis noverint ſua tecta defendere. Unde & tu diſce vocem tuam exercere pro Chriſto, quando ovile Eccleſiæ incurſant lupi graves. . . Talis canis*

viator

viator & comes Angeli eſt, quem Raphael in Libro Prophetico non otioſè ſibi & Tobia filio adjungendum putavit, quando perrexit ut Aſmodeum fugaret, firmaret copulam conjugalem. Memoris enim affectûs gratiâ pellitur Dæmonium, ſtabilitur conjugium. Muta itaque ſpecie beſtia Sanctus Raphael Angelus Tobiæ Juvenis, quem tuendum receperas, ad relationem gratiæ erudiebat affectum. Et Libro *De Tobia*, Cap. 1. *Lecto Prophetico Libro, qui inſcribitur Tobias, quamvis plenè vobis virtutes S. Prophetæ Scriptura inſinuaverit, tamen compendiario mihi ſermone de ejus meritis recenſendis & operibus apud vos tractandum arbitror; ut ea quæ Scriptura hiſtorico more digeſſit latiùs, nos ſtrictiùs comprehendamus, virtutum ejus genera velut quodam breviario colligentes.*

S. Auguſtini, cùm Libro 11. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. VIII. ubi totum Canonem Scripturarum recenſens, *Tobiam* in eo collocat: Tum in *Speculo*, ubi plures *De Tobiæ Libro* repræſentat ſententias: & tamen in Præfatione monuerat, ſe ex Libris duntaxat Canonicis hoc Opus compoſuiſſe. *De his igitur* (inquit) *quæ ita ſunt poſita in Literis ſacris, vel jubendo, vel vetando, vel ſinendo, ut etiam nunc, id eſt, tempore Novi Teſtamenti ad vitam piam exercendam moreſque pertineant, hoc Opus quod in manus ſumpſi componere aggreſſus ſum: Ut quantùm me Deus adjuvat, omnia talia de Canonicis Libris colligam, atque ut facilè inſpici poſſint, in unum tanquam Speculum congeram.* Et poſtquam Sententias ex *Tobiæ* Libro coegeſſit, ſubdit: *Jam nunc quoniam non omnes Libri Canonici Veteriſque Teſtamenti huic Operi noſtro neceſſaria dederunt; neque ii qui dederunt, ex omnibus ſuis locis conveniebat ut darent, ſed ex eis tantùm ubi apertiora morum bonorum præcepta comperimus; ſive ubi utilia jubentur, ſive ubi contraria prohibentur: Ad Sacras Literas Evangelicas & Apoſtolicas tranſeamus.*

Librum *Tobiæ* in Canonicorum Librorum Catalogo pariter deſcripſere Concilium Hipponenſe anno trecenteſimo nonageſimo-tertio celebratum, Canone XXXVIII. & Carthaginenſe anno trecenteſimo nonageſimo-ſeptimo habitum, Canone XLVII. *Innocentius Primus* Pontifex Maximus in Epiſtola ad Exuperium, *Gelaſius* I. in Synodo Romana, *Caſſiodorus*, *S. Iſidorus Hiſpalenſis*, *Rabanus Maurus*, &c. *Eugenius* IV. in Decreto, & Sacra Synodus Tridentina Seſſione IV.

Objicitur primò *S. Hieronymi* teſtimonium in Prologo Galeato, dicentis: *Igitur Sapientia, quæ vulgò Salomonis inſcribitur, & Jeſu filii Sirach Liber, & Judith, & Tobias, & Paſtor, non ſunt in Canone.* Et Præfatione in Libros Salomonis: *Judith, Tobiæ, & Macchabæorum Libros legit quidem Eccleſia, ſed eos inter Canonicas Scripturas non recipit.* Et in Caput VIII. Danielis: *Ubicumque medicina & ſanatio neceſſaria eſt, Raphael mittitur, qui interpretatur Curatio vel Medicina Dei (ſi cui tamen placet Tobiæ Librum recipere.)* Et Præfatione in *Jonam* Prophetam: *Liber quoque Tobiæ, licet non habeatur in Canone; tamen quia uſurpatur ab Eccleſiaſticis Viris, tale quid memorat.*

Reſpondetur, *S. Hieronymum* de Libris Canonicis primi Ordinis ibi loqui, quos nempe *Eſdras* & Synagoga Magna in Canonem Hebraicum retulerunt, & quos omnes Eccleſiæ pro Canonicis ſemper habuerunt: At non negat Librum *Tobiæ* ad ſecundum Canonem pertinere: cùm & ab Hebræis inter *Hagiographa* numeratum teſtetur *Præfatione in Tobiam*, id A eſt, inter Libros ſacros, quos clauſo & obſignato jam Canone ab *Eſdra* & Viris Synagogæ Magnæ, poſterorum diligentia juvante Deo reperit, & Eccleſia ut Sacros habet, legit, veneratur. *Exigitis* (inquit) *ut Librum Chaldæo ſermone conſcriptum, ad Latinum ſtylum traham; Librum utique Tobiæ, quem Hebræi de Catalogo Divinarum Scripturarum ſecantes, his quæ Hagiographa memorant, mancipaverunt. Feci ſatis deſiderio veſtro, non tamen meo ſtudio. Arguunt & nos Hebræorum ſtudia: & imputant nobis contra ſuum Canonem Latinis auribus iſta transferre. Sed* B *melius eſſe judicans Phariſæorum diſplicere judicio, & Epiſcoporum juſſionibus deſervire, inſtiti ut potui.*

Objicitur ſecundò, Plures hoc in Libro antilogias reperiri, adeoque Spiritûs Sancti fœtum non eſſe. Scilicet *Sara* filia *Raguelis*, quam Junior *Tobias* uxorem duxit, Cap. III. 7. habitaſſe dicitur *in Rages Civitatis Medorum*: & nihilominus *Tobias*, cùm ad locum perveniſſet ubi erat *Sara*, rogavit *Raphaelem*, quem hominem adhuc putabat, ut aſſumptis animalibus & ſervis iret *ad Gabelum in Rages Civitatem Medorum*, redderetque ei chirographum ſuum, & reciperet C ab eo pecuniam, ac ad Nuptias ſuas illum invitaret (*Cap.* IX. 3. 6.) Domus itaque *Saræ* non erat in Rages, ut habetur Capite tertio.

Reſpondent aliqui, Duas in Media fuiſſe Civitates, quibus idem nomen *Rages* inditum. Aiunt alii, *Saram* tertio Capite dici fuiſſe in Rages, non quòd in ipſa Civitate fuerit, ſed in loco vicino, ſicut Romæ habitare dicitur, qui Tuſculi, vel alibi in agro Romano habitat. Alii Nuptias celebratas fingunt ruri in domo obi *Sara* manere conſueverat, de qua loquitur Caput III. cùm ait: *Perrexit in ſuperius cubiculum* D *domûs ſuæ: & tribus diebus & tribus noctibus non manducavit neque bibit*: Ex ſuperiori paternæ domus cubiculo villam ſive domum ruralem fabricantes. Alii Vulgatam Verſionem Latinam Capite tertio, quoad nomen loci duntaxat in quo manebat *Sara*, in paterna domo, corrigendam cenſent ex Græca Verſione omnium *Tobiæ* Interpretationum antiquiſſima. Hanc autem habere: *In eadem die contigit filiæ Raguel Sarræ in Ecbatanis Mediæ & ipſam improperari ab ancilla Patris ſui.* ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Μηδίας. Idem habet E Verſio Syriaca; idem Editiones Hebraicæ *Munſteri* & *Fagii*. Atque ita vertiſſe *S. Hieronymum* ex Chaldaico veriſimile eſſe, & *Rages* pro *Ecbatanis* incuriâ Scribarum irrepſiſſe. Ex Ecbatanis porro Medorum Metropoli *Raphaelem* Angelum in Rages, quæ *in Monte Ecbatanis* ſita erat, & vicino territorio nomen dabat, perrexiſſe ad *Gabelum*, prout ipſum rogaverat *Tobias*. Poſterior hæc Reſponſio magis placet.

Objicitur tertiò, Galaaditidem, Galilæam, & Terram Nephtali à *Theglathphalaſare* Aſſyriorum Rege expugnatam & occupatam fuiſſe, & univerſos Nephtali tribules in captivitatem abdu- F ctos, ut conſtat ex IV. *Regum* Cap. XV. 29. & I. *Paralipomenon* V. 25. 26. Adeoque *Tobiam* falsò dici Cap. I. *Ex Tribu & Civitate Nephtali*, qui à *Salmanaſare* poſtea regnante captivus *Niniven* cum omni Tribu ſua fuerit deportatus.

Reſpondetur, Primam deportationem Iſraëlitarum ex Galaaditide, Galilæa, & Terra Nephthali à *Theglathphalaſare* factam adeo generalem non fuiſſe, ut ſecundæ ſub *Salmanaſare* locum non reliquerit. Nec mirum, cùm etiam poſt ultimam illam deportationem, & integrum Regni Iſraëlis Excidium, plures in Terra Iſraël remanſerint. Unde II. Paralipomenon Cap. XXXIV. 6. 9. narratur *Joſiam* multis annis poſt deporta-

tionem illam generalem decem Tribuum, Urbes *Manaſſis*, *Simeonis*, *Ephraim*, *Nephtali*, maximam partem vaſtatas ab Idololatria repurgaſſe, & à reliquiis earum Tribuum ſacrum tributum exegiſſe. Porro ex illa generali clade ac deportatione Iſraëlitarum à *Salmanaſare* facienda aliquos in Terra Iſraël remanſuros, ſicut poſt meſſem ſpicæ aliquæ paſſim in agris remanent, & racemi quidam in vineis, prædixerat *Iſaias* Cap. xvii. *Et ceſſabit adjutorium ab Ephraim, & Regnum à Damaſco: & reliquiæ Syriæ ſicut gloria filiorum Iſrael erunt: dicit Dominus Exercituum. Et erit in die illa: Attenuabitur gloria Jacob, & pinguedo carnis ejus marceſcet. Et erit ſicut congregans in meſſe quod reſtiterit, & brachium ejus ſpicas leget: & erit ſicut quærens ſpicas in Valle Raphaim. Et relinquetur in eo ſicut racemus, & ſicut excuſſio oleæ duarum vel trium olivarum in ſummitate rami, ſive quatuor aut quinque in cacuminibus ejus fructus ejus: Dicit Dominus Deus Iſraël.* Quidni ergo & ex prima deportatione ſub *Theglathphalaſare* plurimi in Tribu & Civitate Nephthalim remanſerint?

Objicitur quartò; Librum illum Canonicum non eſſe, in quo plurima Angelo mendacia affinguntur: In Libro porro *Tobiæ* plurima Angelo mendacia affingi: Interrogatus enim à Juniore Tobia, Unde eſſet? reſpondiſſe dicitur Cap. v. *Ex filiis Iſraël.* Rurſus interrogatus, An noſſet viam quæ ducit in Regionem Medorum? Reſpondit: *Novi: & omnia itinera ejus frequenter ambulavi, & manſi apud Gabelum fratrem noſtrum.* Quærenti, De qua Domo & de qua Tribu eſſet? Reſpondit: *Ego ſum Azarias Ananiæ magni filius.* Quærenti *Raguëli*, Unde eſſent? dixerunt: *Ex Tribu Nephtali ſumus, ex captivitate Ninive.* (ut narratur Cap. viii.) quæ cùm falſa eſſent & mendacia, adeoque Angelo indigna; Liber in quo illi affinguntur, non eſt à Spiritu Sancto dictatus.

Reſpondetur, Angeli *Raphaëlis* reſponſa ſub vulgarium verborum cortice ſublimiorem quidem ac myſticum ſenſum involviſſe, at nihil falſi continere. Verè enim dixit, ſe eſſe ex filiis Iſraël, ex Tribu Nepthali, ex captivitate Ninive: Quia Iſraëlitarum Ninive captivorum curam gerebat ſingularem, ſibi à Deo demandatam, & præſertim Tribus Nephtali. Vel quia *Iſrael* Hebraicè idem eſt ac *Dominans Deus*: Omnes autem Angeli ſunt filii Dei dominantis, ſecundùm illud Job. xxxviii. *Ubi eras cùm me laudarent Aſtra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?* Vel etiam, quia *Iſraël* idem eſt ac *Videns Deum.* Porro *Angeli* (inquit Chriſtus) *ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.* Secundò verè

A ait *Raphaël* ſe eſſe *Azariam Ananiæ magni Filium*, quia formam *Azariæ* aſſumpſerat, ejuſque perſonam gerebat. Sic *Geneſis* xxxi. 13. Angelus ait: *Ego ſum Deus Bethel*: quia loquebatur in perſona Dei, ut ejus Legatus. Sic *Exodi* xx. Angelus vice Dei Decalogum promulgans, ait: *Ego ſum Dominus Deus tuus.* Præterea, cùm Angelorum nomina ex miniſterio ſumantur, & *Michael* cum Dracone ſuperbo pugnans, nomen habeat humilitatis, *Quis ut Deus?* & *Raphael* idem ſit quòd *Curatio Dei*; quia *Tobiæ* curavit B cæcitatem; *Gabriel* idem ſonet quòd *Fortitudo Dei*, quia præliis Dei præeſt: *Azariæ* nomen *Raphaël* Angelus meritò uſurpavit, quod ſignificat *Adjutorium Dei*: quia unus eſt ex ſeptem qui adſtant ante Thronum Dei: tanquam interioris admiſſionis Satrapæ, & nihilominus in Miniſterium extraordinariè mittitur propter eos qui hereditatem capiunt ſalutis. Non minùs appoſitè id nomen ſibi ſumpſit *Raphael*, ſive à radice *Atſar*, id eſt, *prohibuit*, derivetur, ut idem ſit *Azarias*, quòd *Prohibitio vel Retentio Dei*: Siquidem Aſmodæum Dæmonem prohibuit, ne C *Tobiæ* ac *Saræ* noceret, illumque religavit in deſerto ſuperioris Ægypti: Sive à radice *Aſcar*, id eſt, *Dives fuit*, aut à radice *Otſar*, id eſt, *Theſaurus*, ut *Azarias* idem ſit quòd *Divitiæ*, vel *Theſaurus Dei*: Ipſe enim theſauros ſapientiæ & beneficentiæ Dei præ ſe fert, eorumque Adminiſter ac Diſpenſator eſt: Sive tandem à radice *Aſro*, id eſt, *Beatitudo*, petatur ejus ſignificatio, ut *Azarias* idem ſit quòd *Beatitudo Dei.* Beati ſunt enim cœleſtes illi Spiritus, ex quo in gratia conditi, Deo poſt creationem ſuam amore caſto adhæſerunt, & in bona voluntate, quam à Deo D acceperant, eodem ampliùs adjuvante perſeverantes, ad illam beatitudinem, unde numquam ſe caſuros certiſſimè ſcirent, pervenerunt. Nec minùs verè *Ananiæ Magni filium* ſe dixit: Sive *Ananias* ſcribatur per *Cheth*, Hebraicéque ſonet *Chananias*, quod idem eſt ac *Gratia* ſive *Donum Dei.* Totum enim quod ſunt Angeli, Deo acceptum referunt; adeóque *Gratiæ Dei* filii jure merito vocantur: Sive ſcribatur per *Ain*, *Anania*, id eſt, *Nubes Dei*: Quia Angeli ſunt filii Dei inviſibilis & incomprehenſibilis, *Qui poſuit nubem latibulum ſuum.* Et ipſe *Raphaël* quaſi nube aſſum- E pti corporis ſe obtexit, ut cum *Tobia* familiariter ceu dux viæ, comes, & frater verſaretur. Fratrum autem nomine ab hominibus fidelibus & piis vocari non dedignantur Angeli, ſiquidem eumdem Patrem Deum utrique agnoſcunt: Ad eamdem ſalutis hereditatem, quam poſſident illi, tendunt iſti, &, ſi meruerint, ſunt *Angelorum Candidati*, ut ait *Tertullianus.*

Finis quintæ Mundi Ætatis.

HISTORIA ECCLESIASTICA
VETERIS TESTAMENTI.
SEXTA MUNDI ÆTAS,
A CAPTIVITATE BABYLONICA, AD NATALE CHRISTI, ANNOS DUOS SUPRA SEXCENTOS COMPLEXA.

HISTORIÆ SYNOPSIS.

CAPUT PRIMUM.

HUJUS ÆTATIS HISTORIA EX LIBRIS SACRIS exponitur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Rebus Judæorum tempore Captivitatis.

I. CAPTIVITAS Babylonica A ſeptuagiota annis definita fuit *Jeremia* XXV. & XXIX. & *Danielis* IX. 2. De quorum exordio & fine in Diſſertationibus agemus. An Sacra Volumina in Urbis excidio perierint, Quæſtio eſt ab Eruditis diſceptata, quam pariter expendemus. Judæorum ad ſuperſtitiones Gentium defectionem ſive Ba- B bylone, ſive in Ægypto, tempore Captivitatis, literis prodidere Prophetæ ad illorum reprehenſionem & correctionem ſuperſtites, Jeremias, Baruch, Ezechiel, & Daniel. (*Jeremiæ* XLIV. *Baruch.* VI. *Ezechielis* XXXVI. *Danielis* IX.) Miracula plurima ad fidelium ſolatium per id tempus à Deo patrata. *Daniel* cœleſtis ſapientiæ ſpecimen dedit, caſtiſſimam *Suſannam* à Senibus impudicis falsò adulterii accuſatam, temerè à judicibus damnatam, moxque lapidibus obruendam, in judicium reduci jubens, inſontemque abſolvi; & Senes libidinoſos, falſique teſtimonii convictos interimi. (*Danielis* XII.) Anno ſecundo Regni *Nabuchodonozoris*, Regis Babylonis, ſomnium ejus de ſtatua, capite aureo, pectore & brachiis argenteis, æneo ventre, teſtaceis ſimul ac ferreis pedibus quatuor Monarchias ſignificante, Babyloniorum, Perſarum, Græcorum & Romanorum, uſque ad Chriſti Regnum æternum, eidem Regi rei per ſomnium viſæ immemori aperuit, & interpretatus eſt. Quam ob rem *Nabuchodonozor* Numinis vim in *Daniele* agnoſcens, in terram pronus Prophetam adoravit, victimaſque immolari, & thus ipſi adoleri voluit. Quo divinos honores reſpuente, in laudem Dei Judæorum

Miracula tempore Captivitatis patrata.

Suſannæ liberatio.

Daniel Nabuchodonoſoris ſomnium explicat.

erupit: *Verè*, inquit, *Deus veſter Deus Deorum eſt, & Dominus Regum, & revelans myſteria: Quoniam tu potuiſti aperire hoc Sacramentum.* Tum *Danielem* maximis muneribus donatum, omnibus Babylonis Provinciis & Magiſtratibus univerſis Chaldæorum præfecit. *Danielis* verò ſocios, *Sidrach*, *Miſach* & *Abdenago*, ſuper operas Provinciæ Babylonis conſtituit, ut ipſi gratificaretur. (*Danielis* II.) Paulò pòſt, anno ſcilicet decimo-ſexto Captivitatis, *Nabuchodonozor*, rebus proſperis inſolens, ſtatuam ex auro ſolido, cubitorum ſexaginta, in campo *Dura* Provinciæ Babylonis erexit, omnibus eam adorare ad tubæ clangorem juſſis, pœnâ ignis in rebelles conſtitutâ. Chaldæis obſequentibus, *Ananias*, *Miſael*, & *Azarias* ſtatuam adorare renuunt, ideóque Regia Edicto in fornacem ardentem conjiciuntur. Sanctis hominibus parcit ignis. Illæſis non modò corporibus, ſed & veſtimentis, mediis in flammis ambulant, in Dei laudes effuſi. Ex fornace erumpens ignis in ſævi operis miniſtros vim totam exerit. Rex novitate Miraculi attonitus, ſe tres viros in medio ignis ambulantes, & quartum cum illis *Similem Filio Dei*, intueri reſtatur. Quamobrem Deum Hebræorum laudat, miſſiſque per omnes Ditiones ſuas Edictis, virtutem illius prædicat, blaſphemiamque in ipſum proferri vetat ſub pœna capitis & vaſtitatis. *Benedictus Deus eorum*, inquit, *Sidrach* videlicet, *Miſach* & *Abdenago*, *qui miſit Angelum ſuum, & eruit ſervos ſuos, qui crediderunt in eum. & verbum Regis immutaverunt, & tradiderunt corpora ſua ne ſervirent, & ne adorarent omnem Deum, excepto Deo ſuo. A me ergo poſitum eſt hoc Decretum, Ut omnis Populus, Tribus & lingua, quacumque locuta fuerit blaſphemiam contra Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, diſpereat, & domus ejus vaſtetur: Neque enim eſt alius Deus, qui poſſit ita ſalvare.... NABUCHODONOSOR Rex, omnibus Populis, Gentibus, & Linguis, qui habitant in univerſa terra, pax vobis multiplicetur. Signa & mirabilia fecit apud me Deus Excelſus. Placuit ergo mihi prædicare ſigna ejus, quia magna ſunt. & mirabilia ejus, quia fortia: & Regnum ejus Regnum ſempiternum, & Poteſtas ejus in generationem, & generationem.* (Danielis III.)

Tres pueri in fornacem miſſi, ibique illæſi.

Nabuchodonoſor Miraculi teſtis, Deum Hebræorum laudat, & blaſphemari vetat.

II. Verumtamen cùm *Nabuchodonoſoris* arrogans animus eo miraculo immutatus non eſſet, Deus ſuperbiam ejus edomuit terribili calamitate. In dementiam ſcilicet ac furorem incidens, Regno, & hominum ſocietate pulſus eſt, & in ſolitudinem ablegatus, ubi gramine quadrupedis inſtar veſcebatur. Eo in ſtatu ſeptem annorum ſpatio manſit, prout ipſi fuerat prædictum à *Daniele*, ſomnium ejus de Arbore excelſa, ſuccidi juſſâ, explicante, atque admonente ut peccata ſua eleemoſynis redimeret: Quod deinde cœleſti voce ipſi fuerat ſignificatum, terribiliter inclamante: *Tibi dicitur, Nabuchodonoſor Rex: Regnum tuum tranſibit à te. Et ab hominibus ejicient te, & cum beſtiis & feris erit habitatio tua: Fœnum quaſi bos comedes, & ſeptem tempora mutabuntur ſuper te, donec ſcias quòd dominetur Excelſus in Regno hominum, & cuicumque voluerit det illud.* Ipſi denuntiata cœlitùs eſt terribilis ſententia, cùm de potentia, divitiiſque ſuis tacitus gloriaretur, poſt annum à prædictione Danielis: *Poſt finem menſium duodecim, in Aula Babylonis deambulabat. Reſpondítque Rex, & ait: Nonne hæc eſt Babylon Magna, quam ædificavi in Domum Regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cùmque ſermo adhuc eſſet in ore Regis, vox de cœlo ruit, &c.* Quem Prophetæ locum *S. Hieronymus* expendens, hæc habet: *Fecit quidem Nabuchodonoſor, juxta Danielis conſilium, miſericordias in pauperes, & idcirco uſque ad menſem duodecimum in eum eſt dilata ſententia. Sed quia poſtea ambulans in Aula Babylonis, gloriatur, & dicit:* Nonne hæc eſt Babylon Magna, quam ego ædificavi? *Bonum miſericordiæ perdidit malo ſuperbiæ. Ideo igitur differtur ſententia, ne videatur miſericordia in pauperes minimè profuiſſe. Sed ſtatim ut locutus eſt, per ſuperbiam perdidit Regnum, quod per eleemoſynas conſervatum fuerat.* Quod autem cor Nabuchodonoſoris ab humano mutatum dicitur, & cor feræ datum ei, & quod ipſe de ſe ait: *Et figura mea reverſa eſt ad me*, non ſignificat *formam ipſum amiſiſſe, ſed mentem*, ut idem *S. Hieronymus* explicat. Suffragatur & *Theodoretus* Libro IV. in Danielem. *Expulſus autem primum eſt* (inquit) *propter ipſum morbum: Furore enim & rabie correptus, infinita mala perpetraſſet, ſi modo ei facultas data fuiſſet. Deinde etiam propter odium, quod in illum omnes habentes, cùm valebat, occultare conabantur, cùm vero in calamitatem incidiſſet, omnes ei inſultabant, ob crudelitatem ipſum abominati.* Et fœnum, *inquit*, ut bos comedit. *Proprium eſt enim deſipientium, non ſolum dicere ac facere ea, quæ ratione & ordine careant, ſed omnia etiam, in quæcumque inciderint, comedere: Quod cerni etiam nunc poteſt in iis, qui a Dæmonibus vexantur: Talia enim & faciunt, & patiuntur. Neque ſolum ut bos comedit fœnum, verùm* etiam à rore cæli corpus ejus infectum eſt. *Sub dio enim agens in ærumna, nudoque corpore cum gelu & æſtu conflictans, neceſſariò alium colorem accepit.* Donec capilli ejus quaſi leonum magni facti ſunt, & ungues ejus quaſi avium. *Non detonſus enim uſitato more, neque reſectis unguium excrementis, neceſſariò tamdiu ejuſcemodi habuit & capillos & ungues. His autem omnibus ſignificabat neglectum ipſum, & nulli curæ alicui fuiſſe. Divinâ enim providentiâ deſtitutus, ne propinquorum quidem curâ potitus eſt, cùm tamen ipſi adeſſent uxor, liberi, & cognati. Sed inſtar feræ inculta loca peragrabat, beſtiarum cibum ventri indulgens. Nam quia homo cum eſſet, & in honore maximo, non intellexit, ſed comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis, & in ſibi ſubjectos ferinâ mente & animo fuerat, meritò etiam, ferinâ & agreſti vitâ juſtiſſimè damnatus fuit.*

Nabuchodonoſor Nabuchodonoſoris pœna.

Nabuchodonoſor formam humanam non amiſit. Quomodo cor feræ ipſi datum?

III. Poſt ſeptem annos ſanitati ac menti reddita, Regnoque reſtitutus, Dei potentiam agnovit, prædicavit, ut ipſe teſtatur, Danielis IV. *Igitur poſt finem dierum, ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cælum levavi, & ſenſus meus redditus eſt mihi: Et Altiſſimo benedixi, & viventem in ſempiternum laudavi, & glorificavi: Quia poteſtas ejus poteſtas ſempiterna, & Regnum ejus in generationem & generationem. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati ſunt: Juxta voluntatem enim ſuam facit tam in Virtutibus cæli, quàm in habitatoribus terræ: & non eſt qui reſiſtat manui ejus, & dicat ei: Quare feciſti? In ipſo tempore ſenſus meus reverſus eſt ad me, & ad honorem Regni mei, decoremque perveni: & figura mea reverſa eſt ad me: Et Optimates mei, & Magiſtratus mei requiſierunt me, & in regno meo reſtitutus ſum: & magnificentia amplior addita eſt mihi. Nunc igitur ego Nabuchodonoſor laudo & magnifico, & glorifico Regem Cæli, quia omnia opera ejus vera, & viæ ejus judicia, & gradientes in ſuperbia poteſt humiliare.* Quæ verba *Theodoretus* expendens, ait: *Tantum utilitatis ex calamitatibus percepit Nabuchodonoſor, ut Prophetæ inſtar de Deo & ſentiat & loquatur.* De Nabuchodonoſoris converſione & ſalute ambigitur. Veram ſinceramque pœnitentiam ipſum egiſſe *S. Hieronymus* cenſet Epiſtolâ

Nabuchodonoſor ſanitati, menti, regnoque reſtitutus, Dei potentiam prædicat.

Utrum Nabuchodonoſor pœnitentiam egerit, & ſalutem æternam conſecutus ſit?

Epiſtolâ cxi. *Numquam ... it, eſt ſera converſio. Latro de Cruce tranſiit in Paradiſum: Nabuchodonoſor Rex Babylonis poſt effigiationem corporis & cordis, & beſtiarum inter eas convictum, mentem recepit humanam.* Idem S. *Auguſtino* viſum eſt Epiſtolâ cxi. olim cxxii. ad *Victorianum* ſcribenti: *Sed ne aliquis exiſtimet illos Dei ſervos, quos diximus a Barbaris interfectos, ſic illam mortem evadere debuiſſe, quomodo tres illi viri ab ignibus, & Daniel a leonibus liberatus eſt, ſciat illa propterea facta Miracula, ut eos verum Deum colere crederent Reges, a quibus in illa ſupplicia tradebantur. Hoc enim erat in occulto judicio Dei, ut illis Regibus eo modo conſuleret ad ſalutem. Antiocho autem Regi, qui Machabæos pœnis crudelibus interemit, noluit ita conſulere, ſed eorum glorioſiſſimis paſſionibus cor durum Regis acriori ſeveritate punivit.* Eidem ſententiæ favet *Theodoretus* in Commentariis. Mitto *Pſeudo-Dorotheum*, & *Pſeudo-Epiphanium* in Vitis Prophetarum. Favet etiam Autor Libri *De Prædeſtinatione & Gratia* olim ſub nomine *S. Auguſtini* editi, Cap. xv. ubi *Nabuchodonoſorem* cum *Pharaone* comparans ait: *Unde Nabuchodonoſor pœnitentiam meruit fructuoſam? Nonne poſt innumeras impietates flagellatus pœnituit, & Regnum quod perdiderat, iterum accepit? Pharao autem ipſis flagellis eſt durior effectus & periit. Hic mihi rationem reddat, qui divinum conſilium nimium altum ſapientis corde dijudicat, cur medicamentum unius Medici confectum, aliis ad interitum, aliis valuerit ad ſalutem, niſi quia Chriſti bonus odor aliis eſt odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem? Quantum ad naturam, ambo homines erant: Quantum ad dignitatem, ambo Reges. Quantum ad cauſſam, ambo captivum Populum Dei poſſidentes. Quantum ad pœnam ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit eſſe diverſos, niſi quod unus manum Dei ſentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: Alter libero contra Dei miſericordiſſimam veritatem pugnavit arbitrio?* At Scriptura Sacra *Nabuchodonoſorem* quidem Deum agnoviſſe, & laudaſſe teſtatur: An verò idololatriam ejuraverit, ſecundùm Deum vixerit, atque in juſtitia perſeveraverit, non ſignificat. Id certè minùs veriſimile eſt, ſi de *Nabuchodonoſore* intelligatur locus ille Iſaiæ xiv. *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, cecidit cadaver tuum.... Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris? Corruiſti in terram, qui vulnerabas Gentes? Qui dicebas in corde tuo: In cælum conſcendam, ſuper Aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in Monte teſtamenti in lateribus Aquilonis. Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo. Veruntamen ad infernum detraheris, in profundum laci.* Hæc ad *Nabuchodonoſorem* ceu *Luciferi* typum refert *S. Hieronymus* Commentario in hunc locum.

Res Judæorum ſub Evilmerodacho Rege Babyloniæ.

IV. *Evilmerodach* filius & ſucceſſor Nabuchodonoſoris *Danielem* in pretio habuit, & pro ſuo in Judæos ſtudio, *Jechoniam* vinculis exemit, & inter Reges clientelares præcipuo dignatus honore eſt, eique annonam ac Regium cultum ſubminiſtravit, quamdiu vita ſua ipſi ſuperſtes. IV. *Regum* xxv. Ad *Evilmerodachi* tempora Beli &

Beli & Draconis Hiſtoriæ.

F Draconis Hiſtoria referenda videtur. Neque enim Regem, ſub quo geſta ſunt, quæ *Danielis* Capite xiv. narrantur, fuiſſe *Cyrum* arbitror, quamvis hæc optimo *S. Irenæi* Libro iv. Cap. xi. & *Theodoreti* in Commentariis hujus Prophetæ ſuffragio munita ſit. Belus enim nullo in honore erat apud Perſas, nullaque habebant Templa, nulla Deorum ſimulachra, antequam à Macedonibus debellati, eorum mores hac in re imitarentur. Quin magnum illum *Xerxem* ſepulchrum *Beli* funditus

A deſtruxiſſe teſtatur *Strabo* Libro xvi. Præterea, *Daniel* erat conviva Regis, ſub quo hæc geſta ſunt. At *Cyri* convivia frequentare potuiſſe centenarium Prophetam minus eſt veriſimile. Denique Rex ille Babylonius erat, non Perſa. Ita autem res geſta eſt. *Evilmerodachus* Sacerdotum præſtigiis deceptus, quaſi Idolum cibo ac potu uteretur, *Danielem* interrogat, cur Babyloniorum Numen deſpiceret. Deum viventem ſe colere reſpondet divinus Vates. *Belum* vivere Rex reponit: Neque enim vitæ expertem eſſe, qui tantam ciborum copiam quotidie abſumat. Hominis errorem *Daniel* videns, heu poſſe negat ut ſtatua

B intrinſecùs lutea & foris ærea comedat. Rex ſeptuaginta Sacerdotes accerſit, uſque mortem minatur, ni dicant quis cibos in Templum quotidie illatos conſumat. Eſcis ex more illatis, Templum Regio ſigillo obſignatur, cùm prius *Daniel*, Sacerdotibus exire juſſis, pavimentum cinere aſperſiſſet, ut occultos ingredientium aditus veſtigia proderent. Poſtero die Rex introgreſſus abſumptos cibos reperit, *Belum* magnum eſſe Numen prædicat. *Daniel* dolum veſtigiis prodentibus detegit, Sacrificos cum conjugibus & filiis per occulta oſtiola Templum ſubeuntes exhibitam annonam exhauſiſſe. Tunc omnes Regis imperio trucidati, Templum ac Idolum Beli *Danieli* poteſtati

C derelicta, funditus everſa ſunt.

Daniel in lacum leonum conjectus, ibique illæſus.

Draconem ibidem colebant Babylonii, quem injectam os maſsâ ex pice, adipe, & pilis confectâ, *Daniel* interfecit. Babyloniorum conſpiratione factâ, *Danielem* ad mortem depoſcunt, quem Rex tradere compulſus ut ſeditionem compeſceret, in lacum leonum conjici permiſit. Ibi ſex dierum ſpatio illæſus ſervatus eſt, quamvis ferarum fames ſolitorum ſubtractione ciborum eſſet irritata. Miraculum aliud acceſſit. *Habacuc* enim Propheta ab Angelo ex Judæa Babylonem ſuper

D lacum translatus, *Danielem* prandio, quod meſſoribus paraverat, recreavit: Statimque patriæ ac domicilio ſuo ab eodem Angelo reſtitutus eſt. *Habacuc* ille *Danielis* opſonator, ipſe eſt cujus Vaticinia habemus, qui inter Minores Prophetas octavus eſt, ut cenſent *S. Hieronymus*, Proœmio Commentarii in Habacuc, *Pſeudo-Epiphanius* & *Pſeudo-Dorotheus* in Vitis Prophetarum, aliique complures. Septimo die poſtquam *Daniel* in lacum leonum projectus fuerat, Rex illuc venit ut Vatem ſanctiſſimum ſibique cariſſimum lugeret; ipſumque in medio Leonum velut manſuetorum animalium ſedentem conſpiciens exclama-

E vit: *Magnus es Domine Deus Danielis.* Eoque educto, ejus inſidiatores in eamdem foveam projici juſſit; qui ſpectante Rege ſubitò à leonibus diſcerpti & devorati ſunt. Tunc ait Evilmerodachus: *Paveant omnes habitantes in univerſa terra Deum Danielis: Quia ipſe eſt Salvator faciens ſigna & mirabilia in terra: Qui liberavit Danielem de lacu leonum.* (Ex Cap. xiv. *Danielis.*)

Pœna Baltaſſari divinitus irrogata.

V. Alterum Deus Miraculum exhibuit in pœna Baltaſſari Regi irrogatâ. Ille cùm Proceribus, uxoribus, concubinisque ſuis convivium inſtruxiſſet, ſacra Deo vaſa, quæ Hieroſolymis *Nabuchodonoſor* attulerat, & quæ in theſauris aſſervabantur, produci juſſit, profanis uſibus polluenda. Vinum ex eis temulentus hauriebat, ſuaque

Scriptura prodigialis à Deo exarata.

laudabat Numina, ſpreto Hebræorum Deo, cum derepente ex cœnaculi pariete manum prominentem videt, certa verba ſcribentem. *MANE THECEL. PHARES.* Spectaculo perterritus, cùm Magi, Chaldæi, Aruſpices, ſcripturam interpretari non poſſent, ſuggerente Regina, *Danielem* vocat. Is Regi ob impias voces, quas

in

in [illegible] eum jactarat, & ſacrorum vaſorum pollutionem, imminere denuntiat interitum [illegible] Urbi patriæ & Imperio excidium. *Hæc eſt*, inquit, *interpretatio ſermonis, MANE: Numeravit Deus Regnum tuum, & complevit illud. THECEL: Appenſus es in ſtatera, & [illegible] inventus es minus habens. PHARES. Diviſum eſt Regnum tuum, & datum eſt Medis & Perſis.* Rex Prophetam ſummis honoribus afficit, quos terribilis ſcripturæ Interpreti promiſerat. *Indutus eſt*, ſcilicet *purpurâ, & circumdata eſt torques aurea collo ejus, & prædicatum eſt de eo quod haberet poteſtatem tertius in Regno.* (Cap. [illegible] *Daniel.*) Quem locum expendens S. *Hieronymus* ait: *Accepit autem inſigne Regium torquem & purpuram Ut Dario, qui erat ſucceſſurus in Regnum, fieret notior, & per notitiam honoratior. Nec mirum ſi Baltaſar audiens triſtia, ſolverit præmium quod pollicitus eſt. Aut enim longo poſt tempore credidit ventura quæ dixerat: Aut dum Dei Prophetam honorat, ſperat ſe veniam conſecuturum. Quam ſi non impetravit, majus fuiſſe credendum eſt ſacrilegium in Deum, quam honorem in hominem.*

Daniel is dignitas.

VI. *Baltaſſare* ipsâ nocte interfecto, *Darius* in Regnum ſuccedens, adminiſtrationis publicæ curam in Satrapas centum & viginti, conſilio & rerum gerendarum prudentiâ inſignes tranſtulit. *Danielem* autem, cum duobus aliis, univerſo præfecit Imperio, ita ut cæteri Satrapæ adminiſtrationum rationes illis reddere tenerentur. Porro *Danielem*, quem Dei Spiritus, & cœleſtis Sapientia gerendæ Reipublicæ capaciorem cæteris omnibus effecerant, Protegem conſtituere decreverat. Quamobrem invidiâ perciti Satrapæ, Regi perſuadent, ut Lege latâ prohibeat, ne quis proximis triginta diebus alteri, ſive Deo, ſive homini, præterquam ipſius Majeſtati ſupplicet. Qui violaverit Edictum, in foveam præceps, à leonibus devorandus mittatur. *Daniel* ſolitis pietatis officiis apud Deum perfungitur, & ter in die converſis Hieroſolymam versùs oculis, in genua proſtratus, cum adorat, precatur. Quamobrem accuſatus ab æmulis, *Dario* ægrè conſentiente in Lacum leonum conjicitur. Die ſequenti, occluſum ſigillo ſuo antrum *Darius* reſerans, *Danielem* vocat, à Deo ſervatum incolumem illæſumque gratulatur. Inde educi jubet, Accuſatoreſque illius cum filiis & uxoribus eorum, in lacum detrudi, ubi a leonibus confeſtim [illegible] devorantur. Rex admirabilitate rei permotus, Dei Judæorum timorem & reverentiam promulgato Edicto ſubditis ſuis imperat. *A me*, inquit, *conſtitutum eſt Decretum, ut in univerſo Imperio & Regno meo tremiſcant & paveant Deum Danielis. Ipſe eſt enim Deus vivens & æternus in ſæcula: Et Regnum ejus non diſſipabitur, & poteſtas ejus uſque in æternum. Ipſe Liberator atque Salvator, faciens ſigna & mirabilia in cœlo, & in terra, qui liberavit Danielem de lacu leonum.* (Cap. VI. *Danielis.*)

Res Judæorum ſub Dario Medo.

Daniel in lacum leonum iterum conjectus.

VII. Anno primo *Darii Medi*, DANIELI ferventiſſimas ad Deum preces fundenti, & Judæorum captivitatem atque calamitates ob ſua, Populique peccata à Deo inflictas humiliter agnoſcenti, facta eſt revelatio Septuaginta Hebdomadum, ſuper Dei Populo & Urbe ſancta definitarum, jam inde ab exitu verbi, ſeu Edicto de inſtaurandis Hieroſolymis uſque ad Chriſtum. (*Daniel* IX. 24. & [illegible]) Unde auſpicanda ducenda ſit celebris illa Septuaginta Hebdomadum epocha, in Diſſertationibus ex[illegible]mus.

Revelatio LXX Hebdomadum facta Danieli.

VIII. Cum *Cyrus* Rex Perſarum Baby[illegible] [illegible] ac totius Orientis I[illegible]

Edictum Cyri [illegible]

[illegible]tur, jamque ſeptuageſimus [illegible] Judaicæ Captivitatis annus [illegible] monſtrata ſunt [illegible] de ipſo [illegible] XLIV. & XLV. *Qui dico Cyro, Paſtor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Jeruſalem Ædificaberis, & Templo Fundaberis. Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut ſubjiciam ante faciem ejus Gentes, & dorſa Regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur. Ego ante te ibo, & glorioſos terræ humiliabo. Portas æneas conteram, & vectes ferreos confringam. Et dabo tibi theſauros abſconditos, & arcana ſecretorum, ut ſcias quia ego Dominus qui voco nomen tuum, Deus Iſrael. Propter ſervum meum Jacob, & Iſrael electum meum, & vocavi te nomine tuo. Aſſimilavi te, & non cognoviſti me.* Hæc cum legiſſet, vel audiviſſet *Cyrus* benevolentiâ ſingulari erga Judæos captivos affectus eſt, & Edictum pro ipſorum libertate ac reditu Templique Hieroſolymitani inſtauratione dedit, hujus tenoris: *Hæc dicit Cyrus Rex Perſarum: Omnia Regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipſe præcepit mihi ut ædificarem ei domum in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa. Quis eſt in vobis de univerſo Populo ejus? Sit Deus illius cum ipſo. Aſcendat in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa, & ædificet Domum Domini Dei Iſrael, ipſe eſt Deus qui eſt in Jeruſalem. Et omnes reliqui in cunctis locis ubicunque habitant, adjuvent eum viri de loco ſuo, argento & auro & ſubſtantia, & pecoribus, excepto quod voluntarie offerunt Templo Dei, quod eſt in Jeruſalem.* Quin & ſacra vaſa reſtituit tum aurea, tum argentea, quinque millia quadringenta, quæ *Nabuchodonoſor* captis Hieroſolymis abſtulerat, & in Templo *Beli* poſuerat. Hæc geſta ſunt anno primo Cyri Babylone imperantis. [illegible] *Eſdra* I. Legatur & *Joſephus* Libro II. *Antiquitatum*, Cap. I.

ARTICULUS II.

De Rebus Judæorum à ſoluta Captivitate ad Machabæos.

I. IMpetratâ redeundi in patriam, Templique ædificandi facultate, Judæi, Ducibus *Zorobabele* Regiâ Judæ familia oriundo, & *Joſue* ſeu *Jeſu* filio *Joſedech*, Summo Pontifice acceptiſque à Theſaurario Regis *Mithridate* vaſis ſacris, multiſque privatorum veræ Religioni faventium muneribus, profectionem adornarunt numero capitum quadraginta duorum millium, trecentorum & ſexaginta, exceptis uxoribus, ſervis, & ancillis. (*Eſdra* I. Cap. II. & Libro II. Cap. VII.) Sumptus ad Templum ædificandum *Cyrus* Imperator ſuppeditavit ſed & principum familiarum Patres ſponte contulerunt ſecundùm vires ſuas impenſas operis auri ſolidos ſexaginta millia, & mille; argenti mnas quinque millia, & veſtes Sacerdotales centum. In ſuam quiſque civitatem profectus eſt. Prima de rebus ſacris cura fuit. Illectus ſeptimo menſe Hieroſolymis, ſecundùm Legem totius Populi Conventus. Excitatum Altare, Sacrificia Deo Liberatori oblata Feſtum Tabernaculorum ſolemni ritu celebratum, juge Sacrificium inſtauratum eſt. Anno proximè ſequenti, Templi ſecundi ſtructuram jactis fundamentis aggrediuntur. Cujus Ædificii incunabula, qui prius Templum viderant [illegible] mœrore & lacrymis, qui non viderant [illegible] gaudio & [illegible]

Judæorum à Captivitate Babylonica reditus.

Secundi Templi jacta fundamenta.

io

dio contemplabantur. (1. *Eſdra* III.)

Zorobabelem Babylonii *Saſſabaſarem* appellarunt, (1. *Eſdra* 1. 8. 11. & v. 14. 16.) Inter eos qui in Judæam reverſi ſunt cum *Zorobabele*, numeratur *Mardochæus*, qui diu in Judæa non manſit, ſed *Suſan* Regni Perſici Metropolim ſedit, cùm Templi ædificationem impeditam ac retardatam poſt Cyri mortem videret.

Cyrus Templi duntaxat inſtaurandi, non Urbis ædificandæ licentiam Judæis conceſſit.

Petavius refellitur.

II. *Petavius* Libro XII. *De Doctrina Temporum*, Cap. XXXI. aſſerit *Cyrum* non modò reparandi Templi licentiam Judæis conceſſiſſe, verùm & ædificandæ Urbis jus iiſdem tribuiſſe. Nititur auctoritate *Iſaiæ* XLIV. Capite dicentis: *Qui dico Cyro, Paſtor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Hæc eſt autem voluntas Dei: Qui dico Jeruſalem: Ædificaberis, & Templo, Fundaberis.* Et Cap. XLV. *Ipſe ædificabit Civitatem meam, & captivitatem meam dimittet.* Deinde Judæorum hoſtes ſcribunt ad *Cambyſem* ſucceſſorem *Cyri*; utique priùs ad *Cyrum* ſcripturi, niſi Judæos ipſius conceſſione & favore Urbem inſtaurare noviſſent: *Notum ſit Regi, quia Judæi qui aſcenderunt à te ad nos, venerunt in Jeruſalem Civitatem rebellem & peſſimam, quam ædificant, extruentes muros ejus, & parietes componentes.* Nititur & auctoritate *Joſephi* Libro XI. *Antiquitatum* Cap. 1. ſcribentis: *Cyrus convocatis clarioribus apud Babylonem Judæis, ait, ſe illis permittere ut proficiſcantur in patriam, Urbemque Hieroſolyma, & Dei Templum ædificent denuo.* Et paulò poſt inducit eumdem Regem ita ſcribentem ad Præfectos: *Judæis qui regionem meam habitant, permiſi, ut quicumque vellent in propriam patriam reverti, Urbem denuo conderent, & Templum Dei Hieroſolymis ædificarent, eodem quo priùs loco.*

At in Edicto *Cyri* nulla fit mentio inſtaurandæ Urbis, ſed ſolius Templi, ut patet ex 1. *Eſdra* Cap. 1. *In anno primo Cyri Regis Perſarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiæ, ſuſcitavit Dominus ſpiritum Cyri Regis Perſarum: Et traduxit vocem in omni Regno ſuo, etiam per Scripturam dicens: Hæc dicit Cyrus Rex Perſarum: Omnia Regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipſe præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa. Quis eſt in vobis de univerſo Populo ejus? Sit Deus illius cum ipſo? Aſcendat in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa, & ædificet Domum Domini Dei Iſrael, ipſe eſt Deus qui eſt in Jeruſalem.* Permiſit quidem *Cyrus* conſequenter Judæis, ut domos Hieroſolymis ædificarent ad habitandum, cùm Templum fruſtra futurum eſſet, niſi Sacerdotes, Levitæ, Populus, ad Religionem exercendam ibi manerent, nec ſub dio degere poſſent, ſed domibus ad arcendos imbres, æſtus, & frigora opus eſſet. Et hoc tantùm ſenſu permiſiſſe dici poteſt *Cyrus* ut Judæi Civitatem ædificarent: Nec alio modo *Iſaias* & *Joſephus* intelliguntur. Verùm publica ædificia, mœnia, portas, propugnacula, quæ Civitatem faciunt propriè dictam, nec *Cyrus*, nec alius poſt ipſum Rex Perſarum, Judæis ædificare permiſit, uſque ad *Artaxerxem Longimanum*, qui id demum conceſſit anno Regni ſui vigeſimo. Quod autem Samaritani poſt *Cyri* mortem Judæos apud *Artaxerxem*, ſive *Cambyſem* accuſarint inſtauratæ Urbis ac Mœnium, palam eſt hanc expoſtulationem calumniam fuiſſe à Judæorum hoſtibus inſtructam; qui cùm domos in Urbe excitari viderent, quod pro ſuo jure Judæi faciebant, & Mœnia Templi ædificari, invidiâ perciti ſcripſerunt ad Regem, Urbem condi, & muros Urbis reparari. Unde Rex à nefariis hominibus deceptus, juſſit ut Urbis

A ædificationem prohiberent. (1. *Eſdra* IV.) Id autem ſibi non arrogaſſe Judæos regnante *Cyro* aut deinceps, uſque ad vigeſimum *Artaxerxis Longimani* annum, conſtat ex fine ejuſdem Capitis, ubi ædificatio Templi, non Urbis intermiſſa dicitur. *Tunc intermiſſum eſt opus Domus Domini in Jeruſalem, & non fiebat uſque ad annum ſecundum Regni Darii Regis Perſarum.*

Judaicæ Reipublicæ ſtatus poſt Captivitatem.

III. Reverſis è Captivitate Babylonica Judæis, ipſorum quoquo modo inſtaurata Reſpublica eſt. Nunquam tamen deinceps omnimodâ libertate potiti ſunt, ſed primùm Perſis, tum Græcis, poſtremò Romanis ſervierunt, tributiſque B pendendis obnoxii fuere. Hinc illorum hoſtes ad *Cambyſem* ſcribunt 1. Eſdræ IV. 13. *Nunc notum ſit Regi, quia ſi Civitas illa ædificata fuerit, & Muri ejus inſtaurati, tributum & vectigal, & annuos reditus non dabunt.* Et II. *Eſdra* IX. Regnante apud Perſas *Artaxerxe Longimano*, ita Deum orat Nehemias: *Ecce nos ipſi hodie ſervi ſumus, & Terram dediſti patribus noſtris ut comederent panem ejus, & quæ bona ſunt ejus, & nos ipſi ſervi ſumus in ea. Et fruges ejus multiplicantur Regibus, quos poſuiſti ſuper nos propter peccata noſtra, & corporibus noſtris dominantur, & C jumentis noſtris ſecundum voluntatem ſuam, & in tribulatione magna ſumus.* Alterum ſervitutis argumentum eſt, quòd nonniſi ex Perſarum Regum arbitrio Duces & Magiſtratus haberent. *Zorobabelem à Cyro* Ducem Populi conſtitutum, conſtat ex 1. Eſdræ V. 14. *Vaſa Templi Dei aurea & argentea protulit Cyrus Rex de Templo Babylonis, & data ſunt Saſſabaſar, quem & Principem conſtituit.* Certum etiam eſt, *Eſdram* ab *Artaxerxe Longimano* poteſtatem accepiſſe viſitandi Judæam & Jeruſalem, ibique conſtituendi Magiſtratus. 1. Eſdræ VII. 25. *Tu autem, Eſdra,* D *ſecundum ſapientiam Dei tui, quæ eſt in manu tua, conſtitue Judices & Præſides, ut judicent omni Populo qui eſt trans Flumen, his videlicet qui noverant Legem Dei tui.* De *Nehemia* idem patet ex II. Eſdræ V. 14. *A die autem illa,* inquit, *quâ præceperat Rex mihi ut eſſem Dux in Terra Juda, ab anno vigeſimo uſque ad annum trigeſimum-ſecundum Artaxerxis Regis, per annos duodecim, ego & fratres mei annonas quæ Ducibus debebantur, non comedimus. Duces autem primi, qui fuerunt ante me, gravaverunt Populum,* &c.

Penes Pontifices Auctoritas ſumma fuit uſque ad *Machabæos*, qui ſacram adminiſtrationem cum E profana conjunxerunt, (*Joſepho* teſte Libro XI. *Antiquitatum*, Cap. IV.) A ſoluta captivitate uſque ad *Alexandrum Magnum* Pontifices fuere, *Joſue* filius *Joſedech*, *Joacim*, *Eliaſib*, *Joiadas*, *Jonathas*, & *Jeddoam* ſive *Jaddus*: quorum ſucceſſio ex Scriptura Sacra, *Joſepho*, & *Nicephoro Conſtantinopolitano* habetur. An Pontifices Ducibus, vel Duces Pontificibus, aut utrique ex æquo externarum Monarchiarum Imperatoribus ſubeſſent, incertum. Id unum conſtat, Pontifices, in iis quæ Religionem & Sacra ſpectarent, primas tenuiſſe.

Impedimenta ædificationi Templi oppoſita.

F IV. Ædificationi Templi multiplex impedimentum interceſſit, primò Samaritanorum apud Judæos, ſeu Cuthæorum artes. Illi enim ſimulàront ſe ſacri Ædificii cooperatores eſſe velle. *Ædificemus*, inquiebant, *vobiſcum, quia ita ut vos, quærimus Deum veſtrum.* Hos meritò repulerunt *Zorobabel* & Principes Populi, rati cum Schiſmaticis nullam eſſe communionem ineundam. *Non eſt vobis & nobis*, inquiunt, *ut ædificemus Domum Deo noſtro, ſed nos ipſi ſoli ædificabimus Domino Deo noſtro, ſicut præcepit nobis Cyrus Rex Perſarum.* Ob repulſam exacerbati

Cuthæi, vi & minis Judæorum opera impediebant, imò *Cyri* Consiliarios & Ministros pecuniâ corrumpebant, ut optimi Principis juſſa variis moris & effugiis eluderent, cùm præſertim bello Maſſagetico in longinquis regionibus implicitus eſſet. Alterum acceſſit impedimentum, ſcilicet mors *Cyri* in illa Expeditione. Tertium mox ſecutum eſt, calumniæ ſcilicet apud *Aſſuerum* & *Artaxerxem*, qui inſtaurationem Urbis Reſcripto Regio inhibuit, ejuſque rei curam ipſis Judæorum Accuſatoribus demandavit. *Tunc intermiſſum eſt opus Domini* (Templi ſcilicet ædificatio) *in Jeruſalem, & non fiebat uſque ad annum ſecundum Regni Darii Regis Perſarum.* (1. *Eſdræ* IV.) ASSUERUM, illum apud quem Judæos Cuthæi accuſarunt, fuiſſe *Cambyſem* filium *Cyri*, ejuſdemque in Imperio ſucceſſorem, eumdemque *Artaxerxem* vocari, *Darium* verò illum ſub quo ſacrum opus reſumptum eſt, eſſe *Darium Hiſtaſpis*, communis eſt ſententia, *Joſephi* ſuffragio firmata Libro xi. *Antiq.* Cap. III. & IV. Improbabilis ergo ſententia *Scaligeri* aſſerentis *Aſſuerum* eſſe *Xerxem*, *Darium* verò illum eſſe *Darium Nothum*. *Artaxerxem* tamen ab *Aſſuero* diſtinguendum, ſi quis contendat, non admodum repugnabo, ut *Aſſuerus* ſit *Cambyſes*, *Artaxerxes* verò *Smerdis Magus*, qui & *Oropaſtes* à *Trogo Pompeio* vocatur, à *Cteſia* verò *Tanyoxarces*, qui deinde paululum immutato nomine, facilè *Artaxerxes* vocari obtinuit. Attamen Septuaginta Sixtinæ Editionis pro *Aſſuero* *Artaxerxem* habent: Et nonnulli Codices Cap. IV. Libri 1. Eſdræ v. 6. *In Regno autem Aſſueri, ipſe eſt Artaxerxes.*

Aſſuerus à quo Templi ædificatio prohibita, eſt Cambyſes.

V. *Dario Hyſtaſpis* filio regnante, anno ejus ſecundo, Prophetis *Aggæo* & *Zacharia* ſuadentibus, *Zorobabel* & *Joſue* Pontifex magno ſtudio ad fabricam Templi converſi, ſuper fundamenta *Cyri* tempore poſita ſtruere, ac divinum opus urgere cœperunt, approbante Rege, qui ſecundùm Edictum *Cyri Ecbatanis* inventum, novo ad Magiſtratus Cis-Euphratenſes Reſcripto ſumptus ad ſacrum Ædificium, & victimas ad ſacrificia de Regio Ærario ſuppeditari juſſit, ut Hieroſolymitani Sacerdotes Deum cœli pro Regis & filiorum ejus incolumitate orarent. Suſpendii & publicationis bonorum pœna contra Regiæ Juſſionis violatores adjecta, cum hac imprecatione: *Deus autem qui habitare fecit nomen ſuum ibi, diſſipet omnia Regna, & Populum qui extenderit manum ſuam ut repugnet, & diſſipet Domum Dei illam quæ eſt in Jeruſalem.* (Ex Lib. 1. *Eſdræ*, Capp. V. & VI. & *Aggæi* Prophetæ Cap. I.) Anno *Darii Hiſtaſpis* ſexto, die tertiâ menſis Adar, ſexto Februarii noſtri reſpondente, abſoluta eſt Templi fabrica & Dedicatio magnâ ſolemnitate & lætitiâ peracta eſt, cui ſucceſſit Paſchalis Feſti celebratio quartâ-decimâ die menſis primi. (*Eſdræ* 1. Cap. VI.) *Darium* ſub quo ſecundi Templi fabrica abſoluta eſt, fuiſſe *Darium Nothum* Artaxerxis Longimani ſucceſſorem, non *Darium Hiſtaſpis*, contendunt *Joſephus*, *Scaliger*, *Calviſius*, *Helvicus*, *Druſius*, & alii, quos in Diſſertationibus refellemus. Diſcrimen Templi ſecundi maximum à prioris Salomonici gloria, ſaltem quoad ornatum & ſplendorem, ſi non quoad aream & latitudinem: Ex præſentia tamen Chriſti Jeſu, *Deſiderati cunctis Gentibus*, major Templi ſecundi quàm primi gloria futura, ſecundùm *Aggæi* Oraculum, Cap. II. 8. 10.

Sacrum Opus ſub Dario Hiſtaſpide reſumptum, qui Judæis favit.

VI. Inſignes Chriſti Servatoris typi fuere *Zorobabel*, & *Jeſus* filius *Joſedech*. Ut enim illi Judæorum è Captivitate Babylonica redeuntium Duces fuerunt: Ita Chriſtus homines Mundi hujus captivitate liberatos in Patriam, cœleſtem nempe Jeruſalem deducit. Illi Templum Hieroſolymitanum inſtaurarunt: Chriſtus Eccleſiam ex vivis lapidibus extruxit. His Cuthæi Judæorum hoſtes. Chriſto Satanas & Mundus adverſati ſunt. *Jeſus* filius *Joſedech*, poſtquam indutus eſſet veſtibus ſordidis, veſtes novas & mundas induit, eique cidaris eſt impoſita: Chriſtus poſt ignominiam paſſionis, immortalitate, gloriâ, & honore coronatus eſt. Confer *Zachariæ* Caput III. Denique, ut ait *S. Hieronymus* in *Aggæi* Cap. 1. *Unus atque idem eſt Dominus noſter atque Salvator, Rex & Magnus Sacerdos: cujus typum, ſecundùm id quod Rex erat, portabat Zorobabel, ſecundùm id autem quod Pontifex erat, portabat cognominis ejus Jeſus.*

Zorobabel & Jeſus Joſedechides, Chriſti typi.

VII. Sub *Dario Hiſtaſpis* Hiſtoriam *Eſtheris* contigiſſe, probabilior ſententia eſt. Qua de re in Diſſertationibus agemus. Poſt hæc tempora *Judithæ* contigit Hiſtoria ſub *Xerxis* Imperio, ut ſuo etiam loco oſtendemus.

Quo tempore contigerint Eſtheris & Judithæ Hiſtoriæ.

VIII. Anno ſeptimo *Artaxerxis Longimani* Regis Perſarum, *Eſdras* Sacerdotali genere ortus, & inter exules Judæos principe loco ob inſignem Legis peritiam habitus, Hieroſolymam profectus eſt ad Eccleſiæ & Reipublicæ ſtatum in melius reformandum, Regio munitus Edicto, quod legitur 1. *Eſdræ* Cap. VII. Regio illo Diplomate non ſolùm ipſi facultas data eſt Judæos in Patriam reduces viſitandi & docendi, ſed & munera ac donaria Regia, Principum, privatorum, & vaſa ſacra in Miniſterium Domûs Dei concredita. Juſſum etiam Regii Ærarii Trans-Euphratenſibus Præfectis, ut ex theſauro & fiſco Regio *Eſdræ* Sacerdoti, Scribæ Legis Dei Cœli abſque mora darent quicquid peteret, ad Domum Dei ſartam tectam conſervandam & ornandam, & ad ſacrificia procuranda, uſque ad argenti talenta centum, certamque tritici, vini, & olei menſuram, ſal verò abſque menſura. Notanda hæc Regii Edicti verba: *Omne quod ad Ritum Dei cœli pertinet, tribuatur diligenter in Domo Dei: Ne forte iraſcatur contra Regnum Regis & filiorum ejus.* Sacerdotibus, Levitis, Cantoribus, Janitoribus, Nathinæis Sacrorum Miniſtris ex Gabaonitarum gente propagatis, immunitas à vectigalibus & tributis conceſſa. Ipſi verò *Eſdræ* poteſtas data conſtituendi Judices & Præſides, qui in Divinæ, & Regiæ Legis tranſgreſſores pro criminum gravitate animadverterent. (1. *Eſdræ* VII.) Profecti cùm *Eſdra* ex principibus Judæorum familiis mille quingenti quatuordecim viri, præter Leviticæ Tribus homines quadraginta, & Nathinæos viginti ſupra ducentos. Præmiſſis jejunio & oratione, adornata profectio. Sacerdotibus Levitiſque ſelectis *Eſdras* aurum, argentum, ac vaſa Templo Dei deſtinata concredidit, argenti talenta ſexcenta quinquaginta, auri talenta centum, vaſa argentea centum, crateres aureos viginti, &c. Hieroſolyma cùm perveniſſent, poſt triduum depoſitis in theſauro Templi donariis, oblatiſque Deo Sacrificiis, Regium Edictum Satrapis & Ducibus trans Euphratem conſtitutis tradiderunt, qui opibus ac præſidio pios *Eſdræ* conatus, ſecundùm *Artaxerxis* Mandata promoverunt. (1. *Eſdræ* VIII.) Cùm autem cognoviſſet *Eſdras* Judæos cum alienigenis connubia Lege vetita contraxiſſe, peccatum Populi coram Domino primùm deflevit, tum iniquas pactiones dirimens, profanas uxores, ac ſuſceptos ex eis liberos abjicere juſſit. (1. *Eſdræ* IX. X.)

Res Judæorum ſub Artaxerxe Longimano. Eſdræ profectio Hieroſolymam, ibique geſta.

IX. Anno *Artaxerxis Longimani* vigeſimo, *Nehemias*, idem ille qui *Eſdræ* Libro 1. Cap. II. v. 2.

Nehemiæ profectio, inſtauratio Urbis, aliaque pie geſta.

v. 5. inter capita deportatorum, & cum eodem *Eſdra* redeuntium memoratur, (quantumvis repugnet *Scaliger*) Pincerna Regis, cùm Gentem ſuam parum proſperè Hieroſolymis agere accepiſſet, Civitate ſcilicet adhuc in ruinis jacente, & hoſtium incurſibus undequaque patente, poteſtatem à Rege impetravit eundi in Judæam, Urbemque inſtaurandi, ac mœnibus, turribus, portiſque muniendi. Cum Regiis ad Provinciarum Præſides literis, & Militum præſidio profectus, opus urget, Judæorum hoſtibus fruſtra repugnantibus, quos inter eminebant *Sanaballat* Horonites, *Tobias* Ammonites, & *Goſem* Arabs. Ædificati ſunt Muri (ut *Daniel* Cap. IX. 25. prædixerat) *in anguſtia Temporum*: Nam *Media pars Juvenum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lancea, & ſcuta, & arcus, & lorica, & Principes poſt eos in omni domo Juda, ædificantium in Muro, & portantium onera, & imponentium: Una manu ſua faciebat opus, & altera tenebat gladium.... Completus eſt autem Murus quinquaginta diebus.* (II. Eſdræ Capp. I. II. III. IV. V. & VI.) Abſolutâ Murorum ſtructurâ, Dedicationem eorum magna cum ſolemnitate instituit *Nehemias* die primo Menſis ſeptimi (quo celebrandum erat ex præſcripto Legis, Feſtum Tubarum.) Recitatis Hymnis ſacris & Pſalmis oblatiſque ſacrificiis. (II. *Eſdra* VIII. 1. 18. & XII. 27. & ſeq.) prælegit *Eſdras* rogante Populo in platea congregato, & cum reverentia audiente, Librum Legis è gradu ligneo ſive ſuggeſtu quem paraverat. Populus Legem edoctus, Feſtum Tabernaculorum lætus celebravit, ſolemnem peccatorum Confeſſionem & Pœnitentiæ conteſtationem edidit die vigeſimâ quartâ Menſis, fœduſque cum Deo renovavit, juratâ Legis accuratiori obſervantiâ, quoad certa præſertim capita, quæ negligentiùs obſervata fuerant; ſcilicet de alienigenis uxoribus non ducendis, de Sabbato ſanctificando, & mercatu eâ die impediendo, de Anno ſeptimo, de decimis aliiſque oblationibus præſtandis. (II. *Eſdra* Capp. VIII. IX. & X.) Eo tempore inventus eſt ignis ſacer, olim à Sacerdotibus jubente *Jeremia* abſconditus, quem in aquam craſſam mirabiliter converſum invenerunt; quâ quidem aquâ cùm ligna & victimas ſuperpoſitas Altari perfudiſſent, ad radios Solis accenſus eſt ignis magnus, quo Sacrificium conſumptum eſt. In perennem hujus Miraculi memoriam instituta ſolemnitas poſt Scenopegiam quotannis celebranda. Eventum admirabile cùm Rex *Artaxerxes* didiciſſet, locum circumſepſit, & ſactum eſſe voluit. (II. *Machab.* 1.) Hic eſt Vulgatæ noſtræ ſenſus: *Conſiderans autem Rex, & rem diligenter examinans, fecit ei Templum ut probaret quod factum erat.* Græcus Textus habet: Περιφράξας δὲ ὁ βασιλεὺς ἱερὸν ἐποίησεν. *Circumſepiens autem Rex Sacrum fecit.* Tunc etiam Tabernaculum, Arcam fœderis, & Altare thymiamatis olim à *Jeremia* in ſpelunca abſcondita, inventa fuiſſe probabile eſt, juxta ejuſdem Prophetæ Vaticinium II. *Machabæorum* II. 7. laudatum; *Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem Populi, & propitius fiat: & tunc Dominus oſtendet hæc.*

Ignis ſacri inventio.

Uſurarum remiſſio.

Inter cætera *Nehemiæ* piè geſta, illud ſingulari laude dignum eſt, quòd divitibus auctor fuit ut uſuras centeſimas remitterent, & fundos pignoris nexu obſtrictos debitoribus reſtituerent: Sinumque ſuum excutiens, dixit: *Sic excutiat Deus omnem virum, qui non compleverit verbum iſtud de domo ſua, & de laboribus ſuis: Sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit univerſa multitudo, Amen.* (II. Eſdræ V.) Frequentiæ Sanctæ Civitatis conſuluit, jubens ut Principes Populi, & ex reliqua multitudine decimus quiſque Hieroſolymis habitarent, præter eos qui ſponte illuc eſſent commigraturi. Functiones etiam Sacerdotum, Janitorum, Cantorum in vices ac miniſteria ſua diſtribuit, Regia Auctoritate uſus. (II. *Eſdra* XI. 1. 23.) Sacerdotem fuiſſe *Nehemiam* ipſum plerique cenſent, negant alii cum *Euſebio*, *Sulpitio Severo* & *S. Iſidoro Hiſpalenſi*, qui eum ex Tribu Juda fuiſſe cenſet. Decimo quidem Capite Libri *Nehemiæ*, Sacerdotes dicuntur ii, quorum nomina proximè præmiſſa ſunt, inter quæ primum occurrit illud *Nehemiæ*: At hæc notatio, *Hi Sacerdotes*, ad cæteros pertinet, non ad ipſum *Nehemiam*. Quod autem II. *Machabæorum* I. 21. legitur: *Juſſit Sacerdos Nehemias aſpergi ipſa aqua*, mendoſum eſt, ut ex Græco Textu conſtat; Ἐκέλευσε τοὺς ἱερεῖς Νεεμίας ἐπιρράναι τῷ ὕδατι. Quod ita vertendum eſt: *Juſſit Nehemias Sacerdotes aſpergere ipſa aqua.*

Utrum Nehemias Sacerdos fuerit.

X. Anno *Artaxerxis Longimani* trigeſimo-ſecundo, *Nehemias* juxta condictum reverſus eſt in Perſidem. Eo abſente *Eliaſib* Pontifex in gratiam *Tobiæ* Ammonitæ affinis ſui Gazophylacium ingens ad latera Templi extruxerat, Levitis, Cantoribus, aliiſque Templi Miniſtris, decimarum & primitiarum parte fraudatis. Hunc alioſque abuſus *Nehemias*, cum Regis licentia Hieroſolymam redux emendavit, in Sabbati violatores, & eos qui peregrinis Matrimoniis ſe contaminaverant, animadvertit. (II. *Eſdra* XIII.)

Judæorum lingua & characteres poſt captivitatem.

XI. Judæorum lingua poſt reditum ex Captivitate mutationem ſubiit. Non enim purè Chaldaica fuit ſeu Aramæa vetus, cui tempore Captivitatis aſſueverant, ſed mixta ex Hebræa vetere, quæ Syriaca dicta eſt, ſenſim linguarum peregrinarum admixtione corrupta. Characteres etiam mutati, & pro veteribus Hebraicis Chaldaicæ literæ, quas quadratas vocant, ab *Eſdra* ſubſtitutæ: Tum ut Populo Chaldaicæ literaturæ tempore Captivitatis aſſueto facilior eſſet lectio ſacrorum librorum; tum ut hoc pacto à Samaritanis tantò evidentiùs diſtinguerentur, qui vetuſtos characteres Hebraicos uſurpabant. Ita *Euſebius* in Chronico ad annum quater milleſimum ſeptingenteſimum quadrageſimum, *S. Hieronymus* Prologo in 1. *Regum*, & Commentario in *Ezechielis* IX. & in Cap. III. Epiſtolæ ad Galatas. Eaque communis eſt Hebræorum Traditio. Lege *Valtonum Prolegomeno* III. *in Biblia Polyglotta*, Num. XXIX. XXX. & ſequentibus.

ARTICULUS III.

De Rebus Judæorum à Machabæis ad Herodem.

Jaddi Pontificatus.

Res Judæorum ſub Alexandro Magno.

I. NOn ex Scriptura Sacra duntaxat, ſed ex *Joſepho*, hujus Epochæ pertexenda Hiſtoria eſt; atque ut ordine procedamus, ab *Alexandri Magni* temporibus incipiendum, cum Auctore Libri 1. *Machabæorum*. Olympiade CXI. quo tempore *Alexander* celeberrimam illam contra Perſas Expeditionem incredibili cum fœlicitate ſuſcepit, Hebræorum Sacris, fortè & Reipublicæ præerat *Jaddus*. Hujus frater *Manaſſes* profano Matrimonio cum filia *Sanaballat* Cuthæi, Samariæ Præfecti, alterius ab eo qui *Nehemiæ* temporibus Judæis infenſus fuerat, contracto, Popularium ſuorum odium incurrit,

curr e, à quibus pulſus, ad Socerum confugit. Cùm autem *Alexander* victoriâ ad *Iſſum* reportatâ, Syriam & Phœniciam aggrederetur, *Sanaballat* à *Dario* Perſarum Rege deficiens, victorem ſibi conciliavit *Alexandrum*, ab eoque impetravit ut Templum Hieroſolymitano ſimile in Monte *Garizim*, qui Samariæ imminet, exſtruere liceret, eique *Manaſſem* generum ſuum Summum Sacerdotem præficere. Hunc multos è Judæis novitatis ſtudio ſecuturos, atque ita gentem in partes trahendam, viribuſque debilitandam, quòd in rem *Alexandri* cederet. Hinc perpetua deinceps Judæos inter & Samaritanos de vero adorationis loco diſcordia. Rex, Tyro & Gaza expugnatis, in Judæos arma vertit, qui auxilia ipſi in obſidione Tyri denegaverant, ſacramentum quo Perſarum Imperio obſtricti erant, cauſſati. Hieroſolyma formidando cum Exercitu petenti, *Jaddus* Pontifex infulatus, cum Sacerdotum choro, & univerſo Populo albis veſtibus induto, Urbe egreſſus, ita venerabilis viſus eſt, ut ex equo deſiliens non tantùm officioſè ſalutaret, ſed & Nomen Dei, quod in fronte geſtabat aurea in lamina inſculptum, adoraret: Talis ſpeciem Viri ſibi in Macedonia agenti in ſomnio oblatam, contra Perſas victoriam prænunciaſſe aſſerens. Tum deducente Pontifice Urbem ingreſſus, Deo, cujus ope victoriam de Perſis ſperabat, hoſtias obtulit, *Non ad ejus cultum verâ pietate converſus, ſed impiâ vanitate cum Diis falſis eum colendum putans*, inquit *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XLV. Auditaque *Danielis* Prophetiâ, quâ Græco cuidam victoria contra Perſas prædicitur, placatus & benevolus Genti diſceſſit, libero patriarum Legum uſu permiſſo, & tributorum immunitate anno ſeptimo conceſſâ, quo terram iis colere non licebat. Cùm verò Samaritani eadem poſtmodùm peterent, nec tamen profiteri poſſent ſe Judaici generis eſſe, reſponſum diſtulit. Hæc pluribus *Joſephus* Libro XI. *Antiquitatum* Cap. VIII.

Res Judæorum ſub Ptolemæo Lagi.

II. Diſtractis morte *Alexandri Magni* Aſiæ Provinciis, *Ptolemæus Lagi*, Præfectorum ejus unus Ægyptum occupat, eique Syriam adjungere cogitans, Hieroſolyma dolo invadit. Urbem enim Sabbato ingreſſus velut Sacrorum gratiâ, Judæis nihil hoſtile ſuſpicantibus, nec ad defenſionem ob religionem diei ſe comparantibus, ipſam in poteſtatem facilè redegit: Ingentemque ex illa, & ex vicina Samaritanorum Gente multitudinem in Ægyptum deduxit; Et quos fideles, ac Sacramenti præſtiti obſervantes comperiſſet, in Præſidia diſtribuit: reliquos Civitate Alexandrinæ jure donavit, & clementer tractavit, ut teſtatur *Joſephus* Libro XII. *Antiquitatum*, Cap. I. ubi & *Agatharcidem Cnidium* citat, hæc de Judæis ſcribentem: *Eſt Gens quæ Judæorum dicitur, Urbem incolens magnam & munitam, Hieroſolyma nomine. Hanc paſſi ſunt in Ptolemæi poteſtatem pervenire: Et dum propter ſuperſtitionem gravantur arma ſumere, gravem Dominum receperunt.* His temporibus Summus Pontifex erat *Onias* Jaddi filius. *Oniæ* ſucceſſit *Simon* ejus filius, cognomine *Juſtus*, cujus præclarum legitur elogium Eccleſiaſtici L. *Simon Oniæ filius, Sacerdos magnus, qui in vita ſua ſuffulſit domum, & in diebus ſuis corroboravit Templum. Templi etiam altitudo ab ipſo fundata eſt, duplex ædificatio & excelſi parietes Templi. In diebus ipſius emanaverunt putei aquarum, & quaſi Mare adimpleti ſunt ſupra modum. Qui curavit Gentem ſuam, & liberavit eam à perditione. Qui prævaluit amplificare Civitatem qui adeptus eſt*

Onias & Simon Juſtus Pontifices.

A *gloriam in converſatione Gentis: Et ingreſſum Domus & Atrii amplificavit. Quaſi ſtella matutina in medio nebulæ, & quaſi Luna plena in diebus ſuis lucet. Et quaſi Sol refulgens, ſic ille effulſit in Templo Dei*, &c. Cùm *Simon* parvulo filio *Onia* relicto defunctus eſſet, ipſi in Pontificatu ſucceſſit *Eleazarus*. (Ex *Joſepho* Libro XII. *Antiquitatum*, Cap. II. & *Euſebio* in Chronico.)

Res Judæorum ſub Ptolemæo Philadelpho. Eleazari Pontificatus. Græca Verſio LXX. Interpretum.

III. Regnante poſt *Ptolemæum Lagi* in Ægypto *Ptolemæo Philadelpho* ejus filio, celeberrima illa Sacrorum Librorum Veteris Teſtamenti in Græcam Linguam Tranſlatio facta eſt. *Ptolemæus* B ſcilicet miſsâ ad *Eleazarum* Pontificem Legatione Septuaginta duos viros Legis divinæ & utriuſque Linguæ peritiſſimos ab ipſo obtinuit, qui ab ipſo in Inſula Pharo magnificè excepti, Verſionem omnium Veteris Inſtrumenti Librorum, quos Hebræorum Canon habebat, ſummo conſenſu adornarunt. Qua de re præter perſonati *Ariſteæ* Libellum; legendi *Joſephus* Libro XII. *Antiquitatum*, Cap. II. & *Philo Alexandrinus* Lib. *De Vita Moſis*, *Euſebius* Libro VIII. *Præparationis Evangelicæ*, Capp. I. II. III. IV. V. Hujus auctor conſilii *Ptolemæo* Regi fuiſſe dicitur C *Demetrius Phalereus* Philoſophus Athenienſis ad Bibliothecam inſtruendam Libros undequaque conquirens. Singulari Dei providentiâ hæc Verſio procurata eſt, tum ne Judæi Helleniſtæ Græcum ſermonem uſurpantes Librorum Sacrorum intelligentiâ fraudarentur, tum ut Gentiles ſic ad Chriſti fidem præpararentur. Qua de re *Euſebius* Libro VIII. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. I. ita ſcribit. *Cùm felix illud tempus inſtaret, quo ſalutaris hujus Servatoris noſtri doctrina Lux, ſub Romanis Imperatoribus in cunctos ſe ſe homines longè latèque diffunderet, adeoque præcipua tum* D *ratio quadam poſtularet, ut quæ de ipſo extarent Oracula, nec non Hebræorum illorum Vita, ac religioſa diſciplina Leges, quos longè Deus ipſe cariſſimos habuiſſet, cùm tot ea ſæculorum intervallo patrii ſermonis integumentis clauſa latuiſſent, cæteris tandem aliquando Nationibus, quæ poſtmodum in cognitionis divinæ communionem vocandæ erant, omnibus paterent: Deus ille tantorum bonorum auctor, divina ſcientia vi futurum intuitus, ſingulari egit providentiâ, ut quæ de venturo paulò poſt generis humani Servatore, eodemque ſanctioris erga unum præpotentem Deum Religionis omnibus* E *ſub Sole degentibus Doctore futuro, prædicta jam olim eſſent, ea demum accuratâ explicatione patefacta, & publicis in Bibliothecis collocata cunctorum in lucem venirent, immiſsâ hac Ptolemæo Regi mente divinitus: Nimirum ut quædam quaſi penus eſſet, unde illa poſtmodum in Populorum omnium uſum fructumque promerentur. Enimverò quorum aliter nulla nobis unquam à Judæis, ſuorum nobis Oraculorum cognitionem invidentibus, copia fieret, eorum divino conſilio proviſam Interpretationem accepimus, atque ab illis ipſis, qui plurimùm apud eos cùm prudentiâ, tum gentilitiarum quoque litera-* F *rum ſcientiâ præſtabant, elaboratam.*

Manaſſe, Oniæ II. & Simonis II. Pontificatus.

IV. *Eleazaro* in Pontificatu ſucceſſit *Manaſſes* ipſius patruus, *Manaſſi* verò *Onias Secundus*, Simonis Juſti filius, à paterna virtute degener. Hic tributum viginti talentorum, quod Deceſſores Ægypti Regi pro Populo pendere de ſuo ſolebant, ſolvere cùm præ avaritia recuſaſſet, Provinciam in maximum diſcrimen conjecit. Sed illud avertit *Joſephus* ejus ex ſorore nepos, qui in Ægyptum profectus, *Ptolemæum Evergetem* placavit ſoluto tributo, noviſque oblatis muneribus. (Ex *Joſepho* Libro XII. *Antiquitatum*, Capp. III. & IV.) Poſt *Oniam*, Pontificatum geſſit *Simon* hujus nominis ſecundus, ejus filius:

Cujus

Cujus tempore *Ptolemæus Philopator* Ægypti Rex Hieroſolyma veniſſe dicitur, oblatiſque in Templo Ritu Judaico Sacrificiis, cùm in Sancta Sanctorum invitis Sacerdotibus introire vellet, inſigni Miraculo repulſus; atque ob repulſam indignatus, Judæos Alexandriæ degentes atrociter vexaſſe. Ita Scriptor Apocryphus Libri III. *Machabæorum*, Cap. II. Quæ *Joſephus* in Libris *Judaicarum Antiquitatum* prætexit, Libro verò II. contra *Apionem* ea tribuit *Ptolemæo Phyſconi*.

Oniæ III. Pontificatus.

V. *Simoni Secundo* in Pontificatu ſucceſſit *Onias Tertius*, ad quem *Arius* Rex Spartanorum Legationem & Epiſtolam miſit, ſe ſuoſque Cives Judæorum cognatos, ab *Abrahamo* communi parente (ex *Cethura* ſcilicet) progenitos profeſſus. (I. *Machab.* XII. 20. & ſeq. & ex *Joſepho* Libro XII. *Antiquitatum*, Cap. V.) Alii tamen ad *Oniam Secundum* referunt, ut *Salianus*, quidam ad *Oniam Primum*, ut *Scaliger*.

Judæorum ſtatus ſub Antiocho Magno, & Seleuco ejus filio, Syriæ Regibus.

VI. *Antiocho Magno* in Aſia regnante, in continua vexatione tam Judæa quàm Cœleſyria fuere; quòd eo bellum gerente cum *Ptolemæo Philopatore*, hujuſque filio *Ptolemæo Epiphane*, ſive vinceret, ſive vinceretur, malè mulctarentur, non aliter quàm Navis fluctibus utrinque oppugnata, inter proſperam & adverſam fortunam *Antiochi* jactatæ. Tandem victor *Antiochus* Judæam obtinuit. Pax deinde inter utrumque Regem affinitate firmata. *Antiocho Magno* ſucceſſit *Seleucus* ejus filius, Joſepho *Soter*, aliis *Philopator* cognominatus. Duo Regis hujus facta referuntur Libro ſecundo *Machabæorum*, Cap. III. unum laudabile, quòd ſumptus ad Sacrificia Templi Hieroſolymitani ſuppeditaverit; turpe alterum, quòd theſauros Templi diripere conatus ſit, ſed fruſtra. *Heliodorus* enim impietatis miniſter divinâ virtute deterritus, & ab Angelis flagellatus, ac pene exanimis relictus, vitam ægrè obtinuit, *Onia* Summo Sacerdote hoſtiam pro ejus ſalute offerente. Sacrilegium Regi ſuggeſſerat *Apollonius* Cœleſyriæ & Phœniciæ Præfectus, proditione *Simonis* cujoſdam Benjaminitæ, qui Templi Præpoſitus erat, incitatus. *Joſephus* Libro *De Machabæis*, non *Heliodorum*, ſed ipſum *Apollonium* ad Sacrum Ærarium diripiendum miſſum, & viſione Angelicâ ſtupefactum memorat; ſed Scriptori Sacro Libri ſecundi *Machabæorum* major adhibenda fides. Cæterùm tunc *Sancta Civitas habitaſſe in pace* dicitur, *& Leges optimè cuſtodita, propter Oniæ Pontificis pietatem, & animos odio habentes mala*. (Lib. II. *Machabæorum*, Cap. III. I.) Cùm autem *Simon* ille calumniis pium Pontificem proſcinderet, ac ſeditionis periculum immineret, *Apollonio* Præfecto *Simoni* favente, *Onias* ad Regem profectus eſt, ut *Simonem* ejus auctoritate coërceri obtineret. (II. *Machab.* IV.)

Status Reipublicæ Judaicæ ſub pſeudo-Pontificibus Jaſone & Menelao.

VI. *Antiocho Epiphane* in Aſia & Syria regnante, Regni ejus anno primo; *Ptolemæo* verò *Philometore* in Ægypto, anno Regni ejus quinto, *Jaſon* frater *Oniæ* Summi Pontificis, corrupto immenſe pecuniæ promiſſione Rege *Antiocho*, Pontificatum adeptus eſt, piiſſimo fratre exauctorato: mercatus eſt etiam licentiam Gymnaſii, ſeu Palæſtræ more Græcorum, & Lupanaris Epheborum ſub ipſa Arce Sion inſtruendi, ac Hieroſolymitanos Antiochenæ Civitatis jure donari obtinuit. Hoc pacto Hebræorum plurimos traduxit ad Inſtituta Gentium; adeo ut plerique etiam è Sacerdotum genere eâ licentiâ uſi, turpiſſimis Ludis ac Spectaculis indulgerent, Legis Moſaicæ Ritus impunè negligerent, & Circumciſionis præcipuè multos pœniteret, puderetque. (I. *Machab.* I. 12. & ſeq. II. *Machab.* IV. II. & 15.) Anno ſequenti, *Antiochus* in Judæam veniens, à *Jaſone* Pſeudo-Pontifice & Civitate magnificè ſuſceptus eſt. Cùm in Syriam rediiſſet, poſt triennium ex quo impius Jaſon fratrem ſuum Pontificatu deturbaverat, *Menelaus Simonis* illius Benjaminitæ frater, qui in odium *Oniæ* theſauros Templi *Seleuco Philopatori* prodiderat, à *Jaſone* miſſus ut Regi *Antiocho* pecunias ferret, trecentorum ampliùs quàm *Jaſon* pendebat talentorum pactione Pontificatum obtinuit, pulſo *Jaſone*, & in Ammanitam regionem profugo. Sed cùm pecunias Regi promiſſas non ſolveret *Menelaus*, pariter amotus eſt, dignitate in fratrem ejus *Lyſimachum* tranſlatâ. Ille interim ad omne ſcelus paratiſſimus, aurea vaſa furtim è Templo ablata donavit *Andronico* Antiochiæ Præfecto, & alia Tyri, ac in vicinis Civitatibus vendidit. Quamobrem *Onias* Pontifex qui Antiochiam ſeceſſerat, ipſius impietatem coarguens, mortem pro juſtitia ſubiit, illi ab *Andronico* ipſius *Menelai* precibus illatam. (II. *Machab.* IV.) Judæi, Græcique apud Regem de facinore nefario conqueſti, Rex temperare non potuit à lacrymis, *Defuncti ſobrietatem & modeſtiam recordatus*, & *Andronicum* purpurâ exutum, ac per Civitatem ignominiæ causâ circumductum, eodem in loco capite plecti juſſit, ubi *Oniam* occiderat. (*Ibidem.*) Haud multò poſt *Lyſimachus* ob ſacrilegia de *Menelai* fratris conſilio in Templo commiſſa, in ſeditione populari occiſus eſt. *Menelaus* apud Regem accuſatus, non ſolùm pecuniâ vitam redemit, ſed & Pontificiam Dignitatem. (*Ibidem.*)

VII. *Antiocho* ſecundam Expeditionem in Ægyptum contra *Ptolemæos Philometorem* & *Evergetem* parante, multa oſtenta in aëre futurarum cladium prænuntia Hieroſolymis viſa ſunt. Illatum initium ab impio *Jaſone* ducendum, qui occupatâ improviſo impetu, cum mille virorum manu, Sanctâ Civitate, cædibus impunè graſſatus eſt, quaſi trophæa de hoſtibus, non de civibus capturus. Quo tempore, fugiente in Arcem *Menelao*, & turbatâ cædibus totâ Civitate, Templum derelictum eſt, & Sacrificia intermiſſa, Sacerdotibus pariter fugientibus, vel latebras quærentibus. Cum dedecore nihilominus à Populo expulſus *Jaſon*, profugus iterum abiit in Ammanitidem. Tandem ab *Areta* Arabum Tyranno, apud quem ſe receperat, in carcerem conjectus, & ex illius etiam ditione expulſus, *Fugiens de Civitate in Civitatem, omnibus odioſus, ut refuga legum, & execrabilis, ut patriæ & civium hoſtis, in Ægyptum extruſus eſt*. Poſt hæc, Lacedemonas profectus, ibi miſerè periit, deſideratus à nemine, illiuſque cadaver inſepultum abjectum eſt. (II. *Machab.* V.)

Antiochi Epiphanis perſecutio, cladeſque ab eo Judæis illatæ.

VIII. *Antiochus* ab Ægypriaca contra *Ptolemæos* Reges Expeditione irrito conatu reverſus, Romanorum ſcilicet Legatorum minis fractus, qui denuntiaverant ut Ægypto excederet, niſi hoſtis Populi Romani eſſe vellet; rumore de morte ſua Hieroſolymis diſſeminato offenſus, & efferato in Judæos animo, quos defectionem meditari ſuſpicabatur, anno Imperii Græcorum centeſimo quadrageſimo-tertio, Olympiadis centeſimæ quinquageſimæ-ſecundæ anno quarto, Hieroſolymam hoſtiliter ingreſſus eſt, ingenti cum Civium ſtrage ex omni ſexu atque ætate. Cæſa ſunt tridui ſpatio octoginta millia; capta vinctaque quadraginta millia, totidem venundata. Neque hic ſubſtitit immanis Tyranni furor. Nam deducente *Menelao* Pſeudo-Pontifice, Templum & Sanctuarium ingreſſus, ſacra vaſa ſacrilegis manibus contaminavit, comminuit, diripuit, prædaque talento-

tum mille & octoginta è Templo ablatâ, Antiochiam reverſos eſt, relictis in Judæa Præpoſitis crudeliſſimis qui Gentem vexarent & opprimerent. (1. *Machab.* 1, & 11. *Machab.* v.) Quo poſtremo loco notat Sacer Hiſtoricus, Deum cladem illam Templique profanationem ob peccata Populi permiſiſſe. *Non enim propter locum gentem, ſed propter gentem locum Deus elegit. Ideoque & ipſe locus particeps factus eſt Populi malorum: Poſtea autem*, inquit, *fiet ſocius bonorum, & qui derelictus in ira Dei omnipotentis eſt, iterum in magni Domini reconciliatione cum ſumma gloria exaltabitur.* Legatur & *Joſephus* Libro XII. *Antiquitatum*, Cap. VII. & in Libello *De Machabæis.*

IX. Poſt biennium, *Apollonius* Ærario & Tributis Præpoſitus, ab *Antiocho* cum viginti duorum millium armatorum Exercitu miſſus, Urbem ſubdolè ingreſſus eſt, ſimulatâ pace; & promiſcuas cædes edidit, Populo Sabbatum celebrante; multa Civium Capita in ſervitutem abduxit, tum ædificia elegantiora exuſſit, arcem communivit ac præſidio firmavit, per quod miſeræ plebis reliquiæ quotidie vexarentur, quoties ſacrorum causâ Templum aſcenderent. Edictum deinde Regium à Sene quodam Antiocheno, patriâ Athenienſi, Hieroſolyma perlatum eſt, quo Judæi, omneſque Regis ſubditi, ad unum eumdemque Deorum cultum adigebantur, prohibitis Sacrificiis, Circumciſione, Sabbatorum obſervantiâ, aliiſque Moſaicæ Legis Ritibus. Hæc perſecutio deſcribitur 1. *Machabæorum* 1. his verbis: *Et fugerunt habitatores Jeruſalem propter eos, & facta eſt habitatio exterorum, & facta eſt extera ſemini ſuo, & nati ejus reliquerunt eam. Sanctificatio ejus deſolata eſt ſicut ſolitudo, dies feſti ejus converſi ſunt in luctum, Sabbata ejus in opprobrium, honores ejus in nihilum. Secundùm gloriam ejus multiplicata eſt ignominia ejus: & ſublimitas ejus converſa eſt in luctum. Et ſcripſit Rex Antiochus omni Regno ſuo, ut eſſet omnis Populus unus: Et relinqueret unuſquiſque Legem ſuam. Et conſenſerunt omnes Gentes ſecundùm verbum Regis Antiochi: Et multi ex Iſrael conſenſerunt ſervituti ejus, & ſacrificaverunt Idolis, & coinquinaverunt Sabbatum. Et miſit Rex libros per manus nuntiorum in Jeruſalem, & in omnes Civitates Juda: Ut ſequerentur Leges Gentium terræ, & prohiberent holocauſta, & ſacrificia, & placationes fieri in Templo Dei, & prohiberent celebrari Sabbatum, & dies ſolemnes: Et juſſit coinquinari Sancta, & Sanctum Populum Iſraël. Et juſſit ædificari Aras, & Templa, & Idola, & immolari carnes ſuillas, & pecora communia, & relinquere filios ſuos incircumciſos, & coinquinari animas eorum in omnibus immundis & abominationibus, ita ut obliviſcerentur Legem, & immutarent omnes juſtificationes Dei. Et quicumque non feciſſent ſecundùm verbum Regis Antiochi, morerentur.* Ad hæc, Templum Hieroſolymitanum juſſu Regis profanatum eſt, & *Jovi Olympio* dicatum, Garizitanum verò *Jovi Hoſpitali.* (11. Machab. VI.) *Abominandum deſolationis Idolum ſuper Altare Dei ab Antiocho* poſitum eſt die decimo-quinto Menſis *Caſleu*, vigeſimo-ſeptimo Novembris noſtri reſpondente, anno centeſimo quadrageſimo-quinto Regni Græcorum; & die vigeſimâ quintâ ejuſdem menſis ei ſacrificari cœptum eſt. Libri Sacri combuſti, Judæi ad defectionem à Fide, Legeque divina compulſi ſunt. Exquiſitiſſimis tormentorum generibus in eos qui Legem obſervarent, aut filios circumciderent, à Tyranno ſævitum eſt. Duæ Mulieres de filiorum Circumciſione delatæ, cum infantibus ad ubera ſuſpenſis per Urbem priùs circumductæ, deinde præcipites è Muris actæ ſunt. Alii ad proximas ſpeluncas coëuntes, & latenter diem Sabbati celebrantes, flammis ſuccenſi ſunt, vim vi repellere non auſi, ne Sabbatum violaſſe viderentur. Sanctiſſimus Senex *Eleazarus* unus è Primoribus Scribarum, nec carnes porcinas manducare conſentiens, nec ſimulatione uti, glorioſam pro Dei Lege mortem obiit, anno ætatis nonageſimo. *Salomona* quoque heroicì animi fœmina, cum ſeptem filiis Machabæis, ob eamdem cauſſam Antiochiæ excarnificata, Martyrii palmam tulit, cùm filios ad tormenta fortiter ſubeunda, mortemque pro patriis Dei Legibus oppetendam adhortata eſſet, eorumque agonem ſpectaſſet, præſentem Tyrannum deſpiciens. (11. *Machab.* V. VI.) Ipſorum triumphum SS. Patres Scriptis ſuis celebrarunt, *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione XXII. *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliis XLIV. XLIX. & L. Tom. I. *S. Auguſtinus* Sermone trecenteſimo-primo, aliàs centeſimo-decimo De Diverſis, *Prudentius*, *S. Fulgentius*, & alii: Eorumque memoriam colit Eccleſia Kalendis Auguſti. De his etiam extat *Joſephi* Libellus, *De Imperio Rationis* inſcriptus, & à *S. Gregorio Nazianzeno* laudatus.

Antiochi perſecutio à Daniele prædicta.

IX. Hanc *Antiochi* perſecutionem prædixerat *Daniel* Cap. VIII. ubi poſtquam quatuor Reges de gente *Alexandri Magni* ſurrecturos, ſed ipſi fortitudine longè impares prædixit, de *Antiocho* hunc in modum vaticinatur: *De uno autem ex eis egreſſum eſt cornu modicum, & factum eſt grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem, & magnificatum eſt uſque ad fortitudinem cœli, & dejecit de fortitudine & de ſtellis, & conculcavit eas. Robur autem datum eſt ei contra juge Sacrificium propter peccata: & proſternetur veritas in terra, & faciet, & proſperabitur. Et poſt Regnum eorum, cùm creverint iniquitates, conſurget Rex impudens facie, & intelligens propoſitiones. Et roborabitur fortitudo ejus, ſed non in viribus ſuis: Et ſupra quàm credi poteſt, univerſa vaſtabit, & proſperabitur, & faciet. Et interficiet robuſtos, & Populum Sanctorum ſecundùm voluntatem ſuam, & dirigetur dolus in manu ejus: Et cor ſuum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: Et contra Principem Principum conſurget, & ſine manu conteretur.* Quæ verba *S. Hieronymus* in Commentario ſuo ſic exponit: *Conſurget Antiochus Ἐπιφανής, frater Seleuci, qui & Philopater appellatus eſt. Qui cùm obſes fuiſſet Romæ, & neſciente Senatu, per dolum cepiſſet Imperium, contra Ptolemæum Philometorem dimicavit, hoc eſt, contra Meridiem, & contra Ægyptios. Rurſumque ad Orientem contra eos qui res novas in Perſide moliebantur, ad extremum contra Judæos dimicans, captâ Judæâ ingreſſus eſt Hieroſolymam, & in Templo Dei ſimulachrum Jovis Olympii ſtatuit: & uſque ad fortitudinem cœli, id eſt, filios Iſraël, qui Angelorum vallabantur auxilio, erexit magnificentiam ſuam, ita ut de Sanctis plurimos Idololatriæ ſubjiceret, & velut ſtellas cœli conculcaret pedibus ſuis. Atque ita factum eſt, ut & Meridiem & Orientem, id eſt, Ægyptum & Perſidem ſuo teneret Imperio. Quodque ait*, Uſque ad Principem fortitudinis magnificatus eſt: *Hoc ſignificat, quòd erectus ſit contra Deum, & Sanctos illius perſecutus ſit: Et tulerit ἐνδελεχισμόν, id eſt, juge Sacrificium, quod mane offerebatur & veſpere, & pollueris atque dejeceris locum ſanctificationis ejus: & hoc non ſuâ virtute, ſed propter peccata Populi. Atque ita factum eſt ut veritas proſterneretur in terram, & cultu Idolorum florente, Dei Religio conquieſceret.*

Idem

Idem Propheta, Cap. XI. de eadem perſecutione, quæ ſecundam *Antiochi* Expeditionem in Ægyptum ſecuta eſt, ita vaticinatur: *Et venient ſuper eum trieres, & Romani, & percutietur, & revertetur, & indignabitur contra teſtamentum Sanctuarii. Et brachia ex eo ſtabunt, & polluent Sanctuarium fortitudinis, & auferent juge Sacrificium: Et dabunt abominationem in deſolationem. Et impii in teſtamentum ſimulabunt fraudulenter: Populus autem ſcient Deum ſuum, obtinebit, & faciet. Et docti in Populo docebunt plurimos: Et ruent in gladio, & in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum. Cumque corruerint, ſublevabuntur auxilio parvulo: Et applicabuntur eis plurimi fraudulenter. Et de Eruditis ruent, ut conflentur, & eligantur, & dealbentur uſque ad tempus præfinitum: Quia adhuc aliud tempus erit. Et faciet juxta voluntatem ſuam Rex, & elevabitur, & magnificabitur adverſus omnem Deum: & adverſus Deum Deorum loquetur magnifica, & dirigetur donec compleatur iracundia: Perpetrata quippe eſt definitio.* Quæ *S. Hieronymus* in *Antiocho* impleta interpretatur, ſicut in Machabæorum Libris legimus, quòd poſtquam eum de Ægypto pepulerunt Romani, indignabundus venerit contra teſtamentum Sanctuarii, id eſt, contra ſanctam Civitatem, & Populum Dei, & ab iis invitatus ſit, qui dereliquerant Legem Dei, & ſe Ceremoniis miſcuerant Ethnicorum. Brachia autem quæ ex eo ſtabunt, & polluent Sanctuarium, & auferent juge Sacrificium, ſunt illi qui ab *Antiocho* miſſi ſunt poſt biennium quàm Templum exſpoliaverat, ut tributa exigerent à Judæis, & auferrent cultum Dei, & in Templo Jeruſalem *Jovis Olympii* ſimulacrum & *Antiochi* ſtatuas ponerent; quas *abominationem deſolationis* vocat: Quando ablatum eſt holocauſtum, & juge Sacrificium; tunc etiam impletum eſt quod ait Daniel: *Et impii in teſtamentum ſimulabunt fraudulenter.* Id enim *Jaſoni*, *Menelao*, & *Lyſimacho* Pſeudo Pontificibus, patriæ ac Legis proditoribus, aliiſque ex eorum factione apprimè convenit, de quibus Machabæorum Hiſtoria. *Et docti in Populo docebunt plurimos;* ut *Eleazarus* Scriba in Lege doctiſſimus: *Et ruent in gladio, & in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum.* Quod in eodem *Eleazaro*, in ſeptem fratribus Machabæis, & eorum Matre religioſiſſima fortiſſimaque Matrona, & aliis Juſtis impletum eſt, qui pro Legis obſervantia flammas, & gladios, & ſervitutem, & rapinas, extremaque ſupplicia ſuſtinuerunt. *Et ſublevabuntur auxilio parvulo*, Mathatia ſcilicet cum quinque filiis, pro Religione & libertate adverſùs *Antiochi* Duces pugnantibus. Hæc autem bonis ad virtutis probationem eventura divinus Vates prædicit: *Ut conflentur, & eligantur, & dealbentur.* In Antiochum etiam optimè quadrant, quæ ſubdit Propheta: *Et elevabitur, & magnificabitur adverſus omnem Deum, & adverſus Deum Deorum loquetur magnifica, & dirigetur donec compleatur iracundia.* Elatus namque eſt in tantam ſuperbiam adverſùs Deum *Antiochus*, ut in Templo Hieroſolymitano ſimulachrum ſuum poſuerit, & blaſphemiis Deum provocaverit, & Deos etiam Gentilium violaverit: *Dianæ* Templum opulentiſſimum in *Elymaide* ſpoliare conatus, quod opere compleviſſet, niſi à Cuſtodibus Templi, viciniſque Gentibus fuiſſet oppreſſus. Et nihilominus proſperè egit, donec Deus Populo ſuo placatus eſt, cui ob gravia & diuturna peccata juſtè iratus erat. In his autem *Antichriſti* typus fuit *Antiochus*, & hæc illius in Judæos perſecutio figura fuit noviſſimæ perſecutionis in Eccleſiam movendæ ab Impio illo, quem Dominus Jeſus interficiet ſpiritu oris ſui. *Hæc autem*, inquit S. Hieronymus, *ſub Antiocho Epiphane in imagine præceſſerunt, ut Rex ſceleratiſſimus, qui perſecutus eſt Populum Dei, præfiguret Antichriſtum, qui Chriſti Populum perſecuturus eſt.* Unde & in laudata *Danielis* Prophetia quædam ſequuntur, quæ vix *Antiocho* poſſint accommodari, & ad Antichriſtum neceſſariò referenda ſunt, ut *S. Hieronymus* contra *Porphyrium* oſtendit.

1. Machab. 1.

1. Mach. 6.

Antiochus Epiphanes Antichriſti typus.

X. Hanc perſecutionem ut à ſuis capitibus averterent Samaritani, ſe Gentiles profeſſi ſunt, & ad Græcorum ſcelera ultrò ſe obtulere, poſtulantes ut Templum in Garizim dicaretur *Jovi Græcanico*. Eorum Epiſtola ad *Antiochum*, quem *Deum Illuſtrem* vocant, & *Antiochi* Reſcriptum, leguntur apud *Joſephum* Libro XII. *Antiquitatum*, Cap. VII.

Samaritanorum Apoſtaſia.

XI. Hac fervente perſecutione, *Onias* filius *Oniæ Tertii* Pontificis natu minimus, in Ægyptum fugit ad *Ptolemæum Philometorem*, & uxorem ejus *Cleopatram*, quorum in gratiam ſe inſinuans, ſtruendi Templi Hieroſolymitano æmuli facultatem obtinuit. Erexit autem illud non *Alexandriæ*, ut Talmudici volunt, ſed *Leontopoli* in Præfectura Heliopolitana, ejuſdem Templi Summum ſe Pontificem conſtituit; Sacerdotes etiam & Levitas creavit, qui Sacra peragerent Ritu Judaico. Ad Schiſmatis ſui defenſionem detorquebat Oraculum illud Iſaiæ XIX. 18. 19. *In die illa erunt quinque Civitates in Terra Ægypti, loquentes linguâ Chanaan, & jurantes per Dominum Exercituum: Civitas Solis vocabitur una. In die illa erit Altare Domini in medio Terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus erit in ſignum, & in teſtimonium Domino Exercituum in Terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis Salvatorem & propugnatorem qui liberet eos.* Legatur *Joſephus* Libro XII. *Antiquitatum*, Cap. XV. & Libro XIII. Cap. VI. Schiſma iſtud ad Excidium uſque Hieroſolymitanum duravit; poſt quod *Oniæ* Templum à *Paulino* Alexandriæ Præfecto dirutum eſt anno Æræ Chriſtianæ ſeptuageſimo primo. Steterat annos ultra ducentos.

Templum ab Onia Schiſmatico Sacerdote in Ægypto extructum.

XII. Afflictæ ab impio *Antiocho* & perditiſſimis Apoſtatis Judæorum Reipublicæ & Eccleſiæ Deus opem tulit, excitatus ad ejus defenſionem & liberationem Aſſamonæis ſive Machabæis. Horum Princeps *Mathatias* filius *Joannis*, filii *Simeonis*, Sacerdos ex filiis *Joarib*, quæ prima erat familia Sacerdotalis, ex *Eleazari* proinde, non *Ithamaris* ſtirpe. Pontificem fuiſſe Hebræi plerique putant, & Chaldæus Paraphraſtes. Nos Sacerdotem duntaxat cum Scriptura dicimus. Huic fuere quinque filii religione & fortitudine non degeneres, *Joannes*, *Simon*, *Judas*, *Eleazarus*, & *Jonathas*. *Aſſamonæi* dicti ſunt, vel à quodam *Mathatiæ* Proavo *Aſſamonæo*; vel ab Avo Mathatiæ *Simone*, quaſi *A Simone orti*, vel à voce Hebræa *Haſmanim*, quæ *Principes*, ſeu Optimates, aut Primarios Sacrorum Antiſtites ſignificat. *Machabæi* autem à *Juda* quinque fratrum fortiſſimo ac celebratiſſimo, cui *Machabæo* cognomen. Vel ex eo quòd in vexillis eam ſententiam inſcriptam haberent, quæ *Exodi* XV. 11. legitur: *Mi camoca ba Elim Jehova*, id eſt: *Quis ſimilis tui in Diis, Domine?* Solent enim Hebræi primas litteras nominum colligere, & ex iis collectis vocem fingere compendii causâ.

Mathatias, ejuſque filii Machabæi, ad defenſionem & liberationem Reipublicæ & Eccleſiæ Judaicæ divinitùs excitati.

XIII. *Mathatias* cum filiis, aliiſque in oppidum *Modin* confugerat, ubi Sacrorum violationem, Sanctæ Civitatis vaſtationem, & Populi cladem, ciliciis induti lugebant; cùm *Antiochus*

Mathatiæ zelus, fortitudo, prudentia.

Præfectum

Præfectum illuc miſit, qui ad ſacrilega Gentium Sacrificia, & ad Dei Legem ejurandam ipſos cogeret. Blanditiis & promiſſis tentatus *Mathatias*, xantùm abfuit ut *Antiocho* morem gereret, ut divino zelo percitus Judæum Idolis ſacrificantem ſuper ipſam Aram trucidaverit, & Regium Præfectum occiderit. Deinde cum filiis, aliiſque piis fugit in Montes. Cùm autem plerique divinæ Legis ſtudioſi, & *Mathatiæ* clientes in ſolitudinem deſcendiſſent, & ab *Antiochi* copiis die Sabbati oppugnati, perire, quàm armatâ manu vim repellere maluiſſent, ne Sabbatum violare viderentur; *Mathatias* Legem probè interpretatus, ſtatuit diebus etiam Sabbati pugnandum, ſi ab hoſtibus premerentur. Collecto itaque Exercitu & Aſidæis aliiſque Legis Zelatoribus, Religionem ac Libertatem armis tueri cœpere, incurſiones in hoſtes agere, profanas Aras evertere, pueros, quotquot in finibus Iſraël incircumciſos invenerunt, ſecundùm præſcriptum Legis circumcidere. Hæc à *Mathatia* fieri cœpta anno centeſimo quadrageſimo-quinto Regni Græcorum. Poſt unum Principatus annum obiit Heros Religioſiſſimus, cùm filios ad Religionem ac Rempublicam ab hoſtibus vindicandam adhortatus eſſet. (1. *Machabæorum* II. & *Joſephus* Libro XII. *Antiquitatum*, Cap. VII.)

Judæ Machabæi Principatus, & res præclarè geſtæ.

XIV. *Mathatiæ* ex ipſius parentis deſignatione ſucceſſit *Judas Machabæus* ejus filius (ſi *Joſepho* credamus) primogenitus, non in bellicis duntaxat Expeditionibus & Republica gerenda, ſed etiam in Pontificatu, (ut aliqui putant, ſed dubiâ fide.) Anno primo & ſecundo ſui Principatûs, *Antiochi* Duces, *Apollonium*, *Seronem*, *Lyſiam*, *Nicanorem*, & *Gorgiam* cum eorum Exercitibus fudit, oratione magis quàm armis: Exiguas enim copias, & malè inſtructas habebat. Victor Templum Hieroſolymitanum ab Idolis purgare, & intermiſſum ſolido triennio Sacrorum cultum inſtaurare decrevit, quòd eodem die, quo profanatum fuerat, recurrente perfectum eſt, die vigeſimâ-quintâ menſis *Caſleu* anno centeſimo quadrageſimo octavo Regni Græcorum, anno uno ante mortem *Antiochi*. (1. *Machabæorum* III. IV. & Lib. II. Cap. VIII. & ex *Joſepho* Libro XII. *Antiquitatum*, Cap. IX. X. XI.) Quamquam verò biennio poſt *Antiochi* mortem illa Templi purificatio Lib. II. *Machabæorum*, Cap. X. narretur, nulla eſt loci utriuſque antilogia: Non enim dicitur poſt *Antiochi* mortem contigiſſe; ſed recapitulatio quædam eſt eorum quæ antè contigerant. De illa Templi purificatione vaticinatus erat *Daniel* Cap. VIII. *Et audivi*, inquit, *unum de Sanctis loquentem, & dixit unus Sanctus alteri neſcio cui loquenti: Uſquequo viſio, & juge ſacrificium, & peccatum deſolationis quæ facta eſt, & Sanctuarium, & fortitudo conculcabitur? Et dixit ei: Uſque ad veſperam & mane, duo millia, trecenti, & mundabitur Sanctuarium.* Quem locum *S. Hieronymus* ſic explicat: *Legamus Machabæorum Libros, Joſephi Hiſtoriam: ibique ſcriptum reperiemus, centeſimo quadrageſimo-tertio anno à Seleuco (qui primus regnavit in Syria poſt Alexandrum) ingreſſum Antiochum Hieroſolymam, univerſa vaſtaſſe, reverſumque anno tertio, in Templo poſuiſſe ſtatuam Jovis, & uſque ad Judam Machabæum, id eſt, uſque ad annum centeſimum quadrageſimum-octavum, per annos vaſtitatis Jeruſalem ſex, contaminationis autem Templi tres, duo millia trecentos dies, & tres menſes eſſe completos, poſt quos Templum purgatum eſt. Quidam pro duobus millibus trecentis, duo millia ducentos legunt, ne ſex anni & tres menſes ſupereſſe videantur....*

Purgatio Templi à Juda Machabæo.

Quod autem infert: Mundabitur Sanctuarium, *Juda* A *Machabæi ſignificat tempora: Qui de vico Modin fratribus ac propinquis ſecum annitentibus, & multis de Populo Judæorum, Antiochi Duces ſuperarat juxta Emaus, quæ nunc Nicopolis dicitur. Quod audiens Antiochus, qui contra Principem Principum ſurrexerat, id eſt, Dominum dominantium, & Regem Regum, in Elimaide, quæ regio Perſarum eſt, Templum Dianæ ſpoliare cupiens, quod habebat pretioſa donaria, & ibi quoque amiſſo Exercitu ſine manibus contritus eſt, id eſt, triſtitia morbo periit. Veſperè autem & manè ſucceſſionem diei noctiſque ſignificat.* Altaris Dedicatio ſolemni B ritu celebrata eſt, & ejuſdem Feſtum inſtitutum, die vigeſimâ quintâ menſis *Caſleu* quotannis celebrandum: Id *Feſtum Luminum* fuiſſe nuncupatum teſtatur *Joſephus*, quòd ipſis præter ſpem tanta fœlicitas ſubitò illuxiſſet. Firmiſſimis etiam propugnaculis Montem Sion ac Templum *Judas* communivit, & præſidiarios milites ad cuſtodiendam ab Idumæorum inſultu Bethſuram eo in Monte collocavit. (1. *Machabæorum* IV.)

XV. Præclara Judæ facinora ita vicinarum Gentium invidiam iramque concitarunt, ut Idumæi, Sidonii, Ammonitæ, Syri, Samaritani, C velut ex condicto, ad Judæum nomen abolendum conſpiraſſe viderentur. Quos *Judas*, cum fratribus *Simone* & *Jonatha*, vicit, profligavit, & multis eorum urbibus interceptis, mœnibus turribuſque dirutis, profanis Aris everſis, Idolis ſuccenſis, cum Exercitu opimis ſpoliis gravi in Terram Judæ reverſus eſt. (1. *Machabæorum* V. & ex *Joſepho* Libro XII. *Antiquitatum*, Cap. XII.)

Mors Antiochi Epiphanis.
Trium locorum Scripturæ circa illam conciliatio.

XVI. Interea *Antiochus Epiphanes* dignum ſceleſtâ, impiâque vitâ exitum invenit, anno centeſimo quadrageſimo-nono Regni Græcorum. In mortis ejus narratione varietas quædam eſt Libro 1. *Machabæorum*, Cap. VI. Libro II. Cap. I. D & Cap. IX. contradictio verò nulla. Priori quidem loco legimus, *Antiochum* voluiſſe *Elymaidem* Civitatem in Perſide nobiliſſimam, ditiſſimam, Templumque in ea locupletiſſimum diripere, at ab incolis cum dedecore pulſum. Civitas hæc *Perſepolis* dicitur (II. *Machabæorum* IX.) Non quidem illa Perſidis Regia quam ab *Alexandro Magno* combuſtam & deletam, ita ut nullum illius veſtigium ſupereſſet, *Curtius* teſtatur; ſed urbs aliqua Perſepoleos ſive Perſidis, ſicut & priori loco *Elimaidis* Civitas reddi debuit, non E Civitas *Elimais*, ita ut *Elimais* & Perſepolis regionum, non urbium ſint nomina. Ita Græcus Textus Alexandrini Codicis priori loco: Ἐν Ἐλυμαΐς ἐν τῇ Περσίδι: *Suſam* fuiſſe conjicit *Pererius*, in Elymaide Perſidis Provincia ſitam, ut conſtat ex *Danielis* VIII. 2. Ibi namque fuit *Dianæ* Templum, quod *Antiochus* diripere voluit, ut docet *Plinius* Libro VI. Cap. XXVII. *Eulæus fluvius*, inquit, *circuit Arcem Suſorum, & Templum Dianæ, quod eſt illis regionibus auguſtiſſimum.* Templum *Dianæ* ab *Antiocho* violatum *Joſephus* ſcribit. Secundus Machabæorum Liber Cap. I. 13. Templum *Naneæ* vocat. *Nanaia*, Linguâ Perſicâ veteri *Matrem* ſignificat: Matris autem nomen Deæ ſuæ F ipſos tribuiſſe veriſimile eſt. *Dianam Perſicam* memorat *Tacitus* Annalium III. *S. Hieronymus* in Caput VIII. & XII. *Danielis*, Templum *Dianæ* in regione Elymaidis fuiſſe ex *Polybio* & *Diodoro Siculo* confirmat, illudque ipſum eſſe innuit, quod ſecundi *Machabæorum* Scriptor *Naneæ* Templum appellat. Ex hoc itaque Templo & Elymaidis regione cùm turpi fugâ elapſus *Antiochus* in Mediam digreſſus eſſet, atque in Babyloniam reverteretur, Nuntius cladis ejus Ducibus ac Exercitui in Judæa illatæ, qui rectà in Perſidem iverat, nec ipſum invenerat, ei circa

Lib. IX. in Danielem.

Ecbatana

Ecbatanâ Mediæ Metropolim occurrit. Ita conciliantur loca in ſpeciem pugnantia I. *Machabæorum* vi. 4. & II. *Machabæorum* ix. 3. Magno igitur animi mœrore percuſſus Antiochus, tum ob dedecus & cladem in Perſide acceptam, tum ob res in Judæa deploratas, fuſoſque à Juda Machabæo Duces, Exercituſque ſuos, in morbum graviſſimum incidit; cùmque Judæos ad internecionem perdere meditaretur, & curru ſuo agitari juſſo, ſine intermiſſione iter ageret, inſanabili & inviſibili plagâ à Deo percuſſus eſt, diro ſcilicet viſcerum dolore, moxque è curru nimio impetu agitato cadens, corpore graviter colliſo, periculoſiùs ægrotavit, ita ut ex ejus corpore vermes ſcaturirent, ac viventia in doloribus carnes effluerent, ejuſque fœtorem nec Exercitus, nec ipſemet ferre poſſet. Criminum gravitas, divinæque ultionis pondus has ab ipſo voces extorſerunt: *Juſtum eſt ſubditum eſſe Deo, & mortalem non paria Deo ſentire. Sed orabat ſceleſtus Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus:* quamvis ampliſſimam ſatisfactionem polliceretur, & Judaicæ Religioni nomen etiam ſe daturum promitteret. Ex ſolo enim pœnæ timore, non ex amore juſtitiæ pœnitentia illa proficiſcebatur, quæ adeo falſa fuit. Literas etiam benevolas ſcripſit ad Judæos, filium illis ſuum commendans. Tandem diademate, regioque ornatu *Philippo* uni ex amicis, quem & univerſi Regni Adminiſtrum conſtituit, tradito, & filio ſuo Regni hærede declarato: *Homicida & blaſphemus peſſimè percuſſus, & ut ipſe alios tractaverat, peregrè in Montibus miſerabili obitu vitâ functus eſt.* Babyloniæ Montes intellige, quam in regionem eſt reverſus. Unde & ſe perire *in terra aliena* dixit, longè ſcilicet ab Antiochia Regni ſui Metropoli. Sic facilè conciliantur primus *Machabæorum*, Cap. vi. & ſecundus *Machabæorum*, Cap. ix. de genere mortis *Antiochi*. Majorem difficultatem faceſſit Caput primum Libri ſecundi, ubi Judæorum Epiſtola ad *Ariſtobulum* Sacerdotem *Ptolemæi* Magiſtrum, & Judæos in Ægypto degentes deſcribitur, quâ mortem *Antiochi* nuntiant, eumque in Perſide, in Templo *Nanea* cæſum ſignificare videntur. *Nam*, inquiunt, *cùm in Perſide eſſet Dux ipſe, & cum ipſo immenſus Exercitus, cecidit in Templo Nanea, conſilio deceptus Sacerdotum Nanea. Etenim cum ea habiturus venit ad locum Antiochus, & Amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine. Cùmque propoſuiſſent eas Sacerdotes Nanea, & ipſe cum paucis ingreſſus eſſet intra ambitum Fani, clauſerunt Templum, cùm intraſſet Antiochus: Apertoque occulto aditu Templi, mittentes lapides, percuſſerunt Ducem, & eos qui cum eo erant, & diviſerunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt.* Verùm ibi mortem *Antiochi* deſcribi nego: Narratur dumtaxat magna illa clades, quæ ipſi in Perſide contigit, cùm *Nanea* ſive *Dianæ* Templum diripere conaretur. Per dolum enim à Sacerdotibus receptus in Templum, concluſuſque, & amicis ejus comitibuſque non tantùm cæſis, ſed obtruncatis, membratimque diſſectis, vix ipſe per occultum quemdam aditum elapſus, lapidibus quidem percuſſus, peſſiméque habitus eſt, ſed vivus tamen evaſit. Non ergo concludendum eſt, eum tunc occiſum fuiſſe, quia percuſſus cecidiſſe dicitur. Cadere enim dicitur Imperator; non modò cùm in pugna occumbit, ſed etiam cùm prælio victus, profligato cæſoque Exercitu, vix ipſe graviter ſaucius mortem effugit; percuſſus autem dicitur, quia lapidibus petitus & vulneratus eſt, magnoque cum dedecore, & vitæ diſcrimine fugatus. Unde *Daniel* Cap. xi. prædicens *Antiochum Epiphanem*, omni propemodum Ægypto occupatâ, & *Ptolemæo Philometore* arctiſſimè obſeſſo, coactum iri à Romanis ſolvere obſidionem, ejuſque ſpes omnes fallaces, conatus irritos fore, dicit eum à Romanis percutiendum: *Venient*, inquit, *ſuper eum Trieres, & Romani, & percutietur.* Quod Vaticinium explanans *S. Hieronymus*, ait: *Percuſſus dicitur ipſe, non quòd interierit: ſed quòd omnem arrogantiæ perdiderit magnitudinem.* Quod itaque Capite primo Libri ſecundi Machabæorum legitur, *Mittentes lapides percuſſerunt Ducem, & eos qui cum eo erant, & diviſerunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt*; ſignificat ipſum quidem Antiochum lapidibus petitum & percuſſum; eos verò qui cum ipſo erant, crudeliter occiſos; ut illud, *membratim diviſerunt*, non ad Ducem, ſed ad ejus comites referatur.

XVII. Extincto *Antiocho Epiphani* filius ſucceſſit ejuſdem nominis, *Eupator* appellatus, admodum juvenis. Qui Lyſiam ſupremum Regni Adminiſtrum, ac Exercituum Ducem conſtituit, *Ptolemæo Macro*, qui Judæis favebat, in ordinem redacto. *Gorgias*, & *Timotheus* Duces, Judæos aggreſſi, à *Juda Machabæo* fuſi ſunt, non ſine divinis prodigiis. *Lyſias* cum ingenti Exercitu *Machabæos* aggreſſus, magnam cladem accepit, Deo pro Judæis pugnante. Cæſa uno prælio ex hoſtibus undecim millia peditum, & equitum mille ſexcenti, cæteri in fugam verſi, plures vulnerati, nudi evaſerunt. *Lyſias* ipſe turpi fugâ ſaluti ſuæ conſuluit. Demum Judæos Dei ſui fretos præſidio invictos eſſe intelligens, *Antiocho Eupatori* auctor ſuit ut pacem illis cum Religionis Legumque libero exercitio ac obſervantiâ concederet. Sequeſtres pacis fuere Romanorum Legati. (II. *Machabæorum* x. xi.) Judæis tamen haud diu quietis eſſe licuit: Regii namque Præfecti, & Gentes finitimæ illos laceſſere non deſtiterunt, violatâ pactorum fide. *Judas* divino auxilio fretus omnes expugnavit, oppreſſit, profligavit, Joppitas, Jamnitas, Arabes, Idumæos, Caſphin, & Ephron Civitates, Præſidium Carnion, quod inexpugnabile ab hoſtibus credebatur, *Timotheum* & *Gorgiam Eupatoris* Duces, cum ingentibus copiis. Prælio cum *Gorgia* fœliciter commiſſo, victor *Judas* ad pietatis officia converſus eſt, & Judæorum qui in acie ceciderant corpora ſepelivit. Cùm autem ſub tunicis interfectorum inventa eſſent donaria Idolorum Jamniæ direpta, minimè dubitavit quin ob violationem Legis, quæ ab ejuſmodi præda temperare jubet, cecidiſſent. Attamen piè exiſtimans eos qui contra Judaicæ Religionis hoſtes fortiter pugnaverant, non ex animo Idololatriæ, ſed ex mera prædæ aviditate id commiſiſſe, & delictum contritione expiaſſe ante pugnam: Pleroſque etiam propter ignorantiam, alios propter indigentiam, ac materiæ levitatem à peccato mortali excuſari potuiſſe: Deum cum ſuis rogavit, ut quod commiſſum fuerat delictum condonaret. Factâ autem collatione, duodecim mille drachmas argenti miſit Hieroſolymam, ut pro *peccatis mortuorum* offerrentur Sacrificia. Quibus Judaicæ & Chriſtianæ Eccleſiæ fides de corporum Reſurrectione futurâ, de Purgatorio, & Animarum, quibus pœnæ temporales pro peccatis luendæ ſuperſunt, expiatione, levamine, liberatione per orationes, eleemoſynas, & Sacrificia, confirmatur. *Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur.* (II. Machabæorum xii.)

XVIII. Anno Regni Græcorum centeſimo quinquageſimo, *Judas Machabæus* Arcem Hieroſolymitanam oppugnavit, ut ſuis tutiorem com-

II. Machab. 9.

Ibidem.

I. Machab. 6.

Rerum Judaicarum ſtatus ſub Antiocho Eupatore.

meritum ad Templum faceret, illoſque ab hoſtium infeſtatione liberaret. Sed *Antiochus Eupator* ab obſeſſis, & Judæis Apoſtatis inſtigatus, cum ingenti Exercitu Hieroſolymam venit, *Lyſia* copiarum omnium Duce conſtituto. Cujus ſuaſu *Menelaum* Pſeudo-Pontificem omnium turbarum autorem ex Turri quinquaginta cubitis altâ in ſubjectum cineris aggerem detrudi juſſit. *Judas* variis quidem cladibus hoſtes affecit, quarum unâ *Eleazarus* ejus frater, Elephantem, quo Regem vehi exiſtimabat, interficiens, beſtiæ ſuper ſe cadentis mole oppreſſus eſt, ob egregiam fortitudinem in Hiſtoria Sacra, & à SS. Patribus plurimùm commendatus. Verùm cùm *Judas* tanto impar Exercitui ſe in Templi propugnaculum recepiſſet, divino confidens præſidio, Rex annonæ defectu, & inteſtini belli neceſſitate revocatus, *Lyſia* ſuadente pacem Judæis conceſſit: Verumtamen Montis Sion mœnia, munitioneſque, contra juriſjurandi fidem deſtruxit. (I. *Machabæorum* VI & II. *Machabæorum* XIII.) Lege & *Joſephum* Libro XII. *Antiquitatum*, Cap. XIV. & XV.

Rerum Judaicarum ſtatus ſub Demetrio Sotere Syriæ Rege, & Alcimo Pſeudo-Pontifice.

XIX. Interim *Demetrius*, *Soter* cognominatus, *Antiochi Epiphanis* ex fratre *Seleuco Philopatore* nepos, à parte pro patruo Romanis olim obſes datus, auditâ ejuſdem *Epiphanis* morte, Româ aufugit; & Tripoli primùm, deinde ab Antiochenis exceptus, *Antiochum Eupatorem* & *Lyſiam* occidi juſſit, atque hoc modo paternum Regnum recuperavit. Apud hunc *Alcimus*, Pontificatum ambiens, *Judam Machabæum* & ſocios ejus *Haſidæos*, viros ſingularis inter Judæos pietatis, tanquam rebelles, & publicæ calamitatis autores accuſavit; ita ut ad eos opprimendos *Bacchides* primùm, deinde *Nicanor* cum Exercitu mitterentur. *Alcimo* Pſeudo-Pontifici facilius credentes Haſidæi, ab illo ad ſexaginta trucidati ſunt. *Judas* hoſtibus viriliter obſtitit. Cujus animi magnitudinem, ſociorumque virtutem *Nicanor* demiratus, cum eo fœdus iniit, & amicitiam aliquandiu coluit; adeo ut eo ſuadente *Judas* uxorem duxerit. Quam illorum concordiam cùm Pſeudo-Pontifex *Alcimus* Regi ſuſpectam reddidiſſet, juſſiſſetque Rex vinctum ad ſe mitti *Machabæum*, *Nicanor* opportunitatem quærens juſſionem Regis exequendi, auſteriùs agere cum Juda cœpit. *Judas* inſidias declinat. *Nicanor* ex amico acerbiſſimus hoſtis, Templum ſe complanaturum, aut certè *Libero* conſecraturum jurat, niſi *Machabæum* ſibi tradant. Interim *Raziam* Seniores inter Judæorum ſpectatiſſimum, Legiſque & Populi conſtantiſſimum amatorem, quem Judæi *Patrem* appellabant, *Nicanor* miſsâ quingentorum Militum manu vinctum ad ſe adduci jubet, ratus ſe cladem maximam Judæis illaturum, ſi illum decepiſſet.

Raziæ facinus.

Ædibus ſuis ab hoſtili cohorte circumſeptus, ſecurimque & ignem ad januas admoventibus, *Razias* ſe ipſum gladio transfixit, ne vivus in hoſtium manus incideret, atque ex ictu feſtinanter illato necdum mortuus, è muro ſe præcipitem dedit in turbas: Jamque pene exſanguis, inteſtina ſua de ventre confoſſo ac prærupto profluentia utraque manu complexus, projecit in hoſtes, invocans Dominatorem vitæ ac ſpiritus, ut hæc iterum illi redderet. Quod facinus Hiſtoria Sacra refert, non probat, ut *S. Auguſtinus* oſtendit Libro I. contra Epiſtolam *Gaudentii* Donatiſtæ, Cap. XXXIII. Paucis poſt diebus *Judas* ſuorum animos erexit, tum Oratione luculentâ ex Lege & Prophetis, tum viſionis divinæ narratione, quâ fuerat ipſe recreatus. Viderat ſcilicet in ſomnis *Oniam* III. Pontificem ſanctiſſimum manus protendentem, & orantem

Onias III. Pontifex [illegible]

pro Populo Judaico, unà & *Jeremiam*, de quo ad ipſum Onias: *Hic eſt fratrum amator, & Populi Iſrael. Hic eſt qui multum orat pro Populo, & univerſâ ſanctâ Civitate. Jeremias Propheta Dei.* Mox gladium aureum Judæ porrigere viſus erat divinus Vates, dicens: *Accipe ſanctum gladium, munus à Deo, in quo dejicies adverſarios Populi mei Iſrael.* Mox collatis ſignis, hoſtilis Exercitus profligatus, triginta quinque millia hoſtium cæſa, *Nicanor* ipſe cecidit, reliquus Exercitus in fugam adactus eſt ac diſſipatus. Impii Ducis Caput, ac dexteram amputari, & ad Arcem Hieroſolymitanam, è regione Templi ſuſpendi juſſit *Machabæus*, linguam etiam blaſphemam præcidi, & avibus in eſcam dari. Inſignis illa victoria Judæis à Deo conceſſa eſt anno Regni Græcorum centeſimo quinquageſimo-primo, die decimâ-tertiâ menſis *Adar*, Februarii noſtri vigeſimâ-quartâ, qui deinceps Judæis feſtus ac ſolemnis fuit. (I. *Machabæorum* VII. & II. *Machabæorum* XIV. XV.) Lege & *Joſephum* Libro XII. *Antiquitatum*, Cap. XVII.

Judæ Machabæi fœdus cum Romanis.

XX. Cæſo *Nicanore*, *Judas Machabæus* miſſis ad Senatum Populumque Romanum Legatis *Eupolemo* & *Jaſone*, fœdus cum ipſis iniit, ut eorum metu & auctoritate *Demetrius* à Judæorum infeſtatione cohiberetur. (I. *Machabæorum* VIII.) Id *Machabæo* vitio datum à *Ruperto* Abbate Libro X. *De Victoria Verbi Dei*, Cap. ultimo. Ipſos tamen excuſant neceſſitas, pia intentio, & ſanctorum virorum exempla, qui cogente ſimiliter neceſſitate, ubi periculum Idololatriæ & ſcandali abeſſet, fœdus cum Infidelibus ante ipſos inierant ſcilicet *Abraham*, *Iſaac* & *Jacob*, qui cum Paleſtinis; *Davidis*, qui cum *Achis* Philiſtæo Rege, cum *Naas* Ammonita, & cum *Tolmai* Rege Geſſur, dextras ſocietatis junxerunt, ut Sacra Geneſeos & Regum teſtatur Hiſtoria. Lex verò *Deuteronomii* VII. fœdus cum Gentibus omnibus non prohibet Judæis, ſed cum illis ſeptem dumtaxat, quæ ibi nominantur, Hethæis, Gergezæis, Amorrhæis, Chananæis, Pherezæis, Hevæis, & Jebuſæis. Nullus tamen fructus ad Judæos ex Romanorum ſocietate & amicitiâ pervenit, Deo ita volente. *Demetrius* enim cædem *Nicanoris* vindicaturus, bellum impunè redintegravit, *Bacchide* & *Alcimo* cum novo Exercitu in Judæam miſſis, anno Græcorum centeſimo quinquageſimo ſecundo. Collatis ſignis, *Judas Machabæus* in prælio cecidit. De tanti Herois morte, Populique clade lætatus *Alcimus*, paulò poſt apoplexiâ & paralyſi divinitùs immiſsâ extinctus eſt, cùm Muros ſubdialis interioris Templi, & opera Prophetarum inſtinctu & directione ſuſcepta & perfecta deſtruere moliretur. (I. *Machabæorum* IX.)

Jonathæ Aſmonæi Principatus & geſta.

XXI. In *Judæ Machabæi* Principatum, Summumque Sacerdotium ſucceſſit *Jonathas* ejus frater, qui collectis copiarum reliquiis, Gentem ſuam adversùs *Bacchidem* Regis *Demetrii* Ducem ſtrenuè tutatus eſt. *Joannis* etiam fratris ſui mortem adversùs filios *Jambri* ultus magnâ illorum ſtrage. Anno Regni Græcorum centeſimo ſexageſimo, cùm *Alexander* cognomento *Veles* aut *Bala*, qui ſe *Antiochi Epiphanis* filium jactabat, Ptolemaidem occupaſſet, ibique regnare cœpiſſet, *Demetrius Soter* pacem *Ionathæ* obtulit, poteſtatem ei fecit conſcribendi Exercitum, juſſitque reddi obſides in Arce Hieroſolymitana detentos. Urbem igitur ingreſſus *Ionathas*, munitiones inſtauravit ab hoſtibus derelictas. Interim *Alexander Ionatham* in partes ſuas allicere conatus eſt, ipſi Summi-Sacerdotii functiones liberè exercere permittens, purpuramque & coronam

Rerum Judaicarum ſtatus ſub Alexandro Bala.

aurcam

auream mittens. Oblatas ab *Alexandro* conditiones *Ionathas* accepit, ſpretis *Demetrii* promiſſis, qui anno ſequenti magno prælio ab eodem *Alexandro* victus occubuit. Conſtans fuit *Alexandri* cum *Ionatha* & Judæis amicitia. Illius enim Nuptiis cum *Cleopatra Ptolemai Philometoris* Regis Ægypti filia Ptolemaide celebratis adfuit *Ionathas*, magnificè ab utroque Rege exceptus, & accuſatores ejus ne auditi quidem ſunt. Deinde verò cùm *Demetrius* filius *Demetrii Soteris*, cognomine *Nicanor*, Exercitom Duce *Apollonio* in Syriam mitteret, & *Ionathas* eum ingenti clade affeciſſet, Urbeſque Joppem, Azotum, & Aſcalonem expugnaſſet, *Alexander* ei cingulum aureum miſit, ſicut mos erat mitti cognatis Regum, & Accaronem Urbem, omneſque fines ejus, dono dedit. (1. *Machabæoram* x.) Lege & *Ioſephum* Libro XIII. Cap. I. II. III. IV. V. & VII.

Rerum Judaicarum ſtatus ſub Demetrio Nicanore.

XXII. Anno Regni Græcorum centeſimo ſexageſimo-ſeptimo, *Alexander* inſidiis *Ptolemai Philometoris* ſoceri ſui Regno ſpoliatus, & in Arabiam fugatos eſt. Ejus caput *Zabdiel* Arabs ad *Ptolemæum* miſit; qui & ipſe poſt triduum obiit, *Ptolemæo* fratre ſuo, *Phyſcone* cognominato, Regni relicto hærede. Syriæ verò Regnum ſuſcepit *Demetrius Nicanor*, cui *Ptolemæus* ille *Philometor* filiam ſuam, *Alexandro* ereptam, uxorem tradiderat. Eâ opportunitate mutationis Regnorum uſus *Jonathas*, conſilium cœpit Arcis Hieroſolymorum expugnandæ. Quo audito Rex *Demetrius* ipſi per literas imperavit, ut ſolutâ obſidione coram ad ſe quantocius properaret. At ille ſuis obſidionem urgere juſſis, dedit ſe periculo, veniens ad Regem cum ſelectis Sacerdotibus & Senioribus Iſraël. *Demetrium* muneribus placavit, cauſamque ſuam ita apud ipſum egit, ut Rex accuſatoribus ejus ſpretis illi Principatum Sacerdotii confirmaverit, ac principem inter amicoa locum tribuerit, atque immunitatem toti Judæorum Regioni, & tribus Toparchiis ei adjectis, & Samariæ, ab omnibus tributis & decimis, quæ Regibus pendi conſueverant, conceſſerit, cùm idem *Jonathas* ei talenta trecenta promiſiſſet. 1. *Machabæorum* XI.

Rerum Judaicarum ſtatus ſub Antiocho Alexandri Balæ filio, & Tryphone.

XXIII. Novis poſtea turbis à *Tryphone* uno ex Ducibus *Alexandri* excitatis, ſeditione etiam ab Antiochenis contra *Demetrium* ſactâ, ipſi adfuit *Jonathas*, miſſo ad ipſum delectorum ter mille virorum Exercitu, qui pro Rege fortiſſimè pugnantes, centum millia perduellium occiderunt, & incensâ Civitate reliquos ad implorandam Regis clementiam compulerunt. Tanto beneficio *Jonatha* Judæorumque Genti devinctus *Demetrius*, non ſolùm ingratum ſe præbuit, ſed & Judæos vexavit. Interim *Trypho Antiochum Alexandri Bala* filium, qui apud *Emalhuelem* Regem Arabum educabatur, in Syriam perduxit, & debellato *Demetrio*, ac in Ciliciam fugato, Regem conſtituit. Hic *Antiochus* cognomento Θεὸς, ejus nominis ſextus, anno Regni Græcorum centeſimo ſexageſimo octavo Regnum conſecutus, *Jonatham* novis honoribus auctum, & ſuper quatuor Civitates conſtitutum, partibus ſuis addixit. *Simonem* etiam *Jonatha* fratrem Regiæ Militiæ Ducem à Tyro ad Ægyptum creavit. Cui grati animi vicem rependentes Machabæi fratres, bellum adversùs *Demetrii* fautores geſſerunt, & finitimas regiones Antiocho parere coëgerunt. Tum renovato cum Romanis & Spartanis antiquo fœdere, de Præſidiis in Judæa excitandis, & Mœnibus Hieroſolymorum reſtaurandis, & maximè de Arce à Civitate muro intermedio ſeparandâ, conſilia inierunt. (1. *Machabæorum* XI. & XII.) Legatur & *Joſephus* Libro XIII. *Antiquitatum*, Cap. IX.

XXIV. *Tryphon* Regnum Syriæ *Antiocho* Rege extincto invadere cogitans, *Jonatham*, quem pro ſuâ in Regem fide nefariis conſiliis obſtiturum certus erat, dolo intercepit, primumque in vincula conjectum, cum duobus filiis obſidibus interfecit, anno Regni Græcorum centeſimo ſexageſimo nono. (1. *Machabæorum* XII. & XIII.) Lege *Joſephum* Libro XIII. *Antiquitatum*, Cap. X.

Simonis Aſſamonæi Principatus, res geſtæ, Judæorumque ſub eo fœlicitas.

XXV. Poſt *Jonatha* fratris, Nepotumque eaſdem à perfido *Tryphone* perpetratam, qui & *Antiocho* Rege paulò poſt operâ Chirurgorum occiſo Regnum occupavit, *Simon* ſolus è *Mathatia* filiis ſuperſtes ſummo Populi conſenſu bellorum Imperium, Summumque Sacerdotium conſecutus eſt. Ut primùm autem audivit *Tryphonem* occiſo pupillo Rege *Antiocho* Regnum occupaſſe, Tyrannum & Aſſamoneæ familiæ, totiuſque Judaicæ Gentis crudeliſſimum hoſtem execratus, fœdus renovavit cum *Demetrio Nicanore*, legitimo Syriæ Rege, qui in Aſia ſuperiori agebat, è Syria olim à *Tryphone* pulſus: Ab eoque abſolutam à tributis immunitatem, & liberum Munitionum Hieroſolymis, & in reliqua Judæa extructarum dominium impetravit. Gentium itaque jugum à Judæis ablatum anno Græcorum ſive Seleucidarum centeſimo ſeptuageſimo, ac deinceps Regum Syriæ amici fuere, non ſubditi; novâque Epochâ Reipublicæ ſuæ libertatem teſtati ſunt, in Tabulis Actiſque publicis ſcribentes: *Anno primo ſub Simone Summo Sacerdote, Magno Duce & Principe Judæorum.* Porro *Simon* Gaza expugnata, & Arce *Sion* per deditionem Præſidiariorum receptâ, & à contaminationibus mundatâ, in eam ſolenni pompâ ingreſſus eſt vigeſimâ-tertiâ die ſecundi Menſis, anno Græcorum centeſimo ſeptuageſimo-primo, quem diem quotannis feſtum eſſe voluit. Munivit & Montem Templi, & ibi domicilium fixit. *Joannem* verò filium ſuum, univerſo Præfectum Exercitui in Gazaris degere voluit, idoneo ad propulſandos hoſtes propugnaculo. (1. *Machabæorum* XII.) Lege & *Joſephum* Libro XIII. *Antiquitatum*, Cap. XI.

XXVI. Summa fuit Judaicæ Gentis ſub *Simonis Machabæi* Principatu fœlicitas, quam Hiſtoricus Sacer Libro 1. *Machabæorum*, Cap. XIV. his verbis deſcribit: *Siluit omnis Terra Juda omnibus diebus Simonis, & quæſivit bona genti ſuæ: & placuit illis poteſtas ejus, & gloria ejus omnibus diebus. Et cum omni gloriâ ſuâ accepit Joppem in Portum, & fecit introitum in Inſulis Maris. Et dilatavit fines gentis ſuæ, & obtinuit regionem. Et congregavit captivitatem multam, & dominatus eſt Gazara, & Bethſura, & Arci, & abſtulit immunditias ex ea, & non erat qui reſiſteret ei. Et unuſquiſque colebat terram ſuam cum pace: & Terra Juda dabat fructus ſuos, & ligna camporum fructum ſuum. Seniores in plateis ſedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & juvenes induebant ſe gloriam, & ſtolas belli. Et civitatibus tribuebat alimonias, & conſtituebat eas ut eſſent vaſa munitionis, quoad uſque nominatum eſt nomen gloriæ ejus uſque ad extremum terræ. Fecit pacem ſuper terram, & lætatus eſt Iſraël lætitiâ magnâ. Et ſedit unuſquiſque ſub vite ſuâ, & ſub ficulneâ ſuâ, & non erat qui eos terreret. Defecit impugnans eos ſuper terram: Reges contriti ſunt in diebus illis. Et confirmavit omnes humiles Populi ſui, & Legem exquiſivit, & abſtulit omnem iniquum & malum: Sancta glorificavit, & multiplicavit vaſa Sanctorum:* Sic florente Judæorum Republicâ, & *Simonis Aſſamonæi* nomine longè latèque celebrato, Spartani, & Romani Legationes ejus honorificè

 exceperunt,

exceperunt, & antiqua fœdera cum Judæorum Gente renovarunt. Sed & Judæi *Simoni* & poſteris ejus Principatum hereditarium confirmarunt die decima-octava Menſis *Elul*, id eſt, Auguſti noſtri vigeſimâ quintâ, anno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo Regni Græcorum. Id in Conventu Magno Sacerdotum, & Populi, & Principum Gentis, & Seniorum regionis, id eſt, Synedrii Magni, habito in *Aſaramel*, ſive in *Atrio Millo*, deliberatum eſt. Confirmatur autem Aſſamonææ familiæ Principatus & Summum Sacerdotium, *Donec conſurgat Propheta fidelis*: id eſt, uſque ad adventum Meſſiæ. (1. *Machab.* xiv.)

Rerum Judaicarum ſtatus ſub Antiocho Sidete Syriæ Rege.

XXVII. *Demetrio Nicanore* ab *Arſace* Parthorum Rege capto, *Antiochus Sidetes* ejus frater, ſuadente *Cleopatra* ejuſdem *Nicanoris* uxore, adverſùs *Tryphonem* Syriæ Regnum tyrannicè occupantem arma ſumſit: Judæorúmque privilegiis confirmatis, novóque addito cudendæ monetæ jure, ac magnificis promiſſis, amicitiam *Simonis* ſibi conciliavit. Adſuit illi *Simon*, & *Tryphonem* Doræ obſidenti auxiliares copias miſit cum argento, & auro, vaſiſque ſeu bellicis inſtrumentis. *Antiochus* fretus ingentibus copiis, in quibus centum viginti millia peditum, & octo millia equitum conſcripti erant, oblatum à *Simone* commeatum non ſolùm reſpuit; ſed magnam pecuniæ vim, & Urbes quas Judæi in Palæſtina, & ad oram maritimam plurimis annis tenuerant, Joppem præſertim, & Gazaram, & Arcem Sion ſibi tradi poſtulavit, miſſo Hieroſolymam *Athenobio*. Repulſam paſſus, *Cendebæum* Ducem cum Exercitu in Judæam immiſit, qui circa Jamniam & Gazaram caſtra metatus, damna Judæis non levia intulit. Hunc verò fuderunt *Judas* & *Joannes Simonis* filii, in quos Pater onus belli reſuderat. Eadem tempeſtate Legati ad Romanos miſſi rediere cum literis Senatus ad Reges & Civitates, quibus Judæos Romani Populi ſocios eſſe denuntiabat, Regibúſque & Regionibus prohibebat ne Judæos impugnarent, aut eorum hoſtibus auxilia, transfugiſve receptum præberent. Senatus Populique Romani nomine ſcripſit *Lucius Conſul*, quem *L. Furium Philum*, à *Cicerone* & ab *Obſequente* memoratum, qui in Faſtis per errorem *Publius* appellatur, *Grotius* exiſtimat. (1. *Machab.* xv. & xvi.) Legatur & *Joſephus* Libro xiii. *Antiquitatum* Cap. xii. Anno Græcorum centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo, *Simon Machabæus* à *Ptolemæo* Jerichuntinæ Regionis Præfecto in Caſtro *Doch* exceptus, inter hoſpitales epulas neſando parricidio ab eodem ſublatus eſt, cum filiis duobus *Mathatia* & *Juda*. Nefariam cædem ſuaſit ipſi Principatus ambitio: Quem miſſis ad *Antiochum Sidetem* nuntiis impetrare conatus eſt. Miſit etiam Satellites Gazaram, qui *Joannem Simonis* filium Judaicæ Militiæ Ducem interficerent: Sed ille compertis inſidiis ipſos interemit. (1. *Machab.* Cap. xvi. & poſtremo.) Vide *Joſephum* Libro xiii. *Antiquitatum*, Cap. xiv.

Joannis Hyrcani Aſſamonæi Principatus, & geſta.

XXVIII. In *Simonis* patris Principatum ac Sacerdotium ſucceſſit filius ejus *Joannes*, *Hyrcanus* cognominatus. Anno ipſius primo, Regni autem ſui quarto, *Antiochus Sidetes* vaſtatâ Judæa Jeruſalem obſidione cinxit, eóque tandem *Joannem* annonæ penuriâ adegit, ut pacem rogaret, arma & obſides traderet: Joppes, ac reliquarum extra Judæam Urbium veſtigalibus cederet; ac pro redimendo præſidii onere quingenta talenta ſolveret. Hujus tamen Regis pietatem commendat *Joſephus*, tum quòd obſeſſis Hieroſolymitanis ad Feſtum Scenopegiæ celebrandum non inducias tantùm conceſſerit, verùm etiam victi- A mas & donaria miſerit, tum quod eorum conſilium repulerit, qui Gentem inſociabilem, & Inſtitutis à reliquis omnibus diſcretam, penitus eſſe delendam ſuadebant. *Antiochum* deinde ad Expeditionem Parthicam ſecutus eſt *Joannes Hyrcanus* cum auxiliaribus copiis. Ita *Joſephus* Libro xiii. *Antiquitatum*, Cap. xvi. ubi & *Nicolai Damaſceni* teſtimonium profert, ſcribentis: *Antiochus erecto trophæo ad Lycum fluvium, ubi Indatem Parthorum Ducem profligaverat, hæſit ibi per biduum ad preces Hyrcani Judæi, quod in id tempus forte quædam Judæorum Feſtivitas in-* B *currerat, per quam non licebat eis iter facere.* Cæſo poſt aliquot annos *Antiocho Sidete* in prælio adverſùs *Phraatem* Parthorum Regem, quem *Joſephus* communi Gentis hujuſce Regibus nomine *Arſacem* vocat, & dimiſſo ad Regnum Syriæ turbandum è Captivitate Parthica *Demetrio* ejuſdem *Antiochi* fratre; *Joannes Hyrcanus* ducto in Syriam Exercitu Urbes aliquas occupavit, inter alias *Garizim*, ubi Templum inſtar Hieroſolymitani à *Sanaballate* ante ducentos annos in gratiam *Manaſſis* ipſius generi, *Alexandro Magno* permittente exſtructum, funditus evertit. C Debellatos inſuper Idumæos ad Circumciſionem recipiendam, & ad Moſaicæ Legis obſervantiam compulit, ni ſedibus ſuis exterminari vellent; haud injuriâ, cùm Lege Moſaicâ tenerentur, ut pote poſteri *Abrahami*, ab *Eſau* progeniti. Miſſis deinde Romam Legatis, fœdus cum Populo Romano renovavit *Joannes Hyrcanus*, obtinuitque ut Actis *Antiochi Sidetis* reſciſſis, omnia quæ Judæis ab ipſo fuerant ablata reſtituerentur, omniáque tributa & onera quæ impoſuerat, tanquam inconſulto Senatu Romanorum ſociis indicta, Senatuſconſulto tollerentur. Ita D *Joſephus* Libro xiii. *Antiquitatum* Cap. xvii.

Rerum Judaicarum ſtatus ſub Antiocho Cyziceno.

XXIX. Orti in Regno Syriæ motus pacem Judæis pepererunt. Nam *Demetrio Nicanori* in Regnum reduci *Ptolemæus Phyſcon* Ægypti Rex à Syris inſtigatos æmulum & hoſtem ſuſcitavit, tanquam *Antiochi Sidetis* filium, *Alexandrum* cognomento *Zebinam*. Cæſo *Demetrio* ſucceſſit *Seleucus* ejus ex *Cleopatra* filius. Quo deinde à Matre, ambitioni itáque impotenti fœmina, ſublato, regnavit ejus frater *Antiochus Gryphus*, à quo deſertus *Alexander Zebina* ab Ægyptiis interfectus eſt. *Antiocho Grypho* adverſatus eſt E *Antiochus Cyzicenus*, filius *Antiochi Sidetis* ex eadem *Cleopatra*. Bellum quo ſe mutuò atterebant, occaſionem *Joanni Hyrcano* præbuit ut ſecurè Judææ proventibus frueretur, & ingentem pecuniarum vim inde congereret. Videns autem *Antiocho* nihil eſſe ab Ægypto præſidii, ſed tam ipſum quam ejus fratrem multas clades accipere ex continuis inter ſe præliis, utrumque facilè deſpexit. *Samariam* itaque Urbem munitiſſimam expugnavit, *Antiocho Cyziceno* inane Samaritis auxilium ferente. *Scythopolim* etiam & alia quædam oppida recepit prodente *Epicrate* Antiochi Duce. Obiit *Joannes Hyrcanus* anno F ſui Principatus trigeſimo primo, anno Regni Græcorum ducenteſimo-octavo, quinque filiis relictis. Hunc Sectâ Phariſæum, & exorta inter illum & Phariſæos offenſione ad Sadducæos defeciſſe teſtatur *Joſephus*, legendus Libro xiii. *Antiquitatum*. Capp. xvii. & xviii. *Joannis Hyrcani* geſta complectitur & quartus *Machabæorum* Liber Apocryphus. Extabat olim de iiſdem Liber inſcriptus, *Dies Sacerdotii Joannis*, laudatus Cap. ultimo Libri 1. *Machabæorum* Canonici, his verbis: *Et cætera ſermonum Joannis, & bellorum ejus, & bonarum virtutum, quibus fortiter geſſit, & ædificii murorum quos exſtruxit, &*

rerum

rerum geſtarum ejus : Ecce hæc ſcripta ſunt in Libro dierum Sacerdotii ejus, ex quo factus eſt Princeps Sacerdotum poſt patrem ſuum.

Ariſtobulus filius Joannis Hyrcani poſt mortem patris Regis nomen & inſignia ſumit.

XXX. *Hyrcano* ſucceſſit filiorum natu maximus *Ariſtobulus*, qui Pontificis & Principis appellatione non contentus, Regis nomen & inſignia primus poſt *Sedekiam* ſumſit. Illato *Ituræa* bello, Gentem illam Iſmaëlitici generis debellavit, & ad Circumciſionem, cæteraque Moſaicæ Legis Sacra ſuſcipienda coëgit. Crudelis in ſuos fuit, quamvis æquum in cæteros *Joſephus* ex *Strabonis* & *Timagenis* auctoritate prædicet. Matrem enim Principatus æmulam, quam ſcilicet *Hyrcanus* pater rerum Dominam reliquerat, fame necavit : Tres fratres in vinculis tenuit ; *Antigonum*, quem Regni conſortem fecerat, calumniatoribus faciles aures præbens, per ſicarios interfecit. Nec multò poſt crudelitatis pœnas luit, continuo ſanguinis vomitu exhauſtus, & conſcientiæ ſtimulis miſerè dilaniatus, cùm uno duntaxat anno regnaſſet. Ita *Joſephus* Libro XIII. *Antiquitatum*, Cap. XIX.

Alexander Jannæus Rex & Pontifex Judæorum. Ejus geſta & crudelitas.

XXXI. Poſt obitum *Ariſtobuli*, Regina *Salome* ejus uxor, Græcis *Alexandra* dicta, filiis carcere ſolutis, natu maximum *Alexandrum Jannæum* Regem ac Pontificem conſtituit. Principatûs exordia funeſtavit cæde fratris ex inſidiis agentis. Ptolemaidem obſidione cinxit, vaſtatis *Zoili* Dorenſium Tyranni, & Gazæorum agris, obſidionem ſolvere coactus eſt à *Ptolemæo Lathuro* Ægypti Rege, qui à *Cleopatra* Regina Matre, in *Ptolemæum Alexandrum* fratrem ejus minorem propenſiori, Regno pulſus, Tyrum obtinebat. Reducto domum Exercitu *Alexander Jannæus* fœdus cum *Ptolemæo Lathuro* percuſſum violavit, ſollicitatâ clàm ad bellum *Cleopatrâ*, quam filio infenſam noverat. Fraude compertâ, *Lathurus* valido cum Exercitu in Judæam irrupit, collatiſque cum *Alexandro* ſignis, magnam ipſi cladem intulit. Triginta millia Judæorum eo in prælio deſiderata. *Lathurus* tam inſigni partâ victoriâ Judæam devaſtans, cum in quoſdam vicos pueris refertos incidiſſet, juſſit eos promiſcuè jugulari & in fruſta concidi, ac in ollis coqui, ut terrore omnia impleret, ejuſque Milites carnibus humanis veſci crederentur. Animum tamen non deſpondit *Jannæus*, ſed *Ptolemæo* Cyprum reverſo, *Gazam* oppugnavit, agrum undequaque populatus. Urbe captâ, datâque ſæviendi licentiâ, *Gazæi* paſſim trucidati, quingentis etiam Senatoribus, qui ad conſulendum de re publicâ in *Apollinis* Templum convenerant, miſerè jugulatis. Hieroſolymam reverſus, Populi captivitatem ipſi exprobrantis convitium ſex millium circiter cæde ultus eſt. Victis deinde Arabibus, Moabitis, & Galaaditis tributa imperavit, & Amathuntem diruit. Congreſſus demum cum Arabum Rege *Obeda*, & pertractus in inſidias, cùm camelorum multitudine protruſus eſſet in fauces aſperas & acceſſu difficiles juxta Gadara vicum Galaaditidis, ægrè incolumis evaſit, delatuſque fugâ Hieroſolymam, civili bello per ſex annos vexatus, quinquaginta millia Judæorum occidit. Quod facinus Judæorum odia ita accendit, ut reconciliationem quærenti, & roganti quid poſtularent, ore uno reſponderint : Ut de medio ſeipſum tolleret. Ab *Alexandro* igitur penitus alieni, *Demetrium Eucærum* Syriæ Regem in auxilium advocant : Qui caſtris ad Sichima poſitis, commiſſoque prælio, omnes *Alexandri* conductitios Milites, Piſidas & Cilices interemit, ipſum verò ad fugam in Montes capeſſendam compulit. Tunc Judæi Regis fortunam miſerati, ad eum ſex millia circi-

A ter confugerunt : Quorum metu *Demetrius*, deſperato belli eventu retrò abiit. Cujus ope deſtitutus Judæorum perduellium Exercitus, ab *Alexandro* debellatus eſt. Is enim ſpectatiſſimos fortiſſimoſque ex iis in *Bethoma* compulſos, oppidoque capto in poteſtatem redactos abduxit Hieroſolyma, ubi octingentos crucifigi juſſit, cùm priùs ſub eorum oculis uxores & liberos illorum jugulari mandaſſet : Eoque ſpectaculo paſci voluit crudelis Princeps, dum in editiore loco, unde proſpectus patebat, cum meretricibus epularetur. *Alexander Jannæus* morbo ex B largiori potatione contracto, & quartanâ triennio integro afflictus, nec tamen a caſtrenſibus officiis abſtinens, in Geraſenorum finibus mortuus eſt, Ragaba caſtellum, quod ultra Jordanem ſitum eſt, obſidens, cùm annos vigintiſeptem regnaſſet, ac undequinquageſimum ætatis ageret. Moriturus uxorem *Alexandram* monuit, ut apud Milites mortem ipſius tantiſper celaret : Deinde poſtquam victrix magnificè Hieroſolyma reverſa eſſet, Phariſæis nonnihil licentiæ permitteret. Poſſe hos plurimùm apud Judæos, ſive exoſum aliquem cupiant lædere, ſive amicum juvare. Valde enim his fidem haC bere vulgus, etiamſi per invidiam de quopiam malè loquantur : Et eam ob cauſam ſe gentis odium incurriſſe, quòd id genus hominum offendiſſet. Suaſit igitur ut ipſius cadaver illorum arbitrio permitteret, polliceretúrque nihil ſe niſi ex illorum ſententia in adminiſtrando Imperio geſturam. Sic enim fore ut & ipſe magnificentiùs ſepeliretur, & illa ſecuriùs cum filiis dominaretur. Ita *Joſephus*, legendus Libro XIII. *Antiquitatum*, Cap. XX. XXI. XXII. & XXIII.

Alexandra Judæorum Regina.

XXXII. *Alexandra* Regina ex mariti teſtaD mento rerum adminiſtrationem ſuſcepit. Mox *Hyrcanum* majorem natu filium Pontificem declaravit, non tam propter ætatis prærogativam, quàm propter innatam ſegnitiem, & otii amorem ; *Ariſtobulum* verò, quòd ferventioris eſſet ingenii, & ad res novandas idoneus, privatum vivere voluit. Per novem annos Regnum adminiſtravit Mulier apud Populum gratioſa, tum ob favorem Phariſæorum, tum quòd ſemper viſa eſſet ægrè tuliſſe ea quæ Maritus præter officium feciſſet. Et nomen quidem Regni penes Reginam erat, ejus autem adminiſtratio penes E Phariſæos ; quibus etiam plebs ab ea parere juſſa eſt. Si quid igitur Conſtitutionum Phariſaicarum *Hyrcanus* ſocer abrogaverat, id totum illa reſtituit : Iidemque & exulibus reditum, & vinctis libertatem procurabant. Qui Reginæ gratiâ abuſi, in illos qui regnante *Alexandro* ipſis moleſti fuerant, crudeliter ſævierunt, pluribus è medio ſublatis. Quieta fuit ſub hoc Regno Judæorum Reſpublica : Niſi quòd à *Tigrane* Armeniæ Rege Syriam cum quingentis militum millibus invadente, & Ptolemaidem obſidente, metus erat. Verùm hunc honorificâ Legatione & F muneribus *Alexandra* placavit. Illâ poſtmodum difficili morbo laborante, *Ariſtobulus* junior filiorum ad res novas moliendas impatientem contemtus animum applicuit, & viginti Caſtellis intra quindecim dies occupatis, Exercitum contraxit à Monte Libano & Trachonitide, viciniſque Dynaſtiis, ut Regnum fratri eriperet. Lege *Joſephum* Libro XIII. *Antiquitatum*, Cap. XXIV.

Hyrcanus Rex & Pontifex.

XXXIII. *Hyrcano* Summo Sacerdote, poſt *Alexandræ* Matris obitum Judæorum Rege ſalutato, anno tertio centeſimæ ſeptuageſimæ ſeptimæ Olympiadis *Q. Hortenſio*, & *Q. Metello Cretico* Romæ Coſſ. bellum ei junior frater *Ariſ-*

 tobulus

tobulus intulit: Quod quidem cùm triennio circiter exarſiſſet, decretoorum prælium ad Jerichuntem commiſſum eſt. Plurimi ex *Hyrcani* militibus ad *Ariſtobulum* transfugerunt. *Hyrcanus* in Arcem confugit; reliquus Exercitus cùm intra ſeptum Templi ſe recepiſſet, brevî deditionem fecit. Tum de pace inter fratres actum.

Ariſtobulus Rex & Pontifex.

Ariſtobulus Regnum obtinuit, *Hyrcano* ad privatam vitam coacto. (Ex *Joſepho* Libro xiv. *Antiquitatum*, Cap. i.) Cujus quidem vitæ *Hyrcanum* mitis animi virum nunquam pœnituiſſet, niſi ipſum ad res novandas impuliſſet *Antipater* Idumæus, vir pecunioſus, & factioſus. Eo ſuadente, ad *Aretam* Arabiæ Regem confugit, ejuſque auxiliis Hieroſolyma obſidione cinxit. Sed *Ariſtobulus Æmilium Scaurum*, *Pompeii*, qui tunc Orieoris rebus à Romanis præpoſitus, bellum contra *Tigranem* Armeniæ Regem gerebat, Legatum pecunia expugnavit, ut ſpretis *Hyrcani* promiſſis, Arabes ad ſolvendam Urbis obſidionem cogeret, ni parerent, hoſtes Romani Populi declarandos. Ipſe verò ducto contra *Aretam* & *Hyrcanum* Exercitu, collatiſque ſignis ad *Papyronem*, victor fuit, ſeptem circiter hoſtium millibus cæſis; quos inter fuit *Caphalio* frater *Antipatri*. Bellum iſtud civile præſentiens *Onias* quidam vir juſtus, qui pluviam olim ſiccitatis tempore à Deo impetraverat, in latebras ſe abdidit. Hunc in caſtra adductum Judæi rogabant ut *Ariſtobulum*, ejuſque partiarios diris devoveret. Id cùm diu recuſans cogeretur à turbis, ſtans in medio eorum ſic precatus eſt: *Deus univerſi hujus Mundi Rex, quoniam & hi, qui mecum ſtant, tuus ſunt Populus; & qui oppugnantur, tui Sacerdotes ſunt, precor ut neque hos contra illos, neque illos contra hos orantes exaudias.* Poſt hæc vota, quidam ex Judæis viri perditi juſtum lapidibus obruerunt. Cujus cædis pœnas Deus à Judæis exegit. Non multò poſt, cùm *Pompeius* ipſe in Syriam veniſſet, *Ariſtobuli* & *Hyrcani* de regno certantium cauſam cognovit; ſententiam tamen diſtulit, donec *Ariſtobulo* ſpe lactato pecuniam & caſtella quædam extorſiſſet. Cunctantem, & promiſſa non præſtantem in vincula conjecit, & Hieroſolyma profectus, ac intra Urbem ab *Hyrcani* factione admiſſus, Templum ab *Ariſtobuli* partibus propugnatum, poſt trium menſium obſidionem cepit, die Jejunii, Olympiade centeſimâ ſeptuageſimâ-nonâ, *C. Antonio*, & *M. Tullio Cicerone* Coſſ. Magna Judæorum ſtrages edita, è quibus duodecim millia cecidere. Tum *Pompeius* ſupplicio affectis, qui factionis principes erant, Judæos Romani Populi vectigales fecit, Pontificatum *Hyrcano* reddidit, à Templi theſauris manus abſtinens: Urbes in Cœleſyria, & maritimas præſertim, Gazam, Joppem, Doram, Stratonis Turrim, Judæis ademptas, Provinciæ Syriæ jam Romanis ſubjectæ attribuit: *Ariſtobulum* verò cum filiis duobus, & filiabus totidem, vinctos Romam miſit; qui deinde in Triumpho ejus Aſiatico currum Victoris, cum liberis *Mithridatis*, aliiſque Aſiæ Regibus & Dynaſtis comitati ſunt. Hæc pluribus *Joſephus* Libro xiv. *Antiquitatum*, Cap. ii. iii. iv. v. vi. vii. viii.

Civile bellum.

Pompeius Hieroſolymam occupat, Judæos Romani Populi vectigales facit, exauctorato Ariſtobulo Hyrcanum reſtituit.

Aſſamonæorum animos non fregit calamitas. *Alexander Ariſtobuli* captivi filius collecto decem millium peditum, & mille quingentorum Equitum Exercitu, & Caſtellis quibuſdam munitis, Romanorum Præſidia, & *Hyrcani* factionem laceſſebat. Victus autem, & ad caſtrorum ſuorum deditionem coactus eſt à Proconſule *Gabinio*, quem Mater *Alexandri* Romanis favens exoravit ne filium prorſus perderet. *Hyr-*

A *cano* verò Hieroſolyma reducto, & in Sacerdotii principatu confirmato, Judæam in quinque Conventus juridicos diviſit. Ita refert *Joſephus* Libro xiv. *Antiquitatum*, Cap. x. Poſt hæc, *Ariſtobulus* Româ profugus ac in Judæam reverſus, contracta octo millium armatorum manu, *Alexandrium* & Machæruntem caſtra diruta occupavit, ac munire fruſtra aggreſſus eſt. Nam à Romanis victus, captuſque, à *Gabinio* Proconſule Romam remiſſus eſt, unà cum filio *Antigono*, qui ei fugæ comes adfuerat. Liberos tamen B ejus dimiſit Senatus, cùm ex *Gabinii* literis cognoviſſet id eorum Matri promiſſum in caſtrorum deditione. Interea Romanorum Copiis in Ægypto occupatis, *Alexander Ariſtobuli* filius multos Judæorum ad defectionem compulit, & Romanorum Præſidia oppreſſit; ac triginta millia Militum ſub ſignis habens, auſus eſt cum *Gabinio* prælium committere, quo ex acie Judaica decem millia deſiderata ſunt. (Ex *Joſepho* Libro xiv. *Antiquitatum*, Cap. xi.) *Gabinio* Proconſuli ſucceſſit in Præfectura *M. Craſſus*, qui contra Parthos ducens Exercitum, & Hieroſolyma tranſiens, Templi theſaurum, à C quo *Pompeius* abſtinuerat, diripuit, ad talentorum decem millia, præter trabem auream, quam redimendo theſauro fruſtra Sacerdos *Eleazarus* tradidit. *Craſſo* à Parthis interfecto, *C. Caſſius Longinus* cum reliquiis Exercitûs Syriam ſtrenuè propugnavit, & *Ariſtobuli* partes inſtigante *Antipatro* vexavit, plurimùmque debilitavit. Superior erat itaque *Hyrcani* factio. Et licet *Julius Cæſar* occupatâ Româ *Ariſtobulum* Regem ſolutum vinculis cum duabus Legionibus in Syriam mitteret; irritum tamen id conſilium fuit. *Ariſtobulus* enim veneno à Pompeianarum partium hominibus propinato in itinere extinctus D eſt: Et filium ejus *Alexandrum*, quòd arma contra Romanos non ſemel cepiſſet, *Scipio* juſſu *Pompeii* Antiochiæ ſecuri percuti curavit. (Ex *Joſepho* Libro xiv. *Antiquitatum*, Cap. xii. & xiii.).

ARTICULUS IV.

De Rebus Judæorum, ab Herode uſque ad ortum Chriſti.

E

I. ANtipater, cujus Articulo ſuperiori ſæpè meminimus, homo varius & induſtrius, victo & interfecto *Pompeio*, ad Cæſaris partes tranſiit, eique in Ægypto bellum gerenti opem ferens, & *Hyrcanum* in eadem ſtudia trahens, in Cæſaris amicitiam ſe inſinuavit, à quo multis honoribus affectus, Civitate Romanâ, & eâ, quam eligeret, Præfecturâ in Syriâ, & Judææ Procuratione donatus eſt. Ejus etiam commendatione *Hyrcano* Pontificiam Dignitatem Cæſar confirmavit; neglecto *Antigono*, qui patrem F *Ariſtobulum*, & fratrem ſuum è medio ſublatos, in odium Cæſarianarum partium allegabat. Habuit autem *Antipater* ex *Cypride* ſive *Cypro* uxore, nobili inter *Idumæos* genere ortâ, filios quatuor, *Phaſaelum*, *Herodem*, *Joſephum* & *Pheroram*; filiam verò *Salomen*. Ex his *Phaſaelum* Hieroſolymis, *Herodem* admodum licèt juvenem, *Galilææ* præpoſuit. (Ex *Joſepho* Libro xiv. *Antiquitatum*, Cap. xiv. xv. & xvii.) Indolem ſuam mox prodidit *Herodes*, cùm enim quemdam Latronum Ducem, *Ezeciam* nomine, cum ſociis extremo ſuplicio affeciſſet, judicii capitalis poteſtatem, quæ penes Regem dumtaxat & Senatum

Genus Herodis.

Herodis adhuc juvenis audacia.

Senatum erat, uſurpans, eâ de re in judicium vocatus, cum armatis Stipatoribus coram Synedrio comparuit, & *Sexti Cæſaris* Syriæ Præſidis auctoritate judicium eluſit. Deinde ab eodem *Sexto* Cœleſyriæ Præfectus, injuriam armatâ manu decreverat ulciſci, & Hieroſolyma invadere, niſi patris ac fratris occurſu & precibus placatus fuiſſet. Plura per id temporis Senatuſconſulta Romæ data ſunt in gratiam *Hyrcani*, Gentiſque Judaicæ; autoribus *Julio* & *C. Octaviano* Cæſaribus, ut refert *Joſephus* (Libro xiv. *Antiquitatum*, Cap. xvii.) Decretum *Julii Cæſaris* ſic habet: *Hyrcanum filium Alexandri, & ejus liberos Ethnarchas Judæorum eſſe jubeo, & Pontificatum Judæorum perpetuò retinere more patrio, eſſeque ipſum & filios ejus noſtros ſocios, & in amicorum noſtrorum recipi numerum. Jura quoque omnia Pontificalia habere illum, & filios decerno. Et ſi qua controverſia exorta fuerit de Judaica Diſciplina, judicium penes ipſum eſſe: Ad hæc nec hyberna Militi debere, nec pecunias ab eo exigi.* C. Cæſar Conſul edixit, ut *Hyrcani* filii Principatum Gentis Judæorum, & donata ſibi loca poſſideant: Ut Pontifex ille ac Ethnarcha Judæorum injuriam paſſis adſit: Ut ad *Hyrcanum* Judæorum Pontificem mittantur Legati acturi de ſocietate & amicitiâ, dedicarique decrevit æream tabulam hæc continentem in Capitolio, & Tyri, & Sidone, & Aſcalone in Templis, inſcriptam Romanis Græciſque literis. Idem *C. Cæſar* V. Conſul, decimas *Hyrcano*, ejuſque filiis, ſecundùm morem Majorum, à Judæis ſolvi decrevit, illique *Joppen*, & ejus tributa & vectigalia conceſſit, quotannis ſolvenda, excepto Sabbatico, in quo neque arant, nec de arboribus fructus colligunt. Poſt mortem autem Cæſaris *M. Antonius*, *P. Dolabella* Coſſ. advocato Senatu, & introductis *Hyrcani* Legatis, retulerunt de eorum poſtulatis, & amicitiam cum eis renovarunt, & quicquid petierunt Senatuſconſulto eis decretum eſt. *Dolabella* etiam acceptis ab *Hyrcano* literis, ſcripſit per univerſam Aſiam, & primæ ejus Provinciæ Civitati Epheſiorum, hunc in modum: *Dolabella Imperator Epheſiorum Magiſtratibus S. P. Q. Sal. Alexander filius Theodori, Legatus Hyrcani Pontificis ac Ethnarchæ Judæorum, mihi retulit de Civibus ſuis, quòd militare non poſſint, eò quòd neque arma geſtare, neque iter facere eis fas ſit diebus Sabbati, neque victum more patrio poſſent ſibi quærere. Quamobrem ego quoque, quemadmodum alii ante me Imperatores immunes eos volo à Militia, permittoque ut patriis utantur moribus, convenientes Sacrorum causâ, ſicut Leges eorum poſtulant, & conferentes in offerenda Templo Sacrificia.* Obſervandum tamen, non tam ex divinæ Legis intentione, quàm ex Phariſaica Traditione, Sabbaticas ferias eò uſque extenſas à Judæis, ut eâ die arma geſtare & pugnare pro ſua, & Reipublicæ ſalute non poſſent. Sed è diverticulo in viam redeamus.

Senatuſconſulta Romæ in gratiam Hyrcani & Judæorum data.

Herodes cum Regia Judæorum familia affinitatem contrahit.

II. *Antipatrum* veneno extinxit *Malichus* quidam *Hyrcani* familiaris. Patris necem *Herodes*, à *Caſſio* & *Marco* Romanis Ducibus Cœleſyriæ Præfectus, ultus eſt *Malichi* cæde. Cùm deinde *Antigonus Ariſtobuli* filius à *Fabio Ptolemæo Mennæo* & *Marione* Tyri Præfecto adjutus, Galilæam invaſiſſet, illum prælio vicit *Herodes*, & ex Provinciâ ſibi demandatâ expulit. Quo facto magnos honores ab *Hyrcano* promeritus & conſecutus eſt, eòque lubentiùs in Regiæ familiæ affinitatem ſuſceptus. Deſponſata enim illi erat *Mariamne* filia *Alexandri*, filii *Ariſtobuli*, neptis verò *Hyrcani*. Quæ tamen primos ejus amores non habuit, cùm antea plebeiam duxiſſet uxorem, *Dorim* nomine, ex qua & *Antipatrum* filiorum natu maximum ſuſceperat. Non multò poſt, *M. Antonium*, poſt pugnam Philippicam, oppreſſoſque *Brutum* & *Caſſium*, Aſiâ potitum, muneribus & pecuniâ ita ſibi conciliavit, ut accuſatores ejus, & fratris *Phaſaeli* ne audire quidem voluerit: Quo etiam eo rogante *Antonius* Edictum dedit in gratiam *Hyrcani* & Judæorum, quo mores ipſorum laudat compoſitos & pios, & quæ *C. Caſſius* tributorum exigendorum causâ ſub haſta vendiderat Judæorum corpora, ſive bona libera eſſe, & agros à Tyris occupatos reſtitui juſſit. Cùm deinde in Syriam veniſſet *Antonius*, præſente *Cleopatra* ejus amoribus jam implicitâ, auditis centum accuſatoribus è Primoribus Judæorum adversùs *Herodem* ejuſque fratrem, non ſolùm ambos abſolvit, ſed etiam Tetrarchas conſtituit. Illorum cauſam defendendam ſuſcepit *Meſſala*, aſſiſtente etiam *Hyrcano*. Deinde mille Judæi accuſationis inſtaurandæ causâ Tyrum progreſſi, partim trucidari, partim diſſipati ſunt ac fugati *Herode* autore: Populo verò clamoribus contra ipſum agente, primos accuſatores, quos in vinculis tenebat, interfici juſſit *Antonius*. (Ex *Joſepho* Libro xiv. *Antiquitatum*, Cap. xxii. & xxiii.)

M. Antonius Herodi contra Judæos ejus accuſatores favet.

Antigonus à Parthis adjutus Regnum & Sacerdotium occupat, Hyrcano exauctorato.

III. Magnum ſurgenti *Herodis* felicitati periculum ab *Antigono Ariſtobuli* filio creatum eſt, qui Parthos promiſſis mille talentis, & quingentis virginibus, in Judæam ad Regnum ſibi reſtituendum induxit. Hieroſolyma direpta, *Hyrcanus* & *Phaſaelus Herodis* frater in vincula conjecti; *Antigonus* Regnum & Sacerdotium occupavit, juſſitque *Hyrcano* aures amputari, ut ad Pontificatum deinceps inutilis eſſet. *Phaſaelus*, ne inimicâ manu caderet, eliſo ad parietem capite vitam abrupit. *Herodes* cùm uxorem, ſocerum, & nec illa os reliquos Maſſadæ depoſuiſſet, fruſtra quæſito à *Malcho* Arabum Dynaſta auxilio, in Ægyptum fugit, indeque Romam properavit, nequicquam diſſuadente *Cleopatra*, nec hybernâ tempeſtate, navigationiſque difficultate, & turbato rerum Italiæ ſtatu, profectionem retardantibus. Ut in Urbem appulit, narravitque *M. Antonio*, quæ in Judæa à Parthis & *Antigono* geſta erant, miſeratione mutatæ fortunæ, paterni hoſpitii memoriâ, induſtriâ, pecuniæque pollicitatione ita permovit non *Antonium* tantùm, dudum ſibi faventem, ſed & *Cæſarem Octavianum*, ut iis autoribus, & *Meſſala* atque *Atratino* illum commendantibus, & *Antigonum* accuſantibus, non ſolùm ob vetera crimina, verùm etiam quòd contemptis Romanis à Parthis accepiſſet Imperium, idem *Herodes* Rex à Senatu declaratus ſit. Cæterùm dimiſſo Senatu, *Antonius* & *Cæſar medium habentes Senatum exierunt, Conſulibus, ceteriſque Magiſtratibus deducentibus, aſcenderuntque in Capitolium, ſacra ibi facturi & Senatuſconſulta depoſituri: Et novus Rex primo Regni ſui die convivio acceptus eſt ab Antonio. Regium* autem *faſtigium adeptus eſt CLXXXIV. Olympiade, C. Calvino Domitio iterùm, & C. Aſinio Pollione Coſſ.* (Ita refert *Joſephus* Libro xiv. *Antiquitatum*, Capp. xxiv. xxv. & xxvi.)

Herodes Romam ad Antonium confugit.

Rex Judæorum à Senatu creatur.

Herodis bellum cum Antigono.

IV. Reverſum Roma *Herodem* bellum cum *Antigono* toto triennio exercuit, quo *Joſephus* ipſius *Herodis* frater ſublatus eſt. Multis oppidis, caſtriſque expugnatis, multis cladibus *Antigoni* factioni illatis, Hieroſolyma undecim Romanis Legionibus adjutus expugnavit, quâ durante obſidione *Mariamnem* filiam *Alexandri*, neptem *Ariſtobuli* dudum ſibi deſponſatam uxorem

rem ducturus, Nuptiaſque celebraturus, Samariam profectus eſt. Clades Hieroſolymorum incidit in Conſulatum *M. Agrippæ*, & *Canidii Galli*, CLXXXV. Olympiade, menſe tertio, feriis quibus ſolemne fiebat jejunium, eo ipſo die quo Urbs ante annos viginti-ſeptem à *Pompeio* capta fuerat. Vinctus Romam ad *Antonium* ductus eſt *Antigonus*, quem *Herodis* ambitioni mactavit, & Antiochiæ ſecuri percuti juſſit. (Ex *Joſepho* Libro xiv. *Antiquitatum*, Capp. xxvii & xxviii. & Libro xv. Cap. i.) Sic finitus eſt *Aſſamonæorum* Principatus poſt annum centeſimum vigeſimum-ſextum. De *Antigono* poſtremo hujus familiæ Rege hunc *Strabonis* locum deſcribit *Joſephus* Cap. i. Libro xv. *Antonius Antigonum Judæum perductum Antiochiam ſecuri ſubjecit: Romanorumque primus affecit Regem hoc ſupplicio, ratus non aliter poſſe adduci Judæos, ut Herodem pro illo Regem conſtitutum admitterent. Nam ne tormentis quidem adigi poterant ut appellatione Regis eum dignarentur. Tanta apud eos fuit prioris Regis exiſtimatio. Quare viſum eſt ignominioſâ morte obſcurare ejus memoriam, & lenire publicum Herodis odium.*

Antigoni cædes.

V. *Hyrcanum* Pontificem apud Parthos clementer habitum, ut ſecurior ab eo eſſet, Hieroſolyma pellexit *Herodes*; deinde precibus uxoris & ſocrus, tum *Cleopatræ* & *Antonii* interceſſionibus commotus, *Ariſtobulum*, ultimum præter ſenem *Hyrcanum* ex Aſſamonæis, uxoris fratrem, Pontificem creavit, exauctorato *Ananelo*, quem Babylone accitum eo Munere ornaverat. Sed eumdem *Ariſtobulum* anno primo Pontificatûs, in piſcina vicina Regiæ natantem ſpecie luſus aquis præfocari juſſit, annos octodecim natum, quòd & Populum ei favere, & ſocrum *Alexandram*, eo vivente, Regni in familiam ſuam reducendi ſpem non depoſituram ſuſpicaretur. Ob *Ariſtobuli* cædem ad dicendam cauſam ab *Antonio* Laodicæam vocatus, eum muneribus placavit. Hieroſolymam redux, *Joſephum* patruum ſuum, ſororiſque maritum occidit, quòd *Mariamni* uxori ſecreta mandata, de eâ, ſi vivus ipſe non rediiſſet interficiendâ, revelaſſet. *Alexandram* ſocrum in vincula conjecit, uxori ægrè admodum reconciliatus eſt. (Ex *Joſepho* Libro xv. Capp. ii. iii. iv.)

Ariſtobulus ultimus ex Aſſamonæorum ſtirpe Pontifex.

Herodis crudelitas.

VI. *Antonio* Actiacâ pugnâ victo in ſummo periculo conſtitutus *Herodes*, ad *Cæſarem Auguſtum* profectionem adornavit. Antea tamen *Hyrcanum* ſenem octogenarium, olim Pontificem, occidit, qui ſpe Regni recuperandi fugam ad Arabes meditabatur, *Alexandræ* filiæ importunâ ſuaſione victus. *Mariamnem* verò uxorem, quia propter ſimultatem cum matre ejus & ſorore degere non poterat, in Alexandrio caſtro cum *Alexandra* matre concluſit, commiſsâ Quæſtori ſuo *Joſepho* & *Sohemo* Ituræo Caſtri cuſtodiâ: Quibus etiam mandaverat, ut ſi fortè in itinere moreretur, confeſtim ambas interficerent, Regnumque pro viribus liberis ejus, ac *Phæroræ* fratri conſervarent. Ubi *Rhodum* appulit, poſito tantùm diademate, de cætero cultu regio nihil mutans, ad *Cæſaris* colloquium admiſſus eſt, animique ſui magnitudinem oſtendit, non ad ſupplicationes verſus, ut in tali fortunâ mos eſt, ſed facti ſui rationem intrepidè reddens. Amicum enim *Antonii* ſe fuiſſe profeſſus eſt, nec ejus rei ſe pœnitere: Poſſe autem *Cæſarem* experiri, num ipſe fidelis & conſtans amicus eſſet. Generoſâ ejus oratione, & obſequii oblatione permotus *Cæſar*, Regnum ei confirmavit: Redeuntem deinde ex Ægypto *Cæſarem* cum Exercitu regiâ magnificentiâ Ptolemaide excepit, & octingentis talentis donavit. (Ex *Joſepho* Libro xv. *Antiquitatum*, Capp. ix. & x.)

Herodis periculum, ad Cæſarem Auguſtum profectio. Magnanimitas.

VII. Cùm *Cæſar* extinctis *Antonio* & *Cleopatra*, Ægypto potiretur, ad ipſum profectus *Herodes* magnis ab eo beneficiis ornatus eſt. Quadringentorum enim Gallorum *Cleopatræ* ſatellitium illi donavit *Cæſar*, & regionis partem ei reddidit, quam illa priùs occupaverat. Attribuit etiam ejus Regno Gadara, Hippon, & Samariam; in maritimis Gazam, Anthedonem, Joppen, Stratoniſque Turrim; quæ illi non mediocris fuit ad Regium ſplendorem acceſſio. Deducto Antiochiam *Cæſare* in Regnum reverſus, domeſtico ſcelere fœlicitatem ſuam corrupit, interfectâ ex iniquis ſuſpicionibus, & *Salomes* ſororis ſuæ calumniis, *Mariamne* uxore pulcherrimâ & caſtiſſimâ, ſed moroſiore, & quæ ſorori ejus ac matri humilitatem generis, ipſi verò *Herodi* patris ac fratris ſui necem exprobraret. Extinctâ *Mariamne*, in corde *Herodis* haud extinctus eſt ejus amor, quin etiam flagrare cœpit impotentiùs. Sæpè invocabat ejus nomen, ſæpè etiam indecorè lamentabatur, neque convivus, compotationibus, aliiſque oblectationibus lenire dolorem poterat. Sæpè Miniſtros vocare *Mariamnem* jubebat, quaſi illa adhuc viveret. Vis doloris ipſum à Regni curis diſtraxit, gravi morbo affecit, ac de ſtatu mentis pauliſper deturbavit. Hujus ægritudinis occaſione *Alexandram* ſocrum novas res moliri cùm audiviſſet, eam ſine mora juſſit interfici. Recuperatâ ſanitate ferocior evaſit, ne ab intimis quidem amicis cruentas manus abſtinens, *Coſtobaro* ſcilicet, *Lyſimacho*, *Antipatro* cognomine *Gadia* & *Doſitheo*. *Coſtobarus* ſecundus erat *Salomes* ſororis *Herodis* maritus, cui illa novo exemplo & antea in Gente Judaica inaudito, libellum repudii ob privata diſſidia ſcripſerat. Plures illis adjuncti fati comites, quotquot præſertim ex *Hyrcani* cognatione ſupererant. Pacato, ut illi videbatur, tot cædibus Imperio, quò magis *Cæſarem* promereretur, Athletica certamina quinto quoque anno in ejus honorem inſtituit, Amphitheatro Hieroſolymis exſtructo, quod à Judaicis moribus alienum erat. Cùm verò Tropbæis Cæſaris Theatrum ornatum eſſet, Judæi hominum imagines ſub his latere arbitrati ſeditionem fecerunt, quæ plurimorum cædibus vix ſedata eſt. Hieroſolymitanis Arcibus non contentus, *Samariam* & *Stratonis Turrim* munivit, ut totam Gentem Judaicam, ad defectionem pronam, in officio contineret: Mutatiſque nominibus, primam *Sebaſten*, alteram *Cæſaream* appellavit. Alias etiam Arces condidit, & Præſidiarios Milites in illis collocavit ad tutelam Regni. (Ex *Joſepho*, Libro xv. *Antiquitatum*, Cap. xi.)

Herodis crudelitas in Mariamnem uxorem, ſocrum Alexandram, & alios.

Herodes Cæſari adulatur.

VIII. Peſtilentiâ & fame per Judæam graſſantibus, *Herodes* profuſis opibus, & diſtractâ Regiâ ſuppellectile, ex Ægypto nonaginta millia cororum tritici alendo Populo coëmit, lenitiſque plebis odiis, eximiam laudem beneficentiæ ac providentiæ retulit. Novâ deinde Regiâ in ſuperiori Urbis parte exſtructâ, novam etiam uxorem duxit *Simonis Boethi* filiam. Socerum verò Pontificem creavit, exauctorato *Jeſu Phabetis* filio. Apud *Cæſarem*, & *Agrippam* à *Zenodoro* & Gadarenſibus quibuſdam accuſatus, non ſolùm abſolutus eſt, ſed Trachonitide, aliiſque Dynaſtiis auctus. In grati animi monumentum *Cæſaream Urbem* condidit in honorem *Cæſaris*, in loco cui olim *Stratonis Turri* nomen fuerat; ibique, & in aliis etiam locis extra Judæam, Templa ipſi erexit, & Statuas dedicavit cum *Jovis Olympii* ſimulacro & mole & arte certantes.

Herodes Judæorum odium beneficiis lenire conatur.

Cùm

Herodis Politica.

Cùm autem ob hujuſmodi opera Judaicæ Religionis integritati contraria grave murmur, ſeditionique proximum apud Judæos ortum eſſet, *Herodes* tertiam tributorum partem eis remiſit, ut eorum animos placaret. Conventicula etiam & frequentiora convivia prohibuit, graviſſimis pœnis in Edicti tranſgreſſores decretis. Plebeio ſæpè cultu noctu ſe miſcebat vulgo, Populi animos & ſtudia exploraturus; & in eos omnes ſæviebat, qui erga ipſum non benè affecti eſſent. Reliquam verò multitudinem jurejurando ſuis partibus obſtringebat. Phariſæis dumtaxat *Pollionis* & *Samea* ſectatoribus, necnon *Eſſæis*, B quorum unus *Manahemus* nomine Regnum ipſi prædixerat, juramentum remiſit (Ex *Joſepho*, Libro XV. *Antiquitatum*, Cap. XIII.) Anno Regni ſui octavo novum Hieroſolymis Templum, idque majus & magnificentius quam illud *Zorobabelis*, à fundamentis extruere aggreſſus eſt, ſi quæ fides *Joſepho*, Libro XV. Cap. XIV. & Libro VI. *De Bello Judaico*, Capp. VI. & XVI. idque ſpatio annorum novem & dimidii. An autem *Joſepho* de hujus Templi ſtructura credendum ſit, ſive an *Herodes* Templum à fundamentis reverâ extruxerit, Capite ſequenti C expendemus.

Herodis cum filiis diſſidium.

IX. Contra ſuos ex *Mariamne* filios, tanquam altiora ſpirantes, à *Salome* & *Pherora* inſtigatus, conſilium cepit promovendi præ illis *Antipatrum* prioris uxoris filium. Hunc itaque *Cæſari* commendavit, & in *Agrippæ* comitatu Romam miſit. Haud multò poſt, repetitis ab *Antipatro* calumniis, dictos filios apud Cæſarem, tanquam ſibi inſidias pararent, accuſavit. Ex illis *Alexander* pro ſe ac fratre *Ariſtobulo* tantâ modeſtiâ, tantoque affectu peroravit, ut *Cæſar* leves eſſe ac vanas *Herodis* ſuſpiciones minimè dubitaret. Reconciliavit itaque parentem D filius, ac dimidiâ parte metallicorum proventuum in Cypro donatum domum remiſit, trecentis viciſſim talentis ab eo donatus; illique poteſtatem fecit eligendi ſucceſſorem quem vellet ex filiis, datâ etiam optione dividendi Regni in ſingulos. (Ex *Joſepho*, Libro XVI. *Antiquitatum*, Capp. VI. VII. & VIII.)

Edictum Cæſaris in gratiam Judæorum.

X. Interea Judæi Aſiatici & Cyrenenſes à *Cæſare* obtinuerunt Edictum pro libero Legum & Rituum ſuorum uſu, & pecuniæ mittendæ Hieroſolyma facultate, his verbis perſcriptum: *Cæſar Auguſtus Pont. Max. Tribunus Poteſtatis ita* E *cenſet: Quoniam Judæorum Gens ſemper fida & grata fuit Populo Romano, non nunc tantùm, ſed ſuperiori etiam tempore, præcipuè Patri meo Imperatori Cæſari, ſub Hyrcano Pontifice: Placet mihi de communi jurati Senatûs ſententiâ Judæos uti propriis Ritibus ac Legibus, ſicut utebantur tempore Hyrcani Pontificis Dei Maximi: Et fana eorum jus Aſyli manere: Liceretque eis votivam pecuniam per certos homines mittere Hieroſolyma: Neque cogi ad præſtanda vadimonia Sabbatis, aut pridie Sabbatorum poſt horam nonam in Paraſceve. Quòd ſi quis deprehendatur furari* F *ſacros Libros, aut ſacram pecuniam ex locis eorum religioſis, hunc teneri ſacrilegii, & bona ejus addici Ærario Romani Populi.* (Refert *Joſephus*, Libro XVI. *Antiquitatum*, Cap. X.)

Inteſtina in Herodis domo diſſidia.

XI. Inteſtina diſſidia in *Herodis* Domo recruduerunt, *Salome* ſorore, & *Pherora* fratre novas ſuſpiciones adversùs *Mariamnes* filios excitantibus; ita ut *Alexander* in vincula conjiceretur, ejuſque honoratiores amici quæſtioni ſubjecti, crimen licèt nullum confeſſi, extremo ſupplicio afficerentur. Juvenis Princeps multa non ex vero, ſed vexandi parentis causâ faſſus eſt, quem A videbat injuſtis ſuſpicionibus miſerè excruciari. Quatuor namque Libellos à ſe conſcriptos ei miſit, negans opus eſſe tormentis pluribus. Structas inſidias fatebatur, earúmque participes eſſe *Pheroram*, & amicorum fidiſſimos. Quin & *Salomen* obrepentem noctu ſecum invito eſſe congreſſam; omneſque eò tendere, ut illo ſublato optatam aſſequerentur licentiam. Ejuſdem conjurationis arguebantur & *Ptolemæus*, & *Sapinnius*, præ cunctis Regi fidiſſimi. Nec aliter quàm rabie quadam occupati in ſe invicem efferebantur Aulæ Herodianæ Proceres, non defenſione, B non exargutione expectatâ tantiſper, dum veritas pateret, judicium præveniente ſupplicio. Alii vinciebantur, alii necabantur, alii nihil lætius expectantes, moras ipſas quàm repræſentationem malorum impatientiùs ferebant: Ingenſque mœror fœdabat priſtinam Regiæ fœlicitatem. Ne *Herodem* quidem ipſum vitæ in tali perturbatione non tædere poterat, cui quòd nemini ſe auderet credere, pro tormento erat futuri exitûs expectatio: Sæpeque illi obverſabatur ſtricto gladio irruens filius, noctu dinque nihil aliud cogitanti, ut jam parùm abeſſet ab inſaniâ. Verùm & hâc vice patri reconciliatus eſt C *Alexander* operâ *Archelai* Cappadocum Regis, cujus filiam *Glaphyram* uxorem duxerat. (Ex *Joſepho*, Libro XVI. *Antiquitatum*, Capp. XI. & XII.)

Herodes apud Cæſarem accuſatus, ei reconciliatur.

XII. A *Syllæo* Arabe apud *Cæſarem* accuſatus *Herodes* ejus indignationem ſubiit, ſed *Nicolai Damaſceni*, qui pro ipſo Legationem obiit ſingulari induſtriâ illi reconciliatus eſt. Filios interim ſuos *Alexandrum* & *Ariſtobulum* calumniis ab *Eurycle* quodam Lacedemonio viro perditiſſimo oppreſſos in vincula conjecit, deinde apud *Cæſarem* accuſavit. Causâ verò eorum, ut juſſe-D tat *Cæſar*, apud Syriæ Præſides, & Conventum Romanorum Beryti ab *Herode* ſummâ cum vehementiâ, propoſitâ, infœlices illi Principes ne auditi quidem, damnati ſunt, & crudeliſſimi Patris arbitrio relicti, cujus mandato *Sebaſtæ* ſtrangulati ſunt. Trecentos etiam ordinum Ductores ex Militibus ſuis imprudenti veterani cujuſdam nomine *Tyronis* libertate nominatos, tanquam filiorum complices, & conjurationis à *Tryphone* Tonſore eidem *Tyroni* per calumniam affictæ conſcios, apud Populum accuſavit, à quo lapidibus obruti ſunt. (Ex *Joſepho* Libro E XVI. Capp. XVII. & XVIII.)

Alexandrum & Ariſtobulum ſuos ex Mariamne filios necat.

Bethleemitarum infantium cædes ab Herode imperata.

XIII. *In diebus Herodis Regis*, anno pene integro ante illius Tyranni mortem, natus eſt JESUS CHRISTUS SALVATOR MUNDI, de cujus Natalis Epocha legi poteſt Diſſertatio noſtra I. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi primi. Cùm autem Magi ad Regis Judæorum recèns nati, Chriſti ſcilicet cunas, illum adoraturi cum muneribus Hieroſolymam Stellâ duce veniſſent, *Herodes* à Principibus Sacerdotum & Scribis ſciſcitatus ubi Chriſtus naſceretur, illiſque ſecundùm Scripturas reſpondentibus, *In Be-*F *thleem Juda*; cùm deinde ſe à Magis per aliam viam in patriam reverſis deluſum videret, *Iratus eſt valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus ejus, à bimatu & infra, ſecundùm tempus quod exquiſierat à Magis* (Cap. II. S. Matthæi) quam *Herodis* [illegible] infideli ſilentio preſſit *Joſephus*. Eodem circiter tempore *Antipatrum* filium parricidalis ſceleris præſente *Quintilio Varo* Syriæ Præſide, qui *Saturnino* ſucceſſerat, primùm ipſe, deinde per *Nicolaum Damaſcenum* accuſatum, & multis teſtimoniis convictum, in vincula conjecit, remque omnem ad *Cæſarem* detulit.

Herodes filium Antipatrum occidi jubet.

Foret Infantes Bethleemitas occiſus non fuit.

tulit. Interim ipſe & ſenio confectus (ſeptuageſimum enim annum agebat) & domûs ſuæ malis exulceratus, in gravem ac fœdum morbum incidit, cui leniendo cùm nulla remedia proficerent, doloris impatientiâ ſibi ipſi manus inferre conatus eſt. Nihil tamen ex ſævitiâ ſuâ remiſit, cadaveri licèt quàm homini vivo ſimilior. Vivos enim comburi juſſit *Judam* & *Matthiam* nobiles Juvenes & Legis-Peritos, quorum ſuaſu quidam Aquilam auream, quam in frontiſpicio Templi *Cæſari* dicaverat, Religionis Legiſque zelo detraxerant. Deinde *Antipatrum*, cùm fugam è carcere moliretur, interfici juſſit. *Cùm* autem *audiſſet Auguſtus, inter pueros, quos in Syria Herodes Rex Judæorum intra bimatum juſſit interfici, filium quoque ejus occiſum, ait, Melius eſſe Herodis porcum eſſe quàm filium.* Refert *Macrobius* Libro II. *Saturnalium* Cap. IV. Filium illum *Herodis* inter pueros Judæos Bethleemitas à Patre interfectum, fuiſſe infantem recèns natum, quem cum aliis ſuſtulit, ne is foret ad quem, ex Magorum vaticinio Judæorum Regnum eſſet perventurum, cenſet *Baronius* ad Annum primum Chriſti. Hanc opinionem meritò refellit *Caſaubonus* Exercitatione ſecundâ adversùs Baronium Articulo XVII. primò quòd veriſimile non ſit, *Herodem* qui ſeptuagenarius obiit, ante biennium genuiſſe filium qui bimulus cum cæteris ſit occiſus. Secundò, ſi jure miramur inexcuſabile ſilentium *Joſephi*, qui de infanticidio nihil dixit, ei admirationi multò juſtior erit locus, ſi inter cæteros unus extitit ipſius *Herodis* filius. Tertiò, *Herodis* filium ejus ætatis, Bethleemi potius quàm in Urbe Regia fuiſſe nutritum, nulla ſuadet ratio veriſimilis. Si autem Hieroſolymis nutriebatur, cur occidendis in Bethleem eſt annumeratus? Poſtremò, cædes infantium Bethleemitarum cauſam habuit, quia è Scripturis perſuaſum *Herodi* fuerat, quemdam eſſe Bethleemi natum infantem, qui futurus eſſet Rex Judææ tranſlato ad ſe Regno è domo *Herodis*. Dura autem eſt & pene abſurda conjectura, *Herodis* conjugem Bethleemi potiùs quàm in Regia peperiſſe, ſi quidem peperit. Nec etiam veriſimile eſt ferociſſimum illum Tyrannum filios, aut ſuos è filiis, quos occiderat, nepotes, amore tanto fuiſſe proſecutum; ut natum ex ſe infantem propterea necari juſſerit, ne priores liberi Regnum amitterent, cùm præſertim Regnum in ſuâ Domo nihilominus manſurum cognoſceret. *Grotius* ad *S. Matthæi* Cap. II. cenſet *Macrobium* errore quodam hiſtorias duas ejuſdem temporis miſcuiſſe: Quia non ſatis rectè dici poteſt *Antipater* Herodis filius, jam provectæ ætatis, quique *Bethleemi* non fuit, inter Infantes Bethleemiticos occiſus. Adde, quòd *Antipater* occiſus eſt quinto ante mortem *Herodis* die; hæc autem laniena antè aliquantò contigit, ut colligitur ex *Cap.* II. S. Matthæi, v. 19. *Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Joſeph in Ægypto, dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem ejus, & vade in Terram Iſraël: Defuncti ſunt enim qui quærebant animam pueri.* Eruditus Præſul *Daniel Huetius Demonſtrat. Evangel. Propoſit.* IX. Cap. XV. *Antipatri* cædem à *Macrobio* notari exiſtimat, ſic tamen ut non duas in unam confuderit hiſtorias, ſed unicam hiſtoriam, eámque diſtinctam ac veram narraverit. Nam quod ſcribit, occiſum eum fuiſſe inter pueros Bethleemitas, non ſic intelligendum quaſi unus fuerit ex his pueris; ſed quo tempore trucidati illi ſunt, eodem & hunc fuiſſe morte affectum. Neque hic ſunt Herodianæ ſæ-

Baronius refellitur.

vitiæ cumulus. Cùm enim in extremis eſſet, *Salomæ* ſorori, ejuſque marito *Alexæ* juſſit, ut Primores Judæorum, quos ob id Hieroſolymis Hiericuntem, ubi decumbebat, evocatos, in Circo concluſerat, ſtatim atque ipſe animam efflaſſet, occidi curarent. Scilicet ut Populus Judaicus, cui magnum ex morte ſuâ gaudium futurum ſciret, luctus univerſalis cauſam haberet, ſicque non abſque lachrymis ſuous ejus efferretur. Condito teſtamento quo filio *Archelao* Regnum, *Antipæ* Galilæam & *Philippo* Trachonitidem, Gaulanitidem, Bathanæam & Paneadem, Tetrarchiæ nomine relinquebat, adſcriptâ ingenti pro Cæſare, amicis, & cognatis legatorum ſummâ, obiit ante Ferias Paſchales, poſt detruſum Regno *Antigonum* anno trigeſimo-quarto; ex quo autem à Romanis Rex declaratus eſt anno trigeſimo-ſeptimo. De cujus extremis legendus *Joſephus* Libro XVII. *Antiquitatum*, Capp. VIII. IX. X.

Mors Herodis.

ARTICULUS IX.

DE SECTIS JUDÆORUM Sexta Mundi Ætate exortis.

§. I.

De Samaritanis.

POſt Decem Tribuum deportationem, coloni in Samariam à *Salmanaſſare* Aſſyriorum Rege ſubmiſſi, novam Religionem ex commixtione ſacrorum & profanorum Rituum condiderunt Samaritaniſmi nomine. Deum Iſraëlis, & Vitulos aureos *Jeroboami* colebant, illiſque Sacra faciebant in Excelſis, omniáque Idola ex veteri ſuperſtitione venerabantur. *Manaſſis* fratris *Jaddua* Summi Pontificis ad *Sanaballaten* ſocerum, Samariæ Præfectum defectio, Sectam celebriorem fecit. Cùm enim *Sanaballat* à *Dario* primùm, tùm ab *Alexandro Magno* veniam impetraſſet ædificandi Templum in Monte *Garizim*, æmulum Hieroſolymitano, Judæorum cæremoniis ad imitationem tractis, & *Manaſſe* illis Sacris præfecto, repurgatus à Gentiliſmo Samaritanorum cultus, plures etiam, qui ſeveriori ſe Judæorum diſciplinæ ſubduxerunt, ſectatores habuit. Figmenta Samaritanorum ex odio & æmulatione Judaicæ Gentis, quæ jam inde ab inſtauratione Templi ſecundi cœperat, ut conſtat ex Libro I. *Eſdræ*, Cap. IV. & ex *Joſepho* Libro XI. Cap. IV. & quæ flagrabat adhuc Chriſti tempore, ut ex IV. *S. Joannis* Capite compertum eſt, hujuſmodi fuere: Se *Jacob* Patriarcha ex duobus filiis oriundos gloriabantur, ex Ægypto eò tranſlatos; ſibi à *Joſue* eam Terram aſſignatam, ubi ſepulchrum *Joſephi*: ſe poſſeſſores ab ævo Mooris benedicti; Sacerdotes ſuos verè Aaronicos eſſe. Cæterùm unum Deum Iſraëlis adorabant, Meſſiam expectabant, (*Joannis* IV. 25.) in Circumciſione, Sacrificiis, obſervatione Feſtorum, damnatione Pollutionum, Purificationibuſque Legalibus, cum Judæis conveniebant. *Moſis* Pentateuchum recipiebant & ſervabant. A Judæis verò diſcrepabant in loco cultûs, in Scriptorum Propheticorum, cæterorúmque in Canone Judaico conſcriptorum repudiatione, in Traditionum per Phariſæos invectarum rejectione. Multa Samaritanis affinxerunt

Judæi

Judæi odio æmulæ Gentis. 1. Quòd columbæ ſimulachrum in memoriam Semiramidis colerent. Secundò, quòd Reſurrectionem negarent, quod ipſis eoam tribuunt *S. Epiphanius* Lib. 1. *Hæreſi* IV. & *S. Grigorius* Libr. 1. *Moralium*, Cap. XV. 3. Quòd tres Alphabeti literas non agnoverint. 4. Quòd verba Geneſis 1. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram*, its legerint; *In principio creavit azyma*. Quas quidem calumnias *Vvaltonus* poſt alios refellit *Prolegomeno* XI. *in Biblia Polyglotta*.

De Judæorum io Samaritanos odio ſcriptum eſt in *Pirke Avoth*, ſive *Capitibus Patrum*, (ſi *R. Eleazaro* fides habenda ſit) *Veniſſe Samaritarum* 180000. *viros contra Eſdram & Nehemiam, ut impedirent eos in ædificando: Unde Excommunicationem ſolemnem contra ipſos Eſra, Zerubbabel, & Jehoſva fulminarunt... Convocarunt totum cœtum in Templum Dei, & venire fecerunt trecentos Sacerdotes, trecentos pueros qui habuerunt trecentas buccinas, & trecentos Libros Legis in manu eorum qui clangebant. Levitæ verò canebant & pſallebant, & Cuthæos anathematizabant, & ſchammatizabant, & excommunicabant per ſecretum nominis Tetragrammati, & per Scripturam quæ ſcripta fuit in Tabulis, & per Anathema Domus Judicii ſuperioris, & per Anathema Judicii inferioris, ne quis Iſraëlita comederet panem Cuthæi in æternum. Unde dixerunt: Quiſquis comederit carnem Cuthæi, erit ſicut comedens carnem porci.* Et, *Ne quiſquam Cuthæum faceret Proſelytum: Nec ſit Cuthæis pars in Reſurrectione Mortuorum, ſicut dictum eſt: Non nobis & vobis ædificatio domûs Dei, neque in hoc ſeculo neque in futuro; nec eis ſit pars & hæreditas in Jeruſalem.* Refert *Joſephus* Libro XII. Cap. 1. poſt *Alexandri Magni* mortem, *Ptolemæum Lagum* Regem Ægypti, devictâ Judæâ, & Samariâ, magnam Judæorum & Samaritanorum turbam in Ægyptum captivam abduxiſſe, quos multi ſponte ſecuti ſunt, partim ubertate ſoli, partim *Ptolemæi* liberalitate allecti. Continuas verò inter Samaritanos & Judæos Alexandrinos fuiſſe rixas, utriſque pro Templo ſuo certantibus, dum hi victimas ad Hieroſolymitanum duntaxat, illi ad Garizitanum mittendas contendebant: Eóque audaciæ Samaritanos progreſſos fuiſſe, ut etiam coram Rege *Ptolemæo Philometore*, & amicis ejus contra Judæos pro Templo ſuo contra Hieroſolymitanum litigare auſi ſint, idque pœnâ capitis conſtitutâ, ſi cauſâ caderent. Victos qui pro Samaritanis certabant, juſſu Regis morte mulctatos, teſtatur *Joſephus* Libro XIII. Cap. VI.

Antiochi Epiphanis perſecutione in Judæos territi ad Ethniciſmum deſecerant, & Garizitanum Templum conſecraverant *Jovi Hellenio*; ſed poſt *Antiochi* mortem ſtatim ipſos ab Idololatria receſſiſſe, probat illa ſub *Ptolemæo Philometore* cum Judæis contentio à *Joſepho* relata. Templum illud à *Joanne Hyrcano Simeonis* filio, Pontifice Judæorum, cum Urbe Samaria dirutum, & ſolo æquatum diximus, referente *Joſepho*, Libro XIII. Cap. XVII. *Herodes* Urbem inſtauravit, Templúmque in ea condidit, ſed in eo ut offerrent Sacrificia Samaritani adduci non potuere, quæ ſemper celebrarunt in Altari quod ſuper Montem Garizim conſtruxerant, uſque ad Chriſtum, ad quem mulier Samaritana, Joannis IV. *Patres noſtri in Monte hoc adoraverunt, & vos dicitis quòd Hieroſolymis eſt locus ubi adorare oportet.*

Plures Samaritanorum Sectas *S. Epiphanius* recenſet, *Gorthenos*, *Eſſenos*, *Doſitheanos*. At *Eſſeni* Judæorum Secta fuerunt, non Samaritanorum, ut conſtat ex *Joſepho* & *Philone*. *Doſitheanos* quod ſpectat, autorem habuerunt illi *Doſitheum* Apoſtolicorum circiter temporum Impoſtorem, qui ſe Chriſtum eſſe dicebat à *Moyſe* prænunciatum his verbis: *Prophetam tibi ſuſcitabit Dominus Deus tuus ex fratribus tuis, ſicut me.* [Deuteron. 18. 15.] Ita referunt *Origenes* Libro 1. *Contra Celſum*, & Tractatu XXVII. in *Matthæum*, ejuſdem meminit & *Tertullianus*. Illum in Sanctos Prophetas maledicum fuiſſe, & potiſſimum in *Judam* unum ex XII. Patriarchis, & Reſurrectionem negaſſe, & Moſaicum Pentateuchum adulteraſſe, alióſque libros fabulis plenos & erroribus conſarcinaſſe, Autor eſt *Photius* in Bibliotheca.

Pentateuchus Samaritanus antiquiſſimus eſt, ab *Euſebio Cæſarienſi*, *S. Hieronymo*, *S. Cyrillo Alexandrino*, *Diodoro Tarſenſi*, & *Procopio Gazæo* laudatus. Textum Samaritanum *Pentateuchi* Viri quidam Eruditi conflatum volunt à *Doſitheo* partim ex Hebræo Textu, partim ex Græco, & ab utroque in multis diſcedere obſervant, modò auctiorem, modò mutilum, ac mutationibus fœdum. In his *Simeon de Muis*, *Uſſerius*, *Seldenus*, *Bootius*, *Hotingerus*, *Buxtorfius*, *Photio* præeunte *Cod.* CCXXX. ubi de *Doſitheo* ſic loquitur: *Octateuchum ſpuriis Scriptis, & omni genere mixtis corruptelis adulteravit: Alióſque Libros ſtultitiâ & portentis plenos, diviniſque Legibus contrarios conſarcinavit.* Alii cenſent Samaritanos Codices & Hebræos eoſdem olim fuiſſe, utcunque in aliquibus diſcrepent, eodemque charactere ſcriptos, quem Samaritani adhuc retinent. Unde Samaritanum Pentateuchum hodiéque ſincerum extare probant, nec à *Doſitheo* interpolatum. In his *Morinus Exercitatione in Samaritanum Pentateuchum*, *Capellus*, *Vvaltonus* Prolegomeno XI. in Biblia Polyglotta. Quos Lector ſtudioſus conſulere poterit. Si quæ autem diverſitas occurrit, eam in lectionum varietatem omnino refundunt. De Samaritanis legi poſſunt *R. Benjamin* in *Itinerario* quod Hebraicè & Latinè edidit *Conſtantinus Lempereur*, & *Scaliger* Libro VII. De Emendatione Temporum, *Heinſius* Cap. XX. Ariſtarchi Sacri, *Druſius* Libro III. *De tribus Judæorum Sectis*, & alii.

§. II.

De Sadducæis.

SAdducæos à *Sedeck*, id eſt, *juſtitiâ* nominatos, *S. Epiphanius* aſſerit, hâc in re doctis non probatus. Alii à *Sadoc* eorum nomen derivant, non quidem ab antiquo illo qui *Davidis & Salomonis* ætate vixit, ut *S. Epiphanius*: ſed ab altero qui diſcipulus fuit *Antigoni Sochæi* clari poſt *Simonem juſtum*, cujus ſocius & condiſcipulus fuit *Baithos*, ut autor eſt *Elias* in Thiſbi. *Sadoc* enim ille, & *Baithos*, à Præceptore deſciſcentes, Legem ore tenus traditam abnegarunt; neque alteri quàm quod Legis ſcripto eſſet expreſſum, adhibendam fidem putarunt. Ex quo *Karræim* ſeu *Karrai*, & *Karraita*, quaſi *Textuales* dicti & *Scripturarii*, id eſt ſolo Scripturæ Textui, Traditionibus rejectis, adhærentes. A *Doſitheo* Samaritano propagatos *S. Epiphanius* Hæreſi XIV. & *S. Hieronymus* Dialogo contra Luciferianos, aſſerunt. Sadducæorum dogmata, moréſque deſcribit *Joſephus* Libro II. *De Bello Judaico*, Cap. VII. *Saducæi*, inquit, *fatum om-*

nimo negant, & Deum extra omnem mali patrationem inſpectionemque conſtituunt. Aiunt autem electioni hominum vel bonum vel malum eſſe propoſitum: Et ſecundùm voluntatem propriam alterutrum unicuique contingere. Animarum autem generaliter vel ſupplicia denegant, vel honores. Et Phariſæi quidem faciles, & qui ſtudeant ſe mutuâ dilectione complecti: Sadducæi verò & inter ſe feris moribus diſcrepantes, & converſatio eorum circa exteros inhumana. Et Libro XVIII. *Antiquit.* Cap. 11. *Sadducæorum opinio cum corpore extinguit ſimul & animas: Nec quicquam præter Legem ſervandum exiſtimant. Nam de ſapientia cum Præceptoribus diſceptare, ad virtutem reputant. Hujus Sectæ pauci ſunt, ſed ferè dignitate præcipui. Ex horum tamen ſententiâ vix quicquam agitur. Nam quoties Magiſtratus licèt inviti ſuſcipiunt, Phariſæorum decretis aſſentiunt, ni facerent, non ferendi à plebeiorum multitudine.* Mortuorum Reſurrectionem, Angelos, & ſpiritualem omnem ſubſtantiam ipſos negaſſe, conſtat ex Actuum XXIII. 8. *Sadducæi enim dicunt, non eſſe Reſurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum: Phariſæi autem utraque confitentur.* Unde conſequens eſt ipſos aſſeruiſſe, corporeum eſſe Deum, ut *Lyranus* exiſtimat, & Spiritum Sanctum etiam abnegaſſe, quod illis tribuit & S. Epiphanius. *Angelos*, inquit, *repudiant, ac Spiritum Sanctum ignorant, quem nec accipere meruerunt.* De illorum cum *Jeſu* congreſſu *Matthæi* XXII. 25. legimus: *Acceſſerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt, Non eſſe Reſurrectionem, & interrogaverunt eum, dicentes: Magiſter, Moyſes dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Erant autem apud nos ſeptem fratres: & primus, uxore ductâ, defunctus eſt: Et non habens ſemen, reliquit uxorem ſuam fratri ſuo. Similiter ſecundus & tertius uſque ad ſeptimum. Noviſſimè autem omnium & mulier defuncta eſt. In Reſurrectione ergo cujus erit de ſeptem uxor? Omnes enim habuerunt eam. Reſpondens autem Jeſus, ait illis: Erratis neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei. In Reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur: Sed erunt ſicut Angeli Dei in cælo. De Reſurrectione autem Mortuorum non legiſtis quod dictum eſt à Deo dicente vobis: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob? Non eſt Deus mortuorum, ſed viventium.* Sadducæos Sacros omnes Libros præter Pentateuchum repudiaſſe, affirmant Veteres omnes, præſertim *Origenes*, *Tertullianus*, *S. Hieronymus*, *Beda*. Quod perperam negat *Scaliger*, & contrarium à *Joſepho* tradi aſſerit. Sed tantùm abeſt ne contrarium *Joſephus* ſentiat, ut is communem illam ſententiam potiùs adſtruat Libro XIII. *Antiquitatum*, Cap. XVIII. *Nunc*, inquit, *indicandum eſt, quòd multas Conſtitutionum à Majoribus per manus acceptas Phariſæi tradiderint Populo, quæ non ſunt ſcripta inter Leges Moſaicas: & ideo Sadducæi his auctoritatem abrogant, dicentes, Oportere tantùm eas ſervari quæ ſcripto continentur.* Sadducæi igitur, autore *Joſepho*, ſola hæc admittenda, obſervandàque dicebant, quæ eſſent ſcripta in Moſaica Lege. Quod & Libro XVIII. Cap. II. his verbis expreſſit: *Nec quicquam præter Legem ſervandum exiſtimant.*

§. III.

De Phariſæis & Scribis.

1. PHariſæorum nomen à voce Hebraica *Pharez*, quod *Separationem* ſignificat, derivatum, quòd dignitate, ſanctitate, inſtitutis, habitu, à reliquis ſeparati viderentur. Prima illorum origo incerta. Alii à Viris Synagogæ Magnæ arceſſunt, centum-viginti illis, quorum Præſes fertur *Eſdras*. Alii à temporibus *Jonathæ Machabæi*, qui centum quadraginta & ampliùs annis ante Chriſti Nativitatem obiit. Ita *Joſephus* Libro XIII. *Antiquitatum*, Cap. IX. & Libro XVIII. Cap. II. Alii à temporibus *Ariſtobuli* vel *Alexandri Jannæi* Judæorum Regis. Alii à tempore *Sammai* & *Hillelis Babylonii* celeberrimorum Judaicæ Gentis Magiſtrorum circa tempora *Herodis*. Ita *S. Hieronymus* in Caput VIII. *Iſaiæ*, ad illa verba: *Et erit in petram ſcandali duabus domibus Iſrael.* Ubi tamen ex propria mente id non aſſerit, ſed ex fide Nazaræorum. Verùm tam recentes fuiſſe Phariſæos aſſeret nemo, qui *Joſepho* credere voluerit. Nulla autem ratio eſt cur hâc in re ipſi non credatur. *Phariſæorum* dogmata potiſſima fuere, 1. Illud de Lege orali, ſeu Traditionibus non ſcriptis, ac Moſaicis, ut contendebant. De quibus illi ad Jeſum, Matthæi XV. 2. *Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur Traditionem Seniorum? Non enim lavant manus ſuas cùm panem manducant. Ipſe autem reſpondens ait illis: Quare & vos tranſgredimini Mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit: Honora Patrem & matrem: & : Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis; Quicunque dixerit patri vel matri, Munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit: Et non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam. Et irritum feciſtis mandatum Dei propter Traditionem veſtram. Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Iſaias dicens: Populus hic labiis me honorat: Cor autem eorum longe eſt à me. Sine causâ autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* 2. Fatum admittebant, quod tamen liberum arbitrium, & indifferentiam ad bonum & malum non tolleret. Id conſtat ex *Joſepho* Libro II. *De Bello Judaico*, Cap. VII. *Phariſæi*, inquit, *certiorem legalium Rituum notitiam profitentur. Et hi primum dogma habent, ut fato & Deo univerſa deputent: & quidem vel agere quæ juſta ſunt, vel negligere, ſecundùm majorem partem eſſe in hominibus profitentur: Adjuvare tamen in ſingulis & fatum.* Et Libro XVIII. *Antiquitatum*, Cap. II. *Fato, quæcumque geruntur, tribuunt, nec tamen homini voluntatis aſſenſum adimunt, hoc temperamento Deum uti dicentes, ut cum omnia fiant ex ipſius conſilio, in homine tamen ſit voluntas accedendi ad virtutem aut vitium.* Et Libro XIII. Cap. IX. *Phariſæi quædam, at non omnia fato tribuunt, quædam verò in ſuâ poteſtate eſſe aiunt, ut vel fiant, vel non fiant. Eſſeni verò omnia in fati poteſtate eſſe affirmant, nec quicquam hominibus præter fati decretum accidere. At Sadducæi fatum omnino negant, & è rebus tollunt, dicentes, Nihil fataliter evenire hominibus: & omnia in noſtrâ ipſorum poteſtate eſſe, ut tam felicitatis nobis ipſis autores ſimus, quàm infortunii: ſi deteriora conſilia ſecuti fuerimus.* 3. Immortalitatem Animæ Phariſæi credebant, & bonarum Animarum Metempſychoſim, ut tradit *Joſephus* Sectâ Phariſæus Libro XVIII. *Anti-*

quitatum,

quitatum, Cap. II. *Animas*, inquit, *credunt immortales, & ſub terra earum judicia fieri: Tum præmia quoque contingere ex virtutis aut malitiæ merito: Et has perpetuis damnari carceribus, illis facilem eſſe ad vitam reditum.* 4. Præcepta Moſaicæ Legis variè reſtringebant pravis interpretationibus, ut conſtat ex Capp. v. & xxiii. *S. Matthæi.* Cæterùm ſaniora Sadducæis ſentiebant atque docebant: Unde Chriſtus ait: *Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Quæcumque ergo dixerint vobis, ſervate & facite.* Et *S. Paulus* Actuum xxiii. in jus vocatus coram Judæorum Senatu, *Sciens quia una pars eſſet Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamavit in Concilio: Viri fratres, ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum, de ſpe & Reſurrectione mortuorum ego judicor. Et cùm hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos & Sadducæos, & ſoluta eſt multitudo.*

Inſtituta vitæ quod attinet, omnia ad pompam externam, & ſimulatæ pietatis ſchema comparata erant. Affectabant cœlibatum, jejunium hebdomadale repetitum, decimationem univerſalem & ſupra Legis præceptum; ablutiones ſuperſtitioſas, preces & eleemoſynas in publico, dilatationem phylacteriorum, & oſtentationem fimbriarum. De his Chriſtus Matthæi xxiii. *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem ſuo nolunt ea movere. Omnia verò opera ſua faciunt ut videantur ab hominibus: Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi... Væ vobis Scribæ & Phariſæi Hypocritæ: Quia clauditis Regnum cœlorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare. Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ: Quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: Propter hoc amplius accipietis judicium. Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ: Qui circuitis mare & aridam, ut faciatis unum Proſelytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos. Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ graviora ſunt Legis, judicium, & miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ: Quia mundatis quod de foris eſt calicis & paropſidis: Intus autem pleni eſtis rapinâ & immunditiâ. Phariſæe cæce, munda prius quod intus eſt calicis & paropſidis, ut fiat id quod de foris eſt mundum. Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ: Quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitiâ. Sic & vos aforis quidem paretis hominibus juſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. Væ vobis, Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta Juſtorum, & dicitis: Si fuiſſemus in diebus Patrum noſtrorum, non eſſemus ſocii eorum in ſanguine Prophetarum. Itaque teſtimonio eſtis vobiſmet ipſis, quia filii eſtis eorum, qui Prophetas occiderunt.* Quales eſſent mores Phariſæorum, rursùs innoteſcit ex Parabolâ Phariſæi & Publicani à Chriſto propoſitâ Lucæ xviii. *Duo homines aſcenderunt in Templum ut orarent: unus Phariſæus, & alter Publicanus. Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, injuſti, adulteri; velut etiam hic Publicanus. Jejuno bis in*

Philacteria, membranæ in quibus Decalogus inſcriptus frontibus circumligatur. Memorialia, frontalia, hebraicè Totaphot.

A *Sabbato. Decimas do omnium quæ poſſideo.* Dies illi jejunii ſponte ſuſcepti qualibet Hebdomada, erant feria ſecunda & quinta, ſeu dies Lunæ & Jovis, ut rectè *S. Epiphanius* & *Theophylactus* explicant, conſentientibus Hebræorum Libris.

De Phariſæorum Inſtitutis *S. Epiphanius* Hæreſi xv. hæc habet: *Phariſæi ſeverioribus ſe Inſtitutis adſtrinxerant. Quidam enim cùm ſuas illas exercitationes adhiberent, decem vel octo, vel quatuor annorum ſpatia ſibi præfigebant, quibus virginitatem aut caſtimoniam colerent; hoc tempus continuis precibus traducebant, & id* B *certaminis frequentius inſtaurabant, ne ullam corporis labem contraherent, néve furtim turpe aliquod in ſomnis profluvium obreperet. Ergo alii tabulas ad eum uſum parabant, latitudine non ampliùs dodrantali: In quibus poſt veſperam jacebant: ut ſi fortaſſe dormirent, in pavimentum prolapſi rurſum ſe ad orandum excitarent; quo ſomni, quoad liceret, expertes ætatem tranſigerent. Alii collectos calculos ſubſternebant, quorum replicatio profundiorem ſomnum arceret, ut vel inviti pervigiles eſſe conſueſcerent. Nec defuere qui iiſdem de cauſis ſpinas ſubjicerent. Cæterum bis hebdomada quoque jejunare mos illis fuit, ſecundâ videlicet ac* C *quintâ die. Ad hæc decimarum decimas dabant; primitias offerebant, tricesſimas, & quinquageſimas.* Tenebantur omnes Judæi ad tres decimas. Decimæ primæ præceptum extat *Numerorum*, xviii. 21. 25. Hæc præſtabant Levitis ad eorum alimoniam: Ipſi autem Levitæ hujus Decimæ Decimam præſtabant Sacerdotibus. Altera Decima imperatur *Deuteronomii* xiv. 22. & 23. quam penes ſe quiſque retinebat, ut ibi ubi Sanctuarium erat, illâ veſceretur, adhibitis ad convivium Levitis. Tertia demùm, quam tertio D quoque anno in Levitas & pupillos, viduaſque diſtribuebant. (*Ibidem v.* 28. 29.) Phariſæi, quamvis ex Levitarum ſtirpe omnes non eſſent, Decimarum tamen Decimas, Levitarum inſtar, ſponte dabant. Præterea primitias, atque oblationes cæteris largiores præbebant, Hebraicè *Theruma*. De his docent Rabbini morem ſervari ſolitum apud Judæos, ut qui minimum donum darent, minùs ſexageſimâ parte juſtæ æſtimationis frugum ſuarum non darent: Qui autem liberaliter agere volebant, quadrageſimam penderent: Qui neque liberalitate inſignes erant, E neque tamen avari, intra hos terminos conſiſtentes, aut ad hos, aut ad illos, prout erant affecti, propiùs accedebant. Primorum oblatio dicebatur *Theruma oculi boni*. Aliorum, *Theruma oculi mali*: Poſtremorum, *Theruma Mediana*. De quibus *Joſephus Scaliger* ſingulari Diſſertatione. Phariſæos in utroque termino communes Leges exceſſiſſe docet *S. Epiphanius*. Liberalitatis, cùm trigeſimam partem frugum darent, aliis quadrageſimam conferentibus: Parſimoniæ, quòd ultra quinquageſimam nunquam deſcenderent; cæteris ſexageſimam duntaxat dantibus, quoties parciùs agere vel- F lent. Hic verborum illorum *S. Epiphanii* ſenſus: *Primitias offerebant, triceſimas & quinquageſimas.* Addit S. Epiphanius: *Sed & muliebria palliola geſtabant, & cum latioribus crepidis ad ſolearum ligulis procedere ſolebant.* Id veriſimile non videtur. Hæc enim mollities cum Phariſaica ſeveritate non convenit. Et quod Lege Dei expreſsè cautum erat, ne viro muliebri cultu, aut fœminæ virili ornari fas eſſet, nemo ſibi facilè perſuaſerit Phariſæos, qui exquiſitiſſimam auſteritatem, & ſanctimoniæ ſpeciem oſtentabant, publicè violaturos: Maximè cùm eâ

ſanctitatis opinione eſſent inflati, ut vel ſolo contactu communium veſtimentorum pollui ſe crederent, ſicut refert *Abraham Zacuth* in *Juchaſin*, ubi hæc ſententia legitur: *Veſtimenta filiorum terræ ſunt conculcatio Phariſæis*. Judæos itaque *S. Epiphanio* impoſuiſſe puto.

II. *Scribarum* nomen non Sectæ, ſed ordinis & gradus fuit. Alii Politici, alii Eccleſiaſtici fuere. Politici fuerunt alii ſuperiores ſeu Regii, qui Regibus à Secretis, aut etiam Conſiliis, penes quos Inſtrumenta & Acta publica, & ratio temporum, geſtorum, redituum. Alii inferiores & plebeii, qui erant Actuarii, & Notarii communes. Scribæ Sacri, ſeu Eccleſiaſtici fuerunt Doctores & Interpretes Legis, quorum erat Legem interpretari, Scripturas Populo in Templo & Synagogis prælegere, dubia ſolvere, obſcura declarare. Unde & *Legis-Periti* dicti paſſim in Evangelio. Scribas Populi à Scribis Legis perperam diſtinguit *Scaliger* in Elencho *Trihæreſii* Cap. XI. & priores illos Actuarios publicos fuiſſe putat. Quippe Matth. II. IV. *Herodes*, cùm Magorum adventum, & Chriſti Nativitatem inaudiſſet, ut quo in loco Chriſtus naſceretur inquireret, *Principes Sacerdotum & Scribas Populi* convocat, & eorum reſponſum expetit. Hi verò non alii quàm Legis Interpretes & Doctores. Non enim Pragmaticos aut Actuarios de re tantâ ac tam reconditâ conſuleret, ad quam ſcilicet intelligendam diſceptandamque non mediocris Sacrarum Literarum uſus ac ſcientia requiratur. A Phariſæis diſtinctus erat Scribarum ordo. Licèt enim Scribæ plerique Phariſæi, non tamen omnes: Quemadmodum inter Theologos nonnulli Regulares & arctioris vitæ Profeſſores; non tamen omnes Theologi ſunt Regulares, nec omnes Regulares Theologi. Poſt Captivitatem Babylonicam ortum Scribarum ordinem, quamvis à Moſaicis temporibus fuerint ſemper in Synagoga Viri Legis Peritiſſimi, probabilior opinio eſt. Prophetis enim ſucceſſere. Primus cui Scribæ nomen in Scriptura tributum, fuit *Eſdras*, de quo I. *Eſdræ*, Cap. VII. 6. *Ipſe Eſdras aſcendit de Babylone, & ipſe Scriba velox in Lege Moyſi, quam Dominus Deus dedit Iſraël.*

§. IV.

De Eſſæis ſive Eſſenis.

ESSÆI ſive *Eſſeni* Phariſæis recentiores, de Dei providentiâ, & Animarum immortalitate ſanè ſentiebant. Vitæ Aſceticæ inſtituto celebres fuere. Non admittebant in ſocietatem niſi viros graves, & quorum ætas ad ſenectutem vergeret. Diſcipulos quadriennio toto probabant. Cœlibatum ſervabant, paucis tamen exceptis. Alienos pueros velut cognatos inſtituebant ſub unius Magiſtri curâ. Sabbatum cæteris Judæis ſcrupuloſiùs obſervabant. Summa inter illos erat bonorum communio; deſignati communium rerum Procuratores. Candidâ veſte utebantur, victu parco & auſtero, cujus ſumtioni præmittebatur oratio, gratiarum actio ſubſequebatur. Statæ illorum preces, maximè ad ortum Solis. Artes, occupationeſque variæ. Nullas tamen exercebant, ex quibus aliquid ad homines detrimenti rediret, aut pravæ cupiditates ſoverentur. Servus apud eos nemo, liberi omnes. Jusjorandum quaſi perjurium vitabant. Vitæ theoreticæ & lectioni deditiſſimi, pietatis, beneficentiæ, hoſpitalitatis ſtudioſiſſimi; ſolitudinis & ſilentii obſervantiſſimi fuere. In juvando dumtaxat & miſerendo ſui juris erant; in cæteris è Curatoris pendebant arbitrio; ſine cujus veniâ vel cognatis aliquid dare nefas ducebant. Myſticum Sacræ Scripturæ ſenſum ſectabantur. Adverſa quæque æquanimiter tolerabant. Mortem, ſi pro Religione & pietate ſubeunda eſſet, judicabant immortalitate meliorem. Prodidit autem eorum in omnibus negotiis animos bellum quod geſtum eſt cum Romanis, teſte *Joſepho*. Tunc ſi quidem artuum confractionibus, ignibus, ac omni tormentorum genere cruciati, ut aliquid in Legiſlatoris injuriam loquerentur, vel cibos Lege vetitos deguſtarent, ad neutrum compelli potuere; & inter exquiſitiſſimos cruciatus ſubridentes, & tortoribus illudentes, animas quadam cum hilaritate reddebant. Severi erant criminum vindices. Deprehenſos nempe in crimine à ſuâ Societate pellebant, & panis etiam ac cibi communis alimoniâ privatos, ad herbas more pecudum decerpendas damnabant. Hæc ex *Joſepho* excerpta Libro II. *De Bello Judaico*, Cap. VII. & Libro XVIII. *Antiquitatum*, Cap. II. necnon ex *Philone* apud *Euſebium* Libro VIII. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. XI. & XII. *Plinius* Libro V. Naturalis Hiſtoriæ Cap. XVII. *Eſſenos* per aliquot *ſæculorum millia* ſtetiſſe ſcribit, *Gentem æternam*, ad Judæorum antiquitatem reſpiciens: & vivere *ſine ullâ fœminâ, omni venere abdicatâ*. S. Epiphanius Hæreſi XIX. Oſſenos ab Eſſenis diverſos facit; & diverſos planè fuiſſe neceſſe eſt, aut certè degeneres Eſſenos, & qui à prioribus inſtitutis omnino deflexerint, cùm *Elxai* Pſeudo-Prophetæ prava dogmata ſunt amplexi.

Eſſeni cum *Aſſidæis* minimè confundendi, quorum mentio I. *Machab.* II. 42. VII. 13. & II. *Machab.* XIV. 6. *Aſſidæi* namque ſpecialem Sectam apud Judæos non conſtituebant, ut ex *Joſepho* conſtat, tres dumtaxat Sectas recenſente; ſed commune id piorum omnium nomen erat. De Sectis verò Sadducæorum, Phariſæorum, & Eſſenorum, legi poſſunt *Serarius* Libro *De tribus Sectis Judæorum*, Scaliger in *Trihæreſii Elencho*; Cardinalis *Baronius* Tom. I. Annalium; *Caſaubonus* Exercitatione I. in *Baronium*, Cap. IX. *Druſius*, Libro de tribus Sectis Judæorum; *Petavius*, Animad. in *S. Epiphanium*, *Spanhemius* Dubiorum Evangelicorum P. III. Dubio XXVIII. & XXIX. & alii.

§. V.

De Hemerobaptiſtis, & Herodianis.

I. HEmerobaptiſtæ à quotidiano Baptiſmo ſeu lavacro appellati, cum Sadducæis Reſurrectionem mortuorum negabant, in reliquis dogmatibus cum Phariſæis conveniebant. Illis peculiare erat quòd hominem ſine quotidiano Baptiſmo *vivere non poſſe* (probè ſanctéque nimirum) aſſererent. *De his S. Epiphanius Hæreſi* XVII.

II. *Herodiani* ab *Herode Magno* nomen ſortiti, de quibus *Matthæi* XXII. 16. & *Marci* XII. 13. Ita delirarunt, ut *Herodem Magnum* Meſſiam eſſe dicerent, in eóque impletum celebre illud Oraculum Jacob Geneſis XLIX. *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt.* Teſtes ſunt Tertullia-

nus,

tus, ſive Autor quiſquis eſt Supplementi Libri ipſius *De Præſcriptionibus Hareticorum*, & S. *Epiphanius*, *Hæreſi* xx. & S. *Hieronymus Dialogo adversùs Luciferianos*, ubi hæc habet: *Taceo de Judaiſmi Hareticis, qui ante adventum Chriſti Legem traditam diſſipàrunt: Quòd Doſitheus Samaritanorum Princeps Prophetas repudiavit: Quòd Sadducæi ex illius radice naſcentes, etiam Reſurrectionem carnis negaverunt: Quòd Phariſæi à Judæis diviſi propter quaſdam obſervationes ſuperfluas nomen quoque à diſſidio ſuſceperunt: Quod Herodiani Herodem Regem ſuſcepere pro Chriſto.* At Commentario in *Matthæi* Cap. xxii. *Herodianos Milites Herodis* interpretatur, ſeu *quos illudentes Phariſæi, quia Romanis tributa ſolvebant, Herodianos vocabant, & non divino cultui deditos.* Subditque: *Quidam Latinorum ridiculè Herodianos putant, qui Herodem Chriſtum eſſe credebant; quod nuſquam omnino legimus.*

CAPUT II.

ANIMADVERSIONES in Joſephum circa ſextæ Ætatis Hiſtoriam.

I. De ſolutâ Judæorum captivitate ſcribit *Joſephus* Libro xi. *Antiquitatum*, Cap. i. *Epiſtolam ad Syriæ Satrapas Cyrus in hæc verba ſcripſit: Rex Cyrus Siſinæ & Sarabaſanæ S. Judæis qui regionem meam habitant, permiſi, ut quicumque vellent, in propriam Patriam reverſi Urbem denuò conderent, & Templum Dei Hieroſolymis ædificarent eodem quo priùs loco.* Quæ *Darii Hyſtaſpis* erant, & ſecundo Regni ejus anno contigerunt, ut ex i. *Eſdræ* v. & vi. certum eſt, ea *Cyro* anno primo tribuit; & quæ diverſis temporibus geſta ſunt, permiſcet, atque confundit. Non enim *Cyrus* ſcripſit ad *Siſinnem* & *Sarabaſanem* Syriæ & Phœnicis Præfectos, ſed *Darius Hyſtaſpis* ſexdecim ab hinc annis: quos Editio Sixtina LXX. Interpretum vocat *Siſinnem* Subregulum Syriæ & Phœnicis, & *Sathrabuzanem*. Vulgata verò *Thathanai* & *Starbuzanai*. i. Eſdræ vi. *Nunc ergo Tathanai Dux regionis, quæ eſt trans Flumen, Stharbuzanai, & Conſiliarii veſtri Apharſathæi, qui eſtis trans Flumen, procul receditе ab illis, & dimittite fieri Templum Dei illud à Duce Judæorum, & à Senioribus eorum, ut Domum Dei illam ædificent in loco ſuo. Sed & à me præceptum eſt, quid oporteat fieri à Presbyteris Judæorum illis, ut ædificetur Domus Dei, ſcilicet ut de arca Regis, id eſt, de tributis, quæ dantur de regione trans Flumen, ſtudioſè ſumptus dentur viris illis, ne impediatur opus...... Ego Darius ſtatui Decretum, quod ſtudioſè impleri volo. Igitur Tathanai Dux regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & Conſiliarii ejus, ſecundum quod præceperat Darius Rex, ſic diligenter executi ſunt.*

Scribit *Joſephus* ibidem: *Mandato à Cyro accepto, duarum Tribuum Principes, Juda & Benjamin, ſimulque Levitæ & Sacerdotes, prope Hieroſolyma ſe conferunt: Multi enim maluerunt manere apud Babylonem, non ſuſtinentes poſſeſſiones ſuas relinquere.* At nonmodò Tribuum illarum Principes, ſed *omnem, cujus Deus ſuſcitavit ſpiritum*, aſcendiſſe in Jeruſalem ad ædificandum Templum Domini, & omnem multitudinem captivorum, legimus i. Eſdræ i. 5. & ii. 64. 65. 70. *Omnis multitudo quaſi unus, quadraginta duo millia trecenti ſexaginta; exceptis ſervis eorum & ancillis, qui erant ſeptem millia trecenti triginta ſeptem: Et in ipſis Cantores atque Cantatrices ducenti... Habitaverunt ergo Sacerdotes & Levitæ, & de Populo, & Cantores, & Janitores, & Nathinæi in urbibus ſuis, univerſuſque Iſrael in Civitatibus ſuis.*

II. Edicti à *Dario Hyſtaſpis* anno Regni ejus ſecundo dati, de Templi ædificatione promovendâ & abſolvendâ, impetrationem tribuit *Joſephus* eloquentiæ & ſapientiæ *Zorobabelis*, qui inter tres Cubicularios Regis, de quæſtione illâ: Quænam res ſit omnium potentiſſima? optimè diſſeruiſſet, palmamque dediſſet veritati: Imò ipſum Regem voto obſtrictum fuiſſe ait ad inſtaurationem Templi. (Libro xi. *Antiquitatum*, Cap. iv.) Id ex iii. Libro *Eſdræ* Apocrypho Capp. iii. & iv. *Joſephus* accepit, à quo tamen paululum diſcrepat. At certiùs eſt, & Scripturæ Canonicæ conformiùs, novum hunc inſtaurandi Templi conatum ab inſtinctu divino excitatum eſſe. Aggæi, i. 12. 14. *Et audivit Zorobabel filius Salathiel & Jeſus filius Joſedech Sacerdos Magnus, & omnes reliquiæ Populi vocem Domini Dei ſui, & verba Aggæi Prophetæ, ſicut miſit eum Dominus Deus eorum ad eos... Et ſuſcitavit Dominus ſpiritum Zorobabel filii Salathiel, Ducis Juda, & ſpiritum Jeſu filii Joſedech Sacerdotis Magni, & ſpiritum reliquorum de omni Populo: & ingreſſi ſunt, & faciebant opus in Domo Domini Exercituum Dei ſui.* Et i. Eſdræ iv. & v. *Intermiſſum eſt opus Domini in Jeruſalem, & non fiebat uſque ad annum ſecundum Regni Darii Regis Perſarum. Prophetaverunt autem Aggæus Propheta, & Zacharias filius Addo prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa & Jeruſalem, in nomine Dei Iſrael. Tunc ſurrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Joſue filius Joſedech, & cœperunt ædificare Templum Dei in Jeruſalem, & cum eis Prophetæ Dei adjuvantes eos.* Neque ratio ulla erat, cur *Zorobabel* Edictum à *Dario* hâc occaſione impetratum Præfectos Regios celaſſet haud malè erga ſe affectos, Regique moleſtiam creâſſet Edicti *Cyri* in Bibliotheca Babylonica ſeu Regio Chartulario inquirendi, ut factum narratur i. *Eſdræ* Cap. vi. Voti etiam à *Dario* Rege antea nuncupati de Templo inſtaurando, Scriptura Canonica non meminit.

III. Omnia quæ de *Artaxerxe* commemorantur i. *Eſdræ*, & ii. *Eſdræ* Capp. i. & ii. quod ejus Edictis muniti *Eſdras* & *Nehemias*, ille anno Regni ejus ſeptimo, hic vigeſimo, Hieroſolymam aſcenderint ad reformationem Eccleſiæ, Reipublicæ inſtaurationem, & ſanctæ Civitatis ædificationem atque munitionem, ad *Xerxem* inſigni parachroniſmo refert *Joſephus* Libro xi. *Antiquitatum*, Cap. v.

IV. Templum anno Regni *Darii* nono abſolutum ſcribit *Joſephus* Libro xi. Cap. iv. repugnante Scripturâ Sacrâ, quæ anno ſexto Regni *Darii* Regis ædificationem Templi completam teſtatur, i. Eſdræ vi. 15. *Et compleverunt Domum Dei iſtam, uſque ad diem tertium menſis Adar, qui eſt annus ſextus Regni Darii Regis.* Pro die tertio, vigeſimum-tertium ſcripſit *Joſephus*, quem tamen excuſatum velim ob varietatem lectionum in Græcis Codicibus. Quidam enim ex quibus Editio Sixtina prodiit, diem vigeſimum-tertium adſcribunt, ſicut & Liber iii. *Eſdræ* Apocryphus, Cap. vii. quamvis Hebræi Codices, Græca Regia, Latina Vulgata, & Chronicon Hebræorum, Cap. xxix. diem

diem tertium menſis Adar conſtanter retineant. Aliud in *Joſepho* erratum eſt, tam in Textu Græco, quàm in Latina *Gelenii* Verſione: Menſem Adar undecimum vocat, qui duodecimus fuit Anni ſacri. Præterea *Nehemiam Xerxi* Regi ſupplicantem inducit, ut quod deeſt ad ſabricam Templi ſuppleat (*Cap.* XI.) quod tamen anno nono *Darii* Regis omni ex parte abſolutum, ſolemnique ritu dedicatum ſcripſerat ſuperiori Capite. Denique *Joſephus Nehemiam* Hieroſolyma perveniſſe ſcribit anno *Xerxis* vigeſimo-quinto, cùm nec tot annos *Xerxes* regnaverit; & anno vigeſimo *Artaxerxis* facultatem obtinuerit *Nehemias* eundi in Judæam, ut Muros, Turres, & Portas Hieroſolymorum inſtauraret, ſtatimque profectionem adornaverit, nec toto quinquennio ipſum hæſiſſe in via ſit veriſimile.

V. Mirabilem illam Ignis ſacri inventionem, quam *Nehemiæ* tribuit Sacra Scriptura *Machabæorum* I. 31. 32. *Joſephus* alto ſilentio obruit.

VI. *Joſephus* Libro *De Machabæis*, ſcribit, *Apollonium* à *Seleuco* Magni *Antiochi* filio miſſum Hieroſolymam ad expilandum Templum, & Viſione Angelicâ ſtupefactum receſſiſſe. At Scriptura Sacra Libro II. *Machabæorum* Cap. III. 7. 8. non *Apollonium*, ſed *Heliodorum* à Rege miſſum teſtatur. Nec ſolùm Viſione Angelicâ ſtupefactum, ſed ab Angelis flagellatum, & ſemianimem relictum commemorat, v. 2. 3. & ſeq. *Heliodorus autem, quod decreverat, perficiebat eodem loco ipſe cum Satellitibus circa ærarium præſens. Sed Spiritus omnipotentis Dei magnam fecit ſuæ oſtenſionis evidentiam, ita ut omnes qui auſi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute in diſſolutionem & formidinem converterentur. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens ſeſſorem, optimis operimentis adornatus: Iſque cum impetu Heliodoro priores calces eliſit.... Alii etiam apparuerunt duo Juvenes virtute decori, optimi gloriâ, ſpecioſique amictu, qui circumſteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, ſine intermiſſione multis plagis verberantes. Subitò autem Heliodorus concidit in terram...... Et ille quidem per divinam virtutem jacebat mutus, atque omni ſpe & ſalute privatus.*

VII. De morte *Antiochi Epiphanis* ſcribit *Joſephus* Libro XII. Cap. XIII. *Demiror Polybium Megalopolitanum, qui vir alioqui probus, ait, hunc Antiochum periiſſe quòd conatus ſit Dianæ Templi theſauros ac donaria diripere. Voluiſſe enim tantùm, ac non etiam perfeciſſe ſacrilegium, non videtur res digna ſupplicio. Quod ſi hæc cauſa Polybio digna videtur, cur Antiochus deberet capite pœnas perſolvere, multò veriſimilius eſt, ob exhauſtum ſacrilegiis Hieroſolymitanum Templum acceleratum eſſe ejus interitum. Si quis tamen magis probat Polybii ſententiam, cum eo nunc non libet contendere.* In his multiplex eſt erratum *Joſephi*: Primum quòd ſacrilegii voluntatem ſupplicio dignam non eſſe aſſerat. Secundum, quòd in gratiam Ethnicorum contentionis ſunem adverſùs *Polybium* movere nolit, ſed permittat credere *Antiochum* ob direptum Dianæ Templum, potiùs quàm ob violatum ac ſacrilegiis exhauſtum Hieroſolymitanum veri Dei Templum, malâ morte periiſſe.

VIII. Judicium deſideratur in iis quæ narrat *Joſephus* Libro XIII. Cap. VI. de Poteſtate data *Oniæ* filio *Oniæ* III. Pontificis à *Ptolemæo Philometore* Ægypti Rege, & *Cleopatra* ejus uxore, Templi in Præfectura Heliopolitana ædificandi in ſtar Hieroſolymitani. Regem enim & Reginam Idololatras magis ſolicitos facit quàm *Oniam* ipſum ne Lex *Moyſi* violetur; hanc ipſis Epiſto- A lam affingens: *Rex Ptolemæus, & Regina Cleopatra, Oniæ gaudium. Legimus tuas Literas in quibus poſtulas, ut tibi permittamus illud apud Leontopolim Præfecturæ Heliopolitanæ collapſum Templum repurgare, quod vocatur Agreſtis Bubaſtis: Quod ſanè miramur, ſi poterit acceptum eſſe Deo Templum ſtatutum in impuro loco & pleno animalibus. Sed quoniam ais, Prophetam Iſaiam jam olim hoc prædixiſſe, permittimus tibi hoc quatenus poteſt ſalvâ Legis obſervatione fieri, ne videamur per hoc peccare in Dominum.* Hominem Ethnicum, & *quotidianâ luxuriâ ita marcentem, ut non ſolùm* B *Regiæ Majeſtatis officia intermitteret, verùm etiam ſenſu hominis nimiâ ſaginâ careret*, ut ſcribit *Juſtinus*, Libro XXXIV. Cap. II. adeo ſolicitum fuiſſe de Moſaicæ Legis obſervantia, & de offenſione veri Dei vitanda, nemo ſibi facilè perſuaſerit.

IX. Templi Heliopolitani exſtruendi conſilium cepiſſe *Oniam* ſcribit Joſephus, *fretum maximè Prophetæ Iſaiæ Vaticinio, qui ante ſexcentos amplius annos prænuntiarat fore omnino ut Templum aliquando Deo Maximo ædificaretur in Ægypto, idque hominis Judæi operâ.* Iſaiæ teſtimonio fœdè C abuſus eſt *Onias*, idemque in alienum ſenſum traxit deceptus pariter *Joſephus*. Locus extat *Iſaiæ* Cap. XIX. v. 9. quem de converſione Ægyptiorum ad Chriſtum Salvatorem, & de Eccleſia Chriſti olim in Ægypto propagandâ, non de Templo materiali ab homine Judæo excitando intelligi certum eſt. *In die illa erit Altare Domini in medio Terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus erit in ſignum, & in teſtimonium Domino Exercituum in Terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis Salvatorem & Propugnatorem, qui liberet eos. Et* D *cognoſcetur Dominus ab Ægypto, & cognoſcent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hoſtiis, & in muneribus: Et vota vovebunt Domino, & ſolvent.* Lætari certè non poterat *Iſaias* de Templo vel Altari excitato, quo Lex Moſaica violabatur, cujus obſervatio Judæis ſub maledictionis interminatione præcepta fuerat. Aliud igitur Templum, aliudque Altare ſpectat, ut oſtendit *Euſebius* Libro I. *Demonſtrationis Evangelicæ*, Cap. VI. p. 19. *Etenim*, inquit, *Moſes Altare & Sacrificia nuſquam terrarum, ſed in ſola Judæa, & in hujus una dumtaxat civitate conſtitui,* E *lege à ſe poſita jubet: Prophetia autem in Terra Ægypti ait Altare Domino ſtruendum, dicandumque eſſe, & Ægyptios ipſos non ampliùs Diis patriis rem ſacram, ſed ipſi Prophetarum Deo facturos: & quòd verum Deum ſint agnituri, non Moſen illis, neque alium ex Prophetis quempiam Autorem fore, ſed novum quemdam divinitus miſſum hominem. Porro autem tranſlato, commutatoque Altari præter Moſis conſtitutiones, atque decreta, neceſſe eſt penitùs etiam Legis Moſis fieri mutationem. Quod ſi ſummo Deo ſacrificaturi ſunt Ægyptii, prorſus etiam Sacerdotii munus ſunt adepturi. At* F *Ægyptiis ad tale munus aſſumptis, quæ de Levitis & Aaron Succeſſoribus à Moſe ſunt conſtituta, nulli planè uſui Ægyptiis ampliùs eſſe poſſe perſpicuum eſt. Tempus igitur jam tum fuerit, Legem Novam, ad ea quæ dicta ſunt confirmanda ponere opus eſſe? Quid igitur? Temere hæc enuntiata ſunt? An exitum invenit oratio? Inſpice igitur ſi non hodie, hoc eſt, noſtris interim ipſorum temporibus, ipſis oculis cernuntur non ſolùm Ægyptii, verùm etiam omne genus hominum, qui antehac ſimulacris addicti erant, quouſque Ægyptiorum appellatione Prophetica Prædictio ſignificat, à multorum Deorum ac Dæmonum impio cultu liberatum, & verum Prophetarum Deum invocans & adorans. Vota*

autem

autem faciunt, non pluribus ampliùs Dominis, ſed uni ſoli Domino, quemadmodum ſacrum prædixit Oraculum. Et huic quidem Altare incruentarum, & rationalium hoſtiarum, ut nova Novi Teſtamenti Myſteria poſtulant, per totum Terrarum orbem erectum eſt: Et cùm in Ægypto, tum in reliquis Gentibus, quæ mores Ægyptiorum imitantes, ſuperſtitionis errore tenebantur, hac ipſa ætate noſtra, cognitio veri Dei reluceat, fidem iis, quæ à Prophetis prædicta ſunt, indubitatam adjungit. Hæc autem cùm reipsà interim perfici videas, nec ampliùs, ut quondam audita exſpectari, ſi tempus quæras unde principium ejuſmodi res acceperit, non aliud invenies quàm cùm Salvator noſter advenit. Ipſe igitur ille fuit, quem Oraculum ſignificabat, cùm diceret: Deum & Dominum univerſi, miſſurum Ægyptiis hominem, qui ſalvos faciat eos: Quem & Moſi Vaticinia perhibebant, ubi ait: „Egredietur homo „de ſemine ejus, & dominabitur Gentibus mul„tis: *In quibus ſanè Gentibus & Ægyptios numerari par eſt.*

X. *Alcimo* in Pontificatu *Judam Machabæum* ſucceſſiſſe ſcribit *Joſephus* Libro xii. *Antiquitatum*, Cap. xvii. *Alcimo autem Pontifici*, inquit, *volenti demoliri veterem Adyti parietem, Sanctorum Vatum ædificium, morbus divinitùs inflictus eſt, per quem repentè voce privatus in terram procidit, & cruciatus non paucis diebus miſerè periit, poſt exactum in Sacerdotio quadriennium: Quo defuncto, Pontificatum Populus communibus ſuffragiis Judæ tradidit.* Joſephum ſequitur *Euſebius*; ſed uterque à Scriptura Sacra aberrat, quæ *Judam Machabæum* ante *Alcimum* obiiſſe teſtatur 1. *Machabæorum* ix. 18. 56.

XI. De *Joanne Hyrcano* ſcribit *Joſephus* Libro xiii. *Antiquitatum*, ipſum *Aperto monumento Davidis, qui olim Regum omnium fuerat ditiſſimus, tria millia talentorum inde protuliſſe: Quibus pecuniis fretus, primus omnium cœpit externum Militem alere.* Hæc fabulas Judaicas redolent. Quis enim credat *Davidem* Regem pientiſſimum, theſauros ad fabricam Templi tanto ſtudio colligentem, immenſam pecuniæ vim in ſepulchris condere voluiſſe? Aut *Salomonem*, ſi ad eum tot opum defoſſionem referendam quis cenſeat, maluiſſe ab *Hiramo* Rege Tyri centum viginti talenta auri mutuo accipere, & viginti Galilææ oppida ipſi oppignerare; & circa extrema Regni ac vitæ ſuæ tempora Populum tributis premere & exhaurire, (iii. *Regum*, *Cap.* ix. 10. 11. 14. & *Cap.* xii. 4.) quàm theſaurum illum minuere, præſertim cùm tantus fuerit, ut etiam *Herodes* idem ſepulchrum ſcrutatus, magnam vim aureorum ornamentorum inde ſuſtulerit, ut refert idem *Joſephus* vulgi fabulis nimis credens, Libro xvi. Cap. xi.

XII. De *Joanne Hyrcano* rurſus ſcribit *Joſephus* Libro xiii. *Antiquitatum*, Cap. xviii. *Tribus maximis à Deo dignum habitum honoribus, Principatu Gentis Judæorum, & Pontificatu, & Prophetia. Fruebatur enim divinis colloquiis.* Sed Prophetæ parum congruunt, quæ de ipſo idem *Joſephus* commemorat, à Phariſaica Secta ad Sadducæos defeciſſe: Et *Alexandrum* filium odio implacabili fuiſſe proſecutum, nec unquam in conſpectum ſuum admiſiſſe, quòd ei Deus in ſomnis apparens revelaſſet, Hunc cæteris fratribus poſthabitis regnaturum. (*Cap.* xx.)

XIII. Mirum quòd *Ariſtobulum* Judæorum Regem *naturâ æquum & modeſtum* fuiſſe, Cap. xix. Libri xiii. *Joſephus* ſcribat ex auctoritate *Strabonis*: Cùm hunc eò crudelitatis proceſſiſſe teſtetur, ut Matrem fame necaret in vinculis, fratrem *Antigonum* calumniis oppreſſum interfecerit: Pœnaſque dediſſe Deo vindici ob fraternam cædem, cujus conſcientia has ipſi morienti voces extorſit: *Ergo non latet Deum*, inquit, *meum impium ac ſceleratum facinus, quando tam citò repoſcor pœnas cognati ſanguinis. O corpus impudens, quouſque retinebis animam, quam materni ſimul ac fraterni Manes flagitant? Cur non ſemel eam reddis, ne ſic per partes opus ſit libare meum ſanguinem, atque ita parentare oppreſſis per nefas & parricidium? Vix ea fatus erat, cùm exhalavit animam, uno tantùm anno in Regno exacto, cognominatus Philelen, id eſt, Græcorum Amator.* Quod cognomen ſuſpicionem etiam facit, ipſum Græcorum potiùs quàm Judæorum moribus vixiſſe, & Judaica Religione non ex ſincera pietate, ſed ex mera Politica, ad Populum in officio continendum uſum eſſe.

XIV. Judæorum intra Templum à *Pompeio* obſeſſorum pietatem laudat *Joſephus* Libro xiv. Cap. viii. quòd Romanorum opera & machinas, quibus erigendis Sabbato occupabantur, aggredi, diſturbare, ac evertere nefas ducerent. At mera hæc erat ſuperſtitio ex Phariſaica Traditione, Legis Divinæ ſenſui repugnans, ut conſtat ex 1. *Machabæorum* ii. ubi *Mathatias*, & amici ejus, divinæ Legis intelligentiâ, & pietate inſignes, die Sabbati pugnandum, & repellendos frangendoſque hoſtium inſultus decreverunt. V. 40. & 41. *Et dixit vir proximo ſuo: Si omnes fecerimus ſicut fratres noſtri fecerunt, & non pugnaverimus adversùs Gentes pro animabus noſtris, & juſtificationibus noſtris; nunc citiùs diſperdent nos à terra. Et cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo quicunque venerit ad nos in bello die Sabbatorum, pugnemus adversùs eum: Et non moriemur omnes, ſicut mortui ſunt fratres noſtri in occultis.*

XV. De *Pompeii* in Templum expugnatum ingreſſu *Joſephus* ibidem ſcribit: *Læſa eſt etiam non mediocriter Templi Religio, humanis antehac nec veſtigiis penetrati, nec oculis.... Introgreſſus eſt enim in illud Pompeius, & unà cum eo non pauci alii, & inſpexerunt, quæ nefas eſt videre niſi ſolis Sacerdotibus.* Oblitus eſt *Joſephus* eorum, quæ de *Antiocho* ſcripſerat Libro xii. Cap. vii. *Spoliato igitur Templo, & ablatis vaſis ſacri miniſterii, & inter cætera candelabris aureis, Altari aureo, Menſâque Propoſitionis, ac ne aulæis quidem relictis, quæ è cocco ac byſſo conſtabant, evacuatis etiam theſauris reconditis, ita ut nihil omnino relinqueret, conjecit Judæos in luctum maximum.... In Templo quoque Arâ poſitâ, porcos mactavit, Sacrificium à Judæorum Religione alieniſſimum*, &c. Non ſolùm ſibi ipſi, ſed & Scripturæ Sacræ repugnat 1. *Machabæorum*, Cap. 1. *Et convertit Antiochus, poſtquam percuſſit Ægyptum in centeſimo & quadrageſimo tertio anno: Et aſcendit ad Iſrael, & aſcendit Hieroſolymam in multitudine gravi. Et intravit in ſanctificationem cum ſuperbia, & accepit Altare aureum, & candelabrum luminis, & univerſa vaſa ejus, & Menſam Propoſitionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie Templi erat: Et comminuit omnia. Et accepit argentum & aurum, & vaſa concupiſcibilia: Et accepit theſauros, quos invenit.... Die quintâ decimâ menſis Caſleu, quinto & quadrageſimo & centeſimo anno, ædificavit Rex Antiochus abominandum Idolum deſolationis ſuper Altare Dei.* Cum his certè non conveniunt, quæ de *Pompeio* in Templum introgreſſo ſcribit *Joſephus*, Læſam eſſe religionem Templi, *humanis antehac nec veſtigiis penetrati, nec oculis.* Pergit Judæorum Hiſtoricus, & *Pompeii* laudat pietatem quòd theſaurum ſacrum non attigerit. *Cumque*, inquit, *intus eſſent*

ex auro menſa, & candelabrum, & pocula, & odoramentorum magna copia, præterea in theſauris ſacra pecuniæ circiter talentorum duo millia, nihil horum præ pietate attigit, ſed hîc quoque ſui ſimilis fuit, & nihil commiſit indignum cæteris virtutibus. Sed *Pompeii* mentem longè aliter interpretatur *Cicero* Oratione pro L. Flacco. *Cn. Pompeius*, inquit, *captis Hieroſolymis, victor ex illo fano nihil attigit. In primis hoc, ut multa alia, ſapienter, quòd in tam ſuſpicioſa ac maledicâ civitate locum ſermoni obtrectatorum non reliquit. Non enim credo, Religionem & Judæorum, & hoſtium, impedimento præſtantiſſimo Imperatori, ſed pudorem, fuiſſe.*

XVI. *Antipatri* mortem commemorans *Joſephus* Libro XIV. *Antiquitatum*, Cap. XIX. ſcribit: *Hic fuit finis Antipatri viri juſti ac pii, & patriæ amantiſſimi.* Capite verò II. ejuſdem Libri hunc *naturâ factioſum* dixerat, quem viri juſti, pii, & amantiſſimi characterem eſſe, nemo prudens dixerit.

Novum Templum Hieroſolymis Herodes non exſtruxit.

XVII. Quamvis *Herodes* Templum Hieroſolymitanum amplificaverit, noviſque porticibus ornaverit, falſum tamen eſt quod tradit *Joſephus*, ipſum novum Templum, idque majus & magnificentius quàm illud *Zorobabelis*, à fundamentis erexiſſe. In eo deſcribendo multus eſt *Joſephus* Libro VI. *De Bello Judaico* Cap. VI. & Libro XV. *Antiquitatum*, Cap. XIV. *Sublatis*, inquit, *veteribus fundamentis, & novis repoſitis, deſuper Templum exſtruebat, longitudine centum cubitorum, altitudine totidem & viginti amplius: Qui viginti cubiti aliquantò poſt ſidentibus fundamentis deceſſerunt, eoſque denuo addere decreverunt noſtri Neronis temporibus. Conſtabat autem ſtructura è lapidibus candidis firmiſſimis, magnitudine viginti-quinque cubitorum in longum, octo in altum, latitudine verò cubitorum duodecim. Habebatque Baſilicæ ſimilitudinem, hinc & inde humilius, mediâ ſui parte excelſum, à multis ſtadiis conſpicuum, maximè ex adverſo habitantibus, aut adventantibus*, &c. Duabus maximè rationibus novi illius Templi ſtructuram Viri Eruditi impugnant.

Prima eſt, quòd *Herodi* tot jam ſumptibus exhauſto, & Romanorum dominationi ſubjecto, in quos largitiones immenſas feciſſe dicitur, tanta pecuniæ vis non ſuppeteret, quanta ad Templi tam magnifici fabricam opus erat. Qui Cæſaream, Sebaſten, tot Templa in honorem Cæſaris, Arcem Antoniam, novam Hieroſolymis Regiam, Theatrum & Amphitheatrum, Caſtrum Herodium ſexageſimo ab Urbe ſtadio, alia caſtra, atque ædificia, ab *Herode* condita, inſtaurata, ornata (ut paſſim refert *Joſephus*) cogitaverit: Qui meminerit Regiam dignitatem magnis ab ipſo ſumptibus Romæ comparatam: Urbis ulteriorem direptionem immenſa item pecuniâ ab illo redemptam, cùm primùm Regni poſſeſſionem iniit, eùm eam jam *Antigonus*, ut Parthis ſatisfaceret, mille talentis exhauſiſſet: Templum à *Craſſo* expilatum, toties vaſtatam à paucis annis Provinciam: Decem millia talenta, & amplius, à Romanis exacta: Partem Judææ fructuoſiſſimam *Cleopatra* ab *Antonio* attributam, pro qua ducenta eidem *Cleopatræ* talenta annua ad annos aliquot perſolvere coactus eſt *Herodes*: Stipendia Exercitus, in quo triginta hominum millia militabant: Ærarium non ſolùm exhauſtum, ſed quicquid erat in Regia ſupellectilis, tam aureæ, quàm argenteæ, ab *Herode* diſtractum & conſumptum, ut nonaginta millia corotum frumenti ex Ægypto compararet, Populique miſeriæ graſſante fame ſubveniret: Cæſarem octingentis talentis ab ipſo donatum, omnémque ejus Exercitum tam lautè ubique exceptum, in memoriam revocaverit, & reditus *Herodis* cum *Salomonis* opibus comparaverit, *Herodem* ipſum parem non fuiſſe ſumptibus ad fabricam Novi Templi, quod Salomonici magnificentiam ſuperaret, vel æquaret, ultrò fatebitur.

Secunda ratio contra Herodiani Templi fabricam militans, petitur ex *Aggæi* Prophetæ Vaticinio, Cap. II. qui Populum de ſecundi Templi vilitate, præ gloriâ & magnificentiâ Salomonici mærentem conſolatur, majorémque fore gloriam Domus iſtius noviſſimæ prædicit, quàm primæ, quia corporeâ Meſſiæ, deſiderati cunctis Gentibus, præſentiâ ornanda eſt. *Quis in vobis eſt derelictus*, inquit, *qui vidit Domum iſtam in gloriâ ſuâ prima? Et quid vos videtis hanc nunc? Numquid non ita eſt quaſi non ſit in oculis veſtris? Et nunc confortare, Zorobabel, dicit Dominus. Et confortare, Jeſu fili Joſedech Sacerdos Magne, & confortare omnis Populus terræ, dicit Dominus exercituum: Et facite (quoniam ego vobiſcum ſum, dicit Dominus exercituum (verbum quod pepigi vobiſcum cùm egrederemini de Terra Ægypti: Et Spiritus meus erit in medio veſtrum, nolite timere. Quia hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc unum modicum eſt, & ego commovebo cælum & terram, & mare, & aridam. Et movebo omnes Gentes: ET VENIET DESIDERATUS CUNCTIS GENTIBUS: & implebo Domum iſtam gloriâ, dicit Dominus Exercituum. Meum eſt argentum, & meum eſt aurum, dicit Dominus Exercituum. Magna erit gloria Domus iſtius noviſſimæ, plus quàm primæ, dicit Dominus Exercituum: Et in loco iſto dabo pacem.* Templum à *Zorobabele* & *Jeſu* filio *Joſedec* exſtructum dicitur *Domus noviſſima*: Poſterior igitur alia non fuit ab *Herode* à fundamentis excitata. Præterea, Templum iſtud *Zorobabelis*, præſentiâ, prædicatione, miraculis Chriſti Salvatoris glorioſum fore prædicitur, eóque nomine, non auro, argento, vel arte, exiturum Salomonico magnificentius: Stabat itaque dum Chriſtus mortalem in terris vitam egit, proindéque non fuerat à fundamentis everſum. Tertio, Templum quod ſtabat Chriſto vivente ac prædicante, *quadraginta ſex annis* ædificatum fuerat, ut dicitur *Joannis* II. 20. Templum autem Herodianum novem annis cum dimidio abſolutum ſcribit *Joſephus* Libro XV. *Antiquitatum*, Cap. XIV. Quadriennio quidem abſolutum fuerat Templum *Zorobabelis*: Sed Judæi tempora ædificationis ſub Perſarum Regibus numerabant, comprehenſis etiam annis, quibus interruptum opus fuerat, quò majorem Jeſu invidiam facerent. Computantur autem anni illi quadraginta ſex vulgari opinione à primo anno *Cyri* Perſico. Inde triginta anni numerantur ad Cambyſen; ab hoc novem ad *Darium*, incluſis ſimul Magis, hinc ſex ipſius *Darii*; Ita pervenitur ad annum quadrageſimum ſextum.

Addi poſſunt aliæ rationes ex Architecturâ deſumptæ, quæ Templum illud Herodis malè confictum à *Joſepho* demonſtrant, quas vide apud *Villalpandum* Tomo II. in *Ezechielem* Libro V. Cap. LXVIII.

At, (inquit *Ribera* Commentario in Cap. II. *Aggæi* Prophetæ,) tam demens non erat *Joſephus*, Judaici Populi Sacerdos, vir eruditus, & recentis Scriptor Hiſtoriæ, ut notiſſimum & imprudentiſſimum mendacium univerſis Judæis auderet obtrudere. Tantumne illi *Herodis* memoriæ

moriæ favebant, ut opus inſigne Patrum ſuorum impio Regi adſcribi paterentur?

Reſpondet *Salianus*, Tom. vi. Annalium ad annum Mundi 4036. § xxix. Perpaucos, aut potius nullos fuiſſe ſuperſtites, qui eum mendacii poſſent redarguere. Nam, ut ex Vita ejus colligi poteſt, *Antiquitates* ſcripſit *Domitiano* imperante, cujus annus primus cadit in octogeſimum Chriſti annum, ſecundùm calculos *Baronii*: quibus adde octodecim, quos ab Herodianæ illius fabricæ tempore ad Chriſtum uſque reliquos ſupponit, fiunt anni octo ſupra nonaginta. Deinde, ita rerum facies mutata erat atque confuſa apud Judæos, everſâ funditus eorum Republica, ut Judæorum quiſquiliæ, quæ ſupererant, *Joſephi* Scripta recognoſcere, aut examinare negligerent, aut etiam Græcè ſcribentem intelligere non poſſent, aut ſubnixum Imperatorum benevolentiâ redarguere non auderent, cui in promptu erat ultionem de inimicis ſuis ſumere, ut ipſe in Vita ſua fatetur. In *Joſepho* itaque potentius fuit ſtudium extollendæ Gentis ſuæ, quàm ejus in *Herodem* odium, cujus etiam Nepoti *Agrippæ* chariſſimus erat. Quod ſi ſtudium tum celebrandæ Gentis, tum Romanis Imperatoribus placendi, & ſcribendi quæ vulgò ab Ethnicis probari poſſent, eo impudentiæ *Joſephum* adduxit, ut ea ſcriberet, quæ omnium ſeculorum poſteritas poſſet ex Sacris Litteris coarguere atque convincere falſitatis; quid mirum ea ſcripta ab illo fuiſſe, quæ ſola ſcribentis auctoritas tuta redderet, nec Sacrorum Librorum, aut alterius Autoris teſtimonio refutari poſſent?

XVIII. Alia *Joſephi* errata hiſtorica & chronologica prætereo paſſim in hujus Ætatis Hiſtoria occurrentia, ſed dogmata quædam erronea ſine animadverſione prætetire non poſſum; illud imprimis, quo fortitudinis actum eſſe cenſet, ſibi manus inferre. Unde *Phaſaelum* hoc nomine commendat Libro xiv. *Antiquitatum*, Cap. xxv. *Sed maximè*, inquit, *miranda eſt Phaſaeli generoſitas, qui ubi neci ſe deſtinatum cognovit, non tam mortem indignè ferens, quàm miſerabile ac turpe ducens inimici arbitratu cadere, cùm manus ſibi inferre non poſſet propter vincula, alliſo ad ſaxum capite vitam abrupit: Quod illi tum in tali neceſſitate conſtituto viſum eſt honeſtiſſimum, ademptâ Inimico poteſtate ſæviendi in ſe pro libidine.* Et Libro i. *De Bello Judaico*, Cap. xi. *Phaſaeli virtute præventus eſt Antigonus. Qui cùm nec ferri copiam, nec manus liberas haberet, ad ſaxum fracto capite interiit: Atque ita probato quod verus Herodis frater eſſet, Hyrcanò quo degeneraſſet, viriliter moritur: Dignum ante actâ vitâ obitum aſſecutus.*

XIX. Fatum admittit *Joſephus*, omniáque vi ac neceſſitate ineluctabili contingere, impiè aſſerit Libro xvi. *Antiquitatum*, Cap. xvii. ubi de nece filiorum *Herodis* agit. *Illud*, inquit, *meritò dubitare poſſit, in Adoleſcenteſne ea culpa conferenda, quâ Patrem longo tempore exaſperatum tandem in odium conjecerint immedicabile: An in ipſius duritiam, & cupiditatem tam gloriæ quàm dominationis immodicam, qui nullum ferret ſocium, malens omnia ſuo arbitratu facere: An potius in fortunam, cujus potentia nullis humanis rationibus reſiſtere licet, ne ſapientiſſimis quidem. Unde perſuaſum habemus eam omnes humanas actiones præſanxiſſe, ut neceſſariò conſequantur: Eamque vim fatum vocamus, quòd nihil ſit quod illa non efficiat. Sed hunc ſermonem ne arduum leviter attigiſſe ſufficiet, qui & noſtris ſtudiis nonnihil tribuit, & varietatis actionum cauſas*

A *examinat: Quæ quidem contemplatio jam olim incluſa eſt Legis noſtræ Voluminibus.*

Objiciet fortaſſe quiſpiam nos in toto hoc Opere *Joſephum* intemperantiùs reprehendiſſe, cujus in ſcribendo fidem commendat *Euſebius* Libro iii. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. ix. his verbis: *Joſephus Matthiæ filius, Natione Hebræus, domo Hieroſolymitanus, ex numero Sacerdotum ... Omnium ejus temporis Judæorum præſtantiſſimus fuit, non modò Popularium ſuorum, ſed etiam Romanorum judicio: Adeò ut ipſe quidem in Urbe Roma ſtatuâ donatus ſit, Libri verò ab*
B *eo conſcripti in Bibliotheca publica fuerint collocati. Scripſit autem Antiquitates quidem Judaicas viginti Libris: Hiſtoriam verò Belli Judaici, quod à Romanis ſua ætate geſtum eſt, ſeptem Voluminibus complexus eſt: Quam non ſolùm Græco, ſed etiam patrio ſermone à ſe editam teſtatur: Dignus omnino cui & hîc & in ceteris fides habeatur.*

Fide dignum *Joſephum* fateor, ſed quatenus Sacris Litteris non repugnat. Cùm verò Scripturæ Sacræ contradicit, ac in manifeſtos errores impingit; quod ipſi fuiſſe frequentiſſi-
C mum, paſſim in hac Veteris Teſtamenti Hiſtoria comprobavi, non ſolùm indignus eſt cui fides habeatur, ſed planè dignus eſt quem animadvertatur. Honores verò quibus à Romanis ornatus eſt, Hiſtoriam duntaxat *Belli Judaici*, non verò Judaicas Antiquitates ſpectant. Cùm enim Romani in Hebræorum litteris & Hiſtoria peregrini penitus eſſent, judicium de fide *Joſephi* in illa conſcribenda ferre non poterant. Quod dixi, *Joſephi* ipſius teſtimonio confirmatur in Epilogo *Antiquitatum*. Arguens enim mendacii *Juſtum Tiberienſem*, qui illorum tem-
D porum Hiſtoriam perinde ac ipſe ſcribere inſtituerat, multaque alia eidem objiciens crimina, hæc ad extremum adjungit: *At non ego*, inquit, *de meis Libris perinde ac tu ſum veritus. Sed ipſis Imperatoribus eos obtuli, cùm res geſtæ penè adhuc ante omnium oculos verſarentur. Quippe conſcius eram mihi ſervatæ ubicunque veritatis. Ac proinde cùm teſtimonium illorum ſperaviſſem, non ſum expectatione mea fruſtratus. Quin etiam pluribus aliis Hiſtoriam meam communicavi, quorum nonnulli bello interfuerant. Inter quos fuit Rex Agrippa, & quidem ex ejus propinquis. Ti-*
E *tus quidem Imperator ex iis ſolis rerum geſtarum notitiam hominibus tradi tantopere voluit, ut manu ſua ſubſcriptos publicari præceperit. Rex verò Agrippa duas & ſexaginta ſcripſit Epiſtolas, quibus veritatem à me expoſitam eſſe teſtatur.* Hunc *Joſephi* locum deſcripſit *Euſebius* Libro iii. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Cap. x.

F

CAPUT III.

HISTORIA VI. ÆTATIS Ab Ethnicis Interpolata.

Pythagoram, aut Nazaratum Pythagoræ Præceptorem Græcorum quidam cum Ezechiele confuderunt.

I. EZechielem Prophetam cum *Pithagora*, vel certè cum *Nazarato* Aſſyrio *Pythagoræ* Præceptore, Græcorum quidam confuderunt, ut refert *Clemens Alexandrinus* Libro I. Stromatum: *Alexander autem* (inquit) *in Libro de Pythagoricis Symbolis, narrat Pythagoram Nazarati Aſſyrii auditorem fuiſſe. Hunc quidam Ezechielem fuiſſe putant: Haudquaquam verò eſt, ut infra oſtendetur.* Juvenis erat *Pythagoras* cùm jam ſenex *Ezechiel* apud Chaldæos degeret. Illuc peregrinatus Philoſophus, ut teſtatur *Porphyrius* in ejus Vita, *Ezechielem* & *Danielem* videre potuit, & cum illis congredi. Ab ipſis, aliiſque Judæis in Chaldæa captivis Moſaica dogmata, quibus Philoſophiam ſuam inſperſit, ipſum accepiſſe veriſimile eſt: Et imprimis mirificam illam *Tetractyn*, quam ipſum eſſe Dei nomen *Tetragrammaton* conjiciunt *Seldenus* Syntagmate II. *De Diis Syris*, & *Godefridus Vvendelinus* Libro *De Pythagora Tetracty*.

Pythagoræ Tetractys.

Alatus Jovis currus unde confictus?

II. Ex Capp. I. & X. *Ezechielis*, ubi gloria Dei, & currus Cherubim deſcribuntur, petitum eſt illud Platonis: *Magnus ſane Imperator in cœlo Juppiter, alatum currum agitans*: ut obſervat *S. Juſtinus Martyr* in Paræneſi.

An Beleſis fit ipſe Daniel?

III. *Beleſim* à *Diodoro Siculo* Libro II. memoratum *Danielem* ipſum fuiſſe, Viri quidam Eruditi ſuſpicati ſunt, quòd *Beleſis* fuerit de genere Chaldæorum; Hebræi autem è Chaldæis orti: Aſtrologiæ peritus & futurorum præſcius fuerit *Beleſis*, Daniel *eruditus omnis ſapientiâ, cautus ſcientiâ, & doctus diſciplinâ*, & vaticinandi peritiâ celebris: Quòd denique *Beleſis* unus fuerit ex Babyloniis Proceribus, fuerit & *Daniel*. Sed utriuſque repugnat ætas longo intervallo diſſita. *Danielis* enim deportatio annis pluſquam ducentis & ſexaginta poſterior fuit interitu *Sardanapali*, cujus Regnum *Arbaces* occupavit, *Beleſis* opibus, conſiliis, induſtriâ ſubnixus, ut obſervat Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius*.

Dan. 1.

CAPUT IV.

HISTORIA EXOTICA ſextæ Mundi Ætatis.

ARTICULUS I.

De Rebus Ægyptiorum.

Amaſis Rex Ægypti.

I. ANno Babylonicæ Captivitatis circiter trigeſimo, *Amaſis* Ægypti Regnum *Pharaonis Apriæ*, ſeu *Ephrea* cæde ſibi firmavit, quod per annos quadraginta-quatuor adminiſtravit, ut ſcribit *Herodotus*, ſeu per annos quinque & quinquaginta, ut *Diodorus Siculus* teſtatur. Hunc Regem initio ob generis obſcuritatem Ægyptii contemnebant, ſed illos ſolertiâ ſuâ ad ſuæ reverentiam Majeſtatis perduxit. Erat ei pelvis aurea, in quâ tum ipſe, tam convivæ pedes abluere ſolebant. Hanc ille confregit, ex eaque fuſum Numinis ſimulacrum in appoſitiſſimo Urbis loco repoſuit. Id cùm Ægyptii frequentes adirent, ſuppliceſque venerarentur, *Amaſis* illis in concionem vocatis aperuit, Simulacrum, quod divinis proſequebantur honoribus, factum eſſe ex pelvi, in quâ Ægyptii priùs pedes abluere conſueverant. Itaque aiebat ſe perinde ac pelvim eſſe factum: Etſi enim antehac fuiſſet plebeius, tum ſe tamen ipſorum eſſe Regem, ideoque ſibi honorem ac reverentiam deberi. Hunc in modum ad ſe traduxit Ægyptios, ita ut ei ſervire æquum cenſerent. Refert *Herodotus* Libro II. Cap. CLXXII. Eamdemque Hiſtoriam *Ariſtoteles* indigitat Libro I. *Politicorum*, Cap. VIII. Bellum ab *Amaſi* adversùs Arabes geſtum *Polianus* Libro VII. commemorat. Cyprum Inſulam ab ipſo captam, tradit *Herodotus*. Quæ de *Amaſis* fœlicitate & potentiâ ſcribit, jure merito ſuſpecta ſunt falſitatis; ſiquidem *Nabuchodonoſoris* & Succeſſorum ejus tributarius fuit, cùm circa Regni illius initia *Nabuchodonoſor* Ægyptum ſubegiſſet, eumque Proregem, ut creditur, potiùs quàm Regem reliquiſſet: Quod ignoravit *Herodotus*. Sacerdotes enim Ægyptii, qui ei ſciſcitanti de rebus Ægyptiacis reſpondebant, ea quæ ad laudem Gentis faciebant, tantùm docuerunt; cætera quæ ad illorum ignaviam, ſervitutem, & tributa quæ Chaldæis pendebant, tacuerunt; ut in Notis ad Græca Chronici Euſebiani Fragmenta rectè obſervavit *Scaliger*.

Ægypti deſolatio à Nabuchodonoſore.

II. *Nabuchodonoſor* Ægypto potitus, tum Ægyptiorum, tum Judæorum inter illos habitantium, alios gladio cæcidit, alios captivos abduxit, juxta Vaticinia Jeremiæ, Cap. XLIII. 8. *Et factus eſt ſermo Domini ad Jeremiam in Taphnis, dicens: Sume lapides grandes in manu ſua, & abſcondes eos in crypta, quæ eſt in muro latericio in porta domûs Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Judæis. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Exercituum Deus Iſrael: Ecce ego mittam, & aſſumam Nabuchodonoſor Regem Babylonis ſervum meum: Et ponam thronum ejus ſuper lapides iſtos, quos abſcondi, & ſtatuet ſolium ſuper eos. Venienſque percutiet Terram Ægypti:*

quos

quos in mortem, in mortem, & quos in captivitatem, in captivitatem, & quos in gladium, in gladium. Et ſuccendet ignem in delubris Deorum Ægypti, & comburet ea, & captivos ducet illos; & amicietur Terra Ægypti, ſicut amicitur Paſtor pallio ſuo: Et egredietur inde in pace. Et conteret ſtatuas Domûs Solis, quæ ſunt in Terra Ægypti, & delubra Deorum Ægypti comburet igni. Et Cap. XLVI. *Verbum quod locutus eſt Dominus ad Jeremiam Prophetam, ſuper eo quod venturus eſſet Nabuchodonoſor Rex Babylonis, & percuſſurus Terram Ægypti. Annuntiate Ægypto, & auditum facite in Magdalo, & reſonet in Memphis, & in Taphnis, dicite: Sta & præpara te: Quia devorabit gladius ea, quæ per circuitum tuum ſunt. Quare computruit fortis tuus? Non ſtetit, quoniam Dominus ſubvertet eum. Multiplicavit ruentes, ceciditque vir ad proximum ſuum, & dicent: Surge & revertamur ad Populum noſtrum, & ad Terram nativitatis noſtræ, à facie gladii columbæ. Vocate nomen Pharaonis Regis Ægypti, Tumultum adduxit tempus. Vivo ego (inquit Rex, Dominus Exercituum nomen ejus) quoniam ſicut Thabor in Montibus, & ſicut Carmelus in Mari, veniet. Vaſa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Ægypti: Quia Memphis in ſolitudinem erit, & deſeretur, & inhabitabilis erit. Vitula elegans atque formoſa Ægyptus: Stimulator ab Aquilone veniet ei. Mercenarii quoque ejus, qui verſabantur in medio ejus, quaſi vituli ſaginati verſi ſunt, & fugerunt ſimul, nec ſtare potuerunt: Quia dies interfectionis eorum venit ſuper eos, tempus viſitationis eorum. Vox ejus quaſi æris ſonabit: Quoniam cum Exercitu properabunt, & cum ſecuribus venient ei, quaſi cædentes ligna. Succiderunt ſaltum ejus, dicit Dominus, qui ſupputari non poteſt: Multiplicati ſunt ſuper locuſtas, & non eſt eis numerus. Confuſa eſt filia Ægypti, & tradita in manus Populi Aquilonis. Dixit Dominus Exercituum Deus Iſrael: Ecce ego viſitabo ſuper tumultum Alexandriæ, & ſuper Pharaonem, & ſuper Ægyptum, & ſuper Deos ejus, & ſuper Reges ejus, & ſuper Pharaonem, & ſuper eos qui confidunt in eo. Et dabo eos in manus quærentium animam eorum, & in manus Nabuchodonoſor Regis Babylonis, & in manus ſervorum ejus: Et poſt hæc habitabitur ſicut diebus priſtinis.* Refloreſcere autem cœpit ſub *Amaſis* extrema tempora, *Cyro* regnante.

II. Eamdem Ægypti à *Nabuchodonoſore* deſolationem vaticinatus eſt *Ezechiel*, Cap. XXIX. *Factum eſt verbum Domini ad me, dicens. Fili hominis, Nabuchodonoſor Rex Babylonis ſervire fecit Exercitum ſuum ſervitute magnâ adverſus Tyrum: Omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus eſt: & merces non eſt reddita ei, neque Exercitui ejus, de Tyro pro ſervitute quâ ſervivit mihi adverſus eam. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonoſor Regem Babylonis in Terra Ægypti: Et accipiet multitudinem ejus, & deprædabitur manubias ejus, & diripiet ſpolia ejus; & erit merces Exercitui illius, & operi, quo ſervivit adverſus eam: Dedi ei Terram Ægypti, pro eo quòd laboraverit mihi, ait Dominus Deus.* Et Cap. XXX. *Hæc dicit Dominus Deus: Ceſſare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonoſor Regis Babylonis. Ipſe & Populus ejus cum eo, fortiſſimi Gentium adducentur ad diſperdendam Terram, & evaginabunt gladios ſuos ſuper Ægyptum, & implebunt Terram interfectis. Et faciam alveos fluminum aridos, & tradam Terram in manus peſſimorum: & diſſipabo Terram, & plenitudinem ejus manu alienorum, ego Dominus locutus ſum. Hæc dicit Dominus Deus: Et diſperdam ſimulacra, & ceſſare faciam Idola de Memphis: & Dux de Terra Ægypti non erit ampliùs....... Et confortabo brachia Regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident: & ſcient quia ego Dominus, cùm dedero gladium meum in manu Regis Babylonis, & extenderit eum ſuper Terram Ægypti. Et diſpergam Ægyptum in Nationes, & ventilabo eos in Terras, & ſcient quia ego Dominus.* Legatur ejuſdem Prophetæ Caput XXXI. & Caput XXXII.

Pſammenitus Rex Ægypti.

III. Poſt *Amaſin*, Regnum Ægypti obtinuit ejus filius *Pſammenitus*, quem *Pſammacheritem* Julius Africanus vocat. Hic à *Cambyſe* Perſarum Rege prælio victus, primùm Sceptro, quod ſex dumtaxat Menſes tenuerat, tum & vitâ privatus eſt. Sic Ægyptus redacta eſt in formam Provinciæ ſub Perſarum Imperio.

ARTICULUS II.

De Rebus Tyriorum.

Tyri Excidium.

I. POſt Hieroſolymorum cladem Tyrus à *Nabuchodonoſoro* Babyloniorum Rege exciſa eſt, ut conſtat ex *Ezechielis* Cap. XXVI. 2. Anno Regni ſui ſeptimo cœpiſſe *Nabuchodonoſorum* obſidionem Tyri, *Joſephus* Libro I. contra *Apionem* teſtatur. *Joſephum* erroris poſtulat *Petavius*, Libro IX. *De Doctrina Temporum*, Cap. LXIII. ſeque convincere putat *Ezechielis* Prophetæ teſtimonio, qui Capite XXVI. 1. ſcribit: *In anno undecimo* (nimirùm à deportatione *Jechoniæ*) juſſum ſe divinitùs Tyro Chaldæorum, & *Nabuchodonoſori* Regis incurſionem, obſidionem, vaſtitatemque nuntiare. Annus deportati *Jechoniæ* eſt *Nabuchodonoſori* Regis octavus. Undecimus igitur annus à deportatione eſt decimus nonus ejuſdem Regis, aut octavus decimus jam affectus. Quocirca nondum anno ſeptimo Regni ſui *Nabuchodonoſorus* Tyrum aggreſſus erat. Annum *Ithobali* ſeptimum, pro ſeptimo *Nabuchodonoſori* ſubſtituendum fuiſſe, Vir Doctiſſimus conjicit. Utcumque res habet, Emporium illud totius Orientis nobiliſſimum ſub *Ithobalo* Rege à Chaldæis obſeſſum fuiſſe, conſtat ex Phœnicum Annalibus à *Joſepho* Libro I. contra *Apionem* laudatis. Conſtat etiam ex Indica & Phœnicia *Philoſtrati* Hiſtoria, *Nabuchodonoſorum* annis tredecim Tyrum obſediſſe, regnante per id tempus *Ithobalo*. Obſidionem & Excidium Urbis illius florentiſſimæ prædixit *Ezechiel*, Capite XXVI. *Fili hominis, pro eo quòd dixit Tyrus de Jeruſalem: Euge, confracta ſunt portæ Populorum, converſa eſt ad me: implebor, deſerta eſt. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ſuper te Tyre, & aſcendere faciam ad te Gentes multas, ſicut aſcendit Mare fluctuans. Et diſſipabunt muros Tyri, & deſtruent turres ejus, & radam pulverem ejus de ea, & dabo eam in limpidiſſimam petram. Siccatio ſagenarum erit in medio Maris, quia ego locutus ſum, ait Dominus Deus: Et erit in direptionem Gentibus. Filiæ quoque ejus, quæ ſunt in agro, gladio interficientur, & ſcient quia ego Dominus. Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonoſor Regem Babylonis ab Aquilone, Regem Regum, cum equis, & curribus, & equitibus, & cœtu, Populoque magno. Filias tuas, quæ ſunt in agro, gladio interficiet: & circumdabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro; & elevabit contra te clypeum. Et vineas, & arietes temperabit in muros tuos, & turres tuas deſtruet in armatura ſua. Inundatione equorum ejus operiet te pulvis eorum: A ſonitu equitum, & rotarum, & curruum*

Ithobalus Rex Tyri.

movebuntur muri tui, cùm ingreſſus fuerit portas tuas, quaſi per introitum Urbis diſſipatæ. Ungulis equorum ſuorum conculcabit omnes plateas tuas: Populum tuum gladio cædet, & ſtatuæ tuæ nobiles in terram corruent. Vaſtabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas: & deſtruent muros tuos, & domos tuas præclaras ſubvertent: & lapides tuos, & ſigna tua, & pulverem tuum in medio aquarum ponent. Et quieſcere faciam multitudinem canticorum tuorum, & ſonitus citbararum tuarum non audietur ampliùs. Et dabo te in limpidiſſimam petram, ſiccatio ſagenarum eris, nec ædificaberis ultra: Quia ego locutus ſum, ait Dominus Deus...... Nunc ſtupebunt naves in die pavoris tui: Et turbabuntur Inſulæ in Mari, eò quòd nullus egrediatur ex te. (Secundùm Hebræum Textum: *Ab egrediendo te*, ſeu *Ab exitu tuo.*) *Quia hæc dicit Dominus Deus: Cùm dedero te Urbem deſolatam, ſicut Civitates, quæ non habitantur, & adduxero ſuper te abyſſum, & operuerint te aquæ multæ. Et detraxero te cum his, qui deſcendunt in lacum ad Populum ſempiternum, & collocavero te in Terra noviſſima, ſicut ſolitudines veteres, cum his qui deducuntur in lacum, ut non habiteris: Porrò cùm dedero gloriam in terra viventium, in nihilum redigam te, & non eris, & requiſita non invenieris ultrà in ſempiternum, dicit Dominus Deus.* Tyrum à *Nabuchodonoſore* penitùs dirutam fuiſſe, ex hoc *Ezechielis* Vaticinio perſpicuum eſt. At Cap. XXIX. 18. ſignificat *Nabuchodonoſori* Regi operæ diuturnæ, quam in obſidione Tyria Deo navavit, nondum perſolutam eſſe mercedem: Cujus gratiâ Ægyptum illi datam. Hujus item Excidii nulla in *Menandro*, aliiſque rerum Phœniciarum, vel Græcarum Scriptoribus mentio extat. Unde *S. Hieronymus* in hunc locum: *Græcas*, inquit, *& Phœnicum, maximèque Nicolai Damaſceni, & alias Barbarorum aiunt, ſe qui huic Hiſtoriæ contradicunt, legiſſe Hiſtorias, & nihil ſuper oppugnatione à Chaldæis inveniſſe Tyriæ Civitatis, cùm probare poſſimus multa dici in Scripturis facta, quæ in Græcis Voluminibus non inveniantur. Nec debere nos eorum auctoritati acquieſcere, quorum perfidiam & mendacia deteſtamur. Poteſt ergò quod dicitur*, Nec ædificaberis ultrà, *ſic accipi: Quòd nequaquam ultrà ſit Regina Populorum, nec proprium habens imperium, quomodo habuit ſub Hiram & cæteris Regibus: Sed vel Chaldæis, vel Macedonibus, vel Ptolemæis, & ad poſtremum Romanis Regibus ſervitura ſit.* Et infrà: *Tyrum fuiſſe Inſulam, & nullum habuiſſe de terra introitum, in Græcis, Latiniſque & barbaris Hiſtoriis legimus: ſed poſtea à Nabuchodonoſor Rege Chaldæorum, vel, ut nonnulli affirmant, ab Alexandro Rege Macedonum jactos eſſe aggeres, & oppugnatione, vineiſque & arietibus locum præparatum, ac de Inſula factam eſſe Peninſulam.* S. Hieronymus aggerem *Alexandri Magni*, qui Tyrum ſex menſibus obſedit & cepit, poſtquàm *Darium* in Lycia viciſſet, *Nabuchodonoſoro* tribuit. *Nabuchodonoſor* (inquit Commentario in Cap. XXIX. ejuſdem Prophetæ) *cùm oppugnaret Tyrum, & arietes, machinas, vineaſque (eò quòd cincta eſſet Mari) muris non poſſet adjungere: Infinitam Exercitûs multitudinem juſſit ſaxa & aggeres comportare, & expleto medio Mari, imò freto anguſtiſſimo, vicinum littus Inſulæ fecit continuum. Quod cùm viderent Tyrii jamjamque perfectum, & percuſſione arietum murorum fundamenta quaterentur, quicquid pretioſum in auro, argento, veſtibuſque, & varia ſuppellectili Nobilitas habuit, impoſitum navibus ad Inſulas aſportavit, ita ut captâ Urbe, nihil dignum labore ſuo inveniret Nabuchodonoſor. Et quia Dei in hac parte obedierat voluntati, poſt aliquos Captivitatis annos Tyriæ, datur ei Ægyptus.*

Duplex Tyrus diſtinguitur.

Duplicem Tyrum Geographi inſigniores diſtinguunt, *Strabo*, *Plinius*, *Ptolemæus*, *Scylax*, ſcilicet *Inſularem*, & *Palætyrum*. De veteri Tyro ſeu Palætyro, Urbe maritimâ, in continente poſita, *Ezechielis* Prophetia intelligenda eſt. Id enim circumvallationes, machinæ, equitatus indicant. Hanc *Nabuchodonoſor* expugnavit, diruit, ſubvertit, atque in perpetuam ſolitudinem redegit. Antequam verò Urbs caperetur, Tyrii patente per Mare exitu in Inſulam migrarunt. Ita deſtructio veteris Tyri origo fuit novæ, ſcilicet *Inſularis*, quam deinde *Alexander Magnus*, jacto aggere, ex Inſulâ Peninſulam fecit, teſte *Quinto Curtio*, Libro IV. Cap. II. *Ithobalus*, eâ in obſidione periiſſe videtur, ſecundùm *Ezechielis* Oraculum Cap. XXVIII. *Hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd elevatum eſt cor tuum quaſi cor Dei: Idcirco ecce ego adduco ſuper te alienos, robuſtiſſimos Gentium: & nudabunt gladios ſuos ſuper pulchritudinem ſapientiæ tuæ, & polluent decorem tuum. Interficient, & detrahent te: & morieris in interitu occiſorum, in corde Maris. Nunquid dicens loquêris: Deus ego ſum, coram interficientibus te: cùm ſis homo, & non Deus, in manu occidentium te? Morte incircumciſorum morieris in manu alienorum: Quia ego locutus ſum, ait Dominus Deus.*

II. Poſt *Ithobalum*, in Tyro Inſulari regnavit *Baal* annis decem. Poſt hunc, Judices conſtituti ſunt; & judicarunt *Ecnibalus Baſlachi* menſes duos; *Chelbes Abdæi* menſes decem; *Abbarus* Pontifex Maximus menſes tres. Poſt hos *Mytgonus* & *Geruſtratus Abdelimi* Judices fuerunt annis ſex: Inter quos *Balatorus* regnavit anno uno. Poſt ejus mortem *Merbalus*, vocatus Babylone, regnavit annos quatuor. Huic ſucceſſit ex eadem Gente petitus *Iromus*, qui regnavit annos viginti. Hujus temporibus *Cyrus* Perſarum Imperator erat. Hanc ſucceſſionem ex Annalibus Phœnicum refert *Joſephus* Libro I. contra *Appionem*. Regum cæterorum nomina ignota ſunt, præter quàm *Azelmici*, ſub quo Tyrus, ab *Alexandro Magno* continenti adjecta eſt, ex *Arriano* Libro II.

ARTICULUS III.

De Rebus Chaldæorum ſeu Babyloniorum.

Nabuchodonoſoris Chaldæorum Regis poteſtas.

I. CHaldæorum ſeu Babyloniorum Imperium ſub *Nabuchodonoſore* Rege florentiſſimum, potentiſſimumque fuit. Is enim Syriam, Judæam, Ægyptum, Lybiam, & magnam Africæ, Iberiæque partem ſubegit. In viſu Statuæ illius ingentis, quæ *Nabuchodonoſoro* quatuor Imperia repræſentavit, eorum mutationes, Babylonicum Regnum ſub capitis aurei ſymbolo ſignificatur, propter antiquitatis & ſapientiæ principatum, necnon ob immenſas opes & fœlicitatem. Unde *Daniel* ipſi viſum explicans ait: *Tu Rex Regum es: & Deus Cæli, Regnum & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi: & omnia in quibus habitant filii hominum, & beſtiæ agri: Volucres quoque Cæli dedit in manu tua, & ſub ditione tua univerſa conſtituit: Tu es ergo caput aureum.* Hinc *Daniel* alterum ipſi de excelsâ arbore præciſâ ſomnium explicans Cap. IV. *Tu es Rex, qui magnificatus es, & invaluiſti: & magnitudo tua crevit, & pervenit uſque ad Cælum, & poteſtas tua in* Daniel. 11. 17.

terminos

terminos univerſa Terræ. Et Cap. v. *Baltaſſarem* ſic alloquitur: *O Rex, Deus altiſſimus Regnum & magnificentiam, gloriam & honorem dedit Nabuchodonoſor Patri tuo. Et propter magnificentiam, quam dederat ei, univerſi Populi, Tribus, & Linguæ tremebant, & metuebant eum: Quos volebat interficiebat; & quos volebat, percutiebat, & quos volebat, exaltabat; & quos volebat, humiliabat.* De illo Deus per os *Jeremiæ*, Cap. xxvii. 6. 7. *Et nunc itaque ego dedi omnes Terras iſtas in manu Nabuchodonoſor Regis Babylonis ſervi mei: Inſuper & beſtias agri dedi ei ut ſerviant illi. Et ſervient ei omnes Gentes, & filio ejus, & filio filii ejus: Donec veniat tempus Terræ ejus, & ipſius; & ſervient ei Gentes multæ, & Reges Magni. Gens autem & Regnum quod non ſervierit Nabuchodonoſor Regi Babylonis, & quicumque non curvaverit collum ſuum ſub jugo Regis Babylonis: In gladio, & in fame, & in peſte viſitabo ſuper Gentem illam, ait Dominus, donec conſumam eos in manu ejus.* De eodem *Habacuc* Cap. i. 10. *Congregabit quaſi arenam captivitatem. Et ipſe de Regibus triumphabit, & Tyranni ridiculi ejus erunt: Ipſe ſuper omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam.*

Babylonicæ Monarchiæ Prophetica Deſcriptio.

Idem Imperium *Danieli* alterâ viſione ſignificatum eſt ſub Leænæ & Aquilæ ſymbolo, Cap. vii. 3. 4. *Et quatuor beſtiæ grandes aſcendebant de Mari diverſæ inter ſe. Prima quaſi leæna, & alas habebat aquilæ: Aſpiciebam donec evulſæ ſunt alæ ejus, & ſublata eſt de Terra, & ſuper pedes quaſi homo ſtetit, & cor hominis datum eſt ei.* Quam figuram *S. Hieronymus* in Commentario ſic explicat: *Regnum Babylonicum propter ſævitiam & crudelitatem, ſive propter luxuriam, & vitam libidini ſervientem, non leo, ſed leæna appellatur. Aiunt enim hi, qui de beſtiarum ſcripſere naturis, Leænas eſſe ferociores, maximè ſi catulos nutriant, & ſemper geſtire ad coitum. Quod autem habebat alas aquilæ, ſuperbiam ſignificat Regni potentiſſimi,*

Iſai. 14.

» *cujus Princeps loquitur per Iſaiam:* Super Sidera » Cæli ponam thronum meum, & ero ſimilis » Altiſſimo. *Unde dicitur ad eum:* Si altè feraris ut aquila, inde te detraham. *Alioquin ut leo inter beſtias, ita aquila inter aves regnum tenet. Sed & hoc dicendum, Aquilam multo tempore vivere, & Regnum Aſſyriorum multis temporibus fuiſſe dominatum. Quod autem evulſæ ſunt alæ ejus, cætera Regna ſignificat, quibus prius imperabat, & volitabat in Mundo.* Et ſublata eſt, *inquit*, de Terra: *Subverſo videlicet Imperio Chaldæorum. Quodque ſequitur:* Et ſuper pedes quaſi homo ſtetit, & cor ejus datum eſt ei: *Si de Nabuchodonoſor intelligimus, perſpicuum eſt quòd poſtquam perdidit Regnum, & potentia ejus ablata eſt, rurſum in priſtinum ſtatum reſtitutus ſit, & non leænam, ſed hominem ſe eſſe didicerit, & cor receperit quod amiſerat. Sin autem generaliter de Regno Chaldæorum; hoc ſentiendum eſt, quòd interfecto Baltaſſare, & Medis Perſiſque Imperio ſuccedentibus, Babylonii, homines & humilis fragiliſque naturæ ſe eſſe intellexerint.* Leonis nomine *Nabuchodonoſorem* indigitat Deus Jeremiæ iv. 6. 7. *Confortamini, nolite ſtare, quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam. Aſcendit leo de cubili ſuo, & Prædo Gentium ſe levavit: Egreſſus eſt de loco ſuo, ut ponat terram tuam in ſolitudinem: Civitates tuæ vaſtabuntur, remanentes abſque habitatore.* Alæ aquilæ, ſignificant incredibilem *Nabuchodonoſoris* in ſubigendis Populis, Imperioque dilatando celeritatem. De cujus Exercitu *Habacuc* i. 6. 7. 8. dicitur: *Quia ecce ego ſuſcitabo Chaldæos Gentem amaram & velocem, ambulantem ſuper latitudinem terræ, ut poſſideat tabernacula non ſua. Hor-*

A *ribilis & terribilis eſt: Ex ſemetipſa judicium & onus ejus egredietur. Leviores pardis equi ejus, & velociores lupis veſpertinis; & diffundentur equites ejus: Equites namque ejus de longè venient, volabunt quaſi aquila feſtinans ad comedendum.*

Nabuchodonoſoris opera.

II. Confectis bellis, ad pacis opera *Nabuchodonoſor* ſe contulit. Ex manubus *Beli* Templum Babylone, & alia magnificè exornavit. Urbem inſtauravit, extra Veterem Novam aliam conſtruens, triplicique muro lateritio & hanc & illam circumdans. Urbe egregiè munitâ, portiſque magnificè ornatis, ad paternam Regiam no-
B vam adjecit, ſupereminentem & altitudine, & omni ſplendore. Tantæ molis opus diebus quindecim perfectum eſt. *Armacalen* & *Acracanum* fluvios aliò derivavit. Tum *Sipparenorum* Urbis in gratiam paludem fodit, cujus ambitus paraſangas quadraginta, altitudo verò ulnas viginti obtineret. Eidem clauſtra impoſuit, quibus patefactis, agrum illi ſuum irrigarent. Maris quoque Rubri eluvionem objectis repreſſit obicibus, ac Teredonem Urbem, adverſus Arabum irruptiones excitavit. In Regia ambulacra ex lapide ſublimia extulit, ſpeciemque dedit montibus per-
C ſimilem, & omnis generis arboribus conſevit. *Penſilem* illum *Hortum* celebratiſſimum extruxit in gratiam Medicæ ſuæ conjugis, *Amiytis* filiæ *Aſtyagis*. De his *Beroſus*, & *Abydenus*, quorum fragmenta extant apud *Joſephum* Libro i. *contra Apionem*, & *Euſebium* Libro ix. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. xli. *Megaſthenes*, (ut narrat idem *Abydenus* apud *Euſebium*, ibidem) *Autor eſt Nabuchodonoſorum Herculi ipſi fortitudine atque animis præſtitiſſe, atque in Lybiam & Iberiam impetu facto, utriuſque jam domita colonias in dextram Ponti plagam deportaſſe. Quibus pera-*
D *ctis, Chaldæi ferunt, eum conſcenſo Palatio divinitùs repente afflatum, quod ſequitur oraculum effudiſſe: Ille ego Nabuchodonoſorus, ô Babylonii, imminentem vobis calamitatem prænuncio, quam Perſis uti averruncent, nec Belus generis noſtri Autor, nec Regina Beltis, perſuadere unquam potuerunt. Perſicus veniet Mulus, qui Dæmonum veſtrorum uſus auxilio, durum cervicibus veſtris jugum imponet. Atque hujus cladis autor etiam erit Medus, quo ante Aſſyrii magnopere gloriabantur. O utinam ipſe, priuſquam cives ita meos proderet, aut Charybdi quadam, aut profundo Pelago hau-*
E *ſtus atque abſorptus periret, aut aliàs abreptus, invias per ſolitudines erro vagaretur, ubi nullius neque urbis, neque hominis veſtigium appareat, ſed feræ dumtaxat liberè paſcantur, volucreſque circumvolent, adeòque ſolus medios inter ſcopulos ac voragines jactaretur. Mihi quoque priuſquam hæc ei tam nefaria mens injecta ſit, feliciorem exitum ſortiri liceat.* Herodotus longè ſenior *Megaſthene*, Libro i. Cap. lv. refert Oraculum à *Pythia* editum *Crœſo* Lydorum Regi,

Quando Rex Mulus apud Medos genitus fuerit.

Pythia ipſa ſic Reſponſum interpretata eſt,
F Cap. xci. *Mulus hic eſt Cyrus, duarum Gentium parentibus ortus: Mater Meda erat, Aſtiagis filia. Pater autem Perſa, Medis ſubjectus.* Ex phrenetico *Nabuchodonoſori* morbo, quo ob ſuperbiam divinitùs percuſſus, ab hominum conſortio ejectus eſt, & ad ferarum vitam redactus, ut dicitur *Danielis* iv. figmentum iſtud Regis vaticinantis & imprecantis, à *Megaſthene*, vel *Abydeno*, vel à Chaldæis, adornatum eſt. Regnavit *Nabuchodonoſor* annis quadraginta tribus (Ex Canone Ptolemaico, *Beroſo*, & *Joſepho*.)

Evilmerodachus.

III. *Nabuchodonoſoro* ſucceſſit filius ejus *Evilmerodachus*, qui *Jechoniam* Regem Juda Babylonico ſolutum carcere, præ cæteris Principibus

bus in Aula ſua degentibus extulit, illique annonam omnibus diebus vitæ ſuæ decrevit, ut habetur IV. *Reg.* XXV. 30. & *Jerem.* LII. 34. Propter iniquitates & libidines inſidias paſſus, à Marito ſororis ſuæ *Nerigliſſoro* peremptus eſt; cùm paulò plus quàm duobus regnaſſet annis, ut docent *Beroſus* in III. Rerum Chaldaicarum Libro, à *Joſepho* laudatus *Libro* I. *Contra Apionem*, & apud *Euſebium* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ* Cap. XL. & *Abydenus* apud eumdem *Euſebium* Cap. XLI. ejuſdem Libri.

Nerigliſſorus.

IV. *Nerigliſſorus* parricidio Regnum conſecutus, quadriennio imperavit. (Ex iiſdem Auctoribus, & Canone Ptolemaico.)

Laboroſoarchodus idem qui Baltaſſar.

V. *Nerigliſſoro* in Imperio Babylonico ſucceſſit filius ejus *Laboroſoarchodus*, quem Euſebius *Labaſſoaraſcum* vocat. Is eſt quem *Daniel* Propheta *Baltaſſarem* appellat, *Nabuchodonoſori* filium, quia illius ex filiâ nepos erat. Improbitate quàm ætate longè maturior, novem menſibus regnavit. Ab amicis oppreſſum, & fuſtibus enectum, tradit *Beroſus* apud *Joſephum* loco ſupra laudato. *Danielis Cap.* v. dicitur occiſus proximâ nocte poſt convivium illud, quo mille Proceres ſuos excepit, & vaſa domus Dei profanavit: Quô tempore immiſſa manus deſcripſit Judicium divinum impio Regi impendens, in ſuperficie parietis, ante oculos omnium convivarum.

Peterius refellitur.

Laboroſoarchodum non eſſe *Baltaſſarem* contendit Peterius, quia puerum Beroſus vocat, & novem tantùm menſibus regnaſſe ſcribit. *Baltaſſaris* verò annum tertium memorat *Daniel* Cap. VIII. 1. ejuſque uxores & concubinas convivio interfuiſſe teſtatur Cap. v. 2. Reſpondetur, annos quatuor cum patre *Nerigliſſoro* regnaſſe *Baltaſſarem* adoleſcentem, & mortuo patre novem menſibus ſolum regnaſſe. Uxores autem & concubinas *Baltaſſaris* intelligi docet *Theodoretus*, quæ non legitimè, ſed laſciviæ causâ cum illo conſueverant. Quanquam & octodecim fortè annorum adoleſcens conjugatus eſſe potuerit.

Nabonidus idem ac Darius Medus.

VI. *Laboroſoarchodo* ſive *Baltaſſare* perempto, *Convenientes hi qui fecerant ei inſidias, communi ſuffragio Regnum tradidere Nabonnedo cuidam Babylonio, qui ejuſdem conjurationis particeps fuit.* Verba ſunt *Beroſi* apud *Joſephum* Libro I. contra *Apionem*. Idem teſtatur *Abydenus* apud *Euſebium*. Libro IX. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. penultimo. *Nabonnedus*, ſeu *Nabodinus* (ut vulgò vocatur) idem eſt ac *Darius Medus*, de quo *Daniel* Cap. v. 30. 31. *Eadem nocte interfectus eſt Baltaſſar Rex Chaldeus. Et Darius Medus ſucceſſit in Regnum annos natus ſexaginta duos.* Darium Medum ſic cognominatum *Theodoretus* cenſet, quod à patre Medo eſſet, quamvis Matre Chaldæa. *Daniel* initio Capitis noni hunc *Darium* vocat *filium Aſſueri de ſemine Medorum.* Aſſuerus hujus *Darii* pater is eſſe creditur, qui à Græcis *Cyaxares* vocatur. *Nabonidum* verò à patre *Cyaxare* cum copiis auxiliaribus ad *Nabuchodonoſorem* miſſum, cùm in bello præclarè ſe geſſiſſet, in Aula Babylonii Regis deinceps manſiſſe aſſerunt.

Reſpondetur objectionibus Pererii.

Pererius probandum ſibi ſumit Libro VII. Commentarii in Danielem, *Nabonidum* non eſſe *Darium Medum*. Etenim, inquit, *Nabonidum* fuiſſe Babylonium, teſtis eſt *Beroſus*: At *Darius* Natione Medus fuit, non Babylonius.

Reſpondetur, *Nabonidum* quidem à *Beroſo* dici *ex Babylonia*, quia Babylone in Aula Regia diu verſatus fuerat, non quòd *ex eadem gente* eſſet, ut malè vertit Latinus *Joſephi* Interpres. Illa namque verba *Beroſi* ἐν τῷ αὐτῷ ὁμογνώμονας, ſignificant, *ex eadem conſpiratione*, non ex eadem gente.

At (inquit Pererius) nunquam Babylonii in Medum externúmque ſceptra transferrent, præſertim cùm *Nitocris* Regina *Labyniti* ſeu *Nabonidi* mater, jamdudum ſuſpectam habens Medorum potentiam, Babylonem communiſſet, & ad reſiſtendum ſe comparaſſet, teſte *Herodoto*.

Reſpondetur, *Nitocridem* celebrem illam Reginam, videri *Nerigliſſori* conjugem, & *Baltaſſaris* matrem: (Utrumque enim Regem à Græcis *Labynitum* vocatum:) Hæc itaque *Nerigliſſoro* Imperium adminiſtrante, & *Baltaſſare* cum eo regnante, Babylonem munivit, & miranda illa conſtruxit opera, de quibus *Herodotus* Libro I. Cap. CLXXXV. & ſequentibus. Non mirum autem quòd Babylonii *Dario Medo*, viro magnæ dudum apud Babylonios auctoritatis Regnum detulerint, cùm Regia ſtirps in *Baltaſſare* defeciſſet.

Inſtat *Pererius*, & hunc *Darium* Regem fuiſſe Medorum & Perſarum colligit ex Cap. VI. *Danielis*, v. 8. ubi Satrapæ & Senatores, qui *Danieli* ſtruebant inſidias, Regi dixiſſe perhibentur: *Nunc itaque Rex confirma ſententiam: & ſcribe Decretum: ut non immutetur quod ſtatutum eſt à Medis & Perſis.* Sed & *S. Hieronymi* teſtimonium affert, ut probet *Darium Medum*, occupato Regno Babylonis, non ibi manſiſſe, ſed in Mediam rediiſſe, & illuc *Danielem* ſecum adduxiſſe.

Reſpondetur, Ex *Danielis* Cap. VI. non rectè colligi quòd *Darius Medus* Medis & Perſis imperaverit. Decernere enim potuit Rex à Medis oriundus, ut Regum Babyloniorum Edicta more Medorum inviolabilia eſſent. *Scaliger* conjicit id quod Cap. VI. *Danielis* narratur, in Suſiana geſtum fuiſſe, cui Regioni *Daniel* erat Præfectus. In illa autem Præfecturâ Leges Medorum viguiſſe, ut quæ olim pars fuerit Medorum Imperii. *S. Hieronymus* teſtimonio *Joſephi* Libro X. *Antiquitatum*, Cap. XII. deceptus, ſenſit *Darium* fuiſſe Regem Medorum. Sed *Beroſi*, *Megaſthenis* & *Abydeni* antiquorum & fideliſſimorum Scriptorum, qui ex Babylonicis Archivis & Annalibus Hiſtoriam expreſſerunt, quorum fragmenta nobis ſervarunt, & auctoritatem ſecuti ſunt *Joſephus* ipſe *Libro* I. *Contra Apionem*, & *Euſebius* Libro IX. *Præparationis Evangelicæ*, teſtimoniis fidem derogare non poſſumus in Babylonicarum Rerum ac Principum Hiſtoria.

Urget *Pererius*, illudque Oraculum *Danielis* VIII. 2. objicit: *Diviſum eſt Regnum tuum, & datum eſt Medis ac Perſis.*

Reſpondetur, Id oraculum impleri cœpiſſe, cùm Babyloniorum Imperium, occiſo *Baltaſſare* ad *Nabonidem*, ſeu *Darium Medum* virum alienigenam, à Medis ſcilicet oriundum, tranſlatum eſt: Tunc autem perfectè impletum fuiſſe, cùm à *Cyro* Perſarum & Medorum Rege expugnatâ & ſubverſâ Babylone, Chaldæi Perſarum Imperio ſubjecti ſunt. Certè *Darium Medum* non Medorum, ſed Chaldæorum Regem fuiſſe, teſtis eſt *Daniel* Cap. IX. 1. *Anno primo Darii filii Aſſueri de ſemine Medorum, qui imperavit ſuper Regnum Chaldæorum.*

Regum Babyloniorum ſucceſſio aliter à Joſepho tradita. Nomina interpolata.

VII. *Joſephus* Libro X. *Antiquitatum*, Cap. XII. Regum Babyloniorum ſucceſſionem aliter tradit. *Abilamaradacho*, inquit, *poſtquam annos octodecim regnaſſet, defuncto, ſucceſſit Nigliſſar filius, cúmque Imperium obtinuiſſet annis quadraginta, vitam cum morte commutavit. Continuatâ deinde ſucceſſione ad Laboſordachum filium ejus*

Regnum

Regnum pervenit, apud quem cum novem tantùm Menſes luſiſſet, poſt mortem ejus tranſiit ad Baltaſſarem, qui Babyloniis Naboandel nominatur. Huic Bellum intulerunt Cyrus Perſarum Rex, & Darius Rex Medorum; à quibus dum obſeſſus erat, mirabilis quædam & prodigioſa viſio ei contigit... Non multo autem interjecto tempore, ipſe & Urbs in Cyri Perſarum Regis poteſtatem devenit. Sub Baltaſſare enim capta eſt Babylon, anno Regni ejus decimo-ſeptimo. Hic finis fertur poſterorum Nabuchodonoſoris. Darius autem, cùm extingueret Babyloniorum Imperium, adjutus à Cyro ſuo cognato, annum agebat ſexageſimum ſecundum, qui fuit Aſtyagis filius, alio apud Græcos nomine. Hic etiam Danielem Prophetam aſſumptam duxit ſecum in Mediam. &c. Sed corrigendus eſt *Joſephus* hoc in loco ex fragmento *Beroſi*, quod refert & ſequitur *Libro* I. *Contra Apionem*. Hunc etiam refellit *Theodoretus* Libro VI. in Danielem. *Joſephus autem Hiſtoricus*, inquit, *Darium Aſtyagis filium aſſerit, & Cyri avunculum: Verùm Græcos Scriptores aliter ipſum appellaſſe, Cyaxarem quippe illum vocaverunt. Narrantque, cùm eodem tempore Exercitum ad Babylonem adduxiſſent Darius & Cyrus, ejus ſororis filius, per obſidionem Urbis potitos eſſe, & Baltaſſar ab ipſis illâ nocte interfectum, quâ ſcriptas illas ſyllabas in pariete conſpexerat. Verùm non ita credendum eſt. Quæ enim à Beato Daniele conſcripta ſunt, ea nos docent, in poſtrema parte eorum quæ de Dario commemorantur, Danielem proſperè egiſſe in Regno Darii, & in Regno Cyri Perſæ, oſtenditque aliud Darii Regnum eſſe, aliud Cyri. Quòd ſi una eorum fuiſſet contra Babylonem cum Exercitu profectio, unum omnino Regnum fuiſſet: Nunc autem aliud hoc, aliud illud eſſe confirmat. Et in fine Prophetiæ ita Daniel ait:* Et Rex Aſtyages appoſitus eſt ad Patres ſuos, & accepit Cyrus Perſes Regnum ejus. *Non igitur eodem tempore Darius & Cyrus Regnum obtinentes Baltaſſar interfecerunt, verùm Darius Aſſueri prior, Cyrus poſterior regnavit. Neque etiam quæ à Joſepho dicantur, cum Græcis Hiſtoriis conſentanea ſunt. Nec enim in illis facile licet invenire, Cyaxarem Aſtyagis filium, eumdem eſſe Darium, quem iſte narrat unà cum Cyro contra Babylonem cum Exercitu profectum: Ita ut omnino Joſephi oratio à fide abhorreat.* Nec tamen *Darium Medum Nabuchodonoſoris* ex filia nepotem aſſerenti *Theodoreto* ſubſcribimus. *Baltaſſarem* enim *Nabuchodonoſoris* filium natu minorem fuiſſe ſupponit, & conſequenter, Oraculum illud Jeremiæ XXVII. 4. *Dedi omnem terram Regi Babylonis, ut ſerviat ei, & ſervient ipſi omnes gentes, & filio ejus, & filio filii ejus*, ad *Baltaſſarem* & *Darium Medum* refert. Verùm *Baltaſſarem* ipſum, non *Darium Medum* nepotem *Nabuchodonoſoris* ex filiâ fuiſſe, filium verò *Nerigliſſori*, conſtat ex *Beroſo*, ad cujus fragmentum à *Joſepho Libro* I. contra *Apionem* deſcriptum non attendit *Theodoretus*. Conſtat etiam ex *Daniele* Darium Medum *filium fuiſſe Aſſueri de ſemine Medorum*, adeóque ex ſtirpe Regia Babyloniorum non fuiſſe.

VIII. Anno *Nabonidi*, ſive *Darii Medi* decimo-ſeptimo, *Cyrus* Rex Perſarum, univerſâ Aſiâ ſubactâ impetum fecit in Babyloniam. *Nabonidus* ubi ſenſit *Cyri* invaſionem, occurrens ei cum Exercitu ſuo atque congreſſus, pugnâ victus, & cum paucis fugiens, in Urbe Borſippenſium incluſus eſt. *Cyrus* Babylonem aggreſſus, juſſit ut exteriores Urbis muros ſuffodiendo diruerent. Quia verò non ſine multo labore capi poſſe videbatur, *Borſippum* caſtra movit, *Nabonidum* expugnaturus. Cùm verò *Na-*

A *bonidus* obſidionem non ſuſtineret, ſed ſe ipſum Victori traderet, *Cyrus* in eum uſus clementiâ, Carmaniam ei pro habitaculo dedit, cùmque ex Babylonia emiſit. Iſta conſtant ex fragmento *Beroſi* apud *Joſephum* Libro I. *Contra Apionem*, & ex *Abydeno* apud *Euſebium*, Libro IX. *Præparationis Evangelicæ* Cap. penultimo. *Cyrus* cùm jam longo tempore parum obſidionem promoveret, ab Euphrate ad ingentem illam paludem, quam Regina *Nitocris* olim defoderat, foſſam duxit: Deinde & hujus, & alterius circa Urbis murum ab eo ductæ foſſæ oſtia aperiens, aquâ
B fluminis eò derivatâ, priſtinum ejus alveum, duorum ſtadiorum latitudine per Urbem tendentem, hominibus pervium reddidit. Per fluvium jam vadoſum *Cyrus* cum Exercitu tranſiens, obſeratis omnibus, quæ ad flumen aditum dabant portulis, ſeptiſque ſuperatis, Urbem invaſit, cùm die feſto agitarentur convivia. Tanta erat Urbis magnitudo, ut cùm capti jam eſſent qui extremas ejus partes incolebant, ii qui mediam habitabant Urbem id non animadverterent. Ita referunt *Herodotus* Libro I. Capp. CXC. & CXCI. & *Xenophon Inſtitutionum* Libro VII.
C Babylonis excidium prædixerat *Jeremias* Cap. LI. *Fugite, inquit, de medio Babylonis, & ſalvet unuſquiſque animam ſuam: Nolite tacere ſuper iniquitatem ejus: Quoniam tempus ultionis eſt à Domino, viciſſitudinem ipſe retribuet ei. Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram: De vino ejus biberunt Gentes, & ideo commotæ ſunt. Subito cecidit Babylon & contrita eſt: Ululate ſuper eam, tollite reſinam ad dolorem ejus, ſi fortè ſanetur. Curavimus Babylonem, & non eſt ſanata, derelinquamus eam, & eamus unuſquiſque in terram ſuam: Quoniam pervenit uſque ad cæ-*
D *los judicium ejus, & elevatum eſt uſque ad nubes..., Acuite ſagittas, implete pharetras: Suſcitavit Dominus ſpiritum Regum Medorum: & contra Babylonem mens ejus eſt ut perdat eam, quoniam ultio Domini eſt, ultio Templi ſui..., Sanctificate contra eam Gentes, Reges Mediæ, Duces ejus, & univerſos Magiſtratus ejus, cunctámque terram poteſtatis ejus. Et commovebitur terra, & conturbabitur: Quia evigilabit contra Babylonem cogitatio Domini, ut ponat Terram Babylonis deſertam & inhabitabilem. Ceſſaverunt fortes Babylonis à præ-*
E *lio, habitaverunt in præſidiis: Devoratum eſt robur eorum, & facti ſunt quaſi mulieres: Incenſa ſunt tabernacula ejus, contriti ſunt vectes ejus. Currens obviàm currenti veniet: & nuntius obvius nuntianti, ut annunciet Regi Babylonis, quia capta eſt civitas ejus à ſummo uſque ad ſummum. Et vada præoccupata ſunt, & paludes incenſæ ſunt igni, & viri bellatores conturbati ſunt. Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Iſrael: Filia Babylonis quaſi area, tempus triturae ejus: Adhuc modicum, & veniet tempus meſſionis ejus.... Et inebriabo Principes ejus, & Sapientes ejus, & Duces ejus, & Magiſtratus ejus, & fortes ejus: & dormient*
F *ſomnum ſempiternum, & non expergiſcentur, ait Rex, Dominus exercituum nomen ejus. Hæc dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latiſſimus ſuffodietur, & portæ ejus excelſæ igni comburentur, & labores Populorum ad nihilum, & Gentium in ignem erunt, & diſperibunt.*

ARTICULUS IV.

De Rebus Perſarum.

Vaticinia de Regno Perſarum.

I. PErſarum Imperium in Viſione illa celeberrima Statuæ, quatuor Monarchias repræſentantis, quam *Daniel Nabuchodonoſori* interpretatus eſt, ut Prophetiæ ipſius Cap. II. legimus, pectore & brachiis argenteis ſignificabatur. *Et poſt te*, inquit, *conſurget Regnum aliud minus te argenteum.* Minus Babylonio dicitur Perſicum Imperium, non quale poſtea futurum erat. (Libro enim *Eſther* I. & X. Cap. *Aſſueri* illius Perſarum Regis Imperium porrectum fuiſſe dicitur ab India uſque ad Æthiopiam ſuper centum vigintiſeptem Provincias, cunctaſque Maris Inſulas: Tanta autem nuſquam fuit Babylonici Imperii amplitudo.) Sed minus dicitur pro eo quo erat ſtatu *Nabuchodonoſoris* tempore; ut hic ſit Prophetiæ ſenſus: Poſt te conſurget aliud Regnum, quod nunc tuo minus eſt. Argenti autem ſymbolo ſignificatum illud Imperium eſt, ob immenſas opes *Cyri*, ſequentiumque Regum. *Cyrum* enim, Aſiâ ſubactâ, pondo auri triginta-quatuor millia inveniſſe, præter vaſa aurea, aurumque factum, & in eo ſolia, ac platanum, ac vitem: Eademque victoriâ argenti quingenta millia talentorum reportaſſe; & inſuper craterem *Semiramidis*, cujus pondus quindecim talenta Ægyptiaca colligebat, autor eſt *Plinius*, Libro XXXIII. Cap. III. Sed & *Cyro* primo Perſarum Imperatori theſauros abſconditos ſe daturum Deus pollicetur Iſaiæ XLV. *Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut ſubjiciam ante faciem ejus Gentes, & dorſa Regum vertam, & aperiam coram* D *eo januas, & porta non claudentur. Ego ante te ibo, & glorioſos Terræ humiliabo: Portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam. Et dabo tibi theſauros abſconditos, & arcana ſecretorum: Ut ſcias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Iſrael.*

In altera Viſione quatuor beſtiarum grandium de Mari aſcendentium, *Danielis* VII. Perſicum Imperium Urſi ſymbolo ſignificatum eſt: *Et ecce beſtia alia ſimilis Urſo in parte ſtetit: Et tres ordines erant in ore ejus, & in dentibus ejus, & ſic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.* Regnum autem Perſarum, inquit *S. Hieronymus* in Commentario, ob duritiam & ferocitatem Urſo comparatur. *Rigidum enim & parcioris victus, in morem Lacedemoniorum, Regnum Perſarum fuit; ita ut in pulmento ſale uteretur & cardamo.* Vel, comparatur Urſo, propter crudelitatem, & exquiſitorum ſuppliciorum uſum, ut exponit *Theodoretus*. In parte una ſtetiſſe dicitur, vel quia primùm erexit ſe, atque invaſit unam partem viciniorem, ſcilicet Regnum Chaldæorum, quo obtento, Imperium latiùs propagare facile fuit.

» Vel, quia tametſi ab *Alexandro Magno* deſtru-
» ctum diu jacuit, poſtea tamen Imperatorum
» Romanorum tempore rursùs exurrexit, & ſte-
» tit, ſed in parte tantùm. Non enim omne
» Imperium, quod olim habuerat, recuperavit,
» ſed aliquam dumtaxat ipſius partem. Cùm
» enim trium orbis partium eſſet dominationem
» complexum, Ægyptum & Æthiopiam amiſit;
» item Palæſtinorum, & Phœnicum, Syrorum-
» que dominationem, ademptumque ei eſt Aſiæ
» Imperium, Pontus etiam Euxinus ab illius Sce-
» ptris deſcivit. Solam igitur Perſidem, Mo-
» diam, & Aſſyriam, paucaſque aliquas alias fi-

A nitimas Nationes Imperio ſuo continet. Quæ
» *Theodoreti* explicatio eſt. Tres ordines in ore & in dentibus, tria Regna ſignificant, Babyloniorum, Medorum, atque Perſarum, quæ in unum redacta ſunt Regnum, ut exponit *S. Hieronymus*: Vel tres Mundi partes, Orientem, Septentrionem, & Meridiem, ad quas Perſarum Imperium pertinebat, ut ait *Theodoretus*. Urſo denique hujus Imperii ſymbolo dictum eſt: *Surge, comede carnes plurimas*: Quod *S. Hieronymus* ad illud tempus referri cenſet, quo ſub *Aſſuero*, (quem B LXX. *Artaxerxem* vocant) ad ſuggeſtionem *Aman* Agagitæ, unâ die Judæi omnes juſſi ſunt trucidari. Unde non ait Propheta, *Devorabat eos*, ſed ipſi dictum, *Surge, comede carnes plurimas*: Ut conatus tantùm fuerit, & nequaquam rei exitus ſit conſecutus. Vel, ad *Cyrum* hujus Monarchiæ conditorem congruè etiam refertur, qui, teſte *Herodoto*, inſatiabili cupiditate dominandi, omneſque Gentes Imperio ſuo ſubjiciendi flagrabat.

In alia denique Viſione *Danielis* Cap. VIII. Perſicum Imperium ſub *Arietis* figura deſcribitur: *Et levavi oculos meos, & vidi, & ecce Aries unus* C *ſtabat ante paludem, habens cornua excelſa, & unum excelſius altero atque ſuccreſcens. Poſtea vidi Arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem, & omnes beſtiæ non poterant reſiſtere ei, neque liberari de manu ejus: Fecitque ſecundum voluntatem ſuam, & magnificatus eſt.* Quam Viſionem *Gabriel* Archangelus Prophetæ ſic explicat: *Aries, quem vidiſti habere cornua, Rex Medorum eſt atque Perſarum.* Arieti Perſicum Imperium comparatur, tanquam divitiis florens, multarumque facultatum obtinens abundantiam. Duo cornua, duas familias ſignificant, peres quas hoc Imperium fuit à *Cyro* D uſque ad *Alexandrum Magnum*. Prior fuit familia *Cyri*, quæ in *Cambyſe* ejus filio extincta eſt. Altera *Darii Hyſtaſpis*, cujus Succeſſores ad *Alexandrum Magnum* uſque imperarunt. Duæ itaque Regum Dynaſtiæ per *duo cornua* ſignificantur: Et ambo quidem excelſa, excelſius autem priore poſterius. Amplius enim *Dario* & *Xerxe* Sceptra tenentibus Regnum fuit. Nam *Cyrus* Pontum Euxinum & Aſiam ſibi ſubegit; *Darius* etiam Scytas Nomadas cum reliquis ſibi ſubjectis conjunxit. *Xerxes* Europæ quoque Imperii jugum imponere conatus eſt. Idcircò *Daniel* duo E cornua in Ariete videt, ſed alterum prius, alterum poſterius & excelſius priore. Contra Occidentem, Aquilonem, & Meridiem cornibus ventilabat. Omnia enim & ad Aquilonem, & ad Auſtrum ſita ſibi ſubjecta habebat, & itidem ea quæ ad Occidentem, uſque ad ipſum Mare, & plurimas item Inſulas in ſervitutem redegit. Simul itaque cum *Xerxe* bellum Græciæ inferente, & Cyprii, & Rhodii, Samii, & Leſbii, & Chii, & Cyclades omnes initâ ſocietate pugnabant. Omnes beſtiæ non poterant Arieti illi reſiſtere: Id eſt, nullum Regnum illi Imperio reſiſtere valebat, F & nemo jugum ejus excutere poterat: Sed quodcunque aggrediebatur, illud ad exitum perducebat. Hæc *Theodoreti* explicatio eſt *Libro* VIII. *Commentariorum in Danielem.*

Perſarum Reges. Cyrus.

II. *Cyrus* nepos *Aſtyagis* Medorum Regis ex *Mandane* illius filiâ, & *Cambyſe* Perſa, Regnum Avo eripuit, & ad Perſas tranſtulit. *Aſtyagem* captum clementer excepit, & Hyrcanorum Genti poſtea præpoſuit. *Aſtyage* victo, primum *Cyro* bellum fuit adversùs *Crœſum* Lydorum Regem. Debellato *Crœſo*, Lydia, ac reliqua omnis Aſia, cum maritimis Græciſque Civitatibus, victoriæ præmium extitit. *Crœſum* Sardis expugnatis

gnatis *Cyrus* vivum cepit. In ea expugnatione mirabile id accidit, ut, cùm Perſa quidam *Crœſum* ſibi ignotum ſtricto gladio peteret, & ille præſenti clade affectus, invadentem devitare negligeret, *Crœſi* filius à puero mutus exclamaverit: *O Homo ne Crœſum occidas.* Ita referunt *Herodotus* Libro I. *Valerius Maximus* Libro V. Cap. *De Pietate in Parentes*, & *Solinus* Cap. VII. *Solon* ante aliquot annos *Crœſum* monuerat, Neminem mortalium, dum vivit, beatum eſſe. Beatus ſibi videbatur *Crœſus*: Sed ubi à *Cyro* captus, & pyræ impoſitus eſt, *Solonis* verborum memor, ejus nomen ter inclamat. *Cyrus* clamoris & invocationis cauſam percontatus, ſe quoque hominem pari viciſſitudini & calamitati obnoxium cogitans, *Crœſum* ab incendio liberavit, ſummoque deinceps in honore habuit, ut narrat *Herodotus*. Lydis ſubactis, bellum in Chaldæos tranſtulit *Cyrus*, & Babylone poſt longam obſidionem potitus eſt, totumque Regnum Perſarum Imperio adjunxit. Bactris etiam & Sacis ſub jugum miſſis, poſtremam in Maſſageras ſuſcepit expeditionem, in quâ ducenta millia Perſarum cum ipſo Rege trucidata ſunt. Caput *Cyri* amputatum in utrem humano ſanguine repletum conjici juſſit Maſſagetarum Regina *Tamyris*, cum hâc exprobratione crudelitatis: *Satia te ſanguine quem ſitiſti, cujuſque inſatiabilis ſemper fuiſti.* Ita referunt *Herodotus* & *Juſtinus* Trogi Pompei breviator Libro I. & *Valerius Maximus* Libro IX. Cap. X. Imperavit *Cyrus* annis viginti-novem completis (ex *Herodoto*) ſeu triginta inchoatis (ex *Cteſia* & *Dionyſio* Rerum Perſicarum Scriptoribus, ex Cicerone Libro I. *De Divinatione*, *Trogo*, *Juſtino*, *Euſebio*, *Clemente Alexandrino*, *S. Hieronymo*, *Oroſio*, &c.) Quot annos regnaturus eſſet, Magi viſum, quod in ſomnis habuerat, interpretati, feruntur prædixiſſe. Ita ex *Dionyſio* refert *Cicero*, loco mox laudato. *Cùm dormienti Cyro Sol ad pedes viſus eſſet, ter eum fruſtra appetivis manibus, cùm ſe convolvens Sol elaberetur & abiret: Ei Magi dixere (quod genus Sapientum habetur in Perſis) ex triplici appetitione Solis triginta annos Cyrum regnaturum eſſe portendi: Quod ita contigit, nam ad ſeptuageſimum pervenit, cùm quadraginta annos natus regnare cœpiſſet.* Duplex vulgò à Chronologis Epocha *Cyri* ſtatuitur, prima Regni Perſici, altera Babylonici Imperii. Olympiadis LV. anno primo Perſis regnare cœpit, ut aſſerunt *Diodorus Siculus* in Bibliotheca, *Thallus*, *Caſtor*, & *Polybius*, in Hiſtoriis, *Phlegon*, & *Julius Africanus* apud *Euſebium* Libro X. *Præparat. Evang* Babylonici verò Imperii Epocha ſtatuitur Olympiadis ſexageſimæ anno tertio, Æræ *Nabonaſſari* anno decimo ſupra ducenteſimum, adeoque Regni Perſici vigeſimo-ſecundo ineunte, quam Epocham confirmat Canon Ptolemaicus Babyloniorum Regum, *Cyro* novem annos Babylonici Imperii tribuens... Ob ſolutam Judæorum Captivitatem in Scripturâ *Cyrus* celebratur.

Cambyſes. III. *Cambyſes* patri *Cyro* ſucceſſit. Hunc Scriptura Sacra I. *Eſdra* IV. *Aſſuerum* & *Artaxerxem* vocat. Uxore ſuâ *Nitetide*, filiâ Pharaonis *Apriæ* ſeu *Ephrea* quondam Ægypti Regis inſtigante, bellum Ægyptiis intulit, Ægyptumque totam obtinuit, capto *Pſammenitho* Rege, quem taurino cruore propinato poſtea extinxit. Temerariâ & infœlice contra Æthiopes Expeditione partem ſui Exercitûs maximam amiſit. Sororem, eamdemque uxorem, calcibus in utero percuſſam occidit. Sororem non ſolùm contra naturæ Legem, ſed etiam contra mores Perſarum, uxorem acceperat, Juriſperitis reſpondentibus,

A Nullam quidem ſe invenire Legem quæ ſinat fratri nubere ſororem: Quamdam tamen invenire Legem quâ liceat Regi Perſarum facere quicquid libeat. Fratrem etiam *Smerdim* ex invidia interfecit. Cognitâ *Smerdis* nece, *Patizithes* Magus, quem *Cambyſes* rei domeſticæ Curatorem reliquerat, fratrem ſuum *Cambyſis* fratri cognominem, formâque ſimillimum in ſolium extulit. *Cambyſes* adverſus perduelles Magos Exercitum ducturus dum in equum inſilit, gladius vaginâ excidit, femurque læſit. Quo ex vulnere, ubi femoris os

B vitiatum eſt, membrumque celerrimè contabuit, poſt viginti dies è vita migravit, cùm annos ſeptem & menſes quinque regnaſſet, nullâ prole relictâ. De illius Expeditionibus, inſaniâ, crudelitate, plura docebit *Herodotus*, Libro III. De ipſo etiam *Juſtinus ex Trogo Pompeio* Libro I. Cap. IX. Annos *Cambyſis* à primo Imperii Perſici anno Autores nonnulli videntur numeraſſe, quòd *Cyrus* Regium nomen filio tribuiſſet. Quamobrem annos novemdecim *Cambyſi* tribuit *Clemens Alexandrinus*, octodecim verò *Cteſias*.

IV. Poſt *Cambyſis* obitum, *Prexaſpe* pernegante *Smerdim* fratrem *Cambyſis* à ſe fuiſſe inter- Smerdis Magus.

C fectum, *Smerdis* Magus, ſe *Smerdim* Cyri filium mentitus, ſecurus regnavit menſes ſeptem, qui reliqui erant ad implendum octavum annum Regni *Cambyſis*, omni liberalitatis genere ſubditos demereri ſtudens. Quem *Smerdim* vocat Herodotus, *Mardum* Æſchilus, Trogus Pompeius & Juſtinus *Oropaſten*, Cteſias *Sphendadatem* appellavit. Compertâ Magi intruſione, ſeptem Principes conſpiratione factâ ipſum è medio ſuſtulerunt, quorum unus erat *Darius Hyſtaſpis* filius. Hos cum Magis confudit *Ammianus Marcellinus*, qui ſeptem Magos poſt mortem *Cam-*

D *byſis* Perſidis Regnum iniiſſe ſcripſit Libro XXIII. In liberationis ab his Principibus partæ perpetuam memoriam, annuum *Magophoniæ* Feſtum à Perſis deinceps celebratum. Inter Principes convenit, ut ſub ortum Solis conſcenſis equis, cujus equus hinnitum primus edidiſſet, is Perſicum Imperium obtineret. Quod auſpicium cùm *Dario Hyſtaſpis* filio Oebaris equiſonis ſui arte obtigiſſet, cæteri ex equis deſilientes *Darium* adoraverunt, & Regem ſalutaverunt, Regnum illi à Deo decretum arbitrari. Nam & Solem Perſæ unum Deum eſſe credebant, & equos eidem ſacros habebant. Magophonia. Darius Hyſtaſpis.

V. Principio Regni, *Darius* Cyri filiam *Atoſ-*

E *ſam* in matrimonium recepit, regalibus nuptiis Regnum firmaturus, ut non tam in extraneum tranſlatum, quàm in familiam *Cyri* reverſum videretur. Præter *Atoſſam*, quæ *Cambyſi* fratri, ac deinde Mago nupſerat, *Artyſtonam* duxit virginem, quam *Cyri* pariter filiam facit *Herodotus*, & *Parmyn* filiam *Smerdis* filii *Cyri*, & filiam *Otanis* Principis, quæ Magum prodiderat. Imperium in viginti Provincias diviſit, ſinguliſque ſingulos Satrapas præfecit, taxato quod penderetur tributo per Nationes, cùm antea ſola munera Regibus ſuis afferrent, non tributa ſolvere

F cogerentur. Ob hanc tributi exactionem, Perſæ *Darium Inſtitorem*, *Cambyſem Dominum*, *Cyrum Patrem* appellabant. Talentorum quatuordecim millia quingenta & ſexaginta tributi nomine *Darius* percipiebat. Illato in Græciam bello, Samum, Miletum, Cariam, Chium, Leſbyum, Tenedum, aliaſque Ioniæ Civitates, Inſulaſque cepit. Deficientibus interim Chaldæis, Babylonem expugnavit, *Zopyri* dolis adjutus, ejuſque muros & portas evertit, & Babyloniorum Procerum tria millia patibulis affixit, datâ cæteris veniâ Urbem incolendi. Atque ut iidem

uxores haberent, onde proles ſuccreſceret, providit. Nam fœminas Babylonii rei frumentariæ conſulentes ſtrangulaverant. Itaque *Darius* vicinis undique Populis juſſit ut fœminas Babylonem mitterent, pro injuncto cuique numero. (Ex *Herodoto*, Libro III.) Expugnatâ Babylone, adversùs Scytas Expeditionem fecit, conſcriptio ſeptingentorum millium hominum Exercitu, præter Claſſem, quæ conſtabat ex Navibus ſexcentis. De quâ Expeditione legendus *Herodotus*, Libro IV. *Darius* injuriæ olim ab Athenienſibus illatæ memor, cujus ne unquam obliviſ- B ceretur, juſſerat famulo, ut quotidie ſibi paratâ cœnâ ter diceret: *Here, memento Athenienſium*: bellum rursùs Græciæ intulit. Primum belli impetum ſuſtinuit Eretria. Perſæ ſeptimo obſidionis die Urbe potiti, inde in Atticam navigaverunt, ejuſque magnam partem vaſtaverunt: Ab Hippia Piſiſtrati filio demum ducti in campos Marathonios, commiſſo prælio, ab Athenienſibus & Platæenſibus, *Miltiadis*, qui in Thracica Cherſoneſo dominatum obtinuerat, auſpiciis Perſæ profligati ſunt. Sex millia quadringenti cecidere. Celebris illius prælii meminere *Herodotus* Libro VI. *Trogi* Breviator *Justinus* C Libro II. *Pauſanias*, Libro IV. & X. *Cornelius Nepos* in Vita Miltiadis, *Valerius Maximus*, Libro V. Cap. III. *Æmilius Probus* in Miltiade, *Plutarchus* initio Parallelorum, & in Vitâ *Ariſtidis*, &c. Cùm majorem contra Græcos apparatum *Darius* in Aſia inſtrueret, Ægyptii à Perſis defecerunt. *Darius* Expeditionem in Ægyptios & Athenienſes ſuſcepturus, priùs, ex inſtituto Perſarum Regni Succeſſorem declaravit *Xerxem* ex *Atoſſâ* filiâ *Cyri* genitum. Dum verò profectionem in Græciam adornaret, ſupremum diem obiit, annis Imperii triginta-ſex ex- D pletis. (Ex *Herodoto*, Libro VII.) *Darius Hyſtaſpis* eſt *Aſſuerus* maritus *Eſther*. Quâ de re infra diſſeremus.

Xerxes. VI. *Xerxes* ſecundo poſt mortem *Darii* Patris anno, adversùs rebelles Ægyptios Exercitum duxit: Quos debellatos, & in arctiorem, quàm ſub *Dario* fuerant, ſervitutem redactos, *Achameni* fratri ſuo gubernandos tradidit. Expeditionem in Græciam ſuſcepit Olympiade ſeptuageſimâ-quintâ. Claſſem ejùs fuiſſe Navium longarum mille & ducentarum, armatorum ſeptingenta millia de Regno, & trecenta millia de auxiliis fuiſſe, proditum eſt. Inter reliquas Gentes E Perſico Imperio ſubditas erant & Judæi; quos cum *Xerxe* contra Græcos militaviſſe, ex *Chærilo* Poëta confirmat *Joſephus*, Libro I. *Contra Apionem*. De *Xerxe*, & ejus in Græciam Expeditione intelligitur Vaticinium illud *Danielis* Cap. XI. 2. *Ecce adhuc tres Reges ſtabunt in Perſide, & quartus ditabitur opibus nimiis ſuper omnes: & cum invaluerit divitiis ſuis, concitabit omnes adversùm Regnum Græciæ.* Ingenti Exercitui Dux deſuit (inquit Juſtinus) *Cæterùm, ſi Regem ſpectes; divitias, non Ducem laudes: Quarum tanta copia in Regno ejus fuit, ut, cum flumina mul-* F *titudine conſumerentur, opes tamen Regiæ ſupereſſent. Ipſe autem primus in fuga, poſtremus in prælio ſemper viſus eſt; in periculis timidus; ſicubi metus abeſſet, inflatus, denique ante experimentum belli, fiducia virium, veluti naturæ ipſius Dominus, & montes in planum ducebat, & convexa vallium æquabat, & quædam Maria Pontibus ſternebat, quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat. Hujus introitus in Græciam quàm terribilis, tam turpis ac fœdus diſceſſus fuit.* A Leonida Lacedæmoniorum Rege quatuor Græcorum millia duntaxat ducente, trecentæ Per-

A ſici Exercitûs Myriades, in anguſtis Theſſaliæ faucibus, quæ ab aquis calidis Thermopylæ ſunt dictæ, profligatæ ſunt. (Ex *Herodoto*, Libro VII. *Diodoro Siculo* Libro II. *Juſtino* Libro II. Cap. XI.) *Xerxes* reliquo Exercitu in Atticam traducto, Athenas, Theſpias, & Platæas vacuas hominibus incendit: Et quoniam ferro in homines non poterat, in ædificia igne graſſatus eſt. Quò magis penetrabat in Græciam *Xerxes*, eò plures eum Nationes ſequebantur: Melienſes, Dorienſes, Locri, Bœoli, Caryſtii, Andrii, Te- B nii, &c. Quibus ſupplementis priores jacturæ ita reſarcitæ fuiſſe exiſtimantur, ut non minori numero vel pedeſtres copiæ, vel navales ad Athenas & Salaminem promotæ fuerint, quàm ad Thermopylas. Sed ubique infœlix *Xerxes*, navali prælio ad *Salaminem* commiſſo, maximam cladem accepit. Perſicas Naves quingentas periiſſe, captaſve fuiſſe, *Cteſias* ſcribit. *Artemeſia* Regina Halicarnaſſi, quæ in auxilium *Xerxi* venerat, inter primos Duces bellum acerrimè ciebat: *Quippe ut in viro muliebrem timorem, ita in muliere virilem audaciam cerneres:* (inquit Juſtinus.) Adeò ut & ipſe *Xerxes* hâc occaſione di- C xiſſe feratur: Viros extitiſſe ſibi fœminas, fœminas autem viros. (Ex *Herodoto*, Libro VIII.) Eurybiadis Lacedæmonii virtute, & *Themiſtoclis* Athenienſis conſilio ac prudentiâ, parta Græcis eſt Salaminia Victoria, Olympiadis LXXV anno primo. De quâ & *Plutarchus* in Vitâ *Themiſtoclis*, & Libello *De Gloria Athenienſium*. Xerxes ex Græcia trepidus fugit, copiarum parte *Mardonio* Duci relictâ. Græci auditâ Regis fugâ conſilium ineunt Pontis interrumpendi, quem ille Abydo, veluti victor Maris fecerat, ut intercluſo reditu, aut cum Exercitu deleretur; aut D deſperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed *Themiſtocles*, timens ne intercluſi hoſtes deſperationem in virtutem verterent, conſilium iſtud diſturbavit: *Satis multos hoſtes in Græcia remanere* dicens, *nec augeri numerum retinendo oportere.* Ita referunt *Herodotus*, Libro VIII. & *Juſtinus*, Libro II. Reverſus in Perſidem *Xerxes*, bellum cum Græcis gerere non deſtitit, *Mardonio* Duce. Sed fortuna Regis cum Duce mutata non eſt. Pugnâ enim ad Platæas Bœotiæ Urbem commiſsâ, *Mardonius* victus occubuit, fugit *Artabazus* Dux Perſarum alter (quamquam *Juſtinus Cteſiam* ſecutus, *Mardonium* veluti ex naufragio, cum paucis profugiſſe ſcribat.) Totus Perſarum Exercitus diſſipatus eſt. Plusquàm centena millia cecidere. Caſtra referta Regalis opulentiæ capta. Unde primùm Græcos diviſo inter ſe auro Perſico, divitiarum luxuria cœpit. Eodem die navalem de Perſis victoriam Græci ad *Mycalen* reportarunt, Duce *Leotychide* Lacedæmonio. Mox Ionia tota, unà cum Æolenſibus, & Inſulanis, à Perſis defecit. De his legi poſſunt *Herodotus*, Libro IX. *Diodorus Siculus* Libro XI. *Pauſanias* in Laconicis, & Bœoticis, *Plutarchus* in Ariſtide, *Juſtinus* Libro II. *Cornelius Nepos* in Vita *Pauſaniæ*. Nec multò poſt F *Cimon* Miltiadis filius, Athenienſium Dux, Eione Thraciæ Urbe Perſis ereptâ, in Pamphylium Mare delatus, inſignes duas de Perſis victorias conſecutus eſt, navalem unam juxta Cyprum; terreſtrem alteram ad Eurymedontem Pamphyliæ fluvium. Naves trecentas & quinquaginta; Perſarum viginti millia cepit. Lege *Diodorum Siculum* Libro XI. *Thucydidem* Libro I. *Juſtinum* Libro II. *Plutarchum*, & *Cornelium Nepotem* in Vita *Cimonis*.

Xerxes Rex Perſarum, terror antea Gentium, bello in Græciam infœliciter geſto, etiam ſuis contemptui

tempeſtivè eſſe cupit. Quippe Artabanus Præfectus ejus, deficiente quotidie Regis Majeſtate, in ſpem Regni adductus, cum ſeptem robuſtiſſimis filiis Regiam veſperè ingreditur: (Nam amicitia jure ſemper illi patebat:) Trucidatoque Rege, voto ſuo obſiſtentes filios ejus dolo aggreditur. Securior de Artaxerxe, puero admodum, fingit Regem à Dario, qui erat adoleſcens, quo maturius Regno potiretur, occiſum, impellit Artaxerxem parricidium parricidio vindicare. Cum ventum ad domum Darii eſſet, dormiens inventus, quaſi ſomnum fingeret, interficitur. Dein cum unum ex Regis filiis ſceleri ſuo ſupereſſe Artabanus videret, metueretque de Regno certamina Principum, aſſumit in ſocietatem conſilii Bacabaſum; qui præſenti ſtatu contentus, rem prodit Artaxerxi, ut Pater ejus occiſus; ut frater falsâ parricidii ſuſpicione oppreſſus; ut denique ipſi parantur inſidiæ. His cognitis, Artaxerxes veritus Artabani numerum filiorum, in poſterum diem paratum eſſe armatum Exercitum jubet, recogniturus & numerum Militum, & in armis induſtriam ſingulorum. Itaque cum inter cæteros & ipſe Artabanus armatus aſſiſteret, Rex ſimulat ſe breviorem loricam habere: jubet Artabanum ſecum commutare: Exuentem ſe ac nudatum gladio trajecit: Tum & filios ejus corripi jubet. Atque ita egregius adoleſcens, & cædem Patris, & ſe ab inſidiis Artabani vindicavit. Ita refert *Juſtinus*, Libro III. Cap. I. Regnavit *Xerxes* annis viginti.

Megabyſum vocat Cteſias.

Artaxerxes Longimanus. VII. Succeſſit ipſi filius *Artaxerxes*, *Longimanus* appellatus, Princeps animi magnitudine ac lenitate præſtans, & in Judæorum Gentem beniguiſſimus. Contra perduelles Ægyptios, auxiliaribus Græcorum copiis fretos, primùm infauſto Marte pugnavit; ſed totam demum Ægyptum ſubegit, præter *Amyrtæum* Regem eorum qui in paludibus degebant. Hunc enim & propter magnitudinem paludis, & quia Gens illa bellicoſiſſima eſt Ægyptiorum, expugnare Perſæ non potuerunt. Claſſi etiam Græcorum Ægyptiis in auxilium venienti magnam cladem intulere. Sed mutatâ poſtmodum belli fortunâ, cùm navali prælio ad Ciliciam commiſſo Græci Perſas viciſſent, *Artaxerxes* pacem cum Græcis componere compulſus eſt. Paulò pòſt *Megabyzi* defectio Perſicum Imperium turbavit. Civili bello dedit occaſionem *Inari* Lybiæ Regis, & Græcorum quinquaginta, qui ſe in clientelam *Artaxerxis* contulerant, proditoria cædes, vindictæ *Ameſtris* Reginæ Matris permiſſa. De his legendi *Thucidides* Libro I. *Diodorus Siculus* Libro XI. & *Cteſias* in *Perſicis*, Libro XVII. cujus Excerpta *Photius* poſteritati ſervavit. Annos duos & quadraginta regnavit *Artaxerxes Longimanus*, ſecundùm *Cteſiam*. Filium unicum legitimum ex uxore *Damaſpia* reliquit, *Xerxem Secundum*: Spurios ſeptemdecim, in quibus erant *Sogdianus*, *Ochus*, & *Arſites*.

Xerxes Secundus. VIII. *Xerxes Secundus* filius *Artaxerxis Longimani*, ejuſdemque Succeſſor, à *Sogdiano* interfectus eſt quadrageſimo-quinto die poſt Patris obitum. (Ex *Cteſia*.) Annum unum Imperii ab aliquibus ipſi tributum *Diodorus Siculus* teſtatur ad annum quartum Olympiadis octogeſimæ octavæ, Libro XII.

Sogdianus. IX. *Sogdianus*, quem Cteſias *Secundianum* vocat, breve Imperium parricidio obtinuit. Ab *Ocho* ſublatus eſt, poſtquam ſex menſes & dies viginti regnaſſet.

Darius Nothus. X. Poſt *Sogdianum* ſive *Secundianum*, Perſis imperavit *Ochus*, qui mutato nomine *Darius* appellatus eſt, addito à Populis *Nothi* cognomine, quòd ſpurius eſſet. Uxoris *Pariſatidis* conſilio ac voluntati plurimùm tribuebat, ex qua, antequam Regno potiretur, *Ameſtrin* filiam, & *Arſacen* filium ſuſceperat: Regnum verò adeptus, ex eadem genuit *Cyrum*, *Artoſten*, *Oxendram*, & alios tredecim liberos. A *Dario* Rege deficiunt *Arſites* frater, & *Artyphius* Megabyſi filius. In *Artyphium* mittitur *Artaſyras*. Is ſemel iterumque victus, poſtremò victor *Artyphium* capit. *Paryſatis* Regina ſuadet *Artyphium* benigno vultu excipiendum eſſe, ut ejuſdem clementiæ ſpe *Arſites* quoque ad arma ſpontè ponenda inducatur; quod & fecit. Nam *Paryſatidis* lenociniis dementatus ad Regem venit. *Darius* Arſitem & Artyphium ſupplicio Cinerum ſuſtulit, quo *Sogdianum* priùs affecerat. De quo quidem ſupplicio canebat *Ovidius* in *Ibin*:

Utque necatorum Darii fraude Secundi,
Sic tua ſuccenſus deveret oſſa cinis.

Quænam ejus ſupplicii fuerit ratio, diſcimus ex *Machabæorum* II. Cap. XIII. 5. 6. 7. 8. *Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggeſtum undique habens cineris: Hæc proſpectum habebat in præceps. Inde in cinerem dejici juſſit ſacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum: Et tali lege prævaricatorem Legis contigit mori Menelaum. Et quidem ſatis juſtè: Nam quia multa erga Aram Dei delicta commiſit, cujus ignis & cinis erat ſanctus; ipſe in cineris morte damnatus eſt.* A *Dario Hyſtaſpis* id ſupplicii genus excogitatum ſcribit *Valerius Maximus* Libro IX. Cap. II. quem Viri Eruditi falli putant, cùm *Dario Hiſtaſpi* tribuit, quod *Dario Notho* tribuendum eſt. Medos perduelles domuit *Darius Nothus*. Filium ſuum *Cyrum Juniorem* Satrapiarum oræ maritimæ Principem conſtituit, dato mandato ut in bello contra Athenienſes gerendo Lacedæmoniis ſe adjungeret. Lege *Cteſiæ* Perſicorum Excerpta, *Xenophontem* Lib. I. Hellenicorum & Lib. I. *de Expeditione Cyri*, & *Diodorum Siculum* Lib. XIII. Babylone mortuus eſt *Ochus* ſive *Darius Nothus*, cùm annos novemdecim regnaſſet.

Artaxerxes Mnemon. XI. Huic ſucceſſit filiorum natu maximus *Arſicas* ſive *Arſaces*, mutato nomine *Artaxerxes* appellatus, qui à memoriæ fœlicitate ſingulari *Mnemonis* cognomentum obtinuit. Initio Regni fratrem *Cyrum*, interficiendi conſilio comprehenſum, compedibus aureis vinxit. Sed moriturum jam Mater ulnis complexa, ac capillo ſuo circumjiciens colligansque illius collum cum ſuo, multis lamentis & obſecrationibus veniam ipſi obtinuit, effecitque ut ad ſuam in Lydia & maritimis Civitatibus Præfecturam incolumis remitteretur. *Cyrus* in Lydiam reverſus, vinculorum memor, Græcis copiis clam coactis, & externo Milite variis prætextibus undique conquiſito, *Artaxerxi* fratri bellum intulit. Commiſſo prælio ad *Cunaxam*, locum à Babylone ſtadiis quingentis diſtantem, *Artaxerxes* à *Cyro* per ipſam loricam in pectore vulneratus eſt: Quod vulnus *Cteſias* ejus *Medicus* ſe curaſſe commemorat. *Cyrus* verò dum ſecundâ pugnâ elatus incautiùs in hoſtes fertur, à quodam percuſſus occubuit. Victor *Artaxerxes* contumelioſis modis in fratris cadaver ſævit: Caput & dexteram quâ percuſſus ab eo fuerat, abſcindens, & quaſi per triumphum circumferens. De his legendi *Cteſias* in *Photii Excerptis*, *Xenophon* Libro I. *De Expeditione Cyri*, *Plutarchus* in *Artaxerxe*, & *Juſtinus* Lib. V. Cap. XI. Huic *Cyri* adverſùs fratrem *Artaxerxem* Expeditioni *Xenophon* aderat, cui Libros *De Expeditione Cyri* meritò tribuunt Veteres, quamvis ipſe *Themiſtogeni Syracuſano* hanc Hiſtoriam tribuat *Hellenicorum* Libro III. Qua de re *Plutarchus* Libello *De Gloria*

Athenienſium ita cenſet : *Ipſe Xenophon ſua ſibi Hiſtoria fuit argumentum, ſcribens quomodo Exercitum duxerit, & quid præclarè geſſerit rei, ac de iis compoſitam Hiſtoriam eſſe à Themiſtogene Syracuſano; gloriam hanc alii deferens ſcriptionis, ut de ſe ipſo tanquam alio ſcribens, faciliùs fidem inveniret.* Poſt *Cyri* caſum, *Artaxerxi* nihilominus bellum adversùs Græcos, tum adversùs Lacedæmonios diuturnum fuit. Pax tandem arbitris Lacedæmoniis facta, quæ ab *Antalcida* Legato *Antalcidia* dicta eſt. Conditiones pacis fuere, ut Græcæ per Aſiam Civitates & Inſulæ ſub Regis Perſarum ditionem redirent, inter alias *Clazomena*, *Cyprus*, &c. reliquæ liberæ eſſent, ſuiſque Legibus à Græcis regerentur. Iſta conſtant ex *Xenophonte* Libro v. Hellenicorum, *Diodoro Siculo* Libro xiv. & *Plutarcho* in *Artaxerxe*. Mox Perſarum arma in *Evagoram* Regem Cypri converſa. Bellum ad decennii ferè tempus prorogatum, pace Perſis commodâ finitum eſt. Pacis conditiones fuere, ut *Evagoras* omnibus per Cyprum urbibus cedens, & unius Salaminis dominio contentus, annuum Perſarum Regi tributum penderet, illique ad imperata præſto eſſet. (Ex *Diodoro Siculo* Libro xv. *Iſocrate* in *Evagora*, & *Plutarcho* in *Artaxerxe*.) Caduſiis poſt hæc, Ægyptiiſque bellum intulit *Artaxerxes*. Exercitus Duces Ægyptiaco bello fuere *Pharnabazus* & *Iphicrates*: Sed cùm Ægyptios magnâ clade affeciſſent, mutuis diſſidiis victoriæ fructum amiſerunt. Lege *Diodorum Siculum* Libro xv. Extremis *Artaxerxis* temporibus, Perſicæ res in Aſia peſſum iverunt. A Perſis enim defecere ex Jonum Gente Lycii, Piſidæ, Pamphyli, & Cilices; & præter hos Syri ac Phœnices, cunctique ferè Maris Aſiani incolæ. *Tachos* etiam Rex Ægyptiorum, tractis in partes Lacedæmoniis, aliiſque Græciæ Civitatibus, bellum Perſis intulit, infelici tamen exitu. Nam ab *Ageſilao* mercenariorum è Græcia Militum decem millium Duce, quem incivili ſcommate offenderat, & ab Ægyptiis ſuis deſertus, ſibi metuens, Sidonem Phœniciæ, indéque ad Regem Perſarum fugâ ſe recepit: ut cum *Xenophonte*, & *Plutarcho* in *Ageſilao*, habent etiam *Theopompus* & *Lycias Naucratites* in *Ægyptiacis*, ab *Athenæo* Libro xiv. Cap. iv. laudati. Obiit *Artaxerxes Mnemon* anno Imperii ſui quadrageſimo-tertio. Severus fuit pravitatis Judiciorum vindex. *Cambyſem* enim imitatus, Judices quoſdam vivos excoriari, eorumque pelles circùm tribunalia expandi juſſit, ut Judices alii ſuper his ſedentes ſemper ante oculos ſupplicii, quod Judiciorum corruptela mereretur, exemplum ſibi propoſitum haberent. Ita refert *Diodorus Siculus*. Artaxerxi Mnemoni ex pellicibus centum quindecim filii fuere, ſed tres tantùm juſto Matrimonio ſuſcepti: *Darius*, *Ariarates*, (Plutarcho *Ariaſpes*,) & *Ochus*. Ex his *Darium* contra morem Perſarum, apud quos res non niſi morte mutabantur, per indulgentiam Pater Regem vivus fecit, nihil ſibi ablatum exiſtimans, quod in filium contuliſſet: Sinceriuſque gaudium ex procreatione capturus, ſi inſignia Majeſtatis ſuæ vivus in filio conſpexiſſet. Sed *Darius* poſt nova paternæ pietatis exempla, interficiendi patris conſilium cepit. Sceleratus, ſi ſolus parricidium cogitaſſet; tantò ſceleratior, quòd in ſocietatem facinoris aſſumptos quinquaginta fratres fecit parricidas. Cauſa parricidii ſceleratior ipſo parricidio fuit. Occiſo quippe *Cyro* fraterno bello, *Aſpaſiam* pellicem ejus Rex *Artaxerxes* in matrimonium receperat. Hanc patrem cedere ſibi, ſicuti Regnum, *Darius* poſtulaverat: Qui, pro indulgentia ſua in liberos, primò facturum ſe dixerat: Mox pœnitentiâ ductus, ut honeſtè negaret, quod temerè promiſerat, Solis eam Sacerdotio præfecit, (*Dianæ* habet *Plutarchus*) quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus Juvenis, in jurgia primò Patris erupit: Mox factâ cum fratribus conjuratione, dum patri inſidias parat, deprehenſus cum ſociis, pœnas parricidii Diis paternæ Majeſtatis ultoribus dedit. Conjuges quoque omnium cum liberis, ne quod veſtigium tanti ſceleris extaret, interfectæ. Poſt hæc, *Artaxerxes* morbo ex dolore contracto decedit, Rex, quàm pater felicior. Ita *Juſtinus* Lib. x. Cap. iii.

XII. *Artaxerxi Mnemoni* filius ſucceſſit *Artaxerxes Ochus*: qui timens parem conjurationem, Regiam cognatorum cæde, & ſtrage Principum replevit, nullâ ſanguinis, ſexûs, ætatis misericordiâ permotus, ſcilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur, (inquit *Juſtinus*.) — Artaxerxes Ochus.

In his *Ocham* ſororem vivam capite defodit, & Patruum cum centum ampliùs filiis ac nepotibus vacuâ areâ deſtitutum, jaculis confixit, ut refert *Valerius Maximus* Libro ix. Cap. ii. Adversùs Phœnices, Cyprioſque perduelles bellum fœliciter confecit. Ægyptum etiam univerſam expugnavit, Imperiique Perſici jugum ſubire coëgit, *Nectanebo* Rege in Æthiopiam pulſo, anno tertio centeſimæ ſeptimæ Olympiadis, ut conſtat ex *Euſebii* Chronico. Lege *Diodorum Siculum*, Libro xvi. *Pherendate* Ægypti Satrapa conſtituto, Babylonem cum Exercitu rediit, & Judæorum immenſam multitudinem captivam ſecum abduxit; pluribus in Hyrcaniam ad Mare Caſpium deportatis, ut ex *Julio Africano* refert *Georgius Syncellus*, & *Paulus Oroſius* commemorat Libro iii. Cap. vii. *Artaxerxem Ochum* anno Regni ſui vigeſimo-tertio ægrotantem *Bagoas* Eunuchus, Militum Tribunus, veneno ſuſtulit, Medici ad hoc operâ uſus. Eunuchus ille Natione Ægyptius *Ochum*, ob cæſum Apium in Expeditione Ægyptiaca, odio tam immani proſecutus eſt, ut non ſolùm contumeliam Gentis nece Regis ultus fuerit; ſed etiam ejus cadaver in minutas partes conciſum felibus projecerit, & ejus loco aliud ſepulchro Regio condiderit, atque ex ejus femoribus gladiorum manubria fecerit, ut ipſius animum ad cædes propenſum repræſentaret. (Ex *Diodoro Siculo* Libro xvii. *Æliano Varia Hiſtoria* Libro vi. Cap. viii. & *Severo Sulpicio Hiſtoria Sacra* Libro ii.)

XIII. *Artaxerxe Ocho* interfecto, *Bagoas* Eunuchus filium ejus *Arſen* natu minimum Regem conſtituit, ſimulque omnibus ejus fratribus necem intulit; ut deſertus hoc modo Rex tantò plus obſequii illi præſtaret. Cùm autem certis deprehenderet argumentis *Arſen* ſcelerum pœnas ab eo repetiturum; ipſum cum liberis, tertio Imperii anno, interemit; ut refert *Diodorus Siculus* Libro xvii. — Arſes.

XIV. Regia Domo ſic ad ſolitudinem redacta, cùm nemo ex ea Gente ſupereſſet, qui ſucceſſionem in Regno ſibi vendicaret, *Darium Arſamis* filium, *Codomanum* antè nuncupatum, ob memoriam priſtinæ virtutis ad Imperium provexit. *Arſames Artaxerxis Ochi* frater erat, *Artaxerxis Mnemonis* ex concubina filius: Hic *Siſygambin* ſororem in matrimonium habuit; quam *Darii* matrem fuiſſe *Diodorus*, *Arrianus*, & *Q. Curtius* teſtantur. Quanquam *Ælianus* Libro xii. Cap. xliii. ex ſerva genitum *Darium* referat, & *Plutarchus* in Vita *Alexandri* & Oratione i. & ii. *De Varia Alexandri Fortuna*, dicat *Darium Regis ſervum* & *Aſtandam* fuiſſe. Aſtanda — Darius Codomanus.

verò

verò linguâ Perſicâ eſt Angarus ſeu Tabellarius Regius, ut *Suidas* & *Heſychius* interpretantur. *Bagoas* Eunuchus, ſanguinariâ crudelitate, cui hactenus aſſuetus fuerat, inductus, medicatâ potione *Darium* necare ſtatuit. Sed inſidiis per indicium patefactis, Rex *Bagoa* comiter advocato poculum tradidit, & ad illud ebibendum vi hominem adegit, ut referunt *Diodorus Siculus* Libro XVII. & *Q. Curtius* Lib. VI. Cap. VI. *Darius* continuo acerboque bello ab *Alexandro Magno* Macedonum Rege laceſſitus, magnis cladibus affectus eſt, tribuſque prœliis celeberrimis ſuperatus, primo ad Granicum Phrygiæ amnem: Secundo ad *Iſſum* Ciliciæ Urbem, ubi caſtris ejus expugnatis, Matrem illius, uxorem eamdemque ſororem, ac filium adhuc puerum, duaſque filias cepit *Alexander*: Tertio in Gaugamelis ad flumen Bumadum, ſexcentis circiter ſtadiis ab Arbelis. Decretoria hæc pugna fuit, quâ *Darius* amiſit Imperium, in Mediam fugere compulſus. Ibi *Nabarzanis* Chiliarchæ & *Beſſi* Satrapæ Bactrianorum conjuratione compedibus aureis in curru vinctus, ab iiſdem gladio confoſſus eſt, cùm *Alexandrum* inſequentem fugeret, anno Imperii ſui ſeptimo, ætatis circiter quinquageſimo. Cùm eum *Polyſtratus* Macedo aſſecutus eſſet, animam in curru agentem, perferri hæc ſuo nomine ad *Alexandrum* juſſit: *Se nullis in eum meritorum officiis, maximorum illi debitorem mori, quod in Matre liberiſque ſuis, Regium ejus, non hoſtilem animum expertus, felicius hoſtem quàm cognatos ſortitus ſit: Quippe Matri & liberis ſuis ab eodem hoſte vitam datam: Sibi à cognatis ereptam, quibus & vitam & Regna dederit: Quamobrem gratiam illis eam futuram, quam ipſe victor volet. Alexandro referre ſe, quam ſolam moriens poteſt, gratiam: precari Superûm Inferûmque Numina, & Regales Deos, uti illi terrarum omnium victori contingat Imperium. Pro ſe juſtam magis, quàm gravem ſepulturæ veniam orare. Quod ad ultionem pertineat, jam non ſuam, ſed exempli, communemque omnium Regum eſſe cauſam, quam negligere, illi & indecorum, & periculoſum eſſe: Quippe cùm in altero juſtitiæ ejus, in altero etiam utilitatis cauſa verſetur. In quam rem unicum pignus fidei Regiæ dexteram ſe ferendam Alexandro dare.* Poſt hæc porrectâ manu expiravit. Quæ ubi *Alexandro* nuntiata ſunt, viſo corpore defuncti tam indignam illo faſtigio mortem proſecutus eſt: Corpuſque Regio more ſepeliri, & Majorum tumulis inferri juſſit. Hæc ex *Trogo Pompeio Juſtinus* Libro XV. Cap. XV. De *Darii* & *Alexandri* Geſtis lege *Arrianum* Libro I. II. & III. *Diodorum Siculum* Libro XVII. *Q. Curtium* prioribus quinque Libris, & *Plutarchum* in *Alexandro*. Cum *Dario* finem accepit Perſarum Imperium, cui ducentos & triginta annos tribuit *Q. Curtius*. Quæ quidem ratio conſtat, ſi ab initio Regni *Cyri* numerentur: Si verò ab initio Imperii & à devicta Babylone, ducentis duntaxat & octo annis ſtetit.

ARTICULUS V.

De Rebus Græcorum uſque ad Alexandrum Magnum.

I. Olympiadis quinquageſimæ anno primo *Piſiſtratus* tyrannidem Athenis occupavit eloquentiâ & arte potius quàm armis, ut teſtantur *Plutarchus* in *Solone*, *Polyænus* Libro I. Stratagematum, *Iſocrates* in Panathenaica, *Valerius Maximus* Libro VIII. Cap. IX. Ipſi pro viribus reſtitit *Solon* patriæ libertatis vindex acerrimus; ad cujus conſervationem cives adhortatus eſt loricâ clypeoque armatos. Cùm verò nil proficeret, poſitis ante Curiam armis: *Ego*, inquit, *quantum potui, Patriæ & Legibus opem tuli.* (Ex *Plutarcho* & *Laërtio in Vita Solonis*, & *Æliano Varia Hiſtoria Libro* VIII. *Cap.* XVI.) Eodem tempore floruit *Onomacritus* Athenienſis, cujus dicuntur eſſe Poëmata, quæ *Orpheo* adſcribuntur. (Ex *Clemente Alexandrino* Libro I. Stromatum.)

Piſiſtratus Athenienſium Princeps.

Onomacritus Poëta.

II. Olympiada quinquageſima-quarta, *Æſopus* inſignis ille Fabularum Autor, genere Thrax, (ſeu Phryx, ut aliis placet) ſacrilegii à Delphis inſimulatus, quaſi phialam *Apollinis* furatus eſſet, è rupe Phædria præcipitatus periit. Cujus cædis pœnas ab Oraculo Delphico ſæpius indictas *Iadmon* poſtea ſumpſit; ut referunt *Herodotus* Libro II. Cap. CXXXIV. *Ariſtophanes* Comicus in Veſpis, & ejus Scholiaſtes, *Plutarchus* Libro *De ſera Numinis Vindicta*, & *Euſebius* in Chronico. Fabularum *Æſopi* primum Autorem *Æſopum* non fuiſſe, ſed *Heſiodum*, cenſet *Quintilianus* Libro V. Cap. XI.

Æſopus Fabulator.

III. Olympiade quinquageſimâ quintâ claruit *Ariſteas Proconneſius*, qui Carmine Epico Hiſtoriam de Arimaſpis conſcripſit, monoculis hominibus, qui contra Gryphas auri cuſtodes continuum bellum gerant. Quod ad fabuloſam Hiſtoriam pertinere cenſet *Herodotus* Libro IV. Arimaſporum tamen meminere *Pauſanias* in *Atticis*, & *Plinius* Naturalis Hiſtoriæ Libro VII. Cap. II. *Ariſteas* Arimaſporum Autor *Præſtigiis nulli ſecundus* dicitur à *Strabone* Libro XIII. quòd Animam ſuam, quoties vellet, de corpore exire jactaret, longaſque peregrinationes conficere.

Ariſteas Proconneſius.

Eadem Olympiade *Crœſus* ultimus Lydorum Rex Alyatthæ patri ſucceſſit, anniſque quatuordecim regnavit, cum Græcis primùm Bellum gerens, quorum plurimas in Ionia & Æolide Civitates expugnavit, à *Cyro* demum Perſarum Rege victus, Regnoque privatus. Cùm Epheſum obſideret, jamque *Turris* cecidiſſet *Proditrix* appellata, præcipuum Urbis propugnaculum, & periculum expugnationis ob oculos verſaretur, *Pindarus*, qui Imperium in Urbe tenebat, conſilium Epheſiis dedit, ut extenſis funibus Portas Mœniaque *Dianæ* Templi columnis connecterent, atque ipſam Urbem Deæ conſecrarent. Id cùm feciſſent, *Crœſus* in honorem Numinis Urbi quaſi Anathemati pepercit, & cum Epheſiis fœdus pepigit, libertate eis ſervatâ. Ita refert *Polyænus* Libro VI. *Stratagematum.*

Crœſus Lydorum Rex poſtremus.

Eadem Olympiade vivere deſiit *Steſichorus* Himeræus, Poëta Lyricus: Qui primus inſtituit ut in choris citharâ caneretur. Heroas contra Trojam profectos Carmine Lyrico celebravit. Ipſius cum laude meminere *Dionyſius Halicarnaſſenſis*

nuſſenſis in Judicio de L. Auctoribus Græcis, *Quintilianus Inſtitutionum Oratoris* Libro x. Cap. I. *Horatius* Lib. IV. Ode IX. & *Sineſius* Libro *De Inſomniis*. Illum tanti fecit *Phalaris* Tyrannus, ut dixerit, Se multa quidem hominum millia vidiſſe, ſed nunquam noviſſe *Animam illuſtriorem*. Crœſi quoque temporibus floruit *Ibychus* Rheginus, Poëta Lyricus, qui ex Italia Samium venerat. Cùm in latrones incidiſſet, ab iiſque jugularetur, grues ſupervolantes aſpiciens, teſtes invocavit. Contigit poſtea ut graſſatores illi, cùm eſſent in Theatro, conſpectis fortè gruibus, cum riſu ſibi invicem inſuſurrarint: *Ibyci* vindices adſunt. Hæc vox ab iis, qui propiùs aſſidebant, excepta, & ad Magiſtratum delata, facinoris reos prodidit, ut refert *Plutarchus* Libro *De Garrulitate*, & *Zenobius* in explicatione Proverbii, Αἱ Ἰβύκου γέρανοι, id eſt, *Ibyci grues*. Hinc illud *Auſonii* in Monoſyllabis:

Ibycus ut ut periit, vindex fuit altivolans grus.

Philoſophi temporibus Crœſi celebres.

Crœſi temporibus floruere *Thales Mileſius*, Olympiadis quinquageſimæ octavæ anno primo defunctus, ut ex *Soſicrate* refert *Diogenes Laertius* in ejus Vita: *Anaximander Mileſius* ejuſdem *Thaletis* diſcipulus, qui *Primus Gnomonem invenit, eúmque Lacedæmone in loco capeandæ umbræ idoneo conſtituit. Horoſcopia quoque fabricatus eſt, quæ Solſtitia & Æquinoctia oſtenderent*: ut ex *Phavorini* Hiſtoria refert *Diogenes Laertius*. Quanquam gnomonis & horologii inventionem non illi, ſed *Anaximeni* ejus diſcipulo tribuit *Plinius* Libro II. LXXVI. *Anaximandro* coævum *Theognidem* Poëtam, *Gnomarum* Autorem, teſtatur *Euſebius* in Chronico. Ejus *Paræneſes* turpiſſimas eſſe, pudorique & caſtitati contrarias, obſervat *Suidas* in *Lexico*.

Theognis Poëta.

Pherecides Syrus.

IV. Circa Olympiadem quinquageſimam nonam floruit *Pherecides Syrus*, teſte *Diogene Laertio* in ejus Vita. Divinum potius quàm Phyſicum vocat *Cicero* Libro *De Divinatione*, qui è puteo hauſtam aquam cùm bibiſſet, poſt diem tertium Terræ motum prædixit futurum; quod & evenit. Primus Philoſophorum Animos hominum ſempiternos eſſe docuit, ut refert idem Orator *Tuſculanarum Quæſtionum* Lib. I. Nullo uſum Præceptore, ſuopte ingenio Philoſophum inſignem evaſiſſe, poſtquam arcana Phœnicum Commentaria nactus fuerat; & opinionem de Animarum tranſmigratione primum invexiſſe, teſtatur *Heſychius*. Diſcipulum habuit *Pythagoram*. Pediculari morbo obiiſſe, propterea quòd jactitaſſet, ſe etiamſi nulli Deo rem ſacram faceret, nihilo injucundiùs vitam egiſſe, quàm qui Hecatombas ſacrificarent, refert *Ælianus* Lib. IV. *Variæ Hiſtoriæ* Cap. XXVIII. Lege *Diogenem Laertium* in ejus Vita.

Pythagoras.

V. *Pythagoras Samius* anno ætatis ſuæ duodevigeſimo ad *Thaletem*, *Anaximandrum*, & *Pherecidem* diſcendi causâ venerat. Deinde conſilio *Thaletis* migraverat in Ægyptum, à *Polycrate* Samiorum Tyranno per Epiſtolam *Amaſidi* Regi commendatus, quem *Semneſerteum* etiam appellatum fuiſſe veriſimile eſt. *Semneſerteo* enim regnante, *Pythagoram* in Ægypto fuiſſe refert *Plinius* Lib. XXXVI. Cap. IX. Ibi verò annos viginti-duos cum Sacerdotibus verſatus, Aſtronomiæ & Geometriæ operam dedit, cunctiſque eorum Sacris initiatus eſt, & circumciſus, ut ad adyta admiſſus, Myſticam Ægyptiorum Philoſophiam diſceret: Quo in ſtudio *Sonchidis* Ægyptii Archiprophetæ operâ præcipuè uſus eſt. Inde à *Cambyſis* Militibus captus, & Babylonem abductus, Magorum ibi diſciplinam hauſit. Brachmanas præterea Indorum Philoſophos audiiſſe fertur. *Is ergo* (inquit *Euſebius* Lib. x. Præparationis Evangelicæ Cap. IV.) *cum ab aliis Aſtrologiam, Geometriam ab aliis, ab aliis Arithmeticam & Muſicam, aliaque ab aliis didiciſſet, à ſolis Græcis auferre nihil potuit, tantâ illi tum penuriâ ſapientiæ, ac rerum omnium ignorantiâ laborabant. Contra peregrinis ipſe artibus doctrinisque cumulatus, eruditionis omnis in Græcia fontem aperuit. Ab eo privatam Philoſophiæ genus propagatum eſt, quod ab Italia ubi plurimum viguerat, Italicum appellarant.* Ipſum in Italia obiiſſe anno quarto Olympiadis ſeptuageſimæ ſcribit *Euſebius* in Chronico. Metaponti è vita migraſſe tradit *Juſtinus* Libro XX. Cap. IV. ejuſque tantam admirationem fuiſſe, ut ex domo ejus Templum facerent, eumque pro Deo colerent. Ipſum Crotonienſes in luxuriam effuſos auctoritate ſuâ ad uſum frugalitatis revocaſſe, idem Hiſtoricus tradit; conſecutúmque eſſe diſputationum aſſiduitate, *Ut Matronæ auratas veſtes, cæteraque dignitatis ſuæ ornamenta, velut inſtrumenta luxuriæ deponerent, eáque omnia delata in Junonis Ædem ipſi Deæ conſecrarent, præ ſe ferentes, vera ornamenta Matronarum pudicitiam, non veſtes eſſe.* Lege *Diogenem Laertium*, & *Jamblichum* in Vita *Pythagoræ*. Plura Hebræorum dogmata in ſuam Philoſophiam eum traduxiſſe, *Hermippus* à *Joſepho* Lib. I. *Contra Apionem* laudatus, & ab *Origene Lib.* I. *Contra Celſum*, indicat. Quod ipſum etiam *Ariſtobulus* Judæus, apud *Clementem Alexandrinum* Libro I. *Stromatum* & *Euſebium* Lib. XIII. *Præparationis Evangelicæ* confirmat.

Simonides, Phocylides, Anacreon Poëta Xenophanes Philoſophus.

Iiſdem, quibus *Pythagoras*, temporibus claruere *Simonides Ceus* Poëta Lyricus, cujus meminit *Ariſtoteles* III. Rhetoricorum Cap. II. *Phocylides* Miletò in Ionia oriundus: *Anacreon*, cujus exquiſitum ingenium, ſed mores corruptiſſimos, Lyrici verſus ſuperſtites indicant. De quo *Athenæus* Deipnoſophiæ Lib. x. p. 429 *Ineptus quidem Anacreon eſt, qui totam ſuam Poeſim ebrietatis laudibus & mentione contexuerit. Itaque reprehendunt multi ejus Poemata, quòd totum ſe luxurioſæ mollique vitæ tradidit, non videntes ſobrium illum inter ſcribendum, & temperantem, ultro temulentiam ſimulare, quamvis id neceſſe minimè foret.* Et *Horatius* Epod. XIV. ad *Mæcenatem*.

Non aliter Samio dicunt arſiſſe Bathyllo
Anacreonta Teium,
Qui perſæpè cavâ teſtudine flevit amorem,
Non elaboratum ad pedem.

His coævus fuit *Xenophanes* Colophonius, Phyſicus & Poëta, de quo *Diogenes Laertius*: Hunc Eleaticæ Philoſophiæ parentem fuiſſe ſcribit *Euſebius* Lib. x. *Præparationis Evangelicæ*. Cap. IV.

Oſtraciſmus Athenis inſtitutus.

VI. Olympiade ſexageſſima-ſeptima, poſt ejectos Athenis Piſiſtratidas, Lex Oſtraciſmi à *Cliſthene* introducta eſt adversùs eos qui tyrannidem affectare viderentur. Fiebat autem Oſtraciſmus hoc modo: Civium unuſquiſque teſtæ ſive oſtraco inſcribebat nomen ejus, qui plurimùm habere virium ad Democratiam evertendam videretur. Cui igitur plures teſtæ nomine ipſius inſcriptæ obveniſſent, is patria excedere ad annos quinque jubebatur, bonorum ſuorum uſu illi permiſſo. Hujus Legis meminere *Diodorus Siculus* Lib. XI. p. 41. *Plutarchus* in Vita *Ariſtidis*, qui tamen Oſtraciſmi Lege decennale exilium

lium conſtitutum ait, cum quinquennale dumtaxat *Diodorus Siculus* habeat. *Cliſthenem* ejectis Tyrannis Democratiam Legibus *Solonis* conſtitutam reſtituiſſe, teſtatur *Iſocrates* in *Areopagitico*.

Zeno Eleates Philoſophus.

VII. Olympiade ſeptuageſima floruit *Zeno* Eleates Philoſophus, *Parmenidis* auditor, cui Dialecticæ inventio tribuitur. A *Nearcho* Eleæ Tyranno, quem *Plutarchus Demylum* appellat, cruciatus, in tormentis obiit, perpeſſus omnia potiùs quàm delendæ tyrannidis conſcios indicaret. Cujus patientiam prædicant *Cicero* Tuſculan. II. & Lib. III. De Natura Deorum, *Tertullianus* Apologetici Capite ultimo: *Zeno*, inquit, *Eleates conſultus à Dionyſio, quidnam Philoſophia præſtaret? Cùm reſpondiſſet, contemptum mortis, flagellis Tyranni ſubjectus, ſententiam ſuam ad mortem uſque ſignabat*. In Tyranni nomine apud *Tertullianum* error obrepſit. Pro *Dionyſio* ſubſtituendum *Demylo*. De eodem Philoſopho *Clemens Alexandrinus* Lib. IV. *Stromatum* p. 496. *Zeno quoque Eleates dum cogeretur arcanum aliquod enunciare, reſtitit tormentis, nihil confitens, qui etiam poſtremò linguam erodens, eam exſpuit in Tyrannum, quem alii quidem Nearchum, alii verò Demylum appellant*. Lege & *Diogenem Laertium*.

Themiſtocles Archon Atheniensium.

VIII. Olympiadis ſeptuageſimæ-primæ anno quarto *Archon* fuit Athenis *Themiſtocles*, qui conſiliis ſuis, induſtria, fortitudine, patriam à Perſis ſervavit: & poſtea ob nimiam potentiam ab ingratis civibus pulſus, ad *Artaxerxem Longimanum* confugit, à quo benigniſſimè ſuſceptus, magniſque muneribus donatus eſt. Tres Urbes ei ſtipendiarias fecit *Artaxerxes*, unam ad frumentum, alteram ad vinum, tertiam ad obſonium ſuppeditandum. Tunc ad familiares dixiſſe fertur: *O pueri, periieramus, niſi periiſſemus*. Refert *Plutarchus Oratione* I. *De Fortuna vel Virtute Alexandri*. De illius morte variant Autores. Exceptum paterâ tauri ſanguinem hauſiſſe, & ſic mortem ſibi conſciviſſe, fama fuit, cùm patriam prodere nollet, vel quæ Regi Perſarum contra illam promiſerat, implere ſe poſſe deſperaret. Ita *Valerius Maximus* Lib. V. Cap. VI. Alii Magneſiæ morbo mortuum narrant, ut *Thucydides*, & *Cornelius Nepos*. Quin & *Cicero* Lib. *De Claris Oratoribus*, qui *Brutus* inſcribitur: *Ut tu*, inquit, *de Coriolano, ſic Clitarchus, ſic Stratocles de Themiſtocle finxit. Nam quem Thucydides, qui & Athenienſis erat, & ſummo loco natus, ſummuſque vir, & paulò ætate poſterior, tantùm mortuum ſcripſit, & in Attica clam humatum addidit, fuiſſe ſuſpicionem veneno ſibi conſciviſſe mortem: Hunc aiunt, cùm taurum immolaviſſet, excepiſſe ſanguinem paterâ, & eo poto, mortuum concidiſſe. Hanc enim mortem rhetoricè & tragicè ornare potuerunt: Illa mors vulgaris nullam præbebat materiam ad ornatum*. Memoriâ fuit incredibili *Themiſtocles*, adeò ut omnium civium nomina per-» ciperet. Cùm quidam doctus homo atque in-» primis eruditus ad eum acceſſiſſet, eique artem » memoriæ, quæ tùm primùm proferebatur, pol-» licitus eſſet ſe traditurum, ei reſpondiſſe fertur, » *Gratiùs ſibi illum eſſe facturum, ſi ſe oblivisci* » *quæ vellet, quàm ſi meminiſſe docuiſſet*. Ita re-» fert *Cicero* Lib. II. *De Oratore*, ſubditque; » Ipſum ita reſpondiſſe, ut intelligere poſſemus, » nihil ex illius animo, quod ſemel eſſet infu-» ſum, unquam effluere potuiſſe: Cùm quidem » ei fuerit optabilius oblivisci poſſe potiùs, quod » meminiſſe nollet, quàm quod ſemel audiſſet vi-» diſſetve, meminiſſe.

Æſchylus Poëta.

IX. *Themiſtocli* coævus fuit *Æſchylus* Poëta
A Tragicus, de quo legi poſſunt *Ariſtoteles* Lib. *De Arte Poetica*, Cap. XI. *Horatius De Arte Poëtica*, Verſ. 279. & ſeq. *Plutarchus* Lib. *De modo legendorum Poëtarum* & in Sympoſiaco, *Dionyſius Halicarnaſſenſis* in Opoſculo Critico & *Quintilianus* Lib. X. *Inſtitutionum Oratoris* Cap. I.

Sophocles Poëta, Anaxagoras, aliique Viri docti.

Æſchylo ſuppar fuit *Sophocles* Tragicorum Princeps à *Cicerone* Lib. II. De Divinatione, *Dionyſio Halicarnaſſenſi* in Opuſculo Critico, *Quintiliano* Cap. I. Inſtitutionum Oratoris Cap. I. *Ariſtotele* Lib. De Arte Poëtica, *Virgilio*, aliiſque judicatus. Ex ejus Tragœdiis plurima
B Chriſtianis conſona dogmatibus, quod ſpectat Dei cultum, virtutis amorem, horrorem vitiorum refert *Clemens Alexandrinus* paſſim in *Stromatibus*. Cum in certamine Tragœdiam dixiſſet, ancipiti ſententiarum eventu diu ſollicitus, aliquando tamen unâ ſententiâ victor, cauſam mortis gaudium habuit, ut refert *Valerius Maximus* Lib. IX. Cap. XII.

Ad eadem penè tempora pertinet *Pindarus Thebanus*, Poëtarum Lyricorum Princeps, à *Dionyſio Halicarnaſſæo*, *Quintiliano*, *Horatio* Lib. IV. Ode II. *Longino* Lib. *De Sublimi*, & aliis
C laudatus.

X. Iiſdem temporibus floruit *Anaxagoras* Clazomenius, Philoſophus, qui Olympiadis ſeptuageſimæ octavæ anno ſecundo prædixiſſe dicitur Syderum ſcientiâ, grandem lapidem inſtar duarum molarum è cœlo delapſum iri, quod interdiu contigit in Thraciæ parte ad Ægos flumen, ut referunt *Diogenes Laertius* in ejus Vita, *Plinius* Lib. II. Cap. LVIII. & *Plutarchus* in *Lyſandro*.

XI. Olympiade octogeſima, florebat Athenis *Pericles Xanthippi* filius, ab *Anaxagora* Philo-
D ſopho eruditus. *Primùm ſe Orator extulit, primùmque etiam monumentis & literis Oratio eſt cœpta mandari: Tamen ante Periclem, cujus Scripta quædam feruntur, & Thucydidem, (qui non naſcentibus Athenis, ſed jam adultis fuerunt) litera nulla eſt, quæ quidem ornatum aliquem habeat, & Oratoris eſſe videatur*. Verba ſunt *Ciceronis* in *Bruto*.

Herodotus & Thucydides Hiſtorici.

XII. Iiſdem temporibus florebat *Herodotus Halicarnaſſenſis*, qui Olympiadis octogeſimæ-quartæ anno tertio Libros ſuos Athenis in Panathenæorum Panegyri recitavit, anno ætatis XLII.
E ut notat *Voſſius* Lib. *De Hiſtoricis Græcis*. Hinc ad ſcribendum excitatus eſt *Thucydides* cùm *Herodotum* Libros ſuos recitantem audiviſſet, ut referunt *Marcellinus* in Vita Thucydidis, *Photius* in Bibliotheca, Cod. LX. & *Suidas*.

Euripides, & Protagoras Athenienſi damnatus.

His Hiſtoricis coævi fuere *Euripides* Poëta Tragicus, Athenienſis, & *Protagoras Abderites* Sophiſta. *Euripides* Anaxagoræ Auditor fuit, quem cùm videret periclitari ob quædam ſua dogmata, ad Tragœdias ſcribendas converſus eſt. Ejus cum laude meminere *Ariſtoteles* Lib. De Arte Poëtica, *Ariſtophanes* in Ranis; *Cicero*
F Epiſt. Famil. VIII. ad Tironem, *Dionyſius Halicarnaſſenſis* in *Opuſculo Critico*. Lege & *Euſebium* Lib. V. *Præparationis Evangelicæ* Cap. XXXIII.

Protagoram onerum bajulum cùm vidiſſet *Democritus* ligni caudices plurimos portantem, & cum illo onere facilè atque expeditè incedentem, ubi juncturam poſituramque ligni conſideraſſet, acervum illum, & quaſi orbem caudicum, funiculo brevi comprehenſum; ratione quadam quaſi geometricâ librari, contínerique animadvertit. Itaque ſolertiam hominis demiratus, eum abduxit, & Philophiam docuit. Refert *A. Gellius* Lib. V. Cap. III. Non ſolùm Philoſophus, ſed & Orator ſummus evaſit. Rerum illuſtrium

locos communes ſcripſit. Putavit id cuique eſſe, quod verum videatur. Atheiſmi ab Athenienſibus damnatus eſt, *Laertio* teſte. *Cum enim in principio Libri ſic poſuiſſet, De Diis neque ut ſint, neque ut non ſint, habeo dicere*, Athenienſium juſſu *Urbe atque agro eſt exterminatus, Librique ejus in concione combuſti.* Verba ſunt *Ciceronis* Lib. I. *De Natura Deorum.* De eodem *Joſephus* Lib. II. contra *Apionem*, p. 1079. *Protagoras niſi citò fugiſſet, comprehenſus occiſus fuiſſet, eò quòd dubium de Diis Athenienſium conſcripſiſſe putabatur.*

Bellum Peloponneſiacum.

XIII. Bellum Peloponneſiacum inter Lacedæmonios & Athenienſes cœpit anno primo Olympiadis octogeſimæ-ſeptimæ, annis ſcilicet XLVIII. poſt *Xerxis* in Græciam tranſitum, ut apud *Clementem Alexandrinum* docet *Eratoſthenes.* Hujus Belli Hiſtoriam octo Libris accuratè ſcripſit *Thucydides.* Annis viginti-ſeptem duravit, Athenienſibuſque exitiale fuit, expugnatis à *Lyſandro* Lacedæmonio Athenis. Eo bello flagrante vixit *Diagoras* patriâ Melius, Philoſophus & Poëta, *Democriti* Diſcipulus, qui Deos eſſe negavit, & cùm Athenas, captâ Patriâ conceſſiſſet, Eleuſinis Sacra ſugillavit tanquam virtuti contraria: Et ne ligna rapis coquendis deeſſent, *Herculem* ſuum ligneum diſſecuit, & igni tradidit; ideoque impietatis ab Athenienſibus damnatus eſt, ut referunt *Joſephus* Lib. II. contra Apionem, *S. Epiphanius* in Ancorato, *Clemens Alexandrinus* in Protreptico, & *Athenagoras* in Apologia pro Chriſtianis.

Diagoras impietatis damnatus ab Athenienſibus.

Chœrilus Samius Poëta.

XIV. Olympiade nonageſimâ-quartâ florebat *Chœrilus* Samius Poëta non ignobilis, quem *Lyſander* in comitatu ſuo habere ſolebat, ut res à ſe geſtas celebraret, teſte *Plutarcho*, in *Lyſandro.* Hic victoriam à Græcis de *Xerxe* reportatam carmine deſcripſit, atque ab *Archelao* Macedoniæ Rege pro ſingulis Verſibus totidem ſtateres aureos retulit, ut refert *Suidas.* Cavendum ne cum altero *Chœrilo* Athenienſi, Poëta Tragico confundatur. *Horatium* ſeſe lit memoria, qui pro *Archelao* nominavit *Alexandrum*, cùm *Alexandro* coævus *Chœrilus* non fuerit.

Lib. II. Epiſt. I.

Gratus Alexandro Regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui Verſibus, & malè natis
Retulit acceptos regale Numiſma Philippos.

Hippocrates Medicorum Princeps.

Ejuſdem Olympiadis anno primo *Hippocratem* Coum, Medicorum Principem, obiiſſe, tradit *Soranus* in ejus Vita. Inter *Hippocratis* Epiſtolas extant Literæ ab *Artaxerxe Longimano* Perſarum Rege ad *Patum* ſcriptæ, quibus eum rogat, ut Exercitui ſuo gravi peſte laboranti opem ferat. *Patus* ibidem reſpondet, Se quidem nihil poſſe, ſed eſſe in Græcia *Hippocratem* quemdam Coum, in Arte Medica longè præſtantiſſimum. *Artaxerxes* ad *Hyſtanem* Helleſponti Præfectum ſcripſit, ut quovis ſtipendio pellectum *Hippocratem* ad ſe mitteret. *Hippocrates* reſpondit: Sibi Perſarum opes attingere fas non eſſe, neque barbaros Græcorum hoſtes à morbis liberare.

Socrates Philoſophus.

XIV. Iiſdem temporibus florebat *Socrates* *Archelai* Auditor, & *Platonis* Magiſter, Ethicæ Philoſophiæ parens. Ab *Anyto* & *Melito* impietatis accuſatus, cicutâ hauſtâ extinctus eſt, ex Judicum Athenienſium ſententiâ, Olympiadis nonageſimæ-quintæ anno primo, *Artaxerxe Mnemone* Perſis imperante. De ejus vita, doctrinâ, & morte, lege *Diogenem Laertium*, *Diodorum Siculum* Lib. XIV. *Platonem* in Phædone, & in *Apologia Socratis*, *Ciceronem* Tuſculanæ. v.

A *Ælianum* Variæ Hiſtoriæ Lib. I. Cap. XVI. *Tertullianum* Lib. *De Anima* Cap. I. *Clementem Alexandrinum* Lib. I. *Stromatum* p. 311. & 334. Lib. II. p. 412. & 417. Libro V. p. 592. & 595. *Euſebium Cæſarienſem* Lib. I. *Præparationis Evangelicæ* Cap. VIII. Lib. V. Cap. XXIX. Lib. VI. Cap. IX. Lib. XIII. Cap. X. & Cap. XIII. & Lib. XIV. Cap. V. & *S. Auguſtinum* Lib. VIII. *De Civitate Dei*, Cap. III. Concitatis inimicitiis, calumnioſâ criminatione damnatus, morte multatus *Socrates.* Sed eum poſtea illa ipſa, quæ publicè damnaverat, Athenienſium Civitas pu-
B blicè luxit: In duos Accuſatores ejus uſque adeò Populi indignatione converſâ, ut unus eorum oppreſſus vi multitudinis interiret; exilio autem voluntario atque perpetuo pœnam ſimilem alter evaderet. Familiare Dæmonium habuiſſe fertur, idque de ſe ipſo teſtatur in Theage: *Eſt enim mihi*, inquit, *quod ab ineunte ætate divinâ ſorte accidit, ſignum Dæmonis. Id autem eſt vox, quæ ubi fuerit edita, retinet ne faciam quod ſum facturus, hortatur autem nunquam.* Refert *Clemens Alexandrinus* Lib. I. *Stromatum.* Angelum Cuſtodem ſingulis hominibus datum *Socrates* & Diſcipulus illius *Plato* quodammodo intellexiſſe videntur,
C ut notat *Clemens Alexandrinus* Lib. V. *Stromatum* pag. 592. ubi de *Platone* ait: *Parvorum autem, convenienter Scripturæ, & minimorum Angelos Deum videntes; quinetiam noſtri curationem & viſitationem quæ ad nos venit per Angelos qui nobis præſunt, indicant, non veretur ſcribere, Poſtquam omnes Animæ vitam elegiſſent, ita ut ſortitæ erant, ordine accedere ad Lacheſim: Illum autem eum, quem unuſquiſque elegit Dæmonem, cum eo mittere vitæ Cuſtodem, & ut adimpleat ea quæ elegerit. Fortaſſe autem Socrati quoque Dæmonium*
D *tale quid ſignificabat.* Cleanthes in ſecundo *De Voluptate*, dicit *Socratem* ubique docere, *Eumdem eſſe virum juſtum & beatum: Eumque execrari, qui primus diviſit juſtum ab utili, ut qui rem fecerit impiam.* Refert *Clemens Alexandrinus* II. *Stromatum* p. 417. Hinc internam pulchritudinem & morum honeſtatem à Diis precabatur, ut idem *Clemens* obſervat p. 594. *Servator*, inquit, *cùm Deum diligere juſſiſſet & proximum, dicit ab his duobus Mandatis totam Legem pendere & Prophetas. Hæc dogmata vulgo jactant Stoici, & ante eos in Phædro precans Socrates:*
E *O Pan, & Dii alii, date mihi ut intus ſim pulcher & honeſtus.* Auditores à fœdis voluptatibus abducebat, ut idem *Clemens* obſervat p. 412. *Socrates itaque jubet ea cavere, quæ perſuadent ut non eſurientes comedant, & bibant non ſitientes: Et pulchros aſpectus, & oſcula, ut quæ ſcorpiis & araneis gravius venenum naturaliter emittant.* Nonnemini quærenti, *Uxoremne duceret? Neutram in partem reſpondit; ſed tantùm: Utrumlibet feceris, te pœnitebit. Alteri liberorum cupido, rectè ac prudenter facturum negavit, dum neglectis rationibus iis, quibus optimè liberos, ſi quos aliquan-*
F *do ſuſciperet, educare poſſet, eâque prorſus cogitatione miſſâ, unum id ageret, quemadmodum liberos ſuſciperet. Alteri, qui quòd malè domi haberetur, aliò migrare ſtatuerat, ſanum id eſſe conſilium negavit, quòd cùm ſuo patriam loco relinqueret, tum ſuam ſecum efferret ſtultitiam, quæ non minorem ſibi apud alios, quàm apud ſuos offenſionem ac moleſtiam crearet.* Neque verò tantùm ubi conſuleretur, ſed etiam ultro ac ſponte hoc congreſſionum genus expetens, egregia Oracula effudit; ut notat *Euſebius* Lib. V. *Præparationis Evangelicæ* Cap. XXIX. Idem Lib. XIII. Cap. X. *Socratis* verba paulò ante mortem cum Chriſtianis Dogmatibus convenire obſervat. *Vos equidem Athenienſes,*

Athenienſes, inquiebat, complector ac diligo, ſed tamen Deo potiùs quam hominibus obtemperabo, nec dum ſpirare quidem, eique rei vacare potero, philoſophari deſinam, voſque cohortari, & in quemcunque veſtrûm incidero, cum more meo libere ac fidenter admonere.... Si mors aliqua velusi migratio eſt in alias quaſdam oras, veraque ſunt ea quæ dicuntur, qui è vitâ exceſſerunt, illas univerſos incolere: Quid jam eo beatius eſt, judices, &c, cùm ab iis, qui ſe Judicum numero haberi volunt, evaſeris, ad eos devenire, qui verè Judices appellentur, Minoem, Rhadamanthum, Æacum, Triptolemum, convenireque Heroes illos, qui juſte & cum fide vixerint? Hæc peregrinatio vilíſne vobis & contemnenda videri poteſt? Ut verò colloqui cum Orpheo, Muſæo, Heſiodo, Homero liceat, quanti tandem æſtimatis? Equidem ſæpe mori vellem, ut ea quæ dico mihi liceret invenire. Quantâ porro delectatione afficerer, cùm Palamedem, cùm Ajacem, cùm Veteres alios judicio iniquorum circumventos atque damnatos convenirem? &c. Quibus, inquit *Euſebius*, noſtra hæc gemina: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus... Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere... Scire etiam, quod ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in Cœlis. Et peregrinantes à corpore, verſamur cum Domino*: Qui etiam omnibus qui in eum ſperaverint, ſuavem io *Abrahæ*, *Iſaac*, & *Jacobi* ſinu quietem, atque in cæterorum Prophetarum Juſtorumque conſortio, qui Hebræos inter Deo cari fuerint, ſempiternæ vitæ felicitatem pollicetur. Cùm de *Socrate Zopyrus* Phyſiognomus aliena quædam & plurimùm à *Socratis* inſtituto vitæque genere diſcrepantia conjeciſſet, eâque de causâ riſu ab iis, qui cum *Socrate* erant, exceptus eſſet; negavit Socrates *Zopyrum* falli, talem enim ſeſe naturæ vi futurum, niſi Philoſophiæ ſtudiis naturæ vitia ſuperaſſet. Refert *Alexander Aphrodiſæus* apud *Euſebium* Lib. vi. *Præparationis Evangelicæ* Cap. ix.

Act. v. 29. Matth. 10. 28. II. Cor. v. 1.

Iſocrates. XV. Olympiade nonageſimâ nonâ florebat Athenis *Iſocrates* Orator ſuaviſſimus, qui ejuſdem Olympiadis anno tertio Panegyricam Orationem habuit.

Bellum Bœoticum. Olympiadis centeſimæ anno tertio, Bœoticum bellum extitit inter Lacedæmonios & Bœotios, de quo *Diodorus Siculus* Lib. xv. *Xenophon Hellenicorum* v. *Plutarchus*, & *Cornelius Nepos*, in Vita *Pelopidæ*.

Plato Philoſophus. XVI. *Plato* Philoſophus Atheníenſis anno poſtremo Olympiadis octogeſimæ-ſeptimæ natus, *Socratis* Diſcipulus, *Euclidis* in Mathematicis Auditor, cùm magnam ſibi nominis claritatem peperiſſet, obiit Olympiadis centeſimæ-octavæ anno primo, *Ocho* Perſis imperante. Lege *Diogenem Laertium* in ejus Vita. De Deo, & Animorum immortalitate quamvis multa *Plato* ſcripſerit cum Hebræorum, Chriſtianorumque dogmatibus convenientia, ſcopum tamen tantum abeſt ut ſemper attigerit, ut in pluribus à veritate immaniter aberraverit. De doctrinæ illius conſenſione cum Hebræorum dogmatibus, vel diſſenſu ab iiſdem, prolixè agit *Euſebius* Lib. xii. & xiii. *Præparationis Evangelicæ*. Philoſophorum veritatem ita ſectatum eſſe, *ut Hebraicæ veritatis excitarit ſcintillam*, Clemens Alexandrinus ſcribit Lib. i. *Pædagogi*, Cap. ultimo. Notum illud *Numenii* Philoſophi Pythagoræi; *Quid eſt Plato, niſi Moſes Atticè loquens?* Plurimis *Platonis* Sententiis Stromata ſua paſſim idem *Clemens Alexandrinus* intexit. *Platonem* ex *Moſis* fontibus hauſiſſe obſervat etiam *S. Juſtinus*, Platonicus & ipſe Philoſophus, & quædam ex illius Scriptis profert Chriſtianis Dogmatis conſentanea, in Cohortatione ad Græcos, & Apologia ii. pro Chriſtiana Religione. *Platonem* tamen *omnium Hæreticorum condimentarium* appellat *Tertullianus* Lib. de Anima. *De Platone* ſcribit *S. Auguſtinus* Lib. viii. *De Civitate Dei*, Cap. iv. *Inter Diſcipulos Socratis, non quidem immeritò, excellentiſſimâ gloriâ claruit, qui omnino cæteros obſcuraret Plato. Qui cùm eſſet Athenienſis, honeſto apud ſuos loco natus, & ingenio mirabili longè ſuos Condiſcipulos anteiret; parum tamen putans perficiendæ Philoſophiæ ſufficere ſeipſum, ac Socraticam Diſciplinam, quam longè latéque potuit peregrinatus eſt, quaquaverſùm eum alicujus nobilitate ſcientiæ percipiendæ fama rapiebat. Itaque & in Ægypto didicit quæcunque illic magna habebantur atque docebantur; & inde in eas Italiæ partes veniens, ubi Pythagoræorum fama celebrabatur, quicquid Italicæ Philoſophiæ tunc florebat, auditis eminentioribus in ea Doctoribus facillimè comprehendit. Et quia Magiſtrum Socratem ſingulariter diligebat, eum loquentem ferè in omnibus ſermonibus ſuis faciens, etiam illa quæ vel ab aliis didicerat, vel ipſe quantâ potuerat intelligentiâ viderat, cum illius lepore & Moralibus Diſputationibus temperavit. Itaque cùm ſtudium ſapientiæ in actione & contemplatione verſetur, unde una pars ejus activa, altera contemplativa dici poteſt; quarum activa ad agendam vitam, id eſt, ad mores inſtituendos pertinet, contemplativa autem ad conſpiciendas naturæ cauſſas & ſinceriſſimam veritatem: Socrates in activa excelluiſſe memoratur; Pythagoras vero magis contemplativæ, quibus potuit intelligentiæ viribus inſtitiſſe. Proinde Plato utrumque jungendo, Philoſophiam perfeciſſe laudatur, quam in tres partes diſtribuit: Unam Moralem, quæ maximè in actione verſatur; alteram Naturalem, quæ contemplationi deputata eſt; tertiam Rationalem, quâ verum diſterminatur à falſo..... Quid autem in his, vel de ſingulis partibus Plato ſenſerit, id eſt, ubi finem omnium actionum, ubi cauſſam omnium naturarum, ubi lumen omnium rationum eſſe cognoverit, vel crediderit, diſſerendo explicare, & longum eſſe arbitror, & temerè eſſe affirmandum non arbitror. Cùm enim Magiſtri ſui Socratis, quem facit in ſuis Voluminibus diſputantem, notiſſimum morem diſſimulandæ ſcientiæ, vel opinionis ſuæ ſervare affectat, quia & illi ipſe mos placuit; factum eſt ut etiam ipſius Platonis de rebus magnis Sententiæ non facile perſpici poſſint.* Capitibus ſequentibus oſtendit *S. Auguſtinus*, Platonicorum opinioni in Theologia, Phyſica, & Rationali Philoſophia, omnium Philoſophorum poſtponenda eſſe dogmata; & in Morali etiam illos obtinere principatum, & ad veritatem Fidei Chriſtianæ propiùs accedere; Siquidem de Deo ſummo & vero ſenſerunt, *Quòd & rerum creatarum ſit effector, & lumen cognoſcendarum, & bonum agendarum; quòd ab illo nobis ſit & principium naturæ, & veritas doctrinæ, & felicitas vitæ.*

Æſchines & Demoſthenes Oratores. XVII. Olympiade centeſimâ-octavâ, *Æſchines* & *Demoſthenes* Oratores præſtantiſſimi Athenis florebant, qui pacis cum *Philippo* Macedonum Rege ineundæ Autores Athenienſibus fuerunt, dum ille Thracicum & Phocicum bellum, magno Athenienſium damno urgeret. Quâ de re legendi *Diodorus Siculus* Lib. xvi. *Æſchines Oratione contra Cteſiphontem*, & *Demoſthenes Oratione de Corona*. Sed cùm poſtea *Philippus* Byzantium obſideret, pacemque cum Athenienſibus initam violare palam videretur, *Demoſthenes*

ad opem Byzantinis ferendam ſuos Athenienſes hortatus eſt Philippicâ Oratione IV. Moxque ſuſceptâ Legatione Civitates Græcas convenit, ſollicitavit, & pleraſque induxit, ut communibus viribus *Philippum* repellere niterentur. Vide *Plutarchum* in Vita *Demoſthenis*. Prælio ad Cheroneam commiſſo, Athenienſes, & Bœoti fœderati magnam à *Philippo* Rege Macedonum cladem acceperunt. *Demoſthenes* Orator ex eo prælio turpiter fugit abjectis armis, nil inſcriptionem veritus clypei, cui aureis literis inſcriptum erat: *Bona Fortuna*. Ita refert *Plutarchus*. Poſt hanc cladem *Iſocrates* prope centenarius inediâ quatriduanâ extinctus eſt, cùm Athenas quatriùm ab hoſte occupatas aſpicere ſe poſſe negaret, ut teſtantur *Pauſanias* in Atticis, *Plutarchus* in Vitis Rhetorum, *Dionyſius Halicarnaſſenſis* in Vita *Iſocratis*, & *Philoſtratus*. Poſt prælium ad Cheroneam commiſſum, cùm Athenienſes *Philippi* metu Urbem diligenter muniendam curarent, *Demoſthenes* Orator murorum partem privatis ſumptibus refecit. Quare *Cteſiphon* aureâ coronâ in publico Græcorum conventu donandum cenſuit *Demoſthenem*. Id Legibus contrarium contendit *Æſchines Demoſthenis* æmolus. Vide *Plutarchum* in Vita *Demoſthenis*. Cum *Harpalus Alexandrum* Macedonem fugiens, Athenas confugiſſet, ipſumque repellendum & abigendum primò cenſeret *Demoſthenes*, ne bello minimè neceſſario Civitas implicaretur, muneribus ab eodem corruptus, patrocinium ipſius ſuſcepit, ſeu potiùs ſilentio ſuo illi favit. Quamobrem ab Areopagitis in judicium vocatus, & quinquaginta multatus talentis, carcereque damnatus, fugâ ſibi conſuluit, & exilium impatientiſſimè toleravit, ut refert *Plutarchus*.

ARTICULUS VI.

De Rebus Græcorum, & Macedonum Alexandro Magno imperante.

Philippus Græcorum Imperator proclamatur.

I. PHilippus Rex Macedonum, partâ ad Cheroneam victoriâ, & injecto nobiliſſimis Græciæ Urbibus pavore, in publico totius Græciæ Conventu Corinthi habito, belloque adversùs Perſas decreto, Græciæ totius Imperator ſummâ cum poteſtate creatus eſt. In ipſo belli apparatu, dum coëuntibus auxiliis ſolemne Sacrificium Diis offerret, ac filiæ ſuæ *Cleopatra* Nuptias ſimul celebraret *Philippus*, à *Pauſania* Macedone nobili adoleſcente, cui illatam ab *Attalo* Duce nefarii ſtupri injuriam ulciſci neglexerat, gladio transfixus occubuit. Ab Olympiade Matre *Alexandri* immiſſum fuiſſe creditum eſt, nec ipſum *Alexandrum* paternæ cædis ignarum extitiſſe. (Ex *Diodoro Siculo* Lib. XVI. *Trogo Pompeio*, & ejus Breviatore *Juſtino* Lib. IX. Capp. V. VI. VII. & *Plutarcho* in Vita *Alexandri*.) Obiit *Philippus* anno ætatis quadrageſimo-ſexto, cùm annos viginti-quatuor regnaſſet. Ne victoriis efferretur, uni ex pueris honorariis juſſiſſe dicitur, ut quotidie antequam ullos ad illum introduceretur, illi ter proclamaret: *Philippe, homo es.* Refert *Ælianus* Lib. XII. *Variæ Hiſtoriæ* Cap. XIII.

Alexander Magnus.

Ejus mores.

II. *Philippo* filius ſucceſſit *Alexander*, annos circiter viginti natus, *& virtute, & vitiis Patre major. Vincendi ratio utrique diverſa. Hic apertè, ille artibus bella tractabat. Deceptis ille gaudere hoſtibus, hic palam fuſis. Prudentior ille conſilio,*

A *hic animo magnificentior. Iram Pater diſſimulare, plerumque etiam vincere: Hic ubi exarſiſſet, nec dilatio ultionis, nec modus erat. Vini nimis uterque avidus. Sed ebrietatis diverſa vitia. Patri mos erat etiam de convivio in hoſtem procurrere, manum conſerere, periculis ſe temerè offerre. Alexander non in hoſtem, ſed in ſuos ſæviebat. Quamobrem Philippum ſæpe vulneratum prælia remiſere: Hic amicorum interfector convivio frequenter exceſſit. Regnare ille cum amicis nolebat: Hic in amicos Regna exercebat. Amari Pater malle, hic metui. Literarum cultus utrique ſimilis. Solertiæ*

B *pater majoris, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus & promptior, & honeſtior. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis Imperii fundamenta pater jecit, operis totius gloriam filius conſummavit.* Hæc *Juſtinus* in fine Libri IX. Intra annos duodecim Europæ partem non exiguam, totamque Aſiam ſubegit. Triplici prælio *Darium* Perſarum Imperatorem vicit, ad *Granicum*, ad *Iſſum*, & in *Gaugamelis*. Matrem, & uxorem *Darii*, in pugna ad *Iſſum* captas, incredibili clementiâ proſecutus eſt. Cùm

Alexandri Expeditiones.

C eas inviſeret, *Hepheſtione* comite, *Darii* Mater *Hepheſtionem* pro *Alexandro* veneriata eſt. Cui mox ob errorem pudefactæ ac veniam petenti ſubridens *Alexander*, ait: *Bono animo eſto, Mater. Nam & hic Alexander eſt.* Victoris clementiam & benignitatem erga captivas *Darius* ſuſpexit, & laudibus extulit. Referunt *Diodorus Siculus* Lib. XVII. & *Valerius Maximus* Lib. IV. Cap. VII. Regionibus, Regniſque ſubactis Reges aliquando tributarios fecit, aliàs exauctoravit, novuſque Reges creavit. Sic *Stratonem* Sidoniorum Regem, quòd magis popularium im-

D pulſu, quàm ſuâ ſponte deditionem feciſſet, Regno ſpoliavit, permiſitque *Hepheſtioni*, ut amicorum ſuorum cuiquam Regnum traderet. Elegit *Hepheſtion* hoſpitem Sidonium, quem hoc ornaret beneficio. Recuſavit Hoſpes, negans cuiquam fas eſſe Regnum capeſſere, niſi Regiæ Stirpis Principi. Miratus *Hepheſtion* tantam animi magnitudinem cum pari probitate conjunctam, juſſit ex his qui ſupereſſent ex Regia Stirpe eligeret, quem Regno dignum cenſeret. *Abdalonymum*, ſeu *Abdalonimum* quemdam Hortulanum Hoſpes elegit, omnium quidem pauperrimum,

E ſed inculpatæ vitæ, & longâ cognatione Stirpi Regiæ conjunctum. Admitti eum protinus juſſit *Alexander*, diùque contemplatus: *Corporis*, inquit, *habitus famæ generis non repugnat. Sed libet ſcire inopiam quâ patientiâ tuleris. Tum ille: Utinam, inquit, eodem animo Regnum pati poſſim. Hæ manus ſuffecere deſiderio meo: Nihil habenti, nihil defuit.* Referunt *Diodorus*, *Q. Curtius*, & *Juſtinus*.

Alexandri Hierosolymitana Profectio.

III. Tyro, Gazaque expugnatis, Hieroſolymam infeſto Exercitu *Alexander* petiit. Jamque extrema *Judæi* metuebant, cùm *Jaddua* Ponti-

F fici viſio in ſomnis offertur, bono animo eſſe jubens: Exit modò obviam Regi infulatus cum ſupplicum Levitarum ac Popularium turbâ. *Alexander*, ut vidit è longinquo candidatum Populum, & Sacerdotes ante agmen in amictu byſſino, Pontificemque in ſtolâ hyacinthina auro diſtinctâ, tiaram in capite geſtantem cum præfixâ aureâ laminâ inſculptâ Dei Nomine: *Solus ad eum accedens, adoravit Nomen illud, & ſalutavit Pontificem.* Judæis autem omnibus uno ore *Alexandrum* conſalutantibus, & in orbem cingentibus, Syriæ Reges, & reliqui obſtupuerunt, vix credentes Regem mentis compotem. Solus *Parmenio* propiùs accedens rogavit familiariter:

Quid

Quid ita, cùm ipſe adoraretur ab omnibus, nunc adoraret Judæorum Pontificem? At ille, *Non hunc ſe adoraſſe reſpondit, ſed Deo, cujus Pontifex eſſet, honorem eum exhibuiſſe. Hunc enim, inquit, vidi & antea hoc ipſo habitu, cùm adhuc eſſem in Dio Macedoniæ, qui me deliberantem quomodo Aſiam poſſem ſubigere, hortatus eſt forti eſſe animo, & ſine mora Exercitum trajicere. Nam ſuo ductu potiturum me Perſarum Imperio. Quapropter quia nunc primum talem habitum vidi, agnoſcens hunc, & viſionis memor qua me ad hanc Expeditionem impulit, puto me non ſine Numine Exercitum in Darium ducere, & brevi fore victoria compotem: Et ſublato Perſarum Imperio, ceſſura mihi omnia ex ſententia.* Hæc locutus ad *Parmenionem*, & comiter complexus Pontificem, deducentibus Sacerdotibus in Urbem pervenit, *Et aſcendens in Templum, immolavit Deo ex Sacerdotis præſcripto, ac Pontifici quoque ſuum honorem exhibuit. Oſtenſoque ſibi Danielis Libro, in quo Græcum quemdam Perſas debellaturum ſignificat, hunc ipſum ſe eſſe interpretatus, lætus dimiſit multitudinem. Pontifice autem petente ut patriis Legibus vivere ſibi liceat, neque ſeptimo quoque anno concederetur eis tributorum immunitas, conceſſit omnia. Rogantibus deinde, ut eos quoque Judæos, qui Babyloniam ac Mediam colerent, ſineret uti inſtitutis propriis, his etiam poſtulatis eorum ſatisfacturum ſe eſt pollicitus. Et cum feciſſet eis poteſtatem, ſi qui vellent, ſalvis ſuis Ritibus, ſequi ejus Militiam, multi in illam Expeditionem dederunt nomina.* Ita refert *Joſephus* Libro XI. Cap. VIII. Ægypto deinde ſuo Imperio adjuncta, *Hammonis* Lybici Oraculum adiit. Cúmque illum Antiſtes ut *Jovis Hammonis* filium ſalutaſſet, Dei adoptione lætus, hoc ſe Patre cenſeri juſſit: Quoniam verò *Hammon* arietis supernè, infernè hominis ſpecie adorabatur, *Alexander* ut Numinis filius corniger eſſe voluit, pulchritudinem humanam bellino cornu deformans, ut ait *Clemens Alexandrinus*, in Protreptico. *Olympiadem Alexandro* filio feſtiviſſimè reſcripſiſſe refert ex *Varrone A. Gellius* Lib. XIII. Cap. IV. Nam cùm is ad Matrem ita ſcripſiſſet: *Alexander Jovis Hammonis filius Olympiadi Matri ſalutem dicit*: Olympias ei reſcripſit in hanc ſententiam: *Amabo mi fili, quieſcas; neque deferas me, neque criminere adverſum Junonem. Malum mihi prorſus illa magnum dabit, cum tu me Literis tuis pellicem illi eſſe conſiteris.* In Ægypto Urbem condidit *Alexander*, quam de ſuo nomine *Alexandriam* vocavit, Olympiade CXII. ut notat *Solinus* Cap. XXXV. Trajecto Euphrate, per Meſopotamiam progreſſus, Tygrim tranſiit, indéque Exercitum per Aſſyriam duxit; ubi cum *Dario* congreſſus in *Gangamelis*, ipſius Exercitum penitus profligavit. Mox Babylone, Suſiſque potitus, Uxios ſubegit, *Araxem* fluvium ponte junxit, Perſepolim Militibus diripiendam conceſſit, Regiam Perſepoleos incendit. Inde cùm Ecbatanam veniſſet, ac theſauris *Harpalum* præfeciſſet, in Parthos Exercitum duxit. *Darii* Regis à *Beſſo* Bactrianorum Satrapa interfecti corpus ad Perſas miſit, ut in Regiis Mauſoleis conderetur. De cæteris *Alexandri* victoriis in Bactrianâ, Carmaniâ, India, ubi *Poro* Regi victo Regnum reddidit, Hyrcania, Gedroſia, Brachmanum Gente, &c. legendi *Diodorus Siculus* Lib. XVII. *Q. Curtius*, *Arrianus*, *Juſtinus*, & *Plutarchus* in Vita *Alexandri*.

IV. Obiit Babylone, morbo ex nimiâ compotatione apud *Medium Theſſalum* contracto. Rumor vulgatus eſt, venenum ei ab Antipatro mixtum, quo interiit, & *Ariſtotelem* id *Antipatro* confeciſſe, *Alexandrum* ob *Calliſthenis* Philoſophi necem metuentem: Quæ fide digna non cenſet *Arrianus*. *Plutarchus* verò affirmat veneni ſuſpicionem tunc neminem habuiſſe. Sexto demum anno *Olympiadem Alexandri* Matrem indicio ejus rei ad ſe delato, multos necaſſe, & *Jollæ* mortui, qui *Alexandro* à poculis fuerat, oſſa projeciſſe, quaſi venenum miſcuiſſet. Eam verò fabulam prorſus commentitiam fuiſſe inde probat, quòd diſſentientibus per multos dies Ducibus, corpus, cùm locis fervidis & æſtuoſis jacuiſſet non curatum, veneni veſtigium nullum præ ſe tulerit. Cum in extremis eſſet, Milites omnes ad ſalutem ultimam ipſi dicendam admiſit, dextram omnibus, qui eam contingere vellent, porrexit. Cùm quærerent amici, Cui relinqueret Regnum? *Fortiſſimo*, reſpondit: ſive, *Ei qui optimus eſſet.* Exemplum tamen digito annulum *Perdiccæ* tradidit. Rurſus *Perdicca* interrogante, Quando cæleſtes honores haberi ſibi vellet? Dixit, Tum velle, *cùm ipſi felices eſſent.* Suprema hæc vox fuit Regis. Obiit Olympiade centeſima decima-quarta. Annos duodecim regnavit, ut conſtat ex 1. *Machabæorum* 1. 8. ex *Eratoſthenis* Canonibus apud *Clementem Alexandrinum* Lib. 1. Stromatum, ex Hebræorum Chronico, *Porphyrio* in Græcis Euſebianis Scaligeri, pag. 124. *Juliano* in Cæſaribus, *Joſepho* Lib. XIII *Antiquitatum* Cap. II. *Tertulliano* Lib. Contra Judæos Cap. VIII. *S. Hieronymo* & *Theodoreto* in Cap. XI. *Danielis*. Quanquam *A. Gellius* Lib. XVII. Cap. XXI. annos tantùm undecim; *Julius Africanus*, & *Euſebius* in Chronico annos duodecim & ſex Menſes; *Diodorus Siculus* Lib. XVII. annos totidem & menſes ſeptem, *T. Livius* Lib. IX. & XLV. & *Æmilius Probus* in *Eumene*, tredecim annos Regni ipſi tribuant. Annos verò ætatis triginta duos ipſum egiſſe teſtantur *Philoſtratus* Lib. II. De Vitis Sophiſtarum, in Herode, *Euſebius* in Chronico & Lib. I. De Vitâ Conſtantini, *S. Hieronymus* in Danielis Cap. VIII. & IX. & alii complures *Euſebii* Chronicon ſecuti. At illi triginta tres annos & Menſem unum tribuit *Juſtinus* Lib. XII. Cap. ultimo, *Cicero* in V. Philippica annos triginta tres. *Arrianus* Lib. VII. diſcrepantes Autorum ſententias de vitæ & Regni *Alexandri* duratione conciliare videtur: *Vixit*, inquit, *annos triginta duos, & tertii menſes octo aſſecutus eſt: Quemadmodum tradidit Ariſtobulus. Regnavit verò duodecim annos, ac menſes illos octo.* Cum nullo hoſtium unquam congreſſus eſt, quem non vicerit: Nullam Urbem obſedit, quam non expugnaverit: Nullam Gentem adiit, quam non calcaverit (inquit *Juſtinus*). Ex amicis *Hephæſtionem* maximè dilexit, quem dum vixit, majore in honore quàm quemquam aliorum habuit, & mortuo divinos honores decrevit, impenditque. Cùm familiarium quiſpiam dixiſſet, *Craterum* in amore non inferiorem eſſe *Hephæſtione*, reſpondit Alexander: *A Cratero Regem, ab Hephæſtione Alexandrum amari.* Refert *Diodorus Siculus* Lib. XVII. *Hephæſtionem* aliquando cum *Cratero* rixatum *Alexander* objurgavit, dicens: *Quæ tua res geſta eſt, ſi quis tibi auferat Alexandrum?* Cùm aliquando Epiſtolam à Matre miſſam arcanam legeret, & *Hephæſtio*, ut tum fortè aſſidebat, ſimpliciter unà eam percurreret, non prohibuit, ſed annulum ori ejus impoſuit, ſilentium amicâ fide obſignans. Gentes à ſe domitas à fera & belluina vitæ ratione ad humaniores mores traduxit. Hyrcanos docuit conjugiis uti, Arachoſios Agriculturam: Sogdianis perſuaſit ut alerent, non interficerent Patres: Perſas ut venerarentur, non

Danielis XI. 3. ſurget verò Rex fortis, & dominabitur poteſtate multa: & faciet quod placuerit.

Alexandri Victoriæ.

Mors Alexandri.

Alexandri virtutes, & vitia.

 uxorum

uxorum loco haberent matres: Scythas, ut mortuos humarent, non ut ante comederent: (inquit *Plutarchus* Oratione 1. *De Fortuna vel Virtute Alexandri.*) Continentiæ fuit admirabilis, cujus tamen ac reliquarum virtutum gloriam vini intemperantiâ, *Cliti* cæde, *Caliſthenis* Philoſophi oppreſſione, divinorum honorum ambitione obſcuravit. *Roxanem ſibi ſolùs duxit, amore ejus captus. Darii autem Statiram Regno & rebus. Reliquis Perſidibus tantùm ſuperior fuit pudicitia, quantùm fortitudine Perſis. Nullam enim invitam vidit, & quas vidit, magis præteriit quam non viſas: Ut cum aliàs fuerit humaniſſimus, adversùs pulchritudinem formæ dumtaxat ſuperbè ſe* B *geſſerit. De uxore Darii longè formoſiſſima ne vocem quidem audire voluit formæ ejus commendatricem. Mortuam verò ita regie ornavit, itáque miſericorditer deflevit, ut pudicitia ejus in tantâ humanitate fidem non invenerit, injuriaque crimen ei bonitas conflaverit.* Philoxenum oræ maritimæ Præfectum, cùm is ſcripſiſſet *Alexandro*, eſſe in Jonia puerum ætate florentem, pulchritudine ſumma, quæreretque per Epiſtolam, An hunc emi, & ad ſe mitti vellet; acerbè increpavit, in hanc ſententiam reſcribens: *Peſſime hominum, cujus* C *mihi talis flagitii conſcius es, ut hujuſmodi voluptates mihi objiciendo blandiaris?* Refert *Plutarchus* in Orationibus ſupra laudatis.

Danielis Vaticinia de Alexandro M. & Monarchia Græcorum.

V. *Alexandri* Imperium, ſeu Græcorum Monarchia, in ſtatua illa *Nabuchodonoſori* per ſomnium viſâ, repræſentabatur ventre ac femoribus æneis, interprete *Daniele* Cap. II. 39. *Et Regnum tertium aliud æreum, quod imperabit univerſæ terræ.* Quem locum *S. Hieronymus* ita commentatus: *Alexandrum ſignificat, & Regnum Macedonum, Succeſſorumque Alexandri. Quod rectè æneum dicitur. Inter omnia enim metalla æs* D *vocalius eſt, & tinnit clarius, & ſonitus ejus longè latéque diffunditur: Ut non ſolùm famam & potentiam Regni, ſed & eloquentiam Græci ſermonis oſtenderet.* Per ventrem, *Alexandri* ſolius ſignificabatur Principatus; per femora, ea quæ poſt ipſius obitum facta eſt Regni diviſio, ut *Theodoretus* interpretatur. In alia verò Viſione quatuor beſtiarum grandium aſcendentium de Mari, exhibitâ *Danieli*, anno primo *Baltaſſaris* Regis Babyloniæ, & deſcriptâ Cap. VII. Prophetiæ ipſius, Monarchia *Alexandri* & Græcorum repræſentata eſt & præſignata ſub figu- E râ Pardi alati, & quadricipitis. *Poſt hæc*, inquit, *aſpiciebam, & ecce alia quaſi Pardus, & alas habebat quaſi avis, quatuor ſuper ſe: Et quatuor capita erant in beſtiâ, & poteſtas data eſt ei.* Quem locum *S. Hieronymus* ita commentatur: *Regnum Macedonum Pardo beſtiæ velociſſimæ comparatur, quæ præceps fertur ad ſanguinem, & ſaltu in mortem ruit. Et alas habebat quatuor. Nihil enim Alexandri victoriâ velocius fuit, qui ab Illyrico & Adriatico Mari uſque ad Indicum Oceanum, & Gangem fluvium, non tam præliis* F *quàm victoriis percucurrit, & in ſex annis partem Europæ, & omnem ſibi Aſiam ſubjugavit. Quatuor autem capita, eoſdem dicit Duces ejus, qui poſtea ſucceſſores Regni extiterunt: Ptolemæum, Seleucum, Philippum, Antigonum. Quodque additur:* Et poteſtas data eſt ei: *oſtendit non Alexandri fortitudinis, ſed Domini voluntatis fuiſſe.* In aliâ viſione eidem Prophetæ exhibitâ anno tertio regni *Baltaſſaris*, & deſcriptâ Cap. VIII. ſub *Hirci* figurâ *Alexander Magnus* adumbratur. *Ecce autem Hircus caprarum veniebat ab Occidente ſuper faciem totius terræ, & non tangebat terram: Porro Hircus habebat cornu inſigne inter oculos ſuos. Et venit uſque ad arietem illum*

A *cornutum, quem videram ſtantem ante portam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis ſuæ. Cumque appropinquaſſet prope Arietem, efferatus eſt in eum, & percuſſit Arietem, & comminuit duo cornua ejus, & non poterat Aries reſiſtere ei. Cùmque eum miſiſſet in terram, conculcavit, & nemo quibat liberare Arietem de manu ejus. Hircus autem caprarum magnus factus eſt nimis: Cùmque creviſſet, fractum eſt cornu magnum: & orta ſunt quatuor cornua ſubter illud per quatuor ventos cæli.* Viſionem *Danielis* explicuit Archangelus *Gabriel*, ibidem: *Aries, quem vidiſti habere cornua,* B *Rex Medorum eſt, atque Perſarum. Porro Hircus caprarum, Rex Græcorum eſt: & cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipſe eſt Rex primus,* (ALEXANDER MAGNUS.) *Quod autem fracto illo ſurrexerant quatuor pro eo: Quatuor Reges de Gente ejus conſurgent, ſed non in fortitudine ejus.* Quem locum *S. Hieronymus* hoc illuſtrat Commentario. *Aries, Darius filius Arſami, in quo Medorum & Perſarum Regnum deſtructum eſt. Porro Hircus caprarum qui veniebat ab Occidente, & propter nimiam velocitatem terram tangere non videbatur, Alexander eſt Rex Græcorum: Qui* C *ſubverſis Thebis in Perſas arma corripuit, & apud Granicum Fluvium inito certamine, Darii Duces ſuperavit, & ad extremum ipſum percuſſit Arietem, & duo ejus confregit cornua, Medos atque Perſas: Miſitque eum ſub pedibus ſuis, & utrumque cornu ſuo ſubjugavit Imperio. Cornu autem grande, ipſe eſt Rex primus Alexander, quo trigeſimo-ſecundo ætatis ſuæ anno mortuo in Babylone, ſurrexerunt pro eo quatuor Duces ejus, qui ſibi Imperium diviſerunt. Ægyptum enim Ptolemæus Lagi filius tenuit: Macedonas Philippus, qui & Aridæus Alexandri frater: Syriam, & Babylonem, & omnia Regna Orientis Seleucus Nicanor: Aſiæ* D *regnavit Antigonus.* Lege & *Theodoretum* Lib. VIII. in *Danielem.* Inter Duces quidem longè plures diviſum eſt *Alexandri* Imperium, ut conſtat ex *Diodoro* Lib. XVIII. *Q. Curtio* Lib. X. *Juſtino* Lib XIII. Sed quatuor illi quaſi Principes fuere, quibus cæteri omnes adhærebant: & cùm inter illos quatuor æmulatio & contentio de Imperio orta eſt, reliqui ad aliquem illorum ſe ſe adjunxerunt. De eodem *Alexandro* Lib. 1. *Machabæorum* Cap. 1. legitur: *Et factum eſt, poſtquam percuſſit Alexander Philippi Macedo, qui* E *primus regnavit in Græcia, egreſſus de Terra Cethim, Darium Regem Perſarum, & Medorum: Conſtituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit Reges terræ: & penetravit uſque ad fines terræ: & accepit ſpolia multitudinis Gentium: & ſiluit terra in conſpectu ejus. Et congregavit virtutem & exercitum fortem nimis: & exaltatum eſt, & elevatum cor ejus: & obtinuit regiones Gentium & Tyrannos: & facti ſunt illi in tributum. Et poſt hæc decidit in lectum, & cognovit quia moreretur. Et vocavit pueros ſuos nobiles, qui ſecum erant nutriti à juventute: & diviſit illis Re-* F *gnum ſuum cùm adhuc viveret. Et regnavit Alexander annis duodecim, & mortuus eſt. Et obtinuerunt pueri ejus Regnum, unuſquiſque in loco ſuo.* Quod ait Autor Libri 1. Machabæorum, *Alexandrum*, cùm adhuc viveret, Regnum ſuum pueris ſuis, ſive Ducibus diviſiſſe, externis Scriptoribus repugnare quiſpiam judicaverit, qui diviſionem illam à *Perdicca* poſt *Alexandri* mortem, conſilio Ducum, factam aſſerunt. *Q. Curtius* Lib. X. Cap. XIII. *Credidere quidem*, inquit, *teſtamento Alexandri diſtributas eſſe Provincias. Sed famam ejus rei, quanquam ab Autoribus tradita eſt, vanam fuiſſe comperimus.* Verùm nullum profert laudátve *Curtius* monumentum quo id falſum

ſum eſſe probet. Aliique Autores id aſſerunt, quod ipſe negat. *Alexandrum* de toto Regno Teſtamentum à ſe confectum in Rhodiorum Civitate depoſuiſſe, confirmat *Diodorus Siculus* Libro xx. ad annum quartum Olympiadis CXVIII. Et Chronographus Alexandrinus, ex quo Collectanea Barbaro Latina à *Scaligero* edita, pag. 58. & 59. deſumpta ſunt, *Alexandri* Teſtamento eam Provinciarum inter Principes diſpoſitionem factam fuiſſe ſignificat; quam à *Perdicca*, cui Imperii poſt mortem ſuam conſtituendi poteſtatem Annulo tradito ille commiſerat, peractam, *Diodorus* Lib. XVIII. *Juſtinus* Lib. XIII. Cap. IV. *Q. Curtius* Lib. X. Cap. XIII. *Arrianus* in *Photii Bibliotheca Cod.* XCII. *Dexippus*, ibidem Cod. LXXXII. & alii, ſcripto prodiderunt.

Diogenes Philoſophus Cynicus.

VI. *Alexandro Magno* imperante vixit *Diogenes* Philoſophus, patria Sinopenſis. Corinthi in Cranio, id eſt, ſuburbano cupreſſorum luco otium agenti cùm occurriſſet *Alexander*, & ille fortè apricaretur tunc ſtratus, eumque *Alexander* benignè ſalutaret, & rogaret quâ re haberet opus, reſpondit: *Recede pauliſper ex Sole.* Cynici in terrenis rebus ſpernendis conſtantem animum Rex demiratus, in hanc vocem erupit: *Niſi Alexander eſſem, Diogenes eſſe vellem.* Ita referunt *Diogenes Laërtius* in hujus Philoſophi Vita, *Plutarchus* in Alexandro, *Valerius Maximus* Libro IV. Cap. III. *Dio Chryſoſtomus Oratione de Regno.* Dolium pro domo habuiſſe fertur, unde illud *Juvenalis*:

Senſit Alexander teſtâ cùm vidit in illâ
Magnum Habitatorem, quantò felicior hic qui
Diogenem
Nil cuperet, quàm qui totum ſibi poſceret orbem,
Paſſurus geſtis æquanda pericula rebus.

Eodem anno & die mortuus eſt quo *Alexander*, ut refert *Laërtius* ex *Demetrio*, cui *Plutarchus* ſubſcribit *Sympoſ. Lib.* VIII. *Problem.* I.

Calliſthenes Philoſophus.

VII. Iiſdem temporibus floruit *Calliſthenes* Olynthius, *Ariſtotelis* diſcipulus, & ex illius conſobrina *Herone* natus, Philoſophus, Hiſtoricus, & Orator egregius, qui cùm Adulatoribus *Alexandri*, divinos illi honores tribuendos contendentibus, reſtitiſſet, illius odium incurrit, & quaſi conjurationis ab *Hermolao*, aliiſque Regiis Pueris contra ipſum *Alexandrum* initæ particeps iniquè delatus, Philoſophicæ libertatis potius pœnas dedit, quàm criminis. *Calliſthenem*, poſtquam comprehenſus fuit, ſeptem menſes in vinculis cuſtoditum, ut in Concilio præſente *Ariſtotele* judicaretur; ac quo tempore apud Mallos & Oxydracas in India vulneratus *Alexander* fuit, ex corpore ſupra modum pingui, & morbo pediculari obiiſſe, *Chares Mitylenæus* autor eſt. Regios Pueros, quæſtione adhibitâ ſe à *Calliſthene* ad facinus illud incitatos dixiſſe, *Ariſtobulus*, & *Ptolemæus Lagi* affirmant. Sed illum tortum ac deinde ſuſpenſum vitam finiviſſe, *Ptolemæus*; Compedibus vinctum in Exercitu ductum fuiſſe, ac poſtea morbo interiiſſe, *Ariſtobulus*. Adeo ne ipſi quidem Scriptores coævi, & qui tum *Alexandro* aderant, de rebus manifeſtis inter ſe conſentiunt.

Ariſtoteles.

VIII. Eadem Ætate floruit *Ariſtoteles* Stagyrites, *Platonis* diſcipulus, *Alexandri Magni* Præceptor, Philoſophorum Peripateticorum Princeps, natus anno primo Olympiadis nonageſimæ-octavæ, Chalcide ex morbo mortuus anno ætatis ſexageſimo-tertio, anno tertio Olympiadis centeſimæ decimæ-quartæ, ut ſcribit *Diogenes Laërtius* in ejus Vita. Annos duodecim Athenis in Lyceo docuit. Scholam & Bibliothecam *Theo-*

A *phraſto* reliquit. *Primus omnium quâ nobis noti ſunt, Ariſtoteles Bibliothecam congeſtis Libris compoſuit; idque Ægypti Reges facere docuit.* (Ex *Strabone*, Libro XIII.) Non doctrinæ ſolùm impugnatores, ſed & vitæ calumniatores habuit, non obſcuros alioqui Philoſophos, quos refellit *Ariſtocles Peripateticus* Libro VII. *De Philoſophia*, cujus fragmentum *Euſebius* deſcripſit Libro XV. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. II. De *Ariſtotelis* verò dogmatis, quatenus à *Moſe* & *Platone* diſſidet in conſtituenda finis ultimi ratione, in Quæſtione de Providentia, de Mundi ortu, de B Quinta Eſſentia, de Animorum immortalitate, de Ideis, legi poteſt *Atticus Platonicus* adversùs *Ariſtotelem* diſputans, apud eumdem *Euſebium* Capp. IV. V. VI. VII. VIII. IX. XII. XIII. ejuſdem Libri.

Calanus Gymnoſophiſta.

IX. Apud Indos celebris erat *Calanus* Gymnoſophiſta. Is cùm ſuadente *Taxile* ad *Alexandrum* veniſſet, cùm in Perſide corpore eſſet infirmo, nec ad ægrotantium regulam ac diætam curari ſe pateretur, quin potiùs vitâ ſe abdicare ſtatuiſſet, priùs quàm graviora experiretur incommoda, & fruſtra eum à propoſito deterrere conaretur *Ale-* C *xander*, tandem illo annuente, conſcenſo rogo, vivus combuſtus eſt, ut referunt *Arrianus* Libro VII. *Q. Curtius*, *Diodorus Siculus*, *Plutarchus*. Lege & *Strabonem* Libro XV. *Sphines* vocabatur hic Gymnoſophiſta, ſed quòd ſermone Indico *Cale*, pro *Salve* ſalutans obvios compellaret, *Calanus* eſt à Græcis nominatus. Mallis expugnatis, Gymnoſophiſtas decem reſponſionum acumine & brevitate celebres cùm cepiſſet *Alexander*, his Quæſtiones obſcuras propoſuit, necem minitatus primo qui minùs appoſitè reſpondiſſet, inde ordine reliquis, ac natu maximum Judicem D Reſponſionum eſſe voluit. Primus interrogatus,

Quæſtiones Gymnoſophiſtis ab Alexandro propoſitæ.

Vivóſne plures eſſe an mortuos cenſeret? Vivos, ait, *Neque enim jam eſſe eos qui mortui ſunt.* Secundus, *Terram, an Pelagus grandiores gigneret belluas? Terram: Quippe hujus*, inquit, *Pelagus portio eſt.* Tertius, *Quod animal calidiſſimum eſſet? Quod hactenus*, inquit, *homo non cognovit.* Quartus interrogatus: *Quamobrem Sabbam ad rebellionem concitaſſet?* Reſponſum dedit: *Quo honeſte viveret, aut malè periret.* Quintus rogatus: *Diem ac noctem putaret fuiſſe priorem? Diem*, ait, *uno die.* Sextus interrogatus: *Quemadmodum quis* E *maximè ſe efficiat charum?* Reſpondit: *Si potentiſſimus, nec formidabilis eſſet.* Septimus rogatus: *Quemadmodum ex mortali quis Deus evadat?* Reſpondit: *Si quid fecerit, quod facere denegatum ſit homini.* Octavus, *De vita & morte, utra valentior?* Reſpondit: *Vitam tam multa tolerantem mala.* Nonus, *Quatenus hominem vivere deceat? Eatenus*, inquit, *dum mori quàm vivere non cenſeat præſtare.* Verſus tandem ad Judicem *Alexander*, pronuntiare eum juſſit ſententiam: Qui cùm alium alio dixiſſet ſegniùs reſpondiſſe: *Ergo tu*, inquit, *Primus morieris, qui ita decernis.* Repoſuit ille: F *Minimè verò, Rex, niſi tu mentiaris, qui primum dixiſti interfecturum te illum qui peſſimè reſpondiſſet.* Hos igitur muneribus honoratos *Alexander* dimiſit.

SCHOLION.

De Gymnoſophiſtis Indorum & Calano hæc habet S. Ambroſius Epiſt. XXXVII. Edit. poſtremæ Pariſ. ad Simplicianum datâ: *Non ego de contemtu mortis libros Philoſophorum depromo, aut Gymnoſophiſtas Indorum, quorum præ cæteris Calani laudatur Reſponſum Alexandro, cùm eum juberet ſequi: Quâ me, inquit, laude dignum Græciam petere poſcis, ſi poſſum cogi facere quod nolo? Et verò plenus auctoritatis ſermo, ſed magis mens plena libertatis. Denique & Epiſtolam ſcripſit* CALANUS ALEXANDRO.

DRO. Amici perſuadent tibi manus & neceſſitatem inferre Indorum Philoſophis, nec in ſomnis quidem videntes noſtra opera. Corpora enim transferes de loco ad locum, animas non coges facere quod nolunt, non magis quàm ſaxa & ligna vocem emittere. Maximus ignis viventibus corporibus dolorem inurit, & gignit corruptionem. Super hunc nos ſumus; viventes enim exurimur. Non eſt Rex, neque Princeps, qui extorqueat nobis facere, quod non propoſuimus. Nec ſimiles ſumus Græcia Philoſophorum, qui verba pro rebus meditati ſunt ad opinionis celebritatem. Nobis res ſocia verbis, & verba rebus: Res celeres, & ſermones breves; in virtute nobis libertas beata eſt. Subdit S. Ambroſius: » Præclara verba, ſed verba; præclara conſtantia, » ſed viri; præclara Epiſtola, ſed Philoſophi. Apud nos » autem & puellæ de mortis appetentia ſublimes uſque ad » cœlum execere virtutum gradus. Quid Theclam, quid » Agnem, quid Pelagiam loquar, quæ tamquam nobilia » vitulamina pullulantes, ad mortem quaſi ad immortalitatem feſtinaverunt? Inter leones virgo exſultavit, & ingentes beſtias ſpectavit intrepida. Et ut noſtra cum Indorum Gymnoſophiſtis conferamus, quod ille verbis gloriatus eſt, S. Laurentius factis probavit, ut vivus exureretur, & flammis ſuperſtes diceret. Verſa, manduca. » Haud degener Abrahamidarum, & Machabæorum concertatus puerorum, quorum alii ſuper flammas canebant: » alii cùm exurerentur, non rogabant, ut parceretur; ſed » invehebantur, ut ampliùs perſecutor inflammaretur. Diſſimulare videtur S. Ambroſius, quod Cicero, Valerius Maximus, Plutarchus, & alii de morte Calani prodiderunt, quem vivum in ardentem pyram conſcendiſſe memorant. Sed cùm ſuperbiæ & oſtentationi hæc mors tribuenda ſit, non mirum eſt S. Ambroſium nullam ipſius rationem habuiſſe.

ARTICULUS VII.

De Alexandri Magni Succeſſoribus.

POſt *Alexandri* obitum, ortâ inter Pedites & Equites illius de conſtituendo rerum præſentium ſtatu diſcordiâ tantâ, ut ad pugnam utrinque ſe compararent: Ita demum ex Ducum conſenſu res conſtitutæ ſunt. *Aridæo Alexandri* fratri, quem *Philippus* Rex ex *Philinna* Lariſſæa ſaltatrice & ſcorto ſuſceperat, ſumma vel potius umbra Imperii commiſſa eſt, Regique declarato *Philippi* nomen eſt impoſitum. Huic adjungendus erat & ex *Roxane* naſciturus filius, quæ jam exacto menſe octavo ex *Alexandro* prægnans erat. Et quia *Aridæus* mentis ſatis compos non erat, *Perdiccas* Regni Procurator deſignatus eſt. Caſtrorum, Exercitus, & rerum cura *Meleagro* cum vel ſub *Perdicca* aſſignata eſt. Equitatus amicorum nobiliſſima Præfectura, quam poſt *Hephaſtionem Perdiccas* habuerat, *Seleuco* commiſſa eſt. Regiæ pecuniæ cuſtodia *Cratero* eſt concredita. Otris deinde inter Satrapas diſſidiis, accenſoque bello *Antigonum* inter & *Eumenem*; deinde inter *Antigonum* ipſum & *Seleucum*, cui ſuppetias tulit *Ptolemæus Lagi*, idem *Seleucus* Babyloniam, Suſianam, & Mediam ditioni ſuæ adjunxit, & Syriæ Regnum excitavit, expugnatis etiam Bactrianis, & reliquis Gentibus uſque ad Indum fluvium, quas *Alexander* debellaverat. *Antigonus*, *Demetrius*, *Ptolemæus*, *Liſymachus*, *Caſſander*, *Seleucus*, aliique Satrapæ, Diadema aſſumpſerunt, & Regium nomen nſurparunt, Fratre, Matre, & Filiis *Alexandri Magni* jam extinctis. Sed celebriora fuere & diuturniora Regna *Seleucidarum* in Syria, & *Ptolemæorum* in Ægypto, quorum ſucceſſionem breviter exponere ad Hiſtoriæ Sacræ intelligentiam operæ pretium eſt.

§. I.

De Seleucidarum ſive Regum Syriæ ſucceſſione.

Seleucus Nicator Aſiæ Rex.

I. S*Eleucus*, *Nicanor* ſive *Nicator*, id eſt, *Victorioſus* cognominatus, unus ex *Alexandri Magni* Ducibus, duodecim poſt ejus obitum annis elapſis, in Babylonia, Media, Suſiana, aliiſque regionibus Orientalibus Regnum conſtituit, anno primo Olympiadis centeſimæ decimæſeptimæ, ſecundùm Chronicon *Euſebii*. Hinc initium ducit *Æra Seleucidarum*, à Menſe *Niſan* ejuſdem anni. Hanc ſequuntur Autor Libri I. *Machabæorum*, & *Joſephus*. Annos *Regni Græcorum* vocant. A menſe verò *Tiſri* anni ſequentis hanc Æram inchoat Autor Libri II. *Machabæorum*. *Ptolemæus* Mathematicus à ſequente *Thoth*; & hanc Æram Chaldæorum vocat. Arabes Æram *Dhilkarnaim*, ſeu *Cornigeri* appellant, id eſt, *Alexandri Magni*, qui ſe Jovis *Hammonis* filium haberi voluit. Hebræi in ſuo Kalendario *Æram Contractuum* nuncupant, fortè quod ea in contractibus conſignandis poſt hæc tempora uterentur. *Seleuco* adversùs *Antigonum* Aſiæ Regem immane bellum fuit. Prælio ad ipſum Phrygiæ oppidum commiſſo, *Antigoni* copiæ partim ad *Seleucum* defecerunt, partim profligatæ ſunt ac diſſipatæ. *Antigonus* jam octogenarius, occubuit, ut conſtat ex *Appiano* in *Syriacis*, & *Plutarcho* in Vita *Demetrii*. Antiochiam Laodiceam, Seleuciam, Apameam, Edeſſam, Beroeam, & Pellam Urbes condidit, in eaſque Judæos tranſtulit, jus eis civium, & municipalem ordinem æquali cum Græcis honore concedens, ut notarunt *Joſephus* Libro XII. *Antiquitatum*, Cap. III. & *Euſebius* in Chronico. Cum *Demetrio Poliorcete* bellum geſſit, junctis cum *Ptolemæo Lagi*, *Lyſimacho*, & *Pyrrho* Rege Epiri viribus, cumque Macedoniæ Regno exuit; quod *Pyrrhus* & *Lyſimachus* inter ſe diviſerunt. *Lyſimachus* deinde *Seleuco* bellum intulit, ad quem multos ex Ducibus Præfectiſque ſuis certatim deficere dolebat: Collatiſque ſignis cum eo congreſſus, circa Phrygiam Helleſponto vicinam, magnâ clade acceptâ occubuit. *Seleucus* victoriâ elatus, in Macedoniam tranſire decrevit, Aſiâ filio *Antiocho* commendatâ: Sed poſt menſes ſeptem à *Ptolemæo Cerauno*, cujus ſororem *Lyſimachus* in Matrimonio habuerat, per inſidias trucidatus eſt. Ita referunt *Pauſanias* in Atticis, *Appianus* in Syriacis, *Juſtinus* Lib. XVII. *Strabo* Libro XIII. & *Mnemon* Hiſtoricus Cap. XIII. apud *Photium Cod.* CCXXIV. Regnavit *Seleucus* annos triginta duos. Vixit annos ſeptuaginta tres, ſecundùm *Appianum*. Septuaginta & octo annos illi tribuit *Juſtinus*. Corpus ejus cremavit *Philetærus* Pergami Dynaſta, magno auri pondere à *Ptolemæo Cerauno* redemptum, & cineres ad *Antiochum* ejus filium remiſit: Qui in maritima Seleucia conditum honoravit delubro addito, & fano ei ſacrato, quod *Nicatorium* appellatum eſt, ut refert *Appianus* in Syriacis. *Seleucum*, & filios ejus, nepoteſque, anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuiſſe refert *Juſtinus* Lib. XV. Cap. IV. & *Auſonius* in claris Urbibus de Antiochia ita canens:

———————— Illa Seleucum
Nuncupat, ingenuum cujus fuit anchora ſignum:
Qualis inuſta ſolet generis nota certa, per omnem
Nam ſobolis ſeriem nativa cucurrit Imago.

II.

Antiochus Soter. II. *Seleuco Nicatori* ſucceſſit ejus filius *Antiochus Soter* cognominatus, qui *Stratonicen* Novercam deperiens, eam à patre uxorem obtinuerat, *Eraſiſtrato* Medico morbum ex amore ortum detegente, ut *Appianus* in *Syriacis*, & *Julianus* in *Miſopogone* teſtantur. Regnavit annos novemdecim, ſecundùm *Porphyrium*, *Euſebium*, & *Severum Sulpitium*. Regnante *Antiocho Sotere*, Galli ſub *Brenno*, aliiſque Ducibus, in Aſiam irruperunt, bellicæque fortitudinis varia ediderunt ſpecimina, ut conſtat ex *Juſtino* Libro xxv. ex *Memnonis* Excerptis apud *Photium*, & ex *Tito Livio* Lib. xxxviii. De horum ex Europa in Aſiam tranſitu tredecim Libros ſcripſit *Demetrius Byzantinus*, teſte *Laertio* in *Demetrio Phalereo*. De qua Expeditione & *Phaennus* una ætate antequam res gereretur, Oraculum dicitur edidiſſe.

Hoſtilis Gallorum Acies tunc Milite multo
Littora complebit: Tranſmiſſis fluctibus Helles
Vaſtabit populans Aſiam. Sed Dii graviora
Intentant illis, Pelagi prope cærula ſedes
Qui poſuere ſuas.

Antigono Gonata Macedonum Regi ſuppetias tulerunt contra *Pyrrhum* Epiri Regem. *Antigonum*, auxiliareſque Gallorum copias *Pyrrhus* profligavit, ſpoliaque ſplendidiſſima Gallis detracta *Palladi* ſacravit in Itoniæ Palladis Templo, quod inter Pheras & Lariſſam erat, cum Epigrammate, quod refertur à *Pauſania* in *Atticis*, & *Plutarcho* in Vita *Pyrrhi*; & quod Latinè redditum ſic habet:

Hos tibi Gallorum Clypeos Rex donat, Itoni,
Pyrrhus, ab audaci rapta trophæa acie,
Viribus Antigoni fractis. Haud res ea mira:
Pugnaces & nunc, & priùs Æacidæ.

Scuta etiam Macedonum *Pyrrhus* victor in Dodonæi Jovis Templo ſuſpendit, ut iidem Autores teſtantur.

Zeno Citticus Philoſophus. *Antiochi Soteris* tempore florebat *Zeno Citticus* Stoicorum Princeps, qui obiit anno primo Olympiadis centeſimæ vigeſimæ nonæ, cùm octo & nonaginta annos integer & morbi expers vixiſſet, *Laertio* teſte. Fuit hic temperantiæ fructus. Hinc Proverbium: *Zenone temperantior.* Quinquaginta & octo annos Scholæ præfuit, & ſummo in honore fuit non ſolùm apud Athenienſes, ſed etiam apud *Antigonum Gonatam* Macedoniæ Regem. Docuit Athenis in Porticu, quam Ποικίλην Στοὰν, id eſt, *Variam Porticum* appellabant, à multiplici pictura *Polygnoti*, qui eam gratuitò pinxerat, cùm Athenienſes illum Civitate donaſſent. Lege *Diogenem Laertium* in *Zenonis* Vita. Divinam Providentiam ſtatuit *Zeno*. In una Virtute poſitam eſſe vitam beatam, ſummumque hominis bonum aſſeruit. Dolorem malum non eſſe docuit: Nihilque eſſe malum, niſi quod turpe atque vitioſum eſt. *Heſiodi Theogoniam* interpretatus, & omnium ſabularum rationem reddere conatus eſt, *Cicerone* teſte. Ullas paſſiones in Sapientem cadere negabant Stoici, ex *Zenonis* diſciplina. Lege *S. Auguſtinum* Lib. ix. *De Civitate Dei*, Cap. iv.

Cleanthes Philoſophus. *Zenoni* ſucceſſit *Cleanthes*, qui adoleſcens quæſtu hauriendæ ex puteis aquæ, pinſendæque farinæ inopiam ſuam ſuſtentabat, hiſque operibus noctu vacabat, ut interdiu Philoſophiæ ſtudiis incumberet, ut refert *Diogenes Laertius*: Vitam ad annos pene centum produxit, teſte *Luciano* in *Longævis*, & Scholam *Chryſippo* reliquit.

Epicurus. *Zenonis* coævus fuit *Epicurus* Philoſophus, Sectæ Princeps, quæ ab ipſo *Epicureorum* appellata eſt. Obiit anno ſecundo centeſimæ vigeſimæ-ſeptimæ Olympiadis, Archonte Athenis *Pythareto*, cùm ſeptuaginta duos annos vixiſſet, ut refert *Diogenes Laertius* in ejus Vita. Dialecticæ ignarus fuit & contemptor, ſummum bonum in voluptate ſtatuit; non animi, ſed corporis & ſenſuum, ut ex Libro ejus *De Summo Bono* probat *Cicero Tuſculanarum Quæſtionum* iii. Omne judicium veritatis in ſenſibus conſtituit. Otioſam vitam Diis tribuit, divinam providentiam negavit, ex Atomorum motu omnia fieri aſſeruit, Mundoſque innumerabiles ſtatuit variarum formarum. Naturam omnium quæ ſunt dividebat in corpora & inane; quæque his accidunt. Ex *Democrito* hauſit plurima. Moriturus Epiſtolam ſcripſit ad *Hermachum*, eique *Metrodori* amici ſui liberos commendavit. Condito Teſtamento annuum ſuum Natalem agi, & epulas Philoſophorum ſingulis menſibus vigeſimo-primo Lunæ die, in ſui, & *Metrodori* memoriam celebrari juſſit, ut refert *Cicero*. Legatur idem Orator Lib. *De Finibus bonorum & malorum*.

Antiochus Θεός. III. *Antiocho Soteri* ſucceſſit ejus filius *Antiochus Secundus*, à Mileſiis primùm impiâ adulatione Θεὸς cognominatus, poſtquam *Timarchum* eorum Tyrannum ſuſtuliſſet, ut ſcribit *Appianus* in Syriacis. *Iſte Antiochus* adversùs *Ptolemæum Philadelphum, qui ſecundus imperabat Ægyptiis, geſſit bella quàm plurima, & totis Babylonis atque Orientis viribus dimicavit. Volens itaque Ptolemæus Philadelphus poſt multos annos moleſtum finire certamen, filiam ſuam nomine Berenicem Antiocho uxorem dedit: Qui de priore uxore, nomine Laodice, habebat duos filios, Seleucum, qui cognominatus eſt Callinicus, & alterum Antiochum. Deduxitque eam* (Philadelphus pater) *uſque Peluſium, & infinita auri & argenti millia dotis nomine dedit. Unde* φερνοφόρος, *id eſt, dotalis appellatus eſt. Antiochus autem Berenicen conſortem Regni habere ſe dicens; & Laodicen in concubinæ locum, poſt multum temporis amore ſuperatus, Laodicen cum liberis ſuis reduxit in Regiam. Quæ metuens ambigui viri animum ne Berenicen reduceret, virum per Miniſtros veneno interfecit: Berenicem autem cum filio, qui ex Antiocho natus erat, Icadioni & Gennæo Antiochiæ Principibus occidendam tradidit: Filiumque ſuum majorem Seleucum Callinicum in patris loco Regem conſtituit.* Ita *S. Hieronymus* Commentar. in Cap. xi. *Danielis*, poſt *Appianum* in Syriacis. *Appianus* ambas, & *Laodicen*, & *Berenicen* ejuſdem *Philadelphi* filias facit. Hæc autem à *Daniele* prædicta fuerant his verbis Cap. xi. *Et poſt finem annorum fœderabuntur. Filiaque Regis Auſtri veniet ad Regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachii, nec ſtabit ſemen ejus: & tradetur ipſa, & qui adduxerunt eam Juvenes ejus, & qui confortabant eam in temporibus.* Quibus verbis (ut *S. Hieronymus* rectè interpretatur) *Daniel* ſignificat *Berenicen* filiam Regis Auſtri, id eſt, Ægypti, quæ maximè Auſtralis eſt, venturam ut Sponſam ad Regem Syriæ & Aſiæ Antiochum, quæ Provinciæ ſunt Ægypto ad Aquilonem; venturam, inquam, ad amicitiam inter duos Reges, Patrem & Maritum, nuptiali fœdere copulandam. Verùm ea non obtinuit fortitudinem brachii, quia non perſeveravit Regina, Imperii Orientalis viribus ſubnixa. Nec ſtetit ſemen ejus: Filius quippe ejus ab Æmula occiſus eſt, ſicut & ipſa ſublata eſt, & qui eam adduxerant, & Rex ipſe *Antiochus*, qui confortabat eam, interfecti ſunt. Annos quindecim regnavit *Antiochus* Θεὸς, ut tradunt *Porphyrius*, *Euſebius*, & *Severus Sulpitius*. Huic *Antiocho* tres

Chaldaicæ ſuæ Hiſtoriæ Libros diviſiſſe *Beroſum*, Beli apud Babylonios Sacerdotem, ait *Tatianus* in Oratione adverſùs Gentes. A quo *Beroſo* cœleſtium obſervationum annorum quadringentorum & octoginta apud Babylonios factarum memoriam fuiſſe traditam refert *Plinius* Lib. VII. Cap. LV. Quem annorum numerum ſi à capite Æræ *Nabonaſſari* deduxerimus, eorum terminus hujus *Antiochi* initium ſexcennio tantùm anteverterit, ut obſervat *Uſſerius* in Annalibus Sacris.

Seleucus Callinicus.

IV. *Antiocho Θεῷ* ſucceſſit *Seleucus*, ejus filius ex *Laodice* natu major, *Callinicus* à victoriis (quas nullas habuiſſe legitur) per antiphraſim, & à barba *Pogon* cognominatus. A *Ptolemæo Evergete* Ægypti Rege, mortis *Berenices* ſororis ſuæ ultore bello gravi laceſſitus, Syriam & Ciliciam, ſuperioreſque partes trans Euphratem, & Aſiam propemodum univerſam amiſit. Deinde cùm adverſùs Aſiæ Civitates, quæ defecerant, ingentem claſſem comparaſſet, repentè ortâ tempeſtate claſſem naufragio amiſit. Infelix caſus, ſed optandus *Seleuco* fuit: Siquidem Civitates, quæ odio ejus ad *Ptolemæum* defecerant, repentinâ animorum mutatione in naufragii miſericordiam verſæ, ſub illius Imperium redierunt. Mox fortunæ melioris fiduciâ *Ptolemæo Evergetæ* bellum intulit: A quo victus, Antiochiam trepidus confugit. Tum datis ad *Antiochum* fratrem literis, auxilium ejus imploravit, oblatâ illi Aſiâ intra fines Tauri Montis. *Antiochus* autem annorum quatuordecim adoleſcens, ſupra ætatem Regni avidus, non virilem duntaxat, ſed ſceleratam ſumpſit audaciam, totum fratri eripere cupiens. Unde *Hierax* eſt cognominatus, quia non hominis, ſed accipitris indolem in alienis eripiendis præ ſe ferret. Interea *Ptolemæus*, cùm *Antiochum* in auxilium *Seleuco* venire cognoviſſet, ne duobus reprimendis hoſtibus impar eſſet, in annos decem pacem cum *Seleuco* fecit. Sed pace ab hoſte datâ, laceſſitus à fratre eſt, mercenario Gallorum Exercitu adjuto. Commiſſo prælio, *Seleucus* Ancyræ victus eſt: Sed Galli arbitrati *Seleucum* cecidiſſe, in ipſum *Antiochum* arma verterunt, quò, ſtirpe Regiâ penitus extinctâ, liberiùs Aſiam depopularentur. Quod ubi ſenſit *Antiochus*, pacem redimere, ſocietatemque cum illis inire compulſus eſt. Ita referunt *Juſtinus* Lib. XXVII. *Strabo* Libro XVI. & *Plutarchus* Libro [illegible]. Cùm *Antiochum Hieracem* aggreſſus *Eumenes* Rex Bythiniæ majorem Aſiæ partem occupaſſet, ne tunc quidem fratres, perdito præmio propter quod bellum gerebant, concordare potuerunt: Sed omiſſo externo hoſte, in mutuum exitium bellum repararunt. In eo denuò victus *Antiochus*, primùm ad *Artamenem* Regem Cappadociæ Socerum ſuum, deinde ad *Ptolemæum Evergetem* confugit, à quo arctiſſimâ cuſtodiâ ſervatus, cùm operâ cujuſdam Meretricis, quam familiariùs noverat, deceptis cuſtodibus evaſiſſet, fugiens à latronibus interfectus eſt. *Seleucus* quoque *Callinicus* ejus frater iiſdem fermè diebus equo præcipitatus interiit. (Ex *Juſtino* Lib. XXVII. Cap. III.) Annos viginti regnavit *Seleucus Callinicus*, ſecundùm *Euſebium* in Chronico.

Seleucus Ceraunus.

V. Illi ſucceſſit filius natu major *Seleucus*, *Ceraunus* cognominatus. Is adverſùs *Attalum* Pergami Regem, qui omnem jam cis Taurum Aſiam Imperio ſuo ſubjecerat, Expeditione ſuſceptâ, dolo ab amicis *Apaturio* Galata, & *Nicanore* appetitus, veneno in Phrygia periit, cùm annis tribus non omnino completis regnaſſet. (Ex *Polybio* Libro IV. *Appiano* in Syriacis, & *Juſtino* Libro XXIX. Cap. I.) Quos ſequitur *S. Hieronymus* Commentario in Cap. XI. *Danielis*, Verſum illum X. explicans: *Filii autem ejus provocabuntur, & congregabunt multitudinem Exercituum plurimorum.*

Antiochus Magnus.

VI. Poſt *Seleucum Ceraunum* regnavit *Antiochus* ejus frater, *Magnus* poſtea cognominatus. Impubes erat, & quindecim duntaxat annorum, cùm Regnum adiit. *Molone* Mediæ Præfecto perduelli profligato, domitis Satrapis, qui Provinciis ſuis immanebant; traducto in Parthiam & Hyrcaniam adverſùs *Arſacem* Exercitu, & bellicæ virtutis ſpecimine his in Expeditionibus edito; in Reges Ægypti *Ptolemæos*, *Philopatorem*, & *Epiphanem* bellum geſſit, eiſque Judæam & Syriam eripuit. Variam tamen belli fortunam expertus eſt, cùm in Aſia adverſùs Romanos, à quibus pacem rogare, & graviſſimis conditionibus recipere compulſus eſt, viginti obſidibus datis, & inter eos filio ſuo *Antiocho Epiphane*; magnaque vi pecuniæ ad ſumptus belli reſarciendos in Romanum Ærarium collatâ: Tum in Ægypto, ubi maximam cladem à *Philopatore* accepit juxta *Raphia* oppidum, & Syria cedere coactus, miſſis de pace Legatis, inducias in annum obtinuit. Verùm bello paulò ante ejuſdem *Philopatoris* obitum redintegrato, & in filium ejus atque Succeſſorem *Ptolemæum Epiphanem* converſo, quem junctis cum *Philippo* Macedonum Rege viribus opprimere & è medio tollere decreverat, ut Regnum ejus inter ſe dividerent; à Romanis pupilli Regiâ tutoribus prohibitus ac repulſus eſt. Poſtea tamen novâ Expeditione factâ, cum *Scopa* Duce *Ptolemæi* juxta Jordanis fontes congreſſus, eo debellato, multas Cœleſyriæ Urbes, Judæamque recepit. Iſta conſtant ex *Appiano* in Syriacis: & *Polybio* Libro V. *Hiſtoriæ* & Libro XV. & in *Excerptis Legationibus* Cap. XXIII. & XXIV. necnon ex *Juſtino*, Libro XXIX. & XXX. Quæ longè antè *Daniel* prædixerat Cap. XI. Verſ. 11. 12. & ſeq.

Danielis Vaticinia de Antiocho Magno.

Et provocatus Rex Auſtri egredietur, & pugnabit adverſùs Regem Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus. Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus, & dejiciet multa millia, ſed non prævalebit. Convertetur enim Rex Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus. Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus, & dejiciet multa millia, ſed non prævalebit. Hæc primam *Antiochi Magni* in Ægyptum Expeditionem ſignificant, interprete *S. Hieronymo*, in Commentario illius Capitis: *Antiochus Magnus*, inquit, *venit de Babylone in Syriam, quæ eo tempore tenebatur à Ptolemæo Philopatore filio Evergetis, qui quartus regnavit in Ægypto. Cùmque pugnaſſet adverſum Duces ejus, imo proditione Theodotii obtinuiſſet Syriam, quæ per ſucceſſionem jam à Regibus Ægypti tenebatur, in tantam venit audaciam, contemptâ luxuriâ Philopatoris, & magicis artibus quibus inſervire dicebatur, ut ultro Ægyptiis bellum conaretur inferre. Et provocatus Rex Auſtri, &c. Ptolemæus enim cognomento Philopator amiſſâ Syriâ proditione Theodotii, congregavit plurimam multitudinem, & ingreſſus eſt adverſus Antiochum Magnum (quem nunc Regem Aquilonis vocat, juxta ſitum Ægypti & Judææ Provinciæ: Idem enim locus pro qualitate regionis, alteri ad Auſtrum, alteri ad Aquilonem ſitus eſt.) Inito ergo certamine, juxta Oppidum Raphia, quod in foribus Ægypti eſt, omnem Antiochus amiſit Exercitum, & per deſerta fugiens, pene captus eſt: Cùmque ceſſiſſet Syria, ad extremum fœdere & quibuſdam conditionibus pugna finita eſt. Et hoc eſt quod Scriptura nunc dicit: Dejiciet multa millia Ptolemæus Philopator, ſed non prævalebit.*

Adverſarium

Adverſarium enim ſuum capere non potuit.

Subdit *Daniel* Propheta: *Convertetur enim Rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multo majorem quàm prius: Et in fine temporum annorumque veniet properans cum Exercitu magno, & opibus nimiis. Et in temporibus illis multi conſurgent adverſus Regem Auſtri.* Quæ alteram *Antiochi Magni* Expeditionem in Ægyptum ſpectant, eodem *S. Hieronymo* interprete. *Antiochum Magnum*, inquit, *ſignificat: Qui contemptâ Ptolemæi Philopatoris ignaviâ, (eò quòd deperiret Agathocleam Pſaltriam: Fratremque ejus & ipſum Agathoclem haberet concubinum: Quem poſtea Ægypti Ducem conſtituit) incredibilem de ſuperioribus locis Babylonis Exercitum congregavit. Et Ptolemæo Philopatore mortuo, adverſùm filium ejus, qui tunc quatuor annorum erat, & vocabatur Ptolemæus Ἐπιφανής, rupto fœdere movit Exercitum. Tanta enim diſſolutionis & ſuperbia Agathocles fuit, ut ſubditæ prius Ægypto Provinciæ rebellarent, ipſaque Ægyptus ſeditionibus vexaretur. Philippus quoque Rex Macedonum, & Magnus Antiochus, pace factâ, adverſùm Agathoclem, & Ptolemæum Epiphanem dimicarent, ſub hac conditione, ut proximas Civitates Regno ſuo ſinguli de Regno Ptolemæi jungerent. Et hoc eſt quod nunc dicit, Multos conſurgere adverſùs Regem Auſtri, Ptolemæum ſcilicet Epiphanem, qui erat ætate puerili.*

Pergit *Daniel*, ibidem: *Et veniet Rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet Urbes munitiſſimas, & brachia Auſtri non ſuſtinebunt, & conſurgent electi ejus ad reſiſtendum, & non erit fortitudo. Et faciet veniens ſuper eum juxta placitum ſuum, & non erit qui ſtet contra faciem ejus: & ſtabit in Terra inclyta, & conſumetur in manu ejus.* Quæ verba tertiam *Antiochi Magni* Expeditionem in Ægyptum ſpectant, ut *Sanctus Hieronymus* interpretatur. *Antiochus enim*, inquit, *volens Judæam recuperare, & Syriæ Urbes plurimas, Scopam Ducem Ptolemæi juxta fontes Jordanis, ubi nunc Paneas condita eſt, inito certamine fugavit, & cum decem millibus armatorum obſedit clauſum in Sidone. Ob quem liberandum, miſit Ptolemæus Duces inclytos Eropum & Menoclean & Damoxenum. Sed obſidionem ſolvere non potuit; donec fame ſuperatus Scopas manus dedit, & nudus cum Sociis dimiſſus eſt. Quodque ait:* Comportabit aggerem; *Illud ſignificat, quod præſidium Scopæ in Arce Hieroſolymorum, adnitentibus Judæis, multo tempore oppugnarit, & ceperit alias Urbes, quæ prius a Ptolemæi partibus tenebantur, Syriæ, Ciliciæ, & Lyciæ. Eo enim tempore capta ſunt Aphrodiſias, & Soloe, & Zephyrion, & Mallos, & Anemurium, & Selinus, & Coraceſium, & Coricus, & Andriace, & Limyra, & Patara, & Xanthus, & ad extremum Epheſus: De quibus univerſis & Græca, & Romana narrat Hiſtoria. Quodque intulit:* Et ſtabit in Terra inclyta, & conſumetur, ſive perficietur in manu ejus; *Terram inclytam, ſive (ut Septuaginta interpretati ſunt) voluntatis, hoc eſt, quæ complaceat Deo, Judæam ſignificat, & propriè Jeruſalem, in qua honorificè ſuſceptus, eos, qui partium Scopæ erant, perſecutus eſt.*

Poſt hæc, *Antiochus* filiam ſuam *Cleopatram Ptolemæo Epiphani* uxorem dedit, conceſſâ illi dotis nomine Cœleſyria, Phœnice, Judæa, atque Samaria, cùm ut juvenem Regem demereretur, ac ad reſiſtendum Romanis auxiliatorem haberet: Tum ut ad Regnum Ægypti dolo invadendum & obtinendum viam ſibi ſterneret. (Ex *Appiano* in *Syriacis*, & *Joſepho* Libro XII. *Judaicarum Antiquitatum.*) At conſilium illud poſterius *Antiochi* inane fuit. Nam *Ptolemæus Epiphanes*, ejuſque Duces, ab illius artibus ſibi caverunt, &

A *Cleopatra* magis viri partibus & commodis, quàm patris ſtuduit. Id etiam prædixerat *Daniel* Capite laudato: *Et ponet*, inquit, *faciem ſuam ad tenendum univerſum Regnum ejus, & recta faciet cum eo: & filiam fœminarum dabit illi, ut evertat illud: & non ſtabit, nec illius erit.* Quem locum *S. Hieronymus* ſic interpretatur: *Volens Antiochus non ſolùm Syriam, & Ciliciam, & Lyciam, & alias Provincias, quæ Ptolemæi fuerant partium, poſſidere, ſed in Ægyptum quoque Regnum ſuum extendere; filiam ſuam Cleopatram per Euclem Rhodium ſeptimo anno Regni adoleſcenti deſpondit*
B *Ptolemæo, & tertio-decimo anno tradidit; datâ ei dotis nomine omni Cœleſyriâ & Judæâ. Filiam autem fœminarum per* ἐμφατικῶς *vocat, ut eſt illud Poeticum: Sic ore locuta eſt: Vocemque his auribus hauſi.*

Subdit *Daniel*, ibidem: *Et convertet faciem ſuam ad Inſulas, & capiet multas. Et ceſſare faciet Principem opprobrii ſui, & opprobrium ejus convertetur in eum. Et convertet faciem ſuam ad Imperium Terræ ſuæ, & impinget, & corruet, & non invenietur.* Converſis nimirum in Aſiam viribus ſuis, & navali certamine adverſùm plurimas In-
C ſulas dimicans, cepit Rhodum, & Samum, & Colophonem, & Phocæam, & alias plurimas Inſulas, ac Civitates Græciæ expugnavit, ut refert *Appianus* in *Syriacis*, & poſt ipſum *S. Hieronymus*. Sed *L. Scipio*, cognominatus *Aſiaticus*, ipſi cum Romano Exercitu occurrit, eoque debellato, & Aſia, quæ cis Taurum Montem eſt, ei adempta, ipſum intra Taurum ſe continere compulit. *Victus ergo Antiochus, intra Taurum regnare juſſus eſt, & inde fugit ad Apamiam ac Suſam, & ultimas Regni ſui penetravit Urbes. Cùmque adverſùm Elimæos pugnaret, cum omni eſt*
D *deletus Exercitu. Et hoc eſt quod nunc Scriptura dicit: Quòd multas Inſulas ceperit, & vincente Exercitu Romano Regnum Aſiæ perdiderit, & opprobrium ejus converſum ſit in caput ejus; & ad extremum de Aſia fugiens, reverſus ſit ad Imperium Terræ ſuæ, & impegerit, atque corruerit, & locus ejus non ſit inventus.* Hunc ſuum Scipione Naſica S. Hieronymus confundit.

Cùm *Antiochus* gravi tributo pacis à Romanis premeretur, ſeu inopiâ pecuniæ compulſus, ſeu avaritiâ ſollicitatus, adhibito Exercitu *Jovis Beli* Templum in Elymaide noctu aggreſſus eſt, magnamque pecuniæ vim inde abſtulit. Quâ re prodi-
E tâ, finitimi Barbari abſque aliorum ope eum adorti, ipſum cum omni Militia interemerunt. Id conſtat ex *Diodoro Siculo* in *Excerptis Valeſii*, pag. 292. & 298. *Strabone* Lib. XVI. & *Juſtino* Libro XXXII. Qui tamen in Templi nomine ab aliis diſcrepat, *Didymæi Jovis* Templum vocans. A Sodalibus, quos temulentus in convivio pulſaverat, occiſum fuiſſe ſcribit *Aurelius Victor* Libro *De Viris Illuſtribus*, Cap. LIV. Annos regnavit triginta-ſex.

VII. *Antiocho Magno* ſucceſſit ejus filius *Seleucus Philopator*, (*Soter* Joſepho dictus Lib. Seleucus Philopator.
F XII. *Antiquitatum*, Cap. III.) Otioſus Princeps, nec admodum potens, propter cladem quam Pater acceperat. Is fratrem *Antiochum* obſidem à Romanis recepit, dato in ejus vicem filio ſuo *Demetrio*. Pervenerat jam *Athenas Antiochus*, cùm *Seleucus* inſidiis *Heliodori* cujuſdam Purpurati oppreſſus eſt, cùm annos duodecim regnaſſet, ut teſtantur *Appianus* in Syriacis, *Euſebius*, & *Severus Sulpicius*. De ipſo intelligitur Vaticinium iſtud *Danielis* Cap. XI. 20. *Et ſtabit in loco ejus* (nempe Antiochi Magni) Danielis Vaticinium.
viliſſimus, & indignus decore Regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in prælio. Hæc enim verba *S. Hieronymus* ſic interpretatur:

Seleucum dicit cognomento Philopatorem, filium Magni Antiochi, qui nihil dignum Syria & Patris geſſit Imperio, & abſque ullis prœliis ingloriùs periit.

Antiochus Epiphanes.

VIII. Illi ſucceſſit *Antiochus Epiphanes*, id eſt, *Illuſtris* ſive *Nobilis*, ejus frater, alüs Ἐπιμανής, id eſt, *Inſanus* à fanaticis moribus appellatus (Ex *Polybio*,) qui *Attali* & *Eumenis* operâ Regnum obtinuit, legitimum hæredem fruſtratus *Demetrium* Seleuci filium. De perſecutione ab ipſo in Judæos excitatâ, in Libris Machabæorum deſcriptâ, & à *Daniele* prædictâ, relege quæ diximus Capite I. Articulo III. Adversùs *Ptolemæum Philometorem* Ægypti Regem bella geſſit, & primâ in Ægyptum incurſione magnam ejus partem occupavit. *Ptolemæus* enim *Epiphanes* moriens duos è *Cleopatra Antiochi Magni* filia liberos reliquerat, *Ptolemæum Philometorem*, qui Patri ſucceſſit, & *Ptolemæum Evergetem*. Mortuâ *Cleopatrâ*, Tutores *Philometoris* ab *Antiocho Epiphane* Syriam aliaſque Provincias repetunt, quæ Ægyptiis à Syriæ Regibus ademptæ fuerant. *Antiochus* cum Exercitu in Ægyptum irrupit. Cui *Ptolemæus* cum copiis occurrit: Sed Ducum ſuorum perfidiâ ſuperatus eſt. Hâc clade Alexandrini ad ſeditionem excitari, excluſo *Philometore*, ad ejus fratrem *Ptolemæum Evergetem* Regnum deferunt. *Philometor* ad *Antiochum* confugit, qui hanc occaſionem cupidè amplexus, Ægyptum occupavit: Et Alexandriam aggreſſus irrito conatu, relicto Memphi Majore *Ptolemæo*, in Syriam redit. Interim *Philometor* cùm *Antiochi* conatus & conſilia ſubodoratus eſſet, *Cleopatra* ſororis ſimul & uxoris interventu cum fratre paciſcitur, uti ambo communiter regnarent. Quâ fratrum concordiâ offenſus *Antiochus*, rursùs in Ægyptum cum Exercitu profectus eſt, bellum ambobus illaturus. Ubi Romanorum Legati *C. Popilius* & *C. Decimus*, illum à cœptis abſterruerunt. *C. Popilius* procul ſalutanti Regi, & dexteram porrigenti, Tabellas Senatusconſultum continentes tradidit, quibus bellum adversùs *Ptolemæum* extemplo finire jubebatur. Perlectis Tabellis, cùm velle ſe adhibitis amicis de præſenti negotio deliberare *Antiochus* reſpondiſſet, *Popilius* virga quam in manu gerebat vitigenea Regem circumſcripſit; & priuſquàm circulo deſcripto excederet, Tabellis eum reſpondere juſſit. Obſtupefactus *Antiochus* mandato tam inſolito, ubi parumper hæſitaſſet: *Faciam*, inquit, *quod Romani jubent*. Tum demum *Popilius* dextram Regi tanquam ſocio & amico porrexit. Paucorum deinde dierum ac certo numero definitorum ſpatio conceſſo, *Antiochus* copias ſuas in Syriam reduxit, tempori cedendum ratus. Iſta conſtant ex *Polybio* Legatione XCII. *Tito Livio* Lib. XLV. *Appiano in* Syriacis, *Velleio Paterculo* Lib. I. Cap. X. *Valerio Maximo* Lib. VI. Cap. IV. *Juſtino* Lib. XXXIV. Cap. III. *Plutarcho* in Apothegmatibus Cap. XXXII. & *Cicerone* Philippica VIII.

Danielis Vaticinium de Antiocho Epiphane.

Hæc à *Daniele* prædicta ſunt Cap. XI. 21. & ſeq. *Et ſtabit in loco ejus* (nimirum Seleuci Philopatoris) *deſpectus, & non tribuetur ei honor Regius: & veniet clam, & obtinebit Regnum in fraudulentia. Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie ejus, & conterentur: Inſuper & Dux fœderis. Et poſt amicitias cum eo faciet dolum; & aſcendet, & ſuperabit in modico Populo. Et abundantes & uberes Urbes ingredietur: & faciet quæ non fecerunt Patres ejus, & Patres Patrum ejus: Rapinas, & prædam, & divitias eorum diſſipabit: & contra firmiſſimas cogitationes inibit: & hoc uſque ad tempus. Et concitabitur fortitudo ejus, & cor ejus adversùm Regem Auſtri in Exercitu magno: Et Rex Auſtri provocabitur ad bellum multis auxiliis, & fortibus nimis: & non ſtabunt, quia inibunt adversùs eum conſilia. Et comedentes panem cum eo, conterent illum, Exercituſque ejus opprimetur: & cadent interfecti plurimi. Duorum quoque Regum cor erit ut malè faciant, & ad menſam unam mendacium loquentur, & non proficient: Quia adhuc finis in aliud tempus. Et revertetur in Terram ſuam cum opibus multis: & cor ejus adverſum Teſtamentum Sanctum, & faciet, & revertetur in Terram ſuam. Statuto tempore revertetur, & veniet ad Auſtrum: & non erit priori ſimile noviſſimum. Et venient ſuper eum Trieres, & Romani: & percutietur, & revertetur*, &c. *Antiochus Epiphanes* deſpectus dicitur ob mores ab omni non tantùm Principis dignitate, ſed & viri honeſti gravitate alienos, quos ex *Polybio* nobis latè deſcriptos dedit *Athenæus* Lib. V. & X. Nec ipſi Regius honor debebatur, aut jure tribuebatur, quia Lege ſucceſſio Regni pertinebat ad fratrem ejus *Seleucum Philopatorem*, & ad ejuſdem *Seleuci* filium *Demetrium*. Sed venit clam, & obtinuit Regnum fraudulenter, ſimulatione clementiæ Populum Syriæ illiciens. Et brachia, id eſt, vires *Heliodori*, qui *Seleucum Philopatorem* occiderat, & Syriæ Regnum affectabat, expugnavit, contrivitque, *Attalo* & *Eumene* faventibus. Quin & Ducem fœderis, ſive (ut in Hebræo habetur) Principem fœderis, id eſt, Principem cum ipſo fœderatum, *Demetrium* ſcilicet filium *Seleuci Philopatoris* dolo circumvenit, efficiendo per amicos, quos Romæ habebat, ut *Demetrius* Romæ retineretur, ipſe interim eo abſente res ſuas promovens. Initia quidem *Antiochi* exigua in Syria fuerunt, ſed paulatim crevit & roboratus eſt, totámque Syriam ſubditam habuit. Majores autem ſuos Syriæ Reges tum exactionibus, tum largitionibus ſuperavit, gazas quas ſibi bello pepererant, aut ex tributis contraxerant, in Milites ſuos, & in *Attalum* & *Eumenem* profundendo. Fuit enim *magni animi & largitor* (inquit *Joſephus* Lib. XII. *Antiquitatum* Cap. II.) Et ad occupandam Ægyptum cogitationes conſiliaque ſua convertens, idque per annos aliquot volvens animo, adversùs *Ptolemæum Philopatorem*, quòd is ſibi jus in Syriam vindicaret, magnum Exercitum duxit. Cui Rex Auſtri, *Ptolemæus* ſcilicet *Philometor* Ægypti Rex, multis fretus auxiliis obſtitit: Ita ut ſpes eſſet vincendi *Antiochum*, ſi res ejus ab *Eulæo* & *Leneo* Tutoribus Regnique Adminiſtris benè geſtæ fuiſſent. Sed à familiaribus ſuis proditus eſt *Philometor*, & Exercitus ejus oppreſſus eſt inter *Caſium Montem*, & *Peluſium*. Deinde Memphitide inter ſe convenere duo Reges, ſpecie amici, animo infidi, ſuſpectique mutuò, *Antiochus Epiphanes* & *Ptolemæus Philometor*. Nec tamen doli ſucceſſerunt; quia illorum eventus in aliud tempus à Deo dilatus eſt. Opimis itaque ſpoliis onuſtus *Antiochus* in Syriam reverſus eſt, cogitationes interim contra Legem Dei & Judaicam Religionem volvens animo. Verùm reverſus eſt, & iterùm venit ad Auſtrum, id eſt, in Ægyptum, tempore à Deo ſtatuto, ſpecie adjuvandi *Ptolemæum Philometorem* contra ſeditioſos Alexandrinos, qui *Ptolemæo Evergeti* minori ejus fratri Regnum detulerant; cæterùm eo animo ut utrumque everteret. Sed non fuit ei ſecunda hæc Expeditio tam felix quàm prima. Nam *C. Popilius* Romanorum Legatus, qui ad Delum præſidio Navibus Macedoniam petentibus erat, poſtquam debellatum in Macedoniâ, & ſtatione ſummotos hoſtium lembos audivit, dimiſſis & ipſe

Atticia

Atticis Navibus, ad ſuſceptam Legationem peragendam in Ægyptum navigavit, ut priùs occurrere poſſet *Antiocho*, quàm ad Alexandriæ Mœnia accederet. Cui cùm Senatûs, Populique Romani Mandata ſignificaſſet, maximo dolore affectus *Antiochus* Ægypto exire, præſidiaque & claſſem abducere, & in Syriam pronnus reverti coactus eſt. Hæc genuina ſupradicti *Danielis* Oraculi & plana explicatio ſecundùm litteralem ſenſum, ex *Succeſſo* antiquo Scriptore, quem ſecutus eſt *Porphyrius* à *S. Hieronymo* citatus, deprompta. Quam tamen ſequimur abſque præjudicio interpretationis alterius, quam *S. Hieronymus* & alii Autores Eccleſiaſtici amplectuntur, qui hæc omnia de Antichriſto intelligenda contendunt. Annis undecim regnavit *Antiochus Epiphanes*. De cujus morte legenda quæ diximus Cap. I. Articulo III.

Antiochus Eupator. IX. *Antiocho Epiphani* ſucceſſit *Antiochus Eupator* ejus filius, quem *Lyſias* ab *Epiphane* in Syria relictus Regem conſtituit. Suſcepto Regno, *Lyſiam*, à quo fuerat educatus puer, univerſi Regni negotiis præfecit, ſpeciatim verò Cœleſyriæ & Phœniciæ Primarium Ducem creavit. Cum *Philometore Ptolemæo* bellum geſſit, necnon cum Judæis. A *Demetrio Sotere* Seleuci *Philopatoris* filio, qui Romà clam aufugerat, & in Syria magno favore hominum exceptus fuerat, peremptus eſt, cùm annos duos regnaſſet. Polybius Historicus *Demetrio* fugæ autor fuit *Polybius Hiſtoricus*, tum Romæ degens, brevi pittacio ad eum miſſo, in quo gnomæ iſtæ erant deſcriptæ:

Cunctaris? Illuc nempe tendis, ô miſer,
Ubi atra nox. Fortuna fortes adjuvat.
Aude, periclitare, age quid. Non feceris,
Aut feceris. Priùs omnia quàm te deſeras.

Addito & *Epicharmi* dicto illo: *Sobrius eſto: Nemini fidem adhibendam memento: Hi ſunt nervi prudentiæ.*

Demetrius Soter. X. Itaque *Antiocho Eupatori* ſucceſſit *Demetrius Soter* cognominatus. Confirmatus in Regno, coronam auream decem mille nummûm Romam miſit, gratias agens, quòd obſes habitus eſſet liberaliter, ſimulque *Leptinem* dedidit homicidam *Octavii*. Senatus coronam accepit: *Leptinem* verò non, quaſi id crimen commune eſſet Syris omnibus. *Demetrius* acceptis mille talentis, pulſo *Ariarathe* Cappadocum Rege, *Holophernem* ejus, ut ferebatur, fratrem, in Regnum induxit, quamvis Romanis placeret utrumque fratrem regnare pariter. Sed cùm & hi pulſi eſſent, & non multò poſt *Ariobarſanes*, armis *Mithridatis* Regis Pontici, Mithridaticum bellum ob hanc cauſam, & quaſdam alias exortum eſt. Quo durante Syrorum Regia ſœpe mutavit Dominos, continuatâ nihilominus ſtirpis ſerie; ut ſcribit *Appianus* in *Syriacis*. Antiocheni à *Demetrio Sotere* deficientes, adjuvantibus *Ptolemæo* Rege Ægypti, *Attalo* Rege Aſiæ, & *Ariarathe* Cappadociæ, bello à *Demetrio* laceſſitis, quemdam ſortis infimæ Juvenem ſubornant, qui Syriæ Regnum velut paternum armis repeteret: & ne quid contumeliæ deeſſet, nomen ei *Alexandri* inditur, Alexander Balas. genitúſque ab *Antiocho* Rege dicitur. Tantum odium *Demetrii* apud omnes erat, ut Æmulo ejus non vires Regiæ tantùm, verùm etiam generis nobilitas conſenſu omnium tribueretur (inquit *Juſtinus* Lib. XXXV. Cap. I.) Iſte *Alexander homo ignotus & incertæ ſtirpis* in Epitome Libri LII. *Titi Livii* fuiſſe dicitur. *Antiochi Epiphanis* filius ſuppoſititius ab *Athenæo* Lib.

A V. Cap. X. *Falſo in Seleucidarum Gentem ſe ingerens*, ab *Appiano* in Syriacis. *Adoleſcens Rhodi educatus, Antiochi ſe eſſe filium falsò dictitans*, à *Severo Sulpicio* Lib. II. Hiſtoriæ Sacræ. *Balas* à *Strabone* Lib. XVI. *Balles* à *Joſepho* Lib. XIII. Cap. VIII. cognominatus. Hunc unà cum *Laodice* filia *Antiochi Epiphanis* Romam ſecum duxit *Heraclides*, quem Ærario Babylonico *Antiochus* quondam præfecerat, ut Senatus Populique Romani favorem & opem ad repetendum Syriæ Regnum, velut hereditario jure ſibi debitum rogaret (Ex *Polybio*, Legatione CXXXVIII.)
B *Alexander* admirabili rerum varietate priſtinarum ſordium oblitus, totius fermè Orientis viribus ſuccinctus, bellum *Demetrio* infert, victumque vitâ pariter ac Regno ſpoliat. Quanquam nec *Demetrio* animus in propulſando bello defuit. Nam & primo prælio hoſtem fugavit; & Regibus bellum reſtituentibus, multa millia in acie cæcidit. Ad poſtremum tamen invicto animo inter conſertiſſimos fortiſſimè dimicans, cecidit; (inquit *Juſtinus*, Lib. XXXV. Cap. I.) Annos duodecim regnavit *Demetrius Soter*, ut teſtantur *Polybius* Lib. III. *Porphyrius*, *Euſebius*
C & *Severus Sulpicius*, quamvis undecim tantùm *Joſephus* ipſi tribuat.

XI. Cùm *Ptolemæi Philometoris* præcipuè operâ, (teſte *Appiano*, in Syriacis) *Alexander Demetrium* vitâ pariter & Regno exuiſſet; miſſis ad *Ptolemæum* Legatis, filiam ejus matrimonio ſibi jungendam expetiit. Quo libenter annuente, *Ptolemæus* cum filiâ ſuâ *Cleopatra*, Seleucidarum genero, & Syriæ fatali fœmina, ex Ægypto egreſſus venit *Ptolemaidem*, ubi Nuptiæ Regio apparatu celebratæ ſunt. *Demetrius* major natu *Demetrii Soteris* filius,
D annos pubertatis egreſſus, auditâ *Alexandri* luxuriâ, quem inſperatæ opes, & alienæ fœlicitatis ornamenta, velut captum inter ſcortorum greges deſidem in Regia tenebant, cum multis mercenariis Militibus, quos à *Laſthene* Cretenſi acceperat, ſolvens, ab ea Inſula trajecit in Ciliciam. Cujus rei nuntio territus *Alexander*, mox è Phœnicia properavit Antiochiam, ut res ejus ante *Demetrii* adventum in tuto conſtitueret. Antiochiæ verò Præfecturam *Hieraci* ac *Diodoto* (qui & *Tryphon*. I. Machab. XI. 39.) tradidit. Interim *Ptolemæus Phi-*
E *lometor* inſidias in *Alexandrum Balam* generum ſuum comparans, ſolvendæ rationes affinitatis prætexuit. Ptolemaide enim ab *Ammonio* Miniſtro *Alexandri* ſtructas ſibi fuiſſe inſidias conquerebatur; cúmque ad ſupplicium depoſceretur, *Alexandrum* dedere illum noluiſſe. Quamobrem ablatam ab *Alexandro* filiam ſuam *Cleopatram Demetrio* in Matrimonium dedit, ejus in paternum Regnum reſtitutionem pactus. *Ptolemæus* Antiochiam ingreſſus, & à Civibus Rex ſalutatus, duo capiti diademata circumpoſuit, Aſiæ, ſive Syriæ, & Ægypti. Sed Ægy-
F pti Imperio ſe contentum fore dictitans, Antiochenis perſuaſit ut *Demetrium* reciperent; pollicitus eum majorem rationem habiturum recentis eorum beneficii, quàm odiorum quæ illis cum patre ejus interceſſerant. Antiocheni itaque veterem patris offenſam novis meritis correcturi, ſe ei tradunt. Sed & Milites paterni, favore Juvenis accenſi, prioris ſacramenti Religionem novi Regis ſuperbiæ præferentes, ſigna ad *Demetrium* transferunt: Atque ita *Alexander* non minori impetu fortunæ deſtructus, quàm elatus, primo prælio victus interficitur; deditque pœnas & *Demetrio*, quem occiderat, & *Antiocho*, cujus mentitus originem

fuerat. (Ex *Joſepho* Libro xiii. Cap. viii. *T. Livio* Lib. lii. *Juſtino* Lib. xxxv. Cap. ii.) Ad Oenoparam fluvium prælio victus, ad Arabiæ Dynaſtam fugerat, quem Autor Libri i. Machabæorum *Zabdielem*, Joſephus *Zebelum*, Diodorus Siculus in Exceptis Valeſii *Dioclem* nominat; ubi à ſuis, ad *Demetrium* propter commodi causâ deficientibus, dolo necatus eſt. *Alexandri Balæ* Regno poſt cædem *Demetrii Soteris* quinquennium *Joſephus* tribuit: *Euſebius* in Chronico poſteriore decem. *Joſephi* calculus cum Scripturæ Sacræ Chronologia magis convenit.

Demetrius Nicator.

XII. Poſt *Alexandri Balæ* mortem, ſolus Syriæ Regnum obtinuit *Demetrius*, qui quòd alienum à familia ſua viciſſet, idem cum *Seleuco I.* Regiæ Stirpis autore *Nicanoris* ſive *Nicatoris* cognomentum accepit. Contra hunc *Diodotus* ſive *Tryphon* unus ex Alexandri Balæ Ducibus, in Arabiam profectus, *Antiochum* ejuſdem *Alexandri* filium, qui apud *Malchum* Regem educabatur, ægrè impetratum Regem conſtituit. Dum interim *Demetrius* Laodiceæ moratus conviviis celebrandis, atque hujuſmodi luxu ſegne otium tereret, multoſque injuriis à ſe abalienaret. Cùm autem ab ejus Imperio Civitates paſſim deficerent, ad abolendam inertiæ maculam bellum Parthis inferre ſtatuit: Cujus adventum non inviti Orientis Populi videre, & propter *Arſacidæ* Regis Parthorum crudelitatem, & quòd veteri Macedonum Imperio aſſueti, novi Populi ſuperbiam indignè ferebant. Itaque cùm & Perſarum, & Elymæorum, Bactrianorumque auxiliis juvaretur, multis præliis Parthos fudit. Ad poſtremum tamen pacis ſimulatione deceptus, capitur, traductuſque per ora Civitatum, Populis qui deſciverant, in ludibrium favoris oſtenditur. Miſſus deinde in Hyrcaniam, honorificè habitus eſt à *Phraate*, qui *Arſacidæ* ſucceſſit, Regiſque ſororem *Rhodogunam* in matrimonium duxit. (Ex *Appiano* in Syriacis, & *Juſtino* Libro xxxvi. Cap. i.) Interim *Diodotus*, qui ſibi *Tryphonis* nomen indiderat, Syriæ Regnum affectans, *Antiochum* Alexandri Balæ filium per fraudem è medio ſuſtulit: Corruptis quidem Medicis, qui illum calculi dolore conſumi ad Populum mentiti, dum ſecant illum, occiderunt. *Tryphon* verò Syriæ Regnum invaſit tenuitque annis tribus, teſte *Joſepho* Lib. xiii. *Antiquitatum*, Cap. ix.

Antiochus Sidetes.

XIII. Dum Regno Syriæ *Tryphon* incubaret, *Antiochus Demetrii Soteris* filius, *Demetrii Nicatoris* frater, cognomento *Sidetes*, auditâ *Demetrii* fratris calamitate, ad paternum Regnum obtinendum è Rhodo in Syriam profectus eſt. Acceptâ in Matrimonium *Cleopatrâ Demetrii Nicatoris* fratris ſui conjuge, Seleuciæ cum liberis inclusâ, fraternum Imperium brevì recuperavit. Poſt hæc adversùs Parthos Expeditionem ſuſcepit, ut *Demetrium* fratrem liberaret. *Phraates* Rex Parthorum rebus ſuis metuens, dimiſit *Demetrium*: ut ſcribit *Appianus* in Syriacis. *Juſtinus* tamen Libro xxxviii. Cap. x. retentum à Parthis *Demetrium* affirmat, ut adversùs *Antiochum* illo uterentur, ac Syriam invaderent. Quibus auditis, *Antiochum* bellum intuliſſe, & cùm tribus præliis victor Babyloniam occupaſſet, magnum haberi cœpiſſe. Ita ut omnibus Populis ad eum deficientibus, nihil Parthis reliqui præter patrios fines fuerit. *Demetrium* verò, quò abſente fratre Regnum ſuum reciperaret, eumque ad ſua menda à Parthia revocaret, fuiſſe dimiſſum. Interim *Antiochus Sidetes* in prælio cecidit, cùm regnaſſet annos novem, ſecundùm *Euſebium*. A Parthis occiſum ſcribunt *Julius Obſequens* Libro de Prodigiis, *Juſtinus* Libro xxxviii. Cap. x. & Libro xxxix. Cap. i. *Joſephus* Libro xiii. Cap. xvi. *Euſebius* in Chronico, & *Oroſius* Libro v. Cap. x. Victum ſibi ipſi manus intuliſſe, refert *Appianus* in Syriacis. Rebus malè geſtis, è loco quodam ſe præcipitem dejeciſſe, ſcribit *Ælianus* Lib. x. *De Animalibus*, Cap. xxxiv.

Demetrius Nicator iterum regnat.

XIV. Poſt *Antiochi Sidetis* mortem, *Demetrius Nicator* ejus frater in Regnum poſtliminiò reſtitutus eſt. Ab uxore *Cleopatra* necatum ſcribit *Appianus* in Syriacis, æmulatione percitâ, quòd *Rhodogunam* Parthorum Regis filiam uxorem duxiſſet. *Juſtinus* Libro xxxix. Cap. i. narrat eundem, cùm Ægypto bellum intuliſſet, Syriæ Regno excidiſſe. Antiocheni enim, duce *Tryphone*, ſuperbiam Regis execrati, quæ converſatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apameni, cæteræque Civitates exemplum ſecutæ, per abſentiam Regis à *Demetrio* defecere. *Ptolemæus* quoque Rex Ægypti, bello ab eodem petitus, cùm cognoviſſet *Cleopatram* ſororem ſuam, opibus Ægypti navibus impoſitis, ad filiam & *Demetrium* generum in Syriam profugiſſe, ſubmiſit Juvenem quemdam Ægyptium, *Protarchi* negotiatoris filium, qui Regnum Syriæ armis peteret. Et compoſitâ fabulâ, quaſi per adoptionem *Antiochi* Regis receptus in familiam Regiam eſſet, nec Syris quemlibet Regem aſpernantibus, ne *Demetrii* paterentur ſuperbiam: Nomen Juveni *Alexandri* imponitur, auxiliaque ab Ægypto ingentia mittuntur. *Demetrius* autem victus ab *Alexandro*, cùm undique circumſtantibus malis premeretur, ab uxore etiam & filiis deſertus, cùm Tyrum religione Templi ſe defenſurus petiiſſet, navi egreſſus, Præfecti juſſu interfectus eſt. Ita refert *Juſtinus* Libro xxxix. Cap. i. Regnavit *Demetrius* annis quinque antequam à Perſis caperetur, & rurſus annis quatuor poſt *Antiochi Sidetis* mortem.

Antiochus Grypus.

XV. Duos ex *Demetrio Nicatore* filios habuit *Cleopatra*, *Seleucum*, & *Antiochum*, *Grypum* propter naſi magnitudinem cognominatum: Ex *Antiocho* verò *Sidete Antiochum*, cognomine *Cyzicenum*. *Grypum* Athenas, *Cyzicenum* Cyzicum educandum miſerat. *Seleucum* qui mox poſt patris obitum, ſine ejus auctoritate diadema ſumpſerat, ſagittâ ſuâ manu emiſsâ confixit, ſive metuens ne ille patris necem ulciſceretur, ſive eodem furore gerens omnia. *Antiochus Grypus* Rex à Matre conſtitutus eſt, eâ lege ut nomen Regis penes filium, jus autem omnis Imperii penes Matrem eſſet. Interim *Alexander* ille cognomento *Zebina*, occupato Syriæ Regno tumens ſucceſſu rerum, ſpernere jam etiam ipſum *Ptolemæum*, à quo fuerat ſubornatus in Regnum, ſuperbâ inſolentiâ cœpit. Itaque *Ptolemæus*, reconciliatâ Sororis gratiâ, deſtruere *Alexandri* Regnum decrevit. Mittit igitur ingentia *Grypo* auxilia, & filiam *Tryphænam* eidem Regi nupturam, ut Populos in auxilium Nepotis, non ſocietate tantùm belli, verùm & affinitate ſuâ ſolicitaret. Nec res fruſtra fuit. Nam cùm omnes *Grypum* inſtructum Ægypti viribus viderent, paulatim ab *Alexandro* deficere cœpere. Commiſſo prælio, victus *Alexander*, Antiochiam profugit: Ibi inops pecuniæ cum ſtipendia Militibus deeſſent, Templo *Jovis* ſolidum ex auro Victoriæ ſignum detrahit, facetis jocis ſacrilegium circumſcribens: Nam *Victoriam commodatam ſibi ab Jove eſſe* dicebat. Paulò pòſt cùm ipſius *Jovis* aureum ſimulachrum

tacitè

tacitè auferri juſſiſſet, deprehenſuſque in ſacrilegio, concurſu multitudinis eſſet in fugam verſus, magnâ vi tempeſtatis oppreſſus, ac deſertus à ſuis, à latronibus captus, perductuſque ad Grypum, ab eo cæſus eſt. Cùm verò *Cleopatra* filii ſui *Antiochi Grypi* reportatâ de *Alexandro Zebina* victoriâ inferiorem dignitatem ſuam factam doleret, venienti ab exercitatione poculum veneni obtulit. Sed *Grypus* præſcius jam antè inſidiis, veluti pietate cum Matre certaret, bibere ipſam jubet, abnuenti inſtat. Poſtremùm prolato indice eam arguit, ſolam defenſionem ſceleris ſupereſſe affirmans, ſi bibat quod filio obtulit. Sic victa Regina, veneno quod filio paraverat, extinguitur. Parta igitur Regni ſecuritate, *Grypus* octo annis quietem & ipſe habuit, & Regno præſtitit. (Ex *Appiano* in Syriacis, & *Juſtino* Libro xxxix. Cap. ii.) Deinde æmulum Regni habuit *Antiochenum Cyzicenum* Fratrem ſuum: Quem cùm veneno tollere voluiſſet, ut maturius armis cum eo de Regno contenderet, excitavit. *Cleopatram Ptolemæi Lathuri* conjugem à viro dimiſſam uxorem duxit; quæ Antiochiæ, ubi tum erat, à *Grypo* capta, *Gryphina* ſororis juſſu necata eſt. *Cleopatra* Manibus ejuſdem *Gryphina* ſanguine *Antiochus Cyzicenus* poſtea parentavit; expulſoque fratre, regnavit in Syria. *Grypus* Imperio exutus, Aſpendum ſeceſſit, Indéque *Aſpendii* cognomen eſt adeptus. Regnum verò ſuſcepit *Cyzicenus* anno primo Olympiadis clxvii. Anno ſequenti, Aſpendo rediens *Antiochus Grypus* Syriam obtinuit. *Cyzicenus* verò, diviſo imperio, Cœleſyria potitus eſt. Demùm *Antiochus Grypus* ab *Heracleone* occiſus eſt, cùm vixiſſet annos quadraginta-quinque, regnaſſet verò viginti ſex. Iſta conſtant ex *Appiano* in Syriacis, *Juſtino* Libro xxxix. Cap. ii. *Joſepho* Libro xiii. Cap. xxi. & *Porphyrio* in *Græcis Euſebianis Scaligeri*. Quinque poſt ſe reliquit filios, *Seleucum*, *Antiochum*, *Philippum*, *Demetrium Eucærum*, *Antiochum* alterum *Dionyſium* cognominatum.

X V I. *Antiochus Cyzicenus* à *Seleuco* filio *Antiochi Grypi* natu majore bello appetitus, & cum eo congreſſus, prælio victus eſt; & cum ab equo in hoſtium caſtra abriperetur, jamjam capiendos, ſe ipſum interemit, poſtquam annos octodecim regnaſſet. (Ex *Porphyrio* in Græc. *Euſebii*.) Illum in prælio à *Seleuco* captum, & neci traditum, ſcribit *Euſebius*. Cum filiis *Antiochi Grypi* bello congreſſum interiiſſe refert *Trogus Libro* xl.

Seleucus Antiochi Grypi filius.

X V I I. *Antiocho Cyziceno* ſucceſſit *Seleucus Sextus*, filiorum *Antiochi Grypi* natu maximus: Qui quoniam violentus & ſupra modum tyrannicus fuit, Mopſueſtiæ, quod eſt oppidum Ciliciæ, populari ſeditione in Gymnaſio crematus eſt, teſte *Appiano* in Syriacis. Ab *Antiocho Cyziceni* filio vivum exuſtum fuiſſe, *Euſebius* in Chronico refert. Cùm fugiſſet in Urbem, & percepiſſet Mopſueſtianos vivum ipſum comburere voluiſſe, ſibi ipſi manus intuliſſe ſcribit *Porphyrius in Græc. Euſebii Scalig.* Regnavit anno Græcorum centeſimo decimo-quinto.

Antiochus Pius.

X V I I I. *Antiochus & Philippus* gemelli fratres *Seleuci* fratris ſui mortem ulti, *Mopſueſtiam* expugnarunt ac diruerunt. Superveniens verò *Cyziceni* filius *Antiochus Euſebes*, id eſt, Pius cognominatus, prælio eos ſuperavit: Et *Antiochus* quidem equo in Orontem è pugna fugiens, in flumine ſubmerſus eſt. Frater verò illius *Philippus & Antiochus Pius*, ab anno ſecundo Olympiadis centeſimæ ſeptuageſimæ-primæ ſimul regnare incipientes, de univerſo Syriæ Regno obtinendo inter ſe decertarunt. *Ptolemæus Lathurus* Ægypti Rex quartum *Antiochi Grypi* filium *Demetrium Eucærum* Cnido accitum Regem Damaſci conſtituit. Cui cum fratre *Philippo* copias conjungenti *Antiochus Pius* ſtrenuè reſtitit, ut refert *Joſephus* Libro xiii. Cap. xxi. Victus tandem *Antiochus* ad Parthos fugere coactus eſt, ut teſtantur *Porphyrius*, & *Euſebius* in Chronico. Galadenorum Regina cum Parthis interim bellum gerente, in ejus auxilium vocatum *Antiochum Pium* fortiter in prælio dimicantem occubuiſſe; atque ita Syriæ Regnum penes duos fratres *Grypi* filios, *Philippum* atque *Demetrium Eucærum*, remanſiſſe ſcribit *Joſephus* ibidem. Cum biennio, quod *Philippo Grypi* filio tribuit, Seleucidarum Imperium terminat *Euſebius* in Chronico. Sed cùm poſt hoc tempus & *Antiochum Pium* à *Tygrane* Rege Armeniæ pulſum fuiſſe teſtetur *Appianus* in fine Syriacorum; & *Philippum* cum duobus fratribus ſuis *Demetrio Eucæro* & *Antiocho Dionyſio* Damaſci Regibus bellum geſſiſſe, & Syriæ Regno potitum fuiſſe, doceat *Joſephus*, Libro xiii. Cap. xxii. & xxiii. veriſimilius eſt, *Antiochum Pium* à Parthis reducem, ſuam Syriæ partem, quam per biennium *Philippus* occupaverat, recuperaſſe; & *Philippum* ut damnum illud reſarciret, de Regno Damaſceno ditioni ſuæ adjiciendo cum fratribus ſuis *Demetrio* & *Antiocho* contendiſſe, reliquamque omnem Syriam à *Cyziceni* filio non poſſeſſam ſibi vendicaſſe.

Philippus & Demetrius Eucærus Antiochi Grypi filii.

Quorum certaminum à *Philippo* partim cum *Antiocho Pio*, partim cum fratribus ſuis per octo ſequentes annos habitorum tandem pertæſi Syri, *Tygranis* Armeniæ Regis Imperio ſe ſubjecerunt, ut refert *Juſtinus* initio Libri xl. *Antiocho* verò *Pii* cognomentum per jocum à Syris datum cenſet *Appianus*, quòd *Selenem* duxiſſet, quæ priùs & patri ejus *Cyziceno*, & patruo *Grypo* nupſerat; indéque meritò divinâ ultione à *Tygrane* pulſum fuiſſe. *Tygranem* quatuordecim annis Syriæ Regnum tenuiſſe *Appianus* aſſerit, *Juſtinus* verò octodecim annis. Poſt *Tygranem* Regnum occupavit *Antiochus Pii* filius ex *Selene* genitus, educatus in Aſia, & inde cognominatus *Aſiaticus*. Hunc *Pompeius* Regno Syriæ privavit. *Appianus* in fine Syriacorum, regnatum eſſe ait in familia Seleucidarum per annos ducentos ſeptuaginta. Falſum *Appiani* calculum eſſe contendit *Petavius* Libro *De Doctrina Temporum*, Cap. xlv. ducentos viginti-ſex annos Regni Seleucidarum ab initio *Seleuci* numerans, & duodecim ampliùs, ſi à morte *Alexandri* numerus inchoetur.

Syri Tygranis Armeniæ Regis Imperio ſe ſubjiciunt.

Antiochus Aſiaticus.

§. II.

De Ptolemæorum, ſive Regum Ægyti poſt Alexandri Magni mortem ſucceſſione.

Ptolemæus Lagi.

1. PRimus ex *Alexandri Magni* Succeſſoribus in Ægypto, Lybia, Cyrenaica, & omni illa Arabiæ parte quæ Ægypto adjacet, imperare cœpit *Ptolemæus Lagi* filius. A Macedonibus *Philippi* patris *Alexandri* filius fuiſſe credebatur. Mater enim *Arſinoë* ex *Philippo* gravida, in uxorem ab eo tradita eſt *Lago* obſcuro cuidam Macedoni. Unde cùm aliquando *Ptolemæus* Grammaticum quemdam ob inſcitiam ſubſannans, interrogaſſet, *Quis Pelei fuiſſet pater? Lagi patrem* à Rege ſibi nominari petiit, obſcuritatem generis illius eo dicterio perſtringens, ut refert *Plutarchus Lib. De Ira cohibenda.* Legendus & *Pauſanias in Atticis*, & *Q. Curtius* Lib. IX. Cap. XV. Quamvis autem initio non Rex, ſed Satrapa ſive Præfectus appellaretur, neque Diadema nomenque Regium niſi poſt annos ſexdecim vel ſeptemdecim uſurpaverit, nihilominus ab eo anno quo *Alexander* obiit, annos quadraginta Principatus *Ptolemæi Lagidæ* numerant *Lucianus in Macrobiis*; *Dexippus in Græcis Euſebianis Scaligeri*, *Porphyrius* ibidem, *Clemens Alexandrinus* Lib. I. *Stromatum*, *Euſebius in Chronico*, *S. Epiphanius* Lib. *De Ponderibus & Menſuris*, & alii. Syriam totam & Phœniciam *Ptolemæus Lagi* ſubegit Duce *Nicanore*: Ac Hieroſolymis dolo occupatis, ad centum hominum millia ex Judæa in Ægyptum traduxit; ex quibus circiter trigeſies mille ſelectos in Exercitum ſtipendiis amplioribus recepit, iiſque maximè fidis Ægypti præſidia munita commiſit. Reliquam verò turbam ſeniorum, juniorum, ac mulierum conceſſit Militibus in ſervitutem, ut conſtat ex *Joſepho* Lib. XII. *Antiquitatum* Cap. I. & II. & *Euſebio* in Chronico. Capta ab eo Hieroſolyma commemorat *Agatharcides Cnidus*, apud *Joſephum Lib.* I. *contra Appionem*, & Lib. XII. *Antiquit.* Cap. I. *Qui vocantur Judæi*, inquit, *habitant omnium munitiſſimam Civitatem, quam Hieroſolyma vocare ſolent indigenæ. Hi ſeptima die vacare conſueverunt, & neque arma illo die geſtare, neque agriculturam attingere, neque alterius cujuſpiam miniſterii curam habere: Sed in locis ſacris manus extendentes, orare uſque ad veſperam. Ingrediente verò in Civitatem Ptolemæo Lagi cum Exercitu, & hominibus eorum qui Civitatem cuſtodire debebant, obſervantibus inſipientiam; Patria quidem acerbum ſuſcepit Dominum, Lex verò convicta eſt malam habere conſuetudinem.* Hieroſolymorum mœnia à *Ptolemæo* diruta, addit *Appianus* in *Syriacis*. Grave illi bellum fuit cum *Antigono* Aſiæ Rege, ejuſque filio *Demetrio*, variâ belli fortunâ, ſed poſt *Antigoni* mortem, qui in prælio cecidit, fœlice. Princeps fuit litterarum amans. Res ab *Alexandro Magno* geſtas ſcriptis prodidit, teſte *Arriano*. Quam *Ptolemæi* Hiſtoriam laudat *Plinius* Lib. XII. ejuſdemque meminit *Plutarchus* in Vita *Alexandri*. Bibliothecam inſtructiſſimam Alexandriæ inſtituit, cui *Demetrium Phalereum* præfecit, Athenienſem Philoſophum, & ſuæ olim Urbis Moderatorem, de quo legendus *Diogenes Laertius*.

Demetrius Phalereus Ptolemæi Lagi tempore celebris.

Ejus cum laude meminit *Cicero* Lib. V. *De Finibus Bonorum & Malorum* Cap. XX. *Princeps*, inquit, *hujus Civitatis Phalereus Demetrius cum patriâ pulſus eſſet injuriâ, ad Ptolemæum ſe Regem Alexandriæ contulit: Qui cum in hac ipſâ Philoſophiâ, ad quam te hortamur, excelleres, Theophraſtique eſſet Auditor: Multa præclara in illo calamitoſo otio ſcripſit, non ad uſum aliquem ſuum, quo erat orbatus: Sed animi cultus ille erat ei quaſi quidam humanitatis cibus.* Æneis ſtatuis trecentis & ſexaginta, quot dies annus habere credebatur, honoratus eſt, ut refert Varro. *Ptolemæo Lagi* à Conſiliis ac Studiis erat, atque inter amicos præcipuus; Verùm à *Ptolemæo Philadelpho* omni honore privatus eſt, quòd *Ptolemæo Lagi* conſilium dediſſet ut ſuſceptos ex *Eurydice* liberos Regni ſucceſſores deſignaret, non *Philadelphum* ex *Berenice* genitum. Propterea mœrore confectus, aſpidis morſu è vitâ migravit. Ita referunt *Laertius* in ejus Vita, & *Cicero Oratione pro Rabirio Poſthumo*.

Polemo Philoſophus.

Regnante *Ptolemæo Lagi* floruit Athenis *Polemo* diſcipulus *Xenocratis*, & in Schola Succeſſor, qui ex perdito ganeone maximus Philoſophus evaſit, cùm *Xenocratem* de temperantiâ & continentiâ diſſerentem audiviſſet. Cujus mutationis, præter *Diogenem Laertium* in ejus Vita, meminere *Valerius Maximus* Lib. VI. Cap. IX. & *Horatius Lib.* II. *Sermon. Satyra* III.

Crantor Philoſophus.

Polemonis ſub *Xenocrate* condiſcipulus fuit *Crantor Solenſis*, Philoſophus & Poëta, cujus Librum *De Luctu* laudat *Cicero* Lib. IV. Academ. Quæſt. *Legimus omnes*, inquit, *Crantoris veteris Academici*, De Luctu; *Eſt enim non magnus, verùm aureolus, & ut Tuberoni Panætius præcipit, ad verbum ediſcendus Libellus.* Ejuſdem meminit & *Plutarchus*, *Conſolatione ad Apollonium*.

Cardianus Hiſtoricus.

His coævus fuit *Hieronymus Cardianus*, Hiſtoricus, qui de Rebus geſtis *Alexandri M.* & Succeſſorum ejus ſcripſit; cujus meminit *Diodorus Siculus* Lib. XIX.

Megaſthenes Hiſtoricus.

Eodem tempore vixit *Megaſthenes* nobilis Hiſtoricus, qui à *Seleuco Nicatore* in Indiam ad *Sandrocottum* Regem Legatos miſſus, *Indica* bonâ fide ſcripſit. Ejus meminerunt *Plinius*, Lib. VI. Cap. XVII. *Arrianus* Lib. V. *Strabo*, *Cicero*, *Solinus*, *Athenæus*, *Joſephus*, *Euſebius*, &c.

Euhemerus Hiſtoriæ Fabuloſæ Scriptor.

Ad eamdem Epocham pertinent *Euhemerus Meſſenius*, Hiſtoricus, qui de *Jove* & *Diis* ſcripſit Hiſtoriam, quam Latinè vertit *Ennius*. Hujus Autoris meminerunt *Varro Lib.* I. *Rei Ruſticæ* Cap. XLVIII. *Cicero* Libro I. *De Natura Deorum*, *Plutarchus* Lib. *De Iſide & Oſiride*, *Minutius Felix in Octavio*, *Lactantius* Lib. I. Capite II. *Euſebius* Libro II. *Præparationis Evangelicæ*.

Arceſilaus Philoſophus.

Arceſilas ſive *Arceſilaus* Philoſophus, quem Olympiade centeſimâ vigeſimâ floruiſſe, ex *Apollodori* Chronicis notat *Laertius*. *Theophraſti* primùm, deinde *Crantoris* auditor fuit. Negabat eſſe quicquam quod ſciri poſſet; ne illud ipſum quidem quod *Socrates* ſibi reliquiſſet. De illius dogmate legatur *Cicero* Lib. II. *De Finibus*, Lib. I. *De Natura Deorum*, & Lib. I. *Academicarum Quæſtionum*.

Menedemus Philoſophus.

Menedemus Philoſophus Eretrienſis, qui Legationibus crebris ad *Ptolemæum*, *Lyſimachum* & *Demetrium* functus eſt. Hunc *Providentiæ vindicem* appellat *Tertullianus*.

Menander Poëta.

Menander Athenienſis, novæ Comediæ Poëta, de quo *Quintilianus* Lib. X. *Inſtitutionum Oratoriarum* Cap. I. *Plutarchus in Comparatione Ariſtophanis & Menandri*, *A. Gellius* Lib. XVII. Cap. IV. &c.

Ptolemæus Philadelphus.

II. *Ptolemæus Lagi* ante obitum ſuum *Ptolemæum* filium ex *Berenice* ſuſceptum, qui *Philadelphus* cognominatus eſt, Regni Succeſſorem declaravit.

A declaravit. *Philadelphum* cum patre adhuc ſuperſtite biennium regnaſſe tradit *Lucianus*. Tempos non notat *Juſtinus*, ſed *Philadelphum* ante mortem patris regnaſſe fidem facit Lib. XVI. Cap. III. *Finito bello*, inquit, *Ptolemæus cum magna rerum geſtarum gloria moriturus contra jus Gentium, minimo natu ex filiis ante infirmitatem Regnum tradiderat, ejuſque rei Populo rationem reddiderat: cujus non minor favor in accipiendo, quàm patris in tradendo Regno fuerat. Inter cætera patris & filii mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem Populi Juveni conciliaverat, quod Pater Regno ei publicè tradito, privatus officium* B *Regi inter ſatellites fecerat, omnique Regno pulchrius Regis eſſe Patrem duxerat.* Honeſtarum artium amore ſtudioque flagrans *Ptolemæus Philadelphus*, egregiam Alexandriæ Bibliothecam inſtituit in *Serapidis* Templo, in ea Urbis Regione quæ *Bruchium* vocabatur; & cùm Librorum ex omnibus terrarum partibus conquirendorum curam *Demetrio Phalereo* commiſiſſet, eo ſuggerente Libros Sacros ex Hebraica Linguâ in Græcam à LXX. Interpretibus vertendos curavit, teſtibus *Philone* Lib. II. *De Vita Moſis*, *Joſepho* Lib. XII. *Antiquitatum*, & *Ariſtea* ab ipſis lau- C dato, *Tertulliano Apologetici* Cap. VIII. *Euſebio* Lib. VIII. *Præparationis Evangelicæ* Capp. I. II. III. IV. & V. *S. Epiphanio* Lib. *De Ponderibus & Menſuris*, *S. Joanne Chryſoſtomo Oratione* I. *Adverſus Judæos*, *S. Auguſtino* Lib. XVIII. *De Civitate Dei* Cap. XLII. Hanc tamen Verſionem *Ptolemæi Lagi* auctoritati curiſque nonnulli ex Veteribus tribuunt, inter alios *S. Irenæus* Lib. III. Cap. XXV. Cujus teſtimonium exſcripſit *Euſebius* Lib. V. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Cap. VIII. *Clemens Alexandrinus* Lib. I. *Stromatum*, utramque opinionem refert. *Anatolius in Computo Paſ-* D *chali* ſub utroque Rege hanc Verſionem adornatam aſſerit. *Theodoretus Præfatione Commentarii in Pſalmos*, refert ad illius *Ptolemæi* tempora, *qui poſt Alexandrum in Ægypto regnavit.* Quibus verbis *Ptolemæum Lagi* indigitat. Quænam harum opinionum ſit verior, aut quâ ratione conciliari poſſint, in Diſſertationibus exponemus. *Ptolemæum Philadelphum* optimarum literarum ſtudioſiſſimum fuiſſe, Lib. XXII. Hiſtoriarum confirmat *Philarchus* apud *Athenæum* Lib. XII. Cap. XVII. Quod pluribus demonſtrat *Vitruvius* in Præfatione Libri VII. *De Archite-* E *ctura*, ubi narrat, Illum, cùm Alexandrinam Bibliothecam ſummâ diligentiâ perfeciſſet, *Muſis & Apollini* ludis dedicatis, quemadmodum Athletarum, ſic communium Scriptorum victoribus præmia & honores conſtituiſſe. De ipſo *Strabo* Lib. XVII. *Ptolemæus Philadelphus ſuper omnes Ægypti Reges erat cognitionis rerum ſtudioſus; cùm propter corporis imbecillitatem ſemper nova alicujus oblectationis materiam expeteret.* Hic *Ptolemæorum eruditiſſimus, & omnis literaturæ ſugaciſſimus* à *Tertulliano* prædicatur. Poſt *Arſinoem Lyſimachi* Regis Thraciæ & Macedoniæ filiam, ex quâ *Ptolemæum Evergetem*, & *Berenicem* ſuſ- F ceperat, alteram etiam *Arſinoem* ſororem ſuam duxit. Diem vero illa obiit antequam *Philadelpho* pareret: Qui eam ita dilexit, ut *Arſinoitidi* in Ægypto Præfecturæ cognomentum ab ea dederit, teſte *Pauſania in Atticis*; & factam ei ex topazio Statuam quatuor cubitorum in Delubro, quod Aureum cognominabatur, ſacraverit; ut refert *Plinius*, Lib. XXXVII. Cap. VIII. Eique Templum ex Magnete *Dinocrates* Architectus concamerare inchoaverit, ut in eo Simulachrum ejus ex ferro conflatum pendere in aëre videretur, ut cecinit *Auſonius Idyllio* IX.

Verſio Sacrarum Scripturarum à LXX. Interpretibus.

Juſſus ob inceſti qui quondam fœdus amoris,
Arſinoem Pharii ſuſpendit in aere Templi.

Ptolemæus duos fratres ex *Eurydice* natos occidit; quamobrem *Philadelphus* per antiphraſim cognominatus eſt. Regnavit annos triginta & octo ab obitu patris, in ſolidum quadraginta, in luxum effuſus Princeps, teſte *Philarcho* Lib. XXII. Hiſtoriæ apud *Athenæum* Lib. XII. *Deipnoſophiſtarum*, cujus hæc ſunt verba: *Idem Scriptor Libro* XXII. *tradit, Ptolemæum ſecundum Ægypti* B *Regem, omnium ſuo ſæculo Principum graviſſimum, & ſi quis alius, humanioribus diſciplinis tinctum, ac eruditum, ſic dementatum ac perditum importuno luxu, ut ſempiternam vitam ſibi ſuturam ſomniaret, ſtultè jactitans, A ſe ſolo repertam fuiſſe immortalitatem. Cum igitur per multos dies articulari pedum morbo afflictatus eſſet, ubi convaluit, per feneſtras deorſum apertas Ægyptios intuitus ad fluvium prandentes, & iis veſcentes quæ fortè aderant, in ſabulo temerè diſtentos ac jacentes: Me miſerum*, inquit, *quòd non ex illis unus ſim.*

Ptolemæi Philadelphi temporibus literaturæ C laude floruere ...

Lycophron Poëta Chalcidenſis, ex cujus Tragœdiis unica hodie ſupereſt, quæ *Alexandra* inſcribitur, de quo *Statius Papinius* Epicedio patris:

Lycophron Poëta.

——— *Tu pandere doctus*
Carmina Battiadæ, latebraſque Lycophronis atri.

Ptolemæo Philadelpho, & *Arſinoë* Anagrammatiſmis ingenioſè excogitatis adulatus eſt. Πτολεμαῖος enim, ut obſervavit, per Anagrammatiſmum eſt ἀπὸ μέλιτος, id eſt, *Mellitus*; D & Ἀρσινόη eſt ἴον Ἥρας, id eſt, *Viola Junonis.*

Theocritus, Poëta Syracuſanus, cujus *Idyllia* decem *Virgilius* in *Bucolicis* imitatus eſt. Ejus cum laude meminere non ſolùm ipſe *Virgilius*, ſed *Quintilianus Inſtitutionum Oratoriarum* Lib. X. *Longinus* Tractatu *De Sublimi*, & *Suidas* in *Lexico*.

Theocritus.

Callimachus Poëta Cyrenæus, Poëtarum Elegiacorum Princeps, judice *Quintiliano*; cujus etiam cum laude meminerunt *Strabo* Lib. XVII. *A. Gellius* Lib. XVII. Cap. XXI. *Ovidius*, & *Suidas* in Lexico. Hiſtoricus etiam fuit *Callimachus*, E multáque Opera Hiſtorica ſcripſit, de quibus *Voſſius* Lib. I. *De Hiſtoricis Græcis*, Cap. XV. Bibliothecæ *Ptolemæi Philadelphi* Præfectus fuit; & Volumina pluſquam octingenta compoſuit, ſi quæ *Suidæ* fides.

Callimachus.

Aratus Poëta, Solis in Cilicia natus, cujus cum laude meminerunt *Cicero* Lib. I. *De Oratore*, & *Quintilianus* Lib. X. *Inſtitutionum Oratoriarum* Cap. I. Ex ejus *Phænomenis* depromptum eſt illud Apoſtoli *Actuum* VII. de Deo loquentis: τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. *Ipſius enim & genus ſumus*; ut *Clemens Alexandrinus* obſervat Libro I. *Stromatum* pag. 315.

Aratus.

F *Perſeus* Philoſophus, *Zenonis Citiei* familiaris, & Diſcipulus, ut tradit *Laertius* in ejuſdem *Zenonis* Vita.

Perſeus.

Dionyſius Heracleota, *Zenonis* etiam diſcipulus, qui cùm vehementi oculorum dolore laboraret, illumque impatienter ferret, à Stoicis qui dolorem inter ἀδιάφορα reponebant, ad Epicureos defecit, & finem dixit voluptatem. *Metathemenus* ἀπὸ τοῦ μετατίθεσθαι cognominatus eſt, quòd ſententiam mutaſſet vel retractaſſet. Legatur *Laertius in Vita Zenonis.*

Dionyſius Heracleota.

Zoilus Amphipolitanus Sophiſta, *Canis Rhetoricus* appellatus, teſte *Æliano* Lib. XI. *Variæ*

Zoilus.

Hiſtoria Cap. x. ſtylo mordaci ſummos viros adlatrare cœpit. Adverſùs *Iſocratem*, *Platonem*, & *Homerum* calamum ſtrinxit ſuperbus & maledicus Criticus. Grammatica quædam in *Homerum* novem Libris ſcripſiſſe, refert *Suidas* in Lexico. Illum *Homerum*, ut fabularum Scriptorem vituperaſſe, teſtatur *Strabo* Lib. vi. Ideo *Homeromaſtix* appellatus eſt. Cùm Alexandriam veniſſet, Scripta ſua contra Iliadem & Odyſſeam *Ptolemæo Philadelpho* porrexit. *Ptolemæus* verò cùm animadvertiſſet Poëtarum Parentem, Philologiæque omnis Ducem, & cujus à cunctis Gentibus Scripta ſuſpicerentur, ab eo vituperati indignatus, nullum ei dedit reſponſum. *Zoilus* cùm diutiùs in Ægypto fuiſſet, inopiâ preſſus, aliquid ſubſidii à Rege poſtulavit. Rex reſpondiſſe dicitur; *Homerum* qui ante annos mille deceſſiſſet, ævo perpetuo multa millia hominum paſcere: Similiter debere, qui meliori ingenio ſe profiteretur, non modò ſe unum, ſed etiam plures alere poſſe. Refert *Vitruvius* in Præfatione Libri vii.

[Manethos Hiſtoricus.] *Manethos Sebennyta*, Heliopolites, Hiſtoriam Ægyptiacam in Græcam Linguam tranſtulit, ac *Ptolemæo Philadelpho* dicavit. De quo plura *Voſſius* Lib. i. *De Hiſtoricis Græcis*, Capite xiii.

[Ptolemæus Evergetes.] III. *Ptolemæo Philadelpho* ſucceſſit ejus filius *Ptolemæus Evergetes* cognominatus, qui ſororis ſuæ *Berenices* necem ulturus, *Seleuco Callinico* Syriæ Regi bellum intulit, Syriamque, Ciliciam, ac ſuperiores regiones trans Euphratem, & propemodum univerſam Aſiam ſubegit. Qua de re legendi *Appianus* in Syriacis, *Juſtinus* Lib. xxvii. Cap. i. *Polybius* Lib. v. *Polyænus* Lib. viii. *Stratagematum*. Idque confirmat *Evergetis* Monumentum Adulitanum Romæ anno milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo primo à *Leone Allatio* editum. Hanc *Ptolemæi Evergetis* Expeditionem in Syriam prædixerat *Daniel* Cap. xi. 7. [Danielis Vaticinium explicatur.] *Et ſtabit de germine radicum ejus Plantatio: Et veniet cum Exercitu, & ingredietur Provinciam Regis Aquilonis; & abutetur eis, & obtinebit. Inſuper & Deos eorum, & Sculptilia, vaſa quoque pretioſa argenti & auri captiva ducet in Ægyptum.* Quod Vaticinium *S. Hieronymus* hoc illuſtrat Commentario: *Occiſâ Berenice, & mortuo Ptolemæo Philadelpho patre ejus in Ægypto, frater illius & ipſe Ptolemæus cognomento Evergetes, tertius ſucceſſit in Regnum, de plantatione & de germine radicis ejus, eò quòd eſſet germanus: Et venit cum Exercitu magno, & ingreſſus eſt Provinciam Regis Aquilonis, id eſt, Seleuci cognomento Callinici, qui cum Matre Laodice regnabat in Syria: & abuſus eſt eis (hoc eſt, malè acceſſis, ὀmyθέντο) & obtinuit, in tantum ut Syriam caperet, & Ciliciam, ſuperioreſque partes trans Euphratem, & propemodum univerſam Aſiam. Cùmque audiſſet in Ægypto ſeditionem moveri, diripiens Regnum Seleuci, quadraginta millia talentorum argenti tulit, & vaſa pretioſa, Simulachraque Deorum, ad duo millia quingenta: In quibus erant & illa, quæ Cambyſes captâ Ægypto in Perſas portaverat. Denique Gens Ægyptiorum, quia poſt multos annos Deos eorum retulerat, Evergetem eum appellavit.* Cùm Syriam univerſam obtinuiſſet *Ptolemæus Evergetes*, non Diis Ægyptiorum immolavit, ſed venit Hieroſolymam, ibique multa Sacrificia euchariſtica Deo obtulit, & donaria dicavit victoriâ digna, teſte *Joſepho* Lib. ii. *Contra Appionem*. Ad *Ptolemæum Evergetem* confugit *Cleomenes* Lacedæmoniæ Rex, prælio [Cleomenes Rex Lacedæmon.] ad Sellaſiam ab *Antigono Doſone* Macedoniæ Rege victus & Regno exutus, quem *Ptolemæus* honorificè ſuſcepit, ſpemque fecit, eum claſſe & pecuniâ remiſſurum ſe eum in Græciam, & in Regno repoſiturum. Sic teſtantur *Polybius* Lib. ii. *Juſtinus* Lib. xxviii. Cap. iv. *Pauſanias in Corinthiacis*, *Plutarchus in Cleomene*. Patrem *Philadelphum* & literarum & Bibliothecæ amplificandæ ſtudio æmulatus eſt *Evergetes*: Cui Bibliothecæ præfecit *Eratoſthenem Cyrenæum*, Athenis accerſitum. Hunc Regem *Ariſtarchi Grammatici* diſcipulum fuiſſe, & Hiſtoricos Commentarios ſcripſiſſe, diſcimus ex *Athenæo* Lib. ii. *Deipnoſophiſtarum*, pag. 71. Regnavit annos xxvi. ſecundùm *Euſebium* & Chronicon Alexandrinum. Obiiſſe ex morbo ſcribit *Polybius* Lib. ii. Occiſum à filio *Ptolemæo*, per antiphraſim *Philopatore* nuncupato, *Juſtinus* refert Lib. xxix. Cap. i. *Ægyptum*, inquit, *Patre ac Matre interfectis occupaverat Ptolemæus, cui ex facinoris crimine cognomentum Philopator fuit.*

[Apollonius Rhodius.] Regnante *Ptolemæo Evergete*, in Republica literaria claruerunt...... *Apollonius Rhodius*, Alexandriæ natus, *Callimachi* Diſcipulus, Alexandrinæ Bibliothecæ poſt *Eratoſthenem* Præfectus, Rhetor & Poëta, Autor *Argonauticôn*; cujus meminere *Quintilianus* Lib. x. *Inſtitutionum Oratoriarum* Cap. i. & *Longinus* Tractatu *De Sublimi*. Scripſit præterea *Origines Urbium*, & alia quædam, ut docet *Voſſius* Libro i. *De Hiſtoricis Græcis*, Cap. xvi.

[Euphorion.] *Euphorion Chalcidenſis* Poëta & Hiſtoricus, cujus meminere *Virgilius* Ecloga vi. *Servius* Grammaticus *Virgilii* Scholiaſtes, & *Quintilianus* Lib. x. Cap. i.

[Lycades.] *Lacydes Cyrenæus*, Novæ Academiæ Princeps, *Arceſilai* Succeſſor, de quo *Diogenes Laertius*, & *Numenius* apud *Euſebium* Libro iv. *Præparationis Evangelicæ* Cap. vii. Hujus Auditores fuere permulti, quos inter *Ariſtippus Cyrenæus* excelluit. Omnibus tamen ex Diſcipulis *Evander* poſt eum Scholæ præfuit, ac cæteri eumdem poſtea conſecuti. Quibus ſuccedens hoc in munere *Carneades*, tertiam conflavit Academiam, (inquit *Euſebius*.)

[Ptolemæus Philopator.] IV. *Ptolemæo Evergeti* ſucceſſit filius & parricida *Ptolemæus Philopator*. Qui ſicut ſceleſtus in occupando Regno, ita & ſegnis in adminiſtrando fuit, ut ſcribit *Juſtinus* Lib. xxix. Cap. i. *Regno parricidio parto, & ad necem utriuſque parentis cæde etiam fratris aſjunctâ, velut rebus feliciter geſtis, luxuriæ ſe tradiderat, Regiſque mores omnis ſecuta Regia erat. Itaque non Amici tantùm Præfectique, verùm etiam omnis Exercitus, depoſitis Militiæ ſtudiis, otio ac deſidiâ corrupti marcebant. Quibus rebus cognitis, Antiochus Rex Syriæ, veteri inter ſe Regnorum odio ſtimulante, repentino bello multas Urbes ejus oppreſſit, ipſamque Ægyptum aggreditur. Trepidare igitur Ptolemæus, Legationibus miſſis, quoad vires pararet, morari Antiochum. Magno deinde in Græcia Exercitu conducto, ſecundum prælium facit, ſpoliaſſetque Regno Antiochum, ſi fortunam virtute juviſſet. Sed contentus recuperatione Urbium quas amiſerat, factâ pace, avidè materiam quietis arripuit, revolutuſque in luxuriam, occiſâ Eurydice uxore eademque ſorore ſuâ, Agathocliæ Meretricis illecebris capitur. Atque ita omnem magnitudinem Nominis ac Majeſtatis oblitus, noctes in ſtupris, dies in conviviis conſumit. Adduntur inſtrumenta luxuriæ, tympana & crepundia: Nec jam ſpectator Rex, ſed magiſter nequitiæ, nervorum oblectamenta modulatur. Hæc primò laborantis Regiæ tacitæ peſtes & occultæ fuere. Deinde creſcente licentiâ, jam nec parietibus Regiæ Domûs contineri Meretricis audacia poteſt: Quam proterviorem, ſociata cum Agathocle fratre, ambitiſſa*

pulchritudinis ſcorto, quotidiana Regis ſtupra ſatiebant. Accedebat & Mater Oenanthe, quæ gemina ſobolis illecebris devinctum Regem tenebat. Itaque non conſenta Rege, jam etiam Regnum poſſident, jam in publico viſuntur, jam ſalutantur, jam comitantur. Agathocles Regis lateri junctus, Civitatem regebat: Tribunatus, Præfecturas, & Ducatus Mulieres ordinabant; nec quiſquam in Regno ſuo minùs quàm ipſe Rex poterat: cùm interim, relicto quinquenni ex Eurydice ſorore filio, moritur: Sed mors ejus, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt, & Imperium initâ cum perditiſſimis ſocietate occupare conantur, diu occultata fuit. Re tamen cognitâ, concurſu multitudinis & Agathocles occiditur, & Mulieres in ultionem Eurydicis patibulis ſuffiguntur. Id confirmant *Polybius* Lib. xv. *Plutarchus in Erotico & Cleomene*, *Athenæus* Lib. vi. Cap. vi. & Lib. xiii. Cap. xiii. & *S. Hieronymus* in *Danielis* Cap. xi. Annis ſeptemdecim *Ptolemæus Philopator* regnavit.

Ptolemæus Epiphanes.

V. Illi ſucceſſit *Ptolemæus Epiphanes* ejus filius, quatuor aut quinque annorum puer. Ipſum bello petiit *Antiochus Magnus*, eique Phœnicem, ac Syriæ Urbes reliquas eripuit. Sed Romani, quibus *Alexandrini*, ex *Philopatoris* Teſtamento Regis ſui tutelam permiſerant, non ſolùm Ægypto abſtinere, verùm etiam erepta reſtituere juſſerunt. Abnuenti bellum indictum. Miſſus Roma *M. Lepidus*, qui tutorio nomine Regnum adminiſtraret. *Ptolemæus* deinde per *Scopam* Ducem Judæam & alia Syriæ oppida recuperavit. Sed ab *Antiocho* poſtea victus eſt. Tandem ambos inter Reges pax affinitate ſancita. *Antiochus* ſcilicet *Cleopatram* filiam ſuam *Ptolemæo* Regi collocavit. Ita referunt *Polybius* Libro xv. *Juſtinus* Libro xxx. Cap. ii. & iii. & Libro xxxi. Cap. i. *Valerius Maximus* Libro vi. Cap. vi. *Joſephus* Libro xii. *Antiquitatum*, Cap. iii. & *S. Hieronymus* in Cap. xi. *Danielis*. Cùm *Ptolemæus Epiphanes* Syriæ Regi *Seleuco Philopatori* moliretur inſidias, & adversùs eum Exercitum præpararet; unuſque è Ducibus ab illo quæreret, ubi haberet pecuniam tantis molitionibus ſufficientem? Reſpondit, *Sibi amicos eſſe divitias.* Quod cùm vulgatum eſſet: Timentes Duces ne eorum opes ille auferret, veneno eum ſuſtulerunt; ut refert *S. Hieronymus* in *Danielis* Cap. xi. Apud *Priſcianum* Grammaticum *Cato* Regem optimum ac beneficentiſſimum eum vocat. Et aliquamdiu quidem præclarè ſe geſſit. Poſtquam verò ab adulatoribus corruptus *Ariſtomenem*, quem inſtar patris habuerat, epoto cicutæ poculo mori coëgiſſet, magis ac magis efferatus, & Tyrannum potiùs quàm Regem ſe exhibens, in tantum Ægyptiorum odium venit, ut parum abfuerit quin Regno excideret; teſte *Diodoro Siculo in Excerptis Valeſii*. Regnavit annos viginti-quatuor. Duos reliquit filios impuberes *Ptolemæum Philometorem*, & *Evergetem* ſeu *Phyſconem*, ac filiam *Cleopatram*.

Ptolemæus Philometor.

VI. Poſt patrem regnavit annos triginta-quinque *Ptolemæus Philometor*, ſecundùm Canonem Ptolemæi, *Clementem Alexandrinum*, *Euſebium*, & alios. Undecim ex his ſolus primùm regnavit, ut notat *Euſebius*. Inde cum fratre *Evergete* ſex. Excluſo fratre octodecim alios adjecit. *Cleopatram* ſororem conjugem habuit, quæ deinde alteri fratri *Evergeti* nupſit. Cum *Antiocho Epiphane* bellum geſſit; & cum eo poſtea reconciliatus, contra ſuos arma convertit, quòd à fratre & ſorore eademque conjuge, necnon Alexandrinis eſſet ejectus. Domeſticis, civilibuſque diſſidiis compoſitis, rurſus *Antiocho* bellum indixit. Fraternâ demùm concordiâ ſolutâ, *Ptolemæum Evergetem* vicit, Ægypto expulit, eique Regnum A Cyrenes attribuit. Variæ à fratribus Legationes Romam miſſæ, ut Senatus Populique Romani favorem & auxilium alter contra alterum ſibi conciliaret. Iſta conſtant ex *Appiano* in Syriacis, *Polybio* Legationibus lxxxi. xc. xcii. cxv. cxvii. cxvii: *Juſtino* Lib. xxxiv. Cap. ii. & iii. *Porphyrio in Græcis Scaligerianis Euſebii*, *Diodoro Siculo in Excerptis Valeſii*, *T. Livio* Lib. xlvii. In prælio adversùs *Alexandrum Balam*, victor licèt vulneratus *Ptolemæus Philometor* poſt quatriduum obiit, Olympiadis clviii. anno iv.

Ariſtobulus Philoſophus, genere Judæus.

Regnante *Ptolemæo Philometore* in Ægypto claB ruit *Ariſtobulus Judæus*, Peripateticus Philoſophus: Qui ad eumdem Regem Explanationum in *Moſem* Commentarios ſcripſit. Ex quorum Præfatione inſignis locus legitur apud *Clementem Alexandrinum* Libro i. *Stromateum*, & *Euſebium* Lib. xiii. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. xii. qui & ibi, & ejuſdem Operis Lib. viii. Cap. iii. prolixiora alia ex iiſdem Commentariis fragmenta exſcripſit.

Carneades.

Eodem *Ptolemæo*, & fratre ejus regnantibus, floruit *Carneades* Philoſophus Academicus, Athenienſium ad Romanos Legatione functus: De C quo legi poſſunt *Diogenes Laërtius* in ejus Vita; *Cicero* Libro iv. *Academicarum Quæſtionum*, *Valerius Maximus* Libro viii. Cap. vii. & *Numenius* apud *Euſebium* Libro xiv. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. viii. *Eadem quâ Arceſilas orationis formâ utebatur ipſe quidem, cùm & illum in utramque partem diſputandi morem teneret, & quæ ab aliis dicerentur omnia refelleret: Cæterùm una erat aſſenſionis retentio, in qua ab illo diſſideret. Quippe fieri non poſſe dicebat, ut qui homo eſſet, is rebus in omnibus aſſenſum inhiberet: Aliud porro incertum eſſe, aliud comprehendi non poſſe, & compre*D*henſionem quidem omnia fugere, non omnia tamen incerta eſſe. Fuit is etiam Stoicæ Doctrinæ non ignarus, quâ vehementiùs acriùſque petendâ, famæ ſibi plurimum nominiſque confecit, dum in id potius quod vulgò veriſimile videbatur, quàm in verum ipſum collimearet. Quare Stoicis etiam moleſtiæ plurimùm faceſſebat.* Verba ſunt *Euſebii* Cap. viii. ejuſdem Libri. *Clitomachum* artis doctrinæque ſucceſſorem *Carneades* habuit, *Philonem Clitomachus*.

Ptolemæus Phyſcon.

VII. *Ptolemæo Philometori* ſucceſſit ejus frater *Ptolemæus Evergetes*, poſtea propter maleficia *Ca*E*cergetes* ab Alexandrinis appellatus; à corporis autem ſagina & diſtento aqualiculo, *Phyſcon* ſeu *Ventroſus*. De quo *Juſtinus* Libro xxxviii. Cap. viii. ex *Trogo Pompeio* ita ſcribit: *In Ægypto mortuo Rege Ptolemæo, ei qui Cyrenis regnabat Ptolemæo, per Legatos Regnum, & uxor Cleopatra Regina ſoror ipſius defertur. Lætus igitur hoc ſolo Ptolemæus, quod ſine certamine fraternum Regnum recepiſſet, in quod ſubornari & à Matre Cleopatra, & favore Principum, fratris filium cognoverat: Cæterùm infeſtus omnibus, ſtatim ubi Alexandriam ingreſſus eſt, fautores pueri trucidari juſſit. Ipſum* F *quoque die Nuptiarum, quibus Matrem ejus in Matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum & ſolemnia religionum in complexu Matris interficit; atque ita torum ſororis, cæde filii ejus cruentus aſcendit. Poſt quod non mitior in Populares, qui eum in Regnum vocaverant, fuit. Siquidem peregrinis Militibus licentia cædis data, omnia ſanguine quotidie manabant. Ipſam quoque ſororem, filiâ ejus virgine per vim ſtupratâ, & in Matrimonium aſcitâ repudiat. Quibus rebus territus Populus in diverſa labitur, patriamque, metu mortis, exſul relinquit. Solus igitur in tanta Urbe cum ſuis relictus Ptolemæus, cùm Regem ſe non hominum, ſed vacuarum ædium videret, Edicto peregrinos ſollicitat. Qui-*

bus confluentibus, obvius Legatis Romanorum, Scipioni Africano, & Spurio Mummio, & L. Metello, qui ad inſpicienda Sociorum Regna veniebant, procedit. Sed quam cruentus civibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & ſtaturâ brevis, & saginâ ventris non homini, ſed belluæ ſimilis. Quam fœditatem nimia ſubtilitas pellucida veſtis augebat, prorſus quaſi aſtu inſpicienda præberentur, quæ omni ſtudio occultanda pudibundo viro erant. Poſt diſceſſum deinde Legatorum, jam etiam Populo peregrino invìſus, cum filio, quem ex ſorore ſuſceperat, & cum uxore, matris pellice, metu inſidiarum tacitus in exilium proficiſcitur; contractoque mercenario Exercitu bellum Sorori pariter ac Patriæ infert. Arceſſitum maximum deinde à Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra ſe Regem crearent, interficit. Tunc Populus ſtatuas & imagines ejus detrahit. Quod factum ſtudio Sororis exiſtimans, filium, quem ex ea ſuſceperat, interficit, corpuſque in membra diviſum & in ciſta compoſitum, Matri die Natalis ejus inter epulas offerri curat. Quæ res non Reginæ tantùm, verùm etiam univerſæ Civitati acerba & luctuoſa fuit: Tantùmque mœrorem feſtiviſſimo convivio intulit, ut Regia omnis repentino luctu incenderetur. Verſo igitur ſtudio Principum ab epulis in exſequias, membra lacera Populo oſtendunt; & quid ſperare de Rege ſuo debeant, filii cæde demonſtrant. Finito luctu orbitatis, Cleopatra cùm urgeri ſe fraterno bello videret, auxilium à Demetrio Rege Syriæ per Legatos petit. Regnavit poſt fratris *Philometoris* obitum annis viginti-novem, ut teſtantur *Ptolemæus* in Regum Canone, *Clemens Alexandrinus* Lib. 1. *Stromatum*, *Euſebius in Chronico*, *S. Epiphanius* Lib. *De Ponderibus & Menſuris*, & *S. Hieronymus* in Cap. IX. *Danielis*. Tres poſt ſe reliquit filios, unum ex pellice ſuſceptum *Ptolemæum Apionem*, cui Cyrenarum Regnum teſtamento reliquit; duos ex *Cleopatra* prioris *Cleopatræ* ſororis & conjugis ſuæ filiâ genitos, quorum junior *Alexander*, ſenior à Ptolemæo in Regum Canone, Porphyrio, Euſebio, SS. Hieronymo & Epiphanio, *Soter*. A Strabone, Trogo Pompeio, Plinio, Joſepho, & Clemente Alexandrino, *Lathurus* vel *Lathyrus*: Ab Athenæo, & Pauſania *Philometor* dictus eſt: Quod poſtremum cognomen illi per irriſionem datum *Pauſanias* notavit, quod nemo Regum Matrem odio majori proſecutus ſit. Regnum Ægypti *Cleopatræ* conjugi reliquit, & alteri ex filiis quem ipſa mallet, ut ſcribit *Juſtinus* Libro XXXIX. Cap. III.

Ptolemæus Lathurus.

VIII. *Cleopatra* in minorem filium *Alexandrum* propenſior, à Populo compulſa eſt majorem eligere *Ptolemæum Lathurum*, cui priùs quàm Regnum daret, uxorem ademit; compulſumque repudiare cariſſimam ſibi ſororem *Cleopatram*, minorem ſororem *Selenem* ducere juſſit, non materno inter filias judicio, cùm alteri maritum eriperet, alteri daret; (inquit *Juſtinus*.) Poſtea cùm gravaretur ſocio Regni *Ptolemæo*, Populum in eum incitat, abductâque ei *Selene* uxore, eò indigniùs quòd ex ea jam duos filios habebat, exulare cogit, arceſſito minore filio *Alexandro*, & Rege in locum fratris conſtituto: Nec filium Regno expuliſſe contenta, bello Cypri exulantem perſequitur. Indeque pulſo, interficit Ducem Exercitus ſui, quòd vivum eum è manibus dimiſiſſet: Quanquam *Ptolemæus* verecundiâ materni belli, non viribus minor ab Inſula receſſiſſet. *Alexander* territus hac Matris crudelitate, & ipſe eam reliquit, periculoſo Regno ſecuram & tutam vitam anteponens. Ita refert *Juſtinus* Lib. XXXIX. Cap. III. Annos decem cum Matre regnavit *Ptolemæus Lathurus*.

Alexander Ptolemæi Lathuri frater.

IX. A Matre *Cleopatra* revocatus *Alexander*, annis decem Ægypto Regnum tenuit, *Ptolemæo Lathuro* fratre ſuperſtite, ſed exule. Cùm verò Mater illi exitium moliretur, illam interfecit. Dignam hac mortis infamiâ ſcribit *Juſtinus*, quæ etiam Matrem toro expulit; & duas filias viduas alterno fratrum Matrimonio fecit; & filio altero in exilium acto bellum intulit, altero erepto Regno exitium per inſidias machinata eſt. Sed nec *Alexandro* cædes tam neſanda inulta fuit. Nam ubi primo compertum eſt ſcelere filii Matrem interfectam, concurſu Populi in exilium agitur, revocatoque *Ptolemæo Lathuro* Regnum redditur:

Lathurus in Regnum reſtitutus.

Qui neque cum Matre bellum gerere voluiſſet, nec à fratre armis repetere quod poſſediſſet. (Ex *Juſtino*.) A Navarcho *Chærea* poſtea occiſus eſt *Alexander*, ut refert *Euſebius* in Chronico. *Ptolemæus* verò *Lathurus* annos ſeptem & menſes ſex Regno deinceps potitus eſt. Ex *Porphyrio in Græcis Euſebii Scaligerianis*.

Alexander Ptolemæi Lathuri Nepos.

X. *Ptolemæo Lathuro* ſecundo regnanti ſucceſſit *Alexander* ejus Nepos ex *Alexandro* fratre. De quo *Appianus* Libro I. *De Bellis Civilibus*, hæc habet: *Sylla vero Alexandrum, ejus Alexandri qui in Ægypto regnaverat filium, educatum in Coo Inſula, & à Cois Mithridati deditum, indéque ad ſe profugum, & in familiaritatem receptum, Alexandrinis Regem dedit, deficiente ibi viris Stirpe Regiâ, & Mulieribus Regiis viro cognato opus habentibus: Sperans multum auri ſe collecturum ex Regno opulentiſſimo. Sed Alexandrini Regem hunc inſolentius imperantem, Syllæ fiduciâ, decimo-nono Regni die protractum in Gymnaſium ex Regia peremerunt.* Idem conſtat ex *Trogo Pompeio* Prologo Lib. XXXIX. ſcribente: *Poſt Lathyrum, filium Alexandri regnaſſe.*

Alexander alter hujus frater.

XI. *Alexandro* ſucceſſit frater cognominis, qui ab Alexandrinis pulſus eſt, de quo reſtituendo *C. Cæſar*, cùm Ædilis eſſet, cogitavit, teſte *Suetonio in Julio Cap.* XI. & qui deſperatâ Regni ſui recuperatione in Tyrum receſſit, ibique moriens Populum Romanum Regni ſui hæredem inſtituit, ut colligitur ex utraque *Ciceronis Oratione contra Rullum De Lege Agraria*. Regnavit hic *Alexander* annis ſexdecim. Duos illos poſt *Ptolemæum Lathurum Alexandros* ignorarunt *Strabo*, *Euſebius*, *S. Epiphanius*, & alii, qui *Lathuro* ſecundò regnanti ſubſtituunt Ptolemæum *Auletem*, non abſque mediocri labe temporum, ut demonſtrarunt Viri Eruditi *Paulus Manutius* in *Commentario ad primam Agrariam*, *Aldus* in *Quæſtionibus per Epiſtolas*. Diatriba *De Ptolemæis*, & *Petavius* Lib. X. *De Doctrina Temporum*, Cap. XLVI.

Ptolemæus Auletes.

XII. *Alexandro* prioris *Alexandri* fratri ſucceſſit *Ptolemæus Auletes*, Nothus, qui generis ſui conſcius, ac Teſtamenti quod *Alexander* apud Tyrios condiderat, uſurpatam Regni poſſeſſionem Romanorum amicitiâ & ſocietate tueri conatus eſt. Quam cùm ingentibus pecuniis comparare ſibi vellet, ac tributa à ſuis immania ob id exigeret, anno Regni ſui octavo Romam profugus venit, ac biennio poſt à *Gabinio* juſſu *Pompeii* reſtitutus eſt. Eo abſente filiam ejus natu majorem Alexandrini ad Regnum provexerunt, eique virum dederunt *Cybioſactem* hominem fœdum & obſcurum; qui ſe in Syriacorum Regum genus inſerebat, quem Regina paucis poſt diebus interfecit. *Archelao* deinde Comanorum in Ponto Sacerdoti nupſit. *Ptolemæus Auletes* in Regnum reſtitutus, filiam cum ejus viro è medio ſuſtulit, & ipſe paulò poſt mortuus eſt. (Ex *Strabone* Libro XVII.) Hunc *Novum Dionyſium* ſive *Bacchum*. Clemens Alexandrinus Lib. I. Stromatum, Euſebius, S. Epiphanius, & Chronicon Alexandrinum

drinum cognominant. At *Strabo* duntaxat *Auletem* ab arte choraulica quam exercebat, & quâ adeo gloriabatur, ut non pigeret eum certamina in Regia celebrare, ad quæ & ipſe cum aliis concertaturus prodiit.

Ptolemæus Dionyſius.

XIII. *Ptolemæo Auletæ* ſucceſſit ejus filius *Ptolemæus Dionyſius*, cum ſorore *Cleopatra*, quâ poſtea pulsâ, ſolus imperavit. Cum ea quinque ferè annis, ſolus biennium; universè annos ſeptem regnavit. Quo tempore *Pompeius* à *Cæſare* victus in Ægyptum appulit, *Cleopatra* nuper à fratre expulſa Exercitum parabat circa Syriam; *Ptolemæus* verò ejus frater circa Montem Caſſium intra Ægypti fines ſubſederat, obſervans adventum illius. Et fortè fortunâ accidit ut ventus eò deferret *Pompeium*, qui conſpecto in littore tanto Exercitu, navigare deſiit; conjectanſque id quod erat, Regem adeſſe, miſit qui eum de rebus ſuis certiorem redderet, deque patris amicitia. Agebat is tum annum tertium decimum, Curatores habens *Achillam* Militiæ, pecuniarum *Photinum* Eunuchum, qui conſultare cœperunt de *Pompeio*, adhibito & *Theodoto* Samio Rhetore, qui tum Præceptor erat Pueri. Is autor fuit nefarii conſilii, ut ille per inſidias tolleretur, in gratiam *Cæſaris*. Poſt hæc *Cæſar* Alexandriam devectus, ibi receptus eſt à Tutoribus Regis adhuc hærentis circa Montem Caſſium. Ac primùm propter infrequentiam ſuorum dabat ſe otio, comiter excipiens obvios, & viſendi causâ Urbem obambulando mirabatur ejus pulchritudinem, & Sapientiæ Profeſſores pleroſque ſtans audiebat.... Sed ubi Exercitus ejus appulit, de *Photino* & *Achilla* ſumpſit ſupplicium ob ſcelus paratum in *Pompeium*: *Theodotum* verò tunc elapſum, *Caſſius* egit in crucem inventum in Aſia. Alexandrinis autem ob hanc rem tumultuantibus, & Exercitu Regio *Cæſarem* invadente, vario eventu certatum eſt aliquoties circa Regiam & in proximis littoribus, ubi etiam urgente hoſte in Mare deſilit, enatavitque per longum ſpatium: Et Alexandrini paludamento potiti, affixerunt id trophæo. Extrema pugna adversùs ipſum Regem in Nilo fuit, quæ maximè victoriam attulit. Inter has contentiones menſes novem abſumpſit, donec *Cleopatram* loco fratris Reginam fecit Ægypti, fratre undecim annorum puero ipſi in Maritum Regnique conſortem dato: In Nilumque unà cum ipsâ quadringentis navibus ſubvectus perluſtravit regionem, & alioqui devinctus fœminæ conſuetudine. Hæc *Appianus* Libro II. *De Bellis Civilibus*. Lege & A. *Hirtium De Bello Alexandrino*, & *Dionem* Libro XLII. cum *Lucano* Libro X. *Suetonio in Julio*, *Plutarcho in Cæſare*, ipſo *Cæſare* Libro III. *Belli Civilis*, *Oroſio* Libro VI. Cap. XV.

Cleopatra Ægypti Regina.

XIV. Poſtrema itaque in Ægypto regnavit *Cleopatra*, *Julii* Cæſaris, cui *Cæſarionem* filium peperit; & poſt ejus mortem *M. Antonii* amica & fautrix contra *Octavium Cæſarem*. Poſt Actiacam ejuſdem *Cæſaris* victoriam, & Alexandriæ expugnationem, cùm à *Cæſare* ſe ad triumphum ſervari intellexit, Regio cultu exornata in aureo lectulo recubuit, ibique exanimis inventa eſt. Morſu aſpidis ſiniſtro brachio admotæ periit, ut tradunt *Florus* Libro IV. Cap. II. *Velleius Paterculus* Libro II. Cap. LXXXVII. *Plutarchus in Antonio*, *Galenus* Libro *De Theriaca ad Piſonem*, *Strabo* Libro XVII. *Dio* Libro LI. *Eutropius* Libro VII. *Oroſius* Libro VI. Cap. XIX. De fœdis illius amoribus, ſuſceptis ex *Antonio* liberis, impotenti ambitione qua Imperium in Romanos ſpectare eſt auſa, & ſi quid maximo jurejurando affirmaret, jus quod eſſet ipſa datura in Capitolio jurantum fecit; iidem Autores legi poſſunt, præſertim *Dio* Libro L. Mortuæ imaginem cum aſpide brachio affixâ *Cæſar* in triumpho traduxit, ut *Plutarchus* & *Dio* teſtantur. De ea *Horatius* Libro I. *Oda* XXXVII.

Auſa & jacentem viſere Regiam
Vultu ſereno fortis, & aſperas
Tractare ſerpentes ut atrum
Corpore combiberet venenum,

Deliberata morte ferocior:
Sævis Liburnis ſcilicet invidens,
Privata deduci ſuperbo
Non humilis Mulier Triumpho.

Annos triginta-novem vixiſſe *Cleopatram*, viginti-duos regnaſſe, ſcribit *Plutarchus*. Totidem annos Regni ipſi tribuunt *Ptolemæus in Regum Canone*, *Clemens Alexandrinus* Libro I. *Stromatum*, *Porphyrius in Græcis Euſebianis Scaligeri*, *Euſebius in Chronico*, & alii. At ſi ab obitu *Ptolemæi Auletæ* patris ejus anni illius putentur, viginti quinque numerandos notat *Petavius*. Cæſaris victoriâ Ægyptus in poteſtatem Populi Romani redacta eſt, & Imperii Provincia deinceps fuit. Ab exordio *Ptolemæi Lagi* ad mortem *Cleopatræ* anni ducenti octoginta quinque numerantur.

ARTICULUS VIII.

De Rebus Romanorum.

Servius Tullius Rex Romanorum.

I. OCciſo ab *Anci* liberis *Tarquinio Priſco*, Reginæ *Tanaquil* induſtriâ Romanum Regnum obtinuit *Servius Tullius* ejus gener anno Urbis conditæ centeſimo ſeptuageſimo-ſexto, regnante apud Babylonios *Nabuchodonoſore*, Judæis annum vigeſimum-quartum in Captivitate agentibus. Veientes & Hetruſcos debellavit. Aggreſſus eſt inde pacis longè maximum opus: Ut quemadmodum *Numa* divini autor juris fuiſſet, ita *Servium* conditorem omnis in civitate diſcriminis, ordinumque, quibus inter gradus dignitatis fortunæque aliquid interlucet, poſteri famâ ferrent. *Cenſum enim inſtituit, rem ſaluberrimam tanto Imperio: Ex quo belli paciſque munia non viritim ut antè, ſed pro habitu pecuniarum*, (id eſt, facultatum æſtimatione) *fierent. Tum Claſſes, Centuriaſque, & hunc ordinem ex cenſu deſcripſit, vel paci decorum, vel bello.* (Ex *T. Livio* Lib. I.) Populum in ſex Claſſes diſtribuit. *Tubero* apud *A. Gellium* Libro X. Cap. XXVIII. quinque tantùm recenſet, nullâ ratione habitâ ultimæ Claſſis, quæ cives pauperrimos complectebatur, quos Proletarios, & capite cenſos vocabant, ex quorum numero Milites olim non ſcribebantur. Unde *Livius* enumeratis quinque Claſſibus à *Servio* inſtitutis, ait: *Hoc minor cenſus reliquam multitudinem habuit. Inde una Centuria facta eſt, immunis Militia.* Claſſibus diſtributis, ne quis extra eas dolo malo remaneret, *Servius* Legem tulit *De Incenſis*: ut quicumque Civis Romanus nomen opeſque ſuas ex fide non retuliſſet, ipſe & bona ejus proſcriberentur. (Ex *Dionyſio Halicarnaſſenſi*.) Cenſu Civium habito, *Luſtrum* ex *Servii* inſtitutione conditum eſt, ut Cenſus Religione ſanciretur. Decrevit ſcilicet ut poſt Cenſionem certo die Cives omnes in ſuis quiſque Claſſibus Centuriiſque ornati, inſtructique in Campo Martio adeſſent. Ibi cæſis victimis Civitas expiabatur

Cenſus inſtitutus.

Luſtri origo.

ſive luſtrabatur. Hoc ſolemne Sacrificium *Solitaurilia* vocabant, vel potiùs *Suovetaurilia*, quòd ex ſue, ove, & tauro conſtaret, ut notant *Quintilianus* Lib. I. *Inſtitutionum* Cap. v. & *Varro* Lib. II. *De Re Ruſtica*. Luſtrum quinto quoque anno conditum ex inſtitutione *Servii* Regis teſtatur *Cenſorinus* Libro *De Die Natali*, Cap. XVIII. Regnavit *Servius Tullius* annis quadraginta quatuor, *Ita ut bono etiam moderatoque ſuccedenti Regi difficilis æmulatio eſſet. Cæterùm id quoque ad gloriam acceſſit, quod cum illo ſimul juſta ac legitima Regna occiderunt*; (inquit *T. Livius*.) A *L. Tarquinio* genero ſuo trucidatus eſt, *Tulliâ* filiâ inſtigante. Quæ cùm in Regiæ poſſeſſionem carpento vecta properaret, ab auriga monita de patris cadavere in via jacente, equos currumque deflectere noluit, ſed per corpus paternum agitavit impia, crudeliſque femina. Loco à ſcelere nomen inditum, *Vicus Sceleratus*. (Ex *Livio*, *Dionyſio Halicarnaſſenſi*, *Aurelio Victore*, *Floro*, *Valerio Maximo* Lib. IX. Cap. XI. *Ovidio* Lib. VI. *Faſtorum*, &c.

Tulliæ crudelis impietas. (B)

Tarquinius Superbus Rex Romanorum.

II. Parricidio Regnum adeptus eſt *L. Tarquinius*, cui *Superbo* cognomen facta indiderunt, quia Socerum gener ſepulturâ prohibuit; *Romulum* quoque inſepultum periiſſe dictitans. Primores Patrum, quos *Servii* Rebus faviſſe credebat, interfecit. Conſcius deinde malè quærendi Regni ab ſeipſo adversùs ſe exemplum capi poſſe, armatis corpus circumſepſit. Neque enim ad jus Regni quicquam præter vim habebat: ut qui neque Populi juſſu, neque auctoribus Patribus regnaret. Eò accedebat, ut in charitate Civium nihil ſpei reponenti metu Regnum tutandum eſſet: Quem ut pluribus incuteret, cognitiones Capitalium rerum ſine conſiliis per ſe ſolus exercebat: Perque eam cauſſam occidere, in exſilium agere, bonis multare poterat; non ſuſpectos modò aut inviſos, ſed unde nihil aliud quàm prædam ſperare poſſet. Ita Patrum præcipuè numero imminuto, ſtatuit nullos in Patres legere; quo contemptior paucitate ipsâ ordo eſſet: minuſque per ſe nihil agi indignarentur. Hic Regum primus traditum à Prioribus morem de omnibus Senatum conſulendi ſolvit; domeſticis conſiliis Rempublicam adminiſtravit; bellum, pacem, fœdera, ſocietates, per ſe ipſe cum quibus voluit, injuſſu Populi ac Senatus fecit. (Ex *Livio* Libro I.) Pulſus eſt cùm annos viginti quinque regnaſſet, anno Urbis conditæ ducenteſimo quadrageſimo quarto. Nulli deinceps Romæ Reges fuere: Sed Regum loco Magiſtratus annuus inſtitutus. Huic mutationi occaſionem dedit *Sexti Tarquinii*, Superbi Regis filii libido, qui *Lucretiæ* caſtiſſimæ fœminæ, *Collatini Tarquinii* conjugi ſtuprum per vim intulit: Quæ dedecoris impatiens, viro, patre, amiciſque ſpectantibus ſe ipſam interemit. Injuriæ vindex, auctorque publicæ libertatis fuit *L. Junius Brutus*, *Tarquinia* Superbi Regis ſorore natus. Pulſo *Tarquinio*, duo Conſules Comitiis Centuriatis creati ſunt *L. Junius Brutus*, & *L. Tarquinius Collatinus*. Conſulis alterius, cùm nihil aliud offenderet, nomen inviſum Civitati fuit. *Neſcire Tarquinios privatos vivere. Non placere nomen. Periculoſum libertati eſſe*, per totam Civitatem vulgabatur. *Bruto* itaque urgente, Conſulatu ſe abdicavit *Collatinus*, rebuſque ſuis omnibus Lavinium tranſlatis, Civitate ceſſit. Senatuſconſulto decretum eſt ut omnes Tarquiniæ Gentis exules eſſent. *Brutus* Collegam ſibi Comitiis Centuriatis creavit *Valerium Publicolam*. Delphos cum *Tarquinii* filiis profectus olim *Brutus*, cùm ab Oraculo audiviſſet, Qui primus illorum Matri oſculum daret, Summum Romæ Imperium habiturum; velut ſi prolapſus cecidiſſet, terram oſculo contigit, quòd illa communis mater omnium mortalium eſſet. Cùm adversùs *Tarquinios*, qui contractis copiis bellum intulerant, Exercitum *Brutus* duxiſſet, in acie cecidit cum *Arunte Tarquinio* Superbi Regis filio. *Porſena* Rex Cluſinorum, bello pro *Tarquiniis* ſuſcepto, cùm ad Janiculum veniſſet, *Coclitis Horatii* virtute prohibitus eſt, qui, dum alii Pontem Sublicium reſcindunt, ſolus Etruſcos ſuſtinuit; & Ponte rupto, armatus ſe in flumen immiſit, & ad ſuos incolumis tranavit. *Id munimentum illo die fortuna Urbis Romanæ habuit.* Grata erga tantam virtutem Civitas fuit: Statua in Comitio poſita; Agri quantùm uno die circumaravit, datum. Privata quoque inter publicos honores ſtudia eminebant. Nam in magna inopia pro domeſticis copiis, unuſquiſque ei aliquid, fraudans ſe ipſe victu ſuo, contulit. Aliud emicuit Romanæ virtutis exemplum in *Mucio Scævola*, qui cùm ad *Porſenam* occidendum caſtra hoſtium adiiſſet, occiſo *Scriba*, quem Regem eſſe putabat, comprehenſus, coram Regio tribunali ſtetit, metuendus magis quàm metuens: *Hoſtis*, inquit, *Hoſtem occidere volui. Nec ad mortem minùs animi eſt, quàm fuit ad cædem. Et facere, & pati fortia, Romanum eſt. Nec unus in te ego hos animos geſſi: Longus poſt me ordo eſt idem petentium decus. . . . . Hoc tibi Juventus Romana indicimus bellum. Nullam aciem, nullum prælium timueris. Uni tibi, & cum ſingulis res erit.* Rege ignis minas intentante, dextram accenſo ad ſacrificium igni admovit, his verbis *Porſenam* compellans: *En tibi, ut ſentias quàm vile corpus ſit iis, qui magnam gloriam vident.* Incredibili Juvenis magnanimitate Rex attonitus, cùm ipſum ab Altaribus amoveri juſſiſſet, ipſumque liberum dimitteret, *Mucius* quaſi remunerans meritum trecentos Romanæ Juventutis Principes ſimul in ipſum conjuraſſe dixit. Territus *Porſena* æquas pacis conditiones Romanis obtulit, dimiſſâ *Tarquiniorum* defenſione, acceptiſque obſidibus, præſidium Janiculo deduxit. Una ex iis *Clælia* Virgo, cùm caſtra Etruſcorum fortè haud procul ripâ Tiberis locata eſſent, fruſtrata Cuſtodes, Dux agminis Virginum inter tela hoſtium Tiberim tranavit; ſoſpiteſque omnes Romam ad propinquos reduxit. Quod ubi Regi nuntiatum eſt, primò incenſus irâ, Oratores Romam miſit ad *Clæliam* obſidem depoſcendam: Deinde in admirationem verſus, *Supra Coclites Muciosque dicere id facinus eſſe*: Et pro ſe ferre, *Quemadmodum ſi non dedatur obſes, pro rupto ſe fœdus habiturum, ſic deditam, inviolatam ad ſuos remiſſurum.* Utrinque conſtitit fides: Et Romani pignus pacis ex fœdere reſtituerunt: Et apud Regem Etruſcum non solùm tuta, ſed honorata etiam virtus fuit; laudatamque Virginem parte obſidum ſe donare dixit: Ipſa quos vellet legeret. Pace redintegratâ, Romani novam in fœmina virtutem novo genere honoris, ſtatua equeſtri, donavere. (Ex *T. Livio*, *Dionyſio Halicarnaſſenſi*, *Plutarcho in Vita Publicolæ*, *Floro* Libro I. Cap. X. *Aurelio Victore de Viris Illuſtribus*, *Valerio Maximo* Libro III. Cap. II. & III. &c.)

Lucretiæ ſtuprum. — *Regifugium.* — *Conſulum creatio.* — *Horatii Coclitis præclarum facinus.* — *M. Scævolæ generoſitas.* — *Clœliæ Virginis Romanæ magnanimitas.*

Tribuni Plebis creati.

III. Anno Urbis conditæ ducenteſimo ſexageſimo, ortâ ſeditione populari, pacis inter Senatum & Plebem Romanam faciendæ auctor fuit *Menenius Agrippa* cognomento *Lanatus*. Plebi conceſſum eſt ut ſuos haberet Magiſtratus ſacroſanctos, quibus auxilii latio adversùs Conſules eſſet. Ita Tribuni Plebis creati

duo *C. Licinius*, & *L. Albinus*. (Ex *Livio Lib.* II. *Floro Lib.* I. *Aurelio Victore*, *De Viris Illuſtribus*.) Creati initio duo Tribuni, mox tres illis adjecti: Anno tandem Urbis conditæ ducenteſimo nonageſimo ſeptimo iterum quinque additi; ac deinceps decem Tribuoi Plebis in Romana Republica fuere.

Coriolanus ad Volſcos defectio.

IV. Anno Urbis coodıtæ ducenteſimo ſexageſimo-ſexto, *C. Marcius Coriolanus* maximi vir animi, optiméque de Romana Repoblica meritus, Populi ingrati pulſus injuriâ, ad Volſcos tunc Romanis infeſtos confugit, & ibi ſummum adeptus imperium eſt in bello adversùs Patriam. Quapropter faſtidioſus ille in æſtimandis bonis ſuis Populus, qui reo non pepercerat, exuli ſupplicare compulſus eſt.

Legatio Mulierum.

Miſſi ad eum deprecandum Legati, nihil promoverunt: Miſſi deinde Sacerdotes cum infulis, æquè ſine effectu redierunt. Tum Matronæ ad Veturiam Matrem *Coriolani*, & *Volumniam* uxorem coeuntes, pervicere ut & *Veturia*, & *Volumnia* duos parvos ex *Martio* filios ferens ſecum, in caſtra hoſtium irent; & quam armis viri defendere Urbem non poſſent, Mulieres precibus lachrymiſque defenderent. Obviæ Matris in complexum ruens *Coriolanus*, repulſam patitur. Rogat mater priuſquam complexum accipiat, An ad hoſtem, an ad filium venerit? Captiva, Materne ſit in caſtris? Exprobrat, rogat, lamentatur: *Ergo ego niſi peperiſſem*, (inquit) *Roma non oppugnaretur*. Uxor deinde ac liberi amplexi. Fletuſque ab omni turbâ Mulierum ortus, & comploratio ſui, patriæque, fregere tandem Virum. *Expugnaſti* (inquit) *& viciſti iram meam, Patria: Hujus precibus, cujus utero genitus ſum, te, quamvis meritò mihi inviſam, dono.* Continuòque Romanum agrum ab armis hoſtilibus liberavit. Non inviderunt laudes ſuas Mulieribus Viri Romani. Templum *Fortunæ Muliebri* in perenne Monimentum ædificatum ac dedicatum eſt. Referunt. *T. Livius Lib.* II. *Dionyſius Halicarnaſſ. Lib.* VIII. *Plutarchus in Coriolano*, *Valerius Maximus Lib.* V. *Cap.* IV.

Decemviri ad ſcribendas Leges deſignati.

Leges XII. Tabularum.

Conſulum reſtitutio.

V. Anno trecenteſimo ſecundo ab Urbe conditâ, cùm Legati ad Leges Atticas exſcribendas in Græciam miſſi Athenis reverſi eſſent, mutata eſt forma Reipublicæ à Conſulibus ad Decemviros, quibus ſumma poteſtas, & auctoritas ſcribendarum Legum demandata eſt. Ab iis Tabulæ primò decem conſcriptæ, mox aliæ duæ additæ: Unde dictæ ſunt Leges duodecim Tabularum. (Ex *T. Livio Lib.* III. *Eutropio Lib.* I. *A. Gellio Lib.* XVII. *Cap.* XXI. & *Pomponio Jurecconſulto.*) Decemvirùm Imperium in ſequentem annum prorogatum. His tandem ſummotis, & morte aut exilio ob inſolentiam & tyrannidem punitis, Conſules reſtituti ſunt. Huic mutationi occaſionem dedit *Appii Claudii* Decemvirùm Principis libido, qui *Virginiam Virginii* Centurionis filiam adamavit: Cujus pudicitiam cùm expugnare non poſſet, Clientem ſubornavit, qui Virginem in ſervitutem aſſereret, ſervâ ſuâ natam, ſuamque ſervam eſſe affirmans. *Virginius* filiam Decemviri Decreto addictam, ſibique & ſponſo ereptam videns, arrepto cultro; *Hoc te uno quo poſſum*, inquit, *modò filia in libertatem vindico:* Pectus deinde puellæ transfigit, converſiſque ad Tribunal oculis: *Te*, inquit, *Appi, tuúmque caput hoc ſanguine conſecro.* Sic *Virginius* pudicæ interemptor, quàm corruptæ pater eſſe maluit, Filiæque corpus humeris gerens ad Exercitum profugit, Commilitones ad facinoris ultionem accendens. (Ex *T. Livio Lib.* III. *Dionyſio Halicarnaſſ. Lib.* XI. *Floro Lib.* I. *Eutropio*, *Aurelio Victore*, *Cicerone Lib.* II. *De Finibus*, & *Valerio Maximo*, *Lib.* VI. *Cap.* I.)

Cenſorum creatio.

VI. Anno Urbis conditæ undecimo ſupra trecenteſimum, Cenſores Romæ ſunt creati. Pulſis Regibus, Conſules cenſum egerant. Sed quia per annos ſeptemdecim intermiſſa cenſio fuerat, nec Conſulibus, cùm tot bella imminerent, operæ pretium erat id negotium agere, proprius huic rei inſtitutus eſt Magiſtratus. Quamquam verò à cenſendis æſtimandiſque facultatibus primò dicti ſint; tamen paulatim adjuncta eſt morum ac diſciplinæ cura: Imperium eorum primùm quinquennale fuit, ſed paulò poſt annuus ac ſemeſtris factus eſt Magiſtratus. (Ex *Dionyſio Halicarnaſſ.*)

Tribuni Militum. Urbs à Gallis capta.

VII. Anno ab Urbe conditâ trecenteſimo vigeſimo-octavo Romæ Tribuni Militares Conſulum loco creati Rempublicam adminiſtrarunt, eaque Imperii forma aliquot annis duravit. Anno Urbis conditæ trecenteſimo ſexageſimo quarto, cùm Senones Galli Cluſium obſiderent; & Legati à Senatu miſſi ad componendam inter eos & Cluſinos pacem, pugnantes contra Gallos in Cluſinorum acie ſtetiſſent; hoc facto concitati Senones Urbem infeſto Exercitu petierunt, fuſiſque ad Alliam flumen Romanis, Urbem cepere, præter Capitolium, in quod ſe Juventus contulerat. Majores natu cum inſignibus honorum in veſtibulis ſedentes cæciderunt, ædibuſque direptis ignes injecere. Et cùm per averſam partem Capitolii in ſummum evaſiſſent, clangore anſerum, quibus ſacris *Junoni*, in ſumma inopiâ cibi, tamen abſtinebatur, alarúmque crepitu proditi, *M. Manlii* præcipuè operâ dejecti ac repulſi ſunt. Qua de re *S. Auguſtinus Lib.* II. *De Civitate Dei*, Cap. XXII. *Hæc Numinum turba ubi erat, cùm longè ante quàm mores corrumperentur antiqui, à Gallis Roma capta & incenſa eſt? An præſentes fortè dormiebant? Tunc enim totâ Urbe in hoſtium poteſtatem redactâ, ſolus Collis Capitolinus remanſerat, qui etiam ipſe caperetur, niſi ſaltem Anſeres Diis dormientibus vigilarent.* Coactis deinde Romanis propter famem, quam unam natura vinci non ſinebat, de redimenda obſidione magno auri pondo cum *Brenno* Gallici Exercitus Imperatore paciſci; dum aurum non ſine altercatione appenderetur, quod Gallus iniquo ponderi gladium addidiſſet, ac intolerandam effudiſſet Romanis vocem, *Væ victis eſſe*: Furius Camillus Dictator cum Exercitu intervenit, Galloſque poſt ſextum menſem, non ſine magna illorum ſtrage Urbe expulit. (Ex *T. Livio Lib.* V. & *Plutarcho* in *Camillo.*) Eâ tempeſtate Syracuſis tyrannidem exercebat *Dionyſius* ille *Tyranni* nomine in Hiſtoria celebris.

Bellum Latinum. Decii devotio.

VIII. Anno Urbis conditæ quadringenteſimo decimo-quinto, bellum cum Latinis confectum eſt. *P. Decius* Conſulum alter caput ſuum pro ſalute Reipublicæ devovit, cùm Romanam aciem inclinatam & pene jam proſtratam videret: Ac protinus concitato equo in medium hoſtium agmen, Patriæ ſalutem, ſibi mortem petens, irrupit; factaque ingenti ſtrage, plurimis telis obrutus, ſuper corruit. *Ex cujus vulneribus & ſanguine inſperata victoria emerſit.* (Ex *T. Livio Lib.* VIII. *Floro Lib.* I. *Valerio Maximo Lib.* V. *Cap.* VI.)

Bellum cum Pyrrho.

IX. Anno Urbis conditæ quadringenteſimo ſeptuageſimo quarto, bellum Romanorum cum *Pyrrho* Epirotarum Rege cœptum eſt, cùm ille Tarentinis Populi Romani hoſtibus in auxilium veniſſet, ac ſexennio fermè duravit.

Primo

Primo congreſſu victor fuit *Pyrrhus*: & victoriâ honeſtè uſus, captivos ſummo honore tractavit, occiſos ſepelivit. Quos cùm adverſo vulnere & truci vultu etiam mortuos jacere vidiſſet, tuliſſe ad cœlum manus, & hanc emiſiſſe vocem dicitur; *Se totius orbis Dominum eſſe potuiſſe, ſi tales ſibi Milites contigiſſent.* Poſtea junctis ſibi Samnitibus, Lucanis, Brutiiſque, Romam convolans, omnia ferro igneque vaſtavit. Campaniam depopulatus eſt, atque ad Præneſte venit, milliario ab Urbe decimo-octavo. Non tamen incruenta *Pyrrho* victoria fuit. Ipſe enim vulneratus eſt, & magna pars Militum ejus cæſa; majoremque gloriam ejus victoriæ, quàm lætitiam habuit. Quamobrem partâ victoriâ, titulum hunc in Templo *Tarentini Jovis* affixit: *Qui antehac invicti fuere Viri, Pater Optime, hos ego in pugna vici, victúſque ſum ab iiſdem.* Et cùm à ſociis increparetur, Cur ſe victum diceret, qui viciſſet? Reſpondiſſe fertur, *Ne ego, ſi iterum eodem modo vicero, ſine ullo Milite Epirum revertar* (Ex *Eutropio*, & *Floro*, *Plutarcho in Pyrrho*; *Juſtino Lib.* XVIII. & *Oroſio Lib.* IV.) De pace interim actum. *Pyrrhus* Legatum *Cineam* ad Senatum miſit, petiitque ut componendæ pacis causâ in Urbem admitteretur. Munera à Rege Primoribus & eorum conjugibus miſſa nemo recipere voluit. Huic Romanorum continentiæ ſimile exemplum iiſdem ferme temporibus fuit. Nam miſſi à Senatu in Ægyptum Legati, cùm ingentia ſibi à *Ptolemæo* Rege miſſa munera ſpreviſſent, interjectis diebus ad cœnam invitatis, aureæ coronæ miſſæ ſunt, quas illi honoris causâ receptas, poſterâ die ſtatuis Regis impoſuerunt. *Appius Claudius* interceſſit ne *Pyrrho* poſtulata Patres concederent. Pacem ab *Appio* turbatam cùm *Cineas* renuntiaſſet, & *Pyrrhus* illum interrogaret, Qualis Roma eſſet? Reſpondit: *Senatum ſibi viſum multorum Regum Concilium.* Ita referunt *Juſtinus*, *Florus*, & *Plutarchus in Pyrrho.*

Fabricii virtus.

Dum hoc bellum geritur, *Pyrrhi* Medicus ad *Fabricium* Conſulem Romani Ducem Exercitus noctu venit, ſpondens ſe *Pyrrhum* veneno occiſurum, ſi mercedem ſceleris acciperet: Quem *Fabricius* vinctum ad Regem remiſit... Tunc Rex *Fabricii virtutem admiratus, dixiſſe fertur: Ille eſt Fabricius, qui difficilius ab honeſtate, quàm Sol à curſu ſuo averti poteſt.* (Ex *Eutropio Lib.* II. *Epitome Livianæ Hiſtoriæ Lib.* XIII. & *Cicerone Lib.* III. *De Officiis.*) Paulò aliter hanc Hiſtoriam referunt *Valerius Maximus Lib.* VI. *Cap.* V. & *A. Gellius Lib.* III. *Cap.* VIII. Supremâ Romanos inter & *Pyrrhum* pugnâ Lucaniæ in Campis Aruſinis commiſſâ, *Pyrrhus* victus in Epirum rediit. (Ex *Pauſania in Atticis*, *Plutarcho in Pyrrho*, *Eutropio Lib.* II. *Floro Lib.* I. *Oroſio Lib.* IV.) Triumphi gloriam bello confecto conſecutus eſt *M. Curius Dentatus*, Anno Urbis conditæ quadringenteſimo ſeptuageſimo-nono. Eodem anno Cenſores *P. Cornelium Rufinum*, qui bis Conſul & Dictator fuerat, Senatu moverunt, quòd ſupra decem argenti cælati libras contra Legem poſſidere convictus eſſet. (Ex *Livii Epitome Lib.* XIV. *Plutarcho in Sylla*, *Valerio Maximo Lib.* II. *Cap.* IX. *A. Gellio Lib.* XVII. *Cap.* XXI. & *Salviano Lib.* I. *De Gubernatione Dei.*)

Cornelius Rufinus ob luxum Senatu motus.

Primum Bellum Punicum.

X. Anno Urbis conditæ quadringenteſimo nonageſimo, *Appio Claudio Caudice*, & *M. Fulvio Flacco* Conſulibus, *Primum bellum Punicum* cœptum eſt, ut obſervat *A. Gellius* Lib. XVII. Cap. XXI. Quod quidem Græci *Bellum Siculum* nominant, quia causa & materia illius Sicilia fuit. Duravit annos quatuor & viginti. Pax facta anno Urbis conditæ quingenteſimo decimo tertio. Legantur *Polybius Lib.* I. *Hiſtor.* & *Diodori Siculi Excerpta Libri* XXIV. & *Cornelius Nepos in Vita Amilcaris.* Cum Carthaginenſibus pace factâ, *C. Claudio Centone*, & *M. Sempronio Tuditano Coſſ.* L. *Livius Andronicus* Poëta, primus Romæ fabulas dedit, ut notant *A. Gellius* Lib. XVII. Cap. XXI. *Cicero Tuſculanarum Quæſtionum Lib.* I. & *in Bruto*; *Valerius Maximus* Lib. II. Cap. IV. & *Caſſiodorus* in Chronico. Peracto Punico bello, ſecuta eſt brevis ſanè, & quaſi ad recipiendum ſpiritum requies. Tunc primùm poſt *Numæ* Regnum Templum *Jani* clauſum fuit, quod deinceps non contigit uſque ad *Auguſti* tempora. (Ex *Floro Lib.* II. *Cap.* III. *Plutarcho in Vita Numæ*, *T. Livio Lib.* I. *Velleio Paterculo*, *Lib.* II.) De Bello Punico primo carmine ſcripſit *Nævius* Poëta *Ennio* antiquior, cujus meminere, præter ipſum *Ennium*, qui Vatibus Fauniſque ipſum annumerat, *Cicero Lib. De claris Oratoribus* *A. Gellius Lib.* III. *Cap.* III. & *Feſtus Pompeius.*

Primum apud Romanos divortium.

XI. Anno Urbis conditæ vigeſimo-tertio ſupra quingenteſimum, *Spurius Carbi ius Rugu* Vir Nobilis primus Romæ de amicorum ſententiâ divortium cum uxore fecit, quòd ſterilis eſſet. (Ex *Dionyſio Halicarnaſſ.*) Anno ab Urbe condita quingenteſimo undevigeſimo id factum notat *A. Gellius Lib.* XVII. *Cap.* XXI. Anno quingenteſimo vigeſimo-ſeptimo *Servius Sulpitius Lib. De Dotibus*: Quò ſpectat illud *Tertulliani* in Apologetico: *Per annos fermè ſexcentos ab Urbe condita, nulla repudium domus ſcripſit.*

Bellum Gallicum.

XII. Anno ab Urbe conditâ quingenteſimo vigeſimo-nono Bellum Gallicum magno apparatu geſtum eſt. Romani victores fuere Duce L. *Æmilio* Conſule. Lege *Polybium* Lib. II. & *Eutropium*, qui octoginta millia hominum ad hoc bellum parata fuiſſe confirmat teſtimonio *Fabii Pictoris* Hiſtorici, qui Romana caſtra ſequebatur. Gallis haud ſatis æquus *Polybius* hoc bellum deſcribens: *Hunc*, inquit, *exitum id bellum habuit, quod cum Gallis geſtum eſt: Bellum, ſi perditam hoſtium audaciam ſpectes, pugnas in illo pugnatas, numerum dimicantium & occiſorum, nulli eorum ſecundum, quæ hactenus à Scriptoribus ſunt commemorata: Sin ipſa incœpta & ſtolidam rerum ſingularum adminiſtrationem, prorſus aſpernabile: Quoniam Galli, non dicam in plerisque, ſed prorſus in omnibus actionibus ſuis irâ atque impetu, non conſilio reguntur.* Poſt triennium, Galli debellati ſunt ad Claſtidium oppidum inter Padum & Alpes ſitum. *Virdomarus* Dux Gallorum à *M. Claudio Marcello* Conſule cæſus. Mediolanum à Romanis captum. Reliqua Oppida ultrò Galli Ciſalpini, ſuáque omnia Romanis dediderunt. (Ex *Floro Lib.* II. *Eutropio Lib.* III. *Livii Epitome Lib.* XX. *Plutarcho in Vita Marcelli*, *Polybio Lib.* II. *Oroſio Lib.* IV. *Cap.* XIII.) Quò ſpectant illa *Virgilii Lib.* VI. *Æneidos*:

Aſpice ut inſignis ſpoliis Marcellus opimis
Ingreditur, victorque viros ſupereminet omnes.
Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Siſtet eques, ſternet Pœnos, Gallumque rebellem:
Tertiaque arma Patri ſuſpendet capta Quirino.

Bellum Punicum II., Annibal Punici Dux Exercitus, Marcellus Romani.

XIII. Anno ab Urbe condita quingenteſimo trigeſimo-ſexto, cœptum eſt *Bellum Punicum ſecundum*, ſive *Hannibalicum*, quo Romanorum & Carthaginenſium nomen toto orbe inclaruit. Octodecim annos pugnatum eſt vario

exitu.

exitu. Romanos ad Lacum Thraſimenum in Etruria, & ad Cannas in Apulia *Annibal* profligavit. Illos iterum vicit ad Canuſium. Sed *Marcellus* Romani Exercitus Imperator Concionem adeo ſævam & acerbam ad milites habuit, poſtquam in caſtra rediſſent, ut prælio per diem totam infeliciter tolerato, triſtior iis irati Ducis oratio eſſet. Clamor inde ortus, ut veniam ejus diei daret; ubi vellet deinde experiretur Militum ſuorum animos. *Ego verò*, inquit, *experiar, Milites: & vos craſtina die in aciem educam, ut victores potiùs quàm victi, veniam impetretis, quam petitis.* Poſterâ die in aciem Romani proceſſere.

T. Livius Lib. xxvii.

B Quod ubi *Annibali* nuntiatum eſt: *Cum eo nimirùm*, inquit, *hoſte res eſt, qui nec bonam nec malam fortunam ferre poteſt. Seu vincit, ferociter inſtat victis: Seu victus eſt, inſtaurat cum victoribus certamen.* Victoria penes *Marcellum*, Romanoſque fuit, non tamen incruenta. Tarentum deinde Pœnorum Præſidium à *Q. Fabio* Conſule expugnatum eſt. *Annibal* dies noctéſque feſtinans ad opem obſeſſis ferendam, cùm captam Urbem audiviſſet: *Et Romani*, inquit, *ſuum Annibalem habent: Eadem, quâ ceperamus, arte Tarentum amiſimus.* In Hiſpaniis proſpera fuere Romanorum arma adversùs *Aſdrubalem* fratrem *Annibalis*, *Publio & Cneio Scipionibus* bellum gerentibus, in quo tamen ingenti partâ gloriâ ceciderunt. Reliquum bellum confecit *P. Cornelius Scipio*, cùm in Hiſpania, tum in Africa, ob quam debellatam ac domitam *Africani* nomen obtinuit. Primus hic Imperator nomine victæ ab ſe Gentis eſt nobilitatus. *Scipio Annibalem* in Africa ſupremâ Carthaginenſibus pugnâ vicit anno ab Urbe conditâ quingenteſimo quinquageſimo-tertio. Pacem rogaverant Carthaginenſes per Legatos; petierat ipſe *Annibal* cùm *Scipione* collocutus: *Veſtri (ut audio) Patres*, inquit, *nonnihil etiam ob hoc quia parum dignitatis erat in Legatione, negaverant pacem. Annibal pacem peto.* Sed armis rem decernere Romanis placuit. De hoc bello legendi *Polybius* Lib. iii. *Appianus Lib. de bellis Punicis*, *T. Livius* Lib. xxi. & ſequentibus ad trigeſimum incluſivè, *Cornelius Nepos in Vita Annibalis*, *Plutarchus in Vita Fabii*, *Silius Italicus*, *Eutropius*, *Oroſius*.

Scipio Africanus.

C

D

T. Livius Lib. xxx.

Bellum Macedonicum.

XIV. Pacem Punicam Bellum Macedonicum excepit contra *Philippum* Regem, Athenienſibus, Attalo, aliiſque Romanorum ſociis infeſtum. Indictum eſt anno ab Urbe conditâ quingenteſimo quinquageſimo-quarto, *P. Sulpicio Galba* ii. & *C. Aurelio Cotta Coſſ.* Belli gerendi Provincia *Sulpicio* Conſuli à Senatu demandata eſt. Qui

E ducto in Macedoniam Exercitu, equeſtribus præliis cum *Philippo* proſperè pugnavit. Anno belli tertio, *T. Quinctius Flamininus* Conſul adversùs *Philippum* in faucibus Epiri feliciter dimicavit, fugatumque coëgit in Regnum reverti. Anno belli quarto, *Quinctius* ad Cynoſcephalas in Theſſalia cum *Philippo* debellavit. *L. Quinctius* ejus frater Acarnanas in deditionem accepit, expugnatâ Leucade. Anno belli quinto confecta pax: Leges pacis ex Senatûs Decreto, de Legatorum

F decem ſententiâ, *Philippo* datæ à *Quinctio*. Libertas Græciæ reſtituta. Hujus belli Hiſtoriam ſcripſere *Polybius* Lib. xvii. & *Legationibus* vi. vii. ix. *T. Livius* Lib. xxxi. xxxii. & xxxiii. *Plutarchus in Quinctio*.

Lex Oppia abrogata.

XV. Anno ab Urbe conditâ quingenteſimo quinquageſimo-nono, *Lex Oppia* de cultu Matronarum reſtringendo, nequicquam obſiſtente *Catone* abrogata eſt. Hanc tulerat *C. Oppius* Tribunus Plebis, *Q. Fabio & T. Sempronio* Conſulibus, in medio ardore Punici belli: *Ne qua*

A *Mulier plus ſemiuncia auri haberet: Neu veſtimento verſicolori uteretur: Neu juncto vehiculo in Urbe, Oppidove, aut propiùs inde mille paſſus, niſi Sacrorum publicorum cauſâ veheretur.* Matronarum importunæ preces, & metus muliebris ſeditionis, abrogationem Legis extorſerunt. Poſt annos viginti abrogata eſt, quàm lata. (*Ex T. Livio* Lib. xxxiv.)

Megaleſia.

XVI. Anno ab Urbe conditâ quingenteſimo ſexageſimo, Megaleſia, Ludos Scenicos, *C. Atilius Serranus*, & *L. Scribonius Libo* Ædiles Curules primi fecerunt. Horum Ædilium Ludos Romanos primùm Senatus à Populo ſecretus ſpectavit. Grave inde apud Plebem murmur. Ipſum *Scipionem* Africanum, quòd Conſul autor hujus rei fuiſſet, pœnituiſſe ferunt. *Adeo nihil motum ex antiquo, probabile eſt Veteribus, niſi quæ uſus evidenter arguit, ſtari malunt.* (Ex *T. Livio* Lib. xxxiv.)

Bellum cum Antiocho Magno Aſiæ Rege.

XVII. Anno Urbis conditæ quingenteſimo ſexageſimo ſecundo, bellum cum *Antiocho Magno* Aſiæ Rege ſuſceptum eſt. Faces belli fuere *Thoas* Ætoliæ Princeps, qui à Romanis nequaquam meritum præmium conſecutos ſuos cauſabatur; & *Annibal*. *Antiochus* Græciam & Inſulas occupavit. Belli gerendi provincia *Manio Acilio Glabrioni* demandata eſt, qui victum ad Thermopylas *Antiochum* in Aſiam ſecedere compulit, & de Ætolis triumphavit. Victo deinde *Antiocho* à *L. Cornelio Scipione*, adjuvante *Eumene* Rege, *Attali* Pergameni filio; pax data eâ conditione ut Regionibus omnibus cis Taurum Montem cederet. *Eumeni* Regnum ampliatum Rhodiis, qui & ipſi ad victoriam referendam Romanos plurimùm juverant, quædam Civitates conceſſæ. Hujus belli hiſtoriam habes apud *T. Livium* Libris xxxv. xxxvi & xxxvii. Initio belli *P. Scipio Africanus* Legatus ad *Antiochum*, Epheſi cum *Annibale* collocutus eſt; ut animum ejus tentaret, ſi quà poſſet, & metum demeret periculi ei quicquam à Romanis eſſe. Quærenti Africano, *Quem fuiſſe maximum Imperatorem Annibal crederet?* Reſpondit, *Alexandrum Macedonum Regem, quòd parvâ manu innumerabiles Exercitus fudiſſet, quódque ultimas oras, quas viſere ſupra ſpem humanam eſſet, peragraſſet.* Quærenti deinde, *Quem ſecundum poneret*, *Pyrrhum* dixit, *caſtrametari primum docuiſſe: Ad hoc neminem elegantiùs loca cepiſſe, præſidia diſpoſuiſſe, artem etiam conciliandi ſibi homines eam habuiſſe, ut Italicæ Gentes Regis externi, quàm Populi Romani, tamdiu Principis in ea terra, Imperium eſſe mallent.* Roganti, *Quem tertium diceret? Haud dubiè ſemetipſum* dixit. Tum ſubridens *Scipio* ſubjecit: *Quidnam tu diceres, ſi tu me viciſſes?* Reſpondit Annibal: *Tum me verò & ante Alexandrum, & ante Pyrrhum, & ante omnes alios Imperatores eſſe.* Et perplexum Punico aſtu reſponſum, & improviſum aſſentationis genus *Scipionem* movit: Quod è grege ſe Imperatorum velut inæſtimabilem ſecreviſſet. Ita refert *T. Livius* Libro xxxv. ex *Claudio* qui Libros Acilianos ſecutus eſt.

Scipioni Africano à Tribunis Plebis dicta dies.

XVIII. Anno Urbis conditæ quingenteſimo ſexageſimo-ſeptimo, *P. Scipioni* à *Petiliis* Tribunis Plebis dicta dies eſt, quòd præda ex *Antiocho* captâ Ærarium fraudaſſet. Juſſus dicere cauſam, ſine ullâ criminum mentione orationem adeo magnificam de rebus ab ſe geſtis eſt exorſus, ut ſatis conſtaret, neminem unquam neque meliùs, neque veriùs laudatum eſſe. Dicebantur enim ab eodem animo ingenioque à quo geſta erant: & aurium faſtidium aberat; quia pro periculo, non in gloriam referebantur.

Ejus magnae animus.

Tribuni infamiâ intactum, invidiâ quâ poſſunt A urgent. Orationibus in noctem perductis, producta dies eſt. Ubi ea venit, Tribuni in Roſtris primâ luce conſederunt. Citatus reus magno agmine amicorum clientumque per mediam concionem ad Roſtra ſubit, ſilentioque facto: *Hoc*, inquit, *die, Tribuni Plebis, Voſque Quirites, cum Annibale & Carthaginenſibus ſignis collatis in Africa benè ac feliciter pugnavi. Itaque cùm hodie litibus & jurgiis ſuperſederi æquum ſit, ego hinc extemplo in Capitolium ad Jovem Optimum Maximum, Junonemque, & Minervam, cæteroſque Deos, qui Capitolio atque Arci præſident, ſalutando ibo:* B *Hiſque gratias agam, quod mihi, & hoc ipſo die, & ſæpe aliàs egregiè Reipublicæ gerendæ mentem facultatemque dederunt. Veſtrûm quoque quibus commodum eſt, ite mecum Quirites; & orate Deos ut mei ſimiles Principes habeatis. Ita ſi ab annis ſeptemdecim ad ſenectutem ſemper vos ætatem meam honoribus veſtris anteiſtis, ego veſtros honores rebus gerendis præceſſi.* Ab Roſtris in Capitolium aſcendit: Simul ſe univerſa concio avertit, & ſecuta *Scipionem* eſt: Adeo ut poſtremò Scribæ viatoreſque Tribunos relinquerent, nec cum iis præter ſervilem comitatum, & Præconem, qui reum ex Roſ- C tris citabat, quiſquam eſſet. *Scipio* non in Capitolio modò, ſed per totam Urbem omnia Templa Deûm cum Populo Romano circumiit. Hic ſpecioſus ultimus dies *P. Scipioni* illuxit, poſt quem cùm invidiam & certamina cum Tribunis proſpiceret, in Liternum ad voluntarium exilium ſeceſſit. *L. Scipio* ejus frater peculatûs damnatus eſt. (Ex *Livio* Lib. xxxviii. *Valerio Maximo* Lib. *T.* iii. Cap. vii. *A. Gellio* Lib. iv. Cap. xviii.

Bacchanalia ſublata.

XIX. Anno Urbis conditæ quingenteſimo ſexageſimo-octavo *Bacchanalia*, ſacrum Græcum & D nocturnum, ſcelerum omnium ſeminarium, cujus mali labes ex Hetruria velut contagione morbi penetraverat, cùm ad ingentis turbæ conjurationem perveniſſet, à Conſule *Poſthumio Albino* inveſtigatum, & multorum pœnâ compreſſum eſt. In Luco enim *Simila*, Bacchanalibus, ſpecie Religionis infandæ libidines, ac cædes perpetrabantur, jamque ſupra ſeptem millia virorum ac feminarum conjuraverant, cùm tota impuriſſimæ ac maleficæ ſuperſtitionis ſcena detecta eſt. Senatuſconſulto cautum eſt, *Ne qua Bacchanalia Romæ, neve in Italia eſſent.* (Ex *T. Livio* Lib. xxxix. & *Valerio* E *Maximo* Lib. vi. Cap. iii.) Quò ſpectat illud *Tertulliani*, in Apologetico: *Liberum Patrem cum Myſteriis ſuis Conſules Senatûs auctoritate non modò Urbe, ſed universâ Italiâ eliminaverunt.* Et illud *S. Auguſtini* Lib. xviii. *De Civitate Dei*, Cap. xiii. *Liberi Patris velut Dei Nomine per immundos Dæmones Bacchanalia Sacra, vel potiùs Sacrilegia ſunt inſtituta. De quorum rabioſâ turpitudine ſic Senatus erubuit, ut in Urbe Roma eſſe prohiberet.*

Legationes contra Philippum Macedonum Regem Romam miſſæ.

XX. Anno Urbis conditæ quingenteſimo-ſeptuageſimo-primo, Legationes undique contra *Philippum* Macedoniæ Regem è Græcia Ro- F mam advenerunt. *Philippus Demetrium* filium excuſandi ſui gratiâ miſit, qui Patris abſolutionem à Senatu obtinuit. Quâ de re *Juſtinus* Lib. xxxii. *Cùm diſceptatio in Senatu inter Demetrium Philippi filium & Legatos Civitatum eſſet, turbâ querelarum confuſus Adoleſcens repentè obticuit. Tunc Senatus verecundiâ ejus motus, cauſam illi donavit. Atque ita modeſtiâ ſuâ, Demetrius veniam Patri, non jure defenſionis, ſed patrocinio pudoris obtinuit. Quod ipſum Decreto Senatûs ſignificatum eſt, ut appareret, non tam abſolutum Regem, quàm donatum filio Patrem.*

Filius Patri veniam obtinuit.

Legi poteſt & *Polybius Legatione* xlvi. & *T. Li-* A *vius* Lib. xxxix. *Demetrius* ad Patrem reverſus, in *Perſei* fratris odium incurrit; Cujus calumniis circumvento, & ob Romanorum gratiam ſuſpecto primò venenum dari, tum ſemianimem præfocari juſſit. (Ex *T. Livio* Lib. xl.)

XXI. Anno Urbis conditæ quingenteſimo octogeſimo tertio, bellum adversùs *Perſeum* Macedoniæ Regem ſuſceptum eſt. *Perſeum* debellavit *Æmilius Paulus*, & Macedoniam in formam Provinciæ redegit. Oppidorum quæ *Perſeum* juverant, in Epiro lxx. muros diruit: Ac demum triumphavit *Perſeo* ante currum du- B cto cum tribus filiis: cujus triumphi lætitia ne ſolida ei contingeret, duorum filiorum funeribus inſignita eſt: Quorum alterius mors Patris triumphum præceſſit, alterius eſt ſecuta. (Ex *T. Livio* Lib. xlv.) Anno belli hujus tertio, *Ennius* Poëta plurimarum Tragœdiarum, & Romanorum Annalium rudi & inculto carmine conſcriptorum Autor, obiit annos natus ſeptuaginta. Ipſius honorificè meminerunt *Cicero in Bruto* Lib. i. *Academicarum Quæſtionum* Lib. 7. *De Finibus*; *Ovidius* ii. *Triſtium*; *Horatius* Lib. i. *Epiſtolarum*, *Epiſt.* xix. Lib. ii. C *Epiſt.* i. & *de Arte Poetica*. *Lucretius* Lib. i. *Quintilianus* Lib. x. *Inſtitutionum Oratoriarum* Cap. i. *Macrobius* Lib. vi. *Saturnalium*, Cap. iii. *Suetonius Tranquillus* Lib. *De Illuſtribus Grammaticis*. *Ennio* coævi fuere, vel ſuppares *Cæcilius Statius* Poëta Comicus; *Marcus Pacuvius* Poëta Tragicus, *Ennii* Nepos: *Marcus Accius Plautus*, & *Terentius* Poëtæ Comici, elegantiſſimi. *Terentii* Vitam ſcripſit *Suetonius*.

Bellum adversùs Perſeum Macedoniæ Regem.

Ennii Poëtæ obitus.

XXII. Anno Urbis conditæ ſexcenteſimo quinto bellum Punicum tertium cœptum eſt ad *Maſaniſſam* Numidarum Regem vindicandum D à Carthaginenſium injuriis, qui ipſum infeſtabant, & contra fœdus Naves habebant. Duo Conſules belli gerendi provinciam ſuſceperunt *Manilius* pedeſtribus copiis, *Cenſorinus* Claſſi præfectus eſt. Antequam ullæ Naves in Africam appuliſſent, Uticenſes ſe ſuaque omnia dediderunt. Carthaginenſes idem fecerunt. Sed nihilominus vincente *Catonis* ſententiâ eò miſſi Conſules, qui Carthaginenſibus juſſere ut aliò migrarent. Quo mandato ad bellum ſunt inflammati. Res ſegniter ac infeliciter geſta eſt à *Cenſorino* & *Manilio*, necnon à *Cal-* E *purnio Piſone* & *Mancino*. *Scipionis* virtus fideſque ab ipſo belli exordio maximè enituit, & magnoperè Romæ prædicata eſt. Hinc omnes optabant illum in Africam mitti Conſulem. Inſtabat Comitiorum dies: Sed obſtabat ætas viri nondum ad tantum honorem legitima. Ædilitatem enim ambiebat, cùm Populus Conſulatum obtulit. Contradicentibus autem Conſulibus, & Legem objicientibus, Populus perſeverabat in Precibus, clamitans ſe Legibus à *Tullio Romuloque* latis factum Comitiorum arbitrum, & poſſe Leges ad ea pertinentes vel ratas F habere, vel irritas. Tandem unus Tribunorum Plebis minatus eſt adempturum ſe poteſtatem Comitiorum Conſulibus, ni aſſentirent Populo. Ita Conſules permiſerunt Tribunis Plebis ut Legem hanc in annum unum abrogarent, quo exacto ferrent eam denuò. Quod exemplum videtur ſumptum à Lacedæmoniis, qui cùm, neceſſitate coacti Leges poſt habere, captos ad Pylum abſolverent ab ignominiâ, feruntur dixiſſe: *Dormiant Leges hodie.* Novus Conſul bello Punico Præfectus, Carthaginem expugnavit, ac funditùs delevit. In clade Urbis captæ dum ferro & igne in hoſtes ſæviretur, die ſeptimâ, ſupplices quidam ad *Scipionem* confugerunt,

Bellum Punicum iii.

Scipio Conſul factus hoc bellum conficit.

confugerunt, præferentes verbenas *Æſculapii*, cujus Templum prædives erat in Arce, nobilius cæteris. Has illi prætendentes, de ſalute tantùm paciſci cum *Scipione* petebant, concedendâ hia qui vellent Arce excedere: Quod impetrarunt, exceptis transfugis. Exiveruntque mox quinquaginta millia virorum promiſcuè ac mulierum, tranſmiſſa per anguſtam portam antemuralem: Quibus ſtatim addita eſt Cuſtodia. Transfugæ autem ad ſummum nongenti deſperatâ ſalute, in *Æſculapii* Templum ſe receperunt, cum *Aſdrubale* Carthaginis Duce, & uxore, duobuſque filiis. Unde facilè Romanis reſiſtebant, ut è loco B edito & impoſito rupibus, quò etiam pacis tempore ſexaginta gradibus aſcendebatur. Tandem famis, vigiliarum, pavoris, exitio jam propinquante, impatientiâ, fano deſerto, in ſummam

Aſdrubalis Deditio.

ædem ſeſe proripuerunt: Et interim *Aſdrubal* clam fugit ad *Scipionem* cum ramis oleæ. Eum *Scipio* juſſum aſſidere ſibi ad pedes, oſtendit transfugis: Quo viſo poſtularunt ſilentium, & impetrato, poſt effuſa in *Aſdrubalem* multa variaque convitia, Templum incenderunt, & ſe concremaverunt. Fertur, dum accenderetur ignis,

Uxoris ejus deſperatus furor.

C uxorem *Aſdrubalis* ornatam pro tempore conſtitiſſe ex adverſo *Scipionis*, cum duobus filiis, & clarâ voce dixiſſe: *Tibi quidem, Romane, Dii ſint propitii, qui jure belli uteris: Ab hoc autem Aſdrubale, Patriæ, Sacrorum, mei, filiorumque proditore, Genii Carthaginis, Tuque cum eis, pœnas exigant.* Deinde ad *Aſdrubalem* verſa: *Sceleſte,* inquit, *perfide, effœminatiſſime virorum omnium, me quidem, & hos meos filios hic ignis ſepeliet: Tu verò ad quem triumphum ſervaris, Dux Magnæ Carthaginis! Quas non pœnas dabis huic, cui nunc ſupplex aſſides?* His exprobratis, jugulavit filios, conjecitque in ignem, & ſeipſam inſuper. Hunc D aiunt fuiſſe uxoris exitum, qui magis decuiſſet ipſum *Aſdrubalem*, (inquit *Appianus.*) At *Scipio*

Carthago funditus deleta.

Urbem, quæ per annos, ex quo fuerat condita, ſeptingentos floruerat Maris & Inſularum imperio, armis, claſſibus, elephantis, pecuniis, conferenda cum quovis Regno maximo: Audaciâ verò & alacritate præferenda etiam, quando ademptis navibus armiſque, tamen per triennium famem & bellum ſuſtinuit: Tunc funditus deleſam videns, fleviſſe dicitur, & hoc Carmen ceciniſſe:

E

Jamque dies aderit quo concidat Ilion ingens,
Et Priamus, Priamique ruat Plebs armipotentis.

Familiariter à *Polybio* Præceptore rogatus, Quid ſibi vellent ea verba, faſſus eſt ingenuè cogitationem ſibi incidiſſe de Patria, cui timeret, vices rerum humanarum conſiderans, ut ipſe *Polybius* in Hiſtoriis ſuis memorat. Accepto victoriæ nuntio, Senatus decem Legatos lectos è Patrum numero, miſit in Africam, ut unà cum *Scipione* ordinarent eam Provinciam. Hi ſi quid F Carthaginis ſupererat, decreverunt id Scipionem diruere: Interdixeruntque ne quis ibi habitet, additis etiam diris devotionibus, ſi quis contra faciat: Præſertim ſi quis Byrſam, Megaráve condat denuò. Placuit & Civitates hoſtium eo bello ſocias omnes ad unam delere, & agros eorum attribuere Sociis Romani Populi, præſertim Uticenſibus, quicquid ab utroque latere Carthaginem & Hipponem uſque protenditur. Cæteros tributarios fecerunt & ſtipendiarios: Decreveruntque ut Prætor ad eos ex Urbe mitteretur annis ſingulis. *Scipio* Claſſe revectus in Urbem triumphum egit omnium nobiliſſimum, ornatum ſtatuis ac donariis, quæ Carthaginenſes per tot A ætates, ex tot victoriis toto orbe partis, comportaverant in Africam. Hujus belli Hiſtoriam accuratè ſcripſit *Appianus* Lib. *De Bellis Punicis*, præter quem legi poſſunt *Liviana Epitome* Librorum XLIX. L. & LI. *Florus* Libro II. Cap. XV. *Eutropius* Libro IV. & *Oroſius* Libro IV. Cap. XXII. Initio Belli Punici obiit Romæ *M. Porcius*

M. Porcius Cato.

Cato Cenſorius, annos quinque & octoginta natus, cùm eo ipſo anno, Urbis nempe conditæ ſexcenteſimo quinto contra *Servium Galbam* ad Populum ſummâ libertate dixiſſet, ut ſcribit *Cicero in Bruto*. Ejus Vitam apud *Plutarchum* legere

Ejus in Cenſura ſeveritas.

B eſt. Tribunus, Quæſtor, Conſul, & Cenſor fuit. Magnam potentiam collegit facundiâ, multique eum *Demoſthenem Togatum* appellabant. Hiſpaniam exteriorem Conſul ſortitus, bellum glorioſè confecit. Ipſe plures Urbes ait ſe cepiſſe, quàm egiſſet in Hiſpania dies. Neque hæc jactantia fuit: Cæpit enim quadringentas (inquit *Plutarchus.*) Militibus, præter compendium ex bello magnum, libram argenti viritim diviſit: Ad ſe præter eſculenta & poculenta negavit ex præda quicquam rediiſſe. *Malo*, inquiebat, *de virtute cum optimis, quam cum divitibus de pecunia, aut* C *cum avariſſimis certare de quæſtu.* In cenſura multorum in ſe concitavit invidiam ob ſeveritatem. *L. Quintium*, qui Conſul fuerat, & quod majoris momenti ei erat ad gloriam, *T. Quintii*, qui *Philippum* debellaverat, fratrem, Senatu movit, quòd in gratiam Pueri, quo velut ſcorto abutebatur, Gallum transfugam in convivio interfeciſſet. Senatu pariter movit *Manlium*, quem omnium opinio Conſulem deſignabat, quòd uxorem interdiu fuiſſet oſculatus inſpiciente filiâ. Uxorem ſuam aiebat, niſi magno tonitru numquam complexum ſibi tuliſſe, atque per jo- D cum ſe dicere ſolitum: *Jove tonante ſe beatum eſſe.* Plurimos offendit præciſo luxu, quem apertè extorquere laborans & infectæ multitudini non poterat. Quamvis *T. Quintii* factio, Tribunique illum ad Populum accuſaverint, Cenſuram ejus Populum approbaſſe conſtat. Cùm enim poneret ei Statuam in Æde Salutis, non imperia adſcripſit, nec triumphum *Catonis*, ſed *Quòd Rempublicam Romanam ad pravos mores declinantem ac vergentem, bonâ Diſciplinâ ſaniſque Inſtitutis Cenſor correxiſſet.* Ad eos qui mirabantur, cùm Statuas multi homines obſcuri haberent, ipſum non E habere: *Malo*, inquit, *quæri quare nulla mea Statua extet, quàm quare extet.* Atque omnino volebat, ut ne laudari quidem ſe permitteret bonus civis, niſi hoc è Republica fieret. Plurimus tamen fuit in ſeipſo prædicando. Quippe eos, qui ob vitia arguebantur, dicere ſolitos refert: *Immeritò ſe culpari, qui Catones non eſſent.* Illos autem qui facta quædam ſua imitari ineptè ſtuderent, *Siniſtros Catones* appellari. *Malle ſe*, aiebat, *ut benefactis ſuis non haberi honorem, quàm peccantem ſe non puniri. Veniam dare ſe omnium noxis, præterquam ſuis.* Proſciſſus convitio F ab homine obſcœnæ & improbæ vitæ: *Iniqua*, inquit, *tecum mihi pugna eſt. Nam & mala audis facilè, & dicis promptè: Mihi tum dicere moleſtum eſt, tum audiendi ſum inſolens. Trium ſe per totam vitam pœnituiſſe* aiebat: *Unum, quòd Mulieri arcanum credidiſſet: Alterum, quòd navigaſſet quò ire poterat pedibus: Tertium, quod unum diem manſiſſet inteſtatus.* Varia Monumenta Hiſtoriaſque commentatus eſt. Bellum Punicum tertium & ſupremum accendit. Quacumque de re diceret ſententiam, ſemper ſuffragio ſuo addebat: *Hoc cenſeo, & Carthaginem delendam.* Contra *P. Scipio Naſica* perpetuò pro ſententia dicebat, *Cenſeo Carthaginem relinquendam.* Lege *Plutarchum*

in Catone Majore. Extremâ Catonis ætate floruit *Aulus Poſthumius Albinus*, qui & Prætor & Conſul fuit. Hic Hiſtoriam Rerum Romanarum Græcè ſcripſit. Cùm verò initio Hiſtoriæ ſuæ ſibi veniam imperitiæ petiiſſet, quòd homo Romanus Græcâ oratione uteretur, *M. Cato* eum feſtivè riſit, *Quod maluerit culpam deprecari, quàm culpâ vacare.... Ei veniam dandam dicens, ſi illud Opus Amphyctionum decreto ſubactus aſſumpſiſſet.* Referunt *Plutarchus in Catone Majore*, *A. Gellius* Lib. xi. Cap. viii. *Macrobius in Proœmio Saturnalium*, & *Cornelius Nepos.*

A. Poſthumius Albinus Hiſtoricus.

XXIII. Eodem quo Carthago concidit, *Lucius Mummius Nepos* Conſul Corinthum funditus evertit, ut ſcribit *Velleius Paterculus* Libro i. Diruta Corintho, *Mummius* aliarum Græciæ Urbium, quæ contra Romanos bellum ſuſceperant, muros dejecit, armaque Civibus ademit. Deinde poſtquam Legati Româ miſſi ſunt, quorum conſilio in Græciæ rebus ordinandis uteretur, Concilia ſingularum Nationum, Achaicum, Phocicum, Bœoticum, &c. abolevit, *Pauſania* teſte, in *Achaicis.*

Corinthus diruta.

XXIV. Anno Urbis conditæ ſexcenteſimo decimo, bellum Hiſpanicum adversùs *Viriatum* Luſitaniæ Ducem decretum eſt, *Sulpicio Galba*, & *L. Aurelio Cotta* Conſulibus. Qui cùm in Senatu de Imperio contenderent, *Scipio Æmilianus* cenſuit neutrum in Hiſpaniam mittendum, quòd alter nihil haberet, alteri nihil ſatis eſſet. Sic *Cotta* paupertatem, *Galba* avaritiam notabat: Obtinuitque ut neuter eam in Provinciam mitteretur (ut refert *Valerius Maximus*, Libro vi. Cap. iv.) Itaque *Scipionis* fratri *Q. Fabio Æmiliano* Imperium Proconſulare in Hiſpania prorogatum eſt. *Viriatum* vicit *Fabius*: Sed cùm victoriam incautiùs perſequeretur, ad eas anguſtias redactus eſt, ut pacem illi concedere operæ pretium duceret. Poſteà *Q. Servilius Cæpio* Conſul in Hiſpaniam miſſus, pace neglectâ, quam cum *Viriato* fecerat *Fabius*, Senatu permittente, bellum contra *Viriatum* renovavit, illum fudit, fugavit, ejuſque Legatis corruptis, dolo interemit. Romanis diſplicuit *Cæpionis* perfidia. *Viriati* interfectoribus præmium à *Cæpione* promiſſum petentibus reſponſum eſt: *Numquam Romanis placuiſſe Imperatores a ſuis Militibus interfici.* In locum *Viriati* novo Imperatore creato *Tantalo*, adversùs Saguntum Expeditio ſuſcepta eſt. Hanc Urbem *Annibal* everſam inſtauraverat, & Patriæ nomine Carthaginem appellaverat. Repulſus inde Hiſpanos, cùm Bætim amnem tranſirent, ſubſecutus *Cæpio* ita preſſit utrique, ut *Tantalus* rebus ſuis diffidens & ſe & Exercitum traderet, eâ conditione ut non iniquiùs quàm ſubditos tractaret. Omnibus armis ſpoliati, & ne deinceps latrociniis viverent, terrâ ſatis amplâ donati ſunt. (Ex *Appiano* Libro *De Bellis Hiſpanicis.*)

Bellum Hiſpanicum.

XXV. Iiſdem temporibus Numantinum bellum in Celtiberis ortum eſt: Quòd Segidenſes ſocios ſuos manibus Romanorum elapſos Numantini recepiſſent. Qui juſſi à *Metello* arma deponere, minimè paruerunt. Cum Numantinis à *Q. Pompeio* primùm, deinde *M. Popilio Procoſ.* tum ab *Hoſtilio Mancino*, infeliciter pugnatum eſt. Tandem *Scipio Æmilianus* iterum Conſul Numantinis debellatis & fame expugnatis, quinquaginta tantùm triumpho reſervavit, cæteros ſub corona vendidit: *Numantiam* verò ſolo æquavit, ut antea Carthaginem. (Ex *Appiano* Lib. *De Bellis Hiſpanicis.*)

Bellum Numantinum.

XXVI. Dum Numantinum Bellum gerebatur, *Junius Brutus* Conſul Hiſpaniam ulteriorem ſortitus, Luſitanos multis cladibus affecit; & Gallæcos, ſive Callaicos, ejuſdem regionis incolas, qui Luſitanis ſuppetias tulerant, devicit, unde & *Gallæci* cognomen conſecutus eſt. (Ex *Liviana Epitome* Libro lv. *Floro* Libro ii. Cap. xvii. *Eutropio* Libro iv. *Oroſio* Libro v. Cap. v.) Floruit Romæ eo tempore *Lucius Accius* Poëta Tragicus, de quo *Cicero Oratione pro Archia Poeta* ait: *Decimus quidem Brutus ſummus ille Vir & Imperator, Accii amiciſſimi ſui carminibus Templorum ac Monumentorum aditus exornavit ſuorum.*

L. Accius Poëta.

XXVII. Eodem anno quo Numantinum bellum confectum eſt, bellum Servile in Sicilia excitavit *Eunus* Syrus ex urbe Apamea ſervus *Antigenis* Eunenſis. *Calpurnius Piſo*, & *Rupilius* Conſules bellum iſtud confecerunt, ac ſervos perdomuerunt. De quo legenda Excerpta ex *Diodori Siculi* Lib. xxxiv. *Liviana Epitome* Libri lvi. *Florus* Lib. iii. Cap. xix. *Valerius Maximus* Lib. ii. Cap. vii. *Oroſius* Lib. v. Cap. vi.

Bellum Servile.

Eodem anno quo everſa Numantia eſt, Urbis conditæ ſexcenteſimo vigeſimo-primo, *Tiberius Gracchus* Vir Conſularis & Tribunus Plebis civilis ſeditionis auctor fuit, in qua ipſe miſerè periit. Legem Agrariam tulit, *Ne quis ex agro publico plus quàm quingenta jugera poſſideret: Quod ſupereſſet, id pauperibus divideretur.* Quin etiam *Attali* Pergami Regis pecuniam, (qui nuper mortuus, Populum Romanum heredem ſcripſerat,) egentibus diſtribuendam cenſuit. Cùmque palam diceret, Sublato Senatu omnia per Plebem agi debere, Patres Conſcripti in Ædem Fidei publicè convocati à *Mucio Scevola* Conſule, quid in tali tempeſtate faciendum eſſet, deliberabant: Cunctiſque cenſentibus, ut Conſul armis Rempublicam tueretur, *Scevola* negavit ſe quidquam acturum. Tum *Scipio Naſica* circumdatâ lævo brachio togæ laciniâ, ſublatâque dexterâ proclamavit: *Qui Rempublicam ſalvam eſſe volunt, me ſequantur.* Tum ad Capitolium contendit, ubi Plebs cum Graccho congregata erat. *Scevolam* ſecuti ſunt Optimates, Senatus, & Ordinis Equeſtris pars melior & major. *Gracchus* fugiens fragmine ſubſellii occiſus eſt. Corpus ejus in Tiberim projectum. Ex Plebe trecenti & ampliùs fuſtibus contuſi & lapidibus obruti ceciderunt. (Ex *Appiano* Lib. i. *De Bellis Civilibus*, *Velleio Paterculo* Lib. ii. Capp. ii. & iii. *Floro* Lib. iii. Cap. xiv. *Valerio Maximo* Lib. iii. Cap. ii. *Plutarcho in Gracchis*, *Aurelio Victore De Viris Illuſtribus*: *Oroſio* Lib. v. Cap. viii. *Cicerone Oratione De Aruſpicum Reſponſis.*) Scipio Africanus *Æmilianus* ad Numantiam nuntiato *Tiberii Gracchi* exitu, exclamaſſe fertur:

Lex Agraria Tiberii Gracchi cædes.

Sic pereat quiſquis deſignet talia facta.

Poſtea cùm à Numantiæ excidio reducem *C. Carbo* Tribunus Plebis ad Roſtra perductum interrogaret, Quid ſentiret de cæde *Gracchi?* Jure eum cæſum videri reſpondit. Obſtrepente Populo, *Taceant*, inquit, *quibus Italia noverca eſt:* (Ex *Plutarcho*, *Valerio Maximo* Lib. vi. Cap. ii. & *Velleio Paterculo* Lib. ii. Cap. iv.) Scipio paulò pòſt in lectulo mortuus eſt repertus, non ſine veneni ſuſpicione ab uxore *Sempronia* ſorore *Gracchorum* dati ſuſpicione.

Scipioni diu ſuperſtes non fuit *Polybius* Megalopolitanus, Philoſophus & Hiſtoricus nobilis, pacis & belli artibus clariſſimus, quo *Scipio* ipſe Præceptore gloriabatur, ejuſque conſiliis & operâ plurimùm uſus eſt. Hujus celebratur vox egregia conſilium dantis *Scipioni* ſuo: *Quoties foras prodiiſſes,*

Polybius Hiſtoricus.

prodidiſſet, ut domum prius rediret, quàm aliquem ſibi benefaciendo amicum adjunxiſſet. De *Polybio* pluribus agunt *Caſaubonus* ipſius Interpres, & *Voſſius* Lib. I. *De Hiſtoricis Græcis*, Cap. XIX.

Romanorum bellum cum Gallis Tranſalpinis.

XXVIII. Anno Urbis conditæ ſexcenteſimo trigeſimo bellum cum Tranſalpinis Gallis cœptum eſt. *C. Sextius Calvinus* Conſul Salios funditus delevit, coloniam Aquas Sextias condidit. (Ex *Liviana Epitome* Libri LXI. & *Velleio Paterculo* Lib. II.) Poſt biennium *Cn. Domitius Ahenobarbus* contra Arvernos & Allobroges bellum geſſit, eoſque devicit. (Ex *Liviana Epitome* Lib. LXI. *Floro* Lib. III. Cap. II. *Suetonio in Nerone*, *Oroſio* Lib. V. Cap. XIII.) Anno Urbis conditæ trigeſimo-tertio ſupra ſexcenteſimum *Q. Fabius Maximus Conſul* Arvernos & Allobroges debellavit. Cæſa ex *Bituiti* ſive *Betulti* Arvernorum Regis Exercitu centum viginti millia; & cùm ipſe ad ſatisfaciendum Senatui Romam profectus eſſet, Albæ in cuſtodiam datus eſt, quia contra pacem videbatur ut in Galliam remitteretur. (Ex *Liviana Epitome* Lib. LXI. & *Oroſio*.) *Domitii* perfidiâ captum vinctumque *Bituitum* Regem ſcribit *Valerius Maximus* Lib. IX. Cap. VI. Gallia Narbonenſis à *Q. Fabio* in Provinciam redacta eſt. Poſt triennium colonia Narbonam deducta.

Bellum contra Jugurtham Numidarum Regem.

XXIX. Anno Urbis conditæ ſexcenteſimo quadrageſimo-tertio bellum contra *Jugurtham* Numidarum Regem ſuſceptum eſt, Duce *Calpurnio*, quem Rex donis corrupit. *Jugurtham* in deditionem acceptum, interpoſitâ fide publicâ, Romam deduxit *Caſſius Longinus* Prætor. Dimiſſus à Senatu, cùm pecuniam Romæ tantùm poſſe vidiſſet, dixiſſe fertur: *Urbem venalem, ſi emptorem invenerit!* Poſtea *Metellus* Conſul ad bellum gerendum in Numidiam miſſus, *Jugurtham* duobus præliis vicit ac fugavit. Poſt hunc belli ſumma *C. Mario* Conſuli commiſſa eſt, qui adjuncto ſibi *L. Cornelio Sulla* Quæſtore, bello finem impoſuit. *Bocchus* Mauritaniæ Rex *Jugurthæ* ſocer Generum ſuum *Sullæ* vinctum tradidit, à quo ad *Marium* deductus eſt, & *Marii* ſecundò Conſulis triumpho ſervatus. (Ex *Salluſtio*.) Eò erupit ambitionis *Sulla*, ut facti hujus ſculptam in annulo imaginem geſtaret, quâ exprimebatur *Bocchus* tradens, & *Sulla* accipiens *Jugurtham*. Ita referunt *Plutarchus in Mario & in Sulla*, & *Valerius Maximus* Lib. VIII. Cap. XIV. Hinc illud *Plinii* Lib. XXXVII. Cap. I. *Sulla Dictator traditione Jugurthæ ſemper ſignavit.*

Marius Jugurthino bello perfunctus, Teutones & Ambronas circa Aquas Sextias duobus præliis debellavit, ducenta millia hoſtium cecidit, octoginta millia cepit, cum Duce eorum *Teutobocho* ſive *Teutobodo*. (Ex *Plutarcho in Mario*, *Eutropio* Lib. V. *Floro* Lib. III. Cap. III. *Velleio Paterculo* Lib. II. Cap. XII. *Oroſio* Lib. V. Cap. XVI.) Ea victoria *Mario* IV. Conſuli contigit anno Urbis conditæ ſexcenteſimo quinquageſimo-ſecundo. Anno ſequenti idem *Marius* V. Conſul, junctis cum *Lutatio Catulo* Proconſule copiis Cimbros, qui in Italiam penetraverant, fudit circa Atheſim fluvium in Campo quem Raudium vocant. Cæſa Barbarorum centum quadraginta millia, capta millia ſexaginta. Rex eorum *Bojorix* in acie cecidit. (*Ex iiſdem Auctoribus.*)

Q. Mutius Scævola Aſiæ Proconſul.

XXX. Anno Urbis conditæ ſexcenteſimo quinquageſimo-nono, *Q. Mutius Scævola* Proconſul in Aſiam miſſus, lecto ſibi Legato viro optimo *P. Rutilio Rufo*, hujus conſilio in adminiſtranda Provincia ac jure dicundo ſemper uſus eſt, ejuſque præcipuè operâ Publicanorum injurias, qui Provinciales opprimebant, coërcuit. Aſiam autem novem menſium ſpatio tam ſanctè rexit, ut Senatus deinceps cæteris Magiſtratibus illum in exemplum proponeret; & dies feſtus à Græcis beneficiorum memoribus in ejus honorem inſtitutus ſit, quem *Mutia* Aſiani nominabant. (*Ex Valeſianis Excerptis Diodori, & Cicerone* Libro II. *De Oratore*, Epiſtolâ XVII. Lib. V. *ad Atticum*, & II. *in Verrem*.) Equites Romani judiciorum poteſtatem Gracchanis Legibus nacti *Rutilium* repetundarum injuſtè damnaverunt. Damnatus, cùm lis pecuniâ eſſet æſtimata, bonis protinus ceſſit, quò maximè ejus innocentia comprobata eſt; cùm multò minùs ex iis redactum eſſet, quàm ex Aſia illum rapuiſſe accuſatores ejus conclamabant; eaque omnia juſtis ac legitimis titulis ad ſe perveniſſe demonſtraret. Invidiæ porro cedens, nemine cogente in exilium abiit, & profectus in Aſiam Mitylenis vixit. Cùmque illum conſolaretur nonnemo, & diceret inſtare arma civilia, ac brevi futurum ut omnes exſules reverterentur: *Quid tibi*, inquit, *mali feci, ut mihi pejorem reditum quàm exitum optares? Malo ut patria exilio meo erubeſcat, quam reditu mæreat.* Reſponſum illud *Rutilii* laudat *Seneca* Libro VI. *De Beneficiis*, Cap. XXXVII.

P. Rutilius Rufus injuſtè accuſatus. Ejus in Patriam ingratam caritas.

XXXI. Anno Urbis conditæ ſexcenteſimo ſexageſimo tertio, *M. Livius Druſus* Tribunus Plebis cùm Senatui priſcum decus reſtituere vellet, eique Judicia vindicare, quæ ad Equeſtrem ordinem *Gracchus* tranſtulerat, varias Leges tulit: Inter quas erat una de Sociis Civitatis jure donandis, quam cùm iis promiſiſſet, nec præſtare poſſet, in omnium odium incurrit, atque incerto autore poſt interfectus eſt. Poſt *Druſi* necem Itali indignati, conſpiratione factâ à Populo Romano defecerunt, armiſque jus Civitatis ſibi vindicare decreverunt. Bellum itaque Romanos inter & Italos, qui in cæteris Expeditionibus Romanorum ſocii erant & commilitones, geſtum eſt, quod propterea *Sociale* & *Italicum* dictum fuit, aliis *Civile*, nonnullis *Marſicum*, quia primi Marſi commoverunt. Totis utrinque viribus per quadriennium pugnatum eſt, cladibuſque mutuis. Proſpera demum fuere magis Romanorum arma, *Cn. Pompeio Strabone*, *C. Mario*, *L. Sulla*, *C. Coſconio*, & *Cæcilio Metello* rem præclarè gerentibus. Bellum itaque Sociale maxima contentione geſtum eſt, donec univerſa Italia Civitatem Romanam adepta eſt, præter Lucanos & Samnites, qui tamen poſtea voti compotes facti ſunt. Eo bello flagrante, tum primùm liberti in Militiam admiſſi: Sociis verò in officio manentibus jus Civium à Senatu decretum eſt; quo beneficio & amici ampliùs devincti, & dubii in fide retenti. Hos novellos Cives Populus R. non in XXXV. Tribus, quot tunc erant, diſtribuit, ne veteres in ſuffragiis numero vincerentur: Sed redactis eis in Decurias, novas alias Tribus conſcripſit, in quibus illi poſtremi ferrent ſuffragia, & ſæpe ſupervacui fierent; Quòd veteres illæ XXXV. plus quàm dimidium Tribuum conficerent. Quod conſilium, ſive tunc non animadverſum eſt; ſive Socii contenti modico tum non requirebant amplius, poſtea tamen deprehenſum, novarum ſeditionum materia fuit. (Ex *Appiano* Libro I. *De Bellis Civilibus*: *Liviana Epitome Librorum* LXXII. LXXIII. LXXIV. LXXV. LXXVI. *Floro* Libro III. *Velleio Paterculo* Libro II. *Oroſio* Libro V.)

Bellum Italicum.

XXXII. Anno Urbis conditæ ſexcenteſimo ſexageſimo-ſexto, Bellum Mithridaticum cœptum eſt adverſùs *Mithridatem Eupatorem* Ponti Regem, quòd *Ariobarzanem* Cappadociæ, *Nicomedem*

Bellum Mithridaticum.

medem Bithyniæ Regno exuiſſet. Belli ſumma *L. Cornelio Sullæ* Conſuli mandata eſt. *Marius* ejus belli cupiditate flagrans *C. Sulpitium* Tribunum Plebis impulit, ut Lege lata, *Sullæ*, qui in Campania reliquias belli *Italici* perſequebatur, Imperium abrogaret. *Sulla* reverſus Rempublicam in ſua poteſtate habuit, *Sulpitium* occidit, *Marium* fugavit. Interim *Mithridates* Phrygiam vaſtat, Myſiam, Aſiamque percurrit, miſſis circumquaque ſuis Ducibus, Lyciam, Pamphiliam, aliaque uſque ad Joniam ſubigit. *Q. Oppium* & *Manium Aquilium* Duces Romanos vinctos circumducit. *Manium* poſt opprobria Pergami necat, auro liquato in os ejus infuſo, corruptelas largitionum Romano Nomini ſic exprobrans. Romanos & Italos hoſpites, cum uxoribus, liberis, cæteriſque ingenuis domeſticis Italici generis, eadem die Aſiâ totâ interfici jubet ac inſepultos abjici. Rhodum fruſtra oppugnat, in fide Romanorum conſtantem. Interim *Sulla* in Græciam trajicit, Athenas expugnat, Piræum incendit; *Archelaum* Mithridatici Exercitus Ducem, ad Chæroneam, ad Orchomenum, alibi, magnis cladibus afficit. Compellitque *Mithridatem* ad pacem petendam, cujus conditiones *Sulla* dedit, ſcilicet: Ut Claſſem, quam habebat *Archelaus* Romanis traderet: Tum Duces, Legatos, captivos, transfugas, & Chios, cæteroſque è Civitatibus ſuis in Pontum abſtractos, dimitteret, præſidia locis omnibus deduceret, niſi in quibus ante violatam pacem habuerat; ſumptus belli Romanis reſtitueret; paterno Ponti Regno contentus eſſet. *Fimbria* Dux Romanus, cum *Flacco* in Aſiam miſſus à *Cinna*, qui *Sullam* Reipublicæ hoſtem declaraverat, ab eodem *Sulla* domitus eſt: Exercitus cui *Fimbria* præerat, ad *Sullam* defecit, *Fimbria* in deſperationem actus gladio ſe confodit. Brevis fuit de pace lætitia: Bellum ſæpe redintegratum eſt, *Murena*, *Lucullo*, *Pompeio*, Ducibus; adeo ut anni quadraginta Mithridatico bello ab Hiſtoricis tribuantur. Id tandem à *Pompeio Magno* confectum eſt. Debellatus *Mithridates*, ad Gallos fœderatos iter deſtinabat, ut cum eis per Alpes Italiam invaderet: Sed Exercitus ipsâ immani audaciâ & Expeditionis longitudine deterritus à *Mithridate* defecit, ac *Pharnacem* ejus filium Regem ſalutavit. *Mithridates* rerum ſuarum deſperatione, venenum miſcuit. Duæ verò filiæ virgines, Ægypti & Cypri deſponſæ Regibus, enixè rogabant ut ante illum venenatam potionem ſumerent; vetabantque bibere, donec ipſæ hauſiſſent. Et has quidem veneni vis penetravit continuò, extinxitque: In *Mithridatem*, quamvis datâ operâ concitatiùs ambulantem, nihil agebat, propter quotidianam pharmacorum conſuetudinem, quibus ſe contra veneficos munire ſolebat, quæ ab ipſo Mithridatica vocari uſus obtinuit. Unde Ducem quemdam Gallorum *Bituitum* rogavit ut ipſum interimeret. Vixit octo aut novem annos ſupra ſexaginta, regnavit LVII. De quo, totoque Mithridatico bello legendus *Appianus* Libro ſingulari *De Bellis Mithridaticis*, ex quo hæc excerpſimus; cum *Liviana Epitome* Librorum LXXVIII. LXXXI. LXXXII. LXXXIII. XCVII. XCVIII. C. CI. CII. *Velleio Paterculo*, *Floro*, *Eutropio*, & *Plutarcho in Vita Sullæ*.

Mors Mithridatis.

Bellum Civile Sullam inter & Marium.

XXXIII. Belli Mithridatici occaſione bellum Civile atrociſſimum incenſum eſt inter *L. Sullam* & *C. Marium*, qui rei contra *Mithridatem* gerendæ, ac Romanorum Exercituum in illa Expeditione Imperium, *Sullæ* à Senatu decretum, illi abrogari, ſibique deferri curavit *Sulpitii* Tribuni Plebis factione. *A Marii* partibus ſteterunt *L. Cornelius Cinna*, *Cn. Carbo*, *Cn. Norbanus*, & *Q. Sertorius*. *Sullæ* faverunt *Cn. Octavius Nepos* & *Cn. Pompeius*. Fetali bello Urbs miſerè dilacerata ac devaſtata eſt. *Sulpitius* Tribunus occiſus. *Marius* poſt varia diſcrimina, Præneſte obſeſſus, mortem ſibi conſcivit, ne in manus hoſtium veniret. *Octavius* Conſul à *Cenſorino* in Janiculo interfectus. Caput ejus ad *Cinnam* relatum, quod tunc primùm Conſulis caput pro Roſtris fuit poſitum. *Cinna* Conſul in ſeditione gladiis confoſſus eſt. *Carbo* profugus *Pompeii* manu cecidit. *Norbanus* Rhodi in medio foro ſe transfixit, ne *Sullæ* dederetur. *Sulla* finito in Italia bello, Populum Romanum in concionem vocavit, multa de ſe magnificè, multa ad illos terrendos vehementer locutus. Poſt concionem Senatores quadraginta, Equites Romanos mille ſexcentos proſcripſit. Hic enim primus capitalis proſcriptionis autor eſt habitus, qui & præmia percuſſoribus proſcriptorum, latentiumque indicibus propoſuit, & pœnam abditos celantibus interminatus eſt. Nec multò poſt alios etiam Senatores in proſcriptorum album retulit. Ex his quidam inopinatò oppreſſi paſſim per domos, per Templa, per Porticus, alii ſublimes correpti, & ad pedes *Sullæ* projecti: Alii raptati conculcatique, nemine ad tam dira ſpectacula muſſitare auſo: Alii pellebantur ex Urbe, bonis ſuis alii ſpoliabantur: Profugi quærebantur, comprehenſi trucidabantur. Nec minor fuit Sociorum cædes, direptio, expulſio, qui *Carboni*, aut *Norbano*, aut *Mario*, eorumve Legatis paruerant; & per totam Italiam exercebantur ſevera de his rebus Judicia, variis criminibus, Militiæ, Militaris Præfecturæ, collatæ pecuniæ, cujuſvis operæ contra *Sullam* præſtitæ, vel communicati contra eum conſilii, rei peragebantur & hoſpites, & amici, creditores, debitoreſque. Ut verò ſingulorum criminationes defecerunt, tum totos Populos adortus *Sulla* punit: Aliorum arces ac mœnia diruit, alios pecuniis mulctavit, alios vexavit exactionibus graviſſimis: Aliò colonos deduxit, quorum operâ in eo bello uſus fuerat, qui opportunis locis diſpoſiti, in ipſius poteſtate continerent Italiam, tranſlatis ad eos veterum poſſeſſorum prædiis: Quo beneficio per totam vitam habuit obnoxios. Poſtquam res inimicorum ſuo tractavit arbitratu, ita ut nihil hoſtile ſupereſſet præter *Sertorium*, & eum quidem longè remotum, *Metello* contra eum in Hiſpaniam miſſo, pro libito res urbanas ordinavit. Cùm enim Legum, ſuffragiorum, ſortium nulla haberetur ratio, univerſis metu latitantibus, aut ſilentibus, omnia *Sullæ* Acta tam Conſulis quàm Proconſulis rata Senatus Populuſque Romanus habuit, & ſtatuam auratam equeſtrem pro Roſtris ei poſuit cum hac inſcriptione: CORNELIO. SULLÆ. IMPERATORI. FELICI. Mox rogante *Valerio Flacco* Interrege, *Sulla* Dictator creatur, donec Res Urbanæ ac Italicæ ordinatæ ſint; quo nomine tyrannidem exercuit, ſolo nomine Regis abſtinens. Poſt triennium ſponte Dictaturâ ſe abdicat, & ad privatam vitam redit. Fertur cùm Magiſtratum in medio foro deponeret, dixiſſe, paratum ſe rationem Actorum ſuorum reddere ſi quis expeteret, ſimulque abegiſſe Lictores cum ſuis ſecuribus, atque Satellites; & cum ſolis amicis obambulaſſe totâ Urbe ſpectante & novitate rei attonitâ. Anno ſequenti in agro Cumano ex morbo pediculari mortuus, & Romam funebri pompâ perlatus, in Campo Martio ſepultus eſt, cùm annos ſexaginta vixiſſet. Primus è Patriciis Corneliis corpus ſuum cremari voluit, talionem fortè veritus. Nam *C. Marii* cadaver

Sullæ tyrannica dominatio.

Sulla primus ex Patriciis Corneliis corpus ſuum cremari voluit.

daver conditum apud Avienum erui, ac mortales exuvias diſſipari juſſerat. Unus ſupererat ex *Mariana* factione *Sertorius* Hiſpaniæ Prætor, qui octo annos continuavit bellum difficile Romanis, donec à *Pompeio* pene debellatus, à *Perpenna* Romano partium ſuarum Duce occiſus eſt. Conſtant iſta ex *Appiano* Libro I. *De Bellis Civilibus*, *Liviana Epitome* Librorum LXXVII. LXXIX. LXXXIV. LXXXV. CXI. *Plutarcho in Vitis Sullæ, Marii, Sertorii*; *Floro* Lib. III. *Velleio Paterculo* Lib. II. *Eutropio* Lib. V. *Oroſio* Lib. V. &c.

Capitolii conflagratio.

Sullanis temporibus Capitolium conflagravit, anno Urbis conditæ ſexcenteſimo ſeptuageſimo-primo, *L. Cornelio Scipione*, & *C. Norbano Piſone* Conſulibus, anno poſtquam ab *Horatio Pulvillo* iterum Conſule dedicatum fuerat, quadringenteſimo vigeſimo-quinto. Hoc incendio Sibyllina Carmina, quæ aſſervabantur in Capitolio, perierunt.

Sybillina carmina.

Ita referunt Hiſtorici mox laudati, *Plutarchus in Sulla*, *Saluſtius De Bello Catilinario*, Cap. XLVII. *Solinus*, Cap. VIII. *Cornelius Tacitus* Lib. III. *Hiſtoriæ*, Cap. XIV. & *S. Auguſtinus* Lib. II. *De Civitate Dei*, Cap. XXIV. Reſtituto Capitolio, Legati in Aſiam miſſi ſunt Erythras ad Carmina Sibyllina conquirenda, ut in Capitolio reponerentur, ut ex *Feneſtella* refert *Lactantius* Lib. *De Ira Dei*, Cap. XXII. & Lib. I. *Inſtitutionum*, Cap. VII. Lege *Dionyſium Halicarnaſſenſem* Lib. IV.

XXXIV. Eodem anno quo bellum Sertorianum confectum eſt, Urbis conditæ ſexcenteſimo octogeſimo-primo; Conſulatum geſſit *M. Terentius Varro*, vir linguæ Latinæ, & omnis antiquitatis peritiſſimus; cujus elogium quatuor verbis *Terentianus* complexus eſt, dicens:

Vir doctiſſimus undecumque Varro.

Varronis ætas & elogium.

Quadringentos & nonaginta Libros à ſe ſcriptos eſſe, atque ad annum ætatis octogeſimum-quartum ſe vitam jam produxiſſe, teſtatur ipſe Lib. I. *Hebdomadum*, ubi ait: *Se jam duodecimam annorum hebdomadam ingreſſum eſſe, & ad eum diem ſeptuaginta hebdomadas Librorum conſcripſiſſe.* Locum *Varronis* profert *A. Gellius*, Lib. III. Cap. XII. Ipſi Librum primum Academicarum Quæſtionum *Cicero* inſcripſit, eumque plurimùm commendavit. Ipſius teſtimonio non ſemel uſus eſt *S. Auguſtinus* in Libris *De Civitate Dei*, præſertim Lib. VI. ubi de Diis Gentium & eorum Sacris acturus, hæc de *Varrone* præmittit, Cap. II. *Quis Marco Varrone curioſiùs iſta quæſivit? Quis invenit doctiùs? Quis conſideravit attentiùs? Quis diligentiùs pleniùſque conſcripſit? Qui tametſi minùs eſt ſuavis eloquio, doctrinâ tamen atque ſententiis ita refertus eſt, ut in omni eruditione quam nos ſæcularem, illi autem liberalem vocant, ſtudioſum rerum tantùm iſte doceat, quantùm ſtudioſum verborum Cicero delectat. Denique & ipſe Tullius huic tale teſtimonium perhibet, ut in Libris Academicis dicat eam, quæ ibi verſatur, diſputationem ſe habuiſſe cum Marco Varrone, homine, inquit, facilè omnium acutiſſimo, & ſine ulla dubitatione doctiſſimo...... In primo autem Libro cùm ejuſdem Varronis litteraria opera prædicaret: Nos, inquit, in noſtra Urbe, tanquam hoſpites, tui Libri quaſi domum reduxerunt, ut poſſemus aliquando qui & ubi eſſemus agnoſcere. Tu ætatem Patriæ, tu deſcriptiones temporum, tu Sacrorum jura, tu Sacerdotum, tu domeſticam, tu publicam diſciplinam, tu ſedem regionum, locorum, tu omnium divinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, cauſſas aperuiſti. Iſte igitur vir tam inſignis excellentiſque peritiæ, & quod de illo etiam Terentianus elegantiſſimo verſiculo breviter ait, Vir doctiſſimus undecunque Varro: Qui tam multa legit, ut aliquid ei ſcribere vacaſſe miremur, tam multa ſcripſit, quàm multa vix quemquam legere potuiſſe credamus: Iſte, inquam vir tantus ingenio, tantuſque doctrinâ, ſi rerum velut divinarum, de quibus ſcribit, oppugnator eſſet atque deſtructor, eaſque non ad Religionem, ſed ad Superſtitionem diceret pertinere, neſcio utrum tam multa in eis ridenda, contemnenda, deteſtanda conſcriberet.... Quid exiſtimare debemus, niſi hominem acerrimum ac peritiſſimum, non tamen Sancto Spiritu liberum, oppreſſum fuiſſe ſuæ Civitatis conſuetudine ac legibus, & tamen ea quibus movebatur ſub ſpecie commendandæ Religionis tacere noluiſſe? Quadraginta & unum Libros ſcripſit Antiquitatum: Hos in res humanas divinaſque diviſit &c.* Et Lib. XIX. Cap. XXII. ubi verum Deum eſſe probat, cui Chriſtiani ſerviunt: *Ipſe eſt Deus* inquit, *quem Varro Doctiſſimus Romanorum Jovem putat, quamvis neſciens quid loquatur: Quod tamen ideo commemorandum putavi, quoniam vir tanta ſcientia nec nullum iſtum Deum potuit exiſtimare, nec vilem. Hunc enim eum eſſe credidit, quem Summum putavit Deum.*

XXXV. Annus Urbis conditæ ſexcenteſimus nonageſimus-primus *M. Tullii Ciceronis* Conſulatu, *Catilinæ* conjuratione, quam ille vigilantiâ ſuâ & eloquentiâ diſſipavit, *C. Octavii Cæſaris*, qui poſtea cognominatus eſt *Auguſtus*, nativitate; *Mithridatis* morte, Syriæ in Provinciæ formam reductione inſignis fuit.

Syria in Provinciæ formam redacta.

Cneius Pompeius Sertoriano, Pyratico, Mithridatico Bellis confectis, in Syriam deſcendit, & *Antiochum Pii* filium Regno ſpolians, Syriam Romanæ Reipublicæ Provinciam fecit. Ducto deinde in Arabiam Exercitu, Petra expugnatâ, domitis Arabibus, *Pompeius* in Judæam tranſiit, cui *Ariſtobulus* expulſo fratre *Hyrcano* Rex præerat. Cùm Hieroſolymis immineret, *Ariſtobulus* ei obviàm venit, pecuniamque pollicitus, & quòd ſemetipſum ei cum Civitate permitteret, rogabat ut omiſſo Bello, quicquid vellet pacatè ageret. *Pompeius* datâ roganti veniâ, miſit *Gabinium* cum Militibus in Urbem ad accipiendum pecuniam: Qui tamen re infectâ rediit, excluſus, & vacuis manibus. Ea re commotus *Pompeius*, *Ariſtobulo* cuſtodiæ tradito, Hieroſolyma properavit. Qui *Ariſtobuli* partes ſequebantur, Templum occuparunt, & præciſo Ponte qui in Urbem ferebat, ad bellum ſe compararunt. At qui ſtabant ab *Hyrcani* partibus, introducto Exercitu, Urbem & Domum Regiam tradiderunt.

Templum Hieroſolymitanum Pompeius expugnat.

Pompeius in Templi obſidionem incumbens, & diebus maximè Sabbathi aggerem & turres erigi, machinas admoveri, mœnia ſaxis miſſilibus concuti jubens, menſe obſidionis tertio Templum expugnavit, ſolenni Menſis tertii Jejunio, quo Urbs poſtea à *Soſio* occupata eſt. Introgreſſus in Templum *Pompeius*, & unà cum eo non pauci alii, inſpexerunt quæ nefas erat videre niſi ſoli Pontifici: A ſacris tamen vaſis, pecuniiſque ibi ſervatis abſtinuit. Sequenti die purgare Templum Æditous juſſit, & Deo legitima offerre ſacrificia. *Hyrcano* Pontificatum reddidit, uſu diadematis illi interdicto. Judæos Populo Romano fecit tributarios. Urbes verò quas in Cœleſyria quondam occupaverant, illis ademptas juſſit proprio parere Præſidi. Lege *Joſephum Lib.* XIV. *Antiquitatum Cap.* VIII. & *Lib.* I. *De Bello Judaico*, *Cap.* V.

Ciceronem

Pompeius Hiſpaniam & Africam obtinebat, tegebatque per Legatos. Mortuâ interim *Juliâ Pompeii* uxore, *Julii Cæſaris* filia, infauſtò filiolæ puerperio, quæ paucis diebus Matri ſuperſtes fuit, diſſoluta eſt *Cæſaris* & *Pompeii* conjunctio jam ex invidiâ malè cohærens, jactáque ſunt civilis Belli ſemina:

Nec quemquam jam ferre poteſt, Cæſarve priorem, Pompeiuſve parem.

(*Lucan.* Lib. I.)

Bellum Civile Pompeium inter & Cæſarem.

XXXVIII. Anno Urbis conditæ quinto ſupra ſeptingenteſimum, *C. Claudio Marcello*, & *L. Cornelio Lentulo Coſſ.* Senatuſconſultum factum eſt, uti ante certam diem *Cæſar* Exercitum dimitteret; ſi non faceret, eum adversùs Rempublicam facturum videri. Cui Decreto cùm fruſtra interceſſiſſent Tribuni Plebis *M. Antonius* & *Q. Caſſius*; inter *Cæſarem* & *Pompeium* civilis Belli initium factum eſt. *Pompeius* in Epirum cum Exercitu trajecit, ut ibi ſedem belli conſtitueret. *Cæſar* raptim agmine ducto Romam iter convertit, Italiâque totâ diebus ſexaginta ſine ſanguine in poteſtatem redactâ, Urbem ingreſſus, Ærarium effregit, & theſauros qui poſt Urbem à Gallis captam ibi depoſiti erant, abſtulit. Deinde cùm Urbi *Æmilium Lepidum*, Italiæ *M. Antonium* præfeciſſet, in Hiſpaniam ipſe profectus, validiſſimas *Pompeii* copias, quæ ſub tribus Legatis *M. Petreio*, *L. Afranio*, & *M. Varrone* erant, invaſit. Et quanquam obſidione Maſſiliæ, quæ portas ei clauſerat, in reditu retardatus, brevi tamen omnia ſubegit. Mox Romam reverſus, Dictator creatus, Comitiis habitis, poſt dies undecim Dictatura ſe abdicavit, & Conſulatum obtinuit cum *P. Servilio*. Paulò poſt in Epirum navigavit adversùs *Pompeium*. Caſtra Imperatoris utriuſque ad Dyrrachium poſita. *Cæſar* copias Brundiſii relictas expectabat, moræque impatiens, clam ad eas trajicere decrevit, ut eas urgeret. Privati itaque habitu naviculam conſcendit. Verùm ubi ad oſtia ventum eſt, fluctu marino fluenta repercutiente, & urgente hoſtili terrore, Nauclerum, tamets licèt viribus in adverſum conniteretur, nihil promoventem animus vireſque deficiebant. Tum *Cæſar* capite detecto exclamavit: *Perge contra tempeſtatem forti animo, Cæſarem fers, & fortunam Cæſaris.* Hac voce attonitis unà cum Nauclero remigibus, navis magno omnium conatu ſuperavit oſtia fluminis, ſed procellis & tumente fluctu, jactata retrudebatur ad littus, donec inſtante die, nautiſque paventibus ne ab hoſte viderentur, *Cæſar* iratus fortunæ ut invidæ permiſit navi reditum, quæ ſecundo vento Portum ſubiit. Poſt multas velitationes, prælium ad Dyrrachium commiſſum eſt, magnâ *Cæſaris* clade, quem tunc debellaſſet *Pompeius*, ſi victoriâ uti ſciviſſet, ut ipſemet *Cæſar* faſſus eſt. Altero prælio non multò poſt in Campis Pharſalicis commiſſo, *Cæſar Pompeium* vicit & profligavit. *Pompeius* in Ægyptum fugiens, *Ptolemæi* Regis perfidiâ occiſus eſt quinquageſimo-octavo ætatis anno completo, pridie Kal. Octobris, eâ ipsâ die quâ quondam de *Mithridate* & Piratis triumphaverat. *Pompeii* caput à *Septimio* interfectore reſectum, in adventum *Cæſaris* ſervatum, corpus mari jactatum, & à *Servio Codro* quæſitum, rogo conſumptum eſt. cineresque humo conditi, hac Inſcriptione Sepulchro appoſitâ: *Hic ſitus eſt Magnus Pompeius*, Cujus tumulum alius quiſpiam hâc Inſcriptione ornavit:

Pugna Pharſalica. Mors Pompeii.

Vix caperet Templum, quæ parva recondit arena.

XXXIX. Cùm *Cæſar* in Ægyptum perveniſſet, caput *Pompeii* oblatum averſatus, ſepeliri juſſit in Suburbio, Sacellumque ibi dedicavit Nemeſeos. Inde ad componendas *Ptolemæi* & *Cleopatræ* ſororis ejus controverſias converſus, à *Pothino* Regni Ægyptiaci Adminiſtro, & *Achilla* Exercitium *Ptolemæi* Imperatore prælio laceſſitus eſt. *Cæſar* Claſſem incendit, quam hoſtes occupare conabantur. Flamma partem Urbis invaſit, eoque incendio magna Alexandriæ Bibliotheca deflagravit, ut teſtantur *Plutarchus* in *Cæſare*, *Dio* Lib. XLII. *Aulus Gellius* Lib. VI. Cap. XVII. *Ammianus Marcellinus* Libro XXII. *Seneca* Libro *De Tranquillitate animi* Cap. IX. & *Oroſius* Lib. VI. Cap. XV. Novam poſtea Bibliothecam in eodem loco conſtruxit *Cleopatra* poſtrema Ægypti Regina: Quæ quidem Bibliotheca prioris filia appellata eſt, ut *S. Epiphanius* confirmat Lib. *De Menſuris & Ponderibus*. Huc ſpectat quod à *Plutarcho* in *Antonio* memoriæ proditum eſt; objectum Antonio à *Calviſio* fuiſſe, quòd *Cleopatræ Bibliothecas donaviſſet, quæ Pergami erant, in quibus eſſent ducenta millia ſimplicium Librorum, ſeu ſingularium Voluminum.* Poſt multa difficillimaque prælia victor *Cæſar* Alexandriam recepit, Ægyptoque potitus eſt, quam tamen in Provinciæ formam non redegit, neque Romanis ſubjecit, ſed conceſſit *Cleopatræ*, cujus gratiâ totum bellum geſſerat, & fratri ejus minori, cujus eam conjugem eſſe juſſit. Alexandrino bello confecto, in Pontum adversùs *Pharnacem Mithridatis* filium Exercitum duxit, cumque commiſsâ pugnâ circa Scotium Montem debellavit. Tantâ celeritate confecta res eſt, ut varia [illegible] eſſet de ſe prædicatio *Cæſaris*, eadem die ſe perveniſſe ad hoſtem, & vidiſſe eum, & viciſſe. Quod in Literis ad Amicum quemdam Romam miſſis ab eo tribus illis verbis expreſſum eſt: *Veni, vidi, vici.* Ita referunt *Appianus* Lib. II. *De Bellis Civilibus*, *Dio* Lib. XLII. *Plutarchus* & *Suetonius in Cæſare*, *Cæſar* ipſe *in Commentariis De Bello Civili*, *Hirtius De Bello Alexandrino*, *Florus* Lib. IV. Pontico Bello expeditus *Cæſar*, Bellum Africanum ſuſcepit contra *L. Scipionem* Pompeii Magni Socerum, *M. Catonem*, & *Jubam Mauritaniæ* Regem. *Scipio* in fugam compulſus; *Juba* domeſtico periculo in Regnum revocatus, *Cato* Uticæ mortem ſibi conſcivit. Cujus morte auditâ *Cæſar* ait: *Invideo tibi, Cato, mortem, quando ſalutem mihi tuam invidiſti.* Ejus funus magnificè procurarunt Uticenſes. Cæterùm cùm *Cicero* Librum in defuncti laudem edidiſſet inſcriptum, CATO: Contra *Cæſar* accuſationem ejus inſcripſit hoc titulo, ANTICATO. *Juba* & *Petreius* nullam videntes reliquam aut fugam, aut ſalutem, in cænaculo mutuis ſe occiderunt vulneribus. Regnum Mauritaniæ *Cæſar* tributarium Populo Romano reddidit, eique *Saluſtium Criſpum* præfecit: Ignovit Uticenſibus, & *Catonis* filio. *L. Scipio* fluctibus jactatus, in hoſtiles naves incidit, quas cùm evadere non poſſet, gladio ſe prius manu ſuâ transfixum, in Mare præcipitem dedit. *Cæſar* Romam reverſus, quatuor triumphos egit eodem menſe, ſed interjectis diebus, diverſo quemque apparatu: Gallicum, Ponticum, Alexandrinum, Africanum. (*Ex Appiano* Lib. II. *De Bellis Civilibus*, *Hirtio De Bello Africano*, *Dione* Lib. XLIII. *Suetonio in Vita Julii Cæſaris*, *Plutarcho in Cæſare*, & *Catone Minore*, *Velleio Paterculo* Lib. II Cap. LVI.) In triumpho Africano *Juba* Regis Mauritaniæ filius ductus eſt admodum puer. Fortunata illi fuit captivas, qui inde ex barbaris Numidis inter eruditiſſimos Hiſtoricos recenſe-

Bellum Alexandrinum à Cæſare confectum.

Alexandrina Bibliotheca.

Bellum Ponticum, & Africanum.

Plutarchus in Catone Minore.

Quadruplex Cæſaris triumphus.

tur (inquit *Plutarchus*.)

Anni Romani Emendatio.

XL. Eodem anno Urbis conditæ octavo ſupra ſeptingenteſimum, *Cæſar* tertiùm Conſul, Dictator, & Pontifex Maximus, Romani Anni Emendationem inſtituit; *Soſigenis* in Aſtronomicis, *Flavii* Scribæ in Faſtis ordinandis uſus operâ. Cùmque jam Menſe Februario dies viginti-tres fuiſſent intercalati: Ipſe præterea inter Novembrem & Decembrem duos alios Menſes intercalares dierum ſexaginta-ſeptem interpoſuit, ita ut præſens annus Menſes quindecim, dies verò quadringentos quadraginta-quinque habuerit, *Annus confuſionis* idcirco appellatus. Annum autem deinceps trecentorum ſexaginta-quinque dierum, & fere unius quadrantis fore conſtituit, accommodans ad Solis curſum rationibus. Et hanc Emendationem toto Imperio Romano promulgandam, obſervandamque decrevit (*Ex Cenſorino De die Natali*, Cap. VIII. *Suetonio & Plutarcho, in Julio Cæſare*, *Plinio* Lib. XVIII. Cap. XXV. *Dione* Lib. XLIII. *Macrobio* Lib. I. *Saturnalium* Cap. IV. *Solino* Cap. III. *Appiano* in fine Lib. *De Bellis Civilibus*.) Kalendis Januariis ſequentibus, quibus IV. Conſulatum *Cæſar* iniit, numerari cœpit Primus Annus Julianus, Urbis conditæ nonus ſupra ſeptingenteſimum.

Cæſaris bellum Hiſpanienſe.

Quo anno *Cæſar* in Hiſpaniam profectus eſt contra *Pompeii* filios. Commiſſo ad Mundam prælio, victoriam reportavit, C occiſis triginta circiter hoſtium millibus, inter quos *Scapula*, *Atius Varus* & *Labienus* Pompeiani Duces, & ipſe Imperator *Junior Pompeius*, ceciderunt. Hoc *Cæſar* bellum geſſit noviſſimum, in quo ſe de vitâ dimicaſſe, dixit, cùm antea ſæpe de victoria certaſſet. De hoc bello legendi *Hirtius Commentario de Bello Hiſpanienſi*, *Appianus* Lib. II. *De Bellis Civilibus*, *Dio* Lib. XLIII. *Plutarchus in Cæſare*, *Velleius Paterculus* Lib. II. *Florus* Lib. IV.

Julii Cæſaris Honores.

Acto Hiſpanienſi triumpho, Imperatoris titulum, Conſulatum in decem annos, Dictaturam perpetuam, & ſummos quoſvis honores ex D Decreto Senatûs obtinuit; Sacrificia, Certamina, Donaria in omnibus Templis & locis publicis, per ſingulas Tribus, & per omnes Nationes, perque Regna Sociorum & Amicorum Populi Romani. Effigies quoque ejus vario habitu proponebantur, nonnullæ Coronâ Civicâ ornatæ, quaſi Servatoris Patriæ. *Pater Patriæ*, & *Sacroſanctus* etiam appellatus eſt: Decretúmque ut jus redderet in ſellis eburneis aureiſve, & ut inter ſacrificandum triumphali veſte uteretur: Utque publicè ſolemnibus Sacris celebrarentur dies quibus inſigniores victorias adeptus fuerat: & ut ſingulis E luſtris Sacerdotes ac Veſtales publica vota pro ejus ſalute facerent: Ut qui Magiſtratus inirent, jurarent ſe nullis ejus Decretis repugnaturos. Et in honorem Natalis ejus Quintilem Menſem mutato nomine vocari placuit *Julium*. Templa etiam multa tanquam Deo ex Senatuſconſulto decreta ſunt, & in his unum ipſi, Clementiæque commune, in quo Simulacra eorum jungerent dexteras. Nec deerant qui Regem appellandum cenſerent, donec ipſe conantibus id interminatus eſt, infauſtum Nomen averſatus, poſt execrationem ejus F jam inde à Majoribus. Cohortes etiam Prætorias, quibus bellorum tempore pro Satellitio uſus fuerat, amovit à ſui Cuſtodiâ, contentus ſolis Apparitoribus publicis. Exulibus quoque reditum conceſſit, exceptis cauſis nefariis: & adverſæ factioni veniam, multiſque qui arma contra ipſum tulerant. Eodem tempore aliis annuos Magiſtratus, aliis Provinciarum & exercituum Præfecturas credidit: Quod maximè ſpem Populo fecit, fore ut eis Rempublicam reſtitueret. Statuas dejectas *Pompeii* non permiſit jacere, ſed repoſuit. Quamob-A rem *Cicero*, ait: *Cæſar dum Pompeii Statuas erigit, ſuas ſtabilit*. Ita refert *Plutarchus*. In tantâ felicitate affectatæ tyrannidis ſuſpicionem incurrit, quam invidiam ut declinaret, de Expeditione in Getas & Parthos cogitabat. Interim Lupercalibus (quæ XV. die Februarii celebrata fuiſſe, Vetus Kalendarium indicat) ad *Cæſarem* ſedentem in Roſtris, amictum togâ purpureâ, in ſella aureâ, coronatum, ipſius in Conſulatu Collega *M. Antonius*, nudus inter Lupercos currens, ſupplex acceſſit, & Diadema illi Populi Romani nomine obtulit: Quod bis ab eo capiti ſuo impoſitum *Cæſar* detraxit, & in ſella repoſuit. Reſponſoque dato, ſolum Jovem Romanorum Regem eſſe, miſſoque in Capitolium ad Jovem Diademate, adſcribi B juſſit in Faſtis: *Ad Lupercalia C. Cæſari Dictatori perpetuo M. Antonium Conſulem, Populi juſſu, Regnum detuliſſe: Cæſarem uti noluiſſe*. Unde in ſuſpicionem venit, quaſi ex condicto id feciſſet, Regiſque nomen appeteret, ſed ita ut cogi ad recipiendum id quodammodo vellet. (*Ex Cicerone Philippica* II. III. & XIII. *Appiano* Lib. II. *De Bellis Civilibus*, *Plutarcho in Cæſare & in Antonio*, *Velleio Paterculo* Lib. II. Cap. LVI.) Dum profectionem pararet, rumor quidam percrebuit, Pontifices Quindecemviros dictos in Libris Sybillinis repeiiſſe, Vinci Parthos à Romanis poſſe, ſi Rege duce bellum adversùs ipſos gererent: Indéque proximo Senatu *L. Cottam* Quindecimvirum ſententiam dicturum ut *Cæſar* Rex appellaretur. Quidam verò palam jactabant, Oportere eum Romanorum quidem Dictatorem Imperatorémque appellari, aut ſi quod nomen ſit Regio plauſibilius: Ceterarum verò Gentium Romano ſubditarum Imperio disertè Regem nominari. (*Ex Appiano*, *Plutarcho*, *Dione*, & *Suetonio*) Quò referendum & illud *Ciceronis* Lib. II. De Divinatione: *Sybillæ Verſus obſervamus, quos illa furens fudiſſe dicitur. Quorum Interpres* (L. Cotta) *nuper falſa quadam hominum fama dicturus in Senatu putabatur: Eum, quem re vera Regem habebamus, appellandum quoque eſſe Regem, ſi ſalvi eſſe vellemus*. Quatriduo ante diem profectioni deſtinatam *Cæſar* in Curia Pompeiana viginti tribus vulneribus confoſſus eſt à Conjuratis, quorum capita fuerunt *M. Brutus*, *C. Trebonius*, *C. Caſſius*, & *Decimus Brutus*, ipſi *Cæſari* cum primis charus, cujus & filius putabatur, quòd *Cæſar* adamatus fuiſſet à *Servilia* ſorore *Catonis*, quo tempore *Brutus* ex eâ natus eſt. Cecidit ad *Pompeii Statuam*, anno ætatis quinquageſimo-ſexto; Idibus Martiis. (Ex *Appiano* Libro III. *De Bellis Civilibus*, E *Dione* Lib. XLIV. *Plutarcho & Suetonio in Vita Julii Cæſaris*, *Eutropio*, Lib. VI. *Velleio Paterculo* Lib. II. *Floro* Lib. VI. *Oroſio* Lib. VI.

Julii Cæſaris cædes.

Cæſar Octavius.

XLI. Anno Urbis conditæ decimo ſupra ſeptingenteſimum, quo occiſus eſt *Julius Cæſar*, ex Epiro in Italiam properavit *Octavius*, illius ex ſororis filia *Attia* Nepos, ab eòque ſupremis Teſtamenti tabulis in filium adoptatus, & hæres relictus: Statimque *C. Julius Cæſar Octavianus* voluit appellari, & hæreditatem adiit. In duas factiones Reſpublica ſciſſa erat. Senatus Pompeiana-F rum partium reliquias, & Conjuratos fovebat. *Antonius* Conſul & *Lepidus* Magiſter Equitum *Julii Cæſaris*, & ipſe Conſulatu & Urbis Præfectura olim inſignis, Conjuratos perſequebantur. Inter utramque factionem ita ſe geſſit *Cæſar Octavianus*, adhuc adoleſcens, ut viros omnes audaciâ, ſenes omnes prudentiâ ſuperaſſe videatur. Ab *Antonio* ſuperbè exceptus, Exercitum privato conſilio & privatis impenſis conſcripſit, anno ætatis decimo-nono, ut ipſe in Breviario rerum ſuarum Ancyrano Marmori inſculpto teſtatur.

Anno

Anno ſequenti, quo *A. Hirtius* & *C. Panſa* Conſulatum geſſerunt, *M. Antonius* cùm *Decimum Brutum* obſeſſum *Mutinæ* Galliæ Ciſalpinæ, quæ Provincia ei credita fuerat, adminiſtratione expellere animo niteretur, *Bruto* licèt è Patriæ interfectoribus uni, auxilium tulit *Cæſar Octavianus* tempori ſerviens. *Cicero* in *Antonium* declamans *Philippicis* in Senatu habitis, bello perſequendum *Antonium*, & iis qui Rempublicam adversùs eum defendebant, honores decernendos eſſe ſuaſit. *C. Cæſari Octaviano* Imperium extraordinarium à Senatu datum eſt, cum Conſularibus ornamentis, & Lictoribus atque Inſignibus Prætoriis, ut conſcripto à ſe Exercitui Proprætor præeſſet, & unà cum Conſulibus *Decimo Bruto* contra *Antonium* opem ferret. Adjectúmque ut Senator eſſet, atque inter Quæſtores & Conſulares ſententiam diceret, utque Conſulatum decem annis priùs quàm Legibus permiſſum eſſet, petendi jus haberet. Equeſtri quoque Statuâ auratâ Senatus eum honoravit, quæ in Roſtris poſita, ætatem ejus Inſcriptione indicabat. (Ex *Cicerone Philippica* v. *Liviana Epitome* Lib. cxvii. & cxviii. *Dione* Lib. xlv. & xlvi. *Appiano* Lib. iii. *De Bellis Civilibus*, *Suetonio in Octavio*, *Plutarcho in Antonio*, *Velleio Paterculo* Lib. ii. Cap: lxxxi.)

Bellum adversùs Antonium.

Cæſar Octavianus bellum adversùs *Antonium* ſibi demandatum tertio menſe confecit, annum duntaxat vigeſimum agens, & *Decimo Bruto* Mutinenſi obſidione liberato, *Antonium* in fugam compulit. Conſul uterque in prælio cecidit. Eorum Exercitus *Cæſari* paruerunt. A Mutinenſi illâ victoriâ *Cæſari* Principatum auſpicari illi fuiſſe videntur, qui annos illi quinquaginta-ſex, menſes quatuor, & diem unum tribuerunt, ut apud *Theophilum Antiochenum* Lib. iii. *ad Autolycum*, & *Clementem Alexandrinum* Lib. i. *Stromatum*, videre eſt. Republicâ Conſulibus orbatâ, *Octavius Cæſar* Conſulatum extorſit admotis ad Urbem Legionibus, miſſiſque qui ipſi nomine Exercitus eam Dignitatem depoſcerent. Cunctante Senatu, *Cornelius* Centurio Princeps Legationis, rejecto ſagulo, oſtendens gladii capulum, non dubitavit in Curia dicere: *Hic faciet, ſi vos non feceritis.* (Ex *Suetonio* & *Dione*.) Magna in Senatu Populóque trepidatio fuit. Prætores Cuſtodias certis locis Urbis collocaverunt: Et Janiculum Militum præſidio, quos ad Urbem habebant, duabúſque Legionibus quæ ex Africa advenerant, occupaverunt. Sed *Cæſare* in Urbem ingreſſo, Prætores è Janiculo deſcenderunt, ſéque & Milites illi dediderunt; Legionibus ſponte ſigna ad eum transferentibus. Creatus eſt ipſe Conſul cum quo volebat Collega *Quinto Pedio*, qui portionem ſuam ex *Julii Cæſaris* hæreditate illi donaverat. Mox adoptionem ſuam in *Julii Cæſaris* familiam & nomen Patris Teſtamento factam, Curiatis Comitiis, & Plebiſcito confirmari curavit: *Dolabellam*, qui hoſtis judicatus fuerat, Lege latâ abſolvit, & de *Julii Cæſaris* nece judicia conſtituit. Interim *C. Trebonius* Aſiæ Præfectus, noctu Smyrnæ circumventus, à *L. Dolabella* interfectus eſt, cædiſque *Julii Cæſaris* pœnas dedit. *Dolabella* in Syriam Proconſul miſſus ab *Antonio*, Reipublicæ hoſtis à Senatu judicatus eſt. *Caſſius* Syriam paulò poſt obtinuit, & *Dolabellam* oppreſſit. *Decimus Brutus* à ſuis deſertus, & à *Camillo* proditus, à *Capeno Sequano Antonii* juſſu jugulatus eſt. *Lepidus*, qui *Antonium* receperat, hoſtis à Senatu judicatus. (Ex *Appiano* Lib. iii. & iv. *De Bellis Civilibus*, *Liviana Epitome* Librorum cxix & cxx. *Dione*

Cæſaris Conſulatus.

Lib. xlvi. *Velleio Paterculo* Lib. ii. *Oroſio* Lib. vi.)

Pax inter Cæſarem, Antonium, & Lepidum, eorumque Triumviratus.

XLII. Pax deinde inter *Antonium*, *Octavianum Cæſarem*, & *Lepidum* facta. Hi tres apud Confluentes, circa Bononiam & Mutinam, in parva quadam Inſula Lavinio fluvio circumfuſâ, per triduum ſpatium collocuti, communi conſenſu ſtatuerunt, ut novus Magiſtratus Triumvirorum ad tollendas civiles diſſenſiones crearetur, eúmque *Lepidus* cum *Antonio*, & *Octaviano Cæſare* in quinquennium Conſulari poteſtate gereret. Ut Triumviri confeſtim in quinquennium urbanos Magiſtratus annuos deſignarent: Provincias verò ita partirentur, ut *Antonius* Galliam Ciſalpinam & Tranſalpinam, exceptâ Narbonenſi Provinciâ; hanc *Lepidus* unà cum Hiſpania; *Cæſar* Africam cum Sardinia & Sicilia adminiſtraret. Atque ita Imperium Romanum in Triumviros diviſum eſt: Dilatis in aliud tempus tranſmarinis aliis Provinciis, quibus *Brutus* & *Caſſius* tum præerant. Præterea inter ipſos convenit ut inimicos ſuos cæderent; utque *Lepidus* in ſequentem annum Conſul deſignaretur, Romámque & totam Italiam in cuſtodiâ haberet, *Antonius* verò & *Cæſar* contra *Brutum* & *Caſſium* bellum moverent. Romam deinde Triumviri triduo ingreſſi ſunt, ſeorſim quiſque cum ſuâ Prætoriâ Cohorte & Legione unâ: Advocatâque concione *Publius Titius* Tribunus Plebis Legem tulit de novo Magiſtratu creando, ut Triumviri conſtituendæ Reipublicæ præeſſent in quinquennium cum poteſtate Conſulari. Tabulâ Proſcriptionis à Triumviris propoſitâ, Senatores & Equites Romani quamplurimi trucidati ſunt, ſive quòd Triumvirûm inimici eſſent, ſive quòd iiſdem ſuſpecti eſſent ob potentiam, ſive quòd ipſorum inimicis amici, aut amicis inviſi eſſent; ſive ob divitias, villas, vel domos amœniores. Proſcripti fuerunt bonis publicatis Senatores trecenti, Equites Romani mille. In his erant fratres Triumvirûm, & avunculi, tum eorum qui ſub illis ducebant Ordines, & ſi quis hos vel illos offenderat. Duodecim, vel, ut alii produnt, ſeptemdecim reliquis potentiores ante alios proſcripti ac cæſi ſunt: Inter alios *Paulus Lepidi* frater, *Lucius Antonii* Avunculus, *Toranius Cæſaris* Tutor, *Salvius* Tribunus Plebis, *Minucius* & *Annalis* Prætores, *M. Tullius Cicero* cum *Quinto* fratre & Nepote. *Herennius* Centurio obtruncati *Ciceronis* caput, & manus quibus ſcripſerat Philippicas, *Antonii* juſſu præcidit, quæ pro Roſtris in Tribunali poſita ſunt, ſpectaculum horrendum Populo Romano, qui non *Ciceronis* aſpicere ſe faciem exiſtimavit, ſed animi imaginem *Antonii*. Cæſus eſt *Cicero* annos quatuor & ſexaginta natus, olim Conſul, de Patria optimè meritus, ac Pater Patriæ appellatus, cùm *Catilinæ* conjurationem diſſipaſſet; Latinæ Eloquentiæ Princeps, omnibus triumphis lauream adeptus tantò majorem, quantò plus eſt Ingenii Romani terminos in tantum promoviſſe, quàm Imperii; ut de eo quondam Dictator *Cæſar* ſcripſerat, referente *Plinio*. Duo vitio dantur *Ciceroni*, puſillanimitas, cujus ſpecimen dedit, cùm in exilium abeundum fuit, agente *Clodio*, & intemperantior laudum ſuarum prædicatio. *Ubique enim ſive in Senatu, ſive in Concione, ſive in Judiciis, habuit in ore Catilinam, & Lentulum. Libros denique & Scripta laudibus complevit ſuis, jucundiſſimamque ſuam & venuſtiſſimam dictionem odioſam reddidit & ingratam Auditoribus, hâc eum quaſi morbo aliquo ſemper comitante importunitate.* Non bello ſolùm timidus fuit, ſed acce-

Proſcriptiones

Cædes Marci Tullii Ciceronis.

Ejus Elogium.

debat etiam ad dicendum trepidus, ac multis in cauſis vix tandem horrere & tremere medio deſinebat ardore & ſtatu orationis. Pro *Milone* peroraturus, cùm forum undique armis circumfulgens animadvertiſſet, metu correptus, Orationem ægrè cum tremore corporis & linguæ hæſitatione exorſus eſt. Apud *Pompeium*, *Catonem*, *Julium Cæſarem*, imò & *Cæſarem Octavianum* magno in pretio fuit. Ipſum ægrè & poſt ſolidæ diei contentionem, *Antonio* mactandum dimiſit *Cæſar*. Cumque diu poſt necem *Ciceronis*, illius Librum præ manibus Nepotis ſui conſpexiſſet, cumque adoleſcens veſte obtexiſſet metu & reverentiâ Avunculi, *Cæſar* Volumen ſumpſit, & ſtans magna ex parte evolvit, reddiditque, dicens: *Doctus hic vir, fili, doctus fuit, & patriæ amans.* Iſta conſtant ex *Appiano* Lib. IV. *De Bellis Civilibus*, *Dione* Libro XLVI. *Plutarcho in Antonio & Cicerone*, *Velleio Paterculo* Libro II. *Suetonio in Octaviano*, *Eutropio* Libro VII. *Floro* Libro IV. Ab inito Triumviratu initium Principatus *Octaviani Cæſaris* petunt *Suetonius* & *Eutropius*.

Bellum Philippicum.

XLIII. Anno Urbis conditæ duodecimo ſupra ſeptingenteſimum, *M. Æmilio Lepido* II. *& L. Munatio Planco Coſſ.* Cæſar & *Antonius* relicto Romæ *Lepido*, contra *Brutum* & *Caſſium* profecti in Macedoniam, caſtra ad Urbem *Philippos* poſuerunt. Commiſſo prælio in Campis Philippicis, *Caſſius* & *Brutus* debellati ſibi ipſis mortem intulerunt iiſdem gladiis quibus *Julium Cæſarem* confoderant. (Ex *Appiano* Lib. IV. *De Bellis Civilibus*, *Dione* Lib. XLVII. *Liviana Epitome* Libri CXXIV. *Velleio Paterculo* Libro II. *Plutarcho in M. Bruto*, *Suetonio in Octavio*, *Floro* Libro IV.) Philippico bello confecto, *Cæſar* in Italiam rediit ut agros Militibus divideret. *Antonius* verò transmarinas Provincias petiit, collecturus pecunias quas eis promiſerant. Græciam primùm luſtravit *Antonius*, Græciſque grave novem annorum tributum intra biennium pendendum imperavit. *Lucium Caſſii* fratrem, alioſque Caſſianarum partium ſupplices veniâ donavit, præter conjurationis in *Julium Cæſarem* conſcios. In Ægyptum deinde profectus, *Cleopatra* amoribus ita dementatus eſt, ut Rempublicam negligeret. Interim *Fulvia Antonii* conjux, muliebri æmulatione bellum incendit, ut *Antonium* à *Cleopatra* in Italiam revocaret. *Lucio Antonio* ad id uſa eſt *Marci* fratre, viro erga Rempublicam bene affecto, & Triumvirûm potentiæ infenſo. Poſt aliquot prælia, *Lucius* Peruſiæ à *Cæſare* obſeſſus, Urbem, ſeque dedere compulſus eſt. Peruſiam diripiendam dare Militi Cæſar decreverat, ſed quidam oppidanorum non ſanæ mentis nomine *Caſtius*, incendit ædes proprias, & ſe in ignem injecit; tum ventis flammam circumquaque ferentibus, Urbs tota incendio conſumpta eſt, fano *Vulcani* dumtaxat excepto. Mortuâ paulò pòſt *Fulviâ* inquieti ingenii fœminâ, pax inter *Cæſarem* & *Antonium* redintegrata eſt, *Coccei* operâ utriuſque amici. *Octavia Cæſaris* Soror, *Marcelli* vidua, *Antonio* collocata eſt. Tum *Cæſar* & *Antonius* totum inter ſe Romanum Imperium denuo partiti ſunt. Bellum contra *Sextum Pompeium* minorem *Magni* filium obvenit *Cæſari*, Parthicum *Antonio*. Hic *Ventidium* præmiſit in Aſiam ut Parthos reprimeret, Junioremque *Labienum* auxilio Parthorum per occaſionem civilis motus Syriam infeſtantem. Interim Populi tumultu ob ſummam annonæ difficultatem exorto, & ad ſeditionem vergente, *Cæſar* & *Antonius* pacem cum *Sexto Pompeio* facere ſunt compulſi. At brevis fuit Populi Romani de illa pace lætitia.

Pax inter Antonium & Cæſarem.

Sextus Pompeius pactorum fide violatâ Mare iterum infeſtare, & impedito frumenti commeatu Urbem fame premere auſus eſt. *Cæſar* claſſem adversùs illum in Siciliam duxit, ipſumque poſt navalia certamina vario eventu commiſſa ultimo tandem prælio ad Meſſanam debellavit. Tum *Lepidum* viginti duarum Legionum fiduciâ ſuperbientem & de Sicilia ſibi vindicanda cogitantem, *Cæſar* in ordinem redegit, ejus Exercitu in deditionem accepto; eumque privato cultu Circeios in exilium relegavit. *Sextus Pompeius* ad *Antonium Parthico* bello implicitum fugiens, cùm illum rem infeliciter geſſiſſe intellexiſſet, ſpe conceptâ aut ſucceſſurum ſe in univerſum *Antonii* defuncti Imperium, aut ſaltem in partem ejus recipiendum, cùm & ex Sicilia, & aliunde multi ad eum quotidie venirent, ad occupandam Aſiæ continentem oppoſitam ſe accinxit. *Furnius* Aſiæ Præfectus, & *M. Titius* Duces *Antonii* ipſius conatus fregerunt, ipſumque tandem ab amicis omnibus deſtitutum, & per Mediterranea Bithyniæ in Armeniam fugientem perſecuti, captum, jubente per literas *Antonio*, Mileti interfecerunt. (Ex *Appiano* Lib. V. *De Bellis Civilibus*, *Dione* Lib. XLIX. *Plutarcho in Antonio*, *Velleio Paterculo* Lib. II. *Suetonio in Octavio*, Lib. VI.)

Sextus Pompeius à Cæſare debellatus.

Lepidus à Cæſare in ordinem reductus.

Mors Sexti Pompeii.

Cæſar rebus Siculis conſtitutis, ovans ex Sicilia Romam ingreſſus eſt, aurataque Statua illi in roſtris poſita cum hac Inſcriptione: *Ob pacem poſt diuturna bella Terrâ Marique redditam.* Tribunitiam quoque Poteſtatem Decreto Senatus in perpetuum accepit.

Antonius Armeniam ſubegit.

XLIV. Anno Urbis conditæ ſeptingenteſimo vigeſimo, *Antonius* Expeditione in Armeniam ſuſceptâ, Regem *Artavaſdem* ſive *Artabazem* multis pollicitationibus deceptum, ut fide datâ in caſtra ipſius veniret, comprehendit, expugnatâque Urbe in qua ejus theſauri conditi erant, magnâque vi auri & argenti ablatâ, univerſam Armeniam partim vi, partim deditione in ſuam redegit poteſtatem. Regem verò cum conjuge & liberis, ingentique præda in Ægyptum ad triumphi pompam abduxit. Alexandrinis epulum præbuit *Antonius*; plebeque in Concionem contractâ, *Cleopatram* Reginam Regum, ejus filium & Regni Collegam *Ptolemæum Cæſarionem* Regem Regum appellari juſſit: Iiſque Ægyptum & Cyprum addixit. Dicebat autem illam verè *Julii Cæſaris* conjugem fuiſſe, hunc ejuſdem legitimum filium. Suis verò ex *Cleopatra* ſuſceptis liberis, filiæ quidem *Cleopatra* Libyam dedit Cyrenaicam, fratri ejus *Alexandro* Armeniam attribuit; Mediam quoque & Parthiam; & reliquas trans Euphratem uſque ad Indiam regiones, cùm eæ ſubigerentur, promittens: *Ptolemæo* verò *Philadelpho* cognominato, Phœniciam, Syriam, Ciliciam, & omnes cis Euphratem uſque ad Helleſpontum regiones largitus eſt. *Cleopatra* in publicum prodiens Stolam *Iſidis* ſacram ſumebat, & Novæ *Iſidis* nomine reſponſa Populis dabat. Atque ut illa *Iſidem* ſe & *Lunam*, ita *Antonius Oſiridem*, & novum *Liberum Patrem* appellari ſe juſſit, cùm redimitus hederis, cothurniſque ſuccinctus, curru velut *Liber Pater* Alexandriæ veheretur. (Ex *Dione* Libro XLIX. & *Plutarcho in Antonio*.) Qui *Cleopatræ* ita adhærebat, & cum ipſa luxuriabatur *Antonius*, uxorem *Octaviam* Sororem *Cæſaris* contemnebat. Hinc frequentes, ac publicæ Cæſaris in *Antonium* criminationes, hinc inimicitiæ, quæ apertum in bellum eruperunt. *Antonius* repudium dixit *Octaviæ*, & ad bellum ſe comparavit. *Cæſar* accepto ac reſerato

Antonii in Cleopatram inſanus amor.

Bellum Cæſarem inter & Antonium.

Antonii

Antonii Teſtamento, quod apud Virgines Veſtales depoſitum erat, illud in Senatu, deinde etiam in Concione recitavit. Quod maximam invidiam conflavit *Antonio*. Eo enim Teſtamento *Cæſarioni* teſtimonium ferebat, quòd eſſet *Julii Cæſaris* filius: ſuos ex *Cleopatra* liberos inter hæredes nuncupabat, immenſiſque eos muneribus donabat: & de funere ſtatuebat, ut corpus ſuum, etiamſi Romæ obiiſſet, per forum elatum Alexandriam ad *Cleopatram* mitteretur. Hæc tantam indignationem apud omnes excitarunt, ut reliqua etiam, quæ vulgò jactabantur, vera eſſe crederent: Nempe *Antonium*, ſi rerum potitus fuiſſet, Romam *Cleopatra* dono daturum, ac Imperium in Ægyptum tranſlaturum. In *Cleopatram* itaque bellum decretum eſt, *Antonio* poteſtas omnis adempta. Non tamen hoſtis eſt appellatus *Antonius*, ne in hoſtium numero habendi neceſſariò eſſent omnes ejus amici & clientes, atque ita Bellum Civile geri videretur. Sed major ipſi conflabatur invidia, quòd contra Patriam, nihil à ſuis læſus, ipſe ultrò bellum pro Ægyptia Muliere ſuſcepiſſet. Navali prælio ad Actium Epiri promontorium commiſſo debellatum eſt anno Urbis conditæ ſeptingenteſimo vigeſimo-tertio, *Octaviano Cæſare* & *Meſſala Corvino* Conſulibus, die ſecunda Septembris. *Pugna Actiaca.* Ancipiti adhuc Marte, *Cleopatra* cum ſexaginta navibus Ægyptiis velociſſima fugit, eámque fugientem ſecutus eſt *Antonius*, Exercitus ſui deſertor factus. Prælium tamen pertinax & cruentum fuit, Antoniana Claſſi, quamvis abſente Imperatore, fortiter pugnante. Succubuit tandem, ceſſitque victoriam *Cæſari*, cùm ille victis vitam veniámque promiſiſſet. *Vincit Cæſar.* *Meſſalam Corvinum* Collegam ſuum laudavit *Cæſar*, quòd quamvis ad Philippos ipſi infenſiſſimus *Bruti* causâ hoſtis, egregiam tamen operam ipſi præbuiſſet ad Actium. Qui reſpondit. *Tu me, Cæſar, ſemper partium invenies meliorum & juſtiorum.* Ita refert *Plutarchus in Bruto*. De Actiaca Victoriâ legendi *Dio* Lib. L. *Suetonius in Octavio*, *Plutarchus in Antonio*, *Velleius Paterculus* Lib. II. *Florus* Lib. IV. *Virgilius* Lib. VIII. *Æneidos*: *Ovidius* XV. *Metamorphoſeon*, *Propertius* Lib. IV. *Elegia* VI. *Oroſius* Lib. VI. Ab illâ victoriâ anni Imperii *Cæſaris* plerumque numerantur XLIV. (Ex *Dione* Lib. LI. & LVI. *Suetonio*, *Aurelio Victore*, *Eutropio*.)

Mors Antonii. XLV. *Cæſar Antonium* & *Cleopatram* perſecutus, per Syriam in Ægyptum venit. *Cæſari* terreſtri navalique prælio fortiter obluctatus eſt *Antonius*; ſed à ſuis deſtitutus agente *Cleopatra*, quæ *Cæſarem* promereri ſatagebat, ſuíque amore captum credebat, decepta *Thyrei* ſive *Thyrſi* liberti illius ad ſe miſſi blandis ſermonibus, ſibi manus intulit. *Arius Philoſophus Cæſaris Præceptor.* *Cæſar* Alexandriâ victor potitus, eam ingreſſus eſt cum *Ario* Alexandrino Philoſopho colloquens, dextraque eum tenens, quo tam eximio honore ab ipſo cultus, conſpicuus civibus ſuis & ſuſpiciendus eſſet. Hunc enim in Philoſophia Præceptorem olim habuerat *Cæſar*, eumque unà cum filiis *Dionyſio* & *Nicanore* in contubernium aſciverat. Habitâ verò ad Cives Oratione, eis ignoſcere ſe dixit propter Deum *Serapin*, propter ipſoſmet, ob Civitatis amplitudinem, & ob amicum ſuum *Arium*. Ejuſdem Philoſophi precibus *Philoſtrato* Sophiſtæ gratiam fecit, qui barbâ canâ promiſſâ aſſectabatur à tergo *Arium*, hunc verſum ſemper repetens:

Sapiens ſalus ſapienti erit, modò is ſapit.

Alexandri Magni conditorium, & corpus, cùm prolatum è penetrali ſubjeciſſet oculis, coronâ aureâ impoſitâ, ac floribus aſperſis *Cæſar* veneratus eſt. *Mors Cleopatræ. Ægyptus in Provinciam redacta. Triplex Cæſaris Triumphus.* *Ptolemæorum* autem corpora, quanquam ea oſtendere Alexandrini enixè vellebant, inſpicere noluit: Regem ſe voluiſſe videre dicens, non mortuos. Apim etiam adire noluit, Deos ſe, non boves adorare ſolitum profeſſus. Interim *Cleopatra* deluſo *Epaphrodito*, cui cuſtodiam ejus *Cæſar* mandaverat, & ad *Cæſarem* cum litera allegato, aſpidem, quam ficubus, uvis & floribus contectam, ut cuſtodes falleret, inferri curaverat, ſiniſtro brachio admovit, ejuſque morſu periit. *Cæſar* Ægypto in Provinciam redactâ Romam reverſus, triumphos tres egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum. (Ex *Dione* Lib. LI. *Plutarcho in Antonio*, *Suetonio in Octavio*, *Velleio Paterculo* Lib. II. *Floro* Lib. IV. *Macrobio* Lib. I. *Saturnalium* Cap. XII. *Eutropio* Lib. VII. *Strabone* Lib. XVII. *Oroſio* Lib. VI.)

Quintum Conſulatum gerebat *Octavianus Cæſar*, cùm triplicem illum triumphum egit. Annus Urbis conditæ numerabatur ſeptingenteſimus vigeſimus-quintus, quo & nomen Imperatoris accepit, ut refert *Dio* Lib. LII. *Cæſar Imperator creatus.* Poſt biennium, *Cæſar* ſeptimùm Conſul, Oratione de ſcripto in Senatu recitatâ, ſe ipſum Imperio abdicare, illudque Senatui & Populo tradere ſe velle ſignificavit. Ubi peroravit, omnes eum enixè rogarunt, precibuſque compulerunt ut Imperium retineret. Annuit ille, ſed nolle ſe Provinciis omnibus imperare dixit, aut quas gerendas ſumpſiſſet, in perpetuum gubernare. Ideóque infirmiores, nimirum quia pacatiores eſſent, Senatui reſtituit: Potentiores, & majoribus frequentibuſque motibus obnoxias ſibi retinuit. Id faciebat ſub hac ſpecie, ut Senatus optimis Imperii partibus tutò perfrueretur: Ipſe laboribus & periculis objectus videretur: Sed hac ratione inermem Senatum Populumque Romanum effecit, armis ac militibus ad ſe unum tranſlatis. Senatui Populoque redditæ ſunt Africa Numidia, Aſia, & cum Epiro Græcia, Macedonia, Dalmatia, Bithynia Ponto finitima, Lybia Cyrenaica, Sicilia, Creta, Sardinia, & Hiſpania Bœtica. Penes *Cæſarem* manſit quod reliquum erat Hiſpaniæ, Gallia omnis, & Germania, item Cœleſyria, Phœnice, Cilicia, Cyprus, & Ægyptus. *Cæſar Auguſtus appellatus.* Imperium verò in ſuas Provincias decennale ſuſcepit, intra quod tempus eas ſe reſtituturum Senatui promittebat. (Ex *Dione* Lib. LIII.) Idibus Januariis earum Provinciarum diſtributio facta. Quo etiam die *Cæſari Octaviano* cognomentum *Auguſti* à Senatu Populoque Romano datum eſt, autore *Munatio Planco* (ut teſtantur *Dio* ibidem, *Liviana Epitome* Libri CXXXIV. *Velleius Paterculus* Lib. II. Cap. XCI. *Suetonius in Octavio*, *Florus* Lib. IV. *Ovidius* Lib. I. *Faſtorum*, *Cenſorinus* Lib. *De Die Natali*, Cap. XXI.)

XLVI. Anno Urbis conditæ ſeptingenteſimo quadrageſimo-primo, *Auguſtus* Pontificatum Maximum, quem vivo *Lepido* auferre noluerat, mortuo demum ſuſcepit. *Auguſtus Pontifex Maximus creatus.* Pontifex creatus, quicquid fatidicorum Librorum Græci Latinique generis, nullis vel parum idoneis Autoribus ferebatur, ſupra duo millia collecta cremavit. Ac ſolos retinuit Sybillinos, hos

quoque delectu habito, & duobus forulis auratis condidit ſub *Apollinis Palatini* baſi; teſte *Suetonio.* Poſt triennium, Annum à *Julio Cæſare* ordinatum, ſed poſtea negligentiâ & errore Sacerdotum confuſum & conturbatum rurſus ad priſtinam rationem redegit. In cujus ordinatione Sextilem menſem è ſuo cognomine *Auguſtum* nuncupavit. (Ex *Dione* Libro LIV. *Suetonio in Octavio*, *Macrobio* Lib. I. *Saturnalium*, Cap. XIV. & *Cenſorino* Lib. *De Die Natali*, Cap. XXII.) Cùm *Julia Auguſti* filia, *Tiberii* uxor, publicis adulteriis infamia eſſet, ea Pater *Auguſtus* detulit ad Senatum. Nonnulli ejus proci morte puniti: Ipſa in Inſulam Tyrrheni Maris Pandatariam relegata eſt (Ex *Dione* Libro LV. *Velleio Paterculo* Libro II. *Suetonio in Octavio*, *C. Tacito* Lib. I. *Annalium*, *Seneca* Lib. VI. *De Beneficiis*, Cap. XXXII.) Hinc *Lex Julia De Adulteriis.*

Lex Julia de adulteriis, quâ occaſione lata?

XLVII. Cenſus Romani Imperii ab *Auguſto* ter habitus eſt, *Suetonio* teſte, cum Tabulis Ancyranis. Primus, *Auguſto* VI. & *Agrippa* II. *Coſſ.* anno Juliano decimo-octavo. Secundus, *Marcio Cenſorino & Aſinio Gallo Coſſ.* anno Juliano trigeſimo-octavo. Tertius, *Sexto Pompeio* & *Sexto Apuleio Coſſ.* anno Juliano quinquageſimo-nono. Secundus Cenſus ad tempus Nativitatis Chriſti pertinet. Sed cùm Cenſus res fuerit diuturnioris operæ, plures anni in eo perficiendo conſumpti ſunt, nec omnino certum eſt quoto illius Cenſus anno Chriſtus natus ſit. Præſide Syriæ *Cyrino* ſive *Quirinio* factum eſſe in Syria *S. Lucas* teſtatur. Vox Ἡγεμονεύοντος quâ Sanctus Evangeliſta uſus eſt, poteſtatem quamlibet paulò majorem ſignificat, non ſolùm Præſidis Munus. Miſſus ergo fuit *Quirinius* in Syriam ab *Auguſto* cum extraordinaria poteſtate ad Cenſum peragendum, eumque Cenſum inchoavit, quem abſolvit *Sentius Saturninus* Syriæ Præſes. Sic *Tertullianus* cum *S. Luca*, & *Juſtino* Martyre conciliatur. *S. Lucas* Cap. II. *Factum eſt autem*, inquit, *in diebus illis, exiit Edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus orbis. Hæc deſcriptio prima facta eſt à Præſide Syriæ Cyrino.* Ita verò *S. Juſtinus* in Dialogo cum Tryphone: *Cum primus illic Cenſus ſub Cyrenio tunc ageretur, aſcendit Nazaretho, ubi domicilium habebat, Bethlehemum unde erat oriundus, ut in Cenſum referretur.* Ita *Tertullianus* Lib. IV. *adverſus Marcionem*, Cap. XIX. *Sed & Cenſus conſtat actos ſub Auguſto nunc in Judæam per Sentium Saturninum, apud quos genus ejus* (ſcilicet JESU CHRISTI) *inquirere potuiſſent.* Pro *Quirinio* legendum eſſe *Quintilio* in *S. Luca* Textu, conjicit Vir Eruditus, & multis mihi nominibus colendus; ſed ignoſcat ſi ejus conjecturæ non ſubſcribam, donec eam lectionem aliquorum Manoſcriptorum Codicum venerandæ autoritatis & probatæ fidei teſtimonio confirmet. Legi poſſunt quæ de hoc argumento ſcripſimus Diſſertatione II. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Seculi I. Quæſtione I. in Reſponſione ad primam Objectionem. Quamvis autem Judææ Rex eſſet *Herodes*, inde colligi non poteſt quòd Judæa in Cenſum non venerit. Regnum enim Judææ tenebat ille beneficiario jure. Unde & certa tributa Romanis ipſum pependiſſe teſtis eſt *Appianus* Libro V. *De Bellis Civilibus.* Quamquam non ad exigenda ſolùm tributa, ſed ad cognoſcendas etiam ſingulorum facultates, ætates, familias, artes, & officia Cenſus habebantur. Intererat autem Romanorum perſpectas habere Judææ vires, cujus ſupremum dominium ad eos pertinebat. In Cenſum porro veniebant non ſolùm Romani Cives, aut qui ex iis arma ferre poterant, licèt eorum tantummodo nomina in publicum ederentur, ut colligitur ex *T. Livio* Libro I. Cap. XLIV. Reliquorum enim omnium non ſolùm in Urbe, ſed etiam in Provinciis nomina in Tabulas Cenſuales etiam referebantur. Unde *S. Juſtinus Martyr*, *Tertullianus*, *S. Joannes Chryſoſtomus* Tabulas illas conſuli jubent, in quibus JESU nomen à *Quirinio* deſcriptum erat. Non viri tantùm, ſed fœminæ cenſebantur: Quod in primo Cenſu à *Servio Tullio* Rege inſtituto, & in eo quem habuit *Largius* primus Dictator, ſervatum teſtatur *Dionyſius Halicarnaſſenſis* Lib. I. V. & IX. Idque confirmatur ex verbis illis *Ciceronis* Libro *De Legibus. Cenſores Populi ævitates, ſoboles, familias, pecuniaſque cenſento.* Et ex *Ulpiano* Libro II. De Cenſibus: *In Syriis*, inquit, *à quatuordecim annis maſculi, à duodecim feminæ, uſque ad ſexageſimum annum tributo capitis obligantur.* Neque contrarium colligi poteſt ex *T. Livio* hæc verba paſſim addente poſt deſcriptionem Cenſuum, *Præter orbos orbaſque*; vel, *Præter Pupillos & Viduas.* His enim verbis non ſignificat *Livius*, orbos & orbas excluſos fuiſſe è Cenſu, ſed eorum numerum ſe non exprimere. Sic in Cenſibus olim à *Moſe* & *Davide* habitis eorum tantùm deſcribitur numerus qui armis ferendis erant idonei. In Cenſibus denique Romanis profeſſio ſequi debuit locum originis, ut colligitur ex *L. Forma* §. II. *D. De Cenſibus*, & ex *Ulpiano* Libro III. De Cenſibus: *Is verò qui agrum in alia Civitate habet, in ea Civitate profiteri debet, in qua ager eſt: Agri enim tributum eam Civitatem debet levare, in cujus territorio poſſidetur.* Falsò igitur ſcripſit *Bodinus* Libro V. *De Abditis Rerum Sublimium Arcanis*, S. Lucæ divinum teſtimonium impiè oppugnans, Neminem coactum fuiſſe cenſendi causâ loca mutare. *Livii* teſtimonio refellitur Libro XXXVIII. Cap. XXXVII. & Libro LXII. Cap. IX. ſcribentis, *Valerio Meſſala*, & *Livio Salinatore* Conſulibus, Campanos ex Senatuſconſulto Romæ cenſeri fuiſſe coactos, cùm incertum fuiſſet antea ubi cenſerentur. Item *C. Popillio Lænate & P. Ælio Ligure Conſulibus*, cùm Luſtrum conderent Cenſores *Q. Fulvius Flaccus*, *A. Poſthumius Albinus*, minorem aliquantò fuiſſe numerum, *Quia Poſthumius Conſul pro Concione edixerat, qui Sociûm Latini nominis ex Edicto Claudii Cæſaris redire in civitates ſuas debuiſſent, ne quis eorum Romæ, ſed omnes in Civitatibus ſuis cenſerentur.* Lege Doctiſſimi Præſulis *Danielis Huetii* Demonſtrationem Evangelicam, Propoſitione IX. Cap. IX. Ex quo reconditioris Eruditionis Promptuario hanc de Romanis Cenſibus Obſervationem deprompſi.

Cenſus ab Auguſto habiti.

Cenſus ab Auguſto factus quo tempore Chriſtus natus eſt.

à Luca vindicatur.

XLVIII. Cùm hic Cenſus peractus eſt, cujus *S. Lucas* meminit, altiſſimâ pace orbis univerſus fruebatur. De pace ab *Auguſto* parta ſcribit *Suetonius* in ejus Vita: *Janum Quirinum ſemel atque iterum à condita Urbe memoriam ante ſuam clauſum, in multo breviore temporis ſpatio, Terra Marique pace partâ ter clauſit.* Audiendus etiam ea de re *Oroſius* Libro VI. Cap. XXII. *Anno ab Urbe condita* DCCLII. *Cæſar Auguſtus ab Oriente in Occidentem, a Septentrione ad Meridiem, ac per totum Oceani circulum, cunctis Gentibus una pace compoſitis, Jani portas tertiò ipſe tunc clauſit. Quas ex eo per duodecim fere annos quietiſſimo ſemper obſeratas otio ipſa etiam rubigo conſignavit: Nec prius unquam niſi ſub extrema ſenectute*

Pax ab Auguſto parta.

Auguſti pulſata, Athenienſium ſeditione & Dacorum commotione patuerunt. Clauſis igitur Jani portis, Rempublicam, quam bello quæſiverat, pace nutrire atque amplificare ſtudens, Leges plurimas ſtatuit, per quas humanum genus libera reverentiâ diſciplinâ morem gereret. Domini appellationem ut homo declinavit. Huc referenda eſt Inſcriptio vetus Emeritæ, apud *Gruterum* pag. 149. IMP. CÆS. DIVI. F. AUG. PON. MAX. COS. XII. TRIBUNIC. POTEST. X. IMP. VIII. ORBE. MARI. ET. TERRA. PACATO. TEMPLO. JANI. CLUSO. ET. REP. PO. ROM. OPTIM. LEGIB. SANCTISS. INSTIT. REFOR. *Auguſto* imperante, toto orbe in pace compoſito, natus eſt, JESUS CHRISTUS Veteris Teſtamenti conſummator, & Novi Teſtamenti conditor.

Poëtæ illuſtres.

XLIX. *Auguſti* temporibus illuſtres Poëtæ floruere: Latinorum Princeps *Virgilius*, Mantuanus, *Æmilius Macer* Veronenſis, *Sextus Aurelius Propertius*, *Quintus Horatius Flaccus*, Lyricorum Princeps: *Tibullus* ob Elegiarum elegantiam & ingenii acumen gratus futurus, niſi caſtis auribus indignas obſcœnitas feciſſet: *Ovidius*, cujus Libri *Amorum* & *De Arte amandi* peſtilentem afflant auram caſtitati & bonis moribus, ideòque eorum lectio Chriſtianæ juventuti minimè permittenda.

Vaticinium Danielis de Romano Imperio.

L. Romanum Imperium in Statua illa Magna quæ *Nabuchodonoſori* per ſomnium viſa eſt, repræſentabatur tibiis ferreis, & pedibus quorum pars ferrea, pars fictilis erat, interprete *Daniele* Cap. II. *Et Regnum quartum erit velut ferrum. Quomodo ferrum comminuit & domat omnia, ſic comminuet & conteret omnia hæc. Porro quia vidiſti pedum, & digitorum partem teſtæ figuli, & partem ferream: Regnum diviſum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, ſecundùm quòd vidiſti ferrum miſtum teſtæ ex luto. Et digitos pedum ex parte ferreos, & ex parte fictiles: Ex parte Regnum erit ſolidum, & ex parte contritum. Quod autem vidiſti ferrum miſtum teſtæ ex luto, commiſcebuntur quidem humano ſemine, ſed non adhærebunt ſibi, ſicuti ferrum miſceri non poteſt teſtæ.* Imperium Romanum ferreis tibiis adumbratur, ob robur & firmitatem: Quòd inſtar ferri cætera Regna contriverit, Gentes univerſas domuerit, robore corporis & viribus prævalidas, ut Gallos, Germanos, Hiſpanos: Imperio potentes, ut Carthaginenſes: Majorum gloriâ, ſapientiâ & prudentiâ præſtantes, ut Græcos: Opibus & Militum copiis abundantes, ut Aſiaticos: Terrarum longinquitate remotas, ut Cappadoces, Ponticos, Armenos, Iberos, Albanos, Scythas: Oceano à noſtro orbe disjunctas, ut Britannos: Patrum ſuorum ſanctitate & ſuæ Legis Religione confiſas, ut Judæos. Digiti pedum ex parte ferrei, & ex parte fictiles ſignificant Romanum Imperium primò quidem robuſtiſſimum & validiſſimum fore; poſteriùs verò infirmum & invalidum. Et revera ferreum fuit uſque ad irruptionem Gothorum & aliarum Gentium Barbararum in Romanam Ditionem: Poſt hæc autem fictile terreumque fuit; quippe tunc majorem in modum Romani Imperii majeſtas deformari, minui amplitudo, potentia debilitari cœpta eſt. Vel, digiti ex parte ferrei, & ex parte fictiles, diviſionem Romani Imperii in multa Regna, multoſque Reges ſignificat, quorum alii majores & potentiores, alii minores & infirmiores ſunt futuri. Vel denique diviſio illa pedum in digitos partim ferreos, partim fictiles, feralia illa diſſidia ſignificat, bellaque civilia, quæ Romanam Rempublicam miſerè lacerarunt, ſub *Sulla* & *Mario*; *Pompeio* & *Julio Cæſare*; *Marco Antonio*, *Bruto*, & *Caſſio* Triumviris, & ipſo *Octavio* ſeu *Octaviano Cæſare*, & *M. Antonio*. Ad immanes quidem illas diſcordias inter Romani Imperii Principes tollendas, & ad mutuam inter eos concordiam firmandam connubia miſcuerunt. *Pompeius Juliam* filiam *Julii Cæſaris* uxorem duxit; *M. Antonius Octaviam Octavii* ſororem: Sed eæ conjunctiones, affinitates, & amicitiæ brevì diſſolutæ ac poſthabitæ ſunt, odiaque, diſſidia, & bella ſæviſſima conſecuta. Quod à *Daniele* prænuntiatum eſt his verbis: *Commiſcebuntur quidem humano ſemine, ſed non adhærebunt ſibi; ſicut ferrum miſceri non poteſt teſtæ.* Legantur *S. Hieronymus* Commentario in Cap. II. *Danielis*, & *Theodoretus* Lib. II. in eumdem Prophetam.

Idem Imperium *Danieli* in Viſione quatuor beſtiarum grandium aſcendentium de Mari, per beſtiam quartam repræſentatum eſt, Cap. VII. *Et ecce beſtia quarta terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis: Dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus ſuis conculcans: Diſſimilis autem erat cæteris beſtiis, quas videram antea, & habebat cornua decem.* Beſtiæ nomen non exprimit, quia ex plurimis Nationibus Romanorum Reſpublica conflata, orbis terrarum potita eſt: Quæ à Regibus primùm, deinde à Conſulibus & Tribunis Plebis, interdum à Dictatoribus, & Triumviris, denique ab Imperatoribus adminiſtrata eſt. Terribilis, mirabilis, & fortis nimis dicitur, quia Regnorum omnium potentiſſimum fuit Romanum Imperium. Dentes ferrei magni quibus cætera comedit & comminuit, tributorum gravitatem ſignificant, quæ Romani debellatis Gentibus impoſuerunt. Pedes, quibus reliqua conculcat, ſignificant Exercitus, à quibus non mediocres clades incolis & urbium & regionum exterarum ſunt illatæ. Omnibus beſtiis, quæ ante ipſam erant, diſſimilis erat quarta illa beſtia. Romanorum ſcilicet Imperium ſuperioribus omnibus Regnis potentius & illuſtrius evaſit. Cornua decem ſignificant ſub finem Imperii Reges decem ſurrecturos. Quos inter orietur *Antichriſtus* per *cornu parvulum* deſignatus, quia ex parva Judæorum Tribu naſcetur. Tria cornua radicitus evellet, id eſt, ex decem illis Regibus tres evertet. *Quaſi oculos hominis* habebit, quia prudentiâ & aſtutiâ carnali, diabolicâ, plurimos decipiet. *Os loquens ingentia*, eſt arrogantia & ſuperbia, qua *Homo* ille *peccati*, *filius perditionis extolletur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in Templo Dei ſedeat oſtendens ſe tamquam ſit Deus*, ut ait Apoſtolus II. *ad Theſſalonicenſes* II. Regnabit autem Antichriſtus tres annos cum dimidio, quibus conſummatis, Chriſtus Dominus potentiam ejus auferet, & conteret, & Iniquum illum interficiet Spiritu oris ſui. Sic beſtiæ quartæ ſignificationem *Daniel* Propheta explicat: *Beſtia quarta Regnum quartum erit in terra, quod majus erit omnibus Regnis, & devorabit univerſam terram, & conculcabit, & comminuet eam. Porro cornua decem ipſius Regni, decem Reges erunt: & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit. Et ſermones contra Excelſum loquetur, & Sanctos Altiſſimi conteret: & putabit quòd poſſit mutare tempora, & Leges: & tradentur in manu ejus uſque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis. Et Judicium ſedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & diſpereat uſque in finem.* Legantur *S. Hieronymus* & *Theodoretus* in Commentarius ejus loci.

LI.

Romani gloriæ, libertatis, & dominationis cupidi.

LI. Veteres Romanos ad tantum potentiæ faſtigium provexit cupido gloriæ, libertatis, dominationis, ut obſervat *Sanctus Auguſtinus* Libro v. *De Civitate Dei*, Cap. XII. *Veteres igitur primique Romani*, inquit, *quantùm eorum docet & commendat Hiſtoria, quamvis ut aliæ Gentes, exceptâ unâ Populi Hebræorum, Deos falſos colerent, & non Deo victimas, ſed Dæmoniis immolarent; tamen laudis avidi, pecuniæ liberales erant; gloriam ingentem, divitias honeſtas volebant: Hanc ardentiſſime dilexerunt, propter hanc vivere voluerunt, pro hac & mori non dubitaverunt. Cæteras cupiditates hujus unius ingenti cupiditate preſſerunt. Ipſam denique Patriam ſuam, quoniam ſervire videbatur inglorium, dominari verò atque imperare glorioſum, prius omni ſtudio liberam, deinde Dominam eſſe concupierunt.*

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM

VETERIS TESTAMENTI
SEXTÆ MUNDI ÆTATIS
DISSERTATIONES
SELECTÆ.

DISSERTATIO I.

DE PROPHETIS QUI TEMPORE BABYLONICÆ CAPTIVITATIS vaticinati ſunt.

ARTICULUS PRIMUS.

De Ezechiele.

Ezechielis genus, & ætas.

EZECHIEL Tribu Leviticâ oriundus, filius *Buzi* Sacerdotis; in Terra Sacera natus, *Jeremiæ* coævus; cum *Jechonia* Rege in Chaldæam deportatus eſt, ibique vaticinari cœpit juxta Fluvium *Chobar* anno quinto Tranſmigrationis, ætatis ſuæ trigeſimo, ut ipſe teſtatur Prophetiæ ſuæ Cap. 1. 1. 2. Cùm per annos viginti-duos Prophetico Munere functus eſſet, à Judice Populi Iſraël fertur interfectus, quòd eum, Populumque ob Idololatriam increparet: Ac in eadem ſpelunca ſepultus, in qua *Sem* & *Arphaxad* Abrahami progenitores, ad ripam Euphratis, quæ de loco ſepulturæ *Sem* & *Arphaxad* traditio ex Rabbinorum officina prodiiſſe videtur, quamvis hanc non improbaverit *Baronius*, nec è Martyrologio Romano expungendam duxerit. *Ezechielis* memoria in Martyrologiis *Bedæ*, *Flori*, *Notkeri*, *Uſuardi*, & Romano, die decimâ Aprilis celebratur.

Ezechielis Vaticinia.

Jeremiæ Vaticinia de excidio Templi & Urbis confirmavit concaptivis pœnitentibus, quòd ad *Jeremiæ* Vaticinium ſe ultrò Chaldæis tradidiſſent,

A & viderent adhuc Urbem Hieroſolymam ſtare, quam ille caſuram eſſe prædixerat. Judaico Populo in *Portentum* datus eſt, ut ipſe de ſe ait Cap. xxiv. Non verbis tantùm, ſed factis inſolitis vaticinatus. Obſidionem Jeruſalem juſſu Dei in latere deſcripſit. Super latus ſiniſtrum trecentis nonaginta diebus, ſuper dextrum verò quadraginta dormivit. Vilem cibum, ac fœdè confectum trecentis nonaginta diebus comedit, & aquam bibit in menſura. (*Ezechielis* iv.) Capillos & barbam raſit novaculâ acutiſſimâ, & in partes æquas diviſos, partem combuſſit, partem

B gladio concidit, partem in ventum diſperſit, ut imminentes Judæis, qui Hieroſolymis remanſerant, calamitates factis adeo ſtupendis portenderet (*Ezechielis* v.) Sic ſua convaſando, & egrediendo veſpere inſtar tranſmigrantis, velatis oculis, proximam *Sedeciæ* deportationem, & excœcationem à Chaldæis ſignificat. (*Ezechielis* xii.) Parabolis frequentibus utitur ad ſignificandas calamitates Regibus, Populoque imminentes. Parabola duarum aquilarum, & vineæ, deportationem Regis *Joachim* in Babylonem, & exaltationem *Sedeciæ* in ejus ſolium, & defectionem

ipſius *Sedeciæ* à *Nabuchodonoſore*, contra fœdus initum, & confugium ad *Pharaonem Ophram*, ſive *Vaphrem* exprimit, ac vehementer arguit. (*Ezechielis* xvii.) Sub Parabola leonis & leunculorum, *Joachaz* & *Joakim* captivitatem: illius à Rege Ægypti, iſtius à Rege Babylonis, inferendam prædicit. (*Ezechielis* xix.) Quæ Prophetia impleta legitur iv. *Regum* xxiii. & xxiv. Sub Parabola duarum inſignium Meretricum, *Oolla* & *Ooliba*, & punitionis earum ob adulteria, *Samaria*, quæ nomine *Oolla* ſororis majoris; & *Jeruſalem*, quæ nomine *Ooliba* ſororis minoris ſignificatur, Idololatriam reprehendit: Duas Tribus, quæ decem aliarum impietatem imitatæ ſunt, à Gentibus, à quibus Idololatriam didicere, amatorum nomine ſignificatis, exſcindendas prænuntiat. (*Ezech.* xxiii.) Parabolâ ollæ carnibus electis plenæ, & igni admotæ, conſumtionis carnium, & rubiginis, quæ nec per ignem ab eâ ablata eſt, conſumtionem Populi ab hoſtibus ſignificat, & pertinaciam in peccatis, à quibus nec divinâ ultione imminente mundatur. (*Ezechielis* xxiv.) Parabola de ipſius Prophetæ uxore, quam flere prohibetur, ſignificat domum Iſraël in exitium tradendam, filioſque ejus trucidandos, nullo ſequente luctu in communi clade. Reductio filiorum Iſraël è Captivitate, & poſt reditum proſperitas, aridorum oſſium mox reviviſcentium figurâ ſignificatur. (*Ezech.* xxiv.) Urbis & Templi futuram inſtaurationem prædicit, ac divini cultûs præſcribit renovationem & ordinem. (*Ezechielis* xl. & *ſequentibus.*) A *Sancto Hieronymo* Præfatione in Librum xiv. Commentariorum, *Ezechielis* Prophetia vocatur *Scripturarum Oceanus*, & *myſteriorum Dei Labyrinthus*, propter Viſionum ſublimitatem, quibus Dei & Angelorum proprietates, Chriſtique Myſteria adumbrata ſunt per currum Cherubim, per rotas oculatas, quaternas animalium facies, firmamentum, cryſtallum, electrum, ignem, virum indutum lineis, ſigno *Thau* pios in Urbe Jeruſalem notantem, quo à cæde ſerventur, & prunas ignis accipientem de medio rotarum quæ ſunt ſubtus Cherubim, eaſque ſupra Civitatem effundentem (*Ezech.* i. ix. x.) *De Gog & Magog* vaticinatur, & de eorum irruptione in Iſraëlitas cum ingenti Exercitu, deque eorum excidio. His omnibus ſignificantur hoſtes Judæos afflicturi ante Chriſti adventum, necnon hoſtes Eccleſiæ, noviſſimis temporibus eam infeſtaturi. (*Ezech.* xxxviii. xxxix.) Confer cum *Apocalypſis* xx. 7. Harum Prophetiarum obſcuritas in cauſa fuit, ut *Ezechielis* exordium & finem ante annum ætatis trigeſimum, quæ Sacerdotalis Miniſterii erat ætas, apud Hebræos legere nemo permitteretur, uti nec Principia Geneſeos, nec Canticum Canticorum, teſte *S. Hieronymo* in Proœmio Libri primi Commentariorum ad *Euſtochium* Virginem.

Ezechielis Vaticinia de Christo & Ecclesia.

II. De Chriſto & Eccleſia præclara ſunt apud *Ezechielem* Vaticinia, Capite præſertim trigeſimo-quarto, ubi Deus reprehensâ Paſtorum Iſraël negligentiâ & avaritiâ, qui ſemetipſos, non gregem Domini paſcebant, quod infirmum fuerat non conſolidabant, quod ægrotum erat non ſanabant, quod confractum non alligabant, quod abjectum non reducebant, quod perierat non quærebant; ſed cum auſteritate & potentiâ ovibus imperabant: Se iis amoris curam gregis ſui ſuſcepturum promittit, oveſque ſuas viſitaturum, congregaturum, ſanaturum, & in paſcua uberrima deducturum, ubi requieſcent & accubabant. Tum ſubdit: *Et ſuſcitabo ſuper eas Paſtorem unum, qui paſcat eas, ſervum meum David: Ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in Paſtorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum: & ſervus meus David Princeps in medio eorum: Ego Dominus locutus ſum. Et faciam cum eis pactum pacis ...... Et erunt in Terra ſua abſque timore: & ſcient quia ego Dominus, cum contrivero catenas jugi eorum, & eruero eos de manu imperantium ſibi ... Et ſuſcitabo eis germen nominatum: Et non erunt ultra imminuti fame in Terra, neque portabunt ultra opprobrium Gentium. Et ſcient quia ego Dominus Deus eorum cum eis, & ipſi Populus meus domus Iſrael, ait Dominus Deus. Vos autem greges mei, greges paſcuæ meæ, homines eſtis, & ego Dominus Deus veſter, dicit Dominus Deus.* Unus ille Paſtor, quem Deus ſe ſuſcitaturum pollicetur, eſt Chriſtus Jeſus, qui de ſe-ipſo ait Joannis x. *Ego ſum Paſtor bonus. Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis ..... Et alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili: Et illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum Ovile, & unus Paſtor.* Hic ſervus Dei, ſecundùm quòd formam ſervi dignatus eſt aſſumere, ut ait Apoſtolus ad *Philippenſes* Cap. ii. 7. *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe æqualem Deo. Sed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens.* David appellatur, quia ex domo & familia *Davidis* oriundus. Non ſolùm Paſtor fuit, ſed & Princeps, ut ex Angeli verbis ad *Mariam* Virginem liquet Lucæ i. 32. 33. *Dabit illi Dominus Deus ſedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum: Et Regni ejus non erit finis.* Et ex verbis S. Petri Actuum v. Cap. Verſ. 30. 31. *Deus Patrum noſtrorum ſuſcitavit Jeſum, quem vos interemiſtis, ſuſpendentes in ligno. Hunc Principem & Salvatorem Deus exaltavit dexterâ ſuâ ad dandam pœnitentiam Iſraeli, & remiſſionem peccatorum.* Princeps in medio Populi datus eſt, ſecundùm illud Joannis i. *Medius veſtrûm ſtetit, quem vos neſcitis.* Fecit cum hominibus pactum pacis, qui dixit Joannis xiv. *Pacem meam do vobis: pacem meam relinquo vobis.* Unde & S. Paulus ad *Epheſios* Cap. ii. 14. de Chriſto Jeſu ait: *Ipſe eſt pax noſtra.* Ipſe contrivit catenas jugi eorum, & eruit eos de manu Imperantium, de Diaboli nimirum ſervitute, de pravarum cupiditatum & vitiorum tyrannicâ dominatione. *Germen* illud *Nominatum*, quod ſe ſuſcitaturum Deus pollicetur, eſt Chriſtus Jeſus, de quo Iſaiæ xi. 1. *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet ... In die illa radix Jeſſe, qui ſtat in ſignum Populorum, ipſum Gentes deprecabuntur.* Unde Chriſtus de ſe ait, Joannis xv. 5. *Ego ſum vitis vera, vos palmites.* Chriſtiani, à divino illo germine nomen adepti, non ſunt imminuti, orbem enim Terrarum impleverunt, & Chriſti Corpore & Sanguine, Deique Verbo, quod ubique prædicatur, nutriti, famem ultra non patiuntur, nec Gentium opprobriis ampliùs vexantur, dicentium, *Ubi eſt Deus eorum?* Dominus quippe cum eis, ipſe qui dixit Matthæi xxviii. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* Et ipſi Dei Populus facti ſunt, domus Iſraël, non ſecundùm carnem, ſed ſecundùm fidem, cujus lumine Deus videtur, quantùm in hac mortali vitâ videri poteſt. Utque non ad Judæos ſolùm, ſed ad omnes homines hæc Prophetia pertinere intelligatur, ſubdit Propheta: *Vos autem greges mei, greges paſcuæ meæ, homines eſtis, & ego Dominus Deus veſter.* Lege *S. Hieronymum* & *Theodoretum* in Commentariis. Hoc Vaticinium cùm ad Meſſiam referant *Aben Ezra*, & *David Kimchi*, mirum

Grotius refellitur.

eſt quòd *Grotius* de uno *Zorobabele*, cum Ju-
dæis imperitioribus interpretetur, cujus tempo-
ribus *Pactum* illud *Pacis* celebratiſſimum, & hæ-
bitatio in Terra *abſque timore* non convenit. Ve-
terem certè crambem *Grotius* recoxit, illud com-
mentum ſuſcitans & amplexus, quod olim à
Theodoreto luculentè confutatum eſt *Libro* XIII.
Commentariorum in Ezechielem, ad Caput XXXIV.
Ego verò, inquit, *Judæos quidem uſitato more
deſipere nihil novi arbitror: admiror autem quòd
ex noſtris audeant quidam omnia hæc de Zoroba-
bel accipere, cùm non intelligant, eorum quæ di-
cta ſunt plurima iis eſſe contraria, quæ ab illo geſ-
ta ſunt.... Ille enim è Babylone reverſus, cùm
cupiſſet Sacrum Dei Templum rurſus ædificare, à
finitimis Gentibus prohibitus eſt operi finem impo-
nere. Quare cùm ſex & quadraginta præteriiſſent
anni, & ſecundùm antiquam Hiſtoriam, & ſecun-
dùm Evangeliorum teſtimonium, ſolum Templum
recens factum eſt: Poſt verò alios duos & octoginta
annos Urbs Muros recepit, quos Nehemias erexit
altero & trigeſimo Artaxerxis Regni. Docetque nos
Eſdræ Hiſtoria, tantum metum ædificantes invaſiſ-
ſe, ut cogerentur arma geſtantes ædificare, eodem-
que tempore & lapides afferre, & in hoſtes tela
» jaculari. Quomodo igitur his conveniunt*, Non
» erit qui exterreat eos; *vel*, Suſcitabo eis
» plantam pacis, *vel*, Non erunt pauci in nu-
» mero? *Docet item nos rurſùs Eſdras, multo la-
bore Nehemiam Sacerdotibus perſuaſiſſe, ut deſi-
nentes in agris degere, Urbem incolerent, & alia
ſimiliter diſcendi ſtudioſis facile eſt Hiſtoria appo-
nere, diſcrepantiamque percipere. Igitur aliqua illis
conveniunt, plurima vero orbis terrarum ſaluti.*

Huic *Ezechielis* Vaticinio geminum eſt illud
Capitis trigeſimi-ſeptimi, 21. & ſeq. *Hæc dicit
Dominus Deus: Ecce ego aſſumam filios Iſrael de
medio Nationum, ad quas abierunt: & congrega-
bo eos undique, & adducam eos in humum ſuam.
Et faciam eos in Gentem unam in terra in Mon-
tibus Iſrael, & Rex unus erit omnibus imperans.*
Hæc Prophetia exitum conſecuta eſt ſecundùm
figuram in *Zorobabel*, accuratè autem & verè
in Chriſto Jeſu. *Neque enim Rex fuit Zoroba-
bel, ſed Populi, atque Exercitûs Ductor*, (inquit
Theodoretus in Commentario hujus loci.) Per-
git Propheta: *Et non erunt ultra duæ Gentes, nec
dividentur ampliùs in duo Regna.* Id in Chriſto
Jeſu impletum, *Qui fecit utraque unum, & me-
dium parietem maceriæ ſolvens, inimicitias in carne
ſuâ: Legem mandatorum decretis evacuans, ut duos
condat in ſemetipſo in unum novum hominem, fa-
ciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo
per Crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo.*
Qui, *veniens evangelizavit pacem* iis *qui longè*
erant, *& pacem iis qui prope. Quoniam per ipſum
habemus acceſſum ambo in uno Spiritu ad Patrem:*
Ut ait S. Paulus *Epheſ.* Cap. II. Subdit Prophe-
ta: *Neque polluentur ultrà in Idolis ſuis, & abo-
minationibus ſuis, & cunctis iniquitatibus ſuis: Et
ſalvos eos faciam de univerſis ſedibus in quibus pec-
caverunt, & emundabo eos: & erunt mihi Populus,
& ego ero eis Deus. Et ſervus meus David Rex
ſuper eos, & Paſtor unus erit omnium eorum: In
judiciis meis ambulabunt, & mandata mea cuſto-
dient, & facient ea. Et habitabunt ſuper terram,
quam dedi ſervo meo Jacob, in qua habitaverunt
Patres veſtri: & habitabunt ſuper eam ipſi, & filii
eorum, & filii filiorum eorum, uſque in ſempiter-
num: & David ſervus meus Princeps eorum in per-
petuum. Et percutiam illis fœdus pacis, pactum
ſempiternum erit eis: & fundabo eos, & multipli-
cabo, & dabo ſanctificationem meam in medio eo-
rum in perpetuum. Et erit Tabernaculum meum in*

A *eis: & ero eis Deus, & ipſi erunt mihi Populus.
Et ſcient Gentes quia ego Dominus Sanctificator Iſ-
rael, cùm fuerit ſanctificatio mea in medio eorum
in ſempiternum.* Quem locum tractans *Theodore-
tus*, Commentum illud Judaicum diſertè refel-
lit, quod *Grotius* amplecti maluit, quàm hoc
Ezechielis Vaticinium Chriſto & Eccleſiæ vindi-
care. *Dicant*, inquit, *Judæi, quis ſempiternus ip-
ſorum Rex ſit, qui David appelletur. Nequaquam
enim Zorobabeli hujuſcemodi appellationes conveni-
re, ipſi quoque confitebuntur. Primùm enim haud
regnavit ille, ſed Populi Ductor fuit: Deinde etiam
B illud ipſum Imperium morte finitum eſt. Quòd ſi de
genere Davidico hunc ſempiternum intelligunt Da-
vid, oſtendant David genus regnare. Quòd ſi præ-
ter Regnum ipſum quoque David genus incertum
eſt, in præſenti duorum alterum neceſſe eſt, vel fal-
ſam Prophetiam opinari, vel Domini Chriſti ex Da-
vid ſecundùm carnem nati Regnum adorare. Verùm
à mendacio vacuam eſſe Prophetiam, ipſi itidem
fatebuntur. Quòd ſi vera eſt, quemadmodum men-
dacii expers eſt, neque videmus aliud Judæorum Re-
gnum, neque inſuper ipſum genus David clarum eſt
& perſpicuum; & ipſe regnat, ut ex David ſecun-
C dùm carnem, Filius autem Dei ſecundùm Divini-
tatem, & ſempiternum obtinet Imperium: Perſpi-
cua & aperta eſt, & illorum deliratio perfidiaque,
& noſtra Dei cognitio. Confirmantur enim quæ dicta
ſunt in iis quæ ſequuntur. Etenim*, Et diſponam, «
inquit, ipſis teſtamentum pacis, teſtamentum «
æternum erit cum ipſis. *Oſtendant igitur nobis*, «
*vel pacis, vel ſempiternum teſtamentum: At non
poterunt, cum utroque privati ſint: Nobis autem
utrumque dedit Dominus. Namque & ſempiterna
nobis bona pollicitus eſt, & id nobis eſt elargitus,
ut cum ipſo reconciliaremur.* Ipſe enim eſt pax « 1. Tim. 2. 5.
D noſtra, *ſicut auctor eſt Divus Apoſtolus: Et rur-* «
ſùs: Unus ac Mediator, Deus homo, Chriſtus «
Jeſus, qui dedit ſeipſum redemptionem pro «
omnibus. *Et quæ ſequuntur item iis conſentiunt* «
quæ dicta ſunt. Et ordinabo eos, *inquit*, & «
multiplicabo eos, & ponam Sancta mea in «
medio ipſorum in ſæculum, & erit Taberna- «
culum meum in eis: Et ero ipſis Deus, & ipſi «
erunt mihi Populus. *Atqui deſertum Templum* «
*& quæ antiquitus Sancta erant. Quomodo igitur
promiſit ſe poſiturum Sancta ſua in medio ipſorum
in ſæculum, & Tabernaculum ſuum in ipſis? Igi-
E tur cùm neque horum cernamus eventum, ſecundùm
Judæorum ſententiam, noverimuſque ſpiritalium ver-
borum veritatem, ita hæc intelligemus, ut iis con-
gruant, quæ ante interpretati ſumus. Habemus
enim etiam rerum ipſarum conſentiens teſtimonium.
Nec enim ſolùm ſancta Domus Dei, ſed etiam di-
vina Altaria omnibus hominibus donata ſunt: Nec
ſolùm iis qui ex Gentibus, verum etiam iis qui ex
Judæis credidere: & unus idemque & horum & il-
lorum Deus nuncupatur.* Ipſe enim, *inquit*, Do- «
minus omnium, dives in omnes qui invocant «
illum. *Meritò ſubjecit:* Et cognoſcent Gentes «
F quia ego ſum Dominus, ſanctificans eos, cùm «
ſint Sancta mea in medio ipſorum in ſæculum. «
*Reverà enim per eos qui ex Judæis credidere, etiam
Gentes cognitionis Dei lumen exceperunt: Ex Ju-
dæis enim divini Apoſtoli, & primi Apoſtolorum
Diſcipuli, & ex Propheticis Libris qui apud Ju-
dæos cuſtodiebantur, quæ ad Salvatorem noſtrum
Chriſtum pertinent, percipientes, divino præconio
Gentes credidere. Quamobrem Divus quoque Apo-
ſtolus, inſeri qui ex Gentibus crederent, dixit, in
pià Judæorum radice, frangique & ab hac radice
ſeparari eos, qui è Judæis minimè crederent. Salu-
te igitur Judæis, inquit, primùm ſuppeditatâ, co-
goſcent Gentes quia ego ſum Dominus ſanctificans*

eos. Ex Judæis enim Dominus Chriſtus ſecundum carnem, apud Judæos Crux, Sepulchrum, Reſurrectio, ex Judæis Apoſtoli primique Præcones. Meritò igitur Gentes per hos ſalutem conſequuntur. Cùm itaque Templum illud quod à *Zorobabele* extructum eſt, Romano igne ſuccenſum ſit, Vaticinium illud *Ezechielis* ad Eccleſiam, & ad tempora Jeſu Chriſti Salvatoris noſtri referendum eſt: Quando Tabernaculum ejus poſitum eſt in Eccleſia, ubi factus eſt Deus noſter, & nos Populus ejus, imò Templum ejus: Unde S. Paulus II. ad *Corinthios* VI. 16. ait: *Vos eſtis Templum Dei vivi, ſicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi Populus.* Legatur *S. Hieronymus* in Commentar is. & *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXXIV. ubi Vaticinium iſtud *Ezechielis* Chriſto & Eccleſiæ vindicant.

Ezechielis Prophetia in duos Libros olim diviſa.

III. *Ezechielem duos Libros conſcriptos reliquiſſe*, *Joſephus* teſtatur Libro X. *Antiquitatum*, Cap. VI. Unde vel alter interiit, vel, (quod veriſimilius eſt) unicus ille, quem habemus, *Ezechielis* Liber, in duas partes *Joſephi* ætate diſtinctus erat. Huic Libro fidem facit Siracides *Eccleſiaſtici* Cap. XLIX. 10. *Ezechiel qui vidit conſpectum gloriæ, quam oſtendit illi in curru Cherubim. Nam commemoratus eſt inimicorum in imbre, benefacere illis qui oſtenderunt rectas vias.* Reſpexit ad Caput I. *Ezechielis*, & ad Verſ. 18. Capitis X. cujus hæc ſunt verba: *Et egreſſa eſt gloria Domini à limine Templi, & ſtetit ſuper Cherubim. & elevantia Cherubim alas ſuas, exaltata ſunt à terra coram me, & illis egredientibus rotæ quoque ſubſecutæ ſunt.* Item ad illud XIII. Capitis: *Et erumpere faciam ſpiritum tempeſtatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit, & lapides grandes in ira in conſumtionem.*

Liber Ezechielis vindicatur contra Theologo-Politicum Diſſertatorem.

IV. Tractatus *Theologico-Politici* temerarius Autor Librum *Ezechielis* genuinum ipſius Opus non eſſe contendit, ſed majoris Operis fragmentum, his fretus ratiunculis. Prima, quòd à conjunctione connexivâ incipiat, *Et factum eſt.* Secunda, quòd annum trigeſimum notet, *In trigeſimo anno:* Unde colligitur *Ezechielem* res quoque ſuperioribus annis à Deo ſibi præmonſtratas ſcriptis mandaſſe. Tertia, quòd Verſ. 3. Capitis primi dicatur: *Fuerat ſæpe verbum Dei Ezechieli filio Buzi Sacerdoti in Terra Chaldæorum.* Quarta, quòd *Joſephus* Libro X. *Antiquitatum*, Cap. X. ſcribat, *Ezechielem* prædixiſſe futurum ut *Sedecias* Babylonem non videret: Id porro in eo, quem habemus, *Ezechielis* Libro non legitur; imò Babyloniam ducendum prænuntiat Cap. XVII. Sed iſtarum Objectionum vanitatem Reſponſiones oſtendent.

Ad primam reſpondetur, Librum *Joſue*, Prophetiam *Jonæ*, & Librum I. *Machabæorum*, à conjunctione connexivâ, *Et*, pariter incipere, quæ vim copulæ non ſemper habet apud Hebræos, ſed ornatûs gratiâ, vel aliis de cauſis interdum adhibetur, ut obſervant Linguæ Sacræ periti.

Ad ſecundam reſpondetur, Trigeſimum annum initio Prophetiæ *Ezechielis* adſcriptum ætatem Prophetæ deſignare, ut vult *S. Hieronymus Præfat. in Ezech.* Unde concluditur ante annum ætatis trigeſimum vaticinatum non fuiſſe. Vel ab anno decimo-octavo *Joſiæ*, quo *Helcias* ſummus Hebræorum Pontifex Librum Legis in Templo invenit, trigeſimum annum & conſequentes Propheta numerat, ut ait idem *S. Hieronymus* in Commentario Capitis I. Quæ etiam *Jonathanis* & *R. Davidis Kimchi* ſententia eſt. Alii trigeſimum annum Jubilæi à Propheta indicatum ſenſerunt, quam opinionem *Theodoretus* rejicit, annum quintum deportationis *Jechoniæ* cum vigeſimo quinto Jubilæi concurrere ex Annalium fide oſtendens. Alii, ut ipſe *Theodoretus*, Captivitatis annum trigeſimum notari volunt, non quidem ab ipſius Captivitatis exordio, nam ante tredecim dumtaxat annos cœpta erat, ſed ab ejus denuntiatione per *Holdam* Prophetiſſam anno octavo-decimo Regni *Joſiæ*; ut habetur IV. *Regum* XXII. 15.

Ad tertiam reſpondetur, Vocem illam *ſæpe*, aut æquivalentem, nec in Latina *S. Hieronymi* Verſione, nec in Hebræo Textu, nec in Verſionibus LXX. Interpretum, Syriaca, Arabica, aut Chaldaica Paraphraſi, Verſu 3. primi Capitis haberi: Nec præteritum pluſquam perfectum, *fuerat*; ſed præteritum perfectum exprimi in Hebræo, in Verſionibus Græca, & Latina, & Chaldaica Paraphraſi, *Factum eſt verbum Domini ad Ezechielem.* Vel, *Fuit ſermo Domini ad Ezechielem* (ut in Syriaca & Arabica.) Unde perperam colligitur *Ezechielem* antea fuiſſe vaticinatum.

Ad quartam reſpondetur, Certò non conſtare utrum omnia *Ezechielis* Vaticinia literis mandata ſint; aut quòd omnia quæ literis mandavit, eo contineantur Libro, quem præ manibus habemus. Illa itaque prædictio ad *Sedeciam* pertinens, de quâ *Joſephus* (ſi verè ab *Ezechiele* prolata eſt) aut voce tenus edita, aut per Nuntios, vel Epiſtolam ſignificata, non in Librum Propheticum relata fuit. Ut ut eſt, hæc duo Vaticinia inter ſe non pugnant, futurum ut *Sedecias* Babylonem non videat, & tamen Babylonem ducendum. Babylonem enim deportatus eſt poſtquam oculis privatus fuit, adeóque Babylonem non vidit. Sic utrumque Vaticinium impletum eſt.

V. Objicit Autor Tractatûs Theologico-Politici, *Moſis* & *Jeremiæ* pronuntiatis repugnare, quod legitur *Ezechielis* XVIII. Cap. *Et factus eſt ſermo Domini ad me dicens: Quid eſt quod inter vos parabolam vertitis in proverbium iſtud in Terra Iſrael, dicentes: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt? Vivo ego, dicit Dominus Deus, ſi erit ultra vobis parabola hæc in proverbium in Iſrael. Ecce omnes animæ meæ ſunt: Ut anima patris, ita & anima filii mea eſt: Anima quæ peccaverit, ipſa morietur.* Et verſ. 20. *Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: Juſtitia Juſti ſuper eum erit, & impietas impii erit ſuper eum.* At *Moyſes* Exodi XXXIV. 7. docet Deum paternorum ſcelerum pœnas à nepotibus & pronepotibus expetiturum; *Dominator Domine Deus...... Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus in tertiam & quartam progeniem.* Et *Exodi* XX. 5. Deus ipſe ait: *Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me.* Et Jeremias Cap. XXXIV. Prophetiæ ſuæ, Verſ. 18. *Qui facis miſericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in ſinum filiorum poſt eos.*

Reſpondetur, Ex ipſo *Moyſe* expreſſum eſſe illud *Ezechielis* Oraculum, Deuteronomii XXIV. 16. *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, ſed unuſquiſque pro peccato ſuo morietur.* Quod ab Autoribus Sacris Libri IV. *Regum* Cap. XIV. 6. & Libri II. *Paralipomenon* XXV. 4. repetitur. Nec tamen ulla *Moyſis* ſecum-ipſo, aut *Ezechielis* cum *Moyſe* & *Jeremia* pugna eſt. Deus enim per *Moyſem* Exodi XX. & XXXIV. & per *Jeremiam* ait ſe paternorum criminum pœnas

nas à filiis & nepotibus expetiturum, ſi filii paternam impietatem imitentur, & criminum ipſorum menſuram impleant & cumulent: Per eumdem verò *Moyſen Deuteronomii* xxiv. & per *Ezechielem* negat futurum ut filii parentum delicta luant immeriti, ſi illa exectentur, & piè juſtéque vivant. Id ex totius Capitis ſerie perſpicuum eſt, & ex *Sancti Hieronymi* interpretatione. Conciliantur & aliâ ratione hæc loca: Quæ enim Deum paternorum ſcelerum pœnas à nepotibus & pronepotibus expetiturum denuntiant, de pœnis temporariis, & quidem corporis duntaxat intelligenda ſunt: Quæ autem filios & nepotes parentum & majorum ſuorum delicta luituros negant, de pœnis animæ, & æternis maximè ſunt explicanda: Unde *Ezechiel* ait, *Anima quæ peccaverit, ipſa morietur.* Sic explicat *S. Auguſtinus* Epiſtola olim LXXV. nunc CCL. ad *Auxilium* juvenem Epiſcopum, quâ oſtendit ob unius delictum totam familiam excommunicari non poſſe, & hortatur ut præcipitem Anathematis ſententiam in *Claſſicianum*, totamque ejus domum latam reſcindat.

ARTICULUS II.

De Daniele Propheta.

Danielis genus, ætas, vitæ ratio, Vaticinia.

I. DAniel ex Tribu Juda, & Regio ſemine oriundus, adoleſcens ac penè puer Babylonem à *Nabuchodonoſore* Chaldæorum Rege cum *Joakim* Rege Juda tranſlatus eſt, anno ejuſdem *Joakim* tertio completo ſive quarto inchoato, ut conſtat ex Cap. 1. *Danielis* 1. collato cum vigeſimo-quinto Jeremiæ 1. Eunuchus factus, & cum *Anania*, *Miſaele* & *Azaria* Eunuchorum D Præpoſito commendatus, pro ſe & ſociis obtinuit ut ſolis leguminibus veſcerentur, & aquam biberent, ne cibis regiis polluerentur: Quos Deus cæteris pueris, qui cibo regio alebantur, vegetiores effecit. In literis & lingua Chaldæorum eruditi, in Regiorum Satraparum numerum adſcripti ſunt, quos Rex omnibus Magis & Ariolis decuplò ſapientiores & doctiores invenit. *His enim dedit Deus ſcientiam & diſciplinam in omni Libro & Sapientiâ: Danieli autem intelli*E*gentiam omnium viſionum & ſomniorum.* Dan. 1. Summam ſapientiæ famam ex admirabili *Suſanna* liberatione conſecutus eſt. Sub *Nabuchodonoſore*, *Evilmerodacho*, *Nerigliſſoro*, *Baltaſſare*, *Dario Medo* Babyloniæ Regibus, & *Cyro* Perſarum Rege floruit. Danielis 1. 21. *Fuit autem Daniel uſque ad annum primum Cyri Regis.* Imò anno tertio Regni ejus in vivis erat, & vaticinabatur, ut conſtat ex Capite decimo. *Nabuchodonoſoris* & *Baltaſſaris* ſomnia viſaque prophetico ſpiritu eſt interpretatus, futuraſque rerum converſiones & Imperiorum interitus prædixit. (*Danielis* 11. VII. F XI.) Omnibus Babyloniæ Provinciis à *Nabuchodonoſore* præpoſitus, & centum viginti Satrapis totius Regni à *Dario Medo* præfectus, à veri Dei cultu, avitaque Religione dimoveri nuſquam potuit. Auream *Nabuchodonoſoris* ſtatuam adorare recuſarunt *Ananias*, *Miſaël*, & *Azarias* Danielis ſocii: unde in fornacem ignis ardentis miſſi ſunt: ex qua Deo ſervante egreſſi ſunt illæſi. Daniel verò bis in foveam leonum eſt immiſſus, prima vice ſub *Evilmerodacho*, cùm jam *Cyrus* Perſide quidem, ſed nondum Babylone regnaret, quòd fraudibus Sacerdotum *Beli* detectis, ejuſdem falſi Numinis Idolum & Templum evertiſſet: Alterâ A ſub *Dario Medo*, cùm Edicto, quo ſancitum erat, ut nemo homo rogaret quemquam de Diis & hominibus uſque ad dies triginta, niſi ipſum Regem, non paruiſſet: ſed nihilominus in cænaculo ſuo, feneſtris apertis contra Jeruſalem, ter ſingulis diebus procumbens, Deum Iſraël adoraret, laudaretque pro more ſolito. Primâ vice in fovea leonum ſeptem diebus concluſus, & ab *Habacuc* Propheta, quem Angelus è Judæa Babylonem portavit, paſtus eſt. (*Danielis* XIV.) Altera vice unâ tantùm die in lacu manſit. Rex enim *Darius* primo diei ſequentis diluculo feſtinus ad lacum leonum perrexit, illæſumque eduB ci juſſit. (*Danielis* VI.) Suſis obiiſſe videtur, ibique ſepultum, *Benjamin Tudelenſis*, & *Abulfaragius* tradunt. Minùs veriſimile quod ſcribunt *Pſeudo-Epiphanius*, & *Pſeudo-Dorotheus*, Babylone defunctum, & in ſpelunca Babylonica ſepultum: Cùm anno tertio *Cyri* in Suſiana eſſet, ut ex Capite decimo conſtat, tuncque provectâ jam ſenectute, nec deinceps Babylonem regreſſus in Scriptura Sacra, aut apud bonos Autores legatur. Turrim admirabilem *Ecbatanis* Mediæ ab ipſo extructam, ad ſuam uſque ætatem ſuperſtitem, in qua Medorum, Perſarum, & Partho C rum Reges ſepelirentur, ejuſque cuſtodiam Judæo Sacerdoti creditam, *Joſephus* teſtatur Libro X. *Antiquitatum* Cap. XII. Eadem refert *S. Hieronymus*, & *Joſephum* teſtem appellat, à quo nihilominus diſſentit, Turrim illam à *Daniele* Suſis extructam, fallente memoriâ ſcribens, Commentario in Caput octavum *Danielis*.

Liber Danielis quâ linguâ editus? ejus Verſiones.

II. Chaldaico primùm Idiomate ſcriptus eſt Liber *Danielis*, ut *S. Hieronymus* docet Præfatione in hunc Librum, quæ eſt Epiſtola CXX. Hebraicè deinde editus eſt à Judæis è Captivitate reducibus, in gratiam ſuæ Gentis, idque publicâ auctoritate. Græcè poſtea, ſive à Septuaginta Interpretibus, ſive (quod probabilius *S. Hieronymo* viſum eſt) ab Anonymo quodam non ſatis Chaldaicæ linguæ perito, cujus Verſio propterea, utpotè multùm à veritate diſcordans, ab Eccleſia repudiata eſt. Eumdem Librum Græcè reddiderunt *Aquila*, *Theodotion*, & *Symmachus*. Verſionem *Theodotionis* uſu ſuo conſecravit Eccleſia. Denique *S. Hieronymus* illum ex Chaldaico ſummo labore Latinum fecit.

Danielis Vaticinia de Chriſto & Eccleſia.

III. Illuſtria de Chriſto Jeſu vaticinia *Daniel* edidit. Chriſtum, ejuſque Regnum ſignificat lapis ille de Monte ſine manibus abſciſſus, qui poſt comminutam ſtatuam illam grandem ex variis metallis conflatam, & extremis pedibus fictilem, in tantum Montem excrevit, ut orbem univerſum repleret. Quo Regnum portendi docuit Propheta nullis unquam mutationibus obnoxium, ſed æternum, & univerſa terræ Regna non ope humanâ, ſed divinâ virtute everſurum. Cap. II. 34. & ſeq. *Videbas ita, donec abſciſſus eſt Lapis de Monte ſine manibus: & percuſſit ſtatuam in pedibus ejus ferreis, & fictilibus, & comminuit eos. Tunc contrita ſunt pariter ferrum, teſta, æs, argentum, & aurum, & redacta quaſi in favillam æſtivæ areæ, quæ rapta ſunt vento: Nulluſque locus inventus eſt eis: Lapis autem, qui percuſſerat ſtatuam, factus eſt Mons magnus, & implevit univerſam terram* Verſ. 44. & 45. *In diebus autem Regnorum illorum ſuſcitabit Deus Cœli Regnum, quod in æternum non diſſipabitur, & Regnum ejus alteri Populo non tradetur: Comminuet autem, & conſumet univerſa Regna hæc: & ipſum ſtabit in æternum. Secundum quod vidiſti, quod de Monte abſciſſus eſt lapis ſine manibus, & comminuit teſtam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Deus magnus oſtendit Regi quæ*

ventura ſunt poſtea, & verum eſt ſomnium: & fidelis interpretatio ejus. Lapidis typo Chriſtum ſignificari, Lapidis (inquam) quem reprobaverunt ædificantes, qui factus eſt in caput anguli; itemque Montis in vertice Montium præparati, ad quem Gentes confluent univerſæ, ex aliis Scripturæ locis compertum eſt. Regnum ejus univerſa Regna domiturum, ſibique ſubjecturum, Pſalmo II. prædicitur: *Reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos...* Iſaiæ LX. 12. *Gens & Regnum quod non ſervierit ſibi, peribit, & Gentes ſolitudine vaſtabuntur.* Chriſti Jeſu Regnum æternum fore Angelus *Mariæ* Virgini Dei nomine pollicetur, Lucæ I. 31. *Regnabit in Domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis.* Hoc *Danielis* Vaticinium brevi illo, ſed luculento commentario *S. Hieronymus* illuſtrat. *In fine autem horum omnium Regnorum, abſciſſus eſt lapis Dominus atque Salvator, ſine manibus, id eſt, abſque coitu, & humano ſemine, de utero virginali, & contritis omnibus Regnis, factus eſt Mons magnus & implevit univerſam terram: Quod Judæi, & impius Porphyrius malè ad Populum referunt Iſrael, quem in fine ſæculorum volunt eſſe fortiſſimum, & omnia Regna conterere, & regnare in æternum.* Illud quidem Vaticinium *Danielis* in primo Chriſti adventu impleri cœptum, ſed in ſecundo tandem omni ex parte implendum *Theodoretus* interpretatur, quòd naſcente Chriſto everſum non fuerit, imo floruerit magis Romanum Imperium. Atque hæc ejus expoſitio confirmari videtur Apoſtoli ſententiâ I. ad Corinthios XV. 24. *Deinde finis; cùm tradiderit Regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem Principatum, & Poteſtatem, & Virtutem. Oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus. Noviſſima autem inimica deſtruetur mors. Omnia enim ſubjecit ſub pedibus ejus... Cùm autem ſubjecta fuerint illi omnia: Tunc & ipſe Filius ſubjectus erit ei, qui ſubjecit ſibi omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus.*

IV. Ad ſecundum Chriſti adventum pertinet Oraculum illud ſeptimi Capitis, 12. 13. 14. *Aſpiciebam in viſione noctis, & ecce cum nubibus cœli quaſi Filius hominis veniebat, & uſque ad Antiquum dierum pervenit: & in conſpectu ejus obtulerunt eum. Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & Regnum: & omnes Populi, tribus & linguæ ipſi ſervient: Poteſtas ejus, poteſtas æterna, quæ non aufsretur: & Regnum ejus, quod non corrumpetur.* Iſtud Vaticinium in Chriſto Jeſu implendum, Ipſe nos docuit Matthæi 26. 64. *Amodo videbitis Filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli.* Poteſtatem quoque ſibi à Patre conceſſam teſtatur, Matthæi XXVIII. 18. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.* His adde illud *S. Joannis* in *Apocalypſi* Cap. XIV. 14. *Et vidi, & ecce nubem candidam: & ſuper nubem ſedentem ſimilem Filio hominis, habentem in capite ſuo coronam auream, & in manu ſua falcem acutam.* Et Cap. XIX. 11. 12. 13. 14. 15. 16. *Et vidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur Fidelis, & Verax, & cum juſtitia judicat, & pugnat. Oculi autem ejus ſicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen ſcriptum, quod nemo novit niſi Ipſe. Et veſtitus erat veſte aſperſâ ſanguine: & vocatur nomen ejus, Verbum Dei. Et Exercitus qui ſunt in cœlo, ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo & mundo. Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus: Ut in ipſo percutiat Gentes. Et ipſe reget eas in virga ferrea: & ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet in veſtimento & in femore ſuo ſcriptum: Rex Regum, & Dominus dominantium.* Meritò itaque *Theodoretus* hunc *Danielis* locum explicans, ait, *Prophetam evangelicè rectius potius & apoſtolicè, quàm propheticè & ænigmaticè hæc divulgaſſe.* In tantâ luce, quæ ipſorum Judæorum præſtrinxit oculos, hoc Vaticinium de Meſſia exponentes, cæcutiit *Grotius*, qui *Filium hominis* Populum Romanum interpretatur, *cum nubibus cœli*, id eſt, ſummâ cum celeritate, ac motu rapido in partes omnes, venturum. Qui *Uſque ad antiquum dierum pervenit, & in conſpectu ejus obtulerunt eum:* Id eſt, juſſus eſt ſe ſiſtere coram Deo Regum & Regnorum Judice, velut ad accipienda mandata. Cui Deus *dedit poteſtatem*, honorem & Regnum, ſive Imperium maximum. *Poteſtas ejus, poteſtas æterna, quæ non auferetur, & Regnum ejus quod non corrumpetur:* Quia, inquit, manet etiam nunc Imperii Romani, acciſi alicubi, ſed aucti in aliis partibus, & nomen & majeſtas. Hanc interpretationem coactam ac miſerè detortam eſſe, nemo cordatus non videt. Imperio certè Romano verba iſta *Danielis* eodem capite Verſ. 27. minimè conveniunt: *Regnum autem, & poteſtas, & magnitudo Regni, quæ eſt ſubter omne cœlum, detur Populo Sanctorum Altiſſimi: Cujus Regnum, Regnum ſempiternum eſt, & omnes Reges ſervient ei, & obedient.*

Grotius refellitur.

V. Nullum verò luculentius ac expreſſius eſt de Chriſto Vaticinium illo, quo poſt ſeptuaginta hebdomades *Sanctus Sanctorum* ungendus prædicitur capite nooo 24. & ſequentibus. Cui Vaticinio, ob amplitudinem ac celebritatem argumenti, ſingularem Diſſertationem dicabimus.

VI. Interim de *Daniele*, quatuor ſunt expendenda. Primum, utrum Liber quem ipſius nomine inſcriptum legit Eccleſia, verè ab ipſo ſcriptus ſit, quod negavit *Porphyrius*: Secundum, an *Daniel* verè Propheta fuerit, quod inficiantur Judæi: De quibus *S. Hieronymus* in Præfatione: *Illud*, inquit, *admoneo, Non haberi Danielem apud Hebræos inter Prophetas, ſed inter eos qui Hagiographa conſcripſerunt.* Tertium, utrum unus idémque ſit *Daniel* Propheta & *Suſannæ* vindex, ſive Hiſtoriæ *Suſannæ, Beli*, Draconis, Orationis Azariæ: & Hymni trium Puerorum ſcriptor? an ad alium Auctorem hæc referenda ſint, ut Judæis, *Euſebio, Apollinario*, & *Julio Africano* viſum eſt? Quartum, utrum Hiſtoria *Suſannæ*, & alia, quæ *Additamenta Danielis* vulgò nominantur, quòd in Hebræorum Codicibus non extent, ſacra ſint & canonica, quod poſt Judæos, & Africanum, hujus ætatis Heterodoxi præfractè negant.

PROPOSITIO

PROPOSITIO I.

Liber Danielis nomine inſcriptus, genuinus ipſius fœtus eſt.

PRobatur ex iis locis in quibus ex ſuâ perſonâ loquitur, ſcilicet Capite VII. 1. 2. *Anno primo Balthaſar Regis Babylonis, Daniel ſomnium vidit: Viſio autem capitis ejus in cubili ſuo: & ſomnium ſcribens, brevi ſermone comprehendit: ſummatimque perſtringens, ait: Videbam in viſione mea nocte.* Et Cap. VIII. 26. *Tu ergo Viſionem ſigna, quia poſt multos dies erit. Et ego Daniel langui.* Et Capite XII. 4. *Tu autem Daniel claude ſermones, & ſigna Librum uſque ad tempus ſtatutum. Et vidi ego Daniel.* Idem probatur Chriſti Domini teſtimonio, Matth. XXIV. 15. *Cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto: Qui legit, intelligat: Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad Montes.* Habetur autem Danielis IX. 27. *Et erit in Templo abominatio deſolationis: & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio.* Id confirmat Synagogæ pariter & Eccleſiæ Traditio. Accedit denique *Joſephi* teſtimonium Libro undecimo *Antiquitatum* Cap. ultimo, ubi de Hieroſolymitana *Alexandri Magni* profectione loquens, deſcribenſque quomodo à Pontifice, Sacerdotibus, & Populo ſit exceptus, ait: *Oſtenſoque ſibi Danielis Libro, in quo Græcum quemdam Perſas debellaturum ſignificat, hunc ipſum ſe eſſe interpretatus, lætus dimiſit multitudinem. Sequenti autem die vocatis eis, juſſit ut quicquid vellent, peterent. Pontifice autem petente, ut patriis Legibus vivere ſibi liceat, utque ſeptimo quoque Anno concederetur eis tributorum immunitas, conceſſit omnia.*

Ex his refellitur *Porphyrius*, qui hunc Librum falsò *Danielis* nomine inſcriptum contendit Libro adversùs illum edito, compoſitúmque in Judæa, *Antiochi Epiphanis* temporibus, à quodam, qui non tam futura prædixit, quàm narravit præterita. Quicquid enim uſque ad *Antiochum* dixerit, veram hiſtoriam continere: Si quid autem ultra opinatus ſit, quia futura neſcierit, eſſe mentitum. Impii *Porphyrii* errorem ſolertiſſimè confutarunt *Euſebius Cæſarienſis* Libris tribus, *Apollinarius* grandi Libro, & ante hos ex parte *Methodius*, ut *S. Hieronymus* teſtatur in Proœmio Commentariorum. Quæ quidem Opera perierunt. Porphyrianæ calumniæ occaſionem dedit (inquit *S. Hieronymus*) quòd nullus Prophetarum tam apertè de Chriſto ſit vaticinatus. *Non enim ſolùm ſcribit Eum eſſe venturum, quod eſt commune cum cæteris, ſed etiam quo tempore venturus ſit, docet: & Reges per ordinem pronunciat. Quæ quia vidit Porphyrius univerſa completa, & tranſacta* F *negare non poterat, ſuperatus Hiſtoria veritate, in hanc prorupit calumniam: Ut ea quæ in conſummatione Mundi de Antichriſto futura dicuntur, propter geſtorum in quibuſdam ſimilitudinem, ſub Antiocho Epiphane impleta contendat. Cujus impugnatio, teſtimonium veritatis eſt. Tanta enim dictorum fides fuit, ut Propheta incredulis hominibus non videatur futura prædixiſſe, ſed narraſſe præterita.* Cum *Porphyrio* confutatus manet *Hobbeſius*, in *Leviathan* Cap. XXXIII. aſſerens, certò ſciri non poſſe, an ipſe *Daniel* Vaticinia ſua literis mandaverit.

A Ex his etiam refellitur *Spinoſa* in Tractatu *Theologico Politico*, Librum *Danielis* editum aſſerens poſt inſtauratum à *Juda Machabæo* Templi cultum, ſaltem quoad priora ſeptem capita, quæ ex Chronologicis Chaldæorum Libris deprompta temerè conjicit: Cùm tamen *Mathathias* ſe Librum *Danielis* verſaviſſe, adeoque his temporibus antiquiorem eſſe, abundè teſtetur Libro 1. *Machabæorum*, Cap. II. 59. 60. *Ananias, & Azarias, & Miſael, credentes liberati ſunt de flammâ. Daniel in ſua ſimplicitate liberatus eſt de ore leonum.*

B Ex his denique refelluntur Thalmudiſtæ, & alii Rabbini, qui Librum *Danielis* à Viris Synagogæ Magnæ conſcriptum fuiſſe tradunt, hac ratione ducti, quòd Prophetias extra Terram Sanctam literis tradere nefas fuerit. Cujus rationis vanitas ex eo etiam oſtenditur, quòd *Jeremias* Vaticiniorum ſuorum partem in Ægypto literis prodiderit.

Objicitur *S. Iſidori Hiſpalenſis* teſtimonium *Lib.* VI. Originum *Cap.* II. dicentis: *Ezechiel & Daniel à viris quibuſdam ſapientibus ſcripti eſſe perhibentur.*

C Reſpondetur, *S. Iſidorum* id ex Rabbinorum ſententiâ dixiſſe. Deinde nulla ratio eſt cur alius Vaticiniorum ſuorum ſcriptionem *Daniel* ſervaverit, cùm ipſe ſapientiſſimus fuerit ac doctiſſimus: Unde illud *Ezechielis* XXVIII. 3. Dei nomine Principi improperantis: *Ecce ſapientior es tu Daniele: Omne ſecretum non eſt abſconditum à te.* Denique ſic explicari poteſt *S. Iſidorus*, ut Viros Sapientes Librum *Danielis* Hebraicè ſcripſiſſe velit, quem ipſe *Daniel* Chaldaicè compoſuerat: Vel, iſtorum Prophetarum Libros, qui in terrâ alienâ inter Idololatras tutò & com- D modè vulgari non poterant, ſapientes viros, id eſt, Synagogæ Magnæ Magiſtros, multis deſcriptis Exemplaribus publicaſſe.

Objicitur ſecundò *Danielem* ab Autore Synopſis, quæ ſub *S. Athanaſii* nomine edita eſt, inter *Apocrypha* recenſeri.

Reſpondetur, Hunc Autorem non loqui de Vaticiniis *Danielis*, quæ inter Canonicas Scripturas recenſet, ipſique *Danieli* aſſerit, etiam cum Hiſtoriis *Suſannæ*, *Beli*, & Draconis, & Hymno trium Puerorum: Sed de alio quodam Libro loqui *Danieli* ſuppoſito; ſicut aliæ ſcrip- E tiones Sacris Autoribus Veteris ac Novi Teſtamenti ſuppoſitæ ſunt, quæ ab eo in *Apocryphorum* claſſem meritò rejiciuntur. Hujuſmodi fuere *Somnialia ſcripta falsò Danielis nomine titulata*, de quibus Cap. *Non obſervetis*, apud Gratianum, *Cauſa* XXVI. *Quæſt.* VII.

PROPOSITIO

PROPOSITIO II.

Daniel verè & propriè Propheta fuit.

PRobatur Chriſti Domini teſtimonio, qui *Danielem* Prophetam appellavit, Matth. XXIV. 15. *Cùm ergo videritis abominationem deſolationis, qua dicta eſt à Danielo Propheta, ſtantem in loco ſancto; Qui legit intelligat: Tunc qui in Judea ſunt, fugiant ad Montes.* Et certè is jure optimo Propheta dicitur, qui res futuras clarè & diſtinctè prænoſcit & prædicit: Atqui *Daniel* futuras rerum converſiones, Imperiorum interitus, Chriſti adventum, mortem, Regnum æternum prænuntiavit, temporibus etiam accuratè notatis, quibus Vaticinia ſua exitum habitura eſſent: Nemo igitur ſanæ mentis ipſum verè ac propriè Prophetam fuiſſe negaverit.

Probatur ſecundò ex Patribus qui *Danielem* inter Prophetas Majores quartum numerant, veréque & propriè Prophetam fuiſſe contendunt. Ita *S. Hieronymus* in Epiſtola ad Paulinum: *Quartus verò, qui & extremus inter quatuor Prophetas, & totius Mundi* ϊςιϊκος, *lapidem præciſum de Monte ſine manibus, & Regna omnia ſubvertentem, claro ſermone prænuntiat.* Et in Proœmio Commentatiorum ait: *Nullum Prophetarum tam apertè dixiſſe de Chriſto.* Ita *S. Auguſtinus Libro 11. De Doctrina Chriſtiana*, Cap. VIII. ubi Scripturarum Sacrarum Canonicos Libros enumerans, ait: *Reliqui ſunt eorum Libri, qui propriè Prophetæ appellantur, duodecim Prophetarum Libri ſinguli, qui connexi ſibimet, quoniam nunquam ſejuncti ſunt, pro uno habentur... Deinde quatuor Prophetæ ſunt majorum Voluminum, Iſaias, Jeremias, Daniel, Ezechiel.* Tempus teram, ſi Patres omnes, & Concilia enumerem, à quibus *Daniel* inter quatuor Majores Prophetas recenſetur. Sed temperare mihi non poſſum quin *Theodoreti* contra Judæos diſſerentis in ſuorum Commentatiorum Præfatione locum elegantem deſcribam. *Hunc Prophetam*, inquit, *in præſenti conamur interpretari, non quaſi alios, quod abſit, contemnentes: Omnes enim novimus eſſe Divini Spiritus inſtrumenta: Sed primam quidem ipſius interpretationem à nobis familiares efflagitarunt; æquumque cenſuimus beneficium his qui petierant non denegare. Deinde facit Judæorum amentia, atque adeo impudentia, ut aliis in præſenti omiſſis, hujus prædictiones enodare atque aperire aggrediamur. Eo ſiquidem impudentia proceſſere, ut à Prophetarum choro ipſum ſegregent, propheticoque cognomento defraudent. Impudens quidem certè hoc ipſorum eſt commentum, non tamen ab eorum ſiae abhorrens. Cùm enim multò apertiùs, quàm alii omnes, magni Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti prædixerit adventum, neque ſolùm ea, quæ facturus eſſet, ante commemorarit, ſed etiam tempus præſignificaverit, numerumque adſcripſerit annorum, qui uſque ad illius adventum interceſſerunt, apertè percenſitis omnibus calamitatibus, quæ poſt admiſſam perfidiæ ſcelus in eos eſſent invaſura, meritò, ut Deo infeſti, & veritatis hoſtes, audent impudenter aſſerere non eſſe Prophetam, qui hæc & infinita alia ediderit Oracula, ſufficere arbitrati ſuam ſententiam ad hoc mendacium confirmandum... Ut autem ipſorum impudentiam abundè redarguamus, ita eos interrogemus: Quidnam Prophetæ propriam aſſeritis? Atqui reſpondebunt fortaſſe, Futura prænoſcere, eademque prædicere. Inſpiciamus itaque*

A *annon hæc & prænoverit, & prædixerit Beatus Daniel. Et quæ de Domino Chriſto locutus eſt, interim ſilentio contineamus: Alias verò ipſius prædictiones in medium proferamus. Comperimus igitur de Babyloniorum, de Perſarum, ac Macedonum, de Romanorum Regno ipſum complura prædixiſſe. Quænam videlicet Babylonio Regi eventura eſſent, & quemadmodum Perſæ illius Regnum occupaturi: Deinde ut iis everſis Macedo ipſe quàm celerrimè è vita diſceſſurus, quatuor verò ejus vice Regna quaſi hereditate potituri: Necnon ut ex uno ipſorum quidam oriundus, infinita damna Judæis illaturus,* B *qui divinâ impetratâ ope ab illius eandem ſeritate vindicarentur. Tum deinde digreſſus, prædicit Romanorum potentiam, qui Regnis omnibus debellatis, ab omnibus eſſent exacturi tributa. Nam quid ea commemorem, quæ de Ægyptiorum ac Syrorum Regibus vaticinatus eſt? Quantas ſibi illi mutuò clades illaturi, & pacis poſt modum fœdera, & connubiorum jura, ac neceſſitudines, tum bella rurſus poſt factam reconciliationem implacabilia? Qui igitur hæc omnia & prænovit, & prædixit, eorumque memoriam literis commendatam reliquit, quomodo non impium ac nefarium ſit, ſi* C *quis hunc à Prophetarum exterminet cœtu? Si enim hæc à Propheta ſunt aliena, quænam erunt propria Prophetiæ?*

Frivolæ porro ac nugatoriæ ſunt Judæorum rationes, quibus permoti, *Danielem* Prophetam fuiſſe negant, quòd ſcilicet rerum futurarum notitiâ per ſomnium ſit imbutus, nec Angelum in ſe ſe deprehenderit, ſed extrinſecùs alloquentem conſpexerit. Secundò, quòd Prophetico more non vixerit, ſed Aulico. Eædem enim rationes contra *Abrahamum, Samuelem, Davidem* afferri poſſunt, quos tamen Prophetas fuiſſe certum D eſt. Oculatior Judæis & æquior *Nabuchodonoſor*, qui Spiritum Dei Sanctum in *Daniele* agnovit. Quamvis autem in Aula vixerit, vitæ tamen ſanctimoniâ cæteris Prophetis impar non fuit, orationibus, jejuniis, gloriæ divinæ, ſalutiſque proximorum zelo, conſtantiâ in adverſis ac fortitudine, rerum terrenarum contemptu, nemini Prophetarum inferior. *Theodoreti* verbis hanc Reſponſionem fulciamus. *Quòd ſi propterea quòd propriæ orationi non præponit, Hæc dicit Dominus; idcircò è Prophetarum choro exemptum volunt: Nobis dicant, quid tale dixerit Abraham Patriar-* E *cha, qui ab omnium rerum auctore Deo Propheta nuncupatus eſt. De Abraham enim dictum eſt:* Et nunc redde uxorem viro, quia Propheta « eſt, & orabit pro te, & ſalvaberis tu, & om- « nis domus tua. *Beatus item David de ipſo, &* « *filio, ac nepote ait:* Et corripuit pro eis Deus « Reges, *dicens:* Nolite tangere Chriſtos meos, « & in Prophetis meis nolite malignari. *Maxi-* « *mus quoque Propheta Samuel; ille à puero Æditnus, non quemadmodum alii Prophetæ viſionem habet Prophetiæ, ſed ipſe etiam vel per ſomnia, vel per quædam ſibi interdiu divinitus revelata, præ-* F *noſcendi, intelligendi, & prædicendi munere donatus eſt. Cum illis igitur palam contendite, eoſque è Prophetarum cœtu apertè ejicite: Quod ſi in illos debacchari veremini, in hunc quoque cavete ne calumniam inferatis. Propheta eſt enim, & Propheta, qui ſummo ſtudio, & cupiditate futurorum cognitionem eſt adeptus, ſudore & laboribus, jejunio & afflictione futura perdoctus: Quique non ea modò quæ ſolis Judæis eventura eſſent, ſed etiam quemadmodum res communes in toto orbe terrarum adminiſtrandæ forent, & prænovit, & præſignificavit. Conſiderate itaque num admodum injuſtum ſit, Abdiam, qui mala in Judæos invaſura duntaxat prædixerit, & Jonam, atque Naum, de una tantum*

Geneſ. 20. 7.

Pſalm. 104. 14.

lantium Civitate Ninive vaticinatos, adſcribere in A *numerum Prophetarum: At Beatum Danielem, qui non de una Civitate, aut de exigua Natione, ſed de maximis Regnis, Chaldaico, Perſico, Macedonico, Romano, & de iis, quæ ab ipſis ſigillatim geſta ſunt, prænuntiarit, Prophetico cognomine defraudare, & à Divini Spiritûs beneficio alienum aſſerere. Atqui oportebat vos vel iniquiſſimos Judices pudore aliquo perfundi ob Nabuchodonoſor impium illum, agreſtem, barbarum, divinis Myſteriis minimè initiatum, qui de Daniele exclamans,* Dan. 4. 5. *ita loquitur:* Quia Spiritus Dei Sanctus eſt in ipſo. *Etenim reve a Divini Spiritûs munus erat,* B *& ſomnium illud, quod cùm alius conſpexiſſet, oblitus fuerat, enarrare, & ejuſdem accuratam ac veram interpretationem afferre. Vos verò ne hac quidem re adduci poteſtis, ut in Prophetam deſinatis inſanire, ſed per Prophetam Propheta Domino repugnatis. At Propheta ipſe nihil veſtris machinis læditur, quem Prophetam Divina Volumina demonſtrant, cujuſque præcognitio prædictionis confirmatur eventu. Verùm enimvero nos nunc res ipſas cernentes, antiqua illa intelligimus Oracula, & ab ipſis rebus ducti facilè comprehendimus ipſum rerum eventum: Vos autem propriam inſaniam etiam per* C *hæc declaratis.* Idem argumentum breviter tractans *Theodoretus* in fine Commentariorum, *Joſephi* teſtimonium Libro x. *Antiquitatum*, Cap. ultimo Judæis opponit. *Antiquos verè Judæos*, inquit, *Beatum Danielem maximum Prophetam vocaſſe, teſtis locuples eſt Joſephus Hebræus, qui Chriſtianam quidem prædicationem non admiſit, veritatem tamen occultare non ſuſtinuit. Hic in decimo Judaicæ Antiquitatis Libro, cùm multa alia de Beato Daniele dixiſſet, hæc quoque adjecit:* Om- » nia, *inquit*, ipſi incredibiliter, ut uni ex ma- » ximis Prophetis conceſſa ſunt omnique vi- D » tæ tempore honorem & gloriam, & apud » Reges, & apud Populum eſt aſſecutus: Mor- » tuus autem monimentum habet ſempiternum. » Libri enim, quoſcumque ille conſcriptos re- » liquit, apud nos etiamnum leguntur, quibus » adducti ſumus, ut credamus *Danielem* eum » Deo collocutum fuiſſe. Noo enim futura ſolùm, » quemadmodum alii Prophetæ, prædicebat, » ſed etiam tempus, quo illa eventura eſſent, » definiebat. *Et paulò pòſt:* Ab eventu autem » Prædictioonum, veritatis fidem, & divinitatis E » opinionem apud multitudinem conſequitur. *Ac deinceps hujuſmodi infinita de ipſo commemorat. Atque itidem in duodecimo Antiquitatum ita rur-* » *ſus ait:* Accidit verò ut Templi deſolatio fieret » ſecundùm id quod *Daniel* ante quadringentos » & octo annos prædixerat: Oſtendit enim ipſum » à Macedonibus everſum iri. *Et hæc quidem Joſephus Propheta atteſtatur. Judæi verò omni impudentiâ laborantes, ne ſuos quidem erubeſcunt Magiſtros;*

PROPOSITIO III.

Unus & idem eſt Daniel Propheta & Suſannæ vindex: Ad eumque Suſannæ, Beli & Draconis Hiſtoria referendæ ſunt.

PRobatur primò ex vetuſtiſſimis Editionibus Græcis, in quibus à *Suſanna* Hiſtoria incipit Liber *Danielis*; ſervato ſcilicet ordine tempo- B rum; quòd *Daniel* duodecim annorum puer hoc primum virtutis & ſapientiæ ſpecimen ediderit, maximamque nominis celebritatem ſibi comparaverit.

Probatur ſecundò ex Chriſtianis Patribus, & univerſalis Eccleſiæ ſenſu. In his *Origenes* Epiſtolâ ad *Julium Africanum*, hanc ſententiam egregiè tuetur, & ipſius *Africani* argumentis reſpondet. *S. Athanaſius* Epiſtolâ ad *Marcellinum*, Tom. 1. pag. 664. *Jam quia unus & idem Spiritus eſt*, inquit, *ad quem omnes quotquot ſunt gratiarum diviſiones pertinent, ipſeque ex natura indivi-* C *ſus eſt, ideo in ſe totus & integer eſt. Sed tamen pro rei inſtituto, manifeſtationes & diviſiones ſingulis obveniunt: Ac deinde pro præſenti uſu unuſquiſque ſuæ functioni reſpondens ſermonem ſuum moderatur: Atque hinc eſt, ut dixi, quod Moſes in condendis Legibus vaticinetur & canat, Prophetæ in prophetando Legum juſſiones edant, dum, aiunt:* Lavamini, & mundi eſtote: *Et*, Ablue malitiam Iſai. 1. cordis tui Jeruſalem: *Et aliquando Hiſtorias conſcribant, ut Daniel Suſanna, Iſaias Rapſacis & Sennacherib.* Auctor Synopſis Scripturæ Sacræ apud eumdem Athanaſium: *Daniel in captivitate fuit* D *uſque ad Cyrum Regem Perſarum. Cauſam Suſannæ ipſe judicavit, & Seniores tamquam ſycophantas condemnavit.* Severus Sulpitius Libro ii. *Hiſtoria Sacra* noſtram Propoſitionem confirmat. *Captivitatis*, inquit, *tempora Prophetarum Vaticiniis atque actibus illuſtrata ſunt. Maximè itaque Danielis egregiam ad conſervandam Legem perſeverantiam, & in abſolutionem Suſannæ divino conſilio, cæteraque ab eo geſta, ordine perſequemur.* S. Joannes Chryſoſtomus Sermone *De Suſanna*, Tom. vi. nullum diſcrimen agnoſcit inter *Danie-* E *lem* Prophetam, & *Suſannæ* vindicem. *S. Ambroſius* Libro ii. *De Spiritu Sancto*, Cap. vii. Danielem *Suſannæ* Patronum ipſummet Prophetam fuiſſe diſertè aſſerit. *Spiritus Sanctus*, inquit, *judicat in Propheta, quia per Spiritum datur ſermo ſapientiæ...... Daniel niſi accepiſſet Dei Spiritum, numquam potuiſſet deprehendere adulterium libidinis, mendacium fraudis. Nam cùm Suſanna Preſbyterorum conjurationibus appetita inflexam Populi mentem videret contemplatione Seniorum, & omnibus deſtituta ſubſidiis, ſola inter hoſtes pudicitia ſua conſcia Deum arbitrum precaretur:* Exau- « Dan. 13. divit, *inquit*, Dominus vocem ejus, cùm du- « F ceretur, ut periret; & excitavit Dominus Spi- « ritum ſanctum pueri adoleſcentis, cui nomen « Daniel. *Itaque ſecundùm accepti Spiritus Sancti* « *gratiam, vacillantia perfidorum teſtimonia deprehendit.... Ac ne quis fortè exiſtimet, quia dicendo Scriptura:* Excitavit Deus Spiritum Sanctum « Dan. 13 Pueri adoleſcentuli, *Spiritum in eo putes fuiſſe* « *hominis, non Spiritum Sanctum: Legat in ſuperioribus, & inveniet quia Spiritum Sanctum accepit Daniel, & ideo prophetavit. Denique & Rex eum prætulit, quia habebat gratiam ſpiritalem. Sic enim dicit:* Tu autem Daniel potes, quia Spi- « ritus Saoctus Dei in te eſt. *Et infrà Scriptura* « *dicit:* Et fuit Daniel præpoſitus illis, quorum «

Spiritus erat ſuperans in eo.

Objicitur ex *Sancto Hieronymo*, in Proœmio Commentariorum Danielis, Danielem *Suſanna* vindicem fuiſſe Sacerdotem filium Abda: *Danielem* autem Prophetam fuiſſe de Tribu Juda. Item Suſannæ, Belis, ac Draconis Hiſtorias, partem eſſe Prophetiæ *Habacuc*. Id *Euſebium* & *Apollinarium* olim reſpondiſſe *Porphyrio* Chriſtianæ Religionis hoſti: Idque niti titulo quem Septuaginta Interpretes Hiſtoriæ Belis præfixerunt. *S. Hieronymi* verba ſubjicio. *Porphyrio Euſebius & Apollinarius reſponderunt · Suſanna, Beliſque, ac Draconis fabulas non contineri in Hebraico, ſed partem eſſe Prophetia Habacuc filii Jeſu de Tribu Levi: Sicut juxta Septuaginta Interpretes in titulo ejuſdem Belis fabula ponitur: Homo quidam erat Sacerdos nomine Daniel filius Abda, conviva Regis Babylonis: Cùm Danielem & tres Pueros de Tribu Juda fuiſſe, Sancta Scriptura teſtetur. Unde & nos ante annos plurimos, cùm verteremus Danielem, has Viſiones obelo prænotavimus: Significantes eas in Hebraico non haberi.*

Reſpondetur, *Euſebium* & *Apollinarium* ad *Suſanna* Hiſtoriam titulum illum extendiſſe, qui ad Belis & Draconis Hiſtoriam duntaxat pertinet, ut *S. Hieronymus* indicat. Deinde, titulum illum in *Theodotionis* Editione non comparere, quæ *& Hebræo, & cæteris Tranſlatoribus congruit*: cùm Græca, quæ ſub Septuaginta Interpretum nomine vulgata eſt, *Multùm ab Hebraica veritate diſcordet*: ideóque *Judicio Magiſtrorum Eccleſia repudiata ſit*, ut obſervat *S. Hieronymus* in Cap. IV. *Danielis*. Denique veriſimilius eſſe, nec titulum illum, nec antiquam illam Verſionem Græcam eſſe Septuaginta Interpretum, ſed alicujus Interpretis Linguæ Chaldaicæ prorsùs imperiti & nimiùm audacis, qui conjecturam ſuam de Hiſtoria Belis & Draconis *Habacuc* tribuenda, velut rem indubitatam fronti Capitis illius adſcripſerit, in quo narratur quomodo *Habacuc* Propheta prandium Meſſoribus ferens, ab Angelo capillis apprehenſus, è Judæa Babylonem tranſlatus ſit, & poſitus juxta lacum leonum, in quo *Daniel* concluſus erat, ut ipſum prandio recrearet. *S. Hieronymi* auctoritate noſtrâ hæc Reſponſio roboratur, Præfatione in Danielem: *Danielem Prophetam juxta Septuaginta Interpretes Domini Salvatoris Eccleſia non legunt, utentes Theodotionis Editione: Et hoc cur acciderit, neſcio. Sive enim quia ſermo Chaldaicus eſt, & quibuſdam proprietatibus à noſtro eloquio diſcrepat, noluerunt Septuaginta Interpretes eaſdem Lingua lineas in Tranſlatione ſervare: Sive ſub nomine eorum ab alio neſcio quo non ſatis Chaldaam Linguam ſciente editus eſt Liber: Sive aliud quid cauſa extiterit ignorans: Hoc unum affirmare poſſum, quod multùm à veritate diſcordet, & recto judicio repudiatus ſit.* Addi poteſt, *Danielem* Prophetam à Græco illo Interprete *Sacerdotem* appellatum, non quòd è Tribu Levitica & Sacris Judaicæ Religionis Præpoſitus, ſed quòd inter Aulæ Babylonicæ Proceres & Satrapas ſpectatiſſimus fuerit. Quo ſenſu de filiis *Davidis* Cap. VIII. Libri II. *Regum* Verſ. 18. dicitur: *Filii autem David Sacerdotes erant.* Septuaginta habent, Αὐλάρχαι: Chaldaica Paraphraſis, *Optimates*: Verſiones Syriaca & Arabica, *Principes*. Autor *Paralipomenon*, Lib. I. Cap. XVIII. 17. exprimit quid hoc loco ſibi velit Sacerdotum nomen: *Porro filii David, primi ad manum Regis.*

Objicitur ſecundò, *Danielem* Suſannæ vindicem puerum fuiſſe annorum circiter duodecim, ut conſtat ex illis verbis Capitis XIII. quo *Suſanna* narratur Hiſtoria: *Cúmque duceretur ad* A *mortem, ſuſcitavit Dominus Spiritum Sanctum Pueri junioris, cujus nomen Daniel.* At Danielem Prophetam virum fuiſſe grandem natu & multorum liberorum parentem, ut conſtat ex Ezechielis XIV. 14. *Si fuerint tres viri iſti in medio terra, Noe, Daniel, & Job, nec filios, nec filias liberabunt.*

Reſpondetur, Prophetam ipſum *Danielem*, quo tempore hæc ſcribebat *Ezechiel*, anno nempe *Joakimi* ſexto, nondum puerlles annos exceſſiſſe: Ab *Ezechiele* tamen inter grandævos homines fuiſſe collocatum, propter Nominis B claritatem ex vindicatâ *Suſanna* innocentiâ, & ſomniorum Regis interpretatione comparatam: Ipſi verò tribui liberos ex hypotheſi: id eſt, ſi liberos haberet, ipſos pœnis eximere non poſſet. Hæc reſponſio eſt *Sancti Hieronymi* Lib. I. Adversùs Jovinianum. *Superfluum eſt*, inquit, *de Daniele dicere, cùm Hebræi uſque hodie autument, & illum, & tres Pueros fuiſſe Eunuchos, ex illâ Dei ſententiâ, quam Iſaias loquitur ad Ezechiam*: Et de filiis tuis, qui naſcentur ex te, tollent, & facient Eunuchos in Domo Regis. *Ruſúſque in Daniele legimus*: C Et dixit Rex Aſphanez Principi Eunuchorum, ut introduceret de filiis Captivitatis Iſraël & de ſemine Regio, & de Parthemmin Pueros in quibus non eſſet macula, pulchros facie, & intelligentes ſapientiam. *Et argumentantur: Si de ſemine Regio electi ſunt Daniel, & tres Pueri, de ſemine autem Regio Eunuchos fore Scriptura prædixit, hos eſſe, qui Eunuchi facti ſunt. Si verò & illud oppoſueris, quod in Ezechiele dicitur, Noe, Daniel & Job in terra peccatrice filios & filias liberare non poſſe: Reſpondendum eſt, quod juxta hypotheſim dictum ſit. Noe enim eo tempore Noë* D *& Job erant; quos multis ante ſæculis fuiſſe, cognovimus. Et eſt ſenſus: Si tales & tales viri fuerint in terra peccatrice, filios ſuos & filias liberare non poterunt, quia juſtitia patris non liberavit filium, nec peccatum alterius alteri imputabitur.* Anima enim quæ peccaverit, ipſa morietur. *Sed & hoc dicendum, Danielem, juxta Hiſtoriam Libri ejus, cum Joakim Rege captum eo tempore, quo Ezechiel quoque ductus eſt in Captivitatem. Quomodo ergo potuit habere filios, qui adhuc puer erat? Et expleto triennio, inductus eſt ad Regis obſequium. Ac ne quis putet Ezechielem jam viri meminiſſe* E *Danielis, & non pueri*: Factum eſt, *inquit*, in anno ſexto, *Regis ſcilicet Joakim*, in menſe ſexto, in quinta Menſis: Et ego ſedebam in domo mea, & Senes Juda ſedebant coram me. *Atque in eadem die ad eum dicitur*: Si fuerint Noë, Daniel, & Job. *Erat igitur Daniel adhuc puer, & notus Populo, vel propter interpretationem ſomniorum Regis, vel propter Suſanna liberationem, & occiſionem Preſbyterorum. Et perſpicuè comprobatur, eo tempore quo hæc dicebantur de Noë, Daniele, & Job, adhuc puerum fuiſſe Danielem, nec potuiſſe habere filios & filias,* F *quos ſuâ juſtitiâ liberaret.*

Isai. 17. Dan. 1. Ezech. 14. Dan. 4. Ezech. 6.

Objiciebat *Julius Africanus*, Danielem alio modo propheraſſe, quam *Suſanna* Vindicem. Ille enim per viſiones & inſomnia, & apparente interdum Angelo prophetavit, ſed non per afflatum Propheticum. *Suſanna* verò Vindex, cùm illa duceretur ad ſupplicium, Spiritu raptus exclamavit, injuſtam eſſe ſententiam, Senes impudicos ſeorſim interrogavit, convicit, objurgavit. Alius itaque fuit à *Daniele* Propheta *Suſanna* Vindex.

Reſpondet Origenes in Epiſtola ad eumdem Africanum: *Deum olim multifariam locutum eſſe Patribus in Prophetis* (ut ait S. Paulus Heb. I.) *non*

non modò in omnibus illis, ſed & in ſingulis. Iiſdem enim ſanctis obtigiſſe tùm divina inſomnia, tùm apparitiones Angelicas, tùm inſpirationes. Id vel unius *Jacob* exemplo probari, *Geneſis* xxxi. 10. 11. 12. 13. xxxii. 24. & ſequentibus, & toto Capite xlix. *Non igitur mirum eſt, Danielem quoque interdum ex inſpiratione locutum eſſe, interdum inſomniis, vel viſione, & aliàs apparitionem Angeli ei obtigiſſe.* Quod ſpectat verò modum agendi *Danielis* cum impudicis illis Senibus, videri ſimilem Judicio *Salomonis* in causâ duarum illarum Meretricum, quæ eumdem Infantem ſibi vendicabant iii. *Regum* iii. & de *Daniele* non minùs quàm de *Salomone* verè dici, *Sapientiam Dei fuiſſe in eo ad faciendum Judicium.*

Objiciebant *Porphyrius*, Judæorum Magiſtri, & *Julius Africanus*, Hiſtoriam *Suſannæ* ab homine Græco compoſitam, ex etymologiis illis & alluſionibus manifeſtè probari, ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι [?]: Quæ magis Græco ſermoni quàm Hebræo conveniunt.

Reſpondet *Origenes* in Epiſtola ad Africanum: *In noſtris Scripturis extare quaſdam etymologias, quæ apud Hebræos quidem ſimiliter habent, ſed apud nos non item. Nil igitur mirum, Interpretes ſic Verſionem adminiſtraſſe in his de Suſanna ſcriptis, ut invenirent ſane aliquid Hebræo conſonum. Non enim Hebraicis dictionibus ſeno convenientibus ſimilia eſſe nomina noſtra denominativa.* Sic *Eſſa*, Mulier, apud Hebræos, ab *Is*, Viro denominatur, quia de Viro ſumta eſt, quæ etymologia in Græcâ Linguâ, Latinâque non ſervatur. *Non igitur mirum eſt, Interpretes quaſdam Hebraici de Suſanna Textus, (in ſuppreſſis, ut videtur, Libris olim apud illos habitis, & apud Doctiores & veritatis amantiores conſervati) aut primitivas edidiſſe dictiones, aut inveniſſe ſimilia Hebraicis denominativa; ut poſſemus nos Græci quoque illos imitari. Etenim in multis aliis invenire licet, quæ ab Interpretibus, prout res quæque poſcebat, edita fuerunt: Quæ quidem* (inquit Origenes) *nos obſervavimus, cum omnes Editiones inter ſe collatas examinaremus.* Quamvis itaque etymologiæ illæ & alluſiones in Hebræo non fuiſſent, quod tamen incompertum eſt, id non probat Autorem Hiſtoriæ *Suſannæ* Danielem Prophetam non fuiſſe. Non enim verbum verbo curavit reddere fidus Interpres, modò ſententiæ integritas ſervaretur. Quapropter ut alluſionis, quæ à *Daniele* facta erat, ſervaretur venuſtas, Græcus Interpres aliarum fortaſſis arborum nomina ſubſtituit, quòd Sacrarum Literarum Tranſlatoribus non fuit inuſitatum, multiſque exemplis in Verſione Septuaginta Interpretum approbari poteſt, qui vocabula Hebraica arborum, lapidum, locorum, ignota Gentibus, quarum Linguâ ſcribebant, in vocabula aliarum rerum ipſis ratione quadam reſpondentium commutarunt.

Objiciebat *Julius Africanus*, Prophetarum neminem alterius Prophetæ ſententiis ac verbis uſum eſſe; At *Suſannæ* Vindicem, cùm utrique Seni minitaretur, uſurpaſſe illud Exodi xxiii. 7. *Inſontem & juſtum non occides.* Vindicem itaque *Suſannæ* alium eſſe à *Daniele* Propheta.

Reſpondet *Origenes*: Hoc argumentum indignum eſſe viro, qui in Scripturæ Sacræ lectione ac meditatione adeo verſatus erat. Obſervare enim potuiſſet, *Prophetas Prophetarum ſermonibus ferè iiſdem verbis uſos eſſe.* Sic *Iſaiæ* ii. & *Michææ* iv. illud oraculum iiſdem verbis expreſſum reperiri: *Erit in noviſſimis diebus præparatus mons Domus Domini in vertice Montium, & elevabitur ſuper colles, & fluent ad eum omnes Gentes,* &c. ut ex utriuſque loci collatione evidens eſt. Sic Libro i. *Paralipomenon* xvi. Pſalmum *Aſaph* & fratribus ejus inſcriptum, cujus initium, *Confitemini Domino, & invocate nomen ejus*, in pluribus ſimilem eſſe Pſalmo centeſimo-quarto ab initio ad illa uſque verba: *Et in Prophetis meis nolite malignari.* Poſt hæc autem pene convenire cum Pſalmo nonageſimo-quinto, qui incipit, *Cantate Domino, omnis terra*, uſque ad illa verba; *Quoniam venit judicare terram.* Quin etiam, *De onere non ferendo die Sabbathi*, non tantùm à *Moſe* præſcriptum, ſed & in *Jeremia.* Item *De Paſchate*, ac *Legibus Sacerdotalibus*, ſimilia reperiri apud *Moſem*, & in ultimis *Ezechielis.* Pluribuſque aliis exemplis oſtendi poſſe, Prophetas, alioſque Scriptores Sacros poſteriores, priorum ſententias & verba uſurpaſſe. Mirum itaque non eſſe quòd *Daniel* Propheta *Exodi* verba uſurpaverit.

PROPOSITIO IV.

Hiſtoria Suſannæ, & alia quæ Danielis Additamenta vulgò nominantur, Sacra ſunt, & Canonica.

PRobatur Chriſtianorum Patrum teſtimonio qui vel ſententias ex Hiſtoria *Suſannæ* aliiſque *Danielis* Additamentis, tanquam ſacras & divinas laudarunt, uſurparunt, ut *Sanctus Ignatius* in Epiſtola genuina ad Magneſianos, *Sanctus Athanaſius* Epiſtolâ ad *Serapionem*, quâ *Spiritum Sanctum non eſſe creaturam* oſtendit; *S. Ambroſius* Lib. iii. *De Spiritu Sancto*, Cap. vii. vel Hiſtoriam ipſam ut ſacram & divinam ab Eccleſia haberi & in ea legi ſignificant, aut ſupponunt, ut *Tertullianus* Lib. De Corona Militis. S. *Cyprianus* Epiſtola xi. *Clemens Alexandrinus* Lib. iv. Stromatum, *Origenes* in Epiſtola ad *Julium Africanum* ſcribens Hiſtorias *Suſannæ*, Beli & Draconis, Orationem Azariæ, Hymnum trium Puerorum, *per totam Chriſti Eccleſiam circumferri, quæ tamen in Hebræo Danielis Textu non ſunt ſcripta.* Et Tractatu xxxi. in Matthæum: *Ut autem*, inquit, *timeamus eum qui dicit*, Dividet eum, *convenit recordari ea quæ à Daniele ſunt dicta contra Preſbyteros malos*, Quoniam Angelus Domini habens gladium, ſcindet te medium. Scindens autem dividet. *Auſi ſumus uti in hoc loco Danielis exemplo, non ignorantes quoniam in Hebræo poſitum non eſt, ſed quoniam in Eccleſiis tenetur. Alterius autem temporis eſt requirere de hujuſmodi.* Et Homilia i. in Leviticum: *Sed tempus eſt nos adversùs improbos Preſbyteros uti Sanctæ Suſannæ vocibus, quas illi quidem repudiantes, Hiſtoriam Suſannæ de Catalogo Divinorum Voluminum deſecarunt, nos autem & ſuſcipimus, & opportunè contra ipſos proferimus, dicentes: Anguſtiæ mihi ſunt undique. Si enim hoc conſenſero vobis, ut Legis literam ſequar, mors mihi erit. Si autem non conſenſero, non effugiam manus veſtras. Sed melius eſt me ſine ullo geſtu incidere in manus veſtras, quàm peccare in conſpectu Domini.* S. Methodius ſingulari Opere *De Daniele & Suſanna*, cujus meminit *Georgius Syncellus* in Chronographia, hanc Hiſtoriam ut Canonicam agnoſcit ac tuetur. Autor Synopſeos Scripturæ Sacræ apud *S. Athanaſium* eamdem Hiſtoriam, ut partem Prophetiæ *Danielis* agnoſcit, adeo-

que ut Canonicam. *S. Gregorius Nazianzenus* Homilia xviii. in laudem *S. Cypriani*, ejuſdem velut Sacræ Hiſtoriæ meminit. *Severus Sulpitius* Lib. ii. *Hiſtoria Sacræ*, Hiſtoriam Suſannæ, Belis & Draconis, ut partes Libri *Danielis* agnoſcit, ac refert. *Ruffinus* Libro ii. Adverſùs S. Hieronymum: *Quis ergo*, inquit, *in iſta eruditorum virorum copiâ auſus eſt Inſtrumentum Divinum, quod Apoſtoli Eccleſiis tradiderunt, & depoſitum Sancti Spiritûs compilare? An non eſt compilare, cùm quædam quidem immutantur, & error dicitur corrigi? Nam omnis illa Hiſtoria de Suſanna, quæ caſtitatis exemplum præbebat Eccleſiis Dei, ab iſto abſciſſa eſt, & abjecta, atque poſthabita. Trium Puerorum Hymnus, qui maximè diebus ſolemnibus in Eccleſia Dei canitur, ab iſto è loco ſuo penitus eraſus eſt.*

S. Hieronymus Lib. ii. *Adverſùs Ruffinum* huic reſpondens calumniæ, non negat Hiſtoriam *Suſannæ* Inſtrumenti divini partem eſſe, ad depoſitum Spiritus Sancti pertinere, ab Eccleſia legi, & velut ſacram ac divinam agnoſci: Sed tantùm negat ſe Hiſtoriam illam, aliaque *Danielis* Additamenta abſcidiſſe, abjeciſſe, poſthabuiſſe, ut affingebat *Ruffinus*, cùm notaverit duntaxat, quæ in Hebræis Codicibus non habentur. Idem Libro v. Commentariorum in *Jeremiam*, ad caput xxix. Hiſtoriam *Suſannæ* veram eſſe ſupponit, & à *Daniele* ſcriptam, adeoque Canonicam. Ubi enim *Achabi* filii *Coliæ*, & *Sedeciæ* filii *Maaſiæ*, ſupplicium à Rege Babylonis decretum *Jeremias* commemorat, *S. Hieronymus* ait, Ex Hebræorum ſententiâ *Hos eſſe Preſbyteros, qui fecerint ſtultitiam in Iſraël, & mœchati ſunt uxores Civium ſuorum: Quorum uni loquitur Daniel:* Inveterate dierum » malorum: *& alteri:* Semen Chanaam & non » Juda: ſpecies decepit te, & concupiſcentia » ſubvertit cor tuum: Sic faciebatis filiabus » Iſraël, & illæ metuentes loquebantur vobiſ- » cum: Sed non filia Juda ſuſtinuit iniquitatem » veſtram. *Quodque Propheta nunc loquitur:* Et » locuti ſunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis: *Illud ſignificari putant, quòd miſeras mulierculas, quæ circumferuntur omni vento doctrinæ, ſic deceperint, quòd dicerent eis, Quia de Tribu erant Juda, Chriſtum de ſuo ſemine eſſe generandum, quæ illectæ cupidine, præbebant corpora ſua, quaſi Matres futuræ Chriſti. Sed illud quod inpræſentiarum dicitur:* Quos frixit Rex Babylonis in igne, *videtur Danielis Hiſtoriæ contraire. Ille enim aſſerit eos ad ſententiam Danielis à Populo eſſe lapidatos: Hic verò ſcriptum eſt, quòd frixerit eos Rex Babylonis in igne. Unde & à plerìſque, ac penè omnibus Hebræis, ipſa quaſi fabula non recipitur, nec legitur in Synagogis eorum. Quî enim, inquiunt, fieri poterat, ut captivi lapidandi Principes & Prophetas ſuos haberent poteſtatem? Et magis hoc eſſe verum aſſirmant, quod ſcribit Jeremias, convictos quidem eſſe Preſbyteros à Daniele, ſed latam in eos ſententiam à Rege Babylonis, qui in captivos ut victor & Dominus habeat Imperium.* Et rurſus in Caput xiii. *Danielis*, de Senibus illis impudicis hæc habet: *Si interfecit eos omnis Synagoga, videtur illa opinio refutari, de qua ſupra diximus ſecundum Jeremiam, quòd ipſi eſſent Preſbyteri Achab & Sedechias, niſi fortè hoc quod ſcriptum eſt,* Interfecerunt eos: *Sic interpretemur pro eo quod eſt, Regi Babylonis occidendos tradiderunt. Sicut & nos dicimus quòd Judæi interfecerint Salvatorem: Non quod ipſi percuſſerint, ſed quòd tradiderint occidendum, & ſuccIamantes dixerint: Crucifige, crucifige eum.*

Dan. 13.

S. Auguſtinus Sermone trecenteſimo quadrageſimo-tertio Editionis poſtremæ Pariſienſis *De Suſanna & Joſeph*, hanc Hiſtoriam in Eccleſia legi ſignificat ut divinam & canonicam. *Divinæ*, inquit, *lectiones, & ſancta Oracula Dei, quæ inſonuerunt in auribus noſtris, nidum faciant in mentibus noſtris... Audivimus de Suſanna lectionem: Ædificetur pudicitia conjugalis, & tam firmo fundamento innitatur, muroque valletur, ut & inſidiantes expellat, & falſos teſtes convincat. Remanſerat caſta Mulier moritura, niſi adeſſet qui videbat, quod judicantes latebat. Conſcripta ſunt verba ejus, quæ habuit in paradiſo, hoc eſt, in viridario ſuo: Quæ verba nullus hominum audivit, niſi ſoli duo, qui pudori uxoris alienæ inſidiabantur, & reluctanti falſum teſtimonium meditabantur. Illi ſoli audierunt quod dictum eſt:* Anguſtiæ mihi undique. Si enim non fe- « cero, mors mihi eſt: Si autem hoc fecero, « non effugiam manus veſtras. Melius eſt autem « mihi manus veſtras non evadere, quàm in con- « ſpectu Dei peccare. *Contemnebat quod audiebat, « quia timebat quem non videbat, cujus tamen oculis erat conſpicua.... Videbat Deus quod ædificabat, inſpiciebat opus ſuum, habitabat Templum ſuum, ibi erat ipſe, inſidiantibus reſpondebat. Nam ſi caſtitatis dator deſeruiſſet, caſtitas interiiſſet. Ait ergo: Anguſtiæ mihi undique.... Adfuit Dominus precanti, exaudivit quam noverat: Non deſeruit ne moreretur, cui ſubvenit ne adulteraretur. Excitavit Dominus Spiritum Sanctum Danielis adhuc novellæ ætate, ſed robuſti pietate. Quia ergo erat in eo Propheticus Spiritus, continuò nequiſſimorum Seniorum vidit fallaciam. Sed quod ille intuebatur, providendum erat quomodo cæteris monſtraretur.* Falſi, inquit, teſtes ſunt, redite in judicium. *Sed quod falſi eſſent, ille noverat, cui Propheticus Spiritus revelaverat: Docendi erant qui neſciebant. Ergo ſi Judices docendi, teſtes proculdubio convincendi.... Juſſit eos abinvicem ſeparari. Interrogavit ſingulos... Interrogatus eſt unus ſub quam arborem comprehendiſſet adulteros; Reſpondit,* Sub lentiſco. *Interrogatus eſt alius; Reſpondit,* Sub ilice. *Diſſonantia teſtimoniorum patefecit veritatem, liberavit caſtitatem.*

Daniel 13. 22.

S. Fulgentius Quæſtione ad *Ferrandum*, Spiritus Sancti Divinitatem ex verbis *Suſannæ* probat Danielis xiii. 42. *Spiritus Sanctus*, inquit, *Deus verus agnoſcitur, qui occultorum cognitor invenitur. Scientia verò quæ comprehendit occulta, ſine dubio continet & futura: Quod ſummo ac vero Deo vera fides aſſignat: Sancta Suſanna Deum verum taliter invocante: Deus qui occultorum es cognitor, qui ſcis omnia antequam fiant.*

Alcimus Avitus Viennenſis Epiſcopus in Libro ad *Fuſcinam* ſororem, Virginem Deo ſacram, de *Suſanna* ita canit:

Suſannam poſt hunc dignis quis laudibus unquam
Excolat, infirmis quondam quæ vicit in annis Joſephum.
Improba vota Senum, conjuratoſque furores?
Confeſſi ardorem, pariter mendacia produnt
Diſpoſita, & laqueos pandunt, quos nectere vellent.
Anceps illa diu ſecum luctatur, & hærens
Fluctuat, incerta quò vergant pondera mentis.
Lex peccare vetat, rurſuſque infamia terret.
Hinc iterum duros precibus mollire furores
Tentat, & obſcœnas lachrymis reſtinguere flammas.
Sed poſtquam nullis precibus monitiſque remotos
Obſtrictoſque Senes vicit cognata libido:
Femina præclaro mentem ſuccenſa pudore
Decrevit tunc caſta mori, ne crimine tanto
Ambirent miſeram carnis commercia vitam.
Cælum teſte vocat, famamque recuſat inanem,
Judicio contenta ſuo, cùm conſcia corda

Commendat

Commendat ſupera fidei, ſervatque futuris.
Maluit ille tamen ſecreti inſpector apertum
Examen preſtare loco, facinuſque recluſum
Pandere, & abjectus laqueis producere fraudes.
Spectabat vanis com notam fletibus Urbim
Junior ille Puer, Pueris tribus ipſe futurus
Poſt comes, undanti quos jecit Parthica flamma
Contempto imperio flammis ferventior ira.
. . . .
Hic ergo Impubes Suſannam fortè videbat
In tormenta rapi, veri quam neſcius ante
Vulgus inauditam damnaverat, & ſimul omnes
Inſontis ſontem certabant cernere mortem:
Cùm ſubitò in medium Juvenis ſe proripit agmen,
Accenſum tenerâ caſtigans voce tumultum:
Cur tanto excutu nullus rem judicat? Ac ſe
Liber ad injuſtam clamat non currere lethum.
Protinus ad verbum Pueri permota repreſſit
Turba ſequax animos: Judex decernitur ipſe,
Conſultorque Senum, per quem via vera patiſcat.
Conſidit avulſos quiſnam ſit criminis ordo:
Sed dum diſcordans reſponſum prebet uterque,
Conjunctum facinus diſtincta voce fatentur.
Tunc omnes pariter timor accipit: Undique clamor
Tollitur, auctores ſceleris plebs obruit omnis:
Laudaturque Deus, qui nunquam vota bonorum
Deſerit, auxiliumque ſuum pro tempore monſtrat.

Hanc denique Hiſtoriam, & illa quæ vulgò dicuntur *Danielis Additamenta*, Eccleſia judicio ſuo ut Canonica recepit, approbavit, cùm in Synodo Oecumenica Tridentina Seſſione iv. hoc Anathema pronunciavit: *Si quis autem Libros ipſos integros, cum omnibus ſuis verſibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri Latina Vulgata Editione habentur, pro Canonicis & Sacris non ſuſceperit, anathema ſit.* Legitur autem ab antiquo Hiſtoria *Suſanna* Sabbato ante Dominicam quartam Quadrageſimæ.

D

Objiciunt Heterodoxi; Hiſtoriam *Suſanna* in Hebræis Codicibus non haberi. *Julium Africanum* virum Sacrarum Scripturarum, & Chriſtianorum Dogmatum peritiſſimum, eam cum *Philiſtionis* fabulis comparaſſe. *Euſebium* & *Apollinarium* pro ea reſpondere neglexiſſe *Porphyrio*, utpote quæ Canonicam Auctoritatem non haberet. *S. Hieronymum* illam paſſim velut fabulam rejicere. *Theodoretum*, qui Librum *Danielis* Commentariis illuſtravit, illam prætermiſiſſe. Autorem Libri *De Mirabilibus Scriptura* apud *S. Auguſtinum*, & Gloſſæ Interlinearis ac Ordinariæ Auctores, *Fabula* nomine ipſam notare. Patres antiquos, qui Canonicorum Librorum Indices in ſuis Operibus ad poſteros tranſmiſerunt, & Concilia, *Hiſtoriam Suſanna* in Scripturarum Canonicarum numerum non referre, ſcilicet *Melitonem* apud *Euſebium* Libro iv. *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, Cap. xxvi. *Origenem* apud eumdem Libro vi. Cap. xxv. Canonem lxxxv. Apoſtolorum. *Cyrillum Hieroſolymitanum* Catecheſi iv. *S. Gregorium Nazianzenum*, in Carminibus. *S. Epiphanium* Hæreſi vi. & Libro de Ponderibus & Menſuris. *S. Auguſtinum* Libro ii. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. viii. Concilia Laodicenum & Carthaginenſe iii. *Innocentium I.* & *Gelaſium I. Caſſiodorum* Lib. i. Divinarum Lectionum. *S. Iſidorum Hiſpalenſem* Libro vi. Originum, Cap. i. & ii. *Rabanum Maurum* Lib. ii. *De Inſtitutione Clericorum*, Cap. liv. & lv. Quæ omnia probant eam Canonicam non eſſe. *S. Hieronymi* teſtimonium ea in cauſa inſigne, luculentum, multories occaſione datâ repetitum ſubjicio, Præfatione in *Danielem*, ſive Epiſtolâ cxx. *Hac idcirco refero, ut difficultatem vobis Danielis oſtenderem: Qui apud Hebraos*

A *nec Suſanna habet Hiſtoriam, nec Hymnum trium Puerorum, nec Belis, Draconiſque fabulas: Quas nos, quia in toto orbe diſperſa ſunt, veru anteposito, eaſque jugulante ſubjecimus: Ne videremur apud imperitos magnam partem Voluminis detruncaſſe.* Idem in Procemio Commentariorum in Danielem: *Porphyrio Euſebius & Apollinarius pari ſententiâ reſponderunt: Suſanna, Beliſque ac Draconis fabulas non contineri in Hebraico. Unde & nos ante annos plurimos cùm verteremus Danielem, has Viſiones obelo pranotavimus: Significantes eas in Hebraico non haberi. Et miror quoſdam μεμψιμοίρους indi-*
B *gnari mihi, quaſi ego decurtaverim Librum: Cùm & Origenes, & Euſebius, & Apollinarius, aliique Eccleſiaſtici Viri & Doctores Gracia, has, ut dixi, Viſiones non haberi apud Hebraos fateantur: Nec ſe debere reſpondere Porphyrio pro his, qua nullam Scriptura Sancta auctoritatem prabeant.* Et in Commentario Capitis xiii. *Hoc quod Scriptura nunc dicit:* Exclamavit voce magnâ, *quia de Idololatra & ignorante Deum dicitur, videtur obſervationem noſtram ſubvertere, quâ dudum aſſeruimus vocem magnam in Sanctis tantùm reperiri. Quod ſolvet facile, qui hanc hiſtoriam in Libro Danielis apud Hebraos dixerit non haberi. Si quis autem po-*
C *tuerit eam approbare eſſe de Canone, tunc quærendum eſt quid ei reſpondere debeamus.*

Ad primam argumentationis illius partem reſpondet *Origenes* in Epiſtola ad *Africanum*, Hiſtoriam *Suſanna* primitus fuiſſe in Codicibus Hebræis, ſed Judæos illam expunxiſſe. Quæcumque enim *poterant, de iis qua Seniorum & Principum accuſationem aliquam continebant, ea ſuſtulerunt à cognitione Populi.* Sic in Veteribus Libris non inveniuntur Scribarum & Phariſæorum verba, quæ Chriſtus commemorat, Matthæi xxiii. *Si fuiſſemus in diebus Patrum noſtrorum, non fuiſſemus participes ſanguinis Prophetarum:* Quia nimirum *continent accuſationem iniquorum in Iſraele Judicum. Quapropter* (inquit Origenes) *rem non aliter geſtam eſſe opinor; quàm illos, qui cenſebantur Sapientes, & Principes, & Seniores Populi, ſuppreſſiſſe talia, quacumque accuſationem aliquam ipſorum continebant apud Populum. Non igitur mirum, ſi hanc, licèt veram exiſtentem de Suſanna, inſidiis Seniorum libidinoſorum petitâ, Hiſtoriam, illi qui non procul aberant à ſimili propoſito Seniorum illorum ſuffurati ſint, & abſtulerint à Scripturis.* Et
E certè illam Hiſtoriam olim fuiſſe in Codicibus Hebræis, conſtat ex Veteri Verſione Græca, quæ ſive à Septuaginta Interpretibus, ſive à privato aliquo Interprete ſub eorum nomine edita eſt; & ex *Theodotiono*, qui ex hoc fonte illam hauſerunt. Jam verò cùm Eccleſia ante *S. Hieronymi* ætatem Librum *Danielis* juxta Verſionem *Theodotionis* legeret, & poſt *S. Hieronymi* obitum ſecutis temporibus Hiſtorias Suſannæ, Beli, Draconis, Orationem Azariæ, Hymnum trium Puerorum, ex ipſius *Theodotionis* Verſione legere perrexerit, perſuaſum habuit hunc Interpretem ex Hebraicæ Ve-
F ritatis fontibus illa derivaſſe.

Addit *Origenes*, Plura in Libris Sacris apud Græcos interdum haberi, interdum pauciora, quod multis exemplis probat, ex *Geneſi*, *Exodo*, *Libro Job*, *Jeremia*, & *Libro Eſther* petitis. Tum maximam Exemplaribus, quibus utitur Eccleſia, fidem præſtandam eſſe docet. Contrariam ſententiam *Irrita facere Exemplaria qua in Eccleſiis* Prov. 22. 28. *noſtris habentur; & fratribus legem figere tum ſeponendi* (ſeu abjiciendi) *ſacros Libros apud illos uſitatos; tum Judais blandiendi & ſuadendi, ut nobis puros, & nullum figmentum continentes Libros tradant. An verò Providentia divina in Sacris Scripturis (quas illa omnes largita eſt) in Eccleſiis*

Chriſti ædificationem non curavit illorum, qui pretio empti ſunt, pro quibus Chriſtus mortuus eſt; cui quamvis Filius eſſet, non pepercit Deus, ipſa charitas; ſed quem pro nobis omnibus tradidit, ut cum ipſo nobis omnia gratificaretur? Denique illud in memoriam revocandum: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt Patres tui.*

Ex *Julii Africani* Epiſtola ad *Origenem*, *Euſebii*, & *Apollinarii* Reſponſis ad Objectionem Porphyrii, *S. Hieronymi* verbis, *Theodoreti* in Commentariis *Danielis* ſilentio, colligere licet, Hiſtoriam *Suſannæ*, & cætera quæ vulgò dicuntur *Danielis Additamenta*, non fuiſſe in primo Scripturarum Sacrarum Canone, id eſt, non ſemper ab omnibus Eccleſiis, & ab omnibus Eccleſiarum Magiſtris ut Sacra & Canonica habita fuiſſe, nondum eliquatâ veritate; ſed tamen ab Eccleſiarum parte maxima, & majoris auctoritatis, doctiſſimiſque Patribus, recepta fuiſſe ut partes Libri Danielis, eodemque Spiritu dictatas, & in eadem canonicæ auctoritatis arce poſitas ac reliqua *Danielis* Capita. Nec verò contrarium evincit Patrum & Conciliorum de Hiſtoriis Suſannæ, Belis, & Draconis ſilentium in Indicibus Librorum Canonicorum, quos ad poſteros tranſmiſerunt. Sicut enim perperam colligeretur Hiſtoriam Judicii à *Salomone* Rege lati in cauſa duarum Mulierum de eodem infante litigantium, Sacram & Canonicam non eſſe, quia veteres illi Patres & Synodi ejus non meminerunt in iis quos texuerunt Librorum Canonicorum Indicibus: Rectéque reſponderetur, illam habitam ac ſuſceptam fuiſſe ab iis ut Sacram & Canonicam, hoc ipſo quo Librum tertium Regum, in quo exarata eſt, in Canonem retulerunt: Ita cùm *Librum Danielis* inter Canonicos adſcripſerint, ejuſque Libri partes ſint Hiſtoriæ *Suſannæ*, Belis, & Draconis, & Canticum trium Puerorum, in iiſque Codicibus continerentur, quibus utebatur Eccleſia illorum temporibus, ſatis ſuperque ab iis in Scripturarum Canonicarum cenſu ſunt comprehenſæ.

S. Hieronymum quod ſpectat, fabulæ nomen impropriè ſumptum veris hiſtoriis lectu & auditu jucundis, & ad aures captumque vulgi accommodatis, illum interdum tribuiſſe, conſtat ex Epiſtola ad *Caſtrutium*, & ex Epiſtola XXIV. ad *Marcellam*, ut à Viris Eruditis *Bellarmino* & *Sixto Senenſi* obſervatum eſt. Et quoties tamen Hiſtoriam *Suſannæ* obelo confixit, & in Canone non contineri ſcripſit, non ex propria, ſed ex Hebræorum ſententia locutus eſt. Optimum ſuæ mentis interpretem ipſummet audiamus Apologia II. Adversùs Rufinum. *De Daniele autem*, inquit, *breviter reſpondebo, Me non negaſſe eum Prophetam, quem ſtatim in fronte Prologi Prophetam eſſe confeſſus ſum, ſed quid Hebræi dicerent, & quibus argumentis ſuam niterentur probare ſententiam, voluiſſe monſtrare, & docuiſſe lectorem, Eccleſias Chriſti hunc Prophetam juxta Theodotionem legere, & non juxta Septuaginta Tranſlatores. Quorum ſi in iſto Libro Editionem dixi multum à veritate diſtare, & rectè Eccleſiarum Chriſti judicio reprobatam: Non eſt mea culpa qui dixi, ſed eorum qui legunt. In promptu ſunt quatuor Editiones, Aquilæ, Symmachi, Septuaginta, & Theodotionis. Eccleſiæ juxta Theodotionem legunt Danielem. Ego quid peccavi, ſi Eccleſiarum judicium ſecutus ſum? Quod autem refero, quid adversùm Suſannæ Hiſtoriam, & Hymnum trium Puerorum, & Belis Draconiſque fabulas, quæ in Volumine Hebraico non habentur, Hebræi ſoleant dicere: Qui me criminatur ſtultum, ſe ſycophantam probat. Non enim quid ipſe ſentirem, ſed quid illi contra nos dicere ſolent explicavi. Quorum opinioni ſi non reſpondi in Prologo brevitati ſtudens, ne non Præfationem, ſed Librum viderer ſcribere, puto quòd ſtatim ſubjecerim: Dixi enim: De quo non eſt hujus temporis diſſerere. Alioquin & ex eo quod aſſerui Porphyrium contra hunc Prophetam multa dixiſſe, vocavique hujus rei teſtes Methodium, Euſebium, & Apollinarium, qui multis verſuum millibus ejus veſaniæ reſponderunt; me accuſare poterit, quare non in Præfatiuncula contra Libros Porphyrii ſcripſerim.*

Objiciebat *Julius Africanus*: Non eſſe veriſimile quòd Judæi captivi inter Chaldæos, luſu talorum venditi & diſtracti, & in plateis inſepulti abjecti; cùm filii ipſis raperentur ut Eunuchi eſſent, & filiæ ut pellices, ſicut à Prophetis prædictum erat; veriſimile, inquam, non eſſe, quòd Judicii capitalis ferendi poteſtatem habuerint, & id quidem fecerint contra uxorem Regis ipſorum *Joakimi*. Quòd ſi non iſte, ſed alius ex Populo fuerit ille *Joakimus*, unde illi captivo tantæ ædes, & hortus tam ſpecioſus & amplus?

Reſpondet *Origenes* in Epiſtola ad *Julium Africanum*: Etiam in Captivitate priori, cùm Iſraëlitæ à *Salmanaſare* Aſſyriorum Rege abducti ſunt, nonnullos Captivorum divites fuiſſe, & benè lautéque vixiſſe. In exemplum affert *Tobiam* in concaptivos beneficentiſſimum, & *Achiacharum* Tobiæ Nepotem, cunctis agitandis rationibus Regni Præfectum, ſeu Ærarii Aſſyriaci Adminiſtrum. In poſteriori verò Captivitate, *Mardochæum*, & *Nehemiam*, qui auctoritate & gratiâ apud Regem plurimùm poterant. Quid igitur mirum, ſi hortum, & domum, ac prædium habuerit quidam Joakim, ſive domus illa ampla fuerit, ſive mediocris? Id enim ex Scriptura Sacra non eſt manifeſtum. Addere poterat *Origenes*, Deum proſpera omnia Judæis apud Chaldæos per *Jeremiam* prænuntiaſſe & promiſiſſe ſub Parabola duorum calathorum ficuum. (*Jeremiæ* XXIV.) Eiſque juſſiſſe ut domos ædificarent, & hortos plantarent, ſecuri ac felices Babylone futuri, quantùm ſtatus captivitatis pateretur. (*Jeremiæ* Cap. XXIX. 4.) *Hæc dicit Dominus Exercituum Deus Iſraël omni tranſmigrationi, quam tranſtuli de Jeruſalem in Babylonem: Ædificate domos, & habitate, & plantate hortos, & comedite fructum eorum. Accipite uxores, & generate filios & filias; & date filiis veſtris uxores, & filias veſtras date viris, & pariant filios & filias; & multiplicamini ibi, & nolite eſſe pauci numero.*

Quòd verò Judiciorum poteſtatem ſpectat, reſpondet *Origenes*: Non eſſe abſurdum, ſi magnis Gentibus ſubactis à Rege concedatur ut ſuis legibus & tribunalibus utantur captivi. Suis temporibus Judæos Cæſaris permiſſu non aliter vivere, quàm cùm regno potiebantur. Fieri interdum Judicia ſecundùm Legem, ut condemnentur nonnulli eorum ad mortem; non quidem cum omni omnino ad hoc licentiâ; nec tamen clanculum, & inſciò eo qui regnat. Itaque veriſimile eſt, ſatis fuiſſe Babyloniis quòd Judæos captivos haberent; cæterùm propria illis tribunalia permiſiſſe.

DISSERTATIO

DISSERTATIO II.

DE LXX. DANIELIS HEBDOMADIBUS.

DUdum Eruditos exercuit celeberrimum *Danielis* de Chriſto intra Septuaginta Hebdomadas venturo Vaticinium, quod legitur Cap. nono Verſ. 24. & ſequentibus. *Septuaginta Hebdomades abbreviatæ ſunt ſuper Populum tuum, & ſuper Urbem Sanctam tuam, ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur Juſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo, & animadverte: Ab exitu ſermonis, ut iterum ædificetur Jeruſalem, uſque ad Chriſtum Ducem, Hebdomades ſeptem, & Hebdomades ſexaginta-duæ erunt: & rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum. Et poſt Hebdomades ſexaginta-duas occidetur Chriſtus, & non erit ejus Populus, qui eum negaturus eſt. Et Civitatem, & Sanctuarium diſſipabit Populus cum Duce venturo, & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis Hebdomada una; & in dimidio Hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium. Et erit in Templo abominatio deſolationis; & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio.* Multis intricatum difficultatibus hoc Vaticinium eſt, quoad Septuaginta Hebdomadum à *Daniele* hìc prædictarum exordium, exitumque. Unde variæ natæ ſunt circa illius explicationem ſententiæ. Hebdomadas annorum hìc intelligi certum eſt, id eſt, annos nonaginta & quadringentos. Septuaginta enim Hebdomades dierum nonaginta duntaxat & quadringentos dies continent: Quo temporis intervallo nihil contigit eorum quæ *Gabriel* Archangelus *Danieli* viro deſideriorum intra Septuaginta Hebdomades eventura prædixit. Neque verò de Hebdomadibus decenniorum, quarum quælibet annis conſtat ſeptuaginta; quod *Origeni* Tractatu xxix. in *Matthæum* viſum eſt. Aut de Jubilæorum vel Sæculorum hebdomadibus, quod Rabbinorum quorumdam delirium fuit, referente *Galatino* Libro iv. *De Arcanis Catholicæ Veritatis*, Cap. xiv. hæc *Danielis* Prophetia intelligenda eſt. In Sacris enimvero Scripturis duplex tantùm invenitur Hebdomadis acceptio, ſcilicet dierum, & annorum. Septem Hebdomades dierum à Paſchate ad Pentecoſten numerantur Levitici xxiii. 15. 16. *Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem Hebdomadas plenas uſque ad alteram diem expletionis Hebdomadæ ſeptimæ, id eſt, quinquaginta dies.* Tres Hebdomades dierum ſe jejunaſſe *Daniel* memorat anno tertio *Cyri* Regis, Cap. x. 2. *In diebus illis ego Daniel lugebam trium Hebdomadarum diebus, panem deſiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, ſed neque unguento unctus ſum, donec complerentur trium Hebdomadarum dies.* Septem Hebdomadas annorum numerari jubet Deus *Levitici* xxv. & annum quinquageſimum, qui Jubilæus eſt, celebrari. *Numerabis quoque tibi ſeptem Hebdomadas annorum, id eſt, ſepties ſeptem, quæ ſimul faciunt annos quadraginta-novem. . . . . . Sanctificabiſque Annum quin-*

A *quageſimum, & vocabis Remiſſionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: Ipſe eſt enim Jubilæus.* Cùm itaque in hoc *Danielis* Vaticinio dierum Hebdomades intelligi non poſſint, ſupereſt ut annorum Hebdomades intelligantur. Quâ in re Chriſtiani Patres, & doctiores Hebræorum Magiſtri conſentiunt.

At circa initium, exitumque harum Hebdomadum variæ fuerunt ac pugnantes Patrum, aliorumque Auctorum Eccleſiaſticorum, & Hebræorum ſententiæ. *Hippolytus Martyr*, ut *S. Hieronymus* refert in Cap. ix. *Danielis*, Septuaginta
B Hebdomadum exordium ſtatuit anno quinquageſimo ante ſolutionem Babylonicæ Captivitatis, id eſt, Olympiade quadrageſimâ-primâ: Exitum ſexaginta novem Hebdomadum conſtituit in Natali Chriſti: Ultimam verò Hebdomadem refert ad conſummationem Mundi; eamque partitur inter Prædicationem *Enoch*, & *Eliæ*, & Regnum Antichriſti. *Clemens Alexandrinus* Libro i. *Stromatum* Septuaginta Hebdomadum initium ducit à primo anno *Cyri*, quo ſoluta eſt Babylonica Judæorum Captivitas, & facultas inſtaurandi Templi Judæis conceſſa: Exitum verò ſtatuit in Exci-
C dio Hieroſolymitano per *Titum* Imperatorem. *Origenes* Libro x. *Stromatum* (ut *S. Hieronymus* refert) Septuaginta Hebdomadas exorditur ab anno primo *Darii Medi*, quo Vaticinium iſtud à *Daniele* editum eſt: Illarum verò finem in Natali Chriſti ſtatuit. Nec tamen in ea opinione conſtans fuit. Tractatu enim xxix. in *Matthæum* Hebdomades illas decenniorum eſſe cenſet; harum initium ducit ab *Adamo*: novem & ſexaginta Hebdomades in Chriſti Natali finitas aſſerit: Septuageſimam & ultimam Hebdomadam à Nativitate Chriſti ad everſionem uſque Hieroſolymorum ſub
D *Tito* extendit *Julius Africanus*, referentibus *Euſebio* Libro viii. *Demonſtrationis Evangelicæ*, & *S. Hieronymo* in Cap. ix. *Danielis*, Septuaginta Hebdomades numerat ab anno vigeſimo *Artaxerxis Longimani*, ad mortem Chriſti, quam refert ad annum xv. *Tiberii Cæſaris*, quem concurrere ait cum Olympiadis ducenteſimæ ſecundæ anno ſecundo. Annorum autem lunarium Hebdomades fuiſſe vult, non ſolarium: Ideòque dictas eſſe ab Angelo *Abbreviatas*. Quadringenti autem & nonaginta anni lunares, quot Septuaginta Hebdomadibus continentur, annis ſolaribus ſeptua-
E ginta-quinque & quadringentis æquivalent. *Tertullianus* Libro *Adverſus Judæos*, à *Dario Medo* ad Nativitatem uſque Chriſti Hebdomadas ſexaginta-duas & dimidiam, id eſt, annos triginta-ſeptem & quadringentos: Reliquas verò ſeptem Hebdomadas cum dimidia, id eſt, annos quinquaginta-tres, ab ortu Chriſti ad Excidium Hieroſolymitanum numerat. *Euſebius Cæſarienſis* Libro viii. *Demonſtrationis Evangelicæ*, tres Septuaginta Hebdomadum interpretationes proponit; prima initium illarum ducit ab anno primo *Cyri*, quo ſoluta Captivitas eſt, Templique per-
F miſſa inſtauratio: Finem autem Hebdomadum novem & ſexaginta refert ad *Hyrcani* Pontificis tempora, cui *Pompeius* captis Hieroſolymis Pontificatum confirmavit. Hunc ultimum Chriſtum, id eſt, ultimum Pontificem legitimè inſtitutum fuiſſe. Poſtquam enim *Herodes*, interfecto *Hyrcano*, Regnum Judæorum Senatuſconſulto accepit, & primus alienigena Judæis præfuit, Pontificatum alieni generis hominibus, ad breve tempus, ob gratiam & pretium, divinam Legem contemnens, tradebat. Secunda Interpretatio *Euſebii* Hebdomadarum Septuaginta initium figit anno ſexto *Darii Hyſtaſpis*, quo Templi inſtauratio abſoluta eſt: Et inde uſ-

que

que ad *Herodem* & *Cæſarem Auguſtum* numerat Hebdomades ſeptem & ſesaginta duas, id eſt, annos quadringentos octoginta-tres, quando *Hyrcanus* noviſſimus Pontifex de genere Machabæorum, quem Chriſtum interpretatur, ab *Herode* jugulatus eſt, & ceſſavit legitima Pontificum ſucceſſio. Septuageſimam verò Hebdomadam longo à cæteris disjungens intervallo, duas in partes dividit. In priori Chriſtum baptizatum ait Evangelium ſuum prædicaſſe tribus annis & ſex menſibus: & ſic pactum ſuum, ſive novum fœdus confirmaſſe. In poſteriori occiſum eſſe Chriſtum, & in ejus morte hoſtiam & (B) ſacrificium defeciſſe. Quicquid enim in Templo poſtea factum eſt, non fuit ſacrificium Dei, ſed cultus Diaboli, cunctis in commune clamantibus; *Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros.* Matth. 27. Tertia *Euſebii* Expoſitio eò tantùm à prioribus differt, quòd Hebdomadæ ſesaginta novem ſint Hebdomadæ annorum; ſeptuageſima verò ſit Hebdomada decenniorum, quæ annos ſeptuaginta contineat. Ita *Euſebium* intellexit *S. Hieronymus*. Priorem illius Hebdomadæ partem à Paſſione Domini ad *Neronis* Imperium, quando contra Judæos Romana primùm arma commota (C) ſunt: Alteram à *Veſpaſiano* & *Tito*, quando everſa Hieroſolyma, Templumque ſuccenſum eſt, uſque ad *Trajanum* extendit: Et hanc eſſe Hebdomadam ait, de quâ Angelus *Danieli* loquitur: *Confirmabit autem pactum multis Hebdomada una.* In toto enim orbe per Apoſtolos Evangelium prædicatum eſt, qui uſque ad illud tempus perſeveraverunt: Tradentibus Eccleſiaſticis Hiſtoriis *S. Joannem* uſque ad *Trajani* tempora vixiſſe. *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi xii. Septuaginta Hebdomadum initium arceſſit ab exordio Regni *Darii Medi*, quem cum *Dario* (D) *Hyſtaſpis* confundit: indéque ad ortum Chriſti annos octoginta tres & quadringentos numerat: Hebdomadam ſeptuageſimam alto involvit ſilentio. *S. Joannes Chryſoſtomus* Oratione contra Judæos ii. ab anno vigeſimo *Artaxerxis Longimani* ad Excidium Hieroſolymitanum ſub *Tito*, Septuaginta *Danielis* Hebdomadas computat. *Sulpicius Severus* Libro ii. *Hiſtoriæ Sacræ*, Septuaginta Hebdomadum initium ſtatuit anno ſecundo *Darii* Regis, ſub quo Templum inſtauratum eſt, quem *Darium Nothum*, ſeu *Ochum* (ut vocat) eſſe cenſet. Fine verò ſexaginta (E) novem Hebdomadum ad Excidii Hieroſolymitani tempus rejecto, de ſeptuageſima ſilet. *Theodoretus* in Caput ix. *Danielis*, has Hebdomadas annorum lunarium eſſe ſtatuit, eaſque ab anno *Artaxerxis Longimani* vigeſimo exorditur. Sexaginta duas in nece *Hyrcani* completas opinatur. Inde uſque ad Baptiſmum Chriſti Jeſu ſeptem Hebdomadas reliquas numerat. In ſeptuageſima & ultima Chriſtum per tres annos & dimidium prædicaſſe, & abſolutâ Prædicatione mortuum eſſe ait in medio Hebdomadæ: Reliquâ verò ejuſdem Hebdomadæ parte, Evangelium ab Apoſtolis in Judæa præ- (F) dicatum. Veteres quidam Hebræi, referente *S. Hieronymo*, Hebdomadum *Danielis* exordium à primo anno *Darii Medi* reperebant, quo Vaticinium iſtud editum eſt: Finem verò collocabant in primâ clade Hieroſolymis ab *Hadriano* illatâ: Cùm tamen iſtud temporis intervallum centum ſeptuaginta-quatuor Olympiades, id eſt, annos ſexcentos nonaginta-ſex, qui faciunt Hebdomadas Hebraicas nonaginta-novem & annos tres contineat, ut obſervat *S. Hieronymus*. Alii Hebdomadum initium in prima Templi everſione per *Nabuzardanem* anno *Sedecia* (A) undecimo; finem in Excidio Hieroſolymitano per *Titum*, anno *Veſpaſiani* ſecundo conſtituunt: Non animadvertentes hoc temporis intervallo nonaginta-quatuor Hebdomades contineri. *Aben-Ezra* Hebdomadum exordium ducit *Ab exitu ſermonis in oratione*, nempe ab anno primo *Darii Medi*, quo *Daniel* orationem hanc fudit ad Deum, quæ nono ipſius Capite habetur. Inde ſeptem Hebdomadas numerat ad profectionem *Nehemiæ*, quæ in annum vigeſimum *Artaxerxis Longimani* incidit, cùm tamen Hebdomades ampliùs quindecim intercedant. Inde ſexaginta duas Hebdomades cum dimidia computat ad ſecundi (B) Templi conflagrationem; cùm tres & ſeptuaginta interfluxerint. Poſterioris ætatis Commentatores de Septuaginta Hebdomadum initio & fine variè ſenſerunt. *Nicolaus De Lyra*, *Paulus Burgenſis*, *Vatablus*, *Galatinus*, Hebdomadas illas ab anno quarto *Sedeciæ* Regis numerare incipiunt, & in Chriſti Paſſione abſolvunt: Sed calculus ille vitioſus eſt, cùm annos ſeptuaginta & ſexcentos illud temporis intervallum contineat, ob Olympiade nempe trigeſimâ-quintâ ad Olympiadem ducenteſimam-ſecundam. *Driedo* Libro iii. *De Scripturis Sacris* Cap. v. & *Cornelius Janſenius* (C) in *Concordia Evangelica*, Cap. cxxxi. ſeptem priores Hebdomadas numerant ab ædificatione Templi ſub *Dario Hyſtaſpis*, uſque ad inſtaurationem Mœnium & Urbis Jeruſalem ſub *Artaxerxe Longimano*. Inde verò uſque ad mortem Chriſti ſexaginta duas Hebdomadas, id eſt, annos quatuor & triginta ſupra quadringentos numerant. Quorum calculus in eo deficit, quòd prius intervallum, non ſeptem dumtaxat Hebdomadas, id eſt, annos quadraginta novem, ſed ampliùs ſeptuaginta contineat, quot nempe ab Olympiade ſexageſimâ quintâ uſque ad octoge- (D) ſimam-quartam intercedunt. Poſterius verò non annos tantùm quatuor & triginta ſupra quadringentos, ſed ſex & ſeptuaginta complectatur, quot nempe intercedunt ab Olympiadis octogeſimæ-tertiæ anno tertio, ad Olympiadis ducenteſimæ-ſecundæ annum quartum. *Scaliger* Libro vi. *De Emendatione temporum*, Septuaginta Hebdomadum exordium ſtatuit in anno ſecundo *Darii Nothi*. Finem refert ad annum *Neronis* duodecimum, quo Judæos inter & Romanos bellum flagrabat: Ex quo ſi tres annos cum dimidio numeres, incides in Excidium Hieroſolymitanum. (E) *Darium* autem illum cujus anno ſecundo inchoatam ſecundi Templi fabricam, ſexto abſolutam eſſe docet Liber *Eſdræ*, vult eſſe *Darium Nothum*, Artaxerxis Longimani Succeſſorem, non *Darium Hiſtaſpis*. Qua in re egregiè fallitur, ut ſingulari Diſſertatione oſtendemus. Septem autem Hebdomadas, ſexaginta duas, & unam ſingulariter ab Angelo commemoratam, continuari negat *Scaliger*, ſed à diverſis capitibus aſſerit proficiſci, nec eòdem conſpirare. Sexaginta & duas Hebdomadas ductas ab anno quinto *Artaxerxis Memoris*, quo Edictum de reſtauranda Urbe promulgatum perperam cenſet, ad annum (F) Paſſionis Dominicæ porrigit. Septem priores Hebdomades ab anno ſecundo *Darii Nothi* ad annum trigeſimum-primum *Artaxerxis Memoris* pertingere vult. Septuageſimam Hebdomadem duas in partes tribuit: Priorem annorum quatuor cum ſemiſſe, à Baptiſmo Chriſti ad ejus Paſſionem extendit; reliquum biennium cum ſex menſibus ab anno duodecimo *Neronis* ad bellum Judaicum confectum. Ita quidem ille in Editione primâ ſui Operis. At in ſecunda totam Septuaginta Hebdomadum ſeriem ab anno ſecundo *Darii Nothi* ad Excidium Templi perducit.

ducit, adjectis annis tribus & ſemiſſe. Opinionis hujus abſurditatem demonſtrat *Petavius* Libro XII. *De Doctrina Temporum*, Capite XXXI. *Jacobus & Ludovicus Capelli*, ille in *Hiſtoria Sacra*, hic in *Chronographia Sacra Not. ad Tab.* XI. & alii, Septuaginta Hebdomadum initium ponunt in *Artaxerxis Longimani* anno ſeptimo, & eaſdem in Chriſti Morte concludunt. *Joannis Lucidus* Libro VII. *De Emendatione Temporum*, ab anno XX. *Artaxerxis Longimani* Septuaginta Hebdomadum initium ducit; in quarto poſt Chriſti Mortem anno exitum ipſarum conſtituit: Sed in medii intervalli numerandis annis illum toto decennio aberrare *Pererius* ex accuratâ Olympiadum ſupputatione demonſtrat Lib. XI. in *Danielem* Parte II. Cum *Lucido* ſenſit *Petavius* Libro XII. *De Doctrinâ Temporum.* At vigeſimum annum *Artaxerxis* non numerat à *Xerxis* obitu, ſed ab eo tempore quo in Regni communionem ab ipſo vocatus eſt, anno circiter duodecimo Regni ipſius; cùm fortè ad bellum extra Perſidem gerendum proficiſceretur. *Petavii* conjecturam inanem eſſe, nulloque fultam fundamento probavit Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius* Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione IX. Cap. VII. §. VIII. Eamque, cùm ſibi in mentem veniſſet, olim exſufflaverat *Pererius.* Hic Libro XI. in *Danielem*, III. Parte Diſputationis de Septuaginta Hebdomadibus, cenſet illas fuiſſe annorum lunarium. Non aliunde ipſarum initium ſumi debere ait, quàm ab anno *Artaxerxis Longimani* vigeſimo. Exitum verò collocari poſſe ait, vel in quarto anno poſt Chriſti Domini Paſſionem, vel in ipſo Dominicæ Paſſionis anno. Si primum aſſeratur, non Septuaginta duntaxat Hebdomades, ſed dimidiam inſuper in illo temporis intervallo agnoſcit, id eſt, annos quadringentos nonaginta-tres: Sed Angelum numerum duntaxat maximum, plenum & integrum Hebdomadum Septuaginta expreſſiſſe, minutum & imperfectum dimidiæ Hebdomadis numerum prætermiſiſſe; more Scriptoribus Sacris ſolemni. Si poſterius ſtatuatur, Hoſtiam & Sacrificium defeciſſe ait in medio Hebdomadæ, quando Chriſtus baptizatus eſt: Tunc enim inſtituto Baptiſmo, primo Legis Evangelicæ Sacramento, datum eſſe ſignum defectionis mox futuræ Ceremoniarum Legalium. Vel certè ſeptuageſimam Hebdomadam in duas partes æquales dividendam: poſteriori parti Baptiſmum, Prædicationem & Mortem Chriſti eſſe illigandam, quam Legalium Sacrificiorum abrogatio conſecuta eſt. Quod itaque ait Angelus: *In dimidio Hebdomadis deficiet Hoſtia & Sacrificium*, Id de poſteriori & extrema parte ſeptuageſimæ Hebdomadis eſſe intelligendum.

Tam variarum ac repugnantium opinionum examen operoſum nimis ac moleſtum eſſet, imò & inutile, cùm pleræque exoleverint. Quamobrem ab illis ſigillatim diſcutiendis ac refellendis ſuperſedeo, tum quia hæc provincia occupata eſt ab Interpretibus & Theologis Eruditis: Tum quia illam adſtruendo, quæ omnium maximè probabilis videtur, cæteræ ſatis confutatæ manebunt & convictæ: Tum quia *Sancti Hieronymi* obſervantiam erga Patres, qui ipſum præceſſerant, imitari religioſum eſt: Quorum interpretationes referre ſatis habuit, dijudicare noluit. *Scio*, inquit, *de hac Quæſtione ab eruditiſſimis viris variè diſputatum, & unumquemque pro captu ingenii ſui dixiſſe quod ſenſerat. Quia igitur periculoſum eſt de Magiſtrorum Eccleſiæ judicare ſententiis, & alterum præferre alteri, dicam quid unuſquiſque ſenſerit, Lectoris arbitrio*

A *derelinquens, cujus expoſitionem ſequi debeat.* Ne tamen jejunum omnino Lectorem dimittamus, totam de Septuaginta *Danielis* Hebdomadibus Diſſertationem duabus Propoſitionibus expediemus. Prima exordium ac finem Hebdomadum explicabit: Altera Oraculi Prophetici cum eventu convenientiam, ejuſque in Chriſto conſummationem.

PROPOSITIO I.

B *Septuaginta Hebdomadum Danielis exordium probabiliùs ducitur ab anno vigeſimo Artaxerxis Longimani: Finis verò earumdem ſtatuitur poſt Paſſionem Chriſti: Ita ut in medio ſeptuageſimæ & ultimæ Hebdomadis occiſus fuerit Chriſtus.*

PRobatur prima pars Propoſitionis. Septuaginta Hebdomadum exordium peti debet *Ab exitu ſermonis ut iterum ædificetur Jeruſalem*; id eſt, à promulgatione Edicti quo Judæis inſtaurandæ Urbis data poteſtas eſt: Illud porro Edictum ab *Artaxerxe Longimano* promulgatum eſt anno Regni ejus vigeſimo: Inde ergo peti debet Septuaginta Hebdomadum exordium.

Probatur Minor: Quatuor leguntur à Regibus Perſarum data in gratiam Judæorum Edicta: Primum *Cyri*. (I. Eſdræ Cap. I.) Alterum *Darii Hyſtaſpis*. (I. Eſdræ VI.) Tertium *Artaxerxis Longimani*, anno Regni ejus ſeptimo. (I. Eſdræ VII.) Quartum ejuſdem *Artaxerxis*, anno Regni ejus vigeſimo. (II. Eſdræ II.) At *Cyri* & *Darii Hiſtaſpis* Edicta Templi duntaxat reſtaurandi, non reparandæ Urbis poteſtatem faciunt Judæis: Primum etiam *Artaxerxis*, Templum tantùm & Sacrificia ſpectat. Quartum verò Urbis ædificationem permittit antea non conceſſam. Illud itaque Edictum eſt à cujus promulgatione Septuaginta Hebdomadum exordium duci debet.

Probatur Minor ipſius *Nehemiæ* teſtimonio: II. Eſdræ II.
Et dixi Regi: Rex in æternum vive: Quare non mœreat vultus meus, quia Civitas domus ſepulchrorum Patris mei deſerta eſt, & portæ ejus combuſtæ ſunt igni? Et ait mihi Rex: Pro qua re poſtulas? Et oravi Deum Cœli, & dixi ad Regem: Si videtur Regi bonum, & ſi placet ſervus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Judæam ad Civitatem ſepulchri Patris mei, & ædificabo eam.... Et placuit ante vultum Regis, & miſit me... Et dixi Regi: Si Regi videtur bonum, Epiſtolas det mihi ad Duces regionis trans Flumen, ut traducant me, donec veniam in Judæam. & Epiſtolam ad Aſaph Cuſtodem Saltus Regis, ut det mihi ligna, ut tegere poſſim portas Turris Domus, & Muros Civitatis... Et dedit mihi Rex juxta manum Dei bonam mecum. Et infrà, poſtquam Hieroſolymam pervenit, ſe Sacerdotibus, & Optimatibus, & Magiſtratibus Judæis dixiſſe memorat: *Vos noſtis afflictionem in qua ſumus. quia Jeruſalem deſerta eſt, & portæ ejus conſumptæ ſunt igni: Venite, & ædificemus Muros Jeruſalem, & non ſimus ultra opprobrium.* Narrat deinde Cap. IV. quomodo *Sanaballat*, & *Tobias Ammanites*, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotii ipſis inſidiati fuerint, & opus interturbare conati ſint armatâ manu, ut neceſſe fuerit ædificiis & bello ſimul intendere. *Factum eſt autem, cùm audiſſet Sanaballat quòd ædificaremus murum, iratus eſt valdè: & motus nimis ſubſannavit Judæos. Et dixit coram fratribus ſuis, & frequentia Samaritanorum: Quid*

Judæi faciunt imbecilles? ... Nunquid ædificare poterunt lapides de acervis pulveris, qui combuſti ſunt? Et infra: *Factum eſt autem, cùm audiſſet Sanaballat, & Tobias & Arabes, & Ammanitæ, & Azotii, quòd obducta eſſet cicatrix muri Jeruſalem, & quod cœpiſſent interrupta concludi, irati ſunt nimis; Et congregati ſunt omnes pariter, ut venirent & pugnarent contra Jeruſalem, & molirentur inſidias* &c. Et infra: *Et factum eſt à die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lanceæ, & ſcuta, & arcus, & loricæ, & Principes poſt eos in omni domo Juda, ædificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: Una manu ſua faciebat opus, & altera tenebat gladium.* Tandem completum eſt opus brevi temporis intervallo, ſcilicet quinquaginta duobus diebus, frementibus circumquaque hoſtibus, qui inſidiis & inſultibus illud impedire fruſtra conati fuerant. Hoc eſt quod ab Angelo & Propheta prænuntiatum fuerat his verbis: *Et rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum.* Noo ſolùm autem muros, turres, propugnacula, plateas ædificarunt Judæi permittente *Artaxerxe*, duce *Nehemia*, ſed & publica ædificia, ſtrata viarum, fora, porticus, ciſternas, aquæ ductus, aliaque hujus generis quamplurima, quæ Chaldæi diſturbaverant. Domus etiam tumultuario opere antea exſtructæ, in meliorem formam directis ordinibus compoſitæ ſunt, ut colligitur ex *Eccleſiaſtici* Cap. XLIX. 15. *Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros everſos, & ſtare fecit portas & ſeras, qui erexit domos noſtras.* Sed hæc opera longiori temporis intervallo abſoluta ſunt, quàm muri & propugnacula, ſicut & Templi ædificatio, cui quadraginta ſex annos impenſos fuiſſe Judæi teſtantur, *Joannis* II. 20.

Fruſtra verò quis objiciat, *Artaxerxem* anno Regni ſui ſeptimo Eſdræ omnem petioonem ejus dediſſe, ut dicitur 1. Eſdræ VII. 6. *Ipſe Eſdras aſcendit de Babylone... Et dedit ei Rex ſecundùm manum Domini Dei ejus ſuper eum, omnem petitionem ejus:* Adeóqoe & facultatem inſtaurandæ Urbis conceſſiſſe. Nihil enim *Eſdram* tunc à Rege poſtulaſſe quod Mœnium & Urbis reſtaurationem ſpectaret; ſed tantùm quæ ad cultum Templi, Legis obſervationem, & Politiam pertinerent, petiiſſe, & impetraſſe, conſtat ex Capite VII. Libri 1. *Eſdræ*, & ex verbis Edicti tunc dati. *Artaxerxes Rex Regum, Eſdræ Sacerdoti, Scribæ Legis Dei Cœli doctiſſimo, ſalutem. A me decretum eſt, ut cuicunque placuerit in Regno meo de Populo Iſraël, & de Sacerdotibus ejus, & de Levitis, ire in Jeruſalem, tecum vadat. A facie enim Regis, & ſeptem Conſiliatorum ejus miſſus es, ut viſites Judæam & Jeruſalem in Lege Dei tui, quæ eſt in manu tua: Et ut feras argentum & aurum, quod Rex & Conſiliatores ejus ſponte obtulerunt Deo Iſraël, cujus in Jeruſalem Tabernaculum eſt. Et omne argentum & aurum quodcunque inveneris in univerſa Provincia Babylonis, & Populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus quæ ſponte obtulerint Domui Dei ſui, quæ eſt in Jeruſalem, liberè accipe.... Sed & cætera quibus opus fuerit in Domum Dei tui, quantumcunque neceſſe eſt ut expendas, dabitur de theſauro & de fiſco Regis, & à me. Ego Artaxerxes Rex, ſtatui atque decrevi omnibus Cuſtodibus Arcæ publicæ, qui ſunt trans Flumen, ut quodcunque petierit à vobis Eſdras Sacerdos, Scriba Legis Dei, abſque mora detis, uſque ad argenti talenta centum, & uſque ad frumenti coros centum, & uſque ad vini batos centum, & uſque ad batos olei centum, ſal verò abſque menſura. Omne quod ad Ritum Dei Cœli pertinet, tribuatur diligenter in Domo Dei Cœli: Ne fortè iraſcatur contra Regnum Regis, & filiorum ejus. Vobis quoque notum facimus de univerſis Sacerdotibus, & Levitis, & Cantoribus & Janitoribus; Nathinæis, & Miniſtris Domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos. Tu autem Eſdra, ſecundùm ſapientiam Dei tui, quæ eſt in manu tua, conſtitue Judices & Præſides, ut judicent omni Populo qui eſt trans Flumen, his videlicet qui noverunt Legem Dei tui, ſed & imperitos doceto liberè. Et omnis qui non fecerit Legem Dei tui, & Legem Regis diligenter, judicium erit de eo, ſive in mortem, ſive in exilium, ſive in condemnationem ſubſtantiæ ejus, ſive in carcerem.* Ex his verbis, & ex totius Hiſtoriæ ſerie conſtat, *Artaxerxem Longimanum* anno Regni ſui ſeptimo Urbis ædificandæ facultatem Judæis non conceſſiſſe.

Quòd autem *Artaxerxes* ille, cujus anno vigeſimo promulgatum Edictum eſt de Urbe inſtauranda, fuerit *Longimanus*, non *Memor*, ut *Scaligero* viſum eſt, facilè probatur. Nam *Artaxerxes Memor* Regnum obtinuit anno Periodi Julianæ quater milleſimo trecenteſimo-decimo, ante Æram Chriſtianam quarto ſupra quadringenteſimom: Adeóque annus ejus vigeſimus concurrit cum anno Periodi Julianæ quater milleſimo trecenteſimo vigeſimo-nono, ante Æram Chriſtianam ter centeſimo octogeſimo-quarto: Quo anno ſuperſtes non fuit *Nehemias*, niſi vitam illius ad annum ætatis nonum & trigeſimum ſupra ducenteſimum producamus. Siquidem unus fuit eorum qui ſub *Cyro* cum *Zorobabele* aſcenderunt anno Periodi Julianæ quater milleſimo centeſimo ſeptuageſimo-octavo, ante Chriſtiaoam Æram ſexto & trigeſimo ſupra quingenteſimum.

Probatur ſecuoda pars Propoſitionis. Statuamus *Artaxerxem Longimanum* Regnum iniiſſe anno Periodi Julianæ quater milleſimo ducenteſimo quadrageſimo-primo; vigeſimus ejus annus inciderit in annum Periodi Julianæ qoater milleſimum ducenteſimum ſexageſimum, Mundi ter centeſimum quingenteſimum quinquageſimum: Si adjeceris ſexaginta-novem Hebdomades annorum, hoc eſt, annos tres & octoginta ſupra quadringentos, habebis annum Mundi quater milleſimum trigeſimum tertium, Periodi Julianæ quater milleſimum ſeptingenteſimum quadrageſimum-tertium, Æræ Chriſtianæ trigeſimum, quo Baptiſmum Chriſti poſuimus Diſſertatione II. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi 1. Concluſione II. Tunc temporis Chriſtus *Docem* agere cœpit, Prædicatiooem auſpicando ſuam, Novamque Legem ſenſim coodendo & promulgando. Cùm igitur Menſe Niſan exierit Edictum illud Artaxerxis *Nehemiæ* datum, ab eodem Niſan anni hujus, hoc eſt, à primo Paſchate, quod Chriſtus poſt Baptiſma celebravit, (*Joannis* 2.) incipit primus annus ſeptuageſimæ & ultimæ Hebdomadæ; *In qua fœdus confirmatum eſt multis.* Paſcha autem noſtrum Chriſtus, legalibus omnibus Sacrificiis hoc unum præfigurantibus fine impoſito, immolatus eſt ineunte anoo quarto, ſive in medio poſtremæ ejuſdem Hebdomadæ: Tuncque defecit Hoſtia & Sacrificium, ut Angelus *Danieli* prædixerat. Annus ille qoartus fuit Olympiadis duceoteſimæ ſecundæ, Julianus quadrageſimus-octavus, Æræ vulgaris trigeſimus-tertius, *Tiberii Cæſaris* decimus-nonus, Hebdomadum *Danielis* quadringenteſimus octogeſimus-ſeptimus. Poſt triennium exitum

exitum habuere Septuaginta Hebdomades. Hæc ſententia, quatenus ab anno vigeſimo *Artaxerxis Longimani* Septuaginta Hebdomadum *Danielis* ducit exordium, nobiles ex antiquis Patribus Patronos habet, *Julium Africanum*, *S. Joannem Chryſoſtomum*, *Theodoretum*, *Bedam*, *S. Thomam*. Quanquam verò Syſtema illud Septuaginta Hebdomadum per annos lunares probabiliter explicari poſſit: Ad illos tamen confugere minimè neceſſe eſt, cùm incertum ſit an Hebræi lunari anno uſi fuerint, imò uſos non fuiſſe probabilius ſit; aut certè ad lunarem annum ſolari coæquandum ſecundo aut tertio quolibet anno menſem intercalaſſe; ſeu quolibet octennio tres Menſes emboliſmos adjeciſſe. Quod jam olim à *Moſis* temporibus uſitatum tradit *Aben-Ezra*. Neque lunares annos intelligere cogit Angelica & Prophetica locutio, quâ Septuaginta Hebdomades *Abbreviatæ* dicuntur: *To* enim *Abbreviata*, idem eſt ac *decisa* ſeu *definita*: Quòd nempe ex incerto & infinito tempore ad certum & conſtitutum ſpatium prophetico Vaticinio, ac divinâ ordinatione contractus ſit adventus Meſſiæ: Sive quòd ex longiore intervallo, quod Orbis initio fluxit, breviſſimum reſtabat; quemadmodum in ſenectute vita hominis abbreviata dicitur.

PROPOSITIO II.

Undecunque Septuaginta Hebdomadum numerandarum exordium ſumatur, ex hoc Danielis Oraculo veniſſe Meſſiam demonſtratur contra Judæos; Eumque non alium eſſe quàm Chriſtum Jeſum.

PRobatur prima pars: Undecunque illarum Hebdomadum petatur initium, planè elapſas eas eſſe neceſſe eſt: Atque iis elapſis ungi debuit *Sanctus Sanctorum*, & *occidi Chriſtus*: Itaque negari abſque ſumma cæcitate & pertinaciâ non poteſt, unctum eſſe Sanctum Sanctorum, natum & occiſum fuiſſe Chriſtum. Poſt ejus verò mortem, dirui debuerant Templum & Urbs, ſecundùm Oraculi Prophetici verba: *Et Civitatem & Sanctuarium diſſipabit Populus cum Duce venturo: & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio.* Atqui Templum & Urbs diruta ſunt: Judæi Templi reſtaurationem fruſtra ſunt aggreſſi *Juliano Apoſtata* imperante, cœleſtibus prodigiis cœptum opus diſturbatum eſt: Quibus fidem faciunt *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione IV. *S. Joannes Chryſoſtomus* Oratione II. in Judæos, Homilia IV. in Matth. Homil. XLI. in Acta, Sermone II. in S. Babylam. *Philoſtorgius* Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Lib. XII. Cap. IX. *Theodoretus* Lib. III. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Cap. XX. *Sozomenus* Lib. V. Cap. XXII. *S. Ambroſius* Epiſt. XXIX. ad Theodoſium. *Ammianus Marcellinus* Lib. XXIII. ubi de *Juliano* Imperatore ita ſcribit: *Ambitioſum quondam apud Hieroſolyma Templum, quod poſt multa & internecina certamina, obſidente Veſpaſiano, poſteaque Tito, ægrè eſt oppugnatum, inſtaurare ſumptibus cogitat immodicis, negotiumque maturandum Alypio dederat... Cum itaque rei inſtaret Alipius, juvaretque Provinciæ Rector, metuendi globi flammarum prope fundamenta crebris aſſultibus erumpentes fecere locum, exuſtis aliquoties operantibus, inacceſſum: Hocque modo elemento deſtinatiùs repellente, ceſſavit inceptum.* Nulla ab Excidio Hieroſolymitano tempore Judæorum Reſpublica. Sedibus ſuis exterminati, & toto orbe diſperſi, ſervilem vitam agunt. Contriti ſunt *ſicut vas figuli, quod non poteſt ultra inſtaurari*, ut prædixerat *Jeremias*, Cap. XIX. Completum eſt & *Iſaiæ* Vaticinium Cap. XXV. *Domine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo; Quoniam feciſti mirabilia, cogitationes antiquas, fideles, Amen. Quia poſuiſti Civitatem in tumulum, Urbem fortem in ruinam, domum alienorum: Ut non ſit Civitas, & in ſempiternum non ædificetur.* Illa itaque Templi & Urbis vaſtitas in perpetuum tempus duratura, Chriſtum veniſſe, & occiſum fuiſſe probat. Præterea in medio poſtremæ Hebdomadis abrogari debuerunt Sacrificia & Ceremoniæ Veteris Legis, juxta verba Angelici & Prophetici Oraculi: *Et in dimidio Hebdomadis deficiet Hoſtia & Sacrificium.* Cùm itaque à tot ſæculis abrogata ſint, negari non poteſt poſtremam Hebdomadam præteriiſſe.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis: In illo completum eſt hoc Archangeli Gabrielis, & Danielis Prophetæ Oraculum, qui Juſtitia Sempiterna eſt, & Sanctus Sanctorum à Deo unctus: Per quem finem accipit peccatum, & deletur iniquitas: In quo Viſio & Prophetia impletur. His enim characteribus deſcribitur Meſſias, qui poſt Hebdomadas ſexaginta novem occidendus erat: *Septuaginta Hebdomades abbreviatæ ſunt ſuper Populum tuum, & ſuper Urbem ſanctam tuam, ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur Juſtitia ſempiterna, & impleatur Viſio & Prophetia*: Hi porro characteres Chriſto Jeſu conveniunt: Illud itaque *Danielis* Oraculum in Chriſto Jeſu completum eſt.

Probatur Minor. Se enim à Deo unctum, quemadmodum Prophetæ prædixerant, Jeſus ipſe teſtatur *Lucæ* IV. 17. & ſequentibus: *Et traditus eſt illi Liber Iſaiæ Prophetæ. Et ut revolvit Librum, invenit locum ubi ſcriptum erat, Spiritus Domini ſuper me, propter quod unxit me.... Cœpit autem dicere ad illos, Quia hodie impleta eſt hæc Scriptura in auribus veſtris.* Idem docent Chriſti Diſcipuli Actuum IV. 26. 27. *Adſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum, adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus: Convenerunt enim verè in Civitate iſta adverſus Sanctum Puerum tuum Jeſum quem unxiſti, Herodes & Pontius Pilatus.* S. Petrus, Actuum X. 37. 38. *Vos ſcitis quod factum eſt verbum per univerſam Judæam: Incipiens enim à Galilæa, poſt baptiſmum quod prædicavit Joannes, Jeſum à Nazareth, quomodo unxit eum Deus Spiritu Sancto & virtute.* S. Paulus ad Hebræos I. 8. 9. *Ad Filium autem: Thronus tuus Deus in ſæculum ſæculi, virga æquitatis, virga Regni tui: Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te, Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis.* Jeſus Sanctus & Juſtus, imò Juſtitia ipſa. Lucæ I. 35. *Quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Actuum II. 27. de ipſo dictum explicatur, *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Actuum III. 14. *Vos autem Sanctum & Juſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis.* Ad Romanos III. 26. *Ut ſit ipſe Juſtus: & juſtificans eum, qui eſt ex fide Jeſu Chriſti.* I. ad Corinthios I. 30. *Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Jeſu, qui factus eſt nobis Sapientia à Deo, & Juſtitia, & Sanctificatio, & Redemptio.* Et II. ad Corinthios V. 21. *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur Juſtitia Dei in ipſo.* Per Chriſtum Jeſum delentur peccata, in idque venit, ut hominum noxas elueret,

Deumque ſanguine ſuo propitiaret. *Lucæ* xxiv. 45. & ſequentibus: *Tunc aperuit illis ſenſum, ut intelligerent Scripturas, & dixit eis: Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertiâ die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes Gentes.* Actuum x. 43. *Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes qui credunt in eum.* Actuum xiii 38. 39. *Notum igitur ſit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remiſſio peccatorum annunciatur, & ab omnibus, quibus non potuiſtis in Lege Moyſi juſtificari, in hoc omnis qui credit juſtificatur.* Ad Romanos iii. 24 & ſequentibus: *Juſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu, quem propoſuit Deus propitiationem, per fidem, in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem juſtitiæ ſuæ, propter remiſſionem præcedentium delictorum, in ſuſtentatione Dei, ad oſtenſionem juſtitiæ ejus in hoc tempore, ut ſit ipſe juſtus, & juſtificans eum qui eſt ex fide Jeſu Chriſti.* Et ad Coloſſenſes ii. 13. 14. *Et vos, cùm mortui eſſetis in delictis, & præputio carnis veſtræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod adverſus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci.* Chriſto nato finis Prophetiis impoſitus eſt: Nullus deinceps apud Judæos Propheta. Unde ipſe ait Matthæi xi. 13. *Omnes enim Prophetæ, & Lex uſque ad Joannem prophetaverunt.* Et S. Paulus ad Hæbræos i. 1. 2. *Multifariam, multiſque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, noviſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio.* Omnes etiam Prophetiæ in Chriſto Jeſu ſunt impletæ, qui de ſe ipſo ait Matthæi v. *Nolite putare quoniam veni ſolvere Legem aut Prophetas: non veni ſolvere, ſed adimplere.* Idemque teſtatur S. Paulus ad Romanos x 4. *Finis enim Legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti.* Quæ ſpectans *Tertullianus* Libro *adverſus Judæos*, ait: *Itaque quoniam impleta eſt Prophetia per adventum ejus, id eſt per Nativitatem & Paſſionem, propterea & Daniel ſignari Viſionem & Prophetiam dicebat, quoniam Chriſtus eſt ſignaculum omnium Prophetarum, adimplens omnia quæ retro erant de eo nunciata: Poſt enim Adventum ejus & Paſſionem ipſius, jam non Viſio, neque Prophetes. Unde firmiſſimè dicit Adventum ejus ſignare Viſum & Prophetiam.* Chriſtus Jeſus Dux eſt à *Daniele*, aliiſque Prophetis prædictus, qui verum Iſraelem ſpiritaliter recturus erat, & ab Hoſtibus inviſibilibus, ſcilicet Dæmonibus, vindicaturus, atque ad æternam felicitatem perducturus. Matthæi ii. 4. 5. *Sciſcitabatur ab eis ubi Chriſtus naſceretur. At illi dixerunt ei: in Bethleem Juda: Sic enim ſcriptum eſt: Et tu Bethleem Terra Juda, nequaquam minima es in Principibus Juda: Ex te enim exiet Dux, qui regat Populum meum Iſrael.* Hic à Judæis occiſus eſt, ſub *Pontio Pilato* crucifixus, quemadmodum *David* prædixerat Pſalmo xxi. *In pulverem mortis deduxiſti me: Quoniam circumdederunt me canes multi: Concilium malignantium obſedit me: Foderunt manus meas & pedes meos.* Et Iſaias Cap. liii. 7. *Sicut ovis ad occiſionem ducetur.* Unde Jeſus ipſe Diſcipulis Emmaontem euntibus *Aperuit ſenſum ut intelligerent Scripturas, & dixit eis: Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die: & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes Gentes.* Hinc Eunucho *Candaces* Reginæ Æthiopum, mox laudatum *Iſaiæ* locum legenti, cùm occurriſſet *Philippus*, *Incipiens à Scriptura iſtâ, evangelizavit illi Jeſum*: ut refertur

A *Actuum* viii. Pactum quod multis confirmandum prædixit *Daniel*, ſanxit & confirmavit Jeſus, Novi & Æterni Fœderis à Deo cum hominibus initi Mediator & Sequeſter, ut S. Paulus docet ad Hebræos ſcribens Cap. viii. *Nunc autem melius ſortitus eſt Miniſterium quantò & melioris Teſtamenti Mediator eſt, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt*, &c. Cap. ix. *Et ideo Novi Teſtamenti Mediator eſt, ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant ſub priori Teſtamento, repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis. Ubi enim Teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris. Teſtamentum enim in mortuis confir-*
B *matum eſt: Alioquin nondum valet, cùm adhuc vivit qui teſtatus eſt. Unde nec primum quidem ſine ſanguine dedicatum eſt.* Sanguine itaque ſuo Novum & æternum Pactum Deum inter & homines Jeſus confirmavit. Unde ipſe ait Matthæi xxvi. Marc. xiv. Lucæ xxii. *Hic eſt ſanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* In morte Jeſu defecit Hoſtia & Sacrificium, quantùm ad jus, etſi nondum quantùm ad rem, niſi poſt excidium Templi & Urbis Hieroſolymorum. Sacrificia ſecundùm Legem abrogata ſunt, oblato immacolati Agni, qui tollit peccata Mundi, vero Sacrificio. Qua de
C re S. Paolus Epiſtolæ ad Hebræos Cap. x. ſcribit: *Umbram enim habens Lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum, per ſingulos annos eiſdem ipſis hoſtiis, quas offerunt indeſinenter, nunquam poteſt accedentes perfectos facere: Alioquin ceſſaſſent offerri: Ideo quòd nullam haberent conſcientiam peccati cultores ſemel mundati: Sed in ipſis commemoratio peccatorum per ſingulos annos fit. Impoſſibile enim eſt ſanguine taurorum & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens Mundum dicit: Hoſtiam & oblationem noluiſti:*
D *Corpus autem aptaſti mihi: Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio: In capite Libri ſcriptum eſt de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Superiùs dicens: Quia hoſtias, & oblationes, & holocautomata pro peccato noluiſti, nec placita ſunt tibi, quæ ſecundùm Legem offeruntur, tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: Aufert primum, ut ſequens ſtatuat. In qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Jeſu Chriſti ſemel.* Id ſignificabat Chriſtus Jeſus, cùm moriens dice-
E ret (Joannis xix. 30.) *Conſummatum eſt.* Ideo cùm peracto Sacrificio emiſiſſet ſpiritum, *Velum Templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo uſque deorſum*, ea quæ pridem cerni non poterant, omnibus conſpicua faciens, & quæ contingi, aut ad quæ adiri non licebat, ad ea aditum aperiens. *Cùm enim* (inquit *Theodoretus* Commentario in Danielem) *velum ſepararet à Sanctis Sancta Sanctorum, in quibus erant Propitiatorium & Cherubim, & Arca, fractum totum velum rebus ipſis oſtendit quemadmodum ab interioribus partibus, quæ ibi cuſtos aſſidebat gratia receſſerit, & communia illa facta ſint, ad quæ*
F *pridem ſoli Principi Sacerdotum aditus patebat. Hoc autem contigit cùm Sacrificium pro univerſo Mundo eſſet oblatum.* Judæi Chriſtum Jeſum negarunt, cùm rogante Pilato, *Regem veſtrum crucifigam?* reſponderunt: *Non habemus Regem niſi Cæſarem. Tolle, tolle, crucifige eum.* Et rurſus: *Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros.* Negationem illam Chriſti Jeſu à Populo ſuo, id eſt, à Judaica Gente, *S. Joannes* his verbis expreſſit Evangelii ſui Cap. i. *In propria venit, & ſui eum non receperunt.* Ideo reprobati ſunt, & diſperſi, impletaque eſt Dei per *Oſee*

Ioan. 19. Matth. [illegible]

Oſee Prophetam comminatio : *Quia vos non Populus meus, & ego non ero veſter.* Confer cum Epiſt. ad *Romanos* Cap. 11. Deſolationem Templi, & Excidium Urbis à *Daniele*, aliiſque Prophetis prædictam, Chriſtus Jeſus perfidæ Genti denuntiavit. Matthæi xxiii. 37. 38 *Jeruſalem, Jeruſalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.* Matthæi xxiv. 1. *Et egreſſus Jeſus de Templo, ibat. Et acceſſerunt Diſcipuli ejus, ut oſtenderent ei ædificationes Templi. Ipſe autem reſpondens dixit illis : Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur ...... Cùm ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto : Qui legit intelligat : Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad Montes.* Lucæ xix. 41. & ſequentibus : *Et ut appropinquavit videns Civitatem, flevit ſuper illam, dicens : Quia ſi cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quia venient, dies in te : & circumdabunt te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & coanguſtabunt te undique : & ad terram proſternent te, & filios tuos qui in te ſunt, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem : Eò quod non cognoveris tempus viſitationis tuæ.* Id quomodo in Excidio Hieroſolymitano completum ſit, conſtat ex Hiſtoria Joſephi *De Bello Judaico* Lib. vii. & ex Joanne Xiphilino *Epitom. Dionyſ. in Tito.* Dei vindictas manum in Excidio illo agnovit *Joſephus* Cap. iii. Libri mox laudati. *Deus profectò*, inquit, *Deus ipſe cum Romanis ignes luſtrales ipſi* (Templo) *injicit, & Civitatem tot piaculis plenam exſcindit.* Et Cap. x. *Templum invito Tito exuritur.* Agnovit *Titus* apud eumdem *Joſephum* Cap. xvi. ejuſdem Libri, cùm ſolidâ murorum altitudine conſpecta, & ſingulorum lapidum magnitudine, & accuratâ compage, & quantùm hi in altum, quantùm item in latum paterent : *Deo*, inquit, *favente bellum geſſimus, & Deus ab iſtis munitionibus Judæos detraxit : Nam quid manus hominum, vel machina poſſunt adverſus has turres?*

Stupenda Judæorum cæcitas & pertinacia eſt, qui Chriſtum Ducem *Cyrum* eſſe ſtatuunt, aut *Jeſum Joſedec* Sacerdotem, aut *Zorobabelem* vel *Agrippam Juniorem.* Nemini enim illorum Meſſiæ characteres à *Daniele* delineati conveniunt. Nemo illorum *Sanctus Sanctorum* & *Juſtitia ſempiterna* meritò dici poteſt : Nemo illorum Chriſtus ſeu *Meſſias Nagid*, id eſt, *Princeps* ſive *Dux* fuit. Nullus enim Chriſti nomine in Scriptura invenitur appellatus, qui unctus non fuerit vel ſacro illo corporali oleo, quo Reges & Sacerdotes ungebantur, ut *Aaron* & *Saul*; aut ſpirituali, id eſt Spiritu Sancto, & Gratiâ Prophetiæ, quod in Pſalmo dicitur *Oleum lætitiæ.* Corporali autem oleo uncti non fuere Sacerdotes & Reges qui poſt ſolutam Captivitatem Judæis præfuerunt. Quinque enim rebus Templum primum ſecundo antecelluit, ut tradunt Judæi, nempe Igne ſacro, Arcâ, Urim & Thummim, Oleo unctionis, & Spiritu Sancto. Cùm iis ergo Templum ſecundum caruerit, Reges aut Pontifices qui eo cadente Populo Judaico præfuerunt, Chriſti jure ac propriè dici non poſſunt. Ita contra Judæos diſſerit noſter *Raymundus Martini* in *Pugione* Fidei, p. 11. Cap. iii. §. xxix. Fruſtra verò Judæi objicerent, Cyrum *Iſaia* xlv. 1. Chriſtum appellatum, quamvis neutro oleo unctus eſſet : *Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut ſubjiciam ante faciem ejus Gentes*, &c. Præterea quoſdam alios Chriſtos vocari Pſalmo cv. *nolite tangere Chriſtos meos* Nam *Cyro* Chriſti nomen à Deo propterea tributum eſt, quia electus ab ipſo fuit ut Populum ipſius è Captivitate ſolveret, ac libertate donaret, eáque in re Meſſiæ typus fuit, hominum genus à Dæmonis Captivitate liberaturi, & in libertatem filiorum Dei vindicaturi. Unde *Iſaias* loco laudato ſtatim à *Cyro* Chriſto typico, ad verum Meſſiam aſſurgens, in has voces erumpit : *Rorate Cæli deſuper, & nubes pluant Juſtum : Aperiatur terra & germinet Salvatorem : & Juſtitia oriatur ſimul : Ego Dominus creavi eum.* Præterea *Cyrum* verum Meſſiam non eſſe Judæi agnoſcunt, & hæc *Iſaiæ* verba ad Meſſiam ipſum, non ad *Cyrum* referunt. Sic enim habetur in *Talmud*, in Libro qui dicitur *Megilla*, Diſtinctione quæ incipit, *Megilla Nikraib*, ut refert Raymundus Martini : *Quid eſt quod ſcriptum eſt Iſaia* xlv. v. 1. Hoc dixit Dominus Meſſiæ ſuo, &c. *Nunquid Cyrus Meſſias eſt? ſed Deus ſanctus & benedictus dicit Meſſiæ : Opponens ego te Cyro, quem fortificavi in dextrâ ſuâ, Ego dixi : Ille ædificabit mihi domum.* Et *R. Salomoh* hunc Iſaiæ locum exponens, ait : *Magiſtri noſtri dixerunt*, Dixit Deus Regi Meſſiæ, Opponens ego te Cyro, &c. *Sicut eſt in Libro Megilla.* Denique *Aben-Ezra* in Cap. ix. *Danielis*, ait : *Opinio ejus qui dixit quod Cyrus eſt Meſſias Domini, non eſt congrua.*

Quod ſpectat Verſum 15. Pſalmi cv. *Nolite tangere Chriſtos meos*, illum de *Abraham*, *Iſaac* & *Jacob* interpretatur *R. Barachias* in *Midraſch.* Hos autem unctos fuiſſe oleo ſpirituali, id eſt, Spiritu Prophetico, certum eſt. Unde ſubdit Pſalmiſta : *Et in Prophetis meis nolite malignari.* Veteres præterea Judæi recentiorum cæcitatem arguunt. Illi enim ingenuè confeſſi ſunt *Danielis* Oraculum, quod hujuſce Diſſertationis noſtræ argumentum eſt, ad Meſſiam pertinere, ut refert *S. Hieronymus.* Idem fatetur *R. Moſes* filius Nachman Gerundenſis, in Danielem : *Sanctuarium*, inquit, *Sanctuariorum*, ſive, *Sanctus Sanctorum, eſt Meſſias ſanctificatus de filiis David.* De cujus unctione Pſalmo xlv. dicitur : *Sedes tua, Deus, in ſeculum ſeculi, virga directionis virga Regni tui : Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Quod *Targum* de Meſſia diſertè exponit. Tertiò nec *Cyrus*, nec *Jeſus Joſedec*, nec *Zorobabel* poſt Hebdomadas ſexaginta duas ab edicto de Urbis Jeruſalem ædificatione promulgato ſunt occiſi, nec eorum temporibus Hoſtia & Sacrificium defecerunt : Nullus igitur illorum eſt Chriſtus ab Angelo prænunciatus. Nec etiam is fuit *Agrippa Junior*, quippe qui Romanorum partes ſecutus ſit, Belloque Judaico ſuperſtes fuerit, teſtibus *Joſepho* Libro ii. *De Bello Judaico*, Cap. xvi & *Tacito* Libro v. Hiſtoriæ. Hanc Diſſertationem opportunè claudet ſincera confeſſio, quam *R. Samueli* vis veritatis extorſit, in Epiſtola ad *R. Iſaac*, quam in *Dionyſii Carthuſiani* Commentariis legere eſt. *Videtur, Domine mi, Danielis Prophetia, quæ ſcribitur nono Capite, jam completa eſſe ; ubi ſic dicitur :* Poſt ſexaginta duas Hebdomadas occidetur « Chriſtus, & veniet Populus cum Principe ven« turo, deſtruetque Civitatem & Domum, & erit « conſummata deſtructio deſolationis perpetuæ. *Et non eſt, Domine mi, dubium, quin deſtructio perpetuæ deſolationis ſit hæc Captivitas, in qua jam ſumus.. Nam jam ſunt mille anni, & apertè*

dicit Dominus per Prophetam, quòd erit deſolatio perpetua propter occiſionem Chriſti, ſicut eſt deſolatio noſtra poſt occiſionem Chriſti. Non enim comminatus eſt deſolationem perpetuam, niſi poſt occiſionem Chriſti. Et ſi voluerimus dicere quod ante occiſionem Chriſti fuerimus in deſolatione: Reſpondent nobis Chriſtiani, Quòd ante illam mortem non fuit deſolatio niſi ſeptuaginta annis; & poſt hoc fuimus reducti in Terram promiſſionis, & fuimus apud Deum in gratia & honore. Certè, Domine mi, non video evaſionem. De facto enim probatur nobis, quod poſtquam à readificatione Templi completa fuerunt ſeptuaginta Hebdomades annorum, tunc fuit Jeſus occiſus à Patribus noſtris; & poſtea venit Dux, ſcilicet Titus, & Populus, ſcilicet Romani, & fecerunt nobis ſecundum Prophetiam iſtam. Hodie ſunt mille anni, & adhuc omnino in ira Dei ſumus; & tamen nos in ipſo ſperamus, exſpectantes adhuc venturum Meſſiam, & reverſuros nos in Terram Promiſſionis; & Civitatem atque Templum inſtauraturos, futuroſque in gratia & honore apud Deum: Nec deſolationem hanc fore perpetuam, ſed temporalem. Heu, mi Domine, non eſt iſta excuſatio, & evaſio conſona; & vana videtur talis exſpectatio.

DISSERTATIO III.

DE BABYLONICÆ CAPTIVITATIS EPOCHA.

CAptivitas Babylonica Septuaginta annorum intervallo in Sacris Literis definitur, *Jeremiæ* xxv. 9. & ſeq. *Danielis* ix. 1. 2. ii. *Paralipomenon* xxxvi. 19. & ſeq. ſed unde iſtorum ſeptuaginta annorum ducendum ſit exordium, ubi finis conſtituendus, non levis difficultas eſt. Quidam illorum initium ducunt ab anno primo Imperii *Nabuchodonoſor*, quo Rex *Joachim* ab ipſo captivus abductus eſt. Hæc ſententia Patronos habet *Severum Sulpitium* Libro ii. Hiſtoriæ Sacræ, *Nicolaum de Lyra*, & *Vatablum*. Alii à tranſmigratione Regis *Jechoniæ* Septuaginta illos annos numerant, ſcilicet *R. Salomon*, *Cajetanus*, & *Scaliger*. Alii ab anno undecimo *Sedechiæ* Regis, ſcilicet *Joſephus* Libro x. *Antiquitatum*, Cap. x. & xi. Libro xi. Cap. i. & Libro i. Contra Apionem; *Clemens Alexandrinus* Libro i. Stromatum, *Euſebius* in Chronico, Libro x. Præparationis Evangelicæ Cap. ultimo, & Libro viii. Demonſtrationis Evangelicæ, ubi agit de lxx. Hebdomadibus Danielis, *S. Hieronymus* in iv. Caput Ezechielis, & in Prologo Commentariorum in Aggæum Prophetam, *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro viii. Adversùs Julianum, *Julius Hilario* Libello De Mundi Duratione, *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Libro v. Originum, Cap. xxxix. Venerabilis *Beda* & *Nicephorus* Patriarcha Conſtantinopolitanus in Chronicis, *Cedrenus*, *Zonaras*, *Marianus Scotus*, *Lucas Tudenſis*, *Albertus Stadenſis*, & recentiorum Chronologorum & Commentatorum plurimi. Exitum verò & finem illorum ſeptuaginta annorum quidam in ſecundo *Darii Hiſtaſpis* anno conſtituunt, ut *Clemens Alexandrinus* Libro i. Stromatum, *Euſebius* in Chronicis, *S. Hieronymus* Prologo Commentar. in Aggæum, & in Cap. i. Zachariæ, *S. Auguſtinus* Libro xviii.

A *De Civitate Dei*, Cap. xxvi. & *S. Iſidorus* Libro v. *Originum*, Cap. ultimo. Alii primo anno *Cyri* annos lxx. Captivitatis finitos aſſerunt, ſcilicet *Joſephus* Libro xi. Antiquitatum, *Euſebius* Libro x. *Præparationis Evangelicæ*, Capite xiv. *Sulpitius Severus* Libro ii. Hiſtoriæ Sacræ, *S. Cyrillus Alexandrinus* Libro viii. Contra Julianum, & *Beda* Libro De ſex Ætatibus Mundi. Alii annos Captivitatis ab annis deſolationis Templi diſtinguunt, & ſeptuaginta quidem annos Captivitatis numerant à prima Captivitate Judæorum, quæ anno tertio *Joachimi* Regis facta eſt, ad annum primum B Imperii *Cyri*: Annos verò deſolationis Templi ab undecimo *Sedeciæ* Regis ad ſecundum *Darii Hyſtaſpis*. Hujus ſententiæ Auctor eſt *Theodoretus* Commentario in Caput ix. *Danielis*: Eamque ceu probabiliorem Viri inter Recentiores Eruditi propugnant.

PROPOSITIO UNICA.

Septuaginta Babylonicæ Captivitatis Anni ab C *anno quarto Joakimi Regis Juda, ad annum primum Cyri Perſarum Regis: Anni verò ſeptuaginta deſolationis ab anno undecimo Sedechiæ ad annum ſecundum Darii Hyſtaſpis, probabiliùs computantur.*

PRobatur prima pars ex Capite xxv. *Jeremiæ* 8. 9. & ſeq. *Pro eo quod non audiſtis verba mea: Ecce ego mittam, & aſſumam univerſas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonoſor Regem Babylonis ſervum meum; & adducam eos ſuper* D *terram iſtam, & ſuper habitatores ejus, & ſuper omnes Nationes, quæ in circuitu illius ſunt, & interficiam eos, & ponam eos in ſtuporem, & in ſibilum, & in ſolitudines ſempiternas. Perdamque ex eis vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem ſponſi & vocem ſponſæ, vocem molæ, & lumen lucernæ. Et erit univerſa terra hæc in ſolitudinem, & in ſtuporem, & ſervient omnes Gentes iſtæ Regi Babylonis ſeptuaginta annis.* Et Cap. xxix. 10. *Hæc dicit Dominus: Cùm cœperint impleri in Babylone ſeptuaginta anni, viſitabo vos; & ſuſcitabo ſuper vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum iſtum.* Iſtud E autem *Jeremiæ* Vaticinium impleri cœptum eſt eo ipſo quo prolatum eſt anno, ſcilicet quarto ineunte, vel tertio completo *Joakimi*, qui primus erat *Nabuchodonoſoris*. Expugnatis enim à *Nabuchodonoſore* Hieroſolymis, *catenis vinctus* eſt *Joakimus*, Babylonem deportandus, niſi pactis conditionibus ſervitutis precarium ſtipendiariumque Regnum à Victore obtinuiſſet. Triennio itaque tributum ſolvit *Nabuchodonoſori*, qui & ſacra vaſa Templi Hieroſolymitani Babylonem tranſtulit, & poſuit ea in Templo ſuo (iv. *Regum* xxiv. 1. & ii. *Paralipomenon* xxxvi. 6. 7.) & *Danielis* i. ubi F hæc leguntur: *Anno tertio Regni Joakim Regis Juda, venit Nabuchodonoſor Rex Babylonis in Jeruſalem, & obſedit eam; & tradidit Dominus in manu ejus Joakim Regem Juda, & partem vaſorum Domûs Dei; & aſportavit ea in Terram Sennaar, in Domum Dei ſui, & vaſa intulit in domum theſauri Dei ſui.* Tunc deportati & Eunuchi Regis Babylonis facti ſunt *Daniel*, *Ananias*, *Miſael*, & *Azarias*. Inde ſi numerum ducamus annorum ſeptuaginta Captivitatis, prope ſeptuaginta inveniemus ad annum uſque primum *Cyri* Perſarum Regis. *Nabuchodonoſor* enim, cujus anno primo Judæi cum *Joakimo* Rege ſuo ſervire Babylonis cœperunt, regnavit annis quadraginta-tribus:

Evilmerodachus

Evilmerodachus annis duobus, *Nerigloſſorus* annis quatuor: *Laboraſoarchodus*, qui & *Balthaſſar*, novem menſibus: *Nabonidus* qui & *Darius Medus*, annis ſeptemdecim. Ex quibus fit ſumma ſeptem & ſexaginta annorum, uſque ad annum primum *Cyri* Perſarum Regis, qui *Darium Medum* debellavit, & Babyloniorum Imperio potitus eſt. Septem autem & ſexaginta anni numero rotundo ſeptuaginta dicuntur à Propheta. At ſi annos ſeptuaginta Babylonicæ Captivitatis ab anno *Sedekiæ* Regis Juda undecimo ad annum primum *Cyri* numerare volueris, ex illa ſumma novemdecim anni detrahendi ſunt: Si quidem undecimus annus *Sedekiæ* cum anno decimo-nono *Nabuchodonoſoris* concurrit. Remanebunt itaque anni dumtaxat octo & quadraginta Captivitatis. Porro ſeptuaginta annorum Captivitatis exitum in anno primo *Cyri* conſtituendum ex Scriptura Sacra conſtat. Illorum itaque exordium altiùs repetendum eſt, quàm ab anno undecimo *Sedekiæ*. Exitum (inquam) & finem illorum ſeptuaginta annorum Captivitatis & Servitutis in anno primo *Cyri* conſtituendum, probatur ex II. Paralipomenon XXXVI. *Incenderunt hoſtes Domum Dei, deſtruxeruntque murum Jeruſalem, univerſas turres combuſſerunt, & quicquid pretioſum fuerat, demoliti ſunt. Si quis evaſerat gladium, ductus in Babylonem ſervivit Regi & filiis ejus, donec imperaret Rex Perſarum, & compleretur ſermo Domini ex ore Jeremiæ, & celebraret terra ſabbata ſua: Cunctis enim diebus deſolationis egit ſabbatum, uſque dum complerentur ſeptuaginta anni. Anno autem primo Cyri Regis Perſarum, ad explendum ſermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ, ſuſcitavit Dominus ſpiritum Cyri Regis Perſarum, qui juſſit prædicari in univerſo Regno ſuo, etiam per ſcripturam, dicens: Hæc dicit Cyrus Rex Perſarum: Omnia Regna Terræ dedit mihi Dominus Deus Cœli, & ipſe præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jeruſalem quæ eſt in Judæa: Quis ex vobis eſt in omni populo ejus? Sit Dominus Deus ſuus cum eo, & aſcendat.* Idem confirmatur ex I. *Eſdræ* Cap. I. *In anno primo Cyri Regis Perſarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiæ, ſuſcitavit Dominus ſpiritum Cyri Regis Perſarum: & traduxit vocem in omni Regno ſuo, etiam per ſcripturam, dicens: Hæc dicit Cyrus Rex Perſarum: Omnia Regna Terræ dedit mihi Dominus Deus Cœli, & ipſe præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa. Quis eſt in vobis de univerſo Populo ejus? Sit Deus illius cum ipſo. Aſcendat in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa, & ædificet Domum Domini Dei Iſrael, ipſe eſt Deus qui eſt in Jeruſalem....... Et ſurrexerunt Principes Patrum de Juda, & Benjamin, & Sacerdotes, & Levitæ, & omnis cujus Deus ſuſcitavit ſpiritum, ut aſcenderet ad ædificandum Templum Domini, quod erat in Jeruſalem....... Rex quoque Cyrus protulit vaſa Templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonoſor de Jeruſalem, & poſuerat ea in Templo Dei ſui.* Id prædixerat & *Iſaias* Cap. XLIV. & XLV. *Qui dico Cyro: Paſtor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Jeruſalem: Ædificaberis: & Templo: Fundaberis. Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut ſubjiciam ante faciem ejus Gentes, & dorſa Regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur... Et dabo illi theſauros abſconditos, & arcana ſecretorum: Ut ſcias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Iſrael.... Ego ſuſcitavi eum ad juſtitiam, & omnes vias ejus dirigam: Ipſe ædificabit Civitatem meam, & Captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus Exercituum.* Ex his omnibus conſtat, *Cyrum* anno primo Regni ſui ſeptuagenariæ Judæorum Captivitati finem impoſuiſſe.

Probatur ſecundò ex *Joſepho* Libro XI. *Antiquitatum*, Cap. I. ita ſcribente: *Primo autem anno Regni Cyri, qui fuit Transmigrationis noſtræ Babylonicæ ſeptuageſimus, miſeratus eſt Deus Captivitatem & calamitatem ærumnoſi illius Populi: Et ſicut illis per Jeremiam Prophetam ante dirutam Urbem prædixerat, quòd poſtquàm ſervierint Nabuchodonoſoro ejuſque poſteris per annos ſeptuaginta, rurſum eos reſtituturus eſſet in Patriam, & ædificato Templo redituri eſſent ad felicitatem priſtinam, ita eis omnia præſtitit. Excitato enim ad id Cyri animo, effecit ut ille in hunc modum per univerſam Aſiam ſcriberet: Hæc dicit Cyrus Rex: Quoniam me Deus Maximus Orbis Regem conſtituit, hunc illum eſſe credo, quem Iſraelitarum adorat Populus. Is enim meum nomen per ſuos Prophetas prædixit, & quòd Templum ejus ædificaturus ſim Hieroſolymis in Terra Judæa: Hæc autem Cyrus cognovit ex lectione Libri quē Iſaiæ Prophetiæ continet, ducentis & decem annis ante ipſius ætatem conſcriptas.*

Probatur ſecunda pars ex *Zacharia* Cap. I. 12. ubi Angelus, qui in ipſo loquebatur ait, *Domine Exercituum, uſquequo tu non miſereberis Jeruſalem & Urbium Juda, quibus iratus es? Iſte jam ſeptuageſimus annus eſt.* Annus porrò ſecundus *Darii* Regis tunc agebatur, ut conſtat ex *Verſ.* I. Exitus igitur ſeptuaginta annorum deſolationis conſtituendus eſt in anno ſecundo *Darii Hyſtaſpis*. Hoſtes enim Judæorum occupato *Artaxerxis*, ſeu *Cambyſis*, qui *Cyro* ſucceſſerat, animo, ædificationem Templi prohibuerant *in brachio & robore*, poſtquàm Edictum ab ipſo per obreptionem impetratum promulgaſſent: Sicque Templi deſolatio, & vaſtitas ad annum uſque ſecundum *Darii Hyſtaſpis* perſeveraverat, ut habetur I. Eſdræ IV. 24. *Tunc intermiſſum eſt opus Domûs Domini in Jeruſalem, & non fiebat uſque ad annum ſecundum Regni Darii Regis Perſarum.* Tunc ſcilicet *Zorobabel* & *Joſue* filius *Joſedec*, adhortatione *Aggæi* & *Zachariæ* Prophetarum incitati, *cœperunt ædificare Templum Dei in Jeruſalem, & cum eis Prophetæ Dei adjuvantes eos.* Fruſtra ſacrum Opus interturbare conati ſunt Judæorum hoſtes, fruſtra contra ipſos apud *Darium* Regem expoſtularunt. *Darius* enim Edictum *Cyri*, in volumine quodam Bibliothecæ ſuæ in Ecbatanis inventum, executioni mandari juſſit, ut habetur I. Eſdræ VI. *A me ergo*, inquit, *poſitum eſt Decretum: Ut omnis homo qui hanc mutaverit Juſſionem, tollatur lignum de domo ipſius, & erigatur, & configatur in eo, domus autem ejus publicetur. Deus autem qui habitare fecit Nomen ſuum ibi, diſſipet omnia Regna, & Populum qui extenderit manum ſuam ut repugnet, & diſſipet Domum Dei illam quæ eſt in Jeruſalem. Ego Darius ſtatui Decretum, quod ſtudioſè impleri volo.* Subdit Eſdras: *Igitur Tathanai Dux Regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & Conſiliarii ejus, ſecundùm quod præceperat Darius Rex, ſic diligenter executi ſunt. Seniores autem Judæorum ædificabant, & proſperabantur juxta Prophetiam Aggæi Prophetæ, & Zachariæ.... & ædificaverunt, & conſtruxerunt, jubente Deo Iſrael, & jubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe Regibus Perſarum: Et compleverant Domum Dei iſtam, uſque ad diem tertium menſis Adar, qui eſt annus ſextus Regni Darii Regis.* Ex his perſpicuum eſt, finem ſeptuaginta deſolationis annis impoſitum non fuiſſe ante annum ſecundum *Darii Hyſtaſpis*.

Objicitur, Annos ſeptuaginta ſolitudinis, vaſtitatis, ſtuporis, deſolationis Urbis Jeruſalem & Templi

Templi, de quibus vaticinatus eſt *Jeremias* Cap. xxv. ab eo tempore eſſe numerandos, quo Templum & Urbs incenſa & vaſtata ſunt. Id autem factum eſt anno undecimo *Sedecia*, & finem habuit ea deſolatio anno primo *Cyri* Regis Perſarum. Hucuſque enim terra *egit ſabbatum*, ut dicitur II. Paralipomenon xxxvi. *Anno autem primo Cyri Regis Perſarum, ad explendum ſermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremia, ſuſcitavit Dominus ſpiritum Cyri Regis*, &c.

Confirmatur ex Danielis ix. 1. 2. *In anno primo Darii filii Aſſueri de ſemine Medorum, qui imperavit ſuper Regnum Chaldæorum: Anno uno Regni ejus, ego Daniel intellexi in Libris numerum annorum, de quo factus eſt ſermo Domini ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur deſolationis Jeruſalem ſeptuaginta anni.* Iidem ſunt igitur anni Deſolationis & Captivitatis à *Jeremia* prædicti, idem illorum exordium, nempe annus undecimus *Sedekie*, idem exitus, nempe annus primus *Cyri* Perſarum Regis.

Reſpondetur, *Jeremiam* quidem annos ſeptuaginta Captivitatis & Deſolationis uno tenore vaticinari, & finem Captivitati à *Cyro* Perſarum Rege imponendum prædicere, cùm cœperint impleri in Babylone ſeptuaginta anni: Sed non deſignare tempus quo exitum habituri ſint anni Deſolationis Templi & Urbis. Quod autem obſcurum *Jeremias* & *Daniel* reliquerant, à *Zacharia* explicatum eſt: Annum ſcilicet ſeptuageſimum & ultimum deſolationis & vaſtitatis à *Jeremia* prædictæ, fuiſſe annum ſecundum *Darii Hyſtaſpis*. Certè ſi anni deſolationis ab anno *Sedekiæ* Regis undecimo cœpti, anno primo *Cyri* impleti eſſent; non ſeptuaginta, ſed quadraginta & octo dumtaxat anni Deſolationis numerarentur. Annus enim *Sedekie* undecimus cum anno decimo-nono *Nabuchedonoſoris* concurrit. Cùm itaque *Nabuchedonoſor* annis tribus & quadraginta regnaverit, ſuperſunt anni illius tres & viginti; quibus ſi addideris duos *Evilmerodachi*, quatuor *Nerigliſſoris*, novem Menſes *Baltaſaris* poſt obitum Patris; ſeptemdecim *Nabonidi* ſeu *Darii Medi*, & primum *Cyri*, fiunt anni dumtaxat quadraginta & octo. Adde verò annos octo Imperii *Cyri* reliquos, octo *Cambyſis*, ſeptem menſes *Smerdis* Magi, duos annos *Darii Hyſtaſpis*, habebis ſummam annorum ſeptem & ſexaginta, quos rotundo numero ſeptuaginta dixerunt Prophetæ, quia parum aberat ne ſeptuaginta eſſent. Hac diſtinctione annorum Captivitatis & Deſolationis, & variâ utrinque epochâ, *Zacharia* & *Jeremia* Vaticinia & *Eſdræ* ac *Paralipomenon* Hiſtoria facilè conciliantur, duce *Theodoreto* Doctiſſimo Scripturæ Sacræ Interprete, Libro ix. in *Danielem*, ubi recenſitis *Eſdra*, *Paralipomenon*, *Jeremia* & *Zacharia* Oraculis, ſuprà laudatis, ait: *Et nonnulli quidem ex iis qui incredulitatis morbo laborant, Sanctos inter ſe Prophetas diſſentire opinantur: qui verò ſacris in ſermonibus educati ſunt, divinâ gratiâ illuſtrati, Sanctorum Prophetarum inveniunt conſenſum. Age itaque, illo ſplendore precibus exorato, ignaris eum perſpicuum faciamus. Tempus igitur Captivitatis omnes idem nihil diſcrepantes poſuere, & divinus Jeremias, & divinus Zacharias, & beatus Eſdras, in ſeptuageſimo numero omnes conſenſere: Sed non ab eiſdem temporibus omnes numerare exorſi hoc tempus, alii in Cyrum, alii in Darium hunc ipſum numerum deſinere dixerunt. Beatus enim Jeremias & Eſdras, à prima Captivitatis initio numerantes, jure uſque ad Cyrum Perſarum Regem ſeptuaginta definiunt annos. Sed Sanctiſſimus Zacharias à noviſſima obſidione, quâ funditus interiere, numerans, ſeptuaginta annorum numerum Dario regnante Perſarum Rege expleri aſſeruit. Etenim revera ipſo regnante ſanctum rursùs ædificatum eſt Templum. Nam quia ter Populus captivus fuit, primo tempore Joacim filii Joſia Regis Juda, iterum Jechonia filii Joacim, tertiò Sedecia fratris Joacim, patrui Jechonia, valdè appoſite ter etiam in Patriam reditum conſequuntur. Primò enim dimiſit ipſos Cyrus Perſa, deinde Darius Hyſtaſpis filius, tum Artaxerxes Xerxis, qui tempore priùs Eſdram, poſtea Nehemiam miſit, ut muros Jeruſalem iterum conſtruendos curarent. Eorum igitur qui primò capti fuere, ſeptuaginta annorum numerus Cyro Perſa regnante expletur: Templi autem deſolationis hoc idem tempus finitur anno ſecundo Darii Hyſtaſpis: Ita ut utraque Prophetia, & Jeremia, & Zacharia, & itidem Eſdræ Scriptura mendacio careat & vera ſit.*

Objiciuntur ſecundò Veterum teſtimonia, qui annos ſeptuaginta Captivitatis & Deſolationis pariter numerant ab anno undecimo *Sedekia* ad annum primum *Cyri* Perſarum Regis, ſcilicet

Joſephi Libro 1. *Contra Apionem* ſcribentis: *Nabuchodonoſor Templum in Hieroſolymis concremavit: Cunctumque generis noſtri Populum auferens, migravit in Babylonem: Unde Civitatem contigit deſolari annis ſeptuaginta, uſque ad Cyrum Regem Perſarum.*

Clementis Alexandrini Libro 1. Stromatum, p. 329. *In duodecimo autem anno Regni Sedechia*, inquit, *Nabuchodonoſor ſeptuaginta annis ante Principatum Perſarum adverſus Phœnicas & Judæos bellum geſſit, ut dicit Beroſus in Hiſtoriis Chaldaicis. Joabas autem ſcribens de Aſſyriis, fatetur ſe à Beroſo ſumpſiſſe Hiſtoriam, vera eſſe, quæ ab eo dicuntur, teſtificans. Nabuchodonoſor ergo excæcatum Sedechiam abducit Babylonem, & totum facit Populum tranſmigrare. Fuit autem hæc Captivitas ſeptuaginta annis.*

Julii Africani in Chronographia apud *Euſebium* Libro x. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. x. *Primùm igitur*, inquit, *celebratiſſima illa Hebræorum migratio, cùm a Nabuchodonoſore Babylonis Rege in ſervitutem abducti ſunt, annos tenuit ſeptuaginta, uti futurum Jeremias ante prædixerat.... Exactis illis ſeptuaginta Captivitatis annis, Cyrus Perſicum Regnum obtinuit, cùm Olympias ageretur quinquageſima quinta.... Cyrus igitur anno Imperii ſui primo, per Zorobabelem, cujus etiam æqualis idem & ſocius erat Jeſus Joſedeci filius, expletâ jam ſeptuaginta annorum ſummâ, Populi Judaici partem aliquam primùm dimiſit, ut apud Eſdram Hebræum Hiſtoricum legimus. Et quoniam Regni Cyri principium cum Judaicæ Captivitatis fine Hiſtoricorum omnium conſenſione concurrit, ſimilis etiam in Olympiadum annis, cùm utriuſque, tum cæterorum deinceps convenientia ad nos uſque ducitur.*

Euſebii Libro x. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. xiv. ubi de *Sedecia* Regum Juda poſtremo ait: *Sub eo capta Jeruſalem ab Aſſyriis, Templum incenſum, univerſa Judæorum Natio Babylonem abducta, ubi Daniel & Ezechiel prophetarunt. Poſt annos inde ſeptuaginta, Cyrus Perſis imperavit, Judæoſque ſervitute liberavit, omnibus quicumque vellent in Patriam redeundi, Templique inſtaurandi poteſtate factâ.*

S. Cyrilli Alexandrini Libro viii. *Contra Julianum*, pag. 260. *Captis autem*, inquit, *Hieroſolymis, & vaſtata Judæorum regione, Babyloniis bellum in ipſos gerentibus, in Captivitatem actus eſt cum ſuo Rege Iſraël, Sedecia nimirum: Sed exacto demum anno ſeptuageſimo, ſolvit eos Captivitate per Cyrum Deus.*

Julii Hilarionis Libello De Mundi Duratione: *Poſt undecimum ergo annum Sedecia*, inquit, *Jeruſalem everſa à Rege Nabuchodonoſor, Judaicus Populus*

pulas in Babylonem tranſmigratus eſt: Qua Captivitas ſeptuaginta annos tenuit, qui completi ſunt in Babylonia, ut impleretur Viſio & Prophetia Jeremiæ. Poſt quos annos Cyrus Rex Perſarum jubet Populos ire ad Jeruſalem primo anno Regni ſui. A

Reſpondetur, In Quæſtione Chronologica, quæ ſummam fidei non ſpectat, Veteribus in varias ſententias diviſis, nobis fas eſſe eam amplecti, quæ probabilior videtur. *Joſephus* & hîc & alibi à recta Chronologia aberrat. *Julius Africanus* ſeptuaginta Captivitatis annos anno primo Cyri terminat, ſed unde illorum ſumat exordium non indicat, an ab uodecimo *Sedekiæ*, an à Jechoniæ Deportatione, an ab anno quarto Joakimi. *Clemens Alexandrinus* ab undecimo quidem anno *Sedekiæ* ſeptuaginta Captivitatis & deſolationis annos incœpiſſe cenſet, ſed eoſdem anno ſecundo *Darii Hyſtaſpis* abſolvit. *Manſit autem Captivitas annis ſeptuaginta, ut quæ ceſſarit anno ſecundo Darii Hyſtaſpis filii, qui fuit Rex Perſarum, Aſſyriorum, & Ægyptiorum.... In ſecundo anno Regni Darii, mittitur Zorobabel filius Salathiel, ut excitet & exornet Templum quod erat Hieroſolymis.* Sibi non coostat *Euſebius*. In Chronico enim annos ſeptuaginta Captivitatis & Deſolationis ab anno *Sedekiæ* Regis undecimo cœptos deſinere aſſerit anno ſecundo *Darii Hiſtaſpis*: Hæc ſunt ejus verba ad aonnm *Sedekiæ* undecimum: *Hebræorum Captivitas & exterminium Templi, quod fuit in Jeruſalem annis* LXX. *qui ſupputantur uſque in ſecundum annum Darii. Nabuchodonoſor Rex Chaldæorum, Hieroſolymis captis, Templum incendit, quod ab initio ædificationis ſuæ permanſerat annos* CCCCXLII. *Sententiæ autem noſtræ etiam Clemens congruit in primo Stromate,* XLVIII. *Olympiade captivitatem Judæorum factam eſſe conteſtans, regnante apud Ægyptios Vaphre, apud Athenas Phænippo. & ſupputari* LXX. *annos deſolationis Templi, uſque ad ſecundum annum Darii.* Et Libro VIII. Demonſtrationis Evangelicæ, p. 391. *Ad ſecundum, inquit, Darii annum, tempus ſolitudinis Urbis Jeruſalem, quod ſeptuagenarium fuit, perveniſſe Propheta Zacharias indicat » his verbis:* In die vigeſimo-quarto undecimi » Menſis, (*is eſt Sabat*) in anno ſecundo Da» rii, factum eſt verbum Domini ad Zachariam » filium Barachiæ. *Deinde progreſſus adjungit:* » Et reſpondit Angelus Domini, & dixit: Domi» ne Omnipotens, quouſque miſereberis Jeruſa» lem & Urbium Juda, quas deſpexiſti hunc ſe» ptuageſimum annum? *Hoc igitur ipſum tempus Daniel cùm Divino Spiritu afflatus vidiſſet, his » verbis notavit:* Ego Daniel intellexi in Libris » numerum annorum, de quo factus eſt ſermo » Domini ad Jeremiam Prophetam, ut comple» rentur Deſolationis Jeruſalem ſeptuaginta an» ni.... *A Cyro primùm reſponſum eſt ut ædificaretur Jeruſalem, nec tamen ipſum opus effectum eſt, cùm id vicini undique prohibuerint. Poſtea verò cùm Darius juſſerit, eoque regnante abſolutum ſit Templi ædificium, inde ab hoc ipſo tempore Prophetæ Danielis Oraculum ſui eventus initium ſumit, cujus verba illa ſunt,* Ut reſpondeatur, & ædificetur Jeruſalem.... *Anno igitur Darii ſecundo apparet completos eſſe annos illos ſeptuaginta.* Denique *S. Cyrillo Alexandrino* & *Julio Hilarioni* opponimus *S. Hieronymum*, *S. Auguſtinum*, & *Theodoretum*.

Ita *S. Hieronymus* in Prologo Commentarii in *Aggæum* Prophetam. *Secundo anno Darii Regis Perſarum, filii Hyſtaſpis, ſeptuageſimum annum deſolationis Templi fuiſſe completum, quem Jeremias vaticinatus eſt, Zacharias quoque Propheta teſtis eſt: Qui cùm Viſionis ſuæ titulum in ſecundo anno* A *ejuſdem Regis, undecimo menſe Sabat, vigeſimaquarta die prapoſuiſſet, adjecit dicens:* Domine » Exercituum, uſquequo non miſereberis Jeru» ſalem, & Urbium Juda, quibus iratus es? Iſte » ſeptuageſimus annus eſt. *Sed & Eſdras extru» cto tantum Altari, & jactis fundamentis Templi, ad litteras Regis Artaxerxis prohibitum opus refert: Tunc intermiſſum eſt opus Domûs Dei in Jeruſalem; & non fiebat uſque ad annum ſecundum Regni Darii Regis Perſarum.* Et in Cap. I. Zachariæ: *Secundo anno Darii, filii Hyſtaſpis, ſeptuageſimum Deſolationis Templi annum, qui à Jeremia prædictus eſt, fuiſſe completum, ipſe Zacharias teſtis eſt, dicens: Domine Exercituum, uſquequo non miſereberis Jeruſalem & Urbium Juda, quibus iratus es?* B *Ecce iſte ſeptuageſimus annus eſt.* Et in Caput IV. Ezechielis: *Regnavit Sedekias annis undecim, ſub quo capta Urbs, Templumque deſtructum eſt. Cujus ſolitudo uſque ad ſecundum Darii annum permanſit annis ſeptuaginta.*

Ita *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXVI. *Cyrus Rex Perſarum, qui etiam Chaldæis & Aſſyriis imperabat, relaxata aliquanta captivitate Judæorum, quinquaginta millia hominum ex eis ad inſtaurandum Templum regredi fecit. A quibus tantùm prima cœpta fundamenta, & Altare conſtructum eſt. Incurſantibus autem hoſtibus, nequaquam progredi ædificando valuerunt, dilatumque* C *opus eſt uſque ad Darium.... Sub Dario ergo Rege Perſarum impletis ſeptuaginta annis, quos Jeremias Propheta prædixerat, reddita eſt Judæis ſolutà Captivitate libertas, regnante Romanorum ſeptimo Rege Tarquinio.*

Ita *Theodoretus* in Cap. I. Zachariæ: *Angelus, cui Populi mandata erat Præfectura, vehementer indignatus, quòd omnibus pace fruentibus, Populus ſibi ſubditus in ærumnis adhuc verſaretur, ſupplex Dominum obſecrat:* Domine Omnipotens, uſ» quequo non miſereberis Jeruſalem, & Urbium » Juda, quibus iratus es? Iſte eſt ſeptuageſimus » D annus. *Eſt autem animadvertendum prioris Capti» vitatis tempus completum fuiſſe anno primo Cyri Perſarum Regis, bono & benigno Domino, cum ærumnis quas experti erant, tempus etiam Prædictionis annumerante.... Vaſtitatis autem Jeruſalem ſeptuaginta anni completi ſunt ſecundo anno Regni Darii. Hic per o numerus inchoandus eſt ab anno undecimo Regni Sedekiæ, ſub quo Urbs capta fuit. Si quis enim ducto inde initio inveſtiget, tempus hoc completum fuiſſe inveniet anno ſecundo Regni Darii Hyſtaſpis filii. Hoc igitur Populi Procurator Angelus Deum Omnipotentem rogat, ut tempus Prædictionis comple-* E *tum attendat, & ne Urbem ſibi conſecratam vaſtitati traditam diutiſſimè reſpiciat.*

Objicitur tertiò, *Baruch* Prophetam Captivitatis tempus uſque ad ſeptem generationes extendere. Sic enim Cap. VI. 2. *Ingreſſi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, uſque ad generationes ſeptem: Poſt hoc autem educam vos inde cum pace.* At ſeptem generationes ultra annos ſeptuaginta extenduntur, ſive ſumatur generationis nomen pro ætate quam homines vivendo attingere ſolent, quæ à *Davide* F ſeptuaginta aut octoginta annis definita eſt; ſive pro ætate matura generationi prolis, quæ certè minor non eſt quindecim annis. Plures igitur quàm ſeptuaginta anni Captivitatis numerandi ſunt.

Reſpondetur primò, Probabile eſſe *Baruchum* non loqui de ultima Deportatione Judæorum ſub *Sedekia*, ſed de ea quæ facta eſt in tranſmigratione *Jechoniæ* annis undecim ante *Sedekiæ* Captivitatem: Cùm *Baruch* eò loci referat Epiſtolam *Jeremiæ* ſcriptam ad *Jechoniam* & Judæos, qui cum

Zach. 1.
1. Eſd. 5.

ipſo Babylonem deportati fuerant. Ab hac porro A deportatione ad annum ſeptimum *Artaxerxis Longimani*, quo reliquiæ Judæorum, qui cum *Zorobabele* Hieroſolymam redire noluerant, &

1. Eſdra 7. qui Babylone poſtea nati fuerant, cum *Eſdra* regreſſi ſunt, anni centum & triginta-novem numerantur, quos in ſeptem generationes dividere facile eſt.

Reſpondetur ſecundò, cùm vox γενεὰ apud Græcos varias habeat ſignificationes, & quandoque ſumatur pro vita hominis, quandoque pro triginta annis, pro xxv. pro xx. ut notat *Heſychius*. pro ſeptem annis apud Medicos, incertum B eſſe quot annos ſeptem generationes apud *Baruchum* complectantur. Pro decem annis ſumi cenſet *Grotius*. Quod quia exemplo caret, ſuſpicari (inquit) aliquis poſſit, in Textu Græco, olim ſcriptum fuiſſe, ἕως δεκάδων ἑπτὰ, *Uſque ad decades ſeptem*. Audaciorem conjecturam non probo. Probabilius videtur vocabulum *ſeptem* à *Baruch* Propheta uſurpatum pro numero indefinito, ut idem ſignificet quod multa. Quo ſenſu paſſim in Scripturis accipitur. Sic *Levitici* xxvi. 28 ait Deus: *Corripiam vos ſeptem plagis propter peccata veſtra*: id eſt, plagis multis. Et *Proverbiorum* C Cap. xxiv. 16. *Septies enim cadet Juſtus, & reſurget*: id eſt, frequenter cadet. Eodem ſenſu *Baruchi* Vaticinium intelligi poteſt: Judæos in patriam, ſolutâ Captivitate, poſt ſeptem, id eſt, poſt multas generationes reverſuros.

DISSERTATIO IV. D

DE ESDRA.

1. Eſdra 7. ESdras Sacerdos, & Scriba Moſaicæ Legis peritiſſimus, ſive ut ipſe de ſe ait, *Scriba velox in Lege Moyſi*, ſolutâ Edicto *Cyri* Perſarum Regis Judæorum Captivitate, Babylone manſit ad annum uſque ſeptimum *Artaxerxis Longimani*, quo Hieroſolymam cum Regiis Mandatis reverſus, magno cum Judæorum comitatu, Sacros Ritus, Politiamque Judaicam reſtituit. De illo E tres impræſentiarum Quæſtiones breviter expediemus. Expendemus primò, Utrum *Eſdras* Sacros Codices in Hieroſolymitano Excidio, & in Deportatione Babylonica amiſſos aut neglectos ex integro reparaverit, ac Numine afflatus memoriter dictaverit? Secundò, Utrum Autor fuerit Hebraicæ Punctationis, & Maſſoræ? Tertiò, Utrum fuerit Autor Cabalæ?

ARTICULUS I.

Utrum Eſdras Sacros Codices ex integro reparaverit, ac memoriter dictaverit.

PROPOSITIO UNICA.

Eſdras Libros Sacros in Captivitate Babylonica diſſipatos & corruptos collegit, digeſſit, à mendis repurgavit; non ex integro reparavit, aut ex memoria conſcripſit, vel dictavit.

PRobatur prima pars: Ex integro non reparatur, niſi quod penitus abolitum eſt, & omnino periit: Atqui veriſimile non eſt Libros omnes Sacros in Hieroſolymitano Excidio crematos, aut tempore Babylonicæ Captivitatis abolitos fuiſſe: Illos itaque ex integro non reparavit *Eſdras*.

Probatur Minor: *Eſdras* ſe *Scribam velocem in Lege Moyſi* appellat (1. *Eſdræ* vii. 6.) Teſtimonium ex *Libro Moyſi* profertur *Danielis* ix. 11. 13. Moſaica ergo Lege Judæi exules & captivi non caruerunt. Idem *Daniel* ait. *Intellexi in Libris numerum annorum, de quo factus eſt ſermo Domini ad Jeremiam Prophetam, ut complerentur Deſolationis Jeruſalem ſeptuaginta anni.* Superſtes igitur erat *Jeremiæ* Liber. II. *Eſdræ* viii. dicitur *Eſdram* retuliſſe Librum Legis Moyſi, & in frequenti Populi conventu legiſſe: *Et dixerunt Eſdræ Scribæ ut afferret Librum Legis Moyſi, quam præceperat Dominus Iſraeli. Attulit ergo Eſdras Sacerdos Legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctiſque qui poterant intelligere, in die prima menſis ſeptimi. Et legit in eo apertè in platea quæ erat ante Portam aquarum, de mane uſque ad mediam diem, in conſpectu virorum & mulierum, & ſapientium: & aures omnis Populi erant erectæ ad Librum.* Librum itaque Legis penes ſe habuerat *Eſdras* tempore Babylonicæ Captivitatis. Præterea, incredibile non eſt, *Jeremiam* Prophetam, cui ſumma libertas conceſſa fuit à *Nabuzardan* Magiſtro Militiæ Regis Babylonis, & qui Tabernaculum, & Arcam, & Altare Incenſi abſcondit, opportunitatem non habuiſſe vel unum Librorum Sacrorum Codicem ab incendio vindicandi, vel id opportunitate datâ neglexiſſe. Jerem. 40. 2. Machab. 2. Secundò, quis ſibi facilè perſuadeat, & in prima Deportatione ſub *Joakim*, cùm *Ezechiel*, *Daniel*, aliique viri Principes abducti ſunt; & in ſecunda ſub *Jechonia*, qui *Nabuchodonoſori* ſponte ſe dedidit, nullum Sacrorum Codicum F Babylonem ablatum fuiſſe? Tertiò, inter ea quæ à Chaldæis concremata & diſſipata ſunt, vel ab iis Babylonem aſportata, quorum expreſſa mentio & accurata fit enumeratio iv. *Regum* xxv. & *Jeremiæ* lii. altum eſt de Sacris Codicibus ſilentium. Quartò, *Joſephus* Libro *Judaicarum Antiquitatum* xi. Capite 1. refert *Cyro* Perſarum Regi oſtenſum *Iſaiæ* Vaticinium, quo ipſius nomen exprimebatur, ipſique ampliſſimum promittebatur Imperium: Quod *Cyrum* permovit ut Judæos libertate donaret, Templique Hieroſolymitani reparandi poteſtatem illis concederet. Vindicata igitur fuerat ab

ab iocendio *Iſaiæ* Prophetia, idemque de Lege, & aliorum Prophetarum Libris, omnibuſque Scripturæ Sacræ partibus credere par eſt. Nullus tandem Hebræorum admirabilis hujus reſtitutionis Librorum Sacrorum ab *Eſdra* factæ meminit.

Probatur ſecunda pars teſtimonio *Joſephi* Lib. 1. *Contra Apionem*, ſcribentis, Judæorum morem hunc fuiſſe, ut ſi quæ ingruerent bella, pace demum compoſitâ Sacri Codices à ſuperſtitibus Sacerdotibus recognoſcerentur, relegerentur, ac renovarentur; nec unicuique de rebus ſacris Scripta in vulgus edere jus & fas eſſet, ſed Prophetis tantùm. Probabile igitur ac veriſimillimum eſt, poſt Babylonica bella, diuturnamque Captivitatem, Sacros Codices recognitos, emendatos, inſtauratos fuiſſe operâ Sacerdotum, qualis fuit *Eſdras* Scriba Doctiſſimus in Lege Dei.

Accedit Patrum Autoritas, *S. Irenæi* Libro III. Cap. XXV. ubi enim de Verſione Scripturæ Sacræ à ſeptuaginta Senioribus divino afflatu factâ ſermonem fecit, ſubdit: *Non eſſe mirabile Deum hoc in eis operatum, quando in ea Captivitate Populi, quæ facta eſt à Nabuchodonoſor, corruptis Scripturis, & poſt ſeptuaginta annos Judæis deſcendentibus in regionem ſuam, & poſt deinde temporibus Artaxerxis Perſarum Regis, inſpiravit Eſdræ Sacerdoti Tribus Levi, præteritorum Prophetarum omnes rememorare ſermones, & reſtituere Populo eam Legem, quæ data eſſet per Moyſen.* Eum locum inſeruit *Euſebius* Libro V. Hiſtoriæ ſuæ Eccleſiaſticæ, Cap. VIII. ex *Valeſii* Verſione: *Neque vero mirandum eſt id à Deo præſtitum fuiſſe: cum in Captivitate Populi, quæ ſub Nabuchodonoſore contigit, corruptis Scripturis, ac poſt ſeptuaginta demum annos regreſſis in Patriam Judæis, Artaxerxis Perſarum Regis temporibus, Eſdram Sacerdotem de Tribu Levi afflatu ſuo Deus impulerit, ut omnes veterum Prophetarum Libros denuo componeret, Legèmque miniſterio Moyſis latam Populo reſtitueret.* Denuò componere, *S. Irenæi* ſenſu, nihil aliud eſt quàm recognoſcere, digerere, emendare, alioqui Scripturas non ſolùm corruptas, ſed planè abolitas tempore Babylonicæ Captivitatis dixiſſet.

Tertulliani, Libro 1. *De Cultu Feminarum*, Cap. III. *Hieroſolymis*, inquit, *Babyloniâ expugnatione deletis, omne Inſtrumentum Judaicæ Litteraturæ per Eſdram conſtat reſtauratum.*

S. Hilarii Præfatione in Pſalmos, Collectionem quidem Pſalmorum in unum Librum, non abolitorum novam compoſitionem, & reparationem ex integro, *Eſdræ* tribuentis.

Autoris Synopſeos Scripturæ Sacræ inter *S. Athanaſii* Opera editæ. *Narratur*, inquit, *& hoc de Eſdra, quòd cùm Libri quinque per injuriam Populi ac diuturnam Captivitatem periiſſent, ipſe illos, cùm vir eſſet honeſti ſtudioſus, induſtrius, & lector, apud ſe omnes cuſtodiverit, & tandem protulerit, omnibuſque tradiderit, atque ita ſervaverit.* Et infra: *Eſdras omnes* Pſalmos *à quibuſcumque dictos uno complexus eſt Libro.*

S. Joannis Chryſoſtomi Homilia VIII. in Epiſtolam ad Hebræos. *Videte uſque ab ipſo repetentes initio, ut Dei diſcatis benignitatem & clementiam. Moſem inſpiravit, tabulas inſculpſit, quadraginta dies eum tenuit in Monte, & rurſus totidem ut daret Legem. Poſtea miſit Prophetas mala perpeſſos innumerabilia. Ingruit bellum, omnes ſuſtulerunt, conſciderunt, exuſtæ fuerunt tabulæ: Alium rurſum virum inſpiravit admirabilem, ut eas exponeret, Eſdram, & fecit ut componerentur ex reliquiis.* Sacræ Scripturæ reliquias *Eſdram* digeſſiſſe, & in unum

A corpus compoſuiſſe ſignificat *S. Joannes Chryſoſtomus*, non ex integro reparaſſe.

Hoc ſenſu *S. Hieronymus* vocat *Eſdram* Pentateuchi reſtauratorem Libro adversùs Helvidium. *Sive*, inquit, *Moſen dicere volueris Autorem Pentateuchi, ſive Eſdram ejuſdem inſtauratorem Operis, non recuſo.* Cùm *Eſdras* Codices Sacros emendaverit, in ordinem redegerit, & adhibitis novis characteribus, Aſſyriis ſcilicet, quibus Populus aſſuetus erat (veteribus Characteribus Samaritanis relictis) Codices quaſi novos con-
B ſcripſerit, *Legis inſtaurator* à *S. Hieronymo* non immeritò dicitur.

Objicitur *Clementis Alexandrini* teſtimonium Libro 1. *Stromatum* dicentis: *In Captivitate Regis Nabuchodonoſor, cùm interiiſſent Scripturæ tempore Artaxerxis Perſarum Regis, inſpiratus Eſdras Levites, qui factus fuerat Sacerdos, prophetavit, omnes veteres rurſus Scripturas renovans.*

Item *Theodoreti* Præfatione in Pſalmos, dicentis: *Eſdram Sacrorum Voluminum memoriam renovaſſe.*

Reſpondetur, *Clementem Alexandrinum* veterum Scripturarum renovationem *Eſdræ* tribuere,
C quòd illas recognoverit, & emendaverit, cùm interiiſſent, id eſt, à priſtinâ puritate & integritate excidiſſent, earumque maxima ex parte detrita eſſent, diſſipata, & corrupta Exemplaria, paucis exceptis, quæ apud Sacerdotes aut Prophetas conſervata fuerant. Id paulò ſuperiùs ſignificat *Clemens Alexandrinus* his verbis: *Zorobabel cum Eſdra rediit in Patriam, per quem facta Populi redemptio, & divinitus inſpiratorum Eloquiorum recenſio & renovatio.*

Clariùs *Theodoretus*, ubi de LXX. Interpretum Verſione ſermonem fecit: *Annis* (inquit) *ante In-*
D *terpretationem iſtam centum & quinquaginta. Mirabilis Eſdras cæleſtis gratiæ plenus, Sacros Libros deſcripſit, qui partim per Judæorum incuriam, partim verò per impietatem Babyloniorum dudum fuerant depravati. Quòd ſi & hic Spiritu Sancto afflatus horum Voluminum memoriam renovavit, & illi non ſine divino afflatu eadem in Græcum ſermonem conſenſione maximâ converterunt, atque inter cætera etiam Inſcriptiones interpretati ſunt: Regem equidem nimiæ temeritatis & confidentiæ plenum arbitrer falſas illas affirmare, & cogitationes noſtras Sancti Spiritus efficientiâ ſapientiores ducere.*

Objiciuntur verba *S. Baſilii* in Epiſtola ad *Chi-*
E *lonem*, ubi de Terra Sancta ſic loquitur: *Hic ſita eſt campeſtris planities, in quam ſeorſim à cæteris cùm ſe Eſdras ſubmoviſſet, Libros Scripturæ divinitus inſpiratos omnes ex Dei mandato ad communem omnium uſum eructavit & exprompſit.*

Reſpondetur, *S. Baſilium* in illa fuiſſe ſententiâ, quòd *Eſdras* omnes Scripturæ Sacræ Libros ex integro reparaverit, divinoque Spiritu afflatus memoriter dictaverit: Sed ab Auctore Apocrypho Libri IV. *Eſdræ* deceptus eſt, & ipſe, & ſi qui alii ex antiquis, eidem ſententiæ adhæſerunt, ut *Leontius* Libro *De Sectis*, *Actione* II. Sic autem habet Auctor ille
F Apochryphus Cap. XIX. ſive *Eſdras* perſonatus: *Lex tua incenſa eſt, propter quod nemo ſcit quæ à te facta ſunt, vel quæ incipient opera. Si enim inveni in te gratiam, immitte in me Spiritum Sanctum, & ſcribam omne quod factum eſt in ſeculo ab initio, quæ erant in Lege tua ſcripta, ut poſſint homines invenire ſemitam, & qui voluerint vivere in noviſſimis, vivant. Et reſpondit ad me, & dixit: Vadens congrega Populum, & dices ad eos, ut non quærant te diebus quadraginta. Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum Saream, Dabriam, Saleniam, Echanum, & Aſiel,*

quinque hos qui parati ſunt ad ſcribendum velociter. Et venias huc, & ego accendam in te lucernam intellectus, quæ non extinguetur, quoadusque finiantur quæ incipies ſcribere.... Et accepi quinque viros, ſicut mandavit mihi, & profecti ſumus in campum, & manſimus ibi. Et factus ſum in craſtinum, & ecce vox vocavit me dicens: Eſdra, aperi os tuum, & bibe quod te potavero. Et aperui os meum, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenum ſicut aqua: Color autem ejus ut ignis ſimilis. Et accepi, & bibi: Et in eo cùm bibiſſem, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectus meum increſcebat ſapientia. Nam ſpiritus meus conſervabatur memoria. Et apertum eſt os meum, & non eſt clauſum ampliùs. Altiſſimus dedit intellectum quinque viris, & ſcripſerunt quæ dicebantur exceſſiones noctis, quas non ſciebant. Nocte autem manducabant panem: Ego autem per diem loquebar, & per noctem non tacebam. Scripti ſunt autem per quadraginta dies Libri ducenti quatuor.

ARTICULUS II.

Utrum Eſdras Autor fuerit Hebraicæ Punctationis, & Maſoræ.

De Punctatione Hebraica, & Maſora quædam breviter delibanda ſunt, & ex Virorum Linguæ Hebraicæ peritiſſimorum, ac Eruditionis Rabbinicæ laude præſtantium editis eo de argumento Operibus veluti deflorandа.

Punctorum vocalium & Accentuum originem alii ad *Moſem* referunt: Alii ad *Eſdram* & Synagogam Magnam: Alii ad Maſorethas Tiberienſes, qui circa quingenteſimum, vel etiam poſt octingenteſimum ab ortu Chriſti Salvatoris annum ea adinvenerunt, & Sacro Textui appoſuerunt. Hoc argumentum cùm multi attigerint, exhauſere certè *Ludovicus Capellus* Libro *De Punctationis Arcano Revelato*, & *Joannes Morinus* Libro II. *Exercit. De Hebræi Græcique Textûs ſinceritate.*

Maſora eſt Sacra Hebræorum Critica, quâ ſcriptionis & lectionis varietas per totam Scripturam traditur; quoties, quo loco, & quâ formâ quæque dictio in Textu Hebræo invenitur; inventa, ut genuina lectio ab omni corruptione & mutatione immunis ſervetur. Maſora itaque poſita eſt in Annotationibus Criticis circa Textum Hebræum, & verſatur circa Verſus, Voces, Literas, Puncta vocalia, & Accentus. Circa Verſus, numerarunt Maſorethæ ſingulos Verſus uniuſcujuſque Libri, & uniuſcujuſque Sectionis majoris Legis, nec tantùm Pentateuchi, ſed & totius Textûs Hebraici: Numerumque ad finem cujuſque Sectionis vel Libri annotarunt, primò literis numeralibus; tum nomine aliquo ſymbolico, ex cujus literis idem numerus exurgit. Deinde Verſum medium ſingulorum Librorum annotarunt. In Verſibus etiam quædam obſervarunt de numero vocum & literarum ex quibus conſtant, & alia, quorum exempla legi poſſunt apud *Buxtorfium* in *Tiberiade*. Finis Maſorethαrum in his obſervationibus fuit, ne quis fraude vel negligentiâ Verſum aliquem detruncaret, vel audacter adderet. Circa Voces, annotarunt 1. Varias Codicum Lectiones, aliaque, quæ ſub nomine *Keri* & *Ketib* comprehenduntur, cùm vox ſcilicet aliter in Textu ſcribitur, aliter in Margine legenda notatur: Unde Puncta, quæ voci marginali propria ſunt, voci textuali adſcribuntur. *Keri* & *Ketib* verſantur vel circa dictiones integras, vel circa literas. Quæ circa dictiones integras verſantur, oriuntur vel ex vocum omiſſione, additione, compoſitione, vel permutatione. Quædam igitur iſtiuſmodi Notarum Criticarum ſunt circa voces quæ leguntur & non ſcribuntur, vel quæ ſcribuntur & non leguntur. Secundò, quædam conjunctim ſcribuntur in Textu, ac ſi eſſent vox una, quas diviſim legendas eſſe monet *Keri* marginale. Quædam è contra diviſim ſcribuntur, ſed conjunctim leguntur. Tertiò, quædam ſunt voces, pro quibus, quia obſcœnæ videbantur, alias ſubſtituerunt Rabbini in margine legendas, magis caſtas & honeſtas. Notæ Criticæ quæ circa literas verſantur, vel ſunt ex literarum omiſſione, vel tranſpoſitione, vel permutatione: Et verſantur vel circa literas radicales, vel ſerviles. De his legendi *Capellus* in Critica Sacra, *Buxtorfius* in Tiberiade, *Morinus* in Exercitationibus Biblicis, *Waltonus* Prolegomeno VIII. in Biblia Polyglotta, & alii. Notarunt præterea Maſorethæ voces quaſdam plenè vel defectivè ſcriptas. Plenæ dicuntur, cùm literæ *Vau* & *Jod* quieſcentes exprimuntur, ubi non ſemper exprimi ſolent; vel cùm *He* paragogicum additur perſonæ ſecundæ præteriti, & ejus affixo. Defectivæ, cùm voces ſcribuntur ſine literis *Jod*, *Vau*, *Aleph* quieſcentibus, vel *He* finali, licèt communiter cum iis ſcribi ſoleant. Quædam etiam notarunt circa vocum ſitum, vel locum, reſpectu initii, medii, vel finis alicujus Verſûs. Verborum inſuper quorundam ſtructuram notarunt, cùm verbum aliquod certo cum nomine, aut certâ cum præpoſitione peculiariter jungitur, vel cum literis ſervilibus extra communem uſum. Numerarunt & voces quaſdam, quoties in Bibliis inveniuntur: Item voces quæ supernè uno vel pluribus punctis notantur: Quæ quidem puncta non ſunt vocalium notæ, ſed Myſteriorum quorumdam ſignificandorum gratiâ appoſita eſſe volunt, quæ Legis Oralis pars erant. Circa literas viginti-duas Alphabeti notarunt Maſorethæ quædam ſpectantia quantitatem, ſitum, numerum: Scilicet, quæ majuſculæ, quæ minuſculæ, quæ quaſi ſuſpenſæ ſupra reliquas in eadem linea, quæ inverſæ, quæ mediæ in quolibet Libro: Quot literæ in ſingulis Libris occurrant, quot ex quinque finalibus; quot in omnibus Libris Veteris Teſtamenti. De quibus omnibus *Elias Levita*, & *Buxtorfius* fusè tractarunt, aliique ipſos ſecuti, & hiſce minutiis Rabbinicis delectati. Circa vocales, earumque punctationem, & accentuum notas operam etiam collocarunt Maſorethæ. Imprimis enim Textum Hebræum punctarunt ſecundùm lectionem receptam, & ad ipſorum tempora conſervatam: Unde facilior lectio, & Textus corruptioni minùs obnoxius redditur. Poſteriores Maſorethæ (neque enim Maſoreticæ Notæ omnes eorumdem hominum, aut ejuſdem temporis ſunt) adnotarunt plurima circa rectam lectionem Vocalium, & irregularem punctationem, ne quis eas mendoſas ſuſpicatus, mutare tentaret. Voces etiam plurimas hoc vel illo modo punctatas numerarunt. Rabbinicæ illius Criticæ partem faciunt ſpatiola quædam vacua, quibus Textum eſſe mutilum ſignificarunt Maſorethæ, adeoque verba aliqua ſupplenda, ut ſenſus perfectus ſit. Ad Maſoram quoque pertinet *Tikkun Sopherim*, id eſt, *Correctio Scribarum.* Octodecim hujuſmodi Correctiones vulgò recenſentur, quæ reverà variæ ſunt lectiones à Judæorum Magiſtris obſervatæ. His adde *Itur Sopherim*, id eſt, *Reſectionem Scribarum*, qui literam *Vau* ex quinque

quæ vocibus reſecandam obſervant. Maſoram *Sepem Legis* Hebræorum Magiſtri nuncuparunt, ut teſtatur *Elias Levita* Præfatione III. Maſoræ Autorem quidam ex Hebræis *Moyſen* faciunt, quod prorsùs ineptum eſt, cùm Maſora Notas Criticas in Libros omnes Veteris Teſtamenti complectatur, quorum pars maxima poſterior eſt *Moyſe*. Alii Maſoram *Eſdræ* & Synagogæ Magnæ tribuunt. Alii Tiberienſibus Magiſtris.

PROPOSITIO I.

Puncta vocalia & Accentus nec Moyſem, nec Eſdram Auctorem agnoſcunt, ſed Maſorethas Tiberienſes.

PRobatur prima pars: Samaritani Characteres iidem fuere cum antiquis Hebræis ante Captivitatem, teſte *S. Hieronymo* in Prologo Galeato: *Samaritani*, inquit, *Pentateuchum Moyſis totidem literis ſcriptitans, figuris tantum & apicibus diſcrepantes. Certumque eſt Eſdram Scribam, Legiſque Doctorem, poſt captam Hieroſolymam, & inſtaurationem Templi ſub Zorobabel, alias literas reperiſſe, quibus nunc utimur: Cùm ad illud uſque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum Characteres fuerint.* Quod confirmat Commentariis in Caput IX. *Ezechielis*, & in Cap. III. Epiſtolæ ad *Galatas*. Idemque ante *S. Hieronymum* affirmaverat *Euſebius Cæſarienſis* in Chronico ad annum Mundi quater milleſimum ſeptingenteſimum quadrageſimum. Atqui Samaritani Puncta vocalia nulla habent; nec in Libris ipſorum Manuſcriptis, aut antiquis eorum Siclis à Regibus Iſraelis percuſſis ulla extant Punctorum vocalium veſtigia. Trium enim literarum ope, quas *Matres Lectionis* vocant, quæque antiquitus pro vocalibus habitæ ſunt, Libros ſuos Sacros legerunt, hodieque legunt. Igitur nec Sacro Textui Puncta olim affixa erant in ſacris Hebræorum Libris: Adeoque illorum origo non eſt ad Moyſem referenda.

Confirmatur, unáque probatur altera pars ex more & uſu Judæorum ab omni retro antiquitate in eorum Synagogis obſervato, publicè prælegendi Scripturam Sacram ex Voluminibus, quæ ſine Punctis, Accentibus, & Verſuum diſtinctionibus exarata ſunt. Hæc autem Volumina ipſum Moſis Autographum referre volunt, quod Punctis & Accentibus deſtitutum erat, necnon Verſuum diſtinctionibus. Quod Rabbinorum teſtimoniis probat *Buxtorfius* Libro *De Punctorum Antiquitate*. At ſi *Moyſes*, vel *Eſdras*, & Viri Synagogæ Magnæ, quos inter erant noviſſimi Prophetarum, Puncta Sacro Textui affixiſſent, Judæi Punctationem maximâ religione retinuiſſent, in illis ſaltem Voluminibus, quæ in Synagogis palam ac ſolemniter præleguntur, nec profana ducerent Volumina Punctis inſignita.

Probatur ſecundò ex antiquis Scriptoribus Talmudicis & Cabaliſticis. In toto enim Talmude, tam in *Miſchna*, quàm in *Gemara*, nulla Punctorum vel Accentuum mentio occurrit, datâ ſæpiùs occaſione, cùm nempe controverſia erat de vocabuli alicujus lectione, quod Punctis deſtitutum variè legi poterat. Sed quoties lectorem variæ lectionis admonent, aiunt: *Ne legas ſic, ſed ſic*, nihil omnino de Punctis locuti: Quod argumento eſt Puncta necdum inventa fuiſſe. Legitur etiam in Tractatu Talmudico *Bava Bathra*, Cap. II. *Joab* interfeciſſe Præceptorem ſuum, quòd docuiſſet illum legere *Deuteronom*. XX. 12.

A *Zacher, Maſculum*, pro *Zecher, Memoriam*, ubi habetur, *Delebit marem Amalech*. At ſi Puncta Hebraico Textui affixa fuiſſent, nulla *Joabo* aut ejus Præceptori errandi cauſa fuiſſet: Siquidem noviſſent *Zecher* cum duplici Segol *Memoriam*, *Zacher* cum duplici Cametz marem ſignificare. Simile quid de *Saüle* refert *S. Hieronymus* in Cap. XXVI. *Iſaiæ*, obſervatque, ipſum vocis ambiguitate deceptum, quando adversùs Amalecithas pugnavit, omne maſculinum eorum interfeciſſe, cùm Deus præcepiſſet, ut omnis memoria Amalec deleretur, & pro memoriâ maſcu-
B los interpretatum eſſe, non tam errore, quàm prædæ ſeductum cupidine. Cabaliſtæ etiam veteres, qui per literarum Permutationem, Gematriam, & Notaricon myſticas Scripturæ expoſitiones, ſive (ut veriùs dicam) ineptas plerumque expoſitiones tradiderunt, ante Talmudis Editionem, illas ex ſolis Alphabeti literis ſive conſonis, non ex Punctis vocalibus derivarunt: Quod argumento eſt Puncta ipſis ignota fuiſſe; aut certè à *Moyſe*, aut *Eſdra* inventa non exiſtimaſſe.

Probatur tertiò ex *Keri* & *Ketib*, quæ margi-
C nibus Bibliorum Hebraicorum ſunt adſcripta. Hæc enim circa literas duntaxat ſive conſonantes verſantur, nullatenus circa Puncta vocalia vel Accentus: Cùm tamen in his & proclivior ſit ſcribarum error, & major lectionum varietas oriri poſſit.

Probatur quartò ex antiquis Verſionibus, Græca τῶν Septuaginta, Chaldaica Paraphraſi, Syriaca, &c. ex quarum diſſenſione perſpicuum eſt, illarum Autores ob quarumdam vocum ambiguitatem aliter interpretatos eſſe, quàm hodie in punctatis Codicibus legimus. At ſi à *Moyſe*,
D vel *Eſdra*, & Synagogæ Magnæ Viris puncta ſacro Textui adſcripta fuiſſent, nulla fuiſſet vocum ambiguitas, nec aliter priſci illi Interpretes legiſſent, quàm nos hodieque legimus. Puncta itaque nec *Moyſem*, nec *Eſdram* Autores habent.

Probatur quintò ex ſummo veterum Eccleſiæ Patrum, præſertimque *Origenis* & *S. Hieronymi*, Hebraicæ Linguæ peritiſſimorum, de vocalibus Punctis & Accentibus ſilentio. *S. Hieronymo* ignota prorsùs fuiſſe, ex multis Operum ejus locis colligitur, ſcilicet Commentario in Cap. IX. Jeremiæ. *Verbum Hebraicum*, inquit, *quod tri-*
E *bus literis ſcribitur* דבר (*Vocales enim in medio non habent, ſed pro conſequentia & legentis arbitrio legunt*) *ſi legatur, Dabar, ſermonem ſignificat, ſi Deber, mortem; ſi Daber, loquere. Unde Septuaginta & Theodotion junxerunt illud præterito Capitulo, ut dicerent, Diſperdens parvulos de foris, juvenes de plateis, morte: Aquila verò & Symmachus tranſtulerunt* λάλησον, *loquere; ut imperet Deus Prophetæ loqui quæ ſequuntur: Hæc dicit Dominus, &c.* Quod in Cap. IX. *Iſaiæ*, Verſ. 8. & in III. *Habacuc* Verſ. 5. repetit. Poſitis autem Punctis omnis prorsùs ambiguitas tollitur. Nam
F *Dabar* cum duplici *Cametz*, ſignificat *verbum*, ſi verò cum duplici Segol ſcribatur, *Deber*, ſignificat *mortem* vel *peſtem*: ſi cum *Patach* & *Tſere* ſcribatur *Daber*, ſignificat *loquere*. Et in Caput IX. *Iſaiæ*, in Jeremiæ III. Traditionibus Hebraicis in Geneſim ad Cap. XXXVIII. & Epiſtola CXXV. ad *Damaſum* Quæſtione II. ait, Omnem Judæam conclamare, & Synagogarum conſonare univerſa ſubſellia, *Quod idem ſermo, & iiſdem literis ſcriptus, diverſas apud eos & voces & intelligentias habeat*. Verbi gratiâ, eamdem vocem ſcriptam quatuor iiſdem literis *Res*, *Ain*, *Jod*, *Mem*, *Paſtores* & *Amatores* ſignificare: Sed legi *Roim* cum Paſtores, *Reim* cum Amatores

 ſignificat.

ſignificat. At poſitis Punctis, nullus eſt ambiguitati locus, idemque verbum uno duntaxat modo legi poteſt. Itaque ante *S. Hieronymum*, & ejus ætate, nulla erant in Hebræo Puncta vocalia.

Confirmatur ex ejuſdem Sancti Doctoris Epiſtola cxxvi. ad *Evagrium* ſcribente: *Nec refert utrum Salem an Salim nominetur, cùm vocalibus in medio literis perrarò utantur Hebræi; & pro voluntate lectorum, atque varietate regionum, eadem verba diverſis ſonis atque accentibus proferantur.* Cùm igitur Hebraica vocabula Punctis vocalibus ad certam & definitam ſignificationem contrahantur, eiſque poſitis lectio & pronuntiatio ex lectoris arbitrio non pendeat; evidens eſt Puncta vocalia *Sancti Hieronymi* ætate Hebræis incognita penitus fuiſſe.

Probatur ſextò ex aliarum Linguarum Orientalium comparatione, quibus maxima cum Hebraica affinitas eſt, quæ tamen Puncta & Accentus olim non habuerunt, ſed recèns accepere; aut etiamnum Punctis & Accentibus carent: Quales ſunt Samaritana, Chaldaica, Syriaca, Arabica. Samaritani nulla Puncta vocalia ad hanc diem habent. Chaldaicas Paraphraſes antiquiſſimas Punctis caruiſſe, ex literis ſuperfluis poſt punctationem relictis colligit *Ludovicus De Dieu* Lib. 1. Comparationis trium Linguarum, Cap. viii. Idemque ante ipſum oſtendit *Buxtorfius* Grammaticæ Syriacæ & Chaldaicæ Libro 1. Cap. 1. Syros Puncta initio non habuiſſe, poſtea ad facilitatem lectionis, vel ad ambiguitatem tollendam, punctum unicum adhibuiſſe, quod pro vario ſitu infra vel ſupra literam vocales diſtinguebat: figuras verò quibus nunc utuntur, ipſos à Græcis mutuatos fuiſſe, teſtis eſt *Andreas Maſius*. Arabes olim Puncta vocalia non habuiſſe, nullos etiamnum Accentus habere: Poſt conſcriptum Alcoranum, à Muhammedanis, qui Linguam hanc excoluerunt, Puncta vocalia invecta fuiſſe, teſtantur Viri hujus Linguæ peritiſſimi, & inter alios *Golius*, & *Erpenius*. Cùm itaque in hujuſmodi Linguis Hebraicæ cognatis Puncta recèns uſurpata ſint, nec fuerint literis coæva; idem de Hebræa ſentire par eſt.

Probatur tertia pars Propoſitionis, Punctorum ſcilicet inventionem & uſum ad Maſorethas Tiberienſes eſſe referendum, teſtimonio Rabbinorum, quibus hac in re fides non videtur deroganda, ſcilicet *Aben-Ezra*, Libro Elegantiarum dicentis: *Sapientes Tiberiadis pro norma & canone lectionis habendi ſunt, quia ab iis ſunt Maſorethæ à quibus rectam Punctationem accepimus.* Idem aſſerunt *R. D. Kimchi*, & *R. Jehuda Levita*, & *Elias Levita* in Libro *De Maſora*. Idem cenſent *Mercerus* in Geneſis Caput xvi. *Lindanus* Epiſcopus Ruremondenſis Libro 1. De optimo genere Scripturas interpretandi; *Genebrardus* in Epiſtola ad Lectorem præfixa Commentariis ejus in Pſalmos, *Joannes Quinquarboreus* initio Grammaticæ, *Joannes Morinus* Libro ii. *Exercitatione* xii. *De Hebræi Græcique Textûs Sinceritate*, & ſequentibus, ubi fusè probat, Puncta vocalia poſt Talmudis obſignationem & Editionem inventa, & Sacro Textui affixa fuiſſe à Tiberienſibus Maſorethis poſterioribus, poſt annum Chriſti quadrageſimum & octingenteſimum; & ante poſtremam Librorum Sacrorum à Judæis Babyloniis & Occidentalibus recenſionem, quæ ſub nominibus *R. Aſer* Occidentalis, & *R. Ben Nephtali* Babylonii vulgò prædicatur, nullum Punctorum veſtigium in Hebræorum Codicibus occurrere. Iſtam autem recenſionem circa annum Chriſti quadrageſimum & octingenteſimum factam. Punctationem Maſorethis Tiberienſibus pariter tribuunt Proteſtantium Doctiſſimi, *Munſterus* Grammaticæ pag. 17. *Druſius* Libro De recta Pronunciatione Linguæ Sanctæ, Cap. iv. *Ludovicus Capellus* Libro De Punctationis Arcano Revelato, *Vualtonus* Prolegom. iii. in Biblia Polyglotta.

Objiciunt primò adverſæ ſententiæ Patroni Chriſti Servatoris Oraculum Matth. v. 18. *Amen dico vobis, donec tranſeat Cœlum & Terra iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege donec omnia fiant.* Pro *apice* in Græco Texto habetur κεραία quæ vox Punctum ſignificat. Cùm itaque id adagium, *Iota unum, aut unus apex*, ex ſcribendi ratione, quæ tum vigebat, originem duxiſſe videatur; ſequitur jam tum in Lingua Hebraica Puncta vocalia in uſu fuiſſe; adeòque vel Textui Legis eſſe coæva, & à *Moyſe* affixa, vel certè ab *Eſdra* Numinis afflatu addita.

Reſpondetur, Apicis nomine Punctum vocale eò loci non ſignificari, ſed literæ cujuſcumvis minimæ particulam. Senſus itaque eſt, Cœlum & Terram potiùs interitura, quàm ullus Legis apex collabatur, & vel literæ *Jod* quæ in Hebræorum Alphabeto minima eſt, particula è Lege excidat, & quæ in eâ prædicta ſunt non impleantur. Hanc Reſponſionem *Grotii* Annotatio confirmabit in illum *S. Matthæi* locum. κεραῖος nomen (inquit) ad Puncta vocalia à quibuſdam trahitur, ſed idem eſt quod *apex* Latinè. *Apices literarum*, ipſos literarum ductus aut partes dixit *Gellius*, & hinc nata tranſlatio, *de Juris apicibus diſputare*. Etiam *Ariſtides* de Græcorum Legibus dixit νόμου κεραίαν, *Legis apicem*. In Gloſſis veteribus, *Apex*, κεραία χαράγματος ἄκρον. Sed & apud *Plutarchum*, *Dionem Chryſoſtomum*, *Philonem Judæum*, *Clementem Alexandrinum*, & in Pſeudo-Sibyllinis, extat vox κεραία eo ſenſu. Apice literam *Reſch* à *Daleth* differre dixit *S. Hieronymus*. Addit *Grotius*: Libros veteres, etiam poſt *Eſdram*, ſine Punctis vocalibus ſcribi ſolitos, adeò perſpicuis argumentis à Viris harum rerum doctiſſimis demonſtratum eſt, ut id ampliùs inficiari non niſi pertinacium ſit.

Objiciunt ſecundò: Lingua prorsùs omnis conſonis & vocalibus conſtat. Vocales enim ſunt quaſi dictionum animæ, ſine quibus vox articulata proferri non poteſt. Linguæ igitur Hebraicæ coæva fuerunt Puncta vocalia, ipſique *Moyſis* Exemplari indita.

Reſpondetur, Suas quidem vocales Hebræos ab ipſius Linguæ origine, ſicut & Gentes reliquas habuiſſe, *Aleph*, *Jod*, *Ain*, *Van*, quæ hodie pro conſonis tantùm habentur, olim pro vocalibus uſurpatas fuiſſe. Id ex *Joſepho* probari Lib. vi. *De Bello Judaico*, ubi literas quibus Nomen Dei Tetragrammaton laminæ aureæ inſcriptum erat in ornatu Summi Pontificis, vocat *Elementa quatuor vocalia*. Id ex *Origene* confirmari, qui Textum Hebræum Græcis Characteribus in Hexaplis deſcripſit, nec tamen novas vocales ſibi finxit, ut abſentes vocales in Hebraicis dictionibus exprimeret. In Codice MS. Barberino, ex quo variantes Lectiones Prophetarum Minorum deſcripſit *Vualtonus* Tomo ultimo Bibliorum Polyglottorum, extare ſpecimina quædam ex *Origenis* Hexaplis annotata, *Aleph* per α, *Jod* per ι, & interdum per ε, *Ain* per α & ε, *Van* per ο & ου ſive υ ab *Origene* fuiſſe expreſſa, adeòque vim iſtarum vocalium apud Hebræos habuiſſe. Idem ex *S. Hieronymo* confirmari fateor Epiſtola cxxv. docente pro *Hoſianna* dici *Hoſanna*, media vocali eliſâ, quia ab *Aleph* excluditur

excluditur *Jod*: Et Epiſtolâ cxxvi. ad *Evagrium*, ubi referre negat, utrum dicamus *Salim* quod ſcribitur cum Jod: an *Salem*, quod ſcribitur ſine Jod: Et cauſa hanc addit, quòd vocalibus in medio literis rarò utantur Judæi, & pro voluntate lectorum atque varietate Regionum, eadem verba diverſis ſonis atque accentibus proferantur. At inde perperam colligitur quòd Hebræi Puncta vocalia *S. Hieronymi*, vel *Origenis*, multò minùs *Eſdræ* aut *Moyſis* temporibus habuerint. Punctorum itaque vocalium notis & figuris non adſcriptis Textus Hebræus legebatur, quamvis ipſâ pronuntiatione vocales exprimerentur.

Objiciunt tertiò, Non eſſe veriſimile quòd Deus Scripturæ Sacræ ſenſum prorsùs incertum & obſcurum reliquerit: Sublatis autem Punctis, quæ dictionem aliàs ambiguam determinant, ſenſum Scripturæ incertum eſſe & obſcurum: Quamobrem probabilius eſſe Puncta fuiſſe à *Moyſe*, vel certè ab *Eſdra* Sacro Textui affixa.

Reſpondetur, Ex Codicibus non punctatis certum ſenſum non minùs elici, quàm ex iis qui Punctis inſigniti ſunt. Dictiones quippe, quæ abſque Punctis vocalibus, & ſecundùm ſeipſas ſpectatæ ambiguæ ſunt, & variis lectionibus obnoxiæ, certum & determinatum ſenſum in contextu habere, à quo in lectione diſcedere non licet. Hunc autem ſenſum ab antecedentibus & conſequentibus determinari; uſu autem & traditione innoteſcere; Eccleſiæ judicio declarari; collatione cum antiquiſſimis & optimæ notæ Codicibus, iis præſertim quibus veteres Eccleſiæ Patres uſi ſunt, & antiquis Verſionibus ab Eccleſia probatis plurimùm illuſtrari.

Objiciunt quartò, Samaritanos Codices olim Puncta vocalia habuiſſe, adeóque & Hebræos; cùm eorum Libri Sacri ante *Eſdræ* tempora Samaritanis literis ſcripti eſſent.

Antecedens probant ex *S. Hieronymi* Proœmio in Libros Regum, ſeu Prologo Galeato, dicentis: *Samaritani etiam Pentateuchum Moyſi totidem literis ſcriptitant, figuris tantum & apicibus diſcrepantes.*

Reſpondetur, Apicem eo loci apud *S. Hieronymum* vocale Punctum non ſignificare, ſed literarum ductum, & minutulas differentias. Vult igitur Sanctus Doctor eamdem eſſe Hebræarum & Samaritanarum literarum poteſtatem, paremque numerum, ſed figuras earum eſſe diverſas; & quæ figuris penitus non differunt, minutis tamen quibuſdam formulis & literarum ductibus diſtingui. Nihil aliud *S. Hieronymum* apicis nomine intellexiſſe, colligitur ex ejus Commentario in *Abdiam* Prophetam. *Judæi*, inquit, *fruſtra ſomniant, contra Urbem Romam, Regnumque Romanum hanc fieri Prophetiam: Et illud quod in Eſaia ſcriptum eſt:* Onus Duma, *paululùm literæ apice commutato pro* ד *legi poſſe* ר, *& ſonare Romam: Vau quippe litera & pro, u, & pro, o, eorum Linguâ accipitur.* Ibi certè apicis nomine Punctum vocale non ſignificari perſpicuum eſt. Ex eo etiam loco confirmatur ignota fuiſſe *S. Hieronymo* Puncta vocalia. Quidni enim obſervaſſet, ſi tunc in uſu fuiſſent apud Hebræos; duplex eſſe *Vau*, ſcilicet *Vau Cholem* quod ſonat, *o* & *Vau Schurek*, quod ſonat *u*: Hanc eſſe litterarum quieſcentium naturam, ut ſileant vocali præcedente pronuntiatâ: *Vau* pronuntiari, u, ſi punctulus in medio ejus affigatur; pronuntiari o, ſi punctulus ipſi ſuperſcribatur? Putas hæc prætermiſſurum fuiſſe Patrem Hebraicæ Linguæ peritiſſimum, & maximè Criticum, ſi quis tunc fuiſſet Punctorum uſus? Denique veriſimile non eſt, Samaritanos olim Puncta vocalia habuiſſe, cùm nulla nunc habeant, etſi linguâ eorum jam prorſus extinctâ, magis illis utilia vel neceſſaria videri poſſint.

Objiciunt quintò, Puncta vocalia *S. Hieronymo* non fuiſſe incognita: Siquidem in ipſius Operibus quædam loca deprehenduntur, in quibus notat aliter legi in Hebræo, quàm interpretati ſint Septuaginta Seniores. Sed illa diverſitas eſt tantùm ratione punctorum & diverſæ lectionis, non literarum, aut dictionum; Codicem igitur punctis vocalibus inſignitum *S. Hieronymus* habuit. Nam cùm literæ & dictiones eædem fuerint in *S. Hieronymi* Codice, quæ in Codicibus Septuaginta Interpretum, diverſitas in Hebræo Textu eſſe non potuit, niſi ratione punctorum, quæ Codici *Hieronymiano* erant adſcripta. Exempli causâ ait Libro Traditionum Hebraicarum in Geneſim, ad Capitis XLVII. Verſum ultimum, ubi ſcribitur: *Adoravit Iſrael Deum, converſus ad lectuli caput. Septuaginta tranſtulerunt: Et adoravit Iſrael ſuper ſummitatem virgæ ejus: Cùm* (inquit S. Hieronymus) *in Hebræo multò aliter legatur.* Similia loca annotant Geneſis XVII. 15. XXXVIII. 12. Ad *Exodi* Cap. XIII. Verſ. 18. Epiſt. CXXV. ad Damaſum Quæſt. 11. Item ad *Pſalm.* LXXXIX. Verſ. 8. 12. & 15. Epiſt. CXXXIX. ad Cyprianum. Item Commentar. In *Iſaia* Cap. II. Verſ. 22. & Cap. V. Verſ. 9. Et in Cap. III. *Habacuc* Verſ. 4. Sublatis punctis, eædem erant in Codicibus *S. Hieronymi* & Septuaginta, dictiones, & eodem modo ſcriptæ. Nulla itaque differentia inter utroſque eſſe potuit, niſi ratione punctorum.

Reſpondetur, Diverſitatem illam à *S. Hieronymo* inter Hebræum Textum & Verſionem Septuaginta Interpretum obſervatam, in puncta non eſſe refundendam, quæ nulla in Hebræo Textu fuerunt, neque illorum, neque ipſius *S. Hieronymi* ætate; ſed in earumdem ambiguitatem dictionum, ancipitémque ſignificationem, quæ appoſitis punctis ipſam determinantibus ſublata fuiſſet. Lectionem autem ſuam ac interpretationem his in locis Hebræo Textui convenientiorem eſſe quàm lectionem LXX. Interpretum, eorumque Verſionem, exiſtimavit *S. Hieronymus* ex ſerie contextûs, comparatione cum locis parallelis, & ex antiquis Verſionibus *Aquilæ*, *Symmachi*, *Theodotionis*, &c. Si punctatum Codicem *S. Hieronymus* habuiſſet, aut ipſius ætate puncta Hebraico Textui affixa fuiſſent, monuiſſet identidem varietatem illam in punctorum diverſitatem eſſe refundendam: Nec dixiſſet, *Traditionibus Hebraicis in Geneſim* ad Cap. XLVII. *Cauſam, cur Septuaginta Interpretes idem verbum aliter ediderint, neſcio: Hoc unum audacter dico, quòd ipſum verbum Mitta, quod hic in lectulum tranſtulerunt, ſupra &c. virgam potiùs quàm lectulum nominaverunt.* Cauſam certè *S. Hieronymus* ſciviſſet, ſi puncta in uſu fuiſſent; nimirùm diverſam punctorum inſcriptionem Septuaginta Senioribus occaſionem dediſſe idem verbum aliter & aliter interpretandi. *Mitta* autem legit *S. Hieronymus*, quod *lectum* ſignificat, *Matte* Septuaginta, quod *virgam* vel *ſceptrum*. Primam ille cenſuit anteponendam lectionem, quòd ſuo tempore ita paſſim ab omnibus legeretur, ſicque vertiſſent *Aquila* & *Symmachus*: Ille, *Adoravit Iſrael ad caput lecti*, Προσεκύνησεν Ἰσραὴλ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς κλίνης: Iſte, *Super ſummitatem lecti* ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς κλίνης. Unde & S. Hieronymus vertere non dubitavit: *Adoravit Iſraël Deum, converſus ad lectuli caput.* Cum *S. Hieronymo* cenſet Chaldæus Paraphraſtes. Verſionem tamen LXX. Interpretum

pretum rectam etiam eſſe certiſſimum eſt, cùm hunc locum juxta eam laudet Apoſtolus *Hebr.* XI. 21. ubi ait: *Fide Jacob, moriens, ſingulos filiorum Joſeph benedixit: & adoravit faſtigium virgæ ejus.* Senſum igitur utrumque Spiritus Sancti eſſe minimè dubium eſt: Imo hæc fortè ratio eſt (inquit *Bonfrerius*) cur Deus Scripturam Sacram olim eâ linguâ & literis ſcribi voluerit, quibus in ſcriptione deeſſent puncta, ut ſenſuum diverſitas ex diverſorum punctorum appoſitione naſci poſſet, qui ſimul à Spiritu Sancto intenderentur.

In iiſdem Traditionibus Hebraicis ad Geneſis XVII. 15. ubi Septuaginta tranſtulerunt, *Non vocabitur uxor tua:* Notat *S. Hieronymus*, In Hebræo haberi: *Non vocabis nomen ejus Sarai* &c. Quæ tamen ejus Annotatio punctorum antiquitatem non probat. Imò ſi tunc puncta inventa fuiſſent & Codicibus Hebræis adſcripta, diverſas eſſe dictiones, utpotè variis punctis notatas, monuiſſet, eam quæ ſignificat, *Vocabitur*, & quæ *Vocabis*. Sublatis quidem punctis utroque modo legi poterat; ſed cùm *Aquila*, cæterique Interpretes vertiſſent, *Vocabis*, in illorum interpretatione *S. Hieronymus* acquievit, & in Hebræo haberi ſimpliciter dixit, quod illi reddiderant, ad grammaticales minutias non attendens, neque cogitans eandem vocem variè legi & pronuntiari poſſe.

In eodem Libro ad Capitis XXXVIII. Verſ. 12. notat S. Hieronymus: *Pro Paſtores, Amicus legitur.* Sed ex hac Annotatione, nihil pro Punctorum vocalium antiquitate extundi poteſt. Non enim, in Hebræo Textu ita legi Sanctus Doctor ait, neque ita lectum veriſimile eſt, cùm ipſe *Amicum* non verterit, ſed *Paſtorem*: imò vocem eſſe ambiguam, quæ utrumque ſignificet, ibidem notat: *Sed verbum ambiguum eſt*, inquit, *quia iiſdem literis utrumque nomen ſcribitur: Verum amicus* Re, *Paſtor* Ro *legitur.* Legit itaque *S. Hieronymus* cum Septuaginta Interpretibus, *Rohehu*, id eſt, *Paſtor ejus*, cùm legiſſent alii, *Rehehu*, id eſt, *Amicus ejus.* At adſcriptis punctis vox ambigua non fuiſſet.

Epiſtola CXXV. ad Damaſum, Quæſtione 11. *S. Hieronymus* expendens quare *Exodi* XIII. 18 Septuaginta verterint: *Quinta autem generatione aſcenderunt filii Iſraël de Terra Ægypti.* Aquila verò tranſtulerit: *Et armati aſcenderunt filii Iſrael de terra Ægypti*, ait: *Volumen Hebræum replico, & ipſos characteras ſollicitius attendens, ſcriptum reperio*, Vahamiſim Alu bene Iſraël Meerex Mizraim. *In reliqua parte interpretationes non diſcordant: Omnis pugna de verbo eſt* Hamiſim, *quod his literis ſcribitur*, Heth, Mem, Sin, Jod, Mem; *utrumnam quinque, an munitos ſonet. Et quidem quinque hoc ſermone dici, negare non poſſumus: Verùm quinque plurali numero, non quinta, ut illi interpretati ſunt, ſingulari . . . Aquilam verò ut in cæteris, & in hoc maximè loco propriè tranſtuliſſe, omnis Judæa conclamat, & Synagogarum conſonant univerſa ſubſellia, quòd videlicet idem ſermo, & eiſdem litteris ſcriptus, diverſas apud eos & voces & intelligentias habeat.* Tantùm abeſt ut hæc Annotatio faveat antiquitati punctorum, ut potiùs demonſtret nulla tunc puncta fuiſſe, cùm literas ipſas enumerans quibus conſtat Hebræa vox *Hamiſim*, non meminerit punctorum, quibus ad *quinque* vel ad *armatos* ſignificandum determinata fuiſſet: Sed illud ſtatuat principium omnium tunc Hebraicè peritorum conſenſu receptum (quo poſito nulla tunc puncta Hebraico Textui affixa fuiſſe neceſſe eſt) idem vocabulum, & eiſdem literis ſcriptum, diverſis apud eos lectionibus & ſenſibus obnoxium eſſe.

Epiſtola CXXXIX. ad *Cyprianum Preſbyterum*, miratur *S. Hieronymus*, cur *Pſalmo* LXXXIX. 8. ubi juxta Hebraicum ipſe vertit cum Symmacho, *negligentias noſtras*. Aquila, *errores*, ſive *ignorantias*. Quinta Editio, *adoleſcentiam*. Septuaginta tranſtulerint, *ſæculum noſtrum*, cùm in Hebræo ſcriptum ſit, *Alumenu*. Verùm admiratio ſancti Doctoris affixa tunc fuiſſe Hebræo Textui puncta vocalia non ſupponit; ſed dictionem illam ſcriptam fuiſſe cum *Vau* poſt *Lamed*, quo modo ſemper ſcribi ſolet, cùm *adoleſcentiam* ſignificat; nec attendit ſcriptam cum *Vau* ante *Lamed*, *Olamenu*, ſignificare *ſæculum*, abſque punctorum ſubſidio, quo modo Septuaginta Seniores legerant. Unde cùm in Codice ſuo *S. Hieronymus* legerit, *Alumenu*, mirabatur LXX. Interpretes vertiſſe, *Sæculum noſtrum.*

Ibidem circa Verſum 12. ejuſdem Pſalmi *S. Hieronymus* notat, Septuaginta Interpretes vertiſſe, *Dexteram tuam ſic notam fac*, ubi *Aquila, Symmachus*, & Quinta Editio, ipſeque illam Veterum Interpretum triadem ſecutus verterunt, *Dies noſtros ſic oſtende.* Varietatis iſtius cauſam inquirit, quam à ſolis repetit literis, non à punctis. *Error*, inquit, *perſpicuus eſt, cur pro diebus, Septuaginta dexteram dixerint. Jamenu quippe verbum compoſitum eſt, ſignificans dies noſtros: Quod in ſingulari numero ſi ſcribatur, extrema litera, quæ appellatur Nun, exprimit dexteram, ſicut eſt illud in nomine Benjamin, qui interpretatur filius dexteræ: Sin autem Mem habeat, diem vel dies ſonat.* Hic itaque *S. Hieronymi* locus punctorum antiquitati non ſuffragatur.

Commentario in Iſaiæ Cap. II. 22. annotat S. Hieronymus; *Verbum Hebraicum Bamah, vel ὕψωμα dicitur, id eſt, excelſum, quod & in Regnorum Libris, & in Ezechiele legimus: Vel certè, In quo, & eiſdem literis ſcribitur Bameh: Ac pro locorum qualitate, ſi voluerimus legere, In quo, dicimus Bameh: Sin autem excelſum vel excelſus, legimus Bamah. Intelligentes ergo Judæi Prophetiam eſſe de Chriſto, verbum ambiguum in deteriorem partem interpretati ſunt.* Diverſitatem interpretationis Judæorum & *S. Hieronymi* hoc in loco in varietatem punctorum non eſſe refundendam; imò puncta & illis & ipſi pariter ignota fuiſſe probat hæc Annotatio. Eadem enim vox adſcriptis punctis non ſignificat, *in quo, & excelſum*, nec pro locorum qualitate & legentis arbitrio unum & alterum ſignificare poteſt, cùm puncta vim & poteſtatem illius coërceant. Nulla itaque remanſiſſet ambiguitas, ſi Codices Hebræi punctati fuiſſent, faciliúſque fuiſſet *S. Hieronymo* Aquilam, cæteroſque Judæos malæ fidei convincere ex inſcriptione punctorum.

Item in Cap. *Iſaiæ* V. 9. ait *S. Hieronymus* ſe juxta Hebræum convenientiùs vertiſſe: *In auribus meis ſunt hæc Domini Exercituum:* Cùm Septuaginta tranſtulerint, *Audita ſunt hæc in auribus Domini Exercituum:* Verùm majorem ſuæ Verſionis convenientiam ex punctis non repetit, ſed ex naturâ rei, & ipſius Textûs conſequentiâ: *Cum*, inquit, *conſequentius ſit intelligere audiſſe Prophetam, quæ Dominus ſit locutus.* Hæc itaque *S. Hieronymi* Annotatio cauſam eorum non juvat, qui pro Punctorum vocalium apud Hebræos antiquitate pugnant.

Idem in Cap. III. *Habacuc* Verſ. 4. *Quis verò*, inquit, *& in Hebræo, & in cæteris Editionibus non habet ſcriptum, Cornua in manibus ejus, ſed, In manu ejus, quod dicitur, Jado, manum Dei fortem atque robuſtam intelligamus Filium ejus.* Sed hæc Annotatio puncta vocalia in uſu fuiſſe tempore *S. Hieronymi* non probat, cùm *Jado* ſine punctorum ſubſidio ſemper fuerit ſingularis numeri

numeri, adeòque ſemper ſignificaverit manum A ejus, ſicut & *Jadan* plurale, *manus ejus*.

Objiciunt ſextò, Librum *Zohar*, Cabaliſticorum omnium Librorum antiquiſſimum, cujus Autor *R. Simeon* filius *Jochai*, circa annum Chriſti vigeſimum ſupra centeſimum mortuus, imò (ut quidam volunt) Chriſto antiquior, aſſerere *Puncta & vocales Traditionem eſſe Moſis de Monte Sinai*. Hinc autem certò colligitur, Puncta Maſorethis Tiberienſibus eſſe antiquiora.

Reſpondetur cum *Joanne Morino* viro doctiſſimo *Libro* II. *Exercit.* IX. *De Hebræi Græcique Textus ſinceritate*, Capp. V. & VI Librum *Zohar* B eſſe longè recentiorem, & *R. Simeoni* ſuppoſitum. Ea de re convenire *Zacuthum*, *Ghedaliam*, & alios Rabbinos, & ingenuè fateri nuſquam apud ſuos ante annum Chriſti milleſimum ducenteſimum nonageſimum iſtius Libri factam eſſe mentionem, licèt plures longè ante hoc tempus de hac Kabbalæ ſpecie ſcripſerint, in qua Liber ille verſatur. Figmentum eſſe quod tandiu in Ægypto latuerit. Nam *R. Saadias*, totius Ægypti Rabbinus celeberrimus, ex Ægypto Babylonem ad Scholas Judæorum regendas evocatus ante annos circiter ſeptingentos; & *R. Moſes Bar* C *Nachman*, qui Oriente peragrato, in Palæſtina diu vixit, obiitque in Europam reverſus anno Chriſti MCCLX. cùm de eodem Cabbalæ genere ſcripſerint, Libri *Zohar* ne quidem meminerunt. Altum etiam de eodem Libro ſilentium eſt apud *Benjaminum*, qui toto orbe peragrato, in Itinerarium ſuum retulit quæcunque rara apud Judæos viderat: Apud *Moſem Cordubenſem*, qui totam fere vitam in Ægypto egit, magnàque ſcripſit Volumina, in quibus aliquando Simeonis *Ben Jochai* honorificè meminit, ut *Commentario in Miſnam*: Apud *R. Abraham Levitam*, qui ante D annos quingentos Judæorum Hiſtoriam ſcripſit, magnaque cum diligentiâ Rabbinorum antiquorum Libros celebravit, & ipſius *R. Simeonis*, quem Libri *Zohar* Autorem eſſe commenti ſunt, cum laude meminit. Nemo denique Judæus ante trecentos annos de hoc Libro aliquid audiverat. Maſorethis eſſe recentiorem ſe prodit Libri illius Auctor, cùm literarum magnarum & parvarum mentionem facit; cùm Alphabetum literarum majuſcularum & minuſcularum colligit, & ad myſteria magna Legis commenta ſua revocat: Nam Talmudiſtæ literarum iſtarum non me- E minerunt, nec ipſe Tractatus *Sopherim* ſive *Scribarum*, qui totus eſt in explicanda ratione deſcribendi Libros Sacros. Præterea, Libri *Zohar* *novitatem* probant variæ voces barbaræ ex *Thargum Jonathanis*, & Hieroſolymitano, ex *Rabboth*, aliiſque *Midraſchim* derivatæ, plures etiam locutiones, phraſes, & fabulæ Talmudicæ. Argumentum denique recentioris ætatis eſt laus ſapientiæ, doctrinæ, & eruditionis, quam ſæpe Iſmaëlitis ſive Arabibus tribuit, apud quos tamen ſcientiæ non floruerunt niſi ducentis poſt *Mahumetem* annis. Tantùm igitur abeſt ut ex Libro *Zohar* F vocalium punctorum antiquitas apud Hebræos probetur, ut potius ex punctorum vocalium mentione Libri illius novitas demonſtretur; quam agnoſcunt etiam *Buxtorfius* in Bibliotheca Rabbinica, *Joſephus Scaliger* Epiſtola CCXLIII. ad *Buxtorfium*, *Arnoldus Bootius*, & alii Hebraicâ literaturâ inſignes Scriptores.

Objiciunt ſeptimò, Diſtinctæ lectionis, accentuum, & verſiculorum in Talmode fieri mentionem, Tractatu *Meghilla*, Cap. I. Tractatu *Nedarim* Cap. IV. in *Miſchna & Gemara*: Adeoque Puncta Maſorethis Tiberienſibus eſſe antiquiora.

A Reſpondetur, Pronuntiationis quidem accentuum, & diſtinctæ lectionis per verſiculos & commata mentionem fieri in Talmude: nec mirum; nemo enim cum intelligentia legens, periodos & periodorum commata legendo non diſtinguit, vocemque in accentus linguæ proprios non inflectit: Sed inſcriptionis accentuum & punctorum vocalium in Libris Hebraicis nulla mentio in Talmudicis Tractibus. Sanè Liber Legis in Judæorum Synagogis legi ſolitus, Librique Rabbinici, etſi nullas habeant punctorum vocalium, accentuum, periodorum & com- B matum notas, cum periodorum tamen diſtinctione, cùm vocalium, punctorum & accentuum pronuntiatione leguntur ab iis qui linguæ periti ſunt. Sic qui antiquiſſimos Libros Græcos atque etiam Latinos legunt, & pauſant ubi pauſandum eſt, & dictiones à ſe invicem ſecernunt, & cum legitimo accentu efferunt, licèt in iis Libris nulli ſint accentus, nulla commata, nulla ſæpe dictionum diſtinctio, ſed lineæ omnes ſcriptæ ſint velut una dictio, & interdum ultimæ lineæ litera ſit vel dictionis ſubſequentis initium, vel medium. Præterea, in Talmude laudantur *Eſdras*, C & alii Scribæ, quòd legendo Textum Sacrum bene pronuntiaverint, pauſaverint, & accentus obſervaverint. Quæ laus planè puerilis eſt, ſi in eorum Libris punctorum vocalium & accentuum figuræ notatæ erant, commatúmque inciſio & diſtinctio expreſſa. Pari enim jure & mulieres & pueri Judæorum laudari poſſent, quòd in Libris Precum, quibus puncta ſunt adſcripta, & accentus notati, diſtinctè & expeditè legant, pauſas obſervent, ſecundùm accentus pronuntiationem inflectant. Denique Talmudica duo Principia ſive Axiomata, I. *Eſt mater Maſora*. D 2. *Eſt mater Lectionis*, puncta vocalia poſt editionem & obſignationem Talmudis inventa fuiſſe probant. Maſora & Lectio duo ſunt principia & loci, ex quibus Talmudiſtæ argumenta depromunt. Per Maſoram Textum Biblicum intelligunt, ut à *Moſe* ſine punctis traditus eſt, qui naturâ ſuâ plurium lectionum ſæpiſſimè capax eſt. Ita hoc principium explicat Gloſſa Talmudica *R. Salomonis* in Tractatu *Succa*, fol. 6. *Eſt mater Maſora, quomodo videlicet ſcripſit Moſes, & tradidit Iſraeli in Libro Legis. Hoc, mater eſt & fundamentum, non autem* E *quomodo illud legitur.* Mater igitur Maſoræ eſt Textus Sacer nudis literis conſtans, ut à *Moſe* Iſraëlitis traditus eſt. Mater Lectionis, eſt uſitata lectio, & dictionum pronuntiatio vulgaris, quâ dictiones ex pluribus ſignificationibus, quas Textus ferre poteſt, ad unam contrahuntur. Hoc Talmudiſtæ Principium illud, *Eſt mater Maſora*, adhibent tantùm, cùm argumenta ex vi Textus depromunt: Illud verò, *Eſt mater Lectionis*, cùm argumentantur ex pronuntiationis uſu. At ſi puncta vocalia Talmudiſtis nota fuiſſent, eáque ſive à *Moſe*, ſive ab *Eſdra* Sacro F Textui inſcripta exiſtimaſſent, nullus eſſet iſtis Principiis & Axiomatis locus. Maſora enim cum lectione coincideret, nec ampliùs liceret Textum ut ſcriptum Textui ut lecto opponere. Siquidem Lectio à ſcriptione non differret apud Hebræos, uti nec apud Græcos, Latinos, cæteroſque Occidentales, apud quos Textus non aliter legitur, quàm ſcribitur. Ita diſſerit *Morinus*, plura ex Rabbinicis ſcriniis proferens Libro II. *Exercit.* XV. *De Hebræi Græcique Textus Sinceritate*, *Cap.* V.

Objiciunt octavò, Punctorum & accentuum mentionem fieri in Maſora, multaque notari vocabula, quæ contra regulas punctantur: Ma-

 ſorethæ

ſorethæ itaque non fuerunt Autores Punctationis.

Reſpondetur, Maſoram nec unius Autoris, nec unius ſæculi Opus eſſe, ſed à variis Criticis cœptam, & longâ temporum ſerie continuatam. Priores itaque Puncta vocalia invenerunt, & Sacro Textui inſcripſerunt: Poſteriores, notas ſuas circa punctationem vocum quarundam irregularium addiderunt.

Objiciunt nonò, De punctorum vocalium inventione altum eſſe in Judæorum Hiſtoria ſilentium: Nullam præterea Scholæ Tiberienſis, ex quâ Punctatores Maſorethæ produiſſe dicuntur, poſt annum Chriſti quadrageſimum & trecenteſimum occurrere memoriam, cùm tamen Schola Babylonica per mille annos poſt Hieroſolymitanum Excidium floruerit.

Reſpondetur, Judæos ob exilia & frequentes diſperſiones, in ſuæ Gentis Hiſtoria planè hoſpites & peregrinos eſſe: & poſt Hieroſolymorum Excidium vix ullum Hiſtoricum fide dignum habuiſſe; ſed omnem apud illos Hiſtoriam craſſis erroribus & fabulis eſſe inquinatam. Quæ de Schola Babylonica & Rabbinorum illius Scholæ Rectorum per mille annos ſucceſſionibus referuntur, falſitatis admodum ſuſpecta eſſe, cùm hæc à recentioribus Autoribus literis prodita ſint, qui nullos ex antiquis fidejuſſores habent, nulla Gentis ſuæ, quibus fidem narrationibus ſuis concilient, Monumenta. Scholam celebrem Tiberiade fuiſſe ex Chriſtianis Autoribus colligitur, ex *S. Epiphanio* Hæreſi xxx. & ex *S. Hieronymo*, qui ſe Linguæ Hebraicæ Præceptorem habuiſſe Rabbinum Tiberienſem, ſuos inter celebrem teſtatur: Nemo etiam diffitetur, *R. Ben Aſcher*, qui Biblia Hebraica, eorumque Punctationem poſt annum Chriſti milleſimum recenſuit, in Paleſtina vixiſſe. Tandem etſi Punctorum vocalium inventores ignoti eſſent, non minùs certum eſſet ipſorum originem ad *Moſem*, vel *Eſdram*, & Synagogæ Magnæ viros, non eſſe referendam.

Objiciunt decimò, Muſicam antiquitus in Templo uſurpatam, ſine Punctis vocalibus & accentibus cani minimè potuiſſe.

Reſpondetur, Hebræos ſicut veram lectionem & rectam pronuntiationem ſine Punctorum & accentuum inſcriptione habuerunt, ita & muſicam modulationem ſine punctorum & accentuum notis habuiſſe. Præterea, cùm incertum ſit quænam fuerit antiquis illis temporibus Muſicæ praxis, incertum etiam eſt an aliquibus notis, & quibus, Pſalmos & Cantica affecerint Hebræi, ut modulatè canerentur.

PROPOSITIO II.

Autores Maſoræ non fuerunt Eſdras, & Viri Synagogæ Magnæ, ſed Critici Tiberienſes.

PRobatur primò: Magna pars Maſoræ circa voces punctatas verſatur, & Punctatione ut fundamento nititur: Atqui puncta vocalia Eſdræ & Synagogæ Magnæ temporibus longè recentiora eſſe, & poſt editum obſignatúmque Talmudem inventa fuiſſe à Maſorethis Tiberienſibus, ſuperiùs probatum eſt; *Eſdras* igitur cum Synagoga Magna non fuit Autor Maſoræ.

Probatur ſecundò, Pleraque ſunt in Maſora viris Spiritu Sancto afflatis prorsùs indigna, inutilia, ſuperſtitioſa, ut numeratio vocum & literarum in ſingulis Sacræ Scripturæ Libris exaratarum; literæ mediæ Legis vel aliorum Librorum, literarum etiam finalium notatio; item majuſcularum, minuſcularum, inverſarum, ſuſpenſarum, *Mem* clauſæ & apertæ, *Nun* finalis & mediæ. Unde *Aben-Ezra* Maſoræ Autores comparat numeranti folia & paginas Librorum Medicorum, quorum operâ non ſanatur ullum vulnus. Et Autor Libri *Coſri* Maſoretharum Opus vocat Occupationem diligentem in re inutili.

Probatur Tertiò, Quæ ſunt alicujus utilitatis in Maſora Notæ, ut variæ lectiones ſub titulo *Keri* & *Ketib* vulgatæ, in ipſius *Eſdræ*, *Nehemiæ*, *Aggæi*, *Zachariæ*, & *Malachiæ* Libros editæ ſunt. *Eſdras* igitur & Synagogæ Magnæ Viri, quos inter poſteriores illi Prophetæ eminebant, Autores hujuſmodi Notarum non fuerunt. Quis enim ipſos veram in propriis Scriptis lectionem ignoraſſe dixerit, vel quas in diverſis Codicibus invenerant, ſub *Keri* in margine annotaſſe?

Probatur quartò ex veterum Judæorum, & Eccleſiæ Patrum Hebraicè peritorum de Maſora & Notis Maſorethicis ſilentio. At ſi Maſora ab *Eſdra* & Synagoga Magna edita fuiſſet, & ad poſteros propagata, illius certè meminiſſent, *Origenes* præſertim & *S. Hieronymus*, & Notas illas Criticas laudaſſent occaſione datâ, vel ſugillaſſent. Cùm igitur nullum Maſoræ, & Maſorethicarum Annotationum extet veſtigium, nulla mentio fiat ante editum Talmudem; certum eſt, *Eſdram* & Synagogam Magnam Maſoræ Autores non fuiſſe.

Probatur quintò; Si Maſoræ Autor fuiſſent *Eſdras* & poſteriores Prophetæ, non ita negligenter tractata fuiſſet à Judæorum Magiſtris, qui eam infinitis erroribus fœdari, & tantùm non perire permiſerunt, ut fatentur *Elias Levita* Præfatione II. in Maſoram, & *R. Jacob Ben Chaiim*, in Præfatione Maſoræ, quam in Bibliis Venetis primus edidit; quibus ſuffragantur *Buxtorfius* in Commentario Maſoræ, *Joannes Morinus Libro* II. *Exercitat.* XXI. *Cap.* I. *&* II. & *Ludovicus Capellus* Lib. VI. *Critica Sacra*: Opus *Eſdræ* & Prophetarum divinam propè venerationem obtinuiſſet; nec ſibi fas eſſe putaſſent Maſoram mutilare, aut Criticis tantorum virorum & à Deo afflatorum Notis ſuas permiſcere, & cum illis confundere, quaſi paris auctoritatis. At priorum Maſoretharum Notis abſque ſcrupulo ſuas adjecere poſteriores Magiſtri, Maſorámque ipſam ut Opus imperfectum ſemper ſpectarunt. Unde *Elias Levites* Præfatione II. in Maſoram, *Notas illas*

dlas ejuſmodi eſſe ait, ut ſemper eis aliquid novi addi poſſit, & nova in dies excogitari poſſint.

Quamquam verò Judæi pleríque *Eſdram* & Synagogam Magnam Maſoræ Autores faciant, cùm tamen id probare nequidem ſatagant, & hoc illorum commentum ad ſolam oſtentationem compoſitum firmiſſimis argumentis refellatur, ipſorum in cauſa propria teſtimonio nullatenus credendum eſt. Ut enim in *C. Theod. Tit. de Teſtibus, L. Omnibus*, habetur: *Omnibus in re propria dicendi teſtimonii facultatem Jura ſubmoverunt.*

Objicies: Ante *S. Hieronymi* tempora Judæos literas plenas à deficientibus diſtinxiſſe, & myſteria in minutiis hujuſmodi Grammaticis quæſiviſſe. Sanctus enim *Hieronymus* Traditionibus Hebraicis in Geneſim, ad Cap. xxiii. ubi nomen *Ephron* bis in eodem Verſu legitur, priùs cum *Vau*, quod vim habet o, alterum ſine *Vau* ſcribi notat, etſi poſteriori loco *Ephraa* pro *Ephro* legat. Additque: *Poſtquam pretio victus eſt, ut ſepulchrata venderet argento, licèt cogeate Abraham, Vau litera ablata de ejus nomine eſt, & pro Ephron appellatus eſt Ephraa. Significante Scriptura, non eum fuiſſe conſummatæ perfectæque virtutis, qui potuerit memorias vendere Mortuorum.* Hujuſmodi autem obſervatio Maſoram redolet, eamque ſupponere videtur.

Reſpondetur, Ex hac, aliiſque ſimilibus obſervationibus probari quidem Judæos ante *S. Hieronymi* tempora ſuas Traditiones habuiſſe, partim veras, partim multis commentis & fabulis inſperſas: Illos in Bibliorum Sacrorum Exemplaribus & legendis & deſcribendis Patrum ſuorum Traditionem ſecutos: Ex ſcriptionis varietate Myſteria quandoque eruiſſe, ubi nulla Myſteria erant: Traditionum loco interdum habuiſſe, quod Amanuenſium erroribus tribuendum erat, ut fatetur *Aben Ezra* Præfatione in Pentateuchum: Ex iis quæ caſu contigerant ſuperſtitioſos Magiſtros allegorias confinxiſſe: Sed ulla de his Scripta *S. Hieronymi* temporibus edita fuiſſe, ex his non ſequitur.

ARTICULUS III.

Utrum Eſdras Autor fuerit Cabbalæ?

I. JUdæi Legem diſtinguunt in Scriptam & Traditam ſive Oralem. Illam quinque Libris *Moyſis* contineri: Hanc à *Moſe* voce traditam, & à *Moſe* continuâ ſucceſſione ad *Eſdram*, ab *Eſdra* ad ipſos tranſmiſſam. Legem Oralem duas in partes dividunt, quarum una pleniorem explicationem Præceptorum, & Ceremoniarum Legis complectitur, à Legiſperitis & Sapientibus diverſis temporibus factam, quæ habetur in *Miſchna* & *Gemara* Talmudis Partibus integralibus. Ad hanc Legis Oralis partem revocantur etiam Traditiones Grammaticæ de Punctis vocalibus, accentibus, ſyllabis, & iſtiuſmodi minutiis, in quibus Maſora verſatur. Altera pars, quæ Theologica magis eſt, in altiorum, arcanorumque Legis Myſteriorum cognitionem & explicationem incumbit. Cui *Cabbala* nomen indiderunt, quæ vox Hebræis *Receptionem* ſignificat. Hanc mirum in modum venditant Judæi, quorum illud eſt in Talmude Axioma: *Verba Cabbalæ æquiparantur Legi.* Scripturam, ejuſque ſenſum literalem comparant candelæ, quæ minimo quadrante emitur; Cabbalam margaritæ pretioſæ, quæ accensâ candelâ invenitur. Miſticos Doctores Pharmacopolis ſimiles eſſe aiunt, qui pharmaca parant ex Medici præſcripto, quorum ipſi vires ignorant: Cabaliſtas Medicis, qui plantarum & mineralium, ac medicamentorum ex iis confectorum vires perſpectas & exploratas habent.

II. *Cabbala* definitur à *Reuklino* Lib. 1. De Arte Cabbaliſtica, *Divinæ revelationis ad ſalutiferam Dei & formarum ſeparatarum contemplationem tradita ſymbolica receptio.* Nihil aliud eſſe quàm Expoſitionem Sacrorum Librorum juxta ſenſum anagogicum cenſet *Joannes Picus Mirandulanus Comes*. Judæi quippe, ut Chriſtiani, modum quadruplicem habent Scripturas exponendi. 1. Litteralem, qui *Peſat* apud eos dicitur: Hunc explicandi modum amplexi ſunt *Aben-Ezra* & *D. Kimchi*. 2. Allegoricum, qui ab iis appellatur *Midras*: Unde apud eos *Midras Ruth, Midras Thillim, Midras Coheleth*, Expoſitiones ſcilicet Myſticæ Libri Ruth, Pſalmorum, Eccleſiaſtis. Hoc genus commentationis amplexi ſunt Doctores Talmudici, & antiqui Autores *Mechilta, Midraſchim*, & *Rabboth*. 3. Tropologicum, quem vocant *Sechel*: Quo in genere excelluit *Maimonides*. 4. *Anagogicum*, qui dicitur *Cabbala*: Quem Autor Libri *Zohar*; Libri *Jetzira*, ejuſque Commentatores quinque, nempe *R. Saadias, R. Abraham Dior, R. Moſes Bar Nachman, R. Moſes Botrel, R. Eliezer de Geramiſſa*, & alii ſectantur. Nos Myſticum Senſum generali locutione dicimus, in quo eruendo Cabbala verſatur, prout opponitur literali, adeóque ſenſum allegoricum, & tropologicum, non minùs quàm anagogicum, modò pervii non ſint, ſed altiores, & arcani, ad Cabbalam pertinere.

III. Triplex vulgò Cabbalæ genus Chriſtiani Scriptores diſtinguunt. Primum eſt antiquorum Judæorum ante Chriſtum, myſticam & arcanam Scripturæ Sacræ expoſitionem continens, non ſcriptam, ſed ore traditam; non omnibus, ſed ſapientioribus. Huic primus Latinorum operam dedit *Joannes Picus Comes Mirandulanus*, publicéque propoſitas de illa Concluſiones, & Romæ improbatas, editâ Apologiâ defendit. In Cabbaliſticis Libris ſe vidiſſe ait Religionem non tam Moſaicam, quàm Chriſtianam. Ibi Trinitatis Myſterium, Verbi Dei Incarnationem, Meſſiæ Divinitatem, peccatum originale, Angelorum ordines, futuræ vitæ pœnas; eadem quæ apud *SS. Paulum, Dionyſium, Hieronymum, Auguſtinum*, quotidie legimus, ſe legiſſe teſtatur. Nullâ fermè de re nobis eſſe cum Judæis controverſiam, de quâ è Libris Cabbaliſtarum ita redargui revincique non poſſint, ut ne angulus quidem reliquus ſit, in quem ſe condant. Cabbalam *veram* & *piam* vocat *Sixtus Senenſis* Libro II. *Bibliotheca Sancta*, & ab Eccleſia nuſquam damnatam aſſerit. Plurimùm tamen differt modus tradendi ſenſus myſticos in Cabbala, ab eo quem ſervant Eccleſiæ Patres & Interpretes Catholici. Cabbaliſtæ enim verbis obſcuris Myſteria ſua tradunt, ut olim Pythagoræi obſcuris ſymbolis Myſteria ſua efferebant, ut ſapientiam oſtentent, & clariſſimorum ingeniorum excitent curioſitatem, vulgique admirationem, quod ſuſpicit quidquid intelligentiâ aſſequi non poteſt. At Patres & Interpretes Catholici, verbis planis & apertis myſticos Scripturæ Sacræ ſenſus exponunt: Adeò ut ſi quæ ſit obſcuritas, ea non ex modo exponendi, ſed ex argumenti ſublimitate oriatur.

Secundum Cabbalæ genus, cui recentiores Judæi ſe totos addixerunt in litteris, punctis, accentibus, & verbis Scripturæ Sacræ ludit, ex variis permutationibus, combinationibus, abbre-

vocaturis, vel ex litterarum figurâ, aut vi Arithmeticâ arcanos ſenſus & intelligentias extundens. Hujus tres ſpecies aſſignantur, ſcilicet *Gematria*, *Notaricon*, & *Permutatio*.

Gematria, vox origine Græca, in Arte Cabaliſtica ſignificat Arithmeticam literarum ſupputationem, quâ dictionum quarumdam, quarum literis idem numerus notatur, unam per alteram explicat. Sic *Zachariæ* III. 8. *Adducam ſervum meum Tſemach*, (Orientem) *R. Kimchi* notat quoſdam per *Tſemach* intelligere Meſſiam: Quia inter Meſſiæ nomina, quæ à Talmudicis ei tribuuntur, unum eſt *Menachem*, *Conſolator*. Literæ autem utriuſque vocis & *Tſemach*, & *Menachem* eundem numerum reddunt 138. Sic ex primâ voce Geneſis probant Deum creaſſe Mundum in Lege: quia literis Hebraicarum dictionum, quæ ſignificant, *In Principio creavit*, &, *In Lege formavit*, idem numerus exprimitur. Sic ex litera *Mem* clauſa *Iſai.* IX. v. 7. annum Nativitatis Meſſiæ colligunt, ut videre eſt apud *Galatinum* Libro IV. Cap. XIX. & Lib. VII. Cap XII. Hanc Cabbalæ ſpeciem uſui eſſe poſſe aiunt Chriſtiani quidam Interpretes explicando *Apocalypſis* loco Cap. XIII. ubi cùm *S. Joannes* præmiſiſſet, beſtiam, ſeu Antichriſtum effecturum, ne quis poſſit emere aut vendere, niſi qui habuerit characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis ejus, mox ſubdit: *Hic ſapientia eſt. Qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ Numerus enim hominis eſt: & numerus ejus ſexcenta ſexaginta-ſex.* Volunt *Sanctum Joannem* ex literis Græcis, earumque Arithmeticâ ſignificatione intelligendum & conjectandum reliquiſſe quodnam futurum eſſet Antichriſti nomen. Ampliſſimus verò patet eruditis Interpretibus divinandi campus, cùm ex variis literarum Græcarum combinationibus is numerus reſultare poſſit. *SS. Irenæus* & *Hyppolitus* hoc nomen eſſe ΤΕΙΤΑΝ conjiciunt: Siquidem Τ in numeris apud Græcos 300. indicat, cùmque hac in dictione duplex Τ reperiatur, fiunt 600. Adde Ν. 50. Ι. 10. Ε. 5. Α. 1. numerus reſultat 666. *Ticonius* Antichriſti nomen conjicit eſſe ΛΑΜΠΕΤΙΣ. In quo Τ. 300. Σ. 200. Π. 80. Μ. 40. Λ. 30. Ι. 10. Ε. 5. Α. 1. Ex quibus fit ſumma totalis 666. *Arethas* Antichriſto nomen futurum conjicit. ΛΑΤΕΙΝΟΣ. In quo Τ. 300. Σ. 200. Ο. 70. Ν. 50. Λ. 30. Ι. 10. Ε. 5. Α. 1. Ex quibus numeris ſimul junctis fit ſumma 666. *Primaſius* Antichriſti nomen eſſe ait ΑΝΤΕΜΟΣ. In quo pariter Τ. 300. Σ. 200 Ο. 70. . 50. Μ. 40 Ε. 5. Α. 1. Ex quibus numeris fit eadem ſumma 666. Plura ejuſmodi nomina conficta, in quibus idem numerus reperiatur, apud *Malvendam* noſtrum legere eſt Libro VIII. *De Antichriſto*, Cap. VIII. Verùm ut certum eſt numerum nominis Antichriſti juxta computationem Græcorum literis in ipſo contentis declarari: Ita incertum eſt quodnam ſit id nomen, cùm *S. Joannes* illud non indicaverit. Unde *S. Irenæus* Lib. V. *Nos verò*, inquit, *de Antichriſti nomine temerè ac periculosè quidquam affirmare nolumus. Nam ſi huic ſeculo nomen illius manifeſtè nuntiandum fuiſſet, ab illo utique expreſſum eſſet, qui Revelationem vidit.* Hunc *Sancti Irenæi* locum deſcripſit *Euſebius* Libro V. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Capite VIII.

Notaricon eſt, quo per compendium literarum ſingulæ dictionis alicujus literæ totidem verba ſignificant, quæ eaſdem literas initiales vel finales habent. Sic ex prima Geneſis dictione, *Bereſchith*, colligunt hoc Oraculum, *Bariſchonath raah Elohim Schikbelou Iſchrael torah*, *In principio vidit Deus quòd acciperent Iſraëlitæ Legem.* Cujus Oraculi ſingulæ dictiones incipiunt à literis vocis, *Bereſchit*. Sic Machabæos dictos volunt ab initialibus literis ſacræ illius Sententiæ, quæ habetur Exodi XV. 11. *Mikamoka baeloim Jehova*, id eſt, *Quis ſicut tu inter Deos, Domine?* Sic Auctor Traditionum in Libros *Regum* apud *S. Hieronymum*, ad illum locum III. Regum II. 8. *Habes quoque apud te Semei filium Gera, filii Jemini de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione peſſimâ*. notat maledictionem peſſimam apud Hebræos eſſe *Nimretſeth*, quod vocabulum quinque literis conſtat, *Nun*, *Mem*, *Res*, *Tzade*, *Thau*: Quæ totidem verborum contumelioſorum initiales ſunt, *Noeph*, *Adulter*. *Moab*, *Moabita*, *Rotſeach*, *Homicida*. *Tſarvah*, *Leproſus*. *Toheba*, *Abominatio*. Quæ omnia à *Semei* Davidi exprobrata volunt, illum nempe ut adulterii reum, genere Moabitam, utpote ex *Ruth* Moabitide ortum, homicidam & *Uriæ* interfectorem, velut leproſum, ac Deo & hominibus abominabilem, Urbe, Regnoque meritò ejici.

Tertia ſpecies eſt *Permutatio*, quâ eodem literarum numero retento, eas, eodem ordine manente aliter componunt; vel per certam Alphabeti combinationem cum aliis permutant. Sic (inquiunt) *Jeremiæ* XXV. *Verſ.* 26. cùm de Rege Babylonis infauſta prænuntiaret *Jeremias*, nec tutum eſſet Babylonem exprimere, pro Babel *Seſach* ſubſtituit: *Et Rex Seſach bibet poſt eos.* Quod *Sanctus Hieronymus* in hunc *Jeremiæ* locum ex Hebraicæ Linguæ ingenio explicat. Sic *Exodi* XXXIII. ubi dicitur Iſraëlitico Populo, *Præcedes te Angelus meus*, ex Hebraico vocabulo *Malachi* per literarum permutationem colligunt Archangelum *Michaelem* fuiſſe Populi Iſraëlitici cuſtodem; quia ex iſtius dictionis *Malachi* literis alio modo combinatis fit *Michael*.

Tertium Cabbalæ genus, quam *Practicam* vocant, ex literis ac verbis Scripturæ detortis, & arcanis quibuſdam inde elicitis, morborum curationem, expulſionem Dæmonum, aliorum id genus miraculorum patrationem tentat. Cabbala hæc ab arte magica nihil differt, eóque nomine execranda eſt, & ab Eccleſia meritò damnata. De hoc Cabbalæ genere aliquid ſubolfecit *Plinius*, cùm hanc inter Magiæ ſpecies referat, depravato licet nomine. Artem enim illam *Jochabelam* vocat, & à *Moſe* ac Judæis acceſſit Libro XXX. *Hiſtoriæ*, Capite primo. Virtute præſertim Nominis Dei Tetragrammaton Miracula illa patrare Cabbaliſticæ Artis peritos aiunt. Et hac ratione JESUM CHRISTUM Dominum noſtrum Miracula edidiſſe, Rabbini quidam impiè fabulantur. Narrant ſcilicet, in Hieroſolymitano Templo extitiſſe lapidem, cui olim Arca imponi ſolita fuerit, in eóque deſcriptum fuiſſe Nomen Dei Tetragrammaton; cujus ea vis erat, ut quicunque illud didiciſſet, omnis generis Miracula edere poſſet: Veritos ergo Sapientes, ne quis eâ facultate abuteretur, canes æreos portæ cuſtodes appoſuiſſe, hac arte fabricatos, ut ſi quis memoriæ mandato ineffabili Nomine exire vellet, magnis eorum latratibus territus, illius oblivīſceretur. Horum itaque gnarum Jeſum Sacrum Nomen in membrana deſcripſiſſe, quam in vulnere cruri facto occultavit, ſicque egreſſum Templo, membranâ extractâ, Nomen, cujus oblitus fuerat, iterum didiciſſe, ejuſque virtute tot Miracula edidiſſe. De variis illis Cabbalæ generibus legi poſſunt noſter *Sixtus Senenſis* Libro II. Bibliothecæ Sanctæ, *Bonfrerius* Præloquiorum in Scripturam Sacram,

Capite

Capite xxi. *Vvaltonus Prolegom.* viii. in Biblia Polyglotta, & alii.

His prænotatis, expendendum eſt, an *Eſdras* Auctor fuerit Cabbalæ, aut certè ipſius Doctor, quam *Moyſes* à Deo edoctus Sapientibus tradiderat, & quæ continuâ ſucceſſione ad *Eſdram* uſque & Synagogæ Magnæ viros tranſmiſſa fuerat.

PROPOSITIO UNICA.

Cabbalæ nomine ſi ſenſus Myſtici in literali fundati, & ex intentione Spiritûs Sancti ſub literæ cortice reconditi, traditionem & intelligentiam dumtaxat ſignifices; Moyſen & Eſdram Cabbalæ Doctores fuiſſe, facilè conceſſerim: At ſi hoc nomine Artem illam intelligas, quâ Judæi recentiores Myſteria ex literis & earum figurâ, permutatione, aut arithmeticâ ſupputatione eruunt, hujus Auctores Eſdram vel Moyſen aſſerere temerarium ac ridiculum eſt.

PRima pars Propoſitionis ex eo probatur, quòd apud Judæos, *Quibus credita ſunt Eloquia Dei*, ut ait Apoſtolus *ad Romanos* iii. & quibus cuncta *in figura contingebant*, non ſolùm ſenſus literalis, ſed etiam myſtici intelligentia & expoſitio eſſe debuerit ſecundùm Dei Providentiam ſingularem: Ut quæ Chriſtum, ejuſque Myſteria, & Eccleſiam ſpectant in Lege ac Prophetis, nec primariò tamen vocibus, ſed rebus ipſis ſignificantur, explicari Populo poſſent, ſive ab hominibus Numine afflatis, ſive à Sacerdotibus & Doctoribus. Hanc autem intelligentiam ſenſuum Legis reconditorum, & Myſteriorum notitiam *Moyſen*, per quem Deus Legem dedit, ab ipſo Deo accepiſſe, & cùm *Joſue* ac Senioribus communicaſſe; hos verò illam tranſmiſiſſe ad ſequentium ætatum Sapientes ſucceſſivâ & nuſquam interruptâ Traditione, credere par eſt: Alioqui Deus Eccleſiæ ſuæ in neceſſariis defuiſſet. Hac intelligentiâ præ cæteris excelluiſſe Prophetas nemo ſanæ mentis dubitaverit, necnon *Eſdram* à Deo deſtinatum ut Legem, cæteroſque Libros Sacros quodammodo inſtauraret, Populoque exponeret, utpote Scriba doctiſſimus in Lege Dei. Sanè cùm interpretaretur Populo univerſo verba Legis per dies plurimos (ii. *Eſdræ* viii.) non ſolùm ſenſum literalem, ſed & myſticum ipſum reſeraſſe credere par eſt, & arcana Myſteria Meſſiam, qui *finis Legis eſt*, ſpectantia expoſuiſſe; ut fidem Judæorum in Chriſtum venturum excitaret, ſine qua Deo accepti eſſe, & juſtificari, atque ſalvari non poterant.

Confirmatur ex *Origene* Tomo vi. in Joannem: *Quod ſi*, inquit, *Sapiens intelliget quæ ex proprio ore protulerit, in labiis verò portabit animi candorem: Vel neceſſariò quædam de Prophetis, tanquam non Sapientibus (ut qui non intellexerint proprio ore prolata) inconſideratè enuncianda erunt: Vel quod celebre eſt, & verum admittentes (nempe Prophetas Sapientes eſſe) fatendum erit, quæ proprio ore protulerint, eos intellexiſſe, inque labiis geſtaſſe animi candorem: Et perſpicuum eſt Moſen mentis acie Legis veritatem, Hiſtoriarumque apud ſe ſcriptarum allegorias juxta anagogem vidiſſe. Immo Jeſus veram diſtributionem factam poſt deſtructionem novem & viginti Regum intelligit, cùm magis quàm nos conſpicere poſſet, quas veritates adumbrarent* Prov. 16. 23.

A *res à ſe geſtæ. Quin perſpicuum etiam eſt Eſaiam, Myſterium ſedentis in throno, & duorum Seraphim, & alarum, ipſiuſque Altaris, & forcipis, & operimenti faciei, & pedum, quod faciebant Seraphim, vidiſſe. Rursùs Ezechiel Cherubim, & ipſorum iter, & firmamentum ſuper ipſos, & Sedentem in throno vidit, quibus quid glorioſius ſublimiuſque? Et ne ſingulatim proſequens in longum protendam ſermonem, volens oſtendere viros perfectos in ſuperioribus ætatibus non minùs cognoviſſe, quàm qui à Chriſto revelationem habuerunt, quippe cum bis ille idem qui Apoſtolos docuit, cultus Dei Myſteria abſcondita retexerit, adhuc paucis additis judicandum legentibus* B *relinquam, & conſiderandum de hiſce rebus quicquid volunt. Nam inquit in Romanorum Paulus Epiſtola.* Ei autem qui poteſt vos firmare ſecundùm Evangelium meum, juxta revelationem Myſterii, quod temporibus ſempiternis eſt tacitum, manifeſtatum autem nunc per Scripturas Propheticas, & per Apparitionem Domini noſtri Jeſu Chriſti. *Si enim Apoſtolis manifeſtatum eſt Myſterium per Scripturas Propheticas, olim tacitum, & Prophetæ intelligebant, quæ proprio ore proferebant, quia ſapientes eſſent, profectò quæ Apoſtolis manifeſtata fuere, etiam Prophetæ intellexerunt.... Ad hunc igitur modum neque Apoſtolis* C *ſapientiores Patribus, vel Moſe, vel Prophetis dicturi ſumus: Hiſque præcipuè, qui divinis ob virtutem ſupernis apparitionibus, vel repræſentationibus divinis, & revelationibus grandium Myſteriorum digni fuere habiti.* Rom. 16. 25. 26.

Confirmatur ſecundò ex *S. Hilario*, Enarratione in Pſalmum ſecundum: *Erat*, inquit, *jam à Moſe antea inſtitutum, in Synagoga omni* LXX. *eſſe Doctores. Nam idem Moſes quamvis Veteris Teſtamenti verba in literis condidiſſet: Tamen ſeparatim quædam ex occultis Legis ſecretiora Myſteria* D *Septuaginta Senioribus, qui Doctores deinceps manerent, inſinuaverat. Cujus Doctrinæ etiam Dominus in Evangeliis meminit:* Super Cathedram Moyſi, *inquit*, ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis ſervate & facite: Secundùm verò facta eorum nolite facere. *Doctrina ergo horum in poſterum, quæ ab ipſo Scriptore Legis accepta, in hoc Seniorum & numero & officio conſervata eſt.* Septuaginta Interpretes reconditiore illâ Scripturarum interpretandarum ſcientiâ inſtructos fuiſſe, addit S. Hilarius *Hi itaque Seniores Libros hos transferentes, & ſpiritualem,* E *ſecundùm Moyſis Traditionem, occultarum cognitionum ſcientiam adepti, ambiguè Linguâ Hebraicâ dicta & varia quædam ex ſe nuntiantia, ſecundum virtutes rerum, certis & propriis verborum ſignificationibus tranſtulerunt, Doctrinæ ſcientiâ multimodam illam ſermonum intelligentiam temperantes.* Matth. 23.

Propoſitionis Pars altera ex eo probatur, quòd Ars Cabbaliſtica, prout à recentioribus Judæis accipitur, ſit merus in Sacris Scripturæ verbis ludus, obſervationeſque Cabbaliſtarum pleræque omnes nugæ ſint ingenioſorum hominum, ſæpè ineptæ, ſæpè impiæ & ſuperſtitioſæ: Adeóque F *Moſe*, *Eſdra*, aliiſque à Deo afflatis hominibus indignæ. Myſteria quidem in ipſis literis quandoque à Deo incluſa ſunt, quandoque in vocibus ſolitariè ſumptis. Sic *Tau* Ezechielis ix. Myſterio plenum eſt, utpote Dominicæ Paſſionis ſignum, ac nota Salvandorum. Sic A. & Ω. Apocalypſis ultimo, quibus ſignificatur Chriſtum, ſive quà Deum, eſſe principium & finem rerum omnium; ſive quà hominem, eſſe primum omnium Sanctorum, & principium omnis ſanctitatis in cæteris, per vitæ & Paſſionis ſuæ merita: Eſſe etiam finem, ad cujus illuſtran-

dam gloriam refertur ſanctitas omnium Electorum. Sic itaum illatum dictionum à prodigioſa illa manu in pariete ſcriptarum (Danielis v.) *Mane, Thekel, Phares*, id eſt, *Numeravit, appendit, diviſit*, quælibet myſterium ſignificat, integrumque Vaticinium continet *Baltaſſari* Regi Babyloniorum funeſtum, ut *Daniel* ibidem explicat: *Mane, Numeravit Deus Regnum tuum, & complevit illud. Thekel, Appenſus es in ſtatera, & inventus es minùs habens. Phares, Diviſum eſt Regnum tuum, & datum eſt Medis & Perſis.* Sed hæc cum Gematria, Notarico, & Permutatione literarum Cabbaliſtica commune nihil habent: Siquidem illa divina ſunt: Hæc humanæ artis inventa: Illa ex Dei ordinatione; hæc ex fortuita literarum combinatione. Illa ex Dei nutu; hæc ex humani ingenii luſu, ut fit in Anagrammariſmis. Unde ex iiſdem literis initialibus eodem in ordine manentibus, aut ejuſdem dictionis omnibus literis aliter diſpoſitis, dictiones formari poſſunt contrarios ſenſus reddentes. Quod *Æſopi* Fabulatoris exemplum probat, qui cùm in veteris ædificii ruinas cum hero ſuo *Xantho* incidiſſet, has literas in marmorea columna exaratas Α. Β. Δ. Ο. Ε. Τ. Χ. ingenioſè ac fœliciter explicuit hunc in modum: Ἀπόβας βήματα τέσσαρα ὀρύξας εὑρήσεις θησαυρὸν χρυσίου. δ Nota numeralis eſt, quatuor ſignificans, quod ſit quarta in Alphabeto Græco litera. Unde ipſam numerum ſignificare intellexit. *Abſcedens gradus quatuor cùm foderis, invenies theſaurum auri.* Secundùm ſolertem *Æſopi* conjectationem defoſsâ humo, inventoque theſauro, cùm avarus Dominus totum ſibi vindicaret, monuit *Æſopus* aliud iiſdem literis præcipi, nempe, Ἀποδόντες βαδίζοντες διέλεσθε ὃν εὕρετε θησαυρὸν χρυσίου. *Qui auferetis, diſcedentes dividite quem non invenitis theſaurum auri.* Verùm cùm theſauri partem ſibi debitam feſtivo illo ingenii luſu, ſeriæ vim admonitionis habente, ab ingrato hero obtinere non poſſet, indicavit *Æſopus* aliud iiſdem literis exprimi mandatum, cui parere teneretur; ſcilicet: Ἀπόδος βασιλεῖ Διονυσίῳ ὃν εὗρες θησαυρὸν χρυσίου. *Redde Regi Dionyſio quem inveniſti theſaurum auri.* Simili ratione, ex iis ipſis literis, ex quibus Cabbaliſtæ magna myſteria per Gematriam, Notaricon, aut Permutationem eruere ſe gloriantur, quidlibet aliud, & fortè contrarium ab hominibus ingenioſè ludentibus colligi poſſet. Ars itaque Cabbaliſtica incerta eſt, vana, & nugax: Adeoque *Moyſi, Eſdra*, aliiſque à Deo afflatis hominibus injuriam faciunt, qui hujus Artis inventores aut Doctores illos fuiſſe contendunt.

Præterea, tantum abeſt ut Cabbala ad Scripturæ Sacræ intelligentiam, & ad fidei dogmata probanda vel illuſtranda viam aperiat, ut potius ad Scripturæ Divinæ Fideique corruptionem tendat: Siquidem Cabbaliſtæ, neglecto ſenſu literali, ingenii ſui figmenta, ſpecioſaſque nugas, pro magnis Myſteriis, veroque Scripturæ ſenſu venditant. Unde Cabbaliſticæ illæ Interpretationes quibuſdam etiam Judæorum Magiſtris paulò magis cordatis non probantur. Ex illis *Aben-Ezra* Præfatione in Legem, tales interpretes *Noctuis* aſſimilat, *qui in literalis ſenſus ſplendore cæci ſunt, in Myſteriorum tenebris perſpicaces*: Et Rabbinicum illud Axioma profert: *Textus Sacer non egreditur de manibus ſimplicis & literalis Senſus.* Et Commentari in *Geneſim*, Cap. XIV. ait: *Scriptura non loquitur Gematricè, ſed verba intelligenda ſunt prout ſonant.* Temerarium igitur & ridiculum eſt, *Moyſem, Eſdram*, aliòſve Spiritu Dei afflatos homines Cabbalæ Autores vel Doctores aſſerere.

A Tertiò, Cabbaliſticæ Artis novitatem probat Veterum ſilentium, *Joſephi* Judaicarum Antiquitatum vernaculi vindicis, *Philonis Judæi*, qui cùm in Allegoriis totus verſetur, de arcanis illis *Cabbalæ* nihil omnino habet. *Origenis*, qui tot Judæos de rebus Judaicis conſuluit, qui de Traditionibus Judaicis toties verba fecit, præcipuè Libro IV. Περὶ ἀρχῶν, Cap. II. qui ſenſum allegoricum Scripturæ Sacræ ubique ſectatur, de Cabbalæ Myſteriis ſe aliquid noviſſe nullibi indicat. *S. Epiphanii*, qui Judæis parentibus natus,
B & jam adoleſcens Chriſtianam Religionem amplexus, ſæpe de Judæorum Sectis, ac Traditionibus, quas Δευτερώσεις vocant, agit *Hæreſi* XIII. XIV. XV. XVI. & ſeq. *Hæreſi* XXIII. & XLII. & in Reſponſione ad Epiſtolam *Pauli & Acacii*: Aliaſque hujuſmodi Δευτερώσεων *Moſi*, alias *Akiba*, quaſdam *Adda Sua Juda*, nonnullas *Haſmonæis* tribui refert: Mirabilis illius artis, ſcilicet Cabbalæ à *Moyſe*, vel *Eſdra* traditæ, aut Librorum de illa editorum nuſquam meminit. *S. Hieronymi*, qui Judaicarum Traditionum toties mentio-
C nem fecit, toties eas explicuit, toties Judæos Præceptores conduxit ut eas addiſceret, tot annis in Judæa & Syria commoratus eſt, & tamen de Cabbala & Libris Cabbaliſticis nihil uſpiam habet. Commentario quidem in Caput XXV. *Jeremiæ* explicans illa verba, *Et Rex Seſac bibet poſt eos*, notat *Seſac* poſitum eſſe pro *Babel* commutatione literarum Alphabeti Hebræis familiari, ſed ex Cabbalæ arcanis id non eruit *S. Hieronymus*, neque Prophetam Arte Cabbaliſticâ id feciſſe innuit, ſed ex Linguæ Hebraicæ proprietate, & uſu. Ait enim: *Quo modo Babel intelliga-*
D *tur Seſac, non magnoperè laborabit, qui Hebrææ Linguæ parvam ſaltem habuerit ſcientiam.* At Cabbalæ Myſteria intelligere non ita facile eſt. Unde *Elias Levita*, in *Theſbite*, ſe non poſſe hanc Sapientiam ſufficienter exponere, & ob pravitatem ſuam non attigiſſe iſtam Sapientiam, & ſcientiam Sanctorum profitetur. Denique Cabbalæ propriè ſumptæ nulla in Talmude, in Midraſchim, in antiquis ullis Judæorum Libris memoria, nullum veſtigium occurrit. Dixi, Cabbalæ propriè ſumptæ: Nomen enim Cabbalæ
E nunc à Judæis tribus modis ſumitur, ut obſervat *Morinus* Libro II. *Exercitat.* XI. Cap. V. §. 51. Primò pro Traditionibus, quas vocare ſolent *Tora Behalpe, Legem Oralem*, quæ Talmude continetur: Immò totum Talmud nihil eſt aliud quàm Lex Oralis ſcripta. Secundò pro Rabbinorum & Doctorum à *Moſe* ad hæc uſque tempora ſucceſſione: De qua Cabbalæ ſpecie *R. Abraham Levita*, & *Ghedalias* ſcripſerunt, Libroſque ſuos de Cabbala inſcripſerunt, ille *Librum Cabbala*, hic *Catenam Cabbala*. Hæc Cabbalæ ſpecies ad primam aliquo modo refertur.
F Nihil enim in ea agitur, quàm Doctorum Hiſtoria qui Legem Oralem docuerunt, & aliis tradiderunt. Tertiò Cabbala dicitur, Doctrina quædam Myſticæ, ex variis Nominum divinorum combinationibus & reſolutionibus, literarum Alphabeti vario ſitu, permutatione, decuſſatione, decem *Sephiroth* ſive Dei Attributis variè inter ſe comparatis, orta & eruta, quæ præ cæteris Libro *Zohar* continetur. Cabbalæ hoc tertio modo ſumtæ nulla in *Talmude* mentio, nulla in *Midraſchim*, nulla in antiquo ullo Libro memoria, nullum veſtigium. Nec enim hujus rei veſtigium voco Grammaticas ſubtilitates, quæ rariſſimè in antiquis eorum Libris occurrunt. Hoc enim fert linguarum genus, quæ literis Alphabeti ſui utuntur numerorum & ſiphrarum loco. Sed quando quid ejuſmodi faciunt, ſenſum moralem ſimpliciter

ſimpliciter inde eliciunt, non in myſticos & remuſſi nos alus ejuſdem farinæ inſitos divagantur. Hæc *Morinus*.

Objicitur, *Eſdram* ſeptuaginta Libros Cabbaliſticos Dei juſſu & afflatu ſcripſiſſe, cum ſolis Sapientibus communicandos: *Moyſi* verò arcanam hanc ſapientiam à Deo traditam in Monte Sinai, & ad *Eſdram* uſque Traditione transmiſſam, qui primus illam ſcriptis prodidit. Id ex Libro IV. *Eſdræ* Cap. XIV. compertum eſſe, ubi Deus de horum arcanorum revelatione Moyſi factâ ait: *Revelans revelatus ſum ſuper rubum, & locutus ſum Moyſi, quando Populus meus ſerviebat in Ægypto, & miſi eum de Ægypto, & adduxi eum ſuper Montem Sinae, & detinebam eum apud me diebus multis, & enarravi ei mirabilia multa, & oſtendi ei temporum ſecreta & finem, & præcepi ei, dicens: Hæc in palam facies verba, & hæc abſcondes.* De *Eſdra* verò poſtquam Libros quatuor ſupra ducentos juſſu Dei quadraginta diebus ſcripſiſſet, ſubditur: *Et factum eſt cùm compleviſſent quadraginta dies, locutus eſt Altiſſimus, dicens: Priora quæ ſcripſiſti in palam pone, & legant digni & indigni: Noviſſimos autem ſeptuaginta conſervabis, ut tradas eos Sapientibus de Populo tuo. In his enim eſt vena intellectus, & ſapientiæ fons, & ſcientiæ flumen.* Horum Exemplaria Librorum magnis impenſis à Judæis redemit *Joannes Picus Mirandulanus Comes*, ut ipſe teſtatur.

Reſpondetur, Librum Apocryphum idoneum ad faciendam fidem non eſſe. Libros autem *Eſdræ* III. & IV. ut Apocryphos ab Eccleſia rejici jure meritòque, cùm fabulis ſcateant. Unde *S. Hieronymus Præfatione in Eſdram & Nehemiam ad Domnionem & Rogatianum*, ſcribit: *Nec quemquam moveat, quod unus à nobis Liber editus eſt: Nec Apocryphorum tertii & quarti ſomniis delectetur: Quia & apud Hebræos Eſdræ Nehemiæque ſermones in unum Volumen coarctantur; & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor Senibus ſunt, procul abjicienda.* Et Libro Adversùs Vigilantium: *Tu vigilans dormis*, inquit, *& dormiens ſcribis, & proponis mihi Librum Apocryphum, qui ſub nomine Eſdræ à te & à ſimilibus tuis legitur. . . . . . . Quem ego Librum numquam legi. Quid enim neceſſe in manus ſumere, quod Eccleſia non recipit?* Quamvis ergo *Clemens Alexandrinus* Libro III. Stromatum, Autor Operis Imperfecti in Matthæum inter *S. Joannis Chryſoſtomi* Opera editi, Homiliâ XXXIV. *S. Ambroſius* Libro *De Bono Mortis*, Cap. XI. Libro II. in *Lucam*, Libro II *De Spiritu Sancto*, Cap. VI. Oratione *De Obitu Satyri fratris*, & Epiſtolâ XXXVIII. ad *Orontianum*, Quartum Librum *Eſdræ* velut Canonicum, & ab *Eſdra* afflante Spiritu Sancto ſcriptum agnoverint, illum nihilominus Eccleſiæ judicio præeunte rejicimus, quæ *duos* tantùm *Eſdræ Libros* in Canonem admiſit, ut conſtat ex *Origene* in Expoſitione primi Pſalmi, referente *Euſebio* Libro VI. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. XXV. Concilio Laodiceno, Canone ultimo, *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine ad Seleucum, *S. Cyrillo Hieroſolymitano*, *S. Epiphanio* Hæreſi VIII. & Libro *De Menſuris & Ponderibus*, Cap. XXVIII. *S. Hieronymo* locis mox laudatis, *S. Auguſtino* Libro II. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. VIII. & Libro XV. *De Civitate Dei*, Cap. XXV. *Innocentio I.* epiſtolâ ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum, Concilio Carthaginenſi Canone XLVII. *Gelaſius* cum Synodo Romana unum *Eſdræ* Librum Canonicum agnoſcit, quod *Eſdræ & Nehemiæ* Libri in unum Volumen compingerentur, & ne pluribus recenſendis inutilem operam collocem, Sacra Syoodus Tridentina Seſſione IV. in Canonicorum Librorum Indice Librum dumtaxat *Eſdræ* primum, & ſecundum, qui dicitur *Nehemias*, adſcribit. Quod ergo Liber quartus *Eſdræ* narrat de Libris quatuor & ducentis ab *Eſdra* intra dies quadraginta conſcriptis, & de Libris ſeptuaginta ex eo numero cum ſolis Sapientibus communicandis, ad fabulas amandetur.

Quod ſpectat Mirandulanum Comitem, fumos ipſi Judæus aliquis venditavit, ipſique illuſit, adſcripto veteribus membranis *Eſdræ* Scribæ & Synagogæ Magnæ Principis nomine, ut grandem ab illo pecuniam emungeret. Nec mirum, quòd fraudem paſſus ſit feliciſſimi cæteroquin ingenii Comes, quem juvenilis ætas, & ſciendi cupido immenſa impoſturis hujuſmodi nimis credulum effecerant. Nondum enim vigeſimumquartum ætatis annum exegerat cùm Apologiam ſuam ſcripſit, in qua de Libris illis hæc habet: *Hi Libri apud Hebræos hac tempeſtate tantâ religione coluntur, ut neminem liceat niſi annos XL. natum attingere. Hos ego Libros non mediocri impensâ mihi cùm comparaſſem, ſummâ diligentiâ, indefeſſis laboribus cum perlegiſſem, vidi in illis, teſtis eſt Deus, Religionem non tam Moſaicam, quam Chriſtianam*, &c.

DISSERTATIO V.

DE PERSARUM REGE

SUB QUO

TEMPLI SECUNDI FABRICA

ABSOLUTA EST.

SCaliger Libro VI. *De Emendatione Temporum*, *Darium* illum cujus anno ſexto Templi inſtauratio abſoluta eſt, ut conſtat ex Libro I. *Eſdræ*, Cap. VI. 15. contendit fuiſſe *Darium Nothum*. Alii pene omnes Eruditi Viri *Darium Hyſtaſpis* filium fuiſſe volunt. Quid de Chronologica iſta Quæſtione mihi videatur, breviter exponam.

PROPOSITIO UNICA.

Darius Rex Perſarum, ſub quo Templi Inſtauratio abſoluta eſt, non Darius Nothus, ſed Hyſtaſpis fuit.

PRobatur primò ex Libri 1. *Eſdræ* Cap. IV. ubi habetur, Hoſtes Populi Dei *omnibus diebus Cyri Regis Perſarum*, dum ille nimirum aliis diſtentus eſſet, ac Maſſagetarum bello implicitus B opus urgere non poſſet, illius Conſiliarios & Miniſtros muneribus corrupiſſe, ac Judæis impedimento fuiſſe ne Templum ædificarent, *uſque ad Regnum Darii Regis Perſarum.* Hic autem deſignari *Darium* primum *Hiſtaſpis* filium illod argumento ſit, quòd ſi plores hujus nominis Reges tunc Perſæ habuiſſent, poſteriorem à prioribus certo aliquo nomine Sacer Hiſtoricus diſtinxiſſet.

Deinde id per partes explicans *Eſdras*, quod ſummatim primò dixerat, ait, in Principio Regni *Aſſueri* hoſtes illos, qui ſub *Cyro* clanculum C egerant ut impedirent opus ab eo juſſum, jam apertis accuſationibus Judæos petiiſſe, & ad *Artaxerxem* contra ipſos ſcripſiſſe. *Conduxerunt autem adverſùs eos Conſiliatores, ut deſtruerent conſilium eorum omnibus diebus Cyri Regis Perſarum, & uſque ad Regnum Darii Regis Perſarum. In Regno autem Aſſueri, in principio Regni ejus, ſcripſerunt accuſationem adverſus habitatores Juda & Jeruſalem. Et in diebus Artaxerxis ſcripſit Beſelam Mithridates, & Tabeel, & reliqui, qui erant in conſilio eorum, ad Artaxerxem Regem Perſarum.* Is Urbem ædificari prohibuit, æmolorum Judaici D Populi inſidiis circumventus, qui Edicto Regis accepto, *abierunt feſtini in Jeruſalem ad Judæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore. Tunc intermiſſum eſt opus Domûs Domini in Jeruſalem, & non fiebat uſque ad annum ſecundum Regni Darii Regis Perſarum:* Cujus anno ſexto Templi inſtauratio abſoluta eſt, ut dicitur Cap. VI. 15. Tres itaque Reges hic habemus apud *Eſdram* recenſitos, *Cyrum*, *Cambyſem*, qui & *Aſſuerus* dictus eſt, & *Artaxerxes.* (Unde Septuaginta Sixtinæ Editionis pro *Aſſuero* habent *Artaxerxem*, & nonnulli Codices Latini Cap. IV. Libri 1. *Eſdræ* E Verſ. 6. *In Regno autem Aſſueri, ipſe eſt Artaxerxes*,) & *Darium.* Vel ſi *Artaxerxem* alterum à *Dario* fuiſſe contendas, is erit *Smerdis Magus*, qui & *Oropaſtes*, Cteſiæ *Tanyoxarces*, qui paulolum immutato nomine *Artoxerxes*, & *Artaxerxes* fuerit appellatus. Sic *Darius* quartus erit Regum, quorum ibi meminit *Eſdras*, adeoque erit *Darius Hyſtaſpis*, qui poſt *Cambyſem* regnavit, ſublato Mago. Porrò ſi *Artaxerxes* ille, qui prohibuit ædificationem Templi, fuit *Longimanus*, ut putavit *Scaliger*: Ille verò *Darius*, cujus anno ſexto Templi, inſtauratio abſoluta eſt, fuit *Da-* F *rius Nothus*, cur Rerum Judaicarum ſtatum ſub *Cambyſe*, *Dario Hyſtaſpis*, *Xerxe I.* Artaxerxis Longimani patre, & ſub *Xerxe II.* ejuſdem filio, atque *Sogdiano* Eſdras breviter ſaltem non perſtrinxit? Nam ſi illi Templi inſtaurationem æquè prohibuerunt, cur non pariter nominantur? Si verò faverunt operi, multò magis eorum nomen celebrandum erat.

Probatur ſecundò, ſi ſub *Dario Notho* Templum ædificatum eſt, centum & ſeptemdecim pene annis poſt Cyri Edictum in ruinis jacuit. Tot enim ab anno primo *Cyri* ad ſecundum *Darii Nothi* fluxerunt. At quî fieri poſſet ut *Eſdras*, A qui inter Seniores ſub *Cyro* aſcendentes nominatur II. *Eſdræ* XII. 1. quique Templi hujus ædificationem & vidit, & deſcripſit, ad hanc uſque ætatem produxerit? Quòd magis etiam de *Nehemia* urgeri poteſt. Ille enim inter eos pariter numeratur, qui ſub *Cyro* cum *Zorobabele* aſcenderunt (*Eſdræ* II. 2.) Et novæ deinde ſub *Artaxerxe* Coloniæ dux fuit, acceptis anno Regni ejus vigeſimo Diplomatibus. (II. *Eſdræ* II.) Porro ſi Rex Perſarum, ſub quo Templi abſoluta eſt inſtauratio, fuit *Darius Nothus*, Artaxerxes cujus anno vigeſimo Jeruſalem venit *Nehemias* Urbem B ædificaturus, fuit *Artaxerxes Memor* ejus filius. Ab anno autem primo Imperii Babylonici *Cyri* ad annum vigeſimum *Artaxerxis Memoris* anni centum quinquaginta-quatuor interceſſerunt. Et cùm ſoluta captivitas eſt, aliquot jam annorum erat *Nehemias*, qui inter Primarios Judaicæ Gentis cum *Zorobabele* reduces nominatur. Fuerit ergo viginti annorum; ſeptuageſimum quartum & centeſimum annum ipſum attigiſſe neceſſe eſt anno vigeſimo *Artaxerxis Memoris*: Quod veriſimile non eſt, cùm tantò antea *David* dixiſſet: *Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni.* C *Si autem in Potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor.* Præterea ſi quis *Nehemiæ* Caput decimum cum duodecimo conferat, homines pluſquam viginti numerabit, qui Fœdera ab Iſraelitis, procurante *Nehemia* cum Deo inito ſubſcripſerunt, ex eorum numero qui *Zorobabele* duce ex Captivitate aſcenderant anno primo *Cyri.* Eſt-ne verò credibile tot coætaneos viros, eodem genere oriundos, ejuſdem conſilii ac negotii participes & ſocios, iiſdem caſibus exercitos, in iiſdem locis moratos, annis pene ducenis vixiſſe? Idem vivacitatis ac diuturnitatis privile- D gium ad eos omnes extendendum erit, quos his verbis compellare jubetur Aggæus Propheta: *Quis in vobis eſt derelictus, qui vidit Domum iſtam in gloria ſua prima? Et quid vos videtis hanc nunc? Numquid non ita eſt quaſi non ſit in oculis veſtris?* Aggæi 2.

Probatur tertiò ex Judæorum verbis ad Chriſtum (Joannis II. 20.) *Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt Templum hoc, & in tribus diebus excitabis illud?* Nam à poſitis ſub *Cyro* Templi fundamentis ad annum ſextum *Darii Nothi*, quo inſtaurationem ejus abſolutam fuiſſe con- E tendit *Scaliger*, anni centum & viginti interjacent.

Probatur quartò ex *Joſepho* Libro XI. *Antiquitatum*, Cap. IV. *Sublatis deinde Magis, ſeptem illa Perſarum familia Hyſtaſpis filium Darium communibus ſuffragiis Regem declaraverunt. Is adhuc privatus voverat Deo, ſi Regnum adipiſceretur, quicquid ſacrorum vaſorum apud Babylonem eſſet, remiſſurum ſe in Templum Hieroſolymæ.... Magnis omnium ſtudiis proficiebat Templi ædificatio juxta Mandata Cyri & Darii, prophetantibus interim Aggæo & Zacharia: Abſolutumque eſt intra ſe-* F *ptennium.*

Probatur quintò ex *Euſebio* in Chronico. *Perſis*, inquit, *regnavit tertius Darius filius Hyſtaſpis. Prophetabant apud Hebræos noviſſimi Aggæus, Zacharias & Malachias. Secundo anno Darii Regis Perſarum Templum in Hieroſolymis extruitur à Zorobabele; conſummaturque opus anno quarto. Remiſſio quidem Captivitatis Judæorum, & venia Templi ædificandi ſub Cyro exordium habuit: Sed conſummatur Templum ſub Dario: Quia vicinæ Gentes aſſiduis incurſionibus ædificationem Templi impedierunt. Clemens quoque congruit in primo Stromate ita ſcribens: Et perſeveravit Captivitas annis ſeptuaginta, uſque ad ſecundum annum Darii filii*

filii Hyſtaſpis, qui Perſis, Aſſyriis, & Ægypto regnavit: Sub quo Aggæus & Zacharias, & unus ex duodecim, qui vocatur Angelus, prophetaverunt: Sacerdotioque functus eſt Jeſus filius Joſedech. Eumdem conſule Libro VIII. *Demonſtrationis Evangelicæ*, Cap. II.

Probatur ſextò ex *S. Hieronymo*, Prologo in *Aggæum* Prophetam, & in Cap. I. *Zachariæ*, diſertè aſſerente, *Darium* illum ſub quo hi duo Prophetæ vaticinati ſunt, & Templum inſtauratum eſt, fuiſſe *Darium* filium *Hyſtaſpis*.

Objicitur pro *Scaligeri* ſententia: Ante *Darium* illum, ſub quo Templi inſtauratio perfecta eſt, Rex Perſarum *Artaxerxes* nominatur ab *Eſdra*, Cap. IV. Sed nullus hoc nomine ante *Darium* Hyſtaſpis apud Perſas regnavit. Sunt enim hi Reges Perſarum ordine ſuo recenſiti, *Cyrus*, *Cambyſes*, *Magus*, *Darius Hyſtaſpis*, *Xerxes*, *Artaxerxes Longimanus*, *Xerxes II. Sogdianus*, *Darius Nothus*, *Artaxerxes Memor*, *Artaxerxes Ochus*, *Arſes*, *Darius Codomanus*. Templum igitur ſub *Dario Hyſtaſpis* inſtauratum non fuit.

Secundò, cùm neceſſe habuerit *Darius* Edictum *Cyri* conſulere, & Archiva luſtrare, ut de conceſſa olim Judæis à *Cyro* redeundi & Templi inſtaurandi facultate conſtaret, liquet utique rem fuiſſe non novam, neque heri vel nudiuſtertius factam: Recens autem fuiſſet, ſi *Darius* ille eſſet filius *Hyſtaſpis*. Nam à primo anno *Cyri* quo Judæorum ſoluta Captivitas eſt, ipſiſque redeundi in Patriam, & Templum inſtaurandi facultas Edicto conceſſa, ad ſecundum *Darii Hyſtaſpis* annum, octodecim dumtaxat elapſi ſunt anni, brevius ſcilicet intervallum, quàm ut Archivorum reſerandi fuerint foruli, & luſtranda Tabularia, ad rem explorandam, cujus teſtes adhuc ſuperſtites erant.

Tertiò, Annis ante ſecundum annum *Darii* ſeptuaginta, Jejunia quinti & ſexti Menſis inſtituta jam erant, ut *Zacharias* VII. 5. ſignificatur. At ea non potuerunt alibi quàm Hieroſolymis & in Eccleſia conſtitui. Nam nulla Solennia celebrata ſunt in exilio, ut ex Scenopegiæ Feſto liquet; cujus cultus oblivioni traditus eſt. (*Nehemiæ* VIII. 15. 16.) Sed & *Daniel* à quarta die Niſan ad vigeſimam-quartam jejunat: Ergo XIV. Niſan Paſcha non celebravit. Nulla ergo Solennia aut Jejunia in Deportatione inſtituerunt, ſed in Palæſtina, jam Altari ſtante, & jugi Sacrificio obtinente, illa inſtituta ſunt. Cùm igitur *Zacharias* anno ſecundo *Darii* prophetans aſſerit ante annos LXX. inſtituta eſſe Menſis quinti ac ſeptimi Jejunia; ſi ab anno ſecundo *Darii Hyſtaſpis* retro numeres, nempe ab anno Periodi Julianæ 4194. deſinet calculus in annum quartum à capto *Sedekia*, quo nulla erat Eccleſia in Palæſtina. Quare ab anno ſecundo *Darii Nothi* retexendi ſunt, ut deſinant in XXVIII. *Darii Hyſtaſpis*, quo tempore Judæi Hieroſolymis quidem degebant, ſed nondum Templum ac Mœnia Urbis extruxerant.

Reſpondetur ad primam Objectionem: *Aſſueri* & *Artaxerxis* nomen multis Regibus apud Perſas fuiſſe commune. Unde *Artaxerxes* ille qui *Darium Hyſtaſpis* anteceſſit, non fuit *Artaxerxes Longimanus*, ſed *Cambyſes*.

Ad ſecundam objectionem reſpondetur, Non ideo neceſſe fuiſſe ad Tabularia recurrere, quòd de Edicto *Cyri* in gratiam Judæorum lato dubitaretur, aut quòd illud ex hominum memoria temporis diuturnitas deleviſſet, ſed ut facultatis & gratiæ à *Cyro* conceſſæ conditiones, cunctaque Edicti, ad quod provocaverant Judæi, capita cognoſcerentur, ad ejuſque formam illud *Darii* conſcriberetur.

Ad tertiam Objectionem reſpondetur, Quòd etſi Paſcha, Pentecoſte, Scenopegia, celebrari extra Jeruſalem nefas fuerit, ob Sacrificia, quæ non alibi quàm in Templo licebat offerri; falſum tamen eſt quòd alia Solennia & Jejunia, quæ certo loco nequaquam ex Lege ſunt adſtricta, tempore Deportationis inſtitui non potuerint. Certè *Mardochæus* & *Heſter* in Perſide Solennia Feſta non ſolùm inſtituerunt; ſed eorum quoque religionibus Judæos omnes obſtrinxerunt, & Feſtum *Phurim* biduò peragendum, die ſcilicet XIV. & XV. Menſis Adar, ob liberationem totius Gentis ab inſidiis *Aman*, poſteris etiam perpetuâ Lege commendarunt, ut habetur Libri *Eſther* Cap. IX.

DISSERTATIO VI.

DE PROPHETIS QUI SOLUTA CAPTIVITATE VATICINATI SUNT.

ARTICULUS I.

De Aggæo Propheta.

Aggæo nomen & dignitas Prophetæ aſſeritur.

I. A*Ggæum*, *Zachariam*, & *Malachiam* ex albo Prophetarum perperam expunxerunt *Iſaacus Abrabaniel*, nonnullique alii Hebræi, quòd Synagogæ Magnæ Proceres fuiſſe credant, quæ ex Sapientibus, non ex Prophetis conflata eſſet. Ipſius *Aggæi*, necnon *Zachariæ*, & *Malachiæ* Libris, & *Eſdræ* teſtimonio refelluntur, qui Prophetarum nomen illis tribuunt: Et Eccleſiaſtici XLIX. 12. ubi duodecim Prophetarum fit honorifica mentio: *Et duodecim Prophetarum oſſa pullulent de loco ſuo: Nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt ſe in fide virtutis:* Quo numero tres illos poſtremos Prophetas comprehendi manifeſtum eſt. Futurorum denique vaticinationes, quæ ipſorum Scriptis continentur, ipſos Prophetæ dignitate & nomine fraudari non ſinunt. Vaticinatus eſt *Aggæus* anno *Darii Hyſtaſpis* ſecundo, Judæoſque increpitos, quòd neglectâ Domus Dei inſtauratione proprias domos curarent, quam ob cauſam illis immiſſam à Deo ſterilitatem ſignificavit; illos ad ſacrum Opus ſub *Cyro* cœptum, eoque per bella occupato, & *Cambyſe* circumvento intermiſſum, tandem perficiendum hortatus eſt. *Zorobabel* Ethnarca è *Davidis* ſtirpe, & *Jeſus Joſedec* Sacerdos Maximus, ac reliqui de Populo, Prophetæ prædicatione permoti manum operi admoverunt: Quorum cœptis, volente Deo ac regente, favit *Darius Hyſtaſpis* Rex Perſarum. *Aggæi* & *Zachariæ* Prophetiis fidem facit *Eſdras* Libro I. Cap. V. 1. 2. *Prophetaverunt autem*, inquit, *Aggæus Propheta, & Zacharias filius Addo prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa & Jeruſalem, in nomine Dei Iſrael. Tunc ſurrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Jeſue filius Joſedec, & cœperunt ædificare Templum Dei in Jeruſalem, & cum eis Pro-*

pheta Dei adjuvantes eos. Et Cap. vi. 14. *Seniores autem Judæorum ædificabant, & proſperabantur juxta Prophetiam Aggæi Prophetæ, & Zachariæ filii Addo.*

Aggæi de Chriſto Vaticinium.

II. Ex *Aggæo* ſumptum eſt illud *S. Pauli* ad *Hebræos*, Cap. xii. 26. de Chriſto Oraculum: *Cujus vox movit terram tunc: Nunc autem repromittit, dicens: Adhuc ſemel; & ego movebo non ſolum Terram, ſed & Cœlum.* Sic enim *Aggæus*, Cap. ii. 7. *Quia hæc dicit Dominus Exercituum: Adhuc unum modicum eſt, & ego commovebo Cœlum & Terram, & Mare & aridam. Et movebo omnes Gentes.* Et Verſ. 22. *Et factum eſt verbum Domini ſecundò ad Aggæum: Loquere ad Zorobabel Ducem Juda, dicens: Ego movebo Cœlum pariter & Terram.* Hanc orbis commotionem Chriſto *S. Paulus* optimo jure accommodat: Pars eſt enim celeberrimi & clariſſimi de Chriſto Vaticinii: Siquidem priore loco ſubdit Aggæus: *Et veniet Deſideratus cunctis Gentibus, & implebo Domum iſtam gloria, dicit Dominus Exercituum. Meum eſt argentum, & meum eſt aurum, dicit Dominus Exercituum. Magna erit gloria Domûs iſtius noviſſimæ pluſquam primæ, dicit Dominus Exercituum: Et in loco iſto dabo pacem, dicit Dominus Exercituum.* Deſideratus Gentibus Chriſtus eſt, quem Patriarcha *Jacob* futurum *Expectationem Gentium* prædixit *Geneſis* xlix. De quo *Iſaias* laudatus à *S. Paulo* ad *Romanos* xv. 12. ait: *Exurget regere Gentes, in eum Gentes ſperabunt.* Secundo Templo majorem gloriam conciliavit Chriſtus in ipſo docens: Ipſe enim *Rex gloriæ* Pſalmo xxiii. 7. 8. & *Dominus gloriæ* 1. ad *Corinthios* ii. 8. appellatur. In Templo ſuo daturum ſe pacem Deus pollicetur; Chriſtus ſcilicet *Princeps Pacis*; & *Pax noſtra eſt.* Hoc Vaticinium de Meſſia interpretatus eſt *R. Akiba* Libri *Sanhedrim* Cap. ultimo. Idque præclaro Commentario *Sanctus Hieronymus* illuſtrat. *In Hebraico*, inquit, meliùs & ſignificantiùs habetur: *Et movebo omnes Gentes, & veniet Deſideratus cunctis Gentibus. Vero enim poſtquam ille venit, impleta eſt gloria Domus Domini. Et quantùm Dominus diſtat à ſervo, tantum Domus Domini melior eſt, cui præeſt Dominus, à Domo priore, cui præfuit ſervus. Quod autem ait, Meum eſt argentum, & meum eſt aurum, dicit Dominus Exercituum: Non puto quemquam exiſtimare quod de argento loquatur & auro, quæ à divitibus & Regibus poſſidentur. Hoc enim modo non ſolùm argentum & aurum Dei eſt quaſi Creatoris, ſed & cætera metalla...... Sed ego argentum quo Domus Dei ornatur, exiſtimo eloquia Scripturarum,*

Pſalm. 11.

de quibus dicitur: Eloquia Domini eloquia caſta; argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum. *Et aurum quod in occulto Sanctorum ſenſu, & cordis verſatur arcano, & ſplendet vero lumine Dei, quod & Apoſtolum de Sanctis, qui ſuper fundamentum Chriſti ædificant,*

1. Cor. 3. 6.

ſenſiſſe perſpicuum eſt: Aurum, argentum, lapides pretioſos, *ut in auro, ſenſus occultus ſit: In argento, ſermo dicens: In lapide pretioſo, opera Deo placentia. His metallis illuſtrior fit Eccleſia Salvatoris, quam quondam Synagoga fuerat: His lapidibus vivis ædificatur Domus Chriſti, & pax ei præbetur æterna.*

Idem Vaticinium ad Chriſtum pertinere *S. Auguſtinus* confirmat Libro xviii. *De Civitate Dei*, Cap. xxxv. *Aggæus*, inquit, *Chriſtum & Eccle-
» ſiam hac apertiùs brevitate prophetat:* Hæc di-
» cit Dominus Exercituum: Adhuc unum modi-
» cum eſt, & ego commovebo Cœlum & Ter-
» ram, & Mare, & aridam, & movebo omnes
» Gentes; & veniet Deſideratus cunctis Gentibus.
Hæc Prophetia partim jam completa cernitur, par-

A *tim ſperatur, in fine complenda. Movit enim Cœlum Angelorum & Siderum teſtimonio, quando incarnatus eſt Chriſtus: Movit Terram ingenti Miraculo de ipſo Virginis partu. Movit Mare & aridam, cùm & in Inſulis, & in orbe toto Chriſtus annuntiatur. Ita moveri omnes Gentes videmus ad fidem. Jam vero quod ſequitur:* Et veniet Deſideratus cunctis Gentibus, *de noviſſimo ejus expectatur adventu. Ut enim deſideratus eſſet exſpectantibus, priùs oportuit eum dilectum eſſe credentibus.*

Idem confirmat *S. Cyrillus Alexandrinus* Com-
B mentario in Aggæum. *Redit*, inquit, *ad Eccleſiam ex Gentibus, & ad tempora adventùs Salvatoris noſtri. Tunc nimirum promittit ipſum agitaturum Cœlum & Terram, Mare quoque, & inſuper omnes Gentes. Ait namque:* Adhuc ſemel, ego movebo. *Quod meo quidem judicio hunc ſenſum continet. Quando Iſraelem, qui Idolis ſervierat, Ægyptiorumque moribus & Legibus imbutus erat, vindicare in libertatem cogitabat, & ad veritatis agnitionem transferre volebat, viſus eſt tantùm non omnia concutere, aquis quidem in ſanguinem verſis, Cœlo grandine demiſſa, Mari diviſo, &
C inſtar murorum aquis defixis, & Cœlo Manna ſuppeditante. Tale quiddam Pſalmiſta:* Deus cùm «
egredereris coram Populo tuo, cùm pertranſi- «
res in deſerto, Terra mota eſt: Etenim Cœli «
diſtillaverunt. *Commotam vero tunc Terram di-* «
cimus, utpote agitationem inconſultam ſuſtinentem in eum nobili exceſſu filiorum Iſrael, & latente mortalium neminem. Iſtiuſmodi motum rurſus futurum dicit tempore adventùs Salvatoris noſtri: Quippe nemine ignoraturo quæ per illum venient bona. Cognovit enim Cœlum hoc Myſterium, cujus teſtis eſt Paulus: Ut innoteſcat nunc, *inquit*, Principa- « Epheſ. 3.
D tibus & Poteſtatibus in cœleſtibus per Eccle- «
ſiam multiformis ſapientia Dei. *Cognovit ſimi-* «
*liter omnis Terra & Mare, hoc eſt, Inſulæ......
Prædicatum eſt enim Evangelium per omnes Gentes, juxta vocem Salvatoris. Et nunc,* Adhuc, *in-* «
quit, ſemel & movebo Cœlum & Terram, & «
tunc venient electa omnium Gentium, & im- «
plebo Domum iſtam gloriâ. *Fuerunt enim innu-* «

Verſionem LXX. Interpretum ſequitur S. Cyrillus.

*meri ex omni Gente inſignes & electi qui crediderunt, & quaſi ſplendida quædam anathemata ſeu donaria in Domum Dei congregati, & illi ita decus conciliantes, eamque glorioſam & celebrem red-
E dentes, à Chriſto viciſſim glorificati ſunt.* Meum «
eſt argentum, & meum eſt aurum. *Perinde ac* «
*ſi dicat: Ne inglorium fore exiſtimetis Templum, quoniam auro & argento ſplendidiſque divitiis fortaſſe carebit. Non indigeo his. Meum eſt enim argentum & aurum omne. Potius germanos ac ſinceros adoratores requiro. Horum fulgore Templum meum inaurabo.... Sit ornatus meus, qui eſt fide rectâ præditus, virtutis ornamentis eximius, charitate in me ſplendidus, mundus corde, pauper ſpiritu, miſericors & bonus. Sic enim ad Templum, hoc eſt, ad Eccleſiam congregati & collecti, eam præclaram
F & conſpicuam efficient.* Quare magna erit gloria «
Domûs iſtius, noviſſima ſuper primam, dicit «
Dominus Omnipotens: Et in loco iſto dabo «
pacem. *Tempore enim adventûs Salvatoris noſtri* «
glorioſius abſque ulla comparatione divinum Templum apparuit, tantòque illo veteri præclarius & excellentius, quanto quis cultum Religionis legalem à cultu in Chriſto & Evangelico, & veritatem ab umbris differre judicaverit. At hæc illud quoque dici poſſe arbitror: Unum erat Templum, & Hieroſolymis tantum, & Gens Iſraelitica in eodem Sacrificiis fungebatur. Poſtquam vero noſtrûm ſimilis factus eſt Unigenitus, cùm eſſet Deus & Dominus, & illuxit nobis, de cætero Orbis Terrarum Domibus

Sanctis,

Sanctis, & adoratoribus innumerabilibus, qui ſpiritualibus Sacrificiis & odoribus univerſorum Deum venerantur, impletus eſt. Verum eſt igitur, gloriam noviſſimi Templi, Eccleſia puta, majorem fore. Sollicitus autem, & de ejus ædificatione laborantibus velut xenium à Salvatore, & donum de Cœlo datum iri Chriſtum, omnium pacem, per quem acceſſum habemus in uno Spiritu ad Patrem, declarat,

Ephes. 2. » *cùm ait :* Dabo pacem in loco iſto, & pacem ani-
» mæ in acquiſitionem omni conſtruenti ad exci-
» tandum Templum hoc. *Ait enim alicubi Chri-*

Joann. 14. *ſtus quoque : Pacem meam do vobis. Quæ res quomo-*

Philipp. 4. *do conducat diligentibus, docebit Paulus : Pax Chriſti, inquit, quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiet corda veſtra, & intelligentias veſtras.*

ARTICULUS II.

De Zacharia Propheta.

Zacharias genus. I. ZAcharias filium *Barachia*, filii Addo ſe ipſum dicit. *Filium Addo ſimpliciter* appellat *Eſdras* Cap. v. Septuaginta *Barachia & Addo* filium vocant. *S. Hieronymus* in Interpretatione ſua ad Hebraicam veritatem editâ, *Zachariam filium Barachia, filium Addo Prophetam.* Addonis filius dicitur, id eſt, nepos, ut ex Vulgata noſtra colligitur. Aliàs enim generali filiorum nomine nepotes ab Hebræis appellari ſolent, ut probat illud Matthæi 1. *Liber Generationis Jeſu Chriſti, filii David, filii Abraham.* An veriſimile eſt quod ait *S. Hieronymus*, *Addonem* hunc *Zacharia* avum eum ipſum eſſe, qui ad *Jeroboamum* in Bethel ſacrificantem miſſus, futuram ſacrilegi Altaris demolitionem prædixit ? Inter avum enim & nepotem quadringenti & quinquaginta anni intereceſſiſſent. Difficultas omnis evaneſcet, ſi Barachiam *Zacharia* patrem filium *Addo* appellatum ſtatuamus, quòd ex ejus quidem ſtirpe, non quòd ab ipſo immediatè genitus ſit. Vaticinatus eſt *Zacharias* anno ſecundo *Darii Hyſtaſpis*, menſe octavo, duobus poſt *Aggæum* menſibus. Hinc colligere licet, noſtrum hunc *Zachariam* diverſum eſſe ab altero *Zacharia* filio etiam *Barachia*, cujus meminit *Iſaias*, Capite viii. cùm inter *Achazum* Regem Juda, ad cujus ætatem pertinet hoc *Iſaia* Caput, & *Darium Hyſtaſpis*, anni pluſquam ducenti interceſſerint. Accedit quòd ille *Zacharias* Iſaiæ, quem Editio vulgata *Barachia* filium facit, *Jebarechia* filius fuerit juxta Hebraicos Codices. Alius etiam fuit Propheta noſter ab illo qui *Joaſi* Regis juſſu in Atrio Domûs Domini lapidibus obrutus eſt, ut narratur 11. *Paralipomenon* Cap. xxiv. 21. Utrum verò ille de quo agimus idem cum illo ſit, quem Chriſtus *Matthæi* xxiii. 25. & *Lucæ* xi. 51. interfectum dicit à Judæis inter Templum & Altare, an potiùs *Zachariam* alterum à *Joaſo* Rege oppreſſum Chriſtus indigitaverit, difficultas non levis eſt. In ea conſtans ſum opinione, quam olim adſtruxi, *Zachariam* inter Minores Prophetas undecimum illum ipſum eſſe quem Chriſtus commemoravit. Nam Salvator noſter juſtos viros recenſens à Judæis occiſos, & incipiens ab *Abelo*, deſinere videtur in ultimo Prophetarum quos interfecerunt. At poſt illum *Zachariam*, de quo in Paralipomenis, multi alii Prophetæ juſtique viri à Judæis trucidati ſunt. Secundò, ille Paralipomenon, filius erat *Joiada* Summi Sacerdotis, unde ibi dicitur : *Et non eſt recordatus ſuæ Rex miſericordiæ, quam fecerat Joiada pater illius ſecum, ſed interfecit filium ejus.* Ille

Matth. 23. verò Chriſti, filius erat Barachiæ : *Ut veniat ſu-*

A *per vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, a ſanguine Abel juſti, uſque ad ſanguinem Zacharia filii Barachia, quem occidiſtis inter Templum & Altare.* Propheta autem noſter *Barachia* filium ſe declarat. Hunc nodum quidem ſolvit *Sanctus Hieronymus*, dicendo, *Joiadam* ipſum à Chriſto *Barachiam* appellatum, eoque nomine Sacerdotis *Joiada* juſtitiam commendari. Id tamen, licèt ingenioſè excogitatum, minùs probabile videtur. Nullum enim in Scriptura Sacra fundamentum habet ſubſtitutio nominis *Barachia* pro *Joiada*. Nullibi in Hiſtoria Sacra Veteris Te- B ſtamenti *Joiada* Pontifici nomen etiam *Barachia* fuiſſe legimus. *Joiadæ* appellatus etiam eſt *Johanam*, ut conſtat ex 1. *Paralipomenon* vi. 9. nuſquam *Barachias*. An ergo veriſimile eſt, Chriſtum utrumque Summi illius Sacerdotis non ex Scriptura notum prætermiſiſſe, ut eum alio nomine Judæis ignoto, & Juſtis omnibus communi, quatenus *Benedictum Domini* ſignificat, indigitaret ? In Evangelio quidem, quo utuntur Nazaræi, pro filio *Barachia*, filium *Joiada* ſcriptum ſe reperiſſe *S. Hieronymus* teſtatur ? Sed major eſt cæterorum omnium Codicum S. Matthæi, Græcorum, Latinorum, Syriacorum, Perſicorum, C Æthiopicorum, Arabicorum fides, in quibus *Zacharias* filius *Barachia* legitur, quàm illius Nazaræorum, cui *Hieronymus* ipſe fidem derogavit, cùm Novum Teſtamentum *S. Damaſi* Pontificis Maximi juſſu Græcæ fidei reddidit. Tertiò, *Zacharias* ille de quo in Paralipomenis, occiſus eſt *in Atrio Domûs Domini*, in Atrio utique Populi : Hic autem de quo Chriſtus, *Inter Templum & Altare*, id eſt, in Atrio Sacerdotum. Unde locum hîc non habet *S. Hieronymi* objectio, quòd *Zacharia* Prophetæ temporibus vix ruinæ Templi ſuperfuerint. Neque enim id neceſſe eſt, ut inter Templum & Altare occiſus fuerit. Altare ſcilicet æneum Holocauſtorum pro foribus Tem- D pli poſitum erat, ita ut iis apertis in conſpectu omnium Sacrificia fierent, ut ait *Joſephus* Libro viii. *Antiquitatum* Cap. 11. Templum verò propriè dicebatur pars illa Domus Dei, quæ aliàs vocabatur *Sancta*, ad quam Sacerdotibus ſolis patebat aditus. Hanc inter & Altare Holocauſtorum occiſum *Zachariam* Chriſtus ſignificat. Sed, inquiunt, *Zachariam* Prophetam à Judæis occiſum inter Templum & Altare Scriptores Sacri non tradunt. Quaſi ſatis non ſit id à Chriſto traditum eſſe. Unde *Origenes* Epiſtolâ ad *Africanum* ſcri- E bit : *Sed & de Zacharia filio Barachia, occiſo inter Templum & locum Sacrificiorum, à Jeſu quidem didicimus, à nulla verò alia Scriptura cognovimus.*

II. Reditum reliquiarum Judæ in Jeruſalem, & inſtaurationem Templi ac Urbis proximè futuram vaticinatur *Zacharias*, Populique proſperitatem. *Jeſum Joſedech* Sacerdotem Magnum & *Zorobabelem* ad fabricam Templi conſummandam adhortatur, illos ſub duarum olivarum ſymbolo deſignans. Sub figura quatuor quadrigarum *Cap.* 6. quatuor Imperia repræſentat, quæ ſibi ordine ſucceſſerunt, & ſe mutuò everterunt, Babyloni- F cum, Perſicum, Græcum, & Romanum, ſub quo naſciturus erat Chriſtus; de quo, & ejus Eccleſia inſignia clariſſimaque Oracula edidit. Zachariæ Vaticinium.

III. Ad Chriſtum ſcilicet pertinet illud Capitis ſecundi : *Hæc dicit Dominus Exercituum : Poſt gloriam miſit me ad Gentes, quæ ſpoliaverunt vos : Qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei : Quia ecce ego levo manum meam ſuper eos, & erunt prædæ his qui ſerviebant ſibi. & cognoſcetis quia Dominus Exercituum miſit me. Lauda, & lætare filia Sion : Quia ecce ego venio, & habitabo in* Zachariæ Vaticinia de Chriſto & Eccleſia.

 medio

in medio tui, ait Dominus. Et applicabuntur Gentes A *multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in Populum, & habitabo in medio tui: & ſcies quia Dominus Exercituum miſit me ad te.* Dominus Exercituum loquitur, & a Domino Exercituum ſe miſſum ſignificat, ut in medio Populi ſui habitet: Chriſtus ſcilicet verus Deus ac Dei Filius, à Deo Patre miſſus in Mundum eſt, & homo factus, Medius noſtrûm ſtetit, & habitavit in nobis. Incarnationis verò ejus fructus fuit converſio Gentium plurimarum ad Dominum, quæ Chriſto in Gentem ſanctam, & Populum acquiſitionis factæ ſunt, ab eoque Populus Chriſtianus B ſunt appellatæ. Converſis autem ad Chriſtum Gentibus Dæmones, quibus olim ſerviebant, in prædam dati ſunt. *Theodoreti* verbis hunc locum illuſtrare placet, hujuſque explicationem Vaticinii confirmare. *Hæc*, inquit, *adumbratè & typicè illis evenerunt*, (nempe Judæis) *Prophetiæ autem veritas in nobis apertiorem exitum habuit. Dæmones enim nos depopulantes, & mentem noſtram ſibi vindicantes, omniaque noſtri corporis membra in ſervitutem ſuam redigentes, Chriſtus Dominus profligans, ſub jugum eos ſubjecit Sanctorum ſervorum ſuorum.... Sic etiam ante victores Martyres* C *uſque in hanc diem clamant, invitique illorum victoriam prædicant, ſuamque infirmitatem declarant. Hos igitur, qui nos olim prædati ſunt, tamquam ſpolia quædam ſpoliatis dedit ille qui poſt gloriam miſſus eſt: ut veterem gloriam, quam deceptus perdidit generis autor Adam, hanc natura noſtra recuperaret: & cognoſcamus benefactorem, & Salvatorem animarum noſtrarum, & Patrem, qui eum benignitate ſua miſit. Miſſus eſt autem non ut Deus, ſed ut homo. In quantum enim Deus æqualis eſt Patri...... Demonſtravit igitur nobis Propheta, non ſolùm Divinitatem Perſonarum, ſed etiam æqua-* D *litatem Perſonarum.* Hæc enim dicit, Dominus omnipotens poſt gloriam miſit me. *Ergo & qui miſit Dominus omnipotens eſt, & qui miſſus eſt Dominus omnipotens, & nullum eſt dignitatum diſcrimen. Miſſus eſt autem, ut dixi, quà homo eſt, non quà Deus, diſpenſationem pro nobis peragens: & miſſus ſecum habuit, qui miſerat, Patrem.* Pater enim meus in me manens, ipſe facit opera. *Deinceps Propheta infert.* Lætare & gaude filia Sion, quia ecce venio, & habitabo in medio tui, dicit Dominus. *Hæc etiam perſpicuè in nos ex Gentibus* E *vocatos, & ſalutem adeptos conveniunt, qui lætari & gaudere jubemur, ut qui nobiſcum verſantem habuerimus omnium rerum Dominum. Hoc autem loco pariter etiam Perſonarum binarium & æqualitatem*
» *docemur.* Ecce autem veniam & habitabo in
» medio tui, dicit Dominus, & ſcies quia Do-
» minus omnipotens miſit me ad te. Et poſſide-
» bit Dominus Judam partem ſuam in Terra ſan-
» cta, & eliget adhuc Jeruſalem. *Ex Juda enim ſervi formam accepit Dominus, & eam partem ſuam fecit. Cujus rei teſtis eſt divinus Paulus exclamans:* F
Heb. 7. Manifeſtum eſt autem, quòd ex Tribu Juda ortus ſit Dominus. *Et oſtendens quòd non modo Jeruſalem, ſed etiam univerſum genus humanum ad ſalutem vocet, addit:* Timeat omnis caro à facie Domini, quoniam ſurrexit de nubibus ſanctis ſuis. *Nubes autem Sanctos Prophetas rectè vocat, nihil ſuum loquentes, ſed tamquam ex Mari quodam gratiæ Spiritus pluviam propheticam haurientes. Ab his ſurrexiſſe & apparuiſſe illum dicit, quia cùm per hos prædixiſſet adventum ſuum, & his quæ præſignificaverat finem impoſuiſſet, ipsâ veritate Prophetiam divinam fuiſſe oſtendit. Hæc ſi Judæi ad tempus reverſionis accommodentur, ut quidam interpretati ſunt, non valde repugno. Quod vero prædictio verum & certum poſt Incarnationem Salva-* A *toris noſtri exitum ſortita ſit, hinc intelligitur, quod ex eo tempore infinita Gentium millia, priori errore abjecto, ad Deum univerſorum tranſierunt, & Populus appellatus eſt divinus: Ex eo tempore pius cœtus ex Gentibus congregatus habitavit Jeruſalem. Ex eo tempore omnis caro & priorem Salvatoris adventum excepit, & ſecundum adventum exiſtimuit.*

Jeſus Joſedechides Chriſti Jeſu typus à Zacharia propoſitus.

IV. *Zachariæ* Cap. III. *Jeſus Sacerdos Magnus* nobilis typus eſt Chriſti Jeſu, *Sacerdotis in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Satan ſtabat à dextris Jeſu Sacerdotis Magni, ut adverſaretur B ei: Diabolum Chriſtus Jeſus adverſarium habuit perpetuum, *Tentatus per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.* Satanam Jeſu Joſedechidæ repugnantem increpuit Dominus: Dæmonem tentatorem Chriſtus increpuit, dicens: *Vade Satana.* (Matthæi IV. 10.) *Et in Synagoga erat homo habens Dæmonium immundum, & exclamavit voce magnâ, dicens: Sine, quid nobis & tibi Jeſu Nazarene? Veniſti perdere nos? Scio te quis ſis, Sanctus Dei. Et increpavit illum Jeſus, dicens: Obmuteſce, & exi ab eo. Et cùm projeciſſet illum Dæmonium in medium, exiit ab eo, nihilque illum no-* C *cuit. Et factus eſt pavor in omnibus, & colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod eſt hoc verbum, quia in poteſtate & virtute imperat immundis Spiritibus, & exeunt?* (Lucæ IV. 33. 34. 35. 36.) Jeſus indutus erat *veſtibus ſordidis: & ſtabat ante faciem Angeli.* Chriſtus *habitu inventus ut homo*, peccata noſtra ipſe tulit, ac ſupplicii ignominiâ fœdatus eſt. Et cùm in agonia conſtitutus eſſet in Monte Olivarum, *Apparuit illi Angelus de cælo, confortans eum.* (Lucæ XXII. 43.) Jeſus Joſedechides noxis purgatus novas veſtes & mundas induit, eique cidaris impoſita eſt. *Eum, qui* D *modico quàm Angeli minoratus eſt, videmus Jeſum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum.* (Epiſtolæ ad *Hebræos* II. 9.) Jeſu Joſedechidæ dixit Deus: *Tu quoque judicabis Domum meam, & cuſtodies Atria mea.* Chriſtum Jeſum Deus vivorum & mortuorum Judicem conſtituit, totiuſque Eccleſiæ Sanguine ejus acquiſitæ cuſtodem propoſuit. Chriſtum quoque manifeſtè deſignat illud ejuſdem Capitis Verſ. 8. 9. 10. *Ecce ego adducam ſervum meum Orientem. Quia ecce lapis quem dedi coram Jeſu: Super Lapidem unum* E *ſeptem oculi ſunt: Ecce ego cælabo ſculpturam ejus, ait Dominus Exercituum: & auferam iniquitatem terræ illius in die una. In die illa, dicit Dominus Exercituum, vocabit vir amicum ſuum ſubter vitem & ſubter ficum.* Et Cap. VI. 12. 13. *Hæc ait Dominus Exercituum, dicens: Ecce Vir Oriens nomen ejus: & ſubter eum orietur, & ædificabit Templum Domino. Et ipſe extruet Templum Domino: & ipſe portabit gloriam, & ſedebit, & dominabitur ſuper ſolio ſuo.* Chriſtum Jeſum *Orientis* nomine ſignificatum conſtat ex Cantico *Zachariæ* patris F S. Joannis Baptiſtæ: *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitavit nos Oriens ex alto.* Servus appellatur à *Zacharia*, ut & ab aliis Prophetis: *Humiliavit* enim *ſemetipſum formam ſervi accipiens.* Lapidis unius ſymbolo adumbratur: Ipſe enim *lapis* eſt *quem reprobaverunt ædificantes, & factus eſt in caput anguli. In quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in Templum Sanctum in Domino. Lapis ab hominibus quidem reprobatus, à Deo autem electus & honorificatus, in quo & nos tamquam lapides vivi ſuperædificamur in habitaculum Dei in Spiritu. Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus.* (Actuum IV. 11. Ad Epheſios II. 19. & ſeq. I. Petri II. 4. I. ad Corinthios III. II.) Septem oculi providentiam Chriſti in Eccleſiam ſignificaſſe.

cant. Apocalypſis v. *Et vidi Agnum habentem oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem Spiritus Dei miſſi in omnem terram.* Sive ſeptem dona Spiritûs Sancti, quibus cumulatus eſt Chriſtus (*Iſaia* XI. 2.) Abſtulit iniquitatem terræ in die una, quâ *Dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi Populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.* (Ad *Titum* II. 13. 14.) Pax quâ totus fruebatur orbis Chriſto Jeſu naſcente, ſignificatur his verbis: *Vocabit vir amicum ſuum ſubter vitem, & ſuper ficum*: Sicut & à *Michæa* Cap. IV. 4. *Et ſedebit vir ſubtus vitem ſuam, & ſubtus ficum ſuam, & non erit qui deterreat.* Ædificavit Templum Domino, ſcilicet Eccleſiam Dei (*Matthæi* XVI. 18. 19.) & Sanctos omnes, qui *tamquam lapides vivi ſuperædificantur, Domus ſpiritualis, Sacerdotium Sanctum.* (1. Petri II.) De quibus ait: *Qui vicerit, faciam illum columnam in Templo Dei mei, & foras non egredietur amplius, & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen Civitatis Dei mei novæ Jeruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo, & nomen meum novum* (Apocalypſis III. 12.) Ipſe portat gloriam. Eſt enim *ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ Dei, ſedens ad dexteram Majeſtatis in excelſis.* (Ad *Hebræos* I. 3.) Sedet, & dominatur ſuper ſolio ſuo: Deus enim ſuſcitavit illum à mortuis, & *conſtituit ad dexteram ſuam in cæleſtibus ſupra omnem Principatum, & Poteſtatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen quod nominatur, non ſolum in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro. Et omnia ſubjecit ſub pedibus ejus, & ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.* (Ad *Epheſios* I. 20. 21. 22.) Lege *S. Hieronymum* in Commentario hujus Capitis.

Chriſti triumphalis ingreſſus Hieroſolymam.

V. Inſignis eſt & illa de Chriſto prædictio Zachariæ IX. 9. 10. *Exulta ſatis filia Sion, jubila filia Jeruſalem: Ecce Rex tuus veniet tibi juſtus & Salvator: Ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ. Et diſpergam quadrigam ex Ephraim, & equum de Jeruſalem, & diſſipabitur arcus belli; & loquetur pacem Gentibus, & poteſtas ejus à Mari uſque ad Mare, & à fluminibus uſque ad fines terræ.* Hoc Vaticinium de Meſſia intellectum à Judæis, & in Chriſto Jeſu fuiſſe completum, conſtat ex SS. Evangeliſtarum Matthæi & Joannis teſtimoniis. Matthæi XXI. *Cum appropinquaſſent Hieroſolymis, & veniſſent Bethphage ad Montem Oliveti: Tunc Jeſus miſit duos Diſcipulos, dicens eis: Ite in Caſtellum quod contra vos eſt, & ſtatim invenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea: Solvite, & adducite mihi; & ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet; & confeſtim dimittet eos. Hoc autem totum factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubjugalis. Euntes autem Diſcipuli fecerunt ſicut præcepit illis Jeſus. Et adduxerunt aſinam & pullum: & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt. Plurima autem turba ſtraverunt veſtimenta ſua in via: Alii autem cædebant ramos de arboribus & ſternebant in via: Turba autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant, dicentes: Hoſanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini. Hoſanna in altiſſimis.* Joannis XII. *In craſtinum autem turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cùm audiſſent quia venit Jeſus Hieroſolymam, Acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obviam ei, & clamabant: Hoſanna, Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Iſraël. Et invenit Jeſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt: Noli timere filia Sion: Ecce Rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ. Hæc non cognoverunt Diſcipuli ejus primùm, ſed quando glorificatus eſt Jeſus, tunc recordati ſunt quia hæc erant ſcripta de eo, & hæc fecerunt ei.* Vaticinium illud *Zachariæ* ad *Zorobabelem* perperam detorquet *Grotius*. Neque enim ipſe Rex fuit, nec pauper, nec aſino vectus legitur, nec pacem Gentibus dedit, nec poteſtas ejus à Mari uſque ad Mare, & à fluminibus uſque ad fines terræ pertinuit.

Grotius refellitur.

At Chriſtus Jeſus Rex eſt & Dominus omnium, de quo Angelus ad *Mariam* Virginem ejus Matrem: *Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum; & Regni ejus non erit finis.* Qui de ſeipſo ait Matthæi XXVIII. 18. *Data eſt mihi poteſtas in cælo & in terra.* Ipſe nihilominus pauper, qui de ſe ait Matthæi VIII. 20. *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* De quo Apoſtolus 2. ad Corinthios VIII. 9. *Scitis enim gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt, cùm dives eſſet, ut illius inopiâ vos divites eſſetis.* Ipſe pacem hominibus dedit: De quo *Zacharias* Joannis Baptiſtæ pater: *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis ſedent, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.* Quo nato pax in terra nuntiata ab Angelo eſt hominibus bonæ voluntatis. Qui poſt Reſurrectionem ſuam Diſcipulis, & in ipſis Fidelibus omnibus pacem dedit, dicens: *Pax vobis.* In cujus ſanguine nos qui aliquando eramus longè, facti ſumus propè: *Ipſe enim eſt Pax noſtra* (ut ait Apoſtolus ad *Epheſios* II. 13. 14.) Ejus denique poteſtas per totum orbem porrigitur, de quo & à *Davide* prædictum eſt Pſalmo LXXI. *Deus judicium tuum Regi da, & juſtitiam tuam filio Regis...... Et dominabitur à Mari uſque ad Mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum...... Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes ſervient ei.* De quo Apocalypſis XI. 15. *Et ſeptimus Angelus tuba cecinit, & factæ ſunt voces magnæ in cælo, dicentes: Factum eſt Regnum hujus Mundi Domini noſtri, & Chriſti ejus, & regnabit in ſæcula ſæculorum. Amen.* Judæorum quorumdam pertinaciam, & *Grotii* ingenio ſuo plus quàm par fuiſſet permittentis temerariam libertatem, illud *Zachariæ* Vaticinium, quod expendimus, ad *Zorobabelem* detorquentium, Theodoreti verbis ſupereſt ut refellamus. *Hæc*, inquit, *ex ipſis rebus apertam habent expoſitionem. Etenim Rex, quem Prophetæ prædixerant, venit, & juſtitia ſua peccatum delevit, & manſuetudine diaboli ſuperbiam fregit, & qui pullo aſinæ inſedit, Reges habet adoratores, qui auro & lapidibus pretioſis ornatis vehiculis geſtantur. De hoc pullo Beatus etiam Jacob vaticinatur, dicens: Alligans ad vitem pullum aſinæ ſuæ:*

Comment. in Zachar. 9.

" Et diſperdet quadrigas Ephraim, & equum de Jeruſalem; & " diſperdam arcus pugnantium, & multitudo " & pax ex Gentibus. *Hæc*, inquit, *modo actione uſus Rex univerſorum Maximus, perdidit quadrigas ex Ephraim, & equum ex Jeruſalem, eorum audaciam, & Regnum diruens in annum, & verò arcum etiam pugnantium perdidit, & multitudinem per Romanorum pacem Gentibus peperit, & facultatem veritatis enuntiandæ Præconibus largitus eſt. Nam poſtquam omnia ſub unum Imperium ſubjecta fuerunt, atque bella inter ſe Gentes gerere deſierunt, & pax toto orbe terrarum*

conſtituta fuit, intrepidè Apoſtoli, quibus promulganda veritatis negotium datum fuerat, orbem terræ peragrarunt, & peragrantes orbem, homines ad vitam venati ſunt. Et quod omnium maximè eſt mirandum, Is qui non habebat ubi reclinaret caput, quique pullo inſedit, totius Terræ Mariſque cùm illi placuit, Imperium tenuit. Hoc verò etiam » *ſermo propheticus prædixit :* Et dominabitur » aquis à Mari uſque ad Mare, & à fluminibus » uſque ad exitus terræ. *Ego verò Judæorum ſtuporem admiror, qui impudentiſſimè hanc prophetiam de Zorobabel interpretari conantur. Nam Zorobabel non totam Palæſtinam tenuiſſe, ſed* B *ſolam Judæam, ipſimet Judæi confitentur : Propheta autem prædixit eum qui pullo inſedit toti orbi imperaturum. Accedit quod Chriſtum pullo uſum fuiſſe novimus : Zorobabel verò id feciſſe, nemo ad hanc diem dixit ex his qui divina conſcripſerunt. Quòd ſi Chriſtus Dominus juxta Prophetiam pullo uſus eſt, & Imperium orbis terræ tenuit, & Deus verus eſſe creditur & prædicatur, delevitque Regnum Ephraim & Iſraël, de eo & hæc Propheta prædixit, & Prophetia ſine dubitatione ad finem pervenit.*

VI. Chriſto Jeſu pariter conveniunt, quæ C apud *Zachariam* ſequuntur ejuſdem Capitis Verſ. 11. *Tu quoque in Sanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua.* Ille enim ſurrexit *ſolutis doloribus inferni, & exſpolians Principatus & Poteſtates : traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Et, *Aſcendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. Quod autem aſcendit, quid eſt niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ ?* (ut Patriarchas, cæteroſque Juſtos inde educeret) *Qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cælos, ut impleret omnia.* (1. Petri III. 18. & ſeq. Coloſſ. II. 15. ad Epheſios D IV. 8. 9.) *Hunc lacum* (inquit Theodoretus) *ſive de morte æterna, ſive de errore Idolorum velit quis intelligere, à veritate non aberrabit. Sic enim & per Jeremiam ait univerſorum Deus :* Duo

Jerem. 2.

» mala fecit Populus meus : Me dereliquerunt » fontem aquæ vivæ, & foderunt ſibi ciſternas » diſſipatas, quæ continere non valent aquas. *Sic autem laborioſum & inutilem Idolorum cultum nuncupavit. Nam miſerè laborantes in Idolis colendis nullos ex his fructus ceperunt, ſed inſuper vitæ jacturam fecerunt. Cùm in hoc lacu vincti eſ-* E *ſent homines, Chriſtus Dominus eos ſolvens & educens, ac pretioſo Sanguine libertatem eis donans, ad viam vitæ illos emiſit, cùm eis Novum Teſtamentum dedit.*

VII. Pergit Propheta ibidem Verſ. 16. & 17. *Et ſalvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem Populi ſui : Quia lapides ſancti elevabuntur ſuper terram ejus. Quid enim bonum ejus eſt, & quid pulchrum ejus, niſi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines?* Lapides ſancti ſunt Chriſtiani qui ſecundùm Evangelium vivunt, *Lapides vivi, ſuperædificati ſuper funda-* F *mentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu.* (1. Petri II. 4. 5. ad Epheſios II. 20.) Iidem Grex à Domino Jeſu Chriſto ſalvatus, & Populus ejus. Frumentum verò electorum, & vinum germinans Virgines, ipſe Chriſtus eſt, qui loquitur in Evangelio

Joan. 6.

Joannis XII. *Niſi granum frumenti cadens in*

Pſalm. 103.

terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. De hoc tritico efficitur ille *Panis qui de cælo deſcendit, & qui confirmat cor hominis.* Hunc panem comedunt, qui in Chriſto robuſti ſunt, & ad quos S. Joannes Evangeliſta loquitur : *Scribo* A *vobis, Juvenes, quoniam fortes eſtis, & Verbum*

1. Joann. 2.

Dei manet in vobis, & viciſtis malignum. Qui frumentum eſt electorum, ipſe eſt & vinum quod lætificat cor hominis, & bibitur ab his Virginibus, quæ ſunt ſanctæ corpore & ſpiritu, ut inebriatæ atque gaudentes ſequantur Eccleſiam, & dicatur de eis : *Adducentur Regi Virgi-*

Pſalm. 44.

nes poſt eam, proximæ ejus afferentur tibi. Afferentur in lætitia & exultatione, adducentur in Templum Regis. Quæ inebriatæ poculo Salvatoris aiunt : *Introduxit me in cellam vinariam, ordina-*

Cant. 2.

vit in me charitatem. Hoc vino qui inebriati ſunt, B *Sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi cum mulieribus non ſunt coinquinati ; Virgines enim ſunt.* Lege *S. Hieronymi* Commentarium in hunc *Zachariæ* locum.

VIII. Venditionis Chriſti, cujus pretio ager

Chriſti venditio à Zacharia prænuntiata.

figuli emptus eſt, prædictio extat *Zachariæ* XI. 12. 13. *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos, & dixit Dominus ad me : Projice illud ad ſtatuarium, decorum pretium quo appretiatus ſum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & projeci illos in Domum Domini ad ſtatuarium.* De Chriſto Jeſu hæc intelligenda conſtat ex Matth. C XXVII. & XXVIII. *Tunc abiit unus de Duodecim, qui dicebatur Judas Iſcariotes, ad Principes Sacerdotum, & ait illis : Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos...... Videns Judas qui eum tradidit, quòd damnatus eſſet, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus, dicens : Peccavi, tradens ſanguinem juſtum. At illi dixerunt : Quid ad nos ? Tu videris. Et projectis argenteis in Templo receſſit, & abiens laqueo ſe ſuſpendit. Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis dixerunt : Non licet eos* D *mittere in Corbonam, quia pretium ſanguinis eſt. Conſilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in ſepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus eſt ager ille, Haceldama, hoc eſt, Ager ſanguinis, uſque in hodiernum diem. Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Jeremiam Prophetam dicentem : Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati, quem appretiaverunt à filiis Iſraël, & dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus.* Prophetæ ſententiam *S. Matthæus* expreſſit, verba ipſa non reddidit, ut obſervat *S. Hieronymus* Commentario in Matthæum, & E Libro *De Optimo genere interpretandi.* In Chriſtum verò Jeſum convenire, præter ejus auctoritatem perſuadent accuratè deſignata venditio, pretium venditionis, & numerus ac projectio nummorum, locus etiam projectionis, ac nomen loci. Nec refert quòd *Zacharias* triginta argenteos projectos dicat *ad ſtatuarium*, S. verò *Matthæus* emptum ex illis dicat *agrum figuli.* Idem enim Prophetæ & Evangeliſtæ ſenſus eſt. Vox ſiquidem Hebraica *Jotſer* fictorem ſignificat qui ex terra ſtatuas aut vaſa teſtacea fingit. Unde *S. Hieronymus* in hunc locum : *Pro figulo at-* F *que fictore, inquit, ſtatuarium olim interpretatus ſum verbi ambiguitate compulſus, quod ſtatuarium fictoremque uno ſermone ſignificat.* Sed cur *Za-*

Cur hoc Vaticinium Jeremiæ tribuit S. Matthæus?

chariæ Vaticinium *Jeremiæ* ab Evangeliſta tribuitur ? Quidam memoriæ lapſum *S. Matthæo* tribuunt, quod de Autore Spiritu Sancto afflato ſuſpicari nefas. Alii vel ex Libris *Jeremiæ* qui interierint, vel ex Apocryphis ſub *Jeremiæ* nomine vulgatis, vel ex Vaticiniis ore prolatis, & Traditione commendatis, non ſcripto proditis, volunt illud *Jeremiæ* ab Evangeliſta laudatum. *S. Hieronymus* Commentario in Matthæum, Apocryphum *Jeremiæ* Librum Hebraicè ſcriptum à Nazarææ Sectæ homine Hebræo ſecum teſtatur

communicatum,

communicatum, in quo teſtimonium illud propriis verbis conceptum extabat. Alii *Jeremiæ* nomen pro *Zachariæ* nomine *S. Matthæi* memoriæ occurriſſe volunt, afflatu Spiritus Sancti, idque conſiderantem Evangeliſtam reliquiſſe *Jeremiæ* nomen, ut ſignificaret eumdem Spiritum locutum per Prophetas, ideóque unius Vaticinia poſſe alteri tribui. Sicut ſi quis volens alicujus verba indicare, dicat nomen alterius à quo dicta non ſint, qui tamen ſit amiciſſimus & familiaritate conjunctiſſimus illi cujus verba dicere voluit; & continuò recordatus alium pro alio ſe dixiſſe, ita ſe colligat atque corrigat, ut tamen dicat, bene dixi; quid aliud intuens, niſi tantam inter ambos eſſe concordiam, inter illum ſcilicet cujus verba dicere voluit, & alium cujus ei nomen pro illius nomine occurrit, ut tale ſit hoc iſtum dixiſſe, quale ſi ille dixiſſet? *Quantò magis hoc de Prophetis Sanctis intelligendum & maxime commendandum fuit, ut omnium Libros tamquam unum unius Librum acciperemus, in quo nulla rerum diſcrepantia crederetur, ſicut nulla invenitur, & in quo major eſſet conſtantia veritatis, quam ſi omnia illa unus homo quamlibet doctiſſimus loqueretur? Quid ergo hinc argumentum ſumere conantur vel infideles vel imperiti homines, quaſi ad oſtendendum diſſonantiam Sanctorum Evangeliſtarum, hoc potius debent aſſumere fideles & docti ad oſtendendam unitatem Sanctorum etiam Prophetarum.* Ita *S. Auguſtinus* Libro III. *De Conſenſu Evangeliſtarum*, Cap. VII. Alii ex *Jeremia* & *Zacharia* collatis teſtimoniis Evangeliſtam id expreſſiſſe dicunt, quia *Jeremiæ* XXXII. 9. legitur, *Jeremiam* emiſſe agrum à filio fratris ſui, & dediſſe ei argentum, non quidem ſub hoc nomine pretii quod poſitum eſt apud *Zachariam*, triginta argenteis; veruntamen agri empti mentionem apud *Zachariam* non extare. Igitur *S. Matthæum* utriuſque Prophetæ locum, in quo Spiritu Sancto revelante noverat Vaticinium eſſe venditionis Chriſti à Juda proditore; & projectionis pretii ad emendum agrum figuli, in unam ſententiam conflaſſe, & ſub *Jeremiæ* nomine protuliſſe. *Liber quippe empti agri apud Jeremiam jubetur mitti in vas fictile, & emitur de pretio Domini ager figuli, & hoc ad ſepulturam peregrinorum, tamquam ad permanſionem quietis eorum, qui in hoc ſeculo peregrinantur conſepeliuntur Chriſto per Baptiſmum. Nam & illam emptionem agri hoc ſignificare Jeremiæ dixit Dominus, Quia erit permanſio de captivitate liberatorum in illa terra.* Ita *S. Auguſtinus* ibidem. Alii reſpondent in hoc *Sancti Matthæi* loco eſſe *τὸ ἁμάρτημα*, *mendum Scripturæ*, & pro *Zacharia* obtruſum *Jeremiam* exſcriptorum oſcitantiâ & negligentiâ, eumque errorem ab uno Codice in reliquos propagatum, longè majorem Exemplarium partem invaſiſſe. Planior ac veriſimilior *Eruditis* quibuſdam Viris poſtrema hæc Reſponſio videtur, magnis etiam fulta Nominibus. Hanc enim approbant *Origenes* Tractatu XXXV. in *Matthæum*, & *Euſebius* Libro X. *Demonſtrationis Evangelicæ*, pag. 482. *Sancto* quidem *Auguſtino* Reſponſio iſta non placuit, ipſius tamen uſum liberum reliquit, ut quæ non levi fundamento niteretur. *Si quis*, inquit, *movetur, quòd hoc teſtimonium non invenitur in Scriptura Jeremiæ Prophetæ, & ideo putat Fidei Evangeliſtæ aliquid derogandum, primò noverit non omnes Codices Evangeliorum habere, quòd per Jeremiam dictum ſit, ſed tantummodo per Prophetam. Poſſemus ergo dicere his potiùs Codicibus eſſe credendum, qui Jeremiæ nomen non habent: Dictum eſt enim hoc per Prophetam, ſed Zachariam: Unde putatur Codi-* A *ces eſſe mendoſos qui habent nomen Jeremiæ: quia vel Zachariæ habere debuerunt, vel nullius, ſicut quidam, ſed tantum,* PER PROPHETAM DICENTEM, *qui utique intelligitur Zacharias. Sed utatur iſtâ defenſione cui placet: Mihi autem cur non placeat, hæc cauſſa eſt, quia & plures Codices habent Jeremiæ nomen: & qui diligentiùs in Græcis Exemplaribus Evangelium conſideraverunt, in antiquioribus Græcis ita ſe perhibent inveniſſe: Et nulla fuit cauſſa cur adderetur hoc nomen ut mendoſitas fieret: Cur autem de nonnullis Codicibus tolleretur, fuit utique cauſſa, ut hoc audax imperitia faceret, cùm turbaretur Quæſtione,* B *quod hoc teſtimonium apud Jeremiam non inveniretur.* Jeremiæ nomen nec Syriaca Interpretatio præfert, nec Perſica. *Rupertus* Abbas Libro XI. *De Gloria & Honore Filii hominis*, hunc locum profert abſque Prophetæ nomine: *Tunc impletum quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos*, &c. In Commentario verò hæc habet: *Propheta per quem hoc dictum fuerat, Zacharias eſt, ſed per incuriam Scriptorum inolevit, ut hic pro Zacharia nominaretur Jeremias.* E recentioribus *Franciſcus Lucas Brugenſis* in Notis ad Varias Lectiones Editionis Latinæ Evan- C gelii ſecundum Matthæum, Verſum 9. Capitis XXVII. expendens, *Quod dictum eſt per Jeremiam Prophetam*, ait: *Non dubito, ſalvo Superiorum judicio, quin ſit omittendum nomen JEREMIAM, juxta fidem veteris illius Evangelii Manuſcripti, quod citavimus in Notationibus noſtris prolixioribus, aſſervati in Collegio Societatis Jeſu Lovanienſi. Nam & Auguſtinus* Libro III. *De Conſenſu Evangeliſtarum*, Cap. VII. *teſtatur, ſuo tempore à quibuſdam Latinis Codicibus abfuiſſe: Quod etiam Lyranus annotat in antiquis Libris haud legi. Huc accedit Syriacum Evangelium, quod nullum* D *hic Prophetam nominat. Suffragatur denique mos Evangeliſtæ, qui ita conſuevit plerumque Scripturas laudare*, Quod dictum eſt per Prophetam, *nullo Prophetâ nominatim expreſſo*, Cap. I. Verſ. 22. Cap. II. 5. 6. 15. 23. Cap. XIII. 35. Cap. XXI. 4. *Quare Doctiſſimi quique Viri hodie ſentiunt ita potius legendum eſſe; nullius Prophetæ nomine addito, Janſenius, Maldonatus, Baronius. Quidam etiam Veterum conjiciunt pro* Jeremiam, *legendum eſſe* Zachariam *(Locus enim præſens ex Zacharia ſumtus eſt, non ex Jeremia) Sed nullos afferunt Codices qui legant* Zachariam. *Nam quòd Jere-* E *miæ potius nomen additum fuerit quam Zachariæ, ex eo profectum fuiſſe videtur, quòd apud Interpretes Septuaginta, quorum Editio olim erat in vulgari uſu, extet Jeremiæ XXXII. clara Hiſtoria de agro, quem Jeremias juſſu Domini emerit à ſuo Patruele: Zachariæ autem Prophetia, ut apud illos legitur, plurimùm ab Evangeliſtæ teſtimonio diſtet.* Poſtremæ huic Reſponſioni ſubſcribit & *Joannes Benedictus* Theologus Pariſienſis, in Scholiis.

IX. Spiritûs Sancti Miſſionem, Chriſti Jeſu F Supplicium, Diſperſionem Diſcipulorum, Idolorum everſionem, Pſeudoprophetarum & Dæmoniorum exterminationem, Ablutionem & remiſſionem Peccatorum per Chriſtum, & fontem Baptiſmatis in Eccleſia manantem clariſſimè vaticinatur *Zacharias* Cap. XII. & XIII. *Et effundam* (inquit Deus) *ſuper Domum David, & ſuper habitatores Jeruſalem Spiritum gratiæ & precum: Et aſpicient ad me quem confixerunt. Et plangent eum planctu quaſi ſuper Unigenitum, & dolebunt ſuper eum, ut doleri ſolet in morte Primogeniti. . . . In die illa erit Fons patens Domui David, & habitantibus Jeruſalem in ablutionem peccatoris & menſtruatæ. Et erit in die illa, dicit Dominus*

Exercituum:

Exercituum : Diſperdam nomina Idolorum de terra, & non memorabuntur ultra. & Pſeudoprophetas, & Spiritum immundum auferam de terra.... Et dicetur ei : Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? Et dicet, His plagatus ſum in domo eorum qui diligebant me. Framea ſuſcitare ſuper Paſtorem meum, & ſuper virum cohærentem mihi, dicit Dominus Exercituum : Percute Paſtorem, & diſpergentur oves ; & convertam manum meam ad parvulos. In Chriſto Jeſu impletum iſtud Vaticinium fidem faciunt Evangeliſtæ, & Chriſtus ipſe Matth. XXVI. 31. *Tunc dicit illis Jeſus : Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte. Scriptum eſt enim : Percutiam Paſtorem, & diſpergentur oves gregis.* Hoc itaque *Zachariæ* Vaticinium Chriſto temerè abjudicat *Grotius* & Judæ Machabæo addicit. Illud, *Aſpicient in me quem confixerunt, & plangent eum planctu quaſi ſuper unigenitum*, de Chriſti Jeſu ſupplicio *S. Joannes* interpretatur Capite XIX. 36. 37. *Facta ſunt enim hæc, ut Scriptura impleretur, Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia Scriptura dicit : Videbunt in quem transfixerunt.* Eodem ſpectat iſtud Apocalypſis I. 7. *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent ſe ſuper eum omnes Tribus Terræ.* Item illud Chriſti apud *S. Matthæum* Cap. XXIV. 30. *Tunc parebit ſignum Filii hominis in Cælo : & tunc plangent omnes Tribus Terræ ; & videbunt Filium hominis venientem in nubibus Cæli cum virtute multa & majeſtate.* Ad Meſſiam filium Joſephi Vaticinium illud refert ex Judæis *Aben-Ezra.* Zachariana illa Oracula Chriſto Jeſu vindicant *S. Hieronymus* & *Theodoretus* in Commentariis, quos Lector per otium conſulat. Manum ſuam ad parvulos, id eſt, ignobiles, contemtibiles, infirmos, ſtultos ſecundùm Mundum, ſive ſecundùm hominum opinionem, convertendam Deus per *Zachariam* denuntiat, quoſdam ad ſalutem eligendos, plures reprobandos : Variis tormentis fidem & virtutem electorum exploratum iri, Martyriis nempe ac ſuppliciis, quæ Diſcipulis Chriſti Jeſu irrogata ſunt. *Et convertam manum meam ad parvulos. Et erunt in omni Terra, dicit Dominus : Partes duæ in ea diſpergentur, & deficient, & tertia pars relinquetur in ea. Et ducam tertiam partem per ignem, & uram eos ſicut uritur argentum, & probabo eos ſicut probatur aurum. Ipſe vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam : Populus meus es ; & ipſe dicet : Dominus Deus meus.* (Cap. XIII.)

X. Excidium denique Hieroſolymitanum Cap. XIV. prædicit, tum Evangelii Prædicationem, Gentium vocationem, & Eccleſiæ conſtitutionem ; *Et erit in die illa : Exibunt aquæ vivæ de Jeruſalem : Medium earum ad Mare Orientale, & medium earum ad Mare noviſſimum : In Æſtate, & in Hyeme erunt. Et erit Dominus Rex ſuper omnem Terram : In die illa erit Dominus unus, & erit Nomen ejus unum.*

ARTICULUS III.

De Malachia Propheta.

Malachias verus homo fuit, non Angelus.

I. *Malachiam* Minorum Prophetarum poſtremum reipsâ Angelum fuiſſe opinatus eſt *Origenes.* Angelum etiam appellant *Clemens Alexandrinus* Libro I. *Stromatum*, & alii, qui tamen in eodem errore cum *Origene* non ſunt verſati. Septuaginta Interpretes Angeli nomine ipſum tantò ante decorarunt : Ipſumque nomen Hebræum *Malachi* idem ſonat ac *Angelus meus :* Verùm officii dumtaxat, non naturæ ratione Angelum nuncupatum, diſertè probat illa Sirachidis ſententia Eccleſiaſtici XLIX. 12. *Et duodecim Prophetarum oſſa pullulent de loco ſuo.* Probat, inquam, ejuſdem naturæ fuiſſe *Malachiam* ac undecim reliquos Minores Prophetas. Deinde, Sacerdotes, Prophetas, & quicumque Dei mandata hominibus ſignificare, Angelos interdum in Scripturis Sacris appellari, & tamen veros homines eſſe, perſpectum eſt. Hoc ſenſu *Malachias* ipſe Cap. II. 7. ait : *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & Legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini Exercituum eſt.* Et Cap. III. I. de Joanne Baptiſta Dominus ait : *Ecce ego mitto Angelum meum.* Argumentum verò illud ab etymologia ductum nullius planè ponderis eſt, ut *Sanctus Hieronymus* Præfatione ad *Minerium* & *Alexandrum* monet. *Nec putandum eſt*, inquit, *juxta quorumdam opinionem Angelum veniſſe de Cælo, & aſſumſiſſe corpus humanum, ut Iſraëli quæ à Domino ſunt mandata, loqueretur. Si enim interpretanda ſunt nomina, & ex nominibus non ſpiritualis intelligentia, ſed Hiſtoriæ ordo texendus eſt, ergo & Oſee qui* Salvator *dicitur, & Joel qui interpretatur* Dominus Deus, *& cæteri Prophetæ, non erunt homines, ſed vel Angeli, vel Dominus atque Salvator : Quia hoc eorum nomina reſonant.*

Malachias ab Eſdra diverſus.

II. Veteres Hebræi, & Jonathan Chaldæus Paraphraſtes, *Malachiam* ipſum *Eſdram* eſſe cenſent. Illudque commentum *Sanctus Hieronymus* in Procœmio ſuprà laudato videtur approbare, his perſuaſus argumentis : I. *Quod omnia quæ in Libro Eſdræ continentur, hic Propheta commemorat.* 2. Quia ſeipſum Sacerdotem unà & Angelum ſignificat his verbis : *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & Legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini Exercituum eſt.* 3. Quia tempus titulusque conveniunt, & ſicut Pſalmi qui titulos non habent, eorum eſſe creduntur, quorum priores Pſalmi nominibus prænotati ſunt : Sic *Malachi*, id eſt, *Eſdras*, poſt *Aggæum & Zachariam*, qui ſub *Dario* prophetaverunt, floruiſſe credendus eſt, & propterea titulum non habere, quia Liber ejus pro titulo ſit. Verùm hæc argumenta infirma ſunt & inania. Falſum enim eſt eadem *Eſdræ* & *Malachiæ* Libris contineri. Et quamvis aliqua in iis extarent affinia, perperam ex iis colligeretur uni & eidem Autori eſſe adſcribendos. In coævis certè aut ſupparibus Prophetis eadem quandoque tractata reperias argumenta, ſimilia interdum Vaticinia : Eaſdem interdum locutiones & ſententias in poſterioribus, quas in prioribus & antiquioribus. Hæc verba, *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam*, &c. ad *Levi* primùm, deinde ad univerſos Sacerdotes, non ad *Eſdram* ſingularem pertinere, contextus orationis oſtendit. *Et nunc ad vos mandatum hoc, ô Sacerdotes! Si nolueritis audire, & ſi nolueritis ponere ſuper*

cor,

cor, ut detis gloriam nomini meo, ait *Dominus Exercituum: Mittam in vos egeſtatem, & maledicam benedictionibus veſtris, & maledicam illis, quoniam non poſuiſtis ſuper cor... Et ſcietis quia miſi ad vos mandatum iſtud, ut eſſet pactum meum cum Levi, dicit Dominus Exercituum. Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pavebat. Lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non eſt inventa in labiis ejus: In pace & in æquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate. Labia enim Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & Legem requirent ex ore ejus: Quia Angelus Domini Exercituum eſt. Vos autem receſſiſtis de via, & ſcandalizaſtis plurimos in Lege: Irritum feciſtis pactum Levi, dicit Dominus Exercituum.* Quòd *Eſdræ* temporibus floruerit *Malachias*, non magis probat eumdem atque *Eſdram* fuiſſe, quàm probetur omnes homines *Eſdræ* coævos unum & eumdem hominem extitiſſe. *Malachiæ* Prophetia nomen ipſius adſcriptum habet, & his verbis incipit: *Onus verbi Domini ad Iſrael in manu Malachiæ.* Unde nullum ex titulo quæri poteſt præſidium Hebræorum commento, aſſerentium *Malachiam* ipſum *Eſdram* fuiſſe; præſertim cùm *Eſdras* nuſquam *Propheta*, ſed *Scriba* & *Sacerdos* in Sacris Codicibus appelletur.

Quo tempore vaticinatus Malachias. III. Poſt reſtaurationem Templi vaticinatus eſt *Malachias*, cujus Prophetiæ ſcopus ad duo hæc refertur capita, ut obſervat *S. Cyrillus Alexandrinus* in Præfatione Commentarii ſui: *Constructo enim jam divino Templo, cum tempus Populi Præpoſitos, ſive eos qui erant de ſanguine Levi, ad Sacrificia vocaret, atque etiam ipſis Iſraelitis preces & vota ſecundùm Legem, ſi liberet, obeunda quodammodo ſuggereret, ſervabant illi quidem mandata Moſis, non tamen citra culpam, & ut ratio flagitabat. Nam Populus conſueta ad Altare Sacrificia offerebat, verùm non magnâ curâ adhibitâ: ſed perfunctorie & negligenter. Deteriora quippe gregis, & morbida, & rejectanea ad Aram offerebant. Sacerdotes porro ſuſcipiebant, non ampliùs maculas, ut Lex jubebat, id eſt, num claudum, aut aure ſciſſâ, aut naſo mutilum, aut caudâ amputatâ, aut ſcabioſum, aut impetigines, aut unum teſticulum habens, conſiderantes. Rejiciebat enim iſta Lex, nec aliud quàm dedecora erant. Aliâ item ratione Sacerdotes etiam ſubjectum ſibi Populum negligebant, cùm Legem pravè explicarent, nec ad Dei voluntatem exequendam probè homines erudirent, ſed à rectâ ſemitâ ad ineptias & fatuitates deflectere ſinerent. Et hoc quidem objurgationis genus unum eſt. Alterum ad Iſraelitas pertinet, ob cauſas hujuſcemodi. Alii namque amorem in uxores valere jubentes, libellumque repudii illis, & nonnunquam nihil mali commeritis objicientes, aliis copulabantur, nec ſe ullo modo Deum hoc facto offendere opinabantur. Alii in alienigenarum filias inſaniebant, quamvis Lex apertis*
» *verbis proclamaſſet*, Filiam tuam non dabis filio
Deuteron. 7. » ejus, & filiam ejus non accipies filio tuo. Sedu-
» cent enim filium tuum à me, & abiens ſerviet
» Diis alienis. *De hoc in Libris Eſdræ multa differuntur. Unde quidam ipſum eſſe Malachiam arbitrantur, quod ſecus eſt.* De tempore quo vaticinatus eſt *Malachias* idem cum *S. Cyrillo* cenſet *Theodoretus*, eum ſcilicet poſt ædificationem Templi, & pacem Populi, Prophetiam edidiſſe. *Non enim*, inquit, *eos de negligentia circa ædificationem Templi accuſat, quemadmodum Aggæus & Zacharias: Sed divina beneficia in eorum memoriam revocat, & ſeorſim Sacerdotes, ſeorſimque alios inſimulat, ab eis admiſſa ſcelera in medium proponens.*

IV. Inſignia de Chriſto Jeſu Vaticinia edidit *Malachias*: Illud in primis de incruento Novi Testamenti Sacrificio, ubique locorum & Gentium, quà latè patet Eccleſia, offerendo. Cap. I. 10. 11. *Quis eſt in vobis, qui claudat oſtia, & incendat Altare meum gratuitò? Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus Exercituum: Et munus non ſuſcipiam de manu veſtrâ. Ab ortu enim Solis uſque ad occaſum, magnum eſt Nomen meum in Gentibus: & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: Quia magnum eſt nomen meum in Gentibus: Dicit Dominus Exercituum.* Quod Vaticinium de Sacrificio Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, quod *Miſſam* appellari Eccleſiæ uſus obtinuit; antiqui Patres intellexerunt & expoſuerunt, *Sanctus Juſtinus Martyr* in Dialogo cum Tryphone, *S. Irenæus* Libro IV. Capite XXXII. *S. Joannes Chryſoſtomus* in Pſalmum XCV. *S. Auguſtinus* Lib. XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXXV. *S. Cyrillus Alexandrinus* & *Theodoretus* in Præfatione, & in Cap. I. *Malachiæ*. Legatur Diſſertatio noſtra XIII. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi XIII. & XIV. *De Sacrificio Miſſæ adverſus Albigenſes & Vvickleffiſtas in Lutheranis & Calviniſtis redivivos*, inſcripta.

Malachiæ de Chriſto Jeſu Vaticinia. V. Ad Chriſtum Jeſum etiam pertinet illud Malachiæ III. I. 2. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et ſtatim veniet ad Templum ſanctum ſuum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus Teſtamenti quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus Exercituum: Et quis poterit cogitare diem adventûs ejus, & quis ſtabit ad videndum eum? Ipſe enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum: & ſedebit conflans, & emundans argentum, & colabit filios Levi, & colabit eos quaſi aurum & quaſi argentum, & erunt Domino offerentes Sacrificia in juſtitia.* Primum Vaticinii iſtius comma de Joanne Baptiſta Chriſtus interpretatus eſt Matth. XI. 10. *Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* S. Marcus Evangeliſta duo teſtimonia *Malachiæ* & *Iſaiæ* ſub unius Prophetæ ſermone contexens, ita Evangelium ſuum exorſus eſt: *Initium Evangelii Jeſu Chriſti, Filii Dei. Sicut ſcriptum eſt in Iſaia Propheta: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Hoc, licet verbis aliis, in *Malachia* legimus. Quod autem ſequitur: *Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus*, ab *Iſaia* Propheta dicitur. Statimque utrumque teſtimonium de quo dicatur exponens Evangeliſta: *Fuit*, inquit, *Joannes in deſerto, baptizans & prædicans Baptiſmum Pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Ita hunc nodum ſolvit *S. Hieronymus* Commentario in *Malachiam*, & in Cap. III. *Sancti Matthæi*, ubi tamen & aliam ſolutionem ſuggerit, nempe *Iſaiæ* nomen in *S. Marci* Textum hoc loco irrepſiſſe. *Cùm teſtimonium*, inquit, *de Malachia Iſaiaque contextum ſit, quærit Porphyrius quo modo velut ab uno Iſaia exemplum putemus aſſumtum: Cui Eccleſiaſtici Viri pleniſſimè reſponderunt. Nos autem nomen Iſaiæ putamus additum Scriptorum vitio, quod & in aliis locis probare poſſumus. Aut certè de diverſis teſtimoniis Scripturarum unum corpus effectum. Lege tertiumdecimum Pſalmum, & hoc idem reperies.* S. Irenæus Libro III. Cap. XI. locum *S. Marci* proferens, non legit, *Sicut ſcriptum eſt in Iſaia Propheta*, ſed, *Quemadmodum dictum eſt in Prophetis.* Sic etiam legerunt *Euthymius* & *Theophylactus.* Unde Græca Exemplaria nonnulla ab antiquo habuiſſe ἐν τοῖς Προφήταις, certum eſt: Idque confirmant variantes lectiones Græcæ Novi Teſtamenti ad finem Tomi ultimi Bibliorum Polyglottorum collectæ, & *Lucas Brugenſis* in Annotationibus.

Latina tamen Editio concordat cum aliis Codicibus Græcis longè plurimis, & cum illo præſertim venerandæ vetuſtatis ex Græcia exportato, quod ex *S. Irenæi* Monaſterio Lugdunenſi flagrante civili bello direptum *Theodorus Beza* Calvinianæ Hæreſeos ſpes altera Cantabrigienſi Academiæ dono dedit: In eo enim legitur, γέγραπται ἐν Ἠσαΐᾳ τῷ Προφήτῃ His obiter annotatis, ad inſtitutum redeamus. Oraculum iſtud Malachiæ, *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam*, ex Perſona Chriſti dictum eſt, quòd *Joannem* miſerit in Deſertum Judææ prædicare Baptiſmum Pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Quod autem ſequitur: *Et ſtatim veniet ad Templum ſanctum ſuum Dominator quem vos quæritis, & Angelus Teſtamenti quem vos vultis*, de Chriſto Jeſu Dei Filio dictum eſt, qui tanquam *Magni Conſilii Angelus* miſſus eſt à Patre ad faciendum cum hominibus *fœdus novum, fœdus pacis, pactum ſempiternum*, ut loquuntur *Iſaias* Cap. XLII. 6. *Jeremias* Cap. XXXI. 31. & *Ezechiel* Cap. XXXVII. 26. Venit autem ad Templum ſanctum ſuum cùm *Tulerunt illum in Jeruſalem ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in Lege Domini. Et ecce homo erat in Jeruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte juſtus & timoratus, exſpectans conſolationem Iſrael, & Spiritus Sanctus erat in eo. Et reſponſum acceperat à Spiritu Sancto, non viſurum ſe mortem, niſi priùs videret Chriſtum Domini. Et venit in Spiritu in Templum. Et cùm inducerent Puerum Jeſum Parentes ejus, ut facerent ſecundùm conſuetudinem Legis pro eo: Et ipſe accepit eum in ulnas ſuas, & benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis ſervum tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace: Quia viderunt oculi mei Salutare tuum. Quod paraſti ante faciem omnium Populorum: Lumen ad revelationem Gentium, & gloriam Plebis tuæ Iſraël.* Vel, Templum ejus Eccleſia eſt ab ipſo fundata & conſtituta: Vel unuſquiſque credentium & Juſtorum, de quibus Apoſtolus ait 1. *Cor.* III. Cap. *Neſcitis quòd Templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* Vel Templi nomine humana Natura à Verbo Deo aſſumta ſignificatur. Unde Chriſtus ipſe ad Judæos ait: *Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud:* Quod explanans Evangeliſta adjunxit: *Ille autem dicebat de templo corporis ſui. Cùm ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt Diſcipuli ejus quia hoc dicebat, & crediderunt Scripturæ, & ſermoni quem dixit Jeſus.* (Joannis II. 19. 21. 22.) Non ſolùm autem primum Chriſti adventum, ſed & ſecundum prædicit *Malachias*, dicens: *Ecce venit, dicit Dominus Exercituum: Et quis poterit cogitare diem adventus ejus, & quis ſtabit ad videndum eum?* Tum quid geſturus ſit exponens: *Ipſe*, inquit, *quaſi ignis conflans*, &c. Quod S. Paulus 1. *Cor.* III. Cap. explicat. *Uniuſcujuſque opus manifeſtum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit. Si cujus opus manſerit quod ſuperædificavit, mercedem accipiet. Si cujus opus arſerit, detrimentum patietur: Ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* Non tamen id tantùm ſignificat Propheta, ſed purgationem etiam Spiritûs Sancti, quâ myſticè conflantur & renovantur Fideles. Unde S. Joannes Baptiſta de Chriſto ait: *Ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni.* (Matth. III. 11.) Addit Propheta, *& tanquam herba fullonum.* Divinâ enim gratiâ tanquam herbâ quâdam peccatorum ſordes eluit. Et ad Jeruſalem quidem *Jeremias* ait: *Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam Borith, maculata es in iniquit[illegible] tua coram me, dicit Dominus Deus.* Jeruſalem enim legalem herbam habuit, non gratiæ. Hoc autem loco propheticus ſermo Dominum nobis oſtendit tanquam opificem quemdam, ſordes peccatorum velut herbâ quapiam expurgantem, & velut igne quodam animas noſtras hâc rubigine liberantem. Hoc verò etiam faciet Levitis in ſe credentibus. Quo ex numero *S. Barnabas* fuit, ut Actorum Hiſtoria docet, aliique complures, qui unà cum ipſo crediderunt, eandemque ſalutem aſſecuti ſunt. Hos autem oblaturos ait Sacrificia in juſtitia, non legalia, ſed rationalia & incruenta. Unde ſubdit: *Et placebit Domino Sacrificium Juda & Jeruſalem ſicut dies ſeculi, & ſicut anni antiqui.* Non enim hoc temporarium eſt, ſed æternum. Hæc *Theodoreti* commentarii eſt.

VI. Denique Chriſto Jeſu congruit illud Malachiæ IV. 2. *Orietur vobis timentibus Nomen meum Sol Juſtitiæ, & ſanitas in pennis ejus.* Ille nimirum eſt de quo *Zacharias* Joannis Baptiſtæ Pater ait: *Viſitavit nos Oriens ex alto.* Ille de quo *Iſaias*. Cap. LX. *Surge, illuminare Jeruſalem, quia venit lumen tuum... Super te orietur Dominus... Non erit tibi ampliùs Sol ad lucendum per diem, nec ſplendor Lunæ illuminabit te: ſed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet ultra Sol tuus, & Luna tua non minuetur, quia erit tibi Dominus in lucem ſempiternam.* Ille de quo Sanctus Joannes ait: *Erat Lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum.* Ille qui de ſeipſo ait: *Ego ſum Lux Mundi.* Quibus concinit S. Joannes Apocalypſis XXI. 23. *Et Civitas non eget Sole, neque Luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus eſt Agnus.* Eundem verò *Juſtum* per antonomaſiam Prophetici & Apoſtolici Libri prædicant, & Daniel *Juſtitiam ſempiternam.* Ad utrumque Chriſti Jeſu adventum Oraculum iſtud *Malachiæ* referri poſſe *Theodoretus* docet. *Hæc*, inquit, *& in priorem Salvatoris noſtri adventum conveniunt, & ſecundum. Nam in priori quidem, velut Sol quiſpiam nobis exortus eſt, in caligine & umbra mortis conſtitutis, atque à peccato nos liberans, juſtitiam impertitus eſt: & ſpiritualibus donis quaſi quibuſdam alis nos contegens, curationem animabus noſtris exhibuit. Et in ſecundo rursùs adventu his qui in hac vitâ vexantur, ex eorum voto, vel præter eorum votum apparens, juſtè utpote juſtus judicabit, & promiſſa bona largietur. Et quemadmodum Sol ſenſibilis exoriens ſomno oppreſſos ad laborem excitat: Sic hic adveniens, longo ſomno, id eſt, morte conſtrictos excitat.*

ARTICULUS

Q[illegible] tandem [illegible] atorem agnoſcat apud [illegible] F[illegible] acc[illegible] R[illegible] ne[illegible] ut [illegible] omnes Gente[illegible] Jam vero ſi locum [illegible] quem commemorat D[illegible]nus ex eodem D[illegible] Prophetia, Cum vi[illegible] abominationem vaſtationis qua [illegible] a eſt a Daniele ſtantem in loco [illegible] git [illegible] ſi ſupputatis e[illegible] Hebdomadum illa numerus pertractetur non [illegible] C[illegible] etiam tempus reperiet quo [illegible] oporte[illegible] ve[illegible]rum. [illegible] juxta computatione tempo[illegible]m ma[illegible] re[illegible] effectibus ju[illegible] [illegible] ombus nobis non utrum in [illegible] iſt[illegible] alius u[illegible]ra ſed utrum jam venerit pa[illegible] e[illegible] diſceptatio eſt. Conven[illegible] autem re[illegible] apert[illegible]mus non ſolum de [illegible]de omnium Gentium [illegible]a ei ſ[illegible] eadem cui cedere [illegible] Scriptura prædixit qua [illegible] cla[illegible] orbe terrarum, ut omnium [illegible] ſ[illegible] erſint in oculos feriat: Verum etiam de iis quæ in ipſa Judæorum Gente jam facta ſunt quod Sacrarium ev[illegible]ſum eſt quod ceſſavit hoſtia & Sacerdos [illegible] unctio priſtina, quæ omnia Daniel tunc prænuntiavit futura, quando ungi Sanctum Sanctorum [illegible] prophetavit. Cum igitur illa omnia jam facta ſint exigitur etiam ab eis unctum Sanctum Sanctorum, & quid reſpondeant non inveniunt. Quomodo autem nobiſcum [illegible] de Chriſto ſed tantum de adventu ejus diſceptarent, niſi bene noſſent eum in ſuis Libris prophetatum? Cur a Joanne quærunt, utrum ipſe ſit Chriſtus? Cur ipſi Domino dicunt, Quamdiu animam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palam. Cur Petrus, & Andreas, & Philippus dicunt Nathanaeli, Invenimus Meſſiam, quod interpretatur Chriſtus? Niſi quia hoc nomen in illa Gente per [illegible] uteras [illegible]batur, & expectabatur? Nam nulla alia Gens Reges & Sacerdotes ſuos Chriſtos habuit & vocavit, quorum ſignificativam unctionem ceſſare fas non [illegible] niſi cum ille veniſſet qui in eis prænuntiabatur. Sic enim Judæi noverant illos C[illegible]los ſuos, ut tamen unum ſperarent, per quem demum liberarentur. Sed [illegible] cæcati occultâ juſtitiâ Dei, dum ſolam ejus [illegible] cogitant [illegible] humilitatem, [illegible] qua pro [illegible] mortuus eſt non intellexerunt. Hi c[illegible] in Libro Sapientiæ de illis prædicta cognoſ[illegible] Morte turpiſſima condemnemus eum [illegible] reſpectus ex ſermonibus [illegible]. Si vere F[illegible] Dei eſt, ſuſcipiet illum & liberabit illum de manibus contrariorum. Hæc c[illegible]taverunt & erra[illegible] E[illegible] cæcavit enim illos malitia eorum. [illegible] de ipſis veri[illegible] pote[illegible], qui in tanta mul[illegible] teſtimoniorum in [illegible] a [illegible] eſtione præ[illegible] tarum rerum in tantâ manifeſtatione completarum, adhuc dicunt Scripturis [illegible] C[illegible] tum non eſſe prophetatum.

[illegible]

[illegible] est [illegible] tate [illegible] , filio, [illegible] one E[illegible] ceremonia- [illegible] torum [illegible] L[illegible]ris [illegible] Ad[illegible] H[illegible]la [illegible] stupendus [illegible] tus [illegible] itaque [illegible] nst[illegible]tus & [illegible] esse [illegible] nes rerum quæ [illegible] Regnum [illegible] Christum Jesum [illegible] credit, [illegible] & omnia [illegible] Apostolorum [illegible] hominum V[illegible] forte C[illegible] Pleraque sunt [illegible] Jesu [illegible] , & [illegible] tendus [illegible] & [illegible] Evangelia. [illegible] animus [illegible] ex animo [illegible] , [illegible] miraculorum [illegible] Templum [illegible] ac donariis [illegible] [illegible] cum [illegible] , [illegible] [illegible] ut [illegible] Augustini [illegible] antiquitas [illegible] miraculorum [illegible] nec [illegible] Sal[illegible] Cujus [illegible] cujus [illegible] , sed qua-

A dam Gente [illegible] quodam Regno ad hoc propagato & instituto, ut ibi de [illegible] prænotaremus, quæ nunc expressa rebus agnoscuntur: & per Prophetas prædicta scriberentur, quæ nunc per [illegible] prædicata [illegible]. Proinde [illegible] aliquem catechizandum Gentilem, [illegible] defecisse [illegible], ubi non videndum [illegible]. Si enim dixerimus homini gentili: Crede Christo, quia Deus [illegible] respondere credo. [illegible] itaque auctoritatem Prophetarum [illegible] dixerim, [illegible] Hebræis [illegible]

B ostendimus [illegible] Prophetarum ex iis quæ ventura ceciinerunt [illegible] quod eum [illegible] quantitas à Regibus hujus sæculi [illegible] prius pers[illegible] a R[illegible] Antea [illegible] Gentium [illegible] probaretur. Quod cum [illegible] ante prædictum [illegible] populi meditati sunt inania? « Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversus Dominum, [illegible] « *Psal.* 2.

C [illegible] Quod non de ipso Domino [illegible] « [illegible] eodem ipso Psalmo [illegible] apparet: Ibi [illegible] etiam [illegible] quod [illegible] à rerum ma[illegible] fundis [illegible] dixit ad me: Filius meus « es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo « tibi Gentes [illegible] tuam, & possessionem « tuam terminos terræ. Quod Gentis Judæorum, in « qua regnavit [illegible] non esse concessum. Christi autem nomen [illegible] latèque omnes Gentes occupante nemo dubitet [illegible] completum. Credo moveretur, cum hinc [illegible] alia multa ex Prophetis audi-

D [illegible] est. Videret etiam ip[illegible] Re[illegible] Imper[illegible] salubriter subjugatos, omnesque Gentes eidem servientes [illegible] legeretur est de P[illegible] tanto ante prædictum: A- « *Psal.* 71. bunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes servient « *Psal.* 44. ei. [illegible] Psalmum [illegible] qui [illegible] figurate tan[illegible] diciturum [illegible] legere vellet, invenit [illegible]. Hoc enim S[illegible] nomen interpretatur. In quo cognosceret compleri omnia quæ ibi dicuntur, longè remota ab illo homine Salomone Rege Israel. [illegible] Psalmum, ubi Deus unctus à Deo dicitur

E & [illegible] Christus [illegible] dilatatur. [illegible] Christus Dei [illegible] ostenditur [illegible] Si conferre velit qua ibi de Christo, quæ de ipsa Ecclesia dicta sunt: Qui [illegible] prædicta [illegible] gerere, in orbe autem terrarum impleta conspiceret. Videret quoque ipsa simulachra Gentium per Christi nomen sic perire de orbe terrarum, [illegible] ipsum à Prophetis prædictum [illegible] Audiret Jeremiam dicentem. Sic dicetis [illegible]: [illegible] qui cælum & terram non fecerunt, pereant [illegible] sub cælo. Item alio loco, cum « eundem Prophetam dicentem audiret. Domine «

F [illegible] meus, [illegible] ad utorium meum, [illegible] refugium [illegible] in die [illegible], Ad te Gentes ve- « *Jerem.* 10. 11. nient ab extremo terræ, & dicent: Quam falsa « possederunt [illegible] simulachra, [illegible] non est « *Jerem.* 16. 19. in eis [illegible]. Si faciet homo [illegible] & ipsi « non sunt Dii. Propterea ecce ego ostendo illis in « tempore [illegible] meam ostendam [illegible] & « [illegible] & virtutem [illegible], quoniam [illegible] Dominus. « Hac [illegible] de Scriptura Prophetica [illegible] & cernens universa terra quid dicam quemadmodum moveretur ad [illegible], quando & [illegible] rebus ipsis probamus, cum per Prophetiam ante tempora conscriptam, & [illegible] temporibus [illegible] tam, corda fidelium sic [illegible] quam [illegible] Prop[illegible] ad Christianæ

[illegible] Re[illegible]

nimirum emortuum (ſicut noſtri loquuntur) carnis concupiſcentiis. Perſuaſum eſt enim nobis , quòd corporis opera , & cum Deo inimicitia , quæ ſapientia carnis ſuam debent originem , mortificantur per diviniorem Spiritum. Quod ſi Pythia extra ſe rapitur , dum fata canit ; qualis exiſtimandus eſt ille Spiritus offundens menti ac rationi tenebras , cùm ſit ſimilis huic Dæmonum generi , quod non pauci Chriſtiani ejiciunt ex obſeſſis corporibus ?

De vanitate Oraculorum multis egit *Euſebius* Libro v. *Præparationis Evangelicæ* , pluribuſque Capitibus oſtendit Græcorum Oracula reſponſorum ambiguitate multis exitium attuliſſe : Seriis honeſtiſque de rebus , & Deo dignis non reſpondiſſe : Vates illorum humano ſenſu , non divino afflatu rerum agendarum autores fuiſſe : Multa imperitè perſuaſiſſe : Poëtas etiam eos , qui nihil ad honeſtioris vitæ rationem contulerunt , ex vulgi opinione temerè laudaſſe : Autores illos fuiſſe ut Pugiles & Athletæ divinis honoribus colerentur. Ipſis etiam Tyrannis adulari ſolitos : Iniquis patrocinatos fuiſſe : Juſſiſſe denique ut ligneæ, lapideæ, æreæ , aureæ ſtatuæ ſacrificiis ac ſtatis religionibus colerentur. Quæ omnia *Oenomai* Philoſophi teſtimonio , qui ſe ab *Apolline* deceptum conqueſtus eſt , & edito Libro vanitatem Oraculorum coarguit , *Euſebius* confirmat.

Porphyrius in hoc argumenti genere multùm verſatus , ut qui Librum ſcripſit *De Philoſophia ex Oraculis petita* , Græcorum Oracula , Vateſque ſæpe mentiri fatetur. *Sed quoniam* , inquit , *accuratam & exquiſitam Aſtrorum motus , ac proinde futurorum ex eo pendentium cognitionem aſſequi non homines modo , ſed ne Dæmonum quidem plerique poſſunt . fit ut ii perſæpe multis de rebus conſulti mentiantur.* Mox ita ſubdit : *Et aerem quidem circumfuſum in cauſâ eſſe aiunt , quamobrem falſa edantur Oracula , non autem præſentes Deos ſpontè mendacium attexere. Sæpe itaque falſum dicturos ſe eſſe pronuntiant. Hærent iſti nihilominus , atque illos quâ ſtultitiâ ſunt , vel invitos reſpondere cogunt. Apollo ſanè cum ejuſmodi aliquando eſſet ambientis Cœli moleſtior difficiliorque tempeſtas , hunc in modum cecinit :*

Ne me ultra precibus cogas , nam falſa profabor.

Ac nihil a nobis affingi , vel Oracula ipſa fidem facient. ſic enim evocatus è Diis quiſpiam reſpondit :

Non hodie licet effari , qui Sidera curſus ,
Quæ ſedes habeant : Vis quippe futura canendi
Nunc Aſtris conſtricta manet.

Tum ita concludit. *Quâ nimirum ex cauſſâ Oraculorum ſæpe vanitas exiſtat , oſtendit.* Legitur apud *Euſebium* Libro vi. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. v.

Plutarchus Libro *De Oraculis quæ defecerunt* , idem tractans argumentum , hæc habet : *Præſidere autem Oraculis , non Deos , quos à terrenis locis decet expeditos eſſe , ſed Dæmonas Deorum Miniſtros , haud malè mihi dici poſſe videtur. At qui Empedoclis Verſibus abruptè ſumtis , hos Dæmones ſceleſtos , noxios , doloſoſque autumet , ac poſtremò etiam velut homines morti ſubjiciat , hunc ego audacius ac magis barbarè dicturum puto.* Quatuor docet *Plutarchus* , primùm eos qui reſponſa dabant , Dæmones fuiſſe , non Deos. Secondò , horum Neocoros & Sacerdotes , ab iiſdem arreptos , & furore afflatos , venalia Oracula reddere ſolitos. Tertiò , nihil illos veri prædicere ; ſed de iis ipſis , quorum inſidere ſibi ſpiritum gloriantur , multa gravia & dura effari , non ſolùm damna & dolos , ſed etiam interitus , quales homines patiuntur. Quartò , Verſus non furore ullo divino afflatuque novos edere , ſed ab *Empedoclis* Poëmatibus compilare.

Diogenianus quoque Deorum Oracula fundentium falſitatem redarguit. *Multa* , inquit , *rerum eventa fruſtrari eos qui Vates vocantur , teſtari poteſt omnis hominum vita , illique ipſi qui divinandi artem profitentur . . . . . Nunc vero tantùm hoc ſuperius dictis adjiciam , quòd ſi quando verum dicant in ſuis prædictionibus qui Vates appellantur , non ſcientia , ſed fortuita cauſa opus id fuerit . Neque enim propoſitum ſibi finem numquam aſſequi , ſed non ſemper , necut plurimum , & citra ſcientiam , ſi quis aliquando aſſequatur , fortunæ opus appellandum cenſuimus , diſtinguentes ſingulis nominibus attributas animi noſtri conceptiones.* Hunc *Diogeniani* locum deſcripſit *Theodoretus* Libro *De Curandis Græcorum Affectionibus* , Sermone x. *De Oraculis* : ubi demonſtratâ Oraculorum vanitate ex *Oenomao Cynico* , *Porphyrio* , *Plutarcho* , *Diogeniano* , ſubdit : *Nobis vero ſufficit rerum ipſarum teſtimonium , quod quidem vocaliſſimum eſt , Oraculorumque falſitatem apertè convincit. Ante adventum quippe Salvatoris noſtri , quadam veluti nebulâ terram obtegente , infeſti hominibus maligni Dæmones , velut ſicarii quidam graſſatoreſque , inſidiis ac laqueis utebantur , omni retium genere naturam humanam captantes. Poſtquàm verò Lux veritatis exorta eſt , in fugam ſe dederunt univerſi , & ſua deſeruerunt Oracula. Itaque cùm apparuiſſet , exclamarunt :* Sine , Quid nobis & tibi , Jeſu Fili Dei ? Veniſti huc ante tempus torquere nos. [Math. 8. 29.] *Alii verò rurſus obteſtabantur eum , ne ipſos in abyſſum mitteret. Philippis autem Pythonis Spiritus , de Apoſtolis vociferando teſtatus eſt :* Hi homines ſervi « ſunt Dei Altiſſimi , qui annuntiant vobis viam « ſalutis. [Act. 16. 17.] *Videntes itaque præconium veritatis per omnes terras diffundi , transfugarum Militum more , cùm magnis atque horrendis facinoribus perpetratis , inſtare Regis præſentiam ſentirent , fugam arripuerunt , & vacua inſidiarum loca deſeruerunt. Univerſorum autem Rex illorum ſtationes funditus deſtruxit . . . . Cujus itaque modi fuerint Dæmonum veſtrorum Oracula , e veſtris Philoſophis accepiſtis. Qualia verò prædixerit Opifex Mundi Deus , & quàm utilia , vitæque hominum conducibilia ſint illa , & veritatis luce radiantia , licebit ei qui volet cognoſcere , ſi Divinas Literas evolverit.* Quædam deinde Prophetarum Oracula de everſione Idololatriæ , & Eccleſiæ dilatatione in exemplum adducens *Theodoretus* , & finem jam olim ſortita eſſe demonſtrans , ita concludit : *Prius quàm finem conſequeretur Prophetia , non parum olim laboris erat , perſuadere illius ævi hominibus , eventura eſſe quæ prædicebantur. Nunc autem eùm impleta videmus , quæ prædicta dudum olim fuerant , & verbis res ipſas ſucceſſiſſe , nullus jam nobis eſt labor ad faciendam auribus fidem. Habent enim illa oculorum teſtimonium , ſupervacaneumque nobis eſt Herodoti dictum , Aures hominibus eſſe oculis infideliores : Oculis enim noſtri videmus , quæ auditu aures accipimus. Quando igitur & Prophetias paucùlas audiſtis , & rerum teſtimonia oculis inſpexiſtis , comparate , ò Viri , Prophetarum prædictiones cum veſtris Oraculis , & cum Apoſtolo exclamate :* Quæ ſocietas « [2. Cor. 6.]

luci

PROPOSITIO III.

Hebræorum Prophetæ ex Vaticiniorum ſuorum dignitate, piéque & ſanctè vixerunt.

PRobatur primò ex Sacris Literis, quæ ipſorum ſanctitati teſtimonium perhibent, Eccleſiaſtici XLVIII. 23. 24. *Purgavit eos in manu Iſaiæ ſancti Prophetæ..... Fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter ivit in via David patris ſui, quam mandavit illi Iſaias Propheta magnus & fidelis in conſpectu Dei.* Cap. XLIX. 8. 9. 10. 11. 12. *Deſertas fecerunt vias ipſius in manu Jeremiæ. Nam malè tractaverunt illum, qui à ventre matris conſecratus eſt Propheta, evertere, & eruere, & perdere, & iterum ædificare, & renovare. Ezechiel qui vidit conſpectum gloriæ, quam oſtendit illi in curru Cherubim. Nam commemoratus eſt inimicorum in imbre, benefacere illis qui oſtenderunt rectas vias. Et duodecim Prophetarum oſſa pullulent de loco ſuo: Nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt ſe in fide virtutis.* Lucæ I. 70. *Sicut locutus eſt per os Sanctorum, qui à ſæculo ſunt, Prophetarum ejus.* Lucæ XIII. 28. *Cùm videritis Abraham, & Iſaac & Jacob, & omnes Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli foras.* Lucæ XI. XLVII. *Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum: Patres autem veſtri occiderunt illos...... Propterea & Sapientia dixit: Mittam ad illos Prophetas, & Apoſtolos, & ex illis occident, & perſequentur: Ut inquiratur ſanguis omnium Prophetarum, qui effuſus eſt à conſtitutione Mundi à generatione iſta, à ſanguine Abel, uſque ad ſanguinem Zachariæ.* Epiſtolæ ad Hebræos XI. *Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samſon, Jephte, David, Samuel, & Prophetis: Qui per fidem vicerunt Regna, operati ſunt juſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, obturaverunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti ſunt in bello, caſtra verterunt exterorum.... Alii verò ludibria & verbera experti, inſuper & vincula, & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladii mortui ſunt: Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti: Quibus dignus non erat Mundus: In ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & cavernis terræ. Et hi omnes teſtimonio Fidei probati.* S. Petrus Epiſtolâ II. Cap. I. 21. *Non enim voluntate humanâ allata eſt aliquando Prophetia, ſed Spiritu Sancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines.* Cap. III. 2. *Ut memores ſitis eorum, quæ prædixi, verborum à Sanctis Prophetis*

Probatur ſecundò ex *Origene* Libro VII. Contra Celſum. *Cæterùm*, inquit, *Judæorum Prophetæ, quidam divinitus inſpirati prophetaverant, hac ipſâ functione ſapientes redditi: Alii horum Oraculis illuſtrati Animam, ſimiles eorum facti ſunt, electi per divinam Providentiam, quibus crederentur Sancti Spiritûs eloquia, propter incomparabilem vitæ integritatem, fortitudinem, libertatem, & contemptum mortis periculorumque omnium. Tales enim Verbum elegit Prophetas Dei Maximi, ad quos collati ridiculi eſſent Antiſthenes rigidi, & Crates, ac Diogenes. Namque propter veritatem & libertatem in reprehendendis peccatis lapidati ſunt, diſſecti ſunt, tentati ſunt, occiſione gladii occubuerunt. Oberrabant enim in ovilis & caprinis pellibus, deſtituti, afflicti, in deſertis errantes & montibus, & ſpeluncis cavernisque terræ, quibus indignus erat terrenus hic Mundus, ſemper contemplantes inviſibilia Dei, nulloque ſenſu comprehenſibilia, proindéque ſempiterna. Horum ſingulorum vita mandata ſunt literis. Nobis inpræſentiarum vel Moſes ſufficit, hujus enim Prophetias Lex continet: Vel Jeremias; cujus titulo extat Prophetia: Vel Iſaias, qui per triennium nudus & diſcalceatus ambulavit duriſſimè victitans: Quin & Puerorum, Danielis, Sociorumque auſteram vitam conſidera, aquæ potu contentorum, & leguminibus, ab animatis in totum abſtinentium: Et ſuperiora quoque tempora ſi potes, Noe prophetantem; Iſaacum filio benè precantem ritu prophetico, Jacobum duodecim filiorum ſingulos invitantem,* Venite, anountiabo vobis quid futurum ſit diebus ultimis. *Hi & innumeri alii Dei Prophetæ de Jeſu Chriſto prædixerunt. Quæ quidem cauſa eſt ut nihili pendamus Pythii, Dodonæi, Clarii, Branchidarum, Ammoniſque Oracula, & ſi quæ celebrantur alia, ſolaque miremur Judaica, videntes horum fortem, conſtantem, honeſtamque vitam dignam fuiſſe, ut in animis eorum miro quodam modo divinus Spiritus vaticinaretur, qui cum Dæmonum divinationibus nihil haberet ſimilitudinis.*

Probatur tertiò ex *Tertulliano* Apologetici Cap. XVIII. ubi de Deo ſic loquitur: *Viros enim juſtitiâ & innocentiâ dignos Deum noſſe & oſtendere à primordio in ſæculum emiſit Spiritu divino inundatos, quo prædicarent Deum unicum eſſe, qui univerſa condiderit, qui hominem de limo ſtruxerit, qui ſæculum certis temporum diſpoſitionibus & exitibus ordinaverit, exinde quæ ſigna Majeſtatis ſuæ judicantis ediderit per imbres, per ignes; qui demerendo ſibi diſciplinas determinaverit, quas ignoratis aut deſertis, ſed obſervantibus præmia deſtinarit, qui producto ævo iſto judicaturus ſit ſuos cultores in vita æterna retributionem, profanos in ignem æquè perpetem & jugem, ſuſcitatis omnibus ab initio defunctis, & reformatis, & recenſitis ad ut inſque meriti diſpunctionem.... Quos diximus Prædicatores, Prophetæ de officio præfandi vocantur. Voces eorum, itemque virtutes, quas ad fidem Divinitatis edebant, in theſauris literarum manent, nec iſta nunc latent.*

Probatur quartò ex *Sancto Auguſtino* Libro XII. *contra Fauſtum Manichæum*, Cap. XLVII. *Catholicis parvulis*, inquit, *antequam ſciant quæ ſit animæ humanæ perfecta ſapientia, & quantum interſit inter ipſam, cui ſuſpiratur, & iſtam quâ hîc vivitur, ſufficit de illis viris hoc exiſtimare, quod commendat Apoſtolica Doctrina ſanitas, quia* Juſtus ex fide vivit. Credidit autem Abraham Deo, & deputatum eſt illi ad juſtitiam. Prævidens enim Scriptura, quia ex fide juſtificat Gentes Deus, prænuntiavit Abrahæ, dicens: Quia in ſemine tuo benedicentur omnes Gentes. *Apoſtoli verba ſunt. Ad cujus tam claram, tamque omnibus notiſſimam vocem, ſi à veſtris fallaciſſimis ſomniis evigilaretis, ſequeremini veſtigia patris noſtri Abraham, & in ejus ſemine benediceremini cum omnibus Gentibus.* Ipſe enim accepit, *ſicut dicit Apoſtolus*, ſignaculum Circumciſionis, ſignaculum Juſtitiæ ac Fidei, quæ eſt in præputio, ut ſit Pater omnium credentium per præputium, ut deputetur & illis ad juſtitiam, ut ſit Pater Circumciſionis, non his ſolùm qui ex Circumciſione ſunt, ſed & his qui ſequuntur veſtigia, quæ eſt in præputio, Fidei patris noſtri Abraham. *Cujus ergo juſtitia Fidei nobis ad exemplum imitanda propoſita eſt, ut nos juſtificati ex Fide pacem habeamus ad Deum; intelligere debemus quemadmodum vixerit, non reprehendere: Ne ante per abortum labamur ex utero Matris Eccleſiæ, quàm per ſtabilem conceptum*

Habacuc 2. 4. Rom. 1. 17. Gen. 15. 6. Gal. 3. 8. Genes. 12. 3.

Rom. 4. 11.

formati perfectique naſcamur. Hoc Fauſto, pro moribus Patriarcharum & Prophetarum ex voce parvulorum noſtrorum breviter reſponderim: Inter quos & me ipſum deputaverim, dum tamen non reprehendam vitam Sanctorum Antiquorum, etiamſi non intelligam quàm myſticè vixerint, quorum vitam nobis Apoſtoli laudabiliter Evangelio ſuo prædicarunt, ſicut illi ſua Prophetia futuros Apoſtolos prædixerunt, ut clament ad ſe invicem duo Teſtamenta,
Iſai. 6. 3. *ſicut duo Seraphim, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.*

DISSERTATIO VII.

DE CÆTERIS LIBRIS SACRIS VI. MUNDI ÆTATE EDITIS.

ARTICULUS I.

De Libris III. *&* IV. *Regum.*

I. HAc Ætate in lucem prodierunt Libri tertius & quartus *Regum*, ab Hebræis & Chriſtianis omnibus ſemper pro Canonicis habiti. Ex variorum Prophetarum Commentariis, qui res ætatis ſuæ memoriâ dignas ſcriptis mandaverant, excerptos fuiſſe, admodum probabile eſt. *Oziæ* Regis Geſta ab *Iſaia* Propheta ſcripta fuiſſe docet Liber II. *Paralipomenon* Cap. XXVI. 2. *Reliqua autem ſermonum Oziæ priorum & noviſſimorum ſcripſit Iſaias filius Amos, Propheta.* Hiſtoriam *Joſaphat* Regis ſcripſit *Jehu* filius *Hanani*, ut ex eodem Libro diſcimus, Cap. XX. 34. *Reliqua autem Geſtorum Joſaphat priorum & noviſſimorum ſcripta ſunt in verbis Jehu filii Hanani, quæ digeſſit in Libros Regum Iſrael.* Sic Actorum diurnorum Commentarios vocat. Partem Geſtorum *Ezechiæ* in Prophetiæ ſuæ Libro ſcripſit *Iſaias* Capp. XXXVI. XXXVII. & XXXIX. ex quibus Capita decimum-nonum & vigeſimum Libri quarti *Regum* ſunt deprompta. *Nathan, Semeias, Addo, Abias Silonites*, aliique Prophetæ, Hiſtoriam Regum ſui temporis in literas retulerant, ut conſtat ex Paralipomenis. Lib. II. IX. 29. *Reliqua autem operum Salomonis priorum & noviſſimorum, ſcripta ſunt in verbis Nathan Prophetæ, & in Libris Abiæ Silonitis, in Viſione quoque Addo Videntis contra Jeroboam filium Nabat.* Cap. XII. 15. *Opera verò Roboam prima & noviſſima ſcripta ſunt in Libris Semeiæ Prophetæ, & Addo Videntis, & diligenter expoſita.* Cap. XIII. 22. *Reliqua autem ſermonum Abia, viarumque & operum ejus, ſcripta ſunt diligentiſſimè in Libro Addo Prophetæ.* Ex iſtorum ergo & aliorum Prophetarum Commentariis, necnon ex *Libro Verborum dierum Regum Juda, & Libro Verborum dierum Regum Iſrael*, qui publici erant diurnorum Actorum Commentarii, excerpti fuere Libri tertius & quartus Regum. Quod *Theodoretus* confirmat in Præfatione Quæſtionum in Libros Regum. *Plurimi*, inquit, *fuerunt Prophetæ, quorum Libros quidem non invenimus, nomina autem didicimus ex Hiſtoria Paralipomenon. Horum unuſquiſque conſueverat ſcribere quæcumque contingebat fieri ſuo tempore .... Qui ergo Regnorum Libros ſcripſerunt, ex Scriptis illis acceptâ occaſione, poſt plurimum tempus ſcripſerunt. Quomodo enim fieri potuiſſet, ut is qui vixit cum Samuele aut Davide, ea ſcriberet quæ facta ſunt tempore Ezechiæ & Joſiæ, & Nabuchodonoſoris bellicam expeditionem, & Hieroſolymorum obſidionem, & Populi captivitatem, & tranſmigrationem in Babylonem, & mortem Nabuchodonoſoris? Eſt ergo perſpicuum, quòd unuſquiſque ex Prophetis ea conſcripſit quæ geſta ſunt ipſius temporibus. Alii autem quidam cum illa collegiſſent, compoſuerunt Librum Regnorum.*

II. Horum Librorum Auctor nonnullis *Jeremias*, aliis *Eſdras* videtur. Qui *Jeremiæ* tribuunt, eo nituntur argumento, quod ultimum Caput Libri quarti Regum cum poſtremo *Jeremiæ* Capite ita conveniat, ut alterum ex altero deſcriptum veriſimile ſit. Verùm hujus infirmitas argumenti ex eo patet, quòd poſtremum Caput *Jeremiæ* ipſius Libro ab alio quopiam Scriptore Sacro, ſive *Barucho* ejus Scriba, ſive *Eſdra*, ſubnexum ſit, non ab ipſo *Jeremia* ſcriptum. Quædam enim in eo narrantur, quæ a *Jeremia* ſuperioribus Capitibus jam narrata fuerant. Hujus verò Librum, eo quod nunc penultimum eſt, Capite concluſum, verba illa probant inſtar coronidis adſcripta: *Hucuſque verba Jeremiæ.* Qui tertium & quartum Libros Regum ab *Eſdra* ſcriptos cenſent, hanc proferunt conjecturam, quòd Libri tertii ſexto Capite Chaldaica Menſium nomina uſurpet, quod Auctorem indicat diu apud Chaldæos verſatum, & Chaldaico idiomati aſſuefactum. Addunt, ſæpe adhibitas in hoc Opere Hiſtorias Regum Juda & Iſraël, & Prophetarum Libros, indices eſſe aſſidui ſacrorum Librorum uſus, qualem *Eſdras* habuit. *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Libro VI. *Originum*, Cap. II. *Jeremiæ* hos Libros tribuit. *Hunc Librum*, inquit, *Jeremias in unum Volumen coëgit. Nam antea ſparſus erat per ſingulas Regum Hiſtorias.* Nulla certior opinio eſt, quàm quæ incerti Auctoris hos Libros eſſe pronuntiat.

III. Libris tertio & quarto Regum fidem conciliavit Chriſtus Dominus. *Lucæ* IV. 25. & ſeq. cùm ait: *In veritate dico vobis, multæ Viduæ erant in diebus Eliæ, in Iſraël, quando clauſum eſt cœlum annis tribus & menſibus ſex, cum facta eſſet fames magna in omni terra, & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ, ad Mulierem Viduam. Et multi Leproſi erant in Iſraël ſub Eliſæo Propheta, & nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus.* Quæ III. Regum Cap. XVII. & IV. *Regum* Cap. V. narrantur. Eorumdem Librorum auctoritatem confirmat *S. Paulus*, Epiſtolæ ad Romanos Cap. XI. 2. 3. 4. *An neſcitis*, inquit, *in Elia quid dicit Scriptura? Quemadmodum interpellat Deum adverſùs Iſraël? Domine, Prophetas tuos occiderunt, Altaria tua ſuffoderunt; & ego relictus ſum ſolus, & quærunt animam meam. Sed quid dicit illi divinum reſponſum? Reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal.* Quæ ex Libro III. *Regum* Cap. XIX. ſumpta ſunt.

Fruſtra verò Librorum iſtorum auctoritatem oppugnat Auctor *Theologo Politicus* Cap. IX. argumento petito ex illorum diſcrepantia in computatione annorum Regum Juda & Iſraëlis, & ex repugnantia Chronologiæ illorum cum Chronologia Paralipomenon. Vel enim diſcrepantia & repugnantia nulla eſt, ut datâ occaſione paſſim oſtendimus in Synopſi Hiſtoriæ V. Mundi Ætatis: Vel ſi quis ſit error in numeris, Librariorum oſcitantiæ, non Scriptorum Sacrorum incuriæ tribui debet.

ARTICULUS

ARTICULUS II.

De Libris Paralipomenon.

I. LIber *Paralipomenon*, inter Protocanonicos ſemper habitus, & Græca interpretatione à Septuaginta Senioribus donatus, apud Hebræos unus eſt, & *Dibre Hajamin*, id eſt, *Verba dierum*, vocatur: Apud nos in duos Libros diviſus eſt propter magnitudinem; quod nonnulli etiam in *Bruto*, *Ciceronis* Dialogo faciunt, ut eum in tres partes ſecent, cùm unus à ſuo Autore ſit editus (inquit *S. Hieronymus* in Præfatione ad *Domnionem & Rogatianum.*) Libri παραλειπομένων, id eſt, *Derelictorum* inſcribuntur, quòd plura commemorent in Libris Regum prætermiſſa. *Omnis eruditio Scripturarum*, (inquit S. Hieronymus) *in hoc continetur: & Hiſtoria, quæ vel prætermiſſa ſunt in ſuis locis, vel perſtricta leviter, hîc per quædam verborum compendia explicantur.* Et in Epiſtola ad *Paulinum* ait: *Paralipomenon Liber, id eſt, Inſtrumenti Veteris ἐπιτομὴ tantus ac talis eſt, ut abſque illo ſi quis ſcientiam Scripturarum ſibi voluerit arrogare, ſeipſum irrideat. Per ſingula quippe nomina juncturaſque verborum, & prætermiſſæ in Regum Libris tanguntur Hiſtoriæ, & innumerabiles explicantur Evangelii Quæſtiones.* Hos Libros *Chronicon totius Divinæ Hiſtoriæ* jure meritóque poſſe appellari, ait in Prologo Galeato.

II. Libros *Paralipomenon Eſdræ* adſcribunt Hebræi. Ex Actis diurnis, ex Prophetarum *Nathan*, *Addo*, *Abia*, *Semeia*, *Jehu*, *Iſaia*, Commentariis, & ex Scripturæ Sacræ Libris antea compoſitis, collecti videntur. Poſt *Jeremiam* ſcriptos eſſe probat locus ille Libri II. Cap. XXXV. 24 25. ubi de *Joſia* Rege dicitur: *Et univerſus Juda & Jeruſalem luxerunt eum, Jeremias maxime: Cujus omnes Cantores atque Cantatrices uſque in præſentem diem Lamentationes ſuper Joſiam replicant, & quaſi lex obtinuit in Iſrael: Ecce ſcriptum fertur in Lamentationibus.* Soluta jam Captivitate Babylonica Judæis compoſitos fuiſſe Paralipomenon Libros, probant hæc verba poſtremi Capitis Libri II. *Anno autem primo Cyri Regis Perſarum, ad explendum ſermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ, ſuſcitavit Dominus Spiritum Cyri Regis Perſarum: Qui juſſit prædicari in univerſo Regno ſuo, etiam per Scripturam, dicens: Hæc dicit Cyrus Rex Perſarum: Omnia Regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipſe præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa: Quis ex vobis eſt in omni Populo ejus? Sit Dominus Deus ſuus cum eo, & aſcendat.* Quæ verba cùm initio Libri *Eſdræ* repetantur, conjecturam ſubminiſtrant unum eſſe Operis utriuſque Autorem, ſcilicet *Eſdram*, qui pro ſuo jure ad Hiſtoriarum ſuarum contexendam ſeriem verba ipſe ſua uſurpaverit. Qui mos Libros continuandi eſt antiquus; & à *Procopio* in fine Vandalicorum & Gotthicorum initio uſurpatus, ut *Grotius* obſervat. Hanc fulciunt conjecturam Genealogiarum & perſonarum ſimiles Catalogi novem primis *Paralipomenon* Capitibus, & I. Eſdræ II. VIII. & X. deſcripti.

Objici poteſt, Libros *Paralipomenon* Captivitate Babylonica antiquiores probari ex Capite quinto Libri II. ubi de Arca fœderis in Templum à *Salomone* illata dicitur Verſu 9. *Fuit itaque Arca ibi uſque in præſentem diem.* At Arca in Templo non fuit poſt ipſius Templi Excidium

A & ad *Eſdræ* uſque tempora. Legimus enim II. *Machabæorum* II. 5. *Jeremiam* in ſpelunca Montis Nebo Arcam abſcondiſſe, cùm Jeruſalem à Chaldæis diriperetur, & prædixiſſe locum fore ignotum, quoad Deus Populum ſuum congregaret.

Reſpondetur, Verba illa, quibus Arcæ in Templo depoſitæ fit mentio, ad aliquem ex Prophetis antiquioribus, qui diurnos Commentarios de rebus geſtis Regum Juda & Iſraël ſcripſerant, eſſe referenda. Horum enim temporibus Arca in Templo *Salomonis* religioſè ſervabatur. Hunc verò lo-B cum *Eſdras*, ſive quis alius Paralipomenon Autor, Hiſtoriam ſuam ex antiquis illis Commentariis colligens, iiſdem verbis deſcripſit.

III. Divinam iſtorum Librorum auctoritatem fruſtra impugnat *Theologo-Politicus* Argutator ex nominum diſcrepantiis, quæ inter illos, & Libros *Geneſis*, *Numerorum*, & *Joſue* occurrunt, exempli gratiâ nominum Filiorum Benjaminis *Geneſis* XLVI. 21. *Numerorum* XXVI. 38. I. *Paralipomenon* VIII. 1. & Leviticarum Urbium in *Joſue* & in *Paralipomenis*. Nam etſi in nominibus propriis deſcribendis error fortè obrepſerit, is in Libro-C rum Sacrorum Autores non eſt refundendus, ſed in Sacrorum Codicum Exſcriptores ſive Librarios; quorum incuria varias lectiones peperit, à Maſorethis annotatas. Plura etiam interdum uni eidemque homini fuere nomina. Urbium etiam appellationes lapſu temporis quandoque ſunt mutatæ. Quæ altera eſſe potuit hujuſce diſcrepantiæ ratio.

D

ARTICULUS III.

De Libris Eſdræ.

I. EſDræ Libri duo Canonici ſunt & Divini Hebræis pariter & Chriſtianis, omniumque Eccleſiarum perpetuo conſenſu recepti. Soli Anabaptiſtæ penitus eos repudiant. Libri prioris Autor *Eſdras*, cujus inſcriptus eſt nomine, vulgò creditur. Idque omnino conſtat ex ſeptimo Capite, ubi poſtquam datas ad *Eſdram* ab *Artaxerxe* Rege literas retulit, ita de ſe loquitur Autor, E ut ſeipſum *Eſdram* eſſe ſignificet. *Benedictus Dominus Deus Patrum noſtrorum, qui dedit hoc in corde Regis, ut glorificaret Domum Domini, quæ eſt in Jeruſalem, & in me inclinavit miſericordiam ſuam coram Rege, & Conſiliatoribus ejus, & univerſis Principibus Regis potentibus. Et ego confortatus manu Domini Dei mei quæ erat in me, congregavi de Iſrael Principes qui aſcenderunt mecum.* Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius* cenſet Scriptorem ſex priorum Capitum alium eſſe ab *Eſdra*, quòd ille Hieroſolymis fuerit tempore *Darii Hyſtaſpis*, ut declarant hæc verba Capitis quinti Verſ. 4. *Ad quod reſpondimus eis, quæ eſſent no-F mina Autorum ædificationis illius*: Eſdras verò Hieroſolyma venerit anno ſeptimo *Artaxerxis Longimani*. Verùm argumentum iſtud non me movet ut Illuſtris *Huetii* opinioni ſubſcribam. Hieroſolymis enim fuiſſe *Eſdram Darii* tempore non probat iſte locus. Quod enim à Populo ſuo geſtum ac dictum erat, ab iiſque acceperat qui interfuerant, ipſe plurali verbo primæ perſonæ exprimere potuit: *Reſpondimus eis*: Hunc enim loquendi modum & exemplis, & uſu quotidiano confirmare licet.

Libri poſterioris Autor eſt *Nehemias*, ut ex Capitis I. Verſu I. conſtat, *Verba Nehemiæ filii Helchiæ*. II. Machabæorum II. 13. *Commentariis*

& deſcriptiones Nehemiæ laudantor. *Nehemias* ipſe Mœnium Jeruſalem inſtaurator *Eccleſiaſtici* XLIX. 15. commendatur. Sub *Eſdræ* nomine plerumque laudatur *Nehemiæ* Liber & vocatur *Eſdræ* ſecundus. De quo non eſt intelligendus *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Libro VI. *Originum*, Cap. II. ubi ſecundum Eſdræ Librum in Canone Hebræorum non haberi, ſed inter Apocryphos rejici docet. Loquitur enim cum Hebræis, apud quos *Eſdræ Nehemiæque ſermones in unum Volumen coarctantur*, ut docet *S. Hieronymus*, in Præfatione ad *Domnionem & Rogatianum*. Hinc *Iſidorus* ipſe ait, *Eſdræ* Libro *ſermones Eſdræ & Nehemiæ* contineri. Tertium itaque & quartum Librum *Eſdræ* nomine inſcriptum pariter conjungens, duos dumtaxat *Eſdræ* Libros diſtinxit, unum Canonicum, alterum Apocryphum.

II. Tractatus *Theologico-Politici* impius Autor primum & ſecundum Librum *Eſdræ* longè poſt inſtauratum à *Juda Machabæo* Templi cultum ſcriptos contendit, & venerandis *Eſdræ & Nehemiæ* nominibus ſuppoſitos, eo nixus argumento, quod II. *Eſdræ* Cap. XII. 11. & 22. mentio fiat *Jeddoæ* Pontificis, quem *Alexandro Magno* Hieroſolymam eunti obviam prodiiſſe narrat *Joſephus* Libro XI. *Antiquitatum* Cap. VIII. & *Darii*, ejus qui *Codomanus* vocatus eſt, quem profligavit *Alexander*: Capite tandem ultimo 28. mentio fiat *Sanaballat Horonitis*, qui *Manaſſis* fratris *Jeddoæ* Pontificis frater fuit, & à *Dario ad Alexandrum* defecit, ut refert Joſephus; qui tamen *Sanaballat Nehemiam* Hieroſolymorum Mœnia inſtaurantem multò priùs interpellaverat, ut legitur II. *Eſdræ* Cap. IV. 1.

Reſpondet Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius*, Nehemiam puerum fuiſſe cùm in Judæam profectus eſt, utqui Regi eſſet à poculis, quo miniſterio ferè pueri fungebantur. Si tunc egerit annum ætatis decimum ſextum, natum fuiſſe annos circiter centum triginta & unum, cùm obiit *Darius*; quod neque mirum eſt, neque novum, ut multis exemplis probat *Scaliger*. Verùm huic Reſponſioni ſubſcribere non poſſum. *Nehemias* enim inter eos numeratur Judæorum Proceres, qui anno primo *Cyri* Perſarum Regis cum *Zorobabele* Hieroſolymam aſcenderunt (1. *Eſdræ* Cap. II. 2.) Quo tempore ſi vel ſexdecim annorum fuiſſe ponatur, natus fuerit annos ducentos & triginta circiter cùm *Darius Codomannus* obiit, quod profectò incredibile eſt. Magis itaque mihi probatur aliorum Reſponſio, quæ & *Petavio* placuit Libro XII. *De Doctrina Temporum*, Cap. XXV. ſcilicet *Pericopen* illam, quæ *Jeddoæ* Pontificis, & *Darii* meminit, non ab ipſo *Nehemia* ſcriptam, ſed ab alio quopiam adtextam. Id enim pleriſque aliis in Libris Scripturæ apparet eſſe factum; ut in fine Deuteronomii, quæ ad *Moſis* obitum ſpectant, ab alio utique Dei Spiritu afflato Scriptore ſunt adjecta. Quod idem & de Libris *Joſue*, *Tobiæ*, *Jeremiæ*, Viri eruditi exiſtimant. Quocirca in Catalogo illo Levitarum, & Sacerdotum, quem ad tempus ſuum perduxerat *Nehemias*, quidam Appendicem illam intexuit. *Sanaballetos* verò duos diſtinguere oportet, unum *Nehemiæ & Artaxerxis Longimani*, alterum *Darii Codomanni & Alexandri* æqualem, quos ambos perperam miſcuit *Joſephus*: & quod prioris erat, id poſteriori tribuit; nimirum affinitatem eum Pontificia familia. Niſi fortè bis cum Samaritanis affinitatem junxiſſe Pontificiam illam domum putemus; primùm *Nehemiæ*, & *Artaxerxis Longimani* tempore, quempiam ex filiis *Joiadæ* Sanaballeti filiam duxiſſe; ob idque à *Nehemia* fuiſſe rejectum; poſtea *Manaſſem* Jeddoæ fratrem, Sanaballeti minoris & prioris nepotis filiam itidem in Matrimonium habuiſſe.

ARTICLUS IV.

De Hiſtoria & Libro Judith.

I. CUm *Nabuchodonoſor* Rex Aſſyriorum *Arphaxad* Medorum Regem in Campo Magno Ragaü, circa *Euphratem & Tigrim* debellaſſet, de Orbe toto ſuæ ditioni ſubjiciendo conſilium iniit. Quod ut exequeretur, *Holofernem* Militiæ ſuæ Principem creavit. Is ingenti cum Exercitu profectus, Syriæ, Meſopotamiæ, Syriæ Sobal, Lybiæ, Ciliciæ, Apameæ, ac Idumææ Reges & Principes Nabuchodonoſoris Imperio ſubdidit, Civitates deſtruxit, excidit Lucos, evertit Idola, ut ſolus *Nabuchodonoſor* velut Numen ab omnibus adoraretur. Imminente Judæorum finibus *Holoferne*, illi timore & horrore concuſſi, Domini Dei Exercituum opem jejuniis & orationibus promereri ex *Eliachimi* Sacerdotis conſilio ſategerunt. Oppugnatâ Bethuliâ, ac præciſo aquæductu, cives de deditione cogitabant; vixque *Ozias* Princeps Populi ab ipſis obtinere potuit, ut ad reſiſtendum hoſti quinque ſaltem dierum ſpatio ſe compararent, auxilium à Deo expectantes. Id ubi didicit *Juditha*, ex Tribu *Simeon*, Vidua *Manaſſis*, genere illuſtris, formâ elegans, opibus potens, caſtitate & religione conſpicua, vacillantes Preſbyteros objurgavit, eiſque ſuaſit ut Populum ad conſtantiam hortarentur, ac bono animo eſſe juberent. Interim illa Dei opem oratione & pœnitentiâ implorans, de evertendo *Holoferne* conſilium iniit. Ad illius caſtra acceſſit magnificè ornata, & ſpe in Deum ſuæ pudicitiæ cuſtodem, Populique Iſraëlitici propugnatorem egregiè animata, Holoferni ſuæ formæ decore & illecebris capto, artibuſque deluſo, & nimiâ deinde compotatione ſopito ac ſtertenti caput abſcidit, ac Bethuliam tulit, quo in muro ſuſpenſo, Judæi in Aſſyrios irruerunt, & eorum Exercitum funditus deleverunt. In *Juditha* Deiparæ Virginis typum Deus exhibuit, quæ ſpiritualem Holofernem ſalutis noſtræ hoſtem infenſiſſimum profligat, & tartareas fugat legiones, quæ ab omni peccato immunis fuit, quæ præ omnibus mulieribus benedicta, cujus laudes Sancti Chriſtianique omnes celebrant. Cui longè excellentiùs quàm *Juditha* convenit quod Sancta illa Heroina de ſeipſa dixit: *Non permiſit me Dominus ancillam ſuam coinquinari, ſed ſine pollutione peccati revocavit me vobis, gaudentem in victoria ſua, in evaſione mea, & in liberatione veſtra.* Cui meliori jure quàm *Juditha* ab hominibus univerſis Deum adorantibus dici debeat: *Benedixit te Dominus in virtute ſua, quia per te ad nihilum redegit inimicos noſtros.... Benedicta es tu filia à Domino Deo excelſo, præ omnibus mulieribus ſuper terram.... Benedictus Dominus, qui creavit cœlum & terram, qui te direxit in vulnera capitis Principis inimicorum noſtrorum: Quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum.... Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Jacob, quoniam in omni gente quæ audierit nomen tuum, magnificabitur ſuper te Deus Iſrael.... Tu gloria Jeruſalem, tu lætitia Iſrael, tu honorificentia Populi noſtri.*

Judith Deiparæ Virginis typus.

Judith. 13. 20. & ſeq.

Judith. 15. 10.

II. Autorem Libri *Judith* incertum cenſemus cum *S. Iſidoro Hiſpalenſi* Libro VI. *Originum* Cap. II. quamquam hunc *Eliachimo* Summo Pontifici nonnulli

Libri Judith incertus Autor.

nonoulli adſcribant. Chaldaico idiomate ſcriptus eſt, teſte *S. Hieronymo*, qui Latinè illum reddidit. Ex Chaldaico item Exemplari Græca Verſio expreſſa eſt à Judæis Helleniſtis. Ex qua Verſione Latina quædam vetuſtior Hieronymiana videtur prodiiſſe, quâ Latini Patres antiqui uſi ſunt; nec non Syriaca.

Duplex Quæſtio moveri poteſt circa *Juditha* Hiſtoriam, prima de Hiſtoriæ ipſius veritate; altera de tempore.

PROPOSITIO I.

Quæ in Libro Judith narrantur, commentitia, meramque Parabolam aſſerere, impium, temerarium, & hæreticum eſt.

PRobatur Veterum teſtimoniis ab Apoſtolicis temporibus, qui *Juditham* ceu Heroinam Sanctiſſimam celebrarunt, & Chriſtianis Viduis in exemplum propoſuerunt; & ex Libro *Judith* ceu Sacrâ Scripturâ teſtimonia depromſerunt; tum etiam ex Eccleſiæ judicio, quæ ipſum Canonicum C eſſe ac Divinum pronuntiavit.

Illud inprimis *S. Pauli* Epiſtolæ 1. ad *Corinthios* Cap. x. 9. 10. *Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentaverunt, & à ſerpentibus perierunt: Neque murmuraveritis, ſicut quidam eorum, & perierunt ab Exterminatore:* Illud, inquam, ex Libro *Judith* viii. 24. 25. depromtum eſt, ubi legimus: *Illi autem qui tentationes non ſuſceperunt cum timore Domini, & impatientiam ſuam, & improperium murmurationis ſuæ contra Dominum protulerunt, exterminati ſunt ab Exterminatore, & à ſerpentibus perierunt.* Oziæ verba ad Juditham, D *Benedicta es tu filia à Domino Deo excelſo præ omnibus mulieribus ſuper terram*, Elizabetha Spiritu Sancto afflata imitata eſt, cùm ad Virginem *Mariam* Chriſti Domini ac Dei noſtri Matrem ait: *Benedicta tu inter mulieres.*

S. Clemens Romanus in genuina ad *Corinthios* Epiſtolâ 1. *Multæ*, inquit, *Mulieres gratiâ divinâ corroboratæ multa & virilia geſſerunt. Beata Judith, cùm Urbs circumſeſſa eſſet, rogavit Seniores ut ſibi liceret in alienigenarum caſtra exire: & periculo ſe objiciens, propter amorem Patriæ, & Populi qui arctâ obſidione cingebatur, egreſſa eſt, & tradidit E Deus Holophernem in manus Mulieris.*

Clemens Alexandrinus Lib. 4. Stromatum pag. 522. *Judith quæ conſummata fuit in Mulieribus, cùm eſſet Urbs circumſeſſa, precata Seniores, ingreditur quidem in caſtra alienigenarum, omne periculum contemnens pro Patria, ſeipſam tradens hoſtibus in fide Dei: Præmia autem fidei mox accipit, cùm Mulier in hoſtem fidei ſe præclarè geſſerit, & potita ſit capite Holophernis.*

Edit. Huet. *Origenes* Homiliâ xix. in Jeremiam. *Volo exemplum dare à Scriptura Juſti fœdera revocantis, ut oſtendam quomodo ille re ipſa prævaricationem invo- F cavit. Judith fœdera ſanciverat cum Holoferne, ut tot diebus egreſſa ad orandum Deum, poſt totidem dies ſiſteret ſemetipſam cubili Holofernis. Pacta hæc admiſerat Holofernes, dimiſit Judith ad precandum foras extra caſtra. Quid facere debebat Judith? Servare ne pacta, vel ea prævaricari? Illa namque prævaricari quoad Holofernem, beatam erat in ordine ad Deum. Prævaricatura cum Holoferne pacta inita Judith, dixit:* Prævaricationem invocabo, & invocavit prævaricationem, *Utinam & ego talis ſim ut dicam, Prævaricationem invocabo, & invocabo prævaricationem illam cum Serpente, illam cum Diabolo.* Et Tom. iii. in Joannem: *Verum, in-* A *quit, Solus profectò etiam eſt Deus; & ut inquit Judith, Patrus ſui Simeon, atque etiam Hebræorum eſt Deus*, &c. Judith 9. 1.

Tertullianus Libro *De Monogamia* Cap. xvii. *Habebunt planè Chriſto quod adlegent, ſpecioſum privilegium, carnis uſquequaque imbecillitatem. Sed hanc judicabunt jam non Iſaac monogamus pater noſter, nec Joannes aliquis Chriſti ſpado, nec Judith filia Merari, nec tot alia exempla Sanctorum. Solent Ethnici Judices deſtinari. Exurget Regina Carthaginis*, &c.

S. Ambroſius Libro iii. *De Officiis*, Cap. xiii. B *Ecce tibi Judith ſe offert mirabilis, quæ formidatum* Judith 10. *Populis virum Holophernem adiit, Aſſyriorum triumphali ſeptum caterva. ... Quem primò formæ gratiâ & vultus decore perculit, deinde ſermonis circumſcripſit elegantiâ. Primus triumphus ejus fuit, quòd integrum pudorem de tabernaculo hoſtis revexit. Secundus, quòd femina de viro reportavit victoriam, fugavit Populos conſilio ſuo. Horruerunt Perſæ audaciam ejus. ... Non expavit mortis periculum, ſed nec pudoris, quòd eſt gravius bonis feminis: Non unius ictum carnificis, ſed nec totius Exercitus tela trepidavit. Stetit inter cuneos bella- C torum femina, inter victricia arma ſecura mortis. Quantùm ad molem ſpectat periculi, moritura proceſſit; Quantùm ad fidem, dimicatura. Honeſtatem igitur ſecuta eſt Judith; & dum eam ſequitur, utilitatem invenit. Honeſtatis enim fuit prohibere,* Judith 8. *ne Populus Dei ſe Profanis dederet, ne Ritus patrios & Sacramenta proderet, ne ſacras Virgines, Viduas graves, pudicas Matronas barbaricæ ſubjiceret impuritati, ne obſidionem deditione ſolveret. Honeſtatis fuit, ſe malle pro omnibus periclitari, ut omnes eximeret periculo. Quanta honeſtatis auctoritas, ut conſilium de ſummis rebus femina ſibi vindicaret, D nec Principibus Populi committeret? Quanta honeſtatis auctoritas, ut Deum adjutorem præſumeret? Quanta gratia ut inveniret?*

Et Libro *De Viduis* prolixum *Juditha* adornat elogium. *Sed nec fortitudo*, inquit, *bona Vidua deeſſe conſuevit. Hæc enim vera eſt fortitudo, quæ naturæ uſum, ſexus infirmitatem mentis devotione tranſgreditur: Qualis in illa fuit, cui nomen Judith, quæ viros obſidione fractos, perculſos metu, tabidos fame, ſola potuit à colluvione revocare, ab hoſte defendere. Etenim, ut legimus, cùm Holophernes ſucceſſu multorum terribilis præliorum, intra muros innumera virorum millia coëgiſſet, armatis paventibus, & de extrema jam ſorte E tractantibus, extra murum proceſſit, & illo præſtantior Exercitu, quem liberavit, & eo fortior, quem fugavit. Sed ut diſcas maturæ viduitatis affectum, ſeriem ipſam perſequere Scripturarum. A diebus enim viri ſui quibus ille defunctus eſt, veſtem jucunditatis depoſuit, mœroris aſſumpſit: per omnes dies intenta jejunio, Sabbato tantùm ſacrarumque temporibus Feriarum, non refectioni indulgens, ſed Religioni deferens. Diuturnis igi-* Joan. 1. *tur mœroribus, & quotidianis roborata Jejuniis F Sancta Judith, quæ ſeculi oblectamenta non quæreret, periculi negligens, mortiſque contemptu fortior, ut commentitium ſtrueret dolum, veſtem illam jucunditatis, quam vivente viro veſtire ſolebat, ſe induit: Quaſi placitura viro ſi patriam liberaret. Sed virum alium videbat, cui placere quærebat, illum utique de quo dictum eſt:* Poſt me Vir qui ante me factus eſt. *Et bene conjugales pugnatura reſumſit ornatus, quia monimenta conjugii arma ſunt caſtitatis. Neque enim Vidua alias aut placere poſſet, aut vincere. Quid cætera perſequamur, quòd inter tot millia hoſtium caſta remanſit? Quid ejus ſapientiam prædicemus, quòd hujuſcemodi eſt commenta conſilium, ut dum Potentem elicit intempe-*

 rantia,

rantia, à ſe inferiores arceret, occaſionem pararet victoriæ, abſtinentiæ meritum, pudicitiæ gratiam reſervaret? Nec cibo enim, ut legimus, maculata, nec adulterio, non minùs ſervata caſtitatis ex hoſtibus revexit trophæum, quàm patria liberata. Quid ſobrietatem loquar? Temperantia enim virtus eſt feminarum. Inebriatis vino viris, & ſomno ſepultis, abſtulit Vidua gladium, exeruit manum, Bellatoris abſcidit caput, per medias hoſtium acies intemerata proceſſit.... Haud difficilè ebrios Exercitus unius ſobrietas & vincere potuit, & eludere. Nec dexteræ tantùm hoc opus, ſed majora trophæa ſapientiæ. Nam manu ſolum Holophernem vicit, conſilio autem omnium hoſtium vicit Exercitum. Suſpenſo enim Holophernis capite, quod virorum non potuit excogitari conſilio, ſuorum erexit animos, hoſtium fregit, ſuos pudore excitans, hoſtes quoque terrore percellens, eòque cæſi ſunt & fugati. Ita unius Viduæ temperantia atque ſobrietas non ſolum naturam ſuam vicit, ſed quod eſt ampliùs, fecit viros etiam fortiores. Nec his tamen elata ſucceſſibus, cui utique gaudere & exultare licebat jure victoriæ, viduitatis reliquit officium: ſed contemptis omnibus qui ejus Nuptias ambiebant, veſtem jucunditatis depoſuit, viduitatis reſumpſit: Nec triumphorum ſuorum amavit ornatus, illos exiſtimans eſſe meliores, quibus vitia corporis, quàm quibus hoſtium arma vincuntur.

S. Hieronymus Epiſtolâ x. *ad Furiam*, De Viduitate ſervanda. *Legimus* (inquit) *in Judith* (*ſi cui tamen placet Volumen recipere*, *Viduam confectam jejuniis*, *& habitu lugubri ſordidatam*, *quæ non lugebat mortuum virum*, *ſed ſqualore corporis*, *Sponſi quærebat adventum. Video armatam gladio manum*, *cruentam dexteram. Recognoſco caput Holophernis de mediis hoſtibus reportatum. Vincit viros fœmina*, *& caſtitas truncat libidinem*, *habitúque repentè mutato*, *ad victrices ſordes redit*, *omnibus ſæculi cultibus mundiores.* Librum quidem *Judith* nondum univerſalis Eccleſia in Canonem adſcripſerat *S. Hieronymi* temporibus, neque in antiquis Catalogis *Melitonis*, *Origenis*, *S. Athanaſii* in Epiſtola Feſtali, *Sancti Hilarii*, *Sancti Gregorii Nazianzeni*, *S. Cyrilli Hieroſolymitani*, Concilii Laodiceni, in Librorum Canonicorum numero recenſetur: Librum tamen ſacrum & divinum eſſe cenſebat Eccleſia, atque ut talem in ſacris conventibus Chriſtianorum legebat: Eo quidem nondum utebatur ad confirmanda Religionis noſtræ dogmata contra Hæreticos, ſed eum adhibebat ad mores Fidelium informandos. Id vult unum Præfatione in Libros Salomonis, ubi de Libris *Sapientiæ & Eccleſiaſtici* loquens, ait: *Sicut ergo Judith & Tobiæ*, *& Machabæorum Libros legit quidem Eccleſia*, *ſed eos inter Canonicas Scripturas non recipit: Sic & hæc duo Volumina legat ad ædificationem Plebis*, *non ad auctoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam.* Et Præfatione in Librum Judith: *Apud Hebræos*, inquit, *Liber Judith inter Hagiographa legitur: Cujus auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt*, *minùs idonea judicatur. Chaldæo tamen ſermone conſcriptus*, *inter Hiſtorias computatur. Sed quia hunc Librum Synodus Nicæna in numero Sanctarum Scripturarum legitur computaſſe*, *acquievi poſtulationi veſtræ*.... *Accipite Judith Viduam*, *caſtitatis exemplum & triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non ſolum feminis*, *ſed & viris imitabilem dedit*, *qui caſtitatis ejus Remunerator*, *virtutem ei talem tribuit*, *ut invictum omnibus hominibus vinceret*, *& inſuperabilem ſuperaret.*

Librum *Judith* ut Canonicum recipiebat Eccleſia Africana, ut conſtat ex *S. Auguſtino* eum in Canone Scripturarum contineri aſſerente, Lib. ii. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. viii. & ex Concilio Carthaginenſi iii. cui *Sanctus Auguſtinus* aderat, Canone xlvii. Eundem ut Canonicum habebat Eccleſia Romana, ut conſtat ex Epiſtola *Innocentii I. ad Exuperium* Toloſanum Epiſcopum. Hunc & *Gelaſius I.* cum Synodo Romana in Librorum Canonicorum Indice poſtea deſcripſit, veterem Eccleſiæ ſuæ traditionem ſecutus. Sermones *De Judith* inter Auguſtinianos olim ccxxiv. & ccxxviii. *De Tempore*, nunc xlviii. & xlix. in Appendice, prætermitto, quòd incerti ſint Autoris & ineruditi.

Sanctus Fulgentius Epiſtolâ ii. ad *Gallam* datâ, Cap. xiv. *Habes*, inquit, *& in Veteri & in Novo Teſtamento Sanctarum Viduarum quibus ædificeris*, *exempla. In Veteri Teſtamento Judith*, *Anna conſideretur in Novo*.... *De Judith ſcriptum eſt:* Et erat Judith in domo ſua Vidua annis tribus « & menſibus quatuor, & fecit ſibi tabernacu- « lum ſuper ſolarium domûs ſuæ, & impoſuit ſu- « per lumbos ſuos cilicium, & erant ſuper eam « veſtimenta viduitatis ſuæ, & jejunabat *Judith* « omnibus diebus viduitatis ſuæ. *At ne quis illam* « *Sanctam Viduam non devotione cordis*, *ſed neceſſitate paupertatis exiſtimet jejunaſſe*, *audi quid de ea in ſubſequentibus dicitur:* Et erat Judith bona « aſpectu, formoſa facie valde, & prudens cor- « de, & bona in intellectu, & erat honeſta valde. « Quia reliquerat ei Manaſſes vir ejus, filius « Achitob, filii Melchis, filii Eliab, filii Nathahel, filii Surifada, filii Simeon, filii Iſraël, aurum « & argentum, ſervos & ancillas, & pecora, & « prædia. *Ecce Vidua præclara natalibus*, *facultatibus dives*, *ætate juvenis*, *ſpecie mirabilis*, *divitias contempſit*, *divitias reſpuit*, *carnis incentiva calcavit*, *& induta virtute ex alto*, *non quæſivit ſecundo ſimulari connubio. Propterea teſtimonio tam præclari operis apparuit*, *quantùm Deo dilecta ſit continentia vidualis. Denique cùm Holofernes innumero Bethuliam obſediſſet Exercitu*, *& omnis Iſraëlitarum virtus perturbata langueſceret; egreditur caſtitas oppugnatura laſciviam*, *& ad interitum ſuperbiæ humilitas ſancta procedit. Ille pugnabat armis*, *iſta jejuniis. Ille ebrietate*, *iſta oratione. Igitur quod omnis Iſraëlitarum Populus facere non potuit*, *Sancta Vidua caſtitatis virtute perfecit. Obtruncavit una Mulier tanti agminis Ducem*, *& inſperatam Dei Populo reddidit libertatem.*

Judith. 16

Eccleſia in Concilio Tridentino congregata, Seſſione iv. Librum *Judith* in Sacrorum Librorum Indice recenſuit, omnibuſque Libris Canonicis, quorum ille unus eſt ſingillatim recenſitis, ſubdit: *Si quis autem Libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus*, *prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt*, *& in veteri Vulgata Latina Editione habentur*, *pro Sacris & Canonicis non ſuſceperit*.... *Anathema ſit.*

Grotius refellitur.

Ex his *Grotius* refellitur, qui totum quod Libro *Judith* narratur, meram parabolam eſſe docet, ac *Judith* eſſe Judaicam Gentem, Bethuliam eſſe Templum Dei, *Judithæ* gladium eſſe preces Sanctorum; *Nabuchodonoſorem* Diabolum ſignificare, Aſſyriam faſtum; *Holofernem* idem ſonare quod *Lictorem Serpentis*. Viduam fingi *Judithem*, ut Judæa omni auxilio deſtituta exprimatur. *Joachimum*, ſive Eliakimum *Deum ſurrecturum* ſignificare, quæ ſpes cùm homines Deo conjungat, ideò Sacerdoti Summo id nominis tribui. Verùm allegorica illa nominum interpretatio veritatem Hiſtoriæ non deſtruit. *Origenes* enim & alii Patres, ac Interpretes Scripturæ Sacræ plurimi, & nomina & ſententias ipſas allegoricè ſunt interpretati in iis etiam Libris, in quibus res geſtas, non meras parabolas narrari nemo diffitetur.

Grotio, aliiſque Heterodoxis, qui Hiſtoriam

Judith

Judith Poëticum figmentum, & Tragœdiam appellare non verentur, *Joſephi* ſilentium non favet. Cùm enim ſibi propoſuiſſet ea tantùm in ſuis Antiquitatibus referre, quæ in Libris Canonicis Hebræorum habebantur, ut ipſe quidem profitetur in Proœmio totius Operis, & Libro x. Capite xi. mirum non eſt quòd de *Juditha* Hiſtoria ſiluerit, cùm Liber *Judith* in Canonem Hebræorum, obſignatum priuſquam ſcriberetur, receptus non fuiſſet, nec Hebraicè ſcriptus eſſet. Adde *Joſephum* Hiſtorias aliquas prætermiſiſſe, quas Canonicas eſſe autoritatis nemo Chriſtianus negaverit, ut *Jobi* Hiſtoriam, & Bethleemitarum Infantium cædem.

Nullus etiam ponderis eſt argumentum quod petitur ex Feſto annuo in memoriam heroici facinoris *Juditha*, & victoriæ de *Holoferne* & Aſſyriis reportatæ, cujus nulla in Hebræorum Libris mentio extat. Potuit enim ſucceſſione temporis abrogari, ſi verè inſtitutum eſt. Quod in dubium revocari nolim, cùm id doceat vulgata Editio Latina ex Chaldaico Textu à *S. Hieronymo* expreſſa, quamvis in Græca Interpretatione poſtremus ille verſus ultimi Capitis non habeatur, qui Feſtivitatis hujuſce ab Hebræis in perpetuum tam celebris victoriæ monumentum inſtitutæ meminit: *Dies autem victoriæ hujus Feſtivitatis, ab Hebræis in numero Sanctorum dierum accipitur, & colitur à Judæis ex illo tempore uſque in præſentem diem.*

Levis etiam eſt quæ ex Græcanicis locutionibus formatur objectio, ſcilicet capite ix. 2. ubi legimus in Græco, [illegible], *Qui ſolverunt uterum virginis ad pollutionem*, & Capite xvi. 8. ubi *Titanum filii* commemorantur. Ex quibus *Grotius* colligit, Auctorem Libri *Judith* Scriptores Græcos legiſſe. Levis (inquam) hæc objectio eſt, cùm hujuſmodi locutiones Interpretibus tribuendæ ſint, non Libri Autori. Sic in Libro Job, Pleiadis, Hyadum, Orionis, Arcturi, & Amaltheæ nomina, Græcæ certè originis, & Proverbiorum xxvi. 8. *Acervus Mercurii*, & *Alexandria* nomen in Prophetiis Jeremiæ, Ezechielis, & Nahum ſecundùm Editionem Vulgatam, cùm tamen longo poſt hos Prophetas tempore Alexandria condita ſit, Interpretibus, non Autoribus iſtorum Librorum tranſcribuntur.

Antilogiam fortè quiſ objiciet in *Juditha* genealogia, quæ dicitur *Filia Merari, filii Idox, filii Joſeph, filii Ozia, filii Elai, filii Jamnor, filii Gedeon, filii Raphaim, filii Achitob, filii Melchiæ, filii Enan, filii Nathania, filii Salathiel, filii Simeon, filii Ruben*. Nam ex Tribu *Ruben* & *Simeon* progenita eſſe *Juditha* non potuit. Præterea, ſexdecim tantùm generationes hic recenſentur; cùm tamen à Jacob Iſraëlitarum communi parente ad Captivitatem Babylonicam viginti-ſex numeret *S. Matthæus*.

Reſpondetur; Non omnes *Juditha* proavos hîc recenſeri, uti nec omnes *Elcanæ* 1. Regum Cap. 1. Verſ. 1. nec *Saulis* Cap. ix. Verſ. 1. Satis enim fuit Sacris Hiſtoricis illorum genealogiam ad virum aliquem illuſtrem referre: velut ſtirpis autorem. *Ruben* autem ille in *Juditha* genealogia recenſitus non eſt *Ruben* Patriarcha, filius *Jacob* primogenitus, (Huic enim filius nullus fuit, cui nomen fuerit *Simeoni*.) Sed vir aliquis illuſtris ex Tribu *Simeonis*, quem ſui generis Autorem agnoſcit *Juditha* Cap. ix. 2. ita Deum invocans: *Domine Deus patris mei Simeon.* Denique in Græco Textu nulla mentio *Rubenis* eſt, ſed ejus loco habetur ea lectio, *Filii Iſrael*, quam lectionem approbat *S. Hieronymus* Epiſtola 11.

PROPOSITIO II.

Juditha Hiſtoria poſt reditum Judæorum è Captivitate Babylonica contigit.

Circa tempus quo *Juditha* contigit Hiſtoria diſſidium eſt inter Eruditos. *Bellarminus*, *Serarius*, *Salianus*, *Pererius*, illuſtris *Huëtius* &c. eam ad tempora *Manaſſis* Regis Juda referunt: Aliis quorum potior videtur ſententia, eam contigiſſe cenſent poſt ſolutam Judæorum Captivitatem Babylonicam, tempore *Xerxis* Regis Perſarum. Hujus ſententiæ momenta ſanè graviſſima paucis expono.

Primum momentum petitur ex his quæ Cap. v. leguntur de nupero Judæorum ex Captivitate reditu. *Nam & ante hos annos, cùm receſſiſſent à via, quam dederat illis Deus ut ambularent in ea, exterminati ſunt præliis à multis Nationibus, & plurimi eorum captivi abducti ſunt. Nuper autem reverſi ad Dominum Deum ſuum, ex diſperſione quâ diſperſi fuerant, adunati ſunt, & aſcenderunt montana hæc omnia, & iterum poſſident Jeruſalem, ubi ſunt Sancta eorum.* Quæ *Achioris* verba referri non poſſunt ad Captivitatem decem Tribuum ſub *Salmanaſare*, cùm ex illa non redierint Iſraëlitæ. Minùs etiam commodè referuntur ad diſperſionem ſub *Manaſſe* Rege factam; cùm hæc univerſalis non fuerit, nec diuturna, propriáque hæc fuerit *Manaſſis* Regis, non Populi Captivitas, ut conſtat ex II. *Paralipomenon* Cap. xxxiii. Verſ. II. De Judæorum ergò Captivitate Babylonica hæc intelligenda ſunt; adeóque *Juditha* Hiſtoria poſt reditum è Captivitate Babylonica contigit.

Secundum momentum petitur ex ſtatu rerum Judaicarum quo tempore Bethulia à *Juditha* liberata eſt. Nullâ enim Regis mentio in tota Hiſtoria occurrit; cujus tamen nomine, quamvis in vinculis Babylone detentus fuiſſet, publicæ res adminiſtrari debuiſſet. Jus omne penes Duces, Pontificem, & Sacerdotes erat. *Sacerdos Eliachim ſcripſit ad univerſos qui erant contra Eſdrelon... Et univerſos per quos via tranſitus eſſe poterat, ut obtinerent aſcenſus Montium, per quos via eſſe poterat ad Jeruſalem, & illic cuſtodirent, ubi anguſtum iter eſſe poterat inter Montes. Et fecerunt filii Iſrael ſecundum quod conſtituerat eis Sacerdos Domini Eliachim...... Tunc Eliachim Sacerdos Domini Magnus, circuivit omnem Iſrael.* (Judith iv. 5. 6. 7. II.) *Juditha* cum *Ozia* Principe Populi, & Presbyteris *Chabri* & *Charmi* conſilia communicat, ut Bethuliæ deditionem intra quinque dies, niſi adjutorium venerit, ſtatutam avertat. (Cap. viii.) *Miſit Ozias Nuntios per omnes Civitates & Regiones Iſrael*, ut fugientes Aſſyrios perſequerentur......... *Joacim autem Summus Pontifex de Jeruſalem venit in Bethuliam cum univerſis Presbyteris ſuis, ut videret Judith* (Cap. xv. 5. 9.) Hæc autem Judaicæ Reipublicæ forma temporibus Captivitatem Babylonicam proximè ſecutis magis convenit.

Tertium momentum Bethuliæ ſtatus ſubminiſtrat, quæ Civitas erat Tribus Zabulon, nec tamen ab illius Tribus hominibus aliiſve Iſraëlitis incolebatur tempore Manaſſis, ſed à novis colonis, Chutæis nempè, & aliis quos Aſſaradon in Samariam, & alias decem Tribuum Civitates miſerat, cùm veteres incolæ in Aſſyriam à *Salmanaſare* deportati fuiſſent.

Quartum

Quartum momentum præbet nomeo *Eliachimi* ſeu *Joacimi* Pontificis in Hiſtoria *Juditha* celebre. Is fuit filius *Jeſu*, filii *Joſedech*, qui Sacris Judaicis præerat poſt reditum ex Captivitate Babylonica. Jeſus enim Pontificatum geſſit ſub Cyro, Cambyſe, & Dario; *Joacim* ſive *Eliachim* ſub Xerxe; *Eliaſib* ſob Artaxerxe; ut colligitur ex II. *Eſdra* Capp. XII. & XIII. & *Aggai* I. & II. Nec verò dici poteſt *Eliachim* ſummum Sacerdotem *Ezechia* & *Manaſſis* temporibus vixiſſe, illum cujus meminit Liber quartus *Regum*, Cap. XVIII. & *Iſaias* Cap. XXII. Qui non ſolùm tunicam & cingulum habuit (hoc eſt, poteſtatem Sacerdotalem) ſed quaſi pater fuit habitantibus Jeruſalem, & clavem Domus David geſſit, ut ipſo aperiente non eſſet qui clauderet, aut claudente qui aperiret, ut ait Propheta. Id, inquam, dici non poteſt; cùm *Eliachim* ille Pontifex non fuerit, ſicut nec pater ipſius *Helcias*, ſed Præpoſitus Regiæ Domus: Imò nec Sacerdos fuiſſe videtur, vel ex Levitico genere, ſed Aulæ Princeps. Tunicæ autem & cinguli nomine veſtes Sacerdotales hîc non ſignificantur, ſed omnia officia & ornamenta ſeu inſignia *Sobna*. Præterea, nullus *Eliachim* aut *Joachim* memoratur in Catalogo Pontificum qui Sacris Judaicis ante Captivitatem Babylonicam præfuerunt, quem ex publicis Tabulis *Joſephus* accuratè deſcripſit Libro X. *Antiquitatum* Cap. XI. Et qui ibi nominatur *Helcias*, non *Ezechia* & *Manaſſis*, ſed *Joſia* tempore Summum Sacerdotium geſſit, ut habetur IV. *Regum* XXIII. 4. Nec ipſi ſucceſſit *Eliachim*, ſeu *Joacim*, ſed *Sareias*, teſte *Joſepho*.

Quintum momentum petitur ex pace quæ *Juditha* facinus & victoriam conſecuta eſt, de qua Capite ultimo Verſ. 30. dicitur: *In omni autem ſpatio vita ejus non fuit qui perturbaret Iſrael, & poſt mortem ejus annis multis.* Nam & ſub *Xerxe*, & ſub *Artaxerxe Longimano* ejus filio, pacatiſſima Judæorum Reſpublica fuit. Si verò ad *Manaſſis* tempora *Juditha* referatur Hiſtoria, non ita diuturna fuerit pax illa quam Iſraëlitis procuravit. Nam ut demus viris quibuſdam Eruditis *Juditham* annorum fuiſſe circiter XXIV. cùm ad *Holofernem* acceſſit; (quod tamen parum credibile eſt habitâ ratione formæ ipſius, quâ captus eſt *Holofernes*) ſequitur ipſam ſuperſtitem fuiſſe adhuc annis XLI. hoc eſt, ad annum Mundi ter milleſimum trecenteſimum octogeſimum-nonum, à quo quinque tantùm reſidui ſunt ad annum ter milleſimum trecenteſimum nonageſimum-quartum quo à *Nechaone* Rege Ægypti *Joſias* percuſſus eſt. At quinque annos tantùm non videntur ſignificare hæc verba: *Et poſt mortem ejus annis multis*, ſed multò plures. Hoc ratiocinium nititur ætate Judithæ, *quæ manſit in domo viri ſui annos centum quinque*: id eſt uſque ad centeſimum quintum ætatis ſuæ (*Judith.* XVI. 28) quam juvenem admodum fuiſſe oportet tempore Expeditionis *Holofernis*. Tres enim duntaxat viduitatis annos numerabat: Nullos ſuſceperat ex Manaſſe viro ſuo liberos: Ea erat ætate, ut ſummam laudem ob ſervatam viduitatem promerita ſit, quæ anus ſexagenariæ non magna laus eſſet. Formæ erat tam egregiæ, tam elegantis, ut admirationem & amorem Principibus viris movere poſſet. Puella denique vocatur à *Vagao* Eunucho *Holofernis*.

Ita Chronologus Anonymus, in Bibliis apud Vitræum Pariſiis editis anno 1662.

• *Euſebius* in Chronico, & *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXVI. *Juditha* Hiſtoriam ad *Cambyſis* tempora referunt, & hunc *Secundum Nabuchodonoſorem* dictum *Euſebius* teſtatur. Sed huic ſententiæ repugnat brevius *Cambyſis* Perſarum Regis, quàm *Nabuchodonoſoris*, qui *Arpaxad* profligavit, Regnum. Hic enim anno duodecimo Regni ſui prælium commiſit cum *Arphaxad*, & anno XIII. miſit *Holofernem* cum ingenti Exercitu, ut omnia Regna ſibi ſubjiceret. At *Cambyſes* ſeptem duntaxat annos, & menſes quinque regnavit, ut teſtatur *Herodotus* Libro III. Noſtræ tamen ſententiæ non leve pondus addit *Euſebii* & *S. Auguſtini* auctoritas, quatenus *Juditha* Hiſtoriam poſt reditum Judæorum ex Captivitate Babylonica contigiſſe cenſent. *Severus Sulpitius* Lib. II. *Hiſtoria Sacra* Judithæ heroicum facinus *poſt Captivitatem* contigiſſe ſcribit ſub *Artaxerxe Ocho*, filio *Mnemonis*, qui à Judæis *Nabuchodonoſor* appellatus ſit *ob impatientiam & pariles in eorum Gentem conatus*: Conjecturamque ſuam inde veriſimilem reddit, quòd idem *Ochus* in ſecularibus Hiſtoriis *naturâ immitis*, *cupiduſque bellorum* fuiſſe tradatur. *Nam & arma finitimis intulit, & Ægyptum, quæ ante multos annos deſciverat, bello recuperavit. Quo tempore etiam Sacra eorum, & Apim in Deum receptum irriſiſſe traditur: Quod poſtea Bagoas Spado ejus, Natione Ægyptius, indignatus, contumeliam Gentis morte Regis ultus eſt. Meminit autem hujus Bagoa Hiſtoria Divina. Nam cùm Holofernes juſſu Regis, adverſus Judæos duxerat Exercitum, Bagoam in iiſdem caſtris fuiſſe memoravit.* In Libro Judith Holofernis Eunuchus *Vagao* nuncupatur.

Objiciunt contrariæ ſententiæ Vindices, *Ecbatana* condita fuiſſe à *Dejoce* Rege Medorum, teſte *Herodoto*: Ac proinde *Arphaxad*, cui tribuitur illius Urbis ædificatio, (*Judith.* I.) eumdem eſſe cum *Dejoce* coævo *Manaſſi* Regi Juda.

Reſpondetur, *Arphaxad* Ecbatana à fundamentis non condidiſſe, ſed à *Dejoce* olim condita novis muris & ædificiis muniviſſe, auxiſſe, ornaſſe, ut ex Græco Textu colligitur, ἐν ταῖς ἡμέραις Ἀρφαξὰδ, ὃς ἐβασίλευσε Μήδων ἐν Ἐκβατάνοις, καὶ ᾠκοδόμησεν ἐπ' Ἐκβατάνων, καὶ κύκλῳ τείχη ἐκ λίθων λελαξευμένων. *In diebus Arphaxad, qui regnavit ſuper Medos in Ecbatanis, & ædificavit ſuper Ecbatana, & in circuitu muros ex lapidibus ſectis.* Ideo autem hanc Civitatem munivit, auxitque, ut Regnum ſuum firmaret adverſùs *Nabuchodonoſorem*, illicque vires ſuas omnes colligeret. *Arphaxad* autem & *Nabuchodonoſor* Præfectos fuiſſe *Xerxis*, aut Reges vectigales, vero ſimillimum eſt: Hunc Aſſyriis, illum Medis ſub eo imperaſſe: Et adverſùs *Xerxem* rebellaſſe, cùm *Leonides* Rex Lacedemoniorum ejus Exercitum ad Thermopilas fudiſſet, & in pugna Salaminia partem Claſſis maximam amiſiſſet. Id conjicere licet ex his *Juſtini* verbis Libro III. *Xerxes Rex Perſarum, terror antea Gentium, bello in Gracia infeliciter geſto, etiam ſuis contemtui eſſe cœpit. Quippe Artabanus Præfectus ejus, deficiente quotidie Regis Majeſtate, in ſpem Regni adductus eſt.* Forſan *Arphaxad*, cujus Liber *Judith* meminit, ipſe eſt *Artabanus*. Ut ut eſt, *Arphaxad* Rex Medorum *Xerxis* tributarius, jugum ejus hâc etiam occaſione videtur excuſſiſſe. *Nabuchodonoſor* Rex Aſſyriorum, *Xerxi* pariter vectigalis, qui regnabat in Ninive poſt everſionem reſtauratâ, Regium nomen ac poteſtatem abſolutam uſurpavit, poſtquam *Arphaxad* in Campo magno *Ragau* debellaſſet. Hic *Nabuchodonoſor*, vel ex ſtirpe Magni *Nabuchodonoſoris* oriundus: vel ita appellatus, quòd non Aſſyrus tantùm, ſed & Babylonius imperaret,

ret, ac utrumque Regnum uſurpaſſet: Hic, inquam, debellatis Medis, de toto Orbe ditioni ſuæ ſubjiciendo conſilium iniit. Conſcripto eum in finem ingenti validoque Exercitu, *Holofernem* Perſam genere univerſis copiis ſuis præfecit, & adversùs Occidentis Regna miſit. Defecerat dubiò procul à *Xerxe* Holofernes, multoſque Perſas ſecum traxerat: Medi à *Nabuchodonoſore* ſubacti, in ejus etiam Militia conſcripti erant: Adeòque ex Medis & Perſis conflatus erat *Holofernis* Exercitus, ut ipſo cæſo meritò potuerit *Juditha* de ſeipſa in tertia perſona canere: *Horruerunt Perſæ conſtantiam ejus, & Medi audaciam ejus.*

Judith. 16. 12.

Objiciunt ſecundò: *Nabuchodonoſor* Rex Aſſyriorum, de quo *Juditha* Liber, regnabat in Ninive. At poſt Captivitatem Babylonicam Ninive diruta jacebat. Eam quippe everterat *Nabuchodonoſor* Magnus Rex Chaldæorum.

Judith. 1.

Reſpondetur; Everſam quidem à *Nabuchodonoſore* Niniven, ſed Perſarum permittentibus Regibus inſtauratam probabiliter exiſtimari, ob Urbis nobilitatem & antiquitatem; ſicut contigit Babyloni, Hieroſolymis, Antiochiæ, aliiſque Civitatibus ità victorum ſimiliter dirutis ac vaſtatis.

Objiciunt tertiò; *Holofernes* Principes *Moab* & Duces *Ammon* interrogavit quæ eſſet Gens Judaica. *Dicite mihi*, inquit, *quis ſit Populus iſte qui Montana obſidet: Aut quæ, & quales, & quantæ ſint Civitates eorum: Quæ etiam ſit virtus eorum, aut quæ ſit multitudo eorum: Vel quis Rex Militiæ illorum: Et quare præ omnibus qui habitant in Oriente iſti contempſerunt nos, & non exierunt obviàm nobis, ut ſuſciperent nos cum pace.* At poſt ſolutam Captivitatem non fuiſſet hujuſmodi quæſtioni locus, cùm Judæi tot annis apud Aſſyrios & Chaldæos captivi ſ his ignoti eſſe non poſſent.

Judith. 5.

Reſpondetur, Hanc Objectionem in adverſarios facilè retorqueri: Cùm enim Rex Babyloniæ Legatos ad *Ezechiam* Regem *Manaſſis* patrem miſiſſet; ac *Manaſſes* ipſe captivus abductus fuiſſet Babylonem, non ignoraſſent Babylonii tempore *Manaſſis* quænam eſſet Gens Judaica. Hoc itaque argumento eſt Hiſtoriam *Judithæ* multis annis poſt ſolutam Captivitatem contigiſſe.

ARTICULUS V.

De Hiſtoria & Libro Eſther.

I. *Aſſuerus* Rex Perſarum anno Imperii ſui tertio, ad oſtentandam gloriam Regni ſui, potentiam, opes, magnificentiam, Suſis Regia Urbe Principibus & Satrapis Provinciarum ſuarum per dies centum & octoginta ſplendidum exhibuit convivium: Quod excepit ſeptiduanum aliud omni Populo Suſano paratum. Septimo convivii die, Rex vino aliquantulum incaleſcens, ut uxoris pulchritudinem Principibus & Populis oſtentaret, præter mores Perſarum, *Vaſthi* Reginam vocavit, & venire recuſantem conſilio *Mamuchan* unius è ſeptem Perſidis & Mediæ Primariis, ſapientiâ & legum peritiâ præſtantibus, repudiatam Regno abdicavit, promulgatâ lege ut quiſque vir dominus eſſet domi ſuæ. Habito deinde puellarum formâ præſtantium delectu, ut ei grata inveniretur uxor, in earum numerum aſcita eſt *Ediſſa* Hebræa, quæ & *Eſther* vocabatur, *Abihailis*

Summa Libri Eſther.

Benjaminitæ filia, *Mardochei* ex fratre neptis. Anno Regni *Aſſueri* ſeptimo, *Eſther* introducta ad eum eſt, ab eòque præ reliquis mulieribus adamata, & Regina creata loco *Vaſthi*. Interim *Aman* Aulicorum potentiſſimus, Regique acceptiſſimus, *Mardochæo* Judæo, *Eſtheræ*, quæ genus ſuum ac patriam diſſimulabat, patruo infenſus, quòd eum adorare nollet, illius, totiuſque Judaicæ Gentis exitium meditabatur. Anno Regni Aſſueri duodecimo, Menſe Niſan, Edictum de Judæis per omnes Regni Provincias internecione delendis ab *Aſſuero* impetravit. Quo intellecto, *Mardochæus*, *Eſther*, Judæique univerſi pro ſalute ſua, cum fletibus & jejuniis Deo ſummiſsè ſupplicaverunt. Poſt triduum orationis & jejunii, *Eſther* adiit Regem magnifico apparato, ab eoque benignè accepta, ipſum, & *Aman* ad convivium invitavit. Interim *Aman* ſuperbiâ elatus, & odio actus impotenti in *Mardochæum*, crucem ipſi paravit. *Aſſuerus* fugiente per noctem ſomno Annales relegens, Eunochorum duorum conjurationem in necem ſuam à *Mardochæo* revelatam didicit: Quem ob acceptum ab eo tam inſigne beneficium, publicè Regiis honoribus affici juſſit, idque ab *Aman* illius & Judæorum hoſte profeſſo: qui deinde ab *Eſthera* Regina accuſatus, in crucem *Mardochæo* paratam actus eſt. Menſis tertii Siban die vigeſima-tertiâ, Suſis propoſita, & in Provincias centum-viginti-ſeptem per Curſores miſſa ſunt Edicta, ut Judæis die decima-tertiâ Menſis Adar, ad eorum excidium ab *Aman*, priùs conſtitutâ, ubique liceret armis ſe defendere, omneſque inimicos vim tentantes occidere. Quâ die illuceſcente, conjuratos in perniciem ſuam quingentos homines Suſis cæciderunt, in Provinciis verò ſeptuaginta quinque millia. Altera vindictæ die Judæis, qui Suſis morabantur, à Rege conceſsâ, trecentos adhuc homines trucidarunt, & decem filios *Aman* in patibolis ſuſpenderunt. In memoriam verò perennem liberationis Populi Judaici ab excidio quod decreverat *Aman*, diem feſtum quotannis celebrandum decima-quarta & decima-quinta diei Menſis Adar, *Mardochæus* & Regina *Eſther* conſtituerunt, quem appellavere *Phurim* ſive *Sortium*, quia *Aman* ſortes miſerat in urnam, ut quo die & quo menſe gens Judæorum exſcindenda eſſet, decernerent. Hæc Hiſtoriæ ſumma, quæ Libro *Eſther* ſcripta eſt. *Eſther* typus fuit inſignis Deiparæ Virginis Mariæ, & Eccleſiæ. Unde *S. Hieronymus* Epiſtola ad *Paulinum* ait: *Eſther in Eccleſiæ typo, Populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivii, & diem celebrem mittit in poſteros.*

Eſther B. Virginis & Eccleſiæ typus.

II. Hunc Librum Canonicum eſſe Judæi pariter & Chriſtiani agnoſcunt, ut mirum ſit in Librorum Canonicorum Indice prætermiſſum à *Melitone* apud *Euſebium* Libro IV. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. XXVI. ab Autore Synopſeos Scripturæ Sacræ apud *Sanctum Athanaſium*, & à *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine de Scripturis. De ſeptem poſterioribus dumtaxat Capitibus controverſia eſt. Hæc enim Hebræi non agnoſcunt, quòd in Hebraico Exemplari deſiderentur. *Sixtus Senenſis* Lib. I. & VIII. *Bibliothecæ Sanctæ* ſeptem illa Capita tanquam aſcititia & apocrypha negligi ab Eccleſia Catholica, ſcribere non eſt veritus: & Interpretes multa huic Libro addidiſſe vel ex *Joſepho*, vel ex quopiam alio, vel etiam ſumto, ut in Scholis mos eſt, narrationis themate, multa ex ſuo ingenio admiſcuiſſe. *Grotius* hæc, ut vocat, *Eſtheris Additamenta*

Liber Eſther Canonicus.

tamenta cenſet eſſe Rhetorica exercitia piorum Helleniſtarum, qui ornandis veris Hiſtoriis ea ſcripſere quæ illis temporibus probabiliter fieri, dici, aut ſcribi poterant. Hæc Libris addita aut injecta, quia nihil mali continebant, auctoritatem cum tempore accepiſſe. Hæc Addimenta videri Opus Proſelyti. Hanc opinionem mox refellemus.

Libri Eſther Auctor incertus.

III. Liber *Eſther* Hebraicè ſcriptus eſt. Ejus Autor incertus. Illum *Eſdræ* adſcribunt *S. Epiphanius* Libro *De Ponderibus & Menſuris* Cap. IV. *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXXVI. *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Lib. VI. *Originum* Cap. II. *Euſebius* Chron. Lib. II. *Eſdra* recentiorem cenſet. *Pſeudo-Philo* tribuit *Joachimo* Summo Pontifici. *Clemens Alexandrinus* Lib. I. *Stromatum*, & ex Hebræis *Aben-Ezra*, & alii, *Mardocheo*; Quorum opinatio his verbis nititur, Eſther IX. 20. 23. 26. *Scripſit itaque Mardochæus omnia hæc, & literis comprehenſa miſit ad Judæos… Suſceperuntque Judæi in ſolemnem ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus literis facienda mandaverat… Et cuncta quæ geſta ſunt, Epiſtola, id eſt, Libri hujus voluminis continentur.* Ex Cap. XII. 4. *Sed & Mardochæus rei memoriam literis tradidit.* Alii *Mardochæum* ſimul & *Eſther* Libri hujus Autores faciunt, idque colligunt ex his verbis noni Capitis ex Verſione LXX. Interpretum expreſſis, *Et ſcripſerunt Eſther Regina, Aminadabi filia, & Mardochæus Judæus, quæ fecerunt.* Idemque confirmant ex verbis, quæ illud ipſum Caput claudunt in Editione Vulgata, quibus narratur, Judæos omnia quæ ad ſe ſcripſerant *Eſther* & *Mardochæus* obſervanda ſuſcepiſſe, & *omnia, quæ Libri hujus, qui vocatur Eſther, Hiſtoriâ continentur.* Verùm de Epiſtolis duntaxat ab *Eſther* & *Mardochæo* ſcriptis hæc intelligenda ſunt, quibus *Phurim* ſolemnia obſervari à Judæis univerſis præcipiebatur in gratiarum actionem tanti beneficii Judaicæ Genti à Deo collati, ut conſtat ex ejuſdem Capitis ſerie. *Scripſit itaque Mardochæus omnia hæc, & literis comprehenſa miſit ad Judæos, qui in omnibus Regis Provinciis morabantur, tam in vicino poſitis, quàm procul, ut quartam-decimam & quintam-decimam diem Menſis Adar pro Feſtis ſuſciperent, & revertente ſemper anno ſolemni celebrarent honore: Quia in ipſis diebus ſe ulti ſunt Judæi de inimicis ſuis… Suſceperuntque Judæi in ſolemnem ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus literis facienda mandaverat…. Scripſeruntque Eſther Regina, filia Abihail, & Mardochæus Judæus etiam ſecundam Epiſtolam, ut omni ſtudio dies iſta ſolemnis ſanciretur in poſterum. Et miſerunt ad omnes Judæos, qui in centum viginti-ſeptem Provinciis Regis Aſſueri verſabantur, ut haberent pacem, & ſuſciperent veritatem, obſervantes Dies Sortium, & ſuo tempore cum gaudio celebrarent; ſicut conſtituerant Mardochæus & Eſther, & illi obſervanda ſuſceperunt à ſe, & ſemine ſuo Jejunia, & clamores, & Sortium dies, & omnia, quæ Libri hujus, qui vocatur Eſther, Hiſtoriâ continentur.* Certè narrare hoc in Libro non potuit *Mardochæus*, ſe Librum ſcripſiſſe, ad Judæos miſiſſe, hunc illos ſuſcepiſſe, & quæcunque eo mandabantur obſervare cœpiſſe. Librum enim ſcriptum eſſe oportuit antequam mitteretur ad Judæos, ab iis ſuſciperetur, & tradita in eo præcepta obſervarentur; multò etiam magis antequam illa miſſio, ſuſceptio, & obſervatio ſcriberentur. Cùm itaque hæc in Libro *Eſther* ſcripta ſint, colligitur Epiſtolas *Mardochæi* & *Eſther* alias fuiſſe ab hoc Libro. Alii Synagogæ Magnæ Opus eſſe volunt. Ita Talmudiſtæ *Baba Bathra* Cap. I. & Illuſtris *Huetius Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione* IV. p. 174 & 175. Ego verò in re tam incerta ſuffragium ſuſpendere conſultius exiſtimo.

IV. Quo tempore Hiſtoria *Eſther* contigerit, quiſve fuerit *Aſſuerus* ejus conjux, Quæſtio eſt multùm diſceptata. *Joſephus* Libro XI. *Antiquitatum* Cap. VI. *Artaxerxem Longimanum* conjugem *Eſtheræ* fuiſſe cenſet; quam opinionem *Severi Sulpitii*, & *Nicephori Conſtantinopolitani* ſuffragio confirmatam ſequuntur *Cajetanus*, *Bellarminus*, *Salianus*, *Petavius*, & alii. Hebræi in *Seder Olam* Cap. XXIX. Maritum Eſtheris *Cambyſem* fuiſſe ſtatuunt, qui I. *Eſdræ* Cap. IV. 6. 7. *Aſſuerus* & *Artaxerxes* appellatur. Idem cenſent Vatablus & Genebrardus. Quidam *Artaxerxem Mnemonem*, ut *Sixtus Senenſis*, & *Canus*, *Euſebii* & Venerabilis *Bedæ*, autoritate freti. Quidam *Artaxerxem Ochum*, ut *Serarius*, & *Gordonus*. Nonnulli *Darium Hyſtaſpis*, ut *R. Aben-Ezra*, *Nicolaus De Lyra*, *Cornelius à Lapide*, *Uſſerius*, & alii. Nonnulli *Xerxem*, ut *Scaliger*, *Calviſius*, &c. Ex tam variis opinionibus, quæ nobis maximè placeat, exponemus.

PROPOSITIO I.

Hiſtoriam Eſther commentitiam ac fictitiam eſſe Anabaptiſtæ ac Lutherani quidam impiè aſſerunt: Septem poſtrema Capita Libri Eſther Sixtus Senenſis, Grotius, & alii, velut aſcititia & apocrypha perperam & inconſultò rejiciunt.

PRobatur prima pars ex Hebræorum Canone, in quo Liber *Eſther* locum habuit. Item ex ſolemnibus *Phurim* diebus, quos à Judæis per multa ſæcula religiosè obſervatos conſtat ex II. *Machabæorum* XV. 37. & ex *Codice Theodoſiano L. Judæos, Tit. De Judæis.* Nemo autem ſanæ mentis ſibi perſuaſerit Feſti hujus religionem & anniverſariam celebritatem ex figmento, aut Tragicomœdia originem habuiſſe. Tertiò ex Græca Editione LXX. Seniorum, qui eos dumtaxat Libros interpretati ſunt, quos Hebræi in Canone habebant. Quartò ex *Joſepho* qui Libro XI. *Antiquitatum* Cap. VI. hanc Hiſtoriam retulit, cùm tamen profeſſus ſit non ſemel ſe ea dumtaxat narraturum, vel narraſſe, quæ in Sacris Hebræorum Libris habentur. Quintò ex Traditione, & Eccleſiæ judicio, quæ hunc Librum ſemper ut Canonicum habuit; ut conſtat ex Sacrorum Librorum Canone deſcripto ab *Origene* in Expoſitione Pſalmi I. apud *Euſebium* Lib. VI. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Cap. XXV. *S. Cyrillo Hieroſolymitano*, *S. Epiphanio* Libro *De Menſuris & Ponderibus*, Cap. XXVIII. *S. Joanne Damaſceno* Lib. IV. *De Fide Orthodoxa*, Cap. XVIII. ab Eccleſiæ etiam Latinæ Patribus, Summis Pontificibus, & Conciliis, ſcilicet *S. Hilario* Præfatione in Pſalmos, *S. Hieronymo* in Prologo Galeato, Epiſtolâ ad Paulinum, & Præfat. in Librum Eſther, *S. Auguſtino* Lib. II. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. VIII. à Concilio Laodiceno Canone ultimo, Carthaginenſi III. Canone XLVII. *Innocentio* I. Epiſtola ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum, *Gelaſio* I. in Synodo Romana, &c. tandemque ab *Eugenio* I. in Decreto pro Inſtructione Armenorum, & à

Sacra

Sacra Synodo Tridentina Seſſione quartâ.

Probatur ſecunda pars Propoſitionis. Vetera Concilia, & Patres omnes, cùm Græci, tùm Latini, qui Librum *Eſther* in Sacrarum Scripturarum Canone recenſent, eo de Volumine loquuntur, quo tum ipſi, tum Eccleſia univerſa illorum temporibus utebatur. Porrò legebat Eccleſia Libros Sacros juxta Editionem, quam *S. Hieronymus* paſſim vocat *Vulgatam, quæ Græcorum Linguâ & Literis continetur*. At Editio Græca LXX. Interpretum ſeptem poſtrema Capita habet, eáque ex Hebræo illos eſſe interpretatos probat ſumma ipſorum in vertendo fides: Igitur & olim in Hebraico Exemplari fuerunt ſeptem illa poſtrema Capita, & Eccleſia ſemper illa pro Canonicis habuit.

Confirmatur ex *Origene Epiſtolâ ad Julium Africanum*, Editionis Rodolphi Vveſtenii. *In multis aliis*, inquit, *Sanctis Libris invenimus, ut alicubi quidem plura apud nos extarent, quàm apud Hebræos, alicubi verò pauciora. Exempli gratiâ, cum non omnia poſſint ſimul comprehendi, pauca exponemus: Videlicet ex Libro Eſther, ubi nec preces Mardochæi, nec Eſtheræ (quæ legentem ædificare poſſunt) apud Hebræos habentur. Sed nec Epiſtola, vel Amani de deletione Judaïcæ Gentis ſcripta, vel Mardochæi ſub nomine Artaxerxis, eundem Populum à morte liberantis.* Sed apud LXX. *Interpretes, & Theodotionem*, quorum Exemplaribus utebatur, inveniri docet. Hæc autem ex Hebraïcis Exemplaribus expreſſerant. Idem Tom. II. In Joannem ex Cap. XIV. hujus Libri nonnulla proferens, ait: *Quin Mardochæus etiam in Libro Eſther juxta Septuaginta, non exiſtentes vocat inimicos Iſraël dicens: Ne tradideris Sceptrum tuum Domine non exiſtentibus.* Eumdem locum profert *S. Baſilius* Lib. II. contra Eunomium, p. 57. *Et ſapientiſſima Eſther: Non tradas Domine Sceptrum tuum iis qui non ſunt.*

Confirmatur ſecundò ex *S. Joanne Chryſoſtomo* Homilia III. ad Populum Antiochenum ex Cap. XIV. Libri *Eſther* teſtimonium adhibente: *Fuit quædam mulier Hebræa, Eſther erat ipſi nomen: Hæc Eſther univerſum Judæorum Populum internecione delendum ſic eripuit. Poſtquam Perſarum Rex omnes paſſim Judæos interimi juſſit, & nullus erat qui contra iram illius obſiſtere poſſet; ſplendidiorem veſtitum exuta mulier, & ſacco amicta, & cinere ſubſtrato, divina clementia ſupplicabat, ut ſecum ad Regem ingrederetur, & talia orans verba ad ipſum dabat:* Grata Domine fac verba mea, & da ſermonem ornatum in os meum. *Hac & pro Magiſtro nos nunc Deum oremus. Si enim Mulier pro Judæis ſupplicans barbaricum cohibere furorem potuit: Multo magis Doctor noſter pro tali Civitate, & cum tantâ Eccleſia ſupplicans, benigniſſimum & mitiſſimum hunc Regem flectere poterit.*

Confirmatur tertiò ex *S. Auguſtino* Epiſtola olim CXCIX. nunc CCLXIII. ad *Ecdicium*, ex eodem Capite XIV. Libri *Eſther* teſtimonium proferente: *Nempe*, inquit, *apud patres, Eſther illa Regina Deum timens, Deum colens, Deo ſubdita, marito Regi alienigenæ non eumdem ſecum colenti Deum, tamen ſubjecta ſerviebat; quæ cum in extremo periculo, non ſuo tantùm, ſed etiam Gentis ſuæ, quæ tunc erat Populus Dei, Domino proſterneretur orando, in ipſa oratione ſua dixit, Ita ſibi eſſe ornatum Regium, ſicut pannum menſtrualem, & ita orationem confeſtim exaudivit, qui cordis inſpector eam verum dicere ſcivit.* Laudat eumdem locum *Enarratione in Pſalmum* LI.

Præterea Concilium Tridentinum Libros omnes, quos Decreto ſuo complectitur, ſuſcipiendos eſſe decernit ut Canonicos, cum omnibus ſuis A partibus, *prout in Eccleſia legi ſolent, & in Vulgata Latina Editione habentur*. In Vulgata autem Editione Latina extant ſeptem poſtrema Libri *Eſther* Capita, & ex iis in Sacris Officiis, Miſſarumque ſolemnis Lectiones canuntur: Agnoſcit igitur Eccleſia ſeptem illa poſtrema Capita Canonicæ eſſe Auctoritatis.

Denique Literis *Artaxerxis*, quæ XIII. & XVI. Capitibus habentur, fidem facit *Joſephus* eaſdem referens Lib. XI. *Antiquitatum* Cap. VI.

Objicitur, Poſtrema illa Capita cum prioribus non cohærere, & cum illis pugnare: Capite enim ſecundo narrantur duorum Eunuchorum B inſidiæ *Aſſuero* ſtructæ anno ejus ſeptimo, nec pro earum revelatione remuneratus dicitur *Mardochæus*. At Capp. undecimo & duodecimo, conjuratio illa duorum Eunuchorum ad annum ſecundum *Artaxerxis* refertur, & data narrantur *Mardochæo* pro delatione munera Capp. III. I. 10. VIII. 3. IX. 24. *Aman* dicitur fuiſſe *de ſtirpe Agag*, adeoque Amalecithes. At Cap. XVI. *Aman* dicitur *animo & gente Macedo*, & *Regnum Perſarum voluiſſe transferre ad Macedonas*, cùm tamen Perſis parùm noti fuerint Macedones *Eſtheris* tempore. Et Cap. XII. *Bugæus* dicitur, cujus voca- C buli ignota penè ſignificatio eſt.

Reſpondetur, Narrationem inſidiarum, quæ Cap. XII. habetur, ad initium Libri ſpectare, ubi per anticipationem refertur, & rurſus ſuo loco, nimirùm ſecundo Capite. Id conſtat ex Editione Græca, quæ ex Hebræo Exemplari dubio procul expreſſa eſt, & ex Annotatione *S. Hieronymi*. Structæ ſunt autem illæ inſidiæ anno ſeptimo *Aſſueri*. Nam quod initio Capitis undecimi legitur, *Anno ſecundo, Regnante Artaxerxe Maximo*, notat duntaxat tempus quo *Mardochæi* ſomnium contigit, non verò tem- D pus inſidiarum, de quibus agitur Cap. XII. *Anno ſecundo*, inquit, *regnante Artaxerxe Maximo, prima die Menſis Niſan, vidit ſomnium Mardochæus filius Jairi, filii Semei, filii Cis de Tribu Benjamin, homo Judæus, qui habitabat in Urbe Suſis, vir magnus, & inter primos Aulæ Regiæ*. Quamvis autem ſtatim remuneratus non fuerit *Mardochæus* ob Eunuchorum delationem, munera tamen accepit, poſtquam Rex id beneficii & obſequii revocavit in memoriam Hiſtoriæ & Annalium lectione. Vel pro meritis remuneratus non fuerat, quamvis exiguum quoddam E munus accepiſſet.

Quod autem *Aman* dicatur *animo & gente Macedo*, Cap XIII. Autori Sacro minimè tribuendum eſt, ſed *Lyſimacho* veteri Interpreti Græco, de quo dicitur initio undecimi Capitis: *Anno quarto, regnantibus Ptolemæo & Cleopatra, attulerunt Doſitheus, qui ſe Sacerdotem & Levitici generis ferebat, & Ptolemæus filius ejus, hanc Epiſtolam Phurim, quam dixerunt interpretatum eſſe Lyſimachum Ptolemæi filium in Jeruſalem.* Hic autem Verſionem ſuam adornans F paulò ante *Ptolemæi Philadelphi* tempora, cùm Perſæ odio vehementi adversùs Macedonas flagrarent, *Amanem* pro Amalecitha *Macedonem* dixit, ut indignationem augeret. Septuaginta autem Interpretes Verſionem hanc *Lyſimachi* magna ex parte ſuam feciſſe veriſimile eſt, unde & Macedonem ipſi vocarunt. Et certè *Macedo animo & gente* eſſe potuit, quòd proximi ejus parentes Macedones eſſent, aut Græci, (qui Macedonum nomine, nobilioris ſcilicet Græcorum partis, hîc fortè ſignificantur) quamvis ſtirpis ejus origo & caput eſſet Agag Rex Amalecitharum. Cùm autem patriâ Macedo ſeu Græcus eſſet, in ſuſpicionem

venit apud *Artaxerxem* in illum iratum, quòd Regnum ad Macedones ſeu Græcos transferre vellet. Quòd autem *Bugæus* dicatur Cap. XII. mendum antiquum eſſe crediderim, ac virorum Eruditorum approbo conjecturam, qui pro Βυγαῖος legendum ſuſpicantur Ἀγαγαῖος. Ita *Druſius*, & Illuſtris *Huetius*. Complutenſis Editio habet ὑγαῖος. Alii *Aman* è ſtirpe *Agag* cujuſdam Macedonis aut Græci fuiſſe cenſent, non è ſtirpe *Agag* Amalecitharum Regis. Unde nec Hebraicus Textus, nec ulla Verſio *Agag* è cujus ſtirpe ortus eſt *Aman*, Amalecitham vocat. Et hæc etiam probabilis admodum reſponſio eſt.

Objicitur ſecundò *S. Hieronymi* teſtimonium Præfatione in Librum *Eſther*, quem ſecuti *Hugo Cardinalis*, *Nicolaus De Lira*, *Dionyſius Carthuſianus*, & *Sixtus Senenſis*, poſtrema ſeptem Capita Libri *Eſther* Canonica eſſe negant. Ita S. Hieronymus. *Librum Eſther variis Tranſlatoribus conſtat eſſe vitiatum: Quem ego de archivis Hebræorum revelans, verbum è verbo expreſſius tranſtuli. Quem Librum Editio Vulgata, laciniosis hinc inde verborum funibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri, ſicut ſolitum eſt ſcholaribus diſciplinis, ſumto themate, excogitare quibus verbis uti potuit qui injuriam paſſus eſt, vel qui injuriam fecit.*

Reſpondetur, *S. Hieronymum* ex Hebræorum magis ſententiâ quàm ſuâ, ita locutum, ut ſtudium laborémque ſuum commendaret, ac ſuæ ex Hebræo Verſionis utilitatem demonſtraret. Cæterùm in Commentario Epiſtolæ ad Galatas Cap. 3. ipſum laudare velut Scripturæ Canonicæ teſtimonium Verſum illum undecimum Capitis decimi-quarti Libri Eſther: *Ne tradas Domine Sceptrum ſuum his qui non ſunt.* Quem locum & *Origenes*, & *S. Baſilius* antea laudaverant; & *S. Joannes Chryſoſtomus* teſtimonium ex eodem Capite depromſerat; quod & *S. Auguſtinus* fecit. Et ſi ex propriâ mente *S. Hieronymus* poſtrema illa Capita fuiſſe ab Interpretibus aſſuta dixiſſet, privatæ ipſius opinioni (quamvis nobis ſit inprimis venerandum *S. Hieronymi* nomen) Eccleſiæ Catholicæ auctoritatem jure merito opponeremus, quæ Libros omnes Scripturæ Sacræ prout in Septuaginta Interpretum Vulgata olim Editione habentur, Canonicos habuit ab Apoſtolorum temporibus: & in Concilio Tridentino Seſſione IV. Libris Canonicis recenſitis, illos omnes Anathemate configit. *Qui Libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri Vulgata Latina Editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperint.* Fruſtra verò *Sixtus* noſter *Senenſis* hoc Synodi Tridentinæ Judicium alienum in ſenſum detorquet, ut à temeritatis notâ ſe liberet: Canonem illum intelligendum eſſe reſpondens *de veris ac germanis partibus, quæ ad Librorum integritatem ſpectant, non autem de laceris quibuſdam Appendicibus, & pannoſis Additamentis, à quovis incognito Autore temerè appoſitis, & utcunque inſitis, qualia ſunt hujuſmodi Capitula.* De illis enim partibus Tridentinus iſte Canon intelligitur, de quibus movebatur ab Hæreticis controverſia, alioqui Decretum inutile fuiſſet ac ſupervacaneum, cùm admitti totum non poſſit abſque partibus ipſum componentibus. Præterea, ſi legitima eſſet *Sixti Senenſis* exceptio, via Hæreticis aperiretur ad rejicienda, quæ vellent, Sacrorum Librorum Capita. Tertiò, Concilium diris devovet eos, qui Libros integros non receperint, cum omnibus ſuis partibus, *prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt.* At animadvertere debuerat *Six-*

Lib. 1. Biblioth. Sanct. p. 17 & 18.

A *tus Senenſis*, ex Capite XIII. Libri *Eſther* in Eccleſia legi Feria IV. poſt Dominicam II. Quadrageſimæ, & in Miſſa contra Paganos & ex Cap. XIV. Dominica XVI. poſt Pentecoſten. Unde *Rupertus* Libro XVIII. *De victoria Verbi Dei*, Cap. XXI. *Sacer*, inquit, *Eccleſiæ chorus per ſingulos annos ſtatutis diebus clamat ad Dominum in perſona illorum*, (ſcilicet Judæorum) *Everte cor ejus in odium repugnantium nobis: Nos autem libera in manu tua.* Quod ex Cap. XIV. 13. 14. ſumtum eſt. Et Lib. XII. *De Divinis Officiis*, Cap. XXV. *Eſther*, inquit, *pro temperantia ponitur*

B *quæ repudiatâ ob arrogantiam Vaſthi Regina, in Regnum ſubrogatur. Nam ipſius temperantiæ hoc indicium eſt ſpeciale, quòd Leonem illum, de quo ipſa ad Dominum dicit:* Et da mihi gratiam in conſpectu Leonis, *id eſt, Aſſueri Regis in manſuetudinem converterit, ejuſque Edictum inſtinctu Aman intemperantiſſime ſuperbientis, & genus Judæorum perdere cupientis, in conſolationem ſuæ ſtirpis tranſtulit.* Verſus porro quem laudat, decimus-tertius eſt Capitis decimi quarti.

Mirum eſt quod *Sixtus Senenſis* ad hæc non attenderit. Mirum etiam quòd ſuæ oppoſitionis Autorem *Origenem* laudaverit, ſcribens: *Origе-*

C *nes quoque in Epiſtola ad Julium Africanum hæc eadem Additamenta explodit:* Cùm è contrario illa, quæ ipſe vocat Additamenta Libri *Eſther*, ut canonica vindicet *Origenes* in probationibus noſtræ Propoſitionis laudatus.

PROPOSITIO II.

D *Eſtheris Hiſtoria probabiliùs refertur ad tempora Darii Hyſtaſpis: Iſque videtur Aſſuerus illius Maritus.*

PRopoſitionis hujuſce veritatem probant characteres quibus *Aſſuerum* deſcribit Liber *Eſtheris*; hi enim *Dario Hyſtaſpis* apprimè conveniunt. 1. *Aſſuerus regnavit ſuper centum viginti-ſeptem Provincias, & tertio anno Imperii ſui fecit grande convivium cunctis Principibus & Pueris ſuis, fortiſſimis Perſarum, & Medorum inclytis, & Præfectis Provinciarum coram ſe.* (Eſther 1.) Idem verò dicitur de *Dario Hyſtaſpis*, Lib. III. *Eſdræ*

E Cap. III. qui etſi Canonicus non ſit, æqualis certè auctoritatis eſt ac Hiſtoria Gentium, ubi Scripturæ Sacræ non repugnat. *Rex Darius*, inquit, *fecit cœnam magnam omnibus vernaculis ſuis, & omnibus Magiſtratibus Mediæ & Perſidis, & omnibus Purpuratis, & Prætoribus, & Conſulibus, & Præfectis ſub illo ad India uſque Æthiopiam centum viginti-ſeptem Provinciis.* 2. Aſſuerus Eſtheris Indiis imperavit. *Darius Hyſtaſpis* Indos ſubegit, teſte *Herodoto* Lib. IV. Capite XLIV. 3. *Suſan Civitas Regni* Aſſueri fuiſſe *exordium* dicitur (*Eſther* 1.) Hanc verò Urbem ab ipſo *Dario*

F conditam affirmat *Plinius* Lib. VI. Cap. XXVII. vel potiùs Regiarum Ædium magnificentiâ amplificatam, teſte *Æliano* Lib. XIII. *De Animalibus*, Cap. LIX. Ibique & domicilium, & pecuniarum ſuarum theſauros eum habuiſſe, docet *Herodotus* Lib. V. Cap. XLIX. *Aſſuerus*, ſive Artaxerxes Eſtheris *Rex Magnus* appellatur (*Eſther* XVI. 1.) *Darius Hyſtaſpis* Rex Magnus vocatur ab *Herodoto* ibidem: *Suſa*, inquit, *ubi Rex Magnus domicilium habet, atque hic pecuniarum theſauri ſunt. Hanc vos Urbem ſi animosè ceperitis, jam cum Jove de divitiis licet certetis.* 4. Aſſuerus primùm *Vaſthi*, deinde illâ repudiatâ *Eſtherem* uxorem duxit, quæ Hebræis *Hadaſſa* dicitur *Ediſſam* Vul-

gatus

gatus Interpres vocat) *Vaſthi* primaria Darii uxor eſt *Atoſſa* Cyri filia, quæ *Cambyſi* primùm, deinde *Smerdi Mago* nupſerat. Hanc in *Matrimonium Darius* recepit, Regalibus Nuptiis Regnum firmaturus, ut non tam in extraneum tranſlatum, quàm in *Cyri* familiam reverſum videretur, ut referunt *Herodotus* Lib. III. Cap. XLVIII. & Libro VII. Capite II. & *Juſtinus* ex *Trogo* Lib. I. Cap. X. *Eſther* verò ſive *Hadaſſa*, ea eſt, quam *Artyſtonam Virginem* vocat *Herodotus*, quam *Darium* ex uxoribus maximè adamaſſe, ejuſque ſtatuam cum talari ex auro tunicâ effinxiſſe, narrat Libro III. Cap. LXXXVIII. B & Lib. VII. Cap. LXIX. *Artyſtonam* equidem ſororem *Atoſſæ*, & *Cyri* filiam ſtatuit *Herodotus*, quod *Eſtheri* non convenit. Sed vel Perſicas Genealogias *Herodotus* minùs perſpectas habuit, vel ipſi Perſæ per invidiam genus *Eſtheris* diſſimularunt, ac *Cyri* filiam eſſe commenti ſunt, cùm ipſa *Mardochæo* patruo ſuo jubente, patriam genuſque ſuum ſtatim non indicaverit, ut dicitur Libri *Eſther* Cap. II. 20. Quintò, *Aſſuerus* Eſtheris *ſibi omnem terram & cunctas Maris Inſulas fecit tributarias*, (Eſther X. I.) quod *Dario* convenit, quem Inſulas Ægæi Maris Phœnicum Claſſe ſubegiſſe narrat *Thucidides* Lib. I. Hiſtoriæ, & Inſulis dominatum eſſe *Plato* in *Menexeno*, confirmat. Id verò nec ad *Xerxis* tempora referri poteſt, qui Inſulas illas ſtatim poſt Bellum Græcanicum, & ante annum Regni duodecimum amiſit: Nec ad aliquem alium poſteriorum Regum, quorum nullus has Inſulas habuit ſub poteſtate, præter *Clazomenas* (quas eo tempore parvam Inſulam fuiſſe, ex *Thucidide* Lib. VIII. diſcimus) & *Cyprum*, ut conſtat ex *Antalcidea* Pacis formulâ, apud *Xenophontem* Lib. V. *Hellenicon*. Aſſuerus igitur Eſtheris non alius fuit à *Dario Hyſtaſpis*: Quem etiam ob novam impoſitionem tributi κάπηλον; id eſt, *Cauponem*, vel Inſtitorem à Perſis dictum, cùm ſub *Cyro* & *Cambyſe* nihil adhuc eſſet circa tributa inſtitutum, ſed munera tantùm afferri ſolerent, narrat *Herodotus* Lib. III. Cap. LXXXIX. Quod etiam confirmat *Strabo* Lib. XV. & *Polyænus* Lib. VII. *Stratagematum* ſcribens: *Darius primus tributa Gentibus impoſuit. Veritus ne moleſtè ferrent, non ipſe exegit, ſed Satrapas conſtituere juſſit. Quibus ingentia tributa deſcribentibus, ipſe dimidiam partem ſubditis remiſit. Qui libentibus animis dimidium pependerunt, quaſi magno jam beneficio à Rege affecti.* Sextò, *Aſſuerus Eſtheris* Maritus traditum ſibi & conſervatum ab Optimo Maximo Judæorum Deo Regnum profitetur; *Eſther* Cap. XVI. 15. 16. *Nos autem à peſſimo mortalium Judæos neci deſtinatos in nulla penitùs culpa reperimus, ſed econtrario juſtis utentes Legibus, & filios Altiſſimi & Maximi ſemperque viventis Dei, cujus beneficio & Patribus noſtris, & nobis Regnum eſt traditum, & uſque hodie cuſtoditur.* Id verò optimè convenit cum voto quod *Darius* adhuc privatus Regi Cœli dicitur nuncupaſſe de Hieroſolymis & Templo inſtaurandis, quod ipſi in memoriam revocavit *Zorobabel* in magnifico illo convivio quo Imperii ſui Proceres excepit, ut refertur III. *Eſdræ* Cap. III. & à *Joſepho* Lib. XI. *Antiquitatum*, Cap. IV. Quod etiam convenit cum Edicto *Darii* de Templi inſtauratione, cujus meminit Liber primus *Eſdræ* Cap. VI.

Confirmatur Propoſitio noſtra adverſariorum confutatione ſententiarum. *Aſſuerum* Maritum *Eſtheris* non eſſe *Cambyſem* inde probatur, quòd *Cambyſes* alieno fuerit à Judæis animo, & Hieroſolymitani Templi fabricam, permittente & A favente *Cyro* cœptam, prohibuerit, ut narratur I. *Eſdræ* Cap. IV. *Aſſuerus* verò *Eſtheris* benevolentiam & beneficentiam ſingularem erga Judæorum Gentem teſtatus ſit.

Aſſuerum Eſtheris non fuiſſe *Xerxem*, inde probatur, quòd *Ameſtri* uxori *Xerxis*, quam *Eſtherem* ipſam eſſe pronunciat *Scaliger*, non conveniant *Eſtheris* characteres. *Ameſtris* enim pater *Otanes* ab Herodoto, à Cteſia *Omphas* dicitur, quem in Bello Græcanico Perſici agminis Ducem *Xerxes* conſtituit. At pater *Eſtheris* Judæus fuit, & *Aſſuero* ignotus, apud quem B aliàs genus ac patriam *Eſther* diſſimulare aliquandiu non potuiſſet. Præterea *Eſtherem* ſanctiſſimam, & modeſtiſſimam feminam fuiſſe ejus Hiſtoria teſtatur. At *Ameſtris* impotens & crudelis fuit; cujus barbarum & immane facinus in *Maſiſtæ* conjugem editum narrat *Herodotus* Lib. IX. quam cùm à *Xerxe* deditam in poteſtatem accepiſſet, mamillas ei abſcidit, & eas canibus abjecit: Tum naſo, auribus, labiis, & linguâ mutilatam, domum remiſit. Atque bis ſeptem illuſtrium Perſarum liberos vivos defodit ad referendam pro ſe gratiam Deo qui ſub terra eſſe fertur (inquit idem *Herodotus* Cap. C CXIV.)

Aſſuerum Eſtheris non fuiſſe *Artaxerxem Longimanum*, quatuor maximè probant, primum quòd *Aſſuerus* initio Regni ſui centum viginti-ſeptem Provinciis dominaretur, non ita *Artaxerxes Longimanus*, ſiquidem *Xerxes* ejus pater plurimas amiſerat. Secundum, quòd *Mardochæus* patruus *Eſtheris* fuerit unus ex deportatis à *Nabuchodonoſore* cum *Jechonia* Rege, ut teſtatur Scriptura *Eſther* Cap. II. 6. Cujus ætas ſi ad *Artaxerxis Longimani* Imperium producatur, ipſum tunc centum & quadraginta circiter annorum fuiſſe oportuerit. Quod etſi de *Mardochæo* incredibile non eſſet, ac verum D eſſet quod de illo ſcribit *Philo Annianus*, ipſum decem & octo annis ætatem *Iſaaci* ſuperaſſe; de *Eſthere* tamen incredibile eſt, & Scripturæ Sacræ repugnat quòd annorum pene ſeptuaginta eſſet, cùm *Aſſuero* nupſit, quod tamen aſſerere neceſſe eſſet, ſi *Mardochæus* ejus patruus tam provectæ fuiſſet ætatis. Tertium momentum eſt, quòd anno vigeſimo Imperii *Artaxerxis Longimani* miſſus ſit *Nehemias* ad ædificandam Jeruſalem: At miſſus non eſt regnante *Aſſuero Eſtheris* marito. Incredibile enim eſt E quòd finitimi Hieroſolymorum Populi, qui Perſis parebant, tam hoſtiliter Judæos inſectati fuiſſent, illoſque ab Urbis ædificatione prohibere aggreſſi eſſent, cùm Reginam eſſe Judæam noſſent, & *Mardochæum* Regiæ Domus Præfectum gente pariter Judæum, præſertim cùm cædis hoſtium Judaici nominis ab *Aſſuero* & *Eſthere* imperatæ recens eſſet memoria. Ad hæc, *Nehemias* Reginæ vel *Mardochæi* patrocinium adhibuiſſet, ut obtineret Edictum de inſtauranda Jeruſalem, non per ſe Regem adiiſſet. Quartum denique momentum eſt ſilentium *Eſdræ* & *Nehemiæ*. Si enim *Eſtheris* Hiſtoria regnante *Artaxerxe* F *Longimano* contigiſſet, verò ſimillimum eſt eos *Eſtheris* mentionem aliquam ſuis in Libris facturos.

Aſſuerum Eſtheris non fuiſſe *Artaxerxem Memorem*, nec *Artaxerxem Ochum*, ex eo probatur, quòd eorum temporibus nec *Mardochæi*, nec *Eſtheris* ætas conveniat: nec in centum viginti-ſeptem Provincias dominatio: Nec tributa cunctis Maris Inſulis impoſita. Neque etiam *Vaſthi* & *Eſtheri* aliquid cum *Artaxerxis Memoris* uxoribus *Statyra* & *Atoſſa* commune eſt,

quarum neutra paſſa eſt repudium, *Statyra* veneno ſublata cum ſummo Regis mœrore; *Atoſſa* ante initium Regnum ducta. Sed palmare argumentum quo refelluntur Autores *Eſtheris* Hiſtoriam ad Regum iſtorum tempora referentes, inde petuntur, quòd Hebræi in ſuo Canone eos Libros non recenſeant, qui poſt *Artaxerxis Longimani* tempora conſcripti ſunt. Librorum enim Sacrorum Canonem *Eſdras* condidit, cujus vita ultra Regis illius tempora producta non eſt. Qua de re *Joſephus* Libro I. contra *Apionem* ſcribit: *A morte Moyſis uſque ad Artaxerxem Perſarum Regem, qui fuit poſt Xerxem, Prophetæ ſuorum temporum res geſtas conſcripſerunt in tredecim Libris. Reliqui verò quatuor Hymnos in Deum, & vitæ humanæ præcepta noſcuntur continere. Ab Artaxerxe verò uſque ad noſtrum tempus ſingula quidem conſcripta, non tamen prioribus ſimili fide ſunt habita, eò quod non fuerit certa ſucceſſio Prophetarum.* Et *Euſebius* in Chronico ad annum *Artaxerxis Longimani* XXXII. in quo *Nehemiæ* deſinit Hiſtoria: *Huc uſque,* inquit, *Hebræorum Divina Scriptura Annales temporum continent. Ea verò quæ poſt hæc apud eos geſta ſunt, exhibemus de Libro Machabæorum, & Joſephi, & Africani Scriptis, qui deinceps univerſam Hiſtoriam uſque ad Romana tempora proſecuti ſunt.* Cùm itaque Liber *Eſther* Judæorum Canoni ſemper adſcriptus fuerit; hujus Libri Hiſtoria nec ad *Artaxerxis Memoris*, nec ad *Artaxerxis Ochi* tempora referri poteſt.

Objicitur, *Artaxerxem* Eſtheris maritum ex Perſarum Regibus genus traxiſſe, *Eſther* XVI. 16. At *Darius* filius fuit *Hyſtaſpis* Principis, non Regis.

Reſpondetur, *Hyſtaſpem* à Regibus oriundum fuiſſe. Illum enim *Arſamis* filium, *Achamenis*, à quo *Cyrus* Rex paternum genus duxit, abnepotem aſſerit *Herodotus* Libro I. Cap. CCIX. & *Juſtinus* ex *Trogo Pompeio* Lib. I. Cap. X. *Præter formam*, inquit, *virtutemque hoc Imperio dignam, etiam cognatio Dario juncta cum priſtinis Regibus fuit.* Dicere ergo potuit de Judæorum Deo Altiſſimo, Maximo, & ſemper vivente loquens: *Cujus beneficio & Patribus noſtris, & nobis Regnum eſt traditum, & uſque hodie cuſtoditur.*

ARTICULUS VI.

De Libro Sapientiæ.

QUæſtiones duæ circa hunc Librum diſceptandæ ſunt. Prima de illius auctoritate, altera de ejus Autore. Circa primam, *Lutherus*, *Calvinus*, & Anabaptiſtæ Librum Sapientiæ ut Apocryphum rejiciunt. Imò & ante Concilium Tridentinum Catholici quidam Theologi canonicam huic Libro ademerunt aliqua ex parte auctoritatem; inter alios *Cajetanus* noſter Cardinalis in fine Commentariorum in Librum *Eſther*, ubi ſtatuit Librum aliquem bifariam Canonicum dici poſſe; aut quia regula Fidei eſt, & ad confirmanda Fidei dogmata valet illius auctoritas; aut quia ad Mores componendos, & ad Fidelium ædificationem plurimùm valet. Hoc quidem modo Sapientiæ Librum eſſe Canonicum, non priori. Autorem quod ſpectat, plerique Veterum *Salomoni*, quidam *Philoni Judæo* illum tribuerunt. Quidam *Jeſu* filio *Syrach*, ut S. *Auguſtinus* Lib. II. *De Doctrina Chriſtiana* Cap. VIII. Quam tamen ſententiam emendavit in Retractationibus, Lib. II. Cap. IV. Alii Opus Hebræi hominis eſſe cenſent, complexum hortamenta ad Sapientiam, qualia *Salomon* Rex ſapientiſſimus dictare potuiſſet. Vixiſſe verò Autorem poſt tempora *Eſdræ*, ante tempora *Simeonis* Pontificis, ideòque præponi Libro *Siracidæ*. Ita *Grotius*, Annotationibus in hunc Librum.

PROPOSITIO I.

Liber Sapientiæ Sacer eſt & Canonicus, taliſque ſemper habitus eſt à majori Eccleſiarum parte, qualis nunc ab Eccleſia univerſa: Quamvis quædam olim Eccleſiæ illum in Canone non conſcripſerint.

PRimam Propoſitionis partem probat Sententiarum iſtius Libri uſurpatio à Novi Teſtamenti Scriptoribus. Quod enim Sapientiæ III. 7. ſcriptum eſt: *Fulgebunt Juſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent.* Sanctus Matthæus in Evangelium ſuum derivavit Cap. XIII. 43. *Tunc Juſti fulgebunt ſicut Sol in Regno Patris eorum.* Quod Sapientiæ III. 8. de Juſtis ſcriptum eſt, *Judicabunt Nationes*, S. Paulus expreſſit I. ad Corinthios VI. 2. *An neſcitis quoniam Sancti de hoc Mundo judicabunt?* Quod Sapientiæ IV. 10. legitur: *Placens Deo factus eſt dilectus, & vivens inter peccatores tranſlatus eſt*, S. Paulus ad Hebræos Cap. XI. 5. uſurpavit: *Fide*, inquit, *Enoch tranſlatus eſt, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia tranſtulit illum Deus: Ante tranſlationem enim teſtimonium habuit placuiſſe Deo.* Quod hujus Libri Cap. VII. 26. de Sapientia ſcriptum eſt, *Candor eſt enim lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei Majeſtatis, & imago bonitatis illius*, S. Paulus mutuatus eſt II. ad Corinthios IV. 4. ſcribens: *Ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei.* Et ad Coloſſenſes I. 15. *Qui eſt Imago Dei inviſibilis, primogenitus omnis creaturæ.* Et ad Hebræos I. 3. *Qui cùm ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ ejus.* Quod Sapientiæ XIII. 1. legitur, *Vani autem ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei, & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum Qui eſt, neque operibus attendentes, agnoverunt quis eſſet Artifex*: Hanc S. Paulo ſententiam ſuppeditavit Epiſtolæ ad Romanos I. 20. *Inviſibilia enim ipſius à creatura Mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas, ita ut ſint inexcuſabiles*, &c. Quod Sapientiæ XV. 7. habetur, *Sed & figulus mollem terram premens laborioſe fingit ad uſus noſtros unumquodque vas, & de eodem luto fingit quæ munda ſunt in uſum vaſa, & ſimiliter quæ his ſunt contraria: Horum autem vaſorum quis ſit uſus, judex eſt figulus*: Id S. Paulus Epiſtolæ ad Romanos Cap. IX. 21. his verbis expreſſit: *An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* Illud ejuſdem Apoſtoli ad Romanos XI. 34. *Quis cognovit ſenſum Domini? Aut quis Conſiliarius ejus fuit?* ex illo Sapientiæ IX. 13. derivatum eſt: *Quis enim homo poterit ſcire conſilium Dei? Aut quis poterit cogitare quid velit Deus?* Quod habet Apoſtolus ad Epheſios VI. *Propterea accipite armaturam Dei... Induti loricam juſtitiæ... In omnibus ſumentes ſcutum Fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere: & galeam ſalutis aſſumite: & gladium Spiritûs quod eſt Verbum Dei*: Id ſumtum eſt ex Sapientiæ V. 18. 19. *Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum.*

micorum. Induet pro thorace juſtitiam, & accipiet pro galea judicium certum, ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem; acuet autem duram iram in lanceam.

Idem probatur ex antiquis Eccleſiæ Patribus, qui Sapientiæ Librum ut Sacrum & Canonicum laudant, & ex eo velut ex Sacra Scriptura teſtimonia depromunt. *S. Clemens* Epiſtola I. ad Corinthios, hunc locum ex Sapientiæ XI. 22. uſurpat: *Quis dicet ipſi, Quid feciſti? Aut quis reſiſtet robori potentiæ ejus?*

Sanctus Dionyſius Lib. *De Divinis Nominibus*, Sap. 8. Cap. IV. laudat illud *in Divinarum Scripturarum Inſtitutionibus* de Sapientia dictum, *Amator factus ſum formæ illius.*

Sanctus Juſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone profert illud Sapientiæ II. 12. *Circumveniamus Juſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris.*

Origenes Libro VII. in Epiſtolam ad Romanos: *Hoc*, inquit, *& Sapientia per Salomonem dicebat, Quia corruptibile corpus aggravat animam, & deprimit terrena habitatio ſenſum multa cogitantem.* Quod habetur Sapientiæ IX. 15.

Tertullianus Lib. *De Præſcriptione Hæreticorum* Cap. VII. *Noſtra*, inquit, *inſtitutio de Porticu Salomonis eſt, qui & ipſe tradiderat Dominum in ſimplicitate cordis eſſe quærendum.* Quod habetur Sapientiæ I. 1. *Sentite de Domino in bonitate, & in ſimplicitate cordis quærite illum.*

Sanctus Cyprianus Lib. De Mortalitate: *Sed & per Salomonem docet Spiritus Sanctus, eos qui Deo placeant, maturius iſthinc eximi, & citius liberari; ne dum in iſto Mundo diutius immorantur, Mundi contactibus polluantur. Raptus eſt*, inquit, *ne malitia mutaret intellectum illius: Placita enim erat Deo anima ejus: propter hoc properavit educere eum de medio iniquitatis.* Quod legitur Sapientiæ IV. 11. 14. Idem Libro I. *De Exhortatione Martyrii*, Cap. I. ex hoc Libro probat Idola non eſſe Deos, nec elementa vice Deorum colenda eſſe. *Item in Sapientia Salomonis: Omnia Idola Nationum æſtimaverunt Deos, quibus neque oculorum uſus eſt ad videndum, neque nares ad percipiendum ſpiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti in manibus ad tractandum, ſed & pedes eorum pigri ad ambulandum. Homo enim fecit illos, & qui ſpiritum mutuatus eſt, finxit illos. Nemo autem ſibi ſimilem homo poterit Deum fingere: cum ſit enim mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior eſt autem ipſe iis quos colit, quoniam ipſe quidem vixit, illi autem nunquam.* Quæ Sapientiæ XV. 15. 16. 17. leguntur. *Item apud Salomonem de elementis: Neque opera attendentes, agnoverunt quis eſſet Artifex, ſed aut ignem, aut ſpiritum, aut citatum aerem, aut gyrum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut Solem, aut Lunam rectores orbis terrarum Deos putaverunt. Quorum ſi propter ſpeciem hoc æſtimaverunt, ſciant quanto iis Dominus ſit ſpecioſior: Aut ſi virtutes & opera eorum mirati ſunt, intelligant ab ipſis, quoniam qui hæc conſtituit, fortior eſt illis.* Quæ leguntur Sapientiæ XIII. 1. 2. 3. Et Libro II. Teſtimoniorum adversus Judæos, Cap. XIV. *Quod* JESUS CHRISTUS *ſit Juſtus, quem Judæi occiſuri eſſent; in Sapientia Salomonis: Circumveniamus juſtum, quoniam inſuavis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & exprobrat nobis peccata Legis. Promiſſit ſcientiam Dei ſe habere, & Filium Dei ſe nominat. Factus eſt nobis in traductione cogitationum noſtrarum, gravis eſt nobis etiam ad videndum: Quoniam diſſimilis eſt aliis vita illius, & mutata ſunt viæ illius. Tanquam nugaces æſtimati ſumus*

A *ab illo, & continet ſe à viis noſtris tanquam ab immunditiis, & præfert noviſſima Juſtorum, & gloriatur Patrem ſe habere Deum. Videamus ergo ſi ſermones illius veri ſunt, & tentemus quæ ventura ſunt illi. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut ſciamus reverentiam illius, & probemus patientiam illius. Morte turpiſſima condemnemus eum. Hæc cogitaverunt, & erraverunt: Excæcavit enim illos malitia ipſorum, & neſcierunt ſacramenta Dei.* Quæ leguntur Sapientiæ Cap. II. Alia ex eodem Libro profert Lib. III. Teſtimoniorum ad *Quirinum*, B Cap. XV. XVI. LVI. LIX. LXVI.

Ex Libro Sapientiæ quaſi Sacro & Divinæ auctoritatis multa profert *Euſebius* in Libris *Præparationis Evangelicæ*, & ſub nomine *Salomonis* laudat Lib. VII. Cap. XII. Lib. IX. Cap. VII. Lib. XI. Cap. XIV. Lib. XIII. Cap. XIII.

Concilium Sardicenſe in Epiſtola Synodica apud *Theodoretum* Lib. II. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. VIII. Filium Dei Conditorem atque Opificem eſſe Angelorum & Archangelorum, Mundique totius ac generis humani, probat ex Sapientiæ VII. 21. *Ait enim Scriptura*, inquit, *Om-* C *nium artifex Sapientia docuit me.*

Sanctus Baſilius Libro V. contra *Eunomium*, probat Spiritum Sanctum Deum eſſe ac Dominum, non ſervum, aut creaturam, ex Sapientiæ I. 7. *Spiritus enim eſt*, inquit, *qui adimplevit cuncta, ſecundum quod ſcriptum eſt: Spiritus enim Domini adimplevit orbem, Salomon inquit.* p. 119. Profert etiam illud ex Sapientiæ I. 4. *In malignam animam non introibit Sapientia.* p. 120. Epiſt. CXLI. *Qui Spiritum Sanctum creaturam eſſe dicit, determinatam ipſius naturam inducit. Quomodo ergo* Sap. 1. 7. *ſtabit illud, Spiritus Domini replevit orbem?*

Sanctus Hilarius Enarratione in Pſalmum D CXXVII. *Ut cognoſcamus*, inquit, *quid ſub uxoris nuncupatione intelligi oporteat: Contuendum eſt quid & alibi ſub hoc eodem uxoris nomine tractetur à Salomone ita:* « Quia quæſivi Sapientiam « Sponſam accipere mihi ipſi *Et quoniam qui Sponſam requirit, divitem quærit, hujus Sponſæ ſuæ* « *opes memorat, dicens:* Honeſtatem glorificat, « convictum habens Dei, & omnium Dominus « dilexit eam. Et ſi multam quis cognitionem « deſiderat; novit & quæ à principio ſunt, & « quæ futura ſunt conſpicit. *Ergo uxorem viri-* « *lem noſſe debemus, eam nempe quam ſibi Salomon* E *Sponſam optavit aſſumere. De qua & rurſum ait:* « Judicavi igitur hanc adducere ad convivendum « mecum: & amator factus ſum pulchritudinis « ejus. *Hæc igitur tanquam uxor aſſumta* « *Sapientia virilis eſt, perficiens omnia, & ipſi ſubdens, & in labore utilium operum valida. Ipſa Deo placita, & per doctrinam ejus digna & præteritorum ſcientiâ, & futurorum cognitione perfectâ.* Hæc autem profert ex Sapientiæ C. VIII. 2. 3. 8. 9.

Sanctus Epiphanius Hæreſi LXXVI. quæ eſt Anomæorum, p. 94. Sic *Aetium* compellat: *Etenim ſi à Spiritu Sancto genitus eſſes, facere te* F *illud oportebat, ut Sacris omnibus Codicibus pervolutis, à Geneſi ad Eſtheris tempora, qui ſunt ſeptem & viginti Libri Teſtamenti Veteris & XXII. numerantur: Tum Sacroſanctis quatuor Evangeliis, & S. Pauli XIV. Epiſtolis, nec non & Apoſtolorum Actis, quæ vel ſuperiora illis tempora, vel poſteriora continent: Catholicis item Epiſtolis Jacobi, Petri, Joannis, & Judæ, Apocalypſi Joannis, Sapientiæ quoque Libris, hoc eſt, Salomonis, filii Sirach, omnibus denique Scripturæ Libris percurſis, temetipſum damnares: quòd ejuſmodi nomen* (Ingeniti) *de quo nulla ſit uſquam mentio, nobis afferre non dubitaveris.*

Optatus Milevitanus Lib. IV. *Et illud quod in*

Salomone

» *Salomone Propheta lectum eſſe dixiſti*: Filios adul- » terorum inconſummatos, & ſpuria vitulamina altas radices dare non poſſe… *Hoc de Hæreticis dictum eſt, apud quos ſunt Sacramentorum falſa connubia: & in quorum thoris iniquitas invenitur: Ubi in exterminium Fidei corrupta ſunt ſemina.* Quæ profert *Optatus*, habentur Sapientiæ III. 16. ubi legimus: *Filii autem adulterorum in inconſummatione erunt, & ab iniquo thoro ſemen exterminabitur.* Et Capite IV. 3. *Spuria vitulamina non dabunt radices altas.*

Sanctus Ambroſius Enarratione in Pſalmum I. » *Sapientia quoque dicis: Concupiſcite ergo ſermones* » *meos, diligite illos, & habebitis diſciplinam.* » *Clara eſt, & quæ nunquam marceſcat Sapientia,* » *& facilè videtur ab iis qui diligunt illam, &* » *invenitur ab iis qui quærunt illam.* Quæ quidem habentur Sapientiæ VI. [illegible]13. Et Sermone VIII. in Pſalmum CXVIII. *Denique Juſtitiæ adſcribit Scriptura Divina veniam peccatorum,* » *ſecundùm illud quod hodie lectum eſt*: Benedic- » tum lignum quod fit per Juſtitiam: Maledic- » tum autem lignum quod fit per manus homi- » num. *Superius ad Crucem Domini retulit; poſterius ad errorem Gentilium, qui ligna venerantur.* Hæc habentur Sapientiæ XIV. 7. 8. ubi legimus: *Benedictum eſt enim lignum per quod fit Juſtitia. Per manus autem quod fit Idolum, maledictum eſt.* Idem Libro *De Paradiſo*, Capite I. ſub nomine *Salomonis* laudat illud Sapientiæ VII. 2. 5. 26. *Eſt enim ſplendor lucis æternæ, & emanatio omnipotentis gloriæ.* Idem Libro II. *De Abraham* Cap. VII. *Salomon qui Sapientiam popoſcit, &* » *accepit à Domino Deo noſtro*: Ipſe mihi, *in-* » *quit*, dedit eorum quæ ſunt ſcientiam veram; » ut ſciam diſpoſitionem orbis terrarum, & vir- » tutem elementorum, initium & conſumma- » tionem, & medietatem omnium rerum, & » diviſiones temporum, & anni curſus, & ſtel- » larum diſpoſitiones, naturas animalium, & iras » beſtiarum, vim ventorum, & cogitationes ho- » minum, differentias herbarum, & virtutes ra- » dicum, & quæcunque ſunt abſcondita & im- » proviſa. *Sed hæc nulli niſi perfecto ſuppetunt.* Hæc autem habentur Sapientiæ VII. 17. & ſequentibus. Idem Libro III. *De Spiritu Sancto*, Cap. XIX. *Auctoritatem requirunt ut lectione doceamus, quia non peccavit Spiritus Sanctus, ſicut de Filio lectum eſt, Quia peccatum non fecit. Et hoc accipiant Scripturarum auctoritate nos docere. Scri-* » *ptum eſt enim*: Quia in Sapientia eſt Spiritus » intelligentiæ, Sanctus, unicus, multiplex, ſub- » tilis, bene mobilis, diſertus, immaculatus. » *Immaculatum dicit Scriptura: Nunquid mentita eſt de Filio, ut de Spiritu credas eſſe mentitam? Dixit enim Propheta in eodem loco de Sapientia, Quia nihil maculoſum in illam incurrit. Ipſa immaculata eſt, & immaculatus ejus eſt Spiritus. Ergo ſi peccatum non habet Spiritus, Deus eſt.* Et Cap. XXIII. *Quid autem dicam, quia ſicut Pater & Filius, ita etiam Spiritus immaculatus eſt & omnipotens, quia Græcè* παντοδύναμον καὶ πανεπίσκοπον *Salomon dixit, eò quòd omnipotens & ſpeculator ſit omnium, ſicut lectum eſſe in Libro Sapientiæ ſuprà eſt demonſtratum. Ergo & Spiritus in honore eſt, & in majeſtate.* Ex eodem Libro ſub nomine *Salomonis* teſtimonium profert Libro *De Incarnationis Dominicæ Myſterio*, Capite ultimo.

Concilium Carthaginenſe III. Canone XLVII. & *Innocentius I.* in Epiſtola ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum *Libros quinque Salomonis*, ſive *Sapientiales quinque* in Sacrarum Scripturarum Canone recenſent. Quo numero *Sapientiæ* & *Eccleſiaſtici* Libros comprehendi manifeſtum eſt.

A *Sanctus Auguſtinus* Lib. II. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. VIII. *Illi duo Libri*, inquit, *unus qui Sapientia, & alius qui Eccleſiaſticus inſcribitur, de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur: Nam Jeſus Sirach eos conſcripſiſſe conſtantiſſimè perhibetur, qui tamen quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi ſunt.* Et Lib. XVII. *De Civitate Dei*, Cap. XX. ubi Libros *Sapientiæ* & *Eccleſiaſtici* Salomonis non eſſe præmiſit, ſubdit: *Eos tamen in auctoritatem, maximè Occidentalis antiquitus recepit Eccleſia: Quorum in uno, qui appellatur Sapientia Salomonis, Paſſio*
B *Chriſti apertiſſimè prophetatur. Impii quippe interfectores ejus commemorantur dicentes*, Circumve- « niamus Juſtum, quoniam inſuavis eſt nobis, & « contrarius eſt operibus noſtris, & improperat « nobis peccata Legis, & infamat in nos peccata « diſciplinæ noſtræ. Promittit ſcientiam Dei ſe « habere, & Filium Dei ſe nominat. Factus eſt no- « bis in traductionem cogitationum noſtrarum. « Gravis eſt nobis etiam ad videndum, quoniam « diſſimilis eſt aliis vita illius, & immutatæ viæ ejus. Tanquam nugaces æſtimati ſumus ab illo, & « abſtinet ſe à viis noſtris quaſi ab immunditiis: «
C Præfert noviſſima Juſtorum, & gloriatur Pa- « trem Deum ſe habere. Videamus ergo ſi ſermo- « nes illius veri ſunt, & tentemus quæ ventura « ſunt illi, & ſciemus quæ erunt noviſſima ejus. « Si enim juſtus eſt Filius Dei, ſuſcipiet illum, « & liberabit eum de manu contrariorum. Con- « tumeliâ & tormento interrogemus eum, ut ſcia- « mus reverentiam illius, & probemus patientiam « ipſius. Morte turpiſſima condemnemus illum: « Erit enim ei reſpectus ex ſermonibus illius. Hæc « cogitaverunt, & erraverunt: Excæcavit enim « illos malitia ipſorum. *In Eccleſiaſtico autem fides* «
D *Gentium futura prædicitur.*

Ex Libro *De Prædeſtinatione Sanctorum*, Cap. XVI. *Scripſit Librum De Mortalitate Cyprianus, multis ac pene omnibus, qui Eccleſiaſticas Literas amant, laudabiliter notum… Ubi & illud teſtimonium ponit de Libro Sapientiæ*, Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus. *Quod à me quoque poſitum, fratres iſtos ita reſpuiſſe dixiſtis, tanquam non de Libro Canonico adhibitum: Quaſi & excepta Libri hujus atteſtatione res ipſa non clara ſit, quam volumus hinc doceri….* Et infra: *Quæ cùm ita ſint, non debuit repudiari ſententia Libri*
E *Sapientiæ, qui meruit in Eccleſia Chriſti de gradu Lectorum Eccleſiæ Chriſti tam longa annoſitate recitari, & ab omnibus Chriſtianis, ab Epiſcopis uſque ad extremos Laicos fideles, Pœnitentes, Catechumenos, cum veneratione Divinæ Auctoritatis audiri…. Sed qui ſententiis Tractatorum inſtrui volunt, oportet ut iſtum Librum Sapientiæ ubi legitur*, Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum ejus, *omnibus Tractatoribus anteponant: Quoniam ſibi eum antepoſuerunt etiam temporibus proximis Apoſtolorum egregii Tractatores, qui eum teſtem adhibentes, nihil ſe adhibere, niſi divinum teſtimonium crediderunt… Nec ideo Liber Sapientiæ,*
F *qui tanta numeroſitate annorum legi meruit in Eccleſia Chriſti, in quo & hoc legitur, pati debet injuriam: Quoniam reſiſtit eis qui pro meritis hominum falluntur, ut veniant contra Dei manifeſtiſſimam gratiam, quæ maximè apparet in parvulis: Quorum cùm alii baptizati, alii non baptizati vitæ hujus terminum ſumunt, ſatis indicant miſericordiam & judicium: Miſericordiam quidem gratuitam, judicium debitum.*

Librum Sapientiæ inter Canonicos pariter numerat *Gelaſius I.* Pontifex Maximus in Synodo Romana. Ipſum pariter ut ſacrum agnoſcunt Auctor Libri *De Prædictionibus & Promiſſionibus Dei*,

apud

apud S. *Proſperum* P. II. Cap. IX. & alii ſequentium ſeculorum Patres, quos Tridentina Synodus ſecuta eſt in Sacrorum Librorum Indice. Ex his omnibus momentis ac teſtimoniis auctoritas divina Libri Sapientiæ approbatur, eumque talem ſemper habitum eſſe à majori Eccleſiarum parte, ut Sacrum nempe & Canonicum, qualis nunc ab Eccleſia habetur univerſa.

Probatur pars altera Propoſitionis, ſcilicet quòd quædam olim Eccleſiæ Sapientiæ Librum in Canone non conſcripſerint. Ipſum enim in Sacrorum Librorum Indice prætermiſerunt *Melito* in Epiſtola ad *Oneſimum*, & *Origenes* in Pſalmum I. ab *Euſebio* Lib. IV. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. XXVIII. & Lib. VI. Cap. XXV. laudati, Laodicena Synodus, & *Canones* qui *Apoſtolici* inſcribuntur, *S. Athanaſius* in Epiſtola Feſtali, *Sapientiam Salomonis*, *Sapientiam Sirach*, *Eſther*, *Judith*, *& Tobiam*, recenſet inter *Libros non Canone quidem probatos*, *ſed Veterum autoritate illis qui pietatis elementis imbuendi eſſent propoſitos*. S. Gregorius Nazianzenus & S. Cyrillus Hieroſolymitanus, Sapientiæ Librum etiam omittunt in ſuis Librorum Canonicorum Catalogis. Autor Synopſeos Scripturæ Sacræ inter Opera *S. Athanaſii*, recenſitis Libris Canonicis Veteris Teſtamenti viginti duobus, ſubdit: *Præter iſtos autem ſunt adhuc alii ejuſdem Veteris Inſtrumenti Libri non Canonici, qui Catechumenis tantùm leguntur: Sapientia Salomonis.. Sapientia Jeſu filii Sirach.* De Libris Canonicis primi ordinis, qui ſcilicet in Eſdrino Canone conſcripti ſunt, & ab omnibus Eccleſiis ſemper pro Canonicis habiti, hunc Autorem intelligendum, conſtat ex iis quæ inferiùs ſubdit, de Libro Sapientiæ ſingulatim agens: *Sapientia Salomonis*, inquit, *vocatur hic Liber. Nam & hunc à Salomone ſcriptum eſſe dicunt. Continet autem & doctrinam juſtitiæ, & inſtructionem cum depravatorum tum integrorum virorum, ad hæc & Prophetiam de Chriſto.* Et verus *Athanaſius* Oratione contra Gentes hunc Librum ut Divinam Scripturam laudat. *Cum*, inquit, *profectus eſſet in Ægyptum Adrianus, defunctum ibi voluptatis ſuæ Miniſtrum Antinoum publico Edicto ſtatuit ut ſacrificiis colerent: Qua quidem re ut ipſe etiam à funere pueri ſe amatorem oſtendit, ita recens refutandæ Idololatriæ documentum de ſe præbuit, declaravitque eam non alia de cauſa ab hominibus inſtitutam eſſe, quàm deſiderio eorum qui figmentis repræſentantur, quemadmodum Sapientia Dei teſtatur:* ORIGO FORNICATIONIS IDOLORUM ADINVENTIO EST.

Cap. 14. Quo ex loco refellitur præſertim *Calvinus*, qui ex Capitis XIV. *Sapientiæ* Verſu 15. divinam hujus Libri auctoritatem impugnat, Idola jam fuiſſe in uſu objiciens, priuſquam iſta in conſecrandis Mortuorum imaginibus Religio invaluiſſet; Adeòque falsò dici, *Acerbo enim luctu dolens pater citò ſibi rapti filii fecit imaginem.* Hanc tamen originem Idolorum tradit in Libris Antiquitatum *Diophantus Lacedæmonius*, allatâ *Syrophanis Ægyptii* Hiſtoriâ. Docet id *Fulgentius* Mythologicorum primo. Non longè abit illud Tullii I. De Natura Deorum: *Qui tota die precabantur & immolabant ut ſibi ſui liberi ſuperſtites eſſent, ſuperſtitioſi ſunt appellati.* Alii quidem originem Idolorum ducunt à Populorum ſtudio in mortuos Reges; quâ de re legendus *Lactantius* Lib. I. Cap. XV. Sed & iſtud *Calvini* aſſertionem evertit. Et potuit aliis in locis alia eſſe rei ejuſdem origo, ut *Grotius* obſervat.

Dictum Sapientiæ locum ut Divinum Oraculum pariter laudat *Euſebius Cæſarienſis* Lib. I. *Præparationis Evangelicæ* Cap. IX. *Sunt*, inquit, *hæc ab hominibus excogitata commenta; vel potius turpis ac flagitiis perditæ vitæ artes: id quod illius etiam Divini Oraculi fide comprobatur*, INITIUM FORNICATIONIS EXQUISITIO IDOLORUM.

S. Epiphanius Libro *De Ponderibus & Menſuris*, p. 162. Libros *Sapientiæ* & *Eccleſiaſtici* extra Scripturarum Canonicarum ordinem recenſet. *Ita*, inquit, *duo & viginti Libri pro literarum Hebraicarum numero cenſentur. Quod enim ad duos illos attinet, qui Verſibus diſtincti ſunt, Salomonis videlicet Sapientiam, quæ Panaretus inſcribitur, & Jeſu Filii Sirach Librum, Jeſu nepotis, qui Sapientiæ Librum Hebraicè ſcripſit, quem nepos ejus Jeſus Græcè reddidit: tametſi utiles ac fructuoſi illi ſint, in Scripturarum numerum nequaquam referri ſolent. Unde nec in Teſtamenti Arca collocati ſunt.* Quod tamen de Canone Hebræorum, aut de Canone ab omnibus Eccleſiis univerſim recepto intelligendum, oſtendit locus alter *S. Epiphanii* in Probationibus primæ partis Propoſitionis noſtræ allatus.

S. Hieronymus Præfatione in Libros Salomonis teſtatur Libros *Sapientiæ* & *Eccleſiaſtici* in Eccleſia quidem legi, ſed tamen inter Canonicas Scripturas non recipi, quod de Scripturis Canonicis primi ordinis, & de Eccleſia univerſa temporibus *S. Hieronymi* intelligendum eſt, quamvis plures & majoris autoritatis Eccleſiæ, præſertim Romana, illos ſemper ut Canonicos habuerint. *Fertur*, inquit, *& Panaretos Jeſu filii Sirach Liber, & alius Pſeudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inſcribitur. Quorum priorem Hebraicum reperi: non Eccleſiaſticum, ut apud Latinos, ſed Parabolas prænotatum, cui juncti erant Eccleſiaſtes & Canticum Canticorum: Ut ſimilitudinem Salomonis non ſolùm Librorum numero, ſed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nuſquam eſt, quin & ipſe ſtylus Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli Scriptorum Veterum hunc eſſe Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobiæ, & Machabæorum Libros legit quidem Eccleſia, ſed eos inter Canonicas Scripturas non recipit: Sic & hæc duo Volumina legat ad ædificationem Plebis, non ad auctoritatem Eccleſiaſticorum Dogmatum confirmandam.*

S. Iſidorus Hiſpalenſis Lib. VI. *Originum*, Cap. II. *S. Hieronymi* verba uſurpat. *Liber Sapientiæ*, inquit, *apud Hebræos nuſquam eſt, unde & ipſe titulus Græcam magis eloquentiam redolet. Hunc Judæi Philonis eſſe affirmant: Qui proinde Sapientia nominatur, quia in eo Chriſti adventus, qui eſt Sapientia Patris, & Paſſio ejus evidenter exprimitur.* At Lib. I. *De Officiis Eccleſiaſticis*, Cap. XII. ait; *Librum Sapientiæ Salomon ſcripſiſſe probatur, illis quibus ibi legitur*, Tu me, *inquit*, elegiſti Regem in Populo tuo & dixiſti ædificare Templum in monte ſancto tuo, & in civitate habitationis tuæ. *Hoc Opus Hebræi (ut quidam Sapientum meminit) inter Canonicas Scripturas recipiebant, ſed poſtquam comprehendentes Chriſtum interfecerunt, memorantes in eodem Libro tam evidentiſſima de Chriſto teſtimonia, quibus dicitur:* Dixerunt inter ſe impii, Comprehendamus Juſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & promittit ſcientiam Dei ſe habere, & Filium Dei ſe nominat. *Et infra.* Si verus eſt Filius Dei, ſuſcipiet illum, & liberabit de manu contrariorum. *Ac deinde*, Ut ſciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam ipſius, Sap. 10.

» morte turpiſſimâ condemnemus eum : *Collatione factâ, ne noſtri ois pro tam aperto ſacrilegio deregurent, Propheticis Voluminibus reſciderunt, legendúmque ſuis prohibuerunt.*

S. Joannes Damaſcenus Libri iv. *De Fide Orthodoxu*, Cap. xviii. Quod *De Scripturu Sacru* inſcribitur, Libris Canonicis enumeratis, ſubdit: *Panaretus autem, hoc eſt, Sapientia Salomonis, & Sapientia Jeſu (quam a Sirachi putre Hebraica linguâ editam ipſius nepos ac Sirachi filius poſtea in Gracam convertit) tametſi aliqui praclari & elegantes Libri ſint, non tamen uliis adnumerantur, neque in Arca ſiti crant.*

PROPOSITIO II.

Liber Sapientia neque Salomonis, neque Jeſu Sirachidis, nec Philonis Judai, ſed Autoris incerti fœtus eſt.

PRima pars Propoſitionis iis omnibus Veterum teſtimoniis approbatur, quibus Diſſertatione iv. in Hiſtoriam Sacram Quintæ Mundi Ætatis probavi *Salomonem* tres duntaxat Libros Canonicos ſcripſiſſe, ſcilicet *Proverbia*, *Eccleſiaſten*, & *Canticu Canticorum*. Hanc Diſſertationem lege, ne hic eadem repetere cogamur. Idem probat Canon Hebræorum, in quem hic Liber adſcriptus oon fuit, adſcribendus utique, ſi *Eſdra* tempore fuiſſet editus, & *Salomonis* exiſtimatus. Tertiò ſententias habet ex Scriptoribus Sacris Salomone recentioribus acceptas: Illud enim Sapientiæ iii. 14. *Spado qui non operatus eſt per manus ſuas iniquitatem, nec cogitavit adversùs Deum nequiſſima: Dabitur enim illi fidei donum electum, & ſors in Templo Dei acceptiſſima*; derivatum eſt ex *Iſaia* Cap. lvi. 4. *Quia hac dicit Dominus eunuchis, qui cuſtodierint Sabbatha mea, & elegerint qua ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: Nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit.* Illud Sapientiæ ix. 13. *Quis enim hominum poterit ſcire conſilium Dei? Aut quis poterit cogitare quid velit Deus?* ex illo *Iſaia* xl. 13. deſumtum eſt, *Quis adjuvit Spiritum Domini? Aut quis conſiliarius ejus fuit, & oſtendit illi?* Non aliter Idolorum fabricatio & cultus, Sapientiæ xiii. 11. & xiv. 8. derideotur ac *Jeremia* x. 3. 4. 5.

Pars altera Propoſitionis *S. Auguſtini* teſtimonio probatur, qui Lib. ii. *Retractationum* Cap. vii. emendavit quod Lib. ii. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. viii. dixerat, *Jeſum Sirach* ſcripſiſſe Librum Sapientiæ. *In ſecundo ſanè Libro*, inquit, *de Autore Libri quem plures vocant Sapientiam Salomonis, quòd etiam ipſum, ſicut Eccleſiaſticum Jeſus Sirach ſcripſerit, non ita conſtare, ſicut à me dictum eſt, poſtea didici, & omnino probabiliùs comperi non eſſe hunc ejus Libri Autorem.*

Tertia pars Propoſitionis probatur, quòd ſcilicet *Sapientia Liber* non ſit fœtus *Philonis Judai*. 1. Quia veriſimile noo eſt quòd vir in Judaiſmo pertinax Judæorum impios in Chriſtum conatus tam accuratè, tam diſertè, tam graviter deſcripſerit, ac leguntur *Sapientia* ii. Secondò quòd *Philo* Propheta non fuerit, neque Chriſti Paſſionem futuram deſcribere potuerit, qui poſt illius Aſcenſionem floruit. Tertiò, quòd à Chriſto & ab Apoſtolis iſtius Libri ſententiæ laudatæ ſint, multò ante *Philonem*, qui ſub *Caio* Imperatore floruit, & ad eum ſuæ Gentis nomine Legationem obiit. Quartò, quòd nec *Euſebius*, nec *S. Hieronymus* Operum *Philonis* indicem texentes, hunc ipſi Librum tribuant. Fruſtra autem ad *Philonem Seniorem* refertur, Autorem Libri *De Hieroſolymis*, cujus fragmenta leguntur apud *Euſebium* Lib. ix. *Praparationis Evangelica* Capp. xx. & xxiv. Hunc enim *Philonem* Judæum non fuiſſe, ſed Græcum, *Joſephus Lib.* 1. *Contra Apionem* teſtatur, qui alius non videtur à *Philone* illo *Byblio*, qui *Sanchuniatonis* Opera ex Phœnicum idiomate Græcam in Linguam converſa vulgavit, ut refert *Euſebius* Lib. 1. *Praparationis Evangelica* Cap. ix.

Librum ergo Sapientiæ Autoris incerti fœtum eſſe, probabilius eſt, ſecundùm *S. Auguſtinum* in *Speculo*.

Objicitur, *Salomoni* convenire hæc verba Sapientiæ viii. & ix. *Diſponam Populos, & Nationes mihi erunt ſubdita: Timebunt me audientes Reges horrendi... Adii Dominum, & deprecatus ſum illum... Deus Patrum meorum... Da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem Sapientiam... Tu elegiſti me Regem Populo tuo, & judicem filiorum tuorum, & filiarum: & dixiſti me adificare Templum in Monte Sancto tuo, & in Civitate habitationis tua Altare.* Ex quibus videtur probari hunc Librum eſſe *Salomonis*.

Reſpondetur, Id quidem nomine *Salomonis* ſcriptum eſſe ab Autore qui *Salomonis* perſonam induit, ac loquentem induxit, ut in Dialogis fieri ſolet; ejuſque ſententias plurimas Libro ſuo inſeruit, non tamen ſcriptum ab ipſo *Salomone*.

Objiciunt *Sixtus Senenſis*, & alii nonnulli, hæc *Euſebii* verba Lib. iv. *Hiſtoria Eccleſiaſtica* Cap. xxii. ſecundùm Verſionem Rufini: *Hegeſippus, & Irenaus, & omnis Antiquorum chorus, Librum qui adtitulatur Sapientia, Salomonis eſſe dixerunt, ſicut & Proverbia.* Igitur Sapientiæ Liber *Salomonem* Autorem habuit.

Reſpondetur, Malam *Rufini* Verſionem Viros Eruditos feſelliſſe. Sic habet Græcus Textus. οὐ μόνος δὲ οὗτος, ἀλλὰ καὶ Εἰρηναῖος, καὶ ὁ πᾶς τῶν ἀρχαίων χορὸς, πανάρετον σοφίαν τὰς Σολομῶντος παροιμίας ἐκάλουν. Quæ ita vertit Valeſius: *Non ſolùm autem ipſe, ſed etiam Irenaus, & omnes Antiqui, Proverbia Salomonis vocare ſolent Sapientiam omnium virtutum pracepta continentem.* Proverbia itaque, non Sapientiæ Librum ab Antiquis tribui *Salomoni* ſcripſit *Euſebius*.

Objicitur, Hujus Libri titulum in Græca Interpretatione, & Syriaca, & Arabica, *Salomonis* nomen præferre: Magnam etiam Veterum partem illum *Sapientiam Salomonis* appellare, ſcilicet Origenem, Tertullianum, S. Cyprianum, S. Baſilium, S. Epiphanium, Optatum Mileviranum, S. Ambroſium, Concilium Carthaginenſe iii. Innocentium I. quorum teſtimonia inter Probationes primæ Propoſitionis prolata ſunt.

Reſpondetur, Hunc Librum vocari *Sapientiam Salomonis* propter eloquii & argumenti ſimilitudinem, & quòd multas *Salomonis* ſententias contineat. Hæc *S. Auguſtini* Reſponſio eſt Lib. ii. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. viii. *Illi*, inquit, *duo Libri, unus qui Sapientia, & alius qui Eccleſiaſticus inſcribitur, de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur.* Et in *Speculo*, collectis ex Libris Prophetarum ſententiis, ſubdit: *Iſta de Libris poſuimus, quos & Judai Canonicos habent, in quibus eorum invenimus aliqua*

qua

quæ huic Operi connecterem. Sed non ſunt omittendi & hi, quos quidem ante Salvatoris adventum conſtat eſſe conſcriptos, ſed eos non receptos à Judæis, recipit tamen ejuſdem Salvatoris Eccleſia. In his ſunt duo qui Salomonis appellantur, propter quamdam, ſicut exiſtimo, eloquii ſimilitudinem. Nam Salomonis non eſſe nihil dubitant quique doctiores. Nec tamen ejus qui Sapientia dicitur, quiſnam ſit Autor apparet. Et Lib. XVII. *De Civitate Dei*, Cap. XX. de Salomone ſic loquitur. *Prophetaſſe etiam ipſe reperitur in ſuis Libris, qui tres recepti ſunt in Autoritatem Canonicam, Proverbia, Eccleſiaſtes, & Canticum Canticorum. Alii verò duo, quorum unus Sapientia, alter Eccleſiaſticus dicitur, propter eloquii nonnullam ſimilitudinem, ut Salomonis dicantur, obtinuit conſuetudo: Non autem eſſe ipſius, non dubitant doctiores.*

ARTICULUS VII.

De Libro Eccleſiaſtici.

DE Auctoritate Libri *Eccleſiaſtici*, tum de illius Autore breviter agendum eſt, & duplex Quæſtio totidem Propoſitionibus ſolvenda.

PROPOSITIO I.

Divina eſt Libri Eccleſiaſtici Auctoritas, quem olim pars Eccleſiarum maxima in Canonem retulit, ac tandem Eccleſia univerſa ut Canonicum ſuſcepit.

PRopoſitionis iſtius veritas probatur primò ex Novi teſtamenti Scriptoribus, qui nonnullas ex Libro Eccleſiaſtici ſententias depromſerunt. Illud Chriſti oraculum Joannis XIV. 23. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit*, ſimile eſt illis ex Eccleſiaſtici Cap. II. 18. 19. 21. *Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius; & qui diligunt illum, conſervabunt viam illius. Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita ſunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipſius... Qui timent Dominum, cuſtodiunt mandata illius.* Item illud Chriſti Matth. XIX. 17. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*: germanum eſt illius Eccleſiaſtici XV. 16. *Si volueris mandata ſervare, conſervabunt te.* Illud Lucæ XII. 19. 20. *Dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos. Requieſce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: Quæ autem paraſti, cujus erunt*: derivatum eſt ex illis Eccleſiaſtici XI. 18. 19. *Eſt qui locupletatur parcè agendo, & hæc eſt pars mercedis illius in eo quod dicit: Inveni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis ſolus, & neſcit quod tempus præteriet, & mors appropinquet, & relinquat omnia aliis, & morietur.* Illud Chriſti apud S. Lucam Cap. XVI. 9. *Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*: exprimere videtur illud Eccleſiaſtici XXIX. 15. *Conclude eleemoſynam in corde pauperis: & hoc pro te exorabit ab omni malo.* Quod ſcribit S. Paulus I. ad Timotheum VI. 9. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli*: prodiit ex illo Eccleſiaſtici XI. 10. *Si dives*

A *fueris, non eris immunis à delicto.*

Probatur ſecundò teſtimoniis Patrum cùm Græcorum, tum Latinorum. Prodit inprimis *Clemens Alexandrinus* lib. I. *Pædagogi*, Cap. VIII. *Hic*, inquit, *exoriuntur aliqui, qui dicunt, non eſſe bonum Dominum, propter virgam, & minas, & timorem, neque Scripturam audientes, quæ ſic dicit*: ET QUI TIMET DOMINUM CONVERTETUR AD COR SUUM. Quod habetur Eccleſiaſtici XXI. 7. Idem lib. VII. Stromatum, Pag. 763. *Sequentes autem Scripturas, confirmamus quod dictum eſt. Sapientia, inquit Salomon, inflavit ſuos filios. Non enim iis* (Eccleſiæ Alexandrinæ traditio.)
B *qui ſunt in doctrina ſingularia, faſtum & arrogantiam ingeneravit Dominus, ſed in veritate habere fiduciam, & eſſe magnificum in cognitione quæ traditur per Scripturas, efficit contemptorem eorum quæ trahunt ad peccatum: Quod ſignificat dictio inflavit, quæ docet magnificentiam Sapientiæ, quæ implantatur iis qui ſunt per doctrinam filii.* Scilicet Eccleſiaſtici IV. 11. ubi legimus, *Sapientia filiis ſuis vitam inſpirat*; Clemens Alexandrinus legit, ἡ σοφία ἀνεφύσησε τὰ ἑαυτῆς τέκνα. *Sapientia inflavit ſuos filios.* Quæ
C lectio non longè abeſt ab ea quam in Græco Textu habemus, ἐνεφύσησεν, exaltat.

Origenes Homilia IX. in Ezechielem: *Quid enim ait Scriptura? Quid ſuperbit terra & cinis? Et in vita ejus projecit interanea ejus.* Habetur Eccleſiaſtici X. 9. 10.

S. Athanaſius lib. de Virginitate: *Non cœnabis cum fœminis ſuperbis, neque habebis mulierem arrogantem tibi familiarem. Ait enim Sacra Scriptura: Qui attingit picem, inquinabitur, & qui communicat ſuperbo, ſimilis illi efficietur.* Quod Eccleſiaſtici XIII. 1. ſcriptum eſt.

D *S. Cyrillus Alexandrinus* Homilia Epheſi habitâ priuſquam à Comite comprehenderetur, quæ legitur inter Acta Concilii Epheſini, Actione VI. *Omne itaque bonum patientia nobis ſuppeditat atque conciliat; via eſt ad probationem, ſpeique futuræ vitæ nutrix. At quibus rationibus comparetur, id Divina nos Scriptura edocet: Fili* (*inquit*,) *accedens ad ſervitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem; dirige cor tuum, & conſtans eſto.* Quod Eccleſiaſtici cap. II. 1. 2. ſcriptum eſt.

S. Iſidorus Peluſiota Epiſtola CVI. ad *Timo-*
E *theum* Lectorem. *Tibi, qui prudenter interrogas, reſpondere neceſſe eſt: Loquere enim, inquit Scriptura, in aures audientium.* Spectat illud Eccleſiaſtici XXV. 12. *Beatus... qui enarrat juſtitiam auri audienti.*

Euſebius Cæſarienſis lib. VIII. *Præparationis Evangelicæ* Cap. VIII. *Ac mulier quidem, inquit Scriptura, viro per omnia deterior eſt.* Reſpexit ad illud Eccleſiaſtici XLII. 13. 14. *A muliere iniquitas viri. Melior eſt enim iniquitas viri, quàm mulier benefaciens.* (Eccleſiæ Palæſtinæ traditio.)

S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi VI. lau-
F dat illud Eccleſiaſtici III. 13. *Gloria hominis ex honore patris ſui.* & Verſ. 22. *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris.*

S. Baſilius in Caput VIII. Iſaiæ Prophetæ: *Ait enim Scriptura: Cum conſummaverit homo, tunc incipiet: & cùm quieverit, tunc deficiet.* Quod *Eccleſiaſtici* XVIII. 6. ſcriptum eſt. (Traditio Eccleſiarum Cappadociæ.)

Et in Regulis brevioribus, Interrogatione CIV. *Neceſſario omni in re memoria tenere Antiſtes debet quid dicant Divina Litera: Cum conſilio fac omnia.* Scilicet *Eccleſiaſtici* XXXII. 24. *Fili, ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebit.*

S. *Gregorius Nyſſenus* Homilia III. in *Eccleſiaſtem* uſurpat illud Eccleſiaſtici XL. *Vinum læti-*

fiat cor. Et illud Capitis xx. 30. *Qui operatur terram ſuam, inaltabit acervum frugum: & qui operatur juſtitiam, ipſe exultabitur.*

S. Gregorius Nazianzenus Oratione I. Contra Julianum. *Duc tu quoque precibus tuis, pani ſermone, fulci ſpiritu. Benedictio enim patris firmat domos filiorum.* Quod ſcriptum eſt *Eccleſiaſtici* III. 11.

Traditio Eccleſiæ Antiochenæ, & aliarum Orientalium Eccleſiarum.

S. Joannes Chryſoſtomus Homilia xv. ad Populum Antiochenum. *Timor nil aliud eſt quàm murus, & munimentum, & turris inexpugnabilis: Etenim multa nobis munitione opus eſt, quia multa ſunt undique inſidiæ, ſicut ipſe Salomon rurſum ſic admonens dicebat: Agnoſce quod in medio laqueorum tranſis, & ſuper propugnacula urbium ambulas.* Sumtum eſt ex Eccleſiaſtici IX. 20. *In medio laqueorum ingredieris, & ſuper dolentium arma ambulabis.* Idem Homilia XIII. ad eumdem Populum: *Et hoc quidem Sapiens innuens dicebat: Omne animal amat ſimile ſibi, & homo proximum ſuum.* Quod habetur *Eccleſiaſtici* XIII. 19. Idem Homilia VI. De Fato & Providentia: *Opportunè igitur hoc loco commemorari poteſt illud Sapientis: Quis miſerebitur ejus qui incantat, ſi a ſerpente mordeatur, & omnium qui ſe beſtiis admovent?* Habetur Eccleſiaſtici XII. 13.

S. Epiphanius in Ancorato Cap. XII. *Etenim cùm nos Scriptura reprehendat his verbis: Quæ præcepta tibi ſunt, hæc cogita; neque arcanis & occultis tibi opus eſt: & altiora te ne quæſieris, ac profundiora te ne inquiras; utrumnam Spiritum Sanctum dicemus curioſitate potius, quàm quod hoc illi naturâ conveniat, Dei profunda ſcrutari?* Habetur Eccleſiaſtici III. 22. 13.

Joannes Maxentius in Præfatione Dialogi contra Neſtorianos: *Neceſſe eſt uſque ad effuſionem ſanguinis pro veritate certare: Præſertim cùm Scriptura Divina moneat & dicat: Ne confundaris loqui verbum pro anima tua, & pro veritate certa uſque ad mortem.* Quod legitur Eccleſiaſtici IV. 24. 31.

S. Ephrem Syrus Lib. Adverſus improbas Mulieres: *Nulla malitia cum mulieris nequitia eſt conferenda. Sicut etiam de hoc mihi perhibet teſtimonium Sapiens, ubi dicit: Non eſt caput nequius ſuper caput colubri, & non eſt ira ſuper iram mulieris.* Quod Eccleſiaſtici XXV. 22. 23. ſcriptum eſt.

Anaſtaſius Antiochenus Lib. IX. in Hexaëmeron: *Si adjutrix eſt mulier, quomodo dicit Scriptura, Quòd vinum & mulieres ſeparant a Deo?* Habetur Eccleſiaſtici XIX. 2. *Vinum & mulieres apoſtatare faciunt Sapientes.*

S. Joannes Damaſcenus Oratione I. De Dormitione Deiparæ: *Quamvis omnibus Dei ſervis, quorum mors beata ducitur, ab ipſo vitæ fine iſtud comparetur ut Deo grata eorum vita jam in tuto ſit, eóque nomine mors ipſorum fauſta ac fœlix habeatur (Mors enim eos perficit, beatóſque oſtendit; id videlicet ipſis afferens, ut in eorum virtutem nulla jam mutatio cadat, juxta illud Scripturæ oraculum,* Ante mortem neminem beatum dicas) *Minime tamen hoc in te uſurpabimus.* Quod *Eccleſiaſtici* XI. 30. ſcriptum eſt, *Ante mortem ne laudes hominem quemquam.*

Traditio Eccleſiæ Africanæ.

Eccleſiæ Occidentalis Traditionem repræſentant *Tertullianus* Lib. *De Exhortatione Caſtitatis*, Cap. XII. *Itaque*, inquit, *cum ex præceptis ejus* (ſcilicet Dei) *didicerimus, quid velit, & quid nolit, tamen nobis eſt voluntas & arbitrium eligendi alterum: ſicut ſcriptum eſt*, Ecce » poſui ante te bonum & malum. Guſtaſti » enim de arbore agnitionis. *Et ideo non debemus quod noſtro expoſitum eſt arbitrio in Dei referre voluntatem, quoi vult ipſe & velle, ... malum non vult.* Quod teſtimonium promptum ex Capite xv. 18. *Eccleſiaſtici* depromptum eſt, ubi ſic legimus: *Ante hominem vita & mors, bonum & malum. Quod placuerit ei, dabitur illi.*

S. Cyprianus Epiſtola LXV. ad Rogatianum: *Sed & Salomon in Spiritu Sancto conſtitutus teſtatur & docet quæ ſit ſacerdotalis auctoritas & poteſtas, dicens: Ex tota anima tua time Deum, & Sacerdotes ejus ſanctifica. Et iterum. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica Sacerdotes ejus.* Quæ habentur *Eccleſiaſtici* VII. 31. 3... Et Libro De Opere & Eleemoſynis: *Loquitur in Scripturis Divinis Spiritus Sanctus & dicit, .. Sicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum.* Habetur Eccleſiaſtici III. 33. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis.* Ibidem. *Apud Salomonem* inquit *legimus. Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.* Habetur Eccleſiaſtici XXIX. 15.

Optatus Milevitanus Lib. III. Contra Parmenianum: *Deinde ſic ſcriptum eſt: Quemadmodum aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum.* (Eccleſiaſtici III. 33.) Et infra: *Denique ait, Sapientes te non docuerunt ſapientiam ſuam, quia illud a Salomone diſcere noluiſti, quod ait Abſconde panem in ſinu pauperis, & ipſe pro te rogabit.* (Eccleſiaſtici XXIX. 15.)

S. Auguſtinus Lib. II. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. VIII. *Illi duo Libri, unus qui Sapientia, & alius qui Eccleſiaſticus inſcribitur, de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur.... Qui tamen quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter propheticos numerandi ſunt.* Et Lib. XVII. *De Civitate Dei*, Cap. XX. de iiſdem Libris ſic loquitur: *Eos in auctoritatem, maxime Occidentalis, antiquitus recepit Eccleſia.* Et Libro contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas ad Oroſium: *Ne præcipiti ſuſpicione in fabulas ſacrilegas irruamus, clamat Scriptura Divina.* Altiora te ne quæſieris, « & fortiora te ne ſcrutatus fueris: ſed quæ tibi « præcepit Dominus, illa cogita ſemper, *ut* « *magis in iſtis temeraria præſumptio, quàm cauta ignorantia culpanda videatur.*

Eccleſiaſtici 3. 22.

Tota Eccleſia Africana in Concilio Carthaginenſi III. Canone XLVII. *Libros quinque Salomonis* inter *Canonicas Scripturas* numerat. Quo numero *Eccleſiaſticum* continet, *Salomonis* ac *quadam ſimilitudine* nuncupatum, ut ait *S. Auguſtinus*.

S. Fulgentius Lib. I. *De Remiſſione Peccatorum*, Cap. XII. *Pro criminibus gemunt, & poſt gemitum ad crimina redeunt. De talibus in Libro Eccleſiaſtico Scriptura Divina ſic loquitur:* Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit il- « lum, quid proficit lavatio ejus? Sic homo qui « jejunat pro peccatis ſuis, & iterum eadem fa- « ciens, quid proficit humiliando ſe? Orationem « ejus quis exaudiet? *Rectiſſime igitur dicit Deus* « *homini, Si converſus fueris, & ingemueris, ſalvus eris.*

Eccleſiaſtici 34. 30.

Traditio Eccleſiæ Italicæ & Romanæ.

S. Ambroſius Libro *De bono Mortis* Cap. VIII. *Illud quoque egregium, quod ait Scriptura* Ante mortem non laudaveris quemquam. *Unuſquiſque enim in noviſſimis ſuis cognoſcitur, & in filiis ſuis æſtimatur, ſi bene filios ſuos inſtituit, & diſciplinis competentibus erudivit.* Quod profert teſtimonium, habetur *Eccleſiaſtici* XI. 3... Et Lib. IV. *De Fide* Cap. IV. *Divinæ itaque poteſtatis eſſe quod nos filios Dei fecit, proprie... autem generationem eſſe Oracula Divina decla... Dicit enim Sapientia Dei* Ex ore Altiſſimi prodivi: *Hoc eſt, non coacta, ſed libera.* ...

ti obnoxia, ſed nata generationis arcano, privilegio dominationis, & jure præſtati. Habetur Eccleſiaſtici xxiv. 5. *Ego ex ore Altiſſimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam.*

S. Hieronymus Epiſtola xxxiv. ad Julianum: *Divina Scriptura loquitur: Muſica in luctu intempeſtiva narratio.* Habetur Eccleſiaſtici xxii. 6.

S. Paulinus, ſeu alius paris antiquitatis Autor Epiſtolæ ad *Celantiam* Matronam inter *Sancti Hieronymi* Opera xiv. *Vetus Scriptura celebrata ſententia eſt: Eſſe pudorem, quo gloria inveniatur & gratia, & eſſe rurſus pudorem, qui ſoleat parere peccatum.* Quod habetur Eccleſiaſtici iv. 25. *Eſt enim confuſio adducens peccatum, & eſt confuſio adducens gloriam & gratiam.*

Innocentius I. Epiſtola ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum in *Canone Sanctarum Scripturarum* recenſet *Libros quinque Salomonis*. Quo numero *Sapientiam*, & *Eccleſiaſticum* comprehendi minimè dubium eſt.

S. Leo Sermone xci. qui octavus eſt *De Jejunio ſeptimi Menſis*. *Omnis divinorum eruditio præceptorum hoc maxime agit apud corda credentium, ut amor pravus recto amore ſuperetur, & delectatione juſtitiæ peccandi cupiditas deſtruatur, » dicente Scriptura:* Poſt concupiſcentias tuas » non eas, & à voluntate tua avertere. *Cum autem ſint in animis hominum multæ bona concupiſcentiæ, & laudabiles voluntates, quid eſt quod jubetur, ut motibus non conſentiamus affectibus: Niſi quod ab illa concupiſcentia prohibemur, & ab illa voluntate revocamur, cujus ortus ex nobis eſt, & ideo mala pronunciatur, quia noſtra eſſe convincitur? Ad diſtinctionem igitur concupiſcentiarum quæ ſunt ex Deo, benè homini dictum eſt: Poſt concupiſcentias tuas non eas.* Habetur Eccleſiaſtici xviii. 30.

Gelaſius I. cum Synodo Romana Librum *Eccleſiaſtici* recenſet in ordine Librorum Veteris Teſtamenti.

S. Maximus Taurinenſis Epiſcopus Homilia i. De Eleemoſynis: *Dicit Scriptura Divina:* Si» cut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna » extinguit peccatum. *Magna plane & cunctis ambienda ſententia.* Habetur Eccleſiaſtici iii. 33.

Traditio Eccleſiæ Gallicanæ.

S. Hilarius in Pſalmum cxl. *In eo Libro qui nobiſcum Salomonis inſcribitur, apud Græcos autem atque Hebræos Sapientia Sirach habetur, ita monemur: ECCE circumvalla poſſeſſionem tuam ſpinis, argentum & aurum tuum conſtitue, & ori tuo fac oſtium & ſeram, & verbis tuis jugum & menſuram.* Habetur Eccleſiaſtici xxviii. 18 29. his verbis: *Sepi aures tuas ſpinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito oſtia & ſeras. Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito ſtateram, & frænos ori tuo rectos.*

Caſſianus Collatione ii. Cap. xiii. *Divitiæ ſenum non ſunt canitie capitis, ſed induſtriâ juventutis ac præteritorum laborum ſtipendiis metiendæ.* Quæ *enim* non congregaſti, *inquit*, in juventute, quomodo invenies in ſenectute tua? *Senectus enim venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata.* Sententia quam laudat *Caſſianus*, habetur Eccleſiaſtici xiv. 5.

Et Collatione vi. Capite xvi. *Quicquid per diligentiam vel acquiritur vel tenetur, poteſt etiam per negligentiam deperire, ideòque dicitur, Ne beatifices hominem ante exitum ſuum.* Eccleſiaſtici xi. 30.)

Julianus Pomerius Libro i. *De Vita Contemplativa*. Cap viii. *Ait in Eccleſiaſtico Spiritus » Sanctus:* Eſt correptio mendax in ira contumelioſi: & eſt judicium quod non eſt bonum. « *Utique contumelioſi hominis & ſuperbi correptio, quæ dicitur mendax, ſuperbia eſt, non alicujus humilitatis judicium, & ideo non eſt bonum. Quid potuit evidentius, quid apertius dici, quàm ut contumelioſam diceret mendaciter arguentem?* Habetur Eccleſiaſtici xix. 28.

Salvianus Lib. iii. Ad Eccleſiam Catholicam. *Fili, inquit Scriptura ſancta, ſi habes, benefac tecum, & Deo dignas oblationes offer.* Habetur Eccleſiaſtici xiv. 11.

Eccleſiæ Germanicæ Traditio.

Gallicana ſimul & Germanica Eccleſia in Concilio Francofordienſi congregata, in Epiſtolâ Synodicâ: *Altera reſpeſt, quare generationem Filii Dei, vel æternam de Patre, vel temporalem de Matre, quiſquam hominum audeat inveſtigare, dicente Scripturâ: Altiora te ne quæſieris.* Quod habetur Eccleſiaſtici iii. 22.

Traditio Eccleſiæ Hiſpanicæ.

Eccleſia Hiſpanica in Concilio Toletano viii. Canone ix. *Detecta eſt ingluvies horrenda voracium, quæ dum fræno parſimoniæ non adſtringitur, Religioni contraire cenſetur. Nam dicente Scripturâ:* » Qui ſpernit minima, paulatim decidet in ma- « xima, *ille tanto edacitatis intereba ſumptu graſſan-* « *tur, ut cœleſtia & pene ſumma contemnere videantur.* Habetur Eccleſiaſtici xix. 1.

Sententia & Fides Eccleſiæ univerſæ.

Concilium Epheſinum in Epiſtolâ Synodicâ ad Synodum Pamphyliæ, quæ Actione vii. habetur: *Cum divinitùs inſpirata Scriptura dicat:* Sine conſilio nihil facias: » *eos in primis qui ſacro aliquo in Munere verſari volunt, magnâ diligentiâ, omnique ſtudio in id incumbere oportet, ut in omnibus rebus adminiſtrandis agendiſque ſumma adhibeatur conſideratio.*

Oecumenica denique Synodus Tridentina Seſſione iv. in Sacrorum Librorum Indice *Eccleſiaſticum* adſcripſit.

Objicitur, Librum *Eccleſiaſtici* in Scripturarum Canonicarum Indice non adſcribi à *Melitone* Sardenſium Epiſcopo in Epiſtolâ ad *Oneſimum*, ab *Origene* in Expoſitione Pſalmi i. à *S. Athanaſio* in Epiſtolâ Feſtali, & ab Autore Synopſeos Scripturæ Sacræ ſub ejus nomine editæ; à *S. Gregorio Nazianzeno* in Carmine ad Seleucum, à *S. Cyrillo* Hieroſolymitano, à *S. Epiphanio* Lib. De Menſuris & Ponderibus, à *S. Joanne Damaſceno* Lib. iv. De Fide Orthodoxa; à Concilio Laodiceno, Canone ultimo; à *Sancto Hilario* Præfatione in Pſalmos; à *Sancto Hieronymo* Præfatione in Libros *Salomonis*, ubi teſtatur Eccleſiam hunc Librum legere *ad ædificationem Plebis, non ad auctoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam*; à *Rufino* tandem in Expoſitione Symboli, ubi cùm Libros enumeraſſet, *Quos Patres intra Canonem concluſerunt, ex quibus Fidei noſtræ aſſertiones conſtare voluerunt;* addit: *Sciendum tamen eſt quod & alii Libri ſunt, qui non Canonici, ſed Eccleſiaſtici à Majoribus appellati ſunt: Ut eſt Sapientia Salomonis, & alia Sapientia, quæ dicitur Jeſu filii Sirach. Qui Liber apud Latinos hoc ipſo generali vocabulo* ECCLESIASTICUS *appellatur, quo vocabulo non Autor Libelli, ſed Scripturæ qualitas cognominata eſt.*

Reſpondetur, Ex his ſolùm confici Librum *Eccleſiaſtici* in primo Canone non contineri, quia nec Hebræi illum ut Canonicum habuerunt, quòd obſignato jam Canone ſit editus; & de illo à nonnullis Veterum dubitatum eſt: At in ſecundo ordine Librorum Canonicorum habetur; ſiquidem longè plures & majoris auctoritatis Eccleſiæ illum ab Apoſtolorum temporibus ut Sacrum & Divinum receperunt, & Eccleſia univerſa illum Canonicum declaravit. Ad hæc, Patres ipſi, qui in Librorum Canonicorum

Indice illum prætermiſerunt, illius tamen teſtimonia ut Libri Sacri & Spiritu Sancto autore conſcripti laudare non dubitarunt, ſcilicet Origenes, S. Cyrillus Hieroſolymitanus, S. Gregorius Nazianzenus, S. Epiphanius, Sanctus Hieronymus, S. Joannes Damaſcenus, ut ex probationibus liquet.

PROPOSITIO II.

Autor Eccleſiaſtici fuit Jeſus filius Sirach.

PRobatur primò ex *Eccleſiaſtici* Cap. L. 29. *Doctrinam ſapientiæ & diſciplinæ ſcripſit in Codice iſto Jeſus filius Sirach Hieroſolymita, qui renovavit ſapientiam in corde ſuo.* Et Cap. LI. 1. *Oratio Jeſu filii Sirach.* Ejuſdem namque eſt Oratio iſta, cujus reliquum Opus.

Probatur ſecundò ex Prologo, qui tametſi non ſit Autoris Sacri, ſed Interpretis, ipſius nepotis, magni tamen momenti ad faciendam hac de re fidem eſt. *Avus meus Jeſus, poſtquam ſe amplius dedit ad diligentiam lectionis Legis & Prophetarum, & aliorum Librorum, qui nobis à parentibus noſtris traditi ſunt: Voluit & ipſe ſcribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & ſapientiam pertinent: Ut deſiderantes diſcere, & illorum periti facti, magis magiſque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam.... In octavo & trigeſimo anno temporibus Ptolemæi Evergetis Regis, poſtquam perveni in Ægyptum, & cùm multum temporis ibi fuiſſem, inveni ibi Libros relictos non parvæ neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & neceſſarium putavi & ipſe addere aliquam diligentiam & laborem interpretandi Librum iſtum.*

Probatur tertiò ex *Euſebio* in Chronico. *Judæorum*, inquit, *Pontifex Maximus Simon Oniæ filius clarus habetur: Sub quo Jeſus filius Sirach Sapientiæ Librum componens, quem vocant Panareton, etiam Simonis in eo fecit mentionem.*

Probatur quartò ex *S. Hieronymo* in Caput IX. Danielis. *Poſt Oniam*, inquit, *præfuit Judæis Pontifex Eleazarus. Quo tempore Septuaginta Interpretes Scripturas Sanctas Alexandriæ dicuntur in Græcum vertiſſe ſermonem: Poſt quem alter Onias, cui ſucceſſit Simon: Quo regente Populum, Jeſus filius Sirach ſcripſit Librum, qui Græcè πανάρετος appellatur, & à pleriſque Salomonis falſò dicitur.*

Porrò *Jeſum Sirachidem* eumdem eſſe cum *Ben-Sira* minimè crediderim, propter diſcrepantiam nominis, ætatis, & Operis. Vixit enim *Ben Sira* Jeremiæ temporibus, cujus per matrem nepos fuiſſe dicitur. *Ben Sira* nepos *Jeſephus Uzielides*: Nepos Jeſu Sirachidis, *Jeſus* Junior pariter *Sirachides* appellatus. *Ben-Sira* tandem Proverbia diverſa ſunt ab *Eccleſiaſtici* Sententiis.

Objicitur, Eccleſiaſticum à nonnullis Veterum *Salomoni* tribui, ut à *Sanctis Cypriano* & *Hilario*, Concilio Carthaginenſi III. & *Innocentio I.*

Reſpondetur, Ab aliis numero pluribus tribui *Jeſu Sirachidi*, qui & ſe Autorem illius prodit, & à Nepote Libri Interprete teſtimonium habet. Præterea dici Salomonis *ob eloquii ſimilitudinem*, ut loquitur *S. Auguſtinus*, & quia plurimas ex Proverbiis *Salomonis* & *Eccleſiaſte* Sententias *Sirachides* in Librum ſuum congeſſit, ut oſtendunt *Druſius* Lib. I. *Obſervationum*, Cap. XVIII. & Doctiſſimus *Huetius* Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione IV. p. 201. Unde ab Autore Synopſeos adſcriptæ *S. Athanaſio* ὁ παρὰ τῶν πολλῶν, *Salomonis* dicta Libri hujus [illegible] *Jeſus Sirach* nominatur. Cæterùm hunc [illegible] ſterum *Salomonis* ex eo confirmatur, quòd S[illegible] monis ipſius, *Eliæ*, *Eliſæi*, *Ezechiæ*, *Iſaiæ*, *Joſiæ*, *Jeremiæ*, *Ezechielis*, *duodecim Prophetarum*, *Zorobabelis*, *Jeſu filii Joſedech* & *Simonis Oniæ* filii Sacerdotis Magni laudes celebret Capitibus XLVII. XLVIII. XLIX. & L.

ARTICULUS VIII.

De Libris Machabæorum.

Quis Librorum Machabaicorum Autor?

REs Aſſamonæorum præclarè geſtas duobus Machabæorum Libris, ad memoriam poſteritatis ſempiternam Spiritus Sanctus conſecravit. Primus Liber Hebraicè ſcriptus diu ſuperfuit, huncque ſe vidiſſe teſtatur *S. Hieronymus* in Prologo Galeato. Hinc prodierunt Græca & Latina Interpretatio, quæ ad nos uſque pervenere. Libri hujus prioris Autorem *Joannem Hyrcanum* Simonis filium, quidam fuiſſe conjiciunt, quem diuturno potitum Imperio ac Pontificatu, & futurorum quoque præſcium fuiſſe, narrat *Joſephus* Lib. XIII. *Antiquitatum*, Cap. XVIII. Alii à ſingulis Machabæis Ducibus rerum ſuorum tempore geſtarum ſcriptos Commentarios augurantur, ex quibus unum Volumen *Joannes Hyrcanus* compilaverit. Alii conſultiùs cum *Rabano Mauro* Libro III. *De Univerſo*, & *S. Iſidoro Hiſpalenſi* Lib. I. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Librum I. *Machabæorum* ignoti Autoris eſſe cenſent. De ſecundo idem cenſendum, qui Græcè ſcriptus eſt. Nec obſtat, quòd *S. Hieronymus* Dialogo II. contra Pelagianos dicat, *Joſephus Machabæorum Scriptor Hiſtoriæ frangi & regi poſſe dixit perturbationes animi, non eradicari.* Non enim loquitur *Sanctus Hieronymus* de Sacra Hiſtoria, quam prior Machabaicus complectitur, ſed de Libello prorsùs diverſo, qui inter Opera *Joſephi* legitur, inſcripto, *De Machabæis*, ſive *De Imperio Rationis*. De quo *Euſebius* Lib. III. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Cap. X. ubi de *Joſephi* Operibus agit: *Eſt & aliud*, inquit, *non ignobile Opuſculum ab eodem elaboratum De Ratione ſummo Imperio præditâ. Quod quidem à nonnullis Machabaicum inſcriptum eſt, eo quod certamina contineat Hebræorum quorumdam, qui, ut in Machabæorum Libris proditum eſt, pro divini Numinis cultu fortiter propugnarunt.* Nec obſtat etiam *Honorii Auguſtodunenſis* teſtimonium, qui *Philoni Judæo* ſecundùm Machabæorum Librum adſcribit. Nam ſtyli character à *Philonis* ſtylo diſcrepat, nec ſimilis argumenti Librum inter Opera Philonis *Euſebius* & *S. Hieronymus* commemorant. *Judæ* cuidam *Eſſæo* Machabaicum ſecundum tribuit *Serarius* Præloquio II. in *Machab.* & in Cap. I. & II. Lib. II. verbis illis Capitis ſecundi fretus: *Judas ea quæ deciderant per bellum quod nobis acciderat, congregavit omnia, & ſunt apud nos.* Conjecturam ſuam firmat ex eo quòd magna fuerit *Judæ Eſſæi* inter Ægyptios Judæos autoritas, & quòd vaticinandi etiam facultate floruerit, teſte *Joſepho* Libro XIII. *Antiquitatum*, Cap. XIX. & Libro I. *De Bello Judaico*, Cap. III. *Rupertum* denique hujus Autorem ſententiæ laudat *Serarius*. Verùm locus ille ſecundi Machabæorum Capitis ab eo laudatus ad *Judam Eſſæum* non pertinet, ſed ad *Judam Machabæum*. Nec tamen eum hunc Librum ſcripſiſſe ſignificat, ſed Commentarios duntaxat, Libroſque per bellorum motus diſſipatos recollegiſſe, & in publica Bibliotheca repoſuiſſe, ſicut olim fecerat Nehemias. *Inſerebant r*

autem,

autem, inquit, *in Deſcriptionibus & Commentariis Nehemiæ hæc eadem; & ut conſtruens Bibliothecam, congregavit de Regionibus Libros, & Prophetarum, & David, & Epiſtolas Regum, & de donariis. Similiter & Judas ea quæ deciderant per bellum quod nobis acciderat, congregavit omnia, & ſunt apud nos. Si ergo deſideratis hæc, mittite qui perferant vobis.* Ex Hiſtoria *Jaſonis Cyrenæi* compilatus eſt ſecundus Liber Machabæorum, ut ex ſecundo Capite perſpectum eſt. *De Juda verò Machabæo*, inquit, *& fratribus ejus, & de Templi Magni purificatione, & de Aræ Dedicatione. ſed & de præliis quæ pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium ejus Eupatorem, & de illuminationibus, quæ de Cælo factæ ſunt ad eos, qui pro Judæis fortiter fecerunt, ita ut univerſam Regionem, cum pauci eſſent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarent, & famoſiſſimum in toto orbe Templum recuperarent, & Civitatem liberarent, & Leges, quæ abolitæ erant, reſtituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis: itemque ab Jaſone Cyrenæo quinque Libris comprehenſa tentavimus nos uno Volumine breviare.* Vocula illa, *Itemque*, in Vulgata Editione Latina redundat, ut ex illius cum Græco Textu collatione compertum eſt. Pergit Autor: *Conſiderantes enim multitudinem Librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes Hiſtoriarum, propter multitudinem rerum, curavimus volentibus quidem legere, ut eſſet animi oblectatio: Studioſis vero ut facilius poſſint memoriæ commendare: Omnibus autem legentibus utilitas conferatur.* Et paulò pòſt: *Libenter laborem ſuſtinemus, veritatem quidem de ſingulis Autoribus concedentes, ipſi autem ſecundum datam formam brevitati ſtudentes.* Non ſolùm autem compilatus eſt Liber ſecundus Machabæorum ex *Jaſonis Cyrenæi* Hiſtoria, ſed etiam ex priori Machabaico, aliiſque monumentis ex Hieroſolymitano Tabulario depromptis. Inde enim prodierunt Epiſtolæ duæ Cap. 1. deſcriptæ, prior Populi Hieroſolymitani ad Judæos in Ægypto degentes, altera Populi ejuſdem, Senatûs, & Judæ, ad *Ariſtobulum* & eoſdem Judæos Ægypti incolas. Prima eos ad diem Scenopegiæ Menſis Caſleu, ſecunda ad diem Ignis celebrandum adhortatur.

PROPOSITIO I.

Libri Machabæorum primus & ſecundus incerti ſunt Autoris.

CUm enim nec à *Joanne Hyrcano*, nec à *Joſepho*, nec à *Philone Judæo*, nec à *Juda Eſſæo* ſcriptos fuiſſe probetur, nec aliunde appareat quis fuerit horum Librorum Scriptor; incerti eſſe Autoris cenſendi ſunt, ut cenſet *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Lib. 1. *De Eccleſiaſticis Officiis*, Cap. x. *Judith & Tobiam*, inquit, *ſive Machabæorum Libros, qui Autores ſcripſerint, minimè conſtat.* Idem & iiſdem penè verbis aſſerit *Rabanus* Lib. v. *De Univerſo*, Cap. II.

Jam de Librorum Machabaïcorum autoritate breviter agendum eſt.

PROPOSITIO II.

Quamvis Libri Machabæorum olim à quibuſdam Eccleſiis in Canonem relati non eſſent, jure tamen ab Eccleſia tandem univerſa ut Canonici & divini recepti ſunt.

PRima pars inde probatur, quòd in Librorum Canonicorum Indicibus à *Melitone*, *Origene*,
B *Concilio Laodiceno*, *S. Athanaſio* in Epiſtola Feſtali, Autore Synopſeos eidem adſcriptæ, *S. Cyrillo Hieroſolymitano*, *S. Hilario*, *S. Gregorio Nazianzeno*, *S. Hieronymo*, *S. Joanne Damaſceno* adornatis Machabæorum Libri prætermittantur. 2. Quòd *Euſebius* in Chronico ipſos Libris Canonicis opponat. Ubi enim meminit *Eſdræ* & *Nehemiæ* Olympiade LXXXVI. ſubdit: *Huc uſque Divina Scriptura Hebræorum Annales temporum continent. Ea vero quæ poſt hæc apud eos geſta ſunt, exhibeo de Libro Machabæorum, & Joſephi, & Africani Scriptis: Qui deinceps univerſam Hiſto-*
C *riam uſque ad Romana tempora proſecuti ſunt.* 3. Quòd *S. Hieronymus* eos ab Eccleſia ſui temporis non recipi teſtetur, Præfatione in Libros Salomonis. *Machabæorum*, inquit, *Libros legit quidem Eccleſia; ſed eos inter Canonicas Scripturas non recipit.* 4. Quòd *S. Gregorius* Libro XIX. *Moralium* Cap. XIII ex Libro I. Machabæorum teſtimonium proferens, præmittat: *Non inordinatè agimus, ſi ex Libris, licet non Canonicis, ſed tamen ad ædificationem Eccleſiæ editis, teſtimonium proferamus.*

Secunda pars probatur Veterum teſtimonio,
D qui ex Libris Machabæorum ceu Sacris & Divinis teſtimonia laudarunt. Canonem ultimum ex iis qui Apoſtolis ſunt adſcripti, prætermitto, tres Machabæorum Libros in numero Canonicorum recenſentem, cùm tamen duos dumtaxat Eccleſia receperit.

Origenes, quamvis aliàs in Librorum Canonicorum Indice Libros iſtos prætermittat, & extra illorum cenſum eſſe aſſerat, ipſos tamen ut genuinos Divinæ Scripturæ Libros laudat Libro II. *Periarchon*, Cap. I. *Ut autem*, inquit, *ex Scri-*
E *pturarum autoritate hæc ita ſe habere doceamus, audi quomodo Machabæorum Libris, ubi Mater ſeptem Martyrum unum ex filiis cohortatur ad toleranda tormenta, ait ei:* Rogo *te fili, reſpice cælum & terram, & ad omnia quæ in eis ſunt, & videns hæc ſcito, quia Deus hæc omnia, cum non eſſent, fecit.* Et in Cap. v. Epiſtolæ ad Romanos, Valentinianorum errorem redarguens, qui neminem in Veteri Lege pro Deo mortem oppetere auſum eſſe contendebant, exemplo Matris & ſeptem filiorum ex Libris Machabæorum deprompto refellit. *Sed*
F *quid agent*, inquit, *qui invenimus & in Lege Martyres multos? Legant Machabæorum Libros, ubi cum omni inſtantia Beata Mater cum ſeptem filiis Martyrium ſuſcepit, quique non ſolùm Martyrium patienter excipiunt, verùm & contumelias ingerunt in Tyrannum; & videant ſi verum eſt quod dicunt. Quia vix pro Juſto quis moritur.* Niſi ſecum ipſo pugnaverit *Origenes*, dicendum eſt illum Præfatione in Pſalmos Hebræorum Canonem ſecutum, locis autem mox laudatis ex propria ſententia, & Eccleſiæ Traditione locutum.

Tertullianus Libro *Adverſus Judæos*, Cap. IV. Obſervationem Sabbati temporariam fuiſſe probat ex Libris Machabæorum. *Nam & temporibus Machabæorum Sabbatis pugnando fortiter fecerunt, & hoſtes allophylos expugnaverunt, Legemque paternam*

ternam ad priſtinum vitæ ſtatum pugnando Sabbatis revocaverunt. Nec puto aliam Legem eos defendiſſe, niſi in qua de die Sabbatorum meminerant eſſe præſcriptum. Unde manifeſtum eſt ad tempus & præſentis cauſæ neceſſitatem hujuſmodi præcepta valuiſſe, & non ad perpetui temporis obſervationem hujuſmodi Legem eis Deum ante dediſſe.

S. Cyprianus Libro *De Exhortatione Martyrii*, Cap. xi. teſtimonia ex Machabæorum Libris uſurpat. *Quid verò*, inquit, *in Machabæis ſeptem fratres & natalium pariter & virtutum ſorte conſimiles ſeptenarium numerum Sacramento perfecta conſummationis implentes? .... Quæ verò eliderunt con-* B *feſſionum præconia, quàm præclara, quàm magna documenta fidei præbuerunt? Rex Antiochus infeſtus, immò in Antiocho Antichriſtus expreſſus, ora Martyrum glorioſa, & ſpiritu confeſſionis invicta contagio ſuilla carnis maculare quærebat, & cùm flagellis graviter verberaſſet, ac nihil promovere potuiſſet, ſartagines juſſit igniri; quibus ignitis & accenſis, eum qui primus locutus fuerat, & magis Regem virtutis & fidei conſtantiâ provocaverat, admoveri præcepit & frigi, productâ & exſectâ prius linguâ, quæ confeſſa Deum fuerat; quod Mar-* C *tyri glorioſius contigit: Lingua enim quæ confeſſa Deum fuerat, prior ad Deum debuit ipſa proficiſci. Poſt in ſecundo excogitatis acrioribus pœnis, antequam cætera membra torqueret, cutem capitis capillis detraxit, odio ſcilicet Chriſti. Nam cùm caput viri Chriſtus ſit, & caput Chriſti Deus: qui caput laniabat in Martyre, Deum & Chriſtum perſequebatur in capite. At ille in Martyrio ſuo fidens, & reſurrectionis ſibi præmium de Dei remuneratione promittens, exclamavit & dixit:* Tu quidem impotens ex hac præſenti vita nos perdis, ſed Mundi Rex defunctos nos pro ſuis legibus in æternam vitæ reſurrectionem ſuſcitabit. *Ter-* D *tius linguam poſtulatus citò protulit: Nam pœnam linguæ exſecandæ jam didicerat à fratre contemnere; manus quoque amputandas conſtanter extendit, multùm beatus genere iſto ſupplicii, cui contigit extenſis ad pœnam manibus paſſionis dominicæ inſtar imitari. Necnon & quartus pari virtute tormenta contemnens, & ad retundendum Regem cœleſti voce reſpondens, exclamavit & dixit:* Potius eſt ab hominibus morti datos expectare ſpem à Deo iterum ab eo ſuſcitandos in vitam æternam: Tibi enim Reſurrectio ad vitam non erit. *Quintus præter quòd carnificinam Regis, & duros varioſque* E *cruciatus fidei vigore calcabat, ad præſcientiam quoque & notitiam futurorum Spiritu divinitatis animatus prophetavit Regi, indignationem Dei & ultionem velociter ſecuturam.* Poteſtatem, *inquit*, inter homines habens; cùm ſis corruptibilis, facis quod vis. Noli autem putare genus noſtrum à Deo derelictum eſſe. Suſtine & vide magnam poteſtatem ejus, qualiter te & ſemen tuum torquebit.... *In ſexto verò non virtus ſola, ſed & humilitas prædicanda eſt, nihil ſibi Martyrem vindicaſſe, nec confeſſionis ſuæ honorem ſuperbis vocibus ventilaſſe, peccatis potiùs ſuis ad-* F *ſcripſiſſe, quod perſecutionem à Rege pateretur, Deo verò dediſſe quod poſtmodum vindicaretur. Docuit eſſe Martyres verecundos, de ultione fidere, & nihil in paſſione jactare.* Noli, *inquit*, fruſtra errare: Nos enim propter noſmetipſos hæc patimur peccantes in Deum noſtrum. Tu autem ne te exiſtimes impunè futurum, aggreſſus pugnare cum Deo. *Admirabilis quoque Mater, quæ nec ſexûs infirmitate, nec multiplici orbitate commota, morientes liberos ſpectavit libenter, nec pœnas illas pignorum, ſed glorias computavit, tam grande Martyrium Deo præbens virtute oculorum ſuorum, quàm præbuerant filii ejus tormentis & paſſione* A *membrorum. Cùm ſex punitis & occiſis ſupereſſet unus ex fratribus, cui Rex divitias & potentatus, & multa pollicebatur, ut crudelitas ejus ac feritas vel unius ſubacti ſolatio frueretur, & peteret ut ad filium dejiciendum ſecum deprecaretur & Mater. deprecata eſt illa, ſed ut decebat Martyrum Matrem, ut decebat Legis & Dei memorem, ut decebat filios ſuos non delicate, ſed fortiter diligentem. Deprecata eſt enim, ſed ut Deum confiteretur: Deprecata eſt ne à fratribus ſuis frater in conſortio laudis & gloriæ ſepararetur. Tunc ſe ſeptem filiorum computans Matrem, ſi ſibi contingeret filios ſeptem* B *Deo potius peperiſſe, non ſæculo. Armans itaque eum & corroborans, & feliciore tunc partu filium generans:* Fili, *inquit*, miſerere mei, quæ te in utero menſibus novem portavi, & lac triennio dedi & alui, & in ætatem iſtam perduxi. Oro fili, aſpicias in cœlum & terram, & omnibus quæ in eis ſunt aſpectis, intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus. Itaque fili, ne timeas carnificem iſtum, ſed dignus fratribus effectus, excipias mortem, ut in illa miſeratione cum fratribus tuis te reci- C piam. *Magna laus Matris in exhortatione virtutis: ſed major in Dei timore & in fidei veritate, quòd nihil ſibi aut filio de ſex Martyrum honore promiſit, nec fratrum precem profuturam credidit ad negantis ſalutem. Perſuaſit potiùs participem paſſionis fieri, ut in judicii die poſſet cum fratribus inveniri. Poſt hæc liberis ſuis commoritur & Mater: Neque enim aliud jam decebat, quàm ut quæ Martyres pepererat & fecerat, in conſortio illis gloriæ jungeretur, & quos ad Deum præmiſerat, ipſa quoque ſequeretur. Ac ne quis vel Libelli, vel alicujus rei oblatâ ſibi occaſione quâ fallat, amplectatur decipientium malum munus; nec Eleazarus tacen-* D *dus eſt, qui cùm ſibi à Miniſtris Regis offerretur facultas, ut accepta carne qua liceret ſibi veſci, ad circumveniendum Regem ſimularet ſe illa edere quæ de ſacrificiis atque illicitis cibis ingerebantur; conſentire ad hanc fallaciam noluit, dicens: Nec ætati ſuæ, nec nobilitati convenire id fingere, quo cæteri ſcandalizarentur, & in errorem inducerentur, exiſtimantes Eleazarum nonaginta annos natum ad Alienigenarum morem, relictâ & proditâ Dei Lege tranſiſſe: Nec tanti eſſe lucrari brevia vitæ momenta, ut offenſo Deo incurreret æterna ſupplicia. At ille excruciatus diu, & in extremo jam conſtitutus,* E *cùm inter verbera & tormenta moreretur, ingemiſcens ait:* Domine qui ſanctam habes ſcientiam, manifeſtum eſt, quia cùm poſſem à morte liberari, duriſſimos dolores corporis tolero flagellis vapulans, animo autem propter tui ipſius metum libenter hæc patior. *Sincera prorſus fides & virtus integra ac ſatis pura, non Regem Antiochum cogitaſſe, ſed Deum judicem.* Hæc ex Machabæorum Libro ii. Capp. vi. & vii. profert *S. Cyprianus* eo in Libro, quod ad Chriſti Milites roborandos *de Divinis Scripturis hortamenta* complectitur. Quo credentium fidem *divina lectione* F ſe firmaturum præfatur; quo propoſitis titulis, quos quis & noſſe debeat & tenere, *Capitula Dominica* ſubnectit, & quod propoſuerat, *divinæ lectionis auctoritate* ſolidat; quo ſubtractis humani ſermonis ambagibus, ſtatuit *ponere ſola illa quæ Deus loquitur, quibus ſervos ſuos ad Martyrium Chriſtus hortatur, & præcepta ipſa divina velut arma pugnantibus ſuggerere.* Libros ergo Machabæorum non minùs Canonicos exiſtimavit *S. Cyprianus* quàm reliquos Veteris Novique Teſtamenti Libros, ex quibus ſua illa ad Martyrium hortamenta compoſuit.

Idem Libro iii. *Teſtimoniorum ad Quirinum*, Cap. xv. quo ex Scripturis probat homines à Deo

tentari

tentari ac probentur, ait: *De hoc ipſo in Machabæis: Abraham nonne in tentatione inventus eſt fidelis, & deputatum eſt ei ad juſtitiam?* Quod habetur 1. *Machabæorum* II. 52. Item Cap. IV. quo probat, In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit. *De hoc ipſo*, inquit in Machabæis, *juſtum eſt ſubditum Deo eſſe, & mortalem non paria Deo ſentire. Item illic: Et verba viri peccatoris ne timueritis: Quia gloria ejus in ſtercora erit & vermes. Hodie extolletur, & cras non invenietur: Quoniam converſus eſt in terram ſuam, & cogitatio ejus periit.* Et Cap. LIII. quo probat fidem noſtram ſimplicem eſſe debere: *Item in Machabæis: Daniel in ſua ſimplicitate liberatus eſt de ore leonum.* At Liber ille III. Sancti Cypriani ad *Quirinum* Capitula dumtaxat continet *de Scripturis ſanctis* excerpta, *Præcepta Dominica, & Magiſteria divina.* Libros itaque Machabæorum Scripturarum Sanctarum partem eſſe ſenſit; & hæc erat proculdubio Africanæ Eccleſiæ ſententia. Idem Epiſt. LV. ad *Cornelium* Papam, Libros Machabæorum, ex quibus teſtimonium depromit, *Scripturam Divinam* appellat.

Lucifer Calaritanus Libro *De non parcendo in Deum delinquentibus*, ubi *Conſtantium* ſic alloquitur: *Videmus quod etiam tempore, quo Con ſtantium tuus Antiochus perſecutor noſtra Religionis extitit, fecerint hi, qui meminerant præter Deum neminem timendum. Sed prius eſt cognoſcas, quæ ille, cui tu ſimilis es, ſcripſerit. Sic etenim poteris intelligere illos Dei ſervos, quorum nos cupimus inveniri participes, reſtitiſſe Antiochi ſacrilegio, ſicut & tibi nos Deo propitio reſiſtimus. Loquitur Sacra Scriptura dicens in Machabæorum primo Libro:*
1. Machab. 1. *Et ſcripſit Rex omni Regno ſuo, ut eſſet univerſus populus unus, & relinqueret unuſquiſque legitima ſua*, &c.

Egeſippus non primus ille Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ parens, *Juſtini Martyris* & *Athenagoræ* æqualis, ſed recentior alter, qui poſt *Conſtantini Magni* tempora floruit, in Prologo Librorum De Excidio Hieroſolymitano: *Machabæorum*, inquit, *res geſtas propheticus ſermo paucis abſolvit.*

Quintus Julius Hilario Scriptor quarti ſæculi in *Libello De Mundi Duratione*, Regum Perſarum annos recenſens: *Darius*, inquit, *regnavit annis ſex. Hunc interfecit Alexander Magnus Macedo, a cujus tempore Hiſtoria Machabæorum Græcorum annos divina narratione percurrit.*

S. Gregorius Nazianzenus Oratione XXII. Machabæorum laudes celebrat, vulgòque laudatur ejus teſtimonium pro Canonica Librorum Machabaicorum Auctoritate; ſed totam illam Orationem diligentiùs legenti compertum eſt, illum ex Machabæorum Libris nullum omnino locum proferre, & ne ipſos quidem nominare, ſed librum dumtaxat Joſephi De Imperatrice Ratione. *Enimverò*, inquit, *quinam hi fuerunt, & unde, ex qua primum inſtitutione atque doctrina in eam virtutis & gloriæ magnitudinem evaſerint.... Studioſis ac diligentibus viris perſpicuo Liber ille declarabit, qui Rationem animi perturbationibus imperare docet, in ejuſque arbitrio eſſe, ut in utrumvis partem, hoc eſt, vel ad virtutem vel ad vitium propendeamus. Nam Libelli illius Autor, tum pleraque alia teſtimonia, tum horum quoque dimicationes ad hujus argumenti confirmationem attulit.* Locus hic fuiſſet remittendi Lectorem ad Libros Machabæorum, aut aliqua ex illis teſtimonia proferendi. Quod cùm non præſtiterit, & aliàs Scripturæ Sacræ Libros recenſens in Carmine ad *Seleucum*, Machabaïcos omittat, primam potius Propoſitionis noſtræ partem, quàm poſteriorem iſtam confirmat. *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ *De ſeptem Machabæis* ipſorum pariter laudes celebrat, ſed Librorum Machabaicorum divinam Auctoritatem disertè non adſtruit.

S. Ambroſius Libro II. *De Jacob & Vita Beata*, Capitibus X. XI. & XII. *Eleazari* & ſeptem fratrum Machabæorum glorioſa certamina prædicat, eorum Hiſtoriam ex Libris Machabæorum depromtam eloquentiæ ſuæ luminibus illuſtrat, iſtorumque Librorum verba identidem uſurpat. Unde *Caſſiodorus* Senator Libro *De Inſtitutione Divinarum Litterarum*, Cap VI. ait: *Nam & S. Ambroſius in Libro Patriarcharum, ubi de perſona Joſeph ipſe loquitur, ſecundum Librum Machabæorum exempli causâ commemorat. Cujus maximam partem ad demonſtrandam tolerantiam, eloquentia ſua dulciſſimo liquore patefecit.* Legendus idem *S. Ambroſius* Lib. I. *De Officiis*, Capp. XL. & XLI. Et Lib. III. Cap. XXIX. *Hoc ſolo*, inquit, *Viduarum nomine (ſicut in Libris Machabæorum legimus) commendatum Templo omne ſervatum eſt. Nam cùm indicium factum eſſet pecuniarum, quas in Templo Hieroſolymis maximas reperiri poſſe Simon neſtarius *Antiocho Regi prodidit, miſſus in Jeruſalem Heliodorus ad Templum venit, & Summo Sacerdoti aperuit indicii invidiam, & adventus ſui cauſam. Tunc Sacerdos depoſita eſſe dixit viduarum victualia & pupillorum: quædam autem Tobiæ viri ſancti, eaque demonſtravit. Argenti talenta quadringenta erant, auri verò ducenta. Quæ cùm Heliodorus ereptum ire vellet, & Regis vendicare commodis, Sacerdotes ante Altare jactaverunt ſe, induti Sacerdotales ſtolas, & Deum vivum qui de depoſitis legem dederat, flentes invocabant, cuſtodem ſe præceptorum præſtaret ſuorum. Vultus verò & color Summi Sacerdotis immutatus, declarabat dolorem animi, & mentis intenta ſolicitudinem. Flebant omnes, quòd in contemptum locus venturus foret, ſi nec in Dei Templo tuta fidei ſervaretur cuſtodia: Accinctæque Mulieres pectus, & clauſæ Virgines pulſabant januas*, &c. Quæ II. *Machabæorum* Cap. III. ſcripta ſunt.

S. Hieronymus ex propria ſententia loquens Libro V. Commentariorum in *Iſaiam*, ad Cap. XXIII. *Quamquam*, inquit, *plerique noſtrorum, & maximè Machabæorum principium, Cethim Italiæ Macedoniæque inſulas arbitrentur. Hoc enim Scriptura commemorat, quod Alexander Rex Macedonum egreſſus ſit de Terra Cethim.* Id autem habetur 1. *Machabæorum* Cap. I. *Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit in Græcia, egreſſus de Terra Cethim.* Ex iiſdem Libris teſtimonia profert Commentariis in Caput VII. & IX. *Eccleſiaſtis*, & in Caput VIII. *Danielis.*

S. Auguſtinus Lib. *De Cura gerenda pro Mortuis*, Cap. I. preces & Sacrificium Defunctis prodeſſe probat ex Libris Machabæorum. *In Machabæorum Libris*, inquit, *legimus oblatum pro Mortuis Sacrificium. Sed etſi nuſquam in Scripturis Veteribus omnino legeretur, non parva eſt univerſæ Eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret auctoritas, ubi in precibus Sacerdotis quæ Domino Deo ad ejus Altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio Mortuorum.* Ab eodem Lib. II. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. VIII. in Canone Scripturarum numerantur *Machabæorum Libri duo.* Et Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Cap. XXXVI. *Ab hoc tempore*, inquit, *apud Judæos reſtituto Templo, non Reges ſed Principes fuerunt uſque ad Ariſtobulum: Quorum ſupputatio temporum non in Scripturis ſanctis, quæ Canonicæ appellantur, ſed in aliis invenitur, in quibus ſunt & Machabæorum Libri, quos non Judæi, ſed Eccleſia pro Canonicis habet, propter quorumdam Martyrum paſſiones vehementes atque mirabiles,*

rabiles, qui antequam Chriſtus veniſſet in carnem, uſque ad mortem pro Dei Lege certaverunt, & mala graviſſima atque horribilia pertulerunt. Libro denique primo *Contra Gaudentium Donatiſtam*, Cap. XXXI. *Et hanc quidem Scripturam*, inquit, *qua appellatur Machabaeorum, non habent Judaei ſicut Legem, & Prophetas, & Pſalmos, quibus Dominus teſtimonium perhibet tanquam teſtibus ſuis,*
Luca 24. » *dicens*: Oportebat impleri omnia quæ ſcripta » ſunt in Lege, & Prophetis, & Pſalmis de me: *Sed recepta eſt ab Eccleſia non inutiliter, ſi ſobrie legatur vel audiatur, maximè propter illos Machabaeos, qui pro Dei Lege ſicut veri Martyres à perſecutoribus tam indigna atque horrenda paſſi ſunt, ut etiam hinc Populus Chriſtianus adverteret, Quoniam non ſunt condignae paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis, pro quibus paſſus eſt Chriſtus: Si tanta patientiſſimè pertulerunt pro Lege quam dedit Deus per famulum hominibus illis, pro quibus nondum tradiderat Filium.*

Concilium Carthaginenſe III. *Canone* XLVII. & *Innocentius I.* in Epiſtola ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum *Libros duos Machabaeorum* in Sacrarum Scripturarum Canone recenſent. *Gelaſius* I. in Synodo Romana Librum unum dumtaxat *Machabaeorum* in Librorum Canonicorum Indice deſcribit, ſicut & unum Librum Eſdræ: Sed in quibuſdam melioris utrique notæ Manuſcriptis legitur, *Machabaeorum Libri duo.* Caſſiodorus Senator Libro *De Inſtitutione Divinarum Literarum*, Cap. VI. duos *Machabaeorum* Libros pariter ut Divinos & Canonicos agnoſcit. *Bellator* Presbyter *Caſſiodori* amicus, & *Rabanus Maurus*, Machabæorum Libros velut Scripturæ Sacræ partem Commentariis illuſtrarunt. *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Libro VI. Originum: *Machabaeorum Libros*, inquit, *licèt Hebraei inter Apocrypha ſeparent: Eccleſia tamen Chriſti inter Divinos Libros & honorat & praedicat.* Tandem Eccleſia univerſa in Concilio Tridentino congregata, in Sacrorum & Canonicorum Librorum Indice Libros duos *Machabaeorum* conſcripſit, nobiliſſimarum Eccleſiarum, & Romanæ in primis cæterarum Matris & Magiſtræ, Traditionem ab Apoſtolicis temporibus illibatam ſecuta. Qua in re Decretum ſuum ad præclaram illam *S. Auguſtini* Regulam conformavit Libro II. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. VIII. *In Canonicis autem Scripturis Eccleſiarum Catholicarum quàm plurium auctoritatem ſequatur, inter quas ſanè illa ſunt, quae Apoſtolicas Sedes habere, & Epiſtolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in Scripturis Canonicis, ut eas quae ab omnibus accipiuntur Eccleſiis Catholicis, praeponat eis quas quaedam non accipiunt: In eis verò quae non accipiuntur ab omnibus, praeponat eas quas plures grevioreſque accipiunt, eis quas pauciores minoriſque auctoritatis Eccleſiae tenent. Si autem alias inveneris à pluribus, alias à gravioribus haberi, quamquam hoc facilè invenire non poſſis, aequalis tamen auctoritatis eas habendas puto.* Hanc certè regulam S. ipſe *Auguſtinus* ſecutus eſt, cùm Scripturarum Canonem ibidem repræſentavit hunc in modum: *Totus autem Canon Scripturarum, in quo iſtam conſiderationem verſandam dicimus, his Libris continetur: Quinque Moyſeos, id eſt, Geneſi, Exodo, Levitico, Numeris, Deuteronomio, & uno Libro Jeſu Nave, uno Judicum, uno Libello qui appellatur Ruth, qui magis ad Regnorum principium videtur pertinere; deinde quatuor Regnorum, & duobus Paralipomenon, non conſequentibus, ſed quaſi à latere adjunctis ſimulque pergentibus. Haec eſt Hiſtoria, quae ſibimet annexa tempora continet, atque ordinem rerum. Sunt alia tanquam ex diverſo ordine, quae neque huic ordini, neque inter ſe connectuntur, ſicut eſt Job, & Tobias, & Eſther, & Judith, & MACHABÆORUM LIBRI DUO, & Eſdrae duo.... Deinde Prophetae, in quibus David unus Liber Pſalmorum, & Salomonis tres, Proverbiorum, Cantica Canticorum, & Eccleſiaſtes. Nam illi duo Libri, unus qui Sapientia, & alius qui Eccleſiaſticus inſcribitur, de quadam ſimilitudine Salomonis eſſe dicuntur.... Qui quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi ſunt. Reliqui ſunt eorum Libri, qui propriè Prophetae appellantur, duodecim Prophetarum Libri ſinguli, qui connexi ſibimet, quoniam numquam ſejuncti ſunt, pro uno habentur, quorum Prophetarum nomina ſunt haec, Oſee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michaeas, Naum, Habacuc, Sophonias, Aggaeus, Zacharias, Malachias. Deinde quatuor Prophetae ſunt majorum Voluminum, Iſaias, Jeremias, Daniel, Ezechiel. His quadragintaquatuor Libris Teſtamenti Veteris terminatur auctoritas: Novi autem, quatuor Libris Evangelii, ſecundùm Matthaeum, ſecundùm Marcum, ſecundùm Lucam, ſecundùm Joannem: Quatuordecim Epiſtolis Pauli Apoſtoli, ad Romanos, ad Corinthios duabus, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Theſſalonicenſes duabus, ad Coloſſenſes, ad Timotheum duabus, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebraeos; Petri duabus; tribus Johannis; unâ Judae; & unâ Jacobi. Actibus Apoſtolorum Libro uno. & Apocalypſi Joannis Libro uno. In his omnibus Libris timentes Deum, & pietate manſueti quaerunt voluntatem Dei.*

Objicitur primò contra Librorum Machabaicorum auctoritatem diſſonantia Libri ſecundi à primo in Chronologia. Nam in priore Libro Cap. VI. 16. obitus *Antiochi Epiphanis* confertur in annum Græcorum centeſimum quadrageſimum-nonum. At Libro II. Cap. XI. *Antiochi Eupatoris* ejus filii literæ extant datæ poſt patris obitum anno centeſimo quadrageſimo-octavo. Rurſus Lib. I. Cap. VI. 20. Judas Hieroſolymitanam Arcem obſidet anno centeſimo quinquageſimo Græcorum: Sed qui in Arce Gentiles erant, ad Regem confugerunt *Antiochi Epiphanis* filium *Eupatorem*; qui in Judæam veniens cum *Juda* pugnavit; moxque pacem cum eo compoſuit. At Libro II. Cap. XIII. I. anno centeſimo quadrageſimo-nono *Eupator* in Judæam impreſſionem fecit, ac cætera perfecit quæ Libro priore referuntur. Præterea, Libro I. Cap. VII. *Demetrius* Seleuci filius anno centeſimo quinquageſimo-primo Româ profectus venit in Syriam, & *Antiochum* ac *Lyſiam* interemit, ad eumque venit impius *Alcimus*: At Libro II. Cap. XIV. 4. id anno centeſimo quinquageſimo contigiſſe dicitur.

Reſpondetur, Utriuſque Libri diverſos Auctores, diverſam etiam epocham & numerandi rationem ſecutos eſſe, nullatenus tamen pugnantem. Quod ut planum fiat, ſupponendum eſt, Æram Regni Græcorum non ſtatim ab *Alexandri* obitu incipere, ſed anno poſt undecimo, cùm *Seleucus Nicanor* regnare cœpit. Unde hæc *Æra Seleucidarum* eſt appellata. *Æram Dhilkarnaim* Arabes vocant, ſive Cornigeri, id eſt, *Alexandri Magni*, qui *Jovis Ammonis* ſeu Cornigeri filium ſe eſſe gloriabatur. Hebræi verò in ſuo Kalendario *Æram Contractuum* nominant, fortè quòd in obſignandis contractibus ſoleret uſurpari. Hanc Æram triplicem pro triplici initio faciunt *Scaliger*, *Uſſerius*, aliique Chronologi inſignes. Primam appellant *Judaicam*, quæ à Niſan ſeu verno menſe incipit. Et hæc numerandi ratio ab Auctore Libri I. Machabæorum uſurpata eſt. Secunda

Antiochena

Antiochena ſeu *Alexandrea* vocatur, quæ ab Autumno ſubſequente & Menſe Tiſri ducit initium: A quo etiam annos *Dilka naim* ab Arabibus, & *Contractuum* à Judæis numerari docent *Petavius* Lib. x. *De Doctrina Temporum*, & *Uſſerius* in Annalibus. Hac Ærâ Libri II. Machabæorum Autor uſus eſt. Unde anni prioris Libri ſex menſium intervallo initia poſterioris anteverunt. Tertiam addunt Æram, quam vocant *Chaldæorum*, cujus à Vere ſequenti reperiunt exordium; quæ anno integro poſterior eſt Judaicâ, ſex verò menſibus Antiochenâ. Hanc autem in Principum Reſcriptis uſurpatam cenſet *Uſſerius*. Hujus exemplum Cap. xi. Lib. II. *Machabæorum* haberi vult. Quòd autem anni Græcorum in Libro primo à Niſan incipiant, in ſecundo autem à Tiſri, rectè colligit *Scaliger* ex Libri I. *Machabæorum* Cap. vii. I. ubi anno Græcorum centeſimo quinquageſimo primo *Demetrius* Româ fugit. Eodem anno, Adar xiii. die *Bacchides* victus eſt, *Verſ.* 43. 49. Niſan ſequens inchoat annum centeſimum quinquageſimum ſecundum Græcorum. Nam Cap. ix. 3. in menſe primo anni centeſimi quinquageſimi ſecundi Græcorum, Urbs obſeſſa dicitur. Primus ergo menſis eſt Niſan. Quippe & Cap. xvi. 14. menſis undecimus appellatur Schebat. Item *Alexander* Antiochi nobilis filius Ptolemaidem occupat anno centeſimo ſexageſimo Græcorum. Libro I. *Machabæorum* x. I. Eodem anno centeſimo ſexageſimo, in die ſolemni Scenopegiæ *Jonathas* Pontificatu accepto ſtolâ ſanctâ indutus eſt, *Verſ.* 21. Nulla igitur Anni mutatio in Tiſri facta. Tertio, *Jonatha* interfecto hyemis tempore, cùm multum ninxiſſet (Libro I. Cap. xiii. 22 & 23.) *Simon* Sacerdotio ſummo potitus eſt anno centeſimo ſeptuageſimo (*Verſ.* 41.) Poſtea menſe ſecundo, id eſt, Iiar numeratus eſt annus centeſimus ſeptuageſimus primus (*Verſ.* 51.) Cœpit ergo annus centeſimus ſeptuageſimus à Niſan. Libri itaque prioris epocha incipit à Niſan, ſecundi à Tiſri; & prior illi ſemeſtri ſpatio poſteriorem anteverit, ut fuſiùs demonſtrat *Petavius* Libro xi. *De Doctrina Temporum*, Cap. xliii. Quamobrem nulla repugnantia eſt primum inter ſecundumque Librum, quamvis primus numeret annum centeſimum quadrageſimum nonum Regni Græcorum, ubi ſecundus numerat centeſimum quadrageſimum octavum, & ſic de aliis.

Objicit *Scaliger*, Pacem ab *Antiocho Eupatore* cum Judæis initam anno Græcorum prioris Epochæ centeſimo quinquageſimo à Niſan; poſterioris verò centeſimo quinquageſimo à Tiſri. Nam poſt Scenopegiam fœdus initum videtur. (*Libro* I. *Cap.* vi.) Et hic Annus Sabbaticus erat, ut conſtat ex Verſu 49. At Libro II. Cap. xi. 31. & 33. id factum notatur anno centeſimo quadrageſimo-octavo, qui in neutra Æra ſeu à Niſan, ſeu à Tiſri deducta Sabbaticus eſſe potuit.

Reſpondet Eruditus *Petavius*, Bis ab *Antiocho* & *Lyſia* pacem cum Judæis eſſe compoſitam. De priori agi Libro II. *Machabæorum*, Cap. xi. De poſteriori Libro I. Cap. vi. & Libri II. Cap. xiii. 23. Prior à *Lyſia* facta eſt abſente *Antiocho Eupatore*. Cùm enim *Lyſias* inſigni prælio à Judæis ſuperatus eſſet, ſuperſtite *Antiocho Epiphane*, qui hac auditâ clade vehementer commotus in morbum incidit, tunc ipſe *Lyſias* de pace cum Judæis agere cœpit. Id teſtatur Epiſtola quam ad illos ſcripſit Cap. xi. Libri II. quæ data dicitur anno centeſimo quadrageſimo-octavo, menſis Dioſcori, die xxiv. *Lyſias* audito *Antiochi Epiphanis* obitu, *Antiochum Eupatorem* ejus filium, alumnumque ſuum, in imperium evexit, qui in Syria tum erat: A quo & duas Epiſtolas expreſſit, quibus Judæos in integrum reſtitui juberet. Prior ad *Lyſiam* ipſum; poſterior ad Judæos data legitur. (*Libro* II *Cap.* xi.) Cùm Epiſtolas iſtas ſcribebat *Eupator*, nondum *Lyſias* erat in Comitatu. Itaque Cap. xii. I. profectus ad Regem poſtea dicitur. *His factis pactionibus, pergebat ad Regem.* Poſt primum illud fœdus pacemque à *Lyſia* factam, à Rege *Eupatore* confirmatam, *Judas Machabæus* multa ſtrenuè geſſit in Syria, quæ Libro II. Cap xii. narrantur, & anno integro peracta ſunt, nempe centeſimo quadrageſimo-nono prioris æræ, quo cum poſterioris æræ anni centeſimi quadrageſimi octavi ſex menſes; iidemque de anno centeſimo quadrageſimo nono decurrunt: Donec anno ineunte centeſimo quinquageſimo prioris epochæ, labente verò poſterioris adhuc centeſimo quadrageſimo nono, *Judas* Arcem obſedit. (*Lib.* I. *Cap.* vi. 20.) Sed *Antiochus Eupator* cum *Lyſia* ſupervenit, quo-cum *Judas* pugnavit. Tandem cùm *Lyſias* audiſſet *Philippum* adventare, Autor Regi fuit, ut obſidione Urbis relictâ, cum Judæis paciſceretur (*Lib.* I. *Cap.* xx. 55.) Id contigit anno centeſimo quinquageſimo prioris æræ, poſterioris exeunte centeſimo quadrageſimo-nono, vel ineunte centeſimo quinquageſimo, Sabbathico exeunte, vel eo, qui proximè Sabbathicum ſecutus eſt, ineunte. Ex quibus certiſſimè conſtat, pacem illam quæ Capite ſexto Libri I. inita dicitur, eademque cum ea eſt, quæ Capite xiii. Libri ſecundi deſcribitur, diverſam à priore fuiſſe, quam Libri ſecundi Caput undecimum commemorat.

Objicitur ſecundò: *Judas Machabæus* occiſus dicitur anno centeſimo quinquageſimo ſecundo Regni Græcorum (Lib. I. *Machabæorum* Cap. ix.) At octo & triginta poſt annos ſuperſtes erat. Scripſit enim unà cum Senatu Judæorum Epiſtolam ad *Ariſtobulum* anno centeſimo octogeſimo-octavo Regni Græcorum. (Lib. II. *Machabæorum* Cap. I. 10.)

Reſpondetur, Hanc temporis notam *Anno centeſimo octogeſimo-octavo Regni Græcorum*, ad primam Epiſtolam pertinere, quam Hieroſolymitani Judæi ad Judæos per Ægyptum diſperſos ſcripſerunt, non ad ſecundam quam Populus, Senatus, & *Judas* ad *Ariſtobulum* Magiſtrum Ptolomæi Regis dedere. Dies enim & annus quo data eſt Epiſtola, in fine potiùs quàm exordio conſignari ſolet.

Reſpondent alii, cum *Serario*, *Judam* cujus nomine datur Epiſtola, alium eſſe à Machabæo, ſcilicet *Ariſtobulum* Joannis Hyrcani Pontificis Maximi primogenitum, qui *Judas* etiam appellatus eſt, *Joſepho* teſte Lib. xx. *Antiquitatum*, Cap. viii. In Senatu autem primas facilè tenebat, maximaque apud omnes gratiâ & auctoritate valebat, poſt inſignem præſertim victoriam, quâ *Antiochi* à Parthis interempti filium *Antiochum Cyzicenum* in Samariæ obſidione profligavit, ut refert *Joſephus* Libro iii. Cap. xviii. Quamquam & in alterum *Judam*, quem vocat *Eſſenum*, ſapientiâ & futurorum prænotione celebrem, cujus meminit *Joſephus*, Libro xiii. Cap. xix. *Serarius* magis propendeat.

Reſpondent præterea, Mentionem quidem hîc fieri duarum Epiſtolarum, quarum una (*Verſ.* 9.) ſcripta fuerit anno centeſimo ſexageſimo-nono, altera centeſimo octogeſimo-octavo Regni Græcorum; unam tamen duntaxat iſti Capiti inſertam eſſe, nimirum eam quæ anno centeſimo octogeſimo-octavo ſcripta eſt. Id ex Græco Textu confirmant. Cùm enim *Verſ.* 7. dictum eſſet

Scripſimus vobis, additur in Textu, *Verſ.* 9. Καὶ νῦν ἵνα ἄγητε τὰς ἡμέρας τῆς σκηνοπηγίας τοῦ Χασελεῦ μηνός. ἔτους ἑκατοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ καὶ ὀγδόου, οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. *Et nunc, ut agatis dies Scenepegiæ menſis Caſleu. Anno centeſimo octogeſimo octavo, qui ſunt Hieroſolymis, & qui in Judæa.* Quaſi diceret, Scripſimus vobis aliàs ut ſolemnia illa celebraretis, & nunc iterum ſcribimus; ſed pro iſta voce *ſcribimus*, ſalutationem reperunt.

Objicitur tertiò, Purgationem Templi à *Juda Machabæo* factam notari ante mortem *Antiochi*, ſcilicet vigeſimâ quintâ die menſis noni anni centeſimi quadrageſimi octavi (1. *Machabæorum* iv. 52.) At poſt *Antiochi* mortem factam referri 11. *Machabæorum* Cap. x.

Reſpondetur, Poſteriori loco factam non dici purgationem Templi poſt mortem *Antiochi*, quamvis recapitulationis figurâ, quæ Scripturæ Sacræ ſolemnis eſt, narratâ ejus morte deſcribatur. Autor ſcilicet omnia, quæ *Antiochum Epiphanem* ſpectabant, uno tenore abſolvere voluit Cap. ix. Purgationis deinde ac Dedicationis Templi celebritatem Cap. x. deſcripſit. Quâ demum narratâ ſubjunxit Verſ. 9. *Et Antiochi quidem, qui appellatus eſt Nobilis, vitæ exceſſus ita ſe habuit. Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ geſta ſunt narrabimus.* Quâ tranſitione oſtendit *Antiochi* obitum proximè iis, quæ deinceps narrantur, conjungendum, & poſt Encænia contigiſſe, quamvis iſtius Solemnitatis Hiſtoria interpoſita ſit. Facta autem dicitur hæc celebritas Verſ. 5. *poſt biennium*, non à morte *Antiochi*, ſed ab ipſius Templi profanatione. Quod & Capite iv. Libri 1. 54. ſignificatur: *Secundum tempus & ſecundum diem in qua contaminaverunt illud Gentes, in ipſa renovatum eſt.*

Objicitur quartò Libri utriuſque diſſenſus circa mortem *Antiochi Epiphanis.* Libro enim primo Cap. vi. narratur, ipſum ab Elymaide nobiliſſimâ Perſidis Civitate repulſum, veniſſe in Babylonem; ubi auditâ ſuorum in Judæa clade, præ triſtitiâ in languorem incidit, & mortuus eſt. At Libro 11. Cap. 1. ſcriptum eſt, Ipſum in Perſide cecidiſſe in Templo Naneæ. *Nam cùm in Perſide eſſet Dux ipſe, & cum ipſo immenſus Exercitus, cecidit in Templo Naneæ, conſilio deceptus Sacerdotum Naneæ; etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine. Cùmque propoſuiſſent eas Sacerdotes Naneæ, & ipſe cum paucis ingreſſus eſſet intra ambitum fani, clauſerunt Templum, cùm intraſſet Antiochus: Apertoque occulto aditu Templi, mittentes lapides percuſſerunt Ducem, & eos qui cum eo erant, & diviſerunt membratim, & Capitibus amputatis foras projecerunt.* Capite verò nono habetur, ipſum è Perſepoli turpiter fugatum, cùm veniſſet circa Ecbatanam, & res à *Nicanore* & *Timotheo* Ducibus ſuis infeliciter geſtas, ac Exercitus cladem accepiſſet, irâ in Judæos percitum, juſſiſſe agitari currum ſuum, & cùm iter ſine intermiſſione ageret, Judæorum excidium meditatus, à Deo percuſſum inſanabili & inviſibili plagâ. Diris ſcilicet viſcerum torminibus vexatum, de curru cecidiſſe, colliſiſque totius corporis membris, & ſcaturientibus undequaque vermibus, tabidâ carne, & fœtorem graviſſimum exhalante, impiam animam efflaviſſe.

Reſpondetur, Hæc facilè conciliari. *Antiochus* ſcilicet cùm Templum Elymaide in Perſide diripere tentaſſet, repulſam paſſus, cum majori deinde Militum numero Perſepolim rediit, ut Templi illius theſauris frueretur. Dolo autem admiſſus A in Templum cum exiguo comitatu, per occultum aditum Templi ægrè evaſit lapidibus percuſſus: Comites verò ipſius maxima ex parte cæſi ſunt, & capitibus amputatis extra Templum projecti (11. *Machabæorum* 1.) Mox civibus ad arma concurrentibus, reliquus Exercitus profligatus eſt, *Lib.* 11. 9. Hinc percuſſus dicitur in Templo *Naneæ* cecidiſſe, *Lib.* 11. *Cap.* 1. 13. 16. Sic enim Scripturæ phraſi & communi loquendi modo *percuſſus*, ac *cecidiſſe* dicitur non ſolùm qui interiit, ſed qui fuſus ac debellatus eſt, *Geneſis* xiv. 10. 17. *Joſue* vii. 5. *Danielis* xi. 30. & ex S. B *Hieronymo* in eum locum. Dum autem fugeret *Antiochus*, conceptum de re infeliciter in Perſide geſta mœrorem auxit vehementer acceptus nuntius cladis *Nicanori* ac *Timotheo* Ducibus ejus, atque Exercitui in Judæa illatæ. Hinc furore percitus, currum ſuum agitari juſſit, *Sine intermiſſione agens iter, cœleſti eum judicio perurgente, eo quod ita ſuperbè locutus eſt ſe venturum Jeroſolymam, & congeriem ſepulchri Judæorum eam facturum. Sed qui univerſa conſpicit Dominus Deus Iſraël, percuſſit eum inſanabili plagâ. Ut enim finivit hunc ipſum ſermonem, apprehendit eum do-* C *lor dirus viſcerum, & amara internorum tormenta.... Super hoc autem ſuperbiâ repletus, ignem ſpirans animo in Judæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & gravi corporis colliſione membra vexari. Iſque qui ſibi videbatur etiam fluctibus Maris imperare, ſupra humanum modum ſuperbiâ repletus, & Montium altitudines in ſtatera appendere, nunc humiliatus ad terram in geſtatorio portabatur, manifeſtam Dei virtutem in ſemetipſo conteſtans: Ita ut de corpore Impii vermes ſcaturirent, ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius* D *ac fœtore Exercitus gravaretur.* (11. Machabæorum Cap. ix.) Is autem caſus ipſi contigit non longè ab Ecbatana Mediæ Metropoli, cùm in Babyloniam reverteretur, obiitque peregrè in Montibus. (11. *Machabæorum* ix. 3. 28. collato cum 1. *Machabæorum* vi. 13.) Lege quæ diximus in Synopſi Hiſtoriæ hujus Ætatis *Cap.* 2. *Art.* 111. Num. xvi.

Objicitur quintò, Librorum Machabaïcorum Hiſtoriam, cum Græcorum Hiſtoria pugnare. Libri ſcilicet primi Cap. 1. & Cap. vi. 2. *Alexander* dicitur *primus regnaſſe in Græcia*, cùm tamen Re- E ges plurimos ante ipſum in Græcia regnaſſe conſtet ex Græcorum Hiſtoricis. Secundò, dicitur *Alexandrum* morti proximum pueros ſuos vocaſſe, qui cum eo erant nutriti à juventute, *& diviſiſſe illis Regnum ſuum, cùm adhuc viveret* (Verſu 7.) Quod poſt ejus mortem factum teſtantur *Juſtinus* Libro xii. *Diodorus Siculus* Libro xvii. *Q. Curtius* x. Tertiò, *Antiochus Illuſtris* regnaſſe dicitur *Anno centeſimo trigeſimo-ſeptimo Regni Græcorum.* (Verſ. 11.) At regnaſſe anno centeſimo quinquageſimo-tertio fidem facit *Euſebius*, & ab origine Imperii Græcorum uſque ad *Antiochi* F exordium anni tres & quinquaginta ſupra centum numerandi ſunt. Quartò, de Romanis dicitur 1. Machabæorum viii. 16. *Et committunt uni homini Magiſtratum ſuum per ſingulos annos dominari univerſæ terræ ſuæ, & omnes obediunt uni, & non eſt invidia neque zelus inter eos.* At duos Conſules quotannis Romæ creatos, penes quos ſumma Reipublicæ poteſtas eſſet, Romana teſtatur Hiſtoria.

Ad primum Caput Objectionis reſpondetur, de *Alexandro* dici quòd primus in Græcia regnaverit, non quòd nulli ante ipſum in variis Græciæ regionibus regiâ auctoritate & nomine dominati ſint, ſed quòd ipſe debellato *Dario*,

Dario, everſâ Perſarum Monarchia, & condito Græcorum Imperio, in totâ quà latè patebat Græcia regnaverit.

Ad ſecundum Caput Objectionis reſpondetur, vel *Alexandrum* morti proximum teſtamentum condidiſſe, quo poſt ejus mortem reſerato facta eſt Provinciarum diviſio ex ſuprema ipſius voluntate, vel hujuſmodi partitionis poteſtatem *Perdiccæ* ab *Alexandro* factam, cui moriens annulum tradiderat. Unde etſi *non voce nuncupatus hæres, judicio tamen electus eſſe videbatur*, inquit *Juſtinus* Lib. XIII. Cap. IV. conſentiuntque *Diodorus Siculus* Lib. XVIII. *Q. Curtius* Lib. X. Cap. XIII. *Arrianus* in *Photii* Bibliotheca Codice XCII. *Dexippus* ibidem, Cod. LXXXII. & alii Hiſtorici. Quod autem à *Perdicca* poſt *Alexandri* mortem ejus voluntate factum eſt, ab eo vivente factum verè dici potuit. Sed vanam famam non fuiſſe, quæ de Provinciarum diſtributione *Alexandri* teſtamento facta vulgata eſt, quamvis *Q. Curtius* repugnet, alii tamen Autores optimæ notæ tradiderunt, ut ipſemet refert loco mox laudato: *Credidere quidam teſtamento Alexandri diſtributas eſſe Provincias: ſed famam ejus rei, quamquam ab Autoribus tradita eſt, vanam fuiſſe comperimus.* At *Q. Curtio* Diodorum Siculum opponimus, qui Libro XX. Bibliothecæ teſtatur, *Alexandrum* Teſtamentum de toto Regno Rhodi depoſuiſſe. *Alexander ſane, quorum memoria celebratur omnium potentiſſimus, hanc Urbem præ cæteris coluerat maximè, ita quidem, ut Teſtamentum de toto Regno illuc deponeret.* Sed etſi Machabæorum Hiſtoria cum profanis Hiſtoriis non conveniret, ex ipſis tamen dijudicanda non eſſet, ſed illæ potius ex ipſâ. Major quippe eſt Scripturæ Sacræ veritas, quàm cujuſlibet humanæ Hiſtoriæ auctoritas.

Ad tertium Objectionis Caput reſpondetur cum doctiſſimo Cardinali *Bellarmino*, Libri primi Machabæorum Autorem Græcorum Regnum ab *Alexandro* non numerare, ſed à *Seleuco Nicanore*, qui regnavit in Syria poſt annos undecim ab *Alexandri* morte. Quibus ſi addas annos quinque ex quo *Alexander* debellato *Dario* & everſâ Monarchia Perſarum totius Græciæ Imperium obtinuit, conficitur numerus annorum ſexdecim, quibus minor erat ſupputatio Monarchiæ Græcorum juxta rationes Hebraicas. Igitur quòd juxta Annales Græcos *Antiochus* regnaſſe dicatur anno centeſimo quinquageſimo-tertio, & juxta Scripturarum I. *Machab.* I. anno centeſimo trigeſimo-ſeptimo Regni Græcorum, verborum duntaxat, non ſenſuum diſſenſio eſt.

Ad quartum Objectionis Caput reſpondetur: Tametſi duo Conſules apud Romanos crearentur, ipſos tamen alternis imperaſſe; cujus rei argumentum eſt infelix pugnæ Cannenſis exitus, illius Conſulis temeritati adſcriptus penes quem eo die Imperium erat. Idque à primâ Conſularis Dignitatis origine inſtitutum eſt, ut ex *T. Livio* Lib. II. colligitur. *Omnia jura*, inquit, *omnia inſignia primi Conſules tenuere. Id modò cautum eſt, ne, ſi ambo faſces haberent, duplicatus terror videretur.*

Objicitur ſextò, In Libris Machabæorum narrationes quaſdam apocryphas, fabuliſque ſimillimas contineri: Nempe quòd *Jeremias* Tabernaculum, & Arcam fœderis in ſpeluncâ Montis Nebo abdiderit, dum à Chaldæis Hieroſolyma vaſtarentur, Templumque diriperetur & incenderetur: & quòd hæc revelanda & reſtituenda prædixerit poſtquàm Populus è Captivitate reverſus eſſet. II. Machab II. *Invenitur autem in Deſcriptionibus Jeremiæ Prophetæ, quod juſſit eos ignem accipere qui tranſmigrabant, ut ſignificatum eſt, & ut mandavit tranſmigratis .... Erat autem in ipſa Scripturâ, quomodo Tabernaculum & Arcam juſſit Propheta divino reſponſo ad ſe facto comitari ſecum, uſque quo exiit in Montem, in quo Moyſes aſcendit, & vidit Dei hæreditatem. Et veniens ibi Jeremias invenit locum ſpeluncæ, & Tabernaculum, & Arcam, & Altare incenſi intulit illuc, & oſtium obſtruxit. Et acceſſerunt quidam ſimul, qui ſequebantur, ut notarent ſibi locum, & non potuerunt invenire. Ut autem cognovit Jeremias, culpans illos, dixit: Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem Populi, & propitius fiat: & tunc Dominus oſtendet hæc.* Quæ fabuloſa eſſe inde apparet, 1. Quòd *Jeremias* ante vaſtitatem Hieroſolymis à Chaldæis illatam in carcere concluſus eſſet, ut conſtat ex *Jeremia* Cap. XXXVII. & XXXVIII. 2. Quòd *Nabuzardan* Princeps Exercitus Babylonici ſuccenderit Domum Domini, & Domum Regis, & domos Jeruſalem, omnemque domum combuſſerit, & Templi columnas, baſes, Mare Æneum, vaſa aurea, argentea, ærea, Babylonem tranſtulerit, ut habetur IV. *Regum* Cap. XXV. adeoque incredibile ſit licuiſſe *Jeremiæ* Tabernaculum & Arcam abſcondere. 3. Quòd poſt reditum è Captivitate Tabernaculum & Arca nuſquam comparuerint, nec ulla eorum mentio fiat in Libris *Eſdræ*, aut Prophetarum qui poſt reditum è Captivitate floruerunt, vel in Judæorum Hiſtoria. Cum enim in Sancta Sanctorum ingreſſus eſt *Pompeius*, quid in Templo viderit, *Joſephus* deſcribit Lib. XIV. *Antiquitatum*, Cap. VIII. & ſpolia quæ *Titus* abſtulit in Templi expilatione & excidio enumerat Lib. VII. *De Bello Judaico* Cap. XVII. & XIX. Tabernaculi & Arcæ non meminit. Imò tunc in Sancto Sanctorum nihil omnino fuiſſe docet Lib. VI. Cap. VI.

Reſpondetur: Tempore quidem *Sedekiæ* in carcerem detruſum fuiſſe *Jeremiam*, at *Joachin* tempore, cùm Hieroſolymam ſecundò venit Nabuchodonoſor (IV. *Regum* XXIV.) liberum fuiſſe; ejuſque ſuaſu ipſum *Joachin* ſe *Nabuchodonoſori* dedidiſſe, ut ex *Jeremia* XXVII. & XXIX. colligitur. Unde ante ſecundam illam Chaldæorum irruptionem *Jeremias* Tabernaculum & Arcam in Montem transferre, & abſcondere potuit. Id etiam præſtare valuit *Sedekiæ* Regis tempore, poſt occupatam à Chaldæis Hieroſolymam, antequam Templum incenderetur. Libertate enim donatus eſt *Jeremias* à *Nabuzardane* Magiſtro Militiæ Babyloniorum, apud quem gratiâ plurimùm valuit (*Jeremiæ* XXXVIII. & XXXIX. Veroſimile igitur eſt ipſum Tabernaculum & Arcam, & Altare thymiamatis à communi direptione & incendio ſervaſſe, & abſcondiſſe ne à Gentibus violarentur. Quod autem prædixit *Jeremias*, ignotum fore locum quo hæc recondita ſunt, donec congreget Deus congregationem Populi, impletum eſt *Jeremia* vivente quoad ignorationem loci, & *Dario Hyſtaſpis* regnante, quoad revelationem. Nec Argumentum inficiale ex ſilentio *Eſdræ*, *Nehemiæ*, poſteriorum Prophetarum, ipſiuſque *Joſephi* petitum, contrarium evincit. Probabile etiam eſt, Vaticinium illud *Jeremiæ*, quoad ſecundam partem, ad Tabernaculum antiquum & Arcam typicam non referri, neque ad congregationem Populi ſub *Dario Hyſtaſpis*, ſed ad Arcam veram, verumque ſpiritualis thymiamatis Altare, ſcilicet Chriſtum, & ſpirituale Tabernaculum, ſcilicet Eccleſiam, in plenitudine temporum, vel in fine Mundi revelanda, Gentibus in unitatem fidei

congregatis, vel Judaico Populo *Enochi & Eliæ* prædicatione ante ſecundum Chriſti Adventum congregando, ut Judæi Tabernaculo, Arca fœderis, & Altari thymiamatis conſpectis, ad Chriſtum & Eccleſiam his typis olim adumbratam faciliùs convertantur. In primo Chriſti Adventu hoc Vaticinium impletum cenſet *S. Ambroſius* Libro III *De Officiis*, Cap. XIV. locum illum II. *Machab.* II. tractans. *Veniens autem Jeremias in locum, invenit Domum in modum ſpeluncæ, & Tabernaculum, & Arcam, & Altare incenſi intulit illuc, & obſtruxit oſtium. Quod cùm ibi, qui ſimul venerant, curioſiùs perſcrutarentur, ut notarent ſibi locum, nequaquam comprehendere atque invenire potuerunt. Ut autem cognovit Jeremias quòd affectaſſent, dixit: Ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem Populi, & propitius fiat. Tunc Deus oſtendet hæc, & apparebit Majeſtas Domini. Congregationem Populi tenemus, propitiationem Domini Dei noſtri agnoſcimus, quam Propitiator in ſua operatus eſt Paſſione. Arbitror quod nec ignem iſtum poſſumus ignorare, cùm legerimus Quia baptizat Dominus in Spiritu Sancto & igni, ſicut in Evangelio dixit Joannes.* Eodem modo hunc locum interpretatur *Rupertus* Abbas Lib. X. *De Victoria Verbi Dei*, Cap. XX. *Animalis*, inquit, *Judæus, cujus circumciſio non in ſpiritu, ſed in ſola carne conſiſtit, hoc putat Jeremiam dixiſſe, quòd Judæorum, qui in cunctas Gentes captivi ducti ſunt, Congregatio deberet fieri neſcio quo tempore, Templumque illud cum Civitate reſtitui, cum tali nube apparente, qualis erat ubi Moyſes Legem accepit, & qualis ubi Salomon adificatum Templum Magno Deo dedicavit. Nos autem poſt illud tempus, quo hæc ſcripta ſunt, poſt victorioſa prælia Machabæorum, nullam ſcimus Populi Dei congregationem, præter illam quam idem Spiritus, qui loquebatur in Pro-*
» *phetis, nobis in Evangeliſta Joanne depromit:*
» Quia Jeſus moriturus erat pro Gente, & non
» tantùm pro Gente, ſed ut filios Dei, qui erant
Joan. 11. 51. 52. » diſperſi, congregaret in unum. *Tunc utique*
» *apparuit gloria Dei, gloria Filii Dei cum Reſurrectione mortuorum effulgentis: Et ex tunc eſt nubes, ſicut manifeſtabatur Moyſi, ut Legem accepit, & ſicut fuit Nubes ubi Salomon Templum Domini ædificavit. Nubes, inquam, ex tunc eſt ſimiliter, ſcilicet cæcitas Judæorum, cujus in prodigium facta ſunt illa Nubes. Uſque ad illud tempus ignotum erit, ait Jeremias, ubi ſit Tabernaculum, & Arca, & Altare incenſi: id eſt, non cognoſcetur à Populis vel Gentibus, quorum vel qualium Exemplaria cæleſtium illa fuerunt.*

Objicitur ſeptimò, falſum eſſe quod II. *Machab.* I. 19. 20. ſcriptum eſt, Judæos captivos fuiſſe in Perſide: *Nam cùm in Perſidem ducerentur Patres noſtri*, &c. *Et plenis Deo ut mitteretur Nehemias à Rege Perſidis.* At Judæi in Babyloniam deportati fuerunt, non in Perſidem.

Reſpondetur, Judæos, cùm ſub Regibus Perſarum viverent, Perſidem appellare ſolitos Regiones omnes trans Euphratem, Chaldæam, Parthiam, Mediam; quod & aliis Autoribus ſolemne eſt, *Lucano* Lib. III. *Mamertino* Panegyrico ad Julianum, *S. Joanni Chryſoſtomo* Homiliâ VI in *Matthæum*.

Objicitur octavò, Libri ſecundi Machabæorum Autorem veniam petere, quod à Scriptore Spiritu Sancto afflato alienum eſt. Cap. ultimo: *Ego quoque in his finem faciam ſermonis. Et ſiquidem benè, & ut Hiſtoriæ competit, hoc & ipſe velim: Si autem minùs dignè, concedendum eſt mihi. Sicut enim vinum ſemper bibere, aut ſemper aquam: contrarium eſt; alterna autem uti, delectabile: ita le-*
A *gentibus, ſi ſemper exactus ſit ſermo, non erit gratus.*

Reſpondetur, Autorem hujus Libri veniam non petere errorum, quos in Hiſtoria, vel Dogmatibus admiſcuit, ſed ſtyli qui ſimplicior & humilior, orationis quæ minùs elegans nonnullis videri poſſet. Sic *S. Paulus* II. ad Corinthios XI 6. *Nam etſi imperitus ſermone, ſed non ſcientiâ.* Nec tamen reverâ ſermone imperitus erat, ſed talis aliquibus videbatur.

Objicitur nonò, His in Libris quædam contra Fidem & bonos mores haberi. Nam Cap XII. Libri II. orationes & Sacrificia pro his qui in lethalis peccati ſtatu obierant, approbantur. Di-
B citur enim *Judam* miſiſſe Hieroſolymam offerri pro peccatis Militum, qui in prælio ceciderant, Sacrificium: De quibus ibidem ſcriptum eſt: *Invenerunt autem ſub tunicis interfectorum de donariis Idolorum, quæ apud Jamniam fuerunt, à quibus Lex prohibet Judæos: Omnibus ergo manifeſtum factum eſt ob hanc cauſam eos corruiſſe.*

Præterea, Cap. XIV. ejuſdem Libri laudatur *Raziæ* facinus, qui hoſtibus domui ſuæ imminentibus, & ignem admovere volentibus, gladio ſibi mortem intulit: *Eligens nobiliter mori, potiùs quam ſubditus fieri peccatoribus, & contra natales ſuos*
C *indignis injuriis agi. Sed cùm per feſtinationem incerto ictu plagam dediſſet, & turba intra hoſtium irrumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitavit ſemetipſum viriliter in turbas*, &c. Quamobrem Machabæorum Scripturam *ſobriè legendam* monet *S. Auguſtinus* Libro I. *Contra Gaudentium*.

Reſpondetur ad primum Caput Objectionis, *Judam Machabæum* piè exiſtimaſſe Milites illos peccatum ſuum ante pugnam pœnitentiâ & contritione expiaſſe, illiuſque veniam à Deo obtinuiſſe, ita tamen ut temporalis fortè pœna in Purgatorio luenda maneret. Pleroſque etiam venaliter dun-
D taxat peccaſſe, quòd ſolâ prædæ aviditate, nullâ in ſuperſtitionem & idololatriam propenſione donaria illa Idolorum abſtuliſſent. Ideòque Preces & Sacrificia pro ipſis piè ac religiosè offerri juſſit Machabæus Heros, exiſtimans Deum ipſorum peccatum pœnâ temporali caſtigaſſe, ut in æternum parceret: Conſiderans etiam quòd hi: *Qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam.*

Ad ſecundum caput Objectionis reſpondetur, *Raziæ* facinus Libro II. Machabæorum referri, non approbari, non laudari; quamvis *Raziam* ob conti-
E nentiam in Judaiſmo, aliaſque egregias dotes commendet. *S. Auguſtinum* Circumcellionibus Donatiſtis reſpondentem, qui *Raziæ* exemplo abutebantur, nuſquam repoſuiſſe (quod certè facillimum fuiſſet, ſi dubia fuiſſet apud ipſum & Africanam Eccleſiam hujus Libri auctoritas) *Raziæ* Hiſtoriam ex Libro Apocripho deſumtam, ab Eccleſia rejici. Fortè etiam Spiritus Sancti peculiari motu *Raziam* ſeipſum occidiſſe, quemadmodum de *Samſone* idem *S. Auguſtinus* cenſet, ac de Sanctis Virginibus, quæ ut inſectatores pudicitiæ ſuæ vitarent, in rapturum atque necaturum ſe flumen projecerunt. Hinc *Razias* inteſtina ſua
F projiciens in hoſtes: *Invocavit Dominatorem vitæ ac ſpiritus, ut hæc illi iterum redderet: Atque ita vitâ defunctus eſt.* Poſteriorem iſtam reſponſionem *Franciſcus Victoria* Relectione *De Homicidio*, & *Serarius* Commentario in Machabæorum Libros amplectuntur. Mihi verò prior magis placet, *S. Auguſtini* auctoritate fulta Libro I. *Contra Gaudentium*, Cap. XXXI. *Proinde*, inquit, *etiam ſenior ille Razias, quem ſibi iſti exemplis ſui ſceleris deſtinant, de Machabæorum Libris tanquam imitandum ſe inveniſſe gloriantur, hoc facere debuit quod in eiſdem Literis leguntur ſeptem*

tem illi fratres etiam exhortante Matre feciſſe, ut comprehenſus, & a Lege Domini ſui non averſus, omne quod ei applicitum eſſet acciperet, & in dolore ſuſtineret, & in humilitate ſua patientiam haberet: Quocirca humilitatem inter manus inimicorum non valens ferre, non planè ſapientia, ſed inſipientia dedit exemplum, non Chriſti Martyribus, ſed Donati Circumcellionibus imitandum.... At enim Sanctarum Scripturarum auctoritate laudatus eſt Razias. Quomodo laudatus? Quia fuit amator Civitatis. Hoc potuit & carnaliter, Civitatis videlicet illius terrena Jeruſalem, qua ſervit cum filiis ſuis, non autem illius qua ſurſum, libera Matris noſtra. Laudatus eſt, quia continentiam ſervavit in Judaiſmo: Et hac ſibi in comparatione Juſtitia Chriſtiana damna & ſtercora fuiſſe dicit Apoſtolus. Laudatus eſt, Quia Pater Judaorum appellabatur: Hoc magis eſt unde & illi tanquam homini ſubrepſit humilitatis impatientia, ut prius mori vellet, quàm hoſtibus ſubjici. Dictum eſt quod elegerit nobiliter mori: Melius vellet humiliter, ſic enim utiliter. Illis autem verbis Hiſtoria Gentium laudare conſuevit, ſed viros fortes hujus ſeculi, non Martyres Chriſti. Dictum eſt quòd ſe viriliter de muro præcipitavit in turbas, nec nos dicimus eum hoc feciſſe muliebriter: Quamquam vos qui multum exemplo iſto profeciſtis, etiam feminas veſtras hoc facere docuiſtis. Sed fatemur hoc etiam ipſas non facere muliebriter, ſed viriliter, non tamen ſalubriter, quia non fideliter. Ad extremum, quòd invocaſſe dictus eſt Dominatorem vita ac ſpiritus, ut hac illi iterum redderet, id eſt, vitam & ſpiritum, nec tunc aliquid popoſcit, quo boni diſcernuntur à malis. Reddet enim hac Deus, & his qui malè egerunt, non in reſurrectione vita, ſed in reſurrectione Judicii aterni. Laudatus eſt itaque iſte Razias amator Civitatis, ut valde benè audiens, id eſt, bona fama, quia Pater Judaorum appellatus eſt, & quòd continentiam tenuerit in Judaiſmo. Iſtam vero ejus mortem mirabiliorem quàm prudentiorem narravit quemadmodum facta eſſet, non tanquam facienda eſſet, Scriptura laudavit. Noſtrum eſt autem, ſicut Apoſtolus admonet, omnia probare, qua bona ſunt tenere, ab omni ſpecie mala nos abſtinere. Et hanc quidem Scripturam, qua appellatur Machabaorum, non habent Judai ſicut Legem, & Prophetas, & Pſalmos, quibus Dominus teſtimonium perhibet tanquam teſtibus ſuis, dicens: (Luc. 24.)
» Oportebat impleri omnia quæ ſcripta ſunt in
» Lege, & Prophetis, & in Pſalmis de me;
Sed recepta eſt ab Eccleſia non inutiliter, ſi ſobrie legatur, vel audiatur, maxime propter illos Machabaos, qui pro Dei Lege ſicut veri Martyres à Perſecutoribus tam indigna atque horrenda perpeſſi ſunt.. ... Quamquam & iſte Razias habeat quod legentibus proſit, non ſolum ut mens exerceatur rectè judicando quod legit: Verum etiam ut animus humanus, immò animus Chriſtianus adverteret, quanta ferenda ſint ab inimicis ardore charitatis, cùm à ſeipſo iſte timore humilitatis tanta pertulerit, Sed ardor charitatis de ſublimitate deſcendit gratia divina, timor autem humilitatis ex amore accidit laudis humana: Et ideò ille certat per patientiam, hic autem peccat per impatientiam. Non itaque debemus quicquid in Scripturis etiam Dei teſtimonio laudatos homines feciſſe legerimus, conſentiendo approbare, ſed conſiderando diſcernere, adhibentes judicium non ſanè noſtra auctoritatis, ſed Scripturarum Divinarum atque Sanctarum: Qua nos nec illorum hominum quibus illic bonum atque praclarum teſtimonium perhibetur, omnia imitari vel laudare facta permittit, ſi qua non rectè ab eis facta ſunt, vel huic jam tempori non conveniant. Sed de iis qua tunc fuerant recta, nunc non ſunt, quid opus eſt aliquid in hac Quaſtione diſcutere, cum hoc unde agitur, ut ſibi quis inferat mortem, maxime cui conceditur, vel potius qui compellitur vivere, in eis ſit factis, qua nec poterant unquam recta eſſe, nec potuerunt? Proinde quomodolibet accipiatur à vobis hujus Razia vita laudata, non habet mors ejus laudatricem Sapientiam, quia non habet dignam Dei ſanctis patientiam. Potiùſque huic vox illa Sapientia, qua non laudis, ſed deteſtationis eſt, competit, Va iis qui perdiderunt ſuſtinentiam. (Eccleſ. 2.) Et Epiſtolâ cciv. aliàs lxi. ad *Dulcitium* ſcriptâ; *De iſto Razio ſeniore*, inquit, *quem ſumma exemplorum inopiâ coarctati, ſe Machabaorum Libris, quaſi ad auctoritatem ſceleris, quo ſeipſos perdunt, perſcrutatis omnibus Eccleſiaſticis Auctoritatibus, vix aliquando ſe inveniſſe gloriantur, adhuc eis nunquam reſpondiſſe me recolo. Sed quod tua charitati & prudentibus quibuſque ſufficiat ad iſtos redarguendos, ſi ad vitam Chriſtianorum de Judaa Gente atque illis literis parati ſunt omnium factorum exempla transferre, tunc & hoc transferant. Si autem illic ſunt plurima eorum quoque hominum, qui literarum illarum veritate laudati ſunt, vel huic jam tempori non convenientia, vel etiam illo tempore non rectè facta, tale etiam hoc eſt, quod in ſeipſum Razias iſte commiſit: Qui cum eſſet apud ſuos Nobilis, & multùm in Judaiſmo profeciſſet (qua ſibi in comparatione Juſtitia Chriſtiana damna, & ſtercora fuiſſe dicit Apoſtolus,) & propter hoc idem Razias Judaorum Pater appellaretur, quid mirum eſt, ſi tanquam homini elatio ſuperba ſubrepſit, ut mallet manu propriâ perimi, quàm, poſt illam in ſuorum aſpectibus celſitudinem, ſuſtinere indignam in hoſtium manibus ſervitutem? Solent in literis Gentilium iſta laudari. In his autem Machabaorum Libris quamvis homo ipſe fuerit laudatus, factum tamen ejus narratum eſt, non laudatum, & judicandum potiùs quàm imitandum, quaſi ante oculos conſtitutum, non ſanè noſtro judicio judicandum, quod nos quoque ut homines habere poſſemus, ſed judicio doctrina ſobria, qua ipſis quoque Libris Veteribus clara eſt. Longè quippe fuit iſte Razias à verbis illis, ubi legitur:* « Omne quod tibi applici- « tum fuerit, accipe, & in dolore ſuſtine, & in « humilitate tua patientiam habe. (Eccli. 2. 4.) *Non ergo fuit iſte vir eligenda mortis ſapiens, ſed ferenda humilitatis impatiens. Scriptum eſt, quòd voluerit* nobiliter & viriliter mori, *ſed nunquid ideo ſapienter?* Nobiliter *ſcilicet, ne libertatem ſui generis captivus amitteret:* Viriliter *autem, quòd tantas vires animi haberet, quibus idoneus eſſet ut ſeipſe perimeret. quod gladio cùm implere non poſſet, de muro ſe præcipitem dedit, & ſic adhuc vivens, abruptam cucurrit ad petram, atque ibi jam exſanguis, inteſtina ſua produxit, qua utraque manu diſſipata ſpargebat in Populum, ac poſtea defeſſus occubuit. Magna hac ſunt, nec tamen bona. Non enim bonum eſt omne quod magnum eſt, quoniam ſunt magna etiam mala. Deus dixit:* Innocentem & Juſtum ne occidas. (Exod. 23. 7.) *Si ergo iſte innocens & juſtus non fuit, cur proponitur imitandus? Si autem innocens & juſtus fuit, quare interfector innocentis & juſti, id eſt, ipſius Razii, inſuper putatur eſſe laudandus?*

Objicitur decimò, Fieri non poſſe ut qui Libri olim Canonici non fuerunt, id eſt, ſingulari Spiritus Sancti afflatu conſcripti, poſtea Canonici fiant. Fieri etiam non poſſe ut qui olim pro Canonicis & Divinis habiti non fuerunt ab Eccleſia, poſtea pro Canonicis & Divinis habeantur: Novæ ſiquidem Revelationes Eccleſiæ non fiunt. At Machabæorum Libri olim Canonici non fuerunt, nec pro Canonicis & Divinis habiti

habiti ſunt ab Eccleſia, ut conſtat ex Catalogis Librorum Canonicorum conſcriptis à Melitone Sardenſi, Origene, Concilio Laodiceno, S. Cyrillo Hieroſolymitano, S. Hilario, S. Gregorio Nazianzeno, S. Hieronymo, S. Joanne Damaſceno, &c. In numerum itaque Librorum Canonicorum à Synodo Tridentina immeritò relati ſunt. Idem argumentum de aliis Libris in Hebræorum Canone non conſcriptis, *Tobiæ* ſcilicet, *Judith*, *Sapientiæ*, *Eccleſiaſtici* inſtrui poteſt.

Reſpondetur, Libros quidem qui pro Canonicis & Divinis olim habiti non fuerunt ab Eccleſiis celeberrimis, ab Eccleſiæ tùm Græcæ tùm Latinæ Doctoribus numero & auctoritate præcipuis, à Conciliis frequentiſſimis, & magnæ etiam autoritatis, non poſſe poſtmodùm pro Canonicis haberi. Sic Librum III. & IV. *Eſdræ*, & Librum *Paſtoris*, etſi à nonnullis Veterum in Scripturarum Canone recenſitos, aut Scripturæ nomine laudatos, nulla Synodus pro Canonicis habendos, & à Fidelibus univerſis recipiendos decernere poteſt. At Libros qui ab aliquibus dumtaxat Eccleſiis in Canonem olim admiſſi non fuere, aut ab aliquibus Patribus, ex Hebræorum magis quàm ex propria ſententia loquentibus, inter Canonicos Divinæ Scripturæ Codices non fuere numerati; verumtamen ab Eccleſiis celeberrimis, ac Patribus pluribus, gravioribus, ex propria ſententia, & Eccleſiarum ſuarum Traditione loquentibus, pro Canonicis & Divinis habiti fuere, & ut tales ad Catholicorum Dogmatum confirmationem laudati ſunt, poſſe ab Eccleſia univerſâ tandem in eamdem ſententiam conſpirante, & à Synodo Oecumenica cum Spiritu Sancto judicante, in Sacrorum Librorum Canonem referri. Nec ideò Librum aliquem ex non Canonico fieri Canonicum, ſed qui ſemper Canonicus fuit ac Divinus, nec tamen ab omnibus Eccleſiis particularibus, aut omnibus Doctoribus antiquis pro Canonico ac Divino agnitus, ac receptus, Eccleſiæ univerſæ judicio ut Canonicum agnoſci, recipi, declarari. Nec propterea novas revelationes credendorum Eccleſiæ fieri conceſſerim, ſed novas dumtaxat explicationes, declarationes ac definitiones dogmatum quæ Apoſtolis à Chriſto & Spiritu Sancto revelata ſunt, & eorum Succeſſoribus continuâ ſucceſſione tradita, quamvis non perfectè planéque primis Eccleſiæ ſæcolis explicata. Sic *imitatur animarum Religio rationem corporum, quæ licèt annorum proceſſu numeros ſuos evolvant & explicent, eadem tamen quæ erant, permanent. Multùm intereſt inter pueritiæ florem & ſenectutis maturitatem: ſed iidem ipſi fiunt ſenes, qui fuerant adoleſcentes; ut quamvis unius ejuſdemque hominis ſtatus habituſque mutetur, una tamen nihilominus eademque natura, una eademque perſona ſit. Parva lactentium membra, magna juvenum, eadem ipſa ſunt, tamen quot parvulorum artus, tot virorum; & ſi qua illa ſunt, quæ ævi maturioris ætate pariuntur, jam in ſeminis ratione proſerta ſunt, ut nihil novum poſtea proferatur in ſenibus, quod non in pueris jam antè latitaverat.... Ita etiam Chriſtianæ Religionis dogma ſequatur has decet profectuum leges, ut annis ſcilicet conſolidetur, dilatetur tempore, ſublimetur ætate, incorruptum tamen illibatumque permaneat. Et univerſis partium ſuarum menſuris, cunctiſque quaſi membris ac ſenſibus propriis plenum atque perfectum ſit, quod nihil præterea permutationis admittat, nulla proprietatis diſpendia, nullam definitionis ſuſtineat varietatem.* Verba ſunt *Vincentii Lirinenſis* Commonitorio I. Cap. XXIX. *Quodcumque igitur in hac Eccleſia Dei agricultura, fide Patrum ſatum eſt, hoc idem filiorum induſtriâ decet excolatur, & obſervetur, hoc idem floreat &*

A *matureſcat, hoc idem proficiat & perficiatur. Fas eſt etenim ut priſca illa cœleſtis Philoſophiæ dogmata proceſſu temporis excurentur, limentur, poliantur. Sed nefas eſt ut commutentur; nefas ut detruncentur, ut mutilentur. Accipiant licet evidentiam, lucem, diſtinctionem: Sed retineant neceſſe eſt plenitudinem, integritatem, proprietatem.* Verba ſunt ejuſdem *Vincentii Lirinenſis*. Cap. 30. *Chriſti ergo Eccleſia ſedula & cauta depoſitorum apud ſe dogmatum cuſtos, nihil in his umquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat neceſſaria, non apponit ſuperflua, non amittit ſua, non uſurpat aliena;* B *ſed omni induſtriâ hoc unum ſtudet, ut vetera fideliter ſapienterque tractando, ſi qua illa ſunt antiquitus informata & inchoata, accuret & poliat; ſi qua jam expreſſa & enucleata, conſolidet, firmet; ſi qua jam definita & confirmata, cuſtodiat. Denique quid umquam aliud Conciliorum Decretis eniſa eſt, niſi ut quod antea ſimpliciter credebatur, hoc idem poſtea diligentiùs crederetur: Quod antea lentiùs prædicabatur, hoc idem poſtea inſtantiùs prædicaretur: Quod antea ſecuriùs colebatur, hoc idem poſtea ſolicitiùs excoleretur? Hoc, inquam, ſemper, neque quicquam præterea, Hæreticorum novitatibus excitata Conciliorum ſuorum Decretis Catholica per*C*fecit Eccleſia, niſi ut quod priùs à Majoribus ſolâ Traditione ſuſceperat, hoc idem poſteris etiam per Scripturæ chirographum conſignaret; magnam rerum ſummam paucis literis comprehendendo, & plerumque propter intelligentiæ lucem, non novum Fidei ſenſum novæ appellationis proprietate ſignando.* Hæc Vincentius Lirinenſis. Ex quibus conſtat Eccleſiam univerſam in Sancta Oecumenica Synodo Tridentina congregatam, Libros Machabæorum abſque nova revelatione in Librorum Sacrorum Canonem jure merito retuliſſe; quia continuâ D Traditione, quamvis non perfectè planéque antiquitus explicatâ, ut Canonici & Divini habiti fuerant.

In Catalogis quidem antiquiſſimis Librorum Canonicorum non recenſentur; ſed obſervandum eſt, vel Catalogos illos Veterum non eſſe uſquequaque accuratos, & inter ſe planè conſentientes, cùm Libros prætermittant, qui Synagogæ & Eccleſiæ Chriſtianæ judicio, Catholicorum & Heterodoxorum conſenſu, ſemper habiti ſunt ut Canonici; vel eos admittant qui ſemper habiti ſunt ut Apocryphi. Sic Librum *Eſther* in E Catalogis ſuis omittunt *Melito*, *S. Athanaſius* in Epiſtola Feſtali, & Autor Synopſeos Scripturæ Sacræ ſub ejus nomine editæ, *Sanctus Gregorius Nazianzenus*, *Leontius*, *Nicephorus Conſtantinopolitanus*. Canones Apoſtolorum per *Clementem* inter Novi teſtamenti Scriptoras numerat *S. Joannes Damaſcenus*. Vel ipſimet Patres qui Machabæorum Libros, alioſque Canoni Hebræorum non adſcriptos in Catologis ſuis omittunt, aut etiam in Apocryphorum claſſem amandant, eos tamen ut Canonicos, ut Sacros, ut Divinos, ut à Spiritu Sancto dictatos laudant, ex iiſque teſti F monia proferunt in Operibus ſuis, opportunitate datâ, ad Catholicorum Dogmatum confirmationem: Quod argumento eſt, illos ex Hebræorum ſententia in ſuis Catalogis illos omiſiſſe, ex propria autem opinione, & Eccleſiæ Traditione illos ut Canonicos & Divinos habuiſſe & laudaſſe. Ab aliis præterea Patribus coævis, aut ſuppatibus. in Librorum Canonicorum numero ſunt recenſiti. Ab aliis denique Eccleſiis majoris auctoritatis, à Romana ſcilicet, cui Apoſtoli Petrus & Paulus totam doctrinam cum ſanguine profuderunt, & in qua ſemper ſervata eſt Apoſtolica Traditio, quæque reliquarum totius orbis Eccleſiarum Mater eſt & Magiſtra; necnon ab

Africana,

Africana, aliiſque Romanæ ejuſdem Fidei conteſſeratione conjunctis; & à Synodis frequentiſſimis, in Librorum Canonicorum Indice ſunt conſcripti, ut conſtat ex Synodo Carthaginenſi III. Africanæ totius Eccleſiæ Plenariâ, ex *Innocentio I.* Pontifice Maximo, ex Synodo Romana ſub *Gelaſio I.* & aliis. Quamobrem Eccleſia in Synodo Tridentina congregata, Machabæorum Libros, aliosque Hebræorum Canoni non adſcriptos, *Tobiæ* ſcilicet, *Judith*, *Sapientiæ*, *Eccleſiaſtici*, afflante Spiritu Sancto, & Traditionem, atque Revelationem temporibus Apoſtolicis factam explicante, in Canonem Sacrorum Librorum meritò retulit. Neque id ab Eccleſia rectè factum diffitebitur, quiſquis illam indeficientis judicii privilegio in finiendis Fidei controverſiis, Catholicisque Dogmatibus conſtituendis à Chriſto donatam agnoſcet, ut agnoſcere tenentur univerſi, qui Chriſtiano & Catholico nomine gloriantur.

DISSERTATIO VIII.

DE VERSIONE LXX. INTERPRETUM.

AN VERA SIT QUÆ DE ILLA Verſione circumfertur Hiſtoria? Quo tempore facta ſit? An Libros V. Legis dumtaxat, an totam Veteris Teſtamenti Scripturam, quæ tunc apud Judæos habebatur, interpretati ſint?

I. DE Auctoritate Verſionis Septuaginta Interpretum, ejuſque cum Hebraico Textu comparatione inpræſentiarum non diſſeram, cùm poſt *Morinum*, *Voſſium*, *Uſſerium*, *VValtonum*, hoc argumentum quantùm ſatis eſt tractaverim Diſſertatione XI. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi II. Alias dumtaxat Quæſtiones obiter ibi delibatas, hîc attingam.

II. Quod ſpectat Verſionis illius Hiſtoriam; *Ptolemæum* Ægypti Regem præclari hujus Operis promotorem fuiſſe memoriæ proditum eſt, ſuggerente *Demetrio Phalereo*, Bibliothecæ ipſius Curatore. Miſſam à Rege honorificam Legationem Hieroſolymam ad *Eleazarum* Judæorum Pontificem, cum ampliſſimis muneribus: Viginti ſupra centum millia Judæorum in Ægypto captivorum libertate donata, ut gentem demereretur. *Eleazarum* exceptâ, quo par erat honore, Ægyptii Regis Legatione, convocato Seniorum Concilio, viros ſeptuaginta duos, ſex ex ſingulis Tribubus, ſapientiâ, doctrinâ, & rerum uſu præſtantes ad Regem allegaſſe, cum Sacrorum Librorum Exemplari in membranis exquiſitis, Hebraïcâ Linguâ, aureis literis exarato. Regem lætitiâ incredibili affectum, illos per ſeptem dies convivio recreaſſe, ac propoſitis Quæſtionibus Ethicis & Politicis, ipſorum ſapientiæ periculum feciſſe. Deinde talentis tribus virirum donatos in Inſulam Pharum ſeptem ſtadiis ab Alexandria diſtantem duci juſſiſſe, ac Regiis Ædibus excipi procul ab omni tumultu remotis, ubi Verſionem illam duorum & ſeptuaginta dierum intervallo abſolverunt. Eâ peractâ, Regem convocatis Judæorum Sacerdotibus, Primoribus, ac Populo, qui libertate donati ſponte in Ægypto remanſerant, novam illam Interpretationem legi juſſiſſe, illamque omnium ſuffragio fuiſſe comprobatam. Libros in Regia Bibliotheca repoſitos ac religiosè ſervatos. Principibus tamen Synagogæ Judaicæ licentiam datam, ut Exemplaria in ſuum uſum deſcriberent. Dimiſſos ſubinde Seniores in patriam, cum ampliſſimis muneribus ad *Eleazarum* Pontificem perferendis. In *Ariſtea* Libro eâ de re conſcripto hæc uberiùs deſcripta, necnon à *Joſepho* Libro duodecimo *Antiquitatum*, Cap. II. Hanc tamen narrationem meram eſſe fabulam nonnulli cenſent eruditionis nomine recentiores inter conſpicui. Suppoſititium quippe eſſe *Ariſtea* Libellum, & ad ſermonem commentitium, quales ſunt quos hodie *Romanos*, id eſt, fabuloſas Hiſtorias, appellamus, quàm ad genuinam rei geſtæ Hiſtoriam magis accedere. Univerſa ſiquidem Libri illius oratio ita compoſita eſt, ut à Judæo quodam Helleniſta gentis ſuæ amantiſſimo inſtructa fuiſſe videatur. Hiſtoriæ enim illius Scriptorem, pro innata genti ſuæ conſuetudine grandia ubique loqui, neque etiam parcere Miraculis, ut cùm *Theopompum* mente captum, *Theodecten* Tragicum Poëtam viſu orbatum memorat, quòd ex Moſaicis Libris quædam in ſcripta ſua transferre tentaſſent. Hæc ingenium Judaicum redolere, quod confingendis Miraculis ſemper idoneum fuit. Hanc fabulam deductam ex Capite XXIV. *Exodi*, ubi legimus *Moyſem*, *Aaronem*, & LXX. Seniores aſcendiſſe ad Deum: & quia pro his verbis quæ habentur in Latina Editione Vulgata Verſ. II. *Nec ſuper eos qui procul receſſerant de filiis Iſraël miſit manum ſuam*, Helleniſtæ in Græca Verſione legerunt, *Et electorum Iſraël neque unus diſſenſit*, inde numerum Interpretum, & quæ de illorum mirâ conſenſione narrantur, originem ducere ſuſpicatur *Heinſius* in *Ariſtarcho Sacro*. Adduunt, Opus illud quod LXX. Senioribus tribuitur, à Judæis quibuſdam Alexandrinis potiùs quàm Hieroſolymitanis confectum fuiſſe; nonnullas ſiquidem voces Ægyptias adhuc retinet, quales ſunt *Abrec*, *Remphan*, & alias. Quia verò res erat magni momenti, illud Synedrii Magni auctoritate ſuſceptum ac comprobatum fuiſſe: Unde poſtea factum eſſe conjiciunt, ut Tranſlatio illa nomen LXXII. Seniorum tulerit. Denique formulam eſſe loquendi Judæis ſolemnem, quâ res omnes, quæ alicujus momenti eſſe ipſis videntur, Septuaginta illis Senatoribus tribuant, ut plus ejuſmodi rebus accedat auctoritatis.

III. Quod ſpectat Verſionis hujus tempus, illam ſub *Ptolemæo Lagi* filio factam ſcribunt *S. Irenæus* Libro III. *Adverſùs Hæreſes*, Cap. XXV. *Clemens Alexandrinus* Lib. I. *Stromatum*. Pag. 341. *Anatolius* in Computo Paſchali, *Theodoretus* Præfatione in Pſalmos. Sub *Ptolemæo Philadelpho* adornatam aſſerunt *Ariſtobulus*, *Joſephus*, *Tertullianus*, *Euſebius*, *S. Cyrillus Hieroſolymitanus*, *S. Epiphanius*, *S. Hieronymus* hujus Verſionis Hiſtoriam ex *Ariſtæa* & *Joſepho* repetens, & *S. Auguſtinus*; & hæc eſt communis opinio cùm Judæorum, tùm Scriptorum Eccleſiaſticorum.

IV. Quòd demum ſpectat Libros à Septuaginta Interpretibus tranſlatos, diſceptatur an quinque tantùm Libros Moyſis, an Prophetas etiam, & Hagiographa verterint. Priori ſententiæ favere videntur *Ariſtæas* & *Joſephus*: Pro qua & *S. Hieronymus* laudatur. Alii Libros omnes quos Judæi

habebant in Canone, ab iis tranſlatos aſſerunt, præeuntibus S. Juſtino, S. Irenæo, Tertulliano, Clemente Alexandrino, Euſebio, Theodoreto, Olympiodoro, &c.

PROPOSITIO I.

Quamvis Ariſteæ Libellus, De Legis Divinæ ex Hebraica Lingua in Græcam Tranſlatione per LXX. Interpretes, ſuppoſititius videatur: Criticæ intemperantioris pruriginem eſſe arbitror, negare Verſionem illam à LXX. Interpretibus divino conſilio adornatam.

IV. PRima pars Propoſitionis, quòd ſcilicet *Ariſteæ* Libellus ſit ſuppoſititius, probatur ex multiplici capite. Primò, quòd Epiſtolæ *Demetrii* ad Regem, Regis ad Pontificem, Pontificis ad Regem, iſti Libello inſertæ, unius ejuſdemque hominis ſtylum referant. Secundò, quòd pro illis Epiſtolis quæ in Libello *Ariſteæ* nomine vulgato, & apud *Joſephum* & *Euſebium* habentur, duæ aliæ & ſtylo & verbis, & ſententiis diſſimillimæ à *S. Epiphanio* proferantur Libro *De Ponderibus & Menſuris*. Tertiò, Epiſtola *Demetrii Phalerii* ad *Ptolemæum Philadelphum* falſitatem ſuam ſatis prodit, ut obſervat *Valeſius* in Notis ad Librum v. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ *Euſebii*, Pag. 95. In ea quippe laudatur *Hecatæus Abderites*, ejuſque teſtimonium tamquam vetuſti Scriptoris adducitur; cùm tamen conſtet eum *Demetrio Phalereo* haud quaquàm antiquiorem eſſe. Vixit enim *Hecatæus* ille ſub *Alexandri Magni* Succeſſoribus, ut teſtantur *Suidas*, aliique. *Joſephus* Libro 1. *Contra Avionem*, ait, *Hecatæum Abderitam* cum *Ptolemæo Lagi* filio familiariter eſſe verſatum. Æquales igitur fuerunt *Hecatæus* & *Demetrius Phalereus*. Adde quod Epiſtola illa *Demetrii Phalerei*, quam adducit *Ariſtæas*, planè inſulſa eſt & barbaris vocibus plena; cùm tamen conſtet *Demetrium*, utpote Athenienſem, eloquentiſſimum fuiſſe. Quartò, idem *Ariſtæas* Heptaſtadii meminit. Quod tamen poſt *Philadelphi* tempora à Regibus Ægypti ædificatum eſt, ut notat idem *Valeſius* in Commentariis ad *Ammianum Marcellinum*. Quintò, narratur in illo Ariſteæ Libello, ut perlecta ſunt Volumina Legis à LXX. Senioribus in Græcam Linguam tranſlata, adſtantes & Sacerdotes & Seniores, Gubernatoreſque Civitatis, & Principes multitudinis conclamaſſe: *Quoniam rectè, ſanctè, & per omnia accuratè perfecta eſt iſta Interpretatio, par eſt ut per omnia ſic iſta permaneant, nec ulla fiat immutatio.* Verùm ſi tunc fuiſſent Alexandriæ viri tam Græcæ quàm Hebraicæ Linguæ adeò periti, ut ex ſola Græcæ Verſionis lectione de ejus bonitate, ac perfecta cum Hebræo Textu conſenſione judicare potuiſſent, cur Rex eorum operâ uſus non eſſet? Cur Septuaginta Interpretes ab *Eleazaro* Pontifice delectos advocare Hieroſolymis neceſſe fuiſſet? Quis verò credat Judæos Helleniſtas in rebus Hebraicis mediocriter verſatos rectam de nova Librorum Sacrorum Interpretatione ſententiam ex ſola illius lectione ferre potuiſſe, cùm hodiernis temporibus vel ii qui ſunt in utraque Lingua exercitatiſſimi illud polliceri non auſint? Denique Libelli iſtius Autor parùm credibilia fore præſentiens quæ ſcripſerat, Lectorum animos occupare conatur, ne ſuam narrationem velut fabulam rejiciant. *Exiſtimo autem* (inquit) *fore ut iis omnibus qui hæc*
A *ſunt lecturi, videantur ea ſupra fidem eſſe: Sed profectò non licet aliquid narrare falſi de illis quæ excepta & annotata ſunt: Nefas etiam eſt præterire aliquid in hujuſmodi rebus, ſed hæc ut ſunt acta, ita ea expreſſi, ut evitarem omnem errorem...... Propterea ſtudui ſermonis illius veritatem ab illis accipere, qui ſingula quæ fiunt in Regiis negotiis & conviviis ſolent excipere & annotare.* Hæc autem omnia ſuppoſititium eſſe *Ariſteæ* Libellum planè perſuadent.

VI. Pars altera Propoſitionis probatur teſtimoniis *Joſephi* Libro XII. *Antiquitatum*, Capite
B II. & *Philonis Judæi* Libro II. *De Vita Moſis*, qui licèt ex *Ariſteæ* Libello pleraque hauſerint, nihilominus in ſuæ Gentis Hiſtoria haud ita rudes fuere, ut Verſionem à Septuaginta Senioribus factam aſſeruiſſent, niſi communis hæc fuiſſet Judæorum perſuaſio, Majorumque Traditio; atque ex publicis etiam Monumentis Hiſtoriæ ſubſtantiam didiciſſent; cujus circumſtantias ab Helleniſta Judæo, qui Libellum ſub *Ariſteæ* nomine edidit, confictas, non ſatis expenderunt, ſed Libris ſuis abſque criterio inſeruerunt. Idem confirmatur ex Veteribus Eccleſiæ
C Patribus, qui Verſionem Græcam à Septuaginta Senioribus ſingulari Dei Providentia, nec abſque Miraculo factam crediderunt & ſcriptis prodiderunt; quos in Antiquitatis notitia duces ſequi malim, quàm Recentiores quoſdam, qui conjecturis inanibus antiquam traditionem, ſeu opinionem in Eccleſia ab Apoſtolicis temporibus receptam impugnant, ut Criticæ eruditionis famam aucupentur.

S. Juſtinus Martyr in Cohortatione ad Græcos, Pag. 13. *Quod ſi quis aſſeveret Moyſis quoque & aliorum Prophetarum Scripta Græcis edita eſſe*
D *literis; ex Hiſtoriarum externarum lectione is diſcet, Ægypti Regem Ptolemæum Bibliothecam Alexandriæ inſtituiſſe, & undecumque Libris comportatis complevisse: Eumdemque ubi cognoviſſet antiquos Libros Hebræorum conſcriptos litteris diligenter aſſervari, cognoſcere ea Scripta volentem, Septuaginta Sapientibus viris Græca ſimul & Hebraica Lingua peritis, vertendorum interpretatione eorum Librorum laborem demandaſſe, ab ipſis uſque Hieroſolymis accitis. Atque ut illi extra omnem turbam conſtitui, primo quoque tempore interpretationem abſolverent, non in urbe ipſa, ſed ſeptem ab*
E *ea ſtadiis, ubi Pharos extructa eſt, pari cum Interpretibus numero domunculas extrui præcepiſſe, ut ſigillatim pro ſe quiſque Interpretationem perficeret: Illa quoque curâ, qui operam eis dare juſſi fuerant, mandatâ, uti omnibus quidem modis ipſis inſervirent, à congreſſu autem illos mutuo prohiberent; quo exquiſita interpretationis veritas ex ipſorum etiam conſenſu cognoſci poſſet. Et cognito Septuaginta iſtos viros non ſolum eadem ſententiâ, verùm etiam iiſdem eſſe verbis in Tranſlatione uſos, & ne unâ quidem dictione alium ab alio diſſenſiſſe, admiratione attonitum, cùm divinâ virtute Interpretationem abſolutam eſſe cre-*
F *dentem; tum quovis honore dignos illos, ut Deo amantes, & viciſſim Deo caros viros judicantem, cum muneribus multis in patriam ſuam redire juſſiſſe: Ac Libros, ita ut par erat, exoſculatum eſſe, & Deo conſecratos in Bibliotheca ibi repoſuiſſe. Hæc vobis, Viri Græci, non ut fabulam, neque ut confictam Hiſtoriam renunciamus: Sed qui ipſi Alexandria fuerimus; & veſtigia domuncularum apud Pharum adhuc reliqua viderimus: Ab incolis, qui res patrias à Majoribus per manus ſibi traditas acceperunt, audivimus, commemoramus: Quæ ex aliis quoque aliqua ex parte intelligere poteſtis, & potiſſimùm*

ex

ex iis qui iſta Scriptis ſuis inſeruerunt, ſapientibus & ſpectatis viris Philone & Joſepho, & pluribus aliis. Ejuſdem Verſionis ab Hieroſolymitanis Interpretibus ſub *Ptolemæo* Ægypti Rege factæ meminit Apologia II. Sed inſignis eſt eo loci Anachroniſmus, cum Legationem à *Ptolemæo* ad *Herodem* Judæorum Regem miſſam ſcribit, miſſoſque ab eodem *Herode* Libros Hebraicos, & Interpretes.

S. Irenæus Libro III. *Adverſus Hæreſes*, Cap. XXV. quem locum laudat *Euſebius* Libro V. *Hiſtoria Eccleſiaſticæ*, Cap. VIII. *Prius quàm Romani Imperium ſuum confirmaſſent, cùm Macedones adhuc Aſiam obtinerent, Ptolemæus Lagi filius Bibliothecam quam Alexandriæ exſtruxerat, omnium Gentium Libris quotquot lectu digni eſſent, exornare contendens, petiit ab Hieroſolymitanis ut ipſorum Scripturas Græco ſermone interpretatas acciperet. At illi (erant enim tunc Macedonibus obnoxii) quos habebant Sacrarum Literarum & utriuſque linguæ peritiſſimos Septuaginta Seniores ad Ptolemæum miſerunt, ejus deſiderio ſatiſfacturos. Ptolemæus, cùm ſingulorum ſeorſum periculum facere vellet, veritus ne fortè ex compacto veritatem Scripturæ interpretatione ſuâ occultarent, ſemotos ab invicem eandem omnino Scripturam interpretari juſſit: Idque in omnibus præſtitit Libris. Poſt hæc, cùm omnes ſimul conveniſſent apud Ptolemæum, ac Verſiones ſuas inter ſe contuliſſent, & Deus glorificatus eſt, & Scripturas vero divinas eſſe compertum eſt. Quippe omnes cuncta à capite ad calcem iiſdem dictionibus ac vocabulis expreſſerant: Adeo ut ipſi qui aderant Gentiles, afflatu divino converſas eſſe Scripturas cognoſcerent. Neque verò mirandum eſt id à Deo præſtitum fuiſſe, cum in Captivitate Populi, quæ ſub Nabuchodonoſoro contigit, corruptis Scripturis, ac poſt ſeptuaginta demum annos regreſſis in patriam Judæis, Artaxerxis Perſarum Regis temporibus, Eſdram Sacerdotem de Tribu Levi afflatu ſuo Deus impulerit, ut omnes veterum Prophetarum Libros denuò componeret, Legémque miniſterio Moyſis latam Populo reſtitueret.*

Tertullianus Apologetici Cap. XVIII. *Ptolemæorum eruditiſſimus, quem Philadelphum ſupernominant, & omnis literaturæ ſagaciſſimus, cùm ſtudio Bibliothecarum Piſiſtratum, opinor, æmularetur, inter cætera memoriarum quibus aut vetuſtas, aut curioſitas aliqua ad famam patrocinabatur, ex ſuggeſtu Demetrii Phalerei Grammaticorum probatiſſimi, cui præfecturam mandaverat, Libros à Judæis quoque poſtulavit, proprias atque vernaculas literas, quas ſoli habebant. Ex ipſis enim & ad ipſos ſemper Prophetæ peroraverant, ſcilicet ad domeſticam Dei Gentem ex Patrum gratiâ. Hebræi retrò, qui nunc Judæi. Igitur & litera Hebræa, & eloquium. Sed ne notitia vacaret, hoc quoque Ptolemæo à Judæis ſubſcriptum eſt, Septuaginta & duobus Interpretibus indultis, quos Menedemus quoque Philoſophus providentiæ vindex de ſententiæ communione ſuſpexit. Affirmavit hæc vobis etiam Ariſtæus. Ita in Græcum ſtylum ex aperto Monumenta reliquit. Hodie apud Serapeum Ptolemæi Bibliothecæ cum ipſis Hebraicis Literis exhibentur.*

Clemens Alexandrinus Libro I. *Stromatum*, pag. 342. *Verſas autem fuiſſe Scripturas & Legis & Prophetarum ex Hebræo ſermone in Linguam Græcam aiunt tempore Ptolemæi Lagi filii, aut, ut dicunt nonnulli, tempore ejus qui fuit cognominatus Philadelphus, cùm maximam ad eam rem contuliſſet diligentiam Demetrius Phalereus, & ut verterentur vehementer procuraſſet. Nam cùm adhuc Aſiam obtinerent Macedones, Rex in ſuo ſtudio contendens eam, quæ Alexandriæ in ejus poteſtate erat, Bibliothecam omnibus Scripturis exornare, voluit ut Hieroſolymitani quoque eas quæ apud ſe erant Prophetias in ſermonem Græcum interpretarentur. Illi autem, ut qui adhuc obedirent Macedonibus, ex iis qui apud ſe erant probatiſſimi, & maximæ exiſtimationis, Scripturarum peritos, & Græcæ Linguæ ſcientes Septuaginta Seniores delectos ad eum miſerunt cum Libris Divinis. Cùm autem unuſquiſque ſigillatim ex ſuâ propriâ interpretatus eſſet Prophetiâ, conſpirarunt omnes ſimul collatæ Interpretationes & ſententiis & dictionibus. Dei enim erat voluntas, quæ id ad Græcorum aures conſultò comparaverat. Neque verò ab inſpiratione Dei erat alienum, qui Prophetiam dederat, ut interpretationem quoque tanquam Græcam efficeret Prophetiam.*

S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi IV. *Lege Sacras Scripturas, nempe viginti duos Veteris Teſtamenti Libros; quæ a Septuaginta-duobus Interpretibus tranſlata ſunt. Alexandro enim Macedonum Rege defuncto, & Regno ejus in quatuor Principatus diviſo, in Babyloniam, Macedoniam, Aſiam, & Ægyptum; unus ex his qui in Ægypto regnabat Ptolemæus Philadelphus, cùm eſſet literarum ſtudioſiſſimus Rex, & undequaque Libros congregaret; à Demetrio Phalereo Bibliothecæ Præfecto, de Legis & Prophetarum Divinis Libris audiens, & longè melius eſſe judicans non coactè à nolentibus Libros conſequi, ſed donis placare homines, & amicitiam eorum ſibi conciliare, quo poſſet optatis potiri . . . . . Eleazaro tum apud Judæos Summo Sacerdoti, plurima dona miſſis in Templum quod hic extat Hieroſolymorum, & ſex viros, ſecundum duodecim Tribus Iſraël, ad ſe Interpretes mitti poſtulavit. Et ut Divinæ Legis eſſe hos Libros experientiâ diſceret, & ne ii, qui fuerant ad illum miſſi mutuò conſpirarent, proſpiciens in Inſula Pharo, quæ eſt prope Alexandriam, ſingulis Interpretibus ſingulas domos diſtribuit, & unicuique ut ſeparatim omnes Scripturas interpretarentur, mandavit. Qui cum in ſeptuaginta duobus diebus negotium id perfeciſſent, ſimul omnium interpretationes, ex diverſis domibus prodeuntes, protulerunt. Collatas autem ſimul non ſolum in ſenſibus, verùm etiam in verbis conſonas invenit. Non facundia & apparatu ſophiſmatum humanorum factum id fuerat, ſed ex Spiritu Sancto divinarum rerum interpretatio facta eſt.*

Euſebius Cæſarienſis Libro VIII. *Præparationis Evangelicæ*, Cap. I. *Cùm felix illud tempus inſtaret, quo ſalutaris hujus Servatoris noſtri doctrinæ lux ſub Romanis Imperatoribus in cunctos ſeſe homines longè latéque diffunderet: Adeoque præcipua tum quadam ratio poſtularet, ut quæ de ipſo extarent Oracula, necnon Hebræorum illorum Vita, ac religioſæ diſciplinæ Leges, quos longè Deus ipſe cariſſimos habuiſſet, cum tot ea ſæculorum intervallo patrii ſermonis integumentis clauſa latuiſſent, cæteris tandem aliquando Nationibus, quæ poſtmodum in cognitionis divinæ communionem vocandæ erant, omnibus paterent: Deus ille tantorum bonorum auctor, divinâ ſcientiâ vi futurum intuitus, ſingulari egit providentiâ, ut quæ de venturo paulo poſt humani generis Servatore, eodémque ſanctioris erga unum præpotentem Deum Religionis omnibus ſub Sole Gentibus Doctore futuro, prædicta jam olim eſſent, ea demum accuratâ explicatione patefacta, & publicis in Bibliothecis collocata cunctorum in lucem venirent, immiſſâ hâc Ptolemæo Regi mente divinitus: Nimirum ut quædam quaſi penus eſſet, unde illa poſtmodum in Populorum omnium uſum fructumque promerentur. Enim verò quorum alter nulla nobis unquam a Judæis, ſuorum nobis Oraculorum cognitionem invidentibus copia fieret, eorum divino conſilio proviſam interpretationem accipimus, atque ab illis ipſis, qui plurimum apud eos cum prudentiâ*

tum gentilitiarum quoque literarum ſcientiâ præſtabant, elaboratam. Atque hæc teſtatur Ariſtæus, vir cùm eruditus in primis, tum etiam is qui rebus Ptolemæi Secundi, cognomento Philadelphi, tempore geſtis interfuit. Eo enim regnante, immò id agente præterea ſtudiosè, ſacra Judæorum Monimenta Græcè tranſlata ſunt, & Alexandrinis in Bibliothecis repoſita.

S. Hilarius in Pſalmum II. *Medii Legis temporibus, priuſquàm unigenitus Dei Filius ante ſæcula manens Deus, Verbum homo naſceretur, poſcente Rege Ptolemæo* LXX. *Seniores Libros Veteris Teſtamenti ex Hebræis Literis in Græcas tranſtulerunt.*

S. Epiphanius Libro *De Menſuris & Ponderibus*, Septuaginta Interpretum Verſionem divino conſilio nec abſque miraculo factam pariter agnoſcit, quamvis in circumſtantiis hujus Hiſtoriæ enarrandis ab aliis diſſideat. LXXII. *Interpretes*, inquit, *ſicubi manca ac defecta erat oratio, nonnullis adjectis, plurimùm ei lucis attulerunt: Ut illos non ſine Spiritus Sancti afflatu ad ſcribendum acceſſiſſe, credibile ſit. Siquidem quæ neceſſaria non erant, iiſdem verbis repetere noluerunt. Quoties verò in Græcum tranſlata ſententia claudicare videbatur, tum nonnihil adjecerunt. Quâ in re admiratione potiùs, quàm reprehenſione digni ſunt, adeòque collaudandi, cùm illud omne divino quodam conſilio ab illis eſſe factum prudens quiſque non dubitet. Duo enim ac Septuaginta viri in Pharo Inſula, quæ Terra ſuperior dicitur, è regione Urbis Alexandrinæ, in ſex & triginta cellulis, bini ſcilicet in ſingulis, à primo diluculo ad veſperam concluſi ſunt. Sub veſperam porrò triginta ſex ſcaphis ad Ptolemæi Philadelphi Palatium advecti, ad ejus epulas adhibebantur. Tum in triginta ſex cubiculis, bini ſcilicet in ſingulis dormiebant, ut capita conferre poſſent; ſed ſincerè ac fideliter interpretarentur. Ptolemæus enim ille triginta ſex, quas dixi, cellulas in illa Inſula condidit, eaſdémque duplices: quibus ſingula paria concluſit cum duobus famulis, cibi parandi ac miniſtrandi gratiâ, unà cum Notariis. In his cellulis nullas parietibus feneſtras impreſſit; ſed è tecto ſuperne illas aperuit, quas anaphoridas nominant. Hoc illi modo à primo diluculo ad veſperam obſeratis foribus incluſi ſacras Literas tranſtulerunt. Unicuique porrò Interpretum pari Liber attribuebatur unus. Exempli causâ Geneſeos Volumen uni committebatur: Exodus Alteri: Leviticus alii. Atque ita deinceps cæteri. Ita ſeptem & viginti Scripturæ ac Veteris Teſtamenti Libri, qui ad duos & viginti pro literarum Hebraicarum numero rediguntur, Græcum in ſermonem converſi ſunt.... Abſolutis omnibus, Rex in ſublimi Solio conſedit: Ad quem triginta ſex Lectores cum totidem Exemplaribus adducti ſunt, cum altero qui Hebraicum Archetypum tenebat. Cùm igitur unus è Lectoribus recitaret, cæteri diligenter attenderent, nihil varietatis eſt ac diſcriminis repertum. At ſingulare tum accidit divinæ potentiæ Miraculum, quod narratione dignum eſt. Nam illi omnes Interpretes Divini Spiritus afflatu prædiri ut ſic inter ſe illa in ſolitudine conſenſerant, ubicumque nonnihil additum eſſet, id ab omnibus communiter eſſet adjunctum: ubi verò detractum, id ex æquo ſuſtuliſſent omnes. Cæterùm quicquid ab illis ademptum eſt, id inutile eſt; quicquid verò relictum, neceſſarium eſt.*

S. Joannes Chryſoſtomus Homilia IV. in Geneſim. *Omnes divini Libri Veteris Teſtamenti Hebræorum Linguâ ab initio ſunt compoſiti, & in hoc nobiſcum conſentiunt omnes. Et non ante multos annos adventus Chriſti, Rex quidam Ptolemæus* A *in conquirendis Libris admodum ſtudioſus, operæ pretium putavit, ut & hos Libros colligeret, eaque de cauſa quoſdam Judæorum Hieroſolymitanorum vocavit, qui eos in Græcam Linguam verterent. Factum eſt hoc divinæ diſpenſationis Opus, ut non ſolùm Hebraica Lingua periti, ſed & omnes qui totum orbem inhabitant, ex eis utilitatem perciperent. Eſt & rarum Miraculum, quòd vir, qui Judaica non curabat, hoc fecit, ſed Idololatriæ deditus, & religioni damnatæ multùm favens.*

S. Auguſtinus Libro II. *De Doctrina Chriſtiana* Cap. XIV. de variis Editionibus Scripturæ B Sacræ ſic loquitur: *Latinis quibuſlibet emendandis Græci adhibeantur, in quibus Septuaginta Interpretum, quod ad vetus Teſtamentum attinet, excellit auctoritas: Qui jam per omnes peritiores Eccleſias tantâ præſentiâ Sancti Spiritus interpretati eſſe dicuntur, ut os unum tot hominum fuerit. Qui ſi, ut fertur, multique non indigni fide prædicant, ſinguli cellis etiam ſingulis ſeparati cum interpretati eſſent, nihil in alicujus eorum Codice inventum eſt, quod non iiſdem verbis, eodemque verborum ordine inveniretur in cæteris, quis huic auctoritati conferre aliquid, ne*C*dum præferre audeat? Si autem contulerunt, ut una omnium communi tractatu judicioque vox fieret, nec ſic quidem quemquam unum hominem qualibet peritiâ ad emendandum tot Seniorum Doctorumque conſenſum adſpirare oportet aut decet. Quamobrem etiamſi quid aliter in Hebræis Exemplaribus invenitur quàm iſti poſuerunt, cedendum eſſe arbitror divinæ diſpenſationi quæ per eos facta eſt, ut Libri, quos Gens Judæa cæteris Populis, vel religione vel invidiâ prodere nolebat, credituris per Dominum Gentibus miniſtrâ Regis Ptolemæi poteſtate tantò antè proderentur. Itaque fieri poteſt* D *ut ſic illi interpretati ſint, quemadmodum congruere Gentibus ille qui eos agebat, & qui unum os omnibus fecerat, Spiritus Sanctus judicavit.*

Et Libro XVIII. *De Civitate Dei* Cap. XLII. *Has Sacras Literas etiam unus Ptolemæorum Regum Ægypti noſſe ſtuduit & habere. Nam poſt Alexandri Macedonis, qui etiam Magnus cognominatus eſt, mirificentiſſimam minimèque diuturnam potentiam, quâ univerſam Aſiam, immò penè totum orbem, partim vi & armis, partim terrore ſubegerat, quando inter cætera Orientis etiam Judæam ingreſſus obtinuit; eo mortuo Comites ejus,* E *cùm Regnum illud ampliſſimum non pacificè inter ſe poſſeſſuri diviſiſſent, ſed potius diſſipaſſent, bellis omnia vaſtaturi, Ptolemæos Reges habere cœpit Ægyptus: Quorum primus Lagi filius multos ex Judæa captivos in Ægyptum tranſtulit. Huic autem ſuccedens alius Ptolemæus, qui eſt appellatus Philadelphus, omnes quos ille adduxerat ſubjugatos, liberos redire permiſit: Inſuper & dona regia in Templum Dei miſit, petivitque ab Eleazaro tunc Pontifice, dari ſibi Scripturas, quas profectò audierat famâ prædicante divinas; & ideò* F *concupiverat habere in Bibliotheca quam nobiliſſimam fecerat. Has ei cùm idem Pontifex miſiſſet Hebræas, poſt etiam ille Interpretes poſtulavit: & dati ſunt Septuaginta duo, de ſingulis duodecim Tribubus ſeni homines, Linguæ utriuſque Doctiſſimi, Hebrææ ſcilicet atque Græcæ, quorum Interpretatio ut Septuaginta vocetur, jam obtinuit conſuetudo. Traditur ſanè tam mirabilem ac ſtupendum, planéque divinum in eorum verbis fuiſſe conſenſum, ut cùm ad hoc Opus ſeparatim ſinguli ſederint (ita enim eorum fidem Ptolemæo placuit explorare,) in nullo verbo quod idem ſignificaret & tantumdem valeret, vel in verborum ordine alter ab altero diſcreparet: Sed tanquam unus eſſet interpres,*

ita

ità quod omnes interpretati ſunt, unum erat; Quoniam re vera Spiritus erat unus in omnibus. Et ideo tam mirabile Dei munus acceperant, ut illarum Scripturarum, non tanquam humanarum, ſed ſicut erant, tanquam divinarum, etiam iſto modo commendaretur auctoritas, credituris quandoque Gentibus profutura, quod jam videmus effectum.

Objicitur, Patrum pleroſque poſt *Pſeudo-Ariſtæam* aſſerere ſenos Interpretes ex ſingulis duodecim Tribubus ab *Eleazaro* Pontifice miſſos ad *Ptolemæum*, qui Græcam Scripturarum Sacrarum Verſionem adornarent; quod certè merum commentum eſt: Siquidem tunc temporis aliæ in Judæa Tribus non erant, præter Judam & Benjamin, ac partem Leviticæ Tribus, decem reliquis olim à *Salmanazare* in Mediam deportatis. Præterea Patres illos in Hiſtoriæ relatione variare, quoſdam aſſerere Septuaginta Seniores Verſionem ſuam adornaſſe ſingulos in ſingulis cellulis, quoſdam binos in ſingulis. Domunculas illas fictitias eſſe. Unde *S. Hieronymus*, Præfatione in Pentateuchum: *Neſcio*, inquit, *Quis primus Autor ſeptuaginta cellulas Alexandriæ mendacio ſuo extruxerit.*

Reſpondetur, Hiſtoriæ ſubſtantiam ſalvam eſſe, quamvis circumſtantiæ quædam dubiæ ac incertæ ſint. Septuaginta Interpretes divinæ Legis & utriuſque Linguæ peritos Græcam Scripturarum Sacrarum Verſionem adornaſſe, non ſolùm *Joſephus*, *Philo*, cæterique Judæi, ſed & Eccleſiæ Patres perſuaſum habuerunt, eaque fuit Eccleſiæ, quæ hanc Verſionem ab Apoſtolicis temporibus per multa ſecula ſecuta eſt, ſententia. An verò ſex è ſingulis Tribubus, vel Septuaginta duo ex Juda, Benjamin & Levi promiſcuè; an ſinguli vel bini in ſingulis cellulis; an ſeparatim vel mutuâ collatione, id non ita certum. Præterea, falsò ſupponit *Scaliger* ità generalem fuiſſe decem Tribuum deportationem, ut nullæ ex ipſis reliquiæ in Terra Iſraël permanſerint. Scripturæ Sacræ auctoritate refellitur, quæ de Simeonitis refert, eos tempore *Ezechiæ* Regis novas terras occupaſſe, incolas internecione deleviſſe, paſcua eorum gregibus ſuis ſumſiſſe: Item quingentos eorum cæcidiſſe reliquias Amalecitharum. 1. Paralipomenon IV. 24. 38. & ſeq. *Filii Simeon: Namuel & Jamin Jarib, Zara, Saul, Sellum filius ejus, &c. Iſti ſunt nominati Principes in cognationibus ſuis, & in domo affinitatum ſuarum multiplicati ſunt vehementer... Hi ergo venerunt, quos ſupra deſcripſimus nominatim, in diebus Ezechiæ Regis Juda, & percuſſerunt tabernacula eorum, & habitatores qui inventi fuerant ibi, & deleverunt eos uſque in præſentem diem, habitaveruntque pro eis, quoniam uberrimas paſcuas ibidem repererunt. De Filiis quoque Simeon abierunt in Montem Seir viri quingenti, habentes Principes Phalthiam, & Naariam, & Raphaiam, & Oziel filios Jeſi: & percuſſerunt reliquias, quæ evadere potuerant, Amalecitharum, & habitaverunt ibi pro eis uſque ad diem hanc.* Quo tempore ergo ſcripti ſunt Libri *Paralipomenon*, poſt reditum ſcilicet ex Captivitate Babylonica, Simeonitæ plurimi terram illam incolebant. Præterea, *Joſias* Ezechiæ pronepos, multis annis poſt Aſſyriacam deportationem, Urbes Manaſſis, Simeonis, Ephraim, Nephtalitarum, maximam partem vaſtatas, ab inſtrumentis Idololatriæ repurgavit, & ab earum Tribuum reliquiis ſacrum tributum exegit, pro iiſque Deum conſuluit, ut refertur II. *Paralipomenon* XXXIV. 6. 9. 21. Soluta Captivitate Babylonica multos ex decem Tribubus cum Judæis in patriam rediiſſe, Scriptura Sacra docet. *Cyrus* omnibus qui de Populo Dei erant per totum Regnum ſuum facultatem dedit redeundi. 1. Eſdræ 1. 3. *Quis eſt in vobis de univerſo Populo ejus? Sit Deus illius cum ipſo. Aſcendat in Jeruſalem quæ eſt in Judæa.* Per univerſum autem Populum Dei non duæ duntaxat Tribus Judæ & Benjamin, cum permixtis Levitis, ſed univerſus Iſraël intelligendus eſt. Ex poteſtate ſibi factâ aſcenderunt *Viri Populi Iſrael unuſquiſque in Civitatem ſuam*, ut habetur 1. *Eſdræ* II. 1. 3. Præterea, Galilæam, Decapolim, plurimoſque Imperii Iſraëlitici tractus à Populo Dei inceſſos fuiſſe, Novi Teſtamenti docet Hiſtoria. At Judæ & Benjaminis Tribus omnes illos tractus replere non potuerunt. Ac præterea unumquemque in Civitate ſuâ habitaſſe, non alienas occupaſſe, *Eſdras* autor eſt. Galilææ autem priſci incolæ fuere Iſſacharitæ, Zabulonitæ, Nephtalitæ, Aſeritæ, partim etiam Danitæ. Ideò *Matthæi* IV. 15. regio illa Terra Zabulonis & terra Nephtali vocatur. *Lucæ* etiam Cap. II. 36. *Anna Propheteiſſa, filia Phanuel, de Tribu Aſer* dicitur, Ad hæc 1. *Eſdræ* Cap. VI. narratur Iſraëlitas, Sacerdotes, Levitas, & reliquos filios tranſmigrationis Dedicationem Domus Dei cum gaudio celebraſſe, & præter multas alias hoſtias obtuliſſe *Hircos caprarum pro peccato totius Iſrael duodecim, juxta numerum Tribuum Iſrael.* Et Cap. VIII. 35. *Sed & qui venerant de Captivitate filii tranſmigrationis, obtulerunt holocautomata Deo Iſrael, vitulos duodecim pro omni Populo Iſrael, hircos pro peccato duodecim.* Ea Sacrificia pro iis oblata fuiſſe qui Templum frequentaturi erant, minimè dubium eſt. Unde colligitur non ſolum Juda & Benjamin, ſed ex cæteris decem Tribubus aliquos Templi conſortes fuiſſe, partemque ſuam in illius Dedicatione habuiſſe. Denique *Joſephus* Libro XI. *Antiquitatum*, Cap. V. aliquos ex decem Tribubus Iſraëlis cum Judæis in patriam rediiſſe teſtatur. *Eſdras*, inquit, *literis acceptis*, quibus in patriam redeundi poteſtas à rege Perſarum facta fuerat, *advocata Judæorum concione qui apud Babylonem degebant, & perlectâ Epiſtolâ, ipſam quidem retinuit: Exemplar verò ejus in Mediam ad omnes ſuæ Gentis homines tranſmiſit. Qui cognitâ Regis erga Deum pietate, & erga Eſdram benevolentiâ, omnes vehementer ſunt lætati: Multi verò ex eis aſſumtis ſuis facultatibus Babylonem venerunt, cupientes reverti Hieroſolyma.*

An verò in ſingulis cellulis ſeparati, an ſimul congregati & ex communi collatione Libros Sacros verterint Septuaginta Seniores, ad Hiſtoriæ ſubſtantiam (ut dixi) non pertinet. Qui cellulas velut figmentum explodit *S. Hieronymus*, Hiſtoriam ipſam Verſionis LXX. Interpretum admittit, ſicut & ceteri Patres. Auctoritati *S. Hieronymi* cellulas rejicientis ex ſolo *Pſeudo-Ariſtea* Libello, & aliunde Verſionem LXX. Interpretum nimiùm deprimentis ut ſuam ab æmulorum obtrectationibus vindicet, nulla ratio eſt cur poſtponamus auctoritatem *S. Juſtini Martyris*, *S. Irenæi*, *Clementis Alexandrini*, *S. Cyrilli Hieroſolymitani*, *S. Epiphanii*, *S. Auguſtini*, qui cellulis ſuffragantur, & ab invicem ſejunctos, nullâ habitâ inter ſe collatione, admirabilem illam Verſionem perfeciſſe cenſent. Quâ de re legi poteſt Quæſtio II. Diſſertationis noſtræ XI. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Seculi II.

A Objicitur ſecundò, Tranſlationem hanc Alexandrinam adeò Judæos Hieroſolymitanos execratos fuiſſe, ut ſolemne jejunium & anganam inſtituerint VIII. die *Tebeth* propter Legem in profanum ſermonem converſam, & ex illâ, ut ipſi putant, Alexandrinorum audaciâ tridui tenebras per univerſum orbem incubuiſſe fabulentur. Omnia autem jejunia inſtituta ſunt propter divinam iram ſedandam, aut incendia, aut aliquam calamitatem, & caſus adverſos, & cædes piorum hominum. Cùm itaque VIII. Diem *Theberh* propter Legis B Tranſlationem temporibus *Ptolemai* factam ſolemni jejunio dicaverint, falſum eſt quod Septuaginta Seniotibus ab *Eleazaro* Pontifice hæc Provincia demandata ſit. Propter hanc Interpretationem nunquam inter Hebræos & Helleniſtas benè convenit: Et quamvis quidam ex utroque Judæorum genere nomen Chriſto dediſſent, & ex illo Chriſtianæ charitatis vinculo eorum animos coaleſcere, ſimultates veteres ſopiri decuerat, tamen fieri non potuit quin inter Helleniſtas & Hebræos ſecundùm priſcam conſuetudinem diſſenſiones orientur. C Actorum VI. I.

Reſponderint, Hanc Græcæ Tranſlationis invidiam *Joſephi* ſeculo recentiorem extitiſſe. Cùm enim Chriſtianum nomen paulatim excitari Judæi cernerent, ſeque à Chriſtianis ſuis ipſis Literis, quas Græcè legerent omnea, convinci ac redargui; ægrè primùm communinnem illam ferre cœperunt, tum Septuaginta Seniorum Editionem elevare ac execrari. Hinc Rabbinorum quorumdam de triduanis tenebris ob Legem Græcè tranſlatam fabula. Hinc Jejunium VIII. die Menſis *Tebeth* D Kalendariis adſcriptum: Cùm tamen *Maimonides* Jejunia Gentis ſuæ enarrans, iſtius non meminerit: Cùm gratiſſimam accidiſſe Pontifici Judæiſque *Ptolemai* poſtulationem *Joſephus* teſtetur: Cùm denique *Philo* Lib. II. *De Vita Moſis* referat, ſingulis annis in Inſula *Pharo* ſolemnem celebritatem renovatam in gratiarum actionem pro admirabilis illius Tranſlationis beneficio. Nec prætermittendum, quod *R. Azarias* ad finem Capitis VIII. *Imre Binah*, *R. Gedalias* fol. 24. *Catena Cabbaliſtica*, iſtius Jejunii *Tebeth* originem aliunde arceſſant, ex E eo nimirum quòd LXX. Seniores hâc provinciâ Græcæ Verſionis adornandæ ſuſceptâ ſolemne Jejunium & publicas orationes indixerint, ne Judæis malè verteret *Ptolemai* Regis conſilium; vel ut Deus illorum ſtudio & Verſioni proſperum exitum largiretur.

PROPOSITIO II.

Verſio LXX. *Interpretum extremis Ptolemai Lagi temporibus, & Philadelphi cum Patre regnantis initiis, adornata eſt.*

HÆc unica via eſt oppoſitas conciliandi ſententias. Illam enim Verſionem ad *Philadelphi* tempora referunt *Joſephus* Lib. II. *Antiquitatum*, Cap. II. *Ariſtobulus Judæus*, (apud B *Euſebium* Lib. XIII. *Præparationis Evangelicæ* Capite XII.) ad *Ptolemæum Philometorem* ſcribens: *Regis Ptolemai cognomento Philadelphi, Avi tui tempore, qui omnes hoc in genere ſtudio & magnificentiâ ſuperavit, integram eorum quæ noſtras ad Leges pertinebant, omnium interpretationem, præcipuâ Demetrii Phalerei totum negotium moderantis operâ elaborarunt.* Ad hos accedunt *Tertullianus* Apologetici Cap. XVIII. *Euſebius* Libro VIII. Præparationis Evangelicæ, *S.* C *Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi IV. *S. Epiphanius* Libro De Menſuris & Ponderibus, *S. Hieronymus* Præfatione in Pentateuchum, *S. Auguſtinus* Libro XVIII. *De Civitate Dei*, Capite XLII. Illam verò ad *Ptolemai Lagi* tempora *S. Irenæus* refert Libro III. Adversùs Hæreſes, Cap. XXV. *Clemens Alexandrinus* Libro I. Stromatum quoſdam *Ptolemai Lagi*, alios *Ptolemai Philadelphi* tempore Verſionem illam factam aſſerere, teſtis eſt. *Theodoretus* Præfatione in Pſalmos, Verſionem Septuaginta Seniorum factam ait *Ptolemai, qui poſt Alexandrum in Ægypto regnavit, temporibus.* Quæ certè verba *Ptole-* D *mæum Lagum* notant. *Anatolius* in Computo Paſchali Verſionem illam Septuaginta Seniorum, tam ſub *Ptolemæo Lagi* filio, quàm ſub ejus ſucceſſore *Philadelpho* factam eſſe docet. Cùm itaque *Philadelphus* biennio circiter unà cum patre regnaverit, ab eo in conſortium Regni adſcitus; ad ea tempora, quibus *Ptolemæus Philadelphus* regnavit cum patre, Verſio illa probabiliùs refertur. Ità conciliantur diſſidentes Veterum ſententiæ, quorum alii ſub *Ptolemæo Lagi*, alii ſub *Philadelpho* factam memorant. Id niſi aſſeratur, irreconciliabile diſſidium erit E Veterum illorum Patrum qui Verſionem ſub *Ptolemæo Philadelpho* adornatam prodiderunt, non ſolùm cum aliis mox laudatis, ſed etiam cum profanæ Hiſtoriæ Scriptoribus. Nam *Demetrius Phalereus* magnâ quidem in gratia fuit apud *Ptolemæum Lagidem*, ſed *Philadelpho* maximè inviſus fuit, quia *Ptolemæo Lagidi* ſuggeſſerat ut filios ex *Eurydice* ſuſceptos Regni Succeſſores diceret, poſtbabito *Philadelpho* ex *Berenice* genito. Unde *Philadelphus* poſt mortem patris *Demetrium Phalereum* in exilium amandavit, ubi cùm tædio ſolitudinis animum deſ- F pondere inciperet, aſpidis ſeu fortuitò incurrentis, ſeu ſpontè admotæ morſu interiit, ut teſtatur *Hermippus*, apud *Diogenem Laërtium*, in ejus Vita. Verſio igitur Septuaginta Interpretum eo ſuggerente & procurante facta, neceſſariò referenda eſt ad extrema *Ptolemai Lagi* tempora, & initia *Philadelphi*, biennio circiter cum Patre regnantis. Tunc enim *Philadelphus* patris reverentiâ odium ſuum in *Demetrium* patri gratiſſimum diſſimulaverit, ejuſque ſtudio & operâ uſus fuerit in Bibliothecâ ſuâ inſtruendâ, Librorumque Hebræis Sacrorum procurandâ Verſione.

PROPOSITIO

PROPOSITIO III.

Septuaginta Interpretes non ſolùm quinque Libros Moyſis, ſed Libros omnes Scripturæ Hebraicè ſcriptos, & in Canonem Judæorum relatos, in Græcam Linguam tranſtulerunt.

HAnc Propoſitionem Veterum teſtimonia probant ſuperiùs laudata, ſcilicet *S. Juſtini* Martyris in Cohortatione ad Græcos, & Apologia II. *S. Irenæi* Libro III. Adversùs Hæreſes Cap. XXV. *Tertulliani* Apologetici Cap. XVIII. *Clementis Alexandrini* Libro I. Stromatum, *S. Cyrilli Hieroſolymitani* Catecheſi IV. *Euſebii Cæſarienſis* Lib. VIII. *Præparationis Evangelicæ* Cap. I. *S. Hilarii* Commentario in Pſalmum II. *S. Epiphanii* Libro de Menſuris & Ponderibus, *S. Joannis Chryſoſtomi* Homiliâ IV. in Geneſim, *S. Auguſtini* Libro II. De Doctrina Christiana, Cap. XIV. & Lib. XVIII. De Civitate Dei, Cap. XLII. & aliorum. Præterea, veriſimile non eſt, *Ptolemæum & Demetrium Phalereum*, qui Prophetarum plurimorum Vaticinia, & Sacras Hiſtorias apud Judæos aſſervari inaudiverant, Sacra hæc Monumenta pari curioſitate ac ſtudio non conquiſiviſſe; ac eorum Verſionem non procuraſſe, ad Regiæ Bibliothecæ ornamentum. Tertiò, Apoſtoli Prophetarum teſtimonia ſecundùm Græcam Verſionem protulerunt in Libris Novi Teſtamenti; eaque Judæi Helleniſtæ utebantur. At nullam aliam præ manibus habebant, antequam Aquila, Symmachus, Theodotio, & Quintæ, Sextæque Editionis Autores Anonymi Scripturas Sacras vertiſſent. Denique Chriſtiani ex Gentibus converſi, & Eccleſia univerſa pluribus ſeculis non aliâ Verſione Scripturæ Sacræ uſa eſt quàm Græcâ illâ, quam Septuaginta Interpretum eſſe exiſtimavit; aut Verſionibus ex illa expreſſis, apud eas Gentes quibus Græcum Idioma vernaculum non erat: Et Scripturam Sacram ſecundùm illam Verſionem ab Apoſtolorum ætate uſque in hanc diem legit Eccleſia Græca, nec aliâ ſe uti Verſione putat quàm LXX. Interpretum, quoad Libros Eſdrino Canone comprehenſos.

Objicitur *Joſephi* teſtimonium in Proœmio *Judaicarum Antiquitatum*, & Lib. XII. Cap. II. ac Libro II. contra Apionem, *Legem ſolam* à Septuaginta Interpretibus *Ptolemæo* traditam aſſerentis. Id confirmat *S. Hieronymus* in Proœmio Quæſtionum Hebraicarum in Geneſim. *Accedit ad hoc quoque*, inquit, *quòd Joſephus, qui Septuaginta Interpretum proponit Hiſtoriam, quinque tantùm ab eis Libros Moyſi tranſlatos refert: Quos nos quoque confitemur pluſquam cæteros cum Hebraicis conſonare.* Et in Cap. V. Ezechielis, *Quanquam*, inquit, *& Ariſtæus, & Joſephus, & omnis Schola Judæorum, quinque tantùm Libros Moyſi à Septuaginta tranſlatos aſſerunt.* In Capite denique II. Michææ Prophetæ: *Interpretatio Septuaginta (ſi tamen Septuaginta eſt; Joſephus enim ſcribit, & Hebræi tradunt, quinque tantùm Libros Legis Moyſi ab eis tranſlatos, & Ptolemæo Regi contraditos) tantum diſcordat in præſenti loco ab Hebraica veritate, ut nec Capita poſſimus ex æquo ponere, nec eorum ſimul ſententias explicare.*

Reſpondetur, Quod etſi *Joſephus* ſolam Legem à Septuaginta Interpretibus tranſlatam aſſerat, probabilior nihilominus eſt Veterum Patrum ſen-

A tentia, qui totam Scripturam ipſos interpretatos fuiſſe docent; neque huic opinioni contrarius eſt *S. Hieronymus*, Joſephi opinionem locis laudatis referens potiùs quàm adſtruens. Nam Pſalterium ſecundùm Editionem Septuaginta Romæ emendavit, & ſecundùm eamdem Libros Salomonis correxit, & in Commentariis quæ ſcripſit in Prophetas, Verſionis illius ſæpè meminit, eamque exponit. Præfatione in Pſalterium ait: *Pſalterium Romæ dudum poſitus emendaram: Et juxta Septuaginta Interpretes, licèt curſim, magnâ tamen ex parte correxeram.* Et Præfatione in Libros Salo-
B monis: *Si cui ſanè Septuaginta Interpretum magis Editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim nova ſic cudimus, ut vetera deſtruamus.* Præfatione in Iſaiam: *Unde conjicio noluiſſe tunc temporis* LXX. *Interpretes Fidei ſuæ Sacramenta perſpicuè Ethnicis prodere; ne ſanctum canibus, & margaritas porcis darent: Quæ cùm hanc Editionem legeritis, ab illis animadvertetis abſcondita...... Hoc à faſtidioſis lectoribus precor, ut quomodo Græci poſt Septuaginta Tranſlatores Aquilam, & Symmachum, & Theodotionem legunt, vel ob ſtudium doctrinæ ſuæ, vel ut Septuaginta*
C *magis ex collatione eorum intelligant: Sic & iſti ſaltem unum poſt priores habere dignentur Interpretem.* Ex Lib. II. Adversùs Rufinum: *Univerſi Tractatus mei horum teſtimoniis texti ſunt: Commentarii in* XII. *Prophetas meam & Septuaginta Editionem diſſerunt.* Hebræi verò plerique omnes, præter *Joſephum*, cenſent Septuaginta Interpretes totam Scripturam vertiſſe, Gentiſque ſuæ Sapientes Legis nomine, quam à LXX. Senioribus tranſlatam aiunt, Vetus omne Teſtamentum intellexiſſe. Ita *R. Ghedalias* in Catena Cabbalæ, & *R. Azarias* Libri *Imre Binah*, id eſt,
D *Sermonum Intelligentiæ*, Cap. VII. Et certè antiqui Rabbini in Talmude Tractatus *Sanhedrim*, Cap. II. Mortuorum Reſurrectionem ex *Iſaia* Capite LV. Verſ. 8. & Pſalmo LXXXIV. Verſu quinto demonſtrant, deinde inſerunt: *Hinc Reſurrectio Mortuorum ex Lege probata eſt.* Idem ex *Daniele* alii Rabbini ibidem, & ex aliis locis in *Miſchna* ejuſdem Capitis. Et in Tractatu *Sophrim* Cap. I. *Opus quinque Seniorum qui ſcripſerunt Ptolemæo Regi Legem Græcè.* Quinque Seniorum mentione ad quinque Verſiones Græcas alludunt, *Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, Quintam &*
E *Sextam* ab Anonymis Autoribus elaboratas. Poſteà enim Septuaginta duorum Seniorum convocationem à *Ptolemæo* factam, & Verſionem ab iis adornatam narrant. At *Aquila, Symmachus, Theodotion*, & alii duo Interpretes Anonymi, non Pentateuchum tantùm, ſed omnes Libros Sacros verterant. Legis igitur nomine univerſam Scripturam intelligunt. Quamquam ſtupenda eſt Rabbinorum illorum imperitia & ἀϐλεψία, qui Verſiones quinque in unam confuderunt, & perverſo temporum ordine ad *Ptolemæum* retulere, quæ quadringentis aut quingentis poſt ipſum annis
F facta ſunt. Præterea, tradunt Hebræi in eodem Tractatu *Sophrim*, LXX. Seniores ſcripſiſſe Legem Ptolemæo *ſeparatim*, & tredecim in ea mutaſſe. Porrò ſi Legem ſeparatim & ab aliis libris diviſim obtulerunt *Ptolemæo*, inde colligitur ipſos reliquos Libros Veteris Teſtamenti pariter tranſtuliſſe. *Joſephus* ipſe Lib. II. *Contra Apionem*, Legis nomine totam Scripturam intellexiſſe videtur, ubi de *Ptolemæo Philadelpho* ſic loquitur: *Deſideravit agnoſcere noſtras Leges, & Sacrarum Scripturarum Volumina concupivit, miſitque rogans deſtinari viros, qui ei interpretarentur Legem.* Denique Chriſtus & Apoſtoli Legis nomine non Pentateuchum ſolùm, ſed Pſalmos etiam & Prophetas

phetas ſignificarunt. Joannis x. 34. *Reſpondit eis Jeſus: Nonne ſcriptum eſt in Lege veſtra, quia Ego dixi: Dii eſtis.* Quod ex Pſalmo LXXXI. 6. ſumtum eſt. Et Joannis xv. 25. *Sed ut adimpleatur ſermo, qui in Lege eorum ſcriptus eſt, Quia odio habuerunt me gratis.* Quod Pſalmo XXIV. 19. legitur. Et I. ad *Corinthios* XIV. *In Lege ſcriptum eſt: Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar Populo huic: Et nec ſic exaudient me, dicit Dominus.* Quod habetur *Iſaiæ* XXVIII. II.

DISSERTATIO IX.

DE GENERE HERODIS.

PROPOSITIO UNICA.

Herodes Idumæus fuit, & Alienigena reſpectu Judæorum.

PRobatur primò ex *Joſepho* Libro XIV. *Antiquitatum*, Cap. II. ubi de *Antipatre* Herodis patre ita ſcribit: *Amicus quidam Hyrcani Idumæus, nomine Antipater, vir pecunioſus, naturâ factioſus & induſtrius, infenſus erat Ariſtobulo, eò quòd ipſe ſtuderet Hyrcani partibus: Quamvis Nicolaus Damaſcenus hujus genus deducat à Primatibus Judæorum, qui in Judæam venerunt ex Babylonia. Sed hoc dicit in gratiam Herodis ejus filii, quem fortuna ad Judæorum Regnum evexit.* Et Cap. XXVII. *Antigonus ita reſpondebat verſo ſermone ad Silonem ac Romanos Milites, Iniquum eos facere, qui Herodi Regnum adſtruant, homini privato & Idumæo, hoc eſt, Semijudæo, cùm id more Gentis debeatur ſucceſſionis generis. Nam ſi offenſi quòd ipſe à Parthis Regnum accepiſſet, ideò velint hoc auferre, non deeſſe multos ex eo genere, qui legitimè poſſint id accipere, nihil de Populo Romano malè meriti; & Sacerdotes inſuper, quos iniquum ſit privari debitis honoribus.* Idem Capite XXVIII. *Adminiſtratio autem rerum pervenit ad Herodem Antipatri filium, plebeio natum genere, & ſubjecto Regibus.* Libro tandem primo *De Bello Judaico*, Capite v. de Antipatro Herodis patre ſcribit: *Erat autem genere Idumæus, & nobilitate ac opibus Gentis ſuæ Princeps.*

Probatur ſecundò Propoſitio contra *Scaligerum* & *Caſaubonum* Veterum Patrum auctoritate, qui *Herodem* alienigenam & allophylum ſummo conſenſu pronuntiant, quamvis alii Aſcalonitam, alii Idumæum fuiſſe ſentiant.

Euſebius Libro I. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. VI. *Julii Africani* ea de re ſententiam refert, ſuamque ipſe exponit. *Per idem tempus*, inquit, *cùm Herodes primus ex alienigenis Judaicæ Gentis Regnum obtineret, completa eſſe videbatur Moſis prædictio, quæ ſic habet: Non deficiet Princeps ex Juda, neque Dux de femore ejus, donec veniat cui repoſitum eſt. Quem etiam exſpectationem Gentium fore confirmat. Quippe etiam ſine effectu pendebat prædictio, quamdiu ſub domeſticis Principibus Judæis agere licebat: Qui quidem à Moſe initio ducto ad uſque Auguſti tempora permanſerunt: Cujus Principatu primus ex alienigenis Herodes Regnum Judææ à Romanis adeptus eſt: Cùm ut à Joſepho quidem traditum eſt, paterno genere Idumæus, Arabs materno eſſet. Ut autem ſcribit Africanus non ignobilis & ipſe Scriptor, qui de illo accuratiùs ſcripſerunt, Antipatri filium fuiſſe tradunt: Huic verò Herodem quemdam Aſcalonitam, unum ex numero ſervorum Templi Apollinis, quod Aſcalone eſt, patrem fuiſſe. Antipater cùm admodum puer à Latronibus Idumæis captus fuiſſet, cùm iiſdem diutius vixit, eò quòd Pater pro redemtione ipſius pretium ſolvere præ inopiâ non valeret. Moribus igitur inſtitutiſque eorum innutritus, tandem in notitiam Hyrcani Judæorum Sacerdotis amicitiamque pervenit. Hujus filius fuit Herodes is qui Servatoris temporibus vixit.*

Origenes Homiliâ XVII. in Geneſim: *Conſtat uſque ad Nativitatem Chriſti non defeciſſe Principes ex genere Juda, nec Duces de femoribus ejus, uſque ad Herodem Regem: qui ſecundum Hiſtoriæ fidem, quam Joſephus ſcribit, alienigena fuiſſe, & per ambitionem in Regnum Judæorum dicitur irrepſiſſe.*

S. Epiphanius Hæreſi XX. quæ eſt *Herodianorum*, Herodis genus ab *Aſcalone* cum *Africano* repetit, & tamen Idumæum dictum obſervat, quòd eum Antipater in Idumæa genuiſſet: *Herodes Antipatri cujuſdam Aſcalonitæ, atque Apollinis Æditui filius fuit. Cujus inſuper Antipatri parens Herodes nomine filius Antipæ fuit. Antipater ab Idumæis captus, & in Idumæa degens, Herodem ſuſcipit, qua in regione diu admodum in ſervitute vixit: Quod eum Herodes pater ob inopiam redimere non poſſet. Tandem à Popularibus collatitia pecuniâ unà cum Herode filio liberatus, poſtliminio in patriam revertitur. Quam ob cauſam ab aliis Idumæus, ab aliis Aſcalonita fuiſſe proditus eſt. Poſtea cùm ad Demetrii familiaritatem perveniſſet, in Judæa procurationem obtinuit. Tum etiam notus Auguſto Imperatori fuit. Atque ex illa procuratione Proſelytum ſe faciens unà cum Herode filio circumciſus eſt, ad quem Judæorum Regnum pervenit.... Quamobrem quòd ex alienigena ille Gente regnare cœperat, cùm hactenus à Juda & Davide Regnum, atque ex Juda ſtirpe Principes & Patriarchæ perſtitiſſent; quòd, inquam, Imperium in externum hominem tranſlatum fuerat, idoneum illis viſum eſt erroris argumentum, ut Herodem eſſe Chriſtum arbitrarentur, quòd ex illo Scripturæ loco conſequens videbatur.* Non deſinet Princeps è Juda, donec venerit cui reſervatum eſt. *Ut eo ſenſu ſit accipiendus, quaſi Herodi reſervatum eſſet.... Porrò iſte de Juda genere non eſt, at ne omnino quidem Iſraëliticæ Gentis.*

Demetrium poſuit pro Hyrcano videtur S. Epiphanius.

Geneſ. 49.

S. Ambroſius Libro III. in *Lucam* eadem penè tradit. *Fertur ab his, qui ſive argumentati, ſive ſimpliciter docentes, ſive verè adſtruentes tradiderunt nobis, quia Idumæi latrones Aſcalonem Palæſtinæ Urbem ingreſſi, de fano Apollinis quod vicinum muris erat, Antipatrum Herodis cujuſdam Hieroduli filium inter alios abduxere captivum, quem pater redimere propter paupertatem nequivit. Is igitur imbutus diſciplinis & myſteriis Judæorum, Hyrcano Judææ Regi amicitiâ copulatur, quem pro ſe ad Pompeium Hyrcanus Legatum direxit; & quia Legationis fructu potitus eſt, per eam gratiam partem Regni affectavit. Occiſo autem Antipatro propter felicitatis invidiam, filius ejus Herodes poſtea ſub Antonio Senatuſconſulto Judæis regnare præceptus eſt. Cujus Herodes filius, & alii Tetrarchæ. Quod ideo ex Græcorum Hiſtoriis putavimus transferendum, ut clareat Herodem nullo affinem generi Judæorum, Regnum adulterina fraude quæſiviſſe. Denique conſcius ignobilitatis ſuæ, ne quæ poſteris ſuis vel de præſcripto veteri quæſtio moveretur, Scripturas eorum incendit, exiſtimans quòd ſi indicia de publico ſuſtuliſſet, nullis aliis teſtimoniis clarere poſſet.*

poſſet, quia de Patriarcharum vel Proſelytorum veterum genere dimanaret. Sed in pleraque cura humana ſunt, cognitioni hoc & indagini veritatis præjudicare non potuit. Et Lib. *De Benedictionibus Patriarcharum*, Cap. IV. *Per Herodem adulterata ſucceſſio prærogativam dignitatis amiſit. Etenim quia verum Regem negaverunt, falſos habere cœperunt.*

S. Hieronymus Commentario in Cap. III. Oſee. *Ergo poſtquam defecit Princeps ex Juda, & Dux de femoribus ejus, & Herodes alienigena & Proſelytus ſuſcepit Imperium, intelligimus veniſſe cui Regnum repoſitum eſt: & ipſe erit exſpectatio Gentium.*

S. Auguſtinus Lib. XVIII. *De Civitate Dei* Cap. XLV. *Deinde poſt paucos annos etiam Herodem alienigenam Regem habere meruerunt, quo regnante natus eſt Chriſtus. Jam enim venerat plenitudo temporũ ſignificata prophetico ſpiritu per os Patriarchæ » Jacob, ubi ait,* Non deficiet Princeps ex Juda, » neque Dux de femoribus ejus, donec veniat » cui repoſitum eſt, & ipſe erit exſpectatio Gen» tium. *Non ergo defuit Judæorum Princeps ex Judæis, uſque ad iſtum Herodem, quem primum acceperunt alienigenam Regem. Tempus ergo jam erat, ut veniret ille cui repoſitum erat, quod Novo promiſſum eſt Teſtamento, ut ipſe eſſet expectatio Gentium.* Et Libro XII. *Contra Fauſtum Manichæum*, Cap. XLVII. *Sunt literæ certiſſimæ, Hiſtoria ipſorum quoque Judæorum, quibus oſtenditur, primum Alienigenam Regem fuiſſe in Gente Judæorum, quo tempore natus Chriſtus eſt. Ita non defuit Rex de ſemine Juda, donec venirent quæ repoſita erant.*

S. Cyrillus Alexandrinus Lib. VII. *Glaphyrorum in Geneſim*, benedictionem Juda explicans: *Regnarunt Judæi, & ex ſanguine Iſraëlis fuerunt ipſi Duces, donec Herodes, Antipatri filius, genere Palæſtinus, qui Tetrarcha cognominatus eſt, acquiſivit ſibi Regnum, ſub quo & ipſe natus eſt Chriſtus, Exſpectatio Gentium.*

Theodoretus Dialogo I. *Herodes alienigena, qui paternâ quidem origine Aſcalonites fuit, maternâ verò Idumæus.*

Patres quidem laudati à *Joſepho* in eo diſſentiunt, quòd *Herodem* Aſcalonitam dicant: ille verò Idumæum, ſed tamen in eo conveniunt, quòd alienigenam aſſerant, hoc eſt, non ex Iſraëlitica ſtirpe, ſed ex peregrina procreatum.

Objiciunt *Scaliger* & *Caſaubonus*, Herodem alienigenam dici non debuiſſe, ſi Idumæus fuerit, cùm Idumæi integro fere ſæculo ante Regnum *Herodis* facti ſint Judæi, ut narrat *Joſephus* Libro XIII. Cap. XVII. Nam qui renuntiaſſent proprio Gentis Idumææ Deo (*Coze* ipſi nominabant, teſte *Joſepho* Lib. XV. Cap. II.) Qui Ritus prioris Idololatriæ antiquaſſent, Circumciſionem & univerſum veri Dei cultum admiſiſſent, ut ibi teſtatur *Joſephus*, cur non cenſerentur Judæi? Cùm præſertim à prima origine fratres Judæorum eſſent. Deuteron. XXIII. 7. *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt*. propago nempe filii Abraham. Præterea, *Joſephus* Lib. XX. Cap. VI. *Herodem* genere Judæum dicit. Referens enim contentionem ortam Cæſareæ inter Syros & Judæos, ait: *Apud Cæſaream quoque inter Judæos habitatores & Syros de pari jure Civitatis rixa exorta eſt. Nam Judæi potiore conditione volebant eſſe, quod Urbis ejus conditor Herodes Rex fuerit Judæus genere. Id Syri non inficiabantur quidem, ſed aiebant Urbem Turrim Stratonis dictam à principio, quo tempore nullum Judæum habitaſſe inibi.* Idem Libro XV. Capite XIV. Concionem *Herodis* ad Proceres Judæos refert, quos ita compellat:

A Ἄνδρες ὁμόφυλοι, Viri Tribules. Denique *Nicolaus Damaſcenus*, qui certè genus & ſtemma *Herodis* noverat, ipſi nempe familiaris, illum genere Judæum eſſe ſcripſit: Et *Strabo* Libro XVI. *Herodem* vocat *Judæorum* ἐπιχώριον, hoc eſt, *indigenam ſeu vernaculum.*

Reſpondetur, Etſi Idumæi, ex quo *Joannes Hyrcanus* Judæorum Pontifex Rexque ipſos edomuit, Circumciſione acceptâ ad Judæos aggregati ſint, non tamen propriè Judæum fuiſſe *Herodem* inde colligitur, id eſt, ab Iſraële ſive Jacobo Patriarcha originem traxiſſe, ſive (ut
B loquitur Apoſtolus) *Judæum ex Judæis*; ſed Proſelytum duntaxat, & Religione Judæum, non genere. Porrò etſi Idumæi Judæorum fratres appellati ſint, utpote ex *Abrahamo* per *Eſau* progeniti, quia tamen Gens alia fuerunt à Judaica, diverſoſque Principes, diverſos etiam Ritus & Inſtituta olim habuerunt, *Alienigenæ* in Scriptura Sacra vocantur. Pſalmo CVII. *In Idumæam extendam calceamentum meum: Mihi alienigenæ amici facti ſunt.* Judæi quidem Cæſarienſes ut jus Civitatis contra Syros ſibi vindicarent, *Herodem* genere Judæum fuiſſe dixerunt,
C idque *Joſephus* refert: Sed Judæum ipſe tantùm abeſt ut ſcripſerit, ut potiùs *Nicolaum Damaſcenum*, qui *Herodem* genere Judæum, & à Judæis oriundum qui Babylone captivi fuerant, & quidem de Tribu Juda eſſe finxit, ut ignavum aſſentatorem reprehendat. Judæos etiam *Viros Tribules* Herodes vocabat, ut illos demereretur, atque ita vocare poterat, cùm in Judaicum nomen & Populum inſitus eſſet, utpote Proſelytus. Atque idem *Strabonis* ſenſus eſt. Cæterùm Proſelytos, tametſi Religione Judæi cenſerentur, in pleriſque tamen deteriori jure
D fuiſſe quàm Judæos cæteros, compertum eſt. In Synedrium enim adoptari non poterant Proſelyti, & multò minùs ad regnum jure aſſumi. Certè Advenæ ſeu Proſelyti in Scriptura Sacra Judæis indigenis opponuntur, quamvis Religionis ejuſdem communione juncti. Exodi XII. 19. *Septem diebus fermentum non invenietur in domibus veſtris: Qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Iſrael, tam de advenis quàm de indigenis terræ.* Et Actuum II. 11. *Judæi & Proſelyti* diſtinguuntur.

E Objicit *Caſaubonus*: Alienigenæ, poſtquàm erant circumciſi, & reliquis Sacris initiati, non minùs veri Judæi cenſebantur, quàm hodie Judæus, Turca, vel Tartarus, poſtquàm ſacro lavacro fuerit tinctus, verè ac propriè Chriſtianus eſt & rectè dicitur.

Reſpondetur, negando paritatem. Ratio diſcriminis eſt, quia *Fiunt, non naſcuntur Chriſtiani*: Judæi verò naſcebantur & fiebant. Quamobrem nullum in prioribus divortium originis eſt. Ad Galatas III. 26. 28. *Omnes filii Dei eſtis per fidem, quæ eſt in Chriſto Jeſu. Non eſt Judæus, neque Græcus: Non eſt ſervus, neque liber: Non eſt*
F *maſculus, neque fœmina. Omnes enim vos unum eſtis in Chriſto Jeſu.* In Judæis autem ratio maxima originis habetur. Aliud enim eſt eſſe *ex genere Iſrael, Hebræum ex Hebræis*, ut loquitur Apoſtolus: aliud acceptâ Circumciſione ad Populum Iſraël aggregari. Rectè igitur à Patribus *Herodes* allophilus & alienigena vocatur, etſi fuerit Idumæus, non Aſcalonita, ut ex Deſpoſynorum Judæorum, id eſt, qui ſe cognatos eſſe Domini gloriabantur, falsâ traditione docuit *Julius Africanus*, quem alii Patres ſecuti ſunt. Cæterùm controverſia illa quæ *Scaligero* & *Caſaubono* bilem movit tam intemperatam adversùs *Baronium*, ſola videtur Quæſtio de nomine Philip. 3. 5.

Objicitur, Joſephum Lib xiv. *Antiquitatum*, Cap. xx. de prima Herodis uxore Jeroſolymitana, cui nomen *Doris*, ita ſcribere: *Duxerat ante uxorem de popularibus ſuis.* Judæus igitur erat.

Reſpondetur, Uxorem ex popularibus ſuis duxiſſe dici potuit Herodes, quia apud Judæos educatus & inſtitutus erat, imò & Judææ Præfectus, quamvis ex Judæorum genere ortus non eſſet. Præterea, in Joſephi Operibus Baſileæ apud Frobenium, & alibi editis, non legitur Dorin priorem Herodis uxorem fuiſſe ejuſdem gentis cum Herode, ſed popularem ex Judaica Gente. *Habuit ſiquidem* (inquit,) *priorem uxorem, nomine Dorin, popularem ex Gente noſtra*: popularem, hoc eſt, igoobilem.

Objicitur: Antipater Herodis parens fuit Idumeæ Præpoſitus, & Herodes nondum Rex Mariamnem Hyrcani filiam duxit uxorem; ſed Antipatro Idumææ adminiſtratio concredita non fuiſſet, ſi ex illa fuiſſet oriundus, nec in matrimonium Herodi tradita fuiſſet Mariamnes, cùm apud Judæos prohibita eſſent cum alienigenis matrimonia.

Reſpondetur, Hyrcanum Idumæam Antipatro crediſſe, quia fidem ejus probaverat, & à ſuæ Gentis hominibus in Alexandri fratris partes admodum propenſis ſibi formidabat. Herodi verò data eſt in uxorem Mariamnes, quòd Religione, quamvis non Gente, Judæus eſſet: quòd & ipſe & ejus pater à Romanis Judææ Præpoſiti maximam auctoritatem adepti eſſent; Judæique in magna rerum ſuarum perturbatione, eorum imperio, etiam adversùs Legis placita morem gererent.

Objicitur: Si Herodes Idumæus fuiſſet, Idumæorum Leges ac Ritus Judæis impoſuiſſet, quemadmodum Joannes Hyrcanus Ritus Judæorum impoſuerat Idumæis.

Reſpondetur, Id non tentaſſe Herodem, quia Religionem leviter curabat vir politicus & fortunæ tantùm ſuæ ſerviens; Judæoſque Legi ſuæ ac Ritibus ſummè addictos noverat, & quidvis potiùs toleraturos quàm eorum immutationem. Accedit, quòd Idumæos Legi Circumciſionis ab Eſau ſubjectos poſtmodum ad totius Legis Moſaicæ obſervantiam Joannes Hyrcanus adduxerat, eoque nomine pro Judæis haberi cœperunt, Joſepho teſte, Lib. xiii. *Antiquitatum*, Cap. xvii. Quamobrem non mirum ſi Herodes Judaicos mores obſervaret, nec aliquid in iis immutare tentaret.

Objicitur, Herodianos Herodem pro Meſſia habuiſſe: quod non feciſſent, niſi Judæus fuiſſet.

Reſpondetur, Herodianos fanaticos fuiſſe, numero paucos, & omnibus odioſos. Cæterùm ita conſtans erat Herodem alienigenam eſſe, ut ex Eſſenis, aliiſque Sectis non pauci adduci numquam potuerint ut in ejus fidem jurarent; plurimi etiam tormentis & mortis comminatione ad juramentum illud præſtandum fuerint impulſi; unde ab ejuſmodi ſacramento exigendo vir politicis artibus inſignis & tempori ſerviens tandem abſtinuit. Ne verò Gentis Herodianæ, utpote quæ non eſſet ex Davidis familia, immo nec ex Judaico genere, à Regno repellendæ locus relinqueretur, Herodes omnes Judæorum Genealogias & publica inſtrumenta comburi juſſit. Denique Herodianos ad Herodem pro Meſſia agnoſcendum impulſos eâ ratione, quòd imperium Judaicæ Gentis à ſtirpe Davidica & Judaica ipſa Gente in illum tranſlatum eſſet, S. Epiphanius obſervat Hæreſi xx. *Quamobrem*, inquit, *quod ex aliena ille Gente regnare cœperat, cùm hactenus à Juda & Davide Regnum, atque ex Juda ſtirpe Principes ac Patriarchæ perſtitiſſent; quod, inquam, imperium in externum hominem tranſlatum fuerat, idoneum illis viſum eſt argumentum, ut Herodem eſſe Chriſtum arbitrarentur, quod ex illo Scripturæ loco conſequens videbatur.* Non deſinet Princeps è Juda, donec venerit cui reſervatum eſt. [Genes. 49.] *Ut eo ſenſu ſit accipiendum, quaſi Herodi reſervatum eſſet. Defecerunt enim (aiebant) illi. Porro iſte de Juda genere non eſt, ac ne omnino quidem Iſraeliticæ Gentis. Hunc autem Chriſto eſſe reſervatum fuerat. Verùm quæ ſequuntur, illos manifeſtè redarguunt.* Quoniam ipſe exſpectatio Gentium erit, & in eum Gentes ſperabunt. *Quænam verò Natio in Herodem ſperavit? aut quæ Gentium ſpes in exſpectando Herode defixa eſt?* &c.

Plura dabit Serarius in Opuſculo ſingulari *De Herode.*

DISERTATIO X.

DE CELEBRI JOSEPHI TESTIMONIO, CHRISTUM JESUM SPECTANTE.

TEſtimonium iſtud habetur Libro xviii. Aotiquitatum, Cap. iv. Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς, σοφὸς ἀνήρ· εἴ γε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητής, διδάσκαλος ἀνθρώπων, τῶν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων. καὶ πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ Ἑλληνικοὺς ἐπηγάγετο. ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἱ γὰρ πρῶτον ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτά τε καὶ ἄλλα μυρία θαυμάσια περὶ αὐτοῦ εἰρηκότων· εἰς ἔτι τε νῦν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένον οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον.

Id ita vertit *S. Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, in Joſepho: *Eodem tempore fuit JESUS vir ſapiens, ſi tamen virum eum oportet dicere. Erat enim mirabilium patrator operum, & Doctor eorum qui libenter vera ſuſcipiunt: Plurimos quoque tam de Judæis, quàm de Gentibus, ſui habuit Sectatores, & credebatur eſſe Chriſtus. Cùm invidiâ noſtrorum Principum Cruci eum Pilatus addixiſſet, nihilominus, qui eum primùm dilexerant, perſeveraverunt. Apparuit enim eis tertiâ die vivens. Multa & hæc & alia mirabilia, carminibus Prophetarum de eo vaticinantibus & uſque hodie Chriſtianorum gens ab hoc ſortita vocabulum non defecit.* Quod quidem teſtimonium adulterinum, & à priſcis Chriſtianis Hiſtoriæ *Joſephi* aſſutum opinati ſunt *Oſiander*, *Giſanius*, *Montacutius*, *Capellus* uterque, *Cloppenburgius*, *Blondellus*, *Tanaquillus Faber*, aliique intemperantioris Criticæ Autores. Contra verò genuinum propugnant *Galatinus*, *Junius*, *Sixtus Senenſis*, *Poſſevinus*, *Baronius & Bellarminus* Cardinales, *Caſaubonus*, *Uſſerius*, *Petitus*, *Voſſius* uterque, *Henricus Valeſius*, Doctiſſimus Præſul *D. Haetiae*, aliique Viri Eruditi.

PROPOSITIO UNICA.

Præclarum illud de Chriſto Jeſu teſtimonium quod apud Joſephum legitur, genuinus Joſephi fœtus eſt.

PRobatur primò ex conſtanti & perpetua hujus teſtimonii lectione in Codicibus omnibus *Joſephi* tum Manuſcriptis, tum editis. Deinde ex Operum *Joſephi* diſtractione, quo tempore hunc locum aſſutum volunt, ſub finem ſcilicet tertii ſæculi. Codices enim omnes *Antiquitatum Judaicarum* penes Chriſtianos non erant, ut eos interpolare poſſent, ac iſtud teſtimonium pio dolo inſerere. Tertiò *Joſephi* diligentia in tradenda Hiſtoria ſui temporis, & rebus memoriâ dignis, quæ apud Judæos contigerant, referendis, non patitur ut de Jeſu Nazareno ipſum ſiluiſſe exiſtimemus, cujus occaſione maximi in Judæa motus excitati, cujus nomen Orbe toto celeberrimum, qui Chriſtus appellatus eſt, de cujus nomine nova Chriſtianorum Secta prodiit, & longè latéque per ejus Apoſtolos & Diſcipulos propagata eſt. Quartò, cùm *Joannis Baptiſtæ*, & *Jacobi fratris Jeſu* meminerit, eoſque laude dignos cenſuerit, incredibile eſt de Chriſto Jeſu ſiluiſſe, cujus nomen longè clarius fuit. Quintò ſeries orationis, locus appoſitus mentionem faciendi de Jeſu Nazareno, ubi de *Pilato* agit, ſtyli ſimilitudo & locutiones *Joſepho* familiares, hoc teſtimonium intruſum & adulterinum non eſſe probant, ſed *Joſephi* genuinum fœtum. Sextò, illud tamquam genuinum & legitimum laudant & iiſdem verbis repræſentant *Euſebius* Libro III. *Demonſtrationis Evangelicæ*, pag. 124. & Lib. I. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* Cap. XI. *S. Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, in Joſepho, *S. Iſidorus Peluſiota* Lib. V. Epiſtolâ CCXXV. *Sozomenus* Lib. I. Cap. I. *Cedrenus* Hiſtor. Compend. p. 196. *Nicephorus Calliſtus* Lib. I. Cap. XXXIX. *Suidas* in Lexico, verbo Ἰώσηπος.

Objicitur, Veteres Patres, qui Chriſtianæ Religionis veritatem adversùs Judæos propugnarunt, numquam hoc *Joſephi* teſtimonium protuliſſe, non *Juſtinum* in Dialogo cum Tryphone, non *Tertullianum* Libro Adversùs Judæos; qui certè illud prætermiſſuri non viderentur, utpote ad cauſæ Chriſtianæ defenſionem validiſſimum, ſi tunc in *Joſephi* Codicibus extitiſſet. Accedit *Photii* ſilentium, qui cùm *Joſephi* ſommarium & cenſuram dederit Tmemate CCXXXVIII. hujus teſtimonii nullatenus meminit.

Præterea, *Origenes* Jeſum à *Joſepho* pro Chriſto agnitum non fuiſſe diſertè teſtatur, Tomo XI. in Matthæum. *Et verò* (inquit) *mirabile eſt, quod cùm Jeſum noſtrum non agnoſceret eſſe Meſſiam, nihilominus tale juſtitiæ teſtimonium Jacobo dederit.* Et Lib. I. Contra Celſum: *Idem quamvis Jeſum parùm agnoſcens pro Chriſto, dum quærit cauſam Hieroſolymorum Excidii, Templique demolitionis (cum debuiſſet dicere id accidiſſe propter ejus Populi contra Jeſum inſidias, quia Chriſtum à Prophetis promiſſum interemiſſent) quaſi invitus haud procul à veritate diſcedens, ait hæc contigiſſe Judæis in ultionem Jacobi cognomento Juſti, fratris Jeſu qui dicitur Chriſtus, quia juſtiſſimum hominem occiderant.* Idem *Theodoretus* aſſerit, nec injuriâ. Vaticinia enim Prophetarum Meſſiæ prænuntia *Joſephus*, ſive adulatoriè, ſive ex animi ſententia, *Veſpaſiano* accommodavit: Cùm tamen in hoc loco Jeſus clariſſimis verbis Meſſias eſſe dicatur: *Hic erat Chriſtus.*

A Tertiò, teſtimonii hujus Autor hominem dici non volt Jeſum; Deum igitur eſſe vult; quod de Meſſia ſuo Judæi numquam crediderunt.

Quartò, Jeſum plurimos è Gentibus ad ſe pertraxiſſe dicit, cùm ex Ethnicis unam tantùm alterámve mulierem ad ſuam Sectam Jeſus Chriſtus traduxerit.

Quintò, abſurdum eſt, *Joſephum*, cujus in Ethnicorum ſuperſtitionem magis quàm in Religionem Chriſtianam inclinabat animus, fatentem inducere, Prophetas prædixiſſe caſus, geſta, miracula, & Reſurrectionem Chriſti Jeſu.

B Sextò, Veriſimile non videtur, *Joſephum* Sectâ Phariſæum Jeſum laudaſſe, qui Phariſæos palam fuerat inſectatus.

Septimò, hæc periocha cum antecedentibus & conſequentibus minùs cohæret.

Octavò, ſtyli diſcrepantia teſtimonium iſtud aſſutum probat.

Reſpondetur ad primum, Inficialis argumenti nullam aut exiguam eſſe vim. *Juſtinum Martyrem, Tertullianum*, priſcos alios Patres, Judæorum pertinaciam Prophetarum Vaticiniis convincendam ſibi propoſuiſſe, teſtimonium *Joſephi* recen-
C tioris Autoris, cujus non magnam apud Judæos auctoritatem eſſe noverant, prætermiſiſſe, maximè cùm exploratum haberent, illud probè intellectum nihil adversùs Judæos conficere, ſed quæ de Jeſu Nazareno eſſet Chriſtianorum opinio dumtaxat exponere. *Photium* quòd ſpectat, non mirum quòd iſtius teſtimonii non meminerit, nec illud in ſuis Excerptis retulerit, cùm *Judaicarum Antiquitatum* abſolutiſſimam Epitomen dare non inſtituiſſet, cujus quatuordecim priores Libros prætermiſit; & Tmemate CCXXXVIII. ſelecta quædam de *Herode* tantùm excerpſit, ut ipſe profite-
D tur. Et hæc quidem non ea fide deſcripſit, ut detrahere aliquid vel addere religio ipſi fuerit. In exemplum ſit hæc periocha, quæ apud *Joſephum* non habetur: *Hic eſt Herodes, Antipatri Idumæi, & Arabiſſæ (Cypris autem nomen ipſi fuit) filius: Sub quo Chriſtus Deus noſter pro ſalute noſtri generis virgineo utero editur: Adverſùs quem furore actus Herodes, aberravit quidem à Domino, plurimorum autem Infantium interfector fuit.* Si *Joſephi* non ſunt quæ hîc à *Photio* commemorantur, cur *Joſephi* eſſe negemus, quicquid à *Photio* prætermittitur?

E Ad ſecundum reſpondetur, *Origenem* & *Theodoretum* rectè aſſeruiſſe, Jeſum à *Joſepho* pro Chriſto habitum non fuiſſe, quia in Chriſtum non credidit, neque Chriſtianus fuit. Cùm enim de Jeſu ait, *Chriſtus hic erat*, non id ſignificat, illum eſſe revera Chriſtum qui à Judæis expectabatur; ſed vulgatâ appellatione Chriſtum nominari ſolitum à Judæis, Chriſtianis, & ipſis Ethnicis. Matth. I. 16. *De qua natus eſt Jeſus, qui vocatur Chriſtus.* Sic Pilatus, Matth. XXVII. 17. 22. *Quem vultis dimittam vobis, Barrabam, an Jeſum, qui dicitur Chriſtus?* Sic impii Satellites, Matth. XXVI.
F 68. *Propheti̇za nobis, Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?* Sic Summi Sacerdotes cum Scribis, Marc. XV. 32. *Chriſtus Rex Iſraël deſcendat nunc de Cruce.* Ita *Suetonius* in *Claudio* Cap. XXV. *Judæos impulſore Chriſto aſſiduè tumultuantes Româ expulit.* Et *Tacitus* Lib. XV. Annalium, Cap. XLIV. *Autor nominis ejus Chriſtus, qui Tiberio Imperitante per Procuratorem Pontium Pilatum ſupplicio affectus erat.* Ita & *Plinius* Epiſtolâ ad *Trajanum*, & *Lampridius* in Vita *Alexandri Severi.* Hinc *Euſebius* Lib. I. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. III. *Incorporea autem & divina virtutis, quæ in ipſo fuit, magnum & luculentum indicium eſt, quòd ſolus ipſe ex omnibus, qui umquam extiterunt ad hanc diem, nunc*

A *quoque ab omnibus hominibus per univerſum orbem Chriſtus vulgò appellatur, & ab omnibus communi conſenſu & teſtificatione hoc celebratur cognomine, & à Græcis ac Barbaris prædicatur.* Cùm ergo dixit *Joſephus*, ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν, ſuppleri voluit, ὁ λεγόμενος, quod alibi, conceptis verbis expreſſerat, ſcilicet Lib. xx. Cap. viii. Ἀδελφὸν Ἰησοῦ, τοῦ λεγομένου Χριστοῦ. *Fratrem Jeſu, qui dicitur Chriſtus.* Atque hunc *Joſephi* ſenſum eſſe docet *S. Hieronymus*, hæc verba ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν, ita reddens: *Et credebatur eſſe Chriſtus.*

Ad tertium reſpondetur, Judæos Meſſiæ ſuo divinitatem adſcripſiſſe; nec tamen *Joſephum* exi- B ſtimaſſe Jeſum eſſe verum Deum, ſicut nec verum Meſſiam. Quod ergo ait, *Si tamen illum fas eſt virum dicere*, id oratorio more dixit, ut prodigiorum à Jeſu patratorum admirabilitatem extolleret, & ſignificaret illum tanta geſſiſſe, ut Deo quàm hominibus propior videatur. Quem loquendi morem & profanis Scriptoribus familiarem, nec à Chriſtianis omnino repudiatum pluribus exemplis oſtendit Doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius* Demonſtrationis Evangelicæ Propoſitione ix. & inter alia ex *Matthia Corvini* Pan- C noniæ Regis Epitaphio quod refert *Jovius*:

Corvini brevis hæc urna eſt, quem magna fatentur
Facta fuiſſe Deum, fata fuiſſe hominem.

Ad quartum reſpondeo, Etſi una tantùm alteràve mulier ex Ethnicis Chriſto in terris agenti nomen dederit, Gentes tamen integras Apoſtolorum prædicatione ad Chriſtum converſas. *Joſephum* itaque ad ſuum tempus reſpexiſſe, quo Chriſtianum nomen jam longè latèque propagatum D erat; & Chriſto jure tribuiſſe, quod Apoſtoli Chriſti virtute ſe facere prædicabant.

Ad quintum reſpondeo, *Joſephum* ex propria ſententia non loqui, ſed ex publica fama, & Diſcipulorum Chriſti, atque omnium Chriſtianorum fide; cùm ait: Illum Diſcipulis apparuiſſe tertiâ die redivivum: *Multa hæc & alia mirabilia carminibus Prophetarum de eo vaticinantibus*: Quaſi diceret, Eos qui Jeſum credebant eſſe Chriſtum, credere etiam ipſum die tertiâ ſurrexiſſe à mortuis, & Prophetarum de Meſſia prædictiones in illo exitum habuiſſe.

Ad ſextum reſpondeo, Mirum non eſſe quòd *Joſephus*, Sectâ licèt Phariſæus, tam magnificè de Chriſto ſcripſerit, cùm *Veſpaſianum* capitalem Judaicæ Gentis hoſtem, aut Meſſiam eſſe crediderit, aut credere ſe finxerit. Et ſi Deus, qui hominum ingenia & corda regit omnipotentiſſima poteſtate, Paulum Sectâ quoque Phariſæum, & Chriſtianæ Religioni infenſiſſimum Chriſti Prædicatorem & Apoſtolum effecit: Quid mirum ſi à *Joſepho* in Judaiſmo pertinaci præclarum illud de Chriſto teſtimonium expreſſit?

Ad ſeptimum reſpondeo, *Joſephum* temporum ordinem, non rerum attendere, & diverſas ac omnino diſparatas narrationes rerum quæ iiſdem temporibus geſtæ ſunt, in unum caput congerere, nullâ quæſitâ argumentorum commiſſurâ; qui nobiliſſimorum Hiſtoricorum mos eſt, quamvis alius ſit Oratorum ſtylus. Quæ autem eo in Capite narrat *Joſephus*, in quo præclarum illud de Chriſto teſtimonium habetur, *Pilati* temporibus contigerunt. Unde non eſt quòd ea minùs cohærere Adverſarii cauſentur.

Ad octavum reſpondeo, Styli diſcrepantiam viros eximiè criticos & eruditos nullam ſubodorari, inter alios *Caſaubonum*, *Uſſerium*, *Voſſios*, *Valeſium*, *Huetium*, &c.

His itaque conjecturis non obſtantibus, genuinum habeatur *Joſephi* teſtimonium de Chriſto Jeſu Salvatore noſtro, ſine Legis & Prophetarum, cui ſempiterna laus, honor, & gloria.

FINIS HISTORIÆ VETERIS TESTAMENTI.

INDEX
RERUM PRÆCIPUARUM,
QUÆ IN HOC VOLUMINE
CONTINENTUR.

Arithmetica Nota Paginam, litera verò a. b. *Columnas indicant.*

A

ABDIÆ patria, ætas, 101 a. *Abdiæ* vaticinia de Chriſto & Eccleſia, 101. b. *Abdiæ* Achabi Regis Diſpenſatoris pietas, Pag. 109 b.
Abia, Roboami filius, Rex Juda, 101 a. *Abiæ* virtutes & vitia, ibid. *Abiæ* cum Jeroboamo bella & victoriæ, 101 a. *Abiæ* uxores & liberi, ibid.
Abiathar, Sacerdos Adoniæ conjurationis conſcius, 96. a. Meritò à Salomone Sacerdotio exauctoratur, ibid.
Abraham Fauſti Manichæi in *Abrahamum* calumniæ, 32 a *Abrahamus* à calumniis vindicatur, 32. b.
Achab, Rex Iſraël, 107. a. Nuptiæ ejus, impietas, iniqua ſævitia, ibid. *Achabo* Regi pœna à Deo per Eliam Prophetam denuntiata, 107. a. Eliæ Miracula regnante *Achab*, 107. a b. *Achab* vineam Nabothi invadit, 108. a. Elias excidium *Achab* & Jezabeli vaticinatur, ibid. A Prophetâ exterritus *Achab*, Deum placare ſtudet Pœnitentiæ operibus, 108. a. An vera fuerit *Achabi* pœnitentia, ibid & ſeq. *Achabus* bellum Syris illaturus de belli eventu Pſeudo-prophetas quadringentos fauſta omnia ominantes, conſulit, 108 b. Michæas Propheta ab *Achabo* interrogatus, vaticinatur *Achabi* excidium, ibid. Virum Dei in carcerem conjici *Achab* Rex jubet, 108 b. Mors *Achabi*, 109 a. Eliæ de *Achabo* Vaticinium quomodo impletum, ibid.
Achaz, Rex Juda, impietas ejus, 114 b & ſeq *Achazi* obitus, 115. a. Error Joſephi in Hiſtoria *Achaz*, 118. b.
Actiaca pugna, 309 a.
Adimanti Manichæi contra Veteris Teſtamenti auctoritatem argumenta, ex novi & veteris oppoſitione petita ſolvuntur, 34. b & ſeq.
Adonias, Salomonis frater, tyrannidem affectat, 95. b. *Adonias* juſtè à Salomone capitis damnatur, ibid. Utrum Regnum David cum *Adonia* jure primogeniti deberetur, 96. a. b. Utrum Regno juſtè privatum fuerit à patre, ibid.
Adorationis genus multiplex, 75. b.
Adulteria. Julia Lex de *adulteriis*, quâ occaſione latâ, 310 a.
Ægypti Reges, 135. a 188. a. *Ægypti* deſolatio à Nabuchodonoſore, 160 b. *Ægyptus* in Provinciam Romanam redacta, 309. b *Ægyptiorum* Sapientia quid ſit, 86. a. Utrum *Ægyptii* Scriptores fuerint ante Moyſem, ibid. A quibus literas acceperint *Ægyptii*, ibid.
Æſchilus Poëta, 275
Æſopus Fabulator, 271. b.
Aggæo nomen & dignitas Prophetæ aſſeritur, 353. b. *Aggæi* de Chriſto Vaticinium, 354. a.
Agraria Lex, 300. b.
Ahia Silonitæ Vaticinium contra Jeroboam & Regnum Iſraëlis, 102. b.
Alexander Bala, 248. b.
Alexander Balas, Antiochi Epiphanis filius ſuppoſititius, 185 a. Demetrium Soterem Regno & vitâ ſpoliat, 185 b. *Alexandri* nuptiæ, ibid. Clades & obitus, 185. b.
Alexander Jannæus. Rex & Pontifex Judæorum, 245. a. Ejus geſta & crudelitas, ibid. & ſeq. *Alexandri* morientis conſilia, 245. b.
Alexander, Ptolemæi Lathuri nepos, Ægypti Rex 192. b. *Alexander* alter hujus frater, ibid. Populum Romanum Regni ſui hæredem inſtituit, ibid.
Alexander, Ptolemæi Phiſconis filios natu minimus, 192. a. Cleopatræ matris artibus Rex in locum fratris conſtituitur, ibid Cleopatram matrem interficit, 192. b Concurſu Populi in exilium agitur, ibid.
Alexander Magnus, Philippo patri ſuccedit, 276. a. *Alexandri* mores, ibid *Alexandri* Expeditiones, 276. b. *Alexander* triplici prælio Darium vincit, ibid. *Alexandri* in Darii matrem & uxorem pietas & clementia, 276 b. *Alexandri* Hieroſolymitana profectio, 236 a. 276. a & ſeq. *Alexandri* victoriæ, ibid. Mors *Alexandri*, 277 a & ſeq. *Alexandri* virtutes & vitia, 197. b. Danielis Vaticinia de *Alexandro* Magno & Monarchiâ Græcorum, 277. a 278 a. b. Quæſtiones Gymnoſophiſtis ab *Alexandro* propoſitæ. 279. b. *Alexandri* Magni Succeſſores, 280 a.
Alexander Veles, 242 b *Alexander* inſidiis Ptolemæi Philometoris ſoceri ſui Regno ſpoliatur, & in Syriam fugatur, 243. a.
Alexandra, Judæorum Regina, 245 b.
Amaſias, Rex Juda, 118 b. *Amaſias* Idumæos cædit, ibid Idola tamen hoſtium ſpolia direpta colit, 118. b. A Joaſo Iſraëlitarum Rege vincitur & capitur, ibid. Mors *Amaſiæ*, 118. b. Joſephi errores in Hiſtoriâ *Amaſiæ* 118. a. De Expeditione *Amaſiæ* contra Idumæos Hebræorum fabula, ibid.
Amaſis, Rex Ægypti, quomodo Ægyptios ad ſui reverentiam perduxerit, 168 b.
Amon, Manaſſis filius, Rex Juda, 118 b. Impietas ejus, ibid. Suorum conjuratione in palatio cæditur, ibid
Amoſi Prophetæ genus, ætas, martyrium, 199. b. *Amoſi* teſtimonia à poſterioris ævi Scriptoribus Sacris uſurpata, 100 a. *Amoſi* Prophetiæ Summa, ibid. *Amoſi* Vaticinium de Chriſto & Eccleſiâ contra Grotium vindicatur, 100. a. b. *Amos* Propheta, quando Propheticum munus obierit, 113 a.
Amri, Rex Iſraël nequiſſimus, ab Exercitu eligitur, 105. b Samariam ædificat, ibid *Amri* obitus, 105. b.
Anacreon, Poëta Lyricus, 272. b. Ingenium ejus & mores, ibid.
Anaxagoras Clazomenius, Philoſophus, celebre ipſius prænuntium, 273. b.
Ancus Marcius, Rex quartus Romanorum, 147 b.
Anna, mater Samuëlis, typus Eccleſiæ & Religionis Chriſtianæ, 98 a.
Anni Sabbatici, 46 a Jubilæi, 46 b Vid *Sabbatici*, *Jubilæi anni*. *Anni* Interregnorum, Oppreſſionis, Servitutis, & Quietis, 52. a. b & ſeq Utrum ſeorſim ab *annis* Judicum numerandi, an verò in iis includendi, 52. a.
Antigonus, Ariſtobuli filius, à Parthis adjutus Regnum & Sacerdotium occupat, Hircano exauctorato, 247. b Herodis bellum cum *Antigono*, ibid. & ſeq. *Antigoni* cædes, 248. a.
Antiochus, Alexandri Balæ filius, 241 a.

Antiochus Aſiaticus, Regno Syriæ à Pompeio exuitur, 287 b.

Antiochus Cyzicenus, Regno fratrem ſpoliat, 287. a. Syriâ à fratre expellitur, ibid. *Antiochi* mors, *ibid.*

Antiochus Epiphanes, quare ſic dictus, 284 a *Antiochi* bella, *ibid.* Impietas ejus, 237 a. *Antiochi* Epiphanis perſecutio, cladeſque ab eo Judæis illatæ, 237 b. *Antiochi* perſecutio a Daniele prædicta, 238 b. *Antiochus* Epiphanes Antichriſti typus, 239 a. *Antiochi* Duces à Judæis profligantur, 240 a. Mors *Antiochi* Epiphanis, 240 b. Trium locorum Scripturæ circa illam conciliatio, *ibid & ſeq.* Danielis Vaticinium de *Antiocho* Epiphane, 284 b.

Antiochus Eupator, 285 a.

Antiochus Grypus, Syriæ Rex, quare ſic dictus, 286. b. *Antiochi* bella cum Alexandro, *ibid.* Inſidias à matre paratas effugit, 287. a. *Antiochus* Grypus Regno à fratre ſpoliatur, ibid. *Antiochus* maximam Regni partem recuperat, ibid. *Antiochi* Grypi finis, 287 b.

Antiochus Magnus, Aſiæ Rex, 237. b 281. b Bella ab eo felici vel infelici exitu geſta, ibid. Danielis Vaticinia de *Antiocho* Magno, 282 b & ſeq. *Antiochi* cædes, 283 b.

Antiochus Pius, Syriæ Rex, varia ejus bella & certamina, 287 a. b.

Antiochus Sedetes, fraternum Regnum recuperat, 286. a *Antiochus* in prælio cadit, *ibid.*

Antiochus Soter, Seleuci Nicatoris filius, Aſiæ Rex, 281 a.

Antiochus Θεὸς, ſive *Antiochus* II. Aſiæ Rex & *Antiochi* Soteris filius & Succeſſor, 281 b.

Antipater, genus ejus, patria, indoles, liberi, 246 a.

Antonius Conſul, mortuo Julio Cæſare Reipublicæ hoſtis declaratur, 307. a. Bella adverſus *Antonium*, 307. a. 308 a & ſeq. *Antonii* Triumviratus, 307 b. Proſcriptiones, ibid. *Antonius* mortem Ciceronis imperat, 307. b. Armeniam ſubigit, 308. b. *Antonii* in Cleopatram inſanus amor, ibid. *Antonii* à Cæſare Octaviano debellatio, 309 a Mors *Antonii*, ibid. *Antonius* Herodi contra Judæos favet, 247. b.

Apollonius Rhodius, 290 b.

Apries, ſeu Ephree, Ægypti Rex, ab Amaſi ſolio exturbatur & interfectus, 134 b.

Aratus, Poëta, 289 b.

Arceſilaus, Philoſophus, 288 b.

Archontes Athenis perpetui, 139 a *Archontes* Athenis decennales, 141. b. Athenienſium *Archontes* annui, 142. a.

Ariſteas Proconneſius, Poëta, 171. b.

Ariſteas libellus de Legis Divinæ ex Hebraïcâ Linguâ in Græcam tranſlatione per LXX. Interpretes, ſuppoſititius eſt, 408. a. Varia ſuppoſitionis argumenta, *ibid*

Ariſtobulus, filius Joannis Hircani poſt mortem patris, Regis nomen & inſignia ſumit, 245. a. *Ariſtobuli* crudelitas in ſuos, *ibid.* Obitus ejus, 245 a.

Ariſtobulus, Rex & Pontifex Judæorum, 246. a A Pompeio exauctoratus, & in vincula conjicitur, ibid. *Ariſtobulus* ultimus ex Aſſamonæorum ſtirpe Pontifex, 248 a

Ariſtobulus, Philoſophus, genere Judæus, 291 b.

Ariſtoteles, Platonis Diſcipulus, Alexandri Magni Præceptor, Philoſophorum Peripateticorum Princeps, 279 a.

Arſes, Artaxerxis Ochi filius, ab Eunocho Bagoa Perſarum Rex conſtitutus, 170. b. *Arſis* cædes, *ibid.*

Artaxerxes Longimanus, Xerxis filius, Perſarum Rex, 269 a Quâ arte Artabanum patris interfectorem, & ſibi inſidias meditantem occidit, *ibid.* Virtutes ejus, 269. a. Bella ab *Artaxerxe* ſuſcepta, *ibid.*

Artaxerxes Mnemon, Perſarum Rex, 269 b. Fratri vitæ ipſius inſidianti parcit, ibid. *Artaxerxes* in fratris ſeditioſi cadaver contumelioſis modis ſævit, 269 b *Artaxerxis* bella, 270. a. *Artaxerxes* ſeverus pravitatis judiciorum vindex, ibid. *Artaxerxes* Darium filium vivus Regem facit, 270. a. Filiorum ejus in ipſum conjuratio, ibid. & ſeq. *Artaxerxis* liberi & obitus, 270. b.

Artaxerxes Ochus, Perſarum Rex, 270. b. *Artaxerxis* Ochi crudelitas in ſuos, *ibid.* Bella & obitus, *ibid.*

Aſa, Rex Juda, 101. Ab eadem mulier Abiæ & *Aſa* Regum, ibid. *Aſa* pietas & avitæ Religionis reſtaurandæ ſtudium, 101. b. *Aſa* victoria celebris, 101. a. b *Aſa* bella, 101. b. *Aſa* ob imploratum Syriæ Regis auxilium corripitur, *ibid.* Triplex *Aſa* peccatum, 101. b

Aſdrubalis, Duci Carthaginis, ignavia, 299 a. Deditio, *ibid.* Uxoris ejus deſperatus furor, *ibid.*

Aſſuerus, à quo Templi ædificatio prohibita, eſt Cambyſes, 134 a.

Aſſyriorum Reges, 135 a. *Aſſyriorum* Imperium ad Medos devolutum, 135 b. Novum *Aſſyriorum* Imperium Ninive excitatur, 136 b. *Aſſyriorum* Reges poſtremi, ibid. *Aſſyriaci* Regni & Ninives excidium, 137. a. *Aſſyriorum* Imperium quot annis ſteterit, 135. b.

Aſtiages, Medorum Rex ultimus, 136. a.

Athalia, Jorami Judæorum Regis vidua, Regnum Judæ occupat, 106. b. *Athaliæ* impietas & crudelitas, ibid. *Athaliæ* cædes, ibid.

Athenienſium Archontes. Vid *Archontes*, ſuprà. Draco *Athenienſium* Legiſlator, 140. b *Athenarum* expiatio ab Epimenide, 143 b. Ara apud *Athenienſes* ignoto Deo erecta, *ibid.* Solon *Athenienſium* Legiſlator, 144 a Cives *Athenienſium*, claſſes & cenſus, 144 b.

B

Baaſa, Rex Iſraël, totam Jeroboami ſtirpem delet, 103. a *Baaſa* bella cum Aſa Rege Juda, *ibid* Difficultas circa Chronologiam Sacram ſolvitur, 103 a b *Baaſa* impietas, 103. b Jehu Prophetæ contra *Baaſam* ejuſque ſtirpem Vaticinium, ibid *Baaſa* Jehu Prophetam occidit, ibid *Baaſa* obitus, *ibid.*

Babylonis excidium à Jeremiâ prænuntiatum, 121 a *Babyloniorum* Reges, 162. b Regum *Babyloniorum* ſucceſſio alter à Joſepho tradita, 164. b. *& ſeq.*

Babylonici Regni exordium, 137. a. *Babyloniorum* mores, doctrina, Religio, 138. a. *Babylonica* captivitas, quot annis definita ſit, 219 a 334. a. Miracula tempore captivitatis *Babylonicæ* patrata, 229 a. b. Unde iſtorum ſeptuaginta annorum docendum ſit exordium, *ibid* Ubi finis conſtituendus, 335. a. *Babylonica* Sedechiæ Regis & Populi deportatio & captivitas, 121. b. *& ſeq.* Anni ſeptuaginta hujus deſolationis, unde & quomodo computandi, 335. b. *& ſeq.*

Bacchanalia, quid ſint, 258. a. *Bacchanalia* prohibita Romæ & in tota Italia, *ibid.*

Baltaſſar, Babyloniorum Rex, 264 a. *Baltaſſari* pœna divinitùs irrogata, 231 b. Utrum *Baltaſſar* idem ſit qui Laboſoarchodus, 264. a.

Baruch genus, patria, 221 a. 224. Quo tempore *Baruch* vaticinatus ſit, *ibid* Divina *Baruch* autoritas, 224. b. Libri *Baruch* verſiones, 225. a. Jeremiæ Epiſtola ad calcem Libri *Baruchi* appoſita, ipſius Jeremiæ fœtus eſt, *ibid.*

Beleſis, an ſit ipſe Daniel, 260 a.

Beli Idoli Hiſtoria, 231. a b.

Bizantium, à quo conditum, 142 a.

Bocchoris, Ægypti Rex, 133. b. Leges *Bocchorides*, ibid. Virtutes ejus & vitia, *ibid.*

Bœoticum bellum, 275. a.

Booz, an plures *Boozi* admittendi ſint, 67. a.

Bubaſtitarum Dynaſtia, 133 b.

C

Cabbala, quid ſit, & quotuplex, 347. a. b. 348 Utrum Eſdram vel Moyſem habuerit Autorem, 349 a b.

Cæſaris (Julii) Pompeii & Craſſi Triumviratus, 304. b. Bellum civile Pompeium inter & Cæſarem, 305. a. Pugna Pharſalica, *ibid.* Bellum Alexandrinum Ponticum & Africanum à *Cæſare* confectum, 305 b. Quadruplex *Cæſaris* triomphus, ibid. & ſeq. *Cæſaris* bellum Hiſpanienſe, 306. a. Julii *Cæſaris* honores, ibid. 306 b.

Cæſar Octavius, à Julio *Cæſare* in filium adoptatus, & hæres relictus, 306. b. Fortitudo ejus & prudentia, ibid. *Cæſaris* Octaviani bellum adverſus Antonium, 307. a. *Cæſaris* Conſulatus, *ibid.* Pax inter eos inita, 307. b. *Cæſaris* Octaviani cum Antonio & Lepido Triumviratus, *ibid.* Bellum *Cæſarem* inter & Antonium renovatur, 308 a Pax inter eos redintegrata, *ibid.* Sextus Pompeius à *Cæſare* debellatus, 308 b. Lepidus à *Cæſare* in ordinem redactus, *ibid.* Bellum *Cæſarem* inter & Antonium, 308. b. A *Cæſare* Antonius vincitur, *ibid* Triplex *Cæſaris* triumphus, 309. b. *Cæſar* Imperator creatus, ibid. *Cæſar* Auguſtus appellatus, ibid. *Cæſar* Auguſtus Pontifex Maximus creatus, *ibid* Cenſus ab Auguſto *Cæſare* habiti, 310. a Cenſus ab Auguſto factus quo tempore Chriſtus natus eſt, *ibid* Pax ab Auguſto *Cæſare* parta, 310. b. Poëtæ illuſtres Auguſti temporibus, 311 a.

Calanus Gymnoſophiſta, 279 b. Mors ejus, *ibid.*

Callimachus, Poëta Cyrenæus, Poëtarum Elegiacorum Princeps, 289 b.

Calliſthenes, Philoſophus, Hiſtoricus & Orator, Alexandri incurrit odium, 279 a Mors *Calliſthenis*, ibid.

Cambyſes,

Cambyſes, Cyri filius, Perſarum Rex, 267. a Expeditiones ejus, inſanis, crudelitas & mors infauſta, 2 7. a. b.

Canticum Canticorum quid ſit, 177 a. Quare ita nuncupatum, *ibid.* A quo ſcriptum, 177 b *& ſeq.* Utrum *Canticum* Canticorum amatorium carmen ſit in gratiam filiæ Pharaonis à Salomone conditum, 178 a. An ſacrum ſit Epithalamium nuptiarum Chriſti & Eccleſiæ divino afflatu à Salomone conſcriptum, 178. a. b. *& ſeq.*

Capitolii conflagratio, 303 a.

Cardianus, Hiſtoricus, 288. b

Carneades, Philoſophus Academicus, 291. b

Carthago à Scipione expugnatur, 298 b Et deletur funditus, 299. a.

Cenſorum creatio, 295 b.

Cenſûs inſtitutio apud Romanos, 293 b *Cenſus* ab Auguſto habiti, 310 a.

Chalcedon condita, 142. a.

Chaldæorum Regnum, 137. a b. *Chaldæorum* Religio, doctrina, mores, 148 a.

Chœrilus Samius, Poëta, 274. a. Quo tempore floruerit, ibid. *Chœrilus* Samius cum *Chœrilo* Athenienſi non confundendus, 274 a.

Ciceronis cædes, 307 b Ejus Elogium, ibid. *Ciceronis* nævi, *ibid.*

Cinerum ſupplicium quid ſit, & à quo inventum, 269. a.

Cleanthes, Philoſophus, 281 a.

Cleopatra, Ptolemæi Auletæ filia, ſimul cum Ptolemæo fratre imperat, 293 a *Cleopatra* pulſo fratre à Cæſare Ægypti Regina conſtituitur, *ibid.* Julii Cæſaris & poſt mortem ejus M. Antonii amica, & fautrix contra Octavium Cæſarem, 293 a. *Cleopatra* fœdi amores, ſuperbia, ambitio & mors, 293 a. b 308 b 309 a.

Cleopatra, Ptolemæi Lathuri mater, vitia ejus, 292. a b

Clœlia virginis Romanæ magnanimitas, 294. b.

Chriſtus. Oracula *Chriſti* veritati præſtantia, 3 a 4 b. *& ſeq.* *Chriſtum* inter & Moyſem ſimilitudo, 3 b & ſeq. *Chriſtus* quo ſenſu in Libris Moſaicis minime dicatur, 35 b Jephte *Chriſti* Domini typus, 61 Samſon *Chriſti* figura, 84 b Vaticinia in Libro Pſalmorum *Chriſti* mortem, Paſſionem, Reſurrectionem, Gentium vocationem per *Chriſtum* patiam ſpectantia, 82 a. 83. a & ſeq. *Chriſti* Divinitas, Generatio æterna, Regia Dignitas, Sacerdotium, victoriæ ac triumphi prænuntiantur, 87 a. Inſignia de *Chriſto* Prophetiæ quæ in Libris Regum continentur, 91. b. Elias *Chriſti* typus, 185. a. *Chriſti* duplex adventus, 186. a 199. b De *Chriſto* Vaticinia Prophetarum Oſeæ, 196. a b *& ſeq.* Joëlis, 199. a Amos, 200 a. Abdiæ, 201. b. Michææ, 203 b. 204 b 207 b. Iſaiæ, 209. b 210 a. 211. a *& ſeq.* 217 a b Habacuc, 219. b. Jeremiæ, 221 b 224. a. Ezechielis, 314 a. b. Danielis, 317. b Aggæi, 354 a Zachariæ filii Barachiæ, 355 b. *Chriſti* Regnum ſpirituale & internum, 208 a *Chriſtus* quare dictus ſit Jeſus Nazarenus & non Bethlehemiticus, 206 b Quo tempore *Chriſtus* natus ſit, 330. a Ex L X X. Hebdomadum Danielis Vaticinio *Chriſti* adventus demonſtratur, 331. a b. Vid *Daniel.* Jeſus Joſedech *Chriſti* typus, 356. b. *Chriſti* triumphalis ingreſſus Hieroſolymam, 357 a. *Chriſti* venditio & mors à Zacharia prænuntiata, 358. b 359. a.

Conſulum creatio, 294 a. *Conſulum* reſtitutio, 295. a. Tribuni Militares *Conſulum* loco creati, 295. b.

Corinthus diruta, 300. a.

Coriolani ad Volſcos defectio, 295. a. Legatio muliebris ad eum miſſa, *ibid.*

Cornelius Rufinus ob luxum Senatu motus, 296. b.

Crantor, Philoſophus, 288 b.

Cras adverbium, quid ſignificet, & utrum ſemper diem craſtinum in Sacris Litteris denotet, 72. a.

Craſſi (Marci) Triumviratus, 304. a. M *Craſſi* infelix exitus, *ibid.*

Crœſus, Lydorum Rex poſtremus, 272. b. A Cyro Perſarum Rege victus, Regno ſpoliatur, *ibid.* Philoſophi temporibus *Crœſi* celebres, 272. a

Cylonis piaculum, 143 b.

Cyri Perſarum Regis parentes, bella, mors & Epocha, 266. b 267 a.

Cyri educatio, 136. a.

D

Dan Hujus vocis variæ acceptiones, 8. a. b.

Danielis genus, ætas, vitæ ratio, Vaticinia, 317 a. Liber *Danielis* quâ Linguâ editus, 317. b Ejus Verſiones, ibid. *Danielis* Vaticinia de Chriſto & Eccleſiâ, *ibid. & ſeq.* Liber *Danielis* nomine inſcriptus genuinus ipſius fœtus eſt, 319 a. *Danielis* Libri veritas contra Talmudiſtas & alios Rabbinos vindicatur, 319 b. *Daniel* verè & propriè Propheta fuit, 320 a. b. Unus & idem eſt *Daniel* Propheta & Suſannæ vindex, 321. b Utrum ad eum Suſannæ, Beli, & Draconis Hiſtoriæ referendæ ſint, *ibid. & ſeq.* Hiſtoria Suſannæ & alia quæ *Danielis* Additamenta vulgò nominantur Sacra ſunt & Canonica, 323. a. & ſeq. *Danielis* de L X X Hebdomadibus Vaticinium, & variæ circa illius explicationem ſententiæ, 236. a. 327. a. b Septuaginta Hebdomadum *Danielis* Exordium docitur probabilius ab anno vigeſimo Artaxerxis Longimani, 329. a. Finis verò poſt Paſſionem Chriſti, 330. b Undecumque L X X Hebdomadum exordium ſumatur, ex his veniſſe Meſſiam ſeu Chriſtum demonſtratur, 331 a. b. & ſeq. *Daniel* Suſannam à Senibus impudicitiæ falsò accuſatam, & à Judicibus damnatam, cœleſti Sapientiâ liberat, 129. a *Daniel* Nabuchodonoſoris ſomnium explicat, 129 b. *Daniel* omnibus Babylonis Provinciis & univerſis Magiſtratibus Chaldæorum præficitur, 130. a. *Daniel* in lacum leonum conjectus, ibique illæſus, 131. b. Scriptura prodigiaſis à *Daniele* explicata, ibid. *Danielis* dignitas, 131. a. *Daniel* in lacum leonum iterum conjicitur, unde illæſus eruitur, *ibid.* An Beleſis ſit ipſe *Daniel*, 160. c. *Danielis* Vaticinia de Alexandro Magno & Monarchiâ Græcorum, 277. a. 278. a. b. Vaticinia *Danielis* de Antiocho Magno, 282 b *& ſeq.* De Seleuco Philopatore, 283 b De Imperio Romano, 311 a b.

Darius Codomanus virtute ſuâ ad Imperium Perſarum provehitur, 270 b. Genus ejus, parentes, ibid. *Darii* bella cum Alexandro infeliciter geſta, 271. a *Darii* mors infauſta, *ibid.*

Darius Hyſtaſpis, quâ arte ſolium conſcenderit, 267. b *Darii* Hyſtaſpis nuptiæ, *ibid.* Bella, *ibid.* Tributorum impoſitio, *ibid.* *Darii* in Babylonios crudelitas, 268 a. Obitus, *ibid.* Utrum ſub *Dario* Hyſtaſpi ſecundi Hieroſolymitani Templi fabrica ſit abſoluta, 332 a. b

Darius Medus, utrum idem ſit ac Nabonidus, 264. a b.

Darius Nothus, Perſarum Rex, 269 a *Darii* nuptiæ, 269 b. Supplicium cinerum ab ipſo inventum, *ibid.* Utrum ſub *Dario* Notho Templum fuerit inſtauratum, 332 a b.

David. Utrum ſit unicus omnium Pſalmorum Autor, 75. a. *David* typus Chriſti, 93 b Pietatem *Davidis* de Templo ædificando cogitantis Deus amplis promiſſionibus munerat, 150 a.

Debbora, verè & propriè Judex Hebræorum ac Propheta fuit, 54. b Patres *Debboram* inter Judices Iſraëlis numerandam cenſent, *ibid & ſeq.* Satisfit objectionibus, 55. a. b.

Decemviri ad ſcribendas Leges deſignati, 295 a.

Decii devotio, 295. b.

Dejoces, Medorum Rex, 136. a.

Demetrius Nicanor, Syriæ Rex, 243 a.

Demetrius Nicator, paternum Regnum recuperat, & quomodo, 285 b Bellum Parthicum ab ipſo ſuſceptum, 286 a. Pacis ſimulatione deceptus capitur, ibid. *Demetrius* Nicator iterum regnat, 286 b.

Demetrius Phalereus, Ptolemæi Lagi tempore celebris, 288. a.

Demetrius Soter, Antiochi Eupatoris ſucceſſor, 285 a. Syrorum in ipſum odium, ibid. *Demetrius* Regno ſpoliatur, *ibid.*

Demoſthenes, Athenienſis Orator præſtantiſſimus, ipſius Geſta & Opera, 275 b. 276 a. Ab Areopagitis carcere damnatus, 276. a.

Deus prima & ſumma Veritas, 28 a Non ſolùm propter æterna, ſed etiam propter temporalia beneficia *Deus* coli voluit, 35 b.

Deuteronomium, quare ſic dictum, 1. a. Utrum *Deuteronomium* ſit Moſis genuinum Opus, 1 a. b.

Diagoras, Philoſophus & Poëta, 274. a. Impietatis damnatus ab Athenienſibus, *ibid.*

Diogenes, Philoſophus Cynicus, 279. a Alexandro roganti *Diogenem* quâ re haberet opus, Reſponſum *Diogenis*, ibid.

Dionyſius Heracleota, 289 b.

Divortium primum apud Romanos, 296. a.

Dæmon, nullam animas hominum evocandi poteſtatem habet, 72. a.

Dorithæani Samaritanorum ſoboles, 251. b.

Draco, Athenienſium Legiſlator, 140. b. *Draconis* Leges acerbæ, *ibid.*

Draconis Babylonii à Daniele occiſi Hiſtoria, 131. b.

E

De *Eccleſiâ* Vaticinia Prophetarum Oſee, 196. Joëlis, 199. a. Abdiæ, 200 a *& ſeq* 201 b. Michææ, 203. b. 207. b. Iſaiæ, 209 b. Nahum, 219. a Jeremiæ, 221. b. Ezechielis, 314. a. Danielis, 317 b Aggæi, 354 a Zachariæ, 355. b. Præclaræ de *Eccleſia* ex Gentibus congreganda vaticinationes, 217. a. b.
Eccleſiaſtici Libri divina autoritas probatur ex Scripturâ, 387. a. Ex Patribus, 387. b. Ex Traditione, *ibid & ſeq* Librum *Eccleſiaſticum* pars Eccleſiarum maxima in Canonem retulit, 387. b. 388. *Eccleſiaſticum* Librum tandem Eccleſia univerſa ut Canonicum ſuſcepit, 389. b. Autor *Eccleſiaſtici* utrum Salomon fuerit, an Jeſus Sirach, 390. a.
Eccleſiaſtis Liber in primo Canonicorum Librorum ordine recenſendus, 171. b. Contra Canonicam *Eccleſiaſtæ* autoritatem nulla militant ponderis ulicujus argumenta, 172 a. b Liber *Eccleſiaſtis* Salomonem Autorem habet, 174. b. *Eccleſiaſtes* Liber adſcribendus non eſt Ezechiæ, 175 a. Nec Zorobabeli, 175. b Scriptores Ebraici ex Libro *Eccleſiaſtis* nonnulla hauſerunt, 176. b
Eclypſes Solis inſignes, 313. a.
Ela, Rex Iſraël, Baaſæ filius, ejuſque mors infauſta, 103. b.
Eleazari Judæ Machabæi fratris mors glorioſa, 242. a.
Eliæ Literæ ad Joramum Regem: Quando ſcriptæ, 105. a. *Eliæ* Miracula, 107. a b *Elias* in cælum raptus, 109 b. *Eliæ* duplex ſpiritus, quid ſit, *ibid*. Hebræorum fabulæ de *Elia*, 125. b. 126 a. Juliani Apoſtatæ de igne in *Eliæ* ſacrificia cœlitus delapſo teſtimonium, 152. b. Utrum & quomodo *Elias* Chriſti Domini typus fuerit, 185 a. *Elias* Chriſti ad judicandos vivos & mortuos venturi præcurſor futurus eſt, 185. b & ſeq. *Elias* Propheta commendatur, 186. a. *Eliæ* adventus temporibus Antichriſti, 186 b. *Eliæ* Miracula, martyrium, anticipata reſurrectio & aſſumptio in cælum, *ibid & ſeq*.
Eliſæus, duplicis Eliæ ſpiritûs hæres, 109 b *Eliſæi* Miracula, 110 a b. Mors *Eliſæi* Prophetæ, 113 b. Cadaveris ejus contactu mortuus ſuſcitatur, *ibid*. & 127. b Fabula Hebræorum de *Eliſæo*, 126. a De aquis Jericho ab *Eliſæo* ſanatis, 127. a. De Viduâ cujus oleum multiplicavit *Eliſæus*, ibid. De ſeptennii fame quam prædixit *Eliſæus*, 127. b. Utrum Naaman *Eliſæum* rogaverit ut Idoli cultum ſimulare ſibi liceret, idque ſibi indulſerit *Eliſæus*, 188 a.
Ennii Poëtæ obitus, 298 b.
Enochus Præcurſor Chriſti ad judicium venturi futurus eſt, 185 b.
Epicurus, Philoſophus, & impia ejus dogmata, 281. a. b.
Epiroticum bellum, 295. b.
Ephori apud Lacedemonios, 241 b.
Eſchines, Græcus Orator, 275 b.
Eſdræ profectio Jeroſolymam, ibique Geſta, 334. b. Libri *Eſdræ* duo Canonici ſunt & divini, 371. b. A ſolis Anabaptiſtis rejecti, *ibid*.
Eſdras, Sacerdos & Scriba Moſaïcæ Legis, 338. a. Utrum *Eſdras* ſacros Codices in Hieroſolymitano excidio & in deportatione Babylonica amiſſos aut neglectos ex integro reparaverit, 338. b. *& ſeq*. Utrum eos Codices recognoverit tantùm & emendaverit, 339. a. *& ſeq* Utrum *Eſdras* Autor fuerit Hebraïcæ punctationis & Maſoræ, 341. a. 348 b. Utrum Cabbala *Eſdram* habuerit Autorem, 347 a. b.
Eſſæi, ſive *Eſſeni*, Phariſæis recentiores, 254. a *Eſſenorum* dogmata, 254 a b.
Eſtheræ Hiſtoria, 254 b. 377. Quando contigerit, 254. b. 380 b. *Eſther* B. Virginis & Eccleſiæ typus, 377. b. Liber *Eſther* Canonicus, *ibid* Libri *Eſther* Autor incertus, 378 a Hiſtoriæ *Eſtheræ* veritas contra Anabaptiſtas ac Lutheranos quoſdam aſſeritur, 378. b *& ſeq* Septem poſtrema Capita Libri *Eſther* à Sixto Senenſi, Grotio & aliis velut aſcititia & apocrypha perperam & inconſultè rejiciuntur, 379 a. *& ſeq* Agnoſcit Eccleſia ſeptem poſtrema *Eſtheræ* Capita canonicæ eſſe autoritatis, 379. b. Hiſtoria *Eſtheris* probabilius refertur ad tempora Darii Hyſtaſpis, 380. b. *Eſtheris* maritus, quis fuerit, *ibid & 381*. a. b *& ſeq*
Ethnicorum Theologia ex Libris Moſis magnâ ex parte deprompta, 57. b. *& ſeq*. 21 b.
Evhemerus, Hiſtoriæ fabuloſæ Scriptor, 288 b.
Evilmerodach, filius & ſucceſſor Nabuchodonoſoris, 231 a 263. b. Judæorum res ſub *Evilmerodacho* Rege Babylonis, 231.
Euphorion, Chalcidenſis Poëta & Hiſtoricus, 290 b.
Euripides, Poëta Tragicus, Athenienſis, 290.
Ezechias, Rex Juda piiſſimus, 115 a Gravis circa ejus ætatem difficultas, ibid & ſeq *Ezechias* Religionem inſtaurat, 115 b. *Ezechiæ* bella, 116. a *Ezechiæ* precibus Deus annuens, cladem maximam infert Sennacheribo Aſſyriorum Regi, *ibid*. Morbus *Ezechiæ*, 116 b. Signum ſalutis recuperandæ *Ezechiæ* roganti à Deo indulgetur prodigioſa ſolis retroceſſio, 116. a. b 189. a. b. *Ezechias* ob theſaurorum oſtentationem ab Iſaiâ Prophetâ corripitur, 116. b. *Ezechiæ* obitus, *ibid* Hebræorum fabulæ de *Ezechiâ* Rege, 128. a.
Ezechielis genus, & ætas, 313 a *Ezechielis* Vaticinia de excidio Templi & Urbis, ibid. & ſeq *Ezechielis* Vaticinia de Chriſto & Eccleſiâ, 314. a b. *Ezechielis* Prophetia in duos Libros olim diviſa, 316 a. Liber *Ezechielis* contra Theologum politicum Diſſertatorem vindicatur, 316. a. b. *Ezechielis* Prophetæ Hiſtoria ab Ebionitis interpolata, 260 a.

F

Fabricii Conſulis Romani virtus, 296. a.
Fauſti Manichæi in Abrahamum calumniæ, 92. a. b. *Fauſti* contra Veteris Teſtamenti veritatem & autoritatem rationes, 93. a b *& ſeq*.
Flora. Feſtos dies in honorem Deæ *Floræ* apud Græcos & Romanos inſtitutus, 143. a.
Floralia, quid ſint, 145. a.

H

Habacuc Prophetæ genus, ætas, Vaticinia, 219. b. *Habacuc* Vaticinium de Chriſto, ibid. *Habacuc* ab Angelo ex Judæa Babylonem tranſlatus Danielem in leonum lacu reconditum prandio recreat, 231. b.
Hebræi. Hiſtoria Regum Juda & Iſraëlis ab *Hebræis* interpolata, 122. a. *Hebræorum* fabulæ de Pœnitentiâ Salomonis, 123 b. *Hebræorum* aliorumque fabulæ de Eliâ, 125 b De Jonâ Prophetâ, 126 De Eliâ & Eliſæo, *ibid & 127*. b. De Amaſiæ Regis Judæ expeditione contra Idumæos, 128 a. De Oziâ Rege Juda, *ibid*. De Sennacherib & Exercitu ejus, 129. a De Ezechiâ Rege, *ibid*. De Manaſſe Rege, 129. b. *Hebræi* Pueri in fornacem miſſi, ibique illæſi, 230 a.
Hananias, Pſeudo propheta, 221 a.
Hebdomadum LXX revelatio facta Danieli, 232. a. Unde ſeptuaginta *Hebdomadum* Danielis ſumantur exordium & finis, 329. b *& ſeq*. Vid. *Daniel*.
Hebron, à quo ſic dicta, 8 b.
Hemerobaptiſta, quare ſic dicti, 254 b. In quo cum Phariſæis conveniant vel differant, *ibid*.
Herodis genus, 246. b. 408. a. b *Herodis* adhuc juvenis audacia, ibid. & ſeq *Herodes* cum regiâ Judæorum familiâ affinitatem contrahit, *ibid* M. Antonius *Herodi* contra Judæos ejus accuſatores favet, 247 b. *Herodes* Judæâ pulſus ab Antigono, Romam ad Antonium confugit, *ibid*. Rex Judæorum à Senatu *Herodes* creatur, ibid. *Herodis* bellum cum Antigono, ibid. & ſeq *Herodis* crudelitas, 248 a *Herodis* periculum, & ad Cæſarem Auguſtum profectio, ibid *Herodis* magnanimitas, ibid *Herodis* ſævitia in Mariamnem uxorem, ſocrum Alexandram & amicos, 248. b. *Herodes* Cæſari adulatur, ibid. *Herodes* Judæorum odium beneficiis lenire conatur, ibid. *Herodis* politica, 249. a. *Herodis* cum filiis diſſidium, *ibid*. Inteſtina in *Herodis* domo diſſidia, ibid. *Herodes* apud Cæſarem accuſatus ei reconciliatur, 249. b. Alexandrum & Ariſtobulum ex Mariamne filios necat, *ibid*. Bethleemiticarum infantium cædes ab *Herode* imperata, ibid. *Herodes* filium Antipatrum interfici jubet, ibid. *Herodis* morbus, 250. a. Utrum *Herodis* filius inter Infantes Bethleemiticos occiſus fuerit, *ibid. & ſeq* Mors *Herodis*, 250 b. Utrum *Herodes* Idumæus fuerit & alienigena reſpectu Judæorum, 408 a. b.
Herodiani & eorum deliramenta, 254 b.
Herodotus Halicarnaſſenſis, Hiſtoricus, 273. b. Quando floruerit, *ibid*.
Hieroſolymorum excidium à Nabuchodonoſore, 222 a b. *Hieroſolyma* à Pompeio occupata, 246 a. 303. b.
Hippocrates, Medicorum Princeps, 274 a.
Hircani (Joannis) Aſſamonæi Principatus & Geſta, 244 a. Joannis *Hircani* obitus, 244 b.
Hiſpanicum bellum à Romanis decretum & confectum, 300 a.
Homerus, Poëta Græcus. Ætas & patria *Homeri* incerta, 139. *Homeri* Elogium, 140. a. Utrum Heſiodus *Homero* antiquior, *ibid & ſeq*.

Horatii

Horatii Coclitis præclarum facinus, [illegible] a.
Hyrcanus, Alexandri Aſamonæi filius, [illegible] b. Rex & Pontifex Judæorum, ibid. *Hyrcanus* Regno à fratre ſpoliatur, [illegible] b. Pompeius *Hyrcanus* reſtituitur, *ibid.* Pontificia dignitas *Hyrcano* a Cæſare confirmatur, [illegible] b. Senatuſconſulta in gratiam *Hyrcani* data, [illegible] a.

I

Jaddi Pontificatus, [illegible] b.
Idiographum pſalmus meritò rejiciendus, [illegible] b.
Jechonias Rex Juda, 120 b. Circa Regni ejus annos difficultas, *ibid.* Impietas *Jechoniæ* & deportatio Babylonem, 120. b. [illegible] b. Error Joſephi in hiſtoria *Jechoniæ*, ibid.
Jehu Militiæ Dux in Iſraëlitarum Regem inungitur, 111. b. *Jehu* Achabi domum exſcindit, & Baal cultum abolet, *ibid. & ſeq.* Impia *Jehu* ſimulatio, 111 a.
Jephte votum imprudens & illegitimum fuit, [illegible] a. Crudeliter impletum in filia, non virginitatis conſecratione, ſed mactatione cruenta, [illegible] b. & ſeq. *Jephte* Chriſti Domini typus, [illegible] a b.
Jeremiæ Prophetæ genus, ætas, martyrium, memoria, [illegible] a. *Jeremiæ* laudes, 220 b. Quando claruerit, [illegible] b. Excidium Hieroſolymorum à Nabuchodonoſore & Babylonicam Judæorum captivitatem ſeptuaginta annis duraturam prædicit, 120. a. *Jeremias* Babylonis excidium prædicit, 221 a. *Jeremiæ* Vaticinia ſecundùm temporis ordinem in Libro ejus non ſunt diſpoſita, 220 b. Nulla tamen in eo eſt repugnantia, *ibid. & ſeq.* Poſtremi *Jeremiæ* Capitis Auctor non eſt *Jeremias*, [illegible] b. Lamentationes genuinum Opus *Jeremiæ*, ibid. Oratio *Jeremiæ*, ibid. *Jeremiæ* Vaticinia de Chriſto & Eccleſia, ibid. *Jeremiæ* Vaticinationes de Vocatione Gentium, 223. a. De veteris Legis abrogatione, & novæ promulgatione, 223 b. *Jeremiæ* Epiſtola Baruchi Libro adjuncta, *Jeremiæ* genuinus eſt fœtus, 221. a.
Jericho aquæ ab Eliſæo ſanatæ, [illegible] a.
Jeroboam, primus Iſraëlis Rex, 100. b. [illegible] Decem Tribus à Roboamo deficiens, quæ *Jeroboamo* parent, *ibid.* Hujus defectionis Hiſtoria, [illegible] a. *Jeroboam* ab Abiâ Roboami filio vincitur, 101. a. *Jeroboamus* auctor Schiſmatis in Judaica Religione, [illegible] a. *Jeroboam* Idolorum cultum & ſuperſtitiones Ægyptiacas in Iſraël inſtituit, ibid. *Jeroboamus* à Propheta corripitur, *ibid.* Miracula in execrationem *Jeroboami* impietatis edita, ibid. & ſeq. *Jeroboami* uxor, 101. b. Ahiæ Silonitæ Vaticinium contra *Jeroboam* & Regnum Iſraëlis, *ibid. & ſeq.* Peccatum *Jeroboami*, & ejus gravitas, 105 a. Mors *Jeroboami*, ibid. Tota *Jeroboami* ſtirps à Baaſâ Rege deletur, *ibid.* Utrum vituli aurei à *Jeroboamo* conflati veri Dei ſymbola fuerint, in iiſque Iſraëlitæ verum Deum coluerint, [illegible] b. *& ſeq.* Utrum Iſraëlitæ in hoc cultu ab idololatriâ aliquâ ratione excuſari poſſint, ibid. *Jeroboam* vitulos aureos non effinxit nec Iſraëlitis propoſuit in ſimilitudinem Cherubim Tabernaculi vel Templi 183. b. Neque in Joſephi Patriarchæ memoriam, ibid. *Jeroboam* vitulos aureos conflavit ad imitationem Ægyptiacæ ſuperſtitionis, [illegible] a.
Jeroboam II. Rex Iſraël, 113. b. *Jeroboami* impietas, [illegible] a. Ipſi infauſta prædicit Amos Propheta, *ibid.* Gravis circa annos Regni *Jeroboam* difficultas, ibid.
Jeſabel, Achabi Iſraëlis Regis uxor, [illegible] a. Impietas ejus, *ibid.* Nabothum falſis teſtibus oppreſſum *Jeſabel* lapidari curat, 108. a. *Jeſabelis* excidium ab Eliâ Prophetâ denunciatum, *ibid.* Mors *Jeſabelis* infauſta, 111. b. 112 a.
[illegible] tacti inventio, [illegible] a.
Incantationum Libri Salomoni falsò adſcripti, [illegible] a.
In[illegible]*orum* anni, [illegible] a.
Joachaz Rex Iſraël, vitulinæ ſuperſtitionis ſtudioſiſſimus, 113. b. *Joachazi* clades, *ibid.* Joam filium in Regni [illegible] que con[illegible] vocat, 113 b.
Joachaz Rex Juda, à paterna pietate degener, [illegible] b. captivus in Ægyptum abducitur, *ibid.*
[illegible] Rex Juda, 119 b. Jeremias Propheta invitat [illegible] ad pœnitentiam, *ibid.* Uriam contra Jeruſalem & terram Juda prophetantem *Joakim* gladio per[illegible], [illegible] a. Tributum Nabuchodonoſori *Joakim* [illegible] cogitur, ibid. *Joachimus* à Chaldæis captus [illegible] 120. a. Ejus cadaver tractum, & extra portas Hieroſolymorum projectum, *ibid.* In ca[illegible] *Joakimi* ſigna nefariæ ſuperſtitionis reperta, [illegible] b.
Joas [illegible] filius, Athaliæ crudelitati ſubducitur, [illegible] b. *Joas* [illegible], *ibid.* Cultum Domini *Joas* reſtituit, 100. *Joas* Rex Juda ſarta tecta Templi [illegible] curat, 112. b. A Zacharia Propheta filio Jojadæ Pontificis correptus, Sanctum Vatem occidit, *ibid.* Mors *Joaſi* Regis, 112 b.
Joatham Rex Juda, 114 b. Pietas ejus, bellica fortitudo, magnificentia, *ibid.* Mors *Joatham*, 114. b.
Joas Rex Iſraël, paternæ impietatis æmulator, [illegible] b. Benadabum Syriæ Regem tribus prœliis vincit, *ibid.* Mors *Joaſi*, 113 b.
Joelis Prophetæ genus & ætas 198. b. *Joel* non prophetavit ad decem Tribus [illegible] Summa Prophetiæ *Joelis*, ibid. Vaticinia *Joelis* de Chriſto & Eccleſia [illegible] a. De miſſione Spiritus Sancti, *ibid.* De ſecundo Chriſti adventu, [illegible] b.
Jonas Propheta, 202. a. *Jonæ* patria, genus, ætas, miſſio Niniven, ibid. *Jonæ* liber genuinus, 202. b. Cur *Jonas* ad Ninivitas miſſus, ibid. *Jonas* Chriſti typus & ſpirans Propheta, 205. a. Fabula Judæorum de *Jona* Propheta, [illegible] a. Fabulæ Græcorum ex hiſtoria *Jonæ* derivatæ, 133 a.
Jonathas Aſamonæus in Judæ Machabæi principatum & Sacerdotium ſuccedit, [illegible] b.
Jonathæ principatus & geſta, [illegible] a. *Jonathæ* cum Alexandro Vele amicitia, 143. *Jonathæ* nuptiæ, fortitudo, *ibid.* Mors *Jonathæ*, [illegible] b.
Joram Rex Iſraël, [illegible] Achabo patri & Jeſabeli matri impietate inferior, *ibid.* Mors *Jorami*, 111. b.
Joram Rex Juda impiiſſimus Joſaphato pio Regi in Regno ſuccedit, 105. *Jorami* nuptiæ, ibid. *Joramus* Regnum à cæde ſex fratrum & aliquorum procerum auſpicatur [illegible] a. Peregrinam Idololatriam in Regnum Juda introducit, ibid. *Jorami* impietatis ultio, [illegible] *Jorami* mors infauſta, *ibid.* Literæ Eliæ ad *Joramum* Regem, quando ſcriptæ [illegible] a. Chronologiæ difficultas circa annos *Jorami* Regis ſolvitur, *ibid. & ſeq.*
Joſaphat Rex Juda piiſſimus, 103. b. An excelſa abſtulerit [illegible] a. Variæ hujus vocis acceptiones *ibid.* Pugnantes in ſpeciem Scripturæ loci conciliantur, 104. a. *Joſaphat* pro lege Dei ſtudium, [illegible] b. Dei in *Joſaphat* beneficia, *ibid.* *Joſaphat* affinitatem cum Achab contrahit, [illegible] b. A Jehu Propheta correptus pœnitentiam agit, *ibid.* Bona ejus opera [illegible] b. Victoriam de hoſtibus *Joſaphat* à Deo impetrat, *ibid.* Claſſis *Joſaphati* perit ob pactum cum Ochoſia Achabi Regis Iſraël filio initum, 105 a. *Joſaphati* extrema, *ibid.* Errores Joſephi in Hiſtoria expeditionis *Joſaphati*, [illegible] b.
Joſephus, Error *Joſephi* de ſtructura Templi antiquis Patribus imperata 122 a. Chronologia *Joſephi* Scripturæ Sacræ repugnans, *ibid.* Errores *Joſephi* circa dimenſiones & Vaſa Templi, 122 b. *Joſephi* & aliorum errores circa Reginam Saba, 123 a. b. *Joſephus* Scripturæ Sacræ contrarius circa Tempus Regni Salomonis, 123 b. Libri Incantationum Salomoni à *Joſepho* falsò tributi, 124 a. Multiplex error *Joſephi* notatus in Hiſtoria Prophetæ qui à Leone in via occiſus eſt, ibid. *Joſephi* errores in Nabothi Hiſtoria, [illegible] a. Errores *Joſephi* in Hiſtoria Syriacæ expeditionis Joſaphati & Achabi, [illegible] b. Hiſtoria Sacra de aquis Jericho ab Eliſæo ſanatis, à *Joſepho* interpolata, [illegible] a. Error *Joſephi* circa viduam, cujus oleum multiplicavit Eliſæus, ibid. *Joſephi* ſilentium de Hiſtoria Naaman, [illegible] b. *Joſephi* errores circa mortuum contactu corporis Eliſæi ſuſcitatum, *ibid.* Errores *Joſephi* in Hiſtoria Amaſiæ Regis Juda, & Joas Regis Iſraël, [illegible] a. Error *Joſephi* in Hiſtoria Achaz Regis Juda [illegible] b. *Joſephi* in Joſuë Regis Hiſtoria hallucinatio, 130. a. Error *Joſephi* in Hiſtoria Jechoniæ, 130. b. Error *Joſephi* in Chronologia Regum Juda, *ibid.* Animadverſiones in *Joſephum*, circa ſextæ mundi ætatis Hiſtoriam, [illegible] a b. *& ſeq.* *Joſephi* dogmata erronea, [illegible] a. b. Celebre *Joſephi* de Chriſto teſtimonium. [illegible] b. Utrum genuinus *Joſephi* fœtus ſit, [illegible]
Joſias Rex Juda piiſſimus, 119 a. Omnia Idololatriæ & impietatis everſa monumenta, ibid. *Joſias* Religionem inſtaurat, [illegible] a. *Joſiæ* mors, [illegible] b. Principatus anni, *ibid.* Judæorum de morte *Joſiæ* luctus, [illegible] b. Errores Joſephi in *Joſiæ* Regis Hiſtoria, [illegible] a.
Joſue cum primoribus Iſraëliticæ gentis fœdus init cum Gabaonitis inconſulto Domino, [illegible] a. Utrum *Joſue* juratam ſecuritatem ipſis præſtare teneatur, *ibid. & ſeq.* *Joſue* in Gabaonitas clementia, [illegible] a. *Joſue* Legis religioſus obſervator, [illegible] b. Præſidium Gabaonitis à *Joſue* datum, [illegible] b. Admirabilis ſtatio Solis imperante *Joſue*, [illegible] a. Utrum Sol & Luna reipſa & verè ſteterint, Deo ad votum *Joſue* miraculum operante, [illegible] b. *Joſuana* diei duratio, [illegible] b. *Joſuanæ* diei cum Ezechiæ Regis die comparatio, *ibid.* Tempus principatûs *Joſue*, 49. Variæ ea de re ſententiæ, ibid. *Joſue* ſeptemdecim duntaxat annis Judæorum Reipublicæ

Reipublicæ præfuiſſe, opinio eſt Scripturæ magis contraria, 42. b & ſeq. Quot annos *Ioſue* natus ſit cùm ad Terram promiſſam explorandam cum Calebo & aliis Exploratoribus miſſus eſt, 30. a. Liber *Ioſue* incerti autoris & temporis eſt, 30. b. & ſeq.
Iſaias Propheta. Genus ejus, ætas, nomen, martyrium, 208. a. *Iſaiæ* ſcripta, 208. b. Quando claruerit, 113. a. Utrum *Iſaiæ* Vaticiniorum liber genuinum ſit *Iſaiæ* opus, *ibid.* Summa vaticiniorum *Iſaiæ*, 209. a. *Iſaiæ* de Chriſto & Eccleſia Vaticinia, 209. b & ſeq. Ortum Chriſti ex Virgine vaticinatur *Iſaias*, 210. b 212. a. Joannem-Baptiſtam Præcurſorem Chriſti, imperium ejus, poteſtatem & gloriam *Iſaias* ponit ob oculos, 213. b. Vocationem Gentium prædicit, *ibid.* & ſeq. 218. a. Evangelii prædicationem, paſſionem Chriſti, vaticinatur, 205. a. Efficaciam mortis Chriſti & gloriam ex ejus paſſione ſubſecuturam prænuntiat 215. b. *Iſaiæ* teſtimonium contra Judæos & Grotium vindicatur, 215. b. & ſeq. præclaræ *Iſaiæ* de Eccleſia ex Gentibus congreganda Vaticinationes, 217. a. b.
Iſocrates Orator ſuaviſſimus, 275. a.
Iſraelitæ fœdus cum Gabaonitis ineunt, ipſorum fraude decepti, 40. a. Utrum *Iſraelitæ* juratam Gabaonitis ſecuritatem præſtare tenerentur, *ibid.* Clementiâ ergà Gabaonitas *Iſraelitæ* meritò uſi ſunt, 41. a. *Iſraelitæ* Legem Dei de Chananæis omnibus occidendis non violarunt, cùm Gabaonitas ſervarunt incolumes, 41. b. 42. a. *Iſraelitici* Regni exordia, 102. a. *Iſraelitæ* Reges 102. 103. & ſeq. Regni *Iſraelitici* finis & Aſſyriaca *Iſraelitarum* captivitas, 117. a. Prophetarum Vaticinia de *Iſraelitici* Regni excidio, 117. b. S. Stephanus cum Propheta Amos conciliantur, *ibid.* Regni *Iſraelitici* excidium poſt annos ſexaginta quinque futurum prædicit Iſaias, 117. b. Unde hæc epocha ducenda, *ibid.* Novi coloni in *Iſraelitico* ſolo ab Aſſyriorum Rege conſtituuntur, 118. a.
Italicum bellum Romanos inter & Italos initum, 301. b.
Ithobalus Rex Tyri, 261. b.
Iubilæus annus, quid ſit & quare ſic dictus, 46. b. Anni *Iubilæi* privilegia, 47. a. De anno *Iubilæo* lata Lex, 47. a. Annorum *Iubilæorum* Epocha, 47. b. Utrum ab autumno vel vere ducebat initium, *ibid.* Utrum annus *Iubilæus* quolibet anno quadrageſimo nono celebraretur, an verò quinquageſimo, 48. a.
Iudas Machabæus Principatus, & res præclaræ geſtæ, 240. Purgatio Templi à *Iuda* Machabæo, *ibid.* Præclara *Iudæ* facinora, 240. b. & ſeq. Charitas & pietas, 241. b. *Iudas* Machabæus arcem Hieroſolymitanam oppugnat, *ibid.* & ſeq. *Iudæ* cum Nicanore amicitia, 242. a. *Iudæ* Machabæi fœdus cum Romanis, 242. b. *Iudas* Machabæus cædes, *ibid.*
Iudæorum res tempore Babylonicæ captivitatis, 229. a. & ſeq. Sub Evilmerodacho Rege Babylonis, 231. a. Sub Dario Medo, 232. a. Edictum Cyri de *Iudæorum* libertate & reditu 232. a. *Iudæorum* è captivitate Babylonica exitus, 232. b. *Iudæi* ſecundi Templi fundamenta jaciunt, 233. a. Cyrus Templi dumtaxat inſtaurandi, non Urbis ædificandæ licentiam *Iudæis* concedit, 233. a. *Iudaicæ* Reipublicæ ſtatus poſt captivitatem, 233. b. *Iudæi* numquam deinceps omnimoda libertate potiti ſunt, *ibid.* Darius Hiſtaſpes *Iudæis* favet, 234. a. Res *Iudæorum* ſub Artaxerce Longimano, 234. *Iudæorum* iniqua conjugia, *ibid.* Eſdræ juſſu reſciſſa, 234. b. *Iudæorum* lingua & characteres poſt captivitatem, 235. b. Res *Iudæorum* ſub Alexandro, *ibid.* & ſeq. *Iudæos* inter & Samaritanos de vero adorationis loco diſcordia 236. a. *Iudæi* in Ptolomæi Lagi poteſtatem redacti 236. a. *Iudæorum* res ſub Antiocho Magno, & Seleuco ejus filio, Syriæ Regibus, 237. a. Sacra Reipublicæ *Iudaicæ* ſub Pſeudo-Pontificibus Jaſone & Menelao *ibid.* & ſeq. Antiochi Epiphanis perſecutio cladeſque ab eo *Iudæis* illatæ, 237. b. & ſeq. Machabæi ad defenſionem Reipublicæ & Eccleſiæ *Iudaicæ* divinitus excitati, 239. b. Religionis *Iudaicæ* Legumque liberum exercitium ab Antiocho Eupatore *Iudæis* conceſſum, 241. b. Rerum *Iudaicarum* ſtatus ſub Demetrio Sotere Syriæ Rege & Alcimo Pſeudo-Pontifice, 242. a. Sub Demetrio Nicanore 243. a. Sub Antiocho Alexandri Balæ filio, & Typhone, *ibid.* Sub Antiocho Sidete Syriæ Rege 244. a. Sub Antiocho Cyziceno, 244. b. *Iudæorum* ſub Symone Aſſamonæo felicitas, 241. b. *Iudæi* Romani populi vectigales, 246. a. Senatuſconſulta in gratiam *Iudæorum* Romæ data, 247. a. *Iudæorum* odium in Herodem, 247. b. Herodes *Iudæorum* odium beneficiis lenire ſtudet, 248. b. Edictum Cæſaris in gratiam *Iudæorum*, 243. a. *Iudæorum* ſectæ ſexta mundi ætate exortæ, 258. b. & ſeq.
Iudicum liber inter libros canonicos primi ordinis ſemper habitus ab Eccleſia, 65. b. Hujus auctor incertus, *ibid.* Librum *Iudicum* poſt captivitatem decem Tribuum ſcriptum quidam falsò ſuſpicantur, 65. b. & ſeq.
Iudith Hiſtoria, 134. b. 372. b. Quando contigerit, *ibid.* & 373. b. *Iudith* elogium, 372. b. *Iudith* Deiparæ Virginis typus *ibid.* Libri *Iudith* incertus autor, 372. b. *Iudith* liber divinus ac canonicus, 373. a. Quæ in libro *Iudith* continentur, commentitia aſſerere, impium eſt & hæreticum, 373. a. b. *Iudithæ* Hiſtoria poſt reditum Judæorum è captivitate Babylonica contigit, 375. b.
Iugurtha Numidarum Rex captivus Romam deductus liber dimittitur, 301. a. *Iugurthæ* præclara ſententia, *ibid.* *Iugurtha* à Soceſe proditus iterum Romanis traditur, 301. a.

L

Laboroſoarchodus Babylonius Rex, 164. a. Utrum *Laboroſoarchodus* idem ſit, qui Balthaſar, *ibid.*
Lacedæmonum Leges, 140. b. Ephori apud *Lacedæmones* inſtituti, 141. *Lacedæmoniorum* bella, *ibid.* & ſeq.
Latinum bellum, 295. b.
Lepidus Magiſter Equitum Julii Cæſaris, Hoſtis à Senatu Romano judicatur, 307. a. *Lepidi* cum Antonio & Cæſare triumviratus, 307. b. *Lepidus* à Cæſare in ordinem redactus, 308. b.
Lucretia ſtuprum à quo illatum, 294. a.
Luſtri origo, 293. b.
Lycades Cyrenæus, 290. b.
Lycophron Poëta, 289. b.
Lycurgus Lacedæmonum Legiſlator, 140. b.

M

Macedonici Regni exordia 142. a. Regum *Macedoniæ* ſucceſſio, *ibid.* & ſeq.
Macedonicum bellum à Romanis indictum, 297. a.
Machabæorum Libri quid contineant, 390. b. Quis Librorum *Machabæorum* autor, *ibid.* Libri *Machabæorum* primus & ſecundus incerti ſunt autoris, 391. a. Libri *Machabæorum* olim à quibuſdam Eccleſiis in Canonem non relati, 391. b. Ab Eccleſia univerſa tandem jure ut canonici & divini recepti, 398. & ſeq. Unde diſſonantia Libri ſecundi *Machabæorum* à primo in Chronologia, 394. b. Utriuſque Libri diſſenſus circa mortem Antiochi Epiphanis explicatur & conciliatur, 396. a. Librorum *Machabæorum* Hiſtoria cum Græcorum Hiſtoria non pugnat, 396. b & ſeq. Momenta eorum autoritatem pugnantia diluuntur, 394. 395. & ſeq.
Malachias minorum Prophetarum poſtremus, 360. b. *Malachias* verus homo fuit non Angelus, ibid. *Malachias* ab Eſdra diverſus, 360. b. Quo tempore vaticinatus eſt *Malachias* 361. a. *Malachiæ* de Chriſto Jeſu Vaticinia, 361. b.
Manahem Rex Iſraël, crudelitas ejus, 114. a. Aſſyriorum Regi dat mille argenti talenta, 114. b. quare, *ibid.*
Manaſſes ſummus Judæorum Pontifex, 236. b.
Manaſſes Rex Juda, 118. b. Ejus impietas, captivitas, pœnitentia, reſtitutio in Regnum, *ibid.* Oratio *Manaſſis* apocrypha 118. b. *Manaſſis* Hiſtoria ab Hebræis interpolata, 129. b.
Manethon Hiſtoricus, 290. a.
Maria. Judith Deiparæ Virginis typus, 372. b. Eſther B. Virginis figura, 377. b.
Mariamne Herodis uxor & cædes, 248. b.
Maſora quid ſit & in quo poſita, 340. *Maſoræ* autores, 346. b. *Maſorethanum* obſervationes, *ibid.* & ſeq.
Maſſilia à Græcis condita, 140. b. *Maſſilienſium* Reſpublica, 141. a.
Mathatias ejuſque filii Machabæi ad defenſionem & liberationem Reipublicæ & Eccleſiæ Judaicæ divinitus excitati, 239. b. *Mathatiæ* zelus, fortitudo, prudentia, ibid. *Mathatiæ* obitus, 240. a.
Matrimonia Lex Solonis de *Matrimoniis*, 144. b.
Medi. Aſſyriorum Imperium ad *Medos* devolutum, 8. b. *Medorum* Reges, *ibid.* & ſeq. Quatuor dumtaxat *Medorum* Reges, 132. b.
Megaleſia quid ſint & à quibus inſtituta, 307. b.
Megaſthenes Hiſtoricus, 288. b.
Menander Poëta, 288. b.
Menedemus Philoſophus, 288. b.
Meſſeniacum bellum primum, 141. b. Bellum *Meſſeniacum* ſecundum, 142. a.
Michæas inter duodecim minores Prophetas ſextus, 203. a. *Michææ* genus, patria, ætas, *ibid.* Prophetiæ

ſumma

ſumma, 203. b. *Michæa* Vaticinia de Chriſto & Eccleſia vindicantur, 205. b. Vaticinium aliud *Michæa* de Chriſto vindicatus, 204. b. Judæorum objectionibus reſpondetur, 205. b. *Micham* cum S. Matthæo Evangeliſta conciliatus, 206. b. Aliud *Michæa* Prophetæ oraculum de Chriſto & Eccleſia, 207. b.

Mithridates Eupator Ponti Rex, Ariobarzanem Cappadocia, Nicomedem Bythiniæ Regno exuit, 304 *Mithridaticum* bellum, 301. b. Mors *Mithridatis*, 302. a.

Mortui, Sancta & ſalubris eſt oratio pro *Mortuis*, 281.

Moyſes. Utrum Pentateuchus à *Moyſe* verè ſcriptus fuerit, 1 a. b. *& ſeq.* Vid. Pentateuchus. *Moyſis* Lex ſcripta quo tempore extiterit, 2. a. Legis *Moſaica* nomine quid intelligatur, *ibid.* Deuteronomium *Moſis* genuinum opus, 2. a. Jeſum inter & *Moyſem* ſumma ſimilitudo, 3. b *& ſeq.* *Moyſes* omnium Gentium Philoſophis, Hiſtoricis, & Poëtis antiquior, 11 b 12. & ſeq. *Moyſes* multis ſæculis ante Trojæ excidium vixit, 12. b. Utrum *Moſes* ab Ægyptiis eruditus fuerit, & quo ſenſu, 10 a. Ethnicorum Theologia ex Libris *Moſaicis* magna ex parte derivata, 17. b. *& ſeq.* Scriptores Ethnicos multa ex *Moſis* fontibus hauſiſſe veteres Patres confirmant, 20. b. 23. An interpretatio a qua Librorum *Moyſis* antiquior fuerit verſione ſeptuaginta Interpretum, 25. a. *Moſaicos* Libros veros eſſe ac Divinos probatur ex Chriſti & Apoſtolorum teſtimonio, 26. b. Ex figurarum Veteris Teſtamenti & Prophetarum adimpletione in Chriſto & Eccleſia, *ibid.* Ex Canonicarum Scripturarum concordia, & conſenſione Prophetarum cum *Moyſe* 27. a b. Ex miraculis quibus Judaica Religio confirmata eſt à Deo per *Moyſem*, 28. a. b. Ex Sanctis Legibus & Præceptis quæ in iis habentur, 29 a. *Moſaici* Libri à Populo Dei recepti, 27. b. Utrum *Moſes* de Mundi creatione ut par erat locutus fuerit, 30 b. *& ſeq.* An creationem Angelorum omiſerit, 31 b. *Moyſes* Oraculo Dei populo Judaico præfectus, 28. a. Miraculorum à *Moſe* editorum veritas demonſtratur, 28. b. Fauſti in *Moſem* calumniæ, 31. b. *Moſes* à calumniis vindicatur, *ibid.* Utrum in Libris *Moſaicis* contineantur Præcepta quæ Chriſtianis obſervare non liceat, 32 a. Quo ſenſu Chriſtus dicatur maledictus in Libris *Moſaicis*, 33. b. Utrum in Libris *Moſaicis* terrena tantum & temporalia bona Dei Servis promittantur, *ibid.* Librorum *Moſaicorum* cum Novi Teſtamenti Libris concordia, 35. b. 36.

Mulier. Solonis Leges de mulieribus, 145. a.

Mutinus Scævola Aſiæ Proconſul, 301. a.

N

Naaman Syrus ad Eliſæum venit à lepra ſanandus, 106 a. *Naaman* Deum Iſraelis palam profitetur, 188 a. Utrum *Naaman* ita affectus fuerit ut Rege Syriæ in Templo Remmon adorante, Idoli cultum externo ritu ſimulare voluerit 188. a. An Eliſæum Prophetam rogaverit ut Idoli cultum ſimulare ſibi liceret, idque ſibi ipſi conceſſerit Eliſæus, *ibid.* Utrum *Naaman* ſpectator tantum, non miniſter, cooperator, aut particeps Idololatriæ fuerit, 188 b.

Nabonidus Rex utrum idem ſit ac Darius Medus, 264. a.

Nabopolaſſar Nabuchodonoſoris Magni Pater, Babylonius Rex, 137. b

Naboth à Jezabele cædes, 108. a. Joſephi errores in *Nabothi* Hiſtoria, 126. a.

Nabuchodonoſoris Somnii explicatio, 229 b. *Nabuchodonoſor* ſtatuam ejus ad tubæ clangorem adorari jubet, 230. a. Tres pueri Sidrach, Miſach, & Abdenago ſtatuam ejus adorare renuentes in fornacem mittuntur, unde eruuntur illæſi, ibid. *Nabuchodonoſor* miraculi teſtis Deum Hebræorum laudat, & blaſphemari vetat, 230. a. *Nabuchodonoſoris* ſuperbia & pœna, ibid. *Nabuchodonoſor* formam humanam non amiſit, 230 b. Quo ſenſu cor feræ ipſi datum, *ibid.* 267. b *Nabuchodonoſor* ſanitati, mentis, regnoque reſtitutus, Dei potentiam prædicat, 230. b. Utrum *Nabuchodonoſor* pœnitentiam egerit, & ſalutem æternam conſecutus ſit, ibid. & ſeq. *Nabuchodonoſor* Luciferi typus, 231. a. *Nabuchodonoſor* in Regni conſortium à patre aſſumptus, 137. b. Regni *Nabuchodonoſoris* Epocha, ibid. *Nabuchodonoſoris* Chaldæorum Regia poteſtas, 262. b. *Nabuchodonoſoris* opera, 263. b.

Nadab Rex Iſrael, Jeroboamo patri in Regno ſuccedit, 101 a. Moritur, *ibid.*

Nahum Prophetæ ætas, patria, 218. b. *Nahum* Vaticinium de Ninives excidio, ibid. *Nahum* Vaticinium de Eccleſia, 219. a.

Nechao primus Ægypti Rex, 134 a.

Nechao ſecundus, *ibid.*

Nehemias quis ſit, 234 b. *Nehemiæ* profectio, inſtauratio Urbis, aliàque piè geſta *ibid. & ſeq.* Utrum *Nehemias* Sacerdos fuerit, 235 b.

Nerigloſſorus Babyloniorum Rex, 264 a.

Numa Pompilius Rex ſecundus Romanorum, & Legiſlator, 146 b. Libri *Numæ* poſt ejus mortem combuſti, 147 a.

Numantinum bellum, 300. a.

O

Ochozias Rex Iſraël, 109 b. De ſanitate recuperanda Accaronitarum Deum per Nuntios conſulit, *ibid.* Elias *Ochoziæ* mortem ob impietatem denuntiat, 109. b.

Ochozias Rex Juda impius, 105. b. à Jehu cæditur, *ibid.* Scripturæ in ſpeciem pugnantes de loco cædis *Ochoziæ* & ejus ætate conciliantur, 105. b.

Olympiadum Epocha, 140. b.

Olympiorum Agonum inſtitutio, 149 b.

Onias I. ſummus Judæorum Pontifex, 236. a. *Onias* II. 236. b *Onias* III. Pontificatus, 237. a. *Onias* III. pro populo Judaico Deum orare viſus, 242. a.

Onias Schiſmaticus Sacerdos, 239. Templum ab *Onia* Schiſmatico in Ægypto exſtructum, *ibid.*

Onomacritus Poëta, 271. b.

Oppia Lex abrogata, 297. a.

Oppreſſionis anni, 52. a.

Oracula Chriſti ventori prænoncia, 3. b. 4. *& ſeq.* Ethnicorum *Oracula* paſſim falſa, caſu vera, 326 a. *Oraculorum* vanitatem Ethnici pleriique agnovere, 366. b *& ſeq.*

Oſee Prophetarum omnium antiquior, 166. a. *Oſee* genus & ætas, *ibid.* *Oſee* nomen quid ſignificet, 196 a. *Oſee* Prophetiæ ſumma, ibid. *Oſee* Vaticinia de Chriſto & Eccleſia, 196 a. b *Oſee* Vaticinium de Chriſti fuga in Ægyptum, ejuſque reditu, à Judæorum cavillis vindicatur, 197 a b. *Oſee* Vaticinium de Chriſti ad inferos deſcenſu & reſurrectione, 198 a. b.

Oſee Regum Iſraël ultimus, 117 a Chronologica circa annos Regni ipſius difficultas, *ibid.*

Oſtraciſmus quid ſit, & quando Athenis inſtitutus, 273. b.

Ozias filius Amaſiæ, Rex Juda, 212. b. *Oziæ* Regi omnia bello ac pace proſpera fuere quandiu fidelis Deo fuit ibid. *Ozias* Sacerdotale officium temerè uſurpat, 113. a. Leprâ à Deo percutitur, *ibid.* Reliquum vitæ tempus privatus in ædibus ſeparatè traducit, 113. a. Fabula de *Ozia* Rege Juda, 208. a.

P

Paralipomenon liber, quare ſic dictus, 371. a. Hujus libri Autor, *ibid.* Divinitas & autoritas, 371. b.

Paralipomenon & Regum librorum conſenſus cum SS. Matthæo & Luca in Genealogiis Regum Juda, 192. a b. Satisfit objectionibus, 193. a.

Peloponneſiacum bellum, 274. a.

Pentateuchum à Moſe verè ſcriptum eſſe probatur ex Scriptura, 1. a. b. *& ſeq.* Ex Traditione ab Apoſtolis ad nos derivata, 6. a. Ex ſummo Patrum conſenſu, *ibid.* Ex *Pentateuchi* Samaritani vetuſtate & autoritate, 6. b. Ex ſeptuaginta Interpretum verſione, *ibid.* Ex Scriptorum externorum teſtimoniis 6. b. Spinoſæ *Pentateuchum* à Moſe abjudicantis objectionibus reſpondetur, 7. a. Quo tempore *Pentateuchus* ſcriptus fuerit, 21. a. b.

Pentateuchus Samaritanus, quid de eo ſentiendum, 250 b

Perſæus, Philoſophus, 298. b.

Perſarum Imperium. Vaticinia de Regno *Perſarum*, 265. a *Perſarum* Reges, 266. b. & ſeq. *Perſarum* Imperii finis, 271. a.

Phacee Rex Iſraël, 117 a Eo regnante tres Tribus à Theglathphalaſare in Aſſyriam deportatæ, ibid. *Phacee*, conjuratione occiditur, 117. a.

Phaceia Rex Iſrael, conjuratione tollitur, 114. b.

Phariſæorum nomen unde derivatum, 252. b. *Phariſæorum* dogmata præcipua, ibid *Phariſæorum* vitæ inſtituta, 253. a. Mores, *ibid.* Simulata pietas, 253. a. b.

Philippicum bellum à Cæſare & Antonio confectum, 308 a.

Philippus Rex Macedonum Græcorum Imperator proclamatus,

matus, 275. a. *Philippi* cædes à quo & quare perpetrata, *ibid.* Legationes contra *Philippum* Romam miſſæ, 298. a
Phidon Rex Argivorum, 241. a
Pindarus Thebanus, Lyricorum Poëtarum princeps, 273. quo tempore floruerit, *ibid.*
Piſiſtratus Athenienſium Princeps, 272. b.
Plato, Philoſophus Athenienſis, Socratis Diſcipulus, 275 a. Doctrinæ ejus cum Hebræis dogmatibus allenſos vel diſſenſus, *ibid.* De ſcriptis ejus quid ſentiendum, 275. a. b *Plato* ex Moſis fontibus hauſit plurima, 16. a. b *& ſeq.* 275. b. *Platonicorum* opiniones in Theologia, Phyſica & Morali omnium Philoſophorum poſtponenda ſunt dogmata, *ibid.* *Platonicarum* Legum cum Moſaicis inſtituta comparatio, 21. a. *Plato* quid circa Sanctiſſimam Trinitatem ſenſerit, 20 a.
Polemo Philoſophus, 281 b.
Polybius Hiſtoricus, 300. b.
Pompeius Magnus Hieroſolymam occupat, 246 a. 303. b. Judæos veſtigales facit, *ibid.* Exauctorato Ariſtobulo Hircanum reſtituit, 246. a. Triplex *Pompeii* triumphus, 304. a. *Pompeius* cum Poſſidonio Philoſopho congreſſus, *ibid.* Julii Cæſaris, *Pompeii* & Marci Craſſi Triumviratus, 304. b Bellum civile *Pompeium* inter & Cæſarem, 305 a. Pugna Pharſalica inter eos commiſſa, *ibid.* Mors *Pompeii*, 293. a. 305 a.
Pompeius (Sextus) à Cæſare Octaviano debellatus, 308. b Mors Sexti *Pompeii*, *ibid.*
Porcius Cato, Tribunus, Quæſtor, Conſul & Cenſor, 299 b. Ejus in Cenſura ſeveritas, *ibid.*
Poſthumius Albinus Hiſtoricus, 300. a.
Prophetæ Philoſophis omnibus ætate ſuperiores fuere, 11. b *& ſeq.*
Prophetæ Hebræi multa de Chriſto Jeſu prænuntiaverunt, 361. a. b Hebræorum *Prophetarum* teſtimonia utiliſſima ſunt ad probandam Chriſtianæ Religionis veritatem, 364. a. b & ſeq *Prophetarum* Libri divini ſunt, *ibid.* Hebræorum *Prophetæ* ex Vaticiniorum ſuorum dignitate, piéque & ſanctè vixerunt, 349. a. b. *& ſeq.*
Protagoras onerum bajulos, Philoſophus & Orator ſummus evadit, 273 b. Atheiſmi ab Athenienſibus damnatus, Urbe expellitur, 274. a.
Proverbiorum liber utrum inter libros canonicos annumerandus, 167 b. 171 a. *Proverbia* Salomon ſcripſit ſapientiâ divinitus infuſâ & Spiritu Sancto afflatus, 169 a. Liber *Proverbiorum* non eſt Ecloga optimarum ſententiarum, ex plurimis qui ante Salomonem floruerint Scriptoribus, 169 b An duo poſtremi libri *Proverbiorum* capita Salomonem habeant Autorem, 171. a
Pſalmorum liber genuinus eſt & antiquiſſimus, 73. a. A Chriſto & Apoſtolis ut ſacer laudatur, *ibid.* Prophetæ & Apoſtoli ex libro *Pſalmorum* teſtimonia depromunt, 43. b. Ethnici nonnulla è *Pſalmis* in libros ſuos tranſtulerunt, 76. a An *Pſalmorum* liber unus ſit Autoris, incertum, 76. b. Parum firmum eſt quod ex *Pſalmorum* titulis petitur argumentum, ad Autorum divinitatem probandam, 77. a. *Pſalmorum* tituli humanâ, non divinâ autoritate ſunt inſtructi, *ibid.* Argumentum quod ex more nominandi *Pſalterium Davidicum* petitur, Davidem eorum unicum eſſe autorem minùs probat, 79. a. *Pſalmorum* partem maximam Davidi tribuendam conſtat, 79. a *& ſeq.* Centum quinquaginta *Pſalmos* dumtaxat continet *Pſalmorum* liber, 80 b *Pſalmus* Idiographus meritò rejicitur, *ibid* Hebraica *Pſalmorum* in quinque libros diviſio reſpuenda ut Neotericorum Hebræorum inventum, 88. b. *Pſalmi* Oratione Poëticis numeris adſtricta ſcripti ſunt, 81 a. Quo metri genere, incertum, 82. a b. Prophetica Oracula ſeu Vaticinia Chriſtum & Eccleſiam, in libro *Pſalmorum*, ſpectantia, 82. a. 83. a *& ſeq* Centeſimus-nonus *Pſalmus* cui tribuendus, 87. b. Lectio & meditatio *Pſalmorum* ſalutaris, 87 a.
Pſammenitus Rex Ægypti, 202 b.
Pſammetichus Ægypti Rex, 134 a.
Pſammuthis Ægypti Rex, 214. b.
Ptolemæorum ſeu Regum Ægypti poſt Alexandri Magni mortem ſucceſſio, 288..
Ptolemæus Auletes, Nothus, Ægypti Rex, 292. b
Ptolemæus Dionyſius, cum ſorore Cleopatra imperat, 293 a. *Ptolemæi* cum Cleopatra ſorore bella, *ibid.* *Ptolemæus* à Cæſare Solio dejicitur, 293. a.
Ptolemæus Epiphanes, 291 a. Præclara ejus Regni initia, *ibid.* Extrema verò tyrannica, *ibid.* Mors *Ptolemæi* Epiphanis, 291, a.
Ptolemæus Evergetes, & bella ab ipſo ſuſcepta, 290. a. Danielis de *Ptolemæo* Evergete Vaticinium, *ibid.* Deo vero, non Ægyptiacis Diis Sacrificia *Ptolemæus* Hieroſolymis obtulit, 290. a. Alia *Ptolemæi* geſta 290. b *Ptolemæi* à filio cædes, 290 b
Ptolemæus Lagi, Ægypti Rex, origo ejus, parentes, 336. 288 Hieroſolyma dolo occupat, *ibid.* *Ptolemæi* bella, 288. a.
Ptolemæus Lathurus, Ægypti Rex, 292 a. A Cleopatra matre Regno pellitur, *ibid.* *Ptolemæus* in Regnum reſtituitur, 292 b.
Ptolemæus Philadelphus, Ægypti Rex, *Ptolemæi* Lagi filius & ſucceſſor 336 a. 298. b *& ſeq.* Egregiam Alexandriæ Bibliothecam inſtituit, 269 a. Libros Sacros ex Hebraica lingua in Græcum à LXX Interpretibus vertendos curat, *ibid.* 276 a. *Ptolemæus* litteris excolitur, 269 a *Ptolemæi* nuptiæ, *ibid.* *Ptolemæi* Philadelphi virtutes & vitia, 289. b.
Ptolemæus Philometor, nuptiæ ejus & bella, 291 b.
Ptolemæus Philopator patricidio Regnum obtinet, 290. b. Segnities ejus, *ibid.*
Ptolemæus Phiſcon, varia ejus nomina, mores, liberi, 251 b 292. a.
Punicum Bellum I, 296 a. Bellum II. *Punicum*, 296. b Bellum III. *Punicum*, 298 b *& ſeq.*
Punctatio Hebraica, quid ſit, & unde originem duxerit, 340. a *Puncta* vocalia & accentus nec Moyſem, nec Eſdram autorem agnoſcunt, 341 b. *Punctorum* vocalium inventio ad Maſſorethas Tiberienſes referenda, 342 a. Samaritani *Puncta* vocalia nulla habent, 342 a *& ſeq* Utrum ſublatis *Punctis* Scripturæ ſenſus incertus ſit & obſcurus, 343. a *Punctorum* vocalium antiquitas, 343. b. *& ſeq.*
Pythagoras Samius, Philoſophus inſignis, 272 a. A militibus Cambyſis Babylonem abductus Magorum ibi diſciplinam hauſit, 272. b. In Italia pro Deo colitur, *ibid* Plura Hebræorum dogmata in ſuam Philoſophiam traduxit, 272 b. *Pythagoram*, aut Nazaratum *Pythagoræ* præceptorem Græcorum quidam cum Ezechiele Propheta confundant, 360, a. *Pythagoræ* Tetractys, *ibid.*

Q

Quietis anni, 52. a. Vid annus,

R

Razia facinus, 342. a.
Regum liber primus & ſecundus, 86. b. Eorum Auctor haud omninò certus, 90. a. Probabiliter cenſetur à Samuele, Nathan & Gad Prophetis eſſe ſcriptos, 90. b. Inſignes de Chriſto Prophetias duo priores libri *Regum* continent, 91. b. Libri *Regum* in genealogiis *Regum* Juda ab Evangeliis non diſſentiunt, 192. a. b. Objectiones ſolvuntur, 193 a. b. Libri III. IV. *Regum* quando in lucem prodiere, 370. a Horum librorum Autor, 370. b. Librorum III. & IV. *Regum* autoritas contra Theologo-politicum Diſſertatorem vindicatur, *ibid.*
Roboamus quando à patre genitus 94 a. b Salomoni patri in Regnum ſuccedit, 100. b. Decem Tribus à *Roboamo* deficiunt, & quare, *ibid.* *Roboamus* bellum adversùs decem Tribus gerere decernit, à quo Dei mandato abſtinet 100. b. *Roboam* divinæ prohibitionis immemor perpetuum adversùs Jeroboam bellum gerit, *ibid* *Roboamus* Regis perfidia caſtigatur, 100. b *Roboami* obitus, *ibid.* Uxores & concubinæ, 100. b.
Roma. *Romani*. Æra Urbis *Romæ* conditæ, 146. a. *Romanorum* Reges *ibid.* & ſeq. 293. a. & ſeq. *Romanorum* bella varia, 147. b *ibid* Primum bellum Punicum, 296 a. Punicum II. 296 b Punicum III, 298 b. Bellum Gallicum, 296. b. *Romanorum* bellum cum Antiocho Magno Aſiæ Rege, 297. b Bellum adversùs Perſeum Macedoniæ Regem, 296. b. Bellum Hiſpanicum 300. a Numantinum, *ibid.* Servile, 300. b. *Romanorum* bellum cum Gallis Tranſalpinis, 301. a Bellum contra Jugurtham Numidarum Regem, *ibid* Italicum bellum, 302 b Mithridaticum bellum, *ibid.* Syria in Provinciæ *Romanæ* formam redacta, 303. b. Anni *Romani* emendati, 306. a *Romanorum* bella civilia, 302 a Bellum civile Sullam inter & Marium, 302. a. b Pompeium inter & Cæſarem, 305 a Cæſarem Octavianum inter & Antonium 307. a 308 a 309. Vaticinia, Danielis de *Romano* Imperio, 311. a b. *Roma* à Gallis capta, 295 b *Romanorum* res præclarè geſtæ, 293. b. *& ſeq. paſſim.*
Romulus Romæ conditor, & Rex primus 146 a Interregnum poſt *Romuli* mortem, 146. b.
Ruth Hiſtoria quo tempore contigerit, 67. a. Liber *Ruth* quaſi appendix libri Judicum, *ibid.*

Rutilius

Rutilius Rufus injuſtè accuſatus & damnatus, 301. b. Ejus in patriam ingentem charitas, ibid.

S

Saba Regina Salomonis auditura ſapientiam Hieroſolymam venit, 159. b. Reginæ *Saba* patria, ibid. Reginam *Saba* ex Æthiopia veniſſe probabilius eſt, quam ex Arabia, 159. b. & ſeq. Probabile eſt Reginam *Saba* ad veri Dei cognitionem, cultumque fuiſſe converſam, 161. b & ſeq. Regina *Saba* typus Eccleſiæ, ibid. Joſephi & aliorum errores circa Reginam *Saba*, 333. a. Fabula de Regina *Saba*, ibid.
Sabbacon Dynaſtia, 834 a.
Sabbaticus annus, quid ſit, 46 a. Anni *Sabbatici* privilegia, 46. a. Annorum *Sabbaticorum* epocha unde deducenda, 47. b.
Sacerdotale munus Reges & cæteri laïci exemplo Oziæ ſibi non arrogent, 333. a.
Sadducæi, quare ſic dicti, 251. b. *Sadducæorum* dogmata & mores, ibid & ſeq.
Saitarum Dynaſtia, 133. b.
Salomon quem ætatis annum attigerat cùm Regnum iniit, 94 a. b. Utrum decimo ætatis anno Roboamum genuerit, ibid. Quot annos *Salomon* regnaverit 94. b. *Salomon* fratrem Adoniam juſtè capitis damnat, 95. b. Judicium capitale *Salomonis* in Adoniam fratrem Scriptura Sacra nullibi accuſat vel improbat, 95 b *Salomon* Sacerdotem Abiatharem meritò exauctorat, 96. a. Dei electione *Salomon* Rex conſtituitur, 96. b. *Salomon* ſapientiâ, divitiis, felicitate, Regum nemini comparandus, 97 a. Ædificatio Templi à *Salomone*, 97. a b & ſeq Templi dedicatio à *Salomone* celebrata, & quando, 98 b. *Salomonis* ædificia Regia, ibid. *Salomoni* Deus apparet, 99. a. ſtabile Regnum & honor Templi perpetuus *Salomoni* promittitur, ibid. *Salomonis* claſſis, & magna vis auri, argenti, gemmarum pretioſarum, quas *Salomoni* per annos ſingulos afferebat, 99 a. *Salomonis* potentia & fama, 99. b. *Salomonis* lapſus, ibid. & ſeq. Multas alienigenas contra Legis præceptum *Salomon* uxores ducit, 99. b. Septingentas circiter uxores Reginarum nomine inſignes habet, ibid. Fana falſis Numinibus erigit, 95 b *Salomonis* liberi, ibid. *Salomonici* Regni diviſio *Salomoni* denuntiata, 93. b & ſeq. Mors *Salomonis*, 100 a. Ejus libri, ibid. 169 b. Fabulæ de pœnitentia *Salomonis*, 113 b 167. a. Joſephus Scripturæ Sacræ contrarius circa tempora *Salomonis*, ibid. Libri incantationum *Salomoni* falsò adſcripti, 134 a *Salomonis* Hiſtoria ab Eupolemo partim confirmata, partim interpolata, 151. a. Epiſtolæ *Salomoni* ſuppoſitæ, ibid. & ſeq Dionis Phœniciarum rerum Scriptoris de *Salomone* teſtimonium, 152 b Templum *Salomoniacum* unde originem ſuam traxerit, 149. a. b. & ſeq Sors æterna *Salomonis* incerta, 161. b Cauſa *Salomonis* ex Scriptura in utramque partem diſceptatur, ibid. & ſeq. *Salomonis* cauſa patrum teſtimoniis librata, 165. a Patres *Salomone* propitii, ibid. & ſeq. Patres ſaluti *Salomonis* adverſi, 168 a. b. Librorum *Salomonis* numerus eorumque autoritas, 761. b. & ſeq. Utrùm Proverbiorum liber ſecundùm omnes ſuas partes *Salomonem* habeat autorem, 171. a. *Salomoni* liber Eccleſiaſtis adſcribendus eſt, 174. b. Canticum Canticorum à *Salomone* conſcriptum eſt, 178 a b. Cur Proverbia, Eccleſiaſtem & Canticum Canticorum à *Salomone* ſcripta Eccleſia ſuſceperit, 178. b.
Samaria à quo condita, 123. b.
Samaritani Nova Religio ab ipſis inducta, 250. b. Judæi cum *Samaritanis* in quo conveniant & differant, ibid Judæorum in *Samaritanos* odium 250. b. & ſeq Judæorum in *Samaritanos* calumniæ, 251. a. *Samaritanorum* ſectæ, 251. a. b. Pentateuchus *Samaritanus* 351. b. *Samaritanorum* apoſtaſia, 252. b.
Samſonis peccata, 63. a b. *Samſonis* pœnitentia ac mors ſortiter & ſanctè appetita, 63 b. *Samſonis* ſalus æterna ab Apoſtolo & Patribus comprobata, ibid. Spiritûs S. impulſu *Samſon* ſibi mortem intulit, 64. a *Samſon* egregius Chriſti typus, 64. b.
Samuelis apparitio Sauli facta cùm Pythoniſſam maleficam conſuluit, 67. b. Utrum Pythoniſſa veram *Samuelis* animam incantationibus ſuis evocaverit, 68. a. Saul Pythoniſſam conſulens, à vero *Samuele* ſuam ſuorumque proximam cladem didicit, 68. a. b *Samuelis* anima Pythonicis artibus evocata non fuit, 69. b. 70 a. b. Probabilis eſt eorum ſententia, qui Dæmonem ſub *Samuelis* phantaſmate apparuiſſe & Sauli reſpondiſſe cenſent, 72. a. Mors Saulis à *Samuele* prædicta quando contigerit, 73. a. *Samuelis* libri 89 Eorum Autor, 90. a. b.
Sapientiæ Librum ſacrum eſſe & canonicum probatur ex Scriptura, 383 b. Ex Patribus, 383 a b *Sapientiæ* Liber ut canonicus ſemper habitus eſt à majori Eccleſiæ parte, ut nunc ab Eccleſia habetur univerſa, ibid & ſeq. Quædam olim Eccleſiæ *Sapientiæ* Librum in Canone non comprehendunt, 381 a. b. *Sapientiæ* Liber Salomonis fœtus non eſt, 384 a Neque Jeſu Sirachidis, ibid. Nec Philonis Judæi, 385 a *Sapientiæ* Liber incertum habet Autorem, 386 b. Quare *Sapientiæ* Liber Salomonis nomen præferat, ibid.
Sapientes ſeptem Græciæ, 145. a. Eorum ſententiæ, ibid. & ſeq.
Sardanapalus Aſſyriorum Rex, 135. a. Luxuria ejus & ignavia, ibid. Sardanapali obitus, 135. b. Monumentum, ibid.
Saül. Utrum verus Samuel viſus eſt, *Sauli* Pythoniſſam conſulenti. Vid *Samuel*. Mors *Saulis*, 71 a.
Scævola fortitudo, 294. b.
Scipio Africanus, 297 a. *Scipioni* Africano à Tribunis Plebis dicta dies, 297 b. Ejus magnanimitas, ibid. *Scipio* contra morem & legem Conſul factus ad ſe et in Carthaginenſes mittitur, 298 b. Carthaginem expugnat & delet funditus, ibid & ſeq.
Scribarum nomen, 254 a *Scribarum* genus multiplex, ibid. A Phariſæis diſtinctus erat *Scribarum* ordo 254. a Quando ortus *Scribarum* ordo, ibid.
Scriptura Sacra Ex ſolis *Scripturis* diſci poteſt, in quo poſitum ſit ſummum bonum & ſummum malum, 30 a. Ex ſolis *Scripturis* docentur caritas, humanitas & cæteræ virtutes, ibid. Veteris & Novi Teſtamenti Præcepta in ſpeciem repugnantia conciliantur, 31. b. & ſeq.
Sedechias Regum Juda poſtremus, 120. b. Utrum ab illo alter ſit *Sedechias* Jechoniæ frater, ibid. Calamitatem *Sedechiæ* Regis Jeremias Propheta prænuntiat, 121. a. *Sedechiæ* ad Regem Babylonis Legatio, ibid. *Sedechiæ* Regis & Populi Babylonica deportatio & captivitas, 121 b
Seleucus Antiochi Gripi filius, 187 a.
Seleucus Callinicus, Aſiæ Rex, quare ſic dictus, 182. a. *Seleuci* cum Ptolemæo Evergete bella, & Antiocho fratre, ibid Mors *Seleuci* Callinici, 182. a.
Seleucus Ceraunus, quare ſic cognominatus, 182. a. Veneno periit, ibid.
Seleucus Nicanor Aſiæ Rex, 180. b *Seleucidarum* æra à quo initium ducit, ibid. *Seleuci* bella & mors infauſta, 182. b.
Seleucus Philopator, Syriæ Rex ignobilis, 183 b. Heliodori inſidiis oppreſſus, ibid. Danielis de *Seleuco* Philopatore Vaticinium, 183 b.
Sellum Rex Iſraël, parricidia quod Regnum obtinuerat, amittit, 114 a.
Sennacherib Regis Ægyptiorum clades, 816 a. Hebræorum fabulæ de *Sennacheribo*, & exercitûs illius excidium, 129 a.
Septuaginta Græca verſio, *Septuaginta* Interpretum, 216 b 189. a. Utrum interpretatio aliqua Librorum Moyſis antiquior fuerit verſione *Septuaginta* Interpretum, 25. a. b. Utrum LXX Interpretum tranſlatio divino conſilio ſit adornata, 48. a b. & ſeq. An in ſingulis cellulis ſeparati, an ſimul congregati Libros Sacros verterint *Septuaginta* Seniores, 405. b Quo tempore facta ſit verſio *Septuaginta* Interpretum, 406. b. An Libros ſolum quinque Moyſis, an Libros omnes veteris Inſtrumenti interpretati ſint, 402. a. b.
Servius Tullius Rex Romanorum, 163. b. Indoles ejus, & cædes à genero filiâ inſtigante perpetrata, 124 a.
Servitutis anni, 52. a.
Sevechus ſive ua Ægypti Rex 134. a.
Sezanchis Ægypti Rex, 133 b.
Simon juſtus, ſummus Judæorum Pontifex 236. a *Simon* II. 236.
Simonis Aſſamonæi principatus, & res geſtæ, 243. b. Judæorum ſub *Simone* felicitas, ibid.
Smerdis Magus, ſe *Smerdim* Cyri filium mentitus, Perſarum Rex ſalutatur, 187. b. Comperta *Smerdis* Magi intruſione è ſolio dejicitur, ibid.
Smyrna condita, 130. a.
Socrates Philoſophus, Platonis magiſter, 274. a. *Socratis* mors iniqua, ibid. *Socratem* mortuum Athenienſes lugent, 274 b. *Socratis* Dæmonium familiare quid ſit, ibid. *Socratis* divina dogmata, conſilia recta præclaræ ſententiæ 274 b. *Socratis* verborum cum Chriſtianis dogmatibus convenientia, ibid & ſeq.
Sogdianus, Perſarum Rex, Xerxis ſecundi interfector, ab Ocho occiditur, 269 a.
Solis Ecclipſes memorandæ, 113. a. 189 a *Solis* retroceſſio Ezechia regnante, 189 a. Utrum ſolaris tantùm umbræ, in horologio Achaz, an *Solis* ipſius retroceſſione miraculum, in ſignum ſanitatis reſtituendæ, Ezechiæ datum explicari poſſit, 189 a. & ſeq. Eo miraculo omnes cœleſtes orbes unà cum *Sole* retroacti, ibid.

Horæ plurimæ nocti detractæ, diei additæ ſunt, 189. b. Quot, incertum, *ibid. & ſeq.*
Solon Athenienſium Legiſlator 144 a. *Solonis* Leges ſingulares, 144. b. *Solon* notat infamiâ eum qui in ſeditionem neutram partem ſecutus fuerit, *ibid.* Lex *Solonis* ex Moſaica Lege accepta, ibid. *Solon* maledicere defunctis vetat Lege lata, 145. a. Lex *Solonis* de Teſtamentis, *ibid* Leges Solonis de officiis parentum & filiorum & de artificiis, 145. a *Solonis* Leges de mulieribus, *ibid.*
Sophocles Poëta, Tragicorum princeps, 273 b. Ex ejus Tragœdiis plurima Chriſtianis conſona dogmatibus, *ibid*
Sophonia Prophetæ genos, ætas, Vaticinia, 219. b. *Sophoniæ* Vaticinium de Chriſto & Eccleſia, 120. a.
Spencerus de origine Templi quid ſenſerit, 152. b. 153 & *ſeq.*
Sulla. *Mithridatici* belli ſumma L. Cornelio *Sullæ* Conſuli mandata, 302. a Bellum civile *Sullam* inter & Marium, ibid & ſeq. *Sulla* tyrannica dominatio, 302. b. *Sulla* primus ex Patriciis Corneliis corpus ſuum cremari vult, *ibid.*
Suſanna Hiſtoria ad quem referenda, 351. Daniël Propheta *Suſanna* vindex. *ibid.* Hiſtoria *Suſanna* à Daniële relata à Rabbinorum calumniis vindicatur, 323. b & *ſeq* Utrum Hiſtoria *Suſanna* in Hebræis codicibus habeatur, 351 a. b.
Suſanna à ſenibus impudicis accuſatur, & à Judicibus damnatur, 189. a. *Suſanna* liberatio à quo & quomodo, 189. b.
Sybillina Oracula, 303 a. Quid de iis ſentiendum, & quid de illis Ethnici ipſi judicaverint, 448. a.
Syracuſani. Colonia ab Archia Corinthio *Syracuſis* deducta, 141 b.
Syria in Provinciæ Romanæ formam redacta, 303 b.

T

Tabernaculum figura Eccleſiæ, 152. a.
Tabularum XII Leges, 295 b.
Tanitarum Dynaſtia, 133 b.
Taracus Ægypti Rex, 134 a.
Tarquinius Superbus Romanorum Rex, parricidio Regnum adipiſcitur, 294 b *Tarquinii* crudelitas & dominandi cupido, *ibid* Lucretiæ ſtuprum à *Tarquinio* illatum, 294 a *Tarquinius* Regno pellitur, *ibid.*
Tarquinius Priſcus Rex quintus Romanorum, 147. b.
Templum Ædificatio *Templi* à Salomone 97 a Forma *Templi* ſeu exterior ſeu interior, 97. b. & ſeq. *Templi* dedicatio, 98 b. 150 b A quo celebrata, *ibid* An dedicatio *Templi* decima quinta die menſis, qui erat ex Lege ſacer Feſto, Tabernaculorum celebrata ſit, ita ut Feſtum utrumque ſimul celebraretur, 98 b Dedicatio *Templi* Miraculis celebris, *ibid* & 150. b. Errores Joſephi circa dimenſiones & vaſa *Templi* 152. b. *Templi* Salomonici origo ad Ægyptiacam ſuperſtitionem, vel ruditatem Gentium referenda non eſt, 149. a. *Templum* Dei conſilio, afflatu & autoritate conditum, 150. a b *Templum* pietatis Davidis & Salomonis monumentum, *ibid* Salomonis *Templum*, Chriſti & Eccleſiæ figura, 151. a b Unum *Templum* Salomonicum profanarum Gentium *Templis* fit antiquius, 153 a. b & *ſeq* Spenceri rationibus ſanctitatem *Templi* pugnantibus reſpondetur, 152. b 153 155 & *ſeq.* Secundi *Templi* jacta fundamenta, 223 b Cyrus *Templi* duntaxat inſtaurandi non Urbis ædificandæ licentiam Judæis concedit, 233 a Impedimenta ædificationi *Templi* oppoſita, 233 b *Templi* ædificatio ſub Dario reſumpta 234 a. Darius Rex Perſarum, ſub quo *Templi* ſecundi inſtauratio abſoluta eſt, non Darius Nothus, ſed Hyſtaſpis fuit, 331. a b.
Teſtamenti Veteris Scripturam veram eſſe & divinam, pluribus argumentis demonſtratur, 26 b. 27 & *ſeq.* Vid. *Moſes* & *Moſaici* Libri Veteris *Teſtamenti* & Novi concordia, 35 b 36. a & *ſeq* Veteris *Teſtamenti* loca difficiliora explicantur, *ibid.*
Teſtamenta Solonis Lex de *Teſtamentis*, 145 a.
Thales Mileſius, quare ſic dictus, 140.
Themiſtocles Archon Athenienſis, 273. a. Ingenium ejus, induſtria, fortitudo, *ibid.* Ob nimiam potentiam Athenis pellitur, 273 a. Mors *Themiſtoclis*, *ibid.* Elogium, 273. a.
Theocritus Poëta Syracuſanus, 289. b.
Theognis Syrus, Philoſophus inſignis, 272 *Theognis* dogmata, *ibid.*
Thucydides Hiſtoricus, quo tempore floruerit, 273 b.
Tiberii Gracchi Tribuni plebis cædes, 300 b.
Tobia ſenioris patria, in Deum fides, pietas, 225. *Tobiæ* miſericordia & charitas, ibid. *Tobias* omnibus facultatibus ſpoliatur, 225 a *Tobiæ* cæcitate probatur, 225. b. *Tobiam* filium piiſſimis præceptis ac monitis inſtituit, *ibid* Viſum recuperat, 225. b *Tobiæ* Vaticinium de Eccleſia, *ibid* Auctor Libri *Tobia* incertus, 326 a. Liber *Tobia* Chaldaicè ſcriptus, *ibid.* In primo Librorum Sacrorum Canone *Tobia* Liber conſcriptus non eſt, 326 b. Ab Eccleſia tamen inter Libros Sacros & Canonicos receptus eſt, 326. 327 objectionibus reſpondetur, 327. 328 *Tobia* Hiſtoria, 117 a.
Tobias junior, peregrinatio ejus ad Raguëlem & nuptiæ, 225. b. Viſum patri reſtituit, *ibid.*
Tranſmigrationis vocabuli duplex ſenſus & ſignificatio, 394. b.
Tribuni plebis creati, 264. a *Tribuni* Militès electi, 295 b
Triumviratus Cæſaris Pompeii & Craſſi, 304. b Cæſaris, Antonii & Lepidi *Triumviratus* 305. b.
Trypho, unus ex Alexandri Balæ Ducibus, 243 a. *Tryphonis* perfidiæ, 243. b. Syriæ Regnum invadit, 280 a
Tullia, Servii Tullii Romanorum Regis filiæ, crudelis impietas, 294. a.
Tullus Hoſtilius Rex tertius Romanorum, 147. a.
Tyri Reges, 138 b. Iidem *Tyri* Sidoniiſque Reges, *ibid.* *Tyri* excidium, 261. b. Duplex *Tyrus* diſtinguitur, 261. a.

V

Varro Conſul, eruditio ejus & Libri ab ipſo conſcripti, 303 a. *Varronis* ætas & elogium, *ibid.*
Vidua Regum apud Hebræos nemini niſi Regi in matrimonium dabantur, 93 b.
Vituli Aurei à Jeroboamo conflati, 181. a. b. & *ſeq.* Vid. Jeroboam.

Z

Zacharias Propheta filius Barachiæ, 355. a Genus ejus, ætas, *ibid* Utrum idem ſit cum illo quem Chriſtus interfectum dicit à Judæis inter Templum & Altare, 355 a. b. *Zacharia* Vaticinium de Chriſto & Eccleſia, *ibid.* Jeſus Joſedech ut Chriſti Jeſu typus à *Zacharia* propoſitus, 356 b Chriſti triumphalis ingreſſus Hieroſolymam à *Zacharia* prædictus, 357 a b Chriſti venditio à *Zacharia* prænunciata 358 b. Cur hoc Vaticinium Jeremiæ tribuit S. Matthæus, *ibid* Spiritûs S. miſſionem, Chriſti mortem, Diſcipulorum diſperſionem, Baptiſmatis fontem *Zacharias* vaticinatur, 359 b. Excidium Hieroſolymitanum, Evangelii prædicationem, Gentium vocationem, & Eccleſiæ conſtitutionem prædicit, 360 a.
Zacharias Propheta, Jojadæ Pontificis filius, 112 b. Joaſi Regis Juda juſſu in Atrio Templi lapidibus obruitur, *ibid* Utrum *Zacharias* ille ſit idem cum illo qui Matth XXIII 35 dicitur occiſus à Judæis inter Templum & Altare, 112. b.
Zacharias Rex Iſraël, poſterorum Jehu poſtremus, 114. a.
Zambri Rex Iſraël, parricidio Regnum adipiſcitur, 103. b In Regia obſeſſus de peratâ ſalute ſe ſuoſque comburit, *ibid.*
Zeno Citticus, Philoſophorum Stoïcorum princeps, 281 a
Zoilus Amphipolitanus Sophiſta, 286. b.
Zorobabel Dux Populi Iſraëlitici è captivitate redeuntis, 331. b *Zorobabel* Chriſti typus, 334. a.

Explicit Index Tomi II. Veteris Teſtamenti.